CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

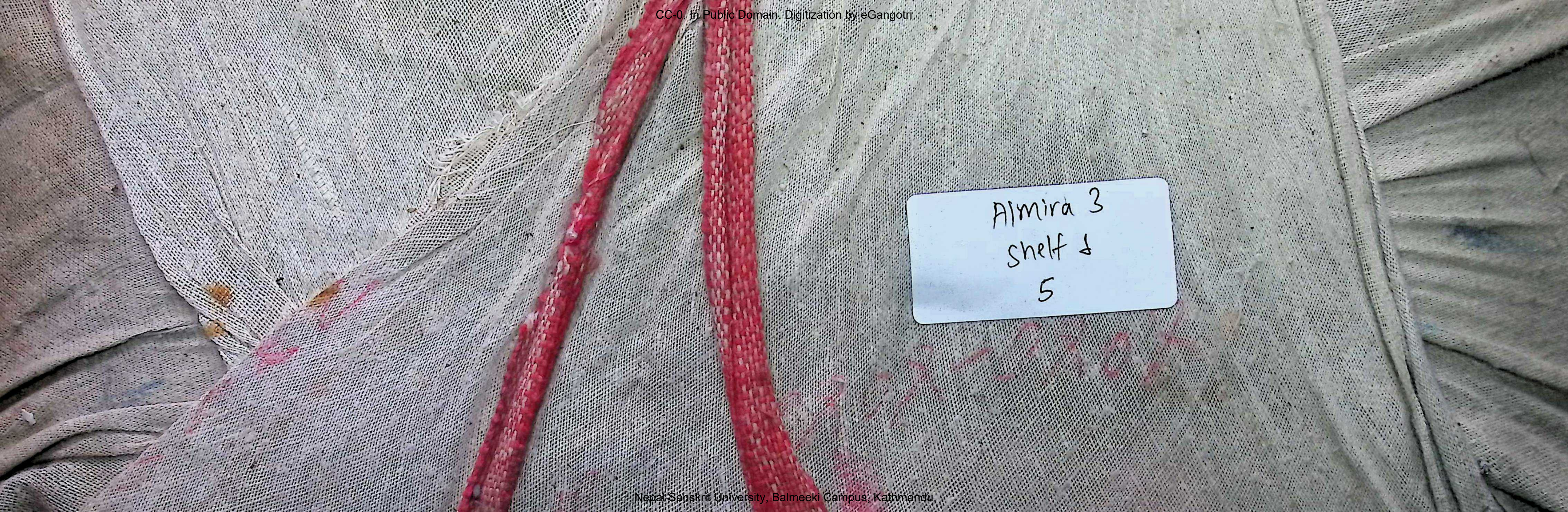

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ लघुपाराशरी प्रारम्भः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

8083

अथ लघुपाराशरी प्रारम्भः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ल·पा· श्रीशिवायैनमः ॥कृपाजलनिधी दत्ताखिलनमद्दुराधिर्जनुर्जरामृतिमयामपोन्मथितजीवदिव्यौपधिः नुषारगिरिवंशवा
१ रिधिकलानिधिं कोप्यसौविभातिविनमद्विधिर्निरवधिर्नमत्सेवधिः १ श्रीमद्गोविंदरामाभिधविवुधशिरोरत्नसंशोधितो
यंग्रंथोवाग्विभ्वमुद्रांकितभवन· पदस्यातसंज्ञेमनोज्ञे मुद्रागारेविशालेविविदिषुसमनः प्रीतयेमुद्रितोवाग्विभ्वेंद्रस्था
ज्ञयासंजनितवुध मुद्रोवीरसिंहस्यकाप्ययां १ इतिप्रथमावृत्तिः अतः परंश्रीधरगोडेन ॥ ॐ ॥
श्रीगणेशायनमः श्रीलक्ष्मीरमणंगणेशमभयंश्रीमद्गुरुंशारदांसूर्य्यादिग्रहमंडलंसविनयंनत्वाविदांप्रीतये ज्योतिः
॥ॐ॥ श्रीमत्पाराशरीहोरानुसारीविदुषांमुदे अस्तूद्योतयुतः सोयमुडुदायप्रदीपकः १

शास्त्रकलाकुतूहलरतिसत्तत्सवंधानहंवीक्ष्योद्योतमिमं ॥ ततोस्मिन्निशादंदायप्रदीपेऽमलं १ परमसत्स्वमुदारंज्ञात
सच्छास्त्रसारंविजितभवविकारंव्यक्तमुक्तिप्रकारं श्रुतिनयनविचारंभूरिशिष्यप्रचारंगुरुमविनयहारंदृष्टपारंस्मराम
रक्काहंमंदमतिःक्वशास्त्रधिषणासाध्यंसतांसंमतंज्योतिःशास्त्रविविक्तदिष्टजफलंक्वासौतदर्थोद्यमः तानेवस्मृति
गोचरान्गुरुकृपापीयूषधाराधरान्मन्येहार्दकुवोधवन्हिवहुलज्वालैकनिर्वापकान् ३ वार्त्तिकः अथतावत्योर्वदे॰ नाम १
हिकधर्मा धर्माधीनजन्मनोजीवजातस्यानागतधर्माऽधर्म्मफलविवक्षयानानाजातकशास्त्राणिपरमर्षयः॥ ॐ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

पणिपुस्तत्र परमकारुणिको भगवान् पराशरः प्रारब्धस्य फलानुमेयतया फलव्यभिचारेऽनुमानव्यभिचारात्पूर्वाचार्या
णां ग्रंथेष्वनुमानानामसत्त्वमालोचयन् जातकविशेषं प्रणिनाय तमेव जातकविशेषं कलौ पाराशरी स्मृतिरिति न्यायसाम्
याद्व्यभिचरितफलत्वात्सिद्धांतं मन्यमान आचार्य उडुदायप्रदीपाख्यं ग्रंथं चिकीर्षुस्तत्समाप्तिप्रत्यादिप्रतिबंधकप्रत्यू
हव्यूहविहतये मंगलमाचरति स्मेति सिद्धांतमित्यादि सिद्धः शास्त्रतो निर्णीतः अतो निर्विरोधस्य सततया तं वयमुपास्महे इ
ष्टाधिगमहेतुमानसःप्रत्ययप्रवाहरूपासनात्तद्विषयीकुर्म इत्यर्थः ननु शास्त्रबहुत्वाद्बहवः सिद्धांतास्तत्र कतमः सिद्धांत
उपास्य इत्यत आह श्रौपनिषदमिति वेदांतवाक्यान्युपनिषदस्तत्प्रतिपाद्यमित्यर्थः ब्रह्मस्वरूपमिति भावः ननु निर्विशे
षं ब्रह्म वेदांतप्रतिपाद्यं तत्कथमुपासनीयमविषयत्वादित्यत आह शुद्धांतपरमेष्ठिन इति परमेष्ठिनः शुद्धांतमिति योज
ना जगत्स्रष्टा परमेष्ठी तस्य शुद्धांतमंतःपुरम् वाणीरूपमित्यर्थः शुद्धांतश्चावरोधश्चेत्यमरः ननु पूर्वविशेषणविशिष्ट
वाक्यसंदर्भरूपवाण्युपास्यत्वेनोक्ता तस्याकारविशेष इत्यत आह शोणाधरमिति शोण आरक्तोऽधरो यस्य अधरशब्दोत्र
लक्षणयाधरोष्ठबोधको न त्वोष्ठरूढः उत्तरोष्ठाधरोष्ठयोरित्यादावोष्ठपदवैयर्थ्यात् तेन शोणयोरक्तावोष्ठौ यस्येति कस्यचि
द्विवरणपरास्तं तदनेन साकारता दर्शिता नन्वेवं प्राकृततापत्तिरत आह मह इति तेजोरूपमित्यर्थः ननु ज्वलनादिः स्या
दत आह किंचिदिति अनिर्वचनीयमित्यर्थः नन्वात्मानमुपासीतेत्यादिश्रुतेरात्मन उपासनमुचितं मोक्षहेतुत्वात्तत्किं वा ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ल॰पा तदुपासनेनेत्यत आह वीणाधरमिति मोक्षप्रयोजकनादहेतुवाद्यविशेषो वीणा तस्याः धरं धारकमित्यर्थः वीणाधारणक्रियाक
२ र्तृत्वेनाम्नात तदुपासनं श्रुतिसिद्धमितिभावः वीणाशब्देन स्वरतालादिकमुपलक्ष्यते तेन तद्द्वासिकत्वोक्त्या मोक्षप्रदत्वं व्यज्यते
वीणावादनतत्त्वज्ञः स्वरजातिविशारदः तालज्ञश्चाप्रयासेन मोक्षमार्गं निगच्छतीति याज्ञवल्क्योक्तेः वीणां दधातीति तु न विग्र
हः कर्मण्युपवीणाधारमित्यापत्तेः एतेन वीणां दधातीति कस्यचित् व्याख्यानमपास्तं १ अथ चिकीर्षितस्याग्रे यस्य नाम निर्दि
शन्नि चिकीर्षितं प्रतिजानीते वयमिति बहुवचनमस्मदो द्वयोश्चेत्यनेन चकारेणैकस्मिन्नपीत्यस्यानुकर्षणात् पाराशरीं पराश

श्रीगणेशाय नमः सिद्धान्तमौपनिषदं शुद्धान्तं परमेष्ठिनः शोणाधरं महः किञ्चिद्वी
णाधरमुपास्महे १ वयं पाराशरीं होरामनुसृत्य यथामतिः ॥

रेण प्रोक्तां पाराशरी तां होरां लग्नं शास्त्रं लग्नस्यार्द्धं भवेद्धोरेत्युक्ते होराशब्दस्य लग्नार्धवाचित्वेपि लग्नशास्त्रलक्षकत्वात् त
था च पराशरोक्तं शास्त्रमनुसृत्य पर्यालोच्य यथामतिः अध्ययनभावनाभ्यां परिनिष्पन्नां बुद्धिमनतिक्रम्य उडुदायप्रदीपाख्यं
उडवो नक्षत्राणि तेषां दायाः फलानि देयभागस्य दायपदार्थत्वात् तेषां प्रकाशकत्वात् प्रदीप इवोडुदायप्रदीपः स आख्या यस्य एम॰
तं कुर्मो विरचयामः कस्मै प्रयोजनायेत्यत आह दैवविदां मुदे इति प्रारब्धं कर्म दैवं तद्धि देन्नीति दैवविदस्तेषां मुदे हर्षायेति २ २

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्वयनक्षत्रप्रयोज्यफलप्रकाशकं त्वंग्रंथनामनिर्वचनव्याजेन प्रतिज्ञातंतत दैवविदां दीकरोति फलानीत्यादिना प्रारब्धवशात्स्वस्य भावीनि सुखदुःखफलानि तद्धेतुभूतानि राज्यस्त्रीपुत्रधनादीनि च विवृण्महे विवेचयामः विविच्य प्रकाशयाम इति यावत् केन प्रकारेणेत्यत आह नक्षत्रदशाप्रकारेणेति नक्षत्राधीशानक्षत्रदशा तस्याः प्रकारो भेदस्तेनेत्यर्थः ननु दशा द्विविधा विंशोत्तरी अष्टोत्तरी च तत्र कादशायाह्येत्यत आह दशाविंशोत्तरीत्यादि स्पष्टोर्थः अथ कश्चिद्योगिनीदशायाः फलं ब्रूयात्तत्र तिषेधार्थमाह नाष्टोत्तरीति अष्टोत्तरीदशात्र चालेनग्रास्या फलव्यभिचारादिति भावः विंशोत्तरीदशा च ग्रंथांतरे तनुनयसितजायातोविधा

उडुदायप्रदीपाख्यं कुर्मो दैवविदां मुदे २ फलानि नक्षत्रदशाप्रकारेण विवृण्महे

न्यासदासानखदइति गदितासभास्करादिक्रमेणेति अत्र कादिनवादिनव पादि पंचयायष्टाविति वर्गचतुष्टयं शिवतांडवादिपुस्तकं तदनुसरणात्तनुशब्देन षट् ६ नयशब्देन दश १० सितशब्देन सप्त ७ जायाशब्देनाष्टादश १८ तोपिशब्देन षोडश १६ धन्याशब्देनोनविंशतिः १९ सगशब्देन सप्तदश १७ साशब्देन सप्त ७ नखशब्देन विंशतिः २० एतेक्रमेण भास्करादीनां दशावर्षा भवंति भास्करादयश्च रविश्चंद्रः कुजो राहुर्गुरुर्मंदो बुधस्तथा केतुर्भृगुस्तत्र आपि दशाधीशा अमी क्रमादिति ग्रंथांतरे श्लोकाः अत्रास्मदीयः श्लोकः रस ६ दश १० द्रि ७ पुराण १८ महीभृतो १६ विधुविहीननखा १९ अगभूमयः १७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

ल॰ पा॰ गिरि ७ नखा २० रविचंद्रकुजागुरुसुगुरुशनिज्ञकेतुसिताब्दकाइति दशाज्ञानप्रकारस्तग्रंथांतरेनयनोनजनुर्भतोंकहृतक्रमशोर्के
३ न्दुकुजागुरुसूर्यः शनिचंद्रजकेतुर्भार्गवापरिशेषास्कदशाधिपाः स्मृताइति अयमर्थः नयनाभ्यांद्वाभ्यांऊनंयज्जनुर्भंजन्म
नक्षत्रं तत्रनवभिर्हरणंकर्त्तोपः क्रमणेनक्रमेणेत्यर्थः अर्थात्कृत्तिकामारभ्यगणनायाकर्मादिक्रमप्राप्तोयोजन्मनक्षत्रेग्र
हस्तस्यैवदशाजन्मदशाभवति तयाचकृत्तिकोत्तराफाल्गुन्युत्तराषाढास्तजन्मवातोरवेर्दशाषड्वर्षभोग्याभवति तदुत्तरे
षुनक्षत्रेषु चंद्रमसोदशवर्षभोग्याभवतीत्यादिरीत्यादशाज्ञातव्या अत्राप्यस्मदीयः श्लोकः कृत्तिकादिनवकत्रिकेत्रमा

॥ दशाविंशोतरीचात्रग्राह्यानाष्टोत्तरीमता ३

सूर्यचंद्रकुजराहुमंत्रिणः सौरिसोमसुतकेतुभार्गवाभप्रवर्त्तितदशाब्दनायकाइतितत्रभुक्तायादशास्तः प्रयोजनाभावा
ज्ञात्तव्यापाः फलंवाच्यतदुक्तंलघुजातकाभरणे निजजन्मनिआदिमादशाजनिभस्यतघटीसमाहत्ता सकलर्क्षघटीविभाजि
ताजनिभुक्तादिदशामताततः अवशिष्टदशाफलंवदेत्परिशेषेषुयथोक्तवर्षकैरिति अयमर्थः स्वस्यजन्मनोयात्रयमा
दशाषड्वर्षादिरूपासाजन्मनक्षत्रगतघटीभिर्गुणनीयातत्रजन्मनक्षत्रसकलघटीभिर्भागतोयल्लब्धंतदेवभुक्तदशाभ
वतियदवशिष्टंसाभोक्तव्याभवति भुक्तवर्षैर्दशावर्षेषुभागेयसरिशिष्टंतेषुसर्वेषुफलंवाच्यं अयंभुक्तभोग्यविचारोनदशादि ३

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भुक्तभोग्यज्ञानाभावे दशामात्र फलवचनसंभवेप्यंतर्दशाफलवचनासंभवात् अतः सूक्ष्मज्ञानार्थमंतर्दशाद्यानयनमावश्यकं ।
तत्प्रकारस्तु ग्रंथांतरे स्वदशा रामगुणिता तद्दशागुणिता पुनः खरामभागतो लब्धं वर्षमासादिकं भवेदिति यद्दशामध्येंतर्दशाम
मानेयात दशा स्वाभवति साग्निगुणिता यः पिंडो भवति तेभ्यः वंकत्वात तद्दशाभिर्गुणयेत् तत्रचाग्निशताभागेत्लब्धं तपलब्धं तद्दर्षा
दिकं बोध्यम् यथा सूर्यदशायां सूर्यांतर्दशासमानेयात त्र सूर्यदशाग्निगुणिता १८ अष्टादशरूपा अयमेव पिंडः सूर्यदशाव
र्षैः षड्भिर्गुणितो ऽष्टोत्तरशतं १०८ तत्र विंशताभागे लब्धास्त्रयस्ते मासा भवंति अवशिष्टा अष्टादश शतानि दिनानि भवंति
तथा चाष्टादशदिनाधिकास्त्रयो मासा रवेरंतर्दशा भवति एवमष्टादशादिनात्मकः पिंडो यदि चंद्रदशा पाणुण्यते तदा षट्
मासाश्चंद्रमसोंतर्दशा भवति अनया रीत्या चत्वारो मासाः षट् दिनानि भौमस्य दश मासाश्चतुर्विंशति दिनानि राहोः नव मासा
अष्टादश दिनानि गुरोः एकादश मासा द्वादश दिनानि शनेः दश मासाः षट् दिनानि बुधस्य चत्वारो मासाः षट् दिनानि के
तोः वर्षमेकं शुक्रस्येति इति रविदशामध्ये रव्याद्यंतर्दशानिरूपणा एवमेव चंद्रादि दशामध्ये चंद्राद्यंतर्दशानयनं प्र
कारांतरं च त्रैराशैर्हनाश्चार्कमुखग्रहाणां दशाब्दकास्ते दिवसा भवंति दशासमानां खलु षष्ठभागः शुक्रस्य भुक्तिः सकलग्र
हेषु १ दशेश्वरदिने हीना शुक्रभुक्तिर्भवेच्छनेः सैव हीना दशानाथ दिनैश्चाग्नेः स्मृता हि सा २ रहिता चैव सा ज्ञेया चंद्रज
स्य तु तैर्दिनैः एवं हीना च सा ज्ञेया दशानाथ दिनैर्गुरोः ३ अग्नौ त्रिभागं रविभुक्तिमाहुः शुक्रस्य चार्द्धं हिमगोर्भवेत्सा ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

पुत्ताद्दशानाथदिनैरवेस्तुभुक्तिर्भवेच्चैवकुजस्यकेतोः ४ एवंसमस्तग्रहभुक्तपस्तकार्यादिनेशादिखगेश्वराणां
५ अयमर्थः सकलग्रहाणांदशादेः षष्ठांशाः भुक्तस्यांतर्दशादिः अयंदशेश्वरदिनैर्हीनः शनेः सोपिदशेश्व
रदिनैर्हीनः राहोः अयमपितैरेवहीनोवुधस्यवुधस्यापितैर्दिनैर्हीनोगुरोः राहोस्तृतीयोंशः सूर्यस्यदशे॥
श्वरदिनैर्फक्तोयंभौमस्यायमेवकेतोरिति अत्रापिसूक्ष्माकासायाविदशानयनेकथंकर्तव्यं तत्प्रकारंग्रंथांत
रेभृगोर्नखांशेविदशाविधेयारीत्योक्तयोवेरविजादिकानांभृगोस्तुषष्ठांशमुशंतितज्ज्ञाराहोस्त्रिभागंरविभुक्ति
रेवं १ अर्थभृगोस्याद्रजनीकरस्यकुजस्यकेतोश्चपुरेवसाध्येति अयंभावः ग्रहाणामंतर्दशादेः षष्ठांशोभृगो
र्विदशाएषानखांशैर्हीनाशनेरित्यादिपूर्ववत् अस्मत्गुरुचरणास्तु उक्तेषुप्रयासगौरवंक्रमव्यत्यासंचमत्वा
स्तुगमप्रकारमाहुः तथाहिस्वैस्वैर्दशाब्दैर्गुणितंदशादिवर्षादिकंविंशतियुक्शतेन भजेच्चलब्धंतुनिजांतरा
ंतर्दशादिमानंकथितंग्रहाणामिति अयमर्थः यस्यदशायामंतर्दशानेयातद्दशावर्षादिकमानेयग्रहदशाव
र्षादिभिर्गुणयेत् यथारविदशायांरवेरंतर्दशानेया तत्ररविदशाब्दैरविदशाब्दगुणेषट्त्रिंशत् ३६ तेषांमहा
दशाब्दैर्भागानर्हत्वाद्द्वादशभिर्गुणयेत् द्वात्रिंशदुत्तरचतुःशतं ४३२ तत्रविंशत्युत्तरशतेनभागेलब्धास्त्रयस्ते
मासाभवंति शिष्टाद्वासप्ततिस्तात्रिंशतागुणयित्वामहादशाब्दैर्भागेलब्धाअष्टादश १८ तेदिवसाः एतावतीसूर्यदशायांसूर्ये

र	३	१८
च	६	०
कु	४	६
रा	१०	२४
गु	९	१८
श	११	१२
बु	१०	६
के	४	६
शु	१२	०
०	मा	दि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सांतर्दशाभवति एवंसूर्यदशावर्षात् चंद्र दशा वर्षैर्गुणयेत् पूर्ववद्भागादिक्रमेणचंद्रमसोंतर्दशाभवति तथाभौमादीनामपिति
भागयोगपत्वार्थंवर्षाणिद्वादशभिर्गुणयेन्मासाभवंति मासास्त्रिंशतागुणयेद्दिनानिभवंति तान्यपिषष्ट्यागुणयेत् घटिकाभ
वंति एवमग्रेपितदिदमाहुः दशाचांतर्दशाचैवत्रिदशोपदशातथा प्राणाख्याच फलंतासांवदेच्छास्त्रानुसारतइति ३।
अथास्मिन् शास्त्रेयत्रविशेषोनोपदिश्यतेतत्सर्वंसामान्यशास्त्रतोज्ञातव्यमित्याह बुधैरितिज्योतिःशास्त्रविज्ञैरित्यर्थः भावा
द्यः भावा आद्यायेषांतेभावाद्यः भावाश्च तनुधनसहजसुखसुतरिपुजायामृत्युधर्मकर्मायव्ययाख्याः आदिशब्दाद्रा
श्याद्यः तेचमेषवृषमिथुनकर्कसिंहकन्यातुलावृश्चिकधन्विमकरकुंभमीनाख्याः एषांस्वभावाश्चसर्वेइति अत्रानुक्ता
विचारोपयुक्ताः सर्वेपदार्थाः सामान्यशास्त्रतः यवनाचार्यादिकृतजातकशास्त्रात्ज्ञेयाः ज्ञातव्याः ग्रहाश्च ग्रहाणांस्वभावा
त्तत्फलानिचेत्यर्थः तत्ररव्यादयः ग्रहाः तेषांस्वभावादीप्तादयस्तदुक्तं मूदीप्तस्तु स्वस्थःप्रमुदितःशांतोदीनोतिदुःखि
तः विकलश्चखलःकोपीनवधाखेचरोभवेत् उच्चस्थः खेचरोदीप्तः स्वस्थः स्वपतिमित्रभे मुदितोमित्रभेशांतःसमभेदी
नउच्यते शत्रुभेदुःखितोतीवविकलःपापसंयुतः खलःखलग्रहोज्ञेयः कोपीस्यादर्कसंयुतः पृथक्पृथक्फलंतेषांद
शापाकेविशेषतः उत्तमा पुनुरोधेनकलयोकवदंतिहि इत्यादिफलंतत्रैववक्ष्यामः एतच्छास्त्रानुसारिणेति अस्मिन्।
पाराशरेशास्त्रेकाचित्संज्ञासामान्यशास्त्रीयसंज्ञापेक्षयाभिन्नास्तितांविशेषतः विशेषरूपेणब्रूमः अनुपदेवक्ष्यामइत्यर्थः

Nepal Sanskrit University, Balmiki Campus

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वर्तमानसामीप्ये वर्तमानवद्वेति सूत्रबलाद्वर्तमानवत्प्रत्ययो द्रष्टव्यः ४ अथैतच्छास्त्रेपोविशेषस्तमाह पश्यंतीति सर्वे ख्य
दयो ग्रहाः सप्तमं पश्यंति स्वाधिष्ठितस्थानात्सप्तमं स्थानं तत्संस्थं ग्रहं च पश्यंति यद्यपि सामान्यशास्त्रादिदमपि ज्ञातं शक्यं
तथापि चरणदृष्टिप्रतिषेधार्थमिदं पूर्णदृष्टिंज्ञात्वैव दृष्टिफलं वाच्यं न तु चरणदृष्ट्यापीति भावः विशेषांतरमाह शनिजीवकु
जादृतिपुनरितित्वर्थे शनिजीवकुजास्तु क्रमेण त्रिदशत्रिकोणचतुरस्रमान् चोप्यर्थे अपि पश्यंति अयमर्थः शनि
स्तावत्त्रिदशं तृतीयं दशमं च कारात्सप्तमं स्थानं पूर्णमेव पश्यति जीवः त्रिकोणपदवाच्यं पंचमं नवमं सप्तमं च पूर्णं पश्य

बुधैर्भीवादयः सर्वे ज्ञेयाः सामान्यशास्त्रतः एतच्छास्त्रानुसारेण संज्ञां ब्रूमो विशेषतः ४
पश्यंति सप्तमं सर्वे शनिजीवकुजाः पुनः विशेषतश्च त्रिदशत्रिकोणचतुरस्रमाने ५

ति कुजश्चतुर्थमष्टमं सप्तमं च पूर्णमेव पश्यति इदमपि चरणदृष्टिप्रतिषेधार्थं अन्यथा सामान्यशास्त्रत एव दृष्टिलाभेपु
नर्दृष्टिविधानवैयर्थ्यात् त्रिदशं च त्रिकोणं च चतुरस्रं च इति विग्रहः तेन शनिजीवकुजानां क्रमेणान्वयः यद्यपि त्रयश्च द
शा चेति विग्रहकरणात् यथासंख्यासंभवेन सर्वत्रैव शनिजीवकुजानामन्वयः संभवति तथापि अविवक्षितत्वान्न तथान्व
य इति संप्रदायविदः ५ इत्युडुदायप्रदीपोद्योते दृष्टिनिर्णयः संपूर्णः ॥ २ ॥ ७ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथ शुभग्रहाणां शुभफलप्रदत्वमशुभग्रहाणामशुभफलप्रदत्वमिति सकलशास्त्रसिद्धं तत्र बुधगुरुशुक्रा अक्षीणचंद्र
श्च शुभग्रहाः रविकुजमंदराहुकेतुक्षीणचंद्राश्चाशुभग्रहा इति सामान्यशास्त्रं तस्यापवादार्थमाह सर्वे इति नवमपंचमयो
स्त्रिकोणसंज्ञा तत्र नवमपंचमराश्योर्नेतारो धीश्वरा ग्रहास्ते सर्वे शुभफलदायका भवंति त्रिकोणाधीशत्वेन सप्तानामेव ग्रहा
णां शुभत्वे सिद्धे तयो राहुकेत्वोर्ग्रहयो राश्याधीशत्वान्न ग्रहणं तेन नव ग्रहा इति कस्यचिद्व्याख्यानमपास्तं अशुभग्रहा अपि
त्रिकोणनेतृत्वेन समस्तेन शुभग्रहा भवंति शुभग्रहास्तु कैमुतिकन्यायेन शुभतरा इति भावः यदि तु स एव ग्रहास्त्रिषडाया

सर्वे त्रिकोणनेतारो ग्रहाः शुभफलप्रदाः पतयस्त्रिषडायानां यदि पापफलप्रदाः ६ ॥ ५ ॥

नां तृतीयषष्ठैकादशानां पतयः स्युस्तदा पापफलप्रदा एव त्रिषडायपतित्वेन निमित्तेन शुभग्रहा अपि पापग्रहा एव भवं
ति किमुत पापग्रहा इति भावः अत्र त्रिकोणनेतारो यदि त्रिषडायानां पतय इति योजनां केचिद्वर्णयंति तन्न त्रिकोणे तु
स्त्रिषडायनेतृत्वासंभवात् संभवे वा सकलफलविरोधादविवक्षितत्वात् राश्याधीशास्तु ग्रंथांतरे मेषवृश्चिकयोर्भौमः
शुक्रो वृषतुलाधिपः बुधः कन्यामिथुनयोः कर्काधीशस्तु चंद्रमाः धनुर्मीनाधिपो जीवः शनिर्मकरकुंभयोः सिंहस्या
धिपतिः सूर्यो राश्यधीशा इमे स्मृता इति ६ अथापरं विशेषमाह न दिशंतीति सौम्याः शुभग्रहाः चंद्रबुधगुरुशु क्रं

ल·पा यदि केंद्राधिपतयः लग्नचतुर्थसप्तमदशमराशिपतयः सुखदाः शुभं शुभ फलं न दिशंति न प्रयच्छंति शुभा अपि केंद्राधि
६ पतित्वेन निमित्तेन अशुभमेव कुर्वंतीत्यर्थः क्रूराश्चेदिति चेद्यदि क्रूरा अशुभत्वेन ख्याताः सूर्यभौमशनयः केंद्रप
तयः सुखदा अशुभं न दिशंति अशुभा अपि केंद्राधिपतित्वेन निमित्तेन शुभमेव दिशंतीति भावः अथैषां बलाब
लमाह एत इति एते त्रिकोणपतयस्त्रिषडायपतयः केंद्रपतयश्च उत्तरोत्तरं प्रबलाबलवंतो भवंति पंचमेशान्नवमे
शयोर्मध्ये नवमेशः प्रबलः तथा तृतीयेशात् षष्ठेशः प्रबलः षष्ठेशादेकादशेशः प्रबलः एवं लग्नेशाच्चतुर्थेशः प्रबल

न दिशंति शुभं नृणां सौम्याः केंद्राधिपा यदि क्रूराश्चेदशुभं ह्येते प्रबलाश्चोत्तरोत्तराः ७ लग्नाद्व्य
यद्वितीयेशौ परेषां साहचर्यतः

श्चतुर्थेशात्सप्तमेशः प्रबलः सप्तमेशाद्दशमेशः प्रबल इति बोध्यं तथा च योग
ह उक्तरीत्या बलवान् तस्यैव फलं वाच्यं नान्यस्येति भावः अत्र त्रिकोणाधिपत्रिषडायाधिपतयोर्मध्ये त्रिषडायाधिप
एव प्रबलस्ततोपि केंद्राधिपः प्रबलः कथनक्रमे उत्तरत्वादिति विवेकः ७ अथ संबंधवशादपि ग्रहाणां शुभाशुभ
फलप्रदत्वमाह लग्नादिति लग्नं प्रसिद्धं जन्मलग्नमारभ्य गणनया व्ययद्वितीयेशौ द्वादशद्वितीयराशिस्वामिनौ एम
परेषामन्येषां ग्रहाणां साहचर्यतः सहावस्थानात् अयमर्थः शुभग्रहसाह चर्ये सति द्वितीयद्वादशेशयोः ॥ ६

शुभफलत्वं अशुभग्रहसाहचर्येण अशुभफलप्रदत्वं इदमपि शुभाशुभफलप्रदत्वं यस्मिंभावेतावुभौतिष्ठतस्तद्भावद्वारैवद
र्त्तइत्याह स्थानांतरानुगुण्येनेति अन्यस्थानंस्थानांतरंतस्य आनुगुण्यंशुभत्वादितेनत्वयंभावः मित्रादिस्थानस्थत्वेमि
त्रादिद्वाराशुभफलप्रदत्वं शत्रुभावस्थत्वेशत्रुद्वारैवाशुभप्रदत्वं एवंग्रहांतरस्यदीप्तत्वादिगुणयोगाच्छुभाशुभफल
प्रदत्वमिति दीप्तत्वादिप्रयुक्तंफलमुक्तं ग्रंथांतरे पाकेप्रदीप्तस्यधराधिपत्यमुत्साहशौर्यधनवाहनेचस्त्रीपुत्रलाभंशु
भबंधुपूज्यंक्षितीश्वरान्मानमुपैतिविद्यां १ स्वस्थस्यखेटस्यदशाविपाकेस्वस्थानृपाल्लब्धधनादिसौख्यं विद्यायशः

स्थानांतरानुगुण्येनभवतः फलदायकौ ८ भाग्यव्ययाधिपत्येनरंध्रेशोनशुभप्रदः

प्रीतिमहत्वमाराद्दारार्थभूम्यादिजधर्ममेति २ मुदान्वितस्यापिदशाविपाकेवस्त्रादिभूगंधसुतर्थधैर्यं पुराणधर्मश्र
वणादिलाभंवस्त्रादियानावरभूषणाप्तिं ३ दशाविपाकेसुखधैर्यमेति शांतस्यभूपुत्रकलत्रयानं विद्याविनोदान्वितध
र्मप्राप्तिं ४ वस्वर्थदेशाधिपपूज्यतांच स्थानच्युतिर्बंधुविरोधतांच दीनस्यखेटस्यदशाविपाके जीवत्यसौकुत्सितहीनवृ
त्त्यास्त्यक्तोजनैरोगप्रपीडितस्स्यात् ५ दुःखार्दितस्यापिदशाविपाकेनानाविधंदुःखमुपैतिनित्यं विदेशगोबंधुजनैर्विही
नश्चौराग्निभूपैर्भयमातनोति ६ कैवल्यखेटस्यदशाविपाकेविकल्पमायातिमनोविकारं मित्रादिकानांमरणेविशेषात्

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ल॰पा॰ स्त्रीपुत्रपानांवर्हीनपीडा ७ दशाविपाकेकलहंवियोगंखलस्यखेटस्यपितुर्वियोगंशत्रोर्जनानांधनभूमिनाशमुपेतिनित्यंस्वज
७ नैश्चनिंदा ८ कोपान्वितस्यापिदशाविपाकेपापाःसमायांतिवहुप्रकारैः विद्याधनस्त्रीसुतवंधुनाशं पुत्रादिहृत्कृच्छ्रलय
नेत्ररोगमिति ९ एवंस्थानांतरानुगुण्येनव्ययद्वितीयेशयोः फलंवक्तव्यं ८ अथस्वजन्मलग्नादष्टमेशस्यशुभाशुभत्व
माह भाग्येतिभाग्याद्व्ययोभाग्यव्ययः नवमात् द्वादशः अर्थादष्टमस्तस्याधिपत्यंस्वामित्वंतेननिमित्तेन रंध्रेशोऽष्ट
मेशः नशुभप्रदोभवति भाग्यव्ययपयोराधिपत्यनेतितुनव्याख्येय अष्टमेशस्यव्ययेशत्वासंभवात् केचित्तु अष्टमादष्टम

सएवशुभसंधाताल्लग्नाधीशोपिचेत्स्वयं ९

स्यापिरंध्रत्वादिदेशात्तृतीयेशोपिरंध्रेशः सचपुनर्व्ययेशः संभवति कर्कस्यलग्नत्वेबुधःमकरस्यलग्नत्वेगुरुः सोयंभाग्यव्य
याधिपत्येनाशुभइत्यर्थः यथाष्टमेशस्यनिमित्तवशादशुभत्वमुच्यते तथातृतीयेशस्याप्यशुभत्वेनिमित्तंवाच्यं तदेवा
नैनोच्यते यदितत्रनोच्यतेतर्हीहापिनवाच्यंरंध्रेशोनेशुभप्रदइसेत्तावतैवतत्सिद्धेरितिप्राहुः सएवेतिरंध्रेशएवस्वयंलग्ना
धीशोपिचेत्तदाशुभसंधाताशुभस्यैवकारकोभवति अष्टमेशत्वेदोषस्तस्यनास्तीभावः ९ अथकेंद्रेशत्वमशुभ राम
त्वं सौम्यग्रहाणामुक्तंतत्रगुरुशुक्रयोर्विशेषमाह ॥ ॥ ॥ ॥ ७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

केंद्राधिपस्येति लग्न चतुर्थ सप्तम दशमेशत्वं प्रयुक्तो दोषो गुरुशुक्रयोरेव बलवान् गुरुशुक्रौ केंद्राधिपती चेत्तत्तदा नदिशं
ति शुभं नृणामित्यादिनोक्तो दोषो बलवान् अतिशयेन बलिष्ठो भवति अत्रापि विशेषमाह मारकत्वेपीति तयोः केंद्राधि
पतित्व विशिष्टयोर्गुरुशुक्रयोर्मारकस्थानसंस्थिति र्लग्नात्सप्तम द्वितीयस्थन संस्थिति मारकत्वे बलत्तो अन्यापेक्षया
तयोरेव मारकत्वमिति भावः सप्तम द्वितीययोर्मारकस्थानत्वं वक्ष्यति १० अथ बुध चंद्रयोः केंद्राधिपत्य दोषो नास्ती
ति पूर्वश्लोकस्य तु शब्देन ज्ञापितं तत्र विशेषमाह तदनु तस्मात् शुक्रादनंतरं बुधस्तद्विधः केंद्राधिपत्य दोषवान् गुरुशु

केंद्राधिपस दोषस्तु बलवान् गुरुशुक्रयोः मारकत्वेपि तयोर्मारकस्थानसंस्थितिः १० ॥

क्रापेक्षया किंचिन्न्यून दोषवान् तदनु बुधादप्यनंतरं चंद्रोपि तद्विधः केंद्राधिपत्य दोषवान् बुधापेक्षया न्यून दोषवान्
मारकस्थानं संस्थितिरपि गुरुशुक्रापेक्षया बुधस्य दुर्बला बुधापेक्षया चंद्रस्य दुर्बला ॥ इति च बोध्यं अथ भाग्यव्यया
धिपत्व प्रयुक्तो रंध्रेशस्य दोष उक्तस्तत्रापवादमाह नरंध्रेशत्वेति सूर्याचंद्रमसो रंध्रेशत्वे दोषस्तु न भवेत् सूर्याचं
द्रमसौ जन्मलग्नादष्टमाधीसौ भवतस्तदा तयोरष्टमेशत्व दोषो न भवतीत्यर्थः ११ अथ क्रूराणां केंद्राधिपतित्वेन शुभ
कारित्वं पूर्वमुक्तं तत्र भौम विषये विशेषमाह कुजस्येति कुजस्य भौमस्य कर्मनेतृत्व प्रयुक्तो शुभकारिता तदा स्याद्यदि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रिकोणनेतृत्वाऽभावेतुकर्मनेतृत्वमात्रेणनशुभकारित्वं कर्मेलग्नेयस्यजन्मतस्यायंयोगःवृश्चिकस्यपंचमलेनमेषस्यदश
मलेनभौमस्यतदीशत्वादिति एवंसर्वेत्रिकोणनेतार इत्यारभ्यसप्तानांग्रहणांशुभाशुभत्वमुक्तंतत्रमेषादिभावेषुजन्मव
तांयस्यग्रहस्यपापत्वंयस्यवाशुभत्वंयस्यचयोगकारत्वंतत्सर्वंसंगृहीतंपाराशरीये मंदसौम्यसिताःपापाःशुभौगुरुदि
दिवाकरौ नशुभंयोगमात्रेणप्रभवेच्छनिजीवयोः परतंत्रेणजीवस्यपापेकर्मापिनिश्चितं कविःसाक्षान्निहंतास्यान्मार
कत्वेनलक्षितःसंगात्तयोर्निहंतारोभवेयुः पापिनोग्रहाःशुभाशुभफलान्येवंज्ञातव्यानिक्रियोद्भवःइतिमेषजन्मन

॥ ॐ ॥ बुधस्तदनुचंद्रोपिभवेत्तदनुतद्विधः नरंध्रेशत्वदोषस्तुसूर्याचंद्रमसोर्भवेत् ११॥

फलं अथास्तेवृषस्यजीवशुक्रेंदवःपापाःशुभौशनिशशीसुतौ राज्ययोगकरःसाक्षादेकएवरवेःसुतः जीवादयोग्र
हाःपापाःसंतिमारकलक्षणाः बुधोस्तत्रफलान्येवंज्ञेयानिवृषजन्मनः इतिवृषलग्नजातफलंभौमजीवारुणाःपाप
एकएवकविःशुभःशनेश्चरेणजीवस्ययोगोमेषभवोयथा नायंशशीनिहंतास्यादुन्मिषत् पापनिष्फलंज्ञातव्यानि
दिनेशास्यफलान्येतानिसूरिभिः इतिमिथुनभावफल भार्गवेंदुसुतौपापौभूसुतागिरिसौशुभौ एकएवग्रहःसा राम·
क्षात्भूसुतोयोगकारकः निहंतारविजीन्येनुमासिनोमारकाव्हयाःकुलीरसंभवस्येवंफलान्युक्तानिसूरिभिः ॥ ८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

इतिकर्कजन्मनःफलं रोहिणेयसितौपापौकुजएवशुभग्रहः प्रभवेद्योगमात्रेणन शुभंकुजशुक्रयोः घ्नतिसौम्यादयःपापाः
मारकत्वेनलक्षिताः एवंफलानिवेद्यानि सिंहेयस्यजनुर्भवेत् इतिसिंहजन्मनः फलंकुजेज्यौवेंदवःपापाएकएवभृगुःशु
भः भार्गवेंदुसु ताववेवभवेतांयोगकारकौ निहंता कविरन्येतुमारकास्तुकुजादयः प्रतीक्षेत फलान्युक्तान्येवंकन्या
वोबुधेः इतिकन्याजन्मफलं जीवार्कमहिजाः पापाः शनैश्चरबुधौशुभौ भवेतांराजयोगस्यकारकौ चंद्रतत्सुतौ कुजौ
निहंतिबाधापरेमारकलक्षणाः निहंतारः फलान्येवंकाव्यानतुतुलाभुवः इतितुलाजन्मफलं सौम्यभौमासिताःपापाः

कुजस्यकर्मनेतृत्वप्रयुक्ताशुभकारिता

शुभौगुरुनिशाकरौ सूर्याचंद्रमसावेवभवेतांयोगकारकौ जीवोनिहंतासौम्याद्याहंतारोमारकाह्वयाः तत्तत्फलानिवि
शेषाण्येवंवृश्चिकजन्मनः इतिवृश्चिकजन्मफलं एकएवकविः पापाः शुभौसौम्यदिवाकरौ योगोभास्करसौम्याभ्यांनि
हंताभास्वतः स्मृतः घ्नतिशुक्रादयः पापाःमारकत्वेनलक्षिताः ज्ञातव्यानि फलान्येवं चापजस्यमनीषिभिः इतिधनु
र्लग्नजातफलंकुजजीवेंदवः पापाः शुभौभार्गवचंद्रजौ स्वयंचैवनिहंतास्यान्मंदोभौमादयः परे तत्तल्लक्षणानिहंतारः
कविरेकःसुयोगकृत् ज्ञातव्यानिफलान्येवंविबुधैर्मृगजन्मनः इतिमकरजन्मफलं जीवचंद्रकुजाःपापाएकोदैत्यगुरुः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ल·प शुभः राजयोगकरो भौमः कविश्चैव बृहस्पतिः निहंता घ्नंति भौमाद्या मारकास्तेन लक्षिताः एवमेव फलान्यूह्यान्येतानि घटज
९ न्मनः इति कुंभजन्मफलं मंदशुक्राशवः सौम्याः पापा भौमविधू शुभौ महीसुतगुर्वोर्योगेकारणेनैव भूसुतः मारकाः कार
कावीज्ञसमंदज्ञो घ्नंति पापिनः इत्यूह्यानि फलान्येवं बुधैस्तु मीनजन्मनः इति मीनलग्नजफलं १२ अथ राहुकेत्वो राश्यधी
शत्वाभावात्कुत्रस्थितयोः किंफलं कथं वा शुभाशुभत्वं ज्ञातव्यमित्याकांक्षायामाह यद्यदिति तमोग्रहौ राहुकेतू यद्य
द्भावगतौ अपि यद्यद्भावेशसंयुतौ वा स्यातां तत्तत्फलानि प्रबलौ भवतिच्छायेन प्रदिशेतां ददतः अयमर्थः यस्य यस्य ग्रह

॥ १ ॥ यद्यद्भावगतौ वापि यद्यद्भावेशसंयुतौ तत्तत्फलानि प्रबलौ प्रदिशेतां तमोग्रहौ १३

स्य योयो भावः स्थानं स ग्रहो यत्फलं ददाति तत्फलमेव प्रदिशेतां प्रकर्षेणैव ददतः यतः प्रबलौ प्रकर्षेण बलवंतौ स्वा
भाविकबलवत्त्वं तयोः प्रकर्षस्तद्भावेशग्रहापेक्षया तयोर्बलवत्त्वात् अथवा यद्भावेशसंयुतौ स्यातां स च भावेशस्तस्य
यथा फलं दिशति तत्थैव तस्य भावस्य फलं प्रकर्षेण दिशेतां संयुताविति संबंधश्चतुर्विध इति वक्ष्यते १३ इति श्रीभै
रवदत्तविरचिते उडुदायप्रदीपोद्योते संज्ञाध्यायः १ अथ योगाध्यायः तत्र सामान्ययोगानाह केंद्रत्रिकोणपत्त राम:
य इति केंद्रपतयस्त्रिकोणपतयश्च परस्परमन्योन्यसंबंधेनेति संबंधश्चतुर्विधः अन्योऽन्यराशिस्थितत्वं प्रथमः ॥ ९

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यथामेषवृश्चिकेवासूर्यः भौमस्तुसिंहेस्थितदासूर्य भौमयोः संबंधः परस्परदृष्टिसंबंधोद्वितीयः यथामेषेभौमस्तुलायांसूर्यः स्तोपरस्परंपश्यतः अन्यतरदृष्टिसंबंधस्तृतीयः यथासिंहेभौमः मीनेसंस्थितं सूर्यं पश्यतिभौमंतुसूर्योनपश्यति चतुर्थस्तु सहावस्थानलक्षणः यथाभौमसूर्योवृषराशिस्थितौइति अत्रपूर्वः पूर्वः संबंधोबलवान् बोध्यः तथाचकेंद्रत्रिकोण पत्योः परस्परमुक्तसंबंधसद्भावेविशेषफलदायकोयोगोभवति परंतुत्रिषडायपतीनांसंबंधोनापेक्षितस्तदेवाह ३
तरैरितिइतरैस्त्रिषडायाष्टमपतयस्तैरप्रसक्ताअसंबंधाश्चेत् तेषांसंबंधसत्वेतूक्तोयोगोनभवतीतिभावः १४ अथकेंद्रेश

इत्युडुदायप्रदीपेसंज्ञाध्यायःप्रथमः १ केंद्रत्रिकोणपतयःसंबंधेनपरस्परं इतरैरप्रसक्ताश्चेद्विशेष फलदायकाः १४ केंद्रत्रिकोणनेतारौदोषयुक्तावपिस्वयं

त्रिकोणेशयोर्दोषयुक्तत्वेतिनयोगहानिरित्याह केंद्रेतिकेंद्रत्रिकोणाधिपतीस्वयंदोषयुक्तावपि संबंधमात्राद्बलिनोप्रोक्त लक्षणासंबंधादेवबलिनोसंतौयोगकारकौ विशेषफलदायकयोगकारकौभवतएवेतिभावः एतत्संगृहीतंपाराशरीयेपंचमंनवमंचैवविशेषधनमुच्यते चतुर्थं दशमंचैवविशेषंस्त्रबमुच्यते चंद्रभानूविनासर्वेमारकामारकाधिपाः षष्टाष्टमव्ययेशास्तुराहुःकेतुस्तथैवच स्व पाद्रेक्काणपाश्चैवतथावैनाशकाधिपाः विपनाराप्रत्यरीशौवधभेशस्तथैवच आयांत्यपूर्वश्चैववंद्राक्रांतगृहाधिप

ल·पा जातकेमारकाः प्रोक्ताः कालविद्भिर्मनीषिभिः दशाक्षितेषु कालेषु मारको मरणप्रदः अन्यस्मिन्योगदे पीति कालविद्भिर्नि

१० रूपितेइति अत्र त्रिकोणयोर्धनत्वाच्चतुर्थदशमयोः सुखत्वाद्धनसुखेशयोः संबंधे योगो भवतीति श्लोकोक्त यार्थः इतरप्र

संगस्तु योगनाशकस्तत्र केतावदितरे इत्याकांक्षायामष्टमे त्याज्यः स्थानमित्यादि श्लोकपंचकमिति बोध्यं इति सामान्य

योगनिरूपणं १५ अथ प्रबलराजयोगानाह निवसेतामिति तावुभाविति केंद्रत्रिकोणनेतारौ धर्मकर्मणोरिति कस्य

नाद्धर्मकर्मनेतारौ पृथक्स्थितौ द्वावपि व्यत्ययेन निवसेतां धर्मेशः कर्मणि कर्मेशो धर्मे इत्ययमेको योगः योगांतरमाह एक

संबंधमात्राद्बलिनौ भवेतां योगकारकौ १५ निवसेतां व्यत्ययेन तावुभौ धर्मकर्मणोः एकत्रा

न्यतरो वापि वसेच्चेद्योगकारकौ १६ त्रिकोणाधिपयोर्मध्ये संबंधो येन केनचित् ॥

त्रेति धर्मस्थाने उभौ निवसेतामित्येको योगः कर्मस्थाने उभौ निवसेतामित्यपरो योगः उभयोर्मध्ये एक एव वा निजस्था

ने निवसेत्तदापि राजयोगकारकौ भवतः १६ राजयोगांतरमाह त्रिकोणाधिपत्योरिति पंचमनवमेशयोर्मध्ये येन के

नचित् पंचमेशो नवमेशो न वा सार्द्धं बलिनः केंद्रनाथस्य दशमाधिपस्य अन्यकेंद्रस्याप्यत्र बलिन इत्युक्तं त

स्य संबंधः पूर्वोक्तलक्षणो यदि भवेत्तदा सुयोगकृत् राजयोगकारक इत्यर्थः १७ ॥ ॥

प्रकारांतरेण योगांतरमाह दशास्वपीति योगकारिणो राजयोगकारिणोः केंद्रत्रिकोणपयोर्दशाद्वयी धर्मेशाद्दशाकर्मेशदशा
चेति दशाद्वयसमाहारो दशाद्वयी तस्यामध्यगतः तदशुके शुभकारिणां तत्संबंधेन योगकारकपरमत्रोः योगकारकसंबं
धरहितानामपि ग्रहेणां दशास्वपि प्रायशो बाहुल्येन राजयोगो भवेत् धर्मेशकर्मेशयोर्दशायामंतरभोक्तारो येग्रहास्त
त्संबंधरहितास्ते यांदशास्वपि कदाचिद्योगो भवति स एव राजयोगकारक इति भावः १८ शुभग्रहाणामुक्तापापिनां

केंद्रनाथस्य बलिनो भवेद्यदि स योगकृत् १७ दशास्वपि भवेद्योगः प्रायशो योगकारिणोः
दशाद्वयीमध्यगतस्तदन्यः शुभकारिणां १८ योगकारकसंबंधात् पापिनोपि ग्रहाः
स्वतः तत्तद्भुक्त्यनुसारेण दिशेयुर्योगजं फलं १९ केंद्रत्रिकोणाधिपयोरेकत्वे योगकारकौ

मपि योगकारकत्वमाह योगकारकसंबंधादिति स्वतास्वभावात् पापिनोपि ग्रहाः योगकारकस्य ग्रहस्य संबंधादुक्तं
संबंधान्यतमसंबंधात् तत्तद्भुक्त्यनुसारेण योगकारकग्रहसंबंधविशिष्टग्रहस्य या भुक्तिस्तामनुसृत्य तत्तद्ग्रहभोगका
लावच्छेदेन राजयोगकारितं फलं दद्युरिति भावः १९ राजयोगांतरमाह केंद्रत्रिकोणाधिपयोरिति एकत्वे इति एक
एव केंद्राधिपः एक एव त्रिकोणाधिपश्च यदि संबंधविशिष्टस्तदा तावुभौ राजयोगकारकौ भवतः ॥ ॐ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यदि पुनरन्येन द्वितीयेनापि त्रिकोणपतिना संबंधस्तदा किं परमं ततः श्रेष्ठं किन्न किंचिदित्यर्थः अयं तु सर्वोत्तमराजयो
गइत्याभिप्रायः २० एतावता प्रबंधेन भावेशत्वयुक्तानां राजयोगकारकत्वमुक्तमधुना भावेशत्वहीनयोरपि राहुकेत्वोरा
जयोगकारकत्वमाह यदि केंद्रेति तमोग्रहौ राहुकेतू यदि केंद्रे यद्वा त्रिकोणे निवसेतां तत्र चान्यतरस्य केंद्रस्य त्रिको
णस्य वा नाथेन स्वामिना संबंधात् कुलक्षणा योगकारकौ भवतः यदा तौ केंद्रस्थौ तदा त्रिकोणनाथेन संबंधः यदा त्रिकोणे
स्थौ तदा केंद्रनाथेन संबंधश्चेत्तदा योगकारकौ भवेतामित्याहुः एते च एते योगा व्याख्याताः पाराशरीये अथातः

अन्यत्रिकोणपतिना संबंधो यदि किंपरं २० यदि केंद्रे त्रिकोणे वा निवसेतां तमोग्रहौ ॥

संप्रवक्ष्यामि राजयोगादिकं पदं गुह्यकस्यादभेदेन राशिदृष्टे दशाफलं तपःस्थानाधिपो मंत्री मंत्राधीशो विशेषतः उभावन्यो
न्यसंदृष्टो जातश्चेदिह राज्यभाक् यत्र कुत्रापि संयुक्तौ गौ वापि समसप्तमौ राजवंशोद्भवो वालो राजा भवति निश्चयः॥
वाहनेशस्तथा माने मानेशो वाहने स्थितः राजधर्माधिपाभ्यां तु दृष्टो चेदिह राज्यभाक् सुतेशः कर्मेशः सुखेशो लग्ननाथो
यदा धर्मपसंयुताश्चेत् नृपोत्तरश्चेदिह वारणान्यस्वतेजसा व्याप्तदिगंतरालः सुखकर्माधिपौ चैव मंत्रिनाथेन संयुतौ
धर्मेशनाथवायुक्तो जातश्चेदिह राज्यभाक् सुतेश्वरो धर्मपसंयुतश्चेल्लग्ने भ्वरेणापि युतो विलग्ने सुखे यद्वा मानगृहे ११

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

धर्मस्थाने गुरुक्षेत्रे स्वगृहे भृगुसंयुते पंचमाधिपसंयुक्ते जातश्चेदिह राज्यभाक् इति राजयोगफलं अथ प्रसंगाद्धनयोगफलं अ
तः परं प्रवक्ष्यामि धनयोगविशेषतः पंचमे तु भृगुक्षेत्रे तस्मिं शुक्रेण संयुते लाभे शनैश्चरयुते वहुद्रव्यस्य नायकः पंचमे सो
मजक्षेत्रे तस्मि सौम्ययुते यदि लाभे च चंद्रभौमौ तु वहुद्रव्यस्य नायकः पंचमे तु शनिक्षेत्रे तस्मिन् सूर्ययुते यदि लाभे सोम
स्वजस्थे वा वहुद्रव्यस्य नायकः पंचमे तु रविक्षेत्रे तस्मिन् रवियुते यदि लाभे रवींद्रपूज्यस्थे वहुद्रव्यस्य नायकः पंचमे तु
शनिक्षेत्रे तस्मिन् शनियुते यदि लाभे भौमेन संयुक्ते वहुद्रव्यस्य नायकः पंचमे तु गुरुक्षेत्रे तस्मिन् गुरुयुते यदि लाभे तु चं

नाथेनान्यतरेणापि संवंधो योगकारको २१ धर्मकर्माधिनेतारौ रंध्रे लाभाधिपो यदि

द्रभौमौ चेद्वहुद्रव्यस्य नायकः भानुक्षेत्रगते तस्मिन् लग्ने भानुस्थितो यदि भौमेन गुरुणा युक्तो दृष्टो वा स्याद्युतो धनिः चं
द्रक्षेत्रगते लग्ने तस्मिन् चंद्रयुते यदि जीवभौमयुतो यस्तु दृष्टे जातो धनी भवेत् भौमक्षेत्रगते लग्ने तस्मिन् भौमयुते य
दि सौम्यशुक्रार्कजैर्युक्ते दृष्टे श्रीमान्नरो भवेत् गुरुक्षेत्रगते लग्ने तस्मिन् गुरुयुते यदि सौम्यभौमाद्युते दृष्टे जातो यस्तु ध
नी नरः बुधक्षेत्रगते लग्ने तस्मिन् सौम्ययुते यदि शनिशुक्रयुते दृष्टे जातो यस्तु धनी नरः भृगुक्षेत्रगते लग्ने तस्मिन् भृगु
युते यदि शनिसौम्ययुते दृष्टे जातो यस्तु धनी नरः इति धनयोगाः अथ प्रसंगाद्दारिद्र्ययोगाः अथातः संप्रवक्ष्यामि दारि

ल॰पा॰ लग्नाधिपेरिपु गतेरिःफे ऽथ लग्नमागते मारकेशयुते दृष्टे जातस्यान्निर्धनो नरः लग्नाधिपेशत्रुगृहं गते वा षष्ठे व्ययेलग्नगतेपि वा

१२ चेत् विलग्नपे मारकनाथदृष्टे जातो भवेन्निर्धनकोपि वैश्यः लग्नें दुकेतुयुतौ वा लग्नेशो निधनं गते मारकेशयुते दृष्टे जातो वै

निर्धनो भवेत् षष्ठाष्टमव्ययगते लग्नेशे पापसंयुते मारकेशयुते दृष्टे राजवंश्योपि निर्धनः विलग्ननाथे रविनाश रिःफना

थेनयुक्ते यदि पापदृष्टे संजातमजेनाथयुतेपि दृष्टेशुभैर्नदृष्टे स भवेद्दरिद्रः मंत्रेशो धर्मनाथश्च षष्ठे कर्मस्थितो क्रमात् दृ

ष्टेचेन्मारकेशेन जातः स्यान्निर्धनो नरः पापग्रहे लग्नगते राज्यधर्माधिपौ विना मारकेशयुते दृष्टे जातः स्यान्निर्द्धनो नरः

॥ तयोसंबंधमात्रेण नयोगं लभते नरः २२ इति राजयोगाध्यायः॥

यद्भावेशोरंध्ररिःसंस्थो यद्भावस्यारंध्ररिःफाधिपेशाः पापैर्दृष्टो मंददृष्टो यथा चेद्दुःस्थाक्रांतश्चं चलोनिर्धनः स्यात् चंद्राक्रांत

नवांशेशो मारकेशयुतो यदि मारकस्थानगो वापि जातो सौ निर्द्धनो नरः विलग्नेशनवांशेशो रिःफषष्ठाष्टगो यदि मारके

शयुतो दृष्टो जातो सौ निर्धनो नरः इति दारिद्र्ययोगः २१ प्रस्तुतमनुसरामः इति राजयोगमाह धर्मकर्माधीति नवमद

शमभावेशौ क्रमेणाष्टमैकादशभावे शौ यदि तदा राजयोगभंगः अयमर्थः नवमभावेशो यः स एवाष्टमभावेशश्चेत्तदारा ल॰

जयोगो न स्यात् दशमभावस्वामी यो ग्रहः स एव लाभस्वामी यदि तदापि राजयोगो न स्यात् एवं नवमेशोऽष्टमेशो न संबं॰ १२

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दत्राम्मे शीलाभे शेन संबंधं करोति चेत्तदापि राजयोगं लभत इत्यत्त इत्यर्थः इति राजयोगभंगः इति भैरवदत्त दैवज्ञ विरचि ते उडुदायप्रदीपोद्योते राजयोगाध्यायः अथायुर्दायाध्यायो व्याख्यायते अष्टममिति जन्मलग्नादष्टमस्थानमायुः स्थानमित्युच्यते अष्टमस्थानादपि यदष्टमं अर्थाज्जन्मलग्नात्तृतीयं तदप्यायुःस्थानमित्युच्यते मारकस्थानमाह तयो रपीति तयोरायुःस्थानयोरष्टमतृतीययो रपि व्ययस्थानं अष्टमस्य व्ययस्थानं सप्तमं तृतीयस्य व्ययस्थानं द्वितीयं तेन सप्तमं द्वितीयं च स्थानं मारकस्थानमिति २३ अथ सप्तमापेक्षया द्वितीयस्य बलवत्त्वमित्याह तत्रापीति तत्र सप्तमद्विती

अष्टमं ह्यायुषः स्थानमष्टमादष्टमं च यत् तयोरपि व्ययस्थानं मारकस्थानमुच्य
ते २३ तत्राप्याद्यव्ययस्थानाद्द्वितीयं बलवत्तरं

ययोर्मध्ये आद्यव्ययस्थानात् अष्टमापेक्षया व्ययस्थानभूतात्सप्तमात् उत्तरं तृतीयापेक्षया व्ययस्थानभूतं द्वितीयं बलवत्तरं अतिशयेन बलवत् सप्तमं मारकस्थानं बलवत् द्वितीयं तु तदपेक्षयापि बलवत्तरमित्यर्थः तेन जन्मलग्न द्वितीयराशीशस्य दशायां मरणं वाच्यमित्युक्तं भवति तदेवाह तदीशितुरिति तच्छब्देनाव्यवहितपूर्वोपरस्थितस्य द्वितीयस्य परामर्शः तेन द्वितीयस्थानेशस्य दशाविपाके क्रमे सति नृणां निधनं स्यादित्युत्तरश्लोकार्धेन संबंधः

ज॰पा अथवातत्रगताद्द्वितीयस्थानगताये पापिनस्त्रिषडायेशास्तेनमारकेशेनयुक्तास्तेषांदशाविपाकेषुसंभवेसतिनिधनंमर
१३ णंवाच्यमित्यर्थः मरणकालज्ञानार्थमाह तेषामिति मारकेशसंबंधविशिष्टाः मारकेशस्थानस्थितायेपापग्रहास्तेषा
मित्यर्थः दशाविपाकेषुदशाः पूर्वमुक्तास्तेषांविपाका अंतर्दशादिप्रमाणदशांताः परिणामास्तेषुमरणं स्यादित्यर्थः
संभवेइतिकथनात्संभवाभावे तद्दशाविपाकेपिमरणंस्यादितिसूच्यते संभवलक्षणंतूक्तंग्रंथांतरेत्रिविधश्चायुषां
योगः स्वल्पायुर्मध्यमुत्तरं द्वात्रिंशात्पूर्वमल्पंतुतदूर्ध्वंमध्यमंभवेत् आसप्ततिस्तदूर्ध्वंतद्दीर्घायुरितिसंमतं उत्तमायुः

नदीशितुस्तत्रगताः पापिनस्तेनसंयुताः २४ तेषांदशाविपाकेषुसंभवेनिधनंनृणां

शतादूर्ध्वंमुनीशाः संतितद्विधाः अल्पायुर्लग्नपेभानोःशत्रौमध्यंतुमध्यमे मित्रेलग्नेश्वरेतस्यदीर्घमायुरुदाहृतं
अल्पायुर्योगजातस्यविपत्तारेमृतिंवदेत् जातस्यमध्यमेयोगे प्रत्यरौतुमृतिंवदेत् दीर्घायुर्योगजातस्यवधभेतुमृति
र्भवेत् त्रिषुयोगेषुसर्वेषुप्रत्येकंत्रिविधंभवेत् अल्पायुरल्पमध्यंतुपूर्णायुस्त्रिविधंमतंमध्यमादल्पमध्यंतुपूर्णायु
स्त्रिविधंभवेत् दीर्घायुषोल्पमध्यंतुपूर्णायुस्त्रिविधंभवेत् एवंनवविधंप्रोक्तमायुषांतुविनिर्णयमितिसर्वार्थचिंताम
णौ एवंप्रथमायुर्निश्चयः कर्तव्यः अल्पायुर्वामध्यायुर्वा ॥ ॥ दीर्घायुर्वेति अल्पायुर्निश्चयेतन्मध्येचेन्मारकेशदशा। १२

मारकस्थानस्थितपापग्रहदशावा मारकेशेन संबंधकर्तृदशा वा तत्र मरणं वाच्यं एवं मध्यमायुर्निश्चये मध्यमायुर्मध्ये मारकेशा
दीनां त्रयाणां दशाविपाकेषु मरणं वाच्यं एवं दीर्घायुर्निश्चये तन्मध्ये मारकेशादीनां दशाविपाकेषु मरणं वाच्यमिति प्रकारांतरे
णाप्यायुर्निश्चयः तथा च जैमिनिसूत्रं प्रथमयोरुत्तरयोर्वा दीर्घमिति अयमर्थः चरराश्योर्यदि लग्ने शाष्टमेशौ भवतस्तदा
दीर्घमायुः स्थिरद्विस्वभावयोर्वा लग्ने शाष्टमेशौ यदि तदापि दीर्घमायुर्मध्यमायुराह प्रथमद्वितीययोरंत्ययोर्वा मध्यमिति
चरस्थिरयोर्यदि लग्नेशाष्टमेशौ तदा मध्यमायुः द्विस्वभावयोर्वा लग्नेशाष्टमेशौ यदि तदापि मध्यमायुरित्यर्थः अल्पायुराह

तेषामसंभवे साक्षाद्व्यधीशदशास्वपि २५ ॥

मध्ययोराद्यंतयोर्वा हीनमिति स्थिरयोर्यदि लग्नेशाष्टमेशौ तदाप्यल्पमायुरिति एवं मंदचंद्राभ्यां लग्नहोराभ्यां वा निश्च
यमिति अथोक्तरीत्याल्पायुर्निश्चिते मारकेशादशाविपाकस्तु नास्ति तदानीं तदा कथं वाच्यमित्याशंकायामाह ते
षामसंभवे इति पूर्वोक्तानां संभवाभावे साक्षाद्व्ययाधीशस्य जन्मलग्नाद्द्वादशस्वामिनो दशासु तदंतर्दशादिषु मरणं
वाच्यं अपिशब्दाद्व्ययाधीशसंबंधिनां पापिनां दशास्वपि मरणं वाच्यमित्यर्थः २५ यदा तु व्ययेशादेरपि दशादिकं तत्र न
लभ्यते वयस्तत्स्यमेव निर्णीतं तदा कथं वाच्यमित्यत आह अलाभ इति पुनस्त्वर्थे एतेषां व्ययेशव्ययस्थानगतव्ययेशसं

ल·पा· अलाभे व्ययेशितुर्द्वादशेशस्यसंबंधेनसहावस्थानादिलक्षणे नशुभानामेवग्रहाणांदशाविपाकेषुनिधनंवाच्यमितिसंबंध
१४ व्ययेशसंबंधिनांशुभानामप्यलाभेत्वाह क्वचिदितिभिन्नक्रमः क्वचिदष्टमेशादशास्वितियोजना चोप्यर्थे लग्नापेक्षया
योष्टमेशस्तद्दशास्वपिनिधनंवाच्यमित्यर्थः २६ अथपूर्वोक्तानांसर्वेषामसंभवेदर्शनेभावादलाभेसति केवलानांमार
कसंबंधेनापिरहितानांपापानांपापग्रहाणांत्रिषडायेशानांदशासुबुधैर्दैवतत्त्वविद्भिः क्वचित्कदाचित् निधनंकल्प
नीयं चंद्रभानूविनामारकस्थानाधिपोमारकेशः षष्ठाष्टमव्ययेशाराहुकेतुश्च एषांमध्येयआयनवांशपतिःसग्रहोमा

अलाभेषुनरेतेषांसंबंधेनव्ययेशितुः क्वचिच्छुभानांचदशास्वष्टमेशदशासुच २६ केवला
नांचपापानांदशासुनिधनंक्वचित् कल्पनीयंबुधैर्नृणांमारकाणामदर्शने २७ मारकैःसहसं
बंधान्निहंतापापकृच्छनिः

रकः तयाचंद्राक्रांतनवांशपतिर्मारकः पापषड्वर्गशान्युग्रहास्तनीचवर्गादिषुषड्वर्गेश
त्वेनस्वनवांशस्वद्रेष्काणस्वद्वादशांशस्वत्रिंशांशागृह्यंते पापग्रहकृतेयोगेमृत्युः शुभग्रहकृतेयोगेपीडामात्रमित्यादिक
ल्पनीयमिति २७ अथविशेषतःशनेर्मारकयोगमाह मारकैरिति पापकृत् त्रिषडायेशत्वप्रयुक्तपापत्वस्य णाक्रांतत्वा राम·
त् पापकर्त्ताशनिःमारकैः मारकस्थानेशादिभिः सहसंबंधात् सहावस्थानपरस्परदृष्ट्यादिलक्षणासंबंधात्स्वेतोः ॥ १४

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इतरान् सर्वान् मारकानतिक्रम्य मारको भवत्येव एवकारो भिन्नक्रमः शनिरित्यस्यानंतरं द्रष्टव्यः तथा चान्यमारकापेक्षया शनिरेव
मारक इत्यर्थः न संदेह इति संदेहोऽत्र न कर्तव्यः पापकृत्त्वमात्रेण शनेर्मारकत्वं यदा तु शनिरेव मारकेशस्तदा किं वक्तव्यमित्यर्थः
अतः शनेः प्राबल्यमिति सिद्धं दशाचात्र विंशोत्तरीयास्वेत्युक्तं प्राक् तत्फलमिदानीमुच्यते पाराशरीये अथ वक्ष्ये खगेशा
नां भुक्तिं पंचविधामहं दशा चांतर्दशा चैव तत्तदंतर्दशा तया सूक्ष्मभुक्तिः प्राणदशाप्येवं पंच दशाः स्मृताः लग्नेशे स्वनवा
शस्थिते तस्य भुक्तिः शुभावहा स्वदशां शगते लग्ननाथे स्वस्य द्रेक्काणगे तस्य भुक्तिं शुभामाहुर्यमनाथाविशेषतः स्वत्रिंशांशे य
दा मित्रे त्रिंशांशे वा स्थितो यदि तस्य भुक्तिः शुभा प्रोक्ता कालविद्भिर्मनीषिभिः बुद्धिक्षेत्र नवांशस्थे पुनर्द्विरस भांशपे मित्र

अतिक्रम्येतरान् सर्वान् भवत्येव न संशयः २८

द्रेक्काणगे वापि तस्य भुक्तिः शुभा वहा तपोराशिनवांशस्थे धर्मद्विरसभां
शपे । गुरुद्रेक्काणगे वापि तस्य भुक्तिः शुभावहा सुखराशिनवांशस्थे वाहनद्विरसांशके सुखद्रेक्काणगे वापि तस्य भुक्तिः
शुभावहा विलग्ननाथस्थितभांशनाथे मित्रांशगे मित्रगृहेण दृष्टे स्वत्द्रेक्काणस्वनवांशके वा तद्दंश भुक्तिं शुभदां वदंति
इति शुभदशा अथ वक्ष्ये विशेषेण दशा कष्टफलप्रदा षष्ठाष्टमव्ययेशानां दशा कष्टप्रदायिनी एतद्भुक्तिषु कष्टं स्यान्मा
रकस्य दशा यदा मारकेशास्त्रयः षष्ठेशायुक्ता लग्नाधिपो यदि तस्य भुक्तौ ज्वरप्राप्तिमाहुः कालविदो जनाः सरोगस्य शरीरेशस्य

स·प· षड्वर्गसंस्थितः जलदोषाज्ज्वरस्यभुक्तौस्यादजीर्णंनसंशयः षष्ठेशायुतलग्नेशोवुधःषड्वर्गसंस्थितः कफस्तस्यभवेद्भुक्तौवातो॰
१५ वादहजाज्वरकृत् सारिनाथोविलग्नेशोगुरुःषड्वर्गगोपिचेत् तस्यभुक्तौभवेद्रोगः पीडावाव्रणेनतु नक्षत्रेशोविल॰
ग्नेशोभृगुषड्वर्गगोयदि तस्यभुक्तौभवेद्वातःसन्निपातोथवानृणां लग्नेशारोगेशसंयुताश्चेत्स्युश्चेत्तमंदात्मजराहुकेतवः
तदासुहिक्कासविसूचिकादियोगेनराणामयतस्यभुक्तौ एवंभावादिभावानांनायकोयत्रसंस्थितः तस्यषड्वर्गयोगेनतत्
तद्भावफलंवदेत् इतिकष्टदशा अथविदशा लग्नेशारोगनाथौचनिधनेशेनसंयुतौ मारकेशायुतौदृष्टैरोगनाथांश॰
गोयदि तस्यभुक्तौविजानीयाद्यथाशास्त्रेणवैनृणां शुभयोगेनवाधःस्यात्पापयोगेनमृत्युकृत् जीवांशोजीववर्गेणमृ॰
लांशेमूलवर्गतः रोगादिप्रवदेत्तत्रतेषांभुक्तिवशात्फलं विलग्ननाथस्यनवांशनाथोरंध्रांशयस्याधिपतिश्चभुक्तौ
मेषस्यषड्वर्गगतौयदातौभुक्तौतयोर्जंवुकभीतितोवधः वृषवर्गगतौतौचेद्वृश्चिकाद्भयमादिशेत् युग्मवर्गगतौभीतिः
कपिजानात्रसंशयः कुलीरवर्गगौतौचेद्रासभाद्भीतिमादिशेत् सिंहवर्गगतौतौचेद्भुक्तौस्यात्व्याघ्रजंभयं कन्यावर्गग
तौतौचेद्भल्लूकाद्भयमंजसा वणिग्वर्गगतौतौचेत्भुक्तौस्याद्गजाद्भयं अलिवर्गगतौयेषांतेषांस्याद्गजतोभयं यदिकार्मुक
वर्गस्थौभुक्तौस्याद्धयजंभयं मृगवर्गगतौतौचेत् भुक्तौकरभजंभयं कुंभवर्गगतौतौचेद्गोलांगूलाद्भयंभवेत् मीनवर्ग रम·
गतौभुक्तौतेषांस्याद्ग्राहजंभयं एवंदेहादिभावानांषड्वर्गगतिभिःफलं सम्यग्विचार्यमतिमान्प्रवदेत्कालवित्तमः ॥ १५

इति विंशदशा अथ सूक्ष्मदशा लग्नेश्वरो रंध्रपतिश्च युक्तो वृषे वृषांशे वृषभद्रेक्काणे स्थितौ भवेतां यदि तौ वृषेण घातान्निमित्तेन म
रणस्य वेद्यौ वृषे युग्मांशगौ तौ चेद्धलकेन मृतिर्नृणां वृषे कर्कांश गौ तौ चेन्नक्रादयजले मृतिः वृषे सिंहांशगौ तौ चेद्व्याघ्रा
घाततो मृतिः वृषे कन्यांशगौ तौ चेत्कपिनात्रात्र संशयः वृषे तुलांशगौ तौ चेद्व्याघ्राद्भीतिं वदेन्दा वृषे कौर्प्यांशगौ तौ चेद्दुःको
चिंताश्रयो भवेत् वृषे चापांशगौ तौ चेन्महिषेण मृतिं वदेत् वृषे कुंभांशगौ तौ चेद्दूतव्यापारतो भयं वृषे मृगांशगौ तौ चेन्म
हिषेण मृतिं वदेत् वृषे कुंभांशगौ तौ चे ज्ञोलांगूलात्मृतिं वदेत् वृषे झषांशगौ तौ चेद्जलवस्ताद्भयं भवेत् एवं संचिंत्य मति
मांश्वापदादीनां मृतिं वदेत् । इति सूक्ष्मदशा अथ प्राणदशा शरीरनाथो मरणाधिपेन युक्तो मृगेंद्रे मृगाधिपांशे तयोर्विपा
केभयमाखुतो मृतिं सर्पात दाघ्राहुरुदारचिंताः सिंहे कन्यांशगौ तौ चेत्कफकंपादितो मृतिः मृगराजे तुलांसंस्थे तयोर्भुक्तौ मृ
तिं वदेत् अल्पांशगौ मृगेंद्रे वा तयोर्दाये सरीसृपात् चापांशगौ मृगेंद्रे तु तद्दशायां च मृतिं वदेत् मृगांशगौ तौ सिंहे चेत्तयोर्दायेख
रान्मृतिः कुंभांशगौ यदा तौ च मृगराजन्तपाद्भयं मीनांशकगतौ सिंहे सारंगाद्भयमादिशेत् सिंहे मेषांशगौ तौ चेद्ग्रामायो भयमा
दिशेत् वृषांशगौ तौ स्वर्क्षे तयोर्दाये शुनो मृतिः युग्मांशगौ तौ स्वर्क्षे गोलांगूलाद्भयं भवेत् कर्कांशगौ तु सिंहे तु दाये ग्राहान्मृ
तिं वदेत् एवं श्वानादिभावानां तद्भुक्तौ फलं वदेत् देहाधिपो मृत्युपतिश्च युक्तौ चापांशगौ कार्मुकराशिगौ चेत् दाये तयोर्वाजि
कृते च मृत्युं वदंति तत्कालविदो महान्तः चापे मृगांशगौ तौ चेत्सारंगाद्भयमादिशेत् हये कुंभांशगौ तौ चेद्वराहाद्भयमादि ॥

ल॰पा॰ शेत् हयेमीनांशगोतौचेत्ताकेन कांश्यंतयोः मेषांशगोतौ चापेत्तु तयोर्दाये शुनोमृतिः हयेव षांशगोतौचेद्रासभाद्भयमा
१६ दिशेत् इतिप्राणदशा अस्मिन्ग्रंथे पंचम ५ नवम ९ योर्धनसंज्ञा दशमचतुर्थयो १०।४ सुखसंज्ञा द्वितीयसप्तमयो २।
७। मारकस्थानसंज्ञा षडष्टव्यया ६।८।१२ नेष्टस्थानानि प्रथमतृतीयैकादशानि १।३।११ समस्थानानिवोद्धव्यानि इ
ति श्रीभैरवदत्तदैवज्ञकृते उडुदायप्रदीपोद्योते आयुर्दाध्यायस्तृतीयः ३ अथ नक्षत्रदशाप्रकारेणापि फलदातृत्वं ग्रहा
णामेवेति तेषां फलदानकालज्ञानार्थमाह नदिशेयुरिति ग्रहाः सूर्यादयः सर्वे सकला अपि स्वदशासु षडब्दादिरूपासु

नदिशेयुर्ग्रहाः सर्वे स्वदशासु स्वभुक्तिषु शुभाशुभफलं नृणामात्मभावानुरूपतः २९

स्वभुक्तिषु स्वदशामध्यगतान्तर्दशासु अष्टादशाब्दादिनाधिकमासत्रयादिभुक्तिरूपासु च नृणां मनुष्याणां शुभाशुभ।
फलं शुभमशुभं वा यथाप्राप्तं फलं आत्मभावानुरूपतः आत्मनो यो भावः सूर्यस्य सिंह इत्यादिस्तदनुरूपतस्तदनु
सारेण मेषादीनां यत्फलं तन्न दिशेयुर्न प्रदद्युरित्यर्थः स्वभाव एवैषग्रहाणामिति भावः नृणामित्युक्तेरश्वादीनां
दिशंतीत्युक्तं भवति २९ एवं तर्हि कदा दिशंतीत्यपेक्षायामाह आत्मसंबंधिन इति येग्रहा आत्मसंबंधिनः आत्म राम॰
नः संहावस्थानादिसंबंधचतुष्टयेन युक्ताः अथवा ये ग्रहाः निजसधर्मिणः निजेन स्वेन समानधर्माणः ॥ ॥ १६

आत्मसंबंधरहितेपि शुभाशुभाधिपतित्वेन सदृशास्तेषामंतर्दशास्वेव स्वदशाफलं स्वस्वदशाविचारागते दिशंति नान्यथेत्यर्थः
स्वयं शुभः शुभभावाधीशोपि यथा तथैवान्योपि शुभः शुभभावाधीशश्चेत्तदा तदंतर्दशायां शुभमेव फलं प्रदिशेत स्वयमशु
भः अशुभभावाधीशश्च यथा तथान्योपि अशुभोशुभभावाधीशश्चेत्तदा तदंतर्दशायामशुभमेव फलं प्रदिशेदिति भावः
२९ अथ यद्यात्मसंबंधिनो ग्रहा न लभ्यंते नाप्यात्मसधर्मिणो ग्रहास्तदा कथं वाच्यमित्याकांक्षायामाह इतरेषामिति इत
रेषां स्वसंबंधस्य समानधर्मरहितानां दशानाथविरुद्धफलदायिनां वर्तमाना या दशा तस्या यो नाथः स्वामी तस्य विरुद्धं

आत्मसंबंधिनो ये च ये वा निजसधर्मिणः तेषामंतर्दशास्वेव दिशंति स्वदशा
फलं ३० इतरेषां दशानाथविरुद्धफलदायिनां॥ तत्तत्फलानुगुण्येन फलान्यूह्या

यत्फलं दशानाथफलं विरुद्धं फलं तद्दातुं शीलं येषां ग्रहाः तेषां प्रकृतिषु न च तत्फलानुगुण्येन तत्तदंतर्दशानाथफलानुगुणत्वे
न फलानि दशानाथफलानि ऊह्यानि कल्पनीयानि अयमर्थः यदि दशानाथः शुभफलप्रदः इतरे तु न शुभफलप्रदास्तेषाम
तर्दशायामशुभफलमागतं तत्तद्गुणमेव फलं दशानाथोपि ददाति न तु स्वदशाफलं शुभं यदा दशानाथोऽशुभफलद इ
तरस्तु शुभप्रदस्तदा तदंतर्दशायां दशानाथोपि शुभमेव ददाति न तु स्वदशाफलमशुभमिति भावः ३० ॥ ४ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथकेंद्रे चत्रिकोणेशयोरपीदंप्रसक्तंतत्रविशेषमाह स्वदशायामिति केंद्रपतिः स्वदशायांस्वीयदशायांवर्तमानायांत्रिकोणेश
भक्तौ त्रिकोणपतेरंतर्दशायां शुभंफलंदिशेद्दद्यात् संबंधे सातीतियोजनीयं असंबंधेपापकृत्वस्यवक्ष्यमाणत्वात् एवंत्रिको
णेशोपिस्वदशायांकेंद्रेशांतर्दशायांशुभमेवदद्यात् नोचेत्संबंधोनचेदित्यर्थः असंबंधेनसंबंधविरहेणहेतुनापापकृदशुभ
फलैवस्यात् इत्यर्थः अत्रात्मभावानुरूपतः फलान्युक्तानिपाराशरीये देहाधिपः पापयुतोष्टमस्थोव्ययारिगोवागसुखं
निहंति सर्वत्रभावेषुचयोजनीयमेवंबुधैर्भाववशात्फलंहि एवंतृतीयेपिचसप्तमेपिफलंविमृश्यंकृतिभिः प्रयत्नात् त

स्वदशायांत्रिकोणेशभुक्तौकेंद्रपतिः शुभं दिशेत्सोपितथानोचेदसंबंधेनपापकृत् ३२

थाव्ययेमित्रगृहेरिपौस्मृतेस्थितेविलग्नाधिपतौफलंस्यात् २ पापोविलग्नाधिपतिर्विलग्नेचंद्रस्यलग्नेयदिवात्रवेस्यात् त
दातिरोगंसहिकेंद्रसंस्थस्त्रिकोणलाभेषुगदंनिहंति ३ बलोन्नतामेवतुपापवत्तामेतस्यवित्तंफलमानुरूप्यात् नीचारिस्थ
यस्यगृहेषुतिष्ठस्वर्क्षविनर्यादिगृहन्नयेच ४ देहाधिपश्चंद्रगृहाधिपोवातृतीयरिष्फारिगतोवलः स्यात् नीचास्तगद्वि
षगृहेस्थितोवाकार्श्यंशरीरेतिगदंकरोति इतिप्रथमभावफलं अथद्वितीयस्य शुक्रेणयुक्तोयदिनेत्रनाथः शुक्रस्यवार्क्षा
दिगृहत्रयस्थः संबंध्यपिस्याद्यदिदेहयेननेत्रेविधत्तेविपरीतभावं १ तत्रस्थितौचंद्ररवीनिशांध्यंजात्यंधतांनेत्रपदेहपाकाः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वैत्रर्क्षनाथेनयुतास्तदाध्यंकुर्वंतिमात्रादिफलंतथैव॥ २ दोषकृन्नचसर्वत्रस्वोच्चस्वर्क्षगतोग्रहः षडादित्रयसंस्थश्चेत्तद्धि
नादोषकृच्छुभः ३ वागीशवाग्गृहाधीशौषडादित्रयसंस्थितौ मूकतांकुरुतोप्येवंपितृमातृगृहाधिपाः ४ वागीशवाग्गृहा
धीशायुतास्तत्रयसंस्थितौ कुर्वंतितेषांमूकत्वमेवमूढ्यमनीषिभिः ५ कुटुंबकारकाल्केंद्रत्रिकोणेषुगताग्रहाः सकुटुंबक
लत्रेशाः कलत्रंवाकुटुंबकं ६ पश्यंतिचद्वयस्यावापावत्तावत्प्रमाणकं कलत्रंनिर्दिशेत्प्राज्ञोयवातेषांचनोवदेत् ७ विघाधि
पौनीवबुधश्चविघाम्रित्रयस्थौकुरुतोयतोचेत् केंद्रत्रिकोणस्थगृहोच्चसंस्थोमयच्छतांद्वागनवघविघां ८ एवंबुधस्यागि
रसः षडादित्रयस्थितौनीवगृहोरिनाथः केंद्रत्रिकोणस्थगृहोच्चसंस्थोधनाभिवृद्धिंकुरुतस्तदेवंइतिद्वितीयभावफलं अथ
तृतीयस्यसभौमोभ्रातृभावेशः षडादित्रयसंस्थितः भ्रातृक्षेत्रगतोवापिभ्रातृभावंविनिर्दिशेत् १ तौपापयोगतः पापस्ते
त्रपेमोनवापुनः उत्साघसहजान्सद्योनिहंताशास्त्रनिश्चयात् २ स्त्रीग्रहोभ्रातृभावेशः स्त्रीगृहोभ्रातृगोपिवा भगिनीसा
तदाभ्रातापुंग्रहः पुंग्रहोयदि ३ मिश्रेमिश्रफलंचात्रबलाबलविनिर्णयः ४ इतितृतीयभावफलं अथचतुर्थस्यगेहाधिनाथे
नयुतेतुगेहेदेहाधिपेनापिग्रहाभिरन्यैः युतेषडाद्यौतुविपर्ययःस्यात्गृहाधिपेदेहपतौचतद्वत् १ केंद्रत्रिकोणेशुभभग्र
हेणयुतेसमीचीनगृहाभिलब्धिः क्षेत्रस्यचिंतासदनाधिपेनजीवनचिंतातुसुखस्यकार्या २ दिव्यांगनांवाहनवस्त्रभूषावि
लासुकार्योभृगुणाबुधेंदुः तमःशनिभ्यामभिचिंत्यमायुरर्केणतातः शशिनाचमाता ३ बुधेनबुद्धिः स ॥ ॰ ॥॰

ल॰ पा॰ १८ दनर्क्षसंस्थांगतेनसप्तेशयुतेनचस्यात् केंद्रत्रिकोणेषुगतेनसप्तमपस्यतावापिसतुंगगेन ४ इतिचतुर्थभावफलं अथप
चमस्यषडादित्रयसंस्थेतुसुताधीशोऽस्यपुत्रता केंद्रत्रिकोणसंस्थेतुपुत्रलाभाभिसंभवः १ सत्पुत्रलाभः सुतपेसुरेज्ये
शुभेषुगेहेषुगतेचभानौ एकः स्थिरः स्यात्सुत एकएवस्थितःशुभः केंद्रनवात्मजस्थे २ पितापिचिंत्योनवमेसुतसं
एवंविधश्चिंतनमूहनीयं क्षेत्रस्यकारकोभौमःकर्मस्थानेप्ययंविधिः ३ अस्तंगतेपंचमेशेपापाक्रांतेचदुर्बले षष्ठेनीचेसुता
धीशेकाकवंध्याविशेषतः षष्ठस्थानेसुताधीशेलग्नेशेकुजवेश्मनि म्रियतेप्रथमापत्यंकाकवंध्यात्वमाप्नुयात् ४ सुताधी
शोहिनीचस्थः षडादित्रयसंस्थितः काकवंध्याभवेन्नारीसुतेकेतुबुधौयदि ५ सुतेशोनीचगोयत्रसुतस्थानंनपश्यति न
त्रसौरिबुधौस्यातांकाकवंध्यात्वमाप्नुयात् ६ भाग्येशोमूर्तिवर्तीचसुतेशोनीचगोयदि सुतेकेतुबुधौस्यातांसुतकष्टाद्वि
निर्दिशेत् ७ षडादित्रयसंस्थेपि नीचोवाप्यरिक्षेस्थितः पापाक्रांतेसुतस्थानेपुत्रकष्टाद्विनिर्दिशेत् ९ इति पंचमभावफ
लं षष्ठाधिपोपिपापश्चेद्देहेवाप्यष्टमेस्थितः तदाव्रणोभवेद्देहे कर्मस्थानेप्ययंविधिः १ एवंपित्रादिभावेशास्तत्तत्कारकसं
युताः व्रणाधिपयुताश्चापिषष्ठाष्टमयुतायदि २ तेषामपिव्रणंवाच्यमादित्येनशिरोव्रणं इंदुनाचमुखेकंठेभौमेनजंघेन
नाभिषु ३ गुरुणानासिकायांचभृगुणानयनेपदे शनिनाराहुणाकुक्षौकेतुनाचतथाभवेत् ४ लग्नाधिपःकुजःक्षेत्रेबुध राम॰
सायदिसंस्थितः यत्रकुत्रस्थितस्तेनवीक्षितोमुखरुक्प्रदः ५ लग्नाधिपोकुजबुधौचंद्रेणयदिसंस्थितौ राहुणावाशनिनासार्द्ध १८

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुष्टंतत्रविनिर्दिशेत् लग्नाधिपंविनालग्नेस्थितश्चेत्तमस्तशशी श्वेतकुष्टंतदाकृष्णकुष्टंचराहुनिनासहकुजेनरक्तकुष्टंस्यात्तत
हूवंविचारयेत् लग्नेषष्ठाष्टमाधीशौरविणायदिसंस्थितौ ज्वरगंडंकुजेग्रंथिःशस्त्रव्रणमथापिवा बुधेनपित्तंगुरुणाशेषामा
ववनिर्दिशेत् स्त्रीभिःशुक्रेणशनिनावायुनासंयुतोयदि गंडश्चांडालतोराभ्यांतमः केत्वोरहेर्भयं चंद्रेणगंडसलिलैःक
फश्लेष्मादिनाभवेत् एवंपित्रादिभावानांत तत्कारकयोगतः गंडस्तेषांभवेदेवमूह्यमत्रमनीषिभिः इतिषष्ठभावफलं॥
अथसप्तमस्य कलत्रयोविनास्वर्क्षषडादित्रयसंस्थितः रोगिणींकुरुतेनारीं तथातुंगादिकंविनास्त्रीपुत्रयात्राफलचिंतना
निकार्याण्यनेनापिसहाधिपेन शुभेनकार्यंशुभमं थैवपापेनपापंफलमूहनीयं सप्तमेतुस्थितेशुक्रेतीवकामीभवेन्न
रः यत्रकुत्रस्थितेपापयुतेस्त्रीमरणंभवेत् इतिसप्तमभावफलं अथाष्टमस्य आयुःस्थानाधिपः पापैःसहैवयदिसं
स्थितः करोत्यल्पायुषंजातंलग्नेशोप्यत्रसंस्थितः एवंहिशनिनाचिंताकार्यातर्कविचक्षणैः कर्माधिपेनचतथाचिंतनंक
र्यमायुषः षष्ठेव्ययेपिषष्ठेशोव्ययाधीशोरिपोव्यये लग्नेष्टमेस्थितौवापिदीर्घमायुःप्रयच्छति स्वस्थानेस्वोशकेवापिमित्र
शेमित्रमंदिरे दीर्घायुषंकरोत्येवलग्नेशोष्टमपः पुनः लग्नाष्टमपकर्मेशामंदाःकेंद्रत्रिकोणयोःलाभेवासंस्थितास्तद्दि
शेयुर्दीर्घमायुषं येषुयोवलवांस्तस्यानुसारादायुरादिशेत् इत्यष्टमभावफलं अथनवमस्य भाग्याधिनाथोपिचभ
ग्यकतोशुक्रोपिपापैःसहचेत्त्रिषुस्यात् त्रिषडादिभावेषुचभाग्यहीनंकेंद्रत्रिकोणायगतोतिभाग्यं अनेनधर्मःपरि

ल·भा कल्पनीयः पितातु चिंतं निजमातुलस्य शुभे शुभस्थानगते शुभं स्याद्धि पर्यये तत्र विपर्ययः स्यात् इति नवमभावफलं अ
१९ थ दशमस्य कर्माधिपो बली न चेत् कर्म वै कल्पमादिशेत् स हि केंद्रत्रिकोणस्थो ज्योतिष्टोमादियागकृत् अत्रापुष्पश्चिंतनं च
कार्यं स्यात्कर्मणस्तथा शत्रुनीचगृहं त्यक्त्वा षष्ठाष्टमगृहे तथा इति दशमभावफलं अथैकादशस्य लाभाधिपो यदा ला
भे तिष्ठेत्केंद्रत्रिकोणयोः बहुलाभं तदा कुर्याद्दुच्चः सूर्यांशगोपि वा इत्येकादशभावफलं अथ द्वादशस्य चंद्रो व्ययाधिपो यथ
मे लाभमंत्रेषु संस्थितः स्वोच्च स्वर्क्षनिजांशे वा लाभधर्मात्मजांशके दिव्यागारादि पर्यंको दिव्यगंधैकभोगवान् परार्घ्य र
मणो दिव्यवस्त्रमाल्यादिभूषणः परार्थसंयतो वित्तो दिनानि नयति प्रभुः एवं स्वशत्रुनीचांशे अस्तांशे वाष्टमे रिपौ संस्थितः
कुरुते जातं कांतासुखविवर्जितं व्ययाधिक्यपरिक्रांतं दिव्यभोगनिराकृतं स हि केंद्रत्रिकोणस्थः स्वस्त्रिपालकृतः स्वयं भ
एवभ्रात्रादिभावेषु तत्तत्सर्वं विचारयेत् इति द्वादशभावफलं अथ भावसमुच्चयस्य बली धनेशो धनकारकोत याबुधेज्य
कोकेंद्र सुतर्क्षभाग्यगो लाभे निजांशे यदि वा निजालये स्थितो धनाढ्यं कुरुते नरं सदा विक्रमेशो बलाढ्यश्चेत् भ्रातृकारके
खेचरः केंद्रत्रिकोणलाभोच्चस्वर्क्षस्वांशेषु संस्थितः दद्याद्भ्रातरं तत्र सत्त्वशौर्यादिचिंतनं बली ग्रहेशः सुखकारको बली
पपञ्च तिद्राग्वहुभोगमंदिरं अनेन सद्वाहनवेश्मबंधुमात्रादिचिंता परिकल्पनीया इति पराशरमुनिविरचिते केरलसा एम·
द्वादशभावविचारः ईदृशं भावफलं ग्रहाः स्वदशासु नदिशंति स्व संबंधिनां स्वसमानधर्मिणां वांतर्दशासु दिशंतीत्युक्तं श्लोक १९

चतुष्टयेननदिशंतिग्रहाः सर्वेद् त्यादिना अन्यदपिचिंतनमुक्तंग्रंथांतरे लग्नाच्चिंतंमूर्तिकीर्त्तिसांगोपांगनिरूपणं स्थितिःस्वत
त्संपत्तिर्जन्मलग्नगतेफलं धनंस्वरूचभुक्तिश्चसत्यंचतुरुभाषणं सत्वनेत्रात्यहारश्चधनस्थानाद्विचिंतयेत् भ्रातृकंधौवि
क्रमश्चस्वधाभरणपात्रवान् भ्रातृस्थानफलं नामतत्तन्नामफलंदिशेत् वाहनंबंधुमातृश्चसिंहासनस्वरूवेग्रहाः बंधुमित्र
मिदंनामचतुर्थस्थानमुच्यतेपुत्रोबुद्धिश्चमंत्रश्चदेवताभक्तिरेवच ॥ हृदयंमातुलश्चैवस्वतत्स्थानाद्विचिंतयेत् ग
रिपुकांतिवलंरोगउदारंबान्तरेवच षष्ठस्थानमिदंनामतत्तन्नामफलंदिशेत् कलत्रंकामुकलंवदंतानाभिश्चरोगवान् गुदं

आरंभोराजयोगस्यभवेन्मारकभुक्तिषु प्रथयंतितमारभ्यक्रमशःपापभुक्तयः ३२॥

संकटकश्चैव आयुःस्थानाद्विचिंतयेत् भाग्यंचतीर्थंधर्मंचपितृस्थानमितिक्रमात् मानराज्यंत्यक्तकीर्तिः कर्मव्यापृस्यैव
च लाभंचश्रेष्ठभ्रातृ श्वकर्णजंघामितिक्रमात् रिफव्ययंपितृधनंवादयोवादिनामचेतिभावनामानि अथराजयोगा
भकालेपादशात्तत्रराजयोगस्यफलमाह आरंभइतिमारकोद्वितीयसप्तमेशस्तस्यभुक्तिषु अंतर्दशासुराजयोगस्य
प्यारंभोभवेत् तदापापमुक्तयःपापग्रहाणामंतर्दशासुराजयोगारंभकालमारभ्यसजयंतिप्रथयंतिराजायामंतिप्रथम
त्रमुक्तंकुर्वंति राजयोगप्रभावाद्राजेतिप्रसिद्धिस्तुभवति मारकग्रहभुक्तिवशात्तुराज्यस्वत्वादिनेजीवलवस्यादिकंकिम

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ल॰ पा॰
२०

क्रमश इतिकथनाद्दिनेदिनेप्रयातिवृद्धिरितिज्ञाप्यते ३२ पापग्रहाणामंतर्दशास्वराजयोगारंभस्य फलमुक्त्वाशुभग्रहाणामं
तर्दशास्वराजयोगारंभफलमाह तत्संबंधि शुभानामिति तत्पदेनराजयोगकारकग्रहः तस्यसंबंधिनः सहावस्थानाद्यन्य
तमसंबंधविशिष्टाशुभाशुभग्रहास्तेषांभुक्तिषुराजयोगारंभेसति तथाक्रमशः प्रथयंतितमाप्यराज्यसुखतेजोवला
दीनांदिनेदिनेवृद्धिंकुर्वंति यद्यप्युत्कर्षवोधकंपदंनास्तिनयाप्यसंयुजांशुभानांतुसमत्वेनेतिवक्ष्यमाणात्वादुत्क
ष्टत्वेनेति विवक्षितपूर्वंतु अपकृष्टत्वेनेतिवोध्यंसमयोगफलमेवाह पुनरसंयुजामिति नसंयुज्यंतइत्यसंयुजः सं

तत्संबंधिशुभानांचतथापुनरसंयुजां शुभानांतुसमत्वेनसंयोगोयोगकारिणां ३३

बंधसामान्यरहितास्तेषांयोगकारिणांशुभानांग्रहाणांतु स्वांतर्दशायांयदिराजयोगारंभइतिपूर्ववदेवसंबंधः अत्रयोगे स
मत्वेनप्रथयंति नास्यपकर्षोनाप्युत्कर्षइतिसाम्यमेव राजसुखतेजोवलवृद्ध्यादौभवतीत्यर्थः अपश्लोकद्वयार्थः राजयो
गस्यफलंराज्यप्राप्त्यादितत्त्रिविधं उत्कृष्टमध्यमंनीचंचतत्रपापभुक्तिषुराजयोगारंभेनीचमुत्कर्षादिहीनमेव फलंप्रथम
मायाति शुभभुक्तिषु तदारंभेराजयोगकारकसंबंधेसति उत्कृष्टमेवफलंभवति असंबंधिनांशुभानांभुक्तिषु तदार
भेमध्यममेवफलंप्रथितंस्यादिति ३३ अथराजयोगकारकस्यैवदशायांविशेषमाह शुभस्येति अस्ययोगकारकस्यशु

पा॰
२०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

शुभग्रहस्य प्रसक्तस्य संबंधविशिष्टस्य दशायां योगकारकग्रहाः स्वभुक्तिषु स्वस्यांतर्दशासु कुत्रचित् कदाचित् योगजं रा
जयोगसमुद्भवं फलं प्रयच्छंति राजयोगकारकग्रहदशायां यदा योगकारकग्रहस्यांत र्दशा समायाति तदा फलं
भवतीत्यर्थः ३४ राहुकेतुविषये विशेषमाह तमोग्रहाविति तमोग्रहौ राहुकेतू शुभारूढौ केंद्रत्रिकोणान्यतमस्था
नगतौ यदि भवेतां तदा अंतर्दशानुसारेण योगकारकग्रहस्य यदांतर्दशा भवति तदा योगकारकौ भवेतां योगजं फलं

शुभस्यास्य प्रसक्तस्य दशायां योगकारकाः स्वभुक्तिषु प्रयच्छंति कुत्रचिद्योगजं फलं
३४ तमोग्रहौ शुभारूढावसंबंधेन केनचित् अंतर्दशानुसारेण भवेतां योगकारकौ ३४
३५ पापा यदि दशानाथाः शुभानां तदसंयुजां भुक्तयः पापफलदास्तत्संयुक्शुभभुक्तयः

दिशेतामित्यर्थः अयंभावः योगकारकग्रहसंबंधरहितत्वेपि शुभस्थानारूढत्वमात्रेण राहुकेतू राजयोगफलं दिशतः परंतु
राजयोगकारकस्य ग्रहस्य यदांतर्दशा भवति तत्रापि शुभस्यांतर्दशा चेदुत्कृष्टं अशुभस्यांतर्दशा चेदुत्कृष्टं अशुभस्यांता
र्दशा यदा हीनमित्यादि पूर्ववदूहनीयं ३५ अथ पापानां दशेशानां भुक्तिविशेषात्फलविशेषमाह पापा यदीति दशानाथा ध० ३
दि पापा अशुभग्रहाः स्युः तदा तदसंयुजां दशानाथसंबंधरहितानां शुभानां ग्रहाणामंतर्दशासु भुक्तयः योगकारिणा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पापफलदाभवंतिसंबंधसहितानांतुप्राह— तत्संयुक् शुभभुक्तयइति दशानाथसंबंधिशुभग्रहभुक्तयस्तुमिश्रफलदाभ
वंतीत्यग्रिमश्लोकस्थेनसंबंधः योगकारिणां पापिनांदशानाथसंबंधरहितानांतुभुक्तयोत्यंतपापफलदा अशुभफलदायि
न्योभवंति पापायदिदशानाथाइत्यस्यसर्वत्रान्वयोवेदितव्यः ३६ भवंतीति पूर्वश्लोकेनसहास्यार्थउक्तः अयंश्लोक
स्यार्थः पापग्रहदशायांपापिनोदशाधीशस्यासंबंधीयः शुभग्रहस्तस्यांतर्दशायांनशुभंफलंभवति पापिनोदशाना
थस्यसंबंधीयः शुभग्रहस्तस्यांतर्दशायामप्यशुभफलं भवतिपापिनोदशानाथस्ययः संबंधीपापग्रहस्तस्यांतर्दशायाम

भवंतिमिश्रफलदाभुक्तयोयोगकाकारिणां अत्यंतपापफलदाभवंतितदसंयु
जां ३७ सत्यपिस्वेनसंबंधेनहंतिशुभभुक्तिषु हंतिसत्यपिसंबंधेमारकःपापभु

त्यंतमशुभंइति ३७ अथमारकस्यभुक्तिवशान्मारकत्वात् मारकत्वमुपदिशतीति सत्यपीति स्वेनसंबंधेपरस्पराश्रया
दिलक्षणेसत्यपिशुभभुक्तिषुशुभग्रहांतर्दशायांनहंतिनमारयतिअसत्यपिस्वेनसंबंधेपापभुक्तिषुहंति सत्यप्य
संबंधेइत्यस्या संबंधेपिसतीत्यन्वयः अयंभावः मारकग्रहदशायांयदिशुभग्रहस्यांतर्दशाभवतितदानमारयतिसंब
धस्तत्रनप्रयोजकः यदितुपापग्रहस्यांतर्दशाभवतितदामारयत्येवनसंबंधमपेक्षितइति ३८ अथशनि ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

भार्गवयोर्भुक्तिव्यत्ययेन शुभाशुभफलप्रदत्वमाह परस्परेति सूर्यजभार्गवौ शनिशुक्रौ परस्परदशायां शनिः शुक्रदशा
यां शुक्रः शनिदशायां शनि स्वदशायामित्यादिरुक्तो नार्थः स्वदशायाः परस्परदशात्वविरहात् तथा च शनिः शुक्रदशायां
स्वभुक्तौ स्वीयांतर्दशाकाले व्यत्ययेन वैपरीत्येन अर्थाच्छुक्रस्यैव शुभमशुभं वा फलं ददाति एवं शुक्रः शनिदशायां स्वांत
र्दशाकाले शनेरेव शुभमशुभं वा फलं ददाति इदमपि विशेषेण विशेषरूपेण न तु सामान्यरूपेणेति ३९ अथ विख्याति
कारकं राजयोगमाह कर्मलग्नाधीति कर्मलग्नाधिनेतारौ दशमेशजन्मलग्नेशौ अन्योन्याश्रयसंस्थितौ अन्योन्यस्य पर

परस्परदशायां स्वभुक्तौ सूर्यजभार्गवौ व्यत्ययेन विशेषेण प्रदिशेतां शुभाशुभं ३९ कर्मलग्नाधिनेता
रावन्योन्याश्रयसंस्थितौ ॥

स्परस्य आश्रयः स्थानं तत्र संस्थितौ कर्मेशो लग्नस्थाने लग्नेशः कर्मस्थाने स्थितो य
दि स्यात् तदा राजयोगाविति राजयोगकारकौ स्त इत्यर्थः ततः किमित्यत आह विख्यात इति अस्मिन् योगे जात इत्यध्या
हारः विख्यातः विशिष्टख्यातिमान् विजयी संग्रामविवादादिषु जयशाली स्यादिति ४० अथ राजयोगांतरमाह धर्मक
र्मेति धर्मकर्माधिनेतारौ नवमदशमभावेशौ अन्योन्याश्रयसंस्थितौ धर्मेशः कर्मभावे कर्मेशो धर्मभाव इत्येवं यदि स्या
त् तदा तौ राजयोगकारकाविति प्रोक्तं शास्त्रे कथितं अस्मिन्नपि योगे पूर्वोक्तमेव फलमित्याह विख्यातो विजयी भवेदिति ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वीर्यवान् विजयीभवेदितिकचित्पाठः स्पष्टार्थः ४१ समाप्तोयंग्रंथस्तत्रग्रहस्वभावादृश्यानिफलान्युच्यंते राज्यविद्रुमरक्त व
स्त्रमाणिक्यराजवनपर्वतक्षेत्रपितृकारकोरविः १ मातृमनःपुष्टिगंधरसेक्षुगोधूमक्षारकुह्निजराक्तिकार्पासस्फटिकरजतादि
स्तादिकारकश्चंद्रः २ सत्वसत्वभूमिपुत्रशीलचौर्यरोगब्रम्हभ्रातृपराक्रमाग्निसाहसराजशत्रुकारकारकःकुजः ३ ज्यो
तिर्विद्यामातुलगणितकार्यनर्त्तनवेदहास्यभीः श्रीशिल्पविद्यादिकारकोबुधः स्वकर्मयजनदेवब्राम्हणधनग्रहकांचनव
स्त्रपुत्रमित्रान्दोलनादिकारकोगुरुः ५ कलत्रकार्मुकक्षखगीतशास्त्रकाव्यपुष्पस्त्रकुमारयौवनाभरणरजतयानगर्वलो

राजयोगाविति प्रोक्तं विख्यातो विजयीभवेत् ४० धर्मकर्माधिनेतारावन्योन्याश्रयसं
स्थितौ राजयोगाविति प्रोक्तं विख्यातो विजयीभवेत् ४१ इतिश्रीउडुदायप्रदीपेंतर्द
शाध्यायः संपूर्णः॥ ९ ॥

कमौक्तिकविभवकवितारसादिकारकःशुक्रःमहिषहयगजतैलवस्त्रश्रृंगार
प्रयाणसर्वराज्यदारुआयुधगृहसुत्यसंचारशूद्रनीलमणिविप्रकेशशल्यमूलरोगदासदासीजनायुष्यकारकःशनिः
७ प्रयाणसमयसर्पसत्रिसकलसक्सार्थकर्त्तापूतकारकोराहुः ८ व्रणरोगचर्मातिमूलस्फोटक्षुधार्त्तिकारकःकेतुरिति ९
अथग्रहशांतिः माणिक्यगोधूमसवत्सधेनुकौसुंभवस्त्रघृतहेमताम्र आरक्तचोलेनघृतंधनंवावदंतिदानानिविरोव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

शंखं सपात्रं सितचामरं च कर्पूरमुक्ताफलशुभ्रवस्त्रं युगोपयुक्तं वृषभं च रौप्यं चंद्राय दद्यात् घृतपूर्णकुंभं २ प्रवालगोधूमम
सूरकाश्च वृषोरुणो ध्याटककास्कवर्णं आरक्तवस्त्रं करवीरपुष्पं ताम्रं च भौमाय वदंति दानं ३ नीलं च चैलं फलधौतकां
स्यं मुद्गाज्यगारुत्मकसर्वपुष्पं दासी च दंतो द्विरदस्य नूनं वदंति दानं विधुनंदनाय ४ शर्करा च रजनी तुरंगमः पीतधान्यम
पि पीतमंबरं पुष्परागनवरत्नकांचनं प्रीतये सुरगुरोः प्रदीयतां ५ चित्रांबरं शुभ्रतरस्तुरंगो धेनुश्च वज्रं रजतं सुवर्णं सतंडुलं
ज्ञात्तमगंधयुक्तं वदंति दानं भृगुनंदनाय ६ माषाश्च तैलं विमलेंद्रनीलं तिलाः कुलित्था महिषी च लोहं गौश्चासिते विप्रवदं
ति दानं कृष्णां च दद्याद्रविनंदनाय ७ गोमेदरत्नं च तुरंगमश्च सुनीलचैलादि सकंबलश्च तिलाश्च तैलं खलु लोहयु
क्तं स्वर्भानवे दानमिदं वदंति ८ वैडूर्यरत्नं सतिलं सतैलं सकंबलं चापि मदो मृगस्य शस्त्रं हि केतोः परितोषवीजमु
दि[illegible]तं दानमिदं मुनींद्रैः ९ जपहोमग्रहोपास्तिदेवद्विजगवार्चनैः तत्तत्समंगलं सर्वं कुदशाग्रहसंभवं इति पद्ध
श्रोनहि मूढतामुपगतो नापंडितो नाधनो नोदीनो न च दुःखितो न तपसा हीनो न वा दुर्बलः नापूज्यो न च राजम
न विधुरो नासंततिर्ना मतिः सोयं सूरिपराशरो मुनिवरो वर्वर्ति सर्वोपरि १ तदन्वये शुभमतिः सनान्यः सद्दासनात्यो
धिषणाधनाढ्यः पांडेयनामा गिरिधारिलालो वृंदावनादेशालसज्जशैल्या २ तस्यात्मजः कुंदनरामशर्मा तदात्मजो भू
द्धरिरामशर्मा तदात्मजः स्वांतनिविश्रामः सिद्धांतविद्वैरवदत्तसूरिः ३ अकारि वैनायमुडुप्रदीपो यो ज्ञानोगुरुभक्तिप्रति

ल॰ पा॰
२३

षिद्दोषः विद्वज्जनानांगुणसद्गुनानांभवेद्नायासविलासहेतुः ४ अभूद्दैरवसूक्तीनां लिपिकृ
धरणीधरः महाभारतनिर्माणव्याससैव गणेश्वरः ५ इतिश्रीलघुपाराशरीसंपूर्णा ।। यह पोथीश
हरबनारसदिवाकरछापाखानेमेंलघुपाराशरीसिवचरनकेइहांछपीसाकीनमुहल्लेमदैनीका
लेमुहल्लकेपास बाः दुर्गाप्रसिरबोछापनेवालेवदलावोसोधनेवालेवज्रापंडितसम्वत १९३८

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

४०४४

॥श्रीकाशीविश्वनाथपुरीमेढुंढिराजगणेशके पाशदाऊ अग्निहोत्रीके य
हांसिद्धविनायकयंत्रमेजातकालंकार टीकासहित छापागया दुवरी
छापनेवालेसे लिखाविशेसरउपाध्या जिसेलेनाहोयउसेढुंढिराजग
णेशपरदाऊपोथीवालेकीदुकानमेमिलैगो संवत् १९२६ शाके १७९१
अधिकवैशाषसुक्ल ४ भृगुवासरे॥ शुभम्भूयात् ॥ ॥श्रीरस्तु॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आ॰लं॰ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥वस्वर्णब्रह्मविद्यापरिचयचतुरं श्रीशुकं व्याससुतं नत्वाचार्यं मुनीनां हरिपदकमले प्रेमविश्रामभाजं ॥०
१ सिद्धेष्टं स्वेष्टदेवं श्रुतिसमधिगतं माधवं भावयित्वा भावे रूढाव्यनेऽस्मै प्रवरमतिमुदे जातकालंकृतश्रीः ॥१॥ अथ ज्योतिर्विति
लकच्छन्दोलंकृतिकाव्यरचनानिपुणः श्रीगणेशकविः श्रीशुकजातकानुरोधिजातकालंकारनामकं ग्रंथं चिकीर्षुस्तदा।
दौ निर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थं शिष्टाचारक्रमागतं भगवद्विभूतिभूतगुरुगणेशभारतीकर्मप्रणिपातपुरःसरं विद्वन्निर्देशात्मकं
मंगलमाचरति द्वाभ्यां शार्दूलविक्रीडिताभ्यां सानंदमिति सद्भावाकलितमिति च गणेशकृतिनागणेशनाम्ना ग्रंथकरणकुश

सानंदं प्रणिपत्य सिद्धिसदनं लम्बोदरं भारतीं सूर्यादिग्रहमंडलं निजगुरुं भक्त्या हृदब्जे स्थितम् ॥
येषामंघ्रिसरोरुहस्मरणतो नानाविधाः सिद्धयः सिद्धिं यांति लघु प्रयांति विलयं प्रत्यूहशैलव्रजाः ॥ १ ॥

लेन मया तज्जातकं वृत्तस्रग्धरया स्रग्धरावृत्तैः प्रव्यक्तं क्रियते स्पष्टार्थं यथास्यात्तथा विधीयत इत्यर्थः किं कृत्वा भक्त्या तान् सिद्धिसदनन्नत्वा
नमस्कृत्य तान् किंविधान् येषामंघ्रिसरोरुहस्मरणतः नानाविधाः अनेकविधाः सिद्धयः कार्यसिद्धयः सिद्धिं पूर्णतां यांति प्रत्यूह राम॰
शैलव्रजाः विघ्नपर्वतसमूहाः विघ्नोंतरायः प्रत्यूह इत्यमरः व्रजो गोष्ठाध्ववृंदेष्वित्यमरः लघु शीघ्रं विलयं यांति नश्यंति लघु क्षि १
प्रमरं द्रुतमित्यमरः ॥ लघ्विति पदं शीघ्रतावाचकं देहलीदीपकन्यायेनोभयत्रान्वेति तान् कान् तदाह सिद्धिसदनं सिद्धिर्लक्ष्मीः ॥०
तस्याः सदनं गृहं निवासस्थानमिति यावत् श्रीनिवासमित्यर्थः त्वं सिद्धिस्त्वं स्वधा स्वाहेत्यादि लक्ष्मीस्तुत्यारंभे सिद्धिशब्दस्य ल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्म्यां प्रयुक्तत्वान्निर्द्धिर्लक्ष्मीरितिनिरस्तविलत्वोर्थः कीदृशं सिद्धिसदनं सानंदं आनंदेन सहितं ब्रह्मण आनंदः आनंदं ब्रह्मणो
विद्वानितिश्रुतेः सानंदमिति विशेषणपदं भगवतोन्यत्रनोपपद्यते हृदब्जेस्थितं हृदयकमलवासिनं सर्वस्यचाहं हृदिसन्नि-
विष्ट इति भगवद्वचनात् भक्त्या प्रीतिपूर्वकानुस्मृत्य निजगुरुं श्रीमच्छिवाख्यं लंबोदरं विनायकं भारतीं सरस्वतीं सूर्यादिग्रह
मंडलं रव्यादीनां ग्रहाणां मंडलं समूहं च प्रणिपत्य नमस्कृत्य शुका स्यगलितं शुकमुनिमुखादुद्भूतं गाथोक्तिः गाथानां श्लोकवि
धुरणां गिरां उक्तिर्व्यवहारः यस्मिन् तथाभूतं कथं व्यक्तं क्रियते यथा शुकास्यात् गलितं श्रीमद्भागवतं महापुराणं श्रीधरस्वामिना

सद्भावाकलितं पदार्थललितं योगांगलीलांचितं श्रीमद्भागवतं शुकास्यगलितं यच्छ्रीधरस्वामिना सुव्य
क्तं क्रियते गणेशकविना गाथोक्तिजातकं वृत्तस्रग्धरयाजनादिसुफलं ज्योतिर्विदांजीवनम् २ ॥

व्यक्तं क्रियते इत्यध्याहारः कथंभूतं भागवतं जातकं च सद्भावाकलितं सत् प्रशस्तो भावो विष्णुभक्तिः तेनाकलितं विशिष्टं जातकप
क्षे सद्भावैस्तन्वादिद्वादशभावैस्तात्पर्यैर्वा विशिष्टं पदार्थललितं पदार्थैः परमात्मसुहृद्द्योतकैः श्रवणकीर्तनादिभिः ललितं रुचिरं
जातकपक्षे पदार्थैः सानंदवदनादिभिर्मनोहरं योगांगलीलांचितं योगो भक्तियोगस्तस्यांगानि यमनियमासनप्राणायामध्यान।
धारणासमाधयः तेषां लीला उपदेशविशेषास्ताभिरंचितं महितं जातकपक्षे योगांगानि ग्रहभावादीनि तेषां लीलायोग्यत्वेन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kath

जा॰ लं॰ घटनविशेषास्ताभिर्महितं प्रशस्तमित्यर्थः ज्योतिर्विदां जीवनं ज्योतिः परमात्मा नारायणः परो ज्योतिरिति श्रुतेः तद्विदां ब्रह्म
२ विदां जीवनकालस्योपयोग्यं जातकपक्षे ज्योतिर्विदां गणकानां जीविकाप्रदत्वाज्जीवनमित्यर्थः वृत्तस्रग्धरया स्रग्धरावृत्तेने रि
त्यर्थः ॥ आत्माभिप्रायेणैकवचनोक्तिः तस्य लक्षणं चत्वारो यत्र वर्णा म्रभयममित्यादि ॥ १ ॥ २ ॥ ननु श्रीधरस्वामीवद्ध्व
तापि शुकजातकव्याख्याने कर्तव्ये ग्रंथारंभो नोचितस्तत्राह यत्पूर्वमिति गणेशनामाऽहं श्रीमच्छिवानुज्ञया वेदशास्त्रसंप
न्नशिवनाम्नः गुरोराज्ञया तनोमीत्यर्थमिति भावः पूर्वभवकाले शुकास्यगलितं छंदोरहितत्वात् फक्किकारूपं गूढतमं अतिश

यत्पूर्वं परमं शुकास्यगलितं सज्जातकं फक्किकारूपं गूढतमं तदेव विशदं कुर्वे गणेशोऽस्म्यहम् ॥
दैवज्ञः सुतरां यशः सुखमतिः श्रीहर्षदं स्रग्धरावृत्तैश्चारुरुचा शुभायनपदं श्रीमच्छिवानुज्ञया ३

येन गहनं न तु विशदं परमं सारार्थनिरूपणेनोत्कृष्टं यज्जातकं तदेव स्रग्धरावृत्तैश्चारुरुचिरं विशदं कुर्वे फक्किकारूपस्य गूढतम-
स्य विशदीकरणं श्लोकैरेवोचितमित्याशयः कथंभूतो गणेशः दैवज्ञोऽहमेवेत्ता कर्तव्यग्रंथभाविवार्तादर्शी निगूढभावः॥ रम॰
सुतरां यशः सुखमतिः अतिशयितकीर्तिर्जन्मसुखे मतिर्यस्य सः प्रयोजनगर्भमिदं विशेषणं यशोऽस्यास्त्यर्थमिति भावः॥ २
कीदृशं तत् श्रीहर्षदं श्रियं हर्षं च ददातीति तत् शुभायनपदं शुभायनानां शुभजातकानां आनंदसिद्धिसदनादीनां पदं स्था

ननुसत्कवीनां हर्षप्रदं जातकं तस्मात् तत्राह भूयांस इति भूमौ यद्यपि काव्यगुंफे गद्यपद्यरचनायां निजमतिरचनाशालिनः॥
निजधिया या काव्यरचना तया शालंते ॥ ते भूयांसः निपुणाः संख्यावंतः कवयः संति तथापि प्रचुरपरगुणानंदलीलाभ
जंते प्रकृष्टपरगुणानुभवजन्यानंदलीलांभजंते उद्दहंतीति नोपेक्षं तत्र दृष्टार्थः परगुणपरमाणून् पर्वतीकृत्य निसं निजहृदि वि
कसंतः संति संतः किं यत इत्युक्तत्वात् कृत्स्नानुपरगुणानुभवजन्यप्रमोदे एतेषां लीलेति भावः उक्तमर्थमर्थांतरन्यासेन द्र
ढयति चंचद्गांभीर्यं च पद्मा च विबुधविटपिनश्च चंचद्गांभीर्यपद्मा विबुधविटपिनः चंचंतो द्योतमानाः गांभीर्यादयश्च ए

भूयांसः संति भूमौ निजमतिरचनाशालिनः काव्यगुंफे संख्यावंतस्तथापि प्रचुरपरगुणानंदलीलां भजं
ते॥ चंचद्गांभीर्यपद्माविबुधविटपिनां जन्मसंप्राप्तिनूनं मर्यादां न स्वकीयां त्यजति किल महान् रत्नधा

तेषां जन्मसंप्राप्तिः आश्रयोपि रत्नधामापि रत्नगृहमपि सरस्वान् समुद्रः स्वकीयां ॥ मा सरस्वान् ४ ॥
मर्यादां स्थितिं न त्यजति किं तथैव कवयोपि प्रमोदे रज्यंतीति भावः॥ गांभीर्यं निश्चलता पद्मा लक्ष्मीः विबुधविटपी पारि॥
जातः अत्र रत्नधामेति पदं चिंत्यं धामशब्दस्य नपुंसकलिंगत्वात् अतः तत्पुरुषसमासे परवल्लिंगं द्वंद्वतत्पुरुषयोरित्य
नुशासनेन रत्नधामेति नपुंसकांतत्वस्यादंतत्वात् अतो रत्नधामा च्युदन्वानिति पाठः समीचीनः॥ ४ ॥ ॥ ४॥

अथ तन्वादीनां सामान्यविशेषसंज्ञाः कथयन्ते यावदध्यायं आदौ तावल्लग्नादीनां देहादिसंज्ञाः तेषां सर्वेषां भावसंज्ञां च शार्दू
लविक्रीडितेनाह देहो द्रव्यपराक्रमाविति लग्नतः ल्यप्लोपे पंचमी लग्नमारभ्य क्रमेण देहादयो द्वादशभावाः गदिताः उक्तास्त
त्र लग्नं देहो देहभावः द्वितीयतृतीयौ द्रव्यपराक्रमौ द्रव्यपराक्रमभावौ चतुर्थपंचमौ भावौ सुखसुतौ षष्ठः शत्रुः सप्तमभावः
कलत्रं अष्टमो मृतिः नवमो भाग्यः दशमं राज्यपदं एकादशद्वादशौ लाभव्ययौ लाभव्ययनामकौ तत्र तेषु देहिनां देहः सौख्य
शरणं सुखाश्रयः मतः अतो बुधैः ज्योतिर्विद्भिस्तस्मा देहादेव लग्नभावादेव शुभाशुभस्य फलजो निर्णयो वक्ष्यमाणप्रका

देहो द्रव्यपराक्रमौ सुखसुतौ शत्रुः कलत्रं मतिर्भाग्यं राज्यपदं क्रमेण गदिता लाभव्ययौ लग्नतः भावा द्वादश।
तत्र सौख्यशरणं देहो मतिर्देहिनां तस्मादेव शुभाशुभाख्यफलजः कार्यो बुधैर्निर्णयः ५ लग्नं मूर्तिस्तथांगं त
नुरुदयवपुः कल्यमाद्यं ततः स्वं कोशार्थाख्यं कुटुंबं धनमथ सहजं भ्रातृदुश्चिक्यसंज्ञं अंबापातालतुर्यं।
हिबुकगृहसुहृद्वाहनं यानसंज्ञं बंधाख्यं चांबुनीरं जलमथ तनयं बुद्धिविद्यात्मजाख्यम् ६ ॥ रेण कार्यः ५ लग्न

मिति लग्नमूर्त्यादिशब्दवाच्यमिति मुनयः ऊचुरिति तृतीयेनान्वयः मूर्तिः अंगं तनुः उदयः वपुः कल्यमिति समाहारः उदयः ॥
वपुः कल्यमाद्यं तन्वादयो लग्नपर्यायाः इति प्रथमभावः ततोऽनंतरं धनं स्वं कोशार्थाख्यं कोशश्चार्थश्च कोशार्थौ आख्याय।
स्वसंतयातं धनं स्वादिसंज्ञमूचुरित्यन्वयः एवमग्रेपि सहजं भ्रातृदुश्चिक्यसंज्ञं तृतीयभावः अंबापातालतुर्यं हिबुकगृह

सुहृद्वाहनं यानसंज्ञं यानं नामकम् एवं बंध्वाख्यं बंधुसंज्ञं अंबु नीरं जलं एते चतुर्थभावस्य पर्याया इति भावः अथ तनयं बुद्धिवि
द्यात्मजाख्यं वाक्स्थानं पंचममित्यग्निमेण संबंधः स्यात् पंचमभावस्यैते पर्यायाः॥ ६॥ वाक्स्थानमिति अथ षष्ठं रिपुद्वेषवैरिक्ष
ताख्यं ऊचुः रिपुद्वेषवैरिक्षतनामकमित्यर्थः अथ सप्तमं जामित्रमस्तं स्मरमदनमदद्यूनकामाभिधानं ऊचुः सप्तमं जामित्रास्तं
स्मरमदनादिनामकमित्यर्थः अथाष्टमं रंध्रायुश्छिद्रनिधनलयपदं मृत्युं अष्टमं रंध्रादिनामकमित्यूचुः अतो नवममिह शा

वाक्स्थानं पंचमं स्यात्तनुजमथ रिपुद्वेषवैरिक्षताख्यं षष्ठं जामित्रमस्तं स्मरमदनमदद्यूनकामाभिधानं
रंध्रायुश्छिद्रयाम्यं निधनलयपदं चाष्टमं मृत्युरन्यद्गुर्वाख्यं धर्मसंज्ञं नवममिह शुभं स्यात्तपो मार्गसंज्ञं ७
तातात्ज्ञामानकर्मास्पदगगननभोव्योममेषूरणाख्यं मध्यं व्यापारमूचुर्दशममथ भवं चागमं प्राप्तिमायं
इत्थं प्रांत्यांतिमाख्यं सुनयद्गुहन्नतो द्वादशं रिःफमाहुर्गोत्वं बुध्वा प्रवीणैर्यदधिकमसुतः संज्ञया तस्य

स्वगुर्वाख्यो नर्मसंज्ञं शुभं तपो मार्गसंज्ञं ऊचुः ॥ ७॥ तातेति अथ तनोर्दशमं तातादिनामकमूचुरिति आज्ञामानं आज्ञानामकं कर्म आ
स्पदं गगनं नभो व्योम मेषूरणम् मध्यम व्यापारमूचुरिति स्फुटार्थमुक्तिः अथ भवं एकादशं आगमं प्राप्तिं आयमूचुः इत्यमुक्तं तनोद्वाद
शं प्रांत्यांतिमाख्यं प्रांत्यनामकं अंतिमं रिःफं चाहुः यदमुतः भोक्तात्पर्यपिसमुदायात् अधिकं दृश्येत् तस्य तस्य यत्नाभोक्तं नाम
संज्ञया पर्यायं बुध्वा तत्तुल्यार्थं शुद्धं प्रवीणैर्ग्राह्यं यथा वित्तशब्देन तुल्यार्थं धनं सहोत्थेन सहजभावो ग्राह्य इति॥ ८ ॥ ८ ॥

जा॰लं॰ आद्यमिति इह शास्त्रे बुधैः आद्यं चतुर्थं सप्तमं दशमं केंद्रमुक्तं परतः कंटकाख्यं चतुष्टयं च स्यात् चतुष्टयमेव चातुष्टयं पंचमं न
४ वमं त्रिकोणमुक्तं स्मरसुलाभात्मजार्थं अष्टममेकादश पंचमं द्वितीयं पणफरमुक्तं नवमं द्वादशं षष्ठं सहजं आपोक्लिमसंज्ञं उदितं वै
रिरिःफाष्टमाख्यं षष्ठद्वादशाष्टमं त्रिकमुक्तं ८॥ अथ मित्रशत्रून् एकेन शार्दूलविक्रीडितेनाह चन्द्रेति चंद्रेज्यक्षितिजादयः अ
र्कादेः सुहृदः बुधादयः समाः अन्ये वैरिणः मताः मुनिभिरिति शेषः सूर्यस्य चन्द्रेज्यक्षितिजाः सुहृदः मित्राणि बुधः समः।

आद्यं तुर्यकलत्रं दशममिह बुधैः केन्द्रमुक्तं त्रिकोणं पुत्रं धर्माख्यमुक्तं पणफरमुदितं स्मरसुलाभात्मजार्थं

धर्मं चापोक्लिमाख्यं व्ययरिपुसहजं कंटकाख्यं हि केन्द्रं चैतच्चातुष्टयं स्यात् त्रिकमिह गदितं वैरिरिःफान्तका

ख्यं॥८॥ चन्द्रेज्यक्षितिजा रवीन्दुतनयौ गुर्विन्दुसूर्याः क्रमाच्छुक्रार्कौ रविचंद्रभूमितनया ज्ञार्कौ सितज्ञौ

मताः॥ अर्कादेः सुहृदः समा अथ बुधः सर्वे च शुक्रार्कजौ भौमाचार्ययमा यमः कुजगुरू पूज्यः परे वैरि

शुक्रशनी शत्रू रविबुधौ चन्द्रस्य मित्रे सर्वे अन्ये समाः गुर्विन्दुसूर्याः भौमस्य मित्राणि शुक्रशनी समौ बुधः शत्रुः शुक्रसूर्यौ ॥ ल॰
बुधस्य मित्रे भौमगुरुशनयः समाः चंद्रः शत्रुः रविचन्द्रभौमाः गुरोर्मित्राणि शनिः समः बुधशुक्रौ शत्रू बुधशनी शुक्रस्य मित्रे॰ ४
कुजगुरू समौ रविचन्द्रौ शत्रू सितज्ञौ शनेर्मित्रे गुरुः समः रवीन्दुभौमाः शत्रवः ॥ १० ॥ ॥१०॥ ॥१०॥ ॥

॥अथदृष्टीःस्थीहृतेनाह॥तृतीयेति॥ग्रहस्तृतीयदशमादिषुचरणवृद्धितःपश्यति तत्रतृतीयदशमेचरणदृष्ट्यापश्यति नवमपं
चमेद्विचरणदृष्ट्यापश्यति अष्टांबुनि अष्टमचतुर्थचरणदृष्ट्यापश्यति सप्तमगृहंसप्तमंचतुश्चरणदृष्ट्यापूर्णंपश्यतीत्यर्थः तृती
यदशमेशनिः नवमपंचमेगुरुः चतुर्थाष्टमेभौमः पूर्णदृष्ट्यापश्यतीतिजातकांतरेस्यविशेषोज्ञेयः इमेकुजादयोमेषतः मेष
मारभ्यभवनपाःराशीशाः मित्रस्यकुजइत्यादि ॥११॥ अध्यायंसमापयन्निजकुलमाह हृद्यैरिति श्रीगणेशेनविहिताउक्त।

तृतीयदशमेग्रहोनवमपंचमेष्टांबुनिक्रमाच्चरणवृद्धितःस्मरगृहंततःपश्यति कुजःसितबुधौशशीर
विबुधौसितक्ष्मासुतौगुरुर्यमशनीगुरुर्भवनपाइमेमेषतः ११ हृद्यैःपद्यैर्गुंफितेस्फूरितोषेलंकाराख्ये=
जातकेमंजुलेस्मिन् संज्ञाध्यायःश्रीगणेशेनवर्यैर्हृद्यैर्दिग्भिःसंयुतोयंप्रणीतः १२ इतिजातकालं=
कारेप्रथमाध्यायः १ शुकाननसरोरुहाद्गलितमत्रभूमीतलेफलंपरमसुंदरंसकलमाकलय्याधुना

श्रीविशिष्टेनगणेशेनअलंकाराख्ये अलंकारनामकेमंजुलेरुचिरे हृद्यैःपद्यैर्गुंफितेमनोहरैःश्लोकैःरचितेऽस्मिन्ग्रंथेवर्यैः श्रेष्ठैः
दिग्भिः दशभिःश्लोकैःअयंआदिमःप्रथमःसंज्ञाध्यायःप्रणीतःउक्तःरचितइत्यर्थः १२ इतिश्रीजातकालंकारटीकायांप्रथमो।
ध्यायः १ ॥ अथभावाध्यायोव्याख्यायते॥ कविःस्वविनयंविशदयन्भावफलंवक्तुंस्थ्यौचृत्येनप्रतिजानीते॥ शुकेति० ॥१
शुकाननसरोरुहाद्गलितःअहंतनुभावतः ततआरभ्यतत्फलंजातकफलं अधुनाब्रवीमि हेबुधाःपंडिताः अत्रवचनेममय

किमपिचापलंस्यात्तद्यूयंक्षमध्वं इतिप्रार्थना किंकृत्वा ब्रवीमि अत्रभूमितलेशुकाननसरोरुहात् शुकमुखारविंदाद्गलितं
शिष्यप्रशिष्यद्वाराप्राप्तंपरमसुंदरंसकलंफलं आकलय्यविचार्य कथंभूतंफलं प्रवरदैवविदांसंतोषं उत्कृष्टज्योतिर्विदा
नंददं अत्रत्वोक्तक्रममत्तोग्रन्थाद्यामितिन्यायेनप्रथमंलग्नग्रहभावस्पष्टतानितेषांबलंचज्ञातव्यं ततोभावसामान्यफलांतरं शुभपापता
मित्रग्रहदृष्टियोगादिकंभावषड्वर्गाः भावेशस्योदयास्तादिकंज्ञातव्यं तदुक्तं एषुप्रशस्ता योयोभावःस्वामिदृष्टोयुतोवासौम्यै।
र्वास्यात्तस्यतस्यास्तिवृद्धिः पापैरेवंतस्यभावस्यहानिर्निर्दिष्टव्याप्रसूतितोजन्मतोवा तत्रविशेषोगर्गजातके नीचस्थोरिपुगेहः।
स्थोग्रहोभावविनाशकृत्॥उदासीनोग्रहोमध्योमित्रंस्वक्षेत्रकोणगः॥स्वोच्चस्थश्चग्रहोप्येवंभाववृद्धिकरःस्मृतः व्ययाष्टषष्ठभा

॥ब्रवीमितनुभावतःप्रवरदैववित्तोषदंयदत्रममचापलंकिमपितत्क्षमध्वंबुधाः १॥

वेषुविपरीतफलमाह उशनाचार्यः सौम्याःपुष्टिंपापाविपर्ययसंश्रिताग्रहाःकुर्युः मूर्त्यादिषुनिधनांत्यरिपुभावेषुतत्क्रमात्फलदाः॥
अन्यच्च० सौम्यवर्गाश्रिताभावाःशुभतांप्राप्नुवंतिहि पापवर्गाधिकानेष्टास्तन्वाद्यानात्रसंशयः लग्नलग्नादिपौस्यातांबलाधिकतरौ
यदि तत्फलानांप्रवृद्धिःस्याद्धीनोहानिकरःस्मृतः एवंभावेषुसर्वेषुभावभावेशयोर्बलात् ततोजनुषिवक्तव्याहानिर्वृद्धिश्चकौ
विदैरिति सर्वार्थचिन्तामणौ लग्नादिभावाद्रिपुरंध्ररिःफे पापग्रहास्तद्भवनाशिनाशः सौम्यास्तुनेष्टकफलप्रदाःस्युस्तन्वादिकानां

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

फलमेवमाहुः यद्भावनाथौ रिपुरंध्ररिःफे दुःस्थानयोपद्भवनस्थितोवा तद्भावनाशं कथयंतितज्ज्ञाः शुभेक्षितेतद्भवनस्यसौख्यम्॥
तत्तद्भावात्त्रिकोणेवसुखमदनभेचास्यदेसौम्ययुक्ते पापानांदृष्टिहीनेभवनपसहितेपापखेटैरयुक्ते भावानांपुष्टिमाहुस्त्वथच
शुभकरीमन्यथात्वेप्रणाशं मिश्रंमिश्रैर्ग्रहेन्द्रैः सकलमपितथामूर्तिभावादिकानामिति १ अथत्रिभिःश्लोकैस्तनुभावविपर्ययमा
ह देहाधीशेति देहाधीशः लग्नस्वामीक्रूरश्चेत् पापग्रहेणयुक्तः व्ययरिपुमृतिगः द्वादशषष्ठाष्टमान्यतमस्थानगतश्चेत्तदातु
तस्यदेहसौख्यंनस्यात् अस्ययोगस्यधनादिभावेविचार्यत्वाद्योतनायप्रथमसूक्तिरितिगम्यते यद्भावनाथैरिपुरंध्ररिःफेतद्भावना

देहाधीशःसपापोव्ययरिपुमृतिगश्चेत्तदादेहसौख्यंनस्याज्जंतोर्निजर्क्षेव्ययरिपुमृतिपस्तत्फल
स्येवकर्त्ता॥मूर्तौचेत्क्रूरखेटस्तदनुतनुपतिःस्वीयवीर्येणहीनोनानातंकाकुलःसन्व्रजतिहिमनु

शंकथयंतितज्ज्ञाः इतिप्राक्लिखितत्वात् अन्यदाह व्ययेशोव्ययेषष्ठेशःषष्ठेऽष्ट ॥ जोव्याधिमाधिमकोपं २ ॥
ष्टमाधीशोऽष्टमेचत्तत्फलस्यैवकर्त्ता देहसौख्याभावकर्त्तास्यात् अयमर्थोपि वनमतेनविरुद्धोयथा वृहज्जातकेरिपुभवनपेरिपु।
स्थेनारुग्वैरीसुखीकृपणःनिधनपतौनिधनस्थे व्यवसायोव्याधिवर्जितोप्युदितःविरोधशमनायअयमर्थोवोध्यः देहा
धीशेव्ययरिपुमृतिगेसतितद्भवनगेपितत्रस्थेशुभफलंस्यादितिनवाच्यं पूर्वोक्तयोगेसतिव्ययरिपुमृतिपः स्वभवनगतश्चेत्तत्फल
स्यैवकर्त्तेतिवाच्यम्॰ योगानामचिंत्यफलत्यादिति अथान्ययोगमाह मूर्त्ताविति मूर्तौलग्नेतनुपतिः क्रूरग्रहः क्रूरखेटः लग्नेशः॥

जा॰ लं॰ स्वीयवीर्येणहीनः स्वकीयबलरहितश्चेत्तदाजातोमनुजः नानातंकाकुलः अनेकरोगाकुलः व्याधिंरोगं आधिंप्रकोपंचिंताव्याप्तत्वं
६ व्रजतिप्राप्नोतिनिर्बलत्वंरिपुगृहंनीचास्ता दिभिर्ज्ञेयं तदुक्तंजातकाभरणे स्वोच्चंमूलत्रिकोणंस्वगृहमधिसुहृद्देहकंमित्रकं
स्यादौदासीनंस्वमर्क्षैरिपुभवनमधिरिपोर्भंचनीचाभिधानं पूर्वेपूर्वेबलीयः परमपरमिदंहीनसत्वंतदस्मादिस्यादिवत्पद्धति
प्रकारमतेनउत्तमबलत्वंसमत्वंहीनबलत्वंचज्ञेयं अस्तेबलेहीनबल इतिपद्धतिवचनात् ॥२॥ ॥ अथ शुभयोगानाह ॥
अंगाधीशः लग्नेशोलग्नेचेदित्येकोयोगः ॥ बुधगुरुकविभिर्युक्तोलग्नेशः केन्द्रग इतिद्वितीयः स्वीयेतुंगेस्वोच्चे अजवृष

अंगाधीशःस्वगेहेबुधगुरुकविभिःसंयुतः केन्द्रगोवास्वीयेतुंगेस्वमित्रेयदिशुभभवनेवीक्षितः
सत्वरूपैः स्यान्नूनंपुण्यशीलःसकलजनमतःसर्वसंपन्निधानं ज्ञानीमंत्रीचभूपःसुरुचिरनयनो
मानवोमानवानाम् ३ ॥ ११ मेषगांगनाकुलीराझषवणिजोच्चदिवाकरादितुंगा इत्याद्युक्तेः स्वमित्रेस्वमित्रगृहे राम॰

अथवाशुभभवनेशुभगृहे शुभग्रहैःवीक्षितः लग्नेशइतितृतीयः एषमन्यतमयोगेजातोमानवः मानवानांमध्येभूपादिकः ६
स्यात् भूपः भूपालः मंत्रीअमात्यः सर्वसंपन्निधानंसर्वसंपदाश्रयः ज्ञानीभूपत्वाद्युपयुक्तज्ञानवान् सत्वरूपः सत्वगु
णानुरूपः अतएवपुण्यशीलः सुकृतीरुचिरनयनः सुंदरनयनादिशरीरः सकलजनमतःसर्वजनमान्यःपुण्यशीलशब्दे
नसत्यार्जवादिद्योत्यतेतदुक्तंजातकरहस्ये यःसात्विकस्तस्यदयास्थिरत्वंसत्यार्जवंब्राह्मणदेवभक्तिरिति॰ ॥ ३ ॥ ॥

अथानिष्टयोगत्रयं श्लोकेनाह मेषादिक्रूरे लग्ने क्रूरग्रहराशौ लग्नेशः स्थितः अयं एको योगः पुष्पवंतौ रवींदू क्रूरयोर्ग्रहयोर्मध्यस्थौ ०
क्रूरमध्यस्थौ क्रूरमध्यत्वं एतयं शापेक्षणाद्वा ज्ञेयं संकोचे प्रमाणाभावात् अयं द्वितीयो योगः अथ दिनपनिशानाथयोः सूर्यचन्द्रमसोः
द्यूनयायी सप्तमगः भौमः बुधः षष्ठादुदयं अधिगतः षष्ठोदयराशौ स्थित इति तृतीयो योगः अत्र जातः पुरुषः मनस्वी प्रशस्तम
नाः स्वर्थः अंधः दुष्टकर्मा परभवनरतः परगृहवासरतः परस्त्रीरतो वा स्यात् ॥ क्षीणकायः क्षीणशरीरश्च मनस्वित्वं कालग
तचंद्रस्य बलत्वे बोध्यं एवं तनुभावस्य शुभाशुभयोगाः उक्ताः न तु कश्चिच्छुभयोगेपि शुभफलं नोपलभ्यते तथा अशुभयोगे०

लग्ने क्रूरे यपातिरवलखचरगृहे लग्ननाथे रवींदू क्रूरांतस्थानसंस्थावथ दिनपनिशानाथयो
द्यूनयायी ॥ भूमीपुत्रस्तु षष्ठादुदयमधिगतश्चन्द्रजश्चेन्मनस्वी स्यादंधो दुष्टकर्मा परभवन
रतः पूरुषः क्षीणकायः ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ११ शुभफलमिति ॥ तत्र को विशेष इति चेत्सत्यम् ॥ क्रूरग्रह
दृष्टपुत्रत्वादियोगेनायं भावः ॥ शुभयोगकारकग्रहो परिक्रूरदृष्टो सस्यां अनिष्टमाप्तं फलं नोपलभ्यते ॥ अशुभयोगकेतरिग्र
होपरि शुभदृष्ट्याशुभं फलं नोपलभ्यते ॥ ताजिककारैरित्थं शालस्य दृष्टिप्रयुक्तमणऊं योगेन भंजनं कृतमुक्तम् ॥ दृष्टजातक
कारेण न शुभा उदिता योगा यथा भवंति शुभेक्षिताइत्युक्तम् ॥ इति तनुभावः ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ०ः ॥ ॥ ४ ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥अथ धनभावफलं श्लोकद्वयेन व्रुवन् प्रथमेन योगचतुष्टयमाह कोशाधीश इति कोशाधीशः धनेशः गुरुयुतः स्वगृहे स्वभावे
केंद्रे वा चेत्तदा जातः सर्वसंपत्प्रदः स्यात् अथानंतरमन्ययोग उच्यते इत्यर्थः गुरुयुतो धनाधीशः त्रिकेषु षष्ठाष्टमद्वादशेषु अन्य
तमे चेज्जातो मनुजः क्लेशभाक् द्रव्यहीनश्च स्यात् सगुरुः धनाधीशः षष्ठे चेद् यं योगः शिथिलोक्तेयः तं प्रति चाल्पधनयोगस्त
द्भावात् धनाधीशस्य शुभत्वे मध्यमधनयोगसद्भावात् तदुक्तं वृहज्जातके लग्नादतीव वसुमान् शशांकात्सौम्यग्रहैरुपचय
कोशाधीशः स्वगृहे सुरगुरुसहितः सर्वसंपत्प्रदः स्यात्केंद्रे वाथ त्रिके चेद्भवति हि मनुजः क्ले
शभाक् द्रव्यहीनः॥स्वांत्याधीशौ त्रिकस्थौ कवितनुपयुतौ स्यात्तदा नेत्रहीनश्चन्द्रः पापेन युक्तो
धनभवनगतः शुक्रयुक्नेत्रहीनः॥ ५॥ शुक्रः सेन्दुस्त्रिकस्थो जनुषि निशि नरः प्राप्नुयाद् धक
त्वं जन्मांधः सार्कशुक्रस्तनुभवनपतिः स्यात्तदानीं मनुष्यः॥ ॥ ६ गतैः द्वाभ्यां तमोल्पयुमान्यत दृन्यतापा
न्येषुस्तत्स्यापि फलं तिदमुक्तं टेन अथान्ययोगः स्वांत्याधीशौ द्वितीयद्वादशाधीशौ शुक्रलग्नेशयुक्तौ चेत्तदा जातः नेत्रहीनः
अंधः स्यात् अथान्ययोगः शुक्रपापाभ्यां युक्तश्चन्द्रो धनस्थश्चेत्तदा जातो नेत्रहीन इति ॥ ५॥ अन्ययोगत्रयं तत्र द्वितीययोगस्य तात्प
र्यं प्रतिदेशं चाह जनुषि जन्मसमये सेंदुः सचंद्रः शुक्रः त्रिकस्थः षष्ठाष्टमद्वादशेषु अन्यतमे चेत्तदा जातो मनुजः निशि अंधकत्वं
प्राप्नुयात् निशांधः स्यात् सार्कशुक्रः सूर्यशुक्रयुतो तनुभवनपतिः लग्नेशः त्रिकस्थ इत्यनुषंगः तदानीं जातो मनुजः जन्मान्धः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

जन्मनैवांधः स्यादिति तातादीनां स्थाननाथाः एवंपूर्वोक्तप्रकारेण सार्केन्दुशुक्रास्त्रिकस्थाश्चेत्तदानीं तेषां तातादीनां अंधकत्वं प्रवरम
तिपुत्रैरादेश्यं वक्तव्यं तत्र तातः पिता अनुजः कनिष्ठभ्राता अंबा माता निजगृहिणी भार्या प्रवरमतिशब्देन तातादीनां जन्मन्यपि अंध
योगे सानत्वं स्यात् इति धनभावः ॥ ६ ॥ अथ भ्रातृसंभवं तत्सुखादियोगानाह भ्रातृस्थानेशभौमौ तनीयाधिपतिभौमौ व्ययरिपुनि
धनस्थानगौ १२।६।८ त्रिकस्थौ यदि तदा जातः बंधुहीनः सामान्यशब्दनिर्देशेन सहोदरबंधवो विवक्षितास्तै रहितः इत्यर्थः सहजभ

एवं तातानुजांबासुतनिजगृहिणीस्थाननाथाः स्थिताश्चेदादेश्यं तत्र तेषां प्रवरमतिसुतैरंधकत्वं
तदानीं ॥ ६ ॥ भ्रातृस्थानेशभौमौ व्ययरिपुनिधनस्थानगौ बंधुहीनः स्वक्षेत्रे सौम्यदृष्टे सहजभवन
पे मानवः स्याच्च तद्वान् ॥ केन्द्रस्थे बंधुसौख्यं शुभविहगयुते स्याददभ्रं नराणां पापैश्चेदन्यथैतत्तदनु
निजधिया ज्ञेयमित्थं समस्तम् ॥ ७ ॥

॥ एवं नेपे सहजाधिपे स्वक्षेत्रे स्वगृहे सौम्यदृष्टे शुभग्रहदृष्टे स्वजिमानवः।
तद्वान् बंधुवान् स्यात् सहजाधिपे शुभग्रहयुते केन्द्रस्थे अदभ्रं बहु बंधुसौख्यं स्यात् केंद्रस्थे सहजभवनपे पापग्रहैर्युतश्चेद।
न्यथा बंधुसौख्यं न स्यात् युते दृष्टे इत्युपलक्षणं इत्थं अमुना प्रकारेण बुद्धिमद्भिर्निजधिया स्वबुद्ध्या समस्तं भावफलं तदनु योगे
विचारानन्तरं ज्ञेयं अयमर्थः योगेस्त्यपि वा गकर्तृषु भूयसी पापदृष्टिः पापयोगः योगकर्तृणां नीचास्तादियोगे प्रागुक्तं लक्षणं न स्या

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जा॰लं॰ अथ चतुर्थभावफलं वदन् योगचतुष्टयमाह॰ पातालेशः चतुर्थेशः स्वराशौ शुभखचरयुतः शुभग्रहयुक्तः सन्भाग्यपेन भाग्यस्वा
८ मिना युक्तश्चेज्जातः सामंतः स्यात् मांडलिकः स्यात् ततो योगानंतरं लग्नस्थः वाहनेशो गुरुणा पूर्णदृष्ट्या दृष्टश्चेत्तदा जातः राजपू
ज्यः राजकृतसन्मानभाजनं स्यात् तत्तनुगुरुदृष्टः सुखेशः लाभगश्चेत् यद्वा गुरुदृष्टः सुखेशः यानं पश्यन् भवति तदा नराणामभि
भिमतं वाहनानां निवहं समूहं प्रदत्ते इदं योगद्वयं वाशब्दप्रयोजके पिज्ञेयं अस्य योगलाभाच्चतुर्थदृष्टिविरहात् योगप्रभावम

पातालेशः स्वराशौ शुभखचरयुतो भाग्यनाथेन युक्तः सामंतः स्यात्तथा चेत्सुरपतिगुरुणा वाहनेशस्तनुस्थः
संहृष्टो राजपूज्यस्तदनु च हिबुकाधीश्वरो लाभसंस्थो यानं पश्यन्नराणां निवहमभिमतं वाहनानां प्रदत्ते॥
८॥ स्वक्षेत्रे तुर्यनाथस्तनुपतिसहितः स्यादकस्माद्गृहाप्तिः सौहार्दं वा सुहृद्भिस्तदितरगृहगश्चेद्गृहाल
भ्ययोगः॥ यावंतः पापखेटा धनदशमगृहप्रांसपेश्चेत्त्रिकस्थास्तु कालावत्प्रमाणा ज्वलनवशगताः।

संगात्॥ ८॥ अथ गृहप्राप्त्यादियोगानाह॰ लग्नेशसहितश्चतुर्थभावनाथः॥ स्वक्षेत्रे १९ क्लेशदाः सुगृहात्तुः ९॥: सौहार्दं प्रीतिमज्जन राम॰
चतुर्थभवने चेत्तदा जातस्य अकस्मात् अप्रयत्नतो गृहाप्तिः गृहलाभः स्यात्॥ तथा सुहृद्भिः हितकारकैर्जनैः गृहालभ्ययोगः गृहप्राप्त्य ८
युक्तं गृहादिस्यादित्यर्थः तनुपतियुक्तः चतुर्थनाथः॥ तदितरगृहगः चतुर्थभवनादन्यभवनस्थश्चेत्तदा गृहालभ्ययोगः गृहप्राप्त्य
भावः यावंतः क्रूरग्रहाः द्वितीयदशमचतुर्थद्वादशनाथैः सहिताः त्रिकस्थाः तावंतो गृहाः जातस्य तु नरस्य वह्निवशगता द

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्भाः अत एव क्लेशदाः स्युः अत्र धनेशादीनां चतुर्णां समुदितानामेको योगो न विवक्षितः त्रिकभवने यो वा ग्रांसस्तत्क्षावेसावकाश
त्वात् ॥ ८ ॥ अथ वाहनविरामयोगोत्तच्छांतिकरणं चाह क्रूर इत्यनुषंगः यावंतः पापग्रहाः वाहनस्थाः चतुर्थस्थाः शुभविहग
दृशां गोचरानो भवेयुः शुभग्रहदृष्टाः स्युः तावंतः नृणां परमगुणवतां प्रकृष्टगुणयुक्तानां वाहनानां विरामाः विनाशाः स्युः अथ दृ
दृशाष्टमगताः क्रूराः यावंत इत्यनुषंगश्चतुर्थं पश्यंति चेत्तदा पंडितैस्तद्देवदृष्टिक्रूरग्रहसंख्याप्रायत्वं वाहनानां विरामाः स्युरि

यावंतो वाहनस्थाः शुभविहगदृशां गोचरा नो भवेयुस्तावंतो वा विरामाः परमगुणवतां वाहनानां
नृणां स्युः ॥ क्रूराः पश्यंति यानं व्ययनिधनगताश्चेत्तदा तद्देवप्राज्ञैरादेश्यमेषां खलु शुभकरणं।
शांतिकं वाहनानां ॥ १० ॥ विद्यास्थानाधिपो वा बुधगुरुसहितश्चेत्त्रिके वर्तमानो विद्याहीनो नरः स्या
द्यन नवमनिजक्षेत्रकेंद्रेषु विद्वान् ॥ ॥ इत्यर्थः ॥ तत्र वाहनानां शुभकरणं शांतिकं प्राज्ञैः आदेश्यं विधेयमिति

विशेषः इति चतुर्थभावः ॥ १० ॥ अथ पंचमभावफलं निरूपयन् विद्याबुद्धियोगानाह ॥ ॥ विद्यास्थानाधिपः पंचमेशः केव
लो वा बुधगुरुसहितो वा त्रिके वर्तमानश्चेत्तदा जातो विद्याहीनः त्रिकस्थपंचमेशे बुधगुरुयोगे विद्यायाअनुकूलो नास्तीति वा शब्देन
द्योतितं अथ पंचमेशः पंचमनवमकेंद्रेषु स्थितश्चेत्तदा जातः विद्यावान् बुधगुरुयोगे विद्यावत्त्वं किमुत वक्तव्यमिति गम्यते व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ जन्मकाले प्रज्ञायोगकर्तॄणां गगनसदांग्रहाणां वालत्वं वृद्धता वा यदि तदा जातानां प्रज्ञामांद्यं अल्पबुद्धिः स्यात् यदि वा
लोहदोवाग्नहः स्वदेत्रगः तदा दोषहत् प्रज्ञामांद्यत्वप्रयोजकदोषं दूरीकुर्यादित्यर्थः ॥ ११ ॥ अथ मूकत्वसंतानाभावयो
गानाह वाकस्थानेशः पंचमेशो गुरुर्वा व्ययरिपुविलयस्थानगः त्रिकस्थश्चेत्तदा वाग्विहीनः मूकः स्यात् अथ पित्रादिमूकता
योगमाह ॥ एवंप्रकारेण पित्रादिभावानां दशमभावादिएशीनां पतयस्ताभ्यां पंचमेशगुरुयुताः त्रिकेतिष्ठंति चेत्तदापि

वालत्वं वृद्धता वा यदि गगनसदां जन्मकाले तदा स्यात्प्रज्ञामांद्यं नराणामथ यदि विहगः स्वर्क्षगो
दोषहा स्यात् ॥ ११ ॥ वाकस्थानेशो गुरुर्वा व्ययरिपुविलयस्थानगो वाग्विहीनस्त्वेवं पित्रादिकानां प
तयइहसुतामूकता स्यात्त्रुताभ्यां ॥ वागीशात्पंचमेशस्त्रिकभवनगतः पुत्रधर्मांगनाथा रंध्रे हे ।
ष्यांतिमस्था यदि जनुषि तदा णामात्मजानामभावः ॥ १२ ॥ ॥१२॥ ॥ १२ ॥ ॥:०:॥

त्रादीनां मूकत्वं स्यात् आदिशब्दात् अनुजादयो ज्ञेयाः ॥ अथ जन्मनि जीवात् जीवाधिष्ठितराशेः पंचमेशः त्रिकस्थः पुत्रधर्मांग
नाथाः पंचमनवमलग्नेशाः जन्मलग्नात्त्रिकस्थाः यदि स्युः तदा पुत्राणामभावो वाच्यः ॥ ॥१२॥ ॥ श्रीरामाय ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ संतानयोगमाह ॥ तेपुत्रधर्माँगनाथाः शुभखगसहिताश्चेत्तदा संतानोत्पत्तौ किंचित्कालं विलंबः स्यात् शुभग्रहमहादशांतर्दशाव
लापेक्षया विलंब इति भावः अथ कर्कराशौ पंचमभावे चंद्रश्चेत्तदा कन्याप्रजावान् अथवा प्रमिततनयवान् स्वल्पापत्यः स्यात् अथ
देवेन्द्रपूज्यात् जीवात् पंचमस्थः क्रूरश्चेत् जीवोपि लग्नात् पंचमगस्तदापत्यहीनः संतानरहितः स्यात् यदि स्वगेहात् स्वराशितः पंचमे छा
यापुत्रः शनिश्चेत्तदा एकपुत्रः स्यात् अत्र संपूर्णदृष्ट्या शुभकृत्तस्य शनेः स्वराशेः पुत्रभवने दृष्ट्या नेकपुत्रयोगस्तदा रविभौमयोः स्वगे।

किंचित्कालं विलंबः शुभखगसहितास्तेथ कर्के सुतर्क्षे चंद्रे कन्याप्रजावानमितनयवांश्चाथ देवेन्द्रपूज्यात् ॥
क्रूरश्चेत्पंचमस्थः सुतभवनगतः स्यात्तदापत्यहीनश्छायापुत्रः स्वगेहाद्यदि भवति सुते सूनुरेकस्तदानीं १२ ॥
कुंभे चेत्पंच पुत्रास्तदनु च मकरे नंदने पात्मजाः स्युस्त्रिस्त्रो भौमः सुतानां त्रितयमथ सुतादायको रौहिणेयः
इत्थं काव्यः शशांको जनुषि च गुरुणा केवलेनैव पुत्राः पंच स्युः केतुराह्वोः क्रियवृषभवने कर्कटे नो विलंबः १४

हात् पंचमस्थयोरेकपुत्रत्वं किमुत वक्तव्यमिति गूढोभिप्रायः १३ अथान्ययोगानाह नंदने पंचमभावे कुंभे छायासूनुः तुरित्यनुषंगः यदि
तदा पंच पुत्राः स्युः मकरे आत्मजाः त्रिसः मकरस्य स्त्रीराशित्वादिति भावः भौमे मकरे चेदित्यनुषंगः सुतानां त्रयं स्यात् अथ रौहिणेयः
बुधः पंचमे सुतादायकः कन्याप्रदः इत्थं शुक्रश्चंद्रोपि पंचमे सुतादायकः एवं केवलेनान्यग्रहयोगरहितेन पंचमस्थेन गुरुणा पंच पुत्राः।
स्युः पंचमे मेषवृषे कर्के वा केतुराह्वोरेकतरे सति नो विलंबः संतानोत्पत्तौ प्रतिबंधो न भवतीत्यर्थः नो विलंबइत्यनेन सूचितं मकरकुंभाति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जा॰लं॰ रिःफराशौ पंचमे शनौ मकरमंतरेणतत्रस्थे भौमे क्रियादिराशीन्विहाय पंचमे राहौ वा केतौ संततेर्विलंब एवेति ॥ १४ ॥ ननु कति वर्षा-
१० णि विलंब इत्याह पापग्रहो जीवो वा चतुर्थस्थः पंचमे षष्ठे वा चंद्रः भवति तर्हि खगुणमितसमा तुल्यः त्रिंशद्वर्षमितः प्रबंधः संततेरित्य-
नुषंगः प्रकृष्टो बंधः शुभग्रहदृष्ट्या वियुक्ताः यावंतः पंचमस्थाः क्रूरग्रहाः स्युः बलाधीनफलाः खगा इत्युक्तप्रकारैः स्थानदिग्गादि बल-
रूपकैः किंतदिति ध्येयं तावद्वर्षप्रमाणः संततेर्निश्चयेन विलंबः स्यादित्यर्थः १५ अथ प्रतिबंधकभंजकं संतानोपायमाह ॥ तत्प्राप्तिः

पापो वा वासवेज्यः सुखभवनगतः पंचमे वाष्टमे वा शीतांशुः संततेः स्यात्खगुणमितसमा तुल्य एव प्रबंधः ॥ या-
वंतः पापखेटास्तनयगृहगताः सौम्यदृष्ट्या वियुक्तास्तावद्वर्षप्रमाणो नियतमिह भवेत्संततेर्वा विलंबः १५ तत्प्रा-
प्तिर्धर्ममूलात्तदनु बुधकवी शंकरस्याभिषेकाच्चंद्रश्चेत्तद्वदेव त्रिदिवपतिगुरुर्मंत्रयंत्रौषधीनां ॥ सिद्ध्या मंदार-
सूर्यायदि शिखितमसी तत्र वंशेशपूजा कार्याम्नायोक्तरीत्या बुधगुरुनवपाः क्षिप्रमेवात्र सिद्धिः १६ ॥ १६ ॥

संततिप्राप्तिः धर्ममूला श्रुतिस्मृतिविधिगतो धर्मः मूलं हेतुर्यस्याः सा तथा आदित्यसप्तमीव्रतशंकराराधनसंतानगोपालमंत्रजप- रान॰
हरिवंशश्रवणादिविहितधर्ममूलेति भावः अत्र विशेषः तदनुतत्पश्चाद्बुधकवी विलंबप्रयोजकौ चेत् शंकरस्याभिषेकाद्रुद्राध्या- १०
योक्तमंत्रकरणकाभिषेकात्तत्प्राप्तिरित्यनुषंगः चंद्रश्चेत्पूर्ववज्ज्ञेयं गुरुश्चेत्तथा तदा यंत्रौषधीनां सिद्ध्या सिद्धिशब्दः यंत्रादिभिः
प्रत्येकं संबध्यते यंत्रसिध्या औषधसिध्येति मंत्रावरणेन यंत्रं योक्तानि मंत्राणि संतानगोपालमत्युंजयादीनि औषध्यः लक्ष्मणा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

च्यास्तासांसिद्धिः विधिवदनुष्ठानसाध्यफलेस्यर्थः शनिभौमसूर्यराहूणां मध्येकस्यचित्प्रतिबंधकत्वेतत्रवंशेशपूजाकुलदेवतापूजनं आम्ना
योक्तरीत्याकार्या आम्नायशब्दः वेदस्मृतिपुराणाद्युपलक्षणः तत्रापिविशेषः बुधगुरुनवमस्थानपाः प्रतिबंधकाश्चेदुमानुष्ठानात्शी
घ्रमेवसिद्धिःस्यादिति इतिपंचमभावः १९ अथरिपुभावफलंवक्तुकामस्तावत्तत्रव्रणरोगानाह पापग्रहयुतेषष्ठेशेलग्नाष्टमगतेसति
नुःमनुजस्यशरीरेव्रणाःस्युः इत्युक्तप्रकारेणजनित्र्यादिभावानामीशेपापयुक्तेतनुनिधनगतेतेषांव्रणाःस्युः इत्यादेश्यं वक्तव्यं अंग
षष्ठेशेपापयुक्तेतनुनिधनगतेनुःशरीरेव्रणाःस्युश्चादेश्यंतज्जनित्रीजनकसुतवधुबंधुमित्रादिकानां इत्थंत
त्स्थानगामीशिरसिदिनमणिश्चाननेशीतभानुः कंठेभूमीतनूजोहृदिशशितनयोवाक्पतिर्नाभिमूले २० नेत्रेपृष्ठे
चशुक्रोदिनकरतनयःस्यात्पदेचाधरेवेत्केतुर्वासैंहिकेयस्तदनुतनुपतिर्भौमविन्नक्षेत्रसंस्थः आभ्यामालोकि
तःसन्नुभवतिहिकतिचित्स्थानगोवा तदानींनेत्रेरोगीनरःस्यात्त्वरमतिसुतेहोरिकेज्ञेयमेवम् २१ ॥ २२ ॥
विशेषव्रणानाह तत्स्थानगामीतनुनिधनगतः षष्ठेशोदिनमणिःसूर्यश्चेत् शिरसिव्रणः चंद्रश्चेन्मुखे भौमश्चेत्कंठे बुधश्चेत्हृदयेवाक्प
तिश्चेन्नाभिमूलेव्रणाःस्युः २० शुक्रश्चेन्नेत्रमूलेपृष्ठेचशनिश्चेत्पदेचरणे राहुःकेतुर्वाअधरेव्रणाःस्युः इत्यन्निमश्लोकेनान्वयः अथ
नेत्रव्याधियोगः तदनुभौमराशिस्थोलग्नेशः भौमबुधदृष्टः कतिचित्स्थानगोपिवायत्रकुत्रवास्यात्तदानींजातः नेत्ररोगीस्यात०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

जा॰लं॰ अथान्ययोगः षष्ठभावाधिपेलग्नस्थेजातः शत्रुहंतास्यात् धनस्थेषष्ठेशेपुत्रातार्थः पुत्रेणार्जितःगृहीतःअर्थोधनंयस्यसपुत्रहृतधनइ
३१ त्यर्थः अतिदुष्टश्चस्यात् सहजभवनगेग्रामस्यदुःखकरः नाभौरोगीचस्यात् लग्नाष्टमपतौषष्ठस्थौनापुरुषःनेत्ररोगीस्यात् अग्रे
वामेतरशब्दोपादानात् अत्रवामदृतिगम्यते शुक्रःषष्ठेष्टमेदृत्तरेदक्षिणनेत्रेरोगी शनिःषष्ठेचरणरोगीस्यात् १९ अथान्ययोगःरा
हुकेतू शत्रुभावेचेद्दंतैर्दंतच्छदे ओष्ठेवारोगीस्यात्॰ भौमबुधराशिस्थितोलग्नेशः स्वेनस्वशत्रुणावापूर्णदृष्टःयत्रकुत्रापिस्यात्तदा
षष्ठेशेलग्नयातेभवतिहिमनुजोवैरिहंताधनस्थेपुत्रात्तार्थोतिदुष्टःसहजभवनगेग्रामदुःखाकरःस्या
त्॥नाभिस्थानेचरोगीतनुनिधनपतीशत्रुभावस्थितौनानेत्रेवामेतरेस्याद्सुरकुलगुरुःसूर्यजस्त्वंघ्रिरो
गी १९ दंतैर्दंतच्छदेवा कुमुदपतिरिपुःसंस्थितःषष्ठभावेकेतुर्वालग्ननाथःकुजबुधभवनेसंस्थितः
क्वापिदृष्टः॥स्वेनप्रत्यर्थिनावाभवतिजनुषिचेद्रासनार्धेसरोगस्तौभूमीसूर्यपुत्रौयदिरिपुगृहगौतद्भ
आसानार्धेगुदसमीपे अर्धांगेवारोगीस्यात्॰ यदितौभूमिसूर्यपुत्रौ भौमशनिरिपुगृहगौषष्ठभावसंस्थौचेत्तदातद्भवः नुः लम॰
पुरुषस्यगदोरोगःस्यात् भूमिपुत्रेरुधिरविकारः शनौवित्तरविकारः स्यादित्यर्थः ॥ २० ॥ ॥तथापालेयांशोचंद्रेखलखग ३१
सहितेपापग्रहयुक्तेशत्रुभावस्थेसतिरोगवान्स्यात् क्रूरैर्निष्पीडितेशनिप्रभृतिभिः क्रूरग्रहैर्योगेनदृष्ट्यावापीडितः तनुसद्मगतः

लग्नगः तस्मिन् शीतकरस्थं दृश्चेत्तदा न रोगी स्यात् शुभग्रहदृष्टियुक्तः केन्द्रगः क्रूरश्चेद्रोगवान् स्यात् तस्मिन् क्रूरे शुक्रराशिसंस्थे कुजशुक्रगुरुभिर्नदृष्टे तद्वदेव रोगवानेव स्यात्त् अत्र यद्यपि विशेषो नोक्तस्तथापि योगकारकग्रहस्वामिकफवातपित्तादिकोप जन्यो विशेषरोगो ज्ञेयः ॥ २१ ॥ ॥ षष्ठेशे पुंराशिलग्ने स्त्रीचेत्पापग्रहे दृष्टे सति नराणाम् जातानाम् अंगे शरीरे अरिज

प्रालेयांशो रिपुस्थे खलखगसहिते मानवो रोगवान्स्यात्क्रूरैर्निःपीडितश्चेत्तनुसदनगतः शीतरश्मिस्तदा
नीं॥ क्रूरे केन्द्रालयस्थे यदि शुभविहगैर्नेक्षिते रोगवान्स्यात् तस्मिन्काव्यालयस्थे कुजगुरुकविभिर्नेक्षिते तत्
द्वदेव २१ पुंलग्ने स्त्रीपतुंगे रिपुभवनपतौ वीक्षिते सन्नभोगै रंगे नूनं नराणामरिजनवशतः स्याद्गदो गू
ढरूपः॥ रिःफस्थाने स्थिते वेदरिसदनपतौ सिंहिकापुत्रयुक्ते किं वा सन्नास्वयुक्ते परगृहवसतिर्नीचवृत्तिः

नवशतः शत्रुजनकारितः गूढरूपः प्रच्छन्नः गदो रोगः स्यात् अत्र ग्रहतुंगराशीनां प्रायः स्त्रीराशित्वात् पुंलग्ने वा शब्दप्रयोगे भिन्न एव योगो ज्ञायते षष्ठेशे राहुयुक्ते यद्वा सूर्ययुक्तः द्वादशे वा स्थितः तदा जातः नरः परगृहवासी नीचवृत्तिश्च स्यात् ॥ २२ ॥: अथ सप्तमभावफलं निरूपयिष्यन् विवाहयोगमाह॥ यावंतो धिकृवलाग्रहाः सप्तमस्याः सप्तमेशेन दृष्टाः तावंतो विवाहाः तु:

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जा०लं० पुरुषस्य ज्ञेयाः सुमतिमता जन्मलग्नाभिज्ञेन दैवज्ञेन एवमुक्तप्रकारेण कुटुंबे जनकभ्रात्रादौ ज्ञेयं होराग्रमज्ञैर्जातकशास्त्रविद्भिरधिक
१२ बलवत्तां ग्रहाणां बलयोगाद्विचारः कार्यः तत्राधिकबलं रविविधुकुसुवां रविस्सूर्यचंद्रभौमानां भृगदिकृशैलसंख्यमादेश्यं सूर्यस्य
षड्रूपाणि चंद्रस्य दशरूपाणि भौमस्य सप्तरूपाणि भस्येकांषु द्रूपाण्येव भृगरूपाधिकोबलीति पद्धतिवचनात् ॥ २३ ॥ गृहिणीकार
काः सप्तमभावे शुभग्रहाः शुक्रेंदुजीवशशिजैः सकलैस्त्रिभिर्वाद्वाभ्यां कलत्रभवने च तथैकेकेन एषांग्रहे पि च गपो पि विलोकि ॥
यावंतो वा विहंगा मदनसदनगास्त्वेन्निजाधीशदृष्टास्तावंतो नुर्विवाहास्त्वथ सुमतिमता ज्ञेयमित्थं कु ॥
टुंबे ॥ कार्यो होराग्रमज्ञैरधिकबलवत्तां खेचराणां हि योगादादेश्यं तत्र वीर्यं रविविधुकुवामंगदिकृशै ॥
लसंख्यं २३ केंद्रस्था वा त्रिकोणे यदि खलु गृहिणीकारकाख्यान भोगाः कामार्थेशो निजर्क्षे परिणयनविधिः ॥
स्यात्तदानीनुरेकः ॥ जायाधीशः कुटुंबाधिपतिरपि सुतस्त्र्येत्रिके गर्हिताख्ये यावद्भिः शुक्रयुक्तो नियतमिह भ
तेवा संतिस्त्रियो मदनभावपतिस्वभावा इति कल्याणवर्मवचनात् ॥ ११ केतावतीनां विराम: ॥ ॥ २४ ॥ ॥ एम०
एते केंद्रस्थाः वा त्रिकोणे सुः तथा सप्तम द्वितीयप तीस्वभवने स्यातां तदा जातस्य नुः पुरुषस्य परिणयनविधिः ॥ विवाह ए १२
कः स्यात् सप्तमभावाधीशः द्वितीयाधिपो वा शुक्रयुक्तः यावद्भिः क्रूरग्रहैर्दृष्टः सहितः त्रिके स्यात् तावतीनां स्त्रीणां वि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ अथागर्भाभावयोगानाह ॥ सप्तसप्तेऽर्कस्ये लग्नस्थे शनौ सप्तमस्थे एको योगः अथ स्वर्क्षे शनौ सप्तमे गुरुदृष्टिरहिते तथा चंद्रे दशमे द्वितीयो योगः ॥ अत्र नारी नो प्रसूते द्वेष्येशः शत्रुभवनस्वामी तथा मित्रं मंदो रविशनी च द्विषिषष्ठे बुधेन दृष्टः सितकिरणश्चंद्रोऽस्तस्सप्तमे अयं तृतीयो योगः अत्र नारी नो प्रसूते कुजशनी षष्ठे चतुर्थे यदि तदा जातस्य नारी गर्भिणी न स्यादिति चतुर्थो योगः

लग्नस्थे सप्तसप्तौ दिनमणितनये कामगे वार्कमंदौ द्यूने चंद्रे नभस्थे न च यदि गुरुणालोकिते नो प्रसूते ॥ द्वेष्येशो मित्रमंदौ द्विषि सितकिरणेऽस्ते बुधेनेक्षिते नो सूते हि ष्वेजलर्क्षे यदि कुजरविजौ गर्भिणी स्यान्न नारी ॥ २५ ॥ रंध्रस्थानस्थिता वा स्थिरभवनगताः शुक्रवागीशसौम्याः कृच्छ्राणां कर्मणां नाभवति हि नियतं कारकः स्तब्धभावः ॥ बाल्ये दुःखी नरः स्यान्निधनगृहपतौ लाभयाते सुखी स्यात्पश्चात्पापेऽल्पमायुः शुभखगसहिते दीर्घमायुर्नराणाम् ॥ २६ ॥ ॥ २६ ॥ ॥

गः इति सप्तमभावः ॥ २५ ॥ अथाष्टमभावः ॥ कष्टकर्मकरादियोगमाह शुक्रगुरुबुधाः अष्टमस्थाः स्थिरराशिगता वा तदा जातो ना पुरुषः नियतं नियमेन कष्टकर्मणां कर्ता स्यात् स्तब्धभावः कठिनचित्तश्च स्यात् अष्टमभावेशे लाभगे वाल्ये बाल्यावस्थायां दुःखी पश्चात्सुखी स्यात् लाभगेऽष्टमेशे पापेऽल्पायुः स्यात् ॥ तस्मिन्नेव शुभग्रहयुक्ते जातानां दीर्घमायुः स्यात् ॥ २६ ॥ २६ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आयुर्देहेशः अष्टमपतिः क्रूरयुक्तः षष्ठद्वादशगतः तदाऽल्पमायुः कुर्यात् अष्टमपतिः लग्नेशयुक्तः अरिमांत्यसंस्थः इत्यत्रतु षंगः
तदास्वल्पमायुः प्रदत्ते अष्टमेशः रंध्रस्थो वा चिरायुः प्रदत्ते अष्टमेशः तदनु रविसुतो वा तत्राष्टमे तद्वत् चिरायुः प्रदत्ते लग्नेशः
अष्टमेशः कोशस्थानस्थितः द्वितीये स्थितस्त्वेत्तदा तस्करो वैरियुक्तश्च स्यात् २७ प्रसूतो जन्मसमये ॥ आयुर्देहाधिनाथौ ॥
अष्टमलग्नपती हीनवीर्यौ अष्टमषष्ठगतौ तदा संग्रामे कीर्तिशेषं प्राप्नोति संग्रामाभिमुखो युद्धं विहाय पंचत्वं प्राप्नो

कुर्यादायुर्देहेशः खलखगयुगरिमांत्यसंस्थोल्पमायुश्चेल्लग्नाधीशयुक्तो निधनभवनपः स्वल्प
मायुः प्रदत्ते ॥ रंध्रस्थो वा चिरायुस्तदनु रविभुवस्तत्र तद्वल्लयेशः केशस्थानस्थितश्चेज्जनुषि हि
मनुजो वैरियुक्तस्तस्करः स्यात् २७ आयुर्देहाधिनाथौ निधनरिपुगतौ हीनवीर्यौ प्रसूतौ सं
ग्रामे कीर्तिशेषं व्रजति बलयुतौ तौ तदा तज्जयाप्तिं ॥ शुक्रेणांदोलिकायास्तनुपविधुसुतो वाहनस्थान
नाथो मूर्तौ दंतावलेंद्रैरथ गुरुसहितः स्याज्जयो वाजिवाहैः ॥ २८ ॥ ॥ ११ तोत्सर्थः ॥ तावेवायुर्देहाधिना ॥

यो सबलौ चेद्दिजयी भवति चतुर्थेशः शुक्रेण युतश्चेत् आंदोलिकायाः शिविकायाः जयः शिविकारूढो जयतीत्यर्थः ॥ चतुर्थे
शः लग्ने लग्नेशेन चंद्रेण च युतः ॥ मूर्तौ लग्ने स्थितश्चेत्तदा दंतावलेन्द्रैः महागजैः जयः स्यात् अथ चतुर्थेशो गुरुयुतः लग्ने चेत्तदा वा
जिवाहैः वाजिराजैः गजेन्द्रैः अश्वसहजयः स्यात् इत्यष्टमभावः २८ ॥ ॥ २८ ॥ ॥ २८ ॥ २८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥ अथ नवमभावः ॥ शुभयोगमाह ॥ नवमभावेशो गुरुदृष्टः लग्नस्थश्चेत्तत्र जातो राजवंद्यः राजमान्यः स्यात् भाग्येशः नवमाधिपः लग्नस्थः
चतुर्थनवमपती स्वभवनं चतुर्थपतिः चतुर्थनवमपतिर्नवमं पूर्णदृष्ट्या पश्यतश्चेत्तदा सर्वासां धनधान्यसुवर्णादिसंपदां आस्पदं आ
श्रयः मनुजः स्यात् वाहनेशः अष्टमस्थस्तदा मनुजः भाग्यराहित्यं व्रजति होराविद्भिरेवं प्रकारेण भाग्यराहित्यं तु हीनानां शुभलक्ष
णं वयोबलादिरहितानां वाहनानां प्राप्तिस्तदनु चपलतास्थिरता च तत्रेयं सुगमेण संबंधः ॥ २८ ॥ अथ नवमेशो लाभगे राजमान्यः

भाग्येशो मूर्त्तिवर्ती सुरपतिगुरुणा लोकितो भूपवंद्यो लग्नस्थो वाहनेशो नवमपतिरभो पश्यतश्चेत्स्वगे
हं । सर्वासामास्पदं स्यान्मनुज इह तदा संपदां वाहनेऽष्टो रंध्रस्थानस्थितश्चेत्तत्र व्रजति हि मनुजो भा ।
ग्यराहित्यमेव ॥ २८ ॥ हीनानां वाहनानां तदनु चपलता प्राप्तिरेवं नराणां ज्ञेया होरागमज्ञैरथ नवम ॥
पतौ लाभगे राजवंद्यः ॥ दीर्घायुर्धर्मशीलस्तदनु धनवपुर्वाहनेशाः स्वगेहे धर्मेशो लग्नवर्ती जनु २९

दीर्घायुर्धर्मशीलश्च स्यात् तदनु जनुषि धनवपुर्वाहनेशः द्वितीयलग्न ॥ षि यदि गजस्वामिसिंहासनानां ॥
चतुर्थपतयः स्वगेहे लग्नेशो लग्ने धनेशो धने वाहनेशो वाहनेशश्चतुर्थभवने इत्यर्थः ॥ धर्मेशो लग्नगतो यदि तदा गजस्वा
मिसिंहासनानां प्राप्तिरित्यनुषंगः तत्र गजाः हस्तिनः स्वामिसिंहासनानां राजाधिष्ठेयसिंहासनं राजकार्ये शुभद्रासनं तेषां प्राप्तिः ॥ २९ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अमीषामुक्तवक्ष्यमाणानांयोगानांयोधिपः योगकर्तायोग्रह अधिकवलसुतस्तस्यदशायांअंतर्दशायांलब्धियोगफललाभः स्यात्॥
अथगुरुशुक्रौवाहनेशसुतौसंतौकेन्द्रेअयानेआगमेएकादश इत्यर्थः त्रिकोणेस्यातामिसेकोयोगः अथगुरुशुक्रसुतोभाग्याधीशः
भाग्येचतुर्थेवास्यात्तदाद्वितीयोयोगः अत्रयोगद्वयेजातःवाहनव्यूहानांसमुदायानांनाथः ईशोनरपतिःस्यात्॥ ३१॥अथचिंतायोग
भौमेकर्मस्थेक्षेत्रचिंताकर्षणवीजवापक्षेत्रसंस्कारादिमकारकक्षेत्रचिंताइत्यर्थः त्रिकभवनगतेषष्ठाष्टमद्वादशेमहीजेसौख्यचिं

योगानांस्यादमीषांप्रचुरवलयुतोयोधिपस्तद्दशायांलब्धिश्चांतर्दशायामथगुरुभृगुजौवाहना
धीशयुक्तौ॥ केन्द्रेयानेत्रिकोणेत्वथगुरुकवियुग्वाहनस्थानगोवाभाग्याधीशःस्वराशौभवतिनरपति
र्वाहनव्यूहनाथः॥३१॥ कर्मस्थेक्षेत्रचिंतात्रिकभवनगतेसौख्यचिंतामहीजेवागीशेयानभूषावसन
हयभवाचामरच्छत्रचिंता॥ प्रालेयांशौस्थितेस्यादथमदनगतेवाक्पतौपुत्रचिंतासंतानस्थानयातेहि
मकरतनयेबुद्धिजायत्रिकोणे॥ ३२॥ ॥ ३२॥ ॥ऽऽ ऽताः सकलविषयप्रसुक्तसौख्यचिंतास्यादित्यर्थः॥

वागीशेत्रिकस्थेवाहनभूषणवस्त्राश्वभवाचिंतास्यात् चंद्रेस्थितेवात्रिकस्थेचामरच्छत्रचिंतातत्राप्तौरक्षणेचचिंतास्यात् अथवा
वाक्पतौगुरौसप्तमस्थेपुत्रचिंतापुत्रविषयकयोगादिक्षेमादिचिंतेत्यर्थः॥ बुधेपंचमेबुद्धिजाचिंता सूर्येत्रिकोणस्थेपितुर्बांधवस्यच
चिंता शुक्रेसुतनवमसप्तमगेयात्राचिंता॥ अथगुरौनवमपंचमेपुत्रजापुत्रभवाचिंतास्यात् चिंतानामयेषांजनानांक्षेत्रादिसंभवस्तेषां

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथदशमभावफलमर्धेनाह जनुषिकर्मभावेशोविवीर्योनिर्वलश्चेत्तदाजातः सर्वकर्मास्पदंसर्वकर्मणामास्पदंस्थानंनोभवति सर्व
कर्मसाधकोनस्यात् अर्थात्तजनुषिकर्माधीशोवलीचेत्सर्वाणिकर्माणिसाधयेदित्यर्थः यदाशुभग्रहयुतोदशमाधीशः स्वीयगे
हेदशमेचेत्तदाजातोमानवोमानशीलोमानीभवेत् ॥३३॥ अथदीर्घमध्यायुर्योगानाह यदान्नृणांजन्मसमयेलग्नाष्टमदशमेशाः
लाभेकेंद्रेत्रिकोणेचस्थितास्तेदीर्घायुःस्यात् पापग्रहाःपणफरचतुर्थेतत्रोपस्थिताःमध्यमायुःस्यात् एतेपूर्वोक्ताआपोक्लिमस्था
मार्तंडेतातनवंधोरथसुतनवमद्यूनगेदानवेज्येयात्राचिंतानराणामथनवमसुतेपुत्रजावासवेज्ये॥
कर्माधीशोविवीर्योयदिजनुषितदासर्वकर्मास्पदंनोगेहेस्वीयेयदासौशुभविहगयुतोमानवोमान
शीलः ३३ लाभेकेन्द्रेत्रिकोणेतनुनिधननभस्थानपाःसंस्थिताश्चेद्दीर्घायुःपापखेटाःपणफरहिवुक
त्रिस्थितामध्यमायुः॥ हीनायुःप्रोक्तमेतेयदिजनुषिनृणांसुस्तदापोक्लिमस्थारंध्रस्थानस्थितानांतनु
पतिगगनस्वामिसूर्यात्मजानां॥ ३५॥ ३४ ॥ एवंदल्पायुःस्यात्० द्वात्रिंशद्वर्षादर्वाक्हीनायुः ततोमध्या
युः चतुःषष्ट्यनंतरंदीर्घायुर्ज्ञेयम् लग्नेशदशमेशशनीनांअष्टमस्थानस्थितानांमध्येयोहीनः हीनवलस्तस्यदशापर्यंतमा
युःस्यादित्युत्तरेणसंवंधः॥ ३४॥ अथधर्मकर्मात्मजेशाः नवमदशमपंचमेशाः स्वभवनेनवमादिकेसुस्तदातेषांयोधिकव
लस्तस्यदशायांजातस्यधर्मवृद्धिःस्यात्० अन्यथापरभवनेयदातेषांयोधिकवलस्तद्दशायांधर्महानिःस्यादित्यर्थः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

जा॰लं॰ लग्नाष्टमपती यदि शनिराहुकेतूनामन्यतमेन युतौ षष्ठस्थौ तद्दशायां तनुनिधनपयोरधिकबलस्य दशायां व्रणाः स्युः ॥ ३५ ॥
१५ चतुर्थेशस्तत्र षष्ठभावे चेत्तदा यानहेतुर्मृतिः स्यात् चौराच्छस्त्रेण च मृतिः तत्रेति अरिभावपरामर्शे न यानेशस्य शन्यादियोगे
बस्यते अयमर्थः शनियोगे यानहेतोर्मृतिः राहुयोगे चौरान्मृतिः केतुयोगे शस्त्रेण च मृतिः अथ संक्षेपात् क्रमात् नवमादि
भावानां सामान्यचिंतालंबनं उच्यते नवमभावतो भाग्यचिंता विधेया अयं भावः भाग्येयो ग्रहः भाग्येशे योग्रहः भाग्यभवनस्थो
यो हीनस्तद्दशासु स्वस्थनिजभवने धर्मकर्मात्मजेशास्त्वेन्स्युस्तेषां दशायां बहुलबलवशाद्धर्मबुद्धिर्नरा
णां ॥ हानिः स्यादन्यथारौ तनुनिधनपती भानुपुत्रेण युक्तौ स्यातां स्वर्भानुना चेत्तदनु च शिखिना तद्दशायां
व्रणाः स्युः ॥ ३५ ॥ यानेशस्तत्र संस्थो यदि भवति तदा यानहेतुर्मृतिः स्याच्चौराच्छस्त्रेण चिंता नवमभवनतो
भाग्यजाता विधेया ॥ व्योम्नो भूपालभूषावसनहयमहत्कर्मणां प्राप्तिचिंता लाभस्थाने खिलानां व्ययपति
योराशिः तद्दृष्टारः केन्द्रग्रहभाग्यभवने शुभाशुभवर्गविवेकः भाग्यभा॰ ९ धनगृहात्कल्मषाणां विधेया ॥ ३६ ॥ ज
न्मेशबलाबलत्वमित्यादि विचार्य जातकशास्त्रविचारं परिभूय बुद्ध्या फलं वक्तव्यं तथाभिहितं कल्याणवर्मणा भाग्यर्क्षपतिः क रा॰म॰
स्मिन्को वा भाग्यर्क्षमाश्रितो विहगः बलवान्मध्ये बलो वा इत्यादि तत्रान्यत्र भाग्ये बलिष्ठे यदि मेषराशौ चतुःपदोऽस्य प्रकरोति धर्मं १५
वृषे बलिष्ठे बहुधेनुदायी युग्मे तथा ब्राह्मणभोज्यदाता स्यात् कर्कटे तीर्थपरश्च सिंहे जातो मनुष्यः परधर्मनिष्ठः यद्दृष्टिधर्मा मनुजो

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्वादशभावाधिपे लग्नस्थे सति मानवः सुवचनः सुबाहुः माधुर्यो रूपवान्वा भवति तथा स्वर्क्षे स्वगृहे सति कृपणबुद्धिः अनेकपशु
युक्तो ग्रामयुक्तश्च ग्रामाधिकारयुक्तश्च स्यात् तथा धर्मे नवमे सति तीर्थावलोकी तीर्थयात्रावान् बहुलद्दषमतिः अस्तंत धर्मबु
द्धिश्च स्यात् तथा पापग्रहयुक्ते सति पापी मिथ्याकोशांतकृत् वृथा संचितद्रव्यनाशश्च स्यात् अस्माद्योगान्नियतं फलं ज्ञेयं॥
॥ ॥३७॥ ॥प्रसिद्धधर्मे निरतोष्टमे भवश्चापे तु शास्त्रे विहगः स्वधर्मा मृगे विरज्येत सुधर्मतो नाकुंभे तु पापाहि भवो हि धर्मः १
मीने वलिष्ठेशुभभावजातस्तडागवापीभवधर्मनिष्ठः भाग्येशे लग्नगे भूपकर्मकारी धनेधनं बंधुप्रियो भ्रातृभावे चतुर्थे पितृभक्तिमा

लग्नस्थे रिःफनाथे भवति सुवचनो मानवो रूपवान्चा स्वर्क्षे कार्पण्यबुद्धिर्बहुतरपशुमान्ग्रामयुक्तः स

दास्यात्॥धर्मे तीर्थावलोकी बहुलद्दषमतिः क्रूरयुक्ते च पापी मिथ्याकोशांतकृत्स्यान्नियतमिदमि

तिज्ञेयमेवं सुधीभिः ॥ ३७ ॥ ॥ ९तु ॥२॥ क्रूरतो तु पंचमे षष्ठे जातो विकलकारकः सप्तमे सुभगस्त्रीवान् खंडःपा

पाष्टमे स्थिते ॥स्वभे दाता देवभक्तो दशमे नृपकार्यकृत् ॥ लाभे दीर्घायुरखिलो व्यये देशांतरस्थितिः स्वस्वामि दृष्टयुक्तं चेत्स्वदे
शफलदायकः मुनिभिरुक्तं होरागमश्च बलवान्येषां तेऽत्र मानवाः होरासारे भाग्येबलाः स्वगृहगाः शुभदृष्टियुता यदि सौभाग्यसौ
ख्ययुक्तस्य जन्म विद्यान्न भूपतेः ३ क्रूरानीचारिभांशस्था भाग्येशे न च वीक्षिताः सर्वदा भाग्यहीनस्य जन्म विद्यान्न संशयः ४ लग्नगे
भांतरेत्र शेो महाभाग्यो हि भास्करः एकेन मध्यभाग्यः स्यादभावे हीनभाग्यवान् ५ गर्गजातके० हंति पुण्यं च भाग्यं च कर्मपुण्यगतो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जा०लं० रणं तुंगेस्वर्क्षेसहस्रांशुः पुष्कलंधर्ममादिशेत् ६ भाग्यभाग्येभवेद्धस्यः पितृपक्षपरायणः धर्मेपूर्णो निशानाथः क्षीणाः सर्व
१६ विनाशकृत् ७ कुजेरक्तपदानंदीभवेत्स्मृपतिर्व्रती भाग्यहीनश्चसततंनरःपुण्यगृहंगतेः ८ मंदभाग्योबुधेपापेशुभेसौम्येतु
धार्मिकः महाभाग्यःशुभेजीवेतथाशुक्रेवलीयसि॥ ९॥इंदमदोवक्रगतेनवमस्येशनैश्चरे स्वर्क्षोच्चगतेशनौभाग्येराजाभवति
धार्मिकः १० राहोधर्मगतेजातः सत्यशौचविवर्जितः ॥अन्यत्र भाग्याधिपश्चेद्यदिकेन्द्रवर्ती आदौवयस्येवसुखीमनुष्यः ॥
त्रिकोणगःस्वोच्चगतोथवास्यान्मध्येवयस्यस्यफलप्रदःस्यात् भाग्यस्यनाथेस्वगृहेथ मित्रगृहे थवास्यात्स्वनवत्रिभागे
भाग्योदयंतस्यवदंतितज्ज्ञाः शुभग्रहेक्षेयुतेस्थितेच नीचस्थोवाशत्रुगेहस्थितोवाभाग्यःस्वामीरिःफरंध्रारिगोवापापैःखेटैःसं
युक्तोवाथदृष्टोभाग्येहीनःस्याद्दरिद्रीसदैव ३ नवमभावपतौरिपुरंध्रगेनवमभेरिपुदृष्टयुतंतथा॥यदितदानचधर्मरतोनरःशुभ
खगेरथधर्मरतोनरः॥४॥अवलेपिशुभेखेटेभाग्यस्थेधार्मिकोनरः शुभवर्गयुतेभाग्येशुभकर्मायथा तथा ५ स्यादिचिंताविधे
या तत्राहजातकताएवलीकारः होरेद्वावेलयोगाद्यो दशमस्तत्स्वभावजंकर्म तस्याधिपतेश्चतथावृद्धिर्नैयान्यथाहानिः १०
दशमेनस्त्रपतिर्लग्नात्पुरुषस्यसंभवति सर्वारंभेभवतिहिविनिर्दिशेत्तस्यजातस्य जातकसारे स्वस्थेस्वपेखलयुतेखलजे रम०
नवांशेस्वोच्चर्क्षगेस्वभवनेसुखदृगनयःस्तुः नीचारिभावगृहगेल्पसुखाल्पपुण्योदासोपचारभृतकानुचराश्चदासीः धर्म १६
भावेशुभक्षेत्रेशुभदृष्टेसुकर्मकृत् पापक्षिप्तेपापकर्मास्वामिदृष्टेतुमध्यमाः॥वेद्याःपुराणहिताःशास्त्रस्मृतिज्ञावंचकानराः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

जायंतेकर्मगैःपापैःसौम्यग्रहनिरीक्षितैः वराहोराथीनिः पितृपत्निशत्रुमित्रभ्रातृस्त्रीभृत्तकजनाद्दिवाकराद्यैः होरेंद्रोर्द्दशमपतिर्वि
कल्पनीपाभेंद्रकास्पदगति गोत्रनाशभस्यां १ अर्कांशेतृणकणकर्णभेषजाद्यैश्चंद्रांशेकृषिजलजांगनाश्रयैश्च धात्वग्निप्रह
रणसाहसैःकुजांशेसौम्यांशेलिपिगणितादिकाव्यशीलैः जीवांशेद्विजविबुधदिवाकरादिधर्मैः काव्यांशेमणिरजतादिगोमहिष्यैः॥सौरां
शेश्रववधभारनीचशिल्पैःकर्मेसाधिपतिनवांशकर्मसिद्धिः मित्रारिस्वगृहगतैस्तनस्ततोर्थास्तुंगस्थे बलिनिचभास्करेस्ववीर्यात् राज्या
धीशेकेन्द्रगेसौम्यदृष्टेपापेकेंद्रस्यात्सुप्रतापाभिधानः जातोनिसंभूमिपैःसेवनीयोभाग्यैर्युक्तःसुप्रतापप्रसिद्धइति अथलाभस्था
ने अखिलानांवस्तूनांप्राप्तिचिंताविधेया तत्रहोराप्रदीपे स्वस्वामिग्रहयुतेक्षितआयुवर्गेसद्धर्मके भवति वस्तुविशेषलाभः॥
क्रूरेचदृष्टिसहितेनचतत्रलाभस्तद्वर्गकेप्यथचमिश्रफलंविध त्ते॰ लाभेरवीक्षितयुतेरविवर्गयुक्तेचौराच्चतुष्पदसुताच्चभवेत्प्र
तापः नदद्विधोयुवतितोयजनादिजातोवित्तंसुवर्णमणियावकशास्त्रजातः ज्ञापेक्षितिज्ञागण आयेग्रहंधनंस्यात् शिल्पादि।
काव्यलेखनैस्तुंगेःभकांस्येजीवेक्षितायेगुरुवर्गयुतायेगेहेयज्ञादिहेमहयनागरथादिसुखैःशुक्रेक्षितायशनिवर्गयुतेमहिष्य
लोहादिकृष्णवनकार्यभवाभिवृद्धिः नीचारिभार्कगखगोक्तफलंप्रदद्याद्धीतिग्रहोद्भवबलेबलिनस्तुवाच्यमिति व्ययग्रहात्त्रि
धनग्रहाच्चमलिनकर्मणांचिंताविधेया गर्गजातके॰ क्षीणेजेवारवौरिःफेधनंपुंसामथोहरेत् बहुधार्थसपोभौमेत्रदृष्टेन्यैः।
शुभिद्धपः॥नृपीडानचसंतप्तंपरिवादेनपीडितः नृशंसंपुरुषंचांद्रःकुरुतेव्ययराशिगः उच्छ्रितस्यपकारीचव्ययगेदेवतागुरौ॥ः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अद्राहीनो घृणाहीनो व्ययगे भार्गवे नरः व्ययस्थानगते मंदे क्रूरे पुकुरुतेरुचिं व्ययेऽहीनो नीचकर्मा कपटी कुलदूषकः व्ययेभावेस्वा मियुक्ते शुभदृष्टे च सत्स्वपि कीर्तिमान् जायते मर्त्यो विपरीते विपर्ययः ॥ ॥३७॥ ॥सुधीभिरिदं नियतं नियमेन ज्ञेयम् अध्यायं स्मापयति शालिनीवृत्तेन श्रीगणेशेन भावाध्यायः शैलराभैर्वृत्तैः सप्तत्रिंशद्भिः श्लोकैरुक्तः ॥ ३८ ॥ ॥इति श्रीजातकालंकारटीकायां भावफलाध्यायो द्वितीयः॥ ॥२॥ ॥अथ योगाध्यायः॥ ॥तत्र तावत् शुभाशुभयोगान् व्यवस्य योगांतरं वक्तुं प्रतिजानीते शिख

हृद्यैः पद्यैर्गुंफितैः स्फारितोयमलंकारे व्येजातके मंजुलेस्मिन् भावाध्यायः श्रीगणेशेनवर्यैर्वृत्तैर्युक्तः शै

लरामैः प्रणीतः ३८ इति जातकालंकारे भावफलाध्यायो द्वितीयः २ ग्रहाधीना योगाः सदसदभिधा

नाजनिमतां ततो योगाधीनं फलमिति पुराणैः समुदितं अतो वक्ष्ये योगान्सकलगणकानंदजनकान्

शुकास्यादुद्भूतं मतमिह विलोक्येह रुचिरम् ॥ १ ॥ ऋक्षेशः क्षीणवीर्यः सुतनवमगतो मानवो मन्युमा

न्वैराशीशोस्तांगनाथे रिपुनिधनगृहे प्रांत्यगे दुर्बलः स्यात् ॥ ॥ १ ॥ शिखरिणीवृत्तेन गणेशो वसिष्ठशुकपराशरप्रभृतिभिः राम॰

प्रोक्तं फलं योगाधीनं अतः सकलगणकानंदजनकान् अशेषज्योतिर्विदां प्रीत्युत्पादकान् योगान् वक्ष्ये किं कृत्वा शुकास्यात् ॥० ३७

शुकमुनिमुखादुद्भूतं रुचिरं शोभनं मतं विलोक्य आलोच्य ॥ १॥ अथ यानिष्टयोगानाह ॥ ऋक्षेशः जन्मराशिनाथः क्षीणबलः सन्

त्रिकोणगतश्चेन्मानवो जातः मन्युमान् क्रोधी स्यात् ॥ जन्मराशीशोस्तांगनाथेन तनुपतिसहितेत्रिकस्थे दुर्बलः स्यात् ॥ ॥ २ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

यस्य नवमषष्ठाष्टमेशाः क्रूरग्रहदृष्टियुक्ताः यत्र कुत्रापि स्थिताः यदि तदानीं तस्य भार्या जारगामिनी स्यात् ॥ २ ॥ यस्य जन्मनि ष
ष्ठाष्टमभवननाथौ कुजविधुयुतौ चतुर्थस्थौ स्यातां तदानीं स नरः अन्यजातः जारजातः तथा नवमषष्ठाधिनाथौ यत्र कुत्रापि ॥
स्थितौ क्रूरग्रहयुतौ अथवा केवलेन राहुणा शिखिना वा युतौ स्यातां तदान्यजातः कलुषखगयुतावित्यनेन राहुः केतुरपि सर्वे

धर्मद्वेष्याष्टनाथाः खलखचरयुताः स्थानके क्वापि संस्थास्ते दृष्टाः स्यात्तदानीं परपुरुषरता सुन्दरी तस्य पुंसः ।
॥ २ ॥ मातृस्थाने स्थितौ चेत्कुजविधुसहितौ षष्ठरंध्राधिनाथौ स्यातां यस्य प्रसूतौ भवति खलु नरः स्त्व
न्यजातस्तदानीं ॥ क्वापि स्थाने स्थितौ स्तः कलुषखगयुतौ भाग्यषष्ठाधिनाथौ चेदेवं राहुणा वा तदनु च
शिखिना संयुतावन्यजातः ॥ ३ ॥ युक्तो मंदेन शूद्राद्भवति विदां वैश्यतो भास्करेण क्षत्राज्जातः सितेन
त्रिदशपगुरुणा भूमिदेवात्प्रसूतः ॥ दैत्येशेज्यौ सपापौ मदनरिपुधनस्थानगौ चेत्परस्त्रीगामी स्यो मारियो
स्तोगगनभवनगो तत्पिताऽन्यारतः स्यात् ॥ ४ ॥ ॥ २ क्रूरयोगे विवक्षितः अग्निमश्लोके मंदादीनां पार्थक्येन योगा

पदेशात् कलुषखगयुतावित्यनेनैव सिद्धे राहुकेतुग्रहणं छंदोनुरोधात् ॥ ३ ॥ भाग्यषष्ठाधिनाथौ मंदेन युक्तौ शूद्राज्जातः उत्पन्नो
भवति अथ बुधयुक्तौ वैश्याज्जातः भास्करेण युक्तौ चेत् क्षत्रात्क्षत्रियाज्जातः गुरुशुक्राभ्यां ब्राह्मणाज्जातः बुधगुरुशुक्राणां क
लुषखगयुतत्वे क्रूरैर्दृष्टत्वेन द्योगेन नीचत्वे वा स्तंगतत्वे क्रूरवर्गस्थत्वेन वा सुधीभिर्बोध्यम् अथ शुक्रबृहस्पती सक्रूरौ सप्त

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जा०लं० मषष्ठधनस्थानगतोचेत्तदा परस्त्रीगामीस्यात् दशमषष्ठाधिपौदशमस्थौतदातज्जिताजातस्यपिता अप्यरतःस्यात् परस्त्री
१८ गामीस्यात् ॥४॥ क्रूरयुक्तोलग्नेशःद्वितीयस्थश्चेत्तज्जितासज्जनस्त्रीसंयुक्तः साधुजनस्त्रीगामीस्यात् सप्तमषष्ठद्वितीयभा
वेशाःक्रूरयुताःद्वितीयस्थाश्चेत्तद्देवंफलंविविधमिति एवंप्रकारः विविधफलमितिज्ञेयं सज्जनस्त्रियामासक्तिर्दुराचार
मूर्तीशःपापयुक्तोधनसदनगतश्चेत्तदासज्जनस्त्रीसंयुक्तस्तज्जितास्याखलविहगयुक्ताःकाम
शत्रुस्वनाथाः॥कोशस्थास्तद्वदेवंफलमितिविविधंभ्रातृपत्न्योश्चपित्रोःस्थानेशाःक्वापिभावेतनुप
तिसहिताश्चेत्सुमानन्यजातः॥५॥लग्नाधीशेंदुपुत्रौक्षितितनयनिशानायकौक्वापिसंस्थौयुक्तौस्व
र्भानुनावाभवतिहिमनुजःकेतुनाश्वेतकुष्ठी॥आदित्योभौमयुक्तस्तदनुशनियुतोरक्तकृष्णाख्य
कुष्ठीस्यात्कोलग्नाधिनाथोव्ययरिपुनिधनस्थानगस्तापगंडः६॥ ॥६॥ ॥६॥ ॥६॥
त्वं अभस्यभस्यकलमिसादिज्ञेयमितिभावः॥तृतीयसप्तमचतुर्थदशमेशास्तदनुपतिसहितायत्रकुत्रापिस्थिताश्चेज्जातःपु राम०
मानन्जारजातः॥५॥लग्नेशबुधौकुजचंद्रौवाराहुकेतुन्यतरयुतौतदाजातःश्वेतवर्णोपलक्षितःकुष्ठरोगीभवति तदनुभौम १८
शनियुतःआदित्यश्चेद्रक्तवर्णाकुष्ठीवर्णानामककुष्ठवान्स्यात् सूर्ययुतोलग्नेशःत्रिकभवनस्थश्चेत्तदाजातस्यतापगंडस्ताप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

चन्द्रेणयुतोलग्नेशः त्रिकस्थश्चेज्जलजोगंडःस्यात् भौमयुतोलग्नेशः त्रिकस्थश्चेत्तदा ग्रंथिशस्त्रव्रणःस्यात् गंडयुपलक्षितः शस्त्रजो
व्रणःस्यादित्यर्थः बुधयुतोलग्नेशः त्रिकस्थः पित्तरोगःस्यात् जीवेनयुतोलग्नेशः त्रिकस्थश्चेत्तदा ग्रामोद्भूतः ग्रामकोपजोरोगः
स्यात् शुक्रेणयुतस्तत्रस्थितोलग्नेशस्तदा तु र्मतु व्यसनक्षयाख्योरोगः यमशिखितमसामेकयुक् शनिराहुकेतूनां मध्ये एकेनयुक्तोलग्ने

त्रपश्चंद्रेणगंडोजलजदृहयुतोग्रंथिशस्त्रव्रणःस्याद्भूमीपुत्रेणपित्तंहिमकरतनयेनाथजीवेनरोगः ॥
ग्रामोद्भूतस्तनश्चेद्भृगुतनययुतोनुःस्व पारख्यागदःस्याच्चोरोद्भूतोंत्यजाद्वायमशिखितमसामेकयुक्
लग्नधीशः ॥७॥ चन्द्रोमेषेवृषेवाकुजशनिसहितःश्वेतकुष्ठीसरोगोदैत्येज्यारेन्दुमंदास्तिमिभवनगताः
कर्कटालिस्थितावा ॥ अंगेसौख्येनहीनःपरमकलुषकृद्रक्तकुष्ठीनरःस्याद्वागीशोभार्गवोवायदिरिपु
गृहपोमूर्तिगःक्रूरखेटैः ॥ ८ ॥
ग्रामः त्रिकस्थश्चेत्तदाचोरज अंत्यजादुत्पन्नोवारोगःस्यात् रजकचर्मकारादयोंत्यजाः ॥
७॥ कुजशनियुतश्चंद्रोमेषेवृषेवायदितदानरःश्वेतकुष्ठीस्यात् शुक्रभौमेंदुशनयः मीनराशिस्थाय द्वाकर्कटवृश्चिकस्थाःतदानरःशरी
रसौख्यरहितःमहापातकीरक्तकुष्ठीस्यात् गुरुःशुक्रोवाषष्ठभावाधिपः क्रूरैर्दृष्टो लग्नस्थश्चेत्तदावक्तव्यः फीगुक्ताधिकारणकष्ट
युरोगयुतःस्यादिस्यग्निमश्लोकेनसंबंधः ॥ ८ ॥ ॥ ८ ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथमीनकर्कवृश्चिकराश्युपलक्षिताभावाः क्रूरसहिताः यदितदानराणांएवंप्रकारेणचिरंकुष्ठंस्यात् तत्रप्रकारमाह यत्रलूता ॥
कारकःसविशेषःजंतुविशेषःउत्कृष्टगदविशेषकरः लूताकारकृतकुष्ठःस्यादित्यर्थः गुरुर्व्ययस्थश्चेन्नरःगुह्यरोगीस्यात् यद्वा
वैद्यात्ज्ञानरोगीस्यात् भौमशनीव्ययेषष्ठेवास्यातांतदाव्रणीव्रणयुतःस्यात् ॥ ८ ॥ क्रूरग्रहयुतौचंद्रशनीमेषमीनमकरवृश्चिका

दृष्टश्चेद्दृक्काणेशोफीत्वथखलसहितामीनकर्कालिभावाल्लूताकारश्चिरंस्यात्परमगदकरःकुष्ठएवं
नराणां॥ रिफःस्थानस्थितश्चेद्विबुधपतिगुरुर्गुह्यरोगीनितांतंभूमीमार्तंडपुत्रौव्ययभवनगतौशं
त्रुगोवाव्रणीस्यात् ॥ ८ ॥ मेषेमीनेकुलीरेतदनुचमकरेवृश्चिकेमंदचंद्रौस्यातांक्रूरान्वितौचेन्नवमभ
वनगोमानवःस्यात्खरंजः ॥ लग्नस्थंपश्यतींदुंदिनमणितनयंभूमिजोद्यूनदृष्ट्याबुद्ध्याहीनोनरः॥
॥ स्याद्दिनविधुविवरेभूमिजश्चेत्तथैव १० ॥

न्यत्तमराशिगतौनवमभवनगौचेन्मानवोजातःखंजःखंजाख्यपादरोगीस्यात् भूमिपुत्रःसप्तम दृष्ट्यालग्नस्थंचंद्रशनिं
चपश्यतिचेत्तदानरः बुद्ध्याहीनःस्यात् दिनविधुविवरेरविचंद्रयोर्मध्येभौमश्चेत्तथैवबुद्धिहीनःस्यात् इतःशाब्दोलक्षणयादिनकं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥ चन्द्रे लग्ने साधिकारे ग्रहहोराद्रेष्काणादिवर्गाधिपत्यसहिते शनौ दशमस्थे बुधेन पूर्णदृष्टे ऽस्मिन् मानवो जातः बुद्धिमान्स्यात् ॥
लग्नस्थं भौमं चंद्रं च पूर्णदृष्ट्या बुधः पश्यति चेद् बुद्धिहीनः स्यात् यद्वा चंद्रलग्नेशो भौमेन पूर्णदृष्ट्या पीडितो बुद्धिहीनः स्यात्
॥ ११ ॥ लग्नस्थे बुधे तद्वत् क्रूरग्रहदृष्टो शुभग्रहदृष्टिरहितो रविशनी एकराशौ अथवा एकभावे चक्रस्य पूर्वार्धे परार्धे वा

प्रालेयांशौ तनुस्थे गगनसदनगे साधिकारेऽर्कसूनौ दृष्टेऽस्मिन्कामदृष्ट्या हिमकिरणभुवा बुद्धियुङ्
मानवः स्यात् ॥ पृथ्वीसूनुं मृगांकं तनुनिलयगतं पूर्णदृष्ट्यं दुरूनुः पश्येच्चेद् बुद्धिहीनस्त्वथ शशितनु
पो भूसुवा पीडितो वा ॥ ११ ॥ लग्नस्थे रौहिणेये तद्वनु रविशनी क्रूरदृष्टो रिपुस्था वेकर्क्षे चैकभावे भवति ग
तमतिर्दृष्टिहीनो शुभानां ॥ तिग्मांशौ वैरिनाथे खलविहगयुते तुर्यगे सूर्यसूनौ हृद्रोगी वाक्पतौ वा भ
वति हृदि नरः क्लस्लपित्तौ सकंपः ॥ १२ ॥ ॥
(\ एकत्रगौ षष्ठस्थौ चेत् तदा गतमतिर्नष्टमतिः स्यात् षष्ठभवननाथे
सूर्ये क्रूरग्रहयुते तुर्यगे सति हृद्रोगी स्यात् ॥ शनौ गुरौ वा षष्ठेशे क्रूरसहिते चतुर्थस्थे हृदि क्लस्लपित्तरोगी स्यात् अथवा दुःखैः पीडि

जा०लं० अथ कुजः सूर्यजो गुरुश्चतुर्थस्था यदि तदा दुष्टयोगे हृद्रोगाद्येतो नराणां शरीरे क्लेशकारी व्रणः नियमेन स्यात् यदा जन्मसमये भौ
२० मः चतुर्थस्थः सूर्यबुध राहवः पंचमस्थाः शनिः अष्टमस्थः तदा जातो नरः दुःखभागी भवति ॥१३॥ स्वक्षेत्रस्थितो भौमो यः
दि लग्नं पश्येत तदा जातो कातरः भीरुः स्यात् यदि शनिर्दशमस्थो राशौ जन्मचंद्रत्रापि तद्वाच्यम् कातरः स्यादित्यर्थः लग्नगे भौ
दुष्टैर्वा पीडितः सन्नथ कुजरविजौ वाक्पतिर्वंधुसंस्था हृद्रोगः स्यान्नराणां व्रणदुह नियतं क्लेशका
रीशरीरे॥ पातालस्थो महीजस्तनयनिलयगाः सूर्यवित्सैंहिकेया रंध्रस्थो भानुपुत्रो यदि जनुषि तदा
स्यान्नरो दुःखभागी १३ लग्नं पश्येन्निजर्क्षे यदि धरणिसुतः संस्थितः कातरः स्याच्छायासूनुर्नभस्थो
यदि निशिजननं तद्वदत्रापि वाच्यं मूर्तौ भूमीतनूजे स्वजनकलहकृत् द्यूनगे स्वाधिकारहीने भौमे
वपुष्मान्परमसुधिरतस्तीक्ष्णभावश्च नूनम् १४ पश्येत्तं कामहृष्या धरणिविधुसुतौ चेन्मिथः स्या
त्तदानीमुच्चाकारोथ चंद्रं शनिरविमहिजाश्चेत्प्रपश्यंति शीतः ॥. ॥ एमे स्वजनकलहकरः स्यात्० स्वाधि रा०म०
काराद्धीने स्वगृह होराद्रेष्काणादि रहिते सप्तमे भौमे वपुष्मान्दृढशरीरः॥ असंतसुहृत्प्रीतिमान्तीक्ष्णस्वभावश्च स्यात्० २०
नूनं निश्चयेन १४ धरणिविधुसुतौ भौमबुधौ मिथः अन्योन्यं सप्तमदृष्ट्या पश्येतां तदानीं जातः उच्चशरीरः स्यात् अथ शनि—

रविभौमाश्चंद्रंपश्यंतिपूर्णंपश्यंतितदाजातः शीतः शीतलस्वभावःस्यात् शीतलत्वंजडत्वंमूर्षत्वमित्यर्थः क्षीणेचंद्रेभौमसहितेपा
पभूमीःपापकृत् खरस्तीक्ष्णभावःस्यात् मूर्तिस्थोबुधःसप्तमस्थेगुरुंपश्येत्तदाजातोहास्यासक्तःस्वगिमश्राकेनसंबंधः॥
१५॥अथभौमसहितेबुधेशुभर्क्षेशुभगनहराशौ यद्वा कुजज्ञौसर्वदृष्टौमंदराशिस्थाः तदागज्ञांविदुषांचरंजने हर्षोन्मुखी
करणेप्रवीणःस्यात्॥त्रिकस्थः चंद्रः शुक्रंपश्येत्तदाविस्मयालुः विस्मययुक्तःस्यात् कुजबुधेंदव ःबलिष्टगनहदृष्टाश्चे
क्षीणप्रालेयभानौधरणिजसहितेपापभूर्मारवरःस्यान्मूर्तिस्थोद्यूनदृष्ट्याहिमकरतनयोवासवेज्यंप्र
पश्येत्॥१५॥हास्यासक्तःसभौमेहिमकरतनयेस्वात्कुभर्क्षेकुजज्ञौमंदर्क्षेवार्कदृष्टौनरपतिविदुषां
रंजनेकोविदःस्यात्॥पश्येत्कामंसितंशुर्व्ययविलयरिपुःस्थानगोविस्मयालुःक्षिप्रंवाक्स्फूर्तिमान्
स्यात्कुजबुधशशिनोवीर्यवत्वेदृष्टाः १६॥शुक्रज्ञौद्यूनयातौगगनविलग्नगौमानवःपुंश्चलःस्यात्का
मात्मांदिरस्थौकविधरणिसुतौतद्वदाज्ञांबुयातौ॥काव्यारौतद्वदिंदोर्नभसिरविसुतादास्फुजिन्नीरया
यौतद्वत्कामास्पदस्थाबुधसितशनयःस्वर्क्षगेभार्गवेहि॥१७॥ एवंछीध्रंप्रयास्यात्तथावचनस्फूर्तियुक्तःस्यात् १६
॥शुक्रबुधौसप्तमाष्टमदशमगतौतदामानवःपुंश्चलःव्यभिचारीस्यात् शुक्रभौमौसप्तमदशमस्थौतद्वत्पुंश्चलःस्यात् शुक्रभौ
मौचतुर्थदशमगौतद्वत्पुंश्चलःस्यात् चंद्राद्दशमेशुक्रेशनेश्चतुर्थेशुक्रे तदात्तद्वत्पुंश्चलः शुक्रेस्वराशिस्थेशुक्रबुधशनयःस
प्तमदशमस्थाः तदा नरहृदिसनुषंगः ॥ १७ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जा॰लं॰ चंद्रात्शुक्राद्वा शनिस्तत्सुरैर्भागवतौं तदाग्निमभावेस्थितः चंद्रस्तथैवौलग्नस्थोशनिं पश्यतस्तेन तदाजातः अयशाः अपकीर्त्तिः।
स्यात् अथसूर्ययुतेशनौ भूमिजकेंद्रे लग्नस्थेशुक्रचंद्रे दृष्टेसति दिवसपतेः सूर्यस्योपरागः शेफच्छेदः लिंगच्छेदः तद्वदपकी
र्त्तिःस्यात् १८ शुक्रेवक्रग्रहराशिगतेसति मानवोजातः सीमंतिन्याः रतेसंभोगाद्हेतोस्तोषदायीसुखदायीसुखदःस्यात् स्त्रीया
मालेयांशेशास्तितात्वादिनमणितनयस्तत्सुरैर्भागवतौ मूर्त्तौचेचंद्रशुक्रौ यदितरणिसुतंपश्यतस्त्वाय
शाःस्यात्।।शेफश्छेदं तरणामथतपनसुतेभूमिकेंद्रेर्कयुक्तेदृष्टेकाव्याडुपाभ्यां यदिदिवसपतिस्त्वोपरा
गोत्रतद्वत् १८ यातेवक्रग्रहर्क्षंजनुषिभृगुसुतेमानवस्तोषदायीसीमंतिन्यारतेःस्यान्नखलुमदन
गंभार्गवंलग्ननाथः।।पश्येत्स्त्रीयालयस्थोयदिरहसितदाकामिनीतोषदातानस्यादेवंहिमांशुर्दि
नकरसुतयुक्भौमतःखसुखेवा।।१९।। क्षोणीपुत्रेणयुक्तः प्रथमसुरगुरुर्लग्नतःषष्ठयोऽयंकामा
धिक्यंनराणांजनयतिनियतंपापदृष्टोविशेषात्।।काव्येस्त्रीयालयस्थेतदनुमिथुनगेकामवान्मानव
स्यान्मूर्त्तौसप्ताश्वसूनौधनुषिचवृषभेचेत्सुमानंस्यकामः।।२०।। स्त्रीलयस्थोलग्ननाथःसप्तमगःभार्गवंयदिप रा॰मं॰
श्येत्पूर्णदृष्ट्या इतिप्रोषः।।तदाजातःरहसिरतिस्थानेकामिनीतोषदानःस्यादेव १९ द्वौद्वौप्रकृतेर्थेसमयत इतिन्यासात्।। २१
चंद्रःशनियुतःभौमाच्चतुर्थेदशमेवास्यात्तदाएवमुक्तप्रकारेणकामिनीतोषदातानस्यात् एवंप्रथमसुरगुरुःशुक्रःभौमयुक्ते।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज्यलग्नात्षष्ठपः षष्ठभावाधिपः तदाजातः नराणांकामाधिक्यंकामबलमचुरतांनियमेनजनयति श्शुक्रः पापदृष्टस्त्वेतुनिशेषात्तकामाधिक्यंजनयति तदनुशुक्रेस्वभवनस्थेमिथुनस्थेवामानवः कामवान्स्यात् सप्तमास्थपुत्रःशनिः धनुषिदृषेवालग्नेचेत्तदा मानवोऽल्पकामःस्यात् २० शनौमकरस्थेसति अल्पभाषीअप्रयोजनबहुभार्योभवति तदनुषष्ठभवननाथेचंद्रेवाक्रूरयुते अदृश्यार्धेसंस्थितेसतिजनिमतांनेत्रयोरंकः चिह्नविशेषोभवति सप्तमभावभोग्यांशानारभ्याष्टमादिक्रमेणलग्नभुक्तांशपर्यंतमदृश्यार्धं

मंदेनक्रेऽल्पभाषीत्वथरिपुगृहपेवासुधांशावदृश्येचेदर्धेसंस्थितेंकोभवतिजनिमतांनेत्रयोः क्रूरयुक्ते॥

पश्येत्क्षीणंनचंद्रंयदिमृगुतनयः सूर्यजःपश्यतींदुंस्वर्क्षेचंद्रेनभस्थेर्यदिमदनगनेवीक्ष्यते पापखेटैः २१

स्यान्नूनंचास्यनेत्रस्तदनुतनुगतंभूमिजंवाक्षयेशंपश्येद्वाचस्पतिश्चेदसुरकुलगुरुःकाणदृङ्मानवःस्या

त्॥विच्छायातिग्मभानोःक्षितिभुविचपुरोभागगेदृङ्नराणांसौम्येचिह्नेहशिस्यादथवपुषिलयेभार्गवेक्रूरदृष्टे

ज्ञेयम्॥यदिक्षीणंचंद्रंशुक्रोनपश्येत् शनिरिंदुंपश्यति कर्कस्थेचंद्रे दशमेसप्तमेवास्थितैः क्रूरग्रहैर्दृष्टेतदानूनंनिश्चयेन॥ स्वस्यनेत्रः स्यादित्यग्निमपद्येनान्वयः २१ तदनुलग्नस्थंभौमंचंद्रंवावाचस्पतिः शुक्रश्चपश्येत् चेत्तदा मानवः काणनेत्रः। स्यात् तिग्मभानोःसूर्यात्पुरोभागगे अग्नगामिनि अस्ताभिलाषिभौमेनराणां दृक्विच्छायाकांतिरहितास्यात्॥सूर्यात्बुधेपुरोभागगेदृशिचिह्नंस्यात् अथभार्गवेशुक्रे लग्नस्थेऽष्टमेवाक्रूरदृष्टेसति अश्रुपाताद्धेतोर्नेत्रपीडास्यात् अग्रिमश्लोकस्येनसंबंधः २२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तदनु चंद्रभौमौ एकभागे कनवांशस्थौ तदा नेत्रयोः किंचित् चिह्नं स्यात् सुधीभिर्योगकर्तृग्रहबलवशात् एवमुक्तप्रकारेणादेश्यं व
क्तव्यं तदनु क्रूरग्रहयुक्तेयुते वा सूर्ये व्यये नवमे पंचमे सति जातः सुविकलनेत्रोऽप्रशस्तनयनः स्यात् सूर्यजे शनौ क्रूरयुते दृष्टे।
द्वादशगे नवमे पंचमगे व्याधियुक्तो रोगी स्यात्॥ २३॥ एष्टा स्वराशिगं चंद्रं चतुर्थभावस्थं शनिः प्रपश्येत् लग्नपमेष राशिस्थि

नेत्रपीडास्युपाता तदनु शशिकुजावेकभावे यदा स्तो श्चिह्नं किंचित्तदानीं ग्रह बलवशतो दृश्यमेवं सु
धीभिः॥ मोतंडेरिःफया तेतदनु नवमगे पुत्रगे वा खलाढ्ये दृष्टे वा स्यान्मनस्वी सुविकलनयनः सूर्यजे व्या
धियुक्तः २३ चंद्रे दृष्टोदयस्थे हि बुककगृहगतः सूर्यसूनुः प्रपश्येदिस्थं लग्नाधिनाथे क्रियभवनगते मान
वो वामनः स्यात् कोशे पीयूषभानुर्जलचरगृहगः सौरिणा संयुत्तो वा मार्तंडे भूमिकेंद्रे यदि भवति तदा
दद्रुमान्मूरुषः स्यात् २४ दृष्टे क्रूरैर्नसौम्यैर्यदि रिपुगृहपे चोडुपे स्त्रीहवास्यादेवं कामांगनाद्येतदनुर वि

तेजातो मानवः वामन. हस्वकायः स्यात् जलचरराशिस्थः चंद्रः द्वितीये अथवा शनिनायुक्ते अथवा सूर्ये लग्ने गेयदि भवति तदा दद्रुमा
न्कुष्टयुक्तः पुरुषः स्यात् २५॥ षष्ठभावाधिपे चंद्रे सौम्यदृष्टिरहिते केवले क्रूरे दृष्टे स्त्रीहपीडितः स्यात् एवं कामांगनाद्येऽसप्तमनाथे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

लग्ननाथे वा चंद्रे केवलं क्रूरदृष्टे स्त्रीहवान्स्यात् पापग्रहैर्दृष्टः शनिश्चतुर्थश्चेन्न दृष्टिः अंधः स्यात् क्रूरग्रहैः निष्पीडिते दृष्ट्यायोग
नवाविकलीकृते पद्मावर्जिते लग्नेशे शनौ सौख्यायुक्सौख्यरहितः स्यात् लग्नगते शनौ स्त्रीहवान् आनंदरहितश्च स्यात् २५॥
यदा क्रूराः केंद्रगास्तदा जातः वपुषि शरीरे विकलः विकलांगः स्यात् पुष्पवंतौ सूर्यचन्द्रौ केन्द्रगौ वा तदा विकलांगः अत्र पुष्पवं
ताविसुतया चंद्रसूर्ययोरेकराशिस्थत्वं विवक्षिते चंद्रस्य क्षीणत्वाद्योगस्य विकलतेति भावः लग्नस्थे शुक्रे शनिः पश्येत्तदा स्त्री
लोही स्यात् लग्ननाथे दिनकरतनये क्रूरैः पीडिते चेत्सौख्यायुक्मानवः स्यात् तुसदनगे स्त्रीहवान्हर्ष
हीनः २५ क्रूराः केंद्रालयस्था वपुषि च विकलः केन्द्रगौ पुष्पवंतौ किं वा लग्ने प्रपश्येत्सुविमिनतनयः श्रो
णिभागे गहीनः ॥ काव्यः पातालपार्श्वी सुरपतिगुरुणा कापि युक्तोर्कसूनुर्भौमो वा रोहिणेयो भवति हि वि
कलः श्रोणिभागे भुजे घ्रौ २६ आयुःपुण्याधिनाथो यदि खलखचरात्तुर्यगो पापयुक्तो जंघावैकल्यवान्
स्यात्कुजशनिसहिते सैंहिकेये च सूर्ये ॥ दृष्ट्यस्येत दृष्टेवं शनिरिपुगृहपोरिःफयातौ खले सदृष्टो न दान्त
दानीरविविधुरविजावैरिरंध्रालयस्थाः २७॥ ॥२७॥ एणिभागे कटितटे अंगहीनः शुक्रश्चतुर्थगः गुरुस्तोहितः शनि
भौमौ बुधो वा यत्र कुत्रस्थितस्तदा कटितटे हस्ते चरणे वा विकलः स्यात् २६॥ निधनन्नवमेशौ क्रूराश्चतुर्थगौ क्रूरयुतौ जंघावैकल्यवान्
पंगूरुः स्यात् राहौ भौमशनियुते षष्ठगे च कारात् भौमे शनियुते सूर्ये षष्ठगते न दृष्टे पंगुः स्यात् एवं शनिषष्ठभावेशौ क्रूरदृष्टौ व्ययस्थौ त

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हूत्संगुः स्यात्॥ सूर्यविधुशनयः षष्ठाष्टमभावस्थाः तदानीं तस्य पंचशाखे हस्ते आर्तिः पीडा स्यादित्यग्निमस्थेन संबंधः २७॥ शी
तदनु शुक्रसुते दशमस्थे शनौ क्लीबो नपुंसकः स्यात् शुक्राक्रांतराशेः व्ययषष्ठगे शनौ क्लीबरूपः रूपेण क्लीबसदृशः न तु क्लीबः सिंह
राशिस्थश्चंद्रः सप्तमगं भौमं पश्येत्तदा काणः स्यात् कर्कस्थः सूर्यः सप्तमगं भौमं पश्येत्तदा काणः उभययोगेपि काणः स्यात् यदि न
वमपः मेषसिंहवृश्चिकमकरे स्यादिति संबंधः॥२८॥ सूर्यचंद्रौ ओजर्क्षे युग्मराशौ दुस्साकृष्णान्वयः अन्योन्यं परस्परं पश्यतः ओ

स्यादार्तिः पंचशाखे तदनु दशमगे सूर्यसूनौ सिताद्ये क्लीबः स्यात्सूर्यसूनौ व्ययरिपुगृहगे शुक्रतः
क्लीबरूपः॥ पश्येत्सूर्यालयस्थो मदनभवनगं भूमिसूनुं सुधांशुश्चार्कः काणश्च कर्के यदि शुभगृह
पो मेषसिंहालिनक्रे २८॥ अन्योन्यं पश्यतश्चेत्तरणिहिमकरौ तत्तनूजो मिथो वा भूसूनुः पश्यतीनं सम
भवनगं तल्लग्नचंद्रौ यदौजे॥ ओजर्क्षे युग्मराशौ हिमकरशशिजौ भूसुतेनेक्षितौ चेत्सुराशौ लग्नशुक्रौ
तदनु हिमकरः क्लीबयोगाः षडेते॥२९॥ ॥१९ जर्क्षे ओजराशिगः सूर्यः समराशिगं चंद्रं पश्यति तादृशश्चंद्रश्च

सूर्यं पश्यति अयमेको योगः तत्तनुजो शनिबुधौ ओजसमराशिगौ अन्योन्यं पश्यतः इति द्वितीयो योगः समराशिगं सूर्यं भौमः॥
विषमराशिग इत्यर्थात् सिंहं भौमं च सूर्यः अन्योन्यं पश्यति इति तृतीयो योगः लग्नचंद्रौ विषमराशिगौ भौमेन अर्थात् समरा
शिगेन दृष्टौ इति चतुर्थो योगः चंद्रबुधौ क्रमेण विषमसमराशिगौ भौमेन वीक्षिताविति पंचमो योगः लग्नशुक्रौ चंद्रश्च युग्मरा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

शौ गुरुषष्ठ हरशिनवांशेस्थिता विजिषष्ठोयोगः एते षट् क्लीवयोगा ज्ञेयाः ॥ तदुक्तं सारावल्याम् ॥ अन्योन्यं रविचंद्रौ विषमा
विषमर्क्षगौ निरीक्षेते ॥ इंदुजरविपुत्रौ वा तथैव नपुंसकं कुरुते १ वक्रो विषमगतोऽर्कं समगं चैवं परस्परालोकात् विषमर्क्षे ल
ग्नेंदू समराशिगतः कुजो विलोकयति २ शशिशशिजौ समविषमे भौमेन निरीक्षितौ भवतः ओजनवांशकसंस्था लग्नेंदुसितास्तथै
वोक्ता इति ३ ॥ २९ ॥ भौमस्युते शुक्रेऽष्टमस्थे वातकोपान्मुष्कवृद्धिः वृषणवृद्धिः स्यात् भौमराशिगते भौमसुते शुक्रे भूमिसंस

आयुःस्थानोपयाते धरणिसुतयुते भार्गवे वातकोपात्काम्ये भौमेन युक्ते कुजभवनगते भूमिजामुष्कवृद्धिः
भौमर्क्षे काव्यचंद्रौ सुरपतिगुरुणा सूर्यजेनाथ दृष्टौ नूनं स्यान्मानवानां जनुषि कललजा मुष्कवृद्धिर्नितांतं ३०
क्रूरैर्दृष्टे विलग्ने सुविहृत रदनः स्याद्गतो मेषसंज्ञे खल्वाटः पापलग्ने धनुषि गवि तथालोकिते क्रूरखेटैः धर्मा
र्थी स्यात्मजस्था यदि खलखचरा बंधभाक्पूरुषः स्यादेवं लग्ने क्रियेवा धनुषि गवि तथा रश्मिजं बंधनं नुः ३१

गेते वातकोपजावृषणवृद्धिः स्यात् येषां मानवानां जन्मसमये भौमराशिस्थौ शुक्रचंद्रौ गुरुशनिदृष्टौ तेषां कललजा कललदोषजावृ
षणवृद्धिः अतिशयिता स्यात् कललं शुक्रशोणितमिश्रीभावः ॥ ३० ॥ धनुषि वृषे मेषे वा विलग्ने क्रूरैर्दृष्टे विहृतदशनः दंतरोगी ।
स्यात् पापलग्ने पापैर्युक्तं पापलग्नं तस्मिन् यथा मेषे गुरुयोगेन सांकर्यं स्यात् तस्मात् क्रूरग्रहयुक्ते धनुषि वृषे वा लग्ने क्रूरदृष्टे ।
खल्वाटः खलतिरोगी स्यात् नवमद्वितीयद्वादशपंचमस्थाः क्रूराश्चेत्तदा बंधभाक्पुरुषः स्यात् एवं मेषे धनुषि वृषे वा लग्ने क्रूरा

जा॰लं॰ शुक्रे शनिराशिस्थे जातो मानवो विग्रहे शरीरे दुर्गंधिः स्यात् षष्ठाधिपे मिथुनकन्यामकरगे तद्विग्रहे दुर्गंधिः अथ काव्ये शुक्रे बुधर्क्षे तेन बु
२५ धेन युक्ते केंद्रगे सति यद्विग्रहे दुर्गंधिः अथ शुक्रशनी स्वीयदृष्ट्या युतौ स्वत्रिंशांशगौ चेत्तद्विग्रहे दुर्गंधिः अत्र छंदसानुरोधात् त्रिंशांशो हद्दा॰
शब्देनोपलक्षितः मेषस्थे चंद्रे लग्नगते दुर्गंधिः स्यात् ३२ अथ योगाद्दशासु विचार्यैव कर्तव्यं इत्युपजातिकयाह ग्रहज्ञैर्ग्रहाणां दी
प्तदीनादिज्ञानवद्भिः मानवानां जन्मनि शुभाशुभफलं सुमत्या ग्रहलग्नज्ञानसंस्कृतया बुद्ध्या विचार्य निश्चयेन वक्तव्यं तथोक्तमस्तु
लग्ने दशमे ग्रहगणिते जातकर्मावलोक्य विशेषमपि यः कथयति शुभमशुभं वा तस्य न मिथ्या भवेत्तथा च प्रदर्शितं नीलकंठदैवज्ञैः स्वांबे
दुर्गंधिर्दानवेज्ये शनिभवनगते मानवो विग्रहे स्यात् द्वेष्याधीशे बुधर्क्षे नदखुमकरगेतद्वदत्राथ काव्ये केंद्रस्थे तेन॰
युक्तस्यादथ कविरविजौ स्वीयदृष्ट्या युतौ चेत्तद्वच्चंद्रे जपातेत्तनुसदनगते चानने स्याद्धि गंधिः ३२ एवं ग्रहाणां सदसत्फ
लानां योगान् ग्रहज्ञैरनुयोजनीयं ॥ शुभाशुभं जन्मनि मानवानां फलं सुमत्या प्रविचार्य नूनं ३३ हृद्यैः पद्यैर्गुंफितेस्फू
रितोऽयं लंकाराख्ये जातके मंजुलेस्मिन् ॥ योगाध्यायः श्रीगणेशेन वर्यैर्वर्णैः सुक्तोरामरामैः प्रणीतः ३४ ॥ इति जात॰ ॥
योगाध्यायस्तृ॰ ३ ॥ भौजंगे कृत्तिकायां शतभिषजि तथा सूर्यमंदारवारे भद्रासंज्ञे तिथौ वा किल जननमियात्सा कुमा ॥ १ ॥
रीविषाख्या ॥ लग्नस्थौ सौम्यखेटाव शुभगगनगश्चैकः पापस्ते ततो द्वौ वैरिक्षेत्रानुयातोऽपदि जनुषि तदा सा कुमारी विपा रव्या ॥
दीप्तः समाख्यातो नीचे दीनः प्रकीर्तितः सुदितो मित्रगेहस्थः स्वस्थः स्वस्वगृहे ग्रहः शत्रुगेहे स्मृतः सुप्तोजितो न्यैश्च निपीडितः नीचाभिमुख
गो यस्तु ग्रहः खिन्नस्तु संस्मृतः सुवीर्यः कथितः प्राज्ञैः स्वोच्चाभिमुखगो ग्रहः अधिवीर्यो निगदितः सुरश्मिः शुभवर्गगः ३३ अध्यायं समाप्य पत्रिकासन्नमेस्तु पत्रिशाद्भिः ३४ ॥ इति जातकालंकारटीकायां योगाध्यायस्तृतीयः ॥ ३ ॥ ॥
ए॰ २५

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ अथ विषकन्यायोगाः ॥ अथ त्रिभिः पद्यैर्विशेषतो विषकन्यायोगानाह॰ आश्लेषायां कृत्तिकायां तथा शततारकासु नक्षत्रेषु रवि
शनि भौम वारेषु भद्रासंज्ञकेतिथौ द्वितीया सप्तमी द्वादशी संज्ञायां तिथौ या कन्या जननं दुयात् जन्म प्राप्नुयात् सा विषाख्या विषकन्या
भवति अत्र नक्षत्र वार तिथीनां क्रमेण केंद्वितीयो योगः स यथा आश्लेषा रवि द्वितीया प्रथमो योगः कृत्तिका शनि सप्तमी द्विती
यो योगः शततारका भौम द्वादशी तृतीयो योगः ॥ एषु योगेषु जाता कन्या विषाख्या स्यात्॥ द्वौ शुभग्रहौ लग्नगौ एकः पापो
मंदाश्लेषा द्वितीया यदि तदनु कुजे सप्तमी वारुणर्क्षे द्वादश्यां च द्विदैवं दिनमणिदिवसे यज्जनिः सा विषा
ख्या धर्मस्थो भूमिसूनुस्तनुसदनगतः सूर्यसूनुस्तदानीं मार्तंडः सूनुयानो यदि जनिसमये सा कुमारी
विषाख्या २ लग्नादिंदोः शुभो वा यदि मदनपतिर्द्यूनयायी विषाख्या दोषं चैवानपत्यं तदनु च नियतं हंति वै
धव्यदोषं दूरस्थं ज्ञेयं ग्रहज्ञैः सुमतिभिरखिलं योगजातं ग्रहाणां मार्यैरार्यानुमत्या मतमिह गदितं जातके जा
दशमस्थः द्वौ पापौ शत्रुमाश्रितौ यदि तत्र कन्या जायते तदा सा विषकन्या भवति॥१॥ अथ क्रमेण पापि नक्षत्र तिथि वार योगानाह अथ श
निवारे आश्लेषा द्वितीया तदनु कुज वारे शततारका सप्तमी दिनमणि दिवसे रविवारे विशाखा द्वादशी एषु योगेषु यस्याः जन्म सा विषकन्या
भवति यदि जन्मसमये भौम शनि सूर्याः क्रमेण नवम लग्न पंचमस्थास्तदा कुमारी सा विषकन्या भवति २ अथ विषाख्याभंगमाह लग्ना
चंद्राद्वा मदनपतिः सप्तमपतिः शुभग्रहो वा द्यूनयायी सप्तमस्थः विषाख्यदोषं तत्र सुकृतं अनपत्यं संतानरहितत्वं वैधव्यदोषं च हंति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवमुक्तप्रकारेण इहास्मिन्जातके आर्यानुमत्यादैवज्ञसंमत्यानुमतेन जातकानां गदितं अखिलं योगजातं ज्ञेयं ग्रहाणां स्वभावविशेषा
भिज्ञैरेवेदं योगजातं प्रवक्तुं क्षममिति भावः॥३॥ अध्यायं समापयति हृद्यैरित्यादिना॥४॥ इति श्रीजातकालंकारटीकायां विषक
न्याध्यायश्चतुर्थः॥४॥ अथायुर्दायाध्यायः॥१॥ लग्नाधीशो लग्नस्वामी केंद्रयातैः लग्नचतुर्थसप्तमदशमस्थैः सदीर्घमायुर्दद्या

हृद्यैः पद्यैर्गुम्फिते सूरितोषे लंकाराख्ये जातके मंजुलेस्मिन्॥ कन्याध्यायः श्रीगणेशेन वर्यैर्वृत्तैर्युक्तो वह्निसंख्ये

र्विषाख्यः ४॥ इति जातकालंकारे विषकन्याध्यायश्चतुर्थः ४॥ आयुर्मूलं जन्मिनां जीवनं च ह्याजीवानां नि

र्जराणां सुधेव एवं प्राहुः पूर्वमाचार्यवर्यास्तस्मादायुर्दायमेनं प्रवक्ष्ये १ लग्नाधीशोतिवीर्यो यदि शुभविह

गैरीक्षितः केंद्रयातैर्दद्यादायुः सुदीर्घं गुणगणसहितं श्रीसुतं मानवानां सौम्याः स्त्रीमालयस्था जनुषि च रजनीनाय

केस्वीयतुंगे वीर्याढ्ये लग्ननाथे वपुषि च शरदां षष्टिरायुर्नराणां २ सौम्याः केंद्रालयस्था वपुषि सुरगुरौ लग्न

तो वा सुधांशो रायुर्युक्तं न दृष्टं न च गगनगतैः सप्ततिर्वत्सराणां॥ ॥ ३दिस्यर्थः॥ शुभग्रहैर्दृष्टः अतिवीर्यः अधि

कतरबलस्तदा जातानां मानवानां सौम्याः बुधगुरुशुक्राः स्वक्षेत्रस्थाः चंद्रे स्वोच्चगे बलवति लग्नेशे सति जातानां नराणां षष्टिरायुर्व

र्षाणां षष्टिरायुः स्यात्॥२॥ लग्नाच्चन्द्राद्वा सौम्याः पूर्णचंद्रबुधगुरुशुक्राः केंद्रस्थास्तत्रापि गुरौ लग्नगे तत्र दशमस्थैः क्रूरैर्दृष्टं युक्तं य
दि न भवति तदा वत्सराणां सप्ततिरायुः स्यात्० शुभग्रहाः मूलत्रिकोणस्थाः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गुरौस्वोच्चगेलग्नेशेबहुबलेसतिनराणांगगनवसुसंख्यंनराणां अशीतिवर्षोपलक्षितंआयुःस्यात् एतेषुयोगेषुगुणगणयुक्तमिति
अनुषंगनीयं ३ सौम्येवुधेतिबलेकेंद्रस्थेसति अष्टमपदंखेटहीनंयदितदावर्षाणांत्रिंशदायुःस्यात् निधनंसौम्येक्षितंचेत्गगन
हिमकरैर्दशभिःसंयुतःत्रिंशद्वर्षाणांचत्वारिंशदायुःस्यात् अथगुरौस्वराशौस्वद्रेष्काणेसतिमुनिनयनमितंसप्तविंशद्वर्षा
णिआयुःस्यात् चंद्रःस्वर्क्षगोलग्नगोवासप्तमेशुभग्रहश्चेत्तदागगनरसमितंषष्टिवर्षमितंआयुःस्यात् शुभग्रहाःपंचमनवमस्थाः

मातामूलत्रिकोणेशुभगगनचराःस्वीयतुंगेसुरेज्येलग्नाधीशेऽतिवीर्येगगनवसुसमास्तुल्यमायुर्नराणां ३
सौम्येकेंद्रेतिवीर्येयदिनिधनपदंखेटहीनंसमाःस्युस्त्रिंशत्सौम्येक्षितेश्चेद्गगनहिमकरैःसंयुतोथोस्वभेचेत्
स्वत्र्यंशेचामरेज्येमुनिनयनमितंस्वर्क्षगोलग्नगोवाचंद्रोद्यूनेशुभश्चेद्गगनरसमितंकोणगाःसौम्यखेटाः ४
कीटेलग्नेसुरेज्येयदिभवतितदाखाष्टतुल्यंलयेशोधर्मेगेचांगनाथेनिधनभवनगेक्रूरदृष्टेब्धिहस्ताः लग्ना
धीशाष्टनाथौलयभवनगतौसप्तविंशद्धिलग्नेक्रूरेज्यौचंद्रदृष्टौयदिनिधनगतःकश्चनास्तेद्विपक्षाः ५ ॥

कर्किणिलग्नेसुरेज्योयदिभवतितदाखाष्टतुल्यं अशीतिवर्षतुल्यमायुःस्यादिसग्निमश्लोकेनान्वयः॥४॥ अष्टमेशोनवमेभा
वेलग्नेशेक्रूरदृष्टेऽष्टमगतेऽब्धिहस्ताश्चतुर्विंशतिरायुःस्यात् लग्नाष्टमेशौअष्टमस्थौयदितदासप्तविंशतिवर्षाण्यायुः ॥
क्रूरसंयुतःगुरुःचंद्रदृष्टोलग्नेयदिअन्यःकश्चिद्ग्रहःअष्टमस्थःतदाद्विपक्षाःद्वाविंशतिरायुःस्यात्॥ ५ ॥ ॥५॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लग्नचंद्रौक्रूरखगहयोगरहितौलग्ने अष्टमं ग्रहरहितं केंद्रेशुभग्रहैर्यदितदाखशैलाःसप्ततिः शुक्रबृहस्पती केंद्रगौ चेत् शतं वर्षा
णिगुरौकर्कलग्ने भृगुजेकेंद्रगेचशतंवर्षाणि एतेविशिष्टयोगाद्दस्यर्थः योगस्यवैशिष्ट्यंयशःसंपत्सुखचकत्वमितिज्ञेयं अथयशनौ
नवमगेलग्नस्येवाचंद्रेव्ययनवमगतेवर्षाणांशतमायुःस्यात् ६ क्रूरग्रहाःपंचमकेंद्रनवमस्थाःनोभवेयुः धनुर्मीनेलग्नेकेंद्रे
शुक्रेगुरौवानवमाष्टमं चशुभग्रहावलोकितंयदितदाशतंवर्षाण्यायुःस्यात् लग्नाच्चंद्राच्चग्रहाः अष्टमस्थाःनस्युःशुक्रगुरुव

लग्नेंदूक्रूरहीनौ वपुषिसुरगुरौरंध्रभंखेटहीनंकेंद्रेसौम्येखशैलाःसितविबुधगुरूस्याच्छतंकेंद्रगौचेत् बागौ।
शेकर्कलग्नेशतमिहभृगुजेकेंद्रगेथार्कसूनौ धर्मांगस्थेसुधांशौव्ययनवमगतेहायनानांशतंस्यात् ६ धीःकें
द्रायुर्नवस्थायदिखलखचरानोगुरौभेविलग्नेकेंद्रेकाव्येगुरौवाशुभमपिनिधनंसौम्यदृष्टंशतंस्यात् लग्ना
दिंदोर्नखेटायदिनिधनगतावीर्यभाजौसितेज्यौपूर्णायुःस्वोच्चराशौशुभगगनचराःषष्टिरंगोच्चगेज्ञे ७ कोदं
डांस्यार्धमंगंयदिसकलखगाःस्वोच्चगाश्चेजिनांशैर्गोस्थेपूर्णेचकेंद्रेसुरपति[illegible]जौलाभगेज्ञेपरायुः ॥

लवंतौतदापूर्णायुः व्योमार्कवर्षायुःस्यात् शुभग्रहाःस्वराशिस्थाः वृषेलग्नेवाचंद्रेसतिवर्षाणांषष्टिरायुःस्यात् ७ कोदंडां
स्यार्धलग्नेधनुर्लग्नद्वितीयहोरायांबुधेजिनांशेवृषस्थे ॥ अथमेसर्वेग्रहाःस्वोच्चगाः तदापूर्णमायुःस्यात् गुरु शुक्रौके
न्द्रेसतिलाभगेचंद्रेपरायुःपूर्णायुः शुक्रमीनलग्नगेसौम्यग्रहदृष्टे चंद्रेअष्टमस्थेगुरौकेन्द्रेसति वर्षाणांश तमायुःस्यात्॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथ तनुगृहपे इत्यस्मिन्श्लोकेनान्वयः ॥ ८ ॥ लग्नपे षष्ठमस्थे चंद्रे दशमस्थे गुरौ बलवति अन्ये ग्रहाः नवमभवनगाः तदा शतायुः कर्के
लग्ने चंद्रजीवौ तृतीयषष्ठैकादशे शुभग्रहयुक्तौ शुक्रबुधौ च केंद्रे यदि तदापि शतायुः शतायुरिति देहलीदीपकन्यायेनोभयत्रान्वे
ति रविभौमशनयः गुरुनवमांशस्थाः केंद्रेषु लग्नस्थे गुरौ शेषाः अष्टमरहितभावस्था तदा नराणां शरगजतुलितं पंचाशीतिवर्षे

शुक्रे मीने तनुस्थे निधनगृहगते सौम्यदृष्टे सुधांशौ जीवे केंद्रे शतं स्यादथ तनुगृहपे छिद्रगे पुष्करे वा ८
वागीशे वीर्ययुक्ते नवमभवनगाः सर्वखेटाः शतायुः कर्केगे जीवचंद्रौ सहजरिपुभवे सत्कविज्ञौ च केंद्रे केंद्रे
सूर्यारमंदा गुरुनवलवगा वाक्पतौ लग्नयाते व्ययस्थानेषु शेषाः शरगजतुलितं स्यान्नराणां तदायुः ९ क्रूराः
सौम्यांशयाता उपचयगृहगाः कातराः कंटकस्थाः सौम्या व्योमार्कसंख्या यदि तनुपकुजौ रंध्रगौ नो परायुः केंद्रे
लग्नेशजीवौ नवसुतनिधने कंटके नो खलाख्याः संपूर्णपापखेटा यदि गुरुजलगा जीवभागे च सौम्याः ॥ १० ॥ ४

मितमायुः स्यात् ९ शुभग्रहनवांशस्थाः क्रूराः उपचयस्थाः त्रिषट्दशमायस्थाः कातराः भीरवः युद्धे पराजिता इति यावत् शुभ
ग्रहाः कंटकस्थाः केंद्रस्थाः तदा व्योमार्कसंख्यं विंशत्यधिकं शतं वर्षाणामायुः परायुः स्यात् परायुर्योगे यदि शनिकुजौ अष्टमस्थौ
चेत्तदा नो परायुः परायुर्न भवतीत्यर्थः लग्नेशगुरू केंद्रस्थौ क्रूरास्त्रिकोणाष्टमकेंद्रवर्जितास्थेत्तदा पूर्णायुः स्यात् क्रूरग्रहाः गुरुजल
गाः नवमचतुर्थगाः शुभाः जीवनवांशस्थाः ॥ यद्वा समराशिनवांशस्थाः संतः व्ययधनगृहगाः शुभाः पूर्णश्चन्द्रः ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जा०लं० लग्नस्थः इह योगे जातानां शतं वर्षाण्यायुः कथंभूतं इंदिरामंदिरं संपदासहितमिति अग्रिमश्लोकपूर्वार्धेन संबंधः ॥ १० ॥
२ शुभग्रहयुक्ते लग्नेशे लग्ने अन्यग्रहैर्नदृष्टे अष्टमेशेऽष्टमगते सति वर्षाणां विंशतिरायुः स्यात् अष्टमेशे लग्नेशे च केंद्रस्थे बल
रहिते च सति त्रिंशद्वर्षाण्यायुः स्यात् ११ चंद्रे आपोक्लिमस्थे तृतीयषष्ठनवमद्वादशगते तनुपे लग्नेशे आपोक्लिमस्थे उभये

युग्मर्क्षांशेगतावाव्ययधनगृहगाश्चेच्छुभाःशीतभानुःसंपूर्णोलग्नयायीशतमिहजनितामिंदि
रामंदिरंस्यात् लग्नेशेसौम्ययुक्तेवपुषिचलयपेरंध्रगेनान्यदृष्टेविंशत्केंद्रेलयेशेवलाविपुजित्तथा
लग्नपेत्रिंशदायुः ११ इन्द्वापोक्लिमस्थेतद्गुनतनुपतौनिर्बलेपापदृष्टेदंतैस्तुल्यंततोऽर्कः खल
खगविवरेलग्नगोऽब्दत्रिसंख्यम् ॥ रिःफेकेंद्रेसुरेज्येगुरुरिपुसहजेस्यात्सपापेंगनाथेरमाब्दंकर्क
लग्नेकुजगुहिनकरोकेंद्रगंध्वंग्नहोनम् ॥ १२ ॥ ॥१२॥ ०० ॥ १२ ॥ ॥ १२ ॥ छ ॥

निर्बले क्रूरदृष्टे च सति दंतैस्तुल्यं द्वात्रिंशद्वर्षाण्यायुः स्यात् क्रूरग्रहयोरंतरे लग्नगोऽर्कश्चेत्तदाऽब्दत्रिसंख्यं एकत्रिंशद्वर्षाण्या रम०
युः ॥ ॥ गुरौ द्वादशे केंद्रे वा सपापे लग्ननाथे नवमषष्ठतृतीये सति रमाब्दं त्रीणि वर्षाण्यायुः कर्कलग्ने चंद्रभौमे केंद्राणि अ २
ष्टमभवनं च ग्रहरहितं यदि तदा रमाब्दं स्यादिति अग्रिमस्येनान्वयः ॥ १२ ॥ ॥ ०० ॥ ॥ १२ ॥ श्रीहरिकृष्णाय ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ऽष्टमेशे लग्नगते ऽष्टमभवनं शुभग्रहरहितं खवेदाश्च त्वारिंशद्वर्षाण्यायुः स्यात् मकरस्थो शनिरवीतरजीयपपृष्ठगो ऽष्टमेशे केंद्रगे पा
रावाराब्धिसंख्यं चतुश्चत्वारिंशद्वर्षाण्यायुः स्यात् तदनु शुभग्रहाः सत्त्ववर्गे शुभग्रहनवांशे राशौ वा ऽत्र त्रिंशद्वर्षाण्यायुः स्यात् १३
लग्नेशे क्रूरदृष्टे शुभग्रहाः बलिनः चंद्रे शुभवर्गगे क्वापि भावे स्थिते सति गुणमुनितुलितं त्रिसप्तति वर्षतुल्यमायुः स्यात् चंद्रादष्टम
रामाब्दं स्याल्लयेशे वपुषि च निधनं सौम्यहीनं खवेदा लग्नेशो रंध्रयातो वपुषि निधनपः स्यान्नखणावाण
संख्यं ।। नक्रे तिग्मांशुमंदौ सहजरिपुगतौ कंटके रंध्रनाथे पारावाराब्धिसंख्यं तदनु शुभखगाः सत्त्ववर्गे च
खाग्निः १३ क्रूरैर्दृष्टेंगनाथे यदि शुभविहगा वीर्यवंतः सुधांशौ संस्थे सौम्ये गणे चेद्गुणमुनितुलितं रंध्रगे मं
ध्यमायुः स्याच्चंद्रदृष्टिपापैरथ तपनसुते ह्यंगलग्ने हि याते रिःफेशे रंध्रनाथे यदि बलरहिते कंकपत्राक्ष
संख्यं १४ कर्केगे सप्तसप्तौ खलविहगयुते पुष्करस्थे हि जे शे केंद्रयाते सुरेज्ये शरविशिखमितं पुष्करे नीरगे
वा सौम्ये पीयूषभानौ व्ययनिधनगते देहगे वा कवीज्यावेकस्थे व्योमवाणैर्व्ययरिपुनिधने लग्ननाथाढ्यचंद्रे ।
गे पापैः द्विजन्मनि मध्यमायुः स्यात् ऽथ शनौ द्व्यगेहि स्वभावसंज्ञके लग्ने स्थिते द्वादशभावनाथे ऽष्टमनाथे च वलहीने सति
कंकपत्राक्षसंख्यं पंचविंशति वर्षाण्यायुः स्यात् १४ सूर्ये कर्कलग्ने क्रूरयुते चंद्रे दशमगे गुरौ केंद्रस्थे शरविशिखमितं पंचपंचाश

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

जा॰लं॰ द्वर्षमितमायुःस्यात् बुधे दशमे चतुर्थगे वा चंद्रे व्यये ऽष्टमे लग्ने वा शुक्रगुरू एकराशिगौ स्थितौ चेत्तदाब्धिमबाणैः समं पंचाश
२८ द्वर्षमितमायुःस्यात् लग्नेशयुक्ते चंद्रे द्वादशषष्ठाष्टमे लग्नेशे शस्यंशेशनिनवांशगे भुजगशरमितं अष्टपंचाशन्मितमायुः।
स्या दित्सग्निमश्लोकेनान्वयः ॥ १५ ॥ शुभग्रहाः अष्टमव्यतिरिक्तभावस्थाः लग्नेशः पापयुक्तः त्रिकस्थस्तदा षष्टिवर्षाण्या

शंस्यंशे लग्ननाथे भुजगशरमितं स्याद्दयो सौम्यखेटा रंध्रोनादेहनाथो व्ययरिपुनिधने पापयुक्ष
ष्टिरायुः राशीशो लग्ननाथो दिनमणिसहितो मत्युगो वाक्पतिश्चेन्नो केंद्रे षष्टिरायुर्वपुषि दिनपतिः
शत्रुभौमान्वितश्चेत् १६ वागीशे हीनवीर्ये व्ययततनुजगते यामिनीशे खशैला धर्मे सर्वैः परायुः खलख
गलव[illegible]गैः केंद्रयातैरशीतिः क्रूरैः क्रूरर्क्षयातैः शुभभवनगतैः सौम्यखेटैः सवीर्यैर्लग्नेशे स्यात्परा
युःसुतभवनगतैः षष्टिरायुर्नराणाम् ॥ १७ ॥   ॥ १७ ॥   ॥ ११ युःस्यात् सूर्यसहितश्चंद्रराशी राम॰

शः लग्नेशश्च मत्युगः गुरुः केंद्रगो न चेत् षष्टिवर्षाण्यायुःस्यात् निजशत्रुभौमाभ्यां युक्तः सूर्यो लग्ने गुरौ बलहीने चंद्रे व्ययपं २८
चमस्थे खशैलाः सप्ततिवर्षाण्यायुःस्यादित्यग्निमश्लोकेनान्वयः ॥ १६ ॥ सर्वैः ग्रहैः क्रूरराशिस्थैः शुभैः शुभग्रहगतैः ल
ग्नपतौ सबले परायुःस्यात् सुतभवनगतैः सर्वैर्ग्रहैः नराणां षष्टिवर्षाण्यायुःस्यात् ॥ १७ ॥   ॥ १७ ॥   ॥ १७ ॥ ४

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धनुर्धराद्यंत्यनवांशे लग्नगे शुभैः प्रथमनवांशस्थैः केंद्रगैर्वर्षाणां शतमायुः स्यात्। गीपचतुर्थाष्टमस्थैः सर्वैश्चिरायुः दीर्घमायुः
स्यात् लग्नाच्चंद्राच्च अष्टमेशे व्ययकेंद्रस्थे अष्टाविंशतिवर्षाण्यायुः स्यात् केंद्रे शुभग्रहरहिते अष्टमस्थश्चेत्कश्चिद्ग्रहस्तदा ख
रामास्त्रिंशद्वर्षाण्यायुः स्यात् १७ चंद्रे क्षीणे सति क्रूरग्रहोऽष्टमस्थः मृत्युभावेशः केंद्रस्थः लग्नेशो निर्बलस्तदा खाश्वि तुल्यं वि
सारंगस्यांत्यभागे यदि वपुषि गते चाद्यभागे च केंद्रे सौम्यैः खेटैः शतं स्याद्गुसुसहजसुखे स्याच्चिरायुः स्वम
स्तेः लग्नात्प्रालेयभानोर्निधनसदनपेऽरिःफकेंद्रेऽष्टविंशत्केंद्रे सौम्यग्रहो नेयदि मृतिभवने कश्चिदास्तेख
रामाः १८ क्षीणे प्रालेयभानौ यदि खलखचरो मृत्युगो मृत्युनाथः केंद्रस्थो लग्ननाथो निजबलरहितः खाश्वि
तुल्यं तदायुः सौम्यैरापोक्लिमस्थैर्दिनमणिजविधू वैरिरंध्रालयस्थौ तुल्यं कामांकुशैः स्याद्व्ययधनमृतिगौरि
फगौ पापखेटौ १९ हीनो स्वर्भानुनावा यदि हिममहसा व्योमनेत्रप्रमाणं केंद्रस्थौ सूर्यमंदौ यदि वपुषि कुजः
पुष्पबाणांकुशं स्यात् शुक्रेज्यावंगयातौ तनयभवनगो भौमपापावनायुर्जन्मेशः सार्कलग्ने खलशुभसहि।
शतिवर्षाण्यायुः स्यात् शुभग्रहैः आपोक्लिमगतैः शनिचंद्रौ षष्ठाष्टमस्थौ तदा कामांकु ११ नश्चेक्षितः स्याद्नायुः २० ॥
शैर्नखैस्तुल्यंविंशतिवर्षाण्यायुः स्यात् अथ सग्निमश्लोकेनान्वयः १९ अथ राहुचंद्रराहितौ क्रूरग्रहौ द्वितीयाष्टद्वादशगौ तदा व्यो
मनेत्रप्रमाणं विंशतिसंख्यमायुः सूर्यशनी केंद्रगौ कुजो लग्नगस्तदा पुष्पबाणांकुशं विंशद्वर्षाण्यायुः स्यात् शुक्रगुरू लग्नस्थौ भौम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पापोपंचमस्थोनदा अनायुः अल्पायुः स्यात् कर्कयुक्तोलग्नेग्रः जन्मराशिसंस्थितः अन्यैर्युतः दृष्टश्चेत्तदा अनायुः अल्पायुः स्यात् २०॥
जातकशास्त्रसमुद्रोत्तीर्णैः समस्तजातकशास्त्रज्ञादिभिरित्यर्थः॥पूर्वंयद्योगजमायुः प्रोक्तंप्रणीतंतस्मात्पूर्वोक्तात्सारभूतं हृद्यंआ
भूतं आयुर्यदेतदुक्तंतत्पुण्याचार श्लोकभाजांसदाचारेपलक्षितधर्मयशोयुक्तानांनराणांघटतइत्यध्याहारः॥ २१॥ अथादेशवि

यत्तत्प्रोक्तंयोगजंपूर्वमायुर्होरापारावारपारंगमज्ञैः तस्मादायुःसारभूतंयदेतत्पुण्याचारश्लोकभाजांनराणां २१
बलाबलविवेकेनपुष्कलालयशालिनां सुमनोभिरिदंदेश्यमायुर्धर्मादिशालिनां २२ हृद्यैःपद्यैर्गुंफितेसूरितो
षेऽलंकाराख्येजातकेमंजुलेऽस्मिन्॥ आयुर्दायश्रीगणेशेनवर्यैर्वृत्तैर्युक्तोबाहुपक्षैःप्रणीतः २३ इतिश्रीजात
कालंकारेपंचमोऽध्यायः ५ लग्नाधीशेऽर्थगेचेद्धनभवनपतौलग्नयातेऽर्थवान्स्याद्बुद्ध्याचारप्रवीणःपरमसु
कृतकृत्सारभृद्भोगशीलः भ्रातृस्थानेगनाथेसहजभवनपेलग्नपातेत्वशक्तः सद्भूपराजपूज्यःकुलजनसु

धिरनुष्टुपृहतेनाह॥बलाबलविवेकेनेति०पुष्कलालयशालिनांसूर्यादिग्रहाणांबला ११ खदोमात्तपक्षेणयुक्तः १ ॥
बलविचारेणसुमनोभिरिदमायुः कथनीयंधर्मादिशालिनांभवति पापकर्मिणांनभवतीति अर्थात्सिद्धं २२ अध्यायंसमाप
यति हृद्यैःपद्यैरिति २३ इतिश्रीजातकालंकारटीकायांपंचमोऽध्यायः ५ अथलग्नेशधनेशादीनांव्यत्ययात्फलान्याह०॥
लग्नेशेधनगेधनेशेलग्नगेसतिजातोधनवान् बुध्याचारप्रवीणः बुध्याचारेणचनिपुणः उत्कृष्टपुण्यकृत्बलवान्भोगे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कशीलश्च स्यात् लग्नेशे सहजे सहजेशे लग्नस्थे अल्पवीर्यः प्रशस्तबंधुयुक्तः कुलजानां सुखदः मातृपक्षेण सहितश्च स्यात् १ चतुर्थे
शे लग्नस्थे लग्नेशे चतुर्थस्थे जातः क्षमायुक्तः नानाज्ञाराजकार्यप्रगुणमतियुक्तः पितुराज्ञायां राजकार्ये च ऋजुमतिः सन् प्रशस्तो
गुरुः यस्य यद्वा सतो गुरुः स्वकीयपक्षे च स्थितः स्यात् पंचमेशे लग्ने लग्नेशे पंचमस्थे सति नरः प्रशस्तमनाः विद्यया भूषितः

तुर्येशे लग्नयाते तदनु तनुपतौ तुर्यगे स्यात् क्षमावान् नानाज्ञाराजकार्यप्रगुणमतियुतः सद्गुरुः स्वीयप
क्षः लग्नस्थे सूनुनाथे तनुजपदगते लग्ननाथे मनस्वी । विद्यालंकारयुक्तो निजकुलविदितो ज्ञानवान् मा
नसक्तः २ षष्ठेशे लग्नयाते तदनु तनुपतौ षष्ठगे व्याधिहीनो निसंद्रोहादिसक्तो वपुषि सबलवान् द्रव्य
वान् संग्रही स्यात् मूर्तीशे कामयाते मदनसदनपे मूर्तिगे तातसेवी लोलस्वांतोंगनाथो भवति हि मनुजः ।
सेवकः शालकस्य ३ ॥ ॥ स्वकुले विख्यातो ज्ञानवान् सदसद्वस्तुतः माने अभिमाने सक्तः २ षष्ठेशे लग्नगे तदनु

लग्नगे षष्ठेशे सति नित्यं रोगरहितः अत एव शरीरे बलवान् द्रोहादौ सक्तः आदिशब्देन परानिष्टकरणादि ज्ञेयं संग्रहपरः अ
तो द्रव्यवान् स्यात् लग्नेशे सप्तमस्थे सप्तमेशे लग्नस्थे सति तदा मनुजः पितृभक्तः स्त्रीविषये चंचलमनाः शालकस्य भार्याभ्रातुः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 लग्नेशे द्यूनगे द्यूनेशे लग्नगे द्यूतव्यवहारे निपुणः विक्रमवान् चौर्यादिसहितः आदिशब्देन वंचनासु निपुणः राजतो लोकतो वा नि

 धनपदं मरणमाप्नुयात् लग्नेशे नवमस्थे नवमेशे लग्नस्थे सति विदेशवासी नितांतं धर्मे रतः देवाराधने गुरुसेवायां च तत्परः।

राजसत्कारभाजनश्च स्यात् ४ लग्नेशे कर्मस्थे कर्मनाथे लग्नगे भूपालः लाभेन तद्वत् सुरूपेण च विख्यातः गुरुसेवायां प्रीति

अंगेशे रंध्रयाते निधनगृहपतावंगगे द्यूतबुद्धिः शूरश्चौर्यादिसक्तो निधनपदमियाद् भूपतेर्लोकतो वा देहा।

धीशे शुभस्थे शुभभवनपतौ देहसंस्थे विदेशी धर्मासक्तो नितांतं सुरगुरुभजने तत्परो राजमान्यः ४ कर्मस्थे।

लग्ननाथे गगनभवनपे लग्नगे भूपतिः स्यात् ख्यातो लाभे च रूपे गुरुभजनरतो लोलुपो द्रव्यनाथः लाभेशे लग्न

याते तनुभवनपतौ लाभसंस्थे सुकर्मा दीर्घायुः क्षोणिनाथो शुभविभवयुतः कोविदो मानवः स्यात् ५ लग्नेशे।

रिःफयाते व्ययसदनपतौ लग्नगे सर्वशत्रुर्बुद्ध्या हीनो नितांतं कृपणतरमतिर्द्रव्यनाशी विलोलः इत्थं तातादि

कानामपि जनुषि तथा खेचराणां हि योगाद्वाच्यं होरागमज्ञैस्तदनु तनुपयुक् भार्गवे राजपूज्यः ६ ॥ ६

मान् लोलुपः। चंचलचित्तः द्रव्याणां स्वामी च स्यात् लाभेशे लग्नस्थे लग्नेशे लाभगे शोभनकर्मा दीर्घायुः क्षोणीनाथो राजा शुभवि

भवयुतः कोविदो धीरश्च मानवः स्यात् ५ लग्नेशे रिःफयाते व्ययनाथे लग्नगे सति सर्वशत्रुः सर्वेषां जनानां शत्रुः सर्वे शत्रवो यस्ये

ति वा पत्नो निरंतरं बुद्ध्या हीनः बुद्धिरहितः कृपणतरमतिः अतिशयवित्तहीन बुद्धिः अतश्च द्रव्यनाशी विलोलः निर्विचारी र्शो।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

प्रकारीचस्मात्॥ इत्थमुक्तप्रकारेणजातकजन्मसमयेतातादिकानामपिखेचराणांयोगात्फलंहोरागमज्ञैर्वक्तव्यं अथमर्थः जा।
तकस्यजन्मलग्नात्दशमंभवनंतातगृहंतदेवलग्नंप्रकल्प्यतदग्निमान्क्रमात् क्रमेण धनादिभावान्परिकल्प्यतत्रलग्नभावेशयो
र्यत्सपश्यितिमवलोक्यलग्नाधीशेऽर्थगेचेद्धनभवनपतौलग्नयातेऽर्थवान्स्यादित्यादिनाउक्तोदाहरणेनतातादीनां अर्थवत्ता

एवंस्वमत्यासुफलप्रबोधंश्रीजातकालंकरणंमनोज्ञं वृत्तैरनंतेशमितैर्निबद्धंमयामुदेदैववि
दामुदारं ७ पुष्करालयवशागुणसाराजातकोक्तिरमलेवमराला संस्कृताविहरतांभवतांमेमान
सेतिसरलेसुकवीनां ८ ॥ वृत्तैःपद्यैर्गुंफितेसूरितोषेलंकाराख्येजातकेमंजुलेऽस्मिन् भावा॥
ध्यायःश्रीगणेशेनवर्यैर्वृत्तैर्युक्तोऽष्टाभिषष्ठःप्रणीतः ९ इतिजातकालंकारेषष्ठोऽध्यायः॥६॥

दिफलंहोराशास्त्रज्ञैर्वाच्यं अथमंगलायशुभफलेऽप्यादेशंसमापयति तदनुनत्वथयुक्तभार्गवेलग्नेशयुक्तेशुक्रेत्रिकव्यतिरिक्त
भावग इतिशेषात्तत्रजातोराजपूज्योभवति राजपूज्यशब्देनवांछितपदार्थानांसोलभ्यंध्वन्यते ९ एवमुक्तप्रकारेणमयागणेशे
नस्वबुद्ध्याउदारंसारनिरूपणंमनोज्ञं पदपदार्थरुचिरंसुफलप्रबोधंस्फुटफलजनकंदैवज्ञानांप्रमोदाय अनंतेशमितै।
र्दशाधिकशतप्रमितैर्वृत्तैःश्रीजातकालंकरणंनिबद्धंविरचितं ७ अथस्वरचितग्रंथस्यकविमनोरुचिरत्वंप्रार्थ्यतेमेमम
जातकोक्तिःभवतांपूज्यानांकवीनांअतिसरलेमानसेनिर्मलामरालाहंसीवविहरतांकथंभूताजातकोक्तिःपुष्करालयवशापुष्कर

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जा॰लं॰ माकाशस्तदेवालयंयेषांतेपुष्करालयाःब्रह्माःतेषांवशाधीनाःशुभाशुभस्यलेखकत्वेहोपयोग्याइत्यर्थः हंसीपक्षेपुष्करंजलंतस्या
३१ लयोमानसःतद्धृशातद्वर्त्तिनीत्यर्थःगुणसारजातकगुणानांसारोयदेशोऽर्थोयस्यांसाहंसोजलेगुणसारंहितगुणादेर्ध्वयुक्ता
राजहंसास्तुतेचंचुचरणैर्लोहितैःसिताइतिअभिधानात् अमलाशुद्धदोषरहिताइत्यर्थः पक्षेऽमलानिर्मलेत्यर्थःसंस्कृ
तामनोज्ञादिवाक्यपरिष्कृताहंसीपक्षेनिसर्गरुचिराइत्यर्थः ८ अथशालिन्याऽध्यायंसमापयतिहृद्यैःपद्यैरितिस्पष्टार्थः
॥८॥ इतिश्रीजातकालंकारटीकायांषष्ठोऽध्यायः ६ ॥ अथविशिष्टंस्ववंशंसंख्यापयन्ग्रंथसमाप्तौदेशकालविशेषंप्रख्या

अभूदवनिमंडलेगणकमंडलाखंडलःश्रुतिस्मृतिविहारभूर्विबुधमंडलीमंडनं प्रचंडगुणगुर्जराधि
पसभाप्रभातप्रभाकवींद्रकुलभूषणंजगतिकाह्नजीकोविदः १ भारद्वाजकुलेबभूवपरमंतस्मात्सुता
नांत्रयंज्यायांस्तेष्वभवद्गणहत्तिलकःश्रीसूर्यदासःसुधीः श्रीमान्सर्वकलानिधिस्तदनुजोगोपाल
नामाभवच्छ्रीमहेवविदांवरस्तदनुजःश्रीरामकृष्णोभवत् २ ॥ एपपत्तित्रिभिःपृथ्वीशार्दूलविक्रीडितवृत्तैः अव राम॰
निमंडलेभारद्वाजकुलेनाम्नाकाह्नजीकोविदःपंडितःअभूत्सकीदृशःजगतिलोकेमंडलज्योतिर्विद्देवाचार्यःसुरुत्तरपदेव्याघ्र ३१
पुंगवर्षभकुंजराःसिंहशार्दूलनागाद्याःपुंसिश्रेष्ठार्थगोचराइत्यभिधानात् श्रुतिस्मृतिविहारभूःप्रत्ययःश्रुतिस्मृतिपंडितःपादन
हारात्तासांविहारमिह विबुधमंडलीमंडनंपंडितंशोभादायकइत्यर्थःप्रचंडगुणगुर्जराधिपसभाप्रभातप्रभाप्रचंडरिपुविजय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शालिनैकगुणः संभवन्महाद्योयस्यसगुर्जराधिपः गुर्जरदेशाधिपः तस्यसभापाः सभाम भेवसभाप्रकाशकइत्यर्थः कवींद्रकुलभूष
णंकविश्रेष्ठसंदेहस्यप्रभावहम् १ तस्मात्काह्नजीकोविदात्परमंउत्कृष्टंसुतानांत्रयंबभूवतेषांज्यायान्ज्येष्ठःग्नहत्तिलकः
गणकश्रेष्ठःसुधीःश्रीसूर्यदासःअभवत् तदनुजः तस्माज्ज्ञातः श्रीमान्वेदवित् सर्वक लानिधिः सर्वकलाकुशलःगोपा
लनामाअभवत् तदनुजःश्रीमत्तांदैवज्ञानांवश्रेष्ठः॥श्रीरामकृष्णोऽभवत् २ तत्रगोपालस्यसूनुः गणेशः मार्गणरामसायकध

शाके मार्गणरामसायकधरा १५ ३५ संख्येनभस्येतश्यामासेब्रह्मपुरेसुजातकमिदंचक्रेगणेशः॥

सुधीः॥छंदोलंकृतिकाव्यनाटककलाभिज्ञः शिवाध्यापकस्तत्रश्रीशिववित्प्रमुदे गणितभूर्गोपाल।

सूनुःस्वयं ३ येपठिष्यंतिदैवज्ञास्तेषामायुःसुखंशिवम् भूयात्कैरवकुंदाभासुकीर्तिः सर्वतोदिशम् ४

रासंख्येशाकेपंचत्रिंशदधिकपंचदशमितेशाकेनभस्येभाद्रपदमासेब्रह्मपुरेसूर्यपुरेइदंसुजातकंशोभनंजातकंश्रीशिवाख्य
विदःप्रमोदायचक्रेकृतवान् कथंभूतोगणेशः शिवाध्यापकोशिवोऽध्यापकउपाध्यायोयस्यछंदोलंकृत्यादिवित् छंदांसिमा
त्रावृत्तभेदाभिन्नानिवृत्तानिअलंकृतयःउपमाद्यलंकाराः काव्यानिगद्यभेदेनद्विविधानिनाटकानिसंस्कृतप्राकृतभाषाणिव
ह्वानिकलाश्चित्रकर्माद्याः गणितभूर्गणितान्नयः सिद्धांतविदित्यर्थः ३॥ ॥३॥ ॥४॥ ॥९॥ ८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

जा॰लं॰ ॥ अध्यायं पूरयति द्व्यैः पद्यैरिति स्पष्टार्थः ॥५॥ श्रीमट्टक्ककुले महीपतियशः शुक्लीकृते जातके त्यासीत्कृष्ण दयाभरप्रसुद्रि
३२ तः कृष्णोजयाद्यः कृती तत्सुनेण विभाविताति रुचिरः सञ्जातकालंकृतिः श्रीरेपाहरभानुनामतिमतामोदाय भूयाच्चिरं

द्व्यैः पद्यैर्गुम्फितेस्फुरितोपलंकाराख्ये जातके मंजुलेस्मिन् वंशाध्यायः श्रीगणेशेन वृत्तैर्युक्तो वेदैः
शैलसंख्यैः प्रणीतः ॥५॥ इति श्रीगणेशेन विरचिते जातकालंकारे सप्तमोऽध्यायः समाप्तः ७
॥ समाप्तम् ॥ ॥ सम्पूर्णम् ॥ ॥ शुभमस्तु ॥ ॥ श्रीरस्तु ॥ ॥ शुभं भूयात् ॥ ॥ः॥

मू॥ १ ॥ ॥ इति श्रीमच्छुक्लोपनामक हरभानुभाविता जातकालंकार टीका समाप्ता ॥ ॥ समाप्तोयं ग्रंथः ॥ ॥ः॥ राम॰
॥ संवत् ॥ १९२६ ॥ शाके ॥ १७९१ ॥ ॥ शुभं भूयात् ॥ ॥ श्रीरस्तु ॥ शुभम् ॥ ॥ ७ ॥ ३२

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

१११

प.पं.
टी.भ.
१८

॥ इतिषट्पञ्चासिकासटीकसमाप्ता ॥

श्र
१८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

भूमौ वृषेगोकुलस्थलेमिथुनेगीतनृत्यस्थाने सङ्ग्रामभूमौवाकर्कटेजलसमीपेसिंहेरण्यभूमौ· कन्यायांनौकासमीपेतुलेश्चाप
णगृहे वृश्चिकेसर्प्पनिवासवल्मीकादिभूमौ धनुषिसङ्ग्रामेऽश्वभूमौवामकरेजलसमीपेकुम्भेशिल्पिगृहेभाण्डस्थोपरिसमी
पेवा मीनेजलसमीपेइति खचराश्चसर्व्वेइति वृहज्जातकेप्रोक्तं वयोजातिश्चलग्नपादिति लग्नपाल्लग्नस्वामिनश्चौरस्यवयः
प्रमाणंजातिश्चवदेत् तथाचसंहितायांवयांसितेषांस्तनपानवाल्यव्रतस्थितायौवनमध्यवृद्धाः अतिवृद्धाइति· चन्द्रभौम
ज्ञशुक्रजीवार्कशनैश्चराणांइत्येवं चन्द्रेलग्नपतौशिशुः भौमेचतुर्वर्षाधिकः वुधेव्रह्मचारीद्वादशाब्दः शुक्रेयौवनोपेतो
द्वात्रिंशदब्दः गुरौमध्यवयः पञ्चाशदब्दः सूर्य्येवृद्धः सप्तत्यब्दः सौरेतथैववृद्धः सप्ततेरधिकश्चेति अथवाप्रथमोक्तमेवस्या
त् पुनरुक्तेपीति· जातिर्ब्राह्मणादिः जीवसितौविप्राणांक्षत्रस्यारोष्णगू विशां चन्द्रः शूद्राधिपः शशिसुतः शनैश्चरः सङ्करभ
वानामितिजातिनिर्णयः कार्य्यइति ५६॥ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांषट्पञ्चाशिकाविवृतौमिश्रकाध्यायः समाप्तः॥

प॰प॰ ध्यापत्तोगतोमानोशृतहस्तोभाण्डं विचिन्तयति द्वितीयः पुरुषः गृध्रतुल्यवदनो घोटकान्वितः क्षुधितस्तृषितश्च· तृतीयः पुरुषो रथ
टी॰भ॰ मुखो दीर्घदृष्टिः धनुर्व्यालिः ७ वृश्चिकप्रथमः स्त्री नग्ना स्थानभ्रष्टा सर्पनिबद्धपादा मनोरमा द्वितीयः स्त्री भर्तृका नाभुजगावृतधारी
१० रस्थानासुखान्यपि वाञ्छन्ती तृतीयः पुरुषश्चिपिटवक्त्रः ८ धन्विप्रथमः पुरुषो रोमशः धनुर्व्यालिः द्वितीयः स्त्री सुरूपा गौरवर्णा तृती
यः पुरुषो दण्डहस्तः कूर्च्चो ९ मकरस्य प्रथमः पुरुषो रोमशः स्थूलदन्तो बन्धनभृत् रौद्रवदनः द्वितीयः स्त्री श्यामवर्णा लङ्कारा तृतीयः
पुरुषः श्यामवर्णः दीर्घमुखो धनुष्मीन् १० कुम्भस्य प्रथमः पुरुषः गृध्रतुल्यवदनः सकम्बलः द्वितीयः स्त्री रक्ताम्बरा तृतीयः श्यामः स
रोमकर्णः ११ मीनस्य प्रथम पुरुषो नौस्थः द्वितीयः स्त्री गौरा नौस्था तृतीयः पुरुषो नग्नो भीतः सर्पवेष्टिताङ्गः इति ॥ एतद्बृहज्जातके
वराहमिहिराचार्य्योक्तं· कृष्णासितवस्त्रवेष्टितरूपादिना ग्रन्थेन अस्माभिरिह सङ्क्षेपतः प्रयोजनमात्रं दर्शितमिति एवं द्रेष्का
णोत्तरस्करा उक्ता इति· राशिभ्यः कालदिग्देशा इति· राशीनां कालविभागः मेषाद्याश्चत्वारः सधन्विमकराः क्षपाबला ज्ञेया इति जात
के उक्ताः तेन मेषवृषमिथुनकर्कधन्विमकराणामन्यतमे लग्ने रात्रिसंज्ञके रात्रावपहृतं उक्तं च सिंहकन्यातुलावृश्चिककुम्भमीन
नामन्यतमे दिवासंज्ञके लग्ने दिनेः पतितमिति एवं कालो ज्ञेयः अथ दिक् मेषसिंहधनुषि पूर्वस्यां गतं वृषकन्यामकरैर्दक्षिणस्यां १०
मिथुनतुलाकुम्भैः पश्चिमायां कर्कटवृश्चिकमीनैरुत्तरस्यां दिशि गतमिति· अथ देशः मेषलग्ने पृच्छाकाले स्थिते मेषप्रचारगतो

ह्रस्वः परिवर्तुलं मध्यमगायनदीर्घह्रस्वादिदीर्घमनीवायामं अंशकपतौ सबलेन थ्यासारं अल्पबले ऽन्तःसुषिरं नीचस्थे सामिते वा नष्टप्रा
यमेवमंशकवशात् द्रव्यं ज्ञायते द्रेष्काणैर्लग्नत्रिभागे ससंस्कारा श्चौराः स्मृताः ३ ज्ञायादृशी द्रेष्काणस्याकृतिस्तादृश्येव तस्करस्यापि वा
ख्यानयथा मेषस्य प्रथमद्रेष्काणः पुरुषः परशुहस्तः कृष्णो रक्तनेत्रो रौद्रः द्वितीयः स्त्री लोहिताम्बरधरा स्थूलोदरी दीर्घमुखैकपादा तृ
तीयः पुमान् क्रूरः कपिलो रक्ताम्बरो दण्डहस्तः १ वृषस्य प्रथमः स्त्री कुञ्चितलूनकेशा स्थूलोदरी दग्धपटा द्वितीयो नरः कलावित् लाङ्ग
लशकटवान् शरकर्मणि कुशलः तृतीयो नरो वृहत्कायो वृहस्वदः २ मिथुनस्य प्रथमः स्त्री रूपान्विता हीनप्रजा रजस्वला मरणका

राशिभ्यः कालदिग्देशान्वयो जातिश्च लग्नपात् ९६ ॥

र्यकृतोदरा द्वितीयः पुरुषः उद्यानसंस्थः कवची धनुष्मान् तृतीयः पुमान् कृष्णो विभूषितः पण्डितो धनुष्पाणिः ३ कर्कटस्य प्रथ
मः पुरुषो हस्तिसदृशशरीरः शूकरमुखः द्वितीयः स्त्री यौवनोपेता समर्थारण्ये स्थिता तृतीयः पुरुषः सर्पवेष्टितः ४ सिंहे प्रथमः शा
ल्मलिसंस्थो गृध्रजम्बुकवराहश्वाननः द्वितीयः पुरुषो धनुष्पाणिः रुन्नतनासाग्रः तृतीयो नरः कूर्चो कुञ्चितकेशो दण्डहस्तः ५ क
न्यकायाः प्रथमः स्त्री पुष्पपूर्णेन घटेन मलदिग्धाम्बरा गुरोः कुलं वाञ्छन्ती द्वितीयः पुरुषो लेखनीहस्तो रोमशः कार्मुकपाणिः तृतीयः स्त्री
गौराङ्गी उच्चा सुधौतांधी दुकूलाच्छादिता कुम्भकनुकहस्ता देवालयप्रवृत्ता ६ तुलाप्रथमः पुरुषो वी

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष·पं· नाप्यवलोकितस्तदारोगार्त्तः परदेशेस्थितोरोगपीडितोवक्तव्यः अनेनैवलक्षणेनयुक्तः सोरोऽष्टमेस्थानेस्थितस्तदातस्यैवरोगार्त
टी·भ· स्यमृत्युकरोभवति ५४ अथकश्चित्पृच्छतिमदीयः पिताऽन्यदेशेस्थितस्तत्रकिमद्यापितिष्ठतिवान्यत्रदेशान्तरेगतइत्येतज्ज्ञा
२६ नमाह सौम्यैः शुभग्रहैर्युतः सहितस्तेषामन्यतमेन दृष्टोऽवलोकितोभवतितथाभूतोलग्नाच्चाष्टमर्क्षेस्थितः अष्टमस्थानमुप
गतोभवतितदातस्यप्रष्टुः पितातस्माद्देशादन्यत्रदेशान्तरंगतोवाच्यः अन्यथातत्रैवस्थितइति ५५ अधुनाऽत्रतस्यार्थस्यस्वरूपं
तस्करकालदिग्देशानांचतस्करस्यवयोरूपंजातिञ्चाह अंशकादिति· लग्नस्यतात्कालिकस्यनवमभागात् द्रव्यमपहृतम् धातु

सौम्ययुतोऽर्कः सौम्यैः संदृष्टश्चाष्टमर्क्षसंस्थश्च तस्माद्देशादन्यगतः सवाच्यः पितातस्य ५५ अंशका
ज्जायतेद्रव्यं द्रेष्काणैस्तस्कराः स्मृताः॥ ९ मूलजीवाख्यं ज्ञायते एतत्पूर्वमपिव्याख्यातं स्वांशोविलग्नेपरिवात्रिकोणे इति

तस्यचराशितुल्योवर्णोवक्तव्यः तथाच लघुजातके अरुणसितहरितपाटलपाण्डुविचित्राः सितेतरपिशङ्गौपिङ्गलकर्बुरबभ्रुकमलि
नारुचयोयथासङ्ख्यमिति तस्यचदीर्घमध्यह्रस्वत्वंनवांशकवशाज्ज्ञेयं तत्रकुम्भमीनमेषवृषाः ह्रस्वाः मकरधन्विमिथुनकर्कटामध्य राम
माः सिंहकन्यातुलावृश्चिकादीर्घाः तथाचास्मदीयेप्रश्नज्ञानेमेषवृषकुम्भमीनाह्रस्वाः मिथुनकर्किचापधरमकराः मध्याहरियुवति २६
तुलालयः स्मृतालग्नगादीर्घाइति॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

भ्रष्टः सप्तमभवनादिति पृच्छालग्नात्सप्तमो यो राशिस्तस्मात्त्कालं यदि कश्चिद्ग्रहो भ्रष्टः प्रच्युतश्चलितः स च भौमादिकस्तत्कालं यद्य
न्यत्र गतः तदा प्रवासी पुनर्निवृत्तः स्यात् निवर्त्तत इत्यर्थः प्रवासस्थितिर्नितो नेन किन्तु न यास्यति यदि न वक्रीति यो सौ सप्तमभवनात्
ग्रहो भ्रष्टः स यदि न वक्री न प्रतीपगतिर्भवति तदा निवृत्तः स एवाप्य वक्री तदा न निवृत्तो यास्यतीति ५२ अथ प्रष्टा पृच्छति कीदृश्या
स्त्रिया सह सङ्गमो मम मासीदिति तज्ज्ञानार्थमाह अस्त इति रविशुक्राङ्गारकाणामन्यतमे पृच्छालग्नात्सप्तमे स्थाने स्थिते परभार्य्या
भ्रष्टः सप्तमभवनात् पुनर्निवृत्तो यदि न वक्री ५२ अस्तेरविसितवक्रैः परजायां स्वां गुरौ बुधे वेश्यां चन्द्रे च
वयः प्रशिवत्प्रवदेत् सौरेः स्वजा तां वा ५३ मन्दः पापसमेतो लग्नान्नवमे शुभैरयुतदृष्टः रोगार्त्तः परदेशे
पासह तस्य संयोग आसीत् एवं गुरौ स्थिते स्वामात्मीयां स्त्रियमिति प्रवदेत् बुधे वेश्यां ऽचाष्टमगो मृत्युकर एव॥ ५४॥
साधारणस्त्रियं चन्द्रे चैवं साधारणस्त्रियं तथा सौरेः न्यजातां निकृष्टजातामगम्यामिति प्रवदेत् वयः शशिवदिति तासां सर्वासां चन्द्र
वद्वयो वक्तव्यं बाले चन्द्रे बालां प्रौढे प्रौढां वृद्धे वृद्धामिति चन्द्रस्य वयो विभागः प्रागेव प्रदर्शित इति ५३ अधुना रोगार्त्तस्य परदेशगतस्य
मृत्युज्ञानमाह मन्द इति सौरिरपि भौमक्षीणचन्द्राणामन्यतमेन युक्तो नवमस्थाने स्थितस्तत्र च शुभैरयुतदृष्टः तत्र शुभग्रहाणामन्य

प॰पं॰ वमभागस्तस्य पतिः पृच्छालग्ने तत्काले यो नवांश उदितः तस्य तिर्लग्नगो यदा भवति तदा प्रष्टुः स्वमात्मानं चिन्तागतमिति वाच्यम्॰ अ
टी॰भ॰ थ स्वांशपतिमित्रं सुहृत् तत्काललग्नस्थितस्तदा मित्रं चिन्तागतमिति वाच्यं अथ स्वांशपतेः शत्रुः रिपुस्तत्काललग्ने स्थितस्तदा शत्रु॰
२५ चिंतागत इति शत्रुचिन्ता वाच्या अथ निर्दिष्टस्थाने द्वौ ग्रहौ वहवो वा भवंति तदा तेषां मध्ये यो वलयुतः स यत्र स्थस्तत्स्थं प्रष्टुश्चिंत
स्थितमिति वाच्यम् तथा तेनैव प्रकारेण यथाभिहिते वलयुतेषु वीर्य्यवत्सु मध्यात् कार्य्यं वाच्यमिति शत्रू मन्दसितौ समश्च शशि
जौ मित्राणि शेषा रवेस्तीक्ष्णांशुर्हिमरश्मिजश्च सुहृदौ शेषाः समाः शीतगोः जीवेन्दूस्नकराः कुजस्य सुहृदो ज्ञोरिः सितार्की समौ मित्रे

स्वांशपतिर्मित्रशत्रुसुतथैव वाच्यं वलयुतेषु ५१ चरलग्ने चरभागे मध्याद्भ्रष्टे प्रवासचिन्ता स्यात्॰॥ ॥

सूर्य्यसितौ वुधस्य हिमगुः शत्रुः समाश्चापरे॰ २ सूरेः सौम्यसितावरी रविसुतो मध्योऽपरे त्वन्यथा सौम्यार्की सुहृदौ समौ कुजगुरू शुक्रस्य शे
षावरी शुक्रज्ञौ सुहृदौ समः सुरगुरुः सौरस्य चान्येऽरयो ये प्रोक्ताः सुहृदस्त्रिकोणभवनात् तेऽमी मया कीर्तिताः ३ तत्काले पुदशायवंधुस
हजस्वान्तेषु मित्रः स्थितः इत्यनेन जातकग्रंथे मित्रशत्रुविभागः प्रदर्शित इति ५१ अधुना प्रवासचिन्ताज्ञानमाह चरलग्न इति राम
चरलग्ने चरनवांशके उदिते तस्मिंश्चरलग्ने मध्यात्पञ्चमनवांशकात् भ्रष्टे च्युते तत्परः षष्ठादिकांशस्तत्र वर्त्तते चेत्सर्वः प्रष्टुः २५
प्रवासचिन्ता स्याद्भवेत् प्रवासनिमित्ता चिन्ता ज्ञातेत्यर्थः अथैव निश्चयमाह॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कृष्णपञ्चमीं यावत्तरुणः परतो वृद्धः तत्र यदि सबलो बालश्शशी पृच्छालग्नं पश्यति लग्ने वा तथाभूतो व्यवस्थितः तदा प्रष्टुर्मनसि कुमारि-
कावै वर्त्तते एवमेव बुधः पश्यति तत्रावस्थितो वा तथापि कुमारिका अर्थादेव यौवनस्थे चन्द्रे यौवनोपेतां वृद्धे वृद्धामिति केचिद्बालाकु-
मारीं च शशी बुधश्चेति पठन्ति शशी बालां करोति आयुष्यदर्शनं यावद्बालास्त्री बुधः कुमारिकामनूढां करोति एवं शनिः सौरो वृद्धां विगत-
यौवनां जराभिभूततनां करोति रविर्बृहस्पती प्रसूतां —— प्रसवयुक्तां कुरुतः तथा भौमशुक्रौ कर्कशां अतितरुणीं स्त्रियं कुरुतः एवं वयः
स्यात् एवं चोरोऽपि भवति पुरुषेष्वेवमेव वयो ज्ञातव्यं ४८ अथ प्रष्टा पृच्छति कस्य सम्बन्धेन चिन्ता मे मनसि वर्त्तते इत्येतत्परिज्ञाना

स्त्रीं कर्कशां भौमसितौ विधत्ते एवं वयः स्यात्पुरुषेषु चैव ४८ आत्मसमं लग्नगतैस्तृतीयगैर्भ्रातरः सुतः सुतगैः
माता वा भगिनी वा चतुर्थगैः शत्रुगैः शत्रुः ५० भार्या सप्तमसंस्थैर्नवमे धर्म्माश्रिता गुरुर्दशमे ॥ ॥

र्थमाह आत्मेति ग्रहैरादित्यादिभिः सबलैर्लग्नगतैर्लग्नसंस्थैः प्रष्टात्मसमश्च शरीरतुल्यः कश्चिन्मनसि वर्त्तते तत्कार्यं चेति वक्तव्यं
एवं लग्नात्तृतीयगैर्भ्रातरः सहजाः सुतगैः पञ्चमस्थैः पुत्रः चतुर्थगैर्माता भगिनी वेति वाच्यं शत्रुगैः षष्ठस्थानगैः रिपुचिन्ता ५० भार्ये
ति सप्तमस्थैर्भार्या लग्नात्सप्तमस्थानाश्रितैः सबलैर्ग्रहैर्भार्या वाच्या नवमस्थैर्धर्म्माश्रिता चिन्ता वक्तव्या दशमे गुरुराचार्य इति
स्वांशपतीत्यादि स्वस्य यो राशिस्तस्य यः अंशो नवमांशः आत्मीयन॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ब·पं अधुना प्रष्टुः प्रच्छाकाले वर्षणज्ञानमाह सौम्या इति जलराशयः कर्कटवृश्चिकमीनाः सौम्याः शुभग्रहाः जलराशिस्थाः आप्य
टी·भ राशिषु व्यवस्थिताः सितपक्षे शुक्लपक्षे मासार्द्धे तु अयं विशेषः जलराशिस्थाः शुभग्रहास्तृतीयधनकेन्द्रगा यदि भवन्ति यथासम्भ
९५ वं वा शुक्लेऽन्यथा योगापेक्षः अथवा चन्द्रे शशिनि उदयगते लग्नस्थे तत्र जलराशौ सप्तमे सति पृच्छायां वर्षा वर्षणं वदेत् ब्रूयादि
ति ४० अधुना गर्भस्थितस्य ज्ञानमाह पुंवर्ग इति पुंस्त्री क्रूराक्रूरौ चरस्थिरद्विस्वभावसंज्ञाश्चेति राशीनां संज्ञाः जातके प्रोक्ताः वर्ग

सौम्या जलराशिस्थास्तृतीयधनकेन्द्रगाः सितपक्षे चन्द्रे वाप्युदयगते जलराशिस्थे च वदेद्वर्षा ४७ पुंवर्गे ल
ग्नगते पुंग्रहदृष्टे बलान्विते पुरुषः युग्मे स्त्रीग्रहदृष्टे स्त्री बुधयुक्ते तु गर्भयुता ४८ कुमारिकां बालशशी बुध

लक्षणं चोक्तं पुरुषराशिवर्गे तत्काललग्नतां प्राप्ते तस्मिंश्च जीवमार्त्तण्ड इति पुंग्रहावलोकिते ९श्च दृष्टः शनिः सूर्यगुरू प्रसूतां
लग्ने दृष्टे एवंविधे प्रश्नलग्ने बलान्विते च पुरुषो जायते अधिपयुतो दृष्टो वा बुधजीवनिरीक्षितो यो राशिः स भवति बलवानयदायु
क्तो दृष्टोऽपि वा शेषैरिति बलाबलं ज्ञातव्यं स्त्रीराशौ युग्मलग्नगते वृषादौ स्त्रीग्रहदृष्टे चन्द्रसिताभ्यां विलोकिते बलयुक्ते च कन्या जाय राम
ते सामान्यतः प्रश्नलग्ने बुधेन संयुक्ते स्त्री सगर्भा वर्त्तते अद्यापि न प्रसूते इत्यर्थः ४८ अथ प्रष्टुः कीदृशी स्त्री पुरुषो वा चेतसि तत्परिज्ञाना ९५
र्थमाह कुमारिकामिति शुक्लप्रतिपत्प्रभृति दशमीं यावच्छशी बालः एकादश्याः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष·पं· मानेकेन्द्रग्रहे विलग्नर्क्षाद्विलग्नराशिगतां दिशं वदेत् ब्रूयात् तद्यथा मेषसिंहधनुःषु लग्नेषु गतं वित्तं पूर्वस्यां दिशि गतं एवं वृषकन्याम
टी·भ· करेषु दक्षिणस्यां मिथुनतुलाकुंभेषु पश्चिमायां कर्कवृश्चिकमीनेषु उत्तरस्यामिति मध्याच्युतैरिति· विलग्नात्प्रागभूतान्तस्य नवांश
१२ कोनवमभागः तन्मध्यात्पञ्चमनवांशकान्तच्युतैश्चलितैर्योजनावाच्या वक्तव्याः एतदुक्तं भवति· प्रश्नलग्ने प्रथमनवांशकात्प्रभृति
नवांशपञ्चकं यावद्वर्तते तेनावद्धृतं वित्तं तस्मिन्नेव देशे प्रागुक्तायां दिशि वदेत् पञ्चमांशकात्परतो यावन्तोंऽशकाः अतीताः ताव

इति षट्पञ्चाशिकायां नष्टधनाध्यायः षष्ठः ६ विषमस्थिते र्क्षपुत्रेषु तस्य जन्मान्यथाङ्गनायास्तु लभ्याव
रस्य नारी समस्थितेऽतोऽन्यथा वामं ५४॥

न्तियोजनानि तद्धृतं वित्तं प्रागुक्तायां दिशि गतमिति वदेत् ७२ इति श्री
भट्टोत्पलविरचितायां षट्पञ्चाशिकाविवृतौ नष्टधनाध्यायः षष्ठः ६ अथ मिश्रकाध्यायो व्याख्यायते तत्रादावेव गर्भिण्याः पुत्रदु
हितृज्ञानमाह विषमस्थितेष्विति पुंसो लग्नं विनाऽन्यत्र विषमस्थानस्थितेषु पुंसः सुतस्य प्रादुर्भावं वदेत् तत्र लग्नस्य विषमा
स्थानगणना कथं न क्रियते तत्रादावेव वराहमिहिरो ज्ञापकः विहाय लग्नं विषमर्क्षसंस्थः सौरोऽपि पुंजन्मकरो विलग्नादिति अ रा·म·
न्यथाङ्गनायास्तु अन्यथान्येन प्रकारेण लग्नात्समस्थितेषु र्क्षपुत्रे अङ्गनायाः स्त्रियो जन्म वदेत् तेन द्वितीयचतुर्थ॥ ॥ १२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ष्टाष्टमदशमद्वादशस्थानानामन्यतमस्थानस्थे सौरे स्त्रीजन्म वदेत् लभ्या वरस्य नारी सप्तमस्थिते लग्नात्सप्तमस्थानस्थिते सौरेव
रस्य जारस्य वा नारी लभ्या प्राप्तव्या भवति अन्यथा विषमस्थानस्थे वा मं विपरीतं नरो लभ्यत इत्यर्थः ५४ अथ विवाहज्ञानमाह
गुरुरिति गुरुर्जीवः रविरादित्यः सौम्यो बुधः एतैर्दृष्टोऽवलोकितः शशी चन्द्रः त्रिसुतमदनायारिगः त्रिशब्देन तृतीयस्थानमु
च्यते सुतस्थानं पंचमं मदनस्थानं सप्तमं आयस्थानमेकादशं रिपुस्थानं षष्ठं लग्नात् पृच्छालग्नात् तेषां स्थानानामन्यतम
स्थानमागतः समवस्थितश्चन्द्रो गुरुरविसौम्यैर्दृष्टो यदि भवति तदा प्रष्टुर्विवाहस्य पाणिग्रहणस्य कर्त्ता भवति त्रिकोणकेन्द्रे

गुरुरविसौम्यैर्दृष्टस्त्रिसुतमदनायारिगः शशी लग्नात् भवति तु विवाहकर्त्ता त्रिकोणकेन्द्रेषु वा सौम्याः ५५
चन्द्रार्कयोः सप्तमगौ सितार्कौ सुखेऽष्टमे वापि तथा विलग्नात् द्वितीयदुश्चिक्यगतौ तथा वा वर्षासु वृष्टिं प्रवदे
द्विलग्नात् ५६

षु पञ्चमनवमप्रथमचतुर्थसप्तमदशमेषु सौम्याः शुभग्रहा यथासंभवं भवन्ति तदा प्रष्टुर्विवाहो भवति इत्य
र्थः वाशब्दोऽन्ययोगापेक्ष इत्यर्थः ५५ अथ वर्षासमये वृष्टिज्ञानमाह चन्द्रार्कयोरिति चन्द्रार्कयोः सकाशात् सप्तमगौ शुक्रशनैश्च
रौ यथासम्भवं भवतः अथवा प्रश्नलग्नात् चतुर्थाष्टमे भवत इति सुखं चतुर्थं अष्टमं प्रसिद्धं तावेव सितार्कौ यथासम्भवं वा सितन् स्था
नद्वये भवतः अथवा तावेव सितार्कौ विलग्नाद्द्वितीये तृतीये वा भवतः द्वयोर्वा स्थानयोस्तदा प्रावृषि वृष्टिं वर्षणं प्रवदेत्॥ ५६ ॥

द्वितीयद्रेष्काणे गृहमध्ये त्वलस्थानसमीपे वदेत् एवं तृतीयद्रेष्काणे गृहान्ते वेश्मपश्चिमभागे ब्रूयादिति ॥ अधुना लाभालाभप्रश्ना
नमाह पूर्ण इति पूर्णमण्डलगतश्चन्द्रः स च पृच्छालग्ने समवस्थितो भवति अथवा शीर्षोदये लग्ने तत्रैव च सौम्यग्रहः समवस्थि
तः स च शुभग्रहैरेवावलोकितो भवति तदा क्षिप्रमेवापहृतस्य धनादेर्लाभं कुरुते लाभोपयातो बलवाञ्छुभश्चेति अथवा लग्ना
देकादशस्थाने सौम्यग्रहोऽतिबलवान् भवति तथापि च शीघ्रात् नष्टस्याशु लाभं कुरुते ॥ अधुना दिग्ध्वनेः प्रमाणमाह दिगि
ति प्राच्यादीनां रविसितकुजराहुयमेन्दुसौम्यवाक्पतयः इति ग्रहाणां दिश उक्ताः तत्र लग्नकेन्द्रगतैः ग्रहैर्दिशो वाच्याः वक्ता

पूर्णः शशी लग्नगतः शुभो वा शीर्षोदये सौम्यनिरीक्षितश्च नष्टस्य लाभं कुरुते तदाशु लाभोपयातो बलवाञ्छु
भश्च ॥ दिग्वाच्या केन्द्रगतैरसम्भवे वा वदेद्विलग्नर्क्षात् मध्याच्युतैर्विलग्नान्नवांशकैर्योजना वाच्या ७३॥

च्याः तात्कालिकलग्नस्य केन्द्रेषु यः कश्चिद्ग्रहः समवस्थितस्तस्य या दिक् तस्यां दिशि हृतं वित्तं धनं गतं वदेत् ब्रूयात् तद्यथा आदित्ये
केन्द्रगते लग्नचतुर्थसप्तमदशमानामन्यतमस्थानस्थे पूर्वस्यामेव शुक्रे आग्नेय्यां भौमे दक्षिणस्यां राहौ नैर्ऋत्यां शनौ पश्चिमा
यां चन्द्रे वायव्यां सौम्ये सौम्यायां जीवे चैशान्यामिति द्वयोर्बहुषु केन्द्रगतेषु अधिबलात् असम्भवे वदेद्विलग्नर्क्षात् अथ मेषवृषमि
थुनकुलीराः पञ्चमनवमैः सहैन्द्र्याद्या इति राशीनां दिश उक्ताः अस्यार्थविद्य॥

ष·पं· निवर्त्तनं वक्रगते गृहे स्थिति अथवा वक्रगतो भवति प्रतीपगतिः सदानावस्थैः प्रवासिनः प्रवासान्निवर्त्तनं भवतीति ४९ इति
टी·भ· श्रीमहीधरविरचितायां षट्पञ्चाशिकाविवृतौ प्रवासचिन्ता नामाध्यायः पञ्चमः ५ अथ नष्टप्राप्तिर्नामाध्यायो व्याख्यायते तत्र आ-
१२ दौ चौरयोगज्ञानमाह स्थिरोदये इति स्थिराः वृश्चिकसिंहवृषकुम्भाः एषामन्यतमस्योदये तत्काले लग्नतां प्राप्ते अथवा यत्र कुत्र-
चिल्लग्ने स्थिरांशे अथवा यस्य कस्यचिद्राशेर्वर्गोत्तमनवांशे अथवा राशिषु प्रथममध्यमान्त्यस्त्र्यंशकेषु स्कलः एवं लग्नस्य वर्गोत्तमग-

तावद्दिनान्यागमनस्य विन्द्यान्निवर्त्तनं वक्रगते ग्रहे तु ४९ इति षट्पञ्चाशिकायां प्रवासचिन्ता नामाध्यायः पञ्चमः ५ स्थिरोदये स्थिरांशे वा वर्गोत्तमगतेऽपि वा स्थितं तत्रैव तद्द्रव्यं स्वकीयेनैव चोरितं ५० आदिमध्यावसानेषु द्रेष्काणेषु विलग्नतः द्वारदेशे पवामध्ये गृहान्ते च वदेद्धनम् ५१ ॥

तेन नवांशे यद्द्रव्यं हृतं तत्स्वकीयेन आत्मीयेनैव केनचिच्चोरितं अपहृतं तच्च तत्रैव तस्मिन्नेव स्थाने स्थितं अन्यथा परेणापहृतस्य तस्मात् स्थानाच्चालितमिति ५० अधुना स्थानज्ञानमाह आदीति द्रेष्काणा घाः प्रथमपञ्चनवाधिपानामिति द्रेष्काणलक्षणमुक्तं आदिद्रेष्काणः प्रथमः मध्यद्रेष्काणो द्वितीयः अवसानद्रेष्काणस्तृतीयः विलग्नं पृच्छालग्नं तस्मात् विलग्नतः तात्कालिकल- राम
ग्नात् प्रथमद्वितीयतृतीयद्रेष्काणेषु यथासङ्ख्यं हृतं वित्तं धनं द्वारदेशे तथा मध्ये गृहान्ते च स्थितं वदेत् ॥ १२

सुखेनाक्लेशेनायाति आगच्छति सौम्यैः शुभग्रहैः केन्द्रस्थैः प्रवासी लाभसमन्वितो लाभयुक्त आयाति २७ अन्ययोगान्तरमाह पृष्ठोद
ति पृष्ठोदयाः मेषवृषकर्कटधन्विमकरमीनाः पृष्ठोदये पृष्ठलग्ने अस्मिंश्च पापनिरीक्षिते वा शब्दोऽत्र चार्थे एवंविधे च योगे प्रवासि
नो वधस्ताडनं बन्धनं बन्देन अथवा पापाः अशुभग्रहाः लग्नात्तृतीयस्थाने स्थिताः सर्वे एव ते च सौम्यैः शुभग्रहैर्न दृष्टाः नावलोकिताः
प्रवासिनो नष्टाः तस्मात्स्थानाद्देशान्तरं गताः अथवा पापा लग्नादिषु स्थानेषु षष्ठे वा गतास्ते च पापैर्दृष्टास्तदा प्रवासिनो विनष्टाः मृताः
अथवा पापाः केन्द्रेषु लग्नचतुर्थसप्तमदशमेषु स्थितास्तत्र च सौम्यैरदृष्टास्तदा प्रवासिनो मुषिताश्चौरैरपहृतार्थाः स्युर्भवेयुः वा प्र

प्रवासी सुखमायाति सौम्यैर्लाभसमन्वितः २७ पृष्ठोदये पापनिरीक्षिते वा पापास्तृतीयेरिपुकेन्द्रगा वा सौम्यै
रदृष्टा वधबन्धनास्स्युर्नष्टा विनष्टा मुषितास्तु वा स्युः २८ ग्रहो विलग्नाद्यत्तमे गृहे तु तेनाहताद्वादश राशयस्तु ॥

न्यो योगानां विकल्पार्थः वधबन्धनाः स्युरिति पापानां विशेषणम् २८ अथ प्रवासिनामागमनकालमाह ग्रह इति विलग्नात्यच्छालग्
नात् यत्तमे गृहे यावत्संख्ये राशौ यः कश्चिद्ग्रहः स्थितः स च स्पष्टगतिः तेन यावत्प्रमाणेन द्वादशराशयः हताः गुणिताः एतदुक्तं भवति द्वा
दशसङ्ख्यात्मकं संस्थाप्य लग्नात्प्रभृति ग्रहाक्रान्तराशिसङ्ख्यां गुणयेत् तत्र यावत्संख्या भवति तावत्सङ्ख्यदिनानि प्रवासिन आगम
नस्य विद्यात् जानीयात् तावद्भिर्दिनैः पथिक आगच्छतीत्यर्थः ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्र·पं· सुतस्थानं पंचमं धनस्थानं द्वितीयं सहजं तृतीयं एतेषु स्थानेषु लग्नात्तात्कालिकात् सर्वैरादित्यादिग्रहैः स्थितैः समन्वितैः दूरगतः
टी·भ· स्य विप्रकृष्टस्यागमनं संप्राप्तिं बुधगुरुसितपूर्णचन्द्रैः एतैश्चैव स्थानेषु व्यवस्थितैः समवस्थितैः नष्टस्यापहृतस्य वस्तुनः प्राप्तिर्लाभं
२१ प्रवदेत्तथैव प्रवासिनः यन्नष्टमासीत् स एव वा प्रवासी नष्टो दर्शनं गतस्तस्य प्राप्तिर्भवतीत्यर्थः लब्ध्यागमनं गुरुसिताभ्यामिति गुरुर्जी
वः सितः शुक्रः आभ्यामेकैकैव स्थानेषु समवस्थिताभ्यां लाभ्यागमनं लघुनाल्पेन च कालेनागमनं भवति ३५ अन्ययोगान्तरमाह जा
मित्र इति जामित्रे सप्तमस्थानं सप्तमे स्थाने यथा षष्ठे च्छालग्नाद्यः कश्चिद्ग्रहः समवस्थितः तथा चतुर्णां केन्द्राणां च मध्यादन्यत

सौम्यैर्नष्टप्राप्तिं लब्ध्यागमनं गुरुसिताभ्यां ३५ जामित्रे त्वथ षष्ठे वा ग्रहः केन्द्रे यथा कूपतिः प्रोषितागमनं वि
द्यात्त्रिकोणे ज्ञसितैः पिवा ३६ अष्टमस्थे निशानाथे कण्टकैः पापवर्जितैः ॥ १९ मे केन्द्रे वाक्पति र्बृहस्पतिर्भवति

तदा प्रोषितस्य प्रवासिनः आगमनं सम्प्राप्तिं विद्यात् जानीयात् त्रिकोणे ज्ञसितैः पिवा त्रिकोणे नवपञ्चमे ज्ञो बुधः सितः शुक्रः बुधे
शुक्रे त्रिकोणयोः नवपञ्चमयोः स्थानयोरन्यतमस्थे द्वयोर्वा त्रिकोणस्थयोः प्रोषितागमनं विद्यादिति ३६ अन्ययोगान्तरमाह अ राम:
ष्टमेति निशानाथश्चन्द्रमाः तस्मिन्न च्छालग्नादष्टमस्थे अष्टमस्थाने समाश्रिते कण्टकानि लग्नचतुर्थसप्तमदशमानि तैश्च पा २१
पवर्जितैः प्रवासी पथिकः ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

प.पं. प्रष्टुर्लाभप्रदाः लब्धिं प्रकर्षेणौ ददति एवं वत्रिषड्लाभास्थमयेषु पापाः अशुभा नेष्टफलाः अनिष्टमशोभनं फलं कुर्वन्ति अर्थह
टी.भ. निं कुर्वन्तीत्यर्थः तुलाप्रकन्यामिथुनो घटश्चेति तुलाकन्यामिथुनाः प्रसिद्धाः घटः कुम्भः एते नृराशयः तेषु लग्नेषु सौम्यग्रहाधिष्ठिते
१० षु शुभं वदन्ति २१ अन्ययोगान्तरमाह स्थानेति सौम्याः शुभाग्रहाः लग्नाद्दशमे सप्तमे च स्थाने गताः समवस्थिताः प्रष्टुः स्थानप्र
दाः स्थानं ददति पापा व्ययायसहिता इति व्ययं द्वादशस्थानं आयमेकादशस्थानं पापाः अशुभाः व्ययायसहिताः व्ययायवस्थिता

लग्न तुलाप्रकन्यामिथुनो घटश्च नृराशयस्तेषु शुभं वदन्ति २१ स्थानप्रदा दशमसप्तमगास्तु सौम्या मानार्थदाः
सुतलाभगता भवन्ति पापा व्ययायसहितान शुभप्रदास्युर्लग्ने शशीन शुभदो दशमे शुभश्च ॥ २२ ॥ ॥
रन्ध्रे द्विसप्तदशमायरिपुत्रिसंस्थं पश्येद्गुरुः शुभफलं प्रमदाकृतं स्यात् ॥ २२ नशुभप्रदाः स्युर्भवेयुः अशुभं फलं प्र
यच्छन्ति अशुभं प्रददतीत्यर्थः लाभे शशीन शुभं करोति पापरूत्यनुवर्तते शशी चन्द्रः पापरूपो लग्ने एवं चालये स्थितो न शुभः शुभ
फलं न ददाति अशुभं ददातीत्यर्थः दशमस्थाने समवस्थितः पापो विशुभफलो भवति २२ अथ नाशुभाशुभफलयोगद्वानमाह । राम:
रन्ध्रेति छिद्रं रन्ध्रं तीयस्थानमुच्यते सप्तमदशमे प्रसिद्धं आयं एकादशस्थानं रिपुस्थानं षष्ठम् त्रिशब्देन तृतीयस्थानमुच्यते ए १०
तेषु सन्निष्ठतीति संस्थं द्विसप्तदशमायरिपुत्रिसंस्थं रन्ध्रे चन्द्रमसं द्वितीयादि॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्थानान्यन्तमस्थानं स्वंगुरुर्जीवलंपश्येद्वलोकयेत्तदा प्रष्टुर्लाभादिकं प्रमदाकृतं स्त्रीहेतुकं स्यात् भवेत् लग्नत्रिधर्मेति लग्नं
९ चैकालमं त्रिपाद्केन तृतीयस्थानमुच्यते धर्मस्थानं नवमं सुतस्थानं पञ्चमं नैधनमष्टमं एतेषु स्थानेषु पापाः पापग्रहास्समव
स्थिताः शुभदाः शुभं फलं ददति ३२ अधुनारोगार्तस्य शुभाशुभज्ञानमाह शुभेति सप्ताष्टमपञ्चमस्थानानि प्रसिद्धानि एतेषु स्थानेषु
यथासम्भवम् शुभग्रहाः समवस्थिताः ते च सौम्यनिरीक्षिताः सौम्यैः शुभग्रहैरेव दृष्टाः एतदुक्तं भवति शुभग्रहादर्शितस्थानस्था

लग्नत्रिधर्मसुतनैधनगास्तु पापाः कार्यार्थनाशभयदाः शुभदाः शुभैश्च ३३ शुभग्रहाः सौम्यनिरीक्षिता
श्च विलग्नसप्ताष्टमपञ्चमस्थाः त्रिषड्दशायेच निशाकरः स्याच्छुभं वदेद्रोगनिपीडितानां ३४ इति श्रीषट्
पञ्चाशिकायां शुभाशुभलक्षणं नामाध्यायश्चतुर्थः ४ दूरगतस्यागमनं सुतधनसहजस्थितैर्ग्रहैर्लग्नात्

परस्परं पश्यन्ति न केवलं यावन्निशाकरश्च तृमाः त्रिषड्दशायेषु स्यात् भवेत् तृतीयषड्दशमानि प्रसिद्धानि आयमेकादशस्था
नं एतेषामन्यतमे चन्द्रो भवेत् तदा रोगनिपीडितानां शुभमारोग्यं वदेत् ब्रूयात् अथ यदि वंयोगानामभावे स्यादशुभं भवेत् ३४ इति श्री
भट्टोत्पलविरचितायां षट्पञ्चाशिकायां होराविवृतौ शुभाशुभलक्षणं नामाध्यायश्चतुर्थः ४ अधुना प्रवासचिन्ताध्यायो व्याख्या
यते तत्रादावेवागमनज्ञानार्थमाह दूरेति ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

प्रवासी वा अन्यदेशस्थ आश्वेवा यातीति न संशयः निर्विकल्पं यथा तथा ग्रहाणां मकमकमविवक्षायां कदाचित्स्थाने द्वितीये वा तृतीये वा द्वाववपि
तृतीये वा द्वितीये वा एको द्वितीये अन्यस्तृतीये इति वा २९ इति श्रीमद्दोत्पलविरचितायां षट्पञ्चाशिकायां होराविवृतौ जयपराजयाध्यायः
स्तृतीयः ३ अधुना शुभाशुभलक्षणाध्यायो व्याख्यायते तत्रादावेव प्रष्टुः शुभाशुभज्ञानमाह॥ केन्द्रेति केन्द्राणि लग्नचतुर्थसप्तमदशमा
नि त्रिकोणं नवपञ्चमं शुभाशुभग्रहाः एतेषु केन्द्रत्रिकोणेषु शुभस्थितेषु शुभाः स्थितायेषु सौम्यग्रहयुक्तेष्वित्यर्थः

आश्वेवागच्छति च मूः प्रवासी वा न संशयः २९ इति श्रीषट्पञ्चाशिकायां जयपराजयाध्यायस्तृतीयः
१ केन्द्रत्रिकोणेषु शुभस्थितेषु पापेषु केन्द्राष्टमवर्ज्जितेषु सर्वार्थसिद्धिं प्रवदेन्नराणां विपर्यये त्वेषु विपर्य
यः स्यात् २ त्रिपञ्चलाभास्तमयेषु सौम्या लाभप्रदा नेष्टफलाश्च पापाः॥ ११

तपापापेषु पापग्रहेषु
केन्द्राष्टमवर्जितेषु केन्द्राणि अष्टमं च वर्ज्जयित्वा अन्यत्र समवस्थितेषु सत्सु नराणां मनुष्याणां सर्वार्थसिद्धिं प्रवदेत् ब्रूयात् विपर्यये त्वेषु
ति विपर्यये विपरीतेः न्यथास्थिते विपर्ययो विपरीतमेव स्यात् एतदुक्तम् भवति यदा पापाः केन्द्रत्रिकोणस्थमेषु भवन्ति सौम्यास्त्रिकोणे व
र्जमन्यस्थ भवन्ति तदा सर्वार्थानाम सिद्धिं प्रवदेत् २ अधुना लाभालाभज्ञानमाह त्रिपञ्चेति तृतीयपञ्चमस्थाने प्रसिद्धे लाभमेकादशं अ
स्तमयं सप्तमं एतेषु सौम्याः शुभग्रहाः समवस्थिताः॥

आचार्य्यएवज्ञापकः तुलाथकन्यामिथुनौघटश्चनृराशयइतिशुभास्सौम्यग्रहाबुधगुरुशुक्रपूर्णचन्द्राः एतेएच्छालग्नेस्थिताः शुभे
वेषु: अथवातएवसौम्याः नृराशिसंस्थाव्ययायसंस्थाश्चभवन्तिव्ययोद्वादशमंआयएकादशमंचशब्दः समुच्चये अन्ययोरपिसंस्थिता
समवस्थिताः यदायस्मिन्कालेभवन्ति तदातस्मिन्काले आशुक्षिप्रमेवनृपाणांराज्ञांसन्धिंसन्धानंप्रवदेत् नृपान्पापैर्द्विदेहोपग
तैरितिरविभौमशनिक्षीणचन्द्राः पापाः द्विदेहाद्विस्वभावराशयः पापैरशुभग्रहैः द्विदेहोपगतैः द्विस्वभावराशिषुसमवस्थितैः नृपाणां
विरोधंविग्रहंप्रवदेदिति २७ अथान्ययोगान्तरमाह केन्द्रेति केन्द्राणिलग्नचतुर्थसप्तमदशमानितेषूपगताः समवस्थिताः सौम्या

तदाशुसन्धिंप्रवदेन्नृपाणांपापैर्द्विदेहोपगतैर्विरोधं २७ केन्द्रोपगताः सौम्याः सौम्यैर्दृष्टानृलग्नगाः ॥
प्रीतिंकुर्वन्तिपापदृष्टाः पापास्तेष्वेवविपरीतम् २८ द्वितीयेवातृतीयेवागुरुशुक्रौयदातदा॥ ॥

शुभग्रहाः अथवातएवसौम्यालग्नगानरराशिषुप्रागुक्तेषुस्थिताः सौम्यैः शुभग्रहैर्दृष्टाः परस्परंशुभैरवलोकितास्तदर्थः एवंविधाः
प्रीतिंसन्धिंकुर्वन्तिनिवर्त्तयन्तितेष्वेवकेन्द्रोपगतेषुपापाः समवस्थितास्तेचपापैर्दृष्टाः परस्परंपापैरवलोकिताः विपरीतंविपर्ययं
अप्रीतिंविग्रहंकुर्वन्ति २८ अथसेनागमनज्ञानमाह द्वितीयइतिप्रश्नलग्नाद्द्वितीयेतृतीयेवा यथातथायेनतेनप्रकारेणगुरुशु
क्रौजीवसितौयदाभवतस्तदासेना आश्वेवागच्छतिक्षिप्रमायातीति॥

अथ नगरयायिनोः कस्य जयो भवत्येतत्परिज्ञानमाह पौरा इति पुरे भवाः पौराः नागराः पृच्छालग्नात् तृतीयस्थानात्प्रभृति यद्राशिषट्कं
मष्टमं यावत् तावत्पौरा नागरा ज्ञेयाः एतद्राशिषट्कं द्वितीयस्थानं यावत्तावद्यायिनो ज्ञेयाः एतद्राशिषट्के यायिनो शुभाशुभत्वे ज्ञेयमि
त्यर्थः ये नादौ यात्रायामुद्योगः कृतः स यायी येन पश्चात्स नागरः बाह्यश्चोत्तरार्थे ज्ञेयः शुभैः शुभदाः एते पश्चाद्विभागप्रकल्पिता राशयः
यस्य शुभैः शुभग्रहैः संयुता भवन्ति तस्य शुभदाः शुभं मङ्गलं ददत्यन्यथा दैव पदि पापैः संयुतास्तदा तस्य पराजयः तथा च कल्पवल्लिकायां
धर्म्माधर्म्माद्यैश्चक्रदले यायिनो नागरास्तृतीयाद्यौ विजयः सौम्ययुतेस्याद्भावैः क्रूरैर्युते भङ्गः तथा चास्मदीयप्रश्नज्ञाने नवमाद्ये चक्र

पौरास्तृतीयभवनाद्धर्म्माद्यायायिनः शुभैः शुभदाः व्ययदशमायेपापाः परस्य नेष्टाः शुभाय यातुः ॥ २६ ॥ नृराशि

संस्थास्तूदये शुभास्तुर्व्यायाय संस्थाश्च व्ययदा भवन्ति ॥ २७ दले विज्ञेया यायिनस्तृतीयाद्यौ पौराः शुभसंयुक्ते भावे वि-
जयोऽन्यथा भङ्गः इति अर्थादेव भागद्वयेपि पापसौम्यैर्मिश्रैर्युक्तो वा मिश्रफलं न जयो न पराजय इति व्ययदशमाये पापा इति व्ययं द्वा-
दशस्थानं दशमं प्रसिद्धं आयस्थानमेकादशं समाहारे एकवद्भावः व्ययदशमायेपापाः पापग्रहाः पृच्छालग्नात्समवस्थिता भवन्ति
तदा पुरस्य नेष्टा अशुभाः अन्यथा यातुः पुनः शुभा उपचयकरा इत्यर्थः २६ अथ सन्धिविरोधज्ञानार्थमन्ययोगमाह नृराशीति नृरा-
शयः पुरुषाकृतयः मिथुनकन्यातुलाकुम्भाः तथा च ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष॰पं॰ टी॰भ॰ ८ त्वं ग्रहाणां यथासम्भवं योज्यं तदा यातुः पृच्छालग्नात्सप्तमभवनाधिपो यदा वक्री भवति तदा वक्तव्यं प्रवासनिवृत्तेर्यथाकालः २३
अधुना शत्रोरागमनदिनज्ञानमाह उदयर्क्षमिति उदयर्क्षं उदयलग्नं चन्द्रर्क्षञ्चन्द्रराशिः पृच्छाकाले यत्र चन्द्रमाः स्थितस्तस्मा
दुदयर्क्षाच्चन्द्रर्क्षं यावत्सङ्ख्याङ्कः स्यात्तावत्सङ्ख्यैर्दिनैरतीतैः शत्रोरागमनं स्याद्भवेत् यदि न मध्ये ग्रहः कश्चित्तयोर्लग्नचन्द्रयोरन्तरे यः
कश्चिद्ग्रहो भवति तदैव ग्रहसम्भवे शत्रुरवश्यमेव नायातीत्यर्थः २४ इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां षट्पञ्चाशिकाविवृतौ ग

उदयर्क्षाच्चन्द्रर्क्षं भवति च यावद्दिनैश्च तावद्भिः आगमनं स्याच्छत्रोर्यदि मध्ये न ग्रहः कश्चित् २४ इति ष
ट्पञ्चाशिकायां गमागमो द्वितीयोऽध्यायः २ दशमोदय सप्तमगाः सौम्या नगराधिपस्य विजयकराः आ
रार्कीन्दुगुरुसिताः प्रभङ्गदो विजयदा नवमे ॥२५॥ २९ मागमो द्वितीयोऽध्यायः २ अथ जयपराजयौ व्याख्या

येते तत्रादावेव जयपराजयज्ञानमाह दशमोदयेति उदयो लग्नं सप्तमदशमनवमाः प्रसिद्धाः एषु स्थानेषु लग्नात्सौम्याः शुभ
ग्रहाः गताः समवस्थिताः पृच्छाकालेन नगराधिपस्य पुरस्वामिनो राज्ञो विजयदा विजयं कुर्वन्ति आरोऽङ्गारकः आर्किः शनैश्चरः एतौ प्रश्नल राम: ८
ग्नान्नवमस्थाने स्थितौ प्रष्टुः संग्रामे प्रभङ्गदौ प्रकर्षेण भङ्गदौ पलायनदौ तथा ज्ञो बुधः गुरुर्जीवः सितः शुक्रः एते लग्नान्नवमे स्थिता विज
यदाः विशेषेण जयं ददति प्रष्टुः संग्रामे जयं ददतीत्यर्थः ॥२५॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तदा शत्रुः रिपुः स्थितः स्वस्थानान्न चलितः अथवा चरराशौ लग्नगते तत्र रविः सूर्य्यो गुरुर्जीवो वा यदा भवति तदा शत्रौ रागमनं स्या
द्भवेत् २० अथ यातुर्निवृत्तिकालज्ञानमाह ग्रहः सर्वोत्तमबलश्चेत् लग्नात् स्वग्लग्नात् यस्मिन् गृहे स्यात् मध्ये सर्वोत्तमबलो ग्रहः
स्थितः सर्वेषां मध्ये उत्तमबलः प्रधानबलोपेतः तत्तुल्यसङ्ख्याके तत्तुल्यानन्तसमसङ्ख्या प्रमाणे येषां मासानां तैर्यातुर्जिगमिषोर्निवृत्तिः
निवर्तनं निवासान्निर्दिशेत् वदेत् २१ तत्र विशेषमाह चरांशस्थ इति तस्मिन् सर्वोत्तमबले ग्रहे चरांशस्थे चरराशिनवभागस्थिते ए

उदयेरविर्गुरुर्वा चरराशौ स्यात्तदागमनं २० ग्रहः सर्वोत्तमबलो लग्नाद्यस्मिन् गृहे स्थितः मासैस्तत्तुल्यसङ्ख्याके
निर्वृत्तिर्यातुरादिशेत् २१ चरांशस्थे ग्रहे तस्मिन् कालमेतद्विनिर्दिशेत् द्विगुणं स्थिरभागस्थे त्रिगुणं द्व्यात्मकां
शके २२ यातुर्विलग्नाज्जामित्रभवनाधिपतिर्यदा करोति वक्रमावृत्तेः कालं तं प्रवदन्तेऽपरे ॥ २३ ॥ ॥

त पूर्वोक्तं कालं विनिर्दिशेत् वदेत् तत्तुल्यसंख्याके मासैरिति स्थिरभांशस्थिते एव कालं द्विगुणं विनिर्दिशेत् वदेत् द्व्यात्मकांशक इति
द्विस्वभावराशिनवमांशके स्थिते तमेव कालं त्रिगुणं वदेत् इति २२ अथैव मतान्तरमाह यातुरिति विलग्नं पृच्छालग्नं तस्मात् जामित्रभव
नं सप्तमभवनं तस्याधिपतिः स्वामी स यदा वक्रं विपरीतगमनं करोति तत्कालं यातुर्जिगमिषोरावृत्तेरागमनस्य प्रवासान्निवृत्तिं अपरे
अन्ये आचार्य्याः कृष्णादयो प्रवदन्ति कथयन्ति वक्र॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वृ.पं. शनैश्चरास्ते पापाः पापग्रहाः तृतीयपञ्चमषष्ठाः तृतीयपञ्चमषष्ठस्था भवन्ति तदा रिपुसङ्गमाय शत्रुसङ्गमाय भवंति भृशं शत्रूणां
दी.भ. सहसङ्गमो भवति इत्यर्थः तस्मिन्नेव पूर्वोक्तयोगे पापाः अशुभग्रहाः चतुर्थाश्चतुर्थस्थानस्थिता लग्नस्येव शत्रोर्विनिवर्तनाय प्रतीप
७ गमनाय भवन्ति शत्रुनिवर्तनाय इत्यर्थः १७ अथ द्वमनागमनज्ञानमाह नागच्छतीति अर्कः आदित्यः चन्द्रः प्रसिद्धः अर्कचन्द्रौ यदा
यस्मिन् काले लग्नाच्चतुर्थभवनस्थौ चतुर्थस्थानगतौ भवतस्तदा परचक्रं शत्रुसमूहो नागच्छति नायाति गुरुर्बृहस्पतिः गुरुबुधशुक्र

त्रिपञ्चमषष्ठा रिपुसङ्गमाय पापाश्चतुर्था विनिवर्तनाय १७ नागच्छति परचक्रं यदार्कचन्द्रौ चतुर्थभवनस्थौ
गुरुबुधशुक्रा हिबुके यदा तदा शीघ्रमायाति १८ मेषधनुःसिंहवृषा यद्युदयस्था भवन्ति हिबुके वा शत्रुर्निव
र्तेत तदा ग्रहसहिता वा वियुक्ता वा १९ स्थिरराशौ यद्युदये शनिर्गुरुर्वा यदा स्थितस्तदा शत्रुः॥ ॥

हिबुके चतुर्थस्थाने यदा स्थिता भवन्ति तदा तस्मिन्नेव काले परचक्रं शीघ्रमाश्ववा यानि आगच्छति १८ अन्यद्योगान्तरमाह मेषेति धनु
धन्वी एते मेषधनुःसिंहवृषाणाममन्यतम उदयस्थस्तत्काललग्नगतो भवति॥ अथ तत्काललग्नात् हिबुके चतुर्थस्थाने वा भवति राम
तेन वग्रहैः सहिता वियुता वा भवन्ति तदा तस्मिन् काले शत्रुर्निवृत्तिं प्रयातीत्यर्थः १९ अन्यच्छत्रोरागमनमाह स्थिरराशाविति उदयेत ७
त्काललग्ने स्थिरे स्थिरराशौ तत्र च शनिः सौरो गुरुर्जीवो वा भवति॥

भवति तथा लग्नगतः प्राप्तलग्नस्योद्दिष्टे हः द्विस्वभावराशिर्यदा यस्मिन्काले तदा तस्मिन् काले पथः मार्गस्याईदलमागत्य
निवर्त्तते प्रतीपं गच्छति तुषाद्धोः व धारणे विपर्य्ययः इति विपर्ययपराशिस्थ शशिनि चरराशौ लग्नगते अथवा स्थिरराशिस्थे चन्द्रे द्विस्वभावे
लग्नगते गन्तोरागमनं बलहूये नम वेन पराजयः स्यात् शुभेक्षिते तु तस्मिन्नेव विपर्य्यययोगे लग्ने चन्द्रे अशुभेक्षिते च पापग्रहसंदृ
ष्टे शत्रोः स्वकाशात् प्रष्टुः पराजयोऽभिभवः स्यात् एतदुक्तं भवति चरराशौ लग्नगते चन्द्रे द्विस्वभावगते वा द्वयोरपि पापदृष्टयोः भ
शत्रोरागमनं द्विधा भवति आगमश्च पराजयं करोति १५ अन्यद्गमनागमनज्ञानयोगमाह अर्केति अर्क आदित्यः आर्किः श
विपर्यये चागमनं द्विधा स्यात्पराजयः स्यात् शुभेक्षिते तु १५ अर्कार्किज्ञसितानामेकोऽपि चरोदये यदा भव
ति प्रवदेत्तदाशु गमनं वक्रगतैर्नेति वक्तव्यं १६ स्थिरोदये जीवशनैश्चरेक्षिते गमागमौ नैव वदेत्तु पृच्छतः
निज्ञो बुधः सितः शुक्र एतेषां मध्ये एकोऽपि चरराशौ लग्नगते स्थितो भवति तदाशु क्षिप्रमेव यायिनो गमनं वदेत् ब्रूयात् रवि
वर्ज्जे अन्येषामेकतमो यदा चरलग्नगतो भवति स च वक्रगः प्रतीपगतिमाश्रितो भवति तदा यायिनः सोर्गमनं नास्तीति वक्तव्यं अतो न
उच्यते १६ अन्ययोगान्तरमाह स्थिरोदय इति स्थिरोदये स्थिरराशौ लग्नगते तस्मिंश्च जीवशनैश्चरेक्षिते बृहस्पतिसौरिभ्यां दृष्टे
पृच्छतः प्रष्टुः गमागमौ न वदेत् गमागमौ न भवत इति अस्मिन्नेव स्थिरोदये जीव॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग.पं. अथैर्यसद्भूरोलि स्थिरालग्नमन्यतमस्योदये वा शुभं स्थिरालग्नमन्यतमस्य उदये पापसंयुक्ते वा विकल्पेन शुभं भवति तत्स्यान्तं पापग्रह
टी.भ. स्य स्वक्षेत्रमुच्चं मूलत्रिकोणमित्रक्षेत्रं वा भवति तदा शुभं अन्यथा निष्टमित्यर्थः केचित्तु स्थिरे ऽष्टमे पापे वा शुभमिति पठन्ति स्थिर
६ राशौ लग्नादष्टमे पापासंयुक्ते वा शुभमिति प्रागवदिति सिंहो वृषः प्रथमषष्ठह्याङ्गनालिकुम्भास्त्रिकोणभवनानि वदन्ति सूर्या
त् ॥ सू। चं। मं। बु। गु। शु। श। १।२।६।८।७।११॥ १२ ॥ अधुना शत्रोरागमनमाह स्थिरे शशीति स्थिरराशौ चन्द्रो भवति चरोदये।
चरराशौ लग्नगते प्रश्नलग्नकाले यदा रिपोः शत्रोर्न चागमं आगमो न विद्यते यस्मिन्नेव प्रश्ने रिपोरागमनं वदेत् ब्रूयात् विपर्यये

स्थिरे शशी चरोदये न चागमो रिपोर्यदा तदागमं रिपोर्वदेद्विपर्यये विपर्ययं १३ स्थिरे तु लग्नमागते द्विरा
त्मके तु चन्द्रमाः निवर्तते रिपुस्तदा सुदूरमागतोऽपि सन् १४ चरे शशी लग्नगतो द्विदेहः पथोऽर्द्धमागत्य नि

विपर्ययमिति तस्मादेव पूर्वोक्ताद्विपर्ययं विपरीतमेव वक्तव्यं एतदुक्तं भवति चरे शशिनि स्थिरराशौ लग्नगते ॥ वर्तते रिपुः
यदि रिपोरागमनं श्रूयते तदा तस्मिन्प्रश्ने आगच्छतीत्यर्थः १३ अथ शत्रुनिवृत्तिज्ञानमाह स्थिरइति स्थिरे स्थिरराशौ लग्नग राम
ते तत्काललग्नमागते द्विरात्मके द्विस्वभावराशौ यदा चन्द्रमाः शशी भवति तदा रिपुः शत्रुः सुदूरमागतोऽपि सन् अतिमार्गेण दूरं सुदूरं ६
तस्य स्थानात्सुदूरमप्यागतः संप्राप्तः निवर्तते प्रतीपं गच्छति अपिः सम्भावनायां १४ अथान्ययोगान्तरमाह चर इति चरराशौ शशी चन्द्रे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथुनाष्टनष्टमुष्टिगतचिन्तितानां धातुमूलजीवानां परिज्ञानमाह स्वांशयति कश्चिद्ग्रहस्तत्कालस्वांशे आत्मीयनवांशके स्थितः विलग्नेप्राप्तलग्नेन तत्कालोदितं स्वांशं तत्रैव ग्रहस्य आत्मीयनवांशकं तत्र पश्यति विलोकयति तदा मुष्टिधातुचिन्तां प्रवदेत् सुवर्णादिमृत्तिकान्तं धातुद्रव्यं एतदुक्तं भवति स्वांशकस्थो ग्रहः स्वांशयुक्तं विलग्नं पश्यति तदा धातुचिन्तां प्रवदेत् अथ विलग्नगतं स्वांशमपश्यति पञ्चमे वा स्थितं नवमे वा स्वांशमपश्यति नवमस्थानीयमपि आत्मीयः आत्मनः प्रथमद्वितीयपञ्चमनवमानामेकएव नवांशस्तुल्यकालमुदेति एतदुक्तं भवति यतः स्वनवांशकस्थो ग्रहो लग्नपञ्चमनवमानामन्यतमं स्वांशयुक्तं पश्यति तदा

स्वांशे विलग्ने यदि वा त्रिकोणे स्वांशे स्थितः पश्यति धातुचिन्तां परांशकस्थश्च करोति जीवं मूलं परांशोपगतः प-रांशम् ॥ ६ ॥

धातुचिन्तां प्रवदेत् तत्रापि धाम्याधाम्यप्रविभागो ग्रहनवांशकवशाद्वाच्यः यावद्ग्रहांशकसमस्थितस्य धाम्यं सौम्यग्रहसमस्थितस्याधाम्यमिति परांशकस्थस्तु करोति जीवमिति कश्चिद्ग्रहः परनवांशकस्थः अन्यग्रहनवांशकस्थितः विलग्नं स्वांशमपश्यति त्रिकोणयोरन्यतमं वा तदा जीवं करोति जीवचिन्तां प्रवदेत् पुरुषादिसरीसृपान्तं जीवः तत्रापि ग्रहयुक्तनवांशकवशाद्द्विपदचतुष्पदसरीसृपविभागाः मिथुनकन्यातुलाधन्विपूर्वार्द्धकुम्भा द्विपदाः देवा नराः पक्षिणश्च द्विपदा ज्ञेयाः मेषसिंहवृषधनुरपरार्द्धश्च चतुष्पदाः कर्कवृश्चिकमकरमीनाः सरीसृपाः तत्र मीनोत्स्यपदः॥

प॰पं॰ नमिश्रकारिकं प्रश्नस्य मृश्यन्ते चौरैश्चराशिधामैः पृच्छालग्नैः तत्फलमनन्तरोक्तं तद्विपरीतं तद्विपर्ययं भवति पूर्वमुक्तं विद्विस्थानं च
टी॰भ॰ रैः स्थानप्राप्तिर्नास्तीति वक्तव्यं गमागमौ नस्तः इत्युक्तं चरैः गमागमौ विद्येते पूर्वमुक्तं न मृतः चरैर्मृत इति वाच्यं पूर्वमुक्तं नापि नष्टं चरै
५ र्नष्टमिति वाच्यं पूर्वमुक्तं न रोगशान्तिः चरैः रोगशान्तिर्भवति पूर्वमुक्तं न चाभिभवः चरैरभिभवो भवतीति वाच्यं ॥ द्विशरीरैः मिश्रितं
वाच्यं द्विशरीरा द्विस्वभावा मिथुनकन्याधन्विमीनाः तैः पृच्छालग्नैर्विमिश्रितं फलं भवति यच्चरैरुक्तं यत्स्थिरैरुक्तं तस्मिन्मिश्रि
तमुभयमपि द्विस्वभावैर्वक्तव्यं भवति न भवतीति वा तत्रायं निश्चयः द्विस्वभावफलं लग्ने प्रथमेऽर्द्धे स्थिरवत्फलं सर्वं वदेत् द्विती

लग्नेन्द्वोर्वक्तव्यं शुभदृष्ट्या शोभनमन्यथातोऽन्यत् ८ ॥

येचरवत् यत्तत्स्य प्रथमार्द्धे स्थिरसमीपवर्ति द्वितीये चरसमीपवर्त्यतः तथा चास्मदीयप्रश्नज्ञाने स्थिरराशौ लग्नगते स्थानप्राप्ति
र्वदेन्न चागमनं रोगोपशमो नाशो द्रव्याणां स्यात्पराभवो नात्र चरराशौ विपरीतं मिश्रं वाच्यं द्विमूर्त्युदये स्थिरवत्प्रथमेऽर्द्धे स्यादपरे च
राशिवत्सर्वमिति लग्नं प्रश्नलग्नं इन्दुश्चन्द्रस्तयोर्लग्नेन्द्वोर्द्वयोरपि शुभदृष्ट्या सौम्यग्रहदर्शनेन शोभनं सर्वं वक्तव्यं देहमनोर्धभ राम:
वत्वात् एतदुक्तं भवति तत्र पृच्छासु लग्नचन्द्रौ शुभावपि शुभदृष्टौ सफलकरौ अन्यदिति अतोस्मादुक्ताद्विपरीतं अन्यत् अशुभं वक्त ५
व्यं तेन लग्नचन्द्रौ यदि पापदृष्टौ भवतः तदा सर्वं पृच्छास्वशोभनं वक्तव्यं अर्थादेवैकस्मिन् शुभदृष्टे मध्यमं फलमिति ॥ ८ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुदितः सपावद्गण्यः गणनीयः तत्र लग्ननवमांशावलम्बागवयोगविभागः केचित्तु नीयते द्रेष्काणेय प्यासंख्यं धातुं मूलं जीवमित्योजरा
शो युग्मे विन्यादेरितदेवमनीयं संक्षेपोयमिति वर्णयन्ति तन्नयुक्तं यस्मादाचार्य एव पुरस्ताद् वक्ष्यति अंशकान्तायनेद्रव्यमिति संक्षेपो
यं अयं संक्षेपः विस्तराद्यासेनैवाः स्वप्रभेदः स्पष्टोऽधाविधेयत्र इति ७ इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां षट्पञ्चाशिकाविवृतौ संक्षेपहो
राध्यायः १ अथ गमागमो व्याख्यायते ॥ तत्रादावेवं स्थानवृद्धिगमागमजीवनमरणशान्तिरोगपराभवज्ञानमाह । वृषसिंहवृ
श्चिकघटैरिति वृषसिंहवृश्चिकाः प्रसिद्धाः घटः कुम्भः एते स्थिरराशयः एतेषामन्यतमे लग्नगतामामे स्थानं विद्धि जानीहि प्रष्टुः स्थानला

इति षट्पञ्चाशिकायां संक्षेपहोराध्यायः १ ॥ वृषसिंहवृश्चिकघटैः विद्धि स्थानं गमागमौ न स्तः । न मृतं न चा
पि नष्टं न रोगशान्तिर्न चाभिभवः ८ तद्विपरीतं तु चरैर्द्विशरीरैर्मिश्रितं फलं वाच्यं ॥ ॥

भो भवति गमागमौ न स्तः गमश्च आगमश्च तौ गमागमौ न स्तः न भवतः स्थिरत्वात् न मृतमिति विदेशस्थः कश्चित् व्याध्यभिभूतो
वा यस्तन्न मृतं जीवत्येव न चापि नष्टम् धात्वादि द्रव्यं अदर्शनं प्राप्तिं स्थितं न न नष्टं न नाशमाप्तं अथ विदेशस्थो जनस्तत्स्मात् स्थाना
न्न नष्टः नान्यदेशान्तरं गतः न रोगशान्तिः रोगो ज्वरादिः तस्य शान्तिः शमनं व्याध्यभिभूतस्य न भवति न चाभिभवः पराभवः शत्रोः
सकाशान्न भवति ८ तद्विपरीतं तु चरैरिति चरैर्मेषकर्कतुलामकरैः तद्विपरीतं नरोक्तम् विद्धि स्था ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कृ॰ मं॰ अन्ये वृहस्पदाः मूलं परांशोपगतः परांशकमितिपः कश्चिद्ग्रहः परांशोपगतः अन्यग्रहनवांशेस्थितः विलग्नगतं परनवांशत्रिकोणेवास्य
टी॰ म॰ नमांशं वापश्यति तदा मूलं करोति मूलचिन्तां प्रवदेत् एतस्यापः सम्भवति न चातिवलग्रहदर्शनाज्ज्ञेयं वृक्षादितृणान्तमूलं तच्चापि ग्र
४ हयुक्तनवांशकवशात् स्थलजलजत्वं ज्ञेयं कर्कमीनमकराजलजाः अन्ये स्थलजा इति चिन्तासिद्धिः प्रश्नज्ञानमुक्तं स्वांशस्थितो विल
ग्नेयदा ग्रहः स्वांशकं निरीक्षते धातुचिन्तां करोति परसंस्थितो जीवास्यरभागसन्निविष्टः परांशके प्राग्विलग्नमावर्तम् पश्यति मूलं
प्रवदेद् देवं पञ्चके ज्ञेयमिति ॥ एतदेव पुनरपि प्रकारान्तरेणाह मेषमिथुनसिंहतुलाधन्विकुम्भा एते ओजराशयः वृषकर्कटकन्यावृ

धातुमूलं जीवमित्योजराशौ युग्मे विंद्यादेतदेव प्रतीपं लग्ने यो शस्तत्क्रमाद्गण्यमेवं संक्षेपोयं विस्तरात्तत्स्वभे
॥२२॥

श्चिकमकरमीनास्त्वेते युग्मराशयः तत्र ओजे विषमराशौ लग्नगते प्रथमनवांशको ज्ञेयः धातुं प्रवदेत् द्वितीये तु मूलं
तृतीये तु जीवं पुनरपि चतुर्थे धातुं पञ्चमे मूलम् षष्ठे जीवं पुनरपि सप्तमे धातुं अष्टमे मूलं नवमे जीवमिति युग्मे विंद्यादेतदेव प्रतीपं ।
युग्मे युग्मराशौ लग्नगते नवमांशक्रमेण एतदेव पूर्वोक्तप्रतीपं विपर्ययेण विंद्यात् जानीयात् तेन प्रथमनवमांशके उत्क्रमेण विप रा॰ म॰
र्ययः तेन प्रथमनवांशकोदये जीवं द्वितीये मूलं तृतीये धातुं पुनरपि चतुर्थे जीवं पञ्चमे मूलं षष्ठे धातुं पुनः सप्तमे जीवं अष्टमे मूलं ४
नवमे धातुं इत्येवमनेन प्रकारेण परिगण्यं लग्ने विलग्ने यो भागः नवमांशस्तत्काल ॥

अथ शत्रोर्मार्गनिवर्तनज्ञानमाह सुतेति सुतश्च शत्रुश्च सुतशत्रू अनयोर्गताः शत्रुस्थानं षष्ठं सुतस्थानं पञ्चमं अनयोर्द्वयोः स्था
नयोरेकस्मिन्पापैः सूर्यभौमशनिभिः प्रश्नलग्नाद्गतैः समवस्थितैः प्रष्टुः शत्रुः रिपुः मार्गात्सद्यो निवर्तते प्रतीपं गच्छति तैरेव पापैर्ल
ग्नाच्चतुर्थस्थाने समवस्थितैः अपि शब्दः सम्भावनायां प्राप्तोपि शत्रुः निकटस्थो भग्नः पराजितो निवर्तते प्रतीपं गच्छतीत्यर्थः १०
अथ वा योगान्तरमाह झषालीति झषो मीनः अलिर्वृश्चिकः कुम्भकर्कटौ प्रसिद्धौ एते रसातले चतुर्थस्थाने यदा स्थिताः एषामन्यत

सुतशत्रुगतैः पापैः शत्रुर्मार्गान्निवर्तते चतुर्थगैरपि प्राप्तः शत्रुर्भग्नो निवर्तते १० झषालिकुम्भकर्कटा र
सातले यदा स्थिताः रिपोः पराजयस्तदा चतुष्पदैः पलायनम् ११ चरोदये शुभस्थितैः शुभं करोति यायिनां
अशोभनैरशोभनं स्थिरोदयेपि वाशुभं ॥ १२ ॥

मः प्रश्नलग्नाच्चतुर्थस्थाने यदा भवति समवस्थितः तदा रिपोः
शत्रोः पराजयो भवति चतुष्पदैः पलायनं मेषवृषसिंहधनुरपरार्द्धमकरपूर्वार्द्धाश्चतुष्पदाः एषामन्यतमे लग्नाच्चतुर्थस्थाने यातेः
पलायनमपसर्पणं भवतीत्यर्थः ११ अथ यायिनां प्रति शुभाशुभमाह चरोदय इति चरोदये चरराश्युदये तस्मिन् शुभग्रहाणां बु
धजीवशुक्राणां अन्यतमः स्थितः तदा यायिनां गच्छतां शुभं श्रेयस्करं विदधाति तस्मिन्नेव चरोदये अशोभनैः स्थितैः रवि
भौमार्कजानामन्यतमे स्थिते तेषामेव यायिनामशोभनं ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

प्र·पं· अस्मात्पूर्वोक्तविपर्य्ययस्तं विपरीतगतं असिद्धिहेतुरसाद्ध्यतायाः कारणं एतदुक्तं भवति पापग्रहे लग्नस्थे पापवर्गे वा लग्नगते प्र
३ श्नः कार्यं न सिद्ध्यति कृच्छ्रेण क्लेशेन संसिद्धिकरं विमिश्रं कार्य्यसाधनकरं भवति एतदुक्तं भवति सौम्यपापौ द्वावपि विलग्नस्थौ
भवतः पापसौम्यवर्गो वा शीर्षोदयं पापयुक्तो वा पापवर्गस्थो वा पृष्ठोदयः सौम्ययुक्तः सौम्यवर्गस्थो वा उभयोदयो वा तदा क्लेशेन सि
द्धिकृद्भवतीति तदाधिकानिश्चय इति ४ अधुना नष्टस्य ज्ञानमाह होरेति शशाङ्कश्चन्द्रः पूर्णतनुः परिपूर्णमण्डलः शुक्लदशमीमार
भ्य कृष्णपञ्चमीयावत्पूर्णतनुश्चन्द्रो भवति तथा च यवनेश्वरः मासे तु शुक्ले प्रतिपत्प्रवृत्ते पूर्वं शशी मध्यबलो दशाहे श्रेष्ठो द्विती

होरास्थितः पूर्णतनुः शशाङ्को जीवेन दृष्टो यदि वा सितेन क्षिप्रं प्रनष्टस्य करोति लब्धिं लाभोपयातो बलवान्शु
भश्च ५॥

ये ल्पबलस्तृतीये सौम्यैन दृष्टो बलवान्सदैवेति एवं पूर्णतनुः शशाङ्को होरायां लग्ने स्थितः होरेति लग्नं भवनस्य चार्द्ध
मिति लग्नस्य होराव्यपदेशः तत्रस्थश्च शशी जीवेन गुरुणा दृष्टावलोकितः यदि वा सितेन शुक्रेण दृष्टः यदि वेत्स्यं निपातो विकल्पे क्षि
प्रमाश्वेव प्रनष्टस्य द्रव्यस्य वित्तादेर्लब्धिं लाभं करोति विदधातीत्यर्थः लाभोपयातो बलवान् शुभश्चेति शुभः सौम्यग्रहः बलवान्वीर्य। राम
युक्तो लाभे एकादशे उपयातः प्राप्तो भवति तथा च शब्दात् क्षिप्रमेव प्रनष्टस्य लब्धिं करोति ग्रहाणां स्थानादिचेष्टाकालबले जातके उ २
क्तं बलवान्मित्रस्वग्रहोच्चगृह्यतआरम्भसस्वादिनानिष्टशुभाशुभ इत्येतदन्येन ५॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्वास्यात्तत्सौम्यग्रहाणां बुधजीवशुक्रपूर्णचन्द्राणामन्यतमेन दृष्टो युक्तो वा यो भावः स्यात्तद्भवेत्तस्यापि वृद्धिर्वक्तव्या पापैरेवमिति एवमनेन
प्रकारेण पापैः पापग्रहैः रविभौमशनैश्चरक्षीणचन्द्राणामन्यतमेन यो यो भावो युतो दृष्टो वा तस्य तस्यास्ति हानिः अपरञ्च यो विज्ञातव्
वक्तव्यः किं चेति तदर्थमाह पृच्छतो जायते पृच्छासमये नराणां जन्मतो जायमानानां वा तथोक्तं स्यात् जातके च पुष्णन्ति शुभान्
भावान्मूर्त्यादीन् घ्नन्ति संस्थिताः पापाः सौम्याः षष्ठेऽरिघ्नाः सर्वे नेष्टा व्ययाष्टमगाः इति जन्माधाने प्रश्नकाले वेति ३ अधुना प्रश्नस
मये लाभालाभशुभाशुभज्ञानार्थमाह सौम्य इति सौम्ये विलग्ने शुभग्रहाणां बुधगुरुसितपूर्णचन्द्राणामन्यतमे विलग्ने स्थि

सौम्ये विलग्ने यदि वा स्ववर्गे शीर्षोदये सिद्धिमुपैति कार्यम् अतो विपर्य्यस्तमसिद्धिहेतुं कृच्छ्रेण संसिद्धिकरं विमिश्रं ४

ते यदि सौम्यस्य वर्गे स्थिते तत्कालं विलग्नमात्रे ग्रहहोराद्रेष्काणनवांशद्वादशांशत्रिंशांशभेदश्च षड्वर्गः अतीत
न्यो ग्रहस्य यो यस्य राशिर्निर्दिष्टव्यः वर्गलक्षणमुक्तमेषामन्यतमे विलग्नगते पृच्छुरपि श्रेयसीं सिद्धिं साध्यतामुपैति गच्छति अथवा
शीर्षोदये पृच्छालग्ने सति कार्य्यसिद्धिमुपैति मेषाद्याश्चत्वारः १।२।३।४।९।१० सधन्विमकराः क्षपाबला ज्ञेयाः पृष्ठोदया विमिथुनाः शि
रश्चान्ये ३।५।६।७।८।११।१२। स्तुभयतो मीन इति राशीनां पृष्ठोदयत्वं शीर्षोदयत्वं चोक्तं एतेषां ३।५।६।७।८।११।१२ अन्यतमे यदि वि
लग्ने पृच्छतो भवति तत्कार्य्यसिद्धिः साध्यतामुपैति प्राप्नोति अतो विपर्य्यस्तमिति॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

प. पं. दशमस्थानस्य चरराशियोगाच्च प्रवासः अस्तं सप्तमस्थानं तस्य चरराश्यात्मकत्वात् पापग्रहदर्शनाच्च न प्रवासनिवृत्तिः गृहं प्रविष्टो
२ हिबुके प्रवासी हिबुके चतुर्थस्थाने विदेशस्थो नरः गृहं वेश्मप्रविष्टो न चेति वक्तव्यः चतुर्थस्थाने स्वस्वामियुक्ते शुभग्रहयुक्ते वाग्र
हे प्रविष्टः अन्यथा न प्रविष्टः प्रविष्टस्य यावद्दिनानि व्यतीतानि तावंत्येव गृहप्रविष्टस्य प्रवासितो गमनानि अथवा यावद्भिर्दिनैश्चतु
र्थस्थाने सग्रहो यास्यति तावद्भिरेव प्रवासी गृहं प्रविशति एतस्य दूरं गतस्यागमनमस्मिन्नस्य मालोयोग इति वक्तव्यः २ अधुना
तन्वादीनां द्वादशभावानां शुभाशुभफलमाह यो यो भाव इति तनु १ धन २ सहज ३ सुहृत् ४ सुत ५ रिपु ६ जाया ७ मृत्यु ८ धर्म ९

यो यो भावः स्वामिदृष्टो युतो वा सौम्यैर्वा स्यात्तस्य तस्यास्ति वृद्धिः पापैरेवं तस्य ——— भावस्य हानिर्निर्देष्टा तथा

कर्म १० आय ११ व्ययाः १२ इति लग्नाद्द्वादशभावाः इति भावसंज्ञा उक्ताः तथा कुजशुक्रेन्दुर्कबुधगु १ जायतां प्रच्छतां वा ३
रु कुज जीव सौरि यम गुरवः इति भेशाः राश्याधिपा उक्ताः क्षीणेन्दुर्कयमाराः पापास्तैः संयुक्तः सौम्य इति ग्रहाणां पापसौम्यत्वमुक्तं त
स्या दशमतृतीये नवमे पंचमे चतुर्थाष्टमे कलत्रं च पश्यन्ति पाददृद्ध्या फलानि चैवं प्रयच्छन्ति इति दृष्टिलक्षणमुक्तं तेन पृच्छासमये य राम
कश्चिद्भावस्तन्वादिकः स्वस्वामिना आत्मीयेन नाथेन दृष्टोऽवलोकितः तस्य भावस्य वृद्धिः उपचयोऽस्ति विद्यते अथवा तेनैव स्वामिना यु २
तः संयुतस्तस्यापि वृद्धिरस्ति सौम्यैः ॥ ॥

प. पं. दशमस्थानस्य चरराशियोगाच्च प्रवासः अस्तं सप्तमस्थानं तस्य चरराश्यात्मकत्वात् पापग्रहदर्शनाच्च न प्रवासनिवृत्तिः गृहं प्रविष्टो
२ हिबुके प्रवासी हिबुके चतुर्थस्थाने विदेशस्थो नरः गृहं वेश्म प्रविष्टो न चेति वक्तव्यः चतुर्थस्थाने स्वस्वामियुक्ते शुभग्रहयुक्ते वा ग्र
हे प्रविष्टः अन्यथा न प्रविष्टः प्रविष्टस्य यावद्दिनानि व्यतीतानि तावंत्येव गृहप्रविष्टस्य प्रवासिनो गमनानि अथवा यावद्भिर्दिनैश्चतु
र्थस्थाने सग्रहो यास्यति तावद्भिरेव प्रवासी गृहं प्रविशति एतस्य दूरं गतस्यागमनमित्यस्मिन्नप्यमालो योगे इति वक्तव्यः २ अधुना
तन्वादीनां द्वादशभावानां शुभाशुभफलमाह यो यो भाव इति तनु १ धन २ सहज ३ सुहृत् ४ सुत ५ रिपु ६ जाया ७ मृत्यु ८ धर्म ९

यो यो भावः स्वामिदृष्टो युतो वा सौम्यैर्वा स्यात्तस्य तस्यास्ति वृद्धिः पापैरेवं तस्य ——— भावस्य हानिर्निर्देष्टा तथा

कर्म १० आय ११ व्ययाः १२ इति लग्नाद्द्वादशभावाः इति भावसंज्ञा उक्ताः तथा कुजशुक्रेंदुर्कज्ञगु १ जायतो प्रच्छतो वा ३
रुकुज जीवसौरियमगुरवः इति मेषाः राश्याधिपा उक्ताः सीलोन्दुर्कयमाराः पापास्तैस्संयुक्तः सौम्य इति ग्रहाणां पापसौम्यत्वमुक्तं त
स्या दशमतृतीये नवमे पञ्चमे चतुर्थाष्टमे कलत्रं च पश्यन्ति पाद वृद्ध्या फलानि चैवं प्रयच्छन्ति इति दृष्टिलक्षणमुक्तं तेन एच्छासमयेय राम
कश्चिद्भावस्तन्वादिकः स्वस्वामिना आत्मीयेन नाथेन दृष्टो वलोकितः तस्य भावस्य वृद्धिः उपचयोस्ति विद्यते अथवा तेनैव स्वामिना यु २
तः संयुतस्तस्यापि वृद्धिरस्ति सौम्यैः ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥श्रीकाशीजीमेंमहल्लाहउदकटोरानिलोकनाथकेफाटककेभीतररामदाससावकेमकान
मेसूर्यप्रभाकरछापाखानेमेंहजारीलालगनेसप्रसादकेद्वारांषटपञ्चासिकाछापागयालि
खामहेसपाढेछापनेवालारामफल जिस्कोलेनाहोयसोचांदनीचौकमेंकुंजगलीकेपश्चिम
फाटककेपासहजारीलालगनेसप्रसादकेदुकानपरमिलैगा॥सं॰१९३५वै॰व॰२शुक्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

प·पं श्रीगणेशाय नमः॥ केशाजार्कनिशाकरक्षितिजविज्जीवास्फुजित्सूर्यजान् विघ्नेशं स्वगुरुं प्रणम्य शिरसा देवीं च वागीश्वरीं प्रश्नज्ञानविधौ
१ वराहमिहिरापत्यस्य तत्कृतिं लोकानां हितकाम्यया द्विजवरः श्रीकांकरो नुतनुते ॥ १ कानीह शास्त्रे सम्बन्धाभिधेयप्रयोजनानि भवन्ती
त्युच्यते आप्तस्यादिविनिसृतमिदं वेदाङ्गमिति सम्बन्धः लग्नहोराद्रेष्काणनवांशकादिना ग्रहस्थानदर्शनेन च गमागमं जयपराज
यलाभालाभहतनष्टादिपरिज्ञानमभिधेयं सर्वत्र शुभाशुभकथनादिह लोके प्रसिद्धिरिह प्रयोजनं किमेभिरुक्तैरित्यत्रोच्यते सिद्धिः श्रो
तृप्रवृत्तीमां सम्बन्धकथनाद्यतः तस्मात्सर्वेषु शास्त्रेषु सम्बन्धः पूर्वमुच्यते सर्वस्यैव हि शास्त्रस्य कर्मणो वापि कस्यचित् यावत्प्रयोज
नं नोक्तं तावत्तेन न गृह्यत इति कस्यास्मिन् शास्त्रेऽधिकार उच्यते द्विजस्यैव यतस्तेन षडङ्गो वेदोऽध्येतव्यो ज्ञातव्यश्च कान्यङ्गानीत्युच्य
ते शिक्षा कल्पो व्याकरणं निरुक्तं ज्योतिषं तथा छन्दसां लक्षणं चैव षडङ्गो वेद उच्यते सनामयमाचारः पश्चाच्छास्त्रप्रारम्भे स्वाभिमतदेव
तानमस्कारं कुर्वन्ति तदयमपि काचार्य्यो द्विजवरवराहमिहिरस्यात्मजः पृथुयशाः संक्षिप्तां प्रश्नविद्यां स्वसूक्तैः कर्तुकामः आदावेव भ
गवत्सूर्य्यस्य नमस्कारं स्वनामख्यापनं चाचार्य्य आह प्रणिपत्येति वराहमिहिराख्यस्यात्मजेन पुत्रेण पृथुयशाः इत्यभिधानं यस्य तेन र
विं सूर्य्यं मूर्ध्ना शिरसा प्रणिपत्य नमस्कृत्य प्रश्ने प्रश्नविषये इयं प्रश्नविद्या कृता रचिता कीदृशी अर्थगहना अर्थाभिधेयं गहनं गम्भीरं य रा·म·
स्याः किमर्थं परार्थमुद्दिश्य परेषामन्येषां लोकानामर्थं हितमुद्दिश्याभिधाय कीदृशेन पृथुयशसा सद्यशसा सत् शोभनं यशः कीर्तिर्यस्य तेन १

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मूतेनविद्याप्रोर्याद्रिगुणसंयुक्तेनेत्यर्थः १ अधुनालग्नचतुर्थसप्तमदशमानांचतुर्णांस्थानानांविचारमाह च्युतिरिति च्यवनंच्युतिः विलग्ना
त् च्युतिर्ज्ञेया प्रष्टा पृच्छति अमुकस्यानाम्नेच्युतिर्भवतिनवेत्येतल्लग्नाज्ज्ञेयं हिबुका चतुर्थस्थानाद्गृहसुहृत्सुखानांवृद्धिर्ज्ञेया मध्यमं
दशमस्थानंतस्मात्प्रवासोज्ञेयः प्रवसनंप्रवासः अन्यदेशादिगमनं अस्तमयात्सप्तमस्थानान्निवृत्तिः प्रवासनिवर्तनंकथमेतदुच्य
तेचरस्थिरद्विस्वभावात्मकेन यदुक्तंप्रश्नविलग्नकालात् प्रश्नः पृच्छाप्रश्नस्यविलग्नंतस्यकालः समयस्तस्मात् चरराशौलग्नगते

श्रीगणेशायनमः प्रणिपत्यरविंमूर्ध्नावराहमिहिरात्मजेनसद्यशसा प्रश्नेकृतार्थगहनापरार्थमुद्दिश्यपृ
थुयशसा १ च्युतिर्विलग्नाद्धिबुकाच्चवृद्धिर्मध्यात्प्रवासोस्तमयान्निवृत्तिः वाच्यंग्रहैः प्रश्नविलग्नकालाद्गृ
हंप्रविष्टोहिबुकेप्रवासी २॥ १९ स्वामिनायुक्तेदृष्टेवाशुभग्रहाणामन्यतमेनवायुते दृष्टेपरिशिष्टगृहसंयोगदर्शनर
हितेच्युतिर्नभवति अन्यथाभवत्येवयत्उक्तंवाच्यंग्रहैः कारणभूतैः वाच्यंसर्वमेवतत् पूर्वयत्स्थिरराशौग्रहदर्शनयोगरहितेपि
नभवत्येवयावतावत्पश्यतिवृषसिंहवृश्चिककर्कटैः विद्धिस्थानंगमागमौनस्तःइतिनयाद्विस्वभावेभवतिवानवास्वामिशुभग्रहदर्श
नाधिक्यात् पापानामल्पकत्वाच्चनभवति अन्यथाभवत्येव एवंचतुर्थस्थानस्यसामान्यतया शुभग्रहस्वामिदर्शनयोगात् गृहादी
नांवृद्धिः अन्यथाअपचयः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

प.पं. दशमस्थानस्य चरराशियोगाच्च प्रवासः अस्तंसप्तमस्थानं तस्य चरराश्यात्मकत्वात् पापग्रहदर्शनाच्च न प्रवासनिवृत्तिः गृहं प्रविष्टो
२ हिबुके प्रवासी हिबुके चतुर्थस्थाने विदेशस्थो नरः गृहं वेश्म प्रविष्टो न चेति वक्तव्यः चतुर्थस्थाने स्वस्वामियुक्ते शुभग्रहयुक्ते वाग्र
हे प्रविष्टः अन्यथा न प्रविष्टः प्रविष्टस्य यावद्दिनानि व्यतीतानि तावंत्येव गृहप्रविष्टस्य प्रवासिनो गमनानि अथवा यावद्भिर्दिनैश्चतु
र्थस्थाने सग्रहो यास्यति तावद्भिरेव प्रवासी गृहं प्रविशति एतस्य दूरं गतस्यागमनमित्यस्मिन्व्हयमालोयोगे इति वक्तव्यः २ अधुना
तन्वादीनां द्वादशभावानां शुभाशुभफलमाह योयोभाव इति तनु १ धन २ सहज ३ सुहृत् ४ सुत ५ रिपु ६ जाया ७ मृत्यु ८ धर्म ९

योयोभावः स्वामिदृष्टो युतो वा सौम्यैर्वा स्यात्तस्य तस्यास्ति वृद्धिः पापैरेवं तस्य —— भावस्य हानिर्निर्दिष्टा तनया
जायते प्रच्छकानां वा ३

कर्म १० आय ११ व्ययाः १२ इति लग्नाद्द्वादशभावाः इति भावसंज्ञा उक्ताः तथा कुजशुक्रेंदुर्कज्ञगु
रु कुज जीव सौरि यम गुरवः इति मेषाः राश्यधिपा उक्ताः सीतेन्दुर्कयमाराः पापास्तैः संयुक्तः सौम्य इति ग्रहाणां पापसौम्यत्वमुक्तं त
त्पादशमतृतीये नवमे पञ्चमे चतुर्थाष्टमे कलत्रे च पश्यन्ति पादवृद्ध्या फलानि चैवं प्रयच्छन्ति इति दृष्टिलक्षणमुक्तं तेन एतच्छ्लोकसमन्वयः राम
कश्चिद्भावस्तन्वादिकः स्वस्वामिना आत्मीयेन नाथेन दृष्टोऽवलोकितः तस्य भावस्य वृद्धिः उपचयोऽस्ति विद्यते अथवा तेनैव स्वामिनायु २
तः संयुक्तस्तस्यापि वृद्धिरस्ति सौम्यैः ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

[illegible] ७८ मिश्र ८१ [illegible] अनध्याय १०१ [illegible] १०७ गोचर १०८ संक्रान्ति १११

४०४५

अथमुहूर्तमार्तंडसटीकप्रारभ्यते

४०४५

आदाय ग्रंथो यं रचितो
चरसंक्रांतिकथनम
सम्यग्ज्ञानान्मोक्षावा
प्तिप्रवृत्तीनां संबंधकथ
नवत् सर्वस्यैवाहि
जस्यैव वेदांगत्वात्
परमंपवित्रं योज्यो
त्वेणसर्वारंभेषु
मारभ्यमंगलमाच
रतदेवतानमस्

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रीगणेशायनमः अविघ्नमस्तु मार्तंडोवतुवाचंनःपादैर्जाड्यतमोहरः वृत्तबद्धतनुः सेव्योभीष्टदोविश्वलोचनः १ अ
तत्रप्रथमंसूर्यपक्षे मार्तंडः श्रीसूर्यः नोऽस्माकं वाचं अवतु रक्षतु किंलक्षणो मार्तंडः वृत्तबद्धतनुः वृत्तेमंडलेब
स्यसतथा तथाचस्मृतौ सशंखचक्रं रविमंडलेस्थितं कुशेशयाक्रांतमनंतमच्युतमित्यादि श्रुतिरपि यएषएत
लेपुरुषः सोग्निरित्यादि पुनः किंलक्षणः पादैः किरणैः जाड्यतमोहरः जाड्यंपातकं शीतंवातमोंधकारस्तत्हरतीतित
सेव्यः सेवितुंयोग्यः सेव्यः अभीष्टफलदातृत्वात् पु० अभीष्टदः सेवितः सन्नभीष्टार्थदायीत्यर्थः पुनः कथंभूतः विश्वलो
लोच्यते अनेनेतिविश्वलोचनः लोकचक्षुर्ग्रहेश्वरइत्यादित्यहृदयेउक्तत्वात् प्रकाशकत्वात् अथग्रंथपक्षे मार्तंडःमुहूर्त
वाचं अवतु किंल० वृत्तबद्धतनुः वृत्तानिप्रहर्षिणीशार्दूलविक्रीडितानितैर्निबद्धातनुर्यस्यसतथा पु० पादैर्जाड्यतमोहरः प
पैः जाड्यंमूर्खत्वंतदेवतमः तद्धरतीतितथा पु० सेव्यः निरंतरंपठनीयइत्यर्थः पु० अभीष्टदः यथोक्तमुहूर्तव्युत्पत्तिकरणादभीष्ट
त्यर्थः पु० विश्वलोचनः समयप्रकाशकत्वात् १ कुर्वेमुहूर्तमार्तंडटीकांमार्तंडवल्लभाम् इयमाकल्पमेतेनदिव्याद्भासास्यवंशमा
तावत्संबंधाधिकारिप्रयोजनान्युच्यंते आब्रह्मादिविनिःसृतमिदंवेदांगमितिसंबंधः उक्तंचनारदमुनिनास्वसं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मलंचक्षुर्ज्योतिः शास्त्रमनुत्तमम् अस्यशास्त्रस्य संबंधोवेदांगमिति धातृतइति अत्राप्युक्तम् पूर्ववाक्यार्थमादायग्रंथोयंरचितो
युरिति त्याज्यनक्षत्राद्यृतुलग्नगोचरंगर्भाधानादिसंस्कारविवाहाग्न्याधानवास्तुयात्रामिश्रानध्यायपल्लीग्रहगोचरसंक्रांतिकथनम
भिधेयम् तथाचनारदः अभिधेयंचजगतः शुभाशुभनिरूपणमिति अस्यप्रयोजनंमुहूर्तैर्नानाकार्यसाधनं अस्यसम्यग्ज्ञानान्मोक्षावा
प्तिरितिवा किमेभिरुक्तैरित्यत्रोच्यते नृणांसंबंधाभिधेयप्रयोजनकथनात् शास्त्रेप्रवृत्तिर्जायते उक्तंचसिद्धैः श्रोतृप्रवृत्तीनांसंबंधकथ
नाद्यतः तस्मात्सर्वेषुशास्त्रेषुसंबंधः पूर्वमुच्यते किमेवात्राभिधेयंस्यादितिपृष्टस्तुकेनचित् यदिनप्रोच्यतेतस्मै फलशून्यंतुतद्भवेत् सर्वस्यैवहि
शास्त्रस्यकर्मणोवापिकस्यचित् यावत्प्रयोजनंनोक्तंतावत्केननगृह्यतइति इहशास्त्रेकस्याधिकारइतिप्रोच्यते द्विजस्यैववेदांगत्वात्
तःषडंगोवेदोह्या द्विजैरेवाध्ययनीयोज्ञातव्यश्च तथाचोक्तंभास्करीयसिद्धांतशिरोमणौ तस्माद्द्विजैरध्ययनीयमेतत्पुण्यंरहस्यंपरमंपवित्रं योज्यो
यंवेत्तिनरः सम्यक्धर्मार्थमोक्षाल्लभतेयशश्चेति शिष्टास्तावच्छास्त्रारंभे सर्वारंभाहिदोषेणधूमेनाग्निरिवावृत्ताइति शास्त्रेणसर्वारंभेषु
यमाप्नोत्सत्यांधर्मेणपापमपनुदतीति श्रुतिसिद्धप्रयोजमास्थाय स्वस्तिनइंद्रोवृद्धश्रवाइति श्रौतलिंगाच्चग्रंथस्यनिष्प्रत्यूहपरिसमाप्त्यर्थंमंगलमाच
तस्मान्माध्यंदिनीयाब्राह्मणानारायणानारायणश्चावाक्षमतिः ज्योतिःशास्त्रसंहितास्कंधंचिकीर्षुरेषप्रत्यूहोपशांतये अभिमतदेवतानमस्

मु·पं·
२

मु·मा·
२

क्ष्यणमंगलपूर्वकंग्रंथकरणप्रतिज्ञांप्रहर्षिण्याह सिंदूरोल्लसितमिति सिंदूरेणउल्लसितंशोभायमानंइभेंद्रवक्त्रंगजाननं अंबांसरस्वत
विष्णुंप्रसिद्धं वियतिचरान्ग्रहान् गुरून्निजगुरून्शास्त्रोपदेष्टॄन्प्रणम्यनमस्कृत्वा अहंनारायणोमुहूर्तमार्तंडनामग्रंथंतनोमि विस्तारयामि किं
प्रसिद्धो कार्यसाधनाय पुनः किमर्थम् विबुधमुदे पंडितहर्षाय हर्षकारणंविशेषणद्वारेणाह किंलक्षणंमुहूर्तमार्तंडं लघुं अतिशयेनाल
अल्पेबह्वर्थाभावशंकांविशेषणद्वारापरिहरति पुनः०बह्वर्थं अर्थबहुलं अल्पग्रंथेबह्वर्थेदुर्बोधशंकांपरिहरति पु० स्फुगमंमकटार्थ
मिति १ अथनानामुहूर्तान्विवक्षुस्तावच्छुभकर्मणित्याज्यांस्त्रिभिःशार्दूलविक्रीडितैराह यामार्धमिति यामार्धादिकंशुभेशुभकर्म-
सिंदूरोल्लसितमिभेंद्रवक्त्रमंबांश्रीविष्णुंवियतिचरान्गुरून्प्रणम्य बह्वर्थंविबुधमुदेलघुमुहूर्तमार्तंडंस्फुगमहं तनोमिसि
णिसत्यजेत् इति अंतिमश्लोकेनान्वयः यामार्द्धंकुलिकोवक्ष्यमाणलक्षणो दिनार्द्धंनामयत्रतिथिःसूर्योदयात्षष्टिघटिकाभवति
ष्ये १ सैवान्यस्मिन्दिनेदृश्यतेसादिनार्द्धः अवमः प्रसिद्धः पारिघंप्रागदलपरिघयोगस्यपूर्वार्द्धं विष्टिर्भद्रावक्ष्यमाणा वैधृतियोगः पातोव्य
तीपातः संक्रमंसूर्यादीनांराशिसंक्रमणम् सर्वेषांग्रहाणांसंक्रमणेत्याज्यघटिका अग्रेवक्ष्यमाणाः गंडांतंत्रिविधंवक्ष्यमाणम् एकार्गलोवक्ष्य
माणः कृष्णानंगचतुर्दशीं कृष्णात्रयोदश्याद्यप्रतिपदंतम् चंद्रस्यक्षीणत्वात् केचित्द्वादश्यादिसार्द्धदिनपंचकंत्यज्यते कृष्णोचांत्यत्रिकंके

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मध्यमोऽयंपक्षोऽङ्गीकृतः कृष्णानंगचतुर्दिनमिति रविशशिक्रांत्योः समत्वम् सूर्यचंद्रमसोः क्रांतिसाम्यंगणितगम्यम् तथापितस्यावलोक
नंकस्मिन्दिनेकर्तव्यमित्यग्रेवक्ष्यति खलोहोरापापग्रहहोराम् रात्रिदिनार्द्धकेदिनार्धरात्र्यर्धंच उक्तंग्रंथांतरे मूर्तः कालोनिवसतिमहानिशायां
चादिनदलेयस्मात् दशापूर्वंदशापरतस्तस्माद्वर्ज्यानिचपलानीति क्षयदिनंपित्रोः माताचपिताचपितरौतयोःपित्रोः क्षयदिनंश्राद्धदिनमित्यर्थः
जनन्यार्तवंमातुःरजस्वलात्वम् २ मासाद्यमिति मासाद्यंजनिसंभवंजनिरुत्पत्तिः तत्रसंभवोयस्य एवंविधंमासाद्यंमासप्रभृति जन्ममास

यामार्धंकुलिकंदिनार्द्धंमवमंपूर्वंदलंपारिघंविष्टिवैधृतिपातसंक्रमगणंगंडांतमेकार्गलम् कृष्णानंगचतुर्दिनंरविशशिक्रांत्योः
समत्वंखलांहोरांरात्रिंदिनार्धकेक्षयदिनंपित्रोर्जनन्यार्तवम् २ मासाद्यंजनिसंभवंग्रहणभंचंडायुधंदुःक्षणंज्येष्ठपूर्वंभ
वस्यपापयुगितेष्ण्यक्षाणिविष्टंचभवम् जन्मतिथिजन्मनक्षत्रादि ग्रहणभंग्रहणनक्षत्रंचंडायुधंवक्ष्यमाणं दुःक्षणोदुर्मुहूर्तोवक्ष्य

माणः तत्र ज्येष्ठंपूर्वभवस्यप्रथमजातापत्यस्यज्येष्ठमासं पापयुगितेष्ण्यर्क्षाणि पापाःपापःग्रहाः वक्ष्यमाणास्तेषामन्यतमेनयुक्तमुक्तं इतंगतं ए
ष्यंपुरस्थितं एतानिऋक्षाणिनक्षत्राणि विष्टंचपंचभिर्द्वन्नक्षत्रंवक्ष्यमाणलक्षणम् ऊनास्याधिकमासकौ क्षयमासाधिमासौवक्ष्यमाणलक्षणौ युतिपुति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

व्या॰शूवगंडातिषुत्र्यं ३का ९र्थाः ५क॰ ९रस ६र्तु ६पूर्वघटिकाः विष्कंभः व्याव्याघातः शूशूलः ववज्रः गंडः प्रसिद्धः अतिगंडः एषुयोगेषु क्रमेणाद्यं कार्थाकरसर्तुसंख्याकाः पूर्वघटिकाः प्रथमघटिकाः तद्यथा विष्कंभेतिस्रः व्याघातेअंकाः नव शूलेअर्थाः पंच वज्रेअंकाः नव गंडेरसाः षट्अ तिगंडेऋतवः षड् ति भानांविषाख्याघटीः भानांअश्विन्यादीनांनक्षत्राणांविषाख्याघटीर्वक्ष्यमाणलक्षणाः ६॥३॥ लत्तेति लत्तापंचकपापव र्गएतत्सर्वंवक्ष्यमाणंअशुभंचंद्रंवक्ष्यमाणंगोचरप्रकरणेवेधंदशारिष्टकंजातकशास्त्रगम्यम् जन्मेशोज्यसितास्तं जन्मेशोराशिस्वामी इज्योगु

ऊनाख्याधिकमासकोयुतिषु विव्याशूवगंडातिषुत्र्यंकार्थाकरसर्तुपूर्वघटिकाभानांविषाख्याघटीः ३ लत्तापंचकपापवर्ग मशुभंचंद्रंदशारिष्टकंजन्मेशोज्यसितास्तमंगशाशिनोः क्रूरोद्भवांकर्तरीम् रिष्टंगोचरसंभवंग्रहजन्मांतो द्भवंसूतकंदु श्चिक्यानिमनोविभंगमपिचव्याधिंशुभेसंत्यजेत् ४

रुः सितः शुक्रः एषांअस्तगमनंरविलुप्तकिरणत्वं अंगशाशिनोः क्रूरोद्भवां कर्तरीम् अंगलग्नं शशीचंद्रः तयोः क्रूरोद्भवांक्रूरग्रहजनितांकर्तरींवक्ष्यमाणलक्षणाम् रिष्टंगोचरसंभवं गोचरेदुष्टग्रहाधिक्यं गोचरंवक्ष्यमाणं ग्रहजनिभांतोद्भवंसूतकं ग्रहोग्रहणं जनिर्जन्म भांतोमरणं एभ्यः उद्भूतंसूतकं ग्रहणसूतकंजन्मसूतकंमृतसूतकमिति तेषुग्रहणसूतकंवक्ष्यमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

णम् दुश्चिज्ञानिकार्यारंभसमयेक्षुतदुर्वचनश्रवणादीनि मनोविभंगंअंतःकरणस्यअप्रवर्तनं व्याधिर्ज्वरः तमपि रोगः पापाज्ज्वरोव्याधिर्वि
कारोदुःखमामयइतिवाग्भट्टः ज्वरितस्यमंगलनकुर्यादित्यर्थः तथाचोक्तंज्योतिःप्रकाशे जन्माधिपविलग्नेशचंद्रभार्गवमंत्रिणा विरश्मित्वंजन्ममा
सोजन्मभंजन्मवासरः दुर्निमित्तंमनोभंगः क्षयमासाधिमासकौ मृतजातकयोश्चैवसूतकंग्रहणस्यच ज्वरोत्पत्तिरुजोमातुःपित्रोःक्षयदिनंतथा गंडांतत्रि
तयंकालःसंधिभंस्यातियेस्तनोः क्रांतिपातोव्यतीपातोवैधृतिःपरिघार्धकं भानोःसंक्रांतिभोगश्चकुलिकश्चार्धयामकः क्रूरेमुक्तंयुतंभोग्यंसराहुश्चि
शिवधूमितं धिष्ण्यंग्रहणगंपापौर्विद्धंसौम्येश्चपादतः विष्टिःक्रूरयुतंलग्नंलग्नेशोरिपुमृत्युगः जन्मतोदुःस्थितश्चंद्रोलग्नस्थोनिधनोपगः जन्मभाज्ज
न्मलग्नाच्चलग्नलग्नांशकाष्टमौ पापयोर्मध्यगंलग्नंक्षीणेंदुःकुनवांशकः क्रूरवारपापहोरादुष्टयोगाग्रहोद्भवाः तिथिवृद्धिःक्षयोभानांनाडिका-
विषसंज्ञिताः एतेदोषासमाख्याताःशुभकर्मणिगर्हिताः दशारिष्टोद्भवाश्चान्येगोचरोत्थास्तथापरे लत्तिकागलचंडाख्यकालवेलाश्चपंचकम् मृ
त्युयोगोपग्रहाद्याःस्वेस्वेदेशेतुनिंदिताइति ४ अथोपग्रहांतर्वर्तिदोषांतरंवृत्तार्धेनाह नोकुर्यादिति रविभादिसूर्याधिष्ठितनक्षत्रादिभगंदृश्यंते
मितानियानिनक्षत्राणितेभ्योयुग्मेषु एतदुक्तंभवति सप्तमाष्टमयोःचतुर्दशपंचदशयोःअष्टादशैकोनविंशयोरिति तथापंचाशयोःरविनक्षत्रात्
पंचमदशमयोःतथास्वर्गास्तंचरक्ष एकविंशात्संचरक्षनक्षत्रेषुः २१।२२।२३।२४।२५ शोभनानिकर्माणिनोकुर्यात् एषुउग्रशस्त्रघातादिकंतनुयात्-

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु. मा.
४

फ्न्‌ फ्न्‌ग्नी विस्तारयेत् कुर्यादित्यर्थः उक्तंच विद्युत्पंचमभोक्षितेश्चचलनंस्यात्सप्तमेसूर्यभाच्छूलंचाष्टमभेशनिश्चदशमेकेतुस्तथाष्टादशे दंडः पंचदशे १०
चतुर्दश इहप्रोक्तोनिपातोबुधैरुल्काकालविदांगणैर्निगदितानैकोनविंशकंभादिति देवज्ञवल्लभेपि क्रमशोमोहनिर्घातमूकंपावज्रएवच पारिवे
षस्त्रविज्ञेयानक्षत्रादेकविंशतेः एतेषिष्ठुसमेतेषुकुर्यात्कर्मनशोभनं दहनाख्यविषैः साध्यंयतत्सिद्धिमुपैति चेति अन्यानपिदोषानग्रेप्रसं
गतोवक्ष्यामि अथास्मिन्ग्रंथेमासादीनांसंज्ञालोकसिद्धाज्ञेयाइति तथापुनरुक्तिनिर्दूषणंवृत्तार्द्धेनाह मासर्त्वयनेति मासाश्चैत्रादयः

नोकुर्याद्वविभादगेंद्रध्रुतितोयुग्मेषुपंचाशयोस्वर्गास्यंचसप्तशोभनानितनुयाद्देष्ष्टग्रराश्यादिकम् मासर्त्वायनवारयोगतिथिभा
दीनांचसिद्धाभिधाज्ञातव्याः पुनरुक्तिरस्तिकुहचित्सातस्मृतिप्राप्तये ५ इतिश्रीमदनंताख्यचातुर्मास्ययाजिपुत्रनारायणवि
रचितेमुहूर्तमार्तंडेत्याज्यप्रकरणम् १ ऋतवोवसंतादयः अयनेदक्षिणोत्तरे वाराः सूर्यादयः योगाविष्कंभादयः तिथयः प्रतिपदाद
यः भान्यश्विन्यादीनि इत्यादीनांकरणराशिभावादीनांसिद्धाभिधाः शास्त्रांतरसिद्धाः संज्ञाः ज्ञातव्याः तथाइहास्मिन्ग्रंथेकुहचित्क्वचित्पुन
रुक्तिर्वर्ततेसातस्यदूरांतरितस्यस्मृतिप्राप्तयेस्मरणार्थेतिनदोषः ५ इतिस्वोक्तमुहूर्तमार्तंडटीकायांमार्तंडवल्लभायांत्याज्यप्रकरणम् १ ७

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथसाधारणनक्षत्रप्रकरणंविवक्षुरादौनक्षत्रदेवताः वृत्तेनैकेनाह अस्मिन्प्रकरणेसर्वाणिशार्दूलविक्रीडितानि भेशाइति अश्विन्याःस
काशात्क्रमेणभेशाबुधैः प्रोक्ताइत्यन्वयः भानांनक्षत्राणामीशाः स्वामिनः दस्रौअश्विन्याः यमोभरण्याःअग्निःकृत्तिकायाःकोब्रह्मारोहि
ण्याः इंदुर्मृगस्य गिरिशोमहादेवःआर्द्रायाःअदितिःपुनर्वसोःअंगिराःगुरुःपुष्यस्य पन्नगाःसर्पाः आश्लेषायाःकव्यभुजःपितरःमघायाः

भेशादस्रयमाग्निकंदुगिरिशाःप्रोक्ताअदित्यंगिराःसर्पाःकव्यभुजोभगोर्यमरविस्त्वष्टासमीरःक्रमात् इंद्राग्निस्त्व
थमित्रइंद्रनिर्ऋतिनीरंबुविश्वेविधिर्वैकुंठोवसुपाशयजैकचरणाहिर्बुध्न्यपूषाभिधाः १

भगःपूर्वाफाल्गुन्याःअर्यमा
उत्तराफाल्गुन्याःरविर्हस्तस्य त्वष्टाचित्रायाः समीरणोवायुःस्वात्याःइंद्राग्नीदेवताद्वयंविशाखायाः मित्रोअनुराधायाः इंद्रोज्येष्ठायाः
निर्ऋतिःराक्षसोमूलस्य नीरंजलंपूर्वाषाढायाःविश्वेउत्तराषाढायाःविधिर्ब्रह्माऽभिजितः वैकुंठोविष्णुःश्रवणस्यवसवोधनिष्ठायाःपा
शीवरुणःशततारकायाःअजैकचरणःपूर्वाभाद्रपदायाःअहिर्बुध्न्यउत्तराभाद्रपदायाः पूषारेवत्याः देवताप्रयोजनंनक्षत्रज्ञानार्थम् शांतिकादौ
यजनार्थञ्च १ ६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथनक्षत्राणांस्थिरत्वादिसंज्ञामाह ब्राह्मंरोहिणी किंलक्षणंब्राह्मम् त्र्युत्तरयुक् तिसृणांउत्तराणांसमाहारस्त्र्युत्तरम् तेनयुक्युक्तं ध्रुवं स्थिरमितिद्व्यभिधानंमुनीन्द्रैः स्मृतमित्यन्वयः अथोपूर्वामघायाम्यभपूर्वात्रयंमघाभरणीतिपंचकम् क्रूरोग्रक्रूरंउग्रंचोक्तम् श्रवणत्रयादितियुतास्वाती श्रवणधनिष्ठाशततारकाः अदितिःपुनर्वसुः एभिः सहितास्वाती चराख्याचलाचोक्ता श्रवणत्रयादिपंचकंचराख्यंच

ब्राह्मंत्र्युत्तरयुक्ध्रुवंस्थिरमथोपूर्वामघायाम्यभंक्रूरोग्रंश्रवणत्रयादितियुतास्वातीचराख्याचला दस्त्रार्काभिजिदीज्यभंल घुतथाक्षिप्रंचमैत्रांतिमेंदुत्वाष्ट्रंमृदुमैत्रमग्निभाविशाभिम्रंचसाधारणे २ मूलार्द्रेंद्रशिवंचदारुणमदस्तीक्ष्णंमुनीन्द्रैः स्मृतंसंज्ञातुल्यमिहाचरंतिसुधियःकार्याहिसंसिद्धये

लंप्रोक्तमित्यर्थः दस्त्रार्काभिजिदीज्यभं दस्त्रोअश्विनी अर्कोहस्तःअभिजिद्वृष्यमाणल क्षणः ईज्योगुरुस्तस्यभंपुष्यइतिचतुष्टयंलघुतथाक्षिप्रंप्रोक्तं मैत्रांतिमेंदुत्वाष्ट्रं मैत्रंअनुराधा अंतिमंरेवती इंदुर्मृगः त्वाष्ट्रंचित्रा एतच्चतु ष्टयंमृदुतथामैत्रंप्रोक्तं अग्निभाविशे अग्निभंकृत्तिका विशाविशाखा एतेद्वेमिश्रेसाधारणेप्रोक्ते २ मूलप्रसिद्धं आहिरश्लेषा इंद्रोज्ये ष्ठा शिवःआर्द्रा एतच्चतुष्टयंदारुणं अदः इन्दंतीक्ष्णंचोक्तं इहएषुध्रुवादिसंज्ञेषुनक्षत्रेषुसंज्ञातुल्यंकार्यम् सुधियःपंडिताःआचरंतिकि ५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गर्थसंसिद्ध्ये एतदुक्तंभवति स्थिरनक्षत्रेषुस्थिरंस्तंभप्रतिष्ठादिकं चरेच्चरमित्यादिकुर्वतीतिस्पष्टम् अत्रसमानार्थसंज्ञाद्वयकरणंकाविलंबंध नार्थम् अत्रप्रसंगेनसूर्यादीनामपिस्थिरादिसंज्ञासौम्यपापत्वंचवृत्तार्द्धेनाह सूर्याद्याइत्यादि सूर्यस्थिरः चंद्रश्चंचलः भौमःउग्रः बुधःमिलि तोमिश्रःगुरुःक्षिप्रःशुक्रोमृदुः शनिर्दारुणः अथपापसौम्यान्ग्रहानाह क्षीणेति क्षीणेंदुः कृष्णाष्टम्यूर्ध्वंप्रतिपत्पर्यंतंक्षीणः अर्कःसूर्यः यमः

सूर्याद्याःस्थिरश्चंचलोग्रोमिलिताःक्षिप्रोमृदुर्दारुणः क्षीणेंद्वर्कयमाररहुशिखिनःपापाबुधस्तैर्युतः ३ अन्हःस्युःशिवसार्पमित्र पितरोवः स्वंबुविश्वोभिजित्कंद्रेंद्राग्निनिशाचराआपिजलाधीशोर्यमाख्योभगः रात्रेःस्युःस्मरहात्रयोजचरणात्सचाश्विनो योदितिर्जीवोविष्णुरिनात्त्वयस्तिथिलवाःकर्मेषुप्रोक्तंस्मृतम् ४ शनिःआरोभौमःराहुःप्रसिद्धः शिखीकेतुः एतेक्षीणेंद्वादयःपा पाःक्रूराः तैःपापैर्युतोबुधःपापःस्यात् उक्तंचजातकोत्तमे क्षीणेंद्वर्कार्किभौमाःस्युःपापाःसौम्यापितद्युतःराहुकेतूपापतरौपापःपापयुतस्तथेति अर्थादन्येसौम्याः एषांप्रयोजनंक्रूरसौम्यकर्मसाधने ३ अथप्रसंगेननक्षत्रसमाननाम्यान्दिनरात्रिमुहूर्तान्नक्षत्रोक्तकार्यसाधकान्वृत्तेनैके नाह एतेह्नोदिवसस्यतिथि १५ लवाःपंचदशांशाःमुहूर्ताःशिवादयःस्युःप्रथमःशिवःद्वितीयः सर्पः तृतीयोमित्रः चतुर्थःपिता पंचमोवसुः ष

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

धेंबु सप्तमोविश्वे अष्टमोभिजित् नवमोब्रह्मा दशमइंद्रः एकादशइंद्राग्नी द्वादशोनिशाचरः त्रयोदशोजलाधीशोवरुणः चतुर्दश अर्यमा
ग्व्यः पंचदशोभगः अथरात्रेः प्रथमः स्मरहाशिवः अजचरणाख्यः अजचरणाहिर्बुध्न्यपूषा क्राः क्रमेणद्वितीयोजचरणः तृतीयोहिर्बुध्न्यः चतुर्थः पू
षा पंचाश्वितइति आश्वितः पंच दस्रयमाग्निकेदवः पंचमोदस्रः षष्ठोयमः सप्तमोग्निः अष्टमः कः ब्रह्मा नवमः इंदुः अथादितिर्दशमः एकाद
शोजीवः द्वादशोविष्णुः इनाः त्रयः रविस्त्वष्टानिलाः त्रयोदशोरविः चतुर्दशस्त्वष्टा पंचदशोनिलः वायुः प्रयोजनमाह कर्मेषुभोक्तंस्मृतं एषुमुहू
र्तेषुभोक्तंनक्षत्रोक्तंकर्मस्मृतम् मुनींद्रैरित्यध्याहारः एतदुक्तंभवति शिवमुहूर्ते आर्द्रानक्षत्रोक्तम् सार्पमुहूर्तेआश्लेषोक्तम् मित्रमुहूर्ते अ
नुराधोक्तंकर्मकुर्यादित्यादि तदुक्तंरत्नमालायाम् यस्मिन्धिष्ण्येयच्चकर्मोपदिष्टं तद्दैवत्येतन्मुहूर्तेऽपिकार्यमिति लोकेहस्वामिशब्दंसेवके
प्रयुंजानादृश्यंते अतोदेवताशब्दस्तन्नक्षत्रतिथ्यादिषुस्मर्यते तथाविधवृद्धप्रयोगदर्शनाच्च नागोद्वादशनाडीभिर्दिग्पंचदशभिस्त
था भूतोष्टादशनाडीभिर्दूषयन्त्यन्तरांतिथिमिति नागः पंचमी दिग्दशमी भूतश्चतुर्दशीतिवत् ४ इतिस्वोक्तमुहूर्तमार्तंडटीका
यांनक्षत्रप्रकरणम् २ अथगर्भाधानादिसंस्कारप्रकरणंविवक्षुस्तावद्गर्भाधानस्यऋतुसंबंधात्प्रथमंतुफलंस्रग्धरावृत्तेनाह आ
द्यर्तावित्ति तत्रादौमासफलमाह आद्यर्तौप्रथमर्तौपौषशुक्रोजमधुशुचिनभस्याः संतानस्युरित्यन्वयः अर्थाद्भान्तिपरिणामः पौषः प्र

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सिद्धः शुक्रो ज्येष्ठः ऊर्जः कार्तिकः मधुश्चैत्रः शुचिराषाढः नभस्यो भाद्रपदः एते षण्मासाः नष्टफलप्रदाः इत्यर्थः अर्थादन्ये शुभाः तदुक्तं ज्योतिर्निबंधे प्रथमर्त्तौ माघे नारी विधवा भवति ध्रुवम् वैशाखे धनपुत्राढ्या ज्येष्ठे रोगान्विता भवेत् आषाढे च मृतापत्या श्रावणे च धनान्विता भाद्रपदे दुर्भगा च आश्विने च तपस्विनी ऊर्जे ऽल्पायुष्मती नारी मार्गशीर्षे बहुप्रजा पुष्ये तु पुंश्चली नारी माघे पुत्रसमन्विता फाल्गुने श्रीमती साध्वी क्रमान्मासफलं स्मृतमिति योगफलमाह कुयुगिति कुयोगो विष्कंभादिकः योगेषु नवयोगाः दुष्टाः संति विष्कंभादिगंडव्याघातवज्रव्यतीपातपरिघवैधृत

आद्यर्त्तौ पौषशुक्रोर्जमधुशुचिनभस्याः कुयुक्पापवारा रिक्ता मार्कोष्टषष्ठ्यः परगृहकुप्रदेशा त्रिसंध्यापराह्णाः भिश्रोग्रामूलतीक्ष्णा विवरमनरुणाल्पाधिकाङ्गराष्ट्रात्यात्तः पापस्य लग्ननसद्रुण जरन्नीलचित्रांबरं च १

यः एते योगा नशुभा इत्यर्थः अर्थादन्ये शुभाः तदुक्तं आद्यर्त्तौ दुर्भगा नारी विष्कंभे चेद्रजस्वला वंध्या चैवातिगंडे च शूले शूलवती भवेत् गंडे च पुंश्चली नारी व्याघाते चात्मघातिनी वज्रे च स्वैरिणी प्रोक्ता पाते च पतिघातिनी परिघे मृतवंध्या च वैधृतौ पतिमारिणी शेषाः शुभा बहायोगा यथानामफलप्रदा इति वारफलमाह पापवारा इति क्षीणेंदुः यमाराः पापाः तेषां वाराः नष्टाः अर्थादन्ये शुभाः उक्तं च कारिकायां आदित्ये विधवा नारी सोमे चैव सुतामना अंगारेस्वा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु·मा· सुहृत्रीचबुधेकन्यामसूर्भवेत् पुत्रिणीगुरुवारेचकन्यापुत्रवतीशुभे शनौतुपुंश्चलीपापीभयमन्यौविदुर्बुधाइति तथाचनारदः रोगीपतिव्रतादुः टी·
७ खीपुत्रिणीभोगभागिनी पतिप्रियाक्लेशभागीसूर्यवारादिषुक्रमादिति कारिकावचनेसोमवारफलंमृतप्रजेति नारदवचनेपतिव्रतेति एवंद्वयो
र्विरोधेमृतप्रजेतिकृष्णपक्षेसोमवारविषयम् पतिव्रतेतिशुक्लसोमविषयमितिव्यवस्थापनीयम् अतोमार्तंडवचनंपापवाराइत्येतद्तिप्रशस्त
म् तिथिफलमाह रिक्तामार्काष्टषष्ठ्यइति रिक्ताश्चतुर्थीनवमीचतुर्दश्यः अमाअमावास्या अर्कोद्वादशी द्वादश्याः स्वामीअर्कः अथवा
अर्कसंख्यापिद्वादशवाचकासंख्ययापिद्वादशीभवति तिथिदेवतापिरत्नमालायां तिथिपाश्चतुर्मुखविधातृविष्णवइत्यादयः अष्टअष्टमी षष्ठी
प्रसिद्धा एताःसप्ततिथयःनशुभाः अर्थादन्याः शुभाः उक्तंच आद्यर्तौदुर्भगानारीप्रतिपत्सुरजस्वला द्वितीयायांभाग्यवतीतृतीयायांसु-
तान्विता चतुर्थ्यांविधवानारीपंचम्यांधनदायिनी षष्ठ्यांचक्लेशभाक्नारीसप्तम्यांधनवर्धिनी अष्टम्यांराक्षसीनारीनवम्यांपापवर्धिनी दश
म्यांप्रीतिकृन्नारीएकादश्यांसुतान्विता द्वादश्यांदुर्भगानारीत्रयोदश्यांहिरण्यदा चतुर्दश्यांपुंश्चलीस्यात्पौर्णिमास्यांसुपुत्रिणी यदिभद्रानजा
यतदर्शेस्यात्स्वैरिकाध्रुवमिति स्थानफलमाह परगृहकुपदेति परगृहंभर्तृगृहादन्यत् कुपदंकुत्सितस्थानं एतेउभेनिंद्ये अर्थादन्यच्छुभं उक्तंच ७
देवस्थानेपितृस्थानेनिंद्यस्थानेन्यवेश्मनि पुष्पवत्याःफलंनस्यात्मार्गेचांडालवेश्मनीति देवस्थानंदेवालयं पितृस्थानंस्मशानं निंद्यस्थानंकुत्सितस्था

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नम् अन्यवेश्मभर्तृगृहादन्यद्गृहम् अन्यत्क्षगमम् नन्वत्रश्लोकेबहूक्तं अत्रकथंपरगृहकुपदेइत्येवोक्तं सत्यं यत्स्थानद्वयमुक्तंतस्मिन्नेवसर्वश्लोकोक्त
मधितिष्ठति तद्यथा देवस्थानान्यवेश्मचांडालवेश्मेतिपदत्रयम् परगृहइत्येतस्मिन्पदेऽधितिष्ठति अन्यत्श्लोकोक्तंनकुपदेवर्तते ननुमार्गः कथंकु
पदेऽस्ति सतुकुत्सितोनभवति अस्तिमार्गेऽपदुष्टत्वं सर्वजनसंचाराद्दर्शशास्त्रप्रसिद्धं तर्हिपूर्वश्लोकोक्तंबहुभाषणंव्यर्थंस्यात् मैवं तदुक्तं
बहुभाषणंत्वनधिकाधिकदोषविवक्षयोक्तमितिनदोषः वेलाफलमाह रात्रिसंध्यापराह्णाइति रात्रिःप्रसिद्धा संध्येद्वे अपराह्णस्त्रेधाविभक्तस्या
ह्नस्तृतीयोभागः एतेचत्वारः कालानशुभाः अर्थादन्योपूर्वाह्णमध्याह्नौशुभौ उक्तंच पुत्रिणीसुभगापुण्यापूर्वाह्णेयारजस्वला मध्याह्नेषुशुभ
प्राप्तिःस्वैरिणीचापराह्णके संध्ययोरुभयोर्वेश्यानिशायांविधवातथेति नक्षत्रफलमाह मिश्रोग्रामूलतीक्ष्णमिति मिश्रेकृत्तिकाविशाखे उग्राणि
पूर्वात्रयभरणीमघाः अमूलतीक्ष्णानिमूलार्द्राहततीक्ष्णानि आश्लेषाज्येष्ठार्द्राइत्येतन्नक्षत्रदशकंनशुभं अर्थादन्यानिशुभानि तदुक्तंनारदीयसंहि
तायाम् श्रीयुतासुभगापुत्रवतीसौख्यान्वितास्थिरा कुलाधिकामानवतीचाश्विन्यांप्रथमार्तवा १ दुःशीलास्वैरिणीस्वस्यगर्भपातनतत्परा परप्रेष्या
कावंध्याभरण्यांप्रथमार्तवा २ अनर्थापुंश्चलीवंध्यागर्भपातनतत्परा प्रेष्यामृतप्रजावापिवह्निभेप्रथमार्तवा ३ सुशीलासुमनामान्यापतिभक्ताऽदृढव्र-
ता गृहार्चनरतानित्यंधातृभेप्र० ४ गुणान्विताधर्मरतानारीसर्वसहासती पतिप्रियासुताढ्याचचंद्रभेप्र० ५ कुलटादुर्भगाकष्टमृतपुत्रारवलाजडा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दुष्टाबलपरिभ्रष्टारौद्रभेप्र० ६ पतिभक्तापुत्रवतीवरसंतानमोदिनी कुलाचारानुरक्ताढ्यादितिभेप्र० ७ पतिप्रियापुत्रवतीनानाभोगवतीस्फु
मा स्वकर्मनिरतादक्षातिष्यभेप्र० ८ परभर्तृरताभेष्याकोपिनीनिर्घृणालसा मृषावागीशादुःपुत्राभोजंघेप्र० ९ निर्द्वेष्यारोगसंयुक्तासर्व-
दागेयलोलुपा पितृवेश्मरतामान्यापितृभेप्रथमा० १० परकार्यरतादीनादुःपुत्राक्लेशभागिनी मलिनाकर्कशाकुन्द्राभाग्यर्क्षेप्र० ११ प्रजावती
धर्मरतानिर्वैरामित्रपूजिता सतीमातृगृहासक्ताअर्यमर्क्षेरजस्वला १२ निर्द्वेष्याभूरिविभवापुत्राढ्याभोगभागिनी प्रधानादानकुशलाहस्तर्क्षेप्र०
१३ चित्रकर्माभोगिनीचकुशलाक्रयविक्रये विकीर्णकामश्लक्ष्णाढ्यात्वाष्ट्रभेप्र० १४ बहुवित्तवतीनीरुक्कुशलाशिल्पकर्मणी पुत्रपौत्रवतीसा
ध्वीवायुभेप्र० १५ नीचकर्मरतादुष्टापानासक्तापरप्रिया विपुत्रामलिनाक्रुद्धाद्वैवेप्र० १६ स्वामिपदार्चितारूपस्थगुणैःसम्यग्विभूषिता सपुत्रा
सभगाकांतामित्रभेप्र० १७ दुश्चरित्ररताक्रोशिन्यनर्थापुंश्चलीव्यसः दुःसंतानवतीज्येष्ठानक्षत्रेप्र० १८ संतानार्थगुणैर्नाल्पैर्युतान्यक्लेश
मोचिनी स्वकर्मनिरतानित्यंमूलर्क्षेप्र० १९ प्रच्छन्नपापादुःपुत्राप्राणिहिंसनतत्परा अजस्रंव्यसनासक्तातोयभेप्र० २० कार्याकार्येषुकुशलासदाध
र्मानुवर्तिनी गुणाश्रयाभाग्यवतीविश्वभेप्र० २१ पुत्रपौत्रान्विताभोगधनधान्यवतीसती कालानुमोदिनीमान्याविष्णुभेप्र० २२ धनधान्यवती
भोगपुत्रपौत्रसमन्विता स्वकर्मनिरतासाध्वीवसुभेप्र० २३ बहुपुत्राधनवतीस्वकर्मनिरतासती कुलानुमोदिनीमान्यावारुणेप्र० २४

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बंधकीबंधुविद्वेष्यानित्यंदुष्टरतारवला शिल्पकार्येषुकुशला १ जांघ्रिभेभ० २५ आढ्यापुत्रवतीमान्या स्त्रप्रसन्नापतिप्रिया बंधुपूज्याधर्मवत्या
हिबुर्ध्नेभ० २६ दृढव्रताधर्मवतीपुत्रसौख्यार्थसंयुता विख्यातागुणसंपन्नापोष्णाभेप्रथमार्तवा २७ अथसंधिफलमाह विवरमिति तिथि-
भादीनांविवरंसंधिःनशस्तं उक्तंच दुर्भगासर्वसंधिष्विति रक्तफलमाह अनरुणाल्पाधिकास्त्रमिति अरुणादन्यत्अनरुणं अनरुणंच
अल्पंचअधिकंचअनरुणाल्पाधिकंतच्चतत् अस्त्रंच अनरुणाल्पाधिकास्त्रंनसत्स्यात् अनरुपंनामयत्स्त्रंगमारक्तंनभवति अस्त्रंरक्तं अ-
न्यत्स्त्रगमम् अर्थादन्यच्छुभं उक्तंच प्रथमर्तौफलंस्त्रीणामुच्यतेरजसोधुना स्त्रभगापुत्रसंयुक्ताधाकुवर्णेतथार्तवे शशशोणितसंका-
शेयद्वालक्तकसन्निभे पुत्रकन्याप्रसूतिःस्यान्नीलेतुस्यान्मृतप्रजा कर्बूरेम्रियतेसाचपिंगटेचमृतप्रजा कृष्णेतुविधवानारीरजस्येवंविनि
र्दिशेत् शोणितेबिंदुमात्रेतुस्वैरिणीचाल्पशोणिता वरामध्यस्रवास्यात्तुदुर्भगाबहुशोणितेति ग्रंथांतरेप्युक्तं रक्तेरक्तेभवेत्पुत्रःकृष्णेचमृतपुत्र
कापिच्छलाभेभवेद्वंध्या काकवंध्याचपांडुरेति पीतेचस्वैरिणीप्रोक्तास्त्रभगागुंजवर्णके सिंदुराभेभवेत्कन्यारजःशोणितलक्षणमिति करणफल-
माह ग्राष्टेति गरात्अष्टगराष्टगरात्पृष्ठकरणानिबवपर्यंतानिनसत् नशस्तानिस्युः अर्थादन्यानिशुभानि उक्तंच बवेपुष्पवतीनारीवंध्या-
वाविधवाभवेत् बालवेपुत्रिणीनारीकोलवेप्रमदाभवेत् तैतिलेसन्मतवतीगरेनारीविनश्यति नष्टप्रजावणिक्संज्ञेविष्ट्यांवंध्याघनो-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज्झिता शकुनौचचतुष्पादे नारीवैधव्यमाप्नुयात् नागेनरमतेरामाकिंस्तुघ्नेविधवाभवेदिति अथोत्पातफलं उत्पातस्त्रिविधःसत्वनस्यात्-
तथाचनारदः संध्यास्त्रूपपूर्वेविष्ट्यामशुभंप्रथमार्तवमिति अथलग्नफलमाह पापस्यपापलग्नमिति पापग्रहस्यलग्नंनसत्स्यात् क्षीणेंदु
कंयमाराः पापास्तेषामन्यतमस्यलग्नमित्यर्थः पापग्रहस्यमेषसिंहवृश्चिकमकरकुंभाः एतानिलाग्नानिनशुभानीत्यर्थः अर्थादन्यानिशुभानि
कर्कलग्नेशुक्लपक्षेशुभं कृष्णपक्षेअशुभं स्वामिवशात् लग्नस्वामिनोवक्ष्यमाणाः उक्तंच आत्मघ्नीभ्रूणहामेषवृषेपुत्रवतीभवेत् द्वंद्वेकन्या
प्रसूर्नारीमृतापत्याचकर्किणी सिंहेवैधव्यमाप्नोतिकन्यायांस्त्रीप्रसूर्भवेत् तुलायांबहुपुत्राढ्यादुष्टकर्मरताऽलिनि चापेपुत्रधनाढ्यास्यांमकरे
दुःखिनीभवेत् सकृत्प्रजावतीकुंभेमीनेचाल्पप्रजाभवेत् नारदोपि कुलीरवृषचापांत्यनृयुक्कन्यातुलाधनाः राशयःशुभदाज्ञेयानारीणांप्रथमा
र्तवइति अत्रापिकर्कलग्नस्यद्वैधेचंद्रस्यसौम्यत्वपापत्ववशाद्व्यवस्थाज्ञेया अथवस्त्रफलमाह अरुणजरन्नीलचित्रांबरामितिनसत्स्यात् अरुण
मारक्तं जरज्जीर्णं नीलंप्रसिद्धं चित्रंनानावर्णैरंजितं एवंविधंअंबरंवस्त्रंनसत्स्यात् नशुभंस्यादित्यर्थः अर्थात्दृढंशुभंपीतंवस्त्रंशुभं उक्तंच सुभ
गाश्वेतवस्त्राचरोगिणीरक्तवाससा नीलांबरधरानारीविधवाप्रथमार्तवे भोगिनीपीतवस्त्राचदृढवस्त्रापतिव्रता दुर्भगाजीर्णवस्त्राचैवशुभगा ९
चारुवस्त्रिणी अत्रानुक्तमपित्वन्यप्रकरणोक्तमन्यत्दुष्टंविचारणीयं अत्रास्मिन्नुक्तेनिबद्धकालेरजोदर्शनेसतिअक्षततिलघृतैर्दूर्वयाई

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज्ययायजनंस्यात् केनदेव्यागायत्रीमंत्रेणसंख्यानुपादानादक्षततिलघृतानामष्टोत्तरशतंहोमः यथाशक्तिस्वर्णगोभूतिलदानंचकार्यं १ इतिस्वो-
क्त०प्रथमार्तवप्रकरणम् ३ अथसाधारणलग्नबलंस्रग्धरावृत्तेनाह मायइति इहवक्ष्यमाणेगर्भाधानादिकृत्येप्रायोबाहुल्येनचंद्रंअंत्याष्टमारिपु
तनुगंजजह्यांति अत्यंद्वादशं अष्टमंप्रसिद्धं रिपुः षष्ठं तनुर्लग्नं एतान्प्रतिगतंचंद्रंत्यजेति तथाभांशकौत्यज किंलक्षणौभांशकौ मूढनाथौ मूढः
नाथोययोस्तौ तथाअस्तंगतस्यलग्ननवांशावित्यर्थः पुनः किंलक्षणौ क्रूरेद्धाभौ क्रूरग्रहचंद्राणामन्यतमेनयुक्तौ तथाखलांशंत्यजयत्रकुत्रापि

प्रायश्चंद्रंत्यजांत्याष्टमारिपुतनुगंभांशकौमूढनाथौक्रूरेद्धाभौखलांशंमृतिगतखचरंमृत्युतत्पौतनुस्थौ सौम्याःकेंद्रत्रिकोणे
षरिभवसहजेधन्यखेटाःप्रशस्तास्सर्वत्रैतत्स्मयोज्यंप्रकरणपठितांस्तद्विशेषान्विदित्वा २ इतिसाधारणलग्नबलप्रकरणम् ३

लग्नेपापग्रहनवांशंत्यज तथामृतिगतखचरंत्यज लग्नादष्टमंग्रहंत्यजेदित्यर्थः तथामृत्युतत्पौतनुस्थौत्यज मृत्युर्जन्मराशिजन्मलग्ना-
भ्यामष्टमंत्याज्यं तत्पस्तत्पतिः त्याज्यः एतौतनुस्थौत्यजेदित्यर्थः लग्नगोचरमाह सौम्याइति सौम्याः सौम्यग्रहाः केंद्राणिलग्न
चतुर्थसप्तमदशमानि त्रिकोणेनवपंचमे एतेषुकेंद्रत्रिकोणेषुसौम्याः ग्रहाः प्रशस्ताः अरिभवसहजेषुअन्यखेटाः अरिः षष्ठं –

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰ मा॰ १० भवः एकादशं सहजंतृतीयंएषुस्थानेषुअन्येखेटाः सौम्येभ्योन्येपापग्रहाः प्रशस्ताःस्युः सर्वत्रैतत्प्रयोज्यं एतत्श्लोकोक्तंसर्वत्र गर्भाधानादि टी
कृत्येप्रयोज्यं साधारणत्वात् किंकृत्वा प्रकरणपठितांस्तद्विशेषान्विदित्वा पृथक्कृत्येप्रकरणपठितविशेषान्ज्ञात्वा २ इतिसाधारणलग्नबल
प्रकरणम् ३ अथगर्भाधानंस्त्रग्धरावृत्तेनाह भोऋतार्थिन्ऋतोमुदितः सन्स्वस्त्रींप्रतियाहि गच्छइत्यन्वयः ऋतंअर्थयतेअसौऋतार्थी तस्यसं
बोधनंभोऋतार्थिन् ऋतोरजोदर्शनादारभ्यषोडशरात्रयोऋतुः तस्मिन् मुत्हर्षः संजातोयस्यसमुदितः एवंविधः सन् स्वस्त्रींप्रतिगच्छेत्यर्थः-

स्वस्त्रींप्राङ्निट्चतुष्कासमदिनविवरश्राद्धतत्प्राग्दिनानित्यक्त्वामूलंमघांत्येवस्रकलिजनिभाह्नानिपर्वाणिचतौ याह्नीज्यार्के
दुलग्नैर्विषमभलवगैःशुद्धलेभौऋतार्थिन्व्यस्तैरेतैरिहैवायुगहनिमुदितः कन्यकेच्छोऋचंद्रे १

यतोत्रस्त्रीगर्भधारणंकरोति-
अत्रस्त्रीअपिहर्षिताभाव्या तथाचमनुः ऋतुःस्वाभाविकःस्त्रीणांरात्रयःषोडशस्मृताइति किंकृत्वा प्राङ्निट्चतुष्कासमदिनविवरश्राद्धतत्प्राग्
दिनानित्यक्त्वा प्राचांनिशाचतुष्कंप्राङ्निट्चतुष्कंपूर्वरात्रिचतुष्टयं असमदिनंविषमदिनं विवराणिदिनरात्रितिथिभादीनांसंधयः श्राद्धंस्वपित्रोः १०
श्राद्धदिनंतस्मात्प्राक्दिनं तस्यश्राद्धस्यपूर्वदिनंएतानित्यक्त्वेत्यर्थः एवंमूलंत्यक्त्वा तथामूलमघांत्येत्यक्त्वा मूलमघेप्रसिद्धे अंत्यंरेवती एतानित्यक्त्वे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्यर्थः तथा वस्तु कलिजनिभा हानित्यक्त्वा वसुरष्टमी कलिश्चतुर्दशी जनिभं जन्मनक्षत्रं अहो दिवा एतानि त्यजेदित्यर्थः तथा पर्वाणि च त्यक्त्वा पर्वाणि दर्श
पौर्णिमास्यव्यतीपातवैधृतिसंक्रांतिमहापातादीनि त्यक्त्वा स्त्रियं प्रति गच्छेदित्यर्थः तथा च नारदः रजोदर्शनतोऽस्पृश्या नार्यो दिनचतुष्टयं ततः शुद्धः
क्रियाः स्वेताः सर्ववर्णेष्वयं विधिरिति वसिष्ठः उपप्लवे वैधृतिपातयोश्च विष्टां दिवा परिघपूर्वभागे संध्यासु सर्वास्वपि मातृपित्रोर्मृतेऽह्नि पत्नीगमनं विवर्ज्यं
दिनेषु युग्मेषु च वक्ष्यमाण योगैः सुतार्थी स्वसतीमुपेयात् दिनेष्वयुग्मेषु च कन्यकार्थी हित्वा च गंडांत्तिथिलग्नभागान् ज्योतिषार्के कृतौ युग्मनिशि स्वस्त्रीं

पुंभेऽर्केज्यारवारे विमिथुनविषमांगांशयोः पुंसवं स्यात्स्त्रीसंतानं च सत्सु व्ययसुत गृहयोः पर्वरिक्तोनतिथ्याम्

गच्छेत्सुन्यायसिद्धौ मघा मूलांत्यपक्षांत भूतदर्शाष्टमीस्त्यजेदिति कैः इज्यार्केंदुलग्नैः विषमभलवगैः इज्यो गुरुः अर्कः प्रसिद्धः इंदुश्चंद्रः लग्नं प्रसिद्धं एतैर्विष
मभलवगैः भं राशिः लवा नवांशाः विषमराशिविषमनवांशस्थितैरित्यर्थः नकेवलं विषमभलवगैः अपितु उद्बलैः उत् उत्कृष्टं बलं येषां तानि तथा तैः अथ
कन्याकामिनो विशेषमाह भो कन्यके छोइहेव अनंतरोक्तलक्षणे काले अयुग्महनि विषसदिने सुदितः सन् स्त्रीं प्रतियाहि कैः एतैर्व्यस्तैः एतैः इज्यार्के
दुलग्नैः व्यस्तैरितिसमभलवगैः समराशिसमांशस्थैः तथा च बृहज्जातके ओजर्क्षे पुरुषांशके षु बलिभिर्लग्नार्कगुर्विंदुभिः पुंजन्म प्रवदेत्समांशक ग-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तेषुंग्मेषुतेयोषितइति कस्मिन्सति स्वचंद्रेशोभने चंद्रेसति गोचरेणचंद्रबलेसतीत्यर्थः स्वचंद्रइति अनन्यगतिकं विनासर्वत्रयोज्यं पूर्ववल्लग्नबलं १ अ-
थपुंसवनसीमंतोन्नयनेस्रग्धरयाआह पुंभेति पुंभेपुंनक्षत्रे पुंनक्षत्राणिचैतानिपुष्योहस्तपुनर्वसुः अभिजिन्मोष्ठपाचैव अनुराधाश्विसंयुक्ता येति प्रोष्ठपात्पू
र्वाभाद्रपदा एषामन्यतमेपुंनक्षत्रे अर्केज्यारवारे रविगुरुभौमवारे विमिथुनविषमांगांशयोः अंगंच अंशश्च अंगांशौ विगतं मिथुनं याभ्यां तौविमिथु-
नौतौचतौ अंगांशौचतथातयोः मिथुनरहितेविषमलग्ने विषमनवांशेइत्यर्थः पुंसवंपुंसवनंसीमंताख्यंच सीमंतोन्नयनमपिसत्स्यात् नामेकदे

मासेद्वित्रिप्रसंख्येप्रथमकमपरं तुर्यषष्ठाष्टमेषु प्रोक्तंपुंगर्भलग्नग्रहबलमनयोर्योज्यमाद्यश्चपक्षः २

शग्रहणेनामग्रहणं कयोःसतोः स्वव्ययस्थग्रहयोःसतोः पापग्रहरहितयोः व्ययस्थभवनयोः सतोरित्यर्थः पर्वरिक्तोनतिथ्यां पूर्णिमामारिक्तातिथिरहिततिथ्यां-
मासेद्वित्रिप्रसंख्ये प्रथमकं पाठोक्त्याप्रथमकं पुंसवनंगर्भाधानात्द्वित्रिप्रसंख्येमासिद्वितीये तृतीयेवामासिसत्स्यात् अपरंसीमंतोन्नयनं तुर्यषष्ठाष्टमे
षु गर्भाच्चतुर्यषष्ठाष्टमेषुमासेषुसत्स्यात् यत्पुंगर्भायलग्नबलमुक्तं ईज्यार्केंदुलग्नेरित्यादिकंतदनयोः पुंसवनसीमंतोन्नयनयोर्योज्यं आद्यःपक्षःशु
क्लपक्षश्चयोज्यः नतुकृष्णः अत्रगर्भाधानाशनांतेषुगुरुशुक्रमौढ्यादिकंनचिंत्यमित्यग्रेवक्ष्यति लग्नबलंपूर्ववत् जातूकर्ण्यः द्वितीयेवातृतीयेवामासि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुंसवनंभवेत् व्यक्तेगर्भेभवेत्कार्यंसीमंतेनसहाथवा नृसिंहः रिक्तांचपर्वनवमींत्यक्त्वापुंसवनेशुभाः वृत्तश्चातेसीमंतोन्नयनंबुधैस्त्यक्तहिनगोपुन्नामधिष्ण्ये
स्थितेकुर्यात्पुंसवनंचसूर्यदिवसेभौमस्यजीवस्यवेत्यादि बृहस्पतिः कुलीरंमिथुनंकन्यांहित्वाशेषाःशुभावहाइति नारदः चतुर्थेमासिषष्ठेवाप्यष्टमेवात
दीश्वरे बलोपपन्नेदंपत्योश्चंद्रताराबलान्विते अरिक्तापर्वदिवसेकुजजीवार्कवासरे तीक्ष्णमिश्रोग्रवर्ज्येषुपुंलग्नेपुन्नवांशके शुद्धेष्टमेजन्मलग्नात्तयोर्ल
ग्नेनन्नेधने शुभग्रहेयुतेदृष्टेपापखेटायुतेक्षिते पंचेष्टिकेचतुर्भिर्वाइष्टैःकैंद्वीज्यपूर्वकैः स्त्रीणांतुप्रथमेगर्भेसीमंतोन्नयनंशुभं शुभग्रहेषुधीध-

सूतोजातंविदध्यादपिजनिमरणाशौचकेवान्तिदंतेक्षिप्रैर्ब्राह्मोत्तराभिस्थिरमृदुभिरथोनामवर्णाविदध्युः

र्मकेंद्रेष्वरिभवत्रिषु पापेषुसत्सुचंद्रेंत्यनिधनाद्यरिवर्जिते क्रूरग्रहाणामेकेपलग्नादंत्यात्मजाष्टगः सीमंतिनींवातदुर्भवलीहंतिनसंशयइति२
अथजातकर्मविधिंस्रग्धरावृत्तेनाह सूतोप्रसूतोजातायांजातंजातकर्मविदध्यात्कुर्यात् अथकदाचित्सूतकमध्येप्रसूतौजातायांसत्यांस्मा
र्तकर्मपरित्यागेराहोरन्यत्रसूतकइतिशास्त्रेणजातकर्मणोवरोधेप्राप्तेतदपवादमाह जनिमरणाशौचकेपि अयमर्थः कदाचिज्जातकमृत-
सूतकयोः प्रसूतिर्भवतितदाजातकर्मविषयेसूतकांतरदोषोनास्तीतिभावः सूतकांतरेसत्यपिजातेपुत्रेपितासचैलंस्नानंकुर्यादितिस्वस्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गृह्योक्तं कर्म कुर्यादित्यर्थः यतः पूर्वाशौचेनैवास्य शुद्धिः पितुरितिकर्तुरुपलक्षणं वा तदंते पूर्वाशौचांते वा एतस्यांते वा क्षिप्रादिभिर्नक्षत्रैः कुर्यात् क्षिप्राणि अश्विनी हस्ताभिजित्पुष्याः ब्राह्मं रोहिणी उत्तरास्तिस्रः चराणि श्रवणत्रयं पुनर्वसू स्वात्यः मृदूनि अनुराधा रेवती मृगचित्राः एभिरित्यर्थः लग्नबलं पूर्ववत् उक्तंच तस्मिन् जन्ममुहूर्तेपि सूलकांते थवाधियोः जातकर्म च कर्तव्यं पितृपूजनपूर्वकं क्षिप्रेध्रुवे श्रवे चरे मिश्रेह्वादशो प्रथमेह्निवा केंद्रेगुरौ मृगैकार्यं जातकर्म सनातनमिति प्रजापतिः सूतकेतु समुत्पन्ने पुत्रजन्म यदा भवेत् कर्तुस्तात्कालिकी शुद्धिः पूर्वाशौचेन शुध्यतीति संवर्तः

सूतेः सूर्याशिविंशाक्तिनिमितदिवसे जात भैर्वा चरांगं रिक्ताष्टम्यारमंदान्व्ययगतखचरं प्रोज्झ्य रात्रिं पराण्हे ३

जाते पुत्रे पितुः स्नानं सचैलं तु विधीयते तच्च शीतोदकेन कार्यं तत्रजा बलिः कुर्यान्नैमित्तिकं स्नानं शीताद्भिः काम्यमेव चेति एतच्च रात्रावपि कार्यं तत्रव सिष्ठः पुत्रजन्मनि यज्ञे च तथा संक्रमणे रवेः राहोश्च दर्शने स्नानं प्रशस्तं नान्यथा निशि तच्च उत्तराभिमुखं कार्यं तदुक्तं तेनैव श्रुत्वा जातं पिता पुत्रं सचैलं स्नानमाचरेत् उत्तराभिमुखो भूत्वा नद्यां वा देवखातके इति रात्रौ उदकादिगमनाशक्तौ विशेषमाह सांख्यायनः दिवाहृतं तोयं कृत्वा स्वर्णयुतं तु तत् शांतिस्नाने तु संप्राप्ते स्नायादनलसन्निधाविति अथ नामकर्माह अथो नामवर्णा विदध्युः सूतेः सूर्याशिविंशाक्तिनिमित १२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दिवसेइति अथानंतरंवर्णाः ब्राह्मणादयः क्रमेणसूतेः प्रसूतेः सकाशात् सूर्या १२ श्वि १६ विंशा २० कृति २२ मितदिवसेद्वादशषोडशविंशद्वाविंशमितदिव
सेनामविदध्युः कुर्युरित्यर्थः अयमर्थः ब्राह्मणोद्वादशादिवसेक्षत्रियः षोडशे वैश्योविंशतिमिते शूद्रोद्वाविंशतिदिवसे नामकुर्यादित्यर्थः तच्चोक्तं बृहस्प
तिना द्वादशेदिवसेवापिजन्मतोदिवसेशुभे षोडशेविंशतौचैवद्वाविंशेवर्णतः क्रमादिति अत्रान्येपिविकल्पाः संति तत्रव्यासः नामधेयंदशम्यांतुकेचिदि
च्छंतिसूरयः द्वादशेन्ध्याहुरन्येतुमासपूर्णेतथापरे अष्टादशेहनितथावदंत्यन्येमनीषणइति प्राप्तकालेपिविशेषमाह गर्गः व्यतीपातेचसंक्रांतौग्रह
णेवैधृतावपि श्राद्धंविनाशुभंनैवप्राप्तकालेपिमानवः अमासंक्रांतिविष्ट्यादौप्राप्तकालेपिनाचरेदिति यत्रकालनिरोधस्तत्रदोषोनास्ति यस्यां-
क्रियायांसवोक्तः कालोमासदिनैरपि तस्यांनदोषोमूढत्वंवक्रंवाजीवशुक्रयोरिति अथकालातिक्रमेनक्षत्राण्याह जातभैर्वेति जातभेजात-
कर्मोक्तनक्षत्रैर्मैत्रैःक्षिप्रैरित्यादिभिर्वाकार्यं तदुक्तंनारदेन देशकालोपघाताद्यैः कालातिक्रमणंयदि अनस्तगेभृगावीज्येतत्कार्यंचोत्तराय-
णे चरस्थिरमृदुक्षिप्रनक्षत्रेशुभवासरे चंद्रताराबलोपेतेदिवसेचशिशोःपितेति अथात्रत्याज्यविशेषमाह चरांगमिति चरांगंचरलग्नंरिक्ता
श्चम्यारमंदान् रिक्ताश्चतुर्थीनवमीचतुर्दश्यः अष्टमीप्रसिद्धा आरोभौमवारःमंदःशनैश्चरःतान्व्ययगतखचरंखचरंव्ययभावगतंसौम्यं असौम्यंवा
रात्रिःप्रसिद्धा अपराण्हेदिनतृतीयांशः एतान्मोक्षत्यक्त्वालग्नबलंपूर्ववत् तथाचबृहस्पतिःपूर्वाण्हः श्रेष्ठइत्युक्तोमध्यान्होमध्यमः स्मृतः अपरा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्कं च राशिं च वर्जयेन्नामकर्मणि इति नृसिंहः सायान्हे दुष्टयोगे च शनिभूमिजवारयोः रिक्तापर्वाष्टमीविष्टिः किंस्तुघ्नं च विशेषतः एतैर्दोषैर्युते का
लेरात्रावपिनकारयेत् इति बृहस्पतिः शुभवारे च षड्वर्गे शुभानां नामसंपदे राशयश्चस्थिराः श्रेष्ठा ह्रस्वभावाः शुभैर्युताः नृसिंहः लग्नाद्याष्टमे सर्वेन
शुभानामकर्मणि इति केषां नामकार्यमितिसंग्रहे उक्तं देवालयगजाश्वानां वृक्षाणां वापिकूपयोः सर्वोपकरणानां च चिन्हानां योषितां नृणां काव्यादीनां कवी
नां च पश्वादीनां विशेषतः राजप्रासादसंज्ञानां नामकर्म विशिष्यत इति २ अथ पालकारोहणं भूम्युपवेशनं दुग्धपानं निष्क्रमणं चेति चतुष्टयं वृत्ते केनाह
प्रसूतेः सकाशात् द्वादशे दिवसे पालके खट्वायां वा अर्भं बालकं न्यसेत् निदध्यात् उक्तकालातिक्रमे ध्रुवमृदुलघुभैर्वा नक्षत्रैर्निदध्यात् लग्नबलं पूर्ववत् सू
र्यभाच्चंद्रभं यावत् पंचपंचचतुर्दिशां मध्ये च समदेयानि बालकस्य हिताय वै पूर्वभागे तु रोगलं दक्षिणे मरणं ध्रुवं पश्चिमे विकलो बालो उत्तरे व्याधिसंभ
वः शेषेषु मध्यनक्षत्रे बालकस्य हिताय वै तथा चोक्तं बृहस्पतिना स्वसंहितायां खट्वासेहस्तकर्तव्यो दशमे द्वादशेऽपि वा षोडशे दिवसे वापि द्वाविंशे दि
वसेऽपि वा तथोक्तं भविष्योत्तरे अभीष्टदिवसे पुण्ये चंद्रताराबलान्विते मृदुध्रुवक्षिप्रभे तु माता वा कुलयोषितः शोषशायिनमाचिंत्य प्राक्शीर्षं विन्यसे-
च्छिशुमिति भूम्युपवेशनमाह सौम्येति सौम्यो मृगः अश्विनी भं सिद्धा इज्यः पुष्यः ध्रुवाणि पूर्वोक्तानि त्र्युत्तरा रोहिण्यः इंद्रो ज्येष्ठा एभिर्नक्षत्रैः शुभदिवसं ९३
रिक्तादिवर्जितं जन्मतः पंचमे मासि भुवि भूम्यां अर्भं निदध्यात् उपवेशयेदित्यर्थः तथा चोक्तं ब्रह्मपुराणे पंचमे च तथा मासि भूमौ तमुपवेशयेत् तत्र स

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैग्रहाः शस्ताभौमोप्यत्रविशेषतः तिथिंविवर्जयेद्रिक्तांशस्तान्याः शृणुभानिमे उत्तरात्रितयंसौम्यंपुष्यर्क्षंशक्रदैवतं प्राजापत्यस्य हस्तञ्चशस्तमाश्वि
नमित्रभं वराहंपूजयेद्देवंपृथिवींचतथाद्विजान् भूभागमुपलिप्याथतत्रकृत्वातुमंडलं वाद्यपुण्याहशब्देन भूमौतमुपवेशयेदिति उपवेशनमंत्र
स्तत्रैवोक्तः रक्षैनंवसुधेदेविसदासर्वगतंशिशुं आयुः प्रमाणंसकलंनिक्षिपस्वहरिप्रिये इति दुग्धपानमाह एकत्रिंशेदिनइति एकत्रिंशमितेदिवसेअ
र्भंबालकेकंबुनाशंखेनपयः दुग्धंयोज्यंपाययेदित्यर्थः अत्रनृसिंहः एकत्रिंशदिनेचैवपयः शंखेनयोजयेदिति अथमातुः स्वल्पपयस्त्वेपक्षांतरमाह वा

जन्माहाद्द्वादशेन्हि ध्रुवमृदुलघुभैर्वान्यसेत्बालकेर्भं सौम्याश्वीज्यध्रुवेंद्रैर्भुविशुभदिवसेपंचमेमासिदध्यात्

अशननिगदितभैरिति अन्नप्राशननक्षत्रैर्योज्यं भैरित्युपलक्षणं अन्नप्राशनोक्तं अन्यदपिविचार्यं किंलक्षणेअर्भे व्यग्वाशास्ये विगतः अगुः राहुर्यस्याः सा
व्यगुः साचासौआशाचतस्यांआस्यंमुखंयस्यसतथा तस्मिन् राहुवर्जितदिङ्मुखइत्यर्थः लग्नबलंपूर्ववत् व्यग्वाशास्येइतिउपलक्षणं तेनरुद्रयोगिन्या
दिकमपिवर्ज्यं तथाचोक्तंज्योतिर्निबंधे योगिनीराहुरुद्रादिसुखंचैवविवर्जयेत् राहुलक्षणं गुरुभान्वोर्वसेत्प्राच्यामिंद्रोशुक्रौचदक्षिणे कालराहुः
कुजेप्रत्यक्उत्तरेबुधमंदयोः लक्षणांतरं इंद्रेवायौयमेरौद्रेतोयाग्निशाशिराक्षसे यामार्धमुदयाद्राहुर्भ्रमत्येवंदिगष्टके इति उदयात्सूर्योदयात् रुद्रल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्षणं हरिसोमवन्हिराक्षसयमवरुणानिरहराल येघेवं उदयादिक्रमतिसदाघटिकारुद्रोमहालयेत्यादि हरिरिंद्रः अथनिष्क्रमाणमाह अथास्यगम
वदुदितोनिष्क्रमोमासितुर्ये तुर्येचतुर्थेमासि अस्यार्भकस्यनिष्क्रमोनिष्क्रमणंगमवत्गमनवत्इतियावत् उदितः उक्तः पूर्वैः अत्रयात्राप्रकरणोक्तंसर्वंयोज्यमित्यर्थः
निष्क्रमणंबृहस्पतिनोक्तं अथनिष्क्रमणंनामगृहात्प्रथमनिर्गमः अकृतायांक्रियायांस्यादायुः श्रीनाशनंशिशोः इतियमः उपनिउपनिष्क्रमणंकुर्यात् च
तुर्थेमासिसावनइति कारिकायां चतुर्थेमासिपुण्यर्क्षेस्युक्तेनिष्क्रमणंभवेत् स्नातंस्वलंकृतंस्वाभिः कृतस्वस्त्ययनंशिशुमिति आदायगेहान्निर्गं

एकत्रिंशेदिनेवाऽशननिगदितभैः कुंबुनायोज्यमर्भेव्यग्वाशास्येपयोयास्यगमवदुदितोनिष्क्रमोमासितुर्ये ४

स्यगच्छेयुर्देवतालयं अभ्यर्च्यदेवतांसम्यगाशिषोवाचयेदथ कृत्वाप्रदक्षिणंगेहमानयंतिततःस्वकं मातृस्वसृगृहंगत्वामातुलस्यदेर्गृहंनयेत् तदाशी
र्वचनाद्यैस्वदीर्घायुरभिनंदितः जयंतस्यमतेनायंलिखितः शिशुनिष्क्रमः स्वगृह्यानुसारंयोजयेत् ४ अथकर्णवेधंमंदाक्रांतयाह मैत्रैः अ
नुराधा रेवती मृगचित्राभिःक्षिप्रैः दस्रार्काभिजिदीज्यभैः स्थिरभचरभैः स्थिराणिउत्तरात्रयरोहिण्यः चराणिश्रवणत्रयपुनर्वसुस्वात्यः १४
तैःकथंभूतैः स्थिरभचरभैः व्यानिलांभःपकर्क्षैः विगतानिअनिलांभःपकर्क्षाणियेभ्यस्तानितथातैः अनिलंस्वाती अंभःपःशततारका

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वसंरोहिणी नद्रहितैरित्यर्थः चैकाफापोषु चैत्रकार्तिकफाल्गुनपौषेष्वित्यर्थः पुंस्त्रीकर्णौपुरुषस्त्रियोः कर्णौपटुनाकुशलेनसंविधियथास्यान
थादक्षवामादिवेध्यौपुरुषस्यदक्षिणकर्णादिः स्त्रियःवामकर्णादिरित्यर्थः कर्णवेधनेसूचिमाहबृहस्पतिः सौवर्णीराजपुत्रस्यराजतीविप्रवैश्य
योः शूद्रस्यत्वायसीसूचीमध्यमाष्टांगुलात्मिका कर्णवेधविधिस्तु गृह्यपरिशिष्टेउक्तः अथकर्णवेधोवर्षेतृतीयेपंचमेवापुष्येंदुहरिचित्रार
वतीषुपूर्वाण्हे प्राङ्मुखउपविश्य दक्षिणंकर्णमभिमंत्रयते भद्रंकर्णेभिरिति सव्यंवक्ष्यंतीवेदिति कुमारायमधुरंदत्वाथाभिवं घात

मैत्रैःक्षिप्रैःस्थिरभचरभैर्व्यानिलांसः पक्षैर्स्त्रैचैकाफापोष्विनशनिकुजर्क्षांशवारानपास्य

तोब्राह्मणभोजनमिति किंकृत्वाइनशनिकुजर्क्षांशवारानपास्य रविशनिकुजानांऋक्षाणिलग्नानि अंशानवांशाः वाराःप्रसिद्धास्तांस्त्यक्त्वेत्यर्थः
पुनःकिंकृत्वा रिक्तापर्वेश्वरवसुतिथीनपास्य रिक्ताश्चतुर्थीनवमीचतुर्दश्यःपर्वपूर्णिमामावास्ये संक्रांतिश्च ईश्वरतिथिरेकादशी वसुरष्टमी ए
तानपास्य पुनःकिंकृत्वा रात्रिसंध्येअपास्यस्पष्टं पुनःकिंकृत्वा समाब्दमपास्य समवर्षंत्यक्त्वा विषमेवर्षेकर्तव्यमित्यर्थः ज्योतिर्बलंभार्गवत् अ
त्रनृसिंहः वेध्यौकर्णावदंतस्यविषमेब्देपिवाशिशोः शुक्लपक्षेशुभेवारेचैत्रपुष्योर्जफाल्गुने एकादश्यष्टमीपर्वरिक्तावर्ज्याःशुभावहाः शिष्टास्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिथयः सर्वाः कृष्णोऽन्त्यंत्रिकं विना कर्णं कुर्यादिति क्षिप्रमृदुभैस्त्राग्रगैः शुभैः गुरोर्लग्ने चकेन्द्रे वा कृत्तिकासु श्रुतिं व्यधेदिति अगस्त्यः दृग्ये स्वसंध्य येल्लग्नेनकुर्यात्कर्णवेधनं गत्वा वपितयाल्लग्नेन नक्षत्रतिथिसंधिषु कर्णवेधनं कुर्वीत कुर्याच्चेच्छेदनं भवेदिति बृहस्पतिः मंदार्कारांशवारास्तु वर्ज्याः कर्णस्य वे धने गुरुशुक्रेंदुजेंदूनां पूज्या वारांशकोद्यादिति संग्रहे शातकुंभमयी सूचीवेधने पुरुषप्रदा राजती वायसी वापि यथाविभवतः शुभा रुभूमौ शं ग णेरम्येश चोदे शेवरे रवौ संस्थिते वेधयेत्कर्णौ स्त्रीपुंसां वामदक्षिणौ शुक्लसूत्रसमायुक्ता सूच्याथवेधयेत् वेधात्तृतीयनक्षत्रे क्षालयेद्दुष्ण

रिक्तापर्वेश्वरवसुतिथीन् रात्रिसंध्येसमाब्दं पुंस्त्रीकर्णौ सविधिपटुना दक्षवामादि वेध्यौ ५

वारिणेदिति देवलः कर्णरंध्रे रवेश्छाया नविशेदग्रजन्मनः तं दृष्ट्वा विलयं यांति पुण्यौघाश्च पुरातनाइति ५ अथान्नप्राशनं वृत्तेनाह जन्मतः षष्ठ मासे अष्टमेवा मासे तु नरस्य अशनं अन्नप्राशनं निगदितं प्रोक्तं मीयोः कन्यायाः पंचमे सप्तमे वा मासे अशनं प्रोक्तं अत्र नंदा हरि वसु रजनी रिक्ताः उज्झंति मुनयः नंदाः प्रतिपत्षष्ठ्येकादश्यः हरिर्द्वादशी वसुरष्टमी रजनी रात्रिः रिक्ताश्चतुर्थी नवमी चतुर्दश्यः ताः स्वर्क्षं जन्मनक्षत्रं एके आचार्याः अत्र उज्झंति तथा चोक्तं जन्मर्क्षे श्रीक्षयं विद्यादिति जन्मर्क्षं तु पुंविवाहान्नप्राशनादिषु बहुभिर्गृह्यते तदग्रे वक्ष्यते पुनः कस्मिन् सदृक्कांशान्निह्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्रेष्काणः अंशोनवांशः अहोदिनं एषांसमाहारः सद्दृक्कांशाहः सतोगृहस्यदृक्कांशाहः सद्दृक्कांशाहः तस्मिन्कथंभूते सद्दृक्कांशान्हि अचांद्रे नवि यतेत्रांद्रदृक्कांशोयस्मिन् तदचांद्रं तस्मिन्चंद्रस्यदृक्कांशाहानिनिंद्यानिक्षीणश्चेत् पूर्णेतुनदोषः अन्येषांशुभग्रहाणांशुभानीत्यर्थः पुनः कस्मि न् ध्रुवमृदुचरभक्षिप्रभे ध्रुवादीनिप्रसिद्धानिपूर्वमेवोक्तानि तन्नेत्यर्थः पुनःकस्मिन् अजामिलीनोनांगे अजोमेषः अलिर्वृश्चिकः मीनः प्रसि द्धः एभ्योन्यलग्नेमेषवृश्चिकमीनलग्नान्यन्नप्राशनेनशुभानीत्यर्थः कासुसतीषुकेंद्रत्रिकोणांत्यमृत्तिषु विमला सुसतीषु केंद्राणिप्रथम

मासेषष्ठेष्टमेनुर्निगदितमशनंपंचमेसप्तमेवा मीरोरुक्ष्मांतिनंदा हरिवसुरजनीरिक्तकास्त्वर्क्षमेके

चतुर्थसप्तमदशमानि त्रिकोणेनवपंचमे अत्यंद्वादशं मृतिरष्टमं परवह्निंगद्वंद्वतत्सुकुषयोः एतासुविमलासुपापग्रहरहितासुसतीषु पापग्र होत्र अनिष्टकारीत्यर्थः इंदुश्चंद्रः अखिलः पूर्णः अंगेलग्नेइष्टः अन्नप्राशनेपूर्णचंद्रोलग्नेशुभइत्यर्थः अन्यल्लग्नबलंपूर्ववत् अत्रनारदः ष ष्ठेमास्यष्टमेवापिपुंसांस्त्रीणांतुपंचमे सप्तमेमासिवाकार्यंनवान्नप्राशनंशिशोः रिक्तांदिनक्षयंनंदांद्वादशीमष्टमींसमां त्यक्त्वान्यतिथयः श्रेष्ठाः प्राशनेशुभवासराइति ज्योतिर्विवरणे जन्मर्क्षेश्रीक्षयंविंद्यात्कर्मर्क्षेचातिसौख्यकृत् आधानर्क्षेचबालानांप्राशनेरोगनाशनं इतिनारदः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जीवसौम्यसितानांतु दृक्काणादिवसांशकाः बालान्नप्राशनेशस्तानचंद्रार्कार्कजासृजामिति अर्णवे गोश्वौकुंभकुलाकन्यासिंहः कर्किमृगोयमः ए
ताश्चराशयः शस्तानमेषझषवृश्चिकाइति नारदः चरस्थिरमृदुक्षिप्रनक्षत्रेषुननैधनेइति रवौलग्नेकुष्ठीत्याह ६ अथयेषुसंस्कारेषुगुरु
शुक्रास्तादिदोषाभावः येषुदोषः बालत्ववृद्धत्वप्रमाणंशारवेशस्यमौढ्येयेकिंनकार्यमितिचतुश्वयंवृत्तेकेनाह गर्भाधानाशनांतेषुग
र्भाधानादिअन्नप्राशनांतेषुकर्मसुगुरुसितयोर्बाल्यवार्धेचपरंमौढ्यंगुरुशुक्रमूढत्वंनजस्यात् नत्यजेत् कस्माद्धेतोः कालस्यरोधात् यतः

सद्दृक्कांशान्यचांद्रेध्रुवमृदुचरभक्षिप्रभेजालिमीनोनांगेकेंद्रत्रिकोणांत्यमृतिषुविमलास्विंदुरिश्योरिवत्नांगे६

शास्त्रेगर्भाधानादिअन्नप्राशनांतानांकर्मणांकालनिरोधः ह्यतोस्तितस्माद्धेतोः तथाचमांडव्यः नित्ययानेगृहेजीर्णेप्राशनांतेषुसप्तसु वधूप्रवेश
मांगल्येनमौढ्यांगुरुशुक्रयोरिति हरिगुरुं सिंहस्थितंबृहस्पतिं याम्यमयनंदक्षिणायनं ऊनाधिमासौ क्षयमासाधिमासौ नत्यजेत् का
लस्यरोधादित्येतत्पदंबुध्यावगंतव्यं तद्यथा प्रसूतिसमयएवजातकर्मविहितं तत्रकालनिरोधात् किमप्यस्तादिकंनचिंत्यं अन्नप्राश १६
नंतुमासेषष्ठेष्टमेवेतिविकल्पेनमासद्वयेविहितं तत्रयस्मिन्मासेमौढ्यादिकंनस्यात्तत्रकर्तव्यं कालस्यसावकाशत्वात् तयोरपिमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सयोर्यदि सिंहस्थगुर्वादिनिरोधः स्यात्सोऽप्यत्रन चिंतनीयः एवंगर्भाद्यंनाशनांतेषु विचारणीयं अनन्यगतिकं कुर्यान्नित्यंनैमित्तिकं तथेतिस्मरणात् सं-
स्कारक्रमस्तु कात्यायनगृह्यकारिकायामुक्तः गर्भाधानंपुंसवनंसीमंतोन्नयनंततः जातकर्माभिधेयंचनिष्क्रमप्राशनेक्रमात् चूडोपनयनंवेदव्र
तानांचचतुष्टयं गोदानमेखलामोक्षोविवाहः षोडशक्रियाइति अनेनक्रमेणगर्भाधन्नाशनांतेषुमौढ्यादिकंबुध्यावलोकयेदित्यर्थः तथाचबृहस्प
तिः मासप्रयुक्तकार्येषुमूढत्वंगुरुशुक्रयोः नदोषकृन्नदामासलक्षणोबलवानिति यमोपि गर्भेवार्धुषिकेभृत्येश्राद्धकर्मणिमासिके सपिंडीक

गर्भाद्यन्नाशनांतेषुनगुरुसितयोर्बाल्यवार्धेचमौढ्यंजल्यात्कालस्यरोधाद्धरिगुरुमयनंयाम्यमूनाधिमासौ

रणेनित्येनाधिमासंविवर्जयेत् भृगुः सीमंतजातकादीनिप्राशनांतानिचक्रमात् कर्तव्यानिनदोषोस्तिपंचाननगतेगुराविति कात्यायनस्मृतौ ग
र्भाधानादिका अन्नप्राशनांतामलिम्लुचे आकर्णवेधाः कर्तव्यानान्याइत्याह भास्करइति अस्तादिकंचूडादिषुवर्जनीयमित्याह एतच्चौलादिपूक्तंशेदि
ति एतद्गुरुसितास्तादिकंचूडादिषुकर्मसुउक्तंत्यजेत् अथबालत्ववृद्धत्वप्रमाणमाह अथगुरुसितयोरिति गुरुसितयोर्गुरुशुक्रयोर्बाल्यवा
र्धेबालत्ववृद्धत्वे नगाहेसप्ताहे सप्ताहंबाल्यं सप्ताहंवार्धमिति बालत्ववृद्धत्वंबहुविधमस्ति तत्रमध्यमः पक्षोत्रांगीकृतः अथयाम्येरा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यअस्तेवर्ज्यमाह अथोशाखेशमौढ्यइति शाखेशोवेदपतिर्वक्ष्यमाणः तस्यमौढ्येअस्तेव्रतंमौंजीबंधंनिगमारंभमपिवेदारंभमपिआर्यः श्रे-
ष्ठोनकुर्यात् तस्यास्तेव्रतादिकृतेसतिबटोर्मूर्खत्वंस्यात् ननुवेदारंभेमूर्खत्वंघटतेवेदपतित्वात् व्रतेमूर्खत्वंकिमुक्तं उच्यते व्रतबंधस्तुवेदाध्ययनार्थं
क्रियतेतस्मात्तत्रापिमूर्खत्वंघटते तथाचयाज्ञवल्क्यः उपनीयगुरुः शिष्यंमहाव्याहृतिपूर्वकं वेदमध्यापयेदेनंशौचाचारांश्चशिक्षयेत् प्रतिवेदं-
ब्रह्मचर्यंद्वादशाब्दानिपंचवा ग्रहणांतिकमित्येकेकेशांतंश्चैवषोडशेति यज्ञानांतपसांचैवशुभानांचैवकर्मणां वेदएवद्विजातीनांनिःश्रेयसकरःपरः

एतच्चौलमदिपूर्ध्वेदथगुरुसितयोर्बाल्यवार्धेनगाहेन्वाथोशाखेशमौढ्येव्रतमपिनिगमारंभमार्योनकुर्यात् ७

तथाचकात्यायनगृह्यसूत्रे वेदंसमाप्यस्नायाद्ब्रह्मचर्यंवाष्टाचत्वारिंशकंद्वादशकेप्येकेगुरुणानुज्ञातइत्यादि ७ अथचौलंसनिर्णयंवृत्तेकेनाह
चौलमिति कार्यवर्णैरिति अग्रिमश्लोकेनान्वयः चूडाकरणंमाघादिपंचसुमासेषुअमधुषुचैत्ररहितेषुगदितंउक्तं तथाचोक्तंनारदेनमाघादिपंच
केचौलंहित्वाक्षीणविधुंमधुमिति द्वित्रिपंचोन्मितेब्देद्वितीयेतृतीयेपंचमेवर्षेस्वाचाराद्वा स्वकुलाचारतोवा उक्तंचकात्यायनगृह्ये सांवत्सरिकस्यचू
डाकरणंतृतीयेवाप्रतिहतेषोडशवर्षस्यकेशांतोयथामंगलंवासर्वेषामिति सांवत्सरिकस्यअतिक्रांताब्दस्येतिहरिहरमिश्रैर्व्याख्यानंकृतं तथा १७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यथद् गुरुशिष्यः आद्येब्देकुर्वंतेकेचित्तंचमन्येद्वितीयके उपनीत्यासहैवेतिर्निविकल्पः कुलधर्मतइति सगर्भायादिभवतिजनन्यत्रनोकार्यमेतत् अत्रउक्त
वर्षेषुद्वित्रिपंचाब्दकेषुजननीकुमारस्यमातायदिसगर्भाभवतिस्यात्तदाएतच्चौलंनोकार्यं पंचमाब्दादूर्ध्वंगर्भिण्यांसत्यामपिकार्यमित्यर्थसिं
द्धं अत्रनारदः सूनोर्मातरिगर्भिण्यांचूडाकर्मनकारयेत् पंचाब्दात्प्रागथोर्ध्वंतुगर्भिण्यामपिकारयेत् उपनयनेनसहक्रियमाणेनदोषइत्याह साकंय
त्रोपनीत्याक्रियतइहतदायन्निरोधोनहिस्यादिति यत्रउपनीत्यासाकंउपनयनेनसहक्रियतेतदाइहास्मिन्चौलेअयमुक्तोनिरोधश्चैत्रमासमातृग

चौलंमाघादिपंचस्वमधुषुगदितंद्वित्रिपंचोन्मितेब्देस्वाचाराद्वासगर्भायदिभवतिजनन्यत्रनोकार्यमेतत्

र्भलक्षणोनस्त्येवस्यात् तदुक्तंतेनैव सहोपनीत्याकुर्याच्चेत्तदादोषोनविद्यतेइति अंबार्तवेनिषेधमाह जन्मार्द्वर्तवेदोव्रतमुपयमनंचा-
विशुद्धेः शुभार्थीइति अंबार्तवेमातृरजसि अदः अनंतरोक्तंचौलमित्यर्थः व्रतंमौंजी उपनयनंविवाहः आविशुद्धेः शुद्धिपर्यंतंशुभार्थीनरः एतत्त्रयं
जह्यात् नकुर्यादित्यर्थः तथाचमनुस्मृतौ उद्वाहव्रतचूडासुमातायदिरजस्वला तदानमंगलंकार्यंशुद्धौकार्यंशुभेप्सुभिः अन्यमुहूर्तालाभेकारिका
निबंधेशांतिकमुक्तं अलाभेसुमुहूर्तस्यरजोदोषेतुसंस्थिते श्रियंसंपूज्यतत्कुर्याद्धृत्रहत्याभयंकरीं हैमींमाषमितांपद्मांश्रीसूक्तविधिनार्चयेत्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मत्पृत्वं पायसं हुत्वाभिषिच्य शुभमाचरेत् सूतिकोदक्ययोः शुद्धो गांद धात्रेम पूर्वकं मात्रे कर्मणि शुद्धिः स्यादितरस्मिन्न शुध्यतीति उदक्योरजस्वला ८ अ
थवर्णविशेषेण वारविशेषं तथा नक्षत्राणि लग्नबलं च वृत्ते केनाह वर्णैर्ब्राह्मणादिभिः यथाक्रमेण इनारार्किशनिषु चौलकर्म कार्यमित्यन्वयः इनः सूर्य-
आरो भौमः आर्किः शनिः शनिः प्रसिद्धः तेष्वित्यर्थः एतदुक्तं भवति विप्रेण रविवारे क्षत्रियेण भौमवारे वैश्येन शनिवारे शूद्रेणापि शनिवारे चौलं कर्तव्य-
व्यमित्यर्थः शूद्रस्य द्वादशसंस्कारा उक्ताः वेदोव्रतोपनयनं महानाम्नी महाव्रतं विना द्वादश शूद्राणां संस्कारा नाममंत्रत इति निखिले शितिनिखिले

साकं यत्रोपनीत्या क्रियत इह तदायं निरोधो न हि स्याज्जन्माद्वात्तवेदोव्रतमुपयमनं चापि विशुद्धः शुभार्थी ८

श्चतुर्भिर्वर्णैः विशेषेण ज्ञत्रये बुधत्रये शुक्लसोमे शुक्लपक्षगत सोमवारे कार्यं कृष्णपक्षे सोमवारो निनिंदितः क्षीणत्वात् अत्र नारदः अपर्वरिक्तासु तिथिषु शुक्रेज्यज्ञेंदुवासरे इति बृहस्पतिः सोमवारः सितपक्षे कृष्णपक्षे तिगर्हितः बुधवारः शुभः प्रोक्तः पापग्रहयुते बुधे पापग्रहाणां वारादौ विप्राणां स्यु भदोरविः क्षत्रियाणां समासूनुर्विट् शूद्राणां शनिः शुभ इति कैः ध्रुवस्य ह्यादित्य शाक्रेंदुभिः अंत्याहेइति ध्रुवस्वरे वसाश्विन्यौ ह्यादित्यं पुनर्वसुः पुष्यो शाक्रं ज्येष्ठा इंदुर्मृगः तैः पुनः कैः इनहरितस्त्रित्रिभैः इनो हस्तः हरिः श्रवणः ताभ्यां त्रित्रिभैः हस्तात्त्रिभिः श्रवणात्त्रिभिरित्यर्थः तथा च नारदः दस्त्रादि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तीज्यचंद्रेंदूपूषभानिशुभान्यतः चौलकर्मणिहस्तर्क्षात्त्रीणित्रीणिचविष्णुभादिति धूनेकारार्किशुक्राः अत्रचौलेमृत्युदाःस्युः द्यूनेसप्तमे अर्कारार्किश
क्राः अर्कःसूर्यः आरोभौमः अर्कस्यापत्यमार्किः शनिः शुक्रः प्रसिद्धः एतेचत्वारोमृत्युदाइति चतुर्णांसमानंफलमुक्तं वसिष्ठेनात्रविशेषफलमुक्तं जामित्रे भास्करे
क्षौरेमृत्युस्याद्भूमिजेतथा शुक्रेसौख्यविनाशस्स्यान्मंदभाग्यंशनैश्चरइति अत्रचतुर्णामपिसामान्येनमृत्युफलमुक्तं तद्दारिद्र्यान्मरणंवरमितिन्यायेनन
दोषः गतकविनिखिलाम्मृत्युगामृत्युदास्युः गतः कविः शुक्रोयेभ्यस्तेगतकवयः तेचतेनिखिलाश्चशुक्ररहिताः सर्वेमृत्युगाः अष्टमगामृत्युदास्युः अत्रबृहस्प

कार्यंवर्णैरिनारार्किशनिषुनिखिलैर्ज्ञत्रयेशक्रसोमेद्युंसद्द्यादित्यशाके दुभिरिनहरितस्मिन्निभेश्चौलकर्म

तिः अष्टमस्थानगाः सर्वेनेष्टाः शुक्रविवर्जिताः शुक्रस्तुनिधनेक्षौरेसर्वसंपत्प्रदः शिशोरिति व्यक्ताः संतोत्यद्दृष्टाः विगतः अब्जः चंद्रोयेभ्यस्तेव्यब्जाः ए
वंविधाः संतोसद्ग्रहाः चंद्ररहिताः सद्ग्रहाः अंत्येद्वादशेदृष्टाः शोभनाःस्युः नारदः चौलान्नप्राशनेशस्ताः सौम्याःरंध्रव्ययोपगाइति अन्यच्च नंदेधनेमेशितां
शेषष्ठाष्टांत्यविवर्जितइतितस्यैववचनं अन्यल्लग्नबलंपूर्ववत् त्यजगुरुशशिनोराशिसंध्येचरिक्ताः गुरुः षष्ठीशशीपौर्णिमास्पष्टमन्यत् क्रूरवारं
निशांरिक्तांषष्ठींसंध्यांचजन्मभं सद्भिर्विवर्जयेदेतन्नारदस्यवचोयथेति १ अथप्रसंगात्क्षौरनिर्णयंसार्धवृत्तेनाह भुक्तइति भक्तः कृत-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भोजनः अभ्यक्तः कृताभ्यंगः उपवासी प्रसिद्धः ईश्वरजनो राजसेवकः समर्थो वा युवतिः स्त्री सौभाग्यवती प्राग्वयस्का प्रथमवयस्का पंचाशद्वर्षपर्यंतं पूर्व
वयः योगी राजयोगी गीतादौ प्रसिद्धः यात्रायुद्धोन्मुखाः यात्राप्रयाणं युद्धं प्रसिद्धं तौ प्रति ये उन्मुखाः प्रचलिताः यात्रोन्मुखा युद्धोन्मुखाश्चेत्यर्थः कृतः
दिनविधिः आह्निकं यैः ते कृतदिनविधयः अस्त्यंबको जीवत्पितृकः तेन मुंड्याः मुंडनार्हा न भवंति अवश्यकार्यादृते इत्युत्तरार्धोक्तमत्रानुसंधेयं च

धृते कौरौ राकि शुक्रा गतकवि निखिला मृत्युगा मृत्युदास्युर्व्यग्नाः संतोत्स्यइष्टा स्युजगुहशाशिनो रात्रिसंध्येचरिक्ताः ९ भुक्ताभ्य
क्तोपवासीश्वरजनयुवतिः प्राग्वयस्काश्च योगी यात्रायुद्धोन्मुखा ये कृतदिनविधयोस्त्यंबकास्तेन मुंड्याः सीमंतोर्ध्वं न पत्यु
र्नखकचलवनं दूरदेशप्रयाणं वृक्षच्छेदः समुद्राप्लुतिमृतहरणे स्यादृतेवश्यकार्यात् १०
चावश्यं मुंडनकारणं भवति तत्रावश्यं मुंड्याः
अथ क्षौरनिषेधप्रसंगाद्गुर्विणीपतेर्निषिद्धं सापवादमाह सीमंतोर्ध्वमिति सीमंतोर्ध्वं सीमंतोन्नयनादूर्ध्वं पत्युः कृतसीमंतसंस्कारायाः पत्युर्भर्तुर
वश्यकार्यादृते नखकचलवनादिकं न स्यात् नखकचलवनं नखकेशछेदनं अन्यत्स्फुटम् अवश्यकार्यादृते न स्यादित्यनेन आवश्यकेन दोष इत्यर्थात् १९
सिद्धं यथा पितृमरणे क्षौरादि देशविप्लवे देशांतरगमनं इत्यादिविचारणया आवश्यकेन दोष इत्यर्थः कृताग्न्याधानस्य मुंडनपक्षांगीकारे मुंडनमावश्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कंमासिमास्युपासनीकस्यपक्षेपक्षेग्निहोत्रिणइति १० अथोक्तेभ्योन्येषांक्षौरार्थंनक्षत्रादिकमाह चौलोक्तभादौक्षौरंगदितंप्रोक्तं चौलार्थमुक्त
श्चौलोक्तः सचासौभादिश्चतस्मिन्नक्षत्रतिथ्यादिकालेक्षौरंगदितंप्रोक्तम् अथक्षौरनिमित्तान्याह रविक्षेत्रगंगाध्वराग्न्याधानेपित्रोर्विनाशेत्यादि रवि
क्षेत्रंभास्करक्षेत्रं गंगाप्रसिद्धा अध्वरोयागः अग्न्याधानंअग्निहोत्रं तस्मिन्पित्रोर्विनाशोमरणंतस्मिन् द्विजनृपकथनेब्राह्मणाज्ञायांराजाज्ञायां-
चसत्यांसर्वदाक्षौरंइष्टंस्यात् क्षौरेनक्षत्रादिनियमोनास्तीत्यर्थः तदुक्तंवृत्तशते भुक्ताभ्यक्तनिराशनेरित्यादि रत्नमालायां आज्ञयानरपतेर्द्विज

क्षौरंचौलोक्तभादौगदितमथरविक्षेत्रगंगाध्वराग्न्याधानेपित्रोर्विनाशेद्विजनृपकथनेसर्वदाक्षौरमिष्टम्

न्मनामित्यादि बृहस्पतिः राजकार्येनियुक्तानांनराणांभूपसेविनां श्मश्रुलोमनखच्छेदेनास्तिकालविशोधनं ज्योतिर्निबंधे राजयोगीपुरंध्रीन्च
मातापित्रोश्चजीवितोः मुंडनंसर्वतीर्थेषुनकुर्याद्गुर्विणीपतिः स्मृत्यंतरे सिंधुस्नानंद्रुमच्छेदंवपनंप्रेतवाहनं विदेशगमनंचैवनकुर्याद्गुर्विणी
पतिः क्षौरंनैमित्तिकंकुर्यान्निषेधेसत्यपिध्रुवं पित्रोःप्रेतविधानंचनदोषस्तत्रविद्यते गंगायांभास्करक्षेत्रेमातापित्रोर्मृतेहनि आधानेसोम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पानेचषट्सुक्षौरंविधीयते अंतर्वत्न्यांतुजायायांतीर्थेक्षौरंनकारयेत् प्रेतवाह्यादिकंनैवसीमंतोन्नयनादनु पंचाशद्वायनात्पूर्वंक्षौरंनैमित्तिकंविना नकुर्यात्ततऊर्ध्वंतुस्वेच्छयावपुनंचरेत्इति अथाक्षरारंभंवृत्तार्द्धेनाह मित्रत्र्यर्केति मित्रादिभिर्नक्षत्रैः जन्मतः पंचमेवर्षेव्रताद्व्रतबंधात्प्राक् प्रथमंविद्यारंभोक्तकालेवक्ष्यमाणलक्षणेअक्षरविधिः प्रथमाक्षरारंभविधिः शुभः स्यादित्यध्याहारः कस्मिन्सतिसौम्यसंज्ञेअनये अर्केसति

मित्रत्र्यर्कादितीद्रांतिमद्दरितुरगैः पंचमेब्देव्रतात्प्राक्विद्यारंभोक्तकालेक्षरविधिरघटेसौम्यसंज्ञेयनेर्के ॥

कथंभूतेसौम्यसंज्ञेअयने अघटे नविद्यतेघटोयस्मिन्तथा तस्मिन्कुंभरहितउत्तरायणेत्यर्थः ब्रह्मतुल्ये अयनलक्षणं कर्किमृगादिषट्केतेचायनेदक्षिणसौम्यायनेस्तइति मित्रमनुराधा त्र्यर्कंहस्तत्रयं अदितिःपुनर्वसुः इंद्रोज्येष्ठा अंतिमंरेवती हरिः श्रवणः तुरगोश्विनी शेषंप्रथममेवव्याख्यातं व्रतात्प्रागित्यनेनव्रतबंधादुपरिनिषेधोअर्थसिद्धः पंचमेवर्षपठणरुच्याव्रतबंधोग्रेवक्ष्यति तथाचोक्तंबृहस्पतिना द्वितीयजन्मतःपूर्वमारभंताक्षराण्सुधीरिति नृसिंहः अक्षरस्वीकृतिःप्रोक्ताप्राप्तेपंचमहायने उत्तरायणगेसूर्येकुंभमासंविवर्जयेदिति ॥ ७ २०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथब्रह्मक्षत्रविशांमुख्यंगौणंचव्रतबंधकालंवृत्तेनाह विप्रादेरिति गर्भतः गर्भाधानाज्जन्मतोवा अष्टशिवरविमिते अब्दे विप्रादेर्व्रतंस्यात् विप्रस्या ष्टमे क्षत्रियस्यशिवमिते एकादशेवर्षेस्यात् वैश्यस्यरविमिते द्वादशेवर्षेस्यात् अत्रस्वस्ववर्षेजीवेगुरौ अनिष्टे अशुभेसत्यपिव्रतंकार्यं कुअनि मिषरविमधौ अनिमिषेरविः अनिमिषरविणाविशिष्टोमधुः अनिमिषरविमधुः तस्मिन्मीनस्थेरवौसतिचैत्रेव्रतंकर्तव्यमित्यर्थः अब्दस्यदा

विप्रादेर्गर्भतोब्देष्टशिवरविमितेजन्मतोवाव्रतंस्यादत्रानिष्टेपिजीवेनिमिषरविमधौकार्यमब्दस्यदार्ढ्यात्

र्ढ्यात् वर्षबलात् तदुक्तंसंग्रहे शुद्धिर्नविद्यते यस्यवर्षेप्राप्तेष्टमेयदि चैत्रेमीनगतेभानौतस्योपनयनंशुभं जन्मभादष्टगेसिंहेनीचेवाशत्रुभे गुरौ मौंजीबंधः शुभः प्रोक्तश्चैत्रेमीनगतेरवौ अशुभेप्यग्रहाः सर्वेशुभगोचरगाअपि शांतिभावाच्छुभंनैवयात्यब्दः कालमृत्युवत् इति अथगौणकालफलमाह स्वाब्दादूर्ध्वंक्रमादिति स्वाब्दात्स्ववर्षादूर्ध्वंक्रमात् अद्विगुणितशरदः द्विगुणिताचासौशरच्च द्विगुणितशरद्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·भा· षं तांमर्यादीकृत्येति तयातस्याः अब्दक्रमेणनिंद्यं तद्यथाब्राह्मणस्याष्टमंवर्षं मुख्यंतद्द्विगुणितंषोडशं अष्टवर्षात्षोडशवर्षपर्यंतंब्राह्मणस्य· ३०
२१ एकादशवर्षात्द्वाविंशवर्षपर्यंतंक्षत्रियस्य द्वादशवर्षाच्चतुर्विंशतिवर्षपर्यंतंवैश्यस्य अब्दक्रमेणोत्तरोत्तरंनिंद्यं अर्थादतऊर्ध्वंअनधिकारि
णोभवंति तदुक्तंसंग्रहे नृपा१६ स्मृति२२ जिना२४ ब्दांतंनातिकालस्ततःपरं पातित्यंस्यादग्रजादेर्व्रात्यस्तोमोविशोधनमिति तथाच का
त्यायनगृह्ये आषोडशाद्ब्राह्मणस्यानतीतः कालोभवत्याद्वाविंशाद्राजन्यस्याचतुर्विंशाद्वैश्यस्यातऊर्ध्वंपतितसावित्रीकाभवंतिनैनानुप

स्याब्दादूर्ध्वंक्रमादाद्विगुणितशरदोनिंद्यमब्दक्रमेणपंचाष्टांकाब्दतोवाप्रपठनरुचितःशस्तमेषांतदाहुः१२

नयेयुर्नाध्यापयेयुर्नयाजयेयुर्नचैभिर्व्यवहरेयुः कालातिक्रमेनियतवत्त्रिपुरुषंपतितसावित्रीकाणामपत्येसंस्कारोनाध्यापनंतेषांसंस्का
रेप्सुर्व्रात्यस्तोमेनेष्ट्वाकाममधीयीरन्व्यवहार्याभवंतीतिवचनादिति अथस्वाब्दात्प्रागपिअध्ययनोत्सुकत्वादुपनयनकालमाह पंचा
ष्टांकाब्दतोवेति पंचमाष्टमनवमवर्षेभ्यःसकाशादेषांब्रह्मक्षत्रविशांक्रमेणप्रपठनरुचितःवेदादिपठणउच्यातद्व्रतंशस्तमाहुर्मुनयः उक्तंच २१
संग्रहे ब्रह्मवर्चसमूर्जश्चविद्यायुःश्रीर्यशःसुखं विप्रादेरुपनीतस्यपंचाष्टांकाब्दतःफलम्१२ ५ ७ ७ ७.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथात्रगुरुबलाबलंवृत्तेकेनाह् राशेरिति राशेर्जन्मराशेः सकाशात्षट्त्र्याद्यस्वस्थोगुरुः इहास्मिन्व्रतबंधेपूजयाशुभदः स्यात् षट्षष्ठं त्रितृती
यं आद्यंजन्मराशिःस्वंदशमं एषुतिष्ठतीतितथा तथापिपूजयापि शंत्योद्वादशः अंबुश्चतुर्थः अष्टमः नशुभदः स्यात् पूजयापिअशुभदः स्या-
दित्यर्थः सयदिनिजगृहगः स्वगृहगः धनुर्मीनगइत्यर्थः तुंगगोवायदिभवतितदाइहदुष्टस्थानेषुवर्तमानः शस्तः स्यात् अस्यतुंगंकर्कटः तदुक्तंबृ
हज्जातके अजवृषभमृगांगनाकुलीराझषवणिजोचदिवाकरादितुंगाः दश १० शिखि ३ मनुयुक् २८ तिथीं १५ दियांशे ५ स्त्रिनयक २७विंशोतिभि २०

राशेः षट्त्र्याद्यस्वस्थोगुरुरिहशुभदः पूजयास्यात्तथापिप्रांत्योंबुस्थोष्टमोनोयदिनिजगृहगस्तुंगगोवापिशस्तः
एवंकन्यर्क्षतः स्यादतितरगुणिनोलब्धयेवातिकालेनिष्टेपीहीद्विरर्च्योष्टमभवनगतः शोभनः स्यात्त्रिरर्च्यः १३

श्चतेस्तनीचाइति अर्थादुक्तस्थानेभ्योन्यस्थानगः शुभदः स्यात् एवंकन्यर्क्षतः स्यात् कन्यर्क्षतः कन्याराशेः सकाशात् एवमुक्तवत् शुभाशुभः स्यात्
अतितरगुणिनोवरस्यलब्धये अतिकालेवा अनिष्टोपिगुरुर्द्वादशश्चतुर्थाष्टमः द्विरर्च्यः षट्त्र्याद्यस्वस्थस्यशास्त्रेयापूजोक्तातत्प्रमाणतोद्विरर्च्यः
तेनद्विगुणार्चनेनशोभनः स्यात् एवंसामान्येनोक्ता अष्टमस्यविशेषमाह् अष्टमभवनगतः त्रिरर्च्यः तेनशोभनः स्यात् अत्रबृहस्पतिः झषचाप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कुलीरस्थोजीवोप्यशुभगोचरः अतिशोभनतां दद्याद्विवाहोपनयादिषु व्रतेजन्मत्रिदशारिस्थोजीवोपि शोर्चनात्फलकृत् शुभोतिकालेतुर्याष्टव्ययस्थो
द्विगुणार्चनात् उद्वाहव्रतखे कन्यकाद्विकतधुनायनवमेश्रेष्ठोगुरुस्त्वान्यथापूज्योष्टांत्यसंस्थेवेतिकालइहतुयाज्ञेदिरर्च्यः शुभः रिःफांबुत्रिधनाष्टगे
यदिग्रहैः श्रेष्ठोपिविद्धोत्यसन्वामाद्विद्ध इहेष्टदोननिधनेवेधस्त्रिरर्च्यः शुभइति १३ अथगुरोर्वामवेधमाह द्वीष्वायागांकसंस्थोगुरुस्तदाशुभःस्या

द्वीष्वायागांकसंस्थोव्ययजलनिधनत्र्यभ्रगैश्चेन्नविद्धः शस्तोनिष्टोपिवामं शुभइह खचरैर्वेधितोनोष्टमस्थः
शुक्लेमाघादिपंचस्विनशुभदिवसेप्राग्दलेन्हौव्रतंसत्यस्त्वानध्यायरिक्तातिथिसुनिभदनान्चंद्रभागंप्रदोषम् १४

त् तदाकदायद्व्ययजलनिधनत्र्यभ्रगैः खचरैर्नोविद्धः स्यात् द्वी द्वितीयं इषुपंचमं आयएकादशं अगाः सप्तमं अंकाः नवमं एतत्संस्थोगुरुः व्ययं
द्वादशं जलंचतुर्थंनिधनंअष्टमं त्रितृतीयं अभ्रंदशमं एतत्संस्थैः खचरैः यदिनोविद्धोभवतितदाशुभः स्यात् २ ५ ११ ७ ९ १२ ४ ८ ३ १० वेधितश्चे
दशुभइत्यर्थः अनिष्टोपिव्ययजलनिधनत्र्यभ्रगोपिवामंविद्धः सन् द्वीष्वायागांकसंस्थैः खचरैः वेधितः सन्नित्यर्थः इह अस्मिन्व्रतबंधेवि
वाहेवाशुभः नोष्टमस्थः अष्टमस्थोवेधितोनशुभदः स्यादित्यर्थः सोतिकालादौत्रिगुणार्चनेनैवशुभः स्यात् तथाचबृहस्पतिः रजस्वलायदा २२

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कन्यागुरुशुद्धिंनचिंतयेत् अष्टमेपिप्रकर्त्तव्योविवाहस्त्रिगुणार्चनात् अथोपनयनेमासादिकमाह शुक्लइति. शुक्लेशुक्लपक्षेमाघादिपंचमासेषुज्येष्ठां
तेषु इनशुभदिवसे इनः सूर्यः शुभाः वर्धमानेंदुगुरुबुधशुक्राः एषांदिवसे तस्मिन्अन्हः प्राग्दलेदिवसस्यपूर्वार्द्धेव्रतमुपनयनंसत्शुभंस्यात् -
किंकृत्वा अनध्यायरिक्तातिथिमुनिमदनान्चंद्रभागंप्रदोषंत्यक्त्वा अनध्यायाः वक्ष्यमाणाः रिक्तातिथयोचतुर्थीनवमीचतुर्दश्यः मुनिः सप्तमी म
दनस्त्रयोदशी एतान्चंद्रभागः कर्कांशः पापांशादिकंपुरैवनिषेधितं प्रदोदोनध्यायप्रकरणोक्तः तंत्यक्त्वा १४ अथव्रतबंधेनक्षत्राण्याह स्प

शस्तोह्नीशाग्निशाक्रांतकपितृरहितैः सर्वभैर्मौंजिबंधोवेदेशेज्ञेबलाढ्येगुरुसितकुजविल्संज्ञकावेदपाःस्युः
स्वर्क्षोच्चांशेषुसौम्याःश्रुतिपतिरपिचेत्केंद्रकोणस्थितास्युर्वर्णीविद्यार्थवेत्तापटुगृहधनवानन्यथामंदलसेवी १५

ष्टं उक्तंच मघाचभरणीज्येष्ठाविशाखाचैवकृत्तिका नक्षत्रपंचकंप्राज्ञैर्नग्राह्यंव्रतबंधने वेदेशेवेदपतौ ज्ञेबुधेबलाढ्येसतिस्थानादिनाबलसमृ
द्धेसति तेकेवेदेशाइत्यपेक्षायामाह गुरुसितकुजविल्संज्ञकाः क्रमात् वेदपाः वेदाधिपतयः स्युः गुरुः ऋग्वेदस्य शुक्रोयजुर्वेदस्यकु
जः सामवेदस्य वित्बुधोथर्वणवेदस्य पतिरित्यर्थः लग्नगोचरबलमाह स्वर्क्षोच्चांशेषुसौम्याइति सौम्याः स्वोच्चस्वभागांशेषुव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

र्तमानाः श्रुतिपतिरपिवेदपतिरपिस्वोच्चस्वभांशेवर्तमानश्चेद्यदिकेंद्रकोणेस्थिताः स्युः स्तदा वर्णीब्रह्मचारीवेदार्थवेत्तास्यात् नकेवलंवेदार्थवेत्ता
स्यात् अपितु पशुगृहधनवान्स्यात् अत्रकेंद्रकोणेशनौमंदेसति अंत्यसेवीअंत्यजसेवकःस्यात् तस्मात्केंद्रकोणेशानिर्नभावितव्यः उक्तं
चसंग्रहे केंद्रस्थितैरिनाद्यैर्नृपसेवीविद्क्रियोऽच्छवृत्तिश्च वेदाभ्यासीयज्वाक्रतुकर्ताहीनसेवकोभवतीति १५ अथलग्नभंगानाह चंद्रइति
चंद्रःक्रूराःक्रूरग्रहाःविलग्नेतनौ शशिसिततनुपाः षष्ठगेहे शशीचंद्रःसितःशुक्रः तनुपोलग्नपः षष्ठगेहे सितःशुक्रःअंत्येद्वादशस्था

चंद्रक्रूराविलग्नेशशिसिततनुपाः षष्ठगेहेसितोंत्येसर्वेरंध्रेबटुघ्नाःक्वचतनुगइनः श्रेष्ठउच्चेंदुरेके
विद्यामौंज्युक्तकालेस्थिरचरहरिजन्युत्तरब्राह्महीनेमौंज्याऊर्ध्वगणेशंगिरमपिविधिवत्पूजयित्वारभेत १६

ने शेषंसुगमं सर्वेरंध्रेअष्टमस्थाने एकेअत्येकंबटुघ्नाः बटुमारकाभवंति किंच क्वचित् अन्यलग्नाभावेतनुगः लग्नगःइनःरविः श्रेष्ठः उक्तंच
मौंजीपटले शुक्रमदोबलवान्भानुर्लग्नगोदशमस्तथा सर्वशाखाधिपोयस्मात्सर्वेषांव्रतबंधने सर्वशाखाधिपोभानुःकेचिदूचुर्महर्षयः तस्मा
द्रत्यंतराभावेलग्नस्थोर्कःप्रशस्यते उच्चेंदुरेकइति एकेमुनयःउच्चेंदुःउच्चस्थश्चंद्रःतनुगश्चश्रेष्ठइतिवदंति तद्वाक्य चंद्रोदयेभिश्रा

२३

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तस्यात्क्षयरोगी सितेतरे सितेपक्षे भवे यज्वा स्वभे तुंगे विशेषत इति अस्यार्थः सितेतरे कृष्णपक्षे चंद्रोदये चंद्रयुक्तलग्ने सति व्रती अभिशस्तः
स्यात् क्षयरोगी च स्यात् अभिशस्तो नाम मिथ्याभिशस्तः मिथ्याभिशंसी अनेनेदं पातकं कृतमिति यल्लोका मिथ्या वदंति सो भिशस्तः क्षयरोगी स्या
न्नइति कृष्णपक्षे लग्नस्थचंद्रफलमुक्तं सितपक्षे भवे यज्वेति वाक्यं स्पष्टं अयं श्लोकः पुनः संस्कारविषय इव भाति यतो कृष्णपक्षे व्रतबंधे चंद्रस्य फलमु
क्तं तस्य दिवा असंभवात् पुनः संस्कारार्हस्य तु कर्मलोपभयात् रात्रावपि संस्कारो विहितो नान्यस्य प्रथमव्रतबंधस्तु सर्वैर्ग्रंथकारैर्दिवैव पूर्वाण्हे विहि
तो न रात्रौ अतः कारणादिदं वचनं पुनः संस्कारविषयं प्रतिभाति पुनः संस्कारनिमित्तानि रासभारोहणादीनि धर्मशास्त्रप्रसिद्धानि तादृशवाक्यर
त्नमालायां त्रिषट्स्वगोर्कस्त्रिधनास्तकर्मगश्चंद्रस्त्रिषष्ठाः शनिराहुभौमाः सर्वे चलाभे द्वित्रिकोणकेंद्रगाः शुभाः शुभास्सुव्रतबंधकाल इति अत्र तृती
यस्य षष्ठस्य सूर्यस्य रात्रिगतलग्ने संभवः नारदेन तु लग्नस्थचंद्रो निंदित एव तद्वाक्यमेवं स्वोच्चसंस्थोपि शीतांशुर्व्रतिनो यदि लग्नगः तं करोति शि
शुं नित्यं सततं क्षयरोगिणामिति अन्यल्लग्नबलं पूर्ववत् अथ विद्यारंभं वृत्तार्द्धेनाह विद्यां मौंज्युक्तकाल इति मौंज्या ऊर्ध्वं मौंज्युक्तकाले विद्यामार-
भ्यते मौंज्यर्थमुक्तः मौंज्युक्तः स चासौ कालश्च तस्मिन् विद्यां वेदं आरभेत् मौंज्या ऊर्ध्वमित्यनेन मौंज्याः प्रागनधिकारः सूचितः किं कृत्वा गणेशं-
गिरमपि सरस्वतीमपि विधिवद्गृह्योक्तमार्गेण पूजयित्वा कथंभूते मौंज्युक्तकाले स्थिरचरहरिजत्र्युत्तरब्राह्महीने स्थिरचरहरिजास्थिरलग्नं च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

रलग्नंतिसृणामुत्तराणांसमाहारस्त्र्युत्तरं ब्राह्मंरोहिणी एभिर्हीनैरहिते मौंज्यर्थमेतानिगृहीतानि विचारेण अग्राह्याणीत्यर्थः जाड्यंस्थिरेद्व्यंगलग्नेषु टी॰
विधापिः स्वरेणवमेतिश्रवणात् १६ अथकेशांतंमौंजीविमोक्षंचवृत्तार्द्धेनाह केशांतमिति तदुक्तंमनुना केशांतःषोडशेवर्षेब्राह्मणस्यविधीयते
राजन्यबंधोर्द्वाविंशेविंशेवैश्यस्यद्व्यधिकेततइति केशांतंकर्मनृपमितशरदिषोडशेवर्षेचौलवत्स्यादित्यार्या आहुः सर्वंचौलोक्तमत्रग्राह्यमित्यर्थः
व्रतोक्तेकालेमौंजीविमोक्षमाहुः स्पष्टं अनयोः केशांतमौंजीविमोक्षयोः गुरुबलंसुधीभिर्नावलोक्यं अथशूद्राणांमौंज्यभावात्छूरिकाबंधंवृ

केशांतंचौलवत्स्यान्नृपमितशरदीत्याहुरार्याव्रतोक्तेकालेमौंजीविमोकंगुरुबलमनयोर्नावलोक्यंसुधीभिः

त्तार्द्धेनाह शूद्राणांमौंज्यभावात्तदुदिततिथिभेमौंज्युक्तनक्षत्रे अनस्तभौमेज्यशुक्रैः उदितैः भौमगुरुशुक्रैः व्यारे वारे आरोभौमः तद्रहितवा
रेलग्नेनवांशे यत्रकुत्रापिलग्नेभौमनवांशवर्जितइत्यर्थः उपयमविहितेमासिविवाहोक्तमासेविवाहोपयमौसमावित्यमरः आरोभौमइत्यमरः छु
रिकाबंधंकटिप्रदेशेछुरिकाबंधनमाहुः तथाचसंग्रहे शूद्राणांराजपुत्राणांमौंज्याभावेस्त्रबंधनम् मौंजीबंधोक्तमिथ्यादौकार्यंभौमदिनंविना २५
नारदः छुरिकाबंधनंवक्ष्येनृपाणांप्राक्करग्रहात् विवाहोक्तेषुमासेषुशुक्लपक्षेप्यनस्तगे जीवशुक्रेचभूपत्रेचंद्रताराबलान्विते मौंजीबं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

घर्क्षतिथिषु कुजवर्जितवासरे तेषां नवांशके कर्तुरष्टमोदयवर्जिते शुद्धेऽष्टमे विधौ लग्नषडष्टांत्यविवर्जिते धनत्रिकोणकेंद्रस्थैः शुभैस्त्र्यायारिगैः परैः
छूरिकाबंधनं कार्यमर्चयित्वा सुरान्पितॄन् अर्चयेच्छूरिकां सम्यक् देवतानां च संनिधौ ततः सुलग्ने बध्नीयात्कट्यां लक्षणसंयुतां तस्यास्तु ल
क्षणं वक्ष्ये यदुक्तं ब्रह्मणा पुरा संमितं छूरिकायामं विस्तारेणैव ताडयेत् भाजितं गजसंख्याभिश्च अंगुलान्परिकल्पयेत् शेषं चैव फलं वक्ष्ये ध्वजा
ये धनवान्भवेत् धूम्राये मरणं सिंहे जयश्वाये तिरोगिता धनलाभो वृषे स्यात्तद् दुःखी भवति गर्दभे गजाये संततं प्रीतिर्ध्वांक्षे वित्तविनाशनमिति स

शूद्राणां मौंज्यभावात्तदुदिततिथिभेनस्तभौमेज्य शुक्रेऽर्क्यारे वारे लवेमास्य पय मविहिते च्छूरिकाबंधमाहुः १७

इतिमुहूर्तमार्तंडे संस्कारप्रकरणं समाप्तम् वेन्नत्याज्यप्रकारणोक्तं विलोक्यं अस्मिन्प्रकरणे कर्णवेधवृत्तं विना सर्वाणि स्त्रग्ध
रावृत्तानि १७ इतिस्वोक्तमुहूर्तमार्तंडटीकायां मार्तंडवल्लभायां गर्भाधानादिसंस्कारप्रकरणं ॥ अथ विवाहप्रकरणं विवक्षुरा
वत्घटितगुणविचारं द्वादशभिर्वृत्तैराह अतः परं अत्र ग्रंथे सर्वाणि शार्दूलविक्रीडितानि वरः गोत्रकुलादिभिः शुद्धां कांतां कमनीयां कन्यां उ
द्वहेत् चकाराद्वरोऽपि एवं विधो भाव्यः गोत्रशुद्धिर्ग्रंथांतरात् ज्ञातव्या कुलमपि पंचसप्तनिर्णयमपि एतद्द्वयं ग्रंथांतरात् ज्ञात्वा अन्यदत्रावलोकये

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त् अथयथोत्तरंबलिष्ठं घटितक्रममाह वर्णइतिवर्णः १ वश्यं २ भं ३ योनि ४ खेचर ५ गणः ६ कूटं ७ नाडी ८ क्रमाद्यथोत्तरंबलिनःस्युः अहींद्रू
ध्वें अष्टादशाधिकंगुणेक्यंयथोत्तरंस्याच्छुभं तत्रादौवर्णलक्षणमाह झषात्मीनात्सकाशात्विप्रसुखाः ब्राह्मणाद्योवर्णाःपुनर्गणनयाज्ञेयाः
तद्यथा मीनोब्राह्मणः मेषःक्षत्रियः वृषोवैश्यः मिथुनः शूद्रः पुनः कर्कोब्राह्मणः सिंहःक्षत्रियइत्यादि इहास्मिन्राशिमेलग्नेवर्णोत्तमोवरः शुभः
स्यात् नान्यथेत्यर्थोस्तिद्वं १ अथवृत्तार्द्धेनवश्यमाह नुःनृराशेःमनुष्यराशेः जलजाजलचराभक्ष्याः तस्यैवविहरयःसर्वेवश्याः विगतःहरिः

अथविवाहप्रकरणप्रारंभोयम् शुद्धांगोत्रकुलादिभिर्गुणयुतांकांतांवरश्चोद्वहेद्वर्णोवश्यभयोनिखेचरगणाःकूटंचनाडीक्र
मात् वर्णाद्याबलिनोयथोत्तरमहींद्रूर्ध्वेगुणैक्यंशुभंवर्णाविप्रसुखाझषादिहवरोवर्णोत्तमःस्याच्छुभः १ सिंहोयेभ्यःतेविह

रयः सिंहरहिताः सर्वेवश्याइत्यर्थः हरेःसिंहस्यविकौर्प्याःवश्याःकौर्प्योवृश्चिकः विगतःकौर्प्योयेभ्यस्तेविकौर्प्याःसिंहस्यवृश्चिकरहिताःस
र्वेराशयोवश्याः अथानंतरोक्तस्यहरेःअलिर्वृश्चिकोनशुभःवैरीत्यर्थःनुःमनुष्यराशेःअजहरयोःनेशाःस्युःअजाःजलजाःहरिःसिंहःएतेनेशाः
मेलनंनकर्तव्यमित्यर्थःअन्यज्जनात् अन्यत्अस्यपस्यादिकंजनाज्ज्ञेयं तद्यथा नुःपुरुषस्यगौर्वश्याभवति अत्रपरस्परंमित्रत्वंदृश्यते तस्मादनयो २५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मेलनंशुभंस्यात् इदमेवम्लेच्छजातीयवधूवरयोर्नशुभं म्लेच्छानांगोभक्ष्यंइत्येवंलोकप्रचारतोविचारणीयमित्यर्थः राशिस्वरूपंबृहज्जातकवशा दवगंतव्यं बृहज्जातके मत्स्यौघटीनृमिथुनंसगदंसवीणंचापीनरोश्ववजघनोमकरोमृगास्यः तौलीससस्यदहनाप्लवगाच्चकन्याशेषाःस्वनामसदृशाः स्वचराश्चसर्वे अथभयोनीद्वावपिवृत्तेकेनाह भगण्येति मिथःपरस्परंवधूवरयोर्भंनक्षत्रंवधूनक्षत्राद्वरनक्षत्रंगण्यं वरनक्षत्रात्कन्यानक्षत्रंगण्यंउ भेअपिनवभिर्भाजितेकार्ये शेषंत्र्यगशराःत्रिसप्तपंचभवंतितदानसत्स्यात् अथयोनिमाह अश्विभादिति अश्विभात्सकाशात्भानांनक्षत्राणांअश्वाद

नुर्भंस्याजलजावशाविहरयोवश्याविकोर्प्याहरेरस्यालिर्नेशुभोनुरजहरयोर्नेष्टास्करन्यज्जनात्
भंगण्यंकल्हतेमिथस्त्र्यगशराःशेषंनसज्ञाश्विभादश्वेभाव्यहिभोगिनश्वबृकभुङ्मेषाखुभुक्छुंदुराः २

योयोनयोभवंति अश्वोअश्विन्याः इभोभरण्याः अविर्मेषः कृत्तिकायाः अहिःसर्पोरोहिण्याः भोगीसर्पोमृगस्य श्वाश्ववानः आर्द्रायाः वृकंउंदु रंभक्षन्तीति वृकभुक्मार्जारः पुनर्वसोः मेषःप्रसिद्धः पुष्यस्य आखुभुक्मार्जारो आश्लेषायाः छुंदुरोह्युंदुरो माघपूर्वाफाल्गुन्योः २ गौरुत्तराफल्गुन्याः कालीमहिषीहस्तस्य पशुभुक्व्याघ्रश्चित्रायाः महिषीस्वात्याः पशुद्विट्व्याघ्रः विशाखायाः ह्रौमृगोअनुराधाज्ये

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्णुयोः श्वामूलस्य कपिर्वारः पूर्वाषाढायाः द्वौबभ्रूउत्तराषाढाभिजितोः बभ्रूनकुलौ कपिर्वानरः श्रवणस्य सिंहोधनिष्ठायाः वाजीअश्वः शतता
रायाः हरिःसिंहः पूर्वाभाद्रपदायाः गौःउत्तराभाद्रपदायाः नागोहस्तीरेवत्याः इतियोनिमभिधाय योनिवैरमाह सिंहश्वइभश्चसिंहेभं सिंहगजं
महिषाश्व ओतुरवनकं मार्जारोंदुरं श्वैणंश्वानमृगौ कीशाविवानरमेषं गोव्याघ्रं बभ्रुफणिनकुलसर्पे इतिवैरं भीरुवरयोः वधूवरयोः प्रे

गौःकालीपशुभुङ्महिष्यथपशुहृद्द्वौमृगौश्वाकपिद्वौबभ्रूकापिसिंहवाजिहरिगोनागाःक्रमाद्योनयः
सिंहेभंमहिषाश्वमोतुरवनकंश्वैणंचकीशाविगोव्याघ्रबभ्रुफणीतिभीरुवरयोः प्रेष्येशयोश्चत्यजेत् २

ष्येशयोः प्रेष्यः सेवकः ईशः स्वामी एतयोश्चत्यजेत् वर्जयेत् २ अथग्रहवैरावैरंविवक्षुस्तावद्राशिनाथानाह क्रियान्मेषाद्भानांराशीनांईशाः-
मेशाः एतेक्रमेणास्फः मंमंगलोमेषस्य शःशुक्रः वृषभस्येत्यादिस्पष्टं रवेः सूर्यस्यईज्यकुजेंदवोमित्राणि ईज्योगुरुः कुजोभौमः इंदुश्चंद्रः ए
तेरवेर्मित्राणिसुहृदः शनिसितौशत्रूशनिःप्रसिद्धः सितःशुक्रः एतौशत्रूवैरिणौ अर्थादन्येउदासीनाः विधोर्नोरिपुः विधोश्चंद्रस्यरिपुर्ना-
स्ति सूर्यबुधौमित्रे अन्येसर्वेउदासीनाः कुजस्यभौमस्यवि[illegible] बुधोअरिः सूर्येंदुजीवाःहिताःमित्राणि अन्यौसमौ ज्ञस्यबुधस्यअर्को

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्फुजितोरविशशांकौहितौमित्रे विधुश्चंद्रः अरिः वैरी अन्येसमाः सूरेः गुरोः सितज्ञौ शुक्रबुधौअरीवैरिणौ ४ अर्ककुजेंदवः रविभौमचंद्राः मित्राणि अन्ये समाः भृगोः जातः भृगुजः तस्यभृगुजस्यशुक्रस्यरवींदूसूर्यचंद्रौशत्रू मंदज्ञौशनिबुधौहितौमित्रे अन्येसमाः शनेः कुजेंदुरवयः अरयः सितज्ञौ मित्रे अन्येसमाः अथगणमाह पूर्वास्तिस्रः आर्द्राप्रसिद्धा अंतकोभरणीकः रोहिणी उत्तरास्तिस्रः एतन्नक्षत्रनवकंनरिभवतिनृगणमित्यर्थः

मेशामंशशबुचंद्ररवृशशभगुशाः शोगुः क्रियात्स्यूरवेर्मित्राणीज्यकुजेंदवः शनिसितौशत्रूविधोर्नोरिपुः मित्रेसूर्यबुधौकुज स्यविदरिः सूर्येंदुजीवाहितास्तस्याकास्फुजितौहितौविधुररिः सूरेःसितज्ञावरी ४ मित्राण्यर्ककुजेंदवोथभृगुजस्या रिरवींदूहितौमंदज्ञौचशनेः कुजेंदुरवयोनेष्टाःसितज्ञौहितौ पूर्वार्द्रांतककोत्तरंनरिस्फरे कौस्यादितीज्यानिलेंदुश्र त्यश्विनिमित्रमन्यदसुरेंदैत्येनृणांस्यान्मृतिः ५ अर्कोहस्तः अंत्यंरेवती अदितिः पुनर्वसुः इज्यः पुष्यः अनिलः स्वाती इंदुर्मृगः श्रुतिः श्रवणः अश्विनीप्रसिद्धा मैत्रं अनुराधाएतन्नक्षत्रनवकंसुरेदेवेभवति देवगणमित्यर्थः अन्यन्कृत्तिका आश्लेषा मघा चित्राविशाखा ज्येष्ठा मूल शततारकाएतन्नक्षत्रनवकं असुरेभवति रक्षोगणमित्यर्थः दैत्यैर्नृणांमृतिर्भवति ५ देवासुरयोर्देवदैत्ययोः कलिः स्यात् नृसुरयोः नृदेवयो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मध्यंस्यात् स्वयोर्मेलनेसौहृदंस्यात् अथकूटमाह द्विद्व्यंयके द्विर्द्वादशेनैस्व्यंनिस्वस्यभावोनैस्व्यंनिर्द्धनत्वंस्यात् षडष्टकेविपत्मरणंस्यात् वैपु-
त्र्यमर्थांकके अर्थांकके पंचमेनवमेवैपुत्र्यंअनपत्यत्वंस्यात् शेषेउवरितेतृतीयैकादशेचतुर्थदशमेउभयसप्तमेएकर्क्षेत्रिविधार्थाः धनपुत्रपश्वाद
यःस्युःकथंभूतेशेषे विभिकचरणे विगतंभिकचरणंनक्षत्रैकचरणंयस्मात्तथातस्मिन्नक्षत्रैकचरणेकूटे अनिष्टंफलंश्रूयते एकराशौशुभोद्वाह
एकांशेमृतिप्रदइति एकऋक्षस्यचत्वारोभेदाः एकराशिभिन्नर्क्षं एकर्क्षभिन्नराशिः एकराशिनक्षत्रभिन्नचरणं एकराशिनक्षत्रचरणंचेति च

स्याद्द्वादशस्फुरयोः कलिर्नृस्फुरयोर्मध्यंस्वयोः सौहृदंनैस्व्यंद्विद्व्यंयकेषडष्टकेविपद्वैपुत्र्यमार्थांकके शेषेर्थोविधि
धाविभिकचरणोभिन्नर्क्षराश्येककंभिन्नांश्येकभमेतयोर्गणखगोनाडीनृदूरंचन ६ त्वारोभेदाः तत्रएकराशिनक्षत्रचरणं

निंदितं विभिकचरणइति अथशुभकूटेयद्भिन्नर्क्षराश्येककंराश्येकत्वं यच्चभिन्नांश्येकभंएतयोर्गणखगोनाडीनृदूरंचन अत्रकिमपिनालोक्यंशु
भमित्यर्थःनृदूरंवक्ष्यमाणं भिन्नांश्येकभमित्यत्रभेदद्वयमागतंभवति एकर्क्षभिन्नराशिकं अपरंएकराशिनक्षत्रभिन्नचरणं तस्मात्एकराशिनक्ष
त्रचरणंत्यक्त्वात्रिषुभेदेषुगणादिकंनचिंतयेत् तत्रगणादिदोषेसत्यपिशुभंस्यादित्यर्थः उक्तंचबृहस्पतिना एकराशौपृथक्धिष्ण्येपृथग्राशौ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तथैकभे गणनाडीनृदूरंचग्रहवैरंनचिंतयेत् कालनिर्णये दंपत्योरेकनक्षत्रेभिन्नपादेशुभावहं दंपत्योरेकपादेतुवर्षांतेमरणंध्रुवमिति ६ अथग्राह्यषट्काष्टकंद्विर्द्वादशंचाह षट्काष्टेसतिसमभंकर्केकन्यादिचेद्यदिषष्ठसहितंस्यात्तदाशोभनंस्यात् ग्राह्यंस्यादित्यर्थः तद्यथा वृषः समभंतस्मात्सकाशात्षष्ठे नतुलाधरेणसहितंयदिभवतितदाग्राह्यंस्यानद्दत्यर्थः तत्स्वामिनोमैत्र्यभावात् समभं अष्टमेनसमंनग्राह्यं एवमेवग्राह्याग्राह्यंविलोकये

षट्काष्टेसमभंचषष्ठसहितंचेच्छोभनंस्यात्समं भंद्विर्द्वादशकेद्वितीयसहितंश्रेष्ठंस्त्रियायुग्घरिः मूलेंद्रार्कभपाश्यजैकचरणादित्यार्यमेशाश्विभैर्याम्यैंद्वीज्यभमित्रभाग्यवसुभत्वाष्ट्रांबुहिर्बुध्न्यभैः ७ अन्यैर्नाड्य इहैकनाडिनवकेस्यातांद्विभेचेन्मृतिर्गोदाद्दक्षिणतः क्वचिन्नृपसुरेपार्श्वेकनाडीहिता मैत्र्याद्व्ययसर्वनंदमपिसत्षट्काष्टकंवश्यतः षड्भिस्त्रीनृगणावरोस्त्वपगणः सत्कूटमैत्र्योस्तदा ८

त् अथग्राह्यंद्विर्द्वादशंचाह द्विर्द्वादशकेसमभंद्वितीयसहितंयदाभवतितदाश्रेष्ठशोभनंस्यात् विपरीतंअसत् अत्रसिंहेविशेषमाह स्त्रियायुग्घरिरिति विषमोपिसिंहः स्त्रियाकन्यययायुक्युक्तः श्रेष्ठः अथनाडीमाह मूलेति अत्रश्लोकेतृतीयांते स्त्रिभिः पादैस्तिस्रोनाड्यः सूचिताः मूलंप्रसिद्धं इंद्रोज्येष्ठा अर्कभंहस्तः पाशीशततारका अजैकचरणंपूर्वाभाद्रपदा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आदित्यंपुनर्वसुः अर्यमाउत्तराफाल्गुनी ईशआर्द्रा अश्विभं अश्विनी एभिर्नक्षत्रनवकैरेकनाडी भवति याम्यंभरणी इंदुर्मृगः ईज्यभंपुष्यः मित्रं अनुरा
धा भाग्यभंपूर्वाफाल्गुनी वसुभंधनिष्ठा त्वाष्ट्रंचित्रा अंबुपूर्वाषाढा अहिर्बुध्न्यंउत्तराभाद्रपदा एभिर्नवनक्षत्रैरेकनाडीभवति अन्यैरुर्वरितैर्नक्षत्रैरेकना
डीएवंनिस्रोनाड्योभवंति इहविवाहविषयेयदाएकनाडीनवकेद्विभेवधूवरयोर्भेनक्षत्रेचेत्स्यातांतदामृतिर्मरणंस्यात् अथगोतम्यादिदक्षिणे दे
शेक्षत्रियादीनांच अन्यवध्वाअलाभेगतिमाह गोदादक्षिणतः गोदागोतमीतस्याः दक्षिणतः दक्षिणेदेशेसर्ववर्णेनृपमुखेक्षत्रियादौस
र्वदेशस्थेक्वचित्अन्यकन्यायाः अलाभेसति पार्श्वैकनाडीहिता शुभास्यान्नमध्यनाडी उक्तंचरत्नकोशे अग्रनाडीव्यधेभर्त्तामध्यमना
डीव्यधेद्वयं पृष्ठनाडीव्यधेकन्यांम्रियतेनात्रसंशयः समासन्नेव्यधेशीघ्रंदूरव्यधेचिरेणतु व्यधांतरभमानेनवर्षेदुःखंप्रजायतइति ब्राह्मणविष
यं जठरेनिर्धनत्वंच गर्भेमरणमेवच पृष्ठेदौर्भाग्यमाप्नोतितस्मात्तांपरिवर्जयेदिति ज्योतिःप्रकाशे निधनंमध्यनाड्यांचदंपत्योर्नै
वपार्श्वयोः अथव्यवस्थातत्रैवोक्ता करग्रहेपृष्ठनाड्योननिंद्येइतियद्वचः तत्क्षत्रियादिविषयंगोतमीयाम्यतस्तथेति अथपूर्वोक्ता
नांद्विर्द्वादशानांशुभत्वमाह मैत्र्येति मैत्र्यायग्रहमैत्र्याद्विव्ययंद्विर्द्वादशंअर्थनंदंपंचमनवमंसत्शुभंस्यात् वश्यादिषड्भिःषड्भाष्टकंशु
भंस्यात् वश्यभपोनिरवचरगणनाडिभिः षडष्टकंशुभंस्यादित्यर्थः अथयदास्त्रीनृगणावरोरक्षगणोरक्षोगणः स्यात्तदातन्मेलनं-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सतकूटमैत्र्योःसत्योःशुभंस्यात् ७८ अथयदारक्षस्त्रीरक्षोगणस्त्रीनृपुमानन्नृगणःपुरुषःस्यात् तदावशासुखैःषड्भिःवश्यभयोनिरवैन्वरकूटना
डीस्थितैःषड्भिर्युतंतन्मेलनंशुभंस्यात् अथनृदूरंसापवादमाह स्त्रीनक्षत्रात्नाड्इतिनृनक्षत्रंयदिनिकटेसमीपेभवतितदानृदूरंस्यात् कथंभूतंनृदूरं-
अशुभंअशुभफलदं इदंनृदूरंखेटोडुमैत्र्योःसत्योःशुभंस्यात् उडुमैत्रीनक्षत्रमैत्रीयोनिमैत्रीतियावत् अथसंकटेदुष्टकूटादौदानमाह द्व्यर्केति द्व

रक्षस्त्रीनृपुमान्यदावशासुखैःषड्भिर्युतंशोभनंस्त्रीभान्नानिकटेनृदूरमशुभंखेटोडुमैत्र्योःशुभम्
द्व्यर्केताम्रसुवर्णमष्टरिपुकेगोयुग्ममर्थांककेरौप्यंकांस्यमथैकनाडियुजिगोस्वर्णादिदत्वोद्वहेत् १

द्व्यर्केद्विर्द्वादशेताम्रसुवर्णादिदत्वाउद्वहेत् अष्टरिपुकेषडष्टकेगोयुग्मंगोमिथुनंदत्वाउद्वहेत् अर्थांककेपंचमनवमेरौप्यंकांस्यंदत्वोद्वहेत् अथएकना
ड्यांदानमाह एकनाडीयुजिगोस्वर्णादिदत्वोद्वहेत् एकनाडीयोगेगोस्वर्णान्नवस्त्राणिबहूनिदत्वोद्वहेत् राजमार्तंडे षडष्टकेगोमिथुनंप्रद
द्यात्कांस्यंसरौप्यंनवपंचमेच नाड्यांतुधेन्वन्नसुवर्णवस्त्रंद्विर्द्वादशेब्राम्हणतर्पणंच उद्वाहतत्वे ताम्रंहेमधनव्ययेरजतयुक्कांस्यंशरांके
वृषंगांदद्याच्चषडष्टकेद्विजभुजिंस्वर्णंचनाडीयुतावितिं १ छ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथगुणविचारंत्रिभिर्वृत्तैराह तत्रादौवर्णगुणविचारमाह वर्णैक्यवरोत्तमेभूरेकोगुणोज्ञेयः वर्णयोरैक्यंयस्मिन्घटितेतद्वर्णैक्यंवरउत्तमोयस्मिन्त-
द्वरोत्तमंचउभयत्रापिएकैकोगुणोज्ञेयः अर्थाद्धीनवरेगुणाभावः उक्तंचज्योतिर्निबंधे एकोगुणःसमेवर्णेतथावर्णोत्तमेवरे हीनवर्णेगुणः शून्यंकेचिदा
हुःसदृशेदलमिति अथवश्यगुणविचारमाह वशाख्येअर्द्धंएकस्यार्द्धगुणः वशभक्ष्येयथा मनुष्याणांजलजावशाभक्ष्याश्चतत्र अर्धगुणोग्राह्यः ए
तत्तुद्विजादौज्ञेयं द्विजादयस्तुकदाचिच्छूद्रपाठीनजातीयमत्स्यभक्षकाभवंतिनसर्वेषां तस्माद्वधूवरजातिविचार्ययोजनीयं हीनजातौशून्यं यतःस्वं

मूर्वर्णैक्यवरोत्तमेथवशभक्ष्येर्द्धंद्वयंमित्रयोःस्वंवैराशनकेधराऽरिवशकेयोसद्भयोरग्नयः

वैराशनकेइत्यस्मिन्नेवश्लोकेउक्तत्वात् एवमेवसिंहस्यसर्वेवश्याःभक्ष्याश्चभवंति तत्रमनुष्याःवैरभक्ष्यं वृश्चिकस्तुवैरी अन्येवशभक्ष्यं अथमि
त्रयोःपरस्परंसुहृदोःद्वयंगुणद्वयंज्ञेयं तत्रविचारः स्वजातौमित्रत्वंप्रकटं मनुष्याणांमेषवृषाश्वमृगैःसहमित्रत्वं तत्रहीनजातीयानांपशवोवशाः
स्यं तत्रार्धगुणः अन्यत्रद्वयं अथअरिवशकेधराएकोगुणः अरिवशकंयथामनुष्याणांवृश्चिकःसिंहवृश्चिकयोर्नित्यंवैरं वृश्चिकदष्टःसिंहो
मरणमाप्नोतीति लोकेप्रसिद्धं तस्मादत्रगुणाभावःअथमंवशभक्षणेअन्यज्जनादिसुक्तं तस्मात्सुबुद्धिभिर्विचार्यवक्तव्यं ममात्रवश्यविचा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रणेबुद्धिरेवंस्फुरिता अत्रयद्दुरुक्तंतत्बुधैःशोधनीयं ननुवश्यभक्षणेकोप्यैनवश्योहरेरित्येवोक्तं त्वयाकथमुक्तंसिंहस्यमनुष्यावैरिभक्ष्यमि
तिसत्यं तच्छ्लोकोक्तलक्षणंसर्वसामान्यमस्ति अतएवोक्तंग्रंथकर्त्रा अन्यजनादिति सिंहस्तुनरगजादिभ्रतापमारणेऽत्युत्सुकः अन्येषांमार

मिथ्येतच्छकलंत्वयानिसृत्द्दोवेदास्त्रयोमित्रयोरेकःस्याद्विषतोःस्वभावगुणयोर्द्वौरवंमहद्वैरिणोः १०

णेउदासीनःअसदृशत्वात् उक्तंच वैरवश्येगुणाभावोद्वयोःसख्येगुणद्वयं वशंवैरेगुणश्चैकोवशभक्ष्येगुणार्धकमिति अथतारागुणविचारमाह
सद्भ्योः उभयतः सत्तारयोः सतोः अन्नयः त्रयोगुणाः एतदुक्तंभवतिभेगण्येंकत्द्दते इत्यनेनप्रकारेणउभयतोपियदिसत्तारेभवतस्तदात्रयोगुणा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इत्यर्थः मिश्रेतच्छकलमिति मिश्रेएकतःशुभातारा एकतःअशुभा एवंविधेमिश्रेसतितच्छकलंतेषांत्रयाणांशकलंसार्द्धैकोगुणइत्यर्थः अन्यथागुणाभाव
इत्यर्थात्सिद्धं उक्तंच एकतोलभ्यतेताराशुभान्चैवाशुभान्यतः तदासार्द्धोगुणश्चैकस्ताराशुद्धौमिथस्त्रयः उभयोर्नशुभातारातदाशून्यंसमादिशेत्
अथयोनिगुणविचारमाह अतिसुहृदोर्वेदाश्चत्वारोगुणाः मित्रयोस्त्रयः द्विषतोर्वैरिणोरेकः स्वभावगुणयोर्द्वौ महद्वैरिणोः खंशून्यंगुणः स्यात्
एवंपंचप्रकारेणयोनिगुणाःअस्यविवेकः अष्टाविंशतिनक्षत्राणांअश्वादयः सर्वाश्चतुर्दशयोनयः तत्रसिंहेभंमाहिषाश्वमित्यादियदुक्तंतन्महद्वैरंतत्रापि
महद्वैरेमहिषाश्ववानरमेषकंएतद्रूपउदासीनंस्वभावगुणंपरस्परघाताभावात् अथैकयोनिषुअतिमित्रत्वंज्ञेयम् एकयोनिष्वपिगजयोःश्वानयोःमा
र्जारयोर्व्याघ्रयोः सिंहयोः एकयोनित्वेपिनमित्रत्वंपरस्परकलहकारणात् एतद्युग्मपंचकंस्वभावगुणं एतद्युग्मपंचकंतुमहद्वैरस्थं महिषाश्ववानर
मेषं एतद्रूपमित्येतद्युग्मसप्तकंस्वभावगुणं व्याघ्रस्तुसर्पोंदुरनकुलेषुउदासीनः सिंहोप्येवमेवउदासीनः तथाएतौव्याघ्रसिंहौअन्येषांवैरिणौसर्पमा
र्जारयोःवैरं श्वमेषयोर्मैत्रं गोमहिष्योर्मैत्रंहि उंदुरसर्पयोर्वैरं एवंशत्रुमित्रादिकंउदासीनत्वंचविचार्यउक्तवत् गुणाज्ञातव्याः औदासिन्येस्वभावगुण
वत् गुणग्रहणंउदासीनानांगुणायद्यपिनोक्तास्तथापिस्वभावगुणेमहिषाश्वमेषवानरेचऔदासिन्यंदृश्यते तस्मादेतत्तद्रूपंउदासीनेगुणग्रहणंक
र्तव्यमित्यर्थात्ज्ञायते उक्तंच महावैरेचवैरेचस्वभावेचयथाक्रमं मैत्रेचैवातिमैत्रेचखंदुद्वित्रिचतुर्गुणाइति १० ७ ७ ७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथखेचरगुणविचारमाह एकः ईशोयस्मिन्तदेकेशं उभयत्रमित्रंयस्मिन्तदुभयमित्रं एकेशंचउभयमित्रंच एकेशोभयमित्रे तयोः शरमिताः पंच गुणाग्राह्याः उभयत्रापि पंचपंचग्राह्याइत्यर्थः अर्द्धसमारातिके समः उदासीनः अरातिः शत्रुः एवंयस्मिन्मेलनेतत्समारातिकं तत्रअर्द्धं एकस्यार्द्धंगु णाः स्युः रिपुहितेअरिस्त्रदिभूमिरेकः द्युदासेत्रयः द्वौउदासीनौयस्मिन्तत्रत्रयोगुणाः अनुक्तेगुणाभावः उक्तंच यत्रैकाधिपतित्वेचमित्रत्वेगुणपंच कं चत्वारः सममित्रेचद्वयोः साम्येत्रयोगुणाः मित्रवैरेगुणश्चैकः समवैरेगुणार्द्धकं परस्परंस्वदवैरेगुणः शून्यंसमादिशेदिति अथगुणविचारमा

एकेशोभयमित्रयोः शरमिता अर्द्धंसमारातिके चत्वारः सममित्रकेरिपुहिते भूमिद्युदासेत्रयः
नादेवोमनुजावधूरिहरसास्तद्वैपरीत्येशराः षट्साम्येस्त्रपपूरुषः क्रूरवधूरत्रैक कोन्यत्र खं ११

ह नादेवइति यत्रनानरोदेवगणः वधूर्मनुजामनुष्यगणाभवतिइहरसाः षट्गुणाग्राह्याः तद्वैपरीत्येतयोर्वैपरीत्यंतद्वैपरीत्यंतस्मिन्शरमिताः पंचगुणाग्राह्याः एतदु क्तंभवति यत्रनरोदेवगणः वधूर्मनुष्यगणा अत्रपंचगुणाग्राह्याइत्यर्थः षट्साम्येगणसाम्येषट्गुणाग्राह्याः यत्र अस्त्रपपूरुषः दैत्यगणः पुरुषः क्रूरवधूर्देवगणास्त्रीभवति अत्रैकः एकगुणोग्राह्यः अन्यच्चउक्तादन्यत्रखंशून्यंस्यात् ११ अथकूटेगुणविचारमाह द्वेःकूटेद्विद्वादशादौस

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰मा॰ तियदियोनिमैत्रंअबलादूरंस्त्रीदूरंस्यात् तदांभोधयश्चत्वारोगुणाग्राह्याः नोचेत्यदियोनिमैत्रमबलादूरंनस्यात्तदाखंशून्यंगुणःस्यात् अनयोर्यो टी॰
३१ निमैत्रस्त्रीदूरयोर्मध्येयत्रएकंस्यात्तदिह भूरेकोगुणः भांघ्र्यैक्यकेनक्षत्रैक्यचरणेखंशून्यंगुणाग्राह्याः अथसत्कूटेसति यदिवरदूरताभरिपु
ताउभयोर्वैरंयोनिवैरंचस्यात् तदारसाःषट्गुणाग्राह्याः भिन्नराश्यैक्येभपंचभिन्नराशिश्चएकभताच अत्रपंचगुणाग्राह्याः उर्वरितेसुकूटेगिरयः

दुःकूटेयदियोनिमैत्रमबलादूरंतदांभोधयोनोचेत्खंत्वनयोर्यदेकमिह भूर्भांघ्र्यैक्यकेखंगुणाः सत्कूटेवरदूरता
भरिपुताषड्भिन्नराश्यैकभेपंचान्यत्रसुकूटकेचगिरयोथोनाडिभेदेगजाः १२ स्त्रीणामष्टमवर्षतस्त्रिषुनृणांचीर्ण
व्रतानामयुग्स्वर्क्षेष्वत्रचराधमाघयुगयोर्मार्गेविवाहःशुभः

सप्तगुणाग्राह्याः अथनाडीविचारमाह अथोनाडीति नाडिभेदे
गजाअष्टौगुणाग्राह्याः अनुक्तेगुणाभावः इतिमुहूर्तमार्तंडेघटितं १२ अथस्त्रियोविवाहकालमाह स्त्रीणामष्टमवर्षतःसकाशात्त्रिषुव
र्षेषुविवाहःशुभःस्यात् अष्टमनवमदशमेषुशुभःस्यादित्यर्थः तथाचसंवर्तः अष्टवर्षाभवेद्गौरीनववर्षाचरोहिणी दशवर्षाभवेत्कन्यात्द्वा ३१
दशेवृषलीमता गौरीदानान्नाकलोकेवैकुंठेरोहिणींददत् कन्यादानाद्ब्रह्मलोकेरौरवंतुरजस्वलाम् रजस्वलेतिवृषलीपर्यायः तथाचकारिका

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यामुक्तं षडब्दमध्येनोद्वाह्याकन्यावर्षद्वयंयतः सोमोभुंक्तेततस्तद्वद्गंधर्वश्चतथानलइति अस्यवाक्यस्यसहायिनी श्रुतिरपि सोमःप्रथमोविविदइत्यपक्र
म्य सोमोददद्गंधर्वायगंधर्वोददद्ग्नयइत्यंता नन्वस्यविरोधोब्रह्मपुराणेगौतमीमाहात्म्येभानुतीर्थवर्णनेविशिभानुसंवादेदृश्यते विशिभानुरुवाच चतु
र्थाद्वत्सराद्रूर्ध्वंयावन्नदशमात्ययः तावद्विवाहः कन्यायाःपित्राकार्यःप्रयत्नतइति सत्यं अत्रपुराणवाक्यंशूद्रादिविषयं श्रौतंस्मार्तंब्राह्मणादिविषयंइत्य-
विरोधः सप्तमवर्षविषमत्वान्नारदादिभिःस्त्रीविवाहेनांगीकृतंतस्माच्छास्त्रतत्त्ववेदिना आचार्येणसर्ववर्णानामविरुद्धमेवोक्तं स्त्रीणामष्टमवर्षतस्त्रिवि

ज्येष्ठंपूर्वजयोस्त्यजेद्धिमरुचिंज्ञेज्योनरश्वेदान्वितंयन्मासादिजनुर्भवंप्रथमकेगर्भेत्यजेन्नात्मजे १३

निकथितकालादूर्ध्वंकदाचिद्वराला्भनिमित्तादौसप्तमवर्षेषुद्वादशचतुर्दशषोडशेषुविवाहोग्रंथांतरेउक्तः कालनिर्णयदीपिकाविवरणेस्वयंवरार्थेकालद्व
यमुक्तं जीवत्पितृकायाऋतोर्वर्षत्रयानंतरंस्वयंवरकालः अदातृकायाअपिऋतोर्वर्षत्रयानंतरंस्वयंवरकालः अदातृकायाइत्येनत्सर्ववर्णसाधार
णं कन्याप्रदातारः कालनिर्णयदीपिकायामुक्ताः पितापितामहोभ्रातामातावंधुर्यदानहि ऋतोर्वर्षत्रयादूर्ध्वंकन्याकुर्यात्स्वयंवरमिति बौधायनोप्या
ह वर्षाणित्रीण्यृतुमतीकांक्षेतपितृशासनं ततश्चतुर्थेवर्षेतुविंदेतसदृशंपतिमिति अथपुंसांविवाहकालमाह नृणांचीर्णव्रतानांकृतविसर्गाणां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अयुग्मेषुविषमेषुअब्देषुवर्षेषुविवाहःशुभः स्यात् विशेषउक्तवर्षेषुकर्तव्यइत्याह अत्रराधमाघयुगयोः अत्रविषमवर्षेषुराधोवैशाखः माघः प्रसिद्धः अ
नयोर्युगेयुगले राधयुगं वैशाखज्येष्ठौ माघफाल्गुनावित्यर्थः मार्गेमार्गशीर्षेविवाहःशुभः स्यात् एतेपंचमासाः बहुसंमताः एषुज्येष्ठंज्येष्ठमासं
पूर्वजयोः प्रथमजातयोः द्वयोस्त्यजेत् अर्थादेकतरेज्येष्ठेसतिनत्यजेत् दोषांतरमाह हिमरुचिंचंद्रंज्ञेज्योनरवेरन्वितंबुधगुरुरहितान्यत्रहयुक्तं
पापग्रहयुक्तंशुक्राणांअन्यतमयुक्तंत्यजेत् अनिष्टफलश्रवणात् मासाद्यंजनिसंभवमितित्याज्यप्रकरणोक्तंयत्तस्यविशेषनिर्णयमाह यन्मासादितिस्प

मूलांत्यार्कमघास्थिरेंदूनिलयुग्मैत्रंविवाहेशुभंपापत्यक्तमनिंदुभुक्स्वलयुतंभोग्यंचविद्धंनभं
विश्वेंद्वोर्यममित्रयोर्द्विकभयोः पैत्र्यर्क्षहर्योर्मिथोत्सार्यम्णोः पुनरस्त्रपोर्वरुणभस्वात्योरुभाहस्तयोः १४

ष्टार्थे नारदः नजन्ममासेनक्षत्रेनजन्मदिवसेपिवा आद्यगर्भेसुतस्यापिदुहितुर्वाकरग्रहइति १३ अथविवाहनक्षत्राणिसवेधान्याह मूलांत्यार्केति
मूलंप्रसिद्धं अंत्यंरेवती अर्कोहस्तः मघाप्रसिद्धा स्थिराणिरोहिण्युत्तरात्रय इंदुर्मृगः अनिलंस्वाती एभिःसहितंमैत्रंअनुराधाविवाहेशुभं शुभ
फलं अथएतेषूक्तेषुनिंद्यमाह पापत्यक्तंअसत् अनिंदुभुक्चंद्राभुक्तंनशुभं एतदुक्तंभवति पापग्रहत्यक्तंनक्षत्रंचंद्रभुक्तिरहितंनशुभंस्या

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त् खलयुक्तं पापग्रहयुक्तं भोग्यं विद्धं नक्षत्रं स्यात् अथ वेधमाह विश्वेंद्वोः उत्तराषाढाभिजितोः [sic: printed as उत्तरामृगयोः] यमामित्रयोः भरण्यनुराधयोः ह्विकभयोः कस्यभेकभे द्वेन्द्व तेकभेचद्विकभेरोहिण्यभिजितोतयोः पैत्रर्क्षहर्योः मघाश्रवणयोः मिथः परस्परं अंत्यार्यम्णोः रेवत्युत्तराफल्गुन्योः पुनरस्त्रपोः पुनर्वसुमूलयोः वरुणभस्वात्योः शततारास्वात्योः उभाहस्तयोः उत्तराभाद्रपदाहस्तयोः मिथः परस्परं वेधः स्यात् इत्युत्तरश्लोकेनान्वयः १४ अथ कर्मविशेषेण वेध निर्णयमाह वेधोयमिति अयं वेधः करपीडने विवाहे पूर्वं मुनिभिर्निगदितः नान्येषु अन्येषु शुभकर्मसु अयं वेधो नोक्त इत्यर्थः तेषु विनाहान्यकर्मसु स

वेधोयं करपीडने निगदितो नान्येषु तेषु स्मृतो वेधः सप्तशलाकके शिवदिशः कार्शानवाद्येर्युते वेधोंत्यादिमयोर्द्विक त्रिमितयोरंघ्र्यो मिथः सद्ग्रहैर्विद्धे भे चरणं त्यजेत् खलखगैः सर्वं त्विहांघ्रिं क्वचित् १५ सप्तशलाककेस्मृतः किंभूते सप्तशलाक केचक्रे शिवदिशः ईशान्याः सकाशात् कार्शानवाद्यैर्युते कृशानुः देवता यस्येति कार्शानवं कृत्तिका सा आद्या येषां तानि तैर्युते ईशान्यादिप्रदक्षिणं कृत्तिका दिनक्षत्रयुक्त इत्यर्थः विवाहादृते सर्वकर्मसु सप्तशलाकाचक्रे वेधोवलोकनीय इति अथ पादवेधमाह वेधोंत्यादिमयोरिति अंत्योदिमयोः चतुर्थ- प्रथमयोः द्विकत्रिमितयोः द्वितीयतृतीययोः अंघ्र्योश्चरणयोः मिथः परस्परं वेधः स्यात् अथास्य निर्णयमाह सत्खगैः शुभग्रहैः भेनक्षत्रे विद्धे सति चर

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णंत्यजेत् खलखगैः पापग्रहैः विद्धे सति सर्वं नक्षत्रं त्यजेदित्यर्थः इहास्मिन्पापविद्धे क्वचिदन्यमुहूर्तालाभे सति अंघ्रिं चरणं विद्धं त्यजेदित्यर्थः उक्तं च माड-
व्येन धिष्ण्यं सौम्यग्रहैर्विद्धं पादमात्रं परित्यजेत् क्रूरैस्तु सकलं त्याज्यमिति वेधविनिश्चय इति वैद्यनाथः वेधमाद्यंतयोरंघ्र्योरन्योन्यं द्वितृतीययोः
क्रूरैरपि त्यजेत्पादं केचिदूचुर्महर्षय इति १५ अथ वेधभंगमाह लग्नेश इति लग्नस्वामिनि भवगे एकादशगे सति वेधस्य दोषो नास्तीति एको भंगः अथवा श

लग्नेशो भवगेऽथवा शशिनि सद्दृष्टे शुभे वांगगे होरायां च शुभस्य वा व्यध भयं नास्तीति पूर्वे जगुः सौम्याद्ध्या कृतिषट्जिनाष्टनख
संहृत्य ग्रतोऽलत्तया रवेर्दोः कोर्कमितं शशी मुनिमितं पूर्णो न सन्मालवे १६ षण्मासं ग्रहणोडु चंद्रतनुगं विद्धर्क्षजन्मर्क्षकेत्याज्ये
जन्मर्क्षलग्नके तनुगते सूर्यान्मनूडु त्यजेत् दंतद्व्यंकदृशोर्कतो युगगजास्तर्काः खबाणेंदवो नाडीः संक्रमणे त्यजेद्द्विविषदां
प्रायो रवेर्दूषिताः १७

शशिनि सद्दृष्टे सति द्वितीयो भंगः वा इत्यथवा शुभे शुभग्रहे चंद्रवर्जिते अंगे सति तृतीयो भंगः शुभस्य होरायां चेति चतुर्थो भं
गः एषामन्यतमे सति व्यधो नास्तीति पूर्वे मुनयो जगुः आहुः तथा च वसिष्ठः लग्नेश शुभे सौम्ययुतेक्षिते वा लग्नादिनाथो भवगस्तथा वा कालाख्यहोरा च तथा शु
भस्य भवेद्धि दोषस्य तथा विभंग इति उद्वाहतत्वेपि सद्युक्तदृक्तनुगे शुभे व्यध भयं नो वा यगे लग्नपे होरायां च शुभस्य वा शशिनि सद्दृष्टेपि चार्यैः स्फुटोः इति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथलत्तामाह भौमादिति भौमात्सकाशात्खेटोग्रहोरात्दंतः क्रमात्व्याकृत्यादिभंनक्षत्रंअग्रतोलत्तयाहंति भौमतृतीयं बुधःआकृतिर्द्वाविंशमितंगुरुः
षष्ठंशुक्रःजिनमितंचतुर्विंशंशनिरष्टमंराहुर्नखमितंविंशंलत्तयाहंति अर्कःसूर्यःअर्कमितंद्वादशंशशीपूर्णचंद्रमाःमुनिमितंसप्तमं अग्रतोलत्तयाहंति
तत्हतंनक्षत्रंमालवेमालवदेशेनसत्नशुभंस्यात् उक्तंच लत्तामालवकेदेशेपातंकौशलकेतथा एकार्गलंतुकाश्मीरे वेधंसर्वत्रवर्जयेत् १६ अथदोषां
तराण्याह षण्मासमिति षण्मासंषण्मासपर्यंतंग्रहणोडुग्रहणनक्षत्रंचंद्रतनुगंचंद्रगतंलग्नगतंचत्याज्यं चंद्रगतमितियस्मिन्दिनेचंद्रमसायुक्तं
भवतितच्चंद्रगतंदिननक्षत्रमितियावत् तनुगंयथा अश्विन्यांग्रहणेजातेसत्यंशत्रयोदशभागांतमेषलग्नेसतिअश्विनीलग्नस्थास्यात् एवंभ
रण्याद्यपिग्रहणोडुइत्यनेनैवअन्यान्यपिउडूनिदुष्टानित्याज्यानिविद्धर्क्षंविद्धनक्षत्रंजन्मनक्षत्रंएतेउभेतनुगेत्याज्ये भंचलग्नंचभलग्नेजन्मनिभल
ग्नेजन्मभलग्नेऽतएवजन्मभलग्नकेजन्मराशिजन्मलग्नेतनुगेत्याज्ये लग्नांतर्गतनक्षत्रज्ञानायस्वकल्पितसूत्रं नवघ्नंतनुवेदाप्तंसैकंस्यात्तारकंत
नौअर्कनक्षत्रात्सूर्यनक्षत्रान्मनूडुचतुर्दशनक्षत्रंत्यजेत् अथसूर्यादीनांराशिसंक्रमणेत्याज्यघटिकाआह त्याज्याइति रविचंद्रकुजसौम्यगुरु
शुक्रमंदानांसंक्रमणे रदघ्नकदृङ्नाड्यस्त्याज्याः तद्यथा रविसंक्रमणेरैर्नाड्योद्वात्रिंशत्घटिकावर्ज्याःसंक्रमणकालात्पूर्वतःषोडशघ ८
टिकाःपरतःषोडशघटिकाःएवंद्वात्रिंशत्घटिकास्त्याज्याइत्यर्थः तथाच चंद्रसंक्रमणेद्वेनाड्यौभौमसंक्रमणेनवघटिकाः बुधसंक्रमणेद्वेघटिके

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्याज्येगुरोः संक्रमणे अब्ध्यष्टौ ८४ चतुरशीतिघटिकाःशुक्रस्यषट्घटिकाः शनेः संक्रमणेरवितिथयः १५० पंचाशदधिकशतंघटिका स्त्याज्याइत्यर्थः
अत्रबाहुल्येनसर्वापेक्षयारवेः संक्रमणनाड्योबहुभिराचार्यैर्दूषिताइत्यर्थः १७ अथसंधिदोषमाह षडिति ऋतुसंधितः वसंतादिऋतुप्रवृत्तेः षट्
षष्ठीषड्भिरधिकाषष्टिः ६६ घटीनांषट्षष्टिस्त्याज्येत्यर्थः ऋतुप्रवृत्तिलक्षणंरत्नमालायां मृगादिराशिद्वयभानुभोगात्षडर्तवः स्युःशिशिरोवसंतःग्री
ष्मश्चवर्षाचशरच्चतद्वद्धेमंतनामाकथितोत्रषष्ठइति तिथिभयुक्संधौतिथिनक्षत्रयोगानां संधौद्विनाड्योपृथक्द्वेद्वेघटिकेत्याज्ये अथपूर्वसुक्तंग्र

षट्षष्ठीऋतुसंधितस्तिथिभयुक्संधौद्विनाड्योग्रहात्तत्पादैर्दिवसांस्त्रिवेदषड्भिान्प्रागर्द्धितान्संत्यजेत् हजनिप्रांत्योद्भवंसूतक

मितितत्र ग्रहणसूतकलक्षणमाह ग्रहादिति ग्रहात्ग्रहणतः सकाशात्उपरितत्पादैस्तच्चरणैः ग्रहपादैः त्रिवेदषड्भिान् ३ ४ ६ ८ दिवसान्त्यजेत् ए
तदुक्तंभवति पादैकमात्रग्रहणेत्रीन्दिवसान्त्यजेत् अर्द्धग्रहणेचतुरोदिवसान्त्यजेत् त्रिपादग्रहणेषट्दिवसान्त्यजेत् सर्वग्रहणेअष्टदिवसान्
त्यजेत् प्राग्ग्रहणात्प्राक्प्रथमतः अर्धितानत्रिवेदादीन्दिवसान्त्यजेत् एतदुक्तंभवति पादग्रहणेत्रयाणामर्धं तद्यथा पादग्रहणेग्रहणात्पूर्वंसार्द्धैक ३४
दिवसं९० नवतिघटिकास्त्याज्याः अर्द्धग्रहणेचतुर्णामर्धंद्वौदिवसौ पादत्रयग्रहणेषण्णामर्द्धंत्रीन् सर्वग्रहणेअष्टानाम्अर्धंचतुरोदिवसान्ग्रहणा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सूर्यं त्यजेत् उपरागोग्रहोराहुग्रस्तेत्विंदौचपूष्णिचेत्यमरः शार्ङ्गीयविवाहपटलेसर्वग्रासेदिनान्यष्टौशुभकार्येषुवर्जयेत् त्रिभागोनेषट्दिवसानर्द्धग्रासेच तुर्दिनं चतुर्थांशेत्रिरात्रंतुग्रहणेचंद्रसूर्ययोरिति अत्राप्यंतरालेतुपातोज्ञेयः तथाचार्षिषेणः ग्रहणात्त्रिदिनंपूर्वंपरतोदिनसप्तकमिति सर्वग्रहणविष यं ज्योतिःप्रकाशेपि खग्रासेसर्वपादोनखंडांघ्र्यल्पेतुवासराः गजाश्वेषब्धिरामाब्जानेष्टाःस्युःप्राग्दलेग्रहेइति अथोत्पातेवर्ज्यकालमाह उत्पातेग्रहमि ति उत्पातेभूकंपनिर्घातमहोल्कानिपातादिकेअग्रहं अद्रिमितानांअन्हांसमाहारःअग्रहंसप्ताहमित्यर्थः उत्पातेजातेसतिसप्ताहंशुभकर्माणित्यजेदि

उत्पातेग्रहमुद्गमंचशिखिनोराकाष्टमीप्राग्दलेविट्प्रांत्येकृतरुद्रयोरबहुलेकृष्णेनिरेकेष्विह १८ त्यर्थः दोषांतरमाहउद्गमंचशिखिनःशिखिनः केतोःउद्गमंउदयंत्यजेत् यावत्केतूदयस्तावन्मंगलंनकुर्यादित्यर्थः तथाचार्षिषेणःपरंसप्ताहमुत्पातेत्यजेत्केतूदयेशुभमिति भद्राकालमाह राकाष्टमीप्रा ग्दलेविट्स्यात् राकापौर्णिमा अष्टमीप्रसिद्धा अनयोस्तिथ्योःप्राग्दलेपूर्वार्द्धेविट्विष्टिः स्यात् कृतरुद्रयोःप्रांत्येकृतंचतुर्थी रुद्रएकादशी अनयोःप्रांत्येविट् स्यात् एतद्भद्राचतुष्टयं अबहुलेशुक्लपक्षेस्यात् कृष्णेनिरेकेष्विह उक्तेषुतिथिषुनिरेकेषुएकरहितेषुकृष्णेकृष्णपक्षेविट्स्यात् भद्रापवादःशार्ङ्गीयविवाहपटलेदू षितःअतःकारणान्नोक्तः १८ अथगंडांतलक्षणमाह सार्पेंद्रांतिमभेनि सार्पं आश्लेषाइंद्रोज्येष्ठा अंतिमभंरेवती एषामंतःतस्मात्कालात्प्राक्परंपूर्वापरतः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अब्धिघटिकं गंडांगंडांतिकं स्यात् अब्धयश्चतस्रो घटिका यस्मिन्निस्यब्धिघटिकं चतुर्घटिकमित्यर्थः एतदुक्तं भवति उक्तनक्षत्रांतात्पूर्वतो घटिकाद्वयं परतो घटि
काद्वयं एवं घटिकाचतुष्टयं नक्षत्रगंडांतं अथ तिथिगंडांतमाह पूर्णांततोब्ध्यर्धकं पूर्णा पंचमी दशमी पूर्णिमा तासां अंततः अब्ध्यर्धकं द्विघटिकं गंडांतं पूर्वाप
रतः स्यात् अथ लग्नगंडांतमाह कीटांत्यालिविरामतः कुघटिकं कीटः कर्कोटकः अंत्यो मीनः अलिर्वृश्चिकः एषां विरामो अवसानं तस्मात्कुघटिकं प्रागर्धघ
टिका परतोर्धघटिका एवमेकघटिकं लग्नगंडांतं स्यात् अथ चंडायुधमाह सार्पेति सासाध्ययोगः वैवै धृतिः शूः शूलः व्यव्यतीपातः हहर्षणः गगंडः एतदारव्य

सार्पेंद्रांतिमभांततोब्धिघटिकं पूर्णांततोब्ध्यर्द्धकं कीटांत्यालिविरामतः कुघटिकं गंडांतमूर्ध्वाधरं सावैशूव्यहगाख्ययोगविरतो भं तत्र
चंडायुधं दुर्योगे दिनभाच्च साभिजिदयुग्मे र्कस्तदैकार्गलः १९ योगानां विरतिरवसानं तत्र यद्भं नक्षत्रं तस्माच्चंडायुधं स्यात् चंडं प्रचंडं महत् एवं
विधमायुधं स्यात् तस्मात्तन्नक्षत्रं वर्ज्यमित्यर्थः अथैकार्गलमाह दुर्योगे दिनभादिति विष्कंभातिगंडशूलगंडव्याघातवज्रव्यतीपातपरिघवैधृतयो नव
दुर्योगाः एषामन्यतमे सति दिनभाद्दिननक्षत्रात् साभिजिदयुग्मे अभिजिता सह अयुग्मे विषमनक्षत्रे यदार्कः सूर्यो भवति तदा एकार्गलः स्यात् एकार्गल ३५
शुभावरोधनी यस्मिन्निस्येकार्गलः शुभफलावरोधक इत्यर्थः १९ अथ वारदोषमाह सूर्यात्सकाशात् वारेषु क्रमेण निगमादिकं यामदलं यामार्धं सुज्ञाति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्यजंतिमुनयइतिशेषः निगममितंरवौ सप्तमितंसोमे अश्विनौद्वौतन्मितंभौमे इषुमितंबुधे नागाष्टौतान्मितंगुरौ त्रिमितंशुक्रे षट्मितंशनौ एतद्यामदलंदिवैववर्ज्यंतिनरात्रौ अथकुलिकादीनाह इनादौसूर्यादौवारेदिवाइंद्रादिकंषोडशांशंदिनमानस्यषोडशांशोग्राह्यः तेनगण्यास्तेषोडशांशाग्राह्याइत्यर्थः तंकुलिकमुज्झंति अपरेतिथ्यंशंपंचदशांशंकुलिकमुज्झंति तन्निशितद्रात्रौचव्येकंएकरहितंइंद्रादिकंषोडशांशंपंचदशांशमुज्झंति तद्यथा रवौदिवाइंद्रमितंचतुर्दशं तद्रात्रौत्रयोदशं सोमेदिवाद्वादशं तद्रात्रौएकादशमित्यादि अथतैरेवइंद्रादिभिर्मुहूर्तैः अमरे

सूर्याद्यामदलंदिवैवनिगमाद्यश्वीषुनागत्रिषट्संख्याकंकुलिकंदिवेंद्रविदिङ्नागर्तुवेदाद्विकं व्येकंतन्निशिषो
डशांशमपरेतिथ्यंशमुज्झंतितैः कालंकंटकमैनिघंटममरेज्यज्ञास्फुजिद्भ्यःक्रमात् २०

ज्यज्ञास्फुजिद्भ्यःसकाशात्क्रमात्कालंकंटकंऐनिघंटं इनस्यापत्यंपुमानैनिर्यमः तस्यघंटोयमघंटइत्यर्थः तमुज्झंति एतदुक्तंभवतिअमरेज्योगुरुः तस्मात्सकाशात् तैरेवइंद्रादिभिर्मुहूर्तैःकालमुज्झंति ज्ञात्बुधात्तैरेवेंद्रादिभिः कंटकंआस्फुजिच्छुक्रः तस्मात्सकाशात् तैरेवें द्रादिभिः मुहूर्तैः ऐनिघंटंयमघंटकमुज्झंति २० अथदुर्मुहूर्तानाह शक्रः प्रसिद्धः इंदुश्चंद्रः ईज्योगुरुः यमः शनिः एषुक्रमेणगोकरविभूतुल्यामुहूर्तादिवादुष्टाः स्युःदुर्मुहूर्ताइत्यर्थः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुजनिशि अग: सप्तमोमुहूर्तोदुर्मुहूर्तः ग्रंथांतरे अर्यम्णोर्केतुहिनकिरणेराक्षसब्राह्म्यसंज्ञावित्यादिबहवोदुर्मुहूर्ताउक्ताः अत्रस्वल्पाउक्तास्तेषांपरिहारमाह यइतरेदुर्मुहूर्ताग्रंथांतरपठितास्तेसर्वेअर्द्धयामादिषुसंति अतोत्रमयानोक्ताः यतअर्द्धयामादीनांत्यागेतेपित्यक्ताःस्युः किंग्रंथविस्तरेणेतिभावः एतत्तुसूज्ञाज्ञास्यंति यथारवौचतुर्दशोमुहूर्तोदुर्मुहूर्तः कुलिकोपिचतुर्दशोमुहूर्तः तयोरेकत्रसद्भावइत्यन्येपिविचारगम्याः नन्वेवंचेत्तर्हिपूर्वैर्व्यर्थंपठितंमैवंतैस्त्वनधिकाधिकदोषविवक्षयोक्तमितिनदोषः अथपातसंभवकालमाह प्रेक्ष्यइति संप्रतिसांप्रतं द्वद्वितुर्यचरणे द्व्यद्वियोगस्यचतुर्थचरणे तथाब्र

शक्रेंद्वीज्ययमेषुगोंकरविभूतुल्यामुहूर्तादिवादुष्टाःस्युःकुजनिश्यगोयइतरेसंत्यर्धयामादिषु प्रेक्ष्यः संप्रतिद्दद्वितुर्यचरणेब्रह्मद्वितीयेपमः सूर्याद्या अनुविश्वपाशियमलेंद्वहर्यर्कभैर्मृत्युदाः २१

म्हद्वितीयेब्रम्हयोगस्यद्वितीयचरणे अपमः क्रांतिः पातोविलोक्यः ब्रम्हसिद्धांताद्युक्तप्रकारेणविलोक्यइत्यर्थः अथमृत्युंसर्वत्रवर्जयेदित्युक्तत्वात्मृत्युयोगमाह सूर्याद्याइतिसूर्याद्याः अर्कादयः क्रमेणअन्वादिभिर्नक्षत्रैःसहमृत्युदाःस्युः अनुअनुराधा विश्वेउत्तराषाढा पाशीशततारका यमलोअश्विनी इंदुमृगःअहिराश्लेषा अर्कभंहस्तः एतदुक्तंभवति अर्कःअनुराधयासहयुक्तोमृत्युदः सोमउत्तराषाढ्याभौमःशततारकयाबुधःअश्विन्या गुरुर्मृगेण शुक्रः आश्लेषया शनिर्हस्तेनसहितोमृत्युदःस्यादित्यर्थः २१

३६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथविषघटिकाआह पंचाशदिति अश्वितःसकाशात्नक्षत्रेषुइमाभ्यः पचाशज्जिनेत्यादिभ्योघटिकाभ्योअग्रेपरतोअब्धिनाड्यश्चतुर्नाड्योविषंस्यात् एत
दुक्तंभवति अश्विन्याःपंचाशत्घटिकाभ्योनंतरंचतुर्नाड्योविषंएवमन्यत् अत्रांकन्यासएवव्याख्यानं २२ अथैषांध्रुवकानांस्पष्टीकरणमाह नक्ष

पंचाश ५० जिन २४ खाग्नय ३० श्चरवकृता ४० आखंडला १४ मूर्छना २१ स्त्रिंश ३० द्विंश २० रदाः ३२ खराम ३० नख २० धृत्ये १८
काश्विनौ २१ विंशतिः २० शक्रें १४ द्रौ १४ दश १० वासवा १४ रसशराः ५६ सिद्धा २४ नखा २० शा १० दिशो १० धृत्य १८ ष्टा १६
जिन २४ खाग्नयो ३० शिवतइमा भ्योग्रेब्धि ४ नाड्योविषं २२ नक्षत्रस्यगतैष्ययोगगुणितः स्वस्वध्रुवः षष्टि ६० हृत्स्पष्टस्या
दतऊर्ध्वमब्धिघटिकाःस्पष्टाःस्युरेवंकृताः

त्रस्येति नक्षत्रस्यगतैष्ययोगेनगुणितःस्वस्वध्रुवःषष्टिहृतस्पष्टःस्यात् अतऊर्ध्वस्पष्टध्रुवानंत
रंअब्धिघटिकाश्चतुर्नाड्यःविषंस्यात् एतदुक्तप्रकारेणकृताःसत्यःस्पष्टाःस्युः एतदुक्तंभवति ध्रुववच्चतुर्नाड्योपिनक्षत्रगतैष्ययोगगुणिताःकार्याःष

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

षिद्दताः कार्याः ताः स्पष्टाः स्युः स्पष्टानंतरं चतुर्नाड्यो विषाख्या ज्ञेयाः अथ विषघटीनामपवादमाह चंद्र इति चंद्रः सौम्यभगः शुभग्रहराशिगः स
न्विषभयं हंति अथवा शुभसुहृत्दृष्टः शुभस्थासौ सुहृच्चेतनदृष्टः सन्विषभयं हंति अथवा स्वांशगः स्वनवांशे वर्तमानः सन् विषभयं हंति वा इत्यथवा
कोणास्ताम्बसुखगोपि चंद्रो विषभयं हंति कोणे पंचमनवमे ५ ९ अस्तभं सप्तमं अम्बं दशमं सुखं चतुर्थं एतत्स्थानगोपि चंद्रो विषभयं हंतीत्यर्थः

चंद्रः सौम्यभगोथवा शुभसुहृत्दृष्टोथवा स्वांशगः कोणा ५ ९ स्ता ७ म्ब १० सुखे ४ पुगाविषभयं हंतीह सांगें गपः २३

अत्रास्मिन्कोणादिस्थाने सांगे लग्ने वर्तमानः अंगपो लग्नपो विषभयं हंतीत्यर्थः एवं पंच भंगाः संति ननु सप्तमः खेटो विवाहे निंदितः कथमत्र चं
द्रो गृहीतः सत्यमिदं वाक्यं सर्वकर्मसाधारणं तस्मान्निंदितं स्थानं वर्जयित्वा अन्यत्र ग्राह्यः तथा च बृहस्पतिः चंद्रो विषघटीदोषं हंति केंद्रत्रिको
णः लग्नं विना शुभैर्दृष्टः केंद्रे वा लग्नपे तथा फलप्रदीपे विषनाड्युत्थितं दोषं हंति सौम्यर्क्षगः शशी मित्रदृष्टोथवा स्वीयवर्गस्थो लग्नपोपि च २३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथविवाहलग्नेइष्टानिष्टग्रहानाह लग्नेचंद्रइति चंद्रः खलाश्चतेचंद्रखलाः लग्नेवर्तमानाः शत्रवेशोकायभवंति तथारिपौषष्ठेविधुसितौचंद्रशुक्रौ त
थासर्वेद्युनेसर्वेक्रूरसौम्याद्यूनेसप्तमे तथाखेदशमेबुधः तथाअब्जश्चंद्रोंत्येअगुः राहुः स्मरखगश्चतुर्थगः नविद्यंतेगावःकिरणायस्येत्यगुः राहुस्त
मोगुरसम्स्थेतिष्टहज्जातकेराहुनामानि तथाअष्टमाः कुजशुभाः कुजश्चशुभाश्चतेतथा शुक्रस्तृतीयइतिस्पष्टार्थः एतेप्रत्येकंउक्तस्थानगाः शत्रवे

लग्नेचंद्रखलारिपौशशिसितौसर्वेद्युनेखेबुधोब्जोंत्येगुःस्मरखगोष्टमाः कुजशुभाःशुक्रस्तृतीयःशत्रवे लाभेसर्वखगाःशुभा
अखिलगास्त्र्यष्टारिगाःस्युः खलाश्चंद्रस्त्र्यंबुधनेश्रियेंशाभदृक्केट्स्यान्मृत्यवेष्टारिगः २४

शोकायभवंति अथइष्टानाह लाभेएका
दशेसर्वखगाः तथासौम्याः शुभग्रहाः अखिलगानिधंविनासर्वस्थानगाः तथाखलाः क्रूराः त्र्यष्टारिगाः तृतीयाष्टषष्ठगाः तत्रअष्टमेभौमोनिंदितःतं
विनापापाअष्टमगाह्याः चंद्रस्त्र्यंबुधनेतृतीयचतुर्थद्वितीयेचंद्रः एतेप्रत्येकंश्रियेलक्ष्म्यैभवंतिश्रीकारकाइत्यर्थः एवंशुभाशुभग्रहानुक्त्वातत्र
विशेषमाह अंशाभदृक्केट् अष्टारिगः सन्मृत्यवेस्यात् अंशोनवांशः भंलग्नंदृक्कोदृक्काणः एषामिट्स्वामीनवांशस्वामीलग्नस्वामीदृक्काणस्वामीएते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रत्येकं अष्टषष्ठगाः मृत्युहेतवोभवंतीत्यर्थः ३५ अथ कतिचिद्दोषाणामपवादमाह तत्र प्रथमं भृगुषष्ठापवादमाह कन्यानौक्षिकेति कन्याप्र
सिद्धा शुक्रस्यनीचं तौक्षिको धनुर्धरः शत्रुगेहं पूर्वोक्तं भृगुभुवः शत्रूरवींदूइति तत्र रवेर्गृहं सिंहः इंदोर्गृहं कर्कः एषां कन्यादीनां अन्यतमगेहगतो भृगुः ष
ष्ठोपिनोभंगकृत्स्यात् लग्नभंगकरो न भवतीत्यर्थः तथाच कश्यपः नीचगे तु तुरीये वा शत्रुक्षेत्रगतेपि वा भृगुषष्ठोद्भवो दोषो नास्तीत्यत्र न संशयः
अथ कुजाष्टमदोषापवादमाह भौमो मृत्युगतोपि अष्टगतोपि शत्रुशशिनोर्गेहस्थितो यदि भवति वा इत्यथवा अर्कगः अस्तंगतोपि यदि भवति तदा नो भं

कन्यातौक्षिकशत्रुगेहगभृगुः षष्ठोपिनोभंगकृद्भौमो मृत्युगतोपिशत्रुशशिनोर्गेहस्थितो वार्कगः गकृत्स्यात् अस्यशत्रुर्बुधः कु

जस्यविदरिरितिप्रागुक्तः तस्य गृहं कन्यामिथुनं च शशिगृहं कर्कटः तस्यनीचं एषामन्यतमस्थः अस्तंगतो वा अष्टमगतोपि वा लग्नभंगकरो न
भवतीत्यर्थः अस्तगेनोच्चगे भौमे शत्रुक्षेत्रगतेपि वा कुजाष्टमोद्भवो दोषो न किंचिदवशिष्यतइति अथ द्वादशषष्ठचंद्रापवादमाह शुक्लेति
शुक्लपक्षे अंत्यारिविधुः द्वादशषष्ठस्थचंद्रः स्ववर्गस्थगितः वर्गाश्च हृद्दशस्त्वर्गहृशाः शोभनानां वर्गहृशः स्ववर्गहृशाः ताः इतः प्राप्तः स्ववर्गहृगितः शुभव
र्गशुभदृष्टियुत इत्यर्थः एवंविधो विधुः शुभदः स्यात् कस्मिन्सति इज्ये गुरौ शुक्रे वा तनौ लग्ने सति कथंभूते गुरौ स्वोजायुजि स्वतरां ओजः स्वो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जः उत्तमबलं तेनयुनक्तीतिस्वोजोयुक् तस्मिन्स्वोजोयुजि अतिबलिष्ठेसतीत्यर्थः शुक्रस्याप्येतद्विशेषणं एतदुक्तंभवति बलिष्ठेगुरौशुक्रेवालग्नस्थे सति शुक्लपक्षेचंद्रमाः स्ववर्गदृष्टिसहितोयदिभवतितदाद्वादशषष्ठगोपिशुभदइतिभंगकरोनस्यात् अन्यथान मुहूर्तदर्पणेकवौगुरौवाबलिनिस्थितेन नौशुभेनदृष्टः शुभवर्गगः शशीविवर्धमानः शुभकृच्चनाशुभंकरोतितिष्ठन्नपिरिःफषष्ठयोरिति अथसग्रहचंद्रदोषापवादमाह सग्रहः ग्रहेणग्रहाभ्यां ग्रहैर्वासहवर्तमानः सग्रहः बुधगुरुवर्ज्यं अन्यग्रहयुक्तइत्यर्थः यतः पूर्वमुक्तं हिमरुचिंज्ञेज्योनखेदान्वितमिति एवंविधःसग्रहः विधुः केंद्रनिजवर्गे-

शुक्लेंत्यारिविधुःस्ववर्गदृग्गितः स्वोजोयुजीज्येतनोशुक्रेवाशुभदोथकंटकनिजांशेज्येक्षितःसग्रहः २५

ज्येक्षितःसन्शुभदःस्यात् केंद्रंप्रसिद्धं निजवर्गोनिजांशः तत्रवर्तमानोईज्यः केंद्रनिजवर्गेज्यःतेनईक्षितःअवलोकितःसग्रहः चंद्रमाः शुभदःभगक- रोनस्यात् उक्तंच गुरुः स्वकीयवर्गस्थोबलवान्कंटकाश्रितःपश्यन्सग्रहशीतांशुंतद्दोषंविलयंनयेदिति २५ अथसामान्यदोषपवादमाह दोषाणा मिति कंटककोणगः केंद्रकोणगः इंदुजः बुधः दोषाणांशतंघातयेत् तत् १ ४ ५ ७ ९ १० स्थः शुक्रः दोषाणांशतयुगंद्विशतंघातयेत् तत्स्थः १ ४ ५ ७ ९ १० बृहस्पतिः दोषाणांलक्षंघातयेत् अपवादांतरमाह अंगंलग्नंइनचंद्रोजस्त्रिपातादिकान्घातयेत् इनचंद्रयोः सूर्यचंद्रयोः ओजो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बलमस्यास्तीतिइनचंद्रोजस्वि एवंविधंलग्नंपातादिकान्घातयेत् उक्तंचवसिष्ठेन एकार्गलोपग्रहपातलत्ताजामित्रकर्तर्युदयादिदोषाः नश्यंतिचं
द्रार्कबलोपपन्नेलग्नेयथार्कोभ्युदयेंधकारइति अथदोषापवादभंगमाह भंगाइति येभंगाः दोषभंगाः विबलाः गतबलानिर्बलास्तत्रदोषभंगविषयेस
फलानभवंति दोषभंगसमर्थानभवंतीत्यर्थः तस्माद्दोषभंगकृतांबलंविचार्यदोषभंगमादिशेदितिभावः उक्तंच सामान्येनोदितादोषाभंगास्तेषांतुतद्वि

दोषाणांशतमिंदुजः शतयुगंशुक्रोगुरुर्घातयेल्लक्षंकंटककोणगोंगभिनचंद्रोजस्विपातादिकान् भंगायेविबलानतेत्रसफलाः स
ध्यंशतुल्योफलः स्याद्भावांशसमोग्रहोखिलफलः सध्यूर्ध्वगः स्यात्सरः २६ भागाः स्युर्नतनाडिकाःसहतास्तद्धीनयुक्
प्राक्परेसूर्यः स्वंसरसंस्कारवं कथितवल्लग्नंसषड्भंमदः

दैः यदितेबलहीनाः स्युःप्रध्वंसाभावतांययुः अथभावफलसंधिमाह
संध्यंशतुल्योफलइति संध्यंशतुल्यः संधिभागसमानोग्रहः अफलः स्यात् सदसत्फलदोनभवति भावांशतुल्योग्रहःअखिलफलः स्यात् संपू
र्णफलदोभवति अर्थान्मध्येअनुपातात्फलंवेद्यं विशेषफलमाह संध्यूर्ध्वगः स्यात्सरइति संध्यूर्ध्वगः संध्यंशाधिकः ग्रहः परः स्यात्परभावफलदः स्या
दित्यर्थः २६ संध्यंशतुल्यइत्याद्युक्तं तत्रकेतेसंधयः केतेभावाइत्यपेक्षायांतत्साधनंकिंचित्स्थूलमेकेनवृत्तेनाह भागास्युरिति नतनाडिकाः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सहताभागाः स्युः नतसाधनं जातकपद्धतायुक्तं रात्रेः शेषमितं युतं दिनदलेनान्होगतं शेषकं विश्लेष्यं खलु पूर्वपश्चिमनतमिति एतदुक्तं भवति सूर्येष्टकाला भ्यां इष्टकालं साधयित्वा नतं च साधयित्वा तदिष्टकालभवनतं षड्गुणं नतभागाः स्युरित्यर्थः प्राक्पश्चिमे नते तेन क्रमेण तन्यूनयुक्सूर्यः तैर्भागैः न्यूनयुक् पूर्वनते सति न्यूनः पश्चिमनते सति युक् युक्तः तत्कालिकः सूर्यः खं स्यात् दशमभावः स्यादित्यर्थः तत् खं दशमभावं सरसं षड्राशियुक्तं सत् रसं खं चतुर्थभावः स्यात् कथितवत्तुंगं ज्ञेयं तत्सषड्भं षड्राशियुक्तं सत् मदः सप्तमभावः स्यात् एवं भावचतुष्टयं साधयित्वा अंतर्भावसाधनमाह व्यस्ताभ्रारिल

व्यस्ताभ्रारिलवोथ भूच्युतइमो भूर्योगपातालयोः क्षैष्योषट्तनुतः ससंधयइमे षड्भान्विताः स्युः परे २७ इंदोर्वा हरि
जाद्व्ययस्वगतयोः स्याक्रूरयोः कर्तरी स्वेवक्रं स्यक्रजुमंहस्यथ गुरोरिः फेरा भेवातनो

वइतिविगतः अस्तः सप्तमभावोयस्मात्तत् व्यस्तं तत् खं तत् अभ्रं च व्यस्ताभ्रं सप्तमभावरहितदशमभाव इत्यर्थः तस्य त्रिलवो राश्यादिको ग्राह्यः अथ दृक्च्युतः द्विघ्नितः कार्यः एतौ उभौ केवलत्रिलवदृक्च्युतत्रिलवौ पृथक्पृथक् कुदृग्घ्नौ संतौ पृथक्पृथक् लग्ने अंबुनि च योज्यौ अयमर्थः कुघ्नः त्रिलवो लग्ने योज्यः स द्वितीयभावो भवति दृघ्नो लग्ने योजितः तृतीयभावो भवति अथ दृक्च्युतः त्रिवलः कुघ्नः अंबुनि पूर्वसाधिते चतुर्थभावे योजितः पंचमभावो भवति दृघ्नोऽंबुनि योजितः षष्ठभावो भ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वति तेषडनंतरसाधिताभावाः षड्राशिसहिताः कार्याः तेतुसप्तमाज्ञेयाः लग्नंषड्भंमदइतियावत् तेतुलग्नसुखाल्ग्नादयोः भावाः स्युः अथसंधिसाधनमा
ह संधिर्द्वियोगोर्धितमिति द्वयोर्भावयोः योगः अर्धितः संधिः स्यादितिस्पष्टं अथपाठांतरस्यव्याख्या व्यस्तेति सप्तमभावरहितस्यदशमभावस्य अ
रिलवः षड्भावोराश्यादिकः सपृथक्पृथक्भूय्युतः एकस्मात्पतितः इमौउभौभूयः वारंवारं अंगपातालयोः प्रथमचतुर्थभावयोः क्षेप्यौ तनुतः लग्ना
त्ससंधयः संधिसहिताः षड्भावाः स्युः इमेभावाः षड्भावान्विताः परेससंधयोभावाः स्युः एवंभावसंधिसाधनंकृत्वासंध्यंशतुल्योऽफलइतिप्रा

स्वेङ्केसौम्यस्ववर्गेपिवागुरुभृगुज्ञैः केंद्रकोणेषुवाचेल्लः कर्तरिकारव्यौदिविचरौनोचास्थितोसानहि २८ लग्नंसेततिथिग्र
हैर्हृदिभद्दग्वेदतुभूशेषकैरोगाग्नीनिहरास्ययास्स्यजरुजंरान्ध्यर्कभौजीषुच गुक्तंग्रहफलंविचार्यं अंतरे अनुपातः भावसंध्यंतरेणास्त

स्वेटसंध्यंतरात्फलमिति जातकपद्धतेः एतत्स्थूलभावानयनं सूक्ष्मंतुजातकपद्धतावगंतव्यं २७ अथकर्तरीदोषलक्षणंसापवादवृत्तेकेनाह इंदोर्वेति
इंदोश्चंद्रात्सकाशात् वाइत्यथवाहरिजाल्लग्नात्सकाशात्व्यय१२स्व२गतयोः व्ययोद्वादशंस्वंद्वितीयंतदुभयत्रगतयोः क्रूरयोः पापग्रहयोः सतोः कर्तरीस्यात् ४०
अथमहाकर्तरीलक्षणमाह स्वेद्वितीयेस्थितः क्रूरः यदिवक्रीस्यात् अंत्येद्वादशेस्थितः क्रूरः ऋजुः मार्गगामीस्यात् तदामहतीकर्तरीस्यात् एवंक-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तरीलक्षणमुक्त्वातद्भंगमाह शुभेति: पेशुभेसतिसाकर्तरीनस्यादेवेत्येकोभंगः वाइत्यथवाक्रूरग्रहेद्वयमुक्तयोरन्यतमेतनौलग्नेसतिसानेतिद्वितीयो
भंगः खेट्टिती ये अब्जे चंद्रे सति सा नेति तृतीयो भंगः वाइत्यथवा सौम्यखगे द्वितीये सति सा नेति चतुर्थो भंगः वाइत्यथवा केंद्र १ ४ ७ १० त्रिकोणेषु ५ ९ मृदु
विधौज्यैः शुक्रबुधगुरवः तैः सार्द्धं कालाद्येति सप्तम्यर्थे तृतीया साकर्तरीनस्यादेवेति पंचमो भंगः वाइत्यथवा कर्तरीकारकौ क्रूरौ दिविचरौ नीचास्थितौ य
दा स्यातां तदा सा न स्यादिति षष्ठो भंगः हि अवधारणे २८ अथ पंचकदोषं सापवादमाह लग्नेति लग्नं इष्टलग्नं सेततिथि इनाचाससौ तिथिश्चइन
तिथिः गततिथिः तया सहवर्तमानं सेततिथि ग्रहैर्हृतं नवभक्तं कार्यं इभदृग्वेदर्तुभूशेषकैः इभा अष्टौ दृशौ द्वे वेदाश्चत्वारः ऋतवः षट् भूरेका ए
तन्मितैः शेषकैः क्रमात्क्रमेण रोगाग्नीनहराग्नयाः स्युः रोगः प्रसिद्धः अग्निः प्रसिद्धः इनो राजा राजाधिपः पतिः स्वामी नाथः परिवृढः प्रभुः ईश्वरो
विभुरीशान भर्तेंद्र इनईशितेति धनंजयः हरश्चौरः अन्त्ययोः मृत्युः एते पंचकाः स्युरित्यर्थः एतदुक्तं भवति लग्नं शुक्लप्रतिपदादिगततिथियुक्तकृ
तानवभिर्हृत्वा अष्टशेषे रोगः द्विशेषे अग्निः चतुःशेषे राजा षट्शेषे चौरः एकशेषे मृत्युः अथैतेकुत्रवर्ज्या इत्याह रात्र्यर्कभौंजीषुरुजं त्यज
रात्रौ अर्के आदित्यवारे मौंज्यां रुजं त्यज भौमगृहद्युषु अग्निं त्यज भौमाद्यः प्रसिद्धास्तेषु शुभानि सेवेंदुषु इनं त्यज शुर्दिवा शनिः शनिवा
रः सेवा स्वामिसेवनं इंदुः सोमवारः एषु इनं राजानं राजपंचकं त्यज ईज्यारेतिषु हारं त्यज चौरं त्यज ईज्यो गुरुवारः आरो भौमवारः इति गंतियो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·मा· नैतियावत् आम्रचौरंत्यजेत्यर्थः विवाहसितवित्संध्यास्फअपरंउर्वीरितंमृत्युमित्यर्थः विवाहः प्रसिद्धः सितः शुक्रवारः वित्बुधवारः संध्यासंध्याकालः आस्फमृत्युं टी·
४१ त्यजेति अस्यापवादमाह कस्मिन्सति तनौलग्नेहीनेहीनबलेसति बलिष्ठेलग्नेसतिएषांकिमपिनबाधइत्यर्थः तथाचज्योतिःप्रकाशे रोगंचौरंत्यजेद्रात्रौदि
वाराजाग्निपंचकं उभयोः संध्ययोर्मृत्युमन्यकालेननिंदितमिति तत्रापियत्रलग्नंचेद्बलाढ्यंतच्चनिःफलमिति बलंजातकात्ज्ञेयं लघुजातके अधिपयुतोदृष्टो
वाबुधगुरुनिरीक्षितश्चयोराशिः सभवतिबलवान्नयदायुक्तोदृष्टोपिवाशेषैरित्यादि २९ अथभवनांशयोः शुद्धिंसापवादमाह जन्मर्क्षेति जन्मर्क्षोदयतः जन्म

अग्निर्भौमगृहध्रुवध्रुवयानिसेवेंदुध्विनंहारमीज्यारोतिषपरंविवाहसितवित्संध्यास्फहीनेतनौ २९ राशिजन्मलग्नाभ्यांसकाशात्तृतीयेअष्ट
मभवनेयौतदधिपौतयोर्मृत्युभवनयोः स्वामिनौ येचतद्गाः मृत्युभवनगताःस्युः तेषांअंशोनवांशाः अंगगोलग्नगतः चपरांतेषांमराशिः अंगगंलग्नगतंसत्तदा
खलुनिश्चयेन अंतकृत्मरणकृत्स्यात् तदाकदाचेद्यदितत्स्वामिमित्रैकतानस्यात् तयोर्जन्ममृत्युभवनयोः स्वामिनौतत्स्वामिनौतयोः अथवायमर्थः तयो
र्जन्मनिधनयोः स्वामिनौतत्स्वामिनौतयोर्यदिमित्रैकतानस्यात् मित्रंचएकस्वामित्वेकौमित्रैकयोर्भावोमित्रैकता साचेन्नस्यात् अनेनसर्वस्योक्तस्यसार्थकताभवति ४१
यदितयोर्मित्रतास्यात् अथवाएकतास्यात्तदानायंदोषइत्यर्थसिद्धं वसिष्ठः यस्याष्टलग्नेतदधीश्वरेवाराशौतदीशोथविलग्नगेवा समृत्युमाप्नोतितदामनो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जस्मिन्नेत्रभालांबकवन्हिनेवेति अन्यच्च जन्मर्क्षजन्मलग्नाभ्यांरंध्रेशावष्टमोच्चयो विलग्नसंस्थिततानेतांस्तद्राश्यंशानपित्यजेदिति चूडामणौ लग्नंव्यलिकृषं
स्याज्यमष्टमंसर्वकर्मसु तत्राप्येकेशतास्येवततस्तन्नैवदोषकृत् नदोषोष्टमलग्नस्ययदिजन्मेशरंध्रपौ स्यात्तदोच्चेत्तदाकार्यमंगलंमुनयोविदुरिति चतुर्थद्वादशभ
वनयोर्दोषोनात्रोक्तः यतश्चतुर्थेद्वादशंलग्नंशस्तंयदिगुणान्वितमितिपूर्वाचार्यमतंतद्दिधृत्वासगुणमेवांगीकृतं तदुरस्ताद्दृक्ष्यति नचतत्तुंपंचेष्टखेटोनि

जन्मर्क्षोदयतोमृतौतदधिपौतद्राश्यंयेतल्लुवस्तद्भूंचांगगमंतत्कृतत्खलुनचेत्तत्स्वामिमित्रैकता शस्तोंशोघटयुग्मभीरुधनुषां
विज्ञास्तभांशौतथाचंद्रापुण्ययुतौमृतिंवितनुतोदैन्यंचहीनौजसः ३० तांतत्तुंलग्नंइष्टश्चेतरखेटाश्चइष्टखेटाःपंचचतेइष्टखेटाश्चपंचेष्ट
खेटाः इष्टग्रहैःपंचभिःशरमदैःइष्टैरूनितंहीनंलग्नंचेद्भवर्गोनितमिति सगुणस्यैवांगीकारात्किंव्यर्थविस्तरेणेतिभावः अंशफलद्धिमाह शस्तोंशइति
घटयुग्मभीरुधनुषांअंशःशस्तःस्यात् घटस्तुलायुग्मंमिथुनं भीरुःकन्या धनुःप्रसिद्धं एषामंशोनवांशःप्रशस्तःस्यात् तत्रापिविशेषमाह विज्ञास्तभां
शाविति विगतःज्ञोबुधोयेभ्यस्तेविज्ञाःतेचतेअस्ताश्चतेषांभांशोराशिनवांशौ मृतिंवितनुतः अर्थादस्तमितस्यापिबुधस्यभांशोदोषकरोनभवतः तथाचंद्रा
पुण्ययुतौचंद्रेणपापग्रहेणवायुक्तौमृतिंवितनुतःकुरुतःवधूवरयोरितिशेषः हीनौजसोर्निर्बलस्यभांशौदैन्यंदीनतांवितनुतः ३० ७ ६ ८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथविशेषांतरमाह नोवर्गोत्तमेति वर्गोत्तमतः वर्गोत्तमेननविना अंतिमलवंचरमंनवांशंनोद्याद्यात् यल्लग्नंसएवनवांशोवर्गोत्तमः तथाचरर्क्षेचरलग्नेचरंनवां
शंनोद्याद्यात् कस्मिन्सति चंद्रेतौलिमृगास्यगेतुलामकरगेसति एतच्चरत्रययोगंनोद्याद्यादित्यर्थः अत्रचरचतुष्टयमध्येचंद्रेतौलिमृगास्यगेइत्येवोक्तंत
न्मेषकर्कटयोर्विवाहनक्षत्राभावात् तथातनुंलग्नंपंचेष्टरवेदोनितांनोद्याद्यात् यत्रलग्नेपंचइष्टग्रहाःनभवंतितल्लग्नंनदेयंइत्यर्थः अथेष्टनवांशाल्लग्नसाधनमा
ह तत्रतावन्मेषादिषु आद्यांशानाह मेषादिष्विति मेषादिषु अजनक्रतौलिककुलीराद्यानवांशाः क्रमेणोक्ताः तद्यथा मेषेअजाद्याः मेषाद्याः वृषेनक्राद्याःम

नोवर्गोत्तमतोविनांतिमलवंद्याच्चरर्क्षेचरंचंद्रेतौलिमृगास्यगेनचतनुंपंचेष्टरवेदोनितां मेषादिष्वजनक्रतौलिककुली
राद्यानवांशाःक्रमादिष्टात्पूर्वनवांशकादशहतास्त्र्याप्तालवाद्यातनुः ३१

कराद्याः मिथुनेतौलिकाद्याः तुलाद्याः कर्कटेकुलीराद्याः कर्कटा
द्याः एवंपुनःसिंहेमेषाद्याः कन्यायांमकराद्याः तुलायांतुलाद्याः वृश्चिकेकर्काद्याः पुनर्धनुषिमेषाद्याः मकरेमकराद्याः कुंभेतुलाद्याः मीनेकर्काद्याः नवांशाउ
क्ताइत्यर्थः इष्टादिष्टात्पूर्वनवांशकाःगतांशाः दशहताः दशगुणिताः त्र्याप्ताः त्रिभिर्हृताः लवाद्याभागाद्याः तनुः लग्नंस्यात् अत्रोदाहरणं इष्टलग्नंमेषः तत्रमेषा
दिकाअंशाः प्रवर्ततेइष्टांशः कन्यांशः आद्यात्षष्ठः पूर्वनवांशकाःपंच ५ एतेदशहताः ५० त्र्याप्ताःलवादिफलंलब्धं १६ ४० इष्टलग्नसहितंराश्यादि १६ ४०० ४२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथोदयास्तशुद्धिः लग्नांशाविति लग्नांशौ लग्ननवांशौ स्वस्वपदृग्युतौ स्वस्वपतिना दृष्टौ युतौ वा संतौ नृस्त्रीखदौ वरस्य स्त्रीखदौ स्यातां वा इत्यथवा अन्योन्यपाद्ययोक्षि
तौ अन्योन्यपतिना आद्यौ ईक्षितौ वा संतौ नृस्त्रीखदौ स्यातां इत्युदयशुद्धिमुक्त्वा अस्तशुद्धिमाह तावस्यां सप्तमकोतथैवेति ताभ्यां लग्नांशाभ्यां सकाशात्सप्तमौ
सप्तमलग्नतदंशौ तथैवेति पूर्ववत्स्वपदृग्युतौ युवतेः कन्यायाः स्त्रीखदौ स्यातां वा इत्यथवा तौ सप्तमलग्नसप्तमांशकौ अन्योन्यपाद्ययोक्षितौ युवतेः स्त्रीखदौ स्यातां
नो चेत् एवं चेन्नस्यात् तदा तयोर्मृत्युदौ स्यातां क्रमेण अथेष्टकाले होरासाधनमाह द्विघ्नेति अर्कोनविलग्नके द्विघ्ने कृते सति द्युपतेः सकाशात् होरेशा भवंति

लग्नांशौ स्वपदृग्युतौ नृस्त्रीखदौ वान्योन्यपाद्ययेक्षितौ ताभ्यां सप्तमकौ तथैव युवतेर्नो चेत्तयोर्मृत्युदौ द्विघ्नेऽर्कोनविलग्नके रविसित
ज्ञेंद्वार्किजीवासृजो होरेशा द्युपतेः खलेन्हि खलजा नेष्टाः शुभे मध्यमा ३२ तेषां गणनाक्रममाह ते के होरेशाः रविसितज्ञेंद्वार्किजीवासृजः र

विः प्रसिद्धः सितः शुक्रः ज्ञो बुधः इंदुश्चंद्रः आर्किः शनिः जीवो गुरुः असृग्भौमः मंगलः खले न्हि पापवारे खलजा होरा नेष्टा शुभे मध्यमा स्यात् अर्थात् शुभहोरा शु
भवारे श्रेष्ठतरा पापवारे मध्यमा स्यात् अत्रोदाहरणं गुरुवारे इष्टार्कः १ २५ ८ इष्टं लग्नं ४ १० ० इदं अर्कोनं २ १४ ५२ इदं द्विघ्नं ४ २९ ४४ उर्ध्वांकसमाना
गताहोराश्चतस्रः वर्तमाना पंचमीहोरा सा गणनाक्रमेण द्युपतेर्गुरोः सकाशात् गणनीया जीवासृजादिगणनया बुधहोरा वर्तमाना ३२ अथ लग्नं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्वेः परमजामित्रग्रहज्ञानार्थंउपायमाह तावत्तस्य फलमाह लग्नेंद्वोरिति लग्नेंद्वोः स्मरगे सप्तमगे शुभाशुभखगे सति तदा आधिमृत्यूक्तः शुभे सति आधिर्मे
नस्तापोस्ति अशुभे सति मृत्युरस्ति तदा कदा यदा ततः स्मरगाद्ग्रहात् अब्जांगोनात् चंद्रलग्नोनात् चंद्रात् सप्तमस्थश्चंद्रोनः लग्नात्सप्तमस्थो लग्नोनइत्यर्थः
तस्मात्कृतमौर्विकात् कृतकलिकात् खखयमैः द्विशत्या लब्धं अब्धीषवः चतुःपंचाशत्स्यात्तदैव आधिमृत्यूक्तः अन्यथा नेत्यर्थः तत्रोदाहरणं पूर्वकल्पितमि
दं लग्नं ४१०७ तत्सप्तमगो यं कश्चिद्ग्रहः १०११७ अयं लग्नोनः ६१० अयं कृतमौर्विकः १०८६० अस्मात् खखयमैः २०० लब्धं ५४ अथास्य भंगमाह सन्निति सन्

लग्नेंद्वोः स्मरगे शुभाशुभखगेस्त्वाधिमृत्यू ततो ऽजांगोनात्कृतमौर्विकात् खखयमैर्लब्धं यदाब्धीषवः सन्स्विष्टोच्चनिजांशभे
स्तमखिलं पश्येदरिव्यायगे सूर्ये खख १० जला ४ ग्ने १ कोणग ९५ शुभो वा ऽशुभं पश्येन्नतत् ३३ सद्ग्रहस्विष्टोच्चनीचांशभे वर्तमानः अस्तंसप्त
मभवनं अखिलं पूर्णं यदि पश्येत्तदा तज्जामित्रं न स्यात् शोभनश्चासौ इष्टश्च स्विष्टः शुभमित्रं स्विष्टश्च उच्चं च निजश्च स्विष्टोच्चनिजाः अंशश्च भं च अंश-
भं स्विष्टोच्चनिजानां अंशभं स्विष्टोच्चनिजांशभं तस्मिन् स्विष्टोच्चनिजांशभे स्विष्टस्य शुभमित्रस्य अंशे नवांशे भे राशौ वा वर्तमानः अथवा उच्चस्यांशे भे ४३
वा वर्तमानः अथवा निजस्य स्वस्य अंशे भे वा वर्तमानः अस्तमखिलं पश्येत्तदा तन्नेति षष्ठ्यंगाः वाइत्य यवा अर्केरवौ अरिव्यायगे सति षष्ठतृतीयैकादशगे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मतितन्नेतित्रयोभंगाः थाइत्थयवारवजलाद्यकोणगः शुभः अब्जंचंद्रसमंपूर्णंयथा तथाईक्षेतल्लग्नातन्नरवंदशमंजलंचतुर्थंआद्यंलग्नंकोणेनवपंचमे एषा
मन्यतमगतोन्यतमः शुभग्रहश्चंद्रमसंनिरिवलदृष्ट्यायदिपश्येत्तदाजामित्रंनस्यादित्यर्थः एतेपंचभंगाः सर्वेमिलिताश्चतुर्दशभंगाः संपद्यंते ३३ अ
थदृष्टिलक्षणमाह त्र्यस्त्रंतृतीयदशमं कोणंनवपंचमं अबायुश्चतुर्थाष्टमंएतद्युग्मत्रयंक्रमेणशनिगुरुभूपुत्राः शनिगुरुभौमाः पूर्णयादृष्ट्यापश्यंति श
निः त्र्यस्त्रं ३१० गुरुः कोणं ९ ५ भूपुत्रः अबायुः ४ ८ एतेपूर्णदृष्ट्यापश्यंतितथा चैतद्युग्मत्रयंअन्येग्रहाश्चरणोत्तरंयथास्यात्तथापश्यंति तद्यथा

त्र्यस्त्रंकोणामबायुरौनिगुरुभूपुत्राः क्रमात्पूर्णयादृष्ट्यान्येचरणोत्तरंचसकलाः पश्यंतिपूर्णंद्युनं भंहोरात्रिलवोनवांशकइनांशास्त्रिं
शदंशाः क्रमाद्वर्गाः सन्शुभजः परैस्तुक्रूरदोनाब्धिपूर्णवर्गातनुः ३४ त्र्यस्त्रं ३ १० एकपाददृष्ट्यापश्यंतिकोणं ९ ५ द्विपदादृष्ट्यापश्यंति अबायुः ४ ८
त्रिपाददृष्ट्यापश्यंतिसकलाग्रहाः द्युनंसप्तमंपूर्णंपश्यंति अथषड्वर्गसाधनंविवक्षुस्तावन्नामान्याह भंहोरेति भंगृहंहोराराश्यर्द्धंत्रिलवोदृक्काणः नवांशकः
प्रसिद्धः इनांशोद्वादशांशः त्रिंशदंशः प्रसिद्धः क्रमादेतेवर्गाः प्रोक्ताः शुभजः शुभग्रहजोवर्गः सन्शुभः प्रोक्तः परैराचार्यैः क्रूरदोमित्रस्यवर्गः सन्प्रोक्तः अ
ब्धिवर्गोन अंगंचतुर्वर्गोनंलग्नंनसत्प्रोक्तं ३४ अथैषांसाधनमाह प्रोक्तमिति यस्यग्रहस्ययद्गृहंतत्साक्षात्प्रोक्तं भेशामंशकबुधामिति अथहोरासाधनमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ह् ओजभेविषमराशौ अर्कशशिनोर्होरेक्रमेणभवतः प्रथमपंचदशभागेषु अर्कस्यहोरा अपरपंचदशभागेषु शशिनश्चंद्रस्यहोरास्यात् अयत्समराशौ अब्जार्के-
यो होरे क्रमेणभवतः प्रथमपंचदशभागेषु चंद्रस्यहोरा अपरपंचदशभागेषु अर्कस्यहोरास्यात् अथद्रेष्काणसाधनमाह द्रक्कोऽिति द्रक्केट्द्रेष्काणः त्रिविधोद
शदशभागात्मकः तस्यद्रेष्काणस्यईशाः प्राक्स्मृत धर्मपोज्ञेयः प्राक्लग्नंस्मृतः पंचमं धर्मोनवमंतान्यातीतिप्राक्स्मृतधर्मपः एतदुक्तंभवति प्रथमद्रेष्काणस्वामीलग्नपतिः
द्वितीयद्रेष्काणस्वामीपंचमपतिः तृतीयद्रेष्काणस्वामीनवमपतिः स्यादिति नवलवःप्रोक्तः प्रागेवशस्तोंशइत्यादि अथद्वादशांशसाधनं स्वतोर्कांशकः स्वस्मा

प्रोक्तंभागृहमोजभेर्कशशिनोर्होरे समेब्जार्कयोर्द्रक्केट्प्राक्स्मृत धर्मपोनवलवःप्रोक्तः स्वतोर्कांशकः शक्रज्ञेज्ययमासृजांशारमु
नीभार्थेषवोयुग्मभेत्रिंशाख्याविषमेतएवगदिताव्यस्ताश्चषड्वर्गकाः ३५

तइतिस्वत लग्नतइत्यर्थः अर्कांशकोद्वादशांशोज्ञेयः तद्यथा
राशिभागाः त्रिंशत् ३० एतेद्वादशभिर्विभाजिताः लब्धंसार्द्धभागद्वयं २ ३० इदंद्वादशांशमानंतदेवगणनीयंसार्द्धभागद्वयंलग्नस्यद्वादशांशः तावदेवतत्पुर
स्थस्येति लग्नस्योसन्नभागावसानपर्यंतंगणयेत् यस्मिन्राशौविश्रमः तत्स्वामीद्वादशांशनाथःस्यात् अथत्रिंशांशसाधनं शक्रेति शक्रः
प्रसिद्धः ज्ञोबुधः ईज्योगुरुः यमः शनिः असृक्मंगलः एषांपंचानांक्रमेणशरमुनीभार्थेषवःस्युः शराः पंचमुनयः सप्त इभाः अष्टौअर्थाःपंचइष

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वः पंचभागाः शक्राद्दीनांस्युः एतद्युग्मभेसमराशौज्ञेयं एतदपिलग्नोत्पन्नभागावसानपर्यंतंगणयेत् यथाविम्शांतिः सत्रिंशांशनाथः विषमेराशौत एवगदिताग्र
हाः भागाश्चव्यस्ताविलोमाज्ञेयाः इतिषड्वर्गोनिरूपितः ३५ अथइष्टकालसाधनंनिविकस्तावत्सूर्यसाधनमाह संक्रांत्यंतरमिति अतः अंतरालंतत्रअहा-
निदिनानिसंक्रांत्योः अंतरहानिसंक्रांत्यंतरहानितैः हृतः भाजितः एवंविधोदिनगणः संक्रांतेः सकाशातइष्टदिनसमूहः तस्मायदाप्तंलब्धंसभपूर्वोराशिभा

संक्रांत्यंतरहोत्हृताद्दिनगणादाप्तंभपूर्वोरविर्मेषाद्यातभयुग्गतोयनलवैः राश्यासषड्ःसच तद्भोग्यांशाहतस्वभोदयवियत्र्याप्तं
तथालग्नतोभुक्तांशाकलितनयुग्विवरगैः कालःस्फुटोप्तादयैः ३६लग्नार्कोयदिचैकभेंशाविवरात्स्वोदयघ्नाद्वियत्र्याप्तिः का
लइनान्ननुर्यदितनुः सूर्योदयात्प्रागसौ कुंडेभः परिपूरितेस्फुटघटिकामध्योद्यास्तेन्यसेत्त्क्खाग्नित्रयवायुगानशक्सदापूर्णा
ग्निःपंचस्वय ३७

गकलादिकोरविः स्यात् किंभूतंरविः मेषात्सकाशात्यातभयुक्गतराशियुक्सूर्यभक्तराशियुगित्यर्थः सतात्कालिकोरविः
स्यादित्यर्थः अत्रोदाहरणं तुलावृश्चिकसंक्रांत्योरंतरदिनानि २९ ५.४० तथातुलासंक्रांतेः इष्टदिनगणः ५ ६ ० अस्मादिनगणात्संक्रांत्यंतरहाप्तिर्लं
ब्धंराश्यादि ० ५ ७ १ इदंसूर्यभक्तराशियुक्तं ६ ५ ७ १ अयंतात्कालिकः सूर्यः अयनलवैः युतः कार्यः अयनांशाः ग्रंथांतरेप्रसिद्धाः कृताब्धयश्च्यूनं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तेशाके षष्ट्याप्ता अयनांशकाइति सअयनलवयुतोरविः रवौरात्रौ इष्टकालसाधनविषयेसषड्भः कार्यः षट्राशियुक्तः कार्यः तद्भोग्यांशानिजोदयाहतिः खरामा
प्तंकालः स्यात् तस्यसायनांशस्यरवेः भोग्यांशाः तद्भोग्यांशास्तैर्निजोदयाश्चतेषामाहतिः गुणनं तस्याः सकाशात् खरामाप्तंत्रिंशताभक्तंलब्धंसूर्यस्यभो
ग्यकालः स्यात् निजोदयाः स्वदेशीयराश्युदयाः तेब्रह्मतुल्यादिभ्योवगंतव्याः कथंभूतः कालः तथैवांगतोभुक्तांशाकलितेनयुक् तथैवसूर्यस्यभोग्यकाल
साधनरीत्याअंगतः लग्नात् भुक्तांशाकलितेनभुक्तांशैर्भुक्तभागैः आकलितेनकालेनयुक्युक्तः एतदुक्तंभवति इष्टलग्नं अयनलवयुक्तंकृत्वातद्भुक्तांशैर्निजो
दयागुणनीयाः त्रिंशताभाज्याः लब्धंलग्नभुक्तकालः तेनकालेनसरविभुक्तः कालोयुक्तः कार्यइत्यर्थः पुनः कथंभूतः विवरगैः भोदयैः युक्विवरसूर्यलग्नांत
रालं तत्रगतेभोदयैः राश्युदयैः युक्युक्तः सपलमयः कालः स्फुटः स्पष्टः इष्टकालः स्यात् षष्टिभक्तोघटिकात्मकः स्यादित्यवगंतव्यं ३६ अथेष्टकालसाधने
विशेषमाह लग्नार्काविति लग्नार्कौलग्नसूर्योयदिएकभेस्तस्तदा अंशविवरात् लग्नार्कयोर्भागांतरात् स्वीयोदयघ्नात् निजराश्युदयगुणितात् यावियन्त्याप्तिः
त्रिंशताल्ब्धिः सकालः स्यात् इष्टकालः स्यात् तत्रापिविशेषमाह इनात्तनुरिति इनात्सूर्यात्तनुर्लग्नंयदितनुः लघुः स्यात्तदासौइष्टकालः सूर्योदयात्प्राक्पूर्वंस्यात्
सोपिषष्ट्याभक्तोघटिकात्मकः स्यादित्यवगंतव्यं अथज्ञातंकालंयंत्रैर्विनासाधितुंनशक्यते अतोयंत्राणांमध्येमुख्यस्यघटीयंत्रस्यस्थापनकालमाह कुंडइ
तिअंभः परिपूरितेउदकपूर्णेकुंडेपात्रेघटिकामज्जनक्षमेकुंडग्रहणंउत्तानपात्रव्युदासार्थं तस्मात्कुंडरूपपात्रेउदकपूरितेअघटिकांषष्टिपलशुल्बतांम्रसंतानिक्षिपेत्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कस्मिन्सति अर्धोदयास्ते जाते सति सूर्यस्य अर्धोदये अर्द्धास्ते च जाते सति किं कृत्वा स्तुत्वा प्रार्थयित्वा प्रार्थना ग्रंथांतरे उक्ता यंत्राणां मुख्यरूपासि ब्रह्मणा निर्मिते घ-
टि दंपत्योः शुभकालासिद्धेहेतवे भव शोभने इति प्रतिष्ठितायां घटिकायां नद्गमनफलमाह शाम्रतिष्ठिताघटी अग्नित्रयवायुगा न शुभदा स्यात् अग्नित्रय आग्नेयादि प्र
दक्षिणक्रमेण दिशात्रयं वायुर्वायव्यदिशा इति दिक्चतुष्टयं प्रतिगता न शुभदा अर्थादन्यदिग्गता तत्रैव स्थिता वा शुभदा स्यात् तथा चोक्तं ग्रंथांतरे संस्थु
तैवं घटी तोये यां दिशं प्रतिगच्छति पूर्वाद्यादिफलं कुर्यात् स्थिता मध्ये धनप्रदा सौभाग्यं निर्धनं नार्यो अपमृत्युरुजान्विता भर्तृप्रिया च वेश्या च मान्या वित्तसं
तान्वितेति एवं गमनफलमुक्त्वा पूर्णताफलमाह पूर्णाग्निपंचस्वथेति अग्निपंचसु आग्नेयादिपंचसु दिक्षु पूर्णा घटी न शुभदा अर्थादन्यदिक्षु पूर्णा शुभा स्या
त् उक्तं च उत्तरेशानपूर्वासु पूर्णा घटी शुभप्रदा दिक्षु शेषासु कन्यायाम् मृत्यु वैधव्यदायिनी ३७ अथ गोधूललग्नमाह गोधूलमिति गोधूलं ल
ग्नं सायंकाललग्नं मद्जादिके हीनजातौ शुभकरं प्रोक्तं न पूर्ववर्णानां पंचांगशुद्धौ विवाहोक्त पंचांगे अत्र पंचांगशुद्धिर्मुख्या तत्र कालप्रमाणं विशे-
षणद्वारेणाह कथंभूतं गोधूलं रवेः अर्धास्तात् आकाशात् प्राक् परतोर्धघटिकं अर्धघटिका यस्मिन् इत्यर्धघटिकं प्राक् पंचदशपलानि परतः पंच
दशपलानि एवमर्धनाडिकमित्यर्थः अत्र त्याज्यमाह इहास्मिन् गोधूललग्ने षष्ठाष्टगं इंदुं चंद्रं जह्यात् त्यजेत् पुनः किं किं जह्यादित्याह
सौम्यांगं उग्रग्रहसहितं लग्नं कुजं भौमं अष्टमं गुरुं च माहः गुरुशनिदिनं पातं महापातं सिद्धांतगम्यं अर्कक्रमं सूर्यसंक्रांतिं जह्यात्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 अन्येदोषानत्याज्याइत्यर्थः अत्रगुरुयमाहत्स्यक्तंतद्दोषोपलंभात् गुरुदिनेसूर्यास्तात्प्राक्यामार्द्धपरतोयमघंटः शनिदिनेअस्तमयात्प्राक्पर
तस्त्वकुलिको मार्तंडोद्यतःस्मृतादिनपतेर्यामार्धनाथाग्रहामार्तंडात्मजभोगउत्तरलवस्तद्वैः शुभेकर्मणि त्याज्योसौकुलिकोथसूर्यदिवसादा
नैस्वशक्रार्कदिक्वस्वंगाब्धियमैःस्मृतःकुरहितैरात्रौतुनिध्यंशकैरिति त्याज्योसौकुलिकइत्यनेनशनौअस्तात्प्राक्कुलिकोभवति इनादौकु-

गोधूलंपदजादिकेशुभकरंपंचांगशुद्धौरवेरर्धास्तात्परपूर्वतोर्द्धघटिकंतत्रेंदुमष्टारिगम्
सोग्रांगंकुजमष्टमंगुरुयमाहःपातमर्कक्रमंजत्याद्विप्रमुखेतिसंकटइदंसद्यौवनाद्येक्वचित् ३८

लिकंदिवेत्यादिव्येकंतन्निशीतिन्यायेनअस्तात्पुरतोपिकुलिकोभवति इतिहेतोर्गुरुशनिवारौनिंदितौ अथविप्रादीनामपिक्वचित्कार्यविशेषेणगोरजप्र
वृत्तिमाह विप्रमुखेतिसंकटइदंसद्यौवनाद्येक्वचिदिति यौवनाद्येअतिसंकटेप्राप्तेसतिक्वचिल्लग्नशुध्यभावेइदंगोधूलंविप्रमुखेविप्रप्रभृतिवर्णत्रयेसत्
शुभंस्यात् अन्यथानेत्यर्थसिद्धं तदुक्तंज्योतिर्निबंधे घटीलग्नंयदानास्तितदागोधूलिकंस्मृतं शूद्रादीनांबुधाःप्राहुर्नद्विजानांकदाचन १ लग्नशुद्धि
यदानस्याद्यौवनेसमुपस्थिते तदावैसर्ववर्णानांलग्नंगोधूलिकंशुभमिति ३८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथोद्वाहवेदिकालक्षणमाह प्राक्प्रवणापूर्वनिम्नाचतुर्वरकराचतुर्भिर्वरकरैः प्रमितावरैर्वैवाह्यः हस्तोच्छ्रिताहस्तप्रमाणेनोन्नता इयमभ्यस्यब्राह्मण
स्यप्रोक्ता सावेदीदोर्जादेः क्षत्रियादेः क्रमेणद्वित्रियुगांगुलैरपचिताहीना क्षत्रियस्यद्व्यंगुलंन्यूना वैश्यस्यत्र्यंगुलोना शूद्रस्यचतुरंगुलो
ना साचकार्येत्याह बहिर्वामतइति गृहाद्बहिर्वामभागेअंगुलप्रमाणंमार्कंडेयपुराणेउक्तं परमाणुःपरंसूक्ष्मंत्रसरेणुर्महीरजः बालाग्रंचैवलि

वेदीप्राक्प्रवणाचतुर्वरकराहस्तोच्छ्रिताभ्यस्यदोर्जादेर्द्वित्रियुगांगुलैरपचितासोक्ताबहिर्वामतः

क्षाचयूकाचाथयवोदरं क्रमादष्टगुणानाहुर्यवानामष्टतोंगुलं षडंगुलंपदंतञ्चवितस्तिर्द्विपदंस्मृता द्विवितस्तितथाहस्तोमार्कंडेयमुनीरितः आग
मांतरेपि कर्तुर्दक्षिणहस्तस्यमध्यमांगुलिपर्वणः मध्यमोर्दैर्घ्यमानेनमात्रांगुलमितीरितमिति अन्यत्रोक्तं यत्किंचित्पौरुषायामंविभज्यदशधा
पुनः एकंद्वादशभागंतुकृत्वातेष्वेकमंगुलं देहलब्धांगुलंनामजानीयात्तस्यतत्पुनः महामानांगुलिरितिमात्रांगुलिरितिह्योदिता प्रासादादीनितैर्मे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वकुर्यान्मानांतरेणवा वेदिकादीनिशिबिकारथादीनांविधिः पुनरित्यादि अत्रवरकरग्रहणंतस्यहोमकर्तृत्वात् ननुकन्याया अपिलाजाहुतौकर्तृत्वम-
स्तितत्करप्रमाणंकिन्नोक्तं सत्यमस्यावकाशस्थलेकन्याकरप्रमाणमप्यंगीक्रियते तथाचोक्तंदेवयजनदीपिकायां स्वल्पावकाशेनिलयेहीनमा
नंसमाश्रयेदिति अथनानाविधकर्मणांअंगंकस्मिन्नक्षत्रेकर्तव्यमित्याह यस्यांगमिति यस्यकर्मणः यत्अगंअदइदंअंगंअंगिनोमुख्यस्यग

यस्यांगंयदद्योंगिनोगदितभेकुर्यादिहेंदोर्बलंनालोक्यंतुविवाहतःस्त्र्यरिनवाह्निप्राङ्कुर्यादिदं ३९

दितभेउक्तनक्षत्रेकुर्यात् इहास्मिन्अंगभूतेकर्मणि इंदोर्बलंनालोक्यंनविचारणीयं तत्रविशेषमाह विवाहतः विवाहदिनात्प्राक्त्र्यरिनवाह्नितृ-
तीयषष्ठनवमेन्हिइदंअंगंविवाहांगंनकुर्यात् विवाहांगानियथा दलनंकंडनंचैवव्यजनंमोदकादिच यवारमंडपोवेदिकुंकुमंवर्णकंतथेति ३९

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथक्रमप्राप्तंवधूप्रवेशमाह लग्नादिति लग्नाद्विवाहतःसकाशात् अष्टिदिनांततःषोडशदिनमध्येसममुनीषंकेषुघुपस्त्रेषु समाःसमसंख्याकाःमुनिःसप्त
मः इषुपंचमःअंकोनवमः एषुद्युषुदिवसेषु अतऊर्ध्वंषोडशदिनादूर्ध्वअयुग्घस्त्रेविषमदिनेमास्यपिविषमेहायनेवर्षेवधूसंप्रवेशंजगुरूचुः एतदुक्तंभवति
षोडशदिनमध्येसमादिषुदिनेषुकर्तव्यः षोडशदिनातिक्रमेमासपर्यंतंविषमदिनेवधूप्रवेशःकार्यः प्रथममासातिक्रमेवर्षपर्यंतंविषमेमासिकर्तव्य-

लग्नादष्टि १६दिनांततः सममुनी ७षं ५क ९घुपूर्वंत्वयुक्घस्त्रेमास्यपिहायनेशरमिताद्वर्षांतरंस्वे
च्छया

स्तदाविषमदिननियमोनास्ति एवंप्रथमेवर्षेअतिक्रांतेपंचमवर्षपर्यंतंविषमेवर्षेकर्तव्यः तदाविषममासनियम-
मोनास्ति पंचमाद्वर्षांतरंविषमवर्षनियमोनास्ति अथविलंबितंवधूप्रवेशंकस्मिन्मासपक्षेकर्तव्यमित्याह चैफामार्गसितेद्वैशाखःफाफाल्गु
नः मार्गोमार्गशीर्षः एषांसितःशुक्लपक्षस्तस्मिन् कैः ध्रुवतिसुगोह्याहृक्षैश्चित्राश्विनीज्यर्क्षैः श्रुतियुगंश्रवणधनिष्ठेउद्वाहर्क्षाणिविवाहनक्षत्राणिपूर्वो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्तानि चित्राश्विनीप्रसिद्धे ईज्यर्क्षेपुष्यः तैः अनवमंदिरेजीर्णगृहे नवीनमंदिरेकन्यांनवोढांनप्रवेशयेदितिनिषेधादनवमंदिरइत्युक्तं उक्तंच वधू
प्रवेशनंकार्यंपंचमेसप्तमेदिने नवमेचशुभेवारेरुलग्नेशशिनोबलइति नारदः आरभ्योद्वाहदिवसात्षष्ठेवाप्यष्टमेदिने वधूप्रवेशःसंपत्त्यैदशा
मेथसप्तमेदिनइति संग्रहे विवाहमारभ्यवधूप्रवेशोयुग्मेतथाषोडशवासरांतात् तदूर्ध्वमब्देयुजिपंचमांतादतःपरस्तान्नियमोनचास्ति द्वंद्व

वैफामार्गसितेजगुः श्रुतियुगोद्वाहर्क्षचित्राश्विनीज्यर्क्षैश्चानवमंदिरेनिशिवधूसंवेशमंगेस्थिरे ४०

नारदः समेवर्षेसमेमासियदिनारीगृहंविशेत् आयुष्यंहरतेभर्तुःसानारीमरणंव्रजेत् भास्करव्यवहारे रात्रौविवाहप्रशस्तःसन्मुहूर्तोस्थि
रोदये वधूप्रवेशोनैवात्रप्रतिशुक्राद्भयंविदुः ऋक्षेवैवाहिकेःशुद्धेदंपत्योश्चशुभप्रदं वधूप्रवेशनंकार्यंपंचमेत्यकृतंयदि मार्गफाल्गुनवे
शाखेशुक्लपक्षेशुभेदिने मूलपुष्यमृदुस्वातीस्थिरराशिवस्श्रुतिवासवे पितृभेचकरेनारीप्रविष्टापुत्रिणीभवेदिति ४० ७ ७ ७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इदानींप्रथमाषाढादोषभर्त्रादिगृहेवासनिषेधमाह उद्वाहादिति उद्वाहाद्विवाहादुपरिप्रथमेशुचौ आषाढेकन्यायदिभर्तृगृहेवसेत्तदातज्जननीतस्यभर्तु
र्जननींहन्यातइत्यादिसुगमं ४१ अथपुनर्भूविवाहमाह शूद्राःप्रसिद्धाःअंत्याःरजकादयः तेषुपुनर्भवापरिणयःप्रोक्तःकैःविवाहोक्तैर्भैःस्पष्टं तत्रपु
नर्भवापरिणयेतिथिमाससंबंधगुरुशुक्रास्तादिन आलोक्यस्पष्टं तथाचोक्तंज्योतिर्निबंधे नमुकास्तादिकंचिंत्यंशूद्रविधादिकंतथा पुनर्भवासंब

उद्वाहात्प्रथमेशुचौयदिवसेद्भर्तुर्गृहेकन्यकाहन्यात्तज्जननींक्षयेनिजतनुंज्येष्ठेपतिज्येष्ठकं पौषेचश्वशुरंपतिंचमलिनेचैत्रे
स्वपित्रालयेतिष्ठतीपितरंनिहंतिनभयंतेषामभावेभवेत् ४१ शूद्रांत्येषुपुनर्भवापरिणयःप्रोक्तोविवाहोक्तभैर्नालोक्यंतिथि
माससंबंधभृगुजेज्यस्तादितत्रार्कभात् त्रित्र्यक्षेषुमृतिर्धनंमृतिमृतीपुत्रामृतिर्दुर्भगंश्रीरोगोन्नत्समथोधृतौ १८श ११ कृत
४ तत्व २५क्षेत्स्यय: सार्भाजित् ४२ रणंनमासतिथिशोधनमिति अथब्रह्मपट्टनक्षत्रशुद्धिमाह अर्कभात्सूर्यनक्षत्रात्त्रित्र्यक्षेषुत्रिषुनक्ष
त्रेषुक्रमेण मृतिर्मरणंप्रथमेत्रिकेद्वितीयेत्रिकेधनं तृतीयेमृतिः चतुर्थेमृतिःपंचमेपुत्राःषष्ठेत्रिकेमृतिःसप्तमेदुर्भगं अष्टमेलक्ष्मीःनवमेत्रिकेऔ-
न्नत्संप्रोक्तं अथरुद्रपट्टशुद्धिमाह अर्कभादित्यनुवर्तते धृतौसाष्ठकृततत्त्वर्क्षे धृतिरष्टादशंईशाएकादशं कृतश्चतुर्थं तत्वंपंचविंशं एतन्मितेनक्षत्रेअर्क

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भादेतन्मितेइत्यर्थः तत्रचतुष्टयेसाभिजित्गणितेअत्ययोमृत्युःस्यात् अर्थादन्येषुशस्तंप्रोक्तमिति ४२ अथनानाविधशास्त्रार्थानाह उपोषितनरः कृ-
त्वायत्कृतभोजनार्थैवकृतांदद्यात् परंउपोषितनरःभुक्त्वार्थैवबटवेसावित्रिकांगायत्रींदद्यात् तदुक्तंज्योतिर्निबंधे भुक्त्वासमुद्वहेत्कन्यांसावित्रींग्रह
णंतथाउपोषितःकृतांदद्यादागतायवरायचेति आरब्धोत्सवकेयदाजनिमृतीस्यातांस्वगोत्रेक्वचित्सांगंतंविदधीतवाजमपरेइति वाजअन्नंअपरेअस
गोत्रिणोविदधीरन् वाजमन्नंगरुद्धाजोवाजंपीयूषमुच्यतेइत्यनेकार्थध्वनिमंजर्यांशेषंस्पष्टम् उक्तंच विवाहोत्सवयज्ञादावारब्धेसूतकंयदि सांगंत

भुक्त्वार्थैवकृतामुपोषितनरोदद्याच्चसावित्रिकामारब्धोत्सवकेयदाजनिमृतीस्यातांस्वगोत्रेक्वचित् सांगंतंविदधीतवाजमपरे
स्मादारभेत्पूर्वतोयज्ञोद्वाहनचौलमौंजिकमहःस्वर्गदिक्त्रित्रिषु ४३

त्कर्मकुर्वीतअन्नदानादिकंपरैरिति अस्मादारभेत्पूर्वतोयज्ञोद्वा
हनचौलमौंजिकमहःस्वर्गदिक्त्रित्रिषु अस्मान्निश्चितदिनात्पूर्वतःप्रथमतःयज्ञोद्वाहनचौलमौंजिकेष्वेतत्कर्मचतुष्टयंक्रमात्स्वर्ग२१दिक्१०त्रि३
त्रिषु३अहःस्वआरभेत् यज्ञएकविंशतिदिनेषुउद्वाहनंविवाहःदिक्दशस्वदिनेषुचौलंत्रिषुदिनेषुमौंजिकंत्रिषुदिनेष्विति उक्तंच एकविंशत्यहर्यज्ञेवि
वाहेदशवासराः त्र्यहेचूडोपनयनेनांदीश्राद्धंविधीयते आरंभलक्षणं आरंभोवरणंयज्ञेसंकल्पोव्रतसत्रयोः नांदीश्राद्धंविवाहादौश्राद्धेपाकपरिक्रि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

याइति ४३ क्षयदर्शनैत्यकंश्राद्धं अधीतिंपठनं शीतलाम्भःशीतलोदकेषु आप्लुतिंस्नानंसीमासिंध्वतिपातंसीमाप्रसिद्धा सिंधुर्महानदी सिंधुर्नदी
समुद्रयोरित्यभिधानात् तयोरतिपातः उल्लंघनं सव्यातिपातं अपसव्यमित्येतत् एककुलजाः गोत्रिणः क्वचिन्नोकुर्युः किमवधि मंडपस्यउत्थापाव
धि यावन्मंडपोत्थापनंस्यात्तावन्नकुर्यादित्यर्थः उक्तंच दर्शश्राद्धंक्षयश्राद्धंशीताद्भिः स्नानमेवच प्राचीनावीतिकरणंनदीसीमातिपातनं अन्यच्च

नोश्राद्धंक्षयदर्शनेत्यकमधीतिंशीतलास्वाप्लुतिंसीमासिंध्वतिपातमेककुलजाः सव्यातिपातंक्वचित्

नित्यश्राद्धमधीतिंच स्नानंचशिशिरैर्जलैः सपिंडानैवकुर्वीरन्मंडपोत्थापनावधि अथसमंडपोत्थापः कदाकार्यइत्याह सशरागान्होरिति शराःपंच
अगाः सप्त तस्मिन्मितान्होर्दिनयोः पंचमेसप्तमे विषमेसमेषष्ठरहितेसमेन्हिसमदिनेउत्थाप्यः उक्तंच मंडपोत्थापनंकार्यंसमेतुदिवसेबुधैः षष्ठंचवि
षमंनेष्टंमुक्त्वापंचमसप्तमौइति अब्दांतर्वर्षमध्येगृहोद्वाहौनकर्तव्यौ सहजयोः एकमातृजयोः पुरुषयोः पुरुषस्त्रियोःसमानक्रियासमानंकर्मनकुर्या-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दित्यर्थः भिन्नमातृजयोर्नदोषइत्यर्थात्सिद्धं अर्थात् भिन्नमातृजयोस्तथासहोद्वाहादिकरणायागतं तद्भिन्नकर्तृत्वे भिन्नगृहे सतिवेदितव्यं कर्तृत्वमत्र
श्राद्धाधिकारिणः पित्रोरेवनतुविवाहहोमं कर्तुर्वरस्य तथाचोक्तं एकमातृजयोरेकवत्सरे पुरुषस्त्रियोः नसमानक्रियांकुर्यान्मातृभेदेविधीयतइति पुरु
षोपुरुषस्त्रियोपृथक्हित्वविवक्षयाबहुत्वासंभवान्नबहुत्वं यद्वा पुरुषश्चस्त्रीचतथातयोर्द्वयोः पुरुषयोस्त्रियोर्वापुरुषस्त्रियोर्वाकन्यापुरुषयोर्वि

उद्यापावधिमंडपस्यसशरागान्होर्विषष्ठेसमेन्धुस्थाप्योनगृहोद्वहौसहजयोस्तुल्याक्रियाब्दांततः ४४

वाहविशेषश्चोक्तः सोदर्ययोः कन्यकयोः सुतयोरेकवत्सरे विवाहोनस्मृतस्तज्ज्ञैः कन्यकासुतयोः स्मृतइति अत्रसंवत्सरमानं मनुजमानेनचैत्रादि
फाल्गुनांतंवेद्यं समानक्रियेतिद्वयोश्चौलेद्वयोर्व्रतबंधोद्वयोर्विवाहोवासहजयोरित्यनेनैवएकमातृत्वंसंभवति उक्तंच नैकस्मिन्वत्सरेकार्यौगृहोद्वा
होकदाचन ४४

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वर्ज्यांतराण्याह उद्वाहव्रतचूडकेक्रमेण अब्ददलतत्खंडं उद्वाहे विवाहे कृते सति अब्दंवर्षपर्यंतं व्रते व्रतबंधे कृते सति दलं अर्धाब्दं षण्मासपर्यंतं इत्यर्थः चू-
डके चौलकर्मणि कृते सति तत्खंडं तस्य दलस्यापि खंडं त्रिमासपर्यंतमित्यर्थः तिलैस्तर्पणं पिंडयुतं श्राद्धं च नाचरेत् किं विना महालयगयापित्र्यं वि-
ना महालयभाद्रपदापरपक्षः गयाप्रसिद्धा पित्र्यं मातापितृक्षयदिनं तत्र यत् श्राद्धं क्रियते तन्महालयगयापित्र्यं तद्विना उक्तं च विवाहव्रतचूडासु व-
र्षमर्धं तदर्धकं अतिलं तर्पणं कुर्याच्छ्राद्धं कुर्यात् दपिंडकं महालये गयाश्राद्धे मातापित्रोः क्षयेहनि कृतोद्वाहोपि कुर्वीत पिंडदानं यथाविधीति पूर्वमिति-

उद्वाहव्रतचूडकेब्ददलतत्खंडं तिलैस्तर्पणं श्राद्धं पिंडयुतं महालयगयापित्र्यं विना नाचरेत् पूर्वं सप्तपदीविधेरधिगते दोषे वरे
वा मृते देयान्यत्र विवाहितापि च बलाद्यदि विद्धयोनिर्न चेत् ४५ सप्तपदीविधेः पूर्वं प्रथमतः दोषे अंधमूकादिके अधिगते ज्ञाते सति वाऽथवा
वरे मृते सति कन्या अन्यत्र देया अपि च या कन्या बलाद्विवाहिता सापि अन्यत्र देया तर्हि कथं चेद्यदि विद्धयोनिर्न स्यात् विद्धा योनिर्यस्याः सा तथा
पुरुषभुक्तेत्यर्थः उक्तं च याज्ञवल्क्येन महादोषे कृ विज्ञाते पूर्वं सप्तपदीविधेः मरणादौ समुत्पन्ने देयान्यस्मै न दोषभाक् बलादुद्वाहिता कन्या
दातव्यान्यवराय चेति अन्यच्च बलादुद्वाहिता कन्या मंत्रैर्यदि न संस्कृता अन्यस्मै विधिवद्देया यथा कन्या तथैव सेति महादोषाः कारिकानि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बंधेउक्ताः अंधोमूकः क्रियाहीनश्चापस्मारीनपुंसकः दूरस्थः पतितः कुष्ठीदीर्घरोगीवरोनसत् अन्येपिदोषाउक्ताः मूर्खनिर्धनदूरस्थशूरमोक्षाभिलाषिणां त्रिगुणाधिकवर्षाणांनदेयाजातुकन्यकेति पुरुषनपुंसकलक्षणं यस्याप्सुप्लवतेबीजंह्रादिमूत्रंचफेनितं पुमांस्याल्लक्षणैरेतैर्विपरीतैस्तुषंढकः अपरीक्ष्यदानेदोषः अपरीक्ष्यवरंकन्यांनिर्गुणायप्रयच्छति कुलंतस्यैवतच्छोकसंतप्तोविनिकृंततीति ४५ अथस्त्रीरहितानांविधि-

अस्त्रीकैः कुशहेमरौप्यरचितातास्त्रीचविप्रादिभिर्भार्यावानिखिलैः स्ववर्णरचिताधर्मायधार्याबुधैः मंदारार्कदिनेंबुपाग्निफणिभंभद्रातिथिश्चेदिहोद्भूतासाविषकन्यकापितनुगौसौम्यौरिपुक्षेत्रगौ ४६ एकःक्रूरइहोद्भवाप्ययतनौसौरीरविः पुत्रगोधर्मस्थोधरणीसुतोयमपरोयोगोपितज्जाविषं मूलाद्यत्रिपदोद्भवाश्वशुरमत्यत्यत्रयेतस्त्रियंज्येष्ठांस्येपतिपूर्वजंद्विपचतुर्थेदेवरंहंतिच ४७ माह अस्त्रीकैः स्त्रीरहितैः विप्रादिभिर्विप्रक्षत्रियविट्शूद्रैः क्रमेणकुशहेमरौप्यरचितास्त्रीचभार्याधर्मायधार्या अयमर्थः विप्रेणकुशरचिताभार्याधर्मायधार्या क्षत्रियेणहेमरचिता वैश्येनरौप्यरचिता शूद्रेणताम्रीतांम्ररचिताभार्याभार्या कथंभूतैर्विप्रादिभिः बुधैः स्वस्वधर्मनिरतैः वाइत्यथवानिखिलैः सर्वैर्विप्रादिभिः स्ववर्णरचिताभार्याधार्या यतस्तयाविनागृहस्थधर्म

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

साधनंनस्यात् तथाचोक्तं अपत्नीकेस्तुधर्मार्थेकोशीहेमीचराजती तास्त्रीविप्रादिभिर्भार्याधार्याहेमीतथारिविलेरिति अथविषकन्यालक्षणमा
ह मंदेति मंदारार्कदिने शन्यर्कभौमानामन्यतमस्यवारे अंबुपाश्विफणिभं शततारकाकृत्तिकाश्लेषाणामन्यतमंनक्षत्रं भद्रातिथिर्द्वितीया सप्त-
मीद्वादशी आसामन्यतमाचेत्स्यात्तदायोगःस्यात् इहोद्भूताअत्रयोगेयाकन्याजातासाविषकन्यका अथयोगांतरमाह रिपुक्षेत्रगौसौम्यौ तनु
गौलग्नगतौचेत्स्यातां ४६ अथयोगांतरमाह एकःक्रूरइति एकःक्रूरःरिपुक्षेत्रगःतनुगश्चेत्स्यात् इमौद्वौयोगौइहोद्भवापिविषकन्यकास्यात् तनौ-
लग्नेसौरिःशनिःस्यात् रविःसूर्यःपुत्रगःपंचमगःस्यात् धरणीसुतोभौमोधर्मस्थोनवमस्थोयदास्यात् तदाअयंअपरोयोगःस्यात् तज्जापि-
कन्याविषंस्यात् विषमितियथाविषस्वीकारात् मृत्युर्भवतीतिफलंसूचितंतस्मात्परित्याज्येतिभावः अथमूलजादीनांफलमाह मूलेति मूलस्यआद्य-
त्रिपदोद्भवाप्रथमचरणत्रयेजातकन्याश्वशुरंहंति मारयति अह्यंत्यत्रयेअहिराश्लेषातस्यअंत्यत्रयं अंत्यचरणत्रयंतत्रजातातत्स्त्रियंत-
स्यश्वशुरस्यस्त्रियंश्वश्रूंहंतीत्यर्थः ज्येष्ठांत्येज्येष्ठायाःचतुर्थचरणेजातापतिपूर्वजंज्येष्ठंहंति द्विपचतुर्थेद्वौपौपतीयस्यतत्तद्विपंविशाखा तस्य-
चतुर्थचरणेजातादेवरंहंति अर्थादन्यचरणजाशुभा ४७ एवंउक्तनक्षत्रचरणजातोनानरःयुवतेःस्त्रियःश्वशुरादीन्हंति तथाचगर्गः मूल
जाश्वशुरंहंतिसार्पजाचतदंगनां ज्येष्ठजातुपतिज्येष्ठंदेवरंतुद्विदैवतेति तथाचकश्यपपटले मूलांत्यपादजोश्रेष्ठेतथाश्लेषाद्यपादजो द्वीशांत्यपा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दृज्ञौ दुष्टैतथाज्येष्ठांत्यपादजोइति अस्यापवादः अभावइहनोदोषइति अभावेतेषांश्वश्रुरादीनां अभावेसतिइह मूलादिजोद्वहनेनोदोषः केचिदाचा
र्याः नुः नरस्यमौंज्यूर्ध्वंमौंजीबंधनानंतरंतत्फलंनवदंति उक्तंचनारदेन मूलव्यालभवोदोषोविवाहेयउदाहृतः समौंजीबंधनादूर्ध्वंपुंसांनैवेतिके

एवंनायुवतेरभावइहनोदोषेनुरेतत्फलंमौंज्यूर्ध्वंनवदंतिकेचिदपिपैत्र्याद्येफलंमूलवत्

चनेति पैत्र्याद्येपिमघाया आद्यचरणेपिमूलवत्फलंस्यादितिकेचिद्वदंति तथाचोक्तंनारदेन पैत्र्यगंडोद्भवाकन्याश्वश्रुरघ्नीचकेचनेति अथकृतुत्रयस
ध्येकिंकिंनकर्तव्यमित्याह नोद्वाहाविति सहजातयोःएकोदरसमुत्पन्नयोःपुत्रयोःकन्ययोःकन्यापुत्रयोर्वाउद्वाहोविवाहोन्यृतुषुनयस्मतेकृतवश्चन्यृत

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्वः तेषुनकार्यैर्षण्मासाभ्यंतरेनकार्यौविव्यर्थः उक्तंचनारदेन विवाहस्त्वेकजन्यानांषण्मासाभ्यंतरेयदि असंशयंत्रिभिर्वर्षैस्तत्रैकाविधवाभवेत् इति
नोद्वाहाद्व्रतमिति उद्वाहान्मृतुषुव्रतंमौंजीनकार्या तथाचोक्तंनारदेन पुत्रोद्वाहात्परंपुत्रीविवाहोनऋतुत्रये नतयोर्व्रतमुद्वाहान्मंगलेनान्यमंगलमिति नोपु

नोद्वाहौसहजातयोस्त्र्यृतुषुनोद्वाहाद्व्रतंनोपुमुद्वाहात्स्त्र्युद्वहनंनमंगलविधेर्मुंडंत्रिस्त्र्यब्देषुन ४८

मुद्वाहात्स्त्र्युद्वहनमिति पुमुद्वाहात्पुरुषविवाहात्त्र्यृतुपुस्त्र्युद्वहनंकन्याविवाहः नोकार्यः तथाचकात्यायनः पुत्रोद्वाहात्परपुत्रीविवाहोनऋतुत्रयः
इति नमंगलविधेर्मुंडनमिति मंगलविधेःविवाहात्त्र्यृतुषुमुंडनंचौलंव्रतंवानकार्यम् अत्रकात्यायनः कुलेऋतुत्रयादर्वाक्मंडनान्नतुमुंडनमिति
त्रिस्त्र्यब्देषुनेति एषुत्र्यृतुषुत्रिस्त्रीनकार्या त्रयाणांशुभानांसमाहारस्त्रिशुभी मंगलत्रयमितियावत् नकुर्यान्मंगलत्रयमितिवचनात् ४८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नोज्येष्ठाल्लघ्विति ज्येष्ठात्संगलात्विवाहादेस्त्र्यृतुषु लघुमंगलंनोकार्यं यद्वृहिःशालायामुक्तं तत्ज्येष्ठमंगलं अन्यल्लघुमंगलं ज्येष्ठलघुलक्षणंसारसमुच्चये चूडाकेशांतसीमंतविवाहोपनयानबुधाः गुरुमंगलमित्याहुस्तदन्यल्लघुमंगलमिति तन्नकार्यमित्यर्थः कस्मादृतेकालरुद्धतःऋतेकालेनरुद्धंगर्भाधानपुंसवनादि तस्माद्दतेतेनविनेत्यर्थः तथाचकात्यायनः मातृयज्ञक्रियापूर्वंज्येष्ठंकृत्वातुमंगलं ऋतुत्रयंपुनर्यावन्नकुर्याल्लघुमंगलं लघुवागुरु

नोज्येष्ठाल्लघुकालरुद्धतऋतेकात्यायनोमुंडनंचौलंप्राहनमेखलेत्युभयतःकार्यंविवाहादियं भेदेव्दस्यचसंकटेवितनुयात्
सूर्वोदितंमंगलंवेदाहांतरितेदिनव्यवहितेनधानगेनापिवा ४९ एकाहेपिजनाश्रयांतरइहेदंतारतस्याहुधैर्योज्यंनो
यमयोर्निषिद्धमनयोरेकत्रकार्यंजगुः नैकस्मैदुहितृद्वयंसहजयोर्नैकाद्वकेकन्यकेदद्यादुद्वहनंमिथोनतनुयात्कुर्याद
संपद्यदः ५०

वाकार्यंकार्यंनैमित्तिकंयदीति लघुगुरुमंगलयोर्भिन्नकर्तृत्वेनदोषः कात्यायनोमुनिः इतिप्राह इतीतिकिंव्रतंमुंडनंन चौलमेवमुंडनं मौंजीविवाहात्उभयतःकार्येति तथाचतद्वाक्यं मुंडनंचौलमित्युक्तंव्रतोद्वाहौतुमंगलं चौलंमुंडनमेवोक्तंवर्जयेद्दरणात्परं मौंजीचोभयतःकार्यायतोमौंजीनमुंडनमिति अथसंकटेप्रवृत्तिमाह भेदेव्दस्येति संकटेदेशकालभयादौ अब्दस्यसंवत्सरस्यभेदेपूर्वोदितंमंगलंवितनुयात्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विस्तारयेत्कुर्यादित्यर्थः तथाचोक्तंसंहितासारावल्यां फाल्गुनेचैत्रमासेतुपुत्रोद्वाहोपनायने भेदादब्दस्यकुर्वीतनऋतुत्रयलंघनमिति अथवावेदाहां
तरितेचतुर्दिनांतरितेकालेमंगलंवितनुयात् तथाचस्मृतिसारावल्यां पुत्रीपरिणयादूर्ध्वंयावद्दिनचतुष्टयं पुत्र्यंतरस्यकुर्वीतनोद्वाहमितिसूरयइति
अथवादिनत्र्यवहितेएकदिनांतरितेकालेमंगलंकुर्वीत तथाचोक्तं एकोदरप्रसूतानामेकस्मिन्वासरेनरः विवाहंनैवकुर्वीतमंडनोपरिमुंडनमिति
अथवाएकाहेपिनद्यानगेनपर्वतेनअंतरितेदेशेमंगलंवितनुयात् ज्योतिर्विवरणे एकोदरयोर्वरयोरेकदिनोद्वाहतोभवेन्नाशः नद्यंतरएकदि
नेकेप्याहुः संकटेचशुभमिति शार्ङ्गधरोपि नद्यंतरेपिशुभदंपृथक्शैलस्यरोधतइति ४९ एकाहेपीति अथवाएकाहेपिजनाश्रयांतरेमंडपांतरेमं-
गलंवितनुयात् मंडपोस्त्रीजनाश्रयइत्यमरः उक्तंचज्योतिर्विवरणे नप्रतिषिद्धंलग्नंसंप्राप्तेसंकटेमहति एकोदरसंभवयोरेकाहेभिन्नमंडपे
कालइति अथैषांपक्षाणांनिर्णयमाह इहेदमिति इहास्मिन्विवाहादिविषयेइदंभेदेब्दस्येत्याद्युक्तंबुधैस्तारतम्याद्योज्यं संकटानुरूपंयोज्यमि
त्यर्थः अथयमलयोर्विशेषमाह नोयमयोरिति यमयोर्यमलयोः इदंनोनिषिद्धं अनयोर्यमलयोर्मंगलंएकत्रएकवत्सरेएकवारेएकमंडपेका-
र्यमितिमुनयोजगुः उक्तंच एकस्मिन्वत्सरेचैववासरेमंडपेतथा कर्तव्यंमंगलंस्वस्रोर्भ्रात्रोर्यमलजातयोरिति स्त्र्यादीनांस्त्रीणांपुरुषा
णांवायमलजातानामप्येवंतुल्यन्यायत्वात् यमलयोर्मध्येएकस्यांस्त्रियांएकस्मिन्पुरुषेसतिस्त्रीविवाहंसमाप्यपुरुषविवाहंकुर्यात् स्त्रीपुरु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथप्रत्युद्वाहनिषेधमाह नैकस्मैइति एकस्मैवरायदुहितृद्वयंएकोद्भवकन्याद्वयंनदद्यात् सहजयोःएको
षयोःसहविवाहकरणस्याघटमानत्वात्
द्रसंभवयोर्भ्रात्रोःएकोद्भवेकन्यकेनदद्यात् तथामिथःपरस्परंउद्वहनंनतनुयात् अत्रापिसंकटेप्रवृत्तिमाह कुर्यादिति अदःनैकस्मैइत्याद्युक्तम
कर्तव्यं असंपदिअन्यवधूवरालाभेसतिकुर्यात् तथाचनारदः प्रत्युद्वाहोनैवकार्योनैकस्मिन्दुहितृद्वयं नचैकजन्ययोःपुंसोरेकजन्येतुकन्यकेइ
त्यादि ५० अथप्रतिकूलनिर्णयमाह नोद्वाहमिति निश्चयेपिसतिबुधाःउद्वाहंनजगदुः कस्यांसत्यांपित्रोःअसूत्क्रांतौसत्यां मातापिताचपितरौतयोः

नोद्वाहंसतिनिश्चयेपिजगदुःपित्रोःसपित्रोस्त्रियाःसूनोर्भ्रातुरनूढितस्वसुरसूत्क्रांतौपितृव्यस्य

च असूनांप्राणानांउत्क्रांतिःउत्क्रमणंतस्यांसत्यामित्यर्थः कथंभूतयोःपित्रोःसपित्रोःपितरौचपितरौचपितरःमातुःपित
रौपितुःपितरावित्यर्थःतैःसहवर्तमानौसपितरौतयोःसपित्रोःपुनःकस्यांसत्यांस्त्रियाःअसूत्क्रांतौसत्यां इदंद्वितीयविवाहादौज्ञेयं एवंसूनोःपुत्रस्य ५
भ्रातुःसहजस्य अनूढितस्वसुःअपरिणीतभगिन्याःपितृव्यस्यपितृभ्रातुःअसूत्क्रांतौसत्यां एतदुक्तंभवति पित्रादीनामुक्तानांमध्येअन्यतमेमृ
तेसतिविवाहंनकुर्यादित्यर्थः तथावृद्धशौनकः वरवध्वोःपितामातापितृव्यश्चसहोदरःएतेषांप्रतिकूलंचेन्महाविघ्नप्रदंभवेत् अन्यच्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पितापितामहश्चैव मातान्चैवपितामही पितृव्यस्त्रीसुतोभ्राताभगिनीचाविवाहिता एभिरेवविपन्नैश्चप्रतिकूलंबुधैःस्मृतं अन्यैरपिविपन्नैस्तुकेचिदूचुर्नतद्भवेदिति अथान्येषांमतमाह अन्येइति अन्येबुधाःस्वान्वयजात्ययेपिस्वकुलजातमर्त्यनाशेपिउद्वाहंनविदधुः तथाचभृगुःवाग्दानानंतरंयत्रकुलयोःकस्यचिन्मृतिः तदोद्वाहोनैवकार्यःस्वपक्षक्षयदोषतइति अथसंकटेप्रवृत्तिमाह जनकांबास्त्रीति जनकश्चअंबाचस्त्रीचसुतश्च अन्यश्च अन्यःकुलजःप्रतिकूलाधिकारी एषांअत्ययोनाशःमरणमितियावत् तस्मिन्सति अब्दार्धार्धार्द्धदलांतरेहेरंबशांत्यागणेशशांत्याद्यचितंकटे

अन्येस्वान्वयजात्ययेपिजनकांबास्त्रीसुतान्यात्ययेब्दार्धार्धार्धदलांतरेविदधते हेरंबशांत्याद्यचित् ५१

विदधतेबुधाइत्यध्याहारः एतदुक्तंभवति वरस्यवध्वावापितृनाशेअब्दांतरेवर्षांतरेमातृनाशेअर्धांतरेषण्मासांतरे स्त्रीनाशेअर्धांतरेत्रिमासांतरेए तद्द्वितीयादिविवाहेज्ञेयं तथापुत्रनाशेअर्धांतरेसार्द्धमासांतरे अन्यनाशे पितृमातृस्त्रीत्यादिभ्योन्यस्यकुलजस्यनाशेदलांतरेसार्धार्द्धमासस्यार्द्धांतरेत्रयोविंशतिदिनांतरेविदधतइत्यर्थः ५१ अन्यमध्येभ्रातुर्विशेषमाह भ्रातुश्चात्मजवदिति भ्रातुर्नाशेपुत्रवत्पुत्रनाशोक्तवत्ज्ञेयं सार्द्धमासांतरेकर्तव्यमित्यर्थः तथाचस्मृतिसारावल्यां पितुरब्दमिहाशौचंतदर्द्धंमातुरेवच मासत्रयंतुभार्यायास्तदर्द्धंभ्रातृपुत्रयोः अन्येषांतुसपिंडा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नामाशौचंमाससंमितं तदातुशांतिकंकृत्वाततोलग्नंविधीयतइति स्मृत्यंतरेप्युक्तं संकटेसमनुप्राप्ते याज्ञवल्क्येन योगिना शांतिरुक्ता गणेशस्य-
कृत्वातांशुभमाचरेत् अकृत्वाशांतिकंयस्तुनिषेधेसांतेदारुणे प्रकरोतिशुभंसंगर्वात्विघ्नस्तस्यपदेपदेइति ज्योतिःप्रकाशे प्रतिकूलेपिकर्तव्यो विवाहोमा
समंतरात् शांतिंविधायगांदत्वावाग्दानादिचरेत्पुनरित्येतत्प्रौढायांकन्यायांपित्रोर्मरणेपिज्ञेयं प्रतिकूलेपिप्रतिकूलाभावमाह भयइत्यादि भयेदुर्भि
क्षराजभये अतिसमये अतिकालेपित्रोर्मातापित्रोः मृतेः संशयेसति अन्येषांमातृपितृभ्यांअन्येषांमृतानांप्रतिकूलंनास्ति तथाचोक्तंज्योतिः

स्यातुस्वात्मजवद्भयेतिसमयेपित्रोर्मृतेःसंशयेनान्येषांप्रतिकूलमामयिविरक्तारात्गतानामपि

सागरे दुर्भिक्षेराष्ट्रभंगेचपित्रोर्वाप्राणसंशये प्रौढायामपिकन्यायांनान्यकूलंप्रतीक्षतइति विशेषांतरमाह आमयिविरक्तारात्गतानामपिप्रतिकूलंना-
स्ति आमयीरोगीदीर्घरोगीतियावत् विरक्तोगृहादिषूदासीनः आराद्गतोदूरगतःदेशांतरगतइतियावत् आराद्दूरसमीपयोरित्यमरः एषामपिमृता
नांप्रतिकूलंनास्ति तथाचोक्तंस्मृत्यंतरे दीर्घरोगाभिभूतस्यदूरदेशेस्थितस्यच उदासवर्तिनश्चैवप्रतिकूलंनविद्यतइति अथान्यानपिशास्त्रार्था ५५
नाह आतुर्यादिति तुर्यश्चतुर्थः पुरुषःमूलपुरुषाच्चतुर्थइत्यर्थः तंमर्यादीकृत्यमृतस्यनरस्यक्रियायाअनभिभवेअभावेसतिक्वचित्कारणांतरा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्क्रियायामकृतायांनांदीमुखंनाचरेत् एतत्स्वगोत्रविषयं तथाचमेधातिथिः प्रेतकर्माण्यनिर्वृत्त्यचरेन्नाभ्युदयक्रियां आचतुर्थंततःपुंसिपं
चमेतुशुभंभवेदिति नोकुर्यादिति ज्वरितस्यमंगलंनोकुर्यात् तथाचगर्गः ज्वरस्योत्पादनंयस्यशुभंतस्यनकारयेत् दोषनिर्गमनात्सम्यक्स्वस्थोथ
मंसमाचरेदिति अतीति अतिव्याध्युद्भवेकस्यचित्कुलजस्यशरीरेअतिदारुणज्वरोत्पत्तौनिश्चयंनोकुर्यात् प्रतिकूलभीत्या रोगःपाप्माज्वरोव्याधिर्वि
कारोदुःखमामयइत्यादिवाग्भट्टेज्वरपर्यायनामानि तथाचगर्गः केचिदूचुर्गृहस्थस्यकस्यचिद्दारुणोज्वरः तावन्मंगलकार्यंचनकार्यंनिश्चितंबु

आतुर्यान्मृतनृक्रियानभिभवेनांदीमुखंनाचरेन्नोकुर्यात्ज्वरितस्यमंगलमतिव्याध्युद्भवेनिश्चयं ५२

धैरिति ५२ अथमहत्संकटेसतिवृद्धिसूतकेकर्माहतामाह चेत्यादिति उक्तपूर्वसमयेयज्ञोद्वाहनचौलमौंजिकमित्यत्रोक्ते पूर्वकालेअनार
ब्धकार्येसतिकर्मणिअनारब्धेसतिसंकटेचप्राप्तेसति कूष्मांडीघृतहोमतःकूष्मांडीभिर्यद्देवादेवहेडनमित्यादितिसृभिरृग्भिर्घृतहोमः कूष्मांडी
घृतहोमः तेनजननाशौचेदशाहतःजन्मदशाहमध्येकर्मआचरेत् कूष्मांडीघृतहोमंशास्त्रोक्तंसदक्षिणंकृत्वाकर्मकर्तव्यमित्यर्थः तदुक्तंस्मृत्यं
तरे संकटेसमनुप्राप्तेसूतकेसमुपागते कूष्मांडीभिर्घृतंहुत्वागांदत्वाचपयस्विनीं चूडोपनयनोद्वाहप्रतिष्ठादिकमाचरेदिति स्मृत्यंतरे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अनारब्धविशुद्ध्यर्थेकूष्मांडैर्जुहुयाद्घृतं गांदद्यात्पंचगव्याशीततःशुध्यतिसूतकीति अथसिंहेगुरौसतिमंगलनिषेधमाह सिंहेज्येइति सिं हेसिंहराशौईज्यःसिंहेज्यःतस्मिन्सतिशुभंनित्यव्यतिरिक्तंनहितंस्यात् इदंतुपूर्वमेवप्रपंचितं तथाचकालनिर्णये शांतिकंपौष्टिकंया त्राप्रतिष्ठोद्वाहपूर्वकं नकुर्यात्सर्वमांगल्यंसिंहस्थेचबृहस्पतौ तथाचमांडव्यः इष्टापूर्तेचचौलादिसंस्कारान्वास्तुकर्मच अन्यानिशु भकर्माणिनकुर्यात्सिंहगेगुराविति अथसंकटेप्रवृत्तिमाह हरिलवोर्ध्वमिति क्वचित्संकटेदेशकालभयादौसिंहेज्येपिहरिलवादूर्ध्वंसिंहांशमू

चेत्स्यात्सूतकमुक्तपूर्वसमयेनारब्धकार्येबुधःकूष्मांडीघृतहोमतोद्विजननाशौचेक्वचित्कारयेत्

दूर्ध्वंगोतम्याःदक्षिणतःजान्हव्याउत्तरतःशुभंकर्महितंस्यात् तथाचज्योतिर्निबंधे सिंहेगुरौसिंहनवांशकोर्ध्वंगोदावरीदक्षिणकूलजातेःउ द्वाहकालास्यपदोषभीतिःकार्योविवाहस्त्यवनोब्रवीतीति तथाचगर्गः भागीरथ्युत्तरेतीरेगोदावर्याश्चदक्षिणे व्रतोद्वाहादिकर्माणिसिं हसंस्थेनदुष्यतीति अर्थाद्गोदावर्याःउत्तरेभागीरथ्याःदक्षिणेएवंद्वयोर्गोदाजान्हव्योर्मध्येसंकटेपिशुभंनआचरेदितिसिद्धं तथाचवसि ष्ठः गोदावर्युत्तरेतीरेभागीरथ्याश्चदक्षिणे विवाहादिनकुर्वीतसिंहसंस्थेचवाक्पताविति अत्राप्यतिसंकटेप्रवृत्तिमाह अजेति अत्र ५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भीत्यादिषुरजोभयादिषुसत्सु अंतः गोदाजान्हव्योर्मध्ये हरिलवादूर्ध्वे सिंहेज्येसति अजेमेषइने सूर्येसति शुभमाचरेत् अजेइने इत्येतद्विवाहविषयं अत्रभीत्यादिष्वित्यनेनपदेनलक्ष्यते तथाचशौनकः मेषस्थेदिवसकरेसिंहस्थेवज्रपाणिसचिवेच यस्याःपरिणयनमसौसाध्वीसुखसंपदोपेतेति व्रतबंधस्तुमीनगेसूर्येसतिचैत्रेकर्तव्यइतिग्रंथकृताप्रागेवोक्तं अनिमिषरविमधौकार्यमिति तथाचमौंजीपटले जन्मभाद्दष्टगेसिंहेनीचेवाशत्रुगेगुरौ मौंजीबंधःशुभःप्रोक्तश्चैत्रेमीनगतेरवौ अथवाइनेइज्येतसदंसर्वेशुभंसाधारणविषयं तथाचशौनकः सिंहस्थे

सिंहेज्येनयशःस्पृंहितंहरिलवोर्ध्वेगौतमीदक्षिणेजान्हव्युत्तरतःक्वचिद्दितमजेर्केतोऽत्रभीत्यादिषु ५३

देवगुरौमेषस्थेयदिभवेत्सहस्रांशुः मंगलकार्यंकुर्यादितिनारदपराशरौवदतइति अत्रभीत्यादिष्वित्यत्रादिशब्देनवृद्धपितृमरणशंकायां-कर्तंतरशुभाबाधितिसंकटेज्ञेयं ५३ अथनामराशिजन्मराश्योर्निर्णयमाह देशःप्रसिद्धःग्रामःप्रसिद्धःगृहंप्रसिद्धंज्वरःप्रसिद्धःइत्यादिषु नामराशिःप्रधानंस्यात् एतदुक्तंभवति देशग्रामगृहेषुप्रवेशाद्यर्थंज्वरेचंद्राद्यवलोकनार्थंव्यवहृतिर्व्यवहारः द्यूतंप्रसिद्धं दानंतुलापुरुषादि एषुचंद्रबलाद्यर्थं मंत्रेमंत्रेमेलनार्थंचंद्रबलाद्यर्थंच सेवाराजादिसेवातत्रमेलाद्यर्थं काकिण्यांकाकिण्यवलोकनार्थं वर्गशुध्यर्थंसंग

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रेसंग्रामेचंद्रबलाद्यर्थं पुनर्भूमेलके पुनर्भूमेलनायनाम राशिरवलोकनीयेत्यर्थः परतः एभ्योन्यत्रविवाहयात्रादौजन्मर्क्षंजन्मराशिः प्रधानंस्यात् ८
तथाचज्योतिर्निबंधे देशग्रामेगृहेयुद्धेसेवायांव्यवहारके नामराशेःप्रधानत्वंजन्मराशिंनचिंतयेदिति काकिण्यांवर्गशुद्धौचदानेद्यूते
ज्वरोद्ये मंत्रेपुनर्भूवरणेनामराशेःप्रधानतेति विवाहेसर्वमांगल्येयात्रादौग्रहगोचरे जन्मराशेःप्रधानत्वंनामराशिंनचिंतयेदिति अथ
वधूवरयोर्मध्येएकस्यजन्मर्क्षंज्ञातं एकस्यनज्ञातंतदाशुद्धिमेलादिकंकथमवलोकनीयमित्याह वधूपुरुषयोरिति वधूपुरुषयोर्मध्येचेद्यदि

देशग्रामगृहज्वरव्यवहृतिद्यूतेषुदानेमनौसेवाकाकिणिवर्गसंगरपुनर्भूमेलकेनामभं जन्मर्क्षं
परतोवधूपुरुषयोर्जन्मर्क्षमेकस्यचेत्ज्ञातंशुद्धिमितोविलोक्यचतयोर्नामर्क्षयोर्मेलकः ५४

एकस्यजन्मर्क्षंज्ञातंएकस्यनज्ञातंतदाइतःज्ञातात्जन्मर्क्षादेकस्यशुद्धिंगुर्वादिशुद्धिंविलोक्यतयोर्वधूवरयोर्नामर्क्षयोर्मेलकोवर्णवश्यादिकःपूर्वोक्तोवि
लोक्यः अर्थाद्द्वयोरप्यज्ञानेनामर्क्षादेवसर्वंविलोक्यं तथाचशार्ङ्गधरः विवाहघटनंचैवलग्नजंग्रहजंबलं नामभाच्चिंतयेत्सर्वंजन्मनज्ञायते ९
यदेति ५४ अथमेलकार्थेनाम्नोनक्षत्रज्ञानमाह भंनामेति नामादिमवर्णोनामाद्यक्षरंतस्मात् अवकहडंशतपदंचक्रंयस्मात्चक्रा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तच्चूचेचोलपदेत्याद्येइत्यादयः श्लोकानिबद्धास्तस्मात्चक्रात्भंनक्षत्रंज्ञेयं तद्यथा चूडामणीतिनाम्नः आद्याक्षरात्चकारात् चूचेचोलाइत्यादि ना अश्विनीनक्षत्रंतत्रप्रथमचरणइतिवत्ज्ञेयंइत्यर्थः तथाचदीपिकायां जन्मनज्ञायतेयेषांतेषांनामगवेष्यते चक्रेवकहडेभांशोत न्नाडीकेश्चिदग्निभादिति तन्नाडीत्यस्यार्थः यदानाम्नोनक्षत्रंगवेष्यते तदाअग्निभात्कृत्तिकानक्षत्रात्नाडीविलोक्येतिकेश्चिदुक्तं केश्चिदि तितन्मतमग्राह्यं तस्मादश्विन्यादित्रिकंव्यस्तमितिन्यायेननाड्यवलोकनंबहुसंमतमितिभावः अथनामादौसंयोगाक्षरेसतिकिंकर्तव्यमित्य

भंनामादिमवर्णतोवकहडाद्युज्यादिवर्णाद्बवौतुल्यावत्रशसौरखषौयदभिधावत्द्योस्यनामांतिमम्

पेक्षायामाह युज्यादिवर्णादिति युजियुक्तेऽक्षरेसंयुक्ताक्षरेप्रद्युम्नेत्यादिकेनामादौयुक्ताक्षरेसतिआदिवर्णात्प्रथमवर्णात्भंज्ञेयं यथाप्रद्युम्ने नाम्निप्रथमवर्णःप्रस्तत्राप्याद्यःपकारस्तस्मात्भंज्ञेयमित्यर्थः प्रियवचेत्यादौपिकारएवद्रुपदेत्यादौदुकारएवग्राह्यइत्यादि स्वरशास्त्रेसंयोगा क्षरजेनाम्निज्ञेयंतत्रादिमाक्षरमिति अथअवकहडचक्रेनामाद्यक्षराभावेसतिकिंकर्तव्यमित्यपेक्षायांआह बवौतुल्यावत्रशसौरखषाविति अ त्रावकहडचक्रेबवौइतिइमौवर्णौतुल्यौ तथाशसौरखषौ शिवइतिनाम्निसतिअवकहडचक्रेशकारस्याभावात्शकारस्थानेसकारांगीकारात्भंज्ञेय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मितिभावः एवमेवशासौतथारवर्षोपरस्पर वर्णौज्ञात्वाभंज्ञेयं तथाचस्वरशास्त्रे स्वर्षोशासौवर्वौचैवज्ञेयावितिपरस्परमिति अन्यच्च नम्रोक्ताङ ञ
णावर्णानामादौसंतितेनहि चेद्भवंतितथाज्ञेयागजडास्तेयथाक्रममिति चक्रंशतपदंवस्येऋक्षांशाक्षरसंभवमितिस्वरशास्त्रोक्तमवकहडचक्रं
प्रसिद्धं अथयस्यबहूनिनामानिसंतितस्यकस्मान्नाम्नोभंज्ञेयमित्याकांक्षायांआह यदभिधाबह्व्योस्यनामांतिममिति यस्यअभिधानामानि
बह्व्योभवंति तस्यांतिमंपश्चाद्भवंनामग्राह्यं तथाचस्वरशास्त्रे बहूनियस्यनामानिनरस्यस्युःकथंचन तस्यपश्चाद्भवंनामग्राह्यंस्वरविशार

आर्यानृद्वहनेजनुर्भवममलंपट्टस्यबंधेजगुर्गेहग्रामनृपाभिषेककृषिमौंज्यन्नाशनेभूषणे ५५

दैरिति अथजन्मनक्षत्रंयेषुयेषुशस्तंतान्याह आर्येति नृद्वहनेपुरुषविवाहेजनुर्भंजन्मनक्षत्रंअमलंनिर्दूषणंजगुः तथापट्टस्यबंधेपट्टब
धने गेहंगृहकरणप्रवेशनं तथाग्रामोग्रामप्रवेशनं नृपाभिषेकोराजाभिषेकः कृषिःप्रसिद्धामौंजीप्रसिद्धा अन्नाशनंनवान्नप्राशनं भूषणंभू
षणधारणं एषांसमाहारस्तस्मिन्जन्मभंशस्तंजगुः तथाचज्योतिःप्रकाशे जन्मभंकृषिनृपाभिषेचनेभूषणेनगरगेहकर्मणि आधिपत्यभु
विमौंजीबंधनेपुंविवाहउदितंशभंबुधैरिति राजमार्तंडे वसंतसमयेदद्यादब्देगर्भाष्टमेष्टमे मेखलांजन्ममासेपिजन्मभेचतिथावपीति नारदः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पट्टबंधनचौलान्नप्राशनेन्चोपनायने शुभदंजन्मनक्षत्रमशुभंत्वन्यकर्मणीति ५५ इतिस्वकृतमुहूर्तमार्तंडटीकायांमार्तंडवल्लभायांविवाहप्रकरणंस
माप्तम् अथाग्न्याधानंवृत्तेनैकेनाह अग्न्याधानमिति अग्नेराधानंबहुभिर्बुधैर्दारकाले अवादिकथितंचतुर्थीकर्मानंतरंदारकालः परेरा
चार्यैर्दायाद्यकाले धनविभागकालेअवादि तथाचवृत्तशते अग्न्याधानंदायकालेविधेयंकैश्चिदुक्तंतच्चदायाद्यकालेइति तथाचकात्यायनगृ
ह्ये आवसथ्याधानंदारकाले दायाद्यकालेएकेषामिति एतद्भाष्यकारैरेवंव्यवस्थापितं अभ्रातृमतोदारकालेभ्रातृमतोदायाद्यकालेप्रोक्तमिति स्मृ

अग्न्याधानमवादिदारसमयेदायाद्यकालेपरैर्द्वीशाग्निध्रुवशाक्रपूषभमृगेजेर्ज्येब्जलग्नांशयोः

तिषुकृतदारस्याग्निनाविनाबहुदोषोदृश्यते तथाहि कृतदारोनैवतिष्ठेत्क्षणमप्यग्निनाविना तिष्ठन्सचेत्तद्विजोव्रात्यस्तथाचपतितोभवेत् पितृपाकोपजी
वीस्याद्भ्रातृपाकोपजीवकः ज्ञानाध्ययननिष्ठोवानदुष्येताग्निनाविना योनाग्निमुपसेवेतदारान्कामाहृतावपि पारदारीसविज्ञेयः स्वस्त्रीस्वीकरणादपि
यथास्नानंयथासंध्यावेदस्याध्ययनंयथा तथैवोपासनंदृष्टंनस्थितिस्तद्वियोगतइत्यादि तस्मात्सूत्रकारैःकात्यायनादिभिःदारकालएवबाहुल्येनोक्तं
अग्न्याधाननक्षत्राण्याह कैःद्वीशाग्निध्रुवशाक्रपुष्यमृगपौष्णैः द्वीशंविशाखा अग्निःकृत्तिका ध्रुवाणित्र्युत्तरारोहिण्यः शाक्रंज्येष्ठा पुष्यमृगौप्रसिद्धौ पौ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्णांरंवर्ती ते:कयो: व्यब्जलग्नांशयो: विगता: अब्जा: याभ्यांतौव्यब्जौतौचतौलग्नांशौचतयो: अब्जाजलचरराशय: मकरस्यपश्चिमार्द्धकुंभोमीन: कर्कटश्चै
तेजलचरराशय: चंद्रोपिजलज: एतैरहितयोर्लग्ननवांशयोरित्यर्थ: तथाचवृत्तशते कर्किनक्रघटमीनविलग्नेवांशकेतनुगतेथतदीयते लग्नगेकुमुदिनी
दयितेवानाशमेतिजनितोपिहुताशइति के:जीवेंदूर्ककुजे: स्मृतइंकेंद्रगुरुस्थै:जीवोगुरु: इंदुश्चंद्र: अर्क: सूर्य: कुजोभौमै:तै: स्मृत: पंचमं त्र्यायउपचयपप
वनानि गुरुर्नवमं केंद्राणिप्रथमचतुर्थसप्तमदशमानि५ ३ ६ ११ १० ९ १ ४ ७ १० एतत्स्थानगतै: कथंभूतै:अनस्तंगतै: सूर्यकिरणैरलुप्तै: पुन: कथंभू

जीवेंदूर्ककुजै: स्मृत ५र्द्धि३ ६ ११ १० गुरु९ केंद्र१ ४ ७ १० स्थैरनस्तंगतै: स्वोच्चेष्टर्क्षगतै: परैरुपचयैर्वित्ताग्रशक्रोबुधै: १

तै: स्वोच्चेष्टर्क्षगतै: स्वश्चउच्चानिचइष्टाश्चएषांऋक्षाणिराशयस्तद्गतै: स्वराश्युच्चराशिमित्रराशिगतैरित्यर्थ: परैरुक्तेभ्योन्यैर्ग्रहै:उपचयै:त्रि
षडेकादशमगै:कस्यांसत्यां वित्ताग्रशक्रोसत्यां वित्तंद्वितीयं आद्यंलग्नं तयो:शक्रादि: क्रूरराहित्यं तस्यांसत्यां शेषंपूर्ववत् प्रायश्चंद्रमित्युक्तत्स
वलोक्यं तथाचवृत्तशते केंद्रर्क्षोपचयत्रिकोणभगना: सूर्यारजीवेंदव: शेषाश्चोपचयस्थितायदितदाग्न्याधानमुक्तंशुभं चंद्रेनेधनगेम्रियेतपुदनीभो
मेपुमानष्टमेशेषैर्मृत्युगतैरुजाचसहितोग्न्याधानकर्ताभवेत् नोकुर्याद्धुतभुक्परिग्रहमिहक्ष्मापुत्रजीवेंदुभिर्नीचस्थैर्विजितैरिपोर्भवनगैरस्तंगतैर्वा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्विजैरिति तथाचसंहितासारे अग्न्याधानंनकुर्वीतकर्किनक्रत्रयेविधौ लग्नगेधनगेपापेतथारंध्रग्रहान्वितइति १ इतिमुहूर्तमार्तंडवल्लभायां अग्न्याधानप्रकरणं अथगृहप्रकरणंविवक्षुस्तावद्ग्रामविचारमाह नामर्क्षादिति नामर्क्षान्नामराशेः सकाशात् द्वि२स्थतां५कं९दिक्१० भव११गतोग्रामःशुभःस्यात् अन्यउक्तविपरीतोग्रामःअन्यथास्यादशुभःस्यादित्यर्थः तदुक्तंज्योतिःसागरे एकभेसप्तमेग्रामेवैरंहानिस्त्रिषष्ठगे तुर्याष्टद्वादशेरोगःशेषस्थानेसुखंभवेदिति एवंग्रामशुभाशुभमभिधायेदानींग्रामदिङ्नियममाह तत्कोणइति तत्कोणेतस्यग्रा

नामर्क्षाद्विस्थतांकदिक्भव २ ५ ९ १० ११ गतोग्रामःशुभोन्योन्यथातत्कोणेंत्यभुवांशुभंनिवसतांदोषाःपरेषामलं

मस्यकोणेअंत्यभुवां रजकचर्मकारादीनांनिवसतांवसतिंकुर्वतांशुभंस्यात् रजकश्चर्मकश्चैवनटोबुरुडएवच कैवर्तमेदभिल्लाश्चसप्तैते अंत्यजाःस्मृताः इत्यादीनांग्रामकोणेशुभंस्यादित्यर्थः तत्कोणेनिवसतांपरेषांवर्णानां अलंअत्यर्थंदोषाःस्युःअशुभानिस्युरित्यर्थः तथाचज्योतिर्नि-बंधे भवनपुरग्रामाणांयेकोणास्तेषुनिवसतांदोषः श्वपचादयोंत्यजाद्यास्तेष्वेवविवृद्धिमायांति एवंजातीनांशुभाशुभदिग्विभागमुक्त्वाराशिपरत्वेनदिक्षुवसतिमाह कन्येति यमाशादितःदक्षिणस्याःसकाशात्क्रमेणाष्टासुदिक्षु कन्याकर्किधनुस्तुलादयोराशयोन्यवसंति अन्येउर्वरि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तामध्येन्यवसंति एतदुक्तंभवति अभीष्टंग्रामंनवभागंपरिकल्प्य मध्यभागाद्दक्षिणभागेकन्यानवसति कन्याराशिनादक्षिणभागेगृहंनकार्य-
मित्यर्थः तथैवनैर्ऋतेकर्कटः पश्चिमेधनुःवायव्येतुलाउत्तरेअजोमेषःईशान्यांघटःकुंभःपूर्वेकोर्पीवृश्चिकः आग्नेयेअंडजोमीनःन्यवसति अन्येवृष
मिथुनसिंहमकरामध्यभागेन्यवसंति एवंराशिपरत्वेनदिङ्नियममुक्त्वाइदानींवर्गपरत्वेनदिङ्नियममाह अथेति इंद्रककुभः सकाशात् अष्टस्व-
दिक्षु अप्रमुखाः अष्टौवर्गाः अकचटतपयशाः इत्येतेप्रसिद्धाः ओजस्विनोबलवंतः स्युरित्युत्तरश्लोकेनान्वयः १ अथाविति एतदुक्तंभवति अ

कन्याकर्किधनुस्तुलाक्रियघटाःकौर्प्यांडजौयाम्यतोमध्येन्येन्यवसंत्यथेंद्रककुभोवर्गाःस्युरोजस्विनः १

आइईउऊ-
इत्यादिकः षोडशाक्षरोवर्गः पूर्वस्यांबलीकादिकः पंचाक्षरो आग्नेयां चादिकोदक्षिणस्यां टादिकोनैर्ऋत्यांतादिकः पश्चिमस्यां पादिकोवायव्यां या-
दिकउत्तरस्यां शादिकईशान्यां बली अयमर्थः स्वनामादिमाक्षरात्वर्गंज्ञात्वास्वस्थाने गृहंकार्यमितिभावः यतः स्वस्वस्थानेप्राणिनोबलवंतइतिलो-
केप्रसिद्धं किंलक्षणावर्गाः स्वपंचमपराः स्वेभ्यः पंचमाः पराः वैरिणोयेषांतेतथा यथाअवर्गस्यपंचमस्तवर्गः सौम्यवैरीकवर्गस्यपंचमःपवर्गःसोस्य
वैरी एवंसर्वेषांवर्गाणांवैरिणोज्ञातव्याः वैरित्वंहिस्वामिवशेन तदुक्तंभूपालवल्लभे वर्गेशास्तार्क्ष्यमार्जारसिंहश्वासर्पमूषकाः इणेणौपूर्वत

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तेषांस्ववर्गात्संचमोरिपुरिति तस्मात्स्ववैरिवर्गस्यदिशिगृहंनकार्यमितिभावः अर्थादन्यत्रमध्यमंतत्रापिस्वदिग्वर्गासन्नंशुभं वैरिदिग्गासन्नमशु
भमितिबुध्याज्ञेयं एवंस्ववर्गग्रामवर्गयोर्मित्रारित्वमवलोक्यवासः कर्तव्यइतिसिद्धं तत्रराशिघटितवर्गघटितयोर्मध्येराशिघटितंबलवत् तदुक्तं-
ज्योतिःसागरे केप्याहुरथवर्गाणांस्वस्थानेशुभदंगृहमिति अथवर्गघटितेकाकिणिकाआह द्विघ्नइति स्ववर्गोग्रामवर्गः वसतिंकर्तुर्वर्गश्चद्वि

अष्टावप्रसुरवाःस्वपंचमपराद्विघ्नःस्ववर्गोन्ययुक्तष्टः काकिणिकागजेर्मिथइमायस्याधिकाःसोर्थदः

घ्नः द्विगुणितः कार्यः मिथ अन्ययुक् अन्यवर्गयुक्कार्यःगजेरष्टभिस्तष्टः शोधितः सन्काकिणिकाः स्युः इमाः काकिणिकाः यस्य अधिकाः सोर्थदाधन
दातास्यात् एवंग्रामदिङ्नियममुक्त्वाइदानींनिर्माप्येपत्तनग्रामक्षेत्रादीनांसमंततःक्षेत्रमादौपरीक्षेतगंधवर्णरसप्लवैरित्युक्तत्वात् तावद्वर्णपरत्वे
नभूमेर्वर्णरसगंधानुवृत्तार्धेनाह श्वेतेति श्वेतारक्तकपीतकृष्णवसुधाः विप्रतः ब्राह्मणात्सकाशात्वर्णानांशुभाः शोभनाः स्युः श्वेतवसु-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धादृश ीत्राम्हणस्य आरक्तवस्त्रधाक्षत्रियस्य पीतवस्त्रधावैश्यस्य कृष्णवस्त्रधाश्शूद्रस्यशोभनेति अर्थात् मिश्रजातीनांमिश्राशोभना तथाचवसि ष्ठः श्वेताश्शस्ताद्विजेंद्राणांरक्ताभूमिमहीभुजां विशांपीताचशूद्राणांकृष्णांन्येषांचमिश्रितेति एवंवर्णमुक्त्वाइदानींरसमाह स्वादुरिति स्वादुर्मधुराव स्त्रधाब्राम्हणस्यशोभना कटुर्मरिचरसाक्षत्रियस्य तिक्तानिंबरसावैश्यस्य काषायाहरीतकीरसाश्शूद्रस्य शोभनेति अर्थान्मिश्राणांमिश्रा शोभना तथाचनारदः मधुरंकटुकंतिक्तंकषायश्चरसाःक्रमात् एवंरसानुक्त्वागंधानाह घृतेति घृतगंधाब्राम्हणस्यशोणितगंधारक्त

श्वेतारक्तकपीतकृष्णावस्त्रधास्वादुः कटुस्तिक्तकाकाषायाघृतशोणितान्नमदिरागंधाःशुभाविप्रतः २

गंधाक्षत्रियस्य अन्नगंधावैश्यस्य मदिरागंधामद्यगंधाशूद्रस्य मिश्राणांमिश्रगंधाशुभेत्यर्थः तथाचोक्तंकारिकायां घृतासृगन्नमदिरागंधाचक्रा शोभवेदिति कन्याग्रंथेषुरसगंधानांनानात्वं तद्विकल्पतोग्राह्यं तथाचनारदः मधुपेरान्नपिशितगंधवर्णानुपूर्वक मधुरंकटुकंतिक्तंकषायश्चरसाःक्र मात् पेरगंधाकषायगंधा अम्लत्कगमं तथाचकारिकायां घृतासृगन्नमद्यानांगंधाचक्रमशोभवेत् मधुरास्यात्कषायाम्लकटुकाचानुपूर्वशइति ६१

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंपृथ्वीवर्णादिक्रममभिधायइदानींवर्णपरत्वेनभूप्लवत्वमाह सौम्यादिषु उत्तरादिषुदिक्षुप्लवोनिम्नत्वंयस्यतच्चतद्भूतलंचतस्मिन्विप्रादिकोब्राह्मणादिकःगृहं विरचयेत् एवंवर्णपरत्वेनभूप्लवत्वमुक्त्वाब्राह्मणस्यविशेषमाह अग्र्याखिलइति अग्र्योब्राह्मणः अखिलेसर्वप्लवेगृहंविरचयेत् तथाचभृगुः उदगादिप्लवमिष्टंविप्रादीनांप्रदक्षिणेनैव विप्रःसर्वत्रवसेदनुवर्णमथेष्टमन्येषामिति अथपक्षांतरमाह यत्रेतिनिखिलाः सर्ववर्णास्तत्रगृहं कुर्युः तत्रकुत्रयत्रभुवि स्वस्यअंतःकरणंस्थिरंस्यात् अयमर्थः यस्यांभूमौअंतःकरणमाशस्त्यंस्यात् तत्रैवगृहंकर्तव्यमित्यर्थः तथाचवा

सौम्यादिप्लवभूतलेविरचयेद्विप्रादिकोग्र्याखिलेनान्येषांनियमोथयत्रनिखिलाः कुर्युर्गृहंतत्स्थिरं

स्कषाास्त्रेमनसस्त्वस्कषोयत्रसंतोषोजायतेभुवि तस्यांकार्यंगृहंसर्वैरितिगर्गादिसंमतमिति अथशल्यज्ञानंवृत्तार्धेनाह सद्मप्रश्नेति सद्मप्रश्नंकृतःअत्रगृहंकर्तव्यमित्यादिगृहप्रश्नंकर्तुमुखाच्चेद्यदिप्रथमतःवर्गादिवर्णोद्गमःस्यात् वर्गाणांप्रथमाक्षरोदयःस्यात् अकचटतपयशानामन्यतमाक्षरोद्गमःस्यात्तदाशल्यंतद्दिग्गतंतस्यवर्गस्यदिग्गतंसुधीःआदिशेत् शल्यमत्रास्तीतिकथयेदित्यर्थः एतदुक्तंभवति गृहसंमितांभूमिं दक्षिणोत्तररेखाभिःसमतयानवधाकृत्वावर्गाद्यक्षरैः अकचटतपयशैरष्टभिः क्रमेणाष्टासुपूर्वादिदिक्षुशल्यमादिशेत् अकारेप्रश्नाद्यक्षरेसतिपूर्वस्यांदिशिशल्यमादिशे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त् ककारे आग्नेय्यां चकारे दक्षिणस्यां इत्याद्यष्टसु दिक्षु अष्टभिरक्षरैरादिशेदित्यर्थः तु पुनः हपयैः त्रिभिरक्षरैर्मध्यतो मध्यकोष्ठे शल्यमादिशेत् हपया
नां त्रयाणामक्षराणां अन्यतमे प्रश्नाद्यक्षरे सति मध्ये शल्यमादिशेदित्यर्थः तथा चोक्तं ज्योतिर्निबंधे स्मृत्वेष्टदेवतां प्रष्टुवर्चनस्याद्यमक्षरं गृहीत्वा तु सतः
शल्याशल्यं सम्यग्विचार्यते अकचटतपयशा हपया वर्णाः पूर्वादिमध्यांताः शल्यकरा इह नान्ये शल्यगृहे निवसतां नाश इति एतदेव स्पष्टं तत्रैवोक्तं
पृच्छायां यदि अः प्राच्यां नरशल्यं तदा भवेत् सार्द्धहस्तप्रमाणेन तच्च मानुषमृत्युकृत् आग्नेय्यां दिशि कः प्रश्ने खरशल्यं करद्वये राजदंडो भवेत्तत्र मा

सत्प्रश्नकृतो मुखवाक्यप्रथमतो वर्गादिवर्णो द्रुमश्चेत्तद्दिग्गतमादिशेत्तु हपयैः शल्यं सुधीर्मध्यतः ३

यं नैव निवर्तते यां याम्यायां दिशि चः प्रश्ने कुर्यादाकटिसंस्थितं नरशल्यं गृहेशस्य मरणं चिररोगतः नैर्ऋत्यां दिशि टः प्रश्ने सार्द्धहस्तादधः स्थले शुनो
स्थि जायते तत्र बालानां जनयेन्मृतिं तः प्रश्ने पश्चिमायां तु शिशोः शल्यं प्रजायते सार्द्धहस्ते गृहस्वामी न तिष्ठति सदा गृहे वायव्यां दिशि पः प्रश्ने तु षांगा
राश्चतुः करे कुर्वंति मित्रनाशं च दुःस्वप्नदर्शनं तदा उदीच्यां दिशि यः प्रश्ने विप्रशल्यं कटेरधः तच्छीघ्रं निर्धनत्वाय कुबेरसदृशस्य हि ईशान्यां दिशि
शः प्रश्ने गोशल्यं सार्द्धहस्ततः तद्गोधनस्य नाशाय जायते गृहमेधिनः हपयामध्यमे कोष्ठे वक्षोमात्रे च भेदधः नृकपालमयो भस्म लोहं तत्कुलनाशकृदिति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंशल्यमभिधायेदानींस्थलस्यशुभाशुभज्ञानस्योपायमाह श्वभ्रमिति श्वभ्रंगर्तंहस्तमितंखनेत् इहास्मिन्श्वभ्रेनिशास्येरात्रिमुखे अर्द्धसूर्यास्तेजलंपूर्णंन्यसेत् तच्चयदिप्रातःसजलंस्यात् तदातत्स्थलंसत्शुभंस्यात् वृद्धिकरंस्यात् यदिअर्द्धगतजलंस्यात् तदामध्यमं यदा स्फाटितंस्फुटितंस्यात्तदाअसत् नानाविधहानिकरंस्यादित्यर्थः तथाचनारदः तथानिशादौतत्कृत्वापानीयेनप्रपूरयेत् प्रातर्दृष्टजलेवृद्धिः

श्वभ्रंहस्तमितंखनेदिह्जलंपूर्णंनिशास्येन्यसेत्प्रातर्दृष्टजलंस्थलंसदर्द्धजलंमध्यंत्वसत्स्फाटितम्

समंपंकेव्रणोक्षयइति एवंशुभाशुभस्थललक्षणमभिधायेदानींभूमिशोधनमाह ज्ञात्वेति एवमुक्तप्रकारैः स्थानंज्ञात्वागृहाधिकंवंजलांतंयथाभवतितथाखनेत् गृहादधिकागृहाधिका साचासौभूश्चतथातांकल्पितगृहात्किंचिदधिकांभूमिंजलपर्यंतंखनेदित्यर्थः अधिकखननंशुद्धभूभागेभित्तिरचनार्थं वाइत्यथवास्तरोयावत्तावत्खनेत् पृथ्वीगर्भेमृद्भेदानांस्तराःसंति तत्रान्यस्तरपर्यंतंखं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नेदित्यर्थः अथवा यावत्पुरुषस्तन्मितं वा पुरुषमात्रं खनेत् इदं शक्त्यपेक्षया ज्ञातव्यं पुरुषप्रमाणं पंचारत्नयः तथा च शुल्वं पंचारत्नि
दशवितस्तिर्विंशत्यधिकशतांगुलः पुरुष इति पंचारत्न्यादयः पुरुषपर्याया: किंकृत्वा नत्वा नमस्कृत्य खनेदित्यर्थः ततस्तदनंतरं तत्खातं कपि-
शिरस्तुल्याश्मभिः वानरशिरःप्रमाणैर्ग्रावाणैः पूरयेत् पूर्णं कुर्यात् तथा च मांडव्यः जलांतं प्रस्तरांतं वा पुरुषांतमथापि

वास्त्वैवं निखनेत् गृहाधिकभुवं नत्वा जलं तत्तरो यावद्वा पुरुषस्ततः कपिशिरःस्तुल्याश्मभिः पूरयेत् ४

वा क्षेत्रं संशोध्य चोद्धृत्य शल्यं सदनमारभेदिति तथा च मत्स्यपुराणे कपिशीर्षप्रमाणैश्च ग्रावाणैः पूरयेद्दृढं खात्वं
तत्र प्रसंकृत्वा ततः प्राचीं प्रसाधयेदिति खन्यमाने क्षेत्रे यदा प्यते तस्य फलं कारिकायामुक्तं खन्यमाने यदा क्षेत्रे पाषाणः प्राप्य
ते यदा धनायुष्मिरता स्य स्मादिष्टकासु धनागमः कपालांगारकेशाद्यैर्व्याधिना पीडितो भवेदिति ४ ७ ७ ७ ७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंस्थलशुद्धिमभिधायाधुनादिक्साधनमाह उज्जयनीस्थलात्यमदिशिदक्षिणस्यांदिशिस्वाष्ट्रानिलाभ्यंतरात्प्राक्साध्या नेरैरित्यध्याहारः
स्वाष्ट्रश्चित्रा अनिलःस्वाती अनयोरंतरंमध्यंतस्मात्प्राचीसाध्येत्यर्थः एतदुक्तंभवति संभवेसतिरात्रौप्राङ्मुखउपविश्ययुगमात्रोदितांचित्रां
नलिकयाविलोकयन्नलिकाग्राल्लंबंभूमिपर्यंतंमुक्त्वाभूमौचिन्हंकृत्वातथैवाचलस्तेनैवनेत्रेणस्वातिमवलोकयन् तथैवनलिकाग्रात्सकाशाल्लंबं
भूमिपर्यंतंमुक्त्वालंबपातेचिन्हंकृत्वानेत्राल्लंबंमुक्त्वातथैवचिन्हंकुर्यात् एवंचिन्हद्वयंचित्रास्वातीचिन्हयोरज्जुंतन्मितांधृत्वारज्जुमध्यंतौएकीकृ

प्राक्साध्योज्जयनीस्थलाद्यमदिशित्वाष्ट्रानिलाभ्यंतरात्सौम्येतोभ्युदयादुदग्ध्रुवमुखाद्दिङ्मूढकेस्यान्मृतिः

त्यमध्येचिन्हंकुर्यात् पुनस्तत्रतथैवप्रसार्यमध्यचिन्हेशंकुंनिरवायतस्मात्पश्चिमचिन्हपर्यंतंरज्जुंप्रसारयेत् तत्प्राचीसूत्रं एवमुज्जयन्यादक्षिणतःप्रा
चीसाधनमुक्त्वाथानंतरंउत्तरतःप्राचीसाधनमाह सौम्येइति अतःउज्जयन्याःसौम्येउत्तरभागेअभ्युदयात्कृत्तिकोदयात् प्राचीसाध्या एतदुक्तंभ
वति पूर्ववन्नलिकयायुगमात्रोदितांकृत्तिकामालोक्यनलिकामूलाग्राभ्यांलंबौमुक्त्वाभूमौचिन्हद्वयंकृत्वातयोरुपरिप्राचीसूत्रं अथोत्तरसाधनमाह
उदगिति ध्रुवमुखात्उदक्उत्तरादिक्साध्या इदंसर्वेषांसाधारणं अथदिक्मूढत्वेदोषमाह दिङ्मूढकेस्यान्मृतिरितिस्पष्टं तथाचोक्तंदेव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सु॰मा यज्ञनदीपिकायां चित्रास्वात्यंतरे श्रोणाद्दक्षिणापथवासिनां प्राचीतुक्कालिकान्तेऽयाउत्तरापथवासिनामिति श्वांगात्उज्जयिन्याः तथा च शल्वं क्रान्ति टी॰
६५ काश्रवणंपुष्यंचित्रास्वात्योर्यदंतरं एतस्मात्व्यादिशोरूपं युगमात्रोदिते पुरतिति युगप्रमाणंषडशीत्यंगुलानि तथा च शल्वसूत्रं अंगुलेरथसं
मितायाः प्रमाणं तत्राष्टाशीतिशतमीषा चतुःशतमक्षः पक्षः षडशीतिर्युगं चत्वारांशकाः शम्येति तथा च स्फुटकरणे ध्रुवलंबकरेखायाः रेखांतःसौ
म्ययाम्यहरितोस्तः तन्मत्स्यः पुच्छमुखतः पश्चिमपूर्वाभिधे विधार्दाति वृद्धनारदः प्रासादे सदने लिंगे द्वारे कुंडे विशेषतः दिङ्मूढे कुलनाशः स्या

गेहं माधवपौषफाल्गुननभोमार्गेषु मृद्वानिलैः पाश्यर्केज्यवसुध्रुवैः स्थिरतनौ कुर्यात्सकेंद्राष्टमे ५

त्तस्मात्तं साधयेद्दिश इति अथ केषु मासेषु गृहं कर्तव्यमित्याह गेहमिति माधवादिषु मासेषु मृद्वादिभिर्नक्षत्रैर्गेहं गृहं कुर्यात् माधवो वैशा-
खः पौषफाल्गुनौ प्रसिद्धौ नभः श्रावणः मार्गो मार्गशीर्षः तेष्वित्यर्थः मृदूनि चित्रानुराधारेवतीमृगाः अनिलः स्वाती पाशी वरुणः तद्देशं तारा
अर्को हस्तः ईज्यः पुष्यः वसुः धनिष्ठा ध्रुवाणि रोहिणी उत्तरात्रयं च तैः स्थिरतनौ स्थिरलग्ने किंलक्षणे सकेंद्राष्टमे शोभनानि पापग्रहरहितानि ६५
केंद्राष्टमानि यस्य तत्तथा तस्मिन् अन्तरभ इति वा पाठः शेषं पूर्ववत् ५ ॥

अथोक्तेष्वपिनक्षत्रेषुविशेषमाह नोपृष्ठाग्रइति पृष्ठाग्रविधौसतिनोधिरचयेत् एतदुक्तंभवति कृत्तिकादीनिसप्तनक्षत्राणिपूर्वस्यांमघादि-
सप्तदक्षिणे इत्यादिसप्तशलाकाचक्रस्थितनक्षत्राणांमध्येमृद्वनिलादीष्टचंद्रनक्षत्रंयस्मिन्दिग्भागेभवतितद्दिङ्मुखेगृहेसंमुखश्चंद्रोज्ञेयःतत्पृ
ष्ठस्थेपृष्ठतोज्ञेयःएवमग्रगेपृष्ठगेवाचंद्रेसतिगृहंनकर्तव्यमित्यर्थः तथाचभृगुः चक्रेसप्तशलाकाख्येकृत्तिकादीनिविन्यसेत् ऋक्षंचंद्रस्यवा
स्तोभ्यपुरःपृष्ठेचनोशुभमिति तथाचब्रह्मशंभुः धनलाभःप्रवासःस्यात्क्रमशुश्चोरभयंक्रमात् दक्षवामपृष्ठस्थेगृहकर्तुर्निशाकरेइति नरिक्त

नोपृष्ठाग्रविधौनरिक्ततिथौनार्कारवारांशयोरुक्तर्क्षेष्वपिकुंभमीनगविधौस्तंभोछ्रितिंनाचरेत् तुर्यात्संचदशात्त्रिदिक्परि
मिताद्वेदाब्धिपंचक्रमान्निंद्यान्यर्कसुतादिगेहकरणेभानिप्रवेशेपिच ६ रिक्ततिथौस्पष्टं नार्कारवारांशयोः अर्कभौमयोर्वारेनवांश-
योःनकुर्यात् उक्तर्क्षेष्वपिकुंभमीनगविधौसतिस्तंभोच्छ्रितिंनाचरेत् अर्थादन्यत्सर्वंआचरेत् तथाचमांडव्यः पंचकेषुचधिष्ण्येषुनकुर्यात्स्तंभ
मुच्छ्रयं क्षेत्रसूत्रशिलान्यासप्राकारादिसमाचरेदिति अथवृषभवास्तुमाह तुर्यादिति अर्कयुतादिसूर्येणसभादितुर्यात् चतुर्थात्दशपंचदशात्
त्रिदिक्परिमितात्त्रयोविंशात्सकाशात्क्रमेणवेदाब्धिपंचभानिनक्षत्राणिगृहस्यकरणेरचनायांप्रवेशेपिनिंद्यानिस्युः तथाचव्यवहारसा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धा. ॰ त्रिवेदाब्धित्रिवेदाब्धिहित्रिभे चर्कतःशशी कुर्याल्लक्ष्मीसमुद्धासंस्थैर्यंलक्ष्मीदारिद्रतां धनंव्याधिंक्रमान्मृत्युंप्रवेशारंभयोर्नृपइति ६ अथचतुर्थो टी.
६५ द्वारनिर्णयमाह शेतइति भाद्रपदात्त्रिषुमासेषुक्रमेणवास्तुपुरुषःप्रागादिशीर्षःशेतेइति एतदुक्तंभवति भाद्रपदादिमासत्रयेपूर्वशीर्षः मार्गशीर्षा
दिमासत्रयेदक्षिणशीर्षः फाल्गुनादिमासत्रयेपश्चिमशीर्षः ज्येष्ठादिमासत्रयेउत्तरशीर्षोवास्तुपुरुषःशेतइति अत्रयस्यांशीर्षंतस्यांयदिशा
यांतत्संमुखंगृहमुखंप्रोक्तं अथसंक्रांतिपरत्वेनमुखनिर्णयमाह गोल्यजेति गोल्यजघटेष्वर्केसतियमोदङ्मुखंगृहंकार्यं गोर्नृषः अली

शेतेभाद्रपदात्त्रिषुत्रिषुक्रमः प्रागादिशीर्षोऽहिःप्रोक्तंसद्ममुखंतुगोल्यजघटेष्वर्केयमोदङ्मुखं हृद्रोगेणकुलीरलेयगरवौ
पूर्वापरास्यंगृहंनान्यस्थेभुजकोटिघातइभस्तत्शेषंस्मुरायाः क्रमात् ७ वृश्चिकः अजोमेषःघटस्तुला एषुराशिषु अर्केसूर्येसति

यमोदङ्मुखंदक्षिणामुखंउत्तराभिमुखंवागृहंकार्यमित्यर्थः हृद्रोगेणकुलीरलेयगरवौसतिपूर्वापरास्यं पूर्वाभिमुखंपश्चिमाभिमुखंगृहं
कार्यमित्यर्थः हृद्रोगःकुंभः एणोमकरः कुलीरःकर्कटः लेयःसिंहः एतान्गच्छतिसतथा सचासौरविश्च तस्मिन्सति पूर्वापरास्यंपूर्वपश्चि ६५
ममुखंवागृहंकार्यं अन्यस्थेअन्यराशिस्थेरवौसति गृहंनकार्यं अथायपरत्वेनगृहमुखनिर्णयंविविक्षुस्तावदायसाधनमाह भुजेति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भुजकोटिघातइष्टक्षेत्रफलं आयाःस्युः भुजोगृहदैर्घ्यविस्तारयोरन्यतमस्यनाम तदन्याकोटिः तथाचोक्तंलीलावत्यां इष्टोबाहुर्यस्यांतत्स्पर्धिन्यांदि
शीतरोबाहुः त्र्यस्रेचतुरस्रेवायासाकोटिः कीर्तितातद्वज्ज्ञैरिति तयोर्घातोगुणनं इष्टक्षेत्रफलंपूर्वादियथास्यात्तथाध्वजादयःआयाःक्रमात्स्युः ७ पू
र्वादिषुध्वजादयोवलिष्ठाइतिभावः एतेध्वजादयःस्वस्वपदेस्वस्वस्थाने ध्वजःपूर्वेधूम्र आग्नेयांइत्यादिधार्याः अयमर्थःमुख्यगृहापेक्षया
दिक्षुवक्ष्यमाणगृहेषुधार्याइत्यर्थः अथवास्वस्वसदृशवस्तुषुधार्याः अथवास्वस्वसदृशसत्वगृहेषुधार्याः अथवाक्रूरकर्मसाधनवस्तुषुपराक्रमि

पूर्वादिध्वजधूम्रसिंहश्वानकोक्षाणःखरेभोष्ट्रकाधार्यास्वस्वपदेध्वजोखिलसुखःप्राग्याम्यवक्त्रोगजः

णोधार्याःअथवास्वस्वसदृशवस्तुसत्वोपजीविनांगृहेषुधार्याःअथवास्वानुरूपवस्तुसाध्याहितवस्तुगृहेषुयथायोग्यंधार्याइत्यर्थः एतत्स्पष्टमुक्तंवा
स्तुप्रदीपेखेटकर्पटकोटेषुवृषःसिंहोगजःशुभः वापीकूपतडागादौगजोदेयोविचक्षणैः आसनेयोजयेत्सिंहंशयनेचैवकुंजरं वृषंभोजनपात्रे
चद्ध्वाच्छालादिषुध्वजं महानसेग्निशालायांगृहेचाग्न्युपजीविनां धूम्रंदद्यात्तथाश्वानंयवनांत्यजयोर्गृहे खरोवेश्यागृहेयोज्योध्वांक्षःपक्षिप
तेर्गृहे वृषसिंहगजंदद्यात्प्रासादेपुरमंदिरे तथाचशिल्पशास्त्रे वस्त्रजेधर्मशालायांकुंभेस्तंभेध्वजेध्वजः गोगजोभूगृहेचैवसाधारणगृहेऽक्ष

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·भा· शो यंत्रेशस्त्रेरथेसिंहोभांडागारेश्वभोगजःधान्यांबुस्थानगोश्वेभःशालायांवृषभःश्वभः नात्यभागोह्याहवेद्यांगजसिंहवृषाःश्वभाइत्यादि एवंआ- टी·
६६ यसाधनमुक्तेदानींतेषांमुखान्याह ध्वजोखिलमुखःसर्वदिग्द्वारः श्वग्याम्यवक्त्रोगजःसगमं श्वागास्योवृषभःआस्यंमुखं प्राङ्मुखोवृषभः-
स्पष्टं विवारुणमुखःसिंहःवरुणस्यायंवारुणोदिग्विभागः पश्चिमदिक्विगतःवारुणोयेभ्यस्तत्रमुखंयस्यसतथा पश्चिमदिशंविनासर्वदि

श्वागास्योवृषभोविवारुणमुखःसिंहःप्रशस्ताइमेधूमोग्नेःश्वनकोंत्यजस्यखगपस्योष्ट्रोंद्वपल्याःखरः ८

ग्द्वारइत्यर्थः योयोयद्दिङ्मुखआयस्तत्संभूतगृहस्यतत्तद्दिशिमुखंकर्तव्यमित्यर्थः एवंआयपरत्वेनगृहमुखमुक्त्वाप्रसंगेन आयानांश्वभत्वमाह
प्रशस्ताइमेइति इमेचत्वारआयाःप्रशस्ताःसर्वेषांश्वभाः अर्थादन्येचत्वारःसमाआयाअप्रशस्ताः तथाचगर्गः कीर्तिःशोकोजयोवैरंधनंनिर्धनता
श्वखं रोगश्चेतिगृहारंभेध्वजादीनांफलंक्रमात् अथदुष्टेपिसमयेविशेषमाह धूमोग्नेरिति अग्नेर्गृहेधूमोधूमायःप्रशस्तः अंत्यज ६६
स्यश्वनकःप्रशस्तः खगपस्यपक्षिपालकस्यउष्ट्रःप्रशस्तः अद्वपल्यावेश्यायागृहेखरःखरायःप्रशस्तः ८ ७ ५ ६ ७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवमायपरत्वेन गृहमुखमुक्त्वाधुना राशिपरत्वेनाह अंत्यवृश्चिककुलीराणांप्राङ्मुखंगृहंहितंप्राहुः अंत्योमीनः वृश्चिकःप्रसिद्धः कुलीरः कर्कः ए
षामित्यर्थः जूकोपांत्यगवांप्रचेतोमुखं पश्चिमाभिमुखं जूकःतुला उपांत्यः कुंभः गौर्वृषः एषामित्यर्थः अबलायुग्मेणकानांयमास्यं दक्षिणामु
खंअबलाकन्या युग्मंमिथुनं एणोमकरः एषामित्यर्थः आद्यसिंहधनुषांसौम्यास्यं आद्योमेषः सिंहधनुषीप्रसिद्धे एषांसौम्यास्यं उत्तरामु

प्राहुः प्राङ्मुखमंत्यवृश्चिककुलीराणांप्रचेतोमुखंजूकोपांत्यगवांयमास्यमबलायुग्मेणकानांहितम् सौम्यास्यंगृ
हमाद्यसिंहधनुषामत्रेष्टकाद्यननंकृत्वाद्यान्यककुप्गवाक्षवदनंतत्कार्यमास्यंनसत् १

खंगृहंहितंप्राहुराचार्याः

एवंचतुर्धागृहमुखमभिधायेदानींतन्निर्णयमाह अत्रेष्टकाद्याननमिति गृहमुखपक्षेषुयोमासकाद्यानुरूपइष्टकाद्याननंइष्टदिङ्मुखंकृत्वा
तद्गृहेआद्यान्यककुप्गवाक्षवदनंकार्यं आद्याश्चता अन्यककुभश्चताःसगवाक्षाएववदनानियस्यतत्तथा उर्वरितपक्षत्रयमासादिक्गवा
क्षाःकार्याइत्यर्थः तथाचवास्तुशास्त्रे द्वारंचतुर्विधमोक्तंवास्तुसंक्रांतिभावजं कृत्वाद्यन्यतमंमुख्यंगवाक्षाद्यैःपराणिचेति आस्यमिति आस्यंगृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 हस्यसुखंकोणस्तंभादिभिर्विद्धंनसत्स्यात् ९ एवंगृहसुखनिर्णयमुक्त्वाऽधुनाकोणादिविद्धसुखस्यदोषं तदपवादंचाह कोणाध्वेति कोणोभित्तिकोणः
अध्वामार्गः भ्रमोभ्रमयंत्रंघरट्टकुलालचक्रादिकूपः प्रसिद्धःकर्दमःस्नानादिजनितोनिरंतरस्थायी तरुर्वृक्षःद्वाःद्वारांतरं स्तंभःप्रसिद्धःदेवःस्थावर
एभिर्विद्धंमुखंनसत्स्यादित्यर्थः अथास्यापवादमाह सद्मोच्चेति सद्मोच्चाद्द्विगुणाधिकांतरभवेवेधेनदोषःसद्मनोगृहस्यओच्चंतस्मापेक्षयाद्विगुणा
धिकांतरभवेद्द्विगुणाधिकांतरेजातेवेधेकोणादिवेधेनदोषः अर्थान्न्यूनेदोषःकिलेत्यागमेनिश्चयेवा तथाचागमांतरेउक्तंमार्गतरुकोणकूपभ्रमवि

कोणाध्वभ्रमकूपकर्दमतरुद्वास्तंभदेवेक्षितंसद्मोच्चाद्द्विगुणाधिकांतरभवेवेधेनदोषःकिल अष्टघ्नेगृहभूफलेभविहृतेशेषं
गृहर्क्षंभवेद्दक्षेसर्पहृतेव्ययोगृहमसत्स्वल्पायभूरिव्ययम् १०

द्धमस्तंभदेवद्वारं सद्मोच्छ्रायाद्द्विगुणांत्यक्त्वाभूमिंनदोषायेति कश्य
पनगृहप्रकारिकायामप्युक्तम् विद्धंकूपतरुस्तंभपथपंकैःसदेवतैः तद्वारमथकोणंप्रोक्तमत्युच्चंनीचमेवचेति अथगृहनक्षत्रानयनंव्ययानयनंचाह
अष्टघ्नेइति गृहभूफलेगृहक्षेत्रफलेअष्टघ्नेअष्टगुणितेभविहृतेसप्तविंशतिहृतेसतिशेषंगृहर्क्षंगृहनक्षत्रंभवेत् ऋक्षेसर्पहृतेअष्टहृतेसति
शेषंव्ययोभवेत् एवमायव्ययावभिधायाधुनातत्फलंविशेषणद्वाराह गृहमसदिति स्वल्पायभूरिव्ययंगृहंअसत् अशुभंस्यात् स्वल्पायश्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भूरिव्ययश्चतोयस्मिंतत्तथा अर्थाद्दूलायाल्पव्ययंशस्तम् १० नक्षत्रेज्ञातेराशिनिर्णयमाह अश्विवित्रितयंमेषेज्ञेयं त्रिपितृभंमघात्रयंहरौसिंहेज्ञे यं मूलत्रयंधनुषिज्ञेयं अन्येषुराशिषुद्वेद्वेभेज्ञेये तथाचगर्गः अश्विन्यादित्रयंमेषेसिंहेप्रोक्तंमघात्रयं मूलादित्रितयंचापेशेषेषुद्वयद्वय-मिति अथगृहतत्स्वामिनोर्घटितमाह गृहेशेति गृहंप्रसिद्धं ईशः स्वामी तयोर्घटितंप्राग्वत्विवाहवत्योज्यं तत्रविशेषमाह नाड्यन्ययेतिनाडीए कनाडीअन्यथायोज्या विवाहवत्नयोज्येत्यर्थः अत्रएकनाड्येवप्रशस्तेतिभावः तथाचवृद्धगर्गः प्रभुःपण्यांगनामित्रंदेशंग्रामंपुरंगृहम्

मेषेश्विवित्रितयंहरौत्रिपितृभं मूलत्रयंधन्विनिद्वेद्वेभेपरतोगृहेशघटितंप्राग्वत्तुनाड्यन्यया एकादिद्विगुणोत्तराग्रहमुखाद्दिक्ष्वं
कांकाःस्युःक्रमाच्छालाशांकयुतिःकुयुक्ध्रुवमुखान्योकासिसंतिस्फुटम् ११

एकनाडीस्थितंभाव्यंविरुद्धंवेधवर्जितमिति त थाचज्योतिःसागरे सेव्यसेवकयोश्चैवगृहतत्स्वामिनोरपि परस्परंमित्रयोश्चएकनाडीप्रशस्यतइति अथांशसाधनार्थंगृहाणितन्नामा-क्षरसंख्याचाह एकादीति गृहमुखात्सकाशात्क्रमात्प्रदक्षिणक्रमात्दिक्षुचतसृषुदिक्षुएकादिद्विगुणोत्तराअंकाः स्युः एतदुक्तं भवति द्वारदिशिएकः तस्मात्द्वितीयदिशिद्वौ तृतीयदिशिचत्वारः चतुर्थदिशिअष्टौएवंभवतीत्यर्थः शालाशांकयुतिः शालादिगंकयोर्योगः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मुग्धा
६८

कार्यः कुसुके एकयुक्ता सती ध्रुवसुखादिध्रुवादिकानि शास्त्रोदितानि गृहाणि स्फुटं संभवंति तानि यथा ध्रुवं धन्यं जयं नंदं खरं कांतं मनोरमं सु
मुखं दुर्मुखं क्रूरं सुपक्षं धनदं क्षयं आक्रंदं विपुलं चैव विजयं चेति षोडशमिति ११ नामाक्षरसंख्यामाह आषष्ठादिति षष्ठमर्या
दीकृत्येत्याषष्ठं तस्मात्प्रथमद्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठानि दशमंत्रयोदशं इमे अष्टगृहा द्व्यर्णाः द्व्यक्षराः षष्ठांत्यं सप्तमं गृहं चतुरक्ष

आषष्ठाद्दशमं त्रयोदशमिमे द्व्यर्णाः परे त्र्यक्षराः षष्ठांत्यं चतुरक्षरं खलु गृहं स्युः षोडशैवं गृहाः गेहक्ष्माफलयुग्व्ययो गृह
भवैर्नामाक्षरैः संयुतः स्तष्टो वन्हिभिरंशकान्नशुभदं गेहद्वितीयांशकम् १२

रं चत्वारि अक्षराणि यस्मिंस्तत्तथा अन्ये गृहाः
त्र्यक्षराः एवं षोडश गृहाः स्युः गृहाः पुंसि च भूम्न्येव निकाय्यनिलयालयाः इत्यमरः अथांशकसाधनमाह गेहक्ष्मेति गेहक्ष्माफलयु
ग्व्ययः गृहक्षेत्रफलयुक्तः पूर्वानीतो व्ययः गृहभवैर्नामाक्षरैः संयुतः वन्हिभिस्त्रिभिस्तष्टः शोधितः सन् अंशकाः स्युः इंद्रो यमो राजेति तन्नामा
नि ग्रंथांतरे उक्तानि तत्र द्वितीयांशकं परस्य गृहं न शुभदं अर्थात्प्रथमतृतीयांशकं शुभदमित्यर्थः निशांतपस्त्यसदनं भवनागारमंदिरमित्यमरः १२

टी.
६८

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ गुणविचारणावधिमाह यावत्पर्यंतं करैः हस्तैः कृत्वा भूरिगुणं बहुगुणं गृहं हृदि अंतःकरणे स्फुरति तत्तावद्विचार्यं चेद्यदि तैः केवलैः करैः हस्तैः कृत्वा बहुगुणं न स्फुरति तदा अंगुलसुखं अंगुलादिकं करेषु क्षिस्वा अथवा विहाय तत् नु यात् कुर्यात् अथोपायांतर सूचनामाह श्रीगोपीपतीति गोपीपतिर्गोपीराज मंगः मंगनाथ दैवज्ञः ह्लालुगिर्ह्लालुगि दैवज्ञः एतन्मुखैर्ज्योतिर्विद्भिः आयासविछित्तये यत्नेष्टायक्षं फलं निबद्धं तदिहास्मिन् गृहकरणविषये ज्ञात्वा स्थलं स्वाभीष्टस्थलं संसाधयेत् तथा च गोपीराजः विष्णुं व्येकायगोभू १९ हतिभयुजि फलं गोपि

यावन्न्भूरिगुणं हृदि स्फुरति तत्तावद्विचार्यं करैः श्वैत्तैर्नो तन्नु यादिहांगुलसुखं क्षिस्वा विहायाथवा श्रीगोपीपतिमंगह्ला
लुगिमुखैरायासविछित्तये स्वेष्टायक्षं फलं निबद्धमिह तत् ज्ञात्वा स्थलं साधयेत् १३ जोभं २७ घोषात् सायं वेश्याष्टि हस्ता

२१६ सुतमहि ८ हताहकु २ भकृत्सारव्य २१ विश्वे १३ बाणाः ५ सिद्धा २४ ष्टि १६ नागो ८ डु २७ धृति १९ गिरिशा ११ ब्या ३ कृती २२ द्र १४ तुं ६ नत्वा
२५ त्यष्टं १७ क ९ क्ष्मा १ नखे २० ना १२ र्णव ४ विकृति २३ दिना १५ द्रू ७ त्कृति २६ धृत्य १८ आशा १० इति अस्यार्थः गोपीराजः विष्णुं
विष्णु नामानं शिष्यं प्रत्याहेत्यन्वयः किमाह हे विष्णो व्येकायगोभू १९ हतिभयुजि भं २७ शोषात् अहि ८ हताद्कु भकृत्सादयः फलं स्यात् विग

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तः एकोधस्मात्सव्येकः सचासौआयश्च व्येकायः व्येकायश्च गोभूश्च अनयोर्हतिर्गुणनंव्येकायगोभूर्हतिश्च भंचव्येकायगोभूहतिभैतयो
र्युक्तयोगः तस्याःशेषात्सप्तविंशतितष्टच्छेषात् एकादिषुसप्तविंशतिपर्यंतेषुअहिहताअष्टहताइकुभक्तस्यादयः फलक्षेत्रफलंस्यादित्यर्थः
कथंभूतंफलंसायंआयेनसहवर्तमानंसायंइष्टायसहितमित्यर्थः एतत्स्वेष्टायनक्षत्रजंफलंभवति न्यासः वाइत्यथवातत्सायंफलंइष्टाष्टिह १२१६ष्या
युतंसत्फलंस्यात् इष्टश्च अष्टिहृक्कच इष्टाष्टिहृकृतयोर्घाहतिस्तयायुतमित्यर्थः इदमपिस्वेष्टायनक्षत्रजंफलंभवतीति अत्रांकन्यासएवव्याख्या
नं तथाचमंगनाथदैवज्ञस्यसूत्रं इष्टभात्यष्टिघातेयआयस्तेनोनितंष्टकः त्रिलब्धहताग्निश्वि २७युतेन्वेष्टायभंभवेदिति अस्यार्थः इष्टभात्य
ष्टिघातेइष्टभंचअत्यष्टिश्चतयोर्घातोगुणनंतस्मिन्पृथक्स्थापितेन आयस्तेनउनितेष्टकः यदिउनोनभवतितदाष्टौप्रक्षिप्यस्फोटनीयः उ
नितेष्टायः त्रिहृलब्धहताग्निश्वियुतेलब्धेनआहताश्चतेअग्निश्विनश्चतैः पृथक्स्थापितेइष्टभात्याष्टिघातेयुतेसतिइष्टायभंक्षेत्रफ
लंभवेत् आयश्चभंचआयभेइष्टेआयभेयस्मिंतत्तथा अत्रयदित्रिभिर्निःशेषोभागोनगच्छति तदातत्रतावत् अशेक्षेप्याः यावत्त्रिभि
र्भागोगच्छति तथाचह्लालुगिदैवज्ञस्यगोत्रंव्येकेष्टस्हिताद्विबाणशशिनो १५२त्यष्टायुता १७ स्तेपिचव्येकेष्टायहतेकनाग ८१ सहिताःष
ण्मूछेनाभि २१६र्हताःशेषंक्षेत्रफलंभवेदभिमतस्वेष्टायनक्षत्रजंस्यात्वदैर्घ्यंतदभीष्टविस्तृतिहृतंदैर्घ्यंघ्यातिविस्तृतिरिति स्पष्टार्थोयंश्लोकः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इत्यादिविचारणयाइष्टक्षेत्रफलंअवकाशानुरूपंत्द्धृदि धृत्वास्थलंसाधयेदित्यर्थः १३ अथस्थलसाधनायसूत्रमोटनलक्षणमाह अजरत्सू
त्रंनूतनस्पर्शंद्विघ्नायामसमितंद्विपाशंचविधाय अंतात् एकस्मात्सूत्रांतात् अंकयेदित्यन्वयः द्विघ्नश्चासौआयामश्चद्विघ्नायामः आयामोदैर्घ्यंतेन
मितंद्विगुणितदैर्घ्यसमानमित्यर्थः द्विपाशंद्वौपाशौयस्मिंतद्विपाशं एवंविधंसूत्रंविधाय कृत्वा अंतात् सकाशात् अंकयेत् चिन्हयेत् एतदु
क्तंभवति पूर्वकल्पितक्षेत्रस्यदैर्घ्यमितंसूत्रंद्विगुणंविधायतदंतयोः पाशंकृत्वाअंकयेत् कुत्रकुत्रांकयेदित्याह आयामांघ्रिमितेचपरंविस्तृति

पाशौक्षेत्रविरामशंकुनिहितौकृत्वाद्यमाकर्षयेत्कोणेशंकुरितीतरोविनिमयाद्व्यंतयोश्चापरौ १४

दलेअंकयेत् त्र्यश्चते आयामांघ्रयश्चतेतयातैर्मितंतस्मिन् एतदुक्तंभवति क्षेत्रदैर्घ्यंचतुर्भिर्भक्तालब्धंअंघ्रिप्रमाणंएकस्मादंतात् अं
घ्रित्रयंहित्वाचिन्हयेत् विस्तृतिदलेक्षेत्रस्यविराधमितेअंकयेत् तौअंकौकर्षकोणाभिधौस्तः अंघ्रित्रयेकृतः कर्षाख्यः विस्तृतिदले
कृतोंकः कोणाख्यः एवंसूत्रमोटनमुक्त्वास्थलसाधनमाह पाशाविति पशौक्षेत्रौविरामशंकुनिहितौकृत्वाआद्यंअंकंआकर्षयेदित्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्वयः क्षेत्रस्य विरामौ अंतौ तयोः शंकू निहितौ निक्षिप्तौ कृत्वा आद्यमं कं कर्षरज्जुं आकर्षयेत् एतदुक्तं भवति क्षेत्रस्य मध्यभागे साधितदिक्सूत्रोप
रि इष्टदैर्घ्यमितसूत्रं प्रसार्य तदंतयोः शंकुनिखातयोः शंकोः मोटितसूत्रांतपाशौ निधाय कर्षरज्जुं चिन्हं धृत्वा एकस्यां दिशि आकर्षयेत् यथो
भयशंकुगतारज्जुः समानाकृष्टा स्यात् तथा आकर्षयेदित्यर्थः कोणे शंकुरिति कोणं कोणचिन्हं यत्र कोणचिन्हमागतं तत्र क्षि

पाशौ क्षेत्रशिरासु शंकुनिहितौ कृत्वाद्यमाकर्षयेत् कोणे शंकुरितो तरोधि विनिमयाद्रज्ज्वंतयोश्चापरौ ॥१४

शंकुं निखाय इत्यध्याहारः इत्यमुना प्रकारेण इतरः शंकुर्निखेयः एतदुक्तं भवति तदेव कर्षचिन्हं अन्यस्यां दिशि आकृष्य कोणे
शंकुर्निखेयः एवं कोणद्वयसाधनमभिधाय अन्यकोणद्वयसाधनमाह विनिमयादिति रज्ज्वंतयोर्विनिमयाद्विपरीतधारणात्
अपरौ कोणशंकौ निखेयौ एतदुक्तं भवति रज्ज्वंतौ विपरीतौ धृत्वा पूर्ववत्कर्षाकर्षणं कृत्वा कोणयोः शंकू निखेयौ १४ ७ ७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंक्षेत्रसाधनमुक्त्वासूत्रन्यासमाह आग्नेयादीति आग्नेयादिदृढंप्रदक्षिणगतंसूत्रंआसादयेत् मध्येक्षेत्रमध्येवामकपार्श्वस्थमंपुरुषंमागुत्त
शिरस्कंध्यात्वातंध्यातंपुरुषंउत्तानकंध्यायेत् कथंभूतम् पार्श्वस्थंलघुमध्यगुरोः परंस्याद्यथोपरितथैवपूरयेत् पश्चिमंचगुरुभिः पुनः पुनः सर्व
मेवलघुरित्ययंविधिरिति कथंभूतं अष्टरव्यंशं अष्टाश्विनोंशाभागायस्मिन् सतथातं अयमर्थः क्षेत्रप्रमाणंक्षकलासरूपंवास्तुपुरुषंप्र
कल्प्य ततोष्टविंशतिधाकुर्यात् एवमष्टरव्यंशंप्रकल्प्यपुछात्सकाशात् अगेंदुसंमितलवान्सप्तदशभागान्विहायत्यक्त्वा अग्रगस्तद

आग्नेयादिदृढंप्रदक्षिणगतंसूत्रंसमासादयेन्मध्येवामकपार्श्वस्थमपुरुषंध्यात्वातमुत्तानकं अष्टाभ्यं २८ शमगें
दु १७ संमितलवान् पुछाद्विहायाग्रगोभागोनाभिरितः खनेत्लवमितंवामेश्यभिः पूरयेत् १५ अग्रगोभागोनाभिः इतोनाभेः सकाशात्
वामेवामभागेलवसंमितंखनेत् अनंतरंअश्मभिः पूरयेत् तथाचब्रह्मशंभुः सूत्रभितिशिलान्यासस्तंभस्यारोपणंतथा पूर्वदक्षिणयोर्मध्येकु
र्यादित्याहकाश्यपइति नारदः नभस्यादिषुमासेषुत्रिषुत्रिषुयथाक्रमं पूर्वादिदिक्शिरावामपार्श्वशायीप्रदक्षिणमिति तथाचाशिल्पशास्त्रे
वास्तोः शिरसिपुछेचयाम्यकुक्षौचपृष्ठतः आयुःकामोरवनेन्नैववामकुक्षौरवनिःशुभा वास्तुक्षेत्रप्रमाणंचकल्पयित्वास्यवामके कुक्षौरवा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तंविधायादौयावाणैः पूरयेत्ततइति तथान्वलल्लः स्यजेहराशिरोभागोत्थयेसमदशांशकान् मध्येनाभिंविजानीयात्तत्रशंकुंप्रतिष्ठयेत् आस्थिरस्य दी॰
शिरोयत्रवास्तोस्तद्रूपायेत्करैः दैर्घ्येवाविस्तृतिंतत्रकृत्वाष्टाशिवमितांशकान्इति १५ अथशंकुन्यासमाह नाकालेति अत्रकुक्षिस्थलेनानरः शंकुःका
लेमुहूर्तसमयेनिधेयः सकियत्प्रमाणइत्यपेक्षायांनृमानमाह अग्यात्विप्रात्सकाशात्वर्णपरत्वेनसिद्धा २५ विंशा २० ष्म १६ हः कृत् १२ संख्यांगु
लकः निधेयः प्रतिष्ठापनीयः एतदुक्तंभवति विप्रेणसिद्धसंख्यांगुलकश्चतुर्विंशांगुलोनिधेयः क्षत्रियेणविंशांगुलः वैश्येन अष्टांगुलः षोडशांगुलः

नाकालेऽत्रनिधेयउक्ततरुजोग्र्यात्सिद्ध २५ विंशा २० ष्म १६ हः कृत् १२ संख्यांगुलकस्त्रिभागचतुरस्राष्टास्रका

नस्रकः शूद्रेणअहकृत्संख्यांगुलोद्वादशांगुलोनिधेयइत्यर्थः किंलक्षणः नाउक्ततरुजः शास्त्रोक्तवृक्षोद्भवः पुनः किंलक्षणः त्रिभागचतुरस्रा
ष्टास्रकानस्रकः त्रिभागेषुचतुरस्राष्टास्रकानस्रकानियस्मिन्सतथा एतदुक्तंभवति यथाप्रमाणंशंकुंत्रिधाविभज्य आद्यांशंचतुरस्रंद्वि ७१
तीयांशंअष्टास्रं तृतीयांशंअनस्रंवर्तुलंकुर्यादितिभावः तथाचोक्तंग्रंथांतरे स्याच्चतुर्विंशविंशाष्टद्वादशांगुलकैः क्रमात् विप्रादीनांशंकुमानं-
स्वर्णवस्त्राद्यलंकृतं खदिरार्जुनशालोत्थंपुगपत्रतरूद्भवं रक्तचंदनपालाशरक्तशालकिलालजं निंबकारंजकुटजंवैणवंबिल्ववृक्षजं शंकुंत्रिधावि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भज्याद्यंचतुरस्रंततःपरं अष्टास्रंवृत्तीद्यांशं अनस्रंमृत्युमव्रणं एवंलक्षणसंयुक्तंपरिकल्प्यश्वभेदिनइति अथरेखाकरणमाह कमिति अ
भिजेनस्ववर्णेनब्राह्मणादिकः कांदिसंस्पृष्ट्वासूत्रवद्रेखांरचयेत् सूत्रवदिति आग्नेय्यादिगृहप्रदक्षिणंकुर्यादित्यर्थः एतदुक्तंभवति ब्राह्मणः
कंशिरःस्पृष्ट्वा तर्जन्यावाकृत्वा आग्नेय्यादिप्रदक्षिणंसूत्रानुगतांरेखांकुर्यात् तथैवक्षत्रियोवक्षस्थलंस्पृष्ट्वारेखांकुर्यात् वैश्यः ऊरुयुगुलंस्पृष्ट्वारे
खांकुर्यात् शूद्रःपादयुगुलंस्पृष्ट्वारेखांकुर्यात् तथाचलल्लः कृत्वासूत्रनिपातंमध्यांगुल्याथवाप्रादेशिन्या अंगुष्ठेनवामपाणिनाकनकक्षांतरजतमुक्ता

कं वक्षस्थलमूरुपादयुगुलंसंस्पृश्यविप्रादिकोरेखांसूत्रवदग्रिजेनरचयेत्तद्वच्चभित्तेःशिलाः १६ भिःरेखांकुर्यादित्यादि तथा

चाहगुः विप्रःशीर्षंनृपोवक्षोवैश्यश्चोरूपरःपदे स्पृष्ट्वारेखांगृहारंभेकुर्यादग्नेःप्रदक्षिणमिति अग्नेरित्याग्नेय्याः तथाचकारिकायां अंगुष्ठेन
देशिन्यारेखांकुर्वीतसूत्रतः स्वर्णेनमणिनारूप्यमुक्तादधिफलाक्षतैः कुसुमैर्वानशस्त्रेणनलोहेननभस्मना काष्ठादिभिर्नापसव्यांनवक्रांदो
षदर्शनात् शस्त्रेणशस्त्रमृत्युःस्यादित्यादिसंपरिकीर्तितमिति तथाचबृहद्वास्तुपद्धतौ शस्त्रेणशस्त्रमृत्युर्वंधोलोहेनभस्मनाग्निभयं तस्कर
भयंतृणेनचलिखिताकाष्ठेनराजभयं वक्राचपादलिखितातातुभयदाक्लेशादायिरूपाच चर्मांगारास्थिकृतादंतेनचकर्तुरपकमाय वैरमपसव्यलि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

खिताप्रदक्षिणासपद्मेविनिर्देश्याइति अथशिलान्यासमाह भित्तेः शिलाअपिसूत्रवदाचरेयुः आग्नेयादिप्रदक्षिणंस्थापयेयुरित्यर्थः तथाचवरा
हः दक्षिणपूर्वेकोणेकृत्वापूजांशिलान्यसेत्प्रथमं शेषाःप्रदक्षिणेनस्तंभाश्चैवंप्रतिष्ठाप्याइति १६ अथभित्तिप्रसंगेनद्वारमाह दैर्घ्येगृहदैर्घ्येअं
काप्तेनवभिर्भाजितेसतिपूर्वादौदिशिक्रमेणसव्यतोनामभागात्रिषड्र्थपंचमलवेद्वाः द्वारंउक्तंमुनिभिरितिशेषः त्रयश्चषट्च अर्थाश्च पंच-
चत्रिषडर्थपंच एतेषांसंख्यापूरकात्रिषडर्थपंचमास्तेचतेलवाश्चतेषांसमाहारस्तस्मिन् एतदुक्तंभवति गृहदैर्घ्येनवभागंकृत्वापूर्वाभिमुखे

पूर्वादौत्रिषड्र्थपंचमलवेद्वाः सव्यतोंकोत्थृतेदैर्घ्येद्व्यंशासमुच्छ्रिताश्विलवकेसर्वासुदिक्षूदिता गृहेक्रियमाणेवामभागात्अंशद्वयं

त्यक्तातृतीयांशेद्वारंकर्तव्यं दक्षिणाभिमुखेगृहेतथैवांशपंचकंत्यक्ताषष्ठेंशेकार्यं पश्चिमाभिमुखेतथैवांशचतुष्कंत्यक्तापंचमांशेकार्यं उदङ्
मुखेपंचमांशेएवद्वारंकर्तव्यं सर्वासुदिक्षुअश्विलवकेचतुर्भागेद्वारुदिताकिंलक्षणाद्वाः द्व्यंशसमुच्छ्रिताद्विभागोच्चा तथाचवराहः दैर्घ्येनवां-
शाःपदमत्रसव्यात्द्वारंशकम्प्राकृन्निचतुर्थभागे चतुर्थषष्ठेदिशिदक्षिणस्यांपश्चाच्चतुःपंचमकेतथोदगिति तथाचच्यवनः मानाधिकोनाद्विभा ७२
गेद्वारेनीचस्कृतवक्षयइति अथनिष्पन्नासुभित्तिषुस्तंभप्रतिष्ठामाह स्तंभोग्नेर्दिशीति अग्नेर्दिशि आग्नेयांसुसमयेपूर्वोदितेस्तंभः स्थाप्यः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अत्राप्युक्तत्तरुजइत्यनुवर्तते किंलक्षणः स्तंभः पूजितः स्रक्चंदनार्चितः पुनः किंलक्षणः शिरःछत्रभाक् शिरसिछत्रं भजतेइतितथा छत्रंतुकाकादिप
क्ष्युपवेशनभयात्स्तंभोपरिक्रियते तथाचवराहः छत्रस्रग्वंधयुतः कृतधूपविलेपनःसमुत्थाप्यः स्तंभस्तथैवकार्योद्वारोछ्रायः प्रयत्नेनेति तथा

स्तंभोमेर्दिशिपूजितःस्रसमयेरथाप्यःशिरश्छत्रभाग्विस्ताराश्१छलवान्वितैःकृत४करैस्तत्यंगृहोच्चंविदुः१२

चोसलः स्तंभोपरियदोलूककाकगृध्रादिपक्षिणः व्यालादयश्चतिष्ठंतितदाकर्तुर्नशोभनं तस्मात्स्तंभोपरिछत्रंशाखांफलवतींवा धारयेदथवा
वस्त्रंबुधैरलादिनिक्षिपेतइति गुर्जरदेशेक्वचित् कालसर्पमवलोक्यतच्छून्यदिशिप्रथमंस्तंभप्रतिष्ठांकुर्वंतितदसत् यतस्तदवलोकनं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

विवाहेवेद्यांकोणेषुशृंगारार्थंस्तंभानारोपयंति तद्विषयं तदप्येकदेशीयं नबहुसंमतं कालसर्पस्तुयथा ईशानतःसर्पतिकालसर्पोविहायसृष्टिं
गणयेद्विदिक्षु पश्चाद्गतिस्तन्मुखमध्यपुच्छंत्रिकंत्रिकंवैवृषसंक्रमादेः अहेःफणायांमरणंवरस्यमध्येकुमार्याःस्वजनस्यपुच्छेविधेयमेकांकिलभून्यदेशे
विवाहवेद्यांनिखनेच्चकीलमितिवृषादित्रिषुराशिषुरवौआग्नेय्यांस्तंभारोपणंकार्यं सिंहादिषुईशान्यांवृश्चिकादित्रिषुवायव्यांघटादित्रिषुनैरृ-
त्यांकर्तव्यमिति तद्विवाहएव गृहेसिंहादवलोकनीयं वृषाद्वेद्यां तथाच वृषाद्वेद्यांगृहेसिंहान्मीनात्त्रीणिसुरालये मुखंमध्यंतथापुच्छंहित्वा
स्तंभंनियोजयेदिति अन्यच्च गृहस्तंभप्रतिष्ठापनंबहुभिर्ग्रंथकारैराग्नेय्यामेवाभिहितं तथाचब्रह्मशंभुः सूत्रभित्तिशिलान्यासंस्तंभस्यारो-
पणंतथा पूर्वदक्षिणयोर्मध्येकुर्यादित्याहकश्यपः तथाचशार्ङ्गधरः प्रासादेषुचहर्म्येषुगृहेष्वन्येषुसर्वदा आग्नेय्यांप्रथमंस्तंभंस्थापयेत्तद्वि-
धानतः तथाचवराहमिहराचार्याः दक्षिणपूर्वेकोणेकृत्वापूजांशिलांन्यसेत्प्रथमं शेषाःप्रदक्षिणेनस्तंभाश्चैवंप्रतिष्ठाप्याइति कात्यायनगृह्य-
कारिकायामप्युक्तं एकैकमन्चूर्यस्तंभंमंत्रैरेतैःशिलातले श्रियोवसानइत्येतैरिमामित्यादिभिर्गृही आग्नेय्यादिषुकोणेषुमंत्रैरेतैःशिलान्य-
सेदिति गृह्यहरिहरभाष्येशालाप्रकृतिषष्ट्यैवमेवोक्तमित्यलमतिप्रसंगेन उक्ततरुजाइत्युक्तत्वात्शास्त्रांतरात्काष्ठान्यवगंतव्यानितथाचवा-
स्तुशास्त्रेश्रीपर्णीरोहिणीशाकसर्जाश्चसरलाःशुभाःपतंगरोध्रशालाख्यास्तालार्जुनकशिंशपाः चंदनाशोकबदरीमधूकाश्वकदंबकः प्रशस्ता

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्च शमीनिंबबिल्ववर्जंगृहांतिके गृहेकाष्ठंसमंश्रेष्ठमलिंदेविषमंशुभमिति नारदः प्लक्षोदुंबरचूताख्यानिंबस्नुहिबिभीतकाः दग्धाः कंटकिनोवृक्षाव
टाश्वत्थकपित्थकाः अगस्तिशिग्रुतालाख्यास्तिंत्तिडीकाश्चनिंदिताः अन्येचगृहनिर्माणेयोजनीयाः सदाद्रुमाइति तथाचवराहः पितृवनमार्गसु
रालयवल्मीकोद्यानतापसाश्रमजाः चैत्यसरित्संगमभवाश्चघटतोयसिक्ताश्च कुंजानुजातवल्लीनिपीडितावज्रमारुतोपहताः स्वपतितहस्तिनि
पीडितशुष्काग्निप्लुष्टदुष्टमधुनिलयाः तरवोवर्जयितव्याः शुभदास्तु स्निग्धपत्रकुसुमफलाः सुरदारुचंदनसमामधुकरतरवः शुभाद्विजातीनां
क्षत्रस्यारिष्टाश्वत्थखदिरबिल्वावृद्धिकराः वैश्यानांजीवकखदिरकसिंदूकस्यंदनाश्चशुभफलदाः तिंदुककेसरसरलार्जुनोत्थशालाश्चशूद्राणां सर्वेषांवा
शस्ताः सर्ववृक्षाश्चनिंदितानोचेदिति व्यासोपि अन्यवेश्मस्थितंदारुनैवान्यस्मिन्प्रयोजयेत् नतत्रवसतेःकर्तावसेत्तत्रनजीवतीति समरांगणे
इष्टकालोष्टपाषाणमृत्तिकाजीर्णमायसं तृणंपर्णंबुधैःप्रोक्तंदारुनूनंगृहायवैइति शार्ङ्गधरेपि नूतनेनूतनंकाष्ठंजीर्णेजीर्णंप्रशस्यते जीर्णेचनूतनंश्रे
ष्ठंनोजीर्णंनूतनेशुभमिति वृक्षछेदनप्रार्थना ग्रंथांतरेउक्ता यानीहभूतानिवसंतितानिबलिंगृहीत्वाविधिवत्प्रयुक्तं अन्यत्रवासंपरिकल्पयंतुक्षमंतुता
न्यद्यनमोस्तुतेभ्यइति अथस्तंभप्रसंगेनगृहोच्चतामाह विस्तारेति विस्तारस्यगृहविस्तारस्यअष्टिलवः षोडशांशस्तेनअन्वितैर्युक्तैः कृतकरैश्चतुर्हस्तै
स्तुल्यंसमानंगृहोच्चंविदुर्मुनयइत्यध्याहारः तथाचरत्नकोशे विस्तारषोडशांशश्चतुर्हस्तोभवेद्गृहोच्छ्रायइति तथाचलल्लः नात्युच्छ्रितंनातिनीचंकुड्योत्सेधंयथा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्त्रीति १७ अथसुखम्यगृहात्कस्यगृहंकस्यांदिशिकर्तव्यमाह स्नानेति स्नानंप्रसिद्धं अग्निःप्र० स्वपिःशयनंवस्त्राणिप्रसिद्धानि भोजनंप्र० पशवोगवादयः द्रव्याणिसुवर्णादीनिअमराःदेवाःएषांओकांसिगृहाणितेषांस्थितिःस्थापनं पूर्वादौदिशिक्रमेणकार्यमित्यध्याहारः तथाचनारदः स्नानागारंदिशिप्रा च्यामाग्नेय्यामग्निमंदिरं याम्यायांशयनागारंनैर्ऋत्यांवस्त्रमंदिरं प्रतीच्यांभोजनागारंवायव्यांपशुमंदिरं भांडकोशंतूत्तरस्यांईशान्यांदेवमंदिरमि ति अथजलस्थानमाह ईशितुरीशानस्यदिशिजलंकार्यंनान्यत्र तथाचलल्लः प्राच्यादिदिक्स्थेसलिलेसुतहानिःशिखिभयंरिपुभयंचस्त्रीकलहंस्त्रीदो

स्नानाग्निस्वपिवस्त्रभोजनपशुद्रव्यामरौकःस्थितिंपूर्वादौजलमीशितुर्दिशिपरंवायोरपाङ्मूत्रकं अल्पेशक्तिभुवोर्यथारु
च्चिपरेगेहस्यदक्षेघरट्टांबूलूखलचुल्लिकापितृपदप्रक्षाल्यनान्यूचिरे १८ ष्यंनैःस्वंचिंतात्मजविदृद्धिरिति अथान्यद्प्याह परमिति पर

मनूक्तंपदार्थजातंवायोर्दिशिकार्यं अन्यानिमारुत्यामिति लल्लोक्तत्वात् अपाक्दक्षिणस्यांदिशिमूत्रकंकार्यं स्थलसंकोचेसतिएतद्यत्नोक्तं तद्गृहमध्ये बाह्यतश्चस्वस्वस्थानेतारतम्येनयोज्यं अथशक्तिभुवोःसंकोचेसतिकर्तव्यमाह अल्पेइति शक्तिभुवोरल्पेसतियथारुचिकार्यं गेहस्यदक्षेपरेआचार्याघरट्टादि कंऊचिरे घरट्टःपिष्टयंत्रंअंबुउदकंउलूखलादिकंप्रसिद्धं तथाचोक्तं ग्रंथांतरे उलूखलंपिष्टयंत्रमग्निस्थानजलाश्रयं वेश्मनोदक्षिणेपार्श्वेपितृणांपादशोचनमिति १८ ७६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथकेषुकेषुगृहेषुआयादिकंभाव्यंकेषुनभाव्यमित्याह द्वाविंशेभ्यः अधिकाः हस्तायस्मिनगृहेप्रमाणंतत् द्वात्रिंशाधिकहस्तं अब्धिवदनंचतुर्मुखं
तार्ण्यंतृणगृहं आलिंदादिकं आलिंदंपाटशालेतिलोकेप्रसिद्धं आदिशब्देननिर्व्यूहादिगृहभूषणंगृह्यते एषुआयादिकंनईरितंनोक्तं तथाचवैदेवज्ञव
ल्लभे अलिंदनिर्व्यूहविनिर्गमाद्याश्चतुर्दिशंयेगृहभूषणाय आयादिकंतेषुनचिंतनीयंयतोनतेवास्तुपरिग्रहेस्युरिति तथाचचिंतामणौ यत्रदे

द्वात्रिंशाधिकहस्तमब्धिवदनंतार्णंत्वलिंदादिकंनैवायादिकमीरितंतृणगृहंसर्वेषुमास्सूदितम् छन्नंवश्यकपाटमर्चितततमंवे
श्मोक्तरीत्याविशेदारंभोदितमास्कनारदमतान्माघोर्जशुक्रेषुतु १९ प्रारंभोदितपैः प्रवेशउदितोपूर्वः सपूर्वस्थिरैर्मंत्रैश्वाच्यु
तमूलदस्रसहितेरारंभभद्वात्मकः कृत्यंवेश्मभवंदिवैवविहितंरात्रौप्रवेशः क्वचित्सूर्यस्पर्शादिमपंचकमनुमितादृष्टप्रवेशोन
सत् २०

र्घ्यंगृहादीनांद्वात्रिंशद्धस्ततोधिकं नतत्रचिंतयेद्धीमान्गणनायव्ययादिकमिति तथाचराजमार्तंडे आयव्ययौमासशुद्धिंचिंतये
न्नतृणालयेइति तथाचवसिष्ठः एकादशैयवादूर्ध्वंयावद्द्वात्रिंशहस्तकं तावदायादिकंचिंत्यंतदूर्ध्वंनैवचिंतयेदिति अथतृणगृहेविशेषमाह तृ
णगृहंसर्वेषुमास्सुउदितं सर्वमासेषुकर्तव्यमित्यर्थः अथनिष्पन्नेगृहेप्रवेशमाह छन्नमिति आरंभोदितमासेषुशास्त्ररीत्यावेश्मगृहंविशेत् आरंभ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यउदिताः प्रोक्तास्तेचतेमासाश्चतेषुशास्त्ररीत्यासूत्राद्युक्तविधिनागृहंप्रविशेत्स्वामीत्यर्थः कथंभूतंवेश्मछन्नंकुड्यैराछादितं पुनःकिंलक्षणंवश्य
कपाटं वश्यंअधीनंकपाटंयस्यतत्तथाततूवश्यमिति छापित्तउतूघाटितेवातथैववस्थिरंभवति पुनःकिंलक्षणं अर्चिततमं तोरणमालाद्य
लंकृतं तथाचनारदः अकपाटमनाछन्नमदत्तबलिभोजनं गृहंनप्रविशेदेवविपदामाकरंहितदिति तथाचव्यवनः स्वयमुत्घाटितेरोगेपि
हितेचकुलक्षयः मानाधिकोनदिग्भागेद्वारेनीचेस्तवक्षयइति अथप्रवेशेमासविशेषमाह नरदमतात् माघोर्जशक्रेषुमासेषुगृहंप्रविशेत्
माघः प्रसिद्धः ऊर्जः कार्तिकः शक्रोज्येष्ठः एषुगृहंप्रविशेदित्यर्थः आरंभोदितमास्वित्यनेनतृणगृहस्यसर्वमासेषुविहितत्वात्प्रवेशोपिसर्व
मासेषुविहितः तथाचनारदः प्रवेशोमध्यमोज्ञेयः सौम्यकार्तिकमासयोः माघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठमासेषुशोभनइति तथाचज्योतिः
प्रकाशे गृहारंभोदितेर्मासैर्धिष्ण्येर्वारैर्विशेद्गृहमिति तथाचग्रंथांतरे विशेत्सौम्यायनेहर्म्यंतृणागारंतुसर्वदेति तथाचव्यवहारसारत
त्वे सौम्यायनेश्रावणमार्गपौषेजन्मर्क्षलग्नोपचयोदयांशे वामंगतेर्के गृहवास्तुपूजांकृत्वाविशेद्वेश्मभकूटशुद्धमिति १९ इदानीम
पूर्वादिप्रवेशानाह प्रारंभेति प्रारंभोदितभैः गृहप्रारंभोदितनक्षत्रैरपूर्वः प्रवेशः उदितः मुनींद्रैरित्यध्याहारः अत्रप्रारंभोदितभैरित्यु
पलक्षणं तेनप्रारंभोदितंतिथिमादिकंसर्वंग्राह्यं अपूर्वोनामनूतनगृहेप्रथमः प्रवेशउच्यते स्थिरैर्मैत्रैश्चनक्षत्रैः सपूर्वः प्रवेशउदितः सपू-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैनामयाचावसानेयः क्रियते अथअच्युतमूलदस्रसहितैशारंभभैद्धोत्मकः प्रवेशः उदितः द्धात्मकोनाम अग्न्यादिनानष्टगृहे पुनर्यः क्रियते
तथाचज्योतिःप्रकाशे अपूर्वःप्रवेशोगृहारंभधिष्ण्येर्विधेयः करोमध्यमोचेतिकेचित् सपूर्वोस्थिरैर्मिश्रभैरेवशस्तैरतोन्योशिवमूलाच्युतारंभ
धिष्ण्यैः वसिष्ठः अपूर्वसंज्ञंप्रथमंप्रवेशंयात्रावसानेन्त्वसपूर्वसंज्ञम् द्वंद्वाह्वयंचाग्निभयादिजातंगृहप्रवेशंत्रिविधंवदंति अथगृहकृत्यवि
शयेदिनरात्रिविशेषनिर्णयमाह कृत्यंवेश्मभवमिति वेश्मभवंगृहभवंयत्किंचित्कृत्यंतद्दिवैवविहितंनरात्रौ कचिद्दिवामुहूर्ताभावेसति
रात्रौप्रवेशोविहितः नान्यत् तथाचवसिष्ठः दिवाप्रवेशः शुभदः सपुत्रपौत्रादिहृद्ध्यैनिशि भास्करेंद्वोः बलेनमत्स्यध्वजवासरस्यरात्रिंवि
ना सूर्यतिथिश्चरात्रिमिति अथकलशवास्तुनक्षत्रशुद्धिमाह सूर्यर्क्षादिति सूर्यनक्षत्रादिमपंचकंनक्षत्रपंचकंतथासूर्यर्क्षादिमनुमि
ताश्चतुर्दशमितान्नक्षत्रादष्टनक्षत्राष्टकंप्रवेशेनसत् नशुभंस्यात् अन्यानिशुभानीत्यर्थात्सिद्धम् अत्रपूर्वोक्तानांनक्षत्राणांशुभाशुभ
त्वंज्ञातव्यम् २० अथप्रवेशेलग्नशुद्धिमाह लग्नेति उपचयस्थिरेलग्नेजन्मर्क्षजन्मलग्नाभ्यांउपचयावहस्थिरेलग्नेवेश्मप्रवेशःशु
भःस्यात् कैः रविमुखैः सूर्याद्यैः आरंभवत्संस्थितैः गृहारंभार्थमुक्तंतद्वत्संस्थितैरित्यर्थः कस्मिन्सतिसूर्येवामगतेसति पुनः कैः स्वदिग्वद
नभैः यदिङ्मुखंगृहंतद्दिङ्मुखैःप्रवेशोदितैर्नक्षत्रैरित्यर्थः अथवामसूर्यलक्षणमाह रंध्रइति रंध्रेषु ५.द्वि २ भवे ११ स्थः लग्नादिअष्टमपं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चमद्वितीयैकादशेभ्यः सकाशात् ८ आस्तगतः आपंचमगतः सूर्योदयास्यात्तदापूर्वाद्यानमालयं पूर्वादिमुखं गृहं प्रविशतां मनुष्याणां
असौसूर्यः क्रमाद्वामगः स्यात् एतदुक्तं भवति अष्टमासं चरन्वर्तमानोर्कः पूर्वामुखगृहं प्रविशतां वामो भवति पंचमासं चरन्गतो दक्षिणामु
खं गृहं प्रविशतां वामो भवतीत्यर्थः २१ इ०स्तोमुक्त०वास्तुप्रकरणं समाप्तम् अथयात्राप्रकरणं व्याख्यायते तत्रादौ कस्मिन्काले यात्रा कर्त

लग्ने चोपचयस्थिते रविमुखे भारं भवत्संस्थिते सूर्ये वामगते त्वदिग्वदनभे वेश्मप्रवेशः शुभः रंध्रेषु द्विभवेभ्य आस्ततगतः
सूर्यो यदास्यात्तदा पूर्वाद्यानन मालयं प्रविशतां स्याद्वामगोसौ क्रमात् २१ इतिवास्तुप्रकरणं समाप्तम् वारे चोपचयावह
स्यसद्दशास्विष्टं प्रयाणं जगुः कर्णात्स्यादितितोद्विकेषु मृगमैत्रार्केषु नो जन्मभे सार्पार्द्राग्नियमाजपादपितृषुत्वाष्ट्रत्रये चाप्यशुभं
रिक्ता ४ ९ १४ पर्व १५ ३० गुहा ६ ष्टमी ८ हरि १२ सितास्येषु न्नशक्रोन्मुखम् १ व्येत्याह सुदशासुशोभनादशांतर्दशाविदशोपदशासु

उपचयावहस्य ग्रहस्य वारे गोचराष्टकवर्गादौ शुभफलग्रहस्य वारे प्रयाणमिष्टं शुभं जगुराचार्याः केषु कर्णात्स्यादितिभाद्विकेषु कर्णः श्रवणः अंत्यरेव
ती अदितिभं पुनर्वसुः एषां द्विकः श्रवणधनिष्ठे रेवत्यश्विन्यौ पुनर्वसुपुष्यौ एषित्यर्थः पुनः केषु मृगमैत्रार्केषु मृगः प्रसिद्धः मैत्रमनुराधा अर्कोहस्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एषुनवनक्षत्रेषुप्रयाणंशुभमित्यर्थः तत्रविशेषमाह नाजन्मभइति जन्मभेजन्मनक्षत्रेश्रवणाद्यन्यतमेपियानंशुभंनोजगुः अथयेषुअशुभंतान्याह सार्पेति सार्पमाश्लेषा आर्द्राप्रसिद्धा अग्निःकृत्तिकायमोभरणी अजैकपात्पूर्वाभाद्रपदा पितरोमघात्वाष्ट्रंचित्रात्र्येचित्रात्र्येच एषुनवनक्षत्रेषुयानमशुभंज

प्राक्चंद्रासितपक्षभंवसुपरान्र्ध्यासंचपेज्यानपाकृपश्चात्कार्कसितानुदक्कुजबुधार्यमणस्पजेशूलकान् त्रिंशाष्टौनवभूम यौग्निगिरिशाविश्वेषवोर्काब्धयः षट्शक्रास्तिथिपर्वतादशदृशोयेतांस्तिथीनीशातः २ ऐंद्र्याद्यग्निभसप्तसप्तभगणेवा य्वग्निकाद्यास्थितोनोल्लंघ्यः परिघः स्त्वपाक्वरुणभैः प्राच्येरुदङ्नव्रजेत् सर्वाशास्करवीज्यमित्रतुरगेयायाद्यावश्य केहित्वाशूलमनिष्टभेयदिनिजाशेष्टांगलब्धिर्व्रजेत् ३ मित्रारव्यैर्ध्रुवभैर्दिनादिमलवेतोस्पेर्हितीयेंतिमेक्षिप्रेनेंक्र मशोमृदुभचरभैराद्येत्रिभागेप्रियात् कृत्स्नेंज्यमृगेष्वयंननियमोविश्वांत्यपादश्रवस्तिथ्यंशस्त्वभिजिद्रभेस फलदोयामीविनापिक्षणः ४ गुःअन्यानिनवनक्षत्राणिमध्यमानीत्यर्थतःसिद्धं अथयात्रातिथिषुअशुभंतदाह रिक्तेति चतुर्थीनवमी चतुर्दश्यः पर्वणीपूर्णिमामावास्येगुरुः षष्ठी अष्टमीप्रसिद्धा हरिर्द्वादशीसितास्यंशुक्लप्रतिपत् तेषुप्रयाणंयानमशुभंजगुःअर्थादन्यास्तिथिषु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

शक्रं अन्यदुष्टमाह ज्ञेति ज्ञोबुधः शुक्रः प्रसिद्धः तयोरुन्मुखंसंमुखयानंउक्तेष्वपितिथिनक्षत्रादिषुयानं अशुभंज गुः बुधशुक्रसंमुखंगमनंनकर्तव्य
मित्यर्थः १ अथशूलमाह प्रागिति प्राक्पूर्वस्यांदिशिचंद्रासितशक्रभंत्यजेत् चंद्रः सोमवारः असितः शनिवारः शक्रभंज्येष्ठा एतत्त्रयंपूर्वदिशित्यजेदित्य
र्थः अपाक्दक्षिणस्यांवसुपरार्धात् धनिष्ठोत्तरार्धात् पंचनक्षत्राणिईज्यो बृहस्पतिवारः एतानदक्षिणस्यांत्यजेत् पश्चात्पश्चिमायांदिशिकार्कोसितान्त्य
जेत् कः रोहिणी अर्कोरविः सितः शुक्रः एतान्पश्चिमायांत्यजेदित्यर्थः उदक्उत्तरस्यांदिशिकुजबुधार्यम्णास्त्यजेत् कुजोमंगलवारः बुधः प्रसिद्धः अर्यमा
नामोत्तराफल्गुनी एतान्शूलकानउत्तरस्यांत्यजेत् शूलदर्पस्यप्रत्येकंसंबंधः अथयोगिनीमाह त्रिशाष्टाविति एतान्प्रत्येकपदगतान्तिथीन् ईशतः ईशा
न्याः सकाशात् प्रदक्षिणक्रमेणजस्युः एतान्तिथींस्त्यजेत् एतेके त्रिशा ३० ष्टौ ८ ईशान्यांनव ९ भूमयः १ प्राच्यांअग्नि ३ गिरिशाः ११ आग्नेय्यां विश्वे १३ पत्रः
५ दक्षिणस्यां अर्काब्धयः १२ ४ नैर्ऋत्यांषट् ६ शक्रा १४ पश्चिमायांतिथि १५ पर्वता ७ वायव्यां दिशा १० दृशा २ उत्तरस्यां अत्रांकन्यासएवव्याख्यानम् २ अ
थान्यनिंद्यमाह ऐंद्रेति ऐन्द्र्यादिषुदिक्षुअग्निधात् कृत्तिकायाः सकाशात् सप्तसप्तभगणाभवेत् एतदुक्तंभवति सप्तशलाकाचक्रं निष्पाद्य
पूर्वंगतास्ससप्तरेखासु ईशानतः कृत्तिकादीनिसप्तनक्षत्राणिन्यसेत् तत्पुरस्तानिसप्त दक्षिणगतरेखासुन्यसेत् एवंपश्चिमोत्तररेखासुक्रमे
णन्यसेत् ततोवायव्याग्नेयदिग्गतांरेखांकुर्यात् अस्यारेखायाः परिघइतिसंज्ञा एवंनिष्पादितेचक्रेप्रयोजनमाह वाय्वग्निकाष्ठास्थितइति वायुः ७७

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रसिद्धः अग्निः प्रसिद्धः अनयोः काष्ठे दिशौ वायव्याग्नेय्यौ तत्र स्थितः परिघो नोल्लंघ्यः अथान्यत्प्रयोजनमाह अपागिति अपाग्दक्षिणस्यां वरुण
भैः प्रतीच्यैर्नक्षत्रैः न व्रजेत् प्राच्यैर्नक्षत्रैः उदक् उत्तरस्यां दिशि न व्रजेत् न गच्छेत् तत्तद्दिक्स्थापितनक्षत्रैस्तत्तद्दिग्गमनं सिद्धमेव सर्वासु सर्वदिक्षु रवी-
ज्यमित्रतुरंगैर्यायात् रविर्हस्तः ईज्यः पुष्यः मित्रमनुराधा तुरगोश्विनी एभिर्नक्षत्रैः सर्वासु दिक्षु गमनं शुभमित्यर्थः अथावश्यके कृत्ये अस्या
पवादमाह अथावश्यकेति आवश्यके कृत्ये सति निंद्यैः अनिष्टैः यद्दिक्स्थानि निंद्यानि तैः पूर्वोक्तैर्नक्षत्रैस्तस्यां दिशि तदा व्रजेत् तदा
कदा यदा निजाशेष्टांगलब्धि र्भवेत् निजाशायां निजगमनदिशायां इष्टांगलब्धिः इष्टलग्नलाभः स्यात् इष्टलग्नं वक्ष्यमाणलक्षणः तद्यथोक्तं
गुणसंपन्नं यदा स्यात्तदा गच्छेदित्यर्थः नो चेन्नेत्यर्थात्सिद्धं किंकृत्वा शूलं भंक्त्वा पूर्वोक्तं शूलनक्षत्रं त्यक्त्वा शूलनक्षत्रे सति निजाशेष्टांगलब्धावपि न गच्छेदित्यर्थः ३ अथान्यदाह मिश्राख्यैरिति दिनादिमध्यांत्यत्रिधा विभक्तस्य दिनस्याद्यंशे मिश्राख्यैः साधारणैर्नक्षत्रैः ध्रुवभैश्च न इयात् न
गच्छेत् द्वितीयभागे तीक्ष्णैः अंतिमे तृतीयभागे क्षिप्रैर्नक्षत्रैर्नैयात् अथ रात्रित्रिभागेषु क्रमशो मृदूग्रचरभैर्नैयात् रात्रेः प्रथमे भागे मृदुभिः
द्वितीये भागे उग्रैः तृतीये भागे चरभैर्नयात् अथ विशेषमाह श्रुतीति श्रुत्यर्केज्यमृगेषु अयं नियमो न श्रुतिः श्रवणः अर्को हस्तः ईज्यः पुष्यः मृ
गः प्रसिद्धः एभिर्नक्षत्रैः सर्वभागेषु गंतव्यमिति भावः अथाभिजिल्लक्षणं तत्फलं चाह वैश्वेति वैश्वमुत्तराषाढा तस्यांत्यपादश्चतुर्थचरणः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रवणस्य आद्यास्तिथ्यंशाः प्रथमःपंचदशांशाः एतत्प्रमाणो अभिजित्स्यात् सोभिजिद्याम्यीदक्षिणांदिशंविनासर्वादिक्षफलदःक्षणोमुहूर्तोपि अ
भिजित्याम्यींविनाफलदः यातृणामभीष्टफलदोभवतीत्यर्थः ४ अथान्यदाह एकार्केंदूयनानुकूलमिति अर्कश्चइंदुश्चतयोरयनं अर्केंदूयनं एकं
चतत् अर्केंदूयनंचतत्तया तस्यानुकूलंगतंगमनं अनिशं अहर्निशंहितंस्यात् भेदेसतिदिवारात्र्योः क्रमेणशस्तंस्यात् अयमर्थःसूर्योदिनस्वा-
मी चंद्रोरात्रिस्वामी द्वौचेदुत्तरायणेस्यातांतदाहर्निशमुदग्गमनंशस्तं द्वौचेद्दक्षिणायनेभवतस्तदा अहर्निशंदक्षिणगमनंशस्तं रात्रौचंद्रायनदि

एकार्केंदूनानुकूलमनिशंभेदेदिवारात्र्योर्भौमेप्राक्शनिचंद्रयोर्गतमपाकपश्चात्गुर्वोर्हितं भृग्वर्कान्न्युदगर्कमाद्युभमगेस्त
ध्रुंदिसप्ताडलक्ष्यंगाभ्यांविडलोनयोर्नगमनंश्रीदेवलोत्तस्याहितम् ५

शांप्रतिगमनंशस्तंस्यात् अर्थात् अन्ययानंशस्तंस्यात् अत्र
प्राचीउत्तरसंबंधिनीज्ञेया तस्माद्यदाउदग्गमनंशस्तंतदाप्राग्गमनमपिशस्तंभवति प्रतीचीदक्षिणसंबंधिनीज्ञेया तेनयदादक्षिणदिग्गमनंशस्तंतदा
प्रतीचीगमनमपिशस्तंस्यात् तथाचरत्नकोशे दिनकरकरभ्रतमापक रादावुत्तरांचपूर्वांच यायाच्चकरदेदोयाम्यासास्यंप्रतीचींच अथान्यदाह भौ
मेइति भौमेप्राक्पूर्वदिशिगतंगमनंहितंस्यात् शनिचंद्रयोरपाक्दक्षिणस्यांज्ञगुर्वोः बुधगुर्वोः पश्चात्पश्चिमायां भृग्वार्कान्नियाम्न्यरविदिने उदकउत्तर ७८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ स्यांगतंहितंस्यात् अथाडलंविडलंचाह अर्कभादिति सूर्यनक्षत्राद्युमंदिननक्षत्रं अंगैःसप्तभिस्तर्कशेषितंसत् द्विसप्तदोवासप्तवायदाभवेतितदाडलःस्यात् रसंगाभ्यांत्रिषट्संख्याकाभ्यांविडलःस्यात् अनयोडलविडलयोः गमनंश्रीदेवलोक्त्यादेवर्षिवचनेनहितंस्यात् ५ अथवारशूलदोहदमाह स्मगभं इनात्सूर्यवारात्सकाशात् आज्यादीनिप्राश्यभाशयित्वाशूलेवारशूले यानंप्रयाणं अनर्थकृन्नोभवति अथदिग्दोहदमाह आज्यमिति घृतादिकंप्राश्य ऐंद्र्यादिषुपूर्वादिषुहस्त्यादिभिर्यानंस्फयानंभवति हस्तीप्रसिद्धःअनःशकटःहयोअश्वःनरःशिबिकावाहकःएतदुक्तंभवति

आज्यंदुग्धगुडौतिलान्दधियवान्माषानिनाद्याश्यनोशूलेयानमनिष्टमिंद्रककुभोआज्यंतिलान्नंतिमीन् दुग्धंप्राश्यचहस्त्यनोहयनरैर्यानंस्फयानंतयोध्यानाद्वाभवतिध्रुवेथहरिजंतिथ्यादिलक्षाधिकम् ६ घृतंप्राश्यहस्तिनाप्राग्गमनात्सिद्धिःतिलान्नं

तिलोदनंप्राश्यरथेनदक्षिणगमनात्सिद्धिः मत्स्यान्प्राश्य अश्वेनपश्चिमगमनात्सिद्धिः दुग्धंप्राश्यनरैरुदग्गमनात्सिद्धिः स्यादित्यर्थःअसतिसंभवेअभक्षेचेनिर्णयमाह तयोर्भक्षवाहनयोर्ध्यानाद्वायानंस्फयानंभवति अथलग्नशुद्धिंसहेतुकामाह ध्रुवेथहरिजमिति अथहरिजंलग्नं ध्रुवेवच्चिकर्यंभूतं तिथ्यादिलक्षाधिकं तिथ्यादिभ्योलक्षाधिकंबलिष्ठमित्यर्थः ६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·मा स्वर्क्षस्वर्क्षोनर्द्धिघटादिकंयात्रालग्नगतंत्यजेत् स्वर्क्षस्वराशिः अनर्धिः स्वराशेः अनुपचयभवनंघटः कुंभः अस्तभंअस्तगतग्रहस्यराशिः अ १.
७९ नृजुग्रहंवक्रग्रहस्यराशिः एतान्रिपोर्भात् वैरिराशेः षष्ठं अनुपृष्ठोदयं तथाचवृहज्जातके गोजाश्विकर्किमिथुनाःसमृगानिशाख्याःपृष्ठोद
यादिमिथुनाः कथितास्तएवइति वृषमेषधनकर्कनकराः पृष्ठोदयाः स्वर्क्षांगेशारिपुं ऋक्षंच अंशंचऋक्षांगंतस्येशः स्वामी तस्यारि

स्वर्क्षोनर्धिघटास्तभानृजुग्रहान्यष्ठोरिपोर्भादनृ स्वर्क्षांगेशारिपुंरवलंजनिबलत्यक्तंतथासांप्रतम्
यात्रालग्नगतंत्यजेदथदिशामीशोर्कशक्रौकुजोराहूमंदशशांकसौम्यगुरवः केंद्रे दिगीशेव्रजेत् ७

पुःतं खलुःप्रसिद्धः ननिवलत्यक्तंजन्मनिबलहीनंग्रहं तथासांप्रतंप्रस्तुतंबलत्यक्तं इत्युक्तंसर्वयात्रालग्नगतंत्यजेत् अथदिक्पतीनाह
दिशामिति दिशांपूर्वादीनांईशाः स्वामिनः अर्कशक्रादयः पाठक्रमात्स्युः केंद्रेदिगीशे १ ४ ७ १० सतिव्रजेत्गच्छेत् यस्मिन्केंद्रेला ७९
लादगतंभवतितत्केंद्रंवर्जयित्वा अन्यकेंद्रेदिगीशेसतिव्रजेत् इदमग्रिमश्लोकेवक्ष्यति ७ ५ ५ ५ ५ ५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथदिक्पतोललाटगत्वंतद्दिग्गमननिषेधंललाटलक्षणंचाह   दिक्पेललाटगेसतिनप्रवसेत् प्रवासंनकुर्यात् तनेलग्नेवर्तमानइनः सूर्यः
प्राक्प्राच्यांदिशिमालगः ललाटस्थितःस्यात् मदनेसप्तमेवर्तमानोर्कजः शनिः पश्चिमस्यांललाटस्थितः स्यात् अंबुगबुधश्चतुर्थगतोबुधः-

दिक्पेनप्रवसेल्ललाटगइनः प्राच्यांतनौप्मालगः स्यात्पश्चान्मदने ७ र्कजोंबुग ४ बुधः सौम्यारवगोपाक्कुजः ऐश्यां
हि २ त्रिगतोगुरुर्ज्वलनदिश्याय ११ व्यय १२ स्थोभृगुर्वायोषट् ६ सुत ५ गोविधुर्निर्ऋतिदिश्यष्टांकसंस्थंतमः ८

सौम्यामुत्तरस्यांललाटस्थितःस्यात् खंदशमंतद्गतः कुजोभौमः अपाक्दक्षिणस्यांललाटस्थितःस्यात् हित्रिगतोगुरुः ऐश्यांईशान्यां
ललाटस्थितःस्यात् आयव्ययस्थः भृगुः कविः ज्वलनदिशिआग्नेय्यांललाटगःस्यात् षट्सुतगोविधुश्चंद्रः वायांवायव्यांललाटस्थि
तःस्यात् अष्टांकसंस्थंतमः अष्टमनवमस्थानस्थोराहुः निर्ऋतिर्दिशिललाटसंस्थःस्यादिति ८   ध   ध   ध   ध

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वक्रीति वक्रीग्रहः केंद्रगतः सन् यातुर्गमनकर्तुर्नाशकरः स्यात् तदीयदिवसोऽपिवक्रग्रहस्यदिवसोपियातुर्नाशकरः स्यात् लग्नेस्यवर्गो पिनाशकरः स्यात् जन्मर्क्षलग्नेड्रिपुः शत्रुभोपितनुगोयातुर्नाशकरः स्यात् जन्मराशिजन्मलग्ने तयोः ईशौतयोः रिपुः अथसूर्यादी

वक्रीकेंद्रगतस्तदीयदिवसोलग्नस्यवर्गोभवेद्यातुर्नाशकरः शत्रुभोपितनुगोजन्मर्क्षलग्नेड्रिपुः
द्वीशाग्न्यंबुजभाग्यभानिगुरुभंपौष्णांतकेसार्पभं जन्मर्क्षाणिरवेरुपप्लवगतः खेटस्तनोर्हानिकृत् ९

नांजन्मनक्षत्राण्याह द्वीशेति रवेः अर्कतः ग्रहाणांद्वीशादीनि जन्मर्क्षाणिजन्मनक्षत्राणिस्युः द्वीशंविशाखावासूर्यस्य अग्निः कृत्तिकाचंद्रस्य अंबु पूर्वाषाढाभौमस्य अजः श्रवणोबुधस्य भाग्यभंपूर्वाफाल्गुनीगुरोः गुरुः पुष्यः शुक्रस्य पौष्णंरेवतीशनेः याम्यंभरणीराहोः सार्पंसाश्लेषाके तोः उपप्लवगतइति उपप्लवगतोनाम यद्भं यस्यग्रहस्य भंजन्मनक्षत्रंहतंत्रिविधोसातहतंस्यादसौग्रहोलग्नेस्थिहानिकृत्स्यात् ९ ७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वेशिरिति सूर्याद्द्वितीयोराशिर्वेशिः ससौम्ययुतः सन् अंगगोलग्नगोऽतिशोभनः स्यात् जनुषिजन्मकालेसद्भिर्ग्रहैर्युतायेराशयस्तनुगता अतिशो
भनाः स्युः जन्माङ्कोपचयस्थिताः जन्माङ्कोजन्मचंद्रः तस्मादुपचयानित्रिषडेकादशदशमानि तेषुस्थिताग्रहास्तेतनुगता अतिशोभनाः तनोरपिज

वेशिः सौम्ययुतस्तनौजनुषियेसद्भिर्युताराशयोजन्माङ्कोपचयस्थिता अपितनोः स्वर्क्षोच्चमित्रर्क्षगाः
पापा अप्यतिशोभनास्तनुगताजन्मेश्वरौकेंद्रगौस्वारात्यन्हितनौशुभोनफलदोमित्रान्हिपापोर्थदः १०

न्मलग्नादप्युपचयस्थलग्नगताअतिशोभनाः स्युः स्वर्क्षस्वोच्चमित्रर्क्षगाः जन्मनियेस्वर्क्षगाः उच्चगाः मित्रर्क्षगास्तेपापा अपितनुगताअपिशोभनाः स्यु
जन्मेश्वरौजन्मराशिजन्मलग्नस्वामिनौकेंद्रगौअतिशोभनौस्यातां स्वारात्यन्हिस्वरस्यवैरिवारेशुभः शुभग्रहः तनौलग्नेवर्तमानोनफलदोभवति
मित्रान्हिपापःतनौवर्तमानोर्थदः स्यात् तथाच्यवनः रक्षकावर्धकाश्चैवयेस्युर्जन्मनिनायकाः तान्पापानपिनिःशंकोयात्रालग्नेनियोजयेदित्यादि
१०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ कालस्येष्टनिष्टांश्च श्लोकेनैकेनाह ॥ व्यायार्थेन्यगताः खलाः व्या ३ या ११ रिष्यः ६ अन्यानि १ २ ४ ५ ७ ८ ९ १० १२ तत्रगताः खलाः पापग्र- टी.
हाः खंदुराहइनजः शनिः व्यायार्थेन्यगताः खलाइत्यनेनैव सिद्धेपि विशेषदुष्टफलज्ञापनार्थं खइनजइत्युक्तम् अंत्या १२ द्य १ षष्ठ ६ १८ गोब्ज-

व्यायार्थेन्यगताः खलाः खइनजो ज्ञोंत्याद्यषष्ठाष्टगो भूयः सोपचितोस्तखं बुस्मृतगः शुक्रोस्तईज्योमृतौ
नष्टज्ञोव्ययगो ग्रहान्वितशशी यातुर्महाविघ्नदा अन्यस्थानगता जयार्थस्मरखदास्साज्यं पुरोक्तं न चेत् ॥

श्चंद्रः भूयः पुनः सचंद्रः अपचितः क्षीणचंद्रः कृष्णपक्षचंद्रः अस्तं ७ खं १० बु ४ स्मृत ५ गः अस्ते ७ शुक्रः ईज्योगुरुर्मृतौ ८ नष्टज्ञोस्तमितबुधो
व्यय १२ गतः ग्रहान्वितः शशी येनकेनापि ग्रहेण ग्रहाभ्यां ग्रहैर्वा युक्तश्चंद्रमाः एते प्रत्येकं यातुर्महाविघ्नदाः स्युः नानाप्रकारेण मरणभंगादी ८१
नददती त्यर्थः अन्यस्थानगताः उक्तेभ्योन्यस्थानगताः संतस्तदा जयार्थस्मरखदाः स्युः तदा कदाचेद्यदि पुरोक्तं त्साज्यं न स्यात् ॥ ७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथप्रतिशुक्रस्योक्तापवादमाह स्वग्रामेति स्वग्रामःप्रसिद्धः एकपुरंप्रसिद्धं आत्मसद्म आत्मगृहं चतुर्मुखेचतुर्वक्त्रे चतुःशालकंप्रसिद्धं उद्वाहाः विवाहाःब्राह्म्यादयःविवाहाःतेषु वधूप्रवेशःनववधूप्रवेशःनृपभीराजभयं दुर्भिक्षपीडाप्रसिद्धातास्तु तीर्थस्वामिनिदेशयोःतीर्थेतीर्थगमनं स्वामिनिदेशःस्वाम्याज्ञातयोः भृगुवसिष्ठात्र्यंगिरःकाश्यपेभृग्वादिगोत्रसमूहे भारद्वाजवात्स्ययोर्गोत्रयोः एषूक्तेषुसितज्ञोन्मुखं शुक्रबुधसंमुखंयानंगमनंहितंस्यात् अत्रवधूप्रवेशेप्रतिशुक्रदोषेनोक्तः तत्तुभर्त्रासहगमनविषयं भर्त्राविनागमनेदोषोदृश्यते नवोढायास्तुवंध्यात्वमिति तथा

स्वग्रामैकपुरात्मसद्मसुचतुर्वक्त्रेचतुःशालकेतूद्वाहेषुवधूप्रवेशनृपभीदुर्भिक्षपीडासुच तीर्थस्वामिनिदेशयोर्भृगुवसिष्ठात्र्यंगिरःकाश्यपेभारद्वाजवात्स्ययोर्हितकरंयानंसितज्ञोन्मुखम् १२

चभीमपराक्रमे स्वामिनानीयमानायांप्रतिशुक्रोनविद्यतइति तथाचमतांतरे नवोढायास्तुवंध्यात्वंयदुक्तंसंमुखेभृगौ तदत्रविबुधैर्ज्ञेयंकेवलंतुद्विरागमेइति तथाचल्लः स्वभवनपुरप्रवेशेदेशानांविग्रहेतथोद्वाहे नववध्वागृहगमनेप्रतिशुक्रविचारणानास्तीति तथाचमत्स्यपुराणेचतुःशालंचतुर्द्वारंमिलिंदेःसर्वतोयुतं नाम्नातत्सर्वतोभद्रंनतत्रप्रतिशुक्रतेति तथाचवसिष्ठः काश्यपेषुवसिष्ठेषुभृग्वत्र्यंगिरसेषुच भारद्वाजेषुवात्स्येषुप्रतिशुक्रोनविद्यतइति १२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथान्यंचापवादमाह चंद्रेति चंद्रेपूषभमेषगेसतिसितःशुक्रःअंधःस्यात् तदासंमुखंयानंसत्प्रशस्तंस्यात् तथाचगर्गः पौष्णादिवन्हिभार्धंचंद्रो यावत्तिष्ठतिचंद्रमाः तावदंधोभवेच्छुक्रःप्रवेशेनिर्गमेशुभइति अथआवश्यकेप्रवृत्तिमाह परपूर्वयोरिति परपूर्वयोःपश्चिमपूर्वयोःसित विपर्यासात्शुक्रविपर्यासात् आवश्यकेकृत्येसतियानंसत्स्यात् एतदुक्तंभवति शुक्रेपूर्वकपालेगतेसतिपश्चिमांगच्छेत् पश्चिमकपालं गतेसतिपूर्वांगच्छेत् तथाचज्योतिःप्रकाशे अत्युत्कटेषुयावत्साक्कपालस्थोभृगुर्भवेत् तावत्साशिदिशंगच्छेत्प्राचींमत्यकस्थितस्त्रयेति अथप्रया

चंद्रेपूषभमेषगेसतिसितोंधःस्यात्तदासंमुखंयानंसत्परपूर्वयोःसितविपर्यासात्तदावश्यके

णविधिमाह राजेति राजात्रिदिवसैरेकाब्धिषट्क्रोशकान्व्रजेत् एतदुक्तंभवति प्रथमदिनेक्रोशंगच्छेत् द्वितीयदिनेचतुःक्रोशान् तृतीयेषट्क्रोशान् अर्थात्परतोयथेच्छंगच्छेत् कथंभूतःराजातर्पितवन्हिभूसुरसुहृत् वन्हिरग्निः भूसुराःब्राह्मणाः सुहृदोबांधवाःतैतर्पिताःवन्हिभूसुरसुहृदो येनसतथा अत्रायंभावःसमिच्चरुतिलादिनावन्हिंतर्पयित्वादक्षिणान्नादिभिर्भूसुरांस्तर्पयित्वा वस्त्रालंकरणादिभिःसुहृदःकलत्रादींस्तर्पयित्वाव्रजेदिति किंकुर्वन्स्नेहानुवृत्तिंत्यजन्सन् स्नेहेनअनुवृत्तिःपुनःगृहागमनं अयंभावः यात्रार्थंबहिर्गत्वापुत्रादिस्नेहवशात्तदवलोकनार्थंगृहं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नागच्छेदिति कथंभूतः राजा तृप्तः बुभुक्षितो न गच्छेदिति भावः पुनः किंलक्षणः कार्यमनाः कार्यायउत्कंठितांतःकरणः तथाच रत्नावल्यां स्वनिकेतात्सुरभव नात्प्रधानाद्वाश्रमाद्गुरुगृहाद्वापि यायात्कृताग्निकार्यः शास्यहविष्यं द्विजानुमतमिति तथाच बृहस्पतिः दैवज्ञं पूजयित्वा तु विदुषः पूज्यशक्तितः प्र दक्षिणमिमान् कृत्वा तिष्ठं ध्यायेदुमापतिमिति तथाच ज्योतिःप्रकाशे संतोष्य स्वांगनां विप्रान् जह्यात्प्रतिरथादिकं शुचिः शुक्लांबरोष्णीषोनत्वेष्टं स्मृत्म नाव्रजेदिति तथाच कश्यपः यात्रासमयेष्टन्द्वानुपरागे ग्रहस्य वैषम्ये गोभूहिरण्यवस्त्रैः संपूज्य श्रद्धयाच दैवज्ञमिति बृहद्यात्रायां स्नातोऽनुलो-

राजा तर्पितवन्हिभूसुरसुतस्नेहानुवृत्तिं त्यजन् तृप्तः कार्यमना व्रजेत्त्रिदिवसे रेका ब्धिषट्क्रोशकान् १२ ॥

नुलिप्तः स्रक्सर्वालंकारभूषितः शुक्लांबरधरः श्रीमान ध्वगः सुरवमेधतइति भूपालवल्लभे ब्राह्मणान्नावमन्येतकोपयेन्न निजांगनां यात्रां कृत्वा गृ हं नैव सिद्धिकामो विशेद्गृहमिति लल्लः यात्रायां प्रस्थितो यश्च ब्राह्मणानवमन्यते तदंतं जीवितं तस्य नासौ प्रतिनिवर्ततइति बृहद्यात्रायां यस्तु संप्रस्थितो यात्रां स्वभार्यां नाभिनंदति भार्यावानाभिनंदेत नास्य प्रतिनिवर्तनमिति तथाच रत्नावल्यां क्रोशं वायदि वाप्यर्धं प्रथमे हनि यास्यते द्वि तीये योजनं गत्वा निवसेत महीपतिः तृतीये योजनं सार्द्धं वसेदाक्रम्य दूरतः ततः परं यथेष्टं तु यायान्मार्गं महीश्वरइति १३ ७ ७ ७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथयात्रुकस्यनियमानाह क्षौ ध॰ प्रसिद्धः क्षौरंप्र॰ रतिर्मैथुनं श्रमः क्लेशः आमिषंमांसं गुडःप्रसिद्धः घृतंघृतवरणं अश्रुअश्रुमोचनंदुग्धंप्रसिद्धं
आसवोमद्यं क्षारंक्षारधान्यंमाषादि अभ्यंगस्तैलाभ्यंगः भयशंकारिपुभयमित्यर्थः असितांबराणि अशुभ्रवस्त्राणि रक्तकृष्णादीनि वमिर्वमनं
तैलंप्र॰ कटुमरीचादि इत्येतद्गमेगमनंउक्तेत् त्यजेत् अथउक्तेषुकिंकिंकतिदिनंत्यजेदित्याह क्षीरेति क्षीरक्षौररतीःक्रमात्त्रि ३ शर ५ सप्ताहं ७
त्यजेत् क्षीरंदुग्धंत्र्यहं ३ क्षौरंशराहंपंचाहं ५ रतिंसप्ताहंत्यजेदित्यर्थः परंउर्वरितंतद्दिनेप्रयाणदिनेत्यजेत् रोगंव्याधिंयावद्वाधंत्यजेत् रूप्यातंबंबीज-

क्षौधक्षौररतिश्रमामिषगुडघृताश्रुदुग्धास्रवक्षाराभ्यंगभयासितांबरवमिस्तैलंकटूञ्झेद्गमे

दानपर्यंतंत्यजेत् सितान्य
तिलकंश्वेतव्यतिरिक्तंतिलकंपीतकौंकुमादिकंतद्दिनेत्यजेत् प्रस्थानकेपिइत्येतत्त्यजेत् प्रस्थानकंनाममुहूर्तसमयेकिंचिदभीष्टवस्तुचालनं
तदुक्तंरत्नमालायां छत्रायुधाद्यंमनसस्त्वभीष्टंप्रचालयेद्दैजयिकंजयार्थीति एतत्तुकार्यवशात्क्रियते प्रस्थानेसंपूर्णफलंनास्ति तथाचरत्नको
शेकार्यवशात्स्वयमगमेभूभर्तुः केचिदाचार्याः छत्रायुधाद्यभीष्टंवैजयिकंनिर्गमेकुर्युरिति तथाचगर्गः स्वशरीरेणयःकश्चिन्निर्गच्छछुद्धयान्वितः
तस्ययात्राफलंसर्वंसंपूर्णंपथिसिध्यतीतितच्चालनावधिर्ग्रंथांतरात् गृहाद्गृहांतरंगर्गआहसीमांतरंभृगुः शरक्षेपाद्भरद्वाजोवसिष्ठोनगराद्वहिरिति

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंप्रस्थाने कृतेपिस्वयमन्यस्मिन्शुभदिनेगच्छेत् तथाचज्योतिःप्रकाशे प्रस्थानेपिकृतेनेयान्महादोषान्वितेदिने गर्गयोगंविनाकालवृष्ट्यादौचाकुलेत
थेति रत्नमालायाम् वसेन्नचैकत्रदशक्षितीशोदिनानिनोसप्तचमंडलीकः यःप्राकृतःसोपिचपंचरात्रंभद्रेणयात्रापरतःप्रयोज्येति एवंविधेप्रस्था
नेपिक्रोधक्षौररत्यादीन्वर्जयेदित्यर्थः गर्गः क्रोधंक्षौरंतथावांतिंतैलाभ्यंगाश्रुमोक्षणम् घृतंमांसंगुडंतैलंयानेमद्यंपरित्यजेदिति रत्नकोशे
काण्डीयकंहिंगुलकःकुंकुमंरक्तचंदनं पीतरक्तंचवसनंयातुर्नेष्टानितत्क्षणादिति बृहद्यात्रायां कटुतैलगुडक्षारपक्वमांसाशनंतथा भुक्त्वायोयाति

क्षीरक्षौररतीःक्रमात्त्रिशरसप्ताहंपरंतद्दिनेरोगंस्यात्तवकंसितान्यतिलकंप्रस्थानकेपीतिच १४

मोहेनव्याधितःसनिवर्तते लल्लः प्रमत्तोव्याधितोभीतःशांतःक्रुद्धोबुभुक्षितः अध्वानंनप्रपद्येतक्लीबवेषस्तथैवच रत्नावल्यां स्वकीयांपर
कीयांवास्त्रियंपुरुषमेववा ताडयित्वातुयोगच्छेत्तदंततस्यजीवितमिति भृगुः त्रिरात्रंवर्जयेत्क्षीरंपंचाहंक्षुरकर्मच तदहश्चावशेषाणिसप्ता
हंमैथुनंत्यजेदिति यात्रायागमनलक्षणंगर्गोक्तंज्ञेयं मुहूर्तसमयेप्राप्तेहंसचारांघ्रिणाव्रजेत् दैवज्ञामात्यविप्राद्यपुरोगैःस्वजनैर्वृतःपूर्वंदक्षिण
मुद्धृत्यपादंयात्रांनराधिपःद्वात्रिंशतंपदंगत्वायानमारुह्यसंव्रजेत् ततोनिरीक्षयेत्सम्यक्शकुनांश्चशुभाशुभान् तथैवसदसच्छब्दान्निमित्तानिचसंव्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

जेदिति १४ इदानींशकुनानाह वस्त्रेति वस्त्राणिश्वेतवस्त्राणि अन्यान्यपशकुनमध्येपठितानि अलंकरणानिस्वर्णादिनिर्मितानिभूषणानीत्यर्थः पूर्णक
लशःप्रसिद्धःतौर्यध्वनिःवाद्यध्वनिःपुत्रवान्वर्धमानःपुरुषःशंखःप्र०आदर्शोमुकुरःनृपोराजाअश्वःप्रसिद्धःदंतीहस्तीस्फुरभीगौःस्त्रीसौभाग्यवती पुष्पाणिश्वेतानि

वस्त्रालंकरणानिपूर्णकलशस्तौर्यध्वनिःपुत्रवान्शंखादर्शनृपाश्वदंतिस्फुरभिस्त्रीपुष्पधान्यानिच
दोलादीपविधूमवन्हिस्फुरभिद्रव्याणिशफ्मोवृषोवेश्याछत्रवितानचामरकुमार्योमीनगोरोचने १५

धान्यानिअकृष्णानि कृष्णानित्वपशकुनमध्येपठितानि आदिशब्देनस्वर्णादिधातवः दोलाप्र०दीपःप्र०विधूमवन्हिःधूमरहितोग्निः स्फुरभिद्रव्याणिसुगं
धद्रव्याणिकर्पूरचंदनादीनिशफ्मोवृषःश्वेतवृषभःवेश्याप्र०छत्रंप्र०वितानंवस्त्रनिर्मितंप्र०चामरंप्र०कुमारीप्र०मीनोमत्स्यःजलादुद्धृतःगोरोचनंप्र०१५

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथसंकोचेनाह यद्यदिति यद्यद्वस्तुस्वांतनितांततोषकरणम् स्वांतं अंतःकरणं तस्य नितांतं अतिशयं तोषकरणं संतोषजनकं तत्तत् किं बहुनोक्तेन एवं संको-
चेनोक्ते इदानीं येषु संतोषासंतोषाभावः तानि पूर्वाचार्यैः शकुनमध्ये पठितानि तान्याह कोरुद्धृतं गोमयम् कोः पृथिव्या उद्धृतं गोमयम् मृच्च पृथिव्याः उद्धृ-
ता मृत्तिका अंभोर्थघटान्वितः सहचरः उदकार्थं कुंभयुक्तो जनः स न सहचरः सहचरतीति सहचरः जलार्थी रिक्तकुंभस्तु पथिकेन सह व्रजेत् निवर्तते यथा
पूर्णः कृतार्थः पथिकस्तथेत्युक्तत्वात् धौतांबरो मौत्रकः धूतवस्त्ररजकः दूर्वा प्रसिद्धा दर्भः प्रसिद्धः दूर्वा दर्भौ तृणे अपि शकुने अपशकुनमध्ये वत्तृणं पठितं

यद्यत्स्वांतनितांततोषकरणं कोरुद्धृतं गोमयं मृच्चांभोर्थघटान्वितः सहचरो धौतांबरो मौत्रकः तदेतद्यतिरिक्तम् २४ प्र०

फलं मांसम् अस्त्रं रक्तम् मदिरा मद्यम् वर्णी ब्रह्मचारी गुरुः प्र० देवविज्ज्योतिषी विप्रो द्विजो ब्राह्मणो मित्रं इष्टः मृगः प्र० अरोदनं शवं रोदनरहितं प्रेतम् सिद्धार्था
गौरसर्षपाः दुग्धादि दुग्धदध्याज्यम् ननु यद्यत्स्वांतनितांततोषकरणमित्यनेन दुग्धं ग्रहणत्वात् किं पुनः किमुक्तं दुग्धमिति सत्यं दुग्धं स्तनेनि
षेधितम् तत्संदेहनिवृत्त्यर्थं दुग्धपठनमित्यदोषः एवमेवात्र विचारणीयम् तथा च वसंतः दध्याज्यदूर्वाक्षतपूर्णकुंभसिद्धान्नसिद्धार्थकचंदनाभि
आदर्शशंखामिषमीनमद्यगोरोचनागोमयमुद्धृतं कोरिति भारद्वाजः राजा विप्रो रुद्रदेश्यास्तु पुत्रास्त्री कुमारिका अभिरूपो नरो स्त्री वा गजो-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वाजीवृषः सितः रज्वाधृतान्यवर्णेगौः सवत्साच विशेषतः उद्धृतं गोमयं नीतं मृत्तिका चोद्धृता तथा रजको धौतवस्त्रश्च वेश्या तौर्यत्रिकध्वनिः जयमंगल टी·
शब्दश्च शांतिपाठः सदीपकाः दीपो वा प्रज्वलद्वन्हिः पूर्णकुंभं नृपासनम् मद्यं मांसं च रुधिरं शस्याणि विविधानि च इक्षवो मधु तांबूलं वस्त्रालंकरणानि
च रौप्यं ताम्रं मणिं स्वर्णं द्रव्यं दर्पणमक्षताः वितानं चामरं छत्रं दूर्वा दर्भं तृणध्वजाः दोला चारु रथो वृद्धः पुत्रपौत्रार्थयुक् शुचिः चंदनानि सुगंधीनि तथा पु
ष्पाणि रोचना घृतं दधि पयः पेया सिद्धमन्नं वचः शुभम् देवज्ञः सगुरुर्देवश्चित्तोत्साहकराणि च दृष्ट्वैतानि नरो यायात्सर्वार्थं लभते तु सः इति १६ अन

दूर्वा दर्भरथाः फलाश्मादि सवर्णो गुरुर्देवविद् द्विजो मित्र मृगा वरोदनशवं सिद्धार्थदुग्धादि च १६ कुर्वन्दक्षिणतः सदेतदितर
द्वामे प्रकुर्वन्व्रजेद्भस्मास्थीधनविट्तुषाश्मलवणोपानत्तृणायस्कराः पिण्याकौषधकृष्णधान्यरुदनं तक्रं सधूमानलः
कार्पासारुणपुष्पचर्म च गुडस्तैलायसी कर्दमः १७

अथ शकुनान्याह कुर्वन्निति एतत् अनंतरोक्तं सत् शुभं दक्षिणतः दक्षिणभागे कुर्वन्
सन् इतरत् अशुभं वक्ष्यमाणं वामे कुर्वन् सन् व्रजेद् गच्छेत् भस्मेति भस्म प्र० अस्थि प्र० इंधनं प्र० विट् विष्ठा तुषं धान्यादीनां त्वक् फल्गु अश्मा पाषाणः
लवणं सामुद्रिकं उपानहौ प्रसिद्धौ तृणं प्र० अयस्करो लोहकरः स्वर्णकार इत्यर्थः पिण्याकं मर्दिततिलाः औषधं प्र० कृष्णधान्यं माषादि रुदनं रोदना ८५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दितक्रंप्र० सधूमानलः धूमसहितोग्निः कार्पासः प्र० अरुणपुष्पंजपादि चर्मप्र० गुडः प्र० तैलंप्र० अयोलोहं कर्दमः पंकः १७ मत्तइति मत्तः उन्मत्तः वांतः
वमितः बुभुक्षितः प्र० अंतकः प्राणिहिंसकः खलोदुर्जनः मुंडीमुंडितः जटीजटिलः व्याधितोरोगी खंजः पादेनखंजः व्यंगोंगहीनः दिगंबरोनग्नः यतिः
सन्यासी अरीर्वैरी कषायीगैरिकरंजितवस्त्रः मुक्तालकोमुक्तकेशः चौरः प्र० अभ्यक्तः तैलाभ्यक्तः मलाविलोमलिनः पतितोजातिभ्रष्टः पाशीप्रा

मत्तोवांतबुभुक्षितांतकखलामुंडीजटीव्याधितः खंजव्यंगदिगंबरायतिररिः काषायिमुक्तालको चौराभ्यक्तमलाविलाश्च
पतितः पाश्यर्गलीगुर्विणीवंध्याकृष्णावृषाहिभेकसरटागोधावराहः शशः १८ जाहोतूमहिषः खरोष्ट्रमहिषारूढश्चरिक्तो
घटः छिक्काप्राणिशिरांगकंपपदवीबंधाः कुवागाहवो

णिबंधार्थंपाशवान् अर्गलीअर्गलावान् गुर्विणीसगर्भा वंध्यानिरपत्याकृष्णावृषः
कृष्णोनड्वान् अहिः सर्पः भेकोमंडूकः सरठः प्रसिद्धः गोधाप्र० वराहः प्र० शशः प्रसिद्धः १८ जाहइति जाहः मंडलीलोकेसेहलेतिप्रसिद्धा जाहकोगात्रसं
कोचीमंडलीन्चबुधैः स्मृतइतिहलायुधः ओतुर्मार्जारः महिषः प्र० खरोष्ट्रमहिषारूढाः प्रसिद्धाः रिक्तोघटः प्रसिद्धः छिक्काक्षुतम् प्राणिशिरांगकंपः
प्राणिनांगोऽश्वादीनांप्राणिनांशिरोज्झाघटनम् अंगझाटनंवा पदवीबंधोमार्गबंधः ऊर्णनाभादिभिर्मार्गोबध्यते कुवाक्कुत्सितवाक्यश्रवणम् आ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हवः संग्रामो बिडालमहिषादीनाम् पातः पतनम् वस्त्रादीनां स्खलनम् यानमश्वादि तस्य पलायनम् श्वकलहः श्वानांकलहः षंढं नपुंसकम् गोक्षुतं प्र
सिद्धं ज्वलद्वेश्म ज्वलद्गृहदर्शनम् इत्येते ऽपशकुनाः प्रतिबंधकाः कार्यप्रतिबंधकाः स्युः छिक्कादिका अपशकुना मृत्युदाः स्युः तथोक्तमागमांतरे
तृणतैलारिकार्पासभस्मचर्मतुषौषधम् सामुद्रगुडपंकाहिमत्तवांतंबुभुक्षितमित्यादि १९ अथ शकुनांतरमाह भृंगो भ्रमरः अलिर्वृश्चिकः उ

पातो यानपलायनं श्वकलहः षंढक्षुतं गोर्ज्वलद्वेश्मेति प्रतिबंधकाः कुशकुनाश्छिक्कादिका मृत्युदाः १९ भृंगाल्युलूकपट
च्छुकाश्च नरिवनः स्त्रीसंज्ञका वामतः काली कुक्कुटपुंप्रथाश्च सुरभिर्दक्षे मनोभीष्टदाः भारद्वाजशिखंडिचाषनकु
लाहंसोजएते दृशं याता इष्टफलास्युरासभारवो वामेपि पृष्ठेऽर्थदः २० दुः प्र॰ पटच्छुकाः शब्दं कुर्वाणो राजशुकाः नरिवनः श्वाना

दयः स्त्रीसंज्ञकाः चंटकादयः एते वामतः मनोभीष्टदास्युः काली महिषी कुक्कुटः प्र॰ पुंप्रथाः पुरुषसंज्ञकाः काकादयः सुरभिर्गौः एते दक्षे मनोभी
ष्टदास्युः भारद्वाजः शिखंडी मयूरः चाषः प्र॰ नकुलो बभ्रुः हंसः प्र॰ अजो बस्तः एते भारद्वाजादयः दृशं याताः संतः इष्टफलाः स्युः अयमर्थः भार
द्वाजादयो वामे वा दक्षिणे वाग्रे वा दृष्टमात्रा इष्टफलाः अभीष्टफलदा भवंतीत्यर्थः रासभारवो गर्दभध्वनिर्वामे पृष्ठेपि अर्थदः अभीष्टार्थदो भवति २१

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथयेषुयेषुकृत्येषुविपरीतशकुनाःशुभाश्चतानाह नद्युत्तारइति नद्युत्तारोनद्युत्तरणम् भयंनृपादीनाम् प्रवेशोग्रामादिप्रवेशः समरःसंग्रामः द्यूतं
प्र॰नष्टेक्षणंनष्टवस्तुनःअवलोकनम् व्याधौरोगोपचारे एषुविलोमशकुनाविपरीतशकुनाःशुभदाःस्युःअयमर्थःगमनेयेऽपशकुनास्तेनद्युत्ता
रादिषुशुभदाःस्युरित्यर्थः तथाइडायांनाड्यांभरेपूर्णतायांविलोमशकुनाःशुभदाःस्युः तथाचवसंतः भवेदिडायांपरिपूरितायांसर्वोपिवामःश

नद्युत्तारभयप्रवेशसमरद्यूतेषुनष्टेक्षणेव्याधौस्युःशुभदाविलोमशकुनानाड्याइडायाभरे

कुनःप्रशस्तःस्यात्पिंगलायांपरिपूरितायांसर्वोपिसव्यःशकुनःप्रशस्तःसंगरेरोगकर्मणिचप्रवेशेशुभेगृहेनष्टविलोकनेच व्याधौसरिद्दुर्गवनादिके
प्रशस्तःप्रयाणाद्विपरीतभावइति अन्यच्च नद्युत्तारेभयेयुद्धप्रवेशेनष्टवीक्षणे शकुनाव्यस्तगाःशस्तानृपालोकेप्रयाणवदिति अथप्रथमे
ऽपशकुनेजातेसतिकिंकर्तव्यमाह आद्येति आद्येप्रथमेदुःशकुनेजातेसतिनिवृत्यनिवर्तनंकृत्वागत्वाशुचौदेशेउपविश्यशङ्खैःप्रक्षालितपाणि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु.मा पादः आचांतः कृताचमनः असवः प्राणास्तेषां आयमः प्राणायामः अष्टधा अष्टवारं कृत्वा इयात् गच्छेत् चेद्यदि पुनः दुःशकुनः स्यात्तदा निवृत्य शु टी
८७ चिराचांतो ऽ ष्टिवारं षोडशवारं असून्नियम्येयात् अपरे तृतीये दुःशकुने जाते सति स्वर्णं दत्वा इयात् एतदावश्यकगमनविषयम् प्राणायामा
नधिकारी तावत्कालं स्थित्वा व्रजेत् तथा च ज्योतिर्निबंधे विरुद्धे शकुने पूर्वं प्राणायामाष्टकं चरेत् द्वितीये द्विगुणान् कृत्वा तृतीये न व्रजेत् क्व-

आद्ये दुःशकुने निवृत्य च शफान्विभृत्वाष्टधास्त्वायमं कृत्वेयादपरे ऽ ष्टिवारमपरे दत्वा स्वर्णं व्रजेत् २१
इति श्रीमदनंतात्मजचातुर्मास्ययाजिनारायणविरचिते मुहूर्तमार्तंडे यात्राप्रकरणं समाप्तम्

चित् इति तथा च वसंतराजः जाते विरुद्धे शकुने ध्वनीनो व्यावृत्य सत्वा करपादशौचम् आचम्य च क्षीरतरोरधस्तात्तिष्ठन् स पश्ये
च्छकुनांतराणीति तथा च आर्ष्टिषेणिः यदापशकुनं पश्येद्विपरीतमुपस्थितम् सघृतं कांचनं दत्वा निर्विशं ८७
कः स्वस्त्यं व्रजेदिति २१ इति मुहूर्तमार्तंडटीकायां यात्राप्रकरणं समाप्तम्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथमिश्रप्रकरणंविवक्षरादौराजाभिषेकंवृत्तार्धेनाह जन्मेति जन्मांगर्क्षदशेशादिभिर्बलिष्ठैः तथामृदुध्रुवादिभैः स्थिरर्क्षेनृतनौव्यारान्हिभूपस्थितिः शस्तास्यादित्यध्याहारः अंगंचऋक्षंचअंगर्क्षे जन्मनिअंगर्क्षेजन्मांगर्क्षे जन्मलग्नजन्मराशी तेचदशाचजन्मांगर्क्षदशाः दशावर्तमानातस्याईशाः तेचसद्गुरुहाम्बकुजश्चसूर्यश्चतेच तैः सार्कैःअर्कोरविःतेनसहबलिष्ठैःस्थानादिबलसमृद्धैःसद्भिः तथा मृदुक्षिप्रध्रुवभैःस्पष्टं स्थिरर्क्षेनृतनौ ऋद्धिंगतानृतनुः ऋद्धिनृतनुःस्थिराचासौऋद्धिनृतनुश्चस्यातथातस्याम् जन्मराशिजन्मलग्नाभ्यांस्थिरोपचयनृलग्ने व्यारान्हिभौमरहितदिने

जन्मांगर्क्षदशेशसद्गुरुकुजैःसार्कैर्बलिष्ठैर्मृदुक्षिप्रध्रुवभैःस्थिरर्क्षेनृतनौव्यारान्हिभूपस्थितिः स्वस्वर्क्षैःसमृदुध्रुवर्क्षन्चरभक्षिप्रैःस्मरस्थापनंमोचुर्माघयुगेन्चराधयुगलेव्यारान्हिपूर्वाण्हके १ भूपस्थितिः राजप्रतिष्ठाऽभिषेकःशस्यादित्यर्थः लग्नबलं मार्गवत् मार्गश्चंद्रंस्वजेत्याद्यवलोकनीयम् अथदेवस्थापनमुत्तरार्धेनाह स्वस्वर्क्षैरिति स्वस्वर्क्षैः यस्यदेवस्यप्रतिष्ठाक्रियतेतस्यनक्षत्रैः समृदुध्रुवर्क्षन्चरभक्षिप्रैः शेषंस्पष्टंमाघयुगे माघफाल्गुनयोः तथाराधयुगले राधोवैशाखः तस्माद्युगुलंतस्मिन् वैशाखज्येष्ठयोरित्यर्थः तथा व्यारान्हि विगतःआरोयस्मात् एवंविधंअहःतस्मिन् भौमरहितदिनइत्यर्थः पूर्वाण्हके अत्रदिनस्यद्वौभागौपूर्वभागःपूर्वाण्हः तस्मिन् आचार्यैः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्मरस्यापनंप्रोचुः शेषंस्पष्टं सर्वामरस्थापनमितिशेषः लग्नबलंप्राग्वत् १ अथवस्त्रपरिधानंतस्यक्षालनंउंदुरादिभक्षितफलंचाह धार्यमिति व
स्वर्धनिष्ठा अदितिः पुनर्वसुः इनपंचहस्तपंचकम् गुरुभंपुष्यः अश्वि अश्विनी अंत्यंरेवती ध्रुवाणिपूर्वोक्तानि एतैर्नक्षत्रैः ज्ञत्रये गुरुबुधशुक्रवारे
अंबरंवस्त्रंधार्यं नान्यत्र यतउक्तं रवौजीर्णंविधौस्तोकंजलार्द्रंदुःखदंकुजे बुधेधनंगुरौज्ञानंशुक्रेसौख्यंशनौमलमिति लग्नबलंप्राग्वत् अथक्षाल
नमाह इहास्मिन्वस्त्रधारणोक्तनक्षत्रादौ क्षाल्यंप्रक्षालनीयम् कथंभूतेज्ञेनेबुधवाररहिते उक्तंच वस्त्रहेमाद्यलंकारधारणोक्तेऽश्विभादिभिः त

धार्यंवस्त्वदितीनपंचगुरुभाध्यंत्यध्रुवैर्ज्ञत्रये ज्ञोनेक्षाल्यमिहाखुभक्षितमसन्मध्यत्रिभागेंबरम्

संहितिस्मानिर्मलंविदध्यात्क्षालनादिकमिति यद्यपि यस्यांगंयददोंगिनो गदितंभेकुर्यात्तिपूर्वमेवअंगभूतंकर्मोक्तम् तथापिक्षालनेबुधवर्ज्ञ
नार्यंज्ञोनेइहक्षाल्यमित्युक्तंबुधनिषेधश्रवणात्उक्तंच शनौसोमसुतेश्राद्धेषष्ठ्यामावास्ययोस्तथा वस्त्राणांक्षालनंचैवदहत्यासप्तमंकुलमि
ति अथोंदुरादिभक्षितफलमाह आखुभक्षितमिति आखुः उंदुरः तेनअंबरंमध्यत्रिभागेभक्षितंअसत् दुष्टफलंस्यात् एतदुक्तंभवति वस्त्रंत्रिधु
णंकृत्वायदिभक्षितभागोमध्यत्रिभागेपततितदातदुष्टमित्यर्थः आखुरित्युपलक्षणम् तेनाग्निदग्धंगवादिभक्षितंमप्यादिलिप्तंज्ञेयम् तथाचोक्तं ८८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृत्तशते दग्धंवास्फुटितंचगोमयमषीपंकैर्विलिप्तंतदा दष्टंमूषकपूर्वकैरशुभदंमध्यत्रिभागेशुभमिति अथस्त्रियारक्तवस्त्रधारणंभूषणधारणंअ
नुक्तग्रहाणांकुत्रकुत्रप्राशस्त्यंतदुत्तरार्द्धेनाह स्त्रीति स्त्रीअत्रउक्तेवस्त्रधारणप्रादौअंवरंभूषणंस्ववर्णादिभूषणंविभृयात्धारयेत् कथंभूते
ष्वादित्यपुष्यध्रुवेविगतानिआदित्यपुष्यध्रुवाणियस्मात्तत्तयातस्मिन् यतोत्रस्त्रियारक्तवस्त्रभूषणधारणेदोषोदृश्यते तथाचोक्तम् पुष्या

स्त्रीरक्तांबरभूषणेऽत्रविभृयाद्ध्यादित्यपुष्यध्रुवे श्वेतेब्जोरुणरुक्मयोःकुजरवीकृष्णाशनिःशस्यते२

दित्यध्रुवेर्धिष्ण्येयः स्वर्णरक्तांवरादिकम् नवंनभूषणंधार्यंनार्यादधिनुरायुषेइति लग्नचक्रंप्राग्वत् अथचंद्रादीनांप्राशस्त्यमाह श्वेतंवस्त्रनिर्माण्य
मुक्ताफलादिकेअब्जश्चंद्रोहितः सोमवारेश्वेतवस्त्रधार्यमित्यर्थः कुजरवीअरुणरुक्मयोः शस्येते शनिःकृष्णेवस्त्रनिनीलवस्त्रादिकेशस्तः
शनौतद्धार्यमितिभावः ज्ञान्येतुसर्वंधार्यमितिपुरैवोक्तम् २

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰मा॰ अथनराणांभूषणधारणंद्वितीयचरणेनाह वस्त्रोक्तेरिति वस्त्रोक्तैर्भादिभिर्वस्त्रादीतीयत्रोक्तैः अगेअंगेस्थिरलग्नेनुः नरस्यअलंकृतिरलंकरणंश्रुतंस्या ८।
८८ त् किंलक्षणैर्वस्त्रोक्तैः व्यनिलद्वयाश्विभिःअनिलद्वयंस्वातीयुगंस्वातीविशाखेति अश्विनीप्रसिद्धा विगतेअनिलद्वयाश्विन्योयेभ्यंस्तान्तिथः
तस्मिन् स्वातीविशाखाश्विनीरहितैरित्यर्थः लग्नबलंप्राग्वत् अथद्वितीयचरणेनविशेषमाह विप्राज्ञेति विप्राज्ञाब्राह्मणाज्ञा उत्सवो विवाहादिकः
लब्धिलाभः आभ्यसत्कृअनुक्तेपि भादौधारणंवस्त्रादिधारणमिष्टंस्यात् तथाचोक्तंव्यासेन लब्धंराजप्रसादेनविप्रादेशात्करग्रहे प्रीत्यादत्तो

वस्त्रोक्तैर्व्यनिलद्वयाश्विभिरगेंगेनुर्विभूषाहिताविप्राज्ञोत्सवलब्धिषूदितमनुक्तेपीष्टंकृद्धारणम् मैत्रार्कानिलमूलदस्त्रहरि
पौष्णाजपादोत्तरे पण्यानांक्रयविक्रयौघटपरध्यंगेस्वशद्धोतनु ३ सर्वैवस्त्रंधार्यंनिर्दोषेपिभादिकंइति अथोत्तरार्धेनपण्यानांक्रयवि-
क्रयावाह मैत्रेति मैत्रमनुराधा शेषंसुगमम् घटपरध्यंगेघटः कुंभः तस्मात्परमन्यतमंतच्चतत्क्रूरच्यंगंचक्रूरध्यंगंउपचयलग्नंतस्मिन्कुंभव्यतिरि-
क्तोपचयलग्नेपण्यानांपूगफलखर्जुरादीनांक्रयविक्रयौतनुविस्तारयकुर्वित्यर्थः कस्यांसत्यां स्वशुद्धौसत्यांस्वंधनभावः तस्यशुद्धिःपापराहि- ९
त्यंतस्यांसत्याम् शेषंप्राग्वत् तथाचोक्तम् दशमैकादशेलग्नेवित्तेकेंद्रत्रिकोणगैः शुभैःपण्यस्यकर्मोक्तंवर्जयित्वाघटोदयमिति ३ अथवृत्ता

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्द्धेनधनिष्ठापंचकेवर्ज्यमाह प्रेतेति कुंभद्वयस्थेविधौसतिकुंभमीनगेचंद्रेसतिपरिहरेत्सर्वथानाचरेत् साष्टम् अथोत्तरार्द्धेचरणेनसेवामाह सेवेति ध्रुवादिभिर्नक्षत्रैः सेवाइष्टास्यात् सुगमं कस्मिन्सति खायेखौसतिवाइत्यथवाकुजेसति खंदशमं आयएकादशं अनयोरन्यतमेरविभौमयोरन्यतमेसतीत्यर्थः यस्मिंल्लग्नेसेवाक्रियतेतस्माल्लग्नाद्दशमेएकादशेवारवौभौमेवासतिसेवाइष्टाहितकरास्यादित्यर्थः शेषंप्राग्वत् अथचतुर्थचरणेनसंन्यासमाह संन्यासइति स्थिरनक्षत्रेस्थिरलग्नेचसंन्यासःइष्टःस्यात् कैःखलैर्गतबलैःपापग्रहैर्हीनबलैरित्यर्थः सप्तम्यर्थेतृतीया कस्मिन्सति भार्गे

प्रेतज्वालनशय्यकावितननेस्तंभोच्छ्रयंयाम्यदिग्यानंकाष्ठतृणोच्चयंपरिहरेत्कुंभद्वयस्थेविधौ सेवेष्टाध्रुववारुणांत्यवसुभैः खायेरवौवाकुजेसंन्यासः स्थिरभेखलैर्गतबलैः षष्ठांत्यगेभार्गवे ४

वेरफव्ययेषष्ठेस्थानेषष्ठव्ययंत्यगे६ १२सतिशेषंलग्नबलंप्राग्वत् उक्तंच त्रिपदेकादशौ सौरिर्व्ययेषष्ठेऽस्तभार्गवः सबलेधर्मपेजीवेकेंद्रेदीक्षाविरक्तिकृदिति ५ अथवृत्तद्वयेनकृषिकर्माह उद्धाहेति उद्धाहर्क्षाणिपूर्वात्रयाणि मूलांत्यार्केत्यादीनिएकादशसंख्याकानि चराणिप्रसिद्धानि द्विपंविशाखा इंद्रोज्येष्ठा लघुभानिप्र० त्वाष्ट्रंचित्रातैःव्यार्किज्ञारखगान्हि आर्किःशनिः ज्ञोबुधःआरोभौमःविगताआर्किज्ञारायेभ्यस्तेतथा तेचतेखगाश्चतेषांअहःदिनंतस्मिन् शनिबुधभौमरहितवारेइत्यर्थः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

युग्मझषगोकन्याविलग्नेयुग्मंमिथुनम् झषोमीनः गोर्वृषः कन्याप्रसिद्धा एषामन्यतमविलग्ने तिथोव्यंकोजे विगतःअंकः नवमीयस्मात् असौ व्यं
कः सचासौआजस्च आजोविषमस्तस्मिन् नवमीव्यतिरिक्तविषमतिथौवित्यर्थः किंलक्षणेव्यंकोजेतिथौ सदिशिदिक्दशमीतयासहवर्तमाने
१ ३ ५ ७ ११ १३ १५ १० कृषिः शुभास्यात् तथाचोक्तम् चंद्रसुतेशुभतिथौशुभवारयोगेवारेगुरौशशिजशुक्रगभस्तिवारे लग्नेवृषेमिथुनके
झषकन्यकायांशस्तंकृषिप्रकरणंपरिनिधानेइति अन्यच्च दशम्येकादशीचैवतृतीयाचत्रयोदशी सप्तमीपंचमीचैवप्रतिपच्चसुखावहा हंसयुट

उक्षाहर्क्षंन्वरद्विपेंद्रलघुभलाष्ट्रैः शुभास्यात्कृषिर्व्यार्किज्ञारखगान्हियुग्मझषगोकन्याविलग्नेतिथौ व्यंकोजेसदिशिप्रण
म्यखगभूसुरव्यान्सिताच्छादनः स्वर्णोद्घृष्टहलंसमुक्षकसुवृषैः सोमीपटुस्त्विर्नयेत् ५ मीबलीवर्दान्नवमीसस्यघातिनी चतुर्थीकी
जटनलीपतिंहंती चतुर्दशी रवौबृहस्पतौचंद्रेशुक्रेकुर्याद्विशेषतः बुधार्किभूमिपुत्राश्चनभवंतिफलप्रदाइति अथविधिमाह सिताच्छादनः श्वेतवस्त्र
धरः पटुः कुशलः कर्ताखगभूसुरव्यान् देवान्प्रणम्य कृष्यारंभः पूर्वोक्तः सीतायज्ञः क्रियते तत्रपूजितान्खगभूसुरव्यान् ग्रहभूम्यप्सरादीन् प्रद- ९०
क्षिणापूर्वकंप्रणम्य मनोवाक्कायकर्मभिर्नमस्कृत्वा स्वर्णोद्घृष्टहलंसुवर्णघर्षिताग्रंहलंसमुक्षसुवृषैः मुष्कालक्षणास्तैः सहवर्तमानाः समुष्काः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शोभनाः वृषाः सद्वृषाः गुणावयवपूर्णाः निरोगाः शमुष्काश्चतेसद्वृषाश्च तथातैः कृत्वा सीमांउत्तरांदिशंप्रतित्रिवारंनयेत् हलेनपद्धतीः कुर्यादितिभा
वः उत्तरदिशंप्रतित्रिवारनयनेनपंचरेखाउत्पद्यंते तद्यथा प्रथमगमनेनैका आवर्तनेद्वितीया पुनरुत्तरांप्रतिद्वितीयगमनेनतृतीयापुनरावर्तनेचतु
र्थीपुनरुत्तरांप्रतितृतीयगमनेनपंचमीरेखाउत्पद्यते अधिकानकार्याइतिभावः सीमांपट्टकिन्नर्योद्गत्यत्रपट्टपदग्रहणंअखंडऋजुरेखाकरणार्थम्
तथाचोक्तम् शस्तासुचंद्रताराशुभरुचिः शुक्लेनवाससा स्नात्वागंधैश्चपुष्पैश्चपूजयित्वाविशेषतः पृथिवींग्रहसंयुक्तांपूजयित्वाप्रजापतिम् अग्निं
प्रदक्षिणीकृत्यदातव्याचैवदक्षिणा कृष्णोवृषोनियोक्तव्योजीवनश्चयुतेनवा विबलंछिन्नलांगूलंकपिलंवृषभंत्यजेत् हलप्रवाहनंकार्यंकिंभिर्द्वे
षकर्षकैः हलादिभिर्दृढैः क्षेमंकुट्टैरशुभंभवेत् वृषभायदियुध्येयुस्तस्यविघ्नंसदाभवेत् हेमघृष्टहलाग्रेणछिन्नरेखांनकारयेत् उत्तराभिमुखोमू
त्वाक्षीरेणार्घ्यंप्रदापयेत् तस्यसर्वप्रकारेणनिर्विघ्नंकारयेत्तदा एकाजयकरीरेखातृतीयाचार्थवृद्धिदा पंचमीचभवेद्रेखाबहुसस्यफलप्रदा अतऊर्ध्वंनकर्त
व्यामहादोषस्ततोभवेत् स्मर्तव्याचसदाशुक्रः पृथुनामासचंद्रमाः पराशरोहलीचैवसर्वविघ्नोपशांतयेइति अत्रदुर्निमित्तानितत्रैवोक्तानि हलप्रवाह्यमा
णेतुकूर्मउत्पद्यतेयदि गृहिणोमृतयेतस्यततोग्नेश्चभयंभवेत् ईषाभंगोयदाकष्टुः संशयोजीवितस्यच सुतनाशोयुगेभग्नेसमानेम्रियतेशिशुः योक्त्र
छेदेतुव्याससंगः सस्यहानिश्चजायते हलेप्रवाह्यमाणेतुगौरेकः प्रपतेद्यदि प्रपतेधुक्तमात्रस्तुबंधनंचभयछति ज्वरातिसाररोगेणकृषिभंगंविनिर्दिशेत् प्रव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हेयुक्तमात्रस्कततोगोः स्वमतेयदि हलेनयुक्तमात्रस्कतदासस्यं चतुर्गुणमिति ५ अथकृषिविषयेलांगलचक्रमाह त्रित्रीति अर्कभुक्तात्सूर्येयुक्तनक्ष ६
त्रात्सकाशात त्रिख्यादिषुस्थानाष्टस्थितेषुनक्षत्रेषु असत्सदित्येतत्फलद्वयंभूयःवारंवारंस्यात एतदुक्तंभवति सूर्याक्रांतनक्षत्रस्य आदिमानन्नक्षत्रात्सकाशा
तत्रिषुअसतदुष्टफलंस्यात तदनंतरंत्रिषुसतफलंस्यात ततस्त्रिषु असत् ततः इषुषुपंचसुसत् ततः नलेषुत्रिषु असत् ततः अर्थेषुपंचसुसत् ततोरा
मेषुत्रिषुअसत् ततोहुतभुक्षुत्रिषुसत्स्यादित्यर्थः अथबीजोप्तिमाह कृषिभैरिति कृषिभैः कृषिनक्षत्रैः उग्रध्रुवचरद्विपेत्यादिभिर्बीजवापः शुभः प्रोक्तः

त्रित्रित्रीष्वनलार्थरामहुतभुक्षोघर्कभुक्तादसत्सद्भूयः कृषिभैर्विवारुणहरींद्रैर्बीजवापः शुभः

किंलक्षणैः कृषिभैः विवारुणहरींद्रैः वारुणंशततारका हरिःश्रवणः इंद्रोज्येष्ठा विगताः वारुणहरींद्रायेभ्यस्तानितथातैः शततारकाश्रवणज्येष्ठारहितै
रित्यर्थः कृषिभैरित्युपलक्षणम् तस्मात्कृष्युक्तंसर्वंतिथिवारादिकंज्ञेयम् तथाचोक्तम् मूषकानांभयंभौमेमंदेशलभकीटयोः नवमेचतिथौरि
क्ते हीनेसोमेविशेषतः वृषलग्नेथवामीनेकन्यायांमिथुनेथवा वापयेत्सर्वसस्यानियदीच्छेत्सस्यसंपदइत्यादि लग्नबलंप्राग्वत् अथबीजवाप ७
विषयेद्विभेदंफणिचक्रमाह सूर्यर्क्षादिति सूर्ययुक्तनक्षत्रादितृतीयम् तस्मादतिधृतिरेकोनविंशंतस्मात् अष्टाष्टभिः तृतीयादष्टभिः एकोनवि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शादष्टभिर्नक्षत्रैर्बीजवापः सत्फलः अथद्वितीयभेदमाह अन्यैरिति अन्यैराचार्यैः फणिसप्तमात् राहुसप्तमात्सकाशात्रविमितैर्द्वादशभिर्नक्षत्रैः बीज
वापः शुभः प्रोक्तः एतदुक्तंभवति राहुर्यस्मिन्नक्षत्रे भवतितस्माद्यत्सप्तमंनक्षत्रंतत्फणिसप्तममुच्यते तस्मात्सकाशात्द्वादशभिरित्यर्थः राहोस्तु
फणीतीनामग्रंथांतरेप्रसिद्धम् वराहमिहिराचार्येणराहुस्वरूपविकल्पाः ग्रंथांतरोक्ताउद्दृटिताः स्वकृतसंहितायां अमृतास्वादविशेषाच्छिन्नमपिशिरः कि-
लास्करस्येदम् प्राणैरपरित्यक्तंग्रहतांयातंवदंत्येके इंदूर्कमंडलस्थकृतिरसितत्वात्किलनदृश्यतेगगने अन्यत्रपर्वकालाद्वरप्रदानात्कमलयोनेः मु

सूर्यर्क्षादितृतीयतोऽतिधृतितश्चाष्टाष्टभैः सत्फलः प्रोक्तोन्यैः फणिसप्तमाद्रविमितैस्तच्छेदनंवापभैः ६

खपुच्छविभक्तांगंभुजंगमाकारमुपदिशंत्यन्येइति भुजंगमाकारकथनात्फणीत्यभिधानंप्रसिद्धम् रत्नमालायामपि फणिभाद्बीजोप्तिकालेस्फुटमिति तथा
चागमांतरे राहुभादष्टमंयावद्बीजाप्तिः परिवर्जयेदिति अथधान्यच्छेदनमाह तच्छेदनंवापभैरिति तेषांधान्यानांछेदनंतच्छेदनम् वापभैर्बीजवाप
ननक्षत्रैः प्रोक्तम् ननुयस्यांगंयदद्रोगिनोगदितभेकुर्यादितिपुरैवोक्तम् तत्कथंपुनरुक्तंतच्छेदनंवापभैरिति सत्यं कृपिनक्षत्राणांबीजवाप
ननक्षत्राणांचकिंचित्भेदोस्ति द्वयोः कृष्यंगत्वात्कैः कार्यमितिसंदेहनिवारणार्थंतच्छेदनंवापभैरित्युक्तम् ६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथनिष्पन्नेधान्येक्रमप्राप्तंमेथिरोपणंवृत्तचरणेनाह मेथीमिति क्षीरतरोर्वटवृक्षादेर्मेथींउद्वाह भैर्विवाहनक्षत्रैर्मूलांत्यार्केन्यादिभिरारोपयेत्तन्नि खने
त् मेथिर्नामखले धान्यमर्दनार्थंवृषपंक्तियोजनार्थंकाष्ठमारोप्यते मेथ्यंतेसंगम्यंतेवृषभाअस्मिन्निितिमेथिः पुंसिमेथिः खलेदारुन्यस्तंयत्पशुबंधनइत्य
मरः किंलक्षणेरुद्वाहभैःउफानुरहितैःउफाउत्तराफाल्गुनी अनुःअनुराधाताभ्यांरहितैः उक्तंच रेवतीरोहिणीमूलंस्वातीहस्तोमृगस्तथा
आषाढोत्तरहस्तश्चतथाभाद्रपदामता बंधनेसर्वबीजानांतथाशालाप्रवेशने दुःखदावनदाचैवानुराधोत्तरफाल्गुनी वटश्चसप्तपर्णश्चगंभारीशा-

मेथींक्षीरतरोरुफानुरहितैरुद्वाहभैरोपयेदन्नप्राशनवद्वसंतशरदोःप्रोक्तंनवान्नंबुधैः

ल्मलीतथा औंदुबरी
तथाधात्रीयाचान्याक्षीरवाहिनी स्त्रीनाम्नीवर्षकेनित्यंमेथीकार्याफलप्रदेति अथनवधान्यप्रसंगेननवान्नकर्मद्वितीयचरणेनाह अन्नप्राशन
भैरिति वसंतशरदोःऋत्वोः अन्नप्राशनभैर्नवान्नंनवान्नकर्मबुधैःप्रोक्तम् अन्नप्राशनभैरित्युपलक्षणम् तस्मादन्नप्राशनोक्तंतिथिवारा
दिकमत्रग्राह्यम् साग्निकस्यनवान्नकर्मणाविनाव्रीह्यादीनांनवनवमितानांधान्यानांभक्षणेदोषप्रसंगादावश्यकंकर्मैतत् नवधान्यानीमानि व्री
हयोयवगोधूमानीवाराःकंगुवेणकाःशालयोमुद्गमाषाश्चनवधान्यानिचक्रमात् एषांमध्येशरत्संभवानिधान्यानिव्रीह्याग्रयणेनविनानभक्षणी-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यानि वसंतसंभवानियवाग्रयणेनविनानभक्षणीयानीतिनियमादिकर्मघारहूसंतघ्रोः क्रियतइतितत् अन्नप्राशनोदितौस्तिथिभादिभिः मासेषष्ठेष्ट मेवेत्यत्रोक्तैर्नवान्नंकर्तव्यमित्यर्थः अथोत्तरार्द्धेनभृत्यसंगीतयोरारंभमाह मैत्रार्कोस्येतिमैत्रमनुराधा अर्कोहस्तः अंत्यंरेवती वसवोधनिष्ठा उत्तरा- स्तिस्रः इज्यः पुष्यः वरुणः शततारका इंद्रोज्येष्ठा तैर्नर्तनमारभेत् संगीतकंच आरभेतकस्मिन्सति लग्नेवर्तमानेज्ञेगुरुवीक्षितेसतिकैः हिबुकगैः सौं-

मैत्रार्कोत्यवसूत्तरेज्यवरुणैः सेंद्रैः शुभंनर्तनंलग्नेज्ञेगुरुवीक्षितेहिबुकगैः सौम्यैश्चसंगीतकम् ७ द्वीशार्कैंद्वदितीज्यवास वशिवाश्व्यंत्याग्निपाशींद्रभैः पूर्वाभिःशुभदाविसिंहभतनौनानापभूनांक्रिया

म्येः चतुर्थस्थानस्थितैः सौम्यग्रहैः शेषंप्राग्वत् ७ अथना नापभूनांकर्मवृत्तेनैकेनाह द्वीशेति द्वीशांविशाखवाअर्कोहस्तः इंदुर्मृगः अदितिः पुनर्वसुः इज्यःपुष्यः वासवोधनिष्ठाशिवः आर्द्रा अश्विनोप्रसिद्धाअं त्यंरेवती अग्निःकृत्तिका पाशीशततारका इंद्रोज्येष्ठातैः पूर्वाभिस्तिसृभिः विसिंहभतनौविगतः सिंहोयेभ्यस्तानिविसिंहानितानिचतानिभानिविसिंहभा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·मा· नि सिंहरहितराशयः तेषांतनुः लग्नंतस्मिन्नानापशूनांक्रियाऽऽभद्राउदिता पशूनांक्रयविक्रयादिकर्मशुभदंप्रोक्तमित्यर्थः अथोत्तरार्धेनवर्ज्यमाह टी·
९३ अर्कंचतुर्थेवारे पुरविस्चंद्रभौमबुधवारेषु कोत्तरहरित्वाष्ट्रेषु कःरोहिणीउत्तरास्तिस्रः आसांसमाहारः कोत्तरंहरिः श्रवणः त्वाष्ट्रंचित्राएषु अमारिक्तयोः अमा
अमावास्या रिक्ताश्चतुर्थीनवमीचतुर्दशीनामन्यतमा तयोःअष्टमीप्रसिद्धा तस्यांनानापशूनांक्रियाहितानउदिता अपवादमाह स्वभगभेसतिभदोषो
नक्षत्रदोषः क्वचित्पशुकर्मणिनस्यात् लग्नबलंप्राग्वत उक्तंच द्यादित्यहिवसुद्यांत्यार्केंद्रहीशैः क्रियादिगोः दर्शभूताष्टमीचित्राध्रुवकर्णैर्गमाघसत्

वारेष्वर्कंचतुर्थंकोत्तरहरित्वाष्ट्रेष्वमारिक्तयोरष्टम्यांनहितोदितास्वभगभेनस्याद्रूदोषः किल ८

सोमार्कवैधृतेपातेलग्नेपंचाननेबुधे भद्रासंक्रांतिरिक्तासुपशुकर्मविवर्जयेत् शुभग्रहोदयेशुद्धेनैधनेस्वर्क्षयानिषु रक्षावृद्धिक्रियाशस्तापशूनांमु
निभिःस्मृतेति तथाचागमांतरे सोमेभौमेबुधेगावोनचाल्यास्तुरगाःशनाविति अन्यत्र पूर्वात्रयामृतमयूखहुताशनेषुशक्रा· ९३
ग्निवाजिवसुवारुणशांकरेषु एतेषुगोमहिषिदंतितुरंगमादिनानाप्रकारपशुजातिगतिःप्रशस्तेति ८ ७ ७ ७ ७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथाश्वकर्मवृत्तेनाह द्व्यादित्येति द्व्यादित्यम् पुनर्वसूपुष्यौ द्विवस्क धनिष्ठाशततारके स्थिराणिप्रसिद्धानि अश्विनीप्रसिद्धा मृदूनिप्रसिद्धा
नि स्वातीप्रसिद्धा अर्कोहस्तः तैः ज्ञत्र्यार्कारान्हि ज्ञत्रयं बुधगुरुशक्राः अर्कः सूर्यः आरोभौमः एषामह्नः दिनं तस्मिन ईज्यभृगूदये उदयेलग्ने ईज्यभृगो

द्व्यादित्यद्विवस्कस्थिराश्विभमृदुस्वात्यर्कभैर्ज्ञत्र्यार्कारान्हीज्यभृगूदयेद्विकमदेषिंदौक्रियाश्वीहिता ॥ ॥

इतिईज्यभृगूदयम् तस्मिन्गुरुशुक्रयुतेलग्नेइत्यर्थः द्विकमदेषुइंदौ द्विहितीयंकंचतुर्थम् मदः सप्तमम् एषुचंद्रेसतीत्यर्थः अश्वीक्रियाक्रयविक्रयादि
कीहिताशुभकर्त्रीस्यात् अथाश्वचक्रमाह तत्रापीति तत्रापिद्व्यादित्यादिषुनक्षत्रेषुसत्स्वपि अर्कभतः सूर्यनक्षत्रात्सकाशात्क्रमात्तिथिमितैर्नक्षत्रैः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पश्चादुक्तमतस्त्रिभिर्नक्षत्रैः साभिजित्यथातथा अश्विनीक्रियाशस्ताशोभनास्यात् एवंसामान्यतोश्वकर्मोक्त्वेदानींविशेषमाह येति याअश्विक्रिया
नृसमामनुष्यसदृश्यसाक्रियातदुक्तभमुखैः कार्या तस्मैमनुष्यायउक्तानिभमुखानिनक्षत्रादीनितैः कार्येत्यर्थः परायानृसमानभवतिसाएभिः सामान्ये
र्क्षादित्यादिभिर्बुधैः कार्येत्यर्थः लग्नबलंप्राग्वत् तथाचनारदः विविष्णुचरभेशिभेमृदुभेस्थिरभेषुच वाजिकर्माखिलंसूर्यवारेकार्यंविशेषतइत्या

तत्राप्यर्कभतः क्रमात्त्रिभिर्भैः पश्चात्त्रिभिः साभिजिच्छस्तायानृसमातदुक्तभमुखैः कार्यापरैर्भिर्बुधैः १

दि तथाचोक्तम् धृतान्नचणकक्षीरतृणमुद्गादिभक्षणे अन्नप्राशनवद्दक्षंस्नानंसौम्यग्रहोदये चौलोक्तंसंस्कारकर्मादौभेषजेभेषजोदितम् ग
र्भाधानोक्तमश्वानांमैथुनेनतुविलोकयेत् गृहारंभोदितेकालेहयशालाविधीयते शिक्षाविद्योक्तकालेचभूषणंभूषणोदिते चर्मकर्मादिकंकार्यंज
यद्योगेशशभोदये एवंखरोष्ट्रादिकंकार्यंपूर्वाण्हेवाहनादिकमिति १ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ९५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथाभ्यंगनिषिद्धकालमाह भद्रेति भद्राप्रसिद्धा संक्रमः संक्रांतिः पातोव्यतीपातः वैधृतिः प्रसिद्धा सितः शुक्रवारः ईज्योगुरुवारः अर्कोरविवारः आरोभौम वासरः षष्ठ्यादयः सर्वातिथयः तासु १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ ३० श्राद्धाहः श्राद्धदिनम् प्रतिपद्द्वयं प्रतिपद्द्वितीये तस्मिन्हेतुंकारणं विना अभ्यंजनं अभ्यंगं परिहरेत् कारणे सति अवश्यं चरेदित्यर्थसिद्धं तथा चोक्तम् सप्तम्यां न स्पृशेत्तैलं नवम्यां प्रतिपत्तिथौ चतुर्दश्याम ष्टम्यां षष्ठ्यां चैव विशेषत इति ग्रंथांतरे चतुर्दश्यष्टमीं चैव पौर्णमास्यर्कसंक्रमः तैलस्नानं न कुर्वीत स्युत बंधुधनक्षयादिति तथा च वृद्धमनुः

भद्रासंक्रमपातवैधृतिसितेज्यार्कारषष्ठ्यादिषु श्राद्धाहे प्रतिपद्द्वये परिहरेन्द्धेतुं विनाभ्यंजनम्

दर्शे स्नानं न कुर्वीत मातापित्रोस्तु जीवतोः नवम्यां च न चेत्तन्निमित्तांतरसंभवः प्रतिपद्यनपत्यः स्याद्द्वितीयायामपलिकः दशम्यामधनः स्नाने सर्वहानि स्त्रयोदशीति रत्नमालायाम् रविस्तापं कांतिं वितरति शशी भूमितनयो मृतिं लक्ष्मीं चांद्रिः सुरपतिगुरुर्वित्तहरणम् विपत्तिं दैत्यानां गुरुरखिलभोगानुभवनं नृणां तैलाभ्यंगात्सपदि कुरुते सूर्यतनय इति अथाभ्यंगहेतूनाह मांगल्यमिति मांगल्यं विवाहादि विजयोत्सवे आश्विनशुक्ल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शम्याक्रियते अब्दवदनंसंवत्सरप्रतिपत् दीपावलिः प्रसिद्धा एतेभ्यंगस्यहेतवः कारणानि एषुनिषिद्धतिथ्यादावपि अभ्यंगःकर्तव्यः तथाचोक्तंव्यवहा ८।
मुमा· रसारे वत्सरादौवसंतादौ सूतकांतेमहोत्सवे दीपोत्सवचतुर्दश्यामभ्यंगनियमोनचेति तथाचोक्तंस्कांदेविजयादशमीविषयम् निषिद्धमपिकर्तव्यं
९५ रसारे वत्सरादौवसंतादौ सूतकांतेमहोत्सवे —

तैलाभ्यंजनमादरादिति अथाभ्यंगनिषिद्धापवादमाह क्वथितादिति निर्घ्नन्हिक्वथितादितैलं अनसच्छुभंस्यात् आदिग्रहणात् सार्षपसुगंधपुष्प

मांगल्यंविजयोत्सवोब्दवदनंदीपावलिर्हेतवोभ्यंगस्यक्वथितादितैलमनसन्निर्घ्नन्हिनित्येखिलम् १०

वासितादितैलंगृह्यते एवंक्वथितादितैलंनिर्घ्नादिर्नोपशमभित्यर्थः उक्तंच सार्षपंगंधतैलंचयत्तैलंपुष्पवासितम् द्रव्यांतरयुतंवापिन दु
ष्यतिकदाचन सूर्यशुक्रारवारेषुनिषिद्धासर्वातिथिष्वपि कर्तव्यंयदिवास्नानेपक्वतैलंनदुष्यति रवौपुष्पंगुरौदूर्वाभौमवारेचमृत्तिका भार्गवे
मयंक्षिप्त्वातैलस्नानंसुखावहमिति अथनित्याभ्यंगेविशेषमाह. नित्येखिलमिति नित्येभ्यंगेअखिलंतैलंपक्वादिकंअनसत्शुभंस्यात् उ ९
क्तंच नित्यस्नानेचकर्तव्येतिथिदोषोनविद्यतइति १०

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथप्रसंगेनतिलामलकस्नाननिषिद्धतिथीनाह दिग्विति दिकदशमी। विश्वेत्रयोदशी अद्रिः सप्तमी दृक्द्वितीया अंकोनवमी दर्शोअमावास्या एते
षुतिथिषुश्रीकामः धात्रीफलैः अमलकीफलैः स्नानंनाचरेत् तथाचोक्तम् यःकरोतिदशम्यांचस्नानमामलकैः सह पुत्रहानिर्भवेत्तस्यत्रयोदश्यांध
नक्षयः अर्थपुत्रक्षयस्तस्यद्वितीयायांनसंशयः अमायांचनवम्यांचसप्तम्यांचकुलक्षयइति अथस्त्रीणांबुधादिषुअभ्यंगनिषेधमाह
बुधोबुधवारः अंबुपर्क्षंशततारा पितृभंमघा नेषुअभ्यंगस्तस्मात् अंगनास्त्रीपतिघ्नीस्यात् उक्तंच स्नानंकुर्वंतियानार्यश्चंद्रेशतभिषग्गते

दिग्वि१० श्वा१३ द्रि ७ दृ २ गंक ९ दर्शतिथिषुस्नानंनधात्रीफलैःश्रीकामोथबुधांबुपर्क्षपितृभाभ्यंगाप
तिघ्न्यंगना सप्तजन्मभवेयुस्ताविधवादुर्भगाध्रुवमिति त्रिविक्रमशते स्नानंनारार्कशुक्रेज्यविष्टिसंक्रांतिपर्वसु षष्ठ्यष्टद्दिक्त्र
योदश्यांस्त्रियस्तुनमघाबुधे अथपुत्रवतःसोमवाराभ्यंगनिषेधमाह पुत्रीति पुत्रवान्सोमवारदिनेनस्नायात् उक्तंच पुत्रवान्स्वगृहेनित्यंनस्ना
यादुत्तरामुखः सोमवारेतथाभ्यंगंवर्जयेत्सर्वथाबुधइति अथप्रसंगेनप्रसूतिकास्नाननिषेधकालमाह प्रसूरिति यमोभरणी पितरोमघा त्वा
ष्ट्रंचित्रा इंद्रोज्येष्ठा मिश्रंकृत्तिकाविशाखे अंबुपः शततारा क्रव्यादोमूलं ईश्वरःमार्द्रा एषांसमाहारस्तस्मिन् कुपुत्रहरिजे कुत्सितपुत्रः पुत्राभावो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यस्यतत्कुपुत्रंतच्चतद्धरिजंचतस्मिन् यस्माल्लग्नात्पंचमस्थः पापग्रहोभवतितस्मिन्नित्यर्थः निशास्यंरात्रिमुखंसायंकालस्तस्मिन् प्रसूतानस्नायात्
शेषंलग्नबलंप्राग्वत् उक्तंच मघामूलविशाखार्द्राचित्रादितियमद्वये ज्येष्ठासार्पजलेशर्क्षेनैवस्नायात्प्रसूतिका शुभग्रहयुतेलग्नेपंचमेपापवर्जिते प
रित्यज्यमहादोषान्सूतिकास्नानमाचरेत् ॥ अथौषधनिष्पादनमाह मंदः शनिः आरोभौमः ताभ्यामन्ये रविचंद्रबुधगुरुशुक्रास्तेषांदिनंतस्मिन् मृदुध्रुवचरक्षिप्रैर्नक्षत्रैः वलक्षेशुक्लपक्षेसुधायोगे अमृतयोगे ग्रंथांतरप्रसिद्धेसुभिन्नेकेंद्रत्रिव्ययांगेशोभनानिपापग्रहर

पुत्रीसोमदिनेप्रसूर्यमपितृत्वाष्ट्रेंद्रमिश्रांबुपक्रव्यादेशवभेकुपुत्रहरिजेस्नायान्निशास्येपिन ॥
मंदारान्यदिनेमृदुध्रुवचरक्षिप्रैर्वलक्षेसुधायोगेभेषजमाचरेत्सुमृतिकेंद्रत्रिव्ययांगेभिषक्

हितानिमृतिकेंद्रत्रिव्ययानि यस्यतत्सुमृत्तिकेंद्रत्रिव्ययं तच्चतत्अंगंच तस्मिन्भिषक् वैद्यः भेषजमाचरेत् कुर्यात् शेषंलग्नबलंप्राग्वत् अथौषधदानमाह
तदिति तदौषधंइहानंतरोक्तेभादौदद्यात् कथंभूतेइहविध्रुवेंदुतनयप्रपद्योतने ध्रुवनक्षत्रबुधरविरहिते अथरक्त विव्रणयोर्विशेषमाह
अशृक्स्रावोरक्तस्रावः व्रणः क्षतंअनयोः कर्मसूर्यकुजयोरन्हिदिवसेआचरेत् कयोः सतोः इह्यनयोः सूर्यकुजयोः कद्रस्थयोः सतोः तथा ९६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चोक्तम् मंदारवर्जितेवारेचरक्षिप्रमृदुध्रुवैः सूर्यसौम्यैः केंद्रगतैर्भैषजात्पादनंहितम् रक्तस्रावंकुजेकुर्यात्तद्दोरायामथापिवा कुजेकेंद्रेथवासंदेशेर वक्रिरव लेष्टमे व्रणन्निरा कुजेसूर्येकेंद्रगेतद्दिनेष्टमे शुद्धेषष्ठेचसक्रूरेन्चरलंमृयुवस्वरेइति १२ अथप्रसंगेनरोगमुक्तिदिवसानाहवृत्तार्द्धेन याम्यंभ रणी अहित्रयंआश्लेषात्रयम् वायुःस्वाती मूलंमू० जलपःशततारका उपांत्यउ० भा० इंद्रोज्येष्ठा हस्तःप्र० अनुभंपूर्वाषाढा अस्मिन्नक्षत्रगणेर गणः रोगीशांत्यायथोक्तशांतिकेनविरुक्ज्वरमुक्तोभवति अजहीपयोः श्रवणाविशाखयोः रुग्णः नृपैः षोडशभिर्दिनैः विरुक्स्यात् अन्यत्र अ

तद्ध्यादिहविध्रुवेंदुतनयप्रद्योतनेरोगिणेसृक्स्रावव्रणकर्मसूर्यकुजयोरन्हीहकेंद्रस्थयोः १२ याम्याहित्रयवासुमूलज लपोपांत्येंद्रहस्तानुभेशांत्याजहिपयोर्नृपैर्नवदिनेरन्यत्ररुग्णोविरुक्

न्येषुनक्षत्रेषुरुग्णोनवदिनैर्विरुक्भवति एतज्ज्योतिषा कोभिप्रायंकिंचिद्दलकोशाभिप्रायमुक्तम् तत्रयेषुनक्षत्रेषुज्वरितस्यमृत्युरुक्तः येषुचकृच्छ्रेणबहुभिर्दिनैर्ज्वरमुक्तिरुक्ता तत्फलमत्रशांत्याविरुग्भि त्युक्तम् क्वचिदन्यथाफलदर्शनात् तथायेषुयेषुनक्षत्रेषुसप्तभिर्नवभिरेकादशभिर्दिनैर्ज्वरनिर्मोचनमुक्तम् तत्फलमत्रसध्यस्वल्पेनवदि नैर्विरुगित्युक्तम् ग्रंथलाघवायस्वल्पांतरत्वात् तथान्यज्योतिषार्के सप्ताहमृतिनंदाद्रिरुद्रमृत्युनगाद्रिभिः कृच्छ्रमृत्युमृतीशेष्वहच्छे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शव्यसुतानृपेरित्यादि अथोत्तरार्धेनरोगमुक्तिस्नानमाह आदित्येति आदित्यंपुनर्वसुः अहिराश्लेषा अनिलः स्वाती ध्रुवाणिपूर्वोक्तानि अं
मु·भा· संरेवती पितृभंमघा अस्मिन्नक्षत्रगणेशुक्रेंदुवारेशुक्रसोमवारेगदमुक्तस्नानंरोगमुक्तस्नानं अनिष्टंस्यात् तर्हिकुत्रकर्तव्यमित्यत आह अशु
९० भेभादौध्रुवंशुभंस्यात् कस्मिन्सति खलास्तेस्थिरेसति खलः पापग्रहः अस्तेयस्यतत्तथा तच्चतत्स्थिरंचतस्मिन् स्थिरलग्नेपापेसप्तमेसतीत्य
र्थः तथाचोक्तम् वैधृतौव्यतिपातेचभद्रायांधिष्ण्यसंक्रमे रोगमुक्तोनरःस्नायात्कुर्वारर्क्षतिथिष्वपि द्यूनंपापयुतंशस्तंदशमंचशुभान्वितंसौ

आदित्याद्यनिलध्रुवांत्यपितृभेशक्रेंदुवारेगदमुक्तस्नानमनिष्टमिष्टमशुभेभादौखलास्तेस्थिरे १३ द्रव्यंसव्यवहारतोल
घुचरेयोज्यंचरांगेबुधेधर्माष्टात्मजगेऽथतस्यहरणेहस्तोरविज्ञःकुजः म्यक्रूरयुतंरंध्ररोगस्नानेशुभंतथेति चंद्रबलंसर्वत्रयोज्यम् कु

तिथिभादौसदित्यनेनचंद्रादिबलविषयेमोहोमाभूदित्यतः चंद्रबलंसूचितम् यतः ग्रंथादौगर्भाधानेसदा इत्युक्तम् तत्सर्वकर्मसुज्ञेयमितिसर्वग्रंथका
रसंमतं तथाचोक्तंसंहितायांस्पष्टं स्नायाद्रोगविमुक्तस्तुशुभयोश्चंद्रतारयोरिति १३ अथव्यवहारद्रव्यंवृत्तेनैकेनाह द्रव्यमिति द्रव्यंसुवर्णा ९७
दिसंव्यवहारतः कुसीदव्यवहारेणलघुचरैर्नक्षत्रैर्योज्यंदेयमित्यर्थः कचरांगेचरलग्ने कस्मिन्सतिबुधेधर्माष्टात्मजगेसति धर्मोनवमम् अष्टमं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आत्मजः पंचमं एषन्यतमस्थानगतेसतीत्यर्थः अन्यत्पूर्वोक्तंज्ञेयं अथानंतरंतस्यप्रयुक्तस्यहरणंपुनर्ग्रहणंतस्मिन्विषयेहस्तोनक्षत्रंरविःरविवारःज्ञो
बुधवारः कुजोभौमवारः संक्रांतिः सूर्यसंक्रमणादिनं भरणीप्रसिद्धा त्रिपुष्करोयोगः यमोयमलयोगः त्रिपुष्करयोगयमलयोगौग्रंथांतरेप्रसिद्धौ रत्न
मालायां विषमचरणंधिष्ण्यंभद्रातिथिर्यदिसंस्पृशेतस्करगुरुशनिक्ष्मापुत्राणांकथंचनवासरे मुनिभिरुदितःसोयंयोगस्त्रिपुष्करसंज्ञक इत्यादिकं
भांत्ययोश्चंद्रमाः धनिष्ठापंचकम् वृद्धिर्वृद्धियोगोपिशुभः हस्तादयात्रस्वकीयद्रव्यग्रहणेशुभाः विदूनेबुधदिनंविनाइहहस्तादौयद्दणंकुर्यात्तत्स्थि

संक्रांतिर्भरणीत्रिपुष्करयमौकुंभांत्ययोश्चंद्रमावृद्धिश्चेतिशुभाविदूनइहयत्कुर्याद्दणंतत्स्थिरम् १४ तीक्ष्णोग्रध्रुवमिश्रवा
युषुधनंनष्टादिकंनैतिकाद्रव्यासेत्रिरवशेपयोर्नगतमेत्यस्यांबुशुक्रदोक्षिपेत् रंस्यात् तथाचोक्तम् चरैःक्षिप्रैश्चरेलग्नेबुधेधर्म

शुताष्टमे व्यवहारंविनाद्रव्यप्रयोगोमुनिभिस्मृतः भरण्यांसंग्रहंकुर्यात्पंचकेज्ञेत्रिपुष्करे ऋणकर्मचरैःक्षिप्रैर्ऋणछेदः कुजेहितः पंचकेपंचगुणितं-
त्रिगुणंचत्रिपुष्करे यमलेद्विगुणंप्रोक्तंहानिवृद्ध्यादिकंबुधैः ऋणंभौमेनकुर्वीतनदेयंबुधवासरे ऋणछेदंकुजेकुर्यात्संचयंसोमनंदने हस्तार्कवा
रेसंक्रांतौयद्दणंस्यात्कुलेषुतत् वृद्धियोगेतथाज्ञेयमृणछेदंतुकारयेत्इति १४ अथतीक्ष्णादिषुनष्टादिद्रव्यस्यप्राप्तितथाद्रव्यनिक्षेपंवृत्तार्धेनाह ती-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्ष्णेति तीक्ष्णोग्रध्रुवमिश्राणिपूर्वोक्तानि वायुःस्वाती एषुनष्टादिकंधनंनष्टप्रयुक्तविनिक्षिप्तादिकंस्वर्णादिकंद्रव्यंनेति तथाकान्तरोहिणीनक्षत्रात्भेइष्टन
क्षत्रेभ्यास्तेचतुर्भक्तेसतिशिखशेषयोःगतंनइति अथद्रव्यनिक्षेपमाह अंत्यांबुधुर्न्द्वोक्षिपेत् धनमित्यनुषंगः अत्यंद्वादशं अंबुचतुर्थं अनयोःशुद्धिःपा
पराहित्यं तस्यांसत्यांक्षिपेत् निक्षिपेदित्यर्थः तथाचोक्तम् साधारणोग्रतीक्ष्णेषुस्वात्यांद्रव्यंनलभ्यते दत्तंप्रयुक्तंनिक्षिप्तंनष्टमित्याहनारदः अथनृसिं
हादिमंत्रविद्यासाधनमुहूर्ततथावृक्षारोपणमुहूर्तंउत्तरार्धेनाह विद्यामिति विद्यामंत्रविद्यांप्रोक्तवत्वेदविद्योक्तभादौ विद्यांमौज्युक्तभादोइत्याद्युक्तेः

विद्यांप्रोक्तवदिष्टदेवतिथिभेथद्वीशामूलध्रुवैर्मृदूस्वीज्यकरांबुपैःसजलखाङ्गांगेतरूनरोपयेत् १५ तथास्वदेवतिथिभेस्वे
ष्टदेवतिथिनक्षत्रेसाधयेत् गुरुमुखात्गृण्हीयादित्यर्थः तत्रआगमोक्तमंत्रग्रहणेअनध्यायदोषोनास्ति तत्तुस्वदेवतिथिभेइत्यनेनैवपदेनपरिहृतंतथाचो
क्तंमृदुध्रुवचरक्षिप्रैर्वारार्कौधर्मसत्क्रिया कार्याविद्योक्तभेदीक्षास्वदेवतिथिभेषुचेति अथवृक्षारोपणमाह द्वीशांविशाखामूलंप्रसिद्धं ध्रुवमृदूनिपूर्वोक्तानि
अश्विनीप्रसिद्धाईज्यःपुष्यःकरोहस्तःअंबुपःशततारा एभिर्नक्षत्रैस्तरून्पादपान्रोपयेत् कस्मिन्सजलखाङ्गांगे अंगेः जःअङ्गांगंअंगंलग्नंतस्मि ९८
न्जःजलचरराशिःचंद्रोवातदङ्गांगमुच्यते जलंचरवंचजलखेशोभनेजलखेयस्यतत् सजलखंतच्चतत् अङ्गांगंचसजलखाङ्गांगं तस्मिन्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शोभनेपापग्रहरहिते जलखेचतुर्थेदशमेयस्याङ्गांगस्यतस्मिन्नित्यर्थः शेषंपूर्ववत् १५ अथवापीकूपादीनद्युत्तार्देनाह उद्वाहेति उद्वाहर्क्षाण्येकादशसंख्या
निपूर्वोक्तानि हरित्रयंश्रवणत्रयंअदितिःपुनर्वसुः हयोअश्विनी ईज्यःपुष्यः एभिस्तडागादयोजलाशयाः सिध्यंतिकैः ज्ञेज्याब्जैस्तनुगैः ज्ञोबुधः इज्योगु
रुः अब्जश्चंद्रः जलचरराशिश्च एतैस्तनुगैर्लग्नगतैः कस्मिन्सति सितेदशमगेक्षतिशुक्रेदशमगेसति कसद्मासंसदहवासरे इत्यर्थः तथाचोक्त
म् चित्रास्वातिपुनर्वसुमृगशिरोमूलाश्विनीरोहिणीहस्तःपुष्यधनिष्ठकंशतभिषकभिस्रोत्तरारेवती एतेषुश्रवणान्वितेषुमकरेलग्नेचकुंभेझ

उद्वाहर्क्षहरित्रयादितिहयेज्यर्क्षैस्तडागादयोज्ञेज्याब्जैस्तनुगैः सितेदशमगेसिध्यंतिराह्वासरे राज्येक्षाश्रवणात्रयेध्रुवमृ
दुक्षिप्रैः स्वकेंद्रायगैः १ ४ ७ १० ११ सौम्यैशांतिकपौष्टिकेसचरभैरेतैःसुधर्मोदये १६ थवापीकूपजलाशयादिखननंशस्तम

शस्तेदिने अन्यत्रोक्तम् सर्वतोराशयारंभः कर्तव्योविबलैःखगैः लग्नस्थेज्ञेथवाजीवेलग्नसेकेस्थितेत्वभेइति अथोत्तरार्धेनराजदर्शनशांतिक
पौष्टिकंचाह राजेक्षेति श्रवणत्रयध्रुवमृदुक्षिप्रैः नक्षत्रैः राजेक्षाराजदर्शनंकार्यंसुगमंपुनःकैः सौम्यग्रहैःहिकेंद्रायगैः २ १ ४ ७ १० ११ लग्नात्तदि
२ केंद्र १ ४ ७ १० य ११ गैः शुभग्रहैरित्यर्थः शेषंप्राग्वत् शांतिकपौष्टिकेआह शांतिकपौष्टिकेएतैरेवनक्षत्रैः श्रवणत्रयादिभिर्विधेये कंथंभूतैरे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भिः सञ्चरभैः चरनक्षत्रसहितैः कस्मिन्सति सद्धर्मोदये शोभनः पापरहितः धर्मो नवमं यस्य स सद्धर्मः स चासावुदयश्च सतस्मिन् उदये लग्ने तस्मिन् इस्थ र्थः शेषं पूर्ववत् १६ अथ वृत्तार्धेन दिव्यमाह मलिम्लुचे मासे विधुसितेज्यास्ते विधुश्चन्द्रः सितः शुक्रः ईज्यो गुरुः तेषामस्ते विधौ क्षीणे कृष्णपक्षे भवति र वावष्टमे गोचरेण सूर्येऽष्टमे मंदारान्हि शनि भौमदिने खलोदये पापराश्युदये यद्वा उदये खलः खलोदयस्तस्मिन् स्थिरतनौ स्थिरलग्ने दिव्यं नैव कु र्यात् अत्र दिव्ये कृते सति अदो दिव्यं अन्यथा विपरीतं स्यात् असत्यवादिनो जयकारी भवतीत्यर्थः अर्थादन्यत्र कर्तव्यमिति सिद्धं लग्नबलं-

दिव्यं नैव मलिम्लुचे विधुसितेज्यास्ते रवावष्टमे मंदारान्हि खलोदये स्थिरतनौ कुर्यात्कृते दोऽन्यथा श्रीशैलग्रहणायनेषु विषुवे संकीर्णजातावुपाकृत्युत्सर्गवधूप्रवेशनगयागोदासु नित्याब्दिके १७ ईशानाहि बलौ हरेः शयनपर्यावर्तने नैत्यके या नेजीर्णगृहे वरोहदमनारोपे पवित्रार्पणे

प्राग्वत् अथ गुरुशुक्रयोर्मौढ्यदोषः कुत्र कुत्र नास्तीति वृत्तार्द्धेनाह श्रीशैलः प्रसिद्धः यत्र मल्लिकार्जुनाभिधानं लिंगमस्ति ग्रहणं सूर्यचंद्रयोः अयने दक्षिणोत्तरे विषुवं मेषतुलसंक्रमः संकीर्णजातिर्हीनजातिः उपाकृतिरुपाकर्म उत्सर्गश्च छं दसामुत्सर्गः वधूप्रवेशनं प्रसिद्धं गया प्रसिद्धा गोदा गोदावरी नित्याब्दिकं प्रतिवर्षं यत्क्रियते यथा नवरात्रं १७ ईशानेति ईशानाहि बलिः ई

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शानबलिः प्रसिद्धः अहिबलिः सर्पबलिः हरेः शयनपर्यावर्तनें विष्णोः शयनमाषाढशुक्लद्वादश्यांभवति पर्यावर्तनंभाद्रपदशुक्लद्वादश्यांभवति नै
त्यकंयानंनित्यगमनं जीर्णगृहंप्रसिद्धं अवरोहः देवानांदोलारोहः पूजाविशेषः दमनारोपश्चैत्र्यां पवित्रार्पणंश्रावण्यां चातुर्मास्यविधौचातुर्मास्य
व्रतेअष्टकाः पर्वणियात्रक्षनाम्नांमासानांकृष्णाष्टम्योष्टकाः मार्गपौषमाघफाल्गुनानांकृष्णाष्टम्यइत्यर्थः उत्साहाः पुत्रोत्पत्त्यादयः अंशुकधारणंवस्त्र
धारणं एषुजीवसितयोर्गुरुशुक्रयोर्मूढत्वदोषोनास्तीत्यर्थः नकेवलमेषु गर्भादिसमस्तस्वपिगर्भाधानाद्यन्नप्राशनांतेषुसप्तसंस्कारेषुमूढत्वदोषो नः

चातुर्मास्यविधौनजीवसितयोर्मूढत्वदोषोष्टकासूत्साहांबरधारणेषुगदितोगर्भादिसमस्तस्वपि १८ गदितः गर्भाद्यन्नाशनां

तेष्वित्यत्रश्लोकेयद्यप्युक्तंतथाप्यत्रप्रसंगादुक्तं तथाचगर्गः नित्ययानेगृहेजीर्णेप्राशनेपरिजीर्णके वधूप्रवेशमांगल्येनमौढ्यंगुरुशुक्रयोः भृगुःउ
पाकर्मोपसर्जनंपवित्रंदमनार्पणं अवरोहः सहेमंतः सर्पाणांबलिरष्टकाः ईशानस्यबलिर्विष्णोः शयनंपरिवर्तनं कुर्याच्छुक्रगुरोर्मौढ्येपीतीतिस्कविनि
श्चयात् धर्मप्रदीपे गोदावर्यांगयायांचश्रीशैलग्रहणद्वये अयनेविषुवेचैवचातुर्मास्यव्रतेषुच उत्सवेषुचसर्वेषुसीमंतऋतुकर्मणि स्मरास्मरे-
ज्ययोश्चैवमौढ्यदोषोनविद्यते कालनिर्णये नष्टेशुक्रेतथाजीवेसिंहस्थेचबृहस्पतौ कार्याचैवस्वदेव्यर्चाप्रत्यब्दंकुलधर्मतः मत्स्यपुराणे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु.मा मौढ्येपिचमकर्तव्यामिश्रजातिक्रियाः शुक्रमाः शुक्रेज्यशुक्रयोर्वर्णाक्रियाश्चौलादिकानचेति १९ अथतीर्थयात्रानिषेधंप्रेतकर्मनिषेधंचसापवादंवृत्ते ३१
१०० केनाह शुक्रेति शुक्रेज्ययोःअस्तसमयेअधिकःमासःक्षयःक्षयमासःजनुर्मासोजन्ममासःतेषुजन्मर्क्षकेजन्मनक्षत्रेअपूर्वंप्रथमंतीर्थामरद

शुक्रेज्यास्तमयेऽधिकक्षयजनुर्मासेषुजन्मर्क्षकेनापूर्वामरतीर्थदर्शनमियाद्गोदागयाप्यामृते

र्शनं तन्निमित्तंनइयात्नगच्छेत् काप्यामृतेगोदागयाप्यामृतेगोदागययोर्दर्शनंसदैवकुर्यादित्यर्थः प्रेतकर्मनिषेधमाह एधिति एधुगुरुभुक्रास्ता १००
दिषुआषाढःप्र० सहस्यःपौषःविष्णुशयनेप्यपियद्वर्षाधिकलंबितंप्रेतकर्मभवतितत्यजेत् गोदागयातोन्यतःगोदागययोःसदैवकार्यं आषाढ

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शुक्लद्वादश्यादिकार्तिकशुक्लद्वादशीपर्यंतम् विष्णुशयनम् तथाचोक्तम् वाल्येवायदिवावृद्धे शुक्रेचास्तमुपागते मलमासइवैतानिवर्जयेद्देवदर्शनम् व्यासः
अधिमासेचजन्मर्क्षेनष्टयोर्गुरुशुक्रयोः तीर्थयात्रानकर्तव्यागयांगोदावरींविना भृगुः मलमासेप्यनावृत्तंतीर्थस्नानंविवर्जयेत् अनाच्छिद्वेवतांदृष्टुंयः
चिःस्यान्नष्टभार्गवे तीर्थखंडे गुरुशुक्रास्तादिदोषःप्रोक्तोयस्तीर्थयातृणाम् अपूर्वयायिनामेवनत्वसौपूर्वगामिनाम् पितृखंडे शुक्रस्या

एष्वाषाढसहस्यविष्णुशयनेष्वष्यंस्यकर्मस्यजेद्यद्वर्षाधिकलंबितंभवतितद्गोदागयातोन्यतः१९

स्तमनेचैवदेवेज्यस्यतथैवच प्रेतकार्यप्रदुष्येतप्रथमंवत्सरंविना मांडव्यः मलिनेजन्ममासेवासोढ्येवागुरुशुक्रयोः तीर्थयात्रानकर्तव्या
गयांगोदावरींविना गरुडपुराणे नकुर्याद्गुरुशुक्रास्तेपुष्येस्वापेमलिम्लुचे विलंबितंप्रेतकार्यंगयांगोदावरींविना मेधातिथिः अस्तग
तेगुरौशुक्रेपुष्याषाढाधिमासके प्रेतकार्यंनकुर्वीतगयांगोदावरींविना प्रेतसंज्ञार्याम् प्रेतकार्याणिसर्वाणिव्रतस्नानजपादिकम् वर्ज्यंशुक्रेज्ययोरस्तेग
यांगोदावरींविनेति १९ इतिमुहूर्तमार्तंडटीकायांमार्तंडवल्लभायांमिश्रप्रकरणंसमाप्तम्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथानंतरशांतिप्रकरणमारभ्यते छिद्राण्येतानि विप्राणां यनध्यायाः प्रकीर्तिताः छिद्रेभ्यः भ्रवति ब्रह्मब्राह्मणेनयदर्जितम्, तत्कालेनस्वरक्षोसिश्रियंक्र्
ह्मयशोबलम् सर्वमाद्ययगच्छंतिवर्जयंतीप्सितंफलमित्यनध्यायेपठमादोप्रसंगात् मौंज्यादिनिषेधाच्चवृत्तद्वयेनानध्यायानाह पर्वेअमापूर्णिमाकिल

पर्वांग्नादियुगष्टमीतितिथयोमध्वादिपक्षद्वयेन ध्यायाश्चरसंक्रमाअथमधोवन्हिश्चशुक्रेयमः

क्षणंपर्व अग्नादियुक् अग्नंप्रतिपत् आदिश्चतुर्दशी ताभ्यांयुक्तयुग्मम् अष्टमीप्रसिद्धा इतितिथयश्चतस्रस्तिथयः मध्वादिपक्षद्वये मधुश्चैत्रः तदा
दिषुमासेषुपक्षद्वयंशुक्लकृष्णारव्यंतस्मिन् अनध्यायाः स्युः कीर्तिताः कथिताः बुधैरित्यध्याहारः अथान्यानाह चरसंक्रमाः चरराशिसंक्रां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तयः मेषकर्कतुलामकरसंक्रांतयइत्यर्थः मधुश्चैत्रस्तस्मिन्वन्हिः वन्हिसंख्याकास्तिथिस्तृतीयेत्यर्थः शुक्रे मासे ज्येष्ठमासे यमः द्वितीया यत्र प्रकरणे
शुक्लकृष्णपक्षनिर्देशो न दृश्यते तत्र शुक्लपक्षजस्तिथिर्ज्ञेयः राधे वैशाखे ऽग्निस्तृतीया शुक्ले तु पुनः असितः कृष्णोयमः द्वितीया शुचिदृगाः शार्काः शुचिराषा

राधेग्निस्त्वसितोयमः शुचिदृगाः शार्कास्त्रयोदश्यथो मार्गे कृष्णनगग्रहा विषदृगंकाशाग्नयः कीर्तिताः १

ढः तस्य दृक् द्वितीया आशाद
शमी अर्कोद्वादशी त्रयोदश्यपि आषाढशुक्लद्वितीया दशमी द्वादशी त्रयोदशीत्यर्थः अथ मार्गे मार्गशीर्षे कृष्णा नगग्रहो कृष्णसप्तमीनवम्यो इषदृगंका-
शाग्नयः इषः अश्विनः तस्य दृक् द्वितीया अंकोनवमी आशादशमी अग्निस्तृतीया आश्विनशुक्लद्वितीयानवमीदशमीतृतीयेत्यर्थः १ ७. ६.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पौषति पौषेशः पौषस्य ईशः एकादशी शुक्लातुपुनः असितात्कृष्णाद्दृगंकमुनयः द्वितीयानवमीसप्तम्यः अंत्ये फाल्गुने कृष्णरवेटाद्विदृक् रवेटोनवमी अद्रिःस
प्तमीदृक्द्वितीयाएषांसमाहारोरवेटाद्विदृक्कृष्णंचततरवेटाद्विदृक्चतथा कृष्णनवमीसप्तमीद्वितीयाइत्यर्थः माघेर्काब्धिदृगद्रयः अर्कोद्वादशी अब्धि-
श्चतुर्थी दृक्द्वितीया अद्रिः सप्तमी एते शुक्लाः तुपुनः असितजाबाहंकपृथ्वीधराः असितजाः कृष्णपक्षजाः बाहंकपृथ्वीधराः बाहुर्द्वितीया अंकोनव-

पौषेश ११ स्त्वसिताद्दृ २ गंक ९ मुनयो ७ स्त्ये कृष्णरवेटाद्रिदृङ्माघेर्को १२ ब्धि ४ दृ २ गद्रय ७ स्त्वसितजाबाहं २ क ९ पृथ्वीधराः ७
ऊर्जेद्वयं २ क ९ रवी १२ श्वरा ११ असितजादृग् २ विश्व १३ सूर्या १२ नभस्येग्निः कृष्णाद्दृगद्रिविश्वनवमीपैत्रंयमोन्यः श्रवाः २

मी पृथ्वीधरः सप्तमी ऊर्जेकार्तिके द्व्यंक रवीश्वराः द्विद्वितीया अंकोनवमी रविर्द्वादशी ईश्वर एकादशी एते शुक्लाः तुपुनः असितजात्कृष्णपक्षजाः दृग्विश्वसू
र्याः दृग्द्वितीया विश्वेत्रयोदशी सूर्योद्वादशी नभस्येभाद्रपदे अग्निस्तृतीया शुक्लात्कृष्णाद्दृगद्रिविश्वनवमीपैत्रंदृक्द्वितीया अद्रिःसप्तमी विश्वेत्रयोदशी
नवमी पैत्रंमघा यमोभरणी अन्यः शुक्लः श्रवाः श्रवणः भाद्रपदशुक्लश्रवणाइत्यर्थः २ ७ ७ ७ ७ ७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथैषांनिर्णयं वृत्तेनैकेनाह यइति यः कश्चिदनध्यायतिथिः सपूर्वदिवसेस्तात्सूर्यास्तात्प्राक् मुहूर्तान्वितः स्यात् अत्र पूर्वदिवसे ब्रह्म वेदं नो पठेत् यद्वा स
यवा अन्यस्मिन्दिवसे परदिवसेक्षणत्रयगतो भवति अत्रास्मिन्दिवसे ब्रह्म नो संपठेत् पर्वाष्टम्यादिषु गष्टमी पूर्ववत्पदविभागः इतिन्नु स्तिथीस्त्वयत्का ए
पु अनंतरोक्तेषु अनध्यायेषु शास्त्र स्मृती वेदांगानी समभ्यसेत् ऋगमम् निखिलेषु सर्वेष्वनध्यायेषु उक्तं पठेत् नैत्यकं च पठेत् उक्तमिति यथा अमा
वास्यायां अभंस्त्कजपे ह्यात्दूति पूर्वकां गायत्रीं सप्रणवां सकृच्चिर्वा राक्षोघ्नीः पित्र्यमंत्रान् पुरुषसूक्तमप्रतिरथमन्यानि च पवित्राणीति नै

योऽनध्यायतिथिः सपूर्वदिवसेऽस्तात्प्राङ्मुहूर्तान्वितोऽन्यस्मिन्वोदयतः क्षणत्रयगतो ब्रह्मेह नैवाभ्यसेत् पर्वाष्टम्यादिषु गष्ट
मीतिन्च तिथीस्त्वस्तेषु शास्त्रस्मृती वेदांगानि समभ्यसेच्च निखिले सूक्तं उपेत्नैत्यकम् ३

त्यकं संध्याहोमब्रह्मयज्ञादि तथा च मनुः वेदोप
करणे चैव स्वाध्याये चैव नैत्यके ननिरोधस्त्यनध्याये होममंत्रजपेषु चेति वेदोपाकरणानि अंगानि स्मृतिरत्नावल्याम् नित्ये जपे च काम्ये च क्रतौ
पारायणेपि च नानध्यायोस्ति वेदानां ग्रहणे ग्राहणे स्मृतः देवतार्चनमंत्राणां नानध्यायः स्मृतः सदा नानध्याये जपेद्वेदान् रुद्रांश्चैव विशेष
तः पौरुषं पावमानं च गृहीतनियमाद्रत इति स्मृत्यर्थसारे चतुर्दश्यष्टमी पर्व प्रतिपद्वर्जितेषु च वेदांगन्याय मीमांसा धर्मशास्त्राणि चाभ्यसे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्षिति कूर्मपुराणे इंदोर्वृद्धिक्षयंप्राप्तेब्रह्मयज्ञंनकारयेत् नजपेद्वैदिकंमंत्रं गायत्र्याष्टोत्तरंशतमिति स्मृतिरत्नावल्यां अल्पंजपेदनध्यायेप र्वण्यल्पतरंजपेदिति ३ अथनैमित्तिकाननध्यायान्वृत्तद्वयेनाह बभ्रिति बभ्रुर्नकुलः ओतुर्मार्जारः एणोहरिणः खरः प्र॰ अग्निः प्र॰ अजोमेषः अंबुउदकं अहिः सर्पः गजः प्र॰ अश्वः प्र॰ उष्ट्रः प्र॰ अंत्योंत्यजातिः रजकचर्मकादयः मूकः प्रसिद्धः उन्नतो मत्तः अनः शकटः यानंशिबिकादि एभिरंतरितेगुरौ सतित्र्यहंत्रिरात्रमनध्यायः प्लवोमंडूकः खगः पक्षी आदिशब्दाद्गोधादि एभिरंतरिते सज्योतिषं अनध्यायः अयमर्थः दिवा

बभ्र्वोत्वेणखराग्न्यजांब्वहिगजाश्वोष्ट्रांत्यमूकोन्नताः नोयानांतरितेत्र्यहंप्लवखगाद्यैर्नोचसज्योतिषम्
स्त्रीगोस्थ्यंतरितेह्रुतावनिशीथाशौचमार्गेषुचछायायांनकपित्थशाल्मलिमधुश्लेष्मांतकादेःपठेत् ४

अंतरिते सति सूर्यास्तमानपर्यंतं अनध्यायः रात्रावंतरिते रात्रिशेषपर्यंतं अनध्याय इत्यर्थः स्त्रीगोऽस्थ्यंतरितेऽह्नः स्त्रीप्रसिद्धा गोप्र॰ अ स्थिप्राण्यंगं एभिरंतरिते अहर्दिनं अहोरात्रं अनध्यायः उत्सवोमहोत्सवो विवाहादिकः निशीथंमध्यरात्रं आशौचंसूतकम् मार्गोऽध्वा एषुनपठे त् चपरं कपित्थशाल्मलिमधुश्लेष्मांतकादेश्छायायांनपठेत् रुगमं आदिशब्दात्कोविदारविभीतकैरंडादीनांग्रहणम् ४ ७ ७ ७ १०३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्रामांतरिति ग्रामांतः कुणपे ग्राममध्ये कुणपे प्रेते सति न पठेत् श्वशूद्रनिकटे श्वानशूद्रसन्निधौ न पठेत् श्राद्धाशने श्राद्धभोजने कृते सति जीर्णा
वधि न पठेत् वक्त्रगे मुखगते तांबूले सति न पठेत् ग्रहणात्सकाशात्त्र्यहं न पठेत् तथा गुरुक्षितिपतिप्रांतान्मरणात्त्र्यहं उपोत्सर्गतस्त्र्यहं उपउपाक
र्मउत्सर्गश्छंदसामुत्सर्गः तथा उपोत्सर्गतः सकाशात्त्र्यहं भूकंपाशनिपाततस्त्र्यहं भूकंपः प्र० अशनिपातो विद्युत्पातः ताभ्यां त्र्यहं पुरदहे पु

ग्रामांतः कुणपे श्वशूद्रनिकटे श्राद्धाशने वक्त्रगे तांबूले ग्रहणाद्गुरुक्षितिपतिप्रांताद्युपोत्सर्गतः
भूकंपाशनिपाततः पुरदहे रिष्टावलोकात्त्र्यहं गर्जे नार्तवके त्र्यहं समयजे सज्योतिरसतः ५

रदाहात् स्ववसतिग्रामदाहादित्यर्थः त्र्यहं रिष्टावलोकात् गंधर्वनगरभूतादिदर्शनात् त्र्यहं न पठेत् गर्जेऽनार्तवके त्र्यहं ऋतौ भवः आर्त
वः न आर्तवः अनार्तवः एव अनार्तवकस्तस्मिन् अकालगर्जने जाते सति त्र्यहं न पठेत् समयजे ऋतुजे गर्जे सति सज्योतिर्यथा स्यात्तथा न प
ठेत् दिवा गर्जे सति सूर्यास्तपर्यंतं रात्रौ गर्जे सति सूर्योदयपर्यंतं न पठेदित्यर्थः सतः अंते स्वशाखिसत्पुरुषस्य मृतौ जाते सति सज्योतिर्न पठेत् ५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु.मा. अनध्यायांतरमाह वाद्येति वाद्यादीनां रवे शब्दे श्रूयमाणे साम्नां च रवे श्रूयमाणे वाते वातस्य सर्वदा विद्यमानत्वादतिवाते जले जलमध्ये नीहार टी
१०५ धूमरूपोत्पाते पतितो जातिभ्रष्टः अभिशस्तो मिथ्याभिशापी तत्समीपे धावज्जनालोकने धावन्मनुष्यालोकने ग्रामांते ग्रामसीमासमीपे पितृ

वाद्योलूकरवरार्तजंबुकरवे साम्नां च वाते जले नीहारे पतिताभिशस्तनिकटे धावज्जनालोकने
ग्रामांते पितृकानने ष्वथ सतानूनप्त्रणीते दिवं नष्टे तत्सद्व्रतिनि त्र्यहं न च पठेद्भुक्त्वार्द्रपाणिर्न च ६

कानने श्मशाने न पठेत् सतानूनप्त्रणीते दिवं स्वर्गं प्रतिष्ठिते गते मृते सति त्र्यहं न पठेत् तानूनप्त्रं नाम घृतम् यागे येन येन ऋत्विजा सह स्पृष्टं स
स तानूनप्त्री तस्मिन्मृते सति त्र्यहं न पठेत् नष्टे तत्सद्व्रतिनि मृते सद्व्रतं वेदव्रतं चरितं येन स सद्व्रती तस्मिन्मृते त्र्यहं न पठेत् भुक्त्वा यावदार्द्रपाणि- १०५
स्तावन्न पठेत् अन्ये नध्याया मूलग्रंथतोवगंतव्याः ६

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथप्रदोषानध्यायानाह रात्र्यर्द्धंमदनस्त्रयोदशीयस्मिन् दिनेस्यात् मुनिः सप्तमी रात्रेर्दलयुतेयामेसार्द्धप्रहरेयद्दिनेस्यात् चतुर्थीआदिमेप्रथमे प्रहरेयद्दिनेस्यात् अत्रदिनेप्राग्रात्रौपूर्वरात्रौपठनंवर्ज्यंतुपुनःउपाकर्मतःसकाशात् मासमात्रंरात्रेःप्राग्दलेपठनंवर्ज्यं श्वोनध्यायइतीहइत्यत्ररात्रि पठनंवर्ज्यं सदासंध्ययोरुभयोःपठनंवर्ज्यम् घोरोपद्रवेणउपलक्षितोयामःप्रहरः तस्मिन्पठनंवर्ज्यम् त्रिदिवसंदुष्कृत्प्रतिग्राहयोः दुष्टमुक्प्र तिग्रहौ दुष्मुक्प्रतिग्रहौ तयोः दुष्टभोजनदुष्टप्रतिग्राहयोः त्रिदिवसंपठनंवर्ज्यम् तथान्यश्रीधर्यास्मृतिवचनानि अष्टम्योश्चतुर्दश्योः पञ्चदश्योश्चसूतके

रात्र्यर्द्धंमदनो१३मुनि ७दलयुतेयामेचतुर्थ्याद्यकेप्राग्रात्रौपठनंत्वुपाकरणतोमासंनिशःप्राग्दले श्वोनध्यायइ
तीहरात्रिपठनंवर्ज्यंसदासंध्ययोर्घोरोपद्रवयामकेत्रिदिवसंदुष्मुक्प्रतिग्राहयोः ७ शावेप्रतिपदोर्यत्रभयेचैवमहोत्सवे रो

गेयुद्धेविवादेचद्यूतेपथिनिशीथके नाधीयीनाशौचिश्चापिनास्नातश्चनतंद्रितः उपाकर्मणिचोत्सर्गेग्रहणेचंद्रसूर्ययोः त्रिरात्रंस्यादनध्यायोमृतेनृपगुरा वपि फाल्गुन्यांपौर्णमास्यांतुचैत्र्यांतुत्र्यहमिष्यते अनध्यायस्तथाषाढ्यांश्रवण्यांकार्तिकेतथा तथैवमार्गशीर्षस्यपूर्णमस्यांनसंचरेत् अशन्याःपत कंपेभूमेर्दाहेपुरस्यच मृगस्यसर्पमार्जारनकुलाद्यश्वदंतिनां अंतरागमनेःगोष्ट्रखराणांत्र्यहंस्मृतं पताकातोरणादर्शरथयानजलाग्निना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मूकोन्मत्तादिशूद्राणांमंतरागमनेत्र्यहं नारीणामपिसर्वासांगमांन्चैवांतरागमे अहोरात्रमनध्यायो गर्जनेरात्रिसंभवे छगर्जनेचरात्रौचापरगत्रेदि
नस्मृतं दिनंतू भक्षाध्यायामथास्त्रांचांतरागमे पक्षिमंडूकगोधास्क नराणांचांतरागमे दिनंदिवसशेषःस्याद्रात्र्यांरात्र्याश्चनद्भवेतश्वसृगालरवेन्नु
णांश्चोत्रियागमनेःध्वनि तात्कालिकोप्यनध्यायस्तांबूलस्यचभक्षणे श्राद्धनिमंत्रितोयस्तुभुक्त्वानाध्ययनंचरेत् करिष्यंश्चतथाविप्रः प्राग्विप्रा
णांविसर्जनात् एतेप्रोक्ताह्यनध्यायावैदिकास्तांत्रिकास्तत: प्रवक्ष्यंतेष्टमीद्वंद्वेचतुर्दश्याचकेवलेः विषुवद्दूतयेचैव मयनाद्दूतयेतथा नपठेत्सा
ठयेद्धीमान्पुराणामपिसत्तमः अष्टम्यांच-चतुर्दश्यां यावदस्तमितेरवौ दिनशेषमनध्यायंवैदिकंपरिकीर्तितं तथोदितेदिवारात्रं तत्कालमु
दितेतयोः प्रतिपद्यांचसंक्रांतौतत्कालमरिवलासुच नमौनपाम्पयोः कृष्णामासयोस्त्रिदिनंद्विजः नसप्तम्यामधीयीतत्रयोदश्यांचपैन्त्ययोः
सदात्रयोदशीयावत्प्राङ्मूर्शाथात्तिथिर्भवेत् प्राक्तदन्हो परा ह्यंतादधीयीतनचद्विजः अष्टम्यांचचतुर्दश्यांप्रतिपद्यांचवर्जयेत धर्मशास्त्रमु
राणानिशास्त्रंतात्कालिकं बुधः विमिश्रितास्तुकर्तव्यंसप्तम्यादिषुयत्नतः पुराणाद्यसनाद्दीनपंचदश्योश्चवानना नांतरागमनेदोषःपुराणादि
पुविद्यते नशास्यतेच्चतात्काले घृतंसंप्राश्यवाबुधः नीयमानंशवंदृष्ट्वा महीस्थंवाद्विजोत्तमः अकालगर्जितादौचपर्वस्वाशौचकादिषु अनध्या
याबुधैः कार्याउपरागादिकेषुच श्वानध्यायेचशर्वर्यानाधीयीतकदाचन स्मृत्यंतरे प्रदोषेचत्रयोदश्यांनाध्येयंप्रतिपत्स्वपि प्रदोषन्तु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्षणम् षष्ठीचद्वादशीचैव अर्धरात्रोननाडिका प्रदोषेनत्वधीयीततृतीयानवनाडिका अर्धरात्रोननाडिका अर्द्धरात्रात् प्रहिकयाएकयोने स्व
र्थः अथनैमित्तिकप्रदोषमाह आपस्तंबः श्रावण्यांपौर्णमास्यामध्ययनमुपाकृत्यमासंप्रदोषेनाधीयीतेति प्रदोषः पूर्वरात्रः तथाच ग
र्गः अध्यायानामुपाकर्मश्रावण्यांश्रवणेनवा यावन्मासंपूर्वरात्रेनाधीयीतकदाचनेति नारदः अयनेविषुवेचैवशयनेबोधनेहरेः अनध्यायं-
प्रकुर्वीतमन्वादिषुयुगादिषु मन्वादयोमत्स्यपुराणेऽभिहिताः आश्वयुक्शुक्लनवमीकार्तिकेद्वादशीसिता तृतीयाचैत्रमासस्यतथाभाद्रपदस्य
च फाल्गुनस्यत्वमावास्यापौषस्यैकादशीसिता आषाढस्यापिदशमीमाघमासस्यसप्तमी श्रावणस्याष्टमीकृष्णा आषाढस्यापिपौर्णिमा कार्तिकी
फाल्गुनीचैत्रीज्यैष्ठीपंचदशीसिता मन्वंतरादयश्चैतेदत्तस्याक्षयकारकाः युगाद्या विष्णुपुराणेदर्शिताः वैशाखमासस्यतुयातृतीयानवम्यसौकार्ति
कस्यशुक्लपक्षे नभस्यमासस्यचकृष्णपक्षेत्रयोदशीपंचदशीचमाघे उपाकर्मणिचोत्सर्गेत्रिरात्रंक्षपणंस्मृतम् अष्टकासुत्वहोरात्रंमृतंतासुचरा
त्रिषु मार्गशीर्षेतथापौषेमाघेमासेतथैवच तिस्रोष्टकाः समाख्याताः कृष्णपक्षेतुसूरिभिः स्मृतिरत्नावल्यां चतुर्दश्यांयदापर्वप्राक्तत्स्यात्तूर्ध्वंतरवः
अनध्यायंप्रकुर्वीतत्रयोदश्यांतुधर्मवित् विद्युत्स्तनितवर्षेतुमहोल्कानांतुसंप्लवे अकालिकमनध्यायमेतेषुमनुरब्रवीत् स्तनितंमेघगर्जितमऋतु
राधर्क्षमादभ्यषोडशर्क्षेतुभास्करः यावच्चरतितावदकालंमुनयोविदुः कालेदृष्टेचतत्कालमकालेचत्रिरात्रकम् अतिमात्रार्थवाहाश्विनोधीयी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु·भा
१०६

तद्दिनत्रयम् अकालवर्षणजातेजलौकाश्चप्रवर्तते एकरात्रमनध्यायमितिकात्यायनोब्रवीत् मेघेचवृषभेचैवतृणाग्राल्लवतेजलम् भूमिद्रावमनध्या
यंकुर्वीतिवृषकुंभयोः अतऊर्ध्वं द्विपादेषुतृणप्रच्यवनंजलं तृणप्रच्यवनंतृणाग्रवाहः चौरैरुपद्रुतेग्रामेसंग्रामेचाग्निकारिते अकालिकमनध्यायं
विद्यात्सर्वाद्भुतेषुच प्रादुष्कृतेष्वग्निषुविद्युत्स्तनितनिःस्वने सज्योतिःस्यादनध्यायः शेषरात्रौतथादिवा मनुः निर्घाते भूमिचलनेज्योतिषांचोपसर्जने-
एतानकालिकान्विंद्यादनध्यायानृतावपि निर्घातअंतरालिकोध्वनिविशेषः ज्योतिषांचोपसर्जनंचंद्रसूर्ययोः परिवेषः आपस्तंबः प्रतिगृह्यद्विजोवि-
दानेकोद्दिष्टस्यकेतनम् त्र्यहंनकीर्तयेद्ब्रह्मराहोरन्यत्रसूतके केतनंनिमंत्रणं कूर्मपुराणे समानविद्यतेतुमृतेतथासब्रह्मचारिणि आचार्येसं
स्थितेचापित्रिरात्रंक्षपणंस्मृतं याज्ञवल्क्यः त्र्यहंप्रेतेष्वनध्यायः शिष्यर्त्विग्गुरुबंधुषु उपाकर्मणिचोत्सर्गेस्वशाखाश्रोत्रियेमृते संध्यागर्जितनिर्घा
तभूकंपोल्कानिपातने समाप्यवेदंद्युनिशमारण्यकमधीत्यच पशुमंडूकनकुलश्वाहिमार्जारमूषकैः कृतेंतरेत्वहोरात्रंशक्रपातेतथोच्छ्रये पराश
रः सर्पस्यनकुलस्याश्वअजमार्जारयोस्तथा मूषकस्यतथोष्ट्रस्यमंडूकस्यचयोषितः पुरुषस्यैलकस्यापिशुनोश्वस्यखरस्यच एषांयोविततश्चैवअं
तरागमनेकृते त्रिरात्रमुपवासश्चत्रिरात्रमभिषेचनं अथतात्कालिकाः खरोष्ट्रगर्दभोलूकसामबाणार्तनिःस्वने अमेध्यशवशूद्रांत्यश्मशानपतितांतिके देशेशु-
चावर्त्मनिचविद्युत्स्तनितसंप्लवे भुक्त्वार्द्रपाणिरंभोंतरर्द्धरात्रेतिमारुते पांसुवर्षेदिशांदाहेसंध्यानीहारभीतिषु धावंतःपूतिगंधेचशिष्टेचगृहमागते- १०६

टी·

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

खरांष्ट्रयानहस्त्यश्ववनौवृक्षेरथरोहणे सप्तत्रिंशदनध्यायानेतांस्तात्कालिकान्विदुरिति अथानध्यायापवादः मनुः वेदोपाकरणेचैवस्वाध्यायेचैवनै
त्यके ननिरोधोस्त्यनध्यायेहोममंत्रजपेपुचेति ७ इतिमुहूर्तमार्तंडटीकायांमार्तंडवल्लभायांअनध्यायप्रकरणंसमाप्तम् अथपल्लीसरटयोःप्रकर
णं अथपल्लीसरटयोःफलंवृत्तेनैकेनाह दक्षांगोदरनाभिहृत्कपतितापल्ली तथाहनुंत्यक्त्वावरांगेउत्तमांगेपतितापल्ली नुःनरस्यशुभदास्यात् उत्तमां

दक्षांगोदरनाभिहृत्कपतितापल्लीवरांगेहनुंमुक्त्वानुःशुभदास्त्रियाःफलमिदंवामेतरव्यत्ययात्

गेहनुंविनासर्वत्र

शुभेत्यर्थः अर्थादन्यत्रनशुभा अन्यांगेषुपुरःपार्श्वपृष्ठेषुनशुभास्यात् अथस्त्रियाःविशेषमाह स्त्रियाःइदंपुरुषोक्तंफलंवामेतरव्यत्ययात्ज्ञेय
म् वामंवामांगम् तयोर्व्यत्ययोवैपरीत्यम् तस्मात्पुरुषस्यदक्षांगेयत्फलमुक्तंतत्स्त्रियाःवामांगेज्ञेयम् पुरुषस्यवामांगेयदुक्तंतत्स्त्रियादक्षांगे
ज्ञेयमित्यर्थः अर्थाद्यत्रांगेवामेतरविभागाभावस्तत्रपुरुषतुल्यंफलंज्ञेयम् वरांगेतूभयोःसमानमेवफलंवामदक्षिणफलाविशेषात् सर्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 फलमाह इत्याहुः सरठप्ररोहणफलमिति एवमेव आहुर्मुनय इत्यध्याहारः सरठस्य प्ररोहणे पल्लीवत्फलमित्यर्थः पाते सरठस्य पाते अन्यथा विपरीतंफ
लमाहुः सरठस्य प्ररोहणे यत्फलं तत्तस्यापाते विपरीतफलमाहुरित्यर्थः एके वृथा एके आचार्याः वृथा फलमाहुः सरठस्य प्ररोहणे एव फलं पाते वृथा फ
लं न शुभं न चाप्यशुभमित्याहुरित्यर्थः पल्यारोहणके पि अन्यथा फलमाहुः पल्लीपतने यत्फलं तत्तस्यारोहणे अन्यथा विपरीतफलमाहुः एके वृथा

इत्याहुः सरठप्ररोहणफलं पातेन्यथैके वृथा पल्यारोहणके पि वस्त्रसहितं स्नात्वाचरेच्छांतिकम् १

फलमाहुः पल्याः पतने एव फलं प्ररोहणे वृथेत्येके आहुरित्यर्थः अथात्र विधिमाह वस्त्रसहितं स्नात्वाचरेच्छांतिकमिति सचैलस्नानं कृत्वा शां
तिकं शास्त्रोक्तमाचरेत् तथा च ज्योतिर्निबंधे पल्लीस्पर्शफलं वक्ष्ये यदुक्तं ब्रह्मणा पुरा ब्रह्मस्थाने भवेद्राज्यं रथानलाभो ललाटके कर्णयोर्भूष १०८
णावाप्तिर्नेत्रयोः प्रियदर्शनम् नासिकायां सुगंधानि सुखे मिष्टान्नभोजनम् कपोलयोर्भवेत्सौख्यं हनुदेशे महद्भयम् भ्रूकुट्यां विग्रहश्चैव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कंठेवाव्यसनागमः कलिर्वंशेसुखंपृष्ठ्यादक्षेवामेगदादयः दक्षांसेविजयोनित्यंवामांसेशत्रुजंभयम् इष्टलाभोभुजेमध्येकूर्परेमणिबंधके द
क्षेकरतलेद्रव्यंतत्पृष्ठेसहायोभवेत् वामेभुजेकूर्परेचमणिबंधेधनक्षयः वामेकरतलेहानिस्तत्पृष्ठेचार्थनाशनम् हृदयेराजसंमानंसौभाग्यं
दक्षिणेस्तने दक्षपार्श्वेचभोगाप्तिस्तनेवामेयशोधनम् वामपार्श्वेभवेत्पीडावामकुक्षौशिशोस्तथा दक्षकुक्षौसुताप्तिरुदरेचविशेषतः वस्त्रा
प्तिर्दक्षकट्यांचवामकट्यांसुखक्षयः नाभ्यांमनोरथावाप्तिर्बस्तौगर्भच्युतिर्भवेत् गुह्येमृत्युर्गुदेरोगोदक्षोरौप्रीतिवर्धनम् वामोरौमृत्युतोदुःखं
दक्षजानौसुवाहनम् पशुहानिर्वामजानौदक्षिणेजघनेसुखम् कुशस्याद्वामजंघायांस्फिजिदक्षेर्थदृग्भवेत् स्फिजिवामेस्त्रीवियोगोदक्षे
गुल्फेप्रियागमः उपप्लवोवामगुल्फेपादयोर्गमनंभवेत् अत्र यद्यपिसामान्येनोभयोर्गमनफलमुक्तंतथापिदक्षिणपादेगमनाल्लाभो
वक्तव्यः वामपादेगमनेहानिर्वक्तव्या पुरोभागेचदुर्वार्तानष्टवार्ताचपृष्ठतः वामेहानिर्धनंदक्षेपरितोभ्रमणेक्षितः वामदक्षिणभागान्
यत्फलंकथितंनृणाम् विपर्ययेणतत्स्त्रीणांज्ञेयंशेषंद्वयोः समम् इत्थंपल्याःप्रपतनेफलंज्ञेयंविचक्षणैः एतदेवफलंविद्यात्सरठस्यप्ररो
हणे पल्याःप्ररोहणेचैवपतनेसरठस्यच तयोःफलस्यव्यत्यासात्तद्वदेवहिजायते पल्याःप्ररोहणंरात्रौसरठस्यप्रपातनम् नातिदुष्टफ
लंविद्यात्व्याधिमुग्रंविपर्यये पतनानंतरंयस्यरोहणंयदिजायते पतनेफलमुत्कृष्टंरोहणेल्पफलंभवेत् मृत्युयोगेचजन्मर्क्षेविष्ण्यां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पातेचवैधृतौ चंद्रेष्टमेचसक्रूरेलग्नेविघ्नंप्रजापते अंगंदक्षिणमारुह्यवामेनोत्तरतेस्फुटम् तदाहानिकरीज्ञेयात्यत्ययेनतुहानिदा चरणादूर्ध्वगीष्व
यः सद्योरोहतिशीर्षणम् प्राज्यंराज्यंतदादत्तेपल्लीश्वेनाविशेषतः चिंतिताभ्यधिकंलाभंस्थिताभोजनभाजने पादांगुलीषुसंपाताद्धानिस्वम
हतीभवेत् पल्योःसरठयोर्वापियुग्ममंगेप्रपतेते दंपत्योर्जायतेप्रीतिर्निंद्यभागेवियोगता शीर्षस्योपरिपतिताप्रभायपल्लीसितानान्या सितगृ
हगोधनास्पर्शेसर्वेष्वंगेषुशोभनाज्ञेयेति कृकलासःपतेद्यस्यमूर्ध्नितद्विघ्नशांतये मृतसंजीविनीविद्याजपेन्मुंडितमस्तकः अथपल्लीसरठयोः
शांतिः पल्लीसरठयोःस्पर्शेसचैलस्नानमाचरेत् पंचगव्यंप्राशयित्वाकुर्यादाज्यावलोकनम् शक्तेवाप्यथवाशक्तेयदीच्छेदात्मनःसुखम् पुण्याह
वाचनंकृत्वाशांतिकर्मसमाचरेत् प्रतिरूपंस्वर्णेनकुर्याद्वित्तानुसारतः रक्तवस्त्रेणसंवेष्ट्यगंधपुष्पैःप्रपूजयेत् तदग्रेमृन्मयंरम्यंकल
शंजलपूरितम् वस्त्रमाल्यैरलंकृत्यस्थापयेत्तंडुलोपरि पंचामृतंपंचगव्यंपंचरत्नानिशक्तितः पंचवृक्षकषायांश्चनिक्षिप्यावाहयेत्ततः पूज
येद्गंधपुष्पाद्यैर्लोकपालान्क्रमेणच अग्निसंस्थापनंकृत्वाहोमकर्मसमाचरेत् मृत्युंजयेनमंत्रेणसमिद्भिःखादिरैःशुभैः तिलैर्व्याहृतिभि
र्होममष्टोत्तरसहस्रकम् अष्टोत्तरशतंवापिकुर्याद्वित्तानुसारतः अभिषेकंततःकृत्वापावमान्यस्यचद्विजैः पुण्यवारुणसूक्तैश्चदोष
शांत्यैद्विजोत्तमाः धौतांबराणिधृत्वाथस्वर्णवस्त्रतिलान्ददेत् ब्राम्हणान्भोजयेदित्थंशांतिकर्मकरोतियः तस्यायुर्विजयोलक्ष्मीःकीर्त्ति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृद्धिः शुभंभवेत् पल्लीसरटयोः शांतिः कथिता भृगुणापुरा शौनकायमुनींद्रायलोकानुग्रहकारिणे १ इतिमार्तंडवल्लभायां पल्लीसरटयोः शांतिप्रकरणम्‌ अथगोचरप्रकरणंविवक्षुस्तावत् जन्मराशेः सकाशात् कोग्रहः कस्मिन्स्थाने शुभः कस्मिन्नशुभइति चंद्रस्यशुक्लपक्षेविशेषंताराबलंचवृत्तेनैकेनाह स्वर्क्षाच्चंद्रखलाइति स्वर्क्षात्स्वजन्मराशेः सकाशात् चंद्रखलास्त्रिस्वारिषुशुभाः स्वस्त्रिः तृतीयं स्वंदशमं अरिः षष्ठं तेषुचंद्रखलाः चंद्रः प्रसिद्धः खलाः पापग्रहाः रविभौमशनिराहुकेतवः शुभाः शुभफलाः भवंति पुनः सप्ताद्यगः अब्जश्चंद्रः शुभः स्यात् शुभगसं आपुत्राद्व्ययधर्ममृत्युषुक

स्वर्क्षाच्चंद्रखलास्त्रिस्वारिषुशुभाः सप्ताद्यगोब्जः पुनश्चापुत्राद्व्ययधर्ममृत्युषुकविः स्वास्तत्रिकोणेगुरुः

विः शुभः स्यात् आपुत्राज्जन्मराशितः क्रमेणपंचपर्यंतं १ २ ३ ४ ५ व्ययोद्वादशं धर्मंनवमं एषुकविः शुक्रः शुभः स्यात् स्वास्तत्रिकोणेगुरुः शुभः स्यात स्वंद्वितीयं अस्तंसप्तमं त्रिकोणंनवमंपंचमं तत्र गुरुः बृहस्पतिः शुभः स्यात् सौम्योव्ययंत्यक्त्वासर्वेशुभः स्यात् सौम्योबुधः विगतमंत्ययं यस्मात्तद्व्ययं तच्चनतसमंचतथास्मिन्द्वादशस्थानवर्ज्ज सप्तस्थानेद्वितीयचतुर्थादिकेशुभः स्यादित्यर्थः अखिलाभवगताः शुभाः स्युः सर्वेग्रहाः एकादशस्थानेशुभाः स्युरिति शुक्लेनवेषुद्विगः चंद्रःशुभः स्यात्कृष्णपक्षेइति अथताराबलमाह निजभात्त्रिभंनवहृतव्यद्रीषुशेषंनसत् निजभंस्वजन्मनक्षत्रं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्मात् शुभेदिननक्षत्रपर्यंतं संगण्यनवत्हृतंसत् त्र्यद्रीषुशेषंत्रिसमपंचशेषंनसत् नशुभं अन्यच्छुभमित्यर्थोसिद्धम् तथाच विशेषसंग्रहः त्र्यच
हार पंथाहानिः प्रियंव्याधिर्दैन्यंस्थ्यंगतिंगदः पापंस्फरवंधनंहानिंकरोत्यर्कः स्वजन्मभात् १ वस्त्रंहानिर्धनंरोगंपीडावित्तंप्रियंवस्फः भयंस्फरवं
धनंरोगंकरोतींदुः स्वजन्मभात् २ भयंहानिर्धनंवैरं दुःखंलाभंभयंक्षयम् पापंलाभंस्फरवंहानिंजनेभौमफलंक्रमात् ३ बंधंलाभं

सौम्योव्यंत्यसमेरिवला भगवताः शक्रेनवेषुद्विगश्चंद्रोथो निजभाच्छुभंनवत्हृतंत्र्यद्रीषुशेषंनसन् १

भयंवित्तंशोकंलक्ष्मीक्षयंधनम् रोगंभोगंस्फरवंहानिंकरोतिज्ञः स्वजन्मभात् ४ भयंवित्तंरुजंहानिंलाभंशोकंस्फरवंरुजः मानंदैन्यंधनंपीडां
करोतिजन्मभाद्गुरुः ५ जयंवित्तंधनंसौख्यंपुत्रान्वैरंशुभंस्फरवम् धर्मंदुःखंधनंलाभंजनेःशुक्रोददातिवै ६ भयंशोकंधनंदुःखंहानिंस्फ १०९
हृत्क्षयंस्मृतिम् पापंश्रमंधनंहानिंजनेःपंगुफलंक्रमात् ७ राहुकेत्वोः फलंशनिकुजवत् १ ७ ७ ७ ७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथसर्वेषांग्रहाणांवेधंवृत्तद्वयेनाह षष्ठांत्येइति षष्ठप्रसिद्धम् अत्यंद्वादशम् तस्मिन मिथः परस्परं वेधः तद्दन खजलेस्तताय भवनेत्र्यंके अयंर
वेर्वेधःस्यात् अत्रांकन्यासएवव्याख्यानम् सप्तम्युपलक्षितैः पदैर्वेधाज्ञेयाः तद्यथा षष्ठं ६ त्ये १२ खं १० जले ४ स्तता ५ य ११ भवनेत्रि ३ अंक ९ र
वेः सूर्यस्यायंवेधः त्र्यं ३ के ९ जन्म १ सुते ५ ख १० के ४ मृति ८ भवे ११ द्यून २ स्ते ७ षडं ६ त्ये १२ विधोरयंवेधः त्र्य ३ के १२ लाभ ११ स्तते ५ सपत्न ६

षष्ठांत्येखजलजेस्तताय भवनेत्र्यंके रवेःस्यान्मिथस्त्र्यंके जन्मसुतखके मृतिभवेद्यूनस्ते षडंत्ये विधोः त्र्यंके लाभ
सुते सपत्नतपसोर्व्यर्काशुभानांव्यधोष्टाद्यपुत्रधनेष्टके खराहुजेयंके भवांत्येविदः २ द्यूनस्तेष्टादिमयोः खकेनवसुते
त्रीशेष्टपुत्रेत्रिकल्पे ६ यंत्येंक भवे भृगोर्ज्ञशशिनोः शन्यर्कयोर्नोव्यधः
तपसो ९ व्यर्काशुभानांव्यधोयम् विगतोर्कोयेभ्यस्तेव्यर्काः

तेचतेअशुभाश्चव्यर्काशुभाः रविरहितपापग्रहाः तेषामयंवेधइत्यर्थः अष्टा ८ द्य १ पुत्र ५ धने २ ष्ट ८ खे १० क ४ सहजे ३ यं ६ के ९ भावां ११ त्ये १२ विदः
बुधःस्यायंवेधः २ द्यूनस्तेति द्यू २ स्ते ७ ष्टा ८ दिमयोः १ ख १० के ४ नव ९ सुने ५ त्री ३ शो ११ ष्ट ८ पुत्रे ५ त्रि ३ कल्पे १ यं ६ त्यें १२ क ९ भवे ११ भृगोः शुक्र
स्यायंवेधः गुरोर्वेधः संस्कारप्रकरणेकथितः सोत्रसिद्धांज्ञेयः अत्रवेधविधानेज्ञशशिनोः बुधचंद्रयोः शन्यर्कयोश्चपरस्परंनोव्यधःस्यात्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

परस्परं वेधोनास्ति एतदुक्तंभवति विंध्यहिमाचलयोर्मध्ये जन्मराशेः सकाशात् अन्यतमग्रहाधिष्ठितराशिपर्यंतंगणयित्वातद्राशेः सकाशानय थोक्तवेधस्थानपर्यंतं गणयेत् तत्रयदिकश्चिद्ग्रहोभवतितदागणितोग्रहोविद्धोभवति अन्यदेशेषुजन्मराशेः सकाशात्उभयग्रहंत्यक्त्वैवधनस्थानंच गणयेत् यदावेधस्थानेकश्चिद्ग्रहोभवतितदान्योग्रहोविद्धोभवति तत्रसूर्यस्यशनिवेधोनास्ति शनेःसूर्यस्यवेधोनास्ति एवंचंद्रबुधयोः परस्प

विद्धोव्यस्तफलोभवेद्द्विविचरोहेमाद्रिविंध्यांतरे स्वेदर्शाद्ग्रधरेवेचरं द्विगणयान्यत्रोभयंजन्मभात् ३

रंज्ञेयम् अथवेधप्रयोजनमाह विद्धोव्यस्तफलोभवेद्द्विविचरइति विद्धोग्रस्तोव्यस्तफलः स्यात् प्रथमश्लोकादितंफलंव्यस्तंविपरीतंभवती त्यर्थः रत्नमालायामपि वामवेधविधिनात्वशोभना अप्यमीशुभफलंदिशत्यलम् तेमृषावचनभाषिणोजनेयांतिहास्यमपिकीर्तिलांछनमिति अथदेशविशेषेणवेधगणनाविशेषमाह हेमाद्रिविंध्यांतरइति अस्यार्थः पूर्वमेवव्याख्यातः ३ इतिमुहूर्तमार्तंडेमार्तंडवल्लभायांगोचरप्रकरणसमाप्तम् ११०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथसंक्रांतिप्रकरणम् अथसंक्रांतिफलंविवक्षुस्तावद्राशिपरत्वेनपुण्यकालंवृत्तार्द्धेनाह द्व्यात्मनोद्विस्वभावाराशयः मिथुनकन्याधनुर्मीनाः मृगो मकरः एषांसमाहारस्तस्मिन्नर्कसंक्रमणतः सूर्यसंक्रमणकालात्सकाशात् ऊर्ध्वंउपरिखरामघटिकाःपुण्याः स्युः स्थिरेवृषसिंहवृश्चिककुंभानाम न्यतमेराशौ कर्कटः प्रसिद्धः अर्कसंक्रमणतः पूर्वंप्रथमंखराम ३० घटिकाःपुण्याः स्युः जूकाजोभयतः जूकस्तुला अजोमेषः अनयोरर्कसंक्रमणः सकाशादुभयतः खराम ३० घटिकाः पुण्याः स्युः पूर्वंपंचदशऊर्ध्वंपंचदशेतित्रिंशतघटिकाइत्यर्थः एवंसर्वराशिसंक्रमणपुण्यकालमुक्त्वेदानीं

ऊर्ध्वंद्व्यात्ममृगेर्कसंक्रमणतः पूर्वंस्थिरेकर्कटेऽजूकाजोभयतः खरामघटिकाः पुण्यामृगेदिग्युताः

मकरेपुण्यकालविशेषमाह मृगेदिग्युताइति मृगेमकरेताः खराम ३० घटिकादिग्युताः दशयुताः चत्वारिंशत्घटिकाःपुण्याइत्यर्थः तथाचोक्तं- ज्योतिर्निबंधे संक्रांतिसमयः सूक्ष्मोदुर्लभः पिशितेक्षणैः तस्ययोगादधश्चोर्ध्वंत्रिंशन्नाड्यः प्रकीर्तिताः अर्वाक्षोडशनाड्यस्तु परतश्चैवषोडश पुण्यकालोर्कसंक्रांतेः स्नानदानादिकर्मसु त्रिंशत्कर्कटसंक्रांतौपूर्वतः पुण्यनाडिकाः मकरेनूत्तराः पुण्याश्चत्वारिंशतिनाडिकाः स्थिरेविष्णुपदे कर्केदक्षिणायनमादितः मृगेसौम्यायनंद्व्यंगेषडशीतिमुखंपुरः धटेजेविषुवंमध्येपुण्यंदानाद्यनंतकम् प्रागर्द्धरात्रात्सूर्येस्तुः पुण्यंप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वदिनं प्रागर्द्धरात्रादित्येनद्विसुर्वानिपयम् कार्मुकंतुपरित्यज्य मृगसंक्रमतेरविः प्रदोषवाधरात्रेवातदाभोगः परेहनि रविसंक्रमणे पुण्ये योनस्नातीहमानवः समजन्मांतरेरोगीदुःखभाक्निर्धनोभवेत् आदित्यपुराणे शतमिंदुक्षयेदानंउपरागेत्वनंतकम् षडशीत्यांसहस्रंतुविष्णुपद्यांतथैवच विषुवेशतसाहस्रंकोटिघ्नंदक्षिणायने शतकोटिगुणंपुण्यंजायतेउत्तरायणेइति अर्थान्तरार्द्धेनसंक्रांतेःरादसत्फलमाह कर्केति कर्कःप्रसिद्धः अजोमेषः अंत्योमीनः वृषःप्रसिद्धः एणोमकरः एतान्सूर्यचलनंनिशिरात्रौसत्स्यात् अन्यभंप्रातसूर्यचलनंसूर्यसंक्रमणंदिवासत्स्या

कर्काजांत्यवृषेणसूर्यचलनंनिश्यन्यभंसद्दिवासूर्यारार्किदिनेतृतीयकरणेप्रांत्येष्टमेदुःखदम् १

त् अर्थाद्विपरीतंनशोभनम् सूर्यारार्किदिनेरविभौमशनिदिनेतृतीयकरणेकौलवेप्रांत्येकिंस्तुघ्ने अष्टमेशकुनौसर्वराशिसंक्रमंदुःखदंस्यात् तथाचोक्तम् मृगकर्काजगोमीनसंक्रांतिर्निशिसौख्यदा शेषेषुसमस्तदिवाव्यत्ययादशुभंभवेत् संक्रांतिर्जायतेयत्र भास्करेभूसुतेशनौ तत्र मासिभवेत्घोरंदुर्भिक्षंवृष्टिचौरजम् स्यादुत्थितस्यकिंस्तुघ्नेशकुनेकौलवेरवेः संक्रांतितैतिलेनागेप्रसुप्तस्यचतुष्पदे निविष्टस्यगरेविष्ट्यां वणिजेबालवेबवे दुर्भिक्षंरोगबाहुल्यंऊर्ध्वसंक्रमतेरविः सुप्तःकरोतिकल्याणमुपविष्टःसमंफलमिति १ ७ ७ ७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथसंक्रांतिप्रसंगेनअधिमासक्षयमासयोर्लक्षणंतत्रकर्तव्याकर्तव्यंक्षयमासेजन्ममरणादौमासज्ञानं वृत्तेनैकेनाह ब्रह्माद्यैरिति ब्रम्हाद्यैःसि द्धांतकर्तृभिः इनमंडलांतः सूर्यमंडलांतः चांद्रः चांद्रोमासउदितः परैराचार्यैः अमांतश्चांद्रोमासउदितः एतदुक्तंभवति अमावास्यांतादपरो ऽमावास्यांतोयावत्तावदमांतोमासः अमावास्यांते सूर्यचंद्रमंडलयोर्योगोभवति परतः षड्भिर्घटिकाभिर्वियोगोभवति तस्माद्वियोगादपरोवियो-

ब्रह्माद्यैरिनमंडलांतउदितश्चांद्रस्त्वमांतः परैर्मासोसंक्रमणोद्विसंक्रमणकोज्ञेयोधिकोथोक्षयः

गोयावत्तावद्रविमंडलांतोमासः सब्रह्माद्यैः क्षयमासाधिमासनिर्णयविषये अंगीकृतः अपरैरमांतोमासोंगीकृतइत्यर्थः अत्रयद्यपिसूर्यग्र हणेमध्यग्रहणकालानंतरंमोक्षस्थितिकालः षट्घटिकाभ्योन्यूनोदृश्यतेतथापिसूक्ष्मदर्शिभिः पूर्वाचार्यैः रसनाड्योर्कमंडलमित्युक्तम् तत्रागमए वप्रमाणम् तत्रउक्तलक्षणोमासः असंक्रमणः संक्रांतिरहितअधिकोज्ञेयः द्विसंक्रमणकः संक्रांतिद्वययुक्तः क्षयोज्ञेयः अस्योदाहरणम् ब्रम्हमतानुसा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

रिणाश्रीभास्कराचार्येणसिद्धांतशिरोमणौदर्शितम् असंक्रांतिमासोधिमासःस्फुटः स्याद्द्विसंक्रांतिमासः क्षयाख्यः कदाचित् क्षयः कार्तिकादित्रयेना
न्यथास्यात्तदावर्षमध्येधिमासद्वयंच १ गतोब्ध्यद्रिनंदै ९७४ र्मितेशाककालेतिथीशैर्भविष्य १११५ त्यथांगाक्षसूर्यैः १२५६ गजाद्र्यग्निभूभि १३७८ स्त
थाप्रायशोयंकुवेदेंदुवर्षैः १४१ क्वचिद्गोकुभि १९ श्च २ श्रीभास्कराचार्येणाब्ध्यद्रिनंदै ९७४ र्मितशाककालादुपरितिथीशैः १११५ र्मितशाककालात्पू
र्वंसिद्धांतशिरोमणिर्विरचितः अतएवोक्तम् गतोब्ध्यद्रिनंदैर्मितेशाककालेतिथीशैर्भविष्यतीति तत्रगजाद्र्यग्निभूभिः तुल्येशाककालेरविसं

कर्माण्यन्यगतीनिनात्रतनुयाद्यज्जन्ममृत्यूक्षयेतन्मासोतिथिखंडयोश्चयमुखेभूत्येधिकोगण्यते २

इलांतमासप्रमाणेनक्षयमासाधिमासौप्रदर्श्येते अश्विनीअमावास्याबुधेचतुश्चत्वारिंशत्घटिका ४४ तस्मिन्नेवदिनेसप्तत्रिंशत् ३७ घटिकास्वाती
तारकतुलासंक्रमणाभूत् अश्विनस्तुलासंक्रांतियुक्तत्वाच्छुद्धः कार्तिकीअमावास्याशुक्रेसप्तदशघटिका १७ तस्मिन्नेवदिनेत्रिंशत्घटिकास्वा
तीतारकवृश्चिकसंक्रांतिरभूत् अयनसंक्रांतित्वादधिकः कार्तिकः अपरोमासोवृश्चिकसंक्रांतियुक्तः तस्माच्छुद्धोयंकार्तिकः तस्याममावास्या ११२
शनौसप्तचत्वारिंशत् ४७ घटिकास्तस्मिन्नेवदिनेएकोनषष्टिघटिका ५९ स्वातीतारकधनुःसंक्रमणमभूत् धनुःसंक्रमणंमार्गशीर्षेजातंतस्यामा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वास्यासोमेपादोनपंचदशघटिकाः तस्मिन्नेवदिने एकोनविंशत्घटिकास्वातीतास्कमकरसंक्रांतिरभूत् इयंमकरसंक्रांतिर्यद्यपि अमांतमतिक्रम्यजातातथापिरविमंडलांतंमासप्रमाणेनपूर्वमासेएवपतिता तस्मात्संक्रांतिद्वययुक्तत्वात्मार्गपौषयुगुलंक्षयाद्वयंजातं माघीअमासोमेएकचत्वारिंशत् ४१ घटिकातस्मिन्नेवदिनेषट्चत्वारिंशत् ४६ घटिकास्वातीतास्कुंभसंक्रांतिरभूत् इयमपिसंक्रांतिर्यद्यपिमासमतिक्रम्यजातातथापिमंडलांतमासप्रमाणेनपूर्वमासस्यैवतस्मान्माघः शुद्धः अन्यथामंडलांतमासानंगिकारेनक्षयोनाधिमासः स्यान्माघोवैपरिकीर्तितइत्येतच्छास्त्रमनर्थकंस्यात् आर्यपक्षेतुसंदेहोनास्ति यतोब्रह्मपक्षतिथितः आर्यपक्षतिथिश्चतुर्घटिकाधिका ब्रह्मपक्षसंक्रांतितः आर्यपक्षसंक्रांतिस्त्रिघटिकोना तस्मादार्यपक्षेसंदेहाभावः तथाचफाल्गुनी अमागुरौषट्घटिकातस्मिन्नेवदिनेपंचत्रिंशत्घटिका ३५ स्वातीतास्कमीनसंक्रांतिर्जातातस्मादयंफाल्गुनः असंक्रांतित्वाधिकः क्षयः कार्तिकादित्रयेनान्यथास्यात्तदावर्षमध्येधिमासद्वयंचेति तस्योदाहरणंदर्शित यत्तुब्रम्हपक्षेक्षयमासाधिमासनिर्णयेअमांतंमासंगणयंतितेब्रह्ममतंनविदितं पौलस्त्यसिद्धांते स्फुटगत्यायदाचंद्रोरविमंडलमध्यगः तदूर्ध्वसंक्रमोभानोर्मासः सस्यान्मलिम्लुचः कालनिर्णये संक्रमोयदिभवेद्द्वयेस्ततोमंडलात्बहिरनिर्गतेविधौ उच्यतेयसहिसंक्रमोबुधैः शुद्धमासइतरोमलिम्लुचः लल्लः यदाशशीयातिगभस्तिमंडलंदिवाकरः संक्रमणंकरोत्यनु विवाहयज्ञोत्सवनाशहेतुकस्तदाधिमासः कथितः स्वयंभुवा रत्नमालायाम् सवितृमंडलमेतियदा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शीतदनुसंक्रमणंकुरुतेरविः मलमहोत्सवनाशकरस्तदा मुनिवरैर्गदितोधिकमासकः शार्ङ्गधरफलग्रंथे चंद्रार्कयोस्तबिंबैक्यंप्रतिपद्दर्शसंधिषु
तिथ्यंतात्तदुभयतोरसनाड्योर्कमंडलम् तन्मंडलात्क्रमेगच्छेत्ततः सूर्यस्यसंक्रमः मासोसौमलिनः प्रोक्तोनतद्दीनोधिकः स्मृतः पितामहः प्रति
पद्दर्शसंधौतुबिंबैक्यंचंद्रसूर्ययोः जवान्तरात्संघर्षष्टिघ्नंनाडिका अर्कमंडलम् अत्रकालात्प्रकबिंबग्रहणम् ज्योतिःप्रकाशे दर्शांतएकैः कथितो
न्नमासः परैः प्रदिष्टोरविमंडलांतः मतद्वयेचेद्रविसंक्रमः स्यात्सएवपूर्वस्यनचापरस्य पितामहः अष्टाधिमासाः स्युर्नित्यंप्रोच्यंतेफाल्गुनादयः
सौम्यपौषौक्षयेनित्यंभवेतामितिनिश्चितम् १ क्षयोवाप्यधिमासोवास्यादूर्जेइतिनिश्चितम् नक्षयोनाधिमासः स्यान्माघोवैपरिकीर्तितः २ पंचमा
सास्तथैवेमारवादधिमासाव्यवस्थिताः भवंतिचाष्टभिर्वर्षैर्भवे ११ वांक ९ निशाकरैः १९ ३ तथैवफाल्गुनश्चैत्र आश्विनः कार्तिकोधिकः एतेद्धि
द्वैः १५१ शरांगै ६५ र्वाकदाचिद्धोकु १९ वत्सरैः ४ मार्गपौषौक्षयौस्यातांकदाचित्कार्तिकोभवेत् अधिमासस्तदाज्येष्ठोभवेन्नित्यंक्षयोयदा ५ क्षया
त्प्रागधिमासः स्यान्नित्यंभाद्रपदत्रये आश्विनोर्जौसदास्यातामादौभाद्रपदः सकृत् ६ यस्मिन्वर्षेकार्तिकः क्षयोभवतितस्मिन्वर्षेज्येष्ठाधिमासोभवे
त् अत्रज्येष्ठशब्देनभाद्रपदोज्ञेयः यतः क्षयात्प्रागधिमासः स्यान्नित्यंभाद्रपदेत्रयेइतिनियमात् भाद्रपदादीनांत्रयाणांमध्येभाद्रपदोज्येष्ठोजाती
यादित्यर्थः अथाधिमासक्षयमासयोः कार्याकार्याण्याह कर्माण्यनन्यगतीनिनात्रतनुयादिति अन्यागतियैंपातानिअगतीनि तानिअत्राधि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मासक्षयमासयोर्नतनुयान्नविस्तारयेत् नकुर्यात् अर्थादनन्यगतौनिकर्माण्यत्रैवकर्तव्यानीतिप्रसिद्धम् अन्यगतौनामनन्यगतौनानिरूपंविचा
रः यानिकालनिरोधेनप्रोक्तानितान्यनन्यगतौनियथाऋतौजायामुपेयात् तत्रऋतुःस्वाभाविकःस्त्रीणांरात्रयःषोडशस्मृताइतिमनुनाऋतुप्रमाणमु
क्तम् अथषोडशरात्रीणांमध्येनिंद्यदिनान्यपहायगच्छेत् सऋतुर्यदामलमासशुद्धमासांशेन्व्याप्तोतिनदाशुद्धमासांशेदोषरहितेगर्भाधानंकुर्यात् अ-
संभवेमलमासेएवकुर्यात् तथाचोक्तम् अनन्यगतिकंकुर्यान्नित्यंनैमित्तिकंतथा एवमन्यान्यपिविचार्यकुर्यात् गर्भाधानाद्यन्नप्राशनांत
कर्मसुमलमासादीनांनिषेधोनास्तीतिसंस्कारप्रकरणेउक्तमस्ति गर्भाद्यन्नाशनांतेषुनगुरुसितमौढ्यमित्यादि तथाचगर्गः अग्न्याधेयं
प्रतिष्ठांचयज्ञदानव्रतानिच वेदव्रतवृषोत्सर्गचूडाकरणमेखलाः गमनंदेवतीर्थानांविवाहमभिषेचनम् यानंचगृहकर्माणिमलमासेविव
र्जयेदिति तथाचसूर्योदये आवश्यकर्ममासाख्यंमलमासमृताह्निकम् तीर्थंगजच्छाययोःश्राद्धमधानंगपितृक्रियाम् कुर्याच्चालिम्लुचेव
र्षमध्येचेत्सर्वदाधिकम् तत्रस्यान्मासिकंमृत्युमासात्तद्द्वादशोयदि प्रेतक्रियांसमाप्याग्रकुर्वीताभ्युदयंतथा श्यामाकाग्रयणक्षुद्रेनस्याद्धर्ज्यम
तोन्यथा अन्यच्च काम्यारंभंवृषोत्सर्गंपर्वोत्सवमुपाकृतिम् मेखलाचौलमांगल्याग्न्याधानाद्याप्तक्रिया वेदव्रतमहादानाभिषेकान्वर्धमा
नकम् इष्टंपूर्तंतथायस्यविध्यलोपेन्यदाकृतौ तत्सर्वमष्टकादन्यदधिमासेविवर्जयेत् सूतकेप्यवश्यकर्तव्यंस्नानाद्यंराहुदर्शनेइति स्मृति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

रत्नावल्याम् प्रवृत्तंमलमासात्प्राग्यत्कार्यमसमापितम् आगतेमलमासेपितत्समाप्यमसंशयमिति अथक्षयमासेजन्मादौमासज्ञान
माह यज्जन्मेति जन्मचमृत्युश्चजन्ममृत्यू यस्यजन्ममृत्यूयज्जन्ममृत्यू क्षयेक्षयमासिभवतस्तस्यमासौतिथिखंडयोर्ज्ञातव्यौ तिथेःप्रथ
मेर्द्धेजन्मवामृत्युर्वाभवति तदाप्रथममासः द्वितीयेर्धेद्वितीयोमासोज्ञेयः तथाचबृहत्कालनिर्णये तिथ्यर्धेप्रथमेपूर्वोद्वितीयेर्धेतथोत्तरः
मासाविति बुधैर्ज्ञेयौक्षयमासस्यविध्यगाविति अथमलमासः कुत्रकुत्रगण्यतइत्याह चयमुखइति चयोगर्भाधानादिर्द्धिः गर्भस्यकालिलंघनां
कुरास्थिचर्मादिचयः प्रतिमासेभवति धनादीनांदिनकलांतराचयस्तदादिके प्रेष्येभृत्येवेतनदानार्थंअधिकोमासोगण्यते तथाचयमः
गर्भेवार्धुषिकेभृत्येश्राद्धकर्मणिमासिके सपिंडीकरणेनित्येनाधिमासंविवर्जयेदिति पाठांतरव्याख्यानम् अधियुगेपूर्वोधिमाःप्राकृत
इति एकस्मिन्वर्षेअधियुगेअधिकद्वयेसतिपूर्वोधिमाःप्रथमोधिमासः प्राकृतः प्राकृतमासवज्ज्ञेयः अधिकत्वन्नत्याज्यः अर्थादुत्तरोधिकमा
सोमलमासः तदुक्तम् मासद्वयेब्दमध्येचसंक्रमोनभवेद्यदा प्राकृतस्तत्रपूर्वः स्यादुत्तरस्तुमलिम्लुचइति २ इतिमुहूर्तमार्तं
डटीकायांमार्तंडवल्लभायांसंक्रांतिप्रकरणंसमाप्तम् ७ ७ ७ ७ ७ ७

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथालंकारमाह श्रीमत्कौशिकेति कुशिकस्यगोत्रापत्यानिकौशिकाः श्रीमंतश्चतेकौशिकाश्चतेतथा तान्पावयतीतितथा हरिपदद्वंद्वार्पिता
त्माह शिवोमहादेवः तस्यपदद्वंद्वंचरणयुगंतस्मिन्नर्पितः आत्मा अंतःकरणंयेन सतथा आत्मादेहे धृतौजीवेइत्यभिधानात् एवंविधोयोहरिस्त
ज्ज्ञस्तस्माज्जातोयोनंतनामा किंलक्षणः इल्लाख्यरार्चितगुणः इल्लापृथ्वी तस्यांसुरादेवाब्राह्मणाःतैरर्चिताः पूजितागुणाःशमदमतपोदाना-

श्रीमत्कौशिकपावनोहरिपदद्वंद्वार्पितात्माहरिस्तज्ज्ञोनंतइलासुरार्चितगुणोनारायणस्तत्सुतः ख्यातंदेवगिरेः
शिवालयमुदक्तस्मादुदक्दापरग्रामस्तद्वसतिर्मुहूर्तभवनं मार्तंडमत्राकरोत् १

दिगुणायस्यसतथा जितेंद्रियोवेदनिधिःमृ
तिज्ञोदृढव्रतोयज्ञकृदन्नदानेत्यादिगुणसंपन्नइत्यर्थः तत्सुतोनारायणः मुहूर्तभवनंमुहूर्तानांभवनंसद्ममार्तंडंनामग्रंथमकरोत् अत्रकुत्रदेवगि
रेः सकाशादुदक्उत्तरस्यांदिशियत्ख्यातंपुराणप्रसिद्धम् शिवालयंघृष्णेशशिवालयंइतिप्रसिद्धम् ज्योतिर्लिंगस्थानमस्ति तस्माच्छिवालयादुद
गुत्तरस्यांदिशियःदापरग्रामोस्तितत्रदापरग्रामेअकरोदित्यर्थः किंलक्षणोनारायणः तद्वसतिः तस्मिन्दापरग्रामेवसतिर्वासोयस्यसतथेति १

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथास्यपठनेफलश्रुतिंतथाग्रंथेवृत्तसंख्यांप्रहर्षिण्याह पद्यांतुनंशतं १६० तस्मिन्तानिवृत्तानितैर्निबद्धः कृतः योयंमार्तंडः तमेनंमार्तंडंयोनरः
पठतिसविश्वपूज्योभवति नकेवलंविश्वपूज्योभवति अपितुवद्धायुःसुखधनमित्रपुत्रभृत्यान्संप्राप्नोति मुहूर्तदानात्साधितकार्यस्यविश्वस्यपूं-
ज्योभवतीतियुक्तम् जनानांयथार्थमुहूर्तदानात्कार्यसिद्धिजनितपुण्येनवद्धायुरारोग्यादीनिसंप्राप्नोतीतियुक्तम् अपरंअधिकलधीर्भवति
नविकलाधीर्बुद्धियस्येतितथा अत्रमुहूर्तमार्तंडेयद्गर्भाधानादिकमुक्तंतत्रान्यबहुसंहिताग्रंथानपेक्षत्वादविकलधीस्त्वमुक्तम् अतएवतीर्थसि

यःपद्यायुतशत १६० वृत्तवद्धमेनंमार्तंडंपठतिनरःसविश्वपूज्यःवद्धायुःसुखधनपुत्रमित्रभृत्यान्संप्राप्नोत्यविकलधीश्च
तीर्थसिद्धिं २ त्र्यंकेंद्र १४९३ प्रमितेवर्षेशालिवाहनजन्मनःकृतस्तपसिमार्तंडोयमलंजयतूद्धृतः ३ द्धिंप्राप्नोति तीर्थंशास्त्रंतस्यसिद्धि

स्तां अल्पग्रंथेनबहुर्थसिद्धेः यद्वा तीर्थंगुरुःतस्यासिद्धिःशास्त्रोपदेशलक्षणाताम् यद्वा तीर्थंयागस्तेनकृत्वायागसुखादिलक्षणासिद्धिस्तांप्राप्नो
तितीर्थंशास्त्राध्वरक्षेत्रोपायोपाध्यायमंत्रिषु्वितिविश्वः २ अथग्रंथस्याशिषमनुष्टुभाह त्र्यंकेति शालिवाहनजन्मनःत्र्यंकेंद्रवर्षे १४९३ तपसिमाघेमा ११५
र्तंडोमुहूर्तमार्तंडःकृतः नामैकदेशग्रहणेनामग्रहणं अयंमुहूर्तमार्तंडःअलंअतिशयेनजयतु यद्वा यमलंमार्तंडयुग्मंउद्धृतंउदयंप्राप्तंजयतुसर्वोत्क

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्षणास्तु॥२ अथैतद्ग्रंथांगीकारार्थंबुधप्रार्थना स्रग्धरा इतिमुहूर्तमार्तंडव्याख्यासमाप्ता आसीत्प्रासमणूरनामनगरेश्रीकौशिकस्यान्वयेनं
तोवाजसनेयिपूज्यचरणोमाध्यंदिनीयाग्रणीः कृष्णास्तत्तनयःश्रुतिस्मृतिविदामग्रेसरेज्योहरिस्तत्पुत्रःश्रुतिवित्तदात्मजवरोनंतोग्निहोत्रीगुरुः१
तत्पुत्रस्तदनुग्रहान्नधिषणोनारायणःशापरग्रामेशिष्यगणेच्छयानिजकृतग्रंथस्यटीकांस्फुटाम् चक्रेस्यांकृपयापरोपकृततयेशोध्यंदुरुक्तंबुधैर्मा हस

पूर्ववाक्यार्थमादायग्रंथोयंरचितोलघुः
पठनार्थमशक्तानामंगीकार्योबुधैर्मुदा ३

स्यविलोक्यधार्ष्ट्यमपितेकुर्युर्नतिनोसज्जनाः २ स्रग्धरा निधिपुरुषार्थक्ष्मा १५९४ समाप्तिःसमाप्तिः परिमितशककालेजातमार्तंडटीकाम् लिखतिपठ
तिविप्रःसोत्रभूयाद्धरिव्यां स्रग्धरा निधिपुरुषार्थक्ष्मासमोवाक्षमावान् ४ इतिस्वकृतमुहूर्तमार्तंडटीकामार्तंडवल्लभासमाप्ता ७
शके १७८७ क्रोधननामसंवत्सरेमाघवद्यद्वादश्यांभृगुवासरेतद्दिनेसमाप्तम् हेपुस्तककेशवशास्त्रीगुरुजरयांणीछापिलेंआसे ५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इतिमुहूर्तमार्तंडः समाप्तः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

४०८६

अथ जैमिनीयं सूत्रम्.

श्रीनीलकंठज्योतिर्विद्विरचितयासुबोधिन्याटीकयासहितमध्यायद्वयं

(टीकारहितं चाध्यायद्वयं)

प्रारभ्यते ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज्योतिषग्रंथाः

	किं० रु.	आ.	पै.	डा० रु.	आ.	पै.
बृहज्जातकभाषाटीका	१	८	०	०	३	०
वर्षदीपकपत्रीमार्ग वर्षजन्मपत्र बनानेकाक्रम	०	४	०	०	१	०
मुहूर्तचिंतामणि प्रमिताक्षरा १ रु०	१	८	०	०	३	०
मुहूर्तचिंतामणि पीयूषधारा टीका	३	०	०	०	७	०
ताजिकनीलकंठीसटीकतंत्रत्रयात्मक	१	४	०	०	२	०
ज्योतिषसार भाषा टीका सहित	१	०	०	०	२	०
मुहूर्तचिंतामणिभाषाटीका	१	४	०	०	३	०
बालबोधज्योतिष	०	२	०	०	०	६
चमत्कारचिंतामणि भाषाटीका	०	४	०	०	०	६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सू०		किं० रु.	आ.	पै.	डा० रु.	आ.	पै.	प०
	जातकालंकारभाषाटीका	०	६	०	०	०	६	
॥ १ ॥	जातकाभरण	०	१२	०	०	२	०	
	जातकालंकारसटीक	०	६	०	०	१	०	
	लघुपाराशरीसटीक	०	३	०	०	०	६	
	मुहूर्तमार्तंड	०	१२	०	०	२	०	
	शीघ्रबोधभाषाटीका	०	६	०	०	१	०	
	षट्पंचाशिकासटीक	०	३	०	०	०	६	
	भुवनदीपक सटीक	०	४	०	०	०	६	
	जैमिनिसूत्रसटीक	०	७	०	०	१	०	॥ १ ॥
	सर्वार्थचिंतामणि	०	१२	०	०	२	०	

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

	किं० रु.	आ.	पै.	डा० रु.	आ.	पै.
लघुजातकसटीक	०	६	०	०	१	०
सामुद्रिकभाषाटीका	०	४	०	०	०	६
यवनजातक	०	२	०	०	०	६
पंचांगतिथिपत्र	०	१	६	०	०	६
अर्घप्रकाश ज्योतिष भाषाटीका इस्में तेजीमंदी वस्तु देखनेकाबिचार	०	४	०	०	०	६
ज्योतिषकीलावणी	०	१	०	०	०	६
शकुनवसंतराज भाषाटीकासहित....	३	८	०	०	८	०
रत्नद्योतभाषाटीका	०	५	०	०	०	६

पुराणइतिहासग्रंथाः

वाल्मीकिरामायण सटीक	१५	०	०	१	१४	०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सू०			कीं० रु.	आ.	पै.	डा० रु.	आ.	पै.	प०
	जातकालंकारभाषाटीका	....	०	६	०	०	०	६	
॥ १ ॥	जातकाभरण	....	०	१२	०	०	२	०	
	जातकालंकारसटीक	....	०	६	०	०	१	०	
	लघुपाराशरीसटीक	....	०	३	०	०	०	६	
	मुहूर्तमार्तंड	....	०	१२	०	०	२	०	
	शीघ्रबोधभाषाटीका	....	०	६	०	०	१	०	
	षट्पंचाशिकासटीक	....	०	३	०	०	०	६	
	भुवनदीपक सटीक	....	०	४	०	०	०	६	
	जैमिनिसूत्रसटीक	....	०	७	०	०	१	०	॥ १ ॥
	सर्वार्थचिंतामणि	....	०	१२	०	०	२	०	

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

	किं॰ रु.	आ.	पै.	डा॰ रु.	आ.	पै.
लघुजातकसटीक	०	६	०	०	१	०
सामुद्रिकभाषाटीका	०	४	०	०	०	६
यवनजातक	०	२	०	०	०	६
पंचांगतिथिपत्र	०	१	६	०	०	६
अर्घप्रकाश ज्योतिष भाषाटीका इस्में तेजीमंदी वस्तु देखनेकाबिचार	०	४	०	०	०	६
ज्योतिषकीलावणी	०	१	०	०	०	६
शकुनवसंतराज भाषाटीकासहित	३	८	०	०	८	०
रत्नद्योतभाषाटीका	०	५	०	०	०	६

पुराणइतिहासग्रंथाः

	किं॰ रु.	आ.	पै.	डा॰ रु.	आ.	पै.
वाल्मीकिरामायण सटीक	१५	०	०	१	१४	०

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ २ ॥

	किं० रु.	आ.	पै.	डा० रु.	आ.	पै.
श्रीमहाभारतसटीक अति उत्तम बडे अक्षरका मजबूत कागज गणपतकृ०छापेका अनुक्रमणिका सहीत	४०	०	०	५	८	०
श्रीमद्भागवत श्रीधरीटिप्पणीसह अक्षरमोठा परमोत्तम है	१५	०	०	३	८	०
श्रीमद्भागवतभाषाटीकासह ५०० दृष्टांतो सहित	१२	०	०	२	०	०
भागवतविजयध्वजी टीकासह माध्वसंप्रदाय ग्रंथ संख्या ८०००० होगा	१२	०	०	३	०	०
वाल्मीकिरामायण सटीक	९	०	०	१	०	०
श्रीमद्भागवत श्रीधरीटीका और चूर्णिका टीका सह	९	०	०	१	८	०
ब्रह्मवैवर्तपुराण संपूर्ण चारोंखंड	८	०	०	१	४	०
देवीभागवत सटीक	७	०	०	०	१२	०

॥ २ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ सृष्टिस्थित्यंतकर्त्रीहरिहरविधिभिःसेवितानंददात्रीनानातंत्रोक्तमार्गैर्मुनिभिरपिधि
याभालचंद्रोज्वलांगी आरक्ताभत्रिनेत्राशिवशवनिलयाराजराजेश्वरीसावाचंनोह्यातनोतुप्रतिपदकठिनेजै
मिनेसूत्रसंघे १ विवस्वद्वंशाग्र्यावनिपतिवरश्रीरणजितोदयांभोधेर्वाचातवकरुणयाजैमिनिमुनेः निरालंबे
शास्त्रेजननिगिरिजेयास्यतिनाकिंसुटीकामेकामोहृदिसमभिपूर्तिरचयितुं २ अथप्राक्तनकर्मज्ञानानुष्ठेयका
शीवासादिनाजगदुद्धारंचिकीर्षुः करुणासिंधुर्जैमिनिमुनिः प्रेप्सितग्रंथप्रतिबंधकोपशमनायश्रीशंकरप्रणति

श्रीगणेशायनमः ॥ उपदेशंव्याख्यास्यामः १ अभिपश्यन्त्यृक्षाणि २ पार्श्वभेच ३

पूर्वकंसकललोकशुभाशुभसूचकजातकशास्त्रमनुष्ठातुंप्रतिजानीते उचतत्पदंउपदंतस्येशःशंकरस्तंव्याख्या
स्यामः नमस्कुर्मःउकारःशंकरःप्रोक्तइत्येकाक्षरकोशः प्रकृतार्थस्तुउपदिश्यतेप्रकाश्यतेप्राक्तनशुभाशुभक
र्मानेनेत्युपदेशोजातकशास्त्रविशेषस्तंव्याख्यास्यामःकथयिष्यामइति १ नन्वस्मिन्शास्त्रेकिमन्यशास्त्रतोदृ
ष्टिर्विलक्षणोतान्यशास्त्रप्रसिद्धैवेतिसंशयंपरिहरन्नाह ऋक्षाणिराशयःअभिसम्मुखंपार्श्वभेपार्श्वराशीचपश्यं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिअवलोकयंति क्रमतश्चरेऽष्टमपंचमैकादशराशयः स्थिरेषष्ठतृतीयनवमराशयः द्विःस्वभावेसप्तमचतुर्द शमराशयस्तथाभवन्तीतिदृष्टिचक्रेद्रष्टव्यं वृद्धकारिकाच चरंधनंविनास्थास्नुस्थिरमंत्यंविनाचरं युग्मंस्वे नाविनायुग्मंपश्यतीत्ययमागमंइति तदयंसंग्रहःचरानाग ८ बाणे ५ श ११ राशीन्स्वतोवैस्थिराःषट् ६ तृ तीयां ३ क ९ राशीन्क्रमेण स्वतः शैलभं ७ वेद ४ भं पंक्ति १० भंचक्रमाद्द्विःस्वभावाःप्रपश्यंतिपूर्ण मितिराशिषुसिद्धं २ ३ द्रष्टृदृश्यभावंखेटेष्वतिदिशति तन्निष्ठाःराशिस्थिताग्रहास्तद्वत्तैराशिभिस्तुल्यंयथा

तन्निष्ठाश्चतद्वत् ४। दार ४ भाग्य २ शूल ११ स्थार्गला निध्यातुः ५

भवति तथास्वास्थितराशिवदेवस्वतोष्टमादिराशींस्तन्निष्ठग्रहांश्चपश्यंतीत्यर्थःतथाचोक्तंवृद्धैःचरस्थंस्थिरगः पश्येत्स्थिरस्थंचरराशिगः उभयस्थंतूभयगोनिकटस्थंविनाग्रहं शुभार्गलेधनसमृद्धिरित्यादिसूत्रेष्वर्गलपद संकेतस्याकांक्षांनिवर्तयन्नाह ४ विचाराश्रयीभूतस्यराशेर्निध्यातुर्द्रष्टुर्ग्रहाद्दारभाग्यशूलस्थाः दारादिपद बोध्यचतुर्थद्वितीयैकादशस्थानस्थिताग्रहाविचाराश्रयीभूतराशिद्रष्टुर्ग्रहस्यअर्गलाः अर्गलासंज्ञकाःस्युः अ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गेलाकर्तरीइतियावत् ननुस्वाम्यादिभिर्निध्यातुःफलदातुरित्युक्तं त्वयाऽयमर्थःकथंज्ञातइतिचेच्छृणुभय २ पुण्य ११ विना ४ भावाद्द्रष्टुराहुःशुभार्गलमितिवृद्धवाक्यादेवशुभार्गलमर्गलाविप्रतिबंधकत्वमिति छंदोव त्सूत्राणीत्युक्तेः संधिश्छांदसःअत्राक्षरैरेवराशिभावबोधनंमुनेरभिप्रेतमित्यनुपदमेवस्फुटीभविष्यतिअस्मि न्ग्रंथेकटपयादिक्रमेणांकाग्राह्याःतत्रापिद्वादशाधिकसंख्यासन्निपातेद्वादशतष्टंकृत्वाऽवशिष्टसंख्याराशिभा वबोधिका अत्रप्राच्यकारिकाच कटपयवर्गभवैरिहपिंडांत्यैरक्षरैरंकाःनञिचशून्यंज्ञेयंतथास्वरेकेवलेकथितं॥

कामस्थातुभूयसापापानां ६ रिः[१०]फनीचं[१२]कामं[३]स्थाविरोधिनः ७

यथादारेत्यत्रांकानांवामतोगतिरितिरीत्यादकारस्याष्टसंख्यारकारस्यद्विसंख्येत्यष्टाविंशतिसंख्यामापन्नेपुंजेद्वा दशतष्टेचोर्वरिताःचतुःसंख्याभावबोधिकेति इयमर्गलाशुभपापोभयसाधारणीनचोक्तार्गलाप्रतिबंधकमादौ वक्तव्यमितिवाच्यं तथासत्यर्गलापदस्यमंडूकप्लुत्यानुवृत्तेरस्वारस्यादर्गलांतरमेवाह ५ रविक्षीणचंद्रभौम शनिराहुकेतुपापयुतबुधानांभूयसाबाहुल्येनपापानामितिबहुवचननिर्देशात्त्रिप्रभृतिभिः पापैः कामस्थात्तृतीय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्थानस्थाऽर्गलाभवतिएकेनपापेनद्वाभ्यांचनेत्यर्थः इयमर्गलापापसंबंधिनीपूर्वातुशुभपापसाधारणीप्रेमानिधि पंडितैस्तुपापानांमध्येयोधिकांशकस्तेनतृतीयेर्गलाभवतीति यदुक्तंतत्सूत्राक्षरार्थान्नायातिपापानांभूयसेत्यने नपापबाहुल्यंत्वायातीति बहुपापकृतकामस्थार्गलायानिर्बाधकत्वादेव पृथक्सूत्रमिदं ६ पूर्वार्गलाबाधकान्या ह दारेत्यादिपदबोध्यचतुर्थद्वितीयैकादशस्थानस्थितानामर्गलाकर्तॄणांखेटानांक्रमेणरिष्फादिपदबोध्यदशम द्वादशतृतीयस्थानास्थिताग्रहाविरोधिनः अर्गलाप्रतिबंधकाइत्यर्थः तथाचदशमादिस्थानेषुग्रहाभावेसत्येवच

नन्यूनाविबलाश्च ८

तुर्थादिस्थानस्थैःग्रहैःअर्गलाभवतिनान्यथेतिभावः ७ बाधकबाधकानप्याहअर्गलाकर्तृग्रहेभ्यःप्रतिबंधकाग्र हान्यूनाअल्पसंख्याकाः द्वौचेदर्गलाकर्तारावेकश्चेत्प्रतिबंधकइत्यादिविबलानिर्बलाश्चयदितदाप्रतिबंधकान स्युःबलमग्रेनिरूपयिष्यति अर्गलास्तत्प्रतिबंधकाश्चवृद्धैरुक्ताःभय २ पुण्य ११ विना ४ भावाद्द्रष्टुराहुःशुभार्ग लंस्फु १२ टांग ३ ज्ञेय १० भावात्तुविपरीतार्गलंविदुःद्रष्टुर्द्रष्टृग्रहस्यद्वितीयादितः शुभार्गलंद्वादशादितोऽ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शुभार्गलंप्राहुः अर्गलविरोध्यर्गलमेवविपरीतार्गलमित्युच्यते ८ तृतीयार्गलासुपदिशति त्रिकोणेपंचमनवमयोः अर्गलातत्प्रतिबंधकश्चप्राग्वत्पंचमेग्रहसत्त्वेऽर्गलानवमेन्यूनसंख्यात्वनिर्बलत्वदोषरहितग्रहसत्त्वेऽर्गलाप्रतिबंधकत्वमितिनचदारेत्यादिसूत्रेशांतपदस्यरिष्फेत्यादिसूत्रेधातुपदस्योपादानादेवार्थलाभेसूत्रांतरनिर्माणस्यवैयर्थ्यापत्तिरितिवाच्यं विपरीतंकेतोरितिसूत्रेकेतुकृतव्यत्ययस्यत्रिकोणाएववक्तव्यत्वात्साफल्यप्रसंगात् अन्यथाहिदारभाग्यशूलेष्वपिकेतुकृतव्यत्ययापत्तिरितिभावः यत्तुकैश्चिदुक्तंप्राग्वदितिसूत्रस्यपृथ

प्राग्वत्रिकोणे ९

क्करणसामर्थ्यादप्रतिबंधेयमर्गलेतितत्रतथासातिकामस्थेतिसूत्रोत्तरमेवप्रसंगात्तन्निर्मितिः स्यादितिविपरीतंकेतोरितिसार्वत्रिकंयदुक्तंतदपिनकामस्थेतिसूत्रोत्तरंप्राग्वदितिसूत्रंचेत्तदासार्वत्रिकंस्यात्प्राग्वदितिसूत्रानंतरप्रणयनात्तत्रैवास्यप्रवृत्तिरित्यर्थः विपरीतमितिसूत्रस्योत्तरसूत्रे ऽन्वयइतियदुक्तंतदपिनअष्टानांवेतिपृथक्करणसामर्थ्यादेवराहोर्न्यूनांशत्वेनकारकत्वलाभादेतदन्वयस्यवैयर्थ्यापत्तिः अष्टानांवेत्यन्यमतंयदुक्तंतत्रप्रमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णाभावइति ९ केतौविशेषमाह केतोर्ग्रहस्यनवममर्गलास्थानंपंचमंप्रतिबंधकस्थानं १० किंचसतिमुने स्तात्पर्येकेतोर्लग्नस्थअस्मिन्ग्रंथेविशेषतः कारकात्फलादेशेकर्तव्येकारकान्विवक्षुरादावात्मकारकंदर्शयति रव्यादिशन्यंतानांसप्तानांराह्वंतानामष्टानांवामध्येयोनभोगोग्रहःकलादिभिःकलायाआदयोंशास्तैरंशैः अंशादिभिरितियावत् अधिकःसआत्माआत्मकारकइत्यर्थः अंशपदंविहायकलादिपदेननिर्देशस्त्वंशसाम्ये पिकलादिकाधिक्येनविनिर्णेतव्यमितिज्ञापनार्थंकलादिभिरपिसाम्येवक्ष्यमाणबलेनैकतरनिर्णयः तत्रद्वि

विपरीतंकेतोः १० आत्माधिकःकलादिभिर्नभोगःसप्तानामष्टानांवा ११

त्र्यादिग्रहाणामंशादिसाम्येनकारकलोपेबलवत्स्थिरकारकादेवतत्तत्कारकविचारःकर्तव्यइति ननुआत्माधिकःकलादिभिर्नभोगोष्टानामित्येवपाठोऽस्तुलाघवात्उच्यते तत्राधिकपदस्यनिविष्टत्वाद्राहोस्तुसर्वग्रहांशन्यूनांशतयात्मकारकतेतिसूचनायाष्टानांवेतिपृथगुक्तिःननुकथंज्ञातमितिचेत् राहोर्विपरीतंसंचाराच्न्यूनत्वेनाधिक्यात् नभोगोष्टानामितिपाठेत्वन्यग्रहरीत्याराहोरप्याधिक्यंप्रतीयेतद्वित्राणांग्रहाणांब्रह्मत्वयोगेप्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सक्तेराहुयोगेविपरीतमितिसूत्रेणराहोर्योगेनापिन्यूनांशस्यब्रह्मत्वं स्वस्यतुसुतरामिवाल्पांशत्वेनकारकत्वंभ
वतीत्यर्थः अत्रवृद्धसंमतिः भागाधिकःकारकःस्यादल्पभागोंत्यकारकःमध्यांशोमध्यखेटःस्यादुपखेटःसएव
हीति नचवृद्धवाक्याद्राहोर्न्यूनांशकत्वेनात्मकारकत्वंनायातीतिवाच्यंशास्त्रप्रसिद्धतयाबालानामपितथैव
बोधाद्विविच्यनोक्तं अत्रवृद्धवाक्यांतरंच मेषाद्यसव्यमार्गेणराहुकेतूनकारकौ अस्यार्थः राहुकेतूमेषाद्यसव्य
मार्गेणसव्यंवामंअसव्यंदक्षिणंतुअसव्यमार्गेणमेषादिक्रममार्गेणकारकौनविपरीतमार्गेणतुभवतएवेतिफलि
तार्थः अत्रराशिकृतमाधिक्यंनग्राह्यमितिसंप्रदायः अथवाअंशादिभिर्ग्रहद्वयसाम्येसप्तमकारकाभावेराहुरपि
ग्राह्यःतस्मादष्टानांवेतिगौणः कल्पोनिरुक्तः यत्तुप्रेमनिधिपंथैर्विपरीतंकेतोरितिसूत्रंदेहलीदीपकन्यायेना
त्रान्वेतीत्युक्तंतदयुक्तं रव्यादिक्रममनादृत्यादौकेतुनिरूपणस्यायोग्यत्वात् राहोरंशाधिक्येनकारकताके
तोस्तुन्यूनांशत्वेनकारकतेतिबाधितत्वाच्चराहोरधिकांशत्वेसतिकेतोरपितथात्वात् नवानामितितुकथंनोक्त
मितिचेत् राहुकेत्वोरंशादिसाम्येनकारकांतराभावादष्टानामित्येवोचितमित्यलमतिविस्तरेण ११ आत्मका
रकस्योत्कर्षंदर्शयति सआत्मकारकोबंधमोक्षयोरीष्टेस्वामीभवतिनीचराशिपापयोगोच्चादिराशिशुभयोगैरि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिशेषः नीचपापयुक्तःकारकः स्वदशांतर्दशासुबंधनादिदुःखदःस्यात् उच्चादिशुभयुतस्तुग्रहांतरबलेनब द्धस्यापिमोक्षणकर्त्ताभवति यद्वाप्रतिकूलकःआत्मकारकःपापकर्मप्रवृत्तिद्वारासंसाररूपबंधनदःस्यात् अ नुकूलस्तुज्ञानकाशीवासादिभिर्मोक्षकर्त्तास्यादित्यर्थः १२ अमात्यकारकमाह तस्यात्मकारकस्यअनुपश्चात्स रणाद्गमनान्न्यूनांशतयाऽमात्यः अमात्यकारकोभवतीति १३ भ्रातृकारकमाह तस्यामात्यकारकस्यानुसरणा

सईष्टेबंधमोक्षयोः १२ तस्यानुसरणादमात्यः १३ तस्यभ्राता १४
तस्यमाता १५ तस्यपुत्रः १६ तस्यज्ञातिः १७ तस्यदाराश्च १८

दल्पांशतयाभ्रातृकारकःस्यात् १४ मातृकारकमाह भ्रातृकारकादल्पांशोग्रहोमातृकारकोभवति १५ पुत्रका रकमाह मातृकारकान्न्यूनांशःपुत्रकारकइति १६ ज्ञातिकारकमाहपुत्रकारकादल्पांशोज्ञातिकारकइति १७ दाराकारकमाह ज्ञातिकारकान्न्यूनांशःस्त्रीकारकः तस्यदाराइत्यनेनैवसिद्धेचकारोनुक्तसमुच्चयार्थःसमस्थि रकारकपदोपपदादिभ्योपिस्त्रीविचारःकार्य्योनतुदारकारकादेवेतिसूचयति १८ पुत्रकारकविकल्पमाह मा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तृकारकात्पुत्रकारकविचारः कार्यइतिकेचनाचार्यावदंतिकारकद्वयैक्यंवदंतीतियावत् १९ अथनित्यकार कान्वक्तुमुपक्रमतेतत्रादौभगिन्यादिकारकान्दर्शयति आरतोभौमाद्भगिनीसामान्यंश्यालःस्त्रीभ्राताकनीया न्कनिष्ठभ्राताजननीमाताएतेविचारणीयाइत्यर्थः २० मातुलादिकारकमाह उत्तरतोभौमाग्रिमाद्बुधात् मातुल भ्रातृभगिन्यादयोबंधवोमातृसजातीयामातृसपत्न्यश्चविचारणीयाः २१ पितामहादिकारकमाह गुरुमुखा

मात्रासहपुत्रमेकेसमामनंति १९ भगिन्याऽऽरतःश्यालःकनीयाञ्जननीचेति
२० मातुलादयोबंधवोमातृसजातीयाइत्युत्तरः २१ पितामहःपतिपुत्राविति
गुरुमुखादेवजानीयात् २२ पत्नीपितरौश्वशुरौमातामहाइत्यंतेवासिनः २३

देवगुर्वादिभ्यएवक्रमेणपितामहपतिपुत्राइतिजानीयाद्विचार्याइत्यर्थः नचैवंचेदग्रिमसूत्रेपत्नीपतिःपितरावि तिवाच्यं मंदात्पुत्रइतितृतीयसूत्रोपादानापेक्षयातथैवसुवचत्वात् उर्वरितंत्वग्रिमसूत्रेनिबद्धंअन्यथामुखपदं व्यर्थमेवस्यादिति २२ पत्न्यादिषुशुक्रकारकमाह अंतेवासिनःगुर्वग्रेपठिताच्छुक्रात् भार्यामातृपितृश्वशुरश्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रूमातामहाविचार्याइत्यर्थः २३ ननुकारकत्वेनद्वित्रादिग्रहसन्निपातेकमालंब्यविचारइतिसंदेहेकलाधिक्य वतस्तत्रापिसाम्येनिसर्गबलवतःकार्यइतिरीतिस्तस्माद्ग्रहाणांनिसर्गबलंसूचयति मंदःशनिःसप्तसुग्रहेष्व ज्यायान्दुर्बलः तथाचबृहज्जातके शकुबुगुशुचराद्यावृद्धितोवीर्यवंतइति तथाचनिसर्गबलेशन्यादयः उत्त रोत्तरंबलिनइत्यर्थः २४ अथचरदशावर्षानयनोपयोगितयौजयुग्मराशिभेदेनगणनामुपदिशति विषमभेषु मेषमिथुनादिराशिषुप्राचीवृत्तिः क्रमगणनास्यात् मेषवृषादिरीत्यागणनास्यादितियावत् २५ उत्तरेषुसमरा

मंदोऽज्यायान्ग्रहेषु २४ प्राचीवृत्तिर्विषमभेषु २५ परावृत्त्योत्तरेषु २६ नक्कचित् २७

शिषुवृषकर्कादिषुपरावृत्त्याव्युत्क्रमेणवृषमेषमीनादिक्रमेणगणनाभवतीत्यर्थः २६ अत्रापवादमाह ओजरा शिषुक्कचिन्नक्रमःयुग्मराशिषुक्कचिद्व्युत्क्रमोनेत्यर्थःकुत्रेत्याकांक्षायांपरंपराश्रुतार्थेनचिरंतनैरुक्तंक्रमाद्वृषेवृश्चि केचव्युत्क्रमात्कुंभसिंहयोरितिसूत्रत्रयफलितार्थसंग्रहस्त्वयंमेषादित्रित्रिभैर्ज्ञेयं पदमोजपदक्रमात् दशाब्दा नयनेकार्यागणनाव्युत्क्रमात्समेप्राचीवृत्तिर्विषमपदेपरावृत्त्योत्तरेइतिकथंनोक्तमितिचेत् यावदीशाश्रयंपदमृ ॥ ५ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्षाणामितिवक्तव्यत्वात्संदेहभियानोक्तं तथाचमातृधर्मयोः सामान्यंविपरीतमोजकूटयोरितिवक्तव्यत्वाच्चेति २७ अथतत्तद्राशेर्दशाब्दानयनायावधिंदर्शयति अत्रराशीनांनाथाग्रंथांतरोक्ताग्राह्याः अत्रानुक्तत्वात् तथाहिक्षितिजसितज्ञचंद्ररविसौम्यसितावनिजाः सुरगुरुमंदसौरिगुरवश्चगृहांशकपाइति नाथानामवस्थाननैयत्येनचरदशोच्यतेकुत्रचरदशापदेनव्यवहारइतिचेत् जगत्तस्थुषोरर्द्धयोगार्द्धइत्यादौगृहाणअत्रसमाःअब्दानाथांताः तत्तद्राशीनांतत्तद्राशिनाथाश्रितराशिपर्यंतंग्राह्याः इतिएवंचनाथेद्वितीयेएकाब्दरतृतीयेद्वौइति

नाथांताःसमाःप्रायेण २८

क्रमेणद्वादशेनाथेएकादशाब्दाः तत्तद्राशौनाथेसतितुद्वादशाब्दाइतिविवेकः तदुक्तंप्राच्यैः तस्मात्तदीशपर्यंतंसंख्यामत्रदशांविदुःवर्षद्वादशकंतत्रनचेदेकंविनिर्दिशेत् अस्यार्थः तत्तद्राशौनाथेस्थितेसतिद्वादशवर्षाणि असतितुएकाब्दोग्राह्यइति अतएवप्रायेणेतिपदेननाथांताःसमाइत्यस्यापवादःसूचितःप्रायेणेत्यनेनैवस्वामिनउच्चत्वनीचत्वाभ्यामेकैकवर्षवृद्धिह्रासावपिसूचितावेववृश्चिककुंभयोर्द्विनाथत्वमपिसूचितमेवतदुक्तंवृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्धैः उच्चखेटस्यसद्भावेवर्षमेकंविनिक्षिपेत् तथैवनोच्चखेटस्यवर्षमेकंविशोधयेदितिअत्रवृश्चिककुंभयोर्विशेषो
वृद्धैरुक्तः कुजसौरीकेतुराहूराजानावलिकुंभयोः कुजसौरीकेतुराहूयुक्तौतत्रस्थितौयदि वर्षद्वादशकंतत्रनचेदे
कंविनिर्दिशेत् अयमर्थः वृश्चिकस्यकुजकेतूराजानौनतुतयोरेकैकमपिकुंभस्यशनिराहूराजानौनत्वेकैकमपित
थाचद्वयोःसत्त्वेएववर्षद्वादशकं एकैकसत्त्वेस्वाम्यभावइवोक्तप्रकारेणदशाब्दगणनंकार्यमितिअन्यराशौतदु
भयसत्त्वेनाथांताइतिरीतिरनुसर्तव्यातयोर्भिन्नभिन्नराशिगत्वेयएवनाथोबलवांस्तत्संख्याग्राह्या एतदुक्तंवृद्धैः
द्विनाथक्षेत्रयोरत्रनिर्णयः कथ्यतेधुना एकःस्वक्षेत्रगोन्यस्तुपरत्रयदिसंस्थितः तदान्यत्रस्थितंनाथंपरिगृह्यद
शांनयेत् स्वक्षेत्रेमिलितावेवस्वामिनस्त्वेकशस्तथा एकस्यस्वगृहस्थत्वंनहिकार्योपयोगिकं द्वावप्यन्यर्क्षगौ
तौचेत्सग्रहोबलवान्भवेत् ग्रहयोगसमानत्वेचिंत्यंराशिबलाद्बलं चरस्थिरद्विस्वभावाःक्रमात्स्युर्बलशालिनः
राशिसत्त्वसमानत्वेबहुवर्षोबलीभवेत्एकःस्वोच्चगतस्त्वन्यःपरत्रयदिसंस्थितःग्राहयेदुच्चखेटस्थंराशिमन्यंवि
हायवैनाथांताइतिरीत्यायोबहुवर्षवर्तीदशां करोतिबहुवर्षोसौस्वराशेर्दूरगःखगः एवंसर्वसमालोच्यजातस्यानि
धनंवदेदितिस्पष्टार्थाःश्लोकाः एकःस्वोच्चेत्यस्यार्थः यदितुबहुवर्षदएकोराजापरक्षेत्रगः अपरस्तुराजाऽन्यक्षेत्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गएवोच्चगोल्पवर्षदस्तदाबहुवर्षदंत्यक्त्वाऽल्पवर्षदमेवोच्चग्रहमाश्रित्यनाथांताइति रीत्याऽब्दानयनंकार्यमिति अन्यच्चवृद्धैरुक्तंन्यासयोर्ग्रहहीनत्वेवैकस्यान्येनसंयुतौ ग्राह्याराशिर्ग्रहाभावस्तत्स्वाम्युच्चंगतोयदिएकत्रस्वर्क्ष गः खेटश्चान्यत्रद्वौग्रहौयदि ग्रहद्वययुतिंहित्वाग्राहयेत्पूर्वभंसुधीरितिअयमर्थः न्यासयोःलग्नसप्तमयोर्द्वयोः स्थानयोःग्रहाभावेअथवाद्वयोर्मध्येएकस्यान्येनकेनचिद्ग्रहेणस्वेशातिरिक्तेनयुतौसत्यांचतत्रयोराशिर्न्यायेनानिर्बलःसराशिस्तद्राशीशेउच्चंगतेसतिबलवानेवनापरःसग्रहोपिएकत्रराशौस्वक्षेत्रगोग्रहः अपरत्रद्वौग्रहौ

यावदीशाश्रयंपदमृक्षाणाम् २९

स्तस्तदासस्वामिकराशिरेवबलवानितिद्वितीयपद्यतात्पर्यंउच्चराशेस्तुअजवृषभमृगांगनाकुलीराझषवणिजौ चदिवाकरादितुंगाः दशशिखिमनुयुक्तिथींद्रियांशैस्त्रिनवकविंशतिभिश्चतेऽस्तनीचाइतिपंचमेपदक्रमात्प्राक्प्रत्यक्त्वमितिवक्ष्यमाणसूत्रात्क्रमभेदेनदशालेख्याआरंभात्रधिस्तुलग्नमेवचरदशायामत्रशुभःकेतुरितिसूत्रादस्यादशायाश्चरदशेतिनामबोध्यम् २८ अथाग्रेफलविशेषज्ञापनायराशीनामारूढापरपर्यायंपदमुपदिशति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ऋक्षाणांराशीनांईशाश्रयंयावत्ईशाश्रयंराशिपर्यंतंयासंख्यातामीशाश्रयादग्रेप्रणीयतत्संख्यायस्मिन्राशौसमा
प्तातद्राशिस्तद्ग्रहस्वामिकराशेःपदंस्यादित्यर्थःननुईशाश्रयादग्रेप्रणीयेत्यर्थःकथंउच्यतेयावच्चासावीशश्रया
वदीशःयावदीशःआश्रयोयस्यतद्यावदीशाश्रयंपदमितिसमासाल्लब्धइतितदेववृद्धैरुक्तंलग्नाद्यावतिथेतिष्ठेद्रा
शौलग्नेश्वरःक्रमात् ततस्तावतिथंराशिंजन्मारूढंप्रचक्षतेलग्नाल्लग्नपतिर्यावद्राशिसंस्थस्ततःपुनः तावान्तृषिभि
रारूढःकथितःसर्वशास्त्रतः यदालग्नाधिपोलग्नेसप्तमेवास्थितोयदि आरूढंलग्नमेवात्रनिर्दिशेत्कालवित्तमः

स्वस्थेदाराः ३० सुतस्थेजन्म ३१

इदंचश्लोकेनलग्नपदंनिरुक्तं पदांतराणामप्युपलक्षणंबोध्यं श्लोकाःस्पष्टार्थाः २९ अथारूढोदाहरणरूपंसूत्रद्व
यमाह लग्नात्स्वस्थेचतुर्थस्थेलग्नस्वामिनिदाराः सप्तमस्थोराशिर्लग्नारूढंभवति ३० लग्नात्सुतस्थेसप्तमस्थेलग्न
स्वामिनिजन्मलग्नमारूढंभवतीत्यर्थः यावदीशेतिसूत्रेणैवसिद्धे एतत्सूत्रद्वयमुदाहरणद्वारास्पष्टार्थंपठितामि
तियत्तु आद्यैःस्वस्थेदाराविचारणीयाःसुतस्थेभ्रातृजन्माविचार्यमित्युक्तंतदसंगतमेवप्रतिभातीति ३१

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथात्रभावराशिबोधकपदानामन्यशास्त्रतोवैलक्षण्यमाशंक्याह भावाराशयश्चसवर्णाः वर्णेनसहिताः सवर्णाः एकादिसंख्याबोधकाक्षरगम्याःसर्वत्रग्रंथेननुसिद्धमन्यदितिवक्ष्यमाणत्वात् शिवतांडवादिग्रंथेषुकटपयादि वर्णैःसूचितसंख्याप्रसिद्धैवकिमर्थमिदंसूत्रमितिनचभावराशिग्रहसाधारण्येनबोधःस्यादितिवाच्यं भावराशी नांसंख्याप्राधान्यत्वाद्ग्रहाणांतुग्रहवाचकपदप्राधान्यत्वात्साधारण्येनबोधोनस्यात्किमर्थंसर्वत्रेतिसूत्रमित्याशं क्यवर्णपदराशिपरमेतादितिप्रकारांतरेणैतत्सूत्रंव्याख्यायते सर्वत्रसवर्णाभावाराशयश्चभावाराशयश्चसवर्णाः

सर्वत्रसवर्णाभावाराशयश्च ३२

वर्णेनवर्णदेनसहिताःसवर्णाभवंतिवर्णदापनप्रकारस्त्वित्थंवृद्धैरुक्तः ओजलग्नप्रसूतानांमेषादेर्गणयेत्क्रमात् यु ग्मलग्नप्रसूतानांमीनादेरपसव्यतःमेषमीनादितोजन्मलग्नांतंगणयेत्सुधीः तथैवहोरालग्नांतंगणयित्वाततःपरं पुंस्त्वेनस्त्रीतयावैतेसजातीयेउभेयदिताहिंसंख्येयोजयीतवैजात्येतुवियोजयेत् मेषमीनादितःपश्चाद्योराशिःस तुवर्णदः ओजयुग्मलग्नानुरोधेनयोजनशोधनोत्तरंद्वादशाधिकेरवि १२ तष्टंकृत्वायत्स्थितंतन्मेषमीनादिक्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मव्युत्क्रमगणनयायोराशिर्लभ्यतेसवर्णदराशिरितिबोध्यंहोरालग्नभयोर्नेया दुर्बलाद्वर्णदादशा यत्संख्योवर्ण
दोलग्नात्तत्तत्संख्याक्रमेणतुक्रमव्युत्क्रमभेदेनदशास्यात्पुरुषस्त्रियोःलग्नाद्यसंख्याकोवर्णदराशिस्तत्तत्संख्याक्रम
तः ओजयुग्मलग्नानुरोधेनप्रथमप्रवृत्तक्रमव्युत्क्रममर्यादयातत्तद्राशीनांदशास्यादितियथानाथांताइतिसूत्रेस्व
स्वराशेर्नाथांतंवर्षाण्यानीतानि तथात्रलग्नादेवस्ववर्णदपर्यंतंवर्षाण्यानेयानीतिमेषमीनादितःपूर्वोक्तरीत्याध
नभावादितत्तद्भावांतगणनांविधायपूर्ववत्करणे तत्तद्भाववर्णददशाराशयोभवंतीतिसर्वत्रेतिपदेनसूचितंनचव
र्णदानयनंवर्णददशानयनंचसूत्रार्थान्नयातीतिवाच्यंसिद्धमन्यदितिसूत्रादन्यार्षिशास्त्रप्रसिद्धत्वादत्रनोक्तंप्राची
नैःसंगृहीतमिति गुलिकोपितथैवयथावर्णदोराशिर्लग्नौजत्वयुग्मत्वभेदेनमेषमीनादिगणनयाजन्मलग्नहोरा
लग्नपर्यंतसंख्यावशतः समानीतस्तथैव भावलग्नमेवजन्मलग्नंविभाव्यभाववर्णदराशिरानेयइतिभावलग्नानयं
नंवृद्धैरुक्तं सूर्योदयंसमारभ्यघटिकानांतुपंचकं प्रयातिजन्मपर्यंतभावलग्नंतथैवच तथासार्द्धद्विघटिकामिता
त्कालाद्विलग्नभात् प्रयातिलग्नंतन्नामहोरालग्नंप्रचक्षतइतिस्पष्टार्थौश्लोकौहोरालग्नस्पष्टीकरणंतुसार्द्धद्वयघट्या
चेत्रिंशदंशालभ्यंतेतर्हिइष्टघट्याकिमितित्रैराशिकेनज्ञेयंभावलग्नंहोरालग्नंचजन्मलग्नाद्गणनीयमिति होरा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लग्नानयनेजन्मलग्नेविषमेसतिसूर्यराशितोजन्मलग्नेसमेसतितुजन्मलग्नाद्गणयेत् सूर्योदयमारभ्ययावत्योहो राइष्टकालपर्यंतंजातास्ताःसूर्याल्लग्नाद्वापरिगणनयांतिमंहोरालग्नंज्ञेयमितिप्राचीनाकारिकातोयमर्थोनायाती तिवर्णदराशितःफलमुक्तंवृद्धैः पापदृष्टिःपापयोगोवर्णदस्यत्रिकोणके यदिस्यात्तर्हितद्राशिपर्यंतंतस्यजीवनं रु द्रशूलेतथैवायुर्मरणादितिरूप्यते तथैववर्णदस्यापित्रिकोणेपापसंगमे वर्णदात्सप्तमाद्राशेःकलत्रादिविचिंतये त् एकादशादग्रजंतुतृतीयात्तुयवीयसं पंचमेतनुजंविद्यान्मातरंतुर्यपंचमंपितुस्तुनवमान्मातुःपंचमाद्वर्णदस्यतु

नग्रहाः ३३ यावद्विवेकमावृत्तिर्भानां ३४

शूलराशिदशायांवैप्रबलायामरिष्टकं वर्णदराशेःपंचमात्प्रबलशूलदशायांमातुररिष्टंवर्णदराशिनवमात्प्रबल शूलदशायांपितुररिष्टंजानीयादित्यर्थः ३२ अत्रापवादमाह प्रथमपक्षेभावाराशयश्चसवर्णाःसंख्याबोधकाक्ष रगम्याइत्युक्तंग्रहास्तुनप्रसिद्धपदगम्याएवेत्यर्थः द्वितीयपक्षेभावाराशयश्चसवर्णाःवर्णदराशिसहिताइत्युक्तं ग्रहास्तुवर्णदसहितानतथाचभावराशिवर्णदाभवंतिनग्रहाणामित्यर्थः३३अथांतर्दशाविभागंदर्शयति भानांरा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शीनांप्रतिराशियेदशाब्दाश्चरस्थिरादिदशासुसिद्धास्तेषांद्वादशविभागेनद्वादशराशीनामावृत्तिर्भवति एवंच द्वादशराशीनांविवेकपदबोध्यचतुश्चत्वारिंशदधिकशतसंख्याभवतीति तदुक्तंप्राच्यैः कृत्वार्कधाराशिदशांरांशे र्भुक्तिक्रमाद्वदेत् एवंदशांतर्दशादिकृत्वातेनफलंवदेदिति यत्तुउपस्थिततयादशारंभावधिःस्वस्वलग्नमेवेतिपंथै रुक्तंतन्नहोरालग्नभयोर्नेयादुर्बलाद्वर्णदादशेतिकारिकोक्तत्वात् एवंप्रतिराशिद्वादशद्वादशाब्दाइतिविवेकसं ख्यामहादशाभिप्रायेणापिसिद्ध्यतीतिअयमर्थोपिसूत्रसंमतएवएतदभिप्रायेणांतर्दशाविभागोवृद्धैरुक्तः एकैक

॥ ९ ॥

होरादयःसिद्धाः ३५ ॥ इति प्रथमाध्याये प्रथमःपादः ॥ १ ॥

भावस्यैकैकंवर्षेलग्नादिकल्पयेत् सापर्यायदशालग्नेयुग्मेतुव्युत्क्रमाद्वदेत् लग्नंयुग्मंयदातर्हिसम्मुखंतस्यचादि भमितिपर्यायदशाअंतर्दशेति यदालग्नंयुग्मराशिस्तदातस्यसंमुखंआदिराशिः यथावृषभस्यमेषइति ३४ प्रकृ तशास्त्रेवक्ष्यमाणसूत्रेकचिद्धोराद्रेष्काणाद्यपेक्षासत्त्वेनतदाकांक्षान्निवर्तयन्नाह होराद्रेष्काणादयःसिद्धाःशा स्त्रांतरप्रसिद्धमेषादिगणनयाप्रसिद्धाःनतुदृष्ट्यर्गलादिवद्गुप्ताः तदुक्तंवृद्धैः राशेरर्द्धंभवेद्धोराताश्चतुर्विंशतिः

॥ ९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्मृताः मेषादितासांहोराणांपरिवृत्तिद्वयंभवेत्राशित्रिभागाद्रेष्काणास्तेचषट्त्रिंशदीरिताः परिवृत्तित्रयंतेषां मेषादेःक्रमशोभवेत् सप्तांशकास्त्वोजगृहेगणनीयानिजेशतःयुग्मराशौतुविज्ञेयाःसप्तमर्क्षाधिनायकात् नवांशेशाच्चरेतस्मात्स्थिरेतन्नवमादितः उभयेतत्पंचमादेरितिचिंत्यंविचक्षणैः द्वादशांशस्यगणनांतत्तत्क्षेत्राद्विनिर्दीशेदिति वस्तुतस्तुराशिप्राधान्याद्विलक्षणएवेतिध्येयम् ३५ इतिश्रीनीलकंठज्योतिर्विद्विरचितायांजैमिनिसूत्रव्याख्यायांसुबोधिन्यांप्रथमाध्यायस्यप्रथमःपादः ॥ १ ॥ अथात्मकारकाश्रयनवांशमालंब्यफलानिवक्तुमुप

अथस्वांशोग्रहाणाम् १ पंचमूषिकमार्जाराः २ तत्रचतुष्पादः ३

क्रमते अत्रकारकांशमधिकरोति अथानंतरंग्रहाणांरव्यादीनांमध्येस्वांशः आत्मकारकाश्रितोयोंशोनवांशस्तस्मात्फलंविचार्य्यमित्यर्थः १ कारकाश्रितमेषादिनवांशफलान्याह मेषःकारकांशश्चेन्मूषिकमार्जारादुःखदा भवंतीति २ वृषःकारकांशश्चेच्चतुष्पादःसुखदाभवंति मूषिकादयोदुःखदाश्चतुष्पादः सुखदाइत्यत्रैकरूपतयार्थोऽपेक्षितः कृतस्तुभिन्नरूपेणात्रबीजंकिमुच्यते वृद्धवाक्यमेवबीजंवृद्धवाक्यंतुवृषतौल्यंशकगतेतस्मि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्वाणिज्यवान्भवेत् मेषसिंहांशकगतेब्रूयान्मूषकदंशनम् कारकेकार्मुकांशस्थेवाहनात्पतनंभवेदिति ३ मिथु
नेकारकांशेकंडूः शरीरस्थौल्यंचभवति ४ कर्केस्वांशेजलभयंकुष्ठरोगोभवति ५ सिंहांशश्वेत्श्वापदानि
शुनकादयोदुःखदाभवंति ६ कन्याकारकांशश्चेन्मृत्युवन्मिथुनांशवद्भवति अग्निकणश्चअग्निकणेनदुःख
दश्चभवति ७ तुलाकारकांशेवाणिज्यवान्स्यात् ८ अत्रवृश्चिकांशेजलसर्पादयोदुःखदाभवंति मातुःस्तन्यंदु

मृत्यौकंडूःस्थौल्यंच ४ दूरेजलकुष्ठादिः ५ शेषाःश्वापदानि ६ मृत्युवज्जायाग्निक
णश्च ७ लाभेवाणिज्यं ८ अत्रजलसरीसृपाःस्तन्यहानिश्च ९ समेवाहनादुच्चाच्च
क्रमात्पतनं १० जलचरखेचरखेटकंडूदुष्टग्रंथयश्चरिष्फे ११ तडागादयोधर्मे १२

ग्धंचशुष्यति ९ धनुषिकारकांशेवाहनादूर्ध्वप्रदेशाच्चक्रमात्किंचिद्वस्तुसंलग्नतयापतनंभवति नझटितीत्यर्थः
१० मकरेकारकांशेजलचरामत्स्यादयः खेचराःपक्षिणःखेटाग्रहाएतेफलदाभवंति कंडूदुष्टग्रंथिरोगा
श्चभवंति दुष्टग्रंथिर्गंडादिकं ११ कुंभेकारकांशेतडागादयः तडागवापीकूपादिकर्त्तारोभवंति १२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मीनेकारकांशेधर्मेनित्यत्वंकैवल्यंमुक्तिश्चभवति कारकस्यांशादिगुणैः फलंवृद्धैःसंगृहीतंशुभराशौशुभांशेवा
कारकांशेधनवान्भवेत् तदंशकेंद्रेषुशुभेराजानूनंप्रजायते कारकेशुभराश्यंशेलग्नांशस्थेशुभग्रहे उपग्रहस्यपा
श्चात्त्येस्वोच्चस्वर्क्षशुभर्क्षगे पापदृग्योगरहितेकैवल्यंतस्यनिर्दिशेत् मिश्रेमिश्रंविजानीयाद्विपरीतेविपर्ययः तदंश
केंद्रेषुकारकाश्रितांशकुंडल्यांकेंद्रेष्वित्यर्थः पाश्चात्त्येअंत्यग्रहेइत्यर्थः मिश्रेपापशुभदृग्योगेमिश्रंस्वर्गवासः वि

उच्चेधर्मनित्यताकैवल्यंच १३ तत्ररवौराजकार्यपरः १४ पूर्णेंदुशुक्र
योर्भोगीविद्याजीवीच १५ धातुवादीकौंतायुधोवन्हिजीवीचभौमे १६

परीतेपापमात्रदृग्योगसाहित्येविपर्ययः नमुक्तिर्नस्वर्गवासइति चंद्रभृग्वारवर्गस्थेकारकेपारदारिकः वृषतौल्यं
शकगतेतस्मिन्वाणिज्यवान्भवेत् मेषसिंहांशकेतस्मिन्ब्रूयान्मूषिकदंशनम् कारकेकार्मुकांशस्थेवाहनात्पतनं
भवेत्१३ अथकारकांशेग्रहस्थित्यादिनाफलान्युपदिशति कारकांशेसूर्येसतिराजकार्यतत्परोभवति १४ कार
कांशेपूर्णेंदुशुक्रयोःसतोर्भोगीविद्याजीवीचस्यात् १५ कारशांशेभौमेसतिधातुवादीरसायनविद्यावान्बर्छीतिभा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

षयाप्रसिद्धायुधः वन्हिकृतजीवनवांश्चस्यात् १६ कारकांशेबुधेसतिवणिक्प्रभृतयोभवंति १७ कारकांशे
गुरौसतिकर्मनिष्ठादयोभवंति १८ कारकांशेशुक्रेसतिराजाधिकारवंतःबहुस्त्रीस्पृहालवःशतवर्षजीविनश्चभवं
ति शतंशतवर्षइंद्रियाणियेषामितिस्वामिनः पंथास्तुशतानिइंद्रियाणियेषामितिवदंति तन्नइंद्रियाणांशतत्वा

वणिजस्तंतुवायाःशिल्पिनोव्यवहारविदश्चसौम्ये १७ कर्मज्ञाननिष्ठावेदवि
दश्चजीवे १८ राजकीयाःकामिनःशतेंद्रियाश्चशुक्रे १९ प्रसिद्धकर्माजीवःश
नौ २० धानुष्काश्चोराश्चजांगलिकालोहयंत्रिणश्चराहौ २१ गजव्यवहारिण
श्चोराश्चकेतौ २२ रविराहुभ्यांसर्पनिधनं २३ शुभदृष्टेसन्निवृत्तिः २४

दर्शनात् १९ कारकांशेशनौसतिलोकप्रसिद्धकर्मणाजीवेदित्यर्थः २० कारकांशेराहौसतिधानुष्काश्चोराश्च
स्युःकिंवाजांगलिकालोहयंत्रिणश्चस्युःवैकल्पिकमिदंफलद्वयंकथमवगतमितिचेत् मध्येचकारोपादानादेवअ
न्यसूत्रेष्वंत्यएवचकारउपात्तः अत्रमध्येकिमर्थमिति २१ कारकांशेकेतौफलमिदं २२ कारकांशेरविराहुस्थि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्यासर्पान्मृतिर्भवति २३ शुभग्रहावलोकितेरविराहुयोगेसर्पान्मृतिर्नस्यात् २४ कारकांशगयोःरविराव्होः शुभमात्रयोगेसतिजांगलिकोविषवैद्योभवेत् मात्रशब्देनपापनिवृत्तिः २५ कारकांशगयोरविराव्होःकुजदृष्टौस त्यांस्वगृहदाहकोऽग्निदोवाभवति २६ कारकांशगतरविराव्होःशुक्रदृष्टौसत्यांगृहदाहकोनस्यात् किन्तु अ ग्निदानमात्रंकरोतीत्यर्थः २७ कारकांशगयोरविराव्होःगुरुदृष्टौसत्यांशुक्रदृष्टावसत्यामासमीपगृहात्समीपगृह

शुभमात्रसंबंधाज्जांगलिकः २५ कुजमात्रदृष्टेग्रहदाहकःअग्निदोवा २६ शुक्रदृ ष्टेर्नदाहः २७ गुरुदृष्टेस्त्वासमीपगृहात् २८ सगुलिकेविषदोविषहतोवा २९

पर्य्यंतंदाहःस्यात् नस्वगृहमात्रस्य २८ कारकांशेगुलिकसहितेसतिपरस्मैविषदातावास्वयंविषेणहतोवास्या त् गुलिकानयनप्रकाररतुवृद्धैरुक्तः रविवारादिशन्यन्तंगुलिकादिनिरूप्यते दिवसानष्टधाकृत्वावारेशाद्गण येत्क्रमात् अष्टमोंशोनिरीशःस्याच्छन्यंशोगुलिकःस्मृतः रात्रिमप्यष्टधाभक्त्वावारेशात्पंचमादितः गणयेदष्ट मःखंडोनिष्पत्तिःपरिकीर्तितःशन्यंशेगुलिकःप्रोक्तोगुर्वंशेयमघंटकः भौमांशेमृत्युरादिष्टोरव्यंशेकालसंज्ञकः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 सौम्यांशोऽर्द्धप्रहरकःस्पष्टकर्मप्रदेशकः रव्यादिसप्तवारेषुदिनमानमष्टधाविभज्यतत्तद्वारेशंप्रथमखंडाधिपंकृ
त्वाऽग्रिमखंडेषुतत्तद्वारेशादग्रिमग्रहात्क्रमेणेशत्वेनजानीयादष्टमःखंडस्तुनिरीशः एवंचसप्तसुवारेषुशन्यंशो
 गुलिकनामा तथाचरविवारेसप्तमः सोमेषष्ठः भौमेपंचमः बुधेचतुर्थः गुरौतृतीयः शुक्रेद्वितीयः शनौप्रथमः
खंडोगुलिकाभवंति सप्तस्वपिवारेषुरात्रिमानमष्टधाविभज्य तद्वारेशात्पंचमाद्याःखंडाधिपाःज्ञेयाःरात्रावप्यष्ट
मःखंडोनिरीशःएवंचरविरात्रौतृतीयःखंडः सोमेद्वितीयः भौमेप्रथमः बुधेसप्तमःगुरौषष्ठः शुक्रेपंचमः शनौ

चंद्रदृष्टौचौराऽपहृतधनश्चौरोवा ३०

चतुर्थःखंडोगुलिकाभवंति एवंसर्वेषुदिनेरात्रौचगुरुखंडोयमघंटनामाबुधखंडोऽर्द्धप्रहरकाख्यःरव्यंशःकालसं
ज्ञः भौमांशोमृत्युनामेतिज्ञेयंस्पष्टकर्मइति गुलिकादीनांस्पष्टीकरणंतुस्वस्वदेशलग्नप्रमाणानुसारेणतत्तत्खंड
कालान्तलग्नानिस्पष्टानिकृत्वागुलिकादिस्पष्टलग्नेकस्यांशोस्तिसएवकारकांशश्चेत्सगुलिकोजातइतिविवेचनी
यम् तथाचसंग्रहःतथाचरविवारादौदिनेगुलिकसंस्थितिः सप्तर्तुशरवेदत्रिद्विकुखंडेषुहिक्रमात् रात्रौत्रिद्विकु
सप्तर्तुपंचतुर्य्येषुतत्स्थितिरिति २९ सगुलिकेकारकांशेचंद्रदृष्टौसत्यांचौरैर्नीतधनःस्वयमेववाचौरःस्यात् ३०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सगुलिकेकारकांशेऽन्यग्रहादृष्टत्वेसतिबुधदृष्टेस्थूलवृषणोभवति ३१ सगुलिकेइतिपदंनिवृत्तंतत्रकारकांशेन वांशाकुण्डल्यांकेतौसतिपापदृष्टेकर्णच्छेदःकर्णरोगोवाभवति ३२ सकेतौकारकांशेशुक्रदृष्टेसतिकयाचिद्यज्ञ क्रिययादीक्षितःस्यात् ३३ सकेतौकारकांशेबुधशनिदृष्टेनपुंसकःस्यात् ३४ सकेतौकारकांशेबुधशुक्रदृष्टेपुनः

बुधमात्रदृष्टेबृहद्बीजः ३१ तत्रकेतौपापदृष्टेकर्णच्छेदःकर्णरोगोवा ३२ शुक्रदृष्टेदीक्षितः ३३ बुधशनिदृष्टेनिर्वीर्य्यः ३४ बुधशुक्रदृष्टेपौनःपुनिकोदासीपुत्रोवा ३५ शनिदृष्टेतपस्वीप्रेष्योवा ३६ शनिमात्रदृष्टेसंन्यासाभासः ३७ तत्ररविशुक्रदृष्टेराजप्रेष्यः ३८ रिःफेबुधेबुधदृष्टेवामन्दवत् ३९

पुनरुक्तवचनवक्तादासीपुत्रोवास्यात् ३५ सकेतौकारकांशेखेटांतरेणदृष्टेपिशनिदृष्टेतपस्वीप्रेष्योवास्यात् ३६ सकेतौकारकांशेखेटांतरेणादृष्टेसंन्यासाभासः नपूर्णसंन्यासइत्यर्थः केतावितिनिवृत्तम् ३७ कारकांशेरविशुक्राभ्यांदृष्टेराजभृत्योभवति ३८ अथकारकांशाद्दशमांशमवलंब्यविचारयति कारकांशाद्दशमेबुधेसतिबुधदृष्टे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वासतिमंदवत्शानिवत् प्रसिद्धकर्माजीवः शनाविति सूत्रोपात्तंफलंभवतीति ३९ कारकांशाद्दशमेबुधेतरशुभग्र हदृष्टेस्थिरोभवति नचंचलः बुधेतरशुभदृष्टत्वंकथंज्ञातमितिचेत् बुधदृष्टिफलस्योक्तत्वादेव ४० कारकांशा द्दशमेरवौसतिखेटांतरादृष्टेगुरुमात्रदृष्टेगोरक्षकोभवति ४१ कारकांशाच्चतुर्थफलमाह कारकांशाच्चतुर्थेचन्द्र शुक्रदृष्टियोगाभ्यांप्रासादवान्भवति ४२ कारकांशाच्चतुर्थस्थितेउच्चराशिगतग्रहेपिप्रासादवान्भवति ४३

शुभदृष्टेस्थैर्यः ४० रवौगुरुमात्रदृष्टेगोपालः ४१ दारेचन्द्रशुक्रदृग्योगात्प्रासा दः ४२ उच्चग्रहेपि ४३ राहुशनिभ्यांशिलागृहं ४४ कुजकेतुभ्यामैष्टकम् ४५ गुरुणादारवं ४६ तार्णरविणा ४७ समेशुभदृग्योगाद्धर्मनित्यःसत्यवादीगुरु भक्तश्च ४८ अन्यथापापैः ४९ शनिराहुभ्यांगुरुद्रोहः ५०

कारकांशाच्चतुर्थस्थितेराहुशनिभ्यांशिलानिर्मितंगृहंभवति ४४ इदंसूत्रत्रयंराहुशनिभ्यामितिसूत्रेणैवव्क्तव्या ख्यानम् अथकारकांशान्नवमांशफलमाह ४५ ४६ ४७ कारकांशान्नवमेशुभदृष्टियोगाभ्यांधर्मनिरतत्वा दिमान्भवति ४८ नवमेपापदृष्टियोगाभ्यांधर्मनित्यत्वादिरहितोभवति ४९ नवमस्थाभ्यांशनिराहुभ्यांतद्दृष्ट

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भ्यांवागुरुद्रोहः ५० नवमेगुरुरविदृग्योगाभ्यांगुरावविश्वासोभवति ५१ कारकांशान्नवमेशुक्रभौमान्यतरषड्वर्गेसतिपरस्त्रीसक्तःस्यात् ५२ नवमेशुक्रभौमान्यतरषड्वर्गेसतिषड्वर्गापेक्षयाऽधिकाभ्यांशुक्रभौमदृष्टियोगाभ्यांमरणपर्यंतंपारदारिकोभवति ५३ कारकांशान्नवमेकेतोर्दृष्टियोगाभ्यांप्रतिबन्धः आमरणं

गुरुरविभ्यांगुरावविश्वासः ५१ तत्रभृग्वंगारकवर्गेपारदारिकः ५२ दृग्योगाभ्यामधिकाभ्यामामरणं ५३ केतुनाप्रतिबन्धः ५४ गुरुणास्त्रैणः ५५ राहुणार्थनिवृत्तिः ५६ लाभेचन्द्रगुरुभ्यांसुंदरी ५७ राहुणाविधवा ५८

पारदारिकत्वस्यानिवृत्तिर्भवति ५४ नवमस्थितेनवमद्रष्ट्रावागुरुणास्त्रीलोलः ५५ नवमस्थेननवमद्रष्ट्रावाराहुणापरस्त्रीसंगनिवृत्तिर्द्रव्यनाशःस्यात् ५६ अथकारकांशात्सप्तमफलमाह अत्रदृक्पदंनिवृत्तं नवमप्रकरणस्यसमाप्तत्वात् कारकांशात्सप्तमेचंद्रगुर्वोर्योगेसतिस्त्रीसुंदरीभवति ५७ सप्तमेराहुयोगेविधवास्त्रीगृहेभवति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

५८ स्पष्टं ५९ अलक्षणांगीत्यर्थः ६० सप्तमेरवियोगेस्वकुलेभर्तृकुलेगुप्तारक्षितास्थितास्यादामरणंनतुस्वातं त्र्येणेतस्ततोऽटनशीलाचकाराद्विकलांगीच ६१ गीतवाद्यादिषुकुशला ६२ कारकांशाच्चतुर्थेचंद्रेसतिपूर्वोक्तयोगेषुसत्सु अनाच्छादितेदेशेप्रोक्तःस्त्रीप्रथमसंगइत्यर्थः कारकांशात्सप्तमेधनुषिचंद्रेइतिवार्थः ६३

शनिनावयोधिकारोगिणीतपस्विनीवा ५९ कुजेनविकलांगी ६० रविणास्वकुलेगुप्ताच ६१ बुधेनकलावती ६२ चापेचंद्रेणानावृत्तेदेशे ६३ कर्मणिपापेशूरः ६४ शुभेकातरः ६५ मृत्युचिंतयोःपापेकर्षकः ६६ समेगुरौविशेषेण ६७ उच्चेशुभेशुभलोकः ६८ केतौकैवल्यं ६९

कारकांशात्तृतीयफलमाह कारकांशात्तृतीयेपापेसतिशूरःस्यात् ६४ तृतीयेशुभेकातरः ६५ तृतीयषष्ठयोः फलमाह कारकांशात्तृतीयषष्ठयोर्द्वयोरपिसपापत्वेकृषीवलःस्यात् ६६ नवमेगुरौविशेषेणकृषीवलः ६७ अथकारकांशाद्द्वादशेफलमाह द्वादशेशुभेसतिशुभलोकप्राप्तिः ६८ कारकांशेशुभेसतिमुक्तिरित्यर्थः अथ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वाकारकाशात्द्वादशेकेतौसतिमुक्तिरितिवार्थः ६९ कारकांशेमेषेधनुषिवातत्रशुभेसतिविशेषेणमुक्तिःसायुज्यमुक्तिरित्यर्थः अथवामेषेधनुषिवाद्वादशेकेतौसतिसायुज्यमुक्तिरितिवस्तुतरतुशुभापेक्षयाकेतोःसायुज्यमुक्तिदातृत्वायोग्यत्वात्प्रथमव्याख्यैवसमुचितेतिबोध्यं नचसूत्रकारेणकेतोः शुभत्वमुक्तंकेतोश्चेच्छुभत्वंस्यात्तर्हिचरदशायामत्रशुभःकेतुरितिवक्ष्यमाणसूत्रोक्तरदशायामेवशुभःकेतुरन्यत्रनेत्यर्थोवगम्यतइति ७० कार

क्रियचापयोर्विशेषेण ७० पापैरन्यथा ७१ रविकेतुभ्यांशिवेभक्तः ७२ चंद्रेणगौर्य्यां ७३ शुक्रेणलक्ष्म्यां ७४ कुजेनस्कंदे ७५ बुधशनिभ्यांविष्णौ ७६ गुरुणासांबशिवे ७७ राहुणातामस्यांदुर्गायांच ७८ केतुनागणेशेस्कंदेच ७९

कांशात्द्वादशेकारकांशेचपापयोगेननशुभलोकोनमुक्तिरित्यर्थः ७१ अमात्यदासेचैवमितिपर्यंतंकेताविति पदमनुवर्ततेकारकांशेरविकेतुभ्यांमिलिताभ्यांस्थिताभ्यांशिवेभक्तिर्भवति अग्रेप्येवमेवयोजना ७२ एवंस्पष्टम् ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ तामस्यांभूतादिदेवतायांचेति ७९ कारकांशेपापराशौशनौसतिकर्णपिशाचा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दिषुभक्तिः ८० कारकांशेपापराशौशुक्रेतथैव ८१ आत्मकारकग्रहान्न्यूनांशोग्रहःअमात्यस्तस्माद्योदासो रव्यादिगणनयाषष्ठोग्रहस्तस्मिन्पापर्क्षेकारकांशेसतिक्षुद्रदेवताभक्तिरित्यर्थः पंथास्तुअयमर्थःसूत्रसंमतश्चे त्पापर्क्षेमंदशुक्रामात्यदासेषुक्षुद्रदेवतास्थितिसूत्रंप्रणीतंस्यादितिवदंति तन्न एवंचेन्मंदशुक्रामात्यदासेषुमि लितेषुपापर्क्षेसत्सुक्षुद्रदेवताभक्तिरित्यर्थःस्यात् भवतितुएतेषामन्यतरस्यापिपापर्क्षस्थित्याक्षुद्रदेवताभक्तिरित

पापर्क्षेमंदेक्षुद्रदेवतासु ८० शुक्रेच ८१ अमात्यदासेचै वम् ८२ त्रिकोणेपापद्वयेमांत्रिकः ८३ पापदृष्टेनिग्राहकः ८४ शुभदृष्टेनुग्राहकः ८५ शुक्रेंदौशुक्रदृष्टेरसवादी ८६

स्माद्योगविभागएवोचितइति ८२ कारकांशात्पंचमनवमयोःपापद्वयेक्रमेणस्थितेसतिमांत्रिकः मंत्रवेत्ताभ वति ८३ त्रिकोणद्वयेसपापेपापदृष्टौभूतादीनांनिग्रहकर्तास्यात् ८४ त्रिकोणद्वयेशुभदृष्टेनुग्राहकःत्रिकोणे सपापेशुभदृष्टेऽनुग्राहकः लोकेषुअनुग्रहकर्तास्यात् ८५ ॥ कारकांशेचंद्रेशुक्रदृष्टेसतिरसवादीभ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वति ८६ शुक्रेंदौबुधदृष्टेसतिवैद्योभवति ८७ कारकांशाच्चतुर्थेचंद्रेशुक्रदृष्टेसतिश्वेतकुष्ठीभवति ८८ चाप गेचंद्रेकुजदृष्टेमहारोगःकुष्ठीभवति ८९ अर्थःप्राग्वत् ९० कारकांशाच्चतुर्थेपंचमेवायथायोगंकुजराहूचे त्तस्तर्हिक्षयरोगोभवति ९१ उक्तस्थानगयोःकुजराव्होश्चंद्रदृष्टौसत्यांनिश्चयेनक्षयरोगः चंद्रदृष्ट्यभावे

बुधदृष्टेभिषक् ८७ चापेचंद्रेशुक्रदृष्टेपांडुश्वित्री ८८ कुजदृष्टेमहारोगः ८९ केतु दृष्टेनीलकुष्ठम् ९० तत्रमृतौवाकुजराहुभ्यांक्षयः ९१ चंद्रदृष्टौनिश्चयेन ९२ कुजेनपिटकादिः ९३ केतुनाग्रहणीजलरोगोवा ९४ राहुगुलिकाभ्यांक्षुद्रविषाणि ९५ तत्रशनौधानुष्कः ९६ केतुनाघटिकायंत्री ९७ बुधेनपरमहंसोलगुडीवा ९८

क्षयःस्वल्पःचंद्रदृष्टौप्रबलइतिभावः ९२ तत्रमृतौवास्थितेनकुजेनपिटकादिर्भवति ९३ तत्रमृतौवाकेतुश्चे त्संग्रहणीजलोदराद्यारोगाभवन्ति ९४ तत्रमृतौवाराहुगुलिकौयदितर्हिमूषिकादिविषाणिभवंति ९५ मृता विति निवृत्तंकारकांशेचतुर्थेशनौधनुषिनिपुणः ९६ तत्रकेतुश्चेत्घटिकायंत्रीभवति ९७ तत्रबुधेसतिपरम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हंसोलगुडीवा अत्रसर्वत्रापितत्रेतिपदमन्वेति ९८ ९९ १०० १०१ कारकांशेततपंचमांशेवायथायोगं चंद्रगुरूचेद्ग्रंथकर्ताभवति १०२ कारकांशेततपंचमेवाचंद्रशुक्राभ्यांकिंचिदूनंग्रंथकर्तृत्वंस्यात् ननुअयमर्थस्त्वयाकथंलब्धइतिचेत्केवलशुक्रेणाग्रेफलस्यवक्तव्यत्वात् नचग्रंथकर्तृत्वेकिंचिदूनत्वंकव्यादित्वंचभवतीतिवाच्यं एवंचेत्शुक्रेणाकिंचिदूनंग्रंथकृत्कविर्वाग्मीकाव्यज्ञश्चेतिसूत्रंप्रणीतंस्यात् तस्मादयमेवार्थः सूत्रसंमतः नचसमासांतःपतितपदानामेकांशानुवृत्तेरनौचित्यमितिवाच्यं अस्मिन्ग्रंथेत्वियंरीतिरस्त्येवेति १०३ कारकांशेततपंचमेवाचंद्रबुधाभ्यांशुक्रयोगापेक्षयापिन्यूनग्रंथकर्तृत्वंस्यात् १०४ मातापित्रोरेकत्रानुक्तयोगेकव्यादिःस्यात् १०५ अर्थःपूर्ववत् १०६ वक्तृत्वंनेत्यर्थःपुनरपिगुरोरेवफलमाह १०७ स्पष्टम् १०८

राहुणालोहयंत्री ९९ रविणाखड्गी १०० कुजेनकुंती १०१ मातापित्रोश्चंद्रगुरुभ्यांग्रंथकृत् १०२ शुक्रेणकिंचिदूनं १०३ बुधेनततोपि १०४ शुक्रेणकविर्वाग्मीकाव्यज्ञश्च १०५ गुरुणासर्वविद्ग्रांथिकश्च १०६ नवाग्मी १०७ विशिष्यवैयाकरणोवेदवेदांगविच्च १०८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उक्तस्थानगेनमंदेनसभाजाड्यं १०९ स्पष्टम् ११० स्पष्टम् १११ स्पष्टम् ११२ स्पष्टम् ११३ सूत्रंस्पष्टम् ११४ पूर्वोक्तयोगेगुरुदृष्टिगुरुषड्वर्गसंबंधेसतितत्तच्छास्त्रसंप्रदायज्ञोभवति ११५ कारकांशात्द्वितीयेपिचंद्रगुर्वादिपूर्वोक्तयोगेनग्रंथकर्तृत्वादिपूर्वोक्तंफलंस्यादित्यर्थः ११६ कारकांशात्तृतीयेपिपूर्वोक्तग्रहयोगेनग्रंथकर्तृ

सभाजडःशनिना १०९ बुधेनमीमांसकः ११० कुजेननैयायिकः १११ चंद्रेणसांख्ययोगज्ञःसाहित्यज्ञोगायकश्च ११२ रविणावेदांतज्ञोगीतज्ञश्च ११३ केतुनागणितज्ञः ११४ गुरुसंबंधेनसंप्रदायसिद्धिः ११५ भाग्येचैवं ११६ सदाचैवमित्येके ११७ भाग्येकेतौपापदृष्टेस्तब्धवाक् ११८ स्वपितृपदाद्भाग्येरोगयोःपापेसाम्येकेमद्रुमः ११९

त्वादिफलमूह्यमित्येके ११७ कारकांशात्द्वितीयेकेतौपापदृष्टेसतिस्तब्धवाक्किंचित्संलग्नवचनःकिंवाप्रत्युत्तरदानेझटित्यसमर्थवाणीकःस्यात् ११८ स्वीयजन्मलग्नाज्जन्मलग्नारूढाद्वाद्वितीयाष्टमयोराश्योःकेव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लौपापौस्तः सग्रहत्वेपिशुभपापान्यतरैकग्रहत्वेनद्विग्रहवत्त्वादिनासमसंख्यौचेत्स्तस्तदाकेमद्रुमयोगोभवति
ननुस्वशब्देनकारकांशबोधःकथंनउच्यते स्वशब्दकारकांशबोधकश्चेत्पितृपदादितिवाक्यादेवतल्लाभेपुनरुपा
दानंव्यर्थंस्यात् स्वशब्दाभावेपितृपदात्कारकांशात्कारकांशारूढादयमर्थःस्यात् अपेक्षितस्तुजन्मलग्नाल्लग्ना
रूढाद्वेति स्वशब्देनतुस्वीयलग्नाल्लग्नारूढाद्वेत्यर्थोभवतीति अयमेवार्थः परंपराश्रुतत्वात्प्राचीनैरुक्तः आ
रूढाज्जन्मलग्नाद्वापापौस्त्रीहानिगौयदि केवलौसग्रहत्वेपिसमसंख्यौशुभाशुभौ चंद्रदृष्टौविशेषेणयोगःकेम

चंद्रदृष्टौविशेषेण १२० सर्वेषांचैवपाके १२१॥ इतिप्रथमाध्यायस्यद्वितीयःपादः॥२॥

द्रुमोमतइति यत्तुकारकलग्नरूढेभ्यइतिस्वामिभिरुक्तं तद्वृद्धसंमतंनेति ११९ प्रोक्तयोगेसतिद्वितीयाष्टमयो
श्चंद्रदृष्टौसत्यांविशेषेणकेमद्रुमोदरिद्रयोगोभवति ननुपूर्वोक्तफलानिकिंसर्वदाभवंति आहोस्वित्कालविशेषे
इत्याह १२०सर्वेषांराशीनांपाकेदशायांएवंपूर्वोक्तानिफलानिभवंति अथवासर्वेषांराशीनांपाकेचदशारंभका
लेपिएवंपूर्वोक्तकेमद्रुमयोगविचारःकार्यःकेमद्रुमेसतिदशायांदारिद्र्यंस्यादिति १२१इतिजैमिनिसूत्रप्रथमाध्या

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यस्यद्वितीयपादव्याख्यानं ॥ २ ॥ ॥ अथारूढकुंडलीग्रहानत्रलंभ्यफलानिवक्तुंपदमधिकरोति अथैत दनंतरंयावदीशाश्रयंपदमृक्षाणामितिसूत्रलक्षितमारूढापरपर्यायंपदमधिक्रियते अथैकादशस्थानफलमाह १ लग्नपदादेकादशेसग्रहेग्रहांतरदृष्टेसतिलक्ष्मीवंतोभवंति २ एकादशस्थाग्रहाएकादशद्रष्टारश्चग्रहायदिशुभा स्तर्हिन्यायमार्गाल्लाभःस्यात् ३ पापग्रहाश्चेदेकादशस्थाद्रष्टारश्चतर्ह्यमार्गेणशास्त्रविरुद्धसार्गेणलाभोमिश्रैर्मिश्रो

अथपदं १ व्ययेसग्रहेग्रहदृष्टेश्रीमंतः २ शुभैर्न्या य्योलाभः ३ पापैरमार्गेण ४ उच्चादिभिर्विशेषात् ५

लाभइतिज्ञेयम् ४ उच्चस्वगृहादिस्थग्रहयोगादिनाविशेषप्राप्तिः उच्चादिगुणवद्भ्यांशुभपापाभ्यांन्यायादन्या याच्चविशेषतोलाभइत्यर्थः वृद्धैरप्युक्तम् आरूढाल्लाभभवनंग्रहःपश्येत्तुनव्ययम् यस्यजन्मनिसोपिस्यात्प्रब लोधनवानपि द्रष्टृग्रहाणांबाहुल्येतदाद्रष्टरितुंगगे सार्गलेचापितत्रापिबव्हर्गलसमागमे शुभग्रहार्गलेतत्रत त्राप्युच्चग्रहार्गले सुखानिस्वामिनादृष्टेलग्नभाग्याधिपेनवा जातस्यपुंसःप्राबल्यंनिर्दिशेदुत्तरोत्तरमिति को

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पिग्रहोयदिद्वादशंनपश्यतीति ५ अथपदात्द्वादशफलमाह द्वादशेग्रहसत्त्वेग्रहांतरदृष्टौभूयान्व्ययइत्यर्थः शुभग्रहेसद्व्ययः पापेऽसद्व्ययइति ६ पदात्द्वादशेरविराहुशुक्रैर्व्यस्तैःसमस्तैर्वाराजमूलोव्ययः स्यात् ७ द्वादशगेरव्यादौचंद्रदृष्टिश्चेन्निश्चयाद्राजमूलोव्ययः चंद्रदृष्ट्यभावेतुसंदिग्धइति ८ बुधेद्वादशगेज्ञातिनिमित्तात्झटकाद्वाद्रव्यव्ययः ९ गुरुर्द्वादशेचेत्करव्याजेनव्ययः १० द्वादशेकुजशनीचेद्भ्रात्रादिद्वाराव्ययः अ

नीचग्रहदृग्योगाद्व्ययाधिक्यम् ६ रविराहुशुक्रैर्नृपात् ७ चंद्रदृष्टौनिश्चयेन ८ बुधेन ज्ञातिभ्योविवादाद्वा ९ गुरुणाकरमूलात् १० कुजशनिभ्यांभ्रातृमुखात् ११ एतैर्व्यय एवंलाभः १२ लाभेराहुकेतुभ्यामुदररोगः १३ तत्रकेतुनाझटितिज्यानिलिंगानि १४

थैकादशेलाभंव्ययवदतिदिशति ११ एतैर्द्वादशस्थानपठितैर्ग्रहैर्यथाव्ययउक्तस्तथातैरेवैकादशगैस्तेनैवप्रकारेणलाभोपिभवतीत्यर्थः अथपदात्सप्तमेफलमाह १२ पदात्सप्तमेराहुकेत्वोरन्यतरेणोदररोगःस्यात् अथपदाद्द्वितीयस्थकेतोःफलमाह १३ तत्रपदात्द्वितीयेकेतुयोगेनशीघ्रमेववार्द्धक्यचिन्हानिभवंति यत्तु स्वा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यादिभिर्लाभपदानुवृत्त्या तत्रसप्तमेइत्युक्तम्‌तन्न एवंचेत्तर्हिकेतुनाझटितिज्ञानिर्लिंगानीतिसूत्रंप्रणीतंस्या त्तत्रेतिकिमर्थमिति अन्यच्चचंद्रगुरुशुक्रेषुश्रीमंतइतिवक्तव्यत्वात्सप्तमस्यधनविचाराश्रयत्वाभावादिति तदु क्तंवृद्धैः आरूढात्षष्ठभेपापेचोरःस्याच्छुभवर्जिते षष्ठभेद्वितीयेआरूढाद्वापिसौम्येतुसर्वदिश्यधिपोभवेत् स र्वज्ञस्तत्रजीवेस्यात्कविर्वादीचभार्गवे वापिद्वितीयेइत्यर्थः १४ पदात्द्वितीयेव्यस्ततयासमस्ततयावाचंद्रा

चंद्रगुरुशुक्रेषुश्रीमंतः १५ उच्चेनव १६ स्वांशवदन्यत्प्रायेण १७ लाभपदे केंद्रेत्रिकोणेवाश्रीमंतः १८ अन्यथादुःस्थे १९ केंद्रेत्रिकोणोपचयेषुद्वयोर्मैत्री २०

दिषुसत्सुश्रीमंतोभवंति १५ द्वितीयस्थितेनशुभपापान्यतरग्रहेणोच्चस्थितेनवा श्रीमंतइत्यर्थः १६ अन्यद त्रानुक्तंफलंकारकांशवद्बोध्यं प्रायेणेत्युक्त्यानसर्वत्रकारकांशवत्फलं औपदेशिकशास्त्रविरुद्धस्यातिदेशिक शास्त्रस्याप्रवृत्तेरिति १७ लग्नारूढात्केंद्रेत्रिकोणेवालाभपदेलग्नात्सप्तमारूढेसतिलक्ष्मीवंतोभवंति १८ ल ग्नारूढात्सप्तमारूढेदुःस्थेषष्ठाष्टमव्ययस्थेसत्यन्यथास्युः श्रीमंतोनेत्यर्थः १९ लग्नपदात्सप्तमपदेकेंद्रेत्रिकोणो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पचयगेसतिद्वयोर्भार्याभर्त्रोर्मैत्रीभवति एवंलग्नपदात्पुत्रादिभावपदेकेंद्रेत्रिकोणोपचयगेसतितयोस्तयोर्मैत्री

ज्ञेया अत्रोपचयपदंषष्ठातिरिक्तपदंरिपुरोगचिंतासुवैरमितिवक्तव्यत्वात् २० लग्नपदातत्तद्भावपदेषष्ठाष्टमव्यय

गेसतितयोस्तयोर्वैरंभवति लाभपदइत्यादिसूत्रचतुष्टयंवृद्धैःसंगृहीतं लग्नारूढंदारपदंमिथःकेंद्रगतंयदि त्रि

लाभेवात्रिकोणेवातथाराजान्यथाधमः आरूढौपुत्रपित्रोस्तुत्रिलाभकेंद्रगौयदि द्वयोर्मैत्रीत्रिकोणेतुसाम्यंद्वे

षोन्यथाभवेत् एवंदारादिभावानामपिपत्यादिमित्रता जातकद्वयमालोक्यचिंतनीयंविचक्षणैरिति २१ पत्नी

रिपुरोगचिंतासुवैरं २१ पत्नीलाभयोर्दिष्ट्यानिराभासार्गलया २२

लाभयोर्लग्नपदतत्सप्तमयोर्निराभासार्गलयानिष्प्रतिबंधार्गलयादिष्ट्याभाग्यंभवति दिष्ट्येत्याकारांतःशब्दः

दिष्ट्यासमुपजोषंचेत्यानंदेइत्यमरः अथवादिष्टमेवदिष्ट्यंदिष्टंभागधेयंयेषांतोदिष्ट्याः भाग्यवंतइत्यर्थः अत्रप्रा

चीनैरुक्तम् यस्यपापःशुभोवापिग्रहस्तिष्ठेच्छुभार्गले तेनद्रष्टेक्षितंलग्नंप्राबल्यायोपकल्पते यदिपश्येद्ग्रहस्तन्न

विपरीतार्गलस्थितइति पत्नीलाभयोरितिभाग्ययोगेसिद्धेपदरूपलग्नगतदृष्ट्यातस्यैवभाग्यप्राबल्यरूपोगुणो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ऽनेनविज्ञापितइतिविशेषः २ २ पदसप्तमयोःशुभैरेवयद्यर्गलंतर्हिधनंबहुवर्द्धतेएतेनपापार्गलेनधनंभवंति शुभ ग्रहार्गलेततोपिविशेषइत्यर्थः पूर्वसूत्रेशुभपापसाधारण्येनविपरीतार्गलंविनिर्मुक्तार्गलस्यधनादिसत्त्वलक्षण भाग्ययोगः फलमित्युक्तम् अस्मिन्सूत्रेतुशुभमात्रघटितेधनवृद्धिः सार्वदिकीपापमात्रघटितेधनवत्त्वमात्रंपाप शुभोभयघटितेकदाचिद्धनसमृद्धिःकदाचिद्धनवत्त्वैवेति ननु भयपुण्येतिश्लोकोक्तशुभपापसाधारणविपरीता र्गलभिन्नशुभार्गलमेवात्रशुभार्गलत्वेनकुतोनगृह्यतइतिचेत् उच्यतेसूत्रद्वयेएकरूपाचेदर्गलास्यात्तर्हिपूर्वेणैव

शुभार्गलेधनसमृद्धिः२३ जन्मकालघटिकास्वेकदृष्टा

सुराजानः २४ पत्नीलाभयोश्चराश्यंशकदृक्काणैर्वा २५ सिद्धेशुभार्गलइ तिसूत्रस्यवैयर्थ्यापत्तेरितिभावः नचभाग्यवत्त्वधनवत्त्वभेदादितिवाच्यम् धनंविनाभाग्यवत्ताऽप्रतीतेरित्य लम् २३ जन्मलग्नंप्रसिद्धम्काललग्नंहोरालग्नंघटिकाघटिकालग्नम्एतेषुत्रिष्वपिकेनचिदेकेनग्रहेणदृष्टेषुराजा नोभवंतिअत्रैकग्रहदृष्टिविषयत्वमपेक्षितंनत्वेकग्रहमात्रदृष्टत्वंकाललग्नानयनंप्रागुक्तम् घटिकालग्नानयनंतु वृद्धैरुक्तम् लग्नादेकघटीमात्रंयातिलग्नंदिनेदिने परंतुघटिकालग्नंनिर्दिशेत्कालवित्तमइति स्पष्टार्थः२४ जन्म

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राशिकुंडलीनवांशकुंडलीद्रेक्काणकुंडलीषुलग्नसप्तमयोर्द्वयोरपिएकग्रहदृष्टयोःसतोःराजानोभवंति द्रेष्काणा नयनंराशित्रिभागाइतिपूर्वमुक्तम् तथाचकुंडलीत्रयभेदेनलग्नसप्तमद्वयगणनयाषट्संपद्यंतेषट्स्वपिएकग्र हदृष्टौराजयोगःपूर्णइत्यर्थः राशिर्जन्मकालेचंद्राक्रांतराशिर्नतुलग्नमिति २५ राजयोगद्वयेपिकिंचिद्वैकल्यपर मिदंसूत्रंताश्चतानिचतानितेषुराश्यंशकद्रेक्काणेषुजन्मकालघटिकासुच एकस्मिन्नेकग्रहदृष्ट्यान्यूनेसतिद्वयो र्लग्नयोरेकदृष्टयोःसतोः न्यूनराजत्वमित्यर्थः एतदुक्तंवृद्धैः विलग्नघटिकालग्नहोरालग्नानिपश्यति उच्चगृहेरा

तेष्वेकस्मिन्न्यूनेन्यूनं २६ एवमंशतोद्रेक्काणतश्च २७

जयोगोलग्नद्वयमथापिवा राशेर्द्रेक्काणतोंशाच्चराशेरंशादथापिवा यद्वाराशिद्रेक्काणाभ्यांलग्नद्रष्टातुयोगदः प्रा येणायंजातकेषुप्रभूणामेवदृश्यते वाक्यांतरंच जन्मकालघटीलग्नेष्वेकेनैवेक्षितेषुतु उच्चारूढेतुसंप्राप्तेचंद्राक्रां तेविशेषतः क्रांतेवागुरुशुक्राभ्यांकेनाप्युच्चग्रहेणवा दुष्टार्गलग्रहाभावेराजयोगोनसंशयइति जन्मेतिसूत्रोक्तंरा जयोगमंशद्रेक्काणयोरतिदिशति २६ यथाजन्मेतिसूत्रेजन्मलग्नकुंडल्यासहहोराघटिकाकुंडल्योःसमुच्चयस्तथै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वांशकुंडल्याद्दक्काणकुंडल्याचपृथक्पृथक्कालघटिकाकुंडल्यौसमुच्चये तथाचलग्नकालघटिकासु अंशकाल घटिकासुद्दक्काणकालघटिकासुचैकदृष्टासुराजानइतिराजयोगत्रयंसिद्ध्यति राजयोगांतरंग्रंथांतराद्वृद्धैःसंगृहीतं निशार्द्धोच्चदिनार्द्धोच्चपरंसार्द्धद्विनाडिका शुभातदुद्भवोराजाधनीवातत्समोपिवेति २७ अथयानयोगमाह शुक्रचंद्रौयत्रक्वचिद्विद्यमानौयदिपरस्परंदृष्टिभाजौतर्हियानवंतोभवंति एवंशुक्रचंद्रावेवयदिसिंहस्थौतृतीय

शुक्रचंद्रयोर्मिथोदृष्टयोःसिंहस्थयोर्वायानवंतः २८ शुक्रकुजके
तुषुवैतानिकाः २९ स्वभाग्यदारमातृभावसमेषुशुभेषुराजानः ३०

गौशुक्राच्चंद्रेतृतीयगेचंद्राच्छुक्रेवातृतीयगेसत्यपियानवंतइतिगोलार्थः तदुक्तंवृद्धैःचंद्रःकविंकविश्चंद्रंपश्यत्यपितृतीयगे शुक्राच्चंद्रेततःशुक्रेतृतीयेवाहनार्थवान् २८ शुक्रादिषुमिथोदृष्टिमत्सुपरस्परंतृतीयस्थेषुवाविताना दिराजचिन्हवंतोभवंति २९ आत्मकारकाद्राश्यादिनाद्वितीयचतुर्थपंचमभावतुल्येषुशुभग्रहेषुराजानोभवंति एवंचतत्तत्कारकवशात्तेषांतेषामपिफलमूह्यं तस्मात्पुत्रादिकारकेष्वपिराजयोगबलेपुत्रादीनामपिराज

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्वंवाच्यम् ३० आत्मकारकात्तृतीयषष्ठभावसमयोःपापयोश्चराजानोभवंति ३१ कारकेनिरुक्तंयोगद्वयंलग्नस प्तमाधिपयोरतिदिशति लग्नाधिपात्सप्तमाधिपाच्चैवंद्वितीयचतुर्थपंचमभावसमयेषुशुभेषुतृतीयषष्ठभावसमयोः पापयोश्चराजानइत्यर्थः नचारूढाधिकारात्पितृपदेनारूढोग्राह्यइतिवाच्यं जन्मेतिसूत्रात्सूत्रकारेणक्वचित्का रकात्क्वचिज्जन्मलग्नादुक्तत्वात् पितृशब्देनास्मिन्ग्रंथेप्रायोलग्नस्यैवग्रहणाच्चेति ३२ यदितत्रपापःशुभस्था

कर्मदासयोःपापयोश्च ३१ पितृलाभाधिपाच्चैवं ३२
मिश्रेसमाः ३३ दारिद्राविपरीते ३४ मातरिगुरौशु
क्रेचंद्रेवाराजकीयाः ३५ कर्मणिदासेवापापेसेनान्यः ३६

नेशुभःपापस्थानेतत्रफलमाह योगद्वयेशुभपापमिश्रणेसतिसमाःराजसमाइत्यर्थः ३३ शुभस्थानेपा पाएवपापस्थानेशुभाएवतर्हिदरिद्राभवंति ३४ लग्नाधिपात्सप्तमाधिपाच्चपंचमेगुर्वाद्यन्यतमेसतिराज कीयाराजाधिकारवंतोभवंति ३५ लग्नसप्तमाधिपाभ्यांतृतीयेषष्ठेवापापेसतिसेनाधिपतयोभवंति ३६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथबुद्धियोगमाहआत्मकारकाल्लग्नाच्चतृतीयषष्ठगतग्रहदृष्ट्याकारकेलग्नेचेत्यर्थः तथातृतीयषष्ठेशदृष्ट्यातथा पंचमेशदृष्ट्यालग्नकारकयोर्धीमंतोभवंति ३७ कारकाल्लग्नाद्वाचतुर्थेशदृष्ट्यालग्नकारकयोःसुखिनोभवंति३८ कारकलग्नाभ्यामष्टमेशस्यकारकलग्नयोर्दृष्ट्यादरिद्राभवंति ३९ कारकलग्नाभ्यांद्वादशेशस्यलग्नकारकयोर्दृ

स्वपितृभ्यांकर्मदासस्थदृष्ट्यातदीशदृष्ट्यामातृनाथदृष्ट्याचधीमंतः ३७ दारेशदृष्ट्यासुखिनः ३८ रोगेशदृष्ट्यादरिद्राः ३९ रिपुनाथ दृष्ट्याव्ययशीलाः ४० स्वामिदृष्ट्याप्रबलाः४१ पश्चाद्रिपुभाग्ययो र्ग्रहसाम्येबंधः कोणयोरिपुजाययोःकीटयुग्मयोर्दाररिष्फयोश्च४२

ष्ट्याव्ययस्वभावाभवंति४०लग्नेलग्नेशदृष्ट्याकारकेकारकाश्रयराशिदृष्ट्याबलवंतोभवंति४१अथापद्योगाना हपश्चाल्लग्नात्द्विद्वादशयोः पंचमनवमयोः द्वादशषष्ठयोरेकादशतृतीययोश्चतुर्थदशमयोर्वाग्रहसाम्येएकश्चेदे कःद्वौचेत्द्वौत्रयश्चेत्त्रयइतिरीत्याखेटसाम्येसतिबंधःकारापतनंभवति अत्रपठितेषुबुद्धिकेषुनसमुच्चयनियमइ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिवाच्यम् एवमृक्षाणांतदीशानांचशुभसंबंधेनिरोधमात्रंपापसंबंधाच्छृंखलाप्रहारादयः ऋक्षाणांद्विद्वादशा
दिद्विकानांपूर्वोक्तरीत्याशुभसंबंधेसतिद्वितीयद्वादशयोरित्यादिद्विकयोरन्यतरयोगघटकतयाशुभसंबंधश्चेन्नि
रोधमात्रम् नतुपीडापापसंबंधात्केवलपापसंबंधाच्छृंखलादयोभवंति द्विद्वादशादिषुशुभसंबंधाभावेपिद्वाद
शेशादिषुशुभसंबंधेसतिनिरोधमात्रंपापसंबंधेतुशृंखलादयोभवंतीत्यर्थः ४२ अथनेत्रभंगयोगमाह शुक्राल्ल

शुक्राद्गौणपदस्थोराहुःसूर्यदृष्टोनेत्रहा ४३ स्वदारगयोःशुक्रचंद्रयोरातोद्यंराजचि
न्हानिच ४४ इति प्रथमाध्यायस्य तृतीयपादः ३ ॥ उपपदंपदंपित्रनुचरात् १

ग्नाद्गौणपदस्थः पंचमराश्यारूढस्थोराहुः सूर्यदृष्टश्चेन्नेत्रनाशकरःस्यात् ४३ स्वादात्मकारकाच्चतुर्थगयोः
शुक्रचंद्रयोः सतोःआतोद्यंवाद्यविशेषोराजचिन्हानिपताकादीनिचस्युः ४४ इतिजैमिनिसूत्रव्याख्यायांसु
बोधिन्यांप्रथमाध्यायस्यतृतीयपादः ॥ ३ ॥ अथोपपदादिकमवलंब्यफलमादिशति तत्रादावुपपदंलक्षय ॥२२॥
ति लग्नानुचरात्पदंलग्नात्द्वादशस्यराशेर्यत्पदंतदुपपदमित्यर्थः ननुपित्रनुचरपदेनद्वादशस्यबोधः कथमिति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चेत् उच्यते पितृलग्नमनुचरंद्वितीयंयस्येतिव्युत्पत्त्यागृहाणयत्तुपित्रनुचरादितिपाठंस्वीकृत्याखंडात्सप्तसं ख्यालाभात्सप्तमात्पदमुपपदमितिपंथैरुक्तम् तदयुक्तम् एवंचेल्लाघवात् उपपदंपदंलाभादितिसूत्रंप्रणीतंस्या दित्यलम् १ तत्रफलमाह पापस्यतत्रपापस्वामिकेतस्मिन्नुपपदद्वितीयेपापयोगेसतिप्रव्रज्यासंन्यासः स्त्रीना शोवास्यात् यथाकारकाधिकारपदाधिकारयोस्तत्रेतिपदेनकारकेपदेइत्यर्थोभवति तथात्रोपपदेइतिकुतोनो क्तमितिचेत्सत्यंतत्रोभयत्राधिकारःस्थितः अत्रनास्तीतितत्रपदेनद्विसंख्यालाभादुपपदद्वितीयेइत्युक्तम् अ

तत्रपापस्यपापयोगेप्रव्रज्यादारनाशोवा२ उपपदस्या
प्यारूढत्वादेवनात्ररविपापः ३ शुभदृग्योगान्न ४

नुभवसिद्धत्वाच्चेति तदुक्तंवृद्धैः आरूढात्षष्ठभेपापेचोरःस्याच्छुभवर्जिते आरूढाद्वापिसौम्येतुसर्वदिश्यधि पोभवेत् सर्वज्ञस्तत्रजीवेस्यात्कविर्वादेचभार्गवेइति आरूढादुपपदात् आरूढपदेनचेदारूढंगृह्यतेतर्हिपदा धिकारएवोक्तंस्यान्नत्वत्रेतिनचोपपदादितिवक्तव्येआरूढादितिकथमुक्तमितिवाच्यम् २ अत्रविषयेरविः पापत्वेननग्राह्यः तेनसिंहेउपपदद्वितीयेमेषादिपापराशौरवौवासतिनेदंफलमित्यर्थः ३ उपपदद्वितीयेशुभ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दृष्टियोगाभ्यामुक्तयोगेसत्यपिनेदंफलंभवति ४ उपपदद्वितीयेनीचग्रहांशकेनीचग्रहाधिष्ठितेवासतिदारनाशोभवति ५ उपपदद्वितीयेउच्चेशउच्चग्रहाधिष्ठितेवासतिबहुदारःस्यात् ६ उपपदद्वितीयेमिथुनेसतिबहुदारःस्यात् ७ दारनाशयोगेविलंबकरयोगमाह तत्रोपपदद्वितीयेस्वामिनायुक्तेउत्तरायुषिनिर्दारःस्यात् तच्छब्देनपूर्वपरामर्शः तद्धेतौतस्योपपदद्वितीयस्यहेतुः स्वामीतस्मिन्स्वर्क्षेस्वराशौसतिचोत्तरायुषिनिर्दारःस्यात्

नीचेदारनाशः ५ उच्चेबहुदाराः ६ युग्मेच ७ तत्रस्वामियुक्तेस्वर्क्षेवातद्धेतावुत्तरायुषिनिर्दारः ८ उच्चेतस्मिन्नुत्तमकुलाद्दारलाभः ९ नीचेविपर्ययः १०

राशेःकारणीभूतोग्रहएवतस्मात्स्वामिनः स्वगृहयोगोऽपेक्षितः ननुस्वाम्यादिभिस्तच्छब्देनदारकारकग्रहणात्त्वयेदंकथमुक्तमितिचेच्छृणु आदौदारकारकग्रहणाभावात्तच्छब्देनदारकारकग्रहणानौचित्यात् पूर्वदारनाशपदेनदारकारकबोधाभावाच्चननुरविचंद्रयोरेकगृहत्वात्स्वर्क्षेतद्धेतावित्यंशस्यसंभवोनेतिचेन्नास्त्वस्माकंकाक्षतिरिति ८ तस्मिन्नुपपदद्वितीयस्वामिनिउच्चराशौस्थितेसत्युत्तमकुलाद्दारलाभःस्यात् ९ तस्मिन्नुपपदद्विती ॥२३॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यस्वामिनिनीचराशिस्थितेसतिअनुत्तमकुलाद्दारलाभःस्यात् १० उपपदद्वितीयशुभवर्गदृष्टियोगेसतिस्त्रीसुं दरीभवति ११ उपपदद्वितीयेराहुशनिभ्यांयोगेसतिलोकापवादात्स्त्रियस्त्यागोनाशोवास्यात् १२ उपपदद्वि तीयेशुक्रकेतुयोगेसतिरक्तप्रदररोगवतीस्त्रीस्यात् १३ उपपदद्वितीयेबुधकेतुभ्यांयोगेअस्थिस्रावरोगवती

शुभसंबंधात्सुंदरी ११ राहुशनिभ्यामपवादात्त्यागोनाशोवा १२ शुक्रकेतुभ्यां रक्तप्रदरः १३ अस्थिस्रावोबुधकेतुभ्यां १४ शनिरविराहुभिरस्थिज्वरः १५ बुधकेतुभ्यांस्थौल्यं १६ बुधक्षेत्रेमंदाराभ्यांनासिकारोगः १७ कुजक्षेत्रेच १८

स्त्रीस्यात् १४ उपपदद्वितीयेशन्यादित्रिकयोगेऽस्थिज्वरवतीस्यात् १५ उपपदद्वितीयेबुधकेतुभ्यां योगेस्थूलास्त्रीस्यात् १६ बुधगृहेभौमगृहेवोपपदद्वितीयगतेसतिशनिभौमाभ्यांयोगेनासिकारोगवतीस्यात् १७ बुधकुजान्यतरक्षेत्रेउपपदद्वितीयगेसतितत्रगुरुशनियोगेकर्णरोगवतीनरहकानाडिकानिःसरणरोगवती

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चस्यात् १८ १९ बुधकुजान्यतरक्षेत्रगेउपपदद्वितीयेगुरुराहुभ्यांयोगेदंतरोगवतीस्यात् २० कन्यातुलान्य
तरगेउपपदद्वितीयेशनिराहुभ्यांयोगेपंग्वीवातरोगवतीवास्यात् २१ यद्युपपदद्वितीयेशुभयोगोदृष्टिर्वास्यात्त
र्हिनिरुक्तादोषानस्युः २२ उपपदाद्यःसप्तमोभावस्तद्भावस्थनवांशश्चताभ्यांतयोःस्वामिनौग्रहौताभ्यांचद्वि

गुरुशनिभ्यांकर्णरोगःनरहृकाच १९ गुरुराहुभ्यांदंतरोगः २० शनि राहुभ्यांकन्यातुलयोःपंगुर्वातरोगोवा २१ शुभदृग्योगान्न २२ सप्त मांशग्रहेभ्यश्चैवं २३ बुधशनिशुक्रेचानपत्यः २४ पुत्रेषुरविराहुगुरु भिर्बहुपुत्रः २५ चंद्रेणैकपुत्रः २६ मित्रेविलंबात्पुत्रः २७

तीये एवंपूर्वोक्तानिफलानिससुन्नेयानि तदुक्तंवृद्धैः सप्तमेशात्द्वितीयस्थेप्येवंफलमुदाहृतमिति २३ उपप
दात्सप्तमांशग्रहेषुबुधशनिशुक्रयोगेसत्यपत्यहीनोभवति २४ उपपदात्सप्तमांशग्रहेभ्यः पंचस्थानेषुरव्यादि
षुसत्सुबहुपुत्रःस्यात् २५ सप्तमांशग्रहेभ्यःपंचस्थानेषुचंद्रेसतिएकपुत्रःस्यात् २६ उपपदात्सप्तमांशग्रहेभ्यः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पंचमस्थानेषुअनपत्यत्वबहुपुत्रत्वादिग्रहमिश्रणेसतिविलंबात्पुत्रलाभःस्यात् २७ उपपदात्सप्तमांशग्रहेभ्यः पंचमेषुकुजशनिभ्यांस्थिताभ्यांदत्तपुत्रवान्स्यात् २८ उपपदात्सप्तमांशग्रहेभ्यः पंचमेषुओजराशौसतिबहु पुत्रःस्यात् २९ उक्तस्थानेयुग्मराशौसत्यल्पापत्योभवति ३० गृहक्रमाज्जन्मलग्नक्रमात् यथाभावानांविचा रःक्रियते तथाकुक्षितदीशादिभ्योपिकुर्यात् कुक्षितदीशावुपपदोपपदेशौताभ्यांपंचमांशग्रहाः पंचमभावस्त

कुजशनिभ्यांदत्तपुत्रः २८ ओजेबहुपुत्रः २९ युग्मेल्पप्रजः ३० गृहक्रमात्कुक्षि तदीशपंचमांशग्रहेभ्यश्चैवं ३१ भ्रातृभ्यांशनिराहुभ्यांभ्रातृनाशः ३२

द्भावस्थनवांशश्चताभ्यांतयोःस्वामिग्रहाभ्यांचैवपूर्वोक्तफलविचारः कार्यइत्यर्थः तस्माद्यत्रयस्यसंभवस्तस्या ग्रिमसूत्रेनुवृत्तिः कार्याभ्रातृस्ताभ्यमित्यादिसूत्रेषुपपदोपपदेशाभ्यांविचारःकार्यइति कुक्षिपदेनप्रकरणपठि तोपपदस्यग्रहणंननुस्वाम्यादिभिः कुक्षितदीशावितिसिंहरवीत्युक्तंतत्सर्वसाधारण्यादनुपयुक्तंविशेषतोऽस्मि न्शास्त्रेऽक्षरगस्यांकानामेवग्रहणादिति ३१ उपपदोपदेशाभ्यांभ्रातृस्थाभ्यामेकादशतृतीयस्थाभ्यांशनिराहु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भ्यांभ्रातृनाशः एकादशेज्येष्ठस्यतृतीयेकनिष्ठस्यनाशः कर्मादिभिर्भ्रातुर्व्ययादिर्ज्येष्ठस्येतिसूत्रदर्शनात् ननु उपपदोपपदेशाभ्यामितिकुतःसमागतमितिचेच्छृणुगृहक्रमादितिसूत्रात्कुक्षितदीशपदात् नचसमासपतितपदानामेकांशानुवृत्तेरसंभवादितिवाच्यम् अन्यपदेभ्योभ्रातृविचारायोग्यत्वादेकांशानुवृत्तेरितिभावः ३२ एकादशतृतीयान्यतरस्थेनशुक्रेणयथाक्रमंव्यवहितपूर्वापरमातृगर्भनाशःस्यात् ३३ लग्नेलग्नादष्टमेवाशुक्रदृष्टे

शुक्रेणव्यवहितेगर्भनाशः ३३ पितृभावेशुक्रदृष्टेपि ३४ कुजगुरुचंद्रबुधैर्बहुभ्रातरः ३५ शन्याराभ्यांदृष्टेयथास्वंभ्रातृनाशः ३६ शनिनास्वमात्रशेषश्च ३७

सत्यपिव्यवहितगर्भनाशइत्यर्थः ३४ उपपदोपपदेशाभ्यांतृतीयैकादशस्थैःकुजादिभिर्भ्रातृबाहुल्यंस्यात्३५ उपपदोपपदेशाभ्यांतृतीयैकादशयोःशन्यारदृष्टौसत्यांयथास्वंभ्रातृस्थानमनतिक्रम्यतृतीयेदृष्टौकनिष्ठस्यैकादशेदृष्टौज्येष्ठस्योभयत्रदृष्टावुभयोश्चनाशःस्यात् ३६ उपपदोपपदेशाभ्यांतृतीयैकादशयोःशनिदृष्टौसत्यांके

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वलंस्वमात्रशेषःस्यादन्येनश्यंतीत्यर्थः ३७ उपपदोपपदेशाभ्यांतृतीयैकादशयोः केतौसतिभगिन्योयथास्वं भूयस्योभवंति ३८ उपपदसप्तमेशात्द्वितीयपराशौराहौसतिस्थूलदंष्ट्रावान्स्यात् तदुक्तंप्राच्यैःसप्तमेशात्द्वितीयस्थेराहौमूकःखलेस्थिते अदंतोधिकदंतोवादंतोवादंष्ट्रायुक्तोथवाभवेत् पवनव्याधिमान्केतौयद्वास्यादस्फुटोक्तिमान् तत्रनानाग्रहैर्योगेमिश्रंफलमुदाहृतमिति३९उपपदसप्तमेशात्द्वितीयेकेतौसतिस्तब्धवागस्फुटोक्ति

केतौभगिनीबाहुल्यं ३८ लाभेशाद्भाग्यभेराहौदंष्ट्रवान् ३९ केतौस्तब्धवाक् ४० मंदेकुरूपः ४१ स्वांशवशाद्गौरनीलपीतादिवर्णाः ४२ अमात्यानुचराद्देवताभक्तिः ४३

मान्स्यात् ४० उपपदसप्तमेशात्द्वितीयेशनौसतिकुरूपोभवति४१आत्मकारकाश्रितनवांशस्वभावाज्जातकांतरप्रसिद्धाजातकवतोवर्णाग्राह्याः एवंचतत्तत्कारकांशतस्तेषांतेषांवर्णाज्ञेयाइत्यपिबोध्यम् ४२ अमात्यत्रहान्न्यूनोयोग्रहस्तस्माद्देवताभक्तिर्विचारणीया अमात्यानुचरोदेवताकारकस्तस्यपापत्वेक्रूरदेवतायां शुभत्वेसौम्यदे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वतायां उच्चगत्वेस्वक्षेगतत्वेचभक्तिदृढतानीचगत्वेभक्त्यस्थैर्यमित्यादिकंज्ञेयम् ४३ कारकांशेशुभग्रहरहितंके
वलपापसंबंधेजारजातोभवतिसंबंधस्तुदृष्टियोगषड्वर्गैःज्ञेयः ४४ अत्रकारकश्चेत्पापोभवतितदात्विदंफलंन
स्यात् कारकातिरिक्तादेवपापसंबंधादिफलंवाच्यं नकारकात्पापादित्यर्थः अथवाऽत्राष्टमेपापग्रहेसतिनायंयो

स्वांशेकेवलपापसंबंधेपरजातः ४४ नात्रपापात् ४५ शनिराहु
भ्यांप्रसिद्धिः ४६ गोपनमन्येभ्यः ४७ शुभवर्गेपवादमात्रं ४८
द्विग्रहेकुलमुख्यः ४९ ॥ इतिप्रथमाध्यायस्यचतुर्थपादः ॥ ४ ॥

गः ४५ शनिराहूयदियोगघटकौशनिराहुदृष्टियोगषड्वर्गैः परजातत्वप्रसिद्धिर्भवति ४६ अन्येभ्यःपापग्रहे
भ्योयोगेसतिपरजातत्वगोपनंभवति ४७ पापग्रहेषुयोगघटकेषुसत्सुकारकांशेशुभषड्वर्गसंबंधेसातितुपरजात
त्वापवादएवभवेन्नतुपरजातत्वमित्यर्थः ४८ कारकांशेद्विग्रहयोगेसतिकुलमुख्योभवति ४९ इतिश्रीनीलकं
ठज्योतिर्विद्भिरचितायांजैमिनिसूत्रव्याख्यायांसुबोधिन्यांप्रथमाध्यायस्यचतुर्थःपादःसमाप्तः ॥ ४ ॥ अथायु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दीर्योपायंदर्शयति लग्नेशाष्टमेशाभ्यामायुर्विचार्यमित्यर्थः लग्नेशाष्टमेशास्थितिवशतोदीर्घायुर्योगमाह १
प्रथमयोश्चरयोरुत्तरयोः स्थिरद्विस्वभावयोर्वायदिलग्नेशाष्टमेशौभवतस्तर्हिदीर्घमायुर्भवति अयमर्थः यत्रका
पिचरराश्योर्लग्नेशाष्टमेशयोः स्थित्यादीर्घायुर्योगः स्थिरद्विस्वभावयोः लग्नेशाष्टमेशयोः स्थित्यावास्थिरेलग्ने
शेसतिद्वंद्वेऽष्टमेशः द्वंद्वेलग्नेशेसतिस्थिरेष्टमेशइति पर्यायेणभवस्तदापिदीर्घायुर्योगस्यादिति अत्रैकस्मिन्ने

आयुःपितृदिनेशाभ्यां १ प्रथमयोरुत्तरयोर्वादीर्घं २
प्रथमद्वितीययोरंत्ययोर्वामध्यं ३ मध्ययोराद्यंतयोर्वाहीनं ४

वचरादौतदुभयसत्वेएकस्यैवतदुभयस्वामित्वेवानयोगहानिः २ अथमध्यायुर्योगंदर्शयति प्रथमद्वितीययो
श्चरस्थिरयोश्चरेलग्नेशः स्थिरेऽष्टमेशश्चरेऽष्टमेशेस्थिरेलग्नेशइतिरीत्यायदिभवतः यदिवाद्विस्वभावयोर्द्वाव
पिलग्नेशाष्टमेशौयत्रकापिभवतस्तर्हिमध्यायुर्भवतीत्यर्थः ३ अथाल्पायुर्योगमाह यदिमध्ययोःस्थिरयोर्यत्रकापि
लग्नेशाष्टमेशौस्तः यदिवाआद्यंतयोश्चरद्विस्वभावयोर्लग्नेशाष्टमेशौस्तस्तर्हिहीनमल्पायुर्भवतीत्यर्थः अथयथा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लग्नेशाष्टमेशयोराशिस्थितिभेदेनदीर्घमध्याल्पायूंषिप्रोक्तानितथैवलग्नचंद्राभ्यामप्युच्यंते ४ मंदचंद्राभ्यांल ग्नेंदुभ्यामेवंपूर्वोक्तप्रकारेणदीर्घमध्याल्पायूंषिविचार्याणीत्यर्थः ५ जन्मलग्नहोरालग्ना भ्यांचपूर्वोक्तप्रकारेणदीर्घमध्याल्पायूंषिसमानेयानि तथाच त्रिविधद्वंद्वेनदीर्घमध्या ल्पायूंषित्रेधासमानेयानीतिपर्यवसितोर्थः होरालग्नानयनंतुपूर्वमेवोक्तम् एतदुक्तंवृद्धैः लग्नेशरंध्रपत्योश्चलग्नेंदोर्लग्नहोरयोः सूत्राण्येवंप्रयुंजीयात्संवादादायुषांत्रये चरेचरस्थि

१ दीर्घ १	१ मध्य २	१ अल्प ३
२ दीर्घ ३	२ मध्य १	२ अल्प २
३ दीर्घ २	३ मध्य ३	३ अल्प १

एवंमंदचंद्राभ्यां ५ पितृकालतश्च ६ संवादात्प्रामाण्यं ७ विसंवादेपितृकालतः ८

रद्वंद्वाःस्थिरेद्वंद्वचरस्थिराः द्वंद्वस्थिरोभयचरादीर्घमध्याल्पकायुषः प्रथमयोरित्यादिसूत्रत्रयसंग्राहकश्चरइ ति प्रस्तारश्लोकः प्रस्तारश्चक्रेद्रष्टव्यः ६ अथत्रिविधेष्वायुर्दायनिर्णयोपापेषुत्रयाणामेकाकारायुःप्रदत्वेनिर्वि वादमेवद्वयोरेककारायुःप्रदत्वेऽपरस्यभिन्नायुःप्रदत्वेनिर्णयमाह प्रकारद्वयेनयादृशमायुरायाति तदेवग्राह्यंन त्वेकेनागतमिति अथत्रयाणांपक्षाणांवैरूप्येग्राह्यपक्षमाह ७ त्रयाणामपिपक्षाणांविसंवादेवैरूप्येसतिजन्मल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्नहोरालग्नाभ्यामागतमायुर्ग्राह्यमित्यर्थः सर्वत्रैवविसंवादेलग्नहोराभ्यामेवायुःप्राप्तावपवादमाह ८ लग्नेसप्तमे वाचंद्रेस्थितेसतिचंद्रलग्नाभ्यामागतमायुर्ग्राह्यमित्यर्थः अल्पायुष्यादिकंवृद्धैरुक्तम् द्वात्रिंशात्पूर्वमल्पायुर्मध्यामायुस्ततोभवेत् चतुःषष्ट्याःपुरस्तात्तुततोदीर्घमुदाहृतमिति द्वात्रिंशच्चतुष्षष्टिषण्णवतिरूपेष्वागतेष्वायुर्दायेषुस्पष्टीकरणंवृद्धैरुक्तम् पूर्णमादौहानिरंतेऽनुयातोमध्यतोभवेत् राशिद्वयस्ययोगार्द्धंवर्षाणांस्पष्टमुच्यते एवं द्विकानांसंचिंत्यत्रयाणांसूत्रवर्त्मनेति अयमर्थःप्रथमयोरित्यादिसूत्रजालेनायुर्यन्निर्णीतं तत्रदीर्घायुंषिसमाग

पितृलाभगेचंद्रेचंद्रमंदाभ्यां ९

तेमध्यमायुरवधिपर्यंतंनिर्विशंकंसिद्धमेव तदुपरितनेदीर्घायु खंडेद्वात्रिंशदब्दरूपेकियद्ग्राह्यमितिसंशयनिराकरणायायंश्लोकःपितृदिनेशौद्वावपियद्राशौभवतस्तद्राशेरारंभेतौचेत्तर्हितत्रोचितःखंडःपूर्णएवतद्राश्यंतेयदितौभवतस्तर्हितत्खंडस्यविनाशएव मध्येत्वनुपातेनखंडैकदेशोग्राह्यः अनुपातस्त्वित्थंत्रिंशदंशैश्चेत्द्वात्रिंशद्वर्षाणितर्ह्येकेनांशेनाकिमिति $\frac{1}{32}$ प्राप्तं $\frac{1}{0}$ तत्रलग्नेशाष्टमेशयोःपृथक्स्पष्टंविधाराशीन्दूरीकृत्यांशादेरेकखंडस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रैराशिकेनयदायातिलग्नेचस्याष्टमेश ३०० स्यच २४ तयोरागतयोर्वर्षादिपिंडयोर्योगंविधायतद्योगार्द्धस्पष्टं भवति तच्चयदिदीर्घायुः संबंधितर्हिचतुःषष्टिमध्येयोज्यम् यदिमध्यायुःसंबंधितदाद्वात्रिंशन्मध्येयोज्यम् य द्यल्पायुःसंबंधितदाप्रथमखंडाभावात्स्वयमेवजन्मप्रभृतिवर्तमानमायुर्भवति एवं मंदचंद्रयोःपितृकालयोर पिसमागतायुष्यंतिमखंडस्पष्टीकरणंविज्ञेयम् अन्येतु होरालग्नादिमांशेतुपूर्णमंतेनकिंचन स्पष्टीकरणमेतत्स्या

शनौयोगहेतौकक्ष्याऱ्हासः १० विपरीतमित्यन्ये ११ सूत्राभ्यांनस्वर्क्षतुंगगेसौरे १२

द्दीर्घमध्याल्पकायुषि अनुपातस्तुपूर्ववत् अनेनहोरालग्नस्यापिसावयवत्वंप्रदर्शितं अथदीर्घमध्याल्पायुर्योगेषु कंचनविशेषंदर्शयति ९ यद्यत्रशनिर्योगकर्तास्यात्तदाकक्ष्याऱ्हासोभवति दीर्घेचेन्मध्यंमध्यंचेन्मध्यंचेदल्पं अल्पंअल्पंचेन्नकिंचनेति मतांतरमाह १० शनौयोगकर्तरिविपरीतंऱ्हासोभवति किंतु यथास्थितएवेत्यन्ये आचार्यावदंति ११ परपक्षंनिर्दिश्यस्वपक्षमाह स्वराशिस्वोच्चगेशनौतथाशुभदृग्योगरहितकेवलपापदृष्टियो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गविशिष्टेशनौचनकक्ष्याऱ्हासः अन्यथातुऱ्हासोभवत्येव १२ अत्रान्याचार्यमतमेवानुभवसिद्धमिति सर्वम तसिद्धांतकक्ष्यावृद्धियोगांतरेणोपदिशति १३ लग्नसप्तमयोर्गुरौसतितथापापदृष्टिपापयोगरहितशुभदृष्टिशुभ योगसहितेगुरौचकक्ष्यावृद्धिरित्यर्थः तथाचानायुषोल्पायुर्वृद्धिः अल्पायुषोमध्यायुर्वृद्धिः मध्यायुषोदीर्घायुर्वृ द्धिः दीर्घायुषःषण्णवत्यूर्द्धमायुर्भवतीत्यर्थः आयुषिप्रमाणसिद्धेपूर्णेमरणमतांतरापिमरणंभवतीत्याकांक्षयामा

केवलपापदृग्योगिनिच १३ पितृलाभगेगुरौकेवलशुभदृग्योगिनिचक क्ष्यावृद्धिः १४ मलिनेद्वारबाह्येनवांशेनिधनंद्वारद्वारेशयोश्चमालिन्ये १५

ह १४ द्वारंबाह्यंचेतिसमाहारद्वंद्वः दशाश्रयोद्वारंततस्तावतिथंबाह्यमित्यग्रेवक्ष्यति तस्मिन्पाकभोगापरपर्यायेद्वारबाह्येमलिने स्वयंपापेपापयुक्तेपापदृष्टेचसतिद्वारबाह्ययोर्नवांशेनवांशदशायांनिधनंभवति अत्रनवांशपदेनप्रतिराशिनवांशमितानवाब्दाग्राह्याः विषमेतदादिर्नवांशइत्यादिनावक्ष्यमाणानवांशदशेतिजन्मकाले आद्यदशाश्रयराशेर्यावत्संख्याकोद्वरराशिस्तस्मात्तावत्संख्याकोराशिर्बाह्यमुच्यते द्वारबाह्ययोर्द्वयोरपिम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लिनत्वएवनिधनंनत्वन्यतरस्य एवंद्वारराशेर्द्वारेशस्यचमालिन्येसतिद्वारतदीशाश्रयराशिनवांशदशायांनिध नंभवतीत्यर्थः १५ निधनयोगापवादमाह द्वारबाह्यद्वारेशानांशुभदृष्टिशुभयोगसत्वेद्वारबाह्यद्वारेशाश्रयनवां शदशायांनिधनंनेत्यर्थः १६ अथशुभदृग्योगाभावेपिनवांशकालनिधनापवादमाह जन्मलग्नादष्टमेशेउच्चंगते सत्युक्तनिधनयोगेसत्यपिदशायांमरणमुक्तम् तदुत्तरंनवांशवृद्धिः नवाब्दवृद्धिरित्यर्थः ननुराशिवृद्धौसत्यांकुत्र

शुभदृग्योगान्न १६ रोगेशेतुंगेनवांशवृद्धिः १७ तत्रापिपदे शदशांतेपदनवांशदशायांपितृदिनेशात्त्रिकोणेवा १८ पितृला भरोगेशेप्राणिनिकंटकादिस्थेस्वतश्चैवंत्रिधा १९

राशौनिधनमितिशंकायामाह १७ तत्रापिवृद्धिपक्षेपिपदस्यलग्नारूढस्येशः स्वामी तदाश्रयीभूतराशेर्दशायांअंते निधनंस्यात्अथवा जन्मलग्नारूढनवांशदशायांनिधनंस्यात् किंवालग्नेशाष्टमेशाभ्यांत्रिकोणेलग्नपंचमनवमा न्यतरराशिदशायामंतर्दशायावानिधनंभवतीत्यर्थः १८अथप्रकारांतरेणदीर्घादियोगत्रयमाह लग्नात्सप्तमाच्चया

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वष्टमेशौतयोर्यः प्राणीबलीतस्मिन्कंटकादिस्थेलग्नादिकेन्द्रपणफरापोक्लिमस्थेत्रिधायोगोभवति लग्नादिकेन्द्र गेतस्मिन्दीर्घायुर्योगःपणफरस्थेमध्यायुःआपोक्लिमस्थेत्वल्पायुरित्यर्थः एवंस्वतश्चकारकादपियोगत्रयमिदंबो ध्यम् तथाचकारकात्तत्सप्तमाच्चयावष्टमेशौतयोर्योबलीतस्मिन्कारककेंद्रादिस्थेदीर्घमध्याल्पायुर्योगाभवंतीत्य र्थःअथैतद्योगानामपवादमाह १९ योगाज्जन्मलग्नसप्तमात्सप्तमेनवमेस्वस्मिन्कारकेसतिविपरीतंपितृलाभेत्या दिसूत्रोपदिष्टयोगानस्युःकिंतुदीर्घचेन्मध्यंमध्यंचेदल्पंअल्पंचेन्नकिंचिदित्यर्थःवैपरीत्यंतुदीर्घचेदल्पंअल्पंचेद्दी

योगात्समेस्वस्मिन्विपरीतं २०

र्घमध्यंचेन्मध्यमेवेतितुसंप्रदायविदः आयुर्दायविषयेविशेषमाहुर्वृद्धाः एकोष्टमेशः स्वोच्चस्थः पर्यायार्द्धप्रय च्छति नीचस्थोनाशये त्पर्यायार्द्धमायुषिनिश्चिते। नीचरंध्रेशसंयुक्ताः पर्यायार्द्धपृथक्पृथक्॥ गृहाविनाशयंत्येवं निर्णीतेपरमायुषि उच्चरंध्रेशसंयुक्तग्रहैः प्रत्येकमुन्नयेत्एकैकमर्द्धपर्यायंपरमायुषिनिश्चितेअयमर्थः आयुः पि तृदिनेशाभ्यामित्यनेनाष्टमेशउच्चस्थश्चेत्स्वपर्यायार्द्धस्वदशार्द्धमधिकंददाति नाथांताइतिरीत्यायावदायुराया

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ति तस्मिन्पुनरपितदर्धमधिकंयोजनीयमितियावत् अष्टमेशोनीचराशिगश्चेदायुष्यर्द्धंनाशयेत् एवमेवनीचा
ष्टमेशयुक्ताग्रहाअपिस्वदीयमानायुष्यर्द्धमर्द्धंनाशयेयुः एवमुच्चाष्टमेशसंयुक्ताग्रहाः स्वदीयमानायुषिस्वदशा
र्द्धमाधिकंदद्युः एवमेवलग्नेशादयोपिग्रहाः उच्चनीचगुणतोवृद्धिऱ्हासौकुर्युरितिसंप्रदायः अस्मिन्प्रकरणेकिंब
लंग्राह्यंमित्याशंकायामाह २० अत्रराशितोबलंग्राह्यं कारकयोगः प्रथमोभानामित्यादिकंवक्ष्यमाणबलंग्राह्य

राशितःप्राणः २१ रोगेशयोःस्वतऐक्येयोगेवामध्यं २२
पितृलाभयोःपापमध्यत्वेकोणपापयोगेवाकक्ष्याऱ्हासः २३

म् अत्रांशाधिक्यबलंनग्राह्यमित्यर्थः अथप्रकारांतरेणमध्यायुर्योगमाह २१ लग्नात्सप्तमाच्चरोगेशयोरष्टमेश्व
योः स्वतः कारकेणैक्येसतियोगेवासतिपितृलाभेत्यादिसूत्रेणप्राप्तदीर्घायुषामपिमध्यायुरेवभवतीत्यर्थः जातक
शास्त्रांतरे लग्नस्यास्मिन्ग्रंथेकारकस्यप्राधान्यादष्टमेशयोगेनायुषोऱ्हासएवेतिविभावनीयम् २२ अथदीर्घादि
योगेषुकक्ष्याऱ्हासमाह पितृलाभयोर्लग्नसप्तमयोर्द्वयोरपिपापग्रहस्यमध्यवर्तित्वेकक्ष्याऱ्हासोभवति लग्नकुंड

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ल्यादिद्वादशयोः षष्ठाष्टमयोश्चपापयोगेसतिपापमध्यवर्तित्वंभवति एवंलग्नसप्तयोकोणपापयोगेवाकोणेषुत्रि कोणेषु लग्नपंचमनवमेषुसर्वत्रपापयोगेवाकक्ष्यान्हासोभवति २३ स्वस्मिन्कारकेप्येवंलग्नकुंडलीवद्भवति अयमर्थः कारकराशेस्तत्सप्तमराशेश्चपापमध्यत्वेएकयोगः कारकतत्सप्तमयोस्त्रिकोणेसर्वत्रपापयोगेसतिद्वि तीयोयोगः २४ कक्ष्यान्हासायतस्मिन्कारकेपापेनीचेसतिकक्ष्यान्हासः कारकेपापेऽतुंगेनुच्चराशौअशुभसंयुक्ते

स्वस्मिन्नप्येवं २४ तास्मिन्पापेनीचेऽतुंगेऽशुभसं
युक्तेच २५ अन्यदन्यथा २६ गुरौच २७

चसतिकक्ष्यान्हासोभवतीतितृतीयोयोगः अथकक्ष्यान्हासयोगेअपवादमाह २५ अन्यथालग्नसप्तमयोः कारकसप्तमयोर्वाशुभग्रहमध्यगतत्वेलग्नकारकाभ्यांकोणेषुशुभयोगेवाकारके शुभेऽनीचेवाकारके शुभेतुंगे शुभसंयुक्तेचवा अन्यत्कक्ष्यावृद्धिरित्यर्थः तथाचसर्वत्रयोगेपापात्मकेकक्ष्यान्हासः शुभात्मकेकक्ष्या वृद्धिः शुभपापरहितेनवृद्धिर्नन्हासइतिबोध्यम् २६ अथन्हासवृद्धिप्रकारान्गुरावपिदर्शयति एवमित्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्थः गुरोर्द्विद्वादशषष्ठाष्टमत्रिकोणेषुपापयोगेसातिकक्ष्याऱ्हासः गुरौनीचेअतुंगेऽशुभसंयुक्तेचकक्ष्याऱ्हासः अन्यथाचेदन्यथेति प्राग्वद्योजना २७ तत्रापवादंदर्शयति उक्तस्थानेषुशुभग्रहयोगप्रकरणेपूर्णेंदुशुक्रयोर्योगे सतिनकक्ष्यावृद्धिः किंत्वेकराशिवृद्धिरेवेत्यर्थः २८ पापयोगेनयःकक्ष्याऱ्हासउक्तस्तत्रापवादंदर्शयति श नावुक्तस्थानगेसतिनकक्ष्याऱ्हासः किंत्वेकराशिऱ्हासएवेत्यर्थः अत्रचंद्रशुक्रशनीनांप्राधान्येनयोगकर्तृत्वे

पूर्णेन्दुशुक्रयोरेकराशिवृद्धिः २८ शनौविप रीतं २९ स्थिरदशायांयथाखंडंनिधनं ३०

नग्रहांतरेषुयोगकरेष्वपिएकराशेर्वृद्धिऱ्हासोवास्यान्नतुकक्ष्यायाइत्यर्थः २९ अथसकलायुर्योगापवादत्वेननि धनयोगंस्थिरदशामालंब्याह खंडमनतिक्रम्ययथाखंडंस्थिरदशायांशशिनंदपावकाइतिवक्ष्यमाणायांदीर्घ मध्याल्पायुर्भेदेनपूर्णायुषस्त्रेधाखंडकरणाद्यः खंडः समागतस्तस्मिन्नेवखंडेनिधनंभवतीत्यर्थः एवंचवक्ष्यमा णप्रकारेणनिधनाश्रयखंडात्पूर्वखंडेनिधनलक्षणाक्रांतराशेर्दशायामागतायामपिननिधनंस्यात् किंतु क्लेशः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यात् ३० अथदीर्घमध्याल्पायुर्भेदेनमरणखंडेनिर्णीतेनविशेषतोमरणकालज्ञानमितःसंभवतीत्यत्राह तत्रनिधनेऋक्षविशेषःराशिविशेषोस्तीत्यर्थः ३१ सराशिविशेषःकइत्यपेक्षायामाह पापद्वयमध्यगतराशिदशायांप्रथमदशाप्रदराशेस्त्रिकोणेद्वादशाष्टमयोर्वापापयोगेसतितद्राशिदशायांनिधनंभवति एतदुक्तंवृद्धैःशुभमध्येमृतिर्नैवपापमध्येमृतिर्भवेदिति लग्नात्कारकाद्वापापाक्रांतत्रिकोणदशायांपापाक्रांतद्वादशाष्टम

तत्रर्क्षविशेषः ३१ पापमध्येपापकोणेरिपुरोगयोःपापेवा ३२ तदीशयोः केवलक्षीणेन्दुशुक्रदृष्टौवा ३३ तत्राप्याद्यर्क्षारिनाथदृश्यनवभागाद्वा ३४

राशिदशायांवानिधनंभवतीत्यन्ये ३२ पुनरपिनिधनेराशिविशेषमाह तदीशयोर्द्वादशाष्टमेशयोर्ग्रहांतरदृष्टिरहितकेवलक्षीणेन्दुशुक्रयोर्दृष्टौसत्यांद्वादशाष्टमराशिदशयोर्निधनंभवतीत्यर्थः बहुवर्षव्यापिन्यांदशायांकदामरणमित्याशंकायामाह ३३ तत्रापिनिधनस्थानत्वेनादिष्टासुपापमध्यराश्यादिदशासुआद्यर्क्षारिनाथौप्रथमदशाप्रदराशितत्षष्ठराशिनाथौताभ्यांदृश्योयोनवमभागोनवांशकुंडल्यांराशिस्तस्यांतर्दशायांवानिध

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 नंभवतीत्यर्थः ननुआद्यशब्देनदशमराशिः अरिशब्देनषष्ठराशिरितिकैश्चिद्व्याख्यातम् तत्रवैषम्येबीजाभा
वादरिशब्देनाष्टमराशिः कुतोनगृह्यतइति एवंचेन्मुनेस्तात्पर्यंतर्हितत्रापिरिष्फतंतुनाथदृश्यनवभागाद्वेति
कुतोनोक्तमित्यलम् ३४ अथनिर्याणदशाविशेषंप्रकारान्तरेणदर्शयितुंरुद्रग्रहंलक्षयति लग्नसप्तमाभ्यां
यावष्टमेशौतयोर्यः प्राणीबलवान्सरुद्रसंज्ञोग्रहोभवतीत्यर्थः द्वितीयरुद्रमाह ३५ लग्नसप्तमाभ्यांयोष्ट

पितृलाभभावेशप्राणीरुद्रः ३५ अप्राण्यपिपापदृष्टः ३६ प्राणिनिशुभदृ
ष्टेरुद्रशूलांतमायुः ३७ तत्रापिशुभयोगे ३८ व्यर्कपापयोगेन ३९

माधीशोदुर्बलः सोपिपापदृष्टश्चेद्रुद्रःस्यात् तथाचद्वौरुद्रौभवतःप्राणीअप्राणीचेति प्राणिरुद्रस्यफलमाह ३६
बलवतिरुद्रेशुभदृष्टेसतिरुद्रशूलांतंरुद्रात्प्रथमपंचनवमदशांतमायुर्भवति अल्पमध्यदीर्घायुर्योगभेदात्प्रथम
द्वितीयतृतीयस्त्रिकोणांतेवाऽऽयुःसमाप्तंभवतीत्यर्थः ३७ अप्राणिरुद्रेविशेषमाह तत्रद्वितीयेरुद्रेपिशुभयोगेस
तिरुद्रशूलांतमायुर्भवति नतुशुभदृष्टयेतिभावः ३८ उक्तयोगेअपवादमाह रविंविहायेतरपापयोगेसतिइदं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

फलंनभवति रवियोगेतुनास्यफलस्यभंगइति ३९ अथरुद्रद्वयस्वगुणविशेषेणफलंदर्शयति प्राणिन्यप्राणि निवारुद्रेमंदारेंदुदृष्टेशुभयोगाभावेएकोयोगः मंदारेन्दुदृष्टेरुद्रद्वयेपापयोगेपिवाद्वितीयोयोगः मंदारेन्दुदृष्टेरुद्रद्वयेशुभदृष्टौवासत्यांतृतीयोयोगः प्रथमयोगेशुभयोगाभावेइत्यनेनपापयोगेद्वितीययोगेवक्तव्येशुभपापरहितेरुद्रेऽयमर्थःसंपन्नः योगत्रयेसंपूर्णेसतिरुद्रशूलांतात्परतोऽग्रेआयुःसमाप्तिर्भवतीत्यर्थः वाकारद्वयमनास्थायामित्युक्तायोगद्वयपरमितिपंथैरुक्तम् तन्नवाकारद्वयस्यानास्थाकल्पनायांप्रमाणाभावाद्योगत्रयपरमेववा

मंदारेंदुदृष्टेशुभयोगाभावेपापयोगेपिवाशुभदृष्टौवापरतः ४०

कारद्वयेनलभ्यतइति अस्मिन्प्रकरणेशुभपापावृद्धैरुक्ताः अर्कारमंदफणिनःक्रमात्क्रूरायथाश्रयम् चंद्रोपिक्रूरएवात्रक्वचिदंगारकाश्रये गुरुध्वजकविज्ञाःस्युर्यथापूर्वंशुभग्रहाइति अयमर्थः अत्रार्काद्याउत्तरोत्तरंयथाश्रयंक्रूरराशिगताःक्रूराभवंति शुभराशिगतास्तुनपापाः किंतु शुभाएव गुर्वादयस्तुशुभाः यथापूर्वंबुधात्कविःकवेःकेतुःकेतोर्गुरुरितिक्रमेणोत्तरोत्तरंशुभाः क्रूरग्रहाणांयथाक्रूराश्रयेक्रूरत्वंशुभाश्रयेशुभत्वम् तथागुर्वादीनाम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पिशुभाश्रयेएवशुभतानक्रूराश्रयेशुभताएवमेववृद्धैरप्युक्तम् प्रत्येकंशुभराशिस्थउच्चस्थौवाबुधःशुभःगुरुशुक्रौ चसौम्यस्थौततोन्यत्राशुभाःस्मृताइति यदिशूलेमृतिस्तर्हिकस्मिन्शूलेस्यादित्यत्रवृद्धैर्विशेषोनिरुक्तः पाप मात्रस्यशूलत्वेप्रथमर्क्षेमृतिर्भवेत् मिश्रेमध्यमशूलर्क्षेशुभमात्रेंत्यभेमृतिरिति अस्यार्थः द्वौरुद्रौयदिपापौतर्हि प्रथमशूलेमृतिःस्यात् यद्येकोरुद्रः शुभोऽपरः पापस्तर्हिमध्यशूलेमृतिः ४० द्वावपिरुद्रौयदिशुभौतर्ह्यंत्यशू लेमृतिःस्यादितिरुद्राश्रितराशावपिकदाचिन्मरणयोगमाह रुद्राश्रयराशावप्यायुःसमाप्तिर्भवतीत्यर्थः प्रायः

रुद्राश्रयेपिप्रायेण ४१ क्रियेपितरिविशेषेण ४२ प्रथममध्यतोत्तमेषुवातत्तदायुषां ४३

शब्दाद्रुद्राश्रयात्पूर्वपरतोवाऽऽयुःसमाप्तिर्भवतिइतिध्वनितम् ४१ अत्रविशेषमाह मेषेजन्मलग्नेसतिविशेषेण रुद्राश्रयेआयुःसमाप्तिर्भवति ४२ योगभेदेननिधनस्थानंदर्शयति तत्तदायुषामल्पमध्यदीर्घायुर्योगवतांप्रथम मध्यमोत्तमेषुप्रथमद्वितीयतृतीयरुद्रशूलेषुवाक्रमेणायुःसमाप्तिर्भवति रुद्रशूलराशिमहादशायांनिधनेसिद्धेक स्यामंतर्दशायांनिधनमित्यर्थः अत्रशूलेचेदित्युक्त्यारुद्रशूलनिर्याणयोगेसत्यपिबलवत्तरयोगांतरवशातोरुद्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शूलनिर्याणबाधोपिभवतीतिध्वनितम् ४३ अथफलविशेषकथनायमहेश्वरग्रहंलक्षयति स्वादात्मकारकाद्र्ना वेशोऽष्टमराशीशोमहेश्वरग्रहइत्यर्थः ४४ यदिकारकादष्टमेशःस्वोच्चेस्वगृहेवास्यात्तदाकारकात्द्वादशाष्टमेशयोर्मध्येयोबलीसएवमहेश्वरःस्यान्नतुस्वभावेशइत्यर्थः द्वावपितुल्यबलौचेत्द्वौमहेश्वरौभवतएवस्वोच्चेसग्रहइतिपाठेतुकारकोच्चराशौग्रहयुक्तेसतिकारकादष्टमद्वादशेशयोर्मध्येयोबलीसमहेश्वरः अस्मिन्पक्षेप्रकारांतरे

स्वभावेशोमहेश्वरः ४४ स्वोच्चेस्वगृहेरिपुभावेशप्राणी ४५ पाताभ्यांयोगेस्वस्य तयोर्वारोगेततः ४६ प्रभुभाववैरीशप्राणीपितृलाभप्राण्यनुचरोविषमस्थोब्रह्मा ४७

णायमपिमहेश्वरइत्यर्थः ४५ प्रकारांतरेणमहेश्वरमाह स्वस्यकारकस्यपाताभ्यांराहुकेत्वोरन्यतरेणयोगेतथाकारकाद्रोगेऽष्टमेतयोराहुकेत्वोर्योगेवासतिकारकात्स्व्यादिप्रसिद्धगणनयाततःषष्ठोग्रहोमहेश्वरोभवति द्वित्राणांमहेश्वराणांसंभवेयोबलीसएवमहेश्वरःस्यादिति ४६ अथब्रह्मग्रहमाह पितृलाभप्राणीतिसूत्रमध्येस्थितत्वाद्देहलीदीपकन्यायेनलग्नसप्तमयोर्योबलवद्राशिस्तस्मात्षष्ठाष्टमद्वादशराशिस्वामिनांमध्येयोबलवान्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भवेद्दिवलग्नतत्सप्तमराश्योर्मध्येयोबलवद्राशिस्तत्पृष्ठगश्चसनमेषमिथुनादिविषमराशिगतःस्यात् सएवग्रहो ब्रह्माभवतीतिलग्नस्यपृष्ठराश्यः सप्तमादिद्वादशांतासप्तमस्यपृष्ठराशयोलग्नादिषष्ठांताबोध्याः ४७ प्रकारांतरे णब्रह्माणमाह शनौब्रह्मणिब्रह्मलक्षणाक्रांतेसतिपातयोराहुकेत्वोर्वाब्रह्मणोःसतोस्तस्माच्छनेराहोः केतोर्वा ततःषष्ठो ग्रहोब्रह्माभवतीत्यर्थः नतुब्रह्मलक्षणाक्रांततयाप्रसक्तः शन्यादिर्ब्रह्मास्यात् ४८ बहूनांब्रह्मलक्षणा

ब्रह्मणिशनौपातयोर्वाततः ४८ बहूनांयोगेस्वजातीयः ४९
राहुयोगेविपरीतं ५० ब्रह्मास्वभावेशोभावस्थः ५१

क्रांतत्वेकतमोब्रह्मास्यादित्याशंकायामाह बहूनांग्रहाणांब्रह्मयोगेसतिस्वजातीयःकारकजातीयोऽधिकांशको ब्रह्मास्यादित्यर्थः ४९ अत्रैवविशेषमाह राहोर्ब्रह्मणासहसंयोगेसतिविपरीतंबहूनांब्रह्मणांमध्येयोन्यूनांशकः सएवब्रह्मास्यात् शनिराहुकेतूनांततइत्युक्त्याब्रह्मत्वाभावात् ब्रह्मत्वेसतितुराहोर्ब्रह्मत्वयोगेराहुन्यूनांशश्चेद्ब्र ह्मास्यादित्यर्थःस्यादिति ५० पुनःप्रकारांतरेणब्रह्माणमाह कारकादष्टमेशः कारकादष्टमस्थश्चग्रहोब्रह्मा ॥३४॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यात् यत्तु अष्टमेशत्वेसत्यष्टमराशिगतत्वमेवब्रह्मत्वेप्रयोजकत्वमितिमतंतन्नतथासातिविवादप्रसक्त्यभावे
नैतत्सूत्रमनन्वितंस्यात् नह्येतत्पूर्वान्वितंव्यवहितत्वाद्ग्रंथास्वारस्यप्रसक्तेः बहूनामितिसूत्रेणैवशंकायाः
उपक्षीणत्वाच्चेति अष्टमेशाष्टमस्थयोरेकत्वेनिर्विवादंब्रह्मत्वं ५१ तयोर्भेदेतुकतमोभवेदित्यत्राह विवादेद्व
योर्ब्रह्मत्वेसतियोबलीसएवब्रह्मास्यात् अथवासर्वेषुब्रह्मसुसमानांशवत्सुयोऽग्रहात्सग्रहइत्यादिनाबलीसब्र

विवादेबली ५२ ब्रह्मणोयावन्महेश्वरर्क्षदशांतमा
युः ५३ तत्रापिमहेश्वरभावेशात्त्रिकोणाब्दे ५४

ह्माभवतीत्यर्थः ५२ अथब्रह्ममहेश्वरयोःफलमाह स्थिरदशायांब्रह्मग्रहाश्रितराशिमारभ्यमहेश्वरराशिदशा
पर्यंतमायुर्भवतीत्यर्थः ५३ महादशायांनिधनाश्रयीभूतामंतर्दशामाह तत्रापिमहेश्वराश्रितराशिमहादशाया
मपिमहेश्वराश्रितराशितोऽष्टमराशिनाथस्ययस्त्रिकोणराशिः प्रथमपंचमनवात्मकोराशिस्तस्यैकाद्यात्मकोयों
तर्दशाकालस्तत्रमृत्युःस्यात् अब्दइति द्वादशवर्षैस्तस्तद्राशिदशेत्यभिप्रायेणन्यूनसंख्ययादशासत्वेत्वब्द

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तोन्यूनमंतर्दशास्वप्यानेयमेव ५४ अथसूत्रद्वयेनमारकग्रहंलक्षयति चित्तनाथःप्रायेणस्वस्मादात्मकारका त्तृतीयषष्ठद्वादशाष्टमेशानांमध्येयोबलवान् समारकग्रहइत्यर्थः सर्वेषांसमबलत्वेसर्वेपिमारकाःस्युः बहूनां मारकत्वेकस्यदशायांनिधनमित्याशंकायांअल्पमध्यदीर्घायुषांयत्रयत्रयस्यसंभवस्तद्राशिदशायांनिधनमित्य र्थः षष्ठेशस्तुप्रायेणमुख्यतयामारकइत्यर्थः अत्रवृद्धैरप्युक्तम् षष्ठाष्टमेशौभवतोमारकावष्टमेश्वरः प्रायेणमा

स्वकर्मचितरिपुरोगनाथप्राणीमारकः ५५ तदृक्षदशायांनिधनं ५६

रकोराशिदशास्वत्राविशेषतः षष्ठभेपापभूयिष्ठेषष्ठेशोमुख्यमारकः षष्ठात्त्रिकोणगोवापिमुख्यमारकइष्यते म ध्यायुषिमृतिःषष्ठदशायामष्टमस्यवा षष्ठत्रिकोणस्यपुनर्दीर्घाल्पविपर्ययेभवेत् षष्ठेबलयुतेतस्यात्रिकोणेमृतिमा दिशेत् षष्ठेशश्चेद्बलाढ्यःस्यातत्त्रिकोणेमृतिंवदेदितिव्यवस्थेयंसमस्तापिकारकादिदशास्वपिबलिनः शुक्रश शिनोर्ग्राह्यंषष्ठाष्टमादिकंश्लोकाःस्पष्टार्थाः ५५ मारकस्यफलमाह मारकग्रहाश्रितस्यमारकस्वामिकस्यवाम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हादशायांचरस्थिरादिरूपायांनिधनंस्यादित्यर्थः ५६ मारकमहादशायांनिधनाश्रयीभूतामंतर्दशामाह तत्रापि मारकग्रहदशायामपिकालात्कारकसप्तमात्द्वादशाष्टमषष्ठेशानामंतर्दशायांनिधनंस्यादित्यर्थः एषांमध्येब लवत्तोंतर्दशायांनिधनमितिविवेचनीयम् अत्रविशेषोवृद्धैरुक्तः चरेचरस्थिरद्वंद्वाइतियोराशिरागतः सएव मारकोराशिर्भवतीतिविनिर्णयः बहुराशिसमावेशेबलवान्मारकःस्मृतइति अयंभावः पितृदिनेशादिद्विका

तत्रापिकालाद्रिपुरोगचित्तनाथापहारे ५७ द्वितीयाध्यायस्यप्रथमपादः ॥ १॥

नामाश्रयीभूतोयोराशिः समारकस्तेराशयोयदिबहवस्तर्हिअग्रहात्सग्रहइत्यादिबलेनयोराशिर्बलवान्समा रकस्तद्राशिदशायांतदीशाश्रयराशिदशायांवामृतिरिति अपरेतु चरइत्यादिनायुर्यत्तत्समाप्तुचितोभवेत् योराशिःसतुविज्ञेयोमारकःसूत्रसंमतइति चरइत्यादिश्लोकेनयदीर्घाद्यायुःसमागतंपूर्णमित्यादिनास्पष्टीकृत म् तदायुर्यद्राशौसमाप्तंतद्राशिरेवमारकइत्यर्थः ५७ इतिजैमिनिसूत्रव्याख्यायांसुबोधिन्यांद्वितीयाध्याय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यप्रथमःपादः ॥ १ ॥ ॥ पित्रादिनांनिधनकालंबोधयितुंपित्रादिकारकमुपदिशति सूर्यभार्गवयोर्मध्ये योबलवान्सपितृकारकःस्यात् १ चंद्रभौमयोर्योर्बलीसमातृकारकः २ रविशुक्रयोश्चंद्रारयोश्चमध्येयोनिर्बलः सोपिपापग्रहदृष्टश्चेद्यथाक्रमंपितृमातृकारकतांलभते ३ अथप्राणिपित्रादिकारकस्यफलमाह पितृकारकेमातृकारकेवाप्राणिनिशुभदृष्टेसतिपितृमातृकारकाश्रितराशित्रिकोणदशायांपितुर्मातुश्चमरणंज्ञेयं द्विविध

रविशुक्रयोःप्राणीजनकः १ चान्द्रारयोर्जननी २ अप्राण्यपि
पापदृष्टः ३ प्राणिनिशुभदृष्टेतच्छूलेनिधनंमातापित्रोः ४
तद्भावेशेस्पष्टबले ५ तच्छूलइत्यन्ये ६ आयुषिचान्यत् ७

कारकस्यफलमाह ४ स्पष्टं ५ ताभ्यांप्राण्यप्राणिकारकाभ्यांभावेशोऽष्टमेशोपितृमातृकारकात्स्पष्टबलेऽधिकबलेसत्यष्टमेशाश्रितराशितस्त्रिकोणराशिदशायांनिधनंभवतीत्यन्येप्राहुः अधिबलइतिवक्तव्ये स्पष्टबलइत्युक्त्यांशाधिक्यबलमत्रग्राह्यम् ६ पित्रादीनामायुषिविचारणीयेअन्यश्चतत्तत्कारकंप्रकारांतरोक्तनिर्याणशू

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लदशादिकंचविचार्यमित्यर्थः पितृनिधनेविशेषमाह ७ क्रियेलग्नात्द्वादशराशौतदाश्रयेर्कबुधाश्रयेसिंहमिथुनकन्यान्यतरराशिसत्वेऽर्कज्ञयोगेसूर्यबुधयोर्योगेसतिलग्नमेषदशायांलग्नात्पंचमराशिदशायांपितुर्निधनं स्यादित्येकेवदंति लग्नेइतिपाठेतुक्रियेमेषराशौरविज्ञयोगाश्रयेलग्नेसतिमेषस्यदशायांपितुर्निधनमित्यर्थः ८ अथबाल्यएवमातापित्रोर्मरणयोगमाह पित्रोःमातापितृकारकयोः प्राणिनोरप्राणिनोर्वारविरहितपापमात्रेण

अर्कज्ञयोगेतदाश्रयेलग्नमेषदशायांपितुरित्येके ८ व्यर्कपाप
भ्मात्रदृष्टयोःपित्रोःप्राग्द्वादशाब्दात् ९ गुरुशूलेकलत्रस्य १०
तत्तच्छूलेतेषां ११ कर्मणिपापयुतदृष्टेदुष्टंमरणं १२

दृष्टयोः सतोर्द्वादशाब्दात्पूर्वमेवमातापित्रोर्यथाक्रमंनिधनंभवति रविशुभदृष्टौनायंयोगइतिस्त्रीनिधनमाह ९ गुर्वाश्रितराशित्रिकोणदशायांपत्नीनिधनंस्यात् एवमन्येषामपिनिधनमाह १० पुत्रमातुलादिकारकराशेस्त्रिकोणदशायांपुत्रमातुलादेर्निधनमित्यर्थः मरणेशुभाशुभभेदंदर्शयतिसूत्रैः ११ लग्नात्कारकाद्वातृतीयेपापेनयुते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दृष्टेवादुष्टंमरणंभवति १२ लग्नात्कारकाद्वातृतीयेशुभेनयुक्तेदृष्टेवाशुभंमरणंस्यात् अग्निजलपातबंधनादिप्रयो
ज्यंदुष्टंमरणज्वरादिरोगप्रयोज्यंशुभमुच्यते १३ शुभपापयोर्द्वयोरपिदृष्टौयोगेवाशुभाशुभात्मकंमरणमित्यर्थः
मरणनिमित्तानिदर्शयति १४ तृतीयेरवियोगेदृष्टौवासत्यांराजहेतोर्मरणम् १५ तृतीयेचंद्रेणयुतेदृष्टेवायक्ष्म

शुभंशुभदृष्टियुते १३ मिश्रेमिश्रं १४ आदित्येनराजमूलात् १५ चंद्रेणयक्ष्मणः १६ कुजेनव्रणशस्त्राग्निदाहाद्यैः १७ शनिनावातरोगात् १८ मंदमांदिभ्यांविषसर्पजलोद्बंधनादिभिः १९ केतुनांविषूचीजलरोगाद्यैः २० चंद्रमांदिभ्यांपूगमदान्नकवलोदिभिःक्षणिकं २१

तःक्षयरोगान्मरणम् १६ तृतीयकुजेनयुतेदृष्टेवाव्रणादितोनिधनम् १७ तृतीयेशनिनायुतेदृष्टेवातरोगतोनि
धनम् १८ तृतीयेशनिगुलिकाभ्यांयुतेदृष्टेवाविषादिभिर्मरणम् गुलिकस्यस्पष्टीकरणमन्यत्रानुसंधेयम् १९
तृतीयेकेतुनायुतेदृष्टेवाविषूच्यादितोमरणम् २० तृतीयेचंद्रगुलिकाभ्यांयुतेदृष्टेवाक्रमुकमदादिनासत्वरंमर

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णम् २१ तृतीयेगुरुणोयुतेदृष्टवाशोफादिभिर्निधनम् २२ तृतीयेशुक्रेणयुतेदृष्टेवाप्रमेहरोगान्निधनम् २३ तत्तद्रोगानांबहूनांतृतीयेयोगेदर्शनेवाऽनेकरोगान्निधनम् २४ तृतीयेतत्तद्ग्रहयोगदर्शनसत्वेतत्रैवचंद्रदृष्टियोगसत्वेतत्तद्रोगान्निश्चयेनमरणंवक्तव्यमित्यर्थः एतेनचंद्रदृग्योगाभावेतृतीयस्थानगेनापितत्तद्ग्रहेणतत्तद्रोगमरणेसंदेहइतिध्वनितम् अथनिधनेदेशभेदंदर्शयतिसूत्राभ्यां स्पष्टम् २५ अत्रबहुत्वमविवेक्षितंतृती

गुरुणाशोफाऽरुचिवमनाद्यैः २२ शुक्रेणमेहात् २३ मिश्रेमिश्रात् २४ चंद्रदृग्योगान्निश्चयेन २५ शुभैःशुभेदेशे २६ पापैःकीकटे २७ गुरुशुक्राभ्यांज्ञानपूर्वं २८ अन्यैरन्यथा २९

येशुभदृग्योगसत्वेशुभेदेशेपुण्यभूमौमरणं २६ पापैस्तुकीकटेमगधादिपापदेशेमरणमित्यर्थः शुभपापोभययोगेतुनकाश्यादिशुभेनमगधादिपापेदेशइति मृतौज्ञानाज्ञानपूर्वकत्वमाह २७ स्पष्टम् २८ लग्नात्कारकात्तृतीयगुरुशुक्राभ्यांयुतेदृष्टेवाज्ञानपूर्वंमरणम् गुरुशुक्रातिरिक्तयोगदर्शनाभ्यामज्ञानपूर्वंमरणंफलांतरमाह २९

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लग्नाद्द्वादशयोर्मध्येशनिराव्होःशनिकेत्वोर्वास्थित्यामातापित्रोःसंस्कर्तानस्यात् लग्नद्वादशमध्यंप्रकटयति३०
लग्नादिपूर्वार्द्धेलग्नादिप्रथमषट्केद्वादशाद्यपरार्द्धेद्वादशाद्युत्तरषट्केशनिराहुशनिकेतुसत्वेमातृपित्रोःक्रमात् सं

स्कर्तानतथाचलग्नादिषट्केशनिराहुशनिकेतुसत्वेमातुःसंस्कर्तानसप्तमादिषट्केशनिराहुशनिकेतुसत्वेपितुःसंस्क
र्तानेतिफलितार्थः शन्यादित्रिकसत्वेइतिकुतोनोक्तमितिचेत् राहुकेत्वोरेकस्थानस्थितेर्बाधत्वान्नोक्तमिति अ

लेपनजनकयोर्मध्येशनिराहुकेतुभिःपित्रोर्नसंस्कर्ता ३० लेपादिपूर्वार्द्धे
जनकाद्यपरार्द्धे ३१ शुभदृग्योगान्न ३२ ॥ द्वितीयाध्यायःद्वितीयपादः

पवादमाह ३१ तत्रलग्नादिद्वादशादिमध्येशुभदृग्योगसत्वेपूर्वोक्तयोगोनस्यात्किंतुपित्रोःसंस्कर्तास्यात् ३२
इतिश्रीजैमिनिसूत्रव्याख्यायांसुबोधिन्यांद्वितीयाध्यायस्यद्वितीयःपादः ॥ २ ॥ अथदशाभेदबलभेदादीनाह
तत्रादौनवांशदशामाह विषमेलग्नेसतितदादिलग्नादिर्नवांशदशास्यात् अन्यथासप्तमराशौलग्नेसत्यादर्शादिः ॥३८॥
सप्तमराश्यादिर्नवांशदशास्यात् आदर्शःसंमुखोभवति संमुखराशिःसप्तमएवभवति एतद्दशायांप्रतिराशिनव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नवाब्दाभवंतीतिनवांशदशेतिनामधेयंज्ञेयम् यत्तुस्थिरराशेःषष्ठेराशिश्चरस्याष्टमएवसःद्विस्वभावस्यराशिस्तु सप्तमः संमुखोमतइतिश्लोकंकृत्वासंमुखत्वंपथैरुक्तं तन्न तद्दृष्टिपरमेवनत्वन्यपरं अथस्थिरदशामाह १ स्पष्टम् २ चरस्थिरद्विस्वभावराशीनांक्रमेणसप्ताष्टनवाब्दानियताःस्थिरदशायांभवंतीत्यर्थः तथाचमेषेसप्तवृषेऽष्टौमिथुनेनवपुनःकर्केसप्तेत्यादिक्रमेणद्वादशराशिपर्यंतमब्दाज्ञातव्याः एतद्दशारंभस्थानमाह ३ एषादशाब्रह्मग्र

विषमेतदादिर्नवांशः १ अन्यथाऽऽदर्शादिः २ शशिनंदपावकाः
क्रमादब्दाःस्थिरदशायां ३ ब्रह्मादिरेषा ४ अथप्राणः ५ कारक
योगःप्रथमोभानां ६ साम्येभूयसा ७ ततस्तुंगादिः ८

हादिर्ब्रह्मग्रहाश्रितराशिमारभ्यप्रवर्तनीयेत्यर्थः अथबलमधिकरोति ४ अथानंतरंप्राणोबलमुच्यते ५ राशीनामाद्यंबलंकारकयोगोभवति ६ ग्रहयोगसाम्येउभयत्रग्रहसत्वेसतिभूयसाग्रहयोगेनबलंभवति ग्रहयोगभूयस्त्वादिभिरपिसाम्येनिर्णायकमाह ७ ततोभूयस्त्वानंतरंतुंगादिर्बलंस्यात् राशेस्तुंगस्वगृहस्थमित्रगृहस्थग्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हयोगः प्राणइत्यर्थः अथराशीनांनिसर्गबलमाह ८ ततस्तुंगादिबलानंतरंनिसर्गबलंग्राह्यं चरास्थिरः
स्थिरात्द्विस्वभावोबलीत्यर्थः तदुक्तंवृद्धैः अग्रहात्सग्रहोज्यायान्सग्रहेष्वधिकग्रहः साम्येचरस्थिरद्वंद्वाः
क्रमात्स्युर्बलशालिनइति ९ राशौतदभावेकारकयोगाद्यभावेस्वामिनोराश्याधिपतेरित्थंभावः कारकयोगा
दिर्बलंयद्राशिनाथोबलवान्सराशिर्बलीतिभावः १० एकराशौबहुग्रहेषुसत्सुतेषांराशिद्वारकबलसाम्येपि

निसर्गस्ततः ९ तदभावेस्वामिनइत्थंभाव १० आग्रयतो
त्रविशेषात् ११ प्रातिवेशिकःपुरुषे १२ इतिप्रथमः १३

अत्रास्मिन्ग्रंथेआग्रायतोग्रहोविशेषाद्बलीभवति अग्रमायतःगतः अग्रायतः अग्रायतएवआग्रायतः अधि
कांशकइतियावत् तथाचबहुग्रहेष्वेकराशिस्थेष्वधिकांशकोबलवानिति ११ पुरुषेओजराशौप्रतिवेशिकःपा
र्श्वराशिवर्तीद्विद्वादशगतोपिग्रहः स्वस्यबलकर्त्तास्यात् १२ इतिप्रोक्तप्रकारेणप्रथमः प्राणउक्तइत्यर्थः १३ स्वा
मियोगेगुरुयोगेबुधयोगश्चैकैकशोराशीनांबलंभवति स्वामिदृष्टिर्गुरुदृष्टिर्बुधदृष्टिश्चैकैकशोद्वादशराशीनां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बलंस्यात् एवंषड्बलानिद्वितीयः प्राणइत्याभिधीयते द्वितीयंभावबलमित्यग्रिमसूत्रेद्वितीयंबलंग्राह्यमितिस्प ष्टीकृतम् १४ स्वामिनोराश्याधिपतेर्वक्ष्यमाणः प्राणस्तृतीयः प्राणइत्यर्थः अथस्वामिबलाबलेदर्शयति १५ स्वादात्मकारकात्कंटकादिषुकेंद्रपणफरापोक्लिमेषुस्वामिनोऽपारदौर्बल्यंभवति केंद्रेशून्यंपणफरेएकंआपो क्लिमेद्विगुणंदौर्बल्यंभवंति १६ चतुर्थतः पापदृग्योगइत्यादिनावक्ष्यमाणचतुर्थबलादपिपुरुषेविषमराशौबलं

स्वामिगुरुज्ञदृग्योगोद्वितीयः १४ स्वामिनस्तृतीयः १५ स्वा
त्स्वामिनःकंटकादिष्वपारदौर्बल्यं १६ चतुर्थतःपुरुषे १७

भवतीत्यर्थः यत्तु चतुर्थतःप्रथमांतात्तसिरित्युक्त्वापुरुषेचतुर्थःप्राणइतिकैश्चिदुक्तंतदयुक्तंएवंचेन्मुनेरस्तातप र्यैतर्हिचतुर्थः पुरुषेइत्येवब्रूयात् चतुर्थंबलंकिमितिशंकानिरासायेति चत्वारइत्यग्रेवक्ष्यति ननुतद्बलम प्यत्रैवकुतोनोक्तमितिचेत् तद्बलस्यसांप्रतमनुपयोगादुपयोगिबलमुक्त्वाकाश्चनदशाःप्रदर्श्यवक्षतीतिअथ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निर्याणशूलदशामाह १७ लग्नसप्तमयोर्यः प्रथमबलवान्तदादिगणनयाप्रवृत्तदशपापदालग्नसप्तमान्यतर त्रिकोण १।५।९। राशिदशस्तदानिर्याणंभवतीत्यर्थः अत्रनवनवाब्दाग्राह्याः पुरुषेसमाः सामान्यतइति सूत्रस्यवक्तव्यत्वात् पितुर्निर्याणदशामाह १८ लग्नसप्तमयोर्यौपुत्रराशीनवमराशीतयोर्मध्येयोबलवान् त मारभ्यक्रमेणप्रवर्तिततयादशयाप्रोक्तरीत्याशूलदशायांपितुर्निर्याणंभवति मातुर्निर्याणदशामाह १९ लग्नात्स

पितृलाभप्रथमप्राण्यादिशूलदशानिर्याणे १८ पितृलाभपुत्रः प्राण्यादिःपितुः १९ आदर्शादिर्मातुः २० कर्मादिर्भ्रातुः २१ मात्रादिर्भगिनीपुत्रयोः २२ व्ययादिर्ज्येष्ठस्य २३

प्तमाद्वाबलिनश्चतुर्थराशेःशूलः १।५।९ दशायांमातुर्निर्याणंस्यात् २० लग्नात्सप्तमाद्वाबलिनस्तृतीयराशेः शूलदशायांभ्रातुर्निर्याणम् २१ मातृआदिरितिपदच्छेदः लग्नात्सप्तमाद्वाबलिनः पंचमराशेः प्रवृत्तशूलद शायांभगिनीपुत्रयोर्निर्याणम् २२ लग्नात्सप्तमाद्वाबलिनएकादशराशेःप्रवृत्तायांदशायांततः शूलदशायां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज्येष्ठभ्रातुर्निर्याणम् २३ लग्नात्सप्तमाद्वाबलिनोनवमराशेःप्रवृत्तायांदशायांततःशूलदशायांपितृवर्गस्यपितृव्यादेर्निर्याणंस्यात् अथब्रह्मदशामाह २४ पुरुषेविषमेजन्मलग्नेसतिब्रह्मादिब्रह्मग्रहाश्रितंराशितोदशाप्रवर्तनीयाः समादासांताःकोर्थः स्वराशेःषष्ठराशिस्वाम्यंतंसमादशाब्दाग्राह्याः ननुदासांतशब्देनषष्ठराशिस्वाम्यंतमित्यर्थः कथमितिचेच्छृणुषष्ठराश्यंतवर्षानयनेसर्वेषांसमत्वाद्दासप्तत्युत्तरवर्षाभावाच्चायोग्यत्वात्स्वाम्यं

पितृवत्पितृवर्ग २४ ब्रह्मादिपुरुषेसमादासांताः २५
स्थानव्यतिकरः २६ पापदुग्योगाःतुंगादिग्रहयोगः २७

तमित्यर्थः संपन्नइतिचेद्वर्षानयनेब्रह्मादिगणनातदापुरुषेब्रह्मादिसमादासांताइतिसूत्रंप्रणीतंस्यादित्यलम् २५ तत्रस्थानव्यतिकरः सप्तमसंबंधोस्ति अयंभावः विषमेआदौब्रह्माश्रितराशिदशाततः क्रमेणान्येषांसमेलग्नेतुआदौब्रह्माश्रितसप्तमराशिदशाततोव्युत्क्रमेणान्येषांराशीनांदशाः विषमेब्रह्मादिसमेतुब्रह्मसप्तमादिक्रमव्युक्रमभेदेनदशाआनेयाइतिफलितार्थः अथचतुर्थबलमाह २६ पापग्रहाणांदृष्टियोगश्चराशेर्बलंभवति तुंगमू

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लत्रिकोणस्वर्क्षोतिमित्रमित्रराशिस्थितशुभग्रहयोगश्चबलंस्यादित्यर्थः यत्तु तुंगादीतिग्रहयोगइतियोगविभागं कृत्वातुंगादिबलंग्रहयोगबलंचेत्युक्तंपंथैस्तन्नपापदृग्योगइतिसूत्रेणपापयोगबलमुक्तमेवग्रहयोगइतिसूत्रेणैव तदर्थलाभात्पापदृगित्येववक्तव्येयोगपदंव्यर्थंस्यात् तस्मात्पापग्रहाणांयत्रकुत्रस्थितानामपियोगेबलंशुभग्रहा णांतुतुंगादिस्थानामेवयोगेबलंनत्वन्यत्रस्थानामितिभावः इतिचत्वारःकारकयोगइत्यादिनात्रयःपूर्वोक्ताःए

पंचमेपदक्रमात्प्राक्प्रत्यक्तम् २८ चरदशायामत्रशुभः केतुः २९ द्वितीयाध्यायस्यतृतीयःपादः ॥ ३ ॥

कोयमितिचत्वारः प्राणाइत्यर्थः पूर्वोक्तचरदशायांक्रमव्युत्क्रमभेदमाह २७ त्रिभिस्त्रिभिर्भैरसमंचपदानिच त्वारिभवंति चक्रइति लग्नान्नवमेओजपदांतर्गतराशिश्चेत्क्रमात् युग्मपदांतर्गतराशिश्चेद्व्युत्क्रमाद्दशानेया पूर्वंचरदशावर्षानयनमात्रमुक्तं क्रमव्युत्क्रमभेदस्तुनोक्तस्तस्मादत्रोक्तं दशारंभावधेरनुक्तत्वाल्लग्नमेवात्रग्राह्य ॥४१॥ मिति २८ अस्यांचरदशायांकेतुःशुभःशुभग्रहफलदइति २९ इतिश्रीजैमिनिसूत्रव्याख्यायांसुबोधिन्यांद्वि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तीयाध्यायस्यतृतीयःपादः ॥ ३ ॥ चरराशेर्नवांशदशायांद्वितीयंभावबलंस्वामिगुरुज्ञदृग्योगइतिफलादेशा यग्राह्यमित्यर्थः अथाद्वारबाह्यराशीर्दर्शयति १ स्पष्टम् २ यस्मिन्कालेयस्यराशेर्यादशाचरस्थिरपर्यायतस्तद्द शाश्रयोराशिर्द्वारमित्युच्यते एनमेवपाकराशिरितिव्यवहरति लग्नाद्यावत्संख्याकोद्वारराशिस्तस्मात्तावत्सं ख्याकोराशिर्बाह्यमितिनिगद्यते एनमेवभोगराशिंवदंति अत्रलग्नशब्देनजन्मकालेयद्राशितः प्राथमिकीद शासमारभ्यतेसराशिर्ग्राह्यःलग्नंसप्तमोवाब्रह्मग्रहाद्याश्रितराशिर्वायथायोगमाद्यदशाश्रयराशिरेवपाकराशेरव

द्वितीयंभावबलंचरणवांशे १ दशाश्रयोद्वारं २ ततस्तावतिथंवाह्यं ३

धिर्नतुप्रसिद्धंलग्नंएवंचेन्नोच्यतेतर्हिसएवभोगराशिश्चपर्यायेप्रथमेस्मृतइतिनलगतियत्रसप्तमाद्ब्रह्माश्रितराशि तोवादशाप्रवृत्तिस्तत्रयः पाकराशिसएवभोगाराशिरितिनसंभवति तदुक्तंवृद्धैः चरेऽनुज्झितमार्गःस्यात्षष्ठ षष्ठादिकाःस्थिरे उभयेकंटकाज्ञेयालग्नपंचमभाग्यतः ९ चरस्थिरद्विस्वभावेस्वजेषुप्राक्क्रमोमतः तेष्वेव त्रिषुयुग्मेषुग्राह्यंव्युत्क्रमतोखिलम् एवमुल्लिखितोराशिःपाकराशिरितिस्मृतः सएवभोगराशिश्चपर्यायेप्रथमेस्मृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तः लग्नाद्यावतिथःपाकःपर्यायेयत्रदृश्यते तस्मात्तावतिथोभोगःपर्यायेतत्रगृह्यतां तदिदंचरपर्यायस्थिरपर्यायर्योर्द्वयोः त्रिकोणाख्यदशायांचपाकभागेप्रकल्पनमिति पर्यायेदशायामित्यर्थः ३ अथद्वारबाह्ययोःफलमाह त्रिभिस्सूत्रैःतयोर्द्वारबाह्ययोः पापग्रहेसतितद्दशायांबंधादिःस्यात् तदुक्तंवृद्धैः पाकेभोगेचपापाढयेदेहपीडामनोव्यथेति ४ तस्मिन्द्वारेबाह्येवाराशौपापाश्रयीभूतेऽस्यपापस्यपरंतूपजीवस्यउपसमीपेजीवोयस्येतिगु

तयोःपापेबंधयोगादिः ४ स्वर्क्षेस्यतस्मिन्नोपजीवस्य ५
भग्रहयोगोक्तंसर्वमस्मिन् ६ पितृलाभप्राणितोयं ७

रुसमीपवर्तिनः स्वर्क्षेस्थितौसत्यांनबंधादिरित्यर्थः पाकभोगाश्रितः पापोयदिस्वर्क्षेगुरुयुक्तस्तर्ह्युक्तदोषोनेतियावत् ५ अस्मिन्द्वारेबाह्येवाराशिखेटाभ्यांयातायेयोगास्तेषूक्तम् सर्वशुभाशुभंफलंवेदितव्यमित्यर्थः अथकेंद्रदशारंभस्थानभेदंदर्शयति ६ लग्नसप्तमयोर्बलवानराशिस्तस्मादयंवक्ष्यमाणदशाक्रमोज्ञेयस्तंराशिमारभ्यदशाप्रवर्तनीयेतियावत् तदुक्तंवृद्धैः बलिनःशुक्रराशिनोःकेंद्राख्यांतुदशांनयेत् पुरुषश्चेत्ततोनेयास्त्रीचेद्द

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्पणतोनयेत् अयमर्थः पुरुषोजातकवान्चेल्लग्नसप्तमयोर्बलवतोदशानेयास्त्रीजातकवतीचेद्बलवत्सप्तमाद्दशा नेयेति ७ केंद्रदशाक्रमभेदानाहसूत्रैः प्रथमेचरराशौलग्नेसप्तमेवासतिबलवल्लग्नसप्तमान्यतरराशेरनुज्झित मार्गेणदशाक्रमःस्यात् तत्राप्योजयुग्मप्रदभेदात्प्राक्प्रत्यक्त्वंक्रमोत्क्रमत्वंप्रथमद्वितीयादिद्वादश्यादिरीत्याज्ञे यमित्यर्थःयत्तुसामान्यपरिभाषातःप्राक्प्रत्यक्त्वंप्राप्तमेवात्रत्यंप्राक्प्रत्यक्पदमनुज्झितक्रमपदमितिपंथैरुक्तं तन्न सामान्यपरिभाषायादशानयनपरत्वात् नचैवंसत्यनुज्झितक्रमरूपोर्थोनस्यादितिवाच्यंस्थिरद्व्यंगयोःषष्ठकेंद्रा

प्रथमेप्राक्प्रत्यक्त्वं ८ द्वितीयरवितः ९ पृथक्क्रमेणतृतीयेचतुष्टयादि १०

दिक्रमयोर्वक्ष्यमाणत्वादत्राक्षेपादेवतल्लाभात्अन्यथालाघवात्प्रथमेक्रयतइत्येवंब्रूयात् अत्रत्यंपंचमेपदक्रमादि तिसूत्रोक्तंचप्राक्प्रत्यक्पदंदशाक्रमेणसामान्यपरिभाषाऽप्राप्तौलिंगं ८ द्वितीयेस्थिरराशौलग्नेसप्तमेवासति बलवल्लग्नसप्तमान्यतमराशेः ओजयुग्मपदभेदात्क्रमोत्क्रमाभ्यांरवितःषष्ठषष्ठक्रमेणदशाप्रवृत्तिर्ज्ञेयेत्यर्थः९ तृ तीयेद्विस्वभावराशौलग्नेसप्तमेवासतिबलवल्लग्नसप्तमान्यतमराशेश्चतुर्थादिकेन्द्रादितः पृथक्क्रमेणलग्नपंचम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नवमादितः ओजयुग्मपदभेदात्क्रमोत्क्रमाभ्यांदशाप्रवृत्तिःस्यात् लग्नसप्तमान्यतरकेंद्रात्प्रथमंततःपंचमपण फरतःततोनवमापोक्लिमतोदशाप्रवृत्तिर्ज्ञेयेतियावत् अत्रनवनवाब्दाग्राह्याः एतत्सूत्रत्रयस्यफलितार्थोवृद्धैःस्प ष्टीकृतः चरेनुज्झितमार्गःस्यात्षष्ठषष्ठादिकाःस्थिरे उभयेकंटकाज्ञेयालग्नपंचमभाग्यतःचरस्थिरद्विस्वभावेष्वो जेषुप्राक्क्रमोमतः तेष्वेवत्रिषुयुग्मेषुग्राह्यंव्युत्क्रमतोखिलं ओजेषुओजपदेष्वित्यर्थः १० अथकारककेंद्रादिद शामाह नवांशदशाब्दानांस्वकेंद्रस्थाद्याःकारककेंद्रस्थाद्याराशयःस्वामिनोभवंति आदौकेंद्रस्थास्ततःपणफ

स्वकेंद्रस्थाद्याःस्वामिनोनवांशानां ११ पितृचतुष्टयवैषम्यबलाश्रयःस्थितः १२

रस्थास्ततआपोक्लिमस्थास्तत्रापिबलाधिकस्यप्रथमामितिक्रमेणसर्वदुर्बलांतंनेयमितियावत् तदुक्तमाद्यैःप्रतिभं नववर्षाणिकारकाश्रयराशितः जन्मसंपाद्विपत्क्षेमःप्रत्यरिःसाधकोवधः मैत्रंपरममैत्रंचेत्येवमंतर्दशानयेदिति किंच स्वकेन्द्रस्थाद्याग्रहाःनवांशानांनवग्रहदत्तानामब्दानांस्वामिनोभवंतीति अयमप्यर्थः सूत्रकारसंमतएव अन्यथासतल्लाभयोरीतिसूत्रस्यवैय्यर्थ्यप्रसंगात् अब्दानयनंत्वग्रेवदिष्यति ॥११॥ केंद्रदशामपरामाह पितृच

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तुष्टयेषुलग्नादिकेंद्रेषुवैषम्यबलाश्रयोऽधिकबलयुक्तोराशिःप्रथमदशाप्रदःस्थितःपर्यवसितः नवांशानामित्य
नुवृत्त्याप्रतिराशिनवनवाब्दादशाब्दाग्राह्याः तथाचकेंद्रपणफरापोक्लिमानांबलाधिकस्यप्रथममितिक्रमेणसर्वं
दुर्बलांतंदशानेयेति १२ कारकादिग्रहदशाब्दानयनमाहसकारकः तल्लाभयोर्लग्नसप्तमयोरावर्तते अयमाशयः
लग्नात्सप्तमाच्चक्रमोत्क्रमगणनयाकारकपर्यंतंराशिसंख्यायत्राधिकासाब्दरूपाकारकग्रहदशाअन्येषांतुग्रहा

सतल्लाभयोरावर्तते १३ स्वामिबलफलानिचप्राग्वत् १४

त्कारकपर्यंतंविषमसमपदानुरोधेनक्रमव्युत्क्रमगणनयासंख्यासातत्तद्ग्रहाब्दाः कारकयुक्तग्रहाणांतुकारका
ब्दतुल्याएवाब्दाभवंतीतिइयंग्रहदशाद्यैरुक्तालग्नात्कारकपर्यंतंसप्तमाद्वादशांनयेत् उभयोरधिकासंख्याकार
कस्यदशासमाः तद्युक्तानांतुतत्तुल्यंप्रत्येकंस्युर्दशाःक्रमात् ग्रहाःकारकपर्यंतंसंख्यान्यस्यदशाभवेत् कारकस्त
द्युतश्चादौतत्केंद्रादिस्थितास्ततः दशाक्रमेणविज्ञेयाःशुभाशुभफलप्रदाः इति १३ फलमाहदशास्वामिनांराशी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नांग्रहाणांचबलानिफलानिचप्राग्वत् पूर्वोक्तशास्त्रवत्ज्ञेयानीत्यर्थः १४ अथमंडूकदशामाहमंडूकः मंडूकदशा त्रिकूटःचरस्थिरद्विस्वभावात्मकत्रिकूटघटितत्वात्केंद्रादित्रिसमुदायघटितत्वाद्वात्रिकूटःस्थूलादर्शवैषम्याश्र यःलग्नसप्तमयोर्मध्येयोबलवांस्तदाश्रयोभवति विषमस्यभावोवैषम्यंअधिकबलत्वमितियावत् अयमाशयः ल ग्नसप्तमयोर्मध्येबलिनंराशिमारभ्यदशाप्रवृत्तिः तत्रापिपुरुषश्चेज्जातकवान् तदालग्नसप्तमयोर्बलवतोदशा नेयास्त्रीजातकवतीचेद्बलवत्सप्तमाद्दशानेयातदुक्तमाद्यैः बलिनःशुक्रशशिनोज्ञेयामंडूकदादशा पुरुषेश्चत्त

स्थूलादर्शवैषम्याश्रयोमंडूकस्त्रिकूटः १५ निर्याणलाभादिशूलदशाफले १६

तोनेयास्त्रीचेद्दर्पणतोनयेत् इतिकेंद्रादिक्रमेणमंडूकवत्प्लुत्यपतनान्मंडूकसंज्ञइत्यर्थः तस्मादत्रकेंद्रपणफरा पोक्लिमक्रमेणतत्रापिबलिनःप्राथम्यमितिरीत्यादशानेयेतियावत् प्रतिराशिनवाब्दाग्राह्याः ॥ १५॥ अथफल शूलदशामाह फलेवक्तव्यशूलदशानिर्याणराशेःसप्तमराशितःप्रवृत्ताभवति शूलदशेतिनाममात्रनिर्देशः रु द्रशूलरुद्राश्रयमहेश्वरर्क्षमारकक्षादिनिर्याणस्थानबाहुल्येनशूलदशानेकविधानवनवाब्दाः अत्रग्राह्याः वि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शेषविधानातिरिक्तसकलदशासाधारण्येनदशारंभेदशाब्दानयनेचविशेषमाह १६सर्वासुदशास्वारंभराशौपुरु षेविषमेसति सामान्यतःआरंभलग्नाद्दशाप्रवृत्तिःसामान्यतःसमाः अब्दानवनववर्षरूपाग्राह्याः समेसतितुतत् सप्तमान्नवनवाब्दाग्राह्यास्तस्मादेवदशाप्रवृत्तिर्भवतीत्यर्थःसिद्धमेव तदुक्तंवृद्धैःओजेलग्नंतदेवस्याद्युग्मेतत्स प्तमंभवेत् दशौजक्रमतोज्ञेयायुग्मेव्युत्क्रमतोमतेति किंच पुरुषेजातकवतिआरंभराशितद्दशाप्रवृत्तिस्त्रियांजात

पुरुषेसमाःसामान्यतः १७ सिद्धाउडुदाये १८ जगत्तस्थु
षोरर्द्धयोगार्द्धे १९ स्थूलादर्शवैषम्याश्रयमेतत् २०

कवत्यांतुतत्सप्तमाद्दशाप्रवृत्तिः स्यात् तदुक्तं पुरुषश्चेत्ततोनेयास्त्रीचेद्दर्पणतोनयेदिति १७नक्षत्रदशामाह नक्षत्रा युर्दायेविंशोत्तर्यष्टोत्तर्यादिरूपेसमाः अब्दाःसिद्धाःजातकांतरप्रसिद्धाग्राह्याइत्यर्थःअथयोगार्द्धदशामाह १८यो गार्द्धदशायांप्रतिराशिसमागतचरदशाब्दस्थिरदशाब्दयोर्योगार्द्धंकर्तव्यं तदेवयोगार्द्धदशाब्दाः योगार्द्धदशा रंभराशिमाह १९एतद्योगार्द्धस्थूलादर्शवैषम्याश्रयेलग्नेसप्तमयोर्बलवदाश्रयंभवति अयमर्थःलग्नेबलवतिलग्ना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्दशाप्रवृत्तिः सप्तमेबलिनितस्माद्दशाप्रवृत्तिर्विषमेक्रमेणसमेव्युत्क्रमेणदशाःप्रवर्तनीयाइति स्त्रीजातकवतीचे द्बलवत्सप्तमाद्दशानेयापुरुषोजातकवांश्चेद्बलवतोदशानेयेति उक्तंचवृद्धैः बलिनस्तुदशानेयाराहोर्हिंशाशिशु क्रयोः स्त्रीचेद्दर्पणतोनेयापुरुषश्चेत्ततोनयेदिति अथदृग्दशामाह २०कुजादिर्लग्ननवमादित्रिकूटपदक्रमेणदृग्द शाभवति आदौनवमस्यततोदृष्टिचक्रेसंमुखराशेःततः कुत्रचित्क्रमरीत्याकुत्रचिद्व्युक्रमरीत्यापंचमस्यततः

कुजादिस्त्रिकूटपदक्रमेणदृग्दशा २१ मातृधर्मयोःसामान्यं विपरीतमोजकूटयोः २२ यथासामान्यंयुग्मे २३

कुत्रचित्क्रमेणकुत्रचित्व्युत्क्रमेणैकादशस्यसम्मुखराशेरित्युक्तम् तत्रप्रमाणाभावात्पंचमस्यादौकुतोनउच्यते दृष्टिविषयेआदौअभिपश्यंत्यृक्षाणिततःपार्श्वभेचेतिसूत्रस्वारस्यादेवत्रिकूटपदंत्रिराश्यात्मकंपदंततोदशमस्य ततएकादशस्यदृग्दशाभवतिनवमदृग्दशादशमदृग्दशाएकादशदृग्दशेतिफलितार्थः अथौजयुग्मपदभेदेन गणनाक्रममुपदिशति २१ स्पष्टम् २२ मातृधर्मयोःपंचमैकादशयोर्गणनायांसामान्यंनक्वचिदित्यात्मकंसामा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्यंसामान्यशास्त्रंओजकूटयोः ओजपदयोर्विपरीतंयुग्मेयुग्मपदयोर्यथासामान्यंसामान्यमनतिक्रम्यविज्ञेयंत थाचक्रमाद्वृषेवृश्चिकेचेत्यत्रवृषवृश्चिकयोरोजकूटस्थत्वाद्व्युत्क्रमेणपंचमैकादशौदृग्योग्यौसिंहकुंभयोर्युग्मकू टस्थत्वाद्यथासामान्यंव्युत्क्रमेणैवपंचमैकादशौदृग्योग्यौभवतः द्विस्वभावे दृग्योग्यपंचमैकादशयोरभावात् दृष्टिचक्रेयत्रयत्रदृष्टिस्तत्रादौनवमदशानंतरंसप्तमस्यततोनवमादित्रिकेद्विस्वभावराशिदृग्दशायांपार्श्वराशि द्वयदशाक्रमस्तुपुंराशिश्चेत्द्विःस्वभावस्तर्हिक्रमेणस्त्रीराशिश्चेद्व्युत्क्रमेणचतुर्थदशमौग्राह्यौ अयंभावः च

पितृमातृधर्मप्राण्यादिस्त्रिकोणे २४

रराशिषुक्रमेणपंचमैकादशौस्थिरराशिषुव्युत्क्रमेणपंचमैकादशौदृग्योग्यौभवतस्तथैवपार्श्वराशिदशाक्रमोज्ञेः याद्विःस्वभावराशिषुआदौनवमस्यततः सप्तमस्यततोविषमश्चेत्द्विःस्वभावस्तर्हिक्रमेणचतुर्थस्यसमश्चेत्तदाव्यु त्क्रमेणचतुर्थस्यततस्तथैवदशमस्योतिअत्रनवनवाब्दाग्राह्याःअथत्रिकोणदशामुपदिशति २३लग्नपंचमनवमेषु योराशिर्बलवांस्ततस्त्रिकोणदशारंभः आरंभराशिमारभ्यक्रमोत्क्रमाभ्यांद्वादशराशीनांदशाज्ञेया एतदुक्तंवृद्धैः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लग्नत्रिकोणयोराशिर्बलवानुक्तहेतुभिः तदारभ्योन्नयेच्छ्रीमान्चरपर्यायवद्दशा युग्मराशिभुवांपुंसामोजंगृण्हीतसम्मुखे ओजराशिभुवांस्त्रीणांयुग्मंगृण्हीतसंमुखं ओजराशिभुवांपुंसांगृण्हीयादोजमेवतु युग्मराशिभुवांस्त्रीणांयुग्ममेवसमाश्रयेत् क्रमोत्क्रमाभ्यांगणयेदोजयुग्मेषुराशिषु इतिकथनात्पुरुषेजातकवतिक्रमात्स्त्रियांजातकवत्यांतुव्युत्क्रमादत्यथःसंपन्नः चरपर्यायवद्दशामितिकथनान्नाथांताः समाइतिरीत्यावर्षाण्यत्रग्राह्याणीत्यर्थः पाकभोगराशीदर्शयन्फलमतिदिशति २४ तत्तत्त्रिकोणदशायांद्वारबाह्यराशिभ्यांतद्वत्पूर्वोक्तवत्फलंज्ञेय

तत्रबाह्याभ्यांतद्वत् २५ धासगौरिकात्पत्नीकरात्कारकैःफलादेशः २६

र्थः तदुक्तमाद्यैः तदिदंचरपर्यायस्थिरपर्याययोर्द्वयोः त्रिकोणाख्यदशायांचपाकभोगप्रकल्पने पाकेभोगेचमित्यपापाढ्येदेहपीडामनोव्यथेति तत्तत्कारकेभ्यस्तत्तत्स्थानफलमाह २५ तत्तत्कारकेभ्योधासगौरिकापत्नीकरात् सप्तमतृतीयप्रथमनवमेभ्योयथायोगंतत्तत्कारकैः फलादेशः कर्तव्यः अयंभावः सप्तमात्स्त्रीविचारः तृतीयात्कनिष्ठभ्रातुः कारकात्स्वस्यनवमात्पितुर्धर्मस्यविचारः कार्यइत्यर्थः नक्षत्रदशामाह २६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जन्मदिनेयच्चंद्रस्यनक्षत्रंतदीयाः सर्वर्क्षरीत्यायाघटिकास्ताद्वादशधाविभज्यप्रथमखंडमारभ्य द्वादशसुखंडे षुलग्नादिद्वादशराशयः क्रमेणगणनीयाः यस्मिन्घटिकामयेखंडेजन्मसखंडः आदितआरभ्यगणनयाजन्म लग्नादितोयद्राशिविशिष्टस्तंराशिमारभ्यक्रमव्युत्क्रमभेदेनद्वादशराशीनांदशाआनेयाइत्यर्थः अत्रप्रतिराशि नवाब्दाग्राह्याः गुणविशेषतः फलंदर्शयति सूत्रैः सर्वंस्पष्टम् २७ २८ २९ तस्मिन्तारालग्नेशेउच्चेनिचेवा

तारार्कांशेमंदाद्योदशेशः २७ तस्मिन्नुच्चेनीचेवाश्रीमंतः २८ स्वमित्रभेकिंचित् २९ दुर्गतोऽपरथा ३० स्ववैषम्येयथासंक्रमव्युत्क्रमौ ३१ साम्येविपरीतं ३२ शनौचेत्येके ३३

राशौसतिजातानराःश्रीमंतोभवति तारालग्नेशेस्व मित्रराशौसतिकिंचिल्लक्ष्मीवंतोभवंति अपरथा शत्रुरशौसतिदुर्गतोदरिद्रोभवतीत्यर्थः तदुक्तमाद्यैः जन्मतारे द्वादशधाविभक्तेयत्रचंद्रमाः लग्नात्तावतिथेराशौन्यसेदाद्यदशाधिपं सयद्युच्चेथवानीचेतदास्याद्राजसेवकः स्वमित्रर्क्षेसुखीशत्रुराशौनिः ऽस्वःसमेसमइतिअथांतर्दशोपदशयोः संचारेविशेषमाहसूत्रैः ३० ३१ ३२ ३३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्वस्यात्मकारकस्यवैषम्येओजपदत्वेयथास्वंयथाराशिस्वभावंक्रमव्युत्क्रमौज्ञेयौ ओजपदेओजराशिश्चेत्क्रमः युग्मराशिश्चेत्व्युत्क्रमइतिसाम्येयुग्मपदत्वेविपरीतंयुग्मराशौक्रमः ओजराशौव्युत्क्रमइतिज्ञेयं कारकेयथा ओजयुग्मपदभेदेनक्रमव्युत्क्रमतद्विपरीतत्वम् तथाशनावपिवेदितव्यानीत्येकेआचार्यावदंति स्वपदोपादाना त्कारकांतर्दशायामुपदशायांचैवेदंबोध्यम् अथदशाफलविशेषमाह ३४ शुभयुतेधाम्निराशौसतितद्राशिद

अतर्भुक्त्यंशयोरेतत् ३४ शुभादशाशुभयुतेधाम्न्युच्चेवा ३५ अन्यथान्यथा ३६ सिद्धमन्यत् ३७॥ इति द्वितीयाध्यायस्यचतुर्थःपादः

शाशुभास्यात् उच्चग्रहयुतेराशौतदधिपेउच्चेवातद्राशिदशाशुभेत्यर्थः ३५ उच्चमित्रशुभयोगलक्षणगुणाभावे समानीचादियोगसत्वेऽशुभेत्यर्थः ३६ अन्यत्प्रकृतंग्रंथानुक्तंसिद्धंशास्त्रांतरप्रसिद्धंग्राह्यमित्यर्थः ३७ इतिश्री नीलकंठज्योतिर्विद्विरचितायांजैमिनीसूत्रव्याख्यायांसुबोधिन्यांद्वितीयाध्यायस्यचतुर्थःपादःसमाप्तिमगात् ४

॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रीगणेशायनमः ॥ अथराजजनिताभ्यांयोगेयोगेलियान्येषाधिपः ॥ १ ॥ उच्चनीचस्वांशवती
ताहृशदृष्टिश्चशुभमातृदृष्टेयदिमहाराजः ॥ २ ॥ लेयलाभयोः परकाले ॥ ३ ॥ लाभमेया
भ्यांस्थानगः ॥ ४ ॥ तत्रशुक्रचंद्रयोर्यानिवंतः ॥ ५ ॥ तत्रशनिकेतुभ्यांगजतुरगाधीशः
॥ ६ ॥ शुक्रकुजकेतुषुस्वभाग्यदारेषु स्थितेषुराजानः ॥ ७ ॥ पितृलाभधनप्राणयोश्च ॥ ८ ॥
पत्नीलाभयोःसमानकालः ॥ ९ ॥ भाग्यदारयोर्ग्रहयुक्तसमानेषुसांप्रतः ॥ १० ॥ तत्रउच्चेकरसं
ख्याराज्ञांच ॥ ११ ॥ पितृधर्मयोर्लेयलाभयोर्गुरौचंद्रशुभदृग्योगेमंडलांतः ॥ १२ ॥ तत्रबुध
गुरुदृग्योगेयुवजोवा ॥ १३ ॥ तस्मिन्नुच्चेनीचेपितृलाभयोःश्रीमंतः ॥ १४ ॥ स्वभावनाथाभ्यां
शुक्रचंद्रदृग्योगयोः ॥ १५ ॥ तत्रशुभवर्गेषुश्रीमंत ॥ १६ ॥ दारशूलयोश्चंद्रगुरौ ॥ १७ ॥ शू
लेचंद्रेरिफगुरौधनेषुशुभेषुराजानः ॥ १८ ॥ पत्नीलाभयोश्च ॥ १९ ॥ एवमंशतोदृक्काणतश्च
॥ २० ॥ लेयलाभश्चंद्रेगुरौशुभदृग्योगेमहांतः ॥ २१ ॥ लाभचंद्रेपि ॥ २२ ॥ पापयोगाभावे
शुभदृग्योगिनिच ॥ २३ ॥ अत्रशुभदृग्योगेराजप्रेष्यः ॥ २४ ॥ शुभवर्जेषुत्रिकोणकेंद्रेवा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 ॥ २५ ॥ स्वांशयोगेराजवंशः ॥ २६ ॥ उच्चांशेतादृशदृष्टिश्चराजराजवंशोवा ॥ २७ ॥ अ
शुभदृग्योगान्नचेन्नचेन्न ॥ २८ ॥ पंचमांशपदेपिसमेषुशुभेषुराजानोवा ॥ २९ ॥ स्वलेयमिषा
 भ्यांराजचिन्हानि ॥ ३० ॥ इत्युपदेशसूत्रेतृतीयेप्रथमःपादः ॥ १ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
यज्ञजनेषाभ्यांस्वकारकाभ्यांनिधनं ॥ १ ॥ निधनंलेयलाभयोःप्राणि ॥ २ ॥ गुरौकेंद्रेमंदारा
भ्यांदृष्टेशनिभोगहेतौकक्ष्यापवादः ॥ ३ ॥ रिपुरोगयोश्चंद्रे ॥ ४ ॥ स्वभावगैश्च ॥ ५ ॥ राग
तुंगयोवा ॥ ६ ॥ तत्रशनौप्रथमं ॥ ७ ॥ राहुद्वितीयं ॥ ८ ॥ केतोस्तृतीयंनिधनं ॥ ९ ॥
तच्चत्रिकोणेषु ॥ १० ॥ चरेप्रथमं ॥ ११ ॥ स्थिरेमध्यमं ॥ १२ ॥ द्वंद्वेन्त्यं ॥ १३ ॥ एवं
चरस्थिरद्वंद्वचराभ्यां ॥ १४ ॥ स्वपितृचंद्राः ॥ १५ ॥ तत्रशनिकक्ष्यन्हासः ॥१६ ॥ रिपुष
ष्टाष्टयोश्च ॥ १७ ॥ प्रथममध्यमयोरंत्यमध्यमयोर्वा ॥ १८ ॥ शुभदृग्योगान्न ॥ १९ ॥ पितृ
लाभेशयोरस्यैवयोगेवा ॥ २० ॥ अप्रसंगवादात्प्रामाण्यंरोगयोःप्राणिसौरदृष्टियोगाभ्यां ॥२१॥
द्वारवाह्ययोरपवादः ॥ २२ ॥ द्वारेचंद्रदृग्योगान्न ॥ २३ ॥ केवलशुभसंबंधेवाह्येच ॥ २४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लेयरोगक्रूराश्रयेपि ॥ २५ ॥ रोगर्क्षत्रिकोणदशाब्दे ॥२६॥ रोगनवांशदशाभ्यांनिधनं॥२७॥
तत्रापिशनियोगे ॥ २८ ॥ मिश्रेशुभयोगान्न ॥ २९ ॥ लग्नेंद्वोर्भावेस्वलाभयोर्भावयोःक्रूरेरुद्रा
श्रयेपि ॥ ३० ॥ नवापवादानि ॥ ३१ ॥ इनशुक्राभ्यांरोगयोःप्रामाण्यंनिधनं ॥ ३२ ॥
महेश्वरब्रह्मयोराद्यन्तयोः ॥ ३३ ॥चरनवांशदशायांनिधनं ॥ ३४ ॥ चित्तनाथाभ्यांरिपुरोग
चित्तकर्मणि ॥ ३५ ॥ क्रूरग्रहेषुसद्योरिष्टं ॥ ३६ ॥ शनिराहुचंद्रयोगेसद्योरिष्टं ३९ ॥ कोणा
श्रयेषुसद्योरिष्टं ॥ ३८ ॥ सर्वमेवंपापग्रहेषुच ॥ ३८ ॥ केवलरिपुरोगचित्तनाथाभ्यां ॥ ४० ॥
तत्रापिचित्तनाथापहारे ॥ ४१ ॥ इतिउपदेशेतृतीयेद्वितीयःपादः ॥ २ ॥छ॥ ॥ लेयलाभयोः
पदम् ॥ १ ॥ पदभावयोश्चरे ॥ २ ॥ क्रांतराशौकर्मणिदुष्टंमरणंकर्मणिपापेराजाभ्यांयथा
सनुधे ॥ ३ ॥ दिनेदिनौपुण्यं ॥ ४ ॥ तत्रकर्मादि ॥ ५ ॥ तत्रकर्मादि ॥ ६ ॥ चरचरयोर्वि
परीतकाले ॥ ७ ॥ ततःकोशे ॥ ८ ॥ पत्नीदृष्टमात्रगुरुयुक्ते ॥ ९ ॥ पापदृग्योगे ॥ १० ॥
पाषाणमरणे ॥ ११ ॥ अत्रकेतुयुक्ते १२ ॥ दोषेणहननं ॥ १३ ॥ केतौपापदृष्टौवा ॥ १४॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 अत्रशुभयोगे ॥ १५ ॥ मलिनभावेक्रांतराशौकर्मणिदुष्टंमरणं ॥ १६ ॥ क्रूराश्रयेसर्वशूलादि
॥ १७ राहुदृष्टौनिश्चयेन ॥ १८ ॥ राहुशनिभ्यांदुष्टबलादि ॥ १९ ॥ तत्रप्रतिबंधः ॥ २० ॥
 कुजकेतुभ्यांनित्यंच ॥ २१ ॥ वाशीयोग्यफूलदं (?)॥ २२ ॥ मृत्युरोगाभ्यांराहुचंद्राभ्यांयथा
स्वंमृत्युः ॥ २३ ॥ अत्रभावकरादि ॥ २४ ॥ तुरगवृषवर्गे ॥ २५ ॥ अत्रकुजास्फोटकादि
कुंडलधरश्च ॥ २६ ॥ रत्नाकरयोगे ॥ २७ ॥ कालदंडान्मरणं ॥ २८ ॥ शेषाभुजंगादि
॥२९॥कीटवृषवृश्चिकांशे ॥ ३० ॥ रोगमातृदृष्टयोर्भावेमूषकादिमृतिः ॥३१॥ तत्रमंदे ॥३२॥
विषपानादि ॥ ३३ ॥ सौम्यदृग्योगाभ्यांमंडूकभेदादि॥३४॥ स्वांशग्राह्याद्वर्णनामभिः॥ ३५॥
लेयान्मृत्युः ॥ ३६ ॥ चलेमृत्युः ॥ ३७ ॥ भाग्येदंडात् ॥ ३८ ॥ कर्मविषभक्षात् ॥ ३९ ॥
दारेज्वरभयं ॥ ४० ॥ माताशत्रुहत्तः ॥ ४१ ॥ शनौरिपुभयं ॥ ४२ ॥ लाभेकुष्ठरोगः॥४३॥
विषूचीजलरोगादिदेहे ॥ ४४ ॥ धनेखड्गादौ ॥ ४५ ॥ नित्यदुर्मरणं ॥ ४६ ॥ तत्ररवियोगेरि
पुशस्त्राग्निभयं ॥ ४७ ॥ चंद्रेणकूपे ॥ ४८ ॥ कुजेनव्रणस्फोटादि ॥ ४९ ॥ बुधेनवृक्षपर्वता

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दयः ॥ ५० ॥ गुरुणास्ववैषम्येरौपावकः ॥ ५१ ॥ शुक्रेणशुक्रमेहात् ॥ ५२ ॥ शनिनाविषभ
क्षणादि ॥ ५३ ॥ राहुकेतुभ्यांविषसर्पलोष्टबंधनादिभिः ॥ ५४ ॥ शनिराहुभ्यांराहुणादंडादि
॥५५॥ तत्रगुरुराहुभ्यामभिचारादि ॥५६॥ तत्रगुरुशनिभ्यांदृष्टेयथास्वनाशः ॥५७॥ स्वत्रिंशांशे
कौलकाफलरोगादि ॥ ५८॥ ललाटंप्रथमं ॥ ५९ ॥ केशांद्वितीयः ॥ ६० ॥ बधिरंतृतीयः
॥ ६१ ॥ चतुर्थेनेत्रे ॥ ६२ ॥ सिंहादौपंचमे ॥ ६३ ॥ षष्ठंजिव्हाग्रे ॥ ६४ ॥ पूर्वषट्केराहुके
तुभ्यांस्वजिव्हादि ॥ ६५ ॥ तत्रशनिमांदिभ्यांगलद्धादि ॥ ६६ ॥ तत्रकुजेशोषः ॥ ६७ ॥
लाभांशेमरणं ॥ ६८ ॥ तत्ररवौप्रतिबंधः ॥ ६९ ॥ कौंतायुधधनौरोगे ॥ ७० ॥ सायकैर्धनं
॥ ७१ ॥ अशनिहृतकाये ॥ ७२ ॥ मार्गेमार्गैरिपूणांवैरिवर्गश्चस्ववैषम्येरिपुः ॥ ७३ ॥ क्रूरा
श्रयबलेरिपुहतः ॥ ७४ ॥ शन्यारफणिवर्गाद्यैः ॥ ७५ ॥ भावेशाक्रांतराशिस्थः ॥ ७६ ॥
रवियुक्तदृष्टेप्राथमिकः ॥ ७७ ॥ तत्रचंद्राग्निश्चयेनाकुजेनज्ञातिभ्यः ॥ ७८ ॥ तत्रशनौमृत्युवा
दाग्निकरणश्च ॥ ७९ ॥ स्वांशेपि ॥ ८० ॥ अन्यतरांशश्च ॥ ८१ ॥ नीचाश्रयेविपरीतं॥८२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्रशनौरूपे ॥ ८३ ॥ विषभक्षणादि ॥ ८५ ॥ तनुतनौदंडहरं ॥ ८५ ॥ तत्रभावविशेषः ॥ ८६ ॥ (?)अघशवृनिधनं ॥ ८७ ॥ मातापित्रोर्द्वितीयः ॥ ८८ ॥ ज्ञातिवर्गभ्रात्रादिस्तृतीयः ॥ ८९ ॥ कलत्रंचतुर्थं ॥ ९० ॥ पुत्रंपंचमं ॥ ९१ ॥ शत्रुवर्गंषष्ठं ॥ ९२ ॥ तत्रपापानांसन्निकृष्टं ॥ ९३ ॥ जनने ॥ ९४ ॥ लाभेस्त्रियाविपत्तिः ॥ ९५ ॥ भावेस्वकर्मचित्तांशात्स्वांशेनिधनेनिधनं ॥ ९६ ॥ स्वभूच्चात्पतनं ॥ ९७ ॥ शूलेमृतिः ॥ ९८ ॥ धनेनज्ञानवान्मरणं ॥ ९९ ॥ नयनेग्रहणीरोगादि ॥ १०० ॥ शूलेशत्रुमरणं ॥ १०१ ॥ उच्चेग्रहभातिः ॥ २ ॥ तत्ररविशनिभ्यामोजेकूटराशौयुग्मेनिर्णयः ॥ ३ ॥ धनसुखाभ्यांपादरोगः ॥ ४ ॥ तनुविक्रमाभ्यामंगुलिरोगः ॥ ५ ॥ तत्रकेतुनाअंगहीनश्च ॥ ६ ॥ तत्रपापदृष्टेपादहीनः ॥ ७ ॥ अथबलानि ॥ ८ ॥ प्राणिनिशुभयुक्ते ॥ ९ ॥ राशिबलभागे ॥ १० ॥ चरपर्यायेन ॥ ११ ॥ शुभदृष्टेपादहीनः ॥ १२ ॥ शुभदृष्टित्रिशूले ॥ १३ ॥ अंशत्रिशूलेवा ॥ १४ ॥ भावकोणाभ्यांनिसर्गस्तः १५ ॥ आश्रयतोबलिष्ठः ॥ १६ ॥ यादिर्भराशौपितृलाभयोः ॥ १७ ॥ स्वकर्मभेदेन ॥ १८ ॥ मूर्ति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्वेपरिपाताभ्यांजघन्यायुषितत्रपरिपाके ॥ १९ ॥ एवंनिधनंमातापित्रोः ॥ २० ॥ भूम्यंशश्च निवृत्तिकारकः ॥ २१ ॥ नायांतसंज्ञाःस्युः ॥ २२ ॥ कर्मस्थाचरपर्याये ॥ २३ ॥ भाग्यदार योःस्थिरोभयोः ॥ २४ ॥ भाग्यकारकाभ्यांमंगलपदं ॥ २५॥ मृत्युमृत्युषि ॥ २६ ॥ अन्ये रन्यथा ॥ २७ ॥ भूतमन्यत् ॥ २८ ॥ इत्युपदेशेआयुर्दायापवादेतृतीयेतृतीयःपादः ॥ ३ ॥ पुनःपदःपदे ॥ १ ॥ उपग्रहयुक्तेश्रीमंतः ॥ २ ॥ आधानपितुर्लेयमेषं ॥ ३ ॥ सूर्यात्कर्मणि पित्रोः ॥ ४ ॥ पुनःपदः उत्तरयोः ॥ ५ ॥ पदाभ्यांभृगुसौम्यव्यतिरिक्ते ॥ ६ ॥ दिनकरेला भेयोरेनिसंज्ञाःस्युः (?) ॥७॥ प्रियानुपपत्तिः ॥८॥ तत्रपाकर्म ॥ ९ ॥ स्वकर्मव्याघ्रश्च ॥१०॥ दिनकरत्रिकोणेलाभपदेगर्भसंप्लवे ॥ ११ ॥ तत्रगर्भपाते ॥ १२ ॥ रविकेत्वंशेशुक्रशोणितौ ॥ १३ ॥ गुरुत्रिंशांशे ॥ १४ ॥ चंद्रदृग्योगे ॥ १५॥ सुकालिषुवयोः ॥१६॥ शुक्ररेतौ ॥१७॥ वर्णपरिपाकं ॥ १८ ॥ यस्याधानंचंद्रदृग्योगे ॥ १९ ॥ यथाआधानपरिपाकेचचंद्रबुधभृगुयो गाभ्यामाधानपरिमिते ॥ २० ॥ सुवर्णारणिसंयोगे ॥ २१ ॥ शनिचंद्राभ्यांनाभेरधः ॥ २२ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गर्भवायुपरिवृन्ते ॥ २३ ॥ तत्रकेतुनापुष्करस्रजाः रव्यादिकत्वंतं ॥२४॥ ग्रहान्यतिरेतः॥२५॥
अनयोनिगर्भेष्वजः ॥ २६ ॥ राहुचंद्राभ्यांवीरतमः ॥ २७ ॥ आविरोपपत्तिःकर्मणिपाकेएवं
गर्भनिर्णयं ॥२८॥ स्थानाद्यैःस्वांशगश्च ॥ २९ ॥ यथाधर्मशीले ॥ ३० ॥ स्वांशग्रहैर्नीचउच्च
योः ॥ ३१ ॥ क्रियमेषलग्नेषु ॥ ३२ ॥ अथरविप्राणाः ॥ ३३ ॥ नैसर्गिकबलेष्वाभियोगशू
लइहजायते ॥ ३४ ॥ पुंपुमान् ॥ ३५ ॥ वाणइति ॥ ३६ ॥ अत्रोदाहारः ॥ ३७ ॥ केतुश
निभ्यांरक्तप्रदरः ॥ ३८ ॥ शनौपातयोगेकृष्णवर्णः ॥ ३९ ॥ शनिशुक्राभ्यांश्यामवर्णः॥४०॥
गुरुशशिभ्यांगौरवर्णः ॥ ४१॥ शनिबुधाभ्यांनीलवर्णः॥ ४२॥ शनिकुजाभ्यांरक्तसुवर्णः॥४३॥
शनिचंद्राभ्यांश्वेतवर्णः ॥ ४४ ॥ स्वांशवशाद्गौरनीलादिनि ॥४५॥ तथाप्युदाहरंति ॥४६ ॥ रेतः
सिंचन्प्रजाःप्रजनयामितिविज्ञायते ॥ ४७ ॥ चरेपापदृग्योगेपुत्रनाशः ॥४८॥ शुक्रदृग्योगेपुत्रला
भः ॥ ४९ ॥ पापशुभदृग्योगाभ्यांप्रथमवर्णक्रमेणहासावृत्तिः ॥५०॥ यन्नवभागेनवांशाभ्यांसं
ख्यावृद्धिः ॥५१ ॥ बीजयुगबलयोर्बिंदुपतनकालेयमलाभ्यांऊर्ध्वतःशुभपापयोश्चरस्थिरयोरर्द्धे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तोतादिकनेत्रविकृतोष्ठनासिकमुखकर्णकेशदंतपटलपादांगहीनकुब्जबधिरमूलांगोपांगसुशिरके शावर्तचक्रबीजविपर्यासकुनखीवृषोन्नतबृहन्नाभिनेत्रोपार्श्वदृष्टचोरंधाकुब्जवामनसत्वस्वरनीचस्व रहीनस्वरेत्यादिष्वपिपितृमात्रोर्बलानि ॥८२॥ एवमृक्षाणांबलानि॥ ८३॥ स्वपितृभाग्ययोःपरि पाककाले ॥८४॥ इतितृतीयाध्यायेगर्भवर्णनानिर्णयोनामचतुर्थःपादः॥४॥समाप्तश्चाध्यायः॥३॥ ओं ॥ पितृदिनेशयोःप्राणीदेहः ॥१॥ लाभचंद्रयोः प्राणिहृदयं ॥ २॥ लेयचंद्रयोः प्राणिशिरः ॥ ३ ॥ भाग्यचंद्रयोः प्राणिमुखं ॥ ४ ॥ कामचंद्रयोः प्राणीकंठः ॥ ५ ॥ दारचंद्रयोः प्राणी बाहुः ॥ ६ ॥ मातृचंद्रयोः प्राण्युदरं ॥ ७ ॥ ततश्चंद्रयोःप्राणिजघनं ॥ ८ ॥ लाभचंद्रयोः प्रा णीपृष्ठः ॥ ९ ॥ दिनचंद्रयोः प्राणीगुदः ॥ १०॥धनचंद्रयोःप्राणीपादौ ॥११॥ रिःफचंद्रयोःप्रा णीनेत्रे ॥ १२ ॥ शूलचंद्रयोःकर्णयोः प्राणीकर्णौ ॥ १३॥ रौप्यचंद्रयोः प्राणीनासिके ॥१४॥ एवंद्वादशभावानां ॥ १५ ॥ प्राणिबलानि ॥ १६ ॥ अप्राण्यपिपापदृष्टः ॥ १७ ॥ प्राणिनि शुभदृष्टे ॥ १८ ॥ तत्तद्भावेजन्मसूचितं ॥ १९ ॥ आजन्मादिर्वपुःषु ॥ २० ॥ पित्रोः प्राक्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

काले ॥ २१ ॥ शरमेवमातापितरौजनयतः ॥२२ ॥ अक्षोणितोक्तीवश्च ॥ २३ ॥ एवंभावविचारः ॥ २४ ॥ अंकुशाभ्यांतु ॥ २५ ॥ वर्णभेदाश्रयेण ॥ २६ ॥ जीवेंदुबुधादयः ॥ २७॥ब्राह्मणश्चरविःकुजःक्षत्रः ॥ २८ ॥ शनिःशूद्रश्च ॥ २९॥ राहुर्दूरजातिः ॥३०॥ केतुश्चांडालः॥३१ ॥ वर्णभेदेनपुत्रलाभाभ्यांमृगवर्णे ॥ ३२ ॥ आसुरत्रयंच ॥ ३३॥ यदिपापबाहुल्यंतत्ररमणीजालः ॥ ३४ ॥ सुखकेशानि ॥ ३५ ॥ षडानि ॥ ३६॥ शनिराहुकेतुजेषुवैपरीत्यम् ॥ ३७॥ तालुतेफोफस्यशेवलेमित्रावरुणबले ॥ ३८॥ मृत्युनाकैवल्यं ॥ ३९ ॥ शृंगारेलाटः ॥ ४० ॥ प्राणपाणौबले ॥ ४१ ॥ मृत्युविचित्ते ॥ ४२ ॥ माधुरीकन्ये ॥ ४३ ॥ मांजिष्टेमृगे ॥ ४४ ॥ मानुषिकुरूपः ॥ ४५ ॥ मरणेमाने ॥ ४६ ॥ मायामालिंगे ॥ ४७ ॥ शुभेनकर्मणिपितृनियोजयोजयेत् ॥ ४८ ॥ पापेमातरिमिश्रेभ्रातरः ॥४९॥ शुभपापमिश्रेविरूपः ॥५०॥ मातुनाशोकः ॥ ५१ ॥ चंद्रागुदृग्योगानिश्चयेनास्वमूर्तिपुरुषेकालरूपः ॥ ५२ ॥ तिर्यग्दृष्टौप्रायेणनिर्वृत्तिकारकः ॥ ५३॥ शूलेशयोदीरयोशतोघंगुरुदृष्टेच ॥५४॥ इतिउपदेशेचतुर्थेप्रथमःपादः ॥१॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बलपदयोः प्राणीमारकः ॥ १ ॥ रुद्राश्रयेपि ॥ २ ॥ भावेपिबलदृष्टांतः ॥ ३ ॥ ओजयुग्म
योः प्राणिबलं ॥ ४ ॥ अभिपश्यातिभावानि ॥ ५ ॥ शुभान्यतराणिच ॥ ६ ॥ प्रत्यक्शूले
नित्यविक्रमेबुधशुक्राभ्यांदंतोष्ठपटलपार्श्वपाः ॥७ ॥ करकर्णाभ्यांमृत्युचित्तयोर्विपरीतं ॥ ८ ॥
लग्नेपित्रकभावेपिकामनाथयोरैक्येयमलः ॥ ९ ॥ कामनाथप्राणिनिशुभं ॥ १० ॥ स्वनाथ
प्राणिनिच्युतयोः ॥ ११ ॥ भावयोःप्राणिनिकक्षान्हासः ॥ १२ ॥ शुभयोगबलाच्चैवं ॥ १३ ॥
मिश्रेसमाः प्राणिहीनेविपरीतं ॥ १४ ॥ समेनित्यं ॥ १५ ॥ भाग्ययोर्बलं ॥ १६ ॥ गुरुचं
द्रयोर्धर्मधनैक्येकर्मबले ॥ १७ ॥ मेषेविपरीतं ॥ १८ ॥ ततः प्राणाः स्वापितृयोगः ॥ १९ ॥
शुद्धस्वकाले ॥ २० ॥ अनुकूललेयेतुंगेनीचे ॥ २१ ॥ भावबलाभ्यांतु ॥ २२ ॥ केंद्रत्रिको
णोपचयेषुराहुकुजौजानुहावीरिकेबलराहौतत्रानिधनं ॥ २३ ॥ भौमदृग्योगान्निश्चयेन ॥ २४ ॥
तत्रशनौगुरुदृग्योगेसेतुयोग्यंस्वत्रिकोणराशिषु ॥ २५॥ पदेचापदभावेस्वामिनइत्थं ॥ २६ ॥
न्हस्वफलादिशुभवर्गयुतिशेषास्त्वन्ये ॥ २७ ॥ मूर्तिरूपंच ॥ २८ ॥ स्वकारकव्यतिरिक्तेषु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 ॥ २९ ॥ भाववलेचंद्राश्रयेपि ॥ ३०॥ दारेमित्रस्वपितृभ्यां ॥ ३१॥ भावशूलदृष्ट्याच॥३२॥
पितृनाथदृष्ट्यारोगः ॥ ३३॥ पुत्रनाथदृष्ट्यादरिद्राः॥३४॥शूलनाथदृष्ट्याव्ययशीलः ॥ ३५ ॥
 रिपुनाथदृष्ट्याकर्म ॥ ३६ ॥ धननाथदृष्ट्यानिरोगीच ॥ ३७॥माननाथदृष्ट्याप्रबलः॥ ३८ ॥
दारेशदृष्ट्यासुखिनः ॥ ३९ ॥ कामेशदृष्ट्याप्रध्वंसः ॥ ४० ॥ भाग्यनाथदृष्ट्यासुरूपः॥४१॥
सर्वदृष्ट्याप्रबलः ॥ ४२ ॥ दारभाग्येच ॥ ४३ ॥ वर्णपदाश्रयकोणेषु॥ ४४ ॥शुक्रेच॥ ४५ ॥
कोणयोः शुभेषुमित्रप्रागपवर्गे ॥ ४६ ॥ केंद्रत्रिकोणयोः शुभेकालबलानि ॥ ४७ ॥ इत्युप
देशसूत्रेचतुर्थेध्यायेद्वितीयः पादः ॥२॥ छ॥ ॥ बुधशुक्रयोर्युग्मेस्त्रीजननं ॥१॥ कालनिर्णयादि
॥ २ ॥ अंशभेदेनलिप्ताविलिप्ताः॥ ३ ॥ कालकाः ॥ ४ ॥ अनुलिप्ताश्च ॥ ५ ॥ द्विनाद्विचतुः
संख्यादि ॥६॥ नवभागशेषे॥ ७ ॥ आद्यंशके ॥८॥ ग्रहक्रमेणवर्णं ॥९ ॥पुमान्पुंप्रजः॥१०॥
अन्येस्त्रियः ॥११॥ क्लीबेपूर्वापरौ ॥ १२ ॥ एवंवर्णसंज्ञाःस्युः ॥ १३ ॥ नीचेदारांशकः॥१४॥
आद्यादिस्ववर्णभेदेन ॥ १५॥ मित्रभेदाभ्यांचरपर्यायेणसंज्ञाःस्युः ॥ १६॥ धात्वादिरूपवर्णेन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ १७ ॥ स्वांशगैश्चबलः ॥ १८ ॥ रविकुजौरक्तौ ॥ १९ ॥ बुधशुक्रौश्यामौ ॥ २० ॥ कृष्णे
तराःस्युः ॥ २१॥ त्रित्रिभागेचरस्थिरोभयपर्याये ॥ २२॥ घटिकाषष्टिनिर्णये ॥२३॥ अंशस्यै
कस्यपंचघटिकाः ॥ २४ ॥ एवंद्वादशपंचस्युः विघटिकादिक्रमेण ॥२५ ॥ ओजेपुरुषः॥२६॥
युग्मेस्त्रियः ॥ २७ ॥ ओजयुग्मयोःस्त्रीपुरुषौ ॥ २८ ॥ यथामातरिवर्णे ॥ २९ ॥ मात्राप्रसव
कालमुखेन ॥ ३० ॥ राह्विंदुभ्यांस्त्रीजननं ॥ ३१ ॥ पुरुषतराः ॥ ३२ ॥ शन्याराशिभ्यां
पुरुषः ॥ ३३ ॥ शनिबुधाभ्यांस्त्रियः ॥ ३४ ॥ शनिचंद्राभ्यांकुजः ॥ ३५ ॥ शनिशुक्रा
भ्यांरूपवत्या ॥ ३६ ॥ शनिकेतोर्जारिणी ॥ ३७ ॥ तत्रबुधांशेबहिर्जारिणी ॥ ३८ ॥ चं
द्रशुक्रौकामीप्रवीणतमश्च ॥ ३९ ॥ अंशभेदेन ॥४० ॥ बुधशुक्राभ्यांकामीविवरागतः ॥४१॥
तत्रकेत्वंशे ॥ ४२ ॥ गोपमन्यतरः ॥ ४३ ॥ केत्वंशेबुधचंद्रदृष्टेसर्ववर्णाश्रयेपुसंचरितः ॥४४॥
पापदृष्टेपुंश्चली ॥ ४५ सप्तमाष्टमयोः पापबल्येविघाव (?)॥ ४६ ॥ तत्राष्टमेकुजकेतुषु ॥४७॥
दृग्योगाभ्यांभर्तृहंत्री ॥ ४८ ॥ एकांशेन ॥ ४९ ॥ ओजयुग्ममार्गया ॥ ५० ॥नीचेविपर्ययः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ५१ ॥ षड्वर्गोदौसन्निपातहनने ॥ ५२ ॥ मूर्तौरूपं ॥ ५३ ॥ भाग्यांशगैश्चंद्रबाहुल्येबुधशु
क्राभ्यांसुमती ॥ ५४ ॥ तत्रकेतुनाकेत्वंशेदुर्गाधि ॥ ५५ ॥ रविदृष्टेदंतवक्री ॥ ५६ ॥ कु
जदृष्टेक्रोधकरी ॥ ५७ ॥ इतरग्रहदृग्योगः ॥ ५८ ॥ सौम्यश्च ॥ ५९ ॥ पापेपापबाहुल्ये
॥ ६० ॥ शुभेगुणवती ॥ ६१ ॥ मिश्रेसमाः ॥ ६२ ॥ एवमष्टमःसप्तमार्द्धहरितः ॥ ६३ ॥
त्रिकोणत्रिषडायेषु ॥ ६४ ॥ नीचेविपर्ययः ॥ ६५ ॥ दिनभाग्ययोरानुकूल्ये ॥६६॥ शुभेतर
मिश्रतरौच ॥ ६७ ॥ चक्षुर्वर्णभेदेनानित्याश्च ॥ ६८ ॥ यत्नेअंशकतः ॥ ६९ ॥ राज्ञेनीचे
॥ ७० ॥ धनेकामी ॥ ७१ ॥ धर्ममोक्षी ॥ ७२ ॥ धनेपापी ॥ ७३ ॥ तत्ररव्यंशेबालविधवा
॥ ७४ ॥ रवित्रिकोणेषुच ॥ ७५ ॥चंद्रेकामिनी ॥ ७६ ॥ चंद्रत्रिकोणेषुचकुजकुरूपिक्रोधी
॥ ७८ ॥ कुजात्रिकोणेषुच ॥ ७९ ॥ बुधेवंध्या ॥ ८० ॥ बुधत्रिकोणेषुचागुरौपतिभक्तिपरा
यणी ॥ ८१ ॥ गुरुत्रिकोणेषुच ॥ ८२ ॥ शुक्रेसर्वसौभाग्यकारिणी ॥ ८३ ॥ शुक्रात्रिकोणेषुच
॥ ८४ ॥ शनौकामिनीचपुरुषः ॥ ८५ ॥ शनित्रिकोणेषुच ॥ ८६ ॥ राहुसर्वकर्मात्मकेषु ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राहुत्रिकोणेषुच ॥ ८७ ॥ केतौचंडालितत्समानवर्ती ॥ ८८ ॥ तत्त्रिकोणेषुच ॥ ८९ ॥ एवंव
र्णसंज्ञाःस्युः ॥ ९० ॥ चक्षुर्हीनं ॥ ९१ ॥ वर्णात्रिंशांशेआद्यापहारे ॥ ९२ ॥ पापत्रिकोणेषुच
॥ ९३ ॥ यथास्वंनीचेषुच ॥ ९४ ॥ अंशग्रहबलानां ॥ ९५ रविशुक्राभ्यांप्रथमं ॥ ९६ ॥ रवि
चंद्राभ्यांद्वितीयं ॥ ९७ ॥ रविकुजाभ्यांतृतीयं ॥ ९८ ॥ रविबुधाभ्यांचतुर्थं ॥ ९९ ॥ रविराहु
भ्यांसप्तमं ॥ १०० ॥ रविकेतुभ्यामष्टमं ॥ १०१ ॥ एवंसर्वैरन्ध्रभाग्ययोर्वर्जयेत् ॥ २ ॥ लाभेच
तत्रलाभयोःशुभेनदोषः ॥ ३ ॥ शुभपापयोर्नक्वाचित् ॥ ४ ॥ रंध्रापवादेसौम्यत्रिकोणेमृगवर्गादि
॥ ५ ॥ स्वत्रिंशांशःस्वनीचभवने ॥ ६ ॥ यथामृगतौल्यादि ॥ ७ ॥ आद्यंशभेदेषु ॥ ८ ॥ राहुके
तुभ्यांप्रबंधः ॥ ९ ॥ वर्गोत्तमकाले ॥ १० ॥ प्राणिबलानि ॥ ११ ॥ नवत्रिषडयोरंशः ॥ १२ ॥
सप्ताष्टगुणचोष्टिताः ॥ १३ ॥ गुणभागेनकर्तव्यं ॥ १४ ॥ लक्षलक्ष्यापवादयोः ॥ १५ ॥ क्रमा
त्क्रूरशुभाभ्यांचव्युत्क्रमादुभयाययोः ॥ १६ ॥ रंध्रसप्तमयोरेतत् ॥ १७ ॥ बलसचरितेध्रुवाः ॥ १८ ॥
एतद्योगविहीनस्तुनिंश्चित्यःस्त्रीजातके ॥ १९ ॥ इतिगुरुणाभ्यांवर्णः ॥ २० ॥ स्वापितृवर्णश्च ॥ २१ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 इत्युपदेशसूत्रेचतुर्थाध्याये तृतीयः पादः ॥ ३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

गुणेषुगुणरमणी ॥ १ ॥ केंद्रत्रिकोणेषुशुभवर्गेषु ॥ २ ॥ अर्कारमंदफलयोः पुमांश्च ॥ ३ ॥ चंद्र
 बुधाभ्यांस्त्रीच ॥ ५ दृग्योगाभ्यामपि ॥ ५ ॥ यथानिर्हरणं ॥ ६ ॥ रोगेपापेवैधवीपापदृग्योगानि
श्चयेन ॥ ७ ॥ उच्चेविलंबात् ॥ ८ ॥ नीचेक्षिप्रं ॥ ९ ॥ मिश्रेमिश्रात् ॥ १० ॥ चंद्रकुजदृष्टौनिश्चये
न ॥ ११ ॥ आद्याआत्मजस्त्री ॥ १२ ॥ कार्येपापेकोणेवा ॥ १३ ॥ पापदृग्योगकालेवियोनि
संज्ञायांविधित्वादिति ॥ १४ ॥ धात्वादिवर्णकाले ॥ १५ ॥ भावपरिवेधनेन ॥ १६ ॥ उच्चेस्वां
शवर्गः ॥ १७ ॥ अर्धांशेपार्श्वादियानिसंवंधः ॥ १८ ॥ मध्येमृगाः ॥ १९ ॥ अंत्येकीटकादयः
॥ २० ॥ एवमुभौशुभलोके ॥ २१ ॥ रविशुक्राभ्यांपापपूर्वं ॥ २२ ॥ अन्यैरन्यथा ॥ २३ ॥
अत्रशुभः केतुः ॥ २४ ॥ पापदृग्योगान्न ॥ २५ ॥ रविराहुशुक्राः ॥ २६ ॥ गुरुश्चैककालादृग्यो
गामिति ॥ २७ ॥ यथाचंद्रम् ॥ २८ ॥ तत्रगुरुवर्गेस्वाम्यंशेच ॥ २९ ॥ स्वेशभूमित्रनीचांश
कश्च ॥ ३० ॥ पूर्णेंदुराव्होरंतरालाश्च ॥ ३१ ॥ शुभवर्गेशुभदृष्टियुतः ॥ ३२ ॥ अंशेमित्रभेदात्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ३३ ॥ स्वानंदतुल्येवा ॥ ३४ ॥ वर्गेनवांशश्च ॥ ३५ ॥ तत्रज्ञानाज्ञानेषु ॥ ३६ ॥ पुत्रमणि रमणी ॥ ३७ ॥ बुधकेतुर्वा ॥ ३८ ॥ शुभचंद्राभ्यां ॥ ३९ ॥ स्वलग्ननाथाश्च ॥ ४०॥ इत्युपदेशसूत्रेवियोनिभेदोनामचतुर्थाध्यायस्यचतुर्थः पादः ॥४॥ समाप्तश्चाध्यायः ॥४॥ ॥ छ॥

पुस्तक मिलनेका ठिकाणा–
गंगाविष्णु श्रीकृष्णदास,
लक्ष्मीवेंकटेश्वर छापखाना,
मुंबई. कल्याण.

पुस्तक मिलनेका ठिकाणा–
खेमराज श्रीकृष्णदास,
श्रीवेंकटेश्वर छापखाना,
मुंबई.

इदं पुस्तकं यथाप्रतिशोधयित्वा श्रीकृष्णादासात्मजाभ्यां गंगाविष्णुखेमराजाभ्यां मुंबापुर्यां प्रबोधरत्नाकराख्यमुद्रणयंत्रालये धात्वक्षरैर्मुद्रितम् । अस्याधिकाराः सर्वेऽपि राजनियमानुसारेण स्वायत्तीकृताः संति शकाब्दाः १८१४ ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इतिश्रीजैमिनीयंसूत्रं

श्रीनीलकंठज्योतिर्विद्विरचितटीकायुतपूर्वाध्यायद्वयं—मूलाध्यायद्वयरूपंच

समाप्तम्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ अथ पत्रीमार्गप्रदीपिका प्रारभ्यते ॥

यह पुस्तक सन् १८६७का ऐक्ट २५ के बमुजब रजिष्टरी कराके सर्वप्रकारका हक्क यन्त्राधिकारीने अपने स्वाधीन रक्खा है.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ नत्वाश्रीशिवशारदागणपतिब्रह्मार्कमुख्यग्रहान्
पत्रीमार्गप्रदीपिकांस्फुटतरांकुर्वेमहादेववित् ॥ यत्पक्षेहिघटंतिशुद्धखचराः
कार्यास्तुतत्पक्षकाः स्वव्यक्षोदययोः खरामविहतौप्राप्ताः पलादिध्रुवाः ॥१॥
॥ अथलग्नदशमपत्रसाधनमाह ॥ ॥ स्थापयेत्खं क्रियारंभे ततः स्वध्रुव
कान्वितम् ॥ निरायनं भवेत् पत्रं लग्नस्यदशमस्यच ॥ २ ॥ ॥ अथ-
लग्नदशमसाधनमाह ॥ ॥ उदयादिष्टकालेषुद्युदलंहिप्रपातयेत् ॥ दश
मस्यभवेदिष्टंसारीखांगौसुखांगने ॥ ३ ॥ भांशजंसायनार्कस्यखांगाङ्कंस्वे
ष्टयुक्तम् ॥ कलाद्यास्तध्द्रुवघ्नाः स्युर्विपलाद्यास्तुसंयुताः ॥४॥ तदल्पकोष्ठ
जौभांशौग्राह्यौलिप्तादिकावियत् ॥ अल्पेष्टविवरात्पार्श्वान्तराप्तांशादिसं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

युतौ ॥ अयनांशादिवियुताल्लग्नंमध्यंस्फुटंभवेत् ॥ ५ ॥ ॥ अथ भाव-
संधितच्चक्रसाधनमाह ॥ ॥ लग्नंतुर्यात्सप्तमात्तुर्यंभावंशोध्यंराशिःपंचभि-
स्ताडितोंशाः॥अंशाद्याश्चेदिग्घताःस्युःकलाद्यालग्नेतुयेपंचवारंप्रदद्यात्॥६॥
तन्वाद्याः संधिसहिताभावाःषट्षड्युताःपरे ॥ यदंत्यारंभयोःसंध्योरंतरस्थ-
स्तद्गतोग्रहः ॥ ७ ॥ ॥ अथक्षयचयफलविश्वानयनमाह ॥ ॥ भावतुल्येग्र
हेरूपंसंधितुल्येतुनिष्फलम् ॥ भावसंध्यन्तरेणाप्तंखेटसंध्यंतरंचयत् ॥ ८ ॥
भावान्न्यूनाधिकेखेटेफलंवृद्धिक्षयाभिधम् ॥ फलस्याग्न्यंशकोविश्वायद्वा
विंशहतंफलम् ॥ ९ ॥ ॥ अथग्रहाणामवस्थानयनमाहव्यंकटेशः ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बालाद्यवस्थाःक्रमशोग्रहाणामोजेसमेतद्विपरीतमाहुः ॥ बालःकुमारोथयुवा
चवृद्धोमृतोलवानामृतुभिःक्रमेण ॥ इति ॥१०॥ अथदृष्टिसाधनमाहधराणिध-
रः ॥ ॥ दृष्टाविहीनदृश्यस्यक्रमादेकादिभेदृशः ॥ भागार्धंतिथियुग्भा-
गा भागार्धोनशराब्धयः ॥ ११ ॥ भोग्यभागाद्विनिघ्नांशाक्रमात्षड्भा-
धिकेग्रहे ॥ दिग्भ्यःशुद्धेलवार्द्धंचज्ञेयालिप्तादिकादृशः ॥ १२ ॥ पंचेंदुयुक्ताः
खलुसार्धभागाद्विभेंग भेषाष्टिकलास्तथैव ॥ भागोनषष्टिर्भवतीह दृष्टि
स्त्रिभेद्विभे भूमिसुतोनदृश्ये ॥ १३ ॥ जीवोनदृश्यस्यतुवेदभस्याद्वि
घ्नांशकोना खलुषष्टिरेव ॥ साधांशकोना गजभेतुषष्टिस्त्रिभेद्विभेंशार्द्धयुते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुवेदाः ॥ १४ ॥ द्विनिघ्नभागाविधुभेंतरेस्याद्विभेतुभागार्द्धविहीनषष्टिः ॥ द्वि-
घ्नांशकोनानवभेतुषष्टिस्त्रिंशद्युताताद्गजभेर्कजस्य ॥ इति ॥ १५ ॥ ॥ अथरा-
शीनांस्वामिनः ॥ उक्तंचव्यंकटेशेन ॥ भौमाच्छ विच्चंद्र रविज्ञ शुक्र कुजे
ज्यमंदार्क सुताऽमरेज्याः ॥ मेषादिभानामधिपाःक्रमेण तदंशकानाम-
पि तेभवेयुरिति ॥ १६ ॥ अथ नैसर्गमैत्रीमाहविश्वनाथः ॥ इंद्विज्यक्षिति-
जा. रवींदुतनयौ सूर्येंदुजीवाः क्रमात् भृग्वर्कौ शशिसूर्यभूमितनया ज्ञार्की
ज्ञशुक्रौ मताः ॥ सूर्यादेः सुहृदः समाः शशिसुतः सर्वेपि मंदास्फुजिन्
मंदाचार्यकुजाः शनिः कुजगुरू जीवः परे वैरिणः ॥ १७ ॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥अथतात्कालिकपंचधामैत्रीसाधनमाह॥ ॥सोमदैवज्ञः॥ ग्रहतोऽर्थ तृतीय३तोय४खा१०य११व्यय१२संस्थासुहृदानभश्चराः॥ इतरालयगाद्विषोमुनींद्रैरिति तत्कालजामित्रशत्रवोक्ताः॥१८॥ अधिमित्रसमत्वमेति मित्रसमखेटस्तुसुहृद्रिपुत्वमेति॥ रिपुरेति समाधिशत्रुभावंखलुतत्कालजामित्रशत्रुभावात् इति ॥ १९ ॥

नैसर्गमैत्री							
र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	
चं. गु मं	र.बु.	र.चं गु.	सू.शु.	सू.चं. मं.	बु.श.	बु.शु.	मित्र.
बु.	मं.गु. शु.श.	श.शु.	श.गु मं.	श.	मं.गु.	गु	सम.
शु. श	०	बु.	चं.	शु.बु.	सू.चं.	र.चं. मं.	शत्रु.

॥ अथषड्वर्गसाधनमाह

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

केशवः ॥ ॥ भेशोथार्केंदुहोरे अयुजि युजिशशिब्रघ्नयोःस्वात्मजां
कर्क्षेंशात्र्यंशानवांशा अजमकरतुलाकर्किंतोकांशकास्वात् ॥ भौमार्की-
ज्यज्ञशुक्रा अयुजिशर ५ शरा ५ ष्टा ८ द्रि ७ पंचां ५ शनाथास्त्रिंशायुग्मेवि
लोमाः क्रम बलिन इमे षट् शुभैः सद्युगोध्वैंः इति ॥ २० ॥ ॥ अथसप्तवर्गसा
धनमाह ॥ ॥ नगांशपास्त्वोजगृहे तदीशाद्युग्मे ग्रहेसप्तमराशिपात्तु ॥ पूर्वो
क्तवर्गैःसहितोनगांशःस्युःसप्तवर्गा मुनिभिःप्रदिष्टाः ॥ २१ ॥ ॥ अथाष्टवर्गा
नयनमाह ढुंढिराजः ॥ ॥ स्वान्मंदात्कुजतोरविर्मृति ८ तपो ९ लाभा ११ १थं २
केंद्र १।४।७।१० स्थितःशुक्रादस्तारिपु ६ व्यये १२ षुचगुरोर्धर्मा ९ रि ६ पुत्रा ५ स्ति
षु ॥ चंद्रात् प्राप्ति ११ रिपु ६ त्रि ३ खे १० षुशशिजात्पंच ५ त्रि ३ नंद ९ व्यया १२ ॥ ३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रिद्दप्राप्त्य११भ्र१०गत स्तनोस्त्रि३ख१०सुखोऽ४पांत्या ११ रिद्दरिःफे १२ शु
भः॥२२॥भौमातूग्लौर्नव ९ धी ५ धनो २ पचयगः३।६।१०।११ षट्द्दत्र्या ३
प्ति११ धी५स्थोर्कजाल्लग्नाच्चोपचये ३।६।१०।११ रवेरुपचया ३।६।१०।
११ ष्टा ८ स्ते ७ षु शस्तो बुधात्॥ धी ५ रंध्रेषु ८ चतुष्टयं १।४।७।१०।
त्रिषु ३ गुरोःकेंद्राष्टलाभव्यये १।४।७।१०।८।११।१२स्वादेकोपचया३।
६।१०।११ स्त ७ गास्त्रि ३ ख १० भवा ११ स्तां ७ बु ४ त्रिकोणे ९।५ भृगोः
॥२३॥ स्वाद्भौमोष्ट ८ चतुष्टयाय १।४।७।१०।११ धन २ गो जीवात्षद्द
डायां ११ त्य १२ खे १० चंद्रादाय ११ रिपु ६ त्रि ३ गोभृगुसुतादष्टांत्य १२
लाभा ११ रि ६ गः॥ ज्ञात्पंचा ५ य ११ रिपु ६ त्रि ३ गोर्कतनयात्केंद्रा १।४

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

७।१० ष्ट ८ धर्मा ९ ऽऽय ११ गैः सूर्याच्चोपचया ३।६।१०।११ त्मजे ५सुत
नुतरूया ३ या ११ रि ६ खा १० द्यैः १ शुभः ॥२४॥ शुक्रादासुतधर्म ९ लाभ
११ मृतिगः सौम्यः कुजार्क्योस्तपः ९ केंद्रायाष्ट १।४।७।१०।११।८धनेर
स्वतोप्युपचया३।६।१०।११।न्त्यै १२ क त्रिकोणेशुभः ॥ कोणा ९।५ न्त्या
१२ रि ६ भवे ११ रवेरिपु ६ भवा ११ ष्टां ८ त्ये१२गुरोरिंदुतः खा१०या११
ष्टा ८ रि ६ सुखा ४ थं २ गःस्व २ ख १० भवा ११ ष्टे ८ कां १ बु ४ षट्
६सूदयात् ॥ २५ ॥ स्वात्स्वा २ या ११ ष्ट ८ त्रि३केंद्र १।४।७।१०।
स्व २ नव ९ दश १० भवा ११ रीति धीस्थश्चशुक्राल्लग्नात्केंद्रा १।४।७।१०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ दशमपत्रनिरायनं

राशि.	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
मे० ०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	१	१	१	१	२	२	२	२	२	२	२	३	३	३	३	३	३	४	४	४	४	०
	०	९	१८	२७	३७	४६	५५	४	१४	२३	३२	४१	५१	०	९	१९	२८	३७	४६	५६	५	१४	२३	३३	४२	५१	०	१०	१९	२८	९
	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	०	१६	३२	४८	४	२०	१६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	१६
वृ० १	४	४	४	५	५	५	५	५	५	६	६	६	६	६	६	७	७	७	७	७	७	८	८	८	८	८	८	९	९	९	०
	३८	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	९
	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१६	१४	१२	१०	८	६	४	२	२८
मि० २	९	९	९	१०	१०	१०	१०	१०	११	११	११	११	११	११	१२	१२	१२	१२	१२	१३	१३	१३	१३	१३	१३	१४	१४	१४	१४	१	०
	३७	४७	५८	९	२०	३०	४१	५२	३	१३	२४	३५	४६	५६	७	१८	२९	४०	५०	१	१२	२३	३३	४४	५५	६	१६	२७	३८	४९	०
	०	४६	३२	१८	४	५०	३६	२२	८	५४	४०	२६	१२	५८	४४	३०	१६	२	४८	३४	२०	६	५२	३८	२४	१०	५६	४२	२८	१४	१०
क० ३	१५	१५	१५	१५	१५	१५	१६	१६	१६	१६	१६	१६	१७	१७	१७	१७	१७	१८	१८	१८	१८	१८	१८	१९	१९	१९	१९	१९	२०	२०	०
	०	१०	२१	३२	४३	५३	४	१४	२६	३६	४७	५८	९	१९	३०	४१	५२	३	१३	२४	३५	४६	५६	७	१८	२९	३९	५०	१	१२	१०
	०	४६	३२	१८	४	५०	३६	२२	८	५४	४०	२६	१२	४८	३४	३०	६	२	४८	३४	२०	६	५२	३८	२४	१०	५६	४२	२८	१४	४६
सिं० ४	२०	२०	२०	२०	२१	२१	२१	२१	२१	२१	२२	२२	२२	२२	२२	२२	२३	२३	२३	२३	२३	२३	२४	२४	२४	२४	२४	२४	२५	२५	०
	२३	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	९
	०	५८	५६	५४	५२	५०	४४	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१६	१४	१२	१०	८	६	४	२	५८
क० ५	२५	२५	२५	२५	२५	२६	२६	२६	२६	२६	२६	२७	२७	२७	२७	२७	२७	२७	२८	२८	२८	२८	२८	२८	२९	२९	२९	२९	२९	२९	०
	२२	३१	४०	४९	५९	८	१७	२६	३६	४५	५४	३	१३	२२	३१	४१	५१	५९	८	१८	२७	३६	४५	५५	४	१३	२२	३२	४१	५०	९
	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	०	१६	३२	४८	४	२७	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	५८	४४	१६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दशमपत्रनिरायनम्

राशि.	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	९°
तु०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३१	३१	३१	३१	३१	३१	३२	३२	३२	३२	३२	३२	३२	३३	३३	३३	३३	३३	३३	३४	३४	३४	३४	०
६	०	९	१८	२७	३७	४६	५५	४	१४	२३	३२	४१	५१	०	९	१९	२८	३७	४६	५६	५	१४	२३	३३	४२	५१	०	१०	१९	२८	९
	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	१६
वृ०	३४	३४	३४	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३६	३६	३६	३६	३६	३६	३७	३७	३७	३७	३७	३७	३८	३८	३८	३८	३८	३८	३९	३९	३९	०
७	३८	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	९
	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१६	१४	१२	१०	८	६	४	२	५८
ध०	३९	३९	३९	४०	४०	४०	४०	४०	४१	४१	४१	४१	४१	४१	४२	४२	४२	४२	४२	४३	४३	४३	४३	४३	४३	४४	४४	४४	४४	४४	०
८	३७	४७	५८	९	२०	३०	४१	५२	३	१३	२४	३५	४६	५६	७	१८	२९	४०	५०	१	१२	२३	३३	४४	५५	६	१६	२७	३८	४९	१०
	०	४६	३२	१८	४	५०	३६	२२	८	५४	४०	२६	१२	५८	४४	३०	१६	२	४८	३४	२०	६	५२	३८	२४	१०	५६	४२	२८	१४	४६
म०	४५	४५	४५	४५	४५	४५	४६	४६	४६	४६	४६	४६	४७	४७	४७	४७	४७	४८	४८	४८	४८	४८	४८	४९	४९	४९	४९	५९	५०	५०	०
९	०	१०	२१	३२	४३	५३	४	१५	२६	३६	४७	५८	१	१९	३०	४१	५२	३	१३	२४	३५	४६	५६	७	१८	२९	३९	५०	१	१२	१०
	०	४६	३२	१८	४	५०	३६	२२	८	५४	४०	५६	१२	५८	४४	३०	१६	२	४८	३४	२०	६	१२	३८	२४	१०	५६	४२	२८	१४	४६
कुं०	५०	५०	५०	५०	५१	५१	५१	५१	५१	५१	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५४	५४	५४	५४	५४	५४	५५	५५	०
१०	२३	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	९
	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१६	१४	१२	१०	८	६	४	२	५८
मी०	५५	५५	५५	५५	५५	५६	५६	५६	५६	५६	५६	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५८	५८	५८	५८	५८	५८	५९	५९	५९	५९	५९	५९	०
११	२२	३१	४०	४९	५९	८	१७	२६	३६	४५	५४	३	१३	२२	३१	४१	५०	५९	८	१८	२७	३६	४५	५५	४	१३	२२	३२	४१	५०	९
	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	२६	१२	२८	४४	१६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इदं लग्नपत्रनिरायनं रत्नपुरे पलभा ५ । ८ चरखंडा ५१ । ४१ । १७

राशि	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	९०
मे.	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	१	१	१	१	१	१	२	२	२	२	२	२	२	२	३	३	३	३	३	३	०
०	०	७	१५	२२	३०	३७	४५	५२	०	८	१५	२३	३०	३८	४५	५३	१	८	१६	२३	३१	३८	४६	५४	१	९	१६	२४	३१	३९	७
	०	३४	८	४२	१६	५०	२४	५८	३२	६	४०	१४	४८	२२	५६	३०	४	३८	१२	४६	२०	५४	२८	२	३६	१०	४४	१८	५२	२६	३४
वृ.	३	३	४	४	४	४	४	४	४	५	५	५	५	५	५	५	६	६	६	६	६	६	६	७	७	७	७	७	७	७	०
१	४७	५५	४	१२	२१	३०	३८	४७	५५	४	१३	२१	३०	३८	४७	५६	४	१३	२१	३०	३९	४७	५६	४	१३	२२	३०	३९	४७	५६	८
	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	३४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	३६
मि.	८	८	८	८	८	८	९	९	९	९	९	९	१०	१०	१०	१०	१०	१०	११	११	११	११	११	११	१२	१२	१२	१२	१२	१३	०
२	५	१५	२५	३५	४५	५६	६	१६	२६	३६	४७	५७	७	१७	२७	३८	४८	५८	८	१८	२९	३९	४९	५९	९	२०	३०	४०	५०	०	१०
	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	३४	३६	४८	१२
क.	१३	१३	१३	१३	१३	१४	१४	१४	१४	१४	१५	१५	१५	१५	१५	१६	१६	१६	१६	१६	१६	१७	१७	१७	१७	१७	१८	१८	१८	१८	०
३	११	२२	३३	४५	५६	७	१९	३०	४१	५३	४	१५	२७	३८	४९	१	१२	२३	३५	४६	५७	९	२०	३१	४३	५४	५	१७	२८	३९	११
	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२८	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	२०
सिं.	१८	१९	१९	१९	१९	१९	१९	२०	२०	२०	२०	२०	२१	२१	२१	२१	२१	२२	२२	२२	२२	२२	२३	२३	२३	२३	२३	२३	२४	२४	०
४	५१	२	१३	२५	३६	४७	५९	१०	२१	३३	४४	५५	७	१८	२९	४१	५२	३	१५	२६	३७	४९	०	११	२३	३४	४५	५७	८	१९	११
	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	२०
क.	२४	२४	२४	२५	२५	२५	२५	२५	२५	२६	२६	२६	२६	२६	२७	२७	२७	२७	२७	२७	२८	२८	२८	२८	२८	२९	२९	२९	२९	२९	०
५	३१	४२	५३	३	१४	२५	३६	४७	५८	९	२०	३१	४२	५२	४	१५	१६	३७	४८	५९	१०	२१	३२	४३	५४	५	१६	२७	३८	४९	१०
	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१६	१४	१२	१०	८	६	४	२	५८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इयं रत्नपुरे लग्नपत्रनिरायनं पलभा ५ । ८ चरखंडा ५१ । ४१ । १७

राशि.	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
तु.	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३१	३१	३१	३१	३१	३२	३२	३२	३२	३२	३२	३३	३३	३३	३३	३३	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३५	३५	०
६	०	१०	२१	३२	४३	५४	५	१६	२७	३८	३९	०	११	२२	३३	४४	५५	६	१७	२८	३९	५०	१	१२	२३	३४	४५	५६	७	१८	१०
	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	२२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१६	१४	१२	१०	८	६	४	२	५८
वृ.	३५	३५	३५	३६	३६	३६	३६	३६	३६	३७	३७	३७	३७	३७	३८	३८	३८	३८	३८	३९	३९	३९	३९	३९	४०	४०	४०	४०	४०	४०	०
७	२९	४०	५१	३	१४	२५	३७	४८	५९	११	२२	३३	४५	५६	७	१९	३०	४१	५३	४	१५	२७	३८	४९	१	१२	२३	३५	४६	५७	११
	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	२०
ध.	४१	४१	४१	४१	४१	४२	४२	४२	४२	४२	४३	४३	४३	४३	४३	४३	४४	४४	४४	४४	४४	४५	४५	४५	४५	४५	४६	४६	४६	४६	०
८	९	२०	३१	४३	५४	५	१७	२८	३९	५१	२०	१३	२५	३६	४७	५९	१०	२१	३३	४४	५५	७	१८	२९	४१	५२	३	१५	२६	३७	११
	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	२०
म.	४६	४६	४७	४७	४७	४७	४७	४८	४८	४८	४८	४८	४८	४९	४९	४९	४९	४९	४९	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५१	५१	५१	५१	५१	०
९	४९	५९	९	९	२९	४०	५०	०	१०	२०	३१	४१	५१	१	११	२२	३२	४२	५२	२	१३	२३	३३	४३	५३	४	१४	२४	३४	४८	१०
	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	१२
कुं.	५१	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५४	५४	५४	५४	५४	५४	५४	५४	५५	५५	५५	५५	५५	५५	५६	०
१०	५५	३	१२	२०	२९	३८	४६	५५	३	१२	२१	२९	३८	४६	५५	४	१२	२१	२९	३८	४७	५५	४	१२	२१	३०	३८	४७	५५	४	८
	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	३६
मी.	५६	५६	५६	५६	५६	५६	५६	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५८	५८	५८	५८	५८	५८	५८	५८	५९	५९	५९	५९	५९	५९	५९	०
११	१३	२०	२८	३५	४३	५०	५८	५	१३	२१	२८	३६	४३	५१	५८	६	१४	२१	२९	३६	४४	५१	५९	७	१४	२२	२९	३७	४४	५२	७
	०	३४	८	४२	४६	५०	२४	५८	३२	६	४०	१४	४८	२२	५६	३०	४	३८	१२	४६	२०	५४	२८	२	३६	१०	४४	१८	५२	३६	३४

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

य ११ धी ५ षट् ६ स्व २ नव ९ सुचकुजात्स्वा २ ष्ट ८ केंद्रा १।४।७।१० य
११ इज्यः ॥ इंदोर्घ्यू ७ नार्थ २ कोणा १।५ प्ति ११ षुसहज ३ नवा ९ ष्टा ८ य
११ केंद्रा १।४।७।१० र्थ २ गोर्कात् ज्ञात्कोणे ९।५ द्व्या २ य ११ खा १० द्यां
१ बुधि ४ रिपु ६ षुशनेरुयं ३ त्य १२ धी ५ षट् ६ सुशस्तः ॥ २६ ॥ खा १०
स्तां ७ त्या १२ हित ६ वर्जितेषुतनुतः शुक्रोविनास्ता ७ रि ६ खं १० चंद्रा
त्स्वान्मदन ७ व्यया १२ रि ६ रहितेष्वर्काद्व्यया १२ ष्टा ८ प्ति ११ षु ॥ मं
दाद्व्ये २ क १ रिपु ६ व्यया १२ स्त ७ रहितेष्वीज्यान्नवाया ११ ष्ट ८ धी ५
खे १० ज्ञात्कोण ९।५ भव ११ त्रि ३ षट् ६ सुभव ११ धी ५ त्र्यं ३ त्या १२
रि ६ धर्मेकुजात् ॥ २७॥ स्वान्मंदास्त्रि ३ ष ६ डाय ११ धी ५ षुरवितोष्टा ८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 या ११ द्वि२ केंद्रे १।४।७।१० शुभो भौमात्खा १० य ११ षडं ६ त्य१२ धीप५

 त्रिषु ३ तनोःखा १० यां ११ बु ४ षट् ६ त्र्ये ३ क १ गः ॥ ज्ञादाया ११
रि ६ नवां ९ त्य १२ खा १० ष्ट ८ सुभृगोरंत्या १२ य ११ षट् ६ संस्थित
श्चंद्रादाय ११ रिपु ६ त्रि ३ गोसुरगुरोरंत्या १२ य ११ धीशत्रुगः ॥ २८ ॥
स्थानानियान्युक्तानि तेषुरेखाअन्यत्रबिंदुः ॥ २९ ॥ इतिरेखाष्टकम् ॥ ॥
अथ रश्मिसाधनमाह ॥ ॥ सत्रिभंसायनार्कसूर्यस्यव्यकेंदुचंद्रस्यमध्य
स्पष्टयोर्योगार्धंचलोच्चहीनंभौमादिकानांचेष्टाकेंद्रम् ॥ तद्भसोर्ध्वंमिनभाच्छु
द्धंशेषर्क्षेसैकंअंशाद्याद्विघ्नाचेष्टारश्मिः॥ ३० ॥ सूर्यात्स्युरुच्चाः क्रियगोमृगस्त्री
कर्कांत्यजूकादशभिर्हुतांशैः ॥ गजाश्विभिर्बाणकुभिः शरैभैर्नखैर्लवैरस्तग

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तास्तुनीचाः ॥ ३१ ॥ ग्रहनीचातरंकार्यंषड्भादूनंयथातथा ॥ द्विघ्नोंशादिः स
रूपंभमुच्चरश्मिरयंस्मृतः ॥ ३२ ॥ चेष्टोच्चरश्मियोगार्धस्फुटरश्मिःप्रकी
र्त्यते ॥ नखोनैक्येदरिद्री स्याद्विंशोर्द्ध्वेसंपदन्वितः ॥ ३३ ॥ ॥ अथायुर्दान
यनमाह ॥ ॥ कलीकृत्यगृहंतत्राद्विशताप्तेर्कशेषकाः ॥ समाः शेषात्तुमासा
द्याद्वादशादिहतैः क्रमात् ॥ ३४ ॥ स्थिरारित्रेहरेत्त्र्यंशंवक्रचारंविनाग्रहः ॥
शुक्रार्कजान्यस्त्वस्तस्य अर्धंनीचर्क्षगेदलम् ॥ ३५ ॥ वक्रोच्चगेतत्त्रिगुणंद्विनि
घ्नंवर्गोत्तमस्वांशकभात्रिभागे ॥ द्वित्रिघ्नतायांत्रिगुणंसकृद्वैद्वात्रिलवोनेद्विलवो
नमायुः ॥ ३६ ॥ वामंव्ययात्सर्वदलत्रिपादपंचांगभागानशुभाहरंति ॥ सं
न्तोर्द्ध्वमर्द्धसबलंबहूनामेकर्क्षगानामितिसत्यवाक्यम् ॥ ३७ ॥ लग्नेबलाढ्येस

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हितंचवर्षैस्तुल्यैर्विलग्नस्यगृहैर्विधेयं ॥ भागादिनाभास्करसंगुणेनयुक्तंदिना
द्यंभवतिस्फुटंतत् ॥ ३८ ॥ चरभवनेष्वाद्यंशाः स्थिरेषुमध्याद्विस्वभावेष्वंत्याः
वर्गोत्तमाः ॥ ३९ ॥ स्वर्क्षकेंद्रोत्तमांशस्थाः स्वांशमित्रांशकान्विताः ॥ परिपू
र्णबलैर्युक्ताःस्वोच्चमूलत्रिकोणगाः॥४०॥ स्वामीगुरुज्ञवीक्षितयुताहोराबलोत्क
टाभवति ॥ ४१ ॥ इत्यायुर्दा ॥ ॥ अथ दशासाधनमाह ॥ ॥ तत्रादौविं
शोत्तरी ॥ ॥ रवेःषडिंदोर्दशसप्तभूभुवोगजेंदवोगोर्धिषणस्यषोडश ॥ श
नेर्नवाब्जानगभूमिताविदोनगास्तुकेतोरनलान्नखाः कवेः ॥ ४२ ॥ ॥ अ
ष्टोत्तरी ॥ ॥ र वेःषडिंदोस्तिथयोष्टभूभुवोनगेंदवोज्ञस्यशनेर्दिशोगुरोः॥नवें
दवोगोरवयःसमासितेधराश्विनोवेदहुताशभेशिवात् ॥ ४३ ॥ ॥ योगिनीद

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शा ॥ ॥ जनुर्भैत्रियुक्तेष्टतष्टेदशामंगलापिंगलाधान्यकाभ्रामरीच॥ततोभद्रि
कोल्काचसिद्धाक्रमात्संकटासंन्निषिद्धासमैकैकवृद्धाः ॥ ४४ ॥ शुक्लेंगेर्कस्य
होरायांदिवाविंशोत्तरीदशा ॥ कृष्णेचंद्रस्यहोरायांरात्रावष्टोत्तरीमता ॥४५॥
अन्यथायोगिनीकार्यासदाकार्यामहादशा ॥ चंद्रस्यलिप्ताखाभ्रेभै ८००
र्लब्धास्युर्गततारकाः ॥ ४६ ॥ शेषाहतास्वपाकाब्दैर्हारेणाप्तासमादिका ॥ ग
तादशासापाकाब्देर्ऊनिताभोग्यसंज्ञिता ॥ ४७ ॥ दशादशाहताकार्यास्वस्त्र
मानेनभाजिता ॥ लब्धमंतर्दशाज्ञेयावर्षाद्याक्रमशोबुधैः ॥ ४८ ॥ अंतर्दशा
यादिवसाः स्वस्ववर्षैः क्रमाद्धताः ॥ स्वमानाब्दैर्हृताप्राप्ताविदशादिवसा
दिकाः ॥ ४९ ॥ ऊर्ध्वंस्थाप्योजन्मशाकःशकाधोजन्मोत्पन्नःपद्मिनीप्राणना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

थः ॥ तद्वर्षाद्यंतईशाब्दादियुक्तंतस्मिन्शाकेस्पष्टसूर्योदशांते ॥५०॥ ॥ इति
दशा ॥ ॥ अथागाम्यब्दसाधनम् ॥ ॥ सौरंवर्षदिनाद्येनहंतेताब्दाःकतु
ल्यजः ॥ जन्मोत्थद्युगणेनाढ्याईज्याद्वर्षमुखेगणः ॥५१॥ ॥ विश्वनाथः॥
गणोधःस्त्रियुक्स्वाक्षिगोंगां ६९२ शयुक्तास्त्रिषट्भक्तआप्तावमैर्युक्तऊर्ध्वः॥
खरामैर्हतासैकशेषंतिथिःस्यात्फलंमासवृंदंततोधोद्विनिघ्नात् ॥ ५२ ॥ रसां
गान्वितस्वेभनेत्रांक ९२८ लब्धाविहीनादगांगा ६७ प्तभागोनऊर्ध्वः ॥ हतो
भानुभिः १२ शेषकंयातमासागताब्दाःफलंसेषुखेशं ११०५ शकः स्यात
॥ ५३ ॥ गणेशदैवज्ञः ॥ ॥ विश्वेंद्वग्न्यरुणै १२३११३ र्युक्तःग्रहलाघवयोग

१–३६५ । १५ । ३१ । ३०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णः ॥ चक्रघ्नंनृपखाब्ध्याढ्यं ४०१६ ब्रह्मतुल्योगणोभवेत् ॥ ५४ ॥ इत्यागा
म्यब्दप्रवेशः ॥ ॥ विद्यालयेमालवसंज्ञदेशेरत्नावतीरम्यनिवासवासी ॥
औदुंबरःपाठकवंशजातः सुपूज्यविद्यान्वितनंदरामः ॥ ५५ ॥ तत्पौत्रमंत्रशा
स्त्रज्ञरेवाशंकरसूनुना ॥ महादेवेनरचितापत्रीमार्गप्रदीपिका ॥ ५६ ॥
माघस्यशुक्लपंचम्यांशाकेमाङ्गछकै १७९५ मिंते ॥ संपूर्णाभार्गवेवारेपत्री
मार्गप्रदीपिका ॥ ५७ ॥ ॥ इति महादेवकृतपत्रीमार्गप्रदीपिकासंपू
र्णा ॥ ॥ ॥ श्रीरस्तु ॥ शुभमस्तु ॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ महादेवकृतवर्षदीपकप्रारंभः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ श्रीगणेशंगुरुंनत्वाशुद्धांश्रीभुवनेश्वरीम् ॥ महादेवं महादेवःकुरुतेवर्षदीपकम् ॥ १ ॥ प्रतिवर्षजन्मग्रहोदयान्पूर्वंजानीयात् ॥ ॥२॥सौरवर्षारंभाच्छकप्रवृत्तिर्वेदितव्या ॥३॥ इष्टशकेजनुः शकहीनेगताब्दाः ॥ ४ ॥ जन्मार्कतुल्योर्कोयत्समयेवर्षप्रवेशस्तत्रैव ॥५॥याताब्दाः सप्ताधिकसहस्रहताः खाग्नेभाप्ताजन्मवारादियुतावर्षप्रवेशवारादिबोधकाः ॥ ६ ॥ शिवघ्नागताब्दाःस्वखाद्रींदुलवाढ्याजन्मतिथ्यन्विताास्तेषुखाग्निशेषेन्दवेशातिथिः ॥ ७ ॥ क्वचिद्धूनेभूयुतेवा॥८॥जन्मार्कांशादियुग्वारतोब्दप्रवेशानिर्णयः ॥ १ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इत्यब्दप्रवेशाध्यायः १ इष्टवारादिषुपातितगतपंक्तिवारादिषुशेषोदिनाद्यो
धनम् १ आगामिपंक्तिवारादिषुपातितेष्टवारादिषुशेषोदिनाद्यऋणम् २
दिनाद्येगतिघ्नेषष्ट्याप्तेंशादिस्तेनपंक्तिस्थग्रहेसंस्कृतेस्पष्टः खगोवक्रेतुवैपरी
त्यंसंस्कृतौ ३ गतर्क्षनाड्यःषष्टिशुद्धाःपृथक्स्थाप्याः ४ एकत्रेष्टघट्याढ्या
भयातम् ५ इतरत्रेष्टर्क्षघट्याढ्याभभोगः ६ षष्टिघ्नंभयातंभभोगेनाप्तंस्पष्टं
भयातम् ७ गतर्क्षसंख्याषष्टिघ्नाभयातान्विताद्विघ्नानवाप्तांशादिरिंदोः ८
खखाष्टाभभोगेनभक्ताअंशात्मिकागतिः ९ जनुरुदयभादिषुभांकमात्रेगता
ब्दांकयोगेर्कभक्तेमुन्था १० सूर्यैकांशभोगकालेमुन्थापंचकलाभुनक्ति ११
नागर्क्षागोङ्कदस्त्राग्निदंताः क्रमोत्क्रमामेषादीनांलंकोदयपलानि १२ स्वचरा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्धोंनयुताःस्वदेशोदयाः १३ उदयास्त्रिंशदुद्धृतामेषादीनांपलाद्यागतयः
१४ शकेवेदवेदाब्ध्यूनेऽयनांशकलाः १५ अयनांशहीनेचक्रांशेऽवशिष्टां
शाधस्ताच्छून्यत्रयंलेख्यम् १६ ततस्त्रिंशत्त्रिंशदंशकोष्टकेषुमेषादिगतियो
गेभावांगपत्रे १७ भानुभांशजंलग्नपत्रकोष्टकमिष्टान्वितंतन्न्यूनकोष्टजंभांशं
भानुकलाद्यन्वितंतत इष्टाल्पकोष्टांतरेल्पैष्यकोष्टांतरेणाप्तमंशादिफलंपूर्वत्र
योजितंलग्नंभवेत् १८ लग्नपत्रस्थभानुभांशजकोष्टंस्वाधःस्थितसप्तमकोष्ट
काद्धीनंदिनमानम् १९ तच्चषष्टिशुद्धंरात्रिमानं २० सूर्योदयादिष्टेरात्र्यर्द्ध
युतेतुर्यभावेष्टम् २१ एतदादायभावपत्रतोलग्नवच्चतुर्थभावसाधनम् २२ ल
ग्नशोधितेतुर्यषष्ठांशोलग्नेपञ्चवारंयोज्यस्ततस्सषष्ठांशोरूपाच्छुद्धस्तुर्येपंच

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वारंयोजितश्चेल्लुप्तादयस्स्संधयः षड्भावाः २३ एतेषड्भोनाःशेषाःषड्भावाः २४ ग्रहस्स्वाधिष्ठितभावारम्भसन्धितोन्यूनोगतभावोत्थंताद्दाग्विरामसंध्यधिकउत्तरभावोत्थंफलंप्रयच्छति २५ ग्रहसन्ध्यंतरंनखघ्नंभावसंध्यंतरेणाप्तंफलंविंशोपकाः २६ इतिग्रहभावाध्यायः २ वक्राच्छज्ञचंद्रार्कज्ञसितारेज्यार्किमंदेज्यामेषाद्याधिपाः १ मेषगोनक्रकन्याकर्कांत्यतुलादिवाकराद्युच्चर्क्षादशमतृतीयाष्टाविंशपञ्चदशपंचमसप्तविंशविंशाः क्रमेणपरमोच्चभागाः २ स्वोच्चसप्तमर्क्षास्तथांशाःक्रमशोनीचर्क्षाःपरमनीचभागाः ३ मेषेङ्काङ्काष्टपंचेषवोगुरुशुक्रज्ञारार्कजानांहद्दांशाः ४ वृषेष्टांगेभशराग्नयःसितज्ञेज्यमंदाराणाम् ५ द्वन्द्वेङ्काङ्कशराद्रयङ्कांशाज्ञशुक्रेज्यारमन्दा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नाम् ६ कर्केन्द्रचंङ्गाङ्गनगाब्ध्यंशाभौमाच्छज्ञेज्यार्कीणाम् ७ सिंहेङ्गेषत्रद्रच
ङ्गाङ्गांशाइज्यसितार्किज्ञाराणाम् ८ कन्यायांनगाशाब्ध्यगाक्ष्यंशाज्ञाच्छे
ज्यरार्कीणाम् ९ तुलेङ्गाष्टनगाद्रचक्ष्यंशामन्दज्ञेज्यसिताराणाम् १० कीटे
सप्ताब्ध्यष्टशराङ्गांशावक्राच्छज्ञेज्यार्कीणाम् ११ चापेकेंष्वब्धिशराब्ध्यंशा
इज्यासितज्ञारमन्दानाम् १२ नक्रेनगनगाब्ध्यष्टवेदांशाज्ञेज्याच्छार्किवक्रा
णाम् १३ घटेनगांगाद्रिपंचेषवःशुक्रज्ञेज्यारमंदानाम् १४ झषेर्काब्ध्यग्न्य
ङ्काक्ष्यंशाःसितेज्यज्ञारार्कीणाम् १५ ग्रहेप्रथमद्रेष्काणगेतद्राशौवह्नियोगे
मध्यद्रेष्काणगेतद्राशौसैकेन्त्यद्रेष्काणगेरसयोगेतद्राशौमुनिभक्तेशेषेऽर्का
द्याःपतयः १६ मेषसिंहचापेषुमेषाद्यावृषकन्यानक्रेषुमृगाद्यायुग्मतुला

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुम्भेषुतुलाद्याःकर्कालिमीनेषुकर्काद्यानवांशाः १७ गृहोच्चहद्दाद्रेष्काणन
वांशाःपञ्चवर्गाः १८ योग्रहोयस्यत्र्यायात्रिकोणान्यतमगःससुहृत् १९ केंद्र
गस्तथाशत्रुः २० शेषस्थानस्थःसमः २१ स्वग्रहेत्रिंशल्लवाःसुहृद्भेसार्द्धद्वाविं
शतिः सममेतिथयः शत्रुभेसार्द्धसप्तबलम् २२ यथाभवेत्षड्भालपंतथा
नीचखेटान्तरेतद्भागाङ्कभागस्स्वोच्चबलम् २३ स्वहद्दायांतिथ्यंशामित्रह
द्दायांसपादैकादशसमहद्दायांसार्द्धसप्तशत्रुहद्दायांपादोनवेदांशाबलम् २४
स्वद्रेष्काणेदशमित्रद्रेष्काणेसार्द्धनगाः समद्रेष्काणेपञ्च शत्रुद्रेष्काणेसार्ध
यमाअंशाबलम् २५ स्वनवांशेपंचामित्रांशेपादोनवेदाःसमांशेसार्धयमारि
प्वंशेसपादैकोबलम् २६ पञ्चवर्गबलैक्येवेदोद्धृतेलब्धाविंशोपकात्मकंबल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

म् २७ षडल्पोल्पबलीरव्यधिकःपूर्णबली २८ चन्द्रार्कारिज्याःपरस्परंमि
त्राणिशेषाश्च २९ इतरथारिपवः ३० स्वस्वाधिकारबलार्धंमित्रर्क्षेबलंतदर्धं
शत्रुभेशेषंप्राग्वदित्येके ३१ भादयोर्कांशान्ताद्द्वादशवर्गाः ३२ भाद्यधिपाः
प्राग्वत् ३३ विषमर्क्षेसूर्यशशिनोःसमर्क्षेव्यत्ययेनहोरा ३४ स्वेषुनवर्क्षेशाद्द्रे
ष्काणपाः ३५ केचित्प्राग्वत् ३६ स्वर्क्षजकेन्द्रेशावेदांशपाः ३७ ओजर्क्षे
भौमार्कीज्यज्ञसिताः समर्क्षेप्रतिलोमतः शरांशपाः ३८ विषमर्क्षेमेषाद्याः
समभेतुलाद्याःषष्ठांशाः ३९ ओजभेस्वभाद्यायुग्मर्क्षेतत्सप्तमर्क्षाद्याः सप्तमां
शाः ४० चरभेजाद्याःस्थिरभेचापाद्याउभयभेसिंहाद्याअष्टमांशाः ४१ नवां
शाःप्राग्वत् ४२ यस्यग्रहस्यदशांशैकादशांशौकर्तव्यौतदीयभादौदशैका

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दशगुणितेतद्दशांशादिभादिस्स्फुटः ४३ स्वभादर्कांशाः ४४ स्वमित्रोच्चशुभ-
वर्गाःशुभाअन्येधमाः ४५ वर्गेशेस्वर्क्षगेविंशतिर्मित्रर्क्षेतिथयःसमर्क्षेदशरि-
पुभेपञ्चबलम् ४६ द्वादशवर्गजबलैक्येर्कभक्तेविंशोपकाः ४७ स्वभेशतंक-
लानांमित्रभेपञ्चाशतशत्रुभेपंचविंशतिः ४८ तदैक्येषष्टिभक्तेविंशोपकाइ-
त्येके ४९ स्वभस्वोच्चर्क्षान्यतरास्थितौग्रहस्यप्रथमंहर्षपदम् ५० गोत्रिषट्
कीशबाणान्त्यगेषुसूर्यादिषुद्वितीयम् ५१ सूर्यारिज्यानराःशेषाःस्त्रियः ५२
दिनेपुमान्रात्रौस्त्रीतृतीयम् ५३ तुर्यंभतस्त्रिषुत्रिषुनृस्त्रियोतुर्यम् ५४ चतुर्ष्वेषु
प्रत्येकंपंचविंशोपकाबलम् ५५ इतिबलाध्यायः ॥ ३ ॥ पश्योनदृश्येद्विदि
गभशेषेतद्विनाअर्धास्तिथिशुद्धास्तथान्यंकशेषेभोग्यांशाएववेदाष्टशेषेचसा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्रां अंशाः पञ्चवेदतः शुद्धास्तथैवतर्कांश्रशेषेंशाद्दिन्नाः षष्टिशुद्धाः कलाद्याद
ष्टिरन्यक्षेंतदभावः१ इतिद्दष्टयध्यायः॥ ४॥ सर्वत्रसहमसाधनेशुद्धयाश्रयतः
शोध्यहीनेक्षेपकयुक्तेसहमसिद्धिः १ शोध्यभादेरारभ्यशुद्धयाश्रयभादितो
र्वाक्क्षेपाभावेसिद्धसहमभंसैकंकार्यम् २ क्षेपकानुक्तौलग्नंयोज्यम् ३ समया
नुक्तौरात्रौशोध्यशोधकौव्यस्तौकार्यौ ४ सूर्योनेचंद्रेपुण्यसहमः ५ चन्द्रोना
र्केगुरुज्ञानज्ञातिसहमाः ६ पुण्योनेज्येयशोदेहसैन्यघातम् ७ पुण्योनज्ञाने
शुक्रान्वितेमित्रम् ८ कुजोनपुण्येमाहात्म्यधैर्यशौर्यम् ९ शुक्रोनमंदेइच्छा
१० लग्नेशोनारेसामर्थ्यञ्चेदंगेशोभौमस्तदाजीवाच्छोधनीयः ११ सदामं
दोनजीवेभ्राता १२ दिनेचन्द्रोनेज्येसार्केरात्रावर्कोनजीवेसेन्दौगौरवम् १३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

६ पञ्चानामपिमध्येकोपि नाङ्गंपश्येत्तदा मुन्थेशवर्षलग्नेशौयश्चोक्ताधिका
यन्तःपातीतदितरोपिजनुस्समये वर्षांगराशिद्रष्टा भवेत्तदैतेषांयोधिकबलः
सवर्षेशः ७ त्रयाणांबलसाम्येमुन्थेशः ८ उक्तरीत्याचन्द्रस्याब्दप
त्वप्राप्तौतादित्थशालिनोब्दपत्वमन्यथातद्भेशस्येत्येके ९ वर्षांगेशोरा
जासमयेशःसेनापतिर्मुन्थेशोमंत्रीजन्मांगेशः पुरेशस्त्रिराशिपो रसस्यधा
त्वधिपइत्येके॥ १० ॥ इत्यब्देशनिर्णयाऽध्यायः ॥ ६ ॥ अथ दशावि
चारः ॥ सलग्नखेटानांमध्येयोन्यूनांशोभवेत्तस्यांशादयः प्रथमंलेख्याः
१ ततस्तदधिकांशानामंशाद्याःक्रमशोलेख्याः २ इमेहीनांशसंज्ञकाः ३
द्वयोरंशादिसाम्येबलाधिकस्यपूर्वादशा ४ बलसाम्येल्पगतिकस्य ५ पा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुण्योनज्ञानेप्रीतिः ३४ मन्दोनारेज्ञान्वितेजाड्यम् ३५ शश्वज्ज्ञोनारेव्यापा
रः ३६ चन्द्रोनार्कजेजलपातः ३७ अर्कजोनभौमेशत्रुः ३८ बुधोनपुण्येज्ञान्वि
तेदारिद्र्यम् ३९ शश्वच्चन्द्रोनजीवशुक्रयोःपुत्रौ ४० दिनेर्कोनस्वोच्चेरात्रौच
न्द्रोनस्वोच्चेमंडलेशः ४१ मन्दोनसार्द्धत्रिभेजलपथः ४२ मन्दोनपुण्येबन्धन
म् ४३ अर्कोनपुण्येलाभान्वितेश्वः ४४ सदाजीवोनेन्दौगजः ४५ रिपुसहमो
नान्त्येपशुः ४६ शश्वत्कोणोनाङ्गारयोर्व्यसनकृषी ४७ सदापुण्योनार्कजेम
न्दयुतेबंधमोक्षः ४८ सदेज्योनपुण्येसारेदुःखम् ४९ कुजोनमन्देउष्ट्रः ५० म
न्दोनार्केपितृव्यः ५१ षष्ठेशोनषष्ठेसान्त्येआखेटः ५२ ज्ञोनेन्दौभृत्यः ५३
अर्कोनेज्येबुद्धिः ५४ सदातुर्येशोनलग्नेनिधिः ५५ सदाशुक्रोनकोणेऋणम्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

५६ सदाबुधोनेन्दौसत्यम् ५७ स्वेशेनशुभेनवाब्देशेनवायुतंदृष्टंवासहमंस्वेश
पाकेवृद्धिदमन्यथाविपरीतम् ५८ प्रथमंजन्मकालीयसद्मबलाबलंजानीया
त् ५९ तत्रयानिबलीयांसितेषामेवसंभवः ६० प्रतिवर्षसम्भवतापन्नान्येव
कार्याणिनेतराणिनैष्फल्यात् ६१ प्रश्नेपृच्छकेष्टकार्यसहमंकार्यम् ६२ इ
तिसहमाध्यायः ॥ ५ ॥ अथाब्देशनिर्णयः ॥ दिनेर्कशुक्रार्किसितेज्यचन्द्र
ज्ञारार्किभौमिज्यचन्द्रा रात्रौ जीवेन्दुज्ञारार्कसितार्किशुक्रमन्दारेज्यचन्द्रामे
षादित्रिराशिपाः १ जन्माङ्गेशोवर्षांगेशस्तात्रिराशिपोमुन्थेशोदिनेर्कभेशो
निशीन्दुभेशश्चेतिपञ्चाधिकारिणः २ एषांबलाधिकोङ्गद्रष्टाब्देशः ३ बल
साम्येतुदृष्टयधिकः ४ उभयसाम्येधिकाधिकारी ५ त्रितयसाम्येमुन्थेशः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

६ पञ्चानामपिमध्येकोपि नाङ्गंपश्येत्तदा मुन्थेशवर्षलग्नेशौयश्चोक्ताधिका
र्यन्तःपातीतदितरोपिजनुस्समये वर्षांगराशिद्रष्टा भवेत्तदैतेषांयोधिकबलः
सवर्षेशः ७ त्रयाणांबलसाम्येमुन्थेशः ८ उक्तरीत्याचन्द्रस्याब्दप
त्वप्राप्तौतदित्थशालिनोब्दपत्वमन्यथातद्गेशस्येत्येके ९ वर्षांगेशोरा
जासमयेशःसेनापतिर्मुन्थेशोमंत्रीजन्मांगेशः पुरेशस्त्रिराशिपो रसलस्यधा
त्वधिपइत्येके॥ १० ॥ इत्यब्देशनिर्णयाऽध्यायः ॥ ६ ॥ अथ दशावि
चारः ॥ सलग्नखेटानांमध्येयोन्यूनांशोभवेत्तस्यांशादयः प्रथमंलेख्याः
१ ततस्तदधिकांशानामंशाद्याःक्रमशोलेख्याः २ इमेहीनांशसंज्ञकाः ३
द्वयोरंशादिसाम्येबलाधिकस्यपूर्वादशा ४ बलसाम्येलपगतिकस्य ५ पा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्यक्तौप्रथमखेटस्ययथास्थितांशाः ६ ततःप्रथमंद्वितीयाद्वितीयंचतृतीया
दित्यादिक्रमेणशोधयेत् ७ इमेपात्याः ८ वर्षदिनानिपात्यैक्येनभजेतल
ब्धंदिनाद्यंध्रुवम् ९ ध्रुवेणस्वस्वपात्यांशाहतादिनाद्यादशा १० यस्यदशा
मानंपात्यांशैक्येनभक्तंतल्लब्धदिनाद्येन स्वस्वपात्यांशाहताः पाकेशतोन्तर्द
शादिनाद्याः ११ जन्मभसंख्यायांगताब्दान्योजयेतद्द्व्यूनानवोद्धृताःशेषेसूर्य
द्वाररािह्विज्यमन्दज्ञकेतुशुक्राणामेकादिक्रमतोदशाद्याः १२ धृतित्रिंशदेक
विंशतिचतुःपञ्चाशदष्टचत्वारिंशन्न्यूनषष्ट्येकपंचाशदेकविंशतिषष्टिसंख्या
तानिसूर्यादीनांमुग्धादशादिनानि १३ भगणोनजन्मेंदुलिप्ताःखखाष्टशेषि
ताआद्यदशादिनहताःखाभ्रेभाप्तादिनादिभोग्यदशा १४ दशादशाहताप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्ट्यधिकत्रिशतेनाप्ता अन्तर्दशादिनाद्यामुग्धायाम् १५ ॥ इतिदशाऽध्यायः ॥७॥ ॥ अथमासादिः ॥ गतमाससंमितराशियुक्तजन्मार्कतुल्यार्केमासप्रवेशः १ गतदिनसम्मितांशामासार्कैयुतास्तत्सदृशेर्कैदिनप्रवेशः २ मासार्कासन्नपंक्त्यर्कयोरंतरस्यकलाः कृत्वार्कभुक्तिभक्तात दिनादिपङ्क्तिवारादिमध्ये पङ्क्त्यर्कादधिकेर्कैयुक्तन्यथाहीनेमासप्रवेशकालः ३ एवंदिनप्रवेशकालः ४ उभयत्रस्पष्टाःखगभावादयश्चकार्याः ५ पात्यैक्येनमासदिनानिभजेल्लब्धेनस्वस्वपात्यांशाहतादिनाद्यामासदशा ६ मासप्रवेशर्क्षेसप्तयुतेङ्कहृतेएकादिशेषेअ'चंभौराजीशबुकेशूनामाद्यादशा ७ मुग्धार्कभागमितादिनाद्यामासदशा ८ दिनप्रवेशस्पष्टलग्ननक्षत्रेसप्तयुतेङ्कहृतेएकादिशेषेप्रागुक्तानामा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्यादिनदशा ९ मुग्धांगभागमितघट्यादयः १० प्रश्नांगस्यभंविनालिप्ताः कृत्वाखतिथ्युद्धृतालब्धोभादिमध्येङ्गैर्युतामुन्थार्थैस्पष्टंलग्नम् ११ प्रश्नां गात्तुयैंशोजन्मेशोज्ञेयः १२ प्रश्नपत्रतोवर्षकरणेइयान्विशेषः १३ पराशर
इतिमासाद्यध्यायः ॥ ८ ॥ इति श्रीज्योतिर्विच्छ्रीमहादेवकृतवर्षदीपकं स-
माप्तम् ॥ ॥ श्रीवेंकटेश्वरार्पणमस्तु ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

कुलोत्पन्नोमहादेवउदुंबरः॥पाठकाख्यचणोरत्नललामपुटभेदने १ रेवाशंकरसंभूतिःकृतवान्वर्षदीपकम् ॥ त्र्यंकाद्रीन्दुमितेशाकेकन्यार्कप्रथमेदिने॥२॥

इदं पुस्तकं श्रीकृष्णदासात्मजखेमराजेन स्वकीये " श्रीवेङ्कटेश्वर "
मुद्रायन्त्रालयेऽङ्कितम् । संवत् १९५१ शके १८१६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथहद्दाचक्रम् ।

०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	
६ गु	८ शु	६ बु	७ मं	६ गु	७ बु	६ श	७ मं	१२गु	७ बु	७ शु	१२शु	ऽ स्वा
६ शु १२	६ बु १४	६ शु १२	६ शु १३	५ शु ११	१०शु १७	८ बु १४	४ शु ११	५ शु १७	७ गु १४	६ बु १३	४ गु १६	ऽ-स्वा
८बु २०	८ गु २२	५ बृ १७	६ बु १९	७ श १८	४ बृ २१	७ गु २१	८ बु १९	४ बु २१	८ शु २२	७ गु २०	३ बु १९	ऽ-स्वा
५ मं २५	५ श २७	५ मं २४	७ बृ २६	६ बु २४	७ मं २८	७ शु २८	५ गु २४	५ मं २६	४ श २६	५ मं २५	९ मं २८	ऽ-स्वा
५ श ३०	३ मं ३०	६ श ३०	४ श ३०	६ मं ३०	३ श ३०	३ मं ३०	६ श ३०	४ श ३०	४ मं ३०	५ श ३०	२ श ३०	ऽ-स्वा

अथमुग्धादिदशा ।

सू	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु
० १८	१ ०	० २१	१ २४	१ १८	१ २७	१ २१	० २१	२ ०
१ ३०	२ ३०	१ ४५	४ ३०	४ ०	४ ४५	४ १५	१ ४५	५ ०
३ ०	५ ०	३ ३०	९ ०	८ ०	९ ३०	८ ३०	३ ३०	१० ०
०	०	०	०	०	०	०	०	०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ मैत्रीउच्चनीचपुरुषस्त्रीचक्र.

सूर्य	चं	मं	बु	गु	शु	श	
चं.गु मं	सूर्य मं.गु	र.गु चं	शु.श	र.मं चं	श.बु	बु.शु	मित्र
बु.शु श	बु.शु श	बु.शु श	र.मं चं.गु	बु.शु श	र.मं गु.चं	र.चं मं.गु	शत्रु
पुरु	स्त्री	पु	स्त्री	पु	स्त्री	पु	पुंस्त्रीसं

अथ त्रैराशिकचक्र.

०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	
सू	शु	श	शु	गु	चं	बु	मं	श	मं	गु	चं	दि
गु	चं	बु	मं	सू	शु	श	शु	श	मं	गु	चं	रा

बलचक्र.

स्व	मि	स	श	
३० ०	२२ ३०	१५ ०	७ ३०	स्व
१५ ०	११ ४५	७ ३०	३ ४५	हृ
१० ०	७ ३०	५ ०	२ ३०	द्रे
५ ०	३ ४५	२ ३०	१ १५	न

अथ द्रेष्काणचक्र.

०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	
मं	बु	गु	शु	श	र	चं	मं	बु	बृ	शु	श	१०
र	चं	मं	बु	र	शु	श	र	चं	मं	बु	गु	२०
शु	श	र	चं	मं	बु	गु	शु	श	र	चं	मं	३०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ इति वर्षदीपकः समाप्तः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

4082

श्री ५ को सरकार

श्रीकाशीविश्वनाथपुरीमेंढुंढिराजगणेशकेपाशदाऊअग्निहोत्रीकेयहांसिद्धविनायकयंत्रमेंभास्व-
तीउदाहरणसहितछापागया लिखागयादत्तपाण्डे छापनेवालाभैरो जिसेलेनाहोयउसेढुंढिराज
गणेशपर दाऊपोथीवालेकीदुकानपरमिलैगी श्रीसम्वत्१९२८ मि० भाद्रपदशुक्ल ९ गुरौ० ॥०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भा०टी० श्रीगणेशायनमः श्रीसूर्यायनमः॥ सर्वानन्दंसर्गस्थितिप्रलयहेतुंत्रिजगतोहृदिस्थंध्यायंतिद्रुहिणहरमुख्यादिविबुधः यमाद्यंयोगेशंनिगमततमव्यक्तम
२ परंनमस्तस्मैकस्मैचिद्भवभयविध्वंसपटवे १ कंसारिपादकमलार्चनपूतचित्तः श्रीकान्यकुब्जवसतिः करणोत्तमस्य कन्दर्पजोगणितविद्गणकाभिरामां
टीकांव्यधादनुपमामिहमाधवाख्यः २ अत्रशतानंदस्तावदयमाचार्य्योयत्नवत्कृ श्रोत्रध्येतृणामात्मनश्चांतरायोपशमनायग्रंथारंभसमयेमंगलमा
चरति तदपिशतानन्दोमहागणितकुशलः सर्वविघ्नोपशमनायशिष्टाचारपरिप्राप्तंनिजवैष्णवत्वप्रतिपादकंविशेषेणेष्टदेवतानमस्काररूपंमंगल
मिदंवज्ञयाह नत्वेति शतानन्दनामकः प्रसिद्धोयत्राचार्य्यवर्य्यः तांप्रसिद्धांभास्वतःसूर्यस्यइयंभास्वतीतांसूर्यसिद्धान्तमतानुसारिणीमित्यर्थः कांतांस्वा
त्मनीतिकर्त्तव्यतयाध्वनां किमर्थंशिष्यहितार्थंकिंकृत्वामुरारेश्चरणारविन्दंनत्वामुरस्यारिर्मुरारिस्तस्यभगवतःपादपद्मंनत्वानमस्कृत्य किंविशिष्टः शता

श्रीगणेशायनमः॥ नत्वामुरारेश्चरणारविन्दंश्रीमाञ्छतानन्दइतिप्रसिद्धः तांभास्वतींशिष्यहितार्थमाह शाकेविहीनेशशिपक्षखैकैः
१०२१॥१ शाकोनवाद्रीन्दुकृशानुयुक्तः ३१७९ कलेर्भवत्यब्दगणस्तुवृत्तः वियन्नभोलोचनवेद४२०० हीनःशास्त्राब्दपिंडःकथितःसएव॥
२ अथप्रवक्ष्येमिहिरोपदेशात्तत्सूर्यसिद्धान्तसमंसमासात्॥ (नंदः श्रीमान् श्रीः शोभा तयायुक्तः कस्मिन्समयेशशिपक्षखैकैः १०२१ विहीनेशाके
शशीचपक्षौचखंचएकंचतैर्विवर्जिते राश्यादीनांसंज्ञालोकव्यवहारादवगंतव्या शकोनाम अनेकराजानस्तेयस्मिन्समयेविक्रमादित्येनव्यापादिताः सका
लोलोकेशकइतिप्रसिद्धः सचगोगैकगुणा ३१७९ संख्येकलियुगाब्देगतेषुसौरवर्षेषुप्रवृत्तः ततआरभ्यगतवर्षगणाः शाकाब्दमिते १०२१ तीतस्तेनोनितेषुशका
ब्दगणेशास्त्राब्दपिंडोभवतीतिभावः १ अथापरप्रकारेणशास्त्राब्दपिंडानयनं शाकोनवेति क्षेपकोयंप्रसिद्धःस्पष्टार्थः २ अथसूर्यध्रुवानयनं अथेति मंगला रा
नन्तरंतज्ज्ञास्वीकरणंसमासात्संक्षेपतः श्रीसूर्यसिद्धांतसमंयथास्यात्तथाप्रवक्ष्ये कस्मात् मिहिरोपदेशात् मिहिरःसूर्यःतस्योपदेशात् सूर्यसिद्धांतज्ञानादित्यर्थः १

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

शास्त्राब्दपिंडः इतिक्रमेणासौ स्थापितः पूर्वोक्तः शास्त्राब्दपिंडः स्वरशून्यदिग्घ्नः कर्त्तव्यः सप्तोत्तरसहस्रेण १००७ गुणनीयः अष्टशतैर्विभक्तः ८०० अष्टशतैर्हरणी
यः ३ हृतेयल्लब्धंतन्नगैः ७ शेषितं सप्तहृतावशिष्टं अंग ६ युक्तं कर्त्तव्यं षड्युक्तोंकोयदिसप्ताधिकोभवति तदासप्तशोधितः सप्तोनश्चेत्तदा यथावस्थितएवसूर्या
दिगणनयासंवत्सरपालकोभवति तद्यथा एकावशिष्टेसूर्यः संवत्सरपालकः द्वाभ्यांचंद्रइत्यादि सप्तशेषैर्यत्रशून्यं तत्रशनिः पालकः मेषसंक्रांतिदिनाद्द्वितीयंध्रु
वकदिनंतस्मिन्पालकएववारः स्यात् उक्तंच यः पालकः पूर्वमिहागतस्तु सएववारोध्रुववासरस्येति उपस्थितसंवत्सरपालकमारभ्यवारान्गणयेत् ननुसूर्यो
दितः तत्रसएवाद्योवारः शेषंहरेसोह्य इति अष्टशतभक्तशेषं हरेअष्टशते ८०० सोह्यप्रपात्यवशिष्टं स्थानद्वयेकर्त्तव्यं तत्रैकस्थानस्थितस्यांकस्यखशुद्धिरितिसंज्ञा
अपरस्थानस्थादंकादृजाशालब्धं अष्टोत्तरशतेनाप्तं १०८ सूर्यभुक्तांशकाभवन्ति तत्रायंक्रमः प्रथमंलब्धांशकाः शेषंषष्ट्यासंगुण्यपूर्ववद्धृतेलब्धाकलापुनः

शास्त्राब्दपिंडः स्वरशून्यदिग्घ्न १००७ स्तानाग्नियुक्तो ३४९ ष्टशतै ८०० र्विभक्तः ३ लब्धंनगैः ७ शेषितमंग ६ युक्तंसूर्यादिसंवत्सरपालकः स्या
त् शेषंहरेसोह्य पृथगजाशा १०८ लब्धंरवेरौदयिकोध्रुवः स्यात् ४

(शेषंषष्ट्यासंगुण्यपूर्ववद्भागेनाप्तंविकलाइतिसर्वत्र अयंशास्त्रादिकः सूर्य
स्योदयकालिकोभवतीति अथवासना अस्मिन्ग्रंथेशतानंदेनसौरवर्षे ग्रहाणांगतिवशादुत्पन्नगुणकैः ध्रुवानयनंकृतंतत्रसौरवर्षमित्युच्यते तत्रसूर्यस्य
भुक्तराश्यंशाभावाद्गुणकाभावः तदभावाद्ध्रुवकाभावः अतःसूर्यस्यध्रुवकोत्पत्तिः कथितातत्रोच्यते सूर्यध्रुवकोचारगतिवशात्तानीतः यतः सूर्यसिद्धांतोक्तग
णितक्रमेणानीतंसौरवर्षणाद्दिनाद्यं ३६५।१५।३१।३१।२४। सप्तशेषितं १।१५।३१।३१।२४। इयंसौरसावनगतिः अनयायुक्त्याचभगणपूर्तिसमयोऽग्रिमवर्षेभ
गणपूर्तिकालोजायते तस्मिन्वर्षेतत्कालसंभवाः सर्वेग्राह्याः अनुदिनमध्यमाभवन्ति अथातोयथोदयकालिकः सूर्योभवति तदर्थंध्रुवानयनं अथगुणकोत्प
त्तिः १।१५।३१।३१।२४। एतेंकाः खखवसुभि ८०० र्हत्वाषष्ठ्योपर्युपरिसंयोज्यजातोंक १००७।१८।४०।० समुदायः ऊर्ध्वंस्वरशून्यदिक्परिमितोगुणकोजातः शेषस्य

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संस्कारार्थं शास्त्राब्दपिंडवेदनवेंदुभिः १९४ विभज्य लब्धं खरशून्यदिग्घ्ने पिंडेयोज्यं तदा संस्कृतो भवति अथ क्षेपकोत्पत्तिः अथारंभसमये चैत्रशुक्लद्वितीयायां श
निवासरे गतदंडः २६।१० विप॰ ३० एवं विधवेलायां भानोर्भगणं पूर्णं जातं तत्र सूर्यादिषड्वाराः पृथक् स्थापिताः शेषं घटिकादिकं २६।१०।३० अष्टशतैः ८०० संगुण्य
षष्ट्योपर्य्युपरि संयोज्य संजाता स्तानागनयः ३४९ अंगयुक्तमिति यदुक्तं तत्रांग ६ परिमिता वाराः एवं क्षेपकः अथ भाजकोत्पत्तिः भगणकला २१६०० सप्तविंशति
भक्ताः लब्धान्यष्टशतानि ८०० शेषं हरेभोह्य इति मेषसंक्रमणदिवसोदयकालिकग्रहानयनार्थं शेषमष्टोत्तरशतेनापनीयमित्युक्तं ष्टथग् गजाशालब्धमिति शुद्ध्य
र्थं पृथक् धार्य्यं यतः शुद्धा सर्वे महा उदयिकाः क्रियंते इदं करणं शता नंदेन सतां सन्निवद्धं तत्र सूर्यचंद्रपाताना नांशतेन भुक्तनक्षत्रं भवति भौमादीनां भुक्तराशिर्भवति।
अथ नक्षत्रकलाभ्योहारकोत्पत्तिः तद्यथा अष्टाहता नक्षत्रकला ६४०० रविभुक्त्या ५९।८ ज्ञा उत्पन्नाः गजाशा १०८ एवमौदयिकरविध्रुवानयनं कृतमिति ॥ ४॥

सहस्रनिघ्नः १००० खविधू १० निताथः खसिद्ध २४० भागोनभचक्रशेषः २७०० खपंच ५० संयुक्तदशा १० प्तशुद्धेश्चंद्राष्ट ८१ भागो
भ्यधिकः शशांकः ५ ॥

अथ चंद्रध्रुवानयनमाह सहस्रनिघ्न इति शास्त्राब्दपिंडः सहस्रेण १००० निघ्नः खखखेंदुगुणः कर्त्तव्यः पुनः खविधूनितः
कार्य्यः ततोऽधः पृथक् स्थापनीयः खसिद्धेत्यादि खसिद्धभागोनश्चासौ भचक्रशेषश्च सतथाभूतः एतदुक्तं भवति पृथक् स्थापितः खसिद्धे २४० हरेद्यल्लब्धं अंशादि
तेनोपरिस्थितांक ऊनः कार्यः पश्चान्नक्षत्रचक्रेण सप्तविंशतिशत २७०० परिमितेन भागमपहृत्य शेषः स्थाप्यः खपंचेत्यादि पूर्वोदितांशुद्धिं खपंच ५० संयोज्य
दशभि १० र्हत्वा चंद्रवसुभि ८१ र्हरेत् यल्लब्धं अंशादि तेन युक्तो भचक्र २७०० शेषो कोमध्यमचंद्रध्रुवको भवति खपंचसंयुक्ता च दशाप्ता च तथाविधा चासौ शुद्धिश्च त
स्याश्चंद्राष्टभागेनाभ्यधिकः शशांकध्रुवको भवतीत्यर्थः अथ गुणकोत्पत्तिः तत्र चंद्रस्य राश्यादिका वर्षगति ४।१२।४६।४०।४८ एतद्राश्यादिकं कलीकृतं २९६६।४०।
४८ एतदष्टशतभक्तं ८०० लब्धं नक्षत्रादिकं ९।५७।३०।३।३६ एतच्छतगुणितं षष्ट्योपर्य्युपरि संयुतं जातो गुणकः ९९५।५।५०।६।० उभयोरन्तरं ०।०।६।वीजा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

यं खविधूनित इति ग्रंथारंभसमये नक्षत्रगतो मध्यश्चंद्रः २६९० एतन्नक्षत्रादिकं सहस्रनिघ्ने ऽब्दपिंडे धनं कार्य्यं इह धनानंदेन खवुध्याभचक्रे पात्यशेषं खविधुपरिमितं क्र
णं कृतं यतोत्र सप्तविंशतिशतपरिमितश्चंद्रभगणो ऽस्ति अतो भचक्रशेषमित्युक्तं एवं चैत्रादियथोदयिकश्चंद्रध्रुवको भवति तदर्थं दशघ्नशुद्धेश्चंद्राष्टभागाभ्यधिक इत्यु
क्ता चंद्रगतिः ७९०।३५॥ अष्टभक्तालब्धं ९८।४६ इतिहारः खपंचपूर्वशेषं दशघ्नशुद्धेः सकाशादनेन हरेणाप्तांशकाद्याचंद्रगतिर्भवति एवमौदयिकमध्यचंद्रध्रुवानयनं क्र
तं ५ अथ केंद्रध्रुवानयनमाह रुद्राहत इति शाक्याब्दपिंडो रुद्रै रेकादशभिः गुणनीयः वेदैश्चतुर्भिः संयुतः कार्यस्त्रिवेदैर्हरणीयः हृते यः शेषः स चतुःषष्टि ६४ गुणः कार्यः पश्चा
द्द्वात्रिंशद्भिर् ३२।धिकः कर्त्तव्यः तं पृथक् द्वितीयस्थाने धार्य्यं खखागैः ७०० सप्तशतैर्हरेत् यल्लब्धं तं अंशादि तेनोपरिस्थितोंकः संयुतः कार्यः शुद्ध्यष्टभागश्चाब्दनखांशश्च ताभ्यां
युतः एतदुक्तं भवति शुद्ध्यष्टभागेन यल्लब्धं अंशादि तथा पिंडाद्विंशतिभागेन यल्लब्धं अंशादि ताभ्यामधिकश्चंद्रकेंद्रध्रुवको भवति इति त्रिवेदशेषे यत्र शून्यं तत्र त्रिवेद एव

रुद्रा ११ हतो वेद ४ युतस्त्रिवेद ४३ शेषश्चतुःषष्टि ६४ गुणो रदा ३२ ढ्यः॥ पृथक् खखागा ७०० प्तयुगिंदुकेन्द्रः शुद्ध्यष्ट ८ भागाब्दनखांश २० शायुक्तः ६॥

पृथक् धार्यः यदा त्रिवेदा एव चतुःषष्टिगुणाः क्रियंते तदा सिद्धं केंद्रभगणाः कृत १०।०।७।२८।० अयं कलौ कृत २८।० अष्टशत ८०० भक्ते लब्धं तत्र नक्षत्रादिकं तच्छताहतवस्योप
युपरियोजितं जातः केंद्रभगणः २७५६। अस्यापि भ्रमणेन सौरवर्षे ऽवशिष्टवर्षगतिः ७०५।३।३०।२० इयं चतुःषष्टिः ६४ गुणिता लब्धं ११।७।५९।२२। उपरिस्थो रुद्रमितो
जातो गुणकः पुनः लब्धेन भक्ता गतिः ७०५।३।३०।२० प्राप्तश्चतुःषष्टिमितोंको पि गुणक एव जातः रुद्राधस्थः विकलादेः संस्कारार्थं खखागाप्तमित्युक्तं रुद्राधःस्थविकला
दिना वर्षगतिर्भजेल्लब्धाः खखागा ७०० क्षेपकोत्पत्तिः चंद्रकेंद्रस्य पूर्वशेषः २८८ चतुःषष्टिभक्तं ६४ वेदाः ४ शेषं रदा ३२ द्वावपि क्षेपकौ जातौ शुद्ध्यष्टभागेति उदयिकध्रुवा
नयनार्थं शुद्ध्यष्टभागेत्युक्तं यतः नक्षत्रकला ८०० भक्ता लब्धं अष्ट ८ अनेनाप्यः कार्यः अब्दनखांशेति केंद्रभगणाहरणार्थं अब्दनखांशयुक्तः कार्यः यतः केंद्रभगणः षट्स
रसप्तदस्र २७५६ परिमितगणितान्किं विद्धो जातः यथा त्रिवेदाः ४३ चतुःषष्टि ६४ गुणाः २७५२ खखागाप्तयुक्ताः २७५५।५७। अनंतरं ०।३ अतो ऽब्दनखांशयुक्तमित्युक्तं त

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथचंद्रध्रुवसंस्कारमाह पूर्वानीतात्केन्द्रात्केन्द्रध्रुवकाद्भव११घ्नात् इषुनेत्रचंद्रैः १२५ पंचविंशत्यधिकशतेन भागमपहृत्य यल्लब्धं अंशादि तेन हीनो मध्यचंद्रध्रुव
कः स्फुटचंद्रध्रुवको भवति यदि केन्द्रफलं मध्यमकेन्द्रेन पतति तदा सप्तविंशतिशतं २७०० संयोज्य आनीतफलमूनितं कार्यं अयं संस्कारोग्रे वक्ष्यमाणतिथ्य
धिकारे चंद्रखंडकोत्पत्त्यर्थं कृतः अनेनैवाष्टाविंशतिखण्डका उत्पन्नाः तद्यथा चंद्रभगणाः २७०० केन्द्रभगणाः २७५६ केन्द्रभगणमेकादशगुणं कृत्वा पंचविंश
त्यधिकशतेन भजेल्लब्धं चंद्रस्याष्टाविंशतिखंडास्त्रिवारिनिधिपक्ष २४३ परिमिताः तेन हीनश्चंद्रभगणो जातो ऽग्रे वक्ष्यमाणसाधको ऽगशराब्धिदस्रपरिमितः २४
५७ एवमपरेपि खंडका उत्पद्यंत इति चंद्रध्रुवानयनं ७ अथ पातध्रुवानयनमाह पातइति अब्दपिंडः शर२५ घ्नः पंचगुणः कर्त्तव्यः पुनर्नगनेत्र २७ युक्तस्त्रिनंदै ९३ र्भा
गमपहृत्य शेषं धार्य्यं तच्छेषांकं षष्ट्या ६० गुणं कार्य्यं त्रिनंदशेषे यत्र शून्यं भवति तत्र त्रिनंदा ९३ एव षष्ट्या ६० गुणनीयाः द्विरिति स्थानद्वये स्थाप्यः एकत्रइंदुरा

केन्द्राद्भव११घ्नादिषुनेत्रचंद्रै१२५र्लब्धोनितो मध्यविधुर्ध्रुवः स्यात् ७ पातः शर५घ्नो नगनेत्रयुक्त२७स्त्रिनंद९३शेषो गगनांग६०निघ्नः

मैः३१र्भक्तेयल्लब्धं अंशादितत्त्वरामसहितं ३० कृत्वा प्रथमांशेपातयेत् नात्रचक्रशेषः यस्माद्राहोर्भचक्रं चतुःपंचाशच्छतं ५४०० शास्त्राब्दपिंडादंगचंद्रभागेनाप्तं
शकादिना सहितः पातध्रुवको भवति अत्र वासनात्सूर्यसिद्धांतोक्तक्रमेणानीतो हारो वर्षगतिः राश्यादिका ०।१९।२१।१२।३६। कलीकृता ११६१।१२।३६। अथ प्र
तमक्ता८०० लब्धं नक्षत्रादिकं द्विगुणितं पुनः शता१०० हतं षष्ट्योपर्युपरियोजनीयं जाता शतांशो राहोर्वर्षगतिः २९०।१८।द्वयं षष्टिभिर्भक्ता लब्धं ४।५०।१८ शेषमिंदु
रामभागेन युक्तं जातो गुणकः शर२५ मितः शेषेण गुणकं भजेल्लब्धा इन्दुरामाः ३१ वर्षगतिः इंदुरामांशयुक्ता पंचमक्ता लब्धं षष्ठी ६० इयमपि गुणकाएवजाता तत्रापि
गुणकोत्पत्तिर्यथा शास्त्राब्दः १ शर२५ गुणः ५ गगनांग ६० गुणः ३०० इन्दुरामांशेन हीनः अब्दवृंदादंगचंद्रै१६र्लब्धं युक्तं जाता वर्षगतिः २९०।२३ अस्या गुणकोत्पत्तिः रामः
पूर्ववत् उभयोरंतरं ०।५ बीजार्थं अथ क्षेपकोत्पत्तिः ग्रंथारंभसमये भगणादिको मध्यमः पातः २२६।३।१८।६ अत्राचार्य्यैरणांशकद्वयं षट्कला स्त्यक्ताः वर्षगते ः पू ३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रणार्थं तेन षट्सप्तत्यधिकवर्षशतत्रयेण पूर्णं भवति तन्मध्यात् सिद्धान्तोक्तप्रकारादानीता दिहन्यूनमेवायाति तदर्थं बीजं धनं भवति तत्परतः सिद्धान्तोक्ताद्धिक
अधिक आयाति ततो बीजं ऋणं भवति अंशकादित्य वर्षशेषांकः ३।१६।१० कलीकृता ६३६० अष्टशत ८०० भक्तालब्धं नक्षत्रादिकं ७।५।७० एतच्छत १०० घ्नं शेष
क्षेपोपरियोजितं द्विनिघ्नं १५९० राहोर्भचक्रं द्विगुणं षष्ट्याप्तं २६।३० अत्र त्रिंशत्कलाः संयोज्य जातो नगनेत्र २७ परिमितांकः त्रिनंद ९३ शेषजातः इति षष्टिघ्ने त्रि
नंदमितां के चंद्रणमांशहीने राहोर्भचक्रं भवति ५४०० अतस्त्रिनंद ९३ शेष इत्युक्तं षष्टिघ्ने त्रिनंदमितांके ५५९० भचक्रादधिकांशात् अधिकशतस्य लोपार्थमुक्तं चंद्रण
मांशहीन इति रवणमास्तु येन गनेत्रे २७ क्षेपको योजितास्त एवात्र हीना कर्त्तव्या इति ८ ॥ इति मिश्रश्रीमाधवविरचिते भास्वतीविवरणे तिथिध्रुवाधिकारः प्रथ
मः १ ॥ अथ ग्रहध्रुवाधिकारो व्याख्यायते तत्रादौ वर्षाधिपानयनमाह शास्त्रेति शास्त्रादिश्चासौ सौराब्दगणश्च तस्माच्छास्त्रपिंडादित्यर्थः कलेर्वा गतकलिवर्ष

द्विरिन्दुरामाप्त ३१ खराम ३० हीनः सांशोऽब्दवृंदात्पुनरंगचंद्रैः १६।८ ॥ शास्त्रादिसौराब्दगणात्कलेर्वा वर्षाधिपाः सप्त ७ हृतावशेषाः
शुक्रेन्दुवाचस्पतिसूर्यसौम्याः शनिश्च राहौ क्रमशो भवंति १ अब्दोऽर्कनिघ्नो रविमासयुक्तः सप्तावशेषाः रविमासनाथाः ॥

गणाद्वा सप्त ७ भक्ते शेषाः सौरवर्षाधिपा भवंति एतदुक्तं भवति शून्यावशेषे शुक्रो वर्षाधिपतिः एकेन १ चंद्रः द्वाभ्यां गुरुः २ त्रिभिः सूर्यः ३ चतुर्भिर्बुधः ४ पंचभिः शनिः ५
षड्भिर्भौमः ६ पुनः प्रकारांतरेण शास्त्राब्दपिंडमेकविंशति २१ भिरूनितं कृत्वाष्टषष्टिभिर्भजेत् ६८ यल्लब्धं तेनैकोनेन युतो वर्षाधिपतिः अथ शास्त्राब्दपिंडमनूनितं
वा षष्ट्यंगे ६८ भजेल्लब्धान्वितो वर्षाधिपतिर्ब्रह्मसिद्धांततुल्यः सावनवर्षाधिपो भवति शुक्रेन्दुवाचस्पतीत्यादिक्रमेण सूर्यसिद्धान्ते प्रदर्शिताः गोलक्रमेण मंदामरे
ज्यभूपुत्रसूर्यशुक्रेंदुजेंदव इति अत्र करणारंभे शुक्रो वर्षाधिपतिरभूत् तस्मात् शुक्रादिगणना कृता शुक्रात्तृतीयश्चंद्रः चंद्रात्तृतीयो गुरुरिति १ अथ मासाधिपान
यनमाह अब्देति शास्त्राब्दपिंडोऽर्कनिघ्नो द्वादशगुणः कार्यः पुनर्मेषादिगतसौरमासान्वितः कर्त्तव्यः तत्र सप्तशेषे ७ बुधशुक्रसूर्यादिकान्तरक्रमेण सौरमासा

Nepal Sanskrit University, Balmiki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धिपा भवंति न यथा अन्यावशिष्टे बुधः स्वेन शुक्रः १ इत्यादिरुक्तान्तरक्रमेण शशिनो मासानामधिपास्तथेत्युक्ताः अत्रापि करणारंभे मासाधिपो बुधोऽभूत् तस्माद्बु
धादितो गणना बुधाद्रूर्ध्वस्थः शुक्रः शुक्रात्सूर्य इत्यादि गतकलियुगवर्षाद्वा मासाधिपानयनं कार्यं सावनमासाद्वा अन्ये आचार्याः कथयंति सावनमासाधि
पानयनक्रमः तत्र प्रकारांतरेण लिख्यते शास्त्राब्दपिंडः चैत्रशुक्लादितो गतमासान् विधाय पृथक्कृत्य स्थानद्वये अग्निपक्षैः २३ गुणयित्वा तस्मिन्नेकोनपंचाशद्
र्णान्यंशैर्मासांश्च ४९।८ संयोज्य रसाद्रिसप्तसप्तभि ७७६ र्विभज्य लब्धाधिमासा वर्षमासानुपरिस्थिते अंके योजयेत् पुनः पृथक्स्थाप्य नवाश्विभि २९ गुणयित्वा खरसा
श्विभवा धान्वितं विचार्य वर्षद्वयं २। मासाष्टकं च ८ संयोज्य शरार्थनागेंदुभि १८५५ र्भाजयित्वा लब्धा निरवमानि वर्षमासदिनान्यधःस्थेऽके पातयित्वा सावनव
र्षाधिपानयनार्थं सावनाब्दादिकेन चांद्रदिनानि संयोज्य वर्षस्थाने सप्त ७ तष्टिते शेषाः शुक्रेन्दुवाचस्पतीत्यादिवर्तमानाः सावनवर्षाधिपा भवंति शेषं मासादिवर्षा

न्नशुक्रसूर्यासुरेज्यसौराम्बन्दोयुगात्सावनमासतोन्ये ॥२॥ अब्दः पृथक् खेश ११० गुणाः शरागगणांक ९३७५ लब्धेन्द्रियचंद्र १५ युक्तः

धिपनेर्गतं न द्वादशमासेभ्यः शुद्धं गम्यं स्यात् अथ मासाधिपानयनार्थे सावनाब्दादिके रुद्रदिनानि पातयित्वा वर्षस्थाने द्वादशभिः १२ संगुण्य मासान्वितं विधा
य सप्तभि ७ र्भजेत् शेषे नशुक्रेत्यादिना वर्त्तमानसावनमासाधिपा भवंति शेषं दिनानि मासाधिपतेर्गतं तस्मिन् शतं शोध्य गम्यं स्यात् अथ वर्षाधिपानयनार्थं सा
वनाहर्गणं चंद्राग्निचंद्रोनं विधाय खांगाग्निभिर्भजेत् लब्धं निरग्रं रूप १ संयुतं नग ७ शेषितं कृत्वा रव्यादयो वक्ष्यमाणाः सावनवर्षाधिपाः भवंति गतगम्ये पूर्ववत्का
र्ये अथ मासाधिपानयनाह गणं चंद्राभं चंद्रोनं कृत्वा १०१ त्रिंशद्भिर्भजेत् लब्धं द्विरग्रं रूप १ युतं सप्तावशिष्टं कर्त्तव्यं तत्र रव्यादयो वर्त्तमानाः सावनमासाधिपा भवंति
गतगम्यं पूर्ववत्कार्यं एवं कृते ब्रह्मसिद्धांततुल्यौ वर्त्तमानाधिपौ भवतः २ अथ संवत्सरानयनं अब्द इति अस्य व्याख्यानं सुगमम् सावनदिनैरेकषष्ट्याधिकात्रिंशतैर्घ
टिकाद्याधिकै ३६१। २ द्वितीयसंवत्सरस्य प्रवृत्तिः अथ सावनाद्यब्दः गुरुभगणाः ३६४२२४ रविभगणाः ४३२००० भक्तो लब्धं राश्यादिका गुरोर्वर्षगतिः ११।०।२१।७।१२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राशिवधः स्थापितः शेषं पंचगुणं कृत्वा स्वचतुर्विंशतिभागयुतः कृतो जातः खेशाः ११० गुणाकराशिकलाः १८०० पंचगुणाः ९००० स्वचतुर्विंशतिभागयुतो जातः शराग्रगरामां
का ९३७५ एवं सार्द्धपंचाशीतितमे वर्षे सौरवर्षाद्गुरुवर्षमधिकं भवति अथ क्षेपकोत्पत्तिः क्षेपको न शतानन्देनत्यक्तः सोऽस्माभिः प्रदर्श्यते सूर्यसिद्धान्तोक्तक्रमेण प्रा
प्तिपक्षखैकमिते शकाब्दगणे गते चैत्रादौ लब्धो वर्षस्यो गुरुः १।८।१।१६ यतो मध्ये धनिष्ठास्थे गुरावुदिते प्रभवस्य प्रवृत्तिः अतो मकरांते प्रभवप्रारंभः कुंभादिमेषांता
पंचदशराशिभिः प्रभवाद्याः वर्षांताः पंचदश संवत्सरा व्यतीताः रवस्याशभि ८ रंशैरेका १ कला षोडशकलाभिर्युक्तैर्गुरुमध्यमभुक्तिभिर्भुक्ते लब्धाश्विन भानोर्गतमासा
३ षड्दिनानि ६ दंडा ३४ पलानि ३६ विपलानि ३६ अतो ग्रंथारंभे षष्ट्या अतीतानि पंचदशवर्षाणि १५ त्रयो मासाः ३ षट् दिनानि ६ अब्धिरामा दंडा ३४ पलानि ३६ विप
लानि ३६ एतत्क्षेपेणाप्यंते क्षेपको जातः मासादिकस्य क्षेपकोत्पत्तिः प्रदर्श्यते मासत्रयं दिनीकृतं ९० सदिनं ९६ खच्छेदेन ९३७५ गुणितं ९००००० चतुस्त्रिंशद्घटिकाः स्व

तत्वषष्ठिदं शेषादिषुभिर्युगानि लब्धानि शेषेषं गिरस्तः समाः स्युः ३ शास्त्राब्दपिंडो वसुवह्निषड्भिः ६३८ सप्तीनरघ्निज्वलनो ३१ महीजः ॥
शनाहतो द्वादशराशि १२०० चक्रैः शेषो विवार्यो ५४ग्व्युतोऽब्दवृंदात् ४

९ छेदेन गुणिता ३१८७५० त्रयस्त्रिंशत्पलानि स्वच्छेदेन गुणितानि ३०९३७५
षड्त्रिंशद्विपलानि स्वच्छेदेन गुणितानि ३३७५०० विपलेभ्यः षष्ट्या लब्धं ५६२५ पलेषु युक्तं ३१५००० तेभ्यः षष्ट्या लब्धं ५२५० दंडेषु युक्तं ३२४००० दंडेभ्यः षष्ट्या लब्धं
५४०० दिनेषु युक्तं ९०५४० एतत्खष्ट्यधिकशतत्रयभक्तं ३६० फलं वर्षाणि २५१५ अयमेव क्षेपकः खेशगुणोऽब्दपिंडे योजनीयः यद्यनेन क्षेपकेण युक्तः क्रियते तदा पूर्वो
क्तमप्यंशकादिकं न योजनीयं अथापरप्रकारेण क्षेपकोत्पत्तिः पंचदशगुणच्छेदः १४०६२५ पूर्वोक्तक्षेपकाद्यः १४३१४० अयं क्षेपकः खेश ११० गुणोऽब्दपिंडे क्षेप्यः यद्य
यं योज्यते तदेन्द्रियचंद्रयुक्तं न कार्यं ततः सिद्धांतसमः शुद्धः संवत्सरः आयाति एवं प्रकारत्रयेण क्षेपकानयनं कृतं त्रिभिरेव समानस्वायातीत्युक्तं ३ अथ भौममध्यमध्रु
वानयनमाह शास्त्राब्देति व्याख्यानं सुगममत्वात्यक्तं अत्र वासना चतुर्युगे सौराब्दाः ४३२०००० खचतुष्कदंताग्निवाइति तत्र भौमभगणाः दस्राग्न्यष्टरसांकाग्निलोच

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नानिकुजस्यतु २२९६८३२ अत्रत्रैराशिकं यद्येतावद्भिः सौराब्दैरेतावन्तो भौमभगणा लभ्यन्ते तदैकेन सौराब्देन किं लभ्यत इति स्थापना भौमभगणाः २२९६८३२ चतुर्युगे सौराब्दैः
४३२०००० भक्ताल्लब्धमेकस्य सौरवर्षस्य भोगः ०।६।११।२४।९।३६ इदं भौमस्य वर्षगतिरेभ्यांशो तेन १०० संगुण्य वारत्रयं षष्ट्या त्रिंशद्भिश्च भागमपहृत्य पर्य्युपरि शेषोऽन्यजा
तो गुणको वसुवह्निषट्परिमितः ६३८।०।३२।० अत्राचार्य्येण तस्माद्गुणकात् किंचिदधिको गुणको निबद्धः तद्यथा शास्त्राब्दः वसुवह्निषड्गुणः ६३८ पुनर्वेदवेदाद्रितेलब्धं ०
।१।६। तेनान्वितो गुणको जातः ६३८।१।४३ उभयोरन्तरं ०।०।३४। तदेव बीजार्थं एकसंख्याकं शास्त्राब्दः षष्ट्या ६० संगुण्य गुणकाधःस्थकलादिना भजेल्लब्धाः ऽब्धिबाणाः ५४
अयगुणकोत्पत्तिः तत्र ग्रंथारंभदिने सूर्यसिद्धांताहर्गणः २१४४०३८३०७१२९ तस्माद्भौमभगणगुणितात् भूदिनैर्भक्ताल्लब्धं भगणादिको भौमः १०३९८९२९ २१।०९
५९।१२ राश्यादिकं शतेन संगुण्य द्विवारं षष्ट्या संगुण्य त्रिंशद्भिरुपर्य्युपरि योज्य जातः क्षेपकः २३११७।२२ अत्र शीतरश्मिज्वलनमितिः ३१ क्षेपको निबद्धः शेषं त्यक्तं अयं क्षे
पको गणितादूनो निबद्धः गुणकोधिको निबद्धः तेन त्रिसप्ताधिकवर्षशतद्वयेन तत्क्षांशनादेः कारणं भवति तत्रायं बीजं धनं भवति तत्परतः ऋणं भवति मध्यमे बीजाभावः

ज्ञोच्चं खखाश्विघ्न २०० मधोदशाघ्नं १० तिथीन्दु ११५ लब्धांगरसाश्वि २६६ हीनम् ॥

तत्र सिद्धांतसमान एवायाति ग्रहः शताहतद्वादशराशिचक्रशेषेति द्वादशराशिचक्रे यो भगणः भगणमानं यथा दशभिर्गुर्वक्षरैर्यो निश्वासो स्वामात्मिकः प्राणस्तैः
षड्भिरेका विकला भवति तत्षष्ट्या कला तत्षष्ट्या भागस्तैस्त्रिंशद्भिरेको राशिस्तैर्द्वादशभिरेको भगण इति उक्तं च सूर्यसिद्धांते विकलानां कला षष्ट्या तत्षष्ट्या भाग उ
च्यते तत्त्रिंशता भवेद्राशिर्भगणो द्वादशैव ते १ इदं करणं शतानंदेन शतांशं निबद्धं तत्रायं क्रमः विकलाषष्ट्या कलाषष्ट्या भागः शतभागेन राशिः अतः शताहतद्वाद
शराशिचक्र इत्युक्तं अब्धिबाणैरिति गुणकस्य शेषानयनार्थं अब्धिबाणैश्च युतो वदंदादित्युक्तं इति भौमध्रुवानयनमुक्तं ४ अथ बुधोच्चध्रुवानयनमाह ज्ञोच्चमिति
अस्यार्थः शांजलिः प्रायः अत्र वासना चतुर्युगे बुधशीघ्रभगणाः बुधशीघ्रस्य शून्यर्तुखाद्रित्र्यंकनगेंदवः १७९३७०६० तत्र खाब्दाः ४३२०००० खचतुष्टयरदवेदेति
तत्र त्रैराशिकं यद्येतावद्भिरब्दैः एतावन्तो बुधभगणा लभ्यन्ते तदैकेन रब्देन किमिति स्थापना तत्र बुधभगणात् सूर्याब्दैर्भजेत् लब्धं बुधस्य राश्यादिकं शोतच्च

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गतिः १।२७।४५।१८।० एनां पातेन संगुण्य द्विवारं षष्ट्या त्रिंशद्भिश्च भागमपहृत्योपर्युपरि योज्योपरि स्थितांकः संजातो गुणकः १८।२।३१। अधस्थोपि गुणक एव अत्राप्ये
तस्माद्गुणकात् शतानन्देन किंचिदधिको गुणको निबद्धः तद्यथा पातस्त्राद्रः खखाश्वि २०० गुणाः अधो दशाग्नः २००० एतस्मात्तिथिभागेन लब्धमंशादिः १७।२३।२९।
ऽनेन हीनो जातः स एव गुणकः १८।१।३६।३१। उभयोरन्तरं ०।५३ बीजार्थं कलादि सप्तदशादिकं संयोज्य खखाश्विनो २०० भवंति अथ क्षेपकोत्पत्तिः ग्रंथारंभदिने सूर्य
सिद्धांतोक्तदहर्गणाद्बुधशीघ्रभगणा गुणिता भूदिनैर्भक्ता लब्धं भगणादिकं बुधशीघ्रं ८।२३।२१।३५।३।७।९।८।१२।० राश्यादिकं शतेन संगुण्य वारद्वयं षष्ट्या त्रिंश
द्भिश्च भागमपहृत्योपर्युपरि योज्य जातः क्षेपकः ९२७।१८। अयं क्षेपकः बुधशीघ्रध्रुवके योजनीयः अत्राचार्येण द्वादशशतेनापात्यशेषं २७२।४२ स्वल्पांकृतं उभौ यथा
साम्यं अत्र षडंशकात् द्विचत्वारिंशल्लिप्तिकाभ्यधिकां गरसाश्विपरिमितो २६६ गणिताद्न्यूनः क्षेपको निबद्धः तेन चंद्राष्टपरिमिते शास्त्रपिंडे त्यक्तां शकादेः शूरशं भवति तस्मा

घ्नानाहृतोधः खनवाप्त ९० नेत्रसूर्या १२ द्युजीवोऽन्तरखां २० घ्नायुक्तः ५ खेषुस्वर ७५० ग्रोंकशराग्नि ३५९ युक्तः सितोच्चमाद्यं कुनृपैः १६ शतघ्नात्

दृग्ऐक्यं सिद्धांतसमं बुधशीघ्रमायाति तिथीन्दुलब्धमिति गुणकादधिकांकेशेषस्य निरसनार्थं तिथीन्दुं लब्धमित्युक्तं दशघ्नात् खखाश्विनोऽपि कलारूपं कृत्वा सप्तदशांशादि
नासवर्णितं न भजेत् लब्धस्तिथीन्द्वः ११५।३ अथ गुरुध्रुवानयनमाह शताहतेति सुगमम् अत्र वासना शतमितो गुणकः १०० कथं जातः सोच्यते चतुर्युगे गुरुभगणाः बृह
स्पतेः खदस्राक्षिवेदषड्वह्नयो युगे ३६४२० रव्यब्दाः ४३२०००० खचतुष्करदार्णवाः अत्र त्रैराशिकं यद्येतावद्भिः सौराब्दैः एतावंतो गुरुभगणा लभ्यंते तदा एकेन रव्यब्देन कि
मिति सौराब्दैर्भक्ताः प्राप्तं गुरोः राश्यादिका सौरवर्षगतिः १।०।२१।६।० अन्यत्सर्वं पूर्वोक्तवत् ५ अथ शुक्रशीघ्रध्रुवानयनमाह खेषिति अस्य व्याख्या सुगमा अत्र वासना च
तुर्युगे शुक्रशीघ्रभगणा ७०२२३७६ युगे रव्यब्दः ४३२०००० तत्र त्रैराशिकं यद्येतावद्भिः रव्यब्दैः एतावंतः शुक्रशीघ्रभगणा लभ्यंते तदैकेन रव्यब्देन कियल्लभ्यंते इति स्थापना त
त्र शीघ्रभगणाः ७०२२३७६ रव्यब्दैर्भजेत् लब्धं राश्यादिका शुक्रशीघ्रस्य वर्षगतिः ७।१५।११।५२।४८ एनां शतेन संगुण्य त्रिवारं षष्ट्या त्रिंशद्भिश्च भागमपहृत्योपर्युपरियो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज्येऽधःस्थितोंकः खेषुस्वरपरिमितोजातोगुणकः ७५०।३०।३६ अधःस्थाव पिगुणकाएव अत्रापिगुणकानयनं शास्त्रात्पिंडः खेषुस्वरगुणः ७५० शतगुणोद्वाकुन्नृपाप्ता
न्वितः ७५०।३०।३६ अत्रापिसिद्धांतोक्तगुणकात्कलाद्वयेनविंशतिविकलादिकस्यापनयनार्थंशतघ्नात्कुन्नृपेरित्युक्ते शतंविकलीकृतं ३६०००० शेषेणासवर्णितेनेनभ
जेत् लब्धंकुन्नृपाः १६१ शतघ्नात्कुन्नृपैर्भागेनलब्धासप्तत्रिंशत्कलाःषोडशविकलाः ३७।१६ तदन्वितोजातः पूर्वोक्तगुणकः ७५०।३७।१६ अथक्षेपकोत्पत्तिः अथकरणा
रंभसमयेसूर्यसिद्धांतादहर्गणाःशुक्रशीघ्रभगणगुणिताद्युदिनैर्भक्तात्लब्धंभगणादिकंशुक्रशीघ्रं ३१७९३८०७५६१। ३१।१८।१२ ३ं राश्यादिकंशतेनेनसंगुणयत्रिवारंषष्ट्या
त्रिंशद्भिश्चभागमपहृत्योपर्युपरियोज्यसंजातःक्षेपकः ३६०।२०।५१।४० अत्रोनंशतानन्देनांकसराग्निमितः ३५९ क्षेपकःकृतःशेषंत्यक्तं शुक्रशीघ्रध्रुवकेगुणांकक्षेप
कांकौद्वावप्यूनितोकृतौतस्माच्छुक्रशीघ्रवीजंसर्वदाधनंभवति॥० अथशनिध्रुवानयनमाह खवेदेति अस्यार्थः शास्त्रात्पिंडः खवेद ४० निघ्नःखंचवेदाश्चतेश्चत्वारिं
शद्भिःगुणनीयः ततोऽब्धिनवेषुभिः अब्ध्यश्चनवेषवश्चचतुराधिकनवत्युत्तरपंचशतैः ५९४ संयुतःकार्यः पुनःशास्त्राद्दशभिःसंगुणयशक्रैः १४ चतुर्दशभिर्भजेत् य

खवेदनिघ्नो४० ब्धिनवेषुयुक्तः ५९४ शनिर्दशघ्नात्सहितश्चशक्रैः ॥

लब्धमंशादितेनाधिकःकर्त्तव्यः अत्रापिद्वादशशत१२०० भागशेषःशनिमध्यमध्रुवोभवति अत्रवासना खवेदनिघ्नइत्यादिचतुर्युगेशनिभगणाःशतैर्भुजंगषट्पंचशरवेद
निशाकराः १४५५६८ युगेरव्यब्दाः ४३२०००० तत्रत्रैराशिकं यद्येतावद्भिःसौराब्दैर्भजेत् लब्धंराश्यादिकासौरवर्षगतिः ०।१२।१२।५०।२४ एतांशतेनसंगुणयवारत्रयंषष्ट्यात्रिंश
द्भिश्चभागमपहृत्योपर्युपरियोज्यजातोगुणकः ४०।४२।४८। करणेपिगुणकानयनंयथा शास्त्रात् खवेद ४० निघ्नःदशघ्नाच्छक्राप्तान्वितःसंजातःसस्वगुणकः ४०।४२।५१
ततत्सूर्यसिद्धांतोक्तगणितक्रमेणानीताद्गुणकाद्विकलात्रयेणाधिकोगुणकः कृतः तत्रविकलात्रयंवीजार्थं शतानन्देनकलादिकंत्यक्तं खवेद ४० परिमितोगुणकोनिवद्धः
शेषस्यकलानयनार्थं दशघ्नाच्छक्रैरित्युक्तं विकलीकृतं ३६०० शेषेणासवर्णितेन २५२१ भजेत् लब्धंशक्रमितं १४ दशघ्नाच्छक्रभागेन १४ लब्धाद्विचत्वारिंशत्कलाः एकपंचा
शद्विकला ५१ तदन्वितोजातः पूर्वोक्तगुणः ४१।४२।५२ अथक्षेपकोत्पत्तिः अथकरणारंभदिनेसूर्यसिद्धांतादहर्गणाच्छनिभगणाद्युदिनैर्भक्तालब्धंभगणादिकः शनिः ६६३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

५९८०४।१५।२८।४३।४९ राश्यादिकं शतेन संगुण्य त्रिवारं षष्ट्या त्रिंशद्भिश्च भागमपहृत्योपर्युपरि योज्यं जातः क्षेपकः ५।१५ अत्राचार्येण द्विनवेषु ५९४ परिमितं क्षेपको
[illegible] कृतं १।३३ अस्य पूरणं मधिकं गुणकेन षष्ट्याधिकाष्टादशशतवर्षे १८६० भवेदिति तावत्पर्यन्तं बीजं धनं भवति तत्परतो बीजं ऋणं भवति मध्यबीजभावः तत्सू
र्यसिद्धान्तसंमानत्वायातीत्यहः इति शनिमध्यमध्रुवानयनम्॥ अथ देशांतरानयनमाह देशांतरमिति अस्यार्थः लंकाउत्तरतो मेरुर्यावत्तत्याम्योत्तररेखावात
न्स्थितदेशेषु देशांतरकर्म न कुर्यात् तथा पुलस्त्याचार्यः उज्जयिनी रोहितककुरुक्षेत्रं मुनहिमनिवासमेरूणां देशांतरं न कार्यं तद्रेखामध्यसंस्थानदेशेषु तद्दे
शांतरं योजनात्मकं दृग्गणितात्प्रसाध्यं दृग्दर्शनं गणितं सिद्धांतप्रकारेणानीतं तस्मात्प्रसाध्यं अथ देशांतरानयने ऽस्मत्कृताः श्लोकाः तत्रादौ रवेः रसघ्नदेशांतरयो
जनेभ्यो लब्धं फलं पक्षरसैः ६२ कलाद्यं रेखापरप्राक् स्वमृणं प्रकुर्यादर्कध्रुवे ऽस्मिन्करणोपतांशे १ अथ चंद्रपातयोर्देशांतरं देशांतरं खांक ९० निघ्नं विभजेदभ्रभूध
रैः ७० चंद्रे केवलं फलं पाते योजनेभ्यः खखेंदुभिः १०० देशांतरयोजनानि खांकै ९० राहत्य अभ्रभूधरै ७० र्विभजेत् लब्धं कलाद्यं फलं सूर्यवच्चंद्रध्रुवकेपि रेखापरप्रा

देशांतरं दृग्गणितात्प्रसाध्यमितीह कल्पांतसमो ध्रुवः स्यात्॥

ग्देशेषु धनमृणं कार्यं पुनर्देशांतरयोजनानि शतेन १०० भजेत् लब्धं कलाद्यं फलं पातध्रुवके ऽर्कवद्धनमृणं कार्यमिति अथ भौमादीनां देशांतरकलानयनं संगुण्य देशांत
रयोजनैर्गतिं ग्रहस्य पश्चाद्विभजेच्छराद्रिभिः ७५ मध्यस्थरेखापरपूर्वभागयोर्लब्धं कलाद्यं स्वमृणं खगध्रुवे १ व्याख्या सुगमा इतीह कल्पांतसमो ध्रुवः स्यात् इत्यनेन देशां
तरफलसंस्कारं कृत्वा इह भास्वतीकरणे कल्पांतसमः कल्पो ब्रह्मणो दिनं वदंते सिद्धांतोक्तगणितक्रमेणानीतो यो ग्रहः तत्समो ध्रुवो भवतीत्यर्थः कान्यकुब्जे देशान्तर
फलं कलादिकं रवेः ४।० चंद्रस्य ५२।० भौमस्य ०।५२ बुधस्य २।२७ गुरोः ०।९ शुक्रशीघ्रस्य २।५२ शनेः ०।३ बुधशुक्रयोर्ग्रहयोः १।४७ शनिकुजेज्यशीघ्राणां १।४७ पातस्य ०।२४
इदं फलं ग्रहेषु ऋणं कार्यं यतः कान्यकुब्जनगरं मध्यरेखातः पूर्वस्यां वर्त्तते अथ ग्रहस्य दिनगतेरानयनं अग्रे वक्ष्यमाणं भौमस्वरघ्नादित्यनेनैकपरिमिताहर्गणाद्भौम
मध्यमभुक्तिर्भवति १।४५ एवमष्टाष्टशैवमित्यनेन बुधशीघ्रगतिः अंशा १२ कला ३९ गुरुर्गुणघ्नादित्यनेन गुरोर्गतिः ५७ दिग्घ्नाद्द्विनोनादित्यनेन बुधशुक्रयोर्मध्यभाग

८ तिः अंशादि ३।१७ अनेनैव कुजगुरुशनीनां शीघ्रगतिः ३।५

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भा॰टी॰ ७

अथ बीजानयनं शास्त्राब्देति अथ सूर्यसिद्धांतग्रहस्य करणागतस्य यदंतरं तद्बीजमित्युक्तं तेन संस्कृताः ग्रहाः सूर्यसिद्धांततुल्याः अथ बीजानयनार्थमस्माकृताः श्लो
काः सूर्यबीजं तु पूर्वोक्तं अथ मध्यचंद्रबीजं अब्दौघात्त्वाभ्रतर्क्षैः ६००तं फलमंशादिकं धनं दशलिप्ताश्च संयोज्य मध्यमध्रुवके विधोः अथ केन्द्रबीजमाह पल
प्रभां खांकनिघ्नां भजेत्वाभ्राश्विभिः २००भिः फलं चंद्रस्फुटे ध्रुवे योज्यं केन्द्रे सार्द्धांशकद्वयं २।३०। रसाद्रिरामै ३७६न्यूनिताच्छास्त्राब्दवृंदात् द्वादश १२भागेनाप्तलब्धं

शास्त्राब्दपिंडाद्गुणितात्कुजादेः सूर्याम्बराक्षी १२।२०मु कु १५ खेषु ५० वेदै ४र्लब्धं क्रमेणाष्टशतैः ८०० फलं यच्चंद्राष्ट ८१ तत्त्वाब्धि १४२५४५४ प्राप्तां
कप्रिष्टं बीजं सुगोप्यं करणे शतांशे शिष्याय देयं सुपरीक्षिताय शास्त्राब्दपिंडाद्गुणसप्तपक्ष २७३ हीनात्कृताश्चाम्बरवेद ४२० भक्तात् लब्धं
फलं भूमिसुतेन कार्यं स्यादूने निपात्यान्नफलं धनं च चंद्राष्ट ८१ हीनाद्गणाद्वसुघ्नान्नगाष्ट लब्धं विधुजे कार्यं स्यात्

अंशकलादितेन वर्जितः
पातध्रुवके शतांशे करणे कृतसिद्धांतसमो भवति शुद्धं कृत्वा सहस्रेण १००० भजेत् यल्लब्धमंशकलादिके नान्वितः पातध्रुवकः सूर्योदयकालिको भवतीति अथ भौ
मबीजं शास्त्राब्देति अस्यार्थः अब्दवृंदं त्रिसप्ताधिकशतद्वयेनो २७३नं कृत्वा शेषं चतुर्भिर्हत्वा नखवेदैः ४२०र्भजेत् यल्लब्धमंशादिफलं भौमे कार्यं त्रिसप्ताधिकद्वि ग्रमः ७
शतोने शास्त्राब्दे तत्क्षिप्ते व गुणसप्तपक्षपरिमिते वृंदं निपात्य पूर्ववत्कर्म कर्तव्यं ततो लब्धं धनं भवति अथ बुधशीघ्रबीजं तथा गुरुमध्यबीजं चंद्राष्टेति अथ शुक्रशी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्रबीजम् चंद्राब्धीति अथ शनेर्बीजं अब्दौघमिति अस्यार्थः अब्दौघं शाखाद्वंदं अभ्ररसकुंजरभूषु षष्ट्यधिकाष्टादशशतेषु १८६० निपात्य ऊनितं कृत्वैकेविंशत्या २१ संगुण्य खखखांब्धिपक्षैः २२००० भजेत् यल्लब्धमंशादिकं रविसुते शनिध्रुवके धनं कार्य्यं अधिकमिति षष्ट्यधिकाष्टादशशतेभ्योधिकं वर्षवृंदं तेनैवांकेन षष्ट्यधिकाष्टादशशतपरिमितेन शोध्यभागामपहृत्य शेषं खस्य पूर्ववत्कर्म कर्त्तव्यं ततो लब्धफलं शनिध्रुवके ऋणं कार्यं अथ बुधशुक्रयोर्मध्यमबीजं कुजगुरुशनीनां शीघ्रबीजमाह षडंशहीनेत्ति सूर्यध्रुवकं षडंशोनितं शाकत्रयो २५० नितं कृत्वा चतुर्भिः ४ संगुण्य खगैर्भजेत् प्राप्तमंशादिकं फलं कुजेज्यार्किचले बुधशुक्रयोर्मध्यमे धनं कार्यं यदि चेत् षडंशोनितात् शकात्त्र्यंनं शुध्यति तदा तद्विपर्ययान्नद्वैपरीत्येन सूर्यध्रुवकमेव षडंशोनितात् शकत्रयाच्छोध्य शेषस्य कर्म पूर्ववत्कर्त्तव्यं ततो लब्धं ऋणं भवति अतो यल्ल

अब्दाद्रसद्व्यात्खयुगार्थ५४० लब्धं कुर्याद्गुरोः खं च सरा(?)ब्धि४५ लिप्ताः चंद्राब्धि४१ निघ्नाद्गगनात्तवेदबाणै५४० र्भजेल्लब्धयुतं तनुजे
ज्यशीघ्रे एकांशकेना१पि समन्वितं स्यादाकल्पमर्क्कागमतुल्यमेव १ अब्दौघमभ्ररसकुंजरभूषु १८६० पात्यं संगुण्य चंद्रनयनै २१
खखखाब्धिपक्षैः २२००० षडंशहीनाग्निलवोनितं रवेर्ध्रुवं कृतघ्नं विभजेत्खगैः फलम् ॥ (ब्धं धनं रविसुतेधिकवर्षपिंडे तेन शोध्यफलम

के सुते ऋणं स्यात् १॥ यथा सूर्योदयकालिका भवंति तथोच्यते अस्मत्कृतश्लोकः नगार्थवेदै ४५७ र्गगनेचरार्थैः ५९ खखाष्टपक्षैः २८०० खशरेन्दुभिश्च १५० शून्यत्रिकागैः ७००० विभजेत्क्रमेण शुद्धिं कुजाद्येषु फलं प्रयोज्यं १० अस्यार्थः पूर्वादीनां शुद्धिं कुजद्वयेषु फलं प्रयोज्यं लब्धं फलं भागादिकं भौमध्रुवके योजयेत् एवं भौमः सूर्योदयकालिको भवति पुनः शुद्धिं नवार्थैः ५९ र्भजेत् लब्धमंशादिकं बुधध्रुवके योजयेत् एवं खखाष्टपक्षैः २८०० र्भजेल्लब्धं कलादिकं गुरुध्रुवके योजयेत् पुनः शुद्धिं शून्यशरेंदुभिः १५० र्भजेत् लब्धं भागादिकं फलं शुक्रशीघ्रध्रुवके योजयेत् पुनः शून्यखखागैः ७००० र्भजेत् लब्धं कलादिफलं शनिध्रुवके योज्यम् एवं सर्वे ग्रहा उदयिकाः कर्त्तव्या अथ ग्रहध्रुवार्थं वर्षगणिप्रोच्यते यथानया गत्यायुक्ता भौमादीनां ध्रुवाः अग्रिमवर्षस्य ध्रुवका भवंति शुद्धिः सप्तोत्तरशतद्वयं २०७ शोध्या

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्रिमवर्षसंबंधिनी शुद्धिर्भवति अथ शुद्धेर्हानिरद्धिर्वैषम्यात्केन्द्रफलसंस्काराच्चंद्रस्यानियतमिति त्वादत्र वर्षगतिर्नोच्यते पातस्य वर्षगतिः २९०।३३ भौमस्याब्दगतिः
६३८।०६ बुधस्याब्दगतिः १२२।३६।३१। गुरोर्वर्षगतिः १०१।४१।५० शुक्रस्य शीघ्रोच्चाब्दगतिः ७५०।३७।१६ शनेर्वर्षगतिः पुनः ४१।४२।५१ स्वस्ववर्षगत्या युक्ताः सर्वेग्र
हध्रुवाः अग्रिमाब्दसंबंधिनो भवंति अथ वर्षाद्यानादिपरिज्ञानं तत्र गणितभूषणं शाको रामगुणो ३ महीधर ७ हृतः शेषो द्विर निघ्नोर्थ ५ युक् लब्धं पूर्ववदाहृतं हृ
तयमो २ द्विघ्नं शरैः ५ संयुतं वर्षाजं तृण शीतलातपहिमावृद्धिः क्षतिर्विग्रहः स्यात्कार्यं च पुनः पुनः पुनरपि प्रोक्तं पदेतत्सुरा १ अस्यार्थः शकाब्दगणः रामगुणः का
र्यः पुनः सप्तहृतं लब्धं धार्य्यं सप्तभागशेषो द्विगुणितः कर्त्तव्यः ततः पंच ५ युतं कृत्वा वर्षप्रमाणं भवति पुनः सप्तभागलब्धं पूर्ववद्गुणितं सप्तहृतं लब्धं धार्यं शेषं द्वि २

धनं भवेच्छुध्यति नद्विपर्ययाद्रणं कुजेज्यार्किंचलेसितज्ञयोः ९ ॥

निघ्नं बाणाः ५ युतं कृत्वा जातमन्नप्रमाणं पुनर्लब्धं त्रिगुणमित्यादिकं कर्म पुनः पुनः कार्यं तदा वर्षादीनां प्रमाणं भवति शाकांके त्रिशयुक्तं विभजेच्चतुर्भिः ४ शेषे भवं
त्यंबुधिपाः क्रमेण आवर्त्तसंवर्त्तकपुष्कराख्याद्रोणश्चतुर्थो मुनिभिः प्रदिष्टः २ आवर्त्ते छिन्नवृष्टिः स्यात्संवर्त्ते जलपूरिता पुष्करे मंदवृष्टिः स्याद्द्रोणे वर्षति सर्वदा ३
वर्षाधीशश्चतुर्थोयः सभवेत्तस्य नायकः तस्माच्चतुर्थोयः प्रोक्तकरणाधिप उच्यते ४ अस्यार्थः वर्षाधीशः सूर्यो यदा भवेत्तदा वासुकिस्तदाधीशः चंद्रे तक्षकना
माभूमिसुते पीडाकरः सौम्ये वक्रजिदाख्यो जीवे कमलपत्राक्षः सिते चदैत्याक्षः जातुधानुकनामा शनौ भुजंगाधिपः प्रोक्त इति तथा शाकः कर चंद्र १२ हृतः शेषे
मासा भवंति वर्षेशाः चैत्रप्रमुखाश्चैत त्प्रोक्तं विज्ञैश्चिरातनैर्नियतं स्पष्टार्थाः एते

राम: ८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वर्षाराशिपयोरब्दान्त्रिगुणितान्पंचसंयुतान् कृत्वापंचेन्दुभिः शेषे भवंत्यब्दपसंज्ञकाः लब्धं ३ त्रिघ्नं ९ शरै ५ र्युक्तं भक्तं पंचेंदुभिस्तथा शेषे व्ययइतिप्रोक्तो मु
निभिः पूर्वदर्शिभिः ६ अस्यार्थः वर्षाधिपस्याब्दान् राश्याधिपस्याब्दानेकीकृत्य त्रिभिः गुणयेत् ततः पंच ५ संयोज्य पंचदशभि १५ र्भजेत् लब्धस्य प्रयोज
नं नास्ति शेषं व्ययमानं भवति राशीनामधिपा जातकोक्ताज्ञातव्याः अब्दास्तु गौरीजातकोक्ताग्रहदशा एव तद्यथा रवेर्दशाब्दाः ६ चंद्रस्य १० भौमस्य ७ बु
धस्य १७ गुरोः १६ शुक्रस्य २० शनेः १९ राहोः १८ केतोः ७ एतैरेवादायव्ययानयनं कर्त्तव्यमितिभद्रं॥ इतिश्रीमाधवविरचिते भास्वतीविवरणे ध्रुवाधिकारो द्वि
तीयः २ अथतिथ्याधिकारो व्याख्यायते तत्र ग्रहगणितस्याहर्गणमूलत्वात्तदानयनमाह त्रिंशद्गुणेति अस्यार्थः अहर्गणः शून्यं ० तस्मात्तृतीयतिथिरार
भ्यापरसंक्रान्तिपर्य्यंतं मेषः तदारभ्याग्रिमसंक्रांतिपर्य्यंतं वृष इत्यनेन क्रमेण सौरमासा उच्यंते ते मेषमुखार्कमासाः मेषादिगतसौरमासास्त्रिंशद्गुणाः ३०

त्रिंशद्गुणा मेषमुखार्कमासा दिनैः समेताः ऋतुवासरोनाः ध्रुवंदमेतन्नगभक्तशेषंवाराभवंत्यब्दमुखादिनाथाः १ चन्द्रा १ श्वि २ वह्नि
३ युग ४ भूत ५ रसा ६ श्व ७ तर्क ६ षड् ६ बाणा ५ भूत ५ विषया ५ श्चयथाक्रमेण २

कार्याः ते वक्ष्यमाणमासस्य भुक्तदिनैः सहिताः कर्त्तव्याः
तेषु मेषमुखार्कगतमासेषु चंद्राश्विवह्निरित्यादिवक्ष्यमाणाः ऋतुवासराः क्रमेण संयोज्याः तत्र मेषे १ वृषे २ मिथुने ३ कर्कटे ४ सिंहे ५ कन्यायां ६ तुले ७ वृश्चि
के ८ धनुषि ९ मकरे १० कुंभे ११ मीने १२ एवं कृते ध्रुवं दं भवति दिनगण इत्यर्थः ऋतुवासरोना इत्यपि पाठः मेषादिमासाः सावनमासाः त्रिंशद्गुणाः कार्याः
एतदुक्तं भवति यस्यां तिथौ मेषसंक्रांतिर्भवति तदारभ्याग्रिममासस्य सैव तिथिर्यावदसौ मेष इत्यनेन क्रमेण गतमासाः त्रिंशद्गुणाः कार्य्याः उपस्थितमास
स्य गताः तिथयो योज्याः तेषु ऋतुवासरा ऊनाः कार्याः एवं कृते पूर्वानीताहर्गणसमो भवति ततः सप्त ७ भक्त शेषं वारा भवंति सप्तभक्ते ये अवशिष्टास्ते अब्दमुखा
धिनाथ्यात् अब्दस्य मुखं वर्षादि मेषसंक्रमणदिनाद् द्वितीयं तस्याधिनाथ्यान् पालकान् गणनया वारा भवंतीत्यर्थः १ ऋतुवासराः श्लोकेन पठंति चंद्रेति अस्या

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भा०टी० र्थः अत्र रवेर्गतवासरात् सूर्यफलस्य धनगतत्वाच्चक्रतुवासराज्ज्ञायंते यतो मृगादिकेन्द्रभुक्तौ अरणं कर्कादौ धनं अतो गतिक्षयवशान्मेषादिकन्यांतं प्रतिराशिमे

९ केकं दिनं वर्द्धते तत्परतस्तुलादिधनुरंतं साम्यं ततो मकरादिमीनान्तराशित्रये एकदिनस्य हानिर्भवति अवशिष्टाः पंचतैर्युतास्त्रिंशद्गुणा द्वादश सौरमा

ससंज्ञांतं पंचषष्ठ्यधिकशतत्रयं ३६५ एतानि सौरवर्षस्य दिनानि २ अथ रवेः स्पष्टीकरणं सूर्य इति अस्यार्थः स्वरघ्नाः तिथयः सूर्यदेयाः स्वरघ्नाः सप्तगु

णितास्तिथयो दिवसाः सूर्यध्रुवके प्रदेयाः योजनीयाः तिथयो हर्गणा इत्यर्थः एवं कृते मध्यमसूर्यो भवति तस्माच्छतशः खंडा लभ्यंते अत्रानुक्रमः मध्यमसू

र्यं पृथक्स्थानद्वये धृत्वैकशतैक १०० भागे वक्ष्यमाणखंडकेषु युक्तः खंडो लभ्यते तदग्रे भोग्य उभौ धार्यौ तयोर्भुक्तभोग्यखंडयोरंतरेण शतभागशेषं संगुणय श

तेन लब्धमंशादिफलं तद्भुक्तखंडके योज्य मध्यमसूर्ये योजयेत् तद्दिवसस्यौदयिको नक्षत्रादिकः स्फुटः सूर्यो भवति यत्र शतभागेन खंडो न लभ्यते तत्र प्रथमखं

सूर्यस्वर७घ्नास्तिथयः प्रदेयाः पृथक्शताप्ताः १०० क्रमशश्च खंडाः शेषाच्च भुक्तोनितभोग्यनिघ्नाच्छता १०० प्तयुक्तो भ्यधिकः स्फुटः स्या

त् ३ सूर्यस्य पंचांप५क९रवीं१२द्र१४भूपाः१६ यनाः१७नवेन्दुः१९कुयमा२१जिनार२४श्च सप्ताश्विनः२७चंद्रगुणाः३१रसाग्नी३६द्य

व्धीश्वर मरुत४९ सप्तशराः५७शरांगाः ६५॥ ४

डएवगुणकः अत्र वासना चतुर्युगे भगणाः ४३२०००० भूवासराः १५७७९१७८२८ सूर्यभगणात् भू

धांसर्वयैभज्य लब्धं रवेर्दिनगतिः ०।०।०।५९।८।१० एतमष्टभिर्विभज्य लब्धं स्वराः ७ शेषं ३।८।१० त्यक्तं तस्य संस्कारो अग्रे वक्ष्यमाणखंडकेषु कृतः सूर्यखंडान्याह

सूर्यस्येति अस्यार्थः अत्र प्रथमखंडक द्वितीयखंडक इत्यादि संख्या बोधव्या अथैतेषां वासना तत्र प्रथमखंडकोत्पत्तिः सूर्यसिद्धान्ताहर्गणादानीतो मध्यमो

रविः ०।११।२२।०।० ग्रहे संशोध्य मंदोच्चा २।१७।१६।२७ च्छेषं मन्दकेंद्रं ९।५।५।० भुजः सिद्धः एवं भुजक्षिप्तपिंड ३९५५ लिप्तात्त्वयमैः २२५ र्भक्ता लब्धं १७ चतुर्विं रामः

शतिज्याखंडेषु सप्तदशमः खंडः कृतनागाभ्रवह्नि २०८४ मितशेषं १३० भुक्तभोग्यखंडांतरेण संगुणय ९२ तत्त्वयमैः २२५ र्भजेत् लब्धं ५३।४४। भुक्तपिंडे युतं जातं क ९

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लाघाभुजज्या ३१३०।४४ तामोजयुग्मपर्य्यन्तरेणसंगुण्यत्रिज्यया विभज्य लब्धं १८।० युग्मपरिधौक्त्रणं कार्यं स्फुटोयुग्मपरिधिः १३।४२ तद्गुणा भुजज्या ४२९८
६।५६ भगणांशैः ३६० भक्ता लब्धं ११९।२४। तत्त्वयमेभ्यः २२५ ऊनत्वादिदमेव धनुर्लिप्तादिकं अत्रापि सूर्यस्वरघ्ना इत्यनेन जातो रविः ९५। २४। त्रिंशांशाकः
१४४४३।१२। उभयोरंतरं १।२१ अस्य लिप्ता ८१ एताभिर्न्यूनफलं ११९।२४ शेषं ३८।२४ अस्मादष्टभागेन लब्धं प्रथमखंडकः ४।४५ अत्र शातानन्देन पंचदश
लिप्ताधिकं कृत्वा सूर्यस्य पंचेत्युक्तं अथ द्वितीयखंडकोत्पत्तिः पूर्वोदानीतं फलं १०२ अत्र रविः २६६।४४ द्वयोरंतरं ३५ तद्वर्जितं फलं ६७ अष्टभागेन ल
ब्धं ८।२२ अयं रवेर्द्वितीयखंडकः पुनः प्राग्वदानीतं फलं ८० अत्र रविः १।२४।१४।१ अंतरं ९ कलान्तरयोर्योगः ८९ अष्टभागेन लब्धं ११।७ अयं तृतीयः खंड
कः पुनः पूर्ववत्फलं ५२ रविः १।२४।१४।१ अंतरं ५४ फलान्तरयोर्योगः १०६ अष्टभागेन लब्धं १३।१५ अयं चतुर्थखंडकः एवमपरेपि रवेः खंडका भवंति ते

पंचाद्र्यो ७५ वेदगजाः ८४ कृतांकाः ९४ त्रिखेन्दवः १०३ भानुभुवः ११२ कुसूर्याः १२१ अष्टाश्विचन्द्राः १२८ शररामचन्द्राः १३५ स्वेद्रा
ब्धिचंद्रा १४१ शरवह्निराश्च १४५ ५ खनन्द ९० निघ्नास्तिथयः प्रांशके केन्द्रे शत १०० घ्नास्तिथयः प्रदेयाः ॥

पांस्थापनाः प्रथमः ४।
४५ द्वितीयः ८।५३ तृतीयः ११।७ चतुर्थः १३।१५ पंचमः १५।१७ षष्ठः १६।२३ सप्तमः १८।१५ अष्टमः २०।२५ नवमः २३।३१ दशमः २६।३७ एकादशः ३०।२७ द्वादशः
३६।१५ त्रयोदशः ४१।१५ चतुर्दशः ४८।३७ पंचदशः ५७।३३ षोडशः ६४।३० सप्तदशः ७५।१८ अष्टदशः ८३।१२ एकोनविंशः ९३।१७ विंशः १०२।२१ एकविंशः
१११।१९ द्वाविंशः ११२।१५ त्रयोविंशः १२८।० चतुर्विंशः १४३।१९ पंचविंशः १४०।४० षड्विंशः १४५।० अनेन क्रमेण रवेः षड्विंशति खंडकानि बद्धाः तैर्येनोनस्य
त्रगतः सूर्यः स्फुटो भवति नक्षत्रभगणस्तु सप्तविंशतिपरिमितः तस्मिन्निपात्यशेषः २५५५ जातः शतभागेन पंचविंशति खंडका लब्धाः शेषस्य फलानय
नार्थं कृतः खंडकः ५ अथ चंद्रस्पष्टीकरणं खनंदेति अस्यार्थः खनंद ९० निघ्नास्तिथयः प्रांशके ध्रुवके प्रदेयाः शतघ्नाः १०० तिथयः केन्द्रध्रुवके प्रदेयाः ततः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

केन्द्रक्रमाः केंद्रभगणाः षड्शराश्च सप्तदस्रौ च षट्पंचाशदधिकसप्तविंशतिशतैः शोध्याः केन्द्रक्रमात्पट्त्र्यगशराब्धिदस्रैः २४५७ विधुशोध्यः पुनः घुवृंदा
द्दिनगणात्वंच सूर्य्याश्वतैर्यल्लब्धं तेनान्वितश्चंद्रः कर्त्तव्यः चरार्द्धभागोनेति समाद्धोदर्ध्वामेषतुलादितश्चरार्द्धभागेन ऊनयुतः कार्यः तत्र विषुवादिमासे
खं०चंद्र१नेत्र२द्वयं२चंद्र१खां०शाश्चरार्द्धभागा भवंति खंच चंद्रश्च नेत्रे च द्वयं च चंद्रश्च खांशाश्च तेन तथा पुनर्द्दिनगणात् गगनचंद्रेषवश्च तैर्लब्धं केन्द्रे युतं
कुर्यात्ऽयमर्थः दिनगणांकमेभूमौ स्थाप्य खनंदैः ९० संगुण्य चंद्रध्रुवके योजयेत् एवं मध्यचंद्रो भवति पुनर्द्दिनगणांशतेन संगुण्य केन्द्रध्रुवके योज्य
मेवं मध्यमः केन्द्रो भवति ततः केन्द्रभगणाः षट्शरसप्तदस्रैः २७५६ शोध्याः एतैरंकैः केन्द्रं शोधयेदित्यर्थः शेषं स्थापनीयं तथैव चंद्रभगणाः त्र्यगशराब्धि

केन्द्रक्रमात्षट्शरसप्तदस्रैः २७५६ शोध्यो विधुस्त्र्यागशराब्धिदस्रैः २४५७॥ ६ इन्दुर्घुवृंदात्सहितः खसूर्यैः १२० श्चरार्द्धभागोनयुतः स

मार्द्धात् चरार्द्धभागा विषुवादिमासैः खं०चंद्र१नेत्र२द्वय२चन्द्र१खां०शाः ७ पुनर्घुवृन्दाद्गगनेषु ५०लब्धं युतां ग्नुकेन्द्रे तु युतं प्रकु

र्यात् तत्प्रत्यहं स्युः शतशाश्च खंडा भोग्या भवांशाश्च धनं स्फुटः स्यात् ८ दस्रैः २४५७ शोध्याः शेषं कर्त्तव्यं केन्द्रशोधनाच्च यल्लब्धं तेन समं चं
द्रशोधनलब्धं यथा स्यात्तथा शोधनीयः यत्र नष्टुद्ध तितत्र सप्तविंशति शतानि संयोज्य शोधयेत् पुनर्द्दिनगणांखसूर्यैर्विंशोत्तरशतैः १२० र्भजेत् यल्लब्धमं
शादि तच्चंद्रे योज्यं चरार्द्धभागोनेति वर्षार्द्धे मेषतुलांतः चरार्द्धभागैरूनयुतः चन्द्रः कर्त्तव्यः तत्र मेषादिमासषट्के ऊनयुतः कार्यः तुलादिमासैः खंचंद्रनेत्रद्वय
चंद्रखांशाश्चरार्द्धा भवंति तद्यथा मेषस्थे खं० वृषस्थे चंद्रः १ मिथुनस्थे नेत्रे २ कर्कस्थे द्वयं २ सिंहस्थे चंद्रः १ कन्यास्थे खं० एवं तुलादावपि ज्ञातव्यं पुनर्घुवृं
दादिति दिनगणाद्गगनेषुभिर्भागै ५० हृते यल्लब्धमंशादि तत्केन्द्रे योज्यं तत्प्रत्यहं स्युरिति तस्मात्केन्द्रात्प्रत्यहं प्रतिदिनं शतशः शतभागेन खंडाः भवंति भो
ग्येनोद्भवो येषां ते शाश्च स्युः ननु चन्द्रे धनं विधाय स्फुटः शशी भवति एतदुक्तं भवति गागानीते केन्द्रे तु प्रतिदिनं शतभागेन लब्धांकसमो वक्ष्यमाण चंद्रे खं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

डेषुभुक्तः खंडोलभ्यते तस्याग्रे भोग्यः शतभागशेषं खंडो नितभोग्यखंडेन गुणयेत् शतेन १०० हरेत् यल्लब्धमंशादि तद्भुक्तखंडकान्वितं कृत्वा चन्द्रे योजयेत् एव
मौदयिकः चंद्रः स्फुटो भवति अत्रवासना चंद्रभगणा २७०० त्रिंशद्भाजितो लब्धं खनंदाः ९० पुनश्चंद्रभगणा लब्धाः शतेन लब्धं शतं १०० द्वावपि गुणकौ
जातौ शोधकोत्पत्तिस्तु तिथिध्रुवाधिकारे प्रदर्शितः अत्रचन्द्रो वारप्रवृत्तिकालिकः स्फुटो जातः वारप्रवृत्तिस्तु मेषादितुलादिषु चरार्द्धदेशान्तरघटिकाभि
र्दिनगते रात्रिशेषे भवति तस्मादत्र चन्द्रो यथा सूर्योदयकालिको भवति तदर्थं युक्तं चरार्द्धभागेन युतइति अत्र चरार्द्धभागानयनं खचन्द्रैत्यादिना सामान्ये
नोक्तं अयं विधिः प्रतिदिनं त्रिप्रश्नाध्यायोक्तविधिनाचरमानीय चन्द्रगत्या संगुण्य षष्ट्या भजेत् यल्लब्धमंशादि तद्दूनयुतश्चन्द्रश्चरार्द्धभागसंस्कृतो भवति ७
पुनर्द्युवृन्दादगनेषु लब्धमिति केन्द्रभगणं क्रमणेन सौरवर्षे वशिष्टा स्वेष्टा गति ७०५।३ अत्र केन्द्रशतांशात्त्यनेन गुणितं सौरवर्षदिनाद्यं षट्शरसप्तदस्त्रैः शो
इंदोः ख० रूपा १ ग्नि ३ रसाः ६ खचंद्रा १० नृपा जिनाः २४ पंचगुणा ३५ रसाब्धयः ४६ षष्ठिः ६० शरागाः ७५ कुनवा ९१ वृकाष्ठाः १०८
षड्नवो १२६ रामनु १४३ नवाहाः १५९ ९ पंचाम्बुदा १७५ खांकभुवो १९० द्विखाश्वि २०२ विश्वाश्वि २१३ जात्यश्वि २२२ खरामद
स्ना २३० पंचाग्निद्वि २३५ गोग्नियमा २३९ कुसिद्धा २४१ नेत्राब्धिदृक् २४२ वह्निजिना २४३ त्रिसिद्धाः २४३ १० भुक्तिर्नवत्या ९०न्वित
भोग्यमिन्दोरर्कोनचंद्रात्तिथयः खनन्दैः ९० धितशेषं द्वा २१। २६ तयोरंतरं ३।११ अनेन भक्तं सौरवर्षदिनाद्यं लब्धं गगनेषवः ५० एवं खसूर्या अपि
ज्ञातव्याः १० अथ चंद्रस्य खंडाः इंदोरिति अत्रांकलिखितं व्याख्यायते अष्टाविंशतिखंडाः खरूपद्रुत्यादि प्रथमद्वितीयसंख्ययोपर्युपरिस्थाप्याः एतेषा
मुत्पत्तिः स्वोपकरणे सूर्यखंडवत् ज्ञातव्याः अथोदयकालिकस्पष्टार्कचंद्राभ्यां शुक्लप्रतिपदादेर्गततिथीनां वर्त्तमानतिथ्याद्यंतयोरानयनमाह भुक्ति
रिति अस्यार्थः नवत्यान्वितं नवत्यन्वितं तच्च तद्भोग्यं चेन्दोश्चंद्रमसो भुक्तिर्भवति अर्केणोनोऽर्कोनः स चासौ चंद्रश्च तस्मात् खनंदैः ९० तिथयो भवंति शेषे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भा॰टी नोनः शेषोनः सचासौ खांकश्च तस्माद्गगनांगनिघ्नाद्गगनं चांगानि च तैर्गुणिताद्भुक्त्यंतरेण लब्धा घटिका भवंति अयमर्थः चंद्रस्य भुक्तखंडकभोग्यखं
११ डे निपात्य यदवशिष्यते तेनान्वितानवतिः चंद्रस्य स्फुटभुक्तिर्भवति सूर्यस्य तत्तैव मध्यमा उदयिकालिका च अर्कचन्द्रौ स्फुटौ स्थाप्य चन्द्रादर्कं
विशोधयेत् यदि चन्द्रादर्को न शुध्यति तदा भगणं दत्वा शोधयेत् शोधने यत्र शून्यं स्याच्छेषं न भवति तत्र शुक्लप्रतिपत्तिथिर्भवति शेषं चेद्भवति तदा ख
नंदैर्भजेत् लब्धं शुक्लप्रतिपदाद्या गततिथयो भवन्ति खनन्दभागशेषं गतमित्युच्यते तस्मात्खनन्दाच्छेषं शोधितमवशिष्टं गम्यं भवति तौ द्वावपि राशी
षष्ट्या ६० संगुणय्य रविचन्द्रयोर्भुक्त्यंतरेण भजेत् पृथक् पृथक् गतस्य गम्यस्य तिथेरादिकालस्यांतकालस्य च घटिका लभ्यते शेषं षष्ट्या ६० गुणनीयः भु
क्त्यन्तराप्तं भोग्य घटिका भवति उत्तरे रवेर्भुक्तेः स्फुटीकरणविशेषमाह भुक्तिं च धृत्वा गणयेत्स्व भुक्तभोग्येन हृत्वां वरशून्यचन्द्रैः १०० लब्धं फलं मध्यगतेः
प्रद्याद्दहः परं स्यात्परकर्मकार्यं १ अस्यार्थः सूर्यमध्यमगतिं भुक्तभोग्यखंडान्तरेण संगुणय्य शते १०० न यल्लब्धं शादि फलं तेनान्विता मध्यमभुक्तिः स्फुटा

शेषोनखांका ९० द्गगनाङ्गः ६० निघ्नाद्भुक्त्यंतरणाप्ता घटिका भवंति ११

भवति अह्नः परं स्यादिति अन्यदिने परभुक्तभोग्यान्तरेण गुणये दिति सर्वत्र कार्यं अत्र वासना अमावास्यांते रविचंद्रौ द्वावपि स्वस्वकक्षातः अपरमंडलभो
गेन तुल्यौ एकस्तत्रगौ भवतः तदनंतरं चंद्रस्य शीघ्रगतित्वाद्रविः पश्चादवलंबते अतो रविभुक्तः चन्द्रभुक्ताद्विशोध्य येन तयोरंतरं सिद्धं भवति तयोश्चान्त
रे द्वादशभिर्द्वादशभिर्भोगैः एकैका तिथिर्भवति तिथित्रिंशता च चान्द्रो मासः तस्मिन्नमावास्यांतात्प्रभृति द्वितीयामावास्यांतं यावद्रविचन्द्रयोरंतरे भग
णो भवति अतो भगणकलानां त्रिंशत्तमो भागोऽभ्यमस्वरा ७२० एतदष्टमो भागः खनंदाः ९० अथवा भगणाः २००० त्रिंशत्तमो भागः खनंदाः ९० तत्रत्रै रामः
राशिकं यदि खनंदैरेका तिथिस्तदनेन रविचन्द्रांतरेण कियत्य इति लब्धं गततिथयः शेषेन च त्रैराशिकं यदि भुक्त्यन्तरेण षष्टिघटिकास्तदा शेषेण गते ११

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नगम्येन वा कियत्य इति लब्धमाद्यंतकालघटिकाद्युत्पन्नं अथ निरंशकतिथ्यानयनं तत्रायं क्रमः सूर्यध्रुवकं स्थानद्वयेन धृत्वा एकत्र प्रथमखंडकेन संगु-
णयशतेन भजेत् लब्धांशादिनोपहीनेन सहितः स्फुटः सूर्यो भवति एवं चंद्रध्रुवककेन्द्रध्रुवकावपि धृत्वा शतभागेन खंडकः शेषं सूर्यवत् एवं चन्द्रसूर्यौ स्फु-
टौ विधाय अर्कोनचन्द्रादिति तिथ्यानयने यदुक्तं तत्कुर्यादेवं ध्रुवकतिथेर्घटिकापलानि भवंति ११ अथ नक्षत्रानयनं शताघ्नमिति अस्यार्थः शशांकाच्छ-
ताघ्नं ऋक्षं भवति शताच्छोधिता अंशा यस्य स तथाविधः तस्मात् षष्ट्याहतात् भुक्तिहृता नाड्यो भवंति पूर्वोक्तशरजातिलब्धं राशिर्भवति शेषान्नक्षत्रवत्तद्राशेर्घ-
टिका भवंति अयमर्थः पूर्वोक्तविधिना स्फुटचन्द्राच्छतभागेन लब्धांकसमान्यश्विन्यादीनि भानि नक्षत्राणि भवंति शेषं भुज्यमाननक्षत्रस्य भाग उच्यते तच्छ-
ताद्विशोध्य शेषं गम्यं भवति तौ गतगम्यौ द्वावपि राशि षष्ट्या संगुणय स्फुटचंद्रभुक्त्या हरेत् लब्धं पृथक् पृथग्गतस्य गम्यस्य वर्त्तमाननक्षत्रस्यादिकालस्यांतका-

शताघ्नमृक्षं शतशोधितांशात् षष्ट्याहता भुक्तिहृतास्तु नाड्यः राशिः शशांकाच्छरजातिलब्धं नक्षत्रवत्तद्घटिकाश्च शेषात् १२

लस्य च घटिकापलानि भवंति एवं सूर्यस्यापि नक्षत्रानयनं तत्रायं विशेषः शतभागशेषाद्रविभुक्त्या लब्धं नक्षत्रस्य गतदिवसा भवंति शेषं षष्ट्या संगुणय घटि-
काद्यानयनं पूर्ववत्कार्यं राशिः शशांकादिति स्फुटचंद्रात्पंचविंशत्यधिकशतद्वय २२५ भागेन लब्धं राशिर्भवति मेषाद्या गतराशयो भवंतीत्यर्थः मेषान्नक्षत्र-
वर्त्तमानस्य राशेर्घटिका भवंति एतदुक्तं भवति शरजातिभागशेषं तद्राशेर्गतमुच्यते तच्छरजातिषु प्रपात्य शेषं गम्यं भवति द्वौ तावति षष्ट्या संगुणय चन्द्रग-
त्याहरेत् लब्धं तद्राशेर्गतगम्यघटिका भवंति एवं सूर्यस्यापि राश्यानयनं कर्त्तव्यं अत्र वासना भगणे सप्तविंशति नक्षत्राणि भवंति अतो भगणकलानां
२१६०० सप्तविंशतितमे भागे अष्टशत्या ८०० भागेन नक्षत्रप्रमाणं भवति अस्याष्टमो भागः शतं १०० अथ नक्षत्रभगणस्य २७०० सप्तविंशो भागः शतं १०० अथ
त्रैराशिकं यदि शतग्रहांशैः कियंता निलब्धान्यश्विन्यादीनि भुक्तानि नक्षत्राणि त्रैराशिकं यदि भुक्ताः षष्टिघटिकास्तदा तच्छेषांशैर्गतैर्गम्यैर्वा कियंत्य इति ल-

Nepal Sanskrit University, Balmiki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

व्धंगतगम्यघटिकाः यदि सप्तविंशतिशतैर्द्वादशराशयो भवंति तदैको राशिः कियत्प्रमाणेन लब्धं शरजातयः २२५ १२ अथ रविचंद्राभ्यां भुक्तविष्कुंभादियोगानां भुज्यमानाद्यंतयोश्चानयनमाह एवमितिअस्यार्थः रविश्चइन्दुश्च रविन्दू तयोर्युतिस्तो योगादेव नक्षत्रवच्छतभागेन योगा भवंति सप्तभिरन्विता चंद्रगतिस्तु भाजकः अयमर्थः स्फुटरविचन्द्रौ युतौ कृत्वा शतेन भजेत् लब्धं विष्कुंभाद्यागतयोगा भवन्ति शेषं गतगम्यं च षष्ट्यासंगुण्य रविचंद्रयोर्गतियोगेन भजेत् लब्धं वर्त्तमानयोगस्य गतगम्यघटिका भवंति अत्र वासना रविचन्द्रयोः स्वस्वकक्षास्थयोः प्राग्वज्ज्ञातो चयमंडलभोगयोगेन भगणाः तत्तुल्येन विष्कुंभाद्याः सप्तविंशतियोगाः पूर्वाचार्यैः कल्पिताः अनयोर्भोगप्रमाणेन भगणकलानां सप्तविंशतिमो भागः सिद्धः स च शतमितः १०० अतो रविचन्द्रयोगे भागांशकानां मयमेव भाजको निवद्धो गतगम्येव भुक्तियोगेन चैराशिकं यदि भुक्तभोगांशकैः षष्टिघटिकास्तदंतैर्गतगम्यभोगांशकैः कि

एवं रवींद्वो र्युतितश्च योगाः सप्तान्विताश्चन्द्रगतिस्तु हारः १३ अर्कोनचन्द्राच्छरवेदहीनात्ततोपि शेषाच्च शराब्धिलब्धं सप्तावशेषं करणं ववाद्यं तन्नाडिकाद्यास्तिथिवद्भवन्ति १४

यत्यइतिलब्धं गतागम्या चाद्यंतकलाघटिकाइति अथ करणानां ववादीनामानयनमाह अर्कोनेति अर्केणोनः अर्कोनः स चासौ चन्द्रश्च तस्मात्पुनः शराश्च वेदाश्च तैर्हीनाच्छराश्चाब्धयश्च तैः पंचचत्वारिंशद्भिः ४५ लब्धं सप्त ७ हृतावशेषं ववाद्यं करणं भवति तस्य नाडिकाद्यास्तिथिवद्भवन्ति अस्यार्थः स्फुटचन्द्रः स्फुटसूर्येण हीनं कृत्वा पुनः शरवेदैरूनं कृत्वा शराब्धिभिः ४५ भजेत् यल्लब्धं तत्सप्त ७ हृतावशेषं कर्त्तव्यं शेषांकतुल्यानि ववादीनि गतकरणानि भवन्ति शेषं वर्त्तमानस्य गतमित्युच्यते तच्छेषं शराब्धिषु प्रपात्य गम्यं भवति द्वावपि राशी षष्ट्या संगुणय्य रविभुक्तोनितचन्द्रभुक्त्या भजेत् यल्लब्धं वर्त्तमानकरणस्य गतगम्यघटिका भवंति अत्र वासना करणानां तिथ्यर्द्धभोगत्वात्तिथिभोगप्रमाणस्यार्द्धेन षट्परिमितस्यार्द्धेन शराब्धिभिः ४५ करणानि लभ्यंते शरवेदैः ऊनं क्रियते यतः शुक्लप्रतिपद्द्वितीयार्द्धाद्ववादीनां प्रवृत्तिः तत्प्रथमार्द्धे किंस्तुघ्नाख्यस्थिर

राम: १२

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथस्थिरकरणानांतिथ्यर्द्धावस्थितिनियममाह परेदलइति यात्कृष्णचतुर्दशीतस्याअपरेदलेद्वितीयार्द्धेनागः शुक्लप्रतिपत्प्रथमार्द्धेकिंस्तुघ्नमिति आगमएवात्र प्रमाणमिति अथसारणीमाह दिनदिनइतिअस्यार्थःप्रतिदिनमहर्गणेप्रक्षेपांकोयोज्यः मध्यमसूर्येसप्त ७ मध्यमचन्द्रेखनव ९० चन्द्रकेन्द्रेशतं १०० एवंयोज्यसू र्यचन्द्रौस्फुटौकृत्वापूर्ववत्तिथ्याद्याःप्रसाध्याः अथवापूर्वाहर्गणेनानितामध्यमारवीन्दुकेन्द्रचन्द्राःस्वस्वेष्टदिनगणकोष्टान्विताइष्टदिनेमध्यमाभवन्ति अथपूर्व

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	२०	३०	४०	५०	६०	७०	८०	९०	१००	२००	३००
७	१४	२१	२८	३५	४२	४९	५६	६३	७०	१४०	२१०	२८०	३५०	४२०	४९०	५६०	६३०	७००	१४००	२१००
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	२०	३०	४०	५०	६०	७०	८०	९०	१००	२००	३००
९०	१८०	२७०	३६०	४५०	५४०	६३०	७२०	८१०	९००	१८००	२७००	३६००	४५००	६३००	७२००	८१००	९०००	१८०००		२७०००

दिनस्फुटीकरणं पूर्वदिवसस्यस्फुटौरविचन्द्रौयथाग्रिमदिवसस्यस्फुटौभवतःतथालिख्यतेपूर्वोक्तः

परेदलेकृष्णचतुर्दशीयातिथ्यर्द्धभोगःशकुनिश्चतुष्पात् नागश्चकिंस्तुघ्नमितिक्रमेणचत्वारिविद्यात्करणानिनित्यं १४ दिनेदिनेहर्ग णरूपाशुक्तःसप्तैव ७ सूर्येचखनन्दमिन्दौ ९० खखेन्दवः १०० केन्द्रगणेप्रयोज्याःप्राग्वत्स्फुटीकार्यतिथिःप्रसाध्या १५

०	१	२	३	२	३	३	४	४	५	१०	१५	२०	२५	३०	३५	४०	४५	५०	४०	३०	दि
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	२०	३०	४०	५०	६०	७०	८०	९०	१००	२००	३००	इन्दुकेन्द्र
१००	२००	३००	४००	५००	६००	७००	८००	९००	१०००	२०००	३०००	४०००	५०००	६०००	७००१	८००२	९००२	१००२	२००२	३०००६	मगति
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	११	०	

स्फुटभुक्त्यान्वितोकौग्रिमदिवसस्यस्फुटोभवति अथवारविस्फुटीकरणेलब्धोयःखंडकस्तत्कोष्ठस्यांकान्वितोर्को ग्रिमदिवसस्यस्फुटोभवति अथपूर्वदिवसस्यभुक्तभोग्यान्तरेणाढ्यानवति ९० रग्रिमदिवसस्यभुक्तिर्भवतितयोःपूर्वाग्रिमयोःभुक्त्यन्तरेणाशनभागशेषंसंगुणपश्च

Nepal Sanskrit University, Balmiki Campus Library

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तेनाप्तमंशकाद्यंस्याप्यंतच्चद्विपूर्वेदिनभक्तितोऽग्रिमदिनभुक्तिरधिका भवति तदा पूर्वे भुक्तौ धनं कार्यं ऊना चेद्भवति तदा ऋणं कार्यं तया भुक्त्यान्वितश्चन्द्रोऽग्रिमदिवसस्यस्फुटो भवति तस्मिन्नेकदिनान्तरेऽएककला योज्या एवं प्रत्यहं रविचन्द्रौस्फुटौ विधाय तिथ्यानयनं कर्त्तव्यं १५ अथ सूर्यसंक्रान्तिसाधनं राशिरिति अस्यार्थः स्फुटार्कः शरजाति २२५ भागेनलब्धं मेषाद्यो गतराशयो भवन्ति शेषं त्रिंशतासंगुणय पूर्ववद्धरेत लब्धा अंशकाः शेषं षष्ट्या संगुणय पूर्ववद्भजेत लब्धाः कलाः

५	४	३	२	२	१	२	२	३	३	४	५	६	७	८	८	१०	९	१०	९	९	९	७	७	६	४	०	०	०	
०	५	९	१२	१४	१६	१७	१९	२१	२४	२७	३१	३६	४२	४९	५७	६५	७५	८४	९४	१०३	११२	१२१	१२९	१३५	१४२	१४५	०	०	सूर्यस्यभुक्तिः
७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	
२१	१६	१२	८	८	४	८	८	१२	३६	२१	२५	२९	३३	३३	४२	२७	४२	३७	३७	२७	२९	२९	२५	१६	०				
०	४८	३९	२४	२४	१२	२४	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	३६	४२	४८	०	४८	४८	४८	२४	२४	१२	४८	०				
०	०	१	३	६	१०	१६	२४	४६	६०	७५	९१	१०८	१२६	१४३	१५९	१७५	१९०	२०२	२१३	२२२	२३०	२३५	२३९	२४१	२४२	२४३	२४३	२४३	चन्द्रभुक्तिः
९०	९१	९२	९३	९४	९६	९८	१०१	१०४	१०५	१०६	१०७	१०८	१०७	१०६	१०५	१०२	१०१	९९	९८	९५	९४	९२	९१	९१	९०	९०	९०	९०	

एवं विकलाः एतदंशादिकं त्रिंशतो विशोध्य शेषं स्फुटरविः गत्या ९८ गुणितं तया भजेत् लब्धं रविसंक्रमणकालं दिनादिकं अथवा स्फुटरविं वसुभिः संगुणय ष

राशिः स्फुटार्कोच्छरजातिलब्धं २२५ खवह्नि ३० निघ्नाद्वशेषितोंशः ॥

ष्ट्या ६० भजेत लब्धा अंशकास्तेभ्यः त्रिंशता भा ३० राशयः शेषं कलादिकं अत्राप्यंशादितो विशोध्य शेषं पूर्ववत्कर्त्तव्यं ततो रविसंक्रमकालः स्फुटो भवति अथवा

अ	भ	कृ	रो	मृ	आ	पु	उ	श्ले	म	पू	उ	ह	चि	स्वा	वि	अ	ज्ये	मू	पू	उ	श्र	ध	श	पू	उ	रे		मे	वृ	मि	क	सिं	क	तु	वृ	ध	म	कुं	मी
३	३	२	२	२	२	२	२	२	०	२	२	१६	१	०	०	६	५	०	३	२	१	०	६	६	५	४		३	६	२	६	२	५	१	३	५	५	०	२
१५	५३	४०	३४	३३	३६	४२	४५	४७	०	२२	५७	२५	५०	७	१९	२६	०	३४	३७	४१	४७	५७	५२	३०	५६	०		१५	९	३५	१५	४४	४५	१०	४	३५	५३	२०	९
८	२३	११	२४	२९	३४	८	२२	१०	०	४०	१५	२९	३५	२२	१५	१	५०	०	५१	५४	४५	२९	९	४९	१८	१		८	११	४९	४९	२९	२०	३८	३	२०	५०	९	५४

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्फुटरविः राशिभागे प्रमाणांके पातयित्वा शेषं रविस्फुटभुक्त्या भजेत् लब्धं दिनादिकं रविसंक्रमकालः स्फुटो भवति अथवा परप्रकारेण रविसंक्रान्त्यानयनार्थ मस्माभिः कृतः श्लोकः शाकोऽश्विवेदाब्धिकुभिः १४४२ विहीनस्त्रिधाहतश्चन्द्र तिथीन्दुरामैः ३११५१ षष्ठ्याप्तयुक्तोऽसप्त ७ शेषितोर्द्धः युक्तो ध्रुवः सद्विजमाधवे न १ अस्यार्थः इष्टशाकवर्षगणः अश्विवेदाब्धिकुभिः द्विचत्वारिंशदधिकचतुर्द्दशैः १४४२ हीनः कार्यः ततस्त्रिधास्थानेत्रये धार्य्यः तत एकत्र चन्द्रेण गुणः कार्यः अपरत्र तिथिगुणः तृतीयस्थानस्थ इन्दुरामगुणः कार्यः षष्ट्या ६० भागमपहृत्योपर्युपरियोज्य उपरि सप्तभि ७ र्भजेत् शेषं संक्रान्तिध्रुवो भवति मेषादीनां क्षेपकौ वारादिः मेषेऽग्नि ३ बाणेन्दु १५ गजाः ८ वृषे ंगइनवे ९ श्वरा ११ पक्ष २ शराग्नि ३५ नाना ४९ युग्मे थर्केंग इतिथयो १५ त्रिवेदा ४३ सिंहे क्षितिवेदाब्धि ३४ नवाश्विनेयः २९।२ नार्याः शरा ५ र्थाब्धि ४५ नखा २० स्तु ज्ज्केचन्द्रा १ भ्रचंद्रे १० भगुणाश्व ३८ कीटे गुणाब्धिरामाः ३।४।३ धृतवेदवह्नि ३४ नखा २० धनुष्यर्थ ५ गुणेषु ५३ खाद्यो ५०

ततोऽपि षष्ट्या ६० निहता भवन्ति लिप्ताः पुनः षष्टि ६० हतास्तु नाड्यः १६ भौमः स्वर ७ घ्नाद्युगणात्कृताप्तं ४ पुनर्द्युवृन्दात्त्रिशता ३०० तहीनम्

२ मृगे घटेऽभ्रं खपक्षा २० नंदवेदा ४९ मीने क्षिति २ ग्रह ९ वेद ४ वाणाः ४९ योज्या ध्रुवांके रविसंक्रमस्य स्फुटस्तदास्यादिवसादिकालाः ४ एते क्षेपकाः कावाराद्यास्त्रय स्त्रयो ध्रुवके योज्या ततो वारादिको मेषादिसंक्रान्तिकालः स्फुटो भवति १६ इति माधवमिश्रविरचितभास्वतीविवरणे तिथ्यधिकारः॥ अथ ग्रहाधिकारो व्याख्यायते भौम इति अस्यार्थः स्वरघ्ना ७ त्सप्तगुणात्कृताप्तं चतुर्भिराप्तं भौमो भवति पुनर्द्युवृंदादहर्गणात्त्रिशते ३०० राप्तं हीनं कार्यं अयमर्थः अहर्गणांकमेकत्र संस्थाप्य सप्तभिः संगुण्य कृतैश्चतुर्भिर्भजेत् यल्लब्धमंशादिस्तद्भौमध्रुवके योजयेत् पुनरहर्गणं शतत्रयेण भजेत् लब्धमंशादिना हीनं कृत्वा स्थाप्यं स मध्यमो भवति अत्र वासना युगे भौमभगणाः २२९६८३२ तथा चोक्तमार्यसिद्धान्ते दस्राभ्रसांकाक्षिलोचनानि कुजस्येति युगभूदिनानि १५७७९१७८२९ उक्तं च वसुद्व्यष्टाद्रिरूपांकसप्ताद्रितिथयो युगे तत्र त्रैराशिकं यदि युगभूदिनैरेतावन्तो भौमभगणा लभ्यन्ते तदैकेन किं यद्दिनि लब्धा भौमस्य दिनगतिः ३१।२६ कलादिके पंशताहतानि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

[illegible]दिनगतीरंशादिकाः १।४४।४८ अत्र पंचदशकलाभिरेको भागः कृतः एकांशस्य भागचतुष्टयं ४ आद्यं कलादीनां भागत्रयं योज्यं जाताः खरा ० पतो भागचतु
[illegible]भवति अतो चतुर्भिर्भोगहारः अथ बुधशीघ्रानयनं अष्टाष्टेति अस्यार्थः अहर्गणो ऽष्टाष्टभिरष्टाशीतिभिः ८८ शेषः कार्यः ततः खखरामैः शतत्रये
ण गुणनीयं तस्मात्पक्षाक्षिभिर्द्वाविंशतिभिः २२ भजेत् प्राप्तमंशादि तद्बुधशीघ्रे योजयेत् एवं बुधशीघ्रोच्चं भवति अष्टाष्टशेषे पतत्शून्यं तत्र ध्रुव एव शीघ्रोच्चं अथ
वा ऽष्टाष्ट एव खखरामगुणाः कर्त्तव्याः अत्र वासना बुधशीघ्रोच्चस्य युगभगणाः १७९३७०६० तथाचार्यसिद्धान्ते बुधशीघ्रस्य शून्यर्तुखाद्रित्र्यंकनगेंदवः तत्रै
राशिकं यद्युगसावनदिनैरेतावन्तो बुधशीघ्रस्य भगणा लभ्यन्ते तदैकेन सावनेन कियदिति लब्धा दिनगतिः ४।१५।३२ इयं शताहता त्रिंशता ता जाता बुधशीघ्रस्य
दिनगतिरंशादिका १३।२८।२६ अनया गुणकभाजकावुत्पद्येते यस्मिन् गुणिते जातं निष्कलं शततत्रयं ३०० अयमेव गुणको जातः भाजको द्वाविंशतिभक्ताच्छृततया

अष्टाष्ट८८शेषः खखरामनिघ्नः ३०० पक्षाक्षिभिः २२ सोमसुतस्य शीघ्रं १ गुरुर्गुणघ्नाद्द्युगणाद्दशाप्तो वेदाब्धिभिर्लब्धविवर्जितश्च ॥

लब्धं पूर्वानीता बुधोच्चस्य गतिः १३।२८।११ स्वल्पान्तरत्वान्न दोषः यतोऽष्टाष्टपरिमितो दिनगणो भगणः पूर्णो भवति अतोऽष्टाष्टशेष इत्युक्तं यथाहर्गणः ८८ खख
रामगुणाः २६४०० पक्षाक्षिभिः लब्धं १२०० भगणाः १ अथ गुरुमध्यमानयनं गुरुरिति अस्यार्थः गुणघ्नात् गुणैस्त्रिभिर्हताद्दिनवृंदाद्दशाप्तं दशभिराप्तं गुरुर्भवति
पुनराप्तं दिनगणाद्वेदाब्धिभिश्चतुश्चत्वारिंशद्भिः लब्धेन विवर्जितं कार्यं एतदुक्तं भवति अहर्गणं त्रिभिः संगुण्य दशभिर्भजेत् यल्लब्धमंशादिकं तत्स्थाप्यं पुनर्दि
नगणाद्वेदाब्धिभागेन यल्लब्धमंशादि तेन प्रथमस्थापितं हीनं कृत्वा गुरुध्रुवके योजयेत् एवं मध्यमो गुरुर्भवति अत्र वासना युगे गुरुमध्यमभगणाः ३६४२२० तथा
चार्यसिद्धान्ते वृहस्पतेः खद्स्राश्विवेदषड्वह्नयो युगे त्रैराशिकं यद्येतावद्भिर्युगसावनदिनैरेतावन्तो गुरुमध्यमभगणा लभ्यंते तदैकेन सावनेन कियदिति लब्धं कला राम॰
दिका गुरोर्मध्यमगतिः ४।५९।२ इयं शताता त्रिंशता प्राप्ता जाताऽत्र गुरुमध्यमदिनगतिः कलादिका १६।३७।१० अनया गुणकभाजकयोरुत्पत्तिः इयं दशघ्ना तच्छेषकलादि १४

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

युतानिष्कलगुणाः इंद्रावपिगुणकभाजकौ जातौ गुणेभ्योदशभागेनलब्धं ०।१८।० उभयोरंतरं १।२२।५० अनेनैकाख्यदिनगणाल्लब्धं वेदाब्धयः ४४ वेदाब्धिभिर्लब्ध
विवर्जिते कृते जाता पूर्वानीता दिनगतिः १६।३८।११ स्वल्पांतरत्वान्न दोषः अथ शुक्रशीघ्रानयनं वेदाहतेति अस्यार्थः वेदाहतश्चतुर्गुणो हर्गणो ऽधो द्विस्थाने धार्यः
तस्य गुणभागेन युक्तः सितस्य शुक्रस्य शीघ्रं भवति पुनर्दिनगणात्खशाकैः खं च शकाश्चतैर्लब्धं सहितं कार्यं अयमर्थः दिनगणं वेदैः संगुणय्याधः स्थानद्वये स्थापयेत्
ततः एकत्र गुणैर्भजेत् लब्धमंशादिः अपरत्र स्थितो ऽंकोधिकः कर्तव्यः पुनर्दिनगणं धृत्वा खशाकैर्भजेत् यल्लब्धमंशादि तत्सहितं कृत्वा शुक्रस्य शीघ्रध्रुवके योजयेत् ए
वं शुक्रशीघ्रं भवति अत्र वासना चतुर्युगे शुक्रशीघ्रभगणाः ७०२२३७६ उक्तं चार्यसिद्धान्ते सितशीघ्रस्य षट्सप्तत्रियमाश्विखभूधरा इति त्रैराशिकं यदि युगभूदिनैः शु
क्रशीघ्रभगणा लभ्यंते तदैकेन भूदिनेन कियदिति लब्धं शुक्रशीघ्रस्य दिनगतिरंशादिका १।३६।८ इयं षष्ट्याहता त्रिंशता जाता त्र सितमध्यमगतिरंशादिका ५।२०।२६
अथ यथेयं दिनगतिरुत्पद्यते तथांकराशिना कृत्वा तद्यथा वेदाहता ४ गुणभागयुतः ५।२० उभयोरंतरं ०।३६।४० अनेनैकसंख्यादिनगणाल्लब्धं खशाका १४० खशाकभा

वेदाहतोधोगुणभागयुक्तः सितस्य शीघ्रं सहितः खशाकैः १४०॥२ शनिर्द्युवृन्दान्नव९भागलब्धं ध्रुवान्वितं त्व्युदयस्य मध्याः॥

गांशयुक्ता जाता शुक्रशीघ्रस्य दिनगतिरंशादिका ५।२०।२५।४२ स्वल्पांतरत्वान्न दोषः २ अथ शनिमध्यमानयनं शनिरिति अस्यार्थः द्युवृंदाद्दिनगणात् नव९भाग
लब्धं शनिर्भवति एते ग्रहाः स्वस्वध्रुवकेन समन्विताः सूर्योदयकालिका मध्यमा भवंति अयमर्थः दिनगणं कर्मभूमौ संस्थाप्य नवभिर्भजेद्यल्लब्धमंशादि तच्छनिध्रु
वके योजयेदेवं मध्यमः शनिर्भवति अत्र वासना चतुर्युगे शनिभगणाः १४६५६८ तथा चार्कसिद्धान्ते शनिर्भुजंगषट्पंचषड्वेदनिशाकराः अत्र त्रैराशिकं यदि युग
सावनदिनैरेतावंतः शनिभगणा लभ्यंते तदैकेन सावनेन किमिति लब्धा कलादिका शनेर्दिनगतिः २।०।२२ इयं षष्ट्या हता त्रिंशता प्ता जाता शनेर्दिनगतिः कलादिका
६।४१।१६ अनयैकसंख्याकदिनवृंदाल्लब्धं भाजको नवपरिमितः ९ नवभिर्लब्धा पूर्वानीता शनेर्द्दिनगतिः ६।४० स्वल्पान्तरत्वान्न दोषः २ अथ बुधशुक्रयोर्मध्यमानय
नं कुजगुरुशनीनां शीघ्रानयनं दिघ्नेति अस्यार्थः दिघ्नाद्द्विगुणाद्दिनगणात् घनोनात् सप्तदशभिर्हृतात्पुनः खनगांशेन सप्ततिभिर्भागेन हीनात् त्रिभिर्लब्धं ज्ञस्य शीघ्र

Nepal Sanskrit University, Balmiki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हीमध्यमौभवतः आर्किकुजेज्यानामर्कस्यापत्यमार्किः सचकुजश्चेज्यश्चतेषांशीघ्रंभवति अयमर्थः अहर्गणांद्विघ्निः संगुण्यसप्तदशभिरूनंकुर्यात् ततः स्थानद्वयेऽप्येकत्र
खनगैर्भजेत् लब्धेनाद्यादिनोपरिस्थितेहीनंकृत्वा त्रिभिर्भजेत् लब्धंतद्भृग्वोर्मध्यमः शनिगुरुभौमानांशीघ्रंभवति अत्रवासना इहमध्यमसूर्यएवतद्भृग्वोर्मध्यमंकु
जगुरुशनीनांशीघ्रंसएवकुतः यतःप्रागानीतिकानांसूर्यतशुक्राणांमंदभगणाः चतुर्युगाब्दाएव ४३२०००० भौमजीवार्कजानांशीघ्रभगणाः अपिचतुर्युगाब्दाएवस्युः
कथमितियदिदंभचक्रंचतुर्थकक्षास्थितसूर्यगतिवशंगतः तदधःस्थौसितज्ञौशीघ्रंसूर्यनिकटंतावयाकृष्यतयोः कृतेआत्मानंमंदंकरोति तथास्वोपरिस्थान्भौमेज्यम
न्दान्सूर्यःस्वात्मानंपराकृष्यतेषांकृतेआत्मानंशीघ्रंदर्शयति अतोभौमादीनांमन्दशीघ्रकर्मद्वयत्वाद्वक्रमार्गताचस्यात् चंद्रार्कयोरेकमन्दकर्मत्वात् वक्रतानभवति त
स्माद्यथाशतांशोराश्यादिकोमध्यमः सूर्योभवति तथाशतानन्देनायंक्रमोनिबद्धः निघ्नादिति चतुर्युगेरविभगणाः ४३२०००० भूवासराः १५७७९१७८२८ त्रैराशिकंयद्येतावद्
भिर्भूवासरैरेतावंतःसूर्यभगणालभ्यंते तदैकेनकियदिति लब्धाः कलादिकारवेर्दिनगतिः ५९।८।१० इयंशतांहतात्रिंशताप्ताजाताशतांशोरवेर्दिनगतिरंशादिका २।७।१

द्विघ्नाद्धनोना १७ त्खनगांशहीनात्त्रिभिर्भगुप्तार्किकुजेज्यशीघ्रं २

१२ अस्याः आनयनार्थंदिनगणोदशगुणितः तस्मात्त्रिभिराप्तागतिः ३।२० अन्तरं २।५२।४० अनेनैकसंख्यादिनवृंदाल्लब्धंखनगांश ७० हीनाल्लब्धात्सर्वोनीतादिनगतिः
३।१३।८।१४ स्वल्पान्तरत्वान्नदोषः अत्रापिनिःकरत्वाद्गुणकभाजकौनिबद्धौ इहसूर्यध्रुवकाभावाद्यस्मिन्कालेरविगतिवशाद्भगणपूरणंभवतितत्कालिकएवमध्य
मः आयाति तन्मेषसंक्रमकालादग्रेदिनद्वयेनदशघटिकाभिः सार्द्धाभिर्भवति तदर्थंघनोनादितिग्रंथारंभेदिनेएकपंचत्रिंशद्घटिकाभुक्ताग्रिमदिनेसूर्योदयकालिकोमे
षादौमध्यमोरविर्जातः तद्दिनादिकंदशघ्नषष्ठ्योपरिसंयुतंजातं १५।४० अत्रांशाकमेकंविंशतिकलायोज्योपनिबद्धघनोनासंस्कारोऽस्माभिः शीघ्रबीजानयनेऽस्मो कंकृतम
स्ति तस्मिन्बीजसंस्कृतोयावद्द्वादशराश्यात्मकोभगणोयावत्पूर्यते तावत्पूर्वाहर्गणेनैवकर्मकर्तव्यं अयमर्थः यदादशगुणोघनोभवति तदाग्रिमाहर्गणोपरिशीघ्रानय
नकर्तव्यं यावद्धनोनभवति तावत्पूर्वानीताहर्गणेघनोनोभवति इत्युपरिकर्मकार्यमिति अथवादिनगणांकृत्वातद्ग्रहस्यभुक्तकोष्टस्यांकंत्विदंध्रुवंकृत्वासमध्यग्रहोभ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथग्रहाणां (स्फुट)गतिस्तु (स्प)ष्टिकरणमुच्यते तत्रांकफलसंस्कारमा
ह अष्टद्वति पृथक्द्विस्थाग्रहाः अष्टेषुषट्नन्दचतुःशताढ्याः क
र्त्तव्याः तेषड्भगतैष्यकेन्द्राः भवंतिवीजंदेशान्तरसंस्कृताः भौमा
दयोमध्यग्रहाः पृथक्स्थानद्वयेधार्याः ततएकत्रक्रमेणाष्टेषुषट्
नंदचतुशतैर्युक्ताः कार्याः तद्यथाभौमानयनेभौमोधःस्थापितोऽष्ट
शतै ८००रधिकः कर्त्तव्यः बुधानयनेपृथक्स्थापितोबुधः पंचशता

अष्टे८००षु५००षट्६००नंद९००चतुः४००शताढ्याः पृथ
ग्ग्रहाः षड्भगतैष्यकेन्द्राः षड्भाधिकाश्चक्रगणाद्विशो।
ध्याशतेन१००लब्धाः स्फुटमत्रखंडाः रुद्रा११नवेन्दु
१९द्वियमा२२नवेन्दु१९रुद्राश्चभोग्योद्भवयुक्तहीनाः ४
धिकः ५००कार्यः एवंषट्शताधिको६००गुरुः कार्यः नवशताधि
कः ९००शुक्रः चतुः४००शताधिकः शनिः कर्त्तव्यः क्रमेणाधिके
कृतेसतिद्वादशशतैः १२००रपात्यशेषंगम्यकेन्द्रंभवति तन्मंद
फलंग्रहेऋणधनंकार्यं तस्मात्केन्द्राच्छतैक१००भागेनक्रम।
शोवक्ष्यमाणाः खंडकालभ्यंते तेयथारुद्रानवेन्दुद्वियमानवेंदु

भौमभुक्तिराश्याटिका

०१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	२०	३०	४०	५०	६०	७०	८०	९०	१००	२००	३००
००	००	००	००	००	००	००	००	००	००	००	००	००	०१	०१	०१	०१	०१	०१	०३	०५
०१	०३	०५	१६	००	१०	१२	१३	१५	१७	३४	५२	६९	८७	०४	२२	३९	५७	१४	४९	२४
४४	२९	२४	५९	४४	२८	१३	५८	४३	२८	५६	२४	५२	२०	४८	१६	४४	१२	४०	२०	००
४८	३६	२४	१२	००	४८	३६	२४	१२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	००

अथबुधोच्चभुक्तिराश्याटिका

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	२०	३०	४०	५०	६०	७०	८०	९०	१००	२००	३००
००	००	००	००	००	००	००	०१	०१	०१	०२	०४	०५	०६	०८	०९	१०	००	०२	०३	०४
१३	२७	४०	५४	८६	८१	९५	०९	२२	३६	७२	०९	४५	८१	१८	५४	९०	२७	६३	२७	९०
३८	१६	५४	३२	१०	४९	२७	०५	४३	२१	४३	०५	२७	४९	११	३२	५४	१६	३८	१६	५५
४०	२२	३३	४४	५५	६	१७	२८	३९	५०	४०	३०	२०	१०	०	५०	४०	३०	२०	४०	०
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	२०	३०	४०	५०	६०	७०	८०	९०	१००	२००	३००
००	००	००	००	००	००	००	००	००	००	००	००	००	००	००	००	००	००	००	००	००
००	००	००	०१	०१	०१	०१	०२	०२	०२	०५	८	११	१३	१६	१९	२२	२४	२७	५५	८३
१६	३३	४९	०६	२३	३९	५६	१२	२९	४६	३२	१९	०५	५१	३८	२४	१०	५७	४३	२७	१०
३६	३८	५४	३२	११	४९	२७	५०	४३	२१	४३	०५	२७	४९	११	३२	५४	१६	३८	१६	५५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चेति ११।१९।२२।१९।११ एते भौमादीनां मंदखंडकाः शतेन भागेन लब्धा गतखंडका भवन्ति लब्धांकसमो गतखंडकः स्थाप्यः तदग्रिमो भोग्यो धार्यः ततो योऽस्मिन्नवतिसन
स्मिन्यातनीयः शेषं खंडान्तरसंज्ञकं धार्यं एवं कृते भोग्यखंडकं विसृज्य गतखंडकः स्थापनीयः ततः शतभागशेषं गतभोग्यखंडान्तरेण संगुण्य शतेन भजेत् लब्धं फलं
यदि गतखंडाद्भोग्यखंडोऽधिको भवति तदा गतखंडके योज्यं यदि गतखंडकाद्भोग्यखंडको न्यूनो भवति तदा फलं गतखंडके ऋणं कार्यं यदि पंचमखंडको लभ्यते त
दा पंचमखंडेन गुणिताच्छतभाग १०० लब्धेन फलेन स एव पंचमः खंडो हीनः कार्यः यदि शतभागेन खंडो न लभ्यते तत्र प्रथमखंडकेनैव शतभागशेषं संगुण्य शतेन भजेत् ल
ब्धमंशादि मंदफलं भवति अत्र वासना केन्द्रशतेनात्र वृत्तमध्यान्तं पूर्वाचार्यैः संकेतितं तच्च कक्षामंडले मंदनीचोच्चवृत्तमध्यग्रहचिह्नितदेशं नीत्वा प्रदर्शयेत् तद्यथा वृत्त
मंडले यावंतो भागादयो मेषादिप्रवृत्तग्रहेण भुक्तास्तान्स्वमंदोच्चेन भुक्तिराशिभागादिभ्यो विशोध्य शेषा ये राशिभागादयस्ता वृद्धिः स्वमन्दोच्चमध्यावर्तते अथ यावद्वृत्तं
केन्द्रमुच्यते स्वोच्चे रवातस्तत्रापि प्रदेशे केन्द्रस्य शीघ्रचास्याग्रतो गतत्वाद्यतः स्वशीघ्रोच्चाच्छीघ्रगतिग्रहो मंदोच्चाद्विशोध्यते उक्तं च सूर्यसिद्धान्ते ग्रहं संशोध्य मंदोच्चात्
थाशीघ्राद्विशोध्य च शेषं केन्द्रपदं तस्माद्भुजज्याकोटिरेवेति अधिकप्रदपरिज्ञायोच्चदेशेन प्रतिमंडलस्य परमोच्चतोच्यते तस्य प्रदेशस्य कक्षास्थग्रहस्य च यदंतरं तत्केंद्रमुच्यते
अथ शतानन्दे नाष्टेषुषट्नन्दचतुःशताढ्यद्व्येन मंदोच्चानयनं कृतं तद्यथा ग्रन्थारंभे कल्पाहर्गणाः ७१४४०३८३०७१२ अयं भौमोच्चमंदभगणो २०४ गुणितः कल्पभूदि
नै १५७७९१७८२८००० र्भक्तो लब्धं भगणादिकं भौममंदोच्चं ९।२।४।१०।११।५१ भगणास्त्यक्ता राश्यादिकं शतेन १०० संगुणितं वारद्वयं षष्ट्या त्रिंशद्भिश्च भागमपहृत्योपरिसंयो
ज्यजातं ४३३।३६।१० शतांशो भौममन्दोच्चं एतस्माद्ग्रहं संशोध्य शेषं मंदकेन्द्रं भवति तन्मेषादिमंदकेन्द्रे मध्यमग्रहे मंदफलं धनं कार्यं तुलादिके ऋणमिति सूर्यसिद्धान्त
मतं पक्षद्वयेऽपि ग्रहः अत्र शतानन्दे न विपरीतं कर्मणा ग्रहान्मन्दोच्चं संशोध्य शेषं जातं ३६६।३३।५० अत्र त्रयस्त्रिंशकान्वितद्विशतिलिप्तादशभिरप्ता भौमानयने छप
७९०० मितो निक्षेपको वृद्धः तथाहर्गणाः बुधमन्दोच्चभगणैः २२ संगुणितं कल्पभूदिनैर्भक्तो लब्धं भगणादिकं बुधमंदोच्चं १६६।७।२६।५० एतद्भगणांशतेन १०० गुणितं
वारद्वयं षष्ट्या त्रिंशद्भिर्भागमपहृत्योपरियुतं जातं ७३४।४५।२६ शतांशे बुधमंदोच्चं द्वादशशतेपात्यशेषं ४६५।१०।३४ चतुस्त्रिंशदंशकैरेकोनपंचाशत्कलाभिः षड्विंश
तिविकलाभिर्युतं जातो बुधमंदकर्मणि पंचशत ५०० परिमितः क्षेपकः एवमहर्गणो गुरुमंदोच्चभगणैः ९०० गुणितः कल्पभूदिनैर्भक्तो लब्धं भगणादि गुरुमंदोच्चं ४०७
।५।२१।४८। राश्यादिकं शतेन १०० संगुण्य भागहारेण विभज्य लब्धमुपर्युपरि योज्य जातं शतांशे गुरुमंदोच्चं ५७१।२।४० द्वादशशतेभ्यः शुद्धं ६२८।५७।२० अष्टाविंशति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कलादि रहितं [illegible] मंदकर्मणि षट्शत ६०० परिमितो क्षेपकः तथा दिनगणोसित मंदोच्चभगण: ५२५ गुणितः कल्पभूदिनैर्भक्तो लब्धं भगणादि सितमंदोच्च राश्यादि
कं शतेन संगुण्य भागहारेण विभज्य लब्धमुपर्युपरियुतं जातमत्र शुक्रमंदकर्मणि मंदोच्चं २६६।७।१४ द्वादशशतेभ्यः शुद्धं ९३३।५२।४६ त्रयस्त्रिंशत्कलादिरहितं
जातोत्र क्षेपकोनवशतमितः ९०० एवं दिनगणाच्छनिमन्दोच्चभगणा ३९ गुणिता कल्पभूदिनैर्भक्ता लब्धं भगणादिकं शनिमंदोच्चं १७।७।२६।२७।२४। राश्या
दिकं शताहतं भागहारेण लब्धमुपरियुतं जातं शतांशेश निमंदोच्चं ७८८।४४।४० द्वादशशतेभ्यो विशोध्य शेषं ४११।१५।२०। एतदेकादशरहितं चतुःशतपरिमितः श
निमंदकर्मणि क्षेपकः एवमेतेभौमादयो ग्रहाः अष्टेषु षट्नंदचतुःशताढ्याः स्वमंदोच्चोनाः शुद्धा भवंति अत्रांशकादित्यजनाद्योजनाच्चसांतरो ग्रहः आयातितत्स्मा
न्पूर्वोक्तगणितागतक्षेपाढ्याः ग्रहाः शुद्धा भवंति तत्क्षेपाः भौमस्य ७६६।२३।५० बुधस्य ४६५।१०।३५ गुरोः ६२८।५६।२० शुक्रस्य ९३३।५२।४६ शनेः ४११।१५।२० अथ स्वं
डकानामुत्पत्तिः ग्रहमंदकर्मणि यत्केन्द्रं राश्यादिं भागानीतं तत्स्यत्रिभिस्त्रिभिराशिभिः पदानि प्रकल्पयेत् अयमर्थः केन्द्रं राश्यादि यदि प्रथमपदे राशित्रयमध्ये भवति त

घना १७ गना गण्त्रय ३ स्तर्य १२ निघ्ना १० हृशो हृतं हीनधनं च मध्ये ॥

दा यद्देवपदस्य भुक्तं स एव कुभुजः अथ केंद्रं द्वितीयपदे राशित्रयादूर्ध्वं राशिषट्कमध्ये भवति तदा षड्भ्यो राशिभ्यो विशोध्य शेषं यत्पदस्य भोग्यं स भुजः अथ केन्द्रं तृतीयपद
मध्ये राशिषड्कादूर्ध्वं राशिद्वादशकादर्वाक् तदा राशिद्वादशकाद्विशोध्य शेषं पदं भोग्यं स भुजः अयमेवार्थो ऽस्मत्कृतभूषणोश्लोकेन अथवा त्राशिपातसिद्धः वक्षाच्छोध्यो गु
णाधिकः षड्भाधिको विषड्भास्याद्कोको गुणादूनो भुजः तत्र विषमपदेऽन्त्यं शेज्यामूलत्वान्मंदफलस्य वृद्धिर्भवति समपदे प्रत्यं प्राकयो भवति समपदांते षट्शतद्वादशश
तपरिमिते मंदफलाभावः तत्र मध्यमग्रह एव मंदकर्मसिद्धः तस्मादत्रशतानन्देन पदद्वयस्य वृद्धिक्षयात्मकाः पंचमखंडकाः निबद्धाः ते चास्य वृद्धासमासेन कथिताः तेभ्यः
शोद्धृतं दशभिर्लब्धं फलं मध्यमग्रहे हीनं धनं कार्यं अयमर्थः भौमादीनां तन्मंदफलं क्रमेण द्वानागनागत्रयस्तर्यैः संगुण्य दशभिर्भजेत् यल्लब्धमंशादितन्मध्यग्रहे मे
षादिकेन्द्रे धनं ऋणं कार्यं षट्शताधिके तुलादिकेन्द्रे धनं कार्यं एतेन मंदकर्मसिद्धो ग्रहो भवति अत्रवासना अत्रैकैकेन राशिना खंडको निबद्धः तत्रायं क्रमः ग्रहं संशोध्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मंदोच्चाच्छेषं मन्दकेन्द्रं १०।५०।० भुजः सिद्ध एव तस्यांशाः ३ तेषां लिप्ताः १८०० लिप्तास्तत्त्वयमै २२५ र्भक्ता लब्धं ८ चतुर्विंशतिज्यापिंडे ऽष्टमोन्यः खंडः १७।१९ शेषं खंड एव कलायाम्
जज्यानामोजयुग्मपरिध्यंतरेण २ संगुण्य त्रिज्यया विभज्य लब्धं ०।३० तदूनितो युग्मपरिधिः स्फुटः ७३।३० तद्गुणा भुजज्या १२५३४६।३० भगणांशै र्भक्तालब्धं ३।८।११ अस्य
धनुः अंशादिकं १९।२२।२६।४० अत्रायं नगुणकापवर्त्तकेनाने: कलांको लभ्यते स एव कल्पनीयः तत्र जातो गुणकोदिकूपरिमितः १० भाजकोयं जातः १७।२७ दशाघ्नात्मं
दफलाद्भाजकेनाप्तं रुद्राः ११ प्रथमखंडः अत्र शतांशे भौममंदफलानयने खंडकानां गुणकोसंजातः १७।२७ भाजकोदश १०परिमितः शतानन्देन करणे कायनानिव
द्धः १७ गुणकहतादुद्रमितात्षडंशभागेन लब्धं मंदफलं १९।२२।२६।४० अथ द्वितीयखंडकोत्पत्तिः ग्रहं संशोध्य मंदोच्चाच्छेषं मंदकेन्द्रं २।०।०।० अस्य कला ३६००लि
प्तास्तत्त्वयमै २२५ र्भक्ताइतिलब्धं १६ चतुर्विंशतिज्याखंडकेषु षोडशखंडः २९७८ शेषं खंड एव भुजज्यानामोजयुग्मपरिध्यंतरेण संगुण्य ८९३४ त्रिज्यया विभज्य लब्धं
२३५ तेनोनितः स्फुटो युग्मपरिधिः ७२।२५ तद्गुणा भुजज्या २१५२५६।५० भगणांशै र्भक्ता लब्धं ५९७।५२ अस्य धनुः करणं ज्यांशास्येत्यपि अत्र ज्यापिंडद्वयं २ पतति शेष

पृथक् स्वशीघ्रोनितकेन्द्रषड्भात्रिघ्नात्स्वशीघ्रोनयुतः स्फुटः स्यात् १

१४८।५२ तत्त्वयमगुणितं ३३४९८।४५ गतभोग्यज्याखंडांतरेण २२२ भक्तं लब्धं १५०।५३ तत्त्वयम २२५ घ्न गतपिंडे ४५० योजितं ६००।५२ जातं धनुर्लिप्तादिकं षष्ट्या विभ
ज्य लब्धो ऽशाकः १०।०।५३ एतद्दशाधिकं शतेन संगुण्य मंडलभागेन भजेल्लब्धेनोपर्युपरियुतं जातं शतांशे राशिद्वयस्य मंदफलं ३३।२२।३६।४० दशाघ्नादेतस्मात्स
वीक्तापवर्त्तकेन १७।१७ भक्ते लब्धं नवेंद्र खंडो जातः १९ अथ तृतीयखंडकोत्पत्तिः ग्रहं मंदोच्चाद्विशोध्य शेषं मंदकेन्द्रं ३।०।०।० भुजः सिद्ध एव अस्य लिप्ताः ५४००लिप्ता
तत्त्वयमै र्भक्ता लब्धं २४ चतुर्विंशतिरोजखंडः ३४।३८ स्फुटपरिधिः तद्गुणा भुजज्या २४९३७६० भगणांशै र्भक्ता लब्धं ६९।२।४२ अस्य चापकरणं अत्र पिंडत्रयं ३ पतितं
शेषं २१।४२ तत्त्वयमैर्गुणितं ४८८२।३० गतभोग्यांतरेण २१९ भक्तं लब्धं २२।२१ गतपिंडे युतं त्वयमगुणितेषु युतं जातं मंशादिकं धनुः ११।२२ शतेन संगुण्य मंडलभागेन
भजेत् लब्धं उपरियोज्य जातं शतांशे राशित्रयस्य मंदफलं ३८।३०।३६।४० एतन्मंदफलं दशाघ्नात्पूर्वापवर्त्तकेन भक्तालब्धं द्विपमा २२ एवं व्यत्ययेन भुजमूलत्वादर्पि
तएवं अथ बुधस्य भौमवदानीतेशांशोः फलं २।२८।११ शतांशे १२।५९।२० राशित्रयस्य ४।२७ शतांशे १५।५१।३० एभ्योपवर्त्तकेन लब्धा रुद्रादयः अथ गुरोरेकरांशेः फ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लं२।३।५ राशिद्वयस्य४२।५।५०। राशित्रयस्य ५।६ शतांशेप्रवर्त्तकेन ८।३६।४३। द्वि· १४।४६।१। तृ· ७।०।० अस्यापवर्त्तकेन ७।५० एभ्योपवर्त्तकेनलब्धारुद्रादयः अथशुक्रस्य
एकराशेःफलं०।५४।४८ राशिद्वयस्य१।३८।१ राशित्रयस्य१।५४।२८ शतांशेप्र· ३।२१।४० द्वितीयस्य५।२६।४३। तृतीय ६।२१।३३ शुक्रस्यापवर्त्तकः २।४८। राशिफलेभ्योपवर्त्ते
केनलब्धारुद्रादयः अथशनेः एकराशिफलं३।५१।२२। द्वि· ६।३८।४५। तृ· ७।९।१७। शतांशेप्र· १२।५१।१३। द्वि· २२।९।१० तृ· २५।३०।१० अस्यापर्त्तकः ११।४०। राशिफलेभ्यो
पवर्त्तकेनलब्धारुद्रादयः अत्रकलादिकंकुत्रापिदत्वाकुत्रचित्त्यक्तानंदेनगुणाकानिबद्धाः तेनेदंपूर्णांतरमायातिगणितागतगुणकैः शुद्धंआयातितस्माद्गुणकेरेवक
र्त्तव्यं तएवगुणकायथा भौमस्य१७।२। बुधस्य७।० गुरोः ७।५ शुक्रस्य२।४८ शनेः ११।४ भागहारस्तुसर्वेषांदिक्परिमित१० एवेति अथभौमादीनांशीघ्रफलानयनमाह।
पृथगिति मंदकर्मसिद्धंग्रहंपृथक्द्वितीयस्थानेशागानीतेनस्वशीघ्रेणोनंकुर्यात् शेषंशीघ्रकेन्द्रंभवति यदिग्रहेशीघ्रकेन्द्रंनपततितदाद्वादशशतराशियुतंकृत्वापा
तयेत् तत्रशीघ्रकेन्द्रे चक्रार्द्धावशिष्टेद्वादशशत१२०० परिमितेवक्ष्यमाणदिनैरस्तोदयौज्ञेयौ चक्रार्द्धावशिष्टेषट्शत६०० परिमितेवक्ष्यमाणदिनैर्वक्रमार्गौज्ञेयौ तत्रमंद
कर्मवत्षट्शतोनेशीघ्रकेन्द्रेशीघ्रफलादूनेऋणंप्रकल्पयेत् षट्शताधिकेधनंषट्शताधिकंद्वादशशतेपात्यशेषंगम्यकेन्द्रंभवति ग्रहेशीघ्रोनितेकृतेयत्रशून्यंतत्र
फलाभावः मंदकर्मसिद्धएवस्फुटोग्रहः तस्मात्तगम्यकेन्द्रेशतेन१०० षट्६०० लभ्यते यदिगतकेन्द्राद्भोग्यद्वादशशतभागेनपंचमखंडोलभ्यते तदापंचमंपृथ
क्स्थाप्यशेषंत्रिभिः३ संगुण्यशतेनहरेत् यल्लब्धंतदपिपृथक्स्थापितंपंचकेयोज्यं एतेनयावत्संख्याकोभवति तावत्संख्याकोभुक्तखंडोलभ्यते यदित्रिगुणितात्छेधा
च्छतभागेनकिंचिल्लभ्यते तदापंचमखंडएवलब्धः शेषंमंदखंडवद्वक्ष्यमाणभौमादीनांशीघ्रखंडेषुगतभोग्यखंडान्तरेणसंगुण्यशतेन१०० भजेत् यत्प्राप्तंतंशादि
कंतद्भोग्यखंडादूनेभुक्तखंडेयोज्यंखंडादधिकेभुक्तखंडपातयेत् शेषंशीघ्रकेन्द्रफलंभवति तत्रमंदकर्मसिद्धस्वग्रहेपत्तच्छीघ्रफलकेंद्रक्रमेणमंदफलवदृणंधनं
कार्यं एतेनग्रहःस्फुटोभवति १॥ अथभौमादीनांशीघ्रखंडाः भौमस्येति अत्रांकलिखनमेवव्याख्या प्रथमखंडकद्वितीयखंडकइत्यादिवोध्यं अथखं
डकानामुत्पत्तिः अत्रशतानन्देनप्रतिराशिमेकैकांशाःखंडानिबद्धाःकेन्द्रस्यषड्भागाभवंति तत्रपंचमराशीनांपंचमखंडकाःकृताः षष्टराशेर्द्वादशदशांशकैःखंड
कत्रयं अतःषड्भानिग्राद्दिर्थ्यंकृतंखंडकोत्पत्तिरत्रसूर्यसिद्धान्तात्प्रदर्श्यते शीघ्राद्ग्रहसंशोध्यशेषंशीघ्रकेन्द्रं१।०।०।० तस्यभुजःसिद्धएव३० ३३।१९८।६।६ शोध्यःराशित्र
यात्स्फुटोभुजःकोटिः२।०।०।० भुजांशाः ३० कोट्यंशाः ६० भुजज्या१७१९ कोटिज्या ७९७८ भौमस्योजपरिध्यंशाः १३२ युग्मपरिध्यंशाः १३५ तयोरंतरं ३ तद्गुणाभुजज्यात्रि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज्ययाप्ता १।३० तद्गुणिनोर्युग्मपरिधिः स्फुटः १२३।३० स्फुटपरिधिघ्नाभुजज्या ४०१३८।३० भगणांशैर्भक्तालब्धं भुजफलं १११४।५७ तद्गुणकोटिज्या ५९५३६३ भगणांशैः ३६० भक्तालब्धं कोटिफलं १९३१।३४ मृगादौ शीघ्रकेन्द्रकोटिफलवर्गः ११२७२१३।३० उभयोर्योगः २९९५९४६०।१५ तस्मान्मूलं लब्धं कर्णः ५४२७३।३१ त्रिज्या २४।३८ गुणितं भुजफलं ९४५०।६ चलकर्णा विभाजितं लब्धं ३९७।५२ अस्य चापकरणं ज्यापिंडास्त्रयः पतिताः ३ शेषं २६ तत्वयमगुणितं पिंडान्तरामं २७।३६ तत्वयमग्रेगतपिंडे युतं जातं धनुर्भागादि ११।४२ शाके ५६ योज्य भौमस्य खाव्धी तुल्यं एवं भौमस्य द्वितीय खंडकफलं भागादि २२।३६।२१ तृतीयखंडकफलं भागादि ३२।४८।५५ चतुर्थखंडकफलं ३०। ३४।४ पंचमखंडकफलं ३६।३१।३२ षष्ठखंडकफलं ७।५६।५७ द्वितीयखंडकफलं १५।२।२९ तृतीयखंडकफलं २०।९।३६ चतुर्थखंडकफलं २१।१८।० पंचमखंडकफलं १५।६।४९ षष्ठखंडकफलं १०।५४।४० सप्तमफलं ५।५४।४३ तथा भौम वत्खोपकरणेरानीतं गुरोः प्रथमखंडफलं ४।४८।५६ द्वितीयफलं ८।५५।३१ तृतीयफलं ११।१८।

भौमस्य खाब्धी ४० नगसप्त ७७ खेषा ११० देवेन्दु १२३ जातींद्व १२२ गगो ९७ नगार्थाः ५७ बुधस्य भा २७ नीषु ५२ कु सप्त ७१ षट्स्वराः ७६ ततस्त्रि पंचां ५३ गगुणाः ३७ नवेन्दवः १९ गुरोर्नृपाः १६ स्वाग्नि ३० गजत्रयं च ३८ षड्गुह्यो ३६ रामयमा २३ नृपा १६ काः ९ भृगोर्द्वि वेदाः ४२ कुग जाः ८१ खसूर्या १२० व्योमाह १५० नागेंद्र १४८ भमू १२७ स्त्रिशैलाः ७३

१८ चतुर्थफलं १०५०।५० पंचमफलं ६।४६।५९। षष्ठफलं ४।४२।४० सप्तमफलं २। २४।१६ एवं सोपकरणेरानीतं शुक्रस्य प्रथमखंडफलं १२।३३।२० द्वि॰ २४।३६।४२ तृ॰ ३५।११।३१ चतु॰ ४४।२५।१७ पंचमः ४४।१७।२५ षष्ठः ३७।५७।४३ सप्तमः २४।५२।९ एवं स्वोपकरणेः साधितं शनेः प्रथमखंडस्य फलं २।५१।४९ द्वि॰ ५।११।१४। तृ॰ ६।२०।२२ चतुर्थः ५।४७।४६ पंचमः ३।३८।४ षष्ठः २।२२।७ सप्तमः ११।१२।४४ एतानि फलानि शनेः पृथक्पृथक् संगुण्य त्रिंशता विभज्य लब्धं भौमादीनां शतांशे सप्तमखंडकाः तद्यथा भौमस्य प्रथमः ३९।४ द्वितीयः ७७।२५ तृतीयः १०९।२२ चतुर्थः १२२।५२। पंचमः १२१।४२ षष्ठः ९९।५ सप्तमः ५८।२२ बुधस्य प्रथमः २६।२७ द्वि तृतीयः ६७।० चतुर्थः ७०।५७ पंचमः ५०।३२ षष्ठः ३६।२१। सप्तमः १९।८ गुरोः प्रथमः १६।३ द्वि॰ २९। ४४ तृतीयः ३७।३९ चतुर्थः ३६।९ पंचमः २७।३५ षष्ठः १५।४० सप्तमः ८।० शुक्रस्य प्रथमः ४१।५० द्वि॰ ५२।२३ तृ॰ ११९।३० चतुर्थः १४८।४३ पंचमः १४७।३३ षष्ठः १२६।४० सप्तमः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

७९।५४ शनेः प्रथमः ९। २३ द्वि॰ १३।१७ तृ॰ २१।७ चतुर्थः १९।१८ पंचमः ११।१२ षष्ठः ७।५६ सप्तमः ४।१ एतैः खंडकैः शनिरानीतं ग्रहाः स्फुटा आयांति शतानंदेनात्र न्यूनाधिकानि
वद्धाः अथ भुक्तिस्पष्टीकरणं तत्रासन्नकेन्द्रौ स्वौ भुक्तौ प्यन्तरसंगुणामपहरेद्भुक्तिं खदिग्भिः १०० फलान्मेषाद्यादिगुणान् क्रमात्तवविधुभिः १० लब्धं धनर्णं गतौ केंद्रे
कर्किमृगादिके चलगतिं तद्वर्जिता मंतराभ्यस्तं खाभ्रकुभिर्हरेद्धनमृणं खंखंडवन्मंदगतौ धनमृणं कार्यं २ अयमर्थः ग्रहानयने मंदगतिं स्थानद्वयं धृत्वैकत्र गतभो
ग्यखंडांतरेण संगुण्य शतेन भजेत् लब्धं फलं मंदफलवत् घनागनागादिभिर्भौमादिक्रमेण संगुण्य दशभि १० र्भजेत् माप्तं पत्का क्वादिकेन्द्रे त्रिशताभुक्तिर्भवति तथा
मंदगत्या ग्रहस्य शीघ्रगतिं हीनां कृत्वा शेषं गतभोग्य शीघ्रखंडांतरेण संगुण्य शतेन भजेत् लब्धं फलं स्वखंडवन्मंदकर्म्मसंस्कृतभुक्तौ धनमृणं कार्यं यदि शीघ्रखंडे
घनं तदत्रापि धनं यदि शीघ्रखंडे ऋणं तदात्रापि ऋणं एवं ग्रहभुक्तयः स्फुटा भवन्ति तर्क्कशतेन इति यदि शीघ्रकेन्द्रं षट्शतोनं पंचशताधिकं भवति तदा शीघ्रखंडांतरह
तां गतिं त्रिभिः संगुण्य शतलब्धं पूर्ववद्धनमृणं कर्तव्यं यदि ऋणखंडकक्रमेण शीघ्रफलं मंदगतौ न पतति तदा व्यत्ययेन फलं पातयेत् तदा वक्रिता भुक्तिर्भवति अथा

शनेर्दिशो १० व्दा १० कुयमा २१ नवेन्दू १९ द्विभूनयो १२ मंगल ८ मव्वयश्च ४

त्र शतानन्देन ग्रहानयनं कर्मद्वयेनोक्तं तेन सूर्यसिद्धान्ताद्ग्रहो न किंचिन्न्यूनाधिकः आयाति सर्वसिद्धान्तेषु कर्मचतुष्टयेन ग्रहानयनं दृश्यते उक्तंच शैघ्र्यं मांदं पुनर्मांदं शैघ्र्यं
चत्वार्यनुक्रमात् तस्मादत्रास्माभिः कर्मचतुष्टयेन ग्रहानयनक्रमो लिख्यते तत्र ग्रहस्य पूर्वोक्तप्रकारेण मंदशैघ्र्यमानीय मध्यमग्रहस्य स्थानत्रये धृत्वा शीघ्रोनितं कृत्वा केन्द्र
विचारादि पूर्ववत् कर्म कृत्वार्द्धफलमुपरिस्थे मध्यमग्रहे धनमृणं कार्यं तेन प्रथमकर्मसंस्कृतो ग्रहो भवति तं पृथक् कृत्वा तेषु षट्नंदेत्यादि मंदः पूर्वोक्त एव कृत्वा तत्फलार्द्धं प्र
थमसिद्धे ग्रहे धनमृणं कार्यं एतेन द्विकर्मसिद्धो ग्रहो भवति तस्मात् तेषु षसंदेत्यादि यत्पूर्ववन्मंदफलं तृतीयस्थानस्थे मध्यमग्रहे धनमृणं कार्यं तेन तृतीयकर्मसिद्धो ग्रहो भ
वति तं पुनः पृथक् धृत्वा स्वशीघ्रोनितं कृत्वा शीघ्रकर्मफलं संपूर्णं त्रिकर्मसिद्धे ग्रहे धनमृणं च कार्यं तेन चतुर्थे शीघ्रकर्मसिद्धो ग्रहः स्फुटो भवति भुक्तिस्तु पूर्वोक्तेन क्रमेण स्फुटा
कर्तव्या एवं सूर्यसिद्धांतसमो ग्रहः स्फुटो भवति ०॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथपातग्रहानयनं अहर्गणमिति अस्यार्थः अहर्गणांवेदैः ४ संगुण्यदशभि १० र्भजेत् यल्लब्धमंशादितत्पातध्रुवाङ्केयोजयेत् सपातोभवति पातंखखागनेत्रेषु २७०० प्रपात्यशेषोरा
हुर्भवति तत्रराहौसार्द्धेत्रयोदशशतानि १३५ संयोज्यराहुपुच्छः केतुःस्यात् अत्रोपपत्तिःयुगचंद्रपातभगणाः २३२२३४२ उक्तंचपातस्य नेत्राब्धिद्वियमावह्निबाहवः भूवास
राः १५७७९१२८।२८ त्रैराशिकेनलब्धाराहोर्दिनगतिः कलादिका ३।१०।४४ इयंषष्ट्याहताष्टभक्तालब्धंशतांशेनदिनगतिःकलादिका २३।५० इयंदश १० गुणितार
३८।२० षष्ट्याप्ता ३।५८।२० अत्रांककलांचत्वारिंशदधिकांकृत्वाजातावेदाः ४ एतस्माद्गुणकाद्यथाराहोर्गतिर्यातितथाभागहारःकर्त्तव्यः तत्रदशभि १० र्भागेप्राप्तावे
दयमाः २४ खखत्वांतरत्वात् केतोरानयनार्थंसार्द्धत्रयोदशशतानियोजयेत् अथइष्टकालेग्रहस्यतात्कालिकीकरणार्थमुत्तरश्लोकः इष्टनाडीपराःपूर्वाभुक्तिघ्ना षष्टि
६० भाजिता लब्धांशादियुतोनंस्युर्ग्रहास्तात्कालिकाःस्फुटाः सूर्योदयादिष्टघ्नोनापराभुक्तातत्रेष्टयावर्त्ततेपराःपूर्वाइष्टनाडीस्फुटग्रहभुक्त्यागुणयेत् षष्ट्याभजेत्
लब्धमंशादिग्रहेधनंकार्यं यदापरघटीसंभवंफलं यदापूर्वघटीसंभवंफलंतदाऋणं अत्रायंविशेषः वक्रीग्रहपरघटीसंभवंऋणंकार्यं पूर्वघटीसंभवंधनं अत्रत्रैरा

अहर्गणोवेदै ४ हतंदश १० प्तंध्रुवाद्ययुक्तंभवतीहपातः खखागनेत्रां २७०० तरितोमुखंस्यात्चक्रार्द्धयुक्तं १३५० स्फुटराहुपुच्छः १

शिकेनवासना यदिवष्टिघटीभिरियतीभुक्तिःतदेष्टघटिकाभिः किमितिगुणकस्थानेनव ९ अथनक्षत्रगताद्राशिगतकरणं राशिगतान्नक्षत्रगतकरणमाह भादिःकृ
तघ्नोः कहृतोग्रहस्तुराश्यादिरंकैर्गुणितःकृताप्तः भादिर्भवेन्नादिषुराशिहारः शराक्षनी २२५ राशिमुखेशतंच १ नक्षत्रगतग्रहंचतुर्भिः संगुणितंनवभि ९ र्भजेत् लब्धं
राश्यादिकोग्रहोभवति एवंराशिगतंग्रहंनवभिः ९ संगुण्यवेदै ४ र्भजेत् प्राप्तंनक्षत्रगतोग्रहोभवति नक्षत्रगताच्छराक्षनिभागेन २२५ त्रिंशांशकंराशिकंराशिक्रमेण
ग्रहस्य भुक्तराश्यंशकलादिकंभवति एवंराशिगताद्ग्रहाच्छतभागेन १०० प्राप्तराश्यंशकलादिकंभवति तत्रायंक्रमः प्रथमंशतांश १०० भागेनराशयःपुनःशेषंत्रिंश
ता ३० संगुण्यतेनैवभागेनाप्ताअंशाःपुनःशेषंषष्ट्यासंगुण्यतेनैवपूर्ववदाप्ताकलाइत्यादि अथवाराश्यादिकंग्रहंअष्टादशभिःसंगुण्यशतेनहरेत् लब्धांशांशके
कलादिकंअंशेभ्यःत्रिंशताप्ताराशयःस्फुटग्रहभुक्तिरंशादिकाष्टादश १८ गुणिताविकलादिकाभवति षष्ट्याप्ता ६० कलादिकाभवति नक्षत्रानयनार्थंराश्यादिकंग्र रामः
ष्टादशभिः १८ संगुण्याष्टशतै ८०० र्भजेत् लब्धमश्विन्यादिनक्षत्राणिशेषंशतद्वयेन २०० भजेत् लब्धागतनक्षत्रपादाःशेषंगतगम्यंकृत्वात्रिंप्रांशकराशेःक १९

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लादिकयास्फुटभुक्त्या भजेत् लब्धानि गतगम्यदिनानि शेषं षष्ट्या ६० संगुण्य तथैवाप्ताघटिकाद्यः स्यादिपाद्गतो न क्रियते तदा शतभागशेषं गतगम्यं कृत्वा पूर्ववत्क
र्म कर्त्तव्यमिति एवं गण्यानयनमपि कर्त्तव्यं अथ च शतांशगण्यादिकं ग्रहं शतेन गतगम्यं चक्रं त्वा शतांशभुक्त्या हरेत् लब्धानि गतगम्यदिनानि शेषं षष्ट्या संगुण्य
पूर्ववद्धरेत् लब्धं घटिकाद्यादि १ अथ भौमादीनां शीघ्रकेन्द्रे चक्रादपरचक्रार्द्धं यावन्मासस्संख्यामाह विश्वेति विश्वाश्विनौ च गन्धर्वाश्च दशा च अंगानि च माषाश्च
क्षितिजादिषूहनीयं अयमर्थः चक्रं द्वादशशतानि १२०० चक्रार्द्धं षट्शतानि ६०० तत्र भौमस्य शीघ्रकेन्द्रे यदा पूर्णं चक्रं भवति तस्मात्त्रयोदशे मासि चक्रार्द्धं बोधव्यं एवं
चक्रार्द्धे चक्रं बुधस्य द्वितीयमासि गुरोः सप्तमे मासि भृगोर्दशमे मासि शनेः षष्ठे मासि एवं भौमादीनां चक्राच्चक्रार्द्धे चक्रं भवति प्रयोजनं च स्यात्तावद्वक्ष्ये भौमस्य त्रयो
दशमासि गच्छति एवं चक्रादस्त एवमुक्तप्रकारेण सर्वे ग्रहाश्चक्रात्तेन प्राप्नुवंति अत्र वासना भौमस्य मंदगत्यूनितशीघ्रगतिः १।३२ भक्ता चक्रार्द्धे ६०० लब्धानि दि

मादिः कृतघ्नो क ४ हतो ग्रहस्तु राश्यादि रवैर्गुणितः कृताप्तः भादिर्भवेद्धादिषु राशिहारः शराकृती २२५ राशिमुखे शतं च १ विश्वा
१३श्विर२ गन्धर्वे ७ दशां १० गं ६ मासैश्चक्रार्द्धचक्रं क्षितिजादिषूह्यं षड्वह्नयो ३६ द्वादश १२ रासभा यो ५६ वेदाश्विनः २४ सप्तरसा ६७
क्रमेण ॥

नानि ३९०।१८ एभ्यस्त्रिंशताप्तं मासादिकं १३।१८ एवं बुधस्य मंदगत्यूनितशीघ्रगत्याप्तं १० २१।५३।६ त्रिंशताप्तं मासादिकं १।२७।६ गुरोर्मंदगत्यूनितशीघ्रगत्याप्तं २०० त्रिंशता
प्तं मासादिकं ९।२२।४१ एवं शुक्रस्य मंदगत्यूनितशीघ्रगत्याप्तं एवं शनेः मंदगत्यूनितशीघ्रगत्याप्तं ३१०।१९।३८ त्रिंशताप्तं मासादिकं ८।९।३८ अत्र शतानंदे
न स्मामान्येन मासोपादानं कृतं दिनानामुपेक्षा कृता ०॥ अथ ग्रहाणां वक्रमार्गदिनादिज्ञानमाह षड्वह्नय इति स्वशीघ्रकेन्द्रस्य मंडलार्द्धाच्चक्रात्पूर्वापराणे वक्रगवा
७२ संख्याकानि भौमस्य वक्रदिनानि एवं बुधस्य द्वादश १२ दिनैर्वक्र आगमिष्यति द्वादशदिनैर्मार्गः १२ गुरोः षट्पंचाश ५६ ज्ञव भोग्य दिनैर्वक्रमार्गौ शुक्रस्य चतुर्विंश
ति २४ गतभोग्य दिनैर्वक्रमार्गः शनेः सप्तषष्टि ६७ दिनैर्वक्रमार्गौ तानि द्विगुणितानि वक्रस्य ग्रहदिनानि भवंति तानि यथा भौमस्य ७२ बुधस्य २४ गुरोः ११२ भृगोः ४८ शनेः

Nepal Sanskrit University, Dang ... Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

१३५० अथांतरेवक्रमार्गज्ञानं भौमोगच्छतिवक्रतांशरशरांगे ६५५ न्द्रोत्वशीघ्रोनितेतद्वच्चंद्रसुतोजिनाद्रिषुमुने ७२४ जीवोरिषट्पर्वते ७६६ शुक्रःखेषुरसे ६५० खरांशु ननयैववक्रीन्दुनागे ८१२ पुनः कौटिल्यंपरिहृत्यपुष्करगतिर्मार्गीभवेच्छोधिते १ पंचपंचाशदधिकंषट्परिमितेशीघ्रकेन्द्रे भौमोवक्रीभवति एवमपरेज्ञातव्याः। कौटिल्यंवक्रतांपरिहृत्यपुष्करगतिर्ग्रहः अस्मिंकेंद्रेवक्रशोधिते १२०० मार्गीभवति तत्रमार्गानयनक्रमःप्रदर्श्यते भौमादिग्रहानयने यदिशीघ्रकेंद्रंचक्रांशेभ्यो ३६० ऽधिकंभवतितदावक्रांशाः तस्माद्वक्रांशाच्छोध्यशेषंग्रहस्यस्फुटमंदभुक्त्योनितशीघ्रभुक्त्याभजेत् लब्धांशैरागामिनोमार्गांशाः वक्रदिनानिशेषंषष्ट्यासंगुण्यपूर्ववदा गाघटिकाःएवंयदिकेन्द्रमार्गांशेभ्योन्यूनंभवतितदातस्मान्मार्गांशाद्विशोध्य शेषंपूर्ववद्भागेलब्धान्यागामिमार्गदिनानियदिकेन्द्रंचक्रांशेभ्यःऊनंभवतितदाकेन्द्रंचक्रां शेषुनपात्यशेषस्यपूर्ववत्कर्मकृत्वागतवक्रदिनानिलभ्यंते एवंमार्गांशेनेमार्गेषुनपात्यशेषस्यपूर्ववत्कर्मकृत्वामार्गदिनानिलभ्यंतेइति अत्रवासना भौमादिकोमंद स्फुटोग्रहःस्वशीघ्रोच्चाद्द्विराशिषट्कादधिकोऽतएवस्वशीघ्रोच्चस्याद्दूर्ध्वंगतत्वाद्वशाच्छिथिलरश्मिर्जायते शिथिलरश्मिभिःसव्येतरपार्श्वद्वयेनतस्माद्ग्रहस्तदा

स्वशीघ्रकेन्द्रस्यचमण्डलार्द्धान्पूर्वापराचक्रगतांश्चराशेः २ षष्ट्य६०धृ१८भूपां१६कगुणाः३९कुदस्रा२१वक्रादितःप्रागपरतोस्त
गःस्यात् एवंज्ञभृग्वोर्वसु८पंच५षड्भा६०० त्प्रागूनखेटःपरतोधिकोर्कात् १ भौमोस्तंदहनग्रहे ९३ खजलदे १७० सौम्योरिवेदाः४६
गुरुर्व्योमाष्टै८० भृगुज्ञोयमोरिपुरसैः ६६ केन्द्रेस्वशीघ्रोनिते॥

वक्रगतिर्भवति तथाचार्कसिद्धान्ते दूरस्थितःस्वशीघ्रोच्चाद्ग्रहःशिथिलरश्मिभिःसव्येतराकृष्टतनुर्भवेत् वक्रगतिस्तदाइति भौमस्यचक्रांशेभ्यःषट्शतानिशोध्यशेषंमंदभुक्त्यो १।१५।नितशीघ्र३।३२भुक्त्या १।३२भजेल्लब्धंषड्गतयः एवंबुधादीनामपि०॥

भौमः	बुधः	गुरुः	शुक्रः	शनिः	ग्रहाः
६५५	७२४	७६६	६५०	८१२	व॰शा॰
५४५	४७६	४३४	५५०	३८७	मा॰शा॰

अथग्रहाणामस्तोदयज्ञानमाह षष्ठ्येति चक्रादितःप्राक्परतएववासराअस्तंगतस्यज्ञातव्याः यथाभौमादीनांचक्रार्द्धेनवक्रमार्गज्ञानंज्ञातंतथायस्मिन्दिनेचक्रंद्वादशशत १२०० परिमितंशीघ्रकेन्द्रंभवतितस्मात्पश्चात्षष्टिदिनैर्भौमस्यास्तोज्ञेयः आगामिषष्टि६० दिनैरुदयः एवंगतगम्यषोडशदिनै १६ बुधस्यास्तोदयौ गुरोस्तथैवषोडश१६दिनैः शुक्रस्यैकोनचत्वारिंशद्दिनैः ३९ शनेरेकविंशतिदिनैः २१ अत्रचक्रेणकुजगुरुशनीनांपश्चादस्तःप्रागुदयः चक्रेणबुधशुक्रयोःप्रागस्तःपश्चादुदयः एवंज्ञभृग्वोश्चक्रार्द्धाद्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सुरूवदिवसा एतदुक्तं भवति यस्मिन्दिने केन्द्रं षट्परिमितं भवति तद्दिनात्पश्चाद्वसु ८ दिनैर्बुधस्यास्तं आगामिवसुदिनै ८ रुदयः एवं गतपंचदिनैः शुक्रस्यास्तं गम्य पंचदिनै ५
रुदयः अत्र शुक्रयोश्चक्रार्द्धेन पश्चादस्तं प्रागुदयः प्रागूनखेट इति अर्कादूनः खेटः प्रागस्तं जाति अर्कादधिकः परतः पश्चादस्तं याति अयमर्थः अस्तदिने गणितागत
तो ग्रहो यदि सूर्याद्भागश्यंशादिभिरूनो भवति तदा तस्य प्रागस्तं योधिको भवति तस्य पश्चादस्तं अस्तं ग्रहाणामदृश्यत्वं दृश्यत्वमुदयः अथान्तरेऽस्तोदयज्ञानं भौमइ
ति त्रिनवति ९३ परिमिते शीघ्रकेन्द्रे भौमोऽस्तं याति खजलदे १७० बुधइत्यादि त्रिपन्नगरसे ६८३ बुधो लघ्व
स्तं याति अरिवेदे ४६ गुरुः एवं काष्ठारिपौ ६१० शुक्रः एतस्मिन्नेव स्वकेन्द्रे चक्राद्द्वादशशतमिता १२०० च्छोधिते
यावत्केन्द्रं भवति तस्मिन्नेवोदयं याति अत्रापि वक्रमार्गक्रमेणादिनादिज्ञानं कार्यं अथागस्त्योदयास्तज्ञानार्थसूत्र
श्लोकः पलप्रभेति स्वदेशपलभां विषुवच्छायां तत्त्वैः २५ संगुण्य खखांकैः ९०० संयुतां कुर्यात् तमेव चक्र

भौमः	बुधप	गुरुः	शुक्रप·	शनिः	बु·प·	शु·प	अ·
९३	१७०	४६	८०	६७	६८३	६१०	अ·
११०७	१०३०	११५४	११३०	११२४	५१७	७२०	३०

लब्धास्तं शशिजस्त्रिपन्नगरसैः ६८३ काष्ठारिपौ ६१० भार्गवस्तस्मिंश्चक्रविशोधिते समुदयं यान्ति ध्रुवं खेचराः १ पलप्रभां तत्त्वहता २५ युक्ख
खांक ९०० युक्ता स्फुटार्केण समो यदि स्यात् याम्ये तदा स्यादुदयो निशान्ते मुनेरगस्त्यस्य सुरारिहंतुः १ शकेन्द्रकालात्खशराब्धि ४५० ही
नात्तु षष्ट्याप्तसंख्या अयनांशकाः स्युः ॥

स्यार्द्धत्रयोदशमिते १२६० भपात्यशेषांकसमेऽर्कभुक्ते स्तो भवतीति भद्रं ॥१०॥ इति श्रीमाधवविरचिते भास्वतीविवरणे
ग्रहानयनाधिकारश्चतुर्थः ४ तत्रादौ अयनांशानयनमाह शकेन्द्रेति खचशराब्ध्याब्धयश्चैः सार्द्धचतुःशतैर्हीनात् शकेन्द्रकालात् षष्ट्या ६० प्तसंख्या अयनांशका
भवंति तैरयनांशकैरहर्गणं युतं कुर्यात् तदा द्युनिशोः प्रमाणो द्युदलं भवेत् अयमर्थः शककालं खशराब्धिभिरूनं कृत्वा षष्ट्या भजेत् लब्धांकप्रमाणा अयनांशका भवं
ति शेषाः कलास्तैरयनांशकैरहर्गणं संयुतं कृत्वा रात्रिमाने द्युदलं भवेत् अथ सूर्यसिद्धान्तादयनांशानयनमुच्यते त्रिंशत्कृत्वो युगे भगणाश्चक्रं प्राक्परिलंबते तद्गुणाद्भूदिनै
र्भक्ता द्युगणाद्यदवाप्यते तत्संयुक्ताद्ग्रहाक्रान्तिच्छायाचरदलादिकं स्फुटं दृक्तुल्यतो गच्छेत्पादं ते विषुवद्द्वये २ युगेति एकस्मिंश्चतुर्युगे रसभक्तशेषे ४३२०००० विंशत्कृत्वो विंशद्
गन् विंशति भगणान् प्राक्परिलंबनं स्यादेवं भुक्ते कलियुगे विंशति २० द्वापरे च ४० त्वारिंशत्त्रेतायां षष्टि ६० कृतयुगेऽशीति ८० एकत्रांके चतुर्युगशतद्वयं २०० यागयवलं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वनद्वयं भवति यतो भचक्रस्य प्रत्येकमतेन विनाप्रत्यक्चलनं चक्रस्य युक्तमेवेति एवं भागंशतद्वयेन सावनकल्पाहर्गणाद्व्यवहारिकयुगाहर्गणाद्वा गुणिताच्चतुर्भिर्भूदिनैर्भ-
क्तादवाप्यते तेन संयुतादर्कात् क्रांतिच्छायाचरदलादिकं स्फुटं दृक्तुल्यतां गच्छति प्राक्चक्रं चलितं स्यात् अस्यार्थगार्गीगर्भस्य श्लोकत्रयस्य संक्षिप्तार्थः स्पष्टतरो व्याख्या-
यते तत्रादौ शतद्वयस्योत्पत्तिः सूर्यसिद्धान्ते चक्रस्य प्रागपर्लंवनागतिं प्रति वर्षमेकलिप्ता षष्ठिवर्षैर्भागमेकं अष्टादशवर्षशते १८०० एको राशिः षट्शताधिकैकविंश-
तिवर्षसहस्रैः २१६०० भगणमेकं चतुर्युगेषु एभिः ४३२०००० भगणशतद्वयमुत्पद्यते तेन सावनाहर्गणं संगुण्य भूदिनयुगदिनैर्विभज्य यद्वलब्धं भचक्रस्य प्राग्लंवनं
भगणादिकं परलंवनसहितं च भवति ये भोग्यास्त एवायनांशा बोद्धव्याः एतावता सूर्यसिद्धान्ते त्रिंशदंशावधिलंवनांशा जायन्ते एवं प्राग्परवलनद्वयसंयुतं भचक्रं प्रवा-
हाख्येन वायुना ताडितं पश्चिमाभिमुखं भवति अथ प्रागपरवलनावधिनिरूपणं अष्टादशवर्षशते १८०० एकं प्राग्वलनं तथैव द्वितीयं प्रत्यग्वलनं च द्वयोरैक्यं षट्त्रिं-
शद्वर्षशतं ३६०० प्रतिभगणं समराशिषु षट् षट् प्राक्प्रत्यक्चलनानि अथ प्रत्यक्चलनानलक्षणं यस्मिन्वर्षे गणितागतोऽर्कः मेषतुलयोः संक्रमदिने दिनरात्रिमानं

अहर्गणात्तैर्युतमेव कुर्याद्भवेद्युरन्द्रं द्युनिशोः प्रमाणे १

समानं मृगकर्कादेर्वर्द्धमानं हीयमानं कुर्वेन् दृश्यते तदा तत्प्रत्यक्चलांतः तत्रायनांशानामभावात् छायार्कगणितार्कयोस्तुलितात्व अथ प्रत्यक्चलनगतिमाह प्रा-
क्चलहीने छायार्काद्गणितागते तत्र वासना तस्मात्प्रत्यक्चलनांता देवद्विज्या दिवर्षैरष्टादशवर्षशतान्यवधीकृत्य मेषादितः प्रतिवर्षभुक्तमेणैवैकैकां लिप्तां
भचक्रं यथा यथा पश्चान्नोनादिपावद्व्रजति तथा तथा तदा स एव गणितागतोऽर्को मंतव्यः तेनोपलक्ष्यमाणगणितत्वात् तत्र प्राग्वलने क्रमेणैकत्रिंशद्दंशास्ववधयोर्हानि-
श्चवृद्धिः तदा नूयनं यथा प्राक्चलनं लव्धायनगणं त्यक्त्वा विषमराशेर्ये भुक्ता भागास्त एवायनांशाः स्युः तत्रेऽस्मेव वर्षे चद्वैमानांशे भुक्तो गणितागतोऽर्को मीनकन्ययोः संक्रमदिने
न्निं शङ्क्षिरयनांशैस्त एव प्राप्तो दिनमानं रात्रिमानं समानं यथा तथा चापमिथुनादयनांशैर्युक्तस्त एव कर्कमृगादिप्राप्तैर्दिनमानं हीयमानं वर्द्धमानं करोति तदा प्रत्यक्चलनांतःस्या- राम॰
त्स एव सायनः छायार्कः कथ्यते एवं छायार्काद्गणितागतेऽर्के हीने भचक्रं प्राक्चलनं द्रष्टुक्तं भवति यथास्मात्प्राक्चलनांतात् तदा प्रत्यक्चलनगतिमाह अंतरांशैरिति द्विती- २१

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यपद्वासनाशेषवद्गति यः प्रायुक्तो मीनादिरूपः स एव शेषः तस्मादेकद्वित्र्यादिवर्षेष्वष्टादशशतानां १८०० अयदि मीनादितः प्रतिसंवत्सरं क्रमेणैकैकां लिप्तां भच
क्रं यथायथाग्रतोग्रतो मेषादियावत् यदायदा समागच्छति तथातथा तदा स एव गणितागतोर्को मंतव्यः अन्ते राशेरित्यत्र वासना प्रत्यग्वलने लब्धायनभागादिह्रासस
मरणशेषैर्भुक्तभागास्ते त्रिंशन्मध्याच्छोधिता अत एवापावित्राङ्कोगं शाष्खलितांशाः प्रोच्यंते प्रत्यग्वलनेपत्रयत्रोक्तक्रमेणैकद्वित्र्यादिभागदायेन त्रिंशतः शून्यपर्यंतमयनां
शानां क्षयः तत्रतत्रेष्टवर्षे ऽयनांशैर्गणितागतोर्को युक्तो यदा तदा मेषतुलादौ समं दिनरात्रिमानं मृगकर्कादौ वर्द्धमानं करोति तदा स एव छायार्कः अयनांशानामभावप्रत्यक्
लनांतः अयमेवार्थः स्पष्टतरं कथ्यते प्राक्चलने दृष्टे हि निरयनो गणितागतोर्को मेषादितो मीनादियावद्यथा पश्चान्निःसृप्यते तथा स च वर्द्धमानांशैर्युक्तः सायनदिवसः ए
वं प्रत्यक्चलने दृष्टेह निनिरयनो गणितागतोर्को मीनादितो मेषादियावत् यथायथाग्रतोग्रतो गच्छन् दृश्यते तथातथा च हीयमानायनांशैर्युक्तः सावने च दिवसः प्रत्यक्च
लनद्वयेप्ययनांशैर्गणितागतमर्केयोज्यं ननु कदापि पात्यं तां यतः छायार्कोद्गणितागतोर्को हीन एवायाति तस्मादयनांशैर्युक्तो गणितागतोर्कः छायार्कतुल्यः क्रि
यतो छायार्कानयनं सूर्यसिद्धान्तादवगंतव्यं अत्र ग्रन्थविस्तारभयान्नोदाहृतं सामान्यत उदाहरणं संवत् १५८२ शाकः १४४२ स्फुटकल्पगताब्दाः १९५५८८४६३६ एभ्यः सा
यनकल्पाहर्गणः ७१४४०२९८६२०८ अयमहर्गणो शतद्वयेन २०० गुणितो १४२८८०७९७२६६६०० युगभूदिनैः १५७७९१७८२८ भक्तो लब्धाः कल्पादितो ऽयनभगणाः ९०५५०
शेषावली ३३७९३६२०० अतो ग्रहवद्राश्यादिकमयनचलनं २।१७।५।५९ अथवा अस्मिन्नेव वर्षे व्यावहारिकाद्युगाब्दाः ४६२६ व्यावहारिकयुगाहर्गणः १६८९६८१ अयं शत
द्वयेन गुणितः ३३७९३६२०० युगभूदिनैर्भक्तो लब्धं भगणाद्ययनचलनं २।१७।५।५९ अत्र प्रकारद्वयेन राश्याद्यमेव तुल्यमायातं यद्वा स्फुटकल्पगताब्दा १९५५८८४६२६ षष्ट्या त्रिंश
ता द्वादशभिरुपर्युपरि भुक्ता लब्धं कल्पादितो भगणाद्ययमेव चलनं ९०५५०।२।१७।६ अथवा व्यावहारिकयुगाब्दाः ४६२६ षष्ट्या त्रिंशता द्वादशभिरुपर्युपरि भक्ता लब्धं
कलियुगादितो भगणाद्ययनचलनं २।१७।६ अत्रापि प्रकारद्वयेन राश्याद्यं तुल्यमेवायातं अहर्गणात्तथा गताब्देभ्यः आनीतेमयनांशानां विकलैकांतरं यत्तत्सौरसावनभे
देन अथ विषमराशिस्था प्राक्चलने स्यात् प्राक्चलने ये भुक्तभागास्ते वृद्धिमंतो ऽयनांशा ज्ञेयाः एवं प्रत्यक्चलनमग्रतः समराशौ भविष्यति अत्र ये भुक्तभागास्ते त्रिं
शतः शोधिताः अत एवायातनाः शेषाः क्षयात्मकाः अयनांशा भविष्यंति एवं प्रकारचतुष्टयेनानयनमयनांशानां प्रदर्शितं सत्यान्तं तज्ज्ञैः सद्भिरवधार्यं अथ भास्वतीमतेन
अयनांशानामानयने उदाहरणं शाकः १४४७ खशराब्धि ४५० हीनः ९९७ षष्ट्या ६० प्तायनांशकाः १६।३७ तथा प्रागानीतायनांशकाः १७।६ उभयोरंतरं कला २९ प्रायशः एतावदंतरं कथं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पतितं अथ उत्तरं यतः सूर्यसिद्धान्तोक्तनाडीनामंशेऽयनांशानां क्षयः स्यात् तथाऽस्मिन्द्वापरान्ते क्षयोऽभूत् ततः ननु कलियुगादितोऽष्टादशवर्षशतैः १८०० एवं भाकलनं च षड्विंशद्वर्षशतमध्ये २६०० द्वितीयं प्रत्यक्कालनमपि गतं अधुना तृतीयं भाकलनं चतुःपंचाशतावधि ५४०० भविष्यति तथा गोगेकगुणैः ३१७९ कलिगताब्दैः शाकः प्रतिजातिः तदनंतरमनेनाचार्येण खशराब्धिपरिमिते शाके छायार्कोदयलग्नांशस्थाने शून्यमेव लब्धं अतिसूक्ष्मत्वात्कलादिकं लब्धं तत्र कलिगताब्दा एते स्युः ३६२९ षड्विंशद्वर्षशतैः भाकलनान्तो जातः अनेनैकोनत्रिंशत्तमे वर्षेऽयनांशानामादित्वतः तदैवैकोनत्रिंशत्कलानामन्तरं पतितं परं सत्याप्युते १७१६ तस्मात्कुजमब्धिहीनादितिपाठः समीचीनः ०॥ अथ मध्यमचरदलानयनमाह ध्रुवं दत्तइति ध्रुवं दत्तो हर्गणात् अगाश्वाष्टौ चकुस्वनैः गजाश्वाद्याश्वस्वल्पैर्गतैष्यान्तरदक्षिणे भवतः अयमर्थः अयनांशयुतादहर्गणात् अगाष्टकुभिः १८७ गतगम्यं कृत्वा स्वल्पयाह्यं अगाष्टकुसंख्यात्युत्तरगोलदिनादि तत्संबंधि चरदलमुत्तरं भवति यद्यगाष्टकुभ्योऽधिको हर्गणो भवति तदाष्टकुभिर्हीनं विधाय शेषं गजाद्वैर्गम्यं कृत्वा स्वल्पयाह्यं तत्संबंधि दक्षिणं चरदलं भवति यतो गजाब्दसंख्यानि दक्षिणगोलदिनानि ततः खराम

ध्रुवं दत्तो गाष्टकुभि १८७ र्गजाब्दैः १७८ स्वल्पं गतैष्योत्तरदक्षिणोनु ततः खरामं क्रमशश्च दद्यात्साद्र्धं सषष्ठं च दलं चरार्द्धम् १ पलप्रभाघ्नं शरषड्यमाप्तं २६५ पंचेन्दुत १५ स्तत्स्वमृणं स्वगोलात् ॥

मिति खरामं यथासंभवं पृथक् कुर्यात् खराम त्रयं भवति ततो यथाक्रमेण प्रथमं खरामं स्वकीयार्द्धयुतं कुर्यात् तेन पंचाब्धिसंख्या भवति ४५ द्वितीयं सषष्ठांशं एतेन पंचाग्नि ३५ तृतीयमर्द्धं कुर्यात् तेन तिथिसंख्या १५ खराममित्युपलक्षणं तेन यथावस्थितं प्रथमं साद्र्धं द्वितीयं सषष्ठं तृतीयमर्द्धं यत्र खरामं न लभ्यते तत्रावस्थितांकं सार्द्धं कुर्यादिति ततः सर्वमेकीकृत्य मध्यमचरार्द्धं भवति खरामत्रयमिति चरदलखंडकत्रयोत्पत्त्यर्थं उक्तं अगाष्टकुसंख्यात्युत्तरगोलदिनादिकथं तदुच्यते मेषादिषड्राशयः त्रिंशद्गुणा जाताः १८० पूर्वोक्तकन्याकृतुवासरैर्युताः १८६ निरंकुशाकध्रुवकदिनेनाद्या जाता अमाष्टचन्द्रा १८७ एततौ रवर्षदिनेषु ३६५ मपास्य शेषं गजाब्दाः १७८ उभयोर्योगे जाताः सौराब्ददिवसाः ३६५ १ अथ स्फुटचरानयनमाह पलप्रभेति तत्र प्राप्तं चरार्द्धं पलप्रभाघ्नं शरषड्यमाप्तं फलं गोलक्रमेण पंचेन्दुतः स्वमृणं भवति एतदुक्तं भवति पूर्वोक्तभक्रमेणानीतं मध्यमचरार्द्धं स्वदेशपलप्रभया विषुवच्छायया सं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गुणयशरषट्यमै २६५ भंजेत् लब्धं घटिकादिस्फुटचरदलं भवति तद्यदि सायनांशोत्तरगोलदिनसंबंधी भवति तदा पंचेन्दुषु १५ स्वं धनं कार्यं तद्दिनार्द्धं भवति तद्द्विगुणं दिनमानं स्यात् यदि चरदलं सायनांशा दक्षिणगोलदिनसंबंधी भवति तदा पंचेन्दुषु १५ मध्ये चरदलमृणं कार्यं तेन दिनार्द्धं भवति तद्द्विगुणं दिनमानं व्यस्तमिति अतो व्यस्तं निशार्द्धं भवति अयमर्थः यत्र दिनार्द्धानयनार्थं पंचेन्दुषु १५ चरदलं धनं तत्र निशार्द्धानयनार्थं पंचेन्दुषु ऋणं कार्यं एतेन निशार्द्धं भवति यत्र ऋणं तत्र धनं कार्यं निशार्द्धं युतं दिनमानं मिश्रसंज्ञं भवति उक्तं च रात्र्यर्द्धं खरसैः ६० संशोध्य यदा भवेन्मिश्रं अथवा कार्यं गणकैर्निशार्द्धं दिनसंयुतं कार्यं मिश्रं तयोर्गतैष्यांतरितमिति तयोर्दिनार्द्धनिशार्द्धयोर्गतैष्यांतरितं भवति अयमर्थः दिनार्द्धनिशार्द्धकर्मभूमौ स्थाप्य यद्यस्मिन्पतति तत्तस्मिन्पातनीयं शेषं न भवति अत्र वासना भारतखंडे जम्बूद्वीपे निरक्षलंकास्थाने भचक्रस्य सममंडलगत्या विषुवच्छायया चरदलप्रभृतीनामभावाद्द्वादशसंक्रांतिषु दिनरात्रिमानं त्रिंशत् घटिकमेव ततः साक्षे देशे विषुवच्छायां चरदलादिकमुत्पद्यते चरांतिगच्छति उत्तरगोले दिनं दक्षिणगोले रात्रिरयं काल इति चरं तस्य पूर्वापरभागेन दलमर्द्धं चरदलं तच्च त्रिज्यातोऽहोरात्रार्द्धवृत्ते

अहर्दलं व्यस्तमितो निशार्द्धं तयोर्गतैष्यान्तरितं ततश्च २ षड्घ्नं चरार्द्धं दश १० भागहीनं याम्योत्तरांशा ३ युतं दशाप्तं १० ॥ ॥ ॥ ॥

यदिति क्षितिपो मंडलयोरंतरं तदुच्यते तस्य भुजसंबंधेरात्रित्रयस्य चरार्द्धस्य त्रीणि खंडकानि रथ्यगुणादितानि अतः सार्द्धसप्तमिज्याद्यैकैकेन राशिना खंडकत्रयं कृतं उदाहरणं प्रथम ४५ द्वि ३५ तृ १५ कान्यकुब्जे विषुवच्छायया संगुण्य शरषट्यमैर्भजेत् लब्धं प्रथमः खंडः ६० द्वि ४८ तृ २० एकं २।८ पलप्रभा तु सायनविषुवद्दिनार्द्धयतो द्वादशांगुलशंकुच्छाया शास्त्रे देशे विषुवत्प्रभा विषुवती छाया स्यात् सैव पलप्रभेत्युच्यते उक्तं च एवं विषुवतीं छायां स्वदेशे यद्दिनार्द्धभा दक्षिणोत्तरयोरेखा सा तत्र विषुवत्प्रभेति अथ प्रति दिनमध्यप्रभानयनमाह षड्घ्नमिति षड्भिर्गुणितं पूर्वोक्तं मध्यमचरदलं स्वदशांशेन हीनं दशतं याम्योत्तरांशेन ३ युतं दशाप्तं उदग्दक्षिणतः अक्षहीने अक्षेण वियुतं युक्तं विधाय भानोः सूर्यस्य उदग्दक्षिणतः प्रभा स्यात् अयमर्थः पूर्वोक्तं मध्यमचरार्द्धं षड्भि ६ र्गुणयेत् ततो यद्युत्तरगोलसंबंधि तदा स्वकीयदशांश १० शेन हीनं विधाय दशभि १० र्भजेत् यल्लब्धं तद्याम्यां हीनेऽयं वक्ष्यमाणाक्षेणान्वयेत् शेषमुत्तरप्रभा भवति यदि दक्षिणप्रभा भवति मध्याह्नच्छायेत्यर्थः अत्र वासना विषुवद्दिने चरदलाभावाद्विषुवच्छायैव मध्याछाया तद्विषुवन्मध्यच्छाया ततः सौम्ययाम्यक्रांतिवशेन प्रतिदिनमध्यछायाद्वारे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मा॰टी॰ रार्केकमेषस्थानमेवस्यात् कोर्थः सौम्ययाम्यक्रान्तौमेषादितोयथायथाशंकुनानत्तिदिनमध्यछायाविषुवच्छायातोमिथुनान्तंयावत्दीयते कर्कादितः कन्यान्तंया
२३ वत्तवर्द्धते एवंयाम्यक्रांतावपितुलादितो यथायथानतिदिनमध्यछायाविषुवच्छायातश्चापांतंयावद्वर्द्धते मकरादितोमीनान्तंयावद्धीयते निरक्षदेशादिकंथ
द्वित्यादिव छायापरमक्रांतिसमानंशकात् याम्यमेषादिषड्राशिषुमध्याह्नछायाउत्तरनतांशेषुयाम्यभागेपतति एवंतुलादिषड्राशिषु याम्यनतांशेषुसौम्यभागेक्षांश
मानेनपततिएवंपरमाणाक्षांशेभ्योक्षाधिकाभवति तत्रमिथुनराशेक्षांशप्रमाणानेनमध्यच्छायावपिष्यते उदाहरणं मीनान्तेमेषादौचरदलाभावात् शतानन्दोक्तो अक्षि
हीनाक्षएवमध्यछाया तत्रकात्यकुजोक्षः ६३ अक्षिहीनत्रयसैवमीनान्तेमध्यछायाएवंमिथुनान्तेचरदलं ९६।४५ षड्घ्नं५८०।३० उत्तरगोलकत्वात् दशभागे
न५८०।३ हीनं५२२दशाप्तं५२।१४ अक्षिहीनाक्षेण वियुक्तं ०।४६ इयंमिथुनान्तेमध्यछाया अत्रपरमापरमसमानाक्षांशाधिकांशवशेनमध्यछायावशिष्टा यत्रपर
मापरमसमानाक्षांशा एतावंतः २४ तत्रविषुवच्छाया ५।१२ यतः शतानन्दोक्तो अक्षएतावान् ५।१४ मिथुनान्तेमध्यछायालोपः एवंकन्यान्तेक्षिहीनोऽक्षएवमध्य

तद् क्षिहीनाक्षवियुक्तयुक्तंभानोरुदग्दक्षिणतः प्रभास्यात् १ छायादशघ्ना १० शतसंयुता चमध्यप्रभोना भवतीह शंकुः ॥

प्रभा तथाधनुरंतेमध्यचरं९४।३० षड्गुणं५६७ याम्यगोलत्वात्रामांश १८९युतं७५६ दशाप्तं७५।३६ अक्षिहीनाक्षेणयुक्तं१२६।३६ इयंधनुरन्तेमध्यप्रभा १ अथदिनग
तैष्येघटिकाज्ञानमाह छायेति छायादशभि१०र्गुणिता शतेन१०० संयुता मध्यप्रभोना भवतीह शंकुः घातहता हृद्दलतस्तदाक्षहीनांछायेहशंकुर्भवति शतेनहताहृ
द्दलतो दिनार्द्धात्तदाप्तंतेनशंकुनाप्तं अहर्गतैष्याह्नोगतगम्याघटिकादिकालोभवति अयमर्थः इष्टकालेद्वादशाङ्गुलशंकोर्यावत्यंगुलव्यंगुलादिकाछायालभ्यते
तावतीदशगुणाकार्यापुनः शतेनेकेन१०० संयुतातत्तः पूर्वोक्तमध्यप्रभयाहीनाएतेनतत्कालशंकुर्भवतिहारइत्यर्थः ततोदिनार्द्धंशतेन१०० संगुण्यसवर्णितासवर्णि
तेनशंकुनाहरेत् लब्धमिष्टघटिकादिकालोभवति यदिदिनार्द्धोमूर्द्धंगतः पश्चादेष्योगम्योवक्तव्यः उक्तंच [illegible]शितानतलेप्सुसंसिद्धिर्वेज्ञलेपोपिवासमे इष्टशंकंगुले
दिष्टेः सममंडलयोर्लिखेत् तत्रशंकुमूलेऽव्यंश४गुलविपुलसूर्यद्वादशांगुलोछायातत्रांकांगुलनियमोविनुष्टंयेवोदरैः खाब्धिरिति १ अथगतैष्यघटिकाभ्यः राम:
छायाज्ञानमाह खखेन्द्विति घटिकादिदिनार्द्धंशतेनसंगुण्य१०० गतेनगम्येनवाघटिकादिनाभजेत् यल्लब्धंतन्मध्यप्रभयासमेतंविधायशतेनहीनंकृत्वादश २३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भि ३०भंजेत् लब्धांगुलव्यंगुलादिका छाया ॥ १ ॥ अथ लग्नानयनमाह लग्नमिति स्वभोदयैः स्वराश्युदयपलैः सौरेगास्तस्य गतभोग्यदिनानामनुपातात् त्रैराशिकेण सूर्योदयतः सूर्यभुज्यमानराशेः लग्नं प्रसाध्य इत्यत्र शतानन्देन संक्षेपेण कथितं तदस्माभिः स्पष्टतया कथ्यते तत्र लग्नक्रमः तात्कालिकार्कसायनांशं कृत्वा एकांते स्थाप्य तदन्वर्कभुक्तराशयः पृथक् धार्य सूर्यस्य भुक्तांशादिकं त्रिंशतो विशोध्य भोग्यं कार्यं तेन भोग्यांशकादिना अर्काक्रांतस्य स्वोदयपलानि संगुण्य भागस्थाने त्रिंशता लब्धं भोग्यपलानि स्युः स्वं गतकालात् घटीपलानि स्युः तानि पृथक् स्थापितानि इष्टघटिकापलेभ्यः शोधितानि सूर्यभुक्तराशिषु एकराशियोज्यते शेषफलसमूहाद्यथाक्रमं सूर्याक्रांतराशितः स्वदेशोदयाः शोध्याः शुद्धलग्नप्रमाणांकाः सूर्याद्या तेभचक्रादिकाश्चेत्तदा चक्रशुद्धाः कार्याः एवं कृते यत्पलशेषं तत्स्वरामाप्तं ३० मशुद्धलग्नपलैर्लब्धमंशाद्यं पृथक् स्थापितार्कराशीनां मध्ये न्यस्तमयनांशैर्हीनमिष्टकाले तात्कालिकं लग्नं भवति एवं सर्वत्र अथ रात्रिगते लग्नानयने निशापूर्वार्द्धगते इष्टका

घाताहताहर्द्दलतस्तदाप्तमहर्गतैष्योघटिकादिकालः ॥ १ ॥ खखेन्दुनिघ्ना१००द्युदलाद्गतैष्यनाड्याप्तमध्यप्रभयाप्तमेतं ।
शतोनितं तद्दशभि १० र्विभक्तं लब्धाङ्गुलाद्या भवतीप्सितानां ॥ २ ॥ लग्नन्तु सूर्योदयतः प्रसाध्यं स्वभोदयैः सौरदिनानुपाता
त्

लेः राशिषट्कयुतसायनार्कदिनवल्लग्नमानेयं अथ रात्रिशेषे लग्नानयनं रात्रिशेषे भाग्यवत्तात्कालिकार्कं सायनमेकान्ते धृत्वा इष्टकालघटिकापलान्यपि पृथक् स्थाप्यन्ते तदनु सूर्याक्रांतराशेर्भुक्तभोग्यादिना सूर्योदयलग्नपलानि हत्वा भागस्थाने त्रिंशता हृत्वा लब्धमिष्टपलेभ्यः शोध्यं सूर्याङ्कभागानयनाय पलशेषं पृथक् स्थाप्य तस्मिन्पक्षसमूहे र्कराश्युदयानस्य यावन्तो राशयः शुद्धास्तावत्प्रमाणाकांशाः सूर्याक्रांतराशेः शोध्याः तच्छेषस्य स्वराम ३० घ्नं उत्क्रमाच्छुद्धराश्युदयेनाप्तं भागादिकं तस्मिन्सूर्ये पात्यं अयनांशैर्हीनं इष्टनिशाशेषे तात्कालिकं लग्नं जायते उक्तं च रविभोग्यांशकान् हत्वा स्वोदयैः खगुणै ३० र्भजेत् लब्धाभोग्यविनाड्यः स्युरेवं लग्ने गतांशकाः ॥ १ ॥ मध्ये गतविनाडीषु शोध्या भोग्यविनाडिकाः स्वस्वलग्नविनाड्यस्तु शोध्यास्स्वोदयास्ततः ॥ २ ॥ यत्स्वशुद्धं भवेल्लग्नं तस्य भुक्तपलानि च गुणयेत्त्रिंशता भागं स्वभुक्त्या च समाहरेत् ॥ ३ ॥ लब्धमंशादिकं ग्राह्यं भुक्तराशिस्तु योजयेत् एवं राश्यादिकं लग्नं क्रियते गणकैः सदेति ॥ ४ ॥ ४ ४ ४

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चन्द्राश्विनिघ्नेति स्वदेशविषुवच्छायां चन्द्राश्विभिरेकविंशत्या संगुण्य षष्ट्या विभज्योपरियोज्यार्द्धयेन् एवं लङ्कावधेः इहास्मिन्निष्टदेशे दक्षिणाक्षो भवति अङ्गुलसं
भवेषष्ट्या भागेण यथा उदाहरणं कान्यकुब्जे विषुवच्छायांगुलादिका ६।५० इयं चन्द्राश्वि २१ गुणिता १२६ अर्द्धिता ६३ अयमक्षांश एवं सर्वत्र अथ योलंकोदयास
नामानयनं सूर्यसिद्धान्तात्प्रदर्श्यते त्रिभद्युकर्णार्द्ध गुणाः स्वाहोरात्रार्द्धभाजिताः क्रमादेकद्वित्रिविभज्यास्तच्चापानि पृथक् पृथक् स्वाधोधः परिशोध्यानि शेषालंकोद
यासवः खांगाष्टयो १६७० र्थगोगोकं १७९५ शरत्र्यंशकाहिमांशवः १९३५ व्याख्योत्पत्तिः उदाहरणं नैव अादौ २१ दिनव्यासदलानयनम् परमक्रांतिज्या १३९१ तद्वर्गं १९
५११६०९ त्रिज्या ३४३८ वर्गा १७८२९८४४ मोह्यशेषस्य पदे दिनव्यासदलं ३१४१ अयमेव गुणाकारः अथैकराशिभागानां ज्या ६९८।३० त्रिवज्यावर्गाद्विशोध्य मूलमेकरा
शेर्व्यासदलं भागहारः ३३६६ द्वितीयराशेः क्रान्तिभागानां ज्या १२१० वर्गं त्रिज्यावर्गादपास्य मूलं द्वितीयराशेर्व्यासदलं भागहारः ३२१८ तृतीयराशिक्रांतिभागानां जीवा १३
९७ वर्गं त्रिज्यावर्गादपास्य शेषस्य पदं तृतीयराशेर्व्यासदलं भागहारः ३१४१ एवं भागहारैर्भक्तालब्धं फलमेकज्यातः १६०४ द्विज्यातः २९०६ त्रिज्यातः ३४३८ एवं चा

चन्द्राश्विनिघ्ना २१ पलभार्द्धिता चलङ्कावधेः स्यादिह दक्षिणोक्षः ३

पानि प्रथमं १६७० द्वितीयं ३४३५ तृतीयं ५४०० एतान्यधोधः शुद्धानि लंकायामुदयासवो भवेयुः यथा मेषस्य १६०० वृषस्य १७९५ मिथुनस्य १९३५ एतेवैपरीत्येन कर्कटस्य १९
३५ सिंहस्य १७९५ कन्यायाः १६०० एते उत्क्रमेण तुलादिनो मीनांताः स्युः एते षड्भिर्भक्ता लंकोदयाविनाड्यः वसुभानि २७८।२० छिद्रनवयमा २९९ त्रिदहा ३२२ इति भ
वंति अथ निरक्षतः षट्षष्ट्यक्षांशपर्यन्ते स्वदेशे चरखंडानयनं क्रांतिज्या विषुवद्भ्नाक्षितिज्या शंकुभिर्हृता त्रिज्याभ्यस्ता स्वकर्णोप्ता तच्चापानि पृथक् पृथक् अधोधः
शुद्धाः प्राणाद्याः स्वदेशचरखंडकाः पलाद्याः स्युस्तदैकेस्यात्तरं चरं व्याख्योत्पत्तिरुदाहरणे नैव यथैकराशेः क्रांतिज्या ६९८।३० द्वितीयराशेः १२१० तृतीयराशेः १३९७
एताः कान्यकुब्जविषुवच्छाया ६।५० गुणिता द्वादशभिर्भाजिता लब्धं क्षितिज्या स्यात् यथा मेषस्य ३४९।१५ वृषस्य ६०५। मिथुनस्य ६९८।३० एता त्रिज्यागुणिता प्रथमः
१२००२१ द्वि० २०७९९९० तृ० २४०४३१० स्वकर्णेन यथा मेषस्य ३३६६ वृषस्य ३२१८ मिथुनस्य ३१४१ पृथक् पृथक् भाजिता लब्धं मेषज्या ३५ वृषस्य ज्या ६४६।२१ मिथुनस्य
ज्या ७६४३ २ एतेषां चापानि प्रथमं ३५७।२९। द्वि० ६५० तृ० ७७१३।५ एते अधोधः शुद्धाः श्रीमत्कान्यकुब्जे चरखंडकाः स्युः ६०।४८।२०। चरदलानयनार्थमेताभ्यः कर्मकार्यं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एषां मेकंपरम चरं घट्यादि २८ एतद्द्विगुणं ४।१६ लंकादिने ३० क्षिप्तं जातं परमदिनं ३४।२६ एवं स्वदेशे चरखंड[illegible]सिद्धिः सर्वत्र भवति अतः स्वदेशे मेषादि लग्नोद
यासून मानयन् स्वदेशे चरखंडोनाभवंतीष्टोदयासवः व्यस्ताव्यस्तायुतास्तैस्तैः कर्कटाद्यास्ततः स्वयं [illegible]त्क्रमेणैव खंडेन भवंती ष्टा तुलादयः व्याख्योदाहर
णेनैव लंकोदयासवो मेषस्य १६७० वृषस्य १७९५ मिथुनस्य १९३५ कर्कटस्य १९३५ सिंहस्य १७९५ कन्यायाः १६७० एते स्वदेशे मेषादीनां चरांसुभिः ३५७।२९१।१२१ क्र
मेण वियुक्ता जाताः श्रीमत्कान्यकुब्जे मेषषड्राशिकस्य १३१३ वृषस्य १५०० मिथुनस्य १८१४ कर्कटस्य २०५६ सिंहस्य २०८० कन्यायाः २०२२ एते विलोमेन तुलादि
मीनान्ता भवंति एते षड्भिभक्ताः पलानि यथा मेषस्य २१९ वृषस्य २५० मिथुनस्य ३०२ कर्कटस्य ३४३ सिंहस्य ३४८ कन्यायाः ३३८ एतानि षष्ठिभक्तानि ६० लब्धं
घट्यादिकं मेषस्य ३।३९ वृषस्य ४।१० मिथुनस्य ५।२ कर्कटस्य ५।४३ सिंहस्य ५।४८ कन्यायाः ५।३८ एवमुत्क्रमेण तुलादीनामपि अथवा प्रकारेण चरखंडे विना
डिका विषुवच्छायां द्विगुणी कृत्य स्थानत्रये धृत्वा क्रमेणाप्यो १२।६।१५ षड्गुणे विभजेत् लब्धानि चरखंडपलानि भवंति वसुवृक्षनंदनंदाश्विनि रदं चक्रमोत्क्रमात्

द्विघ्नोरविः पर्वकृताप्तयुक्तो दिग्भि १० स्तमोघ्न ८ स्त्रदिनध्रुवाढ्यः॥

चरखंडोनितं युक्तं विनाड्योजादिकादयः एतानि २७८।२९९।३२३। चरखंडकैः क्रमेण हीनानि एतान्युत्क्रमेणोत्क्रमेण चरखंडकैर्युतानि मेषादीनां क्रमेण तुलादीना
मुत्क्रमेण विनाड्यो भवन्तीति॥१०॥ इति श्रीमाधवमिश्रविरचिते भास्वतिविवरणे त्रिप्रश्नाध्यायः पंचमः ५ अथ चंद्रग्रहणाधिकारो व्याख्यायते तत्रादा
वेव पूर्णिमायां तिथ्याधिकारोक्तविधिनौदयिको रविचंद्रो स्फुटो विधाय तिथ्यंतः साध्यः अथ शरानयनमाह द्विघ्न इति उदयकालिकः स्फुटस्तयो द्वाभ्यां गुणि
तः पूर्णिमायां तत्प्रमाण घटी विघटीनां तुर्यांशेन संयुतस्तात्कालिको रविर्भवति दिग्भिरिति अष्टगुणिना द्विनगणाद्दिग्भि १० र्भागेन यल्लब्धं तत्पातध्रुवकेनाढ्यं कृतो
दपिकस्तमो भवति तद्ग्रहाधिकारोक्तविधिना तात्कालिकं कुर्यात् ततस्तमोयुताद्विघ्नसूर्यात्खखभे २७०० यल्लब्धं तदेकाधिकं कृत्वा सौम्ययाम्याधिकारः कार्यः तत्र
शून्ये एकाधिकं कृत्वा सौम्यशरः एकांके एकमधिकं कृत्वा याम्यशरः द्विसंख्यांके एकमधिकं कृत्वा सौम्यशरः त्रिसंख्यांके एकमधिकं कृत्वा याम्यशरः इति
सर्वत्र यदि सौम्यः शरस्तदोत्तरस्यां ग्रासः यदि याम्यस्तदा दक्षिणस्यां दिशि ग्रासः खखभे २७०० भक्ते यदवशिष्यते तेन त्सप्तविंशतिशतेन गतगम्यं कृत्वा यदल्पं भ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वेनद्वाह्यंपश्चात्पृथक्कृत्वादशभि १० र्भक्तेयत्प्राप्तंतत्मध्यमराशौपातयेदेवंस्फुटशरोभवति सर्वत्रसिद्धांतेषुपातोनचंद्राच्छरानयनंदृश्यते अत्रशतानंदेनपातयु
क्ताकाच्छरानयनमुदाहृतं तत्कथंतत्रोच्यते पौर्णिमास्यंतेसर्वदारविचन्द्रौभार्द्धांतरितौभवतः तत्रस्फुटचंद्रेस्फुटपातोनेकृतेयएवांकोभवति सएवमध्यम
पातान्वितस्फुटसूर्याद्भवति तस्मात्तमोयुतार्कोदित्युक्तं उभयत्रसाम्यं १ अथग्राह्यग्राहकानयनमाह मानमितिअग्नि३हीनागतिर्हिमांशोश्चंद्रस्यमानंभव
ति दिग्घ्नाच्चंद्रमानाच्चतुर्भि ४ राप्तंतमःप्रमाणंभवति तद्योगतोर्द्धंतयोर्योगतोयदर्द्धं तच्छरहीनंस्फुटपर्वसंधौशुद्धांशोश्चंद्रमसोग्रासोभवति अयमर्थः चंद्र
स्फुटीकरणेभुक्तखंडोनितभोग्यखंडान्वितोनभवति चंद्रगतिः साग्निहीनासहितंचंद्रमानंभवति तदेवचंद्रमानंसंगुण्यदिग्भिः १० संगुण्यचतुर्भि ४ र्भजेत् य
ल्लब्धंतत्तमोमानंभवति तत्तमोमानचंद्रमानयोर्योगंकृत्वाऽर्द्धयेत् तन्मानयोगार्द्धंभवति तत्रमानयोगार्द्धेस्फुटशरंप्रपात्यशेषंग्रासः स्फुटतिथ्यंतेस्यात् ग्रासचंद्रा

ततोयुतार्कोनखखभाप्त २७०० सौम्यंयाम्यंशरोल्पः स्वदशांशहीनः १ मानंहिमांशोर्गतिरग्नि ३ हीनात्दिग्घ्ना १०
च्चतुर्भि ४ स्तत्तमः प्रमाणं तद्योगतोर्द्धंशरवर्जितंत्त्वग्रासः सुधांशोः स्फुटपर्वसंधौ २ ॥ २ ॥ २

र्कयोर्मानज्ञानं चंद्रार्कयोर्ग्रहणंयदिग्रासोमानसमोभवति तदासर्वग्रहणसंभवः मानैक्यार्द्धाद्विक्षेपयोस्तुल्यंस्पर्शमात्रमेवस्यात् उक्तंचार्कसिद्धान्ते ग्राह्यमा
नाधिकेतस्मिन्सकलंभूत्यमेवान्यथा योगार्द्धादधिकेतस्मिन् विक्षेपेग्राससंभवइति विक्षेपः शरः अथग्राहकभूछाया उक्तंचतत्रैवछादकोभास्करः सेंदुरधः
स्थोघनवद्भवेत् भूछायांप्राङ्मुखश्चंद्रोविशत्यप्यंभवेदसौव्याख्याः चंद्रकक्षातः सूर्यकक्षोपरिस्थानादधःस्थः शशीसूर्यंघनवत्प्रछादयति यद्यप्येतौस्वतापि
तौतथासूर्यादतिश्चन्द्रोपरिभागादधः रविप्रस्यपूर्वाभिमुखंगच्छन्सूर्यमंडलात्प्रायोनिर्गच्छति अतः सूर्यग्र[illegible]शेपश्चिमदिग्भागस्पर्शः चंद्रग्रहणेतुचंद्रः प्राङ्मुखंगच्छ
त त दधःस्थांस्थिरांभूछायांविलोमामपरभागं स्पृशाक्भागेनिर्गच्छति तस्माच्चंद्रस्यपूर्वस्यांस्पर्शः पश्चिमायांमोक्षः यत्रभूछायाभूश्चंद्रःस्पृशति तत्रचंद्रस्य
र्वभागः यंचमुंचति तत्रापरभाग अतश्चंद्रस्याधःस्थाभूछायाएवग्राहकाः २ अथस्थित्यर्द्धानयनमाह ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अगेदराहनमिन्दोः खंडरवपंच ५० युक्खंडेन विखंडितं भक्तं स्थित्यर्द्धं भवति तत्स्थित्यर्द्धहीनं धनं कार्यं इन्दुग्रासः षड्भिः रु रुद्रैरसवर्णायेत् खपंचयुक्तेन ग्रासेन सवर्णितेन भजेत् लब्धं घटिकादि स्थित्यर्द्धं भवति तद्दिनमानं हीनपूर्णिमातिथिघटिका सुतत्स्थित्यर्द्धं पातयेत् शेषं स्पर्शकालो भवति पूर्णिमा घटिका मध्यग्रहणकालः मध्यग्रहणकाले स्थित्यर्द्धं योजयेत् मोक्षकालो भवति द्विगुणितं स्थित्यर्द्धं पुण्यकालः सर्वग्रासे तु चंद्रग्रहणे चंद्रमानं रविग्रहणे रविमानं पूर्वोक्तसुखग्रासे प्रपात्य शेषं ग्रहः स्यात् तत्खग्रहः स्थित्यर्द्धेन गुणयित्वा स्फुटग्रासेन हरेत् लब्धं निमीलनोन्मीलनं विमर्द्दार्द्धं स्यात् तत्रायं क्रमः स्फुटपूर्णिमाघटयः पञ्चधा स्थाप्य प्रथमस्थाने स्थित्यर्द्धहीना कार्या शेषं स्पर्शसमयः द्वितीयस्थाने निमीलनविमर्द्देन हीना शेषं निमीलनकालः तृतीयस्थाने यथास्थिता एक मध्यग्रहणसमयः चतुर्थस्थाने उन्मीलनविमर्द्देनयुक्ता उन्मीलनकालः पंचमस्थाने मोक्षस्थित्यर्द्धेनयुक्तो मोक्षकालः निमीलनं चन्द्रार्कयोरदर्शनं उन्मीलनं दिवसस्यैवदर्शनं उक्तं च अस्मत्कृतगणितभूषणे स्थित्यर्द्धं ग्रासखग्रहात्यर्द्धनार्द्धं ग्रासे

स्थित्यर्द्धमङ्गाहतमिन्दुखंडं खपञ्च ५० युक्खंडविखण्डितं च हीनं धनं पर्वणि प्रोतरश्मेः स्पर्शोऽथ मुक्तिस्त्वत दिष्टकालः ३ खखे न्दुवेदा ४१०० धिकभास्करस्य प्राग्वद्भचक्रा २७०० प्तदिशः शरस्य ॥

नाप्तं पर्वणि स्पर्शमोक्षौ स्थित्यूनार्द्धान्म र्द्देनेनो निंद्यो न्मीहोरांशोमीलनोन्मीलनं स्तः १ अर्कसिद्धान्तेपि स्फुटतिथ्यवसाने तु मध्यग्रहणमादिशेत् स्थित्यर्द्धनाडिकाहीने ग्रासं मोक्षं तु संयुते निमीलनोन्मीलनाख्ये भवतां सफलयहे तद्वदेव च मर्द्दार्द्धनाडिकाहृनिशं युतइति ३ अथ परिध्युपयोगि वलनानयनार्थं दिक्शरमाह खखेन्द्विति तद्दिनस्पष्टसूर्यं खखेन्दुवेदैकचत्वारिंशच्छतैः ४१०० रधिकं कृत्वा भचक्रे सप्तविंशतिशतपरिमितेन २७०० भजेत् यल्लब्धं तत् पूर्ववत्सौम्यविचारः कार्यः शेषं च पूर्ववद्गतगम्यं कृत्वा स्वल्पं ग्राह्यं स्व दशांशोनं कृत्वैवं दिक्शरो भवति तद्दिक् चरं खखाष्टभि ८०० र्भजेत् लब्धं स्वाष्टभागः स सौम्यशरस्य सौम्यो याम्यशरस्य याम्यः तस्य कृतिः कार्या कृतिलक्षणं सर्वं पलमयं कृत्वा तेनैव गुणयेत् ततः वियत्खखांगाग्निभि ३६०० र्भक्तं लब्धं यत्तत्कृतिर्भवेत् १ सर्वमंकं पलमयं कृत्वा तमंकं तेनैवांकेन गुणयेत् षड्भिः शच्छतैर्भजेत् लब्धं कृतिर्भवति अथवा एथक्स्य मान्य गुणितं तेनैवाधः स्थितं भजेत् खगुणैर्लब्धं यच्चेषं तत् चतुष्पर्यवस्थिते द्विगुणिते वर्गः पृथक् स्थितमुपस्थितमंकं आत्मनातेनैव गुणयेत् तेनैव अधःस्थानं कानपि गुणयेत् खगुणैस्त्रिंशद्भिर्भजेत् ३० लब्ध

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ग्र०ही० २६ पुनर्युगपर्य्यंके भागशेषैर्द्विगुणितैमेलयेत् एवमुपर्य्युपरि सर्वान्पिमेलयेद्गुणः सिद्धाति वर्गः एवं कृतिः अथवा द्वष्टांकं त्रिधास्थाप्य प्रथमस्थानस्थिता द्वांकेन द्वितीयस्थान
स्थितमंकं गुणायेत् षष्ट्याविभज्योपर्युपरि निक्षिपेत् एवं षष्टभागस्य कृतिर्भवति सा च चन्द्रग्रहणे दिक्शरवत्सौम्ययाम्यावास्यात् सूर्यग्रहणे सौम्यशरस्य याम्याकृतिः या
म्यशरस्य सौम्या ४ अथ नतानयनमाह मध्यमिति अत्र सूर्यग्रहणे रविदिनार्द्धं मध्यंदिनमित्युच्यते चंद्रग्रहणे दिनमानयुतं निशार्द्धं चंद्रमध्यदिनं तत्र पर्वमध्यदिन
योरन्तरे कृते यद्वशिष्यते तन्नतं स्यात् तन्मध्यदिनात्प्राक् सौम्यं नतं परतो याम्यं नतं भवति यदि मध्यदिनमानतुल्या पर्वान्तघटयो भवंति तदा नता भावः अथ पूर्ववत्कृ
तिः कार्या शरवद्दिसौम्यनतस्य नतदृ सौम्या यदि याम्यनतस्य तदा याम्या पदि खाष्टभागकृतिर्नता कृतिश्च द्वे अपि तुल्यदिनांते भवतः अथ पर्वाधिपानयनार्थं गणितं
भूसरोसस्तु कृतो श्रौ कौ स्थानत्रये स्थाप्य कलेर्गताब्दानंत्यं भजे चन्द्रगुणे ३१ फलोनः द्विस्थ स्तदे ष्टेन्दु १८ लवेन युक्तः २ द्वौ द्वि२ निघ्नो ग६ युनो द्वि७ भक्तः १ शेषेभ
वन्तीन्दुरविग्रहे स्मिन्पर्वाधिनाथाः सदृशाः फलैश्च व्रह्मेन्दुशक्रोपतिपाप्रिदिक्पा शिक्रपीटयोन्यंतकृतः क्रमेण २ कलियुगादिगतवर्षाणि स्थानत्रये धृत्वांत्यं चन्द्रगुणे
नतखाष्टभागस्य कृतिः सुधांशोर्यथा दिशं व्यस्तमितः स्वरांशोः ४ मध्यंदिनात्प्राक्परतश्च सौम्यं याम्यं नतं स्यादथ तत्कृतिश्च कृत्यां स्तुतुल्या
न्यदि शोः क्रमेण योगान्तरं वा वलनाद्विवीन्दोः ५ (३१हरेत् लब्धेन फलेन हीनो द्वितीयस्थानस्थितोंकः कार्यः अष्टादशभिर्विभज्य लब्धाधिकः
प्रथमेंके द्वाभ्यां शशिनां ग६ युनाद्वि७ भिर्हरणीयः अवशिष्टे चंद्रसूर्ययोर्ग्रहणे व्रह्माद्याः पर्वाधिपा भवंति तेषां सादृश्यफलानि पूर्वाचार्यैरुक्तान्यत्र विस्तारभयान्नोदाहृतानि ज्ञे
रदिक्पः कुबेरः पाशी वरुणः कपोटयोनिरग्निः अंतकृतो यमः वाराहसंहितायामपि षण्मासोत्तरव्रह्माः पर्वेशाः सप्तदेवताः क्रमशः व्रह्मा शशीन्दु कुबेरा वरुणाग्नियमाश्च वि
ज्ञेयाः १ अथार्कचन्द्रयोर्ग्रस्तयोर्वर्णज्ञानं सूर्यसिद्धान्ताद्विख्यते अर्द्धादूनं सधूम्रं स्यात् ऊनमर्द्धाधिकं भवेत् विमुंचतः कृष्णताम्रं कपिलं सकलग्रहे १ अर्द्धादूनमितिग्रस्
र्धमोक्षासन्नकालयोर्यो ग्रासः सधूम्रवर्णो भवति यदाह व्रह्मगुप्ताचार्यः आद्यंतयोः सधूम्रः कृष्णः खंडग्रहे ततो प्यधिको ग्रासः स कृष्णताम्रः सर्वग्रहे शशी कपिलवर्णः
र खंडग्रहे चार्द्धादूने र्द्धे च कृष्णवर्णः प्रतिभासते अर्द्धादधिके विमुंचतः कृष्णताम्रो भवेत् सर्वग्रासेतु चंद्रः कपि[illegible]वर्णो भवेत् रविस्तु ग्रस्तः सन् सर्वेष्वपि भागेषु कृष्ण एवो
पलभ्यते नग्नक्ष्मेवेति अथ यावत्प्रमाणं चंद्रसूर्यग्रहणमादेष्टव्यमित्युत्तरखंडखाद्ये आचार्यमाह द्वादशभा[illegible]दूनं ग्रहणं तेजस्त्वाद्रवेरनादेश्यं षोडशभागादिन्दोः
स्वच्छत्वादधिकसादृश्यं रवेर्ग्रहणं द्वादशभागादूनं तदानादेष्टव्यं तेजस्तैक्ष्ण्याद्दुर्निरीक्ष्यत्वेन रविबिम्बस्य द्वादश[illegible]गोग्रस्तोपि न दृग्विषयमेति अतो धिकमेवादेष्टव्यं राम: २६

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शोऽपि प्रत्यक्षतो दृश्यते हि निशापतेः लिप्तात्रयमपि ग्रस्तं नैव दृश्यं त्वात्तत्रवि
चंद्रबिंबस्य षोडशांशो ग्रस्तोऽपि नैर्मल्यान्नोपलक्ष्यते अतस्तदधिकमेवादेष्टव्यमिति सूर्यसिद्धांतेऽपि स्वच्छत्वाद्द्वादशांशः
वस्त्वनदृति ५ इति श्रीमाधवमिश्रविरचिते चंद्रग्रहणाधिकारः षष्ठः ६ ॥० अथ सूर्यग्रहणाधिकारो व्याख्यायते तत्र चन्द्रः छादकः सन्तिथ्यन्ते पर्वमंडलभागे समो भव
ति तद्विक्षेपस्य मानैक्यार्द्धादल्पत्वे पर्वसंभवः तत्काले द्रष्टा भूगोलोपरिस्थितो यावत्पश्यति अर्कचंद्रबिंबे द्वावपि स्वकक्षास्थौ पृथक्पृथक् सूत्रगौ पश्यति तत्रानयोर्यस्मा
र्वापरमंतरं भूच्छायास्पर्शेनावलंबनमित्युच्यते तच्च याम्योत्तरमंतरं सावनतिः तत्रादावेव लंबनमाह नतादिति दशघ्नात्ततो जिनयुक्तेन तेन यल्लब्धं तल्लंबनं भवति तेन युतं
नंतं च कर्तव्यं अयमर्थः चंद्रपर्वाध्यायोक्तेन विधिना रविचन्द्रौ स्फुटौ विधाय मावस्यांतं समानीय यद्दिग्ररविपातो समानीयस्थापयेत् एवं पूर्वोक्तप्रकारेण नतं समानीय स्थानद्व
येधृत्वा एकत्र दशभिः १० संगुण्य सवर्णयेत् अपरत्र चतुर्विंशत्या २४ युतं कृत्वा सवर्णयित्वा तेन भजेत् यल्लब्धं तल्लंबनं स्यात् तत्तेन संयोज्य पुनरपि स्थानद्वये धृत्वैकत्र
दशभिः १० संगुण्य सवर्णयित्वाऽपरत्र चतुर्विंशति २४ युतेन सवर्णितेन भजेत् लब्धं नतेन योजयेदेवं तावत्कर्तव्यं यावत्स्थिरं भवति सुगमत्वेन स्थिरलंबनार्थं गणि

नताद्दशा १० प्ताज्जिनं २४ युगतनाप्तं तल्लंबनं तेन युतं नतं च तत्त्वांक ९० निघ्नो नयुतस्य भानोः प्राचीप्रतीच्योः स्वशरः प्रसाध्यः १

तत्रभूषणो मामकं वाक्यं नत्वा द्विनदलानं शलब्धं द्विर्वारणाहतात् स्वाष्टचन्द्रा १८ न्वितद्विद४ युताप्तं लंबनं भवेत् १ इवोक्तनताद्दिना र्द्धसांगांशेन लब्धं स्यानद्वये।
धार्यं ततः एकत्राष्टहतात् स्वाष्टादशांशो १८ नान्वितादपरत्र वेदै ४ युतेनाप्तं स्थिरलंबनं भवेत् एतदुक्तं भवति पूर्वोक्तप्रकारेण नतं दिनार्द्धेचानीय स्थानद्वये धार्यं ए
कत्राष्टाभिः संगुण्य स्वाष्टदशभागेन युतं कृत्वा सवर्णयेत् अपरत्र वेदै ४ रन्वितं कृत्वा सवर्णत्वेन भजेत् लब्धं स्थिरलंबनं भवति तद्यदि चतुरधिकं भवति तदाष्ट
संख्यांके पातनीयं शेषं स्थिरलंबनं भवति चतुर्भिरूनं यथा स्थितमेव स्थिरलंबनं यदि दिनार्द्धमानतुल्याः पर्वांतघट्यो भवन्ति तदा लंबनाभावः उक्तं च अर्कसिद्धान्ते
मध्यलग्नसमये भानो हरिजस्य न संभवेति हरिजं लंबनं ततः खांक निघ्नो नयुतस्येति प्राचीप्रतीच्यो सन्नत युतं लंबनेन खांक निघ्नो नयुतं भानोः सूर्यस्य शरः प्रसाध्यः अ
यमर्थः स्थिरलंबनं नतेयोज्य खांकै गुणयेत् ततः सौम्यनते द्विघ्ने रवौ पातयेत् याम्यनते योजयेत् यदि खांक ९० गुणो कोरवौ न पतति तदा चतुः पंचशतानि ५४०० रवौ संयो
ज्य पातयेत् ततः स्वाङ्गचक्रेण २७०० भागं परिहृत्य पूर्ववत् सौम्ययाम्यं स्वल्पं स्वदशांशोनं कुर्यादेवं नतशरो भवति १ ॥ ~ ॥०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्रा०टी० अथावनत्यानयनमाह पृथगिति नतशरं पृथक् स्थानद्वये धृत्वा एकत्र शतेन भजेत् १०० यल्लब्धं मप्यादिकं रुद्रैरेकादशभिः ११ संयुतं कार्यं रुद्रयुक्तेन सवर्णितं नतशरं भजेत्
२७ लब्धं यत्तद्भूतिकाद्यमप्यशरस्य नतदाक्षेणयोगं विधाय अवनतिर्याम्या भवति अथ सौम्यशरस्य नतदाक्षेणसहान्तरे कृते यदवशिष्यते तदेवावनतिर्भवति तदक्षशेषस्तदावनतिर्या
म्या यदि सौम्यशरः शेषं तदा सौम्या तल्लंबनमिति दिग्भि १० र्गुणितं गुणो ३ रामाप्तं लंबनं प्राक्पश्चतः खरां शैरवो हीनं धनं कार्यं अयमर्थः स्थिरलंबनं दशभिः संगुण्य त्रिभि ३ र्भ
जेत् यत्प्राप्तं तत्सौम्यनतं क्रमेणाद्विभ्रे रवौ पातयेत् २ अथ स्फुटशरानयनं नतइति नमः संभ्रयुता द्वाद्युक्तान्ततोऽर्कोत्कट्टरः साधनीयः शरावनत्योरंतरयुक् स्फुटशरो भवति

पृथक्शतांशाधिक १०० रुद्रभक्तस्तदक्षयोगान्तरितो नतिः स्यात् तल्लंबनं दिग् १० गुणितं गुणाप्तं हीनं धनं प्राक्परयोः खरांशोः २
नतस्तमः संभ्रयुतात्कटरस्वशरावनत्यन्तरयुक्स्फुटः स्यात् मानं रवेर्भोग्ययुताङ्गनन्दास्तद्ग्राहकोऽधःस्थित एव चन्द्रः ३ ३ ३

एतदुक्तं भवति लंबनफलसंस्कृतात्तिथिम्नसूर्यात् नमसान्वितात्सर्वव क्टरः साधनीयः तस्य शरस्यावनत्यासहैकदिशियोगो भिन्नदिशि अन्तरं कुर्यात् एवं स्फुटशरो भवति
मानं रवेरिति भोग्ययुतांगनंदा ९६ रवेर्मानं भवति तद्ग्राहक अधःस्थश्चन्द्रोऽधःस्थित एव भवति अयमर्थः सूर्यस्य [illegible]नीकरणे भुक्तखंडो नित भोग्य खंड मंगनन्दैः ९६ र्युतं कुर्या
त् तद्रविमानं भवति सूर्यग्रहणे सूर्यो ग्राह्यश्चंद्रो ग्राहकः उक्तं च वराहसंहितायां चंद्रोऽधःस्थः स्थगयति रविमंबुद्वत्समागतः पश्चात् यदि देश्यमतः चित्रं दृष्टिवशाज्ज्ञास्क राम:
रसद्गुणमिति ग्राह्यग्राहकमानयोगं विधायार्द्धयेत् तन्मानयोगार्द्धं भवति मानयोगेशरं प्रपात्यशेषं ग्रासः स्यात् ३ ३ ३ ० ० ० २७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथस्थितिविमर्दानयनं ग्रासादिति चतुर्घ्नाच्चतुर्गुणितात् पितुः सूर्यस्य ग्रासात् खरामग्रासैक्येन लब्धं स्थितिमर्दनार्द्धं भवति अयमर्थः ग्रासं स्थानद्वये धृत्वा एकत्र चतुर्भिः ४ संगु
ण्य सवर्णयेत् अथैकत्र खरामैः ३० त्रिंशद्भिः सहितं कृत्वा सवर्णयित्वा तेन भजेत् प्राप्तं घटिकादि स्थितिविमर्दार्द्धं भवति सौम्येनतेन स्थिरलंबनं घटिकादि पर्वान्तघटीषु पा
त्यस्थित्यर्द्धं पातयेदेवं स्पर्शकालो भवति याम्यनतेतिथ्यंतघटीषु स्थिरलंबनं योज्य स्थित्यर्द्धं पातयेदिति उक्तं च अन्ये सिद्धान्ते रवीन्द्वोर्लंबनं ज्ञेयं प्राक्पश्चाद्घटिकादितत् म
ध्यलग्नाधिके भानौ तिथ्यंतात्तद्विशोधयेत् धनमृणमिति अत्र केचिदाहुः सूर्यस्य ग्रहे स्वदेशाक्षं स्थित्यर्द्धं प्राक्शराङ्गुलं चतुर्थांशरहितं स्फुटं स्यात् सर्वदैव हि नक्वचिदपि सूर्य

ग्रासाच्चतुर्घ्नात्पितुः खराम ३० ग्रासैक्यलब्धं स्थितिमर्द्दनार्द्धं इतीह सूर्यग्रहणे विशेषः शेषस्तु चंद्रग्रहवद्विचिन्त्यः ४ मानं शरादेः स्वनतस्य
पञ्चभागोनदिक्शेषहृताङ्गुलाद्याः चन्द्रार्कमानाङ्गुलसंगुणासा खखाग १०० भक्ता वलनाङ्गुलानि १

सिद्धान्तादिषु ग्रन्थेषु नदृश्यते तस्मा
त्नादरणीयमिति इतीह सूर्यग्रहणे विशेष इति इह सूर्यग्रहणे इति विशेषः खखेन्दुवेदाधिकेत्यादि वलनानयन निमीलनोन्मीलन विमर्द्दपर्वाधिपानयनाधिकं चन्द्रग्रह
णवद्विचिन्त्य इति ४ इति माधवमिश्रविरचिते भास्वतिविवरणे सूर्यग्रहणाधिकारः सप्तमः ७ अथ परिलेखाधिकारो व्याख्यायते तत्र शरादीनामङ्गुलव्यंगुलानय
नमाह मानमिति चन्द्रसूर्यस्य स्फुटनतात् पंचभागेन लब्धं तद्दशसु १० अपातयेत् शेषः स्वर्णितो हारको भवति भागहार इत्यर्थः तेन शरादेः माने हृतेंऽगुलव्यंगुलानि लभ्यंते
आदिशब्देन ग्राहकमानं ग्रास इति तेषामङ्गुलव्यङ्गुलादिकरणं भवति चन्द्रार्कमानाङ्गुल इति चन्द्रस्य रवेर्मानाङ्गुलव्यङ्गुलैः स्ववलनासंगुण्य खखागैः सप्तशतै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भा०टी०
२८

अथ खंडानयनमाह चन्द्रार्केति चंद्रस्य सूत्रस्य वामानार्द्धसूत्रेण मंडलं कृत्वा मध्ये याम्योत्तररेखां कुर्यात् पूर्वापररेखां कुर्यात् चंद्रग्रहणे प्राग्भागे स्पर्शः प्रत्यग्भागे मोक्षः सूर्यग्र
हणे विपर्ययात् अपरस्पर्शः प्राच्यां मोक्षः तत्र चंद्रमंडले याम्योत्तररेखा पूर्वभागः पूर्वपश्चिमभागः पश्चिमः सूर्यमंडले रेखा पश्चिमभागः सौम्यः पूर्वभागे याम्यः उक्तं च या
म्योत्तरप्राच्यपरासाधनं पूर्ववद्दिशां प्रागिंदोर्ग्रहणं पश्चान्मोक्षोर्कस्य विपर्ययात् यथादिशं प्राग्ग्रहणं वलनं हिमदीधितेः मोक्षकं तु विपर्यस्तं विपरीतमिदं रवेरिति यदि
सौम्यः शरस्तदोत्तरदिक्सममंडलात् चंद्रस्य सौम्यभागे वलनादानं यदि याम्य शरस्तदा दक्षिणादिक्सममंडलात्सौम्यभागे वलनादानं सूर्यस्य यदि सौम्यः शरस्त

चन्द्रार्कयोर्दिक्सममण्डलस्य सव्यापसव्ये वलनाग्रसूत्रम्
मध्यादुदग्दक्षिणतः शराग्रात्तन्मोद्धसूत्रेण खेन्दुखंडः २ ॥

दोत्तरदिक् सममंडलात्सौम्यभागे वलनादानं यदि याम्यशरस्तदा दक्षिणादिक्सममंडलात्सौम्यभागे वलनादानं सूर्यसिद्धान्तेपि वलनं प्राङ्मुखं देयं तद्विक्षे
पैकतायदि भेदे प्रत्यङ्मुखं देयमिन्दोर्भानोर्विपर्ययात् चन्द्रस्य यदि सौम्यशरः सौम्यवलनादानो याम्योत्तररेखाया याम्यभागे पूर्वाभिमुखं वलनादानं यदि या
म्यशरः सौम्यवलनं तदा पूर्वपश्चिमरेखाया याम्यभागे पूर्वाभिमुखं वलनादानं यदि सौम्यशरो याम्यवलनं तदा पूर्वपश्चिमरेखाया उत्तरभागे प्रत्यङ्मुखं वलनादा राम
नं सूर्यस्य सौम्यः शरो यदि सौम्यवलनं तदा पूर्वपश्चिमरेखाया सौम्यभागे प्रत्यङ्मुखं वलनादानं यदि याम्यशरो याम्यवलनं तदा पूर्वपश्चिमरेखाया याम्यभागे प्र २८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

त्यङ्गुलं वलनादानं यदि सौम्यशरो याम्यवलनं तदा याम्योत्तररेखायाः सौम्यभागे मत्यङ्गुलं वलनादानं यदि याम्यः शरः सौम्यवलनं तदा याम्योत्तररेखाया याम्य
भागे प्रत्यङ्गुलं वलनादानं यत्र वलनाग्रशेषः तत्र वलनाग्रं वाच्यं ततश्चन्द्रस्य सूर्यस्य वा तन्मंडलमध्याद्वलनाग्रभागेन शराङ्गुलानि दद्यात् यत्र शरस्यान्तस्तद्ग्र
हणमध्यं स्यात् तस्मिन्ग्राहकमध्ये तन्मनागूर्द्ध्वे सूत्रं धृत्वा भ्रामयेत् तेन चन्द्रस्य वा ग्राह्यस्य यावत्यङ्गुलाया पुनः सूत्रं मध्यमिन्दुं प्रवेशयेत् मध्यसूत्रेण विक्षेपवल

स्थित्यर्द्धनिघ्नैरसवेदभक्तैर्मानाङ्गुलैः प्राक्परतस्तदग्रात्॥
स्पर्शोथमुक्तिश्च तदिष्टकालादिन्दुग्रहेऽर्कग्रहणे प्रतीपात् ३

नाभिमुखं नयेत् विक्षेपाग्राल्लिखेद्वृत्तं ग्रासकार्द्धेन तेन यत् ग्राह्यवृत्तं समाक्रान्तं तद्ग्रासं तमसा भवेत् २ अथ प्राग पराङ्गुलानयनम् स्थित्यर्द्धनिघ्नैरिति स्थित्यर्द्धनिघ्नै ग्रम:
रसवेदभक्तैश्चन्द्रस्य सूर्यस्य मानाङ्गुलानि स्वस्वस्थित्यर्द्धेन गुणयेत् ३ ॥ इति श्रीमाधवमिश्रविरचिते भास्वतीविवरणे परिलेखाधिकारोऽष्टमः समाप्तः ८ ॥० २९

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्री

प्रमिताक्षरासहितमुहूर्ते
चिंतामणिपुस्तकमिदम्

संवत् १९०८ फाल्गुनशु
क्लपौर्णिमायांमिदंग्रंथंस
माप्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathm

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰टी॰ अथगृहप्रकरणप्रवेशोपसंहारंसूचयन्प्रवेशोत्तरकालीनकर्त्तव्यविधिमुपजात्याह एवंसुलग्नेइति एवंप्रागुक्तप्रकारेणविचारितसुलग्नेशोभन
गृ॰प्र॰ गुणयुते स्थिरराश्यादिकेराजावितानपुष्पश्रुतिघोषयुक्तंवितानानिवसुमंडपाः पुष्पाणिस्वकालर्तुजानिमालत्यादीनिश्रुतिघोषोवेदध्वनिश्चैतैर्युक्तं
११७ उपलक्षणत्वात्तोरणाद्यनेकमांगल्यवस्तुसहितमेतादृशंस्वसत्ताकंगृहंप्रविश्यपश्चात्शिल्पज्ञान्गृहोत्थापकान्स्थपतिवर्द्धक्यादीन्देवज्ञान्ज्यो
तिर्विदः विधिज्ञान्वास्तुपूजाभूतबलिगृहप्रवेशविधिज्ञान् पुरोहितप्रभृतीन् पौरान्नागरिकान् पंडितदीनानाथांधकृपणांश्च भूमिहिरण्यव
स्त्रैर्यथाशक्त्याव्यस्तैः समस्तैर्वा उपलक्षणत्वादश्वादिभिर्वा अर्चयेत्पूजयेत् अत्रविशेषमाहवसिष्ठः यद्वास्तुपूजारहितंत्वदत्तबलिंत्वनाच्छन्नगृ
हंविरूपंकपाटहीनंनविशेद्यतस्तत्सर्वोऽपदामालयमेवतत्स्यादिति तस्मात्सकपाटमुपरिष्टाच्छादितंकृतवास्तुपूजादत्तबलिमेवगृहंप्रविशेत् प्रवे

एवंसुलग्नेस्वगृहंप्रविश्यवितानपुष्पश्रुतिघोषयुक्तं शिल्पज्ञदैवज्ञविधिज्ञपौरान्राजार्चयेद्भूमिहिरण्यवस्त्रैः ७ इतिदैव
ज्ञरामविरचितेमुहूर्तचिंतामणौगृहप्रवेशप्रकरणंत्रयोदशं १३ आसीद्धर्मपुरेषडंगनिगमाध्येतृद्विजैर्मंडितेज्योतिर्वित्ति
॥लकःफणींद्ररचितभाष्येकृतातिश्रमः॥

शोत्तरविधिमाह श्रीपतिः ततोनृपोविप्रसुहृत्सुरेधसःशिल्पज्ञभूगोलविदश्चलिंगिनः धनेश्वरै
तैः पशुभिः समर्चयन्सदाधरित्र्यांपुरवासिनस्तथेति ७ इतिगृहप्रवेशप्रकरणं अथग्रंथसमाप्तौपितामहवर्णनंशार्दूलविक्रीडितेनाह आसीदि
ति धर्मपुरेनर्मदातीरग्रामविशेषेसुप्रसिद्धश्चिंतामणिरासीत् किंभूते धर्मपुरेषडंगानिशीक्षादीनितानिविद्यंतेयस्यएतादृशायोनिगमोवेदस्तद
ध्येतारोयेद्विजाब्राह्मणादयस्तैर्मंडितेभूषिते कीदृशश्चिंतामणिर्ज्योतिर्वित्तिलकइवतिलकः ज्योतिर्विच्छ्रेष्ठइत्यर्थः पुनः कीदृशः फणींद्रः शेष राम॰
नागः तद्रचितेभाष्येमहाभाष्येकृतोऽतिश्रमोऽत्यभ्यासोयेन पुनःकीदृशश्चिंतामणिः ततज्जातकसंहितागणितकृत् तानितानिस्वल्पबृहदादिभे ११७
देनानेकविधः जातकानिजातकशास्त्राणिसंहिताःसंहिताशास्त्राणिकरोतितादृशः गणितानिगणितशास्त्राणिकरोतितादृशः पुनःकीदृशः
महाभूभुजांनामान्यःपूज्यः पुनःकीदृशःतर्कोलं ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कृतिर्वेदवाक्यविलसद्बुद्धिः तर्को न्यायशास्त्रं अलंकृतिरलंकारशास्त्रं वेदवाक्यं वेदवाक्यविचारप्रतिपादको ग्रंथो मीमांसशास्त्रं वेदांतशास्त्रं च ते
षु विलसती विलासयुक्ता बुद्धिर्यस्य सः ८ अथ क्रमप्राप्तं तातवर्णनं तेनैव वृत्तेनाह ज्योतिर्विदिति तत्सूनुस्तस्य चिंतामणिदैवज्ञस्य सूनुः पुत्रोऽनंत इति नाम्ना
म्ना प्रथां ख्यातिमधिगतः प्राप्त आसीत् कीदृशः ज्योतिर्विद्गणवंदितांघ्रिकमलः ज्योतिर्विदां गणेन समूहेन वंदितं चरणकमलं यस्य सः पुनः कीदृशः भू
मंडलेऽहस्कर इव अध्यापनद्वारा प्रकाश इत्यर्थः पुनः कीदृशः कृती कुशलः ग्रंथकरणसमर्थ इति शेषः ग्रंथकर्तृत्वमेवोत्तरार्द्धेन प्रकाशयति योरम्या
मिति रम्यां जनिपद्धतिं जातकपद्धतिं दुष्टाशयध्वंसिनीं दुष्टाः जन्मपद्धतिमार्गसंप्रदायानभिज्ञास्तेषामाशयमभिप्रायं ध्वंसयतीति दुष्टाशयध्वंसिनी ता

तत्तज्जातकसंहितागणितकृन्मान्यो महाभूभुजां तर्कालंकृतवेदवाक्यविलसद्बुद्धिः स चिंतामणिः ८ ज्योतिर्विद्गणवंदितांघ्रि
कमलस्तत्सूनुरासीत्कृती नाम्नानंत इति प्रथामधिगतो भूमंडलाहस्करः यो रम्यां जनिपद्धतिं समकरोद्दुष्टाशयध्वंसिनीं टीकां
चोत्तमकामधेनुगणितेऽकार्षीत्सतां प्रीतये ९ तदात्मज उदारधीर्विबुधनीलकंठानुजो गणेशपदपंकजं हृदि निधाय रामाभि
धः गिरीशनगरे वरे भुजभुजेषुचंद्रै १५२२ र्मिते शके विनिरमादिमं खलु मुहूर्तचिंतामणिं १० ॥ इति श्रीदैवज्ञरामविरचितं मुहू
॥ र्तचिंतामणिं समाप्तिमगमत् ॥ १३ ॥

मकरोत् तथा उत्तमे ब्रह्मपक्षार्यपक्षप्रतिपादके कामधेनुगणिते ग्रंथविशेषे टीकां च सतां प्रीतयेऽकार्षी
त्कृतवानित्यर्थः ९ अथ स्वनामकथनपूर्वकं ग्रंथसमाप्तिं पृथ्वीछंदसाह तदात्मज इति तस्यानंतस्यात्मजो रामाभिधो गिरीशनगरे वाराणस्यां मुहूर्त
चिंतामणिं मुहूर्तचिंतामणिनामधेयं ग्रंथं भुजभुजेषुचंद्रैः १५२२ मिते शके द्वाविंशत्यधिकपंचदशशतमितिशाके विनिरमादकार्षीत् शेषं स्फुटं १०
॥ इति श्रीदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायां स्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरायां गृहप्रवेशप्रकरणं त्रयोदशं संपूर्णम् समाप्तं ॥ श्रीरस्तु ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्री

प्रमिताक्षरासहितमुहूर्त
चिंतामणिपुस्तकमिदम्

संवत् १९०८ फाल्गुनशु
क्लपौर्णिमायामिदंग्रंथंस
माप्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वेशनं शुभं नारदः कर्तुर्जन्मभलग्ने वा ताभ्यामुपचये पि वा प्रवेशलग्ने स्याद्गृहस्थिरस्यभे शोकनिस्वनेति सौम्ये स्थिरभे शुभदृष्टियुक्ते लग्नेऽथवा द्व्यंगगृ
हे विलग्ने इति च सौम्यग्रहयुक्ते द्व्यंगे द्विस्वभावराशौ १ अथ जीर्णगृहप्रवेशे विशेषमिंद्रवज्रयाह जीर्णगृह इति जीर्णे पुराणे नेऽन्यनिर्मिते गृहे
अग्निभयात् अग्निनादाहात् आदिशब्देन बहुवृष्टिराजकोपाद्युपद्रवात्पतिते गृहे पुनरपि सम्यगेव कृते उत्थापिते पूर्वोक्ताः सर्वे पि मासा ज्ञेयाः किं
च मार्गोर्जयोः मार्गशीर्षकार्तिकयोः च श्रावणिके पि श्रावणे पि वेशः प्रवेशः सन् शुभफलदः स्यात् सनत्कुमारः गृहारंभोदितैर्मासैर्धिष्ण्यैर्वारैर्वि
शेद्गृहमिति अत्र सामान्यतो गृहारंभोदिता मासा गृहप्रवेशेऽभिहिताः ते च सौम्यफाल्गुनवैशाखमाघश्रावणकार्तिकाः मासाः स्युर्गृहनिर्माणे पु
त्रारोग्यधनप्रदा इति नारदोक्ते मार्गशीर्षफाल्गुनश्रावणकार्तिका विहिताः तत्रोत्तरायण एव गृहप्रवेशस्य वाक्यांतरविहितत्वात् श्रावणकार्ति
कमार्गशीर्षाणामुत्तरायणत्वाभावात् विरोधे नूतनजीर्णगृहप्रवेशाभ्यां व्यवस्था कथं प्रागभिहितनारदवाक्ये न उत्तरायणसाहचर्येण नूतनगृ

जीर्णगृहेऽग्न्यादिभयान्नवे पि मार्गोर्जयोः श्रावणिके पि सत्स्यात् वेशोंबुपेज्यानिलवासवेषु नावश्यमस्तादि विचारणात्र ॥२

हप्रवेशस्य अपूर्वप्रवेशयोर्विधानात् गृहारंभोदितैर्मासैरित्यनेन तु सामान्यतस्त्रिविधस्यापि प्रवेशस्य विधानादुत्तरायणीयमासास्त्रिवि
धगृहप्रवेशे शुभाः दक्षिणायनीयमासाः श्रावणादयस्तु जीर्णगृहप्रवेशविषयाः अत एव नारदो मार्गशीर्षकार्तिकयोर्नूतनप्रवेशे मध्यमत्वमा
ह अर्थादेव जीर्णगृहप्रवेशे उत्कृष्टमध्यवस्यता अंबुपेति अंबुपः शततारका ईज्यः पुष्यः अनिलः स्वाती वासवं धनिष्ठा एषु भेषु जीर्णगृहे अ
ग्न्यादिभयान्नवे पि गृहप्रवेशः शुभः प्राक्पद्योक्तनक्षत्रेषु तु शुभ एवेति कैमुतिकन्यायादवगम्यते ज्योतिःप्रकाशे प्रवेशो नूतने हर्म्ये ध्रुवैर्मित्रैः
सुरवाग्नये पुष्यस्वातीयुतैस्तैस्तु जीर्णे स्याद्वासवद्वये इति नावश्यमिति अत्रैवं विधे जीर्णगृहे अग्न्यादिभयान्नवे पि आवश्यकमस्तादि विचारणा शु
क्रास्तगुर्वस्तबाल्यवार्धकसिंहस्थगुर्वादिदोषाणां विधारणा विचारो नास्ति अस्तादयः कालदोषाः संतु मा वा संतु तथापि गृहप्रवेशः कार्यः ॥

सोपिपंचांगशुद्धिमात्रमंगीकृत्यविहितनक्षत्रेष्वेवकार्यः ज्योतिःप्रकाशे नित्ययानेगृहेजीर्णेप्राशनेपरिधानके वधूप्रवेशेमांगल्येनमौढ्यंगुरु
शुक्रयोरिति वसिष्ठः नवप्रवेशेह्यथकालशुद्धिर्नद्वंद्वसोपूर्विकयोः कदाचित् प्रवेशपंचांगदिनेसुलग्नेवास्त्वर्चनंपूर्ववदेवकुर्यात् पूर्ववदेवनू
तनप्रवेशेयथावास्तुपूजातथाद्वंद्वसोपूर्विकयोरपिकार्येत्यर्थः नारदेनतुयात्राविधेर्निवृत्तिप्रवेशेकालशुद्धिरपेक्षितैवेतितद्वाक्यंप्रागभिहितं
तदेनयोर्वाक्ययोरावश्यकानवश्यत्वेनव्यवस्था अत्रत्रिविधेपिप्रवेशेप्रवेशनक्षत्रंक्रूराक्रांतंक्रूरविद्धंवासर्वथावर्ज्यं वसिष्ठः क्रूरग्रहाधिष्ठि
तंविद्धभंचविवर्जनीयंत्रिविधप्रवेशइति २ अथगृहप्रवेशदिनात्प्राक्कर्तव्यंवास्तुपूजांविवक्षुस्तन्नक्षत्राणिउपजातिकापूर्वार्द्धेनाह मृदुध्रुवेति ए
षुसप्तदशसुनक्षत्रेषुवास्तुपुरुषस्यार्चनंभूतबलिंचकारयेत् गृहपतिर्वास्तुपूजांकुर्यात् पुरोहितोवास्तुपूजांकारयेत् हृक्रोरन्यतरस्यामित्यणोकर्तुःक
र्मत्वं वास्तुपूजाप्रकारमाहवसिष्ठः निर्माणेमंदिराणांचप्रवेशेत्रिविधेपिच वास्तुपूजाप्रकर्तव्यायस्मात्तांकथयाम्यतः गृहमध्येहस्तमात्रंसमंतात्

मृदुध्रुवक्षिप्रचरेषुमूलभेवास्त्वर्चनंभूतबलिंचकारयेत् त्रिकोणकेंद्रायधनत्रिगैःशुभैर्लग्नेत्रिषष्ठायगतैश्चपापकैः ३

दुल्लोपरि एकाशीतिपदंकार्यंतलैस्तुल्यंसुशोभनं एकद्वित्रिपदाः पंचचत्वारिंशत्सुरार्चिताः द्वात्रिंशद्बाह्यतोवक्ष्यमाणाश्चांतस्त्रयोदश तेषांस्था
नानिनामानिवक्ष्यामीश्वरकोणतः तत्राग्निःशंभुकोणस्थःस्वस्मैचैकपदेश्वरः आकाशंचापूरयतःक्रमादेकपदेश्वरौ एवंप्राच्यानवज्ञात्वात्तेवमे
वान्यदिक्षुच आद्यश्चांतावेकपदौद्विपदाःपंचमध्यगाः शिख्याद्यष्टावाकाशांताअमराःपूर्वभागगाः आद्यश्चांत्यावेकपदौद्विपदाः पंचमध्यगाःपू
षाद्यष्टेयमांताःसुरमरायाम्यभागगाः आद्यश्चांत्यावेकपदौद्विपदाःपंचमध्यगाः अष्टौपितृगणाधीशात् पापांताःपश्चिमेसुराः आद्यंतौद्वावेकप
दौद्विपदाःपंचमध्यगाः रोगादिदित्यंताःसुराःसप्तसौम्यदिशिक्रमात् तत्राधस्थचतुःकोणेत्वीशानादिषुचक्रमात् आपःसावित्रविजयरुद्राश्चैकप
देश्वराः मध्येनवपदोब्रह्मातस्यैशानादिकोणगाः आपवत्सोथसविताविबुधाधिपसंज्ञकः राजयक्ष्माचचत्वारःसुराश्चैकपदेश्वराः ब्रह्मणःपूर्वे

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तोदिक्षुत्रिपदाश्चामराअमी अर्यमा च विवस्वांश्च मित्रः पृथ्वीधरः क्रमात् स्वस्वकेलेषु देवेषु स्थापितेष्वीदृशं भवेत् कोणेषु पंच पंचैव चतुर्थैकप
दाः सदा प्रागादिदिक्षु द्विपदाः पंच पंच यथाक्रमं ब्रह्मणः पूर्वतो -- दिपिनेष्वीदृशं भवेत् कोणेषु पंच पंचैव स्युर्द्विपदाः स्युः समीपगाः हिरण्यरेताः
पर्जन्यो जयंतः पाकशासनः सूर्यः सत्यो भृशाकाशौ वायुपूषा च वैतथ्याः गृहक्षतः पितृपतिर्गंधर्वो भृंगराजकः यमः पितृगणाधीशस्तथा दौवा
रिकाह्वयः सुग्रीवः पुष्पदंतश्च जलाधीशो निशाचरः शोषः पापश्च रोगो हि मुख्यो भल्लाट एव च सोमः सर्पोदितिर्यदितीद्वात्रिंशदमराः स्मृताः आ
पश्चैवापवत्सश्च जयोरंध्रस्तथैव च मध्ये नवपदो ब्रह्मा तस्यात स्य समीपगाः प्राच्यादीनंतरितादेवाः परितो ब्रह्मणः स्मृताः अर्यमा सविता चैव विवस्वा
न्विबुधाधिपः मित्रोथ राजयक्ष्मा च तथा पृथ्वीधरः क्रमात् आपवत्सोष्टमः पंचचत्वारिंशत्सुरोत्तमाः ज्ञात्वैवं स्थाननामानि ब्रह्मणा सहितान्यजेत्त
वास्तुज्ञो वास्तुमंत्रेण गंधपुष्पाक्षतादिभिः प्रणवेनार्चयेद्वापि अथवा स्वस्वनामभिः शुक्लवस्त्रयुगं दद्याद्धूपदीपफलैः सह अपूपैर्भूरिनैवेद्यैः
वाद्यैः सह समर्चयेत् तांबूलं च ततो दद्याद्देवेभ्यश्च पृथक्पृथक् दत्वा पुष्पांजलिं कतो प्रार्थयेद्वास्तुपुरुषं वास्तुपुरुष नमस्तेस्तु भूशय्याभिरत प्रभो
मद्गृहं धनधान्यादिसमृद्धं कुरु सर्वदा इति प्रार्थ्य ततो दद्याद्दक्षिणामर्चकाय च विप्रेभ्यो भोजनं दत्वा स्वेयं भुंजीत बंधुभिः एवं यः कुरुते सम्यग्वास्तु
पूजां प्रयत्नतः आरोग्यपुत्रपौत्रादि धनं धान्यं लभेन्नरः वास्तुपूजामकृत्वा यः प्रविशेन्नवमंदिरं रोगान्नानाविधान्क्लेशान्नश्नुते बहुसंकटं इति व
सिष्ठसंहितायां वास्तुशांतिः नारदादयः पंचांगशुद्धिमात्रयुक्ते पूर्वदिने एव वास्तुपूजामाहुः विधाय पूर्वदिवसे वास्तुपूजां बलिक्रियामिति तृतीयः
श्लोकार्धस्य टीका अथ लग्नशुद्धिं तिथिवारशुद्धिं चोपजातिकोत्तरार्द्धेनेंद्रवज्रयाह त्रिकोणेति शुद्धांबुरंध्र इति नवमपंचमप्रथमचतुर्थसप्तमद
शमैकादशद्वितीयतृतीयस्थानानामन्यतमस्थानस्थितैः शुभैरुपलक्षिते तथा तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थैः पापग्रहैरुपलक्षिते च तथांबुचतुर्थ
स्थानं रंध्रमष्टमस्थानं तस्मिन् शुद्धे सर्वग्रहरहिते अंबुरंध्रे यस्मिंस्तादृशे लग्ने गृहं विशेत् कीदृशे लग्ने विजनुर्भमृत्यो भराशिर्लग्नं च जनुषि
जन्मकाले भे जनुर्भं ताभ्यां मृत्युरष्टमभवनं जनुर्भमृत्युः विगतो जनुर्भमृत्युर्यस्मिन्स्वजन्मलग्नात्स्वजन्मराशेर्वोऽष्टमराशिः प्रवेशलग्ने नप्रे

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्षिन्नित्यर्थः पुनः कीदृशे लग्ने व्यर्कारिक्ताचरदर्शचैत्रे अर्कारौ प्रसिद्धौ वारौ रिक्ता ४।९।१४ उपलक्षणत्वात् दग्धतिथयोपि चरलग्नानि मेषकर्कतु
लामकराख्यानि तदंशाश्च दर्शोमावास्या चैत्रमासः विगता अर्कादयो यस्मिन् अर्कादयः प्रवेशदिने निषिद्धा इत्यर्थः अग्र इति गृहप्रवेशसमये ज
लपूर्णकलशं लसंमुखं कृत्वा द्विजान्ब्राह्मणांश्च अग्रे कृत्वा वेश्म गृहं विशेत् वसिष्ठः कृत्वाग्रतो पृष्ठतो वामतोर्कं विप्रान्पूज्यानग्रतः पूर्णकुंभं रम्यं हर्म्यं
तोरणस्रग्वितानैः स्त्रीभिः स्रग्वीगीतवाद्यैर्विशेत्तदिति अयं विधिः प्रवेशे साधारणः कीदृशं वेश्म भकूटशुद्धं भकूटं षष्ठाष्टकादि उपलक्षणत्वा
द्विवाहप्रकरणोक्तवर्णवश्यतथातारेत्यादिकं वचनेनापि शुद्धं वसिष्ठः राशिकूटादिकं सर्वं दंपत्योरिव चिंतयेदिति ४ अथ वामगतार्कज्ञानं पूर्वादिमु
खगृहप्रवेशं चेंद्रवंशयाह वामो रविरिति अष्टमपंचमद्वितीयैकादशस्थानेभ्यः पंचसुस्थानेषु स्थिते रवौ सति प्राग्वदनादिके मंदिरे प्रवेष्टव्ये गृहप्रवे

शुद्धाधुरं ध्रे विजनुर्भमृत्यो व्यर्कारिक्ताचरदर्शचैत्रे अग्रेंबुपूर्णं कलशं द्विजांश्च कृत्वा विशेद्वेश्म भकूटशुद्धं ४ वामो रविर्मृ
त्युसुतार्थलाभतोऽर्के पंचभे प्राग्वदनादिमंदिरे पूर्णातिथौ प्राग्वदने गृहे शुभो नंदादिके याम्यजलोत्तरानने ५ ॥ ९ राम

शे कर्तुर्वामो रविर्विज्ञेयः यथा तस्मिन्लग्ने गृहप्रवेशः कर्तुमिष्यते तस्मादष्टमं यत्स्थानं ततः पंचसु स्थानेष्वर्के सति पूर्वाभिमुखे गृहे प्रवेशकर्तुर्वामः
सूर्यः स्यात् तथा लग्नाद्यत्पंचमस्थानं ततः पंचसुस्थानेषु रवौ स्थिते दक्षिणाभिमुखे वामोर्कः तथैव लग्नाद्यद्द्वितीयस्थानं ततः पंचसुस्थानेषु रवौ
स्थिते पश्चिमाभिमुखे वामोऽर्कः तथैव लग्नाद्यदेकादशस्थानं ततः पंचसुस्थानेषु सूर्ये स्थिते उत्तराभिमुखे गृहे प्रवेशकर्तुर्वामः सूर्य इत्यर्थः उक्तं राम
च रंध्रात्सुताद्धनादायात्पंचस्वर्के स्थिते क्रमात् पूर्वाशादिमुखं गेहं विशेद्वामो भवेद्यतः इति पूर्णातिथाविति प्राग्वदने पूर्वाभिमुखे गृहे पूर्णातिथौ पं ११८
चम्यां दशम्यां पूर्णिमायां वा प्रवेशः नंदादिके तिथिगणे याम्यजलोत्तराननेगृहे प्रवेशः शुभः यथा दक्षिणाभिमुखे गृहे नंदायां प्रतिपदि षष्ठ्यामेका
दश्यां वा प्रवेशः शुभः जलपश्चिमादिक् तद्दिङ्मुखे गृहे भद्रायां द्वितीयायां सप्तम्यां द्वादश्यां वा प्रवेशः शुभः उत्तराभिमुखे गृहे जयायां तृतीया॰

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

र्नैरृत्योर्मध्ये पुरीषस्य विसर्जनत्यागस्य गृहं नैरृतीपश्चिमयोर्मध्ये विद्याभ्यासस्य पश्चिमवायव्ययोर्मध्ये रोदनस्य गृहं वायव्योत्तरयोर्मध्ये रतस्य सं
भोगस्य गृहं उत्तरैशान्ययोर्मध्ये औषधस्य गृहं ऐशानीप्राच्योर्मध्ये उक्तव्यतिरिक्तसर्ववस्तूनां धाम गृहं कार्यं स्यादित्यर्थः वसिष्ठः इंद्राग्न्योर्मथन
मध्ये याम्याग्न्योर्घृतमंदिरं यमराक्षसयोर्मध्ये पुरीषत्यागमंदिरं राक्षसांबुपयोर्मध्ये विद्याभ्यासस्य मंदिरं तोयेशानिलयोर्मध्ये रोदनं मंदिरं ततः का
मोपभोगसदनं वायुकौबेरमध्यमे कौबेरैशानयोर्मध्ये चिकित्सामंदिरं सदा गृहं हरीशयोर्मध्ये सर्ववस्तुसुसंग्रहं सदनं कारयेदेवं क्रमादुक्तानि षो
डशेति २१ अथ विशेषमुपजातिकयाह जीवार्केति अत्र योगद्वये ग्रहस्थानयोर्यथासंख्यसंबंधः यथा जीवो लग्ने अर्को रौ षष्ठे विद्बुधो जामि

तन्मध्यतस्तु मथनाज्यपुरीषविद्याभ्यासाख्यरोदनरतौषधसर्वधाम २१ जीवार्कविज्ज्ञ कशनैश्चरेषु लग्नारिजामित्रसुख
त्रिगेषु स्थितिः शतं स्याच्छरदां सितार्कारेज्यतनुत्र्यंगसुते शते द्वे २२ लग्नांबरायेषु भृगुज्ञभानुभिः केंद्रे गुरौ वर्षशता
नायुरालयं ॥ बंधौ गुरुर्व्योम्नि शशी कुजार्कजौ लाभे तदाशीतिसमायुरालयं २३ स्वोच्चे शुक्रे लग्नगे वा गुरौ वे
श्मगेथवा शनौ स्वोच्चे लाभगे वा लक्ष्म्यायुक्तं चिरं गृहं २४ ॥ चे सप्तमे शुक्रश्चतुर्थे शनिस्तृतीये एवंविधे लग्ने प्रारब्धस्य गृहस्य स्थितिर
ब्दशतं वर्षशतं स्यात् अयमेको योगः सितेति शुक्रो लग्ने अर्कस्तृतीये आरः षष्ठे इज्यः पंचमे एवंविधे प्रारब्धस्य गृहस्य स्थिति द्वे शते वर्षशतद्वयं स्या
त् २२ अथान्ययोगद्वयमिंद्रवंशयाह लग्नांबरायेष्विति अत्रापि योगद्वये स्थानग्रहयोर्यथासंख्यसंबंधः लग्ने शुक्रः दशमे बुधः एकादशे सूर्यः लग्नव्यति
रिक्तकेंद्रे गुरुः तदैवंविधे योगे प्रारब्धश्चालयः गृहं वर्षशतमायुरवस्थानं यस्य तादृशं स्यात् अथ द्वितीयः बंधाविति चतुर्थे गुरुः दशमे चंद्रः मंगलशनैश्च
रावेकादशे तदा गृहमशीतिसमा वर्षाण्यायुर्यस्य तादृशं स्यात् २३ अथान्ययोगत्रयमनुष्टुभाह स्वोच्चइति स्वोच्चस्थे मीनस्थे शुक्रे लग्नगते अथवा स्वोच्चस्थे
कर्कस्थे गुरौ चतुर्थस्थानगते सति अथवा स्वोच्चस्थे तुलास्थे शनौ एकादशस्थानगते सति चिरं लक्ष्म्यायुक्तं गृहं स्यात् यदा समुदायो भवेत्तदा यत्नाविधिलक्ष्मी

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथगृहस्य परहस्तगामित्वयोगमनुष्टुभाह द्यूनांबरेइति एकोपिग्रहोऽत्युक्तः शुभफलदाता परांशस्थः सन्यदिद्यूने सप्तमेस्यात् अथवांऽबरेद शमेस्यात् तदासग्रहः तद्गृहंप्रारब्धं अब्दांतवर्षमध्येएवपरहस्तस्थं अन्यहस्तगामिकुर्यात् चेद्दर्णपः ब्राह्मणादिवर्णस्वामीविप्राधीशोभार्गवे ज्यावित्याद्यभिहितः सचेदबलः स्यात् यदास्ववर्णाधीशः सबलेस्यात्तदापरहस्तगामीनस्यादित्यर्थः २५ अथान्यंविशेषंवसंततिलकयाह पुष्येति पुष्यः ध्रुवाणिप्रसिद्धानि इंदुर्मृगः हरिः श्रवणः सर्पोऽश्लेषा जलंपूर्वाषाढा एतेनैक्षत्रैः सजीवैः गुरुयुक्तैः तद्वासरेणगुरुवासरेणकृतंकर्तुमारब्धं गृहंसुतान् पुत्रान्राज्यंचददातीतितादृशंस्यात् अत्रसंमतिर्वसिष्ठनारदवाक्यतः द्वीशेति द्वीशाविशाखा अश्विनी तक्षचित्रा वसुर्धनिष्ठा पाशी शततभे शिवआर्द्रा एतैर्नक्षत्रैः सशुक्रैः शुक्रसहितैः सितस्यशुक्रस्यवासरेचकृतंगेहं धनानिसुवर्णानिधान्यानिव्रीह्यादीनिददातितादृशंगृ

द्यूनांबरेयदेकोपिपरांशस्थोग्रहोगृहं अब्दांतः परहस्तस्थंकुर्याच्चेद्दर्णपोऽबलः २५ पुष्यध्रुवेंदुहरिसर्पजलैः सजीवैस्तद्वासरेणचकृतंसुतराज्यदंस्यात् द्वीशाश्वितक्षवसुपाशिशिवैः सशुक्रैः वारेसितस्यचगृहंधनधान्यदंस्यात् २६ सारैः करेज्यांत्यमघांबुमूलैः कौजेह्निवेश्माग्निसुतार्तिदंस्यात्॥

हंस्यात् तथाचनारदः श्रवणाषाढयोश्चैवरोहिण्यांचोत्तरात्रये गुरुवारेकृतंवेश्मराजयोगमिहोच्यते तद्गृहेजातपुत्रस्यराज्यंभवतिनिश्चयात् अत्रवसिष्ठवाक्येनक्षत्राधिक्यंतदनुसारेणमूलेनक्षत्राभिधानं इज्योत्तरात्रयाहींदुविष्णुधातृजलोडुषु गुरुणासहितेष्वेषुकृतंगेहंश्रियान्वितमितिवसिष्ठोक्तेः अश्विनीशततारासुविशाखाचार्द्रचित्रके धनिष्ठाशततभेशुक्रसयुक्तेशुक्रवासरे तद्वेश्मनिप्रजातस्तुकुबेरसदृशोभवेत् अत्रापिनक्षत्रभेदः प्राग्वत्समाधिः २६ अथान्यंयोगद्वयमिंद्रवज्रयाह सारैरिति हस्तपुष्परेवतीमघापूर्वाषाढामूलैः सारैर्मंगलसहितैः कौजेभौमसंबंधिनिअह्निवारेकृतंगृहंअग्निसुतार्तिदंअग्निपीडांसुतपीडांददातितादृशंस्यात् उक्तंच मूलंचरेवतीचैवकृत्तिकाषाढमेवच एषुभौमेनयुक्तेषुवारेतस्यैवनिर्मितं अग्निनादह्यतेक्षिप्रंपुत्रनाशश्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

जायतइति सप्तैरिति रोहिण्यश्विन्युत्तराफाल्गुनीचित्राहस्तैः सप्तैःबुधयुक्तैः तस्यचवारेकृतंगृहंसुखदंपुत्रदंचस्यात् उक्तंच हस्तार्यमत्वाष्ट्रदास्त्र
उत्तरास्योडुभेपिवा सबुधेबुधवारेचधनपुत्रसुखप्रदमिति २७ अथान्ययोगमनुष्टुभाह अजैकपादिति पूर्वाभाद्रपदोत्तराभाद्रपदाज्येष्ठानुराधा
स्वातीभरणीनक्षत्रैः समंदैः शनैश्चरयुक्तैः मंदस्यैववारेचप्रारब्धंगृहंरक्षोभूतश्चयुतंस्यात् उक्तंच अजपाद्धितयेयाम्यमित्रेंद्रानलभेपिवा समंदे
मंदवारेचगृहंयत्तेयक्षराक्षसैः पुत्रेजातेऽथवातस्मिन् गृह्यतेयक्षराक्षसैरिति अत्रायंनिष्कृष्टोर्थः पूर्वंगृहारंभनक्षत्राण्यवधेयानिततोवृषवास्तु
चक्रेशोध्यानिपश्चादिदंयोगपंचकंविचार्यमेवगृहारंभःशुभफलदोभवेत् २८ अथकेषांचिन्मतेनद्वारचक्रंसफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह

सप्तैःकदास्त्रार्यमतक्षहस्तैर्ज्ञैस्यैववारेसुखपुत्रदंस्यात् २७ अजैकपादहिर्बुध्न्यशक्रमित्रानलांतकैः समंदै
मंदवारेस्याद्रक्षोभूतयुतंगृहं २८ सूर्यर्क्षाद्युगभैःशिरस्यथफलंलक्ष्मीस्ततःकोणभैर्नागैरुद्वसनंततोगजमितैः
शाखासुसौख्यंभवेत् देहल्यांगुणभैर्मृतिर्गृहपतेर्मध्यस्थितैर्वेदभैःसौख्यंचक्रमिदंविलोक्यसुधियाद्वारंविधे
यंशुभं २९ इतिश्रीवास्तुप्रकरणंसमाप्तम्

सूर्यर्क्षादिति सूर्याधिष्ठितनक्षत्रात् युगभिश्चतुर्भिर्नक्षत्रैःशिरसिउ
परिअवस्थितैः फलंकर्तुःलक्ष्मीप्राप्तिःस्यात् ततःनागभैः अष्टभिः कोणगैःकोणेष्ववस्थितैः उद्वसनंजनवासरहितंस्यात् ततोगभैर्गजमि
तैरष्टमितैर्द्वारशाखावस्थितैर्गृहस्वामिनःसौख्यंस्यात् तदग्रिमैः गुणभैस्त्रिभिर्नक्षत्रैर्देहल्यामवस्थितैर्गृहस्वामिनोमृतिःस्यात् ततस्तदग्रिमैः
वेदभैश्चतुर्भिर्नक्षत्रैःमध्यरूपेअवकाशेस्थितैःसौख्यंस्यात् फलितार्थमाह चक्रमिति इदंचक्रंविलोक्यसुधियाशुभंशुभंफलदंद्वारंविधेयं
कर्तव्यमिति गद्येनोपसंहरति २९ इतिश्रीदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायांस्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायांप्रमिताक्षरायांगृहारंभप्रकरणं
समाप्तंद्वादशं १२॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ गृहप्रवेशप्रकरणं व्याख्यायते तत्र प्रवेशश्चतुर्धा अपूर्वप्रवेशः सपूर्वप्रवेशः द्वंद्वाभयप्रवेशः वधूप्रवेशश्चेति तत्र वधूप्रवेशस्यान्वर्थसंज्ञत्वात्तल्लक्षणं नोक्तं सच प्रागभिहितः अन्येषां लक्षणमाह वसिष्ठः अपूर्वसंज्ञः प्रथमप्रवेशो यात्रावसाने तु सपूर्वसंज्ञः द्वंद्वाभयस्त्वग्निभयादिजातस्त्वेवं प्रवेशस्त्रिविधः प्रदिष्ट इति नवं गृहं निर्माय यः प्रथमः प्रवेशः सोऽपूर्वसंज्ञः प्रवेशः यस्तु यात्रानिवृत्त्यनंतरं गृहप्रवेशः स सपूर्वसंज्ञः यस्तु अग्निभयेनाग्निदाहेन आदिशब्देन क्रुद्धेन राज्ञा पातितेन गृहनाशस्तद्गृहं यदा पुनः संपाद्यते तस्मिन्यः प्रवेशः स द्वंद्वाभय इत्युच्यते अन्वर्थसंज्ञा चेयं द्वंद्वशीतोष्णं अत्र शीतशब्देन जलं उष्णशब्देनाग्निरुच्यते लक्षणया जलाप्लावेनानवरतवृष्टिपातेन वा गृहपातस्तु जलभयं अग्निकृतदाहेन यो गृहनाशस्तदग्निभयं तस्माच्छीतोष्णरूपाद्द्वंद्वात्पुनः स्थापनेन यदभयमित्युच्यते द्वंद्वाभयं विध्यते तस्मिन्नित्यर्थः आदिभ्यो जितिमन्वर्थयोच प्रत्ययः नारदः प्रवेशो द्वंद्वाभय इति तत्रापूर्वसपूर्वप्रवेशयोः कालशुद्ध्यादिकमिंद्रवंश्याह सौम्यायन इति एषु सौम्यायन इत्यादिकेषु पदार्थेषु पदार्थे सत्सु नृप

सौम्यायने ज्येष्ठतपोंत्यमाधवे यात्रानिवृत्तौ नृपतेर्नवे गृहे स्याद्वेशनं द्वास्थमृदुध्रुवोडुभिर्जन्मर्क्षलग्नोपचयोदये स्थिरे १

तेर्यात्रानिवृत्तौ अथवा नवे नूतनोत्थापिते गृहे वेशनं प्रवेशनं स्यात् अत्र सौम्यायन इति मंदबुद्धीनां शीघ्रप्रतिपत्त्यर्थं ज्येष्ठेति ज्येष्ठमाघफाल्गुनवैशाखेषु प्रवेशनं शुभं नारदः अपि सौम्यायने कार्यं नववेश्मप्रवेशनं राज्ञो यात्रानिवृत्तौ चेति तथा माघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठमासेषु शोभनः प्रवेशो मध्यमो ज्ञेयः सौम्यकार्तिकमासयोरिति मध्यमोक्तिरावश्यकविषया द्वास्थेति यस्मिन्गृहे प्रवेशः कर्तुमिष्यते तस्य यस्यां दिशि मुखं तद्दिङ्नक्षत्रैः पूर्वादिषु चतुर्दिक्षु सप्तसप्तानलर्क्षतइत्याद्युक्तैः मृदुध्रुवनक्षत्रैः प्रवेशनं स्यात् यद्दिक्द्वारमंदिरं तद्दिग्गृक्षैरुक्तर्क्षैः स्यात्स प्रवेशो न सर्वैरिति वसिष्ठोक्तेः अन्यदपि तत्रैव अर्कानिलाद्यादितिदस्त्रविष्णुकरर्क्षे प्रविशेन्नवमंदिरं यत् अन्यत्र यातुः परहस्तयातं शत्रुषु सुधिष्ण्येषु च मृत्युदं स्यादिति जन्मर्क्षेति जन्मर्क्षे जन्मराशिः जन्मलग्नं प्रसिद्धं ताभ्यामुपचयं तृतीयषष्ठदशमैकादशस्थानं तस्मिन् उदये लग्ने स्थिरे स्थिराख्ये वृषसिंहवृश्चिककुंभाख्ये लग्ने प्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

योवायाह्यः तच्चसूतिगृहं नैर्ऋत्यांकार्यं नैर्ऋत्यांसूतिकागृहमिति वसिष्ठोक्तेः वृएहेणात्रानकनक्षत्राण्यभिहितानि हस्तादित्य शशांकपुष्यपव नप्राजेशमित्रोत्तराचित्राश्विश्रवणेषुवृश्चिक घटौहित्वाविरिक्तेतिथौ शुक्राचार्यशनैश्वरत्तशशिनांवारेनुकूलेविधौसद्भिर्वेश्मनिसूतिकागृहविधिः क्षेमंकरः कीर्त्यतेइति नवमेमासिसूतिकागृहे प्रवेशःकार्यः गर्गः मासेतुनवमेप्राप्ते पूर्वपक्षेशुभेदिने सूतिकासंभवेकालेसद्यएवप्रवेशयेत् रोहि ण्येंद्रवपौष्णेषुस्वातीवारुणयोरपि पुष्येपुनर्वसौहस्ते धनिष्ठाश्रुत्तरासुच मैत्रेत्वाष्ट्रेतथाश्विन्यांसूतिकागारवेशनं सर्वेशुभग्रहाः केंद्रेपापाश्च त्रिषडायगाः शुभांशेशुभसंदृष्टौसूतिकावेशनंशुभमिति १५ अथप्रागभिहितानांसौराणांचांद्राणांमासानांप्रकारांतरेणैकवाक्यतांशार्दूलविक्री डितेनाह केश्चिदिति पूर्वंदिग्द्वारवशेनैकवाक्यतोक्ता इदानीमेषस्थेरवौमधौचैत्रमासेगेहंप्रारब्धंशुभंस्यात् तथावृषस्थेसूर्येज्येष्ठमासे कर्क

मार्गेजूकालिकेसद्भुवमृदुवरुणस्वातिवस्वर्कपुष्यैःसूतीगेहंत्वदित्यांहरिभविधिभयोस्तत्रशस्तःप्रवेशः १५ ॥
केश्चिन्मेषरवौमधौवृषभगेज्येष्ठेशुचौकर्कटेभाद्रेसिंहगतेघटेश्वयुजिचोर्जेलौमृगेपौषके ॥ ॥ ० ॥ ॥

स्थेशुचावाषाढे सिंहगतेर्केभाद्रपदेमासि घटेतुलास्थेरवौआश्वयुज्याश्विनेमासे अलौवृश्चिकस्थेर्के ऊर्जेकार्तिकमासे मृगेमकरस्थेर्केपौष मासे नक्रघटेमकरेकुंभेर्केमाघेप्रारब्धंगृहंशुभंस्यादित्यर्थः इतिकेश्चिन्निगदितं अनेनमेषेर्केचैत्रेपिगृहंशुभं यत्तुचैत्रनिषेधःसमीनार्कविषयः वृषस्थेर्केज्येष्ठेपिशुभं यत्तुज्येष्ठनिषेधःसमिथुनार्कविषयः कर्कस्थेर्के आषाढेपिशुभं आषाढनिषेधस्तुमिथुनार्कविषयः सिंहेर्केभाद्रे पिशुभं भाद्रनिषेधस्तुकन्यार्कविषयः श्रावणस्तुतत्रविहितत्वादेवशुभः वृश्चिकेर्केकार्तिकेपिशुभंनिषेधविषयंस्वयमेववक्ष्यति मा र्गशीर्षस्तुविहितएव मकरस्थेर्केपौषेपिशुभं धनुरर्कसाहित्येसोप्यशुभः मकरकुंभस्थेर्केमाघेपिशुभं नि षेधस्तुधनुरर्कविषयः अतएव सौम्यफाल्गुनवैशाखमाघश्रावणकार्तिकः मासास्युर्गृहनिर्माणेपुत्रारोग्यधनप्रदाइतिनारदवाक्यं मासेतपस्येतपसिमाधवेनभसिन्त्विषे॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ऊर्जे च गृहनिर्माणं पुत्रपौत्रप्रवर्धनमिति वसिष्ठवाक्यं च आश्विनकार्तिकमाघानां शुभत्वप्रतिपादकं तुलावृश्चिकमकरकुंभार्कसाहित्ये प्राशस्त्य परं वचनांतरे बोधितनिषेधः प्रागुक्तविषयएव एवं फाल्गुनस्य शुभत्वं कुंभार्कविषयं कुंभार्कराहित्ये तु निषिद्धः ननु कार्तिकमाघमासौ श्रीपतिना निषिद्धौ तयोः को विषय इत्यत आह अथेति ऊर्जः कार्तिको मासः कन्यागतेऽर्के न सत् न शुभः च पुनः तथा माघमासः धनुष्यपि धनुरर्के न सन् ननु एतदयुक्तं यतः शुक्लादिचांद्रमासे चैत्रादिमाससंज्ञाः संति तत्र कार्तिके कन्यासंक्रांतिर्माघे धनुःसंक्रांतिश्च कदापि न संभवति अत आह कृष्णादिमासादिति मासो द्विविधः शुक्लादिः कृष्णादिश्च तत्र चैत्रशुक्लप्रतिपदामारभ्यामावास्यांतपर्यंतं शुक्लादिः कृष्णप्रतिपदमारभ्य पूर्णिमांतपर्यंतं कृष्णादिः उभयत्रापि शास्त्रे व्यवहारः अश्वयुक्कृष्णपक्षे तु श्राद्धं कुर्याद्दिने दिन इति मासि भाद्रपदेऽष्टम्यां कृष्णपक्षेऽर्धरात्रके भवे

माघेऽनकृघटे शुभं निगदितं गेहं तथोर्जे न सत्कन्यायां च तथा धनुष्यपि न सत्कृष्णादिमासाद्भवेत् १६ पूर्णेदुतः प्राग्वदनं नवम्यादिषूत्तरास्यं त्वथ पश्चिमास्यं दर्शादितः शुक्लदले नवम्यादौ दक्षिणास्यं न शुभं वदंति १७ ॥ ॥ ॥

त्सोऽष्टपदे मासि जयंती नाम सा स्मृतेति च अत्र यदि दर्शांतो मासो विवक्ष्यते तदा भाद्रपदकृष्णपक्षे श्रावणे मासे चेत्येवं ब्रूयात् तदेतन्मासस्य कृष्णादित्वे प्रमाणं तत्राश्विनपूर्णिमांतः कार्तिकपूर्णिमांतं कृष्णादित्वेन व्यवहाराः तत्र कन्यासंक्रांतिसंभवान्निषेध उपपन्नो भवति एवमेव माघे मासि धनुरर्के संभवेन निषेधसार्थक्यमित्यलं १६ अथ तिथिपरत्वेन द्वारनिषेधमुपजातिकयाह पूर्णेदुत इति पूर्णेदुतः पूर्णिमांतः कृष्णाष्टमीपर्यंतं प्राङ्मुखं गृहं शुभं न वदंति कृष्णनवमीतः चतुर्दशीपर्यंतं क्रियमाणमुत्तरास्यं न शुभं अथ दर्शादितः शुक्लाष्टमीपर्यंतं पश्चिमास्यं गृहं न शुभं शुक्लनवमीतश्चतुर्दशीपर्यंतं दक्षिणास्यं गृहं शुभं न वदंति तासु तासु तिथिषु तत्तद्दिङ्मुखं गृहं न कर्तव्यमित्यर्थः व्यवहारोच्चये पूर्णिमातोऽष्टमीयावत्पूर्वास्यं वर्जयेद्गृहं उत्तरास्यं न कुर्वीत नवम्यादिचतुर्दशी अमायाश्चाष्टमीयावत्पश्चिमास्यं विवर्जयेत् नवम्यादौ दक्षिणास्यं यावच्छुक्लचतुर्दशीमिति वधादिविचारो न लि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ पंचांगशुद्धिं लग्नशुद्धिं चानुष्टुभाह भौमार्केति भौमार्कवारौ रिक्ताश्च प्रसिद्धाः अमा अमावास्या आदितः यत् उपलक्षणत्वाद् दृष्टम्यपि एतेषु नेर
काले तथा चरराशिर्मेषकर्कतुलामकरैः रहिते लग्ने स्थिरे द्विस्वभावे वेत्यर्थः तथा विपंचके रुगग्निनलनृपचौराख्यमृत्युसंज्ञकपंचकरहिते इत्यर्थः उक्तंच
दारिद्र्यं प्रतिपत्कुर्याच्चतुर्थी धनहारिणी अष्टमी च्चाटनं चैव नवमी शस्त्रघातिनी दर्शे राजभयं ज्ञेयं पूर्णे दारविनाशनमिति मांडव्येनस्तंभोच्छ्रा
ये धनिष्ठापंचके नैव कुर्यात्स्तंभसमुच्छ्रयः सूत्रधारशिलान्यासप्राकारादिसमारभेदिति व्यष्टांत्यइति अष्टमद्वादशस्थानव्यतिरिक्तस्थैः शुभैः
पापैस्तृतीयैकादशषष्ठस्थानस्थैश्चोपलक्षिते लग्ने गृहारंभः कार्यः १८ अथ देवालयादौ विदिक्षु राहुमुखमिंद्रवंशयाह देवालयइति अत्रय
थासंख्यसंबंधः देवालयप्रारंभे राहुमुखं मीनार्कतस्त्रिराश्यवस्थिते सूर्ये ऐशान्यां विलोमतो विपरीतविदिक्षु वायव्यादिषु राहुमुखं स्यात् यथा
मीनमेषवृषराश्यवस्थिते सूर्ये ऐशान्यां राहुमुखं मिथुनकर्कसिंहस्थिते र्के वायव्यां कन्यातुलावृश्चिकस्थिते र्के नैर्ऋत्यां धनुर्मकरकुंभस्थे र्के

भौमार्करिक्तामाद्यूनेचरोनेगेविपंचके व्यष्टांतस्थैः शुभैर्गेहारंभस्त्वायारिगैः खलैः १८ देवालयगेहविधौजलाशयेराहो
र्मुखं शंभुदिशो विलोमतः॥

आग्नेय्यां राहुमुखमित्यर्थः एवं गृहारंभेपि सिंहार्कतस्त्रित्रिराश्यवस्थिते र्के विलोमतः ऐशान्यां राहुमुखं
स्यात् वृश्चिकादित्रिभे वायव्यां कुंभादित्रिभे नैर्ऋत्यां वृषादित्रिभे आग्नेय्यां राहुमुखं स्यात् तथा जलाशयप्रारंभेपि मकरतस्त्रिराश्यवस्थिते र्के वि
लोमत ऐशान्यां राहुमुखं स्यात् मेषादित्रिभे वायव्यां कर्कादित्रिभे नैर्ऋत्यां तुलादित्रिभे आग्नेय्यां राहुमुखं स्यादित्यर्थः फलमाह खातेइति दे
वालयादिविषयके खाते भूमिशोधने कर्तव्ये सति राहुमुखाक्रांतदिशः सकाशात् पृष्ठवर्तिनी विदिक् शुभा भवेत् यथैशान्यां राहुमुखं तत्पृष्ठदि
गाग्नेयी तस्यां प्रथमखातारंभः शुभफलदः एवं वायव्यां राहुमुखं तत्पृष्ठविदिगैशानी तस्यां खातारंभः शुभः एवं सर्वत्र उक्तंच ईशानतः सर्पति का
लसर्पो विहाय सृष्टिं गणयेद्विदिक्षु शेषोस्य वास्तोर्मुखमध्यपुच्छं त्रयं परित्यज्य खनेच्चतुर्थं वृषार्कादित्रयं वेद्यासिंहादिगणयेद्गृहे ॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

देवालयेचमीनादित्रडागेमकरादिकमिति खातारंभादिनक्षत्राण्याह मांडव्यः अधोमुखैभैर्विदधीतखातं शिलास्तथैवोर्ध्वमुखैश्चपट्टं तिर्यङ्मुखैर्द्वा
रिकपाटदानंगृहप्रवेशोमृदुभिर्ध्रुवर्क्षैरिति १९ अथगृहेकूपनिर्माणदिगवस्थित्याफलंशालिन्याह कूपेइति वेश्मभूर्वास्तुरस्त्रियामिति वास्तुश
ब्दःपुल्लिंगः वास्तोर्गृहस्यमध्यभागेकूपेजलकूपेसति स्वामिनोर्थनाशःस्यात् अथैशान्यादिषुसृष्टिमार्गेणाष्टसुदिक्षुपुष्टिरित्यादिफलं यथैशान्यांकू
पेपुष्टिः पूर्वस्यामैश्वर्यवृद्धिः आग्नेय्यांपुत्रनाशः दक्षिणस्यांस्त्रीविनाशः नैर्ऋत्यांगृहपतेर्मृतिः पश्चिमायांसंपत् वायव्यांशत्रुतःसकाशात्
पीडास्यात् उत्तरस्यांकूपेसुखंगृहस्वामिनएव वसिष्ठः ऐश्वर्यपुत्रहानिश्चस्त्रीनाशोनिधनंभवेत् संपत्शत्रुभयंसौख्यंपुष्टिःप्रागादितःक्रमात्
कूपेकृतेमध्यमेतुधनहानिर्हिवास्तुनीति अथकूपारंभेचक्रमाह कूपेर्कभान्मध्यगतैस्त्रिभिर्भैः स्वादूदकंपूर्वदिशास्त्रिभैः खंडंजलंस्वादुजलं

मीनार्कसिंहार्कमृगार्कतस्त्रिभेखातेमुखात्स्याष्टविदिक्शुभाभवेत् १९ कूपेवास्तोर्मध्यदेशेऽर्थनाशस्त्वैशान्यादौपुष्टि
रैश्वर्यवृद्धिः सूनोर्नाशःस्त्रीविनाशोमृतिश्चसंपत्पीडाशत्रुतःस्याच्चसौख्यं २० स्नानाग्निपाकशयनास्त्रभुजेश्चधान्यभां
डारदैवतगृहाणिचपूर्वतःस्युः॥

॥जलक्षयंस्वादूदकंक्षारजलंशिलाश्चजलंक्षारजलंमिष्टंक्रमाद्भवेद्वास्तुर्येभात्त्रित्रिमितैःशुभाशुभमि
ति २० अथदिक्परत्वेनउपकरणगृहाणिवसंततिलकयाह स्नानस्येति पूर्वतःपूर्वाद्यष्टदिक्षुस्नानतःगृहाणिस्युः यथा पूर्वस्यांस्नानगृहं आ
ग्नेय्यांपाकगृहं दक्षिणस्यांशयनगृहं नैर्ऋत्यांशस्त्रगृहं पश्चिमायांभोजनगृहं वायव्यांधान्यसंग्रहगृहं उत्तरस्यांभांडारंकोशगृहं ऐशान्यांदेव
तगृहं वसिष्ठः ऐंद्र्यांदिशिस्नानगृहमाग्नेय्यांपचनालयं याम्यायांशयनवेश्मनैर्ऋत्यांशस्त्रमंदिरं वारुण्यांभोजनगृहंवायव्यांधान्यमंदिरं उ
दीच्यांहाटकसद्मऐशान्यांदेवमंदिरमिति नारदस्तु भांडागारंतुवरस्यां वायव्यांपशुमंदिरमिति पूर्वाद्यष्टदिक्तन्मध्यतः तयोर्द्विर्विदिशोर्मध्ये
ऽष्टसंख्याकेमथनाद्यष्टौगृहाणिस्युः यथा पूर्वाग्नेययोर्मध्येलोडनस्यगृहंस्यात् आग्नेयीदक्षिणयोर्मध्येआज्यस्यघृतसंग्रहस्य दक्षिणनै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ ध्रुवादीनां नामाक्षरसंख्या यथाचक्रं छंदसाह तिथ्यर्केति दिक्षु पूर्वादितइत्यादिना यत् ध्रुवादिवेश्मसमागतं शालाध्रुवांकसंयोगः सैकोवेश्मेत्यु
क्तदिशा संख्यामवधारयेत् सा चेत् संख्या पंचदशी द्वादशी अष्टमी षोडशी नवमी एकादशी चतुर्दशी वा स्यात्तदा गृहनामाक्षरं त्र्यात्मकं स्यात् ।१५।१२।८।
१६।९।११।१४ अत्र त्रीण्येवाक्षराणि सैव संख्या प्रथमा द्वितीया चतुर्थी पंचमी षष्ठी दशमी तृतीया त्रयोदशी वा स्यात् तदा गृहनाम द्वे अक्षरद्वयात्मकं स्या
त् सा संख्या सप्तमी स्यात् तदाब्धय श्चतुरक्षरं गृहनाम ९ अथ यद्यपि ध्रुवादिनामाक्षरसंख्याज्ञानं प्राक्पद्ये नैव जातं तथापि तन्नाम्ना ध्येकानि शुभानि कान्य
शुभानि इत्यसदृशफलसूचनार्थं षोडशगृहाणां नामानि आर्यागीति छंदसाह ध्रुवधान्येइति अत्रार्यागीतिलक्षणं वा आर्यापूर्वार्धे यदि गुरुणैकेना

तिथ्यर्कोष्टाष्टिगोरुद्रशक्रे नामाक्षरं त्रयं भूद्व्यब्धीष्वंगदिक्वह्निविश्वेषु द्वौ नगेऽब्धयः ९ ध्रुवधान्येजयनंदौ ख
रकांतमनोरमं सुमुखदुर्मुखोग्रं रिपुदं वित्तदनाशे चाक्रंदं विपुलं विजयाख्यं स्यात् १० पिंडे नवांकांगगजाग्निनागना
गाब्धिनागैर्गुणिते क्रमेण विभाजिते नागनगांकसूर्यैर्नागर्क्षतिथ्यृक्षखभानुभिश्च ११ ॥ ॥ ॥

धिकेन निधने युक्तं इतरत्तद्वन्निखिलं यदीयमुदितं तेयमार्यागीतिरिति अत्रार्योसा पूर्वार्द्धे ॥ऽ॰ऽ॥ऽऽ॰॥ऽ॰॥ ॥॰।ऽ॰ऽ उत्तरार्द्धे ॥ऽ॰ऽ॥ऽऽ॰॥ऽ॰।ऽ॰॥।।॰
ऽ।ऽ॰ऽऽ॰ मान्यलक्षणमप्यनुसंधेयं विशेषलक्षणस्य सामान्यलक्षणाधीनत्वात् निधने प्रांते ध्रुवमूर्ध्वमुखं प्रथमं गृहं धान्यं पूर्वद्वारं द्वितीयं
जयं दक्षिणद्वारं तृतीयं नंदं प्राग्दक्षिणद्वारं चतुर्थं खरं पश्चिमद्वारं पंचमं कांतं प्राक्पश्चिमद्वारं षष्ठं मनोरमं दक्षिणपश्चिमद्वारं सप्तमं सुवक्त्रं प्राग्द
क्षिणपश्चिमद्वारमष्टमं दुर्मुखमुत्तरद्वारं नवमं क्रूरं पूर्वोत्तरद्वारं दशमं रिपुदं दक्षिणोत्तरद्वारमेकादशं वित्तदं पूर्वदक्षिणोत्तरद्वारं द्वादशं नाशाख्यं
पश्चिमोत्तरद्वारं त्रयोदशं आक्रंदं प्राक्पश्चिमोत्तरद्वारं चतुर्दशं विपुलाख्यं दक्षिणपश्चिमोत्तरद्वारं पंचदशं विजयं चतुर्दिक्द्वारं षोडशं इति १०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथकेषांचिन्मतेनगृहस्यायादिनवकमपुजातिकापथ्यावक्त्राख्याभ्यामाह पिंडइति आयइति पिंडेक्षेत्रफलेनवधास्थापितेक्रमेणनवादिरं
केगुणितेक्रमेणनागादिभिरंकैर्भक्तेचसतियेंदायादिकंस्यात् यथा क्षेत्रफलंनवभिर्गुणितंअष्टभिर्भक्तंशिष्टमायःस्यात् तद्यथापिंडः २०३ नव
गुणितः १८२७ अष्टभक्तेशेषं३सिंहायोजातः एवंसर्वेप्यानीताःइमे वारः७ अंशकः ५ द्रव्यं४ऋणं१नक्षत्रं४रोहिणी तिथिश्चतुर्थी४।योगः२
प्रीतिः आयुः ६५ उक्तंच गोः९ कः९ त्वं ६ ष्ट ८ गुणा३ ष्ट ८ नाग ८ जलधि ४ व्याले ८ हृतंभूफलनागा ८ द्यो ७ कः ९ दिवाकरा १२ ष्ट ८ भ २७ तिथी १५ यो
गैः २७ खसूर्यैः १२० भजेत् आयंवारमथांशकंधनमृणंतारांतिथिंचिंतयेद्योगंचायुरितीहशेषकपदेभागेहृतैःतांत्रिकैरिति अथैषांप्रयोजनं वि
षमायश्शुभायेवसमायःशोकदुःखदः वाराणां सूर्यारवाराशयंशाःसदावह्निभयप्रदाः यथागणितगतोभौमवारःसनिंद्यः तद्राशिःमेषवृ
श्चिकौतौनिंद्यौ तदंशायस्मिन्केस्मिंश्चिल्लग्नेमेषवृश्चिकनवांशानिषिद्धः एवंसूर्यवारोपि अन्येषांवारराश्यंशाःशुभाः अथानांच गृहस्या
गतनक्षत्रंतद्विराश्यात्मकंयदि तन्नवांशवशान्नज्ञातव्यंसर्वदागृहइति कृत्तिकाद्विराश्यात्मिकावशेषेमेषः शेषादिशेषेवृषः मृगेद्व्यधिके
शेषेमिथुनं अन्यथावृषः पुनर्वसावप्यंशकत्रयंयावन्मिथुनं अन्यथाकर्कः एवमुत्तरफाल्गुन्यादिषुद्विराश्यात्मकेषूहनीयंनतुनिःसंदिग्धे
ष्वश्विन्यादिषु धनर्णयोश्च धनाधिकंगृहंहृद्धोनिधनंयदृणाधिकमिति नक्षत्रस्य विपत्प्रदाविपत्ताराप्रत्यराप्रतिकूलदा निधनाख्यातारका
तुसर्वदानिधनप्रदा अस्यार्थः गृहकर्तुर्नक्षत्राद्गृहभसंख्यांनवभक्तावशिष्टंयदिविपत्तारादिकंस्यात् तदातद्गृहमनिष्टंस्यात् अन्यथाशुभा रामः
नि कश्यपः इत्तेदुःखंतृतीयर्क्षेपंचमर्क्षेयशःक्षयं आयुःक्षयंसप्तमर्क्षेकर्तृभाद्यादिसप्तभमिति यदा तुगृहकर्तुर्गृहस्यचैकमेवनक्षत्रंतत्र १११
स्वयमेवनिर्णयमाह गृहेति गृहेशर्क्षेस्वामिनक्षत्रंप्रागुक्तप्रकारेणानीतंगृहभंचतयोरैक्यंएकमेवचेद्भस्यात्तद्गृहकर्तुर्मरणप्रदंस्यात् गृहस्यत
त्पतेस्त्वेकंधिष्ण्यंचेन्निधनप्रदमितिवसिष्ठोक्तेः वास्तुशास्त्रेद्विराश्यात्मकेभेषुराश्यादिनिर्णयोन्यथाभिहितः अश्विन्यादित्रयंमेषेसिंहेप्रोक्तं
मघात्रयं मूलादित्रितयंचापेशेषेषुनवराशयइति अयंपक्षोवास्तुशास्त्रेनवांशानुक्तेरुक्ताः गृहस्यनक्षत्रराशिज्ञानेवर्णोवश्यमित्याद्युक्तप्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कारेणगृहस्वामिनक्षत्रराशिवशात् घटितादिविचारोविधेयः तत्रनाडीवेधेप्राशस्त्यमुक्तंचिंतामणौ सेव्यसेवकयोश्चैवगृहतत्स्वामिनोरपि परस्प
रंमित्रयोश्चैकनाडीप्रशस्यतइति तिथिप्रयोजनंदर्शरिक्तांचवर्जयेदिति योगानामपि दुष्टयोगाश्चवर्ज्याः आयुःप्रयोजनं तावत्कालंगृहाव
स्थितिरिति अत्राभीष्टांशादिसिध्यर्थेअंगुलादिकंप्रक्षिप्यविशोध्यवाक्षेत्रफलंसाध्यं १२ अथगृहारंभेवृषवास्तुचक्रंशालिनीभ्यामाह गेहाद्या
रंभइति लाभोरामैरिति गेहंगृहंआदिशब्देनप्रासादग्रामादितदारंभेसति अर्कभात् सूर्याक्रांतनक्षत्रात्रामैस्त्रिभिर्भैः वृषस्यवत्सस्यशीर्षेस्थि
तैःसद्भिःदाहःफलंस्यात् ततोवेदभैः अग्रपादेपुरस्थितपादद्वयस्थितैःशून्यगृहंजनवासरहितंस्यात् ततश्चतुर्भैः पृष्ठपादद्वयस्थैःस्थिरत्वं

आयोवारोंऽशकोद्रव्यमृणमृक्षंतिथिर्युतिः आयुश्चाथगृहेशर्क्षगृहभैक्यंस्मृतिप्रदं १२ गुणकाः९।९।६।८।३।८।
८।४।८भाजकाः८।७।९।१२।८।२७।१५।२७।१२० गेहाद्यारंभेऽर्कभाद्वत्सशीर्षेरामैर्दाहोवेदभैरग्रपादे शून्यंवेदैःपृ
ष्ठपादेस्थिरत्वंरामैःपृष्ठेश्रीर्युगैर्दक्षकुक्षौ १३ लाभोरामैःपुच्छगैःस्वामिनाशोवेदैर्नैःस्व्यंवामकुक्षौमुखस्थैः रामैः
पीडासंततंवार्कधिष्ण्यात्स्थ्वरुद्रैर्दिग्भिरुक्तंत्वसत्सत् १४ कुंभेर्के फाल्गुनेप्रागपरमुखगृहंश्रावणेसिंहकर्कयोःपौ
षेनक्रेचयाम्योत्तरमुखसदनंगोजकेकेचराधे॥ ॥गृहकर्तुः ततोरामैःपृष्ठस्थैःश्रीःस्यात् ततोयुगैःचतुर्भिःदक्षिणकुक्षिस्थितैःलाभः

ततस्त्रिभिःपुच्छगैःस्वामिनोगृहकर्तुर्नाशः ततोवेदैःवामकुक्षौनैःस्व्यंदारिद्र्यं ततस्त्रिभिर्मुखस्थैःगृहकर्तुःपीडासंततंअनवरतंस्यात् उक्तंचश्वात्व
र्णैः त्रिवेदवेदाग्नियुगाग्निवेदत्रिकेषुभानोःशशिभंगृहेषु दाहोविनाशःस्थिरताधनश्रीःशून्यंचदारिद्र्यमृतिःक्रमेणेति अथैतस्यनिष्कृष्टार्थमाह
वेति अर्कधिष्ण्यात्स्थ्वैःसप्तभैरसत्फलं ततोरुद्रैरेकादशधिष्ण्यैःसत्फलं ततोदिग्भिर्दशभिःनक्षत्रैरसत्फलमुक्तंस्यादितिनिष्कृष्टोर्थः उक्तंच रविभात्स
प्तनेष्टानिशुभान्येकादशाष्टभात् दशशेषाण्यनिष्टानिसाभिजिद्वृषवास्तुनीति १३ १४ अथसूर्यचंद्रमासैक्येनप्रागादिदिक्षुद्वाराणिगृहनिर्माणनस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰टी॰ त्राणिचलग्धस्याह कुंभेऽर्कइति कुंभस्थेसूर्ये फाल्गुनेचमासिप्रागपरमुखंगेहंप्राङ्मुखंपश्चिममुखंवागृहंसत् शुभफलंस्यात् श्रावणेमासेसिंहक
वा॰प्र किसंक्रान्त्योश्चप्राङ्मुखंपश्चिममुखंवागृहंस्यात् पौषेमासेनक्रेमकरसंक्रान्तौचप्रागपरमुखगृहंस्यात् अथयोजगेऽर्केवृषमेषगेसूर्येराधेवैशाखे
११२ मासियाम्योत्तरमुखसदनंशुभंस्यात् मार्गेमार्गशीर्षेजूकालिगेतुलावृश्चिकगतेसूर्येसतियाम्योत्तरमुखसदनंदक्षिणमुखमुत्तरमुखंवासदनंगृहंस्या
त् नारदः गृहसंस्थापनंसूर्येमेषगेशुभदंभवेत् वृषस्थेधनवृद्धिःस्यान्मिथुनेमरणंध्रुवं कर्कटेशुभदंप्रोक्तंसिंहेभृत्यविवर्धनं कन्यारोगंतुलासौ
ख्यंवृश्चिकेधनवर्धनं कार्मुकेचमहाहानिर्मकरेस्याद्धनागमः कुंभेतुरत्नलाभःस्यात् मीनेसद्मभयावहमिति चान्द्रमासानाह श्रीपतिः शोकोधा
न्यमृतिपशुहृतीद्रव्यवृद्धिर्विनाशो युद्धंभृत्यक्षतिरथधनंश्रीश्चवह्निर्भयंच लक्ष्मीप्राप्तिर्भवतिभवनारंभकर्तुःक्रमेणचैत्राद्येषुमुनिभिरितिफलं।
वास्तुशास्त्रोपदिष्टंइति अत्रसौरचान्द्रमासानांमहान् शुभाशुभफलविरोधः अत्रचिकीर्षितगृहद्वारानुकूलरविसंक्रमसमीचीनविहितमासेषे
ववैशाखादिषुगृहारंभःकार्यइतिविरोधाभावइतितथैवोपनिबद्धं द्वारनियममाहश्रीपतिः कर्किनक्रहरिकुंभगतेऽर्केपूर्वपश्चिममुखानिगृहा
णि तौलिमेषवृषवृश्चिकयोगेदक्षिणोत्तरमुखानिचकुर्यात् अन्यथायदिकरोतिदुर्मतिर्व्याधिशोकभयनाशमश्नुते मीनचापमिथुनांगनागतेका
रयेत्रगृहमेवभास्करेइति तत्रकुंभार्कसहितफाल्गुनेप्रागपरमुखंगृहंकार्यं उभयोर्विहितत्वादेकवाक्यताश्रयणात् एवमग्रेपिसर्वत्र जगन्मोहने
पाषाणेष्टादिगेहानिनिंद्यमासेनकारयेत् तृणदारुगृहारंभेमासदोषोनविद्यतइति अथनक्षत्राण्याह ध्रुवेति ध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रयं मृदूनिमृग
रेवतीचित्रानुराधाः वरुणःशततारका स्वाती वसुर्धनिष्ठा अर्कोहस्तःपुष्यश्चएषुभेषुगृहनिर्माणंसत्शुभंस्यात् गर्गः उत्तरेपिचरोहिण्यांपुष्येमै राम॰
त्रेकरद्वये धनिष्ठाद्वितयेपौष्णेगृहारंभःप्रशस्यतइति अत्रमृगोनोक्तः तदुक्तिश्चमहेश्वरायुक्तेः सूतीगेहमिति आदित्यापुनर्वसौसूतिकागृहनि ११२
र्माणंप्रशस्तंतत्रेति तत्रसूतीगृहेहरिभविधिभयोःश्रवणाभिजितयोर्नक्षत्रयोःप्रवेशःशस्तः लक्षः पुनर्वसौ नृपादीनांकर्तव्यंसूतिकागृहं श्रवा
णाभिजितोर्मध्येप्रवेशंतत्रकारयेदिति अत्रनृपपदोपादानात् ब्राह्मणानांपूर्वोक्तनक्षत्रेष्वेवकार्यं आवश्यकत्वेतुश्रवणाभिजितोर्मुहूर्तःतदुद

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथराशिपरत्वेनग्रामनिवासेनिषिद्धस्थानानिवसंततिलकयाह गोसिंहेति वकुभिष्टस्यग्रामस्यवस्तुविभागवन्नवधाविभागंकृत्वामध्येविभागेगोसिंह
नक्रमिथुनेननिवसेत् वृषसिंहमकरमिथुनराशिमतः पुरुषानवसेयुः अथपूर्वककुभः पूर्वदिशातोष्टदिग्गतोष्टदिक्षु अलिर्वृश्चिकः तदाद्विराशिमंतः
पुरुषानवसेयुः यथा पूर्वस्यांवृश्चिकः आग्नेय्यांझषोमीनः दक्षिणस्यांकन्या नैर्ऋत्यांकर्कः पश्चिमायांधनुः वायव्यांतुला उत्तरस्यांमेषः ईशान्यां
कुंभः नवसेदित्यर्थः यथा अवर्गः पूर्वस्यां कवर्गआग्नेय्यां चवर्गोदक्षिणस्यां टवर्गोनैर्ऋत्यां तवर्गः पश्चिमायां पवर्गोवायव्यां य
वर्गउत्तरस्यां शवर्गईशान्यां बलीइत्यर्थः कीदृशः वर्गाः स्वपंचमपराः स्वस्मात्पंचमःपरःशत्रुर्येषांते यथा अवर्गः पूर्वस्यांबलीअनेनपश्चिमायां
द्वारंनिवासोनविधेयः एवंकवर्गादीनामपिवायव्यादौद्वारंनिवासोवानविधेयः २ अथेष्टनक्षत्रायाभ्यांइष्टभूस्याविस्तारायाममिंद्रवज्रेद्र्वंशापूर्वा

गोसिंहनक्रमिथुनंनिवसेन्नमध्येग्रामस्यपूर्वककुभोलिझषौगनाश्च कर्कोधनुस्तुलभमेषघटाश्चतद्वद्वर्गाः
स्वपंचमपराबलिनःसुरेंद्र्याः २ एकोनितइष्टहृतादिद्वतिथ्योरूपोनितेष्टायहतेंदुनागैः॥ ॥ ॥

र्धेनाह एकोनितेति स्वेष्टायेतिच तत्रराशिकूटादिदंपत्योरिवचिंतयेदितिवसिष्ठोक्तेः यदेवनक्षत्रंव्यवहारनाम्नाविवाहोक्तमेलापकविधिनाशुभदं
स्यात् तदेवस्वेष्टभंकल्प्यं यथ्वध्वजाद्यष्टायेविषमआयइप्सितः स्यात्सएवेष्टायःकल्प्यःताभ्यांविस्तारायामज्ञानं यथा नीलकंठस्यानुराधानक्षत्रं
तस्यरोहिण्यासहमेलापकःसंभवतीतीष्टभंरोहिणीकल्पितं तत्संख्या ४ एकोनितेष्टर्क्षे ३ अनेनद्वितिथ्यो १५२ हताः ४५६ इष्टायः सिंहःकल्पितःतेनी
यः रूपोनितइष्टायः २ अनेनेंदुनागाः ८१ गुणिताः १६२ युताः ६१८ घनेश्व १७ युताः ६३५ भूपाश्विभि २१६ र्विभक्तःशेषे २०३ इदं मीमेवक्षेत्रफलं ग
हस्यइष्टायनक्षत्रभवं अथकल्पितदैर्घ्यं २९ अनेनभक्तेलब्धोविस्तारः ७ अथकल्पितविस्तृतिः ७ भक्तालब्धंदैर्घ्यं २९ अत्रगोपीराजाचार्यहृतंस्त
त्रं विष्णुर्व्येकायगोभ्न १९ हतिभयुजिफलंगोपिराजोभशेषात्सायंवेष्टाष्टिहृग्घ्या २१६ युतमहि ८ हताद्धकु २ प्रकन्या २१ स्यविश्वे १३ ॥बाणाः ५ सिद्धा २४

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्टि १६ नागो ८ द्रु २७ तिधृति १९ गिरिशा ११ त्या ३ कृती २२ इं १४ तु ६ तत्वा २५ त्यष्टं १७ क ९ क्ष्मा १ नखे २० ना १२ र्णव ४ विकृति २३ दिना १५ द्या ७ कृती २६ भेंदु १८ काष्टा १०॥ गोपीराजः कथयति गोभू हृति भयुजि सति विघ्नं अहिहताद्दक् प्रकृत्याख्य विश्वादयः फलं आह विगतः एकोयस्मात्सव्येकः सचा सौ आयश्च व्येकायः ध्वजादिरिष्टायः सच गोभुवश्च एषां परस्परगुणानां व्येकायगोभू हृतिश्च भं व्येकायगोभू हृति भेन योयुक्तं व्येकायगोभू हृति भयुक् तस्मिन्हृति भशेषात् भैः २७ भक्ते सति यच्छेषं तस्माद्विघ्नु नामानं शिष्यं अहिहता अष्टगुणिताद्दक् द्वौ प्रकृत्याख्याः एकविंशति विश्वे त्रयोदशे त्यादयो गृहक्षेत्रफलं सायं इष्टायसहितं आह वदति अत्रोदाहरणं इष्टायः ३ व्येकः २ गोभू १९ हृतिः ३८ इष्टर्क्षरोहिणी तत्संख्यया ४ युतं ४२ असा तु भैः २७ शेषं १५ एतत्संख्यया फलं २५ अहि ८ हतं २०० सायं २०३ इदं खेष्टायनक्षत्रभवं क्षेत्रफलं पूर्वसममेव महद्गृहप्रमाणमाह वेति वा॥ अथवात

युक्ताघनै १७ श्चापि युता विभक्ता भूपाश्विभिः शेषमितो हि पिंडः ३ खेष्टायनक्षत्रभवोयदैर्घ्ये हृत्याद्विस्तृतिलब्धदीर्घे
ता आया ध्वजो धूमहरिश्वगोखरेभध्वांक्षकाः पिंडहृताष्टशेषिते ४ ध्वजादिकाः सर्वदिशि ध्वजे मुखं कार्यं हरौ पूर्वयमोत्तरे न तथा॥

न इष्टायसहितं जातं यत्क्षेत्रफलं अष्टिहृद्गम्ये घ्नुयुतं अष्टि अवहृशश्च अष्टि हृशः अष्टिहृग्भिः षोडशाधिकद्विशत्या २१६ हृतो गुणितोय इष्टः एकद्व्याद्यंकः तेन युक्तं कार्यमित्यर्थः अत्रैवाचार्यप्रपौत्रगोपिराजस्यापि पद्यं इष्टर्क्षाढ्यमुनीदवोद्विरहि ८ हृच्छेषान्यजेत्वायतोनो चे छुध्यति शेषध्य मष्टसहिताच्छेषं त्रिहित्साग्रकं चेत्स्यादिष्टयुतं यथा तु नदशे षंस्याद्यो रामहृत्मात्तघ्नाद्दिकरान्विताः फलमभीष्टायर्क्षजं जायते सिद्धे भक्तः स्यात्करादिष्टदीर्घ मानार्थं चैकादिति घ्नात्मभोगान् तावद्यावत्प्रक्षिपेदिष्टभान विस्तारस्यादिष्टदैर्घ्येण भक्ते ३ अथोत्तरार्धेन ध्वजाद्यायानाह आयैर्वर्णपरत्वेन च द्वारनिवे शनमुपजात्याह आया इति ध्वजादिका इति पिंडे क्षेत्रफले अष्टशेषिते यदवशिष्टं तत्परिमिता ध्वजादिका आयाः स्युः ध्वज धूमौ प्रसिद्धौ हरिः सिंहः श्वा कुक्कुरः गौर्वृषः खरो गर्दभः इभो हस्ती ध्वांक्षः काकः स्वार्थे कः ४ सर्वदिशीति ध्वजाख्ये आये सर्वदिशि दिक्चतुष्टयेपि गृहद्वारं कार्यं॥ ६॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हरौ सिंहाये पूर्वदक्षिणोत्तरदिक्षु द्वारं कार्यं न पश्चिमादिशि तथा वृषाख्ये प्राच्यां दिश्येव द्वारं नान्यदिक्षु गजाख्ये आये प्राग्यमयोः पूर्वदक्षिणदिश्योः गृ
ह द्वारं कार्यं आयानां प्रयोजनमाह विश्वकर्मा वृषं सिंहं गजं चैव खेटकर्पटकोटयोः द्विपः पुनः प्रयोक्तव्यो वापीकूपसरस्सु च मृगेंद्रमासने दद्याच्छ्य
नेषु गजं पुनः वृषं भोजनपात्रेषु छत्रादिषु पुनर्ध्वजं अग्निवेश्मसु सर्वेषु गृहे वह्न्युपजीविनां धूमे नियोजयेत्के चित्स्थानं म्लेच्छादिजातिषु खरो वेश्यागृ
हे शस्तो ध्वांक्षश्चापि कुटीषु च वृषसिंहध्वजश्चापि प्रासादपुरवेश्मनि गजाये वा ध्वजाये वा गजानां सदनं शुभं अश्वालयं ध्वजाये च खराये वृषभेपि
वा अमंत्रच्छत्रवस्त्राणां वृषाये वा ध्वजेपि वा पादुकोपानहौ कार्ये सिंहाख्येप्यथवा ध्वजे उक्तानामप्यनुक्तानां सर्वेषां च ध्वजः शुभ इति अथ ब्राह्मणा
दिवर्णपरत्वेन द्वारनिवेशनमाह अथवेति द्विजादितो ब्राह्मणादिवर्णविभागेन पश्चादुदक्पूर्वयमे यथा ब्राह्मणस्य पश्चान्मुखं क्षत्रियस्योदङ्मुखं
वैश्यस्य पूर्वमुखं शूद्रस्य दक्षिणमुखमित्यर्थः श्रीपतिः ध्वजे प्रतीचीमुखमग्रजानामुदङ्मुखं भूमिभृतां च सिंहे विशो वृषे प्राग्वदनं गजे तु शूद्रस्य या।

प्राच्यां वृषे प्राग्यमयोर्गजेथवा पश्चादुदक्पूर्वयमे द्विजादितः ५ गृहेशतत्स्त्रीसुखवित्तनाशोऽर्के द्वीज्यशुक्रे विबले

म्याननमामनंतीति ५ अथ गृहारंभे विशिष्यकालनिषेधमुपजात्याह गृहेशेति अर्के द्वीज्यशुक्रे विबले निर्बले अस्ते अस्तंग ऽऽऽस्तनीचे॥
तेनीचे नीचराशिगते सतिक्रमात् गृहेशतत्स्त्रीसुखवित्तनाशो भवति यथा सूर्ये निर्बले नीचस्थिते गृहेशस्य नाशः इंदौ चंद्रे निर्बले अस्तमिते नी
चगते वा गृहेशस्य स्त्रीनाशः गुरौ ईज्ये निर्बलेऽस्तगे नीचगते वा गृहेशस्य सुखनाशः शुक्रे निर्बले स्तगे नीचगे वा वित्तनाशः वसिष्ठस्तु नीचे शत्रु
गते जीवे शुक्रे चंद्रेऽथवा रवौ निर्मितं सदनं शश्वदिति नित्वत्वमाप्नुयादिति अस्तदोषो त्र न ग्राह्यः प्रातिदैवसिको बुधैः नास्तदोषः सदा चंद्रे न मैत्रेज्ञ
स्य नीचतद्वति कर्तुरिति यन्नक्षत्रे दिनचंद्रस्तद्विधुभं यत्गृहस्य विस्तारायामवशादुत्पन्नं भं तद्गृहभं तस्मिन् सुरस्थितेसं सुखस्थितेसति कर्तुर्गृहनिर्माणक
र्तुस्तद्गृहे स्थितिर्निवासो न स्यात् एष्वगने वा विधुवास्तुनो भे सति खनिः खननं चोरकृतं नाय द्वारं तद्दृशान्त्र वेस्वहानिः स्यादित्यर्थः पुरः एष्वस्थितं त्वं च दि॰

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·टी· वा·प्र· ११०

गृहारंभक्रमेण यथा गृहेद्वारंयस्यांदिशिविधित्सितंतद्दिङ्नक्षत्रेषुतत्पृष्ठदिङ्नक्षत्रेषुचगृहारंभोनकार्यः वामदक्षिणनक्षत्रेषुगृहारंभः सुखेनकार्यः
यदुक्तंब्रह्मशंभुना गृहायलब्धऋक्षेचयन्नक्षत्रेचचंद्रमाः शालाकासप्तकेदेयंकृत्तिकादिक्रमेणच वामदक्षिणभागेनत्रशस्तंशांतिकारकं अग्रपृ
ष्ठेनदातव्यंयदिछेच्छ्रेयआत्मनः ऋक्षचंद्रस्यवाग्नोग्रपृष्ठेनशस्यतइति अयमाशयः कृत्तिकादिसप्तनक्षत्रेषुअनुराधादिसप्तसुवागृहनक्षत्रेचंद्र
नक्षत्रेचसतिपूर्वद्वारंपश्चिमद्वारंवानकार्यं तत्रचंद्रःपृष्ठस्थितोग्रस्थितोवाभवति एवंमघादिसप्तसुधनिष्ठादिसप्तसुवागृहनक्षत्रेचंद्रनक्षत्रेवासति
दक्षिणद्वारमुत्तरद्वारंवानकार्यमित्यर्थः ६ इदानींव्ययकथनपुरःसरंसफलमंशकज्ञानंउपजात्याह भमिति प्रागुक्तदिशाकल्पितंयद्गृहभंतत्रनागैरष्ट
भिर्लब्धं अवशिष्टंव्ययईरितः यथा रोहिणीभं४ अयमेवव्ययः असौव्ययःध्रुवादिनामाक्षरयुक् ध्रुवादिनामान्यग्रेवक्ष्यतियत्यानिदिक्षुनामानि

कर्तुःस्थितिर्नोविधुवास्तुनोर्भेपुरःस्थितेपृष्ठगतेखनिःस्यात् ६ भंनागतष्टंव्ययईरितासौध्रुवादिनामाक्षरयुक्सपिंडः न
ष्टोगुणैरिंद्रकृतांतभूपायशाभवेयुर्नशुभोंतकोत्र ७ दिक्षुपूर्वादितःशालाध्रुवाभूहौक्तनागजाः शालाध्रुवांकसंयोगः
सैकोवेश्मध्रुवादिकं ८॥

दिक्षुद्वाराणिचिकीर्षितानितदनुरोधेनयदागतंध्रुवादिनामतदक्षरसंख्यायायुक्तः ततःसपिंडः प्रागानीतपिंडाप्युक्तः
गुणैस्त्रिभिर्लब्धेभक्तावशिष्टः एकद्वित्रिशेषेणइंद्रयमराजसंज्ञकाह्वयोंशाःस्युः अत्रगृहारंभेऽन्तकोयमाख्योंशकोनशुभः अर्थादिंद्रराजानौशुभौ
भफलदौ ७ अथशालाध्रुवाद्यानयनानुष्टुभाह दिक्ष्विति प्राच्यांद्वारचिकीर्षितेशालाध्रुवांकएकः दक्षिणस्यांद्वौ पश्चिमायांकृताश्चत्वारः उत्तरस्यां
गजाअष्टौ अथदिक्कृपरत्वेनयावंतिद्वाराणिएकंद्वेत्रीणिचत्वारिवाचिकीर्षितानितावतांशालाध्रुवकानांसंयोगःसैकएकयुक्तःसन्ध्रुवादिकंवेश्मगृ
हंस्यात् यथा पूर्वस्यांपश्चिमायांद्वारे अभीष्टेशालाध्रुवौ१।४ अनयोर्योगः५ सैकः६ गृहंजातंकांताख्यं एवंपूर्वदक्षिणोत्तरदिक्षुशालाध्रुवाणां१।
२।८संयोगः११सैकः१२धनदाख्यंगृहं दिक्चतुष्टयेविजयाख्यंगृहंषोडशमिति ८

राम: ११०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अन्यदप्यनुष्टुभाह छिक्करइति छिक्करोमृगजातिः पिङ्गकः पक्षिविशेषः भासः श्रीकंठः वानराः एतेप्रसिद्धाः रुरुर्मृगविशेषः स्त्रीसंज्ञकाः स्त्रीना
म्नामृगपक्षिणः दक्षिणभागगाःशुभाः शेषाःप्रसिद्धाः १०६ अथोक्तव्यतिरिक्तानांमृगपक्षिणांसामान्यतः प्रादक्षिण्येनशकुनमनुष्टुभाह प्रदक्षि
णगताइति रुरुव्यतिरिक्तामृगाः पक्षिणश्चयात्रायांप्रादक्षिण्येनगताश्चलिताः श्रेष्ठाः शुभफलदाःस्युः परंतु ओजामृगाविषमसंख्यास्त्रिपंचसप्ताद
यश्चेद्व्रजंतो दृष्टास्तदातिधन्याःस्युः वामेइति स्ववामभागेखरस्वनोगर्दभएवेति धन्यः अथशकुनानांकियतांकालविशेषेनैर्बल्यमाहवरगेहः नग्रा।
म्यारण्यगोग्राह्योनारण्येग्रामसंस्थितः दिवाचरोनशर्वर्यांनचनक्तंचरोदिवा द्वंद्वरोगार्दितस्तत्तचकलहामिषकांक्षिणः आपगांतरितामत्तानग्राह्याःश
कुनाः क्वचित् रोहिताश्वाजवालेयकुरंगोष्ट्रमृगाःशशाः निष्फलाःशिशिरेज्ञेयावसंतेकाककोकिलौ ननुभाद्रपदेग्राह्याशूकराश्ववृकादयः श्वघ्नौ

छिक्करः पिङ्गको भासः श्रीकंठो वानरो रुरुः स्त्रीसंज्ञकाः काककक्षाश्वानः स्युर्दक्षिणाः शुभाः १०६ प्रदक्षिणगताः
श्रेष्ठा यात्रायां मृगपक्षिणः ओजा मृगा व्रजंतो नित धन्या वामे खरस्वनः १०७ आद्येऽपशकुने स्थित्वा प्राणानेकादश व्रजे
त्॥

क्षाद्गोक्रौंचाः श्रावणेहस्तिचातकौ व्याघ्रर्क्षवानरद्वीपिमहिषा सबिलेशयाः हेमंतेनिःफलाज्ञेयावालाः सर्वेविमानुषाइति प्रभ
ग्नशुष्कद्रुमकंटकीक्षुश्मशानभस्मास्थितुषाकुलेषु प्राकारभून्यालयजर्जरीषुसौम्योपिपापःशकुनःप्रकल्प्यः देवज्ञमनोहरे वंश्रये दुर्जनका
लसर्पौवरंक्षिपेद्व्याघ्रमुखेस्वमंग वरंनरेद्वारिनिधिंभुजाभ्यांनोल्लंघयेद्दुःशकुनंकदापि १०७ अथावश्यककार्येविरुद्धेशकुनेजातेपरिहारमनुष्टु
भाह आद्यइति आवश्यककार्येविरुद्धशकुनेजातेएकादशप्राणान् स्थित्वाएकादशप्राणपरिच्छेद्यंकालंस्थित्वेत्यर्थः ततःसमीचीनेशकुने
व्रजेत् तत्रापिविरुद्धेशकुनेसंवृत्तेषोडशसंख्याकान्प्राणान्स्थित्वाशुभशकुनेव्रजेत् तत्रापिपुनस्तृतीयेविरुद्धेशकुनेसंवृत्तेक्वचिदपिनव्रजेत्॥
किंतु स्वगृहमागच्छेत् दशगुर्वक्षरैःप्राणइतिकश्यपेनतुप्राणायामत्रयमेवप्रतीक्ष्यमित्युक्तं॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यायीक्लिद्दंशकुनमादौदृष्ट्वाप्रयत्नतः प्राणायामत्रयंकुर्याद्द्वितीयेद्विगुणंचरेत् तृतीयेपुनरावृत्यशांत्यायायाद्दिनांतरेइति १०८ अथयात्रानिवृत्तौ गृहप्रवेशमुपजात्याह यात्रानिवृत्ताविति मृदूनिचित्रानुराधामृगरेवत्यः ध्रुवाणिरोहिण्युत्तराश्चएभिर्नक्षत्रैः राज्ञोयात्रानिवृत्तौप्रवेशनंशुभदं क्षिप्रचरैर्नक्षत्रैः अश्विनीपुष्यहस्ताभिजिद्भिः श्रवणधनिष्ठाशततारापुनर्वसुस्वातीभिश्चप्रवेशनेपुनरपिगमोयात्रास्यात् तस्मादेतानिमध्यमानि द्वीशादिनक्षत्रेषुप्रवेशेक्रमात्स्त्र्यादीनांनाशः यथा विशाखायांप्रवेशेस्त्रियाःनाशः कृत्तिकायांप्रवेशेगृहनाशोगृहदग्धंस्यात् दारुणभेमूलज्येष्ठार्द्राश्लेषासुप्रवेशेपुत्रस्यनाशः उग्रभेपूर्वात्रयभरणीमघासुप्रवेशेआत्मनःस्वस्यैवराज्ञोनाशः स्यादित्यर्थः लग्नादिविचारोगृहप्रवेशप्रकरणात् ज्ञेयः अत्रेदंविचार्यं यत्रमासेयात्राकृतातन्मासान्नवमेमासियात्रादिनान्नवमेदिनेचप्रवेशोनविधेयः गुरुः निर्गमान्नवमेमासिप्रवेशोनैवशो

द्वितीयेषोडशप्राणांस्तृतीयेनक्वचिद्व्रजेत् १०८ यात्रानिवृत्तौशुभदंप्रवेशनंमृदुध्रुवैःक्षिप्रचरैःपुनर्गमः द्वीशेऽनले दारुणभेतथोग्रभेस्त्रीगेहपुत्रात्मविनाशनंक्रमात् १०९ अयनर्क्षमासतिथिकालवासरोद्भवशूलसंमुखसितज्ञदिक्क ॥पा॥

भनः नवमेदिवसेचैवप्रवेशोनैवकारयेदिति १०९ अथविवाहप्रकरणोक्तदोषातिदेशंप्रागुक्तदोषाश्चशिष्याणामविस्मरणार्थंमंजुभा षिण्याह अयनर्क्षेति एतेअयनशूलादयोदोषाविवाहप्रकरणोक्तदोषाश्चयात्रायांनेष्टाः तत्रायनशूलः सौम्यायनेसूर्येविधूत्तरोत्तरामिति मासोद्भवः शूलोद्विविधः ग्रंथांतरोक्तः वृषादित्रित्रिराशिषुर्के प्राच्यादिदिक्षुनगंतव्यमित्येकः कपाटकंटकादिश्चद्वितीयःस्वरोदये त्रयस्त्रयोवृषाद्याश्चपूर्वाशादिषुबुधैःक्रमात् राशयोद्वादशैवंतुमेषान्ताः सृष्टिमार्गतः यत्रपूर्वादिकाष्ठायांवृषराश्यादिगोरविः सादिशास्तमितात्तेयास्तिस्रःशेषाः सहोहिताइति कपाटकंटकादिर्यथा कपाटंपूर्वतोज्ञेयंकार्त्तिकादित्रिकंतथा नभस्यतोवाल्गुमधोरेकेनकंटकइतिज्योतिषार्केवचनात् नक्षत्रशूलः नपूर्वदिशिशक्रभेनविधुसौरिवारेतथेति तिथिशूलः योगिनी नवभूम्यइति संमुखसितज्ञदिक्कपाः संमुखःशुक्रःसंमुखोबुधःसंमुखोदि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुस्वामीललाटी भृगुवक्रनादि आदिशब्दात् क्षीणत्वास्तमितत्वपराजितत्वबाल्यादिकं वक्रास्तनीचेत्युक्तं परिघाख्यदंडः पूर्वादिषुचतुर्दिक्षित्यु
क्तः स्त्र्यृतुजाद्यशौचं स्त्रीकर्तृकं आर्तवस्नानकालपर्यंतं आशौचंजननाशौचंमरणाशौचंच उत्सवोदीपोत्सवः आदिशब्देनविवाहव्रतबंधादि
रिति ११० अन्यदपिमंजुभाषिणीछंदसाह मृतपक्षेति मृतःपक्षः तमोभुक्तताराःस्मृताविश्वसंख्याइत्याद्युक्तः रिक्तरविनर्कसंख्यकाः चतुर्थीनवमी
चतुर्दशीद्वादशीषष्ठ्यस्तिथयः उपलक्षणत्वादष्टमीपूर्णिमामावास्याशुक्लप्रतिपदः सौरिभौमरविवाराः वामपृष्ठगविधुः अजवृषभमिथुनकुलीरादि
त्यादिजातकोक्त्यावामपृष्ठराशिगतः आडलोरवेर्भतोऽभोन्मितिरिति क्रमणमपिज्ञेयं वसुपंचकंधनिष्ठोत्तरार्द्धात्पंचनक्षत्राणि अभिजिन्मुहूर्तश्चदक्षिणे

भृगुवक्रतादिपरिघाख्यदंडकस्त्र्यृतुजाद्यशौचमपिचोत्सवादिकं ११० मृतपक्षरिक्तरविनर्कसंख्यकास्तिथयश्चसौरि
रविभौमवासराः अपिवामपृष्ठगविधुस्तथाडलोवसुपंचकाभिजिदथापिदक्षिणे १११ लग्नेजन्मर्क्षतन्वोर्मृतिगृह
महितर्क्षाच्चषष्ठं तदीशावालग्नेकुंभमीनर्क्षनवलवतनूचापिपृष्ठोदयंच पृष्ठाशाम्रक्षसंस्थंदशमगशनिरथोसप्तमेचा
पिकाव्यः केंद्रेवक्रीश्चवक्रीग्रहदिवसविवाहोक्तदोषाश्चनेष्टाः ११२ इतिमुहूर्तचिंतामणौयात्राप्रकरणंसमाप्तं ११॥

वर्ज्यएतेपंचांगदोषाः १११ अथलग्नदोषान्स्रग्धरयाह लग्नेइति जन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वाऽष्टमगृहे अहितर्क्षाच्छत्रुजन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वाषष्ठं जन्म
लग्नंयात्रालग्नेतदीशाः तेषांजन्मराशिजन्मलग्नाभ्यामष्टमभवनयोःस्वामिनः रिपुजन्मराशिजन्मलग्नाभ्यांषष्ठभवनयोःस्वामिनोर्वायात्रालग्ने कुं
भमीनयोर्नवलवोनवांशंलग्नंच पृष्ठोदयागोजाश्विकर्किमिथुनाः समृगानिशाख्याः पृष्ठोदयाविमिथुनाइत्याद्युक्ताः पृष्ठाशासंस्थग्रसंगतव्यदिग्वि
लोमलग्नं दशमेशनिः सप्तमेकाव्यःशुक्रः केंद्रेवक्राःवक्रिणोग्रहाः वक्रिग्रहवाराश्च एतेदोषाःविवाहोक्तदोषाः उत्पातान्सहपातदग्धतिथि
भिरित्याद्युक्ताः तेसर्वेयात्रायांवर्ज्याः तत्रसप्तमशुक्रव्यतिरिक्तोजामित्रदोषोनास्तीतिज्ञेयं ११२ ॥इतिप्रमिताक्षरायांयात्राप्रकरणंसमाप्तं ११ ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥अथवास्तुप्रकरणंव्याख्यायते गृहनिर्माणप्रयोजनंभविष्यपुराणे गृहस्थस्यक्रियाः सर्वा नसिध्यंतिगृहंविना यतस्तस्माद्गृहारंभप्रवेशसमयोत्रुवे गृ
हंस्वसत्ताकं नसिध्यंतिनिःफलाभवंतीत्यर्थः इत्याद्यर्थमनस्यालोच्यग्रामादिषुस्वस्यशुभाशुभंलाभालाभादिविचारंशार्दूलविक्रीडितेनाह यद्भमिति
नोमभात्व्यावहारिकनामभात् व्यावहारिकनामराशेर्वृश्चिकाख्या यस्यग्रामादेर्भंयथा चरणाद्रिसंज्ञकोग्रामराशिः मीनाख्यः सचेद्द्वितीयोनवमःपंचमः
एकादशःसंख्योदशमश्चस्यात्तदासोग्रामःस्वस्यशुभःस्यात् अन्यथानशुभइत्यर्थः यथानीलकंठराशेर्वृश्चिकाख्यात्तत्पंचमोमीनराशिश्चरणाद्रेस्तच्चरणाद्रि
नीलकंठस्यवासयोग्यः नामर्क्षे उक्तंच अत्रनामराशेरेवग्राह्यः काकिण्यावर्गशुद्धौचवादेद्यूतेस्वरोदये मंत्रेपुनर्भूवरणेनामराशेःप्रधानतइति अथग्रामा
त्मनोरुत्तमर्णाधमर्णत्वंचाह स्ववर्गइति वर्गास्तुअकचटतपयशवर्गाः खगेशमार्जारसिंहशुनां सर्पाखुमृगावीनांनिजपंचमवैरिणामष्टौइत्युक्ता तत्रयस्यपुंसो

यद्भंद्यंकसुतेशदिङ्मितमसौग्रामःशुभोनामभात्स्वंवर्गंद्विगुणंविधायपरवर्गाढ्यंगजैःशेषितं काकिण्यस्त्वनयोश्चतद्विवरतोयस्याधिकाःसोर्थदोथद्वारंद्विजवैश्यशूद्रनृपराशीनांहितंपूर्वतः १॥

॥यत्संख्याकोवर्गोगरुडादिस्तद्वर्गसंख्यांद्विगुणांविधायपरस्यग्रामादेर्वर्गसं
ख्ययाढ्यांचकृत्वातैरष्टभिःशेषितमवशिष्टंताःपुंसःकाकिण्योज्ञेयाःएवंग्रामादेरपिवर्गसंख्यांद्विगुणीकृत्वापरस्यपुंसोवर्गसंख्ययाढ्यांकृत्वागजैर्भजेदवशि
ष्टाःग्रामस्यकाकिण्योभवंति एवंअनयोःपुरुषग्रामयोःकाकिणीनांविवराद्यस्याधिकाअवशिष्यंतेसोर्थदःपरस्यलाभदः यथा नीलकंठस्यवर्गःसर्पःतत्सं
ख्या५द्विगुणः१० चरणाद्रिवर्गःसिंहः३ तत्संख्यायायुक्ता१३ गजभक्तावशेषं५नीलकंठस्यकाकिण्यः एवंग्रामवर्गसंख्या३द्विगुणा६नीलकंठवर्ग५संख्यायायु
क्ताः११ अष्टभक्ताशेषं३ग्रामस्यकाकिण्यःद्वयोरंतरशेषं२नीलकंठस्याधिकत्वेनदातृत्वाद्व्ययहानिरित्यर्थः उक्तंच स्ववर्गंद्विगुणीकृत्यपरवर्गेनयोजयेत् अ
ष्टभिस्तुहरेद्भागंयोधिकःसऋणीभवेदिति अथद्वारवेशनमाह अथेति द्विजादिराशीनांपुंसांक्रमेणपूर्वतःप्राच्यादिदिक्चतुष्टयेद्वारंहितं यथा द्विजराशीनांक
र्कवृश्चिकमीनानांपूर्वदिशि वैश्यराशीनांवृषकन्यामकराणांदक्षिणदिशि शूद्रराशीनांमिथुनतुलाकुंभानांपश्चिमदिशिनृपराशीनांमेषसिंहधनुषांउत्तरदिशि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पूर्वाषाढागते चंद्रे गर्भाणां धारणं भवेदिति कश्यपोक्ते मार्गादिमासगर्भग्रहणकालस्तत्र वृष्टिरावश्यकी यदाह वराहः पवनसलिलविद्युत् गर्जिताभ्रा
न्वितो यः स भवति बहुतोयः पंचरूपस्तु मेघ इति ततश्च गर्भग्रहणयोग्या अल्पा वृष्टिर्न दोषदा महती वृष्टिस्तु गर्भगलनं यतो वाराहेणोक्तं गर्भसा
मयेऽतिवृष्टिर्गर्भाभावाय निमित्तकृतेति निमित्तं शुक्रास्तादिकं सा विकृतिः विद्युतिरुपधीयमानादोषमुपधिनुयात् एतामहावृष्टेरेव दोषवत्त्वं अ
त एव भृशं क्षरंतो जलदा न शस्ता इति बृहद्यात्रायामुक्तं तस्मादत्यल्पायामकालवृष्टौ दोषाभावः अल्पायां त्वल्पदोषः महत्यां तु महादोष इति सचप्र
त्रिरात्रिका इत्युक्तं प्राक् एकैकैकमहः प्रोक्तं द्वितीयेन त्रिरात्रकं तृतीयेन तु पंचाहं दशरात्रमतः परं पौषे तु त्रिदिनं वर्ज्यं माघमासे दिनद्वयं फाल्गुने दि
नमेकं तु चैत्रे तु घटिकाद्वयमिति तु आवश्यककार्यविषयं १८ पूर्वोक्तमेवार्थं स्पष्टीकुर्वन्नावश्यकयात्रायां तच्छांतिकं दुष्टशकुनशांतिकं चातिश

पशुमर्त्यपदाङ्किता न यावद्वसुधा स्यान्न हि तावदेव दोषः १८ अल्पायां वृष्टौ दोषोऽल्पो भूयस्यां दोषो भूयान् जीमू
तानां निर्घोषे वृष्टौ वा जातायां भूयः सूर्येन्द्वोर्बिंबे सौवर्णे कृत्वा विप्रेभ्यो दद्यात् दुःशाकुन्ये साज्यं स्वर्णं दत्त्वा गच्छेत् स्वे
च्छाभिः १९ विप्राश्वेभफलान्नदुग्धदधिगोसिद्धार्थपद्माम्बरवेश्यावाद्यमयूरचाषनकुलाबद्धैकपश्वामिषं ॥

क्र्योगाथाछंदसाह अल्पायामिति स्पष्टार्थः प्रथमचरणे अतोयस्माच्चाः पठंति तावत्प्रयाणादिषु भूपतीनामकालवृष्टिः प्रकरोति दो
षं यावद्भुवं संचरतां जनानां तथा पशूनां चरणांकिता भूरिति तन्निर्मूलत्वादुपेक्ष्यं स्वयं प्रस्थाने सति मार्गमध्ये नास्य यं दोषः आवश्यकयात्रा
यां दानमाह जीमूतानामिति जीमूता नाम मेघानां निर्घोषे शब्दे अकालवृष्टौ वा जातायां सूर्येन्द्वोर्यथा शक्त्या सौवर्णे निर्मिते बिंबे कृत्वा ब्राह्मणेभ्यो दद्या
त् ततः स्वेच्छया गच्छेत् प्रसंगाद्दुष्टशकुनानां दानमाह दुःशाकुन्ये इति शकुनस्वभावः शाकुन्यं दुष्टं च तच्छाकुन्यं च दुःशाकुन्यं तस्मिन् दुष्टे शकुन
प्रस्थानकाले संभूते सति साज्यं सघृतं स्वर्णं विप्रेभ्यो दत्वा स्वेच्छाभिर्गच्छेत् १९ अथ शुभसूचकशकुनान् शार्दूलविक्रीडितेनाह विप्राश्वेति विप्रा बहवो द्वौ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वानत्वेकः अश्वः प्रसिद्धः इभोहस्ती अत्युन्मत्तः फलान्नदुग्धदधीनि प्रसिद्धानि गोः धेनुः सिद्धार्थः सर्षपाः पद्मं कमलं अंबरं वस्त्रं स्वच्छं वेश्यागणिका वाद्यमर्दलादि मयूरचाषोपक्षिणौ नकुलः प्रसिद्धः बध्वैकपशुः रज्वादिनाबद्धोवृषादिः आमिषं मांसं सद्वाक्यं कार्यसिद्धिरस्त्वित्यादि कंकुसुमानि चंपकादीनि इक्षुः प्रसिद्धः सकलः नतु खंडितः जलपूर्णकलशः संमुखः छत्रं प्रसिद्धं मृत्तिका कन्या कुमारी रत्नं माणिक्यादि उष्णीषं शिरोवेष्टनं सितोक्षः श्वेतवृषः अयमबद्धोपि मद्यं प्रसिद्धं ससुतस्त्री सपुत्रा स्त्री दीप्तोजाज्वल्यमानोग्निरिति १०० अन्यच्छार्दूलविक्रीडितेनाह आदर्शांजनेति आदर्शो दर्पणं अंजनं कज्जलं धौतवस्त्रउज्वलीकृतवस्त्रो रजकः वस्त्रनिर्णेक्ता मीनो मत्स्यः आज्यं घृतं सिंहासनं देवादेः शवमेव शावं मृतकं पृष्ठगामिलोकरोदनरहितं ध्वजः पताका मधुक्षौद्रं छागो मेषः असुं धनुरादि गोरोचनं प्रसिद्धं भारद्वाजः पक्षी नृपा

सद्वाक्यं कुसुमेक्षुपूर्णकलशच्छत्राणि मृत्कन्यका रत्नोष्णीषसितोक्षमद्यससुतस्त्रीदीप्तवैश्वानरं १०० आदर्शां
जनधौतवस्त्ररजकोमीनाज्यसिंहासनं शावंरोदनवर्जितं ध्वजमधुच्छागासुगोरोचनं ॥ ॥ ॰ ॥ ॥

नं सुखासनादि वेदनिनादो वेदध्वनिः मांगल्यं प्रसिद्धं गीतं गानं अंकुशो हस्तिनिवारणार्थमस्त्रं एते पदार्था गंतुर्भूपतेः प्रयाणसमये संमुखं दृश्यमानाः सत्फलदाः शुभफलदाः तथा रिक्तो जलरहितो घटः कुंभः स्वानुगः स्वस्य पश्चाद्भागगामी सोपि शुभफलदः कश्यपः कार्यसिद्धिर्भवेदृष्टे शावे रोदनवर्जिते प्रवेशे रोदनयुतः शवः स्यात्तु शिवप्रदा वसंतराजः आदाय रिक्तं कलशं जयार्थी यदि व्रजेत्कोपि सहाध्वगेन पूर्णं समादाय निवर्तते सौ यथा कृतार्थः पथिकस्तथैवेति अथ केचिच्छकुनवशेन शकुना उक्ताः लग्ने वाक्पतिशुक्राणां ब्राह्मणः संमुखास्त्रियः बुधशुक्रौ च केंद्रस्थौ सवत्सा गोः प्रदृश्यते चंद्रः सूर्यश्च भवति दशमस्थो यदाथवा दीपादर्शौ सुमनसौः रजको धौतवाससा सुतस्थाने यदा सौम्ये वृषो बद्धसु संमुखः चंद्रो गुरुश्च सहजे श्वानो वामांगभागतः सर्वकर्मायनवमे भारद्वाजोथ नाकुलः चाषस्य दर्शनं वास्याद्वामांगे त्यंतदुर्लभं ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आदित्योराहुसौरी च सहजस्थो कुमारिकां प्रौढां नो सुभगानां वा दर्शनं सर्वकामदं षष्ठे तृतीये कर्माये भौमश्चेत्तत्फलं भवेत् दास्या वेश्याः सुरामांसं लाभश्चैव सुनिश्चितः सप्ताष्टपंचमे यस्य जीवो नो वा त्रवर्तते आदर्शश्चलाभदः राहुर्भौमश्च मंदश्च लग्नाद्यदि तृतीयगः उद्धृते गोमयं पश्येच्छीघ्रं लाभं धनं दिशेत् इत्यादयः शकुनाः शकुनग्रंथेभ्यो ज्ञेया विस्तरभयादिह नोक्ताः १०१ अथापशकुनान् शार्दूलविक्रीडितेनाह वंध्येति वंध्या प्रसिद्धा चर्म प्रसिद्धं तुषं धान्यादितुष अस्थिसर्पलवणानि प्रसिद्धानि अंगारो निर्धूमोऽग्निपिंडः इंधनं पाकयोग्यं क्लीबः षंढः विट् उद्धता विष्ठा अस्त्री विष्ठा विवो समावित्यमरः तैलं प्रसिद्धं उन्मत्तो मद्यभूताद्यावेशवान् वसा शरीरांतर्धातुविशेषः औषधं प्रसिद्धं अरिः शत्रुः जटिलो जटावान् प्रव्राट् सन्यासी।

भारद्वाजनृयानवेदनिनदा मांगल्यगीतं कुशा दृष्टाः सत्फलदाः प्रयाणसमये रिक्तो घटः स्वानुगः १०१ वंध्या चर्म तुषास्थिसर्पलवणांगारेंधनक्लीबविट्तैलोन्मत्तवसौषधारिजटिलप्रव्राट्तृणव्याधिताः नग्नाभ्यक्तविमुक्तकेशपतितव्यंगक्षुधार्ता असृक् स्त्रीपुष्पं सरटः स्वगेहदहनं मार्जारयुद्धं क्षुतं १०२ कषायी गुडतक्रपंकविधवाकुब्जाः कुटुंबे कलिर्वस्त्रादेः स्खलनं लुलायसमरं कृष्णानि धान्यानि च॥ ११ तृणं प्रसिद्धं व्याधितोऽचिकित्स्यव्याधिमान् नग्नः अपरिहितवस्त्रः कुमारव्यतिरिक्तः अभ्यक्तः कृततैलाभ्यंगोऽस्नातः विमुक्तकेशः असंयतकेशः पतितो मद्यपानाद्यभिशापवान् व्यंगश्छिन्ननासिकादिः क्षुधार्तः क्षुत्पीडितः असृक् रुधिरं स्त्रीणामृतुः शरटः कृकलासः स्वगेहदहनं स्वगेहेऽग्निदाहः मार्जारयुद्धं प्रसिद्धं क्षुतं छिक्का १०२ अन्यदपि शार्दूलविक्रीडितेनाह कषायीति कषायो रागविशेषः तेन रक्तवस्त्रं काषायं तद्वान् गुडतक्रे प्रसिद्धे पंकः कर्दमः विधवाकुब्जौ प्रसिद्धौ कुटुंबे कलिः पुत्रादिभिः कलहः वस्त्रादेः आदिशब्देन कमंडलुछत्रादेः स्खलनं निर्मितं स्वहस्तात्पतनं लुलाया महिषास्तेषां समरं युद्धं कृष्णवर्णानि धान्यानि माषादीनि कार्पासं तुलं वमनं वांतं दक्षे दक्षिणभागे गर्दभः शब्दः अतिरुट् क्रोधाधिक्यं गर्भिणी गर्भवती मुंडो मुंडितशिरस्कः आर्द्रांबर आर्द्रवस्त्रः दुर्वचः स्वमुखोत्थं प

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रमुखोत्थं वादुष्टवाक्यं अंधबधिरौप्रसिद्धौ उदक्या रजस्वलास्त्री एतेपदार्थागंतुः पुंसः यानसमयेदृष्टाः संतो नशुभाः किंतुअशुभफलाः नारदः॥
सर्वदिक्षुस्थितेनेष्टं भोक्ष्यतं मरणप्रदं अफलंतच्छुतंवाक्यंहृद्पीनसकेनवैरिति ओषधेयानमारोहेविवादेशयनेऽशने विद्यारंभेबीजवापेक्षुतंसन्नशु
शोभनमिति १०२ अथान्यच्छकुनंशार्दूलविक्रीडितेनाह गोधाजाहकेति गोधाप्राणिविशेषत्तः गोहइतिभाषयाजाहकागात्रसंकोचीप्राणिविशेषः
सूकरःप्रसिद्धः अहिःसर्पः शशकः प्रसिद्धः यानसमयेएषांगोधादीनांकीर्तनंस्वमुखेनान्यमुखेनवोच्चारणंशुभं चपुनरेतेषांगोधादीनांशब्दोरु
तं अथवाविलोकनंदर्शनंनिषिद्धं कपिऋक्षाणांकपीनांवानराणांऋक्षाणांभल्लूकादीनामतोगोधादिभ्योव्यत्ययोज्ञेयः यथा वानराणांभल्लुका
नांकीर्तनंनिषिद्धंतेषामेवदर्शनंशब्दितंवानिषिद्धंशुभमित्यर्थः नद्युत्तारइति नद्यागंगादेरुत्तारणेभयेभयसंबंधिनीकार्येपलायनादिकेप्रवेशे

कार्पासंवमनंचगर्दभरवोदक्षेतिरुद्गर्भिणीमुंडार्द्रांबरदुर्वचोंधबधिरोदक्यानदृष्टाःशुभाः १०३ गोधाजाहकसूकरा
हिशशकानांकीर्तनंशोभनंनोशब्दोनविलोकनंचकपिऋक्षाणामतोव्यत्ययः नद्युत्तारभयप्रवेशसमरेनष्टार्थसंवी
क्षणेव्यत्यस्ताःशकुनानृपेक्षणविधौयात्रोदिताःशोभनाः १०४ वामांगेकोकिलापल्लीपोतकीसूकरीरला पिंगल
छुछुकाश्रेष्ठाशिवापुरुषसंज्ञिता १०५॥ ॥गृहप्रवेशे समरेसंग्रामे नष्टार्थस्यनष्टद्रव्यस्यसंवीक्षणेगवेषेप्राग्युक्ताःशकुनाः व्यत्यस्ता

विपरीताज्ञेयाः शुभशकुनाविप्राश्वेत्यादयोऽशुभाज्ञेयाः वंध्याचर्मेत्याद्यशुभशकुनाःशुभफलदाज्ञेयाः नृपेति नृपदर्शनार्थंगमनेयात्रायामुदि
ताविप्राश्वेत्यादयःशुभाज्ञेयाः नृपावलोकनेशकुनःप्रयाणवदित्युक्तोराजदर्शनस्यभयस्थानत्वादपवादोयं १०४ अथान्यदप्यनुष्टुभाह वामांगे
इति कोकिलापल्योप्रसिद्धो पोतकीदुर्गेति सूकरीजात्यवटिका रलापक्षिविशेषः पिंगलाभैरवी छुछुकाछुछुंदरी शिवासृगाली पुरुषसंज्ञिता
पुंनाम्नःकपोतखंजनतित्तिरीहंसादयः एतेगच्छतोराजादीनांवामांगेवामभागेप्रशस्ताःस्युः १०५॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पंचम्यांहविष्यंमुद्गादि षष्ठ्यांहेमजलंप्रक्षालितसुवर्णजलं सप्तम्यांअपूपं अष्टम्यांरुचकंबीजपूरफलं रुचकोबीजपूरइत्यमरः नवम्यामंबुजलंदश म्यांधेनुमूत्रं एकादश्यांयवान्नंयवविकारं द्वादश्यांपायसं त्रयोदश्यांगुडमिश्रुविकारं चतुर्दश्यामसृक्रुधिरं पंचदश्यामन्नमुद्गान् अन्नमिश्रितमु द्गान् गुरुः अर्कपत्रंभवेद्यातुः प्रथमायांतुभक्षणं द्वितीयायांभवेद्यातुर्भक्ष्यंसत्तंडुलोदकं तृतीयायांतथासर्पिर्येवागूस्याततःपरं पंचम्यांतद्धवि ष्यस्यात्षष्ठ्यांवाकांचनोदकं अपूपभक्तिःसप्तम्यामष्टम्यांबीजपूरकं नवम्यांतोयपानंस्याद्गोमूत्रंतुततःपरं एकादश्यांयवान्नंघाद्द्वादश्यांपायसंभवे त् त्रयोदश्यांगुडंलेह्यारुधिरंस्याच्चतुर्दशे मुद्गौदनंभवेद्भोज्यंपंचदश्यांपियासत पक्षयोरुभयोरेवंयात्रायोगेविधिस्मृतइति अत्रदुष्टभादिषुदोह दभक्षणेनदोषापाकरणमुक्तंधिहिकाव्यर्थमितिचेन्न आवश्यकगमनेमःहादोषाणामपिपारिघदंडविरुद्धताराक्रूरसाहित्यादीनांदोषवारणायदो

भुक्त्वाव्रजेद्दुचकमंबुचधेनुमूत्रंयावान्नपायसगुडान्नसृगन्नमुद्गान् ८८ उद्धृत्यप्रथमतएवदक्षिणांघ्रिंद्वात्रिंश त्पदमभिगत्यदिश्ययानं आरोहेत्तिलघृतहेमताम्रपात्रंदत्वादोगणकवरायचप्रगच्छेत् ८९ प्राच्यांगच्छेद्गजैने वदक्षिणस्यांरथेनहि दिशिप्रतीच्यामश्वेनतथोदीच्यांनरैर्नृपः ९० देवगृहाद्वागुरुसदनाद्वास्वगृहान्मुख्यकलत्र

हदोक्तःसार्थकृयात् एवंविहितमितिदोहधाभिधानंयोगिन्यादिदोषनाशार्थं वारदोहदोक्तिरपिवक्रिग्रहवासरवारशूलादि गृहाद्वा॥ दोषहान्यासार्थकाः ८८ अथगमनसमयेविधिप्रहर्षिण्याह उद्धृत्येति राजागमनसमयएवप्रथमतोदक्षिणांघ्रिंदक्षिणचरणमुद्धृत्यपश्चात् द्वात्रिंशत्पदपरिमितांभूमिंगत्वादिश्ययानंवक्ष्यमाणंहस्त्यादियानमारोहेत् तिलेति आरोहणसमयेएवचतिलघृतहेमसहितंताम्रपात्रमादोगणक वरायज्योतिर्विद्ब्रेष्ठायचकारादन्येभ्योपिब्राह्मणेभ्योयथाशक्तिदानंदत्वाप्रगच्छेत् ८९ अथदिश्ययानमनुष्टुभाह प्राच्यामिति नरैर्नरवाह्यैःसु खासनादिभिः अन्यत्स्पष्टार्थं ९० अथनिर्गमस्थानानिपादाकुलकछंदसाह देवगृहादिति देवगृहाद्देवपूजागृहात् गुरोरध्यापकस्यगृहात्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुलगुरोर्वा स्वगृहात्स्वशयनगृहात् बहुस्त्रीत्वसंभवे मुख्यकलत्रगृहं पट्टराज्ञीगृहाद्वा हविष्यं प्राश्य भक्षयित्वा विप्रैर्ब्राह्मणैरनुमतः मंगलद्रव्यं म
नोभीष्टं पश्यन्शृण्वन् सन् एयात् गच्छेत् ९१ अथ प्रस्थानवस्तुनिवर्णनं क्रमात्स्रग्विण्याह कार्याद्यैरिति किंचिदावश्यं कार्यं नाभूदिति चेद्गमनस्य वि
लंबः स्यात्तदा विधारितया त्वालग्नेन ब्राह्मणादिभिरेतानि वस्तूनि आशु चालनीयानि यथा ब्राह्मणेनोपवीतं यज्ञोपवीतं क्षत्रियेणायुधं वैश्येन मधु शू
द्रेणामलफलं नारिकेलादि राजमार्तंडः प्रस्थाने ब्राह्मणादीनां यत्सूत्रमथायुधं मध्वामलफलं चैव प्रशस्तं वृद्धिकारणमिति वा ऽथवा सर्वेषां वर्णा
नां यदेव हृत्प्रियं मनोभीष्टं तदेव प्रस्थापनीयं वसिष्ठः श्वेतातपत्रध्वजचामरांश्च विभूषणोष्णीषगजांबराणि आंदोलिकारत्नरथाश्वचारान् शय्या

प्राश्य हविष्यं विप्रानुमतः पश्यन्शृण्वन्मंगलमेयात् ९१ कार्याद्यैरिह गमनस्य चेद्विलंबो भूदेवादिभिरुपवीतमायुधं च
क्षौद्रं चामलफलमाशु चालनीयं सर्वेषां भवति यदेव हृत्प्रियं वा ९२ गेहाद्गेहांतरमपि गमस्तर्हि यात्रेति गर्गः सीम्नः सी
मांतरमपि भृगुर्बाणविक्षेपमात्रं प्रस्थानं स्यादिति कथयते सौ भरद्वाजः एवं यात्रा कार्या बहिरिह पुरात्स्याद्वसिष्ठो ब्रवीति
९३ प्रस्थानमत्र धनुषां हि शतानि पंच केचिच्छतद्वयमुशंति दशैव चान्ये ॥

सनाद्यं मनसस्त्वभीष्टमिति ९२ अथ प्राच्यमतेन प्रस्था
नपरिमाणं मंदाक्रांतयाह गेहादिति स्वगृहात्परगृहमतिसमीपवर्त्यपि तत्रापि चेद्गमं स्यात्तर्हि यात्रा जातेति गर्गः कथयते अथवा स्वसीमामुल्लंघ्य सीमां
तरं सीमां प्राप्य वसेदिति भृगुः कथयते अथवा महता योद्धा स्वबलेन क्षिप्यमाणः शरो यावद्दूरं गच्छति तावन्मात्रं प्रस्थानं स्यादिति भरद्वाजः कथयते
अथवा पुरात् नगरात् बहिः यात्रा कार्येति वसिष्ठः कथयते ९३ अथ मुनिमतेन प्रस्थानपरिमाणं वसंततिलकयाह प्रस्थानमत्रेति धनुःप्रमाणं
चतुः करः तादृशानां धनुषां पंचशतानि हस्तसहस्रद्वयमिति यावत् स्वगृहात्तावद्धस्तावधि प्रस्थानं स्यादिति केचिदूचुः अन्ये तु तादृशानां धनुषां श
तद्वयं अष्टौ शतानि हस्तास्तावत्प्रस्थानमित्याहुः अपरे तु इह यात्राकाले मंदिरतः स्वगृहाद्दशैव धनूंषि चत्वारिंशत् हस्तास्तावत् दूरे प्रस्थितः प्रयातः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंज्ञेयमित्याहुः प्रस्थानं धनुषां पंचशतान्यत्र शतद्वयं स्वदेवसदनाद्वापि दशभिप्रस्थितो दूतरइतिवसिष्ठोक्तेः गंतव्यदिक्ष्विति तदपि प्रस्थानं प्रयत्नेन
सावधानेन राज्ञां गंतव्यदिक्षु यस्यां दिशि गमनं चिकीर्षितं तद्दिगभिमुखं कार्यं गंतव्यदेशाभिमुख्ये प्रदेशे प्रस्थानमाहुः शुभदं नराणामिति राजमार्तं
डोक्तेः ९४ अथान्यदपिस्रग्धरयाह प्रस्थाने भूमिपाल इति भूमिपालो राजा प्रस्थाने दशदिवसमभिव्याप्य दशाहोरात्राणि न वसेत् सामंतो मांड
लिकश्चतुर्द्वारिकः एकत्र प्रस्थाने सप्तरात्रं न वसेत् तदितरमनुजो ब्राह्मणादिस्तथैव एकत्र प्रस्थाने पंचरात्रं न वसेत् यदि दैवाद्वसेत् तदा किं कुर्या
दित्यत आह ऊर्ध्वमिति अवधिदिवसातिक्रमानंतरं पुनर्गृहमागत्य शुभाहे पूर्वोक्तप्रकारेण विचारिते शुभदिवसे गच्छेत् क्वचिद्दिग्विशेषेण प्रस्था
नेदिवसनियमोभिहितः राजमार्तंडः प्राच्यामहानि मुनयः प्रवदंति सप्त याम्यामतीव शुभदानि दिनानि पंच त्रीण्येव पश्चिमदिशि क्षितिनायकानां प्रस्था

संप्रस्थितो यदि हमंदिरतः प्रयातो गंतव्यदिक्षु तदपि प्रयतेन कार्यं ९४ प्रस्थाने भूमिपालो दशदिवसमभिव्या
प्यैनैकत्र तिष्ठेत्सामंतः सप्तरात्रं तदितरमनुजः पंचरात्रं तथैव ऊर्ध्वं गच्छेच्छुभाहेप्यथ गमनदिनात्सप्तरात्राणि
पूर्वं चाशक्तौ तद्दिने सौ रिपुविजयमना मैथुनं नैव कुर्यात् ९५

नके षुदिवसद्वयमुत्तरस्यामिति अथ प्रस्थानकर्तुर्नियममाह अथेति असौ राजादिः रिपुविजयमनाः शत्रुजये कृतांतः करणो यात्रादिनात्पू
र्वं सप्तरात्राणि मैथुनं संभोगं नैव कुर्यात् च्यवनः त्रिरात्रं वर्जयेत्क्षीरं पंचाहं क्षुरकर्म च तदहश्चावशेषाणि सप्ताहं मैथुनं त्यजेत् वा अथवा अ
शक्तौ सप्ताहमति कामितया स्थातुमशक्तौ तद्दिने यात्रादिवसे मैथुनं नैव कुर्यात् गर्गः यात्राकाले तु संप्राप्ते मैथुनं यो निषेवते रोगार्तः क्षीणकेशश्च
स निवर्तेत वा न वेति यदा तु प्रथमदिने स्त्री ऋतुस्नाता भवति गमने चावश्यकता तत्र निर्णयमाह च्यवनः आत्ययिक कार्यपाते पुष्पस्नातां समागमं कृ
त्वा मुदितो गच्छन् लभते मनोरथान् चिरकालेनेति यदा पुनर्गमनार्थे कालांतरमस्ति तद्दिने मैथुनं कृत्वा कालांतरे सुलग्ने यायादित्यर्थः सिद्धं ९५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अन्यदपि शालिन्याह दुग्धमिति अस्मिन्वासरे यात्रादिने क्षौद्रं मधुभक्षत्वेन तैलं तैललापनं त्याज्यं वमिश्चद्दे वो द्रूतां शरीरशोधनार्थं बलात्कारक्र
तां वा यात्रादिने निषिद्धा ९६ अन्यदपि गीत्याह भुक्त्वेति यदि तैलपक्वानि वृद्धकादीन्यन्नानि गुडमिक्षुविकारं क्षारं सलवणं पक्वमांसानि यो भुक्त्वा
गच्छति स राजापि रुग्णो रोगसहितो विनिवर्तते गर्गः कटुतैलगुडक्षारं पक्वमांसाशनं तथा भुक्त्वा यो यात्यसौ मोहात् व्याधितः सन्निवर्तत इति मांस
दुग्धादिनिषेधो रोहद्व्यतिरिक्तविषयः स्त्रीद्विजमिति स्त्री च द्विजश्च तयोः समाहारः स्त्रीद्विजं अवमान्य धिक्शब्दताडनादिना मानभंगं कृत्वा
गच्छतः पुंसो मरणं स्यात् गर्गः यस्तु संप्रस्थितो यात्रां भार्यां नैवाभिनंदति भार्यां वानाभिनंद्य न स प्रतिनिवर्तते परकीयायां वा स्त्रियं पुरुषमेव चता
डयित्वा तु यो मोहात्तदंतं तस्य जीवितं यात्रायां प्रस्थितो यस्तु ब्राह्मणानवमानयेत् नासौ प्रतिनिवर्तेत तदंतं तस्य जीवितं केचिच्छुभाशुभशब्दान्यात्रा

दुग्धं त्याज्यं पूर्वमेव त्रिरात्रं क्षौरं त्याज्यं पंचरात्रं च पूर्वं क्षौद्रं तैलं वासरेऽस्मिन्वमिश्च त्याज्यं यत्नाद्भूमिपालेन नूनं ९६
भुक्त्वा गच्छति यदि चेत्तैलगुडक्षीरपक्वमांसानि विनिवर्तते स रुग्णः स्त्रीद्विजमवमान्य गच्छतो मरणं ९७ यदि माःसु
चतुर्षु पौषमासादिषु वृष्टिर्हि भवेदकालवृष्टिः॥ कालेऽशुभाशुभसूचकाहुः लग्नः प्रापय गच्छ विजय सनिर्गच्छ व्रज सुवसं सर्य
सिद्धिकराः खल्वेते प्रमोदजयजीवशब्दाश्च मा गा स्तिष्ठ निवर्तेक गम्यते मूढ दुर्मते मोहात् यात्रां नेच्छंति बुधाः क्षुतकामितभीतशब्दैश्चेति कासितं
रोगार्तध्वनिर्हिक्कादिः ९७ अथाकालवृष्ट्या स्वदोषं वसंततिलकयाह यदीति पौषमाघफाल्गुनचैत्रेषु चतुर्षु मासेषु यदि वृष्टिर्भवेत्ताः का
लवृष्टिः पौषादिचतुरो मासाः प्राप्ता वृष्टिरकालजेति वचनात् तत्राकालवृष्ट्यां जातायां यदि वसुधा पृथ्वी यावत् पशवो गवादयः मर्त्या मनुष्यादयस्ते।
षां पदैश्चरणैरंकिता चिह्निता न भवति तावदकालवृष्टेर्दोषो नास्ति यदि पशुचरणांकिता स्यात्तदा दोषोऽस्त्येव अत्र प्राच्यास्तु स्यद्वृष्टौ कर्दमादि बाहुल्या
त् अन्यत्याद्वृष्टिर्दोषाय न महतीति वदंति तत्र बहुवृष्ट्या कर्दमाद्याकरणात् तत्र स्थितादौ मार्गशीर्षस्य प्रतिपद्दिवसे तथा॥

क्षक्षयकरः सदा उच्चस्थे लाभगे शुक्रे त्रिषष्ठे देवपूजिते सुदर्शनो महायोगः शत्रुध्वंसकरो रणे ६८ लग्नान्यकेंद्रगे चंद्रे लग्नस्थे देवपूजिते महाशंखाह्वयो
योगः प्रतिपक्षाचमानदः ६९ भसुते स्वोच्चगे लाभे मृगकुंभगते यमे नद्यावर्ताह्वयो योगो रणे शत्रुतृणानलः ७० मेषगे भास्करे षष्ठे लाभगे स्वोच्चगे यमे
नक्षत्रपदयोगोयं शत्रुमेघानिलो रणे ७१ भौमे स्वराशिगे लग्ने सौम्ये केंद्रत्रिकोणगे पुष्पयोगो रिपुविपिनकुठारः संगरांगणे ७२ एकांतरे गते लग्नाच्छुभखे
टेथवाऽशुभे वापीयोगस्त्वरिव्राततिमिरौघदिवाकर आवश्यके तथा याने सौम्योस्ते निधनेपि वा व्रजेदर्कोदये स्तेवा मध्याह्ने वाप्यशंकितः ७४ प्रश्नेष्टघु
तितारकास्फुटतटी प्राची भवेन्निर्मला नीचष्टक्तविलोहिता न धवला देवैः सदा वांछित नो वारं न तिथिं न चापि करणं लग्नं च नापेक्षते हत्वा दोषसहस्रकं च य
सुखानूनं करोत्युन्नतिं ७५ मध्यं व्योम प्रयाते स्फुरदनलनिभे केसरेर्कबिंबे छाया साध्वी च कांता प्रचलति पुरुषे यत्र तत्स्यादलग्नः तावत्सौरिर्नैर्विषिः कुज

वृषमासिसिता दशमी विजया शुभकर्मसु सिद्धकरी कथिता श्रवणर्क्षयुता सुतरां शुभदा नृपतेस्तु गमे जयसंधिकरी
७७ चेतोनिमित्तशकुनैरतिसुप्रशस्तैर्ज्ञात्वा विलग्नबलमुर्व्यधिपः प्रयाति॥ ९॥ ॥

कृतमशुभं नैव वक्रस्थं न योगः सेनामानारोग्यसंपत्क्षितिमथ युवतिं तत्र गंता लभेत ७६ यावत्सिंदूरवर्णं गगनतलगतं भानुबिंबं घनास्तं यावन्नो रिपु
शांतिं व्रजति खुरपुटैरुद्धतो रेणुसंगः तावन्नैवास्ति दोषः प्रभवति न च सा क्रूरदृष्टिर्ग्रहाणां यात्रायां वा विवाहे सकलशुभकरी सर्वकार्येषु सिद्धिः ७७ इत्यलं
ग्रंथविस्तरेण इति यात्रालग्ने राजयोगाः अथ विजयादशमीसंज्ञकं सिद्धिमुहूर्तं तोटकेन सगणचतुष्टयेनाह वृषमासीति स्पष्टार्थः कश्यपः मासीषेसु
क्लदशमी सर्वदा विजयाभिधा विजयस्तत्र यातॄणां संधिर्वा न पराजयः इति ७७ अथान्यद्वसंततिलकयाह चेतोनिमित्तेति चेतोंतःकरणं निमित्तमंगस्फुरणादि
शकुनानि वक्ष्यमाणानि एतैः सुप्रशस्तैः सद्भिः खलु निश्चयेन लग्नबलं ज्ञात्वा उर्व्यधिपो राजा प्रयाति तदा सर्वसिद्धिर्वांछितसिद्धिर्भवति यदा तु लग्नादिकं बले
सत्यपि निंद्यानि शकुनानि स्युः तदा यात्रा निषिद्धैव वसिष्ठः अशुभानि निमित्तानि उत्पात शकुनानि च यात्राकाले नृणां तेषां निधनाय धनाय चेति ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यदा तु दैवात् शकुनलग्नादीन्यनिंद्यानि चेतोविशुद्धिश्च नास्त्येवात्र कस्य प्राबल्यमित्याह अथेति शकुनादितोपि सकाशात् चेतोविशुद्धिरधिका तां चेतो
विशुद्धिं विना नैयात् न गच्छेत् कश्यपः निमित्तशकुनादिभ्यः प्रधानं हि मनोजयः तस्माद्धियासतां नॄणां प्रधानं हि मनोजय इति ७८ अथ यात्रायामव
श्यनिषिद्धनिमित्तानि वसंततिलिकाछंदसाह तल्लक्षणं विषमे ससजगौ समे चेत् सभरयश्च वसंततिलिका सा विषमसमचरणे व्रतबंधनेति व्रतबंध
नं यज्ञोपवीतं देवप्रतिष्ठा प्रसिद्धा करपीडा विवाहः उत्सवो होलिकादिः सूतकांते मरणसूतकं च एषां शास्त्रोक्तयावद्दिनसमाप्त्यानामसमाप्तौ समाप्तिं
विना कदापि नैव चलेत् गच्छेत् नारदः उत्सवोपनयोद्वाहप्रतिष्ठाशौचसूतके आसमाप्तेन कुर्वंति यात्रां नात्र जिजीविषुरिति अकालेति विद्युत् प्रसिद्धा घनो

सिद्धिर्भवेद्यपुनः शकुनादितोपि चेतोविशुद्धिरधिका न च तां विनेयात् ७८ व्रतबंधनदेवतप्रतिष्ठाकरपीडोत्सवसू
तकासमाप्तौ नकदापि चलेदकालविद्युत् घनवर्षतुहिनेपि सप्तरात्रं ७९ महीपतेरेकदिने पुरात्पुरे यदा भवेतां ग
मनप्रवेशकौ भवारशूलप्रतिशुक्रयोगिनी विचारयेन्नैव कापि पंडितः ८० यद्येकस्मिन्दिवसे महीपतेर्निर्गमप्र
वेशौ स्तः तर्हि विचार्यः सुधिया प्रवेशकालो न यात्रिकस्तत्र ८१ प्रवेशान्निर्गमं तस्मात्प्रवेशं नवमे तिथौ ॥ ८२ ॥

मेघगर्जितं वर्षो वृष्टिः तुहिनं नीहारः एषु पदार्थेषु अकालेषु सत्सु सप्तरात्रं दिनसप्तकं न चलेत् नारदः अकालजेषु नृपतिर्विद्युद्गर्जितवृष्टिषु उत्पा
तेषु त्रिविधेषु सप्तरात्रं न तु व्रजेदिति ७९ अथैकदिनसाध्ये गमनप्रवेशे विशेषं वंशस्थविरेणाह महीपतेरिति स्पष्टार्थः यथा वाराणसीस्थानाद्वर
णादिनगरे प्रवेशः तत्रैतान्दोषान्पंडितो नैव विचारयेत् ८० अथैकदिनमध्ये निर्गमप्रवेशाख्यरूपे कार्ये विचिकीर्षिते किं विचार्यमित्यार्ययाह
यद्येकस्मिन्निति स्पष्टार्थं ८१ अथ प्रयाणे नवमीदोषमनुष्टुभाह प्रवेशादिति गृहप्रवेशतिथितो नवमे तिथौ निर्गमं न कुर्यात् पुनश्च गमनदि
वसात् नवमे तिथौ गृहप्रवेशं न कुर्यात् एवं नक्षत्रे च गमननक्षत्रान्नवमे नक्षत्रे गृहप्रवेशं ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तथा गृहप्रवेशनक्षत्रान्नवमनक्षत्रे गमनं च न कुर्यात् वारे च गमनवारान्नवमवारे गृहप्रवेशं गृहप्रवेशवासरान्नवमवारे गमनं न च कुर्यात् गर्गः प्र
वेशान्निर्गमश्चैव निर्गमाच्च प्रवेशनं नवमे यातु नो कुर्याद्धिष्ण्ये वारे तिथावपीति ८२ अथ यात्रादिनीयं विधिं शालिन्याह अग्निं हुत्वेति स्पष्टार्थं ८३
अथ नक्षत्रदोहदान् शार्दूलविक्रीडितेनाह कुल्माषानिति अत्र चतुर्थचरणे प्रियंग्वपूपेत्यत्र छंदोभंगोस्ति सगणप्रक्षेपाकरणात् सत्यं प्रेङ्खेवेति प्रि
सूत्रेण पकारे रेफसंयोगे च प्राग्वर्णस्य लघुत्वाभिधानात् सगणधक्षाप एव तथा च कालिदासः गृहीतप्रत्युद्गमनीयवस्त्रेति हयाद्दक्षे अश्विन्यादि
सप्तविंशतिभेषु कुल्माषादिकं नक्षत्रदोहदं इदं भक्ष्याभक्ष्यं वर्णभेदेन देशभेदेन विचार्यं भक्ष्यसंभवे भक्षयेत् अभक्ष्यसंभवे आलोकयेत् पश्येत् स्प

नक्षत्रे च तथा वारे नैव कुर्यात्कदाचन ८२ अग्निं हुत्वा देवतं पूजयित्वा नत्वा विप्रानर्चयित्वा दिगीशं दत्वा दानं ब्राह्म
णेभ्यो दिगीशं ध्यात्वा चित्ते भूमिपालो धिगच्छेत् ८३ कुल्माषांस्तिलतंडुलानपि तथा माषांश्च गव्यं दधि त्वाज्यं दुग्धम
थैणमांसमपरं तस्यैव रक्तं तथा तद्वत्पायसमेव चाषपललं मार्गं च शाशं तथा षाष्टिक्यं च प्रियंग्वपूपमथवा चित्राण्डजा
न्सत्फलं ८४ कौर्मं सारिकगौधिलं च पललं शाल्यं हविष्यं हयाद्दक्षेस्यात्क्सरान्नमुद्गमपि वा पिष्टं यवानां तथा॥ ॥

शेद्वेति ध्येयं यथा अश्विन्यां कुल्माषान् सतृस्विन्नमाषान् भरण्यां तिलमिश्रतंडुलान् कृत्तिकायां माषान् रोहिण्यां गव्यं गोरसं च विद्धे धि मृगे
गव्यमाज्यं घृतं आर्द्रायां दुग्धं गव्यमेव पुनर्वसावेणमांसं हरिणमांसं पुष्ये मृगस्य रक्तं आश्लेषायां पायसं मघायां चाषस्य पललं मांसं पूर्वफ
ल्गुन्यां मृगस्येदं मार्गं मांसं उत्तराफल्गुन्यां शशस्येदं शाशं मांसं हस्ते षाष्टिक्यं षष्टिकान्नं चित्रायां प्रियंगुः फलिनी एके स्वात्यामपूपं विशाखायां
चित्रान् नानावर्णान् अंडजान् पक्षिणः अनुराधायां सत्फलं उत्तमफलमन्नादिकं ८४ ज्येष्ठादिदोहदं शार्दूलविक्रीडितेनाह कौर्ममिति ज्येष्ठायां
कूर्मस्य कच्छपस्येदं कौर्मं मांसं मूले सारिकायाः पक्षिण्याः इदं सारिकं मांसं पूर्वाषाढायां गोधायाः इदं गौधिकं मांसं ॥ ॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उत्तराषाढायां शल्यस्य पक्षिणश्चंद्रशाल्यं मांसं श्वाविच्छुशल्यं इत्यमरः अभिजितिह विष्यंमुद्गादि श्रवणे कृसरान्नं खिचडिका धनिष्ठायां मुद्गान्नं मुद्गौ
दनं शततारकायां यवान्नं यवपिष्टं पूर्वाभाद्रपदायां मत्स्यान्नं मत्स्यमिश्रितमोदनं उत्तराभाद्रपदायां चित्रान्नं वर्णमोदनं रेवत्यां दध्यन्नं दधिभक्तमिति नारद
कुल्माषांश्च तिलान् माषान् दधिगव्यं घृतं पयः मृगमांसं च सारं पायसं चाषकं मृगं शशमांसं च षाष्टिकं च प्रियंगुकमपूपकं चित्राण्डजान् फलं कूर्म
सारीगोधांच शल्यकं हविष्यं कृसरान्नं च मुद्गान्नं यवपिष्टकं मत्स्यान्नं चित्रितान्नं च दध्यन्नं दस्रभात् क्रमादिति गुरुः अलभ्याल भ्यभक्ष्याबाल्य
त्वा स्पृष्ट्वा यतान् व्रजेत् दत्त्वा सिद्धिमाप्नोति दृष्ट्वा भादिषु भूपतिः दोहदेषु ग्रंथांतरे भेदस्तत्र विकल्पो ज्ञेयः ८५ अथ दिग्दोहदमनुष्टुभाह आज्यमिति

मत्स्यान्नं खलु चित्रितान्नमथ यवाद्ध्यान्नमेवं क्रमाद्दस्याभक्ष्यमिदं विचार्य मतिमान्भक्ष्येत्तथालोकयेत् ८५ आज्यं
तिलोदनं मत्स्यं पयश्चापि यथाक्रमं भक्षयेद्दोहदं दिश्यमाशां पूर्वादिकां व्रजेत् ८६ रसालां पायसं कांजीं शृतं दुग्धं त
यादधि पयोश्रितं तिलान्नं च भक्षयेद्वारदोहदं ८७ पक्षादितोर्कदलतंडुलवारिसर्पिः प्राणाहविष्यमपि हेमजलं ... त्वपूर्वं ॥

आज्यं घृतं पूर्वस्यां तिलमिश्रमोदनं दक्षिणस्यां मत्स्यं पश्चिमायां पयो दुग्धमुत्तरस्यां दिशि भवं दिश्यं एतद्दोहदं भक्षयेत् ततः पूर्वा
द्याशा यां व्रजेत् ८६ वारदोहदमनुष्टुभाह रसालमिति रसालां शर्करादधिमरीचकर्पूरैलासंस्कृष्टा लोके शिखरिणीति प्रसिद्धां तां रविवारे पायसं सोमे कां
जी प्रसिद्धां तां भौमे श्रितं पक्वं दुग्धं बुधे दधि गुरौ अश्रितं अपक्वं दुग्धं शुक्रे तिलमिश्रमोदनं शनिवारे एतद्वारदोहदं रविवारादोक्रमेण भक्षयेत् सा — राम: १०२
द्रसालां तु मार्जितेत्यमरः ८७ अथ तिथिदोहदं वसंततिलकेनाह पक्षादितइति पक्षादितः प्रतिपदमारभ्य पंचदशतिथिषु क्रमेण तिथिदोहदं भु
क्त्वा व्रजेत् यथा प्रतिपदि अर्कस्य प्रसिद्धस्य दलानि पर्णानि द्वितीयायां तंडुलवारि प्रक्षालिततंडुलजलं तृतीयायां सर्पिर्घृतं चतुर्थ्यां प्राणायनाम॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथनामविशेषपुरस्कारेणयोगत्रयंसफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह एकइति ज्ञेज्यसितेषुबुधगुरुशुक्रेषुएकोपिबुधोवागुरुर्वाशुक्रोवाचेत्पंचमतपः केंद्रेषुतदायोगाख्योयोगः तथातेषुज्ञेज्यसितेषुद्वौचेत् बुधगुरूबुधशुक्रौगुरुशुक्रौवाचेत्पंचमतपः केंद्राणामन्यतमस्थानेस्थानभेदेनस्थानैकेनवास्थितौस्यातांतदाधियोगाख्योयोगः सकलाः ज्ञेज्यसिताः एषुपंचमतपः केंद्राणामन्यतमस्थानेषुस्थानभेदेनस्थानैकेनवास्थितास्तदायोगाधियोगाख्योयोगः फलमाह योगइति योगेव्रजन्राजाक्षेमंकुशलंलभतेकुशलेनगतागतंकरोतीत्यर्थः अथाधियोगेव्रजन्राजाक्षेमंतथारिपूणांवधंचलभते अथयोगाधियोगेव्रजन्राजाक्षेमयशोवनीश्चकाराच्छत्रुवधंचलभते अत्रवसिष्ठादिभिर्बहूनियात्रालग्नानिअभिहितानितानितत्तंत्रेभ्यएवावधार्याणि ७६ अथान्येपियात्रायोगालिख्यंतेकश्यपः पंचमेज्ञोरविः षष्ठेवर्ततेनवमेगुरुः भाग्ययोगाभिधेयोगेनिहंतावैरिणांसदा।

एकोज्ञेज्यसितेषुपंचमतपः केंद्रेषुयोगस्तथा द्वौचेत्तेष्वधियोगएषुसकलायोगाधियोगःस्मृतः योगेक्षेममथाधियोगगमनेक्षेमरिपूणांवधंचाथोक्षेमयशोवनीश्चलभतेयोगाधियोगेव्रजन् ७६ ॥ ॥ ॥

१ गुरुः केंद्रेत्रिकोणेवारविर्लाभेचकर्मणि कल्याणयोगोभूपस्ययातुः कल्याणकृत्भवेत् २ दिगीशोदिग्बलीचेत्स्याल्लग्नेशस्यसुहृद्यदि विजयोनामयोगोयंयातारजाजयीभवेत् ३ अत्रिः सहजस्थानगोभौमोभाग्यस्थश्चबृहस्पतिः चिंतामणिसमाख्योयंयातुःसंकल्पपूरकः ४ लग्नेशुक्रः शशीबंधौकर्मस्थानेगुरुर्यदा मृगेंद्रयोगोविख्यातोयातुःसर्वार्थसाधकः ५ लग्नेभौमोगुरुश्छिद्रेषष्ठस्थानेचभास्करः मृत्युंजयसमाख्योयंसर्वशत्रुनिवर्हणः ६ आपोक्लिमगतेचंद्रेकेंद्रस्थेसुरपूजिते योगः केंद्रइतिख्यातोयातुरिष्टार्थसिद्धिदः ७ चंद्रोदयेगुरुश्चास्तेलग्नेवासुरपूजिते योगःपारावतोयातुः शुक्रेवालग्नकेंद्रगे प्रबलोयदियोगोसौगमनेसर्वसिद्धिदः ९ रविःषष्ठेसितश्छिद्रेतृतीयेभूमिनंदनः पिनाकियोगोविख्यातोयातुर्विजयकारकः १० अन्योन्यक्षेत्रगावेकक्षेत्रेवाकविभास्करौ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु॰टी॰ या॰प्र ९९

मृत्युयोगोयमाख्यातोयातुर्मृत्युप्रदायकः ११ उच्चक्षेत्रगतश्चंद्रो ह्यक्षीणश्चरविर्गुरुः संजीवनसमाख्योयंमृत्युयोगापहारकः १२ एकर्क्षगोजीवशु
क्रौस्यातामन्योन्यसप्तगौ भयंकराख्ययोगोयंयातुर्भीतिप्रदः स्मृतः १३ उच्चमूलत्रिकोणेषुवर्त्ततेगुरुभार्गवौ अभयाभिधयोगोयंभयंकरविनाशनः
१४ भार्येशोव्ययगोनीचः पुत्रस्थानेशनैश्चरः विदारिकसमाख्योयंयातुः पत्नीनिहंत्यसौ १५ मार्गेशः शनिसंयुक्तः सप्तमेस्तंगतोथ्वग्रहः विदारिकमिमं
मन्येयातुः पत्नीविनाशकं १६ सप्तमेचंद्रमास्तस्मात्सप्तमेनीचखेचरः कुटुंबहारकोयोगोयातुः प्रियतमांहरेत् १७ दुर्बलोयदिमार्गेशोनिवसेत्पापमध्यगः
पापकुंजरयोगोयंयातुः पत्नींनिहंत्यसौ १८ मार्गेशात्सप्तमेभानुः पंचमेक्रूरखेचरः विदारिकाख्यएवासौभार्यामरिवशंनयेत् १९ स्वोच्चमूलत्रिकोण
स्थः सौम्यः पापविवर्जितः आनंदार्णवयोगोयंधर्मैणैकजयावहः २० रत्नावल्यां उदयारिनभस्तलगेदिनकृद्यमशीतकरैः नभवंन्यरयोभिमुखाहरिणाद्
वकेसरिणः २१ दैवज्ञवल्लभे त्रेसितेनसहितेस्तगेविधौबंधुगेप्रवसतामहीभुजा संगरेरिपुगणौ विकीर्यतेतूलराशिरिवमातरिश्वना २२ मूर्त्तिवित्तसहजे
षुसंस्थिताः शुक्रचंद्रसुततिग्मरश्मयः यस्ययानसमयेरणांगणेतस्ययातिशलभाइ्वारयः २३ यात्राशिरोमणौ योयातिजीवेतनुगेमहीशः क्रूरास्थि
तैर्व्योम्न्यथावायसंस्थैः तस्याग्रतः संयतिवैरिसेनाप्रीतिर्नृपाणामिवनास्थिरास्यात् २४ राजमार्त्तंडः लाभारिदुश्चिक्यगतौयमारौबलान्वितौभार्गव
जीवसौम्याः यस्यप्रयाणेविलयंप्रयातितस्यद्विषुः सर्वरसंयथाप्सु २५ फलप्रदीपे लाभविक्रमसुखस्थितेकवौकंटकस्थगुरुणानिरीक्षिते द्यूनरंध्र
भववर्जितैः खलैः स्याद्गतोभिमतसिद्धिभाक्नृपः २६ सौम्यग्रहैः केंद्रतपः सुतस्थैः क्रूरैस्त्रिलाभारिगतैर्गताय कोपानलः शांतिमुपैतितेषांविरोधि
नारीनयनांबुपातैः २७ वराहः एकोपिजीवार्ककुजार्कजानांस्वोच्चेविलग्नेस्वगृहेयदींदुः यातस्ययांत्यत्रपराप्रणाशंमहाकुलानीवकुटुंबभेदैः २८
चंद्रेस्तगेदेवगुरौविलग्नेज्ञशुक्रयोः कर्मणिलाभगेर्के सौरारयोर्भ्रातृगयोश्चयातोनृपः स्वभृत्यानिवशास्तिशत्रून् २९ नारदः स्वोच्चस्थेलग्नगेजीवे
चंद्रेचायगतेयदि गतोराजारिपून्हंतिपिनाकीत्रिपुरंयथा ३० शुक्रेत्रिकोणेकेंद्रस्थेलग्नेचंद्रेथवारवौ शत्रून्हंतिगतोराजाब्रह्मद्वेषः कुलंयथा ३१
पापास्तृतीयेहिबुकेसितज्ञोजीवोविलग्नेमृगलंछनोस्ते यस्योद्गतस्यबलंरिपूणांकृतकृतघ्नेष्विवयातिनाशं ३२ यस्योदयास्तारिचतुस्त्रिसंस्थाः शुक्रो

राम: ९९

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गिरांगारकसौम्यसौराः द्विषद्बलंस्त्रीवदनानितस्यक्रान्तानिकांतानविलोकयंति ३३ पूर्वोक्तयोगेधनगोबुधश्चेच्छशांकसूर्यौचदशायसंस्थौ अस्मि
न्नानस्यालिकुलोपगीतानानावनस्थाद्विरदाभवंति ३४ वराहः त्रिषण्णवांत्येष्वबलः शशांकोबुधोबलीयस्यगुरुश्चकेंद्रे तस्यारियोषाभरणैः प्रिया
णिप्रियाप्रियाणांजनयंतिसैन्ये ३५ चंद्रोऽबलः बुधोबलीउभौचत्रिषण्णवांत्येषुएवभवतस्तदायोगः केंद्रोपगतेनवीक्षितेगुरुणाखायतुर्येगस्थिते
पापैरनवाप्तसप्तगेवेसुकिंतेनयदाप्नुयान्नृपः ३६ षष्ठष्टगौशुक्रबुधौप्रयाणेसुरेशपूज्योगगनेयदिस्यात् रिपुः प्रणाशंविषयेषुसौख्यंप्राप्नोतिकी
र्तिंविपुलंचभोगं ३७ दुश्चिक्यलाभारिगतेऽर्कपुत्रेचतुर्थगेदैत्यगुरौप्रयाति यदापुमान्सद्विरदेंद्रयानंकीर्तिर्यशः सिद्धिसहत्वमेति ३८ केंद्रस्थाने
सुरपतिगुरौकंटकस्थेऽसुरेज्येछिद्रेसौम्येप्रवसतिचयदात्वष्टमेंदुर्यदिस्यात् येषांक्रूराःरिपुसहजगाराहुकेतूचमूर्तावायुःकीर्तिंद्रविणमतुलंतेलभंतेय
शश्च ३९ मूर्तौशुक्रेसुरपतिगुरौछिद्रगेवात्रिकोणेकेंद्रस्थानेशनिरविकुजालाभगावायदिस्युः येभूपायांतिशत्रुंविपुलधनमथोसैन्यनाशंरिपूणांकी
र्तिंशुद्धंयशश्चप्रमथितरिपवस्तेसुखादाव्रजंति ४० होरासंस्थेसुरपतिगुरौभार्गवेकंटकस्थेषष्ठेचंद्रेव्रजतियदिवाकार्ययोगात्क्षितीशः प्राप्नोत्ययं
कनकतुरंगरूप्यरत्नादिकोशमायुःकीर्तिजयतिचतदामत्तमातंगयूथं ४१ लग्नारिकर्महिबुकेषुशुभेक्षितेषुघूनांत्यलग्नरहितेषुशुभग्रहेषु यातु
र्भेयंनभवतिप्रतरेत्समुद्रंयद्यूष्मनापिकिमुतारिसमागमेषु ४२ एकांतरस्थैर्भृगुजाह्वासौम्यैस्थितेसूर्यसुताद्गुरौवा प्रध्वस्यतेरिर्नचिराद्गतस्यवेषाधिको
मृत्यवद्वेश्वरस्य ४३ शुक्रार्द्रोमाह्वासौराज्जीवाद्वाबुधः एकांतरेतृतीयस्यानेयत्रकुत्रस्यात्तदायोगः निरंतरंयदिभवनेषुपंचसुग्रहाः स्थितादिवसक
रेणवर्जिता यियासतोयदिचभवंतिषष्ठतस्तदापरान्बलभिर्दिवाचहंतंति ४४ प्राक्कपालस्थैर्ग्रहैः पश्चिमदिशिअष्टगत्वं अपरकपालस्थैः प्राच्यांख
मध्यस्थैरुत्तरदिशि अर्धरात्रस्थैर्दक्षिणादिशि बुधभार्गवमध्यगतेहिमगौहिबुकोपगतेचनृपःप्रवसेत् पुरुहूतदिशंयदिवांतकृतः पुरुहूतयमंप्र
ति ४५ सितेंदुजौचतुर्थगौनिशाकरश्चसप्तमे यदातदाप्रयातोनृपः प्रशास्त्यरीन्विनाऽरणात् ४६ शुक्रवाक्पतिबुधैर्धनसंस्थैः सप्तमेशशिनिलग्नगते
ऽर्के निर्गतोनृपतिरेतिकृतार्थोवर्षातेयदरीन्विनिहत्य ४७ सूर्येंदुबलवर्जितौबलयुतौलग्नेशजन्मेश्वरौपातालेदशमेपिवाशशिसुतोलग्नस्थि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तोवाक्पतिः षट्सप्ताष्टमवर्जितेषुभृगुजःस्थानेषुयस्यस्थितोयातुस्तस्यनविद्विषोरणमुखेतिष्ठंतियोधाइव ४८ सौरेभौमेलग्नगेर्केखमध्येकर्मण्या
येभागेवेचंद्रजेवा यायाद्भूपःशत्रुगेहंनिहंतुंद्रष्टंशत्रुंकालवक्त्रैरचेष्टः ४९ गुरौविलग्नेयदिवाशशांकेषष्ठेरवौकर्मगतेर्कपुत्रे सितज्ञयोर्वंधुसुतस्थ
योश्चयात्राजनित्रीवहितानिधत्ते ५० निनिधेनततनुसप्तमारिसंस्थाःकुजसितजीवबुधारविश्चयस्य खलजनजनितेवलोकायात्रानभवतितस्यचि
रायशत्रुसेना ५१ कुजरविजयुतेरिभेगतानांजलसहजायगतेःसितार्कजीवः परबलमुपयातिनाशमाशुश्रुतमधनस्यकुटुंबचिंतयेवा ५२ भृगु
पुत्रमहेंद्रगुरुगमनेसहितोयदिभंयुगपत्यजतः त्रगुरुयदिवांशकमेकतगतोसामरेमराडिवभातितदा ५३ क्षितितनययुतान्नवांशजयदिशतमे
भृगुजोथवागुरुः शतगुणमपिहंत्यरेर्बलंविषमिवकायमसत्कृपथ्योपगं ५४ स्वोच्चोपगेजीवकुजार्केरभिस्त्रिभिर्वाकथितेरकलग्ने शत्रुःप्रणाशंस
मुपैतिशत्रुःसौख्यंद्विभार्यस्ययथाऽधनस्य ५५ शताशकादूर्ध्वमवस्थितेबुधेर्यमारयोस्तत्रगतस्यभूभृतः प्रयातिनाशंसमरेद्विषद्बलंयथार्थि
भावोपगतस्यगौरवं ५६ भौमाधिष्ठितनवांशाद्यदिबुधोनवांशकेतादूर्ध्वस्तिष्ठति एवंशनेरपिसिंहाजतौलिमिथुनामृगकर्कटौचस्वेशान्विताभव ११८
तियस्यशनिश्चलग्ने तत्सैनिकाःपरबलंक्षपयंतियातुर्मूर्खस्यवित्तमिवचारणचट्टमंस्ताः ५७ चट्टाधूर्ताःमंस्ताश्चलीकवादिनः अथसमरयात्रा
गुरौवीर्येकेंद्रयुतेबुधेवाभृगुनंदने विजयोनामयोगोयंयातुर्विजयदःसदा ५८ स्वराशिगेबुधेलग्नेसितेवासुरवंदिते नद्यावर्ताह्वयोयोगोया
तुरिष्टार्थसिद्धिदः ५९ स्वांशसंस्थेबुधेलग्नेशुक्रेवादेवपूजिते शंखसंज्ञाह्वयोयोगोयातुः कीर्तिप्रदःसदा ६० स्वराशौस्वांशगेसौम्येलग्नस्थेवा
भृगोःसुते जीवेवाव्रजयोगोयंयातुः शत्रुविनाशकृत् ६१ अधिमित्रांशगेसौम्येसितेवाथसुरार्चिते लग्नगेमातृयोगोयंशत्रूणांसंधिकृत्सदा
६२ यत्रैकादशगश्चंद्रोभानुर्वाप्रबलःशुभः अभयोनामयोगोयंअरिभूतिविनाशकृत् ६३ त्रिकोणगेशुभेखेटेसबलेवाद्वितीयगे कल्याण रामः
संज्ञोयोगोयंयायिनांमंगलप्रदः ६४ यत्रस्वोच्चगतश्चंद्रोलग्नादेकादशेस्थितः जयंतोनामयोगोयंशत्रुपक्षविनाशकृत् ६५ वर्गोत्तमग १००
नेलग्नेशुभेवाथबलान्विते ‾सिद्धिदायकः ६६ मितेसूर्येनामगहरसंज्ञगः योगोमहारणेशत्रुप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वति अपिशब्दात्पंचांगशुद्ध्यादिधनावश्यकता चौराणांवक्ष्यमाणैः शुभसूचकशकुनैः सिद्धिर्भवति एतद्भिन्नानांमनुजानांमुहूर्तात् गिरिशभुजग मित्रादितिविहितनक्षत्रस्वामिकमुहूर्तात्सिद्धिर्भवति ५७ अथयोगयात्रालग्नंमंजुभाषिण्याह सहजेरविरिति रविः सहजेतृतीयः स्यात् शशीचंद्रो दशमभेदशमस्थाने शनिमंगलौरिपुगृहेषष्ठस्थानेस्यातां सितः सुतेपंचमे बुधोहिबुकेचतुर्थे गुरुरपिलग्नगश्चेत्स्यात् एवंविधेयोगेराजाप्रचा लितः अचिरात्स्वल्पकालेनैवारीन् जयतिवशीकरोतीत्यर्थः ५८ अथयोगांतरंगाथयाह भ्रातरिसौरिरिति भ्रातरितृतीयेशनिः वैरिणिषष्ठेभूमि सुतोमंगलः अर्केआयगतेएकादशे एवंविधेयोगेराजाशत्रुजयोभवेत् चेद्दैत्यगुरुः शुक्रोऽनुकूलः यात्व्यदिक्पृष्ठवर्तीभवति ५९ अन्ययोगं

चौराणामपिशकुनैरुक्ताभवतिमुहूर्तादपिमनुजानां ५७ सहजेरविर्दशमभेशशीतथाशनिमंगलौरिपुगृहेसितः सुते हिबुकेबुधोगुरुरपीहलग्नगः सजयत्यरीनचलितोऽचिरान्नृपः ५८ भ्रातरिसौरिर्भूमिसुतोवैरिणिलग्नेदेवगुरुः आयगतेर्केशत्रुजयश्चेदनुकूलोदैत्यगुरुः ५९ तनौजीवइंदुर्मृतौवैरिगोऽर्कः प्रयातोमहीन्द्रोजयत्येवशत्रून् ६० लग्नगतः स्याद्देवपुरोधाः लाभधनस्थैः शेषनभोगैः ६१ द्यूनेचंद्रेसमुदयगेर्केजीवेशुक्रेविदिधनसंस्थे ईदृग्योगे चलतिनरेशोजेताशत्रून्गारुडइवाहीन् ६२ वित्तगतः शशिपुत्रोभ्रातरिवासरनाथः॥ ५९ तरंगाथयाह तनौजीवइति स्पष्टा र्थः तथाचनारदः जीवार्कचंद्रालग्नारिरंध्रगायदिगच्छतः तस्याग्रेरवलमैत्रीचनस्थिरारिपुवाहिनीति ६० अथान्यंयोगंपंक्त्याह लग्नगतइति लग्नेगुरुः स्यात् अन्येग्रहालाभधनस्थाः एकादशद्वितीयस्थाश्चेदेवंविधेयोगेराज्ञोविजयः ६१ अन्यंयोगंमत्तयाह द्यूनेइति चंद्रेसप्तमस्थेसति अर्केसमुदयगेलग्नगेसति जीवेशुक्रेविदिबुधेएतेषुत्रिषुधनुस्थेषुसत्सुएवंविधेयोगेनरेशश्चेत् चलतितदाशत्रून् जेताजेष्यति कःकानि वगरुडोहीन्सर्पान्यथाजयति ६२ अथान्यंयोगंचित्रपदयाह वित्तगतइति बुधोद्वितीये वासरनाथः सूर्यस्तृतीये शुक्रेलग्नेएवंविधेयोगे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चेद्राजा चलति तदा शत्रवो राजानः शलभा इव स्युः यथा शलभा अग्नौ स्वयमेव गत्वा पतंति तथा शत्रवोपि गंतृराजप्रतापानले पतिष्यंतीत्यर्थः ६३
अथान्यं योगं गाथयाह उदयेरविरिति उदये रविः शनिः षष्ठः चंद्रो दशमः स्यात् एवंविधे योगे वसुधापती राजा यदि याति तदा रिपुवाहिनी शत्रुसेना व
शमेति ६४ अथान्ययोगद्वयं जलोद्धतगत्याह तनौ शनिकुजाविति इत आरभ्य वसुधापतिर्यदि याति रिपुवाहिनी वशमेतीत्युत्तरार्द्धं सहजे कुजे इ
त्येतत्पर्यंतमनुवर्तते तेन यत्र निर्देशो नास्ति तत्र जिगमिषो राज्ञो विजयः स्यादिति वाक्यार्थो ज्ञेयः तनौ लग्नस्थौ शनिमंगलौ स्यातां रविर्दशमे बुधो
लाभे दशमे स्यात् भृगुसुतो वा लाभे दशमे वा स्यात् एवंविधे योगे प्रचलितस्य राज्ञो यमेको योगः अथ द्वितीयः त्रिलाभरिपुभेषु ३।११।६ एषु अन्यतम

लग्नगते भृगुपुत्रे स्युः शलभा इव सर्वे ६३ उदये रविर्यदि सौरिररिगः शशी दशमेपि वसुधापतिर्यदि याति रिपुवाहिनी व
शमेति ६४ तनौ शनिकुजौ रविर्दशमभे बुधो भृगुसुतोपि लाभदशमे त्रिलाभरिपुभेषु भूसुतशनी गुरुस्तु भृगुजास्तथा
बलयुताः ६५ समुदयगे विबुधगुरौ मदनगते हिमकिरणे हिबुकगतौ बुधभृगुजौ सहजगताः खलखचराः ६६
त्रिदशगुरुस्तनुगो मदने हिमकिरणो रविरायगतः सितशशिजावपि कर्मगतौ रविसुतभूमिसुतौ सहजे ६७ ॥ ॥

स्थानस्थितौ भूसुतशनी स्यातां यस्मिन्कस्मिंश्चित्स्थाने गुरुस्तु भृगुजा बलयुताः स्युस्तदा एवंविधे योगे तथा राज्ञो विजय इत्यर्थः ६५ अथान्यं यो
गं त्वरितगतिश्चनजनगैरित्यनेन छंदसाह समुदयगे इति समुदयगे लग्नस्थे बृहस्पतौ सति हिमकिरणे चंद्रे मदनगते सप्तमस्थे सति चतुर्थे
स्थौ बुधशुक्रौ स्यातां खलखचराः पापग्रहाः सहजगताः तृतीयगाः स्युः एवंविधे योगे वसुधापतिर्यदि याति रिपुवाहिनी वशमेति ६६ अथा
न्यं योगं संमुखाख्यान जलजगैर्गहितासुखाति लक्षणलक्षितयाह त्रिदशगुरुरिति बृहस्पतिर्लग्ने चंद्रः सप्तमे शुक्रबुधौ दशमे सूर्य एकादशे श
निमंगलौ सहजगताः तृतीये एवंविधे योगे गंतू राज्ञो विजय एव ६७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथान्यं योगं स्यादनुकूलाभतनगगश्चेति लक्षणलक्षितयानुकूलयाह देवगुरावेति गुरौ चंद्रे वा लग्ने सति सूर्ये षष्ठे बुधः पंचमस्थाने शनिर्दशम शुक्रश्चतुर्थे स्यात् एवंविधे योगे जिगमिषो राज्ञो विजय एव ६८ अथान्ययोगं ननरघटितानुमंदाकिनीतिलक्षणलक्षितया मंदाकिन्याह हिमकिरण इति बुधो बली चेत्तनौ लग्ने स्यात् ह्रीतिनिश्चयेन बृहस्पतिश्चेत्केंद्रगतः यदि निर्बलो नीचाद्यशुभाधिकारप्राप्तो बलरहितः सन् द्वादशतृतीयषष्ठनवमानामन्यतमस्थानस्थश्चंद्रस्तथैवंविधयोगे गंतुः राज्ञो विजय एव ६९ अथान्यं योगं अभिनवतामरसं ननजजाय इति लक्षणलक्षितेनाभिनवतामरसछंदसाह अशुभखगैरिति अशुभग्रहैः अनवाष्टमदनस्थैः नवमाष्टमसप्तमस्थानव्यतिरिक्तस्थानस्थैः कविः शुक्रः चतुर्थतृतीयैकाद

देवगुरौ वा शशिनि तनुस्थे वा सरनाथे रिपुभवनस्थे पंचमगेहे हिमकरपुत्रः कर्मणि सौरिः सुहृदि सितश्च ६८ हिमकिरण
सुतो बली चेत्तनौ त्रिदशपतिगुरुर्हि केंद्रस्थितः व्ययगृहसहजारिधर्मस्थितो यदि भवति निर्बलश्चंद्रमाः ६९ अशुभख
गैरनवाष्टमदस्थैर्हिबुकसहोदरलाभगृहस्थः कविरिह केंद्रगगीष्पतिदृष्टो वसुचयलाभकरः खलु योगः ७० रिपुल
ग्नकर्महिबुके शशिजे परिवीक्षिते शुभनभोगमनैः व्ययलग्नमन्मथगृहेषु जयः परिवर्जितेष्वशुभनामधरैः ७१ ल
ग्नयदि जीवः पापायदि लाभे कर्मण्यपि चेद्राज्याधिगमः स्यात्॥ शस्थानस्थः केंद्रगतो गीष्पतिर्गुरुस्तेन दृष्टः एवंविधे योगे वसुचयो

द्रव्यसमूहस्तस्य लाभकरः स्यात् ७० अथान्यं योगं याचालग्नं प्रमिताक्षरास सजससैरुदितेतिलक्षणलक्षितया प्रमिताक्षराछंदसाह रिपुलग्नेति षष्ठलग्नदशमचतुर्थानामन्यतमस्थानस्थे बुधे शुभनभोगमनैः शुभग्रहैः परिवीक्षिते दृष्टे सति द्वादशलग्नसप्तमस्थानव्यतिरिक्तस्थानस्थितैरशुभनामधरैः पापग्रहैरुपलक्षिते सति एवंविधे योगे जिगमिषो राज्ञो विजय एव ७१ अथान्ययोगद्वयं त्योत्योमणिमालाछिन्नागुहवक्त्रैरितिलक्षणलक्षितयाह लग्नेइति लग्ने गुरुः पापग्रहा यदि लाभे एकादशे कर्मण्यपि दशमेपि चेत्स्युः एवंविधयोगे प्रचलितस्य राज्ञो राज्याधिगमः राज्यप्राप्तिः स्यात्

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथवा द्यूने सप्तमे बुधशुक्रौ स्यातां चंद्रो हिबुके चतुर्थे स्यादेवंविधयोगे सर्वैर्मुनिवर्यैस्तद्वत्फलमुक्तं राज्याधिगमः स्यात् ७२ अथान्ययोगत्रयं नन्नत नगुरुभिश्चंद्रिकाश्चतुर्भिरितिलक्षणलक्षितेन चंद्रिकाछंदसाह रिपुरिति अत्र स्थानानां ग्रहाणां च साम्यात् यथासंख्यमन्वयः यथा रिपौ षष्ठे शुक्रः लग्ने जीवः अष्टमे चंद्रः एवंविधे योगे गंतुरातो विजय एव अयमेको योगः अथ द्वितीयः बुधभृगुजौ तुर्यगेह स्थितौ चतुर्थस्थानस्थौ स्यातां चंद्रमा मदन भवनगः सप्तमस्थानस्थश्चेदेवंविधे योगे गंतुरातो विजय एव अथ तृतीयो योगः वा चंद्रमा अंबुगः चतुर्थगः शशिसुतभृगुजयोरंतर्गतत्वं एकराशा वेवज्ञेयं अन्यथा चतुर्थस्थानस्थचंद्रस्य बुधशुक्राभ्यां तदुरुधरायोगमेधावस्तात् ७३ अथान्ययोगद्वयं सजससगैश्च कथितः कलहंस इति लक्षण

द्यूने बुधशुक्रौ चंद्रो हिबुके वा तद्वत्फलमुक्तं सर्वैर्मुनिवर्यैः ७२ रिपुतनुनिधने शुक्रजीवेंदवो ह्यथ बुधभृगुजौ तुर्यगेहस्थितौ मदनभवनगश्चंद्रमा वांबुगः शशिसुतभृगुजांतर्गतः श्चंद्रमाः ७३ सितजीवभौमबुधभानुतनूजास्तनु मन्मथारिहिबुके त्रिगृहे चेत् क्रमतोऽरिसोदरखशात्रवहोराहिबुकायगे गुरुदिने खिलखेटैः ७४ सहजे कुजो निधनगश्च भार्गवो मदने बुधोरविरथो तनौ गुरुः अथ चेत्सुरीज्यसितभानवो जलत्रिगता हि सौरिरुधिरौ रिपुस्थितौ ७५

लक्षितेन कलहंसछंदसाह सितेति लग्ने शुक्रः सप्तमे जीवः षष्ठे भौमः चतुर्थे बुधः तृतीये शनिः एवंविधे योगे गंतुरातो विजय एव एको योगः अथान्यः गुरुदिने बृहस्पतिवारे अखिलखेटैः समस्तग्रहैः सूर्यादिभिः क्रमतोऽरिसोदरेत्यादिस्थानस्थितैर्यथा षष्ठेर्कः तृतीये चंद्रः दशमे भौमः षष्ठे बुधः लग्ने गुरुः चतुर्थे शुक्रः एकादशे शनिः एवंविधे योगेपि गंतुरातो विजय एव ७४ अथान्ययोगद्वयं सजसजगैश्च कथिता प्रबोधिके तिलक्षणलक्षितप्रबोधिकाछंदसाह सहजे इति तृतीये भौमः अष्टमे शुक्रः सप्तमे बुधः षष्ठे सूर्यः लग्ने गुरुः एवंविधे योगे गंतुरातो विजय एव अयमेको योगः अथान्यः अथेति ईज्यसितभानवो गुरुशुक्रसूर्याः जलत्रिगताः चतुर्थतृतीयस्थानस्थाः सौरिरुधिरौ शनिमंगलौ षष्ठस्थितौ एवंविधे योगे हि निश्चितं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथान्यन्मञ्जुभाषिण्याह अथमीनलग्नइति मीनलग्नलग्नांतरेवामीनांशके चलितराज्ञोवर्त्मेवक्रंस्यात् जनीति जनिर्जन्मकालीनलग्नंजन्मभंजन्म
राशिः तयोर्जन्मलग्नराश्योः पतीस्वामिनौ शुभग्रहौसौम्यग्रहौचेदुदयलग्नेभवतस्तदागमोगमनंशुभंस्यात् जन्मलग्नंजन्मराशिश्चयात्रालग्नं।
शुभमितिप्रागेवाभिहितं जननराशितनूयदिलग्नगइति अर्थाज्जन्मलग्नजन्मराशिस्वामिनौपापग्रहे।यदियात्रालग्नेस्यातांतदातादृशेलग्नेगम
नमशुभफलमित्यर्थः वसिष्ठः जन्मराशौलग्नगतेतदीशेवाविलग्नगे अभीष्टफलदायात्राराशीशश्चेच्छुभग्रहः वृद्धनारदेन जन्मराश्युदमैनेव
जन्मलग्नोदयः शुभः तयोरुपचयस्थानेयदिलग्नगतंशुभइति जन्मराशिर्यात्रालग्नेनिषिद्ध उक्तः सजन्मराशेः पापग्रहस्वामित्वेज्ञेयः शुभस्वा
मित्वेप्रागुक्तवसिष्ठवाक्यस्वरस्यात् एवंजन्मलग्नोदयऽशुभइत्यत्रापिजन्मलग्नस्यशुभस्वामित्वेशुभफलता नपापस्वामित्वेइतिव्याख्येयं ४४

अथमीनलग्नउतवातदंशकेचलितस्यवक्रमिहवर्त्मजायते जनिलग्नजन्मभपतीशुभग्रहौभवतस्तदातुदुदयेशु
भोगमः ४४ जन्मराशितनुतोष्टमेथवास्वारिभाच्चरिपुभेतनुस्थिते लग्नगास्तदधिपायदाथवास्युर्गतंहिनृपतेर्मृति
प्रदं ४५ लग्नेचंद्रेवापिवर्गोत्तमस्थेयात्राप्रोक्तावांछितार्थैकदात्री अंभोराशौवातदंशेप्रशस्तेनौकायानंसर्वसिद्धिप्र

अथान्यद्वयोद्धतयाह जन्मराशितनुतइति स्वजन्मराशेर्जन्मलग्नाच्चवाऽष्टमेराशौलग्नस्थितेसतितथारिभात् जिगमिषित ऽऽदायी ४६
शत्रोर्भाद्राशेर्लग्नात् रिपुभेषष्ठराशौलग्नस्थितेसति अथवातेषांस्वराशिलग्नाभ्यांअष्टमभवनेस्वशत्रुराशेर्जन्मराशिलग्नाभ्यांषष्ठभवनेएवं
स्वामिनोयात्रालग्नगताः स्युर्यदातदाराज्ञोमृतिप्रदाः ४५ अथान्यच्छुभलग्नंशालिन्याह लग्नेचंद्रइति मीनकुंभवर्जितेयस्मिंश्चिल्लग्नेवर्गोत्त
मनवांशस्थे अथवाचंद्रेवर्गोत्तमस्थेसतियात्रावांछितार्थस्यमनोभीष्टार्थस्यैकाअद्वितीयादात्री अंभोराशाविति जलराशौलग्नगतेसतिअथ
वालग्नांतरेतदंशेजलराश्यंशेसतिनौकायानंसर्वसिद्धिप्रदायीस्यात् ४६॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथान्यदिंद्रवज्रयाह दिग्द्वारभेइति पूर्वादिदिक्षुमेषाद्याः क्रमाद्दिग्द्वारराशयः इति दिग्राशिषुगंतव्यदिगवस्थितेषुसम्मुखयायात्राप्रशस्ता प्रशस्त
त्वमाह अर्थदात्रीजयकारिणीचेति यथा मेषः पूर्वस्यां वृषोदक्षिणस्यां मिथुनः पश्चिमायां कर्कउत्तरस्यां एवंसिंहादयोधनुरादयश्चपूर्वादिषुज्ञे
याः हानिमिति दिक्प्रतिलोमलग्नेविपरीतदिगवस्थितेलग्ने यथा पश्चिमायांमेषः उत्तरस्यांवृषः पूर्वस्यांमिथुनः दक्षिणस्यांकर्कः एवंपुनःप
श्चिमादिषुसिंहादयोधनुरादयश्चज्ञेयाः तादृशेलग्नेगंतुः यात्राहानिंद्रव्यादिनाशं शत्रुतोभयंचकुर्यात् दिग्द्वारभेलग्नगतेयात्रार्थविजयप्रदा ल
ग्नेदिक्प्रतिलोमेसाहानिदाशत्रुभीतिदेतिवराहोक्तेः ४७ अथशुभलग्नानिवसंततिलकयाह राशिरिति गंतुः पुंसः स्वजन्मसमयेयोराशिः शुभ

दिग्द्वारभेलग्नगतेप्रशस्तायात्रार्थदात्रीजयकारिणीच हानिंविनाशंरिपुतोभयंचकुर्यात्तथादिक्प्रतिलोमलग्ने ४७
राशिः स्वजन्मसमयेशुभसंयुतोयोयः स्वारिभान्निधनगोपिचवेशिसंज्ञः लग्नोपगः सगमनेजयदोथभूपयोगैर्गमो
विजयदोमुनिभिः प्रदिष्टः ४८ सूर्यः सितोभूमिसुतोथराहुः शनिः शशीज्ञश्चबृहस्पतिश्च प्राच्यादितोदिक्षुविदिक्षुचा
पिदिशामधीशाः क्रमतः प्रदिष्टाः ४९ केंद्रेदिगधीशेगच्छेदवनीशः लालाटिनितस्मिन्नेयादरिसेनां ५० ॥ ॥

ग्रहैश्चंद्रबुधगुरुशुक्रैः संयुतोस्तिसराशिर्यात्रालग्नोपगः शुभः अथवास्वारिभात्स्वशत्रुजन्मराशिजन्मलग्नादष्टमोयोराशिः सचेद्यात्रालग्नोपग
तःशुभः स्यात् अथयोराशिर्वेशिसंज्ञः जन्मसमयेसूर्याक्रांतराशेर्द्वितीयोराशिर्वेशिसंज्ञः सचयात्रालग्नोपगः स्यात् तदागमनेजयदः स्यात् अथवा
भूपयोगैर्जातकोक्तैराजयोगैर्यात्रालग्नस्थितैर्गमोमुनिभिर्विजयदः प्रोक्तः जातकेराजयोगाद्रष्टव्याः ४८ अथदिक्स्वामिनउपजातिकयाह सू
र्यः सितइतिस्पष्टार्थं ४९ अथदिगीशप्रयोजनंमध्याछंदसाह केंद्रेइति तस्मिन्दिगीशेलालाटिनिसतिशत्रुरिसेनांनेयात् नगच्छेत् ५० ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथलालाटियोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह प्राच्यादाविति प्राच्याद्यष्टदिक्षु क्रमेण विलग्नसदनात् एतेषु भावेषु सूर्यादिग्रहस्थिता लालाटिकाः स्युरितिवाक्यार्थः यथा तनौलग्नस्थः तरणिः सूर्यः प्राच्यां गतु लालाटिकः एवं भृगुसुतो लाभव्यये आग्नेय्यां कर्मस्थो भूसुतो दक्षिणस्यां तमोनवाष्टमगृहे नैरृत्यां सौरिः सप्तमे पश्चिमायां चंद्रः शत्रुगृहात्मजे वायव्यां बुधः पातालग उत्तरस्यां गीष्पतिर्वित्तभ्रातृगृहे ईशान्यां गतु लालाटिक इत्यर्थः कश्यपेनतु सूर्यराशिवशेन लालाटिका उक्तास्ते यथा दिनेशाधिष्ठितो राशिर्यदा लग्नगतस्तदा यातुर्मृत्युप्रदः प्राच्यां दिशि सूर्यो ललाटगः सूर्यस्य राशिनस्तस्माद्द्वादशे लग्नगे गृहे एकादशे वा आग्नेय्यां दिशि शुक्रो ललाटकः ललाटगः कुजो याम्ये दशमे लग्नगे गृहे लग्नगे नवमे राशावष्टमे वापि नैऋते ललाटगः सैंहिकेयो यातुर्द्राक् निधनप्रदः लग्नगे सप्तमे राशौ शनिः प्रत्यक् ललाटगः षष्ठराशौ लग्नगते पंचमे वापि चंद्रमाः ललाटगो

प्राच्यादौ तरणिस्तनौ भृगुसुतो लाभव्यये भूसुतः कर्मस्थोऽथ तमो नवाष्टमगृहे सौरिस्तथा सप्तमे चंद्रः शत्रुगृहात्मजे
पि च बुधः पातालगो गीष्पतिर्वित्तभ्रातृगृहे विलग्नसदनाद्धि लालाटिकाः कीर्तिताः ५१ मृगे गत्वा शिवे स्थित्वा दिने गच्छ
न्जयेद्रिपून् मैत्रे प्रस्थाय शाक्रे हि स्थित्वा मूले व्रजंस्तथा ५२ प्रस्थाय हस्ते निलतक्षधिष्ण्ये स्थित्वा जयार्थी प्रवसेद्धि दैवे॥

वायुदिशि यातुर्मृत्युप्रदस्तदा चतुर्थराशौ लग्नस्थे बुधः सौम्ये ललाटगः राशौ तृतीये लग्नस्थे द्वितीये चंद्रपूजितः ललाटगश्चंद्रमौलेर्दिशि यातुर्विनाशद इति अत्र ललाटव्यतिरिक्तकंटकस्थाने यदि दिगधीशस्तिष्ठति तदा यात्रा शुभाऽन्यथा ह्यशोभनेति तत्त्वं ५१ अथ पर्युषितयात्रायाग चतुष्टयमनुष्टुभेंद्रवज्रया चाह मृगेति प्रस्थायेति गृहे स्वगृहाद्यातव्यदिगभिमुखं कस्यचिद्दिष्टस्य गृहे गत्वा प्रस्थाय आर्द्रायां तस्मिन्नेव गृहे स्थित्वोषित्वा दितौ पुनर्वसौ गच्छन्न तद्गृहं त्यक्त्वा ग्रामाद्बहिरेव गच्छन्नरिपून्छत्रून्नजयेत् अयमेको योगः एवमेवानुराधायां प्रस्थाय शाक्रे ज्येष्ठायां स्थित्वा मूले व्रजन् तथा जयेदित्यर्थः अयं द्वितीयो योगः ५२ तथा हस्ते प्रस्थाय अनिलतक्षधिष्ण्ये स्वातीचित्रे स्थित्वा द्विदैवे विशाखायां जयार्थी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भूपादिः प्रवसेद्देशांतरं गच्छेत् अयंतृतीयः वस्त्रांत्यपुष्येषु निजसीम्नि स्वनगरप्रांते प्रस्थितः सन् यद्येकरात्रोषितः स्यात्तदाऽवनीशो राजा क्ष्मां भूमिरा त्रोरिति शेषः लभते जयेन प्राप्नोतीत्यर्थः अयं चतुर्थो योगः ५३ अथ समयबलमनुष्टुभाह उषः काल इति सन् शब्दश्चरणचतुष्टयेपि संबध्यते उषःकालः पूर्वां विना याने यात्रायां सन् एवं सर्वत्र वराहेण तु दिग्विशेषसमयविशेषप्रशस्तोभिहितेः यथा पूर्वाह्णे तूत्तरां गच्छेन्मध्याह्ने पूर्वतो व्रजेत् अपराह्णे व्रजेद्याम्यामर्धरात्रे तु पश्चिमामिति ५४ अथ लग्नादिभावानां संज्ञा अनुष्टुभाह लग्नात्त भावा इति तन्मनःस्वांतं तन्मानसंमन इत्यभि धानात् आगमः प्राप्तिः अन्यत्स्पष्टं एवंविधसंज्ञाकथनप्रयोजनं तु क्रूरसाहित्येन तद्भावानां पीडा शुभग्रहसाहित्येन तद्भावानां शुभमित्यर्थः ५५

वस्त्रांत्यपुष्येनिजसीम्नि चैकरात्रोषितः क्ष्मां लभतेवनीशः ५३ उषः कालो विना पूर्वां गोधूलिः पश्चिमां विना विनो त्तरां निशीथः सन् याने याम्यां विनाभिजित् ५४ लग्नाद्भावाः क्रमाद्देह १ कोश २ धानुज ३ वाहनं ४॥ मंत्रो ५ रि ६ मार्ग ७ आयुश्च ८ हृत् ९ व्यापारा १० गम ११ व्ययाः १२ ५५ केंद्रत्रिकोणे सौम्यखेटाः शुभाः स्युर्याने पापाश्च्याय षट्खेषु चंद्रः नेष्टो लग्नांत्यारिरंध्रे शनिः खेऽस्तेशुक्रो लग्नेट्नगांत्यारिरंध्रे ५६ योगात्सिद्धिर्धरणिपतीनामृक्षगुणैरपिभूदेवानां॥

शालिन्या विशेषफलमाह केंद्रकोण इति शुभग्रहाः यदि केंद्रकोणे १।४।७।१०।९।५ स्युस्तदा याने शुभफलदाः स्युः पापास्त्र्यायषट्खेषु ३।११।६।१० शुभफलदाः स्युः चंद्रो लग्नांत्यारिरंध्रे १।१२।६।८ नेष्टः अशुभफलदः शनिः खे दशमे नेष्टः शुक्रोस्ते सप्तमे नेष्टः लग्नेडिति लग्नेट् यात्रालग्नस्वा मी नगांत्यारिरंध्रे सप्तमद्वादशषष्ठाष्टमेषु चेत्तदा नेष्टः अशुभफलद इत्यर्थः गुरुः लग्नपो मन्त्री ... शुद्धो यानेरंध्रास्तारिव्ययोपगः केप्याहुर्भयदो धर्मेशो वस्थाने शुभावह इति ५६ अथ योगयात्रा व्याख्यायते नराश्च प्रयोजनं पाद्राकुलकेनाह योगादिति धरणिपतीनां राज्ञां योगाद्वक्ष्यमाणयोगयात्राल ग्नवशाद्दुष्टेपि तिथ्यादौ सिद्धिर्वांछितकार्यनिष्पत्तिः स्यात् भूदेवानां ब्राह्मणानां ऋक्षगुणैर्नक्षत्रगुणैश्चंद्रबलताराबलविहिननक्षत्रादिभिः सिद्धिर्भ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथकालपाशयोगंशालिन्याह कौबेरीतइति कौबेरीउत्तरादिक्तस्याः विपरीतदिक्षुअर्कादिवारेकालः स्यात् तद्यथा रवावुत्तरदिशिकालः दक्षिणे
पाशइत्यर्थः चंद्रेवायव्यांकालः आग्नेय्यांपाशः एवंभौमादिष्वपि रात्रौकालदिशिपाशइतिवैपरीत्यंज्ञेयं एतौयात्रायुद्धादिषुसंमुखेवर्ज्यौ उक्तं
चस्वरोदये वारोत्थः पूर्वदिग्भागेततः सव्येनमंदगः यत्रस्थस्तत्रकालःस्यात्पाशस्तस्यतुसंमुखः दक्षिणस्थः शुभः कालः पाशोवामदिगाश्रयः या
त्रायांसमरेश्रेष्ठस्ततोन्यत्रनशोभनइति प्रसंगादर्धयामाराहुरपिस्वरोदयस्थोलिख्यते इंद्रवायुयमरुद्रतोयाग्निशशिमाहते यामार्धमुदितोराहु
र्भ्रमत्येवंदिगष्टकेइति ३५ अथपरिघदंडाख्यदोषमनुष्टुभाह पूर्वादिष्विति अनलर्क्षतः कृत्तिकातः सप्तभानिपूर्वस्यां मघातः सप्तयाम्यायां
अनुराधातःसप्तपश्चिमायां धनिष्ठातः सप्तभान्युत्तरस्यांलेख्याइतिसर्वत्रवाक्यशेषः तत्रवायव्याग्नेयदिग्गुपनिवद्धरेखापारिघोदंडः स्यात् ससर्व

कौबेरीतोवैपरीत्येनकालोवारेऽर्कादिसंमुखेतस्यपाशः रात्रावतोवैपरीत्येनगण्योयात्रायुद्धेसंमुखेवर्जनीयौ ३५ पू
र्वादिषुचतुर्दिक्षुसप्तसप्तानलर्क्षतः वायव्याग्नेयदिक्संस्थंपरिघंनैवलंघयेत् ३६ अग्नेर्दिशंनृपइयात्पुरुहूतदि
ग्भैरेवंप्रदक्षिणगताविदिशोथकृत्ये॥

थानोल्लंघयेत् तत्रयवनेश्वरः प्राचीमुदग्द्वारिभिरत्रयायात्प्राग्द्वारिकैश्चोडुभिरप्युदीचीं तथैवयाम्यामपराश्रितैर्भैर्याम्याश्रयैश्चाप्यपरांप्र
यायादिति ३६ अथविदिक्षुगमेनक्षत्रातिदेशमावश्यककृत्येनिघदंडापवादंचवसंततिलकयाह अग्नेर्दिशमिति नृपः पुरुहूतदिक्प्राची
तत्स्थैः कृत्तिकादिसप्तनक्षत्रैः आग्नेर्दिशमाग्नेयीमियात् गच्छेत् एवमनेनप्रकारेणप्रदक्षिणागताः सृष्टिमार्गेणस्थिताविदिशोनैर्ऋत्यादीः
गच्छेत् यथा मघादिसप्तभिःनैर्ऋत्यां अनुराधादिसप्तभैर्वायव्यां धनिष्ठादिसप्तभैरैशानींगच्छेदित्यर्थः अथेति आवश्यकेकृत्येकर्तव्येपरि
घदंडमपिलंघयित्वानृपोगच्छेत् परंतुशूलंनक्षत्रशूलंविहायत्यक्त्वा यदिदिकतनुशुद्धिरस्ति पूर्वादिदिक्षुमेषादयस्त्रिराशयइत्यादिराशयस्त्रयः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰टी॰ स्युः क्रमशो मेषाद्य एवं तस्यां दिशि दिग्लग्न शब्देन व्यवह्रियंते तेषां शुद्धिः शुभफलदातृग्रहानुकूलसाहित्यं स्यात् दिग्द्वाराणीनाह नारदः दिग्द्वाराण्यः
या॰प्र॰ स्युः क्रमशो मेषाद्याश्च पुनः पुनरिति ३७ अन्यदपीदं वज्रयाह मैत्रार्केति अनुराधाहस्तपुष्याश्विनीनक्षत्रैः सर्वासु दिशासु चतुर्दिक्षुत्तमैः ज्यो।
९३ तिर्विवेके यात्रा शुभा निगदिता यत्तु बालविवेकिया दिप्रागादिषु श्रवणाश्विपुष्यहस्ता नो त्यागा उक्ताः सति मूलत्वाडुपेक्ष्य क्वचिद्दृष्टो सर्वदिग्द्वारिका
ण्युक्तानि गुरुः पुष्याश्विहस्तमैत्राणि पौष्णवैष्णवसौम्यभं वासवं सर्वदिक्ष्वाशु यात्रायां शोभनानि हीति वराहः सर्वद्वारिकसंहितानि गुरुभं हस्ता
श्विमैत्राणि च श्रेष्ठान्यैंद्रवपौष्णविष्णुवसुभान्याद्यैः सहाष्टौ सदेति वक्रीग्रह इति वक्रीग्रहो यदि केंद्रगः स्यात्तद्गमे यात्रायां निषिद्धः अथवाऽस्य
वक्रीग्रहस्य लग्ने वर्गः षड्वर्गश्चेत्स्यात्सोपि गमने निषिद्धः वाऽस्य वक्रीग्रहस्य दिने वारोपि गमने निषिद्धं ३८ अथायनशूलमिंद्रवज्रयाह

आवश्यकेपि परिघं प्रविलंघ्य गच्छेच्छूलं विहाय यदि दिक्कृततनुशुद्धिरस्ति ३७ मैत्रार्कपुष्याश्विनभैर्निरुक्ता यात्रा शुभा स
र्वदिशासु तज्ज्ञैः वक्रीग्रहः केंद्रगतोस्य वर्गो लग्ने दिनं चास्य गमे निषिद्धं ३८ सौम्यायने सूर्यविधू तदोत्तरां प्राचीं व्रजेत्तौ
यदि दक्षिणायने प्रत्यग्यमाशां च तयोर्दिवानिशं भिन्नायनत्वेथ वधोन्यथा भवेत् ३९ ॥ ३९ ॥ ॥

सौम्यायनेति यदि सूर्यचंद्रौ सौम्यायने उत्तरायणे गतौ स्यातां तदा उत्तरां प्राचीं वा व्रजेत् तद्दिक्षु खला यात्रा शुभेत्यर्थः यदि तु रविचंद्रौ दक्षिणायनगौ
तौ स्यातां तदा प्रतीचीं दक्षिणां वा व्रजेत् अथ तयोर्भिन्नायनत्वे अयनभेदे सति दिवानिशं व्रजेत् यथा सूर्यो यस्मिन्नयने तां दिशं दिवा व्रजेत् चं रामः
द्रो यस्मिन्नयने तां दिशं रात्रौ यायात् अत्रोत्तरस्यां पूर्वस्याश्चांतर्भावः दक्षिणस्यां पश्चिमायाः इति रत्नकोशे दिनकरकरप्रतप्तो मकरादावुत्तरां च पू ९३
र्वां च यायाच्च कर्कटादौ याम्यामाशां प्रतीचीं चेति अतोन्यथा चेत्कुर्यात्तदा वधो मरणं भवेत् भिन्नायनत्वे सति सूर्यो यस्मिन्नयने तां दिशं यदि रा।
त्रौ गच्छेत् चंद्रो यस्मिन्नयने तां दिवा गच्छेत्तदा यातुर्वधो भवेदित्यर्थः ३९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथसंमुखशुक्रदोषमुपजात्याह उदेतीति शुक्रोयस्यांदिशिप्राच्यांप्रतीच्यांवाकालवशेनोदयंकरोतितत्रगंतुःपुंसःशुक्रःसंमुखः अयमेकप्रकारः अथवागोलभ्रमवशेनयत्रयस्यांदिग्भिरुत्तरस्यांदक्षिणस्यांवायदिगच्छेत्तत्रगंतुःपुंसःसंमुखशुक्रःस्यात् अयंद्वितीयःप्रकारः अथयत्रककुप्भसंघेप्राच्यादिदिशिकृत्तिकादिन्यासवशेनयद्दिङ्नक्षत्रेचरतितत्रदिशिगंतुःसंमुखःशुक्रःस्यादित्ययंतृतीयःप्रकारःस्यात् अत्रिः यद्दिग्गतः समुदयेद्विचरेद्यत्रगोलके यद्वारभेषुविचरेत्त्रिविधंप्रतिभार्गवमिति यत्रोदितइति यस्यांदिश्युदितःशुक्रोदृश्यतेतांदिशमेवनगच्छेत् अन्यदिश्यपियथासंभवंनेयात् मूढेशुक्रेकार्यहानिः प्रतिशुक्रपराजयइतिनारदोक्तेः अवश्यकर्तव्यगमनेशांतिमाहवसिष्ठः भृगुर्लग्नेभृगोर्वारेभृगुवर्गेभृगूदये उपोष्यभृगुवारेपियावच्छुक्रोदयंप्रति रजतेनैवशुनेनकारयेत्प्रतिमांभृगोः लिखेदष्टदलंपद्मंकांस्यपात्रेचतंडुलैः शुक्लस्तस्मा

उदेतियस्यांदिशियत्रयातिगोलभ्रमाद्वाथककुम्भसंघे त्रिधोच्यतेसंमुखएवशुक्रोयत्रोदितस्तांतुदिशंनयायात् ५०

वरैर्वैष्यप्रतिमांतत्रपूजयेत् शुक्लपुष्पाक्षतैर्गंधैर्मुक्ताहारैर्विचित्रितैः उपचाराणिकार्याणिशुक्रंतेअन्यदित्यृचा तन्मंत्रेणजपंकुर्यात्सम्यगष्टोत्तरशतं कर्मांततेनमंत्रेणभक्त्याचार्घ्यंप्रदापयेत् श्वेतगंधाक्षतैःपुष्पैःक्षीरमिश्रेणवारिणा दैत्यमंत्रीदिवादर्शीचोशनाभार्गवःकविः श्वेतोथमंडलीकाव्योविधिस्थोभृगवेनमः दत्वेत्यर्घ्यंप्रयत्नेनप्रार्थयेद्देवभक्तितः अनेनैवतुमंत्रेणप्रांजलिःप्रणतःस्थितः त्वत्पूजयानयाशुक्रसंमुखत्वसमुद्भवं दोषंविनाशयक्षिप्रंरक्षमांतेजसंनिधे इतिप्रार्थ्यप्रयत्नेनप्रतिमाभूषणान्विता दैवज्ञायैवदातव्याश्वेताश्वसहितेवसा शिष्टेभ्योदक्षिणादद्याद्यथावित्तानुसारतः ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्स्वयंभुंजीतबंधुभिः इतरेषांग्रहाणांचपूजांकुर्यात्प्रयत्नतः तत्तत्संमुखजोदोषस्तक्षणादेवनश्यति दीपिकायांतुदानमेवोक्तं सितमश्वंसितच्छत्रंहेममौक्तिकसंयुतं ततोद्विजायेनदद्यात्प्रतिशुक्रप्रशांतयइति ५० ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथवक्रास्तादिदोषंसापवादमुपजात्याह वक्रास्तेति भृगोः सुतेशुक्रेवक्रोपगतेअस्तोपगतेनीचोपगतेचउपलक्षणत्वाद्ग्रहयुद्धपराजितेवर्णेरहि
तेवासति राजापरराष्ट्रंव्रजन्सन्हिनिश्चयेविद्विषांशत्रूणांवशंयातिवद्धोभवतीत्यर्थः भरद्वाजः विवर्णेविजितेनीचेवक्रिनेवास्तितेस्तगे शत्रुसेत्रगते
वापितदंशेतन्निरीक्षिते भौमांशेभौमसंयुक्तेमंदांशेमंदसंयुते यात्रांनैवप्रकुर्वीतबलस्यायुर्बलहानिदेति बुधइति तत्रशुक्रास्तेयदिबुधोनुकूलः एष्ठ
दिकसंस्थोभवेत्तदासंचलन्गच्छन्राजारिपून्शत्रून्जयेत् नैवेति प्रतीदुजेबुधेसंमुखेसतिगंतूराज्ञोनैवजयः किंतुपराजयः अयंतुप्रतिशुक्रविचा
रोनृणांप्रथमगमनेराज्ञांतुसमरयात्रायामाहुः दैवज्ञाः प्रतिशुक्रादिदोषायंनूतनेगमनेनृणां राज्ञांविजययात्रायांनान्यथादोषमर्हतीति ४१ अथवि
शेषंशालिन्याह यावच्चंद्रइति चंद्रोयदापूर्वभाद्रेवतीनक्षत्रादारभ्यकृत्तिकाद्यपादेरेवत्यश्विनीभरणीकृत्तिकाप्रथमचरणेचयावत्तिष्ठतितावच्छुक्रोंधोस्ति

वक्रास्तनीचोपगतेभृगोःसुतेराजाव्रजन्यातिवशंहिविद्विषां बुधोनुकूलोयदितत्रसंचलन्नरिपून्जयेन्नैवजयः प्रतीदुजे
४१ यावच्चंद्रः पूषभात्कृत्तिकाद्यपादेशुक्रोंधोनदुष्टोऽग्रदक्षे मध्येमार्गेभार्गवास्तेपिराजातावत्तिष्ठेत्संमुखत्वेपितस्य ४२
कुंभकुंभांशकौत्याज्यौसर्वथायत्नतोबुधैः तत्रप्रयातुर्नृपतेरर्थनाशः पदेपदे ४३ ॥ यः दृष्टोपिशुक्रोदर्शनकार्यंनकरोतीत्यर्थः

यः तेदेवाहनदुष्टइति अंधोयदाअग्रेसंमुखेदक्षेदक्षिणभागेचदुष्टोनस्यात् मध्येमार्गेमिति सुमुहूर्तेप्रस्थितोपिराजामध्यमार्गेमार्गमध्येयदिशुक्रा
स्तोभवेत्तावत्कालंतस्मिन्नेवप्रयाणेतिष्ठेत् यावच्छुक्रोदयोभवेत् यदिगच्छतोराज्ञोदैवात्संमुखः शुक्रश्चेत्तावदस्यशुक्रस्यसंमुखत्वेपितस्मिन्नेवप्रयाणे
तिष्ठेत् उपलक्षणात्वाद्गुरावप्येवंविधेद्रष्टव्यं पराशरः जीवः शशांकः शुक्रोवामार्गमध्येस्तगोयदि तत्रैवनिवसेद्राजायावदभ्युदिताभवेदितिमार्ग
मध्येबुधास्तेनदोषः यदातुमार्गमध्येबुधोदयोभवेत्सचपुनः संमुखोभवेत्तदातुपुनर्दोषएव वसिष्ठः संमुखेचंद्रजंयत्रमार्गमध्ये।।दितोयदि याव
दस्तंगतेतस्मिंस्तावत्तत्रैववसेदिति ४२ अथनिषिद्धलग्नमनुष्टुभाह कुंभकुंभांशकेतिस्पष्टार्थः ४३॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पो	मा	फा	चै	वै	ज्ये	आ	श्रा	भा	आ	का	मा	पूर्व	दक्षि	पश्चि	उत्तर
[illegible]	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	सौख्यं	क्लेशः	भीतिः	अर्थागम
२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	शून्यं	नैस्वं	निस्वः	मिश्रता
३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	द्रव्यक्लेः	दुःखं	इष्टाप्तिः	अर्थः
४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	लाभः	सौख्यं	मंगलं	वित्तला
५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	लाभः	द्रव्याप्ति	धनं	सौख्यं
६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	भीतिः	लाभः	मृत्युः	अर्थागम
७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	लाभः	कष्टं	द्रव्यला	सुखं
८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	कष्टं	सौख्यं	क्लेशला	सुखं
९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	सौख्यं	लाभः	कार्यसि	कष्टं
१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	क्लेशः	कष्टाप्ति	अर्थः	धनं
११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	मृत्युः	लाभः	द्रव्यला	शून्यं
१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	शून्यं	सौख्यं	मृत्यु	अत्यंत कष्ट
पो	मा	फा	चै	वै	ज्ये	आ	श्रा	भा	आ	का	मा	पूर्वं	दक्षि·	पश्चि·	उत्तर

शतंकोष्ठकाजायंतेतत्रचक्राकृतिर्यथान्यासः प्राग्लिखितः
तत्रपक्षस्यशुक्लस्यकृष्णस्यवापक्षतिः पक्षमूलंप्रतिपा
त्तदादिकाः प्रथमंपौषमासेप्रतिपदादिकाः द्वादशतिथ
योऽधोधोलेख्यः माघादौमाघादिमासेषुद्वितीयादिकास्ति
थयोलेख्याः यथा माघेद्वितीयादिकाः फाल्गुनेतृतीया
दिकाः चैत्रेचतुर्थ्यादिकाः वैशाखेपंचम्यादिकाः ज्येष्ठे
षष्ठ्यादिकाः आषाढेसप्तम्यादिकाः श्रावणेष्टम्यादिकाः
भाद्रपदेनवम्यादिकाः आश्विनेदशम्यादिकाः कार्त्ति
केएकादश्यादिकाः मार्गशीर्षेद्वादश्यादिकाः सर्वास्तिथ
योद्वादश्यतालेख्याः अवशिष्टस्थानानिप्रतिपदादिभिः पू
रणानि कामातिस्त्विति कामात्रयोदशीचतुर्दशीपंचदश्य
स्तृतीयादिवत्तु त्रयोदशीतृतीयावत् चतुर्दशीचतुर्थीवत्
पंचदशीपंचमीवत्स्युरित्यर्थः फलार्थमतिदेशोयं तत्रप्र
तिपदादौपूर्वदक्षिणापश्चिमोत्तरासुदिक्षुयानेचिकीर्षिते
सतिफलंशुभाशुभंसौख्यंक्लेशइत्यादिनोक्तक्रमेणवस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कथयिष्यामि २० फलानिशालिनीत्रयेणाह सौख्यमिति लाभइति सौख्यमितिच श्लोकत्रयंस्पष्टार्थमेव तत्रपौषेप्रतिपदादि कुचतुष्टयेसौख्यंक्ले
शोभीतिरर्थागमश्चेतिफलचतुष्टयंक्रमेणज्ञेयं एवंद्वितीयादिषपिश्लोकश्चतुर्थीशोकफलंस्यात् २१ २२ २३ अथसर्वोकज्ञानंवसंततिलकयाह
तिथ्यृक्षेति तिथयोत्रशुक्लप्रतिपदादितोग्राह्याः तत्रतिथिनक्षत्रवाराणांयुतिः स्थानत्रयेस्थाप्याक्रमेणसप्तभिरष्टभिस्त्रिभिश्चतष्टाभक्तावशि
ष्टासतिप्रथमस्थानेवियतिशून्येसतिअतिदुःखीयात्राकर्तास्यात् मध्येद्वितीयस्थानेधननाशः चरमेतृतीयस्थानेशून्येमृत्युः स्यात् स्थानत्रयेंक
कामात्तिखः स्युस्तृतीयादिवर्त्तयानेप्राच्यादोफलंतत्रवक्ष्ये २० सौख्यंक्लेशोभीतिरर्थागमश्चशून्येनैस्वंनिस्वताभिश्रताच
द्रव्यक्लेशोदुःखमिष्टाप्तिरर्थोलाभःसौख्यंमंगलंवित्तलाभः २१ लाभोद्रव्याप्तिर्धनेसौख्यमुक्तंभीतिर्लाभोमृत्युरर्थोग
मश्च लाभः कष्टंद्रव्यलाभोसुखंचकष्टंसौख्यंक्लेशलाभौसुखंच २२ सौख्यंलाभःकार्यसिद्धिश्चकष्टंक्लेशः कष्टासि
द्धिरर्थोधनंच मृत्युर्लाभोद्रव्यलाभश्चशून्यंशून्येसौख्यंमृत्युरत्यंतकष्टं २३ तिथ्यृक्षवारयुतिरद्रिगजाग्निनष्टास्या
न्नत्रयेत्रवियतिप्रथमेतिदुःखी मध्येधनक्षतिरथोचरमेमृतिः स्यात्स्थानत्रयेंकयुजिसौख्यजयौनिरुक्तौ २४ रवेर्भ
तोज्ञभोन्मितिर्नगावशेषिताह्यगाः महाडलोनशस्यतेत्रिषण्मितात्र्मोभवेत् २५ ॥युजिअंकयुतौसौख्यजयौभवेतां २४ अ
थाडलभ्रमणेप्रमाणिकयाह रवेर्भतइति सूर्यनक्षत्रात् अज्ञभस्यचंद्रस्योन्मितिर्गणनाकार्यासानगैः सप्तभिरवशेषिताःसती ह्यगाः द्विशेषमितास
प्तशेषमितावाभवेत् तदामहाडलोदोषः स्यात् सनशस्यते प्रागुक्तप्रकारेणयदित्रिषण्मितात्रिशेषमिता षट्शेषमितावास्यात्तदाभ्रमोभ्रमणाख्यो
दोषःस्यात्सोपिनशस्यते एतन्निर्मूलं तत्रभ्रमणेयात्रामेवत्यजंति आडलेबहूनिकार्याणित्यजंति उक्तंच यात्रायंत्रहलप्रवाहसमरेचौर्येचसंधौ
तथाकूपारामतडागबंधनविधौपापर्द्धिदुर्गेग्रहे अश्वेभोष्ट्राद्यधिरोहणविधौत्याज्यःसदैवाडलंयत्नात्नात्रशुभेषुमंगलविधौदोषोनतस्यक्वचिदिति २५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथ हिंवराख्ययोगमुपजातिकयाह शशांकभमिति स्पष्टार्थं प्रसंगात् घवाडमपि सूर्यभाद्गणयेच्चांद्रं त्रिगुणं तिथिसंयुतं सप्तभिस्तु हरेद्भागं त्रि
शेषं स्याद्घवाडकं एतच्च हिंवराख्यं भेत्तेयं एतत्सर्वं दाक्षिणात्या विचारयंतीति अत्र प्रसंगात् ग्रंथांतरस्थसंग्रहः सूर्यभाद्गणयेच्चांद्रं तिथिवारं च मिश्रि
तं सप्तभिस्तु हरेद्भागं पंच शेषं तु टेलकं सूर्यभाद्गणयेच्चांद्रं तिथिवारं च मिश्रितं अर्कसंख्यैर्हरेद्भागं नवशेषं तु गोरवं प्रवेशे गोरवं दद्यान्निर्गमे हिंवरं
तथा तस्करे टेलकं दद्यात् घवाडं सर्वकर्मसु इति ज्योतिर्निबंधे २६ अथ घातचंद्रं शालिन्या तत्परिहारं चानुष्टुब्द्वयेनाह भूपंचेति आग्नेयेति रूपद्व्य
ग्नीति मेषादिराशीनां भूपंचांकेत्यादिको घाताख्यचंद्रो ज्ञेयः यथा मेषस्य प्रथमो मेष एव वृषस्य पंचमः कन्यास्थः मिथुनस्य नवमः कर्के द्वितीयः

शशांकभं सूर्यभतोत्र गण्यं पक्षादितिथ्यादिनवासरेण युतं नवाप्तं नगशेषकं चेत्स्याद्धिंवरं तत्क्रमनेति शस्तं २६ भूपंचां
कद्व्यगदिग्वह्निसप्तवेदाष्टेशार्काश्च घाताख्यचंद्रः मेषादीनां राजसेवाविवादे वर्ज्यो युद्धाद्ये च नान्यत्र वर्ज्यः २७ आग्ने
यत्वाष्ट्रजलपपित्र्यवासवरौद्रभे मूलब्राह्माजपादर्क्षे पित्र्यमूलाजभे क्रमात् २८ रूपद्व्यग्न्यग्निभूरामद्व्यग्न्यब्ध्यब्धि
युगाग्नयः घातचंद्रे धिष्ण्यपादा मेषाद्वर्ज्या मनीषिभिः २९ गोस्त्रीझषे घाततिथिस्तु पूर्णा भद्रा नृयुक्कर्कटके च नंदा॥ ॥

सिंहे षष्ठः कन्याया दशमः तुलायास्तृतीयः वृश्चिकस्य सप्तमः धनुषश्चतुर्थः मकरस्याष्टमः कुंभस्यैकादशः मीनस्य द्वादशः घातचंद्रो राजसेवा
याविवादे प्रतिवादिना सह कलहे युद्धाद्ये आदिशब्दान्मृगयादिषु वर्ज्यः अन्यत्र विवाहान्नप्राशनादिमंगलकृत्ये न वर्ज्यः उक्तं च युद्धे चैव विवादे च कु
मारीपूजने तथा राजसेवावाहनादौ घातचंद्रं विवर्जयेत् तीर्थयात्राविवाहान्नप्राशनोपनयादिषु मांगल्यसर्वकार्येषु घातचंद्रं न चिंतयेत् अत्र लाघवा
र्थं भ्रातृपुत्रेण गोविंदपद्यं मेषकन्याघटहरिनक्रयुग्मधनुर्वृषाः मीनसिंहधनुःकुंभा घातचंद्रा अजादितः इति घातचंद्रे मेषादिराशिषु कृत्तिकादिभा
नां चरणा एते वर्ज्या इति केचिद्वदंति २७ २८ २९ घाततिथिरुपजातिकयाह गोस्त्रीति गोः स्त्री कन्या झषो मीनः एतद्राशिमति नरे पूर्णाः पंचमी दश

मीपंचदशीच घाततिथिः कौर्प्यो वृश्चिकः अजो मेषः एतयोर्नंदा प्रतिपत्षष्ठ्येकादशी च तिथिः नक्रघटे मकरतुलयोः रिक्ता चतुर्थी नवमी चतुर्दशी च घाततिथिः धनुःकुंभसिंहानां जया तृतीयाष्टमी त्रयोदशी च घाततिथयः भद्रा द्वितीया सप्तमी द्वादशी मिथुने कर्के च घाततिथयो यात्रादौ न शस्ताः ३० घातवारान् शालिन्याह नक्रे भौम इति मकरराशिमति पुरुषे भौमो घातवारः वृषसिंहकन्यासु मंदः शनिर्घातवारः द्वंद्वे मिथुने चंद्रः अजे मेषे र्कः कर्के बुधः धनुर्मीनवृश्चिके षु शुक्रवारः जूकस्तुला कुंभतुलयोर्जीवो गुरुर्घातवार इत्यर्थः घातवारा अपि यात्रादौ न शस्ताः ३१ अथ घातनक्षत्रा ण्यनुष्टुभाह मघेति स्पष्टार्थं एतदपि यात्रादौ न शस्तं ३२ अथ घातलग्नान्याह भूह्यब्धीति स्पष्टार्थं तदपि यात्रायां वर्ज्यं ३३ अथ योगिनीजी

कौर्प्याजयोर्नक्रघटे च रिक्ता जया धनुःकुंभहरौ न शस्ताः ३० नक्रे भौमो गोहरिस्त्रीषु मंदः चंद्रो द्वंद्वेऽर्कोऽजभे त्र्यश्वकर्के

शुक्रः कोदंडालिमीने षु कुंभजूके जीवो घातवारा न शस्ताः ३१ मघाकरस्वातिमैत्रमूलश्रुत्यंबुपांत्यभं याम्यब्राह्मेश

सार्पं च मेषादेर्घातभं न सत् ३२ भूमिद्व्यब्ध्यद्रिदिक्सूर्यागाष्टांकेशाग्निसायकाः ॥१।२।४।७।१०।१२।६।८।९।११।३।५॥

मेषादिघातलग्नानि यात्रायां वर्जयेत्सुधीः ३३ नवभूम्यः शिववह्नयोक्षविश्वेऽर्ककृताः शक्ररसास्तुरंगतिथ्यः द्विदि

शामावसवश्च पूर्वतः स्युस्तिथयः संमुखवामगा न शस्ताः ९।१ ।११।३ ।५।१३ ।१२।४ ।१४।६ ।७।१५ ।२।१० ।३०।८ ॥३४॥ पूर्णास्तास्तिथयनीदोषमाह नवभू

म्य इति एतास्तिथयः पूर्वतः पूर्वदिशमारभ्याष्टदिक्षु ज्ञेयाः यथा पूर्वस्यां नवभूम्यः नवमी प्रतिपच्च आग्नेय्यां शिववह्नयः एकादशी तृतीया च

एवमग्रेपि एतास्तिथयो योगिन्य इति जीर्णाः तास्तिथयः संमुखवामगा न शस्ताः यथा प्राच्यां गंतुः प्रतिपत्संमुखी दक्षिणां गंतुर्वामगा प्रती

च्यां गंतुः पृष्ठगा उदीच्यां गंतुर्दक्षिणा एवं सर्वासु दिक्षु सर्वास्तिथयो विचार्यास्तत्र संमुखे वामगाश्चेत्तिथयो न शुभाः अर्थाद्दक्षिणा पृष्ठगाश्च शु

भाः उक्तं च पृष्ठजो दक्षिणे वापि योगिनी गमने हिता वामसंमुखयोर्नेष्टा वायुमेवं विचिंतयेदिति ३४

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वंविधागतिरुचिता नत्वेककर्तृके ग्रंथे तत्र हि पूर्वापरविरोधे अर्थोत्तरं वा कार्यं ग्रंथांतरेण सहैकवाक्यता वा कार्या तत्रायं वसिष्ठवाक्यस्वरसः
तुहिनकरमंदवारे इति वाक्यात् पापग्रहवारनिषेधो गौण इत्यनुमीयते तस्य गतिस्त्वेवं यदा स्वजन्मराशेरुपचययोग्रहः शुभो वाऽशुभो वा भावव
तु स सर्वदिक्सुहितः परंतु शूलदिशो विहाय यदा त्वनुपचयस्थः स तु कुत्रापि न हितः यदाह राजमार्तंडः उपचयकरग्रहदिने शुद्धिः क्रूरेऽपि पापिनां भ
वति सौम्येप्यनुपचयस्थे न भवंति यात्राः शुभाय यातुरिति तस्मात्त्वार्थो वारोक्तो निवारणे नोक्ता इत्युक्तं ९ अथ वारशूलं नक्षत्रशूलं च पृथ्वीछंदसाह
न पूर्वदिशीति शक्रभे ज्येष्ठायां पूर्वदिशि न व्रजेत् तथा विधुसौरिवारे सोमशनिवारेपि पूर्वदिशि न व्रजेत् अजपदभे पूर्वाभाद्रपदायां तथा गुरुवा
रेपि यमदिशि न व्रजेत् रविशुक्रयोर्वारे तथा धातृभे रोहिण्यां पाशिदिशि पाशी वरुणः तद्दिशि पश्चिमदिशि न व्रजेत् कुजबुधवारे तथार्यमर्क्षे उत्त

हयादित्यमैत्रेंदुजीवांत्यहस्तश्रवोवासवैरेव यात्राप्रशस्ता ९ न पूर्वदिशि शक्रभे न विधुसौरिवारे तथा न चाजपदभे गुरौ
यमदिशीन शुक्रार्कयोः न पाशिदिशि धातृभे कुजबुधे यमर्क्षे तथा न सौम्यककुभि व्रजेत्स्वजयजीवितार्थी बुधः १०
पूर्वाह्णे ध्रुवमिश्रभैर्नृपतेर्यात्रा न मध्याह्नके तीक्ष्णाख्यैरपराह्णके न लघुभैर्नो पूर्वरात्रे तथा॥ ॰॥ ॥ ॥

राफल्गुन्यां सौम्यककुभि उत्तरदिशि न व्रजेत् कः स्वजयजीवितार्थी बुधः स्वं धनं जयः शत्रुपराजयपूर्वकः स्वोत्कर्षः जीवितमायुष्यं एतानि अर्थ
यते असौ न व्रजेत् वारशूलपरिहारमाह गुरुः सूर्यवारे घृतं प्राश्य सोमवारे पयस्तथा गुडमंगारकेवारे बुधवारे तिलानपि गुरुवारे दधि प्राश्य शु
क्रवारे यवानपि माषान्भुक्त्वा शनेर्वारे गच्छन् शूलेन दोषभाक् तांबूलं चंदनं मृच्च पुष्पं दधि घृतं तिलाः वारशूलहराण्यकीदनाद्धारणतो दवादि
ति च १० अथ कालशूलं शार्दूलविक्रीडितेनाह पूर्वाह्ण इति ध्रुवाख्यैर्मिश्राख्यैश्च भैः पूर्वाह्णे यात्रा न शुभा स्यात् तीक्ष्णाख्यैर्भैर्मध्याह्ने न स्यात्
अपराह्णे लघुनक्षत्रैः पूर्वरात्रे मैत्राख्यैः मध्यरात्रिसमये उग्रनक्षत्रैः तथा रात्र्यंते रात्रितृतीयभागे चरनक्षत्रैर्यात्रा न स्यात्॥ ॰॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु॰टी॰ या॰प्र॰ ८९

तत्रविशेषः हरिहस्तपुष्यशशिभिः श्रवणहस्तपुष्यमृगैः सर्वस्मिन्नपिकालेयात्राशुभास्यात् ११ अथतत्रापिकालविशेषमध्यमानांनिषिद्धानांच कियतांभानांवर्ज्यघटिकाइंद्रवज्रयाह पूर्वेति पूर्वात्रयेप्रथमाःषोडशनाड्योनिषिद्धाः कृत्तिकायामेकविंशतिः मघायामेकादश भरण्यांसप्तघटिकाः त्याज्याइत्यर्थः स्वातीविशाखाश्लेषाज्येष्ठानांआद्यश्चतुर्दशघटिकास्त्याज्याः चतुर्भुजः भरण्यांसप्तघटिकावह्निभेचैकविंशतिः एकादशघटीपित्र्येत्रिपूर्वासुचषोडश स्वातीसर्पविशाखाद्रींज्येष्ठासुचचतुर्दश वर्जयेद्देताघटिकायात्रायांशुभदामताइति १२ अथमतांतरेणवर्ज्यत्वमिंद्रवज्रयाह पूर्वार्द्धमितिस्पष्टार्थं १३ अथभानांजीवपक्षादिकाःसंज्ञाभुजंगप्रयातेनाह तमोभुक्तेति तमोराहुर्वक्रीग्रहः तेनभुक्तामुक्ताएवंविधाविश्व

मित्रार्द्रेज्येनचमध्यरात्रिसमयेचोग्रैस्तथानोचरेत्र्यंतेहरिहस्तपुष्यशशिभिःस्यात्सर्वकालेशुभा ११ पूर्वाग्निपित्र्यांतक
नारकाणांनृपपक्त्यश्वतुरंगमाःस्युः स्वातीविशाखेंद्रभुजंगमानांनाड्योनिषिद्धामनुसंमिताश्च १२ पूर्वार्धमाग्नेयम
घानिलानांत्यजेद्विचित्राहियमोत्तरार्धे नृपःसमस्तागमनेजयार्थीस्वातीमघांचोशनसामतेन १३ तमोभुक्तताराःस्मृ
ताविश्वसंख्याःशुभोजीवपक्षोमृतश्चापिभोग्याः तदाक्रांतभंकर्तरीसंज्ञमुक्तंततोसेंदुसंख्यंभवेद्ग्रस्तनाम १४ मार्तंडेमृ
तपक्षगेहिमकरश्चेज्जीवपक्षेशुभायात्रास्याद्विपरीतगेक्षयकरीद्वौजीवपक्षेशुभा॥ ११॥ संख्यास्त्रयोदशसंख्यास्ताराननक्षत्राणिजीवःप

क्षः सजीवपक्षसंज्ञानिशुभकराणि भोग्याःराहुणाक्रांतनक्षत्रात् भोग्यानिगम्यानित्रयोदशभानिमृतोमृतपक्षसंज्ञानि तदाक्रांतभंतेनराहुणाक्रांतभंतेनराहुकर्तरीत्येवनामकंस्यात् यथा राहुर्हस्तनक्षत्रेतेनभुक्तानिचित्रास्वातीप्रमुखानिपूर्वाभाद्रपदांतानित्रयोदशजीवपक्षः तदाक्रांतभाद्रलानंचदशसुत्तराभाद्रपदाख्यंग्रस्तसंज्ञं तेनराहुणाभोग्यानिउत्तराफाल्गुनीपूर्वाफाल्गुनीमघाश्लेषापुष्यपुनर्वसुआर्द्रामृगरोहिणीकृत्तिकाभरणीअश्विनीरेवत्याख्यानिमृतपक्षः हस्तस्तुकर्तरीग्रस्तमितिच १४ अथजीवपक्षादीनांफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह मार्तंडइति मृतपक्षेमार्तंडेसूर्येसतिचंद्रश्चेज्जी

राम ८९

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

माह॥

वपक्षेस्यात्तदायात्राशुभास्यात् विपरीतगे मार्तंडे जीवपक्षगे सति चंद्रश्चेन्मृतपक्षगः तदायात्राक्रियमाणा यातुः क्षयकरी स्यात् द्वौ सूर्याचंद्रमसौ चेज्जी
वपक्षे स्यातां तदा शुभाशुभं भवतीत्यर्थः अर्थादुभौ मृतपक्षे स्यातां तदा यात्राति क्षयकरी स्यात् यथा स्यापवादे ग्रस्तर्क्षमिति मृतपक्षतः मृतपक्षनक्षत्रा
तू ग्रस्तर्क्षे राहुणाक्रांतभात्पंचदशसंख्यं शुभं शुभकरं स्यात् यथा शवान्मरिष्यमाणो देही प्रबलः ग्रस्ताद्राहुभतः पंचदशसंख्याकात् कर्तरी राहो॥
क्रांतं शुभं शुभकरं स्यात् यायीति यो राजा वैरिणामुद्दिश्य जिगमिषुः स यायी तत्स्वामी चंद्रः यश्च स्वदेशे दुर्गं कृत्वा तिष्ठति स स्थायी रविः स्थितिमान्
स्थायी राज्ञः स्वामी तौ द्वौ सूर्याचंद्रमसौ जीवगौ जीवपक्षगतौ तयोः राज्ञोः स्थायियायिराज्ञोः जयकरौ रविश्चेज्जीवपक्षगः तदा स्थायिनो जयः चं
द्रश्चेज्जीवगस्तदा यायिनो जयः उभौ चेज्जीवगौ तदा संधिकरौ अर्थाद्द्वावपि चेन्मृतपक्षगौ उभयोः पराजयकारी अत्र बहु विचारः स्वरोदयादवगं

ग्रस्तर्क्षं मृतपक्षतः शुभकरं ग्रस्तात्तथा कर्तरी यायी दुःस्थितिमान् विजयकरौ तौ द्वौ नयो जीवगौ १५ स्वात्यंतका
हिवसुपौष्णकरानुराधादित्युध्रुवाणि विषमास्तिथयोऽकुलाः स्युः॥

तव्यः १५ अथाकुलकुलाकुलकुलगणं वसंततिलकाशार्दूलविक्रीडिताभ्यामाह स्वात्यंतकाहीति पूर्वार्श्वीति स्वाती· अंतकं भरणी· आश्ले
षा धनिष्ठा रेवती हस्त अनुराधा पुनर्वसु ध्रुवाणि उत्तरात्रय रोहिण्यः एतानि द्वादश भानि विषमास्तिथयः प्रतिपत्तृतीया पंचमी सप्तमी नवम्येकादशी
त्रयोदशी पंचदश्य इत्यष्टौ तिथयः शनिचंद्रसूर्यबृहस्पतिवाराः चत्वारः एते प्रत्येकमकुलसंज्ञाः अथ ज्ञो बुधवारः मूलं अंबुप शततारकाः ई
शआर्द्रा· विधिभमभिजित् चत्वारि भानि दशषट्द्वितिथ्यः दशमी षष्ठी द्वितीयास्तिस्रस्तिथयः एते प्रत्येकं कुलाकुलसंज्ञाः स्युः अथ पूर्वोक्तेभ्यः
अश्विनी पुष्य मघा इंदु मृगः कर्णश्रवणः दहनः कृत्तिका· द्वीशं विशाखा· ज्येष्ठा चित्रा एतानि द्वादश भानि शुक्र भौम वारौ अर्कोष्टेंद्रवेदैर्मिताः द्वा
दश्यष्टमी चतुर्दशी चतुर्थी संज्ञाश्चतस्रस्तिथयः प्रत्येकं कुलसंज्ञकाः स्युः फलमाह यायीति अकुलसंज्ञके तिथिनक्षत्रे वारगणे॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0, In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु०टी० समरेयुद्धप्रारंभेसतियायीराजाजयीस्यात् यदिकुलसंज्ञकेतिथिनक्षत्रेवारगणेसतिस्थायीराजातद्वज्जयीस्यात् कुलाकुलेसंज्ञकेतिथिवारनक्षत्र
या०प्र० गणेयुध्यतोर्युद्धकुर्वतोः भूमीशयोराज्ञोः परस्परंसंधिः स्यात् १६ १७ अथपथिराहुचक्रंस्रग्धरयाह सुधर्मेइति अश्विनीपुष्याश्लेषाधनिष्ठा
९० गणेयुध्यतोर्युद्धकुर्वतोः ... शततारकाविशाखानुराधाख्यानिभानिधर्मेधर्मस्थानेलेख्यानि अथभरणीपूर्वाभाद्रपदाज्येष्ठाश्रवणपुनर्वसुमघास्वात्याख्यानिभानिअर्थेसु
शततारकाविशाखानुराधाख्यानिभानिधर्मेधर्मस्थानेलेख्यानि अथरोहिणीआप्यंपूर्वाषाढामृगोन्त्यंरेवतीविश्वमुत्तराषाढाअ
अथकृत्तिकार्द्रोत्तराभाद्रपदाचित्रामूलाभिजित्पूर्वाफाल्गुनीनक्षत्राणिकामेस्युः

सूर्येंदुमंदगुरवश्चकुलाकुलज्ञोमूलांबुपेशविधिभंदशषट्द्वितिथ्यः १६ पूर्वाश्वीज्यमघेंदुकर्णदहनद्वीशेंद्रचित्रास्त
याशुक्रारौकुलसंज्ञकाश्चतिथयःकोष्टद्वर्वेदेमिताः यायीस्यादकुलेजयीचसमरेस्थायीचतद्वत्कुलेसंधिः स्यादुभयोः
कुलाकुलगणेभूमीशयोर्युध्यतोः १७ सुधर्मेदस्रपुष्योरगवसुजलपद्वीशमैत्राण्यथार्थेयाम्याजांघ्रीद्रकर्णादितिपि
तृपवनाद्द्न्यथाभानिकामे वह्न्यार्द्राबुध्न्यचित्रानिरृतिविधिभगाख्यानिमोक्षेथरोहिण्यार्येद्वंत्यर्क्षविश्वार्यमभदिन
करक्षाणियंयादिराहौ १८ धर्मगेभास्करेवित्तमोक्षेशशीवित्तगेधर्ममोक्षस्थितिःशस्यते कामगेधर्ममोक्षार्थगःशोभनोमो
क्षगेकेवलंधर्मगःप्रोच्यते १९ पौषपक्षत्यादिकाद्वादशेवतिथ्योमाघादोद्वितीयादिकास्ताः॥ यमभउत्तराफल्गुनीहस्ताख्यानिभा

निमोक्षेस्युः पथिशब्दआदिर्यस्यतादृशोराहोपथिराहावित्यर्थः चक्रे इतिविशेषमध्याहार्यं १८ अथस्रग्विण्यातत्फलमाह धर्मगेभास्करइतिधर्म राम ९०
मार्गस्थितेभास्करेसतिचेद्वित्तमोक्षेशशीअर्थमार्गेमोक्षमार्गेवाशशीस्यात्तदाशोभनः अथवित्तगेअर्थगेभास्करेसतिधर्ममार्गगः मोक्षमार्गेवाश
शीशोभनाअथकामगेभास्करेसतिधर्मार्थमोक्षमार्गगः शशीशोभनः अथमोक्षमार्गेभास्करेसतिधर्मगःशशीशोभनः अर्थाद्विपरीतावस्थितयोर्द्वयोःसू
शीशोभनाअथकामगेभास्करेसतिधर्मोर्थमोक्षमार्गगः ... योश्चंद्रमसोरशुभत्वंस्यात् १९ अथतिथिचक्रंशालिन्याह पौषइति अत्रपौषादितःप्रतिमासेद्वादशकोष्ठकालेख्याः एवंकृतेश्चतुश्चत्वारिंशदधिकं
योश्चंद्रमसोरशुभत्वंस्यात्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथविशेषंभुजंगप्रयातेनाह गुरुर्लग्नकोणइति लग्नेगुरुश्चेत्स्यादथवाकोणे नवपंचमेगुरुः स्यात् कुजोभौमोऽरेशत्रुगृहेषष्ठः स्यात् खेदशमे सितः शुक्रः स्यात् एतादृशेभिषेकयोगेयोराजाभिषिच्यतेसदासर्वकालंराजलक्ष्म्यामोदते अथमेकोयोगः सौरिसूर्यौतृतीयायगौस्यातां यथास्य शनिस्तृतीयेरविरेकादशेगुरुः खबंधोः खेदशमेबंधौचतुर्थेवाचेद्गुरुः स्यादेवंविधयोगेऽभिषिक्तस्यनृपस्यधरित्रीपृथ्वीस्थिरासदाहस्तगताः स्यात् ४ इतिराजाभिषेकप्रकरणं १० अथयात्राप्रकरणंव्याख्यायते तत्रकिंचित्कार्यमुद्दिश्यदेशांतरगमनंयात्रेति साद्विविधा परविषयेविजयार्थं गंतुंसमरविजयाख्या निखिलापरयात्रायासामान्यासाभवेद्द्विविधा कथिततिथिवासरर्क्षेष्वभिमतफलदाभवेच्चसामान्या समराढ्यायात्रायोगविलग्नक्षितीशयोगेष्विति तत्रयात्राधिकारिण्यःप्रहर्षिण्याह यात्रायामिति प्रविदितछायाघटिकादिनाज्ञातजन्मलक्षणयातत्कालीनलग्नकुंडलिकाः

गुरुर्लग्नकोणेकुजोरेसितःखेसराजासदामोदतेराजलक्ष्म्या तृतीयायगौसौरिसूर्यौखबंधौगुरुश्चेद्धरित्रीस्थिरास्या न्नृपस्य ४ पूर्वैःसह १० यात्रायांप्रविदितजन्मनांनृपाणांदातव्यंदिवसमबुद्धजन्मनांच प्रश्नाद्यैरुदयनिमित्त मूलभूतैर्विज्ञातेह्यशुभशुभेबुधःप्रदद्यात् १ जननराशितनूपदिलग्नगेतदधिपोयदिवाततएववा॥ २ ॥ ॥

स्तुशुभाशुभग्रहसूचितशुभाशुभफलोदर्कज्ञानंयेषांतेषांनृपाणांयात्रायांदिवसंदातव्यंयात्रादिनंदेयमित्यर्थः यदाहवराहः विदितेहोराशास्त्रोक्तनादिबलंग्रहाणांच आयुषिचपरिज्ञातेशुभमशुभंयातुरिहभाव्यमिति ननुयस्यजन्मकालोनज्ञातस्तस्यकथंयात्रास्यादित्यतआह अबुद्धमज्ञातजन्मकालोयेषांतेषामपिप्रश्नाद्यैःएष्टोयःश्रुत्यादिभिरशुभशुभेविज्ञातेसतिबुधोयात्रादिवसंप्रदद्यात् कीदृशैःप्रश्नाद्यैः उदयोलग्नंनिमित्तंशकुनादि एतदादीनमूलभूतानिनिदानकारणानि येषांतैःप्रश्नोदयनिमित्ताद्यैः तेषामपिफलोदयइतिनारदोक्तेः १ अथप्रश्नादेवफलंद्रुतविलंबितेनाह जननेति अत्रयद्यपिजन्मलग्नजन्मराशिज्ञानंवर्ततेतथापिजातकोक्तशुभफलदग्रहदशानवगमादज्ञातजन्मत्वंतेयं॥ ॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जन्मराशिजन्मलग्नं वा यदि प्रश्नलग्नं

मु.टी. अत एव राशिलग्नानामभावे यदि पृच्छति प्रश्नं वक्ष्यति जननं जन्म तत्संबंधिनी राशिलग्ने यदि प्रश्नलग्नगते स्यातां जन्मराशिजन्मलग्नं वा यदि प्रश्नलग्नं

या.प्र. स्यात्तदा वसुधापते राज्ञो विजय एव वा अथवा तदधिपो लग्नगे स्यातां जन्मराशिपतिर्जन्मलग्नपतिर्वा यदि प्रश्नलग्ने स्यात्तथापि राज्ञो विजय एव अथ

८७ वा तत एते ताभ्यामेव जन्मलग्नजन्मराशिभ्यामेव त्रिरिपुखायगृहं तृतीयषष्ठदशमैकादशानामन्यतमं गृहं यद्युदये लग्नं स्यात्तदापि विजय एव स्यादित्यर्थः

२ अथान्यं प्रश्नमंजुभाषिण्याह रिपुजन्मलग्नभमिति रिपोः शत्रोः जन्मलग्नभं जन्मलग्नं जन्मराशिश्च तत्प्रश्नाद्धिबुके चतुर्थे द्युने सप्तमे वा स्यात्

तदा राज्ञो जयो भवेत् अथवा तयोः शत्रुजन्मलग्नराश्योरधिपौ स्वामिनौ प्रश्नलग्नाद्धिबुके द्यूने वा स्यातां तदापि विजय एव अथवा तत एव ताभ्यां शत्रो

र्जन्मलग्नजन्मराशिभ्यामेवोपचयगृहं ३।६।१०।११ प्रश्नलग्नाद्धिबुके द्यूने वा स्यात्तदापि जय एव अथवा ततो प्रश्नलग्ने शुभवर्गकः शुभग्रहाणां षट्

त्रिरिपुखायगृहं यदि वोदयो विजय एव भवेद्वसुधापतेः २ रिपुजन्मलग्नभमथाधिपौ तयोस्तत एव वोपचयसद्म चेद्भवे

त् हिबुके द्यूनेऽथ शुभवर्गकस्तनौ यदि मस्तकोदयगृहं तदा जयः ३ यदि पृच्छितनो वसुधारुचिरा शुभवस्तु यदि श्रुतिद

र्शनगं यदि पृच्छति चादरतश्च शुभग्रह दृष्टयुतं चरलग्नमपि ४॥

वर्गकश्चेत्स्यात्तदापि जय एव अथवा यदि मस्तकोदयाः शीर्षोदयराशयः प्रश्नलग्नगताश्चेत्स्युस्तदापि जय एव वराहः उदयमुदयपं वा जन्मभं ज

न्मपं वा तदुपचयगृहं वा वीक्ष्य लग्ने यियासोः विनिहतमरिपक्षं विद्धि शत्रोरिदं वा हिबुकगृहसमेतं पृच्छतोऽस्तस्थितं वेति ३ अथान्यं प्रश्नं तोटकेना

ह यदीति अत्र वसुधापते जय इत्यनुवर्तते यदि पृच्छितनो प्रश्नलग्ने वसुधा भूमी रुचिरा स्यात् अथवा यदि शुभवस्तु मंगल्यवस्तु मंगलं वस्त्राभरणा राम: ८७

दि श्रुतिदर्शनगं श्रवणगोचरं दर्शनमत्र चाक्षुषं अथवा प्रष्टा आदरतो देवज्ञं पृच्छति तदापि वसुधापते जयः स्यादिति सर्वत्र व्याख्येयं अथवा चर

लग्नं मेषकर्कतुलामकराख्यं यदि प्रश्नलग्नं शुभग्रहैर्दृष्टं युतं वा तदापि जय एव ४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथाशुभफलदं प्रश्नं मालिन्याह विधुकुजेति चंद्रमंगलयुक्ते लग्ने सौरिणा शनिना दृष्टे तदा प्रश्नकर्तुर्भंगं पराजयो नाशो वा स्यात् अथ चंद्रे मृतिभमद
नसंस्थे चंद्रे अष्टमे सप्तमे वा लग्ने सूर्ये सति एवंविधे योगे प्रष्टुः सपदि भंगः स्यात् अथाव्ययानाम नेकार्थत्वात् अपिशब्दो विपर्ययार्थः तथाहि भा
नौ मृतिभमदनसंस्थे चंद्रे लग्नगे च सति एवंविधे योगेपि प्रष्टुर्भंगः स्यात् उक्तं च वराहेण चंद्रे सरुधिरे लग्ने भंगः सूर्यात्मजेक्षिते द्यूनेने धनुगे
चंद्रे लग्ने याते दिवाकरे विपर्यये वा यातस्य त्रासभंगवधा गमा इति वाऽथवा पापग्रहे चतुर्थाष्टमलग्नसप्तमानामन्यतमन्यतमस्थे सति प्रष्टुर्भंगः
स्यात् ५ अथ प्रश्नलग्ने विशेषं भुजंगप्रयातेनाह त्रिकोणे कुजादिति कुजात् मंगलात् त्रिकोणे नवपंचमे सौरिशुक्रज्ञजीवाः श्वेत्स्युः अथवा एको
पि वा सौरिशुक्रज्ञजीवानामन्यतमश्चेत्त्रिकोणे स्यात्तदा पुरुहूतदिग्गमनं न स्यादेव वाऽथवाऽकोंछशी त्रिकोणे चेत्स्यात्तदा पुरुहूतदिग्गमनं न स्यादेव

विधुकुजयुतलग्ने सौरिदृष्टेथ चंद्रे मृतिभमदनसंस्थे लग्नगे भास्करेपि हिबुकनिधनहोराद्यूनगे वापि पापे सपदि भवति
भंगः प्रश्नकर्तुस्तदानीं ५ त्रिकोणे कुजात्सौरिशुक्रज्ञजीवा यदैकोपि वा नो गमो कोंछशी वा बलीयांस्तु मध्ये तयोर्यो ग्रहः
स्यात्स्वकीयां दिशं प्रत्युतासौ नयेच्च ६ प्रश्ने गम्यदिगीशात् वटः पंचमगो यः खोभूयाद्बलयुक्तः स्वामाशां नयते सो ७
धनुर्मेषसिंहेषु यात्रा प्रशस्ता शनिज्ञोशनो राशिगे चैव मध्या ॥ ११ तर्हि कस्यां दिशि गमनं स्यादित्याह बलीयानिति तयोर्धुनोकोदि
ष्टदिक्प्रतिबंधकारयोर्ग्रहयोर्मध्ये यो ग्रहो बलवांस्स्यात्सः स्वकीयां दिशं प्रत्युतं सा प्रतं नयेत् ६ अथ योगांतरं मदलेखयाह प्रश्नेति गम्यदिगीश
तुं गंतुमिष्टा या दिक् तस्या ईशः स्वामी प्रश्नलग्ने यत्र स्थाने स्यात्ततः पंचमे स्थाने यो ग्रहो बो भूयाद्भवेत् तदा सो ग्रहः स्वामाशां दिशं नयते प्रापयति ७
अथ यात्राकालं भुजंगप्रयातेनाह धनुर्मेषेति धनुर्मेषसिंहस्थे रवौ यात्रा प्रशस्ता शुभफलदा शनिज्ञोशनो राशिगे मध्या मकरकुंभमिथुनकन्यावृ
षतुलागते रवौ यात्रा मध्या स्यात् कर्कमीनालिसंस्थे रवौ दीर्घा बहुकालसाध्या यात्रा न फलेत्यर्थः वराहः यात्राजसिंहतुरगोपगते वरिष्ठा मध्या शनैश्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु.टी. रखुधोशनेसांगेहेतु मानौकुलीरहृषवृश्चिकगेतिदीर्घाशस्तस्यदेवलमते ध्वनिपृष्ठगोर्कः इति देवलमते ऽध्वनिमार्गेसूर्यः पृष्ठगतः प्रशस्तः पृष्ठगत
या.प्र. त्वंतुवसंतराजोक्तभ्रमणवशेनेतिकेचित् यथा दग्धादिगेषीज्वलितादिगेद्दीधूमान्विनावानलदिक्प्रभाते इत्येवमेवप्रहराष्टके — नभुक्तादि
८८ शांताइति अनेनभ्रमणप्रकारेणयस्मिन्प्रहरेभ्रमणसमयः सादिक्सूर्यसंमुखोच्यते तत्पंचमीदिक्सूर्यपृष्ठगतेत्युच्यतेइत्याहुः वस्तुतस्तुद्वाद
शराशिभ्रमवशेनयस्मादिश्यर्के स्थितः तां पृष्ठतः कृत्वायायादित्यर्थः यथा लग्नस्थेऽर्के पश्चिमांदिशंगच्छेत् चतुर्थेदक्षिणां सप्तमेपूर्वां दशम
उत्तरामित्यर्थः यदाहदेवलः लग्नस्थेवरुणाशांहिबुकस्थेदक्षिणांरवौयायात् सप्तमगेपूर्वाशांमेषुरणसंस्थितेसोम्यामिति एवंविदिक्ष्वपिज्ञेयं
यथा द्वितीयतृतीयस्थितेर्के नैर्ऋती पंचमेषष्ठेआग्नेयी अष्टमेनवमेऐशानी एकादशेद्वादशेकेवायव्यांगच्छेदिति अथताराणिषेधमाह जनु
रिति स्वजन्मनक्षत्रात्दिननक्षत्रंयत्संख्यंस्यात् तस्मिन्नवभक्ते अवशिष्टाः प्रथमसप्तमपंचमतृतीयाख्यास्ताराश्चेत्स्युस्तदानेष्टानिषिद्धाः ८

रवौकर्कमीनालिसंस्थेतिदीर्घोजनुःपंचसप्तत्रिताराःनचेष्टाः ८ नषष्ठीनचद्वादशीनाष्टमीनोसिताद्यातिथिःपूर्णिमाऽमानरिक्ता॥

अथतिथ्यादिशुद्धिंभुजंगप्रयातेनाह नषष्ठीति सिताद्यातिथिःशुक्लपक्षप्रतिपत् आसुतिथिषुयात्रानप्रशस्तेत्यर्थः नारदः ष
ष्ठ्यष्टमीद्वादशीचरिक्तामावर्जितासुच यात्राशुक्लप्रतिपदिनिधनायाधनायचेति हयोश्विनी आदित्यंपुनर्वसुःमित्रोनुराधा इंदुर्मृगः जीवःपुष्यः अं
त्यरेवती हस्तश्रवणधनिष्ठाः एतैर्नवभिर्नक्षत्रैः यात्राप्रशस्तोत्तमा मध्यानिनिषिद्धानिचभानिवसिष्ठआह तिस्रोत्तरावारुणनैर्ऋतेंद्रपूर्वात्रयंब्र
ह्मभयुग्मशैवं मध्यान्यनिष्टान्यनलानिलेशाहिदेवचित्राहिमघांतकानीति तिस्रोत्तराइत्यार्षःसंधिः ननुवसिष्ठेनवाराउक्ताः सुरेज्यदैत्येज्यशशीदु राम:
जानावाराश्चवर्गाःशुभदाःप्रयाणे आदित्यभूसूनुशनैश्चराणांवाराश्चवर्गानशुभप्रदास्युरिति अत्रकुतोनोक्ताइतिचेन्न नारदादिभिरनुक्तत्वात् ८८
वसिष्ठादिभिरुक्तपापग्रहवारस्थूलनिषेधवैयर्थ्याच्च दोषाधिक्यसूचनार्थंतदितिचेन्न भिन्नकर्तृकेषुमुनिग्रंथेषुमुनिवचनानांवैयर्थ्याभावान्नहित्वादे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथसन्मुखशुक्रदोषंप्रहर्षिण्याह दैत्येज्यइति दैत्येज्यः शुक्रः गंतव्यादिगभिमुखेगंतुर्दक्षिणभागेवास्थितः स्यात्तदाशिशुर्बालकः गर्भिणीगर्भवती
नवोढानूतनपरिणीता एतानगच्छेयुः यदिप्रतिशुक्रेगच्छेयुस्तदेत्याह बालइति चेद्बालोगच्छतितदाविपद्यतेम्रियते नवोढाचेद्व्रजतितदावंध्याअप
त्यसंभावनारहितास्यात् गर्भिणीचेद्व्रजतितदाअगर्भागर्भस्रवतीस्यात् यदिशुक्रः पूर्वस्यामुदितः पूर्वांगंतुःसन्मुखः उत्तरांगंतुर्दक्षिणः पश्चिमांगंतुः
पृष्टिः दक्षिणांगंतुर्वामस्स्यात् तदापूर्वोत्तरेदिशोनगच्छेत् यदिपश्चिमायामुदितःशुक्रः तदापश्चिमांगंतुःसन्मुखः दक्षिणांगंतुर्दक्षिणः पूर्वांगंतुः
पृष्ठे उत्तरांगंतुर्वाम तदापश्चिमदक्षिणदिशोनगच्छेत् केचिद्दीपोत्सवप्रतिपदिनस्त्र्यादिनियमंविनैववधूप्रवेशंवांछंति उक्तंच अस्तंगतेगुरौ
शुक्रेसिंहस्थेवाबृहस्पतौ दीपोत्सवदिनेचैवकन्याभर्तृगृहंविशेदिति २ अथप्रतिशुक्रापवादंमंजुभाषिण्याह नगरप्रवेशेति नगरप्रवेशे विष

दैत्योज्योह्यभिमुखदक्षिणेयदिस्यान्नगच्छेयुर्नहिशिशुगर्भिणीनवोढा बालश्चेद्व्रजतिविपद्यतेनवोढाचेद्वंध्याभवति
चगर्भिणीत्वगर्भा। २ नगरप्रवेशविषयाद्युपद्रवेकरपीडनेविबुधतीर्थयात्रयोः नृपपीडनेनववधूप्रवेशनप्रति
भार्गवोभवतिदोषकृन्नहि ३ पित्र्यगृहेचेत्कुचपुष्पसंभवःस्त्रीणांनदोषःप्रतिशुक्रसंभवः ॥ ४ ॥ ॥

योदेशः आदिशब्देनग्रामः तौस्तोपद्रवेअन्येराजकृतोपद्रवेदुर्भिक्षाद्युपद्रवेवासतिगंतव्यदिशिप्रतिशुक्रदोषोनास्ति करपीडनेविवाहे —देशे
नयात्रायांसत्यांविबुधादेवास्तेषांयात्रा यथानगरकोटयात्रा तीर्थयात्राप्रयागादिकातयोः नृपपीडनेराज्ञःसकाशात्पीडावाद्गदिकृतायांसत्यां न
ववधूर्नूतनपरिणीतानववधूः तस्याःप्रवेशेप्रतिभार्गवःसंमुखशुक्रदोषकृन्नहिभवति भार्गवःस्वभवनपुरप्रवेशेदेशानांविभ्रमेतयोद्वाहेनूत
नवध्वागमनेप्रतिशुक्रविचारणंनास्ति एकग्रामेपुरेवापिदुर्भिक्षेराजविप्लवे विवाहेतीर्थयात्रायांप्रतिशुक्रनदुष्यतीतिबादरायणोक्तेः ३ अथ
प्रौढास्त्रीणांद्विरागमनेतथामोचपरत्वेनचप्रतिशुक्रापवादांतरमिंद्रवंशयाह पित्र्यगृहइति पितुरिदंपित्र्यंचतस्मिन्पित्र्यगृहेकुचोमतोपुष्पमृतुस्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰टी॰ त्संभवस्यात्तदास्त्रीणांप्रतिशुक्रसंभवोदोषोनास्तीत्यपिज्ञेयं चंडेश्वरः पित्र्यागारेकुचकुसुमयोःसंभवोवायदिस्यात्त्यस्तुःशुद्धिर्नभवतिरवेःसन्मुखोवाथ
द्वि॰प्र शुक्रःशुद्धेलग्नेगुणवतितिथौचंद्रताराविशुद्धौस्त्रीणांयात्राभवतिसफलासवितुस्तामिसद्मं अथभृगुः अंगिरावत्सवसिष्ठकश्यपात्रीणांभर
अ॰प्र॰ द्वाजमुनेकुलेकोर्थः एतद्वंशोत्पन्नानांप्रतिशुक्रसंभवोदोषोनास्ति बादरायणः कश्यपेषुवसिष्ठेषुभृग्वत्र्यंगिरसेषुच भारद्वाजेषुः वत्सेषुप्रतिशु
८५ क्रनदुष्यतीति अयंचापवादोयात्रामात्रधारणः केचिदमुमपवादंबुधसोमुखोप्यूचुः महेश्वरः तीर्थानांगमनेतथैकनगरेग्रामेचसौम्यंतथेति
४ पूर्वैःसह ७ इतिदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायांस्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायांप्रमिताक्षरायांद्विरागमनप्रकरणमष्टमंसमाप्तं ७
अथाग्न्याधानप्रकरणंव्याख्यायते यत्रतुकालनियमेनाधानादिविहितंतत्रनमुहूर्तविचारः यदातुकालनियमाभावस्तदामुहूर्तविचारस्तद्वसं

भृग्वंगिरोवत्सवसिष्ठकश्यपात्रीणांभरद्वाजमुनेःकुलेनया ४ इतिमुहूर्तचिंतामणौद्विरागमनप्रकरणंमष्टमंस
माप्तं ८ स्यादग्निहोत्रविधिरुत्तरगोदिनेशेमिश्रध्रुवांत्यशशिशक्रसुरेज्यधिष्ण्ये रिक्तासुनोशशिकुजेज्यभृगौन
नीचेनास्तंगतेनविजितेनचशत्रुगेहे १ नोकर्कनक्रझषकुंभनवांशलग्नेनोअतनौरविशशीज्यकुजेत्रिकोणे॥

ततिलकेनाह स्यादग्निहोत्रविधिरिति उत्तरगेदिनेशेउत्तरायणगतेसूर्येसतिमिश्रेकृत्तिकाविशाखेध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रयंअंत्यरेवतीशशी
मृगःशक्रोज्येष्ठासुरेज्यधिष्ण्यपुष्यः एषुनक्षत्रेषुअग्निहोत्रविधिःस्यात् रिक्तासुनोकार्यं चंद्रमंगलगुरुशुक्रेषुनीचगतेअस्तंगतेविजिते
गृहांतरेषुनयाशत्रुगृहस्थितेषुअग्न्याधानंनोकार्यं १ अथलग्नशुद्धिंवसंततिलकेनाह नोकर्केति कर्कमकरमीनकुंभानांनवांशेलग्नेचाग्न्याधानं
धानंनोकार्यं लग्नेचंद्रेसतिनोकार्यं चंद्रोपलक्षणत्वाच्छुक्रेपिनोकार्यं यस्यचाधानलग्नस्थेचंद्रेचभृगुनंदने उपेतितस्यजातोग्निर्निर्वाणंसततंतु ८५
लग्नेतिकश्यपोक्तेः रविशशीज्येति सूर्यचंद्रगुरुभौमेषुत्रिकोणकेंद्रक्षेषद्विभवगेषुभवगेएकादशस्थेएतत्स्थानस्थितेषुसत्सु॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

परैर्बुधशुक्रशनिराहुकेतुभिः त्रिलाभषट्खस्थितैः तृतीयैकादशषष्ठदशमस्थानस्थितैः सद्भिः आधानदिनं स्यात् निधनेति अष्टमस्थानशु
द्धे लग्ने अष्टमस्थाने शुभग्रहोपि न शुभः अथवा निधनशुद्ध इति निधनमष्टमलग्नकस्मादित्याधानकर्तुर्जन्मराशिलग्नाभ्यामष्टमं लग्नमित्य
र्थः तस्य शुद्धत्वं तद्भाव इति यावत् तेन युक्ते लग्न इत्यर्थः अत्र व्याख्यानद्वयेपि प्रमाणसद्भावाद्द्वयमपि युक्तं अत्र निधनशुद्धिश्च ताभ्यां यु
ते लग्न इत्यर्थः २ अथाग्न्याधानकर्तुराधानलग्नवशाद्यागकर्तृत्वयोगाननुष्टुभाह चापइति जीवे गुरौ चापे धनुस्थे लग्नगे सति आधानल
ग्ने धनुराख्ये गुर्वधिष्ठिते सतीत्यर्थः अयमेको योगः अथवा भौमे मेषलग्नस्थिते सति अयं द्वितीयो योगः अथवाऽधानलग्नाद्दशमे सप्तमे वा भौ
मे सतिः योगद्वयमेतत् अथवाब्जे चंद्रे षष्ठतृतीयैकादशस्थानस्थे सति योगत्रयमेतत् अथवा षट्त्र्याये रवौ सूर्ये सति योगत्रयमेतत् एवंविधे ल

केंद्रस्थैःषट्त्रिभवगैश्च परैस्त्रिलाभषट्खस्थितैर्निधनशुद्धियुते विलग्ने २ चापे जीवे तनुस्थे वा मेषभौमे वरे द्युने
षट्त्र्याये ब्जे रवौ वास्याज्जाताग्निर्यजति ध्रुवं ३ इति मुहूर्तचिंतामणावग्न्याधानप्रकरणं नवमं समाप्तं ९ ॥ ०॥
राजाभिषेकः शुभ उत्तरायणे गुर्विंदुशुक्रैरुदितैर्बलान्वितैः॥ ॥

ग्ने यो जाताग्निरग्निहोत्रकर्ता ध्रुवं निश्चयेन यजति ज्योतिष्टोमादियागं करोतीत्यर्थः ३ इति श्रीदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायां स्वकृतमु
हूर्तचिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरायामग्न्याधानप्रकरणं नवमं समाप्तं ॥९॥ अथ राजाभिषेकप्रकरणं व्याख्यायते तत्र कालशुद्धिमिंद्रवज्र
याह राजाभिषेक इति उत्तरायणगते सूर्ये सति तथा गुर्विंदुशुक्रैः बृहस्पतिचंद्रशुक्रै रुदितैः सद्भिः तथा भौमार्कौ प्रसिद्धौ लग्नेशो जन्मलग्नेशः
दशेशो वर्तमानजातकीयमहादशांतर्दशयोः स्वामिनौ जन्मपो जन्मराशिस्वामी एतैर्बलान्वितैः उच्चस्वगृहादिगृहस्थैः सद्भिः राजाभिषेकः
शुभ उक्तः नो चैत्रेति चैत्रमासः रिक्ताः ४।९।१४ आरो भौमः निशा रात्रिः मलिम्लुचोधिमासः एषु राजाभिषेको नो कार्यः॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰टी॰ ग्र॰प्र॰ रा॰प्र॰ ८६

कुत्रचित्भौमवारउक्तः ससेनापत्याभिषेकपरोज्ञेयः भौमस्यसेनापतित्वात् गोविप्रराज्यपितृकर्मे चतुष्पदेपीति चतुष्पदे राज्याभिषेकउक्तः सोमवास्या
याभवत्येवेति १ अथाभिषेके नक्षत्राणि लग्नशुद्धिं चेंद्रवंशयाह शाक्कःश्रवेति शाक्रोज्येष्ठाः श्रवःश्रवणः क्षिप्राण्यश्विनीपुष्यहस्ताः मृदूनि चित्रा
मृगरेवत्यनूराधाः ध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रयं एतैर्नक्षत्रैराजाभिषेकःशुभः अत्रचित्राग्रहणं ज्येष्ठाश्रवःक्षिप्रमृदुध्रुवेषुसौम्यग्रहस्याह्नि तिथौचरिक्ते
इतिमहेश्वरवचनात् अन्यथातदभावात् शीर्षोदयइति शीर्षोदयामिथुनकन्यातुलावृश्चिककुंभाख्याः एषुअभिषेकलग्नेषु अथवाउपचयेस्व
जन्मलग्नात्स्वजन्मराशेर्वाउपचये त्रिषडेकादशदशमानामन्यतमेलग्नेसति शुभेशुभग्रहेतनौलग्नगतेसति दृष्टेवासति अभिषेकःशुभः कश्य
पः जन्मराशेरुपचयेलग्नेशीर्षोदयेस्थिरे शुभग्रहेक्षितयुतेनयुतेवीक्षितेपरैरिति पापैरिति पापग्रहैः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थितैः शुभग्रहैः

भौमार्कलग्नेशदशेशजन्मपे नोचैत्ररिक्तारनिशामलिम्लुचे १ शाक्रश्रवःक्षिप्रमृदुध्रुवोडुभिः शीर्षोदयेवोपचये
शुभेतनौ पापैस्त्रिषष्ठायगतैः शुभग्रहैः केंद्रत्रिकोणायधनत्रिसंस्थितैः २ पापैस्तनौरुक्निधनेमृतिः सुतेपुत्रार्ति
रर्थव्ययगैर्दरिद्रता स्यात्खेलसोऽभ्रष्टपदो द्युनाम्बुगैः सर्वंशुभंकेंद्रगतैः शुभग्रहैः ३ ॥ ९ ॥ ९ ॥

प्रथमचतुर्थसप्तमदशमनवमपंचमैकादशद्वितीयतृतीयस्थानस्थितेराजाभिषेकःशुभः २ अथविषंशेसापवादमिंद्रवंशयाह पापैरिति
तनौलग्नस्थितैः पापग्रहैः रुक्रोगः स्यात् राज्ञइतिशेषः निधनेऽष्टमेपापग्रहैः मृतिः स्यात् सुतेपंचमेपापग्रहैः पुत्रार्तिः पुत्रपीडा
स्यात् अर्थव्ययगैः द्वितीयद्वादशगैः पापैर्दरिद्रतास्यात् खेदशमेपापैरलसोनिरुद्योगः स्यात् द्युनाम्बुगैः सप्तमचतुर्थस्थानस्थैः पापग्रहैः अ
ष्टपदोऽभ्रष्टैश्वर्यःस्यात् अथापवादमाह सर्वंशुभमिति केंद्रगतैः शुभग्रहैः सर्वंप्रागुक्तंदुष्टफलंशुभंशुभोदर्कंस्यात् ३ ॥ ९ ॥ ॥ ॥

राम॰ ८६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंलग्नात्सायनांशात् भुक्ता
र्याक्रांतराशेः स्वदेशीयउदयाः मेषादिराशीनां कलात्मकं प्रमाणं यंगुण्यं खाग्निभिस्त्रिंश नाभक्तं लब्धानि भोग्यानि च पलानि स्युः एवंलग्नात्सायनांशात् भुक्ता
शेः स्वोदयोगुण्याः खाग्नि भक्तो लब्धानि भुक्तानि पलानि एवंजातानां भोग्यभुक्त पलानामैक्यं कार्यं तत्सायनांशलग्नार्कयोरंतरालोदयपलैर्युक्तं कार्यं षष्ट्या
भक्तं सूर्योदयादिष्टघटिका भवेयुः १०६ विशेषं शालिन्याह चेल्लग्नार्काविति सायनांशौ लग्नार्कौ एकराशौ भवतस्तयोर्विश्लेषों ऽ तरांशास्तैर्गुणितः स्वदे
शीयउदयः ततः खाग्नि भक्तो लब्धमिष्टकालः सूर्योदयात्स्यात् तत्र यदार्कात्सायनादेकराशिस्थितं लग्नमूनं स्यात्तदायइष्टकाल आगतः सः सूर्योदयात्प्राक्
स्त्रिशेषो भवेत् अयमर्थः आगत इष्टकालः षष्ट्या प्रपात्य प्राग्दिनीयसूर्योदयानंतर मेतावानिष्टकालः अथवा एत्रिमानात् प्रपात्य प्राग्दिनीयसूर्यो
स्तानंतरमेतावानिष्टकालः अथ एत्रौ विशेषमानीतेइष्टकाले अंशप्रवृत्तेः पंचपलानियोज्यानीति संप्रदायः तत्समये परस्परदर्शनं कार्यं इत्याह कश्यपः

भोग्यंभुक्तंचांतरालोदया ढ्यंषष्ट्याभक्तं स्वेष्टनाड्यो भवेयुः १०६ चेल्लग्नार्कौ सायनावेकराशौ तद्विश्लेषघ्नोदयः खाग्नि
भक्तः स्वेष्टः कालो लग्नमूनं यदार्काद्रात्रौ शेषे र्कास्तषड्भ्निशायां १०७ उत्पातान्सहपातदग्धतिथिभिर्दुष्टांश्चयोगांस्त
थाचंद्रेज्यो शनसामयास्तमयनंतिथ्यः क्षयर्द्धीतथा॥ ५ अन्योन्यवीक्षणंसम्यक् सुलग्ने कारयेत्सदेति सुलग्नसाधनं घटिकायंत्रेणसाधयं

तत्रमं
तत्रघटीस्थापनेनारदः ताम्रपात्रेजलेपूर्णेगंधैः पुष्पैरलंकृते तंदुलस्थेरत्नयुतेशुचिभूमावहर्पते मंडलार्धोदयं वीक्ष्यजलपात्रेविनिक्षिपेत् तत्रमं
त्रः यंत्राणां मुख्ययंत्रत्वमिति धात्रापुराकृतं सौभाग्यमायुरारोग्यसुपुत्र धनहेतवे जलयंत्रकमेतस्मादिष्टसिद्धिप्रदो भवेत् अथवा साधयेत्कालद्वाद
शांगुलशंकुनेति शंकुघटीत्तानंराम विनोदेमयोक्तं ततएवज्ञेयं १०७ अथविवाहादौ शुभकार्येऽवश्यवर्ज्यानविस्मरणार्थे शार्दूलविक्रीडितत्रयेणाह
उत्पातानिति सेंदुक्रूरेति क्रूराक्रांतमितिच उत्पातादीन् उद्वाहेविवाहेयज्ञोपवीतादौ शुभकर्मसुचत्यजेदिति तृतीयश्लोके नान्वयः उत्पातान् दिव्य
भौमांतरिक्षान् लक्षणयातत्संबंधिसप्तवर्ज्यान्दिवसान् पातोमहापात क्रांतिसाम्यमितियावत् दग्धतिथयश्चापांत्योगो घटगेइत्यादिनोक्ताः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चंद्रगुरुशुक्राणामस्तमयनमस्तं तिथ्यः क्षयवृद्धीतिथिक्षयं तिथिवृद्धिं च गं
मु·टी· एतैः सहउत्पातंत्यजेदित्यर्थः तथा दुष्टान् व्यतीपातादियोगान् चंद्रगुरुशुक्राणामस्तमयनमस्तं तिथ्यः क्षयवृद्धीतिथिक्षयं तिथिवृद्धिं च अयने विषुवे च पूर्वापरदिनसहितं संक्रांतिदिनं त्रेयं तन्वं
वि·म डांतं तिथिनक्षत्रलग्नानांत्रिविधं विष्टिर्भद्रा संक्रमदिनं संक्रमकालात् उभयतो वर्ज्यघटिकाः अयने विषुवे च पूर्वापरदिनसहितं संक्रांतिदिनं नवांशेशविधून्लग्नेशानवा
८३ शपास्तंतत्तुलेग्नं अंशः लग्नगतोविहितनवांशः तोपातः तोतन्वंशपोतयोरस्तं लग्नेशास्तंलग्नस्तनवांशस्वाम्यस्तं च तथातन्वंशेशविधूनलग्नेशानवांशेपास्तंतत्तुलग्नंलग्नांशंचक्रूरग्रहसहितलग्नंलग्नांशं चेत्यर्थः
शेशचंद्रान् अष्टमषष्ठस्थानगान् तथापापग्रहकर्तरी १०८ सेंदुक्रूरखगोदयांशं इंदुसहितंलग्नंलग्नांशंचक्रूरग्रहसहितलग्नं खार्जूरव्याघातगंडइत्यादिनोक्तं द
उदयास्तशुद्धिं उदयाशुद्धिमस्ताशुद्धिं च इतरयात्रेयमशुभमित्याद्युक्तं चंडायुधंहर्षणवैधृतिसाध्येत्यादिनोक्तं खार्जूरव्याघातगंडइत्यादिनोक्तं लग्नाचंद्रान्मदनभव
शयोगः सूर्यर्क्षेचंद्रर्क्षयुतेभेशेषइत्यादिनोक्तं योगोग्रहयुतिः तत्सहितंजामित्रलत्ताव्यधंजामित्रंलग्नजामित्रंचंद्रजामित्रं च

शयोगः सूर्यर्क्षेचंद्रर्क्षयुतेभेशेषइत्यादिनोक्तं योगोग्रहयुतिः तत्सहितंजामित्रलत्ताव्यधंजामित्रंलग्नजामित्रंचंद्रजामित्रंच लग्नाचंद्रान्मदनभव

गंडांतंचसविष्टिसंक्रमदिनंतत्न्वंशपास्तंतथातन्वंशेससविधूनथाष्टरिपुगान्यापस्यवर्गोस्तथा १०८ सेंदुक्रूरखगोदयां
शामुदयास्ताशुद्धिंचंडायुधान् खार्जूरंदशयोगयोगसहितंजामित्रलत्ताव्यधं बाणोपग्रहपापकर्तरितथातिथ्यृक्षयोगो
त्थितंदुष्टयोगमथा ध्यामकुलिकाद्यान्वारदोषानपि १०९ क्रूराक्रांतविमुक्तभंग्रहणभंयत्क्रूरगंतव्यभंत्रेधोत्पातहतं
चकेतुहतभंसंध्योदितंभंतथा॥ ५५ नगेइत्यादिनोक्तं लत्तातुराहुपूर्णेदुसिताइत्यादिनोक्ता व्यधंपंचशलाकासप्तशलाकोक्तं च बाणाः पंच

कं उपग्रहः प्रसिद्धः शराष्टदिक्‌शक्रनगेत्यादि पापकर्तरीसमाहारद्वंद्वैकवचनं तिथ्यृक्षवारोत्थितं दुष्टयोगंतिथिनक्षत्रवारैः कृत्वोत्थितमुत्प
नंदुष्टयोगं यथा तिथिनक्षत्रोत्थं सार्पद्वादश्यांवैश्वमादिमइत्यादि तिथि वारोद्भवंसूर्येशपंचेत्यादि नक्षत्रवारोद्भवंयाम्यत्वाष्ट्रमित्यादि तिथिन राम:
क्षत्रवारोद्भवंहस्तार्के पंचमीतिथावित्यादिदुष्टयोगं अर्धयामकुलिकाद्यान्वारदोषानपिआदिशब्देनदुर्मुहूर्तादिकं च १०९ क्रूराक्रांतविमुक्तभंक्रू ८३
रग्रहेणयुक्तभंक्रूरविमुक्तभंच ग्रहणभंयस्मिन्नक्षत्रेचंद्रसूर्योपरागे जातस्तद्‌ क्रूरस्यगंतव्यभं त्रेधोत्पाताः त्रिविधोत्पाता दिव्यभौमांतरिक्षाः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संध्योदितंभंसूर्यास्तका
तेर्हतंभं तन्मासषट्कंत्याज्यं एवंग्रहणनक्षत्रमपि केतुहतभं केतुनाधूमितैः स्पर्शितैश्चयन्नक्षत्रंहतं अनेननक्षत्रांतरेपिदोषः तद्वच्चग्रहभिन्नयुद्धगतभंग्रहेण भेदितग्रहयुद्धगतंचषण्मासंनिषिद्धं तथा
लेयन्नक्षत्रस्यक्षितिजेउदयंततस्तुर्यनक्षत्राच्चतुर्दशंनक्षत्रमित्यर्थः तद्वच्चग्रहभिन्नयुद्धगतभंग्रहेण भेदितग्रहयुद्धगतंचषण्मासंनिषिद्धं तथा मूलवाक्यानिपूर्वमेवलिखितानि ११० इतिमुहूर्तचिं
ग्रहकृतानूलग्नस्यदोषान्व्ययेशनिःखेऽवनिजइत्यादिकानांलग्नसंबंधिदोषान्संत्यजेत् मूलवाक्यानिपूर्वमेवलिखितानि ११० इतिमुहूर्तचिं
ग्रहकृतानूलग्नस्यदोषान्व्ययेशनिः खेऽवनिजइत्यादिकानांलग्नसंबंधिदोषान्संत्यजेत् अथवधूप्रवेशप्रकरणं अथवधूनूतनपरिणीतायावध्वाप्रथमतः क्रियमाणोभर्तृगृहेप्रवेशोव
तामणौप्रमिताक्षरायांविवाहप्रकरणंसमाप्तं ६ अथवधूप्रवेशप्रकरणं अथवधूनूतनपरिणीतायावध्वाप्रथमतः क्रियमाणोभर्तृगृहेप्रवेशोव
धूप्रवेशस्तन्मुहूर्तमुपेंद्रवज्रयाह समाद्रीति विवाहाद्विवाहदिवसादारभ्याषोडशदिनांतरालेषोडशदिनमध्येसमाद्रिपंचांकदिने सम
दिनानिद्वितीयचतुर्थषष्ठाष्टमंदशमद्वादशचतुर्दशषोडशानि विषमदिनमध्येसप्तमपंचमनवमदिनानितेषुवधूप्रवेशः शुभः नारदः आरभ्यो

तद्वच्चग्रहभिन्नयुद्धगतभंसर्वानिमान्संत्यजेदुद्वाहेशुभकर्मसुग्रहकृतान्लग्नस्यदोषानपि ११० इतिमुहूर्तचिंतामणौ
विवाहप्रकरणंषष्ठं ६॥ समाद्रिपंचांकदिनेविवाहाद्वधूप्रवेशोष्टिदिनांतराले शुभःपरस्ताद्विषमाब्दमासदिनेक्षव
र्षात्परतोयथेष्टं १ ध्रुवक्षिप्रमृदुश्रोत्रवसुमूलमघानिले॥ ॥

षष्ठादीनांसमत्वादेवग्रहणेसिद्धेपुनस्तदुक्तिरितिप्राशस्त्यार्थः वधूप्रवेश
द्वाहदिवसात्षष्ठेवाप्यष्टमेदिने वधूप्रवेशः संपत्त्यैदशमेथसप्तमेदिने षष्ठादीनांसमत्वादेवग्रहणेसिद्धेपुनस्तदुक्तिरितिप्राशस्त्यार्थः वधूप्रवेश
द्वाहदिवसात्षष्ठेवाप्यष्टमेदिने वधूप्रवेशः संपत्त्यैदशमेथसप्तमेदिने षोडशादिवसानंतरंवधूप्रवेशस्तदाविषमाब्दमासदिनेविषमव
नेकार्यपंचमेसप्तमेदिने नवमेचशुभेवारेसुलग्नेशशिनोबलेइतिज्योतिर्निबंधे षोडशादिवसानंतरंवधूप्रवेशस्तदाविषमाब्दमासदिनेविषमव
र्षेविषममासेविषमदिनेचकार्यः अक्षवर्षादिति पंचवर्षादनंतरंविषमवर्षादिनियमोनास्ति किंतुदोषरहितकालेवधूप्रवेशोविधेयः उक्तंच वि
वाहमारभ्यवधूप्रवेशोयुग्मेदिनेषोडशवासरांतः ऊर्ध्वंततोऽब्देऽयुजिपंचमांतंपुनःपुरस्तान्नियमोनवास्तीति १ अथनक्षत्रशुद्धिमनुष्टुभाह
ध्रुवेति ध्रुवादिनक्षत्रेषुवधूप्रवेशःसन्शुभफलः रिक्तारार्के रिक्ता ४।९।१४ आरेभौमेअर्केरवौनइष्टः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·टी· अर्थादन्यतिथिषुरविभौमव्यतिरिक्तवारेषु शस्तइत्यर्थः अपरेबुधवारोपिनेष्टः २ अथविशेषमहेंद्रवज्रयाह ज्येष्ठेपतिज्येष्ठमिति विवाहतोविवा
व·प्र· हानंतरं आदिमेज्येष्ठे भर्तृगृहे स्थितावधूः पतिज्येष्ठंहंति आदिमेऽधिके पतिंभर्तारंहंति आदिमेशुचावाषाढेश्वश्रूंभर्तृजननींहंति आदिमेसहस्येपौ
द्वि·प्र· षेश्वशुरंभर्तुःपितरंहंति आदिमेक्षयेक्षयमासेभर्तृगृहेतिष्ठंतीतनुंनिजंशरीरंहंति म्रियतइत्यर्थः तथाआदिमेमधौचैत्रेतातगृहेपितृगृहेतिष्ठंतितातं
८४ पितरंहंतीत्यर्थः यदिपित्राद्यभावःतर्हितन्नास्ति तत्रगृहावस्थितौसत्यामपिनकोपिदोषइत्यर्थः नभयंतेषाममावेइत्युक्तेः ज्योतिर्निबंधे विवाहात्प्र
थमेपौषेआषाढेचाधिमासके नसाभर्तृगृहेतिष्ठेच्चैत्रेतातगृहेपिच आषाढोज्येष्ठोपलक्षकः अधिमासोक्षयमासोपलक्षकः ३ इतिमुहूर्तचिंता

ज्येष्ठेपतिज्येष्ठमथाधिकेपतिंहंत्यादिमेभर्तृगृहेवधूःशुचौ श्वश्रूंसहस्येश्वशुरं
वधूप्रवेशःसन्नेष्टोरिक्तारार्केबुधेपरैः २ ज्येष्ठेपतिज्येष्ठमथाधिके... —

क्षयेतनुंतातमधौतातगृहेविवाहतः ३ इतिमुहूर्तचिंतामणौवधूप्रवेशप्रकरणंसप्तमं ७ चरेदथौजहायनेघटालि
मीनगेरवौरवीज्यशुद्धियोगतःशुभग्रहस्यवासरे नृयुग्ममीनकन्यकातुलावृषाविलग्नके द्विरागमंलघुध्रुवेचरेऽस्रपे
ऽऽमृदुभिः ॥१॥

मणौप्रमिताक्षरायांस्वकृतटीकायांवधूप्रवेशप्रकरणंसप्तमंसमाप्तं ७ अथद्विरागमनप्रकरणंव्याख्यायते तत्रवधूप्र
वेशानंतरंपरावृत्यपितृगृहंप्राप्तायावध्वाः पुनर्भर्तृगृहेप्रवेशोद्विरागमनशब्दवाच्यस्तन्मुहूर्तंप्रियंवचामरछंदसाह चरेदिति अथानंतरेषुलघुध्रुवा
दिनक्षत्रेषुओजहायनेविषमवर्षेप्रथमतृतीयादिवर्षेतथाघटालिमेषगेरवौकुंभवृश्चिकेमेषेरवौसति तथावरस्यरवीज्यशुद्धियोगतःशुभग्रहस्य राम:
वारे मिथुनमीनकन्यातुलावृषाणामन्यतमेलग्नेशुभयुतदृष्टेसति लघुध्रुवचराणिप्रसिद्धानि अस्रपोमूलं मृदूनिप्रसिद्धानि एतेषुद्विरागमंच ८४
रेत्कुर्यात् अत्रसामान्यतः गुरुशुक्रास्तादिविचारःपूर्वोक्तएवज्ञेयः १ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्रहवशेनश्वश्रुरादिविभागंसप्रयोजनमुपजान्याह श्वश्रूरिति सितः कन्यायाः श्वश्रूः सूर्यः श्वशुरः तनुर्लग्नंतनुःशरीरंस्यात् जामित्रपः सप्तमाधीशोद।
यितोभर्ता मनःचंद्रो एतेषांशुक्रादीनांबलंविचार्यतांत्रिकः सिद्धांतवेत्ताविवाहताविवाहादनंतरंश्वशुरादीनांसुखंस्यादितिप्रवदेत् केचिद्विशेषतरमप्यु
क्तंः सूर्योत्पत्तिः स्त्रीचविधोस्तथाराद्वित्तंसुतोज्ञाच्चसुखंगुरोश्च धर्मःसितादर्कसुताच्चवेश्मब्रूयात्तमुद्वाहविधोस्तयुक्तयेति ९३ अथसंकीर्णजातीनांवि
शेषंमत्तमयूरछंदसाह कृष्णपक्षइति कृष्णपक्षेशनिभौमार्कवारेविवाहोक्तनक्षत्रभिन्ननक्षत्रेषुचकाराद्दुष्टयोगेष्वपिसंकीर्णानामनुलोमप्रतिलो
मजानामपियदिकरपीडाविवाहःस्यात् तर्हिसाकरपीडासुतायुर्धनलाभप्रीतिप्राप्त्यैभवति एषास्थितिवाशः वाग्रहणात् एतदभावेप्रागुक्तदिनेपिवि।
वाहःकार्यइति ९४ अथगांधर्वादिविवाहेविशेषमनुष्टुभाह गांधर्वादीति प्राजापत्याब्राह्मदैवार्षसंज्ञाःविवाहाउक्तकालेएवकार्याः गांधर्वासुरराक्ष

श्वश्रूःसितोर्कः श्वशुरस्तनुस्तनुर्जामित्रपःस्याद्दयितोमनःशशी एतंद्बलंसंप्रतिभाव्यतांत्रिकस्तेषांसुखंसंप्रवदेद्विवाहतः
९३ कृष्णपक्षेसौरिकुजार्कपिच्चवारेवर्ज्यनक्षत्रेयदिवास्यात्करपीडा संकीर्णाणांतर्हिसुतायुर्धनलाभप्रीतिप्राप्त्यैसा
भवतीहस्थितिरेषा ९४ गांधर्वादिविवाहे५कोद्वेद४नेत्र२गुणे३दवः१॥

सपैशाचकाख्याःसर्वकालेकार्याः श्रीपतिः प्राजापत्यब्रह्मदैवार्षसंज्ञाः कालेप्रोक्तेष्वेवकार्योविवाहः गांधर्वाख्यश्चासुरोराक्षसंचपैशाचोवास
र्वकालेविधेयइति तत्रकेचिदर्कात्सूर्यनक्षत्रात् वेदनेत्रादिभिःक्रमेणसत्स्यात् अयमर्थः सूर्याक्रांतनक्षत्रमारभ्यचत्वार्यशुभानि ततोद्वेशु
भे ततस्त्रीण्यशुभानीतिक्रमेणत्रिपर्यायत्रयाणांपदानांसमाहारस्त्रिपदीतस्यांब्रह्मविष्णुरुद्रपदाभिधचक्रत्रयेइत्यर्थः एकस्मिन्नपिपदेयदशु
भंतदशुभमेव पदत्रयेयच्छुभंतच्छुभं इतिकृत्वाऽशुभशुभानिक्रमेणपठितानि एवंपदत्रयाणांमुख्यार्थकथनात् पृथक्कथनानुपयोगः
तथाचपदत्रयमुक्तंभूपालवल्लभे॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंपदृत्नयेशुद्धंनक्षत्रंदापयेत्सुधीः गांधर्वासुरपैशाचराक्षसेषुविचिंतयेदिति ९५ अथविवाहात्प्राक्कर्तव्यानामावश्यकत्वात्तेषांदिनशुद्धिं दर्शयं
दन्नाह विधोर्बलेति अत्र चंद्रबलमावश्यकत्वेनविचार्यं वारकोमांगलिकफलदः गृहभूषणंचित्रलेखनादि अंगणविभूषणंसंमार्जनगोमयादिनालेपः
अथचवेदिकाचत्वरंवधूवरोपवेशनार्थंस्थलविशेषः मंडपोगृहाच्छादनंकटादिनावितानादिनावा बहुवचनात्कटाहाधारोपणहरिद्राचंदनकुंजिक
धारणादिसकलशुभारंभानुद्वाहतः पूर्वविवाहोक्तैरुडुभिर्नक्षत्रैः पंचांगशुद्धिसहितेदिनेरचयेत् उपलक्षणत्वात्तत्तन्नक्षत्रैरुपनयनादावपिपूर्वंशुभक
र्मप्रारंभान्विरचयेत् तथाइदंकार्यंजातंत्रिनवषण्मितेदिनेपूर्वंनआचरेत् चित्राविशाखाशततारकाश्विनीज्येष्ठाभरण्येयाशिवभाचतुष्टयं हित्वाप्रश

कु१ युगां४ गा६ ग्नि३ भू१ रामा३ स्त्रिपद्याःसशुभाःशुभाः ९५ विधोर्बलमवेक्ष्यवादलनवारकंगृहांगणविभूषणान्यथ
चवेदिकामंडपान् विवाहविहितोडुभिर्विरचयेत्तथोद्वाहतोनपूर्वमिदमाचरेत्त्रिनवषट्मितेवासरे ९६ हस्तोच्छ्रायावेद
हस्तैःसमंतात्तुल्यावेदीसद्मनोवामभागे युग्मेघस्रेषष्ठहीनेचपंचसप्ताहेस्यान्मंडपोद्वासनंसत् ९७ मेषादिराशिजव
धूवरयोर्वटोश्चतैलादिलापनविधौकथितात्रसंख्या शैलादिशःशरदिगक्षनगाद्रिबाणबाणाक्षबाणगिरयो ७।१०।५।
१०।५।७।७।५।५।५।५।७ विबुधैस्तुकैश्चित् ९८ ॥ लंफलतैलवेदिकाप्रदानकंकंडनमंडनादिकमितिदैवज्ञमनोहरेउक्तेः तत्रैव मूलेंदु
रुद्रश्रवणार्कपौष्णविश्वेशचित्रानलरेवतीषु संस्थापनंकंजिककुंडिकायावारेरविर्भूमिसुतस्यशस्तमिति ९६ अथवेदीलक्षणंमंडपोद्वासनो
दिननियमंचशालिन्याह हस्तोच्छ्रायेति स्पष्टार्थः नारदः हस्तोच्छ्रिताचतुर्हस्तैश्चतुरस्रासमंततः स्तंभैश्चतुर्भिःसुश्लक्ष्णावामभागेस्वसद्मनः मंडपो रा.म. ८१
द्वासनंकार्यंसमेतुदिवसेबुधैः षष्ठंतुविषमेनेष्टंउक्तासप्तमपंचमाविति ९७ केश्चित्तैलादिलापनेसंख्यानियममुक्तस्तमाह मेषादिराशिजेतिस्य
ष्टं देशविशेषेऔडीच्यादौप्रसिद्धं ९८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथप्राप्तशिष्टसंमतंमंडपादौस्तंभनिवेशनंदूदवज्रयाह सूर्येति कन्यातुलासिंहगतेऽर्केशैवेईशानकोणेविवाहादौस्तंभः स्थाप्यः वृश्चिकधनुर्मकरस्थि
तेवायुकोणे मीनमेषकुंभस्थितेनिरृतिकोणे वृषमिथुनकर्कस्थितेऽग्निकोणे स्तंभः स्थाप्यइत्यर्थः ९९ अथगोधूलीप्रशंसांमंदाक्रांतयाह नास्या
मिति स्पष्टार्थं गोधूल्यधिकारेणआहनारदः प्राच्यानांचकलिंगानांमुख्यंगोधूलिकंस्मृतं गांधर्वादिविवाहेषुवैश्योद्वाहेचयोजयेत् भूपालवल्लभे विप्रे
षुघटिकालाभेदातव्यंगोरजंबुधैः संकीर्णेगोरजः शस्तपरेषुद्विजयंशुभं घटिकालग्नाभावेकार्यंविप्रेस्तुगोरजोलग्नमिति महादोषान्पुरिन्त्यज्यप्रोक्ता
धिष्ण्यादिकेषुच कारयेद्गोरजोयावत्तावल्लग्नंशुभावहमिति देवज्ञमनोहरे कुलिकक्रांतिसाम्यंचमूर्तौषष्ठाष्टगः शशीपंचगोधूलिकेत्याज्या अन्य
दोषाः शुभावहाइति तत्रगोधूलिकालः केशवार्केणोक्तः अत्रोभयत्रघटिकादलमिष्टमाहुरिति केचित्तु यावद्दिनांतेनिशिपश्चिमायांपश्यंतृतीयंरवि

सूर्येंगनासिंहघटेषुशैवेस्तंभोलिकोदंडमृगेषुवायौ मीनाजकुंभेनिरृतौविवाहेस्थाप्योग्निकोणेवृषयुग्मकर्के ९९
नास्यामृक्षंनचतिथिकरणंनैवलग्नस्यचिंता नोवावारोनचलवविधिर्नोमुहूर्तस्यचर्चा नैवायोगोनचमृतिभवनंनैव
जामित्रदोषोगोधूलिः सामुनिभिरुदितासर्वकार्येषुशस्ता १०० पिंडीभूतेदिनकृतिहेमंततौस्यादर्धास्तेतपसमयेगोधू
लिः संपूर्णास्तेजलधरमालाकालेत्रेधायोज्यासकलशुभेकार्यादौ १०१ ॥ विंबभागं तस्मात्परंनाडिकयुग्ममेकेगोधूलिकालंमुन
योवदंतीति यथायोग्यंदेशव्यवस्था १०० अथगोधूलीभेदंजलधरमालाछंदसाह पिंडीभूतइतिहेमंततौशीतकालेमार्गादिमासचतुष्टयेदिन
कृतिसूर्येपिंडीभूतेगोलकसदृशेसंध्यायांनीहारावृतत्वेनतिः प्रभेइत्यर्थः तस्मिन्समयेगोधूलीज्ञेया तथातपसमयेउष्णकालेचैत्रादिमासचतु
ष्टयेऽर्धास्तेअर्धेविंबस्यदृश्यत्वेगोधूलिः जलधरमेघास्तेषांमालासमूहस्तस्योत्पादकेवर्षाकालेश्रावणादिमासचतुष्टयेसूर्येसंपूर्णास्तेऽदर्शने
यस्यतादृशेसतिगोधूलिः जलधरमालाछंदोजाभापिसूचितं नकेवलमियंविवाहेकिंतुसकलशुभेकार्यादौज्ञेया १०१ ॥ ॰ ॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·टी अथगोधूलीसमयेऽवश्यवर्ज्यानिवैश्वदेवीछंदसाह अस्तंयातेइति गोधूलिरित्यनुवर्तते बृहस्पतिवारेसूर्येअस्तंयातेगोधूलिःशुभःस्यात् नतुपू
वि·प्र र्वंअर्धयामसद्भावात् तथासौरेशनौसार्केसत्येवगोधूलीशुभा नत्वस्तानंतरंकुलिकसद्भावात् क्रांतिसाम्यमपित्याज्यं तथालग्नात्सायंकालीनलग्ना
८२ त् मृत्यावष्टमेरिपुभवनेषष्ठेवालग्नेएववाचंद्रेसतिकन्यानाशःस्यात् लग्नेइति लग्नस्थेमदनस्थेमृत्युस्थेवाभौमेसतिवोढुर्वरस्यनाशःस्यात् शेषंस
ष्टं १०२ अथसूर्यस्यस्पष्टगतिमिंद्रवज्रयाह मेषादिगेइति मेषादिद्वादशराशिषुस्थूलाकलात्मिकास्पष्टागतिरित्यर्थः १०२ सूर्यस्यतात्कालिकीकरण
मनुष्टुभाह संक्रांतियातेति पंचांगेयद्दिनेयावतीषुघटीषुचसंक्रांतिस्ततआरभ्यस्वाभीष्टदिनपर्यंतंयावंतिदिनानिघटीपलानिभवंतितैर्मेषादिष्टरा

अस्तंयातेगुरुदिवसेसौरेसार्केलग्नान्मृत्यौरिपुभवनेलग्नेचेंदौकन्यानाशस्तनुमदमृत्युस्थेभौमेवोढुर्लाभेधनसहजेचं
द्रेसौख्यं १०२ मेषादिगेर्केष्टशरा ५८ नगाक्षाः ५७ सप्तेषवः ५७ सप्तशरा ५७ गजाक्षाः ५८ गोक्षाः ५९ खतर्काः ६० कुर
साः ६१ कृतर्काः ६१ कुंगानि ६१ षष्टि ६० नवपंच ५९ भुक्तिः १०३ संक्रांतियातघस्राद्यैर्गतिर्निघ्नाःखषट् ६० हृता लब्धे
नांशादिनायोज्ययातर्क्षेस्पष्टभास्करः १०४ तनोरिष्टांशकात्पूर्वंनवांशादशसंगुणाः रामाप्तालब्धमंशाद्यंतनोर्वेगादि
साधने १०५ अर्कोद्यल्लग्नात्सायनाद्भोग्यभुक्तेभोगैर्निघ्नात्स्वोदयात्खाग्निभक्ताद्वा॥ स्पष्टार्कस्यस्पष्टगतिर्गुणनीयाषष्ट्याभाज्याय

ल्लब्धंतेंशाः अवशिष्टंकलादिअंशावयवास्तेआदिशब्दवाच्याःतैर्यातर्क्षेयातराशिः सूर्यभुक्तमेषादिराशिर्युक्तःसन्तात्कालिकःस्पष्टभास्करः
स्यात् १०४ अथलग्नानयनमाह तनोरिति लग्नस्यक्रियमृगास्येत्यादिनायोनवांशोविचारितःसयावाख्यात्आगच्छेत्तत्पूर्वंनवांशायावंतःस्युस्तेद रा·म:
शगुणास्रमैस्त्रिभिराप्तायल्लब्धमंशाद्यंअंशकलाविकलात्मकंततनोरिष्टकालिकंभुक्तंस्यात्तेनकन्याभागुक्तकुजशुक्रसौम्येत्यादिप्रकारेणवद्व ८२
र्गसाधनंस्यात् १०५ अथैवंसाधिताभ्यांरविलग्नाभ्यांघटिकानयनंशालिन्याह अर्कोदिति अयनांशसहितसूर्यात्राशिभोग्यांशैःसायनस्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंमदनलवपस्यास्तांशेशस्यमित्रंसौम्यंनवांश द्युनंअंशाल्लग्ननवांशाद्द्यूनंसप्तमनवांशंचेद्वीक्षते अथवातनुमदनगृहंलग्नात्सप्तमभवनंचेद्वीक्षते
तदावध्वाः शर्मकल्याणंस्यात् यद्युभयत्रापिनवांशस्वामिनोमित्रंपापग्रहश्चेत्तस्यदृष्टिरशुभैवेतिफलितार्थः वराहः शुद्धिर्विलग्नस्यास्तयदोदयांशे ल
ग्नेनवास्तांशउपैतिशुद्धिं तदासुहृत्सौम्यनिरीक्षितोयः शुभायसस्यात्प्रवदंतिसंतइति केचिद्विवाहेवज्रयोगंनिषिद्धमाह तल्लक्षणं तिथिवारंचनक्ष
त्रंनवभिश्चसमन्वितः सप्तभिस्तुहरेद्भागंशेषांकेफलमादिशेत् त्रिशेषेतुजलंविद्यात्पंचशेषेप्रभंजनः सप्तशेषेवज्रपातोज्ञेयंवज्रस्यलक्षणमि
ति ७८ अथार्कसंक्रमणदोषंमंजुभाषिण्याह विषुवायनेति विषुवंतुलामेषसंक्रांती चतसृषुसंक्रांतिषुपरपूर्वमध्यमानगतागामिवर्तमानान्दि
वसान् बुधः शुभक्रियाविधौविवाहादौत्यजेत् इतरसंक्रांतिषुसंक्रमणकालात् परतोग्रेपूर्वंप्रागपिषोडशघटिकामिलित्वाद्वात्रिंशत् घटिकास्त्य

मदनलवपमित्रंसौम्यमंशंद्युनंवातनुमदनगृहंचेद्वीक्षतेशर्मवध्वाः ७८ विषुवायनेषुपरपूर्वमध्यमान्दिवसां।
त्यजेदितरसंक्रमेषुहि घटिकास्तुषोडशशुभक्रियाविधौपरतोपिपूर्वमपिसंत्यजेद्बुधः ७९ देवद्यंकतेवोष्टाष्टोनाड्योक्रा
:रवन्नृपाःक्रमात् वर्ज्याःसंक्रमणेऽर्कादेःप्रायोर्कस्यातिनिंदिताः ८० घस्रेतुलालीबधिरौमृगाश्वौरात्रौचसिंहाजवृषा।
दिवांधाः॥

जेत् गुरुः अयनेविषुवेपूर्वंपरंमध्यंदिनंत्यजेत् अन्यसंक्रमणेपूर्वाःपराःषोडशनाडिकाइति ७९ अथप्रसंगात्सकलग्र
हाणांसंक्रांतिघटिरनुष्टुभाह देवेति यथाक्रमेणसूर्यादेःसंक्रमणेएताघटिकावर्ज्याः यथा रवेःप्राक्पश्चात् त्रयस्त्रिंशत्घटिकास्त्याज्याः चं
द्रस्यद्वे भौमस्यनव बुधस्यषट् गुरोरष्टाष्टौअष्टाशीतिः शुक्रस्याकानव शनेःरवन्नृपाःषोडशाधिकंशतइति ८० अथपंग्वंधबधिराख्यान्लग्न
दोषानुपजातिकयाह घस्रइति घस्रेदिवसेतुलावृश्चिकौबधिरसंज्ञकौ रात्रौमकरधनूसंज्ञौ शेषंस्पष्टं वसिष्ठः तुलाचवृश्चिकश्चैवदिवसेबधिरौ
तथा धनुश्चमकरश्चैवबधिरौनिशिकीर्तितौ मेषोवृषोमृगेंद्रश्चदिवसांधाःप्रकीर्तिताः नृयुक्कर्कटकन्याश्चरात्रावंधाःप्रकीर्तिताः॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰टी॰ कुंभमीनौचपंगूद्वौदिवारात्रौयथाक्रमं इति अनेनतस्मिन्कालेःधादिलग्नानि वर्ज्यानीत्यर्थः ८१ अथकेचिन्मतमाह बधिराधन्वीति स्पष्टार्थं ८२

वि॰प्र॰ अथैषांप्रयोजनंसापवादंप्रहर्षिण्याह दारिद्र्यमिति पश्वंगेपंगुलग्ने अन्यत्स्पष्टं ८३ अथविहितनवांशाश्चित्रदाछंदसाह कार्मुकेति युग्मंमिथुनं

७९ एष्वानवांशाः झषगेवा मीननवांशे विकल्पेन वाशब्दएकीयमतसूचनार्थः एषांशेषुयर्हिउपयामोविवाहोभवेत्तर्हिकन्यासतीपतिव्रताभवेत् ८४ अथ

विहितनवांशेक्वचिन्निषेधंश्री छंदसाह अन्यनवांशेति विहितनवांशेष्वपियथामेषलग्नेधनुर्नवमांशांतिमा इत्येवंविधेविषयेकाचनकन्यानपरिणेयान

कन्यानृयुक्कर्कटकानिशांधादिनेघटोंत्योनिशिपंगुसंज्ञः ८१ बधिराधन्वितुलालयोपराह्ने मिथुनंकर्कटकोंगनानिशां

धाः दिवसांधाहरिगोक्रियास्तुकुब्जामृगकुंभांतिमभानिसंध्ययोर्हि ८२ दारिद्र्यंबधिरतनौदिवांधलग्नेवैधव्यंशिशुमर

णंनिशांधलग्ने पश्वंगेनिखिलधनानिनाशमायुः सर्वत्राधिपगुरुदृष्टिभिर्नदोषः ८३ कार्मुकतौलिककन्यायुग्मलवे

झषगेवा यर्हिभवेदुपयामस्तर्हिसतीखलुकन्या ८४ अन्यनवांशेनचपरिणेयाकाचनवर्गोत्तममिहहित्वा नोचरलग्नेच

रलवयोगंतौलिमृगस्थेशशिनिभृतिकुर्यात् ८५ व्ययेशनिः खेऽवनिजस्तृतीयेभृगुस्तनौचंद्रखलानशस्ताः लग्नेट्कविग्लौ

श्चरिपौमृतौग्लौलग्नेट्शुभाराश्चमदेचसर्वे ॥८६॥ ,,विवाह्या परंतुवर्गोत्तममंतिमनवांशंहित्वातत्रविवाहउचितएव यथा मिथुनल

ग्नेमिथुननवांशेऽन्त्यांशकाअपिश्रेष्ठायदिवर्गोत्तमाह्वयाइतिकश्यपोक्तेः नोचरलग्नइति तौलिमृगस्थेतुलामकरस्थेचंद्रेचरलग्नेविहितचरलवयोगं

नोकुर्यात् यथामेषलग्नेतुलांशइति ८५ अथलग्नभंगमुपजात्याह व्ययेशनिरिति द्वादशेशनिर्नोशस्तः खेदशमेऽवनिजोभौमोनशस्तः तृतीयेशुक्रो राम॰

नशस्तः लग्नेचंद्रखलाः चंद्रः पापग्रहाश्चनशस्ताः लग्नेट्लग्नस्वामी कविःशुक्रोग्लौश्चंद्रश्चरिपौषष्ठेनशस्ताः ग्लौश्चंद्रः लग्नेट्लग्नस्वामीशुभाबु ७९

धगुरुशुक्राआरोभौमश्च एतेमृतावष्टमेनशस्ताः मदेसप्तमेसर्वेग्रहानशस्ताः ८६ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथोरवापदावसंततिलकयाह व्यायेतिस्पष्टार्थं ८७ कर्तर्यादिमहादोषाणामपवादं शार्दूलविक्रीडितेनाह पापौकर्तरिकारकाविति कर्तरिकारकौग्रहौ
रिपुगृहे शत्रुगृहे स्थितौ नीचे नीचराशिगौ अस्तगौ अस्तंगतौ तदा कर्तरीदोषो नैव स्यात् कश्यपः पापयोः कर्तरीकर्त्रोः शत्रुनीचगृहस्थयोः यदा चास्तग
योर्वापि कर्तरी नैव दोषदेति अथ सितेशुक्रे अरिनीचगे शत्रुगृहगे नीचगृहगे वा सति तत्षष्ठदोषो भृगुषष्ठदोषोपि न स्यात् कश्यपः नीचराशिगते शुक्रे
शत्रुक्षेत्रगतेपि वा भृगुषट्कस्थितो दोषो नास्ति तत्र न संशय इति भौमेस्ते अस्तंगते रिपुनीचगे शत्रुगृहगे नीचगृहगे वाऽष्टमभौमो दोषकृन्न स्यात् कश्य
पः अस्तगे नीचगे भौमे शत्रुक्षेत्रगतेऽपि वा कुजाष्टमोद्भवो दोषो न किंचिदपि विद्यते अथ शशिनि चंद्रे नीचे नीचनवांशके वा सति द्वादशाष्टमषष्ठस्था

व्यायाष्टषट्सु रविकेतुतमोर्कपुत्रास्त्यायारिगः क्षितिसुतो द्विगुणायगोऽब्जः सप्तव्ययाष्टरहितो तु गुरुः सितोष्टत्रिद्यूनषट्व्ययग
हान्यरिहत्यशस्तः ८७ पापौकर्तरिकारकौ रिपुगृहे नीचेस्तगे कर्तरीदोषो नैव सितेऽरिनीचगृहगे तत्षष्ठदोषोपि न भौमेस्तेरि
पुनीचगे न हि भवेद्भौमोष्टमो दोषकृन्नीचे नीचनवांशके शशिनि रिःफाष्टारिदोषोपि न ८८ अब्दायनर्तुतिथिमासभपक्षदग्
धतिथ्यंधकाणबधिरांगमुखाश्च दोषाः नश्यंति विद्गुरुसितेष्विह केंद्रकोणे तद्वच्च पापविधुयुक्तनवांशदोषाः ८९ ॥ ॥

नस्थिते चंद्रे दोषोपि न स्यात् नीचराशिगते चंद्रे नीचांशकगतेपि वा चंद्रे षष्ठाष्टरिःफस्थे दोषो नास्ति न संशय इति कश्यपोक्तेः ८८ अथाब्ददोषाद्यनेकदोषाप
वादं वसंततिलकयाह अब्दायनेति विद्गुरुसितेषु केंद्रकोणे सप्तमस्थानरहिते सत्सु एते दोषाः नश्यंति कश्यपः अब्दायनर्तुमासोत्थाः पक्षतिथ्यृक्षसंभ
वाः काणांधबधिरोद्भूता दग्धलग्नतिथेर्भवाः अकालजाश्च नीहारविद्युत्पांसभ्रसंभवाः परिवेषप्रतीसूर्येशक्रचापध्वजादयः दोषप्रदा मंगलेषु कालजाश्चे
न दोषदाः गुरुरेकोपि केंद्रस्थः शुक्रो वा यदि वा बुधः हरेः स्मृतिर्यथा हंति तद्वद्दोषास्त्रिकोणगः लत्तोपग्रहचंडीशचंद्रजामित्रसंभवान् तत्केंद्रगो गुरुर्हंति सु
पर्णः पन्नगानिव तद्वदिति च तथा यदि पापाः क्रूराः विधुश्चंद्रस्तैर्युक्तो यो नवांशस्तद्दोषोपि नश्यति उक्तं च सक्रूरराशेरशुभो नवांशः प्रोक्तः सपापोपि विलग्नसं
स्थः त्रिकोणकेंद्रेषु गुरुः सितो वा यदा तदासावशुभोपि शस्त इति ८९॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु.टी. अथान्यान्परिहारान् शालिन्याह केंद्रेकोणइति केंद्रेसप्तमरहिते १।४।१० कोणेनवपंचमेवातत्रगुरौसतिसर्वेदोषानाशमायांति कश्यपः काव्येगुरौवासौम्ये
वि.प्र वायदाकेंद्रत्रिकोणगे नाशयंत्यखिलादोषाः पापानीवहरिस्मृतेः अथवोआयेएकादशेरवौसतिसर्वेदोषानाशमायांति वालग्नेचंद्रेवावर्गोत्तमेराशिनवां
८० शयुक्तेसति यथा मिथुनेमिथुनोनवांशस्तदापिदोषनाशः द्वितीयवाशब्दस्यानुक्तसमुच्चयार्थत्वात् चंद्रोलग्नादुपचयेसर्वदोषविनाशकः उक्तंच यत्रैका
दशगः सूर्योदोषानाशंसुयुस्तदा स्मरणादेवरुद्रस्यपापंजन्मशतोद्भवं वर्गोत्तमगतेलग्नेसर्वेदोषालयंययुः चंद्रोवाप्यथवायेपिग्नीक्ष्रकुसरित्तोयथाचं
द्रेति एकादशेचंद्रेसतिदुर्मुहूर्तोशदोषाः दुर्मुहूर्तोरवावर्यमेत्यादयः अंशदोषाः पापग्रहनवांशाख्याः तेसर्वेतद्वत् नाशमायांति कश्यपः मुहूर्तलग्नेष
द्वर्गकुनवांशग्रहोद्भवाः येदोषास्तान्निहंत्येवयत्रैकादशगःशशी ज्योतिर्निबंधे नक्षत्रदोषकनवांशदोषगंडांतदोषंचमुहूर्तदोषं विरुद्धपंचांगविरुद्ध

केंद्रेकोणेजीवआयेरवौवालग्नेचंद्रेवापिवर्गोत्तमेवा सर्वेदोषानाशमायांतिचंद्रेलाभेतद्वद्दुर्मुहूर्तांशदोषाः १० त्रिकोणे
केंद्रेवामदनरहितेदोषशतंकंहरेत्सौम्यःशुक्रोद्विगुणमपिलक्षंसुरगुरुः भवेदायेकेंद्रेंगपउतलवेशोयदितदासमूहंदो
षाणांदहनइवतूलंशमयति ११ द्वौद्वौतुभृग्वाःपंचेंदोरवौसार्धत्रयोगुरौ रामामंदागुकेत्वारेसार्धैकैकविंशोपकाः १२

दोषंनिशाकरोलाभगतोनिहंति १० अथसामान्यतोदोषसमूहपरिहारंशिखरिण्याह त्रिकोणेति त्रिकोणेसप्तमरहितेकेंद्रेयदिसौम्योबुधस्तिष्ठेत्तद्दोषशतं
कंहरेत् उक्तस्थानेशुक्रोपिद्विगुणंद्विशतीहरेत् उक्तस्थानस्थितोगुरुरपिलक्षंदोषान्हरेत्भवेदिति अंगपोलग्नस्वामीउत्तवार्थे लवेशोलग्नगतनवांशना
थोवाआयेकेंद्रेयदिभवेत्तदासर्वेदोषान्हरेत्दोषाणांसमूहंनाशयति यथा दहनोऽग्निस्तुलंकार्पासमिव लग्नेटलग्नांशनाथोवाआयगःकेंद्रगोपिवा रा.म
राशिंनिहंतिदोषाणामिंधनानीवपावकइति ११ अथलग्नविंशोपकोनुष्टुभाह द्वाविति तुभृग्वारेकोपदयोःसतोर्द्वौविंशोपकौ एवंविधेचंद्रेपंच सूर्येसा ८०
र्धास्त्रयः ३।३० गुरोरामास्त्रयः मंदःशनिः अगूराहुः केतुः आरोभौमःएषुप्रत्येकंसार्द्धमेकैकं १।३० विंशोपकाज्ञेयाः १२॥ दै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उपग्रहर्क्षमिति स्पष्टार्थं अन्यच्च लत्तामालवके देशे पातः कौसलके तथा एकार्गलं तु काश्मीरे वेधं सर्वत्र वर्जयेत् युतदोषो भवेद्गौडे जामित्रस्य च यामु
ने वेधदोषस्तु विंध्याख्ये देशे नान्येषु केचनेति ६९ अथ दशयोगदोषमुपजात्याह शशांकेति चेद्यदि चंद्रसूर्यनक्षत्रयोर्युतेर्योगात् भैः सप्तविंशतिभिर्भ
क्ताद्यः शेषस्तस्मिन् शून्यैकचतुःषट्दशैकादशपंचदशाष्टादशैकोनविंशतिविंशतिसंख्याके सति एते काः दश ‾‾ योग संभवा भवंति शिष्टानां दश
नामकानामभिहितत्वाद्दशयोग इत्यन्वर्थासंज्ञा ७० अथ दशयोगफलं तदपवादं च शार्दूलविक्रीडितेनाह वातान्त्रेति शून्ये शेषे वातदोषः स्यात् ए
कशेषेऽग्नात् चतुःशेषे ऽग्नेः षट्शेषे महीपात् दशशेषे चोरात् एकादशसु मरणं पंचदशसु रुक् अष्टादशसु वज्रं एकोनविंशे युवादः कलिः स
कटक इत्यर्थः विंशतिशेषे क्षतिः द्रव्यनाशः अथापवादः योगांक इति खभ्रयुगादिरूपे योगांके समे युग्मसंख्याके सति दलिते धत्रे अर्धीकृते मनुभिश्च

सौरेष्ट्रशाल्वेषु चलत्तितं भं त्यजेत्तु विद्धं किल सर्वदेशे ६९ शशांकसूर्यर्क्षयुतेर्भशेषे खं भूयुगांगा निदशेशतिथ्यः नागे
न्दवोंके दृमिता नखाश्चेद्भवंति चैते दशयोगसंज्ञाः ७० वातान्त्राग्निमहीपचोरमरणं रुग्वज्रवादक्षतियोगांके दलिते समे म
नुयुते ऽथौजे तु सैके ऽर्धिते ॥ ५ तुर्दशभिर्युक्ते योऽंकः स्यात् तद्धास्नादश्विनीतो भं नक्षत्रं स्यात् अथौजे तु सैके ऽर्धिते योगांके ओजे विषमे सैके अ
र्धिते अश्विनीतः भं नक्षत्रं स्यात् यथा समांकाः दश अर्धिताः ५ मनु १४ युतः १९ मूलं नक्षत्रं जातं ओजांके यथा विषमांके १५ योगः सैकः १६ अर्धितं
८ पुष्यनक्षत्रं जातं अथानंतरं मनुभिः संमिताश्चतुर्दश रेखास्तिर्यक् क्रमात्संलिखेत् ततः अनेन प्रकारेण यं नक्षत्रमागतं ततस्मारभ्य साभिजिन्नक्षत्रचं
दं अस्मिंश्चक्रे लेख्यं तत्र नक्षत्रे ग्रहाः स्थाप्याः दिननक्षत्रे चंद्रः स्थाप्यः ततः एकरेखास्थयोः ग्रहचंद्रयोः परस्परावलोकनरूपो वेधो नक्षत्रभेदः उक्तं च
ज्योतिःसारसागरे तिथ्यंगवेदैकदिगर्कविंशशून्यं भवाष्टादशविंशसंख्याः इष्टोडुनासूर्ययुतोडुनाच्चयोगादमी चेद्दशयोगदोषाः मरुन्मेघाग्निभूपालचौ
रमृत्युरुजोऽशनिः कलिहानिर्दश दोषाः त्याज्यास्तु सर्वथा बुधैः योगांके विषमे सैके समे सवसुलोचने दलीकृताश्विनीपूर्वं दशयोगमुदाहृतं ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दशयोगेमहाचक्रेप्रमदाद्यदिविध्यते क्रूरैः सौम्यग्रहैर्वापिदंपत्योरेकनाशनमिति दशयोगापवादांतरमाह भरद्वाजः गुरौलग्नाधिपेशुक्रे सवीर्येलग्नकेंद्रगेः दशदोषाविनश्यंतियथाग्नौतूलराशयः व्यासः गुरुणाभृगुणावापिसंयुतेदृष्टमेवच दशयोगसमायुक्तमपिलग्नंशुभावहं ७१ अथपंचकाख्यंबाणदोषं शालिन्याह लग्नेनेति शुक्लपक्षादिकागतातिथयोवर्तमानलग्नेनाढ्याःयुक्ताः अंकैर्नवभिस्तष्टाः शेषेनागसंख्येअष्टसंख्येरोगाख्योबाणः एवंद्विसंख्येशे षेवह्न्याख्यः चतुःसंख्येराजाख्यः षट्संख्येचोराख्यः एकसंख्येमृत्युसंज्ञोबाणश्चयेबाणाः दाक्षिणात्येषुमहाराष्ट्रेषुप्रसिद्धाः ७२ अथव्यासमतेन बाणंसापवादंमालिन्याह रसगुणेति रसगुणशशिनागाब्धिभिराढ्याचासौसंक्रांतियातांशकमितिश्चेतिकर्मधारयः सूर्यभुक्तांशानांमितिः संख्यापंचधा। स्थाप्याकलादिकमुपेक्ष्यंक्रमेणषट्त्रिएकाष्टचतुर्भिराढ्यासंयोज्यांकैर्नवभिस्तष्टासति यदापंचशेषायस्मिन्स्थलेपंचशिष्यंतेतत्क्रमेणरुगादिबाणोज्ञेयः

मंदाख्यादथसंमितास्तुमनुभीरेखाः क्रमात्संलिखेद्वेधोस्मिन्ग्रहचंद्रयोर्नशुभदःस्यादेकरेखास्थयोः ७१ लग्नेनाढ्यायाततिथ्यांकतष्टाः शेषेनागद्व्यब्धिनर्केंदुसंख्ये रोगोवह्नीराजचोरौचमृत्युर्बाणश्चायंदाक्षिणात्यप्रसिद्धः ७२ रसगुणशशिनागाब्ध्याढ्यसंक्रांतियातांशकमितिरथतष्टांकैर्यदापंचशेषाः रुगनलनृपचोरामृत्युसंज्ञश्चबाणोनवहृतशरशेषेशेषकैक्येसशल्यः ७३ रात्रौचोररुजौदिवानरपतिर्वह्निःसदासंध्ययोर्मृत्युश्चाथशनौनृपोविदिमृतिर्भौमेग्निचौरौरवौ ॥ ० ॥ ० ॥

यथाआदौपंचशेषेरोगबाणः द्वितीयेपंचशेषेऽग्निबाणः तृतीयेराजबाणः चतुर्थेचोरबाणः पंचमेमृत्युबाणः तस्मात्तद्वयंभवतीत्यर्थः अयंबाणःशल्य रहितःतेनस्वल्पदोषःतदपवादभूतः सशल्योबाणउच्यते नवेति यानिप्रागागतानिशेषाणितेषामैक्यंनवहृतंपश्चाच्छरशेषेसतिसशल्यसहितोबाणःस्या त् पंचव्यतिरिक्तशेषेशल्यरहितोदुष्टइत्यर्थः अन्येस्तु तिथिवारभलग्नांकोरसाग्न्यक्ष्वाष्टवेदयुक् नंदाप्तपंचशेषेरुक्वह्निराट्चोरमृत्युकृदिति ७३ अ थसमयभेदेनवारभेदेनकर्मभेदेनचत्रिविधंबाणपरिहारंशार्दूलविक्रीडितेनाह रात्रौचोरेति चोररुजौबाणौरात्रौत्याज्यौदिवानरपतिःराजबाणस्त्याज्यः रामः ७७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वह्निबाणः सदा दिवारात्रौ त्याज्यः संध्ययोः सायंप्रातः संध्ययोः मृत्युबाणस्त्याज्यः ज्योतिः प्रकाशे रोगं चौरं त्यजेद्रात्रौ दिवा राजन्यपंचकं संध्ययोर्मृत्युदं त्याज्यं सर्वदा वह्निपंचकमिति अथ वासरभेदेन परिहारः अथेति शनिवारे नृपबाणः विदि बुधवारे मृतिबाणः भौमेऽग्निचौरो वाणो रवौ रोगबाणस्त्याज्यः उक्तं च रवौ रोगं कुजे वह्निं शनौ च नृपपंचकं वर्ज्यं पुनः कुजे चौरं बुधवारे च मृत्युदं अथ कार्यभेदेन परिहारः अथेति क्रमत एषु शुभकर्मसु एते बाणाः वर्ज्याः यथा व्रते यज्ञोपवीते रुक् गृहस्याच्छादनेऽग्निः नृपसेवायां राजबाणः याने चौरः पाणिग्रहे मृतिबाणो वर्ज्यः उक्तं च नृपाख्यं नृपसेवायां गृहगोपेऽग्निपंचकं याने चौरं व्रते रोगं त्यजेन्मृत्युं करग्रह इति ७४ अथ ग्रहदृष्टिमुपजातिकयाह त्र्याशमिति येखेटाः यस्मिन् स्थाने स्थिताः तस्मात् कथ्यमानानि स्थानानि चरणाभिवृद्ध्या पश्यंति तद्यथा त्र्याशं तृतीयदशमं च एकचरणदृष्ट्या पश्यंति अनेन तत्तद्ग्रहोद्भवफलं चरणाभिवृद्ध्यैव भवतीति सूचितं

रागो यव्रतगेहगोपनृपसेवायानपाणिग्रहे वर्ज्याश्च क्रमतो बुधैरुगनलक्ष्मापालचौरामृतिः ७४ त्र्याशं त्रिकोणं चतुरस्त्रमस्तं पश्यंति खेटाश्चरणाभिवृध्या मंदो गुरुर्भूमिसुतः परे च क्रमेण संपूर्णदृशो भवंति ७५ यदा लग्नांशेशो लवमथ तनुं पश्यति युतो भवेद्वायं वोढुः शुभफलमनल्पं रचयति ॥ ७६ मंद इति मंदः शनैश्चरः स्वस्थानात् त्र्याशं संपूर्णदृक् चतुश्चरणदृष्टिः एवं गुरुस्त्रिकोणे पूर्णदृक् भूमिसुतश्चतुरस्त्रे पूर्णदृक् परेऽर्कचंद्रबुधशुक्राः सप्तमे पूर्णदृशः ७५ अथोदयास्तशुद्धिः शिखरिणीभुजंगप्रयाताभ्यामाह यदा लग्नांशेश इति लवेशो लवमिति लग्नेशः लग्नांशस्तस्येशः स्वामी लग्ननवांशस्वामी लवं नवांशं पश्यति वाऽथवा नवांशेन सह युतो भवेत्तदा वोढुर्वरस्यानल्पं शुभफलं रचयति यथा मेषलग्ने मिथुनांशस्तदीशो बुधस्तुलायां मिथुनं पश्यति तत्र तिष्ठति वा अयमुदयांशशुद्धेः प्रथमप्रकारः तदभावे तुलग्नांशेशस्तनुं लग्नं पश्यति लग्नेन सह युतो भवेत्तदापि वोढुः शुभफलमनल्पं स्यात् यथा मेषलग्न एव मिथुननवांशः स्वामी बु[illegible] करे नवांशं न पश्यति किंतु लग्नं पश्यति अथवा मेष एव तिष्ठति अयमुदयशुद्धेर्द्वितीयः प्रकारः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

लवद्यूनस्वामी लवान्नवांशात् द्यूनं सप्तमनवांशः तत्स्वामी लवमदनभं लवान्मदनभं सप्तमनवांशं पश्यति तेन सह युतो वा भवेत् तदा वध्वाः अनल्पं बहु शुभं रचयति यथा मिथुननवांशात्सप्तमो धनुरंशः तदीशो गुरुर्मेषे धनुः पश्यति तत्र तिष्ठति वा अयमस्तशुद्धेः प्रथमप्रकारः तल्लाभे तु लवद्यूनस्वामी लग्नान्मदनं सप्तमं भवनं पश्यति युतो वा सप्तमभवने तदा वध्वाः शुभं यथा गुरुः कर्के स्वनवांशं न पश्यति किंतु सप्तमभवनं तुलां पश्यति अथवा तुलायामेवास्ति तदा वध्वाः शुभं अयमस्तशुद्धेर्द्वितीयः प्रकारः इतरथेति यदा लग्नांशेशो लवं तनुं वा न पश्यति तत्र युतो वा न स्यात् तदा वरस्याशुभं एवं लवद्यूनस्वामी नवांशसप्तमं वा न पश्यति तत्र युतो वा न स्यात् तदा कन्याया अशुभं कश्यपः स्वस्वेशेनोदयास्तांशौ वीक्षितौ वाथ संयुतौ लग्नं वास्तगृहं तत्तदंशेशेनेक्षितं युतमिति ७६ लवेश इति नवांशस्वामी नवांशं प्रपश्येत् लग्नस्वामी लग्नं प्रपश्येत् तदा वरस्य शुभं एवं लवद्यूनपो नवांशात्सप्तम

लवद्यूनस्वामी लवमदनभं लग्नमदनं प्रपश्येद्वा वध्वाः शुभमितरथा त्वेयमशुभं ७६ लवेशो लवं लग्नपो लग्नगेहं प्रपश्येन्मिथो वा शुभं स्याद्वरस्य लवद्यूनपोंऽशं द्यूनं लग्नपोऽस्तं मिथो वेक्षतेऽस्याच्छुभं कन्यकायाः ७७ लवपतिशुभमित्रैर्वीक्षतेंऽशं तनुं वा परिणयनकरस्य स्याच्छुभं शास्त्रदृष्टं ॥

११ नवांशस्वामी अंशद्यूनं अंशसप्तमराशिं पश्येत् लग्नपो लग्नस्वामी अस्तं लग्नात्सप्तमभवनं पश्येत् तदा कन्यायाः शुभं स्यात् वा मिथः अंशसप्तमाधीशो लग्नसप्तममीक्षते लग्नात्सप्तमाधीशश्चांशसप्तममीक्षते तदापि कन्यायाः शुभं स्यात् अत्राप्यन्यथात्वे दंपत्योरशुभमित्यर्थः नारदः लग्ननवांशकौ स्वस्वपतिना वीक्षितौ युतौ न चेद्वान्योन्यपतिनाशुभमित्रेण वा तथा वरस्य मृत्युः स्यात्ताभ्यां सप्तमसप्तोदयांशकौ एवं तौ वीक्षितयुतौ मृत्युर्वध्वाः करग्रह इति ७७ अथ पूर्वोक्तप्रकारेणोदयास्तशुद्धेरभावे तृतीयः प्रकार उच्यते मालिनीछंदसा लवपतीति शुभं च तन्मित्रं चेति कर्मधारयः लवपतेर्लग्ननवांशेशस्य शुभग्रहः चंद्रबुधगुरुशुक्राणामन्यतमश्चेन्मित्रं स्यात्स चेदंशं नवांशं तनुं च वीक्षते तदा परिणयनकरस्य वरस्य शास्त्रदृष्टं पुत्रादिप्राप्तिरूपं शुभं फलं स्यात् ॥ ॥ ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ वेधदोषं पंचशलाकाचक्रोद्धारेणैव स्पष्टं शार्दूलविक्रीडितेनाह वेधोन्योन्यमिति विरिंच्यभिजितोः रोहिण्यभिजितोर्ग्रहक्षे तो वेधोऽन्योन्यं पर
स्परं भवेत्। रोहिणीस्थग्रहेऽभिजितिरोहिणी विद्धा एवं सर्वत्र व्याख्येयं चरणवेधमाह खेटइति तत्रतस्मिन्नक्षत्रे विद्यमाने ग्रहे सति यदि चतुर्थपादे स्थित
स्तदा परनक्षत्रस्य प्रथमपादस्य वेधः। यदि तृतीयपादे तदा द्वितीयचरणस्य वेधः एवं यदा द्वितीयपादे तदा तृतीयपादस्य वेधः यदि प्रथमपादे तदा चतुर्थपा
दस्य वेध इत्यर्थः अयं चरणवेधः सौम्यग्रहपर एव नारदः पादमेवं शुभे विद्धमशुभे नैव कृत्स्नत इति क्रूरविद्धं युतं धिष्ण्यं क्रूराक्रांतं च वक्रत्न भं मणिहेममयं
हर्म्यं भ्रूताक्रांतमिव त्यजेदिति श्रीपतिः वधूप्रवेशे दाने वरणे पाणिपीडने वेधः पंचशलाकाख्योऽन्यत्र सप्तशलाकक इति ज्योतिर्निबंधे गर्गः मघायां
प्रथमे पादे मूलस्य प्रथमे तथा रेवत्याश्च चतुर्थांशे विवाहः प्राणनाशनः इति तत्क्षडातरं ज्ञेयं ५६ अथ विवाहादन्यत्र यज्ञोपवीतादौ केश्चिद्विवाहेपि सप्तशला

वेधोन्योन्यमसौ विरिंच्यभिजितोर्याम्यानुराधर्क्षयोर्विश्वेंद्वोर्हरिपित्र्ययोर्ग्रहकृतो हस्तोत्तराभाद्रयोः स्वातीवारुणयोर्भवेन्निरृत
तिभादित्योस्तथोफांत्ययोः खेटे तत्र गते तुरीयचरणाद्योर्वा तृतीयद्वयोः ५६ शाक्रे ज्येशतभानिले जलशिवे पौष्णार्यमर्क्षे व
सुद्वीशे वैश्वसुधांशुभे हयभगे सार्पानुराधे मिथः हस्तोपांतिमभे विधातृविधिभे मूलादितीत्वाष्ट्रभाजांघ्रीयाम्यमघेर्क्षशानु
हरिभे विद्धं कुभूद्रे रविके ५७ ऋक्षाणि क्रूरविद्धानि क्रूरमुक्तादिकानि च

च ४

काचक्रवेधो वर्ज्य उक्तस्तदर्थं चक्रन्यासं विनैव सप्तशलाकावेधं शार्दूलविक्रीडितेनाह शाक्रे ज्येइति कुभूद्रे रविके सप्तशलाकाके शाक्रे ज्येष्ठ ज्येष्ठापुष्यनक्ष
त्रे मिथः परस्परं क्रूराधिष्ठितत्वे विद्धे ज्ञेयं एवं जलशिवे पूर्वाषाढार्द्रे इत्यादि व्याख्येयं दीपिकायां यस्याः ऋक्षं सप्तशलाकचक्रे पापैः पापैरथवा विवा
हे उद्वाहवस्त्रेण समं सह नागी श्मशानभूमिं रुदती प्रयातीति ५७ अथ क्रूराक्रांतादिदोषस्यापवादमनुष्टुभाह ऋक्षाणीति क्रूरग्रहैर्विद्धानि तथा क्रूरैर्मुक्ता
नि त्यक्तानि। आदिशब्दात्क्रूरयुतानि क्रूरगंतव्यानि च कार्त्विविधोत्पातदूषितानि च नक्षत्राणि तानि यदि चंद्रेण भुक्ता मुक्तानि तदा शुभार्हाणि शुभक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ऽऽहोणि विवाहादौ योग्यानि बुधैः प्रचक्षते कथयंतीति ५८ अथ लत्तादोषमुपजातिकयाह ज्ञराह्विति गोनव जातयो द्वाविंशतिः शराः पंच एतैर्मितं भं स्वाक्रांतनक्षत्रात् ज्ञराहुपूर्णेंदुसिताः स्वपृष्ठे संलत्तयंते यथा बुधः सप्तमं राहुर्नवमं राहोः सदा वक्रत्वान्नवमगणनाक्रमेणैव कार्या यथाश्विन्यां राहुराश्लेषां लत्तयतीति पूर्णेंदुः पूर्णिमांतचंद्रो द्वाविंशं तच्च कृष्णपक्षे पंचम्यादितिथौ न भवति शुक्रः पंचमं स्वपृष्ठे लत्तयतीत्यर्थः अर्कशनीज्यभौमाः क्रमेण पुरस्तादग्रे सूर्याष्टतर्काग्निमितं संलत्तयंते यथा सूर्यः स्वाक्रांतनक्षत्राद्द्वादशं शनिरष्टमं गुरुः षष्ठं भौमस्तृतीयं नक्षत्रमग्रतो लत्तयतीत्यर्थः वराहः रविलत्ता वित्तहारी नित्यं कौजी विनिर्दिशेन्मरणं चांद्री नाशं कुर्याद्बौधी नाशं वदंत्येव सौरीमरणं कथयति बंधुविनाशं बृहस्पतेर्लत्ता मरणं लत्ता राहोः कार्यविनाशं भृगोर्वदंतीति ५९ अथ पातदोषं पथ्यार्ययाह हर्षणेति व्यतीपातक इति स्वार्थे कः हर्षणेत्यादिषट्योगानामंते यन्नक्षत्रं भवेत् पातेन चंडीशचंडायु

मुक्त्वा चंद्रेण मुक्तानि शुभानि भानि प्रचक्षते ५८ ज्ञराहुपूर्णेंदुसिताः स्वपृष्ठे भं सप्तगोजातिशरैर्मितं हि संलत्तयंतेर्कशनीज्यभौमाः सूर्याष्टतर्काग्निमितं पुरस्तात् ५९ हर्षणवैधृतिसाध्यव्यतीपातकगंडशूलयोगानां अंते यन्नक्षत्रं पातेन निपातितं तत्स्यात् ६० पंचास्याजौ गोमृगौ तौलिकुंभौ कन्यामीनौ कर्क्यलीचापयुग्मे तत्रान्योन्यं चेद्रभान्वोर्निरुक्तं क्रांतेः साम्यं नो शुभं मंगलेषु ६१ व्याघातगंडव्यतिपातपूर्वशूलांत्यवज्रे परिघातिगंडे योगे विरुद्धे त्वभिजित्समेतः खार्जूरमर्कादिविषमेऽथ शशी चेत् ६२

धारत्वेन निपातितं स्यात् ६० अथ क्रांतिसाम्यापरपर्यायं महापातदोषं शालिन्याह पंचास्येति पंचास्याजौ सिंहमेषौ अन्ये प्रसिद्धाः एषु राशिषु पाठक्रमेण युक्ते मेणावस्थितयोश्चंद्रभान्वोः क्रांतिसाम्यं निरुक्तं तन्मंगलेषु नो शुभं स्यात् अनेन क्रांतिसाम्यसंभवमात्रं सूचितं तदानयनं सूर्यसिद्धांताद्रामविनोदाद्वा सम्यग्ज्ञेयं ६१ अथ खार्जूरदोषं सुवोधमिंद्रवज्रयाह व्याघातेति अंत्यो वैधृतिः यस्मिन्दिने व्याघातादिके विरुद्धे दुष्टे योगे सति अर्कादर्कनक्षत्राच्छशी चंद्रोऽभिजित्समेतो विषमे विषमसंख्याके नक्षत्रे स्यात्तदा खार्जूराख्यो दोषः स्यात् यदा समे स्यात्तदा न दोष इत्यर्थः एकार्गलो दृष्टिपातश्चाभिजिद्रहितानि वेद इति कश्यपेनाभिजिद्गणनानिषिद्धा केशवार्कत्रिविक्रमादिभिर्गणीकृतेति उभयवचनप्रामाण्याद्विकल्पः ६२॥ राम: ७५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथोपग्रहदोषमुपेंद्रवज्रयाह शराष्टेति सूर्यभतः सूर्याक्रांतनक्षत्रात्दज्ञताराः चंद्रनक्षत्राणि पंचाष्टदशचतुर्दशसप्तैकोनविंशतिः पंचदशाष्टादशै
कविंशतिद्वाविंशतित्रयोविंशतिचतुर्विंशतिपंचविंशतिसंख्याकाश्चेत्स्युस्तदाउपग्रहोपनामकादोषाः स्युः प्रकृतिरेकविंशतिः एषांदेशभेदेनपरिह
रमाह श्रुभानेत्ति कुरुदेशे बाल्हिकदेशेश्रुभान ६३ अथप्रसंगात्पातोपग्रहलत्तास्वपवादमर्धयामंचानुष्टुभाह पातेति पातश्चंडीशचंडायुधाख्योदो
षः उपग्रहाः प्रागुक्ताः लत्तात्तुराहुपूर्णेंदुसितेत्यादिनालत्ता तत्रखेटपत्समः ग्रहचरणतुल्यः नक्षत्रचरणोनेष्टः अयमर्थः उपग्रहे पातेरवियस्मिन्च
रणेस्यात्तत्संख्याएवतस्यचरणोवर्ज्योनान्यः लत्तायांतुलत्ताकारीग्रहोयत्रचरणेस्यात्तत्समसंख्यएवचरणंलक्षितनक्षत्रस्यवर्ज्योनान्यः उक्तंच उपग्रहेतु
लत्तायांतथाचंडायुधाह्वये ग्रहोस्तियत्प्रमाणांशेविद्धांशस्तत्प्रमाणक इति अयंपरिहारः खार्जूरिकेपिद्रष्टव्यः सूर्योयस्मिन्पादेभवेत्तत्समसंख्यएवचरण

शराष्टदिक्शक्रनगातिधृत्यस्तिथिर्धृतिश्चप्रकृतेश्चपंच उपग्रहाः सूर्यभतोब्जताराश्रुभानदेशेकुरुबाल्हिकानां ६३ पा
तोपग्रहलत्तासुनेष्टोंघ्रिः खेटपत्समः वारस्त्रिघ्नोऽष्टभिस्तष्टः सैकस्यादर्धयामकः ६४ शक्रार्केदिग्वसुरसाब्ध्यश्विनः कु
लिकारवेः ॥

एकरेखावस्थितत्वंचंद्रनक्षत्रस्यवर्ज्यइतिखार्जूरिकसमांघ्रिमभमित्युक्तत्वात् वारइति इष्टोवारस्त्रिघ्नः अष्टभिस्तष्टः शेषितोयोंकः
सैकः सोर्धयामोदोषः स्यात् कश्यपः शैलास्रश्रुतयः ७।५।४ सूर्येचंद्रेषट्वेदपर्वताः ६।४।७॥ भौमेबाणाग्निनेत्राणि ५।३।२ सौम्येवेदाश्विवायवः ४।२।
५॥ गुरुवारेग्निचंद्रेभाः ३।१।८ शुक्रेनेत्राद्रिवह्नयः २।७।३॥ शनौचंद्रेभतर्काः १।८।६ स्युः कुलिकोयमघंटकः अर्धप्रहरसंज्ञास्तान्मंगलेषुविवर्जयेत्।
निधनंप्रहरार्धेतुनिः सत्वंयमघंटके कुलिकेसर्वनाशः स्याद्रात्रावेतेनदोषदाइति ६४ अथकुलिकमनुष्टुभाह शक्रेति रविमारभ्यसर्ववारेषुक्रमाद्दुक्त
संख्यास्तिथ्यंशामुहूर्ताकुलिकाः स्युः यथादिनेरवौ१४ चंद्रे१२ भौमे१० बुधे८ गुरौ६ शुक्रे४ शनौ२ रात्रावेतेनिरेकाः कार्याः यथा रवौ१३ चं११ भौ९ बु७ गु५
शु३ श१ शनौतु अन्त्योपिरात्रेः पंचदशोपिमुहूर्तः कुलिकः एतेनिंदिताः। एतेषामर्धयामादिदोषाणांपुनर्निरूपणंविवाहे अवश्यवर्ज्यत्वार्थंशीघ्रोपस्थि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्यर्थंचाते कुलिकापवादेगुरुः वारेशेसबलेवापिबलाढ्येलग्नगेशुभे कुलिंकोदयदोषस्तुविनश्यतिनसंशयः वाराधीशेबलोपेतेविधौचाबलसंयुते अर्धप्रहर
संभूतोदोषोनैवात्रविद्यते शुभेकेंद्रगतेचंद्रे शुभांशेवाशुभेक्षिते लग्नेगेसबलेवापिकुलिकस्तुविलीयते अर्धप्रहरपूर्वार्धमध्यंतुयमघंटजं कुलिकांत्यांश
शुभमाचरेत् इति ६५ अथदग्धातिथ्याख्यदोषमिंद्रवज्रयाह चापांत्येति तत्तद्राशिद्वयस्थितेपतंगेसूर्येद्वितीयाप्रमुखाउभयपक्षसाधारणासमासंख्य
कास्तिथयोदग्धाःस्युः यथा धनुर्मीनगतेसूर्येद्वितीयादग्धा वृषकुंभगेर्केचतुर्थी कर्कमेषगेषष्ठी कन्यामिथुनगेष्टमी सिंहवृश्चिकगेदशमी तुलामकरगे।
र्केद्वादशीदग्धेत्यर्थः मासदग्धाश्चतिथयोमध्यदेशेविवर्जिताइतिपरिहारः ६६ अथजामित्रदोषंभ्रमरविलसितेनाह लग्नादिति विवाहलग्नाच्चंद्रा
द्वासप्तमभवनगतेग्रहेपरिणयनंनस्यात् अस्यापवादः किंवेति ग्रहाधिष्ठितनवांशमारभ्यवाणांशुग ५५ मितलवगेपंचपंचाशन्मितनवांशगेचंद्रेलग्ने

एत्यौनिरेकास्तिथ्यंशाः शनौचांत्येपिनिंदिताः ६५ चापांत्यगेगोघटगेपतंगेकर्काजगेस्त्रीमिथुनेस्थितेच सिंहालिगेनक्र
घटेसमाःस्युस्तिथ्योद्वितीयाप्रमुखाश्चदग्धाः ६६ लग्नाच्चंद्रान्मदनभवनगेखेटेनस्यादिहपरिणयनं किंवाबाणांशुग
मितलवगेजामित्रंस्यादशुभकरमिदं ६७ एकार्गलोपग्रहपातलत्ताजामित्रकर्तर्युदयास्तदोषाः नश्यंतिचंद्रार्कबलोप
पन्नेलग्नेयथार्कोभ्युदयेतुदोषा ६८ उपग्रहर्क्षंकुरुवाल्हिकेषुकलिंगवंगेषुचपाततंभं॥ वाजामित्रंसूक्ष्मंस्यात् यथा मेषेपंचम
नवांशेभौमोस्तितस्मात्तुलायांपंचमनवांशस्थश्चंद्रोनिषिद्धोऽन्येऽष्टौनवांशाः शुभाः एवंविधंसूक्ष्मजामित्रमिदमशुभकरंस्यात् अस्यापवादोव्यवहारो
च्चये स्त्रीचेथवास्तभवनेस्फुरदंशुजालःसौम्यालयेहितगृहेशुभवर्गगोवा।जामित्रकादिपरिसंचितदोषराशिंहत्वाददातिबहुशःसुखमेवचंद्रइति ६७ सम्. ७६
अथैकार्गलादिदोषाणामपवादंसाक्षाद्वसिष्ठवचनमेवेंद्रवज्रयाह एकार्गलेति चंद्रार्कबलोपपन्नेस्त्रीचेमित्रादिराशिस्थितत्वरूपेविहितस्थितत्व
रूपेचसति एकार्गलादयोदोषानश्यंतियथार्कोभ्युदयेदोषारात्रिर्नश्यति ६८ अथकेषांचिद्दोषाणांदेशविशेषेणपरिहारमुपजात्याह ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ गंडांतदोषं शार्दूलविक्रीडितेनाह ज्येष्ठापौष्णेति गंडांतं नाम संधिविशेषः स चानेकविधः नक्षत्रतिथिलग्नसंधिः तथा योगकरणवर्षायनर्तुमासपक्ष
दिनरात्रिमध्याह्नप्रातः सायंनिशीथसंधिश्चेति तत्र नक्षत्रतिथिलग्नसंधिर्गंडांतसंज्ञा उच्यते ज्येष्ठापौष्णभ रेवती सार्पभमाश्लेषा एतेषामंतघटिकाद्वयं त
था मूलाश्विनीमघानामादौ घटिकाद्वयं तद्द्वयस्य नक्षत्रस्य गंडांतं ज्ञेयं यथा रेवत्यश्विन्योराश्लेषामघयोर्ज्येष्ठामूलयोरंतरालवर्ति घटीचतुष्टयं नक्षत्रगंडां
तमशुभदमित्यर्थः अथ लग्नगंडांतं कर्केति कर्कः अलिर्वृश्चिकः अंडजो मीनः मीनो वैसारिणोंडज इत्यभिधानात् एषां लग्नानामंततोर्धघटिका सप्तम्य
र्थे तसिः अंततोर्धघटिका तथा सिंह मेषौ प्रसिद्धौ अश्वो धनुः एषां लग्नानामादिगतार्धघटिका लग्नगंडांतं यथा कर्कसिंहयोर्मीनमेषयोर्वृश्चिकधनुषोः चां
तरालवर्तिन्येका घटिका लग्नगंडांतं अशुभदमित्यर्थः पूर्णांते इति पूर्णाः पंचमी दशमी पंचदश्यस्तासामंते घटिकैका तथा नंदाः प्रतिपत्षष्ठ्येकादश्यः

ज्येष्ठापौष्णभसार्पभांत्यघटिकायुग्मं च मूलाश्विनीपित्र्यादौ घटिकाद्वयं निगदितं तद्भस्य गंडांतकं कर्कालिंडजभांततोर्ध
घटिका सिंहाश्वमेषादिगा पूर्णांतात् घटिकात्मकं त्वशुभदं नंदातिथिश्चादिमं ४३ लग्नात्पापावृज्वनृजू व्ययार्थस्तौ यदात्त ॥८॥

तासामादिगतैका घटिका तिथिगंडांतं नाम यथा पंचमीषष्ठ्योः दशम्येकादश्योः पंचदशीप्रतिपदोः वा तिथ्योरंतरालवर्ती घटीद्वयं तिथिगं
डांतमशुभमित्यर्थः एवं गंडांतसंज्ञः संधिस्तु अथान्येपि संधयो वसिष्ठेनोक्ताः पक्षोव्दसंधिस्त्रिदिनं च मासस्संधिस्त्रिनाड्यः खलु संध्ययोश्च नाड्यश्चन
क्षत्रतिथिऋक्षयोगसंधिस्तदर्धकरणस्य संधिः पक्षांते पुत्रनाशः स्यान्मासांते तु धनक्षयः वर्षांते वर्गनाशः स्याद्ग्रहणात्सर्वनाशनमिति आवश्यकत्वे तु नक्ष
त्रयोगतिथिसंधिषु नाडिकैका तिथ्यष्टविंशतिपलैः सहितोभयत्र कर्कालिमीनतनुसंधिषु दिक्पलानि वर्ज्यानि शेषविवरेषु च पंचपंचेति वासनां सिद्धं के
शवार्कवाक्यमनुसर्तव्यं गंडांतपरिहारमाह वसिष्ठः गंडांतदोषमखिलं मुहूर्तोभिजिदर्कयः हंति यद्वन्मृगव्याधः पक्षिसंघमिवाखिलमिति ४३ अथ क
र्तरीदोषमनुष्टुभाह लग्नात्पापाविति यदा पापग्रहौ ऋज्वनृजू लग्नाद्व्ययार्थे स्यातां द्वादशस्थः पापग्रहो ऋजुर्मार्गी द्वितीयस्थः पापो ऽनृजुर्वक्री स्यात्तदा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कर्तरी नामदोषः स्यात् मृत्युदारिद्र्यशोकदा भवेत् कर्तरीकारकौ ग्रहौ उभावपि वक्रिणौ शीघ्रगौ वा तदा कर्तरीनेत्याह वसिष्ठः लग्नस्य पृष्ठाग्रगयोरसाध्वोः
साकर्तरी स्यादृजुवक्रगत्योः तावेव शीघ्रौ यदि वक्रचारौ न कर्तरी चेति पितामहोक्तिरिति इयं कर्तरी चंद्रस्यापि द्रष्टव्या कश्यपः चंद्रस्य कर्तरी तद्वच्छुभदृ
ष्टा न दोषदेति परंतु लग्नस्य चंद्रस्य वा क्रूरमध्यगतत्वदोषोऽस्त्येव कर्तरीतः स्वल्पफलः कन्यानाशंकरत्वात् क्रूरग्रहमध्यगते लग्ने चंद्रे वा करग्रहणं ते
यमसदनाभिमुखं गमनं चेच्छंति कन्याया इति वसिष्ठोक्तेः कर्तरीदोषापवादमग्रेपि स्वयं वक्ष्यति ४४ अथ सग्रहदोषमनुष्टुभाह चंद्रेति सूर्ययुक्ते चंद्रे दारि
द्र्यं स्यात् एवं भौमादिषु मरणादिफलं क्रमेण स्यादित्यर्थः पापद्वययोगे चंद्रस्य मृतिः स्यात् नारदादिभिर्बुधगुरुसाहित्यफलमशुभमुक्तं अत्र तु श्रीपतिवा
क्यानुरोधात् वसिष्ठेन च कैश्चिन्मते शुभत्वोक्तेश्चाशुभमुक्तं श्रीपतिः शुभं च चंद्रे भोलिभृदीज्यविद्भ्यामिति वसिष्ठः दारिद्र्यं रविणा कुजेन मरणं सौम्येन सुः प्रजा

कर्तरी नाम सा ज्ञेया मृत्युदारिद्र्यशोकदा ४४ चंद्रे सूर्यादिसंयुक्ते दारिद्र्यं मरणं शुभं सौख्यं सापत्न्यवैराग्यं पापद्वययुते मृतिः
४५ जन्मलग्नभयोर्मृत्युराशौ नष्टः करग्रहः एकाधिपत्ये राशीशे मैत्रे वा नैव दोषकृत् ४६ मीनोक्षकर्कालिमृगस्त्रियोऽष्ट
मं लग्नेयदा नाष्टमगेहदोषकृत् ॥ १

दौर्भाग्यं गुरुणा सितेन सहिते चंद्रे ससापत्नकं प्रव्रज्यार्कसुतेन सद्ग्रहयुजो वांछंति केचिच्छुभं द्व्याद्यैर्मृत्युरसद्ग्र
हैः शशियुतैर्दीर्घः प्रवासः शुभैरिति एतत्परिहारो नारदेनोक्तः स्वक्षेत्रगः स्वोच्चगो वा मित्रक्षेत्रगतेयदि युतिदोषायन भवेद्दंपत्योः श्रेयसे तदेति ४५ अथा
ष्टमलग्नदोषं सापवादमनुष्टुभाह जन्मलग्नभयोरिति जन्मलग्नजन्मराशिसंबंधिनी मृत्योराशौ अष्टमराशौ विवाहः लग्ने करग्रहो नेष्टः अत्र जन्मलग्ने
जन्मराशौ विवाहः नारदः जन्मराश्युद्गमे नैव जन्मलग्नोदयः शुभः तयोरुपचयस्थानं यदि लग्नगतं शुभं अष्टमलग्नापवादमाह एकेशेति जन्मरा
शिजन्मलग्नयोरन्यतरस्य विवाहलग्नस्य स्वाम्यैक्ये सति यथा मेषवृश्चिकयोः तथा तयोराशीश्वरयोर्मैत्रे सति यथा सिंहमीनयोः एतादृशे विषयेऽ
ष्टमलग्नदोषो न स्यात् ४६ अथोत्तरार्धोक्तमेवार्थं सप्रष्टमुपजातिकयाह मीनोक्षेति उक्षो वृषः स्त्री कन्या एते राशयो यद्यष्टमलग्नस्युस्तदाष्टमलग्नं दोष

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कृन्नभवेत् यथा सिंहान्मीनइत्यादि कुतइत्याह अन्योन्येति परिहारांतरमाहगुरुः लग्नादष्टमराशीशः केंद्रगः शुभवीक्षितः यद्यथाष्टमलग्नोत्थदोष मास्तुव्यपोहति रंध्रेशश्चशुभांशस्थःस्तुंगस्वक्षेत्रमित्रगः अष्टमस्थानदोषोहि विनश्यतिनसंशयइति ५७ अथान्यदपिविचित्राछंदसाह मृतीति अष्टम भवननवांशोयदिलग्नेस्यादथवाऽष्टमभवनस्वामीविलग्नेस्यात्तदाशुभकरोनस्यात् अथव्ययभवनंजन्मलग्नजन्मराशिभ्यां द्वादशभवनं अथवाव्ययभ वनांशः अथवास्वामीयदिलग्नेस्यात् तदाकलहकृत्स्यात् कश्यपः दंपत्योरष्टमेलग्नेराशौवापितदंशके तदीशेवालग्नगतेतयोर्मृत्युर्नसंशयइति तथैवद्वादशेलग्नेतदंशेवातदीश्वरे विवाहलग्नगेनैस्व्यनित्यःस्यात्कलहोद्वयोरिति ५८ अथविषघटीदोषंवंशस्थाभ्यामिंद्रवंशयाचाह खरामे ति मनोरिति मूलेइतिरेवतीपुनर्वसुकृत्तिकामघानक्षत्रेषुखरामतः त्रिंशत् घटिकोत्तरं कृताश्चतस्रोघटिकाः विषनाडिकाशुभकार्येवर्ज्यास्युरितित

अन्योन्यमित्रत्ववशेनसावधूर्भवेत्सुतायुर्गृहसौख्यभागिनी ५७ मृतिभवनांशोयदिचविलग्ने तदधिपतिर्वानशुभ करःस्यात् व्ययभवनंवाभवतितदंशस्तदधिपतिर्वाकलहकरःस्यात् ५८ खरामतो ३० त्यादितिवह्निपित्र्यभेखवेदतः ४० केरद ३२ श्वसार्पभे खबाणतो ५० श्वेधृतितो १८ र्यमांबुपेकृत २० र्भगत्वाष्टभविश्वजीवभे ५९ मनो १४ र्हिदैवानिलसौम्य शाक्रभेकुपक्षतः २१ शैवकरेष्टि १६ तोजभे॥ ५१ तीयश्लोकेनान्वयः एवंसर्वत्रव्याख्येयं केरोहिण्यां अजभेपूर्वाभाद्रपदायां तदेवषष्टिघटि कात्मकेनक्षत्रभोगेध्रुवकाउक्ताः न्यूनाधिकत्वेस्पष्टीकरणमाह अथोइति विषनाडिकाध्रुवाः खरामतइत्येवमादयः इष्टनक्षत्रभोगेननिघ्नाः खत र्कोः षष्टिभाजिताःसंतःविषनाडिकाः अपिभभोगेननिघ्नाः षष्ट्याभाज्यालब्धाः स्पष्टाभवेयुरित्यर्थः परिहारमाहगुरुः चंद्रोविषघटीदोषंहंतिकेंद्रत्रि कोणगः लग्नंविनाशुभैर्दृष्टः केंद्रेवालग्नपस्तथेति विषनाड्युत्थितंदोषंहंतिसौम्यर्क्षगःशशी मित्रदृष्टोऽथवास्वीयवर्गस्थोलग्नपोपिवेति दैवज्ञम नोहरेतिथिवारविषघटिकाउक्ताः तिथीषुनागाद्रिगिरीषुवारिधिर्गजाद्रिदिक्यावकदिग्विभास्कराः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुनीभसंख्यः प्रथमात्तिथेः क्रमात्परं विषं स्यात् घटिकाचतुष्टयं १५।५।८।७।७।५।४।८।७।१०।३।१०।१२।७।८। नखाद्वयं द्वादशदिक्कुचशैलाबाणाश्च नत्वा नियथाक्रमेण सूर्यादिवारेषु परं च तस्रो नाड्यो विषं स्यात्त्वलु वर्जनीयाः २० ।५।२।१०।७।५।२५॥ ५१ ॥ अथ दुर्मुहूर्तदोषं विवक्षुरादौ दिवामुहूर्तान्मालिनीछंदसाह गिरिशेति अथ वाणचंद्राइत्युक्ते मुहूर्तस्य पार्थक्येन लक्षणं नोक्तं इंद्रानलौ इंद्राग्नी एते वासरे पंचदश मुहूर्ताः स्युः ५२ रात्रिमुहूर्ताननुष्टुभाह शिवेति प्रथममुहूर्तस्वामी शिव एव ततोऽजपादादष्टौ भेशाः नक्षत्रस्वामिनो मुहूर्तेशाः स्युः यथा अजपादः अहिर्बुध्न्यः पूषा अश्विनौ यमः अग्निः ब्रह्मा सोमः इत्यष्टौ ततो दशमुहूर्तो दितिः जीवो गुरुः विष्णुः अर्कः त्वाष्टुः मरुतः प्रसिद्धाः एते सर्वे निशि मुहूर्ताः प्रकीर्तिताः अह्नः पंचदशो भागो मुहूर्तो यत्तथा निशीति कश्यपोक्तेः ५३

युगाश्वितो ७४ बुध्यभतोययाम्यभे खचंद्रतो १० मित्रभवासवः श्रुतौ ५० मूलेंगबाणात् ५६ विषनाडिकाः कृतावर्ज्याः शुभे यो विषनाडिका ध्रुवाः निघ्ना भभोगेन खतर्क ६० भाजिताः स्फुटा भवेयुर्विषनाडिकास्तथा ५१ गिरिशभुजगमित्राः पित्र्यवस्वंबुविश्वे भिजिदथ च विधाता पीद्र इंद्रानलौ च निर्ऋतिरुदकनाथोऽप्यर्यमाथो भगः स्युः क्रमश इह मुहूर्ता वासरे बाणचंद्राः ५२ शिवोजपादादष्टौ स्युर्भेशाश्चादितिजीवकौ विष्ण्वर्कत्वाष्टमरुतो मुहूर्ता निशि कीर्तिताः ५३ रवावर्यमा ब्रह्मरक्षश्च सोमे कुजे वह्निपित्रे बुधे चाभिजित्स्यात् गुरौ तोयरक्षो भृगौ ब्रह्मपित्र्ये शनावीशसार्पौ मुहूर्ता निषिद्धाः ५४ निर्वेधैः शशिकरमूलमैत्र्यपित्र

※ ब्राह्म्यांत्योत्तरपवनैः शुभो विवाहः रिक्तामारहिततिथौ शुभेऽह्नि वैश्वप्रांत्यांघ्रिः श्रुतितिथिभागतोऽभिजित्स्यात् ५५ ॥

अथ दुर्मुहूर्तान्भुजंगप्रयातेनाह रवावर्यमेति रवौ अर्यमामुहूर्तो निषिद्धः एवं सोमे ब्रह्मा रक्षः द्वंद्वैकत्वं ब्रह्मरक्षस्स्वामिको मुहूर्तौ निषिद्धौ अन्यत्स्पष्टं ५४ अथ वेधविवक्षुर्विहितनक्षत्रादिकमभिजिन्मानं च प्रहर्षिण्याह निर्वेधैरिति वेधरहितैर्मृगादिनक्षत्रैः विवाहः शुभः रिक्तेति रिक्तामा ४।९।१४।३० आभिर्वर्जिततिथिषु शुभेऽह्नि शुभग्रहवारे विवाहः शुभः अभिजिल्लक्षणमाह अथ वैश्वेति वैश्वमुत्तराषाढानक्षत्रांत्याशश्चतुर्थचरणः श्रुतेः श्रवणस्य तिथिभागः पंचदशांशो मिलित्वाऽभिजिद्भागः स्यात् ५५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथनाडीकूटंस्त्रग्धरयाह ज्येष्ठारौद्रेति ज्येष्ठा रौद्रमार्द्रा अर्यमोत्तराफाल्गुनी अंभः पतिर्वरुणः शततारकाएभ्योनक्षत्रेभ्योयुगयुगंद्वयं ज्येष्ठामू
लं उत्तराहस्तः आर्द्रापुनर्वसुः शततारापूर्वाभाद्रपदा दास्रभमश्विनीच एतन्नक्षत्रनवकंपरस्परमेकनाडीत्युच्यते पुष्यमृगचित्राऽनुराधाभरणीध
निष्ठापूर्वाषाढापूर्वाफाल्गुनीउत्तराभाद्रपदाएतन्नक्षत्रनवकंमध्यानाडीत्युच्यते अथवाय्वग्निव्यालविश्वोडुयुगयुगं वायुस्वातीतंयुगद्वयंस्वातीविशा
खा अग्निः कृत्तिकारोहिणी व्यालः अश्लेषामघा विश्वोडुयुगंविश्वेउत्तराषाढाश्रवणश्च पौष्णभंरेवती एतन्नक्षत्रनवकंअपरातृतीयैकनाडीत्युच्य
ते एतत्फलमाह दंपत्योः स्त्रीपुंसयोः एकनाड्यापरिणयनमसत् दुष्टफलस्यात् मध्यनाड्यांहिनिश्चयेनमृत्युर्द्वयोरपिस्यात् नारदेनतुविशेषउक्तः
चतुस्त्रिद्व्यंघ्रिभोत्थायाः कन्यायाः क्रमशोऽश्विभात् वह्निभाद्दिंदुभान्नाडीत्रिचतुः पंचपर्वसु गणयेत्संख्ययाचैकनाड्यांमृत्युर्नसंशयः एकनाडीविवा
हश्चगुणैः सर्वैः समन्वितः वर्जनीयः प्रयत्नेनदंपत्योर्निधनंयतइति अमुमर्थंस्पष्टमाहगर्गः चतुष्पात्कन्यकाऋक्षंगणयेदाश्विनादिकं त्रिभं
संख्यापसव्येनभिन्नपर्वशुभावहं कन्यकाभंत्रिपाचेत्स्याद्गणयेत्कृत्तिकादिकं चतुर्भिः पर्वभिस्तद्वदभिजित्तारकान्वितं कन्यकर्क्षंद्विपाचेत्स्याद्गण
येत्सौम्यभादिकं पंचभिस्त्ववरोहेतुपंचमांगुलिवर्जितं आसन्नात्वेकनाडीस्यादासन्नमृतिदायिनी दूरस्थाचैकनाडीस्यात् दूरस्थानिष्टकारिणीति ना
डीविचारेचंडेश्वरः एष्टमध्येशुभसमन्वितभोगः क्रोडेवनितावित्तवियोगः मध्यरेखेभवतिविवाहे उभयोर्मरणंवदतिवराहः अश्व्यादिनाडीवेधसं
क्रमात्षष्ठद्वितीयकं याम्यादितुर्यतुर्यंचकृत्तिकादिद्विषष्ठकं अन्यच्च अर्केंदुजसौणितनूजजीवाः केतुः सितोराहुशशांकसौराः जन्मादिनाडीत्रि
नयेशुभाः स्युः शुभेऽशुभंस्यादशुभंशुभंच नघृया अर्कः १।१०।१९ बुधः २।११। २० मंगलः ३।१२।२१ बृहस्पतिः ४ १३ २२ केतुः ५ १४ २३ शु
क्रः ६ १५ २४ राहुः ७।१६ २५ चंद्रः ८।१७।२६ शनिः ९।१८।२७। शुभग्रहनाडीनक्षत्रेशुभकार्यंकुर्यान्नाशुभग्रहनाडीनक्षत्रेइत्यर्थः चतुर्नाडी
त्वहल्यायांपांचालेपंचनाडिका त्रिनाडीसर्वदेशेषुवर्जनीयाःप्रयत्नतइति मनुस्तु अहल्येतुचतुर्नाडीसंयोगःकालमृत्युदः एषयोगोन्यदेशेषुत्र्यप
मृत्युफलप्रदः पंचनाडीसमायोगः पांचालेकालदंडदः इतरत्रसमायोगादुःखदारिद्र्यदोषकृत् त्रिनाड्यास्तुसमायोगः सर्वत्रानिष्टकारकइति॥

Nepal Sanskrit University, Valmeeki Campus, Kathmandu

आवश्यकत्वेगुरुः। दोषापनुत्तयेनाड्यां मृत्युंजयजपादिकं विधायब्राह्मणांश्चैवतर्पयेत्कांचनादिना हिरण्मयींदक्षिणांचदद्याद्वर्णादिकूटके गा
वोन्नवसनंहेमसर्वदोषापहारकमिति अन्यच्चषड्काष्टकेगोमिथुनंप्रदद्यात्कांस्यंसरूप्यंनवपंचमेपि वस्त्रप्रदेयंकनकंचशक्त्यादिद्विर्दशेब्रा
ह्मणतर्पणंचेति ३४ अथेंद्रवज्रया पूर्वमध्यापरभागयोगीनिभान्याह पौष्णेति पौष्णाद्रेवत्याःषट्भं भानिजात्यभिप्रायमेकवचनं पूर्वार्द्धयोगिनि
ज्ञेयानि आर्द्रादिद्वादशमध्यभागयोगिनिज्ञेयानि ज्येष्ठादीनिनवअपरभागयोगिनिज्ञेयानि फलमाह भर्तुप्रियइति अयंभावः राज्ञामंतःपुरस्थस्त्री
समागमेगणिकादिसमागमेवापूर्वार्द्धयुतिनक्षत्रेसतिस्त्रीणांभर्ताप्रियः मध्यभागयुजिभेपरस्परंप्रीतिर्भवेत् परेपरभागयुतिभेस्त्रीनृणांप्रियाभवेदिति

ज्येष्ठारौद्रार्यमांभःपतिभयुगयुगंदास्रभंचैकनाडीपुष्येंदुत्वाष्ट्रमित्रांतकवसुजलभंयोनिबुध्न्येचमध्या वाय्वग्निव्यालवि
श्वोडुयुगयुगमथोपौष्णभंचापरस्यां दंपत्योरेकनाड्यांपरिणयनमसन्मध्यनाड्यांहिमृत्युः ३४ पौष्णेशशाक्रादससूर्येन्
दुपूर्वार्धमध्यापरभागयुग्मं भर्तुःप्रियः प्राग्युजिभेस्त्रियास्यान्मध्येद्वयोः प्रेमपरेप्रियास्त्री ३५ अकचटतपयशवर्गाः
खगेशमार्जारसिंहश्वुनां सर्पाखुमृगावीनांनिजपंचमवैरिणामष्टौ ३६ राश्यैक्येचेद्भिन्नमृक्षंद्वयोःस्यात् नक्षत्रैक्येराशि
युग्मंतथैव ॥

एवंवधूवरयोर्नवसमागमेपिज्ञेयमितिरत्नमालाटीकायांमहादेवेनोक्तं भागमपि ३५ अथप्राच्यसंमतंवर्गकूटमार्ययाह अ
कचटेति अवर्गोवसंज्ञकः कुचुटुतुपुइतिपंचवर्गाः एकोयवर्गोन्यःशवर्गः एवमष्टौवर्गाः तत्रअवर्गःखगेशस्यगरुडस्य कवर्गोमार्जारस्य चव
र्गः सिंहस्य टवर्गःश्वुनः तवर्गः सर्पस्य पवर्गआखोर्मूषकस्य यवर्गोमृगस्यशवर्गोऽवेर्मेषस्य अत्रनिजात्स्वस्मात् पंचमावैरिणोयेषांतेतथोक्ताः
गरुडसर्पयोः मार्जारमूषकयोःसिंहमृगयोः श्वमेषयोः परस्परंमहावैरमित्यर्थः स्त्रीपुंसयोर्नक्षत्रभस्यवर्गेचेत्तदाअशुभंयदात्वेकवर्गेतदा
शुभं एतच्चस्वामिसेवकयोरपिविचार्यं ३६ इदानींनक्षत्रराश्यैक्येविशेषंशालिन्याह राश्यैक्येचेदितिद्वयोर्वधूवरयोःएकराशित्वेसतियदिभिन्न

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मृक्षंस्यात् तदानाडीदोषोगणानांचदोषोनस्यात् यथा शततारापूर्वाभाद्रपदापादत्रयंच तथैवनक्षत्रैक्येराशियुग्मंराशिद्वयंचेत्स्यात्तदापिप्रागुक्तोदोषो
नस्यात् यथा पूर्वाभाद्रपदापादत्रयंचतुर्थचरणश्च अत्रापिविशेषमाहगर्गः एकराशौपृथक्धिष्ण्येपुंताराप्रथमाभवेत् अतीवशोभनाप्रोक्तास्त्रीता
राचेत्त्वशोभना अथैकराशिनक्षत्रैक्यापवादमाह नक्षत्रैक्यइति वधूवरयोः राश्यैक्येनक्षत्रैक्येचयदिचरणभेदस्तदापिशुभंस्यात् जन्मनक्षत्रा
ज्ञानेउपायमाहवसिष्ठः अज्ञातजन्मनांनृणांनामभेपरिकल्पना तेनैवचिंतयेत्सर्वंराशिकूटद्विजन्मवत् जन्मभंजन्मधिष्ण्येननामभंनामधिष्ण्यतः
व्यत्ययेनयदायोज्यंदंपत्योर्निधनप्रदमिति ३७ सेवकादिभस्यस्वाम्यादिभात् पूर्वत्वेविशेषंवसंततिलकयाहसेव्याधमर्णेतिस्पष्टार्थं तथाचो
क्तंडामरसंग्रहे भामिनीजन्मनक्षत्राद्द्वितीयंपतिजन्मभं नशुभंभर्तृनाशायकथितंब्रह्मयामले प्रथमंसेव्यजन्मर्क्षंद्वितीयंसेवकस्यच नसेवासुस्थि

नाडीदोषोनोगणानांचदोषोनक्षत्रैक्येपादभेदेशुभंस्यात् ३७ सेव्याधमर्णयुवतीनगरादिभंचेत्पूर्वंहिभृत्यधनिभर्तृपुरा
दिसद्मात् सेवाविनाशधननाशनभर्तृनाशग्रामादिसौख्यहृतिदंक्रमशःप्रदिष्टं ३८ कुजशुक्रसौम्यशशिसूर्यचंद्रजाःकवि
भौमजीवशनिसौरयोगुरुः इहराशिपाःक्रियमृगास्यतौलिकेंदुभतोनवांशविधिरुच्यतेबुधैः ३९ समगृहमध्येशशिरविहोरा
विषममध्येरविशशिनोःसा ४० ग्रामस्यजलबुद्बुदवत्प्रियेऋणग्राहकजन्मर्क्षंप्रथमंऋणदस्यभात् द्वितीयंऋणसंबंधोनकर्तव्यःकदाचन कदाचिद्
व्यलोभेनक्रियतेनैवलभ्यते पार्वतीप्राणनाथेनप्रोक्तंडामरसंग्रहे ग्रामभंप्रथमंयस्यद्वितीयंजन्मभंभवेत् नस्यात्तुःसर्वथाग्रामोयतःप्राप्यार्थनाशदइति ३८ अ
थराशिस्वामिनोमंजुभाषिण्याहकुजशुक्रेतिस्पष्टार्थं क्रियमृगास्येतिक्रियोमेषः मृगास्यंमकरः तौलिकस्तुलः इंदुभंकर्कः एभ्योराशिभ्योबुधैर्नवांशविधि
रुच्यते मेषेमेषादेव वृषेमकरात् मिथुनेतुलतः कर्केकर्कादेव एवंसिंहेमेषात् एवंकन्यादिषुमकरादिभ्यः एवमेवधनुरादिष्वपिमेषादिभ्यएव ३९
अथहोरांगायत्रीछंदोभेदेनशशिवदनावृत्तेनाह समगृहेति पंचदशभागमितैकैकाहोरा ततःसमराशिमध्येप्रथमाचंद्रस्यद्वितीयासूर्यस्य विषमराशिम
ध्येप्रथमारवेरपराचंद्रस्येत्यर्थः ४०॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·टी· वि·प ७२

अथत्रिंशांशद्रेष्काणांश्चवसंततिलकयाह शुक्रेति समराशिमध्येक्रमेणप्रथमतः पंचांशानांशुक्रः स्वामी ततः शैलांशानांसप्तानांबुधः ततोऽष्टानांगुरुः ततः पंचानांशनिः ततः पंचानांभौमः विषमभेतु अस्मात्समराशेर्विपरीतंज्ञेयं प्रथमः पंचानांभौमः ततः पंचानांशनिः ततोष्टानांजीवः ततः सप्तांशानांबुधः ततः पंचांशानांशुक्रः अयंत्रिंशांशकः संज्ञः द्रेष्काणकाइति अस्यप्रमाणंदशांशाः तत्रप्रथमदशांशाः प्रथमोद्रेष्काणः सप्रथमस्यस्वाधीशस्य ततोदशांशाः विंशतिभागपर्यंतंद्वितीयोद्रेष्काणः सः स्वराशितः पंचमराशीश्वरस्य ततोविंशतिविभागानंतरंदशांशास्तृतीयोद्रेष्काणः सः स्वराशेर्नवमाधीश्वरस्य यथा मेषेप्रथमद्रेष्काणोभौमस्य द्वितीयः सूर्यस्य तृतीयोगुरोरिति ४१ अथद्वादशांशंषट्वर्गोपसंहारंचसफलंवसंततिलकयाह स्याद्वादशांशइति इहषड्वर्गेद्वादशांशः राशितः स्वराशेरेवसार्धभागद्वयात्मकोज्ञेयः मेषस्यमेषादि वृषस्यवृषादि इत्यर्थः गेहं होरा दृक्कः नवमांशः द्वादशांशः त्रिंशां

शुक्रज्ञजीवशनिभूतनयस्यबाणाः शैलाष्टपंचविशिखाः समराशिमध्ये त्रिंशांशकोविषमभेविपरीतमस्माद्रेष्काणकाः प्रथमपंचनवाधिपानां ४१ स्याद्वादशांशइहराशितएवगेहंहोराथदृक्कनवमांशकसूर्यभागाः त्रिंशांशकश्चषडिमेकथितास्तुवर्गाः सौम्यैः शुभंभवतिचाशुभमेवपापैः ४२

शः इमेषड्वर्गाः कथिताः एतेवर्गाः सौम्यग्रहाणांचेद्भवंतितदाशुभं पापानांचेदशुभं मिश्रश्चेदधिकवर्गसदृशंफलं अत्रनारदादिभिरेकविंशतिर्महादोषाउक्ताः यथा पंचांगशुद्धिरहितोदोषस्त्वाद्यः प्रकीर्तितः उदयास्तशुद्धिरहितोद्वितीयः सूर्यसंक्रमः तृतीयः पापषट्वर्गोभृगुः षष्ठः कुजोष्टमः गंडांतकर्तरिरिःफषडष्टेंदुश्चसग्रहः दंपत्योरष्टमंलग्नंराशिर्विषघटीतथा दुर्मुहूर्तोवारदोषः खार्जूरिकसमांघ्रिभं ग्रहणोत्पातभंक्रूरविद्धर्क्षंक्रूरसंयुतं कुनवांशोमहापातोवैधृतावेकविंशतिरिति अन्येतुदशदोषाउक्ताः वेधश्चलत्ताचतथाचपातः खार्जूरयोगंदशयोगचक्रं पुनश्चजामित्रमुपग्रहाश्चबाणाख्यवज्रौदशचैवदोषाइति अथग्रंथकृतालक्षणस्यपृथकवक्तव्यत्वाद्दोषनामानिनोक्तानि तत्र पंचांगशुद्धिदुर्मुहूर्तवारदोषग्रहणोत्पातनक्षत्रदोषाआद्येशुभाशुभप्रकरणेनिरूपिताएवेतिपुनर्नोच्यंतेदुर्मुहूर्तवारदोषयोः पुनरभिधानप्रयोजनं तत्रैववक्ष्यामः अनिरूप्यंते तत्रपापषट्वर्गाख्योदोषः कुजशुक्रेत्यादिभिश्चतुर्भिः श्लोकैर्निरूपितः ४२

राम: ७२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ ताराकूटमनुष्टुभाह कन्यर्क्षादिति कन्यानक्षत्राद्वरनक्षत्रं यावद्गणयेत् तथा वरनक्षत्रादपि कन्यानक्षत्रं गणयेत्ततो वशिष्टके नवभिर्भक्तेयद
वशिष्टं तच्चेत्त्रिपंचसप्तमितं भवेत्तदाऽसदशुभंस्मृतं अन्यथा एकद्विचतुःषडष्टनवमितं चेत्तदा शुभं उभयत्रापि त्रिपंचाद्रिमिते शेषे तारामैत्री नास्त्येव
गुणाभावः एकत्र चेत्तदाऽर्धमैत्री तदा सार्धेको गुणः उभयत्रापि चेच्छ्यादिशेषाभावस्तदा पूर्णामैत्री गुणत्रयं २४ अथ योनिकूटं शार्दूलविक्रीडि
तद्वयेनाह अश्विन्यंबुपयोरिति ज्येष्ठामैत्रभयोरिति अश्विनीशततारकयोर्हयोऽश्वो योनिरुक्तः एवं स्वातीहस्तयोः कासरो महिषः लुलायो महिषो वाह
द्विषट्कासरसैरभाइत्यमरोक्तेः कर्णः श्रवणः अंबुपूर्वाषाढा तयोर्वानरो मर्कटः चांद्रं मृगः अजः योनिर्ब्रह्मा तद्वद्रोहिणी तयोरहिः सर्पः कुरंगो हरिणः

कन्यर्क्षाद्वरभं यावत्कन्याभं वरभादपि गणयेन्नवहृच्छेषे त्रीष्वद्रिभमसत्स्मृतं २४ अश्विन्यंबुपयोर्हयो निगदितः स्वात्य
र्कयोः कासरः सिंहो वस्वजपाद्भयोः समुदितो याम्यांत्ययोः कुंजरः मेषो देवपुरोहितानलभयोः कर्णांबुनोर्वानरः स्याद्वैश्वाभि
जितोस्तथैव नकुलश्चांद्राब्जयोन्योरहिः २५ ज्येष्ठामैत्रभयोः कुरंग उदितो मूलार्द्रयोः श्वा तथा मार्जारोदितिसार्पयोरथ मघा
योन्योस्तथैवोंदुरुः व्याघ्रो द्वीशभचित्रयोरपि च गौरार्यम्णबुध्न्यर्क्षयोर्योनिः पादगयोः परस्परमहावैरं भयोन्यास्त्यजेत् २६

अनुराधाज्येष्ठयोः द्वीशभं विशाखा चित्रयोर्व्याघ्रः बुध्न्यर्क्ष उत्तराभाद्रपदा अर्यमोत्तराफाल्गुनी तयोर्गौर्योनिः अन्यत्स्पष्टं फलमाह पादगयोरिति
एकस्मिन्पादे चरणे गतयोरुक्तनक्षत्रयोन्योः परस्परमहावैरं भवेत् यथा अश्विन्यंबुपयोर्हयो निगदितः स्वात्यर्कयोः कासर इति पादः तत्रोक्तयोर्भयो
न्योरश्वमहिषयोर्महावैरं एवं सिंहहस्तिनोरित्यादि एतत्फलमाह अत्रिः एकयोनिषु संपत्त्यै दंपत्योः संगमः सदा भिन्नयोनिषु मध्यः स्यादरिभावेन चेत्तयोः
योनेरथा वेनोद्वाहः सतु कार्यो वियोगदः राशिवश्यं च यद्यस्ति कार्यो वै तु दोषभाक् अत्रातिवैरवैरोदासीनमैत्रातिमैत्रक्रमेण गुणविभागः गोव्याघ्रादीनां अतिवै
रं तत्र गुणाभावः श्वनकमार्जारादीनां वैरं तत्रैको गुणः अश्वमेषादीनामौदास्यं तत्र गुणद्वयं गोमेषादीनां मैत्रं तत्र गुणत्रयं एकयोनौ अतिमैत्रं तत्र गुणचतुष्टयं २६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथग्रहमैत्रीशार्दूलविक्रीडिताभ्यामाह मित्राणीति मित्रेचेति द्युमणेः सूर्यस्यभौमगुरुचंद्राःमित्राणि शुक्रशनीअस्यवैरिणौ अस्यसौम्यःबुधःसमः विधोः चंद्रस्यबुधरवीमित्रे पुनरस्यविधोर्द्विषन्शत्रुर्नास्ति मंगलगुरुशुक्रशनयःसमाएव अथभौमस्य गुरुचंद्रसूर्यामित्राणि बुधःशत्रुः शुक्रशनीसमौ अथशशभृत्तनोः बुधस्यसिताहस्करौशुक्ररवीमित्रे अस्यबुधस्यशशीशत्रुः गुरुशनीभौमाःसमाः अथगीष्पतेर्गुरोःसूर्यभौमचंद्रामित्राणि बुधशुक्रौशत्रू सूर्यजःशनिःसमः अथकवेःशुक्रस्यबुधशनीमित्रे चंद्रसूर्यौशत्रू कुजगुरूसमौ अथशनेःशुक्रबुधौमित्रे रविचंद्रभौमाद्विषोवैरिणः अन्यो गुरुःसमः अत्रगुणविचारः तत्रैकाधिपतित्वेपरस्परमित्रत्वेपंचगुणाः सममित्रत्वेचत्वारःउभयसमत्वेत्रयोगुणाः मित्रवैरेगुणद्वयंसमवैरेएकगुणः

मित्राणिद्युमणेःकुजेज्यशशिनःशुक्रार्कजौवैरिणौसौम्यश्चास्यसमोविधोर्बुधरवीमित्रेनचास्यद्विषत् शेषाश्चास्यसमाः कुजस्यसुहृदश्चंद्रेज्यसूर्याबुधःशत्रुःशुक्रशनीसमौच शशभृत्तनोःसिताहस्करौ २७ मित्रेचास्यरिपुःशशीगुरुशनिक्ष्माजाःसमागीष्पतेर्मित्राण्यर्ककुजेद्रवोबुधसितौशत्रूसमःसूर्यजः मित्रेसौम्यशनीकवेःशशिरवीशत्रूकुजेज्यौसमौमित्रेशुक्रबुधौशनेःशशिरविक्ष्माजाद्विषोऽन्यःसमः २८ रक्षोनरामरगणाःक्रमतोमघाहिवस्विंद्रमूलवरुणानिलतक्षराधाः पूर्वोत्तरात्रयविधातृयमेशभानिमैत्रादितीदुहरिपौष्णमरुल्लघूनि २९ निजनिजगणमध्येप्रीतिरत्युत्तमास्यादमरमनुजयोःसामध्यमासंप्रदिष्टा॥ परस्परवैरेगुणाभावः २७ २८ अथगणकूटंवसंततिलकयाशालिन्याचाह रक्षोनरेति निजनिजेति क्रमतो रक्षोनरामरगणाःपादत्रयेणोच्यंते तत्रचित्राराधाविशाखा मघादिएतत्पर्यंतंनक्षत्राणिरक्षोगणः पूर्वात्रयमुत्तरात्रयंविधातारोहिणी यमोभरणी ईश आर्द्रा एतानिभानिनरगणोमनुष्यगणः मैत्रमनुराधा अदितिःपुनर्वसुः इंदुर्मृगः हरिःश्रवणःपौष्णंरेवती मरुत्स्वाती लघूनिअश्विनीपुष्यहस्ताःएतानि नवभान्यमरगणोदेवगणइति २९ निजेति स्वस्वगणेविद्यमानयोःस्त्रीपुरुषनक्षत्रगणयोरत्युत्तमाप्रीतिःस्यात् अमरमनुजयोर्देवमनुष्ययोःस्त्रीपुरुषयोः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

परस्परं प्रीतिर्मध्यमा स्यात् असुरमनुजयोः राक्षसमनुष्ययोः स्त्रीपुरुषयोर्मृत्युरेव प्रदिष्टः प्रबलदुर्बलन्यायेन मनुष्यगणस्यैव नाशः शार्ङ्गीये रक्षोगणः पुमान् चेत्स्यात्कन्या भवति मानवी केपीच्छंति तदोद्वाहं व्यस्तं कोपीह नेच्छति एतत्तुल्यन्यायाद्देवराक्षसयोरपि द्रष्टव्यं अस्यापवादमाह गर्गः रक्षोगणो यदा पुंसां कुमारी नृगणा भवेत् सद्भकूटं खगप्रीतिर्योनिशुद्धं शुभं तदेति अत्रेयं गुणकल्पना नरराक्षसोर्मिह द्वैरं तत्र गुणाभावः देवराक्षसोर्वैरं तत्र गुणाभावः देवमनुष्यत्वे चत्वारः गणैकत्वे षड्गुणाः ३० अथ राशिकूटमनुष्टुभाह मृत्युरिति स्त्रीपुरुषयोः परस्परं षष्ठाष्टमराशित्वे सति मृत्युर्ज्ञेयः एवं नवात्मजनवपंचमेऽपत्यानां हानिः एवं द्विर्द्वादशे निर्धनत्वं दारिद्र्यं स्यात् अन्यत्र तृतीयैकादशे चतुर्थदशमे समसप्तमे वा सति सौख्यकृत्याणिपीडनं स्यात् ३१ अथास्य दुष्टभकूटस्य परिहारं शार्दूलविक्रीडितेनाह प्रोक्तेति स्त्रीपुरुषराश्योर्द्वयोरेकाधिपत्ये सति एकस्वामिकत्वे सति प्रोक्ते दुष्टकूटे

असुरमनुजयोश्चेन्मृत्युरेव प्रदिष्टो दनुजविबुधयोः स्याद्वैरमेकांततोत्र ३० मृत्युः षडष्टके ज्ञेयोऽपत्यहानिर्नवात्मजे द्वि
द्वादशे निर्धनत्वं द्वयोरन्यत्र सौख्यकृत् ३१ प्रोक्ते दुष्टभकूटके परिणयस्त्वेकाधिपत्ये शुभोऽथाराशीश्वरसौहृदेऽपि गदितो
नाड्यृक्षशुद्धिर्यदि ॥

ऽऽषडष्टकादावपि विवाहः शुभो गदितः यथा मेषवृश्चिकयोः तुलावृषभयोर्वा नवपंचमे त्वेकाधिपत्याभावः द्विर्द्वादशे मकरकुंभयोः अथवा राशीश्वरयोः राशिस्वामिनोः सौहृदे मैत्रेऽपि यदि नाडीनक्षत्रयोः शुद्धिर्वेधो न भवेत्तदापि दुष्टभकूटके विवाहः शुभः यथा षट्काष्टके मीनसिंहराश्योर्नवपंचमे मेषधनुषोर्द्विर्द्वादशे मीनमेषयोरित्यादि तथा च वसिष्ठः द्विर्द्वादशे वा नवपंचमे वा षड्वाष्टके राक्षसयोषिता वा एकाधिपत्ये भवने शमैत्रे शुभाय पाणिग्रहणं विधेयमित्यादि अन्यच्च विषमात्कन्यकाराशेः षष्ठं षष्ठाष्टकं न सत् समात्षष्ठं शुभं ज्ञेयं विपरीतं न शोभनं अन्यर्क्षेशपयोरिति अन्यर्क्षे प्रीतिषड्वाष्टकादिभ्योऽन्यराशौ राशिस्वामिनोः परस्परशत्रुत्वे वा सति अंशपयोस्तद्राशिनवांशस्वामिनोर्बलित्वस खित्वे स्यातां बलित्वं च सखिता च प्रथमाद्द्विवचनांतं पदं बलित्वे उच्चादिस्थानस्थितत्वेन सबलत्वं सखिता परस्परमैत्री ते उभे चेद्भवतः ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु०टी० तथानाड्यृक्षशुद्धौनाडीनक्षत्रयोर्वेधाभावेसतितथाताराशुद्धिवशेचसति राशिवशताभावेचराशिवश्यत्वेचसतिदुष्टभकूटकेपिविवाहःशुभोनिरु
वि०प्र क्तः उक्तंचजगन्मोहनेवसिष्ठेन राशिनाथेविरुद्धेपिसबलांवंशकाधिपौ तन्मैत्रपिचकर्तव्यंदंपत्योःसुखमिच्छतेति अन्यच्चतस्मिन्नेवप्रकरणेवसि
७० ष्ठवाक्यं राशिनाथेविरुद्धेपिमित्रत्वेचांशनाथयोः विवाहंकारयेद्धीमान्दंपत्योःसौख्यवर्धनमिति अन्यच्चतस्मिन्नेवप्रकरणेवसिष्ठवाक्येषु अन्यतर
वाक्यानर्थक्यापत्तेरुपसंहारन्याये नप्रवर्तते तेनावश्यंवाक्यद्वयस्यभिन्नार्थत्वंवाच्यं तत्रकस्यकोर्थइतिसंदेहे न्यूनार्थंद्वितीयंवचनंकेवलग्रहवै
रापवादकंतुल्यबलत्वात् अंशनाथसबलत्वाभिधायकंप्रथमवचनं उभयविरोधस्य ग्रहवैरराशिवैररूपस्यापवादकं तेनराशिनाथेविरुद्धेन्यत्ररा
शीचनाथौचएतेषांसमाहारोराशिनाथंतस्मिन्राशिनाथे तथाचायमर्थः राशीविरुद्धौषट्काष्टकादिना नाथौविरुद्धौकयोरित्याकांक्षायां ययोः

अन्यर्क्षेशपयोर्बलित्वसखितेनाड्यृक्षशुद्धौतथाताराशुद्धिवशेनराशिवशताभावेनिरुक्तोबुधैः ३२ मैत्र्यांराशिस्वामि
नोरंशनाथद्वंद्वस्यापिस्याद्गुणानांनदोषः खेटारित्वंनाशयत्सद्भकूटंखेटप्रीतिश्चापिदुष्टभकूटं ३३ ३३ ॥

षट्काष्टकादिविचारस्तयोरेवसन्निहितत्वात्ग्रहणंतयोः समुचितेसतिविवाहःशुभः नन्वस्मिन्वाक्येक्लिष्टव्याख्यानेकिंमानं उच्यते अंशनाथसबलत्व
स्याधिककरणमेव नत्वयुगपदुत्पन्नस्यदोषद्वैविध्यस्यराशिविरोधग्रहविरोधरूपस्यपरिहारकरूपमित्यवगम्यते अस्मिन्नपिपक्षेनाडीशुद्धिस्ताराशुद्धिः
राशिवशताचापेक्षिताइति ३२ अथदुष्टानांगणकूटभकूटानांपरिहारंशालिन्याह मैत्र्यामिति स्त्रीपुरुषयोःराशिस्वामिनोर्मैत्र्यांसत्यांतथाराशिन
वांशनाथयोःद्वंद्वस्यापिमैत्र्यांसत्यांदुष्टगुणानांदोषोनस्यात् अत्रिः राशीशयोः सुहृद्भावेमित्रत्वेचांशनाथयोःगणादिदौष्टेप्युद्वाहः पुत्रपौत्रप्रव राम:
र्धनः अथसद्भकूटंतृतीयैकादशादिकंखेटारित्वंग्रहवैरकृतंदोषंनाशयेत् एवमेवखेटप्रीतिःग्रहमैत्रीचापिदुष्टंभकूटंषडष्टादिकंनाशयेत् अ ७०
सद्भकूटेगुणाभावः भकूटदोषापवादेचत्वारोगुणाइति ३३ ॥ ९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सोदरयोर्भ्रात्रोः सहोदरकन्यके नदेये नोद्वाह्ये नारदः नचैकजन्मनोः पुंसोरेकजन्मनोस्तु कन्यके नूनं कदाचिदुद्वाह्येनैकदा मुंडनद्वयमिति अत्रच कारोऽनु
क्तसमुच्चयार्थस्तेनैकस्मैवराय सहोदरकन्याद्वयमपि नदेयं नपुत्रीद्वयमेकस्मै प्रदद्यात्तु कदाचनेति वसिष्ठोक्तेः नसहजसुतोद्वाहो व्दाधर्द इति सुतश्च सुता
सुता चसुते सरूपाणामेकशेषइत्येकशेषः सुता च सुतौ पुमान् स्त्रियेत्येकशेषः सुतौ च सुता च सुते च सुतौ वेति सुताः इति कृते कशेषणाद्वंद्वे पुमान् स्त्रिये
त्येकशेषः सहजाश्च ते सुताश्च ते सुताश्चेति कर्मधारयः तेषां सोदराणां त्रयाणां विवाहः अब्दार्धेषण्मासमध्येन कार्यः उद्वाह इत्युपलक्षणं ततश्चैकमातृ
जयोः पुत्रयोः कन्ययोर्वा समानसंस्कारोन कार्य इत्यर्थः वृद्धमनुः एकमातृजयोरेकवत्सरे पुरुषस्त्रियोः नसमानाक्रियां कुर्यान्मातृभेदे विधीयते समा
नक्रिया मुंडनादिका भिन्नमातृजयोः समानक्रियायां नदोषः नारदः समानापि क्रियाः कार्या मातृभेदेन थैवच विवाहो दुहितुः कार्योन विवाहस्तु दि
नमिति भिन्नमातृदुहितुर्विवाहः समानक्रियायां यदि दिनचतुष्टयमध्येन कार्यमित्यर्थः वसिष्ठेन विशेष उक्तः एकोदरप्रसूतानां नात्र कार्यत्रयं भवेत्
भिन्नोदरप्रसूतानां नेति शातातपोब्रवीत् इति चौलोपनयनविवाहरूपं कार्यत्रयं आदौ चौलं ततो मौंजी विवाहश्च शुभप्रदः मातृभेदे बुधैरुक्तो मातुरे
क्येन कर्हिचित् एवं सति भिन्नोदरमंगलमावश्यकत्वे गृहभेदात् एकगृहे आचार्यभेदाद्वा कार्यं वसिष्ठः द्विशोभनं त्वेकगृहे न चेष्टं शुभं तु पश्चान्न
वभिर्दिनैस्तु आवश्यकं शोभनमुत्सुकोवा द्वारेण वाचार्यविभेदतो वेति यमलजातयोस्तु यमपि निषेधो नास्ति एकस्मिन्वत्सरे चैव वासरे मंडपे तथा
कर्तव्यं मंगलं स्वस्त्रोर्भ्रात्रोर्यमलजातयोः तत्रापि ज्येष्ठानुक्रमेण कार्यं ज्येष्ठानुक्रमस्तु गर्भोत्पत्तिकक्रमेण तथा च भागवते तृतीयस्कंधे हिरण्याक्षहि
रण्यकशिपूत्पत्तौ प्रजापतिर्नाम तयोरकार्षीद्यः प्राक् स्वदेहाद्यमयोरजायत तं वै हिरण्यकशिपुं विदुः प्रयं तं जा हिरण्याक्षमसूत साग्रत इति तथा
वैद्यके आत्रेयसंहितायां यदा विशेद्द्विधाभूतं बीजं पुष्पा परिक्षरत् तदा भवेद्द्विधागर्भः सूतिर्वेशविपर्ययात् तेन प्रथमं जातः कनिष्ठः अनंतरं जातो
ज्येष्ठः अत एव यमयोश्चैव गर्भे तु जन्मतो ज्येष्ठता मतेति मनुना गर्भे जन्मत इत्युक्तं जन्मज्येष्ठेन चाह्वानं सुब्रह्मण्यास्वपि स्मृतमिति तु मनुवचनं
एककोशजातयमलविषयं तथा च देवलः यस्य जातस्य यमयोः पश्यति प्रथमं मुखं संतानः पितरश्चैव तस्मिन् ज्येष्ठ्यं प्रतिष्ठितमिति संतानो वंशः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यदातुपुंसोबलातिशय्याद्रेतसोद्विधापातः तदाकोशद्वयेयमलोत्पत्तिः यदातुगर्भवायुनाएकस्मिन्नेवकोशेरेतसोद्वैधीभावस्तदाएककोशएवयुगपद्य
मलजन्मेति ननुस्त्रीणांविवाहउपनयतस्थानइतिस्मृतेः कन्याविवाहस्यपुत्रोपनयनस्यचसमानमितिचेत् न अष्टवर्षंब्राह्मणमुपनयेदितिवचने
ब्राह्मणग्रहणात्सुमारमित्यनुवृत्तेश्च स्त्रीशूद्राणांव्रतबंधनिषेधाच्च यत्तुस्त्रीणांविवाहउपनयनस्थानइत्युक्तं तत्तासांद्विजत्वसिध्यर्थं अतःस्त्रीविवा
होविवाहएवननूपनयनंतस्मात्सोदरकन्यापुत्रयोर्विवाहोपनयनयोः समानसंस्काराभावात् षण्मासमध्येपितेकार्येशुभेद्इति शुभेविवाहादिमं
गलकृत्येपितृक्रियाश्राद्धक्रियानकार्या मंगलेनाप्यमंगलमितिनारदोक्तेः अमंगलंश्राद्धं समाप्तेएवमंगलेकार्यं नमध्येइत्यर्थः १६ अथप्रतिकूल
निर्णयमिंद्रवंशयाह वध्वावरस्येति निश्चयोत्तरंवाग्दानानंतरंवध्वाःकन्यायाः वरस्यवाकुलेवंशेत्रिपूरुषेपुरुषत्रयमध्येकश्चनसपिंडोनाशंप्राप्नुया
त् तत्रमासोत्तरं मरणदिनादारभ्यत्रिंशद्दिनंप्रतिकूलं ततःशांत्यासत्वनुष्ठितयाविवाहःसुखेनइष्यते इदंपित्रादिभिन्नविषयं मांडव्यः अन्येषांतुसपिं

वध्वावरस्यापिकुलेत्रिपूरुषेनाशंव्रजेत्कश्चननिश्चयोत्तरं मासोत्तरंतत्रविवाहइष्यतेशांत्याथवासूतकनिर्गमेपरैः १७

डानामाशौचंमाससंमितं तदंतेशांतिकंकृत्वाततोलग्नंविधीयते पित्रादिमरणेतुविशेषः वरवध्वोःपितामातापितृव्यश्चसहोदरः एतेषांप्रतिकूलंचेन्म
हाविघ्नकरंभवेत् पितामातामहश्चैवमातावापिपितामही पितृव्यःस्त्रीसुतोभ्राताभगिनीवाविवाहिता एभिरेवविपन्नैश्चप्रतिकूलंबुधैःस्मृतं वाग्दाना
नंतरंयत्रकुलयोःकस्यचिन्मृतिः तदासंवत्सरादूर्ध्वंविवाहःशुभदोभवेत् पितुराशौचमब्दंस्यात्तदर्धंमातुरेवहि मासत्रयंतुभार्यायास्तदर्धंभ्रातृपुत्रयोः
अन्यच्चप्रतिकूलंसपिंडस्यमासमेकंविवर्जयेत् विवाहस्तुतयोःपश्चात्तयोरेवविधीयते दुर्भिक्षेराष्ट्रभंगेचपित्रोर्वाप्राणसंशये प्रौढायामपिकन्यायांप्र
तिकूलंनदुष्यति दीर्घरोगाभिभूतस्यदूरदेशस्थितस्यच उदासवर्तिनश्चैवप्रतिकूलंनविद्यते संकटेसमनुप्राप्तेयाज्ञवल्क्येनयोगिना शांतिरुक्तागृ गणेशस्यकृत्वातांशुभमाचरेत् अथावश्यकत्वेऽपवादमाह अथवेति आशौचनिर्गमेशांत्यासत्वनुष्ठितयाविवाहः परैराचार्यैरिष्यते ज्योतिःप्रकाशेप्र
तिकूलेपिकर्तव्योविवाहोमासमंतरा शांतिंविधायगांदत्वावाग्दानादिचरेद्बुधः १७ ॥ ६ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथान्यदपि विशेषेणांतरमुपजात्याह चूडाव्रतमिति अपिशब्दात्समावर्तनादि चौलमुपनयनं समावर्तनं च विवाहानंतरं पुरुषत्रयमध्य एव नेष्टं तथाव्र
तादुपनयनात् चूडा च पुरुषत्रयपर्यंतं नेष्टा तथा वध्वाः स्नुषायाः प्रवेशात्सुताया विनिर्गमोपि पुरुषत्रयपर्यंतमेव नेष्टा मेधातिथिः पुरुषत्रयपर्यंतं प्रति
कूलं सगोत्रिणं प्रवेशान्निर्गमो तद्वत् तथा मुंडनमंडने इति तस्मान्मूलपुरुषस्य चतुर्थत्वे नायं दोषः सचायं दोषः पुरुषत्रयेपि षण्मासपर्यंतमेव अतए
व षण्मास इति मासषट्कानंतरं व्यंतरतोपि विवाहादिः शुभः एतन्मूलवाक्यं कुलेऽकृतु त्रयादर्वागित्यादिना प्रागुक्तं अत्रापवाद उच्यते वेति अथवाब्दभे
दात् वर्षभेदात् षण्मासमध्येपि शुभः यथा माघे विवाहो वैशाखे चौलं यज्ञोपवीतं वा भवतीत्यर्थः संहितासारावल्यां फाल्गुने चैत्रमासे तु पुत्रोद्वाहोपनायने
भेदादब्दस्य कुर्वीत नर्तुत्रयविलंघनमिति १८ अथ मूलादनिष्टनक्षत्रोत्पन्नयोर्वधूवरयोः श्वशुरादिपीडकत्वं वसंततिलकेनाह श्वश्रूविनाशमिति अ

चूडाव्रतं चापि विवाहतो व्रताच्चूडा च नेष्टा पुरुषत्रयांतरे वधूप्रवेशाच्च सुताविनिर्गमः षण्मासतो वाब्दविभेदतः शुभः १८
श्वश्रूविनाशमहिजौ सुतरां विधत्तः कन्यासुतौ निर्ऋतिजौ श्वशुरं हतश्च ज्येष्ठाभजाततनया स्वधवाग्रजं च शक्राग्निजा भव
तिदेवरनाशकर्त्री १९ द्वीशाद्यपादत्रयजा कन्या देवरसौख्यदा ॥

हिजो अश्लेषानक्षत्रोत्पन्नौ कन्यापुत्रौ श्वश्र्वाः साक्षाद्वरस्य मातुः क
न्यायावा साक्षान्मातुः नाशं विधत्तः कुरुतः तथा निर्ऋतिजौ मूलोत्पन्नौ श्वशुरं हतः नाशयतः जनकं जनहीं हंति भर्तुर्मूलाहिधिष्ण्यजेति वसिष्ठोक्तेः
कुलन्यायत्वात्कन्यायामपि साक्षान्मातरं ज्येष्ठेति ज्येष्ठानक्षत्रोत्पन्ना कन्या स्वधवाग्रजं भर्तुर्ज्येष्ठभ्रातरं हंति शक्राग्निजा विशाखोत्पन्ना देवरस्य भर्तृक
निष्ठभ्रातुर्नाशकर्त्री उक्तं च ऐंद्रीपत्यग्रजं हंति देवरं तु द्विदैवजेति १९ एतदपवादमनुष्टुभाह द्वीशाद्येति स्पष्टार्थं नहंति देवरं कन्या तुलामिश्राद्विदै
वजा तदन्यपादजा त्याज्या दुष्टा वृश्चिकपुच्छवदिति हड्डुनारदोक्तेः मूलेति मूलचतुर्थचरणोत्पन्नो कन्यासुतौ श्वशुरे सौख्यदौ अश्लेषाप्रथमचरणोत्प
न्नौ च श्वश्र्वाः सौख्यदौ नारदः सुतः सुता वा नियतं श्वशुरं हंति मूलजो तदन्यपादजो नैव तथाश्लेषाद्यपादजाविति ॥ ॥

पुंस्त्वमविवक्षितं ज्योतिर्निबंधेमौंजीवं धनानंतरं मूलाश्लेषादोषो नास्तीत्युक्तं मूलव्यालोद्भवो दोषः पुंसां मौंज्यां विनश्यतीति भूपालवल्लभवचनादिति तं नमूलाश्लेषादोषः शूद्रविषयः पर्यवस्यति तथा ज्येष्ठोत्पन्नः पुमान् पत्न्यग्रजमग्रजां वा हंति विशाखोत्पन्नश्च पत्न्यनुजमनुजां हंति उक्तं च कलत्र पटले पत्न्यग्रजामग्रजं वा हंति ज्येष्ठर्क्षजः पुमान् तथा भार्यानुजां चैवानुजं हंति द्विदैवजइत्युक्तं तत्परिहारश्च तत्रैव मूलांत्यपादजोश्लेषोत तथाश्लेषाद्यपादजो द्वीशांत्यपादजो दुष्टोतद्वज्ज्येष्ठांत्यपादजाविति ज्येष्ठाविशाखोत्पन्नपुंसः दोषतत्परिहारनिरूपणं ग्रंथेषु दृष्टत्वादुपेक्ष्यं २० अथाष्टकूटानां नामान्यनुष्टुभाह वर्ण इति एते वर्णादिमैत्र्यां सत्यां गुणाधिका एकादिगुणाधिकाः स्युः यथा वर्णमैत्र्यामेको गुणः वश्ये द्वावित्यादि २१ तत्रादौ वर्णकूटं प्रमाणिकयाह द्विजा इति मीनकर्कटवृश्चिका द्विजाः ब्राह्मणाः ततोनंतरमन्ये मेषसिंहधनुराशयो नृपाः क्षत्रियाः वृषकन्यामकरा विशो वैश्याः

> मूलांत्यपादसार्पाद्यपादजाते तयोः शुभे २० वर्णो वश्यं तथा ताराः योनिश्च ग्रहमैत्रकं गणमैत्रं भकूटं च नाडी चैते गुणाधिकाः २१ द्विजा झषालिकर्कटास्ततो नृपा विशोंघ्रिजाः वरस्य वर्णतोधिका वधूर्न शस्यते बुधैः २२ हित्वा मृगेंद्रं नरराशिवश्याः सर्वे तथैषां जलजाश्च भक्ष्याः सर्वेपि सिंहस्य वशे विनालिं ज्ञेयं नराणां व्यवहारतोन्यत् २३ ॥ ८ ॥ ॥

मिथुनतुलाकुंभाः अंघ्रिजाः शूद्राः तत्र वरवध्वोराशयोर्वर्णौ ज्ञात्वा वरस्य वर्णतो ब्राह्मणादिका वधूरधिका ज्येष्ठवर्णा बुधैर्न शस्यते किंतु समा हीना वा शस्यत इत्यर्थः एको गुणः सदृग्वर्णे तथा वर्णोत्तमे वरे हीनवर्णे वरे शून्यं केप्याहुः सदृशे दलमिति २२ अथ वश्यकूटमिंद्रवज्रयाह हित्वेति नरराशयो मिथुनकन्यातुला एषां मेषादयः सर्वेपि सिंहं त्यक्त्वा वश्याः ननु जलचराणां सहानवस्थानात् कथं वश्यत्वं तत्राह जलजास्तु भक्ष्या इति एषां नरराशीनां जलजाः मकरकुंभमीनकर्कास्तु भक्ष्याः किंपुनर्वश्या इति सूचयितुं तु शब्दः सिंहस्यालिं वृश्चिकं विना सर्वे वश्याः अन्यदनुक्तं चतुष्पदानां जलचराणां वश्यावश्यं नराणां मनुष्याणां व्यवहारतो ज्ञेयं वश्यकूटं वश्यभक्ष्यवैरभेदेन त्रिधा तत्र वरराशेः स्त्रीराशौ वश्ये सति गुणद्वयं भक्ष्ये एको गुणः वैरे गुणाभावः २३ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथकन्याविवाहकालंग्रहशुद्धिंचवसंतमालिकाछंदसाह गुरुशुद्धिवशेनेति कन्यकानांविवाहः षडब्दकोपरिष्टात् षड्वर्षातिक्रमानंतरंसमेववर्षेषुयु-
ग्मवर्षेषुसत्संवत्सरवद्धुकन्याजन्मराशेरित्याद्युक्तगुरुशुद्धौसत्यांविवाहःशुभः अर्थात्पुरुषाणांविषमवर्षेषुगोचरप्रकरणोक्तरविशुद्धौसत्यांविवाहःशुभः
राजमार्तंडः तृतीयःषष्ठगश्चैवदशमैकादशस्थितः रविशुद्धोनिगदितोवरस्यैवकरग्रहे जन्मस्थेचद्वितीयस्थेपंचमेसप्तमेपिवा नवमेभास्करेपूजांकुर्यात्पा-
णिग्रहोत्सवे चतुर्थेवाष्टमेचैवद्वादशेभास्करेस्थिते वरःपंचत्वमाप्नोतिकृतेपाणिग्रहोत्सवेइति यत्तउक्तं षडब्दमध्येनोद्वाह्याकन्यावर्षाद्वयंयतः सोमो
भुक्ताथगंधर्वस्ततःपश्चाद्धुताशनइति व्यासः अष्टवर्षाभवेद्गौरी नववर्षाचरोहिणी दशवर्षाभवेत्कन्याअतऊर्ध्वंरजस्वला वात्स्यः द्वादशेवृषलीस्मृ-
गौरींददन्ब्रह्मलोकंसावित्रंरोहिणींददत् कन्यांददत्स्वर्गलोकमतःपरमसद्गति प्राप्नोतीतिशेषः अत्र युग्मेब्दे जन्मतःस्त्रीणांशुभदंपाणिपीडनमित्युक्त-
त्वात् पुनर्नववर्षायारोहिण्याअयुग्मवर्षत्वाद्विवाहनिषेधःप्राप्नोतीत्यत्रव्यवस्थामाहश्रीपतिः मासत्रयादूर्ध्वमयुग्मवर्षेयुग्मेतुमासत्रयमेवयावत्

गुरुशुद्धिवशेनकन्यकानांसमवर्षेषुषडब्दकोपरिष्टात् रविशुद्धिवशाच्छुभोनराणामुभयोश्चंद्रविशुद्धितोविवाहः १२ मि-
थुनकुंभमृगालिवृषाजगेमिथुनगेपिरवौत्रिलवेशुचेः॥११॥ विवाहशुद्धिंप्रवदंतिसंतोवात्स्यादयोगर्गवराहमुख्याः इत्यतोनवमवर्षस्यायु-
ग्मत्वनिषेधोऽष्टवर्षानंतरंमासत्रयपर्यंतमेव तदनंतरंतुसुखेनविवाहइत्यविरोधः एवंचषष्ठवर्षानंतरंजन्मतोविषमवर्षायामासत्रयानंतरंनकन्या।
साःशुभाः समवर्षेआद्यमासत्रयंत्रयंचेतिगर्भतोयुग्मवर्षइतिनिष्कृष्टोऽर्थः उभयोरिति स्त्रीपुंसयोश्चंद्रविशुद्धितोविवाहःशुभः उभयोश्चंद्रबलमाव-
श्यकमित्यर्थः शुद्धिर्गोचरेणाभिहिता गोचरबलाभावेऽष्टकवर्गादिबलंग्राह्यमित्याहनारदः गोचरंवेधजंचाष्टवर्गजंरूपजंबलं यथोत्तरंबलाधिक्यंस्थू-
लंगोचरमार्गजमिति व्यासः कन्यायाग्रहशुद्धिश्चदशवर्षावधिस्मृता दशवर्षव्यतिक्रांताकन्याशुद्धिविवर्जिता तस्मात्तारेंदुलग्नानांशुद्धौपाणिग्रहोमतइति
१२ अथविहितान्मासानुक्तविलंबितेनाह मिथुनेति अलिर्वृश्चिकः एतद्राशिगतेरवौसतितत्त्चापिमिथुनस्थितेरवौसतिशुचेः आषाढस्यत्रिलवेतृतीयांशे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आषाढशुद्धप्रतिपदमारभ्यदशमीपर्यंतंकरपीडनंविवाहोभवति अर्थादितरराशिगेसूर्ये आषाढशुद्धदशम्यनंतरं मिथुनराशिगेर्केपिहरिशयनेचविवाहोनस्यात् अलीति एतद्राशिगेसूर्येकार्तिकपौषमधुष्वपिकरपीडनंस्यात् वृश्चिकेकार्तिकेमकरेपौषेमेषेचैत्रेपीत्यर्थः इदंतुसौरमासग्रहणमतं श्रीधरोपि पौषेपिकुर्यान्मकरस्थितेर्केचैत्रेभवेन्मेषगतेयदास्यात् प्रशस्तमाषाढकृतंविवाहंवदंतिगर्गामिथुनस्थितेऽर्केइति येतुचांद्रमासानेवाहुर्नारदादयः माघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठमासाः शुभप्रदाः मध्यमःकार्तिकेमार्गशीर्षेवैनिंदिताःपरेइति तेषांमतेफाल्गुनोविहितइतितत्रमीनसंक्रमणसद्भावेपिशुभः चैत्रोनिषिद्धइतिमेषसंक्रमणसद्भावेप्यशुभः तदुक्तंवृंदावने झषेननिंद्योयदिफाल्गुनेस्यादजस्तुवैशाखगतोननिंद्यः मध्वाश्रितोद्वावपिवर्जनीयाविति अजस्तुवैशाखगतोननिंद्यइतिनिर्मूलमेव वस्तुतस्तुवसिष्ठेनउभयमासविधानात्सौरचांद्रमासैक्येउत्तमोविवाहः एकतरपक्षाश्रयेणमध्यमः दिनाधिपेमेषवृषालिकुंभनृयुग्मनक्राख्यघटर्क्षसंस्थे माघद्वयेमाधवशुक्रयोश्चशुच्योथवाकार्तिकसौम्ययोश्चेति अथप्रसंगात्सौरचांद्रमासविधायकवचनानितेषांव्यव

अलिमृगाजगतेकरपीडनंभवतिकार्तिकपौषमधुष्वपि॥१३॥

स्थाचलिख्यते तत्रऋष्यशृंगः विवाहव्रतयज्ञेषुसौरमानंप्रशस्यते गार्ग्योपि विवाहोत्सवयज्ञेषुसौरमानंप्रशस्यते वृद्धगर्गः विवाहादौस्मृतःसौरोयज्ञादौसावनःस्मृतः इत्येवमादीनिसौरमासविधायकवचनानि अथचांद्रमासविधायकानि तथाचवसिष्ठः उद्वाहयज्ञोपनयप्रतिष्ठातिथिव्रतसौरमहोत्सवाद्यं पर्वक्रियावास्तुगृहप्रवेशासर्वंहिचांद्रेणविगृह्यतेतत् नारदः यात्रोद्वाहव्रतक्षौरतिथिवर्षेशनिर्णयं पर्ववास्तूपवासादिकृच्छ्रंचांद्रेणगृह्यते इत्यादीनितत्रैकतरमासावलंबनेऽपरवैयर्थ्यंस्यादित्यत्रसमाधीयते यत्रसौरचांद्रमानाभ्यांमासशुद्धिरुपलभ्यतेसउत्तमोविवाहः एकतरपक्षावलंबनेमध्यमइत्युक्तंप्राक् मध्यमपक्षावलंबनंचअवश्यदेयाकन्याविषयंवेदितव्यं अपरेपुनर्देशविवाहयोः तथातपनीकृष्णयोमध्ये चांद्रोमासः प्रशस्यते अन्येषुसर्वदेशेषुसौरोव्रतविवाहयोः तथा विंध्याद्दक्षिणेभागेचांद्रोमासःप्रशस्यते उदग्भागेतुविंध्यस्यसौरंमानंविधीयते अन्येषुसर्वदेशेषुमिश्रमानंप्रकल्पयेदिति १३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथमासप्रसंगाज्जन्ममासादिप्रयुक्तनिषेधविधीन्त्रयोद्धतयाह आद्येति यस्मिन्चांद्रेमासेजन्मसजन्ममासः जन्मतिथिमारभ्यत्रिंशत्तिथ्यात्मकोमासोज न्ममासः अत्रमासेजन्मसजन्ममासावित्युच्यते पक्षद्वयमध्येप्रथमप्रकारेणप्रतिपादितं जन्मनक्षत्रंजन्मतिथिःसमाहारद्वंद्वः जन्ममुहूर्तोपि तत्राद्यग र्भयोः सुतकन्ययोर्द्वयोः करग्रहोविवाहोनोचितःनिषिद्धः वसिष्ठःस्वजन्ममासर्क्षतिथिक्षणेषुवैनाशिकाद्यृक्षगणेषुचैवं नोद्वाहमात्माभ्युदयाभिकांक्षी नैवाद्यगर्भद्वितयंकदाचित् एतदपवादोपि जातंदिद्विषयतेवसिष्ठइत्यादिपूर्वमुक्तः अथेति द्वितीयजनुषोरनाद्यगर्भयोश्चेद्विवाहस्तर्हिसुतप्रदोवि वुधैःपंडितैः शस्यते अत्राद्यगर्भराहित्यंसर्वथाविवक्षितं अथवाचेदनाद्यजनुषोरितिपठितव्यं तथाचच्यवनः जन्मर्क्षेजन्ममासेवानार्यायामथजन्मनि जन्मलग्नेभवेद्वोढापुत्राढ्यापतिवल्लभेति एतच्चानाद्यगर्भविषयं आद्यगर्भेसाक्षान्निषेधात् १४ ज्येष्ठमासेविशेषंशालिन्याह ज्येष्ठद्वंद्वमिति पुत्रोज्येष्ठः

आद्यगर्भसुतकन्ययोर्द्वयोर्जन्ममासभतिथौकरग्रहः नोचितोथविबुधैः प्रशस्यतेचेद्द्वितीयजनुषोःसुतप्रदः १४
ज्येष्ठद्वंद्वंमध्यमंसंप्रदिष्टंत्रिज्येष्ठंचेन्नैवयुक्तंकदापि॥

११ कन्याज्येष्ठा मासोपिज्येष्ठः इत्येनत्रिज्येष्ठंत्रिज्येष्ठंयत्कदापिनैवयुक्तंनप्रश स्तं ज्येष्ठमासेज्येष्ठयोर्वधूवरयोर्विवाहोनैवकार्यइत्यर्थः यदात्वेकतरज्येष्ठत्वेज्येष्ठमासोभवतितदामध्यमंसंप्रदिष्टं अगतिविषयकमित्यर्थः एकंज्ये ष्ठमन्यद्द्वयमज्येष्ठंतदाशुभमेव वराहः द्वौज्येष्ठौमध्यमौप्रोक्तावेकज्येष्ठःशुभावहः ज्येष्ठत्रयंनकुर्वीतविवाहेसर्वसंमतं अस्यापवादमाहकेचिदिति मत्यावश्यकत्वेसूर्येवह्निगंकृत्तिकास्थंत्यक्त्वाज्येष्ठमासेपिज्येष्ठवरस्यकन्यकायाःविवाहःशुभइतिकेचिदूचुः एतच्चज्येष्ठापत्यस्यनज्येष्ठइतिसामा न्यतोमंगलकृत्यनिषेधेपिद्रष्टव्यं भरद्वाजः ज्येष्ठेज्येष्ठस्यकुर्वीतभास्करेचानलस्थिते नोत्सवादीनिकार्याणिदिनानिदशवर्जयेदिति अत्रज्येष्ठपुत्रदु हित्रोर्ज्येष्ठमासवत्मार्गशीर्षेपिमंगलकृत्यनिषेधमाह भरद्वाजः मार्गशीर्षेतथाज्येष्ठेसौरंपरिणयंव्रतं आद्यगर्भेदुहित्रोस्तुयत्नेनपरिवर्जयेदिति स

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

यमपिज्येष्ठापत्यस्यनज्येष्ठेके श्चिन्मार्गेपिनेष्यत इत्युक्तंप्राक् केचिद्ग्रहणंशिष्टाचाराभावादितिसूचयितुं नैवान्योन्यमिति॥ ॥ ॥ ॥ज्येष्ठायाः
कन्यायाः ज्येष्ठपुत्रेणसहविवाहोनैवस्यात् गर्गः ज्येष्ठायाः कन्यकायाश्चज्येष्ठपुत्रस्यवैमिथः विवाहोनैवकर्तव्योयदिस्यान्निधनंतयोरिति १५
अथान्यंविशेषंहरिणीछंदसाह सुतपरिणयादिति निजकुलेइतिदेहलीदीपन्यायेनात्रापिसंबध्यते निजकुलेस्ववंशेसुतस्यपुत्रस्यपरिणयात्षण्मा
सांतःषण्मासमध्येसुताकरपीडनंकन्याविवाहोनस्यात् नारदः पुत्रोद्वाहात्परंपुत्रीविवाहोनऋतुत्रये नतयोर्व्रतमुद्वाहान्मंडनादपिमुंडनमिति तद्वदि
ति निजकुलेत्रिपुरुषमध्येपुत्रस्यकन्यायावामंडनाद्विवाहान्मुंडनंचौलोपनयनंसमावर्तनादिवानद्यात् षण्मासमध्येनकार्यं अत्रिः कुलेऋतुत्रया

केचित्तुर्यंवह्निगंप्रोह्युचाहुर्नैवान्योन्यंज्येष्ठयोःस्याद्विवाहः १५ सुतपरिणयात्षण्मासांतःसुताकरपीडनंनचनिजकु
लेतद्वद्वामंडनादपिमुंडनं नचसहजयोर्देयेभ्रात्रोःसहोदरकन्यकेनसहजसुतोद्वाहोर्धाब्देशुभेनपितृक्रिया १६

दर्वाग्मंडनान्नतुमुंडनंप्रवेशान्निर्गमंचैव नकुर्यान्मंडनत्रयमिति अत्रविशेषःशार्ङ्गीये व्रतंसमावर्त्तनकंसचौलंकेशांतमेतानिवदंतितज्ज्ञाः स्रोरं
पुरस्कृत्यभवंतियस्माच्चत्वारितस्मादिहमुंडनानि चूडासीमंतकेशांतविवाहोपनयान्बुधाः गुरुमंगलमित्याहुस्तदन्यल्लघुमंगलं ज्येष्ठंकृत्वातुष
ण्मासंनकुर्याल्लघुमंगलं कुर्वंतिमुनयःकेचिदन्यस्मिन्नपिवत्सरे लघुवामंगलंकार्यंकार्येनैमित्तिकेहितु पुत्रोद्वाहःप्रवेशाख्यः कन्योद्वाहस्तुनिर्ग
मः मुंडनंचौलमित्युक्तंव्रतोद्वाहौतुमंगलं चौलंमुंडनमेवोक्तंवर्जयेद्वरणात्परं मौंजीत्तुभयतःकार्यायतोमौंजीनमुंडनं अभिन्नेवत्सरेपिस्यात्तदह
स्तत्रभेदयेत् अभेदेदिवसस्यापिनकुर्यादेकमंडपेइति एषांसमूलत्वेदेशकालसंकटेसतिबोद्धव्यं उक्तंच एकोदरयोर्द्वयोरेकदिनोद्वहनेभवन्नो
शः नद्यंतरएवैकेदिनेप्याहुःसंकटेचशुभं नप्रतिषिद्धंलग्नंसंप्राप्तेसंकटेमहति एकोदरसंभवयोरेकाहेभिन्नमंडपेकालेइति नचेति सहजयोः।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथान्यत्स्रग्विण्याह प्रश्नलग्नक्षणेति तत्रज्योतिर्वित्समीपे यादृशापत्यंयुक् यादृशापत्यमेवविहृणोऽतेकन्यके सुतादि शेषंस्पष्टं ८ अथसामान्यतो
निमित्तवशेनशुभाशुभप्रश्नंस्रग्विण्याह शंखभेरीति विपंचीवीणाच एतेषांरवैः प्रश्नलग्नेश्रुतैर्मंगलंजायते उपलक्षणत्वान्मनोह्लादितुरंगगजछत्रादि
सान्निध्येपिशुभं अथाशुभयोगाः वैपरीत्यमिति वायसः काकः खरोगर्दभः श्वाकुक्कुरः सृगालःप्रसिद्धः यदिप्रश्नलग्नक्षणेचयदिवायसादिर्नादंशब्दंक
रोतितदावैपरीत्यमशुभंलक्षयेत् उपलक्षणादुलूकोष्ट्रमहिषनादोप्यशुभः अन्येशुभयोगाः शौनकादिभ्योज्ञेयाः विवाहवृंदावनेउपश्रुतिरप्युक्ता आ
रोप्याक्षतपूरितेगणपतिप्रस्थादिपात्रेशनैः संमार्जन्यधिवेष्टितेयुवतयस्तिस्रः सकन्यानिशि निर्यानारजकादिवेश्मसुकरैरकृत्वातमभ्यर्चितंयांवाचंश्र

प्रश्नलग्नक्षणेयादृशापत्ययुक्स्वेछया कामिनीतत्रचेदाव्रजेत् कन्यकावासुतोवातदापंडितैस्तादृशापत्यमस्याविनिर्दिश्य
ते ८ शंखभेरीविपंचीरवैर्मंगलंजायतेवैपरीत्यंतदालक्षयेत् वायसोवाखरः श्वासृगालोपिवाप्रश्नलग्नक्षणेरौतिनादंयदि
९ विश्वस्वातीवैष्णवपूर्वात्रयमैत्रैर्वस्वाग्नेयैर्वाकरपीडोचितेऋक्षैः वस्त्रालंकारादिसमेतैःफलपुष्पैःसंतोष्यादौस्यादनुक
न्यावरणंहि १० धरणिदेवोऽथवाकन्यकासोदरःशुभदिनेगीतवाद्यादिभिःसंयुतः वरवृत्तिंवस्त्रयज्ञोपवीतादिनाध्रुवयुतैर्व

णुयुलदर्थसदृशीलोकेकिलोपश्रुतिः तन्मंत्रश्च उपश्रुतिमहादेविचांडालगृहवासिनियथार्थंब्रूहिदेवित्वंशक्रराज्यप्रश्नः अग्नि पूर्वात्रयैराचरेत् ११
वर्धिनीति ९ अथकन्यावरणमुहूर्तंमत्तमयूरछंदसाह विश्वस्वातीति उत्तराषाढादिनक्षत्रैरथवाविवाहनक्षत्रैरुपलक्षितेकालेवस्त्रालंकारादिशब्देन
स्वाद्यादिमधुरवस्तुभिःसहितैःफलपुष्पैःआदौकन्यांतोष्यतोषयित्वाऽनुपश्चात्कन्यावरणंहि निश्चयेनस्यात् कन्यावरयोर्लक्षणानिसामुद्रिकोध्या
यादवगंतव्यानि १० अथवरवरणमुहूर्तमाह धरणिदेवइति धरणिदेवोब्राह्मणःपुरोहितादिः चंडेश्वरः पूर्वात्रितयमाग्नेयमुत्तरात्रितयेतयारोहि
णीतत्रवरणेभगणाःशस्यतेसदा उपवीतंफलंपुष्पंवासांसिविविधानिच देयंवरायवरणेकन्याभ्राताद्विजेनवेति ११

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु॰टी॰ स्करे बलवद्विधवायोगेवास्त्येसति मृगीदृशां पितारहसिकुर्वीततद्भंगंशास्त्रसंमतं सुदिनेशुभनक्षत्रेचंद्रताराबलान्विते अवैधव्यकरैर्योगैर्लग्नेग्रहबला
वि॰प्र॰ न्विते व्रतारंभंप्रकुर्वीतबालवैधव्यनाशकं सुस्नातांचित्रवस्त्राद्यांकन्यांपितृगृहाद्बहिः नीत्वाश्वत्थंशमीस्थानेयद्वाबदरिकाश्रमे आलवालंप्रकुर्वी
६३ तविपुलंमृदुकर्षितं कुमार्याचार्यनिर्दिष्टंकृतसंकल्पमादरात् करकांबुप्रपूर्णेनसिंचनंप्रतिवासरं चैत्रेवाश्विनमासेचतृतीयाऽसितपक्षतः यावत्कृष्ण
तृतीयान्यामासमेकंयथाविधि ब्राह्मणानांतथास्त्रीणांपूजनंचसमारभेत् तदाशिषाप्नुयात्कन्यासौभाग्यंचसुखान्वितं प्रतिमापार्वतीनाम्नी वैणवे
भाजनेर्चयेत् चंदनाक्षतदूर्वाद्यैर्बिल्वपत्रैर्यथाविधि उपचारैर्यथाभक्त्यानैवेद्यैः प्रतिवासरं एवंव्रतप्रभावेनबालवैधव्यनिष्कृतिः जायतेकन्यका
नांचततः पाणिग्रहक्रिया इत्यश्वत्थव्रतं अन्यमपिवैधव्ययोगपरिहारमाह वारहइत्यादि अथवारहएकांते अच्युतमूर्तिर्विष्णुप्रतिमा पिप्प
लघटौप्रसिद्धौ एषांमध्येऽन्यतरेणसहसल्लग्नेवक्ष्यमाणदोषरहितेसौभाग्यगुणान्वितेचविवाहलग्नेविवाहंकारयित्वापश्चात्तांकन्यांस्फुटंलोकप्र
सिद्धंयथाभवतितथाचिरजीविनेवरायदद्यात् दत्वापित्रादिकः तदुक्तंमार्कंडेयेन बालवैधव्ययोगेपिकुंभद्रुप्रतिमादिभिः कृत्वालग्नंरहःपश्चा
त्कन्योद्वाह्येतिचापरेइति कुंभद्रुतिमंथन्याअपिउपलक्षणं द्रुवृक्षोश्वत्थएव प्रतिमाविष्णोःसौवर्णीकरशिरोवयवादिसहिता नशालिग्रामादि
रूपा तत्रकुंभविवाहःसूर्यारुणसंवादे विवाहात्पूर्वकालेतुचंद्रताराबलेशुभे विवाहोक्तेचमंथन्याकुंभेनसहचोद्वहेत् पितासंकल्प्यवाह्यंचविवाह
विधिपूर्वकं सूत्रेणावेष्टयेत्पश्चाद्दशतंतुविधानतः कुंभमालंकृतंदेहतयोरेकांतमंदिरे ततःकुंभविनिःसार्यप्रभज्यसलिलाशये ततोभिषेचनंकु
र्यात्पंचपल्लववारिभिः तत्सर्वंवस्त्रपूजाद्यंब्राह्मणायनिवेद्यच कन्यालंकारवस्त्राद्यंब्राह्मणायनिवेदयेत् प्रार्थना वरुणांगस्वरूपत्वंजीवनानांसमा एम॰
श्रयपतिंजीवयकन्यायाः चिरपुत्रान्सुखंवरं देहिविष्णुवरानन्देनकन्यांपालयदुःखतइति इतिकुंभविवाहः अश्वत्थविवाहोपितत्रैव द्विजान्सुरून्सु ६३
हन्नारीमंगलोच्चारणैः समं आहूयोद्वाहकालेचरम्यप्रभ्रमौच मंडपेगत्वाप्रणम्यगौरींचगणनाथंचभूरुहं भवानींचैवमंथानींपितामंत्रमुदीर
येत् उद्वाहयिष्येविधिवदश्वत्थेनमनोहरां कन्यांसौभाग्यसौख्यार्थंहेतवेहंद्विजोत्तमाः नमस्तेविष्णुरूपायजगदानंदहेतवे पितृदेवमनुष्याणामा

अथायनमोनमः वनानांपतयेतुभ्यंविष्णुरूपायभूरुह नमोनिखिलपापौघनाशनायनमोनमः पूर्वजन्मकृतंपापंबालवैधव्यकारकं नाशयाशुसुखंदेहिक
न्यायाममभूरुह इत्यश्वत्थविवाहेसंकल्पप्रार्थने विवाहस्तुकुंभविवाहवद्विधेयः एवमेवसौवर्ण्याविष्णुप्रतिमयासहविवाहंविधायप्रतिमांब्राह्मणायद
द्यात् दानप्रकारस्तत्रैव शुभेमासेसितपक्षेसानुकूलग्रहेदिने ब्राह्मणंसाधुमामंत्र्यसंपूज्यविविधार्हणैः तस्मैदद्याद्विधानेनविष्णोर्मूर्तिंचतुर्भुजां शुद्धवर्ण
सुवर्णेनवित्तशक्त्याथवापुनः निर्मितांरुचिरांशंखगदाचक्राब्जसंयुतां दधानांवाससीपीतेकुमुदोत्पलमालिनीं सदक्षिणांचतांदद्यान्मंत्रमेतमुदीरये
त् यन्मयापूर्वजनुषिघ्नंत्यापतिसमागमं विषोपविषशस्त्राद्यैर्हतोवातिविरक्तया प्राप्यमाणमहाघोरंयशःसौख्यधनापहं वैधव्याद्यतिदुःखौघनाशाय
सुखलब्धये बहुसौभाग्यलब्ध्यैवमहाविष्णोरिमांतनुं सौवर्णींनिर्मितांशक्त्यातुभ्यंसंप्रददेद्विज अनघात्वहमस्मीतित्रिवारंप्रवदेदिति एवमस्त्वि
तिविप्राशीर्गृहीत्वास्वगृहंविशेत् ततोवैवाहिकंतान्तोविधिंकुर्यान्मृगीदृशां इतिप्रतिमादानविधिः एवंघटादिभिःसहविवाहंएकान्तेविधायपश्चाद्वा
दित्रयघोषपुरःसरंपित्रादिकन्यामायुष्मतेवरायदद्यात् अत्रपुनर्विवाहात्पुनर्भूत्वादोषोनभवति यतोविधानखंडे स्वर्णाम्बुपिप्पलानांचप्रतिमा
विष्णुरूपिणीतयासहविवाहेचपुनर्भूत्वंनजायतइत्युक्तत्वात् चकारात् घटस्यापि लक्ष्मीरूपासदाकन्याहरिरूपंसदाजलं हरेर्दत्तंचयद्दानंदातुः
पापहरंसदा लक्ष्मीनारायणप्रीत्यैयादत्ताकन्यकाबुधैः तारयेत्सकलंदातुःकुलंपूर्वापरंसदा चंद्रवह्न्यंबुगंधर्वशिवसोमस्मराइमे पतयःकन्यकानां
चबाल्यात्संतिसदैवते तदुद्वाहविधिर्यत्नात्कृतोनोजनयेद्भयं यथातिभुक्तकमलंदेवानांपूजनायवै अर्हंभवतिसर्वत्रतथाकन्यानृणांभवेत् श्रुतावपि
सोमादिभिःसहविवाहोऽभिहितः सोमःप्रथमोविविदेगंधर्वोविविदउत्तरः तृतीयोअग्निष्टेपतिस्तुरीयस्तेमनुष्यजाइति अतोदैवतभोग्यानांकन्यानांपु
रुषविवाहेनदोषःपुनर्भुवः तथात्रापि अतएव मंथन्याभास्करेयत्नात्कृतवान्दुहितुर्विधिः रेणुकोपिस्वकन्यायास्तरूद्वाहंचकारसइतिविधानखंडे
भिधानात् अतएव पित्रामात्रातथाभ्रात्रादत्तायातोयधारया विप्राग्निसुहृदांसाक्ष्यंकृत्वासोद्वाहितांभवेदितिकात्यायनादिपरिभाषितत्वादेकदाकन्या
पुरुषविवाहंनिर्वर्त्यपुनर्द्वितीयपुरुषविवाहजातेसापुनर्भूर्भवेत्यलं ७

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ प्रश्नलग्नात्कुलटामृतवत्सायोगं दोधकवृत्तेनाह प्रश्नतनोरिति स्पष्टार्थः कश्यपः स्वनीचगः शत्रुदृष्टः पापः पंचमगो यदा मृतपुत्रां करोत्येव कु
लटां वा न संशय इति ५ अथ विवाहभंगयोगं पुष्पिताग्रयाह यदीति सितातिरिक्तपक्षे कृष्णपक्षे यदि चंद्रः समराशिषु वृषकर्कादिषु गतः सन् तनुगृ
हतः प्रश्नलग्नाद्रिरंध्रे षष्ठेऽष्टमे वा स्थाने स्थितः पापग्रहावलोकितो भवति तदायं योगो विवाहस्य विनाशकारको भवति ६ एवं प्रश्नलग्नाद्वैधव्यादि
योगमभिधायेदानीं जन्मलग्नादावपि बालवैधव्ययोगविचारमिति दिशन् तत्परिहारं शार्दूलविक्रीडितेनाह जन्मोत्थमिति प्रश्नलग्नाद्यथा विधवायोगो
विचारितस्तथा जन्मोत्थं जन्मलग्नोद्भवं च बालविधवायोगं जातकशास्त्रात् बाल्ये विधवा भौमे पतिसंत्यक्ता दिवाकरे तस्थे सौरे पापे दृष्टे कन्यैव जरां समु

प्रश्नतनोर्यदि पापनभोगः पंचमगो रिपुदृष्टशरीरः नीचगतश्च तदा खलु कन्या सा कुलटा त्वथवा मृतवत्सा ५ यदि भवति सि
तातिरिक्तपक्षे तनुगृहतः समराशिगः शशांकः अशुभखचरवीक्षितोऽरिरंध्रे भवति विवाहविनाशकारकोऽयं ६ जन्मोत्थं
च विलोक्य बालविधवायोगं विधाय व्रतं सावित्र्या उत पैप्पलं हि सुतया दद्यादिमां वा रहः सल्लग्नेऽच्युतमूर्तिपिप्पलघटैः
कृत्वा विवाहं स्फुटं दद्यात्तां चिरजीविनेऽत्र न भवेद्दोषः पुनर्भूभवः ७ ११पयाति तथा लग्ने व्यये च पाताले जामित्रे चाष्टमे कुजे कन्या
भर्तृविनाशाय भर्त्ता कन्याविनाशद इत्याद्युक्तैर्बालवैधव्ययोगैर्बालविधवायोगं विचार्य वक्ष्यमाणं व्रतं वैधव्ययोगपरिहारं कारयेदित्यन्वयः तत्र
वैधव्ययोगपरिहारभावः यो यो भावः स्वामिदृष्टो युतो वा सौम्यैर्वा स्यात्तस्य तस्यास्ति वृद्धिरिति सप्तमस्थानं स्वस्वामिसौम्येक्षितं चेद्भवति तदा भर्तृसुखं भव
तीति अन्ये स्त्रीणामहत्यरिष्टयोगे भर्तुश्च स्वस्यारिष्टयोगे तत्परिहारमाहुः अथवा परिहार्ये वैधव्ययोगे प्रतिकारमाह विधायेति रह इति वक्ष्यमाण
मिहापि योज्यं पित्रादिः सुतया कन्यया हत्वा रह एकांते हि निश्चयेन सावित्र्या व्रतं विधाय पश्चादिमां कन्यां चिरजीविने वराय दद्यात् तदुक्तं व्रतखंडे
सावित्र्यादिव्रतादीनि भक्त्या कुर्वंति याः स्त्रियः सौभाग्यं च सुहृत्त्वं च भवेत्तासां सुसंततिरिति व्रतग्रहणप्रकारस्तत एवावगंतव्यः पिप्पलव्रतं स्नानभा।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अत एव सत्याचार्यः शुभक्षणक्रियारंभजनिता पूर्वसंभवाः संपदः सर्वलोकानां ज्योतिस्तत्त्वप्रयोजनमिति सर्वत्रैतेयं १ अथ प्रश्नलग्नाद्विवाहयोगद्
यं स्रग्धरयाह अथशब्दो मंगलार्थः आदौ संपूज्येति आदौ गणकं ज्योतिर्विदं रत्नादिभिः मणिवस्त्रफलादिभिः संपूज्य ततः प्रष्टा कन्यायाः उद्वाहं
गणकं वेदयेत् गतिबुद्ध्यादिनाऽणौ कर्तुः कर्मत्वं कीदृशं गणकं सुस्थचित्तं अव्याकुलांतःकरणं स्वस्थे चित्ते बुद्धयः संभवंतीत्युक्तेः उत्पलः प्रष्टा मणि।
कनकयुतैः फलकुसुमै राशिचक्रमभ्यर्च्य पृच्छेद्यथाभिलषितं भक्त्या विनयान्वितः प्रश्नं दिगिति यदि प्रश्नलग्नाद् दशमैकादशतृतीयसप्तमपंचमाना
मन्यतमे स्थाने स्थितश्चंद्रो जीवेन गुरुणा दृष्टः सद्यः शीघ्रं परिणयनकरः स्यात् वा अथवा गोतुलेति वृषतुलाकर्कीणामन्यतमं प्रश्नलग्नं स्यात्तच्च शुभ

तस्माद्विवाहसमयः परिचिंत्यते हि तन्निघ्नतामुपगताः सुतशीलधर्माः १ आदौ संपूज्य रत्नादिभिरथ गणकं वेदयेत्स्वस्थ
चित्तं कन्योद्वाहो दिगीशानलहयविशिखे प्रश्नलग्नाद्यदींदुः दृष्टो जीवेन सद्यः परिणयनकरो गोतुलाकर्कटाख्यं वा स्यात्त
अस्य लग्नं शुभखचरयुतालोकितं तद्विदध्यात् २ विषमभांशगतौ शशिभार्गवौ तनुगृहं बलिनौ यदि पश्यतः रचयतो
वरलाभमिमौ यदा युगलभांशगतौ युवतिप्रदौ ३ षष्ठाष्टस्थः प्रश्नलग्नाद्यदींदुर्लग्ने क्रूरः सप्तमे वा कुजः स्यात् मूर्तौ विं
दुः सप्तमे तस्य भौमो रंडा सा स्यादष्टसंवत्सरेण ४ ॥ग्रहैर्युतमवलोकितं वा भवेत्तत्परिणयनं विदध्यात् २ अथान्यं योगद्वयं द्रुतविलं
बितेनाह विषमभांशगतावितिस्पष्टार्थं ३ अथ प्रश्नलग्नाद्वैधव्ययोगत्रयं शालिन्याह षष्ठाष्टस्थ इति चंद्रः प्रश्नलग्नात्षष्ठाष्टमस्थस्तदा क
न्याष्टसंवत्सरेण विवाहवर्षाद्रंडा भर्तृनाशिका स्यात् अथवा लग्ने यः कश्चित् क्रूरग्रहः स्यात्ततः सप्तमे कुजो भवेत्तदाष्टवर्षमध्ये रंडा स्यात् केचित्स
प्तमेपि पाप एवं प्रश्ने निषेधंति कश्यपः एको लग्नगतः पापोऽन्यः सप्तमराशिगः आसप्तमाब्दान्मरणं पुरुषस्य न संशय इति तेषां मते सप्तमे वा रव
लः स्यादिति पाठः अथवा मूर्तौ लग्ने चंद्रः तस्य सप्तमे भौमो भवेत् तदाऽष्टवर्षेण रंडा स्यात् ४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्मृत्यंतरे प्राप्तमभ्युदयंश्राद्धंपुत्रसंस्कारकर्मणि पत्नीरजस्वलाजातानुकुर्यात्तत्पितातदेति तत्पितेतिनांदीश्राद्धकर्तुरुपलक्षणं अतोज्येष्ठभ्रात्रादिनाकरिष्यमाणनांदीश्राद्धात्प्राकृतत्पत्नीरजस्वलाचेत्तदानांदीश्राद्धनिषेधान्मंगलंनकार्यमेव संस्कार्यमातरिरजस्वलायांतुसन्निहितलग्नांतराभावेशांतिंकृत्वातदीनीमेवतन्मंगलंकार्यं आरब्धत्वान्नस्मृत्युक्तदोषः अपशकुननिरासार्थंशांतिःकार्या उक्तंच वधूवरान्यतरस्यजननीचेद्रजस्वला संपूर्णेतुबलेप्राप्तेकुर्यात्तत्पाणिपीडनमिति बलेग्रहबलेच वाक्यसारे अलाभेसुमुहूर्तस्यरजोदोषेह्युपस्थिते श्रियंसंपूज्यविधिवत्ततोमंगलमाचरेत् हैमीमाषमितापद्मांश्रीसूक्तविधिनार्चयेत् प्रत्यृचंपायसंहुत्वाभिषिच्यहितमाचरेत् यदातुकृतेपिमंगलेमंडपोद्वासनात्प्राकूमातरिरजस्वलायांशांत्यादिकंकार्यमेव मंगलस्यासमाप्तत्वात् यदातुज्येष्ठभ्रात्रादिनाकृतान्नांदीश्राद्धात्परंतत्पत्नीरजस्वलाचेत्तदानकोपिदोषः अन्योपिविशेषः

शांत्याचौलंव्रतंपाणिग्रहःकार्योन्यथानसत् ५८ विचैत्रव्रतमासादौविभौमास्तेविभूमिजे छुरिकाबंधनंशस्तंनृपाणांप्राग्विवाहतः ५९ केशांतंषोडशेवर्षेचौलोक्तदिवसेशुभं ॥

५५ षष्ठत्रैव उपवासेनशुध्यंतिनार्यःसद्योरजस्वलाः एकाकिन्योविवाहादौदेशभंगेषुवायदीति ५८ अथछुरिकाबंधनमुहूर्तमनुष्टुभाह विचैत्रेति चैत्रवर्जितेषूपनयनमासेषुमाघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठेष्वित्यर्थः आदिशब्देनव्रतबंधोक्ततिथिनक्षत्रजन्मलग्नादीनांग्रहणं वाकीदृशेव्रतमासादौविभौमास्तेभौमास्तरहिते गुरुशुक्रास्तादिसामान्यनिषेधादेवसिद्धे तथा विभूमिजेभौमवाररहितेसूर्यादिवारेनृपाणांक्षत्रियाणांविवाहतःपूर्वंछुरिकायाअल्पशस्त्रविशेषस्यबंधनंकट्यामितिशेषः तच्छस्तंहितं विवाहात्प्रागित्युक्तेः अवधित्वनिश्चयात्समावर्तनानंतरंकार्यं अन्यथोपनयनानंतरंकार्यमित्येवब्रूयात् ५९ अथकेशांतसमावर्तनमुहूर्तमनुष्टुभाह केशांतमिति षोडशेवर्षेचौलोक्तदिवसेमुहूर्तेगोदानापरपर्यायंकेशांतसंज्ञंकर्मशुभंस्यात् गावःकेशादीयंतेखंड्यंतेयस्मिंस्तद्गोदानं गोदानंषोडशेवर्षेइत्येतद्ब्राह्मणविषयं क्षत्रियविशोर्द्वाविंशचतुर्विंशंचविरोधात् तथामनुः केशांतंषोडशेवर्षेब्राह्मणस्यविधीयते ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राजन्यबंधोर्द्वाविंशेवैश्यस्यद्व्यधिकेततइति आश्वलायनः प्रथमंस्यान्महानाम्नीद्वितीयंचमहाव्रतं तृतीयंस्यादुपनिषद्गोदानाख्यंततः परं अत्रजाताधिकाराद्गोदानंजन्माद्यब्देतुषोडशेइतिवृत्तिकारवचनात् त्रयोदशेमहानाम्न्यादिभवंति त्रयोदशेमहानाम्नी चतुर्दशेमहाव्रतं पंचदशेउपनिषद्व्रतं षोडशेगोदानमिति एवंक्षत्रियविशोरपिउक्तगोदानकालात्प्राक् वर्षचतुष्टयक्रमेणमहानाम्न्यादिभवंति व्रतोक्तेति हिनिश्चयेनयज्ञोपवीतोक्तदिवसेऽआदिशब्देनवारनक्षत्रतिथिलग्नांशकेषुसमावर्तनकर्मेष्यते अत्रकश्यपेनचैत्रोवर्जितः चैत्रमासविवर्जेषुमाघादिषुचपंचसु एतच्चगोदानानंतरंविवाहात्प्राक्कार्यं कुर्यात्समावर्तनंकर्मपश्चाद्गोदानतः पाणिनिपीडनात्प्रागितिवसिष्ठोक्तः क्वचिद्द्वितीयवर्षेतन्निषेधउक्तः वधूप्रवेशंव्रतमोक्षणंचपुंसांपुनर्दारपरिग्रहंच नाब्देद्वितीयेविदधीतधीमानवदंतिगर्गात्रिवसिष्ठमुख्याइतिनन्निर्मूलत्वादुपेक्ष्यं परिकरोऽलंकारउत्तरोयत्राद्रूपः

व्रतोक्तदिवसादौहिसमावर्तनमिष्यते ६० इतिमुहूर्तचिंतामणौसंस्कारप्रकरणंपंचमंसमाप्तं ५ भार्यात्रिवर्गकरणंशुभशीलयुक्ताशीलंशुभंभवतिलग्नवशेनतस्याः॥

शेषंस्पष्टं ६० इतिदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायांस्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायांप्रमिताक्षरायांसंस्कारप्रकरणंपंचमंसमाप्तं ५ अथविवाहप्रकरणंव्याख्यायते तत्रानाश्रमीनतिष्ठेतेत्यादिवचनात्समावर्तनानंतरंसर्वाश्रमाणामुपकारकत्वाद्गृहस्थाश्रमएवमुख्यः सचसुशीलस्त्र्यधीनः शीलंसुलग्नाधीनमित्यतोलग्नशुद्धिकथनंवसंततिलकयाप्रतिजानीते भार्येति शुभंभर्त्रादेरनुकूलंशीलंस्वभावोयस्याः सात्रिवर्गस्यधर्मार्थकामरूपस्यकरणमतिशयेनसाधनं तस्याःसुलग्नवशेनशीलंशुभंभवति यतःसुतशीलधर्माःतन्निघ्नताविवाहाधीनता अधीनोनिघ्नआयत्तइत्यमरोक्तेः उपगताःप्राप्ताः अतोहीतिनिश्चयेनविवाहसमयःपरिचिंत्यतेविचार्यतइति ननुजन्मकालीनग्रहजनितंशुभाशुभंदुरतिक्रममितिविवाहलग्नानर्थक्यमितिचेन्न ज्योतिषस्मृत्यावेदितशुभसमयारब्धविधिजन्यापूर्वजनितशुभफलेनजन्मांतरीयदुर्दृष्टध्वंसोभवतीत्येवमर्थतयासार्थक्यात्॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथव्रतबंधानंतरंसायंकालेबटुचांब्रह्मौदनाख्यःसंस्कारोभिहितस्तत्रार्येयाविशेषमाह प्राक्‌ब्रह्मौदनेति स्पष्टार्थं उक्तंचनृसिंहप्रसादे ब्रह्मौद
नविधेः पूर्वंप्रदोषोगर्जितंभवेत् तदाविघ्नकरंज्ञेयंबटोरध्ययनस्यतत् तस्यशांतिप्रकारंतुवक्ष्येशास्त्रानुसारतः स्वस्तिवाचनपूर्वंतुहवनंका
रयेद्बुधः प्रधानंपायसंसाज्यंद्रव्यंशांतियज्ञोभवेत् सूक्तंबृहस्पतेर्विद्वान्पठेद्विद्यासमृद्धये गायत्रीयुंजतमंत्रः प्रायश्चित्तंतुसर्पिषा धेनुंसवत्सा
कांदद्यादाचार्यायपयस्विनीं शिलाहोमविधेः पश्चात्स्थापयेत्तत्रसंसदि ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्ततोब्रह्मौदनंचरेदिति ५६ अथवेदविशेषेणन
क्षत्राणिवसंततिलकयाह वेदेति मृगाश्लेषार्द्राहस्तचित्रास्वातीमूलपूर्वात्रयेषुऋग्वेदाध्यायीनां रेवतीहस्तानुराधामृगपुष्यरोहिण्युत्तरात्रये
षुयजुर्वेदाध्यायीनां अश्विनीधनिष्ठापुष्यहस्तोत्तरात्रयार्द्राश्रवणेषुसामवेदाध्यायिनांमृगरेवतीपुष्याश्विनीहस्तानुराधाधनिष्ठापुनर्वसुषु अथ

प्राक्‌ब्रह्मौदनपाकाद्व्रतबंधानंतरंयदिचेत् उत्पातानध्ययनोत्पत्तावपिशांतिपूर्वकंतत्स्यात् ५६ वेदक्रमाद्दृशिशिवाहिक
रत्रिमूलपूर्वासुपौष्णकरमैत्रमृगादितीज्ये ध्रौवेषुचाश्विवसुपुष्यकरोत्तरेशकर्णेमृगांत्यलघुमैत्रधनादितौमत् ५७ नां
दीश्राद्धोत्तरंमातुः पुष्पेलग्नांतरेनहि ॥ ऽऽवेदाध्यायिनां पूर्वश्लोकात्तुवृत्ततत्पदपरामृष्टमुपनयनंसत्शुभमित्यर्थः उक्तंच मूलेह
स्तत्रयेसार्पशैवेपूर्वात्रयेतथा ऋग्वेदाध्यायिनां कार्यमेखलाबंधनंबुधैः पुष्यपुनर्वसौपौष्णेहस्तेमैत्रेशशांकभे ध्रौवेषुचप्रशस्तंस्याद्यजुषांमौ
ञ्जिबंधने पुष्यवासवहस्ताश्विशिवकर्णोत्तरात्रयं प्रशस्तंमेखलाबंधेबटूनांसामगायिनां मृगमैत्राश्विनीहस्तारेवत्यादितिवासवं अथर्वपाठि
नांशस्तोभगणोयंव्रतार्पणे ५७ अथान्यंविशेषमनुष्टुभाह नांदीश्राद्धेति नांदीश्राद्धंवृद्धिश्राद्धंतत्कृत्यानंतरंयदिसंस्कार्यमातुःपुष्पंरजोद
र्शनेजातेसति लग्नांतरेचनसतितदावश्यकर्तव्यत्वेधर्मशास्त्रोक्तांशांतिंविधायचौलंयज्ञोपवीतंविवाहश्चकार्यः अन्यथासमीचीनलग्नांतर
सत्वेसतिचौलादिनसत्दुष्टफलमित्यर्थः मेधातिथिः चौलेचव्रतबंधेचविवाहेयज्ञकर्मणि पत्नीरजस्वलायस्यप्रायस्तस्यनशोभनं ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु·टी· हंति चतुर्दशी अमावास्याभयं हंति प्रतिपत्पाठनाशिनी मनुः चातुर्मास्यद्वितीयासु मन्वादिषु युगादिषु अष्टकासु च संक्रांतौ शयने बोधने हरेः अनध्या
सं·प्र· यं प्रकुर्वीत तथा सोपपदासु चेति चातुर्मास्यद्वितीया गर्गेणोक्ताः आषाढफाल्गुनोर्जेषु या द्वितीया विधुक्षये चातुर्मास्यद्वितीयास्ताः प्रवदंति महर्षयः
६० मन्वादयो युगादयश्च पूर्वमुक्ताः सिता ज्येष्ठे द्वितीया च आश्विने दशमी सिता चतुर्थी द्वादशी माघे एताः सोपपदाः स्मृताः नैमित्तिका अनध्यायास्तु
स्मृत्यर्थसारे निर्घातभूकंपोल्कानिपतनादि सर्वाद्भुतेष्वाकालिकोनध्यायाः अग्न्युत्पाते वाऽकालवृष्टौ वा आर्द्रादिज्येष्ठांतात्कालादन्यत्राकालवृष्टिः
सायंसंध्यागर्जने उदयांतोनध्यायः अर्धरात्रादूर्ध्वं गर्जने अर्धरात्रे वा आकालिकोनध्यायः प्रातःसंध्यागर्जने त्वहोरात्रमिति कालं मर्यादीकृत्ये
त्याकालं आकाले भवमाकालिकः यस्मिन्काले निमित्तमुत्पन्नं तदारभ्य द्वितीयदिने तत्कालपर्यंतमित्यर्थः स्मृतिरत्नावल्यां अनूराधर्क्षमार
भ्यषोडशर्क्षेषु भास्करः यावच्चरति चेत्तावदकालमुनयो विदुरिति कालवृष्टौ तु तत्कालमकाले तु त्रिरात्रकं अतिमात्राथवा वृष्टिर्नाधीयीत दिनत्रयं

भूतादित्रितयाष्टमीसंक्रमणं च व्रतेष्वनध्यायाः ५४ अर्कतर्कत्रितिथिषु प्रदोषः स्यात्तदग्रिमैः रात्र्यर्धसार्धप्रहरयाममध्ये स्थितैः क्रमात् ५५

आपस्तंबः उल्कायामग्न्युत्पाते च सर्वासां विद्यानामाकालिकमिति मनुः चौरैरुपप्लुते ग्रामे संभ्रमे चाग्निकारिते आकालिकमनध्यायं विद्यात्सर्वाद्भु
तेषु चेति अद्भुतेषु रुधिरादिवृष्टिषु वसिष्ठः उपलरुधिरप्रपाते त्र्यहमिति स्मृत्यंतरे विद्युद्गर्जितवृष्टीनां संनिपातो यदा भवेत् कालवृष्टौ तु तत्कालम राम· ६०
काले तु त्रिरात्रकमित्यादिका नैमित्तिका अनध्यायाः यदा मेखलाबंधात् प्रागुत्पन्नास्तदा व्रतबंधो न कार्य एव यदा तु मेखलाबंधादनंतरं ब्रह्मौदनपा
कात् प्रागुत्पन्नास्तदा जातोपि न प्रवर्तंते ५४ अथ प्रदोषलक्षणमनुष्टुभाह अर्केति तदग्रिमैरर्कादितिथिषु प्रदोषः स्यात् यथा द्वादश्यामर्धरात्रा
त्प्राक् त्रयोदशीप्रवृत्तौ प्रदोषः षष्ठ्यां सार्धप्रहरमध्ये सप्तमीप्रवृत्तिस्तदा प्रदोषः तथा तृतीयायां प्रहरमध्ये चतुर्थीप्रवेशे प्रदोषः अत्र द्वितीयप्रहरस्य
चरमघटिकात्तृतीयप्रहरस्याद्या वा घटिकेत्येवं घटिकाद्वयमितः कालः स्थूलो रात्र्यर्धशब्दो वाच्यः तेन समांशत्वाविवक्षाभावादर्धं नपुंसकमिति एकदेशिसमा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गुरुः त्रयोदश्यादि चत्वारि सप्तम्यादि दिनत्रयं चतुर्थी चैकतः प्रोक्ता अष्टावेंते गलग्रहः देवज्ञमनोहरे प्रदोषे निश्यनध्याये मंदे क्रूरे गलग्रहे मधुं वि
नोपनीतस्तु पुनः संस्कारमर्हति गलग्रहे प्रदोषे च स्वल्पायुरुपजायते इति च ४८ अथांशफलमनुष्टुभाह क्रूरो जड इति षट् कर्माणि यजनं याजनं चै
व तथा दानप्रतिग्रहो अध्यापनं चाध्ययनं षट्कर्मा धर्मभाक् द्विज इति अन्यत्स्पष्टं ४९ अथ चंद्रनवांशफलं स्वनवांशे सापवादं त ज्ञो ल गुरुव
द्मोटनकमिति लक्षणलक्षितेन मोटनकछंदसाह विद्यानिरत इति यस्मिन्कस्मिन्राशौ चंद्रो यदि शुभग्रहराशिनवांशे चेत्तदा व्रती विद्यानिरतो भ
वेत् यदि पापग्रहराशिनवांशे चंद्रस्तदा दरिद्रो नरः धनरहितः यदि स्वलवे कर्कांशे स्यात्तदा बहुदुःखसहितो भवेत् अथ स्वांशगतचंद्रस्यापवादमाह क

प्राक्संध्यागर्जिते नेष्टो व्रतबंधो गलग्रहे ४८ क्रूरो जडो भवेत्पापः पटुः षट्कर्मकृत्त्ववट्टुः यथार्थभाक् तथा क्रूरो रव्याद्यं
शे तनोः क्रमात् ४९ विद्यानिरतः शुभराशिलवे पापांशलवे हि दरिद्रतरः चंद्रे स्वलवे बहुदुःखयुतः कर्णादितिभे धनवा
न्स्वलवे ५० राजसेवी वैश्यवृत्तिः शस्त्रवृत्तिश्च पाठकः प्राज्ञोऽर्थवान्म्लेछसेवी केंद्रे सूर्यादिखेचरैः ५१ शुक्रे जीवे त
था चंद्रे सूर्यभौमार्किसंयुते ॥ ५१ र्णेति कर्णे श्रवणे अदितौ पुनर्वसौ नक्षत्रे उपनयते स्वांशे चंद्रः स्यात्तदा धनवान् भवेत् नारदः श्रव
णादितिनक्षत्रे कर्कांशस्थे निशाकरे तदा व्रती वेदशास्त्रधनधान्यसमृद्धिमान् ५० केंद्रस्थानां फलमनुष्टुभाह राजसेवीति केंद्रे सूर्यादिखेचरैः
प्रत्येकं सहिते क्रमादिदं फलं ज्ञेयं अन्यत्स्पष्टं अत्र लग्नस्थं चंद्रं केंद्रस्थं शनिं च विना सर्वे ग्रहाः शुभा इत्यवगम्यते मुनिभिस्तु केंद्रे पापा निषिद्धा इ
त्युक्तं नारदः स्फूर्जिते केंद्रगे भानौ व्रतिनो वंशनाशनं कुजिते केंद्रगे भौमे शिष्याचार्यविनाशनं अत्र स्वगृहोच्चाद्यवस्थिताः पापाः केंद्रस्थाः शुभ
फलदातारः अन्यथा नेति विरुद्धार्थवचनयोर्विषयविवेकः ५१ अथान्यदाह शुक्रेति शुक्रे जीवे चंद्रे प्रत्येकं सूर्यसंयुते व्रती निर्गुणः स्यात् भौ
मसंयुते क्रूरचेष्टः क्रूराहिंसनशीला चेष्टा यस्य नादृशः स्यात् ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तथाशनिसंयुते निर्घृणो निर्लज्जो निर्दयो वा स्यात् तथा तस्मिन्नेव जीवे शुक्रे चंद्रे वा प्रत्येकं सद्भिर्युते पटुः सर्वविद्यानिपुणः स्यात् ५२ अथान्यत्क्रमा णिकयाह विधोसितांशगेति चंद्रे शुक्रांशगे शुक्रे त्रिकोणगे गुरौ तनौ लग्ने च सति व्रतीबटुः समस्तांश्चतुरो वेदान्वेत्तीति समस्तवेदवित् एवं यमांशगे शनिनवांशसंस्थिते चंद्रे सति लग्ने गुरौ च सति सिते त्रिकोणगे सति अपि निर्घृणः स्यात् महेश्वरः जीवे लग्नमधिष्ठिते भृगुसुते धर्मात्मजस्थे विधौ शुक्रां शे खिलवेदविद्बटुस्तस्याशेकृतघ्नोधम इति नारदः लग्नं सर्वगुणोपेतं लभ्यते स्वैर्दिने नैसत् दोषाल्पत्वं गुणाधिक्यं बहुसंमतमिष्यते दोषदुष्टोहि कालोयः सोयमाहुर्नेशक्यते दोषा वेधादयो महादोषइत्यर्थः ५३ अथानध्यायान्जवनचपलार्ययाह शुचिशुक्रेति अनध्यायाः आषाढशुक्ल दशमी ज्येष्ठशुक्लद्वितीया पौषशुक्लैकादशी माघशुद्धद्वादशी एता अनध्यायाः भूतश्चतुर्दशी तदादित्रितयं चतुर्दशी पूर्णिमा प्रतिपदः कृष्णपक्षे

निर्गुणः क्रूरचेष्टः स्यान्निर्घृणः सद्युते पटुः ५२ विधोसितांशगे सिते त्रिकोणगे तनौ गुरौ समस्तवेदविद्द्वितीयमांशगेति
निर्घृणः ५३ शुचिशुक्रपौषतपसां दिगग्निरुद्रार्कसंख्यसिततिथयः॥

॥अमावास्या तन्मध्ये अष्टमी च तयोः समाहारः त थासंक्रमणं सूर्यस्य निरयनं संक्रांतिदिनं चकारान्मन्वाद्यास्त्रितिथीमधाविन्यादिनोक्ताः तत्राषाढशुक्लदशमी पौषशुद्धैकादशी च मन्वादी ज्ये ष्ठशुक्लद्वितीया माघशुद्धद्वादशी च सोपपदे यद्यपि चैत्रशुद्धतृतीया मन्वादिः वैशाखशुद्धतृतीया युगादिस्तथापि ते उभे तृतीये नानध्यायो तथै व फाल्गुनकृष्णद्वितीया चातुर्मास्यद्वितीयापि नानध्यायः तासां प्राशस्त्याभिधानात् तथा च वसिष्ठः या चैत्रवैशाखसिता तृतीया माघस्य सप्तम्य थ फाल्गुनस्य कृष्णे द्वितीयोपनये प्रशस्ता प्रोक्ता भरद्वाजवसिष्ठमुख्यैरिति अन्यासां युगादिमन्वादीनां व्रतबंधे अप्रसंगादेव अग्रहणं केचिदाचार्याः या चैत्रवैशाखेति वचनं लिखित्वापि स्वेच्छया नांगीकुर्वंति तत्र शपथमात्रमेव प्रमाणं न पश्याम इत्यलं तन्मते तृतीये अनध्यायत्वेन हेये व्रते क्षितिप दमावश्यकत्वे द्योतनार्थं गौतमः पक्षद्वये चतुर्दश्यामष्टमीद्वितयेन तथा पक्षादावपि पक्षांते ब्रह्म नाधीयते नरैः फलं च अष्टमी हंत्युपाध्यायं शिष्यं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

थँगोपिजीवः सुखार्थसुखवृद्धिकरो विवाहे नीचेति नीचंमकरः अरिस्थाः मिथुनकन्यातुलावृषराशिस्थः शुभोप्यसन् अनिष्टफलदानेत्यर्थः उक्तंच उच्चस्थः स्वगृहेसुहृद्भवनगोवाचस्पतिर्नित्यशः पूर्णायुर्विविधार्थसौख्यजनकोजन्माष्टमस्थोपिचेत् नीचस्थोरिगृहे दिवाकरकरछायानुगामीसदापीष्टोऽनिष्टफलंददातिनियतंवैधव्यदुःखास्पदं अत्राष्टमस्थोपिचेदित्यपिशब्देनचाष्टमंलक्ष्यगुणप्रपूजयेदितिविधानात्पूजामनीहमानेप्युपनयनादिशुभंस्यात् द्वादशचतुर्थस्थानेस्थस्तु द्विगुणपूजामिच्छतः तथाच तृतीयादिस्थानस्यपूजामात्रापेक्षस्यगुरोः शुभफलदातृतानास्तीतिकिंवक्तव्यमितिकैमुतिकन्यायसूचनार्थोपिशब्दः नचाष्टमलक्ष्यगुणपूजयेदिति शत्रुगृहस्थितगुर्वभिप्रायं अस्यापवादोरत्नकोशे गोचराष्टकवर्गाभ्यांयस्यशुद्धिर्नलभ्यते तस्योपनयनंकार्यंचैत्रेमीनगतेरवौ हरौसिंहांशगेजीवेनीचस्थेनीचभागगे मौञ्जीबंधः शुभः प्रोक्तश्चैत्रेमीनगतेरवौ पाठांतरं जन्मभाद्दष्टगेसिंहेनीचेवाशत्रुगेगुराविति अर्थाच्चैत्रेमेषगोर्कोनिषिद्धः तथाचोक्तं सौम्यायनेव्रतंकार्यंचैत्रेमासिविशेषतः झषेननिंद्योयदिका

रिःकाष्टतुर्यगोपीष्टोनीचारिस्थःशुभोप्यसन् ४७ कृष्णेप्रदोषेऽनध्यायेशनौनिश्यपराह्णके ॥ ६ ॥

ल्गुनेस्यादजस्तुवैशाखगतोननिंद्यः मध्वाख्येनोद्भावपिवर्जनीयावित्यादिवाचामपिमेवयुक्तिरितिदृग्गणेशदैवज्ञैरभ्याधायिनाभिर्मूलमिवप्रतिभातिमूलवाक्याभावात् ४७ अथव्रतबंधेवर्ज्यानृतुष्टुभाह कृष्णइति एषुव्रतबंधोनेष्टः कृष्णेप्रथमत्रिभागरहितेकृष्णपक्षे प्रदोषेयस्मिन्दिनेसंध्याकालेप्रदोषोभवेत्तद्दिवसे प्रदोषलक्षणमर्कतर्केत्याद्ग्रेवक्ष्यति अनध्यायेवक्ष्यमाणे निशीति अंगवंगकलिंगेषुसौराष्ट्रमगधेषुच तीर्थयात्रांविनागत्वापुनःसंस्कारमर्हतीतिपुनःसंस्कारप्राप्तौनिमित्तानंतरमेवनैमित्तिकमितिन्यायेनयदिरात्रिसद्भावस्तदोपनयनंमाभूदितिरात्रिपदोक्तिः तथाप्राक्संध्याप्रातःसंध्यातस्यांगर्जितेमेघशब्दे वसिष्ठः व्रतेहिपूर्वसंध्यायांवारिदोयदिगर्जति तद्दिनंस्यादनध्यायंव्रतंतत्रविवर्जयेदिति अपरार्कः क्षीणेचंद्रेष्टमेशुक्रेनिरंशेचैवभास्करे कर्तव्यंनोपनयनंनानध्यायेगलग्रहे राशेः प्रथमभागस्थोनिरंशः सूर्यउच्यते तथागलग्रहे गलग्रहानाह ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथगुरुबलमनुष्टुभाह बटुकन्येति बटुरुपनयनाधिकारी तथा कन्यास्त्रीजात्यपत जन्मराशेर्नवपंचमैकादशद्वितीयसप्तमस्थानस्थितो गुरुः श्रे
ष्ठ उत्तमः दशषट्तृतीयप्रथमस्थानस्थितो गुरुः पूजया पूजाविधानेनानुष्ठितेन श्रेष्ठः अन्यत्र चतुर्थाष्टमद्वादशस्थानस्थो निंद्यो निषिद्ध इत्यर्थः
नारदः बालस्य बलहीनोपि शांत्या जीवो बलप्रदः यथोक्तवत्सरे कार्यमनुक्तेनोपनायने वसिष्ठः उक्तोपि वर्षेन गुरुर्बली चेत् शांत्या प्रशस्तव्रतबंध
कर्म अनुक्तवर्षे सुबलप्रदोपि नैवैतयोरब्दबलं गरीयइति गर्गः व्रतबंधे विवाहे च प्रतिष्ठायां विशेषतः गोचरेणैव कर्तव्यं वेधादिकमकारणमि
ति वेधस्तु व्ययेपक्षेः त्रिगोशैलैः खगेनंदैः सुखेशरैः रंध्रेरुद्रैः ग्रहैर्विद्धो गुरुः शुद्धोप्यशुभोन्यथा प्राच्यास्तु गोचरबलाभावे अष्टकवर्गबलमाहुः राज
मार्तंडः अष्टवर्गविशुद्धेषु गुरुशीतांशुभानुषु व्रतोद्वाहौ तु कर्तव्यौ गोचरेण कदाचन नेति अन्यच्च अष्टकवर्गेण ये शुद्धास्ते शुद्धाः सर्वकर्मसु सूक्ष्मा
ष्टवर्गसंशुद्धिः स्थूला शुद्धिस्तु गोचरे तत्र गुरोरष्टवर्गो बृहज्जातके दिक्स्वाद्याष्टमदायबंधुषु कुजात् स्वात्सत्रिके संगिरः सूर्यात्तत्रिनवेषु धीस्व

बटुकन्याजन्मराशेस्त्रिकोणायद्विसप्तगः श्रेष्ठो गुरुः खषट्त्र्याद्ये पूजयान्यत्र निंदितः ४६ स्वोच्चे स्वभे स्वमैत्रे वा स्वांशे
ऽवर्गोत्तमे गुरुः ॥

नवदिग्लाभारिगो भार्गवात् जायायार्थनवात्मजेषु हिमगोर्मंदात्त्रिषट्धीव्ययेदिग्धीषट्स्वसुखायपूर्वेनवगोऽन्त्यात्
स्मरे षट्स्वायात् वराहः पूजाभिलाषं प्रति निस्पृहेपि कुर्याद्गुरोरशुद्धिविवर्जितेपि वरस्य लाभे शुभदं विवाहं वदंति गर्गच्यवनादिमुख्याः अत्र चतुर्था
ष्टमद्वादशस्थानस्थितत्वेन गुरोर्द्विगुणत्रिगुणादिकां पूजां विधाय विवाहव्रतबंधादि शुभमिति संप्रदायविदः ४६ अथ गुरुदोषस्यापवादमनु
ष्टुभाह स्वोच्च इति गुरुश्चतुर्थादिनिंद्यस्थानस्थितोपि स्वोच्चे कर्के स्वभे धनुर्मीने स्वमैत्रे मेषसिंहवृश्चिके स्वांशे धनुर्मीननवांशे वर्गोत्तमे नवांशे
यथा वृषराशौ वृषनवांशे गुरुर्वर्गोत्तम इति वर्गोत्तमलक्षणं वर्गोत्तमा नवांशाश्चरादिषु प्रथममध्यांतगा इति एषु स्थितो गुरुः इष्टशुभफलदाता
अन्येषु एतादृशो गुरुः अतीवशुभः मुजवलः वर्गोत्तमे स्वभवने भवनेथ मैत्रे मित्रांशके स्वभवनोच्चनवांशके वा जन्माष्टरिःफरिपुखत्रिचतु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथव्रतबंधेसामान्यतोलग्नभंगयोगंप्रमाणिकयाह कवीज्येति ऋनौषष्ठेमृतावष्टमस्थानेवेशुक्रगुरुचंद्रलग्नस्वामिनोभवंतितदाऽधमा
मरणकारकाः अजभार्गवौचंद्रशुक्रौव्ययेऽधमौ खलाः पापग्रहाः लग्नाष्टमपंचमस्थानेषुस्थिताः अधमाः ४१ अथसामान्यतोल
ग्नमुक्तुष्टमाह व्रतबंधइति शुभग्रहाः अष्टमषष्ठद्वादशस्थानस्थिताश्चेत्तुर्नेशोभनाः अन्यस्थानेव्रतबंधेशोभनाः खलाःपापाःतृती
यषष्ठैकादशस्थानेषुशोभनाः स्युः गोककेंति पूर्णःशुक्लपक्षीयोविधुः वृषभस्थः कर्कस्थश्चतनौयदिभवेत्तदासत्तशोभनः नान्यथा गुरुः
चंद्रलग्नेभिशस्तःस्यात्क्षयरोगीसितेतरे शुक्लपक्षेभवेद्यज्वास्वभेतुर्गोविशेषतइति वस्यपस्तस्वस्थचंद्रसदाएवन्यषे धत्तवर्धमानोपिवाप्र
णश्चंद्रोयदिविलग्नगः निःस्वंकरोतिव्रतिनंलग्नगःक्षयरोगिणमिति उच्चस्थसंबंधिनोःपक्षयोर्देशाचारतोव्यवस्था स्वगृहगस्तुउत्तममत।

कवीज्यचंद्रलग्नपारिपोमृतौव्रतेधमाः व्ययेजभार्गवौतथातनौमृतौसुतेखलाः ४१ व्रतबंधेष्टषट्रिःफवर्जिताः
शोभनाःशुभाः त्रिषडायेखलाःपूर्णोगोकर्कस्थोविधुस्तनौ ४२ विप्राधीशौभार्गवेज्यौकुजार्कौराजन्यानामोषधी
शोविशांच शूद्राणांज्ञश्चांत्यजानांशनिःस्याच्छाखेशाःस्युर्जीवशुक्रारसौम्याः ४३ शाखेशवारतनुवीर्यमतीवशस्तं
शाखेशसूर्यशशिजीवबलेव्रतंसत्॥ ११ द्वये ४४ अथवर्णेशशाखेशान्शालिन्याह विप्राधीशाविति शुक्रबृहस्पतीब्राह्मणा
धीशौ भौमसूर्यौक्षत्रियाणांस्वामिनौ ओषधीशश्चंद्रोवैश्यानांस्वामी बुधःशूद्राणांस्वामी शनिरंत्यजानांचांडालानांस्वामी ऋग्वेदोयय
जुर्वेदःसामवेदोह्यथर्वणइतिवेदक्रमाज्जीवशुक्रारसौम्याःशाखेशाः स्युःऋग्वेदस्यगुरुः यजुषःशुक्रः साम्नोभौमः अथर्वणोबुधः। रम·
स्वामी ४३ वर्णेशशाखेशयोःप्रयोजनंवसंततिलकेनाह शाखेशेति यःस्वशाखाधिपस्तस्यवारस्तनुर्लग्नंच वीर्यबलंगोचरप्रकारेणस्व ५७
गृहाद्यवस्थितत्वेनवाबलवत्त्वंचव्रतबंधेऽतीवशस्तं यथागुरुः ऋग्वेदिनामीशोऽतोगुरुवारेगुरुलग्नेधनुर्मीनाख्येगुरुबलेचसतिउपनयनम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तीवशुभं एवंसर्वत्रज्ञेयं नारदः शाखाधिपतिवारश्चशाखाधिपबलंशिशोः शाखाधिपतिलग्नंचत्रितयंदुर्लभंव्रते शाखेति शाखावेद
स्तस्येशः स्वोक्तेः जीवेइति जीवेभृगौचकारात्शाखेशेवर्णेशेवाविजितेयुद्धेपराजितेनीचराशिस्थेचसतिव्रतेनानुष्ठितेनसतावेदशास्त्रविधि
नावेदाध्ययनविधिनित्यनैमित्तिकश्रौतस्मार्तकर्मानुष्ठानाख्यस्तेषांसमाहारद्वंद्वस्तेनरहितोव्रतीस्यात् वसिष्ठः शाखेशगुरुशुक्रौणांमौढ्ये
बाल्येचवार्धके नैवोपनयनंकार्यंवर्णेशेदुर्बलेसतीति तेनभौमबुधयोरस्तेसामगाथर्वणशाखिनोरुपनयनादिनभवतीतितत्त्वं तत्र नीचा
द्यवस्थितत्वेपिशाखेशः परिहारमाहवसिष्ठः शत्रुनीचाधिराशिस्थौशाखेशोवाप्युच्चभागगे शाखेशेवागुरौशुक्रेननीचफलमश्नुतइति शुक्रस्य
शत्रुराशिस्थत्वंवृषभस्थेर्केकदाचित्संभवति नीचगत्वंशरदिवैश्यमुपनयेदितिवैश्योपनयनसंभवतीतिध्येयं ४४ अथजन्ममासादेः प्र
तिप्रसवमाह जन्मर्क्षेति जन्मनक्षत्रेजन्ममासेजन्मलग्नेआदिशब्देनजन्मतिथौविप्राणांब्राह्मणानांआद्यगर्भेपिअपिशब्दात् द्वितीय

जीवेभृगौरिपुगृहेविजितेचनीचेस्याद्वेदशास्त्रविधिनारहितोव्रतेन ४४ जन्मर्क्षमासलग्नादौव्रतेविद्याधिकोव्रती
आद्यगर्भेपिविप्राणांक्षत्रादीनामनादिमे ४५ गर्भादावपिव्रतीबालोव्रतेयज्ञोपवीतेविद्याधिकःस्यात् क्षत्रादीनांक्षत्रियवै।

श्यानांपुनरनादिमेद्वितीयगर्भादिबालकेसतिजन्मर्क्षमासलग्नादौविद्याधिकोव्रतीस्यात् आद्यगर्भेतुतेषांसर्वथानिषेधएव शौनकः
जन्मोदयेजन्मसुतारकासुमासेतथाजन्मतिथौचराशौ व्रतेनविप्रोत्यपरिश्रुतोपिप्राप्तोविशेषःप्रथितःपृथिव्यां गर्भाष्टमेगर्गपराशरा
द्यैः फलंयदुक्तंव्रतबंधनेतु ततोधिकजन्मसुतारकासुमासेथवाजन्मनिवाडवानां विप्रभूदेववाडवाइत्यभिधानात् प्रथमदर्शमेकौ
नविंशनक्षत्राणांग्रहणार्थंजन्मसुतारकास्वित्युक्तं जन्ममासनिषेधस्तु आद्यगर्भेविषयःक्षत्रियवैश्ययोः विप्राणांतुवाडवानामितिवि
शेषोक्तेराद्यगर्भानाद्यगर्भसाधारणंजन्ममासेउपनयनं जन्ममासादौशस्तमितिज्ञेयं ४५॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ व्रतबंधे नक्षत्रादिकं वसंततिलकेनाह क्षिप्रेति गीर्वाणांबुप्रतिष्ठेत्यादिना दक्षिणायननिषेधात् उत्तरायणमासषट्कं प्रशस्तमिति मासानामुक्तत्वान्न नक्षत्रादिकमेवोक्तं तत्र काश्यपः ऋतौ वसंते विप्राणां ग्रीष्मे राज्ञां शरद्यथा विशां मुख्यं च सर्वेषां द्विजानां चोपनायनं साधारणं च मासेषु माघादिषु च पंचसु क्षिप्रेति क्षिप्राणि हस्ताश्विपुष्याः ध्रुवाणि रोहिण्युत्तरात्रयं अहिराश्लेषा चराणि श्रवणधनिष्ठाशततारापुनर्वसुस्वात्यः मूलं मृदूनि मृगरेवतीचित्रानुराधाः तिस्रः पूर्वा रौद्रमार्द्रा एषु द्वाविंशतिभेषु व्रतबंधनं सत् उक्तं च प्राजापत्यादिषट्कृक्षे भगर्क्षादिषु पंचसु मूलादित्रयके चैव वस्मैत्रे व्रतबंधनमिति अर्थाद्भरणीकृत्तिकामघाविशाखाज्येष्ठासु न कार्यमित्यर्थः एतानि सर्वशाखानां नक्षत्रमेलकाभिप्रायेणोक्तानि कश्चित्स्वष्ठाशततारा अपि गृहीता श्रीपतिनिबंधे अश्विनीमृगचित्रासु हस्ते स्वात्यां च शक्रभे पुष्ये च पूर्वफल्गुन्यां श्रवणे पौष्णभे तथा वासवे शततारासु व्रतबंधः प्रशस्यते भुजबलराजमार्तंडयोरपि हस्तत्रये दैत्यारित्रये च शाक्रेंदुपुष्याश्विनिरेवतीषु इति हस्तेशक्राश्विचित्रादितिवसुवरुणापेंद्रपु

क्षिप्रध्रुवाहिचरमूलमृदुत्रिपूर्वारौद्रेऽर्कविद्गुरुसितेंदुदिने व्रतं सत् द्वित्रीषुरुद्ररविदिक्प्रमिते तिथौ च कृष्णादिमत्रिलवकेऽपि न चापराह्णे ४०

ष्येंदुपौष्णस्वातीषु व्याहृता सुस्मृत उपनयनं भार्गवाद्यैर्मुनींद्रैरिति च अर्केति सूर्यबुधगुरुशुक्रचंद्रदिवसेषु व्रतं सत् अर्थात् भौमशनी निषिद्धौ नारदः आचार्यसौम्यकाव्यानां वाराः शस्ताः शशीनयोः वारौ तौ मध्यफलदावितरौ निंदितौ व्रते तत्राप्यस्तंगते बुधस्य वारो वर्ज्यः अस्तंगतस्य सौम्यस्य वारो वर्ज्यो द्विजन्मनीति नारदोक्तेः द्वित्रीषु इति द्वितीया तृतीया पंचम्येकादशी द्वादशी दशमी संज्ञासु तिथिषु च व्रतं सत् त्यान् नामदेन सप्तमीत्रयोदश्याः प्राशस्त्यमुक्तं तद्वसंताभिप्रायेण ज्ञेयं उक्तं च तेनैव विनतुं नाव संतेन कृष्णपक्षे गलग्रहे अपराह्णे चोपनीतः पुनः संस्कारमर्हतीति कृष्णादिमिति विहितमासानां कृष्णपक्षस्यादिमत्रिलवके पंचमीपर्यंतं व्रतं सत् त्यक्त्वा चतुर्थीमपि कृष्णपक्षे त्वाद्यत्रिभागे शुभदं व्रतं स्यादिति वसिष्ठोक्तेः नचेति त्रिधा विभक्तदिनस्य त्रयो विभागाः क्रमेण पूर्वाह्णमध्याह्नापराह्णाः संज्ञका भवंति तत्रापराह्णभागे व्रतं न सत् अपराह्णे चोपनीतः पुनः संस्कारमर्हतीति नारदोक्तेः त्रिधा विभज्य दिवसं तत्रादौ कर्म दैविकं द्वितीये मानुषं कार्यं तृतीयेंऽशे तु पैतृकमिति नारदोक्तेः ४० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु.टी. सं.३. ५६

अथव्रतबंधइति विंशतिपद्यैः प्रोच्यतेइतिशेषः तस्यत्रिविधोपिकालोनित्यः काम्योगौणश्चक्रमेणतं शार्दूलविक्रीडितेनाह विप्राणामि ति गर्भदिनमारभ्याष्टमेसौरेवर्षेऽथवाजनेरुत्पत्तिदिनात्सौरवर्षेष्टमेसतिविप्राणांव्रतबंधनंनित्यंनिगदितं अथकाम्यंविप्राणामेवगर्भो ज्जनेर्वापंचमेवर्षेकार्यं एवंक्षितिभुजांक्षत्रियाणांगर्भोज्जनेर्वाषष्ठेकाम्य गर्भोज्जनेर्वाएकादशेसौरवर्षेनित्यंवैश्यानांपुनस्तथैवाष्टमेका म्यं तथैवगर्भोज्जनेर्वाद्वादशेनित्यं नारदः आधानादष्टमेवर्षेगर्भतोवाग्रजन्मनां राज्ञामेकादशेमौंजीबंधनंद्वादशेविशामिति अत्रफ लश्रवणान्नित्यमित्यवसीयतेमनुः ब्रह्मवर्चसकामस्यकार्यंविप्रस्यपंचमे राज्ञोबलार्थिनः षष्ठेवैश्यस्यार्थार्थिनोष्टमे अत्रफलश्रवणा। त्काम्यतापैठीनसिनागर्भपंचमेव्रतबंधनमुक्तं गर्भपंचमेब्राह्मणमुपनयेदिति गर्भषष्ठेऽष्टमेचक्षत्रियविशोर्ज्ञेयः गर्भादिः संख्यावर्षा

विप्राणांव्रतबंधनंनिगदितंगर्भोज्जनेर्वाष्टमेवर्षेवाप्यथपंचमेक्षितिभुजांषष्ठेतथैकादशे वैश्यानांपुनरष्टमेप्य थपुनःस्याद्द्वादशेवत्सरेकालेथद्विगुणेगतेनिगदितेगौणंतदाहुर्बुधाः ३९ ॥

णामितिस्मृतेश्च आपस्तंबसूत्रे गर्भा ष्टमेषुब्राह्मणमुपनयेद्गर्भैकादशेषुवैश्यमितिबहुत्वान्यथानुपपत्यागर्भेषष्ठसप्तमाष्टमेष्वितिवृत्तिकृद्व्याख्यानात्त्रयाणामपिनित्यकाल ता एवंगर्भैकादशेष्वित्यादावपिव्याख्येयं एतच्चतच्छाखाध्यायिविषयंज्ञेयं अथगौणकालउच्यते निगदितेप्रोक्तेगर्भोज्जनेर्वाष्टमेइ त्यादिकेकालेतस्मिन्द्विगुणितेसतितद्व्रतबंधनंगौणमाहुः यथा ब्राह्मणस्यषोडशवर्षपर्यंतं क्षत्रियस्यद्वाविंशतिवर्षपर्यंतं वैश्यस्यचतु र्विंशतिवर्षपर्यंतंगौणमित्यर्थः मनुः आषोडशाद्ब्राह्मणस्यसावित्रीनातिवर्तते आद्वाविंशात्क्षत्रबंधोराचतुर्विंशतेर्विशः अतऊर्ध्वं त्रयोप्येतेयथाकालमसंस्कृताः सावित्रीपतिताव्रात्याभवंत्यपिचगर्हिताइतिकेशवः स्वस्वमौंजीमुख्यकालेश्रेष्ठमध्याधमाःसमाः एम ५६
तिस्रःकेशवदैवज्ञैः प्रोक्तामौंजीनिबंधनेइति ३९

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रजस्वलायाः तथा सूतिकाया जातापत्यायाश्च सूतोश्चौलोपनयनविवाहादिकृत्यं बालस्य बालिकीश्च वा नाचरेत् न कुर्यात् उक्तं च प्रचेतसा य
स्य मांगलिकं कृत्यं तस्य माता रजस्वला तदा स मृत्युमाप्नोति पंचमं दिवसं विनेति विवाहोत्सवकार्येषु माता चेत् रजस्वला वैधव्यं जायते तत्र नार्याः
पाणिपीडने इति ज्येष्ठापत्यस्याद्यगर्भसुतस्य कन्याया वा शुभकृत्यं चौलादिकं ज्येष्ठमासि न भवति केश्चिदिति मार्गशीर्षेपि केश्चिदाचार्यैराद्यग
र्भसुतकन्ययोर्मंगलकृत्ये नेष्यते भरद्वाजः मार्गशीर्षे तथा ज्येष्ठे क्षौरं परिणयं व्रतं आद्यगर्भे दुहितुश्च यत्नेन परिवर्जयेदिति ३३ अथ सा
मान्यतः क्षौरमुहूर्तं तन्निषिद्धकालं च शार्दूलविक्रीडितेनाह दंतक्षौरेति चौलोदितेवारनक्षत्रे दंतक्रिया घर्षणादिका क्षौरक्रिया विहिता उ
क्ता निषिद्धकालमाह पातंगीति पतंगस्य सूर्यस्यापत्यं पातंगिः शनिः शनिभौमरविवारान्त्यक्त्वा नवमं घस्रं यद्दिने क्षौरं कृतं ततो नवमदि

ज्येष्ठापत्यस्य न ज्येष्ठके श्चिन्मार्गेपि नेष्यते ३३ दंतक्षौरनखक्रियात्र विहिता चौलोदिते वारभे पातंग्यारवीन्विहाय नव
मं घस्रं च संध्यां तथा रिक्तां पर्वनिशां निरासनरणग्रामप्रयाणोद्यतस्नाताभ्यक्तकृताशनैर्नहि पुनः कार्या हितप्रेप्सुभिः
३४ ऋतुपाणिपीडमृतिबंधमोक्षणे क्षुरकर्म च द्विजनृपाज्ञया चरेत् ॥

ने पुनः क्षौरं न कार्यं तथा संध्यां प्रातः सायंकालौ विहा
य तथा रिक्ताः पर्वाणि पूर्वोक्तानि निशां रात्रिं च विहाय अथाधिकारिणः हितप्रेप्सुभिः स्वशुभमिच्छद्भिः एतादृशैर्हि निश्चयेन क्षौरक्रिया न
कार्या कैर्निरासनैः आसनरहितैः रणः संग्रामः ग्रामप्रयाणमर्थयात्रा एतदर्थमुद्यतः कृतोद्योगैः स्नातः कृतस्नानैः अभ्यक्तैः कृततैलाभ्यं
गैः कृताशनैः कृतभोजनैः सुवर्णाद्यलंकारभूषितैरित्यपि ध्येयं ३४ अथ मंजुभाषण्या विशेषमाह ऋतुपाणिपीडेति ऋतौ यज्ञे तथा पाणिपी
डो विवाहस्तत्र श्मश्रुकर्मादौ मृतौ मातापित्रोर्मरणे बंधमोक्षणे कारागृहे बंधस्य मोक्षणे द्विजाज्ञया ब्राह्मणाज्ञया बंधमोक्षणे राजाज्ञया दुष्टे
पि वारनक्षत्रादौ क्षौरं चरेत् कुर्यात् अन्यच्च गंगायां भास्करक्षेत्रे मातापित्रोर्मृतेहनि आधाने सोमपाने च षट्सु क्षौरं विधीयते अन्यच्च ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

जन्मलग्नंसतिसंभवेवर्ज्यमित्यनयोर्व्यवस्था चपुनरिष्टतारयागोचरप्रकरणोक्तयाशुभफलदयातारयाचूडास्यात् केशवमाननंपुरंपाटलि
पुत्रंपुरीमहिछत्रं दितिमदितिंचस्मरतांक्षौरविधौभवतिकल्याणमिति २९ ३० अथसगर्भायासंस्कार्यमातुर्विशेषमनुष्टुभाह पंचमासाधि
केति संस्कार्यमातुर्गर्भेपंचमासेभ्योधिकेसतिचौलंशुभंनस्यात् पंचमासेभ्यःपूर्वंचौलंशुभमित्यर्थः गर्भेमातुःकुमारस्यनकुर्याच्चौलक
र्मच पंचमासादधःकुर्यादूर्ध्वंनकारयेदितिवसिष्ठोक्तेः अस्यापवादमाह पंचवर्षाधिकस्येतिउल्लंघितपंचवर्षस्यशिशोर्मातरिगर्भि
ण्यामपिसत्यांपंचमादूर्ध्वमपिचौलमिष्टं नारदः सूनोर्मातरिगर्भिण्याचूडाकर्मनकारयेत् पंचाब्दात्प्रागतोर्ध्वंतुगर्भिण्यामपिकारयेत् स

वारेलग्नांशयोश्चास्वभनिधनतनौनैधनेशुद्धियुक्तेशाक्तोपेतैर्विमैत्रैर्मृदुचरलघुभैरायषट्त्रिस्थपापैः २९ क्षीणत्वं
दुकुजसौरिभास्करैर्मृत्युशस्त्रमृतिपंगुताज्वराः स्युःक्रमेणबुधजीवभार्गवैःकेंद्रगैश्चशुभमिष्टतारया ३० पंचमास
धिकेमातुर्गर्भेचौलंशिशोर्नसत् पंचवर्षाधिकस्येष्टंगर्भिण्यामपिमातरि ३१ तारादोषेब्जेत्रिकोणोच्चगेवाक्षौरंसत्स्या
त्सौम्यमित्रस्ववर्गे सौम्येभेब्जेशोभनेदुष्टताराशस्ताज्ञेयाक्षौरयात्रादिकृत्ये ३२ ऋतुमत्याःसूतिकायाःसूनोश्चौलादिनाच
रेत् ॥

होपमीत्याकुर्याच्चतदादोषोनविद्यतइति अत्रतुपंचवर्षाणांन्यूनाधिकभावोनापेक्षितःसर्वापवादकत्वात् ३१ अथचौलेतारा
बलमावश्यकमित्युक्तंतत्रदुष्टतारापवादंशालिन्याह तारादोषेति दुष्टतारायामपिसतिअब्जेचंद्रेत्रिकोणोच्चगेत्रिकोणगेउच्चगेवासतिक्षौरंसत्
शुभंस्यात् वासौम्यमित्रस्ववर्गेसौम्यानांबुधगुरुशुक्राणांषड्वर्गेचंद्रेसति अथवास्वस्यैवषड्वर्गेसतिक्षौरंसत्स्यात् सौम्येति सौम्येभेशुभग्रहरा
शौचंद्रेसति स्वस्यगोचरेणशोभनेसतिदुष्टतारापिक्षौरयात्रादिकृत्येशोभनासमीचीनाज्ञेया ३२ अथविशेषमनुष्टुभाह ऋतुमत्याइति ऋतुमत्या

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰टी॰ च पुनः भृगोर्वार्धकं पूर्वस्यामस्ते पक्षं पंचदश दिनानि पश्चादस्ते पंच दिनानि गुरोः ते बाल्यवार्धके पक्षं पंचदश दिनानि उदाहृते कथिते
सं॰अ॰ २७ अथापरमतेन बाल्यवार्धकं चानुष्टुभाह नेदशाहमिति द्वियमंत्यन्का द्वयोर्गुरुशुक्रयोः ते बाल्यवार्धके दशाहं दशदिनं प्रोक्ते
५३ कैश्चित् अपरैस्तु सप्तदिनं बाल्यवार्धकं प्रोक्तं अन्यैस्त्र्यहं त्रिदिवसं ते बाल्यवार्धके प्रोक्ते परंतु आत्ययिके कार्ये स्यावश्यभावः अत्य
यः सप्रयोजनमस्येति आत्ययिकं तस्मिन् लग्नांतराभावे सति अतिकालस्य बटोः अवश्यदेयायाः कन्याया वा यथासंभवं दशसप्तत्रिदि
नानि वर्ज्यानि नान्यथेत्यर्थः अथ देशभेदेन वा व्यवस्था गर्गः शुक्रो गुरुः प्राक्परतश्च बालो विंध्ये दशाऽवंतिषु सप्तरात्रं वंगेषु हूणेषु
च षट् च पंच शेषेतु देशे त्रिदिनं निषिद्धं चंद्रस्य विशेषमाह अर्धाहमिति विधोस्ते बाल्यवार्धके क्रमेण र्धाहं त्र्यहं च भवतः बाल्यम्।

पक्षं पंचदिनं ते द्वे गुरोः पक्षमुदाहृते २७ नेदशाहं द्वयोः प्रोक्ते कैश्चित्सप्तदिनं परैः त्र्यहं त्वात्ययिकेप्यन्यैरर्धाहं
च त्र्यहं विधोः २८ चूडावर्षात्तृतीयात्प्रभवति विषमेऽष्टार्करिक्ताद्यषष्ठीपर्वोनाहे विचैत्रोदगयनसमये ज्ञेंदुशुक्रे ऽज्यकानां ॥ ॥

र्धदिनं वार्धकं त्रिदिनं चंद्रस्येत्यर्थः उक्तं च वसिष्ठेन वृद्धत्वमिंदोस्त्रिदिनं दिनार्द्धं बालत्वमस्तत्वं अहर्द्वयं चापि
नोक्तमेकं दिवसं शिशुत्वमित्येतदिंदोस्तदयुक्तमेवेति कश्यपेन बालोपींदुः शुभ एवोक्तः वृद्धचंद्रस्त्रियं हंति पतिं हंत्यस्तमागतः यत्त
स्त्वमृतरश्मित्वाद्बालोपि शुभदः शशीति अतएव संपूर्णायामपि प्रतिपदि द्वितीयादिने द्वितीयायां प्राप्तिर्यज्ञोपवीतादिकं शिष्टाः कुर्वं
ति २९ अथ चौलमुहूर्तं स्रग्धरार्धोद्धताभ्यामाह चूडावर्षादिति क्षीणचंद्रेति तृतीयाद्वर्षादिति ल्यप्लोपे पंचमी तेन गर्भाधानका
लाज्जन्मकालाद्वा तृतीयवर्षे पंचमे वा चूडाकरणं प्रभवति कृतं शुभोदर्कं भवतीत्यर्थः तृतीयेब्दे शिशोर्गर्भाज्जन्मतो वा विशेषतः पंच
मे सप्तमे वापि स्त्रियाः पुंसोपि वा सममिति मनुना प्रथमे वर्षे अप्युक्तं चूडाकर्म द्विजातीनां सर्वेषामेव धर्मतः प्रथमेब्दे तृतीये वा कर्तव्यं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रुतिनोदनादिति अत्रबहुकालोक्तौयथागृह्यंव्यवस्था स्वगृह्येविशेषकालानुक्तौतुल्यबलत्वात्सर्वेषांविकल्पः अष्टमी· अर्कौद्वादशी·
रिक्ता· आद्याप्रतिपत् षष्ठी· पर्वाणिपूर्वोक्तानिचतुर्दश्यष्टमीत्यादीनि एतैस्त्रैरहितैः द्विः गुरुणागलग्रहोपिनिषिद्धः विद्यारंभव्रतोद्देश
क्षौरंचैवविशेषतः गलग्रहेनकर्तव्यंयदीच्छेत्पुत्रजीवितमिति विचैत्रइति चैत्ररहितेउत्तरायणेचूडास्यात् शुभाशुभप्रकरणोक्तोजन्मभा
सनिषेधोत्रापिध्येयः तथात्तेंदुशुक्रेज्यकानांवारे लग्नांशयोश्चेतिसौम्यग्रहाणांवारेसौम्यग्रहाणांलग्नेतेषामेवनवांशेचचूडास्यात् पाप
ग्रहाणांवारेपिविप्राणांतुशुभोरविः क्षत्रियाणांतुभूसुतुर्विट्शूद्राणांशनिःशुभइतिप्रयोगपारिजातोक्तेः तथास्वभनिधनतनौ भंलग्नंराशि
श्वस्वस्यभेस्वस्वभाभ्यांनिधनंअष्टमंलग्नंतंनविद्यतेयस्मिंस्तनौस्वजन्मलग्नजन्मराशिभ्यामष्टमलग्नरहितेलग्नेचूडास्यात् तथानेधनेअ
ष्टमस्थानेशुद्धियुक्तेशुक्रव्यतिरिक्तसर्वग्रहरहितेलग्नेचूडास्यात् अष्टमस्थाग्रहाःसर्वेनेष्टाशुक्रविवर्जिताः शुक्रस्तुनिधनेचौलेसर्वसंपत्क
रःशिशोरितिपराशरोक्तेः ज्येष्ठायुक्तेरनुराधारहितेमृदुचरलघुभैर्द्वादशनक्षत्रैः अथलग्नबलं एकादशषष्ठतृतीयस्थानस्थैः पाप
ग्रहैःसद्भिः तथाक्षीणचंद्रभौमशनिसूर्यैःकेंद्रगतैःक्रमेणयथासंख्यंमृत्युःशस्त्रान्मृतिःपंगुताखंजत्वंज्वरः एतानिफलानिस्युः
बुधजीवभार्गवैस्तुकेंद्रस्थैःशुभंकल्याणंस्यात् वसिष्ठेनलग्नादिविषयेविशेषउक्तः मेषेंदुःस्त्रीमृगेंद्रेचवृश्चिकेव्यसनंभवेत् राजवु
धाचधनुषिशुभयुक्तेनदुष्यति विषशस्त्रजलेघोरैःपीड्यतेमरणान्वितः क्षौरेमृत्योघटेलग्नेशुभयुक्तेपिसत्तनः जामित्रेभास्करे
क्षौरेमृत्युःस्याद्भूमिजेतथा शुक्रेसौख्यविनाशःस्यान्मंदभाग्यंशनैश्चरेइतिनक्षत्रेषुविशेषमाहगुरुः हस्ताश्विविष्णुपौष्णानिश्रवि
ष्ठादित्यपुष्यभं सौम्यंचित्रेतथाक्षौरेउत्तमानवतारकाः त्रीण्युत्तराणिवायव्यंरोहिणीवारुणंतथा क्षौरेषण्मध्यमाःप्रोक्ताःशेषाद्वादश
गर्हिताइति सौरादिषुजन्मलग्नंशुभमाहभृगुः कृषिप्रयाणंक्षौरंचविवाहःप्राशनंतथा शिशोर्वस्त्रंचपानंचजन्मराशौशुभंभवेत् जन्मल
ग्नेशुभंक्षौरंमध्येवर्ज्यंव्ययेष्टमइति गर्गस्तु आत्मराश्युदयेषष्ठेद्वादशेनिधनेतथा शत्रुक्षेत्रेचनीचेचक्षौरंनैवप्रशस्यते॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथचूडाकर्ममुहूर्तेविवक्षुस्तन्निषेधकं प्रसंगतोन्यकर्मनिषेधकंचकालंस्रग्धरयाह गीर्वाणेति गीर्वाणादेवाः अंबुजलंजलाशयः तयोःप्रति
ष्ठाउत्सर्गः परिणयोविवाहः दहनाधानमग्न्याधानं गेहप्रवेशोगृहप्रवेशः चौलंराजाभिषेकोप्रसिद्धो व्रतमुपनयनं इदंसर्वंयाम्यायनेदक्षि
णायनेशुभदंनस्यात् तथागुरुशुक्रयोर्बाल्येअस्तेवार्धक्येचपूर्वोक्तं नशुभदंस्यात् अथकेतूदयेधूमकेतोरुदयेपिपूर्वोक्तंनशुभंस्यात् चंडे
श्वरः केतोरस्तदिनादूर्ध्वंसप्ताहमंगलंत्यजेत् यावत्केतूदयस्तावदशुद्धःसमयोहिसः अत्रकेचित्केतूदयेजातेसतिपक्षंपंचदशदिनानि
जहतिवर्जयंति वराहः दृष्टःषोडशवासरान्नशुभदःकैश्चित्त्रदृष्टः शिखीति केचित्तुपक्षांतरेअर्धपक्षार्धंसप्तदिनानिकेतूदयानंतरं
जहति इदमपितत्रैव केतूदयेसप्तदिनानिचोर्ध्वंविहाययात्रादिषुगर्हितानि दिनानिशेषाणिशुभानिनूनंवदंतिरैभ्यप्रमुखामुनी

गीर्वाणांबुप्रतिष्ठापरिणयदहनाधानगेहप्रवेशाश्चौलंराजाभिषेकोव्रतमपिचशुभंनैवयाम्यायनेस्यात् नोवा
बाल्यास्तवार्द्धेसुरगुरुसितयोर्नैवकेतूदयेस्यात्पक्षंवार्द्धंचकेचिज्जहतितमपरेयावदीक्षांतदुग्रे २६ पुरःपश्चा
द्भृगोर्बाल्यंत्रिदशाहंचवार्धकं ॥ ५५द्राः तमिति अपरेआचार्याः तंकेतुंयावदीक्षांयावद्दर्शनंयज्जहतितदुग्रेकेतोद्विनिचू
डोजामसकीलकादावतिदुष्टफलेद्रष्टव्यं तेषांलक्षणमाह गर्गः त्रिशिखाश्चविनाराश्चरक्तलोहितरश्मयः प्रायशस्तत्तरामाशांसंच
नेनित्यमेवहीतिवयंतुयावद्दर्शनंकेतूदयेनिषिद्धइत्युक्तंतदुग्रेब्रह्मपुत्राख्यकेतोस्तेयं ज्योतिर्निबंधे केतोरस्तदिनादूर्ध्वंसप्तरात्रा
णिवर्जयेत् ब्रह्मपुत्रोद्गमेवर्ज्यंव्रतयात्राचमंगलं तल्लक्षणमाहवराहः ब्रह्मसुतएवत्रिशिखोवर्णैस्त्रिभिर्युगांतःकराः अनियतदि
वसंप्रभवोविज्ञेयोब्रह्मदंडाख्यइति २६ अथशुक्रगुर्वोर्बाल्यवार्धक्ययोर्दिनसंख्यामनुष्टुभाह पुरःपश्चादिति भृगोःशुक्रस्य।
पुरःपूर्वस्यांदिश्युदितस्यपश्चिमदिश्युदितस्यचयथासंख्यंत्रिदशाहंबालत्वंस्यात् पूर्वस्यांत्रिदिनंपश्चाद्दशदिनमित्यर्थः ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथकर्णवेधमुहूर्तंस्रग्धरयाह हित्वेतामिति एतान्पदार्थान्हित्वाकर्णवेधःप्रशस्तः इत्यन्वयः हरिशयनंआषाढशुक्लैकादशीकार्तिक
शुक्लैकादशीपर्यंतं जन्ममासंयस्मिन्चांद्रमासेचैत्रादौजन्मसजन्ममासः केचित्आरभ्यजन्मदिवसंयावत्त्रिंशद्दिनंभवेत् जन्ममासःस
विज्ञेयोवर्जितःसर्वकर्मसुइतिलक्षणलक्षितंवर्जयंति रिक्तां४।९।१४।युग्माब्दंसमवर्षंद्वितीयचतुर्थादिकं जन्मतारांप्रथमदशमैकोनविं
शात्मिकांचहित्वा ऋत्विति ऋतुमुनिवसुभिःसंमितेमासि षष्ठसप्तमाष्टममासेषु अथोवा जन्माहात्सूर्यैः द्वादशभिः भूपैःषोडशभिःप
रिगणितेदिवसेसौरसावनेबुधगुरुशुक्रचंद्रवारे ओजाब्देविषमवर्षे विष्णुयुग्मश्रवणधनिष्ठे पुनर्वसुमृदूनिमृगरेवतीचित्रानुराधाः
लघूनिहस्ताश्विपुष्याभिजितएतैर्नक्षत्रैःकर्णवेधःप्रशस्तः २४ अथकर्णवेधेलग्नशुद्धिंस्रग्धरयाह संशुद्धेइति मृतिभवनेऽष्टमस्थाने

हित्वैतांश्चैत्रपौषावमहरिशयनंजन्ममासंचरिक्तांयुग्माब्दंजन्मताराम्रृतुमुनिवसुभिःसंमितेमास्यथोवा जन्माहात्
सूर्यभूपैःपरिमितदिवसेज्ञेज्यशुक्रेंदुवारेथौजाब्देविष्णुयुग्मादितिमृदुलघुभैःकर्णवेधःप्रशस्तः २४ संशुद्धेमृति
भवनेत्रिकोणकेंद्रत्र्यायस्थैःशुभखचरैःकवीज्यलग्ने पापाख्यैररिसहजायगेहसंस्थैर्लग्नस्थेत्रिदशगुरौशुभाव

नेसंशुद्धेग्रहरहितेसति शुभग्रहैःत्रिकोणकेंद्रत्र्याय९।५।१।४।७।१०।३।११ स्थैःसद्भिः कवीज्यलग्नेशुक्रगुर्वोःहःस्यात् २५॥
वोर्लग्नेवृषतुलाधनुर्मीनाख्ये पापाख्यैःग्रहैः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थैःगुरौलग्नस्थेसतिकर्णवेधःशुभावहः शुभजनकःस्यात्
अथाब्दपूर्तिमुहूर्तंःप्रसंगात् विधिरत्ने अब्देनसौरेणशिशोःसमांतेबालंसुसंस्नाप्यचजन्मधिष्ण्ये कृत्वायुषोवृद्धिकरंचकर्मतद्वा
रयेद्वस्त्रसुवर्णसूत्रं तत्रखंडनक्षत्रेगर्गः उदयव्यापिजन्मर्क्षेतस्मान्नाह्यंतुजन्मतः संगवव्यापिखंडर्क्षेतत्रजन्मकरंशुभं दाक्षिणात्यास्तु
जन्ममासीयजन्मतिथावब्दपूर्तिंकुर्वंतीति २५॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लग्नबलं वसंततिलकेनाह केंद्रत्रिकोणेति लग्ने रवदशमशुद्धसहिते सर्वग्रहरहिते दशमे इत्यर्थः केंद्रत्रिकोणसहजेषु शुभैः सद्भिः त्रिलाभारिषुगैः पापैः सद्भिः लग्नाष्टषष्ठस्थानरहितं चंद्रं च अन्नप्राशने प्रशस्तं वदंति नारदः दशमे शुद्धिसंयुक्ते शुभलग्ने शुभांशके शुक्लपक्षे च पूर्वाह्ने सौम्ययुक्तनिरीक्षिते त्रिषष्ठलाभगैः पापैः केंद्रधीधर्मगैः शुभैः व्ययान्त्यारिनिधनस्थेन चंद्रेण प्राशनं शुभं विशेषमाह गुरुः शुक्राद्याः क्रमाद्याताः सप्तमाष्टमधर्मगाः भोज्यं भोक्तुर्नवत्वे तु सर्वदा मरणप्रदा इति भोज्यमन्नं गोधूमादि तस्य नवत्वेन भक्षणीयत्वे सति भोक्तुरन्नप्राशनकर्तुर्बालस्य नवले सति वा शुक्रः सप्तमः भौमोऽष्टमः बुधो नवमः एते ग्रहाः मरणप्रदा इत्यर्थः मैत्रेति अनुराधायां तत्तारकास्वाती जन्मनक्षत्राणि केचित् असद्वदंति श्रीपतिना अनुक्तत्वादिति भावः जन्मनक्षत्रनिषेधो गुरुणोक्तः जन्मर्क्षे कर्मनक्षत्रे आधाने च वर्ज-

केंद्रत्रिकोणसहजेषु शुभैः खशुद्धे लग्ने त्रिलाभरिपुगैश्च वदंति पापैः लग्नाष्टषष्ठरहितं शशिनं प्रशस्तं मैत्रांबुपानिलजनुर्भमसच्च केचित् १८ क्षीणेंदुपूर्णचंद्रेज्यत्तभौमार्कार्किभार्गवैः त्रिकोणव्ययकेंद्राष्टस्थितैरुक्तं फलं ग्रहैः १९

येत् कर्णवेधं तथा पानक्षुरकर्मान्नभोजनमिति जन्मनक्षत्रात्तस्य भोजनमिति तत्रान्नस्य भोजनमिति युत्पत्या वार्षिकनवान्नभोजनविषयमेतत् न पुनर्बालान्नप्राशनपरं तत्र नारदेनातिप्राशस्त्याभिधानात् तथा च नारदः पट्टबंधनचौलान्नप्राशने चोपनायने शुभदं जन्मनक्षत्रं अशुभं त्वन्यकर्मणीति १८ अथ ग्रहाणां स्थानवशात्फलान्यनुष्टुप्द्वयेनाह क्षीणेंद्विति त्रिकोणव्ययकेंद्राणि दशमरहितानि ९।५।१२।१।४।७ अष्टौ ८ एषु स्थितैः क्षीणेंद्वादिभिः अष्टभिः भिक्षाशीत्यादिफलं भवति यथा एषु स्थानेषु स्थितः क्षीणचंद्रश्चेत्तदान्नप्राशनकृत् बालो भिक्षाशी दरिद्रः स्यात् पूर्णचंद्रश्चेत्तदा ज्योतिष्टोमादियज्ञकृत् गुरुश्चेद्दीर्घजीवी बुधश्चेत् ज्ञानी भौमश्चेत् पित्तरुक् पित्तकृता रुग्यस्य सः पित्तरुक् अर्कश्चेत्कुष्ठी आर्किः शनिश्चेत् अन्नाभावसंबंधी क्लेशोऽन्नकृच्छ्रः वातप्रधानो व्याधिर्वातव्याधिः एतौ विद्येते यस्य सोऽन्नक्लेशवान् व्याधिमान्स्यात् राहुकेत्वोरप्येतत्फलं शुक्रश्चेद्भोगभाक् स्यात् क्षीणचंद्रपूर्णचंद्रयोर्लक्षणमाह वसिष्ठः संपूर्णेंदुर्भयाष्टम्यामध्यंदुः पूर्णसंज्ञकः विनष्टेंदुर्भयोरष्टम्यामध्ये सोऽक्षीणसंज्ञकः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

२० अथ भूम्युपवेशनं वसंततिलकेनाह पृथ्वीमिति कुजे विशुद्धे भौमबले सति रिक्तावर्जितेतिथौ पंचममासि व्रजति लग्ने सति शुभेह्नि शुभग्र
हवारे तथा ध्रुवमृगेज्यानुराधालघुनक्षत्रैरुपलक्षितकाले कटिसूत्रं पट्टसूत्रादिनिर्मितं कटिस्थले बध्वा कौ पृथिव्यां बालमुपवेशयेत् मं
त्रपाठपुरःसरं उपवेशनाख्यं संस्कारं कुर्यात् मंत्रश्च पद्मपुराणे रक्षैनं वसुधे देवि सदा सर्वगतं शुभे आयुःप्रमाणं सकलं निक्षिपस्व हरि
प्रिये अचिरादायुषस्त्वस्य ये केचित्परिपंथिनः जीवितारोग्यवित्तेषु निर्दहस्वाचिरेण तान् धारिण्यशेषभूतानां मातस्त्वमधिका ह्यसि कुमा
रं पाहि मातस्त्वं ब्रह्मा तदनुमन्यतां तस्योपवेशनं कृत्वा भूमौ ब्राह्मणभोजनं ततः कृत्वा ततः कार्यमुत्सवं पूर्ववद्द्विज इति उत्सवो नीराजना।

भिक्षाशी यत्र कृद्दीर्घजीवी ताम्नीचपित्तरुक् कुष्ठी चान्नकृच्छ्रवान् व्याधिमान् भोगभागिति २० पृथ्वीं वराहमभिपूज्य
कुजे विशुद्धे रिक्ते तिथौ व्रजति पंचममासि बालं बध्वा शुभेह्नि कटिसूत्रमथ ध्रुवेंदुज्येष्ठक्षैमैत्रलघुभैरुपवेशयेत्कौ
२१ तस्मिन्काले स्थापयेत्तत्पुरस्ताद्वस्त्रं शस्त्रं पुस्तकं लेखनीं च स्वर्णं रौप्यं यच्च गृह्णाति बालस्तैराजीवैस्तस्य वृत्तिः प्रदिष्टा
२२ वारे भौमार्किहीने ध्रुवमृदुलघुभैर्विष्णुमूलादितीद्रस्वातीवस्वम्बुपैते मिथुनमृगसुताकुंभगोमीनलग्ने सौम्यैः कें
द्रत्रिकोणे रस्त्वशुभगगनगैः शत्रुलाभत्रिसंस्थैस्तांबूलं सार्धमासद्वयमितसमये प्रोक्तमन्नाशने वा २३ ॥ यदि द्वंद्वं कन्यापुत्रयोः साधा

रणं विशेषाभावात् इति भूम्युपवेशनं २१ अथ जीविकापरीक्षां भूम्युपवेशनकाल एव शालिन्याह तस्मिन्काल इति स्पष्टार्थं आजीवैर्जीविका
भिः आजीवो जीविका वार्ता इत्यभिधानात् २२ अथ शिशोस्तांबूलमुहूर्तं स्रग्धरयाह वारे भौमार्किहीने इति भौमशनिवर्जिते वारे श्रवणमूल
पुनर्वसुज्येष्ठास्वातीधनिष्ठासहितैः ध्रुवमृदुलघुनक्षत्रैरुपलक्षितकाले मिथुनमकरकन्याकुंभवृषमीनानामन्यतमे लग्ने सौम्यग्रहैः केंद्रत्रिकोण
गतैः अशुभगगनगैः पापग्रहैः षष्ठेकादशतृतीयगैः सार्धमासद्वये समये बालकस्य तांबूलदानं प्रोक्तं वाः अथवा अन्नप्राशने अन्नप्राशनसमये प्रोक्तं २३

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एतद्धानि रिक्तकाले तथा बुधचंद्रगुरुवारे रिक्तावर्जिततिथौ हि निश्चितं श्रवणपुष्यपुनर्वसुमृगहस्तमूलअनूराधाश्विनीनक्षत्रैः सहिते
दिने जलं पूजयेत् अथ कचिद्दुग्धपानमुहूर्तः एकत्रिंशे वासरे वा द्वितीये जन्मसे वा शुद्धलग्ने नुकूले शंखेनक्षीरं सन्निदध्यात् शिशूनां च
केधात्रीपूज्यपूजां विधाय १६ अथान्नप्राशनं स्रग्धरयाह रिक्तानंदेति अथो निष्क्रमणानंतरमेव विधेकाले बालकानां अन्नप्राशनं स
त् शुभं स्यात् तत्र तान्हित्वा एते वर्ज्याः रिक्तानंदाष्टदर्शाः ४।९।१४।१।६।११।८।३० हरिदिवसं द्वादशी उपलक्षणत्वात्तिथिक्षयं हित्वा श
निभौमरविवारांश्च हित्वा जन्मर्क्षं लग्नाष्टमगृहलवगं लग्नं च हित्वा जन्मर्क्षे जन्मलग्ने ताभ्यामष्टमलवोऽष्टमगृहं अष्टमलवोऽष्टमन्
वांशस्तोगच्छति प्राप्नोति एवंविधं लग्नं त्यजेत् इत्यर्थः जन्मराशिविलग्नाभ्यां निधनेशं च वर्जयेदिति कश्यपोक्तेः तथा मीनमेषालिकं च

बुधेड्यज्यवारे विरिक्ते तिथौ हि श्रुतीज्यादितीन्द्वर्कनैर्ऋत्यमैत्रे १६ रिक्तानंदाष्टदर्शं हरिदिवसमथो सौरिभौमार्कवा
रान् लग्नं जन्मर्क्षलग्नाष्टमगृहलवगं मीनमेषालिकं च हित्वा षष्ठात्समे मास्यथ हि मृगदृशां पंचमादोजमासे नक्ष
त्रैः स्यात्स्थिराख्यैः समृदुलघुचरैर्बालकान्नाशनं सत् १७ ॥ अलिर्वृश्चिकः एतानि लग्नानि हित्वा गोश्वकुंभतुलाकन्यासिंह
कर्कनृयुग्मकाः शुभदा राशयश्चैते न मीनमेषवृश्चिका इति कश्यपोक्तेः षष्ठादिति षष्ठमासमारभ्य समे मासे षष्ठाष्टमदशद्वादश
मासेषु बालानामन्नप्राशनं कार्यं पुंबालविषयमेतत् अथानंतरं हि निश्चयेन मृगदृशां कन्यानां पंचमादोजमासे पंचमसप्तमनवमै
कादशेषु अन्नप्राशनं तथा च वसिष्ठः युग्मेषु मासेषु च षष्ठमासात्संवत्सरे वा नियतं शिशूनां अयुग्ममासेषु च कन्यकानां नवान्नसंप्रा
शनमिष्टमेतदिति अत्रानेककालाभिधानेपि स्वगृह्योक्तकालो मुख्यस्तत्र शुक्रास्तादिविचारो नास्ति इतरेषु गौणकालेषु शुक्रास्तविचा
र आवश्यक एवेति नक्षत्रैरिति मृदुलघुचरसहितैः स्थिरनक्षत्रैः कुर्यात् १७ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰ टी॰
स॰ प्र॰
५०

कामिश्वभार्गव स्थालीपाकेन धातारं पूजयेत्तदनंतरं सप्ताहं चात्र कर्तव्यं तथा ब्राह्मणभोजनं अष्टमेऽहनि विप्राणां तथा देया च दक्षिणा कांचनं रजतं गाश्च भुवं वासनमेव चेति १३ अथ दोलाचक्रमनुष्टुभाह दोलेति तत्र बालस्य दोलायां रोहे दोलायां स्थापने अर्कभात् सूर्यक्षात् तन नक्षत्रात् पंचनक्षत्रैर्नैरुज्यं तदग्रिमपंचनक्षत्रैर्मरणं तदग्रिमपंचनक्षत्रैर्देहकार्श्यं कृशत्वं स्यात् तदग्रिमैरिषुभिः पंचनक्षत्रैर्व्याधिः रोगः ततः सप्तनक्षत्रैः सौख्यं स्यात् शिशोरेवं फलं संस्कार्यत्वात् उक्तं च सूर्यभाच्चंद्रभं यावत्पंचपंचचतुर्दिशां मध्ये तु सप्त देयानि दोलिकाचक्रमुत्तमं पूर्वभागे निरोगत्वं दक्षिणे मरणं ध्रुवं पश्चिमे तु कृशो बाल उत्तरे व्याधिसंभवः शेषेषु सप्तधिष्ण्येषु बालकः शयने सुखीति १४ अथ दोलारोहणमुहूर्तं वसंततिलकापूर्वार्द्धेनोत्तरार्धेन निष्क्रमणमुहूर्तं चाह दंतार्केति दंता द्वात्रिंशत् अर्का द्वादश भूपाः

षष्ठा दोलभते हि भोगमतुलं ताताल्सुरुत्वं पुष्टतां लक्ष्मीं सौख्यमथो जनैः सदृशानो वो ध्वंस्तु पित्रादिहा १३ दोलारोहेऽ
र्कभात्पंच शरपंचेषुसप्तभैः नैरुज्यं मरणं कार्श्यं व्याधिः सौख्यं क्रमाच्छिशोः १४ दंतार्कभूपधृतिदिङ्मितवा
सरे स्याद्वारे शुभे मृदुलघुध्रुवभैः शिशूनां दोलाधिरूढिरथ निष्क्रमणं चतुर्थमासे गमोक्तसमये कमितेऽह्नि वा
सत् १५ कवीज्यार्कचैत्राधिमासे न पौषे जलं पूजयेत्सूतिका मासपूर्त्तौ ॥ २ ॥ षोडश धृतयोऽष्टादश दिशो दश एतस्मिन्दि

वसे तथा शुभवारे मृदुलघुध्रुवनक्षत्रैरुपलक्षिते बालानां दोलाधिरूढिः दोलायामधिरूढिरारोहः स्यात् अथ चतुर्थमासे गमोक्तसमये यात्राप्रकरणोक्तसमीचीनकाले शिशूनां निष्क्रमणाख्यसंस्कारपूर्वकं गृहाद्बहिर्गमनं स्यात् वा अथवा अर्कमितेऽह्नि द्वादशदिवसे कुर्यात् गृहान्निष्क्रमणस्य नोऽश्चतुर्थमासिकारयेत् यत्रोक्ते समये मासि तृतीये द्वादशेऽह्नि वेति गुरुवचनात् १५ अथ जलपूजामुहूर्तं भुजंगप्रयातेनाह कवीज्यार्केति शुक्रगुर्वारसे चैत्रे अधिमासे पौषमासे समाप्ते सूतिका प्रसूता स्त्री जलं न पूजयेत् ॥

राम:
५०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथजातकर्मनामकरणयोर्मुहूर्तंउपजात्याह तज्जातकर्मादीति जातकर्मयद्यपिजन्मनानंतरमेवविहितंतथापिसंक्रांतिव्यतीपातादिदुष्ट
दिवसतयापित्राद्यसन्निधानेचतत्रकृतंतदामुहूर्तंविचारणेनकार्यंगर्गः व्यतीपातेचसंक्रांतौग्रहणेवैधृतावपि श्राद्धंविनाशुभंकर्म
प्राप्तेकालेपिनाचरेदिति अतएवकालविकल्पोक्तोनारदेन तस्मिज्जन्ममुहूर्तेनुसूतकांतेसदाशिशोः जातकर्मचकर्तव्यंपितृपूज
नपूर्वकमिति अतएवकामिति जातकर्मादीनितस्यजातस्यशिशोर्जातकर्मेत्यादिशब्दान्नामकर्मोच्यते पर्वाणिचतुर्दश्यष्टमीकुहूरित्येवं
त्यादिपूर्वोक्तानि रिक्ताभिश्चऊनतिथौविवर्जिततिथौ शुभेह्नि शुभवारे तथाएकादशेद्वादशेवापिघस्रेदिवसे तथामृदुध्रुवक्षिप्रच
रनक्षत्रेषुशस्तःस्यादतिक्रांतजातकर्मादिविधेयंकर्तव्यं तच्च श्रवणानंतरंसचैलंस्नानंकृत्वाकार्यं वसिष्ठः श्रुत्वाजातंपितापुत्रंसचैलं
स्नानमाचरेत् उत्तराभिमुखोभूत्वानद्यांवादेवखातके तच्चशीतोदकेन कुर्यान्नैमित्तिकंस्नानंशीताभिः काम्यमेवचेति रात्रावपिकार्यं

तज्जातकर्मादिशिशोर्विधेयंपर्वाख्यरिक्तोनतिथौशुभेह्नि एकादशेद्वादशकेपिघस्रेमृदुध्रुवक्षिप्रचरोडुषुस्यात् ॥ ११ ॥

वसिष्ठः पुत्रजन्मनियज्ञेचतथासंक्रमणेरवेः राहोश्चदर्शनेस्नानंप्रशस्तंनान्यथानिशीति सूतकेतुसमुत्पन्नेपुत्रज
न्मयदाभवेत् कर्तुस्तात्कालिकीशुद्धिः पूर्वाशौचेनशुध्यति रात्रौजलाशयेगमनाशक्तौसांख्यायनः दिवायदाहृतंतोयंकृत्वास्वर्ण
युतंतुतत् रात्रिस्नानंतुसंप्राप्तेस्नायादनलसंनिधाविति जातकर्मप्रयोजनमाहगुरुः जातकर्मक्रियांकुर्यात्पुत्रायुःश्रीविवृद्धये ग्रह
दोषविनाशायसूतकाशुभविच्छिदे कुमारग्रहनाशायपुंसांसत्वविवृद्धयेइति वसिष्ठः एकादशेह्नि विप्राणांक्षत्रियाणांत्रयोदशे
वैश्यानांषोडशेनाममासांतेशूद्रजन्मनइतिवसिष्ठेनमासनामान्युक्तानि चैत्रादिमासनामानिवैकुंठाद्यजनार्दनः उपेंद्रोयज्ञपुरुषो
वासुदेवस्त्रिविक्रमः योगीशःपुंडरीकाक्षः कृष्णोऽनंतोऽच्युतस्तथा चक्रधारीतिचैतानिक्रमादाहुर्मनीषिणइति ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथसूतिकास्नानमुहूर्तंवसंततिलकेनाह पौस्नेति हयोश्विनी एषुरेवत्यादिनक्षत्रेषुसमित्रभरवीज्यकुजेषुअनूराधानक्षत्रसूर्यगु
रुभौमवारसहितेषुसूत्याःप्रसूतायाःस्त्रियाःस्नानंशस्तं आर्द्रात्रयेश्रवणमघाभरणीमिश्रेकृत्तिकाविशाखेमूलचित्रासुनशस्तं बुधवा
रशनिवारेवसुरष्टमीषट्षष्ठीरविर्द्वादशीरिक्तातिथिषुचनशस्तं स्तन्यपानमुहूर्तंदैवज्ञवल्लभे रिक्तांभौमंपरित्यज्यविष्टिंपातंसवैधृतिं
मृदुध्रुवक्षिप्रभेषुस्तनपानंहितंशिशोरिति १२ अथप्रसंगात्प्रथमादिमासोत्पन्नदंतफलंशार्दूलविक्रीडितेनाहमासेचेदिति बालश्चे
ज्जन्मानंतरंप्रथममासेचेत्सदशनोदंतयुक्तोभवेत् तदास्वयंबालोनश्येत् ततोद्व्यादिकेद्वितीयादिमासेअनुजातभगिनीमात्रग्रजान्क्र
माद्धंति द्वितीयेमासियदिदंतोत्पत्तिस्तदाऽनुजातंकनिष्ठभ्रातरंहंति एवंतृतीयेभगिनीं चतुर्थेमातरं पंचमेज्येष्ठभ्रातरं षष्ठादिमासेषुअनुलं

पौस्नध्रुवेंदुकरवातहयेषुसूतीस्नानंसमित्रभरवीज्यकुजेषुशस्तं नार्द्रात्रयश्रुतिमघांतकमिश्रमूलत्वाष्ट्रेज्ञसौरिव
सुषड्विरिक्ततिथ्यां १२ मासेचेत्प्रथमेभवेत्सदशनोबालोविनश्येत्स्वयंहन्यात्सक्रमतोनुजातभगिनीमा
त्रग्रजान्द्व्यादिके ॥६॥

भोगंलभते सप्तमेतातात्पितुःसुखं अष्टमेपुष्टतां नवमेलक्ष्मीं दशमेसौख्यं अग्रेपिसुखाधिक्यमेव अथोद्र्इति अथोजनौजन्मकाल
एवसदशनःदंतयुक्तःस्वपित्रादिहास्वमात्मानंपितरंचआदिशब्दान्मातरमपिनाशयतीतिस्वपित्रादिहा वोर्ध्वमिति वाअथवाऊर्ध्वं
ऊर्ध्वपंक्तौजन्मानंतरंविहितेनिषिद्धेपिकालेसदशनश्चेत्स्यात्तदापिस्वपित्रादिहा आत्मपितृनाशकइति उक्तंचविष्णुधर्मोत्तरे उपरिप्र
थमंयस्यजायंतेचशिशोर्द्विजाः दंतैर्वासहचयस्यस्यात् जन्मभार्गवसत्तम मातरंपितरंचाथस्वदेहात्मानमेवचेति तत्रैवशांतिरपि गजपृ
ष्ठगतंबालंनौस्थंवास्नापयेद्द्विजः तदभावेतुधर्मज्ञकांचनेतुवरासने सर्वौषधैःसर्वगंधैःबीजैःपुष्पैःफलैस्तथापंचगव्येनरत्नैश्चमृत्तिः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पौष्णंवैष्णवभं चैव सीमंते सोम्यवासराइति सीमंतादिषु शोभनाइत्यर्थः जन्मभं सीमंते तेन निषिद्धमाह वसिष्ठः बालान्नभुक्तौ व्रतबंधने चरा
जाभिषेके खलु जन्मधिष्ण्यं शुभं त्वनिष्टं सततं विवाहसीमंतयात्रादिषु मंगलेषु गुरुः मासप्रयुक्तकार्येषु मूढत्वं गुरुशुक्रयोः नदोष
कृत मलोमासो गुर्वादित्यादिकं तथा यद्यपि पुंसवनस्य प्रथम कर्तव्यत्वात् तत्पूर्वं निरूपणमावश्यकं। तथापि क्वचित्सीमंतेन सहैव
विधानात् बहुषु तथैवाचारदर्शनात् सीमंतमुहूर्त एव प्रथममुक्तः नृसिंहः सीमंतोन्नयनस्योक्ततिथिवारभराशिषु पुंसं च कारयेद्वि
द्वान्सह वैकदिनेथवा इति ८ अथ मासेश्वराः स्त्रीणां चंद्रबलं च वसंततिलकेनाह मासेश्वरा इति अष्टममासे आधानलग्नाधिपः स्त्री
णामिति विवाहे गर्भसंस्कारे गर्भाधान पुंसवन सीमंतादिरूपे स्त्रीणामपि चंद्रबलं ग्राह्यं इतरकर्मसु वस्त्रालंकारादिधारणादिषु भर्तुरे

सीमंतोष्टमषष्ठमासि शुभदैः केंद्रत्रिकोणे खलैर्लाभारित्रिषु वा ध्रुवांत्यसदहे लग्ने च पुंभांशके ८ मासेश्वराः सि
तकुजेज्यरवीदुसौरचंद्रात्मजात्मनुप चंद्रदिवाकराः स्युः स्त्रीणां विधोर्बलमुशंति विवाहगर्भसंस्कारयोरितरक
र्मसु भर्तुरेव ९ पूर्वोदितैः पुंसवनं विधेयं मासे तृतीये त्वथ विष्णुपूजा मासेष्टमे विष्णुविधातृजीवैर्लग्ने शुभे मृ
त्युगृहे च शुद्धे १०

वचंद्रबलं ग्राह्यं यदा भर्ता मृतस्तदा पुनः स्त्रीणामेव राजमार्तंडः विवाहकार्ये कुसुमप्रतिष्ठा गर्भप्रतिष्ठा वनिता
विशुद्धौ अन्यानि कार्याणि धवस्य शुद्धौ पत्यौ विहीने प्रमदात्मशुध्या ९ अथ येषां पृथगेव पुंसवनमित्याचारः तदर्थं पुंसवनमुहूर्तं
विष्णुपूजामुहूर्तं इंद्रवज्रयाह पूर्वोदितैरिति पूर्वोदितैः सीमंतकर्मण्युदितैस्तिथ्यादिनिरूपलक्षिततृतीये मासि पुंसवनाख्यं कर्म।
विधेयं पुमान्सूयतेऽनेनेति पुंसवनं कर्मणः पुंस्त्वहेतुना अथेति सीमंतानंतरमष्टमे मासि विष्णुविधातृजीवैः श्रवणरोहिणीपुष्ये
उपलक्षितदिवसे तथा लग्ने शुभे शुभस्वामिके शुभयुतदृष्टे वा मृत्युगृहे अष्टमस्थाने शुद्धे सर्वग्रहरहिते च सति विष्णुपूजा कार्या १०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विषमराशीनांनवांशगेसति अपिशब्दात् लग्नेपि विषमांशगे युग्मरात्रौ समरात्रौ गर्भाधानं कार्यं मध्यममान्याह चित्रादितीज्याश्विषु तद्गर्भा
धानं मध्यमं स्यात् गुरुः चित्रादित्येत थाति ष्येतु रगे चेति मध्यमा शेषाण्यृक्षाणि दुष्टानि स्युर्निषेकाख्यकर्मणीति एवं गर्भाधाने निधा
यपुंसा किं कार्यमित्याह विष्णुः निद्रासमयमासाद्य तांबूलं चंदनात्यजेत् पर्यंकात्प्रमदां भालात्तुंडु पुष्पाणि मस्तकात् इति गर्भाधानं ७
अथ सीमंतोन्नयनं शार्दूलविक्रीडितेनाह जीवार्केति गुरुरविभौमवारे निर्ऋतिमूलं ब्रध्नभं हस्तः एतैर्नक्षत्रैः रिक्ता ४।९।१४ अमा ३० आ
कौ १२ रसाः ६ अष्ट अष्टमी आभिर्वर्जिततिथिभिः उपलक्षिते दिने मासाधिपे पीवरे पुष्टे सतीत्यर्थः एतादृशसमये अष्टमषष्ठमासि अष्टममा
से षष्ठमासे वा सीमंतः सीमंतकर्माख्यो गर्भसंस्कारः कार्यः तत्र शुभग्रहैः केंद्रत्रिकोणसद्भिः खलैः पापैः लाभारित्रिषु सद्भिः पुंभांशके लग्ने

ओजांशकेऽपि च युग्मरात्रौ चित्रादितीज्याश्विषु मध्यमं स्यात् ७ जीवार्कारदिने मृगेज्यनिर्ऋतिश्रोत्रादितिब्रध्नभे
रिक्तामार्करसाष्टवर्ज्यतिथिभिर्मासाधिपे पीवरे ॥ ५ पुरुषराशौ विषमराशौ लग्ने नवांशे च विषमराशौ सति तदा सीमंतः शुभः

अत्र विशेषमाह कश्यपः चंद्रेपि शुभदो ज्ञेयः त्यक्त्वा षष्ठाष्टमव्ययान् सीमंतलग्नादेकोपि क्रूरः पंचाष्टरिःफगः हंति सीमंतिनीं सापि
तद्गर्भं वा न संशयः नैधने तयोर्लग्ने नैधने शुद्धिसंयुते तयोः स्त्रीपुंसयोः अस्यापवादः लग्नादष्टमराशीशः केंद्रगः शुभवीक्षितः य
द्यप्यष्टमभस्योक्तदोषमाशु व्यपोहति गर्गः सीमंतोन्नयनं कार्यं शुभांशे शुभलग्नगे कुलीरयुगकन्याश्च वर्ज्याः शेषाश्च शोभना इति॥
अत्र ग्रहबले सति कुलीरमिथुनकन्या अपि ग्राह्या इति तत्त्वं अत एव मूले लग्नविचारो न कृतः कारिकायां पुनस्तत्राणि चैतानि तिष्याहस्त
पुनर्वसुः अभिजिन्मोष्ठपाच्चैव अनूराधाश्वियुक् तथा ऋक्षस्य मध्यमे पादद्वये सीमंत इष्यते इत्युक्तं अथ मतांतरं वाध्रुवांत्यसद्देहे ध्रुवा
णि रोहिण्युत्तरा अंत्यं रेवती एषु तथा सतां शुभग्रहाणां चंद्रतगुरुशुक्राणां वारे वा कार्यं गुरुः रोहिण्यैंदवमादित्यं पुष्यहस्तोत्तरात्रयं ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एषुमासेषुआद्यंरजः प्रथमोद्भवंरजोदर्शनंस्त्रीधर्मः शुभंभविष्यंछुभसूचकं तथाशुक्ले शुक्लपक्षे कृष्णपक्षेतुदशमीपर्यंतंमध्यमंज्ञेयं कृष्णपक्षस्यदशमीमध्यमंफलमादिशेदिति यावदितिशेषः सद्वारेसतांचंद्रबुधगुरुशुक्राणांवारे सत्तनौसमीचीनलग्नेशुभस्वामिकलग्ने दिवादिवसे आद्यंरजोदर्शनंशुभमित्यर्थः अत्राशुभफलापवादमाहवसिष्ठः अशुभमपिसमस्तंवातेवैसंप्रभूतंसुरगुरुसितयुक्तेवीक्षितेवा थलग्ने तिमिरमिवकठोरज्योतिरुत्पत्तिकालेक्षयमथसमुपैतिप्राप्नुयाद्दीप्तिमानि कठोरज्योतिः सूर्यः १ अथात्रशुभमध्याशुभनक्षत्रा ण्यनुष्टुभाह श्रुतित्रयेति श्रवणत्रयमृदुक्षिप्रध्रुवस्वातीनक्षत्रेषु सितांबरेश्वेतवस्त्रेचाद्यंरजः शुभमितिपूर्वेणसंबंधः मूलेऽदितिभंपुन र्वसुः पितरोमघा मिश्रेकृत्तिकाविशाखे एतेषुनक्षत्रेषुमध्यमं परेषुभरणीज्येष्ठार्द्राश्लेषापूर्वात्रयेषुअसत् अनिष्टं अत्रविशाखामूलयो

ज्येष्ठश्रावणयोः शुक्लेसद्वारेसत्तनौदिवा १ श्रुतित्रयमृदुक्षिप्रध्रुवस्वातौसितांबरे मध्यंचमूलादितिभेपितृमिश्रेपरे ष्वसत् २ भद्रानिद्रासंक्रमेदर्शरिक्तासंध्याषष्ठीद्वादशीवैधृतेषु रोगेष्टम्यांचंद्रसूर्योपरागेपातेचाद्यंनोरजोदर्शनंसत् ३ हस्तानिलाश्विमृगमैत्रवसुध्रुवाख्यैः शक्रान्वितैः शुभतिथौशुभवासरेच स्नायादथार्तववतीमृगपौष्णवायुहस्ताश्विधा तृभिररंलभतेचगर्भं ४ ॥मध्यमत्वाभिधानंवसिष्ठवाक्येदुष्टफलश्रवणात् द्विदैवभेपुष्पवतीप्रमत्ताकृत्वैवमोघामयवैरिसंघामूलेप्रका माधिकहीनसत्त्वाव्यसूर्यंसुक्षोद्भृतदोषचित्तेति २ अथनिंद्यरजोदर्शनशालिन्याह भद्रेति भद्राप्रसिद्धा निद्रानिद्रावस्थायां संध्याप्रातर्मध्याह्नसा यंसंध्या उपरागेग्रहणे पातेव्यतीपातेमहापातेच शेषंस्पष्टं आद्यंरजोदर्शनंनोसत् अनिष्टफलमित्यर्थः ३ अथरजस्वलास्नानमुहूर्तंवसंत तिलकयाह हस्तानिलेति एषुएकादशनक्षत्रेषु शुभतिथौरिक्तामारहिततिथौ शुभवारेचंद्रबुधगुरुशुक्रवारे आर्तववतीऋतुमतीस्त्रीस्नायात् अथ विशेषमाह मृगेति मृगरेवतीस्वातीहस्ताश्विनीरोहिणीनक्षत्रैः स्नानात्ऋतुमतीअरंशीघ्रंगर्भंलभते लघुक्षिप्रमरंद्रुतमित्यमरोक्तेः दाक्षिणात्यास्तु चतुर्थदिवसएवंस्नानंकुर्वंति अन्येविहितदिनेकुर्वंति तत्रदेशाचारतोव्यवस्थाइति ४॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथगर्भाधानंशार्दूलविक्रीडितशालिनीभ्यामाह गंडांतमिति अत्रस्वपत्नीगमेगर्भाधानेएतान्दोषांस्त्यजेदितिसंबंधः एतान्कान्कानृत्रि विधंतिथिनक्षत्रलग्नानांगंडांतं श्रीपतिः नक्षत्रतिथिलग्नानांगंडांतंत्रिविधंस्मृतं नवपंचचतुर्थानांह्याद्यकार्धघटिकामितमिति नि धनजन्मर्क्षे निधनतारांवधतारांजन्मतारांच मूलं अंतकंभरणी दास्त्रमश्विनी पौष्णंरेवती मघा उपरागग्रहणं पातंव्यतीपातंमहापा तंच वैधृतिं पित्रोः मातापित्रोःश्राद्धदिनं दिवादिवसे परिघयोगस्याद्यार्धे उत्पातहतानिदिव्यभौमांतरिक्षस्त्रिविधोत्पातेहतानिदू षितानिभानि जन्मर्क्षतःजन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वामृत्युभवनमष्टमलग्नं पापयुतंभं ५ भद्राषष्ठीति पर्वाणिविष्णुपुराणेचतुर्दश्यष्ट मीचैवअमावास्याचपूर्णिमा पर्वाण्येतानिराजेंद्ररविसंक्रांतिरेवचेति स्कांदेतु कृष्णाष्टमीचतुर्दश्यौपूर्णिमादर्शसंक्रमइति संध्याद्व

गंडांतंत्रिविधंत्यजेन्निधनजन्मर्क्षेचमूलांतकंदास्त्रंपौष्णमघोपरागदिवसान्पातंतथावैधृतिं पित्रोःश्राद्धदिनं दिवाचपरिघाद्यर्धंस्वपत्नीगमेभान्युत्पातहतानिमृत्युभवनंजन्मर्क्षतः पापभं ५ भद्रापष्ठीपर्वरिक्ताश्चसंध्याभौ मार्कार्कीनाद्यरात्रीश्चतस्रः गर्भाधानंत्र्युत्तरेंद्वर्कमैत्रब्राह्मस्वातीविष्णुवस्वंबुपेसत् ६ केंद्रत्रिकोणेषुशुभैश्चपा पैस्त्र्यायारिगैःपुंग्रहदृष्टलग्ने॥ ५१ यं भौमसूर्यशनिवारान् आद्यरात्रीः रजोदर्शनमारभ्यदिनचतुष्टयंत्यजेत् कालविधाने षष्ठ्य ष्टमीपंचदशीचतुर्थीचतुर्दशीमप्युभयत्रहित्वा शेषाः शुभाः स्युस्तिथयोनिषेकेवाराः शशांकार्यसितेकुजानामिति गर्भाधानमिति त्र्यु त्तराः इंदुर्मृगः अर्कोहस्तः मैत्रमनुराधा रोहिणीस्वातीश्रवणधनिष्ठाशततारकासुगर्भाधानंसतश्शुभं गुरुः हरिहस्तानुराधाश्चस्वाती वरुणवासवं उत्तरात्रितयंसौम्यंरोहिण्यश्चशुभाः स्मृताः आधानेमूलसार्पांत्यमशुभंसममन्यभमिति ६ अथगर्भाधानेलग्नमिंद्रव ज्रयाह केंद्रेति शुभैःकेंद्रत्रिकोणेषुसद्भिः पापग्रहैस्त्र्यायारिगैः सद्भिः पुंग्रहैः रविभौमगुरुभिर्दृष्टेलग्नेसतितथाबुधचंद्रेओजांशगे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जिगमिषितराशेः पुरस्तात् पूर्वं तत्तत्संख्यघटीदिवसमासान् शुभाशुभफलदाः स्युः यथा सूर्यो गंतव्यराशेः प्राक् पंचदिनानि फलप्रदः भौमो
ष्टदिवसान् बुधः सप्तदिवसान् शुक्रोपि सप्तदिवसान् चंद्रोग्निनाडीत्रयं राहुर्गंतव्यराशेः पूर्वं त्रिमासान् शनिः षण्मासान् गुरुर्मास
द्वयं पूर्वं फलद इत्यर्थः १७ अथावश्यककृत्ये तिथ्यादौ शालिन्या दानमाह दुष्टयोग इति राजादुष्टे व्यतीपातादियोगे तथा नाड्या घटि
कायां दुर्मुहूर्तादिदशायां सुवर्णं यथाशक्ति दद्यात् एवं सर्वत्र शेषं स्पष्टं १८ अथ वसंततिलकयान्यदाह राश्यादीति पूर्वार्धं स्पष्टं अ
ध्वान्नेति यस्मिन्मासे स्वजन्मनक्षत्रप्रवेशस्तस्यां दिवारश्चेत्तस्मिन्मासे अध्वादीनि फलानि वाच्यानि यत्र मासि रविवारे जन्मनक्षत्रे
सेति अध्वा मार्गो भवति एवं चंद्रवारे अन्नभक्ष्यप्राप्तिरित्यादि १९ इति श्रीदैवज्ञरामविरचितायां स्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायां गोचरप्र

नमोयमेज्यास्त्रिरसाश्विमासान् गंतव्यराशेः फलदाः पुरस्तात् १७ दुष्टे योगे हेम चंद्रे च शंखं धान्यं तिथ्यर्द्धे तिथौ तं
डुलांश्च वारे रत्नं भे च गां हेम नाड्यां दद्यात्सिंधूत्थं च तारासु राजा १८ राश्यादिगौ रविकुजौ फलदौ सितेज्यौ मध्ये स
दा शशिसुतश्चरमे ज्ञमंदौ अध्वान्नवह्निभयसन्मतिवस्त्रसौख्यदुःखानि मासि जनिभे रविवासरादौ १९ इति गोचर
प्रकरणं चतुर्थं ४॥ आद्यं रजः शुभं माघमार्गराधेषफाल्गुने॥ प्रकरणं चतुर्थं समाप्तं ४॥ अथ संस्कारप्रकरणं व्याख्यायते तत्र सं

स्क्रियते अनेन श्रौतेन स्मार्तेन वा कर्मणा पुरुष इति संस्कारः स्वीयस्वीयजातौ सामान्यविशेषविहितवैदिकस्मार्तकर्मानुष्ठानद्वारा दृष्टविशि
ष्टाधायक इति यावत् लक्षणया तदर्थोक्तदिनशुद्ध्यादिकं संस्कारशब्देनोच्यते तस्य प्रकरणमुपक्रमः ते च संस्कारा गर्भाधानादयः द्वा
चत्वारिंशत् तत्र गर्भाधानं प्रथमसंस्कारः स च रजस्वलात्वाधीनः ततो रजोदर्शनाच्छुभाशुभफलमुक्तं वसिष्ठेन प्रथमरजोदर्शनतः शुभा
शुभं भवति सर्वलोकानामिति तत्र शुभसूचकरजोदर्शनमनुष्टुभाह आद्यमिति राधो वैशाखः इष आश्विनः अन्ये प्रसिद्धाः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु॰टी॰ गुण्यानि वर्तमानेन स्वभुक्तघटीयुतानि तानि पुनर्युगैश्चतुर्भिः हतानि शराब्धिहृत ४५ पंचचत्वारिंशता भाज्यानि यल्लब्धमागतं गतावस्थास्ताः
गा॰प्र॰ शेषं वर्तमानावस्थायाः तत्र लब्धांकस्यापि द्वादशाधिक्ये द्वादशभिर्भागशेषं प्रवासाद्यवस्था चंद्रस्य गताः स्युः ता अवस्था मेषराशेः पुंसः प्रवा
४६ सादिसंज्ञाः वृषराशेर्नष्टादिसंज्ञाः एवं मिथुनादिराशिषु मृतादिसंज्ञावस्थादितो द्वादशावस्थाः क्रमेण भवंतीत्यर्थः १४ अथ द्वादशावस्था
नामानि सफलान्याह प्रवासनाशेति स्पष्टार्थं १५ अथ ग्रहाणां वैकृतपरिहारार्थं सौषधस्नानं दक्षिणाश्च शार्दूलविक्रीडितेनाह लाजा
कुष्ठेति लाजा भ्रष्टशालयः इति केचित् वस्तुतस्तु औषधीसाहचर्यात्तु लाजाशब्देन लज्जावती गृह्यते कुष्ठं प्रतिद्धं बलावरियारप्रि
यंगुः फलिनी घनो मुस्ता सिद्धार्थाः सर्षपाः निशा हरिद्रा दारुः देवदारुः पुंखा शरपुंखा लोध्रं प्रसिद्धं एतैरौषधैर्युतैर्जलैः स्नानं ग्रहोत्था

शराब्धि ४५ हृल्लब्धतोऽर्कशेषेऽवस्थाः क्रमाद्विधोः १४ प्रवासनाशौ मरणं जयश्च हास्या रतिक्रीडितसुप्तभुक्ताः ॥
ज्वराख्यकंपस्थिरता अवस्था मेषात् क्रमान्नामसदृक्फलाः स्युः १५ लाजाकुष्ठबलाप्रियंगुघनसिद्धार्थैर्निशादा
रुभिः पुंखालोध्रयुतैर्जलैर्निगदितं स्नानं ग्रहोत्थाघहृत् धेनुः कंबुररुणो वृषश्च कनकं पीतांबरं घोटकः श्वेतो गौर
सिता महासिरजइत्येता रवेर्दक्षिणाः १६ सूर्यारसौम्यास्फुजितोक्षनागसप्ताद्रिघस्रान्विधुरग्निनाडीः ॥ ॥ ॥

घहृत् दुष्टग्रहस्य चिंतारिष्टनाशकं स्यात् सप्रियंगुरजनीद्वयमांसीकुष्ठलाजतिलसर्षपखंडैः वारिभिः सहवचैः सहलोध्रैः स्नानमत्ति निखि
लग्रहपीडामित्युक्तेः अथ रवेः रविमारभ्य दक्षिणा उच्यते सूर्याय धेनुं चंद्राय कंबुः शंखः शंखः स्यात्कंबुरस्त्रियामित्यमरः भौमायारु राम॰
णो वृषः बुधाय सुवर्णं गुरवे पीतांबरं तच्च यथाविभवं कार्पासं कौशजं वा शुक्राय श्वेतो घोटकः शनये श्यामवर्णा गौः राहवे महासिर्महा ४६
मूल्यखड्गं केतवे छागो मेषः एता दक्षिणाः १६ अथ ग्रहाः गंतव्यराशेः प्राक् कियद्भिर्दिनैः फलं दद्युरित्येतदुपजात्याह सूर्यारेति ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यदा शुक्लप्रतिपदि चंद्रे दृष्टश्चेत्तदा सकलपक्षोऽनिष्टः कृष्णप्रतिपदि चंद्रः शुभश्चेत्तदा संपूर्णः कृष्णपक्षोऽनिष्टः इदमेतावत् अत्र बलं चंद्रबले संकटे विवाहयात्रादौ अवश्यकर्त्तव्ये तात्कालिकचंद्रबलाभावे च ग्राह्यं नान्यथेत्यर्थः ८ अथ ग्रहदोषपरिहारपूर्वकं तुष्टिसंपादनार्थं नवरत्नसमुदायधारणं शालिन्याह वज्रमिति अत्र सुवर्णमुद्रिकायां नवधा भक्तायां प्रागादिक्रमेण नवरत्नानि निधेयानि तत्र प्रागिति पंचम्यंतमव्ययं पंचमी चेयं ल्यप्लोपे तेन प्रागादिदिक्षु इत्ययमर्थो जातः तत्र शुक्रप्रीतये पूर्वस्यां दिशि वज्रं श्वेतहीरकं निधेयं एवं चंद्रप्रीतये सुमुक्ता शोभनमुक्ताफलमाग्नेय्यां भौमप्रीत्यर्थं दक्षिणस्यां प्रवालं अगो राहोर्नैरृत्यां गोमेदं आर्कोः शनेः पश्चिमायां शोभनं नीलं केतोर्वायव्यां वैडूर्यं गुरोरुत्तरस्यां पुष्यकं पुष्परागं बुधे ईशान्यां पाचिः मध्ये मध्यमकोष्ठे अर्कप्रीत्यै माणिक्यं निधेयं ९ अथ सति सामर्थ्ये नवरत्नस

व्यत्यासे चाशुभौ प्रोक्तौ संकटे त्वबलं त्विदं ८ वज्रं शुक्रेऽब्जे सुमुक्ता प्रवालं भौमेऽगौ गोमेदमार्कौ सुनीलं केतौ वैडूर्यं गु
रौ पुष्यकं ज्ञे पाचिः प्राङ् माणिक्यमर्के तु मध्ये ९ माणिक्यमुक्ताफलविद्रुमाणि गारुत्मकं पुष्पकवज्रनीलं गोमेद
वैडूर्यकमर्कतः स्यू रत्नान्यथो ज्ञस्य मुदे सुवर्णं १० धार्यं लाजावर्तकं राहुकेत्वो रौप्यं शुक्रे द्वोश्च मुक्ता गुरोस्तु ॥ १ ॥

मुदाय धारणमुक्तं इदानीमसति सामर्थ्ये यद्ग्रहकृतदोषस्तद्ग्रहरत्नधारणमिंद्रवज्रयाह माणिक्येति सूर्यप्रीत्यर्थं माणिक्यं धार्यं एवं चंद्रस्य। मुक्ताफलं भौमस्य विद्रुमं प्रवालं बुधस्य गारुत्मकं गरुडः पाचिः गुरोः पुष्यकं पुष्परागः शुक्रस्य वज्रं हीरकः शनेर्नीलं लहसुणिया राहोर्गोमेदं केतोर्वैडूर्यमित्येवमर्कतोऽर्कादीनां ग्रहाणां रत्नानि धार्याणि स्युः तत्र यद्ग्रहकृतदोषस्तस्य ग्रहस्य तुष्ट्यै तद्रत्नमेव धार्यमित्यर्थः अथो ज्ञस्य मुदे सुवर्णमित्यग्रिमश्लोकेन संबंधः १० अथ महामूल्यरत्नधारणस्यासामर्थ्ये अल्पमूल्यानि रत्नानि ताराबलं च शालिन्याह धार्यमिति अथो ज्ञस्य बुधस्य मुदे संतोषार्थं सुवर्णं यथाशक्ति धार्यं राहुकेत्वोस्तुष्ट्यै लाजावर्तकं मणिविशेषो धार्यः शुक्रे द्वोस्तुष्ट्यै रूप्यं ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गुरौ स्युः स्ये मुक्ताफलं शने स्युः स्ये लोहं आरभान्वोः स्युः स्ये प्रवालं धार्यं तारेति यद्दिने ताराबलं चिकीर्षितं तद्दिने यातारा सा जन्मनक्षत्रात् त्रिरावृत्तितः पु
नः पुनरावृत्तित्रयेण गणनीया स्यात् त्रिरिति सुजनमव्ययं जन्मनक्षत्रात् दिननक्षत्रगणितनवभिर्भक्ते तिस्र आवृत्तयो भवंति अवशिष्टताराया
शुभमशुभं च व्याख्यामिति फलितोऽर्थः ११ अथ शेषक्रमेण सकलास्ता रासंज्ञा अनुष्टुभाह जन्माख्येति स्पष्टोऽर्थः १२ अथावश्यकृत्येदु
ष्टताराणां प्रकारद्वयेन परिहारं शार्दूलविक्रीडितेनाह मृत्यो स्वर्णतिलानिति मृत्यौ वधे तारायां स्वर्णतिलान् यथाशक्ति ब्राह्मणाय दद्यात् वि
पदि विपत्तारायां गुडमिक्षुविकारं दद्यात् त्रिजन्मसु तिसृषु जन्मताराsसु शाकं वृंताकादि दद्यात् अथो प्रत्यरितारकासु पंचमतारायां लवणं द।

लोहं मंदस्यारभान्वोः प्रवालं तारा जन्मर्क्षात्त्रिरावृत्तितः स्यात् ११ जन्माख्यसंपद्विपद्विपदः क्षेमप्रत्यरिसाधकाः
वधमैत्रातिमैत्राः स्युस्तारा नामसदृक्फलाः १२ मृत्यो स्वर्णतिलान्विपद्यपि गुडं शाकं त्रिजन्मस्वथो दद्यात्प्र
त्यरितारकासु लवणं सर्वो विपत्प्रत्यरिः मृत्युश्चादिमपर्ययेन शुभदो थैषां द्वितीये शकानादिप्रांत्यतृतीयकाश्च
थशुभाः सर्वे तृतीये स्मृताः १३ षष्टिघ्नं गतभं भुक्तघटीयुतं युगाब्धिहृत॥

१३ द्यात् नारदः जन्मत्रिपंचसप्ताख्यातारा निष्टफ
लाः स्मृताः शाकं गुडं च लवणं सतिलान्कांचनं क्रमात् अनिष्टपरिहाराय दद्याद्दानं द्विजातये इति अथ द्वितीयः परिहारः तत्रादिमपर्यये प्र
थमावृत्तौ विपत्प्रत्यरि मृत्युश्च तृतीयपंचमीसप्तम्यस्ताराः सर्वा अपि सामान्यतः षष्टिघटिकात्मिका न शुभदाः स्युः अथ द्वितीये पर्यये द्वितीया
वृत्तौ विपत्प्रत्यरिमृत्यूनां आदिप्रांत्य तृतीयकांशा न शुभदाः विपत्तारायामाद्यांशः प्रथमचरणो निषिद्धः प्रत्यरितारायां प्रांत्यांशश्चतुर्थ
चरणस्त्याज्यः मृत्युतारायां तृतीयोंशः तृतीयचरणस्त्याज्य इति अथ तृतीयावृत्तौ विपत्प्रत्यरिमृत्युश्चेत्ते सर्वे षष्टिघटिकात्मिका अपि शुभाः उ
क्तं च दीपिकायां पर्याये प्रथमे वर्ज्या विपत्प्रत्यरिनैधना इति १३ अथ चंद्रावस्थागणनोपायमाह षष्टिघ्नमिति अश्विनीमारभ्य गतभानि षष्टया

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

4087

श्री

प्रमिताक्षरासहितमुहूर्त्त
चिंतामणिपुस्तकमिदम्

श्रीकाशीविश्वनाथपुरीमेगणेशवनारसके छापेखानेमे
रामप्रसादकेहिंग्राछपीजिसेलेनाहोइउसेकाशीजीमे
ढुंढराजगणेशकेपासदाऊपोथीवालेकेदुकानमेमिले
गी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु०टी०
शु०प्र०
१

॥श्रीगणेशायनमः॥ कैलासेपूर्णराकाहिमकररुचिरेवीक्ष्यबिंबंस्वकीयंभूयोभूयोपिधावन्प्रतिभटकरटिस्पर्धयाचंडमुंडः माधावत्वंत्वदं
घ्रिप्रहरतिभिरतोधूयतेसौधरित्रीत्यंबावाग्भिर्निरुद्धः कपटकरटिनःकेलयोनःपुनंतु १ मुहूर्तचिंतामणिसंज्ञकस्यस्वयंकृतस्यप्रमिता
क्षराख्यं रामोविधत्तेविवृतिंप्रणम्यविश्वेश्वरंकरुद्रान्पितरौगुरूंश्च २ प्रारिप्सितस्यग्रंथस्यनिर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थंशिष्टाचारानुमितश्रुतिबोधि
तकर्तव्यताकंस्वाभीष्टगणेशदेवताशीर्वादरूपंमंगलमिंद्रवज्रयोपनिबध्नाति गौरीश्रवइति द्विपस्यगजस्यआस्यंमुखंयस्येतिद्विपास्योग
णेशोविघ्नंहरतुनाशयतु युष्माकमितिशेषः।कीदृशोगणेशः गौरीश्रवः केतकपत्रभंगंहस्तेनाकृष्यमुखाग्रेदत्तगौरीपार्वतीतस्याः श्रवण
योःस्थितंकेतक्याःपुष्पंकेतकंतस्यपत्रंपर्णंतस्यभंगंखंडंहस्तेनशुंडादंडेनाकृष्यहठाद्गृहीत्वास्वमुखाग्रेस्वमुखोष्ठदेशेतिस्थापयतीतिदत्त

॥श्रीगणेशायनमः॥ गौरीश्रवःकेतकपत्रभंगमाकृष्यहस्तेनददन्मुखाग्रे विघ्नंमुहूर्ताकलितद्वितीयदंतप्ररोहोहरतु
द्विपास्यः १ क्रियाकलापप्रतिपत्तिहेतुंसंक्षिप्तसारार्थविलासगर्भं अनंतदैवज्ञसुतःसरामोमुहूर्तचिंतामणिमातनोति २

अनेनगणेशस्यबाललीलासूचिता बालोपिमातृसमीपवर्तियत्किंचिद्वस्तुवलात्कारेणगृहीत्वामुखेनिक्षिपतीति अतएवमुहूर्ताकलि
तद्वितीयदंतप्ररोहः मुहूर्तंक्षणमात्रंआकलितोनिःसृतोद्वितीयदंतप्ररोहोद्वितीयदंतोद्गमोयेनसः अनेनकेतकपत्रस्यमुखस्थापनसमयेयावन्नि
गरणंनकरोतितावद्गणेशोपिद्विदंतएवालौकिकैरित्यनूतोपमेयं १ अथज्योतिषग्रंथमारभमाणोविषयप्रयोजनसंबंधाधिकारिणःसूचयन्
कर्तव्यंउपज्ञातिकयाप्रतिजानीते क्रियाकलापेति अनंताख्यज्योतिर्वित्पुत्रःसःप्रसिद्धःरामोमुहूर्तचिंतामणिंमुहूर्तानांदिनशुद्धिविशेषणाल
क्षणयातदुपलक्षितःकालोमुहूर्तशब्देनोच्यते तस्यचिंताशुद्ध्याशुद्धिस्तस्यामणिरिवमुहूर्तचिंतामणिंज्योतिषग्रंथमातनोति निषेधतीनामाधा

रामः
१

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रत्नयायमपिग्रंथोनिखिलमुहूर्त्तानामाधारइत्यन्वर्थनामानंमुहूर्त्तचिंतामणिंज्योतिषग्रंथमातनोति निषेधविध्यादिसंनिवेशविशेषेणनिरूपयती
त्यर्थः ननुजीर्णग्रंथैरेवमुहूर्त्तविचारेसिद्धेकिमनेनेत्यतआह कीदृशंमुहूर्त्तचिंतामणिंक्रियाकलापप्रतिपत्तिहेतुंक्रियाजातकर्मादिकास्तासांकलापः
समूहःतस्यअमुकस्मिन्शुभदिनेकार्यमेतदस्मिन्नशुभदिनेनकार्यमित्येवंरूपादुततरंप्रतिपत्तिःसम्यक्ज्ञानंतस्यहेतुंकारणं अयमर्थः अन्यग्रंथे
षुतिथ्यादिप्रकरणेषुतिथ्यादिशुद्धिरुक्तातज्ज्ञानंतत्तत्प्रकरणानांपुनःपुनरालोडनेनसिध्येदितिगौरवं अत्रत्वेकस्मिन्नेवपद्येयोमुहूर्त्तोविचार्यतेतत्रस्यत
त्रैवनिर्वाहइतिलाघवं नन्वन्येष्वपिग्रंथेषुएवंविधमुहूर्त्तनिरूपणात्पर्यायंश्रमइत्यतआह पुनःकीदृशंमुहूर्त्तचिंतामणिंसंक्षिप्तसारार्थविलासगर्भं
संक्षिप्तश्चासौसारार्थविलासगर्भंविस्पष्टार्थस्तस्यविलासःप्रकाशःसगर्भेयस्यासौ अत्रशब्दलाघवेविस्पष्टार्थस्यनिरूपणाद्ययागुरुमुखंविनैवार्थज्ञा
नंसद्योमनसिजागर्तितथानान्यग्रंथेतेषुतत्रशब्दकाठिन्याद्गुरुमुखादपिज्झटित्यर्थज्ञानंनभवतीत्येतदर्थमस्यारंभइति ननुसंबंधादिचतुष्टयक
थनंविनाकथंश्रोतृप्रवृत्तिः उक्तंच सिद्धिःश्रोतृप्रवृत्तानांसंबंधकथनाद्यतः।तस्मात्सर्वेषुशास्त्रेषुसंबंधःपूर्वमुच्यते किमेवात्राभिधेयंस्यादि
तिप्रष्टुकेनचित् यावत्प्रयोजनंनोक्तंतावत्तत्केनगृह्यतइति उच्यते मुहूर्त्तचिंतामणिमित्यनेनैवपदेनैवसर्वंसूचितं तथाचनारदः अस्यशा
स्त्रस्यसंबंधोवेदांगमितिधातृतइति यद्वात्राभिधेयपदार्थानांमुहूर्त्तानांग्रंथस्यचप्रतिपाद्यप्रतिपादकभावःसंबंधः प्रयोजनंतुशुभाशुभनि
रूपणंविवाहादिकालनिर्णयश्च यदाहनारदः प्रयोजनंचजगतःशुभाशुभनिरूपणमिति कश्यपोपि ग्रहणग्रहसंक्रांतियज्ञाध्ययनकर्म
णां प्रयोजनंव्रतोद्वाहक्रियाणांकालनिर्णयइति तज्जिज्ञासुरधिकारी सचद्विजएवनान्यः उक्तंचनारदेन सिद्धांतसंहिताहोरारूपस्कंध
त्रयात्मकं वेदस्यनिर्मलंचक्षुःज्योतिःशास्त्रमकल्मषं विनैतदखिलंश्रौतस्मार्त्तंकर्मनसिध्यति तस्माज्जगद्धितायेदंब्रह्मणानिर्मितंपुरा
अतएवद्विजैरेतदध्येतव्यंप्रयत्नतः अत्रैवकारस्यपाठक्रमेणयोजनेप्रयोजनंविनैवज्योतिःशास्त्राध्ययनस्यावश्यकत्वंप्रतीयतेद्विजैरे
वेतिव्याख्यानेद्विजव्यतिरिक्तैःशूद्रैर्नाध्येयमितिचप्रतीयते व्याख्यानद्वयमपियुक्तमेव ननुकथंश्रौतस्मार्त्तकर्मोपयोगिज्योतिषमितिचेत् उच्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु० टी०
शु० प्र०
२

ते अष्टवर्षं ब्राह्मणमुपनयीत वसंते ब्राह्मणोग्नीनादधीत दर्शपौर्णमासाभ्यां यजेतेत्यादिश्रुतयः संति तत्र वर्षादिज्ञानं वसंतादृतुज्ञानं दर्श
पूर्णमासयोर्ज्ञानं च ज्योतिषं विना सर्वथाऽनिर्वहतीत्यवश्यमध्येतव्यं ज्योतिःशास्त्रं उक्तं च वेदांगज्योतिषे वेदा हि यज्ञार्थमभिप्रवृत्ताः का
लानुपूर्व्या विहिताश्च यज्ञाः तस्मादिदं कालविधानशास्त्रं यो ज्योतिषं वेद स वेद यज्ञान्। यथा शिखा मयूराणां नागानां मणयो यथा तद्वद्वेदांगशा
स्त्राणां गणितं मूर्धनि स्थितं तस्मात्कर्मोपयोगिकतयाऽवश्यमध्येतव्यं ज्योतिःशास्त्रं तच्च सुपरीक्षितशिष्याय देयं तदुक्तं श्रुतौ विद्या ह वै ब्रा
ह्मणमाजगाम गोपाय मा शेवधिष्टेहमस्मि असूयकायानृजवेऽयताय न मां ब्रूया वीर्यवती यथा स्यां अन्यच्च नैतद्देयं दुर्विनीताय जातु
ज्ञानं गुप्तं तद्धि सम्यक्फलाय अस्थाने हि स्थाप्यमानेव वाचां देवी कोपान्निर्दहेत्तं चिराय विनयावनताय दीयमानं प्रभवेत्कल्पेतवसत्फलाय
उपकृत्यनुचितकानि शास्त्राण्युपकारस्य परं हि साधुरेवेति शृङ्गपाठे च महान्दोषः गर्गः स्नेहाल्लोभाच्च मोहाद्वा यो विप्रोऽज्ञानतोऽपि वा शूद्रा
णामुपदेशं कुर्यात्स नरकं व्रजेदिति ज्योतिःशास्त्राध्ययने फलमाह माण्डव्यः एवंविधस्य श्रुतिनेत्रशास्त्रस्वरूपभर्तुः खलु दर्शनेनैव निह
न्त्यशेषं कलुषं जनानां षडब्दजं धर्मसुखास्पदं स्यात् अत्र ज्ञानविशेषेण ज्योतिर्विदः पूजातारतम्यं जीर्णैरप्यधायि दशदिनकृतपापं हन्ति सि
द्धान्तवेत्ता त्रिदिनजनितदोषं तन्त्रविशिष्ट एव करणभगणवेत्ताहत्यहोरात्रदोषं जनयति घनमंहस्तत्र नक्षत्रसूची नक्षत्रसूचीलक्षणं वराह।
संहितायां अविदित्वैव यः शास्त्रं दैवज्ञत्वं प्रपद्यते स पंक्तिदूषकः पापो ज्ञेयो नक्षत्रसूचकः तिथ्युत्पत्तिं न जानाति ग्रहाणां नैव साधनं परवा
क्येन वर्त्तेत तैर्वै नक्षत्रसूचकः नक्षत्रं सूचयतीति नक्षत्रसूची नक्षत्रसूचकोदिष्टमुपवासं करोति यः स व्रजत्यन्धतामिस्रं सार्धमृक्षविडम्बिना नक्ष — राम: २
त्रजीविनं पापं भिषजं शुल्कजीविनं तादृक्पौराणिकादींश्च वाङ्मात्रेणापि नार्चयेत् ऋक्षविडम्बिना नक्षत्रसूचकेन सहान्धतामिस्रं नरकं व्रजति अ
तश्चायथाशास्त्रमादेशक एव नक्षत्रसूचकः ननु संपूर्णशास्त्रपरिज्ञाता दैवज्ञत्वं प्रपद्यतां तद्युक्तत्वात् पूर्वकर्मार्जितसदसत्कर्मविपाको दैवं तं
जानातीति दैवज्ञः तस्य भावो दैवज्ञत्वं गुरुः दैवज्ञैः शास्त्रतत्त्वज्ञैर्मुहूर्तोऽन्विष्यते यदि सन्मुहूर्तः समन्वेष्यो नान्येन नक्षत्रसूचकैरिति अत एव कस्य

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यो वेदपारगस्सहितस्त्येनैव नक्षत्रसूचकस्य श्राद्धभोजनमाह अरिर्विश्वंभहं तां च व्यंगो नक्षत्रसूचकः काणः कुंठश्च मंदश्वित्री मर्खैः कुष्ठत्रवान् सर्वे श्रा
द्धे नियोक्तव्या मिश्रितावेदपारगैरिति वसिष्ठः त्रिस्कंधपारगम एव पूज्यः श्राद्धे सदा भूसुरवृंदमध्ये नक्षत्रसूची खलु पापरूपो हेयः सदा सर्वसु धर्मकृ
त्ये वराहोपि सांवत्सरिके देशे वक्तव्यं भूतिमिच्छता चक्षुर्भूतो हि यत्रैषः पापं तत्र न विद्यते मुहूर्त्ततिथिनक्षत्रमृतवश्चायनानि च। सर्वाण्येवाकु
लानि स्युर्न स्यात्सांवत्सरो यदि अतो गणकानां यदपांक्तेयत्वमभ्यधायि धर्मशास्त्रे तत्र सूचकाभिप्रायेण ज्ञेयं महाप्रयोजनं तु एतच्छास्त्रस्य सम्यक्
ज्ञानाद्ब्रह्मसायुज्यमिति तथा च गर्गः ज्योतिश्चक्रे तु लोकस्य सर्वस्योक्तं शुभाशुभं ज्योतिर्ज्ञानं तु यो वेद स याति परमां गतिं सूर्यसिद्धान्ते दिव्यं चक्षुर्ग्र
हाणां तु दर्शितं ज्ञानमुत्तमं विज्ञायार्कादिलोकेषु स्थानं प्राप्नोति शाश्वतं वराहः नसांवत्सरपाठी च नरके परिपच्यते ब्रह्मलोकप्रतिष्ठां च लभते दैववि
त्तकः इति तस्माज्ज्योतिःशास्त्रमवश्यमध्येतव्यमिति स्थितं तत्राप्यार्षवाक्यानां पाठमात्रेणापि फलमस्ति स्मृत्यादिपठनवदिति अथ मुहूर्त्तप्रयोज
नमाह सत्याचार्यः शुभलक्षणक्रियारंभजनिता पर्वसंभवाः संपदः सर्वलोकानां ज्योतिस्तत्प्रयोजनमिति तेन शुभमुहूर्त्तारब्धं कार्यं सिध्येत् शुभमु
हूर्त्तारब्धं तु न सिध्येदिति तन्न युज्यते येन तु यत्प्राप्तव्यं तस्य विपाकं सुसोमचिवोपि। यः साक्षात्त्रिपतिज्ञः सोपि न शक्तोन्यथा कर्तुमिति शौनकोक्तेः प्रा
चीनसदसत्कर्मरूपदैवस्यावश्यंभावित्वादिति चेत् न विवाहाविवाहादिषु विहितकालस्य पुरुषप्रयत्नसाध्यत्वादुभययोगे सत्येव कार्यसिद्धिर्न केव
लदैवेनेति तदुक्तं केशवार्किणा फलेद्यदि प्राक्तनमेव तत्किं कृष्याद्युपायेषु परः प्रयत्नः श्रुतिः स्मृतिश्चापि नृणां निषेधविध्यात्मके कर्मणि किं निषण्णे
ति यदि तु दैवमेव फलेत्तदा सर्वो जनः कृष्याद्युपायेषु कथं प्रवर्त्तेतेति किंच श्रुतिस्मृत्यादयोपि निषेधविध्यात्मका निरर्थकाः स्युः न वृक्षमारोहेन्न
बाहुभ्यां नदीं तरेन्न संशयमापद्यतेत्यादीनामाश्वलायनादिवचनानां चिकित्साशास्त्रस्य च वैयर्थ्यप्रसंगः स्यादित्यर्थः याज्ञवल्क्योपि दैवे पुरुष
कारे पि कर्मसिद्धिर्व्यवस्थिता तत्र दैवमभिव्यक्तं पौरुषं पौर्वदेहिकमिति कर्मसिद्धिः फलावाप्तिरिष्टानिष्टाचलक्षणा सा च केवलदैवेन व्यवस्थिता।
अपि तु पुरुषकारेपि। पुरुषकारः प्रयत्नः पुरुषकाराभावे दैवमेव नास्तीत्याह तत्र दैवमिति पूर्वदेहार्जितं पौरुषमेव दैवमित्युच्यते तच्चास्य पुरुषप्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु० टी०
मु० प्र०
३

यत्नानंतरंमहाफलोदयेनअभिव्यक्तंभवति अतएववसंतराजः पूर्वजन्मजनितंपुराविदः कर्मदैवमितिसंप्रचक्षते उद्यमेनसमुपार्जितंतदावांछितंफलति
नैवकेवलमिति दैवप्रयत्नयोरन्यतरेणसिद्धिर्नभवतीत्यत्रच दृष्टांतमाहयाज्ञवल्क्यः यथाह्येकेनचक्रेणरथस्यनगतिर्भवेत्। तद्वत्पुरुषकारेणविना
दैवंनसिध्यति केशवार्कोपि प्राक्कर्मबीजंसलिलानलोर्वी संस्कारवत्कर्मविधीयमानं शेषायपोषायचयस्यतस्यतस्मात्सदासदाचारवतांनहानिरिति
यस्मात्कर्मजन्मांतरोपार्जितंकर्मदैवरूपंतस्यविधीयमानंअधुनाक्रियमाणंकर्मशेषायचभवति किंवटबीजंसलिलानिलोर्वी संस्कारवत्। यथास
द्बीजंशुभेसलिलादिसंस्कारैः संस्कृतंसदुदेतिवर्धतेच तद्वत्प्राक्कर्मापिऐहिकेनसत्प्रयत्नेनवर्धतेअन्यथाक्षीयतइत्यर्थः तस्मात्ज्योतिः शा
स्त्रविहितकालेविवाहादिकुर्वतांशांतिचिकित्सादिसदाचारवतांपुरुषाणांसदानहानिःस्यात् अन्यच्च दैवंहिपुरुषनिष्ठंतद्देशकालवशात्एववि
पच्यते दृष्टमपिदृष्टांतरसाहित्येनैतत्दुष्टकारिभवति यथादुर्जनोरंध्रान्वेषणेन अतएववसंतराजः सर्पवह्निविषकंटकादिकंयेनदैवशरणोपिमा
नवः दूरतस्त्यजतिपौरुषंतदातेननस्फुरतिदैवतोधिकं पौरुषेणहृदयेप्सितांगतिंप्राप्नुवंतिपुरुषाःसुमेधसः यांतिदैवशरणालयंययापादपाज्व
लतिदावपावकेइति। अतः शकुननिमित्तादिभिः सूचितमशुभंदैवफलंशुभेनप्रयत्नेनवंच्यतएव तथाचवसंतराजः तन्निरूप्यशकुनेनदुःखदं
वंचयंतिनियतंसमुद्यतं पौरुषेणपुरुषाःसुमेधसःसंश्रयंतिपुनरात्मनोहितमिति तद्दैवफलंदुःखंसमुद्यतंशकुनेननिरूप्यज्ञातापुरुषाः पौरुषे
णवंचयंतीत्यर्थः यथायेनग्रहेणयावतीदशांतर्दशावात्तातस्याः फलपरिपाकः तावंतंकालमभिव्याप्यमवेदेवेतिस्थितेदशाप्रवेशकालीनचंद्रज्ञाद्यशु राम:
भाशुभफलनिरूपणं यथातस्यदशाफलस्यान्यथात्वमल्पत्वमाधिक्यंवावोरुंधयतितद्वदेतदपिवोद्धव्यं नन्वनंतरोक्तसर्पविषवह्न्यादिदृष्टांते
नपौरुषमेवफलसाधनंकथंनस्यात् तथाचबृहद्यात्रायांवराहः तथापरे तपस्त्यैवदैवंधैर्याविलंबिनः प्रत्यस्ततःक्रियासिद्धौकेवलंजगुरुद्य ३
मं उत्थानहीनोराजाहिबुद्धिमानपिसर्वदा प्रधर्षणीयः शत्रूणांभुजंगइवनिर्विषः विधानगणनाज्जडःपुरुषकारमुक्तादरो मनोरथपरिश्रमैर्नपरि
तुष्यतिश्रीमुखपराक्रमविनिश्चितेकेसुनयोहियशः कृतंहरिर्मदसुवासितंपिबतिकुंजरासृक्मधुइत्यादि उच्यते समानभूमिषुसमानसलिलादिप्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

न्तेपि फलवैचित्र्यदर्शनात्तत्कारणान्तरं कल्प्यते तद्दैवं दैवमिति अत उभयोर्योगे सत्येव फलसिद्धिरिति एतदपि तत्रैव कृषिवृष्टिसमायोगाद्दृश्यन्ते फलसि
द्धयः अस्मिन्नर्थे शृणु श्लोकान्द्वैपायनमुखोद्गतान् कृषिः पौरुषं वृष्टिर्दैवं कर्षकः पौरुषेण कृषिं करोति ता दैवं वृष्ट्या साधयति अथ कृषिं करोति चे
न्न तदा वृष्ट्या विना न किंचित्फलमाप्नोति यदि पुनः कर्षको बीजं वपति दैवं च वर्षति तदा फलमधिकमुत्पद्यते एवं दैवपुरुषकारयोः समयोर्यत्फलसिद्धयो
दृश्यते अत्रार्थे श्रीव्यासमुखोद्गताः इमे श्लोकाः न विना मानुषं दैवं दैवं वा मानुषाद्विना नैको निवर्तयत्यर्थमेकारणिरिवानलमिति केचिद्बुद्धिः कर्मानुसारि
णीति मन्यमानाः प्रयत्नोपि दैवरूप इति कृत्वा दैवमेव फलसिद्धेः कारणमिति वदंति तन्न। अनवस्थादोषप्रसंगात् तथाहि प्राक्कर्मार्जितपौरुषमेव किल
दैवशब्देनोच्यते। अत्रत्यः प्रयत्नः प्राचीनपौरुषलक्षणेन दैवेन जन्यते तदपि तत्प्राचीनपौरुषजन्यमित्यनवस्थाऽतः प्रयत्नोपि दैवप्रेरित इत्युप
पन्नं ननु बीजांकुरन्यायेनानवस्थादोषो न भविष्यतीति चेत् न नहि बीजांकुरन्यायेन दैवमेव मूलमिति निश्चीयते नापि प्रयत्नः अतः सत्युभययोगे फल
सिद्धिरिति तत्त्वं एवं चेत्तर्हि पूर्वोक्तानां शौनकादिवाक्यानां अयेन तु यत्नात्प्रवर्त्यं तस्य विपाके स्फुरे शस्त्र विबोपि यः साक्षात्त्रियतिजः सोपि न शक्तोऽन्यथा
कर्तुमित्यादिकानां का गतिः उच्यते दैवं तु दृढकर्मजं चेति द्विविधं तत्र दृढकर्मजस्यावश्यंभावित्वाद्ग्रहशान्त्यादिरूपेण पूर्वोक्तप्रयत्नादपि तन्निवार
यितुं न शक्यते दृढमूलत्वात् प्रबलवाताघातेपि दृढमूलपादपवत् अदृढकर्मजं तु दैवं प्रयत्नेन निवर्त्यं प्रतिशिथिलमूलपादपवत् तथा च जातके।
ये धर्मकर्मनिरता विजितेन्द्रिया ये ये पथ्यभोजनजुषो द्विजदेवभक्ताः। लोके नरा दधति ये कुलशीललीलां तेषामिदं कथितमायुरुदारधीभिरिति। अथ
न्नाभावे तु विलक्ष्यते तथा च तत्रैव पापिष्ठा ये दुराचारा देवब्राह्मणनिंदकाः अपथ्यभोजिनस्तेषामकालमरणं ध्रुवमिति वैद्यकेपि। पूर्वजन्मकृतं
पापं व्याधिरूपेण बाधते इति सर्वव्याधीनां साधारण्येन कर्मजत्वेपि साध्यासाध्यत्वेन द्वैविध्यं तत्रापि कृच्छ्रोपायः सुखोपायो द्विविधः साध्य उच्यते
असाध्यो द्विविधो ज्ञेयो साध्यो यश्चाप्रतिक्रियः साध्या याप्यत्वमायान्ति याप्याश्चासाध्यतां तथा घ्नंति प्राणानसाध्यास्तु नराणामक्रियावतामित्यादिना
ऽविकित्स्यव्याधेर्दृढमूलत्वमन्येषामदृढकर्ममूलत्वं निश्चीयते अतो दैवस्येदृशं द्वैविध्यमस्ति अतः शौनकवाक्यानामयमर्थः येन त्विति येन पुरुषे

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णयत्वात्प्राप्तव्यं अवश्यंभोक्तव्यं दृढकर्मोपार्जितमिति यावत् तदन्यथा कर्तुं बृहस्पतिरपि न शक्तः अर्थादन्यददृढकर्मोपार्जितमन्यथा कर्तुं शक्त इत्यर्थः
अतो निमित्तशकुनादिभिर्दुष्टफले ज्ञाते वौधायनादिविहितेन तच्छांतिदानादिरूपधर्मेण प्रयत्नेन तन्निवर्त्यते शुभं च वर्ध्यते अत एव तेनैवोक्तं सुप
रीक्षितं विलग्नं धर्मार्थफलदायकं द्वयोः अपरीक्षितं विलग्नं न हि दैवपंडितेन दैववित् अयशांबुनिधौ मज्जति शास्त्रमविज्ञाय योऽद्यादिति बृहस्पति
रपीदं प्रत्याह स्वभावादेव कालोयं शुभाशुभसमन्वितः अनादिनिधनः सर्वो न निर्दोषो न निर्गुणः तस्मान्निर्दोषकालार्थं मुहूर्तमधिगच्छतां कालः शु
भो गुणैर्युक्तो बलवद्भिः शुभप्रदः दोषैर्युक्तोपि चाप्राणैर्बहुभिर्व्यत्ययं द्वयोरिति अतः शुभमुहूर्तबलेन पूर्वकर्मार्जितमशुभमपि दैवफलं निवार्यते
इत्यवधेयं २ अथ तिथीशाननुष्टुभाह तिथीशा इति एते तिथीशाः तिथीनां स्वामिनः वह्निश्च कश्च को ब्रह्मा शेषं स्पष्टं प्रयोजनं तु तत्तद्देवतापूजाप्रति

तिथीशा वह्निकौ गौरी गणेशोऽहिर्गुहो रविः शिवो दुर्गांतको विश्वे हरिः कामः शिवः शशी ३ नंदा च भद्रा च जया च रिक्ता पूर्णे
ति तिथ्योऽशुभमध्यशस्ताः सितेऽसिते शस्तसमाधमाः स्युः सितज्ञभौमार्किगुरौ च सिद्धाः ४ नंदा भद्रा नंदिकाख्या जया च रिक्ता
भद्रा पूर्णसंज्ञाऽधमा कोत ॥

५ष्ठादि अथ मुहूर्तविचारस्य प्रतिज्ञातत्वात् संवत्सरादिकथनं नोक्तं तत एवावधार्यं ३ अथ तिथीनां संज्ञा सफलाह न
नंदेति प्रतिपदादिपंचतिथयो नंदाभद्राजयारिक्तापूर्णासंज्ञाः स्वस्वनामसदृशफलदाः स्युः इति एवंप्रकारेण सर्वाः षष्ठ्यादयो ज्ञेयाः ताः शुक्लपक्षे अशु
भमध्यमशुभफलदाः स्युः असिते कृष्णपक्षे शुभमध्यअधमाफलदाः स्युः ता एव नंदादितिथयः शुक्रबुधमंगलशनिगुरुवारे सिद्धिकराः स्युः यथा नं
दा शुक्रवारे एवं भद्रा बुधवारे जया भौमे रिक्ता शनौ पूर्णा गुराविति ४ अथ सूर्यादिवारेषु यथासंख्यं निषिद्धतिथीन् दग्धनक्षत्राणि च शालिन्याह नंदेति अ
कोर्दिति ल्यपंलोपे पंचमी अर्कमारभ्य नंदादिका तिथिरधमा स्यात् यथा सूर्यवारे नंदाधमा एवं सोमे भद्रा। भौमे नंदा बुधे जया गुरौ रिक्ता शुक्रे भद्रा श

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

शनौपूर्णेति इदमाधुनिकानां प्राच्यानांमतंवस्तुतस्तुतेशुभाः अमृतयोगाः तथाच वसिष्ठः नंदाभौमार्कयोर्भद्राशुक्रेंद्वोश्चजयाबुधे शुभयोगागुरौरि क्तापूर्णामंदेऽमृताह्वया गुरुरपि आदित्यभौमयोर्नंदाभद्राशुक्रशशांकयोः जयाज्ञस्यगुरौरिक्तापूर्णार्कीश्चामृताशुभाइति नारदवाक्येशनौपूर्णाचमृत्यु देतिकल्पितपाठः वसिष्ठादिवचनविसंवादात् बहुषुपुस्तकेषुशनौपूर्णाऽमृताशुभेतिपाठाच्चपूर्णसंज्ञाऽमृतार्कादिनिपाठः साधुः तथा रविवारादिषुया म्यभरणीत द्रादीनिनक्षत्राणियथाक्रमेणदग्धनक्षत्राणिस्युः यथारविवारेभरणीदग्धा सोमेचित्राभौमेउत्तराषाढा बुधेधनिष्ठा गुरावुत्तराफाल्गुनी शुक्रेज्येष्ठा शनौरेवती नारदः आदित्यभौमयोर्नंदाभद्राशुक्रशशांकयोः जयासौम्यगुरौरिक्ताशनौपूर्णाऽमृताशुभाइति नारदः यमर्क्षमर्कवारेज्ञेचित्रा भौमेतुविश्वभं बुधेश्रविष्ठार्यम्णर्क्षंगुरौज्येष्ठाभृगोर्दिने रेवतीशनिवारेतुदग्धयोगाभवंत्यमी एतान्येवनक्षत्राणिरव्यादीनांजन्मभानीत्युक्तानितान्य

याम्यंत्वाष्ट्रंवैश्वदेवंधनिष्ठार्यम्णंज्येष्ठांत्यंरवेर्दग्धभंस्यात् ५ षष्ठ्यादितिथयोमंदाद्विलोमंप्रतिपद्बुधे स
प्तम्यर्केऽधमाःषष्ठ्याद्यामाश्वरदधावने ६

५ विनिषिद्धान्येवलल्लः याम्यंत्वाष्ट्रोत्तराषाढेधनिष्ठोत्तरफाल्गुनीज्येष्ठाचरेवतीचैवज न्मर्क्षाभानुतः क्रमात् क्रमात्सप्तेंद्रदशास्तर्यैनवाष्टौपौर्णिमास्यमा १४।१०।१२।९।८।१५।३० सूर्यादिजन्मतिथयः संत्याज्याः शुभकर्मणि जन्मर्क्षेजन्मति थिषुशुभकर्मविवर्जयेत् बलाच्चेत्कुरुतेकर्मनतत्फलमवाप्नुयादिति ५ अथक्रकचादिनिंद्ययोगाननुष्टुभाह षष्ठ्यादीति क्रमेणषष्ठ्यादितिथयः मंदाद्वै श्चरादिविलोमंविपरीतगणनयाऽधमाःस्युः। यथा शनौषष्ठी अधमा शुक्रेसप्तमी गुरावष्टमी बुधेनवमी भौमेदशमी सोमेएकादशी रवौद्वादशी एतेयोगाः क्रक चाख्याज्ञेयाः तथाप्रतिपद्बुधवासरे सप्तमीरविवारे संवर्तयोगाश्चाधमास्यात् अथषष्ठ्याद्याप्रतिपत् अमाअमावास्यारदधावनेदंतानांकाष्ठादिभिर्मल निराकरणेऽधमाःनिषिद्धाःस्युः क्वचिन्नवमीरविवारयोरपिनिषेधः काशीखंडेप्रतिपद्दशमीषष्ठीनवम्यारविवासरे दंतानांकाष्ठसंयोगोदहेदासप्तमंकुलं

मु॰ टी॰ अथकृत्यविशेषेषुनिषिद्धतिथिरिंद्रवंशाछंदसाह षष्ठ्यष्टमीति षष्ठ्यष्टम्योःप्रसिद्धे भूतश्चतुर्दशी विधुक्षयोमावास्या एतासुतिथिषुनापुरुषः तैलं
शु॰ प्र॰ पलंमांसं सुरंक्षौरं रतंमैथुनं नोसेवेत यथाषष्ठ्यांतैलं अष्टम्यांमांसं चतुर्दश्यांक्षौरं अमावास्यायांमैथुनंनसेवेतेत्यर्थः विधुक्षयः सर्वोपलक्ष
५ कः वसिष्ठः स्त्रीसेवनंपर्वसुपक्षमध्येपलंचषष्ठीषुचसर्वतैलं नृणांविनाशायचतुर्दशीषुक्षुरक्रियास्यादसकृत्तदासु नारदः व्यतीपातेचसंक्रांतावे
कादश्यांचपर्वसु अर्कभौमदिनेविष्ट्यांनाभ्यंगंनचवैधृतावितिपर्वाणिवसिष्ठआह चतुर्दश्यष्टमीकृष्णाअमावास्याचपूर्णिमा पुण्यानिपंचपर्वा
णिसंक्रांतिर्दिनपस्तथैवेति अत्रतिथिस्तात्कालिकीग्राह्या उक्तंच स्नानेवाभ्यंजनेचैवदंतधावनमैथुने तिथिस्तात्कालिकीग्राह्यानतथामरणजन्मनो
रिति अथविश्वेत्रयोदशी दशदशमी द्विकेद्वितीया एतासुतिथिषुअभ्यंजनंअभ्यंगंमलापहात्वंचनसेवेत अयंनिषेधोब्राह्मणव्यतिरिक्तस्य तथा

षष्ठ्यष्टमीभूतविधुक्षयेषुनोसेवेतनातैलपलेक्षुरंरतं नाभ्यंजनंविश्वदशाद्विकेतिथौ धात्रीफलैःस्नानममाद्रिगो
ष्वसत् ७ सूर्येशपंचाग्निरसाष्टनंदावेदांगसप्ताश्विगजांकशैलाः॥

९चभट्टभास्करेणनिर्णयामृते त्रयोदश्यांद्वितीयायांसप्तम्यांचवि
शेषतः शूद्रविट्क्षत्रियाः स्नानंनाचरेयुः कदाचनेति अथधात्रीफलैरामलकैः स्नानममाद्रिगोषुअमावस्यासप्तमीनवमीषुअसत्निषिद्धमित्यर्थः अत्र
वसिष्ठादिमतेत्रयोदश्यादितिथिषुआमलकस्नानस्यैवनिषिद्धोनाभ्यंगस्य वसिष्ठः कामदुर्गोनकरविनष्टेंद्वर्कदिनेषुच सकृदामलकस्नानंसंपत्पुत्रवि
नाशनं भट्टभास्करस्तुनवम्यादिष्वेवामलकस्नानंनिषेधति सप्तम्यांचदशनवमीषुदेहश्रीसंततीरामलकैर्नरस्य स्नानंनिहंत्यन्यदिनेतुधत्तेतिलैःश्रियंपु
ण्यकरंसदैवेति ७ अथसूर्यादिवारेषुदग्धादियोगचतुष्टयमिंद्रवज्रोपजातिकाभ्यामाह सूर्येति सूर्यादीति सूर्येशपंचाग्निरसाष्टनंदाः तिथयःसू रा॰ म॰
र्यादिवारेदग्धसंज्ञाभवंति यथा द्वादशीरविवारेदग्धा सोमेएकादशी भौमेपंचमी बुधेतृतीया गुरौषष्ठी शुक्रेष्टमी शनौनवमी उक्तंचनारदेन एका ५

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दशमीचेंदुवारे द्वादशीचार्कवासरे षष्ठी बृहस्पतिवारे तृतीयाबुधवासरे अष्टमी शुक्रवारे च नवमी शनिवासरे पंचमी भौमवारे च दग्धयोगाः प्रकीर्तिताः अ
थ विषयोगाः वेदेति चतुर्थ्यादितिथयः अर्कादिवारेषु विषाख्या भवंति यथा रवौ चतुर्थी विषाख्या चंद्रे षष्ठी भौमे सप्तमी बुधे द्वितीया बुधे मद्वादशः
सिद्धियोगस्तु सप्तमी द्वादश्यो अरिक्तार्थः एवं नवमीशन्यादावपि गुरावष्टमी शुक्रे नवमी शनौ सप्तमी तथा च गुरुः षष्ठी शशांके नवमी च शुक्रे बुधे द्विती
या तपने चतुर्थी जीवेष्टमी सौरिकुजे द्विसप्तमी योगा विषाख्या कुलनाशनाः स्युः अथ हुताशनाख्याः सूर्येगेति द्वादश्यादितिथयः सूर्यादिवारेषु हुता
शनाख्याः स्युः वसिष्ठः सप्तषष्ठ्यादितिथयः सोमवारादिभिर्युताः अग्निजिह्वाः सप्तयोगा मंगले षतिगर्हिताः ८ अथ यमघंटाः मघाविशाखादिनक्ष
त्राणि रविवारादिषु यमघंटसंज्ञानि स्युः यथा अर्कवारे मघा यमघंटा एवं सोमवारे विशाखा इत्यादि गर्गः मघाविशाखाआर्द्रा च मूलमृसं च कृत्तिका

[12] [6] [7] [8] [9] [10] [11]
सूर्येगसप्तोरगगोदिग्गीशाद्ग्धा विषाख्या च हुताशनाश्च ८ सूर्यादिवारे तिथयो भवंति मघाविशाखाशिवमूलवह्निः ब्राह्म्यंकरो
कौ यमघंटकाश्च शुभे विवर्ज्या गमने त्ववश्यं ९ भाद्रे चंद्रदृशौ नभस्यनलनेत्रे माधवे द्वादशी पौषे वेदशरा इषे दशशिवा मार्गे द्वि

रोहिणी हस्त इत्युक्ते यमघंटाः क्रमाद्रवेः एते दग्धादियोगाः शुभे विवाहादिकार्ये वर्ज्याः गमने तु यात्रायामवश्यं वर्ज्याः एषामपवा
द्वौ वसिष्ठेनोक्तः द्विवामन्युमराः पापदोषास्त्वेते नराविषु शुभकार्ये प्रसूतौ च सर्वदा परिवर्जयेदिति आवश्यककृत्यदीपिकायां यमघंटे त्यजेदष्टौ
मृत्यौ द्वादशनाडिका इति अन्ये पापयोगानां मध्याह्नात्परतः शुभमिति ९ अथ चैत्रादिमासे शून्यतिथीः शार्दूलविक्रीडितेनाह भाद्रेति भाद्रपदादि
भाद्रे इति शक्रा इति च भाद्रपदादि श्लोकोक्तमासेषु चंद्रदृशौ प्रतिपद्द्वितीये इत्यादिक्रमोक्ततिथयः उभयपक्षगाः शुक्लकृष्णपक्षगताः शून्यसंज्ञ
काः बुधैः कीर्तिताः कथिताः यथा भाद्रपदे प्रतिपद्द्वितीये उभयपक्षे शून्ये एवं नभसि श्रावणे उभयपक्षे तृतीयाद्वितीये शून्ये इत्यादि अनुक्तमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सानांउर्जाषाढतपस्यशुक्रतपसांकार्त्तिकाषाढज्येष्ठफाल्गुनमाघानांकृष्णपक्षेक्रमेणशरांगाब्धयःशक्राःपंच एतास्तिथयः शून्या यथा कार्त्तिक कृष्णेपंचमीशून्या एवमाषाढकृष्णेषष्ठी फाल्गुनकृष्णेचतुर्थी ज्येष्ठकृष्णेचतुर्दशी माघकृष्णेपंचमी अथैषामेवकार्त्तिकादिमासानांशुक्लपक्षेय क्राद्यग्निविश्वरसाःक्रमाच्छून्याः यथा कार्त्तिकशुक्लेचतुर्दशीशून्या आषाढशुक्लेसप्तमी फाल्गुनशुक्लेतृतीया ज्येष्ठशुक्लेत्रयोदशी माघशु क्लेषष्ठीचेति वसिष्ठः अष्टमीनवमीचैत्रेपक्षयोरुभयोरपि माधवेद्वादशीत्याज्यापक्षयोरुभयोरपि ज्येष्ठेत्रयोदशीनिंद्यासितेकृष्णेचतुर्दशी आ षाढेकृष्णपक्षस्यषष्ठीशुक्लेतुसप्तमी द्वितीयाचतृतीयाचश्रावणेसितकृष्णयोः प्रथमाचद्वितीयाचनभस्येमासिनिंदिते दशम्येकादशीनिंद्यामासीषे शुक्लकृष्णयोः ऊर्जेचतुर्दशीशुक्लाकृष्णपक्षेतुपंचमीसप्तमीचाष्टमीसौम्यपक्षयोरुभयोरपि पौषेपक्षद्वयेचैवचतुर्थीपंचमीतथा माघेतुपंचमीष

गोष्ठौचोभयपक्षगाश्चतिथयःशून्याबुधैःकीर्त्तिताऊर्जाषाढतपस्यशुक्रतपसांकृष्णेशरांगाब्धयः १० शक्राःपंचसितेश
क्राद्यग्निविश्वरसाःक्रमात् तथानिंद्यंशुभेसार्पेद्वादश्यांवैश्वमादिमे ११ अनुराधाद्वितीयायांपंचम्यांपित्र्यभंतथा त्र्यु
तराश्चतृतीयायामेकादश्यांचरोहिणी १२ स्वातीचित्रेत्रयोदश्यांसप्तम्यांहस्तराक्षसे नवम्यांकृत्तिकाष्टम्यांपूभाषष्ठ्यांचरोहिणी
॥ १३

ष्ठीशुक्लेकृष्णेयथाक्रमं तृतीयाचचतुर्थीचफाल्गुनेसितकृष्णयोः तिथयोमासशून्याख्यावंशवित्तविनाशनाः आसुश्राद्धंप्रकुर्वीतनैवमंगलमाचरेदि ति १० अथनक्षत्रसंबंधिदोषान्साधोनुष्टुप्द्वयेनाह तथेति अनुराधेति स्वातीतिच शुभेकृत्ये द्वादश्यांसार्पमाश्लेषानिंद्या आदिमेप्रतिपदिवैश्वमुत्तरा षाढा राक्षसमूलं लक्षः द्वितीयायांचानुराधात्र्युत्तराचतृतीयया पंचम्यांचमघायुक्ताचित्रास्वात्यौत्रयोदशीप्रतिपद्युत्तराषाढानवम्यांकृत्तिकायदि सप्तम्यांहस्तमूलेचषष्ठ्यांब्राह्म्यंभवेद्यदि पूर्वभाद्रपदाष्टम्यांएकादश्यांचरोहिणी द्वादश्यांचयदाश्लेषात्रयोदश्यांमघायदि इत्यादि एषुकार्येकृते
चेत्स्यात्षण्मासान्मरणंध्रुवमिति ११ १२ १३ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ चैत्रादिमासेषु शून्यनक्षत्राण्यनुष्टुप्द्वयेनाह कदास्त्रेति कदास्त्रभे रोहिण्यश्विन्यौ चैत्रे शून्ये नक्षत्रे एषु शुभकार्यं न कार्यं यतो वित्तविनाशदाः धननाशकरा इत्यर्थः एवं वैशाखे त्वाष्ट्रवायू चित्रास्वात्यौ शून्यभे पाशीवरुणस्तद्भं शततारा अजपात्पूर्वाभाद्रपदा वसिष्ठः अश्विनीरोहिणी चैत्रे शून्यभे परिकीर्तिते चित्रास्वाती च वैशाखे ज्येष्ठे विश्वेज्यतारकौ भगवासवमाषाढे श्रावणे हरिविश्वभे नभस्ये वारुणं त्वर्क्षमजपादश्वयुज्यपि कार्त्तिके पित्र्यवन्ह्यृक्षे सौम्ये चित्राहिदैवते पौषे दस्त्रकरार्द्राः सुर्माघे मूलं च विष्णुभं तपस्ये शक्रभरणी शून्यभान्याहुरग्रजाः। एषु यत्क्रियते कर्म धनैः सह विनश्यतीति १४ १५
अथ चैत्रादिमासेषु शून्यराशीननुष्टुभाह घट इति वसिष्ठः घटमत्स्यवृषायुग्ममेषकन्याः सवृश्चिकाः तुलाचापकुलीरस्यान्मृगसिंहाश्च राशयः चैत्रादौ

कदास्त्रभे त्वाष्ट्रवायू विश्वेज्यौ भगवासवौ वैश्वश्रुती पाशिपौष्णे अजपादग्निपित्र्यभे १४ चित्राद्वीशौ शिवाश्व्यर्कौ श्रुतिमूले यमेंद्रभे चैत्रादिमासे शून्याख्यास्तारा वित्तविनाशदाः १५ घटो झषो गौर्मिथुनं मेषकन्यालितौलिनः धनुः कर्को मृगः सिंहश्चैत्रादौ शून्यराशयः १६ पक्षादितस्त्वोजतिथौ घटेणौ पंचाङ्गनक्रौ मिथुनांगने च चापेंदुभे कर्कहरी हयांत्यौ गोंत्यौ च नेष्टे ति
ऽऽथिशून्यलग्ने १७

मासशून्याख्यास्त्वेवं वित्तविनाशनाः इति १६ अथ विषमतिथिषु दग्धलग्नानीन्द्रवज्रयाह पक्षादित इति शुक्लपक्षकृष्णपक्षादितः प्रतिपदमारभ्यतः ओजतिथौ विषमतिथौ प्रतिपत्तिथौ घटेणौ तुलामकरौ तृतीयायां मृगेंद्रनक्रौ सिंहमकरौ पंचम्यां मिथुनकन्ये सप्तम्यां चापेंदुभे धनुःकर्कौ नवम्यां कर्कहरी कर्कसिंहौ एकादश्यां हयांत्यौ धनुर्मीनौ त्रयोदश्यां गोंत्यौ वृषमीनौ एते तिथिशून्यलग्ने तस्यां तस्यां तिथौ न इष्टे निषिद्धे वसिष्ठः मृगसिंहौ तृतीयायां प्रथमायां तुलामृगौ पंचम्यां बुधराशी द्वौ सप्तम्यां चापवंद्रभे नवम्यां सिंहकीटौ स्यातां एकादश्यां गुरोर्गृहे वृषमीनौ त्रयोदश्यां दग्धसंज्ञाः स्मृता गृहाः दग्धसम नियत्कर्म कृतं सर्वं प्रणश्यति १७ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मंगयमुनयोर्मध्येमध्यदेशः अवन्तीतितः।

मु॰ टी॰ मु॰ प्र॰ ७

अथैषांदुष्टयोगानांशुभकृत्यावश्यकत्वेसतिपरिहारमाहनारदः तिथयोमासशून्याइतिद्वाभ्यां पङ्गवंधकाणलग्नानिविवाहप्रकरणेवक्ष्यंते ज
गन्मोहने केंद्रेचैवत्रिकोणेचशुभेष्वुपचयेपिवा एकोपिवलवान्श्चापिशून्यतिथ्युडुनाशकाइति १८ १९ अथहस्तार्कादिसिद्धियोगानांतिथिविशे
षेणातिनिंद्यत्वमनुष्टुप्द्वयेनाह वर्जयेदिति बुधानुराधामितिच श्रीपतिः हस्तेरवौशशधरेचमृगोत्तमांगंभौमेश्विनीबुधदिनेचतथानुराधा पुष्यो
गुरौभृगुसुतेपिचपौष्णधिष्ण्यंरोहिण्यथार्कतनयेऽमृतसिद्धियोगाः एतेपंचम्यादितिथिषुचेद्भवंतितदावर्ज्याः यथापंचम्यांहस्तार्कोवर्ज्यः एवम
न्येपिषष्ठ्यादौ अन्येउक्तंच अर्केहस्तः पंचमीचसोमेषष्ठीचचंद्रभं अश्विनीसप्तमीभौमेबुधेमैत्रंतथाष्टमी गुरौपुष्यंचनवमीदशमीरेवतीभृगौ ए

तिथयोमासशून्याश्चशून्यलग्नानियान्यपि मध्यदेशेविवर्ज्यानिनदूष्याणीतरेषुतु १८ पंगवंधकाणलग्नानिमासशून्
याश्चराशयः गौडमालवयोस्त्याज्याअन्यदेशेनगर्हिताः १९ वर्जयेत्सर्वकार्येषुहस्तार्केपंचमीतिथौ भौमाश्विनींचसप्तम्यां
षष्ठ्यांचंद्रेंद्रवंतथा २० बुधानुराधामष्टम्यांदशम्यांभृगुरेवतीं नवम्यांगुरुपुष्यंचैकादश्यांशनिरोहिणीं २१ गृहप्रवेशेया
त्रायांविवाहेचयथाक्रमं भौमाश्विनींशनौब्राह्म्यंगुरौपुष्यंविवर्जयेत् २२ आनंदाख्यः कालदंडश्चधूम्रोधातासौम्योध्वांक्ष
केतूक्रमेण श्रीवत्साख्योवज्रकंमुद्गरश्चछत्रंमित्रंमानसंपद्मलुंबौ २३ ॥

कादश्यांशनौब्राह्म्यंवर्जयेत्सर्वदाबुधैरिति २० २१ अन्यदप्याह गृहप्रवेशइति ननुभौमाश्विन्यादीनांगृहप्रवेशादौस्वतएववारनक्षत्रदोषादप्रा
प्तेः किमर्थमिदंवचनं उच्यते यदिविष्टिर्व्यतीपातोदिनंवाप्यशुभंभवेत् हन्यतेऽमृतयोगेनभास्करेणतमोयथेतिवचनात्कार्यमात्रप्राप्तस्यप्राप्ते
आवश्यकत्वेप्रवेशादिसंभावनास्यात्तदर्थमपवादवचनंयुक्तमेव २२ अथानंदादियोगान्शालिन्युपजातिकाभ्यामाह आनंदइति उत्पातइतिच अ

राम॰ ७

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

२४ अथैषांगणनोपायमनुष्टुभाह दस्रादिति अत्रनक्षत्राणांसाभिजितांगणनाकार्या यतोऽष्टाविंशतियोगाः यथाऽर्कदिने अश्व्यादिनक्षत्रंश्रव
णस्तदाश्विनीतःसाभिजिद्गणनयात्रयोविंशतिसंख्यमस्ति तथासत्यानंदादियोगेषुत्रयोविंशतिसंख्योगदयोगोजातः एवमिंदुवारेमृगशीर्षाद्गण
नयाआनंदादयोज्ञेयाः २५ अथैतेषुकियतांदुष्टयोगानामवश्यकर्त्तव्यपरिहारंशालिन्याह ध्वांक्षइति ध्वांक्षवज्रमुद्गरयोगेषुआद्याःपंचनाड्यः
पंचघटिकावर्ज्याः पद्मलुंबयोर्वेदाश्चतस्रः एवंगदे४श्वाःसप्त धूम्रेभूरेकैव काणेघटिद्वयं मुसलेद्वेघटिके राक्षसमृत्यूत्पातकालाः सर्वेषष्टिघटिका
त्मकावर्ज्याः कालःकालदंडः अत्रानुक्तेपिचरयोगेघटित्रयंवर्ज्यं उक्तंचज्योतिःसागरे ध्वांक्षेद्रायुधमुद्गरेषुघटिकास्त्याज्यास्तुपंचादितः पद्मलुंब

उत्पातमृत्यूकिलकाणसिद्धीशुभोमृताख्योमुसलंगदश्च मातंगरक्षश्चरसुस्थिराख्यःप्रवर्धमानाःफलदाःस्वनाम्ना २४ दा
स्रादर्केमृगादिंदौसार्पात्भौमेकराद्बुधे मैत्राद्गुरौभृगौवैश्वात्गण्यामंदे चवारुणात् २५ ध्वांक्षेवज्रेमुद्गरेचेषुनाड्योव
र्ज्यावेदाःपद्मलुंबेगदेश्वाः धूम्रेकाणेमौलयेभूर्द्वयंद्वेरक्षोमृत्यूत्पातकालाश्चसर्वे २६ सूर्यभाद्वेदगोतर्कदिग्विश्वन
खसंमिते चंद्रर्क्षेरवियोगाःस्युर्दोषसंघविनाशकाः २७ सूर्येर्कमूलोत्तरपुष्यदास्रंचंद्रेश्रुतिब्राह्मशशीज्यमैत्रं ॥

कयोश्चतस्रउदिता धूम्रेसदेकापुनः द्वेकाणेमुसलाद्वयेपिचगदेसप्तैवतिस्रश्चरेमृत्यूत्पातकरक्षसांदिनगतास्त्याज्याःकालदंडेतथा २६ अथदोषापवाद
भूतान्रवियोगाननुष्टुभाह सूर्यभादिति सूर्योयन्नक्षत्रमारभ्यचंद्रर्क्षेदिननक्षत्रेचतुर्नवषड्दशत्रयोदशविंशतिसंख्याकेसतिरवियोगाःस्युः तेचदो
षसमूहानांनाशकराः उक्तंच सूर्याच्चतुर्थेदशमेचषष्ठेविश्वर्क्षकेविंशतिमेनवर्क्षे भवंतिषट्भानुसदृक्षयोगाः कुयोगविध्वंसकराःप्रदिष्टाः २७ अ
थसूर्यादिवारेषुनक्षत्रविशेषैःसिद्धियोगानिंद्रवज्रोपजातिकाभ्यामाह सूर्येइति जीवइतिच रविवारेहस्तमूलउत्तरापुष्याश्विनीनक्षत्राणिपूर्वैराचार्यैः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सर्वार्थसिध्द्यैकथितानि एवंचंद्रे श्रवणादीनि एते सिद्धियोगाः दस्तादर्के मृगादिंदावित्यादिप्रकारेण आनंदादिसमीचीनसद्योगसंबंधिनस्तैरुपनिबद्धाः
भौमपराक्रमेण कुयोगा अप्युक्ताः ज्येष्ठावह्निमघाविशाखवसवो मैत्रं यमाख्यं रवौ सोमे शैवविशाखपुष्यपवनाश्विन्यात्वषाढाद्वयं भौमे विश्वजलेशमि
त्रवसवः शाग्भाद्रसार्पौ शिवः शूली रेवतिपूर्वयोनिभरणीवस्वश्विमूला बुधे जीवे मूलमघाद्रयाम्यवरुणा पूषाशशी रोहिणी शुक्रे स्वातिभुजंगदेवतम
घापुष्योत्तरारोहिणी सौरे वर्यमभूलहस्तवरुणाषाढाद्वयं रेवती चित्रा विष्णुमघाश्वसर्वसमये त्याज्या अयोगा बुधैरिति २८ २९ अथावश्यकव
र्ज्यत्वेन स्फुटित्युपस्थित्यर्थं उत्पातमृत्युकाणसिद्धियोगान् शालिन्याह द्वीशादिति विशाखादिचतुर्नक्षत्रैरुत्पातमृत्युकाणाश्च सिद्धियोगाः रविवारे

भौमे षड्वहिर्बुध्न्यकृशानुसार्पं तेब्राह्ममैत्राकें कृशानु चांद्रं २८ जीवेंत्यमैत्राश्व्यदितीज्यधिष्ण्यं शुक्रेंत्यमैत्राश्व्यदितिश्रवोभं
शनौ श्रुतिब्राह्म्यसमीरभानि सर्वार्थसिध्द्यैकथितानि पूर्वैः २९ द्वीशात्तोयाद्वासवात्पौष्णभाच्च ब्राह्मात्पुष्याद्र्यमर्क्षाच्चतुर्भैः
स्यादुत्पातो मृत्युकाणौ च सिद्धिर्वारेर्काद्ये तत्फलं नामतुल्यं ३० कुयोगास्तिथिवारोत्थास्तिथिभोत्था भवारजाः हूणवंगखश
शेष्वेव वर्ज्यास्त्रितयजास्तथा ३१ ऽऽस्युः यथारवौ विशाखा उत्पातः अनुराधा मृत्युः ज्येष्ठा काणः मूलं सिद्धिरिति एवं सोमवारादौ पूर्वाषा
ढादितो ज्ञेयं तत्फलं नामसदृशं उत्पातमृत्युकाणा निषिद्धाः सिद्धिः शुभदेत्यर्थः नारदः विशाखादिचतुर्वर्गमर्कवारादिषु क्रमात् उत्पातमृत्युकाणा
ख्या योगाश्चामृतसंयुताइति ३० अथदेशविशेषेण कुयोगानां परिहारमनुष्टुभाह कुयोगा इति तिथिवारोत्थाः कुयोगाः क्रकचादयः तिथिभोत्थाः
अनुराधाद्वितीयायामित्यादयः भवारजाः याम्यंत्वाष्ट्रं वैश्वदेवमित्यादयः तथा त्रितयजाः तिथिवारनक्षत्रजाः वर्जयेत्सर्वकार्येषु हस्तार्के पंचमीतिथावि
त्येवमादयस्ते सर्वे हूणवंगखशदेशेष्वेव वर्ज्याः अन्यदेशेन निषिद्धाइत्यर्थः नारदः तिथिवारोद्भवा नेष्टा योगा वारर्क्षसंभवाः हूणवंगखशेष्वोन्यदेशे ष्वेतेसु
भप्रदाइति ३१ ॥

राम॰
८

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथसमस्तशुभकृत्येवर्ज्यान्शार्दूलविक्रीडितेनाह सर्वस्मिन्निति सर्वस्मिन्शुभेकार्येएतानिवैनिश्चयेनत्यजपरिहरेत्यर्थः विधुनापापेनवापापैःक्षी
णेंद्वर्कमहीसुतार्कतनयैर्वायुजोयुक्तोतत्तुलवोलग्नलग्ननवांशोत्याज्यो पूर्णक्षीणोपिवाचंद्रोलग्नेसर्वत्रगर्हितइतिकश्यपोक्तेः पापैर्दूलग्नगोवांशगतोव
र्ज्यो शुभेसदेतिच निशार्द्धार्धेरात्र्यर्धेदिनार्धेचघटीत्र्यंशंविंशतिपलानिदशपूर्वंदशपश्चाच्चपरिहर उक्तंच स्मृतेः कालोनिवसतिमहानिशायांचदिनदलेयस्मात् दशपू
र्वंदशपरंतस्मात्तद्वर्ज्यानिचपलानि कुनवांशकंपापग्रहनवांशकंपरिहर अथग्रहणतःपूर्वंदिनानांत्रयंपरिहर उत्पातग्रहतः उत्पातादिव्यभौमांतरिक्षाख्ययस्मिन्दि
नेभवंतितत्तोः इयहाश्चसप्तदिनानिवर्ज्यानि ग्रहोग्रहणंतस्मात्अपिसप्तदिनानिवर्ज्यानि उक्तंच चंद्रसूर्योपरागेतुत्र्यहंपूर्वंशुभंत्यजेत् सप्ताहमशुभंपश्चात्त्य
त्तंग्रहणस्तकं त्रिविधोत्पातनश्चोर्ध्वंसिंहिकासूनुदर्शने सप्तरात्रंनकुर्वीतयात्रोद्वाहादिमंगलमिति अंगिराअपि सर्वग्रासेतुसप्ताहमर्धग्रासेदिनत्रयं त्रिद्व्येकां
गुलतोग्रासेदिनमेकंविवर्जयेत् वसिष्ठः सर्वग्रासेदिनान्यष्टौसर्वकार्येविवर्जयेत् षड्दिनानित्रिभागोनेअर्धग्रासेचतुर्दिनं चतुर्थांशेत्रिरात्रंस्याद्ग्रहणेचंद्रसूर्ययोः

सर्वस्मिन्विधुपापयुक्ततुलवावर्द्धेनिशाह्नोर्घटीत्र्यंशंवैकुनवांशकंग्रहणतःपूर्वंदिनानांत्रयं ॥

॥ अत्रकार्यस्यावश्यकत्वेपरिहारोज्योतिर्निबंधे
पंचदिनानिवसिष्ठस्त्रिदिनंगर्गश्चकौशिकस्त्वेकं यवनाचार्यस्यमतंपंचमुहूर्तानिदूषयतिराहुरिति अयंचनिषेधोनित्यनैमित्तिकादिकृत्यातिरिक्तविष
यः गुरुः नित्येनैमित्तिकेकाम्येजपहोमक्रियासुच उपाकर्मणिचोत्सर्गेग्रहवेधोनविद्यतइति शुभदोत्पातिश्चदुष्टंदिनमिति शुभदोत्पातावराहसंहिता
यां चंडाशनिमहीकंपसंध्यानिर्घातनिस्वनाः परिवेषरजोधूमरक्ताकोस्तमनोदयाः द्रुमेभ्योन्नरसस्नेहमधुपुष्पफलोद्गमाः गोपक्षिमदवृद्धिश्च शुभा
यमधुमाधवेइत्यादयऋतुपरत्वेनोक्ताः एतेयद्दिनेभवंतितद्दिनमेवत्यज .अथग्रहभिन्नभंग्रहैर्भौमादिभिर्भिन्नंभेदितंतथायोर्द्वग्रहयोर्युद्धंयस्मिन्दि
ननक्षत्रेयुद्धंजातं तथाउत्पातभंयस्मिन्नक्षत्रेदिव्यांतरिक्षभौमाख्यत्रिविधोत्पाताःसंभूताः एतानिग्रहभिन्नयोद्धउत्पातनक्षत्राणिषण्मासंत्यज ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु॰टी॰
मु॰म
९

भेदस्ताराखेटयोर्यत्र तास्यादिति विवाहवृंदावने नारदः ग्रहणोत्पातभं त्याज्यं मंगलेषु ऋतुत्रयमिति ननु नक्षत्रसंधौ जायमाने ग्रहणं किं नक्षत्रं दूषयेदित्य त्राह शार्ङ्गधरः यस्मिन्विधुं राहुरिनं वधिष्ण्ये ग्रह्णाति तत्त्याज्यमृतुत्रयं स्यात् पाणिग्रहे पुंमरणं विधत्ते द्वयोर्भयोश्चेद्द्वयमेव जह्यात् अन्यच्च पक्षांतरेणाग्रह णाद्वयं स्याद्ग्रहरात्रदानाद्ग्रहणोपगमं पक्षाद्विशुद्धं भवति द्वितीयपाणिग्रहे शुध्यति भोगषट्कात् इति ३२ अथ ग्रहणनक्षत्रे ग्रासभेदेन निंद्यान्मासदिवसा ञ्श्लोकद्वयेनाह नेष्टमिति ग्रहर्क्षे ग्रहणनक्षत्रे क्रमात् संपूर्णार्धचतुर्थांशग्रासे सति षट्त्र्येकमासान्नेष्टं गुरुः सर्वग्रासेषु षण्मासान् त्रीन्मासान्खंडले ग्रहे आपादग्रहणे धिष्ण्ये मासमेकं विवर्जयेत् अथ क्रमात् ग्रस्तास्तगे ग्रहणार्धग्रासे उभयोः प्राक्पश्चाच्च त्रित्रिघस्रा नेष्टाः तथा अर्धखंडे ग्रस्तास्त ग्रस्तोदययोरभावेपि अर्धग्रासे उभयोः प्राक्पश्चाच्च त्रित्रिघस्रा नेष्टाः गुरुः ग्रस्तास्ते त्रिदिनं पूर्वं पश्चाद्ग्रस्तोदये तथा खंडग्रासे त्रित्रिदिनं निःशेषे सप्त स

उत्पातग्रहतोऽत्र्यहांश्च शुभदोत्पाते च दृष्टं दिनं षण्मासं ग्रहभिन्नभं त्यज शुभे योद्धं तथोत्पातभं ३२ नेष्टं ग्रहर्क्षं सकलार्ध
पादग्रासे क्रमात्तर्कगुणेंदुमासान् पूर्वं परस्तादुभयोस्त्रिघस्रा ग्रस्तेऽस्तगे वाप्युदिते च खंडे ३३ जन्मर्क्षमासतिथयो व्यतिपा
तभद्रावैधृत्यमापितृदिनानि तिथिक्षयर्द्धी ॥

प्तचेति कश्यपः ग्रस्तोदये परे रोषो ग्रस्तास्ते वा कृपाभीनयोः द्युनिशार्धे तु भयं तत्खंडी खं ड व्यवस्थयोरिति ३३ अथ सामान्यतो वक्ष्यवर्ज्यानि पंचांगदूषणादीनि वसंततिलकानुष्टुभ्यामाह जन्मर्क्षेति परिघार्धेति च जन्मनक्षत्रजन्ममासज न्मतिथयः शुभकर्मसु वर्ज्याः अयं निषेध आद्यगर्भस्यैव नारदः न जन्ममासे जन्मर्क्षे न जन्मदिवसेपि वा आद्यगर्भसुतस्याथ दुहितुर्वा करग्रह इति ज न्ममासः सविज्ञेयो वर्जितः सर्वकर्मसु वस्तुतस्तु यच्च शुक्लादि चांद्रमासे चैत्रादौ जन्माभूत्स चांद्रो मासो जन्ममासस्त्याज्यः इंद्राग्नी यत्र हूयेते मासादिः संप्रकीर्तिताः अग्नीषोमौ स्मृतौ मध्ये समासौ पितृसोमकौ इति हारीतोक्तमासलक्षणात् व्यतीपातादयश्च वर्ज्याः पितृदिनं मातापित्रोर्मरणदिनं तिथि क्षयर्द्धी तिथिक्षयस्तिथिवृद्धिश्च तल्लक्षणमाह वसिष्ठः स्पृशंति तिथयो वारे एकस्मिन्नवमा तिथिः तिथिर्वारत्रये चैका त्रिद्युस्पृक् द्वेपि निंदिते

एम:
९

न्यूनमासः अधिमासश्चवर्ज्यः संक्रमद्वयसहितः क्षयमासः अधिकमासोऽसंक्रान्तः कुलिकार्धप्रहरौ वक्ष्यमाणौ पातो महापातः विष्कुंभयोगवज्रयो
गयोराद्यंघटिकात्रयमेववर्ज्यं एवंप्रकारेणकेश्चिद्वज्रयोगेनवघटिकावर्ज्याइत्युक्तं यथा विष्कुंभाद्यघटीत्रयंचनवकंव्याघातवज्रयोर्द्वयेइति हृत्तश
तेनथा व्याघातेवज्रकेंकाइतिगणेशज्योतिर्विदुक्तिरपिनिरस्ता विष्कुंभवज्रयोस्तिस्तः षट्चगंडातिगंडयोः व्याघातेनवशूलेतुपंचनाड्योविगर्हिता
इतिकश्यपोक्तेः परिघस्याद्यार्धंवर्ज्यं शूलस्याद्याः पंच गंडातिगंडयोराद्याः षट्षट्घटिकाः व्याघातेचादिमानवघटिकाः वर्ज्याः ३४ ॥ ३५ अथ
पक्षरंध्रतिथीरावश्यकत्वेतन्निष्टवर्ज्यघटीश्चानुष्टुभाह वेदांगेति चतुर्थी षष्ठी अष्टमीनवमी द्वादशीचतुर्दशीएताः पक्षरंध्रतिथयोतेषाः आसुशुभ
कृत्यस्यावश्यकत्वेसतिआदिमाः क्रमात् वस्वंकमनुतत्वाशशाः नाडीस्त्यजेत् यथा चतुर्थ्याः आदिमाअष्टघटिकाः षष्ठ्यांनव अष्टम्यांचतुर्दश न

न्यूनाधिमासकुलिकप्रहरार्धपातविष्कुंभवज्रघटिकात्रयमेववर्ज्यं ३४ परिघार्द्धंपंचशूलेषट्चगंडातिगंडयोः व्याघाते
नवनाड्यश्चवर्ज्याःसर्वेषुकर्मसु ३५ वेदांगाष्टनवार्कदृपक्षरंध्रतिथौत्यजेत् वस्वंकमनुतत्वाशशशाः नाडीः पराः शुभाः ३६
कुलिकः कालवेलाचयमघंटश्चकंटकः ॥ ॥वम्यां पंचविंशतिः द्वादश्यांदशचतुर्दश्यांपंचघटिकास्त्याज्याइत्यर्थः पराउर्वरिताः शुभाइ
त्याः वसिष्ठः चतुर्दशीचतुर्थीचअष्टमीनवमीतथा षष्ठीचद्वादशीचैवपक्षछिद्राह्वयाइमाः क्रमादेतासुतिथिषुवर्जनीयाश्चनाडिकाः भूताष्टमनुतत्वा
कदशशेषास्तुशोभनाः दोषनाडीषुयत्कर्मकृतंसर्वंविनश्यतीत्यादि कश्यपेनसर्वसाधारण्येनदशैववर्जिताः ३६ अथकुलिकाकालवेलायम
घंटककंटकदोषाननुष्टुभाह कुलिकइतिवर्तमानवारान्मंदेशनैश्चरेगणितेसतियोंकोभवतितस्मिन्द्विगुणेयोंकस्तत्संख्याक्षणोमुहूर्तः कुलिकोभव
ति एवंबुधेजीवेभौमेवर्तमानवारद्गणितेयोंकोभवतिससद्विघ्नः क्रमात्कालवेलायमघंटकंटकसंज्ञादुष्टमुहूर्ताः स्युः यथारविजः शनिः सप्तसंख्या

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कः तस्मिन् द्विगुणे चतुर्दश जाताः तेन रवौ चतुर्दशो मुहूर्तः कुलिकः ।एवं बुधः संख्याचत्वारः तत् द्विगुणोऽष्टमो मुहूर्तः कालवेला जीवे पंचद्विघ्ने दशमो यमघंटः भौमे तृतीये द्विघ्ने षष्ठो मुहूर्तः कंटकसंज्ञः इत्यर्थः एवं सोमवारादावपि अथ शुभकृत्यावश्यकत्वे सति देशभेदेन कुलिकादि दोषपरिहारमाहगर्गः विंध्यस्योत्तरकूलेतु यावदातुहिमाचलं यमकंटकदोषोस्तिनान्यदेशेषु विद्यते मत्स्यांगमागधांध्रेषु यमघंटस्तु दोषकृत् काश्मीरे कुलिकं दुष्टमर्धयामस्तु सर्वतः इति केचिन्मते कालवेला रवितः शशिसितर्कानलागांबुधयो ५।२।६।३।७।४ गजेंद्र ८।१॥ दिने निशायाम् तु वेदनेत्रनगेषुरामा ६।४।२।७।५।३ विधुर्दंतिनौ १।८ च गजेंद्र इत्यर्धप्रहर इयं शनौ यात्रायां मरणं काले वैधव्यं पाणिपीडने व्रते ब्रह्मवधः प्रोक्तः शुभकर्म ततस्त्य

वारद्विघ्नेक्रमान्मंदे बुधे जीवे कुजेक्षणः ३७ सूर्येषट्स्वरनागदिङ्मनुमिताश्चंद्रेब्धिषट्कुंजरं काकोविश्वपुरंदराक्षिति सुते ह्यब्ध्यग्नितर्कादिशः सौम्ये ह्यब्धिगजाकदिङ्मनुमिता जीवे द्विषट्भास्कराः शक्राख्यास्तियत्रः कलाश्च भृगुजे वेदेषुतर्काग्रहाः ३८ दिग्भास्करामनुमितोश्वशनौ शशिद्विनोगादिशोभवदिवाकरसंमिताश्च दुष्टक्षणः कुलिककंटककालवेलासुश्चार्धयामयमघंटगताः कलांशाः ३९ ॥ ॥जेत् गौडाः सूर्ये वेदशरौ ४।५ चंद्रे हयपक्षौ ७।२ कुजे क्षितिः २।१॥ ज्ञेबाणाग्नी ५।३ गुरौ दंतिहयौ ८।७ शुक्रे त्रिवेदकौ ३।४॥ मंदे तर्कगजौ ६।८ ज्ञेयौ यामार्धाव शुभौ सदेति ३७ अथ सूर्यादिवारेषु शिष्याणां सद्य एव दोषज्ञानार्थं दुर्मुहूर्तादिनामकान् मुहूर्तान् शार्दूलविक्रीडितवसंततिलकाभ्यामाह सूर्ये इति दिग्भास्कर इति च रविवारे षष्ठसप्ताष्टमदशमचतुर्दशमुहूर्ता निंद्याः ।एवं सर्वत्र अयमर्थो मूलेन्यासतः स्पष्ट एव एषु मुहूर्तेषु कश्चिद्दुर्मुहूर्तः कश्चित्कुलिकः कंटकः कालवेलाख्यः अर्धयामाख्यः यमघंटाख्यः स्यात् तत्प्रमाणं कलांशः दिनमानस्य षोडशांशः ३८ ३९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथविवाहादिशुभकृत्येहोलिकाष्टकनिषेधंदेशपरत्वेनाह विपाशेति विपाशाइरावतीशतद्रुः एताः पश्चिमदेशप्रसिद्धाः नद्यः तासांतीरेउभयतटवर्ति देशेत्रिपुष्करदेशेचहोलिकाफाल्गुनशुक्लपौर्णिमाततःप्राग्दिनाष्टकंविवाहादिशुभकृत्येनेष्टंनिषिद्धं अर्थादन्यदेशेननिषिद्धं ५० अथमृत्युयोगादि दुष्टयोगपरिहारमनुष्टुभाह मृत्युक्रकचेतिमृत्युयोगाःदास्रादर्कइत्यादिनाआनंदादिषूक्ताः क्रकचाःषष्ठादितिथयोमंदाद्विलोममित्युक्ताः दग्धा दियोगाः सूर्येशपंचाग्नीत्यादिनोक्ताः चंद्रेशस्तेकर्तुर्गोचरेणसमीचीनेसतिएतान्योगान्शुभानशुभफलदानजगुःऊचुः राजमार्तंडः क्रकचामृत्यु योगाख्यादिनंदग्धंतथैवच चंद्रेशुभेक्षयंयातितृष्णावन्नहतात्रव अथकेचिदाचार्याः यामोत्तरंप्रहरोत्तरंमृत्युक्रकचदग्धादीनशुभानजगुः सए

विपाशेरावतीतीरेशतद्रुश्चत्रिपुष्करे विवाहादिशुभेनेष्टंहोलिकाप्राग्दिनाष्टकं ५० मृत्युक्रकचदग्धादीनिंदोश
त्तेशुभाजगुः केचिद्यामोत्तरंचान्येयात्रायामेवनिंदितान् ५१ अयोगेसुयोगोपिचेत्स्यात्तदानीमयोगंनिहत्यै
षसिद्धिंतनोति ॥ ६ ॥

५वाह उत्पातेयमघंटेचकाणेचक्रकचेतथा तिथौदग्धेचकालेचप्रागयामात्परतः शुभमिति अथान्येआचा र्याः मृत्युक्रकचदग्धादीन्यात्रायामेवनिंदितान्जगुः विवाहादौतुनदोषः लल्लः वारर्क्षतिथियोगेषुयात्रामेवविवर्जयेत् विवाहादीनिकुर्वीतग र्गादीनामिदंवचः निंद्येष्वितिशेषः अन्यच्च अयोगेषुचसर्वेषुवर्जयेद्घटिकाद्वयं उत्पातमृत्युकाणानांपंचषट्सप्तनाडिकाः ५१ पुनरप्यपवा दंभुजंगप्रयातेनाह अयोगेइति अयोगेक्रकचादौसतिचेत्सुयोगःसिद्धियोगोपिस्यात् तदाएषःसिद्धियोगःअयोगफलंनिहत्यसिद्धिंतनोतिनि। ष्पादयति मार्तंडः अयोगःसिद्धियोगश्चद्वावेतौभवतोयदि अयोगोहन्यतेतत्रसिद्धियोगःप्रवर्तते परेआचार्याः लग्नशुध्याकुयोगादिनाशमा हुः यदाहसएव यत्रलग्नंविनाकिंचित् क्रियतेशुभसंज्ञकं तत्रतेषामयोगानांप्रभवाज्जायतेफलं ॥अथावश्यकत्येकालांतराभावेपरिहारमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हविष्टिपूर्वमिति विष्टिर्भद्रा सा पूर्वार्धस्था विष्टयादिकं मध्याह्नानंतरं शस्तमाहुः उक्तंच विष्टिरंगारकश्चैव व्यतीपातः सवैधृतिः प्रत्यरं जन्मनक्षत्रं म ध्याह्नात्परतः शुभमिति ४२ अथ भद्रांशालिन्याह शुक्ले इति शुक्ले शुक्लपक्षे ऽष्टम्यां पौर्णिमायां च पूर्वार्द्धे भद्रा स्यात् एकादश्यां चतुर्थ्यां च उत्तरार्धे भ द्रा कृष्णपक्षे तृतीयायां दशम्यां च अंत्यार्धे उत्तरार्धे सप्तम्यां शंभुतिथौ चतुर्दश्यां च पूर्वार्धे पूर्वभागे भद्रा स्यात् भद्रास्वरूपं रत्नमालायां उद्धृतं दृष्टव्यं इत्यादि ४३ अथ चतुर्थ्यादितिथिषु भद्रायाः मुखपुच्छविभागं शार्दूलविक्रीडितेनाह पंचद्व्यद्रीति चतुर्थ्यादितिथीनां पंचादिप्रहरेषु आदि घट्यः शराः पंचसंख्या विष्टेर्भद्राया आस्यं मुखं यथा चतुर्थ्याः पंचमप्रहरे आदिभूताः पंच घट्यो भद्रामुखं एवमष्टम्यां द्वितीयप्रहरे एकादश्यां सप्तमप्रहरे पू

परे लग्नशुध्याकुयोगादिनाशं दिनार्द्धोत्तरं विष्टिपूर्वं च शस्तं ४२ शुक्ले पूर्वार्धेऽष्टमीपंचदश्योर्भद्रैकादश्यां चतुर्थ्यां
परार्धे कृष्णेंऽत्यार्धे स्यात्तृतीयादशम्योः पूर्वे भागे सप्तमीशंभुतिथ्योः ४३ पंचद्व्यद्रिकृताष्टरामरसभूयामादि
घट्यः शरा विष्टेरास्यमसद्गजेंदुरसरामाद्व्यश्विबाणाब्धिषु

पौर्णिमायां चतुर्थप्रहरे तृतीयायामष्टमे सप्तम्यां तृतीये दशम्यां षष्ठे
चतुर्दश्यां प्रथमे प्रहरे भद्रामुखं स्यात् तदसत् अशुभमित्यर्थः अथ पुनश्चतुर्थ्यादितिथीनां क्रमेण गजेंद्वित्यादिप्रहरेषु अंत्यमवं घटीत्रयं
पुच्छसंज्ञं तच्छुभकरं यथा चतुर्थ्या अष्टमप्रहरस्यांत्यघटीत्रयं भद्रापुच्छं एवमष्टम्यादिषु प्रथमादिप्रहरस्यांत्यघटीत्रयं पुच्छं ज्ञेयं तत्र भद्राकर्मा
णि वसिष्ठः वधबंधविषाग्न्यस्त्रच्छेदनोच्चाटनादियत् तुरंगमहिषोष्ट्रादि कर्म विष्ट्यां तु सिध्यति अंगविभागः कश्यपसंहितायां मुखे पंच गले

त्वेका वक्षस्येकादश स्मृताः नाभिश्चतस्रः षट्कट्यां तिस्रः पुच्छे तु नाडिकाः कार्यहानिर्मुखे मृत्युर्गले वक्षसि निःस्वता कट्यामुन्मत्तता नाभौ च्युतिः

पुच्छे ध्रुवो जयः अथ विष्टिपरिहारमाह तथेति तिथ्यपरार्धजाता पूर्वार्धभूता विष्टिर्वासरे दिवसे यदि स्यात्तदा शुभकरी ॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तथातेनैवप्रकारेणतिथिपूर्वार्द्धोत्थारात्रौशुभकरी नारदनिषेधमाहपूर्वार्धोत्थायदानिशि तदाविष्टिःशुभायेतिकमलासनभाषितं ५४ अथभद्रानि
वासंतत्फलंचानुष्टुभाह कुंभकर्केति अत्रेचंद्रेकुंभद्वयेकुंभमीनस्थेकर्कद्वयेकर्कसिंहराशिस्थितेमनुष्यलोकेतिष्ठति अथमेषात्त्रयेमेषवृषमिथुन
स्थितेस्त्रलिगेवृश्चिकस्थेचंद्रेचस्वर्गलोकेभद्रातिष्ठति कन्यातुलाधनुर्मकरराशिषुचंद्रेऽधःपाताललोकेभद्रातिष्ठति तत्रैवमर्त्येस्वर्गपातालेषुफलंचो
क्तंशुभाशुभभद्रादद्दातीत्यपवादद्वाराप्रयोजनमुक्तंभवति उक्तंच मेषोक्षकौर्प्यमिथुनेघटसिंहमीनकर्केषुचापमृगनौलिसुतासुचंद्रे स्वर्गमर्त्यनागन
गरीक्रमशः प्रयातिविष्टिः फलान्यपिददातिहितत्रदेशे उक्तंचभूपालवल्लभे कर्कटकुंभद्वयेभूस्थाकौर्प्यजत्रितयेद्युगा कन्याचापद्वयेचंद्रेभद्रापा

यामेघंत्यघटीत्रयंशुभकरंपुच्छंतथावासरे विष्टिस्तिथ्यपरार्धजाशुभकरीरात्रौचपूर्वार्धजा ५४ कुंभकर्कद्वयेम
र्त्येस्वर्गेब्जेजात्त्रयेलिगे स्त्रीधनुर्जूकनक्रेधोभद्रातत्रैवतत्फलं ५५ वाप्यारामतडागकूपभवनारंभप्रतिष्ठेव्रतारंभो
त्सर्गवधूप्रवेशनमहादानानिसोमाष्टके गोदानाग्रयणप्रपाप्रथमकोपाकर्मवेदव्रतंनीलोद्वाहमथातिपन्नशिशु
संस्कारान्सुरस्थापनं ५६ ॥

तालवासिनीति ५५ अथकालशुद्धौनिषेध्यवस्तूनिशार्दूलविक्रीडितेनाह वाप्यारामेति वापीदीर्घि
का आरामउपवनं तडागपुष्करिणी कूपःप्रसिद्धः एतेषामारंभप्रतिष्ठा आरंभोनिर्माणं प्रतिष्ठाउत्सर्गः तत्रगृहप्रतिष्ठागृहप्रवेशोज्ञेयः व्रता
नामनंतव्रतादीनांआरंभःग्रहणंउत्सर्गउत्थापनं महादानानितुलापुरुषादीनि सोमःसोमयागः अष्टकाअष्टकाश्राद्धं गोदानंकेशांतसंज्ञक
र्म आग्रयणंनवान्नेष्टिः प्रपाजलशाला प्रथमकोपाकर्मप्रथमारभ्यमाणंश्रावणीकर्म वेदव्रतंमहानाम्न्यादित्रयं महानाम्नीव्रतं उपनिषद्व्रतं वे
दव्रतंच नीलोद्वाहःकाम्यवृषोत्सर्गः अतिपन्नशिशुसंस्काराः अतिपन्नाः अतिक्रांताःजातकर्मादयःशिशूनांसंस्काराः देवस्थापनं ५६ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथान्यानि शार्दूलविक्रीडितेनाह दीक्षामौंजीति दीक्षा मंत्रग्रहणादिका मौंजिविवाहौ प्रसिद्धौ मुंडनं चौलं अपूर्वदेवेक्षणं तीर्थेक्षणं च सन्यासः
प्रसिद्धः अग्निपरिग्रहोग्निहोत्रं अपूर्वराजदर्शनं राजाभिषेकश्च गमं गमनं अपूर्वमेव चातुर्मास्यं चातुर्मास्ययागः समावृत्तिर्मौंजीविसर्गः श्र
वणयोर्वेधः कर्णवेधः परीक्षा तप्तमाषादिरूपा दिव्यमिति यावत् एतानि कर्माणि बुधो न कुर्यात् कदाइज्यसितयोर्बृहस्पतिशुक्रयोर्वृद्धत्वे अस्ते
वशिशुत्वे बाल्ये च तथा न्यूनाधिमासे क्षयमासे अधिमासे च न कुर्यात् अत्र मूलवचनानि शातातपः अस्तंगते गुरौ शुक्रे बाले वृद्धे मलिम्लुचे उ
द्यापनमुपारंभं व्रतानां नैव कारयेत् ऋक्षोच्चयः वापीकूपतडागयागगमनं क्षौरं प्रतिष्ठाव्रतं विद्यामंदिरकर्णवेधनमहादानं वनं सेवनं तीर्थस्ना
नविवाहदेवभवनं मंत्रादि देवेक्षणं दूरेणैव जिजीविषुः परिहरेदस्तंगते भार्गवे उपनयनं गोदानं पाणिग्रहणं गृहप्रवेशगमनानि अस्तमितेषु न
कुर्यात् सुरगुरुभृगुपुत्रचंद्रेषु अस्तमयादिफलमाह बादरायणः गुरौ रस्ते पतिं हन्याच्छुक्रास्ते चैव कन्यकां चंद्रे नष्टे उभौ हन्यात् तस्मादस्तं विव

दीक्षामौंजिविवाहमुंडनमपूर्वं देवतीर्थेक्षणं संन्यासाग्निपरिग्रहौ नृपतिसंदर्शाभिषेकागमं ॥ ॥

र्जयेत् बालभावे स्त्रियं हन्यात् वृद्धभावे नरं तथा तस्माद्बाल्ये च वार्द्धे च विवाहं नैव कारयेत् अथाधिमासे वर्ज्यानि गृह्यपरिशिष्टे सोमयागादिक
र्माणि नित्यान्यपि मलिम्लुचे तथैवाग्रयणाधानचातुर्मास्यादिकान्यपि महालयाष्टकाश्राद्धोपाकर्माद्यपि कर्म यत् स्पष्टमासविशेषाख्याविहि
तं वर्जयेन्मले गर्गबृहस्पती अग्न्याधानप्रतिष्ठां च यज्ञदानव्रतानि च वेदव्रतवृषोत्सर्गचूडाकरणमेखला मांगल्यमभिषेकं च मलमासे विव
र्जयेत् मरीचिः गृहप्रवेशगोदानस्नानाश्रयमहोत्सवं न कुर्यान्मलमासे तु संसर्पांहस्पतौ तथा वसिष्ठः वापीकूपतडागादिप्रतिष्ठायज्ञकर्म च
न कुर्यान्मलमासे तु संसर्पांहस्पतौ तथा यदा क्षयमासो भवति तदा क्षयमासस्य पूर्वोत्तरावधिमासौ भवतः तत्र पूर्वः संसर्पः द्वितीयोंहस्पतिः एता
नि गुरुशुक्रयोरस्तादावपि वर्ज्यानीत्याह गार्ग्यः बाले वा यदि वा वृद्धे शुक्रे वास्तंगते गुरौ मलमासइवैतानि वर्जयेद्देवदर्शनं अपूर्वदेवतां दृष्ट्वामुचः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तुर्नष्टभार्गवे मलमासेप्यनावृत्तीतीर्थयात्रांविवर्जयेत् अनावृत्ताअपूर्वतीर्थयात्रा अत्रनियमकालानिसीमंतनामकरणादीनिपूर्वोदस्तानि
सत्वेपिस्वस्वकालएवकार्याणि गुरुः मासप्रयुक्तकार्येषुमूढत्वंगुरुशुक्रयोः नदोषकृन्मलेमासेगुर्वादित्यादिकंतथा अन्यच्चापि सीमंत
जातकादीनिप्राशनांतानियानिवै नदोषोमलमासस्यमौढ्यस्यगुरुशुक्रयोरिति वसिष्ठः अतीतकालान्यखिलानितानिकार्याणिसौम्यायनगे
दिनेशे सितेगुरौवाप्यथदृश्यमानतदुक्तपंचांगदिनेप्यखंडे॥ अतएवातिपन्नशिशुसंस्काराइत्युक्तं ५७ अथसिंहमकरस्थगुर्वादिप्रतिदेश
माह अस्तेवर्ज्यमिति यदस्तेगुर्वस्तेवर्ज्यंनिषिद्धमुक्तंतत्सिंहस्थेगुरौमकरस्थेचगुरौवर्ज्यंनिषिद्धं देवीपुराणेसिंहस्थेगुरौयत्नात्सर्वारंभान्वि
वर्जयेत् पुत्रभ्रातृकलत्राणिहन्याच्छीघ्रंनसंशयः कारकोव्रजतेनाशंसंतानंम्रियतेऽचिरात् देवारामतडागानिप्रपोद्यानगृहाणिच विवाह

चातुर्मास्यसमावृत्तीश्रवणयोर्वेधंपरीक्षांत्यजेद्बृद्धत्वास्तशिशुत्वईज्यसितयोर्न्यूनाधिमासेतथा ५७ अस्तेवर्ज्येसिंह
नक्रस्थजीवेवर्ज्यंकेचिद्वक्रगेचातिचारे॥

॥यज्ञोपनयनचूडादिचनसिध्यति यथासिंहस्थितोजीवस्तथैवमकरस्थितः अथ
मपिनिषेधोनियतकालानांनसंग्रहः वसिष्ठः नीचराशिगतोजीवः प्रशस्तः सर्वकर्मसु नीचेनीचांशकस्याज्यायस्माद्दशेषुनीचता विशेषो
मांडव्येनोक्तः देवीपुराणे मकरस्थोयदाजीवोवर्जयेत्पंचमांशकं शेषेष्वपिचभागेषुविवाहः शोभनोमतः तोडरानंदः अतिचारेसप्तदिने
वक्रेद्वादशमेवच नीचस्थितेपिवागीशेमासमेकंविवर्जयेत् ज्योतिर्निबंधे हरिनीचारिभागेपिव्रतोद्वाहादिमंगलं ननिषिद्धंयदिस्वोच्चेस्वभे
वासंस्थितोगुरुः मघात्यक्तायदागच्छेत्फाल्गुनींचबृहस्पतिः पुत्रिणीधनिनीकन्यासौभाग्यसुखमश्नुतइति क्वचिदपूर्वतीर्थयात्रायांमौ
ढ्यादिदोषोनास्ति गोदावर्यांगयायांचश्रीशैलेग्रहणद्वये सुरासुरगुरूणांचमौढ्यदोषोनविद्यते वायुपुराणे त्रिस्थलीसेतौ गयायांसर्वका

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु.टी.
मु.प्र.
१३

लेषुपिंडदघाद्विधानतः अधिमासेजन्मदिनेह्यस्तेचगुरुशुक्रयोः नत्यक्तव्यंगयाश्राद्धंसिंहस्थेचबृहस्पतौ अधिमासेसिंहगुरावस्तेचगुरु
शुक्रयोः तीर्थयात्रानकर्तव्यागयांगोदावरींविनेति अथगुर्वोदयास्तयद्वर्ज्यंतद्वक्रगेगुरौअतिचारगेपिगुरौवर्ज्यं वात्स्यः यात्रोद्वाहप्रति
ष्ठाचगृहचूडाव्रतादिकं वर्जयेद्यत्नतश्चैवजीवेवक्रातिचारगे अस्यापवादोराजमार्तंडे वक्रातिचारगेजीवेवर्जयेत्तदनंतरं व्रतोद्वाहादिचूडा
यामष्टाविंशतिवासरान् दीपिकायां त्रिकोणजायाधनलाभराशौवक्रातिचारेणगुरुःप्रयातः यदातदाप्राहशुभंविलग्नंविहायपाणिग्रह
णंवसिष्ठः अथकेचिद्गुरुसहितेआदित्येएकराशिगतौगुरुसूर्याविितियावत् गुर्वादित्येपिसर्वंशुभकर्मवर्ज्यं शौनकः एकराशिगतौसूर्यजी
वौस्यातांयदापुनः व्रतबंधविवाहादिशुभंकर्मविवर्जयेत् अथकेचिद्विश्वघस्रेपिपक्षे यस्मिन्पक्षेतिथिद्वयनाशः सत्रयोदशदिनः पक्षः
सोतिनिंद्यः उक्तंच पक्षस्यमध्येद्वितिथीपतेतांतदाभवेद्रौरवकालयोगः पक्षेविनष्टेसकलंविनष्टमित्याहुराचार्यवराःसमस्ताः तथा त्रयोद

गुर्वादित्येविश्वघस्रेपिपक्षेप्रोचुस्तद्वद्दंतरत्नादिभूषां ४८॥

शदिनेपक्षेतदासंहरतेजगत् अपिवर्षसहस्रेणकालयोगःप्रकीर्ति
तइति तस्मिन्पक्षेशुभकर्मवर्ज्यमित्याहुः चंडेश्वरः।त्रयोदशदिनेपक्षेविवाहादिनकारयेत् गर्गादिमुनयःप्राहुःकृतेमृत्युस्तदाभवेत् उप
नयनंपरिणायनंवेश्मारंभादिपुण्यकर्माणि यात्राद्विक्षयपक्षेकुर्यान्नजिजीविषुःपुरुषाः अथतद्वदेतेनप्रकारेणदंतरत्नादिभूषा दंताहस्ति
दंतास्तत्संबंधिनीभूषा रत्नसंबंधिभूषाच आदिशब्दात्सुवर्णमणिसंबंधिनीचभूषावर्ज्याप्रोचुः पूर्वस्मिन्निषेधकालेइत्यर्थः राजमार्तंडः राम
यात्राचूडाविवाहश्रुतिविवरविधिंशंखसप्रप्रवेशप्रासादोद्यानहर्म्यसुरनरभवनारंभविद्याविधाने मौंजीबंधप्रतिष्ठामणिकनकरदाधार १३
णंकुर्वतेयेमृत्युः सिंहस्थितेज्यगुरुदिनकरयोरेकराशिस्थयोश्चेति सिंहस्थगुरोरुपलक्षणत्वात् गुर्वस्तादावपिप्रथमकर्तव्यसुवर्णादि।
धारणनिषेधइत्यर्थः ४८॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ सिंहस्थगुरोः प्रकारत्रयेण परिहारमुपेंद्रवज्रयाह सिंहे गुराविति अत्र प्रथमममंशभेदेन परिहारः सिंहस्थे गुरौ सत्यपि सिंहांशे सत्र्यंशत्रयो दशांशे १३।२० ऽस्यानंतरं सत्र्यंशमंशत्रयं ३।२० पंचमो नवांशः सिंहांशस्तत्र गुरौ सति विवाहो नेष्ट सिंहराशौ तु सिंहांशे यदा भवति वाक्पतिः सर्वदेशे ष्वयं त्याज्यो दंपत्योर्निधनप्रद इति राजमार्तंडोक्तेः। अतो वशिष्टांशेषु विवाहादि शुभं भवतीत्यर्थः सिंहे पि भगदेवत्ये गुरौ पुत्रवती भवेत् अन्यत्र सुभगा साध्वी धनधान्यसमृद्धिदे त्यादि तत्रैवोक्तेः अथ देशभेदेन द्वितीयपरिहार उच्यते अथ गोदोत्तरतः गोदावरीनदी तस्या उत्तरतीरमारभ्य भागीरथी याम्यतटं दक्षिणकूलमर्यादीकृत्य गोदावरीगंगांतरालवर्ती यो देशः तत्र सिंहस्थगुरुर्वर्ज्यः नान्यदेशे लग्नः गोदावर्युत्तरे तीरे यावद्भागीरथीतटं याम्यं तत्र विवाहो नेष्टः सिंहस्थे देवपतिः पूज्ये अर्थाद्गोदावरीदक्षिणतटे भागीरथ्युत्तरदेशे च सिंहस्थगुरुदोषो नास्ति वसि

सिंहे गुरौ सिंहलवे विवाहो नेष्टोऽथ गोदोत्तरतश्च यावत् भागीरथीयाम्यतटं च दोषो नान्यत्र देशे तपनेऽपि मेषे ४९ मघादिपंचपादेषु गुरुः सर्वत्र निंदितः गंगागोदांतरं हित्वा शेषांघ्रिषु न दोषकृत् ५० मेषेऽर्के सद्व्रतोद्वाहे गंगागोदांतरेऽपि च सर्वः सिंहगुरुर्वर्ज्यः कलिंगे गौडगुर्जरे ५१ रेवापूर्वे गंडकीपश्चिमे च शोणस्योदग्दक्षिणे नीचवर्ज्यः॥ ॥ ॥

ष्ठः भागीरथ्युत्तरे कूले गौतम्या दक्षिणे तथा विवाहो व्रतबंधो वा सिंहस्थे ज्यो न दुष्यतीति अत्र विवाहव्रतबंधावेव न निषिद्धौ आभ्यामन्यानि शुभकर्माणि निषिद्धान्येव अपवादस्य संकोचाश्रयत्वादुपलक्षणायोगात् अथ तृतीयः परिहारः तपने सूर्ये मेषराशौ विद्यमाने सति वा सिंहस्थगुरोर्दोषो नास्ति ज्योतिर्निबंधे मंगलानीह कुर्वीत सिंहस्थो वाक्पतिर्यदा भानौ मेषगते सम्यगित्याहुः शौनकादय इति ४९ सिंहराशिगतगुरुनिषेधवाक्यानां प्रतिप्रसववाक्यानां च निर्गलितार्थमनुष्टुब्द्वयेनाह मघादिपंचपादेष्वित्यादि ५० मेषेऽर्क इत्यादि ५१ अथ मकरस्थगुरोः प्रकारद्वयेन परिहारं शालिन्याह रेवापूर्व इति रेवायाः नर्मदायाः पूर्वदेशे गंडकीनद्याः पश्चिमे विभागे शोणनदस्य उत्तरदक्षिण

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भागेनीचईज्यः मकरस्थगुरुर्नवर्ज्यः लग्नः।नर्मदापूर्वभागेतुशोणस्योत्तरदक्षिणे गंडक्याः पश्चिमेभागे मकरस्थोनदोषभाक् अन्यदेशे
षुनिषिद्धस्तत्रनिषिद्धदेशानाह अयमिति अयंमकरस्थगुरुः कोकणदेशेगौडदेशेसिंधुदेशेच शुभकृत्येषुवर्ज्योनिषिद्धः उक्तंच मागधेगौ
डदेशेचसिंधुदेशेचकोंकणे व्रतंचूडांविवाहंचवर्जयेन्मकरेगुरौ एभ्योन्यदेशेषुमंगलमथोन्मध्यमं ५२ अथलुप्तसंवत्सरदोषंसापवादं
शार्दूलविक्रीडितेनाह गोजात्येतिगोवृषः अजोमेषः अंत्योमीनः कुंभः प्रसिद्धः एभ्यइतरभेअन्यराशौमिथुनादौ अतिचारगोगुरुः महातिचारेण
समागतः सन्पश्चात्कियद्भिर्दिनैः वक्रितः यदापूर्वराशिंनोएतिभुक्तराशिंनोएतिनागच्छतितदाविलुप्ताब्दः लुप्तसंवत्सरउच्यते सलुप्तसंव
त्सरः शुभकृत्येअतिनिंदितः निषिद्धः उक्तंच अतिचारगतोजीवस्तंराशिंनैतिचेत्पुनः लुप्तः संवत्सरोज्ञेयोगर्हितः सर्वकर्मसु यदातु गो

वर्ज्योनायंकोंकणेमागधेचगौडेसिंधौवर्जनीयःशुभेषु ५२ गोजांत्यकुंभेतरभेतिचारगेनोपूर्वराशिंगुरुरेतिवक्रि
नःतदाविलुप्ताब्दइहातिनिंदितःशुभेषुरेवासुरनिम्नगांतरे ५३ पादोनरेखापरपूर्वयोजनैःपलैर्युतोनास्तिययोर्दिनाधतः

जांत्यकुंभेषुपूर्वराशेःसकाशान्महातिचारेणायातिपूर्वराशिंचनैतितदानलुप्तसंवत्सरदोषः गुरुः मेषेवृषेझषेकुंभेयद्यतीचारगेगुरुः नत
त्रकालसलोपःस्यादित्याहभगवान्यमः दशमासभोगानंतरंअतीचारेपिलुप्ताब्ददोषोनास्ति च्यवनः मासान्दशैकादशवाप्रभुज्यराशेर्यदाराशि
मुपैतिजीवः भुक्तंनपूर्वंचपुनस्तथापिनलुप्तसंवत्सरमाहुरार्याः पूर्वराशिभेदेनपरिहारमुक्त्वेदानींदेशभेदेनपरिहारमाह सलुप्तसंवत्सरोरे
वानर्मदासुरनिम्नगाभागीरथीतयोर्नद्योरंतरेऽतिनिषिद्धः उक्तंच लुप्ताब्ददोषोत्रिमतेनमध्येसोमोद्भवायाःसुरनिम्नगायाःइतिनारदेनसम | राम·
सप्तकदोषोविवाहेवर्जितः समदृष्टिर्गुरोःशुक्रस्तन्मासेतुप्रयत्नतः विवाहादिनकुर्वीतनर्मदातीरउत्तरे ५३ अथवारप्रवृत्तिमुपजात्याह पा
दोनेति रेखाभूमध्यरेखापुरीराक्षसीदेवकन्याथकांचीत्याद्युक्ता लंकातआरभ्यसुमेरुमस्तकदत्तसूत्राधोवर्तिदेशास्तेमध्यरेखा एव्हेनोच्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ते यस्मिन्देशे वारप्रवृत्तिश्चिकीर्षिता स देशो रेखातः प्राक्पश्चिमे यावंति योजनानि भवंति तानि स्वचतुर्थांशोनानि कृत्वा तावद्भिः पलैः तिथ्यः पं
चदश घटिकायुक्तोनाः कार्याः यदा मध्यरेखातः प्रत्यग्योजनानि तदा युक्ताः यदा तु प्राग्योजनानि तदोनाः कार्याः अथ यद्दिने वारप्रवृत्तिरिष्टा
तद्दिवसे यद्दिनार्धं चरपलयुतहीना नाडिका पंचचंद्राद्इत्यादिप्रकारसिद्धं तस्माद्दिनार्धात्संस्कारविशिष्टाः पंचदश ऊनाधिकाश्चेद्भवंति तदा त
द्विवरोद्भवैः फलैर्दिनार्धस्य संस्कारविशिष्टपंचदशानां च यद्विवरं अंतरं तत्संबंधेनोत्पन्नैः पलैरूर्ध्वं तथाधो दिनपस्य वारस्य प्रवेशः य
दा संस्कारविशिष्टाः पंचदश दिनार्धतश्चेदूनास्तदा सूर्योदयादूर्ध्वं वारप्रवृत्तिः यदा संस्कारविशिष्टाः पंचदश दिनार्धतोऽप्यधिकास्तदा सूर्यो
दयात्प्राक् वारप्रवृत्तिरित्यर्थः यथा वाराणसी रेखाभिधानात् कुरुक्षेत्रात्प्राक् त्रिषष्टियोजनानि ६३ पादोनचतुर्थांशेनोनानि ४७।१५ प्राग्योजन
त्वादेतैः पलैरूनाः पंचदश घटिका जाताः १४।१३ दिनार्धं १६।३० अस्मान्न्यूना इति विवरं २।१७ तेनाभिर्घटीभिः सूर्योदयादूर्ध्वं वा

ऊनाधिकात्तद्विवरोद्भवैः पलैरूर्ध्वं तथाधो दिनपप्रवेशनं ५४ वारादेर्घटिका द्विघ्नाः स्वाक्षहृच्छेषवर्जिताः सैकास्तष्टा नगैः

रप्रवृत्तिः यदा दिनार्धं १३।५० अस्मादधिका इति विवरं ०।२३ एताभिर्घटीभिः सूर्योदयात्प्राक् वारप्रवृ ॥ कालहोरेशा दिनपात्क्रमात् ५५
त्तिरित्यर्थः ५४ अथ वारप्रवृत्तिप्रयोजनपुरःसरं कालहोरामनुष्टुभाह वारादेरिति वारप्रवृत्तिप्रकारेण यस्मिन्क्षणे वारप्रवृत्तिर्जाता ततइष्टघट्यो द्विगुणाः
कार्याः ताद्विस्थाने स्थाप्याः तत्र पंचभिर्भक्ते यल्लब्धं तन्त्याज्यं यच्छेषं तद्द्विगुणघटीमध्ये वर्जितं कार्यं एवंविधा घट्यः सैका एकयुक्ताः कार्याः सप्तभिस्तष्टा अ
वशिष्टाः कालहोरेशाः स्युः ते दिनपात्तद्वारात्क्रमाद्गणनीयाः यथा रविवारे इष्टघटिकाः ६ द्विगुणाः १२ एषु गतास्तु ५ प्तशेषं २ वर्जिताः १० सैका ११ नगैः ७ तष्टा
शेषं ४ रविवारेक्रमाद्गणनया चतुर्थो बुधस्तस्य होरा इत्यादि विवाहवृंदावने उदयमारभ्य होरा उक्ताः यथा तत्कालार्कन्यूनलग्नांशपिंडो भक्तः पंचखाग्निभिर्युक्त
होराः भास्वच्छुक्रज्ञेंदुसौरेज्यभौमाः संख्यायेरन्वारतस्ते तदीया इति अनयोर्विषयविभागो वसिष्ठसंहितायां वारप्रवृत्तिविज्ञानं क्षणवारार्थमेव हि अखिले
ष्वन्यकार्येषु दिनादिरुदयाद्भवेत् क्षणवारः कालहोरारूपः तदर्थं वारप्रवृत्तिः अन्यकार्येषु दिक्शूलादिषु तिथिवारप्रयुक्तेषु वा योगेषु च सूर्योदयादेव वारप्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ कालहोराप्रयोजनं शालिन्याह वारे प्रोक्तमिति यत्कर्म यस्मिन्वारे प्रोक्तं तद्दिनस्य सदोषत्वादत्यावश्यकत्वे तत्स्य कालहोरायां कर्तव्यं नारदः यस्य खेटस्य यत्कर्म वारे प्रोक्तं विधीयते ग्रहस्य क्षणवारे पि तस्य तत्कर्म सर्वदा अत्र केचित् यस्य वारे कर्म प्रोक्तं तस्य बलिनो नवांशे सूर्ये चन्द्रे वा चेत्तिष्ठति तदा तत्कर्म कार्यमित्याहुः उक्तं च यस्य ग्रहदिने कर्म यत्किंचिदभिधीयते यस्यांशसंस्थिते चन्द्रे सूर्ये वा तद्विधीयते इति अथ धिष्ण्ये नक्षत्रे यत्कर्म वस्त्रपरिधानादिकमुक्तं तदत्यावश्यकत्वे अस्य धिष्ण्यस्य स्वामितिथ्यंशके स्वामिनो मुहूर्ते कुर्यात् नारदः यस्मिन्नृक्षे तु यत्कर्म निखिलं कथितं च यत् तद्दैवत्ये तन्मुहूर्ते कार्ये यात्रादिकं तथेति मुहूर्तस्वामिनो विवाहप्रकरणे वक्ष्यंते क्षणेषु मुहूर्तेषु दिक्शूलाद्यं दिक्शूलवारशूलनक्षत्रशूलं चिंत्यं विचारणीयं एवं परिघो दंडः क्षणेषु मुहूर्तेषु नैवोल्लंघ्यः दिक्शूलादिकमखिलं परिघदंडादि विचिंत्यमिति वसिष्ठोक्तेः ५६ अथ मन्वादीन्युगादींश्च शार्दूलवि

वारे प्रोक्तं कालहोरासु तस्य धिष्ण्ये प्रोक्तं स्वामितिथ्यंशकेऽस्य कुर्याद्दिक्शूलादि चिंत्यं क्षणेषु नैवोल्लंघ्यः पारिघश्चापि दंडः ५६
मन्वाद्यास्त्रितिथी मधौ तिथिरवी ऊर्जे शुचौ दिक्तिथी ज्येष्ठेंत्ये च तिथिस्त्विषे नवतपस्यश्वाः सहस्ये शिवाः भाद्रेग्निश्च सिते त्वमा
श्च नभसः कृष्णे युगाद्याः सिते गोग्नी बाहुलराधयोर्मदनदर्शौ भाद्रमाघासिते ५७॥ ॥क्रीडितेनाह मन्वाद्या इति सिते शुक्लपक्षे एता मन्वादयः मधौ चैत्रे त्रितिथी तृतीया पौर्णिमे ऊर्जे कार्तिके तिथिरवी पूर्णिमा द्वादश्यौ शुचौ आषाढे दिक्तिथी दशमी पूर्णिमे ज्येष्ठे अंत्ये फाल्गुने च तिथिः उभयत्र पूर्णिमेवा इषे आश्विने नवमी तपसि माघे अश्वाः सप्तमी सहस्ये पौषे शिवा एकादशी भाद्रपदे अग्निस्तृतीया तु इति पुनः नभसः श्रावणस्य कृष्णपक्षे अमावास्या अष्टमी अथ युगाद्याश्चत्वारः बाहुलराधयोः बाहुलः कार्तिकः राधो वैशाखः तयोः शुक्लपक्षे गोग्नी नवमी तृतीये युगादि कार्तिकशुक्लनवमी कृतयुगादिः वैशाखशुक्लतृतीया त्रेतादिः भाद्रमाघासिते मदनदर्शौ युगादि मदनस्त्रयोदशी दर्शो अमावास्या भाद्रकृष्णत्रयोदशी कलियुगादिः माघकृष्णअमावास्या द्वापरादिः अत्र शुक्लादयो मासा ग्राह्याः कार्तिके शुक्लनवमी चादिः कृतयुगस्य सा त्रेतादिर्माधवे शुक्लातृतीया पुण्यसंमिता कृष्णापंचदशी माघे द्वापरादिरुदीरिता कल्यादिः स्यात्कृष्णपक्षे नभस्ये च त्रयोदशीति नारदोक्तेः ५७॥ इति श्रीदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञविरचित...स्वकृतमुहूर्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथाधोमुखोर्ध्वमुखतिर्यङ्मुखनक्षत्राणि इंद्रवज्रयाह मूलाहीति मूलं अहिमाश्लेषा मिश्रं कृत्तिकाविशाखे उग्रं पूर्वात्रयमघाभरण्यः ए
तानि नवभानि अधोमुखानि स्युः यानि आर्द्रा पुष्यः श्रवणत्रयं रोहिण्युत्तरात्रयं च नव भान्यूर्ध्वमुखानि मैत्राणि चित्रा रेवत्यनुराधाः हस्तस्वातीपु
नर्वसुज्येष्ठा अश्विनी एतानि नव भानि तिर्यङ्मुखानि एषु च अधोमुखोर्ध्वमुखतिर्यङ्मुखेषु भेषु इदं शंकृत्यं अधोमुखोर्ध्वमुखतिर्यङ्मुखकृत्य
सत्त्व भवति गरुडपुराणे भरणीकृत्तिकाश्लेषामघामूलविशाखिकाः तिस्रः पूर्वास्तथा चैव अधोवक्त्राः प्रकीर्तिताः एषु वापीतडागादिकूपभूमि
तृणानि च देवागारस्य खननं निधानखननं तथा गणितं ज्योतिषारंभं खनीबिलप्रवेशनं कुर्यादधोगतान्येव कार्याणि वृषभध्वज रोहि
ण्यार्द्रा तथा पुष्यो धनिष्ठा चोत्तरात्रयं वारुणं श्रवणं चैव नव चोर्ध्वमुखास्तथा एषु राज्याभिषेकं च पट्टबंधं च कारयेत् ऊर्ध्वमुखानि कृत्यानि स

मूलाहिमिश्रोग्रमधोमुखं भवेदूर्ध्वास्यमार्द्रेज्यहरित्रयध्रुवं तिर्यङ्मुखं मैत्रकरानिलादितिज्येष्ठाश्विनीभानि दृशा
कृत्यमेषु सत् ९ पौष्णध्रुवाश्विकरपंचकवासवेज्यादित्ये प्रवालरदशंखसुवर्णवस्त्रं ॥ ॥ १ ॥

र्वाण्येषु च कारयेत् रेवती चाश्विनी चित्रास्वातीहस्तः पुनर्वसुः। अनुराधा मृगो ज्येष्ठा एतास्तिर्यङ्मुखाः स्मृताः गजोष्ट्राश्वबलीवर्ददमनं मा
हिषस्य च बीजानां वपनं कुर्याद्गमनागमनादिकं चक्रयंत्ररथादीनां नावादीनां प्रवाहणं पार्श्वेषु यानि कार्याणि कुर्यादेषु च तान्यपि इदं च।
नक्षत्रविशेषविहितानां कर्मणामावश्यकर्तव्यत्वे मुहूर्तालब्धौ सत्यां कर्मणः अधोमुखाद्याकारं ज्ञात्वा तत्तन्नक्षत्रेषु तानि कर्माणि कार्याणि
यानि च सर्वथानोक्तानि बिलप्रवेशादीनि तान्येषु एव नक्षत्रेषु कार्याणीत्येतदर्थमुक्तं ९ अथ प्रवालादिधारणमुहूर्तं वसंततिलकेनाह पौष्ण
ध्रुवेति रेवत्यादिनक्षत्रेषु तथा रिक्तातिथिशनि चंद्रभौमवर्जिते ऽह्नि दिवसे प्रवालं विद्रुमं शंखः शंखवलयादि वस्त्रं श्वेतं एतानि धार्याणि रक्तं
मंजिष्ठादिरंगेन रंजितं वस्त्रं भौमवारेऽपि धार्यं अथ सुभगा सभर्तृका ध्रुवादितियुगे रोहिण्युत्तरात्रयेषु अदिति युगे पुनर्वसौ पुष्ये च प्रवालादि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु. टी. ॥ अथ नक्षत्रप्रकरणं व्याख्यायते तत्रादौ नक्षत्रस्वामिनः शार्दूलविक्रीडितेनाह नासत्येति एते नासत्यान्तकादयः ऋक्षेशा नक्षत्रेशाः क्रमात्स्युः
न. प्र. १ अथ ध्रुवनक्षत्राणि तत्कृत्यं चानुष्टुभाह उत्तरात्रयेति उत्तरात्रयं रोहिणी च एतानि नक्षत्राणि रविवारश्च ध्रुवसंज्ञानि स्थिरसंज्ञानि चेति संज्ञाद्व
१६ यं एवमुत्तरत्रापि व्याख्येयं ध्रुवनक्षत्रेषु स्थिरादिकर्म कार्यं आदिग्रहणान्मृदुनक्षत्रोक्तं ग्राह्यं वसिष्ठः मृदुध्रुवे कथितान्यपि स्थिरध्रुवे तानि का
र्याणि इति २ अथ चरभानि तत्कृत्यं चानुष्टुभाह स्वात्यादित्येति आदिशब्दात् लघुनक्षत्रोक्तमपि ३ अथोग्रनक्षत्राणि चानुष्टुभाह पूर्वात्रय

नासत्यांतकवह्निधातृशशभृद्रुद्रादितीज्योरगाक्षेशाः पितरो भगोऽर्यमरवीत्वष्टासमीरः क्रमात् शक्राग्नीखलुमि
त्रइंद्रनिर्ऋतिक्षीराणि विश्वेविधिर्गोविंदोवसुतोयपाजचरणाहिर्बुध्न्यपूषाभिधाः १ उत्तरात्रयरोहिण्यो भास्कर
श्च ध्रुवं स्थिरं तत्र स्थिरं बीजगेहशान्त्यारामादिसिद्धये २ स्वात्यादित्ये श्रुतेस्त्रीणि चंद्रश्चापि चरं चलं तस्मिन्गजा
दिकारोहो वाटिकागमनादिकं ३ पूर्वात्रयं याम्यमघे उग्रं क्रूरं कुजस्तथा तस्मिन्घाताग्निशाठ्यानि विषशस्त्रादि सि
ध्यति ४ विशाखाग्नेयभे सौम्यो मिश्रं साधारणं स्मृतं तत्राग्निकार्यं मिश्रं च वृषोत्सर्गादिसिद्धये ५ हस्ताश्विपुष्या
भिजितः क्षिप्रं लघु गुरुस्तथा तस्मिन्पण्यरतिज्ञानभूषाशिल्पकलादिकं ६ मृगान्त्यचित्रामित्रर्क्षं मृदु मैत्रं भृगुस्तथा तत्र
गीतांबरक्रीडामित्रकार्यविभूषणं ७ मूलेंद्राद्राहिभं सौरी तीक्ष्णं दारुणसंज्ञकं तत्राभिचारघातोग्रभेदाः पशुदमादिकं ८

मिति आदिशब्दाद्दारुणनक्षत्रोक्तमपि ४ अथ मिश्राण्यनुष्टुभाह विशाखेति आदिग्रहणादुग्रभोक्तमपि ५ अथ लघुनक्षत्राण्यनुष्टुभाह हस्ते राम॰
ति शिल्पं वर्धकिविकृत्यादि कला नृत्यादिकाश्चतुःषष्टिः आदिशब्दाच्चरभोक्तमपि ६ अथ मृदुनक्षत्राण्यनुष्टुभाह मृगान्त्येति ७ अ
थ तीक्ष्णभान्यनुष्टुभाह मूलेति अभिचारः कर्माणं भयंकरकृत्यं मारणादि पशुदमः पशुशिक्षा आदिशब्दात् बंधनादिकं स्थिरं च ८ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कंनदध्यात् क्कचिछ्न्नतारयांस्नानमपिनिषिद्धं उक्तंच रोहिणीगुरुपुनर्वसूत्तरेयाबिभर्त्तिनववस्त्रविभूषणं सानयोषिदवलंबतेपतिंस्नान। माचरतिवारुणेपियाइति ९ अथनवधाविभक्तस्यवस्त्रस्यदग्धादिदोषेशुभाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह वस्त्राणामिति वस्त्राणांनव भागाः कार्याः कोणचतुष्टयेअमरादेवाः स्थाप्याः।एक्षसामध्यगतांशगतानांत्रयाः नराः दशासदितेपाशेचपुनर्मध्ययोरंशयोर्त्तेयाः तत्रचेद्र क्षोंशेनवतरेनूतनेवस्त्रेदैवाद्दग्धेअग्निस्पर्शे।स्फुटितेपाषाणाद्याघातादिभिर्निहते पंकेनकर्दमेनआदिशब्दात् गोमयादिभिरुपहतेस तितद्वस्त्रनसत्शुभफलजनकंनभवतीत्यर्थः नृसुरांशयोः एवंवस्त्रदाहादिकेसतिशुभंकल्याणंस्यात् अथसर्वोशकेराक्षसमनुष्यदेवांशके षुप्रांततः प्रांतभागेअसदनिष्टफलगमकं इदंसर्वंशय्यापादुकास्वपिज्ञेयं श्रीपतिः कज्जलकर्दमगोमयलिप्तेवाससिदग्धवतिस्फुटितेच

धार्यविरिक्त शनिचंद्रकुजेक्लिरक्तंभौमेध्रुवादितियुगेसुभगानदध्यात् १० वस्त्राणांनवभागकेषुचचतुःकोणेमराए क्षसामध्यत्र्यंशगतानराक्तुसदशेपाशेचमध्यांशयोः दग्धेवास्फुटितेंबरेनवतरेपंकादिलिप्तेनसद्रक्षोंशेनृसुरांश योः शुभमसत्सर्वांशकेप्रांततः ११ विप्राज्ञयातथोद्वाहेराज्ञाप्रीत्यार्पितंचयत्॥ ॥ चिंत्यमिदंनवधाविहितेस्मिन्निष्टमनिष्टफ लंचसुधीभिः अत्रराक्षसांशेध्वजछत्रादिसदृशीछेदाकृतिशुभफलाज्ञेया देवमनुष्यांशेपिकाकोलूकसदृशीछेदाकृतिरशुभफलदा कश्य पः शरवक्राबुजछत्रध्वजतोरणसन्निभा।श्रीवत्ससर्वतोभद्रनद्यावर्तगृहोपमा वर्धमानस्वस्तिकेभमृगकूर्मझषाकृतिः छेदाकृतिर्दैत्यभा गेप्यायुरर्थप्रदानृणां खरोष्ट्रोलूककाकादिजंबूकश्वद्दकोपमा त्रिकोणःस्यात्कृतयोदेवभागेप्यशोभनाः निंदितंवसनंदद्याद्विजेभ्यःस्व र्णसंयुतंआशिषोवाचनंकृत्वात्वन्यद्वस्त्रंचधारयेदिति ११ अंत्यक्तचिद्दुष्टदिनेपिवस्त्रपरिधानमनुष्टुभाह विप्राज्ञयेति धिष्ण्यनक्ष त्रेवारदोवारतिथियोगादोव्यतीपातभद्रादिदुष्टयोगेर्निघेपि॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु. टी. यद्वस्त्रं ब्राह्मणानुज्ञया न तथोद्वाहे राज्ञा संतोषेणार्पितं दत्तं तद्वस्त्रं धार्यमिति बुधा जगुः १२ अथ लतापादपारोपणराजदर्शनमद्यगोविक्रयमुहूर्तो
नै. प्र. न् शार्दूलविक्रीडितेनाह राधामूलेति राधा विशाखा एतदादिचतुर्दशनक्षत्रैर्लतानां वल्लीनां पादपानां वृक्षाणां चारोपो वापनः कार्यः अथ राज
१७ दर्शनं ध्रुवमृदुक्षिप्रश्रवोवासवैः त्रयोदशभैः कार्यं अथ मद्यं मद्यारंभः तीक्ष्णोग्राबुपभेषु नवनक्षत्रेषु उदितः कथितः अथ गवां क्रयो मूल्ये
न परस्माद्ग्रहणं विक्रयो मूल्यग्रहणपूर्वकं दानं क्षिप्रान्त्यवह्नीन्दुभादित्येंद्राबुपवासवेषु हि नवनक्षत्रेषु शस्तः प्रशस्तः अत्र भीमपराक्रमेण पं
चदश भान्यभिहितानि हस्ते त्वाष्ट्रे राधात्रितये सपौष्णे मृगे च पूर्वाश्विविशाखभेषु पुष्ये धनिष्ठाहितयेऽदितौ च गवां क्रयं विक्रयमामनंतीति १३ अ
थ पशूनां रक्षामुहूर्तं स्थितिनिवेशनिषेधमुहूर्तं चेंद्रवज्रयाह लग्ने शुभ इति शुभे शुभस्वामिके लग्ने अष्टमशुद्धिसंयुते शुभपापाक्रांताष्टमभा

निंद्येऽपि धिष्ण्ये वाऽऽरे वस्त्रं धार्यं जगुर्बुधाः १२ राधामूलमृदुध्रुवर्क्षवरुणक्षिप्रैर्लतापादपारोपोऽथो नृपदर्शनं ध्रुवमृ
दुक्षिप्रश्रवोवासवैः तीक्ष्णोग्राबुपभेषु मद्यमुदितं क्षिप्रान्त्यवह्नीन्दुभादित्येंद्राबुपवासवेषु हि गवां शस्तः क्रयो विक्रयः
१३ लग्ने शुभे चाष्टमशुद्धिसंयुते रक्षा पशूनां निजयोनिभे चरे रिक्ताष्टमीदर्शकुजश्रवोध्रुवत्वाष्ट्रेषु यानं स्थितिवेश

वर्जिते सति पशूनां रक्षा रक्षणं प्रवेशादिकं च सत् तथा स्वीययोनिनक्षत्रे चरभे च सत् यथाऽश्वानां योनिभमश्वि ॥नं न सत् १४
नीशततारके तत्र चतुष्पदानां रक्षा शस्ता तीक्ष्णे पशूनां दमनं वरं स्यात्पशुपोषणमिति वचनात् अथ रिक्ता ४।९।१४ अष्टमी ८ दर्शोऽमावास्या एम.
कुजो भौमः श्रवः श्रवणं ध्रुवाण्युत्तरात्रयरोहिण्यः त्वाष्ट्रं चित्रा एषु पशूनां यानं गृहाद्बहिर्निःसारणं स्थितिर्गोष्ठादिवेशनं न सत् शुभं न व्य
वहारो त्रये पूर्वात्रये धनिष्ठेंद्रपौष्णसौम्यविशाखायोः आश्लेषायामथाश्विन्यां यात्रासिद्धिश्चतुष्पदामिति १५॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथौषधसेव्यामुहूर्तं मंदाक्रांतयाह भैषज्यंसदिति भैषज्यं औषधं प्रारब्धं भक्षितं च सत् लघुमृदुचरनक्षत्रे मूले च द्व्यंगलग्ने द्विस्वभावराशिषु मिथु
नकन्याधनुर्मीनेषु लग्नगतेषु सत्सु शुक्रेंद्वीज्यबुधेषु द्विस्वभावलग्नस्थेषु सत्सु च पुनस्तेषां शुक्रेंद्वीज्यबुधानां रवेश्च दिवसे वारे सत्तिथौ रिक्तामारहि
ततिथौ भैषज्यं सत् शुभं स्यात् दीपिकायां द्व्यंगोदये गुरुबुधेंदुसितेप्रशस्ते तेषां रवेश्च सुविधौ सुतिथौ सुयोगे भेषूग्रपन्नगविशाखशिवेतरेषु जन्मसे
विष्टिरहितेषु कृतः शुभाय इति अथ रिःफधुनमृतिगृहे लग्नात् द्वादशसप्ताष्टमगृहेषु शुद्धेषु शुभपापग्रहरहितेषु सत्सु औषधं तु वर्षफलग्रन्थादि
ना आयुर्निश्चये च सत् द्यूनशत्रुनिधनव्ययशुद्धौ सद्ग्रहेषु नितरां बलवत्सु आयुषश्च हितकारिणि योगे कीर्तिता नियतमौषधसेवेति श्रीपतिभट्टोक्तेः
अथ जनने भे जन्मनक्षत्रे नो भैषज्यं सत् जन्मनक्षत्रगश्चंद्रः प्रशस्तः सर्वकर्मसु क्षौरभेषजवादाध्वके तनेषु विवर्जयेदिति वचनात् अथ सूचीक

भैषज्यं सल्लघुमृदुचरे मूलभे द्व्यंगलग्ने शुक्रेंद्वीज्ये विदि च दिवसे चापि तेषां रवेश्च शुद्धे रिःफधुनमृतिगृहे सत्तिथौ नो जनेर्भे सूची
कर्माप्यदितिवसुभेत्वाष्ट्रमित्राश्विपुष्ये १५ क्रयर्क्षे विक्रयो नेष्टो विक्रयर्क्षे क्रयोपि न पौष्णांबुपाश्विनीवातःश्रवश्चित्राः क्रये शुभाः

मेसूच्याः संबंधि कर्म घटनसीवनादि अदितिवसुभत्वाष्ट्रमित्राश्विपुष्यनक्षत्रे सत्स्यात् व्यवहारोच्चये अदितिर्वासवं त्वष्टा मैत्रभं देववाजिनः सू ॥ १६
चीकर्म तनुत्राणमेभिर्ऋक्षैः प्रशस्यतइति १५ अथान्यदनुष्टुभाह क्रयर्क्षइति क्रयर्क्षे वक्ष्यमाणक्रयनक्षत्रे विक्रयो न कार्यः तथा विक्रयनक्षत्रे क्रयो
पि न कार्यः दीपिकायां यमाहिशक्राग्निविशाखपूर्वा नेष्टाः क्रये विक्रयणेति शस्ताः पौष्णाश्विचित्राशतविष्णुवाताः शस्ताः क्रये विक्रयणे निषिद्धा इति
ननु यदा येन क्रयः कर्तव्यस्तदा अन्येन विक्रयः कर्तव्यस्तत्र क्रयविक्रयनक्षत्राणां महाभेदात् उभयविधमुहूर्तानुपपत्तिः उच्यते विक्रेता यदा मुहूर्तं विक्रया
र्थं गृह्णाति तदा वस्तु पृथक् क्रियते तत्कर्म विक्रयशब्दवाच्यं यदा क्रयिणा क्रयार्थं मुहूर्तः प्राप्यते तदा विक्रेत्रे मूल्यद्रव्यं दत्वा पृथक्कृतं विक्रेतृवस्तु यद् गृह्यते तत्क्र ६
यशब्दवाच्यमिति मत्वा यथाकथंचित्समाधेयं तत्र क्रयमुहूर्तः रेवती शततारा अश्विनी स्वाती श्रवण चित्रा एतानि भानि क्रये शुभानि विक्रयणे निषिद्धानि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथविक्रयविपण्योर्मुहूर्तं शार्दूलविक्रीडितेनाह पूर्वाद्वीशेति द्वीशं विशाखा पूर्वादिनक्षत्रेषु केंद्रेषु प्रथमचतुर्थसप्तमदशमेषु द्वितीये कोणे नवपं चमे शुभैः सद्भिः षट्त्र्यायेषु पापग्रहैः सद्भिः घटतनुं कुंभलग्नं विनान्यलग्ने सत्तिथौ रिक्तामारहिततिथौ विक्रयः सन्शुभोक्तयः अथविपणिः पण्यवीथिकागृहे स्थित्वा क्रयविक्रयाख्यं कर्म रिक्तातिथिभौमवारकुंभलग्नानि वर्जयित्वान्येषु तिथिवारलग्नेषु मित्राणि मृगरेवतीचित्रानुराधाः ध्रुवाणि रोहिण्युत्तरात्रयं क्षिप्राणि हस्ताश्विपुष्याः एतैर्भैः लग्ने चंद्रे स्थिते मूर्तौ चंद्रे सिते च सति व्ययाष्टरहितैः पापग्रहैः सद्भिः शुभैर्द्व्यायखे द्वितीयैकादशदशमेषु सद्भिर्विपणिः शुभा स्यात् १७ अथाश्वगजमुहूर्तमिंद्रवज्रयाह क्षिप्रांत्येति क्षिप्रादिनक्षत्रेषु रिक्ताभौमव्यतिरिक्तदिने वाजिकृत्यमश्वानां क्रयविक्रयशिक्षास्थानाभरणादिकार्यं प्रशस्तं स्यात् श्रीपतिः पुष्यश्रविष्ठाश्विनसौम्यभेषु पौष्णानलादित्यकराह्वयेषु सवाहणं

पूर्वाद्वीशकृशानुसार्पयमभे केंद्रद्विकोणे शुभैः षट्त्र्यायेष्वशुभैर्विना घटतनुं सन्विक्रयः सत्तिथौ रिक्ताभौमघटान्विना च
विपणिर्मित्रध्रुवक्षिप्रभैर्लग्ने चंद्रसिते व्ययाष्टरहितैः पापैः शुभैर्द्व्यायखे १७ क्षिप्रांत्यवस्विंदुमरुज्जलेशादित्येष्वरिक्तार
दिने प्रशस्तं स्याद्वाजिकृत्यं त्वथ हस्तिकृत्यं कुर्यान्मृदुक्षिप्रचरेषु विद्वान् १८ स्याद्भूषाघटनं त्रिपुष्करचरक्षिप्रध्रुवे रत्नयुक्तत्री
ष्णाग्नविहीनभे रविकुजे मेषालिसिंहे तनौ ॥

सुबुधैः स्मृतानि सर्वाणि कार्याणि तुरंगमाणां अश्वारोहणे चक्रं अश्वाकारं लिखेच्चक्रं साभिजिद्भानि विन्यसेत् स्कंधे तु सूर्यभान्यं च पृष्ठे च दशभानि च पुच्छे द्वे स्थापयेन्मात्रश्चतुष्पादे चतुष्टयं उदरे विन्यसेत्र्यं च मुखे द्वे तुरगस्य च अर्थलाभो मुखे सप्तकं वाजी नश्यति चोदरे चरणस्थे रणे भंगः पुच्छे पत्नी विनश्यति अर्थसिद्धिर्भवेत्पृष्ठे स्कंधे स्कंधपतिर्भवेत् इति अथ विद्वान् ज्ञानां मृदुक्षिप्रचरनक्षत्रेषु रिक्तामाभौमवर्जितदिने च हस्तिकार्यं गजानां कार्यं क्रयविक्रयभूषादि कुर्यात् वसिष्ठः हस्तत्रये सौम्यहरित्रये च पौष्णद्वये पुष्यपुनर्वसौ च मैत्रे च सर्वाण्यपि कुंजराणां कर्माणि शस्तान्यखिलानि यानीति १८ अथ भूषणघटनमुहूर्तं शार्दूलविक्रीडितेनाह स्याद्भूषेति त्रिपुष्करदिने लग्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

णां भद्रातिथौ रविजेत्यादिना वक्ष्यति एवंविधे त्रिपुष्करदिने चरक्षिप्रध्रुवनक्षत्रेषु भूषाघटनमाभरणघटनं शुभं स्यात् वसिष्ठः क्षिप्राचलचरर्क्षे रिक्तामावर्जितेषु दिवसेषु निखिलेष्वपि वारेष्वपि त्रिपुष्करे भूषणं कार्यं अथ तद्भूषणं रत्नयुतं माणिक्यादियुतं चेत्तदा तीक्ष्णोग्रविहीनभे तीक्ष्णानि मूलज्येष्ठाऽऽर्द्राऽश्लेषाख्यानि उग्राणि पूर्वात्रयमघाभरण्यः एतद्व्यतिरिक्ते षट्दशनक्षत्रेषु तथा रविभौमवारेऽपि कार्यं तथा मेषवृश्चिकसिंहलग्नेषु च वसिष्ठः स्थिरसाधारणचरभेऽलघुभेत्रेष्वर्ककुजवारे तेषामेव विलग्ने माणिक्यमयभूषणं कार्यमिति कर्कवृषतुलालग्नेषु कार्यमित्यपि त्रेयं वसिष्ठः क्षिप्रमृदुध्रुवचरभेशशिसितयोर्वासरेषु तल्लग्ने मुक्ताफलरजतमयं भूषणमखिलं सवस्त्रकं कार्यं अथ तीक्ष्णानि मूलज्येष्ठाऽऽर्द्राऽश्लेषाः उग्राणि पूर्वात्रयभरणीमघा अश्विनी मृगो द्विदैवं विशाखा दहनः कृत्तिका एषु नक्षत्रेषु घट्टितं शस्त्रं शुभं स्यात् अदितिर्वासवत्वाष्ट्र

तन्मुक्तासहितं चरध्रुवमृदुक्षिप्रे शुभे सत्तनौ तीक्ष्णोग्राश्विमृगे द्विदैवदहने शस्त्रं शुभं घट्टितं १९ मुद्राणां पातनं सद्ध्रु
वमृदुचरभक्षिप्रभे वीन्दुसौरे घस्त्रे पूर्णाजयाख्ये न च गुरुभृगुजास्ते विलग्ने शुभैः स्यात् ॥ ॥ ॥

मैत्रमैन्द्रववाजिनः स्वातीकर्मनन्तुत्राणमेभिर्ऋक्षैः प्रशस्यत इति ऋक्षोच्चयोक्तेः अथ सुवर्णरूप्यादिपात्रे भोजनमुहूर्तमाह वसिष्ठः लघुमैत्रध्रुवचरभे सितेन्दुबुधजीववारेषु हेमरजतादिभाजनभोजनमारोग्यामृतयोगेषु इति १९ अथ मुद्रापातनमुहूर्तं वस्त्रक्षालनमुहूर्तं च स्रग्धरेह मुद्राणामिति ध्रुवमृदुचरक्षिप्रसंज्ञकैर्नक्षत्रैः कृत्वा राजमुद्राङ्कितं सुवर्णरूप्यादि निष्पादनं मुद्रापातनमित्युच्यते टकसालेति भाषया वीन्दुसौरे घस्त्रे चन्द्रशनैश्चरवार्जितवारे तथा पूर्णाजयाख्ये पूर्णाः पंचमी दशमी पूर्णिमाः जयास्तृतीयाष्टमीत्रयोदश्यः एतासु तिथिषु वित्यर्थः शुभं स्यात् तथा गुरुशुक्रास्ते न शुभं विलग्ने शुभैः लग्ने शुभग्रहैः सद्भिरित्यर्थः उक्तं च मृदुध्रुवक्षिप्रचरेषु भेषु योगे प्रशस्ते शनिचन्द्रवर्ज्ये वारे तिथौ पूर्णजयाह्वये च मुद्राप्रनिष्ठा शुभदा नराणां गुर्वस्ते वा सितास्ते वा मुद्राणां घटनं क्वचित् क्रूरग्रहस्थौ शलग्नेन कार्यं भूतिमिच्छता ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ ध्रुवेवसुधेनिष्ठा हयोश्विनी दिनकृत्तुहस्तः तस्मात्पंचके हस्तचित्रास्वातीविशाखानुराधासु आदित्यंपुनर्वसुः पुष्येवस्त्राणांक्षालनंरजका। धानार्थदानंसतशुभंस्यात् रिक्तापर्वाणिपूर्वोक्तानितिथिप्रकरणे षष्ठीपितृदिनंश्राद्धदिनएतेषुरविजन्हेषुशनिबुधवारेषुकदापिवस्त्रक्षालनंनो कार्यं २० अथखड्गादिधारणंशय्याद्युपभोगमुहूर्तंचस्रग्धरयाह संधार्योइति विरिक्तेरिक्तावर्जितशुक्रबृहस्पतिरविवारेतथामैत्रध्रुवलघुसं तकनक्षत्रसहितपुनर्वसुज्येष्ठाविशाखानक्षत्रेषुकुंतादयः संधार्याः कुंतोभल्लः वर्मकवचं इषवोबाणा आस्यते अनेनेतीष्वसनंधनुः शरोबाणः कृपाणःखड्गः असिपुत्रीछुरिकासंनाहोपीतिकेचित् तथास्थिराख्येवृषसिंहवृश्चिककुंभाख्येलग्ने चंद्रेअपिशब्दात्लग्नेपिशुभग्रहदृष्टे।शुभैः केंद्रगैःसद्भिः कुंतादिधारणंहितंकरक्षोच्चये पुष्येचादितिचित्रपद्मजनयेशक्रोजराखतीवाजीहस्तविशाखमित्रसहितेभानौगुरौभार्गवे कुंभेकीटग

वस्त्राणांक्षालनंसद्वसुहयदिनकृत्पंचकादित्यपुष्येनोरिक्तापर्वषष्ठीपितृदिनरविजन्हेषुकार्यंकदापि २० संधार्याःकुंतवर्मेषुसनशरकृपाणासिपुत्र्योविरिक्तेशुक्रेज्यार्केक्षिमैत्रध्रुवलघुसहितादित्यशाक्रद्विदैवे सुलग्नेहिस्थिराख्येशशिनिचशुभदृष्टेशुभैः केंद्रगैःस्याद्भोगःशय्यासनादेर्ध्रुवमृदुलघुहयेनकादित्यइष्टः २१ ॥ ॥

हवृषेमृगपतौचंद्रेशुभैर्वीक्षितेसंनाहंशरखड्गकुंतछुरिकाधार्यान्नृपाणांहितेति यत्तुदीपिकायां मूलेंदुपूर्वात्रययाम्यपित्र्यशक्राग्निसर्पोनलम्लिनश्च शस्त्रादिसंधारणमेषुकुर्यान्नियोविलग्नेचशुभेशुभाहेइति तदासन्नयुद्धादिविषयं अथध्रुवमृदुलघुनक्षत्रेषु हयेश्रवणे अंतकेभरण्यांआदित्येपुनर्वसौ एषुशय्यासनादेःशय्याःखट्वादिरूपाआसनंपीठंमृगत्वगादि आदिशब्दात्पादुकातेषामुपभोगः इष्टःहि राम १२९
तः दीपिकायां मैत्रेदुपुष्यमभादितिवज्रिचित्राहस्तोत्तराश्चयहरीज्यविधातृभानि एतेषुतीवशयनासनपादुकानांसंभोगकार्यमुदितंसु तिभिःशुभाहेइति २१ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथांधादिनक्षत्राणि शार्दूलविक्रीडितेनाह अंधाख्यमिति धाता रोहिणी विधिरभिजित् दहनं कृत्तिका भगः पूर्वाफाल्गुनी अन्यत्स्पष्टं २२
अंधादिनक्षत्राणां फलमनुष्टुभाह विनष्टार्थ इति अंधनक्षत्रेषु विनष्टस्यापहृतस्यार्थस्य लाभः शीघ्रं भवति मंदनक्षत्रेषु विनष्टार्थस्य प्रयत्नते
लाभो भवति मध्ये मध्यनक्षत्रे विनष्टार्थस्य दूरं स्वनगरादतीव दूरदेशे श्रवणं त्वदीयद्रव्यममुकेन हृतं अनुकल्लेतिष्ठतीति लोकवार्ता भवति ल
ब्धिस्तु नास्ति सुलोचननक्षत्रेषु श्रुत्याप्ती न श्रवणमपि लब्धिरपि न भवतीत्यर्थः २३ अथ धनप्रयोगे निषिद्धनक्षत्राण्यनुष्टुभाह तीक्ष्णेति
एतैस्तीक्ष्णादिनक्षत्रैर्यद्द्रव्यं सुवर्णादि दत्तं कालांतरे विना दत्तं नक्षत्रापरित्यागेन निवेशितं स्वेष्टसमीपे प्रत्ययार्थे स्थापितं प्रयुक्तं कालांतर
रीति पुरःसरं कस्मैचिद्दत्तं विनष्टं चौरादिना हृतं स्वयमेव वा क्वचित्यक्तं द्रव्यं निश्चयेन कदापि नाप्यते तथा विष्टयां भद्रायां पाते व्यतीपाते महापाते वा

अंधाख्यं वसुपुष्यधातृजलभद्वीशार्यमांत्याभिधं मंदाख्यं रविविश्वमैत्रजलपाश्लेषाश्विचांद्रं भवेत् मध्याख्यं शिवपित्र्यजे
कचरणत्वाष्ट्रेंद्रविध्यांतकं स्वक्षं स्वात्यदितिश्रवोदहनभाहिर्बुध्न्यरक्षोभगं २२ विनष्टार्थस्य लाभोंधे शीघ्रं मंदे प्रयत्न
तः स्याद्दूरे श्रवणं मध्ये श्रुत्याप्ती न सुलोचने २३ तीक्ष्णमिश्रध्रुवोग्रैर्यद्द्रव्यं दत्तं निवेशितं प्रयुक्तं च विनष्टं च विष्ट्यां
पाते च नाप्यते २४ मित्रार्कध्रुववासवांबुपमघांत्योयांत्यपुष्येंदुभिः पापैर्हीनबलैस्तनौ सुरगुरौ तद्वाभ्रगौ खे विधौ ॥

हृतं द्रव्यं नाप्यते चकारादृणग्रहणेपि वसिष्ठः ध्रुवोग्रसाधारणदारुणर्क्षे निक्षिप्तमर्थं त्वथवा प्रनष्टं चौरैर्हृतं दत्तमुपप्लवं वा विष्ट्यां च पाते न न ल
भ्यते तदिति अत्रेदमनुसंधेयं तीक्ष्णमिश्रादिपंचदशभेषु मध्ये रोहिण्यार्यमविश्वजलभद्वीशेषु दत्तनिवेशितप्रयुक्तद्रव्यस्यैवाऽप्राप्तिः चौ
रापहृतस्य स्वतो गतस्य वा धनस्य लाभ एव तेषां रोहिण्यादीनां मध्यमलोचनभेषु पाठसामर्थ्यादिति भावः २४ अथ जलाशयखननतृत्या
रंभयोर्मुहूर्तं शार्दूलविक्रीडितेनाह मित्रार्केति अनुराधादित्रयोदशनक्षत्रैः सद्भिः पापग्रहैर्हीनबलैर्बलरहितैः सद्भिः तनौ लग्ने सुरगुरौ स

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु॰टी॰ तिबुधेवासति खेदशमेभृगौशुक्रेसति आप्येजलराशौविधौसति सर्वतोयाशयानांवापीकूपतडागादीनांतोयाधारणांखननंहितंस्यात् आ
न॰प्र॰ प्यांबुपांत्यपितृमित्रवसूत्तरार्ककेंद्रीज्यभेषुखननंसलिलाशयानामितिव्यवहारतत्वोक्तेः श्रीपतिः लग्नेजीवेऽथवादुर्बलैश्चक्रूरैःशुक्रेवापिमे
२० षुरणस्थे आप्येचंद्रेसर्वतोयाशयानामारंभाःस्युःसिद्धयेनिर्विकल्पमिति अथनृत्यारंभः तैःप्रागुक्तैर्नक्षत्रैर्व्यंभोमघैःपूर्वाषाढामघारहितैःसेंद्र
भैर्ज्येष्ठासहितैः मित्रार्कध्रुववासवांबुपांत्यपुष्येंदुज्येष्ठानक्षत्रैः नृत्यारंभःशुभःस्यात् शुभैर्हिबुकेचतुर्थस्थानेलग्नेस्थेसति ज्ञेचंद्रेस्त्रराशौमिथु
नकन्यास्थेसतीत्यर्थः २५ अथसेवकस्यस्वामिसेवायांमुहूर्तंशालिन्याह क्षिप्रेति क्षिप्राणिहस्ताभिजिदश्विपुष्याः मैत्राणिमृगरेवतीचित्रानुराधाः
एतेषुनक्षत्रेषुबुधशुक्रसूर्यगुरुवारे सौम्येशुभग्रहेलग्नगेसति अर्केभौमेवाखलाभेदशमेएकादशेचस्थितेसतिसेवकेनस्वामिनःसेवाकार्या

आप्येसर्वजलाशयस्यखननंव्यंभोमघैःसेंद्रभैस्तैर्नृत्यंहिबुकेशुभैस्तनुगृहेज्ञेस्त्रराशौशुभं २५ क्षिप्रेमैत्रेवित्तिनार्केज्यवा
रेसौम्येलग्नेऽर्केकुजेवाखलाभे योनेर्मैत्र्याराशिपोश्चापिमैत्र्यासेवाकार्यास्वामिनःसेवकेन २६ स्वात्यादित्यमृदुद्विदैव
गुरुभेकर्णत्रयाश्वेचरेलग्नेधर्मसुताष्टशुद्धिसहितेद्रव्यःप्रयोगःशुभः॥

११तत्रस्वामिसेवकनक्षत्रयोन्योर्मैत्र्यांचपुनःराशिपोःसेव्य
सेवकयोराशिस्वामिनोर्मैत्र्यांप्रीतौसत्यांसेवाकार्या अन्यथानकार्या २६ अथद्रव्यप्रयोगऋणग्रहणमुहूर्तंशार्दूलविक्रीडितेनाह स्वात्यादित्येति
स्वात्याद्येकादशनक्षत्रेषुचरेमेषकर्कतुलामकराणामन्यतमेलग्नेधर्मेनवमं सुतःपंचमं अष्टमेएतेषांशुद्धिः नवपंचमयोःपापग्रहराहित्यं एम॰
अष्टमेतुशुभपापराहित्यमेवरूपाशुद्धिस्तयासहितेलग्नेद्रव्यप्रयोगःऋणदानंशुभंस्यात् भौमपराक्रमे मृदुपुष्याश्विनीचैवविशाखाश्रवणत्र २०
यं पुनर्वसौचशंसंतिधनादिनिधिवर्तनं वर्तनमृणादिरूपेणदानं मिश्रनक्षत्रत्वाद्विशाखायांनिषेधेप्राप्तेऋणदानेएवविधिः हूतेनष्टादौनिषि
द्धैव शुद्धेषुधर्मात्मजनैधनेषुचरेविलग्नेद्रविणप्रयोगः इति अथारेभौमवारेऋणनग्राह्यंऋणंभौमेनगृह्णीयान्नदेयंबुधवासरे॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ऋणछेदंकुजेकुर्यात्संचयंसोमनंदने अथतुविशेषे संक्रमसंक्रांतिदिवसे वृद्धौवृद्धियोगे करेहस्तनक्षत्रे अर्केह्निरविवारेइतियत् तत्रापि
नग्राह्यमित्यर्कसंबंधः यतयस्माद्धेतोस्तद्दणनदंशेऋणंगृहीतुः कुलेषुभवेत् तत्पुत्रपौत्रादिभिरपिपरिहर्तुमशक्यमित्यर्थः हस्तेऽर्केवारेसंक्रां
तौयद्दणंस्यात्कुलेषुतत् वृद्धियोगेतथाज्ञेयमृणछेदंतुकारयेदितिज्योतिःप्रकाशोक्तेः बुधवारेऋणंकदापिनदेयं २७ अथहलप्रवाहमु
हूर्तंशार्दूलविक्रीडितेनाह मूलद्वीशेति एतैः मूलादिभिरेकोनविंशतिनक्षत्रैः विनार्कशनिरविशनिवारौवर्जयित्वान्यवारेषु तत्रपापैर्हीनव
लेनिर्बलैः चंद्रेजलराशिनवांशकेसति शुक्रेचंद्रेचमांसलेपुष्टेसति उदितेत्यर्थः गुरौलग्नेचसतितदाप्रथमंहलप्रवहणंशस्तंस्यात् कश्यपः
गुरौलग्नगतेशुक्रेबलिन्याप्योदयेविधौ शस्ताकृषिक्रियातत्रदुर्बलैः क्रूरखेचरैः अथसिंहेघटेकुंभेकर्केअजमेषे एणेमकरे धटेतुला।

नारेग्नाह्यमृणंतुसंक्रमदिनेवृद्धौकरेर्केह्नियत्तद्वंशेषुभवेदृणंनचबुधेदेयंकदाचिद्धनं २७ मूलद्वीशमघाचरध्रुवमृदुक्षि
प्रैर्विनार्कशनिंपापैर्हीनबलेविधौजललवेशुक्रेविधौमांसलेलग्नेदेवगुरौहलप्रवहणंशस्तंनसिंहेघटेकर्कोजैणधटेतनौ
क्षयकरंरिक्तासुषष्ठ्यांतथा २८ एतेषुश्रुतिवारुणादितिविशाखोडूनिभौमंविनाबीजोप्तिर्गदितास्तुभात्वशुभतोष्टाग्नीदु

यां तथारिक्तासुषष्ठ्यां तथाशब्दोऽनुक्तसमुच्चयार्थस्तेनाष्टम्यामपिनशस्तः यस्मात्तत्क्षयकरं २८ अथबीजोप्तिमुहूर्तंफ ग्धमेदवः ॥ ६ ॥
णिचक्रंचशार्दूलविक्रीडितेनाह एतेष्विति पूर्वोक्तनक्षत्रेषु श्रुतिवारुणादितिविशाखोडूनिविनाश्रवणादिवर्जितेषुमूलमघाध्रुवमृदुक्षिप्रधनिष्ठा
स्वातीषुभौमंविनाभौमवारव्यतिरिक्तवारेषुबीजोप्तिः बीजवापनंशुभंज्ञेयं नारदः मृदुध्रुवक्षिप्रभेषुपितृवायुवसूडुषु समूलभेषुबीजोप्तिरत्युत्कृ
ष्टफलप्रदा रवौरौद्राद्यपादस्थेभूमौसंजायतेरजः तस्माद्दिनत्रयंतत्रबीजवापंपरित्यजेदितिराजमार्तंडेआर्द्राप्रथमदिनत्रयनिषेधः अथ
बीजोप्तिफणिचक्रं अशुभतोनविघ्नेगावोयस्येतिअशुःराहुः तस्यभुक्तनक्षत्रंतस्मादादौअष्टौभानि असंतिअसमीचीनानि ततस्त्रीणिशु

मु॰टी॰ भकराणि ततएकमशुभं ततस्त्रीणिशुभानि ततएकमशुभं ततस्त्रीणिशुभानि ततश्चत्वार्यशुभानि एवंबीजोप्तौसप्तविंशतिनक्षत्राणांशुभाशु
ने॰प्र॰ भत्वमुक्तं रत्नमालायां मूर्ध्नित्रीणिगलेत्रयंचजठरेधिष्ण्यानिचद्वादशेत्यादि लग्नशुद्धिमाहवसिष्ठः भवरिपुसहजेपापैस्त्रिकोणकेंद्रस्थितैश्चशु
२१ भैः कथितेशुभधिष्ण्येपिचशुभलग्नेबीजवापनंकार्यं अथहलचक्रमुच्यते हलेइतिहलचक्रेअर्कोज्झितात्भात्नक्षत्रात्क्रमेणत्रीणिअसंतिअ
शुभानि ततोष्टभानिसंतिशुभानि ततोनवभान्यसंति ततोष्टौभानिसंति यथा सूर्यआर्द्रायांभुक्तभंमृगः ततआरभ्यत्रीणिअशुभानि ततःपुष्यतोष्टभा
निशुभानि ततोविशाखातोनवभान्यशुभानि ततः शततारकातोऽष्टभानिशुभानि एवमष्टाविंशतिभानिजातानि तथावसिष्ठः अर्कगताग्रतसंस्थभत्रि
तयंनेष्टमुभयतस्त्वष्ट षोडशधिष्ण्यंनवकंशिष्टमनिष्टंचलांगलेचक्रे कृष्यपोपित्रिषष्टसुनवसेषुसप्तस्वर्कविमुक्तभात् हानिर्वृद्धिः कर्तेनाशोलक्ष्मी
माप्तिर्यथाक्रमादिति एवंबहुमुनिसंवादेसतिइनभोज्झितभात् त्रिवह्नित्रीषुत्रीषुत्रिएमा ३।३।३।५।३।५।३।३।ण्यशुभदशुभानिक्रमाद्बोगलभयोरितियदुक्तंग

एमेंद्वग्नियुगान्यसच्छुभकराण्युप्तौहलेर्कोज्झितात्द्वाद्वामाष्टनवाष्टभानिमुनिभिःप्रोक्तान्यसत्संतिच २९ ॥ णेशदैवज्ञैर्मुहूर्ततत्वेतच्चिंत्यं

ऋषिवाक्यमूलाभावात् ननुश्रीपतिवाक्यं अर्कक्रांतगताग्रतान्यनडुहांनाशायभान्यग्रतोहृद्धौभत्रितयंततस्तुकृषिकृत् घातायशूलत्रयेधिष्ण्यानां
नवकंतदंतरगतेस्यात्श्रियैपंचकेयच्चान्यत्रितयंतदग्रगदितंचक्रेशुभंलांगलेइतिमूलंचेत् नह्यपश्रीपतिवाक्येप्राब्दार्थः किंतुमूलवाक्यावबोधेन
स्वाज्ञानप्रकाशकः वाक्यार्थस्तु अर्कोक्रांतगतानित्रीणिभानिवृषनाशकराणिस्युः ततस्त्रीणिवृद्धौ ततः पंचनक्षत्राण्यपास्य अग्निमाणिनवभानिशू
लत्रये त्रिकंत्रिकंकृषिकृत् घातायस्युःधिष्ण्यानि नन्वत्रपंचनक्षत्रत्यागेकोहेतुरित्यतआह तदंतरगते पंचक इति तच्छब्देनहलोर्ध्वदंडाशूलोर्ध्वदंडास्तुच्य रामः
ते अर्कोक्रांतगतागतान्यनडुहांनाशायभान्यग्रतोहृद्धौभत्रितयअयमंतरस्यपूर्वावधिः मध्येततः पदोपादानात् तुशब्दस्तु आनंतर्यद्योतनार्थः तुस्त्र २१
नंतरंशूलत्रयेधिष्ण्यानांनवकंकृषिकृत् घातायेतिअंतरस्योत्तरावधिः तयोरंतरगतमध्येविद्यमानाधिष्ण्यानांपंचकंचपंचकंचश्रियेस्यादित्यन्वयेन सत्त्रदशा
कमितियावत् यच्चान्यद्त्रितयंहलदंडोर्ध्वभागशुभंफलदंलेख्य एवंचसतिकृषिवाक्येसहास्यैकार्थतैवसंपद्यते अनेनमहेश्वराद्योपिप्रयुक्ताः २९

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथशिरामोचनविरेचनादिमुहूर्तं शार्दूलविक्रीडितेनाह त्वाष्ट्रादिति त्वाष्ट्राह्वये चित्रा स्वात्यौ मित्रभाह्वये अनुराधा ज्येष्ठे कर्णात् ह्वये रोहिणीमृगौ श्रो
त्रश्रवणः चित्रादिषु एकादशसु नक्षत्रेषु भौमार्कगुरुवारे शिरामोक्षणं रुधिरवाहिनी नाडिका शिरा तस्याः सूक्ष्मशस्त्रघातेन नरशिरातो रक्तमोक्षणं
कुर्यात् अथबुधार्की विना बुधशनिवारौ त्यक्त्वान्यवारेषु पूर्वोक्तनक्षत्रेषु च विरेकवमनाद्यं औषधेन सुखप्रवृत्तिर्विरेकः वमनं वान्त एतदाद्यं कुर्यात्
मित्रक्षिप्रचरध्रुवेषु त्रयोदशनक्षत्रेषु रविवारे शुभग्रहवारे च विदो बुधस्य लग्नवर्गे जीवस्यापि लग्नवर्गे यस्मिन्कस्मिंश्चिल्लग्नेपि गुरुबुधयोः षड्वर्गे
सति तनौ लग्ने गुरौ च सति कुतुर्गुरुबले च सति धर्मक्रिया कोटिहोमरुद्रानुष्ठानादिरूपा निगदिता कथिता ३० अथ धान्यछेदनं वसंततिलकेनाह ती
क्ष्णाजपादेति एतेष्वेकोनविंशति नक्षत्रेषु तथा भौमशनिरिक्तावर्जितदिने स्थिरलग्ने सति धान्यादीनां यवादीनां छिदा छेदनं निगदिता कथिता ३१

त्वाष्ट्रान्मित्रकभाह्वयेंबुपलघुश्रोत्रे शिरामोक्षणं भौमार्केज्यदिने विरेकवमनाद्यं स्याद्बुधार्कौ विना मित्रक्षिप्रचरध्रुवे रविशु
भाहे लग्नवर्गे विदो जीवस्यापि तनौ गुरौ निगदिता धर्मक्रिया तद्बले ३० तीक्ष्णाजपादकरवह्निवसुश्रुतीदुस्वातीमघोत्तरज
लांतकतक्षपुष्ये मंदाररिक्तरहिते दिवसेतिशस्ता धान्यछिदा निगदिता स्थिरभे विलग्ने ३१ भाग्यार्यमश्रुतिमघेंद्रविधा
तृमूलमैत्रांत्यभेषु कथितं कणमर्दनं स्यात् द्वीशाजपान्निर्ऋतिधातृशतार्यमक्षे सस्यस्य रोपणमिहार्किकुजौ विना सत्
३२ मिश्रोग्ररौद्रभुजगेंद्रविभिन्नभेषु कर्कोजतौलिरहिते च तनौ शुभाहे॥ अथ कणमर्दनं सस्यरोपणं च वसंततिलकेनाह भा
ग्येति विधिः रोहिणी अंत्यं रेवती एषु नवभेषु कणानां चणकादीनां मर्दनं यष्टिघातादिना वितुषीकरणं तत्समीचीनं स्यात् अथ विशाखादिष
ट्नक्षत्रैः आर्किकुजौ विना शनिभौमतोन्यवारेषु सस्यस्य धान्यस्य रोपणं सत् शुभं ३२ अथ धान्यस्थितिधान्यवृद्धिं च वसंततिलकेनाह मि
श्रोग्रेति मिश्रा याहि विभिन्नेषु मिश्रादिदशनक्षत्रेभ्योन्येषु सप्तदशनक्षत्रेषु तथा कर्कमेषतुलारहिते लग्ने मकरस्थिरद्विस्वभावलग्नेषु शु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु.टी. भाहे चंद्रबुधगुरुशुक्रवारे धान्यानां स्थितिः एकत्र स्थलेस्थापनं सा शुभकरी निगदिता अथ ध्रुवेज्यादित्ययोः दशनक्षत्रेषु धान्यवृद्धिः महामेत्ता वदाम्
नं.प्र. देहि ततो मासद्वयानन्तरं सपादं सार्धं वा दास्यामीत्येवंरूपा वृद्धिर्निगदिता ३३ अथ शांतिकपौष्टिकादिकं वसंततिलकेनाह क्षिप्रेति क्षिप्रादिनक्षत्रेषु
२२ पौष्टिकमंगलाभ्यां सह पौष्टिककर्मणा ग्रहशान्त्या मंगलकर्मणा विना विनायकशान्त्या सह शांतिके दुष्टफलदं मूलादिनक्षत्रोत्पन्नशान्त्यादिषु मंस्या
त् लग्नात् खेदशमे केंद्रे सति विधौ चंद्रे सुखगते चतुर्थे गुरौ लग्नस्थे सति तत् शांतिकं मौढ्यादिदुष्टसमये गुरुशुक्रास्तादिदुष्टकालेनो शुभदं तथा नि
मित्तके त्वाद्युत्पातदर्शने सति गुरुशुक्रास्तादावपि शुभं स्यात् उक्तंच शांतिकमाणिकुर्वीत रोगे नैमित्तिके तथा गुरुभार्गवमौढ्येपि दोषस्तत्र न विद्य
ते ३४ अथ होमाहुतिशुद्धिमनुष्टुभाह सूर्यभादिति सूर्याक्रांतनक्षत्रात् त्रित्रिभेन क्षत्रत्रयमध्ये चंद्रे चंद्रनक्षत्रे दिननक्षत्रे सति क्रमात् सूर्यादिषु

धान्यस्थितिः शुभकरी गदिता ध्रुवेज्यद्वीशेंद्रदस्रचरमेषु च धान्यवृद्धिः ३३ क्षिप्रध्रुवान्त्यचरमैत्रमघासु शस्तं स्याच्छांतिकं
सह च मंगलपौष्टिकाभ्यां खेके विधौ सुखगते तनुगे गुरौ नो मौढ्यादिदुष्टसमये शुभदं निमित्ते ३४ सूर्यभात्त्रित्रिभे चंद्रे सू
र्यविच्छुक्रपंगवः चंद्रारेज्यागुशिखिनो नेष्टा होमाहुतिः खले ३५ सैकातिथिर्वारयुता कृताप्ता शेषे गुणेभ्रे भुवि वह्निवासः॥

खे होमाहुतिः पतति यथा सूर्याक्रांतनक्षत्रात् नक्षत्रत्रयमध्ये होमारंभे सूर्ये सुखे होमाहुतिपातः ततो नक्षत्रत्रये बुधस्य ततः शुक्रस्य ततः पंगोः श
नेः ततश्चंद्रस्य ततश्चारस्य भौमस्य ततः ईज्यस्य गुरोः ततः राहोः ततः शिखिनः केतोः एवं सति यद्दिने खले पापग्रहमुखे होमाहुतिः पतति सा नेष्टा न
शुभदा अर्थात् शुभग्रहमुखे शुभा सूर्यनक्षत्राच्चंद्रनक्षत्रपर्यंतगणना ३५ अथ यद्दिने होमश्चिकीर्षितस्तद्दिने वह्निनिवासवशेन शुभाशुभफलमि राम.
न्द्रवज्रयाह सैकेति शुक्लादिगणनया वर्तमानतिथिर्गण्या एकयुता वर्तमानवारयुता च चतुर्भक्ता यच्छेषं तच्चेत् गुणमितं त्रिमितं शून्यमितं च तदा भुवि भू २२
मौ वह्निर्वासो वसतिः फलमाह सौख्यायहोमे होमदिने भूमावग्नेर्वासे सति सौख्यं भवति अथ शशियुग्मशेषे एकमिते शेषेऽग्निवासो दिवि स्वर्गे।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

फलंकर्तुः प्राणनाशः द्विमितेशेषेऽग्निवासो भूतले तत्फलंकर्तुरर्थनाशः उक्तंच तिथिवारयुतिः सैकावेदभक्तावशेषकात् निवासो ग्नेर्द्योम्निरूपे।
वित्तप्राणविनाशदः पाताले द्विकशेषेण धनसंचयनाशनः गुणवेदावशेषेण भूमौ विपुलसौख्यदः संस्कारेषु विचारोऽस्य न कार्यो नापि वैश्वदेवे नित्ये
नैमित्तिके कार्ये न चाब्दे मुनिभिः स्मृतः केश्चित् खेटस्थमपि होमे वर्ज्यमित्युक्तं तद्यथा अर्केश्चंद्रादष्टमे त्वाचतुर्थे मंदः शुक्रादष्टमेंगारकश्च राहु
र्धर्मे जीवतः खेटस्थे होमे नाशः पुत्रदाराधनानामिति ३६ अथ प्रतिवर्षोत्पन्ननवान्नभक्षणमनुष्टुभाह नवान्नमिति चरादिद्वादशभेषु सत्तनौ सम्मी
चीनलग्ने शुभग्रहैर्युते दृष्टे चेत्यर्थः नंदातिथयः १।६।११ विषघटी विवाहप्रकरणोक्ताः मधुश्चैत्रः पौषः आर्किः शनिः भूमिजो भौमः एतान्विना
वर्जयित्वा नवान्नभक्षणं शुभं ३७ अथ नौकाघटनमनुष्टुभाह याम्यत्रयेति याम्यत्रयं भरणीकृत्तिकारोहिण्यः ईशआर्द्रा अन्यानि प्रसिद्धानि

सौरव्याय होमे शशियुग्मशेषे प्राणार्थनाशौ दिवि भूतले च ३६ नवान्नं स्याच्चरक्षिप्रमृदुभे सत्तनौ शुभं विनानंदाविषघटीमधुपौ
षार्किभूमिजान् ३७ याम्यत्रयविशाखेंद्रसार्पपित्र्येशभिन्नभे भृग्विज्यार्कदिने नौकाघटनं सत्तनौ शुभं ३८ मूलार्द्राभर
णीपित्र्यमृगे सौम्ये घटे तनौ सुखे शुक्रेऽष्टमशुद्धे सिद्धिर्वीराभिचारयोः ३९ व्यंत्यादितिध्रुवमघानिलसार्पधिष्ण्ये रिक्ते तिथौ
चरतनौ विकवीदुवारे॥ ११ एभ्यो भिन्ननक्षत्रेषु शुक्रगुरुरविवारे सत्तनौ शुभयुतदृष्टलग्ने नौकाघटनं नौकानिर्माणं शुभं नौकाचालननौका

गमनमुहूर्तदीपिकायां शुभाहे विष्णुयुग्मेंदुभगमैत्राश्विपाणिषु चालनं घटनं स्नानानावः शुभतिथीडुषु अश्विकरेज्यसुधानिधिपूर्वामित्रधनाच्यु
तमेशुभलग्ने तारकयोगतिथींदुविशुद्धौ नौगमनं शुभदं शुभवारे ३८ अथ वीरसाधनाभिचारयोर्मुहूर्तमनुष्टुभाह मूलेति मूलादिनक्षत्रपंचके तथा
घटे तनौ कुंभलग्ने सौम्ये बुधे सति तथा शुक्रे सुखे चतुर्थे अष्टमशुद्धे ग्रहरहिते तादृशे लग्ने वीरस्य धनस्य अभिचारस्य कर्मणः सिद्धिः निष्पत्तिः ३९
अथ रोगनिर्मुक्तस्नानं वसंततिलकेनाह व्यंत्येति विगतान्यंत्यादीनि रेवत्यादीनि नवधिष्ण्यानि येभ्यस्तेषु षाड्दशशिष्टनक्षत्रेषु॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तथा रिक्तासंज्ञासु तिथिषु चरलग्ने तथा शुक्रचंद्रवर्जितवारे तथा विधौ चंद्रे हीने निषिद्धस्थानस्थे निषिद्धस्थानानि गोचरप्रकरणे तथा पापग्रहैर्भवे एकादशे केंद्रे १।४।७।१० कोणे नवपंचमे स्थानस्थितैः सद्भिः एवंविधे लग्ने रुजा विरहितस्य रोगनिर्मुक्तस्य जनस्य स्नानं आरोग्यस्नानं शस्तं शुभं नारदः स्थिरज्यादितिसार्पोत्यपितृवारुणभेषु च न कुर्याद्रोगमुक्तस्य स्नानं वारे ज्ञशुक्रयोरिति ४० अथ शिल्पविद्यामनुष्टुभाह मृदुध्रुवेति मृदुध्रुवादिनक्षत्रेषु बुधे दशमे लग्ने वा सति अथवा गुरौ दशमे लग्ने वा सति तथा विधौ चंद्रे बुधगुरुषड्वर्गस्थे च सति शिल्पविद्या नानावर्णादिनिर्मितं नृत्यादिकं तद्विधायाः प्रारंभः शस्यते ४१ अथ संधानमनुष्टुभाह सुरेज्येति पुष्यादिनक्षत्रे तथा ८ म्यातिथ्योः हरौ द्वादश्यां च तिथौ तैतिलकरणे च तथा शुक्रदृष्टे युते चलग्ने तथा शुभग्रहाणां वारे संधानं संधि मैत्री तियावत् इष्यते तथा च कश्यपः भाग्ये पुष्ये समैत्रे चलग्ने शुक्रेक्षितेयुते करणे तैतिले ष्टम्यां द्वादश्यां संधि

स्नाने रुजाविरहितस्य जनस्य शस्तं हीने विधौ खलखगैर्भवकेंद्रकोणे ४० मृदुध्रुवक्षिप्रचरे ज्ञे गुरौ वा खलग्नगे विधौ ज्ञजीवर्गस्थे शिल्पविद्या प्रशस्यते ४१ सुरेज्यमित्रभाग्येषु वाष्टम्यां तैतिले हरौ शुक्रदृष्टे तनौ सौम्यवारे संधानमिष्यते ४२ त्यक्त्वा ८८ भूत १४ शनिविष्टिकुजान् जनुर्भमासौ मृतौ ८२ विविधूज्ञपि भानि नाड्याः॥ ॥रिष्यते ४२ अथ परीक्षामुहूर्तं वसंततिलक

याह त्यक्त्वेति भूतश्चतुर्दशी जनुर्भमासौ जन्मर्क्षं जन्ममासश्च जन्मराशेरष्टमं सूर्यं चंद्रं च नाड्याः भानि जन्मभकर्मभादिनक्षत्राणि नाडीनक्षत्राणि एतानि त्यक्त्वा द्व्यंगे द्विस्वभावे चलग्ने चरलग्ने वा तन्नवांशे च चंद्रशुद्धौ ताराशुद्धौ गुरुशुद्धौ च सत्यां करो हस्तः अदितिः पुनर्वसुः हरिः श्रवणः इंद्रो ज्येष्ठा कं जलं तत्स्वामी वरुणः तस्य नक्षत्रं शततारका एषु भेषु परीक्षा कार्या अन्यत्स्पष्टं परीक्षा नाम सुवर्णस्तेयादिपातकाभिशस्तस्य शुद्ध्यशुद्धिविचारपूर्वकं तप्तमाषादिरूपादिव्यमितियावत् उक्तं च दीपिकायां नाशुक्रास्तेऽष्टमार्के गुरुसहितरवौ जन्ममासेऽष्टमेंदौ विष्टौ मासे मलाख्ये कुजशनिदिवसे जन्मतारासु चाथ नाडीनक्षत्रहीने सुरगुरुरजनीनाथताराविशुद्धौ प्रातः कार्या परीक्षा द्वितनुचरगृहांशोदये शस्तलग्ने

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इति व्यवहारोच्चये अष्टम्यां च चतुर्दश्यां प्रायश्चित्तपरीक्षणे नपरीक्षाधिवासश्च शनिभौमदिने भवेत् ज्येष्ठाश्रवणहस्ताश्च तथाग्नेयः पुनर्वसुः त
द्वच्छतभिषाप्रोक्ताह्यभियुक्तविचारणे इति नाडीनक्षत्राणि दीपिकाकारवचनात् जन्मक्षेमाद्यं दशमं च कर्मसंघातिकं षोडशमं च मानसं स्यात्त्र
यविंशं समुदायमष्टादशं त्रयोविंशतिमं विनाशकं एवं षट् भोजनः सर्वो जातिदेशाभिषेकर्भैः नवभो नृपतिर्ज्ञेयो नाडीताराः स्मृताश्च म्रः इति नृ
जातिनक्षत्राणि वराहसंहितायां पूर्वात्रयं सानलमग्रजानां राज्ञां च पुष्येण सहोत्तराः च सपौष्णमैत्रं पितृदैवतं च प्रजापतेर्भं च कृषीवलानां आदित्य
हस्ताभिजिदश्विनानि वणिक्जनस्वाम्यमुपागतानि मूलत्रिनेत्रानिलवारुणानि भान्युग्रजातेः प्रभविष्णुतायाः सौम्यैंद्रचित्रावसुदैवतानि सेवा
जनस्वाम्यमुपागतानि सार्पं विशाखा श्रवणे भरण्यश्चांडालजातेरभिनिर्दिशंतीति देशो वाराणस्यादिकस्तन्नक्षत्रं शतपदचक्रोक्तं यथा वाराण

ह्यंगे चेरलतुलवे शशिजीवताराः शुद्धौ कराविति हरौ ह्यकृपेपरीक्षा ४३ व्ययाष्टशुद्धोपचयेलग्नगे शुभदृग्युते चंद्रे त्रिषट्द
शायस्ले सर्वारंभः प्रसिध्यति ४४ स्वातींद्रपूर्वाशिवसार्पभे मृतिर्व्रणेंत्यमैत्रस्थिरताभवेद्रुजः याम्यश्रवो वारुणतक्षभेशिवा ११
घस्ता हि पक्षो १५ ह्यधिपार्कवासव ४५ पुष्याः नक्षत्रं रोहिणीति अभिषेकभे यस्मिन्पुष्यादिकेन क्षत्रेण राजाभिषेको जातस्तदभिषेकर्क्षमिति राज्ञां
नवभानि इतरेषां षडेव भानि ४३ अथ सामान्यतः शुभकार्येषु लग्नशुद्धिमनुष्टुभाह व्ययेति व्ययो द्वादशं अष्टमं एतत्स्थानद्वयं शुद्धं ग्रहरहितं यस्मिन् एता
दृशे स्वजन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वा उपचयभवने त्रिषडेकादशदशमराशौ लग्नगते शुभैर्दृष्टे युते च तथा चंद्रे त्रिषड्दशायस्थे सति सर्वेषां शुभकार्याणामारंभः
सिध्यति तथा च वसिष्ठः उपचयमे लग्नगते व्ययनैधनशुद्धिसंयुते लग्ने उपचयगे शीतकरे मंगलकर्माणि कार्याणि इति ४४ अथ नक्षत्रे पुज्वरोत्पत्तौ सत्यां
तन्निवृत्तौ दिनसंख्या द्वितीयोपजातिकयोपेंद्रवज्रयाचाह स्वातींद्रेति मूलाभानीति स्वाती ज्येष्ठा पूर्वा त्रया द्रौश्लेषासु ज्वरे ज्वरोत्पत्तौ सत्यां मृतिर्मरणं
स्यात् अथांत्यमैत्रे रेवत्यनुराधयोर्ज्वरोत्पत्तौ रुजो रोगस्य स्थिरता बहुकालेन रोगनिवृत्तिः स्यात् तथा भरणीश्रवणशततारः तक्षभं चित्रा एतेषु न
क्षत्रेषु शिवा घस्राः एकादशदिवसाः रोगः ह्यधिपं विशाखा अर्को हस्तः वासवं धनिष्ठा एषु त्रिषु भेषु पंचदशदिवसाः रोगः ४५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मूले अग्निः कृत्तिका दास्रमश्विनी एषु नवदिवसा रोगः पित्र्यभे मघायां नखाः विंशतिर्दिवसाः बुध्न्यभं उत्तराभाद्रपदा अर्यमा उत्तराफाल्गुनी पुष्यपु
नर्वसुरोहिणीषु नगाः सप्तदिवसा रोगः अब्ब्रवैश्वे मृगोत्तराषाढयोः मासस्त्रिंशद्दिनानि रोगस्थैर्यं ततो रोगनिवृत्तिः अत्र शांतिर्वसिष्ठोक्ता ऋक्षेशरूपं
कनकेन कृत्वा तल्लिंगमंत्रैश्च सुगंधपुष्पैः वस्त्राक्षतैर्गुग्गुलधूपदीपनैवेद्यताम्बूलफलैश्च सम्यक् पूजां च कृत्वाऽमयनाशनाय द्विजाय दद्याद्तु
लं शिवाय आमयो रोगः अतुलमपरिमितद्रव्यं अथानंतरं यमाहि मूलभे भरण्यश्लेषामूले पुकृत्तिका विशाखा आर्द्रा मघासु च सप्तसु नक्षत्रेषु यस्य क
स्यचित्फणिदंशने दर्पदंशने मृतिर्भवेत् अत्र सर्पदंशो यस्य एतेषु गोचरवशेन चंद्रबलं न भवति तस्यैव सर्पदंशेन चंद्रबलं न भवति तस्यैव सर्पदंशे
न यद्यत्र चंद्रस्तस्यैव गोचरे वाशुभप्रदः तदा नूनं भवेन्मृत्युः सुधासंसिक्तदेहिनः इति ४६ अथ शीघ्ररोगी मरणे विशिष्टयोगं द्वितीयोपजातिकया

मूलाग्निदास्रेन वपित्र्यभे नखा २० बुध्न्यार्यमेज्यादितिधातृभे नगाः ७ ॥ मासो ३० ब्रवैश्वे थ यमाहिमूलभे मिश्रे शपित्र्ये फ
णिदंशने मृतिः ४६ रौद्राहिशाक्राम्बुपयाम्यपूर्वा द्विदैववस्वग्निषु पापवारे रिक्ता हरिस्कंददिने च रोगे शीघ्रं भवेद्रोगिज
नस्य मृत्युः ४७ क्षिप्राहिमूले दुहरीशवायुभे प्रेतक्रिया स्यात्त्रपकुंभगे विधौ ॥ ४८ रौद्राहीति रौद्रादिनक्षत्रेषु पापवारे सति रि
क्ताः प्रसिद्धाः हरिर्द्वादशी स्कंददिनं षष्ठी एतासु तिथिषु एवंविधे विशिष्टयोगे यस्य रोगोत्पत्तिर्भवति तस्य रोगिजनस्य शीघ्रं मृत्युर्भवेत् ४७ अ
थ प्रेतदाहमुहूर्तं प्रेतदाहादिनिषेधं चोपेंद्रवज्रयाह क्षिप्रेति क्षिप्रादिनक्षत्रेषु प्रेतक्रिया प्रेतानां मृतानां प्रियउत्तमलोकप्राप्त्यर्थं श्राद्धादिक्रिया
स्यात् यदि दाहसमये कारणवशान्नारब्धा अथ झषकुंभगे विधौ मीनकुंभस्थिते चंद्रे धनिष्ठोत्तरार्धादिपंचनक्षत्रे प्रेतस्य दाहो ज्वालनं त्यजेत् च
पुनः यमदिग्गमं दक्षिणदिशि गमनं यात्रां तथा शय्यायाः खट्वायाः वितानं वयनं तथा गृहगोपनं गृहाच्छादनं आदिग्रहणेन तृणकाष्ठसंग्रहं च
त्यजेत् ब्रह्मपुराणे पंचके मरणमपि निषिद्धं कुंभमीनस्थिते चंद्रे मरणं यस्य जायते न तस्योर्ध्वगतिर्दृष्टा संततेर्न शुभं भवेदिति

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तेन पंचके मृतस्य पंचके दाहप्राप्तौ सत्यां तत्पुत्तलविधिं कृत्वा दाहः कार्यः पश्चादाशौचनिवृत्त्यनंतरं शांतिकं कार्यं यदि पंचकप्रवृत्तेः प्रागेव मृतःप्र
तिबंधवशात्पंचके दाहप्राप्तौ पुत्तलविधिमकृत्वा दाहः कार्यः आशौचनिवृत्त्यनंतरं शांतिर्न कार्या एवं रेवत्यंतमृतस्य रेवतीमपहाय दाहः कार्यः
न पुत्तलविधिः आशौचनिवृत्त्यनंतरं शांतिरेव कार्या: मरणनिषेधदाहनिषेधप्रतिपादकवचनद्वयसद्भावादिति ४८ अथ काष्ठानां गोमयपिं
डानां च संग्रह सुहृत्तेशार्दूलविक्रीडितेनाह सूर्येस्रीद्रसभैरितिस्पष्टार्थं ४९ अथ त्रिपुष्करयोगं सफलं वसंततिलकयाह भद्रातिथिरिति भद्रा
संज्ञक तिथिर्द्वितीया सप्तमी द्वादशी शनिभौमसूर्यवारे भवति तथा द्वीशं विशाखा अर्यमोत्तराफाल्गुनी अजचरणः पूर्वाभाद्रपदा। अदितिः पुन
र्वसुः वह्निः कृत्तिका वैश्वमुत्तराषाढा एषु नक्षत्रेषु उक्ततिथिवारनक्षत्ररूपे विशिष्टयोगे सति त्रैपुष्करः त्रिपुष्कर एव त्रैपुष्करः स्वार्थेण त्रिपुष्करसं

प्रेतस्य दाहं यमदिग्गमं त्यजेच्छय्याविताने गृहगोपनादि च ४८ सूर्यर्क्षाद्रसभैर धस्त्वलगतैः पाकोरसैः संयुतः शी
र्षे युग्ममितैः शवस्य दहनं मध्ये युगैः सार्पभैः प्रागाशादिषु वेदभैः स्वसुहृदा स्यात्तगमो रोगभीः क्वाथादेः करणं
सुखं च गदितं काष्टादिसंस्थापने ४९ भद्रातिथी रविजभूतनयार्कवारे द्वीशार्यमाजचरणादितिवह्निविश्वे ॥ ६ ॥

ज्ञकयोगो भवति कीदृशः मृत्युविनाशवृद्धौ त्रैगुण्यदः तद्दिने यदि कश्चिन्म्रियेत तद्दायादास्त्रयो म्रियेरन् यदि किंचिद्वस्तु विनष्टं तदा तस्य तद्व
स्तुत्रयनाशः तथा किंचिद्वस्तुलब्धं तदा त्रिगुणस्तद्वस्तुलाभः वसिष्ठः रविरविजभौमवारे भद्रायां विषमपादभसंचेत् त्रैपुष्करस्त्वयोगस्त्रिगुण
फलो युगुलभे द्विगुणं पादानियतनक्षत्रस्यैव चरणः पूर्वराशौ चरणत्रयमपरराशौ भवति तानि विषमचरणानि द्वीशार्यमेत्यादीनि अथ वसुधे
निष्ठा। तक्षचित्रा चांद्रमृगः एतानि भानि भद्रातिथयः रविशनिभौमवाराश्च अत्रापि विशिष्टयोगे द्विपुष्करनाम योगो भवति तत्फलं मृत्युविना
शवृद्धौ द्वैगुण्यकृत भवति तत्र शांतिमाह नारदः दद्यात्तद्दोषनाशाय गोत्रयं मूल्यमेव वा द्विपुष्करे द्वयं दद्यान्न दोषस्त्वृक्षमात्रत इति ॥

अत्रत्रिपुष्करेकश्यपेनरविस्थानेबृहस्पतिवारोप्युक्तः भद्रातिथिः शनीज्यारवारैश्चेद्विषमांघ्रिभं त्रिपुष्करं त्रिगुणदं द्विगुणं द्व्यंघ्रिभेमृतावितिं इद
मेवदृष्ट्वाश्रीपतिनाप्युक्तं विषमचरणंधिष्ण्यमित्यादि अत्रकश्यपवाक्यमृतावेवत्रिगुणफलतोक्तास्ग्रंथकृतातुश्रीपतिवाक्यानुरोधान्मृत्यु
विनाशेवृद्धावित्युक्तं ५० अथशवप्रतिकृतिदाहेनिषिद्धकालंशार्दूलविक्रीडितेनाह शुक्रारेति एवंविधेदिनेशवस्यप्रतिकृतिः पर्णशरादि
नासावयवत्वकल्पनंतस्यदाहोनकार्यः कुतः द्विविधोहिप्रेतसंस्कारः प्रत्यक्षशरीरस्यैकः तत्रप्रतिकृतेरन्यः तत्रप्रत्यक्षशरीरसंस्कारेदिन
विचाराभावः गार्ग्यः प्रत्यक्षशरीसंस्कारेदिनंनैवविशोधयेत् इति प्रतिकृतिसंस्कारेकालत्रयं आशौचमध्येवर्षमध्येवर्षानंतरंचेति आशौ
चमध्येक्रियतेपुनःसंस्कारकर्मचेत् शोधनीयंदिनंतत्रयथासंभवमेवतु आशौचविनिवृत्तौचेत्पुनःसंस्क्रियतेमृतः संशोध्यैवदिनंग्राह्यंऊर्ध्वंसंव

त्रैपुष्करोभवतिमृत्युविनाशवृद्धौत्रैगुण्यदोद्विगुणकृद्यमतक्षचांद्रे ५० शुक्रारार्किषुदर्शभूतमदनेनंदासुतीक्ष्णोग्रभेपौष्णेवारुण
भेत्रिपुष्करदिनेन्यूनाधिमासेयने याम्येऽब्दात्परतश्चपातपरिघेदेवेज्यशुक्रास्तकेभद्रावैधृतयोःशवप्रतिकृतेर्दाहोनपक्षेसिते ५१

त्सराद्यदीति गार्ग्यवचनाद्दिनशुद्धिरुच्यते शुक्रारार्किदिनेशुक्रभौमशनिवारेशवप्रतिकृतेर्दाहोनकार्यइतिप्रत्येकंसंबंधः दर्शोमावास्याभूतश्चतुर्दशीम
दनस्त्रयोदशी नंदाःप्रतिपत्षष्ठ्येकादश्यः आसुतिथिषु तथातीक्ष्णोग्रभे मूलार्द्राज्येष्ठाश्लेषास्तीक्ष्णानिपूर्वात्रयमघाभरण्यउग्राणि पौष्णंरेवती व
रुणंशततारा पूर्वोक्तेत्रिपुष्करदिने न्यूनाधिमासेक्षयमासेअधिकमासे अयनेयाम्येअब्दात्परतः अब्दमध्येयाम्यायनेपिकार्यः नंदामदनभूतामापातवैधृ
तिविष्टिषु शुक्रार्किभौमपरिघध्रुवमिश्रोग्रमैत्रभैः कर्तुश्चंद्रे एवंदात्वेजन्मप्रत्यरितारके त्रिपादभेसितपक्षेयनेयाम्येऽब्दतः परं शवप्रतिकृतेर्दाहः
शुक्रेज्यास्ताधिमासके नेष्टोमध्योद्विपान्मित्रद्वीशादितिभगध्रुवेइतिनिबंधोक्तेः दिनक्षयोपिवर्ज्यः वर्जयेत्तुदिनक्षयमितिगार्ग्योक्तेः पातपरिघ
पातोव्यतीपातोमहापातश्चपरिघश्च एतेषुदाहोनकार्यः देवेज्यशुक्रास्तकेदाहोनकार्यः भद्रायांवैधृतौचतथासितेशुक्लपक्षइति ५१ ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथतैनैवच्छंदसावर्ज्यैनराण्याह जन्मप्रत्यरितारयोरिति कर्तुः जन्मप्रत्यरितारयोः जन्मताराउत्पत्तिनक्षत्रंदशमैकोनविंशंचेति प्रत्यरिताराजन्म
भात्पंचमचतुर्दशत्रयोविंशंनक्षत्रं तथाकर्तुर्मृतिसुखांत्येज्ञेअष्टमचतुर्थद्वादशस्थेचंद्रेसतिदाहोनसत्नप्रशस्तः अथमध्यमनक्षत्राणि मै
त्रमनुराधा भगः पूर्वाफाल्गुनी अदितिःपुनर्वसुः ध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रयं विशाखा द्व्यंघ्रिभंमृगचित्राधनिष्ठाः द्वेबुधेपि शवदाहेमध्यमः अ
शोत्तमानि अर्केज्याभ्यांसहितोविधुः अर्कगुरुचंद्रवारेतथाश्रवणहस्तस्वातीअश्विनीपुष्येषुपंचनक्षत्रेषुशवप्रतिकृतेर्दाहः श्रेष्ठः इदमखिलमा
शौचात्परतः अनंतरं मध्येतुयथासंभवंकिंचिद्गुणागीकारेणविचार्य ५२ अथमूलनक्षत्रजातस्यविशेषमुपजातिकयाह अभुक्तमिति
नारदः अभुक्तमूललक्षणंज्येष्ठांत्यमूलादिभवंघटीचतुष्टयंजगौ ज्येष्ठांत्यघटीचतुष्टयंमूलादिघटीचतुष्टयंचेत्यर्थः नारदः योज्येष्ठामूलयो

जन्मप्रत्यरितारयोर्मृतिसुखांत्येज्ञेचकर्तुर्नेसन्मध्योमैत्रभगादितिध्रुवविशाखाद्व्यंघ्रिभेत्तेपिच श्रेष्ठोर्केज्यविधोर्दिनेश्रुतिक
रस्वात्यश्विपुष्येतथात्वाशौचात्परतोविचार्यमखिलंमध्येयथासंभवं ५२ अभुक्तमूलंहिघटीचतुष्टयंज्येष्ठांत्यमूलादिभवं
हिनारदः वसिष्ठएकद्विघटीमितंजगौबृहस्पतिस्त्वेकघटीप्रमाणकं ५३

ययोरंतरालप्रहरजःशिशुः अभुक्तमूलजः सार्पमघानक्षत्र
योरपि अयमेवमुख्यः पक्षः कश्यपादिबहुमुनिसंवादात्तु कश्यपः ज्येष्ठांत्यमूलयोरंतरालयामोद्भवः शिशुः अभुक्तमूलजः सोयत्वाश्लेषापित्र्य
योरपि वसिष्ठोपि भुजंगपौरंदरपौष्णभानांतदग्रभानांचतदंतरालं अभुक्तमूलंप्रहरप्रमाणंत्यजेत्तुतंतत्रभवांसुतांचेति वसिष्ठएकद्विघटीमितंजगौ
ज्येष्ठांतेएकघटिकामूलाद्यघटिकाद्वयमित्यर्थः। इदंवसिष्ठेनकेचिन्मतमुक्तं यतस्तद्वाक्यंकेचित् अपरेइतिपरोक्तेः तद्वाक्यंच ज्येष्ठांत्यपादघटिका
मितमेवकेचिन्मूलंह्यभुक्तमपरेपुनरामनंति मूलाद्यपादघटिकाद्वितयेनसार्धमृष्टोसमाः परिहरेदिहजन्मभाजमिति बृहस्पतिस्तुएकघटीप्रमाण
कंजगौ ज्येष्ठांत्यार्धघटिकामूलाद्याचार्धघटिकेत्यर्थः गुरुः ज्येष्ठांत्यघटिकार्धंचमूलादौघटिकार्धकं तयोरंतर्गतानाडीह्यभुक्तमूलमुच्यतइति ५३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथान्ये आचार्या उपजातिकयाहुः अथोचुरन्य इति आचार्याः प्रोचुः मूलस्य प्रथमा अष्टघटिकाः शाक्रस्य ज्येष्ठायाः अंतिमाः पंचनाडिका एवमुभ
योरंतराले त्रयोदशघटिका अभुक्तसंज्ञकाः प्राचुः उक्तं च ज्येष्ठान्त्या घटिकाः पंच मूलाद्या वसुनाडिकाः अभुक्तमिति तत्रेयं तत्र जातं शिशुं त्यजेदिति
तत्फलमाह तत्राभुक्तमूले जातं शिशुं बालं बालां वा पिता परित्यजेत् त्यागाशक्तो वा पिता अस्य बालस्याष्टसमाः अष्टौ वर्षाणि मुखं न पश्येत् नारदः
अभुक्तमूलजं पुत्रं पुत्रीमपि परित्यजेत् अथवाब्दाष्टकं तातस्तन्मुखं न विलोकयेदिति अत्र घटीनां न्यूनाधिक्यकथनं दोषस्याधिक्याल्पत्वक
थनार्थं ज्ञेयं ५५ अथ मूलाश्लेषाजातस्य चरणवशेन फलमुपजातिकयाह आद्ये पितेति मूलप्रथमे चरणे जातस्य बालस्य पिता नाशं प्राप्नोति
द्वितीयचरणे जननी माता नाशं प्राप्नोति सापत्नमातरि मातृशब्दो गौणः तेन गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसंप्रत्यय इति जननीपदप्रयोगः तृतीयचर

अथोचुरन्ये प्रथमाष्टघट्यो मूलस्य शाक्रांतिमपंचनाड्यः जातं शिशुं तत्र परित्यजेद्वा मुखं पिता स्याष्टसमा न पश्येत् ५४
आद्ये पिता नाशमुपैति मूलपादे द्वितीये जननी तृतीये ॥ ० ॥ ० ॥

णे धनं नश्यति चतुर्थश्चरणो बालस्य शुभः अत्र विशेषो नारदेनोक्तः दिवा जातस्तु पितरं रात्रौ तु जननीं तथा आत्मानं संध्ययोर्हंति नास्ति गंडो निरा
मयः वसिष्ठस्तु मूलाद्यपादे यदि रात्रिभागे तदात्मनो नास्ति पितुर्विनाशं द्वितीयपादो दिनगो यदि स्यात्तन्मातुरस्यापि तदास्ति दोषः अथानंतरं गा
त्या मूलाश्लेषांशान्यासतु त्रिषु तयाः सर्वत्र चरणचतुष्टयेपि शुभं अनिष्टफलनाशकं कल्याणं स्यात् शास्त्रोक्तरीत्या खलु सूतकांते मासे तृतीये प्ययव
सरांते इति कालत्रयं वसिष्ठेनोक्तं गंडे तु विशेषः मातृगंडेषु तं जातं सूतकांते विचक्षणः कुर्याच्छांतिं त्रिहसे वा तद्दोषस्यापनुत्तये शिष्टास्तु सर्वत्रापि
यन्नक्षत्रे जन्म तन्नक्षत्र एव शांतिरिति व्यवहरंति अथाहि भे विलोममिति आश्लेषायां मूलपादोक्तफलं विलोमं विपरीतं ज्ञेयं मूलस्य प्रथमपा
दे पितृनाश इत्युक्तं सोश्लेषा चतुर्थपादोत्पन्नस्य द्वितीयपादे मातृनाशः सोश्लेषा तृतीयचरणे तृतीयचरणे धननाश उक्तः सोश्लेषा द्वितीयचरणे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चतुर्थेचरणेश्शुभमुक्तं तदाश्लेषाप्रथमचरणेज्ञेयं अत्रबहुविचारोस्तिग्रंथभूयस्त्वभयान्नलिख्यते अथकेश्चिन्मूलवृक्षादिविचारउक्तः जयार्णवे मूलंस्तंभंत्वचा शाखापत्रंपुष्पंफलंशिखामुनयोष्टौदिशोरुद्राः सूर्याःपंचाब्धयोग्नयः मूलेतुमूलनाशः स्यात्स्तंभेवंशविनाशनं त्वचिमातुर्भवेत् क्लेशः शाखायांमातुलस्यच पत्रेराज्यंविजानीयात् पुष्पेमंत्रिपदंस्मृतं फलेचविपुलालक्ष्मीःशिखायामल्पजीवितं अथमूलपुरुषयोगेघटी न्यासस्तत्रैव मूलस्यघटिकान्यासोमूर्ध्निपंचनृपोभवेत् मुखेसप्तमृतिःपित्रोः स्कंधेवेदामहाबलः बाह्वोरष्टौबलीपाण्योस्तिस्रोहत्यान्वितोभवेत् हृदिवेदा भूपमंत्रीनाभौद्वौब्रह्मविद्भवेत्गुह्येदशातिकामीस्याज्जानुनोःषण्महामतिः पादयोःषट्मृतिकस्यित्युक्तवान्कमलासनइति अथमूलोद्भूतकन्यायाः फलार्थमूलांगविभागस्तत्रैव चतस्रोनाडिकाःशीर्षेकुर्वंतिपशुनाशनं मुखेषट् धनहानिःस्यात्कंठेपंचधनागमः कौ टिल्यंहृदयेपंचबाह्वोर्वित्तागमंततः वेदाःपाण्योर्दयाधर्मंवेदागुह्येतिकामिनी ज्येष्ठमातुलनाशश्चजंघयोर्युगनाडिका ज्येष्ठभ्रातृविनाश

धनंचतुर्थोस्यशुभोथशांत्यासर्वत्रसन्त्यादहिभेविलोमं ५५ स्वर्गेशुचिप्रोष्ठपदेषुमाघेभूमौनभःकार्तिकचैत्रपौषे॥

श्चचतस्रोजानुयुग्मके पादयोर्दशनाड्यश्चतत्रवैधव्यमादिशेत् इतिमूलप्रसूतायामुनिभिःफलमीरितं अथाश्लेषाजातयोःपुत्रकन्ययोरंग विभागेनफलंतत्रैव मूर्ध्निपंचसुराज्याप्तिमुखेसप्तपितृक्षयः नेत्रेद्वेजननीनाशःग्रीवायांत्रिषुलंपटः स्कंधेवेदागुरौभक्तिः हस्तेष्टौचबलीभवे त् हृद्येकादशभिश्चात्मघातीसंजायतेनरः स्त्रीवानाभौभ्रमःषड्भिर्गुह्येनवतपोधनः पादेपंचधनंहंतिसापोदेतत्फलंक्रमात् अथाश्लेषावृक्षो पितत्रैवोक्तः फलंपुष्पंदलंशाखात्वग्लताकंदएवच सार्पवल्यांदशाक्षांकस्वरविश्वार्कसागराः नाडिकास्तद्भवेबालेफलंज्ञेयंयथाक्रमं श्रीःश्रीराज भयंहानिः मातृपित्रात्मसंक्षयइति अयंविभागोनक्षत्रस्यषष्टिघटिकात्मकोज्ञेयः न्यूनातिरिक्तेअनुपातः ५५ अथमूलनिवासंसफलमिदव ज्ञयाह स्वर्गेइति शुचिराषाढःप्रोष्ठपदोभाद्रपदः इषआश्विनःमाघःप्रसिद्धःएषुमासेषुमूलनक्षत्रस्वर्गेस्ति श्रावणकार्तिकचैत्रपौषेषुभू

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मोतिष्ठति तपस्यः फाल्गुनः शुक्रो ज्येष्ठः फाल्गुनमार्गशीर्षवैशाखज्येष्ठेषु अधः पाताले मूलं तिष्ठति तत्फलं च यदा मूलनक्षत्रं यस्मिन्मासे यत्र
भवति तत्रैव स्वर्गमृत्युपातालेषु एव प्रोक्तं शुभाशुभफलं ददाति तेन द्वयाद्यभावे स्वर्गपातालस्थे मूले दोषाभावाच्छान्तेर नावश्यकत्वं ज्ञेयं यदा तु
भूमावेव मूलं तदा शान्तिरवश्यं विधेयेति शक्तेन उक्तं च ज्योतिषार्णवे भूमिष्ठं दोषबहुलं स्वल्पमन्यत्र संस्थितमिति ज्योतिर्निबंधे मूलाश्विपि
त्र्यचरणे प्रथमे च नूनं पौष्णेंद्रयोश्चफणिनश्चतुरीयपादे मातुः पितुः स्ववपुषोपि करोति नाशं जातो यदा निशि दिनेप्यथ संध्ययोर्वेति तत्रापि शां
त्याशुभं भवतीति ज्ञेयं ५६ अथ मूलप्रसंगाद्दुष्टेषु गंडांतादिनिमित्तेषु जातस्यारिष्टपरिहारं च शार्दूलविक्रीडितेनाह गंडांतेंद्रभेति एतेषु शिशोरुत्प
त्तिर्नेशास्ता दुष्टफलदा गंडांतं तिथिनक्षत्रलग्नानां संधिः तल्लक्षणं ज्येष्ठापौष्णभेत्यादिना वक्ष्यति इंद्रभं ज्येष्ठा नक्षत्रं मूलयोगः पातो महापातः परि

मूलं ह्यधस्तात्तु तपस्यमार्गवैशाखशुक्रे खशुभं च तत्र ५६ गंडांतेंद्रभमूलपातपरिघव्याघातगंडावमेसंक्रांतिव्यतिपातवैधृ
तिसिनीवालीकुहूदर्शकेवज्रेक्षयचतुर्दशीषु यमघंटे दग्धयोगे मृतौ विष्टौ सोदरभे जनिर्नेपितृभे शस्ताशुभा शांतितः ५७

घव्याघातगंडयोगाः अवमस्तिथिक्षयः संक्रांतिः सूर्यसंक्रमणपुण्यकालः व्यतीपातवैधृतीयोगौ सिनीवाली दृष्टेंदुरमावास्या कुहूर्नष्टेंदुरमावा
स्या सा दृष्टेंदुः सिनीवाली सा नष्टेंदुकला कुहूरित्यभिधानात् दर्शश्चंद्रदर्शनरहितामावास्या एतद्द्वे दोषे प्रतिपादयिष्यते वज्रे वज्रयोगे क्षयपक्ष
चतुर्दश्यां यमघंटे मघाविशाखेत्युक्ते दग्धयोगे सूर्येशपंचाग्निरसाष्टनंदा इत्युक्तेः मृतौ द्वीशात्तोयादित्युक्ते मृत्युयोगे विष्टौ भद्रायां सोदरस्य भ्रातु रा॰म॰ २७
र्भगिन्या वा नक्षत्रे पितृभे माता च पिता च पितरौ तयोर्भे मातृभे पितृभे च एषु निमित्तेषु सुतस्य सुताया वा जन्म चेत्स्यात्तदा निष्टकृत्स्यादित्यर्थः
दुष्टनिमित्तस्योपलक्षणत्वात् त्रीतरजन्माप्यनिष्टं सजातीयापत्यप्रसवानंतरं विजातीयापत्यप्रसवस्त्रीतरः यथा पुत्रत्रयप्रसवानंतरं क
न्याजन्म कन्यात्रयप्रसवानंतरं पुंजन्म सा जनिः शांतितः वसिष्ठादिप्रोक्तशांत्यानुष्ठितया शुभा परिणामसुखदायिनीत्यर्थः ५७ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ शांतयो लिख्यंते तत्र प्रथमं मूलशांतिरुच्यते॥ शौनक उवाच अथातः संप्रवक्ष्यामि मूलजातहिताय च मातापित्रोर्धनस्यापि कुलशांतिहि
ताय च जातस्य द्वादशाहे तु जन्मर्क्षे वा शुभे दिने समाष्टके वा मतिमान् कुर्याद्वा शांतिमादरात् वसिष्ठः शुभमे पुण्यदेशे तु मंडपं कारयेद्बुधः कुंडे
वा तद्बहिः कुर्याद्ग्रहयज्ञोक्तमार्गतः पंचामृतं पंचगव्यं पंचत्वक्पल्लवानि च उदुंबरवटाश्वत्थप्लक्षाम्रत्वक्सपल्लवाः शतौषधीमूलशंखवन
वरत्नानि मृत्तिकाः कुष्ठमांसीहरिद्रे द्वे मुराशैलेयचंदनं वचाचंपकमुस्ताच सर्वौषध्यो दशैव हि गजाश्वरथ्यावल्मीकसंगमह्रदानसंभवा हृद्गो
राजनगरद्वारतश्चाष्टमृत्तिकाः शतौषधीमूलानि च अश्मरी १ सहदे २ अपराजिता ३ मुंडा ४ उशीर ५ वाला ६ अधःपुष्पी ७ शंखपुष्पी ८ ज्ये
ष्ठीमधु ९ कोरकः १० चक्रांकिता ११ विष्णुक्रांता १२ शिवक्रांता १३ मयूरशिखा १४ काकजंघा १५ भृंगराज १६ कुमारी १७ हय १८ कर्णिकार १९
अपामार्ग २० बिल्व २१ षण्मूला २२ अंबुज २३ उत्तरा २४ पुत्रजीव २५ दूर्वा २६ काश २७ कुश २८ साल २९ नाल ३० चक्रमर्द ३१ सिंही ३२ व्याघ्री
३३ अर्क ३४ प्लक्ष ३५ पलाश ३६ पिंपल ३७ वट ३८ उदुंबर ३९ तुलसी ४० उत्पल ४१ शतपत्र ४२ अतसी ४३ सारिवा ४४ कदंब ४५ बकुल ४६
शमी ४७ राहिक ४८ निर्गुंडी ४९ मुंडी ५० दंडी ५१ ब्राह्मी ५२ अशोक ५३ सूर्यभक्ता ५४ रुद्रजटा ५५ कदली ५६ बीजपूरक ५७ मदनक ५८ मुस
ली ५९ पुनर्नवा ६० आम्र ६१ पाटल ६२ श्रीपर्णी ६३ करवीर ६४ चंपक ६५ गुडूची ६६ देवदारू ६७ अगस्त्य ६८ चंदन ६९ कुटज ७० शिग्रु ७१
हरिद्रा ७२ जटामांसी ७३ वचा ७४ कुष्ठ ७५ तज ७६ दारुहरिद्रा ७७ बंधुजीव ७८ सिंधुवार ७९ सटी ८० अश्वगंधा ८१ मुस्ता ८२ कुरंटक ८३
पनस ८४ जीवक ८५ जाती ८६ मालती ८७ मधूक ८८ खदिर ८९ सप्तच्छद ९० सिरीष ९१ काकमाची ९२ शतावरी ९३ केतकी ९४ जंबु ९५ शाक
९६ वेतस ९७ आमलक ९८ सरल ९९ गिरिकर्णी १०० इति तिलमाषयवव्रीहिगोधूमानि प्रियंगवः चणकैः सहितास्सप्तसद्धान्यानि च सर्वदा
वज्रमौक्तिकवैडूर्यपुष्परागेंद्रनीलकं पंचरत्नमिदं प्रोक्तं मंत्रैः कुंभेषु निक्षिपेत् सुवर्णेन प्रमाणेन तदर्धार्धेन वा पुनः निर्ऋतिप्रतिमां कुर्याद्वित्त
शाठ्यविवर्जितः अत्र विशेषः शौनकेन पलमानेन वार्धेन पादेनाथ स्वशक्तितः नक्षत्रदेवतारूपं कारयित्वा विचक्षणः यद्वा मूल्यं सुवर्णस्य स्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु.टी. पयित्वाप्रपूजयेत् सुवर्णं सर्वदेवत्यं सर्वदेवात्मकोऽनलः। सर्वदेवात्मको विप्रः सर्वदेवमयो हरिरिति वस्त्राणि षोडशाष्टौ च शुक्लसूक्ष्माण्यतंद्रितः ब्राह्म
न.प्र. णान्वरयेत्पश्चात्स्वस्तिवाचनपूर्वकं श्रोत्रियांश्चतुरो वाष्टौ द्वादश त्वथ षोडश प्रधानाचार्यमेतेषां श्रेष्ठं तत्प्रतिमार्चने। ईशानादिचतुःकोणेषु व्र
२८ णाञ्जलपूरितान् पूर्वोक्तद्रव्यसंयुक्तान्स्थापयेद्रक्तवर्णकान् विप्रान्पृथक्पृथक् वापि मधुपर्कादिनार्चयेत् द्वारेषु जापकानष्टौ द्वौ द्वौ च वरये
त्पुनः अग्निर्गौर्वारुणे मंत्रैः शुक्लपुष्पाक्षतादिभिः तत्र कुंभे जलं स्पृष्ट्वा कुशकूर्चैर्जपेदिति रुद्रसूक्तं च भद्राग्नेराणो भद्रा इतिक्रमात् पुरुषसूक्तं च त
न्मंत्रैर्देवान्ध्यात्वा प्रयत्नतः गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकं पंचगव्यमिदं कुंभे क्षिपेद्गजमदान्वितं रजतं कांचनं ताम्रं विद्रुमं तीर्थवारि च
निक्षिपेद्धेममूलं च दशाष्टयवनिर्मितं देवदारु च शैलेयं पद्मं नीलोत्पलं तथा वचां लोध्रं प्रियंगुं च शतच्छिद्रे घटे क्षिपेत् वंशपात्रोपरि न्यस्तं श
तच्छिद्रे घटे स्थितं तत्रस्थं निर्ऋतिं देवमर्चयेत्पश्चिमामुखं मोषुणस्त्विति मंत्रेण शुक्लवस्त्राक्षतादिभिः मूलरूपं विधातव्यं श्यामं कुणपवाहनं
खड्गखेटधरं चोग्रं द्विभुजं च वृकाननं स्थापयेत्तं ग्रहांश्चैव वस्त्रगंधादिभिर्यजेत् चरुं च श्रपयेत्तत्र नैर्ऋतं तद्धुतापहं तत्र चत्वारः कुंभाश्चतुर्दि
सुस्थाप्याः एकः कुंभो रुद्रस्थापनार्थमन्यः स्थाप्यः एकः शतच्छिद्रः कुंभः तस्मिन्कुंभे देवदारु शैलेयमित्याद्यौषधानि तथा सुवर्णमूलं अष्टाद
शयवपरिमितं निक्षिप्य तदुपरि वंशादिपात्रं निधाय तदुपरि वस्त्रं निधाय तत्र निर्ऋतिप्रतिमां इंद्रप्रतिमां जलप्रतिमासहितां स्थापयेत् ततः षोड
शोपचारैः पंचोपचारैर्वा पूजयेत् उक्तं च शौनकेन पुण्यैरभिमंत्रितैः तोयैः प्रोक्षितायां क्षितौ ततः तत्रोदकुंभं सुश्लक्ष्णं रक्तं व्रणविवर्जितं अकृस
मूलं निर्णिक्तं पूजयेन्निर्मलांभसा आ कलशेष्वित्यनया कलशस्थापनं शुभं इमं मे इति मंत्रेण पूरयेत्तीर्थवारिणा कुंभे च वस्त्रगंधाद्यैस्तत्तन्मंत्रैः प्र रुम.
पूरयेत् याः फलिनीरित्यनया क्षिपेद्रत्नौषधादिकं वस्त्रावगुंठितं कुर्यात्पूरयेत्तीर्थवारिणा कूर्चं हेमसमायुक्तं चूतपल्लवसंयुतं स्वस्तिकोपरि वि २८
न्यस्य क्षीरद्रुमसपल्लवैः द्रोणव्रीहींश्च निक्षिप्य ईशाने च निधापयेत् पंचरत्नानि निक्षिप्य सर्वौषधिसमन्वितं अर्चितं गंधपुष्पाद्यैः श्रीरुद्रं तत्र
संजपेत् तत्राप्रतिरथं सूक्तं शतरुद्रानुवाककं रक्षामंत्रं तथा पुण्यं रक्षोघ्नं च स्पृशं जपेत् त्र्यंबकं जपेत्सम्यगष्टोत्तरसहस्रकं एकवारं तथा ज्ञा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वीपावमानीसूक्तं शतं जपेत् जपस्यपंचकुंभाश्च द्वयं वा तदलाभतः श्रीरुद्रस्यैककुंभं च सर्वसूक्तानि तत्र तु तथान्यं पंचमं कुंभं पूर्वोक्तैर्लक्षणैर्युतं चतुः
प्रस्रवणं कुर्यात्तं च वक्त्रं चतुष्कं वेत् वस्त्रावगुंठितं कुर्यात्पूरयेत्तीर्थवारिणा पंचरत्नसमायुक्तमाम्रपल्लवसंयुतं एतस्मिन्नपि पंचरत्नसप्तमृत्तिकाप्र
तमूलदेवदारुप्रभृत्यौषधहेममूलानि निक्षिपेत् तत्र शतमूलालाभे विष्णुक्रांता सहदेवी तुलसी च शतावरी मूलानीमानि गृह्णीयाच्छतलाभे विशेषतः
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं स्वर्णं वा रौप्यं मृन्मयं शुद्धवस्त्रेण संछाद्य शतमूलानि निक्षिपेत् कुंभोपरि न्यसेद्विद्वान्मूलनक्षत्रदेवतं अधिप्रत्यधिदैवौ च दक्षि
णोत्तरदेशयोः अधिदेवं जपेदादौ ज्येष्ठानक्षत्रदैवतं एवं प्रत्यधिदेवं च पूर्वाषाढर्क्षदैवतं स्वलिंगोक्तैश्च मंत्रैश्च प्रधानादीन्प्रपूजयेत् पंचामृतेन स
स्नाप्य आवाह्याथ समर्चयेत् उपचारैः षोडशभिर्यद्वा पंचोपचारकैः रक्तचंदनगंधाद्यैः पुष्पैः कृष्णासितादिभिः मेषशृंगादिधूपैश्च घृतदीपैस्तथैव
च सुरापोलिकमांसाद्यैः नैवेद्यैर्भोजनादिभिः मत्स्यमांससुरादीनि ब्राह्मणानां विवर्जयेत् सुरास्थाने प्रदातव्यं क्षीरं सैंधवमिश्रितं पायसं लवणोपेतं
मांसस्थाने प्रकल्पयेत् उक्तगंधाद्यलाभे तु यथालाभं समर्चयेत् पुष्पांतं तु समभ्यर्च्य होमं कुर्याद्यथोदितं निर्वापप्रोक्षणादीनि चरोः कुर्याद्यथा
विधि हविर्गृहीत्वा विधिवन्नैर्ऋत्ये वक्त्वा हुनेत् अत्र वसिष्ठेन विशेषोऽभिहितः मूलं प्रजामिति मंत्रद्वयस्य कण्वऋषिर्निर्ऋतिर्देवता अनुष्टुप्छं
दः मूलाय स्वाहा प्राजापतये स्वाहेत्युपहोममंत्रौ पलाशसमिदाज्येन चरुणा च सहस्रकं अथवाष्टोत्तरशतं प्रत्येकं जुहुयात्ततः मूलं प्रजामि
त्यृग्भिर्वाक्यैर्मंत्रद्वयेन च सावित्रसौम्यनैर्ऋत्यमंत्रैरश्वत्थसंभवैः समिद्भिश्च तिलव्रीहीन्हुत्वा व्याहृतिभिस्ततः। मूलं प्रजामित्यष्टौ वाक्या
न्यर्चको जपेत् अष्टोत्तरसहस्रं वा शतं वा नियतात्मवान् अयं होमप्रकारस्तु शास्त्रांतरविषयो ध्येयः मोषुणः परापरेति यत्ते देवेति वा पुनः पाय
सं घृतसंमिश्रं हुनेदष्टोत्तरं शतं समिदाज्यचरून्यश्चाछक्तितः संख्यया हुनेत् अधिदैवतयोश्चैव जुहुयात्स्वस्वमंत्रकैः नक्षत्रदेवताभ्यश्च पाय
सेन तु होमयेत् कृणुष्वेति पंचदशभिर्जुहुयात्कृसरं ततः गायत्र्या जातवेदसे त्र्यंबकमिति क्रमात् सीराग्रं जे नितामग्निं वास्तोष्पत्यग्निमेव च
क्षेत्रस्य पतिना गृणानाग्निर्दूतं तथैव च श्रीसूक्तेन तथा विद्वान्समिदाज्यचरूंस्तक्रमात् अष्टोत्तरशतेनाथ अष्टाविंशतिभिः क्रमात् अष्टाष्टसंख्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

यावापिजुहुयाद्भक्तितोबुधः त्वंनःसोमेनपायसंजुहुयात्तुत्रयोदश चतुर्गृहीतमाज्यंचयातेरुद्रेतिमंत्रतः स्रुवेणजुहुयादाज्यंमहाव्याहृतिभिःक्र
मात् हुत्वास्विष्टकृतंपश्चात्प्रायश्चित्ताहुतीर्हुनेत् आचार्योयजमानोवाप्यग्नौपूर्णाहुतिंहुनेत् होमशेषंसमाप्याथवह्निमारोपयेत्ततः कुंभाभिमंत्र
णंकुर्याद्दक्षिणेनाभिमंत्रयेत् मृत्युप्रशमनार्थायजपेच्चवकंशतं रुद्रकुंभोक्तमार्गेणरुद्रमंत्रंस्पृशञ्जपेत् धूपंदीपंचनैवेद्यंकुंभयुग्मेनिवे
दयेत् प्रसादयेत्ततोदेवमभिषेकार्थमादरात् भद्रासनोपविष्टस्ययजमानस्यचर्त्विजः दारपुत्रसमेतस्यकुर्युःसर्वेभिषेचनं अक्षीभ्यामितिसूक्ते
नपावमानीभिरेवच आपोहिष्ठेतिनवभिरापइद्वाद्वयेनच सहस्राक्षत्रृचेनापिदेवस्यत्वेतिमंत्रकैः शिवसंकल्पमंत्रेणवक्ष्यमाणैश्चमंत्रकैः योऽ
सौवज्रधरोदेवोमहेंद्रोगजवाहनः मूलजातशिशोर्दोषंमातापित्रोर्व्यपोहतु योऽसौशक्तिधरोदेवोहुतभुङ्मेषवाहनः सप्तजिह्वश्चदेवोग्निर्मूलदो
षंव्यपोहतु योऽसौदंडधरोदेवोधर्मोमहिषवाहनः मूलजातशिशोर्दोषंव्यपोहतुयमोमम योऽसौखड्गधरोदेवोनिर्ऋतीराक्षसाधिपः प्रशामयतुमू
लोत्थंदोषंगंडांतसंभवं योऽसौपाशधरोदेवोवरुणश्चजलेश्वरः नक्रवाहःप्रचेताख्योमूलोत्थाघंव्यपोहतु योऽसौदेवोजगत्प्राणोमारुतोमृगवा
हनः प्रशामयतुमूलोत्थंदोषंबालस्यशांतिदः योऽसौनिधिपतिर्देवःखड्गभृन्नरवाहनः मातापित्रोःशिशोश्चैवमूलदोषंव्यपोहतु। योऽसौपशुपति
र्देवःपिनाकीवृषवाहनः आश्लेषामूलगंडांतदोषमाशुव्यपोहतु विघ्नेशःक्षेत्रपोदुर्गालोकपालानवग्रहाः सर्वदोषप्रशमनंसर्वेकुर्वंतुशांति
दाः तर्क्ष्यारभिषेकंतुसर्वदोषोपशांतिदं सर्वकामप्रदंदिव्यंमंगलानांचमंगलं वस्त्रांतरितकुंभाभ्यांपश्चात्तुस्नापयेद्बुधः ततःशुक्लांबरधरःशु
क्लमाल्यानुलेपनः यजमानोदक्षिणाभिस्तोषयेदृत्विगादिकान् धेनुंपयस्विनींदद्यादाचार्यायसवत्सकां निर्ऋतिप्रतिमांकुंभवस्त्रंहेमंचदाप
येत् ग्रहार्थवस्त्रप्रतिमास्तस्मैदद्यात्प्रयत्नतः श्रीरुद्रजापिनेदेयःकृष्णोनड्वान्प्रयत्नतः तत्कुंभवस्त्रप्रतिमास्तस्मैदद्यात्प्रयत्नतः उक्ता
लाभेततोदद्यादाचार्यब्रह्मऋत्विजां तत्तन्मूल्यंप्रदातव्यंशक्त्यावाथप्रदापयेत् दद्यादन्नंपायसादिब्राह्मणान्भोजयेच्छतं अलाभेसतिपंचा
शद्दशकंतदलाभतः सर्वशांतेश्चपठनमाशिषांग्रहणंतथा गृहीसमापयेद्विद्वान्निर्ऋतिःप्रीयतामिति इतिशौनकीयमूलशांतिः॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथाश्लेषाशांतिरप्येवमेवकार्या तत्रविभवेपूर्वोक्तवत्पंचकुंभास्थाप्याः असंभवेकुंभद्वयं एकत्ररुद्रस्थापनं द्वितीयेआश्लेषाप्रतिमास्थापनं अ
भिमंत्रणादिपूर्ववत् तत्राश्लेषाप्रतिमासर्पाकारा अधिदैवतबृहस्पतिप्रतिमा प्रत्यधिदैवतपितृप्रतिमा स्थाप्यापूज्याच नमोस्तुसर्पेभ्यइतिपूजामंत्र
इतीरितः सर्पो रक्तस्त्रिनेत्रश्चद्विभुजः पीतवस्त्रकः फणकाधिधरस्तीक्ष्णोदिव्याभरणभूषितः एवंध्यात्वाततोभ्यर्च्यहोमकर्मसमारभेत् अ
भिषेके विशेषः आश्लेषाऋक्षजातस्यमातापित्रोर्धनस्यच भ्रातृज्ञातिकुलस्थानांदोषंसर्वंव्यपोहतु पितरः सर्वभूतानांरक्षंतुपितरः सदा सार्पनक्ष
त्रजातस्यवित्तंचज्ञातिबांधवान् सर्पाधीशनमस्तुभ्यंनागानांचगणाधिप गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसर्वारिष्टप्रशांतये इत्यर्घ्यमंत्रः मूलनक्षत्रवत्कु
र्यात्सर्वदोषंस्वनामतः एतच्चमूलाश्लेषाशांतिकद्वयंविवाहेउपस्थितेश्वशुरस्यश्वश्र्वाश्चसत्वेमूलाश्लेषोत्पन्नयोरपिवधूवरयोस्तत्तदरिष्टनिवृत्य
र्थंविधेयं उपलक्षणत्वाच्चज्येष्ठाविशाखोत्पन्नायावध्वावरस्यज्येष्ठबंधुकष्टशांतयेच नारदः मूलजाश्वशुरंहंतिव्यालजाचतदंगना ऐंद्री
पत्यग्रजंहंतिदेवरंतुद्विदैवजा शांतिर्वापुष्कलाचेत्स्यात्तर्हिदोषोनकश्चनेति इत्यश्लेषाशांतिः अथगंडशांतिः गंडशांतिंप्रवक्ष्यामिसोमसं
त्रेणभक्तिमान् कांस्यपात्रंप्रकुर्वीतपलैःषोडशभिर्नवं अष्टाभिश्चचतुर्भिर्वाद्वाभ्यांवाशोभनंतथा तन्मध्येपायसंशंखेननवनीतेनपूरिते राज
तंचंद्रमभ्यर्च्यसितपुष्पसहस्रकैः देवतः शुक्लवासास्तुशुक्लमाल्यांबरार्चितः सोमोहमितिसंचिंत्यपूजांकुर्याद्दतंद्विजः दद्याद्दक्षिणामिष्टांगंड
दोषप्रशांतयेशुक्लंवागीश्वरंचैवताम्रपात्रसमन्वितं गंडदोषोपशांत्यर्थंदद्याद्वेदविदे[illegible]ः अत्रापिपूर्ववत्प्रतिमाकलशहोमाभिषेकादिकंका
र्यं तिथिगंडेत्वनड्वाहंनाक्षत्रेधेनुरुच्यते कांचनंलग्नगंडेतुगंडदोषोविनश्यति आद्यभागेपितुर्गंडेत्रयाणामभिषेचनं इतरत्रशिशोर्मातुरभि
षेकंचकारयेत् अन्यच्चउत्तरातिष्यचित्रासुपूर्वाषाढोद्भवस्यच कुर्याच्छांतिंप्रयत्नेननक्षत्राकारजांबुधैः चित्राद्यर्द्धेपुष्यपादेद्वितीयेपूर्वाषाढाधि
ष्ण्यपादे द्वितीये जातः पुत्रश्चोत्तराद्येविघाती मातापित्रोर्भ्रातुरप्यात्मनश्च द्विमासस्योत्तरादोषः पुष्यश्चैवत्रिमासिकः पूर्वाषाढाष्टमेमासिचि
त्राषाण्मासिकंफलं नवमासंतथाश्लेषामूलेचाष्टौसमाः स्मृताः ज्येष्ठामासेपंचदशेपुत्रदर्शनवर्जिता उत्तरातिलपात्रस्यात्तिष्येगोदानमिष्यते अ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ज्ञांचित्रासु वैदेयापूर्वाषाढे तु कांचनं यवांश्च व्रीहिमाषांश्च तिलमुद्गांश्च दापयेत् यथावित्तानुसारेण कुर्याद्ब्राह्मणभोजनं पित्रायुष्यवृद्ध्यर्थे शांतिरत्र विधीय
ते इति गंडांतादिशांतिः अथ ज्येष्ठाशांतिः भरद्वाजः ज्येष्ठादौ मातृजननी मातामहं द्वितीयके तृतीये मातुलं हंति चतुर्थे जननीं तथा आत्मानं पंचमे हंति षष्ठे गो
त्रक्षयो भवेत् सप्तमे कुलनाशः स्यादष्टमे ज्येष्ठसोदरः नवमे श्वशुरं हंति सर्वं स्वरं शमेत् तथेति प्रत्येकं घटिकाषट्कस्य फलमुक्तं अत्रापि मूलशांतिवत्सर्वं का
र्यं तत्र विशेषः घटिकैकाचमे चांते ज्येष्ठादौ घटिकाद्वयं तयोः संधिरिति ज्ञेयं शिशुर्गंडांतमीरितं ज्येष्ठांत्यपादस्तु पितुः स्वस्य चापि विनाशकः ज्येष्ठर्क्षे क
न्यका जाता हंति शीघ्रं धवाग्रजं शांतिं तस्य प्रवक्ष्यामि गंडदोषप्रशांतये तत्र चतुर्दिक्षु कुंभचतुष्टयं संस्थाप्य तन्मध्ये शतच्छिद्रं पंचमं कुंभं संस्थाप्य पूर्ववत्
जादि विधाय तत्र वज्रांकुशधरं देवमैरावतगजान्वितं कुर्याच्छचीपतिं रम्यं देवेंद्रं सुरनायकं शालितंडुलसंपूर्णकुंभस्योपरि पूजयेत् इंद्रायेंद्रो मरुत्वान् इति मं
त्रेण वाग्यतः पूजयेद्विधिना सम्यग्लोकपालगणान्वितं रक्तवस्त्रद्वयोपेतं देवराजं शचीपतिं पूजयेद्वारुणैर्मंत्रैः कुंभान्यो मान्यस्ततः त्वन्नो अग्ने जपेद्रो
स त्वन्नो पि द्वितीयके समुद्रज्येष्ठा इति चेमं मे गंगे चतुर्थकं पूजयेद्वत्तु गंधाद्यैश्चतुरः कलशानपि आनो भद्रा जपं चादौ भद्रा अग्ने द्वितीयकं इंद्रसूक्तं रुद्रजाप्यं जपेन्मृ
त्युंजयं ततः समिद्भिर्ब्रह्मवृक्षस्य शतमष्टोत्तरं शतं सर्पिषा चरुणा चैव मूलमंत्रेण वाग्यतः जुहुयाज्जाप्यं च तेनैव यतइंद्र भयेति च तिलान्व्याहृतिभिर्हु
त्वा शतमष्टोत्तरं पृथक् ततोभिषेकः ततो रूपं रूपमिति मंत्रेण तच्चक्षुरिति मंत्रेण आज्यावलोकनं पुनर्देवतापूजनं कृत्वा नमोस्तु सुरनाथाय नमस्तु
भ्यं शचीपते गृहाणार्घ्यं मया दत्तं गंडदोषप्रशांतये अष्टोत्तरशतं संख्या कुर्याद्ब्राह्मणभोजनं अन्यत्सर्वं तु पूर्ववत् इति ज्येष्ठाशांतिः दिनक्षये व्य
तीपाते व्याघाते विष्टिवैधृतौ शूले गंडे च परिघे वज्रे च यमघंटके कालगंडे मृत्युयोगे दग्धयोगसमन्विते तस्मिन्नाड दिने प्राप्ते प्रसूतिर्यदि जायते अ
तिदोषकरी प्रोक्ता तत्र पापप्रसूते सति विचार्य तत्र दैवज्ञः शांतिं कुर्याद्यथाविधि यजनं देवतानां च ग्रहाणां चैव पूजनं दीपं शिवालये भक्त्या गोघृतेन प्र
दापयेत् अभिषेकं शंकराय अश्वत्थस्य प्रदक्षिणं अभीष्टफलसिद्ध्यर्थं कुर्याद्ब्राह्मणभोजनं गणापत्यं पुरुषसूक्तं सौरं मृत्युंजयं शुभं शांतिजा
प्यं पुनश्चैव कृत्वा मृत्युंजयी भवेत् इत्युत्तरगार्ग्ये दुष्टयोगशांतिः कुमारजन्मकाले तु व्यतीपातश्च वैधृतिः संक्रांतिश्च रवेस्तत्र जातो दारिद्र्यकारकः

नवग्रहमखं कुर्यात्तस्य दोषस्य शांतये प्रथमं गोमुखाज्जन्मततः शांतिं समाचरेत् गृहस्य पूर्वदिग्भागे गोमयेनानुलिप्य च अलंकृतस्वदेशे तु व्रीहिरा
शिं प्रकल्पयेत् पंचद्रोणमितं धान्यं तदर्धं तंडुलेन च तदर्धं तु तिलैः कुर्यादन्योन्योपरि कल्पयेत् इत्यत्रितयराशौ तु अष्टपत्रं लिखेद्बुधः पुण्याहं वा
चयित्वा तु आचार्यं वरयेत्सुराशौ प्रतिष्ठितं कुंभमव्रणं सुमनोहरं तीर्थोदकेन संभृत्य सर्वौषधिपल्लवं पंचगव्यं पंचरत्नं वस्त्रयुग्मेन वेष्टयेत्
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं सूक्ष्मवस्त्रेण संयुतं प्रतिमां स्थापयेत्पश्चात्ताधिप्रत्यधिदेवतां चंद्रादित्याकृती पार्श्वे मध्ये वैधृतिमर्चयेत् एवमेव व्यतीपा
तशांतौ संक्रमणस्य च अधिदेवं भवत्सूर्यः चंद्रः प्रत्यधिदेवतं तत्तद्व्याहृतिपूर्वेण तत्तन्मंत्रेण पूजयेत् त्रियंबकेन मंत्रेण सोमपूजां समाचरेत्
उत्सूर्य इति मंत्रेण सूर्यपूजां समाचरेत् आप्यायस्वेति मंत्रेण सोमपूजां समाचरेत् तत्राष्टोत्तरसहस्रं अष्टोत्तरशतं वा अष्टाविंशति संख्या जपं स
र्वेसोरजपं च आनो भद्रा अग्ने इति सूक्तं पुरुषसूक्तं त्रियंबकं एतान् मंत्रान् कुंभान् स्पृष्ट्वा चतुर्दिक्षु जपं कुर्युः त्रियंबकेन मंत्रेण समिदाज्यचरून् हुनेत्
अष्टोत्तरसहस्रं अष्टोत्तरशतं अष्टाविंशतिर्वा मृत्युंजयेन मंत्रेण तिलहोमं समाचरेत् ततः समुद्रज्येष्ठाश्च आपो हि ष्ठेत्यृचेन च अक्षीभ्यामिति सू
क्तेन पावमानीभिः त्रियंबकेन उत्सूर्येति आप्यायस्वेति वैदिकमंत्रैः सुरास्त्वामभिषिंचंत्वित्यादिकैः पौराणमंत्रैश्चाभिषेकं कुर्यात् ततः आज्यावे
क्षणं अन्यद्दक्षिणादानादिकं पूर्ववत् इत्युत्तरगार्ग्ये व्यतीपातवैधृतिसंक्रांतिशांतिः अथ कुहूसिनीवालीदर्शशांतिः तत्र यस्याः कस्याश्चिदमा
वास्यायाः अष्टौ भागान्कृत्वा प्रथमविभागे चंद्रदर्शनमस्ति न वेति विचार्य यदा चंद्रदर्शनं तदा सिनीवाली यदा चंद्रादर्शनं तदा दर्शः सकलचंद्र
क्षयस्तदा कुहूरित्यर्थः तदुक्तं छंदोगपरिशिष्टे इंदुक्षयकालः श्राद्धकाल इति प्रस्तुत्येंदुक्षयकालपरिगणमुक्तं अष्टमेंशे चतुर्दश्याः क्षीणो भ
वति चंद्रमाः अमावास्याष्टमे भागे पुनः किल भवेदणुः अत्रेंदुराद्ये प्रहरे च तिष्ठेत् चतुर्थभागोनकलावशिष्टः तदंत एव क्षयमेति कृत्स्न एवं हि ज्यो
तिश्चक्रविदो वदंतीति एतत्कारिकाव्याख्यानं तद्भाष्यकारेण कृतं प्रहरनवात्मकश्चंद्रक्षयकाल इति तत्रामायाः सप्तमाष्टमप्रहरौ कृत्स्नक्षय
कालः चतुर्दशीशेषयामदर्शादियामौ च चंद्रसूक्ष्मताकाल इति तत्रायं मंत्रविषयविवेकः यस्याममावास्यायां प्रथमप्रहरे शास्त्रात्प्रत्यक्षतो

मु॰टी॰ वाचंद्रदर्शनंस्यात्सासिनीवालीसर्वदासिद्धा. तत्रोत्पन्नस्यसिनीवालीशांतिर्विधेया अथतस्यामेवामावास्यायांयदानष्टेंदुकलात्वंसचक्षत्त्वक्षयका
न॰प्र॰ लोमावास्यायामंतिमक्षणएव तस्यचसंक्रांतिसमयवदतिसूक्ष्मत्वेनदुर्ज्ञेयत्वात् अमावास्यायाः सप्तमाष्टमप्रहरयोः कृत्स्नक्षयकालस्यभाष्यकारे
३१ णपरिभाषितत्वात् सप्तमाष्टमप्रहरात्मकः कालः कुहूशब्दवाच्यस्तत्रोत्पन्नस्यकुहूशांतिः पुनस्तस्यामेवामावास्यायांप्रथमप्रहरानंतरंसप्तमप्रहरा
र्वाक्प्रहरपंचकात्मकः कालोदर्शशब्दवाच्यइति तत्रोत्पन्नस्यदर्शशांतिर्विधेयेति एवमेकस्यामेवामावास्यायांकालभेदेनत्रयंसंभवति यस्ता
त्वमावास्यायांचंद्रदर्शनाभावः तदाद्वयमेवदर्शत्वकुहूत्वरूपंसंभवतीति अत्रकेचिच्चतुर्दशीशेषेचंद्रदर्शनेसतिपरदिनेयाऽमावास्यासासिनीवा
लीइत्याहुस्तत्र दृष्टश्चंद्रोयस्यामिति अन्यपदार्थस्यअमावास्यारूपस्यैवसमानाधिकरण्येनग्रहणात् किंचसिनीशब्देनश्वेताचंद्रकलावर्णवा
चिनः श्वेतशब्दाद्वर्णादनुदात्तात्तोपधात्तोनइतिङीपूनकारेसिनीतांवलतेप्राप्नोतीतिसिनीवालीतिव्युत्पत्तिश्च चतुर्दश्युदितचंद्राश्रयायाममावा
स्यायांनयुज्यतेइतिच तस्मान्नष्टेंदुः सिनीवालीत्यमावास्यैवाभिधीयतइत्येवज्यायः अथगोलगणितविदोऽन्यथासमादधुः तत्रस्यान्नष्टेंदुः सि
नीवालीत्यादौउदयास्ताधिकारोक्तरीत्यादृक्कर्मद्वयसंस्कृतस्यदर्शनयोग्यत्वेसतिप्राक्क्षितिजक्रांतिवृत्तसंबंधवत्वंग्रहादर्दर्शनशब्दवाच्यं
मेघाद्यावरणेतुशास्त्रीयदर्शनेदृष्टिवर्तते आत्माद्रष्टव्यइत्यादिवत् तथैवदर्शनायोग्यत्वेसतिप्राक्क्षितिजसंबंधवत्वमदर्शनशब्दवाच्यमित्य
दर्शनलक्षणं अतश्चंद्रदर्शनलक्षणवत्यमावास्यासिनीवालीनाम चंद्रादर्शनलक्षणवत्यमावास्याकुहूर्नाम लक्षणद्वयानाक्रांताऽमावास्याद
र्शशब्दवाच्याइति अयमाशयः यदामावास्यासूर्योदयात् प्राक्घटिकात्रयवती तदादृक्कर्मसंस्कारवशेनचंद्रस्यदृश्यत्वमागतंचेत्तदासासंपूर्णा रामः
ऽमावास्यासिनीवालीनाम तादृश्याममायांद्वितीयसूर्योदयावधिकायामुत्पन्नस्यारिष्टशांतयेसिनीवालीशांतिस्तत्फलंचादेश्यं अथतिथिवृद्धौवा ३१
तस्याअमावास्याद्वितीयसूर्योदयानंतरमवशिष्टामावास्याघटीषूत्पन्नस्यकुहूशांतिरेव चंद्रादर्शनलक्षणसत्वात् यदिसैवामावास्यासूर्योदयात्प्रा
क्घटिकात्रयचतुष्टयंवाप्रतिपत्संबंधा तदासिनीवाल्येव अथतादृश्यांन्यूनायामधिकायांवाऽमावास्यायांतुदृक्कर्मसंस्कारवशेनचंद्रस्यादृश्यत्व

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मागतंसामावास्यासंपूर्णाकुहूर्नाम चंद्रादर्शनलक्षणसत्वात् तत्रापिकुहूशांतिरादेश्या यदातुसूर्योदयादनंतरंकियत्सुद्वित्रासुघटीषुअतिक्रांता
सुअमावास्याप्रवृत्तिः पूर्वेचतुर्दश्येवाक्लिन्नातस्यामुषसिदृक्कर्मेवशतश्चंद्रोदृष्टोमावादर्शिनथाप्यमावास्यायांचंद्रदर्शनलक्षणानाक्रांतत्वात्सासंपू
र्णामावास्यादर्शोनाम तत्रदर्शेजननशांतिर्विधेयेति एवममावास्याभेदेनसिनीवालीकुहूदर्शरूपंपक्षत्रयंसावकाशमितिगोलज्ञानामतं अथ
प्रकारांतरेणसिनीवालीसर्ववादिसिद्धासैवकुहूस्तुपरिभाषिकी यदाहवसिष्ठः नक्षत्रेयस्यदर्शांतोविषनाड्याभवेद्यदि कुहूयोगइतिख्यातोव्या।
धिमृत्युभयादिकृत् अयमर्थः यस्मिन्नक्षत्रेयाविषनाड्याउक्तास्तस्मिन्कालेयदिदर्शस्यचरमघटिकाभवेत्तन्नक्षत्रंचयस्यपुरुषस्यजन्मनक्षत्रं
जन्मकालेकालांतरेवास्यात्तस्यपुंसोव्याधिमृत्युकृत् कुहूयोगोज्ञेयः तत्रकुहूजननफलंशांतिश्चस्यात् कालांतरेपिकुहूयोगसंभवेशांतिर्विधेया
अतएवजगन्मोहने यस्यजन्मर्क्षगश्चंद्रोविषनाड्यांकुहूर्भवेत् अभिचारेणकिंतस्यस्वयमेवमरिष्यतीति अतोविषघटिकातः पूर्वकालोदर्श
शब्दवाच्यइति एवंप्रकारत्रयेणसिनीवालीकुहूदर्शानांभेदउपादितस्तत्रयथासंप्रदायंव्यवस्थेत्यलमतिप्रसंगेन अथशांतिप्रकारः सिनीवा।
ल्यांप्रसूतास्याद्यस्यभार्यापशुस्तथा गवाश्वमहिषीचैवशक्रस्यापिश्रियंहरेत् येवसंतिद्विजाश्चान्येस्वप्रसादोपजीविनः वर्जयेत्तानशेषांस्तुपशु
पक्षिमृगादिकान्।द्विजाः पक्षिणः कुहूप्रसूतिरत्यर्थंसर्वदोषकरीमता यस्यप्रसूतिरेतेषांतस्यायुर्धननाशिनी नारींविनाचशेषाणांपरित्यागो
विधीयते परित्यागात्तत्रशांतिंकुर्यात्तद्वाविचक्षणः प्रतिमांकारयेच्छंभोश्चतुर्भुजसमन्वितं त्रिशूलखड्गवरदाभयहस्तांयथाक्रमात् श्वेतवर्णां
श्वेतपुष्पांश्वेतांबरविभूषितां त्र्यंबकेनमंत्रेणपूजांकुर्याद्यथाविधि इंद्रश्चतुर्भुजोवज्रांकुशचापससायकः रक्तवर्णोगजारूढोयतइंद्रेतिमंत्र
तः पितरः कृष्णवर्णाश्चचतुर्हस्ताविमानगाः यष्टिसूत्रकमंडल्वभयानाचधारिणः येसत्याइतिमंत्रेणपूजांकुर्यादनंतरं कलशस्थापनपूजादि
पूर्ववत् समिदाज्यचरोहोमंतिलमाषैश्चसर्षपैः अश्वत्थप्लक्षपालाशसमिद्भिः खादिरैः शुभैः अष्टोत्तरशतंमुख्यंप्रत्येकंजुहुयाद्बुधः त्र्यंबके
नमंत्रेणतिलान्व्याहृतिभिर्हुनेत् शंकरस्याभिषेकंचकुर्यादाज्यावलोकनं अन्यत्सर्वमभिषेकादिपूर्ववत् इतिसिनीवालीकुहूशांतिः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·टी·
न·प्र·
३२

अथदर्शशांतिः अथातोदर्शजातानांमातापित्रोर्दरिद्रता तद्दोषपरिहारायशांतिंवक्ष्यामिनारद तत्रसंकल्पंविधायतन्मध्येकलशंसंस्थाप्य तन्मध्ये
निक्षिपेद्द्रव्यंदधिक्षीरघृतादिकं न्यग्रोधोदुंबराश्वत्थः सचूतानिंबकास्तथा एतेषांवृक्षमूलानांत्वगादीन्पल्लवांस्तथा पंचरत्नानिनिक्षिप्यवस्त्र
युग्मेनवेष्टयेत् तत्रसर्वेसमुद्राइति आपोहिष्ठादृचेनेतिकयानश्चित्रइत्यृचा यत्किंचेदमृचाचैवसमुद्रज्येष्ठइत्यृचा अभिमंत्र्योदकुंभंत
मग्नेः पूर्वेनिधापयेत् दर्शस्यदेवतायाश्चसोमसूर्यस्वरूपकाः प्रतिमास्वर्णजानिर्म्यारजतीताम्रजातथा आप्यायस्वेतिमंत्रेणसवितापश्चा
त्तमेवच उपचारैः समाराध्यततोहोमंसमाचरेत् समिधश्चचरुद्रव्यंक्रमेणजुहुयाद्बही हुनेत्सवितृमंत्रेणसोमोधेनुंचमंत्रतः अष्टोत्तरशतंवा
पिअष्टाविंशतिसंख्यया अभिषेकादिपूर्ववत् हिरण्यंरजतंचैवकृष्णाधेनुश्चदक्षिणा ब्राह्मणान्भोजयेत्तत्रकारयेत्स्वस्तिवाचनं इतिद
र्शशांतिः कृष्णपक्षेचतुर्दश्याःप्रसूतेःषड्विधंफलं चतुर्दशीचषड्भागांकुर्यादाद्येशुभंस्मृतं द्वितीयेपितरंहंतितृतीयेमातरंतथा चतुर्थेमातु
लंहंतिपंचमेवंशनाशनं षष्ठेतुधनहानिःस्यादात्मनोवंशनाशनं तस्मात्सर्वप्रयत्नेनशांतिंकुर्याद्विधानतः प्रतिमांकारयेच्छंभोः कर्षमात्रसुवर्णतः
तदर्द्धार्द्धेनवाकुर्यात्सर्वलक्षणसंयुतां वृषभेचसमासीनंवरदाभयपाणिकं शुद्धस्फटिकसंकाशंश्वेतमाल्यांबरान्वितं त्र्यंबकेनमंत्रेणपूजांकु
र्याद्विधानतः तत्रमूलशांतिवत्कलशस्थापनादिकृत्वातत्रशंभुपूजांविधाय तत्रआवाह्यवारुणैर्मंत्रैरनेनचविधानतः इमंमेवरुणेत्यनया
तत्वायामीत्यृचातथा त्वंनोअग्नइत्यनयासत्वन्नइतिमंत्रतः आग्नेयंकुंभमारभ्यपूजांकुर्याद्यथाक्रमात् आनोभद्राश्चसूक्तेनभद्राअग्नेश्च
सूक्तकं जप्त्वापुरुषसूक्तंचकद्रुद्रइतिक्रमाज्जपेत् ईश्वरस्याभिषेकंचग्रहपूजांचकारयेत् समिदाज्यचरूंश्चैवतिलमाषांश्चसर्षपान् अश्वत्थ
प्लक्षपालाशसमिद्भिः खादिरैःशुभैः अष्टोत्तरसहस्रंवा अष्टोत्तरशतंतुवा अष्टाविंशतिभिर्वापिहोमंकुर्यात्पृथक्पृथक् त्र्यंबकेनमंत्रेण राम:
तिलान्व्याहृतिभिःक्रमात् ग्रहाएवंचहोतव्याश्चास्मदुक्तविधानतः अन्यत्सर्वमाज्यावलोकनादिपूर्ववत् इतिकृष्णचतुर्दशीजननशांतिः ३२
एकस्मिन्नेवनक्षत्रेभ्रात्रोर्वापितृपुत्रयोः प्रसूतिश्चतयोर्मृत्युर्भवेदेकस्यनिश्चयात् तत्रशांतिंप्रवक्ष्यामिसर्वाचार्यमतेनतु अग्नेरीशान

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

भागेतु नक्षत्रप्रतिमां ततः तन्नक्षत्रोक्तमंत्रेण चार्चयेत्कलशोपरि रक्तवस्त्रेण संछाद्य वस्त्रयुग्मेन वेष्टयेत् स्वस्वशाखोक्तमार्गेण कुर्याद्ग्निमुखं ततः
अनेनैव तु मंत्रेण हुनेदष्टोत्तरं शतं प्रत्येकं समिदन्नाज्यैः प्रायश्चित्तं तमेव च अभिषेकं ततः कुर्यादाचार्यः पितृपुत्रयोः वस्त्रालंकारगोदानैराचार्यं
पूजयेत्ततः ऋत्विग्भ्यो दक्षिणां दद्यान्माषत्रयसुवर्णकं देवताप्रतिमादानं धान्यवस्त्रादिभिः सह यानशय्यासनादींश्च दद्यात्तद्दोषशांतये भोज
येद्ब्राह्मणान्सर्वान्वित्तशाठ्यविवर्जितः इत्येकनक्षत्रशांतिः अत्रैकस्मिन्नेव नक्षत्रे भ्रात्रोर्वा पितृपुत्रयोरित्यत्र भ्राता च भ्राता च भ्रातरावितिभ्रात
पुत्रौ स्वसृदुहितृभ्यामित्येकशेषे सोदरयोर्भ्रातृभगिन्योरेव निषेधः स्यान्नतु पुंभ्रात्रोः एवं पितृपुत्रयोरित्यत्रापि पिता च पुत्रश्चेति द्वंद्वे पितापुत्र
योरेकनक्षत्रे जनननिषेधः स्यान्नतु मातृपुत्रयोः न च माता च पिता च पितरौ मातापितृभ्यामेकशेषे तथा पुत्रश्च दुहिता च पुत्रौ पितरौ च पुत्रौ चेति द्वंद्वे
पितृपुत्राणामिति बहुवचनं स्यात् तथापि वचनात्तदनुरोधात् इह विषयोपि संगृहीतो भविष्यति यदाह वसिष्ठः पित्रोस्तु जन्मनक्षत्रे जातस्तु पि
तृमातृहा जन्मर्क्षांशे च तल्लग्ने जातः सद्योमृतिप्रदः देवकीर्तिः यद्येकस्मिन्धिष्ण्ये जायन्ते दुहितरोथवा पुत्राः पित्रोरंतकराः स्युर्यद्यपरे प्रीतिरतुला
स्यात् अपरे अन्यनक्षत्रे गर्गः यस्यैव जन्मनक्षत्रे जायेद्भ्राता सुतोपि वा सजातीयः सजात्या वा सोस्य प्राणान्प्रसाधयेदिति अथ मूले उपलक्ष
णत्वेन सर्वशांतिशेषभूतो गोमुखप्रसवोभिधीयते गर्गः प्रणिपत्य रविं वक्ष्ये प्रायश्चित्तमनुस्मरन् सर्वारिष्टविनाशाय यदुक्तं ज्योतिषार्णवे पित्ररि
ष्टे सुतारिष्टे मात्ररिष्टे तथैव च पौष्णाश्विन्योर्गुरौ सार्पमघाचित्रेंद्रमूलभे एषु ऋक्षेषु जातस्य कुर्याद्गोजननं तथा जन्मर्क्षे वा निजन्मर्क्षे शुभवारे शुभे
दिने कृत्वाभ्यंगादिकं सर्वं गृहालंकारपूर्वकं गोमयेनोपलिप्याथ यथा वित्तानुसारतः नवं शूर्पं तु तन्मध्ये रक्तवस्त्रं प्रसारयेत् स्थापयित्वा शि
शुं तत्र पुनः सूत्रेण वेष्टयेत् प्राङ्मुखस्तमवाक्पादः तिलगर्भगतं शिशुं गोमुखं दर्शयित्वा तु पुनर्जातं तु गोमुखात् विष्णुर्योनीति सूक्तेन गव्येन स्ना
पयेच्छिशुं गवामंगेषु मंत्रेण गवामंगेषु संस्पृशेत् विष्णोः श्रेष्ठेन मंत्रेण गोप्रसूतं तु बालकं आचार्यस्तु समादाय पश्चान्मात्रे ददात्तदा माता ज घन्य
भागस्थाशिशुमानीय तं सुखाव ततः पित्रे तदा दद्यात्ततो मात्रे प्रदापयेत् वस्त्रे संस्थाप्य तु पिता पुत्रस्य मुखमीक्षयेत् गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः

कुशोदकं आपोहिष्ठादिभिर्मंत्रैरभिषिंचेत्ततः शिशुं मूर्ध्नि चाघ्रायतं पुत्रं तन्मंत्रेण तदा पिता अंगादंगात्संभवसि हृदयादधिजायसे आत्मा वै पुत्र
नामासि स जीव शरदः शतं मूर्धनि त्रिरवघ्राय तं शिशुं स्थापयेत्ततः पुण्याहं वाचयेत्पश्चाद्ब्राह्मणैर्वेदपारगैः दरिद्रायाथ विप्राय तां गां चाभ्यर्च्य
दापयेत् गोवस्त्रस्वर्णधान्यादि दत्वादकौदितः क्रमात् यथाशक्ति धनं दद्याद्ब्राह्मणेभ्यस्तथा पिता ततो होमं प्रकुर्वीत स्वस्वशाखोक्तमार्गतः उ
ल्लेखनादिकं कृत्वा चाज्यभागांतमाचरेत् होमस्येशानदिग्भागे धान्योपरि शुभं घटं सपंचगव्यं संस्थाप्य तिलांस्तत्र विनिक्षिपेत् क्षीरिद्रुमक
षायांश्च पंचरत्नानि निक्षिपेत् वस्त्रयुग्मेन संछाद्य क्षीरादिभिरथार्चयेत् विष्णुं वरुणमभ्यर्च्य प्रतिमां च विधानतः आपोहिष्ठेति तिसृभिरप्सु
मे सोम इत्यथ तद्विष्णोः परमं पदमसीम्यामिति सूक्ततः ऋग्भिराभिः प्रत्टचं च अष्टाविंशतिसंख्यया अशक्तौ चाष्टसंख्यं वारधिमध्वाज्य
संयुतं आदित्यादिग्रहाणां च होमं कुर्यात् समंत्रकं इति गोमुखप्रसवविधिः अथ प्रसंगात्त्रीतरशांतिः सुतत्रये सुता चेत्स्यात्तत्रये वा सुतो यदि
मातापित्रोः कुलस्यापि तदारिष्टं महद्भवेत् जातस्यैकादशे वापि द्वादशाहे शुभे दिने आचार्यमृत्विजान्वृत्वा ग्रहयज्ञपुरःसरं ब्रह्मविष्णुमहेंद्र
द्रप्रतिमाः स्वर्णतः कृताः पूजयेद्धान्यराशिस्थकलशोपरि शक्तितः पंचमे कलशे रुद्रं पूजयेद्रुद्रसंख्यया रुद्रसूक्तानि चत्वारिंशतिसूक्तानि
सर्वशः द्विजएकोजपेद्धोमकाले शुचिसमाहितः आचार्यो जुहुयादत्र समिदाज्यतिलांश्चरून् अष्टोत्तरसहस्रं वा शतं वा विंशतिं तु वा देवताभ्यश्च
तुर्वक्त्रादिभ्यो ग्रहपुरःसरं कांस्याज्यवीक्षणं कृत्वा शेषं पूर्ववदाचरेत् इति त्रीतरशांतिः अथ सूर्यचंद्रग्रहणसमयजननशांतिः ग्रहणे चंद्रसू
र्ययोः प्रसूतिर्यदि जायते व्याधिपीडा तदास्त्रीणामारोतुऋतुदर्शनात् शांतिस्तेषां प्रवक्ष्यामि नराणां हितकाम्यया यस्मिन्नृक्षे विशेषेण ग्रहणसं
प्रजायते तदृक्षाधिपतेरूपं सुवर्णेन प्रकल्पयेत् यथाशक्त्यनुसारेण वित्तशाठ्यं न कारयेत् सूर्यग्रहे सूर्यरूपं सुवर्णेन स्वशक्तितः चांद्रं चंद्रग्र
हे धीमान् रजतेन विशेषतः राहुरूपं प्रकुर्वीत नागेनैव विचक्षणः नागेन सीसकेन शुचौ देशे प्रयत्नेन गोमयेन प्रलेपयेत् तस्योपरि न्यसेद्धीमा
न् अन्नवस्त्रं सुशोभनं त्रयाणां चैव रूपाणां स्थापनं तत्र कारयेत् रक्ताक्षतं रक्तगंधं रक्तपुष्पाम्बराणि च सूर्यग्रहे प्रदातव्यं सूर्यप्रीतिकरं च यत्

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्वेतवस्त्रं श्वेतमाल्यं श्वेतगंधाक्षतादिभिः चंद्रग्रहे प्रदातव्यं चंद्रप्रीतिकरं चयत् एहवे चैवदातव्यं कृष्णपुष्पांबराणि च दद्यान्नक्षत्रनाथाय श्वे
तगंधानुलेपनं सूर्यं संपूजयेद्धीमानाकृष्णेति मंत्रतः चंद्रग्रहे चपालाशैः समिद्भिर्जुहुयान्नरः दूर्वाभिर्जुहुयाद्धीमान्राहोः संप्रीणनाय च सयवाः
समिद्भिर्ब्रह्मवृक्षोत्थैः भैशायजुहुयाद्बुधः भैशायनक्षत्राधिपतये आज्येन चरुणा चैव तिलैश्च जुहुयात्ततः पंचगव्यैः पंचरत्नैः पंचत्वक्पंचप
ल्लवैः जलैरोषधिकल्कैश्च सहितैः कलशोदकैः ओषधिकल्कैः सर्वौषधिकल्कैः अभिषेकं प्रकुर्वीत यजमाने प्रयत्नतः मंत्रैर्वारुणदैवत्यैराप
हिष्ठादिभिः सह इमंमेगंगे पितरस्तत्त्वायामीति मंत्रकैः अभिषेके निवृत्ते तु यजमानः समाहितः अनेन विधिना शांतिं कृत्वा सम्यग्विशेषतः अ
कालमृत्युशोकं च व्याधिपीडां न वाप्नुयात् सौख्यं सौमनसं नित्यं सौभाग्यं लभते नरः इत्थं ग्रहणजातानां सर्वारिष्टविनाशनं कथितं भार्गवेनेदं
शौनकाय महात्मने इति शौनकोक्ता ग्रहणजननशांतिः अथ ज्वराद्युत्पत्तिकालीननक्षत्रशांतिः तत्र साधारणो विधिः यस्मिन्नक्षत्रे ज्वरादि
पीडा भवति तन्नक्षत्राधिदेवताप्रतिमां सुवर्णेन कारयित्वा अमुकनक्षत्रसंभूतव्याधिशांत्यर्थं नक्षत्रशांतिं करिष्ये इति संकल्प्य शुचिप्रदेशे गो
मयेनोपलिप्ते तंडुलैश्चतुरस्रं मंडलं निर्माय तन्मध्ये तत्तद्देवतावर्णवस्त्रद्वयवेष्टितग्रीवं चंदनादिचर्चितं कलशं धान्यस्योपरि विन्यस्य तत्र सर्वौ
षधीः पंचरत्नानि पंचगव्यानि सप्तमृत्तिकाः पंचपल्लवान्स्वस्वमंत्रेण कलशे निक्षिप्य सर्वे समुद्रा इति तत्र तीर्थान्यावाह्य तत्त्वायामीति वरुण
मावाह्य संपूज्य स्वस्वगृह्योक्तविधिनाग्निं प्रतिष्ठाप्य आज्यभागांते तत्तन्नक्षत्राधिदेवतामंत्रेण तन्नक्षत्रपूर्वोत्तरनक्षत्रदेवतामंत्रेण तत्तद्द्रव्ये
ण च होमं कृत्वा तेन वरुणविकलशेन यजमानाभिषेके विहितेनाः प्रतिमा रोगी ब्राह्मणाय दद्यात् असौ साधारणो विधिः उक्तं च यस्मिन्नृक्षे
भवेत्पीडा तन्नक्षत्रस्य देवता सुवर्णनिर्मितां कृत्वा पूजयेत्प्रयतः शुचिः गोमयेनानुलिप्तस्य मंडलं शुभलक्षणं चतुरस्रं च संकीर्तितं तंडुलैश्च कृ
ताकृतैः कृत्वा तु स्थंडिलं तत्र यत्नतः कृष्णया मृदा तत्पार्श्वे च सुधीः कुर्यात्तंडुलानां महाचयं तत्र प्रमाणं खारी वा द्रोणा वा दश शक्त्यपेक्षया अभा
वे पंच वा द्रोणा द्रोणं वा तदभावतः ईशानकोणदेशे तु कलशं स्थापयेत्सुधीः निधाय द्रविणं तत्र कलशे शक्त्यपेक्षया पीठं तु पूर्वतः स्थाप्यं नव्यव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰टी॰ रेखेणसंयुतं स्वस्तिकंतंडुलानांचशुभानांतत्रसंलिखेत् तन्मध्येदेवतास्तिस्रोनक्षत्रत्रितयस्यवै यस्मिन्नृक्षेभवेद्रोगस्तस्यपूर्वापरेसुधीःउडूनीपूजयेद्य
न॰प्र॰ त्नादधिप्रत्यधिदेवते देवतायस्यनक्षत्रस्यमंत्रस्तल्लिंगएवच इत्यचतस्यप्रत्योक्तप्रभावंप्रकृतंतथा तत्सर्वंविदुषानीयहोमंतत्रप्रकल्पयेत् पंचोप
३४ चारसंयुक्तापूजांतत्रप्रकल्पयेत् स्वगृह्योक्तविधानेनकुर्यादग्निमुखंसुधीः कलशंजलपूर्णंचवस्त्रयुग्मेनवेष्टितं निधायचौषधीस्तत्रपंचपल्ल
वसंयुताः सप्तस्था नमृदाकुंभोश्चाक्षतवालप्रकल्पयेत् इमंमेवरुणइत्येवंजलमंत्रेणवापुनः सर्वेसमुद्राःसरितइतिमंत्रंचसंस्मरेत् यच्चिद्धिते
विशोयथेत्यादिसूक्तंजपेत्पुनः आवाहयेद्दृढंदेवंवरुणंपयसांपतिं एवंनक्षत्रशांत्यर्थंविदध्यात्पूर्वंपीठिकां सामान्योयंविधिःप्रोक्तोनक्षत्रा
णांप्रपूजने सर्वौषधीनांदुःप्राप्तौभवेदेकाप्यतावरी सर्वेषामपिगंधानामभावेचंदनंमतं शतपत्रंसुमनसांधूपाभावेचगुग्गुलुः नैवेद्यानामभावे
तुपायसंसघृतंस्मृतं मंत्राणामप्यभावेतुगायत्रीमंत्रउत्तमः होमद्रव्यस्यदुःप्राप्तौतिलाःप्रोक्तामनीषिभिः अष्टोत्तरसहस्रंचतथाशतमुदाहृ
तमिति अथनक्षत्रदेवताध्यानानि देवतेअश्विनौतत्रद्विभुजौशुक्लवर्णकौ सुधाकलशसंयुक्तौकमंडलुधरौशुभौ १ यमस्तुदेवतातत्रकृष्णव
र्णोद्विबाहुकः लुलापवाहनःश्रीमान्पाशदंडधरःप्रभुः २ अग्निस्तुदेवतातत्ररक्तवर्णोऽजवाहनः चतुर्भुजोधृतामत्रस्रुवस्रुक्वरदाभयः
३ रक्तवर्णश्चतुर्बाहुर्हंसारूढश्चतुर्मुखः।पद्माक्षसूत्रवरदाभयहस्तोनिरामयः ४ सोमोहिदेवतातस्यश्वेतवर्णःशुभाकृतिः दशाश्वरथमा
रूढःश्वेताश्वोपिनिगद्यते ५ रुद्रोहिदेवतायस्यवृषारूढश्चतुर्भुजः त्रिशूलखड्गावरदाभयहस्तःप्रकीर्तितः ६ चतुर्भुजादितिःपीतसा
क्षसूत्रकमंडलुः वरदाभयहस्तासाकार्यास्वर्णमयीशुभा ७ चतुर्भुजाःपीतवर्णादेवतास्यबृहस्पतिः दंडाक्षसूत्रपाणिस्तुसाभयःसकमंडलुः राम:
८ सर्पस्तुदेवतातत्रमहामंडलिरूपधृक् सुविस्तृताशिरश्चंडोमकपिंगललोचनः ९ पितरोदेवतातत्रकृष्णवर्णश्चतुर्भुजः मद्राक्षसूत्राभयद ३४
कमंडलुधराःशुभाः १० पूर्वाफाल्गुनिकायांचभगोदेवःप्रकीर्तितः रक्तवर्णोंबुजासीनोद्विभुजोभयपद्मकः ११ अर्यमादेवतापद्ममध्यस्थःप
द्मवर्णकःपद्माभयकरःश्रीमान्स्वर्णमूर्तिर्महाद्युतिः १२ सवितादेवतातस्यसप्ताश्वरथवाहनः द्विभुजोरक्तवर्णस्यात्पद्मासनसमाश्रयः १३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्वष्टा पद्मस्थितिश्चित्रवर्णः स्यात्स चतुर्भुजः पद्माक्षसूत्राक्षवलयः पद्मालः पद्मकरः प्रभुः १४ वायुश्च देवता तत्र मृगारूढश्च मोचकः अजाचर्म
धरः श्रीमान् द्विभुजः परिकीर्तितः १५ इन्द्राग्नी देवता तत्र गजाजावाहनोपनौ चतुर्बाहू रक्तवर्णौ निजशस्त्रधरौ तथा १६ चापांकुशाभययुक्तौ
तथा समविराजितौ १६ पद्मासनो रक्तवर्णो मित्रस्तस्यास्तु देवता पद्माभयकरः श्रीमान् द्विभुजः परिकीर्तितः १७ शक्र ऐरावतारूढो दिव्यसिंहास
ने विभुः श्वेतवर्णो वज्रधरोऽभयपाणिर्महाभुजः १८ निर्ऋतिर्देवता तत्र प्रेतारूढश्च मोचकः खड्गखेटकधारी च द्विभुजः परिकीर्तितः १९ जलं
तु देवता तस्य शुक्लवर्णा शुभाकृतिः वरुणोस्य जलस्यापि स्वामी पूज्यतमो मतः मकरे वाहने विष्टो भवेत् पद्मकरो ध्रुवं २० विश्वेदेवा देवताश्च श्वेतव
र्णाश्चतुर्भुजाः वरदाभयहस्ताश्च साक्षसूत्राम्बुभाजनाः २१ विष्णुस्तु कृष्णवर्णः स्यात्पन्नगाशनवाहनः शंखचक्रगदापाणिः पीतवासश्चतुर्भुजः
२२ वसवो देवतास्तत्र श्वेतवर्णाश्चतुर्भुजाः वरदाभयहस्ताश्च साक्षसूत्राम्बुजासनाः २३ वरुणो देवता तत्र मकरोपरिसंस्थिताः यष्टिपाशधरः
श्रीमान् गदापद्मधरस्तथा २४ अजैकचरणो रुद्रो देवतास्य प्रकीर्तिता खड्गचर्मधरो वाग्मी भुजद्वयसमावृतः २५ अहिर्बुध्न्याभिधो रुद्रो देव
तास्य प्रकीर्तिता श्वेतश्चतुष्करः पद्मवरदाभयपाशभृत् २६ पूषा तु देवता तत्र पद्मवर्णोम्बुजासनः द्विभुजः पद्मपाणिः स्यात्पयगर्भप्रियो विभुः
२७ इति नक्षत्रदेवताध्यानं अथोपयुक्तत्वान्नारदीयोक्ता काकमैथुनदर्शनशान्तिः दिवा वा यदि वा रात्रौ यः पश्येत्काकमैथुनं स नरो मृत्यु
माप्नोति ह्यथवा स्थाननाशनं काकघातव्रतं यद्वा विदधीताथवत्सरं पितॄन् देवान् द्विजान् भक्त्या प्रत्यहं वाभिवादयेत् जितेंद्रियो जितक्रोधः
सत्यधर्मपरायणः तद्दोषशमनार्थाय शान्तिकर्म समारभेत् गृहस्येशानदिग्भागे होमस्थानं प्रकल्पयेत् गृह्योक्तविधिना तत्र प्रतिष्ठाप्य हुताश
शनं प्रतिमंत्रं त्र्यंबकेन अथ मृत्युंजयेन च व्याहृतीभिर्व्रीहितिलैः जपाद्यं तं प्रकल्पयेत् पूर्णाहुतिं च जुहुयात्ततोऽश्रुचिरलंकृतः स्वर्णशृंगां रौप्य
खुरां कृष्णां धेनुं पयस्विनीं वस्त्रालंकारसंयुक्तां निष्कद्वादशसंयुतां तदर्धेन तदर्धेन दद्याद्दक्षिणया युतां यथा वित्तानुसारेण न्यूनाधिकत्वक
ल्पना आचार्याय श्रोत्रियाय तां गां दद्यात्कुटुंबिने यस्मात्त्वं पृथिवी सर्वा धेनो वै केशवसंनिभे सर्वमृत्युहरा नित्यमतः शांतिं प्रयच्छ मे ब्राह्मणे।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु॰टी॰ नं॰प्र॰ ३५

भ्योविशिष्टेभ्योयथाशक्त्याचदक्षिणां ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छांतिवाचनपूर्वकं एवंयः कुरुतेसम्यक्तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते इतिकाकमैथुनदर्शन
शांतिः तत्रैवकपोतादिशांतिः आरोहयेद्गृहंयस्यकपोतोवाप्रवेशयेत् स्थानहानिर्भवेत्तस्ययद्वानर्थपरंपरा दोषायधनिनांगेहेदरिद्राणांशिवायच
तस्यशांतिश्चकर्तव्याजपहोमविधानतः ब्राह्मणान्वरयेत्तत्रस्वस्तिवाचनपूर्वकं षोडशद्वादशाष्टौवाश्रौतस्मार्तक्रियापरान् देवाःकपोतइत्यादिऋचा
भिः पंचभिर्जपं लक्षंकृत्वाप्रयत्नेनतुगृह्योक्तविधानतः ईशान्यांस्थापयेद्वह्निंमुखांतेष्टोत्तरंशतं प्रत्येकंसमिदाज्यान्नैः प्रतिप्रणवपूर्वकं यतइंद्रभ
यामहेस्वस्तिदेतित्रियंबकैः त्रिभिर्मंत्रैश्चजुहुयात्तिलान्स्वाहृतिभिस्ततः जपाहुतीततोहुत्वाकुर्यात्पूर्णाहुतिंस्वयं विप्रेभ्योदक्षिणांदद्यात्द्यौःशांतिं
चततोजपेत् ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्स्वयंभुंजीतबंधुभिः एवंयःकुरुतेसम्यक्तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते पिंगलायास्वरेप्येवंमधुवल्मीकयोरपि सं
पूर्णमंदिरेहानिःअन्यसद्मनिमंगलं प्राकारेचपुरद्वारेदेवागारेचवीथिषु ग्रामस्यतत्फलंचैवगुरुकल्पनयाततः शांतिकर्माखिलंकार्यंपूर्वोक्ते

त्रिव्यंगपंचाग्निकुवेदवह्नयःशरेषुनेत्राश्विशरेंदुभूकृताः वेदाग्निरुद्राश्वियमाग्निवह्नयोब्धयःशतद्विद्विरदाभतारकाः ५८

नक्रमेणतु इतिकपोतपिंगलामधुवल्मीकादिशांतिः अथपल्ल्याःपतनेशरठस्यवावरोहणेफलंशांतिश्च पादयोर्जघनेपाण्योर्गुदेगुह्येचजंघयोःप
ल्ल्याःपातेतथारोहेशरठस्यफलंनसत् अन्यत्रशुभदंपश्चात्सचैलंस्नानमाचरेत् दत्वाशिवालयेदीपंमुखमाज्येविलोकयेत् पल्लीशरठयोरूपंसुव
र्णेनविनिर्मितं तदर्धार्धप्रमाणेनवित्तशाठ्यविवर्जितः वस्त्रयुग्मेनसंवेष्ट्यश्रोत्रियायनिवेदयेत् इतिपल्लीशरठयोःशांतिः अथनक्षत्रप्रसंगादेवाश्वि
न्यादीनांभानांतारकाउपजातिकयाह त्रिव्यंगेति तथाचश्रीपतिः वह्नित्रिऋत्विषुगुणेंदुकृताग्निभूतबाणाश्विनेत्रशरभूकुयुगाब्धिरामाः रुद्राब्धि
रामगुणवेदशतद्वियुग्मदंताबुधैर्निगदिताःक्रमशोभताराइति नन्वत्रसंमतिवाक्येसप्तविंशतिभानिप्रतीयंते मूलेचाष्टाविंशतिरितिविरोधेःउच्यते उत्त
राधेरुद्राब्धीन्यत्राब्दायश्चतत्वस्ताराःपूर्वाषाढोत्तराषाढयोर्स्तेयाः द्वेपूर्वाषाढायांइति नारदेनापितथैवाभिधानात् तत्राभिजिन्यालिस्त्रस्ताराः एवंभ
रण्यादीनांसाभिजितं ताराःसंज्ञेया ताराप्रमाणोक्तिप्रयोजनमाहवराहः नक्षत्रजमुद्वाहेफलमब्दैस्तारकामितैःसदसद्दिवसैर्ज्वरस्यनाशोव्याधेरन्यस्यवावा

राम: ३५

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथाश्विन्यादीनामाकृतिमुपजातिकरयोवृत्ताभ्यामाह अश्व्यादिरूपमिति अश्विन्यादिनक्षत्राणांरूपमाकृतिरुच्यते तत्राश्विन्यास्तुरगास्यं अश्वमु
खसदृशंरूपं भरण्यायोनिभगसदृशं कृत्तिकायानापितक्षुरसदृशं रोहिण्याअनःशकटसदृशं मृगस्यएणास्यंहरिणमुखसदृशं आर्द्रायामणिस
दृशं पुनर्वसोर्गृहसदृशं पुष्यस्यषट्कोणबाणसत्तदृशं आश्लेषायाश्चक्राकारं मघायाभवनंगृहसदृशं पूर्वाफल्गुन्याःमंचःखट्वाकारं उत्तरा
फाल्गुन्योःशय्याकारं हस्तस्यहस्ताकारं चित्रायामौक्तिकाकारं स्वात्याविद्रुमंप्रवालसदृशं ५९ तोरणंबलिनिभमिति विशाखायास्तोरणाकारं
अनूराधायाबलिभक्तःपुंजाकारं ज्येष्ठायाःकुंडलाकृतिः मूलस्यसिंहपुच्छाकारं पूर्वाषाढायागजदंतसदृशं उत्तराषाढायामंचकसदृशं अभि
जितस्त्रिकोणकारः श्रवणस्यत्रिचरणसदृशं धनिष्ठायामर्दलसदृशं शततारायावृत्तवर्तुलं पूर्वाभाद्रपदायामंचकसदृशं उत्तराभाद्रपदाया

अश्व्यादिरूपंतुरगास्ययोनिंक्षुरोनएणास्यमणिर्गृहंच पृषत्कचक्रेभुवनंचमंचःशय्याकरोमौक्तिकविद्रुमंच ५९ तोरणंब
लिनिभंचकुंडलंसिंहपुच्छगजदंतमंचकाः त्र्यस्त्रिचत्रिचरणाभमर्दलावृत्तमंचकयमाभमर्दलाः ६० जलाशयारामसुरप्रति
ष्ठासौम्यायनेजीवशशांकशुक्रे दृश्येमृदुक्षिप्रचरध्रुवेस्यात्पक्षेसितेस्वर्क्षतिथिक्षणेवा ६१ रिक्तारवर्जेदिवसेतिशस्ताशशां
कपापैस्त्रिभवांगसंस्थैः॥ ‸यमलाभं रेवत्यामर्दलमृदंगाकारंस्वरूपमित्यर्थः ६० अथजलाशयारामदेवप्रतिष्ठामुहूर्तंसामान्यतोलग्नशुद्धिर्दे
वताविशेषेणलग्नशुद्धिर्नक्षत्रविशेषंचोपजातिकात्रयेणाहजलाशयेति रिक्तारेति शिवोनृयुग्मेतिच जलाशयाःवापीकूपतडागादयः तेषांप्रतिष्ठाउ
त्सर्गः आरामउपवनं तस्याप्युत्सर्गः सुरादेवाविष्ण्वादयः तेषांप्रतिष्ठापनं सौम्यायनेउत्तरायणे तथाजीवशशांकशुक्रेदृश्येउदितेसति तथामृदुध्रु
वक्षिप्रचरनक्षत्रेषु तथासितेशुक्लपक्षे तथास्वक्षतिथिक्षणेवा ६१ तथारिक्तारवर्जेदिवसे रिक्तातिथिभौमवारव्यतिरिक्ततिथिवारेषुएवंविधेदिनेप्रति
ष्ठा जलाशयारामदेवानांक्रमेणकर्माहंतोपभोग्यत्वपूजायोग्यत्वरूपाप्रतिशस्तास्यात् तथाचगार्ग्यः देवतारामवाप्यादिप्रतिष्ठामुत्तरायणे माघादिपंचमा
सेषुक्रस्याप्यपंचमीदिनं दक्षिणेत्वयनेकुर्वंचतत्फलमवाप्नुयात् यदातुदक्षिणायनएवजलस्थितिसंभवः तदानकालनियमः नकालनियमस्तत्रकारणमि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिभविष्यत्पुराणोक्तेः अथ क्रूरप्रकृतीनां दक्षिणायनेपि स्थापनं कार्यमित्युक्तं वैखानससंहितायां मातृभैरववाराहनरसिंहत्रिविक्रमाः महिषासुरहंत्री
च स्थाप्या वै दक्षिणायने नारदः विचैत्रेष्वेव मासेषु माघादिषु च पंचसु यद्दिनं यस्य देवस्य तद्दिनं तस्य संस्थितं अथ लग्नशुद्धिः शशांकपापैः चंद्रस्त्र्यर्भौमश
निराहुकेतुभिः त्रिभवाग्गतैस्थैः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थितैरुपलक्षितेलग्नेतथा सत्वचरैः शुक्रबुधगुरुभिः व्यंत्याष्टगेः द्वादशाष्टमव्यतिरिक्तस्थि
तस्थानस्थैः सद्भिः देवादिप्रतिष्ठाप्रतिशस्ता अथ सूर्यो मृगेंद्रे सिंहलग्ने स्थाप्यः तथा को ब्रह्मा घटे कुंभे विष्णुर्युवतौ कन्यायां ६२ शिवो महादेवो नृयुग्मे मिथुने
च पुनर्द्वयोर्दुर्गादयो द्वितनौ द्विस्वभावराशौ मिथुनकन्या धनुर्मीनलग्नेषु क्षुद्रा देव्य श्चतुःषष्टियोगिनीप्रभृतयः चरलग्ने मेषकर्कतुलामकरेषु सर्वे इमे
उक्तानुक्ताः स्थिरे क्षेत्रे वृषसिंहवृश्चिककुंभेषु तथा : अथ पुष्ये ग्रहा इति ग्रहाः सूर्यादयो ष्टौ पुष्यनक्षत्रे स्थाप्याः उपलक्षणमेतत् सूर्यस्य हस्तनक्षत्रे
स्थापनं इंद्रब्रह्मणोः पुष्यश्रवणाभिजित्सु कुबेरस्कंदयोरनुराधायां दुर्गादीनां मूले सप्तर्षीणां स्वाधिष्ठितनक्षत्रे लक्ष्मीव्यासवाल्मीकागस्त्यानां पुष्ये।

व्यंत्याष्टगैः सत्त्वचरैर्मृगेंद्रे सूर्यो घटे को युवतौ च विष्णुः ६२ शिवो नृयुग्मे द्वितनौ च देव्याः क्षुद्राश्चरे सर्व इमे स्थिरर्क्षे पुष्ये ग्रहा विघ्न
पयक्षसर्पभूतादयोंत्ये श्रवणे जिनश्च ६३ ॥इति मुहूर्तचिंतामणौ नक्षत्रप्रकरणं द्वितीयं २॥ स्थापनं तदुक्तं रत्नमालायां पुष्यश्रुत्य

भिजित्सु चेश्वरकयोर्वित्ताधिपस्कंदयोर्मैत्रे तिग्मरुचेः करे निर्ऋतिभे दुर्गादिकानां शुभं सप्तर्षयो यत्र वसंति धिष्ण्ये कार्या प्रतिष्ठा खलु तत्र तेषां श्रीव्यास
वाल्मीकिघटोद्भवानां तथा स्मृता वाक्पतिभे ग्रहाणामिति अथ विघ्नपतिः विघ्नपो गणेशः यक्षो देवयोनिः सर्पा वासुक्यादयः भूतो देवयोनिः विद्याध
रोप्सरो यक्षरक्षो गंधर्वकिंनराः पिशाचो गुह्यकः सिद्धो भूतोमी देवयोनय इत्यमरः आदिशब्देन राक्षसासुरप्रथमसरस्वतीप्रभृतयः अंत्ये रेवत्यां
स्थाप्याः तथा श्रवणे जिनो बौद्धश्च स्थाप्याः उपलक्षणं चैतत् इंद्रकुबेरवर्जितानां लोकपालानां धनिष्ठायां स्थापनं तथा च श्रीपतिः गणपरिवृढरक्षो
यक्षभूतासुराणां प्रथममफणिसरस्वत्यादिकानां च पौष्णे श्रवसि सुगतनाम्नो वासवे लोकपानां निगदितमखिलानां स्थापनं हि स्थिरेषु ६३ ॥ ६ ॥
इति श्रीदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायां स्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरायां नक्षत्रप्रकरणं समाप्तं २

राम॰
३६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥श्रीगणेशाय नमः॥ अथ संक्रान्तिप्रकरणं व्याख्यायते तत्र प्राग्राशितो परराशौ संक्रमणं नाम गमनं संक्रान्तिः सा एव नक्षत्रविशेषवशेन वारवशेन च संज्ञां
फलं च सार्धं वसंततिलकेनाह घोरार्केति विप्रांश्चेति अर्कसंक्रमणमर्कसंक्रान्तिः उग्ररवौ उग्रनक्षत्रेषु रविवारे चेत्स्यात्तदा घोरेति संज्ञा सा शूद्रा
न्सुखयेत् सुखमुत्पादयेत् उग्ररवाविति उग्रैः सहितो रविः उग्ररविः तस्मिन्नुग्ररवाविति मध्यमपदलोपितत्पुरुषः ततः सप्तम्येकवचनं अथवा समा
हारद्वंद्वे अनित्यमागमशासनमिति नुमभावः एवं लघुविधाविन्यादिष्वपि समाधेयं अथ लघुनक्षत्रेषु विधौ सोमवारे सूर्यसंक्रान्तिर्ध्वांक्षीनाम्नी वि
प्रान्वैश्यान्सुखयेत् चरर्क्षे भौमे चरनक्षत्रे भौमवारे वा सूर्यसंक्रमणं चेन्महोदरयुता महोदरीसंज्ञका चौरान्सुखयेत् ज्ञमैत्रे बुधवारे मैत्रसंज्ञनक्ष
त्रेषु वाऽर्कसंक्रान्तिर्मंदाकिनी नाम्नी नृपतीन्राज्ञः सुखयेत् स्थिरगुरौ स्थिरनक्षत्रेषु गुरुवारे चार्कसंक्रान्तिर्मंदा नाम्नी विप्रान्ब्राह्मणान्सुखयेत् मिश्र

घोरार्कसंक्रमणमुग्ररवौ हि शूद्रान् ध्वांक्षी विशो लघुविधौ च चरर्क्षभौमे चौरान्महोदरयुता नृपतीन् ज्ञमैत्रे मंदाकिनी स्थिरगुरौ सुखयेच्च मं
दा १ विप्रांश्च मिश्रभभृगौ तु पशूंश्च मिश्रा तीक्ष्णार्कजेऽन्त्यजसुखा खलु राक्षसी च अंशे दिनस्य नृपतीन्प्रथमे निहंति मध्ये द्विजानपि वि
शो परके च शूद्रान् २ अस्ते निशाप्रहरकेषु पिशाचकादीन्नक्तंचरानपि नटान्पशुपालकांश्च ॥ मृगो मिश्रनक्षत्रयोः भृगुवारे वाऽर्कसं

क्रान्तिर्मिश्रा नाम्नी पशून्सुखयेत् तीक्ष्णार्कजे तीक्ष्णसंज्ञकनक्षत्रेषु अर्कजे शनिवारे वा राक्षसी नाम्नी अंत्यजसुखा अंत्यजान् चांडालान्सुखय
तीति अंत्यजसुखा स्यात् १ अथ दिनरात्रिविभागेन संक्रान्त्यशुभफलं उत्तरायणदक्षिणायनसंज्ञां च सार्धं वसंततिलकयाह अंशे इति अस्ते इति
अत्रार्कसंक्रमणमित्यनुवर्तते दिनमाने त्रिभिर्भक्ते त्र्यंशो भवति तत्र दिनस्य प्रथमे त्र्यंशेऽर्कसंक्रमणं नृपतीन्हंति मध्ये द्वितीयत्र्यंशे द्विजान्ब्राह्मणा
न्हंति अपरके तृतीये त्र्यंशे वैश्यान्हंतीत्येवं सर्वत्र व्याख्येयं अस्ते सूर्यास्तसमयेऽर्कसंक्रमणं शूद्रान्हंति २ अथ रात्रिसंक्रान्तिफलं रात्रिप्रथमप्रहरे
पिशाचकान् आदिशब्देन भूतान् द्वितीयप्रहरे नक्तंचरान् राक्षसान् तृतीयप्रहरे नटान् नर्तकान् चतुर्थप्रहरे पशुपालकान् आभीरान् सूर्योदयस
मकालेऽर्कसंक्रमणं सकललिंगिजनं पाखंड्यादिकं हंतीत्यर्थः पाखंडाः सर्वलिंगिजन इत्यभिधानात् क्रूरसौम्यवारपरत्वेन फलमाह वसिष्ठः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रविरविजभौमवारे संक्रांतौ दिनकरस्य तन्मासे पित्तकफानिलजामयनरपतिकलहस्त्वदृष्टिश्च बुधगुरुसितचंद्राह्वे सति संक्रांतौ वनामयं नृणां क्षिति पतिनिकरक्षेमं सस्यविवृद्धिर्विधर्मिणां पीडा जन्मनक्षत्रे संक्रांतिफलं दीपिकायां यस्य जन्मर्क्षमासाद्य रविसंक्रमणं भवेत् तन्मासाभ्यंतरे तस्य रोगक्लेशधनक्षयाः तगरसरोरुहपत्रै रजनी सिद्धार्थलोध्रसंयुक्तैः स्नानं जन्मनक्षत्रे रविसंक्रांतौ नृणां शुभदं अन्यच्च वसिष्ठः अजकन्याझषकर्किणि संक्रांतौ यदि न चेद्वृषे आमयमरणं भूभृतयुद्धमनर्घ्यत्वदृष्टिश्च वृषवृश्चिकतुलामकरे वृष्टिः स्यात्तत्क्रमविषये विस्फोटामयतस्करपीडावृष्टिः कृशा नुभयं अथ सौम्ययाम्यायनमिति मकरकर्कटयोः संक्रांतिश्चेत्तदा क्रमेण सौम्यायाम्यायने निरुक्ते मकरे उत्तरायणं कर्के याम्यायनं स्यात् ३ अथावशिष्टसंक्रांतिषु षडशीत्यादिसंज्ञास्तुष्टुभाह। षडशीत्याननमिति धनुर्मिथुनकन्यामीनेषु अर्कसंक्रमणं षडशीत्याननं षडशीतिमुखसं

सूर्योदये सकललिंगिजनं च सौम्ययाम्यायनं मकरकर्कटयोर्निरुक्ते ३ षडशीत्याननं चापनृयुक्कन्याझषे भवेत् तु
लाजौ विषुवं विष्णुपदं सिंहालिगोघटे ४ संक्रांतिकालादुभयत्र नाडिकाः पुण्या मताः षोडशषोडशोष्णगोः ॥

ज्ञं स्यात् तुलामेषयोः संक्रांतिर्विषुवसंज्ञा वृषसिंहवृश्चिककुंभेषु अर्कसंक्रांतिर्विष्णुपदसंज्ञकाः ४ संक्रांतौ गौणमुख्यकालमुपजात्याह संक्रांतिकालादिति गणितमार्गेण यथा उष्णगोः सूर्यस्य संक्रांतिकाल आगतः तत उभयत्र पूर्वतः परतश्च षोडशषोडश नाड्यो घटिकाः पुण्यसंपादकत्वात्पुण्या मताः ब्रह्मसिद्धांते संक्रांतेः प्राक्परत्राच्च सार्द्धाः षोडश नाडिकाः त्रयस्त्रिंशत्तत्क्रमस्य पुण्याः सर्वस्य नाडिकाः अनेन संक्रांतेः पुण्यकालस्तु षोडश उभयतः कलाइति स्मृतिवाक्यपूर्वतः परतश्चाष्टौ अष्टौ घटिका इत्येवं षोडशेति व्याख्यातं तत्तदपाकृतं भवति सूर्यसिद्धांतेपि अर्कमानकलाः षष्ट्या गुणिता भुक्तिभाजिताः तदर्धनाड्यः संक्रांतेरर्वाक्पुण्यं तथा परे इति अथ निशीथ इति निशीथतो ऽर्धरात्रात् अर्वाक्पूर्वं परत्र पश्चाच्च संक्रांतिकाले सति पूर्वापराह्नौ अतिमपूर्वभागयोः पूर्वापरयोरह्नोः क्रमेण अतिमपूर्वभागयोरुभयत्र षोडश षोडश घ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

टिका: पुण्या इति पूर्वेण संबंधः अयमर्थः यद्यर्धरात्रात् प्राक् संक्रांतिस्तदा पूर्वदिनस्य उत्तरार्धे पुण्यं यद्यर्धरात्रादुपरि संक्रांतिस्तदोत्तरदिनस्य पू
र्वार्द्धमेव पुण्यमित्यर्थः ५ अथार्धरात्रसंक्रमणे मकरकर्कटयोश्च विशेषमुपजातिकयाह पूर्ण इति पूर्णे निशीथे अर्धरात्रे यदि संक्रमः स्यात्तदा
दिनद्वयं पूर्वदिनं परदिनं च पुण्यमुक्तं उक्तं च यद्यर्द्धरात्र एव स्यात्तु पूर्णे संक्रमो रवेः तदा दिनद्वयं पुण्यं स्नानदानादिकर्मसु अथेति अथानंतर
मुदयास्तात् सूर्योदयात्तूर्यास्ताच्च पूर्वं परस्ताच्च यदि याम्यसौम्यायनेकर्कमकरसंक्रांती भवतः तदा पूर्वदिने पुण्यं स्यात् अयमर्थः सूर्योद
यात् पूर्वं कर्कसंक्रमणं स्यात्तदा पूर्वदिन एव पुण्यकालो नोत्तरदिने तथा यदि सूर्यास्तानंतरं मकरसंक्रांतिः स्यात्तदोत्तरदिन एव पुण्यकालो न
पूर्वदिने गार्ग्यः यदास्तमानवेलायां मकरं याति भास्करः प्रदोषे चार्द्धरात्रे वा स्नानदानं परेहनि अर्धरात्रेतदूर्ध्वं वा संक्रांतौ दक्षिणायने पूर्वमेव दि

निशीथतोर्वागपरत्र संक्रमे पूर्वापराहांतिमपूर्वभागयोः ५ पूर्णे निशीथे यदि संक्रमः स्याद्दिनद्वयं पुण्यमथोदया
स्तात् पूर्वं परस्ताद्यदि याम्यसौम्यायने दिनपूर्वपरे तु पुण्ये ६ संध्या त्रिनाडी प्रमिता अर्कबिंबादधोर्ध्वोदितास्तादधऊर्ध्व

नं यथाह यावन्नोदयते रविरिति वाङ्वार्थे प्रदोषलक्षणं स्कांदे त्रिमुहूर्तः प्रदोषः स्याद्रवावस्तंगते सतीति ६ अथोदयास्तादि॥मत्र॥
तिवचनस्यापवादमिंद्रवज्रयाह संध्यादिति अर्कमंडलादधोदितादधोस्ताच्चाधऊर्ध्वं क्रमात्त्रिभिर्नाडीभिर्मिता संध्या संध्याकालः स्यात् अ
धोदितार्कबिंबात् पूर्वं त्रिनाडीमिता प्रातःसंध्या तथाधोस्तादर्कबिंबादुपरि त्रिनाडीमिता सायंसंध्येत्यर्थः तत्प्रयोजनमाह अत्रेति अत्र प्रा
तःसंध्यायां सायंसंध्यायां च क्रमात् याम्यसौम्ये अयने स्तः तदानीं परपूर्वदिवसौ पुण्यौ यदि प्रातःसंध्यायां दक्षिणायनप्रवृत्तिः तदास्तूर्योदया
नंतरं संपूर्णमहः पुण्यं तथा यदि सायंसंध्यायां उत्तरायणप्रवृत्तिस्तदा सूर्यास्तात्पूर्वं संपूर्णमहः पुण्यं स्यादित्यर्थः तदाह नारदः सूर्यास्तमनसं
ध्यायां यदि सौम्यायनं भवेत् तदोदयादहः पुण्यं पूर्वाहः पूर्वतो यदीति उदयसंध्यास्तसंध्ययोर्लक्षणं तत्रैव अर्धोर्कास्तमनात्संध्या घटिकात्रय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संमिता तथैवार्धोदयात्प्रातर्घटिकात्रयसंमितेति एवं सत्यर्कबिंबस्यार्धास्तादर्धोदयाद्वा क्रमात्पश्चात्प्राक् त्रिघटिमिता अस्तसंध्योदयसंध्यावो
च्यते तत्रास्तसंध्यायां यदि मकरसंक्रमः स्यात्तदा दिन एव पुण्यकालो नोत्तरदिने यद्यस्तसंध्यामतिक्रम्य मकरसंक्रांतिस्तदोत्तरदिन एव पुण्य
कालो न पूर्वदिने एवं यद्युदयसंध्यायां कर्कसंक्रांतिस्तदा सूर्योदयानंतरमेव पुण्यकालो न प्राग्दिने यद्युदयसंध्यातः प्राक् कर्कसंक्रमस्तदा प्रा
ग्दिन एव पुण्यकालो नोत्तरदिने इति निष्कृष्टोऽर्थः अथ रात्रौ स्नानं न कुर्वीत दानं चैव विशेषत इति रात्रौ स्नानदानादिनिषेधेपि नैमित्तिकं
तु कुर्वीत स्नानदानं च रात्रिष्विति सुमंतुवाक्यशेषात् सुतजनने संक्रांतावुपरागे सूर्यचंद्रयोर्नित्यं रात्रावपि कर्तव्यं स्नानदानं विशेषतोन्न
दानमिति वसिष्ठवचनात् राहुदर्शनसंक्रांतिविवाहात्ययवृद्धिषु स्नानदानादिकं कार्यं निशि काम्यव्रतेषु चेति रात्रौ संक्रमणे रात्रौ स्नानं प्राप्तं तत्क
र्कमकरसंक्रांतौ स्नानदानादौ देशप्रसिद्धशिष्टाचारेण व्यवस्थावगंतव्या तत्राम्भोजे रात्रौ तु ग्रहणवदयन इति स्तीयसूत्रे स्नानं दानं ग्रहणवत्सौ

चेद्याम्यसौम्ये अयने क्रमात्तः पुण्यौ तदानीं परपूर्वघस्रौ ७ याम्यायने विष्णुपदे चाद्यामध्यास्तुलाजयोः ॥ ६ ॥

म्ययाम्यायनद्वय इति कश्यपसंहितोक्तं चातुरुज्यरात्रावयनसंभवे सति रात्रावेव स्नानादिकं कुर्वंति दाक्षिणात्यास्तु कार्मुकं तु परित्यज्य झषं
याति दिवाकरः इत्यादि भविष्योत्तरादिवाक्यमंगीकृत्य दिवस एव स्नानादिकं कुर्वंति तत्रापि नारदोक्तसंध्याकालसंक्रमे विशेषो ध्येय इत्यलं
७ अथ पूर्वपराः षोडशघटिकाः पुण्या इति पूर्वं सामान्येनोक्तमिदानीं विष्णुपदादिविशेषमनुष्टुभाह याम्यायन इति कर्कसंक्रांतौ विष्णु
पदे वृषसिंहवृश्चिककुंभसंक्रांतिषु संक्रांतिकालादाद्याः प्रथमाः षोडशघटिकाः अतिपुण्यदाः स्नानदानादौ अनंतपुण्यदात्र्यः अग्नि राम॰
मास्तु न तथा तुलाजयोः तुलामेषयोः मध्या उभयतः षोडशघटिकाः संक्रांतिकालात्प्रागष्टौ परतश्चाष्टाविति दीपिकाकारो व्याख्यातं ३८
यदुक्तं गुरुणा वर्तमाने तुलामेषे नाड्यस्तूभयतो दशेति मध्यमात्तृतीयांशाभिप्रायेणेति तत्त्वेयं तथा षडशीत्याननं मिथुनकन्याधनुर्मीनसंक्रां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिषु सौम्यायने मकरसंक्रान्तौ च संक्रान्तिकालात्परा ऽग्रिमषोडशघटिका अतिपुण्याः प्रथमास्तु न तथा एवं निर्णीतते पुण्यकाले स्नानाद्यवश्यं
विधेयं तत्र स्नानाद्यकुर्वतः प्रत्यवायमाह वसिष्ठः विषुवत्ययने ग्रहणे संक्रान्तौ पुण्यदिवसे वा पितृतृप्तिं न करोति हि दत्वा शापं व्रजति तस्यापि
ता षडशीत्यां तु यद्दानं यद्दानं विषुवद्वये। दृश्यते सागरस्यान्तस्तस्यान्तो नैव दृश्यत इति भरद्वाजोक्तेः अयं च निर्णयश्चन्द्रादीनामपि संक्रमे ज्ञेयः त
त्र हेमाद्र्यादौ कालनिर्णयकारादिभिः याः पुण्यकालघटिका उपनिबद्धास्ताः स्थूलाः तेन षष्टिघ्नबिंबं ग्रहभुक्तिभक्तमित्यादिप्रकारेणाग्रहमध्य
तु भुक्तिमध्यमविवेरानीताः सूक्ष्मा घटिका लिख्यन्ते स्फुटमतिस्फुटबिंबैश्चेत्साध्यन्ते ता अतिसूक्ष्मास्तासामतिपतत्वात् श्लोके अनुपनिबध्
मध्यमास्तु यथा नाड्यो रामगुणा ३३ रवेरथ विधोः षट्दोः पलैर्युक्तद्वयं २।२६ भौमस्याब्धिपलैर्युता नव ९।४ विदोर्युक्ताः पलैः खाश्विभिः ष
ट् नाड्यो ६।२० स्युगजा ८८ गुरोरथ भृगोर्नन्दाः पलैरष्टभिः ९।८ पुण्याः स्युः खनृपाः १६० शनेर्हि भयनीरस्य क्षयोः संक्रमेरिति ८ निरयनां

षडशीत्याननेसौम्येपरानाड्योऽतिपुण्यदाः ८ तथायनांशाः खरसाहताश्चस्पष्टार्कगत्या विहृता दिनाद्यैः ॥ ॥

शसंक्रान्तिमभिधायेदानीं सायनांशसंक्रान्तिसपुण्यकालमुपजात्याह तुर्येति यथा राशिसंक्रमा बहुपुण्यदास्तथा चलसंक्रमा अपीति व्यव
हितस्तथा शब्दः अयनांशाः षष्ठ्या गुण्याः स्पष्टसूर्यगत्या विहृता लब्धैर्दिनाद्यैर्दिनं घटीपलैः कृत्वा मेषादिद्वादशसंक्रमाः सुलेचलसंक्र
मा दाने जपादौ जपश्राद्धहोमादौ बहुपुण्यदा भवंति पुलस्त्यः अयनांशसंस्कृतो भानुर्गोले चरति सर्वदा अमुख्या राशिसंक्रान्तिस्तुल्यः काल
विधिस्तयोः स्नानदानजपश्राद्धव्रतहोमादिकर्मभिः सुकृतं चलसंक्रान्तौ वक्षयं पुरुषो श्रुत इति जाबालिरपि संक्रान्तिषु यथा कालस्तदीये
ष्वयनेतथा अयने विंशतिः पूर्वा मकरे विंशतिः परेति अत्र मकरायणे पूर्वा विंशतिर्घटिकाः पुण्याः मकरसंक्रान्तौ तु परा विंशतिर्घटिकाः
पुण्यकालः मकरव्यतिरिक्तैकादशसंक्रान्तिषु तत्तत्संक्रमवत् पुण्यकालो ज्ञेयः अयनांशानयनादिविचारः सिद्धान्तादवगन्तव्याः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ईश्वरो ह्यालोकादृष्टवशात्तत्तद्राश्यादिभागस्थसूर्यतेजःसंपर्कस्थलसंक्रमः मंडलसंक्रमः स्वराशिसंक्रम इति विषयविवेकः तत्र निरयनग
णनयैव सकलव्यवहारः साध्यः सायनगणना तु नियतविषयैव अयनांशैः प्रदातव्या लग्ने क्रांतौ चरागमे विचित्रे सन्निभे पाते तया दृक्कर्मो
पातयोरिति एवं द्वयोरपि मानयोरसंकीर्णो व्यवहार इति सर्वमनाकुलं पुण्यकालस्तूभयविधसंक्रमेपि ज्ञेयः पूर्वलिखितवाक्यस्वरसात्
९ अथ संक्रांत्युपयोगात् जघन्यबृहत्समनक्षत्राण्युपजात्याह सममिति मृदुक्षिप्रवसुश्रवोग्निमघात्रिपूर्वास्त्वपभं समं अस्त्वपभं मूलः एता
नि पंचदश भानि समसंज्ञानि ज्ञेयानि ध्रुवद्विदैवादितिभं बृहत्स्यात् ध्रुवादिषड्भानि बृहत्संज्ञकानि सार्पांबुपार्द्रानिलशाक्रयाम्यं जघन्यं स्या
त् आश्लेषादिषड्भानि जघन्यसंज्ञानि १० अथ संज्ञाप्रयोजनमुपेंद्रवज्रयाह जघन्यभे इति जघन्यनक्षत्रेऽर्कसंक्रमणे पंचदश मुहूर्ता ज्ञे

मेषादितः प्राक्चलसंक्रमाः स्युर्दाने जपादौ बहुपुण्यदास्ते ९ समं मृदुक्षिप्रवसुश्रवोग्निमघात्रिपूर्वास्त्वपभं बृहत्स्यात्
ध्रुवद्विदैवादितिभं जघन्यं सार्पांबुपार्द्रानिलशाक्रयाम्यं १० जघन्यभे संक्रमणे मुहूर्ताः शरेंदवो १५ बाणकृता ४५ बृ
हत्सु खरामः ३० संख्याः समभे महर्घं समर्घसाम्यं विधुदर्शनेपि ११ अर्कादिवारसंक्रांतौ कर्के स्याद्दविंशोपकाः ॥ १२ ॥

याः बृहन्नक्षत्रेऽर्कसंक्रमणे बाणकृताः पंचचत्वारिंशन्मुहूर्ता ज्ञेयाः समनक्षत्रेऽर्कसंक्रमणे खरामसंख्यास्त्रिंशन्मुहूर्ता ज्ञेयाः उक्तं च नारदेन
तासां प्रमाणं घटिकास्त्रिंशन्नवतिषष्टयः इति फलमाह महर्घं समर्घं साम्यमिति पंचदशमुहूर्ता या संक्रांतौ सर्वमन्नं महर्घं दुष्प्रापं भवति पंचच
त्वारिंशन्मुहूर्ते संक्रांतौ समर्घं त्रिंशन्मुहूर्ता यां संक्रांतौ समं यथास्थितं भवति विधुदर्शनेपीति चंद्रदर्शनेप्येवमेव फलं वाच्यं अयमर्थः ज
घन्यभे चंद्रदर्शने महर्घं बृहन्नक्षत्रे चंद्रदर्शने समर्घं समभे चंद्रदर्शने साम्यं ११ अथ प्रसंगात्कर्के संक्रांतौ मेघविंशोपकाननुष्टुभाह अर्को
दीति कर्कसंक्रांतौ अर्कादिवारे सति एते अब्दविंशोपका ज्ञेयाः यथा रविवारे कर्कसंक्रांतौ दश विंशोपकाः ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंसोमेविंशतिः भौमेषो तेद्वादश गुरौधृत्योष्टादश शुक्रेष्टादश शनौपंचेत्यर्थः १२ अथकीदृशास्यरवेः संक्रमोजातस्तुफलमिंद्रवज्रया
ह स्यात्तैतिलेइति रविस्तैतिलकरणेनागकरणेचतुष्पदेचकरणेसुप्तः संक्रमितः स्यात् गरादिपंचगरेवणिजेभद्रायांबवेबालवेचनिविष्टः सं
क्रमितः स्यात् किंतुघ्नेसकौलवेशकुनौचऊर्ध्वः ऊर्ध्वस्थितः संक्रमितः स्यात् इहकरणाधिकरणकसंक्रांतौरविः अर्घवर्षणे अर्घेमूल्ये
वर्षणेवृष्टेउपलक्षणत्वादन्नेपिक्रमादनिष्टः समः श्रेष्ठः स्यात् अयमर्थः सुप्तरविसंक्रमोअर्घेवर्षणधान्येष्वनिष्टः महार्घवृष्ट्याभावधान्याभावका
रकाः। एवंविनिष्टः समः तथोर्ध्वः श्रेष्ठः उक्तंचश्रीपतिना धान्यार्घवृष्टिषुभवेत्क्रमशस्त्वनिष्टमध्येष्टतेति १३ अथरविसंक्रांतेः करणपरत्वे
नवाहनवस्त्रायुधभक्ष्यलेपनजातिपुष्पाणिसफलानिशार्दूलविक्रीडितत्रयेणोपजातिकयाचाह सिंहेति खड्गेति यावश्वेति स्यान्मल्लिकेति बव

दिशोनखागजाः सूर्याधृत्योष्टादशसायकाः १२ स्यात्तैतिलेनागचतुष्पदेरविः सुप्तोनिविष्टस्तुगरादिपंचके किंस्तुघ्न
ऊर्ध्वः शकुनौसकौलवेऽनिष्टः समः श्रेष्ठइहार्घवर्षणे १३ सिंहव्याघ्रवराहरासभगजावाहद्विषद्घोटकाः श्वाजोगौश्च
रणायुधश्चबवतोवाहारवेः संक्रमे ॥

१ तोबवमारभ्यैकादशकरणेषुक्रमेणवाहनादीनिस्युः वाहनानिसिंहादीनि रासभोगर्दभः
वाहद्विषन्महिषः तुलायेमहिषोवाहद्विषत्कासरसैरिभाइत्यमरः अजोमेषः चरणायुधः कुक्कुटः नारदेनतुविशेषउक्तः खशबाल्हीकवं
गेषुसंक्रांतेधिष्ण्यवाहनं अन्यदेशेषुतिथ्यर्धवाहनाः सुर्ववाद्यइति अश्विन्यायदासंक्रांतिस्तदाश्विन्याः योश्वस्तद्वाहनंस्यात् खशादि
देशेषु एवंसर्वनक्षत्रेषु अथवस्त्रंश्वेतादि हारितकंनीलवर्णं पांडुअरुणवर्णं आरक्तमलक्तकवर्णं कालंश्यामं असितंश्वेतवर्णरहितं
गर्दभवर्णमित्यर्थः दिग्वस्त्राभावः घनाभंमेघवर्णं अथायुधं भुशुंड्यादीनिआयुधानिप्रसिद्धानि अथभक्ष्यं अन्नंभक्तः परमान्नंपा
यसं भैक्ष्यंभिक्षासमूहपक्वान्नमपूपादि चित्रितान्नंहरिद्रादिरंजितं ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथ लेपोविलेपनं मृगनाभिःकस्तूरी कुंकुमंकेशरं पाटीरंचंदनं मन्मसिद्धा रोचनंगोरोचनमिति १४ १५ यावोऽलक्तकः श्रोतुर्मदोमार्जारघर्मः भाषयाजवादिरिति निशाहरिद्रा अंजनंकज्जलं कालागरुरगरुविशेषः चंद्रकःकर्पूरः अथजातिः संकरभवाअनुलोमजाः प्रतिलोमजाश्च अथपुष्पं पुंनागकंनागकेशरपुष्पं मल्लिकावेलिः जपाओदुपुष्पंजासवनं शेषाणिप्रसिद्धानिसर्वत्र क्वचिद्दयोप्युक्तं शिशुःकुमारश्च गनालकायुवाप्रौढाप्रगल्भाचततश्चवृद्धा वंध्यातिवंध्याचसुतार्थिनीचप्रव्राजिकाचेतिबवादिकानामिति तथाकेचित् भोजनपात्रमप्यु

वस्त्रंश्वेतसुपीतहारितकपांडुारक्तेकालासितंचित्रंकंबलदिग्घनाभमथशस्त्रंस्याद्भुशुंडीगदा १४ खड्गोदंडशरासितोमरम थोकुंतश्चपाशांकुशास्त्रंबाणस्त्वथभक्ष्यमन्नपरमान्नंभैक्ष्यपक्वान्नकं दुग्धंदध्यपिचित्रितान्नगुडमध्वाज्यंतथाशर्करा थोलेपोमृगनाभिकुंकुममथोपाटीरमद्रोचनं १५ यावश्चोतुमदोनिशांजनमथोकालागरुश्चंद्रकोजातिर्दैवनभृतसर्प विहगाःपश्वेणविप्रास्ततः क्षत्राविैश्यकशूद्रसंकरभवाःपुष्पंचपुंनागकंजातीबाकुलकेतकानिचतथाबिल्वार्कदूर्वा बुजं १६ स्यान्मल्लिकापाटलिकाजपाचसंक्रांतिवस्त्राशनवाहनादेः नाशश्चतद्वत्युपजीविनांचस्थितोपविष्टःस्वपतांचना शः १७ संक्रांतिधिष्ण्याधरधिष्ण्यतस्त्रिभेस्वभेनिरुक्तंगमनेततोगभे॥ क्तं सुवर्णरौप्यताम्राणिलोहसीसंत्रपुस्तथा कांस्यपा

षाणकाष्ठंचमृन्मात्रंवेणुपात्रकमिति एवसंक्रमकालयानिवस्त्राशनवाहनादीन्यभिहितानि आदिशब्देनायुधलेपनजातिपुष्पाणितेषां नाशोभवेत् चपुनस्तद्वत्युपजीविनांवस्त्रादिकृत्सुपजीविनीनाशोभवेत् स्थितोपविष्टःस्वपतांचस्यात्तेतिलेइत्यादिनासुप्तत्वादीन्युक्तानितद्गुण विशिष्टानांनाशःस्यादित्यर्थः १६ १७ अथसंक्रांतिवशेनप्रति मनुष्यंशुभमुपजात्याह संक्रांतीति संक्रांतिर्यस्मिन्नक्षत्रेस्यात्ततोऽधरधिष्ण्यपूर्वनक्षत्रंतस्मात्स्वजन्मनक्षत्रंगण्यं तच्चेत्प्रथमत्रिभेभवतितदागमनंयात्रास्यात् ततःप्रथमत्रिकानंतरंअग्रभेषण्णक्षत्रेषुयदिस्वभेतदासुखंस्यात्

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पीडनं शरीरपीडा पुनरंगमेऽष्टमे शुक्रं वस्त्रादिप्राप्तिः ततः। त्रिभेस्वभेऽर्थहानिः ततोरसभेस्वभेध नागमोधनप्राप्तिः स्यादित्यर्थः अशुभफलदा
यांसंक्रांतिदानमाह नारदः तिलोपरिलिखेच्चक्रं त्रिशूलं त्रिकोणकं तत्रहेमविनिक्षिप्यदद्याद्दोषापनुत्तयेइति १८ अथकार्यविशेषग्रहविशे
षबलंसामान्यतोग्रहबलंचोपजात्याह नृपेक्षणमिति रवौरितिल्यप्लोपेपंचमी सूर्यबलेसति एतानिकार्याणि कार्याणि यथारवेः अर्कबलेवा
रेवानृपेक्षणंराजदर्शनंविधेयं एवंचंद्रादावपिव्याख्येयं चंद्रेसर्वकृतिः सर्वकृत्यानि भौमेसंगरोयुद्धं बुधेशास्त्रमध्ययंअध्याप्यंवा गुरौविवाहः
शुक्रेगमनं शनौदीक्षणाध्यागमादिदीक्षाविधेयेत्यर्थः अथेति ताराबलतोविधुः शुभोज्ञेयः यदाचंद्रसंक्रमणंस्यात्तदाताराबलंचेत्तदासपा
दंदिनद्वयंचंद्रोऽशुभोपिशुभः तारादौष्ट्येशुभोप्यशुभः एवंविधोर्बलाद्रविः संक्रमणेऽशुभोपिमासपर्यंतंशुभः शुभस्तुसुतरांसमीचीनएवचं

सुखंत्रिभेपीडनमंगभेशुकंत्रिभेऽर्थहानीरसभेधनागमः १८ नृपेक्षणंसर्वकृतिश्चसंगरः शास्त्रंविवाहोगमदीक्ष
णरवेः वीर्येयताराबलतःशुभोविधुर्विधोर्बलेऽर्केऽर्कबलेकुजादयः १९ स्पष्टार्कसंक्रांतिविहीनउक्तोमासोधि

॥मासः क्षयमासकस्तु॥
द्दौष्टेऽशुभोपि अशुभइत्यर्थः परेभौमादयः संक्रांतिचिकीर्षवस्तद्बलतः सूर्यबलादशुभा अपिशुभाज्ञे।
याः रविदौष्ट्येतुशुभा अप्यशुभाः १९ अथाधिमासक्षयमासयोर्लक्षणमुपजात्याह स्पष्टार्केति शुक्लप्रतिपदिदर्शांतश्चांद्रोमासः सचेत्स्पष्ट
सूर्यसंक्रांत्याविहीनोरहितोभवेत्तदाधिमासउक्तः चांद्रोमासोह्यसंक्रांतोमलमासः प्रकीर्तितइतिब्रह्मसिद्धांतोक्तेः तुर्विशेषेकदाचित्तचांद्रो
मासोद्विसंक्रमः द्वौसंक्रमौयस्मिन्सोद्विसंक्रमः स्पष्टसूर्यसंक्रांतिद्वययुतस्तदाक्षयमाससंज्ञकउक्तः आद्यंतदर्शयोर्मध्येभानोरेवत्तयोर्यदा
संक्रांतिद्वितयंचेत्स्यात्क्षयमासः सउच्यते इतिवसिष्ठोक्तेः तत्रक्षयमासेजातानांवर्धापनेमृतानांश्राद्धेचतिथिविभागयोः पूर्वोत्तरदलयोः सं
बंधेनप्रथमांतसंज्ञौमासौस्तःस्यातां तिथिपूर्वार्धेजातानांमृतानांचपूर्वमासेवर्धापनंश्राद्धंचविधेयं तिथ्युत्तरार्धेजातानांमृतानांचोत्तरमासे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु.टी. गो.प्र. ४१

वृधीपनंश्राद्धंचविधेयं तिथ्यर्धेप्रथमेपूर्वोऽपरस्मिन्नपरस्तथा मासाविति बुधैश्चिंत्यो स्वयमासस्यमध्यगो इति मासादिलक्षणभेदविचारस्तु ग्रंथगौरवभयान्नलिखितः २० इतिश्रीदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायां स्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरायां संक्रांतिप्रकरणंसमाप्तंतृतीयं ३ अथग्रंथांतरेसंग्रहः योगिनीस्थितकाष्ठातः संक्रांतेरागमो मतः चंद्रस्थदिशि दृष्टिः स्यात् गमनंवारदिक्स्मृतं इतिक्वचित् रवौसंक्रमणेपूर्वेमुखंजीवेतुउत्तरे प्रत्यङ्मुखंशनौसोमेशेचेदक्षिणतोमुखंइति बवेपूर्वमुखंप्रोक्तं बालवेयमदिङ्मुखं कौलवेपश्चिममुखं तैतिलेचोत्तरमुखं गरे वायव्यदिग्वक्त्रं वणिज्यामाग्नेयदिङ्मुखं भद्रायामीशदिग्वक्त्रं शकुनेनैर्ऋतोमुखं चतुष्पदेचपाताले नागेचोर्ध्वमुखीभवेत् किंस्तुघ्नेसर्वदिग्वक्त्रं संक्रांतिमुखलक्षणं अथदृष्टिः चंद्रेगुरौदृष्टिर्विदिक्कृशानौसूर्येसितेनैर्ऋतिकोणगादृक् धात्रीसुतेदक्पवनेनिरुक्ता बुधेशनौहृद्दिशीक्षणंभ

द्विसंक्रमात्तत्रविभागयोस्तः तिथ्येर्हिमासोप्रथमांत्यसंज्ञौ २० इतिमुहूर्तचिंतामणौसंक्रांतिप्रकरणंतृतीयं ३ ॥

॥सूर्योरसांत्येरवयुगेग्निनंदे शिवाक्षयोर्भौमशनीतमश्च॥

वेत् अथगमनं मंदेचंद्रेगमः सौम्येबुधेभौमेचवारुणे रवौशुक्रेगमोयाम्येगुरौप्रागमनंस्मृतमिति अथगोचरप्रकरणंव्याख्यायते तत्रजन्मराशेःसकाशाद्ग्रहाणांचारवशेनयच्छुभाशुभफलंतद्गोचरफलमित्युच्यते तत्ररविचंद्रयोर्गोचरफलमुपजातिकयाह सूर्यइति रसांत्येइत्यादौसमाहारद्वंद्वः शिवाक्षयोरित्यादावितरेतरयोगः अंबराब्धावित्यामागमशासनमितिनुमभावोध्येयः एवंसर्वत्र स्वजन्मराशेरितिपंचम्यंतो कस्थमत्राध्याहार्यं ततःसूर्यःक्रमात्रसांत्येशुभोविद्धश्चस्यात् सूर्योजन्मराशेःसकाशात्षष्ठस्थानेशुभः यदितत्एवजन्मराशेर्द्वादशस्था नस्थोऽन्येनग्रहान्तराविद्धः सूर्यःशुभोप्यशुभफलदाता अत्रशनेः सूर्यपुत्रत्वात्तद्वेधोनांगीकृतः यतः पितुर्जानकस्यसुतसंबंधिनंवेधनं वेधनाहुःसुतस्यापिपितृसंबंधिनंवेधंनाहुः तथारवयुगेजन्मराशेर्दशमेसूर्यःशुभः चेच्चतुर्थस्थानेशनिवर्जिताअन्येग्रहाः ॥

रा.म. ४१

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सुतदा विद्धइत्येवं श्लोकत्रयं सम्यग्व्याख्येयं तथाग्निनंदे तृतीयनवमयोः शिवाक्षयोरेकादशपंचमयोः क्रमाच्छुभो विद्धश्चेत्तेयः सौमेति सौम
शनी तमो गुरुश्च त्रयोपि जन्मराशितः रस्कांकयोः लाभशरे गुणांत्ये क्रमाच्छुभा विद्धाश्चेत्यर्थः परंतु शनेः सूर्यवेधो नास्तीत्युक्तं प्राक् चंद्रोंब
राब्धी इत्यग्रे १ अथ बुधगुरुशुक्राणां गोचरफलं उपजातिकेंद्रवज्राभ्यामुपजातिकापूर्वार्द्धेनाह चंद्र इति जन्मभात् अंबराब्धौ गुणनंद
योः लाभाष्टमे आद्यशरे रसांत्ये नगद्वये चंद्रः क्रमाच्छुभो विद्धश्चेत्तेयः चंद्रस्य बुधवेधो नास्ति अथ ज्ञ इति द्विशरे अब्धिरामे रसांक
योः नागविधौ खनागे लाभव्यये ज्ञो बुधः क्रमात् शुभो विद्धश्चेत्तेयः अत्र चंद्रवेधो नास्ति अथ देवगुरुरिति जन्मभात् शराब्धौ ह्र्यंत्ये
नवाशे अद्रिगुणे शिवाहौ देवगुरुर्बृहस्पतिः क्रमाच्छुभो विद्धश्चेत्तेयः अथ शुक्र इति जन्मराशेः सकाशात् कुनागे द्विनगे अग्निरूपे वेदां

रसांकयोर्लाभशरे गुणांत्ये चंद्रोंबराब्धौ गुणनंदयोश्च १ लाभाष्टमे चाद्यशरे रसांत्ये नगद्वये ज्ञो द्विशरेब्धिरामे रसांक
योर्नागविधौ खनागे लाभव्यये देवगुरुः शराब्धौ २ ह्र्यंत्येनवाशेद्रिगुणे शिवाहौ शुक्रः कुनागे द्विनगेग्निरूपे वेदां
बरे पंचनिधौ गजेषौ नंदेशयोर्भानुरसे शिवाग्न्यो ३ क्रमाच्छुभो विद्ध इति ग्रहः स्यात् पितुः सुतस्यात्र न वेधमाहुः ॥

बरे पंचनिधौ गजेषौ नंदेशयोः भानुरसे शिवाग्न्यो शुक्रः क्रमाच्छुभो विद्धश्चेत्तेयः अत्रेदं तात्पर्यं सूर्यो रसांत्य इत्यादि प्राक्पठितस्थानेषु वि
ध्यमानः सन् ग्रहः शुभदः तदनंतरपठितस्थानेषु स्थितो अशुभफलदाता अर्थादेवानुक्तस्थानेषु न शुभो नाप्यशुभ इति २ ३ अथ वाम
वेधः शुक्लपक्षे चंद्रबलं चोपजात्युत्तरार्धेनाह दुष्टोपीति दुष्टोपि स्वजन्मराशेः सकाशादनंतरपठितविरुद्धस्थानस्थितोपि विपरीतवेधाद्वामवे
धाच्छुभः यथा सूर्यो द्वादशेऽनिष्ट इत्युक्तं प्राक् स यदि शनिवर्जितैर्ग्रहैः षष्ठस्थानस्थितैर्विद्धः सन् शुभफलदाता एवमुत्तरस्थानस्थितोयः
कश्चित् ग्रहः प्राक्पठितस्थानस्थितैर्ग्रहैर्विद्धः शुभ इति सर्वत्र व्याख्येयं अयमेव वामवेध इत्युच्यते ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कश्यपः अपिविद्धोग्रहः किंचिन्नददातिशुभंफलं वामवेधविधानेनतंशुभोपिशुभप्रदः द्विकोणेइति सितेशुक्लपक्षेऽप्यब्जश्चंद्रोद्वितीयनवपंचमेषुस्थितः शुभदः अत्रापिक्रमेणषष्ठाष्टमचतुर्थस्थानस्थितैर्बुधवर्जितैर्ग्रहैर्यदिनविद्धस्तदाशुभइतिध्येयं नारदः शुक्लपक्षेशुभश्चंद्रोद्वितीयनवपंचमे रिपुमृत्युबुसंस्थैश्चनविद्धोगगनेश्वरैरिति ४ अथद्विविधमतमुपजात्याह स्वजन्मराशेरित्ति इहद्विविधवेधविधौऽन्येनारदादयः स्वजन्मराशेः सकाशात्त द्विविधमपिवेधमाहुः तथाचोभयत्रापिनारदेनजन्मतइत्युक्तं अन्येकश्यपादयः सपुनर्द्विविधोग्रहाधिष्ठितराशितःग्रहोयस्मिन्राशौतिष्ठतितत एवक्रमाद्वेधोवामवेधश्चभवति यथा सूर्योजन्मराशेः षष्ठस्थितःशुभःसस्सूर्याक्रांतराशेः द्वादशस्थानस्थितैः शनिवर्जितैर्ग्रहैर्नेविद्धः तथासूर्योद्वादशस्थानस्थितोनिष्टः सूर्यः स्वाक्रांतराशेः षष्ठस्थानस्थितैः शनिवर्जितैर्ग्रहैर्विद्धश्चे

दुष्टोपिखेटोविपरीतवेधाच्छुभोद्विकोणेशुभदःसितेऽब्जः ४ स्वजन्मराशेरिहवेधमाहुरन्येग्रहाधिष्ठितराशितःसः हिमाद्रिविंध्यांतरएववेधोनसर्वदेशेष्वितिकाश्यपोक्तिः ५

॥त्तदाशुभफलदइत्यर्थः अथद्विविधविधस्यैवविषयकल्पनोच्यते हेमाद्रीति हिमाचलविंध्याचलयोर्मध्यवर्तिन्येचदेशेसवेधोविज्ञेयः नसर्वदेशेष्विति काश्यपोक्तिः काश्यपवनेचयदाह सज्ञातव्यंजन्मराशेस्तुनिखिलंयद्बलाबलं हिमाद्रिविंध्ययोर्मध्येवेधजंतद्ग्रहालयात् अपरेतु सूर्योरसांत्यइति क्रामिकेवेधोजन्मराशेरेवज्ञेयः विपरीतवेधस्तुग्रहाधिष्ठितराशितएवेतिवदंति गुरुः जन्मतः क्रमवेधःस्याद्वामवेधोग्रहालयादिति इदमपिहिमाद्रिविंध्यांतरविषयमेवेत्यन्ये एतद्ज्ञानंदुर्घटमित्याहनारदः अज्ञात्वाद्विविधंवेधंयोग्रहस्तोबलंवदेत् समृषवचनाभाषीहास्यंयातिजनेसदेति एवंगोचरदोषेयात्रादिनकार्ये तत्रशांतिमाहनारदः ग्रहेष्वविषमस्थेषुशांतिंयत्नात्समाचरेदिति सौम्येक्षितेनिष्टफलःशुभदःपापवीक्षितः निष्फलोतौग्रहोस्वेनशत्रुणाचावलोकितः नीचराशिगतःस्वस्यशत्रुक्षेत्रगतोपिवा शुभाशुभफलंनैवदद्यादस्तंगतोपिवेति एतादृशस्थलेदुष्टत्वाभावादेवशांत्याभाव

रामः ८२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथगोचरप्रस्तावात्ग्रहणीयनक्षत्रफलंग्रहणीयराहुगोचरफलंग्रहणाशुभप्रतीकारंचदुष्टग्रहणदर्शननिषेधेचशार्दूलविक्रीडितेनाह
जन्मर्क्षेइति यस्यजन्मनक्षत्रेग्रहेग्रहणेसतिनिधनंमरणंस्यात् वसिष्ठः यस्यैवजन्मनक्षत्रेग्रस्येतेशशिभास्करौ तस्यव्याधिभयंघोरंज।
न्मराशौधनक्षयइति विशेषोभार्गवीये यस्यराज्यस्यनक्षत्रेस्वर्भानुरुपरज्यते राज्यभंगंसुहृन्नाशंमरणंवात्रनिर्दिशेदिति राज्यस्यनक्षत्रे
राज्याभिषेकनक्षत्रे अथराशिफलंजनिभतइति जन्मराशेरारभ्यग्रहणेसतिक्रमेणघातादिकंफलंभवति यथा जन्मराशौग्रहणेसति
घातः शरीरपीडा द्वितीयराशौक्षितिर्द्रव्यनाशः तृतीयराशौश्रीलक्ष्मीप्राप्तिः चतुर्थराशौव्यथाशरीरपीडा पंचमराशौचिंतापुत्रादीनां षष्ठ
राशौसौख्यं सप्तमराशौकलत्रदौस्थ्यस्त्रीकष्टं अष्टमराशौमृतिर्मरणं नवमराशौमाननाशः दशमराशौसुखं एकादशराशौलाभप्राप्तिः द्वा

जन्मर्क्षेनिधनंग्रहेनिजभतोघातःक्षितिःश्रीर्व्यथाचिंतासौख्यकलत्रदौस्थ्यमृतयःस्युर्माननाशःसुखं लाभो
पायइतिक्रमात्तदशुभध्वस्त्यैजपःस्वर्णगोदानंशांतिरथोग्रहंत्वशुभदंनोवीक्ष्यमाहुःपरे ६ ॥ ॰ ॥

द्वादशराशौअपायोनाशः आत्मनइतिकेचित् द्रव्यस्येत्यपरे इदंषण्मासपर्यंतमितिज्ञेयं तदनंतरंग्रहणांतरसंभावनाय उक्तंचदैवज्ञम।
नोहरे घातंहानिमथश्रियंजननभाद्व्याप्तिंचचिंताक्रमात्सौख्यंदारवियोजनंचकुरुतेव्याधिंचमानक्षयं सिद्धिंलाभमपायमर्केशशि।
नोःषण्मासमध्येग्रहइति अथाशुभस्यचक्रग्रहणप्रतीकारमाह तदशुभेति तस्यग्रहणाशुभस्यध्वस्त्यैनाशायजपस्वर्णगोदानं जपोगा
यत्र्यादिमंत्राणां स्वर्णंसुवर्णं गौर्धेनुः भूमिर्वा उपलक्षणत्वादन्येषांरूप्यादीनां यथाशक्त्यादानंकार्यमितिशेषः तद्दौस्थ्यप्रणुदकृदुक्तवज्जय
विधिस्वर्णादिदानंभवेदित्युक्तेः दानंज्योतिर्निबंधे सुवर्णनिर्मितनागंसतिलंताम्रभाजने सदक्षिणंसवस्त्रंचश्रोत्रियायनिवेदयेत् मंत्रश्च
तमोमयमहाभीमसोमसूर्यविमर्दन हेमनागप्रदानेनममशांतिप्रदोभवेति स्कांदे गोदानंभूमिदानंचस्वर्णदानंविशेषतः ग्रहणक्लेशनाश

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यद्देवत्तायनिवेदयेत् इतिव्यासेनोक्तं सर्वेगंगासमास्तोयं सर्वेब्रह्मसमाद्विजाः सर्वंभूमिसमंदानंग्रहणेचंद्रसूर्ययोरिति अन्यच्च ग्रस्यमानेभवे
त्स्नानंग्रस्तेहोमोविधीयते मुच्यमानेभवेद्दानंमुक्तेस्नानंविधीयतइति सूर्येंदुग्रहणंयावत्तावत्कुर्याज्जपादिकमितिशिवरहस्योक्तेः जपमादिश
द्धाद्देवार्चनादिकार्यं अथस्नानविशेषेणग्रहणमरिष्टजनकमित्युक्तं तद्दृष्टमुतादृष्टमपीतिसंशयेनिर्णयमाह अथोइति तुविशेषे परे आ
चार्याः अशुभदंग्रहणंतुनोवीक्ष्यंनद्रष्टव्यमित्याहुः उक्तंच जन्मसप्ताष्टरिःफांकदशमस्थेनिशाकरे दृष्टोरिष्टप्रदोराहुर्जन्मर्क्षेनिधनेतथा
जन्मर्क्षंजन्मनक्षत्रं निधनंवधतारासप्तमी अत्रदृष्टइतिपदश्रवणाद्दर्शनंचाक्षुषंविवक्षितमितितेषामाशयंतत्त्वाक्षुषज्ञानएवदृशेर्मुख्यत्वे
इतिपरेषांमतं तदसत् अदृश्यरूपाःकालस्यमूर्तयोभगणाश्रिताः शीघ्रमंदोच्चपाताख्याग्रहाणांगतिहेतवे इतिसूर्यसिद्धांतपातानामदृश्य
तोक्ता पातोराहुश्चपर्यायः दक्षिणोत्तरयोरेवंपातोराहुःस्वरंहसा विक्षिपत्येवविक्षेपंचंद्रादीनामपक्रमादितिसूर्यसिद्धांतोक्तेः अतःपाता
नामदृश्यत्वात् राहोर्दर्शनमेवानुपपन्नं ननुग्रहणेसूर्यचंद्रयोश्छादकोराहुर्दृश्यतएव अतएवराहुग्रस्तेनिशाकरइत्यादिपुराणोक्ति
रपीतिचेन्न भानोर्भार्धेमहीछायातत्तुल्येर्कसमेपिवा शशांकपातेग्रहणंकियद्भागाधिकोनकइत्युपक्रम्य छादकोभास्करस्येंदुरधःस्थोघ
नवद्भवेत् भूछायांप्राङ्मुखश्चंद्रोविशत्यस्यभवेदसौ असौभूछाया अस्यचंद्रस्यछादकोकाभवेदित्यर्थः सूर्यसिद्धांते छाद्यछादकभा
वोऽभिहितःस्पष्टएव पुराणविरोधपरिहारस्तुभास्करेणैवराहुःकुभामंडलगःशशांकमित्यादिनोक्तं वराहेणापितस्मिन्कालेसान्निध्यम
स्यतेनोपचर्यतेराहुरित्युक्तातस्माद्राहोर्दर्शनंनास्त्येव तन्मतेदर्शनंचाक्षुषमेवविवक्षितं एवंचराहोर्दर्शनंराहुदर्शनमितितन्तुरुषोनुपप
न्नः तस्माद्दर्शनशब्देनोपरागोलक्ष्यते राहुदर्शनेराहूपरागस्तस्मिन्वाराहुदर्शनेइति अयमर्थः राहुर्नामपातस्तत्संबंधेनदर्शनमुपरागइ
ति नचराहुरेवलक्षणयोपरागपरस्तस्यदर्शनमितिपूर्वपक्षाभिमतार्थसिद्धिरितिवाच्यं लक्षणयात्वर्थांतरासंभवेसतिवक्तव्याः अत्यं
तादर्शनाद्राहोस्तथाचात्यंतदर्शने प्रजापीडाविनिर्दिश्याव्याधिदुर्भिक्षतस्करैरितिविष्णुधर्मोत्तरादिवाक्येषुपदांतरासंनिधानाद्राहुशब्दे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नोपरागो लक्ष्यते इह च राहोः पातस्य च ग्रहगतिरूपमर्थान्तरमस्तीत्यतो राहुदर्शनग्रहपातयोः समानार्थकता नास्तीत्येव सिद्धमिति प्रागुक्तानां सर्वे
वचसां ग्रहणे स्नायादित्येकवाक्यार्थः फलितो भवति केचित्तु दर्शनादर्शनविषयकयोस्तु विध्योस्तुल्यबलत्वात्सकृद्दृष्ट्वा स्नायादिति वद
न्ति तदसत् जन्मसप्ताष्टरिःफांके इत्यादिना सामान्यतो निषिद्धस्य उपरक्तदर्शनस्य नेक्षेतोद्यन्तमादित्यं नास्तं यान्तं कदाचनेति नोपरक्तं न वारि
स्थं न मध्यं नभसो गतमिति मनूक्तोपरक्तदर्शनस्य पुनर्निषेधानुपपत्तेः प्रागुक्तदिशा राहुदर्शनपदस्य राहूपरागलक्षकत्वेन तुल्यबलत्वाभा
वात् तस्मादुपरक्तयोः सूर्याचन्द्रमसोर्यस्य कस्यापि दर्शननिषेधसत्त्वात् ग्रहणे च स्नानदानाद्युक्ते स्नानं च ज्योतिःशास्त्रैकदेशगणितग्रंथे
भ्योऽवबुध्य तस्मिन्काले दानादि विधेयमिति सिद्धान्तः अत एव मेघाद्यावृतेषु उपरागे स्नानादि विधेयमेव रात्रौ सूर्योपरागे दिवा चन्द्रोपरागे च स्नानादि
कं तु वचनान्न भवति तदुक्तं निगमे सूर्यग्रहो यदा रात्रौ दिवा चन्द्रग्रहो यदि तत्र स्नानं न कुर्वीत दद्याद्दानं न च क्वचिदिति तादृशे ग्रहणे दृष्टेपि
दोषो नास्तीत्यपि सूचितं जाबालिवचनं तु संक्रान्तेः पुण्यकालस्तु षोडशोभयतः कलाः चन्द्रसूर्योपरागे तु यावद्दर्शनगोचर इति स्पर्शात्समय
न पर्यन्तं दर्शनगोचरत्वात्तावान्कालः पुण्यकालो भवतीति व्याचख्युः तदुक्तं विश्वरूपनिबन्धे दिवा चन्द्रग्रहो रात्रौ सूर्यपर्वेन पुण्यदं सन्धिस्थं पुण्य
वद्धेयं यावद्दर्शनगोचर इति अन्ये तु सूर्यस्यादर्शनं रात्रिर्दिनं तद्दर्शनात्मकं भुजवृत्तादुपरि च स्थितो कोदर्शनं स्मृतमिति वृसिष्ठसिद्धान्तवचनान्मे
घावृतेऽनावृते चोपरागे गणितागतस्थितिघटिकाः पुण्यकाल इत्याहुः यत्रार्काशोर्म्यासह संलग्नमिव दृश्यते स प्रदेशो भुजशब्दवाच्यः अ
र्क इत्युपलक्षणं चन्द्रादिग्रहनक्षत्राणां विष्णुधर्मोत्तरे अहोरात्रं न भोक्तव्यं चन्द्रसूर्यग्रहो यदा मुक्तिं दृष्ट्वा तु भोक्तव्यं स्नानं कृत्वा ततः परमिति ग्र
स्तास्ते गुरुः ग्रस्तावेवास्तमानं तु रवीन्द्वोः प्राप्नुतो यदि तयोः परेद्युरुदये स्नात्वाभ्यवहरेन्नरः इत्यनयोर्वाक्ययोर्दर्शनोदयशब्दो भुजवृत्तोपरिस्थि
तत्वलक्षको अन्यथा मेघाद्यावरणेन परदिवसेपि दर्शनाभावे उपवासः प्रसज्येत तथा यत्र स्पर्शकाले ग्रहणदृष्टा स्नानं विहितं तत्रान्तरे मेघावर
णाद्रविचन्द्रयोर्दर्शनाभावो दिवसद्वयं त्र्यं वा स्यात्तत्राप्युपवासः प्रसङ्गः स्यात् न वशिष्ठास्तथाचरन्तीति तस्माद्दृशिदर्शनार्थ एव नमलाद्यास्त्रीयग्रहण

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु.टी. ज्ञानेसतिमेधानावृत्तेपिग्रहणेग्रहणमहस्त्वेवचक्षुष्मता अंधेनगंतुमशक्तेनचवृद्धादादिनासद्धास्त्रीयविधेयमितितात्पर्यार्थः अतएवभागव
ग्र.२. तेकुरुक्षेत्रेस्नानार्थमिलितानांपांडवीयलोकानांमध्येधृतराष्ट्रोपिपरिगणितइतिशिष्टाचारोप्येवमेवास्ति एवंचारिष्टजनकत्वेनतस्माज्जन्मसप्त
४४ केतिपद्येनिर्मूलत्वादुपेक्ष्यं किंच मत्स्यसोलब्धवसिष्ठमत्स्यपुराणादिवाक्येदर्शपदाभावाच्च अतएवमूलेपरेइतिपदंप्रयुक्तं शांतिसुदर्शो।
नाभावेपिविधेया यतोरिष्टयोगानांस्वरूपसत्तामेवारिष्टजनकत्वात् अथग्रहणशांतिः येषांतुविषमस्थानेराहुश्चंद्रमुपक्रमेत् कर्मक्षयप
रिक्लेशान्प्राप्नुवंतिचतेजनाः पितृपक्षविनाशायसूर्यस्थानेभवेद्ग्रहः मातृपक्षविनाशायचंद्रस्थानेभवेद्ग्रहः होरायांग्रहणेयस्यनक्षत्रेवा
निशाकरः प्राणसंदेहमाप्नोतिसवामरणमृच्छति यस्यत्रिजन्मनक्षत्रेग्रहणेशशिभास्करे तज्जानानांभवेत्पीडायेनराःशांतिवर्जिताः संक्रमद्
नस्यायेषांजन्मतृतीयेयवाग्रहण बहुरोगमृत्युजननोदानाहुतयोजयाश्च कर्तव्याः तस्माद्दानंचहोमंचदेवार्चनजपौतथा उपरागाभिषेकंच
कुर्याच्छांतिर्भविष्यति नक्षत्रदानंयथा रूपंविधायसुजगस्यतु कांचनेनपिष्टेनवाहिमकरौदिवसाधिपेच ग्रस्तेत्रिजन्मदिवसेतमसाप्रदद्या
द्विप्रायवेदविदुषेसुपरीक्षिताय यस्यराशिंसमासाद्यभवेद्ग्रहणसंभवः तत्रस्नानंप्रवक्ष्यामिमंत्रौषधिसमन्वितं चंद्रोपरागंसंप्राप्यकुर्याद्ब्राह्म
णवाचनं संपूज्यचतुरोविप्रान्शुक्लमाल्यानुलेपनैः पूर्वमेवोपरागस्यसमानीयौषधादिकं स्थापयेच्चतुरःकुंभानव्रणान्सागरानिति गजाश्व
रथ्यावल्मीकसंगमात् हृदगोकुलात् राजद्वारप्रदेशाच्चमृदमानीयनिक्षिपेत् पंचगव्यंचकुंभेषुशुद्धमुक्ताफलानिच रोचनंपद्मकंशंखं।
पंचरत्नसमन्वितं स्फटिकंचंदनंश्वेतंतीर्थवारिचपल्लवान् जसदंनवकुहसर्षपोशीरगुग्गुलून् तत्सर्वेनिक्षिपेत्पूर्वकुंभेष्वावाहयेत्सुरान् स शान.
र्वेसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानदाः आयांतुममशांत्यर्थंदुरितक्षयकारकाः तिलहोमंव्याहृतिभिःसहस्रंचाष्टसंयुतं एवंकृत्वाप्रयत्नेनस्ना ४४
नकर्मसमारभेत् आमंत्र्यनवभिर्मंत्रैःकुंभान्संकल्प्यपूर्वकं योसौवज्रधरोदेवोआदित्यानांप्रभुर्मतः सहस्रनयनःशक्रोग्रहपीडांव्यपोहतु मु
खंयःसर्वदेवानांसप्तार्चिरमितद्युतिः चंद्रोपरागसंभूतामग्निःपीडांव्यपोहतु यःकर्मसाक्षीलोकानांधर्मोमहिषवाहनः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गुण्या निवर्तमानन क्षत्रभुक्तघटीयुतानि तानि पुनर्युगैश्चतुर्भिः हतानि शराब्धिहृत ४५ पंचचत्वारिंशता भाज्यानि यल्लब्धमागतं गतावस्थास्ताः
शेषं वर्तमानावस्थायाः तत्र लब्धांकस्यापि द्वादशाधिकेपि द्वादशभिर्भागशेषं प्रवासाद्यवस्था चंद्रस्य गताः सु : ताश्चावस्था मेषराशेः पुंसः प्रवा
सादिसंज्ञाः वृषराशेर्नष्टादिसंज्ञाः एवं मिथुनादिद्वादशराशिषु मृतादिसंज्ञावस्थादितो द्वादशावस्थाः क्रमेण भवंतीत्यर्थः १४ अथ द्वादशावस्था
नामानि स फलान्याह प्रवासनाशाविति स्पष्टार्थं १५ अथ ग्रहाणां वैकृतपरिहारार्थं सौषधस्नानं दक्षिणाश्च शार्दूलविक्रीडितेनाह लाजा
कुष्ठेति लाजाः अष्टशालयः इति केचित् वस्तुतस्तु औषधीसाहचर्यात्तु लाजाशब्देन लज्जावती गृह्यते कुष्ठं प्रतिद्धं बलावरियारा प्रि
यंगुः फलिनी घनो मुस्ता सिद्धार्थाः सर्षपाः निशा हरिद्रा दारुः देवदारुः पुंखा शरपुंखा लोध्रं प्रसिद्धं एतैरौषधैर्युतैर्जलैः स्नानं ग्रहोत्था

शराब्धि ४५ हृल्लब्धतोर्कशेषेऽवस्थाः क्रमाद्विधोः १४ प्रवासनाशौ मरणं जयश्च हास्यारतिक्रीडितसुप्तभुक्ताः ॥
ज्वराख्यकंपस्थिरता अवस्था मेषात् क्रमान्नामसदृक्फलासु १५ लाजाकुष्ठबलाप्रियंगुघनसिद्धार्थैर्निशादा
रुभिः पुंखालोध्रयुतैर्जलैर्निगदितं स्नानं ग्रहोत्थाघहृत् धेनुः कंबु रुणो वृषश्च कनकं पीतांबरं घोटकः श्वेतो गौर
सिता महासिरजइत्येता रवेर्दक्षिणाः १६ सूर्यारसौम्यास्फुजितोक्षनागसप्ताद्रिघस्रान्विधुरग्निनाडीः ॥ ॥ ॥

घहृत् दुष्टग्रहसत्त्वितारिष्टनाशकं स्यात् सप्रियंगुरजनीद्वयमांसीकुष्ठलाजतिलसर्षपखंडैः वारिभिः सह वचैः सह लोध्रैः स्नानमत्ति निखि
लग्रहपीडामित्युक्तेः अथ रवेः रविमारभ्य दक्षिणा उच्यते सूर्याय धेनुं चंद्राय कंबुः शंखः शंखः स्यात्कंबुरस्त्रियामित्यमरः भौमायारु
णो वृषः बुधाय सुवर्णं गुरवे पीतांबरं तच्च यथाविभवं कार्पासं कौशजं वा शुक्राय श्वेतो घोटकः शनये श्यामवर्णा गौः राहवे महासिर्महा
मूल्यखड्गं केतवे छागो मेषः एताः दक्षिणाः १६ अथ ग्रहाः गंतव्यराशेः प्राक् कियद्भिर्दिनैः फलं दद्युरित्येतदुपजात्याह सूर्यारेति ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰टी॰ यदा शुक्लप्रतिपदि चंद्रे दृष्टश्चेत्तदा सकलपक्षोऽनिष्टः कृष्णप्रतिपदि चंद्रः शुभश्चेत्तदा संपूर्णः कृष्णपक्षोऽनिष्टः इदमेतावत् अब्जबलं चंद्र
गो॰प्र॰ बलं संकटे विवाहयात्रादौ अवश्यकर्तव्ये तात्कालिकचंद्रबलाभावे च ग्राह्यं नान्यथेत्यर्थः ८ अथ ग्रहदोषपरिहारपूर्वकं तुष्टिसंपाद
४५ नार्थं नवरत्नसमुदायधारणं शालिन्याह वज्रमिति अत्र सुवर्णमुद्रिकायां नवधा भक्तायां प्रागादिक्रमेण नवरत्नानि निधेयानि तत्र प्रागिति
पंचम्यंतमव्ययं पंचमी चेयं ल्यप्लोपे तेन प्रागादिदिक्ष्वित्ययमर्थो जातः तत्र शुक्रप्रीतये पूर्वस्यां दिशि वज्रं श्वेतहीरकं निधेयं एवं चंद्रप्रीतये
सुमुक्ता शोभनमुक्ताफलमाग्नेय्यां भौमप्रीत्यर्थं दक्षिणस्यां प्रवालं अगो राहौ नैरृत्यां गोमेदं आर्कौ शनौ पश्चिमायां शोभनं नीलं केतौ वाय
व्यां वैडूर्यं गुरौ उत्तरस्यां पुष्पकं पुष्परागं बुधे ईशान्यां पाचिः मध्ये मध्यमकोष्ठे अर्कप्रीत्यै माणिक्यं निधेयं ९ अथ सप्तिसामर्थ्येन वररत्नस

व्यत्यासे चाशुभौ प्रोक्तौ संकटे त्वब्जबलं त्विदं ८ वज्रं शुक्रेऽब्जे सुमुक्ता प्रवालं भौमेऽगौ गोमेदमार्कौ सुनीलं केतौ वैडूर्यं गु
रौ पुष्पकं ज्ञे पाचिः प्राङ्माणिक्यमर्के तु मध्ये ९ माणिक्यमुक्ताफलविद्रुमाणि गारुत्मकं पुष्पकवज्रनीलं गोमेद
वैडूर्यकमर्कतः स्यू रत्नान्यथो ज्ञस्य मुदे सुवर्णं १० धार्यं लाजावर्तकं राहुकेत्वो रौप्यं शुक्रे द्वौ च मुक्ता गुरोस्तु ॥ ११ ॥

मुदाय धारणमुक्तं इदानीं सप्तिसामर्थ्येन ग्रहकृतदोषं तद्धरं रत्नधारणमिंद्रवज्रयाह माणिक्येति सूर्यप्रीत्यर्थं माणिक्यं धार्यं एवं चंद्रस्य
मुक्ताफलं भौमस्य विद्रुमं प्रवालं बुधस्य गारुत्मकं गरुडः पाचिः गुरोः पुष्पकं पुष्परागः शुक्रस्य वज्रं हीरकः शनेर्नीलं लहसुणिया राहो राम॰
र्गोमेदं केतोर्वैडूर्यमित्येवमर्कतोऽर्कादीनां ग्रहाणां रत्नानि धार्याणि स्युः तत्र यद्ग्रहकृतदोषं तस्य ग्रहस्य तुष्ट्यै तद्रत्नमेव धार्यमित्यर्थः ४५
अथो ज्ञस्य मुदे सुवर्णमित्यग्रिमश्लोकेन संबंधः १० अथ महामूल्यरत्नधारणस्यासामर्थ्ये अल्पमूल्यानि रत्नानि ताराबलं च शालिन्याह
धार्यमिति अथो ज्ञस्य बुधस्य मुदे संतोषार्थं सुवर्णं यथाशक्ति धार्यं राहुकेत्वोः लाजावर्तकं मणिविशेषो धार्यः शुक्रे द्वौ सुष्ठे रूप्यं ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गुरौ स्तुस्यैमुक्ताफलं शनैस्तुस्यै लोहं आरभान्वोस्तुस्यैप्रवालं धार्यं तारेति यद्दिनेताराबलं चिकीर्षितं नद्दिने या तारा सा जन्मनक्षत्रात् त्रिरावृत्तितः पु
नःपुनरावृत्तित्रयेण गणनीया स्यात् त्रिरिति सुजनमव्ययं जन्मनक्षत्रात् दिननक्षत्रगणितेन नवभिर्भक्ते तिस्र आवृत्तयो भवंति अवशिष्टतारया
शुभमशुभं च व्याख्यामिति फलितोर्थः ११ अथशेषक्रमेण सकला तारासंज्ञा अनुष्टुभाह जन्माख्येति स्पष्टोऽर्थः १२ अथावश्यकृत्येषु
दुष्टताराणां प्रकारद्वयेन परिहारं शार्दूलविक्रीडितेनाह मृत्यौ स्वर्णतिलानिति मृत्यौ वधेतारायां स्वर्णतिलान् यथाशक्ति ब्राह्मणाय दद्यात् वि
पदि विपत्तारायां गुडमिक्षुविकारं दद्यात् त्रिजन्मसु तिसृषु जन्मतारासु शाकं हंताकादि दद्यात् अथो प्रत्यरितारकासु पंचमतारायां लवणं द।

लोहं मंदस्यारभान्वोः प्रवालं तारा जन्मर्क्षात् त्रिरावृत्तितः स्यात् ११ जन्माख्यसंपद्विपद्विपदः क्षेमप्रत्यरिसाधकाः
वधमैत्रातिमैत्राः स्युस्तारा नामसदृक्फलाः १२ मृत्यौ स्वर्णतिलान्विपद्यपि गुडं शाकं त्रिजन्मस्वथो दद्यात्प्र
त्यरितारकासु लवणं सर्वो विपत्प्रत्यरिः मृत्युश्चादिमपर्ययेन शुभदो नैषां द्वितीयेंशका नादिमांत्यतृतीयकाश्च
यशुभाः सर्वे तृतीये स्मृताः १३ षष्टिघ्नं गतभं भुक्तघटीयुतं युगाब्धिहृत॥ ॥द्यात् नारदः जन्मत्रिपंचसप्ताख्या तारा निष्टफ

लाः स्मृताः शाकं गुडं च लवणं सतिलान्कांचनं क्रमात् अनिष्टपरिहाराय दद्याद्दानं द्विजातये इति अथ द्वितीयः परिहारः तत्रादिमपर्यये प्र
थमावृत्तौ विपत्प्रत्यरिमृत्युश्च तृतीयपंचमीसप्तम्यस्ताराः सर्वा अपि सामान्यतः षष्टिघटिकात्मिका न शुभदाः स्युः अथ द्वितीये पर्यये द्वितीया
वृत्तौ विपत्प्रत्यरिमृत्यूनां आदिमांत्यतृतीयकांशा न शुभदाः विपत्तारया माद्यांशः प्रथमचरणो निषिद्धः प्रत्यरितारायामंत्यांशश्चतुर्थ
चरणस्त्याज्यः मृत्युतारायां तृतीयोंशः तृतीयचरणस्त्याज्य इति अथ तृतीयावृत्तौ विपत्प्रत्यरिमृत्युश्चैते सर्वे षष्टिघटिकात्मिका अपि शुभाः उ
क्तं च दीपिकायां पर्याये प्रथमे वर्ज्या विपत्प्रत्यरिनैधना इति १३ अथ चंद्रावस्थागणनोपायमाह षष्टिघ्नमिति अश्विनीमारभ्य गतभानि षष्ट्या

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गुण्या निवर्तमाननक्षत्रभुक्तघटीयुतानि तानि पुनर्युगैश्चतुर्भिर्हतानि शराब्धिहृत् ४५ पंचचत्वारिंशता भाज्यानि यल्लब्ध्मागतं गताऽवस्थास्ताः शेषं वर्तमानावस्थायाः तत्र लब्धांकस्यापि द्वादशाधिक्ये द्वादशभिर्भागशेषं प्रवासाद्यवस्था चंद्रस्यगताः स्युः ताश्चावस्था मेषराशेः पुंसः प्रवासादिसंज्ञाः वृषराशेर्नष्टादिसंज्ञाः एवं मिथुनादिदशराशिषु मृतादिसंज्ञावस्थादितो द्वादशावस्थाः क्रमेण भवंतीत्यर्थः १४ अथ द्वादशावस्थानामानि स फलान्याह प्रवासनाशावितिस्पष्टार्थं १५ अथग्रहाणां वैकृतपरिहारार्थं सौषधस्नानं दक्षिणाश्च शार्दूलविक्रीडितेनाह लाजा कुष्ठेति लाजाश्च शालयः इति केचित् वस्तुतस्तु औषधी साहचर्यात्तु लाजाशब्देन लज्जावती गृह्यते कुष्ठं प्रसिद्धं बला वरियारा प्रियंगुः फल्गिनी घनो मुस्ता सिद्धार्थाः सर्षपाः निशा हरिद्रा दारुः देवदारुः पुंखा शरपुंखा लोध्रं प्रसिद्धं एतैरौषधैर्युतैर्जलैः स्नानं ग्रहोत्था

शराब्धि ४५ हृल्लब्धतोर्कशेषेऽवस्थाः क्रमाद्विधोः १४ प्रवासनाशौ मरणं जयश्च हास्या रतिक्रीडितसुप्तभुक्ताः ॥
ज्वराख्यकंपस्थिरता अवस्था मेषात् क्रमान्नामसदृक्फलास्युः १५ लाजाकुष्ठबलाप्रियंगुघनसिद्धार्थैर्निशादारुभिः पुंखालोध्रयुतैर्जलैर्निगदितं स्नानं ग्रहोत्थाघहृत् धेनुः कंब्वरुणा वृषश्च कनकं पीतांबरं घोटकः श्वेतो गौरसिता महासिरजइत्येता रवेर्दक्षिणाः १६ सूर्यारसौम्यास्फुजितोक्षनागसप्ताद्रिघस्रान्विधुरग्निनाडीः ॥ ॥ ॥

घहृत् दुष्टग्रहस्थचितारिष्टनाशकं स्यात् सप्रियंगुरजनी हयमांसीकुष्ठलाजतिलसर्षपखंडैः वारिभिः सहवचैः सहलोध्रैः स्नानमत्तिनिखिलग्नहृत्पीडामित्युक्तेः अथ रवेः रविमारभ्य दक्षिणा उच्यते सूर्याय धेनुं चंद्राय कंबुः शंखः शंखः स्यात्कंबुरस्त्रियामित्यमरः भौमायारुणो वृषः बुधाय सुवर्णं गुरवे पीतांबरं तच्च यथाविभवं कार्पासं कौशजं वा शुक्राय श्वेतो घोटकः शनये श्यामवर्णा गौः राहवे महासिर्महामूल्यखड्गं केतवे छागो मेषः एताः दक्षिणाः १६ अथ ग्रहाः गंतव्यराशेः प्राक् कियद्भिर्दिनैः फलं दद्युरित्येतदुपजात्याह सूर्यारेति ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जिगमिषितराशेः पुरस्तात् पूर्वं तत्तत्संख्यघटीदिवसमासान् शुभाशुभफलदाः स्युः यथा सूर्यो गंतव्यराशेः प्राक् पंचदिनानि फलप्रदः भौमो
ष्टदिवसान् बुधः सप्तदिवसान् शुक्रोपि सप्तदिवसान् चंद्रो ग्निनाडीत्रयं राहुर्गंतव्यराशेः पूर्वं त्रिमासान् शनिः षण्मासान् गुरुर्मास
द्वयं पूर्वं फलद इत्यर्थः १७ अथावश्यकृत्ये तिथ्यादौ शालिन्या दानमाह दुष्टे योग इति राजा दुष्टे व्यतीपातादियोगे तथा नाड्यां घटि
कायां दुर्मुहूर्तादिदुष्टायां सुवर्णं यथाशक्ति दद्यात् एवं सर्वत्र शेषं स्पष्टं १८ अथ वसंततिलकयान्यदाह राश्यादीति पूर्वार्धं स्पष्टं अ
ध्वान्नेति यस्मिन्मासे स्वजन्मनक्षत्रप्रवेशः सूर्यादिवारश्च स्यात्तस्मिन्मासे अध्वादीनि फलानि वाच्यानि यत्र मासि रविवारे जन्मनक्षत्रे
सति अध्वा मार्गो भवति एवं चंद्रवारे अन्नभक्ष्यप्राप्तिरित्यादि १९ इति श्रीदैवज्ञरामविरचितायां स्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायां गोचरप्र

तमोयमेज्यास्त्रिरसाब्धिमासान् गंतव्यराशेः फलदाः पुरस्तात् १७ दुष्टे योगे हेम चंद्रे च शंखं धान्यं तिथ्यर्द्धे तिथौ तं
डुलांश्च वारे रत्नं भे च गां हेम नाड्यां दद्यात्सिंधूत्थं च तारासु राजा १८ राश्यादिगौ रविकुजौ फलदौ सितेज्यौ मध्ये स
दा शशिसुतश्चरमेऽब्जमंदौ अध्वान्नवह्निभयसन्मतिवस्त्रसौख्यदुःखानि मासि जनिभे रविवासरादौ १९ इति गोचर
प्रकरणं चतुर्थं ४॥ आद्यं रजः शुभं माघमार्गराधेषफाल्गुने॥ प्रकरणं चतुर्थं समाप्तं ४॥ अथ संस्कारप्रकरणं व्याख्यायते तत्र सं
स्क्रियते अनेन श्रौतेन स्मार्तेन वा कर्मणा पुरुष इति संस्कारः स्वीयस्वीयजातौ सामान्यविशेषविहितवैदिकस्मार्तकर्मानुष्ठानद्वारा दृष्टविशे
षाधायक इति यावत् लक्षणया तदर्थोक्तादिनशुद्ध्यादिकं संस्कारशब्देनोच्यते तस्य प्रकरणमुपक्रमः ते च संस्कारा गर्भाधानादयो द्वा
चत्वारिंशत् तत्र गर्भाधानं प्रथमसंस्कारः स च रजस्वलात्वाधीनः ततो रजोदर्शनाच्छुभाशुभफलमुक्तं वसिष्ठेन प्रथमरजोदर्शनतः शुभा
शुभं भवति सर्वलोकानामिति तत्र शुभसूचकरजोदर्शनमनुष्टुभाह आद्यमिति राधो वैशाखः इष आश्विनः अन्ये प्रसिद्धाः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

एषुमासेषुस्त्र्याद्यंरजः प्रथमोद्भवंरजोदर्शनंस्त्रीधर्मः शुभंभविष्यंछुभसूचकं तथाशुक्ले शुक्लपक्षे कृष्णपक्षेतुदशमीपर्यंतंमध्यमंज्ञेयं कृष्णपक्षस्यदशमीमध्यमंफलमादिशेदिति यावदितिशेषः सद्वारेसतांचंद्रबुधगुरुशुक्राणांवारे सत्तनोसमोचीनलग्नेशुभस्वामिकलग्ने दिवादिवसे आद्यंरजोदर्शनंशुभमित्यर्थः अत्राशुभफलापवादमाहवसिष्ठः अशुभमपिसमस्तंवातवेसंप्रभूतंसुरगुरुसितयुक्तेवीक्षितेवा थलग्ने तिमिरमिवकठोरज्योतिरुत्पत्तिकालेक्षयमथसमुपैतिप्राप्नुयादीप्सितानि कठोरज्योतिः सूर्यः १ अथात्रशुभमध्याशुभनक्षत्रा ण्यनुष्टुभाह श्रुतित्रयेति श्रवणत्रयमृदुक्षिप्रध्रुवस्वातीनक्षत्रेषु सितांबरेश्वेतवस्त्रेचाद्यंरजः शुभमितिपूर्वेणसंबंधः मूलेऽदितिभंपुन र्वसुः पितरोमघा मिश्रेकृत्तिकाविशाखे एतेषुनक्षत्रेषुमध्यमं परेषुभरणीज्येष्ठार्द्राश्लेषापूर्वात्रयेष्वसत् अनिष्टं अत्रविशाखामूलयो

ज्येष्ठश्रावणयोः शुक्रेसद्वारेसत्तनौदिवा १ श्रुतित्रयमृदुक्षिप्रध्रुवस्वातौसितांबरे मध्यंचमूलादितिभेपितृमिश्रेपरे
ष्वसत् २ भद्रानिद्रासंक्रमेदर्शरिक्तासंध्याषष्ठीद्वादशीवैधृतेषु रोगेष्टम्यांचंद्रसूर्योपरागेपातेचाद्यंनोरजोदर्शनंसत्
३ हस्तानिलाश्विमृगमैत्रवसुध्रवाख्यैः शक्रान्वितैः शुभतिथौशुभवासरेच स्नायादथार्तववतीमृगपौष्णवायुहस्ताश्विधा
तृभिरलंलभतेचगर्भं ४

मध्यमत्वाभिधानंवसिष्ठवाक्येदुष्टफलश्रवणात् द्विदैवभेपुष्पवतीप्रमत्ताकृत्तैवमोघामयवैरिसंघामूलेप्रका माधिकहीनसत्वाव्यस्तसंसुक्षोद्भुतरोषचित्तेति २ अथनिद्यरजोदर्शनशालिन्याह भद्रेति भद्राप्रसिद्धा निद्रानिद्रावस्थायां संध्याप्रातर्मध्याह्नसा यंसंध्या उपरागेग्रहणे पातेव्यतीपातेमहापातेच शेषंस्पष्टं आद्यंरजोदर्शनंनोसत् अनिष्टफलमित्यर्थः ३ अथरजस्वलास्नानमुहूर्तवसंत तिलकयाह हस्तानिलेति एषुएकादशनक्षत्रेषु शुभतिथौरिक्तामारहिततिथौ शुभवारेचंद्रबुधगुरुशुक्रवारे आर्तववतीऋतुमतीस्त्रीस्नायात् अथ विशेषमाह मृगेति मृगरेवतीस्वातीहस्ताश्विनीरोहिणीनक्षत्रैः स्नानाऋतुमतीअरंशीघ्रंगर्भंलभते लघुक्षिप्रमरंद्रुतमित्यमरोक्तेः दाक्षिणात्यास्तु चतुर्थदिवसएवंस्नानंकुर्वंति अन्येविहितदिनेकुर्वंति तत्रदेशाचारतोव्यवस्थाइति ४॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथगर्भाधानंशार्दूलविक्रीडितशालिनीभ्यामाह गडांतमिति अत्रस्वपत्नीगमेगर्भाधानेएतान्दोषांस्त्यजेदितिसंबंधः एतान्कान्कान्त्रि
विधंतिथिनक्षत्रलग्नानांगडांतं श्रीपतिः नक्षत्रतिथिलग्नानांगंडांतंत्रिविधंस्मृतं नवपंचचतुर्थानांह्यकाधंघटिकामितमिति नि
धनजन्मर्क्षे निधनतारांवधतारांजन्मतारांच मूलं अंतकंभरणी दास्त्रमश्विनी पौष्णंरेवती मघा उपरागग्रहणं पातंव्यतीपातंमहापा
तंच वैधृतिं पित्रोः मातापित्रोःश्राद्धदिनं दिवादिवसे परिघयोगस्याद्यार्धे उत्पातहतानिदिव्यभौमांतरिक्षास्त्रिविधोत्पातैर्हतानिदू
षितानिभानि जन्मर्क्षतः जन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वामृत्युभवनमष्टमलग्नं पापयुतंभं ५ भद्राषष्ठीति पर्वाणिविष्णुपुराणेचतुर्दश्यष्ट
मीचैवअमावास्याचपूर्णिमा पर्वाण्येतानिराजेंद्ररविसंक्रांतिरेवचेति रिक्तांदेतु कृष्णाष्टमीचतुर्दश्योपूर्णिमादर्शसंक्रमइति संध्याद्व

गंडांतंत्रिविधंत्यजेन्निधनजन्मर्क्षेचमूलांतकंदास्त्रंपौष्णमघोपरागदिवसान्पातंतथावैधृतिं पित्रोःश्राद्धदिनं
दिवाचपरिघाद्यर्धंस्वपत्नीगमेभान्युत्पातहतानिमृत्युभवनंजन्मर्क्षतः पापभं ५ भद्रापष्ठीपर्वरिक्ताश्चसंध्याभौ
मार्कार्कीनाद्यरात्रीश्चतस्रः गर्भाधानंत्र्युत्तरेंद्वर्कमैत्रब्राह्मस्वातीविष्णुवस्वंबुपेसत् ६ केंद्रत्रिकोणेषुशुभेश्चपा
पैस्त्र्यायारिगैः पुंग्रहदृष्टलग्ने॥ [illegible] भौमसूर्यशनिवारान् आद्यरात्रीः रजोदर्शनमारभ्यदिनचतुष्टयंत्यजेत् कालविधाने षष्ठ्य
ष्टमीपंचदशीचतुर्थीचतुर्दशीमप्युभयत्रहित्वा शेषाः शुभाः सुतिथयोनिषेकेवाराः शशांकार्यसितेकुजानामिति गर्भाधानमिति त्र्यु
त्तराः इंदुर्मृगः अर्कोहस्तः मैत्रमनुराधा रोहिणीस्वातीश्रवणधनिष्ठाशततारकासुगर्भाधानंसतशुभं गुरुः हरिहस्तानुराधाश्वस्वाती
वरुणवासवं उत्तरात्रितयंसौम्यंरोहिण्यश्चशुभाः स्मृताः आधानेमूलसार्पांत्यमशुभंसममन्यभमिति ६ अथगर्भाधानेलग्नमिंद्रव
ज्रयाह केंद्रेति शुभैःकेंद्रत्रिकोणेषुसद्भिः पापग्रहैस्त्र्यायारिगैः सद्भिः पुंग्रहैः रविभौमगुरुभिर्दृष्टेलग्नेसति तथाब्जेचंद्रे ओजांशगे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विषमराशीनां नवांशगे सति अपि शब्दात् लग्ने पि विषमांशगे युग्मराशौ समराशौ गर्भाधानं कार्यं मध्यममन्याह चित्रादितीज्याश्विवसुतक्ष्मे धानं मध्यमं स्यात् गुरुः चित्रादित्येन यातिष्येतुरगे चेति मध्यमा शेषाण्यृक्षाणि दुष्टानि सुनिषेकाख्यकर्मणीति एवं गर्भाधाने निधा यपुंसा किं कार्यमित्याह विष्णुः निद्रासमयमासाद्य तांबूलं चंदनान्यजेत् पर्यंकान्मदं भालात्तुंडुपुष्पाणि मस्तकात् इति गर्भाधानं ७ अथ सीमंतोन्नयनं शार्दूलविक्रीडितेनाह जीवार्केति गुरुरविभौमवारे निर्त्तेति मूलं ब्रध्नभं हस्तः एतैर्नक्षत्रैः रिक्ता ४।९।१४ अमा ३० अ कौ १२ रसाः ६ अष्टअष्टमी आभिर्वर्जिततिथिभिः उपलक्षिते दिने मासाधिपे पीवरे पुष्टे सतीत्यर्थः एतादृशसमये अष्टमषष्ठमासित्वष्टममा सेषष्ठमासे वा सीमंतः सीमंतकर्माख्यो गर्भसंस्कारः कार्यः तत्र शुभग्रहैः केंद्रत्रिकोणसद्भिः खलैः पापैः लाभारित्रिषुसद्भिः पुंभांशके लग्ने

ओजांशके त्रपिच युग्मराशौ चित्रादितीज्याश्विवसुमध्यमं स्यात् ७ जीवार्कारदिने मृगेज्यनिर्त्तेतिश्रोत्रादितिब्रध्नभे रिक्तामार्करसाष्टवर्ज्यतिथिभिर्मासाधिपे पीवरे ॥ ५ पुरुषराशौ विषमराशौ लग्ने नवांशे च विषमराशौ सति तदा सीमंतः शुभः

अत्र विशेषमाह कश्यपः चंद्रोपि शुभदो नेयः त्यक्त्वा षष्ठाष्टमव्ययान् सीमंतलग्नादेकोपि क्रूरः पंचाष्टरिःफगः हंति सीमंतिनीं सोपि तद्गर्भं वा न संशयः ननैधने तयोर्लग्ने नैधने शुद्धिसंयुते तयोः स्त्रीपुंसयोः अस्यापवादः लग्नादष्टमराशीशः केंद्रगः शुभवीक्षितः य द्यष्टमभस्योक्तदोषमाशुव्यपोहति गर्गः सीमंतोन्नयनं कार्यं शुभांशे शुभलग्नगे कुलीरयुगकन्याश्ववर्ज्याः शेषाश्च शोभना इति ॥ अत्र ग्रहबले सति कुलीर मिथुन कन्या अपि ग्राह्या इति तत्त्वं अत एव मूले लग्नविचारो न कृतः कारिकायां पुनस्त्राणि चैतानि तिष्याहस्त पुनर्वसुः अभिजिन्मूलपौष्णचैव अन्त्यधाश्वियुक् तथा ऋक्षस्य मध्यमे पादद्वये सीमंत इष्यते इत्युक्तं अथ मंतांतरं वाध्रुवांत्यसदृहे ध्रुवा णि रोहिण्युत्तरा अन्त्यं रेवती एषु तथा सतां शुभग्रहाणां चंद्रज्ञगुरुशुक्राणां वारे वा कार्यं गुरुः रोहिण्येंदवमादित्यं पुष्यहस्तोत्तरात्रयं ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पोष्णेवैष्णवभे चैव सीमंते सौम्यवासराः इति सीमंतादिषु शोभना इत्यर्थः जन्मभं सीमंते तेन निषिद्धमाह वसिष्ठः बालान्नभुक्तौ व्रतबंधने च रा
ज्याभिषेके खलु जन्मधिष्ण्यं शुभं त्वनिष्टं सततं विवाह सीमंतयात्रादिषु मंगलेषु गुरुः मासप्रयुक्तकार्येषु मूढत्वं गुरुशुक्रयोः न दोष
कृत् मलो मासो गुर्वादित्यादिकं तथा यद्यपि पुंसवनस्य प्रथमकर्तव्यत्वात् तत्पूर्वं निरूपणमावश्यकं। तथापि क्वचित्सीमंतेन सहैव
विधानात् बहुषु तथैवाचारदर्शनात् सीमंतमुहूर्त एव प्रथममुक्तः नृसिंहः सीमंतोन्नयनस्योक्ततिथिवारभराशिषु पुंसं च कारयेद्वि
द्वान्सह वैकदिनतथवा इति ८ अथ मासेश्वराः स्त्रीणां चंद्रबलं च वसंततिलकेनाह मासेश्वरा इति अष्टममासेश्वाधानलग्नाधिपः स्त्री
णामिति विवाहगर्भसंस्कारे गर्भाधानपुंसवनसीमंतादिरूपे स्त्रीणामपि चंद्रबलं ग्राह्यं इतरकर्मसु वस्त्रालंकारादिधारणादिषु भर्तुरे

सीमंतोष्टमषष्ठमासि शुभदैः केंद्रत्रिकोणे खलैर्लाभारित्रिषु वा ध्रुवांत्यसदहे लग्ने च पुंभांशके ८ मासेश्वराः सि
तकुजेज्यरवीदुसौरचंद्रात्मजाख्यतनुपचंद्रदिवाकराः स्युः स्त्रीणां विधोर्बलमुशंति विवाहगर्भसंस्कारयोरितरक
र्मसु भर्तुरेव ९ पूर्वोदितैः पुंसवनं विधेयं मासे तृतीये त्वथ विष्णुपूजा मासेऽष्टमे विष्णुविधातृजीवैर्लग्ने शुभे मृ

व चंद्रबलं ग्राह्यं यदा भर्ता मृतस्तदा पुनः स्त्रीणामेव राजमार्तंडः विवाहकार्यं कुसुमप्रतिष्ठागर्भप्रतिष्ठा वनिता ऽऽत्युगृहे च शुद्धे १०
विशुद्धौ अन्यानि कार्याणि धवस्य शुद्धौ पत्यौ विहीने प्रमदात्मशुध्या ९ अथ येषां पृथगेव पुंसवनमित्याचारः तदर्थं पुंसवनमुहूर्तं
विष्णुपूजामुहूर्तं इंद्रवज्रयाह पूर्वोदितैरिति पूर्वोदितैः सीमंतकर्मण्युदितैस्तिथ्यादिभिरुपलक्षिते तृतीये मासि पुंसवनाख्यं कर्म।
विधेयं पुमान्सूयतेऽनेनेति पुंसवनं कर्मणः पुंस्त्वहेतुना अथेति सीमंतानंतरमष्टमे मासि विष्णुविधातृजीवैः श्रवणरोहिणीपुष्यै
उपलक्षिते दिवसे तथा लग्ने शुभे शुभस्वामिके शुभयुतदृष्टे वा मृत्युगृहे अष्टमस्थाने शुद्धे सर्वग्रहरहिते च सति विष्णुपूजा कार्या १०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथजातकर्मनामकरणयोर्मुहूर्तंउपजात्याह तज्जातकर्मादीति जातकर्मयद्यपिजन्मनानंतरमेवविहितंतथापिसंक्रांतिव्यतीपातादिदुष्ट विवसतयापित्राद्यसन्निधानेचतत्तत्कृतंतदामुहूर्तविचारणेनकार्यंगर्गः व्यतीपातेचसंक्रांतौग्रहणेवैधृतावपि श्राद्धंविनाशुभंकर्म प्राप्तेकालेपिनाचरेदिति अतएवकालविकल्पोक्तोनारदेन तस्मिन्जन्ममुहूर्तेतुसूतकांतेसदाशिशोः जातकर्मचकर्तव्यंपितृपूजनपूर्वकमिति अतएवकामिति जातकर्मादीनितस्यजातस्यशिशोर्जातकर्मचआदिशब्दान्नामकर्मोच्यते पर्वाणिचतुर्दश्यष्टमीकृष्णे। त्यादिपूर्वोक्तानि रिक्ताभिश्चऊनतिथौविवर्जिततिथौ शुभेह्निशुभवारे तथाएकादशेद्वादशेवापिघस्रेदिवसे तथामृदुध्रुवक्षिप्रचरनक्षत्रेषुशस्तःस्यादतिक्रांतंजातकर्मादिविधेयंकर्तव्यं तच्च श्रवणानंतरंसचैलंस्नानंकृत्वाकार्यं वसिष्ठः श्रुत्वाजातंपितापुत्रंसचैलंस्नानमाचरेत् उत्तराभिमुखोभूत्वानद्यांवादेवखातके तच्चशीतोदकेन कुर्यान्नैमित्तिकंस्नानंशीताभिः काम्यमेवचेति रात्रावपिकार्यं

तज्जातकर्मादिशिशोर्विधेयंपर्वाख्यरिक्तोनतिथौशुभेह्नि एकादशेद्वादशकेपिघस्रेमृदुध्रुवक्षिप्रचरोडुषुस्या॥त् ११

वसिष्ठः पुत्रजन्मनियज्ञेचतथासंक्रमणेरवेः राहोश्चदर्शनेस्नानंप्रशस्तंनान्यथानिशीति सूतकेतुसमुत्पन्नेपुत्रजन्मयदाभवेत् कर्तुस्तात्कालिकीशुद्धिः पूर्वाशौचेनशुध्यति रात्रौजलाशयेगमनाशक्तौसांख्यायनः दिवायदाहृतंतोयंकृत्वास्वर्णयुतंतुतत् रात्रिस्नानंतुसंप्राप्तेस्नायादनलसंनिधाविति जातकर्मप्रयोजनमाहगुरुः जातकर्मक्रियांकुर्यात्पुत्रायुःश्रीविवृद्धये ग्रहदोषविनाशायसूतकाशुभविच्छिदे कुमारग्रहनाशायपुंसांसत्वविवृद्धयेइति वसिष्ठः एकादशेह्निविप्राणांक्षत्रियाणांत्रयोदशे वैश्यानांषोडशेनाममासांतेशूद्रजन्मनइतिवसिष्ठेनमासनामान्युक्तानि चैत्रादिमासनामानिवैकुंठश्चजनार्दनः उपेंद्रोयज्ञपुरुषोवासुदेवस्त्रिविक्रमः योगीशः पुंडरीकाक्षः कृष्णोऽनंतोऽच्युतस्तथा चक्रधारीतिचैतानिक्रमादाहुर्मनीषिणइति ११ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ सूतिकास्नानमुहूर्तं वसंततिलके नाह पौष्णेति हयोश्विनी एषु रेवत्यादिनक्षत्रेषु समित्रभरवीज्यकुजेषु अनूराधानक्षत्रसूर्यगुरुभौमवारसहितेषु सूत्याः प्रसूतायाः स्त्रियाः स्नानं शस्तं आर्द्रात्रये श्रवणमघाभरणीमिश्रे कृत्तिकाविशाखे मूलचित्रासु न शस्तं बुधवारे शनिवारे वसुरष्टमी षट् षष्ठी रविर्द्वादशी रिक्तातिथिषु च न शस्तं स्तन्यपानमुहूर्तं देवज्ञवल्लभे रिक्तां भौमं परित्यज्य विष्टिं पाने सवे ध्रुतिमृदुध्रुवक्षिप्रभेषु स्तनपानं हितं शिशोरिति १२ अथ प्रसंगात् प्रथमादिमासोत्पन्नदंतफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह मासे चेदिति बालश्चेज्जन्मानंतरं प्रथमे मासे चेत् सदशनो दंतयुक्तो भवेत् तदा स्वयं बालो नश्येत् ततो द्व्यादिके द्वितीयादिमासे अनुजातभगिनीमातृअग्रजान् क्रमाद्धंति द्वितीये मासि यदि दंतोत्पत्तिस्तदाऽनुजातं कनिष्ठभ्रातरं हंति एवं तृतीये भगिनीं चतुर्थे मातरं पंचमे ज्येष्ठभ्रातरं षष्ठादिमासेषु अनु

पौष्णध्रुवेंदुकरवातहयेषु सूतीस्नानं समित्रभरवीज्यकुजेषु शस्तं नार्द्रात्रयश्रुतिमघांतकमिश्रमूलत्वाष्ट्रे ज्ञसौरिवसुषड्विरिक्ततिथ्यां १२ मासे चेत्प्रथमे भवेत्सदशनो बालो विनश्येत्स्वयं हन्यात्स क्रमतोनुजातभगिनीमात्रग्रजान् द्व्यादिके ॥ ६ ॥

भोगं लभते सप्तमे तातात्पितुः सुखं अष्टमे पुष्टतां नवमे लक्ष्मीं दशमे सौख्यं अग्रेपि सुखाधिक्यमेव अथो इति अथो जनौ जन्मकाले ऊर्ध्वपंक्तौ जन्मानंतरं विहिते निषिद्धेपि काले सदशनश्चेत्स्यात्तदापि स्वपित्रादिहा वोर्ध्वमिति वा अथवा ऊर्ध्वे यमयस्य जायंते च शिशोर्द्विजाः नैर्वा सह च यस्य स्यात् जन्म भार्गवसत्तम मातरं पितरं चाथ स्वदेहात्मानमेव चेति तत्रैव शांतिरपि गजपृष्ठगतं बालं नौस्थं वा स्नापयेद्द्विजः तदभावे तु धर्मज्ञ कांचने तु वरासने सर्वौषधैः सर्वगंधैः बीजैः पुष्पैः फलैस्तथा पंचगव्येन रत्नैश्च मृत्तिः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कामिश्चभार्गव स्थालीपाकेन धातारं पूजयेत्तदनंतरं सप्ताहं चात्र कर्तव्यं तथा ब्राह्मणभोजनं अष्टमेऽहनि विप्राणां तथा देया च दक्षिणा
कांचनं रजभागाश्च भुवं वासनमेव चेति १३ अथ दोलाचक्रमनुष्टुभाह दोलेति तत्र बालस्य दोलायां रोहे दोलायां स्थापने अर्कभात् स
त्रैर्व्याधिः रोगः ततः सप्तनक्षत्रैः सौख्यं स्यात् शिशोर्वैफल्यं संस्कार्यत्वात् उक्तं च सूर्यभाच्चंद्रभं यावत्पंच पंच चतुर्दिशं मध्ये तु सप्त देयानि
यां क्रांतनक्षत्रात् पंचनक्षत्रैर्नैरुज्यं तदग्रिमपंचनक्षत्रैर्मरणं तदग्रिमपंचनक्षत्रैर्देहकार्श्यं कृशत्वं स्यात् तदग्रिमैस्त्रिभिः पंचनक्ष
दोलिकाचक्रमुत्तमं पूर्वभागे निरोगत्वं दक्षिणे मरणं ध्रुवं पश्चिमे तु कृशो बालउत्तरे व्याधिसंभवः शेषेषु सप्तधिष्ण्येषु बालकः शयनेसु
खीति १४ अथ दोलारोहणमुहूर्तं वसंततिलकापूर्वार्द्धेनोत्तरार्धेन निष्क्रमणमुहूर्तं चाह दंतार्केति दंताद्वात्रिंशत् अर्कोद्वादश भूपाः

षष्ठा दोलभने हि भोगमतुलं तातात् तु रव्यं पुष्टतां लक्ष्मीसौख्यमथो जनौ सदशानो वो ध्वंसं पित्रादिहा १३ दोलारोहे
र्कभात्यंच शरपंचेषु सप्तभैः नैरुज्यमरणं कार्श्यं व्याधिः सौख्यं क्रमाच्छिशोः १४ दंतार्कभूपध्रुतिदिङ्मितवा
सरे स्याद्वारे शुभे मृदुलघुध्रुवभैः शिशूनां दोलाधिरूढिरथ निष्क्रमणं चतुर्थमासे गमोक्तसमये कमितेऽह्नि वा
तत् १५ कवीज्यास्ते चैत्राधिमासे न पौषे जलं पूजयेत् सूतिकामासपूर्तौ॥ षोडश धृतयोष्टादश दिशोदश एतस्मिन् दि

वसे तथा शुभवारे मृदुलघुध्रुवनक्षत्रे रुपलक्षिते बालानां दोलाधिरूढिः दोलायामधिरूढिरारोहः स्यात् अथ चतुर्थमासे गमोक्तसम
ये यात्राप्रकरणोक्तसमीचीनकाले शिशूनां निष्क्रमणाख्यसंस्कारपूर्वकं गृहाद्बहिर्गमनं स्यात् वा अथवा अर्कमितेऽह्नि द्वादशदिवसे
कुर्यात् गृहान्निष्क्रमणं सूतोश्चतुर्थमासि कारयेत् यत्रोक्तसमये मासि तृतीये द्वादशेऽह्नि वेति गुरुवचनात् १५ अथ जलपूजामुहूर्तं
भुजंगप्रयातेनाह कवीज्यास्तेति शुक्रगुर्वोरस्ते चैत्रे अधिमासे पौषे मासे समाप्ते सूतिकाप्रसूता स्त्री जलं न पूजयेत् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एतद्व्यतिरिक्तकाले तथा बुधचंद्रगुरुवारे रिक्तावर्जिततिथौ हि निश्चितं श्रवणपुष्यपुनर्वसुमृगहस्तमूलअनुराधाएभिर्नक्षत्रैः सहिते
दिने जलं पूजयेत् अथ कश्चिद्दुग्धपानमुहूर्तः एकत्रिंशे वासरे वा द्वितीयजन्मक्षे वा शुद्धलग्ने नुकूले शंखेक्षीरं सन्निदध्याच्छिशूनां च
केधात्रीपूज्यपूजां विधाय १६ अथान्नप्राशनं स्रग्धरयाह रिक्तानंदेति अथो निष्क्रमणानंतरमेव विधेकाले बालकानां अन्नप्राशनं स
न्न शुभं स्यात् तत्रैतान्हित्वा एते वर्ज्याः रिक्तानंदाष्टदर्शाः ४।९।१४।१।६।११।८।३० हरिदिवसं द्वादशी उपलक्षणत्वात्तिथिक्षयं हित्वा श
निभौमरविवारांश्च हित्वा जन्मर्क्षलग्नाष्टमगृहलवगंलग्नं च हित्वा जन्मर्क्षे जन्मलग्ने ताभ्यामष्टमलवो ऽष्टमगृहं अष्टमलवोष्टमन
वांशस्तेन गच्छतिप्राप्नोति एवंविधं लग्नं त्यजेत् इत्यर्थः जन्मराशिविलग्नाभ्यां निधने शं च वर्जयेदिति कश्यपोक्तेः तथा मीनमेषालिकं च

बुधेंद्वीज्यवारे विरिक्ते तिथौ हि श्रुतीज्यादितीद्वर्कनैर्ऋत्यमैत्रे १६ रिक्तानंदाष्टदर्शं हरिदिवसमथो सौरिभौमार्कवा
रान् लग्नं जन्मर्क्षलग्नाष्टमगृहलवगं मीनमेषालिकं च हित्वा षष्ठात्समे मास्यथ हि मृगदृशां पंचमादोजमासे नक्ष
त्रैः स्यात्स्थिराख्यैः समृदुलघुचरैर्बालकान्नाशनं सत् १७ ॥ अलिर्वृश्चिकः एतानि लग्नानि हित्वा गोश्वकुंभतुलाकन्यासिंह

कर्कनृयुग्मकाः शुभदाराशयश्चैतेन मीनमेषवृश्चिका इति कश्यपोक्तेः षष्ठादिति षष्ठमासमारभ्य समे मासे षष्ठाष्टमदशद्वादश
मासेषु बालानामन्नप्राशनं कार्यं पुंबालविषयमेतत् अथानंतरं हि निश्चयेन मृगदृशां कन्यानां पंचमादोजमासे पंचमसप्तमनवमै
कादशेषु अन्नप्राशनं तथा च वसिष्ठः युग्मेषु मासेषु च षष्ठमासात्संवत्सरे वा नियतं शिशूनां अयुग्ममासेषु च कन्यकानां नवान्नसंप्रा
शनमिष्टमेतदिति अत्रानेककालाभिधानेपि स्वगृह्योक्तकालो मुख्यस्तत्र शुक्रास्तादिविचारो नास्ति इतरेषु गौणकालेषु शुक्रास्तविचा
र आवश्यक एवेति नक्षत्रैरिति मृदुलघुचरसहितैः स्थिरनक्षत्रैः कुर्यात् १७ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु॰टी॰
सं॰प्र॰
५१

लग्नबलं वसंततिलकेनाह केंद्रत्रिकोणेति लग्ने खदशमशुद्धसहिते सर्वग्रहरहिते दशमे इत्यर्थः केंद्रत्रिकोणसहजेषु शुभैः सद्भिः त्रिला
भरिपुगैः पापैः सद्भिः लग्नात् षष्ठस्थानरहितं चंद्रं च अन्नप्राशने प्रशस्तं वदंति नारदः दशमे शुद्धिसंयुक्ते शुभलग्ने शुभांशके शुक्लपक्षे च
पूर्वाह्ने सौम्ययुक्तनिरीक्षिते त्रिषष्ठलाभगैः पापैः केंद्रधीधर्मगैः शुभैः व्यन्त्यारिनिधनस्थेन चंद्रेण प्राशनं शुभं विशेषमाह गुरुः शुक्रा
त्राः क्रमाद्याताः सप्तमाष्टमधर्मगाः भोज्यं भोक्तुर्नवत्वे तु सर्वदा मरणप्रदा इति भोज्यमन्नं गोधूमादि तस्य नवत्वेन भक्षणीयत्वे सति भोक्तुरन्न
प्राशनकर्तुर्बालस्य नवले सति वा शुक्रः सप्तमः भौमोऽष्टमः बुधो नवमः एते ग्रहाः मरणप्रदा इत्यर्थः मैत्रेति अनुराधा यात तारका स्वाती
जन्मनक्षत्राणि केचित् असद्वदंति श्रीपतिना अनुक्तत्वादितिभावः जन्मनक्षत्रनिषेधो गुरुणोक्तः जन्मर्क्षे कर्म न क्षत्रे आधानर्क्षे च वर्ज

केंद्रत्रिकोणसहजेषु शुभैः खशुद्धे लग्ने त्रिलाभरिपुगैश्च वदंति पापैः लग्नाष्टषष्ठरहितं शशिनं प्रशस्तं मैत्रांबुपानिलज
नुर्भमसच्च केचित् १८ क्षीणेंदुपूर्णचंद्रेज्यज्ञभौमार्कार्किभार्गवैः त्रिकोणव्ययकेंद्राष्टस्थितैरुक्तं फलं ग्रहैः १९

यत् कर्णवेधं तथा पानक्षुरकर्मान्नभोजनमिति जन्मनक्षत्रान्नस्य भोजनमिति तत्रान्नस्य भोजनमिति व्युत्पत्त्या वार्षिकनवान्नभोजनविषयमेतत् नपु
नर्बालान्नप्राशनपरं तत्र नारदेनातिप्राशस्त्याभिधानात् तथा च नारदः पट्टबंधनचौलान्नप्राशने चोपनायने शुभदं जन्मनक्षत्रं अशुभं त्वन्यक एमः
र्मणीति १८ अथ ग्रहाणां स्थानवशात्फलान्यनुष्टुप्द्वयेनाह क्षीणेंद्विति त्रिकोणव्ययकेंद्राणि दशमरहितानि ९।५।१२।१।४।७ अष्टौ ८ एषु स्थि ५१
तैः क्षीणेंद्वादिभिः अष्टभिस्ताशीत्यादिफलं भवति यथा एषु स्थानेषु स्थितः क्षीणचंद्रश्चेत्तदान्नप्राशनकृत् बालो भिक्षाशी दरिद्रः स्यात् पूर्ण ९७
चंद्रश्चेत्तदा ज्योतिष्टोमादियज्ञकृत् गुरुश्चेद्दीर्घजीवी बुधश्चेत् ज्ञानी भौमश्चेत् पित्तरुक् पित्तकृता रुग्यस्यासौ पित्तरुक् अर्कश्चेत्कुष्ठी आर्किः
शनिश्चेत् अन्नाभावसंबंधीक्लेशोऽन्नक्लेशः वातप्रधानो व्याधिर्वातव्याधिः एतौ विद्येते यस्य सोऽन्नक्लेशवातव्याधिमान् स्यात् राहुकेत्वोरप्येत
देव फलं शुक्रश्चेद्रोगभाक् स्यात् क्षीणचंद्रपूर्णचंद्रयोर्लक्षणमाह वसिष्ठः संपूर्णेंदुर्भयाष्टम्यामध्येंदुः पूर्णसंज्ञकः विनष्टेंदुर्भयोरष्टम्यामध्ये सौ क्षीणसंज्ञकः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

२० अथ भूम्युपवेशनं वसंततिलकेनाह पृथ्वीमिति कुजेविशुद्धे भौमबलेसति रिक्तावर्जितेतिथौ पंचममासि व्रजति लग्नेसति शुभेह्नि शुभग्र
हवारे तथा ध्रुवमृगेज्यानुराधालघुनक्षत्रैरुपलक्षितकालेकटिसूत्रं पट्टसूत्रादिनिर्मितं कटिस्थलेबध्वा कौपृथिव्यां बालमुपवेशयेत् मं
त्रपाठपुरःसरं उपवेशनाख्यं संस्कारं कुर्यात् मंत्रश्चपद्मपुराणे रक्षैनंवसुधेदेविसदासर्वगतंशुभे आयुःप्रमाणंसकलंनिक्षिपस्वहरि
प्रिये अचिरादायुषस्त्वस्ययेकिंचित्परिपंथिनः जीवितारोग्यवित्तेषुनिर्दहस्वाचिरेणतान् धारिण्यशेषभूतानांमातस्त्वमधिकाह्यसि कुमा
रंपाहिमातस्त्वंब्रह्मातदनुमन्यतां तस्योपवेशनं कृत्वा भूमौ ब्राह्मणभोजनं ततः कृत्वा ततः कार्यमुत्सवं पूर्ववद्विजइति उत्सवो नीराजना।

भिक्षाशीयत्तकृद्दीर्घजीवीज्ञानीचपित्तरुक् कुष्ठीचान्नकृशवान्व्याधिमान्भोगभागिति २० पृथ्वीं वराहमभिपूज्य
कुजेविशुद्धेरिक्तेतिथौव्रजतिपंचममासिबाले बध्वाशुभेह्निकटिसूत्रमथ ध्रुवेंद्वज्येष्ठक्षैमैत्रलघुभेरुपवेशयेत्कौ
२१ तस्मिन्कालेस्थापयेत्तत्पुरस्ताद्वस्त्रंशस्त्रंपुस्तकंलेखनीच स्वर्णंरौप्यंयश्चगृह्णातिबालस्तैराजीवैस्तस्यवृत्तिःप्रदिष्टा
२२ वारेभौमार्किहीनेध्रुवमृदुलघुभैर्विष्णुमूलादितीद्रस्वातीवस्वंभ्युपेतेमिथुनमृगसुताकुंभगामीनलग्ने सौम्यैःकें
द्रेत्रिकोणेरशुभगगनगैःशत्रुलाभत्रिसंस्थैस्तांबूलंसार्धमासद्वयमितसमयेप्रोक्तमन्नाशनेवा २३॥दि इदं कन्यापुत्रयोःसाधा

रणं विशेषाभावात् इतिभूम्युपवेशनं २१ अथजीविकापरीक्षाभूम्युपवेशनकालएवशालिन्याह तस्मिन्कालइति स्पष्टार्थं आजीवैर्जीविका
भिः आजीवोजीविकावार्तेत्यभिधानात् २२ अथशिशोस्तांबूलमुहूर्तंस्रग्धरयाह वारेभौमार्किहीनेइति भौमशनिवर्जितेवारेश्रवणमूल
पुनर्वसुज्येष्ठास्वातीधनिष्ठासहितैः ध्रुवमृदुलघुनक्षत्रैरुपलक्षितकालेमिथुनमकरकन्याकुंभवृषमीनानामन्यतमेलग्नेसौम्यग्रहैःकेंद्रत्रिकोण
गतैः अशुभगगनगैःपापग्रहैःषष्ठेकादशतृतीयगैःसार्धमासद्वयेसमयेबालकस्यतांबूलदानंप्रोक्तं वाऽथवाअन्नाशनेअन्नप्राशनसमयेप्रोक्तं २३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथकर्णवेधमुहूर्तंस्रग्धरयाह हित्वैतामिति एतान्पदार्थान्हित्वाकर्णवेधः प्रशस्तः इत्यन्वयः हरिशयनं आषाढशुक्लैकादशीकार्तिक
शुद्धैकादशीपर्यंतं जन्ममासं यस्मिन् चांद्रमासे चैत्रादौ जन्म स जन्ममासः केचित् आरभ्यजन्मदिवसं यावत्त्रिंशद्दिनं भवेत् जन्ममासः स
विज्ञेयो वर्जितः सर्वकर्मसु इति लक्षणलक्षितं वर्जयंति रिक्ता ४।९।१४ युग्माब्दं समवर्षं द्वितीयचतुर्थादिकं जन्मतारां प्रथमदशमैकोनविं
शात्मिकां च हित्वा ऋत्विति ऋतुमुनिवसुभिः संमिते मासि षष्ठसप्तमाष्टममासेषु अथो वा जन्माहात्सूर्यैः द्वादशभिः भूपैः षोडशभिः प
रिगणिते दिवसे सौरसावने बुधगुरुशुक्रचंद्रवारे ओजाब्दे विषमवर्षे विष्णुयुग्मश्रवणधनिष्ठे पुनर्वसू मृदूनि मृगरेवती चित्रानुराधाः
लघूनि हस्ताश्विपुष्याभिजितः एतैर्नक्षत्रैः कर्णवेधः प्रशस्तः २४ अथकर्णवेधे लग्नशुद्धिं स्रग्धरयाह संशुद्धे इति मृतिभवनेऽष्टमस्था

हित्वैतां श्चैत्रपौषावमहरिशयनं जन्ममासं च रिक्तां युग्माब्दं जन्मतारामृतुमुनिवसुभिः संमिते मास्यथो वा जन्माहात्सू
र्यभूपैः परिमितदिवसे ज्ञेज्यशुक्रेंदुवारेऽथौजाब्दे विष्णुयुग्मादितिमृदुलघुभैः कर्णवेधः प्रशस्तः २४ संशुद्धे मृति
भवने त्रिकोणकेंद्रत्र्यायस्थैः शुभखचरैः कवीज्यलग्ने पापाख्यैरारिसहजापगेहसंस्थैर्लग्नस्थे त्रिदशगुरौ शुभावहः स्यात् २५

नेसंशुद्धे ग्रहरहितेसति शुभग्रहैः त्रिकोणकेंद्रत्र्याय ९।५।१।४।७।१०।३।११ स्थैः सद्भिः कवीज्यलग्ने शुक्रगुर्वोः लग्नैः स्यात् २५॥
वो लग्ने वृषतुलाधनुर्मीनाख्ये पापाख्यैः ग्रहैः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थैः गुरौ लग्नस्थे सति कर्णवेधः शुभावहः शुभजनकः स्यात्
अथाब्दपूर्तिमुहूर्तं प्रसंगात् विधिरत्ने अब्देन सौरेण शिशोः समाप्ते बालं सुसंस्नाप्य च जन्मधिष्ण्ये कृत्वायुषो वृद्धिकरं च कर्मतद्वा
रयेद्रत्नसुवर्णसूत्रं तत्र खंडनक्षत्रे गर्गः उदयव्यापिजन्मर्क्षे तस्माद्ग्राह्यं तु जन्मतः संगवव्यापि खंडर्क्षे तत्र जन्मकरं शुभं दाक्षिणात्यास्तु
जन्ममासीयजन्मतिथावब्दपूर्तिं कुर्वंतीति २५॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथ चूडाकर्ममुहूर्तं विवक्षुस्तन्निषेधकं प्रसंगतोन्यकर्मनिषेधकं च कालं स्रग्धरयाह गीर्वाणेति गीर्वाणा देवाः अंबु जलं जलाशयः तयोः प्रति
ष्ठा उत्सर्गः परिणयो विवाहः दहनाधानमग्न्याधानं गेहप्रवेशो गृहप्रवेशः चौलं राजाभिषेको प्रसिद्धौ व्रतमुपनयनं इदं सर्वं याम्यायने दक्षि
णायने शुभं न स्यात् तथा गुरुशुक्रयोर्बाल्ये अस्ते वार्धक्ये च पूर्वोक्ते न शुभं स्यात् अथ केतूदये धूमकेतोरुदयेपि पूर्वोक्तं न शुभं स्यात् चंडे
श्वरः केतोरस्तदिनादूर्ध्वं सप्ताहमंगलं त्यजेत् यावत्केतूदयस्तावदशुद्धः समयो हि सः अत्र केचित्केतूदये जाते सति पक्षं पंचदशदिनानि
जहति वर्जयंति वराहः दृष्टः षोडशवासरान् अशुभदः कैश्चिन्न दृष्टः शिखीति केचित्तु पक्षांतरे अर्धपक्षार्धं सप्तदिनानि केतूदयानंतरं
जहति इदमपि तत्रैव केतूदये सप्तदिनानि चोर्ध्वं विहाय यात्रादिषु गर्हितानि दिनानि शेषाणि शुभानि नूनं वदंति रैभ्यप्रमुखा मुनी

गीर्वाणांबुप्रतिष्ठापरिणयदहनाधानगेहप्रवेशाश्चौलं राजाभिषेको व्रतमपि च शुभं नैव याम्यायने स्यात् नो वा
बाल्यास्तवार्द्धे सुरगुरुसितयोर्नैव केतूदये स्यात्पक्षं वाद्ये च केचिज्जहति तमपरे यावदीक्षां तदुग्रे ॥ २६ ॥ पुरः पश्चा
द्भृगोर्बाल्यं त्रिदशाहं च वार्धकं ॥ ५५ द्राः तमिति अपरे आचार्याः तं केतुं यावदीक्षां यावद्दर्शनं यज्जहति तदुग्रे केतौ द्वित्रिचू
डो जामसकीलकादावतिदुष्टफले द्रष्टव्यं तेषां लक्षणमाह गर्गः त्रिशिखाश्च त्रिताराश्च रक्तलोहितरश्मयः प्रायशस्तत्र रामाशांसं च
ते नित्यमेव हीति वयं तु यावद्दर्शनं केतूदये निषिद्धमित्युक्तं तदुग्रे ब्रह्मपुत्राख्ये केतौ ज्ञेयं ज्योतिर्निबंधे केतोरस्तदिनादूर्ध्वं सप्तरात्रा
णि वर्जयेत् ब्रह्मपुत्रोद्गमे वर्ज्यं व्रतयात्रा च मंगलं तल्लक्षणमाह वराहः ब्रह्मसुत एव त्रिशिखो वर्णैस्त्रिभिर्युगांतः करः अनियतदि
वसंप्रभवो विज्ञेयो ब्रह्मदंडाख्य इति ॥ २६ ॥ अथ शुक्रगुर्वोर्बाल्यवार्धक्ययोर्दिनसंख्यामनुष्टुभाह पुरः पश्चादिति भृगोः शुक्रस्य
पुरः पूर्वस्यां दिशि उदितस्य पश्चिमदिश्युदितस्य च यथासंख्यं त्रिदशाहं बालत्वं स्यात् पूर्वस्यां त्रिदिनं पश्चात् दशदिनमित्यर्थः ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चपुनः भृगोर्वाधकं पूर्वस्यामस्ते पक्षं पंचदशदिनानि पश्चादस्तें पंचदिनानि गुरोः ते बाल्यवार्धके पक्षं पंचदशदिनानि उदाहृते कथिते २७ अथापरमतेन बाल्यवार्धकं चानुष्टुभाह नेदशाहमिति द्वि इत्ययमन्यत्काद्वयोर्गुरुशुक्रयोः ते बाल्यवार्धके दशाहं दशदिनं प्रोक्तं कैश्चित् अपरैस्तु सप्तदिनं बाल्यवार्धके प्रोक्ते अन्यैस्त्र्यहं त्रिदिवसं ते बाल्यवार्धके प्रोक्ते परंतु आत्ययिके कार्यस्यावश्यंभावः अत्ययः सप्रयोजनमस्येति आत्ययिकं तस्मिन् लग्नांतराभावे सति अतिकालस्य बटोः अवश्यदेयायाः कन्याया वा यथासंभवं दशसप्तत्रिदिनानि वर्ज्यानि नान्यथेत्यर्थः अथ देशभेदेन वा व्यवस्था गर्गः शुक्रो गुरुः प्राक्परतश्च बालो विंध्ये दशावंतिषु सप्तरात्रं वंगेषु हूणेषु च षट् च पंच शेषेषु देशेषु त्रिदिनं निषिद्धं चंद्रस्य विशेषमाह अर्धाहमिति विधोः ते बाल्यवार्धके क्रमेणार्धाहं त्र्यहं च भवतः बाल्यम।

पक्षं पंचदिनं ते द्वे गुरोः पक्षमुदाहृते २७ नेदशाहं द्वयोः प्रोक्ते कैश्चित्सप्तदिनं परैः त्र्यहं त्वात्ययिकेप्यन्यैरर्धाहं च त्र्यहं विधोः २८ चूडा वर्षात्तृतीयात्प्रभवति विषमेऽष्टार्करिक्ताद्यषष्ठीपर्वोनाहे विचैत्रोदगयनसमये ज्ञेंदुशुक्रेज्यकानां ॥ ॥

र्धदिनं वार्धकं त्रिदिनं चंद्रस्येत्यर्थः उक्तं च वसिष्ठेन वृद्धत्वमिंदोस्त्रिदिनं दिनार्द्धं बालत्वमस्तत्वं अहर्द्वयं चापि नोक्तमेकं दिवसं शिशुत्वमित्येतदिंदोस्तदयुक्तमेवेति कश्यपेन बालोपींदुः शुभ एवोक्तः वृद्धचंद्रस्त्रियं हंति पतिं हंत्यस्तमागतः यत्तत्वमृतरश्मित्वाद्बालोपि शुभदः शशीति अत एव संपूर्णायामपि प्रतिपदि द्वितीयादिने द्वितीयायां प्राप्तियंत्रोपवीतादिकं शिष्टाः कुर्वंति २८ अथ चौलमुहूर्तं स्रग्धरयोद्धताभ्यामाह चूडा वर्षादिति क्षीणचंद्रेति तृतीयाद्वर्षादिति ल्यपल्लोपे पंचमी तेन गर्भाधानकालाज्जन्मकालाद्वा तृतीयवर्षे पंचमे वा चूडाकरणं प्रभवति कृतं शुभोदर्कं भवतीत्यर्थः तृतीयेब्दे शिशोर्गर्भाज्जन्मतो वा विशेषतः पंचमे सप्तमे वापि स्त्रियाः पुंसोपि वा सममिति मनुना प्रथमे वर्षे अप्युक्तं चूडाकर्म द्विजातीनां सर्वेषामेव धर्मतः प्रथमेब्दे तृतीये वा कर्तव्यं।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रुतिनोदनादिति अत्रबहुकालोक्तौयथागृह्यंव्यवस्था स्वगृह्येविशेषकालानुक्तौतुल्यबलत्वात्सर्वेषांविकल्पः अष्टमी· अर्कोद्वादशी·
रिक्ता· आद्याप्रतिपत् षष्ठी· पर्वाणिपूर्वोक्तानिचतुर्दश्यष्टमीत्यादीनि एतैस्तुनैरहितेऽह्नि गुरुणागलग्रहोपिनिषिद्धः विद्यारंभव्रतोद्वृशं
क्षौरंचैवविशेषतः गलग्रहेनकर्तव्यंयदीच्छेत पुत्रजीवितमिति विचैत्रइति चैत्ररहितेउत्तरायणेचूडास्यात् शुभाशुभप्रकरणोक्तोजन्ममा
सनिषेधोत्रापिध्येयः तथाज्ञेंदुशुक्रेज्यकानांवारे लग्नांशयोश्चेतिसौम्यग्रहाणांवारेसौम्यग्रहाणांलग्नेतेषामेवनवांशेचचूडास्यात् पाप
ग्रहाणांवारेपिविप्राणांतुशुभोरविः क्षत्रियाणांतुभूसुतुर्विट्शूद्राणांशनिःशुभइतिप्रयोगपारिजातोक्तेः तथास्वभनिधनतनौ मंलग्नंराशि
श्वस्वस्यभेस्वस्वभाभ्यांनिधनंअष्टमंलग्नंतनंविद्यतेयस्मिंस्तनौस्वजन्मलग्नजन्मराशिभ्यामष्टमलग्नरहितेलग्नेचूडास्यात् तथानैधनेअ
ष्टमस्थानेशुद्धियुक्तेशुक्रव्यतिरिक्तसर्वग्रहरहितेलग्नेचूडास्यात् अष्टमस्थाग्रहाःसर्वेनेष्टाःशुक्रविवर्जिता शुक्रस्तुनिधनेचौलेसर्वसंपत्क
रःशिशोरितिपराशरोक्तेः ज्येष्ठायुक्तेरनुराधारहितेमृदुचरलघुभेद्वादशनक्षत्रैः अथलग्नबल एकादशषष्ठतृतीयस्थानस्थैःपाप
ग्रहैःसद्भिः तथाक्षीणचंद्रभौमशनिसूर्यैःकेंद्रगतैःक्रमेणयथासंख्यंमृत्युःशस्त्रान्मृतिःपंगुताखंजत्वं ज्वरः एतानिफलानिस्युः
बुधजीवभार्गवैस्तुकेंद्रस्थैःशुभंकल्याणंस्यात् वसिष्ठेनलग्नादिविषयेविशेषउक्तः मेषेदुःस्त्रीमृगेंद्रेचवृश्चिकेव्यसनंभवेत् राजवृ
धौचधनुषिशुभयुक्तेनदुष्यति विषशस्त्रजलेघोरैःपीड्यतेमरणान्वितः क्षौरेमृत्यौघटेलग्नेशुभयुक्तेपिसत्तमः जामित्रेभास्करे
क्षौरेमृत्युःस्याद्भूमिजेतथा शुक्रेसौख्यविनाशःस्यान्मंदभाग्यंशनैश्चरेइतिनक्षत्रेषुविशेषमाहगुरुः हस्ताश्विविष्णुपौष्णानिश्रवि
ष्ठादित्यपुष्यभं सौम्यचित्रेतथाक्षौरेउत्तमानवतारकाःत्रीण्युत्तराणिवायव्यंरोहिणीवारुणंतथा क्षौरेषण्मध्यमाःप्रोक्ताःशेषाद्वादश
गर्हिताइति सौरादिषुजन्मलग्नंशुभमाहभृगुः कृषिप्रयाणंक्षौरंचविवाहःप्राशनंतथा शिशोर्वस्त्रंचपानंचजन्मराशौशुभंभवेत् जन्मल
ग्नेशुभंक्षौरंमध्येवर्ज्यंव्ययेष्टमइति गर्गस्तु आत्मराश्युदयेषष्ठेद्वादशेनिधनेतथा शत्रुक्षेत्रेचनीचेचक्षौरंनैवप्रशस्यते॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जन्मलग्नेसतिसंभवेवर्ज्यमित्यनयोर्व्यवस्था चपुनरिष्टतारयागोचरप्रकरणोक्तयाशुभफलदयातारयाचूडास्यात् केशवमाननंपुरंपाटलि
पुत्रंपुरीमहिछत्रं दितिमदितिंचस्मरन्तःक्षौरविधौभवतिकल्याणमिति २९ ३० अथसगर्भायासंस्कार्यमातुर्विशेषमनुष्टुभाह पंचमासाधि
केति संस्कार्यमातुर्गर्भेपंचमासेभ्योधिकेसतिचौलंशुभंनस्यात् पंचमासेभ्यःपूर्वंचौलंशुभमित्यर्थः गर्भेमातुःकुमारस्यनकुर्याच्चौलक
र्मच पंचमासादधःकुर्यादतऊर्ध्वंनकारयेदितिवसिष्ठोक्तेः अस्यापवादमाह पंचवर्षाधिकस्येतिउल्लंघितपंचवर्षस्यशिशोर्मातरिगर्भि
ण्यामपिसत्यांपंचमादूर्ध्वमपिचौलमिष्टं नारदः सूनोर्मातरिगर्भिण्यांचूडाकर्मनकारयेत् पंचाब्दात्प्रागतोर्ध्वंतुगर्भिण्यामपिकारयेत् स

वारेलग्नांशयोश्चास्वभनिधनतनौनैधनेशुद्धियुक्तेशाक्रोपेतैर्विमैत्रैर्मृदुचरलघुभैरायषट्त्रिस्थपापैः २९ क्षीणचं
द्रकुजसौरिभास्करैर्मृत्युशस्त्रमृतिपंगुताज्वराः स्युःक्रमेणबुधजीवभार्गवैःकेंद्रगैश्चशुभमिष्टतारया ३० पंचमासा
धिकेमातुर्गर्भेचौलंशिशोर्नसत् पंचवर्षाधिकस्येष्टंगर्भिण्यामपिमातरि ३१ तारादौष्ट्येऽब्जेत्रिकोणोच्चगेवाक्षौरंसत्स्या
त्सौम्यमित्रस्ववर्गे सौम्येभेऽब्जेशोभनेदुष्टताराशस्ताज्ञेयाक्षौरयात्रादिकृत्ये ३२ ऋतुमत्याःसूतिकायाःसूनोश्चौलादिनाच
॥रेत्॥

होपनीत्याकुर्याच्चतदादोषोनविद्यतइति अत्रतुपंचवर्षाणांन्यूनाधिकभावोनापेक्षितःसर्वापवादकत्वात् ३१ अथचौलेतारा
बलमावश्यकमित्युक्तंतत्रदुष्टतारापवादंशालिन्याह तारादौष्ट्येति दुष्टतारायामपिसति अब्जेचंद्रेत्रिकोणोच्चगेत्रिकोणगेउच्चगेवासतिक्षौरंसत्
शुभंस्यात् वासौम्यमित्रस्ववर्गेसौम्यानांबुधगुरुशुक्राणांषड्वर्गेचंद्रेसति अथवास्वस्यैवषड्वर्गेसतिक्षौरंसत्स्यात् सौम्येति सौम्येभेशुभग्रहरा
शौचंद्रेसति स्वस्वगोचरेणशोभनेसतिदुष्टतारापिक्षौरयात्रादिकृत्येशोभनासमीचीनाज्ञेया ३२ अथविशेषमनुष्टुभाह ऋतुमत्याइति ऋतुमत्या

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रजस्वलायाः तथा सूतिकाया जातापत्याया अथ सूतो अथौ लोपनयनविवाहादिकृत्यं बालस्य बालिकी अथवा नाचरेत् न कुर्यात् उक्तं च प्रचेतसा य
स्य मांगलिकं कृत्यं तस्य माता रजस्वला तदा स मृत्युमाप्नोति पंचमे दिवसे विनेति विवाहोत्सवकार्येषु माता चेद्रजस्वला वैधव्यं जायते तत्र नृनार्यो
पाणिपीडने इति ज्येष्ठापत्यस्याद्यगर्भसुतस्य कन्याया वा शुभकृत्यं चौलादिकं ज्येष्ठे मासि न भवति केश्चिदिति मार्गशीर्षेपि केश्चिदाचार्यैराद्यग
र्भसुतकन्ययोर्मंगलकृत्ये नेष्यते भरद्वाजः मार्गशीर्षे तथा ज्येष्ठे क्षौरं परिणयं व्रतं आद्यगर्भदुहितृ अथ यत्नेन परिवर्जयेदिति ३३ अथ सा
मान्यतः क्षौरमुहूर्ते तन्निषिद्धकालं च शार्दूलविक्रीडितेनाह दंतक्षौरेति चौलोदितेवारनक्षत्रे दंतक्रिया घर्षणादिका क्षौरक्रिया विहिताउ
क्ता निषिद्धकालमाह पातंगीति पतंगस्य सूर्यस्यापत्यं पातंगिः शनिः शनिभौमरविवारान्त्यक्त्वा नवमं घस्रं यद्दिने क्षौरं कृतं ततो नवमदि

ज्येष्ठापत्यस्य न ज्येष्ठके श्चिन्मार्गेपि नेष्यते ३३ दंतक्षौरनखक्रिया च विहिता चौलोदिते वारभे पातंग्यार रवीन् विहाय नव
मं घस्रं च संध्यां तथा रिक्तां पर्वनिशां निरासनरणग्रामप्रयाणोद्यतस्नाताभ्यक्तकृताशनैर्नैहि पुनः कार्या हितप्रेप्सुभिः
३४ कृतुपाणिपीडमृतिबंधमोक्षणे क्षुरकर्म च द्विजनृपाज्ञया चरेत् ॥

य तथा रिक्तां पर्वाणि पूर्वोक्तानि निशां रात्रिं च विहाय अथाधिकारिणः हितप्रेप्सुभिः स्वशुभमिच्छद्भिः एतादृशैर्हि नि अथ येन क्षौरक्रिया न ३५ने पुनः क्षौरं न कार्यं तथा संध्यां प्रातः सायंकालो विहा
कार्या के निरासनैः आसनरहितैः रणः संग्रामः ग्रामप्रयाणमर्थे यात्रा एतदर्थं मुद्यतैः कृतोद्योगैः स्नातैः कृतस्नानैः अभ्यक्तैः कृततैलाभ्यं
गैः कृताशनैः कृतभोजनैः सुवर्णाद्यलंकारभूषितैरित्यपि ध्येयं ३४ अथ मंजुभाषण्या विशेषमाह कृतुपाणिपीडेति कृतौ यज्ञे तथा पाणिपी
डो विवाहस्तत्र अथ श्मश्रुकर्मादो मृतौ माता पित्रोर्मरणे बंधमोक्षणे कारागृहे बंधस्य मोक्षणे द्विजाज्ञया ब्राह्मणाज्ञया बंधमोक्षणे राजाज्ञया दुष्टे
पि वारनक्षत्रादौ क्षौरं चरेत् कुर्यात् अन्यच्च गंगायां भास्कर क्षेत्रे माता पित्रोर्मृतेहनि आधाने सोमपाने च षट्सु क्षौरं विधीयते अन्यच्च ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राजकार्यनियुक्तानांनटानांरूपजीविनां श्मश्रुरोमनखच्छेदेनास्तिकालविशोधनमिति अथ शवेति गर्भिणीगर्भेवृतीतस्याः भर्ताशववा
हेमृतकवहनं तीर्थगमंतीर्थयात्रा उपलक्षणत्वाद्विदेशगमनमपि सिंधुमज्जनंसमुद्रस्नानं क्षौरंएतानिकर्माणिनाचरेत्नकुर्यात्
उक्तंच सिंधुस्नानंद्रुमच्छेदंवपनंप्रेतवाहनं विदेशगमनंचैवनकुर्याद्गर्भिणीपतिः राजायोगीपुरंध्रीचमातापित्रोस्तुजीवतोः मुंडनं
सर्वतीर्थेषुनकुर्याद्गर्भिणीपतिः नारदः वपनंमैथुनंतीर्थंवर्जयेद्गर्भिणीपतिः श्राद्धंचसप्तमान्मासादूर्ध्वंचान्यत्रवेदवित् ३५ अथराज्ञां
क्षौरेविशेषंसर्वथावर्ज्यनक्षत्राणिचभुजंगप्रयातेनाह नृपाणामिति नृपाणांपंचमेपंचमेदिनेक्षौरनक्षत्रेश्मश्रुकर्महितंस्यात् पंचमे
दिनेयदिक्षौरनक्षत्राभावस्तदर्थमाह अस्योदयेवेति अथवाऽस्यक्षौरभस्यउदयेश्मश्रुकर्मकार्यं उदयशब्देनतन्नक्षत्रस्यस्वामि।
नोमुहूर्तः तथाचगर्गः क्षौरकर्ममहीशानांपंचमेपंचमेहनि कर्तव्यंक्षौरनक्षत्रेप्यथवातन्मुहूर्तके इति उत्पलेनतुवराहपद्यव्याख्या

शववाहतीर्थगमसिंधुमज्जनक्षुरमाचरेन्नखलुगर्भिणीपतिः ३५ नृपाणांहितंक्षौरभेश्मश्रुकर्मदिनेपंच
मेपंचमेस्योदयेवा ॥

नावसरेअस्यउदयेअस्यक्षौरभस्यउदयेलग्नेइतिव्याख्यातं यथा मेषलग्नंत्रिंशत्भागात्मकंतत्राद्या
स्त्रयोदशभागाविंशतिकलाधिकायावतांकालेनमेषलग्नेउदयंयांतितावदश्विनीनक्षत्रमुदयंयातीति तदनंतरंयावंतएवांशायाव
ताकालेनोदयंयांतितावद्भरण्युदयइत्यनेनन्यायेनसर्वेषांनक्षत्राणामुदयात्तेयाः भ्रांतरस्तु एवंव्याकुर्यात् यस्मिन्कालेअश्विन्याउ
दयंक्षितिजसंबंधःसंपद्यतेतत्समयमारभ्ययावद्भरण्याउदयक्षितिजसंबंधःतदंतरेयावान्कालःसोश्विन्याउदयउच्यते एवंसत्युदय
लग्नद्वयांशांतरालात्गणितमार्गेणयावानिष्टकालआगच्छेत्सएवतन्नक्षत्रोदयइतिनिष्कृष्टोर्थः षडग्निरिति अग्निःकृत्तिकाक्षौर
वृत्याषड्वारंकृत्तिकायस्यसः एवंत्रीणिमैत्रः अनूराधायस्य अष्टौकःरोहिण्यायस्य पंचपित्र्याणिमघायस्य अब्धयश्चत्वारःअर्यमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णउत्तराफाल्गुनीयस्यसएतादृशःक्षौरकृदब्दतोवर्षानंतरंमृत्युंमरणमेतिप्राप्नोति वसिष्ठः अष्टाजर्क्षः पितृपंचकश्चषड्वह्निधिष्ण्याश्चतु
रर्यमर्क्षेः त्रिमैत्रभः पद्मजः संनिभोपिक्षौरीनरोब्दान्निधनंगतः स्मृति क्षौरं ३६ अथप्राप्तकालत्वादक्षरारंभमुहूर्तंप्रपंचामरश्छंदसाह
गणेशेति गणेशविष्णुप्रसिद्धौ वाक्सरस्वती रमालक्ष्मीः एतादेवताःप्रपूज्यपंचमेवर्षेसति शिवएकादशीद्वादशीदशमीद्वितीयाष
ष्ठीपंचमीतृतीयाश्चासामन्यतमतिथौ रवावुदक्उत्तरायणगतेसति तथालघुनक्षत्राणिहस्ताश्विपुष्याःश्रवणस्वातीरेवतीपुनर्वसुः इ
शश्चार्द्रान्तक्षचित्रा· मित्रमनूराधाएषामन्यतमनक्षत्रेसति तथासतांसोमज्ञगुरुशुक्राणांदिनेदिवसे तथाचरराश्योमेषकर्कतुलामकरा
लइहितशुभस्वामिकेवृषमिथुनकन्याधनुर्मीनानामन्यतमेलग्नेसतिशिशोर्लिपिग्रहोनूतनाक्षरलिखनाप्रारंभः कार्यः ३७ अथवि

षडग्निस्त्रिमैत्रोऽष्टकः पंचपित्र्योऽब्दतोब्ध्यर्यमाक्षौरकृन्मृत्युमेति ३६ गणेशविष्णुवाग्रमाः प्रपूज्यपंचमाब्दके
तिथौशिवार्कदिग्द्विषट्शरत्रिकेरवावुदक् लघुश्रवोनिलांत्यभादितीशतक्षमित्रभेचरोनसत्तनौशिशोर्लिपिग्रहः
सतांदिने ३७ मृगात्कराच्छ्रुतेस्त्रयेश्विमूलपूर्विकात्रयेगुरुद्वयेर्कजीववित्सितेद्विषट्शरत्रिके शिवार्कदिक्
द्विकेतिथौध्रुवांत्यमित्रभेपरैः शुभैरधीतिरुत्तमात्रिकोणकेंद्रगैः स्मृता ३८

त्र्येमृगार्द्रापुनर्वसुषु हस्तात्त्रयेहस्तचित्रास्वातीषु श्रुतेःश्रवणात्त्रयेश्रवणधनिष्ठाशततभेषु अश्विन्यां· मूलेपूर्वात्रयेगुरुद्वयेपुष्या
श्लेषयोः तथासूर्यगुरुबुधशुक्राणांदिने तथाषष्ठीपंचम्यादिसप्ततिथिषु शुभैकेंद्रत्रिकोणगैः सद्भिः अधीतिः शुभास्मृता अधीतिर
ध्ययनं परैः ध्रुवांत्यमित्रभेअधीतिः शुभाःप्रोक्ता इदंवचनंविद्याविषयमितिदीपिकोक्तेः विद्यारंभेश्रवणत्रयोपादानंमहेश्वरादिम
तात् वसिष्ठादिभिः श्रवणस्यकेवलस्यान्नोक्तत्वात् इतिविद्यारंभः ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथव्रतबंधइति विंशतिपद्यैः प्रोच्यतेइतिशेषः तस्यत्रिविधोपिकालोनित्यः काम्योगौणश्चक्रमेणतंशार्दूलविक्रीडितेनाह विप्राणामि
ति गर्भदिनमारभ्याष्टमेसौरे वर्षेऽथवाजनेरुत्पत्तिदिनात्सौरवर्षेष्टमेसतिविप्राणांव्रतबंधनंनित्यनिगदितं अथकाम्यंविप्राणामेवगर्भा
ज्जनेर्वापंचमेवर्षेकार्यं एवंक्षितिभुजांक्षत्रियाणांगर्भाज्जनेर्वाषष्ठेकाम्य गर्भाज्जनेर्वाएकादशेसौरवर्षेनित्यंवैश्यानांपुनस्तथैवाष्टमेका
म्यं तथैवगर्भाज्जनेर्वाद्वादशेनित्यं नारदः आधानादष्टमेवर्षेगर्भतोवाग्रजन्मनां राज्ञामेकादशेमौंजीबंधनंद्वादशेविशामिति अत्रफ
लश्रवणान्नित्यमित्यवसीयतेमनुः ब्रह्मवर्चसकामस्यकार्येविप्रस्यपंचमे राज्ञोबलार्थिनःषष्ठेवैश्यस्यार्थार्थिनोष्टमे अत्रफलश्रवणा
त्काम्यतापैठीनसिनागर्भपंचमेव्रतबंधनमुक्तं गर्भपंचमेब्राह्मणमुपनयेदिति गर्भषष्ठेऽष्टमेचक्षत्रियविशोर्ज्ञेयः गर्भादिःसंख्यावर्षा

विप्राणांव्रतबंधनंनिगदितंगर्भाज्जनेर्वाष्टमेवर्षेवाप्यथपंचमेक्षितिभुजांषष्ठेतथैकादशे वैश्यानांपुनरष्टमेप्य
थपुनःस्याद्द्वादशेवत्सरेकालेथद्विगुणेगतेनिगदितेगौणंतदाहुर्बुधाः ३९ ॥

णामितिस्मृतेश्च आपस्तंबसूत्रे गर्भा
ष्टमेषुब्राह्मणमुपनयेद्गर्भैकादशेषुवैश्यमितिबहुत्वान्यथानुपपत्त्यागर्भेषष्ठसप्तमाष्टमेष्वितिवृत्तिकृद्व्याख्यानात्त्रयाणामपिनित्यकाल
ता एवंगर्भैकादशेष्वित्यादावपिव्याख्येयं एतंच्चतच्छाखाध्यायिविषयंज्ञेयं अथगौणकालउच्यते निगदितेप्रोक्तेगर्भाज्जनेर्वाष्टमेइ
त्यादिकेकालेतस्मिन्द्विगुणितेसतितद्व्रतबंधनंगौणमाहुः यथा ब्राह्मणस्यषोडशवर्षपर्यंतं क्षत्रियस्यद्वाविंशतिवर्षपर्यंतं वैश्यस्यचतु एम
र्विंशतिवर्षपर्यंतंगौणमित्यर्थः मनुः आषोडशाद्ब्राह्मणस्यसावित्रीनाभिवर्तते आद्वाविंशाद्ब्रह्मबंधोराचतुर्विंशतिर्विशः अतऊर्ध्वं ५६
त्रयोप्येतेयथाकालमसंस्कृताः सावित्रीपतिताव्रात्याभवंत्यपिचगर्हिताइतिकेशवः त्वस्त्रमौंजीमुख्यकालेश्रेष्ठमध्याधमाःसमाः
तिस्त्रःकेशवदेवज्ञःप्रोक्तामौंजीनिबंधनेइति ३९

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ व्रतबंधे नक्षत्रादिकं वसंततिलकेनाह क्षिप्रेति गीर्वाणाम्बुप्रतिषेत्यादिना दक्षिणायननिषेधादुत्तरायणमासषट्कं प्रशस्तमिति मासानामुक्तत्वान्नक्षत्रादिकमेवोक्तं तत्र काश्यपः ऋतौ वसंते विप्राणां ग्रीष्मे राज्ञां शरद्यथा विशां मुख्यं च सर्वेषां द्विजानां चोपनायनं साधारणं च मासेषु माघादिषु च पंचसु क्षिप्रेति क्षिप्राणि हस्ताश्विपुष्याः ध्रुवाणि रोहिण्युत्तरात्रयं अहिराश्लेषा चराणि श्रवणधनिष्ठाशततारापुनर्वसुस्वात्यः मूलं मृदूनि मृगरेवतीचित्रानुराधाः तिस्रः पूर्वा रौद्रमार्द्रा या एषु द्वाविंशतिभेषु व्रतबंधनं सत् उक्तं च प्राजापत्यादिषट्के भगर्क्षादिषु पंचसु मूलादित्रिके चैवस्मैत्रे व्रतबंधनमिति अर्थाद्भरणीकृत्तिकामघाविशाखाज्येष्ठासु न कार्यमित्यर्थः एतानि सर्वशाखानक्षत्रमेलकाभिप्रायेणोक्तानि क्वचिज्ज्येष्ठाशततारापि गृहीता श्रीपतिनिबंधे अश्विनीमृगचित्रासु हस्ते स्वात्यां च शाक्रभे पुष्ये च पूर्वफल्गुन्यां श्रवणे पौष्णभे तथा वासवे शततारासु व्रतबंधः प्रशस्यते भुजबलराजमार्तंडयोरपि हस्तत्रये देत्यरिपुत्रये च शाक्रेंदुपुष्याश्विनिरेवतीषु इति हस्तशक्राश्विचित्रादितिवसुवरुणौपेंद्रपु

क्षिप्रध्रुवाहिचरमूलमृदुत्रिपूर्वारौद्रेऽर्कविद्गुरुसितेंदुदिने व्रतं सत् द्वित्रीषुरुद्ररविदिक्प्रमिते तिथौ च कृष्णादिमत्रिलवकेपि ॥ न चापराह्णे ॥ ४०

ष्येंदुपौष्णस्वातीषु व्याहृतासु सत्सूपनयनं भार्गवाद्यैर्मुनीन्द्रैरिति च अर्केति सूर्यबुधगुरुशुक्रचंद्रदिवसेषु व्रतं सत् अर्थाद्भौमशनी निषिद्धौ नारदः आचार्यसौम्यकाव्यानां वाराः शस्ताः शशीनयोः वारौ तौ मध्यफलदावितरौ निंदितौ व्रते तत्राप्यस्तंगते बुधस्य वारो वर्ज्यः अस्तंगतस्य सौम्यस्य वारो वर्ज्यो द्विजन्मनीति नारदोक्तेः द्वित्रीषिति द्वितीयातृतीयापंचम्येकादशीद्वादशीदशमीसंज्ञासु तिथिषु च व्रतं सत्स्यात् नारदेन सप्तमीत्रयोदश्याः प्राशस्त्यमुक्तं तद्वसंताभिप्रायेण ज्ञेयं उक्तं च तत्रैव विनतु नावसंतेन कृष्णपक्षे गलग्रहे अपराह्णे चोपनीतः पुनः संस्कारमर्हतीति कृष्णादिमिति विहितमासानां कृष्णपक्षस्यादिमत्रिलवके पंचमीपर्यंतं व्रतं सत् त्यक्त्वा चतुर्थीमपि कृष्णपक्षे त्वाद्यत्रिभागेषु भद्रं व्रतं स्यादिति वसिष्ठोक्तेः न चेति त्रिधा विभक्तदिनस्य त्रयो विभागाः क्रमेण पूर्वाह्णमध्याह्नापराह्णाः संज्ञका भवंति तत्रापराह्णभागे व्रतं न सत् अपराह्णे चोपनीतः पुनः संस्कारमर्हतीति नारदोक्तेः त्रिधा विभज्य दिवसं तत्रादौ कर्मदैविकं द्वितीये मानुषं कार्यं तृतीयेंशतु पैतृकमिति नारदोक्तेः ४० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथव्रतबंधेसामान्यतोलग्नभंगयोगंप्रमाणिकयाह कवीज्येति ऋनौषष्ठेमृतावष्टमस्थानेचेत्शुक्रगुरुचंद्रलग्नस्वामिनोभवंतितदाअधमा
मरणकारकाः अजभार्गवौचंद्रशुक्रौव्ययेअधमौ खलाः पापग्रहाः लग्नाष्टमपंचमस्थानेषुस्थिताः अधमाः ४१ अथसामान्यतोल
ग्नमुत्तममाह व्रतबंधइति शुभग्रहाः अष्टमषष्ठद्वादशस्थानस्थिताश्चेत्सुर्नशोभनाः अन्यस्थानेव्रतबंधेशोभनाः खलाःपापाःतृती
यषष्ठेकादशस्थानेषुशोभनाः स्युः गोकर्केति पूर्णःशुक्लपक्षीयोविधुः वृषभस्थः कर्कस्थश्चतनौयदिभवेत्तदासत्शोभनः नान्यथा गुरुः
चंद्रेलग्नेभिशस्तःस्यात्क्षयरोगीसितेतरे शुक्लपक्षेभवेद्यज्वावसभेतुगोविशेषतइति वश्यपक्षेस्वस्थचंद्रस्सदाएवकन्यषे धत्त वर्धमानोपिवापू
र्णश्चंद्रोयदिविलग्नगः निःस्वंकरोतिव्रतिनंलग्नगःक्षयरोगिणमिति उच्चस्थसंबंधिनःपक्षयोर्देशाचारतोव्यवस्था स्वगृहगस्तुउत्तममत।

कवीज्यचंद्रलग्नपारिपोमृतौव्रतेधमाः व्ययेऽजभार्गवौतथातनौमृतौसुतेखलाः ४१ व्रतबंधेष्टषट्रिःफवर्जिताः
शोभनाःशुभाः त्रिषडायेखलाःपूर्णोगोकर्कस्थोविधुस्तनौ ४२ विप्राधीशौभार्गवेज्यौकुजार्कौराजन्यानामोषधी
शोविशांच शूद्राणांचांत्यजानांशनिः स्याच्छाखेशास्सुज्ञौ वशुक्रारसौम्याः ४३ शाखेशवारतनुवीर्यमतीवशस्तं
शाखेशसूर्यशशिजीवबलेव्रतंसत्॥ ४४ इन्द्रवज्रे ४२ अथवर्णेशशाखेशान्शालिन्याह विप्राधीशाविति शुक्रबृहस्पती ब्राह्मणा।
धीशौ. भौमसूर्यौक्षत्रियाणांस्वामिनौ ओषधीशश्चंद्रोवैश्यानांस्वामी बुधःशूद्राणांस्वामी शनिरंत्यजानांचांडालानांस्वामी ऋग्वेदोयय।
जुर्वेदः सामवेदोह्यथर्वणइतिवेदक्रमाज्जीवशुक्रारसौम्याःशाखेशाः स्युः ऋग्वेदस्यगुरुः यजुषःशुक्रः साम्नोभौमः अथर्वणोबुधः।
स्वामी ४३ वर्णेशशाखेशयोःप्रयोजनंवसंततिलकेनाह शाखेशेति यःस्वशाखाधिपस्तस्यवारस्तनुर्लग्नंच वीर्यबलंगोचरप्रकारेणस्व
गृहाद्यवस्थितत्वेनवाबलवत्वंचव्रतबंधेऽतीवशस्तं यथागुरुः ऋग्वेदिनामीशोतोगुरुवारेगुरुलग्नेधनुर्मीनाख्येगुरुबलेचसतिउपनयनम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तीवशुभं एवंसर्वत्रत्रेयं नारदः शाखाधिपतिवारश्चशाखाधिपबलंशिशोः शाखाधिपतिलग्नंचत्रितयंदुर्लभंव्रते शाखेति शाखावेद
स्तस्येशः स्वोक्तेः जीवेइति जीवेभृगौचकारात्शाखेशेवर्णेशेवाविजितेयुद्धेपराजितेनीचराशिस्थेचसतिव्रतेनानुष्ठितेनसतावेदशास्त्रविधि
नावेदाध्ययनविधिनित्यनैमित्तिकश्रौतस्मार्तकर्मानुष्ठानाख्यतेषांसमाहारद्वंद्वस्तेनरहितोव्रतीस्यात् वसिष्ठः शाखेशगुरुशुक्राणांमौढ्ये।
बाल्येचवार्धके नैवोपनयनंकार्यंवर्णेशेदुर्बलेसतीति तेनभौमबुधयोरस्तेसामगाथर्वणशाखिनोरुपनयनादिनभवतीतितत्त्वं तत्र नीचा
द्यवस्थितत्वेपिशाखेशः परिहारमाहवसिष्ठः शत्रुनीचाधिशत्रुस्थेस्वांशेवास्वोच्चभागगे शाखेशेवागुरौशुक्रेननीचफलमश्नुतइति शुक्रस्य
शत्रुराशिस्थत्वंवृषभस्थेर्केकदाचित्संभवति नीचगत्वंशरदिवैश्यमुपनयेदितिवैश्योपनयनंसंभवतीतिध्येयं ४४ अथजन्ममासादेः प्र
त्तिप्रसवमाह जन्मर्क्षेति जन्मनक्षत्रेजन्ममासेजन्मलग्ने आदिशब्देनजन्मतिथौविप्राणांब्राह्मणानां आद्यगर्भेपि अपिशब्दात् द्वितीय

जीवेभृगौरिपुगृहेविजितेचनीचेस्याद्वेदशास्त्रविधिनारहितोव्रतेन ४४ जन्मर्क्षमासलग्नादौव्रतेविद्याधिकोव्रती
आद्यगर्भेपिविप्राणांक्षत्रादीनामनादिमे ४५ गर्भादावपिव्रतीबालोव्रतेयज्ञोपवीतेविद्याधिकः स्यात् क्षत्रादीनांक्षत्रियवै।
श्यानांपुनरनादिमेद्वितीयगर्भादिबालकेसतिजन्मर्क्षमासलग्नादौविद्याधिकोव्रतीस्यात् आद्यगर्भेतुतेषांसर्वथानिषेधएव शौनकः
जन्मोदयेजन्मसुतारकासुमासेतथाजन्मतिथौचराशौ व्रतेनविप्रोत्यपरिश्रुतोपिप्राप्तोविशेषःप्रथितःपृथिव्यां गर्भाष्टमेगर्गपराशरा
द्यैः फलंयदुक्तंव्रतबंधनेतु ततोधिकजन्मसुतारकासुमासेथवाजन्मनिवाडवानां विप्रस्तुदेववाडवाइत्यभिधानात् प्रथमदर्शमेको
नविंशनक्षत्राणांग्रहणार्थंजन्मसुतारकास्वित्युक्तं जन्ममासनिषेधस्तु आद्यगर्भविषयः क्षत्रियवैश्ययोः विप्राणांतुवाडवानामितिवि
शेषोक्तेराद्यगर्भानाद्यगर्भसाधारणंजन्ममासेउपनयनं जन्ममासादौशस्तमितितत्त्वं ४५॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथगुरुबलमनुष्टुभाह वटुकन्येति वटुरुपनयनाधिकारी तथा कन्या स्त्रीजातिस्तयोः जन्मराशेर्नवपंचमैकादशद्वितीयसप्तमस्थानस्थितो गुरुः श्रे
ष्ठउत्तमः दशषट्तृतीयप्रथमस्थानस्थितो गुरुः पूजया पूजाविधानेनानुष्ठितेन श्रेष्ठः अन्यत्र चतुर्थाष्टमद्वादशस्थानस्थो निंद्यो निषिद्ध इत्यर्थः
नारदः बालस्य बलहीनोपि शांत्या जीवो बलप्रदः यथोक्तवत्सरे कार्यमनुक्तेनोपनायने वसिष्ठः उक्तेपि वर्षेन गुरुर्वली चेत् शांत्या प्रशस्तं व्रतबंध
कर्म अनुक्तवर्षेसु बलप्रदोपि नैवेतयोरब्दबलं गरीय इति गर्गः व्रतबंधे विवाहे च प्रतिष्ठायां विशेषतः गोचरेणैव कर्तव्यं वेधादिकमकारणमि
ति वेधस्तु व्ययेपक्षैः त्रिगोशैलैः खगेनंदैः सुखेशरैः रंध्रेरुद्रैः ग्रहैर्विद्धो गुरुः शुद्धोप्यशुभोन्यथा प्राच्यास्तु गोचरबलाभावे अष्टकवर्गबलमाहुः राज
मार्तंडः अष्टवर्गविशुद्धेषु गुरुशीतांशुभानुषु व्रतोद्वाहौ तु कर्तव्यौ गोचरेण कदाचनेति अन्यच्च अष्टकवर्गेण ये शुद्धास्ते शुद्धाः सर्वकर्मसु सूक्ष्मा
ष्टवर्गसंशुद्धिः स्थूला शुद्धिस्तु गोचरे तत्र गुरोरष्टवर्गो बृहज्जातके दिक्स्वाद्याष्टमदायबंधुषु कुजात्स्वात्सत्रिके चांगिराः सूर्यात्सत्रिनवेषु धीस्व

वटुकन्याजन्मराशेस्त्रिकोणायद्विसप्तगः श्रेष्ठो गुरुः खषट्त्र्याद्ये पूजयान्यत्र निंदितः ४६ स्वोच्चस्वभे स्वमैत्रे वा स्वांशे ऽवर्गोत्तमे गुरुः ॥ ८

नवदिग्लाभारिगो भार्गवात् जायायार्थनवात्मजेषु हिमगोर्मंदात्त्रिषट्धीव्यये दिग्धीषट्स्वसुखायपूर्वेनवगोज्ञात्स्म
स्मरेषूदयात् वराहः पूजाभिलाषं प्रतिनिस्पृहे पि कुर्याद्गुरोऽशुद्धिविवर्जितेपि वरस्य लाभे शुभदं विवाहं वदंति गर्गच्यवनादिमुख्याः अत्र चतुर्था
ष्टमद्वादशस्थानस्थितत्वेन गुरोर्द्विगुणत्रिगुणादिकां पूजां विधाय विवाहव्रतबंधादि शुभमिति संप्रदायविदः ४६ अथ गुरुदोषस्यापवादमनु राम.
ष्टुभाह स्वोच्च इति गुरुश्चतुर्थादिनिंद्यस्थानस्थितोपि स्वोच्चे कर्के स्वभे धनुर्मीने स्वमैत्रे मेषसिंहवृश्चिके स्वांशे धनुर्मीननवांशे वर्गोत्तमेन वांशे ५८
येषां वृषराशौ वृषनवांशे गुरुर्वर्गोत्तम इति वर्गोत्तमलक्षणं वर्गोत्तमान्नवांशाश्चरादिषु प्रथममध्यांताः इति एषु स्थितो गुरुः इष्टशुभफलदाता
अन्येषु एतादृशो गुरुः अतीवशुभः भुजबलः वर्गोत्तमे स्वभवने भवनेथ मैत्रे मित्रांशके स्वभवनोच्चनवांशकेवा जन्माष्टरिःफरिपुखत्रिचतु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्थगोपिजीवः सुखार्थसुखवृद्धिकरोविवाहे नीचेति नीचंमकरः अरिस्थः मिथुनकन्यातुलावृषराशिस्थः शुभोप्यसन् अनिष्टफलदानेत्यर्थः
उक्तंच उच्चस्थः स्वगृहेसुहृद्भवनगोवाचस्पतिर्नित्यशः पूर्णायुर्विविधार्थसौख्यजनकोजन्माष्टमस्थोपिचेत् नीचस्थोरिगृहे दिवाकरकरच्छायानु
गामीसदापीष्टोऽनिष्टफलंददातिनियमंवैधव्यदुःखास्पदं अत्राष्टमस्थोपिचेदित्यपिशब्देनचाष्टमंलक्षगुणप्रपूजयेदितिविधानात्पूजामनीह
मानेप्युपनयनादिशुभंस्यात् द्वादशचतुर्थस्थानेस्यतुद्विगुणपूजामिच्छतः तथातृतीयादिस्थानस्यपूजामात्रापेक्षस्यगुरोः शुभफलदानतालीतिकिं
वक्तव्यमितिकेशुक्तिकन्यायसूचनार्थोपिशब्दः नचाष्टमलक्षगुणपूजयेदितिशत्रुगृहस्थितगुर्वभिप्रायं अस्यापवादोरत्नकोशे गोचराष्टकवर्गाभ्यां
यस्यशुद्धिर्नलभ्यते तस्योपनयनंकार्यंचैत्रेमीनगतेरवौ हरौसिंहांशगेजीवेनीचक्षेनीचभागगे मौंजीबंधः शुभः प्रोक्तश्चैत्रेमीनगतेरवौ पाठांतरं ज
न्मभादष्टगेसिंहेनीचेवाशत्रुगेगुराविति अर्थाच्चैत्रेमेषगोर्केनिषिद्धः तथाचोक्तं सौम्यायनेव्रतंकार्यंचैत्रेमासिविशेषतः झषोननिंद्योयदिफा।

रिःफाष्टतुर्यगोपीष्टोनीचारिस्थःशुभोप्यसन् ५७ कृष्णेप्रदोषेऽनध्यायेशनौनिश्यपराह्णके ॥ ६ ॥

ल्गुनेस्यादजस्तुवैशाखगतोननिंद्यः मध्याश्रितौद्वावपिवर्जनीयावित्यादिवाचामपिमेवयुक्तिरितिदृगणेशदैवज्ञैरभ्याधायितामिर्मूलमिवप्रतिभा
तिमूलवाक्याभावात् ५७ अथव्रतबंधेवर्ज्यानन्याह कृष्णेइति एषुव्रतबंधोनेष्टः कृष्णेप्रथमत्रिभागरहितेकृष्णपक्षे प्रदोषेयस्मिन्दिनेसंध्या
कालेप्रदोषोभवेत्तद्दिवसे प्रदोषलक्षणमर्कतर्केत्याद्यग्रेवक्ष्यति अनध्यायेवक्ष्यमाणे निशीति अंगवंगकलिंगेषुसौराष्ट्रमगधेषुच तीर्थयात्रांवि
नागच्छन्पुनःसंस्कारमर्हतीतिपुनःसंस्कारप्राप्तौनिमित्तानंतरमेवनैमित्तिकमितिन्यायेनयदिरात्रिसद्भावस्तदोपनयनंमाभूदितिरात्रिपदोक्तिः तथा
प्राक्संध्याप्रातःसंध्यातस्यांगर्जितेमेघशब्दे वसिष्ठः व्रतेहिपूर्वंसंध्यायांवारिदोयदिगर्जति तद्दिनेस्यादनध्यायंव्रतंतत्रविवर्जयेदिति अपरार्केःक्षी
णचंद्रेष्टमेशुक्रेनिरंशेचैवभास्करे कर्तव्यंनोपनयनंनानध्यायेगलग्रहे राशेः प्रथमभागस्थोनिरंशः सूर्यउच्यते तथागलग्रहे गलग्रहानाह॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गुरुः त्रयोदश्यादिचत्वारिसप्तम्यादिदिनत्रयं चतुर्थीचैकतः प्रोक्ता अष्टावेतेगलग्रहः देवज्ञमनोहरे प्रदोषेनिश्यनध्यायेमंदेकृष्णेगलग्रहे मधुंविनोपनीतस्तुपुनःसंस्कारमर्हति गलग्रहेप्रदोषेचस्वल्यायुरुपजायतेइतिच ४८ अथांशफलमनुष्टुभाह क्रूरोजडइति षट्कर्माणि यजनंयाजनंचैवतथादानप्रतिग्रहौ अध्यापनंचाध्ययनंषट्कर्माधर्मभाक्द्विजइति अन्यत्स्पष्टं ४९ अथचंद्रनवांशफलंस्वनवांशेसापवादंतज्जौलगुरुवदमोटनकमितिलक्षणलक्षितेनमोटनकछंदसाह विद्यानिरतइति यस्मिन्कस्मिनराशौचंद्रोयदिशुभग्रहराशिनवांशेचेत्तदाव्रतीविद्यानिरतोभवेत् यदिपापग्रहराशिनवांशेचंद्रस्तदादरिद्रनरः धनरहितः यदिस्वलवेकर्कांशेस्यात्तदाबहुदुःखसहितोभवेत् अथस्वांशगतचंद्रस्यापवादमाह क

प्राकृतंध्यागर्जितेनेष्टोव्रतबंधोगलग्रहे ४८ क्रूरोजडोभवेत्पापः पटुषट्कर्मकृद्वटुः यथार्थभाक्तथामूर्खोरव्याद्यंशेतनोक्रमात् ४९ विद्यानिरतःशुभराशिलवेपापांशलवेहिदरिद्रतरः चंद्रेस्वलवेबहुदुःखयुतःकर्णादितिभेधनवान्स्वलवे ५० राजसेवीवैश्यवृत्तिःशस्त्रवृत्तिश्चपाठकः प्राज्ञोर्थवान्म्लेछसेवीकेंद्रेसूर्यादिखेचरैः ५१ शुक्रेजीवेतयाचंद्रेसूर्यभौमार्किसंयुते ॥ ॥णेति कर्णेश्रवणेअदितौपुनर्वसौनक्षत्रेउपनयतेस्वांशेचंद्रःस्यात्तदाधनवान्भवेत् नारदः श्रवणादितिनक्षत्रेकर्कांशस्थेनिशाकरे तदाव्रतीवेदशास्त्रधनधान्यसमृद्धिमान् ५० केंद्रस्थानांफलमनुष्टुभाह राजसेवीति केंद्रेसूर्यादिखेचरैः प्रत्येकंसहितेक्रमादिदंफलंज्ञेयं अन्यत्स्पष्टं अत्रलग्नस्थेचंद्रकेंद्रस्थेशनिंचविनासर्वेग्रहाःशुभाइत्यवगम्यते मुनिभिस्तुकेंद्रेपापानिषिद्धाइत्युक्तं नारदः सूर्जितकेंद्रगेभानौव्रतिनोवंशनाशनं कुजितकेंद्रगेभौमेशिष्याचार्यविनाशनं अत्रस्वगृहोच्चाद्यवस्थिताःपापाःकेंद्रस्थाःशुभफलदातारः अन्यथानेतिविरुद्धार्थवचनयोर्विषयविवेकः ५१ अथान्यदाह शुक्रेति शुक्रेजीवेचंद्रेप्रत्येकंसूर्यसंयुते व्रतीनिर्गुणःस्यात् भौमसंयुतेक्रूरचेष्टः क्रूराहिंसनशीलाचेष्टायस्यतादृशः स्यात् ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तथाशनिसंयुतेनिर्घृणोनिर्लज्जोनिर्दयोवास्यात् तथातस्मिन्नेवजीवेशुक्रेचंद्रेवाप्रत्येकंसद्भिर्युतेपटुःसर्वविद्यानिपुणःस्यात् ५२ अथान्यत्प्रमा
णिकयाह विधोसितांशगेति चंद्रेशुक्रांशगेशुक्रेत्रिकोणगेगुरौतनौलग्नेचसति व्रतीबटुःसमस्तांश्चतुरोवेदान्वेत्तीतिसमस्तवेदवित् एवंयमांशगे
शनिनवांशसंस्थितेचंद्रेसतिलग्नेगुरौचसतिसितेत्रिकोणगेसति अपिनिर्घृणःस्यात् महेश्वरः जीवेलग्नमधिष्ठितेभृगुसुतेधर्मात्मजस्थेविधौशुक्रां
शेखिलवेदविद्वसुतस्यांशेकृतघ्नोधमइति नारदः लग्नंसर्वगुणोपेतंलभ्यतेल्पैर्दिनैर्नसत् दोषाल्पत्वंगुणाधिक्यंबहुसंमतमिष्यते दोषदुष्टोहि
कालोयःसोयमाहुर्नशक्यते दोषावेधादयोमहादोषइत्यर्थः ५३ अथानध्यायान्जवनचपलायेयाह शुचिशुक्रेति अनध्यायाः आषाढशुक्ल
दशमी ज्येष्ठशुक्लद्वितीया पौषशुक्लैकादशी माघशुद्धद्वादशी एताअनध्यायाःभूतश्चतुर्दशीतदादित्रितयंचतुर्दशीपूर्णिमाप्रतिपदः कृष्णपक्षे

निर्गुणःक्रूरचेष्टःस्यान्निर्घृणःसद्युतेपटुः ५२ विधोसितांशगेसितेत्रिकोणगेतनौगुरौ समस्तवेदविद्व्रतीयमांशगेति
निर्घृणः ५३ शुचिशुक्रपौषतपसांदिगश्विरुद्रार्कसंख्यसिततिथयः॥

११ अमावास्यातन्मध्ये अष्टमीचतयोःसमाहारः त
थासंक्रमणंसूर्यस्यनिरयनंसंक्रांतिदिनं चकारान्मन्वाद्यास्तिथयोमधाविन्यादिनोक्ताः तत्राषाढशुक्लदशमीपौषशुद्धैकादशीचमन्वादी ज्ये
ष्ठशुक्लद्वितीयामाघशुद्धद्वादशीचसोपपदे यद्यपिचैत्रशुद्धतृतीयामन्वादिःवैशाखशुद्धतृतीयायुगादिस्तथापितेउभेतृतीयेनानध्यायौ तथै
वफाल्गुनकृष्णद्वितीयाचातुर्मास्यद्वितीयापिनानध्यायः तासांप्राशस्त्याभिधानात् तथाचवसिष्ठः याचैत्रवैशाखसितातृतीयामाघस्यसप्तम्य
थफाल्गुनस्य कृष्णेद्वितीयोपनयेप्रशस्ताप्रोक्ताभरद्वाजवसिष्ठमुख्यैरिति अन्यासांयुगादिमन्वादीनांव्रतबंधेअप्रसंगादेवअग्रहणं केचित्दाचार्याः
याचैत्रवैशाखेतिवचनंलिखित्वापिस्वेछयानांगीकुर्वंति तत्रशपथमात्रमेवप्रमाणंनपश्यामइत्यलं तन्मतेतृतीयेअनध्यायत्वेनज्ञेये व्रतेष्वितिप
दमावश्यकत्वद्योतनार्थं गौतमः पक्षद्वयेचतुर्दश्यामष्टमीद्वितयेनथा पक्षादावपिपक्षांतेब्रह्मनाधीयतेनरैः फलंच अष्टमीहंत्युपाध्यायंशिष्यं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु॰ टी॰ हंतिचतुर्दशी अमावास्याभयंहंतिप्रतिपत्पाठनाशिनी मनुः चातुर्मास्यद्वितीयासुमन्वादिषुयुगादिषु अष्टकासुचसंक्रांतौशयनेबोधनेहरेः अनध्या
सं प्र॰ यंप्रकुर्वीततथासोपपदासुचेति चातुर्मास्यद्वितीयागर्गेणोक्तः आषाढफाल्गुनोर्जेषुयाद्वितीयाविधुक्षये चातुर्मास्यद्वितीयास्ताःप्रवदंतिमहर्षयः
६० मन्वादयोयुगादयश्चपूर्वमुक्ताःसिताज्येष्ठेद्वितीयाचआश्विनेदशमीसिता चतुर्थीद्वादशीमाघेएताःसोपपदाःस्मृताः नैमित्तिकाअनध्यायास्तु
स्मृत्यर्थसारे निर्घातभूकंपोल्कानिपतनादिसर्वाद्भुतेष्वाकालिकोनध्यायाः अग्न्युत्पातेवाऽकालवृष्टौवा आर्द्रादिज्येष्ठांतात्कालादन्यत्राकालवृष्टिः
सायंसंध्यागर्जनेउदयांतोनध्यायः अर्धरात्रादूर्ध्वंगर्जनेअर्धरात्रेवाआकालिकोनध्यायः प्रातःसंध्यागर्जनेत्वहोरात्रमिति कालंमर्यादीकृत्ये
त्याकालं आकालेभवआकालिकः यस्मिन्कालेनिमित्तमुत्पन्नंतदारभ्यद्वितीयदिनेतत्कालपर्यंतमित्यर्थः स्मृतिरत्नावल्यां अनूराधर्क्षमार
भ्यषोडशर्क्षेषुभास्करः यावच्चरतिचेत्तावदकालंमुनयोविदुरिति कालवृष्टौतुतत्कालमकालेतुत्रिरात्रकं अतिमात्राथवावृष्टिर्नाधीयीतदिनत्रयं

भूतादित्रितयाष्टमीसंक्रमणंचव्रतेष्वनध्यायाः ५४ अर्कतर्कतिथिषुप्रदोषःस्यात्तदग्रिमैः रात्र्यर्धसार्धप्रहरयाममध्येस्थितैःक्रमात् ५५

आपस्तंबः उल्कायामग्न्युत्पातेचसर्वासांविद्यानामाकालिकमिति मनुः चौरैरुपप्लुतग्रामेसंभ्रमेचाग्निकारिते आकालिकमनध्यायंविद्यात्सर्वाद्भु
तेषुचेति अद्भुतेषुरुधिरादिवृष्टिषु वसिष्ठः उपलरुधिरप्रपातेत्र्यहमिति स्मृत्यंतरे विद्युद्गर्जितवृष्टीनांसंनिपातोयदाभवेत् कालवृष्टौतुतत्कालम राम॰ ६०
कालेतुत्रिरात्रकमित्यादिकोनैमित्तिकाअनध्यायायदामेखलाबंधात् प्रागुत्पन्नास्तदाव्रतबंधोनकार्यएव यदातुमेखलाबंधादनंतरंब्रह्मौदनपा
कात् प्रागुत्पन्नास्तदाजातेपिनप्रवर्तंते ५५ अथप्रदोषलक्षणमनुष्टुभाह अर्केति तदग्रिमैरर्कादितिथिषुप्रदोषःस्यात् यथा द्वादश्यामर्धरात्रा
त्प्राक्त्रयोदशीप्रवृत्तौप्रदोषः षष्ठ्यांसार्धप्रहरमध्येसप्तमीप्रवृत्तिस्तदाप्रदोषः तथातृतीयायांप्रहरमध्येचतुर्थीप्रवेशेप्रदोषः अत्रद्वितीयप्रहरस्य
चरमघटिकातृतीयप्रहरस्याद्यावाघटिकेत्येवंघटिकाद्वयमितःकालःस्थूलोरात्र्यर्धशब्दोवाच्यःतेनसमांशत्वाविवक्षाभावादर्धंनपुंसकमितिएकदेशिसमा

अथव्रतबंधानंतरंसायंकालेबद्धचांब्रह्मौदनाख्यः संस्कारोभिहितस्तत्रार्थयाविशेषमाह प्राक्ब्रह्मौदनंनेति स्पष्टार्थं उक्तंचनृसिंहप्रसादे ब्रह्मौद
नविधेः पूर्वंप्रदोषोगर्जितेभवेत् तदाविघ्नकरंज्ञेयंबटोरध्ययनस्यतत् तस्यशांतिप्रकारंतुवक्ष्येशास्त्रानुसारतः स्वस्तिवाचनपूर्वंतुहवनंका
रयेद्बुधः प्रधानंपायसंसाज्यंद्रव्यंशांतियज्ञोभवेत् सूक्तंबृहस्पतेर्विद्वान्पठेद्विद्यासमृद्धये गायत्रींयुंजतमंत्रः प्रायश्चित्तंतुसर्पिषां धेनुंसवत्स
कांदद्यादाचार्यायपयस्विनीं शिलाहोमविधेः पश्चात्स्थापयेत्तत्रसंसदि ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्ततोब्रह्मौदनंचरेदिति ५६ अथवेदविशेषेणन
क्षत्राणिवसंततिलकयाह वेदेति मृगाश्लेषार्द्राहस्तचित्रास्वातीमूलपूर्वात्रयेषुऋग्वेदाध्यायीनां रेवतीहस्तानुराधामृगपुष्यरोहिण्युत्तरात्रये
षुयजुर्वेदाध्यायीनां अश्विनीधनिष्ठापुष्यहस्तोत्तरात्रयार्द्राश्रवणेषुसामवेदाध्यायिनांमृगरेवतीपुष्याश्विनीहस्तानुराधाधनिष्ठापुनर्वसुषुअथ

प्राक्ब्रह्मौदनपाकाद्व्रतबंधानंतरंयदिचेत् उत्पातानध्ययनोत्पत्तावपिशांतिपूर्वकंतत्स्यात् ५६ वेदक्रमाच्छशिशिवाहिक
रचित्रमूलपूर्वासुपौष्णकरमैत्रमृगादितीज्यै धौवेषुचाश्विवसुपुष्यकरोत्तरेशकर्णेमृगांत्यलघुमैत्रधनादितोसत् ५७ नां
दीश्राद्धोत्तरंमातुः पुष्पेलग्नांतरेनहि ॥

वेदाध्यायिनां पूर्वश्लोकानुवृत्तत्पदपरामृष्टमुपनयनंसत्शुभमित्यर्थः उक्तंच मूलेह
स्तत्रयेषार्पंशेवेश्चवीत्रयेतथा ऋग्वेदाध्यायिनां कार्यंमेखलाबंधनंबुधैः पुष्येपुनर्वसौपौष्णेहस्तेमैत्रेशशांकभे धौवेषुचप्रशस्तंस्याद्यजुषांमौ।
जिबंधने पुष्यवासवहस्ताश्विशिवकर्णोत्तरात्रयं प्रशस्तंमेखलाबंधेबटूनांसामगायिनां मृगमैत्राश्विनीहस्तारेवत्यादितिवासवं अथर्वपाठि
नांशस्तोभगणोयंव्रतार्पणे ५७ अथान्यंविशेषमनुष्टुभाह नांदीश्राद्धेति नांदीश्राद्धंवृद्धिश्राद्धंतत्कृत्यानंतरंयदिसंस्कार्यमातुःपुष्पेरजोद
र्शनेजातेसति लग्नांतरेचनसतितदावश्यकर्तव्यत्वेधर्मशास्त्रोक्तांशांतिंविधायचौलंयज्ञोपवीतंविवाहश्चकार्यः अन्यथासमीचीनलग्नांतर
सत्वेसतिचौलादिनसत्दुष्टफलमित्यर्थः मेधातिथिः चौलेचव्रतबंधेचविवाहेयज्ञकर्मणि पत्नीरजस्वलायस्यप्रायस्तस्यनशोभनं॥

स्मृत्यंतरे प्राप्तमभ्युदयंश्राद्धंपुत्रसंस्कारकर्मणि पत्नीरजस्वलाजातानकुर्यात्तत्पितातदेति तत्पितेतिनांदीश्राद्धकर्तुरुपलक्षणं अतोज्येष्ठभ्रात्रादि
नाकरिष्यमाणनांदीश्राद्धात्प्राकृतत्पत्नीरजस्वलाचेत्तदानांदीश्राद्धनिषेधान्मंगलंनकार्यमेव संस्कार्यमातरिरजस्वलायांतुसन्निहितलग्नांतरा
संभवेशांतिंकृत्वातदीनीमेवतन्मंगलंकार्यं आरब्धत्वान्नस्मृत्युक्तदोषः अपशकुननिरासार्थंशांतिःकार्या उक्तंच वधूवरान्यतरस्यजननीचेद्र
जस्वला संपूर्णेतुबलेप्राप्तेकुर्यात्तत्पाणिपीडनमिति बलेग्रहबलेच वाक्यसारे अलाभेसुमुहूर्तस्यरजोदोषेह्युपस्थिते श्रियंसंपूज्यविधिवत्ततोमंगल
माचरेत् हैमीमाषमितांपद्मांश्रीसूक्तविधिनार्चयेत् प्रत्यृचंपायसंहुत्वाभिषिच्यहितमाचरेत् यदातुकृतेपिमंगलेमंडपोद्वासनात्प्राकूमातरिरजस्व
लायांशांत्यादिकंकार्यमेव मंगलस्यासमाप्तत्वात् यदातुज्येष्ठभ्रात्रादिनाकृतान्नांदीश्राद्धात्परंतत्पत्नीरजस्वलाचेत्तदानकोपिदोषः अन्योपिविशे

शांत्याचौलंव्रतंपाणिग्रहःकार्योन्यथानसत् ५८ विचैत्रव्रतमासादौविभौमास्तेविभूमिजे छुरिकाबंधनंशस्तंनृपाणां
प्राग्विवाहतः ५९ केशांतंषोडशेवर्षेचौलोक्तदिवसेशुभं॥

५५षमत्रैव उपवासेनशुध्यंतिनार्यःसद्योरजस्वलाः एकाकिन्योविवाह
दौदेशभंगेषुवायदीति ५८ अथछुरिकाबंधनमुहूर्तमनुष्टुभाहविचैत्रेति चैत्रवर्जितेषूपनयनमासेषुमाघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठेष्वित्यर्थः आ
दिशब्देनव्रतबंधोक्ततिथिनक्षत्रजन्मलग्नादीनांग्रहणं वाकीदृशेव्रतमासादौविभौमास्तेभौमास्तरहिते गुरुशुक्रास्तादिसामान्यनिषेधादेवसि
~द्धं तथा विभूमिजेभौमवाररहितेसूर्यादिवारेनृपाणांक्षत्रियाणांविवाहतः पूर्वंछुरिकायाअल्पशस्त्रविशेषस्यबंधनंकट्यामितिशेषः तच्छस्तंहि
तं विवाहात्प्रागित्युक्तेः अवधित्वनिश्चयात्समावर्तनानंतरंकार्यं अन्यथोपनयनानंतरंकार्यमित्येवब्रूयात् ५९ अथकेशांतसमावर्तनमुहूर्तं
अनुष्टुभाह केशांतमिति षोडशेवर्षेचौलोक्तदिवसेमुहूर्तेगोदानापरपर्यायंकेशांतसंज्ञंकर्मशुभंस्यात् गावःकेशादीयंतेखंड्यंतेयस्मिंस्तद्गोदा
नं गोदानंषोडशेवर्षेइत्येतद्ब्राह्मणविषयं क्षत्रियविशोर्द्वाविंशचतुर्विंशेचविरोधात् तथामनुः केशांतंषोडशेवर्षेब्राह्मणस्यविधीयते॥ ॥

राजन्यबंधोर्द्वाविंशेवैश्यस्यद्व्यधिकेततइति आश्वलायनः प्रथमंस्यान्महानाम्नीद्वितीयंचमहाव्रतं तृतीयंस्यादुपनिषद्गोदानाख्यंततः परं अत्र जाताधिकारगोदानंजन्माद्यब्देतुषोडशेइतिवृत्तिकारवचनात् त्रयोदशेमहानाम्न्यादिभवंति त्रयोदशेमहानाम्नी चतुर्दशेमहाव्रतं पंचदशेउपनिषद्व्रतं षोडशेगोदानमिति एवंक्षत्रियविशोरपिउक्तगोदानकालात्प्राक् वर्षचतुष्टयक्रमेणमहानाम्न्यादिभवंति व्रतोक्तेति हिनिश्चयेनयज्ञोपवीतोक्तदिवसेभ्यआदिशब्देनवारनक्षत्रतिथिलग्नांशकेषुसमावर्तनकर्मेष्यते अत्रकश्यपेनचैत्रोवर्जितः चैत्रमासविवर्जेषुमाघादिषुचपंचसु एतच्चगोदानानंतरंविवाहात्प्राक्कार्यं कुर्यात्समावर्तनंकर्मपश्चाद्गोदानतः पाणिनिपीडनात्प्रागितिवसिष्ठोक्तेः क्वचिद्द्वितीयवर्षेतन्निषेधउक्तः वधूप्रवेशंव्रतमोक्षणंचपुंसांपुनर्दारपरिग्रहंच नाब्देद्वितीयेविदधीतधीमान्वदंतिगर्गात्रिवसिष्ठमुख्याइतितन्निर्मूलत्वादुपेक्ष्यं परिकरोऽलंकारउत्तमगोयप्रादरूपः

व्रतोक्तदिवसादौहिसमावर्तनमिष्यते ६० इतिमुहूर्तचिंतामणौसंस्कारप्रकरणंपंचमंसमाप्तं ५ भार्यात्रिवर्गकरणंशुभशी
लयुक्ताशीलंशुभंभवतिलग्नवशेनतस्याः॥

शेषंस्पष्टं ६० इतिदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायांस्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायांप्रमिताक्षरायांसंस्कारप्रकरणंपंचमंसमाप्तं ५ अथविवाहप्रकरणंव्याख्यायते तत्रानाश्रमीनतिष्ठेत्त्यादिवचनात्समावर्तनानंतरंसर्वाश्रमाणामुपकारकत्वाद्गृहस्थाश्रमएवमुख्यः सचसुशीलस्त्र्याधीनः शीलंसुलग्नाधीनमित्यतोलग्नशुद्धिकथनंवसंततिलकयाप्रतिजानीते भार्येति शुभंभर्त्तुरनुकूलंशीलंस्वभावोयस्याः सात्रिवर्गस्यधर्मार्थकामरूपस्यकरणमतिशयेनसाधनं तस्याःसुलग्नवशेनशीलंशुभंभवति यतःसुतशीलधर्माः तन्निघ्नताविवाहाधीनता अधीनोनिघ्नआयतइत्यमरोक्तेः उपगताःप्राप्ताः अतोहीतिनिश्चयेनविवाहसमयःपरिचिंत्यतेविचार्यतइति ननुजन्मकालीनग्रहजनितंशुभाशुभंदुरतिक्रममितिविवाहलग्नानर्थक्यमितिचेन्न ज्योतिषस्मृत्यावेदितशुभसमयारब्धविधिजन्यापूर्वजनितशुभफलेनजन्मांतरीयदुर्दृष्टध्वंसोभवतीत्येवमर्थतयासार्थक्यात्॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अतएवसत्याचार्यः शुभक्षणक्रियारंभजनिता पूर्वसंभवाः संपदः सर्वलोकानांज्योतिस्तंत्रप्रयोजनमिति सर्वत्रज्ञेयं १ अथप्रश्नलग्नाद्विवाहयोगद्वयंस्रग्धरयाह अथशब्दोमंगलार्थः आदौसंपूज्येति आदौगणकं ज्योतिर्विदं रत्नादिभिः मणिवस्त्रफलादिभिः संपूज्य ततः प्रष्टाकन्यायाः उद्वाहं गणकं वेदयेत् गतिबुद्ध्यादिनाऽणोकर्तुः कर्मत्वं कीदृशं गणकंसुस्थचित्तं अव्याकुलांतःकरणं स्वस्थेचित्तेबुद्ध्यः संभवतीत्युक्तः उत्पलः प्रष्टामणिकनकयुतैः फलकुसुमैराशिचक्रमभ्यर्च्य पृच्छेद्यथाभिलषितंभक्त्याविनयान्वितः प्रश्नं दिगिति यदिप्रश्नलग्नात् शुभैकादशतृतीयसप्तमपंचमानामन्यतमेस्थानेस्थितश्चंद्रोजीवेनगुरुणादृष्टःसद्यः शीघ्रंपरिणयनकरःस्यात् वाअथवागोतुलेति वृषतुलाकर्कोणामन्यतमप्रश्नलग्नंस्यात्तच्चशुभ

तस्माद्विवाहसमयः परिचिंत्यतेहितन्निघ्नतामुपगताः सुतशीलधर्माः १ आदौसंपूज्यरत्नादिभिरथगणकंवेदयेत्स्वस्थचित्तंकन्योद्वाहोदिगीशानलहयविशिखेप्रश्नलग्नाद्यदींदुः दृष्टोजीवेनसद्यः परिणयनकरोगोतुलाकर्कटाख्यंवास्यात्प्रश्नस्यलग्नंशुभखचरयुतालोकितंतद्विदध्यात् २ विषमभांशगतौशशिभार्गवौतनुगृहंबलिनौयदिपश्यतः रचयतोवरलाभमिमौयदायुगलभांशगतौयुवतिप्रदौ ३ षष्ठाष्टस्थः प्रश्नलग्नाद्यदींदुर्लग्नेक्रूरः सप्तमेवाकुजःस्यात् मूर्तौविंदुः सप्तमेतस्यभौमोरंडासास्यादष्टसंवत्सरेण ४

॥ग्रहैर्युतमवलोकितंवाभवेत्तत्परिणयनंविदध्यात् २ अथान्यंयोगद्वयंद्रुतविलंबितेनाह विषमभांशगताविति स्पष्टार्थं ३ अथप्रश्नलग्नाद्वैधव्ययोगत्रयंशालिन्याह षष्ठाष्टस्थइति चंद्रः प्रश्नलग्नात्षष्ठाष्टमस्थस्तदाकन्याष्टसंवत्सरेणविवाहवर्षाद्रंडाभर्तृनाशिकास्यात् अथवालग्नेयः कश्चित्क्रूरग्रहःस्यात्ततः सप्तमेकुजोभवेत्तदाष्टवर्षमध्येरंडास्यात् केचित्सप्तमेपिपापएवंप्रश्नेनिषेधंति कश्यपः एकोलग्नगतःपापोन्यःसप्तमराशिगः आसप्तमाब्दान्मरणंपुरुषस्यनसंशयइति तेषांमतेसप्तमेवाखलःस्यादितिपाठः अथवामूर्तौलग्नेचंद्रः तस्यसप्तमेभौमोभवेत् तदाऽष्टवर्षेणरंडास्यात् ४॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ प्रश्नलग्नात्कुलटामृतवत्सायोगद्वयं बोधकवृत्तेनाह प्रश्नतनोरिति स्पष्टार्थः कश्यपः स्वनीचगः शत्रुदृष्टः पापः पंचमगो यदा मृतपुत्रां करोत्येव कु
लटां वा न संशय इति ५ अथ विवाहभंगयोगं पुष्पिताग्रयाह यदीति सितातिरिक्तपक्षे कृष्णपक्षे यदि चंद्रः समराशिषु वृषकर्कादिषु गतः सन् तनुग्र
हतः प्रश्नलग्नात् रिःध्रेषष्ठेऽष्टमे वा स्थाने स्थितः पापग्रहावलोकितो भवति तदायं योगो विवाहस्य विनाशकारको भवति ६ एवं प्रश्नलग्नाद्वैधव्यादि
योगमभिधायेदानीं जन्मलग्नादावपि बालवैधव्ययोगविचारमिति दिशन् तत्परिहारं शार्दूलविक्रीडितेनाह जन्मोत्थमिति प्रश्नलग्नाद्यथा विधवायोगो
विचारितस्तथा जन्मोत्थं जन्मलग्नोद्भवं च बालविधवायोगं जातकशास्त्रात् बाल्ये विधवा भोमे पतिसंत्यक्ता दिवाकरे तस्ले सौरे पापे दृष्टे कन्यैव जरां समु

प्रश्नतनोर्यदि पापनभोगः पंचमगो रिपुदृष्टशरीरः नीचगतश्च तदा खलु कन्या सा कुलटा त्वथवा मृतवत्सा ५ यदि भवति सि
तातिरिक्तपक्षे तनुगृहतः समराशिगः शशांकः अशुभखचरवीक्षितोऽरिरंध्रे भवति विवाहविनाशकारकोऽयं ६ जन्मोत्थं
च विलोक्य बालविधवायोगं विधाय व्रतं सावित्र्या उत पैप्पलं हि सुतया दद्यादिमां वा रहः सल्लग्नेऽच्युतमूर्तिपिप्पलघटैः
कृत्वा विवाहं स्फुटं दद्यात्तां चिरजीविनेऽत्र न भवेद्दोषः पुनर्भूभवः ७ ॥पयाति तथा लग्ने व्यये च पाताले जामित्रे चाष्टमे कुजे कन्या
भर्तृविनाशाय भर्त्ता कन्याविनाशद इत्याद्युक्तैर्बालवैधव्ययोगैर्बालविधवायोगं विचार्य वक्ष्यमाणव्रतं वैधव्ययोगपरिहारं कारयेदित्यन्वयः तत्र
वैधव्ययोगपरिहाराभावः योयो भावः स्वामिदृष्टो युतो वा सौम्यैर्वा स्यात्तस्य तस्यास्ति वृद्धिरिति सप्तमस्थानं स्वस्वामिसौम्येक्षितं चेद्भवति तदा भर्तृसुखं भव
तीति अन्ये स्त्रीणामहत्यरिष्टयोगे भर्तुश्च स्वस्यारिष्टयोगे तत्परिहारमाहुः अथवा परिहार्ये वैधव्ययोगे प्रतिकारमाह विधायेति रह इति वक्ष्यमाण
मिहापि योज्यं पित्रादिः सुतया कन्यया हत्वा रह एकांते हि निश्चयेन सावित्र्या व्रतं विधाय पश्चादिमां कन्यां चिरजीविने वराय दद्यात् तदुक्तं व्रतखंडे
सावित्र्यादिव्रतादीनि भक्त्या कुर्वंति याः स्त्रियः सौभाग्यं च सुहृत्त्वं च भवेत्तासां सुसंततिरिति व्रतग्रहणप्रकारस्तत एवावगंतव्यः पिप्पलव्रतं स्नानभा।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु॰ टी॰ स्करे बलवद्विधवायोगेवाल्येसतिमृगीदृशां पितारहस्यिकुर्वीततद्वंगंशास्त्रसंमतं सुदिनेशुभनक्षत्रेचंद्रताराबलान्विते अवैधव्यकरैर्योगैर्लग्नेग्रहबला
वि॰ प्र॰ न्विते व्रतारंभंप्रकुर्वीतबालवैधव्यनाशकं सुस्नातांचित्रवस्त्राद्यांकन्यापितृगृहाद्बहिः नीत्वाश्वत्थंशमीस्थानेयद्वाबदरिकाश्रमे आलवालंप्रकुर्वी
६३ तविपुलंमृदुकर्षितं कुमार्याचार्यनिर्दिष्टंकृतसंकल्पमादरात् करकांबुप्रपूर्णेनसिंचनंप्रतिवासरं चैत्रेवाश्विनमासेचतृतीयाऽसितपक्षतः यावत्कृष्ण
तृतीयान्यामासमेकंयथाविधि ब्राह्मणानांतथास्त्रीणांपूजनंचसमारभेत् तदाशिषाप्नुयात्कन्यासौभाग्यंचसुखान्वितं प्रतिमापार्वतीनाम्नी वैणवे
भाजनेचर्चयेत् चंदनाक्षतदूर्वाद्यैर्बिल्वपत्रैर्यथाविधि उपचारैर्यथाभक्त्यानैवेद्यैः प्रतिवासरं एवंव्रतप्रभावेनबालवैधव्यनिष्कृतिः जायतेकन्यका
नांचततः पाणिग्रहक्रिया इत्यश्वत्थव्रतं अन्यमपिवैधव्ययोगपरिहारमाह वारह इत्यादि अथवारहएकांते अच्युतमूर्तिर्विष्णुप्रतिमा पिप्प
लघटौप्रसिद्धौ एषांमध्येऽन्यतरेणसहसलग्नेवक्ष्यमाणदोषरहितेसौभाग्यगुणान्वितेचविवाहलग्नेविवाहंकारयित्वापश्चात्तांकन्यांस्फुटंलोकप्र
सिद्धंयथाभवतितथाचिरजीविनेवरायदद्यात् दत्वापित्रादिकः तदुक्तंमार्कंडेयेन बालवैधव्ययोगेपिकुंभद्रुप्रतिमादिभिः कृत्वालग्नंरहःपश्चा
त्कन्योद्वाह्येतिचापरेइति कुंभइतिमंथन्या अपिउपलक्षणं द्रुवृक्षोश्वत्थएव प्रतिमाविष्णोःसौवर्णीकरशिरोवयवादिसहिता नशालिग्रामादि
रूपा तत्रकुंभविवाहः सूर्यारुणसंवादे विवाहात्पूर्वकालेतुचंद्रताराबलेशुभे विवाहोक्तेचमंथन्याकुंभेनसहचोद्वहेत् पितासंकल्प्यवाह्यंचविवाह
विधिपूर्वकं सूत्रेणावेष्टयेत्पश्चाद्दशतंतुविधानतः कुंभमालंकृतंरहतयोरेकांतमंदिरे ततःकुंभविनिःसार्यप्रभज्यसलिलाशये ततोभिषेचनंकु
र्यात्पंचपल्लववारिभिः ततस्तैर्वस्त्रपूजाद्यंब्राह्मणायनिवेद्यच कन्यालंकारवस्त्राद्यंब्राह्मणायनिवेदयेत् प्रार्थना वरुणांगस्वरूपत्वंजीवनानांसमा रा॰म॰
श्रयपतिंजीवयकन्यायाः चिरपुत्रान्सुखंवरं देहिविष्णुवरानन्देनकन्यांपालयदुःखतइति इतिकुंभविवाहः अश्वत्थविवाहोपितत्रैव द्विजान्गुरून्सु ६३
हन्नारीमंगलोच्चारणैः समं आहूयोद्वाहकालेचरम्यभूमौच मंडपेगत्वाप्रणम्यगौरींचगणनाथंचभूरुहं भवानींचैवमंथानींपितामंत्रमुदीर
येत् उद्वाहयिष्येविधिवदश्वत्थेनमनोहरां कन्यासौभाग्यसौख्यार्थंहेतवेहंद्विजोत्तमाः नमस्तेविष्णुरूपायजगदानंदहेतवे पितृदेवमनुष्याणामा

अश्वत्थायनमोनमः वनानांपतयेतुभ्यंविष्णुरूपायभूरुह नमोनिखिलपापौघनाशनायनमोनमः पूर्वजन्मकृतंपापंबालवैधव्यकारकं नाशयाशुसुखंदेहिक
न्यायाममभूरुह इत्यश्वत्थविवाहेसंकल्पप्रार्थने विवाहस्तुकुंभविवाहवद्विधेयः एवमेवसौवर्ण्याविष्णुप्रतिमयासहविवाहंविधायप्रतिमांब्राह्मणायद
द्यात् दानप्रकारस्तत्रैव शुभेमासेसितेपक्षेसानुकूलग्रहेदिने ब्राह्मणंसाधुमामंत्र्यसंपूज्यविविधार्हणैः तस्मैदद्याद्विधानेनविष्णोर्मूर्तिंचतुर्भुजां शुद्धवर्णे
सुवर्णेनवित्तशक्त्याथवापुनः निर्मितांरुचिरांशंखगदाचक्राब्जसंयुतां दधानांवासमीपीतेकुमुदोत्पलमालिनीं सदक्षिणांचतांदद्यान्मंत्रमेतमुदीरये
त् यन्मयापूर्वजनुषिघ्नंत्यापतिसमागमं विषोपविषशस्त्राद्यैर्हतोवातिविरक्तया प्राप्यमाणमहाघोरंयशःसौख्यधनापहं वैधव्याद्यतिदुःखौघनाशाय
सुखलब्धये बहुसौभाग्यलब्ध्यैचमहाविष्णोरिमांतनुं सौवर्णीनिर्मितांशक्त्यातुभ्यंसंप्रददेद्विज अनघास्त्वहमस्मीतित्रिवारंप्रवदेदिति एवमस्त्वि
तिविप्राशीर्गृहीत्वास्वगृहंविशेत् ततोवैवाहिकंतातोविधिंकुर्यान्मृगीदृशा इतिप्रतिमादानविधिः एवंघटादिभिःसहविवाहंएकांतेविधायपश्चाद्वा
दित्रत्रयघोषपुरःसरंपित्रादिकन्यामायुष्मतेवरायदद्यात् अत्रपुनर्विवाहात्पुनर्भूत्वादोषोनभवति यतोविधानखंडे स्वर्णांबुपिप्पलानांचप्रतिमा
विष्णुरूपिणीतयासहविवाहेचपुनर्भूत्वंनजायतइत्युक्तत्वात् चकारात् घटस्यापि लक्ष्मीरूपासदाकन्याहरिरूपंसदाजलं हरेर्दत्तंचयद्दानंदातुः
पापहरंसदा लक्ष्मीनारायणप्रीत्यैयादत्ताकन्यकाबुधैः तारयेत्सकलंदातुःकुलंपूर्वापरंसदा चंद्रवह्न्यब्जुगंधर्वशिवसोमस्मराइमे पतयःकन्यकानां
चबाल्यात्संतिसदैवते तदुद्वाहविधिर्यत्नात्कृतोनोजनयेद्भयं यथातिभुक्तकमलंदेवानांपूजनायवै अर्हंभवतिसर्वत्रतथाकन्यानृणांभवेत् श्रुतावपि
सोमादिभिःसहविवाहोऽभिहितः सोमःप्रथमोविविदेगंधर्वोविविदउत्तरः तृतीयोअग्निष्टेपतिस्तुरीयस्तेमनुष्यजाइति अतोदैवतभोग्यानांकन्यानांपु
रुषविवाहेनदोषःपुनर्भुवः तथात्रापि अतएवमंथन्याभास्करेयत्नात्कृतवान्दुहितुर्विधिः रेणुकोपिस्वकन्यायास्तरूद्वाहंचकारसइतिविधानखंडे
भिधानात् अतएव पित्रामात्रातथाभ्रात्रादत्तायातोयधारया विप्राग्निसुहृदांसाक्ष्यंकृत्वासोद्वाहिताभवेदितिकात्यायनादिपरिभाषितत्वादेकदाकन्या
पुरुषविवाहंनिर्वर्त्यपुनर्द्वितीयपुरुषविवाहजातेसापुनर्भूरेवेत्यलं ७

मु.टी. अथान्यत्स्रग्विण्याह प्रश्नलग्नक्षणेति तत्रज्योतिर्वित्समीपे यादृशापत्यं युक्तं यादृशापत्यमेवविदृष्णोऽ तेकन्यकेसुतादि शेषं स्पष्टं ८ अथसामान्यतो
वि.प्र. निमित्तवशेन शुभाशुभप्रश्नं स्रग्विण्याह शंखभेरीति विपंचीवीणा च एतेषां रवैः प्रश्नलग्नेश्रुतैर्मंगलं जायते उपलक्षणत्वान्मनोह्लादितुरगगजच्छत्रादि
६४ सान्निध्येपि शुभं अथाशुभयोगाः वैपरीत्यमिति वायसः काकः खरो गर्दभः श्वाकुक्कुरः सृगालः प्रसिद्धः यदि प्रश्नलग्नक्षणे च यदि वायसादिर्नादं शब्दं क
रोतितदा वैपरीत्यमशुभं लक्षयेत् उपलक्षणादुलूकोष्ट्रमहिषनादोप्यशुभः अन्येशुभयोगाः शौनकादिभ्योज्ञेयाः विवाहवृंदावने उपश्रुतिरप्युक्ता आ
रोप्याक्षतपूरिते गणपतिं प्रस्थादिपात्रे शनैः संमार्जन्याधिवेष्टिते युवतयस्तिस्रः सकन्या निशि निर्यान्ता रजकादिवेश्मसु करे कृत्वा तमभ्यर्चितं यां वाचं श्रु

प्रश्नलग्नक्षणे यादृशापत्ययुक्स्वेच्छया कामिनी तत्र चेदाव्रजेत् कन्यका वा सुतो वा तदा पंडितैस्तादृशापत्यमस्या विनिर्दिश्य
ते ८ शंखभेरीविपंचीरवैर्मंगलं जायते वैपरीत्यं तदा लक्षयेत् वायसो वा खरः श्वा सृगालोपि वा प्रश्नलग्नक्षणे रौति नादं यदि
९ विश्वस्वातीवैष्णवपूर्वात्रयमैत्रैर्वस्वाग्नेयैर्वा करपीडोचितेऋक्षैः वस्त्रालंकारादिसमेतैः फलपुष्पैः संतोष्यादौ स्यादनुक
न्यावरणं हि १० धरणिदेवोऽथवा कन्यकासोदरः शुभदिने गीतवाद्यादिभिः संयुतः वरवृत्तिं वस्त्रयज्ञोपवीतादिना ध्रुवयुतैर्व

णुयुस्तदर्थसदृशी लोके किलोपश्रुतिः तन्मंत्रश्च उपश्रुति महादेवि चांडालगृहवासिनि यथार्थं ब्रूहि देवि त्वं शक्रराज्यप्रऽऽर्क्षि पूर्वात्रयेरराचरेत् ११
वर्धिनीति ९ अथ कन्यावरणमुहूर्तं मत्तमयूरछंदसाह विश्वस्वातीति उत्तराषाढादिनक्षत्रैरथवा विवाहनक्षत्रैरुपलक्षिते काले वस्त्रालंकारादिशब्देन रम. ६४
खाद्यादिमधुरवस्तुभिः सहितैः फलपुष्पैः आदौ कन्यां तोष्य तोषयित्वाऽनु पश्चात्कन्यावरणं हि निश्चयेन स्यात् कन्यावरयोर्लक्षणानि सामुद्रिकाध्या
यादवगंतव्यानि १० अथ वरवरणमुहूर्तमाह धरणिदेव इति धरणिदेवो ब्राह्मणः पुरोहितादिः चंडेश्वरः पूर्वात्रितयमाग्नेयमुत्तरात्रितयं तथा रोहि
णी तत्र वरणे भगणाः शस्यते सदा उपवीतं फलं पुष्पं वासांसि विविधानि च देयं वराय वरणे कन्याभ्रात्रा द्विजेन वेति ११

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यमपिज्येष्ठापत्यस्यनज्येष्ठे केश्चिन्मार्गेपिनेष्यत इत्युक्तंप्राक् केचिद्ग्रहणंशिष्टाचाराभावादितिसूचयितुं नैवान्योन्यमिति॥ ॥ ॥ ॥ज्येष्ठायाः कन्यायाः ज्येष्ठपुत्रेणसहविवाहोनैवस्यात् गर्गः ज्येष्ठायाः कन्यकायाश्चज्येष्ठपुत्रस्यवैमिथः विवाहोनैवकर्तव्योयदिस्यान्निधनंतयोरिति १५ अथान्यंविशेषंहरिणीछंदसाह सुतपरिणयादिति निजकुलेइतिदेहलीदीपन्यायेनात्रापिसंबध्यते निजकुलेस्ववंशेसुतस्यपुत्रस्यपरिणयात्षण्मासांतः षण्मासमध्येसुताकरपीडनंकन्याविवाहोनस्यात् नारदः पुत्रोद्वाहात्परंपुत्रीविवाहोनऋतुत्रये नतयोर्व्रतमुद्वाहान्मंडनादपिमुंडनमिति तद्वदिति निजकुलेत्रिपुरुषमध्येपुत्रस्यकन्यायावामंडनाद्विवाहान्मुंडनंचौलोपनयनंसमावर्तनादिवानद्वत् षण्मासमध्येनकार्यं अत्रिः कुलेऋतुत्रया

केचित्तूर्येवह्निगंप्रोद्वाहुर्नैवान्योन्यंज्येष्ठयोःस्याद्विवाहः १५ सुतपरिणयात्षण्मासांतःसुताकरपीडनंनचनिजकुलेतद्वद्वामंडनादपिमुंडनं नचसहजयोर्देयेभ्रात्रोःसहोदरकन्यके नसहजसुतोद्वाहोऽब्दैशुभेनपितृक्रिया १६

दर्वाग्मंडनात्तुमुंडनंप्रवेशान्निर्गमंचैव नकुर्यान्मंडनत्रयमिति अत्रविशेषः शार्ङ्गीये व्रतंसमावर्तनकंसचौलंकेशांतमेतानिवदंतितज्ज्ञाः सौरंपुरस्कृत्यभवंतियस्माच्चत्वारितस्मादिहमुंडनानि चूडासीमंतकेशांतविवाहोपनयान्बुधाः गुरुमंगलमित्याहुस्तदन्यल्लघुमंगलं ज्येष्ठंकृत्वातुषण्मासंनकुर्याल्लघुमंगलं कुर्वंतिमुनयःकेचिदन्यस्मिन्नपिवत्सरे लघुवामंगलंकार्यंकार्यंनैमित्तिकंहितु पुत्रोद्वाहःप्रवेशाख्यः कन्योद्वाहस्तुनिर्गमः मुंडनंचौलमित्युक्तंव्रतोद्वाहौतुमंगलं चौलंमुंडनमेवोक्तंवर्जयेद्वरणात्परं मौंजीत्वभयतःकार्यायतोमौंजीनमुंडनं अभिन्नेवत्सरेपिस्यात्तदहस्तत्रभेदयेत् अभेदेदिवसस्यापिनकुर्यादेकमंडपेइति एषांसमूलत्वेदेशकालसंकटेसतिबोद्धव्यं उक्तंच एकोदरयोर्द्वयोरेकदिनोद्वहनेभवेन्नाशः नघ्यंतरएवैकेदिनेप्याहुःसंकटेचशुभे नप्रतिषिद्धंलग्नंसंप्राप्तेसंकटेमहति एकोदरसंभवयोरेकाहेभिन्नमंडपेकालेइति नचेति सहजयोः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आषाढशुद्धप्रतिपदमारभ्यदशमीपर्यंतंकरपीडनंविवाहोभवति अर्थादितरराशिगेसूर्ये आषाढशुद्धदशम्यनंतरं मिथुनराशिगेर्केपिहरिशयनेचविवाहोनस्या
त् अलीतिएतद्राशिगेसूर्येकार्तिकपौषमधुष्वपिकरपीडनंस्यात् वृश्चिकेकार्तिकेमकरेपौषेमेषेचैत्रेपीत्यर्थः इदंतुसौरमासग्रहणंमतं श्रीधरोपि पौषेपिकु
र्यान्मकरस्थितेर्केचैत्रेभवेन्मेषगतेयदास्यात् प्रशस्तमाषाढकृतंविवाहंवदंतिगर्गोमिथुनस्थितेऽर्केइति येतुचांद्रमासानेवाहुर्नारदादयः माघफाल्गुन
वैशाखज्येष्ठमासाः शुभप्रदाः मध्यमःकार्तिकेमार्गशीर्षेवैनिंदिताः परेइति तेषांमतेफाल्गुनोविहितइतितत्रमीनसंक्रमणसद्भावेपिशुभः चैत्रोनिषिद्ध
इतिमेषसंक्रमणसद्भावेप्यशुभः तदुक्तंवृंदावने झषेननिंद्योयदिफाल्गुनस्यादजस्तुवैशाखगतोननिंद्यः मध्वाश्रितौद्वावपिवर्जनीयाविति अजस्तुवैशा
खगतोननिंद्यइतिनिर्मूलमेव वस्तुतस्तुवसिष्ठेनउभयमासविधानात्सौरचांद्रमासैक्येउत्तमोविवाहः एकतरपक्षाश्रयेणमध्यमः दिनाधिपेमेषवृषालि
कुंभनृयुग्मनक्राख्यघटक्षसंस्थे माघद्वयेमाधवशुक्रयोश्चमुख्योथवाकार्तिकसौम्ययोश्चेति अथप्रसंगात्सौरचांद्रमासविधायकवचनानितेषांव्यव

अलिमृगाजगतेकरपीडनंभवतिकार्तिकपौषमधुष्वपि ॥१३॥

स्थाचलिख्यते तत्रऋष्यशृंगः विवाहव्रतयज्ञेषुसौरमानंप्रशस्यते गार्ग्योपि विवाहोत्सवयज्ञेषुसौरमानंप्रशस्यते वृद्धगर्गः विवाहादौस्मृतःसौरोय
ज्ञादौसावनःस्मृतः इत्येवमादीनिसौरमासविधायकवचनानि अथचांद्रमासविधायकानि तथाचवसिष्ठः उद्वाहयज्ञोपनयप्रतिष्ठातिथिव्रतसौर
महोत्सवाद्यं पर्वक्रियावास्तुगृहप्रवेशासर्वेहिचांद्रेणविगृह्यतेतत् नारदः यात्रोद्वाहव्रतक्षौरतिथिवर्षेशनिर्णयं पर्ववास्तूपवासादिकृत्स्नंचांद्रेणगृह्यते
इत्यादीनितत्रैकतरमासावलंबनेऽपरवैयर्थ्यंस्यादित्यत्रसमाधीयते यत्रसौरचांद्रमानाभ्यांमासशुद्धिरुपलभ्यतेसउत्तमोविवाहः एकतरपक्षावलंबनेम राम
ध्यमइत्युक्तंप्राक् मध्यमपक्षावलंबनंचअवश्यदेयाकन्याविषयंवेदितव्यं अपरेपुनर्देशविवाहयोः तथातपनीकृष्णयोर्मध्येचांद्रोमासःप्रशस्यते अन्ये ६५
षुसर्वदेशेषुसौरोव्रतविवाहयोः तथा विंध्याद्रेर्दक्षिणेभागेचांद्रोमासःप्रशस्यते उदग्भागेतुविंध्यस्यसौरंमानंविधीयते अन्येषुसर्वदेशेषुमिश्रंमानंप्रकल्पयेदिति ३३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथमासप्रसंगाज्जन्ममासादिप्रयुक्तनिषेधविधीन्त्रयोद्वतयाह आद्येति यस्मिन्चांद्रेमासेजन्मसजन्ममासः जन्मतिथिमारभ्यत्रिंशत्तिथ्यात्मकोमासोज न्ममासः अत्रमासेजन्मसजन्ममासावित्युच्यते पक्षद्वयमध्येप्रथमप्रकारेणप्रतिपादितं जन्मनक्षत्रंजन्मतिथिःसमाहारद्वंद्वः जन्ममुहूर्तोपि तत्राद्यग र्भयोः सुतकन्ययोर्द्वयोः करग्रहोविवाहोनोचितःनिषिद्धः वसिष्ठःस्वजन्ममासर्क्षतिथिक्षणेषुवैनाशिकाद्यृक्षगणेषुचैव नोद्वाहमात्माभ्युदयाभिकांक्षी नैवाद्यगर्भद्वितयंकदाचित् एतदपवादोपि जातंदिद्विषयतेवसिष्ठइत्यादिपूर्वमुक्तः अथेति द्वितीयजनुषोरनाद्यगर्भयोश्चेद्विवाहस्तर्हिसुतप्रदोवि बुधैः पंडितैः शस्यते अत्राद्यगर्भराहित्यंसर्वथाविवक्षितं अथवाचेदनाद्यजनुषोरितिपठितव्यं तथाचच्यवनः जन्मर्क्षेजन्ममासेवानारायामथजन्मनि जन्मलग्नेभवेद्दोढापुत्राद्धापतिवल्लभेति एतच्चानाद्यगर्भविषयं आद्यगर्भस्यासान्निषेधात् १४ ज्येष्टमासेविशेषंशालिन्याह ज्येष्ठद्वंद्वमिति पुत्रोज्येष्ठः

आद्यगर्भसुतकन्ययोर्द्वयोर्जन्ममासभतिथौकरग्रहः नोचितोथविबुधैःप्रशस्यतेचेद्द्वितीयजनुषोःसुतप्रदः १४
ज्येष्ठद्वंद्वंमध्यमंसंप्रदिष्टंत्रिज्येष्ठंचेन्नैवयुक्तंकदापि ॥ ५ कन्याज्येष्ठा मासोपिज्येष्ठः इत्येतत्त्रिज्येष्ठंत्रिज्येष्ठंयत्कदापिनैवयुक्तंनप्रश स्तं ज्येष्ठमासेज्येष्ठयोर्वधूवरयोर्विवाहोनैवकार्यइत्यर्थः यदात्वेकतरज्येष्ठत्वेज्येष्ठमासोभवतितदामध्यमंसंप्रदिष्टं अगतिविषयकमित्यर्थः एकंज्ये ष्ठमन्यद्द्वयमज्येष्ठंतदाशुभमेव वाह: द्वौज्येष्ठौमध्यमौप्रोक्तावेकज्येष्ठःशुभावहः ज्येष्ठत्रयंनकुर्वीतविवाहेसर्वसंमतं अस्यापवादमाहकेचिदिति सत्यावश्यकत्वेसूर्येवह्निगंकृत्तिकास्थेत्यक्त्वाज्येष्ठमासेपिज्येष्ठवरस्यकन्यकायाः विवाहःशुभइतिकेचिदूचुः एतच्चज्येष्ठापत्यस्यनज्येष्ठइतिसामा न्यतोमंगलकृत्यनिषेधेपिद्रष्टव्यं भरद्वाजः ज्येष्ठेज्येष्ठस्यकुर्वीतभास्करेचानलस्थिते नोत्सवादीनिकार्याणिदिनानिदशवर्जयेदिति अत्रज्येष्ठपुत्रदु हित्रोर्ज्येष्ठमासवत्मार्गशीर्षेपिमंगलकृत्यनिषेधमाह भरद्वाजः मार्गशीर्षेतथाज्येष्ठेक्षौरंपरिणयंव्रतं आद्यगर्भेदुहित्रोस्तुयत्नेनपरिवर्जयेदिति स्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यमपिज्येष्ठापत्यस्यनज्येष्ठे केश्चिन्मार्गेपिनेष्यत इत्युक्तं प्राक् केचिद्ग्रहणं शिष्टाचाराभावादितिसूचयितुं नैवान्योन्यमिति॥ ॥ ॥ ॥ज्येष्ठायाः
कन्यायाः ज्येष्ठपुत्रेणसहविवाहोनैवस्यात् गर्गः ज्येष्ठायाः कन्यकायाश्चज्येष्ठपुत्रस्यवैमिथः विवाहोनैवकर्तव्योयदिस्यान्निधनंतयोरिति १५
अथान्यंविशेषंहरिणीछंदसाह सुतपरिणयादिति निजकुलेइतिदेहलीदीपन्यायेनात्रापिसंबध्यते निजकुलेस्ववंशेसुतस्यपुत्रस्यपरिणयात्षण्मा
सांतःषण्मासमध्येसुताकरपीडनंकन्याविवाहोनस्यात् नारदः पुत्रोद्वाहात्परंपुत्रीविवाहोनऋतुत्रये नतयोर्व्रतमुद्वाहान्मंडनादपिमुंडनमिति तद्वदि
ति निजकुलेत्रिपुरुषमध्येपुत्रस्यकन्यायावामंडनाद्विवाहान्मुंडनंचौलोपनयनंसमावर्तनादिवानद्वत् षण्मासमध्येनकार्यं अत्रिः कुलेऋतुत्रया

केचित्तूर्यंवह्निगंप्रोह्यचाहुर्नैवान्योन्यंज्येष्ठयोःस्याद्विवाहः १५ सुतपरिणयात्षण्मासांतःसुताकरपीडनंनचनिजकु
लेनद्वद्वामंडनादपिमुंडनं नचसहजयोर्देयेभ्रात्रोःसहोदरकन्यकेनसहजसुतोद्वाहोर्धाब्देशुभेनपितृक्रिया १६

द्वर्ग्यमंडनात्तुमुंडनंप्रवेशान्निर्गमंचैव नकुर्यान्मंडनत्रयमिति अत्रविशेषः शार्ङ्गीये व्रतंसमावर्तनकंसचौलंकेशांतमेतानिवदंतितज्ज्ञाः सौरं
पुरस्कृत्यभवंतियस्माच्चत्वारितस्मादिहमुंडनानि चूडासीमंतकेशांतविवाहोपनयान्बुधाः गुरुमंगलमित्याहुस्तदन्यल्लघुमंगलं ज्येष्ठंकृत्वातुष
ण्मासंनकुर्याल्लघुमंगलं कुर्वंतिमुनयःकेचिदन्यस्मिन्नपिवत्सरे लघुवामंगलंकार्यंकार्यंनैमित्तिकंहितु पुत्रोद्वाहःप्रवेशाख्यः कन्योद्वाहस्तुनिर्ग
मः मुंडनंचौलमित्युक्तंव्रतोद्वाहौतुमंगलं चौलंमुंडनमेवोक्तंवर्जयेद्वरणात्परं मौंजीतूभयतःकार्यायतोमौंजीनमुंडनं अभिन्नेवत्सरेपिस्यात्तदह
स्तत्रभेदयेत् अभेदेदिवसस्यापिनकुर्यादेकमंडपेइति एषांसमूलत्वेदेशकालसंकटेसतिबोद्धव्यं उक्तंच एकोदरयोर्द्वयोरेकदिनोद्वहनेभवन्नो
शः नद्यंतरएवैकेदिनेप्याहुःसंकटेचशुभं नप्रतिषिद्धंलग्नंसंप्राप्तेसंकटेमहति एकोदरसंभवयोरेकाहेभिन्नमंडपेकालेइति नचेतिसहजयोः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·टी पुंस्त्वमविवक्षितं ज्योतिर्निबंधे मौंजीबंधनानंतरं मूलाश्लेषादोषो नास्तीत्युक्तं मूलव्यालोद्भवो दोषः पुंसां मौंज्या विनश्यतीति भूपालवल्लभवचनादिति तं
वि·प्र न मूलाश्लेषादोषः शूद्रविषयः पर्यवस्यति तथा ज्येष्ठोत्पन्नः पुमान् पत्न्यग्रजमग्रजां वा हंति विशाखोत्पन्नश्च पत्न्यनुजमनुजां हंति उक्तं च कलत्र
६८ पटले पत्न्यग्रजामग्रजं वा हंति ज्येष्ठर्क्षजः पुमान् तथा भार्यानुजां चैवानुजं हंति द्विदैवज इत्युक्तं तत्परिहारश्च तत्रैव मूलांत्यपादजो श्रेष्ठो तथाश्लेषा
द्यपादजो द्वीशांत्यपादजो दुष्टो न तु ज्येष्ठांत्यपादजाविति ज्येष्ठाविशाखोत्पन्नपुंसः दोषतत्परिहारनिरूपणग्रंथेषु दृष्टत्वादुपेक्ष्यं २० अथाष्टकू
टानां नामान्यनुष्टुभाह वर्ण इति एते वर्णादिमैत्र्यां सत्यां गुणाधिका एकादिगुणाधिकाः स्युः यथा वर्णमैत्र्यामेको गुणः वश्ये द्वावित्यादि २१ तत्रादौ व
र्णकूटं प्रमाणिकयाह द्विजा इति मीनकर्कटवृश्चिका द्विजाः ब्राह्मणाः ततोनंतरमन्ये मेषसिंहधनुराशयो नृपाः क्षत्रियाः वृषकन्यामकरा विशो वैश्याः

मूलांत्यपादसार्पाद्यपादजाते तयोः शुभे २० वर्णो वश्यं तथा तारा योनिश्च ग्रहमैत्रकं गणमैत्रं भकूटं च नाडी चैते गुणाधि
काः २१ द्विजा झषालिकर्कटास्ततो नृपा विशोंघ्रिजाः वरस्य वर्णतोधिका वधूर्न शस्यते बुधैः २२ हित्वा मृगेंद्रं नरराशिव
श्याः सर्वे तथैषां जलजाश्च भक्ष्याः सर्वेपि सिंहस्य वशे विनालिं ज्ञेयं नराणां व्यवहारतोऽन्यत् २३ ॥ ६ ॥ ॥

मिथुनतुलाकुंभाः अंघ्रिजाः शूद्राः तत्र वरवधूराशयोर्वर्णौ ज्ञात्वा वरस्य वर्णतो ब्राह्मणादिका वधूरधिका ज्येष्ठवर्णा बुधैर्न शस्यते किंतु समा हीना वा
शस्यत इत्यर्थः एको गुणः सदृग्वर्णे तथा वर्णोत्तमे वरे हीनवर्णे वरे शून्यं केप्याहुः सदृशे दलमिति २२ अथ वश्यकूटमिंद्रवज्रयाह हित्वेति नररा
शयो मिथुनकन्यातुला एषां मेषादयः सर्वेपि सिंहं त्यक्त्वा वश्याः ननु जलचराणां सहानवस्थानात् कथं वश्यत्वं तत्राह जलजास्तु भक्ष्या इति एषां नरराशी रम:
नां जलजाः मकरकुंभमीनकर्कास्तु भक्ष्याः किं पुनर्वश्या इति सूचयितुं तुशब्दः सिंहस्यालिं वृश्चिकं विना सर्वे वश्याः अन्यदनुक्तं चतुष्पदानां जलचराणां वश्य ६८
वश्यं नराणां मनुष्याणां व्यवहारतो ज्ञेयं वश्यकूटं वश्यभक्ष्यवैरभेदेन त्रिधा तत्र वरराशेः स्त्रीराशौ वश्ये सति गुणद्वयं भक्ष्ये एको गुणः वैरे गुणाभावः २३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुंस्त्वमविवक्षितं ज्योतिर्निबंधेमौंजीबंधनानंतरं मूलाश्लेषादोषोनास्तीत्युक्तं मूलव्यालोद्भवोदोषः पुंसांमौंज्यांविनश्यतीतिभूपालवल्लभवचनादिति तं
नमूलाश्लेषादोषःशूद्रविषयःपर्यवस्यति तथाज्येष्ठोत्पन्नःपुमान्पत्न्यग्रजमग्रजंवाहंति विशाखोत्पन्नश्चपत्न्यनुजमनुजंवाहंति उक्तंचकलत्र
पटले पत्न्यग्रजामग्रजंवाहंतिज्येष्ठर्क्षजःपुमान् तथाभार्यानुजांचैवानुजंहंतिद्विदैवजइत्युक्तं तत्परिहारश्चतत्रैव मूलांत्यपादजोश्लेषोतथाश्लेषा
द्यपादजो द्वीशांत्यपादजोदुःशीलत्वज्येष्ठांत्यपादजाविति ज्येष्ठाविशाखोत्पन्नपुंसःदोषतत्परिहारनिरूपणांग्रंथेष्वदृष्टत्वादुपेक्ष्यं २० अथाष्टकू
टानांनामान्यनुष्टुभाह वर्णइति एतेवर्णादिमैत्र्यांतत्यांगुणाधिकाएकादिगुणाधिकाःस्युः यथावर्णमैत्र्यामेकोगुणः वश्येद्वावित्यादि २१ तत्रादौव
र्णकूटंप्रमाणिकयाह द्विजाइति मीनकर्कटवृश्चिकाद्विजाःब्राह्मणाः ततोनंतरमन्येमेषसिंहधनुराशयोनृपाःक्षत्रियाः वृषकन्यामकराविशोवैश्याः

मूलांत्यपादसार्पाद्यपादजातेतयोःशुभे २० वर्णोवश्यंतथातारायोनिश्चग्रहमैत्रकं गणमैत्रंभकूटंचनाडीचैतेगुणाधि
काः २१ द्विजाझषालिकर्कटास्ततोनृपाविशोंघ्रिजाः वरस्यवर्णतोधिकावधूर्नशस्यतेबुधैः २२ हित्वामृगेंद्रंनरराशिव
श्याःसर्वेतथैषांजलजाश्चभक्ष्याः सर्वेपिसिंहस्यवशेविनालिंज्ञेयंनराणांव्यवहारतोऽन्यत् २३ ॥ ॥ ॥

मिथुनतुलाकुंभाः अंघ्रिजाःशूद्राः तत्रवरवध्वोराशयोर्वर्णौज्ञात्वावरस्यवर्णतोब्राह्मणादिकावधूरधिकाज्येष्ठवर्णाबुधैर्नशस्यतेकिंतुसमाहीनावा
शस्यतइत्यर्थः एकोगुणःसदृग्वर्णेतथावर्णोत्तमेवरे हीनवर्णेवरेशून्यंकेप्याहुःसदृशेदलमिति २२ अथवश्यकूटमिंद्रवज्रयाह हित्वेति नररा
शयोमिथुनकन्यातुलाएषांमेषादयःसर्वेपिसिंहंत्यक्त्वावश्याः ननुजलचराणांसहानवस्थानात्कथंवश्यत्वं तत्राह जलजास्तुभक्ष्याइति एषांनरराशी
नांजलजाःमकरकुंभमीनकर्कास्तुभक्ष्याः किंपुनर्वश्याइतितुशब्दः सिंहस्यालिंवृश्चिकंविनासर्वेवश्याः अन्यदनुक्तंचतुष्पदानांजलचराणांवश्या
वश्यंनराणांमनुष्याणांव्यवहारतोज्ञेयं वश्यकूटंवश्यभक्ष्यवैरभेदेनत्रिधा तत्रवरराशेःस्त्रीराशौवश्येसतिगुणद्वयं भक्ष्येएकोगुणः वैरेगुणाभावः २३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सोदरयोर्भ्रात्रोः सहोदरकन्यके न देये नोद्वाह्ये नारदः नचैकजन्मनोः पुंसोरेकजन्ये तु कन्यके नूनं कदाचिदुद्वाहो नैकदा मुंडनद्वयमिति अत्र चकारो ऽनु
क्तसमुच्चयार्थस्तेनैकस्मै वराय सहोदरकन्याद्वयमपि न देयं न पुत्रीद्वयमेकस्मै प्रदद्यात्तु कदाचनेति वसिष्ठोक्तेः नसहजसुतोद्वाहो बाधं इति सुतश्च सुता
सुता च सुते सरूपाणामेकशेषइत्येकशेषः सुता च सुतो पुमान् स्त्रियेत्येकशेषः सुतौ च सुता च सुते च सुतौ वेति सुताः इति कृतेकशेषणाद्वंद्वे पुमान् स्त्रिये
त्येकशेषः सहजाश्च ते सुताश्च ते सुताश्चेति कर्मधारयः तेषां सोदराणां विवाहः अब्दार्धे षण्मासमध्येन कार्यः उद्वाह इत्युपलक्षणं ततश्चैकामातृ
जयोः पुत्रयोः कन्ययोर्वा समानसंस्कारो न कार्य इत्यर्थः वृद्धमनुः एकमातृजयोरेकवत्सरे पुरुषस्त्रियोः नसमाना क्रियाकुर्यान्मातृभेदे विधीयते समा
नक्रिया मुंडनादिका भिन्नमातृजयोः समानक्रियायां न दोषः नारदः समानापि क्रियाः कार्या मातृभेदे तथैव च विवाहो दुहितुः कार्यो न विवाहश्चतुर्दि
नमिति भिन्नमातुर्दुहितुर्विवाहः समानक्रियायां यदि दिनचतुष्टयमध्ये न कार्यमित्यर्थः वसिष्ठेन विशेषउक्तः एकोदरप्रसूतानां नाना च कार्यत्रयं भवेत्
भिन्नोदरप्रसूतानां नेति शातातपोऽब्रवीत् इति चौलोपनयनविवाहरूपं कार्यत्रयं आदौ चौलं ततो मौंजी विवाहश्च शुभप्रदः मातृभेदे बुधैरुक्तो मातुरे
क्यान कर्हिचित् एवं सति भिन्नोदरमंगलमावश्यकत्वे गृहभेदात् एकगृहे आचार्यभेदाद्वा कार्यं वसिष्ठः द्वि शोभनं त्वेकगृहे न चेष्टं शुभं तु पश्चान्न
वभिर्दिनैस्तु आवश्यकं शोभनमुत्सुको वा द्वारेण वाचार्यविभेदतो वेति यमलजातयोस्त्वयमपि निषेधो नास्ति एकस्मिन्वत्सरे चैव वासरे मंडपे तथा
कर्तव्यं मंगलं स्वस्त्यो भ्रात्रोर्यमलजातयोः तत्रापि ज्येष्ठानुक्रमेण कार्यं ज्येष्ठानुक्रमस्तु गर्भोत्पत्तिकक्रमेण तथा च भागवते तृतीयस्कंधे हिरण्याक्षहि
रण्यकशिपूत्पत्तौ प्रजापतिर्नाम तयोरकार्षीद्यः प्राक् स्वदेहाद्यमयोरजायत तं वै हिरण्यकशिपुं विदुः प्रयंतं जा हिरण्याक्षमसूत साग्रत इति तथा
वैद्यके आत्रेयसंहितायां यदा विशेद्द्विधाभूतं बीजं पुष्पोपरिक्षरत् तदा भवेद्द्विधागर्भः सूतिर्वेशविपर्ययात् तेन प्रथमं जातः कनिष्ठः अनंतरं जातो
ज्येष्ठः अत एव यमयोश्चैव गर्भे तु जन्मतो ज्येष्ठता मतेति मनुना गर्भे जन्मत इत्युक्तं जन्मज्येष्ठेन चाह्वानं सुब्रह्मण्यास्वपि स्मृतमिति तु मनुवचनं
एककोशजातयमलविषयं तथा च देवलः यस्य जातस्य यमयोः पश्यति प्रथमं मुखं संतानः पितरश्चैव तस्मिन् ज्येष्ठ्यं प्रतिष्ठितमिति संतानो वंशः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तथानाड्यृक्षेशुद्धौनाडीनक्षत्रयोर्वेधाभावेसतितथाताराशुद्धिवशेचसति राशिवशताभावेचराशिवश्यत्वेचसतिदुष्टभकूटकेपिविवाहः शुभोनिरु
क्तः उक्तंचजगन्मोहनेवसिष्ठेन राशिनाथेविरुद्धेपिसबलांशकाधिपौ तन्मैत्रेपिचकर्तव्यंदंपत्योःसुखमिच्छतेति अन्यच्चतस्मिन्नेवप्रकरणेवसि
ष्ठवाक्यं राशिनाथेविरुद्धेपि मित्रत्वेचांशनाथयोः विवाहंकारयेद्धीमान्दंपत्योःसौख्यवर्धनमिति अन्यच्चतस्मिन्नेवप्रकरणेवसिष्ठवाक्येषुअन्यतर
वाक्यानर्थक्यापत्तेरुपसंहारन्याये नप्रवर्तते तेनावश्यंवाक्यद्वयस्यभिन्नार्थत्वंवाच्यं तत्रकस्यकोर्थइतिसंदेहेन्यूनार्थंद्वितीयंवचनंकेवलग्रहवै
रापवादकंतुल्यबलत्वात् अंशनाथसबलत्वाभिधायकंप्रथमवचनं उभयविरोधस्य ग्रहवैरराशिवैररूपस्यापवादकं तेनराशिनाथेविरुद्धेन्यत्रा
शीचनाथौचएतेषांसमाहारोराशिनाथंतस्मिन्राशिनाथे तथाचायमर्थः राशीविरुद्धौषट्काष्टकादिना नाथौविरुद्धौकयोरित्याकांक्षायां ययोः

अन्यर्क्षेशपयोर्बलित्वसखितेनाड्यृक्षशुद्धौतथाताराशुद्धिवशेनराशिवशताभावेनिरुक्तोबुधैः ३२ मैत्र्यांराशिस्वामि
नोरंशनाथद्वंद्वस्यापिस्यान्नृणानांनदोषः खेटारित्वंनाशयेत्सद्भकूटंखेटप्रीतिश्चापिदुष्टंभकूटं ३३ ३३ ॥

षट्काष्टकादिविचारस्तयोरेवसन्निहितत्वात्ग्रहणंतयोः समुचितेसतिविवाहःशुभः नन्वस्मिन्वाक्येक्लिष्टव्याख्यानेकिंमानं उच्यते अंशनाथसबलत्व
स्याधिककरणमेव नचयुगपदुत्पन्नस्यदोषद्वैविध्यस्यराशिविरोधग्रहविरोधरूपस्यपरिहारकरूपमित्यवगम्यते अस्मिन्नपिपक्षेनाडीशुद्धिस्ताराशुद्धिः
राशिवशताचापेक्षिताइति ३२ अथदुष्टानांगणकुटभकूटानांपरिहारंशालिन्याह मैत्र्यामिति स्त्रीपुरुषयोःराशिस्वामिनोर्मैत्र्यांसत्यांतथाराशिन
वांशनाथयोःद्वंद्वस्यापिमैत्र्यांसत्यांदुष्टगुणानांदोषोनस्यात् अत्रिः राशीशयोः सुहृद्भावेमित्रत्वेचांशनाथयोःगणादिदोषेप्युद्वाहः पुत्रपौत्रप्रव
र्धनः अथसद्भकूटंतृतीयैकादशादिकंखेटारित्वंग्रहवैरकृतंदोषंनाशयेत् एवमेवखेटप्रीतिः ग्रहमैत्रीचापिदुष्टंभकूटंषडष्टादिकंनाशयेत् अ
सद्भकूटेगुणाभावः भकूटदोषापवादेचत्वारोगुणाइति ३३ ॥ ९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ ताराकूटमनुष्टुभाह कन्यर्क्षादिति कन्यानक्षत्राद्वरनक्षत्रं यावद्गणयेत् तथा वरनक्षत्रादपि कन्यानक्षत्रं गणयेत्ततो वशिष्ठके नवभिर्भक्तेयद
वशिष्टं तच्चेत्त्रिपंचसप्तमितं भवेत्तदाऽसदशुभं स्मृतं अन्यथाएकद्विचतुः षडष्टनवमितं चेत्तदा शुभं उभयत्रापि त्रिपंचादिमिते शेषे तारामैत्री नास्त्येव
गुणाभावः एकत्र चेत्तदाऽर्धमैत्री तदा सार्धैको गुणः उभयत्रापि चेत्त्र्यादिशेषाभावस्तदा पूर्णा मैत्री गुणत्रयं २४ अथ योनिकूटं शार्दूलविक्रीडि
तद्वयेनाह अश्विन्यंबुपयोरिति ज्येष्ठामैत्रभयोरिति अश्विनीशततारकयोर्हयोऽश्वो योनिरुक्तः एवं स्वातीहस्तयोः कासरो महिषः लुलायो महिषो वाह
द्विषद्कासरसैरिभा इत्यमरोक्तेः कर्णः श्रवणः अंबुपूर्वाषाढा तयोर्वानरो मर्कटः चांद्रं मृगः अजयोनिर्ब्रह्मा तद्रोहिणी तयोरहिः सर्पः कुरंगो हरिणः

कन्यर्क्षाद्वरभं यावत्कन्याभं वरभादपि गणयेन्नवहृच्छेषे त्रीषद्रिभमसत्स्मृतं २४ अश्विन्यंबुपयोर्हयो निगदितः स्वात्य
र्कयोः कासरः सिंहो वस्वजपाद्भयोः समुदितो याम्यांत्ययोः कुंजरः मेषो देवपुरोहितानलभयोः कर्णांबुनोर्वानरः स्याद्वैश्वाभि
जितोस्तथैव नकुलश्चांद्राब्जयोन्योरहिः २५ ज्येष्ठामैत्रभयोः कुरंग उदितो मूलार्द्रयोः श्वा तथा मार्जारोदितिसार्पयोरथ मघा
योन्योस्तथैवोंदुरुः व्याघ्रो द्वीशभचित्रयोरपि च गौरार्यम्णबुध्न्यर्क्षयोर्योनिः पादगयोः परस्परमहावैरं भयोन्यास्त्यजेत् २६

अनुराधाज्येष्ठयोः द्वीशभं विशाखा चित्रयोर्व्याघ्रः बुध्न्यर्क्षं उत्तराभाद्रपदा अर्यमोत्तराफाल्गुनी तयोर्गौर्योनिः अन्यत्स्पष्टं फलमाह पादगयोरिति
एकस्मिन्पादे चरणे गतयोरुक्तनक्षत्रयोन्योः परस्परमहावैरं भवेत् यथा अश्विन्यंबुपयोर्हयो निगदितः स्वात्यर्कयोः कासर इति पादः तत्रोक्तयोर्भयो
न्योरश्वमहिषयोर्महावैरं एवं सिंहहस्तिनोरित्यादि एतत्फलमाह अत्रिः एकयोनिषु संपत्यै दंपत्योः संगमः सदा भिन्नयोनिषु मध्यः स्यादतिभावेन चेत्तयोः
योनेरथा वैनोद्वाहः सतु कार्यो वियोगदः राशिवश्यं च यद्यस्ति कार्यं वैवतु दोषभाक् अत्रातिवैरं वैरोदासीनमैत्र्यातिमैत्रक्रमेण गुणविभागः गोव्याघ्रादीनां अतिवै
रं तत्र गुणाभावः श्वानकमार्जारादीनां वैरस्तत्रैको गुणः अश्वमेषादीनामौदास्यं तत्र गुणद्वयं गोमेषादीनां मैत्रं तत्र गुणत्रयं एकयोनौ अतिमैत्रं तत्र गुणचतुष्टयं २६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आवश्यकत्वेगुरुः। दोषापनुत्तयेनाड्यां मृत्युंजयजपादिकं विधाय ब्राह्मणांश्चैवतर्पयेत्कांचनादिना हिरण्मयीं दक्षिणांचदद्याद्वर्णादिकूटके गा
वोन्नवसनंहेमसर्वदोषापहारकमिति अन्यच्चषड्डाष्टके गोमिथुनंप्रदद्यात्कांस्यंसरूप्यंनवपंचमेपि वस्त्रप्रदेयंकनकंचशक्त्यादिद्विर्द्वादशे ब्रा
ह्मणतर्पणंचेति ३४ अथेंद्रवज्रया पूर्वमध्यापरभागयोगीनिभान्याह पौष्णेति पौष्णाद्रेवत्याः षट्भं भानिजात्यभिप्रायमेकवचनं पूर्वार्द्धयोगिनि
ज्ञेयानि आर्द्रादिद्वादशमध्यभागयोगिनिज्ञेयानि ज्येष्ठादीनिनवअपरभागयोगिनिज्ञेयानि फलमाह भर्ताप्रियइति अयंभावः राज्ञामंतःपुरस्थस्त्री
समागमेगणिकादिसमागमेवापूर्वार्द्धयुतिनक्षत्रेसतिस्त्रीणांभर्ताप्रियः मध्यभागयुजिभेपरस्परंप्रीतिर्भवेत् परेपरभागयुतिभेस्त्रीनृणांप्रियाभवेदिति

ज्येष्ठारौद्रार्यमांभः पतिभयुगयुगंदास्त्रभंचैकनाडीपुष्येंदुत्वाष्ट्रमित्रांतकवसुजलभंयोनिबुध्न्येचमध्या वाय्वग्निव्यालवि
श्वोडुयुगयुगमथोपौष्णभंचापरस्यात्दंपत्योरेकनाड्यांपरिणयनमसन्मध्यनाड्यांहिमृत्युः ३४ पौष्णेशशाक्राद्दससूर्येनं
दपूर्वार्धमध्यापरभागयुग्मं भर्ताप्रियः प्राग्युजिभेस्त्रियास्यान्मध्येद्वयोः प्रेमपरेप्रियास्त्री ३५ अकचटतपयशवर्गाः
खगेशमार्जारसिंहश्वुनां सर्पाखुमृगावीनांनिजपंचमवैरिणामष्टौ ३६ राश्यैक्येचेद्भिन्नमृक्षंद्वयोः स्यात्नक्षत्रैक्येराशि

एवंवधूवरयोर्नवसमागमेपिज्ञेयमितिरत्नमालाटीकायांमहादेवेनोक्तं भागमपि ३५ अथप्राच्यसंमतंवर्गकूटमार्ययाह अ ऽऽयुग्मंतथैव॥
कचटेति अवर्गोवसंज्ञकः कुचुटुतुपुइतिपंचवर्गाः एकोयवर्गोन्यःशवर्गः एवमष्टौवर्गाः तत्रअवर्गःखगेशस्यगरुडस्य कवर्गोमार्जारस्य चव
र्गःसिंहस्य टवर्गःश्वुनः तवर्गःसर्पस्य पवर्गआखोर्मूषकस्य यवर्गोमृगस्यशवर्गोऽवेर्मेषस्य अत्रनिजात्स्वस्मात्पंचमावैरिणोयेषांतेतथोक्ताः
गरुडसर्पयोः मार्जारमूषकयोः सिंहमृगयोः श्वमेषयोः परस्परंमहावैरमित्यर्थः स्त्रीपुंसयोर्नक्षत्रंभस्यवर्गेचेत्तदाअशुभंयदात्वेकवर्गेतदा
शुभं एतच्चस्वामिसेवकयोरपिविचार्यं ३६ इदानींनक्षत्रराश्यैक्येविशेषंशालिन्याह राश्यैक्येचेदितिद्वयोर्वधूवरयोः एकराशित्वेसतियदिभिन्न

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मृक्षं स्यात् तदा नाडीदोषो गणानां च दोषो न स्यात् यथा शततारापूर्वाभाद्रपदापादत्रयं च तथैव नक्षत्रैक्ये राशियुग्मं राशिद्वयं चेत्स्यात्तदापि प्रागुक्तो दोषो न स्यात् यथा पूर्वाभाद्रपदापादत्रयं चतुर्थचरणश्च अत्रापि विशेषमाह गर्गः एकराशौ पृथक्धिष्ण्ये पुंतारा प्रथमा भवेत् अतीव शोभना प्रोक्ता स्त्रीतारा चेन्न शोभना अथैकराशिनक्षत्रैक्यैः पवादमाह नक्षत्रैक्ये इति वधूवरयोः राश्यैक्ये नक्षत्रैक्ये च यदि चरणभेदस्तदापि शुभं स्यात् जन्मनक्षत्राज्ञाने उपायमाह वसिष्ठः अज्ञातजन्मनां नृणां नामभे परिकल्पना तेनैव चिंतयेत्सर्वं राशिकूटं द्विजन्मवत् जन्मभं जन्मधिष्ण्येन नामभं नामधिष्ण्यतः व्यत्ययेन यदा योज्यं दंपत्योर्निधनप्रदमिति ३७ सेवकादिभस्वाम्यादिभात् पूर्वत्वे विशेषं वसंततिलकयाह सेव्याधमर्णेति स्पष्टार्थं तथा चोक्तं डामरसंग्रहे भामिनीजन्मनक्षत्राद्द्वितीयं पतिजन्मभं न शुभं भर्तृनाशाय कथितं ब्रह्मयामले प्रथमं सेव्यजन्मर्क्षं द्वितीयं सेवकस्य च न सेवा सुस्थि

नाडीदोषो नो गणानां च दोषो नक्षत्रैक्ये पादभेदे शुभं स्यात् ३७ सेव्याधमर्णयुवतीनगरादिभं चेत्पूर्वं हि भृत्यधनिभर्तृपुरादिसद्मात् सेवाविनाशधननाशनभर्तृनाशग्रामादिसौख्यहृतिदं क्रमशः प्रदिष्टं ३८ कुजशुक्रसौम्यशशिसूर्यचंद्रजाः कविभौमजीवशनिसौरयो गुरुः इह राशिपाः क्रियमृगास्यतौलिकेंदुभतो नवांशविधिरुच्यते बुधैः ३९ समगृहमध्ये शशिरविहोरा विषममध्ये रविशशिनोः सा ४० ॥

रातस्य जलबुद्बुदवत्प्रियेऋणग्राहक जन्मर्क्षं प्रथमं ऋणदस्य भात् द्वितीयं ऋणसंबंधो न कर्तव्यः कदाचन कदाचिद्व्यलोभेन क्रियते नैव लभ्यते पार्वतीप्राणनाथेन प्रोक्तं डामरसंग्रहे ग्रामभं प्रथमं यस्य द्वितीयं जन्मभं भवेत् नयात्यः सर्वथा ग्रामो यतः प्राप्यार्थनाशदः इति ३८ अथ राशिस्वामिनो मंजुभाषिण्याह कुजशुक्रेति स्पष्टार्थं क्रियमृगास्येति क्रियो मेषः मृगास्यं मकरः तौलिकस्तुलः इंदुभं कर्कः एभ्यो राशिभ्यो बुधैर्नवांशविधिरुच्यते मेषे मेषादेव वृषे मकरात् मिथुने तुलतः कर्के कर्कादेव एवं सिंहे मेषात् एवं कन्यादिषु मकरादिभ्यः एवमेव धनुरादिष्वपि मेषादिभ्य एव ३९ अथ होरां गायत्रीछंदोभेदेन शशिवदनावृत्तेनाह समगृहेति पंचदशभागमिते के काहोरा ततः समराशिमध्ये प्रथमा चंद्रस्य द्वितीया सूर्यस्य विषमराशिमध्ये प्रथमा रवेः परा चंद्रस्येत्यर्थः ४० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथत्रिंशांशद्रेष्काणांश्चवसंततिलकयाह शुक्रेति समराशिमध्येक्रमेणप्रथमतः पंचांशानांशुक्रः स्वामी ततः शैलांशानांसप्तानांबुधः ततोऽष्टानांगुरुः ततः पंचानांशनिः ततः पंचानांभौमः विषमभेतु अस्मात्समराशेर्विपरीतंज्ञेयं प्रथमः पंचानांभौमः ततः पंचानांशनिः ततोष्टानांजीवः ततः सप्तांशानांबुधः ततः पंचांशानांशुक्रः अयंत्रिंशांशकः संज्ञः द्रेष्काणकाइति अस्यप्रमाणंदशांशाः तत्राप्रथमदशांशाः प्रथमोद्रेष्काणः सप्रथमस्यस्वाधीशस्य ततोदशांशाः विंशतिभागपर्यंतंद्वितीयोद्रेष्काणः सः स्वराशितः पंचमराशीश्वरस्य ततोविंशतिविभागानंतरंदशांशास्तृतीयोद्रेष्काणः सः स्वराशेर्नवमाधीश्वरस्य यथा मेषेप्रथमद्रेष्काणोभौमस्य द्वितीयः सूर्यस्य तृतीयोगुरोरिति ४१ अथद्वादशांशंषट्वर्गोपसंहारंचसफलंवसंततिलकयाह स्याद्द्वादशांशइति इहषट्वर्गेद्वादशांशः राशितः स्वराशेरेवसार्धभागद्वयात्मकोज्ञेयः मेषस्यमेषादि वृषस्यवृषादि इत्यर्थः गेहं होरा दृक्कः नवमांशः द्वादशांशः त्रिंशांशुक्रज्ञजीवशनिभूतनयस्यबाणाः शैलाष्टपंचविशिखाः समराशिमध्ये त्रिंशांशकोविषमभेविपरीतमस्माद्रेष्काणकाः प्रथमपंचनवाधिपानां ४१ स्याद्द्वादशांशइहराशितएवगेहंहोराथदृक्कनवमांशकसूर्यभागाः त्रिंशांशकश्चषडिमेकथितास्तुवर्गाः सौम्यैः शुभंभवतिचाशुभमेवपापैः ४२ शः इमेषड्वर्गाः कथिताः एतेवर्गाः सौम्यग्रहाणांचेद्भवंतितदाशुभं पापानांचेदशुभं मिश्राश्चेदधिकवर्गसदृशंफलं अत्रनारदादिभिरेकविंशतिर्महादोषाउक्ताः यथा पंचांगशुद्धिरहितोदोषस्त्वाद्यः प्रकीर्तितः उदयास्तशुद्धिरहितोद्वितीयः सूर्यसंक्रमः तृतीयः पापषट्वर्गोभृगुः षष्ठः कुजोष्टमः गंडांतंकर्तरीरिष्फषडष्टेंदुश्चसग्रहः दंपत्योरष्टमंलग्नं राशिर्विषघटीतथा दुर्मुहूर्तोवारदोषः खार्जूरिकसमांघ्रिभं ग्रहणोत्पातभंक्रूरविद्धर्क्षंक्रूरसंयुतं कुनवांशोमहापातोवैधृतावेकविंशतिरिति अन्यैस्तुदशदोषाउक्ताः वेधश्चलत्ताचेतथाचपातः खार्जूरयोगंदशयोगचक्रं पुनश्चजामित्रमुपग्रहाश्चबाणाख्यवज्रौदशचैवदोषाइति अथग्रंथकृतालक्षणस्यपृथकवक्तव्यत्वाद्दोषनामानिनोक्तानि तत्र पंचांगशुद्धिदुर्मुहूर्तवारदोषग्रहणोत्पातनक्षत्रदोषाआद्येशुभाशुभप्रकरणेनिरूपिताएवेतिपुनर्नोच्यंतेदुर्मुहूर्तवारदोषयोः पुनरभिधानप्रयोजनं नत्वेववक्ष्यामः अनिरूप्यंते तत्रपापषट्वर्गाख्योदोषः कुजशुक्रेत्यादिभिश्चतुर्भिः श्लोकैर्निरूपितः ४२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथनाडीकूटंस्रग्धरयाह ज्येष्ठारौद्रेति ज्येष्ठा रौद्रमार्द्रा अर्यमोत्तराफाल्गुनी अंभः पतिर्वरुणः शततारकाएभ्योनक्षत्रेभ्योयुगयुगंद्वयं ज्येष्ठाम्
लं उत्तराहस्तः आर्द्रापुनर्वसुः शततारापूर्वाभाद्रपदा दास्रभमश्विनीच एतन्नक्षत्रनवकंपरस्परमेकनाडीत्युच्यते पुष्यमृगचित्राऽनुराधाभरणीध
निष्ठापूर्वाषाढापूर्वाफाल्गुनीउत्तराभाद्रपदाएतन्नक्षत्रनवकंमध्यानाडीत्युच्यते अथवाय्वग्निव्यालविश्वोडुयुगयुगं वायुस्वातीतंयुगद्वयंस्वातीविशा
खा अग्निः कृत्तिकारोहिणी व्यालः अश्लेषामघा विश्वोडुयुगंविश्वेउत्तराषाढाश्रवणश्च पौष्णभंरेवती एतन्नक्षत्रनवकंअपरातृतीयेकनाडीत्युच्य
ते एतत्फलमाह दंपत्योः स्त्रीपुंसयोः एकनाड्यापरिणयनमसत् दुष्टफलस्यात् मध्यनाड्यांहिनिश्चयेनमृत्युर्द्वयोरपिस्यात् नारदेनतुविशेषउक्तः
चतुस्त्रिद्व्यंघ्रिभोत्थायाः कन्यायाः क्रमशोश्विभात् वह्निभादिंदुभान्नाडीत्रिचतुः पंचपर्वसु गणयेत्संख्ययाचैकनाड्यांमृत्युर्नसंशयः एकनाडीविवा
हश्चगुणैः सर्वैः समन्वितः वर्जनीयः प्रयत्नेनदंपत्योर्निधनंयतइति अमुमर्थंस्पष्टमाहगर्गः चतुष्पात्कन्यकाऋक्षंगणयेदाश्विनादिकं त्रिभं
संख्यापसव्येनभिन्नपर्वशुभावहं कन्यकाभत्रिपाचेत्स्याद्गणयेत्कृत्तिकादिकं चतुर्भिः पर्वभिस्तद्वदभिजित्तारकान्वितं कन्यकर्क्षेद्विपाचेत्स्याद्गण
येत्सौम्यभादिकं पंचभिस्त्ववरोहेतुपंचमांगुलिवर्जितं आसन्नात्वेकनाडीस्यादासन्नमृतिदायिनी दूरस्थाचैकनाडीस्यात् दूरस्थानिष्टकारिणीति ना
डीविचारेचंडेश्वरः पृष्ठमध्येशुभसमन्वितभोगः क्रोडेवनितावित्तवियोगः मध्यरेखेभवतिविवाहेउभयोर्मरणंवदतिवराहः अश्व्यादिनाडीवेधर्क्षे
क्रमात्षष्ठद्वितीयकं याम्यादितुर्यतुर्यंचकृत्तिकादिद्विषष्ठकं अन्यच्च अर्केंदुजक्ष्माणिततनूजजीवाः केतुः सितोराहुशशांकसौराः जन्मादिनाडीत्रि
तयेशुभाः स्युः शुभेऽशुभंस्यादशुभेशुभंच नद्यथा अर्कः १।१०।१९ बुधः २।११। २० मंगलः ३।१२।२१ बृहस्पतिः ४ १३ २२ केतुः ५ १४ २३ शु
क्रः ६ १५ २४ राहुः ७।१६ २५ चंद्रः ८।१७।२६ शनिः ९।१८।२७।शुभग्रहनाडीनक्षत्रेशुभकार्यंकुर्यान्नाशुभग्रहनाडीनक्षत्रेइत्यर्थः चतुर्नाडी
त्वहल्यायांपांचालेपंचनाडिका त्रिनाडीसर्वदेशेषुवर्जनीयाः प्रयत्नतइति मनुस्तु अहल्येतुचतुर्नाडीसंयोगः कालमृत्युदः एषयोगोन्यदेशेषुअप
मृत्युफलप्रदः पंचनाडीसमायोगः पांचालेकालदंडदः इतरत्रसमायोगादुःखदारिद्र्यदोषकृत् त्रिनाड्यांतुसमायोगः सर्वत्रानिष्टकारकइति॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·टी· कर्तरीनामदोषः स्यात् मृत्युदारिद्र्यशोकदाभवेत् कर्तरीकारकौग्रहौउभावपिवक्रिणौशीघ्रगौवानदाकर्तरीनेत्याहवसिष्ठः लग्नस्यपृष्ठाग्रगयोरसाध्वोः
वि·प्र· साकर्तरीस्यादृजुवक्रगत्योः तावेवशीघ्रौयदिवक्रचारौनकर्तरीचेतिपितामहोक्तिरिति इयंकर्तरीचंद्रस्यापिद्रष्टव्या कश्यपः चंद्रस्यकर्तरीतद्वच्छुभद
७३ स्थानदोषदेति परंतुलग्नस्यचंद्रस्यवाक्रूरमध्यगतत्वदोषोस्त्येव कर्तरीतः स्वल्पफलः कन्यानाशंकरत्वात् क्रूरग्रहमध्यगतेलग्नेचंद्रेथवाकरग्रहणे ते
यमसदनाभिमुखंगमनंचेच्छंतिकन्यायाइतिवसिष्ठोक्तेः कर्तरीदोषापवादमग्रेपिस्वयंवक्ष्यति ४४ अथसग्रहदोषमनुष्टुभाह चंद्रेति सूर्ययुक्तेचंद्रेदारि
द्र्यंस्यात् एवंभौमादिषुमरणादिफलंक्रमेणस्यादित्यर्थः पापद्वययोगेचंद्रस्यमृतिःस्यात् नारदादिभिर्बुधगुरुसाहित्यफलेमशुभमुक्तं अत्रतुश्रीपतिवा
क्यानुरोधात्वसिष्ठेनचकैश्चिन्मतेशुभत्वोक्तेश्चाशुभमुक्तं श्रीपतिः शुभंचचंद्रेभोलिभृदीज्यविद्भ्यामिति वसिष्ठः दारिद्र्यंरविणाकुजेनमरणंसौम्येनसुः प्रजा

कर्तरीनामसाज्ञेयामृत्युदारिद्र्यशोकदा ४४ चंद्रेसूर्यादिसंयुक्तेदारिद्र्यंमरणंशुभं सौख्यंसापत्न्यवैराग्यंपापद्वययुतेमृतिः
४५ जन्मलग्नभयोर्मृत्युराशौनष्टः करग्रहः एकाधिपत्येराशीशेमैत्रेवानैवदोषकृत् ४६ मीनोक्षककौलिमृगस्त्रियोष्ट
मंलग्नेयदानाष्टमगेहदोषकृत् ॥ ःदौर्भाग्यंगुरुणासितेनसहितेचंद्रेससापत्नकं प्रव्रज्यार्कसुतेनसद्ग्रहयुजोवांछंतिकेचिच्छुभंद्व्याद्यैर्मृत्युरसद्ग्र
हैः शशियुतैर्दीर्घः प्रवासः शुभैरिति एतत्परिहारो नारदेनोक्तः स्वक्षेत्रगंस्वोच्चगंवामित्रक्षेत्रगतेयदि युतिदोषायनभवेद्दंपत्योःश्रेयसेतदेति ४५ अथा
ष्टमलग्नदोषंसापवादमनुष्टुभाह जन्मलग्नभयोरिति जन्मलग्नजन्मराशिसंबंधिनीमृत्यौराशौअष्टमराशौविवाहः लग्नेकरग्रहोनेष्टः अत्रजन्मलग्ने
जन्मराशौविवाहः नारदः जन्मराश्युद्गमेनैवजन्मलग्नोदयःशुभः तयोरुपचयस्थानंयदिलग्नगतंशुभं अष्टमलग्नापवादमाह एकेशेति जन्मरा राम:
शिजन्मलग्नयोरन्यतरस्यविवाहलग्नस्यस्वाम्यैक्येसति यथा मेषवृश्चिकयोः तथातयोराशीश्वरयोर्मैत्रेसति यथा सिंहमीनयोः एतादृशेविषयेत्र ७३
ष्टमलग्नदोषोनस्यात् ४६ अथोत्तरार्धोक्तमेवार्थंस्पष्टमुपजातिकयाह मीनोक्षेति उक्षोवृषः स्त्रीकन्याएतेराशयोयद्यष्टमलग्नस्युस्तदाष्टमलग्नंदोष

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कृत्त्न भवेत् यथा सिंहान्मीन इत्यादि कुत इत्याह अन्योन्येति परिहारांतरमाह गुरुः लग्नादष्टमराशीशः केंद्रगः शुभवीक्षितः यद्यष्टमलग्नोत्थदोष
मासु व्यपोहति रंध्रेशश्च शुभांशस्थः स्वतुंगस्वक्षेत्रमित्रगः अष्टमस्थानदोषो हि विनश्यति न संशय इति ४७ अथान्यदपि विचित्राछंदसाह मृतीति अष्टम
भवननवांशो यदि लग्ने स्यादथवाऽष्टमभवनस्वामी विलग्ने स्यात्तदाशुभकरो न स्यात् अथ व्ययभवनं जन्मलग्नजन्मराशिभ्यां द्वादशभवनं अथवा व्ययभ
वनांशः अथवा स्वामी यदि लग्ने स्यात् तदा कलहकृत् स्यात् कश्यपः दंपत्योरष्टमे लग्ने राशौ वापि तदंशके तदीशे वा लग्नगते तयोर्मृत्युर्न संशय इति
तथैव द्वादशे लग्ने तदंशे वा तदीश्वरे विवाहलग्नगे नैस्व्यं नित्यः स्यात्कलहो द्वयोरिति ४८ अथ विषघटीदोषं वंशस्थाभ्यामिंद्रवंशया चाह खरामे
ति मनोरिति मूले इति रेवती पुनर्वसू कृत्तिका मघा नक्षत्रेषु खरामतः त्रिंशत् घटिकोत्तरं कृताश्चतस्रो घटिकाः विषनाडिकाः शुभकार्यैर्वर्ज्याः स्युरिति त

अन्योन्यमित्रत्ववशेन सा वधूर्भवेत्सुतायुर्गृहसौख्यभागिनी ४७ मृतिभवनांशो यदि च विलग्ने तदधिपतिर्वा न शुभ
करः स्यात् व्ययभवनं वा भवति तदंशस्तदधिपतिर्वा कलहकरः स्यात् ४८ खरामतो ३० त्यादितिवह्निपित्र्यभे खवेदतः ४०
केरद ३२ श्च सार्पभे खबाणतो ५० श्वे धृतितो १८ यमांबुपे कृते २० भगत्वाष्ट्रभविश्वजीवभे ४९ मनो १४ द्विदैवानिलसौम्य
शाक्रभे कुपक्षतः २१ शैवकरेष्टि १६ तोऽजभे॥ ५१ तीयश्लोकेनान्वयः एवं सर्वत्र व्याख्येयं केरोहिण्यां अजभे पूर्वाभाद्रपदायां तदेव षष्टिघटि
कात्मके नक्षत्रभोगे ध्रुवका उक्ताः न्यूनाधिकत्वे स्पष्टीकरणमाह अथो इति विषनाडिका ध्रुवाः खरामत इत्येवमादयः इष्टनक्षत्रभोगेन निघ्नाः खत
र्कोः षष्टिभाजिताः संतः विषनाडिकाः अपि भभोगेन निघ्नाः षष्ट्या भाज्या लब्धाः स्पष्टा भवेयुरित्यर्थः परिहारमाह गुरुः चंद्रो विषघटीदोषं हंति केंद्रत्रि
कोणगः लग्नं विना शुभैर्दृष्टः केंद्रे वा लग्नपस्तथेति विषनाड्युत्थितं दोषं हंति सौम्यर्क्षगः शशी मित्रदृष्टोऽथवा स्वीयवर्गस्थो लग्नपोऽपि वेति दैवज्ञम
नोहरे तिथिवारविषघटिका उक्ताः तिथौ पुनागाद्रिगिरीषुवारिधिर्गजाद्रिदिक्यावकदिग्विभास्कराः॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुनीभसंख्यः प्रथमात्तिथेः क्रमात्परं विषं स्यात् घटिकाचतुष्टयं १५।५।८।७।७।५।४।८।७।१०।३।१०।१३।७।८। नखाद्द्वयं द्वादशदिक्कुचशैला वाणाश्वतत्त्वानि यथाक्रमेण सूर्यादिवारेषु परं च तस्मान्नाड्यो विषं स्यात्खलु वर्जनीयाः २० ।५।१२।१०।७।५।२५॥ ५१ ॥ अथ दुर्मुहूर्तदोषं विवक्षुरादौ दिवामुहूर्तान्मालिनीछंदसा ह गिरिशेति अथ वाणचंद्रा इत्युक्तेर्मुहूर्तस्य पार्थक्ये न लक्षणं नोक्तं इंद्रानलौ इंद्राग्नी एते वासरे पंचदश मुहूर्ताः स्युः ५२ रात्रिमुहूर्ताननुष्टुभाह शिवेति प्रथममुहूर्तस्वामी शिव एव ततोऽजपादादष्टौ भेशाः नक्षत्रस्वामिनो मुहूर्तेशाः स्युः यथा अजपादः अहिर्बुध्न्यः पूषा अश्विनौ यमः अग्निः ब्रह्मा सोमः इत्यष्टौ ततो दशमुहूर्तो दितिः जीवो गुरुः विष्णुः अर्कः त्वाष्ट्रः मरुतः प्रसिद्धाः एते सर्वे निशि मुहूर्ताः प्रकीर्तिताः अह्नः पंचदशो भागो मुहूर्तो यत्तथा निशीति कश्यपोक्तेः ५३

युगाश्वितो ५४ बुध्नभतो यथा याम्यभे खचंद्रतो १० मित्रभवासवः श्रुतौ ५० मूलेंगवाणात् ५६ विषनाडिकाः कृता वर्ज्याः शुभे यो विषनाडिका ध्रुवाः निघ्ना भभोगेन खतर्क ६० भाजिताः स्फुटा भवेयुर्विषनाडिकास्तथा ५१ गिरिजभुजगमित्राः पित्र्यवस्वंबुविश्वेभिजिदथ च विधाता पीद्र इंद्रानलौ च निर्ऋतिरुदकनाथोऽप्यर्यमाथो भगः स्युः क्रमश इह मुहूर्ता वासरे बाणचंद्राः ५२ शिवोऽजपादादष्टौ सुभेशा अदितिर्जीवको विष्ण्वर्कत्वाष्ट्रमरुतो मुहूर्ता निशि कीर्तिताः ५३ रवावर्यमा ब्रह्मरक्षश्च सोमे कुजे वह्निपित्रे बुधे चाभिजित्स्यात् गुरौ तोयरक्षो भृगौ ब्रह्मपित्र्ये शनावीशसार्पौ मुहूर्ता निषिद्धाः ५४ निर्वेधैः शशिकरमूलमैत्रपित्र्य* ब्राह्म्यांत्योत्तरपवनैः शुभो विवाहः रिक्तामारहिततिथौ शुभेऽह्नि वैश्वप्रांत्यांघ्रिः श्रुतितिथिभागतोऽभिजित्स्यात् ५५ ॥

अथ दुर्मुहूर्तान्भुजंगप्रयातेनाह रवावर्यमेति रवौ अर्यमा मुहूर्तो निषिद्धः एवं सोमे ब्रह्मरक्षः द्वंद्वैकत्वं ब्रह्मरक्षस्स्वामिको मुहूर्तो निषिद्धो अन्यत्स्पष्टं ५४ अथ वेधविवक्षुर्विहितनक्षत्रादिकमभिजिन्मानं च प्रहर्षिण्याह निर्वेधैरिति वेधरहितैर्मृगादिनक्षत्रैः विवाहः शुभः रिक्तेति रिक्ता मा ४।९।१४।३० आभिर्वर्जिततिथिषु शुभेऽह्नि शुभग्रहवारे विवाहः शुभः अभिजिल्लक्षणमाह अथ वैश्वेति वैश्वमुत्तराषाढा नक्षत्रप्रांत्यांशश्चतुर्थचरणः श्रुतेः श्रवणस्य तिथिभागः पंचदशांशो मिलित्वाऽभिजिद्भागः स्यात् ५५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथगंडांतदोषं शार्दूलविक्रीडितेनाह ज्येष्ठापौष्णेति गंडांतंनामसंधिविशेषः सचानेकविधः नक्षत्रतिथिलग्नसंधिः तथायोगकरणवर्षायनर्तुमासपक्ष
दिनरात्रिमध्याह्नप्रातः सायंनिशीथसंधिश्चेति तत्रनक्षत्रतिथिलग्नसंधिर्गंडांतसंज्ञाउच्यते ज्येष्ठापौष्णभरेवतीसार्पभमाश्लेषाएतेषामंतघटिकाद्वयंत
थामूलाश्विनीमघानामादौघटिकाद्वयंतद्वयस्यनक्षत्रस्यगंडांतंज्ञेयं यथा रेवत्यश्विन्योराश्लेषामघयोर्ज्येष्ठामूलयोरंतरालवर्तिघटीचतुष्टयंनक्षत्रगंडां
तमशुभदमित्यर्थः अथलग्नगंडांतंकर्केति कर्कः अलिर्वृश्चिकः अंडजोमीनः मीनोवैसारिणांडजइत्यभिधानात् एषांलग्नानांअंततोर्धघटिका सप्तम्य
र्थेनसिअंतेर्धघटिका तथासिंहमेषौप्रसिद्धौ अश्वोधनुः एषांलग्नानांआदिगतार्धघटिकालग्नगंडांतं यथाकर्कसिंहयोर्मीनमेषयोर्वृश्चिकधनुषोः
तरालवर्तिन्येकाघटिकालग्नगंडांतंअशुभदमित्यर्थः पूर्णातेइति पूर्णाः पंचमीदशमीपंचदश्यस्तासामंतेघटिकैका तथानंदाः प्रतिपत्षष्ठ्येकादश्यः

ज्येष्ठापौष्णभसार्पभांत्यघटिकायुग्मंचमूलाश्विनीपित्र्यादौघटिकाद्वयंनिगदितंतद्भस्यगंडांतकं कर्कालिस्यंडजभांततोर्ध
घटिकासिंहाश्वमेषादिगापूर्णांतात् घटिकात्मकंत्वशुभदंनंदातिथिश्चादिमं ४३ लग्नात्पापावृज्वनृजूव्ययार्थस्थौयदात

तासामादिगतैकाघटिकातिथिगंडांतंनाम यथा पंचमीषष्ठ्योः दशम्येकादश्योः पंचदशीप्रतिपदोः वातिथ्योरंतरालवर्तीघटीद्वयंतिथिगं॥ ५६॥
डांतमशुभमित्यर्थः एवंगंडांतसंज्ञः संधिस्तु अथान्येपिसंधयोवसिष्ठेनोक्ताः पक्षोदसंधिस्त्रिदिनंचमाससंधिस्त्रिनाड्यः खलुसंध्ययोश्च नाड्यश्चत
स्रस्तिथिऋक्षयोगसंधिस्तदर्धकरणस्यसंधिः पक्षांतेपुत्रनाशः स्यान्मासांतेतुधनक्षयः वर्षांतेवर्गनाशः स्याद्ग्रहणात्सर्वनाशनमिति आवश्यकत्वेतु नक्ष
त्रयोगतिथिसंधिषुनाडिकैकातिथ्यष्टविंशतिपलैः सहितोभयत्र कर्कालिमीनतनुसंधिषुदिक्पलानिवर्ज्यानिशेषविवरेषुचपंचपंचेति वासनांसिद्धके
शवार्कवाक्यमनुसर्तव्यं गंडांतपरिहारमाहवसिष्ठः गंडांतदोषमखिलंमुहूर्तोभिजिदाह्वयः हंतियद्वन्मृगव्याधः पक्षिसंघमिवाखिलमिति ४३ अथक
र्तरीदोषमनुष्टुभाह लग्नात्पापाविति यदापापग्रहौऋज्वनृजूलग्नाद्व्ययार्थे स्यातांद्वादशस्थः पापग्रहोऋजुर्मार्गीद्वितीयस्थः पापोऽनृजुर्वक्रीस्यात्तदा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰टी॰ वि॰प्र॰ ७५ मोहोणि विवाहादौ योग्यानि बुधैः प्रचक्षते कथयंतीति ५८ अथ लत्तादोषमुपजातिकयाह ज्ञराह्विति गो नव जातियो द्वाविंशतिः शराः पंच एतैर्मितं भं स्वा
क्रांतनक्षत्रात् ज्ञराहुपूर्णेंदुसिताः स्वपृष्ठे संलत्तयंते यथा बुधः सप्तमं राहुर्नवमं राहोः सदा वक्रत्वात्त्व्युत्क्रमगणनाक्रमेणैव कार्या यथाश्विन्यां राहुराश्ले
षां लत्तयतीति पूर्णेंदुः पूर्णिमांतचंद्रो द्वाविंशं तच्च कृष्णपक्षे पंचम्यादितिथौ न भवति शुक्रः पंचमं स्वपृष्ठे लत्तयतीत्यर्थः अर्कशनीज्यभौमाः क्रमेण पु
रस्तादग्रे सूर्याष्टतर्काग्निमितं संलत्तयंते यथा सूर्यः स्वाक्रांतनक्षत्राद्द्वादशं शनिरष्टमं गुरुः षष्ठं भौमस्तृतीयं नक्षत्रं अग्रतो लत्तयतीत्यर्थः वराहः रवि
लत्ता वित्तहरी नित्यं कौजी विनिर्दिशेन्मरणं चांद्री नाशं कुर्याद्बौधी नाशं वदंत्येव सौरी मरणं कथयति बंधुविनाशं बृहस्पतेर्लत्ता मरणं लत्ता राहोः कार्यविना
शं भृगोर्वदंतीति ५९ अथ पातदोषं पथ्यार्थयाह हर्षणेति व्यतीपातक इति स्वार्थे कः हर्षणेत्यादिषट्योगानामंते यन्नक्षत्रं भवेत् पातेन चंडीशचंडायु

धुक्ता चंद्रेण मुक्तानि शुभार्हाणि प्रचक्षते ५९ ज्ञराहुपूर्णेंदुसिताः स्वपृष्ठे भं सप्तगोजातिशरैर्मितं हि संलत्तयंतेर्कशनीज्यभौमा
: सूर्याष्टतर्काग्निमितं पुरस्तात् ५९ हर्षणवैधृतिसाध्यव्यतीपातकगंडशूलयोगानां अंते यन्नक्षत्रं पातेन निपातितं तत्स्या
त् ६० पंचास्या जौ गो मृगौ तौलिकुंभौ कन्यामीनौ कर्क्यलीचापयुग्मे तत्रान्योन्यं चंद्रभान्वोर्निरुक्तं क्रांतेः साम्यं नो शुभं मं
गलेषु ६१ व्याघातगंडव्यतिपातपूर्वशूलांत्यवज्रे परिघातिगंडे योगे विरुद्धे त्वभिजित्समेतः खार्जूरमर्को द्विषमेऽथ शशी चेत् ६२

धात्वेन निपातितं स्यात् ६० अथ क्रांतिसाम्यापरपर्यायं महापातदोषं शालिन्याह पंचास्येति पंचास्या जौ सिंहमेषौ अन्ये प्रसिद्धाः एषु राशिषु पाठक्रमेण युक्र
मेणावस्थितयोश्चंद्रभान्वोः क्रांतिसाम्यं निरुक्तं तन्मंगलेषु नो शुभं स्यात् अनेन क्रांतिसाम्यसंभवमात्रं सूचितं तदानयनं सूर्यसिद्धांताद्रामविनोदाद्वा संस्पष्टं ज्ञे
यं ६१ अथ खार्जूरदोषं सुबोधमिंद्रवज्रयाह व्याघातेति अंत्यो वैधृतिः यस्मिन्दिने व्याघातादिके विरुद्धे दुष्टे योगे सति अर्कादर्कनक्षत्राद्यदि शशी चंद्रोऽभिजित्स राम: ७५
मेतो विषमे विषमसंख्याके नक्षत्रे स्यात्तदा खार्जूराख्यो दोषः स्यात् यदा समे स्यात्तदा न दोष इत्यर्थः एकार्गलो दृष्टिपातश्चाभिजिद्रहिता निवेद इति कश्यपेना
भिजिद्गणना निषिद्धा केशवार्कत्रिविक्रमादिभिरंगीकृतेति उभयवचनप्रामाण्याद्विकल्पः ६२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथोपग्रहदोषमुपेंद्रवज्रयाह शराष्टेति सूर्यभतः सूर्याक्रांतनक्षत्रात् ज्ञनाराः चंद्रनक्षत्राणि पंचाष्टदशचतुर्दशसप्तैकोनविंशतिः पंचदशाष्टादशै कविंशतिद्वाविंशतित्रयोविंशतिचतुर्विंशतिपंचविंशतिसंख्याकाःअमीसुलदाउपग्रहोपनामकादोषाःस्युः प्रकृतिरेकविंशतिः एषांदेशभेदेनपरिह रमाह अभानेत्ति कुरुदेशे वाल्हिकदेशेअभान ६३ अथप्रसंगात्पातोपग्रहलत्तास्वपवादमर्धयामंचानुष्टुभाह पातेति पातश्चंडीशचंडायुधाख्योदो षः उपग्रहाः प्रागुक्ताः लत्ता तु राहुपूर्णेंदुसितेत्यादिनालत्ता तत्रखेटपत्समःग्रहचरणतुल्यःनक्षत्रचरणोनेष्टः अयमर्थः उपग्रहे पातेरवियस्मिन्नच रणेस्यात्तत्संख्याएवतस्यचरणोवर्ज्योनान्यः लत्तायांतुलत्ताकारीग्रहोयत्रचरणेस्यात्तत्समसंख्यएवचरणंलक्षितनक्षत्रस्यवर्ज्योनान्यः उक्तंच उपग्रहेतु लत्तायांतथाचंडायुधाह्वये ग्रहोस्तियत्प्रमाणांशेविद्धाशस्तत्प्रमाणकइति अयंपरिहारःखार्जूरिकेपिद्रष्टव्यः सूर्योयस्मिन्पादेभंवत्तत्समसंख्यएवचरण

शराष्टदिक्शक्रनगातिधृत्यस्तिथिर्धृतिश्चप्रकृतेश्चपंच उपग्रहाः सूर्यभतोऽब्जताराशुभानदेशेकुरुवाल्हिकानां ६३ पा तोपग्रहलत्तासुनेष्टोंघ्रिःखेटयत्समः वारस्त्रिघ्नोऽष्टभिस्तष्टः सैकस्यादर्धयामकः ६४ शक्रार्कदिग्वसुरसाब्ध्यश्विनःकु

॥लिकारवेः॥

एकरेखावस्थितत्वंचंद्रनक्षत्रस्यवर्ज्यइतिखार्जूरिकसमांघ्रिमभमित्युक्तत्वात् वारइति इष्टोवारस्त्रिघ्नः अष्टभिस्तष्टः शेषितोयोंकः सैकः सोर्धयामोदोषः स्यात् कश्यपः शैलाक्षश्रुतयः ७।५।४ सूर्येचंद्रेषट्वेदपर्वताः ६।४।७॥ भौमेबाणाग्निनेत्राणि ५।३।२ सौम्येवेदाक्षिवायवः ४।२। ५॥ गुरुवारेग्निचंद्रेभाः ३।१।८ शुक्रेनेत्राद्रिवह्नयः २।७।३॥ शनौचंद्रेभतर्काः १।८।६ स्युःकुलिकोयमघंटकः अर्धप्रहरसंज्ञास्तान्मंगलेषुविवर्जयेत्। निधनप्रहरार्धेतुनिःसत्वंयमघंटके कुलिकेसर्वनाशःस्याद्रात्रावेतेनदोषदाइति ६४ अथकुलिकमनुष्टुभाह शक्रेति रविमारभ्यसर्ववारेषुक्रमादुक्त संख्यातिथ्यंशामुहूर्ताकुलिकाःस्युः यथादिनेरवौ १४ चंद्रे १२ भौमे १० बुधे ८ गुरौ ६ शुक्रे ४ शनौ २ रात्रावेतेनिरेकाःकार्याः यथा रवौ १३ चं ११ भौ ९ बु ७ गु ५ शु ३ श १ शनौतु अंत्योपिरात्रेः पंचदशोपिमुहूर्तःकुलिकः एतेनिंदिताः। एतेषामर्धयामादिदोषाणांपुनर्निरूपणंविवाहे अवश्यवर्ज्यत्वार्थंशीघ्रोपस्थि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

त्यर्थं चाते कुलिकापवादेगुरुः वारेशेसबलेवापिबलाढ्ये लग्नगेशुभे कुलिकोदयदोषस्तुविनश्यतिनसंशयः वाराधीशेबलोपेतेविधौवाबलसंयुते अर्धप्रहर
संभूतोदोषोनैवात्रविद्यते शुभेकेंद्रगतेचंद्रे शुभांशेवाशुभेक्षिते लग्नेगेसबलेवापिकुलिकस्तुविलीयते अर्धप्रहरपूर्वार्धमध्यंतुयमघंटजं कुलिकांत्यांश
शुभमाचरेत् इति ६५ अथदग्धातिथ्याख्यदोषमिंद्रवज्रयाह चापांत्येति तत्तद्राशिद्वयस्थितेपतंगेसूर्येद्वितीयाप्रमुखाउभयपक्षसाधारणासमासंख्या
कास्तिथयोदग्धाःस्युः यथा धनुर्मीनगतेसूर्येद्वितीयादग्धा वृषकुंभगेर्केचतुर्थी केमेषगेषष्ठी कन्यामिथुनगेष्टमी सिंहवृश्चिकगेदशमी तुलामकरगे।
केद्वादशीदग्धास्त्यर्थः मासदग्धाश्चतिथयोमध्यदेशेविवर्जिताइतिपरिहारः ६६ अथजामित्रदोषंभ्रमरविलसितेनाह लग्नादिति विवाहलग्नाच्चंद्रा
द्वासप्तमभवनगतेग्रहेपरिणयनंनस्यात् अस्यापवादः किंवेति ग्रहाधिष्ठितनवांशमारभ्यबाणांशुग ५५ मितलववर्गेपंचपंचांशन्मितनवांशगेचंद्रेलग्ने

एत्तौनिरेकास्तिथ्यंशाः शनौचांत्योपिनिंदिताः ६५ चापांत्यगेगोघटगेपतंगेकर्कोजगेस्त्रीमिथुनेस्थितेच सिंहालिगेनक्र
घटेसमाःस्युस्तिथ्योद्वितीयाप्रमुखाश्चदग्धाः ६६ लग्नाच्चंद्रान्मदनभवनगेखेटेनस्यादिहपरिणयनं किंवाबाणाशुग
मितलववर्गेजामित्रंस्यादशुभकरमिदं ६७ एकार्गलोपग्रहपातलत्ताजामित्रकर्तर्युदयास्तदोषाः नश्यंतिचंद्रार्कबलोप
पन्नेलग्नेयथार्कोभ्युदयेतुदोषाः ६८ उपग्रहर्क्षंकुरुवाल्हिकेषुकलिंगवंगेषुचपातितंभं॥ वाजामित्रस्थस्मस्यात् यथा मेषपंचम

नवांशेभौमोस्तितस्मात्तुलायांपंचमनवांशस्थश्चंद्रोनिषिद्धोऽन्येऽष्टौनवांशाः शुभाः एवंविधंस्थसमजामित्रमिदमशुभकरंस्यात् अस्यापवादोव्यवहारो
च्चयं स्वोच्चेयवास्वभवनेसुहृदंशुजालः सौम्यालयेहितगृहेशुभवर्गगोवा।जामित्रकादिपरिसंचितदोषराशिंहत्वाददातिवहुशः सुखमेवचंद्रइति ६७
अथैकार्गलादिदोषाणांअपवादंसाक्षाद्वसिष्ठवचनमेवेंद्रवज्रयाह एकार्गलेति चंद्रार्कबलोपपन्नेस्वोच्चेमित्रादिराशिस्थितत्वरूपेविहितस्थितत्व
रूपेचसति एकार्गलादयोदोषानश्यंतियथार्कोभ्युदयेदोषारात्रिर्नश्यति ६८ अथकेषांचिद्दोषाणांदेशविशेषेणपरिहारमुपजात्याह ॥ ॥

अथवेधदोषंपंचशलाकाचक्रोद्धारेणैवसंस्थं शार्दूलविक्रीडितेनाह वेधोन्योन्यमिति विरिंच्यभिजितोः रोहिण्यभिजितोर्ग्रहकृतोवेधोऽन्योन्यंपर
स्परंभवेत्।रोहिणीस्थग्रहेऽभिजितिरोहिणीविद्धा एवंसर्वत्रव्याख्येयं चरणवेधमाह खेटइति तत्रतस्मिन्नक्षत्रेविद्यमानेग्रहेसति यदिचतुर्थपादेस्थित
दापरनक्षत्रस्यप्रथमपादस्यवेधः।यदितृतीयपादेतदाद्वितीयचरणस्यवेधः एवंयदाद्वितीयपादेतदातृतीयपादस्यवेधः यदिप्रथमपादेतदाचतुर्थपा
दस्यवेधइत्यर्थः अयंचरणवेधःसौम्यग्रहपरएव नारदः पादमेवंशुभैर्विद्धमशुभैर्नैववक्रतत्तनइति क्रूरविद्धंयुतंधिष्ण्यंक्रूराक्रांतंचक्रतत्तभंमपिहेममयं
हर्म्यंभृत्ताक्रांतमिवत्यजेदिति श्रीपतिः वधूप्रवेशनेदानेवरणेपाणिपीडने वेधः पंचशलाकाख्योऽन्यत्रसप्तशलाककइति ज्योतिर्निबंधेगर्गः मघायां
प्रथमेपादेमूलस्यप्रथमेतथा रेवत्याश्चचतुर्थेशेविवाहःप्राणनाशनइतितद्वदातरज्ञेयं ५६ अथविवाहादन्यत्रयज्ञोपवीतादौकेचिद्विवाहेपिसप्तशला

वेधोन्योन्यमसौविरिंच्यभिजितोर्याम्यानुराधर्क्षयोर्विश्वेंद्वाहरिपित्र्ययोर्ग्रहकृतोहस्तोत्तराभाद्रयोः स्वातीवारुणयोर्भवेन्निरृ
तिभादित्यास्तयोफाःस्वयोः खेटेतत्रगतेतुरीयचरणाद्योवातृतीयद्वयोः ५६ शाक्रेज्येशतभानिलेजलशिवेपौष्णार्यमर्क्षेव
सुद्वीशेवैश्वसुधांशुभेहयभगेसार्पांनुराधेमिथः हस्तोपांतिमभेविधातृविधिभेमूलादितीन्द्वाष्ट्रभाजाग्नीयाम्यमघेकृशानु
हरिभेविद्धेकुम्भेंद्रेविके ५७ ऋक्षाणिक्रूरविद्धानिक्रूरमुक्तादिकानिच

च ४

काचक्रवेधोवेज्यैउक्तस्तदर्थंचक्रन्यासंविनैवसप्तशलाकावेधंशार्दूलविक्रीडितेनाह शाक्रेज्येइतिकुम्भेंद्रेविकेसप्तशलाकोक्ते शाक्रेज्येज्येष्ठापुष्यनक्ष
त्रेमिथःपरस्परंक्रूराधिष्ठितत्वेविद्धेज्ञेयं एवंजलशिवेपूर्वाषाढार्द्रइत्यादिव्याख्येयं दीपिकायां यस्याःशर्क्षसप्तशलाकचक्रेपापैरपापैरथवाविवा
हे उद्वाहवस्त्रेणसमूहनांगीश्मशाननभूमिंरुदतीप्रयातीति ५७ अथक्रूराक्रांतादिदोषंसापवादमनुष्टुभाह ऋक्षाणीति क्रूरग्रहैर्विद्धानितथाक्रूरैर्मुक्ता
नित्यक्तानिआक्रांतानिशस्तानक्रूरयुतानिक्रूराक्रांतव्यानिचकारात्त्रिविधोत्पातदूषितानिचनक्षत्राणितानियदिचंद्रेणभुक्तामुक्तानितदाशुभान्यपिशुभक

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दशयांगेमहच्चक्रेप्रमदाद्यदि विध्यते क्रूरैः सौम्यग्रहैर्वापि दंपत्योरेकनाशनमिति दशयोगापवादांतरमाह भरद्वाजः गुरौलग्नाधिपेशुक्रे सवीर्येलग्नकेंद्रगे। दशदोषाविनश्यंतियथाग्नौतूलराशयः व्यासः गुरुणाभृगुणावापिसंयुतेदृष्टमेवच दशयोगसमायुक्तमपिलग्नंशुभावहं ७१ अथपंचकाख्यंबाणदोषं शालिन्याह लग्नेनेति शुक्लपक्षादिकागततिथयो वर्तमानलग्नेनाढ्याः युक्ताः अंकैर्नवभिस्तष्टाः शेषेनागसंख्ये अष्टसंख्येरोगाख्योबाणः एवंद्विसंख्येशेषेवह्न्याख्यः चतुःसंख्येराजाख्यः षट्संख्येचोराख्यः एकसंख्येमृत्युसंज्ञोबाणश्चयेबाणाः दाक्षिणात्येषुमहाराष्ट्रेषुप्रसिद्धाः ७२ अथव्यासमतेन बाणंसापवादंमालिन्याह रसगुणेति रसगुणशशिनागाब्धिभिराढ्याचासौसंक्रांतियातांशकमितिश्चेतिकर्मधारयः सूर्यभुक्तांशानांमितिः संख्यापंचधा। स्थाप्याकलादिकमुपेक्ष्यंक्रमेणषट्त्रिएकाष्टचतुर्भिराढ्यासंयोज्यांकैर्नवभिस्तष्टासति यदापंचशेषायस्मिनस्थलेपंचशिष्यंतेतत्क्रमेणरुगादिबाणोज्ञेयः

मंदाह्वादथसंमितास्तुमनुभीरेखाः क्रमात्तलिखेद्वेधोस्मिन्ग्रहचंद्रयोर्नशुभदः स्यादेकरेखास्थयोः ७१ लग्नेनाढ्यायातति
थ्यांकतष्टाः शेषेनागद्व्यब्धिनर्कैर्कसंख्ये रोगोवह्नीराजचोरौचमृत्युर्बाणश्चापंदाक्षिणात्यप्रसिद्धः ७२ रसगुणशशिनागा
ब्ध्याढ्यसंक्रांयातांशकमितिरथतष्टांकैर्यदापंचशेषाः रुगनलनृपचोरामृत्युसंज्ञश्चबाणोनवहृतशरशेषेशेषकेक्यसत्
शल्यः ७३ रात्रौचोररुजोदिवानरपतिर्वह्निः सदासंध्ययोर्मृत्युश्चाथशनौनृपोविदिमृतिर्भौमेग्निचौरोरवौ ॥ ॐ ॥ ० ॥

यथा आदौपंचशेषेरोगबाणः द्वितीयेपंचशेषेऽग्निबाणः तृतीयेराजबाणः चतुर्थेचोरबाणः पंचमेमृत्युबाणः तस्मात्तद्भयंभवतीत्यर्थः अयंबाणःशल्यरहितः तेनस्वल्पदोषः तदपवादभूतः सशल्योबाणउच्यते नवेति यानिप्रागागतानिशेषाणितेषामेकैकंनवहृतंपश्चाद्धरशेषेसतिसशल्यसहितोबाणःस्यात् पंचव्यतिरिक्तशेषेशल्यरहितोदुष्टइत्यर्थः अन्येस्तु तिथिवारभलग्नांकोरसाग्न्यब्ध्याष्टवेदयुक् नंदाप्तपंचशेषेरुकृवह्निराट्चोरमृत्युकृदिति ७३ अथसमयभेदेनवारभेदेनकर्मभेदेनचत्रिविधंबाणपरिहारंशार्दूलविक्रीडितेनाह रात्रौचोरेति चोररुजोबाणोरात्रौत्याज्यौदिवानरपतिःराजबाणस्त्याज्यः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वह्निबाणः सदादिवारात्रौत्याज्यः संध्ययोः सायंप्रातः संध्ययोः मृत्युबाणस्त्याज्यः ज्योतिःप्रकाशे रोगंचौरंत्यजेद्रात्रौदिवाराजन्यपंचकं संध्ययोर्मृत्युदंत्या
ज्यंसर्वदावह्निपंचकमिति अथवासरभेदेनपरिहारः अथेति शनिवारेनृपबाणः विदिबुधवारेमृतिबाणः भौमेऽग्निचौरौबाणौ रवौरोगबाणस्त्याज्यः
उक्तंच रवौरोगंकुजेवह्निंशनौचनृपपंचकं वर्ज्यंपुनःकुजेचौरंबुधवारेचमृत्युदं अथकार्यभेदेनपरिहारः अथेति क्रमतएषुशुभकर्मसुएतेबाणाः
वर्ज्याः यथा व्रतेयज्ञोपवीतेरुक् गृहस्याछादनेऽग्निः नृपसेवायांराजबाणः यानेचौरः पाणिग्रहेमृतिबाणोवर्ज्यः उक्तंच नृपाख्यंनृपसेवायांगृहगो
पेऽग्निपंचकं यानेचौरंव्रतेरोगंत्यजेन्मृत्युंकरग्रहइति ७४ अथग्रहदृष्टिमुपजातिकयाह त्र्याशमिति येखेटाःयस्मिन्स्थानस्थिताःतस्मात्कथ्यमा
नानिस्थानानिचरणाभिवृद्ध्यापश्यंति तद्यथा त्र्याशंतृतीयदशमंचएकचरणदृष्ट्यापश्यंति अनेनतत्तद्गृहोद्भवफलंचरणाभिवृद्ध्यैवभवतीतिसूचितं

रोगोथव्रतगेहगोपनृपसेवायानपाणिग्रहेवर्ज्योश्चक्रमतोबुधेरुगनलक्ष्मापालचौरामृतिः ७४ त्र्याशंत्रिकोणंचतुरस्त्र
मस्तंपश्यंतिखेटाश्चरणाभिवृध्या मंदोगुरुर्भूमिसुतःपरेचक्रमेणसंपूर्णदृशोभवंति ७५ यदालग्नांशेशोलवमथतनुंप
श्यतियुतोभवेद्वायंवोढुःशुभफलमनल्पंरचयति॥ मंदइति मंदःशनैश्चरःस्वस्थानात्त्र्याशंसंपूर्णदृक्चतुश्चरणदृष्टिः एवंगुरुः
स्त्रिकोणेपूर्णदृक्भूमिसुतश्चतुरस्त्रेपूर्णदृक् परेऽर्कचंद्रबुधशुक्राःसप्तमेपूर्णदृशः ७५ अथोदयास्तशुद्धिःशिखरिणीभुजंगप्रयाताभ्यामाह
यदालग्नांशेशइति लवेशोलवमिति लग्नेशःलग्नांशस्तस्येशःस्वामीलग्ननवांशस्वामीलवंनवांशंपश्यति वाऽथवानवांशेनसहयुतोभवेत्तदा[illegible]वोढुर्वे
रस्यानल्पंशुभफलंरचयति यथामेषलग्नेमिथुनांशस्तदीशोबुधस्तुलायांमिथुनंपश्यति तत्रतिष्ठतिवा अयमुदयांशशुद्धेःप्रथमप्रकारः तदभावे
तुलग्नांशेशस्तनुंलग्नंपश्यति लग्नेनसहयुतोभवेत्तदापिवोढुःशुभफलमनल्पंस्यात् यथा मेषलग्नेएवमिथुननवांशःस्वामीबुध[illegible]रेनवांशं
नपश्यतिकिंतुलग्नंपश्यति अथवामेषएवतिष्ठति अयमुदयशुद्धेर्द्वितीयःप्रकारः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु.टी. लवद्यूनस्वामीलवान्नवांशात् द्यूनंसप्तमनवांशः तत्स्वामी लवमदनभंलवान्मदनभंसप्तमनवांशंपश्यतितेनसहयुतोवाभवेत् तदावध्वाः अनल्पंबहुशु।
वि.प्र. भंरचयति यथा मिथुननवांशात्सप्तमोधनुरंशः तदीशोगुरुर्मेषेधनुःपश्यतितत्रतिष्ठतिवा अयमस्तशुद्धेः प्रथमप्रकारः तदलाभेतुलवद्यूनस्वामील
७८ ग्नान्मदनंसप्तमंभवनंपश्यतियुतोवासप्तमभवनेतदावध्वाःशुभं यथा गुरुः कर्केस्वनवांशंनपश्यतिकिंतुसप्तमभवनंतुलांपश्यति अथवातु
लायामेवास्ति तदावध्वाःशुभं अयमस्तशुद्धेर्द्वितीयःप्रकारः इतरथेति यदालग्नांशेशोलवंतनुंवानपश्यतितत्रयुतोवानस्यात् तदावरस्याशुभं ए
वंलवद्यूनस्वामीनवांशंसप्तमंवानपश्यतितत्रयुतोवानस्यात् तदाकन्यायाअशुभं कश्यपः स्वस्वेशेनोदयास्तांशौवीक्षितौवाथसंयुतौ लग्नंवास्तग
हंतत्तदंशेशेनेक्षितंयुतमिति ७६ लवेशइति नवांशस्वामीनवांशंप्रपश्येत् लग्नस्वामीलग्नंप्रपश्येत्तदावरस्यशुभं एवंलवद्यूनपोनवांशान्सप्तम

लवद्यूनस्वामीलवमदनभंलग्नमदनंप्रपश्येद्वावध्वाःशुभमितरथात्त्वेयमशुभं ७६ लवेशोलवंलग्नपोलग्नगेहंप्रप
श्येन्मिथोवाशुभंस्याद्वरस्य लवद्यूनपोंशंद्यूनंलग्नपोस्तंमिथोवेक्षतेस्याच्छुभंकन्यकायाः ७७ लवपतिशुभमित्रैर्वीक्ष
तेंशंतनुंवापरिणयनकरस्यस्याच्छुभंशास्त्रदृष्टं॥ नवांशस्वामीअंशद्यूनंअंशसप्तमराशिंपश्येत् लग्नपोलग्नस्वामीअस्तंलग्नात्सप्त
मभवनंपश्येत् तदाकन्यायाःशुभंस्यात् वामिथःअंशसप्तमाधीशोलग्नसप्तममीक्षते लग्नात्सप्तमाधीशश्चांशसप्तममीक्षतेतदापिकन्यायाःशु
भंस्यात् अत्राप्यन्यथात्वेदंपत्योरशुभमित्यर्थः नारदः लग्ननवांशकौस्वस्वपतिनावीक्षितौयुतौ नचेद्वान्योन्यपतिनाशुभमित्रेणवातथा वर
स्यमृत्युःस्यात्ताभ्यांसप्तमसप्तोदयांशकौ एवंतौवीक्षितयुतौमृत्युर्वध्वाः करग्रहे इति ७७ अथपूर्वोक्तप्रकारेणोदयास्तशुद्धेरभावेतृतीयःप्रका राम:
रउच्यतेमालिनीछंदसा लवपतीति शुभंचतन्मित्रंचेतिकर्मधारयःलवपतेर्लग्ननवांशेशस्यशुभग्रहः चंद्रबुधगुरुशुक्राणामन्यतमश्चेन्मि ७८
त्रंस्यात्सचेदंशंनवांशंतनुंचवीक्षतेतदापरिणयनकरस्यवरस्यशास्त्रदृष्टंपुत्रादिप्राप्तिरूपंशुभंफलंस्यात्॥ ॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उपग्रहर्क्षमिति स्पष्टार्थं अन्यच्च लत्तामालवकेदेशेपातः कौसलकेतथा एकार्गलं तुकाश्मीरे वेधंसर्वत्रवर्जयेत् युतदोषोभवेद्गौडे जामित्रस्यचयामु
ने वेधदोषस्तुविंध्याख्यदेशे नान्येषुकेचनेति ६९ अथदशयोगदोषमुपजात्याह शशांकेतिचेयदिचंद्रसूर्यनक्षत्रयोर्युतेर्योगात् भैः सप्तविंशतिभिर्भ
क्ताद्यः शेषस्तस्मिन् शून्यैकचतुःषट्दशैकादशपंचदशाष्टादशैकोनविंशतिविंशतिसंख्याकेसतिएतेकाः दश ‑‑ योगसंभवाभवंति शिष्टानांदश
नामंकानामभिहितत्वाद्दशयोगइत्यन्यथासंज्ञा ७० अथदशयोगफलंतदपवादंचशार्दूलविक्रीडितेनाह वातान्भ्रेति शून्येशेषेवातदोषः स्यात् ए
कशेषेऽभ्रात् चतुःशेषेऽग्नेः षट्शेषेमहीपात् दशशेषेचोरात् एकादशसुमरणं पंचदशसुरुक् अष्टादशसुवज्रं एकोनविंशेषुवादः कलिः स
कटकइत्यर्थः विंशतिशेषेक्षतिः द्रव्यनाशः अथापवादः योगांकइति खंभ्रयुगादिरूपेयोगांकेसमेयुग्मसंख्याकेसति दलितेधअर्धीकृतेमनुभिश्च

सौराष्ट्रशाल्वेषुचलत्तितंभंत्यजेत्तुविद्धंकिलसर्वदेशे ६९ शशांकसूर्यर्क्षयुतेर्भशेषेखंभूयुगांगानिदशेशतिथ्यः नागे
द्वोंकेंदुमितानखाश्चेद्भवंतिचैतेदशयोगसंज्ञाः ७० वाताभ्राग्निमहीपचोरमरणंरुग्वज्रवादक्षतियोगांकेदलितेसमेम
नुयुतेऽथौजेतुसैकेर्धिते॥ ५ ,तुर्दशभिर्युक्तेयोंकः स्यात् तद्दास्रादश्विनीतोभंनक्षत्रंस्यात् अथौजेतुसैकेर्धिते योगांकेओजेविषमेसैकेअ
र्धितेअश्विनीतःभंनक्षत्रंस्यात् यथा समांकाः दश अर्धिताः ५मनु१४युतः १९ मूलंनक्षत्रंजातं ओजांकेयथा विषमांके१५योगःसैकः १६ अर्धितं।
८ पुष्यनक्षत्रंजातं अथानंतरंमनुभिःसंमिताश्चतुर्दशरेखास्तिर्यक्क्रमात्संलिखे ततःअनेनप्रकारेणयंनक्षत्रमागतंतत्त्स्मादारभ्यसाभिजिन्नक्षत्रचं
द्रंअस्मिंश्चक्रेलेख्यंतत्रनक्षत्रेग्रहाः स्थाप्याः दिननक्षत्रेचंद्रःस्थाप्यः ततएकरेखास्थयोः ग्रहचंद्रयोः परस्परावलोकनरूपोवेधोनशुभदः उक्तंच
ज्योतिःसारसागरे तिथ्यंगवेदैकदिग्रुद्रविंशत्सूर्यंभवाष्टादशविंशसंख्याः इष्टोडुनासूर्ययुतोडुनाचयोगादमीचेद्दशयोगदोषाः मरुन्मेघाग्निभूपालचौ
रमृत्युरुजोऽशनिः कलिर्हानिर्दशदोषाः त्याज्यास्तुःसर्वथाबुधैः योगांकेविषमेसैकेसमे सवसुलोचने दलीकृताश्विनीपूर्वंदशयोगमुदाहृतं॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुंभमीनौचपंगूद्वौदिवारात्रौयथाक्रमंइति अनेनतस्मिन्कालेंऽधादिलग्नानिवर्ज्यानीत्यर्थः ८१ अथकेचिन्मतमाह बधिराधन्वीति स्पष्टार्थं ८२
अथैषांप्रयोजनंसापवादंप्रहर्षिण्याह दारिद्र्यमिति पग्वंगेपंगुलग्ने अन्यत्स्पष्टं ८३ अथविहितनवांशाश्चित्रदाछंदसाहकार्मुकेति युग्मंमिथुनं
स्यानवांशाः झषगेवा मीननवांशेविकल्पेन वाशब्दएकीयमतसूचनार्थः एष्वंशेषुयर्हिउपयामोविवाहोभवेत्तर्हिकन्यासतीपतिव्रताभवेत् ८४ अथ
विहितनवांशेष्वपिनिषेधंश्रीछंदसाह अंत्यनवांशेति विहितनवांशेष्वपियथामेषलग्नेधनुर्नवमांशांतिमाइत्येवंविधेविषयेकाचनकन्यानपरिणेयान

कन्यानृयुक्कर्कटकानिशांधादिनेघटोंत्योनिशिपंगुसंज्ञः ८१ बधिराधन्वितुलालयोपराह्णेमिथुनंकर्कटकोंगनानिशां
धाः दिवसांधाहरिगोक्रियास्तुकुब्जामृगकुंभांतिमभानिसंध्ययोर्हि ८२ दारिद्र्यंबधिरतनौदिवांधलग्नेवैधव्यंशिशुमर
णंनिशांधलग्ने पग्वंगेनिखिलधनानिनाशमायुःसर्वत्राधिपगुरुदृष्टिभिर्नदोषः ८३ कार्मुकतौलिककन्यायुग्मलवे
झषगेवा यर्हिभवेदुपयामस्तर्हिसतीखलुकन्या ८४ अंत्यनवांशेनचपरिणेयाकाचनवर्गोत्तममिहहित्वा नोचरलग्नेच
रलवयोगंतौलिमृगस्थेशशिनिकुर्यात् ८५ व्ययेशनिःखेऽवनिजस्तृतीयेभृगुस्तनौचंद्रखलानशस्ताः लग्नेट्कविर्गौ
श्चरिपोमृतौग्लौलग्नेट्शुभाराश्चमदेचसर्वे ॥८६॥ ॥विवाह्या परंतुवर्गोत्तममंतिमनवांशंहित्वातत्रविवाहउचितएव यथा मिथुनल
ग्नेमिथुननवांशेअत्यांशकाअपिश्रेष्ठायदिवर्गोत्तमाख्याइतिकश्यपोक्तेः नोचरलग्नइति तौलिमृगस्थेतुलामकरस्थेचंद्रेचरलग्नेविहितचरलवयोगं
नोकुर्यात् यथामेषलग्नेतुलांशइति ८५ अथलग्नभंगमुपजात्याह व्ययेशनिरिति द्वादशेशनिर्नोशस्तः खेदशमेऽवनिजोभौमोनशस्तः तृतीयेशुक्रो राम
नशस्तः लग्नेचंद्रखलाःचंद्रःपापग्रहाश्चनशस्ताः लग्नेट्लग्नस्वामीकविःशुक्रोग्लौश्चंद्रश्चरिपौषष्ठेनशस्ताः ग्लौश्चंद्रःलग्नेट्लग्नस्वामीशुभाबु ७९
धगुरुशुक्राआरोभौमश्च एतेमृतावष्टमेनशस्ताः मदेसप्तमेसर्वेग्रहानशस्ताः ८६ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ रेखाप्रदा वसंततिलकयाह आयेति स्पष्टार्थं ८७ कर्तर्यादिमहादोषाणामपवादं शार्दूलविक्रीडितेनाह पापौ कर्तरिकारकाविति कर्तरिकारकौ ग्रहौ
रिपुगृहे शत्रुगृहे स्थितौ नीचे नीचराशिगौ अस्तगौ अस्तंगतौ तदा कर्तरीदोषो नैव स्यात् कश्यपः पापयोः कर्तरीकर्त्रोः शत्रुनीचगृहस्थयोः यदा चास्तग
योर्वापि कर्तरी नैव दोषदेति अथ सिते शुक्रे अरिनीचगे शत्रुगृहगे नीचगृहगे वा सति तत्षष्ठदोषो भृगुषष्ठदोषोपि न स्यात् कश्यपः नीचराशिगते शुक्रे
शत्रुक्षेत्रगतेपि वा भृगुषट्स्थितो दोषो नास्ति तत्र न संशय इति भौमे सति अस्तंगते रिपुनीचगे शत्रुगृहगे नीचगृहगे वा अष्टमभौमो दोषकृन्न स्यात् कश्य
पः अस्तगे नीचगे भौमे शत्रुक्षेत्रगतेऽपि वा कुजाष्टमोद्भवो दोषो न किंचिदपि विद्यते अथ शशिनि चंद्रे नीचे नीचनवांशके वा सति द्वादशाष्टमषष्ठस्था

आयाष्टषट्सु रविकेतुतमोर्कपुत्रास्त्र्यायारिगः क्षितिसुतो द्विगुणायगोऽब्जः सप्तव्ययाष्टरहितौ ज्ञगुरू सितोष्टत्रिद्यूनषड्व्ययगृ
हान्यरिहृत्यशस्तः ८७ पापौ कर्तरिकारकौ रिपुगृहे नीचेस्तगे कर्तरीदोषो नैव सितेऽरिनीचगृहगे तत्षष्ठदोषोपि न भौमेस्तेरि
पुनीचगे न हि भवेद्भौमोष्टमो दोषकृन्नीचे नीचनवांशके शशिनि रिःफाष्टारिदोषोपि न ८८ अब्दायनर्तुतिथिमासभपक्षद२
ग्धतिथ्यंधकाणबधिरांगमुखाश्च दोषाः नश्यंति विद्गुरुसितेष्विह केंद्रकोणे तद्वच्च पापविधुयुक्तनवांशदोषाः ८९ ॥ ॥

नस्थित चंद्रे दोषोपि न स्यात् नीचराशिगते चंद्रे नीचांशकगतेपि वा चंद्रे षष्ठाष्टरिःफस्थे दोषो नास्ति न संशय इति कश्यपोक्तेः ८८ अथाब्ददोषाद्यनेकदोषाप
वादं वसंततिलकयाह अब्दायनेति विद्गुरुसितेषु केंद्रकोणे सप्तमस्थानरहिते सत्सु एते दोषाः नश्यंति कश्यपः अब्दायनर्तुमासोत्थाः पक्षतिथ्यृक्षसंभ
वाः काणांधबधिरौ दग्धतिथ्यंधलग्नतिथ्युद्भवाः अकालजाश्च नीहारविद्युत्पांसभ्रसंभवाः परिवेषप्रतीसूर्येशक्रचापध्वजादयः दोषप्रदा मंगलेषु कालजाश्च
ये दोषदाः गुरुरेकोपि केंद्रस्थः शुक्रो वा यदि वा बुधः हरेः स्मृतिर्यथा हंति तद्दोषास्त्रिकोणगः लत्तापग्रहचंडीशचंद्रजामित्रसंभवान् तत्केंद्रगो गुरुर्हंति सु
पर्णः पन्नगानिव तद्वदिति चेत्, तथा यदि पापाः क्रूराः विधुश्चंद्रस्तैर्युक्तो यो नवांशस्तद्दोषोपि नश्यति उक्तं च सक्रूरराशेरशुभोन्नवांशः प्रोक्तः स पापोपि विलग्नसं
स्थः त्रिकोणकेंद्रेषु गुरुः सितो वा यदा तदासावशुभोपि शस्त इति ८९॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु.टी. अथान्यान्परिहारान् शालिन्याह केंद्रेकोणइति केंद्रेसप्तमरहिते १।४।१० कोणेनवपंचमेवातत्रगुरौसतिसर्वेदोषानाशमायांति कश्यपः काव्येगुरौवासौम्ये
वि.प्र वायदाकेंद्रत्रिकोणगे नाशयंत्यखिलादोषाः पापानीवहरिस्मृतेः अथवोऽप्यायेएकादशेरवौसतिसर्वेदोषानाशमायांति वालग्नेचंद्रेवावर्गोत्तमेराशिनवां
८० शयुक्तेसति यथा मिथुनेमिथुनोनवांशस्तदापिदोषनाशः द्वितीयवाशब्दस्यानुक्तसमुच्चयार्थत्वात् चंद्रोलग्नादुपचयेसर्वदोषविनाशकः उक्तंच यत्रैका
दशगः सूर्योदोषानाशंसुयुस्तदा स्मरणादेवरुद्रस्यपापंजन्मशतोद्भवं वर्गोत्तमगतेलग्नेसर्वेदोषालयंययुः चंद्रोवाप्यथवायेपिग्नीम्लेकुमरितोयथाचं
द्रेति एकादशेचंद्रेसतिदुर्मुहूर्तांशदोषाः दुर्मुहूर्तारवावर्ग्यमेत्यादयः अंशदोषाः पापग्रहनवांशाख्याः तेसर्वेतद्वत् नाशमायांति कश्यपः मुहूर्तलग्नेष
द्वर्गकुनवांशग्रहोद्भवाः येदोषास्तान्निहंत्येवयत्रैकादशगः शशी ज्योतिर्निबंधे नक्षत्रदोषकुनवांशदोषंगंडांतदोषंचमुहूर्तदोषं विरुद्धपंचांगविरुद्ध

केंद्रेकोणेजीवआयेरवौवालग्नेचंद्रेवापिवर्गोत्तमेवा सर्वेदोषानाशमायांतिचंद्रेलाभेतद्वद्दुर्मुहूर्तांशदोषाः ९० त्रिकोणे
केंद्रेवामदनरहितेदोषशतकंहरेत्सौम्यःशुक्रोद्विगुणमपिलक्षंसुरगुरुः भवेदायेकेंद्रेंगपउतलवेशोयदितदासमूहंदो
षाणांदहनइवतूलंशमयति ९१ द्वौद्वौतत्भृग्वाःपंचचंद्रेरवौसार्धत्रयोगुरौ शमामंदागुकेत्वारेसार्धैकैकंविशोपकाः ९२

दोषंनिशाकरोलाभगतोनिहंति ९० अथसामान्यतोदोषसमूहपरिहारंशिखरिण्याह त्रिकोणेति त्रिकोणेसप्तमरहितेकेंद्रेयदिसौम्योबुधस्तिष्ठेत्तद्दोषशतं
कंहरेत् उक्तस्थानेशुक्रोपिद्विगुणंद्विशतीहरेत् उक्तस्थानस्थितोगुरुरपिलक्षंदोषान्हरेत् भवेदिति अंगपोलग्नस्वामीउत्तवार्ये लवेशोलग्नगतनवांशना
थोवाआयेकेंद्रेयदिभवेत्तदासर्वेदोषान्हरेत् दोषाणांसमूहंनाशयति यथा दहनोऽग्निस्तुलंकार्पासमिव लग्नेटलग्नांशनाथोवाआयगःकेंद्रगोपिवा राम ८० दो
राशिंनिहंतिदोषाणामिंधनानीवपावकइति ९१ अथलग्नविशोपकाननुष्टुभाह द्वाविति तत्भृग्वारेकोभद्रयोःसतोर्द्वौविशोपकौ एवंविधेचंद्रेपंच सूर्येसा
र्धास्त्रयः ३।३० गुरोरामास्त्रयः मंदः शनिः अगूराहुः केतुः आरोभौमः एषुप्रत्येकंसार्द्धमेकैकं १।३० विंशोपकाज्ञेयाः ९२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

एवंमदनलवपस्यास्तांशेशस्यमित्रंसौम्यंनचांश घ्नंश्रंशाहल्लग्ननवांशाघूनंसन्ननवांशंचेद्वीक्षते अथवातनुमदनगृहंलग्नात्सप्तमभवनंचेद्वीक्षते
नदावध्वाःशर्मकल्याणंस्यात् यद्युभयत्रापिनवांशस्वामिनोमित्रंपापग्रहश्चेत्तस्यदृष्टिरशुभैवेतिफलितार्थः वराहः शुद्धिस्त्विहस्यान्नयदोदयांशे ल
ग्नेनवांस्ताशउपैतिशुद्धिं तदासुहृत्सौम्यनिरीक्षितोयःशुभायसस्यात्प्रवदंतिसंतइति केचिद्विवाहेवज्रयोगंनिषिद्धमाह तल्लक्षणं तिथिवारंचनक्ष
त्रंनवभिश्चसमन्वितः सप्तभिस्तुहरेद्भागंशेषांकेफलमादिशेत् त्रिशेषेतुजलंविंद्यात्पंचशेषेप्रभंजनः सप्तशेषेवज्रपातोज्ञेयंवज्रस्यलक्षणमि
ति ७८ अथार्कसंक्रमणदोषमंजुभाषिण्याह विषुवायनेति विषुवंतुलामेषसंक्रांती चतसृषुसंक्रांतिषुपरपूर्वमध्यमानगतागामिवर्तमानान्दि
वसान् बुधः शुभक्रियाविधौविवाहादौत्यजेत् इतरसंक्रांतिषुसंक्रमणकालात् परतोग्रेपूर्वंप्रागपिषोडशघटिकामिलित्वाद्वात्रिंशत् घटिकास्त्य

मदनलवपमित्रंसौम्यमंशंघ्नुनंवातनुमदनगृहंचेद्वीक्षतेशर्मवध्वाः ७८ विषुवायनेषुपरपूर्वमध्यमान्दिवसां।
स्त्यजेदितरसंक्रमेषुहि घटिकास्तुषोडशशुभक्रियाविधौपरतोपिपूर्वमपिसंत्यजेद्बुधः ७९ देवह्यंकतत्वोष्टाशैनाड्योऽका
:रवनृपाःक्रमात् वर्ज्याःसंक्रमणेऽर्कादेःप्रायोर्कस्यातिनिंदिताः ८० घस्रेतुलालीबधिरौमृगाश्वौरात्रौचसिंहाजवृषा।
॥दिवांधाः॥

जेत् गुरुः अयनेविषुवेपूर्वंपरंमध्यंदिनंत्यजेत् अन्यसंक्रमणेपूर्वाःपराःषोडशनाडिकाइति ७९ अथप्रसंगात्सकलग्र
हाणांसंक्रांतिघटिरनुष्टुभाह देवेति यथाक्रमेणसूर्यादेःसंक्रमणेएताघटिकावर्ज्याःयथा रवेःप्राक्पश्चात् त्रयस्त्रिंशत्घटिकास्त्याज्याः चं
द्रस्यद्वे भौमस्यनव बुधस्यषट् गुरोरष्टाष्टौअष्टाशीतिः शुक्रस्यांकाःनव शनेःरवनृपाःषोडशाधिकंशतइति ८० अथपंगंवधबधिरान्ध्यान्लग्न
दोषानुपजातिकयाह घस्रइति घस्रेदिवसेतुलावृश्चिकौबधिरसंज्ञकौ रात्रौमकरधनूसंज्ञौ शेषंस्पष्टं वसिष्ठः तुलाचवृश्चिकश्चैवदिवसेबधिरौ
तथा धनुश्चमकरश्चैवबधिरौनिशिकीर्तितौ मेषोवृषोमृगेंद्रश्चदिवसांधाःप्रकीर्तिताः नृयुक्कर्कटकन्याश्चरात्र्यावंधाःप्रकीर्तिताः॥ ॥ ॥

मु॰टी॰ एवंपक्षत्रयेशुद्धं नक्षत्रं दापयेत्सुधीः गांधर्वासुरपैशाचराक्षसेषुविचिंतयेदिति ९५ अथविवाहात्प्राक् कर्तव्यानामावश्यककृत्यानां दिनशुद्धिं पृथ्वी छं
वि॰ग्र दसाह विधोर्बलेति अत्र चंद्रबलमावश्यकत्वेनविचार्यं वारकोमांगलिकलग्नः गृहभूषणंचित्रलेखनादि अंगणविभूषणंसंमार्जनगोमयाद्यालेपः
८१ अथचवेदिकाचत्वरंवधूवरोपवेशनार्थंस्थलविशेषः मंडपोगृहाच्छादनंकटादिनावितानादिनावा बहुवचनात् कटाहाधारोपणहरिद्राचंदनकंजिका
धारणादिसकलशुभारंभानुद्वाहतः पूर्वंविवाहोक्तैरुडुभिर्नक्षत्रैः पंचांगशुद्धिसहितेदिनेरचयेत् उपलक्षणत्वात्तत्तन्नक्षत्रेरुपनयनादावपिपूर्वंशुभक
र्मप्रारंभान्विरचयेत् तथाइदंकार्यंजातंत्रिनवषण्मितेदिनेपूर्वंनआचरेत् चित्राविशाखाशततारकाश्विनीज्येष्ठाभरण्योशिवभाचतुष्टयं हित्वाप्रश

कु॰१ युगां४ गा६ ग्नि३ भू॰१ रामा३ स्त्रिपद्यामशुभाःशुभाः ९५ विधोर्बलमवेक्ष्यवादलनवारकंगृहांगणविभूषणान्यथ
चवेदिकामंडपान् विवाहविहितोडुभिर्विरचयेत्तथोद्वाहतोनपूर्वमिदमाचरेत्त्रिनवषट्मितेवासरे ९६ हस्तोच्छ्रायावेद
हस्तैः समंतात्तुल्यावेदीसद्मनोवामभागे युग्मेघस्रेषष्ठहीनेचपंचसप्ताहेस्यान्मंडपोद्वासनंसत् ९७ मेषादिराशिजव
धूवरयोर्वटोश्वतैलादिलापनविधौकथितात्रसंख्या शैलादिशःशरदिगक्षनगाद्रिबाणबाणाक्षबाणगिरयो७।१०।५।
१०।५।७।७।५।५।५।५।७ विबुधैस्तुकैश्चित् ९८ ॥ लंफलतैलवेदिकाप्रदानकंकंडनमंडनादिकमितिदैवज्ञमनोहरोक्तेः तत्रैव मूलेंदु
रुद्रश्रवणार्कपौष्णविश्वेशचित्रानलरेवतीषु संस्थापनंकंजिककुंडिकायावारेरविर्भेमिसुतस्यशस्तमिति ९६ अथवेदीलक्षणंमंडपोद्वासनो।
दिननियमंचशालिन्याह हस्तोच्छ्रायेति स्पष्टार्थः नारदः हस्तोच्छ्रिताचतुर्हस्तैश्चतुरस्रासमंततः स्तंभैश्चतुर्भिःसुश्लक्ष्णैर्वामभागेस्वसद्मनः मंडपो राम॰
द्वासनंकार्यंसमेतुदिवसेबुधैः षष्ठंतुविषमेनेष्टंत्यक्त्वासप्तमपंचमाविति ९७ केश्चित्तैलादिलापनेसंख्यानियमउक्तस्तमाह मेषादिराशिजेतिस्प ८१
ष्टं देशविशेषेओडीछादौप्रसिद्धं ९८

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ प्राप्तशिष्टसंमतं मंडपादौ स्तंभनिवेशनं इंद्रवज्रयाह सूर्येति कन्यातुलासिंहगतेऽर्के शैवे ईशानकोणे विवाहादौ स्तंभः स्थाप्यः वृश्चिकधनुर्मकरस्थि
ते वायुकोणे मीनमेषकुंभस्थिते निर्ऋतिकोणे वृषमिथुनकर्कस्थितेऽग्निकोणे स्तंभः स्थाप्य इत्यर्थः ९९ अथ गोधूलीप्रशंसां मंदाक्रांतयाह नास्मा
मिति स्पष्टार्थं गोधूल्यधिकारिण आह नारदः प्राच्यानां च कलिंगानां मुख्यं गोधूलिकं स्मृतं गांधर्वादिविवाहेषु वैश्योद्वाहे च योजयेत् भूपालवल्लभे विप्रे
षुघटिकालाभे दातव्यं गोरजं बुधैः संकीर्णे गोरजः शस्तं परेषुद्दितयं शुभं घटिकालग्नाभावे कार्यं विप्रैस्तु गोरजो लग्नमिति महादोषान्युरित्यज्य प्रोक्ता
धिष्ण्यादिकेषु च कारयेद्गोरजो यावत्तावल्लग्नं शुभावहमिति देवज्ञमनोहरे कुलिकं क्रांतिसाम्यं च मूर्तौ षष्ठाष्टगः शशी पंचगोधूलिके त्याज्या अन्य
दोषाः शुभावहा इति तत्र गोधूलिकालः केशवार्केणोक्तः अत्रोभयत्र घटिकादलमिष्टमाहुरिति केचित्तु यावद्दिनांते निशि पश्चिमायां पश्येत्तृतीयं रवि

सूर्येंगनासिंहघटेषु शैवे स्तंभो लिकोदंडमृगेषु वायौ मीनाजकुंभे निर्ऋतौ विवाहे स्थाप्योग्निकोणे वृषयुग्मकर्के ९९
नास्मा मृक्षं न च तिथिकरणं नैव लग्नस्य चिंता नो वा वारो न च लवविधिर्नो मुहूर्तस्य चर्चा नैवा योगो न च मृतिभवनं नैव
जामित्रदोषो गोधूलिः सा मुनिभिरुदिता सर्वकार्येषु शस्ता १०० पिंडीभूते दिनकृति हेमंततौ स्यादर्धास्ते तपसमये गोधू
लिः संपूर्णास्ते जलधरमाला काले त्रेधायोज्या सकलशुभे कार्यादौ १०१

बिंबभागं तस्मात्परं नाडिकयुग्ममेके गोधूलिकालं मुन
यो वदंतीति यथायोग्यं देशव्यवस्था १०० अथ गोधूलीभेदं जलधरमाला छंदसाह पिंडीभूत इति हेमंततौ शीतकाले मार्गादिमासचतुष्टये दिन
कृति सूर्ये पिंडीभूते गोलकसदृशे संध्यायां नीहारावृतत्वेन निःप्रभे इत्यर्थः तस्मिन्समये गोधूली ज्ञेया तथा तपसमये उष्णकाले चैत्रादिमासचतु
ष्टयेऽर्धास्ते अर्धबिंबस्य दृश्यत्वे गोधूलिः जलधरमेघास्तेषां मालो समूहस्तस्योत्पादके वर्षाकाले श्रावणादिमासचतुष्टये सूर्ये संपूर्णास्तेऽदर्शनं
यस्य तादृशे सति गोधूलिः जलधरमाला छंदो जाभापि सूचितं न केवलमियं विवाहे किंतु सकलशुभे कार्यादौ ज्ञेया १०१ ॥ ॰ ॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ गोधूलीसमये वर्ज्यत्वयोगान्तेषु देवीर्हवत्याह अस्तं याते इति गोधूलिरित्यनुवर्तते बृहस्पतिवारे सूर्ये अस्तं याते गोधूलिः शुभः स्यात् ननु पूर्वं अर्धयामसद्भावात् तथा शौरेः सा सायं संध्यैव गोधूली शुभा न तत्स्थाने नतु कुलिकसद्भावात् क्रान्तिसाम्यमपि त्याज्यं तथा लग्नात्सायंकालीनलग्नात् मूर्त्यावष्टमे रिपुभवने षष्ठे बाले अन्ये एवं वा चंद्रे सति कन्यानाशः स्यात् लग्ने इति लग्नस्थे मदनस्थे मृत्युस्थे वा भौमे सति वोढुर्वरस्य नाशः स्यात् शेषं स्पष्टं १०२ अथ सूर्यस्य स्पष्टगतिमिह वक्ष्यन्याह मेषादिगे इति मेषादिद्वादशराशिषु स्थूलाकलात्मिका स्पष्टा गतिरित्यर्थः १०३ सूर्यस्य तात्कालिकीकरणमनुष्टुभाह संक्रान्तियातेति पंचांगे यद्दिने यावतीषु घटीषु च संक्रान्तिस्तत आरभ्य स्वाभीष्टदिनपर्यंतं यावंति दिनानि घटीपलानि भवंति तैर्मेषादिष्टरा

अस्तं याते गुरुदिवसे सौरे सार्के लग्नान्मूर्त्यो रिपुभवने लग्ने चेंदौ कन्यानाशस्तनुमदमृत्युस्थे भौमे वोढुर्लाभे धनसहजे चंद्रे सौख्यं १०२ मेषादिगेर्के ष्टशरा ५८ नगाक्षाः ५७ सप्तेषवः ५७ सप्तशरा ५७ गजाक्षाः ५८ गोक्षाः ५९ खतर्काः ६० कुरसाः ६१ कृतर्काः ६१ वंगानि ६१ षष्टि ६० नवपंच ५९ भुक्तिः १०३ संक्रान्तियातघस्राद्यैर्गतिनिघ्नाः खषट् ६० हृता लब्धेनांशादिनायोज्यं यातर्क्षे स्पष्टभास्करः १०४ तनोरिष्टांशकात्पूर्वं नवांशाद्दशसंगुणाः रामाप्तालब्धमंशाद्यं तनोर्वेगादिसाधने १०५ अर्काद्दलग्नात्सायनाद्भोग्यभुक्तैर्भोगैर्निघ्नात्स्वोदयात्तवाग्निभक्तात् ॥ शिस्थेर्के स्पष्टगतिर्गुणनीया षष्ट्या ना लब्धं तेंशाः अवशिष्टं कलादिः अंशावयवास्ते आदिशब्दवाच्याः तैर्यातर्क्षे यातराशिः सूर्यभुक्तमेषादिराशिर्युक्तः सन् तात्कालिकः स्पष्टो भास्करः स्यात् १०४ अथ लग्नानयनमाह तनोरिति लग्नस्य क्रियमृगास्येत्यादिना यो नवांशो विचारितः तस्य बाख्या आगच्छेत्तत्पूर्वं नवांशा यावंतः स्युस्ते दशगुणाः एभिस्त्रिभिरा नाप्तलब्धमंशाद्यं अंशकलाविकलात्मकं तत्तनोरिष्टकालिकं भुक्तं स्यात् तेन क्रान्त्या शुक्रकुजशुक्रसौम्येत्यादि प्रकारेणाङ्गसाधनं स्यात् १०५ अथैवं साधिताभ्यां रविलग्नाभ्यां घटिकानयनं शालिन्याह अर्कादिति अयनांशसहितसूर्यात् राशिभोग्यांशैः सायनात्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्रहवशेन श्वशुरादिविभागं सप्रयोजनमुपजात्याह श्वश्रूरिति सितः कन्यायाः श्वश्रूः सूर्यः श्वशुरः तनुर्लग्नं तनुः शरीरं स्यात् जामित्रपः सप्तमाधीशो दयितो भर्ता मनः चंद्रो एतेषां शुक्रादीनां बलं विचार्य तांत्रिकः सिद्धांतवेत्ता विवाहतो विवाहादनंतरं श्वशुरादीनां सुखं स्यादिति प्रवदेत् केचिद्विशेषतरमप्युक्तः सूर्यान्पतिः स्त्री च विधोस्तथाराद्दितं सुतो ज्ञाच्च सुखं गुरोश्च धर्मः सितादर्कसुताच्च वेश्म ब्रूयात्स मुद्वाहविधौ स्वयुक्त्येति ९३ अथ संकीर्णजातीनां विशेषं मत्तमयूरछंदसाह कृष्णपक्ष इति कृष्णपक्षे शनिभौमार्कवारे विवाहोक्तनक्षत्रभिन्ननक्षत्रे षु च काण्डद्दष्टयोगेष्वपि संकीर्णानामनुलोमप्रतिलोमजानामपि यदि करपीडाविवाहः स्यात् तर्हि सा करपीडा सुतायुर्धनलाभप्रीतिप्राप्त्यै भवति एषा स्थितिः वाग्रहणात् एतदभावे प्रागुक्तदिनेपि विवाहः कार्य इति ९४ अथ गांधर्वादिविवाहे विशेषमनुष्टुभाह गांधर्वादीति प्राजापत्यब्राह्मदैवार्षसंज्ञाः विवाहा उक्तकाल एव कार्याः गांधर्वासुरराक्ष

श्वश्रूः सितोर्कः श्वशुरस्तनुस्तनुर्जामित्रपः स्याद्दयितो मनः शशी एतद्बलं संप्रति भाव्य तांत्रिकस्तेषां सुखं संप्रवदेद्विवाहतः
९३ कृष्णपक्षे सौरिकुजार्कपि च वारे वर्ज्यनक्षत्रे यदि वा स्यात्करपीडा संकीर्णानां तर्हि सुतायुर्धनलाभप्रीतिप्राप्त्यै सा
भवतीह स्थितिरेषा ९४ गांधर्वादिविवाहे८ कोद्वेद४ नेत्र२ गुणे३ दवः१॥

सपैशाचकाख्याः सर्वकाले कार्याः श्रीपतिः प्राजापत्यब्रह्मदैवार्षसंज्ञाः कालेषूक्तेष्वेव कार्या विवाहः गांधर्वाख्यश्चासुरो राक्षसं च पैशाचो वा सर्वकालं विधेय इति तत्र केचिदर्कात्सूर्यनक्षत्रात् वेदनेत्रादिभिः क्रमेण सत्यान् अयमर्थः सूर्याक्रांतनक्षत्रमारभ्य चत्वारि अशुभानि ततो द्वे शुभे ततस्त्रीण्यशुभानीति क्रमेण त्रिपद्यास्त्रयाणां पदानां समाहारस्त्रिपदी तस्यां ब्रह्मविष्णुरुद्रपदाभिधचक्रत्रये इत्यर्थः एकस्मिन्नपि पदे यदशुभं तदशुभमेव पदत्रये यच्छुभं तच्छुभं इति कृत्वा अशुभशुभानि क्रमेण पठितानि एवं पदत्रयाणां मुख्यार्थकथनात् एषु कथनानुपयोगः
तथा च पदत्रयमुक्तं भूपालवल्लभे॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एतैः सहउत्पातंत्यजेदित्यर्थः तथा दुष्टान् व्यतीपातादियोगान् चंद्रगुरुशुक्राणामस्तमयनमस्तं तिथ्यः क्षयवृद्धीतिथिक्षयं तिथिवृद्धिंच गं
डांतंतिथिनक्षत्रलग्नानांत्रिविधं विष्टिर्भद्रा संक्रमदिनंसंक्रमकालादुभयतो वर्ज्यघटिकाः अयनेविषुवेचपूर्वापरदिनसहितंसंक्रांतिदिनंज्ञेयं तन्वं
शपास्तंतनुर्लग्नं अंशः लग्नगतोविहितनवांशः तौपातः तौतन्वंशपौतयोरस्तं लग्नेशास्तंलग्ननवांशस्वाम्यस्तंच तथातन्वंशेशविधून्लग्नेशनवां
शेशचंद्रान् अष्टमषष्ठस्थानगान् तथापापग्रहकर्तरीन् १०८ सेंदुक्रूरखगोदयांशं इंदुसहितंलग्नंलग्नांशंचक्रूरग्रहसहितलग्नंलग्नांशंचेत्यर्थः
उदयास्तशुद्धिंउदयाशुद्धिमस्ताशुद्धिंचइतरयात्रेयमशुभमित्याद्युक्तं चंडायुधं हर्षणवैधृतिसाध्येत्यादिनोक्तं खार्जूरंव्याघातगंडइत्यादिनोक्तं द
शयोगः सूर्यर्क्षेचंद्रर्क्षेयुतेभेशेषइत्यादिनोक्तं योगोग्रहयुतिः तत्सहितंजामित्रलत्तव्यधंजामित्रंलग्नजामित्रंचंद्रजामित्रंच लग्नाचंद्रान्मदनभव

गंडांतंचसविष्टिसंक्रमदिनंतन्वंशपास्तंतथातन्वंशेशविधूनथाष्टरिपुगान्पापस्वर्गोस्तथा १०८ सेंदुक्रूरखगोदयां
शमुदयास्ताशुद्धिचंडायुधान् खार्जूरंदशयोगयोगसहितंजामित्रलत्ताव्यधं बाणोपग्रहपापकर्तरितथातिथ्यृक्षयोगो
त्थितंदुष्टयोगमथार्धयामकुलिकाद्यान्वारदोषानपि १०९ क्रूराक्रांतविमुक्तभंग्रहणभंयत्क्रूरगंतव्यभंत्रेधोत्पातहतं
चक्रेतुहतभंसंध्योदितंभंतथा॥ १११ नगेइत्यादिनोक्तं लत्तात्वग्रहपूर्णेंदुसिताइत्यादिनोक्ता व्यधंपंचशलाकासप्तशलाकोक्तंच बाणाःपंच

कं उपग्रहः प्रसिद्धः शराष्टदिक्शक्रनगेत्यादि पापकर्तरीसमाहारद्वंद्वैकवचनं तिथ्यृक्षवारोत्थितंदुष्टयोगंतिथिनक्षत्रवारैः कृत्वोत्थितमुत्प
न्नंदुष्टयोगं यथा तिथिनक्षत्रोत्थं सार्पेद्वादश्यांवैश्वमादिमइत्यादि तिथि वारोद्भवंसूर्येशपंचेत्यादि नक्षत्रवारोद्भवंयाम्यत्वाष्ट्रमित्यादि तिथिन
क्षत्रवारोद्भवंहस्तार्केपंचमीतिथावित्यादिदुष्टयोगं अर्धयामकुलिकाद्यान्वारदोषानपिआदिशब्देनदुर्मुहूर्तादिकंच १०९ क्रूराक्रांतविमुक्तभंक्रू
रग्रहेणयुक्तभंक्रूरविमुक्तभंच ग्रहणभंयस्मिन्नक्षत्रेचंद्रसूर्योपरागे जातस्तद्भं क्रूरस्यगंतव्यभं त्रेधोत्पाताः त्रिविधोत्पातादिव्यभौमांतरिक्षाः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तेर्हितंभं तन्मासषट्कंत्याज्यं एवंग्रहणनक्षत्रमपि केतुहतभं केतुनाधूमनैः स्पर्शनैश्चयन्नक्षत्रंहतंअनेननक्षत्रांतरेपिदोषः संध्योदितंभंसूर्यास्तका
लेयन्नक्षत्रस्यक्षितिजेउदयंतत्सूर्यनक्षत्राच्चतुर्दशंनक्षत्रमित्यर्थः तद्वच्चग्रहभिन्नयुद्वगतभंग्रहेणभेदितग्रहयुद्वगतंचषण्मासंनिषिद्वं तथा
ग्रहकृतानूलग्नस्यदोषान्व्ययेशनिः खेऽवनिजइत्यादिकानांलग्नसंबंधिदोषान्संत्यजेत् मूलवाक्यानिपूर्वमेवलिखितानि ११० इतिमुहूर्तचिं
तामणौप्रमिताक्षरायांविवाहप्रकरणंसमाप्तं ६ अथवधूप्रवेशप्रकरणं अथवधूनूतनपरिणीतायावध्वाप्रथमतः क्रियमाणोभर्तृगृहेप्रवेशोव
धूप्रवेशस्तन्मुहूर्तंमुपेंद्रवज्रयाह समाद्रीति विवाहाद्विवाहदिवसादारभ्याष्टदिनांतरालेषोडशदिनांतरालेषोडशदिनमध्येसमाद्रिपंचांकदिने सम
दिनानिद्वितीयचतुर्थषष्ठाष्टमंदशमद्वादशचतुर्दशषोडशानि विषमदिनमध्येसप्तमपंचमनवमदिनानितेषुवधूप्रवेशः शुभः नारदः आरभ्यो

तद्वच्चग्रहभिन्नयुद्वगतभंसर्वानिमान्संत्यजेद्द्वाहेशुभकर्मसुग्रहकृतान्लग्नस्यदोषानपि ११० इतिमुहूर्तचिंतामणौ
विवाहप्रकरणंषष्ठं ६॥ समाद्रिपंचांकदिनेविवाहाद्वधूप्रवेशोष्टदिनांतराले शुभःपरस्ताद्विषमाब्दमासदिनेक्षव
षोन्परतोयथेष्टं १ ध्रुवक्षिप्रमृदुश्रोत्रवसुमूलमघानिले॥ ॥

द्वाहदिवसान्षष्ठेवाप्यष्टमेदिने वधूप्रवेशः संपत्त्यैदशमेथसमेदिने षष्ठादीनांसमत्वादेवग्रहणेसिद्धेपुनस्तदुक्तिरितिप्राशस्त्यार्थः वधूप्रवेश
नेकार्यपंचमेसप्तमेदिने नवमेचशुभेवारेसुलग्नेशशिनोबलेइतिज्योतिर्निबंधे षोडशदिवसानंतरवधूप्रवेशस्तदाविषमाब्दमासदिनेविषमव
र्षेविषममासेविषमदिनेचकार्यः अक्षवर्षादिति पंचवर्षादनंतरविषमवर्षादिनियमोनास्ति किंतुदोषरहितकालेवधूप्रवेशोविधेयः उक्तंच वि
वाहमारभ्यवधूप्रवेशोयुग्मेदिनेषोडशवासरांतः ऊर्ध्वंततोऽब्देऽयुजिपंचमांतपुनःपुरस्तान्नियमोनवास्तीति १ अथनक्षत्रशुद्धिमनुष्टुभाह
ध्रुवेति ध्रुवादिनक्षत्रेषुवधूप्रवेशःसन्शुभफलः रिक्तारार्के रिक्ता४।९।१४ आरेभौमेअर्केरवौनइष्टः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·टी· अर्थादन्यतिथिषु रविभौमव्यतिरिक्तवारेषु शस्त इत्यर्थः अपरे बुधवारेपि नेष्टः २ अथ विशेषमहेंद्रवज्रयाह ज्येष्ठेपतिज्येष्ठमिति विवाहतो विवा
व·प्र· हानंतरं आदिमे ज्येष्ठे भर्तृगृहे स्थिता वधूः पतिज्येष्ठं हंति आदिमेऽधिके पतिं भर्तारं हंति आदिमे शुचावाषाढे श्वश्रूं भर्तृजननीं हंति आदिमे सहस्ये पौ
द्वि·प्र षे श्वशुरं भर्तुः पितरं हंति आदिमे क्षये क्षयमासे भर्तृगृहे तिष्ठंती तनुं निजं शरीरं हंति म्रियत इत्यर्थः तथा आदिमे मधौ चैत्रे तातगृहे पितृगृहे तिष्ठति तातं
८४ पितरं हंति इत्यर्थः यदि पित्राद्यभावः तर्हि तन्नास्ति तत्र गृहावस्थितौ सत्यामपि न कोपि दोष इत्यर्थः न भयं तेषाम भावे इत्युक्तेः ज्योतिर्निबंधे विवाहान्प्र
थमे पौषे आषाढे चाधिमासके न सा भर्तृगृहे तिष्ठेच्चैत्रे तातगृहेपि च आषाढो ज्येष्ठोपलक्षकः अधिमासो क्षयमासोपलक्षकः ३ इति मुहूर्तचिंता

वधूप्रवेशः सन्नेष्टो रिक्तारार्के बुधेपरैः २ ज्येष्ठे पतिज्येष्ठमथाधिके पतिं हंत्यादिमे भर्तृगृहे वधूः शुचौ श्वश्रूं सहस्ये श्वशुरं
क्षये तनुं तातमधौ तातगृहे विवाहतः ३ इति मुहूर्तचिंतामणौ वधूप्रवेशप्रकरणं समाप्तम् ७ चरेद्यौजहायने घटालि
मीनगेरवौ रवीज्यशुद्धियोगतः शुभग्रहस्य वासरे नृयुग्ममीनकन्यकातुलावृषाविलग्नके द्विरागमं लघुध्रुवे चरेऽस्वपे
ऽमृदूडुभिः ॥१॥

मणौ प्रमिताक्षरायां स्वकृतटीकायां वधूप्रवेशप्रकरणं संपूर्णं समाप्तं ७ अथ द्विरागमनप्रकरणं व्याख्यायते तत्र वधूप्र
वेशानंतरं परावृत्य पितृगृहं प्राप्ताया वध्वाः पुनर्भर्तृगृहे प्रवेशो द्विरागमनशब्दवाच्यस्तन्मुहूर्तं प्रियंवचामरछंदसाह चरेदिति अथानंतरेषु लघुध्रुवा
दिनक्षत्रेषु ओजहायने विषमवर्षे प्रथमतृतीयादिवर्षे तथा घटालिमेषगे रवौ कुंभे वृश्चिके मेषे रवौ सति तथा वंरस्य रवीज्यशुद्धियोगतः शुभग्रहस्य राम:
वारे मिथुनमीनकन्यातुलावृषाणामन्यतमे लग्ने शुभयुतदृष्टे सति लघुध्रुवचराणि प्रसिद्धानि अस्वपो मूलं मृदूनि प्रसिद्धानि एतेषु द्विरागमं च ८४
रेत्कुर्यात् अत्र सामान्यतः गुरुशुक्रास्तादिविचारः पूर्वोक्त एव ज्ञेयः १ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

योक्रांतराशेः स्वदेशीयउदयाः मेषादिराशीनां कलात्मकं प्रमाण्यं गुण्यं खाग्निभिस्त्रिंशताभक्तं लब्धानि भोग्यानि च पलानि स्युः एवं लग्नात्सायनांशात् भुक्तां
शेः स्वोदयो गुण्याः खाग्निभक्तो लब्धानि भुक्तानि पलानि एवं जातानां भोग्यभुक्तपलानामैक्यं कार्यं तत्सायनांशलग्नार्कयोरंतरालोदयपलैर्युक्तं कार्यं षष्ट्या
भक्ते सूर्योदयादिष्टघटिका भवेयुः १०६ विशेषं शालिन्याह चेल्लग्नार्काविति सायनांशौ लग्नार्कौ एकराशौ भवतस्तयोर्विश्लेषोंऽतरांशास्तैर्गुणितः स्वदे
शीयउदयः ततः खाग्निभक्तो लब्धमिष्टकालः सूर्योदयात्स्यात् तत्र यदार्कात्सायनादेकराशिस्थितं लग्नमूनं स्यात्तदायइष्टकालश्चागतः स सूर्योदयात्प्राक्
एतद्विशेषो भवेत् अयमर्थः आगतइष्टकालः षष्ट्या प्रपात्य प्राग्दिनीयसूर्योदयानंतरमेतावानिष्टकालः अथवा एतन्मानात् प्रपात्य प्राग्दिनीयसूर्यो
स्तानंतरमेतावानिष्टकालः अथ एवं विशेषमानीते इष्टकालेंऽशप्रवृत्तेः पंचपलानि योज्यानीति संप्रदायः तत्समये परस्परदर्शनं कार्यमित्याह कश्यपः

भोग्यं भुक्तं चांतरालोदयाढ्यं षष्ट्या भक्तं स्वेष्टनाड्यो भवेयुः १०६ चेल्लग्नार्कौ सायनावेकराशौ तद्विश्लेषघ्नोदयः खाग्नि
भक्तः स्वेष्टः कालो लग्नमूनं यदार्काद्रात्रौ शेषेऽर्कोत्स षड्भिर्निशायां १०७ उत्पातान्सहपातदग्धतिथिभिर्दुष्टांश्च योगास्त
थाचंद्रेज्योशनसामथास्तमयनं तिथ्यः क्षयद्वीतथा॥ अन्योन्यवीक्षणं सम्यक् सुलग्ने कारयेत्सदेति सुलग्नसाधनं घटिकायंत्रेण साध्यं
तत्र घटीस्थापने नारदः ताम्रपात्रे जले पूर्णे गंधैः पुष्पैरलंकृते तंदुलस्थे रत्नयुते शुचिभूमावहर्पते मंडलार्धोदयं वीक्ष्य जलपात्रे विनिक्षिपेत् तत्रमं
त्रः यंत्राणां मुख्ययंत्रत्वमिति धात्रा पुराकृतं सौभाग्यमायुरारोग्यसुपुत्रधनहेतवे जलयंत्रकमेतस्मादिष्टसिद्धिप्रदो भवेत् अथवा साधयेत्कालं द्वाद
शांगुलशंकुनेति शंकुघटीज्ञानं रामविनोदे मयोक्तं तत एव ज्ञेयं १०७ अथ विवाहादौ शुभकार्येऽवश्यवर्ज्यान् विस्मरणार्थं शार्दूलविक्रीडितत्रयेणाह
उत्पातानिति सेंदुक्रूरेति क्रूराक्रांतमिति च उत्पातादीन् उद्वाहे विवाहे यज्ञोपवीतादौ शुभकर्मसु च त्यजेदिति तृतीयश्लोके नान्वयः उत्पातान् दिव्य
भौमांतरिक्षात् लक्षणयात्तत्संबंधिसप्तवर्ज्यान्दिवसान् पातो महापातः क्रांतिसाम्यमिति यावत् दग्धतिथयश्चापांत्यो गोघटगे इत्यादिनोक्ताः॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·टी· द्वि·प्र· अ·प्र· ८५

संभवस्यात्तदास्त्रीणांप्रतिशुक्रसंभवोदोषोनास्तीत्यपिज्ञेयं चंडेश्वरः पित्र्यागारेकुचकुसुमयोःसंभवोवायदिस्यात्स्यात्तु:शुद्धिर्नभवतिरवेःसन्मुखोवाथ
शुक्रः शुद्धेलग्नेगुणवतितिथौचंद्रताराविशुद्धौस्त्रीणांयात्राभवतिसफलासवितुस्तामिसघ्नं अथभृगुः अंगिराबत्सवसिष्ठकश्यपात्रीणांभर
द्वाजमुनेकुलेकोर्थः एतद्वंशोत्पन्नानांप्रतिशुक्रसंभवोदोषोनास्ति बादरायणः कश्यपेषुवसिष्ठेषुभृग्वत्र्यंगिरसेषुच भारद्वाजेषुः वत्सेषुप्रतिशु
क्रनदुष्यतीति अयंचापवादोयात्रामात्रधारणः केचिदमुमपवादंबुधसोमुखोप्यूचुः महेश्वरः तीर्थानांगमनेतथैकनगरेग्रामेचसोम्यंतथेति
४ पूर्वैःसह ७ इतिदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायांस्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायांप्रमिताक्षरायांद्विरागमनप्रकरणमष्टमंसमाप्तं ७
अथाग्न्याधानप्रकरणंव्याख्यायते यत्रतुकालनियमेनाधानादिविहितंतत्रनमुहूर्तविचारः यदातुकालनियमाभावस्तदामुहूर्तविचारस्तद्वसं

भृग्वंगिरोवत्सवसिष्ठकश्यपात्रीणांभरद्वाजमुनेःकुलेतथा ४ इतिमुहूर्तचिंतामणौद्विरागमनप्रकरणमष्टमंस
माप्तं ८ स्यादग्निहोत्रविधिरुत्तरगेदिनेशेमिश्रध्रुवांत्यशशिशक्रसुरेज्यधिष्ण्ये रिक्तासुनोशशिकुजेज्यभृगौन
नीचेनास्तंगतेनविजितेनचशत्रुगेहे १ नोकर्कनक्रझषकुंभनवांशलग्नेनोब्जेनतोरविशशीज्यकुजेत्रिकोणे॥

ततिलकेनाह स्यादग्निहोत्रविधिरिति उत्तरगेदिनेशेउत्तरायणगतेसूर्येसतिमिश्रेकृत्तिकाविशाखेध्रुवाणिरोहिण्युत्तराएत्रयंअंत्यंरेवतीशशी
मृगः शक्रोज्येष्ठासुरेज्यधिष्ण्यपुष्यः एषुनक्षत्रेषुअग्निहोत्रविधिःस्यात् रिक्तासुनोकार्यं चंद्रमंगलगुरुशुक्रेषुनीचगतेअस्तंगतेविजिते
ग्रहांतरेषुतथाशत्रुगृहस्थितेषुअग्न्याधानंनोकार्यं १ अथलग्नशुद्धिंवसंततिलकेनाह नोकर्केति कर्कमकरमीनकुंभानांनवांशेलग्नेचाग्न्याधानं:
धानंनोकार्यं लग्नेचंद्रेसतिनोकार्यं चंद्रोपलक्षणत्वाच्छुक्रेपिनोकार्यं यस्यचाधानलग्नस्थेचंद्रेचभृगुनंदने उत्पतितस्यजातोग्निर्निर्वाणंसततंतु ८५
लग्नेतिकश्यपोक्तेः रविशशीज्येति सूर्यचंद्रगुरुभौमेषुत्रिकोणकेंद्रस्थेषट्त्रिभवगेषुभवगेएकादशस्थेएतत्स्थानस्थितेषुसत्सु॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

परैर्बुधशुक्रशनिराहुकेतुभिः त्रिलाभषट्खस्थितैः तृतीयैकादशषष्ठदशमस्थानस्थितैः सद्भिः आधानदिनं स्यात् निधनेति अष्टमस्थानशु
द्धे लग्ने अष्टमस्थाने शुभग्रहोपि न शुभः अथवा निधनशुद्ध इति निधनमष्टमलग्नं कस्मादित्याधानकर्तुर्जन्मराशिलग्नाभ्यामष्टमं लग्नमित्य
र्थः तस्य शुद्धत्वं तदभाव इति यावत् तेन युक्ते लग्न इत्यर्थः अत्र व्याख्यानद्वयेपि प्रमाणसद्भावाद्द्वयमपि युक्तं अत्र निधनशुद्धिश्च ताभ्यां यु
ते लग्न इत्यर्थः २ अथाग्न्याधानकर्तुराधानलग्नवशाद्योगकर्तृत्वयोगाननुष्टुभाह चापइति जीवे गुरौ चापे धनुस्थे लग्नगे सति आधानल
ग्ने धनुराश्ये गुर्वधिष्ठिते सतीत्यर्थः अयमेको योगः अथवा भौमे मेषलग्नस्थिते सति अयं द्वितीयो योगः अथवाऽधानलग्नाद्दशमे सप्तमे वा भौ
मे सति योगद्वयमेतत् अथवाब्जे चंद्रे षष्ठतृतीयैकादशस्थानस्थे सति योगत्रयमेतत् अथवा षट्त्र्याये रवौ सूर्ये सति योगत्रयमेतत् एवंविधेल

केंद्रस्थे षट्त्रिभवगे च परैस्त्रिलाभेषट्स्थितैर्नैधनशुद्धियुते विलग्ने २ चापे जीवे तनुस्थे वा मेषे भौमे वरे द्युने
षट्त्र्याये ज्ञे रवौ वा स्याज्जाताग्निर्यजति ध्रुवं ३ इति मुहूर्तचिंतामणौ अग्न्याधानप्रकरणं नवमं समाप्तं ९ ॥ ९॥

राजाभिषेकः शुभ उत्तरायणे गुर्विदुशुक्रैरुदितैर्बलान्वितैः॥ ॥

ग्ने यो जाताग्निरग्निहोत्रकर्ता ध्रुवं निश्चयेन यजति ज्योतिष्टोमादियागं करोतीत्यर्थः ३ इति श्रीदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायां स्वकृतमु
हूर्तचिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरायामग्न्याधानप्रकरणं नवमं समाप्तं ॥९॥ अथ राजाभिषेकप्रकरणं व्याख्यायते तत्र कालशुद्धिमिंद्रवज्र
याह राजाभिषेक इति उत्तरायणगते सूर्ये सति तथा गुर्विंदुशुक्रैः बृहस्पतिचंद्रशुक्रैरुदितैः सद्भिः तथा भौमार्कौ प्रसिद्धौ लग्नेशो जन्मलग्नेशः
दशेशो वर्तमानजातकीयमहादशांतर्दशयोः स्वामिनौ जन्मपो जन्मराशिस्वामी एतैर्बलान्वितैः उच्चस्वगृहादिगृहस्थैः सद्भिः राजाभिषेकः
शुभ उक्तः नीचैश्चेति चैत्रमासः रिक्ताः ४।९।१४ आरो भौमः निशा रात्रिः मलिम्लुचोधिमासः एषु राजाभिषेको नो कार्यः ॥ ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुत्रचित्भौमवार उक्तः सेनापत्यभिषेकपरोऽयं भौमस्य सेनापतित्वात् गोविप्रराज्यपितृकर्म चतुष्पदेपीति चतुष्पदे राज्याभिषेक उक्तः सोमवास्या
याभवत्येवेति १ अथाभिषेके नक्षत्राणि लग्नशुद्धिं चेंद्रवंशयाह शाक्रः श्रवेति शाक्रो ज्येष्ठाः श्रवः श्रवणः क्षिप्राण्यश्विनीपुष्यहस्ताः मृदूनि चित्रा
मृगरेवत्यनूराधाः ध्रुवाणि रोहिण्युत्तरात्रयं एतैर्नक्षत्रै राजाभिषेकः शुभः अत्र चित्राग्रहणं ज्येष्ठाश्रवःक्षिप्रमृदुध्रुवेषु सौम्यग्रहस्याह्नि तिथौ च रिक्ता
इति महेश्वरवचनात् अन्यग्रंथे तदभावात् शीर्षोदय इति शीर्षोदया मिथुनकन्यातुलावृश्चिककुंभाख्याः एषु अभिषेकलग्नेषु अथवा उपचये स्व
जन्मलग्नात्स्वजन्मराशेर्वा उपचये त्रिषडेकादशदशमानामन्यतमे लग्ने सति शुभे शुभग्रहे तनौ लग्नगते सति दृष्टे वा सति अभिषेकः शुभः कश्य
पः जन्मराशेरुपचये लग्ने शीर्षोदये स्थिरे शुभग्रहेक्षितयुते न युते वीक्षिते परैरिति पापैरिति पापग्रहैः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थितैः शुभग्रहैः

भौमार्कलग्नेशरदशेशजन्मपैर्नो चैत्ररिक्तारनिशामलिम्लुचे १ शाक्रश्रवःक्षिप्रमृदुध्रुवोडुभिः शीर्षोदये वोपचये
शुभे तनौ पापैस्त्रिषष्ठायगतैः शुभग्रहैः केंद्रत्रिकोणायधनत्रिसंस्थितैः २ पापैस्तनौ रुक्निधने मृतिः सुते पुत्रार्त्ति
रर्थव्ययगैर्दरिद्रता स्यात्खेलसोऽभ्रष्टपदो द्युनाम्बुगैः सर्वं शुभं केंद्रगतैः शुभग्रहैः ३॥ ६ ॥ ९ ॥

प्रथमचतुर्थसप्तमदशमनवमपंचमैकादशद्वितीयतृतीयस्थानस्थितै राजाभिषेकः शुभः २ अथ विषंशे सापवादमिंद्रवंशयाह पापैरिति
तनौ लग्नस्थितैः पापग्रहैः रुक् रोगः स्यात् राज्ञ इति शेषः निधनेऽष्टमे पापग्रहैः मृतिः स्यात् सुते पंचमे पापग्रहैः पुत्रार्त्तिः पुत्रपीडा
स्यात् अर्थव्ययगैः द्वितीयद्वादशगैः पापैर्दरिद्रता स्यात् खे दशमे पापैः खलसो निरुद्योगः स्यात् द्युनाम्बुगैः सप्तमचतुर्थस्थानस्थैः पापग्रहैः भ्र
ष्टपदो भ्रष्टैश्वर्यः स्यात् अथापवादमाह सर्वं शुभमिति केंद्रगतैः शुभग्रहैः सर्वं प्रागुक्तं दुष्टफलं शुभं शुभोदर्कं स्यात् ३॥ ६ ॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथसन्मुखशुक्रदोषंप्रहर्षिण्याह दैत्येज्यइति दैत्येज्यः शुक्रः गंतव्यादिगभिमुखेगंतुर्दक्षिणभागेवास्थितः स्यात्तदाशिशुर्बालकः गर्भिणीगर्भवती
नवोढानूतनपरिणीता एतानगच्छेयुः यदिप्रतिशुक्रेगच्छेयुस्तदेत्याह बालइति चेद्बालोगच्छतितदाविपद्यतेम्रियते नवोढाचेद्व्रजतितदावंध्याअप
त्यसंभावनारहितास्यात् गर्भिणीचेद्व्रजतितदास्रगर्भागर्भस्रवतीस्यात् यदिशुक्रः पूर्वस्यामुदितः पूर्वांगंतुःसन्मुखः उत्तरांगंतुर्दक्षिणः पश्चिमांगंतुः
पृष्ठिः दक्षिणांगंतुर्वामेस्यात् तदापूर्वोत्तरेदिशौनगच्छेत् यदिपश्चिमायामुदितःशुक्रः तदापश्चिमांगंतुःसन्मुखः दक्षिणांगंतुर्दक्षिणः पूर्वांगंतुः
पृष्ठे उत्तरांगंतुर्वामे तदापश्चिमदक्षिणदिशौनगच्छेत् केचिद्दीपोत्सवप्रतिपदिनस्तत्रादिनियमंविनैववधूप्रवेशंवाञ्छंति उक्तंच अस्तंगतेगुरौ
शुक्रेसिंहस्थेवाबृहस्पतौ दीपोत्सवदिनेचैवकन्याभर्तृगृहंविशेदिति २ अथप्रतिशुक्रापवादंमंजुभाषिण्याह नगरप्रवेशेति नगरप्रवेशे विष

दैत्योज्योह्यभिमुखदक्षिणेयदिस्यात्गच्छेयुर्नहिशिशुगर्भिणीनवोढा बालश्चेद्व्रजतिविपद्यतेनवोढाचेद्वंध्याभवति
चगर्भिणीत्वगर्भा। २ नगरप्रवेशविषयाद्युपद्रवकरपीडनेविबुधतीर्थयात्रयोः नृपपीडनेनववधूप्रवेशनप्रति
भार्गवोभवतिदोषकृन्नहि ३ पित्र्यगृहेचेत्कुचपुष्पसंभवः स्त्रीणांनदोषः प्रतिशुक्रसंभवः॥ ९ ॥ ॥

योदेशः आदिशब्देनग्रामः तौस्तोपद्रवेअन्येराजकृतोपद्रवेदुर्भिक्षाद्युपद्रवेवासतिगंतव्यदिशिप्रतिशुक्रदोषोनास्ति करपीडनेविवाहे देशे
नयात्रायांसत्यांविबुधादेवास्तेषांयात्रा यथानगरकोटयात्रा तीर्थयात्राप्रयागादिकानयोः नृपपीडनेराज्ञःसकाशात्पीडावादंगदिकृतायांसत्यां न
ववधूर्नूतनपरिणीतानववधूः तस्याः प्रवेशेप्रतिभार्गवः संमुखशुक्र दोषकृन्नहिभवति भार्गवःस्वभवनपुरप्रवेशदेशानांविभ्रमेतथोद्वाहेनूत
नवध्वोगमनेप्रतिशुक्रविचारणंनास्ति एकग्रामेपुरेवापिदुर्भिक्षेराजविप्लवे विवाहेतीर्थयात्रायांप्रतिशुक्रंनदुष्यतीतिबादरायणोक्तेः ३ अथ
प्रौढास्त्रीणांद्विरागमनेतथामोत्रपरत्वेनचप्रतिशुक्रापवादांतरमिंद्रवंशयाह पित्र्यगृहइति पितुरिदंपित्र्यंचतस्मिन्पित्र्येगृहेकुचौस्तनौपुष्पमृतुस्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·टी· अत एव राशिलग्नानामभावे यदि पृच्छति प्रश्नं वक्ष्यति जननं जन्म तत्संबंधिनी राशिलग्ने यदि प्रश्नलग्नगते स्यातां जन्मराशिजन्मलग्नं वा यदि प्रश्नलग्नं
या·प्र· स्यात्तदा वसुधापते राज्ञो विजय एव वा अथवा तदधिपौ लग्नगौ स्यातां जन्मराशिपतिर्जन्मलग्नपतिर्वा यदि प्रश्नलग्ने स्यात्तथापि राज्ञो विजय एव अथ
८७ वा तत एते ताभ्यामेव जन्मलग्नजन्मराशिभ्यामेव त्रिरिपुखायगृहं तृतीयषष्ठदशमैकादशानामन्यतमं गृहं यद्युदये लग्नं स्यात्तदापि विजय एव स्यादित्यर्थः

२ अथान्यं प्रश्नमंजुभाषिण्याह रिपुजन्मलग्नभमिति रिपोः शत्रोः जन्मलग्नभं जन्मलग्नं जन्मराशिश्च तत्प्रश्नाद्धिबुके चतुर्थे द्युने सप्तमे वा स्या
त्तदा राज्ञो जयो भवेत् अथवा तयोः शत्रुजन्मलग्नराश्योरधिपौ स्वामिनौ प्रश्नलग्नाद्धिबुके द्यूने वा स्यातां तदापि विजय एव अथवा तत एव ताभ्यां शत्रो
र्जन्मलग्नजन्मराशिभ्यामेवोपचयगृहं ३।६।१०।११ प्रश्नलग्नाद्धिबुके द्यूने वा स्यात्तदापि जय एव अथवा ततो प्रश्नलग्ने शुभवर्गकः शुभग्रहाणां षट्

त्रिरिपुखायगृहं यदि वोदयो विजय एव भवेद्वसुधापतेः २ रिपुजन्मलग्नभमथाधिपौ तयोस्तत एव वोपचयसद्म चेद्भवे
त् हिबुके द्यूनेऽथ शुभवर्गकस्तनौ यदि मस्तकोदयगृहं तदा जयः ३ यदि पृच्छितनौ वसुधारुचिराशुभवस्तु यदि श्रुतिद
र्शनगं यदि पृच्छति चादरतश्च शुभग्रह दृष्टयुतं चरलग्नमपि ४॥

वर्गकश्चेत्स्यात्तदापि जय एव अथवा यदि मस्तकोदयाः शीर्षोदयराशयः प्रश्नलग्नगताश्चेत्स्युस्तदापि जय एव वराहः उदयमुदयपं वा जन्मभं ज
न्मपं वा तदुपचयगृहं वा वीक्ष्य लग्ने प्रियाप्तो विनिहतमरिपक्षं विद्धि शत्रोरिदं वा हिबुकगृहसमेतं पृच्छतोऽस्त्वस्थितं वेति ३ अथान्यं प्रश्नं तोटकेना
ह यदीति अत्र वसुधापतेर्जय इत्यनुवर्तते यदि पृच्छितनौ प्रश्नलग्ने वसुधा भूमी रुचिरा स्यात् अथवा यदि शुभवस्तु मंगल्यवस्तु मंगलं वस्त्राभरणा रामः
दिश्रुतिदर्शनगं श्रवणगोचरं दर्शनमक्षचाक्षुषं अथवा प्रष्टा चादरतो देवतं पृच्छति तदापि वसुधापतेर्जयः स्यादिति सर्वत्र व्याख्येयं अथवा चर ८७
लग्नं मेषकर्कतुलामकराख्यं यदि प्रश्नलग्नं शुभग्रहैर्दृष्टयुतं वा तदापि जय एव ४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथाशुभफलदं प्रश्नमालिन्याह विधुकुजेति चंद्रमंगलयुक्ते लग्ने सौरिणा शनिना दृष्टे तदा प्रश्नकर्तुर्भंगं पराजयो नाशो वा स्यात् अथ चंद्रे मूर्तिमद
नसंस्थे चंद्रे अष्टमे सप्तमे वा लग्ने सूर्ये सति एवंविधे योगे प्रष्टुः सपदि भंगः स्यात् अथाव्ययानामनेकार्थत्वात् अपिशब्दो विपर्ययार्थः तथाहि भा
स्करे मूर्तिमदनसंस्थे चंद्रे लग्नगे च सति एवंविधे योगेपि प्रष्टुर्भंगः स्यात् उक्तं च वराहेण चंद्रे सहधिरे लग्ने भंगः सूर्यात्मजेक्षिते द्यूनेने धनूगे
चंद्रे लग्ने याते दिवाकरे विपर्यये वा यातस्यैत्रास भंगवधागमाः इति वाऽथवा पापग्रहे चतुर्थाष्टमलग्नसप्तमानामन्यतमन्यतमस्थे सति प्रष्टुर्भंगः
स्यात् ५ अथ प्रश्नलग्ने विशेषं भुजंगप्रयातेनाह त्रिकोणे कुजादिति कुजान्मंगलात् त्रिकोणे नवपंचमे सौरिशुक्रसुतजीवाः श्रेष्ठाः अथवा एको
पि वा सौरिशुक्रसुतजीवानामन्यतमश्चेत् त्रिकोणे स्यात्तदा प्रष्टुर्दिष्टगमनं न स्यादेव वाऽथवाऽर्कोष्ठशी त्रिकाणे चेत्स्यात्तदा प्रष्टुर्दिष्टदिग्गमनं न स्यादेव

विधुकुजयुतलग्ने सौरिदृष्टेऽथ चंद्रे मूर्तिमदनसंस्थे लग्नगे भास्करेपि हिबुकनिधनहोराद्यूनगे वापि पापे सपदि भवति
भंगः प्रश्नकर्तुस्तदानीं ५ त्रिकोणे कुजात्सौरिशुक्रज्ञजीवा यदैकोपि वानो गमोऽर्कोष्ठशीवा बलीयांस्तु मध्ये तयोर्यो ग्रहः
स्यात्स्वकीयां दिशं प्रस्तुतां सौ नयेच्च ६ प्रश्ने गम्यदिगीशात्तवेटः पंचमगो यः बोऽभूयाद्बलयुक्तः स्वामाशां नयते सौ ७
धनुर्मेषसिंहेषु यात्राप्रशस्ता शनिज्ञोशनोराशिगे चैवमध्या ॥ ८, तर्हि कस्यां दिशि गमनं स्यादित्याह बलीयानिति तयोर्धुनोक्तो दि
ष्टदिक्प्रतिबंधकारयोर्ग्रहयोर्मध्ये यो ग्रहो बलवान्स्यात्सः स्वकीयां दिशं प्रस्तुतं सौ प्रतं नयेत् ६ अथ योगांतरं मदलेखयाह प्रश्नेति गम्यदिगीशा
त् गंतुं इष्टा या दिक् तस्याईशः स्वामी प्रश्नलग्ने यत्र स्थाने स्यात्ततः पंचमे स्थाने यो ग्रहो बो भूयाद्भवेत् तदा सौ ग्रहः स्वामाशां दिशं नयते प्रापयति ७
अथ यात्राकालं भुजंगप्रयातेनाह धनुर्मेषेति धनुर्मेषसिंहस्थे रवौ यात्रा प्रशस्ता शुभफलदा शनिज्ञोशनोराशिगे मध्या मकरकुंभमिथुनकन्यातु
धनुलागते रवौ यात्रा मध्या स्यात् कर्कमीनालिसंस्थे रवौ दीर्घा बहुकालसाध्या यात्रा न फलेत्यर्थः वराहः यात्राजसिंहतुरगोपगते वरिष्ठा मध्या शनैश्च

रवुधो शनं सांग्रहेषु भानो कुलीरवृषवृश्चिकगेति दीर्घा शस्तस्य देवलमते ध्वनि पृष्टगोर्कः इति देवलमते ध्वनिमार्गे सूर्यः पृष्ठगतः शस्तः पृष्ठगतत्वं तु वसंतराजोक्तभ्रमणवशेनेति केचित् यथा दग्धादिगेशी ज्वलिता दिगैंद्री धूमान्विता वानलदिक्प्रभाते इत्येवमेव प्रहराष्टके — न भुंक्तो दिशां ताइति अनेन भ्रमणप्रकारेण यस्मिन्प्रहरे भ्रमणसमयः सा दिक् सूर्यसंमुखोच्यते तत्पंचमी दिक् सूर्यपृष्ठगते त्युच्यते इत्याहुः वस्तुतस्तु द्वादशराशिभ्रमवशेन यस्यां दिश्यर्कस्थितः तां पृष्ठतः कृत्वा यायादित्यर्थः यथा लग्नस्थेऽर्के पश्चिमां दिशं गच्छेत् चतुर्थे दक्षिणां सप्तमे पूर्वां दशमउत्तरामित्यर्थः यदाह देवलः लग्नस्थे वरुणाशां हिबुकस्थे दक्षिणां रवौ यायात् सप्तमगे पूर्वाशां मेषुरणसंस्थिते सौम्यामिति एवं विदिक्ष्वपि ज्ञेयं यथा द्वितीयतृतीयस्थिते र्के नैर्ऋती पंचमषष्ठे आग्नेयी अष्टमेनवमे ऐशानी एकादशे द्वादशे केवायव्यां गच्छेदिति अथ तारानिषेधमाह जनुरिति स्वजन्मनक्षत्राद्दिननक्षत्रं यत्संख्यं स्यात् तस्मिन्नव भक्ते अवशिष्टाः प्रथमसप्तमपंचमतृतीयाख्यास्ताराश्चेत्युस्तदा ने ष्टा निषिद्धाः ८

रवौ कर्कमीनालिसंस्थेति दीर्घो जनुः पंचसप्तत्रिताराः न चेष्टाः ८ न षष्ठी न च द्वादशी नाष्टमी नो सिताद्या तिथिः पूर्णिमामा न रिक्ता॥

अथ तिथ्यादिशुद्धिं भुजंगप्रयातेनाह नषष्ठीति सिताद्यातिथिः शुक्लपक्षप्रतिपत् आसु तिथिषु यात्रा न प्रशस्ते त्यर्थः नारदः षष्ठ्यष्टमी द्वादशी च रिक्ता मावर्जितासु च यात्रा शुक्लप्रतिपदि निधनाया धनाय चेति हयोश्विनी आदित्यपुनर्वसुः मित्रोनुराधा इंदुर्मृगः जीवः पुष्यः अंत्यरेवती हस्तश्रवणधनिष्ठाः एतैर्नवभिर्नक्षत्रैः यात्रा प्रशस्तोत्तमा मध्यानि निषिद्धानि च भानि वसिष्ठ आह तिस्रोत्तरा वारुणनैर्ऋतेंद्र पूर्वात्रयं ब्रह्मभयुग्दशैवं मध्यान्यनिष्टान्यनलानिलेशाद्दि दैवचित्राहिमघांतकानीति तिस्रोत्तरा इत्यार्षः संधिः ननु वसिष्ठे न वारा उक्ताः सुरेज्यदैत्येज्यशशीदु। रामः

जानावाराश्च वर्गाः शुभदाः प्रयाणे आदित्यभूसूनुशनैश्चराणां वाराश्च वर्गा न शुभप्रदाः स्युरिति अत्र कुतो नोक्ता इति चेन्न नारदादिभिरनुक्तत्वात् ९८

वसिष्ठादिभिरुक्तपापग्रहवारस्थूलनिषेधवैयर्थ्याच्च दोषाधिक्यसूचनार्थं तदिति चेन्न भिन्नकर्तृकेषु मुनिग्रंथेषु मुनिवचनानां वैयर्थ्यानर्हत्वादे

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथविशेषंभुजंगप्रयातेनाह गुरुर्लग्नकोणइति लग्नेगुरुश्चेत्स्यादथवाकोणेनवपंचमेगुरुःस्यात् कुजोभौमोऽरौशत्रुगृहेषष्ठःस्यात् खेदशमे
सितःशुक्रःस्यात् एतादृशेभिषेकयोगेयोराजाभिषिच्यतेसदासर्वकालंराजलक्ष्म्यामोदते अयमेकोयोगः सौरिःसूर्यौतृतीयायगौस्यातां यथासं
ख्यंशनिस्तृतीयेरविरेकादशेगुरुःखबंधोःखेदशमेबंधौचतुर्थेवाचेद्गुरुःस्यादेवंविधयोगेऽभिषिक्तस्यनृपस्यधरित्रीपृथ्वीस्थिरासदाहस्तगतः
स्यात् ४ इतिराजाभिषेकप्रकर्णं १० अथयात्राप्रकरणंव्याख्यायते तत्रकिंचित्कार्यमुद्दिश्यदेशांतरगमनंयात्रेति साद्विविधा परविषयेविजयार्थे
गंतुंसमरविजयाख्या निखिलापरयात्रायासामान्यासाभवेद्द्विविधा कथिततिथिवासरर्क्षेष्वभिमतफलदाभवेच्चसामान्या समराद्यायाचयात्रायोग
विलग्नक्षितीशयोगेष्विति तत्रयात्राधिकारिण्यःप्रहर्षिण्याह यात्रायामिति प्रविदितछायाघटिकादिनाज्ञातजन्मलक्षणयातत्कालीनलग्नकुंडलिकाः

गुरुर्लग्नकोणेकुजोरौसितःखेसराजासदामोदतेराजलक्ष्म्या तृतीयायगौसौरिसूर्यौखबंधौगुरुश्चेद्धरित्रीस्थिरास्या
न्नृपस्य ४ पूर्वैःसह १० यात्रायांप्रविदितजन्मनांनृपाणांदातव्यंदिवसमबुद्धजन्मनांच प्रश्नाद्यैरुदयनिमित्त
मूलभूतैर्विज्ञातेह्यशुभमशुभेबुधःप्रदद्यात् १ जननराशितनूयदिलग्नगेतदधिपोयदिवाततएववा॥ १ ॥ ॥

स्वशुभाशुभग्रहसूचितशुभाशुभफलोदर्कंज्ञानंयेषांतेषांनृपाणांयात्रायांदिवसंदातव्यंयात्रादिनंदेयमित्यर्थः यदाहवराहः विदितेहोराराशौस्वा
नादिवलंग्रहाणांच आयुषिचपरिज्ञातेशुभमशुभंयातुरिहभाव्यमिति ननुयस्यजन्मकालोनज्ञातस्तस्यकथंयात्रास्यादित्यतआह अबुद्धमज्ञातंज
न्मकालोयेषांतेषामपिप्रश्नाद्यैःपृष्टोयःश्रुत्यादिभिरशुभमशुभेविज्ञातेसतिबुधोयात्रादिवसंप्रदद्यात् कीदृशैःप्रश्नाद्यैः उदयोलग्नंनिमित्तंशकुना
दि एतदादीनमूलभूतानिनिश्चयादानकरणानि येषांतैःप्रश्नोदयनिमित्ताद्यैःतेषामपिफलोदयइतिनारदोक्तेः १ अथप्रश्नादेवफलंद्रुतविलंबितेना
ह जननेति अत्रयद्यपिजन्मलग्नजन्मराशिज्ञानंवर्ततेतथापिजातकोक्तशुभफलदग्रहदशानवगमादज्ञानजन्मतंज्ञेयं॥ ॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्रविशेषः हरिहस्तपुष्यशशिभिः श्रवणहस्तपुष्यमृगैः सर्वस्मिन्नपिकालेयात्राशुभास्यात् ११ अथतत्रापिकालविशेषमध्यमानांनिषिद्धानांच
कियतांभानांवर्ज्यघटिकाइंद्रवज्रयाह पूर्वेति पूर्वात्रयेप्रथमाःषोडशनाड्योनिषिद्धाः कृत्तिकायामेकविंशतिः मघायामेकादश भरण्यांसप्तघ
टिकाः त्याज्याइत्यर्थः स्वातीविशाखाश्लेषाज्येष्ठानांआद्यश्चतुर्दशघटिकास्त्याज्याः चतुर्भुजः भरण्यांसप्तघटिकावह्निभेचैकविंशतिः एकादश
घटीपित्र्येत्रिपूर्वासुचषोडश स्वातीसर्पविशाखाद्रांज्येष्ठासुचचतुर्दश वर्जयेदेताघटिकायात्रायांशुभदामताइति १२ अथमतांतरेणवर्ज्यत्वमिंद्र
वज्रयाह पूर्वार्द्धमितिस्पष्टार्थं १३ अथभानांजीवपक्षादिकाःसंज्ञाभुजंगप्रयातेनाह तमोभुक्तेति तमोराहुर्वक्रीग्रहःतेनभुक्ताभुक्ताएवंविधाविश्व

मित्रारव्येनेचमध्यरात्रिसमयेचोग्रेस्तथानोचेरत्र्यंतेहरिहस्तपुष्यशशिभिःस्यात्सर्वकालेशुभा ११ पूर्वाग्निपित्र्यांतक
तारकाणांभूपप्रकृत्युग्रतुरंगमाःस्युः स्वातीविशाखेंद्रभुजंगमानां नाड्योनिषिद्धामनुसंमिताश्च १२ पूर्वार्धमाग्नेयम
घानिलानांत्यजेद्द्विचित्राहियमोत्तरार्धं नृपःसमस्तागमनेजयार्थीस्वातीमघांचोशनसामतेन १३ तमोभुक्तताराःस्मृ
ताविश्वसंख्याःशुभोजीवपक्षोमृतश्चापिभोग्याः तदाक्रांतभंकर्तरीसंज्ञमुक्तंततोसेंदुसंख्यंभवेद्ग्रस्तनाम १४ मार्तंडेमृ
तपक्षगेहिमकरश्चेज्जीवपक्षेशुभायात्रास्याद्विपरीतगेक्षयकरीद्वौजीवपक्षेशुभा॥ ॥संख्यास्त्रयोदशसंख्यास्ताराननक्षत्राणिजीवःप
क्षःसजीवपक्षसंज्ञानिशुभकराणि भोग्याःराहुणाक्रांतनक्षत्रात् भोग्यानिगम्यानित्रयोदशभानिमृतोमृतपक्षसंज्ञानि तदाक्रांतभंतेनराहुणाक्रांत
भंतेनराहुकर्तरीत्येवनामकंस्यात् यथा राहुर्हस्तनक्षत्रेतेनभुक्तानिचित्रास्वातीप्रमुखानिपूर्वाभाद्रपदांतानित्रयोदशजीवपक्षः तदाक्रांतभाद्रलान्संच राम॰
दशमुत्तराभाद्रपदाख्यंग्रस्तसंज्ञं तेनराहुणाभोग्यानिउत्तराफाल्गुनीपूर्वाफाल्गुनीमघाश्लेषापुष्यपुनर्वसुआर्द्रामृगरोहिणीकृत्तिकाभरणीअश्विनीरेव ८९
त्याख्यानिमृतपक्षः हस्तस्तुकर्तरीग्रस्तमितिच १४ अथजीवपक्षादीनांफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह मार्तंडइति मृतपक्षेमार्तंडेसूर्येसतिचंद्रश्चेज्जी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

माह॥

वपक्षेस्यात्तदायात्राशुभास्यात् विपरीतगेमार्तंडेजीवपक्षगेसतिचंद्रश्चेन्मृतपक्षगः तदायात्राक्रियमाणायातुःक्षयकरीस्यात् द्वौस्तयोचंद्रमसोचेज्जी
वपक्षेस्यातांतदाशुभाशुभतरेत्यर्थः अर्थादुभौमृतपक्षेस्यातांतदायात्रातिक्षयकरीस्यात् यथास्यापवादंग्रस्तर्क्षमिति मृतपक्षतःमृतपक्षनक्षत्रा
त्स्वल्पक्षंराहुणाक्रांतभात्पंचदशसंख्यंशुभंशुभकरंस्यात् यथाशवान्मरिष्यमाणोदेहीप्रबलः ग्रस्ताद्राहुभतःपंचदशसंख्याकात्तु कर्तरीराहु
क्रांतंशुभंशुभकरंस्यात् यायीति योराजावैरिणामुद्दिश्यजिगमिषुःसयायी तत्स्वामीचंद्रः यश्चस्वदेशेदुर्गेकृत्वातिष्ठतिसस्थायी रविःक्षितिमान्
स्थायीराज्ञःस्वामी तौद्वौसूर्याचंद्रमसौजीवगौजीवपक्षगतौ तयोःराज्ञोःस्थायियायिराज्ञोःजयकरौरविश्चेज्जीवपक्षगःतदास्थायिनोजयः चं
द्रश्चेज्जीवगस्तदायायिनोजयः उभौचेज्जीवगौतदासंधिकरौ अर्थाद्द्वावपिचेन्मृतपक्षगौउभयोःपराजयकारी अत्रबहुविचारःस्वरोदयादवगं

ग्रस्तर्क्षंमृतपक्षतःशुभकरंग्रस्तात्तथाकर्तरी यायीदुक्षितिमान्विजयकरौतौद्वौनयोजीवगौ १५ स्वात्यंतका
हिवसुपौष्णकरानुराधादित्युध्रुवाणिविषमास्तिथयोऽकुलाःस्युः॥

तव्यः १५ अथाकुलकुलाकुलकुलगणंवसंततिलकाशार्दूलविक्रीडिताभ्यामाह स्वात्यंतकाहीति पूर्वोश्चीति स्वाती·अंतकंभरणी·आश्ले
षाधनिष्ठारेवतीहस्तअनुराधापुनर्वसुध्रुवाणिउत्तरात्रयरोहिण्याः एतानिद्वादशभानिविषमास्तिथयःप्रतिपत्तृतीयापंचमीसप्तमीनवम्येकादशी
त्रयोदशीपंचदश्यश्चत्यष्टौतिथयः शनिचंद्रसूर्यबृहस्पतिवाराःचत्वारःएतेप्रत्येकमकुलसंज्ञाः अथत्तोबुधवारःमूलंअंबुपंशततारकाःई
शआर्द्रा·विधिभमभिजित्चत्वारिभानि दशषट्द्वितिथ्यःदशमीषष्ठीद्वितीयास्तिस्रस्तिथयःएतेप्रत्येककुलाकुलसंज्ञाःस्युः अथपूर्वोक्तिस्व
अश्विनीपुष्यमघाइंदुर्मृगःकर्णश्रवणःदहनःकृत्तिका·द्वीशंविशाखा·ज्येष्ठाचित्राएतानिद्वादशभानिशुक्रभौमवारौ अर्कोष्टेंद्रवेदैर्मिताःद्वा
दश्यष्टमीचतुर्दशीचतुर्थीसंज्ञाश्चतस्रस्तिथयःप्रत्येकंकुलसंज्ञकाःस्युः फलमाह यायीति अकुलसंज्ञकेतिथिनक्षत्रेवारगणे॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु०टी० समरेयुद्धप्रारंभेसतियायीराजाजयीस्यात् यदिकुलसंज्ञकेतिथिनक्षत्रेवारगणेसतिस्थायीराजातद्वज्जयीस्यात् कुलाकुलेसंज्ञकेतिथिवारनक्षत्र
या०प्र० गणेयुध्यतोर्युद्धकुर्वतोः भूमीशयोराज्ञोः परस्परंसंधिःस्यात् १६ १७ अथपथिराहुचक्रंस्रग्धरयाह सुधर्मेइति अश्विनीपुष्याश्लेषाधनिष्ठा
९० शततारकाविशाखानुराधाख्यानिभानिधर्मेधर्मस्थानेलेख्यानि अथभरणीपूर्वाभाद्रपदाज्येष्ठाश्रवणपुनर्वसुमघास्वात्याख्यानिभानिअर्थेसु
अथकृत्तिकार्द्रोत्तराभाद्रपदाचित्रामूलाभिजित्पूर्वाफाल्गुनीनक्षत्राणिकामेसुः अथरोहिणीआप्यंपूर्वाषाढामृगोंत्यंरेवतीविश्वमुत्तराषाढाअ

सूर्येंदुमंदगुरवश्चकुलाकुलज्ञोमूलांबुपेशविधिभंदशषट्द्वितिथ्यः १६ पूर्वाश्वीज्यमघेंदुकर्णदहनद्वीशेंद्रचित्रास्त
थाशुक्रारौकुलसंज्ञकाश्चतिथयोऽर्कोष्टद्वेदेमिताः यायीस्यादकुलेजयीचसमरेस्थायीचतद्वत्कुलेसंधिःस्यादुभयोः
कुलाकुलगणेभूमीशयोर्युध्यतोः १७ सुधर्मेदस्रपुष्योरगवसुजलपद्वीशमैत्राण्यथार्थेयाम्याजांघ्रीद्रकर्णादितिपि
तृपवनाडन्यथाभानिकामे वह्न्यार्द्राबुध्न्यचित्रानिर्ऋतिविधिभगाख्यानिमोक्षेथरोहिण्यार्थेद्वंत्यर्क्षविश्वार्यमभदिन
करक्षाणियंथादिराहौ १८ धर्मगेभास्करेवित्तमोक्षेशशीवित्तगेधर्ममोक्षस्थितिःशस्यते कामगेधर्ममोक्षार्थगःशोभनोमो
क्षगेकेवलंधर्मगःप्रोच्यते १९ पौषपक्षत्यादिकाद्वादशैवतिथ्योमाघादौद्वितीयादिकास्ताः॥ ॥र्यमभउत्तराफल्गुनीहस्ताख्यानिभा
निमोक्षेसु: पथिशब्दआदिर्यस्यतादृशेराहौपथिराहावित्यर्थः चक्रेइतिविशेषमध्याहार्यं १८ अथस्रग्विण्यातत्फलमाह धर्मगेभास्करइतिधर्म
मार्गस्थितेभास्करेसतिचेद्वित्तमोक्षेशशीअर्थमार्गेमोक्षमार्गेवाशशीस्यात्तदाशोभनः अथवित्तगेअर्थगेभास्करेसतिधर्ममार्गगःमोक्षमार्गेवाश
शीशोभनः अथकामगेभास्करेसतिधर्मार्थमोक्षमार्गगःशशीशोभनः अथमोक्षमार्गेभास्करेसतिधर्मगःशशीशोभनः अर्थाद्विपरीतावस्थितयोर्द्वयोःसू
र्यचंद्रमसोरशुभत्वंस्यात् १९ अथतिथिचक्रंशालिन्याह पौषेइति अत्रपौषादितःप्रतिमासेद्वादशकोष्ठकालेख्याःएवंकृतेश्चतुश्चत्वारिंशदधिकं

राम
९०

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वंविधागतिरुचिता नत्वेककर्तृकेग्रंथे तत्रहिपूर्वापरविरोधे अयोत्तरंवाकार्यं ग्रंथांतरेणसहैकवाक्यतावाकार्या तत्रायंवसिष्ठवाक्यस्वरसः
पुष्टिकरमंदवारे इतिवाक्यात् पापग्रहवारनिषेधोगौणइत्यनुमीयते तस्यगतिस्त्वेवंयदास्वजन्मराशेरुपचययोग्रहः शुभोवाऽशुभोवाभावव
तुससर्वदिक्षुहितःपरंतुशूलदिशोविहाय यदात्वनुपचयस्थःसतुकुत्रापिनहितः यदाहराजमार्तंडः उपचयकरग्रहदिनेशुद्धिः क्रूरेपिपापिनांभ
वति सौम्येप्यनुपचयस्थेनभवंतियात्राशुभायातुरिति तस्मान्नाथोवारोक्तोनिवारानोक्ताइत्युक्तं ९ अथवारशूलंनक्षत्रशूलंचपृथ्वीछंदसाह
नपूर्वदिशीति शक्रभेज्येष्ठायांपूर्वदिशिनव्रजेत् तथाविधुसौरिवारेसोमशनिवारेपिपूर्वदिशिनव्रजेत् अजपदभेपूर्वाभाद्रपदायांतथागुरुवा
रेपियमदिशिनव्रजेत् रविशुक्रयोर्वारेतथाधातृभेरोहिण्यांपाशिदिशिपाशीवरुणः तद्दिशिपश्चिमदिशिनव्रजेत् कुजबुधवारेतथार्यमर्क्षेउत्त

हयादित्यमैत्रेंदुजीवांत्यहस्तश्रवोवासवैरेवयात्राप्रशस्ता ९ नपूर्वदिशिशक्रभेनविधुसौरिवारेतथानचाजपदभेगुरौ
यमदिशीनशुक्रार्कयोः नपाशिदिशिधातृभेकुजबुधेर्यमर्क्षेतथानसौम्यककुभिव्रजेत्स्वजयजीवितार्थीबुधः १०
पूर्वाह्णेध्रुवमिश्रभैर्नृपतेर्यात्रानमध्याह्नकेतीक्ष्णाख्यैरपराह्णकेनलघुभैर्नोपूर्वरात्रेतथा॥ ॥ ॥ ॥

राफल्गुन्यांसौम्यककुभिउत्तरदिशिनव्रजेत् कः स्वजयजीवितार्थीबुधः स्वंधनंजयः शत्रुपराजयपूर्वकःस्वोत्कर्षः जीवितमायुष्यं एतानिअर्थ
यतेअसौनव्रजेत् वारशूलपरिहारमाहगुरुः सूर्यवारेघृतंप्राश्यसोमवारेपयस्तथा गुडमंगारकेवारेबुधवारेतिलानपि गुरुवारेदधिप्राश्यशु
क्रवारेयवानपि माषान्भुक्त्वाशनेर्वारेगच्छन्शूलेनदोषभाक् तांबूलंचंदनंमृच्चपुष्पंदधिघृतंतिलाः वारशूलहराण्यकोदनाद्वारणतोदवादि
तिच १० अथकालशूलंशार्दूलविक्रीडितेनाह पूर्वाह्णेइति ध्रुवाख्यैर्मिश्राख्यैश्चभैः पूर्वाह्णेयात्रानशुभास्यात् तीक्ष्णाख्यैर्भैर्मध्याह्नेनस्यात्
अपराह्णेलघुनक्षत्रैः पूर्वरात्रेमैत्राख्यैः मध्यरात्रिसमयेउग्रनक्षत्रैः तथारात्र्यंतेरात्रितृतीयभागेचरनक्षत्रैर्यात्रानस्यात्॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कथयिष्यामि २० फलानिशालिनीत्रयेणाह सौख्यमिति लाभइति सौख्यमितिच श्लोकत्रयंस्पष्टार्थमेव तत्रपौषेप्रतिपदिदिक्चतुष्टयेसौख्यंक्ले
शोभीतिरर्थागमश्चेतिफलचतुष्टयंक्रमेणज्ञेयं एवंद्वितीयादिष्वपिश्लोकश्चतुर्थीशोक्तफलंस्यात् २१ २२ २३ अथसर्वोकज्ञानंवसंततिलकयाह
तिथ्यृक्षेति तिथयोत्रशुक्लप्रतिपदादितोग्राह्याः तत्रतिथिनक्षत्रवाराणांयुतिः स्यात्तत्रयेस्याप्याक्रमेणसप्तभिरष्टभिस्त्रिभिश्चतष्टाभक्तावशि
ष्टासतिप्रथमस्थानेवियतिशून्येसतिअतिदुःखीयात्राकर्तास्यात् मध्येद्वितीयस्थानेधननाशः चरमेतृतीयस्थानेशून्येमृत्युःस्यात् स्थानत्रयेंक

कामात्तिखः स्युस्तृतीयादिवच्चयानेप्राच्यादौफलंतत्रवक्ष्ये २० सौख्यंक्लेशोभीतिरर्थागमश्चशून्येनैस्वंनिस्वतामिश्रताच
द्रव्यक्लेशोदुःखमिष्टाप्तिरर्थोलाभःसौख्यंमंगलंवित्तलाभः २१ लाभोद्रव्याप्तिर्धनंसौख्यमुक्तंभीतिर्लाभोमृत्युरर्थागमश्च
लाभः कष्टंद्रव्यलाभोसुखंचकष्टंसौख्यंक्लेशलाभौसुखंच २२ सौख्यंलाभः कार्यसिद्धिश्चकष्टंक्लेशः कष्टासि
द्धिरर्थोधनंच मृत्युर्लाभोद्रव्यलाभश्चशून्यंशून्येसौख्यंमृत्युरत्यंतकष्टं २३ तिथ्यृक्षवारयुतिरद्रिगजाग्नितष्टास्था
नत्रयेत्रवियतिप्रथमेतिदुःखी मध्येधनक्षतिरथोचरमेमृतिःस्यात्स्थानत्रयेंकयुजिसौख्यजयौनिरुक्तौ २४ रवेर्भ
तोज्ञभोन्मितिर्नगावशेषिताह्यगाः महाडलोनशस्यतेत्रिषण्मिताभ्रमोभवेत् २५ ॥युजिश्रंकयुतौसौख्यजयोभवेतां २४ अथा

थाडलभ्रमणेप्रमाणिकयाह रवेर्भतइति सूर्यनक्षत्रात् अज्ञभस्यचंद्रस्योन्मितिर्गणनाकार्यासानगैःसप्तभिरवशेषितासतीह्यगाःद्विशेषमितासत
प्तशेषमितावाभवेत् तदामहाडलोदोषःस्यात् सनशस्यते प्रागुक्तप्रकारेणयदित्रिषण्मितात्रिशेषमितापट्शेषमितावास्यात्तदाभ्रमोभ्रमणाख्यो
दोषःस्यात्सोपिनशस्यते एतन्निर्मूलं तत्रभ्रमणेयात्रामेवत्यजंति आडलेबहूनिकार्याणित्यजंति उक्तंच यात्रायंत्रहलप्रवाहसमरेचौर्येचसंधौ
तथाकूपारामतडागखंधनविधौपापद्धिदुर्गग्रहे अश्वेभोष्ट्ररथाधिरोहणविधौत्याज्यंसदैवाडलंयत्नान्नात्रशुभेषुमंगलविधौदोषोनतस्यक्वचिदिति २५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ हिंबराख्यंयोगमुपजातिकयाह शशांकभमिति स्पष्टार्थं प्रसंगात् घबाडमपि सूर्यभाद्गणयेच्चांद्रंत्रिगुणंतिथिसंयुतं सप्तभिस्तुहरेद्भागंत्रि
शेषंस्याद्घबाडकं एतच्चहिंबराच्छुभंत्वयं एतत्सर्वंदाक्षिणात्याविचारयंतीति अत्रप्रसंगात् ग्रंथांतरस्थसंग्रहः सूर्यभाद्गणयेच्चांद्रंतिथिवारंचमिश्रि
तं सप्तभिस्तुहरेद्भागंपंचशेषंतुटेलकं सूर्यभाद्गणयेच्चांद्रंतिथिवारंचमिश्रितं अर्कसंख्येर्हरेद्भागंनवशेषंतुगोरवं प्रवेशेगोरवंदद्यान्निर्गमेहिंबरं
तथा नस्करेटेलकं दद्यात् घबाडं सर्वकर्मसु इतिज्योतिर्निबंधे २६ अथघातचंद्रंशालिन्यातत्परिहारंचानुष्टुप्द्वयेनाह भूपंचेति आग्नेयेति रूपद्व्य
ग्नीति मेषादिराशीनांभूपंचांकेत्यादिकोघाताख्यचंद्रोज्ञेयः यथा मेषस्यप्रथमोमेषएव वृषस्यपंचमःकन्यास्थः मिथुनस्यनवमः कर्के द्वितीयः

शशांकभंसूर्यभतोत्रगण्यंपक्षादितिथ्यादिनवासरेण युतंनवाप्तंनगशेषकंचेत्स्याद्धिंबरंतन्नमनेतिशस्तं २६ भूपंचां
कद्व्यगदिग्वह्निसप्तवेदाष्टेशार्कोश्च घाताख्यचंद्रः मेषादीनांराजसेवाविवादेवर्ज्योयुद्धाद्येचनान्यत्रवर्ज्यः २७ आग्ने
यत्वाष्ट्रजलपपित्र्यवासवरौद्रभे मूलब्राह्माजपादर्क्षेपित्र्यमूलाजभेक्रमात् २८ रूपद्व्यग्न्यग्निभूरामद्व्यग्न्यब्ध्यब्धि
युगाग्नयः घातचंद्रेधिष्ण्यपादामेषादर्ज्यामनीषिभिः २९ गोस्त्रीझषेघाततिथिस्तुपूर्णाभद्रानृयुक्कर्कटकेयनंदा॥ ॥

सिंहेषष्ठः कन्यायादशमः तुलायास्तृतीयः वृश्चिकस्यसप्तमः धनुषश्चतुर्थः मकरस्याष्टमः कुंभस्यैकादशः मीनस्यद्वादशः घातचंद्रोराजसेवा
याविवादेप्रतिवादिनासहकलहेयुद्धाद्येआदिशब्दान्मृगयादिषुवर्ज्यः अन्यत्रविवाहान्नप्राशनादिमंगलकृत्येनवर्ज्यः उक्तंच युद्धेचैवविवादेचकु
मारीपूजनेतथा राजसेवावाहनादौघातचंद्रंविवर्जयेत् तीर्थयात्राविवाहान्नप्राशनोपनयादिषु मांगल्यसर्वकार्येषुघातचंद्रंनचिंतयेत् अत्रलाघवा
र्थंश्रात्पुत्रेणगोविंदपद्यां मेषकन्याघटहरिनक्रयुग्मधनुर्वृषाः मीनसिंहधनुःकुंभाघातचंद्रा अजादितइति घातचंद्रेमेषादिराशिबुक्तिकादिभा
नांचरणा एतेवर्ज्याइतिकेचिद्वदंति २७ २८ २९ घाततिथिरुपजातिकयाह गोस्त्रीति गोःस्त्रीकन्या झषोमीनः एतद्राशिमतिनरेपूर्णाः पंचमीदश

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मीपंचदशीचघाततिथिः कौर्पीवृश्चिकः अजोमेषः एतयोर्नंदाप्रतिपत्षष्ठ्येकादशीचतिथिः नक्रधटेमकरतुलयोः रिक्ताचतुर्थीनवमीचतुर्दशीच घाततिथिः धनुः कुंभसिंहानांजयातृतीयाष्टमीत्रयोदशीचघाततिथयः भद्राद्वितीयासप्तमीद्वादशीमिथुनेकर्केचघाततिथयोयात्रादौनशस्ताः ३० घातवारानशालिन्याह नक्रेभौमइति मकरराशिमतिपुरुषेभौमोघातवारः वृषसिंहकन्यासुमंदःशनिर्घातवारः द्वंद्वेमिथुनेचंद्रः अजेमेषेऽर्कः कर्केबुधः धनुर्मीनवृश्चिकेषुशुक्रवारः जूकस्तुला कुंभतुलयोर्जीवोगुरुर्घातवारइत्यर्थः घातवाराअपियात्रादौनशस्ताः ३१ अथघातनक्षत्राण्यनुष्टुभाह मघेति स्पष्टार्थं एतदपियात्रादौनशस्तं ३२ अथघातलग्नान्याह मूद्व्यब्धीति स्पष्टार्थंतदपियात्रायांवर्ज्यं ३३ अथयोगिनीजी।

कौर्प्याजयोर्नक्रघटेचरिक्ताजयाधनुःकुंभहरौनशस्ताः ३० नक्रेभौमोगोहरिस्त्रीषुमंदःचंद्रोद्वंद्वेऽर्कोजभेज्ञश्चकर्के शुक्रःकोदंडालिमीनेषुकुंभजूकेजीवोघातवारानशस्ताः ३१ मघाकरस्वातिमैत्रमूलश्रुत्यंबुपांत्यभं याम्यब्राह्मेशसार्पंचमेषादेर्घातभंनसत् ३२ मूमिद्व्यब्ध्यद्रिदिक्सूर्यागाष्टांकेशाग्निसायकाः॥१।२।४।७।१०।१२।६।८।९।११।३।५॥ मेषादिघातलग्नानियात्रायांवर्जयेत्सुधीः ३३ नवभूम्यःशिववह्नयोक्षविश्वेऽर्ककृताःशक्ररसास्तुरंगतिथ्यः द्विदिशामावसवश्चपूर्वतः स्युस्तिथयःसंमुखवामगानशस्ताः ९।११ ३।५ १३।१२ ४।१४ ६।७ १५।२ १०।३० ८॥३४॥ पूर्णास्तास्तिथयनीदोषमाह नवभू म्यइति एतास्तिथयः पूर्वतः पूर्वदिशामारभ्यअष्टदिक्षुज्ञेयाः यथा पूर्वस्यांनवभूम्यः नवमीप्रतिपच्चआग्नेय्यांशिववह्नयः एकादशीतृतीयाच एवमन्येऽपि एतास्तिथयोयोगिन्यइतिजीर्णाःतास्तिथयः संमुखवामगानशस्ताः यथा प्राच्यांगंतुःप्रतिपत्संमुखी दक्षिणांगंतुर्वामगा पश्चिमांगंतुःपृष्ठगा उदीच्यांगंतुर्दक्षिणा एवंसर्वासुदिक्षुसर्वास्तिथयोविचार्यास्तत्रसंमुखेवामगाश्चतिथयोनशुभाः अर्थाद्दक्षिणापृष्ठगाश्चशुभाः उक्तंचपृष्ठजोदक्षिणेवापियोगिनीगमनेहिता वामसंमुखयोर्नेष्टावायुमेवंविचिंतयेदिति ३४

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पौ	मा	फा	चै	वै	ज्ये	आ	श्रा	भा	आ	का	मा	पूर्व	दक्षि	पश्चि	उत्तर
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	सौख्यं	क्लेशः	प्रीतिः	अर्थागम
२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	शून्यं	नैस्वं	निस्व॰	मिश्रता
३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	द्रव्यक्ले	दुःखं	इष्टाप्तिः	अर्थः
४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	लाभः	सौख्यं	मंगलं	वित्तला
५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	लाभः	द्रव्याप्ति	धनं	सौख्यं
६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	प्रीतिः	लाभः	मृत्युः	अर्थाग
७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	लाभः	कष्टं	द्रव्यला	सुखं
८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	कष्टं	सौख्यं	क्लेशला	सुखं
९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	सौख्यं	लाभः	कार्यसि	कष्टं
१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	क्लेशः	कष्टाप्ति	अर्थः	धनं
११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	मृत्युः	लाभः	द्रव्यला	शून्यं
१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	शून्यं	सौख्यं	मृत्यु	अत्यंत
पौ	मा	फा	चै	वै	ज्ये	आ	श्रा	भा	आ	का	मा	पूर्व	दक्षि॰	पश्चि॰	कष्टं उत्तर

शतंकोष्ठकाजायंतेतत्रचक्राकृतिर्यथान्यासः प्राग्लिखितः
तत्रपक्षस्यशुक्लस्यकृष्णस्यवापक्षतिः पक्षमूलंप्रतिपा
त्तदादिकाः प्रथमंपौषमासेप्रतिपदादिकाः द्वादशतिथ॰
योऽधोधोलेख्यः माघादौमाघादिमासेषुद्वितीयादिकास्ति
थयोलेख्याः यथा माघेद्वितीयादिकाः फाल्गुनेतृतीया
दिकाः चैत्रेचतुर्थ्यादिकाः वैशाखेपंचम्यादिकाः ज्येष्ठे
षष्ठ्यादिकाः आषाढेसप्तम्यादिकाः श्रावणेष्टम्यादिकाः
भाद्रपदेनवम्यादिकाः आश्विनेदशम्यादिकाः कार्त्ति
केएकादश्यादिकाः मार्गशीर्षेद्वादश्यादिकाः सर्वास्तिथ
योद्वादश्यंतालेख्याः अवशिष्टस्थानानिप्रतिपदादिभिः पू
रणानि कामात्तिस्त्विति कामात्रयोदशीचतुर्दशीपंचदश्य
स्तृतीयादिवत्तु त्रयोदशीतृतीयावत् चतुर्दशीचतुर्थीवत्
पंचदशीपंचमीवत्स्युरित्यर्थः फलार्थमतिदेशोयं तत्रप्र
तिपदादौपूर्वदक्षिणापश्चिमोत्तरस्यदिशुयानेचिकीर्षितेग
मनेफलंशुभाशुभंसौख्यंक्लेशइत्यादिनोहत्रयेणवक्ष्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्युः क्रमशो मेषाद्य एवं तस्यां दिशि दिग्लग्न शब्देन व्यवह्रियंते तेषां शुद्धिः शुभफलदानसमर्थानुकूलसाहित्यं स्यात् दिग्लग्नाधीनाह नारदः दिग्द्वाराख्यः स्युः क्रमशो मेषाद्याश्च पुनः पुनरिति ३७ अन्यदपीद्वज्रयाह मैत्रार्केति अनुराधाहस्तपुष्याश्विनी नक्षत्रैः सर्वासु दिशासु चतुर्दिक्षु ततैः ज्योतिर्विवेके यात्राशुभानि गदिता यत्तु बालविवेके यादि प्रागादिषु श्रवणाश्विपुष्यहस्तानां न्यागउक्तः सति मूलत्वादुपेक्ष्य क्वचिद्दृशे सर्वदिग्द्वारिकाण्युक्तानि गुरुः पुष्याश्विहस्तमैत्राणि पौष्णवैष्णवसौम्यभं वासवं सर्वदिक्ष्वाशु यात्रायां शोभनानि हीति वराहः सर्वद्वारिकसंज्ञितानि गुरुभं हस्ताश्विमैत्राणि च श्रेष्ठान्येंद्रवपौष्णविष्णुवसुभान्याद्यैः सहाष्टौ सदेति वक्रीग्रह इति वक्रीग्रहो यदि केंद्रगः स्यात्तु गमे यात्रायां निषिद्धः अथवाऽस्य वक्रीग्रहस्य लग्नेवर्गः षट्वर्गश्चेत्स्यात्सोपि गमने निषिद्धः वाऽस्य वक्रीग्रहस्य दिनं वारोपि गमने निषिद्धं ३८ अथायनशूलमिंद्रवज्रयाह

आवश्यके पि परिघं प्रविलंघ्य गच्छेच्छूलं विहाय यदि दिक्तनुशुद्धिरस्ति ३७ मैत्रार्कपुष्याश्विनभैर्निरुक्ता यात्राशुभा सर्वदिशासु ततैः वक्रीग्रहः केंद्रगतोस्य वर्गो लग्ने दिनं चास्य गमे निषिद्धं ३८ सौम्यायने सूर्यविधू तदोत्तरां प्राचीं व्रजेत्तौ यदि दक्षिणायने प्रत्यग्यमाशां च तयोर्दिवानिशं भिन्नायनत्वे थ वधोन्यथा भवेत् ३९ ॥ ३९ ॥ ॥

सौम्यायनेति यदि सूर्यचंद्रौ सौम्यायने उत्तरायणे गतौ स्यातां तदा उत्तरां प्राचीं वा व्रजेत् तद्दिङ्मुखा यात्रा शुभेत्यर्थः यदि तु रविचंद्रौ दक्षिणायनगतौ स्यातां तदा प्रतीचीं दक्षिणां वा व्रजेत् अथ तयोर्भिन्नायनत्वे अयनभेदे सति दिवानिशं व्रजेत् यथा सूर्यो यस्मिन्नयने तां दिशं दिवा व्रजेत् चंद्रो यस्मिन्नयने तां दिशं रात्रौ यायात् अत्रोत्तरस्यां पूर्वस्या अंतर्भावः दक्षिणस्यां पश्चिमाया इति रत्नकोशे दिनकरकरप्रतप्ताम करादावुत्तरां च पूर्वां च यायाच्च कर्कटादौ याम्यामाशां प्रतीचीं चेति अतोन्यथा चेत्कुर्यात्तु तदा वधो मरणं भवेत् भिन्नायनत्वे सति सूर्यो यस्मिन्नयने तां दिशं यदि रात्रौ गच्छेत् चंद्रो यस्मिन्नयने तां दिवा गच्छेत्तदा यातुर्वधो भवेदित्यर्थः ३९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथसंमुखशुक्रदोषमुपजात्याह उदेतीति शुक्रोयस्यांदिशिप्राच्यांप्रतीच्यांवाकालवशेनोदयंकरोतितत्रगंतुःपुंसःशुक्रःसंमुखः अयमेकप्रका
रः अथवागोलभ्रमवशेनयत्रयस्यांदिश्युत्तरस्यांदक्षिणस्यांवायदिगच्छेत्तत्रगंतुःपुंसःसंमुखशुक्रःस्यात् अयंद्वितीयःप्रकारः अथयत्रककु
प्भसंघेप्राच्यादिदिशिकृत्तिकादिन्यासवशेनयद्दिङ्नक्षत्रेचरतितत्रदिशिगंतुःसंमुखःशुक्रःस्यादित्ययंतृतीयःप्रकारःस्यात् अत्रिः यद्दिग्गतः
समुदयेद्विचरेद्यत्रगोलके यद्वारभेषुविचरेच्चत्रिविधंप्रतिभार्गवमिति यत्रोदितइति यस्यांदिश्युदितःशुक्रोदृश्यतेतांदिशमेवनगच्छेत् अन्यदि
श्यपियथासंभवंनेयात् मूढेशुक्रेकार्यहानिः प्रतिशुक्रंपराजयइतिनारदोक्तेः अवश्यकर्तव्यगमनेशांतिमाहवसिष्ठः भृगुर्लग्नेभृगोर्वारेभृगु
वर्गेभृगूदये उपोष्यभृगुवारेपियावच्छुक्रोदयंप्रति रजतेनैववस्तुनेनकारयेत्प्रतिमांभृगोः लिखेदष्टदलंपद्मंकांस्यपात्रेचतंडुलैः शुक्लस्तस्मा

उदेतियस्यांदिशियत्रयातिगोलभ्रमाद्वाथककुभ्भसंघे त्रिधोच्यतेसंमुखएवशुक्रोयत्रोदितस्तांतुदिशंनयायात् ५०

वरैर्वैष्यप्रतिमांतत्रपूजयेत् शुक्लपुष्पाक्षतैर्गंधैर्मुक्ताहारैर्विचित्रितैः उपचाराणिकार्याणिशुक्रंतेअन्यदिन्टचा तन्मंत्रेणजपंकुर्यात्तस्यग
ह्योतरशतं कर्मांतेतेनमंत्रेणभक्त्याचार्घ्यंप्रदापयेत् श्वेतगंधाक्षतैःपुष्पैःक्षीरमिश्रेणवारिणा दैत्यमंत्रीदिवादर्शीचोशनाभार्गवःकविः श्वेतो
थमंडलीकाव्योविधिस्थोभृगवेनमः दत्वेत्यर्घ्यंप्रयत्नेनप्रार्थयेद्देवभक्तितः अनेनैवतुमंत्रेणप्रांजलिःप्रणतःस्थितः त्वत्पूजयानयाशुक्रसं
मुखत्वसमुद्भवं दोषंविनाशयक्षिप्रंरक्षमांतेजसंनिधे इतिप्रार्थ्यप्रयत्नेनप्रतिमाभूषणान्विता दैवज्ञायैवदातव्याश्वेताश्वसहितैवसा शिष्टेभ्यो
दक्षिणांदद्याद्यथावित्तानुसारतः ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्स्वयंभुंजीतबंधुभिः इतरेषांग्रहाणांचपूजांकुर्यात्प्रयत्नतः तत्तत्संमुखजोदोषस्त
त्क्षणादेवनश्यति दीपिकायांतुदानमेवोक्तं सितमश्वंसितछत्रंहेममौक्तिकसंयुतं ततोद्विजायेनदाद्यात्प्रतिशुक्रप्रशांतयइति ५० ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ वक्रास्तादिदोषं सापवादमुपजात्याह वक्रास्तेति भृगोः सुते शुक्रे वक्रोपगते अस्तोपगते नीचोपगते च उपलक्षणात् ग्रहयुद्धपराजिते वर्णेरहि
ते वा सति राजा परराष्ट्रं व्रजन्सन् हि निश्चये विद्विषां शत्रूणां वशं याति बद्धो भवतीत्यर्थः भरद्वाजः विवर्णे विजिते नीचे वक्रिते वास्तिते सितगे शत्रुक्षेत्रगते
वापि तदंशे तन्निरीक्षिते भौमांशे भौमसंयुक्ते मंदांशे मंदसंयुते यात्रां नैव प्रकुर्वीत लक्ष्म्यायुर्बलहानिदेति बुध इति तत्र शुक्रास्ते यदि बुधोनुकूलः पृष्ठ
दिक्संस्थो भवेत्तदा संचलन्नात्मनः राजा रिपून् शत्रून् जयेत् नैवेति प्रतीद्रुजे बुधे सम्मुखे सति गंतुः राज्ञो नैव जयः किंतु पराजयः अयं तु प्रतिशुक्रविचा
रो नृणां प्रथमगमने राज्ञां तु समरयात्रायामाहुः रैभ्यः प्रतिशुक्रादिदोषोयं नूतने गमने नृणां राज्ञां विजययात्रायां नान्यथा दोषमर्हतीति ४१ अथ वि
शेषं शालिन्याह यावच्चंद्र इति चंद्रो यदा पूषभाद्रेवतीनक्षत्रादारभ्य कृत्तिकाद्यपादे रेवत्यश्विनीभरणीकृत्तिकाप्रथमचरणे च यावत्तिष्ठति तावच्छुक्रोंऽधोस्त

वक्रास्तनीचोपगते भृगोः सुते राजा व्रजन्याति वशं हि विद्विषां बुधोनुकूलो यदि तत्र संचलन्नरिपून्जयेन्नैव जयः प्रतीद्रुजे
४१ यावच्चंद्रः पूषभात्कृत्तिकाद्यपादे शुक्रोधोन्दुष्टोऽग्रदक्षे मध्येमार्गेभार्गवास्तेपि राजा तावत्तिष्ठेत्संमुखत्वेपि तस्य ४२
कुंभकुंभांशकौ त्याज्यौ सर्वथा यत्नतो बुधैः तत्र प्रयातुर्नृपतेरर्थनाशः पदेपदे ४३ ॥ यः दृष्टोपि शुक्रो दर्शनकार्यं न करोतीत्यर्थः

यः तेदेवाह नदुष्ट इति अंधो यदा अग्रे संमुखे दक्षे दक्षिणभागे च दुष्टो न स्यात् मध्येमार्गेमिति सुमुहूर्ते प्रस्थितोपि राजा मध्यमार्गे मार्गमध्ये यदि शुक्रा
स्तो भवेत्तावत्कालं तस्मिन्नेव प्रयाणे तिष्ठेत् यावच्छुक्रोदयो भवेत् यदि गच्छतो राज्ञो दैवात्संमुखः शुक्रः श्चेत्तावदस्य शुक्रस्य संमुखत्वेपि तस्मिन्नेव प्रयाणे
तिष्ठेत् उपलक्षणात्क्रूरावप्येवंविधे द्रष्टव्यं पराशरः जीवः शशांकः शुक्रो वा मार्गमध्येस्तगो यदि तत्रैव निवसेद्राजा यावदभ्युदितो भवेदिति मार्ग
मध्ये बुधास्ते न दोषः यदा तु मार्गमध्ये बुधोदयो भवेत्स च पुनः संमुखो भवेत्तदा तु पुनर्दोष एव वसिष्ठः संमुखे चंद्रजं यत्र मार्गमध्ये॥ इतो यदि याव
दस्तंगते तस्मिंस्तावत्तत्रैव सवसेदिति ४२ अथ निषिद्धलग्नमनुष्टुभाह कुंभकुंभांशकेति स्पष्टार्थः ४३॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथकालपाशयोगं शालिन्याह कौबेरीतइति कौबेरीउत्तरादिक् तस्याः विपरीतदिक्षु अर्काद्येवारे कालः स्यात् तद्यथा रवावुत्तरदिशि कालः दक्षिणे
पाश इत्यर्थः चंद्रेवायव्यांकालः आग्नेय्यांपाशः एवंभौमादिष्वपि रात्रौ कालदिशिपाश इतिवैपरीत्यंज्ञेयं एतौयात्रायुद्धादिषु संमुखेवर्ज्यौ उक्तं
चस्वरोदये वारोत्थः पूर्वदिग्भागेततः सव्येनमंदगः यत्रस्थस्तत्रकालः स्यात्पाशस्तस्यतुसंमुखः दक्षिणस्थः शुभः कालः पाशो वामदिगाश्रयः या
त्रायांसमरेश्रेष्ठस्ततोन्यत्रनशोभनइति प्रसंगाद्दर्घयामाणहुरपिस्वरोदयस्थोलिख्यते इंद्रवायुयमरुद्रतोयाग्निशशिमाहते यामार्धमुदितोराहु
र्भ्रमत्येवंदिगष्टके इति ३५ अथपरिघदंडाख्यदोषमनुष्टुभाह पूर्वादिष्विति अनलर्क्षतः कृत्तिकातः सप्तभानिपूर्वस्यां मघातः सप्तयाम्यायां
अनुराधातः सप्तपश्चिमायां धनिष्ठातः सप्तभान्युत्तरस्यांलेख्यानीतिसर्वत्रवाक्यशेषः तत्रवायव्याग्नेयदिग्गुपनिबद्धरेखापारिघोदंडः स्यात् ससर्व

कौबेरीतोवैपरीत्येनकालोवारेऽर्काद्येसंमुखेतस्यपाशः रात्रावतोवैपरीत्येनगण्यौयात्रायुद्धेसंमुखेवर्जनीयौ ३५ पू
र्वादिषुचतुर्दिक्षुसप्तसप्तानलर्क्षतः वायव्याग्नेयदिक्संस्थंपारिघंनैवलंघयेत् ३६ अग्नेर्दिशंनृपइयात्पुरुहूतदि
ग्भैरेवंप्रदक्षिणगताविदिशायकृत्ये॥

यानोल्लंघयेत् तत्रयवनेश्वरः प्राचीमुदग्द्वारिभिरत्रयायात्प्राग्द्वारिकैश्चोडुभिरप्युदीचीं तथैवयाम्यामपराश्रितैर्भैर्याम्याश्रयैश्चाप्यपरांप्र
यायादिति ३६ अथविदिक्षुगमेनक्षत्रातिदेशमावश्यककृत्येनिघदंडापवादंचवसंततिलकयाह अग्नेर्दिशमिति नृपः पुरुहूतदिक् प्राची
तत्स्थैः कृत्तिकादिसप्तनक्षत्रैः अग्नेर्दिशमाग्नेयीमियात् गच्छेत् एवमनेनप्रकारेणप्रदक्षिणागताः सृष्टिमार्गेणस्थिताविदिशोनैर्ऋत्यादी
र्गच्छेत् यथा मघादिसप्तभिःनैर्ऋत्यां अनुराधादिसप्तभैर्वायव्यां धनिष्ठादिसप्तभैरैशानीगच्छेदित्यर्थः अथेति आवश्यकेकृत्येकर्तव्येपरि
घदंडमपिलंघयित्वानृपोगच्छेत् परंतुमूलंनक्षत्रमूलंविहायत्यक्त्वा यदिदिकतनुशुद्धिरस्ति पूर्वादिदिक्षुमेषादयस्त्रिरावृत्यादिग्याशयस्त्रय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथान्यदिंद्रवज्रयाह दिग्द्वारभेइति पूर्वादिदिक्षुमेषाद्याः क्रमाद्दिग्द्वाराराशयः इति दिग्राशिषुगंतव्यदिगवस्थितेषुसमुत्थायायात्राप्रशस्ता प्रशस्त
त्वमाह अर्थदात्रीजयकारिणीचेति यथा मेषः पूर्वस्यां वृषोदक्षिणस्यां मिथुनः पश्चिमायां कर्कउत्तरस्यां एवंसिंहादयोधनुरादयश्चपूर्वादिषुज्ञे
याः हानिमिति दिक्प्रतिलोमलग्नेविपरीतदिगवस्थितेलग्ने यथा पश्चिमायांमेषः उत्तरस्यांवृषः पूर्वस्यांमिथुनः दक्षिणस्यांकर्कः एवंपुनःप
श्चिमादिषुसिंहादयोधनुरादयश्चज्ञेयाः तादृशेलग्नेगंतुः यात्राहानिंद्रव्यादिनाशं शत्रुतोभयंचकुर्यात् दिग्द्वारभेलग्नगतेयात्रार्थेविजयप्रदा ल
ग्नेदिक्प्रतिलोमेसाहानिदाशत्रुभीतिदेतिवराहोक्तेः ४७ अथशुभलग्नानिवसंततिलकयाह राशिरिति गंतुःपुंसः स्वजन्मसमयेयोराशिःशुभ

दिग्द्वारभेलग्नगतेप्रशस्तायात्रार्थदात्रीजयकारिणीच हानिंविनाशंरिपुतोभयंचकुर्यात्तथादिक्प्रतिलोमलग्ने ४७
राशिःस्वजन्मसमयेशुभसंयुतोयोयः स्वारिभान्निधनगोपिचवेशिसंज्ञः लग्नोपगःसगमनेजयदोथभूपयोगैर्गमो
विजयदोमुनिभिःप्रदिष्टः ४८ सूर्यःसितोभूमिसुतोथराहुः शनिःशशीज्ञश्चबृहस्पतिश्च प्राच्यादितोदिक्षुविदिक्षुचा
पिदिशामधीशाःक्रमतःप्रदिष्टाः ४९ केंद्रेदिगधीशेगच्छेदवनीशः लालाटिनितस्मिन्नेयादरिसेनां ५० ॥ ॥

ग्रहैश्चंद्रबुधगुरुशुक्रैःसंयुतोस्तितद्राशिर्यात्रालग्नोपगःशुभः अथवास्वारिभात्स्वशत्रुजन्मराशिजन्मलग्नादष्टमोयोराशिःसचेद्यात्रालग्नोपग
तःशुभःस्यात् अथयोराशिर्वेशिसंज्ञः जन्मसमयेसूर्याक्रांतराशेर्द्वितीयोराशिर्वेशिसंज्ञः सचयात्रालग्नोपगःस्यात् तदागमनेजयदःस्यात् अथवा | राम:
भूपयोगेर्जातकोक्तैराजयोगैर्यात्रालग्नस्थितेर्गमोमुनिभिर्विजयदःप्रोक्तः जातकेराजयोगाद्रष्टव्याः ४८ अथदिक्स्वामिनउपजातिकयाह सू | ९५
र्यः सितइतिस्पष्टार्थं ४९ अथदिगीशप्रयोजनंमध्याछंदसाह केंद्रेइति तस्मिन्दिगीशेलालाटिनिसतिश्चारिसेनांनेयात्नगच्छेत् ५० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथलालाटियोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह प्राच्यादाविति प्राच्याद्यष्टदिक्षु क्रमेण विलग्नमदनात् एतेषु भावेषु सूर्यादिग्रहस्थिता लालाटिकाः स्युरिति वाक्यार्थः यथा तनौ लग्नस्थः तरणिः सूर्यः प्राच्यां गंतुर्लालाटिकः एवं भृगुसुतो लाभव्यये आग्नेय्यां कर्मस्थो भूसुतो दक्षिणस्यां तमोनवाष्टमगृहे नैर्ऋत्यां सौरिः सप्तमे पश्चिमायां चंद्रः शत्रुगृहात्मजे वायव्यां बुधः पातालग उत्तरस्यां गीष्पतिर्वित्तभ्रातृगृहे ईशान्यां गंतुर्लालाटिक इत्यर्थः कश्यपेन तु सूर्यराशिवशेन लालाटिका उक्तास्ते यथा दिनेशाधिष्ठितो राशिर्यदा लग्नगतस्तदा यातुर्मृत्युप्रदः प्राच्यां दिशि सूर्यो ललाटगः सूर्यस्य राशितस्तस्माद्द्वादशे लग्नगे गृहे एकादशे वा आग्नेय्यां दिशि शुक्रो ललाटकः ललाटगः कुजो याम्ये दशमे लग्नगे गृहे लग्नगे नवमे राशावष्टमे वापि नैर्ऋते ललाटगः सैंहिकेयो यातुर्द्रोकुनिधनप्रदः लग्नगे सप्तमे राशौ शनिः प्रत्यक् ललाटगः षष्ठराशौ लग्नगते पंचमे वापि चंद्रमाः ललाटगो

प्राच्यादौ तरणिस्तनौ भृगुसुतो लाभव्यये भूसुतः कर्मस्थोऽथ तमो नवाष्टमगृहे सौरिस्तथा सप्तमे चंद्रः शत्रुगृहात्मजे
पि च बुधः पातालगो गीष्पतिर्वित्तभ्रातृगृहे विलग्नसदनाल्लालाटिकाः कीर्तिताः ५१ मृगे गत्वा शिवे स्थित्वा दितौ गच्छ
न् जयेद्रिपून् मैत्रे प्रस्थाय शाक्रे हि स्थित्वा मूले व्रजेत्तथा ५२ प्रस्थाय हस्ते निलतक्षधिष्ण्ये स्थित्वा जयार्थी प्रवसेद्द्विदैवे॥

वायुदिशि यातुर्मृत्युप्रदस्तदा चतुर्थराशौ लग्नस्थे बुधः सौम्ये ललाटगः राशौ तृतीये लग्नस्थे द्वितीये चंद्रपूजितः ललाटगश्चंद्रमौले दिशि यातुर्विनाशद इति अत्र ललाटव्यतिरिक्तकंटकस्थाने यदि दिगधीशस्तिष्ठति तदा यात्रा शुभाऽन्यथा द्युशोभनेतितत्त्व ५१ अथ पर्युषितयात्रायोगचतुष्टयमनुष्टुभेंद्रवज्रया चाह मृगेति प्रस्थायेति गृहे स्वगृहाद्यातव्यदिगभिमुखं कस्यचिदिष्टस्य गृहे गत्वा प्रस्थाय आर्द्रायां तस्मिन्नेव गृहे स्थित्वोषित्वा दितौ पुनर्वसौ गच्छन् तद्गृहं त्यक्त्वा ग्रामाद्बहिरेव गच्छन्नरिपून्छत्रून् जयेत् अयमेको योगः एवमेवानुराधायां प्रस्थाय शाक्रे ज्येष्ठायां स्थित्वा मूले व्रजन् तथा जयेदित्यर्थः अयं द्वितीयो योगः ५२ तथा हस्ते प्रस्थाय निलतक्षधिष्ण्ये स्वाती चित्रे स्थित्वा द्विदैवे विशाखायां जयार्थी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु॰ टी॰ भूपादिः प्रवसेद्देशांतरं गच्छेत् अयं तृतीयः वस्त्वंत्यपुष्येषु निजसीम्नि स्वनगरप्रांते प्रस्थितः सन् यद्येकरात्रोषितः स्यात्तदाऽवनीशो राजा क्ष्मां भूमिं रा
या॰ प्र॰ त्रोरितिशेषः लभते जयेन प्राप्नोतीत्यर्थः अयं चतुर्थो योगः ५३ अथ समयबलमनुष्टुभाह उषः काल इति सन् शब्दश्चरणचतुष्टयेपि संबध्यते उ
९६ षःकालः पूर्वां विना यात्रायां सन् एवं सर्वत्र वराहेण तु दिग्विशेषसमयविशेषप्रशस्तोभिहितः यथा पूर्वाह्णे तूत्तरां गच्छेन्मध्याह्ने पूर्वतो व्रजेत्
अपराह्णे व्रजेद्याम्यामर्धरात्रे तु पश्चिमामिति ५४ अथ लग्नाद्भावानां संज्ञा अनुष्टुभाह लग्नात् भावा इति हृन्मनः स्वांतं हृन्मानसं मन इत्यभि
धानात् आगमः प्राप्तिः अन्यत्स्पष्टं एवंविधसंज्ञाकथनप्रयोजनं तु क्रूरसाहित्येन तद्भावानां पीडा शुभग्रहसाहित्येन तद्भावानां शुभमित्यर्थः ५५

वस्त्वंत्यपुष्ये निजसीम्नि चैकरात्रोषितः क्ष्मां लभतेवनीशः ५३ उषःकालो विना पूर्वां गोधूलिः पश्चिमां विना विनो
त्तरां निशीथः सन् याने याम्यां विनाभिजित् ५४ लग्नाद्भावाः क्रमाद्देह १ कोश २ धानुष्क ३ वाहनं ४ ॥ मंत्रो ५ रि ६ मार्ग
७ आयुश्च ८ हृत् ९ व्यापारा १० गम ११ व्ययाः १२ ५५ केंद्रत्रिकोणे सौम्यखेटाः शुभाः स्युर्याने पापास्त्र्यायषट्खेषु चंद्रः
नेष्टो लग्नांत्यारिरंध्रे शनिः खेऽस्ते शुक्रो लग्नेट् नगांत्यारिरंध्रे ५६ योगात्सिद्धिर्धरणिपतीनामृक्षगुणैरपि भूदेवानां ॥

शालिन्या विशेषफलमाह केंद्रकोण इति शुभग्रहाः यदि केंद्रकोणे १।४।७।१०।९।५ स्युस्तदा याने शुभफलदाः स्युः पापास्त्र्यायषट्खेषु ३।११।६।१०
शुभफलदाः स्युः चंद्रो लग्नांत्यारिरंध्रे १।१२।६।८ नेष्टः अशुभफलदः शनिः खे दशमे नेष्टः शुक्रोस्ते सप्तमे नेष्टः लग्नेडिति लग्नेट् यात्रालग्नस्वा
मी नगांत्यारिरंध्रे सप्तमद्वादशषष्ठाष्टमेषु चेत्तदा नेष्टः अशुभफलद इत्यर्थः गुरुः लग्नपो मृत्युदो याने रंध्रास्तारिव्ययोपगः केप्याहुर्भयदो धर्मेशो रामः
षस्याने शुभावह इति ५६ अथ योगयात्रां व्याख्यायते तदारंभप्रयोजनं पाशकुलकेनाह योगादिति धरणिपतीनां राज्ञां योगाद्वक्ष्यमाणयोगयात्राल ९६
ग्नवशाद्दुष्टेपि तिथ्यादौ सिद्धिर्वांछितकार्यनिष्पत्तिः स्यात् भूदेवानां ब्राह्मणानां ऋक्षगुणैर्नक्षत्रगुणैश्चंद्रबलताराबलविहीननक्षत्रादिभिः सिद्धिर्भ

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथान्यन्मजुभाषिण्याह अथमीनलग्नइति मीनलग्नलग्नांतरेवामीनांशके चलितराशेवर्त्मवक्रंस्यात् जनीति जनिर्जन्मकालीनंलग्नंजन्मभंजन्म राशिः तयोर्जन्मलग्नराश्योः पतीस्वामिनौ शुभग्रहौसौम्यग्रहौचेदुदयलग्नेभवतस्तदागमोगमनंशुभंस्यात् जन्मलग्नंजन्मराशिश्चयात्रालग्नं। शुभमितिप्रागेवाभिहितं जननराशितनूयदिलग्नगइति अर्थाज्जन्मलग्नजन्मराशिस्वामिनौपापग्रहे।यदियात्रालग्नेस्यातांतदानादृशेलग्नेगम नमशुभफलमित्यर्थः वसिष्ठः जन्मराशौलग्नगतेतदीशेवाविलग्नगे अभीष्टफलदायात्राराशीशश्चेच्छुभग्रहः वृद्धनारदेन जन्मराश्युदूमैनैव जन्मलग्नोदयः शुभः तयोरुपचयस्थानेयदिलग्नगतंशुभइति जन्मराशिर्यात्रालग्नेनिषिद्धउक्तः सजन्मराशेः पापग्रहस्वामित्वेज्ञेयः शुभस्वा मित्वेप्रागुक्तवसिष्ठवाक्यस्वरस्यात् एवंजन्मलग्नोदयऽशुभइत्यत्रापिजन्मलग्नस्यशुभस्वामित्वेशुभफलता नपापस्वामित्वेइतिव्याख्येयं ४४

अथमीनलग्नउतवातदंशकेचलितस्यवक्रमिहवर्त्मजायते जनिलग्नजन्मभपतीशुभग्रहौभवतस्तदातुदुदयेशु भोगमः ४४ जन्मराशितनुतोष्टमेथवात्वारिभाद्वरिपुभेतनुस्थिते लग्नगास्तदधिपायदाथवास्युर्गतहिनृपतेर्मृति प्रदं ४५ लग्नेचंद्रेवापिवर्गोत्तमस्थेयात्राप्रोक्तावांछितार्थैकदात्री अंभोराशौवातदंशेप्रशस्तेनौकायानंसर्वसिद्धिप्र

अथान्यद्दयोद्वृत्तयाह जन्मराशितनुतइति स्वजन्मराशेर्जन्मलग्नाच्चवाऽष्टमेराशौलग्नस्थितेसतितथारिभात्जिगमिषित ऽऽदायी ४६ शत्रोर्भाद्राशेर्लग्नात्रिपुभेषष्ठराशौलग्नेस्थितेसति अथवातेषांस्वराशिलग्नाभ्यांअष्टमभवनेस्वशत्रुराशेर्जन्मराशिलग्नाभ्यांषष्ठभवनेएषां स्वामिनोयात्रालग्नगताःस्युर्यदातदाराज्ञोमृतिप्रदाः ४५ अथान्यच्छुभलग्नंशालिन्याह लग्नेचंद्रइति मीनकुंभवर्जितेयस्मिंश्चिद्वग्नेवर्गोत्त मनवांशस्थेअथवाचंद्रेवर्गोत्तमस्थेसतियात्रावांछितार्थस्यमनोभीष्टार्थस्यैकाअद्वितीयादात्री अंभोराशावितिजलराशौलग्नगतेसतिअथ वालग्नांतरेतदंशेजलराश्यंशेसतिनौकायानंसर्वसिद्धिप्रदायीस्यात् ४६॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु·टी·
या·प्र·
९७

चेद्राजा चलति तदा शत्रवो राजानः शलभा इव स्युः यथा शलभा अग्नौ स्वयमेव गत्वा पतंति तथा शत्रवोपि गंतृराजप्रतापानले पतिष्यंतीत्यर्थः ६३
अथान्यं योगं गाथयाह उदयेरविरिति उदये रविः शनिः षष्ठः चंद्रो दशमः स्यात् एवंविधे योगे वसुधापती राजा यदि याति तदा रिपुवाहिनी शत्रुसेना व
शमेति ६४ अथान्ययोगद्वयं जलोद्धतगत्याह तनौ शनिकुजाविति इत आरभ्य वसुधापतिर्यदि याति रिपुवाहिनी वशमेतीत्युत्तरार्द्धं सहजे कुजे इ
त्येतत्पर्यंतमनुवर्तते तेन यत्र निर्देशो नास्ति तत्र जिगमिषो राज्ञो विजयः स्यादिति वाक्यार्थो ज्ञेयः तनौ लग्नस्थौ शनिमंगलौ स्यातां रविर्दशमे बुधो
लाभदशमे स्यात् भृगुसुतो वा लाभे दशमे वा स्यात् एवंविधे योगे प्रचलितस्य राज्ञोयमेको योगः अथ द्वितीयः त्रिलाभरिपुभेषु ३।११।६ एषु अन्यतम

लग्नगते भृगुपुत्रे स्युः शलभा इव सर्वे ६३ उदये रविर्यदि सौरिररिगः शशी दशमेपि वसुधापतिर्यदि याति रिपुवाहिनीव
शमेति ६४ तनौ शनिकुजौ रविर्दशमे बुधो भृगुसुतोपि लाभदशमे त्रिलाभरिपुभेषु भूसुतशनी गुरुस्तु भृगुजास्तथा
बलयुताः ६५ समुदयगे विबुधगुरौ मदनगते हिमकिरणे हिबुकगतौ बुधभृगुजौ सहजगताः खलखचराः ६६
त्रिदशगुरुस्तनुगो मदने हिमकिरणो रविरायगतः सितशशिजावपि कर्मगतौ रविसुतभूमिसुतौ सहजे ६७ ॥ ॥

स्थानस्थितौ भूसुतशनी स्यातां यस्मिन्कस्मिंश्चित्स्थाने गुरुस्तु भृगुजा बलयुताः स्युस्तदा एवंविधे योगे तथा राज्ञो विजय इत्यर्थः ६५ अथान्यं यो
गं त्वरितगतिश्चनजनगैरित्यनेन छंदसाह समुदयगे इति समुदयगे लग्नस्थे बृहस्पतौ सति हिमकिरणे चंद्रे मदनगते सप्तमस्थे सति चतुर्थ
स्थौ बुधशुक्रौ स्यातां खलखचराः पापग्रहाः सहजगताः तृतीयगाः स्युः एवंविधे योगे वसुधापतिर्यदि याति रिपुवाहिनीवशमेति ६६ अथा
न्यं योगं समुखमानजलजगैर्गहिनासुखाति लक्षणलक्षितयाह त्रिदशगुरुरिति बृहस्पतिर्लग्ने चंद्रः सप्तमे शुक्रबुधौ दशमे सूर्य एकादशे श
निमंगलौ सहजगतौ तृतीये एवंविधे योगे गंतू राज्ञो विजय एव ६७

रामः
९७

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथान्यं योगं स्यादनुकूलाभतनगगश्चेतिलक्षणलक्षितयानुकूलयाह देवगुरावेति गुरौ चंद्रे वा लग्ने सति सूर्ये षष्ठे बुधः पंचमस्थाने शनिर्दशम शुक्रश्चतुर्थे स्यात् एवंविधे योगे जिगमिषो राज्ञो विजय एव ६८ अथान्ययोगं ननरर घटितानुमंदाकिनीतिलक्षणलक्षितया मंदाकिन्याह हिमकिरण इति बुधो बली चेत् तनौ लग्ने स्यात् हीति निश्चयेन बृहस्पतिश्चेत् केंद्रगतः यदि निर्बलो नीचाद्यशुभाधिकारप्राप्तो बलरहितः सन् द्वादशतृतीयषष्ठनवमानामन्यतमस्थानस्थश्चेद् इत्थं एवंविधयोगे गंतृराज्ञो विजय एव ६९ अथान्यं योगं अभिनवतामरसं नजजायइतिलक्षणलक्षितेनाभिनवतामरसछंदसाह अशुभखगैरिति अशुभग्रहैः अनवाष्टमदनस्थैः नवमाष्टमसप्तमस्थानव्यतिरिक्तस्थानस्थैः कविः शुक्रः चतुर्थतृतीयैकाद

देवगुरौ वा शशिनि तनुस्थे वा सरनाथे रिपुभवनस्थे पंचमगेहे हिमकरपुत्रः कर्मणि सौरिः सुहृदि सितश्च ६८ हिमकिरण सुतो बली चेत्तनौ त्रिदशपतिगुरुर्हि केंद्रस्थितः व्ययगृहसहजारिधर्मस्थितो यदि भवति निर्बलश्चंद्रमाः ६९ अशुभख गैरनवाष्टमदस्थैर्हिबुकसहोदरलाभगृहस्थः कविरिह केंद्रगगीष्पतिदृष्टो वसुचयलाभकरः खलु योगः ७० रिपुलग्नकर्महिबुके शशिजपरिवीक्षिते शुभनभोगमनैः व्ययलग्नमन्मथगृहेषु जयः परिवर्जिते च शुभनामधरैः ७१ लग्ने यदि जीवः पापाय दिलाभे कर्मण्यपि चेद्राज्याधिगमः स्यात्॥ शस्थानस्थः केंद्रगतो गीष्पतिर्गुरुस्तेन दृष्टः एवंविधे योगे वसुचयो द्रव्यसमूहस्तस्य लाभकरः स्यात् ७० अथान्यं योगं यात्रालग्नं प्रमिताक्षरा सजससैरुदितेतिलक्षणलक्षितया प्रमिताक्षराछंदसाह रिपुलग्नेति षष्ठलग्नदशमचतुर्थानामन्यतमस्थानस्थे बुधे शुभनभोगमनैः शुभग्रहैः परिवीक्षिते दृष्टे सति द्वादशलग्नसप्तमस्थानव्यतिरिक्तस्थानस्थितैरशुभनामधरैः पापग्रहैरुपलक्षिते सति एवंविधे योगे जिगमिषो राज्ञो विजय एव ७१ अथान्ययोगद्वयं त्योत्योमणिमालाछिन्नागुहवक्रैरितिलक्षणलक्षितयाह लग्नेइति लग्ने गुरुः पापग्रहा यदि लाभे एकादशे कर्मण्यपि दशमेपि चेत्स्युः एवंविधयोगे प्रचलितस्य राज्ञो राज्याधिगमः राज्यप्राप्तिः स्यात्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथवा द्यूने सप्तमे बुधशुक्रौ स्यातां चंद्रो हिबुके चतुर्थे स्यादेवंविधयोगे सर्वैर्मुनिवर्यैस्तद्वत्फलमुक्तं राज्याधिगमः स्यात् ७२ अथान्यद्योगत्रयं ननत तगुरुभिश्चंद्रिकाश्चतुर्भिरिति लक्षणलक्षितेन चंद्रिकाछंदसाह रिपुरिति अत्र स्थानां ग्रहाणां च साम्यायथासंख्यमन्वयः यथा रिपौ षष्ठे शुक्रः लग्ने जीवः अष्टमे चंद्रः एवंविधे योगे गंतू राज्ञो विजय एव अयमेको योगः अथ द्वितीयः बुधभृगुजौ तुर्यगेहस्थितौ चतुर्थस्थानस्थौ स्यातां चंद्रमा मदनभवनगः सप्तमस्थानस्थश्चेदेवंविधे योगे गंतू राज्ञो विजय एव अथ तृतीयो योगः वा चंद्रमाश्च बुगः चतुर्थगः शशिसुतभृगुजयोरंतर्गतत्वं एकराशौ वेवक्तेयं अन्यथा चतुर्थस्थानस्थ चंद्रस्य बुधशुक्रकृतदुरधरायोगमेधावस्तत् ७३ अथान्ययोगद्वयं सजससगौ च कथितः कलहंस इति लक्षण

द्यूने बुधशुक्रौ चंद्रो हिबुके वा तद्वत्फलमुक्तं सर्वैर्मुनिवर्यैः ७२ रिपुतनुनिधने शुक्रजीवेंदवो ह्यथ बुधभृगुजौ तुर्य गेहस्थितौ मदनभवनगश्चंद्रमा वा बुगः शशिसुतभृगुजांतर्गतः श्चंद्रमाः ७३ सितजीवभौमबुधभानुतनूजास्तनु मन्मथारिहिबुकत्रिगृहे चेत् क्रमतोऽरिसोदरखशात्रवहोराहिबुकायगे गुरुदिने खिलखेटैः ७४ सहजे कुजो निधनगश्च भार्गवो मदने बुधोऽरविरोतनौ गुरुः अथ चेत्सुरीज्यसितभानवो जलत्रिगता हि सौरिरुधिरौ रिपुस्थितौ ७५

लक्षितेन कलहंसछंदसाह सितेति लग्ने शुक्रः सप्तमे जीवः षष्ठे भौमः चतुर्थे बुधः तृतीये शनिः एवंविधे योगे गंतू राज्ञो विजय एव एको योगः अथान्यः गुरुदिने बृहस्पतिवारे अखिलखेटैः समस्तग्रहैः सूर्यादिभिः क्रमतोऽरिसोदरेत्यादिस्थानस्थितैर्यथा षष्ठेऽर्कः तृतीये चंद्रः दशमे भौमः षष्ठे बुधः लग्ने गुरुः चतुर्थे शुक्रः एकादशे शनिः एवंविधे योगेऽपि गंतू राज्ञो विजय एव ७४ अथान्यद्योगद्वयं सजसजगौ च कथिता प्रबोधिकेति लक्षणलक्षितप्रबोधिकाछंदसाह सहजे इति तृतीये भौमः अष्टमे शुक्रः सप्तमे बुधः षष्ठे सूर्यः लग्ने गुरुः एवंविधे योगे गंतू राज्ञो विजय एव अयमेको योगः अथान्यः अथेति ईज्यसितभानवो गुरुशुक्रसूर्याः जलत्रिगताः चतुर्थे तृतीयस्थानस्थाः सौरिरुधिरौ शनिमंगलौ षष्ठस्थितौ एवंविधे योगे हि निश्चितं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वति अपिशब्दात्पंचांगशुद्ध्यादि धनावश्यकता चौराणां वक्ष्यमाणैः शुभसूचकशकुनैः सिद्धिर्भवति एतद्भिन्नानां मनुजानां मुहूर्तात् गिरिशभुजग
मित्रादि इति विहितनक्षत्रस्वामिकमुहूर्तात्सिद्धिर्भवति ५७ अथयोगयात्रालग्नं मंजुभाषिण्याह सहजेरविरिति रविः सहजे तृतीयः स्यात् शशी चंद्रो
दशमभे दशमस्थाने शनिमंगलौ रिपुगृहे षष्ठस्थाने स्यातां सितः सुते पंचमे बुधो हिबुके चतुर्थे गुरुरपि लग्नगश्चेत्स्यात् एवंविधे योगे राजा प्रचा-
लितः अचिरात्स्वल्पकालेनैव अरीन् जयति वशीकरोतीत्यर्थः ५८ अथ योगांतरं गाथयाह भ्रातरि सौरिरिति भ्रातरि तृतीये शनिः वैरिणि षष्ठे भूमि-
सुतो मंगलः अर्के आयगते एकादशे एवंविधे योगे राजा शत्रुजयो भवेत् चेद्दैत्यगुरुः शुक्रोऽनुकूलः यातव्यदिक्पृष्ठवर्ती भवति ५९ अन्यद्योगं

चौराणामपि शकुनैरुक्ता भवति मुहूर्तादपि मनुजानां ५७ सहजे रविर्दशमभे शशी तथा शनिमंगलौ रिपुगृहे सितः सुते
हिबुके बुधो गुरुरपीह लग्नगः स जयत्यरीनचलितोऽचिरान्नृपः ५८ भ्रातरि सौरिर्भूमिसुतो वैरिणि लग्ने देवगुरुः
आयगतेऽर्के शत्रुजयश्चेदनुकूलो दैत्यगुरुः ५९ तनौ जीवइंदुर्मृतौ वैरिगोऽर्कः प्रयातो महीन्द्रो जयत्येव शत्रून् ६०
लग्नगतः स्याद्देवपुरोधाः लाभधनस्थैः शेषनभोगैः ६१ द्यूने चंद्रे समुदयगेऽर्के जीवे शुक्रे विदि धनसंस्थे ईदृग्योगे
चलति नरेशो जेता शत्रून् गरुड इवाहीन् ६२ वित्तगतः शशिपुत्रो भ्रातरि वासरनाथः॥ ५९ तरंगाथयाह तनौजीव इति स्पष्टा-
र्थः तथाच नारदः जीवार्कचंद्रा लग्नारिरंध्रगा यदि गच्छतः तस्याग्रे खलमैत्री च न स्थिरारिपुवाहिनीति ६० अथान्यं योगं पंक्त्याह लग्नगत इति
लग्ने गुरुः स्यात् अन्ये ग्रहा लाभधनस्थाः एकादशद्वितीयस्थाश्चेदेवंविधे योगे यात्राविजयः ६१ अन्यं योगं मत्तयाह द्यूने इति चंद्रे सप्तमस्थे सति
अर्के समुदयगे लग्नगे सति जीवे शुक्रे विदि बुधे एतेषु त्रिषु धनुसंस्थेषु सत्सु एवंविधे योगे नरेशश्चेत् चलति तदा शत्रून् जेता जेष्यति कः कानि-
व गरुडो हीन् सर्पान् यथा जयति ६२ अथान्यं योगं चित्रपदयाह वित्तगत इति बुधो द्वितीये वासरनाथः सूर्यस्तृतीये शुक्रे लग्ने एवंविधे योगे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मृत्युयोगोयमाख्यातोयातुर्मृत्युप्रदायकः ११ उच्चक्षेत्रगतश्चंद्रोह्यक्षीणश्चरविर्गुरुः संजीवनसमाख्योयंमृत्युयोगापहारकः १२ एकर्क्षगोजीवशु
क्रौस्यातामन्योन्यसप्तगौ भयंकराख्ययोगोयंयातुर्भीतिप्रदःस्मृतः १३ उच्चमूलत्रिकोणेषुवर्त्ततेगुरुभार्गवौ अभयाभिधयोगोयंभयंकरविनाशनः
१४ भार्येशोव्ययगोनीचःपुत्रस्थानेशनैश्चरः विदारिकसमाख्योयंयातुःपत्नीनिहंत्यसौ १५ मार्गेशःशनिसंयुक्तःसप्तमेस्तंगतोग्रहः विदारिकमिमं
मन्येयातुःपत्नीविनाशकं १६ सप्तमेचंद्रमास्तस्मात्सप्तमेनीचखेचरः कुटुंबहारकोयोगोयातुःप्रियतमांहरेत् १७ दुर्बलोयदिमार्गेशोनिवसेत्पापमध्यगः
पापकुंजरयोगोयंयातुःपत्नीनिहंत्यसौ १८ मार्गेशात्सप्तमेभानुःपंचमेक्रूरखेचरः विदारिकाख्यएवासौभार्यामरिवधंनयेत् १९ स्वोच्चमूलत्रिकोण
स्थःसौम्यःपापविवर्जितः आनंदार्णवयोगोयंधर्मेणैवजयावहः २० रत्नावल्यां उदयारिनभस्तलगेदिनकृद्यमशीतकरैः नभवंन्यरयोभिमुखाहरिणाद्
वकेसरिणः २१ दैवज्ञवल्लभे त्रिसितेनसहितेस्तगेविधौबंधुगेप्रवसतामहीभुजा संगरेरिपुगणोविकीर्यतेतूलराशिरिवमातरिश्वना २२ मूर्त्तिवित्तसहजे
षुसंस्थिताःशुक्रचंद्रसुततिग्मरश्मयः यस्ययानसमयेरणांगणेतस्ययातिशलभाद्वारयः २३ यात्राशिरोमणौ योयातिजीवेतनुगेमहीशःक्रूरस्थि
तैर्व्योम्न्यथावायसंस्थैः तस्याग्रतःसंयत्तिवैरिसेनाप्रीतिर्भूपाणामिवनास्थिरास्यात् २४ राजमार्त्तंडः लाभारिदुश्चिक्यगतौयमारौबलान्वितौभार्गव
जीवसौम्याः यस्यप्रयाणेविलयंप्रयांतितस्यद्विषःसर्वरसंयथाप्सु २५ फलप्रदीपे लाभविक्रमसुखस्थितेकवौकंटकस्थगुरुणानिरीक्षिते द्यूनरंध्र
भववर्जितैःखलैःस्याद्गतोभिमतसिद्धिभाक्नृपः २६ सौम्यग्रहैःकेंद्रतपःसुतस्थैःक्रूरैस्त्रिलाभारिगतैर्गतोयः कोपानलःशांतिमुपैतितेषांविरोधि
नारीनयनांबुपातैः २७ वराहः एकोपिजीवार्ककुजार्कजानांस्वोच्चेविलग्नेस्वगृहेयदीदुः यातस्ययांत्यत्रपराप्रणाशंमहाकुलानीवकुटुंबभेदैः २८
चंद्रेस्तगेदेवगुरौविलग्नेज्ञशुक्रयोःकर्मणिलाभगेर्के सौरारयोर्भ्रातृगयोश्चयातोनृपःस्वभृत्यानिवशास्तिशत्रून् २९ नारदः स्वोच्चस्थेलग्नगेजीवे
चंद्रेचायगतेयदि गतोराजारिपून्हंतिपिनाकीत्रिपुरंयथा ३० शुक्रेत्रिकोणेकेंद्रस्थेलग्नेचंद्रेथवारवौ शत्रून्हंतिगतोराजाब्रह्मद्वेषःकुलंयथा ३१
पापास्तृतीयेहिबुकेसितज्ञौजीवोविलग्नेमृगलंछनोस्ते यस्योद्गतस्यबलंरिपूणांकृतकृतघ्नेष्विवयातिनाशं ३२ यस्योदयास्तारिचतुस्त्रिसंस्थाःशुक्रौ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गिरांगारकसौम्यसौराः द्विषद्बलंस्त्रीवदनानितस्यक्रान्तानिकांतानविलोकयंति ३३ पूर्वोक्तयोगेधनगोबुधश्चेच्छशांकसूर्यौचदशायसंस्थौ अस्मि
न्यातस्यालिकुलोपगीतानानावनस्त्राद्विरदाभवंति ३४ ग्रहः त्रिषण्णवांत्येष्वबलः शशांकोबुधोबलीयस्यगुरुश्चकेंद्रे तस्यारियोषाभरणैः प्रिया
णिप्रियाप्रियाणांजनयंतिसैन्ये ३५ चंद्रोऽबलः बुधोबलीउभौचत्रिषण्णवांत्येषुएवभवतस्तदायोगः केंद्रोपगतेनवीक्षितेगुरुणाखायतुर्येगस्थिते
पापैरनवाष्टसप्तगैर्वेसुकिंतंनयदाप्नुयान्नृपः ३६ षष्ठष्टगौशुक्रबुधौप्रयाणेसुरेशपूज्योगगनेयदिस्यात् रिपुःप्रणाशंविषयेषुसौख्यंप्राप्नोतिकी
र्तिविपुलंचभोगं ३७ दुश्चिक्यलाभारिगतेऽर्केपुत्रेचतुर्थगेदैत्यगुरौप्रयाति यदापुमांस्तद्विरदेंद्रयानंकीर्तिर्यशःसिद्धिसहस्त्वमेति ३८ केंद्रस्थाने
सुरपतिगुरौकंटकस्थेऽसुरेज्येछिद्रेसौम्येप्रवसतिचयदात्वष्टमेंदुर्यदिस्यात् येषांक्रूराःरिपुसहजगाःराहुकेतुश्चमूर्तौवायुःकीर्तिंद्रविणमतुलंतेलभंतेय
शश्च ३९ मूर्तौशुक्रेसुरपतिगुरौछिद्रगेवात्रिकोणेकेंद्रस्थानेशनिरविकुजालाभगावायदिस्युः येभूपायांतिशत्रुंविपुलधनमथोसैन्यनाशंरिपूणांकी
र्त्तिंशुद्धंयशश्चप्रमथितरिपवस्तेसुखाद्वाव्रजंति ४० होरासंस्थेसुरपतिगुरौभार्गवेकंटकस्थेषष्ठेचंद्रेव्रजतियदिवाकार्ययोगात्क्षितीशः प्राप्नोत्यग्रं
कनकतुरंगरूप्यरत्नादिकोशमायुःकीर्त्तिजयतिचतदामत्तमातंगयूथं ४१ लग्नारिकर्मेहिबुकेषुशुभेक्षितेषुघूनांत्यलग्नरहितेषुशुभग्रहेषु यातु
र्भयंनभवतिप्रतरेत्समुद्रंयद्यश्मनापिकिमुतारिसमागमेषु ४२ एकांतरस्थेभृगुजाद्वासौम्येस्थितेसूर्यसुताद्गुरौवा प्रध्वस्यतेरिर्नचिराद्गतस्यवेषाधिको
भृत्यइवेश्वरस्य ४३ शुक्राद्भौमाद्वासौराज्जीवाद्वाबुधः एकांतरेतृतीयस्थानेयत्रकुत्रस्यात्तदायोगः निरंतरंयदिभवनेषुपंचसुग्रहाःस्थितादिवसक
रेणवर्जिता यियासतोयदिचभवंतिदृष्टतस्तदापरान्वलभिर्दिवाचक्रुतंति ४४ प्राक्कपालस्थैर्ग्रहैः पश्चिमदिशिदृष्टगतं अपरकपालस्थैः प्राच्यांख
मध्यस्थैरुत्तरदिशि अर्धरात्रस्थैर्दक्षिणादिशि बुधभार्गवमध्यगतेहिमगौहिबुकोपगतेचनृपःप्रवसेत् पुरुहूतदिशंयदिवांतकृतः पुरुहूतयमंप्र
ति ४५ सितेंदुजौचतुर्थगौनिशाकरश्चसप्तमे यदातदागतोनृपः प्रशास्त्यरीन्विनाररणात् ४६ शुक्रवाक्पतिबुधैर्धनसंस्थैः सप्तमेशशिनिलग्नगते
ऽर्के निर्गतोनृपतिरेतिकृतार्थोवर्षणतेयदरीन्विनिहत्य ४७ सूर्येंदुबलवर्जितौबलयुतौलग्नेशजन्मेश्वरौपातालेदशमेपिवाशशिसुतौलग्नस्थि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·टी·
या·प्र·
१००

नोवाक्पतिः षट्सप्ताष्टमवर्जितेषुभृगुजःस्थानेषुयस्यस्थितोयातुस्तस्यनविद्विषोरणमुखेतिष्ठंतियोधाइव ४८ सौरेभौमेलग्नगेर्केखमध्येकर्मण्या
येभार्गवेचंद्रजेवा यायाद्भूपः शत्रुगेहंनिहंतुंद्रंत्रशत्रुंकालवक्त्रूरचेष्टः ४९ गुरौविलग्नेयदिवाशशांकेषष्ठेरवौकर्मगतेर्कपुत्रे सितज्ञयोर्बुधसुतस्य
योश्वयात्राजनित्रीवहिताविधत्ते ५० त्रिनिधनेनतनुसप्तमारिसंस्थाःकुजसितजीवबुधारविश्वयस्य खलजनजनितेवलोकायात्रानभवतितस्यचि
रायशत्रुसेना ५१ कुजरविजयुतेरिभेगतानांजलसहजायगतैःसितार्कजीवः परबलमुपयातिनाशमाशुश्रुतमधनस्यकुटुंबचिंतयेवा ५२ भृगु
पुत्रमहेंद्रगुरुगमनेसहितौयदिभंयुगपत्यजतः त्रगुरुयदिवांशकमेकगतौसामरेमराडिवभातितदा ५३ क्षितितनययुतान्नवांशजयदिशतमे
भृगुजोथवागुरुः शतगुणमपिहंत्यरेर्बलंविषमिवकायमस्तकूपथोपगं ५४ स्वोच्चोपगेजीवकुजार्कैरेभिस्त्रिभिर्वाकथितैरेकलग्ने राज्ञःप्रणाशंस
मुपैतिशत्रुःसौख्यंद्विभार्यस्ययथाऽधनस्य ५५ शतांशकादूर्ध्वमवस्थितेवुधैर्यमारयोस्तत्रगतस्यभूभृतः प्रयातिनाशंसमरेद्विषद्बलंययार्थि
भावोपगतस्यगौरवं ५६ भौमाधिष्ठितनवांशाद्यदिवुधोनवांशकेताद्ध्वंस्तिष्ठति एवंशनेरपिसिंहाजतौलिमिथुनामृगकर्कटोचस्थशान्विताभव श८
तियस्यशनिश्चलग्ने तस्सैनिकाःपरबलंसपश्यंतियातुर्मूर्खस्यवित्तमिवचारणचट्टसंघाः ५७ चट्टाधूर्ताःसंघास्त्वलीकवादिनः अथसमरयात्रा
गुरौवीर्येकेंद्रयुतेबुधेवाभृगुनंदने विजयोनामयोगोयंयातुर्विजयदःसदा ५८ स्वराशिगेबुधेलग्नेसितेवासुखंदिते नद्यावर्ताह्वयोयोगोया
तुरिष्टार्थसिद्धिदः ५९ स्वांशसंस्थेबुधेलग्नेशुक्रे वादेवपूजिते शंखसंज्ञाह्वयोयोगोयातुः कीर्तिप्रदःसदा ६० स्वराशौस्वांशगेसौम्येलग्नस्थेवा
भृगोःसुते जीवेवात्रजयोयोगोयंयातुः शत्रुविनाशकृत् ६१ अधिमित्रांशगेसौम्येसितेवाथसुरार्चिते लग्नगेमातृयोगोयंशत्रूणांसंधिकृत्सदा
६२ यत्रैकादशगश्चंद्रोभानुर्वाप्रबलःशुभः अभयोनामयोगोयंश्चारिभूतिविनाशकृत् ६३ त्रिकोणगेशुभेखेटेसबलेवाद्वितीयगे कल्याण रामः
संज्ञोयोगोयंयायिनांमंगलप्रदः ६४ यत्रस्वोच्चगतश्चंद्रोलग्नादेकादशेस्थितः जयंतोनामयोगोयंशत्रुपक्षविनाशकृत् ६५ वर्गोत्तमग १००
तेलग्नेशुभेवाथबलान्विते -सिद्धिदायकः ६६ मितेसूर्येनामगहरसंज्ञगः योगोमहारणेशत्रुप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ नामविशेषपुरस्कारेण योगत्रयं सफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह एक इति तेज्यसितेषु बुधगुरुशुक्रेषु एकोपि बुधो वा गुरुर्वा शुक्रो वा चेत्पंचमतपः केंद्रेषु तदा योगाख्यो योगः तथा तेषु तेज्यसितेषु द्वौ चेत् बुधगुरू बुधशुक्रौ गुरुशुक्रौ वा चेत्पंचमतपः केंद्राणामन्यतमस्थाने स्थानभेदेन स्थाने केनवास्थितौ स्यातां तदाधियोगाख्यो योगः सकलाः तेज्यसिताः एषु पंचमतपः केंद्राणामन्यतमस्थानेषु स्थानभेदेन स्थाने केनवास्थिताः तदा योगाधियोगाख्यो योगः फलमाह योग इति योगे व्रजन् राजा क्षेमं कुशलं लभते कुशलेन गतागतं करोतीत्यर्थः अथाधियोगे व्रजन् राजा क्षेमं तथा रिपूणां वधं च लभते अथ योगाधियोगे व्रजन् राजा क्षेमयशोवनीश्च काए छत्रुवधं च लभते अत्र वसिष्ठादिभिर्बहूनि यात्रालग्नानि अभिहितानि तानि तत्तं त्रेभ्य एवावधार्याणि ७६ अथान्येपि यात्रायोगा लिख्यंते कश्यपः पंचमे त्रौ रविः षष्ठे वर्त्तते नवमे गुरुः भाग्ययोगाभिधे योगे निहंता वैरिणां सदा।

एकोतेज्यसितेषु पंचमतपः केंद्रेषु योगस्तथा द्वौ चेत्तेष्वधियोग एषु सकला योगाधियोगः स्मृतः योगे क्षेमम याधियोगगमने क्षेमं रिपूणां वधं चाथो क्षेमयशोवनीश्च लभते योगाधियोगे व्रजन् ७६ ॥ ॥ ॥

१ गुरुः केंद्रे त्रिकोणे वा रविर्लाभे च कर्मणि कल्याणयोगो भूपस्य यातुः कल्याणकृत्भवेत् २ दिगीशो दिग्बली चेत्स्याल्लग्ने शस्य सुहृद्यदि विजयो नाम योगोयं याता राजा जयी भवेत् ३ अत्रिः सहजस्थानगो भौमो भाग्यस्थश्च बृहस्पतिः चिंतामणिसमाख्योयं यातुः संकल्पपूरकः ४ लग्ने शुक्रः शशी बंधौ कर्मस्थाने गुरुर्यदा मृगेंद्रयोगो विख्यातो यातुः सर्वार्थसाधकः ५ लग्ने भौमो गुरुश्छिद्रे षष्ठस्थाने च भास्करः मृत्युंजयसमाख्योयं सर्वशत्रुनिबर्हणः ६ आपोक्लिमगते चंद्रे केंद्रस्थे सुरपूजिते योगः केंद्र इति ख्यातो यातुरिष्टार्थसिद्धिदः ७ चंद्रोदये गुरुश्चास्ते लग्ने वा सुरपूजिते योगः पारावतो यातुः शुक्रे वा लग्नकेंद्रगे प्रबलो यदि योगोसौ गमने सर्वसिद्धिदः ९ रविः षष्ठे सितश्छिद्रे तृतीये भूमिनंदनः पिनाकियोगो विख्यातो यातुर्विजयकारकः १० अन्योन्यक्षेत्रगावेकक्षेत्रे वा कविभास्करौ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यदातुदैवात् शकुनलग्नादीन्यनिंद्यानिचेत्तोविशुद्धिंश्चनास्त्येवात्रकस्यप्राबल्यमित्याह अथेतिशकुनादितोपिसकाशात् चेत्तोविशुद्धिरधिका तांचेतो
विशुद्धिंविनानैयात् नगच्छेत् कश्यपः निमित्तशकुनादिभ्यः प्रधानंहिमनोजयः तस्माद्धियासतांन्नृणांप्रधानंहिमनोजयइति ७८ अथयात्रायामव
श्यनिषिद्धनिमित्तानिवसंतमालिकाछंदसाह नद्द्वस्तणंविषमेससजगौ समेचेत्सभरयश्चवसंतमालिका साविषमसमचरणे व्रतबंधनेति व्रतबंध
नंयज्ञोपवीतं देवप्रतिष्ठाप्रसिद्धा करपीडाविवाहः उत्सवो होलिकादिस्सूतकांतेमरणसूतकंच एषांशास्त्रोक्तयावद्दिनसमाप्यानामसमाप्तौसमाप्तिं
विनाकदापिनैवचलेत्गच्छेत् नारदः उत्सवोपनयोद्वाहप्रतिष्ठाशौचसूतके आसमाप्तेनकुर्वंतियात्रांनत्रजिजीविषुरिति अकालेतिविद्युत्प्रसिद्धा घनो

सिद्धिर्भवेद्यपुनःशकुनादितोपिचेतोविशुद्धिरधिकानचतांविनेयात् ७८ व्रतबंधनदेवतप्रतिष्ठाकरपीडोत्सवसू
तकासमाप्तौ नकदापिचलेदकालविद्युत् घनवर्षातुहिनेपिसप्तरात्रं ७९ महीपतेरेकदिनेपुरात्पुरेयदाभवेतांग
मनप्रवेशको भवारशूलप्रतिशुक्रयोगिनीविचारयेन्नैवकापिपंडितः ८० यद्येकस्मिन्दिवसेमहीपतेर्निगमप्र
वेशौस्तः तर्हिविचार्यःसुधियाप्रवेशकालोनयात्रिकस्तत्र ८१ प्रवेशान्निर्गमंतस्मात्प्रवेशंनवमेतिथौ॥ ६ ॥

मेघगर्जितं वर्षावृष्टिः तुहिनंनीहारः एषुपदार्थेषु कालेषुसत्सुसप्तरात्रंदिनसप्तकंनचलेत् नारदः अकालजेषुनृपतिर्विद्युद्गर्जितवृष्टिषु उत्पा
तेषुत्रिविधेषुसप्तरात्रंनतुव्रजेदिति ७९ अथैकदिनसाध्येगमनप्रवेशेविशेषंवंशस्थवृत्तेनाह महीपतेरिति स्पष्टार्थः यथावाराणसीस्थानात्स्वर राम:
णादिनगरेप्रवेशः तत्रैतान्दोषान्पंडितोनैवविचारयेत् ८० अथैकदिनमध्येनिर्गमप्रवेशाख्यरूपेकार्येविचिकीर्षितेकिंविचार्यमित्यार्ययाह १०१
यद्येकस्मिन्नितिस्पष्टार्थं ८१ अथप्रयाणेनवमीदोषमनुष्टुभाह प्रवेशादिति गृहप्रवेशतिथितोनवमेतिथौनिर्गमंनकुर्यात् पुनश्चगमनदि
वसात् नवमेतिथौगृहप्रवेशंनकुर्यात् एवंनक्षत्रेचगमननक्षत्रान्नवमेनक्षत्रेगृहप्रवेशं॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तथागृहप्रवेशनक्षत्रान्नवमनक्षत्रेगमनंचनकुर्यात् वारेच गमनवारान्नवमवारेगृहप्रवेशं गृहप्रवेशवासरान्नवमवारेगमनंनचकुर्यात् गर्गः प्र
वेशान्निर्गमश्चैवनिर्गमाच्चप्रवेशनं नवमेयातुनोकुर्याद्धिष्ण्यवारेतिथावपीति ८२ अथयात्रादिनीयंविधिंशालिन्याह अग्निंहुत्वेतिस्पष्टार्थं ८३
अथनक्षत्रदोहदान्शार्दूलविक्रीडितेनाह कुल्माषानिति अत्रचतुर्थचरणेप्रियंगवपूपेत्यत्रछंदोभंगोस्ति सगणप्रक्षेपाकरणात् सत्यंप्रेंद्वेतिपिंग
लसूत्रेणपकारेरेफसंयोगेचप्राग्वर्णस्यलघुत्वाभिधानात् सगणधक्षापएव तथाचकालिदासः गृहीतप्रत्युद्गमनीयवस्त्रेति हयादृक्षेअश्विन्यादि
सप्तविंशतिभेषुकुल्माषादिकंनक्षत्रदोहदं इदंभक्ष्याभक्ष्यंवर्णभेदेनदेशभेदेनविचार्य भक्ष्यसंभवेभक्षयेत् अभक्ष्यसंभवेआलोकयेत् पश्येत्स्पृ

नक्षत्रेचतथावारेनैवकुर्यात्कदाचन ८२ अग्निंहुत्वादैवतंपूजयित्वानत्वाविप्रानर्चयित्वादिगीशं दत्वादानंब्राह्म
णेभ्योदिगीशंध्यात्वाचित्तेभूमिपालोधिगच्छेत् ८३ कुल्माषांस्तिलतंडुलानपितथामाषांश्चगव्यंदधित्वाज्यंदुग्धम
थैणमांसमपरंतस्यैवरक्तंतथा तद्वत्पायसमेवचाषपललंमार्गंचशाशंतथाषाष्टिक्यंचप्रियंगवपूपमथवाचित्राण्डजा
न्सत्फलं ८४ कौर्मंसारिकगौधिलंचपललंशाल्यंहविष्यंहयादृक्षेस्यात्कृसरान्नमुद्गमपिवापिष्टंयवानांतथा॥ ॥

शेद्वेतिध्येयं यथा अश्विन्यांकुल्माषान्सतुस्विन्नमाषान् भरण्यांतिलमिश्रतंडुलान् कृत्तिकायांमाषान् रोहिण्यांगव्यं गोरसंचविदेधिमृगे
गव्यमाज्यंघृतं आर्द्रायांदुग्धं गव्यमेव पुनर्वसावेणमांसंहरिणमांसं पुष्येमृगस्यरक्तं आश्लेषायांपायसं मघायां चाषस्यपललंमांसं पूर्वफ
ल्गुन्यांमृगस्येदंमार्गंमांसं उत्तराफल्गुन्यांशशस्येदंशाशंमांसं हस्तेषाष्टिक्यंषष्टिकान्नं चित्रायांप्रियंगुःफलिनीएके स्वात्यामपूपं विशाखायां
चित्रान्नानावर्णानंडजानीक्षणं अनुराधायांसत्फलं उत्तमफलमन्नादिकं ८४ ज्येष्ठादिदोहदंशार्दूलविक्रीडितेनाह कौर्ममिति ज्येष्ठायां
कूर्मस्यकच्छपस्येदंकौर्मंमांसं मूलेसारिकायाःपक्षिण्याः इदंसारिकंमांसं पूर्वाषाढायांगोधायाःइदंगौधिकंमांसं ॥ ॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उत्तराषाढायांशल्यस्यपक्षिणइदंशल्यमांसं श्वाविन्तुशल्यसंहत्यमरः अभिजितिहविष्यंसुद्गादि श्रवणेकृसरान्नंखिचड़िका धनिष्ठायांमुद्गान्नंमुद्गौ
दनं शततभेयवानांयवपिष्टं पूर्वाभाद्रपदायांमत्स्यान्नंमत्स्यमिश्रितमोदनं उत्तराभाद्रपदायांचित्रान्नंवर्णमोदनं रेवत्यांदध्यन्नंदधिभक्तमिति नारदः
कुल्माषांश्चतिलान् माषान्दधिगव्यं घृतंपयः मृगमांसंचमसारंपायसंचाषकंमृगं शशमांसंचषाष्टिकंप्रियंगुकमपूपकं चित्राण्डजान् फलंकूर्मं
सारीगोधांचशल्यकं हविष्यंकृसरान्नंचमुद्गान्नंयवपिष्टकं मत्स्यान्नंचित्रितान्नंचदध्यन्नंदस्रभात्क्रमादिति गुरुः अलभ्यालभ्यभक्ष्यावाप्त्या
त्वास्पृष्ट्वा यतान् व्रजेत् दन्तसिद्धिमाप्नोतिदृष्टभादिषुभूपतिः दोहदेषुग्रंथांतरे भेदस्तत्रविकल्पोज्ञेयः ८५ अथदिग्दोहदमनुष्टुभाह आज्यमिति

मत्स्यान्नंखलुचित्रितान्नमथवादध्यान्नमेवंक्रमाद्दस्याभक्ष्यमिदंविचार्यमतिमान्भक्ष्येत्तथालोकयेत् ८५ आज्यं
तिलोदनंमत्स्यंपयश्चापियथाक्रमं भक्षयेद्दोहदंदिश्यमाशांपूर्वादिकांव्रजेत् ८६ रसालांपायसंकांजींश्रृतंदुग्धंत
यादधि पयोश्रितंतिलान्नंचभक्षयेद्वारदोहदं ८७ पक्षादितोर्कदलतंडुलवारिसर्पिःश्राणाहविष्यमपिहेमजलं

आज्यंघृतंपूर्वस्यां तिलमिश्रमोदनंदक्षिणस्यां मत्स्यंपश्चिमायां पयोदुग्धमुत्तरस्यां दिशिभवंदिश्यंएतद्दोहदंभक्षयेत् ततःपूर्वो ऽऽत्वेपूपं॥
द्यामाशांव्रजेत् ८६ वारदोहदमनुष्टुभाह रसालामिति रसालाशर्करादधिमरीचकपूरैलासंसृष्टालोकेशिखरिणीतिप्रसिद्धांतांरविवारे पायसंसोमे कां
जीप्रसिद्धांतांभौमे श्रृतंपक्वंदुग्धंबुधे दधिगुरौ अश्रितंअपक्वंदुग्धंशुक्रे तिलमिश्रमोदनंशनिवारे एतद्वारदोहदंरविवारादौक्रमेणभक्षयेत् रसा
द्रसालातुमार्जितेत्यमरः ८७ अथतिथिदोहदंवसंततिलकेनाह पक्षादितइति पक्षादितः प्रतिपदमारभ्यपंचदशतिथिषुक्रमेणतिथिदोहदंभु
क्त्वाव्रजेत् यथा प्रतिपदिअर्कस्यप्रसिद्धस्यदलानिपर्णानि द्वितीयायांतंडुलवारिप्रक्षालिततंडुलजलं तृतीयायांसर्पिर्घृतं चतुर्थ्यांश्राणायवागूः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्षयकरः सदा उच्चस्थेलाभगेशुक्रेत्रिषष्ठेदेवपूजिते सुदर्शनोमहायोगः शत्रुध्वंसकरोरणे ६८ लग्नान्यकेंद्रगेचंद्रेलग्नस्थेदेवपूजिते महाशंखाह्वयो
योगः प्रतिपक्षाचमानदः ६९ भूसुतेस्वोच्चगेलाभेमृगकुंभगतेयमे नद्यावर्ताह्वयोयोगोरणेशत्रुतृणानलः ७० मेषगेभास्करेषष्ठेलाभगेस्वोच्चगेयमे
नक्षत्रपदयोगोयंशत्रुमेघानिलोरणे ७१ भौमेस्वराशिगेलग्नेसौम्येकेंद्रत्रिकोणगे पुष्पयोगोरिविपिनकुठारः संगरांगणे ७२ एकांतरेगतेलग्नाच्छुभरवे
टेथवाऽशुभे वापीयोगस्त्वरिव्राततिमिरौघदिवाकर ७३ आवश्यकेतथायानेसौम्योस्तेनिधनेपिवा व्रजेदर्कोदयेस्तेवामध्याह्नेवाप्यशंकितः ७४ प्रभ्रष्टघु
तितारकास्फुटतटीप्राचीभवेन्निर्मलात्वीषद्रक्तविलोहितानधवलादेवैः सदावांछित नोवारंनतिथिंनचापिकरणंलग्नंचनापेक्षतेहत्वादोषसहस्रकंचय
मुत्वान्नूनंकरोत्युन्नतिं ७५ मध्यंव्योमप्रयातेस्फुरदनलनिभेकेसरेएर्कबिंबेछायासाध्वीचकांताप्रचलतिपुरुषेयत्रतस्मात्लग्ना तावत्तैरिनैर्विष्टिः कुज

इषमासिसिनादशमी विजयाशुभकर्मसुसिद्धकरीकथिता श्रवणर्क्षयुतासुतरांशुभदानृपतेस्तुगमेजयसंधिकरी
७७ चेतोनिमित्तशकुनैरतिसुप्रशस्तैर्ज्ञात्वाविलग्नबलमुर्व्यधिपः प्रयाति॥ ९॥ ॥

कृतमशुभंनैवक्रक्षंनयोगः सैन्यमानारोग्यसंपत्क्षितिमथयुवतिंतत्रगंतालभेत ७६ यावत्सिंदूरवर्णगगनतलगतंभानुबिंबंघनासंयावन्नोदिक्षु
शांतिंव्रजतिखुरपुटैरुद्धतोरेणुसंगः तावत्रैवास्तिदोषः प्रभवतिनचसाक्रूरदृष्टिर्ग्रहाणांयात्रायांवाविवाहेसकलशुभकरीसर्वकार्येषुसिद्धिः ७० इत्यलं
ग्रंथविस्तरेण इतियात्रालग्नेराजयोगाः अथविजयादशमीसंज्ञकंसिद्धिमुहूर्तंतोटकेनसगणचतुष्टयेनाह इषमासीति स्पष्टार्थः कश्यपः मासीषेशु
क्लदशमीसर्वदाविजयाभिधा विजयस्तत्रयातृणांसंधिर्वानपराजयइति ७७ अथान्यद्वसंततिलकयाह चेतोनिमित्तेति चेतोन्तःकरणं निमित्तमंगस्फुरणादि
शकुनानिवक्ष्यमाणानि एतैः सुप्रशस्तैः सद्भिः खलुनिश्चयेनलग्नबलंज्ञात्वा उर्व्यधिपोराजाप्रयाति तदासर्वसिद्धिर्वांछितसिद्धिर्भवति यदातुलग्नादिबले
सत्यपिनिंद्यानिशकुनानिस्युः तदायात्रानिषिद्धैव वसिष्ठः अशुभानिनिमित्तानिउत्पातशकुनानिच यात्राकालेनृणांतेषांनिधनायाधनायचेति ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अन्यदपिशालिन्याह दुग्धमिति अस्मिन्वासरेयात्रादिनेक्षौद्रंमधुभक्षत्वेन तैलंतैललापनंत्याज्यं वमिश्चदेवोद्भूतांशरीरशोधनार्थेबलात्कारक्र
तांवायात्रादिनेनिषिद्धा ९६ अन्यदपिगीत्याह भुक्त्वेति यदितैलपक्वानिवृटकादीन्यन्नानि गुडमिक्षुविकारं क्षारंसलवणं पक्वमांसानियोभुक्त्वा
गच्छतिसराजातिरुग्णोरोगसहितोविनिवर्त्तते गर्गः कटुतैलगुडक्षारंपक्वमांसाशनंतथा भुक्त्वायोयात्यसौमोहात्व्याधितःसन्निवर्ततइति मास
दुग्धादिनिषधोदोहदव्यतिरिक्तविषयः स्त्रीद्विजमिति स्त्रीचद्विजश्चतयोःसमाहारः स्त्रीद्विजंअवमान्यधिकृत्यएवंताडनादिनामानभंगंकृत्वा
गच्छतःपुंसोमरणंस्यात् गर्गः यस्तुसंप्रस्थितोयात्रांभार्यांनैवाभिनंदति भार्यांवानाभिनंदेत्तनसप्रतिनिवर्त्तते परकीयायांवास्त्रियंपुरुषमेवचना
डयित्वातुयोमोहात्तदंतंतस्यजीवितं यात्रायांप्रस्थितोयस्तुब्राह्मणानवमानयेत् नासौप्रतिनिवर्तेतनतदंतंतस्यजीवितं केचित्तुभाशुभशब्दान्यात्रा

दुग्धंत्याज्यंपूर्वमेवत्रिरात्रंक्षौरंत्याज्यंपंचरात्रंचपूर्वं क्षौद्रंतैलंवासरेस्मिन्वमिश्चत्याज्यंयत्नाद्भूमिपालेननूनं ९६
भुक्त्वागच्छतियदिचेत्तैलगुडक्षीरपक्वमांसानि विनिवर्त्ततेसरुग्णःस्त्रीद्विजमवमान्यगच्छतोमरणं ९७ यदिमाःसु
चतुर्षुपौषमासादिषुवृष्टिर्हिभवेदकालवृष्टिः॥ ११ कालेशुभाशुभसूचकाहुः लक्ष्मःप्रापयगच्छविजयसनिर्गच्छ व्रजसुवसंसर्य

सिद्धिकराः खल्वेतेप्रमोदजयजीवशब्दाश्चमागास्तिष्ठनिवर्त्तक्कगम्यतेमूढदुर्मनेमोहात् यात्रानेच्छंतिबुधाः क्षुतकामितभीतशब्देश्वेति कासितं
रोगार्तध्वनिर्हिक्कादिः ९७ अथाकालवृष्ट्याख्यदोषंवसंततिलकयाह यदीति पौषमाघफाल्गुनचैत्रेषुचतुर्षुमासेषुयदिवृष्टिर्भवेत्ताऽका
लवृष्टिः पौषादिचतुरोमासाःप्राप्तावृष्टिरकालजेतिवचनात् तत्राकालवृष्ट्याजातायांयदिवसुधापृथ्वीयावत्पशवोगवादयः मर्त्यामनुष्यादयस्ते
षांपदैश्चरणैरंकितांचिह्निताभवतितावदकालवृष्टेर्दोषोनास्तियदिपशुचरणांकितास्यात्तदादोषोस्त्येव अत्रप्राच्याश्च स्वल्पवृष्टौकर्दमादिबाहुल्या
त् अन्यस्याद्वृष्टिर्दोषायनमहतीतिवदंति तत्रबहुवृष्ट्याकर्दमायाकरणात् तत्र सितादौमार्गशीर्षस्यप्रतिपद्दिवसेतथा॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पंचम्यां हविष्यं सुज्ञादि षष्ठ्यां हेमजलं प्रक्षालितसुवर्णजलं सप्तम्यां अपूपं अष्टम्यां रुचकं बीजपूरफलं रुचको बीजपूर इत्यमरः नवम्यामंबुजलं दश
म्यां धेनुमूत्रं एकादश्यां यवान्नं यवविकारं द्वादश्यां पायसं त्रयोदश्यां गुडमिश्रविकारं चतुर्दश्यां मस्तकरुधिरं पंचदश्यामन्नमुज्ञान् अन्नमिश्रितमु
ज्ञान् गुरुः अर्कपत्रं भवेद्यातुः प्रथमायां तु भक्षणं द्वितीयायां भवेद्यातुर्भक्ष्यं सतंडुलोदकं तृतीयायां तथा सार्पियेवा गूस्यात्ततः परं पंचम्यां तद्धवि
ष्यं स्यात् षष्ठ्यां वा कांचनोदकं अपूपभक्तिः सप्तम्यामष्टम्यां बीजपूरकं नवम्यां तोयपानं स्याद्गोमूत्रं तु ततः परं एकादश्यां यवान्नद्याद्द्वादश्यां पायसं भवे
त् त्रयोदश्यां गुडं लेह्यं रुधिरं स्याच्चतुर्दशे मुद्गौदनं भवेद्भोज्यं पंचदश्यां पियासत पक्षयोरुभयोरेवं यात्रायोगे विधिस्मृत इति अत्र दुष्टभादिषु दोह
दभक्षणेन दोषापाकरणं युक्तं धिहिकाव्यर्थमिति चेन्न आवश्यकगमनेमः हादोषाणामपि पारिघदंडविरुद्धताराक्रूरसाहित्यादीनां दोषवारणाय दो

भुक्त्वा व्रजेद्रुचकमंबु च धेनुमूत्रं यावान्नपायसगुडान्नमृगन्नमुज्ञान् ८८ उद्धृत्य प्रथमत एव दक्षिणांघ्रिं द्वात्रिंश
त्पदमभिगत्य दिश्ययानं आरोहेत्तिलघृतहेमताम्रपात्रं दत्वा दोगणकवराय च प्रगच्छेत् ८९ प्राच्यां गच्छेद्गजैर्नै
व दक्षिणस्यां रथेन हि दिशि प्रतीच्यामश्वेन तथोदीच्यां नरैर्नृपः ९० देवगृहाद्वा गुरुसदनाद्वा स्वगृहान्मुख्यकलत्र

हदोक्तः सार्थक्यात् एवंविहितमिति दोहधाभिधानं योगिन्यादिदोषनाशार्थं वारदोहदोक्तिरपि वक्ति ग्रहवासरवारशूलादि ११ गृहाद्वा॥
दोषहान्या सार्थकाः ८८ अथ गमनसमये विधिप्रहर्षिण्याह उद्धृत्येति राजा गमनसमय एव प्रथमतो दक्षिणांघ्रिं दक्षिणचरणमुद्धृत्य पश्चात्।
द्वात्रिंशत्पदपरिमितां भूमिं गत्वा दिश्ययानं वक्ष्यमाणं हस्त्यादियानमारोहेत् तिलेति आरोहणसमये एव च तिलघृतहेमसहितं ताम्रपात्रमादोगणक
वराय ज्योतिर्विद्छ्रेष्ठाय च कारादन्येभ्योपि ब्राह्मणेभ्यो यथाशक्ति दानं दत्वा प्रगच्छेत् ८९ अथ दिश्ययानमनुष्टुभाह प्राच्यामिति नरैर्नरवाह्यैः सु।
खासनादिभिः अन्यत्स्पष्टार्थं ९० अथ निर्गमस्थानानि पादाकुलकछंदसाह देवगृहादिति देवगृहाद्देवपूजागृहात् गुरोरध्यापकस्य गृहात्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुलगुरोर्वा स्वगृहात्स्वशयनगृहात् बहुस्त्रीत्वसंभवे मुख्यकलत्रगृहं पट्टराज्ञीतद्गृहाद्वा हविष्यं प्राश्य भक्षयित्वा विप्रैर्ब्राह्मणैरनुमतः मंगलद्रव्यं मनोभीष्टं पश्यन्छृण्वन् सन् एयात् गच्छेत् ९१ अथ प्रस्थानवस्तूनि वर्णक्रमात्स्रग्विण्याह कार्योद्यैरिति किंचिदावश्यंकार्यं नाभूदिति चेद्गमनस्य विलंबः स्यात्तदा विधारितया चालग्ने ब्राह्मणादिभिरेतानि वस्तूनि आशुचालनीयानि यथा ब्राह्मणेनोपवीतं यज्ञोपवीतं क्षत्रियेणायुधं वैश्येन मधु शूद्रेणामलफलं नारिकेलादि राजमार्तंडः प्रस्थाने ब्राह्मणादीयायत्सूत्रमथायुधं मध्वामलफलं चैव प्रशस्तं वृद्धिकारणमिति वाऽथवा सर्वेषां वर्णानां यदेवहृत्प्रियं मनोभीष्टं तदेव प्रस्थापनीयं वसिष्ठः श्वेतातपत्रध्वजचामरांश्च विभूषणोस्त्रीषगजांबराणि आंदोलिकारत्नरथाश्च चारान् शय्या

प्राश्य हविष्यं विप्रानुमतः पश्यन्छृण्वन्मंगलमेयात् ९१ कार्योद्यैरिह गमनस्य चेद्विलंबो भूदेवादिभिरुपवीतमायुधं च
सौद्रं चामलफलमाशुचालनीयं सर्वेषां भवति यदेवहृत्प्रियं वा ९२ गेहाद्गेहांतरमपि गमस्तर्हि यात्रेति गर्गः सीम्नः सी
मांतरमपि भृगुर्बाणविक्षेपमात्रं प्रस्थानं स्यादिति कथयन्ते स्म भरद्वाजएवं यात्रा कार्या बहिरिह पुरात्स्याद्वसिष्ठोब्रवीति
९३ प्रस्थानमत्र धनुषां हि शतानि पंच केचिच्छतद्वयमुशंति दशैव चान्ये॥ मनाद्यं मनसस्त्वभीष्टमिति ९२ अथ प्राच्यमतेन प्रस्था

नपरिमाणमंदाक्रांतयाह गेहादिति स्वगृहात्परगृहमतिसमीपेप्यपि तत्रापि चेद्गमं स्यात्तर्हि यात्रा जातेति गर्गः कथयते अथवा स्वसीमामुल्लंघ्य सीमांतरं सीमां प्राप्य वसेदिति भृगुः कथयते अथवा महतायोद्धास्वबलेन क्षिप्यमाणः शरो यावद्दूरं गच्छति तावन्मात्रं प्रस्थानं स्यादिति भरद्वाजः कथयते अथवा पुरात् नगरात् बहिः यात्रा कार्येति वसिष्ठः कथयते ९३ अथ मुनिमतेन प्रस्थानपरिमाणं वसंततिलकयाह प्रस्थानमत्रेति धनुः प्रमाणं चतुः करः तादृशानां धनुषां पंचशतानि हस्तसहस्रद्वयमिति यावत् स्वगृहात्तावद्धस्तावधि प्रस्थानं स्यादिति केचिदूचुः अन्ये तु तादृशानां धनुषां शतद्वयं अष्टौ शतानि हस्तास्तावत्प्रस्थानमित्याहुः अपरे तु इह यात्राकाले मंदिरतः स्वगृहाद्दशैव धनूंषि चत्वारिंशत् हस्तास्तावत् दूरे प्रस्थितः प्रयातः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवं ज्ञेयमित्याहुः प्रस्थानं धनुषां पंचशतान्यत्र शतद्वयं स्वदेवसदनाद्वापि दशभिः प्रस्थितो द्विजः इति वसिष्ठोक्तेः गंतव्यदिक्ष्विति तदपि प्रस्थानं प्रयतेन
सावधानेन नरेण गंतव्यदिक्षु यस्यां दिशि गमनं चिकीर्षितं तत् दिगभिमुखं कार्यं गंतव्यदेशाभिमुख्ये प्रदेशे प्रस्थानमाहुः शुभदं नराणामिति राजमार्त
ण्डोक्तेः ९४ अथान्यदपि स्रग्धरयाह प्रस्थाने भूमिपाल इति भूमिपालो राजा प्रस्थाने दशदिवसमभिव्याप्य दशाहोरात्राणि न वसेत् सामंतो मांड
लिकश्चतुर्द्वारिकः एकत्र प्रस्थाने सप्तरात्रं न वसेत् तदितरमनुजो ब्राह्मणादिस्तथैव एकत्र प्रस्थाने पंचरात्रं न वसेत् यदि देवाद्वसेत् तदा किं कुर्या
दित्यत आह ऊर्ध्वमिति अवधिदिवसातिक्रमानंतरं पुनर्गृहमागत्य शुभाहे पूर्वोक्तप्रकारेण विचारिते शुभदिवसे गच्छेत् क्वचिद्दिग्विशेषेण प्रस्था
ने दिवसनियमोभिहितः राजमार्तंडः प्राच्यामहानि मुनयः प्रवदंति सप्त याम्यामतीव शुभदानि दिनानि पंच त्रीण्येव पश्चिमदिशि क्षितिनायकानां प्रस्था

संप्रस्थितो यदि गृहं दिरतः प्रयातो गंतव्यदिक्षु तदपि प्रयतेन कार्यं ९४ प्रस्थाने भूमिपालो दश दिवसमभिव्या
प्यनैकत्र तिष्ठेत् सामंतः सप्तरात्रं तदितरमनुजः पंचरात्रं तथैव ऊर्ध्वं गच्छेच्छुभाहे प्यथ गमनदिनात् सप्तरात्राणि
पूर्वं चाशक्तौ तद्दिने सौ रिपुविजयमना मैथुनं नैव कुर्यात् ९५

नके षु दिवसद्वयमुत्तरस्यामिति अथ प्रस्थानकर्तुर्नियममाह अथेति असौ राजादिः रिपुविजयमनाः शत्रुजयेच्छुः तातः करणीयात्रादिनात्पू
र्वं सप्तरात्राणि मैथुनं संभोगं नैव कुर्यात् च्यवनः त्रिरात्रं वर्जयेत् स्त्रीरं पंचाहं क्षुरकर्म च तदहश्चावशेषाणि सप्ताहं मैथुनं त्यजेत् वा अथवा अ
शक्तौ सप्ताहमति कामितया स्थातुमशक्तौ तद्दिने यात्रादिवसे मैथुनं नैव कुर्यात् गर्गः यात्राकाले तु संप्राप्ते मैथुनं यो निषेवते रोगार्तः क्षीणकेशश्च
स निवर्तेत वा न वेति यदा तु प्रथमदिने स्त्री ऋतुस्नाता भवति गमने चावश्यकता तत्र निर्णयमाह च्यवनः आत्ययिककार्यपाते पुष्पस्नातां समागमं कृ
त्वा मुदितो गच्छन् लभते मनोरथान् चिरकालेनेति यदा पुनर्गमनार्थे कालांतरमस्ति तद्दिने मैथुनं कृत्वा कालांतरे सुलग्ने यायादित्यर्थः सिद्धं ९५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वानत्येकः अश्वः प्रसिद्धः इभोहस्ती अन्नुन्मत्तः फलान्नदुग्धदधीनि प्रसिद्धानि गोः धेनुः सिद्धार्थः सर्षपाः पद्मंकमलं अंबरंवस्त्रंस्वछं वेश्यागणिका वाद्यमर्दलादि मयूरश्चाषोपक्षिणौ नकुलः प्रसिद्धः बध्वेकपशुः रज्वादिनाबद्धोवृषादिः आमिषंमांसं सद्वाक्यंकार्यसिद्धिरस्त्वित्यादि कंकुसुमानिचंपकादीनि इक्षुः प्रसिद्धः सकलः ननुखंडितः जलपूर्णकलशः संमुखः छत्रंप्रसिद्धं मृत्तिकाकन्याकुमारी रत्नंमाणिक्यादि उष्णीषंशिरोवेष्टनं सितोक्षः श्वेतवृषः अयमबद्धोपि मद्यंप्रसिद्धं ससुतस्त्रीसपुत्रास्त्री दीप्तोजाज्वल्यमानोग्निरिति १०० अन्यच्छार्दूलविक्रीडितेनाह आदर्शांजनेति आदर्शोदर्पणं अंजनंकज्जलं धौतवस्त्रउज्वलीकृतवस्त्रोरजकः वस्त्रनिर्णेक्ता मीनोमत्स्यः आज्यंघृतं सिंहासनंदेवादेः शवमेवशावंमृतकंदृष्टगामिलोकरोदनरहितं ध्वजः पताका मधुक्षौद्रं छागोमेषः असुंधनुरादि गोरोचनंप्रसिद्धं भारद्वाजः पक्षी नृपा

सद्वाक्यंकुसुमेक्षुपूर्णकलशाश्छत्राणिमृत्कन्यकारत्नोष्णीषसितोक्षमद्यससुतस्त्रीदीप्तवैश्वानरं १०० आदर्शांजनधौतवस्त्ररजकोमीनाज्यसिंहासनंशावंरोदनवर्जितंध्वजमधुछागास्रगोरोचनं॥ ॥ ० ॥ ॥

नंसुखासनादि वेदनिनादोवेदध्वनिः मांगल्यंप्रसिद्धं गीतंगानं अंकुशोहस्तिनिवारणार्थमस्त्रं एतेपदार्थागंतुर्भूपतेः प्रयाणसमयेसंमुखंदृश्यमानाः सत्फलदाशुभफलदाः तथारिक्तोजलरहितोघटःकुंभः स्वानुगः स्वस्यपश्चाद्भागगामीसोपिशुभफलदः कश्यपः कार्यसिद्धिर्भवेद्दृष्टेशावेरोदनवर्जिते प्रवेशेरोदनयुतः शवः स्यात्तुशिवप्रदा वसंतराजः आदायरिक्तंकलशंजयार्थीयदिव्रजेत्कोपिसहाध्वगेतं पूर्णंसमादाय निवर्ततेसौयथाक्तनार्थः पथिकस्तथैवेति अथकेश्चिद्गमनवशेनशकुनाउक्ताः लग्नेवाक्पतिशुक्राणांब्राह्मणः संमुखास्त्रियः बुधशुक्रौचकेंद्रस्थौसवत्सागौः प्रदृश्यते चंद्रः सूर्यश्चभवतिदशमस्थोयदाथवा दीपादर्शौसुमनसौः रजकोधौतवाससा सुतस्थानेयदासौम्येवृषोबद्धस्तुसंमुखः चंद्रोगुरुश्चसहजेश्वानोवामांगभागतः सर्वंकर्मायनवमेभारद्वाजोथनाकुलः चाषस्यदर्शनंवास्याद्वामांगेत्यंतदुर्लभं॥ ॥ एमः १०५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आदित्योराहुसौरीचसहजस्थोकुमारिकां प्रौढानांसुभगानांवादर्शनंसर्वकामदं षष्ठेतृतीयेकर्मायेभौमश्चतत्फलंभवेत् दास्योवेश्याः सुरामांसंलाभश्चै
वसुनिश्चितः सप्ताष्टपंचमेयस्यजीवोत्रोवात्रवर्तते आदर्शश्चलाभदः राहुभौमश्चमंदश्चलग्नाद्यदितृतीयगः उद्धृतेगोमयंपश्येच्छीघ्रंलाभंधनं
दिशेत् इत्यादयः शकुनाः शकुनग्रंथेभ्योज्ञेयाविस्तरभयादिहनोक्ताः १०१ अथापशकुनान् शार्दूलविक्रीडितेनाह वंध्येति वंध्याप्रसिद्धाचर्मप्र
सिद्धं तुषंधान्यादितुष अस्थिसर्पलवणानिप्रसिद्धानि अंगारोनिर्धूमोग्निपिंडः इंधनंपाकयोग्यं क्लीबःषंढःविट्उद्धताविष्ठा अस्त्रीविष्ठाविवोस
माविन्यमरः तैलंप्रसिद्धं उन्मत्तोमद्यभूताद्यावेशवान् वसाशरीरांतर्धातुविशेषः औषधंप्रसिद्धं अरिःशत्रुः जटिलोजटावान् प्रव्राट्सन्यासी।

भारद्वाजनृयानवेदनिनदामांगल्यगीतांकुशाद्दृष्टाः सत्फलदाः प्रयाणसमयेरिक्तोघटः स्वानुगः १०१ वंध्याचर्मतुषा
स्थिसर्पलवणांगारेंधनक्लीबविट्तैलोन्मत्तवसौषधारिजटिलप्रव्राट्तृणव्याधिताः नग्नाभ्यक्तविमुक्तकेशपतिताव्यं
गक्षुधार्तोसृक्स्त्रीपुष्पंसरटः स्वगेहदहनंमार्जारयुद्धंसुतं १०२ कषायीगुडतक्रपंकविधवाकुब्जाःकुटुंबेकलिर्व
स्त्रादेस्खलनंलुलायसमरंकृष्णानिधान्यानिच॥ तृणंप्रसिद्धं व्याधितोऽचिकित्स्यव्याधिमान् नग्नः अपरिहितवस्त्रकुमारव्यतिरि
क्तः अभ्यक्तः कृततैलाभ्यंगोस्नातः विमुक्तकेशः असंयतकेशःपतितोमद्यपानाद्यभिशापवान् व्यंगश्छिन्ननासिकादिः क्षुधार्तःक्षुत्पीडितः अ
सृक्रुधिरं स्त्रीणामृतुः शरटः कृकलासःस्वगेहदहनंस्वगेहेऽग्निदाहः मार्जारयुद्धंप्रसिद्धं सुतंछिक्का १०२ अन्यदपिशार्दूलविक्रीडितेनाह कषा
यीति कषायोरागविशेषः तेनरक्तंवस्त्रंकाषायंतद्वान् गुडतक्रेप्रसिद्धे पंकः कर्दमः विधवाकुब्जौप्रसिद्धौ कुटुंबेकलिःपुत्रादिभिः कलहः वस्त्रा
देः आदिशब्देनकमंडलुछत्रादेस्खलनंनिर्मितंस्वहस्तात्पतनं लुलायामहिषास्तेषांसमरंयुद्धं कृष्णवर्णानिधान्यानिमाषादीनि कार्पासंतुलंवम
नंवांतं दक्षेदक्षिणभागेगर्दभः शब्दः अतिरुतक्रोधाधिक्यं गर्भिणीगर्भवती मुंडोमुंडितशिरस्कः आर्द्रांबरआर्द्रवस्त्रः दुर्वचः स्वमुखोत्थंप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु॰टी॰ रमुखोत्थंवादुष्टवाक्यं अंधबधिरौप्रसिद्धौ उदक्यारजस्वलास्त्री एतेपदार्थागंतुः पुंसः यानसमयेदृष्टाःसंतोनशुभाः किंत्वशुभफलाः नारदः॥
या॰स॰ सर्वदिक्षुस्रुतंनेष्टंभोक्षतंमरणप्रदं अफलंतक्षुतंवाक्यंदृष्टपीनसकेनवैरिति औषधेयानमारोहेविवादेशयनेऽशने विद्यारंभेबीजवापेक्षुतंसप्तसु
१०६ शोभनमित्ति १०३ अथान्यच्छकुनंशार्दूलविक्रीडितेनाह गोधाजाहकेति गोधाप्राणिविशेषतः गोहइतिभाषयाजाहकागात्रसंकोचीप्राणिविशेषः
सूकरःप्रसिद्धःअहिःसर्पःशशकःप्रसिद्धः यानसमयेएषांगोधादीनांकीर्तनंस्वमुखेनान्यमुखेनवोच्चारणंशुभं चपुनरेतेषांगोधादीनांशब्दोरु
तंअथवाविलोकनंदर्शनंनिषिद्धं कपिऋक्षाणांकपीनांवानराणांऋक्षाणांभल्लूकादीनामतोगोधादिभ्योव्यत्ययोज्ञेयः यथा वानराणांभल्लूका
नांकीर्तनंनिषिद्धंतेषामेवदर्शनंशब्दितंवानिषिद्धंशुभमित्यर्थः नद्युत्तारइति नद्यागंगादेरुत्तारणेभयेभयसंबंधिनीकार्येपलायनादिकेप्रवेशे

कार्पासंवमनंचगर्दभरवोदक्षेतिरुद्गर्भिणीमुंडार्द्रांबरदुर्वचोंधबधिरोदक्यानदृष्टाःशुभाः १०३ गोधाजाहकसूकरा
हिशशकानांकीर्तनंशोभनंनोशब्दोनविलोकनेचकपिऋक्षाणामतोव्यत्ययः नद्युत्तारभयप्रवेशसमरेनष्टार्थसंवी
क्षणेव्यत्यस्ताःशकुनानृपेक्षणविधौयात्रोदिताःशोभनाः १०४ वामांगेकोकिलापल्लीपोतकीसूकरीरला पिंगला
छुछुकाश्रेष्टाशिवापुरुषसंज्ञिता १०५॥

॥गृहप्रवेशे समरेसंग्रामे नष्टार्थस्यनष्टद्रव्यस्यसंवीक्षणेगवेषेप्रागुक्ताःशकुनाः व्यत्यस्ता
विपरीताज्ञेयाः शुभशकुनाविप्राश्वेत्यादयोऽशुभाज्ञेयाः वंध्याचर्मेत्याद्यशुभशकुनाःशुभफलदाज्ञेयाः नृपेति नृपदर्शनार्थंगमनेयात्रायामुदि राम॰
ताविप्राश्वेत्यादयःशुभाज्ञेयाः नृपावलोकनेशकुनःप्रयाणवदित्युक्तोराजदर्शनस्यभयस्थानत्वादपवादोयं १०४ अथान्यदप्यनुष्टुभाह वामांगे १०६
इति कोकिलापल्योप्रसिद्धौ पोतकीदुर्गेति सूकरीजान्यवटिका रलापक्षिविशेषः पिंगलाभैरवी छुछुकाछुछुंदरी शिवासृगाली पुरुषसंज्ञिता
पुंनाम्नःकपोतखंजनतित्तिरीहंसादयः एतेगच्छताराजादीनांवामांगेवामभागेप्रशस्ताःस्युः १०५॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पूर्वाषाढागतेचंद्रेगर्भाणांधारणंभवेदितिकश्यपोक्तेर्मार्गादिमासगर्भग्रहणकालस्तत्रवृष्टिरावश्यकी यदाहवराहः पवनसलिलविद्युत् गर्जिताभ्रा
न्वितोयः सभवतिबहुतोयः पंचरूपस्तुमेघइति ततश्चगर्भग्रहणयोग्याअल्पावृष्टिर्नदोषदा महतीवृष्टिस्तुगर्भगलनं यतोवाराहेणोक्तं गर्भस्ना
मयेऽतिवृष्टिर्गर्भाभावायनिमित्तकृतेति निमित्तंशुक्रास्तादिकं सावित्कृतिः विद्युतिरुपधीयमानादोषमुपाधिनुयात् एतामहावृष्टेरेवदोषवत्वं अ
तएवभद्रशंकरतोजलदानशस्ताइतिबृहद्यात्रायामुक्तं तस्मादत्यल्पायामकालवृष्टौदोषाभावः अल्पायांत्वल्पदोषः महत्यांतुमहादोषइति सचमा
र्गादित्रिकाद्युक्तं प्राक् एकेनैकमहः प्रोक्तं द्वितीयेनत्रिरात्रकं तृतीयेनतुपंचाहं दशरात्रमतःपरं पौषेतुत्रिदिनंवर्ज्यंमाघमासेदिनद्वयं फाल्गुनेदि
नमेकंतुचैत्रेतुघटिकाद्वयमितितु आवश्यककार्यविषयं ९८ पूर्वोक्तमेवार्थंस्पष्टीकुर्वन्नावश्यकयात्रायांतच्छांतिकंदुष्टशकुनशांतिकंचातिश

पश्चुमर्त्यपदांकितानयावद्वसुधास्यान्नहितावदेवदोषः ९८ अल्पायांवृष्टौदोषोल्पोभूयस्यांदोषोभूयानुजीमू
तानानिर्घोषेवृष्टौवाजातायांभूयः स्वयंद्वाविंविंसौवर्णेकृत्वाविप्रेभ्योदद्यात् दुःशाकुन्येसाज्यंस्वर्णंदत्वागच्छेत्स्वे
च्छाभिः ९९ विप्राश्वेभफलान्नदुग्धदधिगोसिद्धार्थपद्मांबरवेश्यावाद्यमयूरचाषनकुलावध्वैकपश्वामिषं॥

कुर्योगाथाछंदसाह अल्पायामितिस्पष्टार्थः प्रथमचरणं अतोयन्नाचार्याः पठंति तावत्प्रयाणादिषुभूपतीनामकालवृष्टिः प्रकरोतिदो
षं यावद्भवेत्संचरतांजनानांनपश्चूनांचरणांकिताभूरितितन्निर्मलत्वादुपेक्ष्यं स्वयंप्रस्थानेसतिमार्गमध्येनास्त्ययंदोषः आवश्यकयात्रा
यांदानमाह जीमूतानामिति जीमूतानांमेघानांनिर्घोषेशब्देअकालवृष्टौवाजातायांसूर्येद्वावर्धयथाशक्त्यासौवर्णनिर्मितेविंबेकृत्वाब्राह्मणेभ्योदद्या
ततःस्वेच्छयागच्छेत प्रसंगादुष्टशकुनानांदानमाह दुःशाकुन्येइति शकुनस्यभावःशाकुन्यंदुष्टंचतच्छाकुन्यंचदुःशाकुन्यंतस्मिन्दुष्टेशकुन
प्रस्थानकालेसंभूतेसतिसाज्यंसघृतंस्वर्णंविप्रेभ्योदत्वास्वेच्छाभिर्गच्छेत् ९९ अथशुभसूचकशकुनान्शार्दूलविक्रीडितेनाह विप्राश्वेति विप्रावहवोद्वौ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यायी क्लिष्टं शकुनमादौ दृष्ट्वा प्रयत्नतः प्राणायामत्रयं कुर्याद्द्वितीये द्विगुणं चरेत् तृतीये पुनरावृत्त्य शांत्यायायाद्दिनांतरे इति १०८ अथ यात्रानिवृत्तौ गृहप्रवेशमुपजात्याह यात्रानिवृत्ताविति मृदूनि चित्रानुराधामृगरेवत्यः ध्रुवाणि रोहिण्युत्तरात्रयं एभिर्नक्षत्रैः राज्ञो यात्रानिवृत्तौ प्रवेशनं शुभदं क्षिप्रचरैर्नक्षत्रैः अश्विनीपुष्यहस्ताभिजिद्भिः श्रवणधनिष्ठाशततारापुनर्वसुस्वातीभिश्च प्रवेशने पुनरपि गमो यात्रा स्यात् तस्मादेतानि मध्यमानि द्वीशादिनक्षत्रेषु प्रवेशे क्रमात्स्त्र्यादीनां नाशः यथा विशाखायां प्रवेशे स्त्रियो राज्ञ्या नाशः कृत्तिकायां प्रवेशे गृहनाशो गृहदग्धं स्यात् दारुणभे मूलज्येष्ठार्द्राश्लेषासु प्रवेशे पुत्रस्य नाशः उग्रभे पूर्वात्रयभरणीमघासु प्रवेशे आत्मनः स्वस्यैव राज्ञो नाशः स्यादित्यर्थः लग्नादिविचारो गृहप्रवेशप्रकरणात् ज्ञेयः अत्रेदं विचार्यं यत्र मासे यात्रा कृता तन्मासान्नवमे मासि यात्रादिनान्नवमे दिने च प्रवेशो न विधेयः गुरुः निर्गमान्नवमे मासि प्रवेशो नैव शो

द्वितीये षोडश प्राणांस्तृतीये न क्वचिद्व्रजेत् १०८ यात्रानिवृत्तौ शुभदं प्रवेशनं मृदुध्रुवैः क्षिप्रचरैः पुनर्गमः द्वीशेऽनले दारुणभे तथोग्रभे स्त्रीगेहपुत्रात्मविनाशनं क्रमात् १०९ अयनर्क्षमासतिथिकालवासरोद्भवशूलसंमुखसितज्ञदिक्

भनः नवमे दिवसे चैव प्रवेशो नैव कारयेदिति १०९ अथ विवाहप्रकरणोक्तदोषातिदेशं प्रागुक्तदोषाश्च शिष्याणामविस्मरणार्थं मंजुभा। ॥पा॥ षिण्याह अयनर्क्षेति एते अयनशूलादयो दोषा विवाहप्रकरणोक्तदोषाश्च यात्रायां नेष्टाः तत्रायनशूलः सौम्यायने सूर्ये विधू तदोत्तरामिति मासोद्भवः शूलो द्विविधः ग्रंथांतरोक्तः वृषादित्रित्रिराशिषु अर्के प्राच्यादिदिक्षु न गंतव्यमित्येकः कपाटकंटकादिश्च द्वितीयः स्वरोदये त्रयस्त्रयो वृषाद्याश्च पूर्वाशादि बुधैः क्रमात् राशयो द्वादशैवं तु मेषांताः सृष्टिमार्गतः यत्र पूर्वादिकाष्ठायां वृषराश्यादिगो रविः सा दिशास्तमिता ज्ञेया त्रित्वः शेषाः सहोहिता इति कपाटकंटकादिर्यथा कपाटं पूर्वतो ज्ञेयं कार्तिकादित्रिकं तथा नभस्यतो वालुम धोरे केन कंटक इति ज्योतिषार्कवचनात् नक्षत्रशूलः न पूर्वदिशि शक्रभेन विधुसौरिवारे तथेति तिथिशूलः योगिनी नवभूम्य इति संमुखसितज्ञदिक्पाः संमुखः शुक्रः संमुखो बुधः संमुखो दि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुस्वामीललाटी भृगुवक्रनादि आदिशब्दात् क्षीणत्वास्तमितत्वपराजितत्ववाल्यादिकं वक्रास्तनीचेत्युक्तं परिघाख्यदंडः पूर्वादिषुचतुर्दिक्षित्यु
क्तः स्वऋतुजाद्यशौचं स्वस्त्रीऋतुजंआर्तवस्नानकालपर्यंतं आशौचंजननाशौचंमरणाशौचंच उत्सवोदीपोत्सवः आदिशब्देनविवाहव्रतबंधादि
रिति ११० अन्यदपिमंजुभाषिणीछंदसाह मृतपक्षेति मृतः पक्षः तमोभुक्तताराः स्मृताविश्वसंख्याइत्याद्युक्तः रिक्तरविनर्कसंख्यकाः चतुर्थीनवमी
चतुर्दशीद्वादशीषष्ठ्यस्तिथयः उपलक्षणत्वादष्टमीपूर्णिमामावास्याशुक्लप्रतिपदः सौरिभौमरविवाराः वामपृष्ठगविधुः अजवृषभमिथुनकुलीरइ
त्यादिजातकोक्त्यावामपृष्ठराशिगतः आडलोरवैभेनोज्ञभोन्मितिरिति क्रमणमपिज्ञेयं वसुपंचकंधनिष्ठोत्तरार्द्धान्यंचनक्षत्राणि अभिजिन्मुहूर्तश्चदक्षिणे

भृगुवक्रतादिपरिघाख्यदंडकस्वऋतुजाद्यशौचमपिचोत्सवादिकं ११० मृतपक्षरिक्तरविनर्कसंख्यकास्तिथयश्चसौरि
रविभौमवासराः अपिवामपृष्ठगविधुस्तथाडलोवसुपंचकाभिजिदथापिदक्षिणे १११ लग्नेजन्मर्क्षतन्वोर्मृतिगृह
महितर्क्षाच्चषष्ठंतदीशावालग्नेकुंभमीनर्क्षनवलवतन्वाचापिपृष्ठोदयंच पृष्ठाशाग्नक्षसंस्थंदशमशनिरथोसप्तमेचा
पिकाव्यः केंद्रेवक्राश्चवक्रीग्रहदिवसविवाहोक्तदोषाश्चनेष्टाः ११२ इतिमुहूर्तचिंतामणौयात्राप्रकरणंसमाप्तं ११॥

वर्ज्यएतेपंचांगदोषाः १११ अथलग्नदोषान्स्रग्धरयाह लग्नेइति जन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वाऽष्टमगृहेअहितर्क्षाच्छत्रुजन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वाषष्ठं जन्म
लग्नंयात्रालग्नेतदीशाः तेषांजन्मराशिजन्मलग्नाभ्यामष्टमभवनयोः स्वामिनः रिपुजन्मराशिजन्मलग्नाभ्यांषष्ठभवनयोः स्वामिनोर्वायात्रालग्ने कुं
भमीनयोर्नवलवोनवांशंलग्नंच पृष्ठोदयागोजाश्विककिमिथुनाः सनृगानिशाख्याः पृष्ठोदयाविमिथुनाइत्याद्युक्ताः पृष्ठाशास्तंस्वभसंगतव्यदिग्वि
लोमलग्नं दशमेशनिः सप्तमेकाव्यः शुक्रः केंद्रेवक्राः वक्रिणोग्रहाः वक्रिग्रहवाराश्च एतेदोषाः विवाहोक्तदोषाः उत्पातान्सहपातदग्धतिथि
भिरित्याद्युक्ताः तेसर्वेयात्रायांवर्ज्याः तत्रसप्तमशुक्रव्यतिरिक्तोजामित्रदोषोनास्तीतिज्ञेयं ११२ ॥इतिप्रमिताक्षरायांयात्राप्रकरणंसमाप्तं ११ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·टी· ॥अथवास्तुप्रकरणं व्याख्यायते गृहनिर्माणप्रयोजनं भविष्यपुराणे गृहस्थस्य सत्क्रियाः सर्वा न सिध्यन्ति गृहं विना यतस्तस्माद् गृहारंभप्रवेशसमयो ब्रुवे गृ
वा·प्र· हं स्वसतां कं न सिध्यन्ति निःफला भवन्तीत्यर्थः इत्याद्यर्थमनस्यालोच्य ग्रामादिषु स्वस्य शुभाशुभं लाभालाभादि विचारं शार्दूलविक्रीडितेनाह यद्भमिति
१०८ नामभात् व्यावहारिकनामभात् व्यावहारिकनामराशेर्वृश्चिकाख्या यस्य ग्रामादेर्भं यथा चरणाद्रिसंज्ञको ग्राम राशिः मीनाख्यः स चेद्द्वितीयो नवमः पंचमः
एकादशं संख्यो दशमश्च स्यात्तदा सो ग्रामः स्वस्य शुभः स्यात् अन्यथा न शुभद इत्यर्थः यथा नीलकंठराशेर्वृश्चिकाख्यात्तत्पंचमो मीनराशिश्चरणाद्रेस्तच्चरणाद्रि
नीलकंठस्य वासयोग्यः नामर्क्षे उक्तं च अत्र नामराशेरेव ग्राह्यः काकिण्यां वर्गशुद्धौ च वादे द्यूते स्वरोदये मंत्रे पुनर्भूवरणे नामराशेः प्रधानतेति अथ ग्रामा
त्मनो रुत्तमर्णाधमत्वं चाह स्ववर्गमिति वर्गास्तु अकचटतपयशवर्गाः खगेशमार्जारसिंहशुनां सर्पाखुमृगावीनां निजपंचमवैरिणामष्टौ इत्युक्ता तत्र यस्य पुंसो

यद्भं द्व्यंकसुतेशदिग्जिनमसौ ग्रामः शुभो नामभात्स्ववर्गं द्विगुणं विधाय परवर्गाढ्यं गजैः शेषितं काकिण्यस्त्वनयोश्च तद्विवरतो यस्या
धिकाः सोर्थदोथ द्वारं द्विजवैश्यशूद्रनृपराशीनां हितं पूर्वतः १॥

॥ यत्संख्याको वर्गो गरुडादिस्तद्वर्गसंख्यां द्विगुणं विधाय परस्य ग्रामादेर्वर्गसं
ख्यया ढ्यां च कृत्वा नैरष्टभिः शेषितमवशिष्टं ताः पुंसः काकिण्यो ज्ञेयाः एवं ग्रामादेरपि वर्गसंख्यां द्विगुणीकृत्वा परस्य पुंसो वर्गसंख्यया ढ्यां कृत्वा गजैर्भजेदवशि
ष्टाः ग्रामस्य काकिण्यो भवंति एवं अनयोः पुरुषग्रामयोः काकिणीनां विवराद्यस्याधिका अवशिष्यंते सोर्थदः परस्य लाभदः यथा नीलकंठस्य वर्गः सर्पः तत्सं राम:
ख्या ५ द्विगुणः १० चरणाद्रिवर्गः सिंहः ३ तत्संख्यया युक्ता १३ गजभक्तावशेषं ५ नीलकंठस्य काकिण्यः एवं ग्रामवर्गसंख्या ३ द्विगुणा ६ नीलकंठवर्ग ५ संख्यया यु १०८
क्ताः ११ अष्टभक्ताशेषं ३ ग्रामस्य काकिण्यः द्वयोरंतरशेषं २ नीलकंठस्याधिकत्वेन दातृत्वाद् व्ययहानिरित्यर्थः उक्तं च स्ववर्गं द्विगुणीकृत्य परवर्गेन योजयेत् अ
ष्टभिस्तु हरेद्भागं योधिकः स ऋणी भवेदिति अथ द्वारवेशनमाह अथेति द्विजादिराशीनां पुंसां क्रमेण पूर्वतः प्राच्यादिदिक्चतुष्ट्ये द्वारं हितं यथा द्विजराशीनां क
र्कवृश्चिकमीनानां पूर्वदिशि वैश्यराशीनां वृषकन्यामकराणां दक्षिणदिशि शूद्रराशीनां मिथुनतुलाकुंभानां पश्चिमदिशि नृपराशीनां मेषसिंहधनुषां उत्तरदिशि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अन्यदप्यनुष्टुभाह छिक्करइति छिक्करोमृगजातिः पिक्ककः पक्षिविशेषः भासः श्रीकंठः वानरः एतेप्रसिद्धाः रुरुर्मृगविशेषः स्त्रीसंज्ञकाः स्त्रीना
म्नामृगपक्षिणः दक्षिणभागगाः शुभाः शेषाः प्रसिद्धाः १०६ अथोक्तव्यतिरिक्तानांमृगपक्षिणांसामान्यतः प्रादक्षिण्येनशकुनमनुष्टुभाह प्रदक्षि
णगताइति रुरुव्यतिरिक्तामृगाः पक्षिणश्चयात्रायांप्रादक्षिण्येनगताश्चलिताः श्रेष्ठाः शुभफलदाःस्युः परंतु ओजामृगाविषमसंख्यास्त्रिपंचसप्ताद
यश्चेद्व्रजतोदृष्टास्तदातिधन्याःस्युः वामेइति खवामभागेखरस्वनोगर्दभशब्दोतिधन्यः अथशकुनानांकियतांकालविशेषेनैर्बल्यमाहवएहः नग्रा।
म्यारण्यगोग्राह्योनारण्येग्रामसंस्थितः दिवाचरोनशर्वर्यांनचनक्तंचरोदिवा द्वंद्वरोगार्दितस्तत्रकलहामिषकांक्षिणः आपगांतरितामत्तानग्राह्याःश
कुनाः क्वचित् रोहिताश्वाजवालेयकुरंगोष्ट्रमृगाःशशाः निष्फलाःशिशिरेज्ञेयावसंतेकाककोकिलौ नतुभाद्रपदेग्राह्याःशूकराश्वश्वकादयः श्वघ्ना

छिक्करः पिक्ककोभासः श्रीकंठोवानरोरुरुः स्त्रीसंज्ञकाः काकऋक्षाश्वानःस्युर्दक्षिणाःशुभाः १०६ प्रदक्षिणगताः
श्रेष्ठायात्रायांमृगपक्षिणः ओजामृगाव्रजतोतिधन्यावामेखरस्वनः १०७ आद्येऽपशकुनेस्थित्वाप्राणानेकादशव्रजे
त्॥

श्वादगोक्रौंचाः श्रावणेहस्तिचातकौ व्याघ्रर्क्षवानरद्वीपिमहिषाः सबिलेशयाः हेमंतेनिःफलाज्ञेयाबालाः सर्वेविमानुषाइति प्रभ
ग्नशुष्कद्रुमकंटकीषुश्मशानभस्मास्थितुषाकुलेषु प्राकारशून्यालयजर्जरीषुसौम्योपिपापःशकुनःप्रकल्प्यः दैवज्ञमनोहरे वृंश्रये दुर्जनका
लसर्पोवरंक्षिपेद्व्याघ्रमुखेस्वमंगं वरंनरेद्वारिनिधिंभुजाभ्यांनोल्लंघयेद्दुःशकुनंकदापि १०७ अथावश्यककार्येविरुद्धेशकुनेजातेपरिहारमनुष्टु
भाह आद्यइति आवश्यककार्येविरुद्धशकुनेजातेएकादशप्राणान् स्थित्वाएकादशप्राणपरिछेद्यंकालंस्थित्वेत्यर्थः ततःसमीचीनेशकुने
व्रजेत् तत्रापिविरुद्धेशकुनेसंवृत्तेषोडशसंख्याकान्प्राणान्स्थित्वाशुभशकुनेव्रजेत् तत्रापिपुनस्तृतीयेविरुद्धेशकुनेसंवृत्तेक्वचिदपिनव्रजेत्॥
किंतु स्वगृहमागछत् दशगुर्वक्षरैःप्राणइतिकश्यपेनतुप्राणायामत्रयमेवप्रतीक्ष्यमित्युक्तं॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्टि २६ नागो ८ द्रु २७ तिधृति १९ गिरिशा ११ त्र्या ३ कृती २२ द्र २४ तुर्द तत्वा २५ त्यष्टं १७ क ९ क्ष्मा १ नखे २० नाग ११ र्णव ४ विकृति २३ दिना १५ द्व्या ७ कृती २६ मेंद्रु १८ काष्टा १०॥ गोपीराजः कथयति गोभूहृतिभयुजि सतिविष्णुं अहिहृता द्कू प्रकृत्याख्य विश्वादयः फलं आह विगतः एको यस्मात्स व्येकः स चासौ आयश्च व्येकायः ध्वजादिरिष्टायः स च गो भुव अष्टपरस्पर गुणानां व्येकायगोभूहृति भव्येकायगो भूहृति भेन योयुक् व्येकायगोभूहृतिभयुक् तस्मिन् हृति भशेषात मे २७ भेक्ते सति यच्छेषं तस्मात् द्विघ्नु नामानं शिष्यं अहि हृता अष्टगुणिता द्कू द्वौ प्रकृत्याख्याः एकविंशतिः विश्वेत्र योदशे त्यादयो गृहक्षेत्रफलं सायं इष्टायसहितं आहवदति अत्रोदाहरणं इष्टायः ३ व्येकः २ गोभू १९ हृतिः ३८ इष्टर्क्षं रोहिणी तत्संख्यया ४ युतं ४२ असा त भैः २७ शेषं १५ एतत्संख्यया फलं २५ अहि ८ हृतं २०० सायं २०३ इदं स्वेष्टायनक्षत्रभवं क्षेत्रफलं पूर्वसममेव महद्गृहप्रमाणमाह वेति वाऽथवात

युक्ता घनै १७ श्चापियुता विभक्ता मूपाश्विभिः शेषमितो हि पिंडं ३ स्वेष्टायनक्षत्रभवोथदैर्घ्यं हृत्स्याद्विस्तृतितद्वदीर्घ ता आया ध्वजो धूमहरिश्वगोखरेभध्वांक्षकाः पिंडहृतोष्टशेषिते ४ ध्वजादिकाः सर्वदिशि ध्वजे मुखं कार्यं हरौ पूर्वयमो ॥नैरेतथा॥

तदिष्टायसहितं जातं यत्क्षेत्रफलं अश्वि द्वगुणे घ्नं युतं अष्टि अवदश अश्वि अष्टि दशः अष्टि हृभिः षोडशाधिकद्विशत्या २१६ हृतो गुणितो य इष्टः एकद्वित्र्याद्यंकः तेन युक्तं कार्यमित्यर्थः अत्रैवाचार्यप्रपौत्रगोपिराजस्यापि पद्यं इष्टक्षौ घ्न मुनीद वोद्विरहि ८ हृच्छेषान्यजेत्वायतो नोचेक्षुध्यतिशोध्य मष्टसहितात् छेषं निहितात्परकं चेत्यादि इष्टयुतं यथा तु नदशे षस्यादयो रमहत्त्वात्पत्न्याद्धिकरान्विताः फलमभीष्टायर्क्षं जायते सिद्धेर्भक्तः स्यात्करादिष्टदीर्घ मानार्थं चेकादिति घ्नान्भभोगान् तावद्यावत्प्र क्षिपेदिष्टभान विस्तारस्यादिष्टदैर्घ्येण भक्ते ३ अथोत्तरार्धेन ध्वजाद्यायानाह आयैर्वर्णपरत्वेन च द्वारं निवे शनमुपजात्याह आया इति ध्वजादिका इति पिंडे क्षेत्रफले अष्टशेषिते यद्वशिष्टं तत्परिमिता ध्वजादिका आयाः स्युः ध्वज धूमो प्रसिद्धौ हरिः सिंहः श्वा कुक्कुरः गौर्वृषः खरो गर्दभः इभो हस्ती ध्वांक्षः काकः स्वार्थे कः ४ सर्वदिशीति ध्वजाख्ये आये सर्वदिशि दिक्चतुष्टयेपि गृहद्वारं कार्यं॥ ६ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हरौ सिंहाये पूर्वदक्षिणोत्तरदिक्षु द्वारं कार्यं न पश्चिमादिशि तथा वृषाख्ये प्राच्यां दिश्येव द्वारं नान्यदिक्षु गजाख्ये आये प्राग्यमयोः पूर्वदक्षिणदिश्योः गृ
ह द्वारं कार्यं आयानां प्रयोजनमाह विश्वकर्मा वृषं सिंहं गजं चैव खुंटे कर्पटकाटयोः द्विपः पुनः प्रयोक्तव्यो वापीकूपसरस्सु च मृगेंद्रमासने दद्याच्छय
नेषु गजं पुनः वृषं भोजनपात्रेषु छत्रादिषु पुनर्ध्वजं अग्निवेश्मसु सर्वेषु गृहे वह्न्युपजीविनां धूमे नियोजयेत् श्वे चिन्त्स्थानं म्लेच्छादिजातिषु खरो वैश्यागृ
हे शस्तो ध्वांक्षश्चापि कुटीषु च वृषसिंहध्वजश्चापि प्रासादपुरवेश्मनि गजाये वा ध्वजाये वा गजानां सदनं शुभं अश्वालयं ध्वजाये च खराये वृषभेपि
वा अमंत्रच्छत्रवस्त्राणां वृषाये वा ध्वजेपि वा पादुकोपानहो कार्ये सिंहाख्येप्यथवा ध्वजे उक्तानामप्यनुक्तानां सर्वेषां च ध्वजः शुभ इति अथ ब्राह्मणा
दिवर्णपरत्वेन द्वारनिवेशनमाह अथवेति द्विजादितो ब्राह्मणादिवर्णविभागेन पश्चादुदक्पूर्वयमे यथा ब्राह्मणस्य पश्चान्मुखं क्षत्रियस्योदङ्मुखं
वैश्यस्य पूर्वमुखं शूद्रस्य दक्षिणमुखमित्यर्थः श्रीपतिः ध्वजे प्रतीचीमुखमग्रजानामुदङ्मुखं भूमिभृतां च सिंहे विशो वृषे प्राग्वदनं गजे तु शूद्रस्य या।

प्राच्यां वृषे प्राग्यमयोर्गजेथवा पश्चादुदक्पूर्वयमे द्विजादितः ५ गृहेशतत्स्त्रीसुखवित्तनाशोऽर्केंदुजीज्यशुक्रे विबले

स्थाननमामनंतीति ५ अथ गृहारंभे विशिष्यकालनिषेधमुपजात्याह गृहेशेति अर्केंदुजीज्यशुक्रे विबले निर्बले अस्ते अस्तंगऽऽऽस्तनीचे॥
ते नीचे नीचराशिगते सति क्रमात् गृहेशतत्स्त्रीसुखवित्तनाशो भवति यथा सूर्ये निर्बले नीचस्थिते गृहेशस्य नाशः इंदौ चंद्रे निर्बले अस्तमिते नी
चगते वा गृहेशस्त्रीनाशः गुरौ ईज्ये निर्बलेऽस्तगे नीचगते वा गृहेशस्य सुखनाशः शुक्रे निर्बलेस्तगे नीचगे वा वित्तनाशः वसिष्ठस्तु नीचे शत्रु
गते जीवे शुक्रे चंद्रेऽथवा रवौ निर्मितं सदनं शश्वदिति निस्वत्वमाप्नुयादिति अस्तदोषोत्र न ग्राह्यः प्रातिदैवसिको बुधैः नास्तदोषः सदा चंद्रे न मैत्रे ज
स्य नीचत इति कर्तुरिति यन्नक्षत्रे दिनचंद्रस्तद्विधुभं यत्तु गृहस्य विस्तारायाम वशादुत्पन्नभं तद्गृहभं तस्मिन्सुरास्थिते सं सुखस्थिते स ति कर्तुर्गृह निर्माणक
र्तुस्तद्गृहे स्थितिर्निवासो न स्यात् एष्टगते वा विधुवास्तुनोर्भे सति खनिः खननं चोरकृतायद्वारं तद्गृहे शान्तवेस्वहानिः स्यादित्यर्थः पुरः एष्ठस्थितं त्वं च दि॰

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰टी॰ गृहद्वारारंभक्रमेण यथा गृहेद्वारं यस्यां दिशि विधित्सितं तं तद्दिङ्नक्षत्रेषु तत्पृष्ठदिङ्नक्षत्रेषु च गृहारंभो न कार्यः वामदक्षिणनक्षत्रेषु गृहारंभः सुखेन कार्यः
वा॰प्र॰ यदुक्तं ब्रह्मशंभुना गृहाय पल्लव्यक्ष्र्क्षेचयन्नक्षत्रेचचंद्रमाः शलाकासप्तके देयं कृत्तिकादिक्रमेण च वामदक्षिणभागे तन्त्र शालं शांतिकारकं अग्रपृ
११० ष्ठेन दातव्यं यदिच्छेच्छ्रेय आत्मनः ऋक्षचंद्रस्य वालोऽग्रपृष्ठेन शस्यत इति अयमाशयः कृत्तिकादिसप्तनक्षत्रेषु अनुराधादिसप्तसु वा गृहनक्षत्रे चंद्र
नक्षत्रे च सति पूर्वद्वारं पश्चिमद्वारं वा न कार्यं तत्र चंद्रः पृष्ठस्थितो ऽग्रस्थितो वा भवति एवं मघादिसप्तसु धनिष्ठादिसप्तसु वा गृहनक्षत्रे चंद्रनक्षत्रे वा सति
दक्षिणद्वारमुत्तरद्वारं वा न कार्यमित्यर्थः ६ इदानीं व्ययकथनपुरःसरं सफलमंशकज्ञानं उपजात्याह भमिति प्रागुक्तदिशा कल्पितं यद्गृहभं तच्च नागैरष्ट
भिस्तष्टं अवशिष्टं व्यय ईरितः यथा रोहिणीभं ४ अयमेव व्ययः असौ व्ययः ध्रुवादिनामाक्षरयुक् ध्रुवादिनामान्यग्रे वक्ष्यति यत् यानि दिक्षु नामानि

कर्तुः स्थितिर्नो विधुवास्तुनोर्भे पुरःस्थिते पृष्ठगते खनिः स्यात् ६ भं नागतष्टं व्यय ईरितोऽसौ ध्रुवादिनामाक्षरयुक् सपिंडः न
ष्टो गुणैरिंद्रकृतांतभूपा ह्यंशा भवेयुर्न शुभोंऽतकोऽत्र ७ दिक्षु पूर्वादितः शालाध्रुवाभ्रू द्वौ कृतनागजाः शालाध्रुवांकसंयोगः
।।सैको वेश्मध्रुवादिकं ८॥

दिक्षु द्वाराणि चिकीर्षितानि तदनुरोधेन यदागतं ध्रुवादिनाम तदक्षरसंख्यायुक्तः ततः सपिंडः प्रागानीतपिंडाप्युक्तः
गुणैस्त्रिभिस्तष्टो भक्तावशिष्टः एकद्वित्रिशेषेण इंद्रयमराजसंज्ञकास्त्रयोंऽशाः स्युः अत्र गृहारंभेऽंतको यमाख्योंऽशको ऽशुभः अर्थादिंद्रराजानौ शु राम॰
भफलदौ ७ अथ शालाध्रुवाद्यानयनानुष्टुभाह दिक्ष्विति प्राच्यां द्वारचिकीर्षिते शालाध्रुवांक एकः दक्षिणस्यां द्वौ पश्चिमायां कृताश्चत्वारः उत्तरस्यां ११०
गजा अष्टौ अथ दिक्परत्वेन यावंति द्वाराणि एकं द्वे त्रीणि चत्वारि वा चिकीर्षितानि तावतां शालाध्रुवकानां संयोगः सैक एकयुक्तः सन् ध्रुवादिकं वेश्म गृ
हं स्यात् यथा पूर्वस्यां पश्चिमायां द्वारे अभीष्टे शालाध्रुवौ १।४ अनयोर्योगः ५ सैकः ६ गृहं जातं कांताख्यं एवं पूर्वदक्षिणोत्तरदिक्षु शालाध्रुवाणां १।
२।८ संयोगः ११ सैकः १२ धनदाख्यं गृहं दिक्चतुष्टये विजयाख्यं गृहं षोडशमिति ८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथ राशिपरत्वेन ग्राममनिवासे निषिद्धस्थानानि वसंततिलकयाह गोसिंहेति वकुमिष्टस्य ग्रामस्य वस्त्रविभागवन्नवधा विभागं कृत्वा मध्ये विभागे गोसिंह नक्रमिथुनेन न निवसेत् वृषसिंहमकरमिथुनराशिमन्तः पुरुषा न वसेयुः अथ पूर्वककुभः पूर्वदिशातोऽष्टदिग्गतेऽष्टदिक्षु अलिर्वृश्चिकः तदादिराशिमंतः पुरुषा न वसेयुः यथा पूर्वस्यां वृश्चिकः आग्नेय्यां झषो मीनः दक्षिणस्यां कन्या नैर्ऋत्यां कर्कः पश्चिमायां धनुः वायव्यां तुला उत्तरस्यां मेषः ईशान्यां कुंभः न वसेदित्यर्थः यथा अवर्गः पूर्वस्यां कवर्ग आग्नेय्यां चवर्गो दक्षिणस्यां टवर्गो नैर्ऋत्यां तवर्गः पश्चिमायां पवर्गो वायव्यां यवर्ग उत्तरस्यां शवर्ग ईशान्यां बली इत्यर्थः कीदृशः वर्गाः स्वपंचमपराः स्वस्मात्पंचमः परः शत्रुर्येषां ते यथा अवर्गः पूर्वस्यां बली अनेन पश्चिमायां द्वारं निवासो न विधेयः एवं कवर्गादीनामपि वायव्यादौ द्वारं निवासो वा न विधेयः २ अथेष्टनक्षत्रायाभ्यां इष्टभूम्या विस्तारायाममिंद्रवज्रेंद्रवंशापूर्वा

गोसिंहनक्रमिथुनं न निवसेन्न मध्ये ग्रामस्य पूर्वककुभो लिझषौ गनाश्च ककौ धनुस्तुलभमेषघटाश्च तद्वद्वर्गाः
स्वपंचमपरा बलिनः स्युरैंद्र्याः २ एकोनितेष्टर्क्षहताद्वितिथ्योरूपोनितेष्टायहतेंदुनागैः ॥ ॥ ॥

र्धेनाह एकोनितेति स्वेष्टायेति च तत्र राशिकूटादि दंपत्योर्विचिंतयेदिति वसिष्ठोक्तेः यदेव नक्षत्रं व्यवहारनाम्ना विवाहोक्तमेलापकविधिना शुभदं स्यात् तदेव स्वेष्टभं कल्प्यं यश्च ध्वजाद्यष्टाये विषम आयः ईप्सितः स्यात्स एवेष्टायः कल्प्यः ताभ्यां विस्तारायामज्ञानं यथा नीलकंठस्यानुराधा नक्षत्रं तस्य रोहिण्या सह मेलापकः संभवतीति इष्टभं रोहिणी कल्पितं तत्संख्या ४ एकोनितेष्टर्क्षे ३ अनेन द्वितिथ्यो १५२ हताः ४५६ इष्टायः सिंहः कल्पितः तृतीयः रूपोनितदिष्टायः २ अनेनेंदुनागाः ८१ गुणिताः १६२ युताः ६१८ घनेश्च १७ युताः ६३५ भूपाश्विभि २१६ विभक्ताः शेषे २०३ इदं मीमेव क्षेत्रफलं गृहस्येष्टायनक्षत्रभवं अथ कल्पितदैर्घ्ये २९ अनेन भक्ते लब्धो विस्तारः ७ अथ कल्पितविस्तृतिः ७ भक्ता लब्धं दैर्घ्यं २९ अत्र गोपीराजाचार्यकृतं सूत्रं विस्तृत्येकायगोभूः १९ हतिभयुजिफलं गोपिराजो भशोषात् सायं वेष्टास्विहग्घ्या २१६ युतमहि ८ हताद्कृ २ प्रकृत्या २१ स्यविश्वे १३॥ बाणाः ५ सिद्धा २४

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·टी· अथ केषांचिन्मतेन गृहस्यायादिनवकमप्युजातिका पथ्यावक्त्राख्याभ्यामाह पिंड इति आय इति पिंडे क्षेत्रफलेन नवधा स्थापिते क्रमेण नवादिरं
वा·प्र· के गुणिते क्रमेण नागादिभिरंकैर्भक्ते च सति यद्दायादिकं स्यात् यथा क्षेत्रफलं नवभिर्गुणितं अष्टभिर्भक्तं शिष्टमायः स्यात् तद्यथा पिंडः २०३ नव
१११ गुणितः १८२७ अष्टभक्ते शेषं ३ सिंहायो जातः एवं सर्वेप्यानीताः इमे वारः ७ अंशकः ५ द्रव्यं ४ ऋणं १ नक्षत्रं ४ रोहिणी तिथिश्चतुर्थी ४ योगः २
प्रीतिः आयुः ६५ उक्तं च गो ९ क ९ त्वर्द्दष्ट ८ गुणा ३ ष्ट ८ नाग ८ जलधि ४ व्याले ८ हृतं भूफलं नागा ८ द्व्यं ७ क ९ दिवाकरा १२ ष्ट ८ भ २७ तिथी १५ यो
गैः २७ खखसूर्यै १२० भजेत् आयं वारमथांशकं धनमृणं तारां तिथिं चिंतयेद्योगं चायुरितीह शेषकपदे भागे हृतैः तान्त्रिकैरिति अथैषां प्रयोजनं वि
षमायश्शुभायेवसमायः शोकदुःखदः वाराणां सूर्यारवाराश्यंशाः सदा वह्निभयप्रदाः यथागणितगतो भौमवारः स निंद्यः तद्राशिः मेषवृ
श्चिकौ तौ निंद्यौ तदंशा यस्मिन्कस्मिंश्चिल्लग्ने मेषवृश्चिकनवांशा निषिद्धः एवं सूर्यवारोपि अन्येषां वारराश्यंशाः शुभाः अथानां च गृहस्या
गतनक्षत्रं तद्विराश्यात्मकं यदि तत्नवांशवशात्तत्र ज्ञातव्यं सर्वदा गृह इति कृत्तिकाद्विराश्यात्मिका वशेषे मेषः द्व्यादिशेषे वृषः मृगे द्व्यधिके
शेषे मिथुनं अन्यथा वृषः पुनर्वसावप्यंशकत्रयं यावन्मिथुनं अन्यथा कर्कः एवमुत्तरफाल्गुन्यादिषु द्विराश्यात्मकेषूहनीयं ननु निःसंदिग्धे
ष्वश्विन्यादिषु धनर्णयोश्च धनाधिकं गृहं हृद्यो निधनं यदृणाधिकमिति नक्षत्रस्य विपत्प्रदा विपत्तारा प्रत्यरा प्रतिकूलदा निधनाख्या तारका
तु सर्वदा निधनप्रदा अस्यार्थः गृहकर्तुर्नक्षत्राद्गृहभसंख्यां नवभक्तावशिष्टं यदि विपत्तारादिकं स्यात् तदा तद्गृहमनिष्टं स्यात् अन्यथा शुभा राम:
नि कश्यपः दत्ते दुःखं तृतीयर्क्षं पंचमर्क्षं यशःक्षयं आयुःक्षयं सप्तमर्क्षं कर्तुर्भाद्यादि सत्तमभमिति यदा तु गृहकर्तुर्गृहस्य चैकमेव नक्षत्रं तत्र १११
स्वयमेव निर्णयमाह गृहेति गृहेशर्क्षं स्वामिनक्षत्रं प्रागुक्तप्रकारेणानीतं गृहभं च तत्तयोरैक्यं एकमेव चेद्यदि स्यात्तद्गृहकर्तुर्मरणप्रदं स्यात् गृहस्य त
त्पतेस्त्वेकं धिष्ण्यं चेन्निधनप्रदमिति वसिष्ठोक्तेः वास्तुशास्त्रे द्विराश्यात्मकेषु भेषु राश्यादिनिर्णयोन्यथाभिहितः अश्विन्यादित्रयं मेषसिंहे प्रोक्तं
मघात्रयं मूलादित्रितयं चापे शेषेषु नवराशयः इति अथ पक्षो वास्तुशास्त्रे नवांशानुक्तेरुक्तः गृहस्य नक्षत्रराशिज्ञाने वर्णो वश्यमित्याद्युक्तम्प्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कारेणगृहस्वामिनक्षत्रराशिवशात् घटितादिविचारोविधेयः तत्रनाडीवेधेप्राशस्त्यमुक्तंचिंतामणौ सेव्यसेवकयोश्चैवगृहतत्स्वामिनोरपि परस्प
रंमित्रयोश्चैकनाडीप्रशस्यतइति तिथिप्रयोजनंदर्शरिक्तांचवर्जयेदिति योगानामपि दुष्टयोगाश्चवर्ज्याः आयुःप्रयोजनं तावत्कालंगृहावा
स्थितिरिति अत्राभीष्टशादिसिध्यर्थेअंगुलादिकंप्रक्षिप्यविशोध्यवाक्षेत्रफलंसाध्यं १२ अथगृहारंभेवृषवास्तुचक्रंशालिनीभ्यामाह गेहाद्या
रंभइति लाभोरामैरिति गेहंगृहं आदिशब्देनप्रासादग्रामादितदारंभेसति अर्कभात्सूर्याक्रांतनक्षत्रात्रामैस्त्रिभिर्भैः वृषस्यवत्सस्यशीर्षेस्थि
तैःसद्भिःदाहः फलंस्यात् ततोवेदभैः अग्रपादेपुरस्थितपादद्वयस्थितैः शून्यगृहंजनवासरहितंस्यात् ततश्चतुर्भैः पृष्ठपादद्वयस्थैः स्थिरत्वं

आयोवारांशकौद्रव्यमृणमृक्षंतिथिर्युतिः आयुश्चाथगृहेशर्क्षगृहभैक्यंमृतिप्रदं १२ गुणकाः९।९।६।८।३।८।
८।४।८भाजकाः ८।७।९।१२।८।२७।१५।२७।१२० गेहाद्यारंभेऽर्कभाद्वत्सशीर्षेरामैर्दाहोवेदभैरग्रपादे शून्यंवेदैःपृ
ष्ठपादेस्थिरत्वंरामैःपृष्ठेश्रीर्युगैर्दक्षकुक्षौ १३ लाभोरामैःपुच्छगैःस्वामिनाशोवेदैर्नैःस्व्यंवामकुक्षौमुखस्थैः रामैः
पीडासंततंवार्कधिष्ण्यादश्वैःरुद्रैर्दिग्भिरुक्तंत्वसत्स्यात् १४ कुंभेर्के फाल्गुनेप्रागपरमुखगृहंश्रावणेसिंहकर्कयोःपौ
षेनक्रेचयाम्योत्तरमुखसदनंगोजकर्केचराधे॥

॥गृहकर्तुः ततोरामैः पृष्ठस्थैःश्रीस्यात् ततोयुगैःचतुर्भिः दक्षिणकुक्षिस्थितैःलाभः
ततस्त्रिभिःपुच्छगैःस्वामिनोगृहकर्तुर्नाशः ततोवेदैःवामकुक्षौनैःस्व्यंदारिद्र्यं ततस्त्रिभिर्मुखस्थैः गृहकर्तुःपीडासंततंअनवरतंस्यात् उक्तंचश्चात्रच
रणौः त्रिवेदवेदाग्नियुगाग्निवेदत्रिकेषुभानोःशशिभंगृहेषु दाहोविनाशःस्थिरताधनंश्रीःशून्यंचदारिद्र्यमृतिक्रमेणेति अथैतस्यनिष्कृष्टार्थमाह
वेति अर्कधिष्ण्यादश्वैःसप्तभैरसत्फलं ततोरुद्रैरेकादशधिष्ण्यैःसत्फलं ततोदिग्भिर्दशनक्षत्रैरसत्फलमुक्तंस्यादितिनिष्कृष्टोर्थः उक्तंच रविभात्स
प्तनेष्टानिस्युर्भान्येकादशशुभात् दशशेषाण्यनिष्टानिसाभिजिद्वृषवास्तुनीति १३ १४ अथसूर्यचंद्रमासैक्येनप्रागादिदिक्षुद्वाराणिगृहनिर्माणनस्य

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्राणिचवास्तुग्रंथस्याह कुंभेऽर्कइति कुंभस्थेसूर्येफाल्गुनेचमासिप्रागपरमुखंगेहंप्राङ्मुखंपश्चिममुखंवागृहंसत् शुभफलंस्यात् श्रावणेमासेसिंहक
र्किसंक्रान्त्योश्चप्राङ्मुखंपश्चिममुखंवागृहंस्यात् पौषेमासेनक्रेमकरसंक्रान्तौचप्रागपरमुखंगृहंस्यात् अथगोजगेऽर्के वृषमेषगेसूर्येराधेवैशाखे
मासियाम्योत्तरमुखसदनंशुभंस्यात् मार्गेमार्गशीर्षेजूकालिगेतुलावृश्चिकगतेसूर्येसतियाम्योत्तरमुखसदनंदक्षिणमुखमुत्तरमुखंवासदनंगृहंस्या
त् नारदः गृहसंस्थापनंसूर्येमेषगेशुभदंभवेत् वृषस्थेधनवृद्धिःस्यान्मिथुनेमरणंध्रुवं कर्कटेशुभदंप्रोक्तंसिंहेभृत्यविवर्धनं कन्यारोगंतुलासौ
ख्यंवृश्चिकेधनवर्धनं कार्मुकेचमहाहानिर्मकरेस्याद्धनागमः कुंभेतुरत्नलाभःस्यात् मीनेसद्मभयावहमिति चान्द्रमासानाह श्रीपतिः शोकोधा
न्यमृतिपशुहृतीद्रव्यवृद्धिविनाशौयुद्धंभृत्यक्षतिरथधनंश्रीश्चवह्नेर्भयंच लक्ष्मीप्राप्तिर्भवतिभवनारंभकर्तुःक्रमेणचैत्राद्येमुनिभिरितिफलं।
वास्तुशास्त्रोपदिष्टंइति अत्रसौरचान्द्रमासानांमहान् शुभाशुभफलविरोधः अत्रचिकीर्षितगृहद्वारानुकूलरविसंक्रमसमीचीनविहितमासेषे
ववैशाखादिषुगृहारंभःकार्यइतिविरोधाभावइतितथैवोपनिबद्धं द्वारनियममाहश्रीपतिः कर्किनक्रहरिकुंभगतेर्के पूर्वपश्चिममुखानिगृहा
णि तौलिमेषवृषवृश्चिकयोगे दक्षिणोत्तरमुखानिचकुर्यात् अन्यथायदिकरोतिदुर्मतिर्व्याधिशोकभयनाशमश्नुते मीनचापमिथुनांगनागतेका
रयेन्नगृहमेवभास्करेइति तत्रकुंभार्कसहितेफाल्गुनेप्रागपरमुखंगृहंकार्यं उभयोर्विहितत्वादेकवाक्यताश्रयणात् एवमग्रेपिसर्वत्र जगन्मोहने
पाषाणेष्टादिगेहानिनिंद्यमासेनकारयेत् तृणदारुगृहारंभेमासदोषोनविद्यतइति अथनक्षत्राण्याह ध्रुवेति ध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रयं मृदूनिमृग
रेवतीचित्रानुराधाः वरुणःशततारका स्वाती वसुर्धनिष्ठा अर्कोहस्तःपुष्यश्चएषुभेषुगृहनिर्माणंसत्शुभंस्यात् गर्गः उत्तरेपिचरोहिण्यांपुष्येमै
त्रेकरद्वये धनिष्ठाद्वितयेपौष्णेगृहारंभःप्रशस्यतइति अत्रमृगोनोक्तः तदुक्तिश्चमहेश्वराद्युक्तेः सूतीगेहमिति अदित्यापुनर्वसौसूतिकागृहनि
र्माणंप्रशस्तं तत्रेति तत्रसूतीगृहेहरिभविधिभयोःश्रवणाभिजितयोर्नक्षत्रयोःप्रवेशःशस्तः लक्ष्मः पुनर्वसौ नृपादीनांकर्तव्यंसूतिकागृहं श्रवा
णाभिजितोर्मध्येप्रवेशंतत्रकारयेदिति अत्रनृपपदोपादानात् ब्राह्मणानांपूर्वोक्तनक्षत्रेष्वेवकार्यं आवश्यकत्वेतुश्रवणाभिजितोर्मुहूर्तः तदुद

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ ध्रुवादीनां नामाक्षरसंख्यायथा चक्रं छंदसाह तिथ्यर्केति दिक्षुपूर्वादितइत्यादिनायत् ध्रुवादिवेश्मसमागतं शालाध्रुवांकसंयोगः सैकोवेश्मेतु
कदिशसंख्यामवधारयेत् साचेत्संख्यापंचदशीद्वादशी अष्टमीषोडशी नवमी एकादशी चतुर्दशीवास्यात्तदागृहनामाक्षरं त्रयात्मकं स्यात् १५।१२।८
१६।९।११।१४ अत्रत्रीण्येवाक्षराणि सैवसंख्या प्रथमाद्वितीयाचतुर्थीपंचमीषष्ठीदशमीतृतीयात्रयोदशीवास्यात् तदागृहनामद्वौ अक्षरद्वयात्मकंस्या
त् सासंख्यासप्तमीस्यात् तदाध्रुवश्चतुरक्षरं गृहनाम ९ अथयद्यपिध्रुवादिनामाक्षरसंख्याज्ञानंप्राक्पद्येनैवजातंतथापितन्मध्येकानिशुभानिकान्य
शुभानिइत्यसदृशफलसूचनार्थं षोडशगृहाणांनामानि अयोगीतिछंदसाह ध्रुवधान्येइति अत्रार्यागीतिलक्षणंवाआर्यापूर्वार्धेयदिगुरुणैकेना

तिथ्यर्काष्टाष्टिगोरुद्रशक्रेनामाक्षरंत्रयं भूद्व्यब्धीषंगदिक्वह्निविश्वेषुद्वौनगेऽब्धयः ९ ध्रुवधान्येजयनंदौखर
कांतमनोरमंसुमुखंदुर्मुखोग्रं रिपुदंवित्तदनाशंचाक्रंदंविपुलंविजयाख्यंस्यात् १० पिंडेनवांकांगगजाग्निनागना
गाब्धिनागैर्गुणितेःक्रमेण विभाजितेनागनगांकसूर्यनागर्क्षतिथ्यृक्षखभानुभिश्च ११ ॥ ॥ ॥

धिकेननिधनेयुक्तं इतरत्तद्वन्निखिलं यदीयमुदितेयमार्यागीतिरिति अत्रार्यासापूर्वार्द्धे ॥ऽ॰ऽ॥ऽऽ॰॥ऽ॰॥ ॥॰।ऽ॰ऽउत्तरार्द्धे ॥ऽ॰ऽ॥ऽऽ॰॥ऽ॰।ऽ॰ ॥॰।॰
ऽ।ऽ॰ऽऽ॰मान्यलक्षणमप्यनुसंधेयं विशेषलक्षणस्यसामान्यलक्षणाधीनत्वात् निधनेप्रांते ध्रुवमूर्ध्वमुखंप्रथमंगृहं धान्यंपूर्वद्वारं द्वितीये
जयंदक्षिणद्वारंतृतीयं नंदंप्राग्दक्षिणद्वारंचतुर्थं खरंपश्चिमद्वारंपंचमं कांतंप्राक्पश्चिमद्वारंषष्ठं मनोरमंदक्षिणपश्चिमद्वारंसप्तमं सुवक्त्रंप्राग्द
क्षिणपश्चिमद्वारमष्टमं दुर्मुखमुत्तरद्वारंनवमं क्रूरंपूर्वोत्तरद्वारंदशमं रिपुदंदक्षिणोत्तरद्वारमेकादशं वित्तदंपूर्वदक्षिणोत्तरद्वारंद्वादशं नाशाख्यं
पश्चिमोत्तरद्वारंत्रयोदशं आक्रंदंप्राक्पश्चिमोत्तरद्वारंचतुर्दशं विपुलाख्यंदक्षिणपश्चिमोत्तरद्वारंपंचदशं विजयंचतुर्दिक्द्वारंषोडशंइति १०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ऊर्जे चगृहनिर्माणंपुत्रपौत्रप्रवर्धनमिति वसिष्ठवाक्यंच आश्विनकार्तिकमाघानांशुभत्वप्रतिपादकं तुलावृश्चिकमकरकुंभार्कसाहित्येप्राशस्त्य परं वचनांतरेबोधितनिषेधः प्रागुक्तविषयएव एवंफाल्गुनस्यशुभत्वंकुंभार्कविषयं कुंभार्कराहित्येतुनिषिद्धः ननुकार्तिकमाघमासौश्रीपतिनानिषिद्धौतयोः कोविषयइत्यतआह अथेति ऊर्जः कार्तिकोमासः कन्यागतेर्केनसन्नशुभः चपुनः तथामाघमासः धनुष्यपि धनुरर्केनसन् नन्वेतदयुक्तं यतः शुक्लादिचांद्रमासैश्चैत्रादिमाससंज्ञाः संति तत्रकार्तिकेकन्यासंक्रांतिर्माघेधनुसंक्रांतिश्चकदापिनसंभवति अतआह कृष्णादिमासादिति मासोद्विविधः शुक्लादिः कृष्णादिश्च तत्रचैत्रशुक्लप्रतिपदामारभ्यामावास्यांतपर्यंतंशुक्लादिः कृष्णप्रतिपदमारभ्यपूर्णिमांतपर्यंतंकृष्णादिः उभयत्रापिशास्त्रेव्यवहारः अश्वयुक्कृष्णपक्षेतुश्राद्धंकुर्याद्दिनेदिनइति मासिभाद्रपदेष्टम्यांकृष्णपक्षेऽर्धरात्रके भवे

माघेनक्रघटे शुभंनिगदितंगेहंतयोर्जेनसत्कन्यायांचतथाधनुष्यपिनसत्कृष्णादिमासाद्भवेत् १६ पूर्णेदुतः प्राग्वदनं
नवम्यादिषूत्तरास्यंत्वथपश्चिमास्यं दर्शादितः शुक्लदलेनवम्यादौदक्षिणास्यंनशुभंवदंति १७ ॥ ॥ ॥

त्सोष्टपदेमासिजयंतीनामसास्मृतेतिच अत्रयदिदर्शांतोमासोविवक्ष्यतेतदाभाद्रपदकृष्णपक्षेश्रावणेमासेचेत्येवंब्रूयात् नदेतन्मासस्यकृष्णादित्वेप्रमाणं तत्राश्विनपूर्णिमांतः कार्तिकपूर्णिमांतंकृष्णादित्वेनव्यवहारात्तत्रकन्यासंक्रांतिसंभवान्निषेधउपपन्नोभवति एवमेवमाघेमासिधनुरर्केसंभवेननिषेधसार्थक्यमित्यलं १६ अथतिथिपरत्वेनद्वारनिषेधमुपजातिकयाह पूर्णेदुतइति पूर्णेदुतः पूर्णिमांतः कृष्णाष्टमीपर्यंतंप्राङ्मुखंगृहंशुभंनवदंति कृष्णनवमीतः चतुर्दशीपर्यंतंक्रियमाणमुत्तरास्यंनशुभं अथदर्शादितः शुक्लाष्टमीपर्यंतंपश्चिमास्यंगृहंनशुभं शुक्लनवमीतश्चतुर्दशीपर्यंतंदक्षिणास्यंगृहंशुभंनवदंति तासुतासुतिथिषुतत्तद्दिङ्मुखंगृहंनकर्तव्यमित्यर्थः व्यवहारोच्चये पूर्णिमातोष्टमीयावत्पूर्वास्यंवर्जयेद्गृहं उत्तरास्यंनकुर्वीतनवम्यादिचतुर्दशी अमायाश्चाष्टमीयावत्पश्चिमास्यंविवर्जयेत् नवम्यादौदक्षिणास्यंयावच्छुक्लचतुर्दशीमितिवधादिविचारोनलि

अथ पंचांगशुद्धिं लग्नशुद्धिं चानुष्टुभाह भौमार्केति भौमार्कवारौ रिक्ताश्च प्रसिद्धाः अमा अमावास्या आदितः यत् उपलक्षणत्वादष्टम्यपि एतैरूने
काले तथा चरराशिभिर्मेषकर्कतुलामकरैः रहिते लग्ने स्थिरे द्विस्वभावे वेत्यर्थः तथा विपंचके हगनलनृपचोरमृत्युसंज्ञकपंचकरहितेत्यर्थः उक्तं च
दारिद्र्यं प्रतिपत्कुर्याच्चतुर्थी धनहारिणी अष्टम्युच्चाटनं चैव नवमी शस्त्रघातिनी दर्शे राजभयं तद्वद्भूते दारविनाशनमिति मांडव्येन स्तंभोच्छ्रा
ये धनिष्ठापंचके नैव कुर्यात्स्तंभसमुच्छ्रयः सूत्रधारशिलान्यासप्राकारादि समारभेदिति व्यष्टांत्य इति अष्टमद्वादशस्थानव्यतिरिक्तस्थैः शुभैः
पापैस्तृतीयैकादशषष्ठस्थानस्थैश्चोपलक्षिते लग्ने गृहारंभः कार्यः १८ अथ देवालयादौ विदिक्षु राहुमुखमिंद्रवंशयाह देवालय इति अत्रय
थासंख्यसंबंधः देवालयप्रारंभे राहुमुखं मीनार्कतस्त्रिराश्यवस्थिते सूर्ये ऐशानीतो विलोमतो विपरीते विदिक्षु वायव्यादिषु राहुमुखं स्यात् यथा
मीनमेषवृषराश्यवस्थिते सूर्ये ऐशान्यां राहुमुखं मिथुनकर्कसिंहस्थिते र्के वायव्यां कन्यातुलावृश्चिकस्थिते र्के नैर्ऋत्यां धनुर्मकरकुंभस्थे र्के

भौमार्करिक्तामाद्यूने चरोनेंगे विपंचके व्यष्टांतस्थैः शुभैर्गेहारंभस्त्वायारिगैः खलैः १८ देवालये गेहविधौ जलाशये राहो
र्मुखं शंभुदिशो विलोमतः॥

आग्नेय्यां राहुमुखमित्यर्थः एवं गृहारंभेपि सिंहार्कतस्त्रित्रिराश्यवस्थिते र्के विलोमतः ऐशान्यां राहुमुखं
स्यात् वृश्चिकादित्रिभे वायव्यां कुंभादित्रिभे नैर्ऋत्यां वृषादित्रिभे आग्नेय्यां राहुमुखं स्यात् तथा जलाशयप्रारंभेपि मकरतस्त्रिराश्यवस्थिते र्के वि
लोमतः ऐशान्यां राहुमुखं स्यात् मेषादित्रिभे वायव्यां कर्कादित्रिभे नैर्ऋत्यां तुलादित्रिभे आग्नेय्यां राहुमुखं स्यादित्यर्थः फलमाह खात इति दे
वालयादिविषयके खाते भूमिशोधने कर्तव्ये सति राहुमुखाक्रांतदिशः सकाशात्पृष्ठवर्तिनी विदिक् शुभा भवेत् यथैशान्यां राहुमुखं तत्पृष्ठदि
गाग्नेयी तस्यां प्रथमखातारंभः शुभफलदः एवं वायव्यां राहुमुखं तत्पृष्ठविदिगैशानी तस्यां खातारंभः शुभः एवं सर्वत्र उक्तं च ईशानतः सर्पति का
लसर्पो विहाय सृष्टिं गणयेद्विदिक्षु शेषस्य वास्तोर्मुखमध्यपुच्छं त्रयं परित्यज्य खनेच्चतुर्थं वृषार्कादित्रयं वेद्यां सिंहादि गणयेद्गृहे ॥ ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु.टी. देवालयेचमीनादित्रये मकरादिकमिति खातारंभादिनक्षत्राण्याह मांडव्यः अधोमुखैर्भैर्विदधीत खातं शिलास्तथैवोर्ध्वमुखैश्च पट्टं तिर्यङ्मुखैर्द्वा
वा.प्र. रिकपाटदानं गृहप्रवेशो मृदुभिर्ध्रुवर्क्षैरिति १९ अथगृहे कूपनिर्माणदिगवस्थित्या फलं शालिन्याह कूपेइति वेश्मभूर्वास्तुरस्त्रियामिति वास्तुश
११४ ब्दः पुल्लिंगः वास्तोर्गृहस्यमध्यभागे कूपे जलकूपे सति स्वामिनोर्थनाशः स्यात् अथैशान्यादिषु दृष्टिमार्गेणाष्टसु दिक्षु पुष्टिरित्यादिफलं यथैशान्यांकू
पेपुष्टिः पूर्वस्यामैश्वर्यवृद्धिः आग्नेय्यांपुत्रनाशः दक्षिणस्यांस्त्रीविनाशः नैर्ऋत्यांगृहपतेर्मृतिः पश्चिमायांसंपत् वायव्यांशत्रुतः सकाशात्
पीडास्यात् उत्तरस्यांकूपेसुखंगृहस्वामिनएव वसिष्ठः ऐश्वर्यंपुत्रहानिश्चस्त्रीनाशोनिधनंभवेत् संपत्शत्रुभयंसौख्यंपुष्टिः प्रागादितः क्रमात्
कूपेकृतेमध्यमेतुधनहानिर्हिवास्तुनीति अथकूपारंभेचक्रमाह कूपेर्कभान्मध्यगतैस्त्रिभिर्भैः स्वादूदकंपूर्वदिशस्त्रित्रिभैः खंडंजलंस्वादुजलं

मीनार्कसिंहार्कमृगार्कतस्त्रिभेखातेमुखात्स्पष्टविदिक्शुभाभवेत् १९ कूपेवास्तोर्मध्यदेशेऽर्थनाशस्त्वैशान्यादौपुष्टि
रैश्वर्यवृद्धिः सूनोर्नाशः स्त्रीविनाशोमृतिश्चसंपत्पीडाशत्रुतःस्याच्चसौख्यं २० स्नानाग्निपाकशयनास्त्रभुजेश्चधान्यभां
डारदैवतगृहाणिचपूर्वतःस्युः॥

॥जलक्षयंस्वादूदकंक्षारजलंशिलाश्च जलंक्षारजलंमिष्टंक्रमाद्वेद्वाःसूर्यभात्त्रित्रिमितैः शुभाशुभमि
ति २० अथदिक्परत्वेनउपकरणगृहाणिवसंततिलकयाह स्नानस्येति पूर्वतः पूर्वाद्यष्टदिक्षुस्नानतः गृहाणिस्युः यथा पूर्वस्यांस्नानगृहं आ
ग्नेय्यांपाकगृहं दक्षिणस्यांशयनगृहं नैर्ऋत्यांशस्त्रगृहं पश्चिमायांभोजनगृहं वायव्यांधान्यसंग्रहगृहं उत्तरस्यांभांडारंकोशगृहं ऐशान्यांदेव
तगृहं वसिष्ठः ऐंद्र्यांदिशिस्नानगृहमाग्नेय्यांपचनालयं याम्यायांशयनवेश्मनैर्ऋत्यांशस्त्रमंदिरं वारुण्यांभोजनगृहंवायव्यांधान्यमंदिरं उ राम.
दीच्यांहाटकसद्मऐशान्यांदेवमंदिरमिति नारदस्तु भांडागारंतुकस्यांवायव्यांपशुमंदिरमिति पूर्वाद्यष्टदिक्तन्मध्यतः तयोर्द्विदिशोर्मध्ये ११४
ऽष्टसंख्याकेमथनाद्यष्टौगृहाणिस्युः यथा पूर्वाग्नेययोर्मध्येलोडनस्यगृहंस्यात् आग्नेयीदक्षिणयोर्मध्येआज्यस्यघृतसंग्रहस्य दक्षिणनै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

योवाग्राह्यः नत्वसूतिगृहं नैर्ऋत्यांकार्यं नैर्ऋत्यांसूतिकागृहमिति वसिष्ठोक्तेः वराहेणात्रानकनक्षत्राण्यभिहितानि हस्तादित्यशशांकपुष्यपव
नप्राजेशमित्रोत्तराचित्राश्विश्रवणेषुवृश्चिक घटौहित्वाविरिक्तेतिथौ शुक्राचार्यशनैश्चरतशशिनावारेनुकूलेविधौसद्भिर्वेश्मनिसूतिकागृहविधिः
क्षेमंकरः कीर्त्यतेइति नवमेमासिसूतिकागृहेप्रवेशःकार्यः गर्गः मासेतुनवमेप्राप्ते पूर्वपक्षेशुभेदिने सूतिकासंभवेकालेसद्यएवप्रवेशयेत् रोहि
ण्यंद्रवपौष्णेषुस्वातीवारुणयोरपि पुष्येपुनर्वसौहस्तेधनिष्ठास्तुत्तरासुच मैत्रेत्वाष्ट्रेतथाश्विन्यांसूतिकागारवेशनं सर्वेशुभग्रहाः केंद्रेपापाश्च
त्रिषडायगाः शुभांशेशुभसंदृष्टेसूतिकावेशनंशुभमिति १५ अथप्रागभिहितानांसौराणांचांद्राणांमासानांप्रकारांतरेणैकवाक्यतांशार्दूलविक्री
डितेनाह कैश्चिदिति पूर्वदिग्द्वारवेशनेकवाक्यतोक्ता इदानीमेषस्थेरवौमधौचैत्रमासेगेहंप्रारब्धंशुभंस्यात् तथावृषस्थेसूर्येज्येष्ठमासे कर्के।

मार्गेजूकालिकेसद्रुवमृदुवरुणस्वातिवस्वर्कपुष्यैः सूतीगेहंत्वदित्यांहरिभविधिभयोस्तत्रशस्तःप्रवेशः १५ ॥
कैश्चिन्मेषरवौमधौवृषभगेज्येष्ठेशुचौकर्कटेभाद्रेसिंहगतेघटेश्वयुजिचोर्जेलौमृगेपौषके ॥ ॥ ॰ ॥ ॥

स्थेशुचावाषाढे सिंहगतेर्केभाद्रपदेमासि घटेतुलास्थेरवौआश्वयुज्याश्विनेमासे अलौवृश्चिकस्थेर्केऊर्जेकार्तिकमासे मृगेमकरस्थेर्केपौष
मासे नक्रघटेमकरेकुंभेर्केमाघेप्रारब्धंगृहंशुभंस्यादित्यर्थइतिकैश्चिन्निगदितं अनेनमेषार्केचैत्रेपिगृहंशुभं यत्तुचैत्रनिषेधःसमीनार्कविषयः
वृषस्थेर्केज्येष्ठेपिशुभं यत्तुज्येष्ठनिषेधः समिथुनार्कविषयः कर्कस्थेर्केआषाढेपिशुभं आषाढनिषेधस्तुमिथुनार्कविषयः सिंहेर्केभाद्रे
पिशुभं भाद्रनिषेधस्तुकन्यार्कविषयः श्रावणस्तुतत्रविहितत्वादेवशुभः वृश्चिकेर्केकार्तिकेपिशुभंनिषेधविषयंस्वयमेववक्ष्यति मा
र्गशीर्षस्तुविहितएव मकरस्थेर्केपौषेपिशुभं धनुरर्कसाहित्येसोप्यशुभः मकरकुंभस्थेर्केमाघेपिशुभं निषेधस्तुधनुरर्कविषयः अतएव
सौम्यफाल्गुनवैशाखमाघश्रावणकार्तिकाः मासास्युर्गृहनिर्माणेपुत्रारोग्यधनप्रदाइतिनारदवाक्यं मासेतपस्येतपसिमाधवेनभसित्विषे॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु.टी. अथगृहस्यपरहस्तगामित्वयोगमनुष्टुभाह द्यूनांबरेइति एकोपिग्रहोऽस्तुत्कृष्टशुभफलदाता परांशस्थः सन् यदिद्यूनेसप्तमेस्यात् अथवांऽबरेद
वा.प्र. शमेस्यात् तदासग्रहः तद्गृहंप्रारब्धं अब्दांतवर्षमध्येएवपरहस्तस्थं अन्यहस्तगामिकुर्यात् चेद्वर्णपः ब्राह्मणादिवर्णस्वामीविप्राधीशोभार्गवे
११५ ज्यावित्याद्यभिहितः सचेद्बलःस्यात् यदास्ववर्णाधीशःसबलेस्यात्तदापरहस्तगामीनस्यादित्यर्थः २५ अथान्यंविशेषंवसंततिलकयाह पुष्येति
पुष्यःध्रुवाणिप्रसिद्धानि इंदुर्मृगः हरिःश्रवणः सर्पोऽश्लेषा जलंपूर्वाषाढा एतैर्नक्षत्रैः सजीवैःगुरुयुक्तैःतद्वासरेणगुरुवासरेणकृतंकर्तुमारब्धं
गृहंसुतान्पुत्रान्राज्यंचददातितादृशंस्यात् अत्रसंमतिर्वसिष्ठनारदवाक्यतः द्वीशेति द्वीशाविशाखा अश्विनी तक्षचित्रा वसुधनिष्ठा पाशी
शततभे शिवआर्द्रा एतैर्नक्षत्रैःसशुक्रैःशुक्रसहितैःसितस्यशुक्रस्यवासरेचकृतंगेहं धनानिसुवर्णानिधान्यानिव्रीह्यादीनिददातितादृशंगृ

द्यूनांबरेयदेकोपिपरांशस्थोग्रहोगृहं अब्दांतःपरहस्तस्थंकुर्याच्चेद्वर्णपोऽबलः २५ पुष्यध्रुवेंदुहरिसर्पजलैःसजी
वैस्तद्वासरेणचकृतंसुतराज्यदंस्यात् द्वीशाश्वितक्षवसुपाशिशिवैःसशुक्रैःवारेसितस्यचगृहंधनधान्यदंस्यात् २६
सारैःकरेज्यांत्यमघांबुमूलैःकौजेह्नि वेश्माग्निसुतार्तिदंस्यात्॥

॥हंस्यात् तथाचनारदः श्रवणाषाढयोश्चैवरोहिण्यांचोत्तरात्र
ये गुरुवारेकृतंवेश्मराजयोगमिहोच्यते तद्गृहेजातपुत्रस्यराज्यंभवतिनिश्चयात् अत्रवसिष्ठवाक्येनक्षत्राधिक्यंतदनुसारेणमूलेनक्षत्राभिधा
नं इज्योत्तरात्रयाहीदुविष्णुधातृजलोडुषु गुरुणासहितेष्वेषुकृतंगेहंश्रियान्वितमितिवसिष्ठोक्तेः अश्विनीशततारासुविशाखाचार्द्रचित्रके राम.
धनिष्ठाशततभेशुक्रसंयुक्तेशुक्रवासरे तद्वेश्मनिप्रजातस्तुकुबेरसदृशोभवेत् अत्रापिनक्षत्रभेदःप्राग्वत्समाधिः २६ अथान्यंयोगद्वयमिंद्रव ११५
ज्रयाह सारैरिति हस्तपुष्यरेवतीमघापूर्वाषाढामूलैःसारैर्मंगलसहितैःकौजेभौमसंबंधिनिअह्निवारेकृतंगृहंअग्निसुतार्तिदंअग्निपीडांसु
तपीडांददातितादृशंस्यात् उक्तंच मूलंचरेवतीचैवकृत्तिकाषाढमेवच एषुभौमेनयुक्तेषुवारेतस्यैवनिर्मितं अग्निनादह्यतेक्षिप्रंपुत्रनाशश्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जायतइति सत्तैरिति रोहिण्यश्विन्युत्तरफाल्गुनीचित्राहस्तैः सत्तैः बुधयुक्तैः तस्यचवारेकृतंगृहंसुखदंपुत्रदंचस्यात् उक्तंच हस्तार्यमत्वाष्ट्रदास्त्र उत्तरास्योडुभेपिवा सबुधेबुधवारेच धनपुत्रसुखप्रदमिति २७ अथान्ययोगमनुष्टुभाह अजैकपादिति पूर्वाभाद्रपदोत्तराभाद्रपदाज्येष्ठानुराधा स्वातीभरणीनक्षत्रैः समंदैः शनैश्चरयुक्तैः मंदस्यैववारेचप्रारब्धंगृहंरक्षोभूतश्चयुतंस्यात् उक्तंच अजपाद्वितयेयाम्यमित्रेंद्राग्नलभेपिवा समंदे मंदवारेचगृहंतेयक्षराक्षसैः पुत्रेजातेऽथवातस्मिन्मृत्युतेयक्षराक्षसैरिति अत्रायंनिष्कृष्टोर्थः पूर्वंगृहारंभनक्षत्राण्यवधेयानिततोवृषवास्तु चक्रेशोध्यानि पश्चादिदंयोगपंचकं विचार्यमेवंगृहारंभः शुभफलदोभवेत् २८ अथकेषांचिन्मतेनद्वारचक्रंसफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह

सत्तैः कदास्त्रार्यमतक्षहस्तैर्न्तस्यैववारेसुखपुत्रदंस्यात् २७ अजैकपादहिर्बुध्न्यशक्रमित्रानलांतकैः समंदे मंदवारेस्याद्रक्षोभूतयुतंगृहं २८ सूर्यर्क्षाद्युगभैः शिरस्यथफलंलक्ष्मीस्ततःकोणभैर्नागैरुद्वसनंततोगजमितैः शाखासुसौख्यंभवेत् देहल्यांगुणभैर्मृतिर्गृहपतेर्मध्यस्थितैर्वेदभैः सौख्यंचक्रमिदंविलोक्यसुधियाद्वारंविधेयंशुभं २९ इतिश्रीवास्तुप्रकरणंसमाप्तम्

सूर्यर्क्षादिति सूर्याधिष्ठितनक्षत्रात् युगभिश्चतुर्भिर्नक्षत्रैः शिरसिउपरिअवस्थितैः फलंकर्तुः लक्ष्मीप्राप्तिः स्यात् ततः नागभैः अष्टभिः कोणगैः कोणेष्ववस्थितैः उद्वसनंजनवासरहितंस्यात् तदग्रभैर्गजमितैरष्टमितैर्द्वारशाखावस्थितैर्गृहस्वामिनः सौख्यंस्यात् तदग्रिमैः गुणभैस्त्रिभिर्नक्षत्रैर्देहल्यामवस्थितैर्गृहस्वामिनोमृतिः स्यात् ततस्तदग्रिमैः वेदभैश्चतुर्भिर्नक्षत्रैः मध्यरूपेअवकाशेस्थितैः सौख्यंस्यात् फलितार्थमाह चक्रमिति इदंचक्रंविलोक्यसुधियाशुभंशुभंफलदंद्वारंविधेयं कर्तव्यमिति गद्येनोपसंहरति २९ इतिश्रीदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायांस्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायांप्रमिताक्षरायांगृहारंभप्रकरणं समाप्तंद्वादशं १२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु·टी· अथ गृहप्रवेशप्रकरणं व्याख्यायते तत्र प्रवेशश्चतुर्धा अपूर्वप्रवेशः सपूर्वप्रवेशः द्वंद्वाभयप्रवेशः वधूप्रवेशश्चेति तत्र वधूप्रवेशस्यान्वर्थसंज्ञ
गृ·प्र· कत्वाल्लक्षणं नोक्तं स च प्रागभिहितः अन्येषां लक्षणमाह वसिष्ठः अपूर्वसंज्ञः प्रथमप्रवेशो यात्रावसाने तु सपूर्वसंज्ञः द्वंद्वाभयस्त्वग्निभयादिजात
११६ स्त्वेवं प्रवेशस्त्रिविधः प्रदिष्ट इति नवं गृहं निर्माय यः प्रथमः प्रवेशः सोऽपूर्वसंज्ञः प्रवेशः यस्तु यात्रानिवृत्त्यनंतरं गृहप्रवेशः स सपूर्वसंज्ञः यस्तु अ
ग्निभयेनाग्निदाहेन आदिशब्देन क्रुद्धेन राज्ञा पातितेन गृहनाशात्तद्गृहं यदा पुनः संपाद्यते तस्मिन्यः प्रवेशः स द्वंद्वाभय इत्युच्यते अन्वर्थसंज्ञा चेयं द्वं
द्वं शीतोष्णं अत्र शीतशब्देन जलं उष्णशब्देनाग्निरुच्यते लक्षणया जलाप्लावेनानवरतवृष्टिपातेन वा गृहपातस्तु जलभयं अग्निकृतदाहेन यो गृह
नाशस्तदग्निभयं तस्माच्छीतोष्णरूपाद्द्वंद्वात्पुनरुत्थापनेन यद्भयमित्युच्यते द्वंद्वाभयं विद्यते तस्मिन्नित्यर्थः आदिभ्यो जितिमन्वर्थयोश्च प्रत्ययः ताद
शः प्रवेशो द्वंद्वाभय इति तत्रापूर्वसपूर्वप्रवेशयोः कालशुद्ध्यादिकमिंद्रवंशयाह सौम्यायन इति एषु सौम्यायन इत्यादिकेषु पदार्थेषु पदार्थेषु सत्सु नृप

सौम्यायने ज्येष्ठतपोंत्यमाधवे यात्रानिवृत्तौ नृपतेर्नवे गृहे स्याद्वेशनं द्वास्थमृदुध्रुवोडुभिर्जन्मर्क्षलग्नोपचयोदये स्थिरे १

तेर्यात्रानिवृत्तौ अथवा नवे नूतनोत्थापिते गृहे वेशनं प्रवेशनं स्यात् अत्र सौम्यायन इति मंदबुद्धीनां शीघ्रप्रतिपत्त्यर्थं ज्येष्ठेति ज्येष्ठमाघफाल्गुनवैशा
खेषु प्रवेशनं शुभं नारदः अपि सौम्यायने कार्यं नववेश्मप्रवेशनं राज्ञा यात्रानिवृत्तौ चेति तथा माघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठमासेषु शोभनः प्रवेशोम
ध्यमो ज्ञेयः सौम्यकार्तिकमासयोरिति मध्यमोक्तिरावश्यकविषया द्वास्थेति यस्मिन्गृहे प्रवेशः कर्तुमिष्यते तस्य यस्यां दिशि मुखं तद्दिङ्नक्षत्रैः पूर्वा राम·
दिषु चतुर्दिक्षु सप्तसप्ताग्निनक्षत्रैरित्याद्युक्तैः मृदुध्रुवनक्षत्रैः प्रवेशनं स्यात् यद्दिक्कद्वारमंदिरं तद्दिग्भैरुक्तर्क्षैः स्यात्तत्प्रवेशो न सर्वैरिति वसिष्ठोक्तेः ११६
अन्यदपि तत्रैव अर्कानिलाद्यदितिदस्रविष्णुरक्षे प्रविष्टं नवमंदिरं यत् अब्दत्रयात्तत्परहस्तयातं शेषेषु धिष्ण्येषु च मृत्युदं स्यादिति जन्मर्क्षेति ज
न्मर्क्षं जन्मराशिः जन्मलग्नं प्रसिद्धं ताभ्यामुपचयं तृतीयषष्ठदशमैकादशस्थानं तस्मिन् उदये लग्ने स्थिरे स्थिराख्ये वृषसिंहवृश्चिककुंभाख्ये लग्ने प्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ऋत्योर्मध्ये पुरीषस्यविष्ठात्यागस्यगृहं नैरृतीपश्चिमयोर्मध्येविद्याभ्यासस्य पश्चिमवायव्ययोर्मध्येरोदनस्यगृहं वायव्योत्तरयोर्मध्येरतस्यसं
भोगस्यगृहं उत्तरैशान्ययोर्मध्येऔषधस्यगृहं ऐशानीप्राच्योर्मध्येउक्तव्यतिरिक्तसर्ववस्तूनांधामगृहंकार्यंस्यादित्यर्थः वसिष्ठः इंद्राग्न्योर्मथन
मध्येयाम्याग्न्योर्घृतमंदिरं यमराक्षसयोर्मध्येपुरीषत्यागमंदिरं राक्षसांबुपयोर्मध्येविद्याभ्यासस्यमंदिरं तोयेशानिलयोर्मध्येरोदनंमंदिरंततः का
मोपभोगसदनंवायुकौबेरमध्यमे कौबेरैशानयोर्मध्येचिकित्सामंदिरंसदा गृहंहरीशयोर्मध्येसर्ववस्तुसंग्रहं सदनंकार्यंदेवकर्मादुक्तानिषो
डशेति २१ अथविशेषमुपजातिकयाह जीवार्केति अत्रयोगद्वयेग्रहस्थानयोर्यथासंख्यसंबंधः यथा जीवोलग्ने अर्कोरिषष्ठे विद्रुधोजामि

त्रमध्यतस्तुमथनाज्यपुरीषविद्याभ्यासाग्र्यरोदनरतौषधसर्वधाम २१ जीवार्कविद्रुक्शनैश्चरेषुलग्नारिजामित्रसुख
त्रिगेषु स्थितिः शतंस्यात्कुरदाःसितार्कारेज्यतनुत्र्यंगसुतेशतेद्वे २२ लग्नांबरायेषुभृगुज्ञभानुभिःकेंद्रेगुरौवर्षशता।
नायुरालयं॥बंधौगुरुर्व्योम्निशशीकुजार्कजौलाभेनतदाशीतिसमायुरालयं २३ स्वोच्चेशुक्रेलग्नगेवागुरौवे
श्मगतेथवा शनौस्वोच्चेलाभगेवालक्ष्म्यायुक्तंचिरंगृहं २४

त्रेसप्तमे शुक्रश्चतुर्थे शनिस्तृतीये एवंविधेलग्नेप्रारब्धस्यगृहस्यस्थितिर
दशतंवर्षशतंस्यात् अयमेकोयोगः सितेति शुक्रोलग्ने अर्कस्तृतीये आरः षष्ठे ईज्यः पंचमे एवंविधेप्रारब्धस्यगृहस्यस्थिति द्वेशतेवर्षशतद्वयंस्या
त् २२ अथान्ययोगद्वयमिंद्रवंशयाह लग्नांबरायेष्विति अत्रापियोगद्वयेस्थानग्रहयोर्यथासंख्यंसंबंधः लग्नेशुक्रः दशमेबुधः एकादशेसूर्यः लग्नव्यति
रिक्तकेंद्रेगुरुः तदैवंविधेयोगेप्रारब्धआलयः गृहंवर्षशतमायुरवस्थानंयस्यतादृशंस्यात् अथद्वितीयः बंधाविति चतुर्थेगुरुः दशमेचंद्रः मंगलशनैश्च
रावेकादशेतदागृहमशीतिसमावर्षाण्यायुर्यस्यतादृशंस्यात् २३ अथान्ययोगत्रयमनुष्टुभाह स्वोच्चइति स्वोच्चस्थेमीनस्थेशुक्रेलग्नगते अथवास्वोच्चस्थे
कर्कस्थेगुरौचतुर्थस्थानगतेसति अथवास्वोच्चस्थेतुलास्थेशनौएकादशस्थानगतेसतिचिरंलक्ष्म्यायुक्तंगृहंस्यात् यदासमुदायोभवेत्तदायतनाविधिलक्ष्म्या

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰टी॰ सोपिपंचांगशुद्धिमात्रमंगीकृत्यविहितनक्षत्रेष्वेवकार्यः ज्योतिःप्रकाशे नित्ययानेगृहेजीर्णेप्राशनेपरिधानके वधूप्रवेशेमांगल्येनमौढ्यंगुरु
गृ॰प्र॰ शुक्रयोरिति वसिष्ठः नवप्रवेशेह्यथकालशुद्धिर्नेद्वंद्वसौपूर्विकयोः कदाचित् प्रवेशःपंचांगदिनेसुलग्नेवास्त्वर्चनंपूर्ववदेवकुर्यात् पूर्ववदेवनू
११७ तनप्रवेशेयथावास्तुपूजातथाद्वंद्वसौपूर्विकयोरपिकार्येत्यर्थः नारदेनतुयात्राविधेर्निवृत्तिप्रवेशेकालशुद्धिरपेक्षितैवेतितद्वाक्यंप्रागभिहितं
नदेनयोर्वाक्ययोरावश्यकानवश्यत्वेनव्यवस्था अत्रत्रिविधेपिप्रवेशेप्रवेशनक्षत्रंक्रूराक्रांतंक्रूरविद्धंवासर्वथावर्ज्यं वसिष्ठः क्रूरग्रहाधिष्ठि
तंविद्धंभंचविवर्जनीयंत्रिविधप्रवेशइति २ अथगृहप्रवेशदिनात्प्राक्कर्तव्यवास्तुपूजाविवक्षुस्तत्त्वसत्राणिउपजातिकापूर्वार्द्धेनाह मृदुध्रुवेति ए
षुसप्तदशसुनक्षत्रेषुवास्तुपुरुषस्यार्चनंभूतबलिंचकारयेत् गृहपतिर्वास्तुपूजांकुर्यात् पुरोहितोवास्तुपूजांकारयेत् हृक्रोरन्यतरस्यामित्यणौकर्तुःक
र्मत्वं वास्तुपूजाप्रकारमाहवसिष्ठः निर्माणेमंदिराणांचप्रवेशेत्रिविधेपिच वास्तुपूजाप्रकर्तव्यायस्मात्तांकथयाम्यतः गृहमध्येहस्तमात्रंसमंतात्तं

मृदुध्रुवक्षिप्रचरेषुमूलभेवास्त्वर्चनंभूतबलिंचकारयेत् त्रिकोणकेंद्रायधनत्रिगैःशुभैर्लग्नेत्रिषष्ठायगतैश्चपापकैः ३

दुलोपरि एकाशीतिपदंकार्यंतत्तैस्तुल्यंसुशोभनं एकद्वित्रिपदाःपंचचत्वारिंशत्सुरार्चिताः द्वात्रिंशद्बाह्यतोवक्ष्यमाणाश्चांतस्त्रयोदश तेषांस्था
नानिनामानिवक्ष्यामीश्वरकोणतः तत्राग्निःशंभुकोणस्थस्त्वसौचैकपदेश्वरः आकाशंचापूरयतःक्रमादेकपदेश्वरौ एवंप्राच्यानवत्तात्वात्तेवमे
वान्यदिक्षुच आद्यश्चांतावेकपदौद्विपदाःपंचमध्यगाः शिख्याद्यष्टावाकाशांता अमराःपूर्वभागगाः आद्यश्चांत्यावेकपदौद्विपदाः पंचमध्यगाः पू राम॰
षाद्यष्टैयमांताःसुरमरायाम्यभागगाः आद्यश्चांत्यावेकपदौद्विपदाःपंचमध्यगाः अष्टौपितृगणाधीशात् पापांताःपश्चिमेसुराः आद्यंतौद्वावेकप ११७
दौद्विपदाःपंचमध्यगाः रोगादिदित्यंतःसुराःसप्तसौम्यदिशिक्रमात् तत्राधस्थचतुःकोणेत्वीशानादिषुचक्रमात् आपःसावित्रविजयरुद्राश्चैकप
देश्वराः मध्येनवपदोब्रह्मातस्येशानादिकोणगाः आपवत्सोथसविताविबुधाधिपसंज्ञकः राजयक्ष्माचचत्वारःसुराश्चैकपदेश्वराः ब्रह्मणःपूर्वे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तोदिक्षुत्रिपदाश्चामरा अमी अर्यमा च विवस्वांश्च मित्रः पृथ्वीधरः क्रमात् स्वस्वकेलेषु देवेषु स्थापितेषु ईदृशं भवेत् कोणेषु पंचपंचैव चतुर्थैकप
दाः सदा प्रागादिदिक्षु द्विपदाः पंचपंच यथाक्रमं ब्रह्मणः पूर्वतो -- दिपिनेषु ईदृशं भवेत् कोणेषु पंचपंचैव स्युर्द्विपदाः स्युः समीपगाः हिरण्यरेताः
पर्जन्यो जयंतः पाकशासनः सूर्यः सत्यो भृशाकाशौ वायुपूषाश्च वैतथ्याः गृहक्षतः पितृपतिर्गंधर्वो भृंगराजकः यमः पितृगणाधीशस्तथा दौवा
रिकाह्वयः सुग्रीवः पुष्पदंतश्च जलाधीशो निशाचरः शोषः पापश्च रोगो हि मुख्यो भल्लाट एव च सोमसर्पौ दित्यदिती द्वात्रिंशदमराः स्मृताः आ
पश्चैवापवत्सश्च जयोरंध्रस्तथैव च मध्ये नवपदो ब्रह्मा तस्यैतस्य समीपगाः प्राच्याद्यान्तरितादेवाः परितो ब्रह्मणः स्मृताः अर्यमा सविता चैव विवस्वा
न्विबुधाधिपः मित्रोथराजयक्ष्मा च तथा पृथ्वीधरः क्रमात् आपवत्सोष्टमः पंचचत्वारिंशत्सुरोत्तमाः ज्ञात्वैवं स्थाननामानि ब्रह्मणा सहितान्यजेत्त
वास्तुज्ञो वास्तुमंत्रेण गंधपुष्पाक्षतादिभिः प्रणवेनार्चयेद्वापि अथवा स्वस्वनामभिः शुक्लवस्त्रयुगं दद्याद्धूपदीपफलैः सह अपूपैर्भूरिनैवेद्यैः
वाद्यैः सह समर्चयेत् तांबूलं च ततो दद्याद्देवेभ्यश्च पृथक्पृथक् दत्वा पुष्पांजलिं कतो प्रार्थयेद्वास्तुपुरुषं वास्तुपुरुष नमस्तेस्तु भूशय्यानिरत प्रभो
मद्गृहं धनधान्यादिसमृद्धं कुरु सर्वदा इति प्रार्थ्य ततो दद्याद्दक्षिणामर्चकाय च विप्रेभ्यो भोजनं दत्वा स्वयं भुंजीत बंधुभिः एवं यः कुरुते सम्यग्वास्तु
पूजाप्रयत्नतः आरोग्यपुत्रपौत्रादि धनं धान्यं लभेन्नरः वास्तुपूजामकृत्वा यः प्रविशेन्नवमंदिरं रोगान्नानाविधान्क्लेशान् अश्नुते बहुसंकटं इति व
सिष्ठसंहितायां वास्तुशांतिः नारदादयः पंचांगशुद्धिमात्रयुक्ते पूर्वदिने एव वास्तुपूजामाहुः विधाय पूर्वदिवसे वास्तुपूजां बलिक्रियामिति तृतीय
श्लोकार्धस्य टीका अथ लग्नशुद्धिं तिथिवारशुद्धिं चोपजातिकोत्तरार्द्धेनेंद्रवज्रया आह त्रिकोणेति शुद्धांबुरंध्र इति नवमपंचमप्रथमचतुर्थसप्तमद
शमैकादशद्वितीयतृतीयस्थानानामन्यतमस्थानस्थितैः शुभैरुपलक्षिते तथा तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थैः पापग्रहैरुपलक्षिते च तथांबुचतुर्थे
स्थानं रंध्रमष्टमस्थानं तस्मिन् शुद्धे सर्वग्रहरहिते अंबुरंध्रेयस्मिंस्तादृशे लग्ने गृहं विशेत् कीदृशे लग्ने विजनुर्भमृत्यो भराशिलग्नं च जनुषि
जन्मकाले भे जनुर्भे ताभ्यां मृत्युरष्टमभवनं जनुर्भमृत्युः विगतो जनुर्भमृत्युर्यस्मिन् स्वजन्मलग्नात्स्वजन्मराशेर्वा ऽष्टमराशिः प्रवेशलग्ने न प्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

क्षितमित्यर्थः पुनः कीदृशे लग्ने व्यर्कारिक्ताचरदर्शचैत्रे अर्को रविः प्रसिद्धो वारो रिक्ता ४।९।१४ उपलक्षणत्वाद्दग्धतिथयोपि चरलग्नानि मेषकर्कतु
लामकराख्यानि तदंशाश्च दर्शोमावास्या चैत्रमासः विगता अर्कादयो यस्मिन् अर्कादयः प्रवेशदिने निषिद्धा इत्यर्थः अग्र इति गृहप्रवेशसमये ज
ल पूर्णकलशं लसंमुखं कृत्वा द्विजान्ब्राह्मणांश्चाग्रे कृत्वा वेश्म गृहं विशेत् वसिष्ठः कृत्वाशुक्रं पृष्ठतो वामतोर्कं विप्रान्पूज्यानग्रतः पूर्णकुंभं रम्यं हर्म्यं
तोरणस्रग्वितानैः स्त्रीभिः स्रग्वीगीतवाद्यैर्विशेत्तदिति अयं विधिः प्रवेशे साधारणः कीदृशं वेश्म भकूटशुद्धं भकूटं षष्ठाष्टकादि उपलक्षणत्वा
द्विवाहप्रकरणोक्तवर्णवश्यतथातारेत्यादिकं च तेनापि शुद्धं वसिष्ठः राशिकूटादिकं सर्वं दंपत्योरिव चिंतयेदिति ४ अथ वामगतार्कज्ञानं पूर्वादिमु
खगृहप्रवेशं चेंद्रवंशयाह वामोरविरिति अष्टमपंचमद्वितीयैकादशस्थानेभ्यः पंचसुस्थानेषु स्थितेरवौ सति प्राग्वदनादिके मंदिरे प्रवेष्टव्ये गृहप्रवे

शुद्धं ध्रुवं धेविजनुर्भमृत्यो व्यर्कारिक्ताचरदर्शचैत्रे अग्रेंबुपूर्णकलशं द्विजांश्च कृत्वा विशेद्वेश्म भकूटशुद्धं ४ वामो रविर्मृ
त्युसुतार्थलाभतोऽर्के पंचभे प्राग्वदनादिमंदिरे पूर्णातिथौ प्राग्वदने गृहे शुभो नंदादिके याम्यजलोत्तरानने ५॥ ॥ राम

शेकर्तुर्वामो रविर्ज्ञेयः यथा तस्मिन्लग्ने गृहप्रवेशः कर्तुमिष्यते तस्मादष्टमं यत्स्थानं ततः पंचसु स्थानेषु अर्के सति पूर्वाभिमुखे गृहे प्रवेशकर्तुर्वामः
सूर्यः स्यात् तथा लग्नाद्यत्पंचमस्थानं ततः पंचसुस्थानेषु रवौ स्थिते दक्षिणाभिमुखे वामोर्कः तथैव लग्नाद्यद्द्वितीयस्थानं ततः पंचसुस्थानेषु रवौ
स्थिते पश्चिमाभिमुखे वामोऽर्कः तथैव लग्नाद्यदेकादशस्थानं ततः पंचसुस्थानेषु सूर्ये स्थिते उत्तराभिमुखे गृहे प्रवेशकर्तुर्वामः सूर्य इत्यर्थः उक्तं
च रंध्रात्सुताद्धनादायात्पंचस्वर्के स्थिते क्रमात् पूर्वाशादिमुखं गेहं विशेद्वामो भवेद्यतः इति पूर्णातिथाविति प्राग्वदने पूर्वाभिमुखे गृहे पूर्णातिथौ पं
चम्यां दशम्यां पूर्णिमायां वा प्रवेशः नंदादिके तिथिगणे याम्यजलोत्तरानने गृहे प्रवेशः शुभः यथा दक्षिणाभिमुखे गृहे नंदायां प्रतिपदि षष्ठ्यामेका
दश्यां वा प्रवेशः शुभः जलपश्चिमा दिक् तन्मुखे गृहे भद्रायां द्वितीयायां सप्तम्यां द्वादश्यां वा प्रवेशः शुभः उत्तराभिमुखे गृहे जयायां तृतीया॰

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वेशनं शुभं नारदः कर्तुर्जन्मभलग्ने वा ताभ्यामुपचये पि वा प्रवेशलग्ने स्याद्गृहद्विरन्त्यभे शोकनिःस्वतेति सौम्ये स्थिरभे शुभदृष्टियुक्ते लग्नेऽथवा द्व्यंगगृ
हे विलग्ने इति च सौम्यग्रहयुक्ते द्व्यंगे द्विस्वभावराशौ १ अथ जीर्णगृहप्रवेशे विशेषमिंद्रवज्रयाह जीर्णगृह इति जीर्णे पुरातनेऽन्यनिर्मिते गृहे
अग्निभयात् अग्निनादाहात् आदिशब्देन बहुवृष्टिराजकोपाद्युपद्रवात्पतिते गृहे पुनरपि सम्यगेव कृते उत्थापिते पूर्वोक्ताः सर्वे पि मासा ज्ञेयाः किं
च मार्गोर्जयोः मार्गशीर्षकार्त्तिकयोः च श्रावणिके पि श्रावणे पि वेशः प्रवेशः सन् शुभफलदः स्यात् सनत्कुमारः गृहारंभोदितैर्मासैर्धिष्ण्यैर्वारैर्वि
शेद्गृहमिति अत्र सामान्यतो गृहारंभोदिता मासा गृहप्रवेशेऽभिहिताः ते च सौम्यफाल्गुनवैशाखमाघश्रावणकार्त्तिकाः मासाः स्युर्गृहनिर्माणे पु
त्रारोग्यधनप्रदा इति नारदोक्ते मार्गशीर्षफाल्गुनश्रावणकार्त्तिका विहिताः तत्रोत्तरायण एव गृहप्रवेशस्य वाक्यांतरविहितत्वात् श्रावणकार्त्ति
कमार्गशीर्षाणामुत्तरायणत्वाभावात् विरोधे नूतनजीर्णगृहप्रवेशाभ्यां व्यवस्था कथं प्रागभिहितनारदवाक्येन उत्तरायणसाहचर्येण नूतनगृ

जीर्णे गृहेऽग्न्यादिभयान्नवे पि मार्गोर्जयोः श्रावणिके पि सत्स्यात् वेशोंबुपेज्यानिलवासवेषु नावश्यमस्तादिविचारणात्र ॥२

हप्रवेशस्य पूर्वप्रवेशयोर्विधानात् गृहारंभोदितैर्मासैरित्यनेन तु सामान्यतस्त्रिविधस्यापि प्रवेशस्य विधानादुत्तरायणीयमासास्त्रिवि
धगृहप्रवेशे शुभाः दक्षिणायनीयमासाः श्रावणादयस्तु जीर्णगृहप्रवेशविषयाः अत एव नारदो मार्गशीर्षकार्त्तिकयोर्नूतनप्रवेशे मध्यमत्वमा
ह अर्थादेव जीर्णगृहप्रवेशे उत्कृष्टमध्यवस्थता अंबुपेति अंबुपः शततारका ईज्यः पुष्यः अनिलः स्वाती वासवं धनिष्ठा एषु भेषु जीर्णगृहे अ
ग्न्यादिभयान्नवे पि गृहप्रवेशः शुभः प्राक्पद्योक्तनक्षत्रेषु तु शुभ एवेति कैमुतिकन्यायादवगम्यते ज्योतिःप्रकाशे प्रवेशो नूतने हर्म्ये ध्रुवैर्मित्रैः
सुतात्रये पुष्यस्वातीयुतैस्तैस्तु जीर्णे स्याद्वासवद्वये इति नावश्यमिति अत्रैवं विधे जीर्णगृहे अग्न्यादिभयान्नवे पि आवश्यकमस्तादिविचारणा शु
क्रास्तगुर्वस्तबाल्यवार्धकसिंहस्थगुर्वादिदोषाणां विचारणा विचारो नास्ति अस्तादयः कालदोषाः संतु मा वा संतु तथापि गृहप्रवेशः कार्यः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मु॰ टी॰ अथ गृहप्रकरणप्रवेशोपसंहारं सूचयन् प्रवेशोत्तरकालीनकर्त्तव्यविधिमुपजात्याह एवं सुलग्नेइति एवं प्रागुक्तप्रकारेण विचारितसुलग्ने शोभन
गृ॰ प्र॰ गुणयुते स्थिरराश्यादिके राजा वितानपुष्पश्रुति घोषयुक्तं वितानानि वसुमंडपाः पुष्पाणि स्वकालतुजानि मालत्यादीनि श्रुतिघोषो वेदध्वनिश्चैतैर्युक्तं
११७ उपलक्षणत्वात् तोरणाद्यनेकमांगल्यवस्तुसहितमेतादृशं स्वसत्ताकं गृहं प्रविश्य पश्चात् शिल्पज्ञान् गृहोत्थापकान् स्थपतिवर्द्धक्यादीन् दैवज्ञान् ज्यो
तिर्विदः विधिज्ञान् वास्तुपूजाभूतबलिगृहप्रवेशविधिज्ञान् पुरोहितप्रभृतीन् पौरान् नागरिकान् पंडितदीनानाथांश्च धनकंपणांश्च भूमिहिरण्यव
स्त्रैर्यथाशक्त्या व्यस्तैः समस्तैर्वा उपलक्षणत्वादश्वादिभिर्वा अर्चयेत्पूजयेत् अत्रविशेषमाह वसिष्ठः यद्वास्तुपूजारहितं त्वदत्तबलिं त्वनाकृतं गृ
हं विरूपं कपाटहीनं न विशेद्यत सत्त्ववोऽपदामालयमेव तत्स्यादिति तस्मात्सकपाटमुपरिष्टाच्छादितं कृतवास्तुपूजादत्तबलिमेव गृहं प्रविशेत् प्रवे

एवं सुलग्ने स्वगृहं प्रविश्य वितानपुष्पश्रुतिघोषयुक्तं शिल्पज्ञदैवज्ञविधिज्ञपौरान् राजार्चयेद्भूमिहिरण्यवस्त्रैः ७ इति दैव
ज्ञराम विरचिते मुहूर्त्तचिंतामणौ गृहप्रवेशप्रकरणं त्रयोदशं १३ आसीद्धर्मपुरे षडंगनिगमाध्येतृद्विजैर्मंडिते ज्योतिर्विति
॥लकः फणींद्ररचितभाष्ये कृतातिश्रमः॥

शोत्तरविधिमाह श्रीपतिः ततो नृपो विप्रसुहृत्सुरेभ्यः शिल्पज्ञभूगोलविदश्च लिंगिनः धनेश्वर
स्त्रैः पशुभिः समर्चयन् सदा धदीनान्पुरवासिनस्तथेति ७ इति गृहप्रवेशप्रकरणं अथ ग्रंथसमाप्तौ पितामहवर्णनं शार्दूलविक्रीडितेनाह आसीदि
ति धर्मपुरे नर्मदातीरग्रामविशेषे सप्रसिद्धश्चिंतामणिरासीत् किंभूते धर्मपुरे षाडंगानि शीक्षादीनि तानि विद्यंते यस्य ए तादृशं यो निगमवि दस्तद
ध्येतारो ये द्विजा ब्राह्मणादयस्तैर्मंडिते भूषिते कीदृशश्चिंतामणिर्ज्योतिर्वित्तिलक इव तिलकः ज्योतिर्विच्छ्रेष्ठ इत्यर्थः पुनः कीदृशः फणींद्रः शेष
नागः तद्रचितभाष्ये महाभाष्ये कृतोतिश्रमोऽभ्यासो येन पुनः कीदृशश्चिंतामणिः तत्तज्जातकसंहितागणितकृत् तानितानि स्वल्पबृहदादिभे राम॰ ११७
देनानेकविधः जातकानि जातकशास्त्राणि संहिताः संहिताशास्त्राणि करोतीति तादृशः गणितानि गणितशास्त्राणि करोतीति तादृशः पुनः कीदृशः
महाभूभुजां मान्यः पूज्यः पुनः कीदृशः तर्कोलं ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मु.टी.
गृ.प्र.
१२०

कृतिर्वेदवाक्यविलसद्बुद्धिः तर्को न्यायशास्त्रं अलंकृतिः अलंकारशास्त्रं वेदवाक्यं वेदवाक्यविचारप्रतिपादको ग्रंथो मीमांसशास्त्रं वेदांतशास्त्रं च ते
षु विलसंती विलासयुक्ता बुद्धिर्यस्य सः ८ अथ क्रमप्राप्तं तातवर्णनं तेनैव वृत्तेनाह ज्योतिर्विदिति तत्सूनुस्तस्य चिंतामणिदैवज्ञस्य सूनुः पुत्रोऽनंत इति ना
म्ना प्रथां ख्यातिमधिगतः प्राप्त आसीत् कीदृशः ज्योतिर्विद्गणवंदितांघ्रिकमलः ज्योतिर्विदां गणेन समूहेन वंदितं चरणकमलं यस्य सः पुनः कीदृशः भू
मंडलेऽहस्करइव अध्यापनद्वारा प्रकाश इत्यर्थः पुनः कीदृशः कृती कुशलः ग्रंथकरणसमर्थ इति शेषः ग्रंथकर्तृत्वमेवोत्तरार्द्धेन प्रकाशयति यो रम्या
मिति रम्यां जनिपद्धतिं जातकपद्धतिं दुष्टाशयध्वंसिनीं दुष्टाः जन्मपद्धतिमार्गसंप्रदायानभिज्ञास्तेषामाशयमभिप्रायं ध्वंसयतीति दुष्टाशयध्वंसिनी ता

तत्तज्जातकसंहितागणितकृन्मान्यो महाभूभुजां तर्कालंकृतवेदवाक्यविलसद्बुद्धिः स चिंतामणिः ८ ज्योतिर्विद्गणवंदितांघ्रि
कमलस्तत्सूनुरासीत्कृती नाम्नाऽनंत इति प्रथामधिगतो भूमंडलाहस्करः यो रम्यां जनिपद्धतिं समकरोद्दुष्टाशयध्वंसिनीं टीकां
चोत्तमकामधेनुगणितेऽकार्षीत्सतां प्रीतये ९ तदात्मज उदारधीर्विबुधनीलकंठानुजो गणेशपदपंकजं हृदि निधाय रामाभि
धः गिरीशनगरे वरे भुजभुजेषुचंद्रै १५२२ र्मिते शके विनिरमादिमं खलु मुहूर्तचिंतामणिं १० ॥ इति श्रीदैवज्ञरामविरचितं मुहू
र्तचिंतामणिं समाप्तिमगमत् । १३ ॥

मकरोत् तथा उत्तमे ब्रह्मपक्षार्यपक्षप्रतिपादके कामधेनुगणिते ग्रंथविशेषे टीकां च सतां प्रीतयेऽकार्षी
त्कृतवानित्यर्थः ९ अथ स्वनामकथनपूर्वकं ग्रंथसमाप्तिं पृथ्वीछंदसाह तदात्मज इति तस्यानंतस्यात्मजो रामाभिधो गिरीशनगरे वाराणस्यां मुहूर्तो
चिंतामणिं मुहूर्तचिंतामणिनामधेयं ग्रंथं भुजभुजेषुचंद्रैः १५२२ मिते शाके द्वाविंशत्यधिकपंचदशशतमिते शाके विनिरमात् अकार्षीत् शेषं स्फुटं १०
॥ इति श्रीदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायां स्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरायां गृहप्रवेशप्रकरणं त्रयोदशं संपूर्णम् समाप्तं ॥ श्रीरस्तु ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्री

प्रमिताक्षरासहितमुहूर्त
चिंतामणिपुस्तकमिदम्

संवत् १९०८ फाल्गुणशु
क्लपौर्णिमायामिदंग्रंथंस
माप्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गुरुः नैदायां दक्षिणद्वारं भद्रायां पश्चिमामुखं जयायामुत्तरद्वारं पूर्णायां पूर्वेनोविशेदिति ५ अथप्रवेशकलशवास्तुचक्रं शार्दूलविक्रीडितेनाह वक्रेभ्र
रिति गृहप्रवेशसमय इतिसर्वत्रापिसंबध्यते कुंभेकलशाकृतिवास्तोरविभात् सूर्याक्रांतनक्षत्रात् त्यपलोपे पंचमी रविभमारभ्यकलशस्यमुखेभ्र
रेकं सूर्याक्रांतनक्षत्रमेवस्थाप्यं तत्फलंगृहस्याग्निदाहः ततः सूर्यभात्कृताः अग्रिमाणिचत्वारिभानिप्राच्यांस्थाप्यानि फलमुद्वसनंजनवासशून्यगृ
हंस्यात् ततः कृतायमगताः तदग्रिमाणिचत्वारिभानिदक्षिणेस्थाप्यानि फलंगृहपतेर्लाभः द्रव्यप्राप्तिः ततः कृताः पश्चिमेतदग्रिमाणिचत्वारिभानि
पश्चिमायांस्थाप्यानिफलंगृहपतेःश्रीप्राप्तिः ततोवेदाउत्तरे तदग्रिमाणिचत्वारिभानिउत्तरस्यांस्थाप्यानि फलंकलिः लोकैः सहगृहसंबंधीनिरर्थकोवादः
झकटः कस्यात् ततोयुगमितास्तदग्रिमाणिचत्वारिभानिगर्भेकलशमध्येस्थाप्यानि फलंविनाशोगर्भस्यैवेत्यर्थः ततोरामास्तदग्रिमाणित्री

वक्रेभ्रःरविभात्प्रवेशसमयेकुंभेग्निदाहः कृताः प्राच्यामुद्वसनंकृतायमगतालाभः कृताःपश्चिमे श्रीर्वेदाःकलिरुत्तरेयुग
मितागर्भेविनाशोगुदेरामाः स्थैर्यमतः स्थिरत्वमनलाःकंठेभवेत्सर्वदा ६॥

॥णिभानिगुदेवुध्येस्थाप्यानि फलंस्थैर्यंगृहपतेर्बहुकालं
तत्रनिवासः ततोऽनलास्तदग्रिमाणित्रीणिभानिकंठेस्थाप्यानि फलंस्थिरत्वंगृहपतेर्भवेत् एवमभिहितानिसप्तविंशतिभानिमुः ज्योतिःप्रकाशेभ्रूर्वे
दपंचकंनिस्त्रिः १।४।४।४।४।४।३।३ प्रवेशेकलशेर्कभात् मृतिर्गतिधनंश्रीस्याद्दरिद्रकुस्थिरतासुखमिति अत्रकलशचक्रेशुभफलस्यानपतितस्यैव।
विहितनक्षत्राणांपरिग्रहोयुक्तस्तत्रापियद्दिङ्मुखप्रवेशविधित्सितस्तद्दिङ्मुखंनक्षत्रपरिग्रहः यथा पूर्वस्यांप्रवेशेविधित्सितेरोहिणीमृगोवाग्राह्यः द
क्षिणमुखगृहप्रवेशेउत्तराफाल्गुनीचित्रैव पश्चिमाभिमुखेत्वनुराधोत्तराषाढे एव उत्तराभिमुखेउत्तराभाद्रपदारेवत्योग्राह्ये इतिनिष्कृष्टोर्थः अत
एवोक्तंवसिष्ठेन यद्दिग्द्वारंमंदिरंतद्दिगृक्षैस्तत्कृत्यैः स्यात्तन्निवेशोनसर्वैरिति तद्दिगृक्षैरितिवानयोः समानाधिकरण्येनान्वयः भिन्नवाक्यतेनचक्रा
रः कर्तव्यःस्यात् अतएव चार्कानिलार्याद्दितिदस्रविष्णुऋक्षेप्रविष्टंनवमंदिरंयत् अन्यत्रयातत्परहस्तयातिशेषेषुधिष्ण्येषुचमृत्युदंस्यादितिनाय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

४०४०
४०४०

श्री ५ को सरकार

॥श्रीकाशीविश्वनाथपुरीमेआदिविश्वेश्वरकेपासमहल्लाघुघुरानासामाकीगलीवाबूसाहेववावूहरखचंद॥
॥जीकेवाडामेंगनेसछापेखानेमेंरामप्रशादकेहिंआहहज्जातकभट्टोत्पलीटीकासहितछापागयावावूलाल॥
॥छापनेवालेसेलिखतंनाथूरामतिवारीजिसकोलेनाहोयउसेढुंढिराजगणेशकेपासदाऊपोथीवालेकीदुका॥
॥नमेमिलेगीसम्वत् १९११॥ ज॥ मितिजेष्टवदीत्रयोदस्याम्॥बुधवासरे॥शुभम्॥ ॥९॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बृ॰ टी॰ भ॰ १

॥श्रीगणेशायनमः॥ ॥ब्रह्माजशंकररवीन्दुकुजज्ञजीवशुक्रार्कपुत्रगणनाथगुरून्प्रणम्य योसंप्रहोर्क्वरलाभविद्दृद्धिबुद्धेरावंतिकस्यनमहंविवृणोमितत्वं १
यच्छास्त्रंस विनाचकारविपुलैःस्कंधैस्त्रिभिर्ज्योतिषंनस्तोच्छित्तिभयात्पुनःकलियुगेसंसृत्ययोभूतलं भूयःस्वल्पतरंवराहमिहरव्याजेनसर्वंव्यधादित्यंयंप्रवदं
तिमोक्षकुशलास्तस्मैनमोभास्वते २ वराहमि हिरोदधौसुवहुभेदतोयाकुलेग्रहर्क्षगणयादसिप्रचुरयोगरत्नोज्वले भ्रमंतिपरितोयतोलघुधियोयेलुब्धास्ततःक
रोमिविवृतिप्लवंनिजधियाहमत्रोत्पलः ३ इहशास्त्रेकानिसंबंधाभिधेयप्रयोजनानिभवंतीत्युच्यते वाच्यावाचकलक्षणःसंबंधःवाच्योऽर्थोवाचकःशब्दःअ
थवाउपायोपेयलक्षणःसंबंधः उपायस्त्विदंशास्त्रमुपेयोयद्विज्ञानं अथवा आब्रह्मादिविनिःसृतमिदंवेदांगमितिसंबंधः राशिस्वरूपंहोराद्रेष्काणनवांशकद्वा
दशभागत्रिंशद्भागपरिज्ञानं ग्रहस्वरूप ग्रहराशिबलाबलं वियोनिजन्मधानपरिज्ञानं जन्मकालविस्मापनप्रभावकथनारिष्टायुर्दायदशान्तर्दशाष्टकव
र्गकर्माजीवाराजयोगनाभसयोगचंद्रयोगद्विग्रहादियोगप्रव्रज्याराशिशीलदृष्टिफलभावफलाश्रयप्रकीर्णानिष्टयोगस्त्रीजातकनिर्याणनष्टजातकद्रेष्काण
गुणस्वरूपमभिधेयं लोकानांप्राक्कर्मविपाकव्यंजकत्वंप्रयोजनं सत्यात्रशुभाशुभकथनात् इहलोकपरलोकसिद्धिरितिप्रयोजनकथनम् किमेभिरुक्तै
रित्यत्रोच्यते यस्माच्छृणुश्रोतृणांसंबंधाभिधेयप्रयोजनकथनाच्छास्त्रविषयेश्रद्धाजायतेति तथाचोक्तं सिद्धिःश्रोतृप्रवृत्तीनांसंबंधकथनाद्यतःतस्मात्सर्वेषु
शास्त्रेषुसंबंधःक्रमसमुच्यते किमेवात्राभिधेयंस्यादितिदृष्टस्तुकेनचित् यदिनप्रोच्यतेतस्मैफलशून्यंतुतद्भवेत् सर्वस्यैवहिशास्त्रस्यकर्मणोवापिकस्यचित्
यावत्प्रयोजनंनोक्तंतावत्तत्केनगृह्यते कस्मिंश्चिच्छास्त्रेऽधिकारइति उच्यते द्विजस्यैव यतस्तेनषडंगोवेदोध्येतव्योज्ञातव्यश्च कान्यंगानीत्युच्यते शिक्षाक
ल्पोव्याकरणंनिरुक्तंज्योतिषांगतिः छंदसांलक्षणंचेतिषडंगोवेदउच्यतेइति सतामयमाचारोयः यत्शास्त्रप्रारंभेष्वभिमतदेवतायानमस्कारेणतत्स्तुत्यावात
द्भक्तिविशेषेणवाभिप्रेतार्थसिद्धिंवांछंति तदयमप्यवन्तिकाचार्यःश्रीवराहमि हिरोनामाद्विजोऽर्कोलब्धवरप्रसादोज्योतिःशास्त्रसंग्रहकृत्प्रणितस्कंधादनंत
रंहोरास्कंधंचिकीर्षुरशेषविघ्नोपशान्त्यर्थंभगवतःसूर्यस्यात्मगामिनींवाक्सिद्धिंशार्दूलविक्रीडितेनाहमरविभगवानादित्यःनःअस्मभ्यंवाचंगिरंददातुप्रय
=३४ तथाचोक्तम् वेदाहियज्ञार्थमभिप्रवृत्ताःकालानुपूर्व्याविहिताश्चयज्ञाः तस्मादिदं कालविधानशास्त्रंयोज्योतिषंवेदसवेदयज्ञानिति ॥३=

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्रतुयोसौरविः अनेककिरणः अनेकाः किरणायस्यसः अनेककिरणः प्रभूतरश्मिः सहस्ररश्मिरित्यर्थः त्रैलोक्यदीपः त्रयोलोकास्त्रैलोक्यं भूर्भुवः स्वरण्यं
तत्रदीपः प्रभास्यमानत्वात् तथाच मूर्त्तित्वेपरिकल्पितः शशभृतः शशंप्राणिविशेषंविभर्त्तिधारयतीति शशभृच्चंद्रमास्तस्यमूर्त्तित्वेशरीरत्वेपरिकल्पितः पर्य्य
वस्यापितः यतोजलमयश्चंद्रः प्रकाशशून्यः प्रोक्तः तस्मिंस्तरणिकिरणप्रतिफलनादितरस्यज्योत्स्नाप्रसरः विस्तरः यस्मादुक्तं सलिलमयेशशिनिरवेर्दी
धितयोमूर्च्छितास्तमोनैशं क्षपयंतीतिदर्प्पणोदरनिहिताइवमंदिरस्यांतरं इति तथाचवेदे सुषुम्णः सूर्य्यरश्मिश्चंद्रमाइति अथवाशशिभृतइतिपाठः शशि
भृतोमहादेवस्यमूर्त्तित्वेपरिकल्पितः यतोसौभगवानष्टमूर्त्तिः क्षितिजलपवनहुताशनाकाशयजमानसोमसूर्य्याख्याइति अष्टोमूर्त्तयस्तस्य माहेश्वरीमूर्त्तिःसू
र्य्यइत्यर्थः शशिभृतइतिसाधुपाठः तथावर्त्मा पुनर्जन्मनांनपुनर्जन्मविद्यतेयेषांते अपुनर्जन्मानः मुक्तास्तेषांवर्त्ममार्गमोक्षद्वारमित्यर्थः यतोद्विविधोमा

श्रीगणेशायनमः मूर्त्तित्वेपरिकल्पितः शशभृतोवर्त्मापुनर्जन्मनामात्मेत्यात्मविदां क्रतुश्चयजतांभर्त्तामरज्योतिषां॥

र्गः देवयानाख्यःपितृयानाख्यश्च तत्रपितृयानमार्गद्वारभूतश्चंद्रमाः येनस्वर्गगामिनः स्वर्गंगच्छंति मोक्षद्वारंसूर्य्यः यतः सूर्य्यमंडलंभित्वामोक्षभाजोग
च्छंति तथाचाहभगवान्व्यासः स्वर्गद्वारंप्रजाद्वारंमोक्षद्वारंत्रिविष्टपमिति आत्मेत्यात्मविदामिति आत्मानंविंदंतीत्यात्मविदोयोगिनस्तेषांसएवात्मा चित्
त्वंतेजोरूपंहृदयांतरेस्थितः तथाचश्रुतिः सूर्य्यआत्माजगतस्तस्थुषश्चेति जगतोजंगमस्यतस्थुषः स्थावरस्य क्रतुश्चयजतां यजतांयजमानानांसएवक्रतु
र्यज्ञः यदुक्तं अग्नौप्रास्ताहुतिः सम्यगादित्यमुपतिष्ठति आदित्याज्जायतेवृष्टिर्वृष्टेरन्नंततःप्रजाइति भर्त्तामरज्योतिषां अमरादेवाःज्योतींषिग्रहनक्षत्रा
दीनितेषांभर्त्ताप्रभुः प्रधानइत्यर्थः यतः सर्वेदेवास्तस्योपस्थानंकुर्वंति ग्रहनक्षत्राणांचतद्दूरेणोदयास्तमयाः यदुक्तं तेजसांगोऽलकः सूर्य्योः ग्रहक्षोण्यं
बुगोलकानांप्रकाशकः प्रभावंतोहिदृश्यंतेसूर्य्यरश्मिप्रदीपिताइति एवंगुणाधिक्यादमरज्योतिषांप्रभुः लोकानांप्रलयोद्भवस्थितिविभुः दिविभूरितिलो
कौः भूर्लोकादयस्तेषांप्रलयोविनाशो॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृ॰टी॰ ऊद्भवोउत्पत्तौस्थितौपालनेप्रभुर्विभुः भगवतः अतीतवर्तमानभाविकालत्रयपरिच्छेदचिन्हभूतत्वात् चशब्दोत्रावधारणे अनेकधायः श्रुतौ श्रुतौवेदेपि
भ॰ ऽनेकधाऽनेकप्रकारैरभिगृह्यते तथाचोक्तं इंद्रंमित्रंवरुणमग्निमाहुरथोदिव्यः ससुपर्णोगरुत्मान् एकंसद्विप्राबहुधावदंत्यग्निंयमंमातरिश्वानमाहुरित्यादि॥
२ अधुनास्वशास्त्रस्यपरप्रणीतत्वादानार्थक्यंपरिजिहीर्षुस्तथान्यशास्त्रेभ्योस्यगुणत्वंप्रदर्शयन् शार्दूलविक्रीडितेनाह १ भूयोभिरिति होरायास्तंत्रं होरातंत्रं॥
अथवाहोराएवतंत्रंहोरातंत्रंतदेवमहार्णवोदुःपारत्वात् विस्तन्यतेविस्तार्यते येनार्थस्तत्तंत्रं अहंहोरातंत्रमहार्णवप्रतरणेभग्नोद्यमानांशास्त्रप्लवंप्रारभे होरा
तंत्रमेवमहार्णवोमहासमुद्रः तत्तरणेप्रतरणविषयेभग्नोद्यमानामस्मत्तोत्साहानांशास्त्रप्लवंप्रारभेकरोमि शास्त्रमेवप्लवः शास्त्रप्लवः तत् शास्त्रप्लवंय
थाप्लवोस्तितीर्षूणांपारं पारगमनमाशुसंपादयति तथेदमपिहोरातंत्रमहार्णवप्रतरणेभग्नोद्यमानामित्यस्यप्लवेनसाधर्म्यं केनकृतंहोरातंत्रमहार्णवप्रतरणे

लोकानांप्रलयोद्भवस्थितिविभुश्चानेकधायः श्रुतौवाचंनःसददात्वनेककिरणस्त्रैलोक्यदीपोरविः॥१॥
भूयोभिःपटुबुद्धिभिःपटुधियांहोराफलज्ञप्तयेशब्दन्यायसमन्वितेषुबहुशःशास्त्रेषुदृष्टेष्वपि॥ ॥ ॥

भग्नोद्यमानामित्यत्रआह भूयोभिरिति भूयोभिर्बहुतरैः किंभूतैः पटुबुद्धिभिः पट्वीबुद्धिर्येषांतेपटुबुद्धयश्चतुरप्रज्ञाः तैः शास्त्रेषुदृष्टेषुविरचितेष्वपिसत्सु॥
किंभूतेषु शब्दन्यायसमन्वितेषु शब्दानांन्यायः शब्दन्यायः मीमांसातदुक्तं शब्दानामेवशास्त्रोक्ति लक्षीयःपुरुषाश्रयेति अथवा शब्दाश्चन्याया
श्चशब्दन्यायाः शब्दोर्थवान्न्यायोमीमांसातैस्समन्वितेषुसंयुक्तेषु किमेकवारंदृष्टेष्वित्याह बहुशःइति बहून्वारान्बहुशः न्यायसमासैर्बहुप्रकारैरचिते
षु इत्यर्थः किमर्थंदृष्टेषुपटुधियांहोराफलज्ञप्तये चतुरबुद्धीनांहोराफलार्थावबोधनाय प्राक्तनकर्मविपाकोहोरा होरायाःफलंतस्यज्ञप्तिः तत्फलंशुभा। राम
शुभंतत् ज्ञानाय किंभूतंशास्त्रप्लवं स्वल्पंलघुग्रंथयुक्तंविचित्रं वृत्तैः शार्दूलविक्रीडितप्रभृतिभिर्विचित्रंरम्यं तस्मात्स्वल्पार्थत्वैवास्यगुणत्वं यतस्तेषामन्ना। २
ण्युद्यमभंगोनभवति स्वल्पमित्यनेनग्रहणधारणेसुखतांप्रदर्शयति तथाच हस्तिवैद्यकरोवीरसोमः समासोक्तस्यशास्त्रस्यसुखंग्रहणधारणेवृत्तवि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चित्रमित्यनेनसूच्यतां प्रदर्शयति ननुस्वल्पशास्त्रस्यस्वल्पार्थतैव भविष्यतीत्याह अर्थबहुलंबह्वभिधेयं अतएवपूर्वविरचितशास्त्रेभ्योस्यगौरवं अन्यथाहि शास्त्रसंभवात्पुनरुक्तता दोषः स्यात् एतदुक्तंभवति प्रागभिहितशास्त्राण्यतिविस्तृतान्यतस्तेभग्नोद्यमास्तदर्थमहंशास्त्रप्लवंप्रारभेननुकदाचिदल्पप्राज्ञतयातेभग्नोद्यमास्तत्कुतोलब्धं यथापूर्वशास्त्राणांमहत्वाद्भग्नोद्यमास्तदर्थमिदमल्पमिति अतइदमाह पटुधियामिति अनेनैतत्प्रतिपादितंभवतिनहितेबुद्धिहीनत्वात्तेषु शास्त्रेषुभग्नोद्यमाः किंतर्हि शास्त्रदोषादल्पआयितेषामुद्यमभंगः स्यात्स्वमपिस्वल्पंचलघुवृत्तमदीर्घविचित्रंरम्यमर्थबहुलंवित्तपरिपूर्णएवंविधंतितीर्षूणामतिसुखावहंभवतीति होरेति अधुनाहोराशास्त्रस्यपुराकृतकर्मविपाकव्यंजकत्वंवर्णद्वयपरिहारेणशाब्दव्युत्पत्तिप्रदंप्रतिज्ञाप्रदर्शयन्निदंवज्रयाह २ होरार्थंशास्त्रंहोरा नामहोरात्रविकल्पमेकेवांछंति अहश्चरात्रिश्चाहोरात्रशब्देनोच्यते तस्यविकल्पोविकल्पना एकेअन्येहोरावांछंतिइत्यर्थः कथमुच्यते तस्यविकल्पोविकल्पनाएके अन्ये पूर्वपरवर्णलोपात् अहोरात्रशब्दस्यपूर्वोवर्णोकारोपरवर्णश्चत्रकारस्तयोर्लोपमदर्शनंकृत्वाहोराशब्दोवशिष्यते किमर्थं

होरांतंत्रमहार्णवप्रतरणेभग्नोद्यमानामहं स्वल्पंवृत्तविचित्रमर्थबहुलंशास्त्रप्लवंप्रारभे २ होरेत्यहोरात्रविकल्पमेकेवांछन्तिपूर्वापरवर्णलोपात्॥

पुनरहोरात्रशब्दाद्धोराशब्दोव्युत्पाद्यतेइति अत्रोच्यते मेषादयोद्वादशलग्नराशयोहोरात्रांतर्भूताः लग्नस्यचकालवशात्ज्ञानं लग्नवशाच्छुभाशुभज्ञानं अतोहोरात्राश्रयत्वात्ततएवहोराशब्दोव्युत्पाद्यते एतदेवाचार्य्यस्याप्यभिप्रेतं यतः परमतमप्रतिसिद्धंस्वमतमितितथाचसारावल्यां आद्यंतवर्णलोपाद्धोरास्माकंभवत्यहोरात्रात् तत्प्रतिबद्धाः सर्वेग्रहभगणश्चिंत्यतेयस्मात् किंयातुप्रयोजनमित्याह कर्म्मार्जितंपूर्वभवेसदादियत्तस्यपंक्तिंसमभिव्यनक्ति पूर्वभवेप्राग्जन्मनियत्सदादिशुभमशुभंमिश्रंचकर्म्मार्जितंतस्यपक्तिंपाकंसम्यक्व्यनक्तिप्रकटीकरोति तथाचलघुजातके यदुपचितमन्यजन्मनिशुभाशुभंतस्यकर्म्मणः प्राप्तिमिति ननुशुभस्याशुभस्यवावश्यभाविनः किंव्यनक्ति उच्यते द्विविधंशुभाशुभं॥ दृढकर्म्मोपार्जितमदृढकर्म्मोपार्जितंच तत्रदृढकर्म्मोपार्जितस्यदशाफलपाकक्रमेणव्यनक्ति अशुभदशाफलंज्ञात्वातनदादिपरिहारः कर्तव्यः शुभंज्ञात्वायात्रादेरतिशयेनदानं॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ· अदृष्टकर्म्मोपार्जितस्याष्टकवर्गेण फलं व्यनक्ति तचाशुभं ज्ञात्वा शांत्यादिभिरुपशमनं नयेत् तथाच्यवनेश्वरः यद्यद्विधानं नियतं प्रजानां ग्रहर्क्षयोगप्रभवं प्र
टी· भ· सूतौ भाग्यानि तानीत्यभिशब्दयंति वर्षानुयोगेति दशान्तराणां तदप्यभिद्वैद्विविधं निरुक्तं स्थिराख्यमैत्यानिकसंज्ञितं च कालक्रमाज्ज्ञात्वा निश्चितं यत्क्रमोपस्था
३ प्त्यै स्थिरमुच्यते तत् सप्तग्रहाणां प्रथितानि यानि स्थानानि जन्मप्रभावानि सद्भिः तेभ्यः फलं चारग्रहक्रमस्याद्द्युर्यदैत्यानिकसंज्ञितं तत् अनेनास्थिरस्यशां
त्यादिभिरुपशमः प्रदर्शितो भवति उक्तं च भगवान्व्यासः विहन्याद्दुर्बलं दैवं पुरुषेण विपश्चितेति अधुना व्यवहारार्थं कालाख्यस्य पुरुषस्य मेषादिराशि पूर्वकं शिरः
प्रभृत्यंगविभागं शार्दूलविक्रीडितेनाह ३ कालांगानीति कालस्यांगानि कालांगानि तानि च मेषादिप्रथमराशयो नवर्क्षचरणा नवभिर्न्नक्षचरणैर्नक्षत्रपा
दैः प्रमाणं येषां ते अश्विप्रथमा अश्विनीतः प्रभृति नव नव नक्षत्रपादा एकैकस्य प्रमाणं मेषप्रथमराश्योश्विप्रथमे नक्षत्रैर्युक्तमित्यर्थः तथा भूता राश
यः धातुरवयवाः तथाच यवनेश्वरः द्वेद्वे सपादे भवनं गतेति तथाच भगवान्गार्गिः अश्विनी भरणी मेषः कृत्तिकापादमेव च तत्पादत्रितयं ब्रह्मं वृषः सौम्य

कर्म्मार्जितं पूर्वभवे सदादि यत्तस्य पंक्तिं समभिव्यनक्ति ३ कालांगानि वरांगमाननमुरो हृत्क्रोडवासोभृतो वस्तिर्व्यंजनमूरुजानुयु
गले जंघे ततोंघ्रिद्वयम्॥ ॥३ दलं तथा सौम्यार्द्धमार्द्रा मिथुनस्त्वादित्याश्चरणत्रयं तत्पादः पुष्यमश्लेषा राशिः कर्कटकः स्मृतः पित्र्यं भाग्यमथार्य्यम्णः
पादः सिंहः प्रकीर्त्तिताः तत्पादत्रितयं कन्या हस्तश्चित्रार्द्धमेव च तुला चित्रादलं स्वाती विशाखा चरणत्रयं तत्पादं मित्रदैवत्यं ज्येष्ठा वृश्चिक उच्यते मूलमाप्यं
तथा धन्वी पादो विश्वेश्वरस्य च तत्पादत्रयं श्रवणं मकरो वासवोदलं तद्दलं वारुणं कुंभस्तथाजाच्चरणत्रयं तत्पादमेको मीनः स्यादाहिर्बुध्न्यं च रेवती चक्रस्थिताः
चक्रे स्थिताः चक्रे स्थिता राशयः अथवा चक्रवत्स्थिताश्चक्रस्थिताः अनेकसंस्थानमेषां प्रदर्शितं भवति तत्र कालाख्यस्य वरांगं शिरो मेषः आननं मुखं तद्वृषः
उरो वक्षो मिथुनः तद्हृदयं कुलीरः क्रोडमुदरं सिंहः वासोभृत्कटिः कन्या वस्तिर्नाभिर्व्यंजनयोरंतरं तुला व्यंजनं येन पुंस्त्वं व्यज्यते लिंगं तद्वृश्चिकः ऊरूयुगलं ध
न्वी जानुयुगलं मकरः जंघे कुंभः अंघ्रिद्वयं पादयुगलं मीन इति तथाच वादरायणः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मेषः शिरोथवदनंवृषभोविधातुर्वक्षोभवेन्नृमिथुनंहृदयंकुलीरः सिंहस्तथोदरमथोयुवतिः कटिश्चवस्तिस्तुलाभृदथमेहनमष्टमःस्यात् धन्वीरास्योरुयुगलंमक
रोजानुद्वयंभवति धातुः जंघाद्वितयंकुंभः पादौमत्स्यद्वयंचेति प्रयोजनम् जन्मकालेयोराशिः पापग्रहाक्रांतः सकालाख्यस्यपुरुषस्ययस्मिन्नंगेस्थितस्तत्रांगेजातस्योप
घातोवक्तव्यः यत्रसौम्यास्थितस्तत्रपुष्टिरिति तथाचसारावल्यां कालनरस्यावयवाः पुरुषाणांकल्पयेत्प्रसवकाले सदसद्ग्रहसंयोगात्पुष्टाः सोपद्रवाश्चापि इतिराशि
क्षेत्रमित्यादि एषांचप्रत्येकस्यराशिरितिसंज्ञा तस्यैवपर्य्यायनामानि क्षेत्रं ग्रहं ऋक्षंभं राशिश्चक्षेत्रंचगृहंचऋक्षंचभंचतानिराशिःक्षेत्रगृहऋक्षभानि भवनंच गृहत्वा
द्भवनस्यग्रहणेसिद्धेयत्पुनर्भवनग्रहणंकृतंतत्सर्वेषांगृहपर्यायाणांग्रहणार्थं ऋक्षत्वादपिभग्रहणेसिद्धेयत्पुनर्भग्रहणंतेनैतद्दर्शयति यत्रयत्रहोराशास्त्रेभग्रहणं
ऋक्षग्रहणंवातत्रतत्रराशेरेवग्रहणंस्यान्नतुनक्षत्रस्य एतेराश्यादयः शब्दाएकार्थसंप्रत्ययाएकार्थज्ञानेएकार्थमभिधायकाइत्यर्थः अधुनाराशीनांस्वरूप

मेषाश्विप्रथमानवर्क्षचरणाश्चक्रस्थिताराशयोराशिःक्षेत्रगृहर्क्षभानिभवनंचैकार्थसंप्रत्ययाः ४ मत्स्यौघटीनृमिथुनंसगदंसवीणंचापी
नरोश्वजघनोमकरोमृगास्यः ॥ ५ वित्तानंवसंततिलकेनाह ४ मत्स्येति मीनोराशिर्मत्स्यौमत्स्यद्वयमन्योन्यंपुच्छाभिमुखंराशिस्तु कृतोलभ्यते उच्यते तस्यैवो
भयोदयत्वात् वक्ष्यतिच लग्नंसमेत्युभयतः पृथुरोमयुग्ममिति घटीकुंभः स्कंधासक्तरिक्तघटधारीपुरुषःकुंभः मिथुनोनृमिथुनं नॄणांमिथुनंनृमिथुनं स्त्रीपुमांसौ
तन्मिथुनं सगदंसवीणंपुमान्सगदः स्त्रीसवीणा चापीनरः नरोश्वजघनः धन्वीराशिश्चापीविद्यमानधन्वानरः अश्वजघनः अश्वखुरगोजघनेयस्यसोश्वजघनः
चतुष्पादितिअर्थः मकरोमृगास्यः मकरोराशिर्मकरएवसचमृगास्यः मृगमुखः तौलीत्यादि तुलाविद्यमानतुलापुरुषः कन्याकुमारीप्लवगानौकास्थासशस्यदह
ना सस्यानिचदहनश्चतौसस्यदहनौताभ्यांसहवर्ततेसासस्यदहना शेषाः स्वनामसदृशाः शेषाराशयोमेषवृषकर्कटसिंहवृश्चिकाः स्वनामसदृशाः स्वसंज्ञाविहि
ताकृतयः तद्यथामेषोमेषः वृषोदांतः कर्कटः कुलीरोजलचरप्राणी सिंहः केसरी वृश्चिकोवृश्चिकएवकीटजाति तथाचसत्यः छागोवृषभोवीणागदाधरंमिथु
नमंभसिकुलीरः सिंहः शैलेकन्यानौसंस्थादीपसस्यकरा पुरुषस्तुलाधरोवृश्चिकोथधन्वीनरोहयांत्याङ्गः मकरोमृगपूर्वकुंभाधारीपुरुषोझषोमीनः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृ. टी. भ. ४

स्वचराश्चसर्वे सर्वेद्वादशराशयः स्वचराः स्वेषुस्वेषुस्थानेषुचरंति ययादृष्टस्थाननिवासिनइत्यर्थः तद्यथा मेषवृषावारण्यौदिवारात्रौ मिथुनोग्राम्यः कर्क
टोंबुचरः सिंहश्चारण्यचारीकन्यादर्शितदेशविभागाः तुलापण्यवीथिस्थः वृश्चिकः श्वभ्रचारी धन्वीग्राम्यः मकरः पूर्वभागश्चारण्योन्योजलचरः कुंभो
ग्राम्यः मीनोजलचरइति तथा चयवनेश्वरः आद्येति आद्यःस्मृतोमेषसमानमूर्त्तिः कालस्यमूर्द्धागदितः पुराणैः सोजाविकासंचरकंदराद्रिस्तेनाग्निधातु
करत्नभूमिः १ वृषाकृतिस्तुप्रथितोद्वितीयः सवक्त्रकंठायतनंविधातुः वनाद्रिसानुद्विपगोकुलानांकृषीवलानामधिवासभूमिः २ वीणागदाभृन्मिथुनं
तृतीयः प्रजापतेःस्कंधभुजासदेशः प्रनर्त्तकोगायनशिल्पकस्त्रीक्रीडारतिर्धूतविहारभूमिः ३ कर्कः कुलीराकृतिरंबुसंस्थोवक्षःप्रदेशोविहितश्चधातुः केदा
रवापीपुलिनानितस्यदेवांगनारम्यविहारभूमिः ४ सिंहश्चशैलहृदयप्रदेशंप्रजापतेःपंचममाहुराद्याः तस्याटवीदुर्गगुहावनाद्रिव्याधावनीदुर्गवनप्रदेशाः प्र
दीपिकांगृह्यकरेणकन्यानौस्थाजलेषष्ठमितिब्रुवंति कलार्थधीराजठरंविधातुःसशाद्वलास्त्रीरतिशिल्पभूमिः ६ वीथ्यांतुलापण्यधरोमनुष्यः स्थितःसना

भीकटिवस्तिदेशे शुक्लार्थवीथ्यापणपट्टनाध्वसार्थोधिवासोत्रतसस्यभूमिः ७ स्वभ्रोष्टमोवृश्चिकविग्रहस्तुप्रोक्तःप्रभोर्मेढ्रगुदप्रदेशेः गुहाविलश्वभ्रवि
षाश्मगुप्तिर्वल्मीककीटाजगराहिभूमिः ८ धन्वीमनुष्योहयपश्चिमार्द्धस्तमाहुरूरुभुवनप्रणेतुः समस्थितव्यस्तसमस्तवाजिशूरास्त्रभृद्यज्ञरथाश्वभूमिः
९ मृगार्द्धपूर्वोमकरोंबुगार्द्धोजानुप्रदेशंतमुशंतिधातुः नदीवनारण्यसरोम्बनूपश्वभ्राधिवासोदशमःप्रदिष्टः १० स्कंधेतुरिक्तःपुरुषस्यकुंभोजंघेनमे
कादशमाहुराद्याः उत्सादकाधारकुजस्यपक्षिस्त्रीशौंडिकद्यूतनिवासभूमिः ११ जलेतुमीनद्वयमन्त्यराशिः कालस्यपादौविहितोवरिष्ठो सपुण्यदेवद्वि
जतीर्थभूमिर्नदीसमुद्रांबुधराधिवासः १२ प्रयोजनं हतनष्टादिषुद्रव्यस्थानपरिज्ञानं उक्तंच राशिभ्यः कालदिग्देशाइति अधुनाराशिनवमांशद्वादशां
शाधिपान्त्रोटकेनाह ५॥ एम. ४

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्षितिजाद्यो ग्रहाः गृहपाः अंशकपाश्च ग्रहाणां राशीनां मेषादीनां पतयः स्वामिनो भवंति एतदेव मेषादिनवांशकाधिपतयः क्षितिजोंगारकः स मेषस्या
धिपतिः सितः शुक्रः वृषस्य ज्ञो बुधो मिथुनस्य चंद्रः कर्कटस्य रविरादित्यः सिंहस्य सौम्यो बुधः कन्यायाः सितः शुक्रः तुलस्य अवनिजोंगारको वृश्चिक
स्य सुरगुरुर्बृहस्पतिः धन्विनः मंदः शनैश्चरो मकरस्य सौरीशनैश्चरो मंदो इत्यमरः कुंभस्य गुरुर्बृहस्पतिः मीनस्येति॥ प्रयोजनं होरास्वामिन्गुरु
ज्ञकवी क्षितितयुतेत्यत्र एवं नवांशकाधिपतयः न केवलं मेषस्य भौमोधिपतिः यावद्यस्मिन्नंशो मेषनवांशकोदयो भवति तस्यापि भौमोधिपतिः शेषा
नामप्येवं ते च नवांशकाः कथं भवंतीत्याह अजमृगतौलिचंद्रभवनादिनवांशविधिरिति अजो मेषः मृगो मकरः तौली तुला चंद्रभवनं कर्कटः आदिनवां
शविधिरिति प्रत्येकमभिसंबध्यते तत्रैव मितिसंबंधो जायते अजादिर्मृगादिः तौल्यादिः चंद्रभवनादिर्नवांशविधिः सर्वराशीनां विधिर्भवति तत्राजादि
नवांशविधिः मेषस्य तेन मेषवृषमिथुनकर्कटसिंहकन्यातुलावृश्चिकधनुर्द्धराणां संबंधिनो नवांशाः मेषस्य भवंति मृगादिर्वृषस्य तेन मकरकुंभमीनमे

क्षितिजसितज्ञचंद्ररविसौम्यसितावनिजाः सुरगुरुमंदसौरिगुरवश्च गृहांशकपाः॥

षवृषमिथुनकर्कटसिंहकन्यासंबंधिनो नवांशाः वृषस्य तौल्यादिर्मिथुनस्य तेन तुलावृश्चिकधनमकरकुंभमीनमेषवृषमिथुनानां संबंधिनो नवांशाः
मिथुनस्य कर्कटादिः कर्कटस्य तेन कर्कटसिंहकन्यातुलावृश्चिकधनमकरकुंभमीनानां संबंधिनो नवांशाः कर्कटस्य एवं सिंहस्य मेषवत् कन्यायाः
वृषवत् तुलयाः मिथुनवत् वृश्चिकस्य कर्कटवत् पुनरपि धनुर्मेषवत् मकरस्य वृषवत् कुंभस्य मिथुनवत् मीनस्य कर्कटवत् तदुक्तं ग्रंथांतरे मेष
केसरिधन्वीनां मेषाद्याः अंशकाः स्मृताः वृषकन्यामृगाणां च मकराद्या नवांशाः स्मृताः तुलामिथुनकुंभानां तुलाद्याः नव कीर्तिताः कर्कटालिझषा
णां च कर्कटाद्याः नवांशका इति प्रयोजनं स्तेनोभोक्ता पंडिताग्रा इत्यादि भवनसमांशकाधिपतयः स्वगृहा क्रमशः भवनसमा अंशका भवनांशकाः
भवनानि द्वादश तत्समा अंशका द्वादशांशका इत्यर्थः ते च प्रत्येकस्य राशेः स्वगृहादारभ्य गणनीयाः तद्यथा मेषस्य॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मेषवृषमिथुनकर्कटसिंहकन्यातुलावृश्चिकधन्विमकरकुंभमीनानांसंबंधिनोद्वादशभागाभवंति तेषांभौमाद्याधिपतयः एवंवृषस्यवृषाद्यामेषांताः मिथुन स्यमिथुनाद्यावृषांताः कन्यायाः कन्याद्याः सिंहांताः तुलयातुलाद्याः कन्यांताः वृश्चिकस्यवृश्चिकाद्याःतुलांताः धन्विनोधनुराद्याः वृश्चिकांताः मकरस्यमकरा द्याःधन्वंताः कुंभस्यकुंभाद्याः मकरांताः मीनस्यमीनाद्याः कुंभांताः प्रयोजनं तात्कालिकेंदुसहितोद्विरसांशक इत्यादि अधुनात्रिंशांशकस्याधिपतीनांगणनयाप रिज्ञानंचपुष्पिंनाय्रयाह ६ कुजेति कुजोभौमः रविजःसौरःशनिः गुरुर्बृहस्पतिः ज्ञोबुधः शुक्रोभार्गवः एवंकुजरविजगुरुज्ञशुक्राणांक्रमेणभागाः पवनस मीरणकौर्पिजूकलेयोः तद्यथा पवनःवायवः पंचपंचएवभागाःकुजस्य ततऊर्द्धंसमीरणाः पंचैवरविजस्यएवंदश ततऊर्द्धंकौर्पिसंज्ञाअष्टौगुरोः कौर्प्यो। रव्योवृश्चिकः सचगणनयाष्टमः एवमष्टादश ततःपरंजूकसंज्ञाःसप्तभागाःबुधस्य जूकसंज्ञातुलस्य सचगणनयासप्तमः एवंपंचविंशतिः ततऊर्द्धंतुलेपसं ज्ञाःपंचशुक्रस्य लेयसंज्ञासिंहस्य सचगणनयापंचमः एवंत्रिंशत् किंसामान्येनेत्याह अयुजियुजीति अयुजिविषमराशौकुजादयोग्रहाः पवनादीनांभागानां

१ अजमृगतौलिचंद्रभवनादिनवांशविधिर्भवनसमांशकाधिपतयःस्वगृहात्क्रमशः ६ कुजरविजगुरुज्ञशुक्रभागाः पवनसमीरणकौ

यथाक्रमेणाधिपतयः तत्रमेषमिथुनसिंहतुलाधनुःकुंभानांविषमराशीनांमेषः क्रमः युजिभेतुविपर्य्ययस्थाः युजिसमराशौ ११ र्पिजूकलेयाः॥ पवनादिभागग्रहाश्चविपर्य्ययस्थाविलोमेनतिष्ठंति तद्यथा तत्रादौपंचशुक्रस्य ततःपरंसप्तबुधस्यएवंद्वादश ततः अष्टौपरंजीवस्य एवंविंशतिः ततः परंपंचशतेःएवंपंचविंशतिः ततः परंपंचभौमस्य एवंत्रिंशतिः तत्र वृषकर्कटकन्यावृश्चिकमकरमीनाः समराशयः एवंत्रिंशद्भागाधिपतयः पंचताराग्रहाः अत्रकेचिदाहुः यथाविपर्य्ययस्थाइत्यनेनानंतराणांएव पवनादिसंख्यानांभागानांविपर्य्ययेणभवितव्यंनत्व वहितानांकुजादीनां तच्चायुक्तं तस्मा तुशब्दोत्रपठ्यते सचकुजादिसमुच्चयार्थः तथाचश्रुतकीर्तिः पंचायपंचचाष्टौसप्तचपंचैवचौजभवनेषु धरणिसुतमंदसुरगुरुबुधशुक्राणांक्रमेणां शाः यंचैवसप्तचाष्टौपंचपंचाथयुग्मभवनेषुभागाः भार्गवशशिसुतसुरेज्यशनिभूमिपुत्राणामिति प्रयोजनं कन्यैवदुष्टावजतीहदास्यंसाध्वीसमायाकु चरित्रयुक्ता भूम्यात्मजर्क्षेक्रमशोंशकेषुवक्रार्किजीवेन्दुजभार्गवानामित्यादि शशिभवनालिझषांतमृक्षसंधिः अंतरशब्दः प्रत्येकमभिसंवध्यते॥

राम ५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शशिभवनांतमत्स्यांतऽषांतंचसृक्षसंधिः शशिभवनंकर्कटः अलिर्वृश्चिकः झषोमीनः एतेषामंतंनवमनवांशकं यत्रनक्षत्रराश्योर्युगपदपर्यवसानंतं दृक्षसंधिः यस्मादश्लेषांतंकर्कटकांतं ज्येष्ठांतंचवृश्चिकांतं रेवत्यंतंमीनांतमिति एतदेवलोकेगंडांतमितिप्रसिद्धं उक्तंच अश्विनीपित्र्यमूलाद्यामेषसिंह हयादयः विषमर्क्षाद्विवर्नेते पादवृद्ध्यायथोत्तरमितिप्रयोजनं सद्योपापैः शशिनिचजडःस्यात्क्वचित्सौम्यदृष्टइति अधुनाव्यवहारार्थंमेषादीनांसंज्ञा यथार्थेयाह ७ इत्थमेवंप्रकारेणनामानोमेषाद्याराशयोज्ञेयाः तद्यथा क्रियोमेषः तावुरिर्वृषः जितुमोमिथुनः कुलीरोकर्कटः लेयःसिंहः पाथोनः कन्याजूकस्तुला कौर्प्याख्योवृश्चिकः तौक्षिकोधन्वी आकोकेरोमकरः हृद्रोगकुंभः अंत्यभंमीनइतिप्रयोजनं गोसिंहौजितुमाष्टमौकियतुलेइ त्यादि अधुनाग्रहस्यक्षेत्रहोराद्रेष्काणनवांशद्वादशभागत्रिंशद्भागानांवर्गसंज्ञानांव्यवहारार्थमिंद्रवज्रयाह ८ द्रेष्काणेति द्रेष्का णादयःषट्पदार्थाः

अयुजिस्युजितुभेविपर्य्ययस्थाः शशिभवनालिझषांतमृक्षसंधिः ७ क्रियतावुरिजितुमकुलीरलेयपाथो-
नजूककौर्प्याख्यः तौक्षिकआकोकेरोहृद्रोगश्चान्त्यभंचेत्थम् ८ द्रेष्काणहोरानवभागसंज्ञास्त्रिंशांशकद्वादश
संज्ञिताश्च॥ ॥

स्वकीयग्रहस्यवर्गसंज्ञाःतत्रद्रेष्काणोराशित्रिभागाः होराराश्यर्द्धं नवभागोनवांशकः त्रिंशांशकस्त्रिंशद्भागः द्वादशांशो द्वादशभागः क्षेत्रंराशिः एतत्संज्ञिताश्च एषांसंज्ञाख्यायेषांतेतथा यद्यस्यग्रहस्यक्षेत्रंराशिः सतस्यवर्गः वर्गशब्देनात्रषड्वर्गः तेसर्वएवग्रहस्यात्मीयवर्ग संज्ञा एवंषड्विकल्पोराशिः षट्चात्मीयेषुस्थितोवर्गस्थग्रहोवर्गस्थितोभवति ननुग्रहस्यषड्विकल्पानसंभवंति यतश्चंद्रार्कयोस्त्रिंशांशकाभावाः भौमादी नांहोराभावः तस्मात्पंचसंभवंति तेनयंचस्वात्मीयेषुस्थितोवर्गस्थः एतदप्युपलक्षणं अतोयथासंभवंन्यादिविकल्पस्योग्रहोवर्गस्थउच्यते यस्मादृगवा नार्गिः क्षेत्रंहोराद्रेष्काणोनवांशोद्वादशांशकः त्रिंशांशकश्चवर्गोयंसर्वस्यस्वउदाहृतः आद्येष्वपिपदार्थेषुस्थितःस्वेषुस्ववर्गगः परवर्गगतोप्ये वंग्रहोभवतिचान्यथा इति प्रयोजनं एकोपिवक्रोपगतोनराणांशुभाशुभोवापिचतुष्टयस्थः वर्गोपितस्योदयगोविनाशंबहुप्रकारंकुरुतेध्वगानामित्यादि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kath

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ. जा. ६

होरालग्नयोः संज्ञार्थमाह होरेतिलग्नंभवनस्यचार्द्धंइति होराइतिलग्नमुच्यते प्रयोजनं होरास्वामिगुरुज्ञवीक्षितयुतेति भवनस्यचराशेरर्द्धंहोरा प्रयोजनं॥
मार्त्तंडेंद्वोरयुजिसमभेचंद्रभान्वोश्चहोराइति अधुनाराशीनांरात्रिदिनसंज्ञित्वं पृष्ठोदयशीर्षोदयत्वंचवसंततिलकेनाह ९ गोजाश्वेति गोजाश्विककिंमिथु
नाइति गोशब्देनवृषउच्यते अजेमेषः अश्वोस्यास्तीत्यश्वीधन्वी कर्कीकुलीरः मिथुनोप्रसिद्धः एतेगोजाश्विककिंमिथुनाःसमृगाः मृगेणमकरेणसहि
ताः षड्राशयोनिशाख्याः रात्रिबलसंज्ञाइति पृष्ठोदयाविमिथुनास्तएवरात्रिसंज्ञाविमिथुना मिथुनवर्जिताःपृष्ठोदयसंज्ञाभवंति पृष्ठेनउदयंयांतीत्य
र्थः मिथुनःपुनःशीर्षोदयः शीर्षोदयाइति उक्तेभ्यःशेषाःसिंहकन्यातुलावृश्चिककुंभाःशीर्षोदयाः शिरसाउदयंयांति दिनबलाश्चभवंतिश्रथराशिर्दि
नबलाख्याइतिसंज्ञामात्रं यततेषामुत्तरोत्तरेबलंवक्ष्यतिद्विपदादयोह्निनिशिचप्रात्तेचसंध्याद्वयेइति एवंसत्याचार्य्यस्यवचनविरोधःस्यात् तस्मात्संज्ञामा

क्षेत्रंचयद्यस्यसतस्यवर्गोहोरेतिलग्नंभवनस्यचार्द्धं ९ गोजाश्विककिंमिथुनाःसमृगानिशाख्याःपृष्ठोदयाःविमिथु
नाःकथितास्तएवशीर्षोदयादिनबलाश्चभवंतिशेषाःलग्नंसमेत्युभयतःपृथुरोमयुग्मम् १० क्रूरःसौम्यःपुरुषवनितेतेचराग
द्विदेहाःप्रागादीशाःक्रियवृषनृयुक्कर्कटाःसत्रिकोणाः॥ ११ त्रंबलग्रहणंप्रयोजनं रात्रिद्युसंज्ञेषुविलोमजन्मइत्यादि तथापृष्ठोदयकोदयर्क्ष
गाइति याचायांचवक्ष्यति शीर्षोदयेसमभिवांछितकार्य्यसिद्धिं पृष्ठोदयेविफलतावलबुद्धिनाशः शस्तंदिवादिनबलेनिशिनक्तवीर्य्येराशौविपर्य्ययबलेनग राम
मनंनशस्तं अन्यलग्नेभ्योमीनस्यविशेषमाह लग्नंसमेत्युभयतःपृथुरोमयुग्ममिति पृथुरोमामत्स्यः तद्युग्मंमत्स्यद्वयंमीनोराशिः सउभयतःपृष्ठशीर्षो ६
भ्यांलग्नमासक्तंसमेत्युदक्छति अधुनाराशीनांक्रूरसौम्यविभागंस्त्रीपुरुषविभागंचरस्थिरद्विस्वभावविभागंदिगधिपत्वंहोराद्रेष्काणपतीनांविभागंच
मरक्रांतयाह १० क्रूरःसौम्याइति तेमेषादयोराशयोयथाक्रमंक्रूरसौम्यसंज्ञाः तत्रमेषः क्रूरः वृषःसौम्यः मिथुनःक्रूरः कर्कटःसौम्यः एवंसर्वेषां
योज्यं युक्तकरणीयमित्यर्थः तेनविषमराशयः क्रूरसंज्ञाः समराशयःसौम्यसंज्ञा प्रयोजनं क्रूरेषुजाताःक्रूरस्वभावःसौम्येषुजाताः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सौम्यस्वभावाभवंति तथाचसत्याचार्य्यः ओजाः पुरुषाज्ञेयाः सौम्याः स्त्रीसंज्ञकाः क्रमात् ओजेषूग्राः पुरुषाः सौम्याः युग्मेषुभवनेषु पुरुषवनितेइति त
एवमेषादयोयथाक्रमं पुरुषवनिताख्याज्ञेयाः तेनमेषः पुरुषोनरो वृषोवनितास्त्री एवंसर्वत्र तेनषड्विषमराशयःपुरुषसंज्ञाः षट्समराशयःस्त्रीसंज्ञाः
प्रयोजनं पुरुषराशिषुजातास्तेजस्विनः स्त्रीराशिषुजातामृदवोभवंति तेचरागद्विदेहाइति त एवमेषादयोयथासंख्यंचरागद्विदेहाख्याभवंति तत्रमेष
श्चरः वृषोऽगः स्थिरः मिथुनोद्विदेहाद्विस्वभावः एवंकर्कटादिषुयोज्यं तेनमेषकर्कटतुलामकराश्चराः वृषसिंहवृश्चिककुंभास्थिराः मिथुनकंन्याधनु
मीनाद्विस्वभावाः प्रयोजनं चरराशिषुजाताश्चरस्वभावाभवंतिस्थिरेषुस्थिराः द्विस्वभावेषुमिश्रस्वभावाभवंति तथोचसत्यः चरसंज्ञाः स्थिरसंज्ञाद्विप्रकृति
श्चेतिराशयः क्रमशः राशिस्वभावतुल्याजायंतेप्रकृतयः प्रसूतानां प्रागादीशाइति क्रियोमेषः वृषःप्रसिद्धः नृयुग्मिथुनःकुलीरः कर्कटः एतेक्रियवृ
षनृयुक्कर्कटाःसत्रिकोणाभ्यांस्वपंचमनवमाभ्यांसहिताः प्रागादिषुपूर्वाद्यासुचतसृषुदिशासुईशाःस्वामिनः तेनमेषसिंहधन्विनः पूर्वस्यां वृषकंन्याम
करदक्षिणस्यां मिथुनतुलाकुंभाःपश्चिमायां कर्कटवृश्चिकमीनामुत्तरस्यामिति प्रयोजनं हतनष्टादौचौरादेर्द्रव्यस्यदिग्विज्ञानं सूतिकागृहद्वारज्ञानं
च तथाच यातव्यदिग्मुखगतस्यसुखेनसिद्धिर्व्यर्थश्रमोभवतिदिक्प्रतिविलोमलग्नमिति मार्त्तंडेंदोहोरेतिमार्त्तंडः सूर्य्यः इंदुश्चंद्रः अयुज्योजराशौयथा
क्रमं मार्त्तंडेंद्वोर्होरेभवतः प्रथमहोरासूर्य्यस्य द्वितीयहोराचंद्रस्य होराशब्देनात्रराश्यर्द्धमुच्यते समभेचंद्रभान्वोश्चेतिसमभेसमराशौचंद्रभान्वोः होरेभ
वतः प्रथमहोराचंद्रस्यशशिनः द्वितीयभान्वोःसूर्य्यस्य प्रयोजनंसूर्य्यहोरायांजातास्तेजस्विनः चंद्रहोरायांमृदुस्वभावाभवंति द्रेष्काणाःस्युरिति द्रेष्का
णोराशित्रिभागः स्वभवनसुतत्रित्रिकोणाधिपानांसंबंधिनोद्रेष्काणाभवंति प्रथमोद्रेष्काणः स्वभवनाधिपतेः आत्मीयभवनाधिपतेः द्वितीयः सुतभव
नस्यपंचमस्यानाधिपतेः त्रितीयस्त्रित्रिकोणाधिपतेर्नवमस्थानाधिपतेः तेनमेषस्यप्रथमद्रेष्काणोभौमस्य द्वितीयोर्कस्य तृतीयोगुरुः वृषस्यप्रथ
मःशुक्रस्यद्वितीयोबुधस्यतृतीयः शनेः मिथुनस्यप्रथमोबुधस्यद्वितीयःशुक्रस्यतृतीयःशनेः कर्कटस्यप्रथमश्चंद्रस्यद्वितीयोभौमस्यतृतीयोजीवस्य
सिंहस्यप्रथमोसूर्य्यस्यद्वितीयोजीवस्यतृतीयोभौमस्य कंन्यायाः प्रथमोबुधस्यद्वितीयःशनेः तृतीयःशुक्रस्य तुलस्यप्रथमःशुक्रस्यद्वितीयः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ. टी. भ. ८

शौरस्यतृतीयोबुधस्य वृश्चिकस्यप्रथमोभौमस्यद्वितीयोजीवस्यतृतीयश्चंद्रस्य धन्विनः प्रथमोजीवस्यद्वितीयोभौमस्यतृतीयोरवेः मकरस्यप्रथमो शनिः द्वितीयोशुक्रस्यतृतीयोबुधस्य कुंभस्यप्रथमः सौरस्यद्वितीयोबुधस्यतृतीयः शुक्रस्य मीनस्यप्रथमोजीवस्यद्वितीयश्चंद्रस्यतृतीयोभौमस्येति प्रयोजनं द्विरुक्तमास्वांशाकभंत्रिभागगैरित्यादि अधुनामतांतरेणहोराद्रेष्काणपतीनांलक्षणमिंद्रवज्रयाह ॥ केचिदिति केचिद्यवनेश्वरादयः प्रथमांहोरांभपस्य धिपतेर्वांछंति द्वितीयांलाभाधिपत्तेरेकादशस्थानाधिपस्य यथामेषस्यप्रथमहोराभौमस्यद्वितीयांसौरस्य एवंसर्वेषामपियोज्यं द्रेष्काणसंज्ञामपीति स्वद्वादशैकादशराशिपानामपि एकेद्रेष्काणसंज्ञांवांछंतिकथयंति प्रथमंस्वाधिपतेरन्तीयस्वामिनः द्वितीयद्वादशाधिपतेः तृतीयमेकादशराश्याधिपतेः यथामेषस्यप्रथमोद्रेष्काणोभौमस्यद्वितीयोजीवस्यतृतीयः सौरस्य एवमन्येषामपिज्ञातव्यं तथाचयवनेश्वरः आद्यांहोरांभवनस्यपत्युरेकादशक्षेत्र

मार्त्तंडेंद्वोरयुजिसमभेचंद्रभान्वोश्चहोरेद्रेष्काणाः स्युःस्वभवनसुतत्रित्रिकोणाधिपानां ॥ केचित्तुहोरांप्रथमांभपस्यवांछंतिलाभाधिपतेर्द्वितीयां द्रेष्काणसंज्ञामपिवर्णयंति स्वद्वादशैकादशराशिपानां ॥ अजवृषभमृगांगनाकुलीरझषवणिजौचदिवाकरादितुंगाः

पतेर्द्वितीयां स्वद्वादशैकादशराशिपानांद्रेष्काणसंज्ञाः क्रमशस्त्वयोक्ता एवंयवनेश्वरमतेनसर्वग्रहाणांहोराद्रेष्काणाधिपत्वमस्ति एतदाचार्य्यस्यनाभिप्रेतं प्रत्यादिनामपि तथाचसत्यः ओजेषुरवेर्होराप्रथमयुग्मेषुचोत्तराः शेषाः इंदोः क्रमशोज्ञेयाः जन्मानिचेशेस्वहोरास्थो राशिस्त्रिद्रेष्काणस्तत्र पंचमनवम १।५।९ भवनपतयः स्युः तेषामधिपतयः स्युः स्वद्रेष्काणेग्रहाबलिनोइति अथग्रहाणामुच्चनीचविभागंपुष्पिताग्रयाह ॥ अजादयेति अजादयोराशयोयथाक्रमेणदिवाकरादीनांग्रहाणांतुंगाः उच्चसंज्ञाः तद्यथा अजोमेषः सादित्यस्योच्चः वृषभोवृषः सचंद्रस्य मृगोमकरः सभौमस्य अंगनाकन्या बुधस्यकुलीरः कर्कटः जीवस्य झषोमीनः शुक्रस्य वणिक्तुलाधरः सौरस्यं एतएवराशयोदशादिषुभागेषुसूर्यादीनांपरमोच्चसंज्ञाभवंति तत्रआदित्यस्यमेषोदशमेभागेपरमोच्चः चंद्रस्यवृषः त्रिषिसंख्येतृतीयेभागे भौमस्यमकरोमनुयुक्तेसंख्येऽष्टाविंशेभागेपरमउच्चः ॥ ॥ हम ८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मनवश्चतुर्द्दशतेषांयुगंद्विगुणामनवइत्यर्थः बुधस्यकन्यायास्तिथिसंख्येपंचदशेभागे कर्कटइंद्रियसंख्येपंचमेभागेजीवस्य शुक्रस्यमीनः त्रिनवसं
ख्येसप्तविंशेसौरस्यतुलोविंशे ननुसर्वेएवराशिउच्चसंज्ञाः सचत्रिंशदंशकः तत्रदशादीनांतदंतर्भूतानांसिद्धएवोच्चसंज्ञः तत्किंदशाद्युपादानंसत्यं किंतुपरमो
च्चज्ञार्थंदशादीनांग्रहणं अथवासर्वेएवराशिउच्चसंज्ञः तेनोक्तराशिदशाद्यंशसंख्याः कथिताग्रहाः परमोच्चस्थाइत्युच्यते परमोच्चज्ञानेनस्वोच्चव्यतिरिक्त
प्रयोजनंअस्तितथाचभगवान्गार्गिः स्वस्वगोरविशीतांशूजनयेतांनराधिपः उच्चस्थोधनिनंख्यातंस्वत्रिकोणगतावपि तथाचयवनेश्वरः स्वोच्चेषुसर्वान्यरि
ग्रह्यभागंतिष्ठत्सुसर्वेषुबलाधिकेषु लग्नेशुभेपूर्णवपुष्मतीदौत्रैलोक्यराज्याधिपतिः प्रसूतः अथेदृशाःएवंविधाः सूर्यादयः परमोच्चस्थिताः द्रष्टव्याः
अत्रवृत्तभंगभयात्पूरणप्रत्ययांतादशादयोचार्य्येणोक्ताः पूरणप्रत्ययांतत्वमेषां यवनेश्वरवाक्यात्प्रायते तथाचयवनेश्वरः सूर्यस्यभागेदशमेतृतीयेचंद्र
स्यजीवस्यतुपंचमेंशे सौरस्यविंशेत्वधिसप्तकेतुविंशाद्भृगोः पंचदशेबुधस्यभौमस्यविंशेऽष्टयुतेतुसोच्चंत्रिंशल्लदेस्वोच्चगृहेनिवेशं तेस्तनीचाइति तेआ

दशशिखिमनुयुक्तिथींद्रियांशैस्त्रिनवकविंशतिभिश्चतेस्तनीचाः १२ वर्गोत्तमाश्चरगृहादिषुपूर्वमध्यपर्य्यंतगाः शुभफलानवभागसंज्ञाः

दित्यादयःग्रहाः अस्तनीचाः अस्तेनीचयेषांतेअस्तः सप्तमःप्रकृतित्वात् स्वोच्चात्सप्तमःप्रत्येकस्यनीचसंज्ञाः तद्यथा आदित्यस्योच्चान्मेषात्सप्तमस्तुला
स्नीचसंज्ञः चंद्रस्यसप्तमोवृश्चिकः भौमस्यसप्तमोकर्कटः बुधस्यमीनः गुरोर्मकरः शुक्रस्यकन्या सौरस्यमेषः इति अत्रापिदशादिषुभागेषुपरमनी
चस्थाद्रष्टव्याः तथाचयवनेश्वरः स्वोच्चात्तुयामित्रमुपैतिनीचंत्रिंशाल्लवोयस्त्वसमानसंख्या अथेदशांन्यासाः एवंविधारव्यादयःपरमनीचस्थाभवंतिप
रमनीचस्थानामनिष्टफलंभवतीतिगार्गेणाप्रदर्शितं तथाचगार्गिः अंधदिगंबरंमूर्खंपरपिंडोपजीविनं कुरुतामतिनीचस्थौपुरुषंशशिभास्करौइति
॥११॥ अधुनाग्रहाणांवर्गोत्तममूलत्रिकोणपरिज्ञानंवसंततिलकेनाह १२ वर्गोत्तमेति चरगृहादिषुचरस्थिरद्विस्वभावेषुराशिषुयथासंख्यपूर्वमध्यप
र्य्यंतगः आदिमध्यावसानतः पूर्वमध्यपर्य्यंतगावापाठः येनवभागास्तेवर्गोत्तमसंज्ञाभवंति वर्गोंशकसमूहेतुउत्तमाः प्रधानाद्वर्गोत्तमाः तद्यथा ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ॰ टी॰ भ॰ ८

चरेषुमेषकर्कतुलामकरेषु प्रथमोनवांशोवर्गोत्तमाख्योभवंति स्थिरेषुवृषसिंहवृश्चिककुंभेषुमध्यमः पंचमोनवांशकोवर्गोत्तमः द्विस्वभावेषुमिथुनकन्या
धन्विमीनेषुपर्यंतगः नवमोनवांशकोवर्गोत्तमः एतदुक्तंभवतिप्रत्येकस्मिन्राशौस्वयंनवमांशकोवर्गोत्तमाख्यइति शुभफलानिनवभागसंज्ञाइति तेच
धन्विमीनेषु... वर्गोत्तमाख्यानवभागसंज्ञाः जन्मनिशुभफलदाः शुभफलंददाति वक्ष्यतिच शुभंवर्गोत्तमेजन्मइति तथाचसत्यः चरभवनेष्वाद्यंशाः स्थिरेषुमध्याः द्वि
वर्गोत्तमाख्यानवभागसंज्ञाः जन्मनिशुभफलदाः शुभफलंददाति वक्ष्यतिच शुभंवर्गोत्तमेजन्मइति तथाचसत्यः चरभवनेष्वाद्यंशाः स्थिरेषुमध्याः द्वि
मूर्त्तिषुतयांत्याः वर्गोत्तमाः प्रदिष्टास्तेष्विह जाताकुलेमुख्यमांशकोवगोत्तमाख्यमिति तथाचयवनेश्वरः स्वेस्वेगृहेषुसग्रहांशकाग्र्यवर्गोत्तमास्तेयवनैर्निरू
क्ताइतिप्रयोजनं स्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणंद्विरुत्तमेस्वांशकमत्रिभागगैरिति सिंहोवृषइत्यादिसिंहादयोराशयः यथापाठक्रमेणसूर्यादीनांग्रहाणां
त्रिकोणभवनानिमूलत्रिकोणभवनानिभवंति तद्यथा सिंहः सूर्यस्यादित्यस्यमूलत्रिकोणसंज्ञाः वृषश्चंद्रस्यप्रथमोमेषोंगारकस्यषष्ठः कन्याबुधः
स्य हयांगोधन्वीवृहस्पतेः तौलीतुलाशुक्रस्य कुंभेसौरस्येति प्रयोजनंउच्चस्वत्रिकोणगैर्बलस्थैस्त्र्याद्यैर्भूपतिवंशजानरेंद्राइत्यादि अधुनालग्नादी

सिंहोवृषः प्रथमषष्ठहयांगतौलिकुंभास्त्रिकोणभवनानिभवंतिसूर्यात् १२ होरादयस्तनुकुटुंबसहोत्थबंधुपुत्रारिपत्निमरणानि शुभास्पदायाः ॥ ॥
नांद्वदशानांस्थानानांतन्वाद्याद्वादशसंज्ञास्त्रितीयषष्ठदशमैकादशानांचोपचयसंज्ञावसंततिलकेनाह १३ होरादयइति
॥होरादयोलग्नादयः तेषांयथाक्रमेणतन्वादीनांनामानिभवंतीत्यर्थः तत्रलग्नस्यतनुरित्याख्या द्वितीयस्यकुटुंबइत्याख्या तृतीयस्यसहोत्थः सहो
त्थोभ्राता चतुर्थस्यबंधुः बंधुशब्दोज्ञातिवाची पंचमस्यपुत्राख्यः अरिः शत्रुस्तदाख्यः षष्ठः पत्न्याख्यः सप्तमः मरणाख्योऽष्टमः शुभाख्योनवमः आ राम
स्पदाख्योदशमः आयाख्यएकादशः रिष्फाख्योद्वादशः इतिशब्दः प्रकारार्थोद्योतकः तेनहोरादीनांतन्वादिपर्यायाअपिसंज्ञाभूताइत्येवगंतव्यं उ ८
पचयान्यरिकर्म्मलाभदुश्चिक्यसंज्ञितगृहाणीति अरिःषष्ठंकर्म्मदशमं लाभएकादशम् दुश्चिक्यसंज्ञंतृतीयं एतानिगृहाणिस्थानान्युपचयसंज्ञानीति
ननित्यमेकेइति एकेकेचित्ननित्यमुपचयानीतिवर्णयंतिकथयंति तेषामयमभिप्रायः यदिपापग्रहेणस्वस्वामिशत्रुणावादृष्टायुक्ताभवंति तदानोपच
यास्तेचगर्गोदयस्तद्वाक्यं अथोपचयसंज्ञास्यात्त्रिलाभरिपुकर्म्मणां ततश्चेद्भवंतिदृष्टास्तेपापस्वस्वामिशत्रुभिः एतदाचार्य्यस्यवराहमिहिरस्यनाभिमतं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यतोसौसवदेवोपचयाख्यैस्तैर्व्यवहारेति सत्याद्योप्येवं तथाचसत्यः दशमैकादशषष्ठतृतीयसंज्ञानिजन्मलग्नाभ्यांउपचयभवनानिस्युः एषाऽन्यान्यप्युपचयानि
यवनेश्वरश्च षष्ठतृतीयंदशमंचराशिमेकादशंचोपचयर्क्षमाहुः होराग्रहस्थानवशात्कलेभ्यः शेषाणिचेभ्योपचयात्मकानि प्रयोजनं उपचयगृहमित्रस्वोच्चगेः
पुष्टमिष्टंत्वपचयगृहंनीचारीतिगैर्नेष्टंसपदादित्यादि पुनरपिहोरादीनांसंज्ञांतराणिवसंततिलकेनाह १४ एतानिअपिलग्नादीनांद्वादशानांयथाक्रमंक
ल्याद्याःसंज्ञाभवंति तद्यथा लग्नस्यकल्यःकल्यशब्दःशक्तिवाची द्वितीयःस्वं तृतीयंविक्रमं चतुर्थंगृहं पंचमेप्रतिभा षष्ठंक्षतः सप्तमंचित्तोत्थः अष्टमंरंध्रः
नवमंगुरुः दशमंमानं एकादशंभवं द्वादशंव्ययं लग्नाच्चतुर्थेनिधनेइति लग्नाच्चतुर्थस्थानंनिधनमष्टमंचतेचतुरस्रसंज्ञेचतुरस्राख्ये लग्नात्सप्तमगृहंद्यूनंदश
मर्क्षंदशराशिमाज्ञाख्यमेताःसंज्ञाव्यवहारार्थंज्ञेयाः अथकेन्द्राणांसंज्ञांतत्स्थाराशिबलंचत्रोटकेनाह १५ कंटकेति सप्तमलग्नचतुर्थानिप्रसिद्धानिखमंदशमं

रिफाख्यमित्युपचयान्यरिकर्म्मलाभदुश्चिक्यसंज्ञितगृहाणिननित्यमेके १४ कलास्वविक्रमगृहप्रतिभाक्षतानिचित्तोत्थरंध्रगुरुमानभव
व्ययानि लग्नाच्चतुर्थनिधनेचतुरस्रसंज्ञेद्यूनंचसप्तमगृहंदशमर्क्षमाज्ञा १५ कंटककेंद्रचतुष्टयसंज्ञाःसप्तमलग्नचतुर्थखभानां तेषुयथा
भिहितेषुबलाढ्याःकीटनराम्बुचराःपशवश्च १६॥ खमाकाशमध्येतत्कालंयद्राशिवर्त्ततेतस्यखभेतिसंज्ञा एतेषांसप्तमम् लग्नचतुर्थखभानांराशी

नांप्रत्येकस्यकंटककेन्द्रचतुष्टयइतितिस्रःसंज्ञाःतेषुस्थानेषुयथाभिहितेषुयथोक्तेषुकीटनराम्बुचराःपशवश्चराशयोबलाढ्याबलिनोभवंति तद्यथा कीटको
वृश्चिकःसप्तमेस्थानेबली नरःनृराशयः मिथुनतुलाकन्याकुंभधन्विपूर्वार्द्धानराः एतेलग्नेस्थिताबलिनः अंबुचराःजलचरराशयः कर्कटमीनमकरपरार्द्धास्तेच
तुर्थस्थानेबलिनः पशवश्चतुष्पदाः मेषवृषसिंहधन्विपरार्द्धमकरपूर्वार्द्धाः एतेदशमस्थाबलिनोभवंतिइत्यर्थः तथाचभगवान्गार्गिः नृयुक्तुलोधटःकन्या
पूर्वार्द्धंलग्नस्याबलिनोज्ञेयाएतेहिनराशयःचतुर्थेकर्कटोमीनोमकरार्द्धंचधन्विनःपश्चिमंविज्ञेया बलिनोनित्यमेतेहिजलराशयः सप्तमेवृश्चिकःकीटोबल
वान्परिकीर्तितःधन्व्यंताद्योजगोसिंहाबलिनःखेचतुष्पदाः अत्रार्द्धशब्देनमकरपूर्वार्द्धंगृहीतइति अधुनापरिशिष्टस्थानानांसंज्ञांतराणिवसंततिलकेनाह १६॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बृ॰ टी॰ भ॰ ८५ केन्द्रादिति सर्वस्मात्केन्द्राद्द्वितीयस्थानं सर्वं पणफरं तेन द्वितीयपंचमाष्टमैकादशस्थानानां पणफरसंज्ञा यतश्च सर्वमापोक्लिमं सर्वस्मात्पणफरात्परं सर्वं स्था
नमापोक्लिमं तेन तृतीयषष्ठनवमद्वादशस्थानानां आपोक्लिमेति संज्ञा॥ ॥हिबुकमंबुसुखं च वेश्म वेश्मशब्दो गृहपर्य्यायः वेश्मेति चतुर्थस्य प्राक्संज्ञाभिहिता
तस्यैव हिबुकसंज्ञा अंबुसंज्ञा सुखसंज्ञा च यामित्रमस्तभवनं अस्तभवनं सप्तमस्थानं यतः सर्व एव ग्रहा उदयराशेः सप्तमराशावस्तं यांति तदेवास्तभवनं या
मित्रं सुतभं त्रिकोणं सुतभं पंचमस्थानं त्रिकोणसंज्ञं मेषूरणं दशमं दशमस्थानं मेषूरणसंज्ञं च अत्रास्मिन्स्थाने कर्मेत्यपरां संज्ञां विंद्यात् जानीयात् अ
थ होरादीनां बलं व्यवहारार्थं च प्रमाणं शार्दूलविक्रीडितेनाह १७ होरेति होरा लग्नं स्वामिना तत्पतिना वीक्षिता दृष्टा वा वीर्य्योत्कटा बलवती भवति ते
नैव युता संयुता बलवती भवति सहोरा स्वामिना राश्याधिपेन गुरुणा जीवेन ज्ञेन बुधेन वीक्षिता च दृष्टा युता च वीर्योत्कटा बलवती भवति यदि नान्यैरेतुक्तैर्यु

केन्द्रात्परं पणफरं परतस्तु सर्वमापोक्लिमं हिबुकमंबुसुखं च वेश्म। यामित्रमस्तभवनं सुतभं त्रिकोणं मेषूरणं दशममत्र च कर्म विंद्या
त् १७ होरा स्वामिगुरुज्ञवीक्षितयुता नान्यैश्च वीर्य्योत्कटा केन्द्रस्था द्विपदादयोऽह्नि निशि च प्राप्ते च संध्याद्वये॥ १८ ॥

क्ता दृष्टा वा नान्यैश्चेति नान्यैर्ग्रहैः स्वामिगुरुज्ञवर्जितैः शेषैर्यदि युता दृष्टा न भवति तदा वीर्य्योत्कटा अथवा यद्युक्तानुक्तैर्मिश्रैर्युता दृष्टा भवति तदा म
ध्यबला अथो देवस्वामिगुरुज्ञवर्जितमन्यैर्युतदृष्टा बलहीना भवति तथा च बादरायणः जीवस्वनाथशशिजैर्युतदृष्टा बलवती भवति शेषैर्बलहीना स्यादेवं मि सम॰ ८५
श्रैस्तु मध्याबली बलहीना यदि सर्वैर्न वीक्षिता नैव युक्ता वा केन्द्रा इति वीर्य्योत्कटा इत्यनुवर्तते अत्रादिशब्दो लुप्तो द्रष्टव्यः केन्द्रस्थाः सर्व एव राशयो बलि
नो भवंति पणफरस्था मध्यबलाः आपोक्लिमस्था हीनबलाः अन्ये केचित्तु केन्द्रपणफरापोक्लिमानां द्विपदचतुष्पदकीटानां यथाक्रमं बलवत्त्वं व्याचक्ष
ते तदयुक्तं यस्माद्बादरायणः केंद्रस्था अतिबलाः स्युर्मध्यबलाः पणफराश्रिता ज्ञेयाः आपोक्लिमस्थाः सर्वे हीनबला राशयः कथिताः द्विपदादयोऽह्नि निशि
च प्राप्ते च संध्याद्वये इति वीर्योत्कटा इत्यनुवर्तते द्विपदादयो द्विपदचतुष्पदकीटाः यथाक्रममह्नि निशि प्राप्ते च संध्याद्वये वीर्योत्कटा भवंति॥ ॥

अन्हि दिने द्विपदा बलिनः निशि रात्रौ चतुष्पदाः संध्याद्वये कीटाः अत्र न केवलं वृश्चिको कीटः यावदाप्याः कीटग्रहणेनैव ज्ञेयाः अत्र च श्रीदेवकीर्त्तिः
मिथुनतुलाकुंभकन्यादिवाबलाधन्विनश्च पूर्वार्द्धे अजवृषसिंहारात्रौ मृगहययोः पूर्वपश्चार्द्धे वृश्चिकमीनकुलीरमकरांत्यार्द्धे च संध्यायामिति पूर्वा
र्द्धे विषयादयः कृतगुणा इति विषयाणि इंद्रियाणि तानि पंच तदादयः पंचषट्सप्ताष्टनवदशयावत् एते एव सर्वे एव कृतगुणाश्चतुर्गुणिताः पूर्वार्द्धे मानं
कस्य प्रकृतत्वाद्भचक्रस्य पूर्वार्द्धे मेषादीनां पर्यमानं प्रमाणं तदेव प्रतीपं विपर्ययात्तुलादिषु षट्सु प्रमाणं तद्यथा विषयादयः ५।६।७।८।९।१० एते च
तुर्गुणाः जाताः २०।२४।२८।३२।३६।४० एते क्रमेण पलमानं मेषादीनां व्यत्ययाच्च तुलादीनां मानमिति तथा च सत्यः चतुरोत्तरोत्तराः स्युर्विंशतिभागाभ
वंति मेषाद्येषु भषट्केषु क्रमान मानमिहार्द्धे पूर्वे षु भषट्केषु मीनाद्येत्यश्चाचोत्क्रमाद्दे भागा व्यवहाराश्च क्षेत्रे भागेनैकेन काले दशघ्नाच षट्का भवंति यस्मा
द्याः कलाः क्षेत्रे लिप्ताः स काले प्राणा इति यस्माद्भट्टब्रह्मगुप्तेनोक्तं लंकाग पश्चिमगप्राणेन कलांगमंडलं भ्रमतीति एवमेते भागा दशगुणिताश्च षट्का
भवंति तत्रैतज्जातं काले घटिकास्ताः षष्ट्याधिकेन शतत्रयेण गुणिताः प्राणा भवंति क्षेत्रे च तावंत्य एव लिप्तास्तासां षष्ट्या भागमपहृत्य षड्भागाः क्षेत्रे
भवंति एवं मेषादीनां प्रमाणभागादशगुणिताश्च षट्का भवंति तेन च षट्कशतद्वयं मेषमीनयोः प्रमाणं एवं चत्वारिंशदधिकं शतद्वयं वृषकुंभयोः शत
द्वयमशीत्यधिकं मिथुनमकरयोः शतत्रयं विंशत्यधिकं कर्कटधनुषोः शतत्रयं षष्ट्याधिकं सिंहवृश्चिकयोः शतचतुष्टयं कन्यातुलयोः एतदेव वद्भाद
शविभक्ता भागत्वेन परिकल्पिताः यतः क्षेत्रे दशभिश्च षट्के भोगो भवति ननु चरदलवशान्नातिदेशमन्यरूपेषु राश्युदयेषु गणितस्कंधसिद्धेषु किमर्थे
मेकरूपं तदुदयप्रमाणं दर्शितमाचार्य्येण अत्रोच्यते नष्टचिंतादिषु ध्वपरिज्ञानाय पुरुषाणामवयवानां चिंन्हे ह्रस्वदीर्घत्वज्ञानायोरुपयुज्यते तथा च य
वनेश्वरः आद्यंतराशेरुदयप्रमाणं द्वौ द्वौ मुहूर्त्तौ निपतं प्रदिष्टौ क्रमोत्क्रमाभ्यामपि पंचमस्याच्च कार्द्धयोर्विद्युदयप्रमाणं एवं प्रमाणानि गृहाणि बुध्वा
ह्रस्वानि मध्यानि तथायतानि चक्रांगभेदैः सदृशीकृतानि मार्गप्रमाणानि विकल्पयंति अंगभागकल्पना वक्ष्यंति कादिविलग्नविभक्तभगात्र इति यत्र
यस्मिन्नंगे दीर्घराशिर्भवति दीर्घाधिपो वा ग्रहलदंगमती वदीर्घं भवति एवं मध्यमयोर्मध्यमं ह्रस्वयोर्ह्रस्वमिति तथा च सारावल्यां ह्रस्वास्तिमिगोजघटाः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मिथुनधनुः कर्किमृगमुखाखुसमाः वृश्चिककन्यामृगपतिवणिजोदीर्घाःसमाख्याताः एभिर्लग्नादिगतैः शीर्षप्रभृतानिसर्वजंतूनां सदृशानिचजायंतेगगनचरैश्चैव
तुल्यानि तथाचसत्यः दीर्घाधिपतिर्दीर्घगृहेस्थितोऽवयवदीर्घकृद्भवति एवमादिष्वर्थेषुधीभिर्विकल्पनाकार्य्या लग्नोदयनिरूपणं गणितस्कंधसिद्धांतेरेवकार्य्यमिति
दुश्चिक्यंसहजमितिसहजस्यतृतीयस्थानस्यदुश्चिक्यसंज्ञा नवमस्यचतपःसंज्ञा त्र्याद्यंत्रिकोणंचतत् तदेवनवमस्थानंत्र्याद्यंत्रिकोणं त्रिशब्दआद्योयस्यत्रिकोणस्य
तत् त्र्याद्यंत्रिकोणं त्रित्रिकोणमित्यर्थः त्रिकोणंचतदेवनवममिति अधुनाराशिवर्णान्मंदाक्रांतयाह १८ रक्तइति प्रथमभवनंमेषः तदाद्येषुमेषादिषुराशिषु
यथाक्रमंतेवर्णाभवेयुः तत्रमेषोरक्तोलोहितवर्णः वृषश्वेतःशुक्लः मिथुनःशुकतनुनिभोहरितइत्यर्थः कर्कटःपाटलोपुष्पवर्णः ईषद्रक्तश्वेतइत्यर्थः सिं
होधूम्रपांडु ईषत्शुक्लः कन्याविचित्रानानावर्णइत्यर्थः तुलाकृष्णः वृश्चिकःकनकाभःसुवर्णवर्णः धन्वीपिङ्गलःपीतवर्णः मकरःकर्बुरःश्वेतोरक्तःशुक्लःक
पिलश्यामिश्रवर्णः कुंभोवभ्रुःनकुलवर्णसदृशःमीनःस्वच्छवर्णोमत्स्यवर्णइति प्रयोजनं वियोनिवर्णविज्ञानं लग्नांशकादितिवक्ष्यति प्लवत्वंस्वाम्याशाख्यमिति।

पूर्वार्द्धेविषयादयः कृतगुणामानंप्रती पंचतद्दुश्चिक्यंसहजंतपश्चनवमंत्र्याद्यंत्रिकोणंचतत् १८ रक्तः श्वेतःशुकतनुनिभः पाटलोधूम्रपांडु
श्चित्रः कृष्णःकनकसदृशःपिंगलःकर्बुरश्च॥ १९ स्वामिनः आशास्वाम्याशांआशांदिक् तत्रप्लवत्वं प्लुवस्यभावःप्लवत्वंसर्वस्यराशेः स्वाम्याशायां प्लवत्वंनि
म्नतेइत्यर्थः यथामेषवृश्चिकयोर्भौमोधिपतिः तस्यदक्षिणाशादिक् तत्रतौप्लवसंज्ञौवृषतुलयोः शुक्रोधिपतिः तस्याग्नेयदिक् तत्रतौप्लवसंज्ञौ मिथुनकन्ययोर्बु
धोधिपतिस्तस्योत्तरदिक् तत्रतौप्लवसंज्ञौ कर्कटस्यचंद्रोधिपतिस्तस्यवायव्यांप्लवत्वं सिंहस्यादित्योधिपतिस्तस्यपूर्वस्यांप्लवत्वं धन्विमीनयोर्जीवोधिपतिस्तस्यैशान्या
दिक्तत्रैतौप्लवसंज्ञौमकरकुंभयोः सौरोधिपतिस्तस्यपश्चिमदिक्तत्रैतौप्लवसंज्ञौ एवंराशिस्वामिनोधिपादिक्तस्यतत्रस्यवोराशेर्ज्ञेयः प्रयोजनं हृतनष्टादिषुतद्दि
गामनंचौरादेः अन्यच्चयात्रायामुपयुज्यते तथाचसारावल्यां भवनाधिपदिग्गामप्लवइहयवनैःप्रबंधतःकथितः तत्प्लवगोविनिहन्यादचिरेणमहीपतिःशत्रूनिति
दिनकरयुतान्माद्द्वितीयंचवेशिः दिनकरःसूर्यस्तेनयुतोयोराशिस्तस्माद्द्वितीयोवेशिसंज्ञः प्रयोजनं यात्रायांवक्ष्यति वेशिविलग्नोपगतोपियासोइति तथाच॥
वेशिस्थानेचसद्ग्रहइत्यादि अत्रसंज्ञाध्यायेयासंज्ञाउक्तास्ताःद्विप्रकारः॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रयोजनं काचित् निदर्शप्रयोजनं तत्रेमाः संज्ञामात्रप्रयोजनाः यथा लग्नस्य होरा तृतीयस्य दुश्चिक्यं चतुर्थस्य हिबुकं पंचमस्य त्रिकोणं सप्तमस्य द्यूनं नवमस्य त्रिकोण
संज्ञा दशमस्य मेषूरणं द्वादशस्य रिष्फं चतुर्थाष्टमयोश्चतुरस्रसंज्ञा लग्नचतुर्थसप्तमदशमानां कंटककेन्द्रसंज्ञा चतुष्टयसंज्ञा च तथा द्वितीयपंचमाष्टमैकादशस्थाना
नां पणफरसंज्ञा तृतीयषष्ठनवमद्वादशानामापोक्लिमसंज्ञाः एताः संज्ञामात्रप्रयोजनाः इमाश्च फलनिर्देशप्रयोजनाः तत्र लग्नस्य तनुः संज्ञा कल्पसंज्ञाश्च तेन
लग्नाच्छरीरवृद्ध्यन्वेषणमारोग्यान्वेषणं च कार्य्यं द्वितीयस्य कुटुंबसंज्ञा स्वसंज्ञाश्च तेन तस्माद्धनान्वेषणं कार्य्यं तृतीयस्य सहजसंज्ञा विक्रमसंज्ञाश्च तेन तस्माद्भ्रातृणा
पुरुषार्थस्य चान्वेषणं कार्य्यं चतुर्थस्य बंधुसंज्ञा वेश्मसंज्ञा सुखसंज्ञाश्च तेन तस्माद्बंधुसुखगृहाणां चान्वेषणं कार्य्यं पंचमस्य बुद्धिसंज्ञा पुत्रसंज्ञाश्च तेन तस्माद्बुद्धिपुत्र
योरन्वेषणं कार्य्यं षष्ठस्यारिसंज्ञा क्षतसंज्ञा च अरिशब्दः शत्रुवाची क्षतशब्दो व्रणवाची तेन तस्माद्रीतिव्रणान्वेषणं कार्य्यं सप्तमस्य दारचित्तोत्थया मित्रसंज्ञाश्च
दारशब्दो भार्य्यावाची चित्तोत्थशब्दः कामवाची यामित्रशब्दो विवाहवाची तेन तस्माद्भार्य्याकामविवाहान्वेषणं कार्य्यं अष्टमस्य मरणरंध्रसंज्ञाश्च मरणं मृत्युः रंध्र

वभ्रुःस्वल्पः प्रथमभवनाद्येषु वर्णाः स्ववर्णस्वाम्याशास्यं दिनकरयुताद्वा द्वितीयं च वेशिः ९

शब्दः पापपर्य्यायः तेन तस्मान्मरणपापान्वेषणं कार्य्यं नवमस्य शुभगुरुतपःसंज्ञाश्च शुभशब्देनात्र धर्म्मो ज्ञेयः गुरवो मातृपितृपूर्वकाः तपो व्रतं तेन तस्माद्धर्म्ममातृ
पितृपूर्वकाणां गुरूणां तपसश्चान्वेषणं कार्य्यं दशमस्यास्पदं कर्म्मसंज्ञाश्च आस्पदशब्दः कर्म्मवाची स्थानवाची च कर्म्म ज्ञेयं सुप्रसिद्धं तेन तस्मात्क्रियाभावान्वेषणं कार्य्यं
एकादशस्य भवायसंज्ञाः भवशब्दो नविद्यागुणसंपत्प्राप्तिवाचिनः आयशब्दोऽर्थवाची तेन तस्मात्तयोरन्वेषणं कार्य्यं व्यय इति द्वादशस्याख्या तेन तस्माद्व्ययान्वेषणं कार्य्यं तृती
यषष्ठदशमैकादशस्थानानां उपचयसंज्ञा उपचयकरत्वात् अयं च तेषामुपचयकरत्वं यदि तत्रस्थाः पापा अपि शुभफलप्रदा भवंति तथा हि षष्ठस्थानं विना सौम्याः
सर्वत्र भावविवृद्धिकराः षष्ठस्थाः पापा अरिहानिं कुर्वंति क्षतहानिं च पापास्तूपचयस्थाः भावविवृद्धिं कुर्वाणाः अपि षष्ठमुपचयस्थानं प्राप्य तच्चिंत्यं दुष्टभावयोररिक्षत
योरपि हानिं कुर्वंति यत्तेषामुपचयाद्यन्वर्थसंज्ञा उपचयस्थास्तु एव पापाः भावहानिं कुर्वाणाः अपि अष्टमद्वादशस्थानं चिंत्यमनिष्टभावस्थानिष्टत्वात् स्थानस्योपच
यात्मकत्वाद्वृद्धिं प्राप्नुयंति तथा च श्रीदेवकीर्त्तिः सौम्याः षष्ठे पापास्त्वन्वर्थसुखारिधर्म्मधीद्यूनगाः कुर्य्युर्भावविपत्तिं शेषोपगताश्च तद्वृद्धिमिति एतद्विशेषवचनं विनासर्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ॰ टी॰ भ॰ ११

अथातो ग्रहयोनिभेदाध्यायो व्याख्यायते तत्र चराचरं जगद्ग्रहमयमेव प्राक् कालाख्यस्य पुरुषस्य कालंगानि इत्येवमादिना राशिनक्षत्रमयो गविभागः प्रदर्शितः तत्र दर्शनेन च ग्रहमय एवासौ प्रदर्शितो भवति यतो राशिस्वामिनो ग्रहा एव अधुना तस्यात्मादीन्भवान्ग्रहानेव जगत्यालकांस्तथा राजादीन्ग्रहमयानेव च शार्दूलविक्रीडितेनाह १ कालात्मादिनकृदिति कालस्यात्मा कालात्मा दिनकृत्सूर्य्यः अस्यैव तु हिनगुश्चंद्रो मनः तुहिनेन हिमेन सदृशाः शीतला गावो रश्मयो यस्य स तुहिनगुः सत्वं कुजो भौमः सत्वस्य लक्षणं अधिकारकरं सत्वं व्यसनाभ्युदयागमे सत्वशब्दोत्र शौर्यपर्य्यायः यच्च सिंहादीनामस्ति तथा च एकाकिनि वनवासिन्यराजलक्ष्मण्य नीतिशास्त्रज्ञैः सत्वे स्थिते मृगपतौ राजेति गिरः परिणमंति उत्कृष्टतरस्वभाव इत्यर्थः ज्ञो बुधो वाचो गिरः जीवो बृहस्पतिः ज्ञानं सुखे ज्ञानं च सुखं च ज्ञानसुखे सितः शुक्रो मदनः कामः दिनस्येशो दिनेशः सूर्य्यः तस्यात्मजः पुत्रः शनैश्चरो दुःखं अत्र कालग्रहणं कालस्य सर्वगतस्य प्रदर्शनार्थं अत्र न केवलं कालपुरुषस्य मेषाद्या राशयः शिरः प्रभृत्यंग विभागेन स्थिता यावदादित्यादयश्चात्म विभागेन सर्वस्य जग तास्थिताः प्रयोजनं पीडिते ग्रहे देहवंतोपि तदंगभावान्

कालात्मा दिनकृन्मनस्तुहिनगुः सत्वं कुजो ज्ञो वचो जीवो ज्ञानसुखे सितश्च मदनो दुःखं दिनेशात्मजः राजानौ रविशीतगू क्षितिसुतो नेता कुमारो बुधः सूरिर्दानवपूजितश्च सचिवौ प्रेष्यः सहस्रांशुजः ॥ १ ॥

गुणपीडनं कर्त्तव्यं पुष्टैः पुष्टिरिति न केवलं यावत् जन्मनि बलवद्भिर्ग्रहैरेतएव भावा आत्मादयः शुभा भवंति दुर्बलैर्दुर्बलाः किंतु सौरस्य विपरीतं तथा च सारावल्यां आत्मादयो गगनगैर्बलिभिर्बलवत्तराः दुर्बलैर्दुर्बला ज्ञेया विपरीतं शनेः स्मृतमिति राजानावित्यादि रविरादित्यः शीतगुश्चंद्रः एतौ राजानौ नृपौ क्षितिर्भूमिस्तस्याः सुतः पुत्रोंगारकः स नेता सेनापतिः कुमारो बुधः कुमारो युवराजः राजपुत्र इति केचित् सूरिर्बृहस्पतिः दानवपूजितः शुक्रः एतौ सचिवौ मंत्रिणौ सहस्रांशुः सूर्य्यस्तस्माज्जातः शनैश्चरः स प्रेष्यो दासः ननु गत्यालकरणे शनैश्चरः प्रेष्यः किमत्रोच्यते प्रेष्योपि स्वकर्म्मणा पालक एव प्रयोजनं जन्मनि प्रश्नकाले वा बलवानुपचयस्थो ग्रहो भवति तदुक्तो राजादिकस्तस्य कार्य्यसाधको भवति अन्यथा हानिकरः अधुना व्यवहारार्थं सूर्यचंद्रांगारकशनैश्चराणां संज्ञाः शालिन्याह २ ॥ ॥

एम ११

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सूर्य्यो दित्यो हेलिसंज्ञाः चंद्रमाः शीतरश्मिसंज्ञः शीताः रश्मयो किरणाः यस्य सः इंदुपुत्रो बुधः सहेम्नो वित् ज्ञो वोधनः एताः तस्य संज्ञा अवनिर्भूः तस्यापत्यो सत्त्वा
वनेयो भौमः सन् आरः वक्रः क्रूरदृक् सूर्य्यपुत्रः सौरः कोणः मंदः असितः अधुना गुरुशुक्रराहुकेतूनां संज्ञा वसंततिलकेनाह २ जीवइति जीवो बृहस्पतिः स
एवांगिराः सुरगुरुः सुराः देवाः तेषां गुरुः वचसां पतिः ईज्यः पूज्यः देवानां एताः बृहस्पतेः संज्ञा शुक्रो भार्गवः स एव भृगुसुतः सितः आस्फुजित् च शब्दः समुच्च
यार्थः एताः शुक्रस्य संज्ञाः राहुः स्वर्भानुः स एव तमः अगुः न विद्यंते गावो रश्मयो यस्य सः अरश्मिरित्यर्थः असुरो दैत्यः एता राहोः संज्ञाः शिखीति केतुः केतोः
शिखीति संज्ञा शिखा विद्यते यस्य स शिखी अन्यं पर्य्यायं लोकादन्यशास्त्रात् उपलभ्य वदेत् ब्रूयात् अथ रवि स्तीक्ष्णांशुर्दिवाकरो भास्करः स्तीक्ष्णरश्मिर्भानु
र्विवस्वानित्यादिकाः सूर्यस्य शशांकः तुहिनगुर्मृगांकः शशी निशाकरो नक्षत्रपतिरित्याद्याश्चंद्रस्य कुजः इलाहितो भौमः क्ष्मातनय इत्याद्या भौमस्य सौम्यो रौ

हेलिः सूर्य्यश्चंद्रमाः शीतरश्मिर्हैम्नो वित् ज्ञो वोधनश्चेंदुपुत्रः आरो वक्रः क्रूरदृक् चावनेयः कोणो मंदः सूर्य्यपुत्रोऽसितश्च २ जीवोंगिरा सुर
गुरुर्वचसां पतीज्यो शुक्रो भृगुर्भृगुसुतः सित आस्फुजिच्च राहुस्तमो गुरसुरश्च शिखीति केतुः पर्य्यायमन्यमुपलभ्य वदेच्च लोकात् ३ रक्त
श्यामो भास्करो गौर इंदुर्नात्युच्चांगो रक्तगौरश्च वक्रः दूर्वाश्यामो ज्ञो गुरुर्गौरगात्रः श्यामः शुक्रो भास्करिः कृष्णदेहः ४ ॥ ९ ॥

हिणेयश्चांद्रिर्मृगांकतनय इंदुज इत्याद्या बुधस्य सूरिः सुरेंद्रपूज्यो वाग्पतिर्देवपुरोहित इंद्रमंत्रीत्याद्या गुरोः भार्गवः उशना दैत्येज्यः असुरगुरुः दैत्यमंत्रीत्याद्या
शुक्रस्य यमः रविजः पातंगिः छायासुतः इत्याद्याः सौरस्य सैंहिकेयः स्वर्भानुः दानवः अमृतचौर इत्याद्या राहोरिति अधुना ग्रहवर्णान् शालिन्याह ३ रक्तश्या
म इति रक्तश्चासौ श्यामः पाटलपुष्पवर्ण इत्यर्थः एवंविधो भास्करः आदित्यः इंदुश्चंद्रो गौरः श्वेतवर्णप्रायः वक्रांगारको नात्युच्चो नातिदीर्घः रक्तगौरः पद्मप
त्राभः ज्ञो बुधः सदूर्वाश्यामः पाडुं लमृणालवर्णः गुरुर्बृहस्पतिः सगौरगात्रो गौरशरीरः शुक्रः श्यामवर्णो नातिगौरो नातिकृष्णः भास्करिः सौरः सकृष्णदेहोऽसितशरी
रः वर्णप्रयोजनं सर्वग्रहेभ्यो यो बलवान्ग्रहः तद्वर्णस्तत्कालज्जातो भवति प्रश्नकाले चौरादेरपि अधुना ग्रहाणां वर्णस्वाम्यं ग्रहदेवताश्च दिक्स्वाम्यं सौम्यपापत्वं च शार्दू

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृ· टी·अ· १२

वर्णा इति ताम्राद्यो वर्णाः सूर्यादिग्रहनाथाः सूर्यादयो ग्रहनाथाः स्वामिनो येषां ताम्रवर्णस्यादित्यो नाथः स्वामी सितस्य श्वेतस्य चंद्रः अतिरक्तस्यातिलोहितस्य भौ
मः हरितस्य शुकवर्णस्य बुधः विशेषेण आसमंतात् पीतस्य हारिद्रस्य गुरुः जीवः चित्रस्य नानावर्णस्य शुक्रः असितस्य कृष्णवर्णस्य सौरः प्रयोजनम् बलवतं ग्रहे
हृतनष्टादिद्रव्यवर्णज्ञानं जन्मनि प्रश्नकाले चोक्तद्रव्यलाभः अन्यथा हानिः ग्रहपूजायां तद्वर्णकुसुमपूजा तथा च याज्ञवल्क्यः वर्णैर्मंडलकेषु चेति वन्ह्यादि
सूर्यादिनाथा इत्यनुवर्तते सूर्यादीनां नाथाः सूर्यादिनाथाः आदित्यस्य वन्हिरग्निर्नाथः स्वामी चंद्रमसोंबु जलं भौमस्याग्निजः कुमारः स्वामिकार्तिकेय इत्यर्थः
बुधस्य केशवो विष्णुः गुरोरिंद्रः शतक्रतुः शुक्रस्य शचीन्द्राणी सौरस्य कः प्रजापतिः ब्रह्मा इत्यर्थः प्रयोजनं ग्रहपूजायां ग्रहोक्तदेवतापूजा तथा च यवनेश्वरः
देवाग्रहाणां जलवन्हिविष्णुप्रजापतिस्कंदमहेंद्रदेवी चंद्रार्कचांड्यर्कजभौमजीवशुक्राम्र यत्सेबुधजेन शश्वत् तथा चौरनामानयने बलद्ग्रहोक्तदेवतापर्यायो
यनाम तथा च यात्रायां ग्रहदेवतां संपूज्य तद्दिशं यात् तथा च सारावल्यां ताम्रसितातिरक्तहरितव्यापीतविचित्रासिता इनादीनां पावकजलगुहकेशवशक्रशचीवि

प्रागाद्या रविशुक्रलोहिततमः सौरेंदुवित्सूरयः॥ ॥

धसः कथितः पूर्वादिग्रहदेवान् स्वमंत्रैः समभिपूज्य तामाशां धनकनकगजवाहनादीन् आप्नोति गत्तोरितः शीघ्रं प्रागाद्या इति प्रागाद्याः पूर्वप्रथमादिशस्तासां पू
र्वादीनां ख्यादयो नाथाः तत्र पूर्वस्यां दिशि रविरादित्योधिपतिः पूर्वदक्षिणस्यां शुक्रः दक्षिणस्यां लोहितोंगारकः दक्षिणपश्चिमायां तमो राहुः पश्चिमायां सौरः राम·
शनैश्चरः पश्चिमोत्तरस्यामिंदुश्चंद्रः उत्तरस्यां वित् बुधः उत्तरपूर्वस्यां सूरिर्वृहस्पतिः प्रयोजनं केन्द्रस्थैर्ग्रहैः सूतिकागृहद्वारज्ञानं हृतनष्टादिषु चौरादेर्गमनं च॥ १२
क्षीणेंदुर्केति क्षीणश्चासाविंदुः क्षीणेंदुः कृष्णाष्टम्यादौ शुक्लाष्टम्यं यावत् क्षीणश्चंद्रः परतः पूर्णः आयुर्दायविधौ कृष्णपक्षत्रयोदश्यां तावत् प्रभृतिया
वद्दर्शावास्यां तेसूर्यमंडलान्नोर्द्धं तत्रैव क्षीणइति यस्माद्यवनेश्वरः चंद्रस्य पापत्वं न कदाचिदपीच्छति तद्वाक्यं मासे तु शुक्लप्रतिपत्प्रवृत्ते पूर्वे शशीमध्य
बलो दशाहे श्रेष्ठो द्वितीये स्वबलस्तृतीये सौम्यैस्तु दृष्टो बलवान्सदैव तथा च क्रूरग्रहोर्कः कुजसौर्यौ तु पापौ शुभाः शुक्रशशांकजीवाः सौम्यश्च सौम्यो व्यतिमि
श्रितोन्यैर्वर्गैस्तु प्रकृतित्वमेतीति तस्मादेताः क्षीणइति आदित्यः महीसुतोंगारकः अर्कतनयः सौरः एते सदैव पापाः बुधस्तैर्युतस्तेषामेकतमेन युक्तः पापएव॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सोम्याः शेषाः शुक्लपक्षाष्टम्यद्वौत्कृष्णपक्षाष्टम्यर्द्धं यावच्चंद्रः सोम्यो बुधः पापविमिश्रितयुतः पापएव जीवशुक्रौ सदैव सौम्याविति प्रयोजनं पापसौम्यग्रहबला
ज्ज्ञातः पापात्मकः सौम्यः स्वभावश्च भवति अधुना ग्रहाणां प्रकृतिविभागं महाभूताधिपत्यं श्लोकेनाह ५ बुधसूर्य्यइति बुधश्चांद्रिः सुर्य्यसुतः शनिः एतौ
नपुंसकाख्यौ नपुंसकनामानौ शशीचन्द्रः शुक्रोभार्गवः एतौ द्वौ युवतीसंज्ञौ शेषारविजीवभौमानराः पुरुषसंज्ञाः पुरुषनामानः प्रयोजनं जन्मनिचिंता
यां हृतनष्टादिषु बलवतः स्वस्वरूपमेव कुर्वंति तेषामुपेतोपेतदाश्रितानामुपतापः शिखिभूखपयोमरुद्गणानामिति शिख्यादीनां पंचानां महाभूतानां पंच
ग्रहा भूमिसुतादयः क्रमेण वशिनः तद्यथा शिखिनोग्नेर्भूमिसुतोंगारकोवशीभौमेषु ग्नेः स्वामीत्यर्थः एवं भूपेबुधः खस्याकाशस्य जीवः पयसोमसः शु
क्रः मरुतोवायवो शनैश्वरः गणग्रहणमत्रवृत्तपूरणार्थं नत्वादित्यचंद्रयोः कस्मान्नोक्तमित्यत्रोच्यते तयोः पूर्वमेवोक्तं वन्हेर्बुविनिताविवप्रसिद्धौ प्रयो

सौम्येंदुर्क महीसुतार्क तनयाः पापाबुधस्तैर्युता ५ बुधसूर्य्यसुतौ नपुंसकाख्यौ शशिशुक्रौ युवतीनराश्च शेषाः शिखिभूखपयोम
रुद्गणानां वशिनो भूमिसुतादयः क्रमेण ६ विप्रादितः शुक्रगुरू कुजार्कौ शशीबुधश्चेत्यसितोन्त्यजानां ॥ ॥ ॥

जनं स्वदशायां महाभूतकृतांछायां व्यंजयंति वक्ष्यति च छायां महाभूतकृतां च सर्वे इति अधुना ग्रहाणां ब्राह्मणादिवर्णाधिपत्यं गुणविभागं चोपजाति
कयाह ६ विप्रादितो ब्राह्मणादेर्वर्णचतुष्टयस्वामिनो ग्रहाधिपतयः शुक्रो भार्गवः गुरुर्बृहस्पतिरेतौ द्वौ ब्राह्मणानामधिपती कुजोभौमः अर्कादित्य एतौ
द्वौ क्षत्रियाणां शशीचंद्रो वैश्यानां शूद्राणां बुधः असितः शनैश्वरः अन्त्यजानां वर्णप्रतिलोमभवानां चांडालमागधनिषादीनां प्रयोजनं हृतनष्टादि
षु ग्रहबलाच्चौरादीनां ग्रहोक्तवर्णप्रभावः एषामुपघातेतद्वर्णोपघातः तथा च सत्यः गुरुशुक्रौ रविरक्तौ चंद्रः सौम्यः शनैश्चरश्चेति विप्रक्षत्रीयविट्शूद्र
शंकराणां प्रसूतिकराः अजयेजयेथतुष्टावप्रीतौ विज्ञना शनेलाभेतेभ्यस्तेभ्यः कुर्य्युर्गुणाश्चंद्रो धांश्चपक्षाणां चंद्रार्कजीवाइत्यादि चंद्रः शशी अर्क
आदित्यः जीवो बृहस्पतिः एते सत्वसंज्ञाः सौबुधः सितोशुक्रः एतौ द्वौ रजःसंज्ञौ कुजोंगारकः आर्किः सौरः एतौ द्वौ नमस्तज्ञौ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ॰ एतेयथाक्रमंसत्वादिगुणाधिपतयोग्रहाः प्रयोजनं सत्वंरजस्तमोवात्रिंशांशोयस्यभास्करस्तादृगितिस्वजातके अन्येपुनः ग्रहबलादूर्णयंति तथाच
टी॰ भ॰ श्रीदेवकीर्त्तिः बलवद्भिस्तद्गुणोभवेज्जातइति अत्राचार्य्यस्ययवनेश्वरेणसहमतभेदः तेनभौमस्यसात्विकउक्तः तथाचतद्वाक्यं सत्वाधिकाभास्क
१३ रभौमजीवाभृग्वात्मकोराजसिकःशशीच शनैश्चरस्तामसिकोबुधस्तुसंयोगतोन्यानलभतेविशेषात् आचार्य्यस्यसत्यवचनमभिमतं तथाचसत्यः तामसिकौ
कुजसौरौराजसिकौभार्गवः शशिसुतश्चजीवशशिभास्कराः सात्विकाग्रहप्रकृतिनान्नृणां एवंयत्रयत्राचार्य्यस्ययवनेश्वरेणसहमतभेदस्तत्रसत्यमतमपि अथ
पूर्वमतमभिहितं सत्वंकुजस्तचंद्रार्कजीवाःपुनः किमित्युक्तउच्यते इहवचनात्सत्वशब्दस्तत्रशौर्य्यपर्य्यायः कार्य्याकार्य्यप्रवृत्तीनामप्यस्ति येनसएकाकिनो
पिवनवासिनः तथाच एकाकिनिवनवासिन्यराजलक्ष्मणपनीतिशास्त्रे सत्वोच्छ्रितेमृगपतौराजेतिगिरःपरिणमंति अथगुणस्वरूपं यःसात्विकस्तस्य

चंद्रार्कजीवाज्ञसितौकुजार्कीयथाक्रमंसत्वरजस्तमांसि ७ मधुपिङ्गलदृक्चतुरस्रतनुःपित्तप्रकृतिःसवितात्यकचः तनुवृत्ततनु
र्बहुवातकफःप्राज्ञश्चशशीमृदुवाक्शुभदृक् ८ क्रूरदृक्तरुणमूर्त्तिरुदारःपैत्तिकःसुचपलःकृशमध्यः॥ ॥ ६ ॥

दयास्थिरत्वंसत्यार्ज्जवंब्राह्मणदेवभक्तिः रजोधिकःकाव्यकलादृतस्त्रीसंसिक्तचित्तःपुरुषोतिशूरः तमोधिकोवंचयितापरेषांमूर्खोलसःक्रोधपरोतिनि राम॰
द्रइति अथचंद्रार्कयोःत्रोटकेनाह ७ मधुपिंगलदृगिति मधुवत्पिंगलादृष्टिर्य्यस्यसः ईषत्कातराक्षः चतुरस्रतनुः प्रसास्तिभुजद्वयप्रमाणसमोच्छ्रायः १३
पित्तप्रकृतिःपित्ताधिकः अल्पकचोकोर्थः विरलकेशः एवंविधःसविता आदित्यः तनुवृत्ततनुरित्यादि तन्वीचासौवृत्ताचतनुवृत्तातादृशीतनुर्य्यस्यसतनुवृ
त्ततनुः कृशवर्त्तुलांगइत्यर्थः अथबहुवातकफः प्रभूतमारुतश्लेष्मा प्राज्ञो मेधावी मृदुवाक्कोमलभाषी शुभदृक् दर्शनीयाक्षः एवंविधः शशीचंद्रः
अथअंगारकबुधयोः स्वरूपंस्वागीतयाह ८ क्रूरइति क्रूरादुष्टादृष्टिर्य्यस्यसक्रूरगंगारकः सचतरुणमूर्त्तिः नित्यंयौवनोपेताकारविग्रहः उदारोदा
ता पैत्तिकःपित्तबहुलः सुचपलोतीवास्थिरचित्तःएषांकृशमध्यस्तनूदरः एवंविधोंगारकःभौमः श्लिष्टवागित्यादिकेनवागद्गदभाषी॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सततहास्यरुचिः नित्यंपरिहासशीलः पित्तमारुतकफप्रकृतिर्दोषत्रयोल्बणस्वभावः एवंविधोज्ञोबुधः अथजीवशुक्रयोः स्वरूपंवंशस्थेनाह ९ बृहत्तनुरि
ति मूर्द्धजाःकेशाः ईक्षणेच नयनेपिंगलेयस्यकपिलकेशः कातरीक्षइत्यर्थः श्रेष्ठमतिर्द्दुमौनुगः प्राज्ञः कफात्मकः कफाधिकशरीरः श्लेष्मात्मा एवं
विधोबृहस्पतिः भृगुरित्यादि सुखीनित्यंसुखासक्तः कांतवपुर्दर्शनीयशरीरः सुलोचनः शोभनाक्षः कफानिलात्मा श्लेष्ममारुतप्रकृतिः असितवक्र
मूर्द्धजः असिताः कृष्णावक्राः कुटिलाः मूर्द्धजाः केशाः यस्यकृष्णकुंचितकेशइत्यर्थः ॥एवंविधोभृगुः शुक्रः अधुनाशनैश्वरस्वरूपंस्नाय्वादिसारत्वंचग्रहा
श्रयंति वसंततिलकेनाह १० मंदोलसइति अटोसः क्रियासपटुः कपिलदृष्टिः कातराक्षः कृशं दुर्बलं दीर्घं उच्चतरंगात्रंयस्यसः गात्राणिवासदुर्बलोच्चदेहः
स्थूलद्विजोबृहद्दंतः परुषरोमकचः रुक्षतनूरुहकेशः अनिलात्मा वातप्रकृतिः एवंविधोमंदः शनैश्वरः स्नाय्वस्थीत्यादि मंदादीनांग्रहाणांस्नाय्वादिसार

श्लिष्टवाक्यततहास्यरुचिर्ज्ञः पित्तमारुतकफप्रकृतिश्च ९ बृहत्तनुःपिंगलमूर्द्धजेक्षणोबृहस्पतिः श्रेष्ठमतिः कफात्मकः भृगुः सुखी
कांतवपुः सुलोचनः कफानिलात्मासितवक्रमूर्द्धजः १० मंदोलसः कपिलदृक्कृशदीर्घगात्रः स्थूलद्विजः परुषरोमकचोनिलात्मा
॥स्नाय्वस्थ्यसृक्त्वगथशुक्रवसाः समज्जामंदार्कचंद्रबुधशुक्र सुरेज्यभौमाः ११ देवांबुग्निविहारकोशशयनक्षित्युत्करेशाः क्र
माद्वस्त्रंस्थूलमभुक्तमग्निकहतंमध्यंदृढंस्फाटितं॥ ११ त्वं स्नाय्वस्थिनीःसिद्धार्थेतिदेहवतांशनैश्वरादित्यौ स्नायुर्मंदः शनैश्वरः नासासारः अस्थी
त्यर्कः आदित्यः अस्थीसारः असृग्रुधिरंतच्चंद्रमाः त्वक्चर्म्मतद्बुधः अथशब्दआनंतर्य्यार्थे शुक्रंरेतः तच्छुक्रः वसामेदस्तत्सुरेज्योगुरुः मज्जाअस्थ्यंत
रंगतोधातुविशेषः सभौमः ग्रहाणांस्वरूपंज्ञान प्रयोजनं लग्नेनवांशतुल्यतनुः स्यादित्यत्रोपयुज्यते जन्मकालेयोग्रहोबलवान्तत्पठितस्वरूपस्तत्का
लजातोभवति तद्धातुसारश्च हतनष्टादिप्रश्नकालेप्येवंविधधातुः रूपाश्चोरादयः व्याधितः प्रश्नेयल्लग्नंयचलग्नेनवांशकोवर्त्ततेतत्स्वामिनोबलवशा
दभिहितदोषेणवापीडा अधुनाग्रहाणांस्थानवस्त्रद्रव्यंतत्रप्रभुत्वंशार्दूलविक्रीडितेनाह ११ देवामिति अर्कोप्रभृतितदादीनांग्रहाणांक्रमाद्देवादीनि
स्थानानि तत्रदेवस्थानमादित्यस्य अंबुस्थानंचंद्रमसः अग्निस्थानंभौमस्य विहारभूमिः क्रीडास्थानंबुधस्य कोशोभांडागारस्तत्स्थानंबृहस्पतेः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ शयनस्थानंशुक्रस्य क्षित्युत्करः आकारराशिस्तत्स्थानंशनैश्चरस्य एतेषांस्थानानांएतेस्वामिनः प्रयोजनं बलवतिगृहेग्रहोक्तस्थानेप्रसववज्ञानं हृतनष्टादि
टी भ श्चौरादेः तदेवस्थानंद्रव्यस्यच वस्त्रमित्यादि अर्कादिसर्वत्रानुवृत्तिः तत्स्थूलंतत्तुक्तनमादित्यस्यवस्त्रं असुक्तंनवंचंद्रस्य अग्निनाहतंएकदेशदग्धंभौम
१४ स्य केनांबुनाहतंक्लिन्नंबुधस्य मध्यंनातिनवंनातिजीर्णंबृहस्पतेः दृढंकालांतस्थापिनस्शुक्रस्य स्थापितंजीर्णंशनैश्चरस्यप्रयोजनं सूतिकावस्त्रज्ञानं हृ
तनष्टादिचिंतायां चौरादेर्बलवद्ग्रहवशाद्वस्त्रज्ञानंताम्रंस्यादित्यादि ताम्रमादित्यस्य चंद्रस्यमणयः भौमस्यहेमंसुवर्णं बुधस्ययुक्तिः युज्यतइतियुक्तिः रा
रिकांस्यादि रजतंरौप्यंबृहस्पतेः स्वस्थानस्यतस्यैवसुवर्णमपि मुक्ताशुक्रस्य अयः कृष्णलोहंसीसत्रपुणीचशनैश्चरस्य तथाचानेनैववसत्स्वजातके उक्तं अ
र्कादितांम्रमणिहेमयुक्तिरजतानिमौक्तिकंलोहं वक्तव्यं बलवद्भिः स्वस्थानेहेमजीवेपि तथाचवादरायणः अर्कस्यताम्रमणयोहिमांशोर्भौमस्यहेमेंदुसुतस्य
युक्तिः जीवस्यरूप्यंस्वगृहेस्थितस्यतस्यैवहेमोशनसश्चमुक्ता तीक्ष्णांशसुदेहप्रभवस्यसीसंकृष्णायसंचप्रवदंतितज्ज्ञाः प्रयोजनं सूतिकागृहेबलवद्ग्रहस्यद्र
व्यस्तनाहृतनष्टादिचिंतायांचतद्द्रव्यानाशादिपरिज्ञानं तच्चुभदशायांतस्मिन्नुपचयस्थेतदाप्तिः उक्तविपरीतेहानिः द्रेष्काणैरितित्यादि अत्रशकारादिभिर्गु
पर्यंतैर्वर्णैःसंज्ञाद्यैः शनैश्चरप्रभृतीनांगुर्वंतानांबृहजानुरोधान्निर्देशाकृतः शनैश्चरशुक्ररुधिरचंद्रबुधगुरुषुयत्तुलग्नस्थगतेषुशिशिरादयः षडृतवोज्ञेयः
तत्रशकारोपलक्षितःशनैश्चरः तस्मिन्नुदयतिलग्नस्थेशिशिरऋतुर्विज्ञेयः शुकारोपलक्षितःशुक्रः तस्मिन्नुदयेवसंतः रुकारोपलक्षितोरुधिरोभौमस्त
स्मिन्नुदयेतिग्रीष्मः चकारोपलक्षितश्चंद्रस्तस्मिन्नुदयेतिवर्षोज्ञेयः बोबुधस्तस्मिन्नुदयेशरत् गुकारोपलक्षितोगुरुस्तस्मिन्नुदयतिहेमन्तः आदित्येप्युदय राम
तिग्रीष्मः तथाचवादरायणः ग्रीष्ममथप्रवदंतिकुजार्काविति द्रेष्काणैरित्यस्यावाद्यन्येनेनव्यवहितेनसंबंधः द्रेष्काणैर्वायद्योद्भिः शनैश्चरादिसंबंधिभिः १४
शिशिरादयोज्ञेयः एतदुक्तंभवति लग्नेग्रहासंभवेशनैश्चरद्रेष्काणेलग्नगतेशिशिरः एवंशुक्रद्रेष्काणेवसंतः भौमद्रेष्काणेग्रीष्मः रविद्रेष्काणेग्रीष्मः
एवंचंद्रद्रेष्काणेवर्षाबुधद्रेष्काणेशरत् जीवद्रेष्काणेहेमन्तः अत्रचमुख्यग्रहोदयेनऋतुनिर्देशःकर्तव्यः तदभावेद्रेष्काणेनज्ञातव्यं वह्निनामुदयेपिद्रेष्का
णेनैव केचिद्वह्निनामुदयेबलवद्ग्रहेणेतिव्याचक्षते तथाचमणित्थः द्याद्येलग्नोपगतैर्यौबलवान्तद्ग्रहर्तुनिर्देशइति तत्रैतज्जातं लग्नेयोग्रह स्थितस्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दृक्क अनुवीच्यः बहुषु लग्नगतेषु यो बलवान् ग्रहाभावे द्रेष्काणपतेरनुनिर्देशः प्रयोजनं नष्टजातके अनुनिर्देशः हृतनष्टादिचिंतायांचेति अत्राचार्येण ग्र
हाणां शाखाधिपत्येनोक्तं उक्तं च स्वल्पजातके ऋग्यथर्वसामयजुषामधिपा गुरुसौम्यभौमसिताः ऋग्वेदाधिपतिर्गुरुः अथर्ववेदाधिपतिः सौम्यो बुधः साम
वेदाधिपतिर्भौमः यजुर्वेदाधिपतिः शुक्रः प्रयोजनं बलवति शाखाधिपे ब्राह्मणादेस्तच्छाखापाठको भवति ब्राह्मणे चौरे ज्ञाते शाखाविज्ञानं अनिष्टस्थान
स्थग्रहे तन्मंत्रैः शांतिरिति अथ ग्रहाणां दृष्टिस्थानानि निसर्गदृष्टिफलानि च प्रहर्षिण्याह १२ यस्मिन्स्थाने ग्रहाः स्थितास्तस्मात्त्रिदशादीनि स्थानानि चर
णाभिवृद्धितः पादवृद्ध्यावलोकयंति ग्रहो यस्मिन्राशौ व्यवस्थितः तस्माद्यत्तृतीयगोऽथ हादिशमगतश्च तथा तृतीयदशमस्थो राशिगतोपादेन चतुर्भागदृष्ट्या
वलोकयंति एवं त्रिकोणस्थो नवपंचमस्थानगतावर्द्धदृष्ट्या चतुरस्रेऽष्टमचतुर्थे अष्टमचतुर्थस्थानस्थौ पादहीनदृष्ट्या सप्तमगं सगृह परिपूर्णदृष्ट्या चरणा
भिवृद्धइति अत्राभिशब्दो वीप्साद्योतयति चरणवृद्ध्या पादवृद्ध्येत्यर्थः यावत्पादवृष्ट्या पश्यन्ति तावत्फलं प्रयच्छंति तथा च स्वल्पजातके दशमतृतीये नव

तांत्र्यस्थान्मणिहेमयुक्तिरजतान्यकांस्यमुक्तायसीद्रेष्काणैः शिशिरादयः शास्तुकुचवस्त्रगवादिवृद्ध्यस्तु चा १२ त्रिदशत्रिकोणचतुरस्र
सप्तमान्यवलोकयंति चरणाभिवृद्धितः ॥ १ पंचमे चतुर्थाष्टमे कलत्रं च पश्यंति पादवृद्ध्या फलानि चैवं प्रयच्छंति अर्थादेव ग्रहोक्तस्थानानि पश्यंत

इति तथा च सारावल्यां सद्यः पश्यंति सदा ग्रहाश्चरणवृद्धितः सर्वे त्रिदशत्रिकोणचतुरस्रसप्तगतान्फलं क्रमेणैव पूर्णपश्यंति रविजस्तृतीयदशमे त्रिकोण
मपि जीवः चतुरस्रं भूमिसुतः सितार्कबुधहिमकराः कलत्रं च तथा च यवनेश्वरः द्वौ पश्चिमौ षष्ठमयद्वितीयं संस्थानराशेः परिहृत्य राशिं शेषान्ग्रहः पश्य
ति सर्वकालमिष्टेषु चैषां विहिता दृगिष्टा या मित्रभेदृष्टिफलं समग्रं त्रपादहीनं चतुरस्रयोश्च त्रिकोणयोर्द्विगफलं द्विमाहुर्दृष्टिं क्यसंज्ञे दशमे च पादं रवि
जामरेज्यरुधिरा इति किलेत्यागमसूचने चरणाभिवृद्धितः इत्यनुवर्तते एते रविजादयश्चरणाभिवृद्धितः पादे पिचया हो क्षणे दर्शने क्रमशोऽधिकफलप्रदा भ
वंति रविजः सौरः सद्दर्शने पादफलप्रदः अमरेज्यो बृहस्पतिरर्द्धफलप्रदः रुधिरो गारकः सपादहीनफलप्रदः अपरोऽर्कचंद्रबुधशुक्रास्तेवीक्षणे समग्रफ
लप्रदाः एतन्नैसर्गिकं ग्रहाणां दृष्टिफलं स्थानवशादेतेषां यथा स्वं दृष्टिफलं मूलं एवमेके व्याचक्षते अपरे तु आहुः स्थानफलमेतत् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ· तेनत्रिदशादिस्थानगतान्ग्रहराशीन् पश्यंते रविजादयोदर्शनेधिकफलप्रदा भवंति तद्यथा तृतीयदशमस्थानान्ग्रहान्राशीन्वाशनैश्चरः पश्यन्नन्येभ्योग्र
टी·भ· हेभ्योधिकफलप्रदोभवति परिपूर्णपश्यतीत्यर्थः एवंत्रिकोणस्थाजीवः चतुरस्रगान्भौमः सप्तमस्थान्सूर्यचंद्रबुधशुक्राः एतच्चबहुनराणांआचार्याणां
१५ मतं तथाचभगवान्गार्गिः दुश्चिक्यसुखगतान् सौरस्त्रिकोणस्थान् बृहस्पतिः तूर्यंचाष्टमगान्भौमः शेषाःसप्तमसंस्थितान्भवंतीक्ष्णोनित्यमुक्ताधिकफल
प्रदाइति अधुनाग्रहाणांकालनिर्देशंचवैतालीयेनाह १३ अयनइति भास्करादादित्यात्प्रभृत्ययनादिःकालनिर्देशः तत्रायननिर्देशोभास्करात्सूर्यात्
क्षणेमुहूर्तस्तस्मिन्निर्देशश्चंद्रात् मासनिर्देशोजीवात् वासरोदिवसस्तन्निर्देशोभौमात् ऋतुमासद्वयात्मकस्तन्निर्देशोबुधात् मासनिर्देशोजीवात् मासार्द्धः प
क्षनिर्देशःशुक्रात् समःसंवत्सरस्तन्निर्देशः सौरात् प्रयोजनं प्रश्नलग्नेयस्यग्रहस्यनवांशकोदयस्तग्रहस्तस्मान्नवांशकाद्यावत्संख्येनवांशकेभवतितावत्संख्यो
ऽयनादिकोग्रहोपलक्षितः कालःशुभाशुभफलपक्तोवाच्यः अन्यत्त्वेवंव्याचक्षते लग्नेयावत्संख्यानवांशकोदितस्तावत्संख्योऽयनादिकालोंशपतिवशाद्

रविजामरेज्यरुधिराः परेचयेक्रमशोभवंतिकिलवीक्षणेद्धिकाः १४ अयनक्षणवासरर्त्तवोमासोर्द्धंचसमाश्चभास्करात् कटुकलवण
तिक्तमिश्रितामधुराम्लौकषायइत्यपि १४ जीवोजीवबुधौसितेंदुतनयौव्यर्काविभौमाःक्रमाद्वींद्वर्काविकुजेंद्विनाश्चसुहृदःकेषां।

ज्ञव्यः तथाचमणित्थः लग्नांशकपतितुल्यकालोलग्नोदितांशसमतुल्यः वक्तव्योरिपुविजयेगर्भाधानेथकार्यसंयोगेवऽऽचिदेवंमतम्॥ ६ ॥
ज्ञव्यः कटुकलवणेत्यादि भास्करादादित्यात् कटुकादिरसनिर्देशः तत्रादित्यात्सूर्यात्कटुकस्यरसस्यनिर्देशः चंद्रात् लवणस्य भौमात्तिक्तस्य तिक्तंमरि राम
चादिबुधान्मिश्रस्य षड्रसस्य जीवान्मधुरस्यमिष्टस्य शुक्रादम्लस्य सौरात्कषायस्यप्रयोजनं आधानकालेयोबलवांस्तद्रसस्यदोहददोगर्भिण्यांभवति॥ १५
तथाचतारावल्यां मासतृतीयेस्त्रीणांदोहदकोजायतेवश्यं मासाधिपस्यभावैर्लग्नपयोगादिभिश्चिंत्यं भोजनाश्रयेचप्रश्नेग्रहोदयेतन्नवांशकोदयेवा॥
तद्रुक्तरसान्वितभोजनज्ञानमिति अधुनामित्रामित्रविधिंशार्दूलविक्रीडितेनाह १४ सूर्यादीनांग्रहाणांक्रमाज्जीवादयःसुहृदः तत्रादित्यस्य सूर्यस्य
जीवोबृहस्पतिःसुहृन्मित्रं जीवबुधौचंद्रस्य शुक्रबुधौभौमस्य विगतोर्कःसूर्योयेभ्योग्रहेभ्यस्तेसूर्यवर्जिताःसर्वएवबुधस्य विकुजाविगतांगारकः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वाएवबृहस्पतेः वीदूकोविगतश्चंद्रार्कौयेभ्यस्तेसर्वेएवशुक्रस्य विकुजेंदुइनाः कुजोभौमइंदुश्चंद्रः इनः सूर्य्यः एतेविकुजेंदुइनाःसर्वेएवसौरस्य शनैश्चरस्य
[illegible]केषांचिन्मतंनबहूनां अत्रचतेषांशत्रुमित्रस्यव्यवहारएवेष्टोनोदासीनव्यवहारस्तस्मान्मित्रेभ्योन्योन्यमित्राणीति केचिद्यवनेश्वरादयः तथाच रवेर्गुरुर्मित्र
मतोन्यथान्येगुरोस्तुभौमंपरिहृत्यसर्वेचांद्रेरनर्काः भृगुनंदनस्यव्यर्कंदवोऽश्वसुहृदः प्रदिष्टाः १ भौमस्यशुक्रोरविजश्चमित्रमिंदोर्बुधंदेवगुरुंचविंद्यात् सौरस्य
मित्राण्यकुजेंदुसूर्य्याःशेषाणिपूर्वविद्विनृणांचतद्वत् २ सत्योक्तइति सत्योक्तेहोराशास्त्रेस्वात्त्रिकोणभवनादात्मीयमूलत्रिकोणराशेः स्वान्त्यधीधर्म्मपाःस्वोच्चायुः
सुखपाश्चतेग्रहाःसुहृदोभवंति तत्रत्रिकोणंमूलत्रिकोणंतस्मात्स्वयोद्वितीयराश्याधिपःतस्माद्देवांत्यपोद्वादशस्थानाधिपःपंचमस्याधिपःधर्म्मपोनवमा
धिपः स्वोच्चेणग्रहोच्चस्यस्वामी आयुषोष्टमस्थानाधिपः सुखपश्चतुर्थस्थानाधिपतिः ग्रहोमित्रंभवति स्वलक्षणविधेर्विरोधादन्यैः अ त्रिमस्थानाधिपति
भिर्ग्रहैःसहनायंमित्रःनमित्रविभागोकल्पनीयः विरोधादसुहृद्भवं स्वंचतल्लक्षणंचस्वलक्षणंस्वलक्षणेविधिः स्वलक्षणविधिस्तेनविरोधस्तस्मात् एतदुक्तं
भवति योस्वविधेःमित्रलक्षणविभागः प्रदर्शितः अतोन्यस्थानाधिपापेग्रहास्तेग्रहस्यसुहृदोनभवंति तथाचसत्यः सुहृदस्त्रिकोणभवनाद्ग्रहस्यसुतभेव्यये
थधनभवने स्वजनेनिधनेधर्म्मेस्वोच्चेचभवंतिनोशेषाः स्वजनसंज्ञंचतुर्थस्थानं तत्रद्विराश्याधिपोमित्रसंज्ञः एकराश्याधिपोमध्यमः अनुक्तराश्याधिपः
शत्रुः वक्ष्यतिचद्धेकानुक्तभपान्सुहृत्समरिपून्संचिंत्यनैसर्गिकानिति एकराश्यधिपोमध्यस्थइति यदुक्तं तथाच चंद्रार्कावेकराश्यधिपवपिमित्रसंज्ञौ
भवतः तयोर्हिराशिद्वयस्याधिपत्याभावात् राशिद्वयस्ययोधिपतिर्ग्रहःसएव यद्युच्चराश्यधिपत्वात्त्रिभपत्वंप्राप्नोति तथापिद्विभपएवज्ञातव्यः तस्यस्वरा
शिव्यतिरेकात् एतन्मंदबुद्धिव्युत्पादनार्थंस्पष्टतरंव्याख्यायते तथादित्यस्यसिंहःत्रिकोणः तस्माद्द्वादशस्थानस्यकर्कटस्यचंद्रमाअधिपतिःसएकराश्यधि
पोपिसद्वितीयस्यराश्याधिपत्यस्याभावादादित्यस्यमित्रं सिंहाच्चतुर्थोवृश्चिकःनवमोमेषः तयोर्भौमोधिपतिः आदित्यस्यस्वोच्चंमेषः तस्याधिपोभौमः मेष
स्यसिंहनवमत्वादादित्यस्यस्वोच्चत्वादेकराशित्वंमेषस्यैकत्वाद्वृश्चिकस्यद्वितीयत्वाद्भौमः द्विराश्यधिपोजातः तेनादित्यस्यमित्रं सिंहान्त्यंचमाष्टमौधन्वि
मीनौतयोरधिपतिर्जीवः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपतित्वादादित्यस्यमित्रं गुरुःसिंहाद्वितीयेकादशौकन्यामिथुनौतयोर्बुधः स्वामी तत्रद्वितीयस्थानस्ये

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृ॰
टी॰ भ
१६

क्तत्वादेकादशस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्याधिपत्वाद्बुधोरवेर्मध्यमः सिंहात्षष्ठसप्तमस्थाने मकरकुंभौ नोक्तौ तयोरधिपत्यादादित्यस्य शनैश्चरः शत्रुः सिंहाद्
शमतृतीये वृषतुले तयोरनुक्तयोः स्थानयोः राश्याधिपत्वाच्छुक्र आदित्यस्य शत्रुः एवंरवेः अथ चंद्रस्य तथा चंद्रस्य वृषस्त्रिकोणस्तस्माच्चतुर्थस्थानं सिंहस्त
स्याधिपः सूर्यः स एकराश्याधिपोपि स द्वितीयस्य राशेरधिपत्यस्याभावाच्चंद्रस्य मित्रं वृषाद्द्वितीयो मिथुनः पंचमः कन्या तयोर्बुधः अधिपतिः स चोक्तस्था
नद्वयस्याधिपत्वाच्चंद्रस्य मित्रं वृषात्सप्तमद्वादशौ वृश्चिकमेषौ तयोर्भौमः स्वामी तत्र द्वादशस्योक्तत्वात्सप्तमस्यानुक्तत्वात्पठितैकरास्यास्याधिपत्वाद्भौमः
चंद्रस्य मध्यमः वृषादष्टमैकादशौ धन्विमीनौ तयोः गुरुः स्वामी तत्रैकादशस्थानस्यानुक्तत्वात् अष्टमस्योक्तत्वात्पठितैकराश्याधिपत्वाज्जीवश्चंद्रस्य मध्य
स्थः चंद्रस्य वृषउच्चः वृषात्षष्ठस्तुला तस्य शुक्रोधिपतिस्तत्र वृषस्योच्चत्वादुक्तत्वात्पठितैकराश्याधिपत्वाच्चंद्रस्य शुक्रो मध्यस्थः वृषान्नवमदशमौ मकर
कुंभौ तयोः स्वामी शनिः तत्र दशमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्याधिपत्वात्सौरः चंद्रस्य मध्यस्थः एवंचंद्रस्य अथ भौमस्य भौमस्य मेषस्त्रिकोणं मेषाच्चतुर्थस्था
नस्य कर्कटस्याधिपश्चंद्रः स एकराश्याधिपोपि स द्वितीयस्य राशेरधिपत्याभावाद्भौमस्य मित्रं चंद्रः मेषात्पंचमस्य सिंहस्याधिपः सूर्यः स एकराश्याधिपोपि
स द्वितीयराशेरधिपत्याभावाद्भौमस्य मित्रं सूर्यः मेषान्नवमद्वादशौ धन्विमीनौ तयोर्जीवोधिपतिः स चोक्तस्थानद्वयस्याधिपत्याद्भौमस्य जीवो मित्रं मेषात्तृ
तीयषष्ठौ मिथुनकन्ये तयोरपठितत्वात् तयोर्बुधस्याधिपत्वाद्भौमस्य बुधः शत्रुः मेषाद्द्वितीयसप्तमौ वृषतुले तयोः शुक्रः स्वामी तत्र द्वितीयोक्तत्वात्सप्तमस्या तम
नुक्तत्वात्पठितैकराश्याधिपत्वाच्छुक्रो भौमस्य मध्यस्थः मेषाद्दशमैकादशौ मकरकुंभौ तयोः सौरोधिपतिः भौमस्य मकर उच्चः तस्योक्तत्वादेकादशस्यानुक्त १६
त्वात्पठितैकराश्याधिपत्वात्सौरो भौमस्य मध्यस्थः एवंभौमस्य अथ बुधस्य बुधस्य कन्या मूलत्रिकोणं तस्माद्द्वादशस्थानस्य सिंहस्याधिपतिः सूर्यः स
एकराश्याधिपोपि स द्वितीयराशेरधिपत्याभावाद्बुधस्य मित्रं सूर्यः कन्यायाः द्वितीयनवमौ तुलवृषौ तयोः शुक्रोधिपतिः स चोक्तस्थानद्वयस्याधिपत्वाद्बु
धस्य शुक्रः मित्रं कन्यायाः एकादशस्थानस्य कर्कटस्याधिपतिश्चंद्रस्तस्यानुक्तत्वाद्बुधस्य चंद्रः शत्रुः कन्यायाः तृतीयाष्टमौ वृश्चिकमेषौ तयोर्भौमोधि
पतिः तत्राष्टमस्योक्तत्वात्तृतीयस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्याधिपत्वाद्भौमो बुधस्य मध्यस्थः कन्यायाः चतुर्थसप्तमौ धन्विमीनौ तयोर्जीवोधिपतिस्तत्रा-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चतुर्थस्योक्तत्वात्सप्तमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाज्जीवो बुधस्य मध्यस्थः कन्यायाः पंचमषष्ठौ मकरकुंभौ तयोः सौरोऽधिपतिस्तत्र पंचमस्योक्तत्वात्षष्ठस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वात्सौरो बुधस्य मध्यस्थः एवं बुधस्य अथ गुरोः जीवस्य धन्वी त्रिकोणं तस्मादष्टमस्थानस्य कर्कटस्याधिपतिश्चंद्रः स एकराश्यधिपो विस्तद्वितीयस्य राशेरधिपत्याभावाज्जीवस्य मित्रं चंद्रः धनुषः पंचमद्वादशौ मेषवृश्चिकौ तयोः भौमोऽधिपतिः स चोक्तस्थानद्वयस्याधिपतित्वाज्जीवस्य मित्रं भौमः धनुषो नवमस्य सिंहस्याधिपतिः सूर्य्यः स एकराश्यधिपो विस्तद्वितीयस्य राशेरधिपत्याभावाज्जीवस्य मित्रं सूर्य्यः धनुषो द्वितीयतृतीयौ मकरकुंभौ तयोः सौरोऽधिपतिः तत्र द्वितीयस्योक्तत्वात्तृतीयस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वात्सौरो जीवस्य मध्यस्थः धनुषः सप्तमदशमौ मिथुनकन्ये तयोर्बुधोऽधिपतिः स्थानद्वयस्यानुक्तत्वात् गुरोर्बुधः शत्रुः धनुषः षष्ठैकादशौ स्थानौ वृषतुलौ तयोः शुक्रोऽधिपतिः स्थानद्वयस्यानुक्तत्वाच्छुक्रो गुरोः शत्रुः एवं जीवस्य अथ शुक्रस्य शुक्रस्य तुला त्रिकोणं तस्मान्नवमद्वादशस्थाने मिथुनकन्ये तयोर्बुधोऽधिपतिः स चोक्तस्थानद्वयस्याधिपतित्वाच्छुक्रस्य मित्रं बुधः तुलायाः चतुर्थपंचमौ मकरकुंभौ तयोरधिपतिः सौरः स चोक्तस्थानद्वयस्याधिपत्वाच्छुक्रस्य सौरः मित्रं तुलाद्वितीयसप्तमौ वृश्चिकमेषौ तयोर्भौ

सत्योक्ते सुहृदस्त्रिकोणभवनात्स्वात्स्वांत्यधीधर्म्मपास्तोच्चायुः सुखपाः स्वलक्षणविधेनान्ये विरोधादिति १५।

मोऽधिपतिः तत्र द्वितीयस्योक्तत्वात्सप्तमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराशिअधिपत्वाद्भौमः शुक्रस्य मध्यस्थः तुलातृतीयषष्ठौ धन्विमीनौ तयोर्जीवोऽधिपतिः मीनः शुक्रस्योच्चस्तस्योक्तत्वाद्धनुषोऽनुक्तस्यापठितैकराश्यधिपत्वा जीवः शुक्रस्य मध्यस्थः तुलाद्दशमः कर्कटस्तस्यानुक्तत्वाच्छुक्रस्य चंद्रः शत्रुः तुलादेकादशः सिंहस्तस्याधिपः सूर्य्यः तस्यस्थानस्यानुक्तत्वाच्छुक्रस्यार्कः शत्रुः एवं शुक्रस्य अथ सौरस्य सौरस्य कुंभस्त्रिकोणं तस्मात्पंचमाष्टमौ मिथुनकन्ये तयोर्बुधोऽधिपतिः स चोक्तस्थानस्याधिपतित्वात्सौरस्य बुधो मित्रं सौरस्योच्चस्तुला कुंभाच्चतुर्थनवमौ वृषतुलौ तयोरधिपतिः शुक्रः स चोक्तस्थानद्वयस्याधिपतित्वात्सौरस्य शुक्रो मित्रं कुंभाद्द्वितीयैकादशौ मीनधन्विनौ तयोर्जीवोऽधिपतिः द्वितीयस्योक्तत्वादेकादशस्यानुक्तत्वात्तस्य जीवो मध्यस्थः कुंभात्षष्ठः कर्कटस्तस्याधिपश्चंद्रस्तस्यानुक्तत्वात्सौरस्य चंद्रः शत्रुः कुंभात्सप्तमः सिंहस्तस्याधिपतिः सूर्य्यस्तस्यानुक्तत्वात्सौरस्य सूर्य्यः शत्रुः कुंभात्तृतीयदशमौ मेषवृश्चिकौ तयोर्भौमोऽधिपतिस्तयोरनुक्तत्वाद्भौमः सौरस्य शत्रुरिति अधुनासत्योक्तैनैकद्वैकानुक्तभपान्ग्रहस्य सुहृन्मध्यस्थशत्रून् शार्दूलविक्रीडितद्वयेनाह १५ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ. १६ति शत्रूमंदसिताविति रवेरादित्यस्यमंदः सौरः सितः शुक्रः एतौद्वौशत्रूरिपू शशिजोबुधः समोमध्यस्थः नशत्रुर्नमित्रमुदासीनइत्यर्थः शेषाग्रहाश्चंद्रांगा
भ. टी. रकगुरवोमित्राणीति तीक्ष्णांशुरित्यादिशीतगोश्चंद्रमसः तीक्ष्णांशुः सूर्य्यः हिमरश्मिजोबुधः एतौद्वौसुहृदौमित्रे शेषाः सर्वेएवभौमजीवशुक्रसौराः समामः
१७ ध्यस्थाउदासीनः जीवेन्दूष्णकराइति कुजस्यभौमस्यजीवोबृहस्पतिः इंदुश्चंद्रः उष्णकरः सूर्य्यः एतेगुरुचंद्रसूर्य्याः सुहृदोमित्राणि ज्ञोबुधः शत्रुः सितार्की
शुक्रसौरौसमौमध्यस्थाविति मित्रेसूर्य्यसिताविति सूर्य्योरविः सितःशुक्रः एतौद्वौबुधस्यमित्रेसुहृदौ हिमगुश्चंद्रमाः शत्रुररिः अपरेऽन्येभौमगुरुसौराः स
मामध्यस्थाइति १६ सूरेरित्यादि सूरेर्बृहस्पतेः सौम्योबुधः सितःशुक्रः एतावरीशत्रू रविसुतः सौरोमध्यस्थः अपरेअन्येरविचंद्रभौमाः अन्यथामित्राणीत्यर्थः
सौम्यार्कीत्यादि शुक्रस्यसौम्यार्कीबुधसौरौसुहृदौमित्रे कुजोभौमः गुरुर्जीवः एतौद्वौसमौमध्यस्थौ शेषावादित्यचंद्रावरीशत्रू शुक्रज्ञावित्यादि सौरस्यशनेः

शत्रूमंदसितौसमश्चशशिजोमित्राणिशेषारवेस्तीक्ष्णांशुर्हिमरश्मिजश्चसुहृदौशेषाः समाः शीतगोः जीवेंदूष्णकराः कुजस्यसुहृदोज्ञो
रिः सितार्कीसमौमित्रेसूर्य्यसितौबुधस्यहिमगुः शत्रुसमाश्चापरे १६ सूरेः सौम्यसितावरीरविसुतोमध्योपरेत्वन्यथासौम्यार्कौसुहृदौसमौ
कुजगुरूशुक्रस्यशेषावरी शुक्रज्ञौसुहृदौसमः सुरगुरुः सौरस्यचान्येरयोयेप्रोक्ताः स्वत्रिकोणभादिषुपुनस्तेमीमयाकीर्तिताः १७ अन्यो
न्यस्यधनव्ययायसहजव्यापारबंधुस्थितास्तत्कालेसुहृदः स्वतुंगभवनेप्येकेरयस्त्वन्यथा॥ ॥ शुक्रसौसितबुधौसुहृदौमित्रे सुरगुरुर्जीवः समोमध्य

स्थः अन्येअपरे रविशशिभौमाः अरयः शत्रवः येप्रोक्ताइत्यादि येमयास्वत्रिकोणभादिषुपूर्वंत्रिकोणभवनात्स्वात्यधीधर्म्मपाइत्यादिग्रंथेनोक्तास्तएवेह राम
प्रविभज्यपुनर्भूयः प्रकीर्तिताः उदाहरणत्वेनप्रदर्शिताइति एवंनैसर्गिकंमित्रामित्रमध्यस्थविभागंशार्दूलविक्रीडितेनाह १७ अन्योन्यस्यपरस्परमेतेषु ८७
धनादिषुस्थानेषुग्रहस्यग्रहाव्यवस्थितास्तत्कालेजन्मनियात्रायांविवाहेप्रश्नेवातत्समयेसुहृदोमित्राणिभवंति धनस्थानेद्वितीयंव्ययस्थानंद्वादशमायः
स्थानंएकादशंसहजस्थानंतृतीयंव्यापारस्थानंकर्म्मोख्यंदशमंबंधुस्थानंचतुर्थंएते षुस्थानेषुयोग्रहस्थितः सयस्मात्ग्रहात्व्यवस्थितस्तस्यसुहृन्मित्रंभव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

स्वनत्स्यापि भवति यतउक्तमन्योन्यस्येति स्वतुंगभवने च्चैके इति एके न्ये पुनराचार्य्याः ग्रहस्य यस्योच्चे यो ग्रहः स्थितः स तस्य तात्कालिकं मित्रमिच्छंति तेच यव
नेश्वरादयः तथा च तद्वाक्यं मूलत्रिकोणाद्गृहधर्म्मबुधपुत्रव्ययस्थानगताग्रहेन्द्राः तात्कालिकास्ते सुहृदो भवंति स्वोच्चे च यो यस्य विकृष्टवीर्य्य इति एतदपा
चार्य्यैः नाभिप्रेतं यस्मादनेनैव स्वस्य जातके उक्तं तत्काले च दशायबंधुसहजस्वांत्येषु मित्रं स्थिता इति अरयस्त्वन्यथेति अन्यथा अन्येन प्रकारेण ग्रहस्य
ग्रहाव्यवस्थितास्तत्कालेऽरयः शत्रवो भवंति अन्योन्यमिति तद्यथा एकराशिगतः पंचमषष्ठः सप्तमाष्टमनवमस्थानस्थः तत्कालं शत्रुर्ग्रहस्य ग्रहो भवति॥
द्वैकानुक्रमपानिति पूर्वमेव दर्शितं द्वितीयमपाने कमपाननुक्रमपांश्च मित्रमध्यस्थशत्रून्नैसर्गिकान् शत्रून् मंदसितावित्यादिना ग्रंथेनोक्तांस्तान्संचिंत्य विज्ञा
यतत्काले जन्मादौ तानेवाधिसुहृन्मित्रादिभिरुपलक्षितान् कल्पयेत् तत्र धनादीनि मित्रस्थानानि तेषु नैसर्गिकसुहृत्स्थितोधिमित्रं भवति मध्यस्थो मित्रं शत्रुर्म
ध्यस्थ इति धनादिवर्ज्जितेष्वन्येषु स्थितो नैसर्गसुहृन्मध्यस्थो भवति मध्यस्थः शत्रुः शत्रुरधिशत्रुरिति अत्र ग्रहाणां चतुर्विधं च स्थान दिक् चेष्टा कालबला

द्वैकानुक्रमपान्सुहृत्समरिपून्संचिंत्य नैसर्गिकान्तत्काले च पुनस्तु तानधिसुहृन्मित्रादिभिः कल्पयेत् १८ स्वोच्चसुहृत्स्वत्रिकोणनवां
शैः स्थानबलं स्वगृहोपगते च॥ ५ एवं तत्रतावत्स्थानदिग्बलं दोधकेनाह १८ स्वोच्चसुहृदिति स्वग्रहणं प्रत्येकमभिसंबध्यते तत्र स्वोच्चे स्थितो ग्र
हो बलवान्भवति तात्कालिकस्य सुहृदो मित्रस्य क्षेत्रे स्थितो बलवानेव स्वत्रिकोणे आत्मीये मूलत्रिकोणे स्थितः स्वनवांशे स्थितः स्वगृहे स्वराशावुपगतः प्रा
प्तो बलवानेव एतेषामन्यतमे व्यवस्थितो ग्रहः स्थानबलयुक्तो भवति तत्रार्कस्य सिंहः स्वत्रिकोणं तदेव स्वगृहं क्षेत्रं चंद्रस्य वृषउच्चः स एव त्रिकोणं भौमस्य
मेषः त्रिकोणं तदेव स्वक्षेत्रं बुधस्य कन्या उच्चः सैव मूलत्रिकोणस्य क्षेत्रे गुरोः धन्वी त्रिकोणं तदेव स्वक्षेत्रं शुक्रस्य तुला त्रिकोणं तदेव स्वक्षेत्रं सौरस्य कुंभस्त्रिको
णं तदेव स्वक्षेत्रं एतेषामाचार्य्येण विशेषेणोक्तः अस्माभिरन्यहोराशास्त्रादानीय शिष्यहितायेह लिख्यते तथा च सारावल्यां विंशतिरंशाः सिंहे त्रिकोणमपरे
स्वभवनमर्कस्य उच्चभागत्रितयं वृषभमिंदोः स्यात्त्रिकोणमपरभागाः द्वादशभागा मेषे त्रिकोणमपरे स्वभं तु भौमस्य उच्चफलं कन्यायां बुधस्य तुंगांशकैः सदा चिंत्य

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ॰ टी॰ भ
१८

परतस्त्रिकोणजातः पंचभिरंशैः स्वराशिजंपरतः दशभिर्भागैर्जीवस्यत्रिकोणफलंस्वभंपरंचापे शुक्रस्यतुतिथयोंशास्त्रिकोणमपरेधटेस्वस्यराशिस्थ कुंभेत्रि
कोणजनितेरविजस्यस्वेर्यथासिंहे एतदार्य्याचतुष्टयं दिक्षुबुधांगिरसावित्यादि प्राच्यांशाशुचनसृपुदिक्षुक्रमाद्बुधादयोबलिनोभवंति तत्रपूर्वस्यांबुधांगिर
सोज्ञजीवौबलिनौभवतः लग्नस्थावित्यर्थः दक्षिणस्यांरविभौमौसूर्य्यांगारकौदशमस्थावित्यर्थः पश्चिमायांसूर्य्यसुतःशनिः सप्तमस्थइत्यर्थः उत्तरस्यां
सितशीतकरौशुक्रचंद्रौचतुर्थस्थावित्यर्थः योग्रहोयत्रबलीसततस्मात्सप्तमस्थानस्थोविवलोभवति मध्येनुपातऊह्यमिति सर्वत्रेयंपरिभाषा ग्रहाणामुच्चनी
चस्थविभागेराशीनांदिग्वलस्थविभागेपि तथाचयवनेश्वरः गुर्वेदवौपूर्वविलग्नसंस्थौनभस्तलस्थौचदिवाकरारौ सौरोस्तगःशुक्रनिशाकरौतुतलेस्थितौतौस

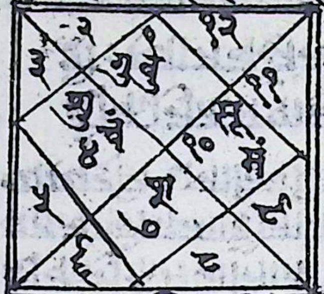

बलोभवेतामिति अन्यबलेग्रहाणामंतरेनुपातएवयुक्तः एतद्ग्रहाणांदिग्वलमुच्यते अधुनाचेष्टाबलंबोधकेनाह १९ उदगयने
ति मकरादिराशिषट्कमुत्तरमयनं कर्कटादिराशिषट्कंदक्षिणमयनमिति उदगयनेउत्तरायणेरविशीतमयूखौसूर्यचंद्रमसौबलिनौभव

दिक्षुबुधांगिरसौरविभौमौसूर्य्यसुतःसितशीतकरौच १९ उदगयनेरविशीतमयूखौवक्रसमागमगाःपरिशेषाः॥

तः परिशेषाःभौमबुधगुरुसितसौराः वक्रगाविपरीतगतयोबलिनोभवंति तथाच समागमगाश्चंद्रेणसहिताःबलिनएव चंद्रेणसंयो
गोग्रहाणांसमागमशब्दोवाच्यःरविणासहाऽस्तमयोभौमादीनांपरस्परंयुद्धं उक्तंचाचार्य्यविष्णुचंद्रेण दिवसकरेणास्तमयःसमाग एम
मःशीतरश्मिसहितानां कुसुतादीनांयुद्धंनिगद्यतेन्योन्ययुक्तानामिति विपुलकराइति विपुलाःकरायेषांतेविपुलकराः विस्तीर्णरश्मयोबलिनोभवंतिशीघ्र १८
केंद्रेद्वितीयतृतीयपदस्थेग्रहस्यविपुलकरत्वंप्रायःसंभवति वक्रासन्नत्वात् युधिसंग्रामे चोत्तरसंस्थाबलिनएव कुसुतादीनांयुद्धमित्युक्तं तत्रयःउत्तर
दिग्भागसंस्थितोजयासचबलवान् उत्तरसंस्थत्वमत्रोपलक्षणार्थं यस्तुजयीसएवबलवान् तत्रैतज्जयलक्षणं दक्षिणदिक्स्थःपरुषोवेपथुरप्राप्यसंनि
कृष्टतनुः अधिरूढोविकृतोनिष्प्रभोविवर्णश्चयःसजितःउक्तविपरीतलक्षणसंपन्नोजयगतोविनिर्दिष्टः विपुलःस्निग्धोद्युतिमान् दक्षिणदिक्स्थोपिजयउक्तइति॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एतच्छुक्रस्यप्रायः संभवति यस्मात्पुलिशाचार्य्यैः सर्वेजयिनउदक्स्थादक्षिणदिक्स्थोजयिशुक्र इति एतच्चेष्टाबलं एषामन्यतमेनसंयुक्तश्चेष्टाबलसंयुक्तोभ
वति अधुनाग्रहाणांकालबलंनैसर्गिकबलंचमालिन्याह २० निशीति शशिकुजसौराश्चंद्रभौमशनयः निशिरात्रौवीर्य्यवंतोबलिनः ज्ञोबुधः सर्वदा स
र्वस्मिन्कालेनिशिदिनेचबली अन्येपरेरविगुरुसिताअह्निदिनेबलिनः क्रूराः पापाः प्रागुक्ताः बहुलपक्षेकृष्णपक्षेपिक्रूरोबलवान्भवति यस्माद्यवनेश्वरः
मासेतुशुक्लेप्रतिपत्प्रवृत्तेपूर्वेशशीमध्यबलोदशाहे श्रेष्ठोद्वितीयोऽल्पबलस्तृतीयेसौम्यैस्तुदृष्टोबलवान्सदैवेतिसितगताः शुक्लपक्षेस्थिताः सौम्याः ब
लिनः द्व्ययनेतिप्रमाणंयस्यद्व्ययनंतत्तुवर्षंस्ववर्षे आत्मीयवर्षेयोग्रहोयत्रवर्षेऽधिपतिःसतत्रबलवान्स्वदिवसे आत्मीयवासरे स्वहोरायां कालहो
रायां तथा स्वमासेयस्मिन्मासेयोऽधिपतिःसतत्रबलिः द्व्ययनदिवसहोरामासनाथाधिपैः यैस्तैर्ग्रहैः कालबलोपेतैरुपलक्षणीयैः ते कालबलोपेता
इत्यर्थः केचिद्व्ययनदिवसहोरामासपैरितिपठ्यते स्वदिवससमहोरामासपैरितिपठंतियएषामपराधपाठः एतेषुकालेषुसर्वेएवबलिनोभवंति एत

विपुलकरायुधिचोत्तरसंस्थाश्चेष्टितवीर्य्ययुताः परिकल्प्याः २० निशिशशिकुजसौराः सर्वदाज्ञोह्निचान्येबहुलसितगताः स्युः क्रूरसौ
म्याः क्रमेण ॥ ॥

द्ग्रहाणांकालवीर्य्यं एतेषामतेनसंयुक्तः कालबलसंपन्नोभवति शकुबुगुशुचराद्याइति शादयोवर्णाः एषांशकार आद्यास्ते
शाद्याः शनैश्चरः सर्वेभ्योबलहीनः कुकाराद्योकुजःभौमः शनैश्चराद्बलवान् बुकाराद्योबुधः सभौमाद्बलवान् गुकाराद्योगुरुः सबुधाद्बली शुकारा
द्योशुक्रः सजीवाद्बलीचकाराद्यश्चंद्रः सशुक्राद्बली रकाराद्योरविःसचंद्राद्बलीति एतद्ग्रहाणांनैसर्गिकबलं यस्माद्देवानेनस्वल्पजातकेउक्तं मन्दारसौ
म्यवाक्पतिसितचंद्रार्कायथोत्तरंबलिनः नैसर्गिकबलमेतद्बलसाम्येस्यादधिकचिंतेति १ एतद्ग्रहाणांग्रहयोर्वाबलसाम्येभवति तत्तस्माद्बलाधिक्यं
अधिवीर्य्यवत्तोज्ञेयइति अत्राचार्य्येणचतुःप्रकारस्यफलंनोक्तंतच्चाभिरन्यशास्त्रेलिख्यते तथाचसारावल्यांउच्चबलेनसमेतः परांविभूतिंग्रहः प्रसा
धयति स्वत्रिकोणबलः पुंसांसाचिंत्यं १ बलवतिस्वंवा स्वर्क्षबलेनचसहितप्रमुदितधनधान्यसंपदाक्रांतं मित्रबलसंयुक्तोजनयतिकीर्त्यान्वितंपुरु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बृ०
टी०भ०
१९

षंतेजस्विनमतिसुखिनंसुस्थिरं वरविभवनृपाद्बलयुक्तनवांशकबलयुक्तः करोतिपुरुषंग्रहसिद्धंच सूक्ष्मजातके उक्तं बलवान्मित्रस्वग्रहोच्चनवांशके शाद्दृष्टस्तःसु
मेष्वपि चंद्रसितौ स्त्रीक्षेत्रेषु हपक्षेत्रोपगताः शेषाइति तत्रशुभदृष्टफलंतावत् शुभदर्शनबलसहितः पुरुषंकुर्य्याद्गुणान्वितंख्यातंशुभगं प्रधानमखिलंसुरूप दे
हं चसौम्यंच पुंस्त्रीभवनबलेनचकरोतिजनपूजितंकलाकुशलं पुरुषंप्रसन्नचित्तंकल्पंपरलोकभीतंच आशाबलसमवेतोनयतिस्वदिशनभश्चरःपुरुषं नीवावस्त्रवि
भूषणंवारूसासौख्यान्वितंकुरुते कचिद्राजान्वितंकचित्सुजा कचिद्धराःददातिविहगश्चेत्स्थानवीर्य्यसमन्वितः वक्रिणस्तुमहावीर्य्याःशुभाराज्यप्रदाग्रहाः पापाःव्य
सनदाःपुंसांकुर्वंतिचवृथाटनं स्वस्थशरीरसमागमसुखमाहवजयबलेनविदधाति शुभमतुलंविहगोद्गोराज्यंचविनिर्जितंताराभिःरात्रिदिवाबलसर्णेभूगजल
मेनधौर्य्यंपरिवृद्धोमलिनयति शत्रुपक्षंभुंजतिलक्ष्मीनभश्चरैःपुरुषःद्विगुणंद्विगुणंदद्युः वर्षाधिपमासदिवसहोरेशाःकुर्य्युर्वृद्ध्यासौख्यंस्वदशासुधनंचकीर्त्तिं
च पक्षबलाद्विपुनाशरन्नावरदत्तिसंपदंदद्युःस्त्रीकनकभूमिलाभंकीर्तिंचशशांक धवलितरां सकलबलभारभारितनिर्मलकरजालभासुराः सततंराज्यं

ह्ययनदिवसहोरामासपैः कालवीर्य्यं शकुबुगुरुशुचराद्यावृद्धितोवीर्य्यवंतः २१॥

ग्रहाविदध्युःसौख्यंचमनोरथातीतं आचारसैन्यशुभशौचयुताःसुरूपाःतेजस्विनःकृतविदोद्विजदेवभक्ताःसद्वस्त्रमाल्यजनभूषणसंप्रियाश्चसौम्यग्रहैर्बलयुतैःपु
रुषाभवंति लुब्धाककुर्म्मनिरतानिजकार्य्यनिष्ठाःपापग्रहैर्बलयुतैर्पिशुनाःक्रुरूपाःपुंशशिषुग्रहैर्वीराःसंग्रामकांक्षिणोबलिनः निस्नेहाःसुकठोराःक्रूरामूर्खा
श्चजायंते युवतिभवनस्थितेषुचमृदवःसंग्राममभीरवःपुरुषाःजलकुसुमवस्त्रनिरतासौम्याःकलहाःसमंयुक्ताइति एवतत्सर्वंसुगमं॥ ॥इतिभट्टोत्पलविरचि
तायांबृहज्जातकविवृत्तौग्रहयोनिभेदाध्यायोद्वितीयः॥ ॥अथातोवियोनिजन्माध्यायोव्याख्यायते कःपुनस्थावियोनिजन्मेत्युच्यते विविधवियोनिजन्मानो
तिर्य्यक्पक्षिस्थावरादीनामुत्पत्तिर्वियोनिजन्मेत्युच्यते तत्रप्रष्टुःसकाशाज्जातककालंविज्ञायवियोनिजन्मनिश्चयज्ञानंभवति तत्रवसंततिलकेनाह॥क्रूरग्रहैःसै
बलिभिरितिचंद्रोपगद्विरसभागेति चंद्रमाउपगतोव्यवस्थितोयस्मिन्द्विरसभागेद्वादशभागेतत्समानरूपंतत्सदृशंरूपंसत्वंप्राणिनंवियोनिजन्मानंवदेत्॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सचद्विरसभागोयदिवियोनिसंज्ञोभवति सचंद्राक्रांतोद्वादशभागोयदिवियोनिसंज्ञस्तदैववदेन्नान्यथेति तत्रमेषद्वादशभागव्यवस्थितेचंद्रमसिमेषाख्यस्यंवियोनि
जन्मज्ञातव्यं अजादिछागादेः एवंवृषद्वादशभागव्यवस्थितेवृषाख्यस्यमहिषादेश्च कर्कटद्वादशभागव्यवस्थितेकुलीरादेः सिंहद्वादशभागव्यवस्थितेः सिंह
द्वीपिश्रृगालश्वानमार्ज्जारादिसत्वानांजन्म वृश्चिकद्वादशभागव्यवस्थितेसर्वकीटादेः धनुर्द्धरद्वादशभागेद्वितीयार्द्धेव्यवस्थितेऽश्वगर्द्दभजन्म मकरद्वादश
भागेपूर्वार्द्धेव्यवस्थितेमृगजन्म अपरेमंडुकादेजलचरप्राणिनइत्युक्तिं मीनेमीनस्यैव किमेतावतैववियोनिजन्मनिश्चयोनेत्याह क्रूरग्रहैरित्यादि क्रूरग्रहैरादि
त्यांगारकशनैश्चरैर्बुधेनचतदेकतमेनयुक्तेनक्षीणेनचंद्रमसाएतैःसुबलिभिरितिबलसंयुक्तैः सौम्यैःशुभग्रहैःक्रूरैरपरिशिष्टैर्विबलैर्वीर्य्यरहितैः क्लीबेशने
श्चरेबुधेवाचतुष्टयगतेकेंद्रस्थेएकोवियोनिजन्मयोगः तदेवेक्षणाद्वा चंद्रमसिप्रदर्शितवियोनिजन्मद्वादशभागव्यवस्थिते क्रूरैर्बलयुक्तैःसौम्यैः विबलैर्ही
नबलैर्यत्रतत्रावस्थितेनबुधेनशनैश्चरेणवालग्नेदृष्टे वियोनिजन्मज्ञानेद्वितीयोयोगः अर्थादेवद्विपदद्वादशभागव्यवस्थितेचंद्रमसिपूर्वोक्तयोगाभावेद्विपद

क्रूरग्रहैःसुबलिभिर्विबलैश्चसौम्यैः क्लीबेचतुष्टयगतेतदवेक्षणाद्वा। चंद्रोपगद्विरसभागसमानरूपंसत्वंवदेद्यदिभवेत्सवियोनिसंज्ञा १
पापाबलिनःस्वभागगाःपारक्येविबलाश्चशोभनाः॥ ॥जन्म तथाचसारावल्यां क्रूरैःसुबलसमेतैर्विबलैःसौम्यैर्वियोनिभागगतेचंद्रेत्रशनीकेंद्रेतद्दी
क्षितेचोदयेवियोनिःस्यात् मेषेशशीतदंशेछागादिप्रसवमाहुराचार्य्याः गोमहिषाणां गोंशेनस्वरूपारगांत्रितीयेंशे तत्रचतुर्थेभागेकूर्म्मादीनांभवेदुदकजा
नांजन्म व्याघ्रादीनांपरतः परतोज्ञेयानराणांच वणिगंशेनस्वरूपाद्वृश्चिकभागेतथाभुजंगाद्याः खरतुरगाद्यानवमेमृगशिथिनांस्यात्तथादशमेज्ञेयाश्चतत्रवि
विधाद्विपास्तृणजातयश्चित्राः एकादशेचपुरुषाजलजानांनामविधाश्चांत्येश्वमार्ज्जारमूषिकादीनांसंख्याज्ञानं श्वप्रभृतीनांप्रभवेयावंतोद्वादशांशकेलग्नेनावं
तिएववदेत्साज्ञःपुंस्त्रीसंज्ञान्यपत्यानि अथवियोनिजन्मज्ञानयोगांतरंवैतालीयेनाह १ पापाइति चंद्रोपगद्विरसभागसमानरूपमित्यनुवर्त्तते पापाःक्रूरग्रहाः
प्रागुक्ताबलिनःसबलाः नकेवलंयावत्स्वभागाःस्वनवांशस्थाः भागग्रहणेनेहनवांशकएवज्ञातव्यः शोभनासौम्यग्रहाःप्रागुक्ताः पारक्येपरनवांशके विबला
वीर्य्यरहिताव्यवस्थिताः लग्नंतात्कालिकंचयदिवियोनिसंज्ञिकंभवति तदात्राप्यस्मिन्नपियोगेचंद्रोपगद्विरसभागसमानरूपंसत्वंजातमितिज्ञातावदेत्॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ० अथवियोजनावपिचतुष्पदानांप्राधान्येनोपयोगित्वात्तदंगविभागंराश्यात्मकमुपजात्याह २ क्रियोमेषश्चतुष्पदानांशिरस्तदुपलक्षितमित्यर्थः वृषोवक्त्रंगले
टी० अ० वक्त्रंमुखंगलंकंठोवृषः अन्येमिथुनादयोयथाक्रमपादादिमिथुनः पादांसकंपादौपूर्वपादावंसोस्कंधोप्रष्टंकर्कटः उरोवक्षःसिंहः अथशब्दआनंतर्ये पार्श्वे
२० पार्श्वद्वयंकन्या कुक्षिद्वयंतुला अपानंगुदोवृश्चिकः अंघ्रीपश्चिमपादौधन्वी अथशब्दोपादपूर्णे मेंढ्रंलिंगंमुष्कोवृषणोमकरः स्फिकौकुंभः पुच्छंलांगूलंमी
नइतिशब्दःप्रकारयकेचिच्चतुष्पदांगेराशिविभागमाह केचिद्वदंतीत्याचार्य्या इतिवाक्याध्याहारः चतुष्पदग्रहणमुपलक्षणार्थं पक्षिणामप्येवं तेषांपूर्वपा
दस्थानेपक्षःपाली शेषंसामान्यं प्रयोजनं राश्युपलक्षितेंगेवर्णोप घातादेर्विज्ञानमिति अथवियोनिवर्णज्ञानंवैश्वदेव्याह ३ लग्नांशादिति लग्नेयेनग्रहे
णयोगोयस्तत्रव्यवस्थितस्तस्ययोयोवर्णःप्राप्तोवर्णास्ताम्रसितातिरिक्तहरिताइति तद्वर्णवियोनौसत्वंजातोवदेत् हतनष्टादौवा ईक्षणाद्वेति अथलग्नेनक

लग्नंचवियोनिसंज्ञकंदृष्टात्रापिवियोनिमादिशेत् २ क्रियःशिरोवक्त्रगलेवृषोन्येपादांसकंपृष्ठमुरोथपार्श्वे कुक्षिस्त्वपानांघ्र
यमेढ्रमुष्कौस्फिक्पुच्छमित्याहचतुष्पदांगे ३ लग्नांशकाद्ग्रहयोगेक्षणाद्वावर्णान्वदेद्बलयुक्ताद्वियोनौ॥ ॥ १ ॥

श्चिद्ग्रहोभवतितदायेनग्रहेणलग्नमीक्ष्यतेदृश्यतेतस्ययोवर्णस्तंवदेत् अथलग्नंनकेचिद्युतंदृष्टंभवतितदालग्नांशकात् लग्नेयद्राशिनवांशकोदयस्तद्राशि राम
वर्णोरक्तःश्वेतादिकंवावदेत् दृष्टासमानामिति अथवहुभिर्ग्रहैर्लग्नंयुतंदृष्टंचभवतितदाबहूनेववर्णान्वदेत् तत्रापियोवीर्यवान्सवलसद्गुणबाहुल्यं यद् २०
क्तं बलयुक्तात्इति अथलवलस्वामिनायुतदृष्टस्यराशेःसंवंधिनवांशकोदयोलग्नगतोभवतितदातद्वर्णमिववदेत् यत्रयोग्रहोवियोनौयस्मिन्नंगेव्यवस्थि
तस्तन्नामीयवर्णंकरोतितस्मिन्नंगे एतत्कुतोलब्धं रेखांवदेत्स्मरसंस्थेश्चपृष्ठेइतिवचनात् लग्नात्स्मरसंस्थैःसप्तमस्थानगतैःग्रहैर्बलवद्ग्रहवर्णान्पृष्ठेवियो
नौरेखांवदेत् तथाचसारावल्यां मेषादिभिरुदयस्थैरंशैर्वाग्रहयुतैश्चदृष्टैर्वा स्वगृहांशकसंयोगाद्विद्याद्वर्णान्यपरांशकेहृतौ १ सप्तमसंस्थाःकुर्युःपृष्ठेरेखां
स्ववर्णसमां वीक्ष्यंतेयावंतोवियोनिवर्णाश्चतावंतेव २ बलदीप्तागगनचराः करोतिवर्णंवियोनीनां पीतंकरोतिजीवंशशीसितभार्गवोविचित्रंच ३ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रक्तौ दिनकररुधिरौ रविजः कृष्णं बुधः सबलं स्वराशौ परभागे पराशौ स्वेन नवांशके तिष्ठन् ४ पश्यन्ग्रहो विलग्नं स्ववर्णवर्णं तदाकुते अधुना पक्षिणो जन्मज्ञानं वंश स्थेनाह ४ खगेति खगे दृक्काणे पक्षिद्रेक्काणे तत्र पक्षिद्रेक्काणो मिथुनो द्वितीयः सिंहप्रथमः तुला द्वितीयः कुंभप्रथमः एषामन्यतमद्रेक्काणे उदयति शनैश्च रेंदुवीक्षणयोगसंभवाः यथाक्रमं विहगाः पक्षिणः स्थलांबुजाः संभवंति पक्षिद्रेक्काणे शनैश्चरेण युते दृष्टे वा स्थलजपक्षिणां जन्म वक्तव्यं एवमिंदुना युते दृष्टे वा जलजानां पक्षिणां जन्म इति एको योगः अत्र लग्ने प्रथमदशकभागे यो ग्रहः स्थितः प्रथमद्रेक्काणस्थः ततः परमान्यस्मिन्दशके द्वितीयद्रेक्काणस्थस्ततः परमान्यस्मिन्दशके तृतीयद्रेक्काणस्थ इति एवं त्रयो भागा लिप्ताश्च विंशतिकलाश्चैकनवांशकप्रमाणं परिकल्प्य ग्रहस्थितिरन्वेष्या सर्वराशिष्वियं परिभाषा बलसंयुतेन वा ग्रहेण युक्ते चरभांशकोदये यस्य तस्य लग्नस्य चरनवांशकोदये बलसंयुतेन ग्रहेण संयुक्ते तयेति ते शनैश्चरयुतदृष्टे स्थलजानां पक्षिणां जन्म चंद्रयुतदृष्टे जलजानां पक्षिणां जन्मज्ञानं द्वितीयो योगः बुधांशके वेति बुधनवांशके मिथुनकन्ययोरन्यतमे तात्कालिकस्य लग्नस्योदिते तस्मिंश्च बलवद्ग्रहसंयुक्ते शनैश्चरयुतदृष्टे

दृक्ष्वासमानास्त्रवदेत्तं रव्ययारे खां वदेत्स्मरसंस्थैश्च दृष्टे ॥ ४ ॥ खगे दृक्काणे बलसंयुतेन वा ग्रहेण युक्ते चरभांशकोदये बुधांशके वा विहगाः स्थलांबुजाः शनैश्चरेंद्वीक्षणयोगसंभवाः ५ होरेंदुसूरिरविभिर्विबलैस्तरूणां तोयस्थले तरुभवोंशकृतः प्रभेदः ॥

स्थलजानां जन्म चंद्रयुतदृष्टे जलजानामिति जन्मः तृतीयो योगः एते शनैश्चरस्येंद्रोर्वा संयोगेक्षणेन वा संभवंतीति तथा च सारावल्यां विहगोदितद्रेक्काणे ग्रहेण बलिना युते यच्चरभांशे बौधांशे वा विहगाः स्थलांबुजाः शनिशशीक्षणाद्योगात् १ अधुना वृक्षजन्मज्ञानं वसंततिलकेनाह ५ होरेति होरालग्नं इंदुश्चंद्रः सूरिर्जीवः रविरादित्यः एतैर्विबलैर्वीर्यरहितैः प्रष्टा तरूणां वृक्षाणां जन्म पृच्छति इति वक्तव्यं तत्रायं विशेषः तोयस्थल इति तत्र तरुभवो वृक्षजन्म किं मतोये जलेस्थले निर्जले चेति तत्प्रभेदस्तद्विकल्पोंशकृतो नवांशकविहितः तत्र परराश्यंशकोदये तोयसमीपजान् वृक्षान् ५ नूपजान्तोयराशयः कर्कटमकरपश्चार्द्धमीनाः एतैरनूपजवृक्षजन्मेति ज्ञानं इतरराश्यंशकोदये स्थलवृक्षजन्मज्ञानं तत्रापि संख्येयं लग्नाद्ग्रह इति उदितांशः स्थलचारी जलचारी वा भवति तदधिपतिर्यो वत्संख्ये राशौ लग्नाद्व्यवस्थितस्तावंत एव संख्यास्तरवो वृक्षाः स्थलजा जलजा वा वक्तव्याः अत्राप्यंशकपतिवशाद्दूस्यमानायुर्दायविधिना द्विगुणत्वं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ. स्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणं द्विरुत्तमस्वांशकभागगैरिति अत्र द्वित्रिगुणत्वे प्राप्ते यावंत्यो गणना भवंति तावंत्यो कार्य्या इत्यागमविदः तथाच सारावल्यां लग्नार्कजी
टी भ वचंद्रे खलेशे षष्ठे च मूलयोनिः स्यात् स्थलजलभवनविभागाद्वृक्षादीनां प्रभेदकराः स्थलजलयोः खगो लग्नाद्यावति राशौ तु तेपि तावंत्यः द्वित्रिगुणत्वं तेषामायुर्दा
२१ यप्रकारोक्तं अधुना स्थलजलजानामंशस्वामिवशाद्वृक्षाणां विशेषज्ञानं मंदाक्रांतयाह ६ अन्तस्सारानिति रविः सूर्य्यो शाकपतिरंतस्सारान् मध्यदृढांशिंशपा
दीन्वृक्षाञ्जनयति उत्पादयति सूर्य्यस्सूनुरर्किर्दुर्भगान्दृश्यानसारप्रियान् कुकुशाप्रभृतीञ्जनयति तुहिनकिरणश्चंद्रः क्षीरोपेतान्सक्षीरान् द्रुमप्रभृतीञ्ज
नयति भौमः कुजः कंटकाढ्यान् कंटकबहुलान्खदिरप्रभृतीञ्जनयति वागीशज्ञाविति वागीशो बृहस्पतिः ज्ञो बुधः एतौ द्वौ यथासंख्येन सफलविफलान्वृ
क्षाञ्जनयतः तत्र बृहस्पतिः सफलानाम्रवृक्षप्रभृतीन् बुधो विफलान् मरादुकप्रभृतीन् शुक्रः पुष्पवृक्षान्मालत्यादीन्जनयति इंदुश्चंद्रः भूयः पुनः स्निग्धा

लग्नाद्ग्रहः स्थलजलर्क्षपतिस्तु यावांस्तावंत एव तरवः स्थलतोयजाताः ६ अन्तस्साराञ्जनयति रविर्दुर्भगान्सूर्य्यसूनुः क्षीरोपेतान्तु
हिनकिरणः कंटकाढ्यांश्च भौमः वागीशज्ञौ सफलविफलान्पुष्पवृक्षांश्च शुक्रः स्निग्धानिंदुः कटुकविटपान्भूमिपुत्रश्च भूयः ७
शुभोऽशुभर्क्षे रुचिरं कुभूमिजं करोति वृक्षं विपरीतमन्यथा॥ ५५ न्सविषकरणान्धवदेवदारुप्रभृतीञ्जनयति भूमिपुत्रोंगारकः कटुकविटपान्भल्ला

तकप्रभृतीञ्जनयति अत्रोभयजनितत्वनिर्देशाच्चंद्रभौमयोर्विकल्पनादेशः अधुना भूमिगशुभाशुभज्ञानं संख्याश्च वंशस्थेनाह ७ शुभोऽशुभर्क्षेति॥ रम. २१
सएव स्थलजलांशपतिर्ग्रहः शुभस्तत्कालमशुभक्षेपापग्रहराशौ व्यवस्थितो भवति तदा रुचिरतरुं शोभनं वृक्षं कुभूमिजमशोभनभूमिजातं वदेत् अन्यथा
विपर्य्यये विपरीतं वृक्षं करोति अंशपतिरशुभस्तत्कालं शुभग्रहराशिस्थो भवति तदा अशोभनं वृक्षं शोभनभूमिजातं वदेत् अर्थादेव शुभग्रहे शुभक्षेत्रस्थे
ऽशुभं वृक्षं शोभनभूमिजातं वदेत् अशुभग्रहे अशुभक्षेत्रस्थे अशोभनवृक्षमशोभनभूमिजातं वदेत् परांशके यावतीति सस्थलजलांशपतिर्ग्रहः स्वका
दात्मीयादंशकाद्विच्युतश्चलितो यावत्संख्यपरनवांशके व्यवस्थितः स्वमंशमतिक्रम्य यावत्संख्ये परनवांशके वर्त्ततेतत्तुल्यास्तत्संख्यास्तथोक्तास्तज्जातीयाश्च तर
वो वृक्षा भवंति तावंत एव स्थलजा जलजा वा तरवः प्राक्संख्यया तथ चेति॥ ८॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्रपुनः संख्याकरणाद्विकल्पेनादेशइति तथाचसारावल्यां स्वांशात्परांशगामिषुयावत्संख्याभवंतितावंतः स्थलजावाजलजावानरवः प्राक्संख्ययाप्रवदेदि
ति।।५।। ।।इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविवृत्तौवियोनिजन्माध्यायस्तृतीयः।।३।।अथातोनिषेकाध्यायोव्याख्यायते तत्रादावपिऋतौसतिगर्भाधा
नमित्यतः ऋतुनिरूपणमृतावपिस्त्रीपुरुषसंयोगज्ञानंवंशस्थेनाह १ कुजेंदुहेतुरिति कुजोभौमः इंदुश्चंद्रः तौहेतुः कारणनिमित्तंयस्यरजसः सकुजेंदुहेतुः
मासंमासंप्रतिमासंस्त्रीणांप्रतिमासमार्त्तवंकुजेंदुहेतुः प्रतिमासग्रहणेनप्रथमोद्भूतरजोनिवृत्तिंदर्शयन्गर्भग्रहणक्षममार्त्तवंप्रदर्शयति ऋतोभवमार्त्तवंकथयां
मित्याह गतेतुपीडर्क्षमनुष्णदीधितौइति अनुष्णदीधितौशीतमयूखेचंद्रेपीडर्क्षंगतेप्रकृतत्वात्स्त्रीणामनुपचयगृहाश्रिते आर्त्तवकारणंभवति अथयोदेवय
दिचंद्रः कुजः संदृष्टोभवति एतदुक्तंभवति स्त्रियोजन्मर्क्षादनुपचयसंस्थश्चंद्रमास्तत्रचयद्यंगारकेणदृश्यतेतदागर्भग्रहणक्षममार्त्तवमतीवहेतुर्भवति अं
न्यत्रबालवृद्धातुरवंध्याभ्यः अत्रस्वबादरायणः स्त्रीणांगतोनुपचयर्क्षमनुष्णरश्मिः संदृश्यतेयदिधरातनयेनतासां गर्भग्रहार्त्तवमुशंति तदानवंध्यावृद्धातुरा

परांशकेयावतिविच्युतः स्वकाद्भवंतितुल्यास्तरवस्तथाभिधा ८ कुजेंदुहेतुः प्रतिमासमार्त्तवंगतेतुपीडर्क्षमनुष्णदीधितौ।। ९ ।।

ल्पवयसामपिचैतदिष्टं १ तथाचसारावल्यां अनुपचयराशिसंस्थेकुमुदाकरबंधवेरुधिरदृष्टेप्रतिमासंयुवतीनांभवतीहरजोध्रुवंत्येके इंदुर्ज्जलंकुजोग्नि।
ज्जलमिश्रंत्वग्निरेवपित्तंस्यात् एवंरक्तेक्षुभितेपित्तेनरजः प्रवर्त्ततेस्त्रीषु एवंयद्भवतिरजोगर्भस्यनिमित्तमेवकथितंतत् उपचयसंस्थेविफलंप्रतिमासंदर्शनंत
स्याः एवंगर्भग्रहणयोग्यमार्त्तवंप्रदर्श्यस्त्रीषुपुरुषसंयोगसंभवासंभवौप्रदर्शयति अतोन्यथास्थइति अतोन्यथा अस्मादुक्तप्रकारादन्यथास्थोविपर्ययस्थेचं
द्रमसि तत्रोक्तविपर्ययस्थः पुरुषजन्मराशेरुपचयस्थश्चंद्रमायदिभवतितस्मिंशुभेनसौम्येनपुंग्रहेणगुरुणेक्षितेदृष्टेकामिनीस्त्रीनरेणपुरुषेणसहसंयोगं
मैथुनमुपैतिगच्छतीतिवक्तव्यं नन्वत्रातोन्यथास्थइतिस्त्रियाउपचयस्थः कस्मान्नव्याख्यायते अयुक्तमेतत् प्राधान्यात्पुरुषस्यैवतत् यस्माद्बादरायणः पुरुषो
पचयगृहस्थागुरुणायदिदृश्यतेहिममयूखः स्त्रीपुरुषसंयोगंतदावदेदन्यथानैवमिति सारावलीकारेणसमासामान्येनोक्तं तद्यथा उपचयभवनेशशभृ
दृष्टोगुरुणासुहृद्भिरथवासौ पुंसांकरोतियोगंविशेषतः शुक्रसंदृष्टः कस्मिन्कालेयंविचारः उच्यते चतुर्थदिनेस्नातायां तथामणित्थः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बृ
टी॰भ
२२

ऋतुविरमेस्नातायांयद्युपचयस्थःशशीभवति बलिनागुरुणादृष्टोभर्त्रासहसंगमश्चतदा तदाराजपुरुषेणरविणाविटेनभौमेनवीक्षितेचंद्रे सौम्येनचपल
मतिनाभृगुणाकांतेनरूपवता भृत्येनसूर्यपुत्रेणायातिसास्त्रीसमायोगं एकैकेनफलंस्याद्दृष्टेचान्यैः कुजादिभिः पापैः सर्वैःस्वगृहंत्यक्त्वागच्छतिवेश्यापदं
कुर्वति अथमैथुनप्रकारज्ञानमिंद्रवज्रयाह १ यथास्तराशिरिति आधानलग्नाज्जन्मलग्नात्प्रश्नलग्नाद्वायोस्तराशिः सप्तमोस्तलग्नस्तत्संज्ञकोयोजंतुना
न्मिथुनंस्त्रीपुमांसौयथायेनप्रकारेणसमेतिसंयोगंसुरतंयाति तथातेनैवप्रकारेणतस्यनरस्यमिथुनप्रयोगः संयोगोवाच्योवक्तव्यः तस्मिन्नेवास्तेसप्तमेस्था
नेअसद्ग्रहालोकितसंयुतेपापग्रहैर्दृष्टेयुक्तेवासरोषःसकलहोमिथुनप्रयोगोवाच्यः दृष्टैःसौम्यैर्युतदृष्टेसविलासहासः विलासोपहासः सीत्कारादिसंयुतेमिथु
नप्रयोगोवाच्यः अर्थादेवनकेचिद्युतदृष्टेनसरोषोनापिसविलासहासइति मिश्रयुतदृष्टेसरोषोसविलासहासश्चेति तथाचसारावल्यां द्विपदादयोविलग्ना
त्सुरतंकुर्वतिसप्तमेयद्वत् तद्वत्पुरुषाणामपिगर्भाधानंसमादेश्यं अस्तेशुभयुतदृष्टेसरोषकलहंभवेद्ग्रहाभ्यां सौम्यैःसौम्यंसुरतंवात्स्यायनसंप्रयोगमरव्यातं अथ

अस्तोन्यथास्थेशुभपुंग्रहेक्षितेनरेणसंयोगमुपैतिकामिनी १ यथास्तराशिर्मिथुनंसमेतितत्तथैववाच्योमिथुनप्रयोगः असद्ग्रहालोकि
तसंयुतेस्तेसरोषइष्टैःसविलासहासः २ रवींदुशुक्रावनिजैःस्वभागगैर्गुरौत्रिकोणोदयसंस्थितेपिवा॥ गर्भसंभवासंभवंवंशस्थेनाह २ रवीति

रविःसूर्यःइन्दुश्चंद्रःशुक्रःसितःअवनिजोंगारकःएतैःस्वभागगैर्यत्रतत्रराशौस्वनवांशकस्थैराधानकालेऽवश्यमेवापत्यंभवति गर्भसंभवोभवतीत्यर्थः य
दिचसर्वेस्वभागगानस्युस्तदापुरुषोपचयर्क्षगाभ्यांसूर्यसिताभ्यांस्वनवांशकस्थाभ्यामेवंगर्भसंभवोवाच्यः एवंभौमचंद्राभ्यांनार्युपचयर्क्षगाभ्यांस्वनवांशक एम २२
स्थाभ्यामाधानकालेऽवश्यमेवापत्यंभवति गर्भसंभवोभवतीत्यर्थः यस्मादनेनस्वल्पजातकेनोक्तं बलयुक्तौस्वगृहांशेष्वर्कसितावुपचयर्क्षगौपुंसांस्त्रीणांवा
कुजचंद्रौयदातदासंभवतिगर्भः गुरौत्रिकोणोदयसंस्थितेपिवाइति गुरौबृहस्पतौत्रिकोणयोर्नवपंचमयोरुदयेलग्नेपिवासंस्थितेएषामन्यतमस्थानस्थेपिभ
वत्यसंभवोगर्भग्रहणं विबीजिनामिमेइति हियस्मादर्थे एतेहियोगाःविबीजिनांषंढानांविगतबीजंवीर्ययेषांस्त्रीपुरुषाणांतेषामफलाविद्यमानाअपिन
संभवंति अत्रोदाहरणं कराहिमांशोर्विहशामिवाफलाइति यथाहिमांशोःशीतरश्मेः॥ ६ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चंद्रस्य करा रश्मयो विद्यमाना अपि विदृशा मंधाना मफलानिःफला विगताद्दृष्टिर्येषां ते विदृशः तेषामिवेति अधुना स्त्रीपुंसयोराधानकालवशादाप्रसवविधि यावच्छु
भाशुभज्ञानं वंशस्थेनाह ३ दिवाकरेति दिवाकरात्सूर्यात्स्मरगो सप्तमस्थानस्थौ कुजार्कजौ कुजोंगारको ऽर्कजः सौरः यदि भवतः तदा पुंगलस्य मनुष्यस्य गदप्रदौ
रोगप्रदौ भवतः एवं चंद्रात्स्मरगौ सप्तमस्थानस्थौ कुजार्कजौ यदि भवतः तदा योषितः स्त्रियः गदप्रदौ रोगप्रदौ भवतः एतदुक्तं भवति आधानकाले यत्रार्कस्थि
तस्तस्मात्सप्तमे स्थाने यदांगारको भवति सौरो वा तदा पुंसो रोगप्रदो भवति स्वमासे एवमिंदोः चंद्रात्सप्तमे भौमः सौरो वा भवति तदा योषितः स्त्रियो रोगप्रदो भवति॥
स्वमासे एव व्ययस्वगौ मृत्युकराविति तावेव कुजसौरौ व्ययस्वगौ द्वादशद्वितीयगौ तयोर्दिवाकरेंद्वोः सकाशादुभयत्र पार्श्वस्थितयोस्तदा पुंगलयोषितोः स्त्रीपुरुषयो
र्मृत्युकरौ भवतः एतदुक्तं भवति सूर्यादेको द्वादशो द्वितीये तदा तयोर्मध्याद्यो बलवान्स स्वमासे मृत्युकरो नरस्य भवति चंद्रादप्येवं व्यवस्थिते चंद्रादेको द्वादशो द्वि
तीयो द्वितीये तदा तयोर्मध्ये यो बलवान्स स्वमासे मृत्युकरः स्त्रियो भवति युतौ तथेति तदिति कुजसौरयोः परामर्शः तयोः कुजसौरयोर्मध्याद्येदैकेना दित्यो युतः स

भवन्त्यपत्यं हि विबीजिनामिमे करा हिमांशोर्विदृशामिवाफलाः ३ दिवाकरेंद्वोः स्मरगौ कुजार्कजौ गदप्रदौ पुंगलयोषितोस्तदा व्ययस्व
गौ मृत्युकरौ युतौ तथा तदेकदृष्ट्या मरणाय कल्पितौ ४ दिवार्कशुक्रौ पितृमातृसंज्ञितौ शनैश्चरेंदू निशि तद्विपर्य्ययात्॥ ॥ ॥

हितो भवत्यन्येन दृष्टस्तेन तदा नरस्य मरणाय कल्पितो निश्चितः एवं चंद्रमा यद्येकेन युक्तो भवत्यपरेण दृष्टः तदा स्त्रियो मरणाय कल्पितः द्वयोर्मध्ये यो बलवान्तस्य मा
से इति अथ निषिक्तस्य पितृमातृपितृव्यमातृस्वसॄणां शुभाशुभज्ञानं वंशस्थेनाह ५ दिवार्कशुक्राविति दिवा दिने निषिक्तस्य जातस्य वा जंतोर्य्यथाक्रमं पितृमा
तृसंज्ञितावर्कशुक्रौ भवतः पितृसंज्ञकोऽर्को मातृसंज्ञकः शुक्रः एवमेव निशि रात्रौ निषिक्तस्य जातस्य वा शनैश्चरेंदू सौरचंद्रौ शनैश्चरो पितृसंज्ञकः चंद्रो मातृसंज्ञकः॥
तद्विपर्य्ययादिति तद्विपर्य्ययाद्दिवारात्रिव्यत्ययात्तावेव पूर्वोक्तौ ग्रहौ पितृव्यमातृस्वसृसंज्ञितौ भवतः तत्र दिवा निषिक्तस्य जातस्य वा शनैश्चरो पितृव्यसंज्ञः चंद्रो
मातृस्वसृसंज्ञः रात्रौ निषिक्तस्य जातस्य वार्कः पितृव्यसंज्ञकः शुक्रो मातृस्वसृसंज्ञः तत्संज्ञायाः प्रयोजनं तावथौजयुग्मर्क्षगतौ तयोः शुभाविति तावेव यथोक्तौ ग्र
हौ तयोरोजयुग्मर्क्षगतौ शुभौ ज्ञेयौ ओजा विषमराशयो युग्माः समराशयः तत्र दिवार्को विषमर्क्षगो मेषमिथुनसिंहतुलधन्विकुंभानामन्यतमस्थः पितुः शुभकृत

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वृ० टी॰भ॰ २३

रात्रौपितृव्यस्यतथादिवाशुक्रः समर्क्षगो वृषकर्कटकंन्यावृश्चिकमकरमीनानामन्यतमस्थोमातुः शुभकृत् रात्रौमातृस्वसुः शनैश्वरोरात्रौविषमर्क्षगतः पितुः
शुभकृद्दिवापितृव्यस्यतथा चंद्रोरात्रौसमर्क्षगोमातुः शुभकृत् दिवामातृस्वसुः सामर्थ्यादेवोक्तविपर्य्ययस्थः सएवोक्तयोरशुभः यथादिवासमक्षेत्रगतोऽर्कः पि
तुरशुभोरात्रौपितृव्यस्य दिवाविषमर्क्षगतः शुक्रोमातुरशुभोरात्रौमातृस्वसुः रात्रौसमक्षेत्रगतः शनैश्वरः पितुरशुभोदिवापितृव्यस्य रात्रौविषमर्क्षगतश्चंद्र
मामातुरशुभोदिवामातृस्वसुरिति अथाधानप्रसवमध्येऽऽधानकालवशात्मातुर्मरणयोगद्वयमाह ५ उदयर्क्षमुदयलग्नमसद्भिः पापग्रहैरभिलषद्भिः न
त्रोदयलग्नाभिलाषिः कश्चिल्लग्नाद्द्वितीयस्थग्रहव्याख्यातः तेषांअभिमतंयुयोदयलग्नादनंतरंतदुभयस्यप्रत्यासन्नतयाभिलषत्युदयर्क्षमिति अन्येपुनर्ल
ग्नाद्द्वादशस्थानस्यगृहस्थोदक्षोभिलाषंकथयंति यस्मात्तद्धिहायराशिगमनंग्रहः करोति एवंलग्नाद्द्वादशस्थैः पापैर्लग्नेचयदिशुभदृष्टिंसौम्यग्रहदर्शनमया
तेऽप्राप्तेसौम्यग्रहेऽदृश्यमानेस्त्रीयोषिद्गर्भिणीमरणमेतिमृत्युंप्राप्नोति अत्रचभगवान्गार्गिः अशुभैर्द्वादशर्क्षस्थैः शुभदृष्टिविवर्जिते आधानलग्नेमरणंयो

पितृव्यमातृष्वसृसंज्ञितौचतावथौजयुग्मर्क्षगतौतयोः शुभौ ५ अभिलषद्भिरुदयर्क्षमसद्भिर्मरणमेतिशुभदृष्टिमयाते उदयराशि
सहितेचयमेस्त्रीविगलितोडुपतिभूसुतदृष्टे ६ पापद्वयमध्यसंस्थितौलग्नेंदूनचसौम्यवीक्षितौ ॥११॥ षितः प्रवदेद्बुधः इतियोगांतर इति आ

ह उदयराशिसहितेचयमेत्यादि यमेशनैश्चरेउदयराशिसहितेलग्नस्थेतस्मिंश्चविगलितेनोडुपतिनानक्षत्रस्वामिनाक्षीणचंद्रेणभूसुतेनांगारकेणचदृष्टेऽवलो
कितेस्त्रीगर्भिणीमरणमेति अथयोगांतरंवैतालीयेनाह ६ लग्नमुदयराशिरिंदुश्चंद्रस्तौलग्नेंदूपापद्वयमध्यसंस्थितौलग्नस्थेचंद्रमसियद्येकः पापग्रहो
द्वादशस्थोभवतिद्वितीयस्थोऽपरः तदालग्नेंदूयुगपत्तुल्यकालंपापद्वयमध्यमगावुच्येते अथवालग्नेंदूविकृष्टौपापाक्रांतौभवतस्तत्रैवैकः पापस्तावन्मा
स्थितौऽपरस्तावदतिक्रम्यस्थितस्तथापिलग्नेंदूपापद्वयमध्यगावुच्येते अथवाद्वादशस्थानेएकपापोऽपरोद्वितीयेतृतीयेचंद्रश्चतुर्थेचपापोभवति तथापि रामः २२
लग्नेंदूपापद्वयमध्यगावुच्येते एवंलग्नेंदूयदियुगपत्पापद्वयमध्यगतौनचसौम्यवीक्षितौशुभग्रहावलोकितौ नभवतस्तदानारीस्त्रीगर्भयुताविपद्यते॥
म्रियते पृथगेवेति अथवापृथक्स्थौलग्नेंदूभवतस्तयोर्मध्यादेकतमोऽपिपापद्वयमध्यगोभवतिसौम्यग्रहदृष्टश्चनभवतितथानारीगर्भयुताविपद्यते

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

म्रियतेइति पृथगेवेति अथवालग्नात्त्रितीयेचंद्रोद्वितीयचतुर्थेद्वादशस्थापापाः तथापिलग्नेन्दूपापमध्यगौभवतः अथवालग्नादेकादशेचंद्रोद्वितीयतृतीयद्वा
दशगाः पापास्तथापिलग्नेंदूपापद्वयमध्यगौभवतः युगपद्ग्रहणंपादपूर्णार्थेविस्पष्टार्थेवा तदर्थस्यपृथगेवसामर्थ्याल्लब्धत्वात् अत्रयोगकर्तॄणांग्रहाणांम
ध्याद्योबलीतन्मासिगर्भिणीमरणंभवतीतिसर्वत्रपरिभाषा अन्ययोगांतराणिवैतालीयेनाह ७ शशिनश्चंद्रात्क्रूरैःपापग्रहैः चतुर्थस्थानस्थैर्निधनाश्रिते
ऽष्टमस्थानस्थेकुजेभौमेएकोयोगः अथवालग्नाच्चतुर्थैःपापैरष्टमेभौमेचैवंद्वितीयोयोगः बंध्वंत्यगयोःकुजार्कयोरिति लग्नाद्बंधुगतेचतुर्थस्थेभौमेन्त्यगते
द्वादशस्थानस्थेऽर्केसूर्येयत्रतत्रस्थेक्षीणेन्दौपरिक्षीणेचंद्रेतृतीयोयोगः एषामाधानकालेन्यतमस्यसंभवेमरणायपूर्ववन्नारीगर्भयुताविपद्यतइति अधु
नामातुःशस्त्रनिमित्तंमरणयोगगर्भेश्रवंचाधानलग्नवशाद्वैतालीयेनाह ८ उदयास्तइति निषेककालेकुजाऽर्कयोर्भौमसूर्ययोर्यथासंख्यमुदयास्तगयो
र्लग्नसप्तमस्थयोर्लग्नेभौमेसप्तमस्थेऽर्केगर्भयुतायाःभार्यायाःस्त्रियःशस्त्रकृतंशस्त्रहेतुकंमरणंनिधनंवदेद्ब्रूयात् तथातेनैवप्रकारेणेति नारीगर्भयुता

युगपत्पृथगेववावदेन्नारीगर्भयुताविपद्यते ७ क्रूरैःशशिनश्चतुर्थगैर्लग्नाद्वानिधनाश्रितेकुजे बंध्वंत्यगयोःकुजाऽर्कयोःक्षीणे
न्दोनिधनायपूर्ववत् ८ उदयास्तगयोःकुजाऽर्कयोर्निधनंशस्त्रकृतंवदेत्तदा मासाधिपतौनिपीडितेतत्कालंस्रवणंसमादिशेत्
९ शशाङ्कलग्नोपगतैःशुभग्रहैस्त्रिकोणजायाऽर्थसुखास्पदस्थितैः॥११ विपद्यतइत्यर्थः मासाधिपताविति गर्भमासेषुमासाधिपान्वक्ष्य
ति कललधनेत्यादिना तत्रनिषेककालेयोग्रहोभौमादिरन्येनग्रहेणयुद्धेविजितोभवतिपराजितोभवतियतःकुसुतादीनांयुद्धमित्युक्तं केतुनावाभिधूमितउ
ल्कयावाभिहितःसोपिनिपीडितग्रहइत्युच्यते सूर्याच्चंद्रमसोक्रूरयुक्तोदृष्टोवाराहुणाग्रहणेपीडितोइत्युच्यंते तस्यापिनिपीडितस्यग्रहस्ययोभवतिमासोयस्मि
न्मासेमासाधिपत्यंतस्यमासंभवतितत्कालंतस्मिन्कालेगर्भस्यस्रवणंच्युतिंसमादिशेत्वदेत् अधुनागर्भपुष्टिज्ञानंवंशस्थेनाह ९ यत्रराशौशशांकश्चंद्रः
स्थितस्तत्रैवशुभग्रहैर्व्यवस्थितैर्बुधगुरुसितैरित्यर्थः अथवालग्नस्थैःशुभग्रहैःलग्नेव्यवस्थितैः अथवाकेश्चिच्छशांकोपगतैः कैश्चिल्लग्नोपगतैः॥
एवंशशांकोपगतैःशुभग्रहैरुदयोपगतैर्वा अथवात्रिकोणजायाऽर्थसुखास्पदस्थितैः त्रिकोणंनवपञ्चमे॥ ९ ॥

बृ॰ टी॰ भ॰ २४

जायास्थानं सप्तमं अर्थस्थानं द्वितीयं सुखस्थानं चतुर्थं आस्पदस्थानं दशमं एतेषु त्रिकोणजायाऽर्थसुखास्पदेषु यथासम्भवं चंद्राल्लग्नाद्वा द्वयोर्वा समवस्थितो न तथा
पापकैः क्रूरग्रहैश्चंद्राल्लग्नाद्वा तृतीयलाभर्क्षगतैः तृतीयैकादशस्थानस्थैस्तैर्यथासंभवं द्वयोर्व्यवस्थितैर् रविणा सूर्येण यः निरीक्षितो दृष्टः शशी लग्नं वा भव
ति यस्मादेव योगः स च दृश्यते तदा गर्भः सुखी पुष्टिमान्पुमान्भवति केचिद्गुरुणा निरीक्षित इति पठंति वदयुक्तं यस्मात्सारावल्यामुक्तं होरेंदुतैः सौम्यैस्त्रिकोण
जायार्थसुखांबरस्थैर्वा पापैस्त्रिलाभयातैः सुखी तु गर्भो निरीक्षितो रविणा अथ निषिक्तस्य निषेककालाज्जातस्य जन्मकालादुभयोरपि प्रश्नकालाद्वा पुंस्त्रीवि
भागज्ञानं शार्दूलविक्रीडितेनाह १० ओजर्क्षेति ओजर्क्षे पुरुषांशकेषिति लग्नमुदयलग्नं आदित्य अर्कः गुरुर्जीवः इन्दुश्चंद्रः एतैर्लग्नार्कगुर्विंदुभिरो
जर्क्षस्थैर्विषमराशिव्यवस्थितैर्न केवलं यावत्पुरुषांशकेषु विषमनवांशग्रहणं नास्ति तत्कथं व्याख्यातं विषमनवांशकगतैरिति उच्यते पुरुषांशकेष्विति च
नात्पुरुषराशीनामंश इत्यर्थः यतः य एव विषमराशयस्त एव पुरुषराशयः समांशकगतैर्युग्मेष्विति तैरेव लग्नार्कगुर्विंदुभिर्युग्मेषु समराशिषु स्थितैर्यथा

त्रितीयलाभर्क्षगतैश्च पापकैः सुखी तु गर्भो रविणा निरीक्षितः १० ओजर्क्षे पुरुषांशकेषु बलिभिर्लग्नार्कगुर्विन्दुभिः पुज्जन्म प्रवदेत्स
मांशकगतैर्युग्मेषु तैर्योषितः ॥ ११ संभवं न केवलं यावत्समांशकगतैर्युग्मराशिनवांशकस्थैर्बलिभिश्च योषितः स्त्रियो जन्म वदेत् अथैषां यथाभि

हितानां लग्नग्रहाणामुभयविकल्पकानां बाहुल्यात्पुंस्त्रीनिर्देशः साम्ये बलाधिकत्वात् गुर्वर्काविति अथैतेषां गुर्वर्कौ विषमे भवति गुरुर्जीवः अर्क आदि
त्यः एतावुभावपि विषमराशौ गतौ यत्र तत्र नवांशकस्थौ नरं मनुष्यं कुरुतः बलग्रहणमत्रानुवर्तते शशी चंद्रः सितः शुक्रः वक्रोंगारकः एते यदि सबलाः युग्मेस
मराशौ गता यत्र तत्र नवांशकस्थाः स्त्रियं जनयति द्व्यंगस्था इति एत एव ग्रहा द्व्यंगस्था यत्र तत्र राशौ हि शरीरनवांशकस्थाः बुधवीक्षणाच्च बुधदृष्टा यमलौ द्वौ स्वप
क्षकुर्वंति स्वपक्षे आत्मीयपक्षे आत्मीयपक्षे पुरुषनवांशके स्त्रीनवांशके चेत्यर्थः एतदुक्तं भवति चत्वारो द्विस्वभावा मिथुनकन्याधन्विमीनाः तत्र मिथुन राम २४
धन्विनौ पुरुषांशकौ कन्यामीनौ स्त्र्यंशकौ ते यथासंभवं मिथुनधन्वकगतावादित्यजीवौ यदि बुधेन यत्र तत्रावस्थितेन दृश्यते तदा यमलौ द्वौ पुरुषौ वाच्यौ ॥
एवं यथासंभवं कन्यामीनांशकगताः शशीशुक्रभौमाः यत्र तत्रावस्थितेन बुधेन दृश्यते तदा यमलौ द्वे कन्ये कुर्वन्ति ॥ ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथ द्वावेव विषमराशिगतौ यथा दर्शितस्थावुभौ पश्यतितदा द्वौ पुरुषौ द्वावेव कन्ये वक्तव्ये नन्वत्रांशकग्रहणं नास्ति तत्कथं व्याख्यातं द्विशरीरांशेष्विति उच्य ते अनेनैव स्वल्पजातके उक्तं बलिनो विषमेऽर्कगुरू नरं स्त्रियं समगृहे कुजेंदुसिताः यमलौ द्विशरीरांशेष्विंदुजदृष्टाः स्वपक्षसममिति अन्यथा पुनरुक्तता स्या त् ओजर्क्षे पुरुषांशकेष्वित्यनेनैव गतार्थत्वात् वलग्नहणमत्रानुवर्तनीयमिति अथ पुत्त्रजन्मयोगांतरमुपेन्द्रवज्रयाह ११ विहायलग्नमिति उक्तयोगाभाव स्यावसरेनान्यथा आधानलग्नं प्रच्छाकालिकं लग्नं वा लग्नं विहाय त्यक्त्वा सौरः शनैश्चरो लग्नाद्विषमर्क्षगतस्तृतीयपंचमसप्तमनवमैकादशस्थानानामन्यत मस्थः पुत्त्रजन्मकरः पुरुषजन्मकरो भवति प्रोक्तग्रहाणामिति प्रोक्तग्रहाणां कथितयोगकर्तॄणां ग्रहाणां वीर्यं बलमवलोक्य विचार्य प्रसूतौ प्रसवे पुरुषो न रो वा नास्त्री वा जन्म वक्तव्यं एतदुक्तं भवति यत्र पुरुषजन्मयोगसंभवः स्त्रीजन्मयोगसंभवश्च दृश्यते तदा यो योगो बलवद्ग्रहाभिर्निर्मितस्तद्वशात्पुंस्त्रीजन्मवक्त

गुर्वर्कौ विषमे नरं शशिसितौ वक्रश्च युग्मे स्त्रियं द्व्यंगस्था बुधवीक्षणाच्च यमलौ कुर्वन्ति पक्षे स्वके ११ विहाय लग्नं विषमर्क्षसंस्थः सौरोऽपि पुत्त्रजन्मकरो विलग्नात् प्रोक्तग्रहाणामवलोक्य वीर्यं वाच्यः प्रसूतौ पुरुषोंऽगना वा १२ अन्योन्यं यदि पश्यतः शशिरवीय द्यार्किसौम्यावपि वक्रो वा समगं दिनेशमसमे चंद्रोदयौ चेत्स्थितौ ॥ ॥ अथ क्लीबजन्मयोगांशार्दूलविक्रीडितेनाह १२ अन्योन्यमिति ॥ अन्योन्यं परस्परं यदि पश्यतः समराशिस्थश्चंद्रो विषमराशिगतमर्कं पश्यत्यर्कश्चंद्रं शशिनं पश्यति तदा क्लीबजन्मयोगो एकः यद्यार्किसौम्यावपि आर्किसौ रः सौम्यो बुधः एतावार्किसौम्यौ यथाक्रमं युग्मौजर्क्षगतौ अन्योन्यं यदि पश्यतस्तदा द्वितीयो योगः वक्रो वा समगमिति वक्रोंगारको विषमर्क्षगः समगं समराशि स्थं दिनेशं सूर्यं पश्यति सूर्यश्चांगारकं पश्यति तदा तृतीयो योगः असमे चंद्रोदयौ चेत्स्थितौ भूम्यात्मजेनांगारकेण समराशिगेनेक्षितौ दृष्टौ तदा चतुर्थो यो गः युग्मौजर्क्षगतावपीति इंदुश्चंद्रः शशिजो बुधो एतौ यथासंख्यं युग्मौजर्क्षगतौ समविषमराशिगौ भूम्याजेन भौमेन यत्रतत्रावस्थितेन वीक्षितौ दृष्टौ तदा पञ्चमो योगः पुंभागइति सितः शुक्रः लग्नं उदयलग्नं शीतकिरणश्चंद्रः एते सितलग्नशीतकिरणाः यत्रेतरराशौ पुंभागे पुरुषनवांशके व्यवस्थिता भवन्ति तदा क्लीबजन्मयोगः षष्ठः तथा च वादरायणः अन्योन्यं रविशशिनौ विषमर्क्षगौ नीरीक्ष्यते इंदुजरविपुत्त्रौ वा तथैव गर्भे नपुंसकं कुरुतः ॥ ६ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

हो. टी. ४ २५

वक्रोना विषमेसूर्य्यः समगस्त्वेवंपरस्परावलोकात् विषमर्क्षेलग्नेंदूसमराशिगः कुजोवलोकयति बुधचंद्रौकुजदृष्टौविषमर्क्षसमर्क्षगौतथैवोक्तौ ओजनवांशक
संस्थाल्लग्नेंदुसितास्तथैवोक्ताइति एतेयोगाः पूर्वयोगानामभावेवक्तव्याः तेषांयोगानामेतेषांचसंभवेतेषामेवबलवत्वं अधुनाद्वितगर्भसंभवेयोगान् शार्दूलविक्री
डितेनाह १३ युग्मेचंद्रसिताविति चंद्रसितौशशिशुक्रौयुग्मेसमराशौव्यवस्थितौनथातेनैवप्रकारेणज्ञारजीवोदयाः ज्ञोबुधः आरोंगारकः जीवोवृहस्पेतिः उ
दयोलग्नएतेसर्वेएवौजभवनेविषमराशौस्युर्भवेयुः एवमेतेमिथुनंकुर्य्युः दारिकादारकश्च लग्नेंदून्निरीक्षिताविति लग्नेंदूउदयचंद्रौसमगौयुग्मराशि
व्यवस्थितौनृनिरीक्षितौनरग्रहेणकेनचिद्दृष्टौभवतस्तथापिमिथुनंगर्भसंस्थंवाच्यं युग्मेषुवाप्राणिनः तएवपूर्वोक्ताज्ञारजीवेदयाः सर्वेएवयुग्मेषुसमराशिषुस्थि
ताः प्राणिनोबलिनोभवन्ति तथापिमिथुनंकुर्य्युः ग्रहोदयगतानित्यादि ग्रहः सर्वेएवद्व्यंगांशकेषुद्विस्वभावनवांशकेषुगताः प्राप्ताः उदयोलग्नश्च द्व्यंगांशकेषु
गताः तान्ग्रहोदयगतान् द्व्यंगांशकान्स्वांशेस्वनवांशकस्थेज्ञेबुधेपश्यतितदात्रितयंवक्तव्यं तत्रायंविशेषः ज्ञांशएवशाद्युग्मंतुइति ज्ञोबुधोगतोव्यवस्थितोय

युग्मौजर्क्षगतावपीदुशशिजौभूम्यात्मजेनेक्षितौपुंभागेसितलग्नशीतकिरणाः षट्क्लीबयोगाः स्मृताः १३ युग्मेचंद्रसितौतथौजभ
वनेस्युर्ज्ञारजीवोदयाः लग्नेंदूनृनिरीक्षितौचसमगौयुग्मेषुवाप्राणिनः ॥ ॥

स्मिन्नवांशकेस्थितः तद्वशाद्युग्मं बुधोयस्मिन्नवांशकेव्यवस्थितः
सयल्लिंगांशकस्तल्लिंगंतत्रगर्भेयुग्मंवक्तव्यं एकस्तद्विपरीतः एतदुक्तंभवति मिथुनांशकस्थोबुधोयदाग्रहोदयगतान् द्व्यंगांशकान्पश्यतितदागर्भेदारकद्वयंदा
रिकाचैकावक्तव्या अथान्यनवांशकस्थोबुधोद्व्यंगांशकव्यवस्थितान्ग्रहोदयान्पश्यतितदागर्भेदारिकाद्वयंएकंचदारकंवक्तव्यं अमिश्रैः समैर्मितैतेग्रहोदय
गतैः सबुधैरमिश्रैस्थितैर्द्विस्वभावः समलिंगस्थितैः त्रितयंसममेकलिंगंवक्तव्यं एतदुक्तंभवति मिथुननवांशकव्यवस्थितोबुधोमिथुनधन्व्यंशकव्यवस्थिता ए म
न्ग्रहोदयान्पश्यति तदागर्भेदारकत्रितयंवक्तव्यं अथकन्यांशकव्यवस्थितोबुधः कन्यामीनांशकव्यवस्थितान्ग्रहोदयान्पश्यतितदागर्भेदारिकात्रितयंवा २५
च्यमिति तथाचसारावल्यां समराशौशशिसितयोर्विषमेगुरुवक्रसौम्यलग्नेषु योगेस्मिन्नार्भगतंनूनंमिथुनंतुवित्तियं लग्नेंदूवासमगौपुंग्रहदृष्टौचमिथुनज
न्मकरौ उदयलग्नज्ञावक्रगुरवोवलिनः समराशिगास्तथैवोक्ताः द्विशरीरांशकयुक्तान्ग्रहान्विलग्नंचपश्यंतीदुसुतः कंन्यांशेद्वेकंन्येपुरुषश्चनिषच्यतेगर्भे॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मिथुनांशेकंन्येकाद्येपुरुषैस्त्रितयमेवस्यात् नृमिथुनधनुरंशगतान्ग्रहान्विलग्नंचपश्यतिइंदुसुतः मिथुनांशकस्थश्चपदापुरुषस्त्रितयंतदागर्भेकंन्यामीनांशक
स्थान्विहगानुदयंयुवतिभागगताः पश्यतिशीतगुतनयः कंन्यात्रितयंतदागर्भे अधुनात्यधिकगर्भसंभवयोगत्तानमुपजातिकयाह १४ धनुरिति धन्विलग्ने
धनुर्द्धरांशकेचोदयंलग्नमुपगते धनुर्द्धरस्यधनुषोंत्यगगतेविलग्नेधन्व्यंशकेचोपगतेग्रहैः सर्वैरेवतदंशोपगतैर्यत्रतत्रराशौ धन्विनवांशकस्थैर्नकेवलंया
वद्बलिस्थैर्वीर्य्यवद्भिस्तस्मिंश्चलग्नेज्ञेनार्किणाचदृष्टेज्ञेनबुधेनआर्किणाशनैश्चरेणचवीर्य्ययुतेनबलवतादृष्टेवलोकितेप्रभूतावहवः कोशसंस्थाजरायुवे
ष्टितविग्रहागर्भेसंभवंतीति पंचसप्तदशायावत् पूर्वमुक्तंमासाधिपतीनिपीडितेतत्कालंश्रवणंसमादिशेदिति तदधुनागर्भस्यमासाधिपान्तोटकेनाह १५
सिताद्याग्रहागर्भस्यप्रथममासात्प्रभृतिकललादीनिभवन्तिसुवर्त्तयंति तद्यथा गर्भस्यप्रथमेमासिकललंभवति शुक्रशोणितेघनेसंमिश्रीभूतेतत्रगर्भस्य
तस्मिन्मासेसितःशुक्रोऽधिपतिः द्वितीयेघनताकाठिन्यंभवति तत्रतस्यकुजोंगारकोभौमोऽधिपतिः तृतीयेंकुरोत्पत्तिर्हस्ताद्यवयवजन्मतत्रजीवोबृहस्पतिः

कुर्युस्तेमिथुनंग्रहोदयगतान् द्व्यंगांशकान्पश्यतिस्वांशेज्ञेत्रितयंज्ञगांशकवशाद्युग्मंत्वमिश्रंसमम् १४ धनुर्द्धरस्यांत्यगतेविलग्नेग्रहै
स्तदंशोपगतैर्बलिष्ठैः ज्ञेनार्किणावीर्य्ययुतेनदृष्टेसंतिप्रभूताअपिकोशसंस्था १५ कललघनांकुरास्थिचर्म्मांगजचेतनताः सितकुज
जीवसूर्य्यचंद्रार्किबुधाः परतः॥

॥५ चतुर्थेऽस्थिसंभवः तत्रसूर्य्योरविरधिपतिः पंचमेचर्म्मसंभवस्तत्रचंद्रोधिपतिः षष्ठेंगजसंभवोलोमजन्म
तत्रार्किः सौरोधिपतिः सप्तमेचेतन्यतासंभवोभवतितेतनस्यभावः तत्रबुधोऽधिपतिः बुधमासात्परतोयोन्याशेषामासास्तेगर्भस्यशनोद्वेगप्रसवकरास्तेषु
चोदयपतिचंद्रसूर्य्यनाथाः स्वामिनः क्रमशोगादिताः उक्तातत्राष्टमेमासिगर्भस्थोजंतुरशनंकरोति मात्राभुक्तंपीतंरसादिः तस्यानाभिलग्नन लेनसंक्रमते
तत्रगर्भाधानलग्नाधिपतिर्योग्रहः समासाधिपतिः नवमेगर्भस्यस्योद्वेगोभवति तत्रचंद्रोऽधिपतिर्भवति दशमेगर्भस्यप्रसवोप्रसूतिर्भवतितत्रसूर्य्योरवि
रधिपतिः तथाचस्वल्पजातकेकललघनावपचास्थित्वग्रोमस्मृतिसमुद्भवाः क्रमशः मासेषुशुक्रकुजजीवसूर्य्यचंद्रार्किसौम्यानां अशनोद्वेगप्रसवाः पर
तोलग्नेशचंद्रसूर्य्याणामिति अत्रप्रथमद्वितीयमासाधिपयोर्य्यवनेश्वरेणमतभेदः तथाचतद्वाक्यं कुजास्फुजिज्जीवरवींदुसौरशशांकलग्नेंदुदिवाकराणां।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ
टी·भ·
२६

मासाधिपत्यप्रभवोनचैषाजयोपघातैर्ग्रहवद्भवंति आद्येतुमासेकललंद्वितीयेपेशिस्तृतीयेपिभवन्तिशाखाः १ अस्थीन्यथस्नायुशिराश्चतुर्थेमज्जातुच
र्म्मोण्ययपिपंचमेतु षष्ठेत्वसृग्रोमनखोपकृच्चचेतःस्थिताः सप्तममासचेष्टा तृष्णाशनास्वादनमष्टमेस्यात्पूर्वापरार्द्धौनवमेरतिश्च स्रोतोभिरुद्घाटितपूर्णदेहोण
मौर्के मासेदशमेप्रसूते आचार्य्यस्यबहुमतसाम्यमभिमतमितिभवति शुभाशुभंचमासाधिपतेः सदृशंगर्भस्यस्यमासाधिपतिसदृशंशुभमशुभंफलंभवति
एतदुक्तंभवति आधानकालेयोग्रहोनिपीडितोभवतितन्मासिगर्भस्यपतनंकलुषेमंदरश्मोविवर्णेपीडनंनिर्म्मलेंशुजालसंपन्नेबलवतिपुष्टिरिति तथाच
सूक्ष्मजातकेकलुषैःपीडापतनंनिपीडितैर्निर्म्मलैःपुष्टिरिति अथचान्यैःशास्त्रकारैर्विशेषउक्तः तत्किंचिन्नदृश्यतेतथाचसारावल्यां तत्रशुभाशुभमि
श्रैःकर्म्मभिरधिवासितात्मविषयवृत्तिःगर्भावासेनिपततिसंयोगेशुक्रशोणितयोः मैथुनस्यमनोभावोयदृङ्यादृक्त्रबलस्यसंभवति श्लेष्मादिभिश्चदोषैस्तत्तुल्य
गुणोनिषिक्तस्ययादृक्वश्यतिसौम्यस्तत्तुल्यदलगुणंसुतंसमाधत्ते पितृजननीसादृश्यंरवेःशशांकस्यबलयोगात्तुवोधमेतत् अथाधिकांगमूकः चिरल

उदयपचंद्रसूर्य्यनाथाः क्रमशोगदिताःभवन्तिशुभाशुभंचमासाधिपतेःसदृशं १६ त्रिकोणगेज्ञेविबलैस्तथापरैर्मुखाङ्घ्रिहस्तैर्द्विगुणे
स्तदाभवेत् अवाग्गवीदावशुभैर्भसंधिगैःशुभेक्षितश्चेत्कुरुतेगिरंचिरात् १७॥ ३३धिकांगसंभवयोगान्वंशस्थेनाह १६ ज्ञेबुधेत्रिकोणगे लग्नान्नवमस्थे

पंचमस्थेवातस्माद्बुधादपरैरन्यैःसर्वैर्ग्रहैर्य्यत्रतत्रावस्थितैर्विबलैर्वीर्य्यरहितैर्मुखाङ्घ्रिहस्तैर्द्विगुणैर्गर्भस्थोवाच्यः द्विशिराश्चतुष्पाच्चतुर्भुजइत्यर्थः त्रिकोणगेज्ञे
इत्यत्रकेचिन्मूलत्रिकोणगेबुधेकन्यागतइत्याहुः तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः बलहीनैर्ग्रहैःसर्वैर्नवपञ्चमगेबुधे द्विगुणाङ्घ्रिशिरोहस्तोभवत्येकोदरस्तथा १
अवागिति गवि वृषेस्थितेइन्दौचन्द्रेऽशुभैःपापैर्भसंधिगैःकर्कटवृश्चिकमीनानामंत्यनवांशकस्थैर्य्यथासंभवंतदात्मवाङ्मूकोगर्भस्थोवाच्यः शुभेक्षितइ
तिचेद्वृद्धोपपद्यर्थे एवंविधेयोगेयदिशुभेक्षितःसौम्यग्रहदृष्टश्चंद्रोभवतितदाजातस्यचिराद्बहुनाकालेनगिरंवाचंकुरुते अर्थादेव पापवीक्षितेवाग्हीनः
एवयोगेमिश्रग्रहवीक्षितेयदासौम्याबलिनस्तदाचिरेणकालेनवाग्भवत्यथपापाबलिनस्तदानैवेति अत्रचभगवान्गार्गिः कुलीरालिझषांतस्थैपापैश्चंद्रे
वृषोपगे मूकःपापेक्षितैःसौम्यैःचिरेणलभतेगिरं मिश्रदृष्टैर्ग्रहैर्बलवान्मूकोबालश्चवाक्चिरादिति अधुनासदन्तकुब्जजडजन्मयोगान्मंदाक्रांतयाह १८

एम
२६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथवा बुधर्क्षे मिथुनकंन्य

सौम्यइति रविजः शनैश्चरः रुधिरोंगारकः यत्रतत्रराशौ शनैश्चरोंगारकौ सौम्यर्क्षे शौबुधनवांशके मिथुनांशके कंन्यांशके वा भवतः केचित्सौम्यर्क्षे शौ मिथुने मिथुनांशके कन्यायां कंन्यांश योरन्यतमेराशौ स्थितौ भवतः चेच्छब्दो ऽप्यर्थे यद्येवं तदात्रास्मिन्योगे सदन्तो दन्तसहितो गर्भस्थो वाच्यः एवंविधेयोगे गर्भस्थः सदन्तो भवति जातो वा कु केकेचिद्दिछंति ऋक्षांशयोर्युगपद्ग्रहणात् अंशशब्देन केवलेनैव सिद्धिः स्यात्तदृक्षग्रहणमितिरिच्यतइति मन्दे शनैश्चरेण माहेये नांगारकेण दृष्टे ऽवलोकिते ग ब्जः स्वर्क्षे इति शशिनि चन्द्रे स्वर्क्षे स्वामीयराशौ कर्कटस्थिते तथाभूते च तनुगते लग्नगते तस्मिंश्च मन्दमाहेयदृष्टे शशिश्चंद्रः कुजः भौमः एतै र्वीक्षिते दृष्टे पंगुः पादविक र्भस्थोकुब्जोवाच्यः पंगुमीनइति मीनेलग्नसंस्थे यमशशिकुजैः दृष्टे पंगुर्गर्भस्थो भवति यमः शनैश्चरः लग्नगर्भस्थो वाच्यः संधौपापेति पापैरादित्यकुजसौराणामन्यतमे शशिनि च चंद्रे संधौ कर्कटवृश्चिकमीनान्यतमवांशगते र्य्येयासंभवं गर्भस्थो जन्तुजडः श्रोत्रें द्रियहीनोवाच्यः तन्नचेत्सौम्यदृष्टाइति एतेयोगकर्तारोग्रहायथादर्शितानचेद्यदिसौम्यैः शुभग्रहैर्दृष्टाभवंतितदेतद्योगचतुष्टयंपूर्णवक्तव्यं सौम्यैर्बलिभि

सौम्यर्क्षांशे रविजरुधिरौ चेत्सदन्तोत्रजातः कुब्जः स्वर्क्षे शशिनि तनुगे मंदमाहेयदृष्टे पंगुर्मीने यमशशिकुजैर्वीक्षिते लग्नसंस्थे संधौ पापैः
शशिनि च जडः स्यान्नचेत्सौम्यदृष्टः १८ सौरशशांकदिवाकरदृष्टे वामनको मकरान्त्यविलग्ने॥ १७ निरीक्षितायोगाएवनभवन्ति मध्यबलेर्हीनव

लैर्वादृष्टास्तदाऽसमग्रफलाभवंतिइति अधुनावामनकहीनांगोदोधकेनाह १८ सौरशशांकइति मकरान्त्यविलग्ने मकरस्यांत्यनवांशके विलग्नस्थे न वमनवांशकोदयमानः सच मकरस्य भवतिइत्यर्थः तस्मिंश्च सौरशशांकदिवाकरदृष्टे सौरः शनैश्चरः शशांकश्चंद्रः दिवाकरः सूर्यः एतैरवलोकिते वामनको गर्भस्थोवाच्यः धीनवमोदयगैरिति अत्रकेचिदेवंव्याचक्षते यदालग्ने द्वितीये द्रेष्काणोदयो भवति तदा तस्य पञ्चमराशिसंबंधित्वाद्धीनद्रेष्काणइत्याख्यात स्मिन्द्वितीये द्रेष्काणे पापग्रहयुते उदयमनुप्राप्ते सौरशशांकदिवाकरदृष्टे गर्भस्थो ऽभुजो भुजहीनो वाच्यः एवं लग्ने तृतीये द्रेष्काणे यदा भवति तदा नवमराशिसं बंधित्वात्तृतीयो नवमसंज्ञः तस्मिन्नुदयगते पापयुते सौरशशांकदिवाकरदृष्टे ऽनघ्रिः पादहीनो गर्भस्थो वाच्यः एवं प्रथमद्रेष्काणस्य लग्नसंबंधित्वादुदयद्रे ष्काणइत्याख्यात स्मिन्नुदयगते वा पापयुते सौरशशांकदिवाकरदृष्टे ऽशिरः शिरहीनो गर्भस्थो वाच्यः॥ १ ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

केवलेनांगारकेणयुक्तेयोगोभवति अत्राप्यन्येधीनवमोदयगैर्द्रेष्काणैः पापयुतैः केवल
एतेषुयोगेषुसौरशशांकदिवाकराणांदर्शनयोगान्यापयुक्तइति केवलेनांगारकेणयुक्तेयोगोभवति अत्राप्यन्येविभुजादिसंभवेयथासंख्यंत्यक्त्वा द्रेष्काणत्रयेपिप्रतिद्रेष्काणंतदुक्त
मेवाभुजांघ्रिसिरसांसंभवंव्याचक्ष्यते सौरशशांकदिवाकरदृष्टइत्यस्यानुवृत्तिंनेच्छंति अन्येविभुजादिसंभवेयथासंख्यंत्यक्त्वा द्रेष्काणत्रयेपिप्रतिद्रेष्काणंतदुक्त
वविकल्पमाहुः विभुजोवानंघ्रिर्वाविशिरावेति अन्येएवंव्याचक्ष्यते यथालग्नेयदाप्रथमद्रेष्काणोदयोभवति तदापंचमराशौप्रथमद्रेष्काणोनवमेपिप्रथ
मएवतत्तद्रेष्काणत्रयंयदापापयुतंभवतितदाभुजहीनोगर्भस्थोवाच्यः अथलग्नेद्वितीयद्रेष्काणोदयोभवतितदापंचमनवमयोरपिद्वितीयएवएतद्रेष्काण
यंयदापापयुतंभवतितदापादहीनोगर्भस्थोवाच्यः अथलग्नेतृतीयद्रेष्काणोदयोभवतितदापंचमनवमयोरपितृतीयएवएतद्द्रेष्काणत्रयंयदिपापयुतं
भवतितदाशिरोविहीनोगर्भस्थोवाच्यः अत्राप्यन्येयथासंख्यंत्यक्त्वात्रिप्रकारेपियोगेऽभुजाङ्घ्रिशिरोहीनानांविकल्पेनगर्भसंभवंमानसंभवमाहुः वयं
पुनर्ब्रूमः निषेककालेयःपंचमराशौयोद्रेष्काणःसयद्यंगारकेणयुक्तःसौरशशांकदिवाकरदृष्टश्चभवतितदाअनङ्घ्रिःपादरहितोगर्भस्थोवाच्यः उदय

धीनवमोदयगैश्चदृकाणैःपापयुतैरभुजांघ्रिशिरःस्यात् १९ रविशशियुतेसिंहेलग्नेकुजार्किनिरीक्षितेनयनरहितःसौम्यासौम्यैःस
बुद्बुदलोचनः ॥ ॥

स्थानेलग्नेयोद्रेष्काणःसयद्यंगारकेणयुक्तःसौरशशांकदिवाकरदृष्टश्चभवतितदाअशिरोगर्भस्थोवाच्यः एतैवव्याख्यासाध्वी॥ऽऽ
यस्मात्भगवान्गार्गिः लग्नद्रेष्काणगोभौमःसौरसूर्येंदुवीक्षितः कुर्याद्विशिरसंनद्वत्पंचमेबाहुवर्जितं १ विपदंनवमस्थानेयदिसौम्यैर्नवीक्षितइति त
थाचसारावल्यां भौमयुतेद्रेष्काणात्त्रिकोणलग्नेषुभेषुसंदृष्टाः विभुजांघ्रिमस्तकःस्याच्छनिरविचंद्रैर्वदेद्गर्भे अधुनानयनरहितजन्मज्ञानार्थंद्रष्टव्य
माह १९ रविशशियुतेतिसिंहेलग्नेरविशशियुतेअर्कचंद्राभ्यांसंयुतेतथाभूतेकुजार्किनानिरीक्षितेभौमसौराभ्यांदृष्टेनयनरहितोभवति नेत्ररहितोधोगर्भ
स्थोवाच्यः अथादेवकेवलेसिंहलग्नेऽर्केणयुक्तेसौरांगारकेनदृष्टेदक्षिणाक्षिकाणः एवंसिंहलग्नेकेवलेनचंद्रेणयुक्तेसौरांगारकेनदृष्टेवामाक्षिकाणः सौ
म्यासौम्यैः सबुद्बुदलोचनइति तस्मिन्नेवसिंहलग्नेऽर्कचंद्राभ्यांयुक्तेसौम्यासौम्यैःशुभपापग्रहैर्दृष्टेगर्भस्थःसबुद्बुदलोचनःपुष्पिताक्षोवाच्यः अत्राप्येक
तमयुक्तेप्रागवत्पुष्पिताक्षित्वंवाच्यम् व्ययगृहगतइति निषेककाललग्नाद्वाजन्मलग्नाद्वायस्यचंद्रमाव्ययगृहगतोद्वादशस्थोभवतितस्यवामंचक्षुर्नोक्ति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंविधादिन्यालग्नाद्द्वादशोऽपरंदक्षिणंवस्तुनास्ति अशुभगदितायोगइति यएतेयोगाःप्रागभिहितास्त्रिकोणगेतेइत्यादिनाग्रंथेनशुभाशुभफलदास्तेषां सर्वेषामेवयोगानांयदायोगकर्त्तारोग्रहाःशुभग्रहैःसौम्यग्रहैःदृष्टाभवंति तदातेयोगायाप्याभवंतिपूर्णंययोक्तंफलंनप्रयच्छंतिकिंतुकिंचित्प्रयच्छंतीत्यर्थः अथप्रश्नाधानकालेयोगवशात्प्रसवकालज्ञानंवसंततिलकेनाह २० तत्कालमिंदुसहितेति तत्कालमिंदुःतत्कालेप्रश्नकालेआधानकालेवायस्मिन्राशौच न्द्रमावर्त्ततेतत्रचयस्मिन्द्वादशभागेव्यवस्थितेसतत्कालमिंदुसहितोद्विरसांशकः केचित्तात्कालिकेंदुसहितोद्विरसांशकइतिपठन्ति तात्कालिकेंदुनायावत्सं ख्याद्वादशभागसहितःतत्तुल्यस्तावत्संख्योमेषादोगणनयायोराशिस्तत्रस्थेचंद्रमसिपुरतोऽग्रतोदशमेमासिगर्भस्यप्रसवोवाच्यइतिकेचित् तथाचसारावल्यां यस्मिन्द्वादशभागेगर्भाधानेव्यवस्थितश्चंद्रः तत्तुल्यर्क्षेप्रसवोगर्भस्यसमादिशेत्प्राज्ञः १ अन्येपुनरेवंव्याचक्षते आधानकालेयत्रराशौचंद्रमाव्यवस्थित स्तत्रयावत्संख्येद्वादशभागेवर्त्ततेतस्माद्द्वादशभागात्तावत्संख्योयएवपुरतोराशिस्तत्रस्थेचंद्रमसिप्रसवोवक्तव्यः एषैवसाध्वीव्याख्या यस्माद्भगवान्गार्गिः

व्ययगृहगतश्चंद्रोवामंहिनस्त्वपरंरविर्नशुभगदिताः योगाःयाप्याभवंतिशुभेक्षिताः २० तत्कालमिन्दुसहितोद्विरसांशकोयत्त त्तुल्यराशिसहितेपुरतःशशांके॥ ॥ यावत्संख्येद्वादशांशेशीतरश्मिर्व्यवस्थितः तत्संख्योयस्ततोराशिर्जन्मेंदौतद्गतोवदेत् १ अत्रापितस्त त्रानयनेयमनुपातोप्यायः यदिचंद्राक्रांतद्वादशभागप्रमाणेनसकलचंद्रराशेःअष्टादशशतलिप्ताप्रमाणंलभ्यतेतदनेनभुक्तद्वादशराशिप्रमाणेनकि मितिलब्धंचंद्रराशिभुक्तंलभ्यते ततोष्टशतलिप्तापरिकल्पनायानक्षत्रमुदयमूह्यं तत्रापिदिनरात्रिज्ञानमाह यावानितिदिनरात्रिलग्नाःपूर्वंव्याख्या ताः गोजाश्विकार्किमिथुनाइत्यादिआधानकालेप्रश्नकालेवायल्लग्नंतस्ययःप्रविभागः दिनसंज्ञोरात्रिसंज्ञोवायावानुदेति स्वमानंतस्मिन्यावत्कालभा गेगतस्तावत्येवदिननिशीःस्वमानाद्गतेकालेजन्मभविष्यतीतिवाच्यः दिनस्यरात्रेर्वागतस्तत्कालभागंबुध्वानुपातेनप्रसवकालेलग्नहोराद्रेष्काणन वांशकद्वादशभागत्रिंशांशकावाच्याइतिमुनयःप्रवदंतिकथयंति तथाचसारावल्यां तत्कालंदिवसनिशासंज्ञास्समुदेतिराशिभागोयः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ॰ यावानुदयक्रमवान्वाच्यो दिवसस्य रात्रेर्वा इत्याधानप्रथमं सूतिकालं सुनिश्चितं कृत्वा जातकविहितं च विधिं विचिंतयेत्तत्र गणितज्ञः अधुना धृतस्य गर्भस्य
टी॰ अ॰ वर्षत्रयवर्षद्वादश प्रसूतिज्ञानं मालिन्याह २१ उदयतीति मृदोः सौरस्य भांशो मृदुभांशः तस्मिन्निषेककाले यस्य तस्य लग्नस्योदये मृदुभांशे शनैश्चरश
२८ शिनवांशके मकरांशके कुंभांशके वोदय इति तथाभूते तस्माद्वलग्नान्मंदे शनैश्चरे तत्काले द्यूनेगते सप्तमस्थे एवंविधे योगे यदि निषेको भवति तदा त
स्य गर्भस्याब्दत्रयेण वर्षत्रयेण सूतिकायाः प्रसवो वक्तव्यः शशिनीति एष एव विधिर्यदा शशिनि चंद्रे भवति तदा द्वादशे वर्षे सूतिः प्रसवं कुर्यात् एतदुक्तं
भवति यस्य तस्य लग्नस्योदये यदा कर्कटांशकोदयो भवति तस्माल्लग्नात्सप्तमश्चंद्रो भवति तदा धृतस्य गर्भस्य द्वादशेऽब्दे प्रसवो वाच्यः निगदितमिहेति
इहास्मिन्नाधानोध्याये आधानकालयोगवशात् यथाहीनाधिकांगादीनां गर्भसंभवंति तथा प्रसूतिकाले पितादृग्योगवशात्तथाविधीनामेव जन्म वक्तव्यं पि

यावानुदेति दिनरात्रिसमानभागे तावन्ति ते दिननिशोः प्रवदन्ति जन्म २१ उदयति मृदुभांशे सप्तमस्थे च मन्दे यदि भवति निषेकः
सूतिरब्दत्रयेण॥ शशिनि तु विधिरेषः द्वादशेऽब्दे प्रकुर्यान्निगदितमिह चिन्त्यं सूतिकालेपि युक्त्या २२ पितुर्ज्जातः परोक्ष
स्य लग्नमिंदावपश्यति॥ ११ तमात्र पितृव्यमातृव्यस्वसृणामपि शुभाशुभं जन्मकालवशात्तदनंतरमपि वक्तव्यं युक्त्येति यत्र संभवति तत्र वक्त

व्यं यथा गर्भस्रावादिगर्भप्रसवकालनिर्देशादि च एवमाधानकालात्प्रसवकालाच्च यथैवादेशः कृतः तथा प्रश्नकालादपि वक्तव्य उच्यते जन्मन्याधाने राम॰
प्रश्नकाले वेति॥ ॥इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातके विवृत्तौ निषेकाध्यायो चतुर्थः॥४॥ ॥अथातो जन्मविधिर्नामाध्यायो व्याख्यायते॥ ॥ २८
तत्रादावेव पितुः सन्निधौ असन्निधौ वा जातस्य जन्म इत्यनुष्टुपमाह २२ पितुर्ज्जात इति इंदौ चंद्रे प्रसवलग्नमपश्यति विदेशस्थस्य चरभेनावलोकयंति सति
पितुः परोक्षस्य जनस्यासन्निधौ जातः तत्रास्य पितुरसन्निधाने स्वदेशापरदेशस्थितिज्ञानमाह विदेशस्थस्येति दिवाकरे सूर्ये चरराशिगे चरराशिस्थिते मध्या
द्भ्रष्टमध्याद्दशमस्थानाद्भ्रष्टेऽधः पतिते नवमाष्टमस्थानस्थे पितुर्विदेशस्थस्य अन्यदेशस्थस्य अन्यदेशगतस्य जातः चंद्रमसि प्रसवलग्नमपश्यत्येषयो
गानान्यथेति चंद्रे प्रसवलग्नमपश्यति अर्के स्थिरराशिस्थे मध्याद्भ्रष्टे स्वदेशस्थस्य पितुः परोक्षे जातः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अस्मिन्नेव योगे द्विस्वभावस्थे मध्याह्नदृष्टे दिवाकरे स्वदेशापदेशयोर्मध्ये पथि स्थितस्य परोक्षजातः मार्गमध्ये इत्यर्थः अर्थादेव चंद्रे प्रसवलग्नमपश्यत्यर्के चरराशौ
स्थिरराशिस्थे वा द्विस्वभावराशिस्थे वा मध्याह्नदृष्टे दिवाकरेपि पितुः स्वदेशस्थस्यैव परोक्षेऽसान्निध्ये जात इति वक्तव्यं तथा च सारावल्यां होरामवीक्ष्यमाणे पितुर्व्ये
थेह स्थिते शशिनि जातः मेषूरणाद्यूर्ते वा चरभे भानौ विदेशगते अथान्यानपि योगाननुष्टुभमाह १ उदयस्थ इति मंदे सौरे उदयस्थे लग्नगतेपि पितुः परोक्षे जा
तः वाशब्दः प्रकारार्थ अथवा कुजे भौमे जन्मलग्नादस्तं सप्तमं स्थानं समागते प्राप्ते पितुः परोक्षस्य जातः स्थिते वान्त इति सपानाथे शशांकसुतशुक्रयोः मध्य
स्थे शशांकसुतो बुधः शुक्रो भार्गवः अनयोर्मध्यस्थिते चंद्रे चंद्राद्द्वादशोऽन्यो द्वितीये अथैवैकस्मिन्राशौ मध्यभागेषु चंद्रस्स्थितः आद्यंतभागयोर्बुधशुक्रौ तत
थापि मध्यस्थः एवंविधे योगे पितुः परोक्षे जातः तथा च स्वल्पजातके चंद्रे लग्नमपश्यति मध्ये वा सौम्यशुक्रयोश्चंद्रे जन्म परोक्षस्य पितुर्यमोदये वा कुजे चास्ते
इति अधुना सर्प्पवेष्टितजन्मज्ञानं चानुष्टुभमाह २ शशांकेति वृश्चिके शा भौमः वृश्चिकस्वामीत्यर्थः शशांके चंद्रे वृश्चिके शत्रिभागगे भौमद्रेक्काणस्थे चंद्रे त

विदेशस्थस्य चरभे मध्याह्नदृष्टे दिवाकरे १ उदयस्थेपि वा मंदे कुजे वास्तं समागते स्थिते वांतः सपानाथे शशांकसुतशुक्रयोः २ शशांके
पापलग्ने वा वृश्चिके शत्रिभागगे शुभैः स्वायस्थितैर्ज्जातः सर्प्पस्तद्वेष्टितोपि वा ३॥

त्र भौमद्रेक्काणः मेषप्रथमः कर्कटे द्वितीयः सिंहे तृतीयः वृश्चिके
प्रथमः धने द्वितीयः मीने तृतीयः एषामन्यतमस्थस्य चंद्रमसः शुभैः शुभग्रहैः स्वायस्थितैर्द्वितीयैकादशस्थानस्थितैः सर्प्प उरगो जात इत्येवोक्तं पापलग्नेति
एवं पापग्रहसंबंधिलग्नोदये यदा भौमद्रेक्काणो भवति तत्र पापलग्ने भौमद्रेक्काणः मेषप्रथमः क्षीणे चंद्रे कर्कटे द्वितीयः वृश्चिके प्रथमः सिंहे तृतीयः एषामन्यतम
स्योदये लग्नाच्च शुभग्रहैर्द्व्येकादशस्थैस्तद्वेष्टितः सर्प्पवेष्टितो जंतुर्ज्जात इति वक्तव्यं अन्ये पुनरेवं व्याचक्षते चंद्रे पापलग्ने वा भौमद्रेक्काणो भवति तत्र पापलग्ने भौम
द्रेक्काणः मेषप्रथमः कर्कटे द्वितीयः सिंहे तृतीयः वृश्चिके प्रथमः धन्वि द्वितीयः मीने तृतीयः तस्मादेव शुभैः स्वायस्थितैः विकल्पेन सर्प्पो वा सर्प्पवेष्टितो वा जात इति व
क्तव्यं अत्र पूर्वव्याख्या साध्वी यस्माद्भगवान्गार्गिः भौमद्रेक्काणगे चंद्रे सौम्यैराय धनस्थितैः सर्प्पस्तद्वेष्टितस्तद्वत्पापलग्ने विनिर्दिशेत् १ तथा च सारावल्यां भौम
द्रेक्काणगे चंद्रे लग्ने वा तत्स्थिते वदेज्जातं द्व्येकादशगैः सौम्यैरहिवेष्टितको भुजंगो वा १ अधुनैकजरायुवेष्टितयोर्ज्जन्मज्ञानमनुष्टुभमाह ३ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृ. टी. भ. २८९

चतुष्पदेति भानौ सूर्य्ये चतुष्पदराशिगते मेषसिंहवृषधन्विपरार्द्धमकरपूर्वार्द्धानामन्यतमस्थे शेषैरन्यैः सर्वैर्ग्रहैर्द्वितनुस्थैर्द्विस्वभावस्थितैश्च वीर्य्यसमन्वितैर्बलि
चतुष्पदेति भानौ सूर्य्ये चतुष्पदराशिगते मेषसिंहवृषधन्विपरार्द्धमकरपूर्वार्द्धो नामन्यतमस्थे ...
भिश्च कोशवेष्टितौ एकजरायुर्वेष्टितौ यमलौ जायेते अधुना नालवेष्टितजन्मज्ञानमनुष्टुभमाह ४ छागेति छागो मेषः सिंहप्रसिद्धः वृषो वृषभ एव एतैः छागसिं
हवृषैर्लग्नस्थितैः एषामन्यतमो यदि लग्नगतो भवति तत्स्थे सौरेऽथवा कुजे तस्मिन्छागसिंहवृषाणामन्यतमे लग्ने तत्स्थे तत्रस्थे सौरे शनैश्चरेऽथवा कुजे भौमे तत्र
स्थ नालवेष्टितो जंतुर्जायते नालशब्देन नाड्याभिधीयते कस्मिन्नंगे वेष्टित इत्याह राश्यंशसदृशे गात्रेति राशेरंशो राश्यंशः राशेः लग्नस्य यो नवांशकस्तत्का
लमुदितः सचयद्राशिसंबंधी सचकालांगानीत्यादिना ग्रंथेन नियतराशिः यस्मिन्नंगे कालपुरुषस्यावस्थितस्तत्सदृशे गात्रे तस्मिन्नेवांगे शीर्षमुखादिना वेष्टित इ
तिवक्तव्यं तथाच सारावल्यां सिंहाजगोभिरुदये सूतौ नालेन वेष्टितो जंतुः लग्ने कुजेऽथ सौरे राश्यंशसमानगात्रेषु १ अधुना जारजातकज्ञानं वंशस्थेनाह ५
न लग्नमिति गुरुर्जीवो लग्नमुदयमिंदुं चंद्रं च यदि न निरीक्ष्यते न पश्यति लग्नचंद्रावेकराशिस्थौ पृथक्स्थौ वा यदोभावपि गुरुणा दृश्येते तदा परेण जारेण जा

चतुष्पदगते भानौ शेषैर्वीर्य्यसमन्वितैः द्वितनुस्थैश्च यमलौ भवतः कोशवेष्टितौ ४ छागसिंहवृषैर्लग्ने तत्स्थे सौरेऽथवा कुजे राश्यंशसदृशे
गात्रे जायते नालवेष्टितः ५ न लग्नमिंदुं च गुरुर्निरीक्ष्यते न वा शशांकं रविणा समागतं॥ ५, तद्इति निश्चयात्प्रवदंति मुनयः अत्र यदि लग्नचंद्रौ जी

वभागस्थौ जीवनवांशकस्थौ भवतः तदा न परजात इति वक्तव्यं यस्माद्यवनेश्वरः अजीवभागे घनवीक्ष्यते वा जीवेथ चंद्रेण विलग्नमेवाजातं प्रोद्भूतमिति ब्रुवंति
वाच्यो जनेता थ बलाबलौ कादिति १ न वा शशांकमिति शशांकश्चंद्रः रविणा सूर्य्येण समागतं संयुक्तं गुरुर्नेनिरीक्षते चंद्राकौ वेकराशिस्थौ यादि च बृहस्पतिना
न दृश्यते तदा परेण जातः अथवा शशी चंद्रश्च पापग्रहेण भौमेन सौरेण वा युक्तः तथाविधोर्केण सूर्य्येण यदि युक्तो भवति तथापि परेजात इति अत्राप्यन्ये जी
वदृष्ट्यानुवर्तितं व्याख्यानं कुर्वंते तदायुक्तं यस्माच्चंद्रार्कौ वेकराशिगतौ पापयुक्तो अयुक्तो वा जीवेन दृश्यमानो वा जारजातजन्मकरौ तत्र चंद्रार्के यो योगे पा
पेन समेत्य किं कृतं भवति तस्माच्चंद्रार्कावेकराशिगतौ अपापौ जीवेन दृश्यमानौ सपापौ जीवेन दृश्यमानौ जारजातजन्मकरौ निश्चयात्प्रवदंति अत्र चंद्रमा य
दि बृहस्पतिर्गुरुर्गृहगतः तद्द्रेष्काणतन्नवांशकद्वादशभागस्थो भवति अन्यत्र वा राशौ गुरुणा युक्तस्तदा न जारजात इति॥

राम २८९

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यस्माद्भगवान्गार्गिः गुरुक्षेत्रगतेचंद्रे तद्युक्तेवान्यराशिगे तद्द्रेष्काणेतदंशेवानपरैर्जीतइष्यते १ अधुनाथजातस्यपितृबंधनयोगज्ञानवैतालीयेनाह ६ क्रूर
र्क्षगतावित्ति क्रूरर्क्षाणिक्रूरग्रहराशयः मेषसिंहवृश्चिकमकरकुंभाः कृष्णपक्षेणचंद्रेकर्कटः पापयुक्तबुधेपिकन्यामिथुनेअशोभनौपापौ शनिभौमौक्रूरर्क्ष
गतौपापक्षेत्रस्थौतौसूर्याद्द्वेद्यूननवात्मजस्थितौ द्यूनंसप्तमंनवमंप्रसिद्धं आत्मजस्थानंपंचमं एषामन्यतस्थौभवतस्तदाजातस्यपिताअन्यकोबद्धोबन्धः
तस्यादित्याक्रांतराशिवशाद्बंधनस्थदेशज्ञानमाह स्वेवान्यस्मिन्राशिवशादथोपथीति चरराशिस्थेर्केपरदेशेबधःस्थिरराशिस्थेर्केस्वदेशे द्विस्वभावेपथि
मार्गेएवंराशिवशात्स्थानपरिज्ञानं अथोइत्ययंनिपातोविकल्पेनकेचित्स्थिरराशिवशात्तथापथीतिपठंति अधुनापोतगतप्रसवज्ञानंवैतालीयेनाह ७
पूर्णेति शशिनिचंद्रेपूर्णेपरिपूर्णमंडलेतस्मिंश्चस्वराशिगेकर्कटस्थितेतथासौम्येबुधेलग्नगतेउदयस्थेशुभेजीवेएवंसुखेचतुर्थस्थेपोतगतानौस्थाप्रसूयते
इतिवक्तव्य तत्रान्येशुभेःसुखइतिपठंति पठित्वात्वेवंव्याचक्षते सुखेचतुर्थेभवनेशुभैरितिबहुवचनंघटतेलग्नेबुधउक्तःशुक्रबृहस्पतिशेषौशुभाभ्यामित्ये

सपापकोर्केणयुतोथवाराशौपरेणजातंप्रवदंतिनिश्चयात् ६ क्रूरर्क्षगतावशोभनौसूर्याद्द्यूननवात्मजस्थितौ बद्धस्तुपितातिविदेशगःस्व
वाराशिवशादथोपथि ७ पूर्णेशशिनिस्वराशिगेसौम्येलग्नगतेशुभेसुखे लग्नेजलजेस्तगेपिवाचंद्रेपोतगताप्रसूयते ८ ॥ ॥

वंप्राप्नोति यत्क्रियतेशुभैरिति तस्मादेवमवसीयतापूर्णश्चंद्रमाः शुक्रबृहस्पतीभ्यांयुक्तोभवति तदाशुभैरितिभवति एतच्चमेषलग्नेतत्रस्थेबुधेपूर्णचंद्रेशुक्र
बृहस्पतीभ्यांसमायुक्तेकर्कटव्यवस्थितेसर्वंनयुज्यतइत्ययंपाठोऽसद्व्याख्यानेनयुक्तः यस्मान्मकरावस्थितेऽर्केकर्कटस्थश्चंद्रमाःपूर्णोभवति मकरव्यवस्थि
तेचार्केमकराच्चतुर्थभवनेमेषेबुधस्यसंभवोनास्ति किंपुनर्मकरात्सप्तमराशौकर्कटकेशुक्रस्याप्यवस्थानमिति तस्माच्छुभेसुखेइतिसप्तम्येकवचनांतएवपाठो
ऽन्यथाशुभेसुखइति तत्कथंजीवोव्याख्यातःउच्यते बुधोलग्नगतस्तस्माच्चतुर्थेशुक्रस्यावस्थानंनभवति अतोजीवइतिव्याख्यातं केचित्पूर्वशास्त्रानुसारेण
तिशुक्रेइतिइच्छंति अथपोतगतप्रसवयोगोद्वितीयः लग्नेजलजइति लग्नेजलजेजलराशौकर्कटमकरपश्चिमार्द्धमीनानामन्यतमेतस्माद्स्तगेसप्तमस्था
नस्थेचंद्रेपूर्णेवाऽपूर्णेचपोतगतेवप्रसूयतइति वाशब्दःप्रकाराय अथोदकमध्यप्रसवज्ञानवैतालीयेनाह ८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आप्योदय इति आप्यराशयो मकरस्योत्तरार्द्धं कर्कमीनास्तेषामन्यतमस्योदये आप्योदये जलराशिर्लग्ने भवति शशी चंद्रश्चाप्यगो जलराशिस्थः तदा सूतिः प्रसवः
सलिले जलसमीपे न संशयः निश्चयाद्वाच्यः अथवा संपूर्णः शशी लग्नगमाप्योदयं समवेक्षते पश्यति तथापि सलिले जलसमीपे प्रसूतिः मेषूरणबंधुलग्न
इति अथवाप्यराशावुपगते मेषूरणबंधुलग्नगे मेषूरणे दशमे बंधुस्थाने चतुर्थे लग्ने प्राग्लग्नगे स्थितः स्याद्भवेत्तथापि सलिले प्रसूतिं निवदेत् तथा च सारा
वल्यां सलिलभलग्ने चंद्रो जलराशौ वीक्ष्यतेथवा पूर्णः प्रसवं सलिले विंद्याद्धूदयदशगश्चयदा १ अधुना बंधनागारावटयोः प्रसवज्ञानं वैतालीयेनाह
९ उदयो लग्नं उडुपश्चंद्रः तयोरुदयोडुपयोरेकराशिस्थयोर्यमे सौरे व्यवस्थिते द्वादशस्थे तस्मिंश्च पापनिरीक्षिते गुर्व्यां बंधनागारे प्रसूयतेति वक्तव्यं सौरे
शनैश्चरे अलिकर्कियुते वृश्चिककुलीरयोरन्यतमस्थे विलग्नगे तस्मिंश्च शीतकरे क्षिते चंद्रदृष्टेऽवटे श्वभ्रे प्रसूतिर्वक्तव्य अथ क्रीडागृहदेवालयसोषरभूमिप्रदे
शेषु प्रसवज्ञानं वैतालीयेनाह १० मन्देति मन्दे शनैश्चरेऽब्जगते जलराशिस्थे तथाभूते विलग्नगे प्राग्लग्नस्थे क्रमात्यरिपाद्याबुधसूर्येंदुनिरीक्षिते बुधरविचं

आप्योदयमाप्यगः शशी संपूर्णः समवेक्षतेथवा मेषूरणबन्धुलग्नगः स्यात्सूतिः सलिले न संशयः ९ उदयोडुपयोर्व्ययस्थिते गुर्व्यां पा
पनिरीक्षिते यमे अलिकर्कियुते विलग्नगे सौरे शीतकरेक्षिते वटे १० मंदेऽब्जगते विलग्नगे बुधसूर्येंदुनिरीक्षिते क्रमात् क्रीडाभवने सुरा
लये सोषरभूमिषु च प्रसूयते ११ नृलग्नगं प्रेक्ष्य कुजः श्मशाने रम्ये सितेंदुगुरुरग्निहोत्रे॥ ,, द्रदृष्टे क्रीडाभवने सुरालये सोषरभूमिषु च प्रसवप्रसू- राम

यत इति वदेत् एतदुक्तं भवति शनैश्चरे जलराशिस्थे लग्नगते बुधनिरीक्षिते बुधदृष्टे क्रीडाभवने रतिगृहे प्रसूयति एवं सूर्येणार्केण निरीक्षिते सुरालये देवगृहे ३०
इंदुना चंद्रेण निरीक्षिते सोषरभूमिषु सवालुकास्थवनिषु प्रसूयते इति अथ श्मशानरम्यप्रदेशाग्निशालानृपदेवगृहगोकुलशिल्यालये प्रसवज्ञानमेवोप
जातिकयाह ११ नृलग्नगमिति पूर्वश्लोकान्मंद इत्यनुवर्तते प्रत्यासन्नमितिन्यायात् नृलग्नगं नरराशिलग्ने स्थितं नरराशयो मिथुनकन्यातुलाधन्विपूर्वार्द्ध-
कुंभाः वक्तव्याः तत्रगतं शनैश्चरं कुजोंगारकः प्रेक्ष्य दृष्ट्वा भौमो यदि पश्यति तदा श्मशाने प्रसवं जन्म करोति केचिन्नृलग्नदृशं क्षितिज इति पठंति नृलग्नं
पश्यति तच्छीलो नृलग्नदर्शी क्षितिजः रम्ये सितेंदु इति नरराशिलग्नगतं शनैश्चरयुक्तं सितः शुक्रः इंदुश्चंद्रो वा पश्यति तदा रम्ये रमणीयमंदिरे जन्म॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंविधं सौरं गुरुर्जीवः पश्यति तदा अग्निहोत्रेऽग्निशालायां एवंविधं सौरं रविः पश्यति तदा नरेंद्रामरगोकुलेषु नरेंद्रगृहे राजवेश्मनि अमरगृहे देवागारे वा गोकुले
वा गोशालायां प्रसूतिः जन्म एवमेव बुधेन दृष्टे सौरे शिल्पालये शिल्पिगृहे चित्रपुस्तककारकवार्द्धकिप्रभृतीनां शिल्पीनां प्रसिद्धा नामं अन्यतमस्य गृहे प्रसूतिरिति
तथा च सारावल्यां रविजे जलजविलग्ने क्रीडोद्याने बुधेक्षिते प्रसवः रविणा देवागारे तथोरवरे चैव चंद्रेण १ आरण्यभवनलग्ने गिरिवनदुर्गेषु [illegible]
रुधिरेक्षिते श्मशाने शिल्पिकनिलये च सौम्येन शूर्ये क्षिते गोनृपदेववासिषु शुक्रेंदुजाभ्यां रमणीयदेशो सुरेज्यदृष्टे द्विजवह्निहोत्रे नरोदयेसं प्रवदंति सूतिं अथ
प्रसवदेशज्ञानं वैतालीयेनाह १२ राश्यंशेति राशिश्च अंशश्च तद्राश्यंशौ राशिर्लग्नः राशिरंशो नवांशकः लग्नराशेस्तन्नवांशकस्य वा यः समानः सदृश आत्मीये
गोचरे मार्गे विषयः स च राशिः सर्व इत्यनेन प्रदर्शितः तत्र यस्मिन् यस्मिन् प्रदेशे यो यो राशिरूपः प्राणी संचरति तत्र यो मार्गः पंथास्तस्मिं जन्म यदि चरलग्नस्तन्नवांश
को वा यदि चरो भवति अथ लग्नराशिस्तन्नवांशको वा स्थिरस्तदा राशितुल्यस्य प्राणिनः स्वगृहे यत्र प्रसवस्तिष्ठति तत्स्थाने जन्म वक्तव्यं अथ लग्नराशिस्तन्नवांशको

रविर्नरेंद्रामरगोकुलेषु शिल्पालये ज्ञः प्रसवं करोति १२ राश्यंशसमानगोचरे मार्गे जन्म चरे स्थिरे गृहे स्वर्क्षांशगते स्वमंदिरे बलयोगा
त्फलमंशकर्क्षयोः १३ आरार्कजयोस्त्रिकोणगे चंद्रेऽस्तेच विसृज्यते बया॥

॥ वा द्विस्वभावस्तदा तद्गृहाद्बहिः पथसमीपे स्थानाच्चलितस्य यो मार्गः त
त्रेति स्वर्क्षांशयुत इति चरस्य स्थिरस्य द्विस्वभावस्य वा राशेर्लग्नगतस्य स्वर्क्षांश आत्मीयनवांशको यदा भवति तदा स्वमंदिरे आत्मीय एव गृहे एव जन्म वक्तव्यं त
त्र राश्यंशसमानगोचरे मार्गे जन्म इत्यादि सामान्येनोक्तं तत्र ज्ञायते किं लग्नराशिसमानगोचरे किमंशसमानगोचरे प्रसवो दृष्टः कृपतां तदर्थमयं निश्चयः तत्रा
यं नियमः बलयोगादिति अंशकोनवांशः ऋक्षं राशिः अनयोर्बलयोगात्फलं प्रसवस्थानज्ञानं एतदुक्तं भवति लग्नराशेर्नवांशकराशेश्च यो बलवांस्तत्समा
नगोचरे मार्गगृहसमीपेषु प्रसवो वक्तव्यः अत्र पूर्वोक्तयोगाभावे राश्यंशसमानगोचरे मार्गादिषु प्रसवो वक्तव्यः तेषां संभवे योगोक्तप्रदेश एव प्रसवो वक्तव्यः अ
थ यस्मिन् योगे जातो माता त्यज्यते यस्मिंश्च योगे जातस्त्यक्तोऽपि मातुः दीर्घायुः सुखी च भवति तद्योगद्वयं वैतालीयेनाह १३ आरादिति चंद्रे राशिः आरार्कज
यो भौमसौरयोरेकराशिगतयोस्त्रिकोणगे नवमस्थे पंचमस्थे वाऽस्ते च सप्तमे स्थाने स्थिते जातो बयामात्रा विसृज्यते त्यज्यते॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

पृ एवंविधेयोगेचंद्रमसि अमरराजमंत्रिणागुरुणादृष्टेमात्रात्यक्तोपिपरहस्तगतोपिदीर्घायुः चिरंजीवी सुखभाक्भुविभागीभवति अथयस्मिन्योगेजातोमात्रात्यक्तो
दी.ज. विनश्यति वसंततिलकेनाह १४ पापेक्षितइति तुहीनगौ चंद्रेपापेक्षितेपापग्रहदृष्टेसौरेणागारकेनचेत्यर्थः तथाभूतेउदयेलग्नेस्थितेकुजेभौमेस्तेसप्तम
२१ स्थानस्थेजातोमात्रात्यक्तोविनश्यतिम्रियतइत्यर्थः कुजार्कजयोरिति तथातेनैवप्रकारेणलग्नगतेचंद्रमसिपापेक्षितेसूर्य्यदृष्टेकुजार्कजयोर्भौमशनैश्चरयोरा
येएकादशस्थितयोर्जातोमात्रात्यक्तोपिविनश्यतिम्रियतइत्यर्थः सौम्येपिपश्यतीति पूर्वोक्तयोगस्थेचंद्रमसिपापदृष्टेसौम्येशुभग्रहेपिपश्यतिसतुजातोमात्रा
त्यज्यतेत्यक्तोपियादृग्वर्णप्रभुणासौम्यग्रहेणचंद्रमादृष्टस्तथाविधस्यहस्तमेतितादृग्वर्णस्यब्राह्मणादेर्हस्तंगच्छतीतितेनचउपाल्यतोजीवयतिच अथास्मिन्योगे
स्थितश्चंद्रमापापेनकुजेनसूर्य्येणसौरेणवादृश्यतेऽन्येनसौम्यग्रहेणचदृश्यतेतदाजातोतयोर्द्वयग्रहयोर्य्योबलवान्तादृग्वर्णस्यब्राह्मणादेर्हस्तंगतोपिविनश्य
ति यदुक्तं सौम्येतरेषुपरहस्तगतोप्यनायुरिति ननुयथायोगचंद्रमसिसौम्यैःपापैश्चदृश्यमानेमात्रात्यक्तोविनश्यतीत्यभिहितंतत्रक्षत्रियवैश्यशूद्रवर्णसं

दृष्टेमरराजमंत्रिणादीर्घायुःसुखभाक्सस्मृतः १४ पापेक्षितेतुहिनगावुदयेकुजेऽस्तेत्यक्तोविनश्यतिकुजार्कजयोस्तथाये सौम्येपि
पश्यतितथाविधहस्तमेतिसौम्येतरेषुपरहस्तगतोप्यनायुः १५ पितृमातृगृहेषुतद्बलात्तरुशालादिषुनीचगैःशुभैः ॥ ६ ॥

करादिषुहस्तगतःसर्व्वएवविनाशमाप्नोति वहवश्चमात्रात्यक्ताः क्षत्रियादिवर्णसंकरगताश्चजीव्यमानादृश्यंते तस्मात्पूर्वश्लोकाद्दृष्टेऽमरराजमंत्रिणादीर्घायु
सुखभाक्सस्मृतइत्येतदिहशेषभूतमवगंतव्यं तस्माद्बुधेनशुक्रेणवायथादर्शितयोगस्थश्चंद्रमादृश्यतेजीवेनदृश्यतेतदापरहस्तगतोपिम्रियते यथापापेन ज.म
सौम्येनवादृश्यमानोपिजीवेनदृश्यतेतदादृष्टग्रहाबलवशात्तद्वर्णस्यब्राह्मणादेर्हस्तगतेजीवति तथाचसारावल्यां म्रियतेपापैर्दृष्टःशशिनिविलग्नेकुजेस्तगेत्यक्तः ३१
लग्नाच्चलाभगतयोर्व्वसुधासुतमंदयोरेवं पश्यतिसौम्योबलवान्यादृग्गृह्णातितादृशोजातं शुभपापग्रहदृष्टेयुतेपरैर्गृहीतोप्यसौम्रियते स[illegible]षु
शशीसुरेज्यसंदृष्टःभवतितदादीर्घायुर्हस्तगतःसर्ववर्णेषु अधुनाप्रसवगृहज्ञानंवैतालीयेनाह १५ पितृमातृति पितृमातृग्रहादिकार्किशुक्रावित्यादिनो
क्ताः तद्बलात्पितृमातृग्रहवीर्य्यात्पितृमातृगृहेप्रसूतइतिवदेत् तदार्कशनैश्चरयोरन्यतमेबलवतिपितृगृहेपितृव्यस्यपितृव्यादिसंबंधिगृहेप्रसूतिः॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवं मातृग्रहयोश्चंद्रशुक्रयोरन्यतमे बलवद्भवति मातृग्रहे मातृस्वसृमातुलादिषु गृहे प्रसूतिः तरुशालादिषु नीचगैः शुभैरिति बहुवचनात्सर्व्वएव शुभग्रहाः यदा नीचस्था भवंति तदा तरुषु वृक्षेषु शालेषु प्राकारसमीपेषु प्रसवो वाच्यः आदिग्रहणान्नदीकूपारामपर्व्वतेषु सर्व्वेषु प्रदेशेषु नाहृत्तेषु यदि नैकगतैरिति नीचगैः शुभैरित्यनुवर्त्तते सर्व्वे शुभग्रहाः नीचगताः लग्नेंदू उदयचंद्रावुभावप्येकराशिगतौ ग्रहैर्बहुवचनात्त्रिःप्रभृतिभिर्य्यदा न दृश्येते तदा विजने जनरहिते [illegible]टव्यां प्रसूतिरिति यदा पुनरेकस्थैर्बहुभिर्ग्रहैर्य्यदा लग्नेंदू दृश्येते तदा जनाकीर्णे प्रसूतिरिति तथाच सारावल्यां पितृमातृग्रहे वर्गे तत्स्वजनगृहेषु बलयोगात् प्राकारतरुनदीषु च प्रसूतिर्नीचाश्रितैः सौम्यैः नेक्षते लग्नेंदू यद्येकस्था ग्रहाः तदाटव्यां अधुना दीपसंभवासंभवभूप्रदेशप्रसवज्ञानं गर्भमोक्षं मातुः क्लेशज्ञानं मे दाक्रांत योह

१६ मंदर्क्षांशमिति शशिनि चंद्रे यत्रतत्रराशौ मंदर्क्षांशे शनैश्चरस्य नवभागे मकरकुंभयोरन्यतमांशकस्थे तमसंधकारे सूतिशयनं वक्तव्यं हिबुके लग्नाचतुर्थस्थे चंद्रे धकार एव शयने यत्रतत्रावस्थिते चंद्रे मंदेन सौरेण दृष्टे धकार एव अज्ज्वगे वा अज्ज्वराशौ अत्र कर्कटमीनौ द्वौ विज्ञेयौ मकरकुंभयोरुक्तत्वात् मंद

यदि नैकगतौ तु वीक्षितौ लग्नेंदू विजने प्रसूयते १६ मंदर्क्षांशे शशिनि हिबुके मंददृष्टेऽज्ज्वगे वा तद्युक्ते वा तमसि शयनं नीचसंस्थैश्च भूमौ।

र्क्षांशेत्यादिनेति तेन यत्रतत्रराशौ कर्कटनवांशकस्थे मीननवांशकस्थे वा चंद्रमस्यंधकार एव तद्युक्ते वेति तदिति सौरः परामृश्यते यत्रतत्रावस्थिते चंद्रे सौरयुक्ते धकार एव एवं निषेककाले नारी शयनमपि सर्व्वेष्वेतेषु योगेषु यदार्कदृष्टः चंद्रमा भवति तदांधकाराभावः यस्माद्यवनेश्वरः सौरांशकस्थे शशिनि प्रलग्ने जलेजलाख्यांशकमाश्रिते वा स्वांशस्थिते केंद्रगतेऽर्कजे वा जातस्तमिस्रे यदि नार्कदृष्टः १ अन्येषां मतं यथा सूर्ये बलवति भौमेन दृष्टे सत्स्वपि योगेष्वंधकाराभावः तथाच सारावल्यां बलवति सूर्ये दृष्टे बहुप्रदीपा धरासुपुत्रेण अन्यैर्व्ययगतवीर्यैः सूतौ ज्योतिः क्षणे भवति सौरांशे यजलांशे चंद्रेऽर्कसंयुते थवा हिबुके तद्दृष्टे वा कुर्य्यात्तमसि प्रसवं न संदेहः नीचसंस्थैश्च भूमौ शयनमित्यनुवर्त्तते बहुवचनाद्यथासंभवं त्रिप्रभृतिभिर्ग्रहैर्नीचस्थैर्भूमौ शयनं वाच्यं भूशब्देनात्रा तृणास्तृता भूर्ज्ञेया केचिल्लग्नस्थे चतुर्थस्थे वा नीचगते चंद्रे भूशयनमिच्छंति यथा सारावल्यां नीचस्थे भूः शयनं चंद्रेप्यथवा सुखे विलग्ने वा यद्वदिति प्रसवलग्नराशिर्य्यद्वत् तेन प्रकारेण हरिजं व्रजत्युदयलेखां परित्यजति तद्वत्तेनैव प्रकारेण नार्य्या गर्भमोक्षो वाच्यः। यत्राकाशं भूम्या सहासक्तं समंताद्दृश्यते तद्ह

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ
टी भ.
३२

हरिजमितिगगनमवनोप्रक्तमिवलक्ष्यतेयथोक्तेषु तद्यथा शीर्षोदयेषुलग्नेषूक्तानाश्रयः उत्तानाद्दर्शनंदर्शयतोगर्भस्यमोक्षोवाच्यः पृष्टोदयेष्वधोमु
खस्यप्रदर्शयतः तथाचसारावल्यां शीर्षोदयेविलग्नेमूर्ध्नाप्रसवोन्यथोदये चरणैः उभयोदयेचहस्तैः शुभदृष्टेशोभनोन्यथाकष्टः केचिदेवंव्याचक्ष
ते यदालग्नाधिपोनवांशकाधिपोवालग्नस्थेवान्यग्रहोवक्रीभवतितदावैपरीत्येनगर्भमोक्षोभवति तथाचमणित्थः लग्नाधिपेंशकपतौलग्नस्थेवक्रिणि
ग्रहेपिवा विपरीतगतेमोक्षोवाच्योगर्भस्यसंक्लेशः पापैरिति पापग्रहैश्चंद्रगतेशशिनासहव्यवस्थितैः स्मरगतैलग्नात्सप्तमस्थैर्वासुखगतैश्चतुर्थस्थैर्वाप्र
सवकालेजनन्याः मातुःक्लेशमाहुः कष्टंकथयंतिस्वरयः तथाचसारावल्यां क्लेशोमातुःक्रूरैर्बंधुमस्तगतैः शशांकयुक्तैर्वा अथदीपगृहद्वारज्ञानमाह इंद्र
वज्रयाह१७ स्नेहोशशांकादिति शशांकाच्चंद्रात्स्नेहोवाच्यः जन्मकालेपूर्णेचंद्रमसिस्नेहेनपूर्णंदीपभाजनंवक्तव्यं क्षीणेक्षीणास्नेहमिति तथाचसारा
वल्यां दीपःपूर्णःपूर्णेशशिनिक्षीणेक्षयस्तुतैलस्य यद्येवंतदामावास्यायांसर्वेषामंधकारेप्रसवोभवति तस्मादयुक्तमेतत् तेनयत्रराशौचंद्रमाव्यवस्थित

यद्द्वाशिर्व्रजतिहरिजंगर्भमोक्षस्तुतद्वापापैश्चंद्रात्स्मरसुखगतैःक्लेशमाहुर्जनन्याः १७ स्नेहःशशाङ्कादुदयाच्चवर्तिर्दीपोर्कयुक्त
स्तत्रयदिराशिप्रारंभेस्थितोभवतितदादीपभाजनंस्नेहेनपूर्णंवक्तव्यं अथराश्यवसानेस्थितस्तत्रस्नेहोतंदीपंस्नेहरहितं मध्ये ऽऽर्क्षवशाच्चराद्यः॥
प्राप्तेऽर्द्धं अन्यत्रानुपातादिति उदयाच्चवर्तिः उदयाल्लग्नाद्दीपेवर्तिरादेश्यः लग्नारंभेतत्क्षणाद्दत्तावर्तिः मध्येअर्द्धदग्धावर्ति लग्नावसानेवर्तिदाहोवा
च्यः अंतरेनुपातः तथाचसारावल्यां यावल्लग्नादितितंवर्तिर्दग्धावृतावतीभवतिदीपोर्कयुक्तर्क्षवशादिति अर्कोनद्युक्तराशिवशाच्चराद्योदीपोवाच्यः तत्र रम.
चरराशिव्यवस्थितेऽर्केसंचार्य्यमाणोदीपोआदेश्यः स्थिरराशिस्थेऽर्केएकदेशस्थःदीपः द्विस्वभावस्थेऽर्केचालितःप्रतिष्ठितइति केचिद्दंतियथायस्मि ३२
न्राशावर्कःस्थितःसराशिर्य्यस्यांदिशिस्थितःप्रागादीशाःक्रियवृषनृयुक्कर्केत्यादिनाप्रदर्शितं तस्यांदिशिदीपोआदेश्यः अन्येएवंवदंति यथायस्मि
शिअर्कोभ्रमवशेनाष्टप्रहरकल्पनयाष्टासुदिक्षुपरिभ्रमत्सुतेनैवक्रमेणयस्यांदिशिव्यवस्थितःतस्यांदिशिगृहस्यदीपस्थानमिति तथाचसारावल्यां॥
द्वादशभागविभक्तेवासगृहेव्यवस्थितेसहस्रांशौ दीपश्चरस्थिरादिषुतथैववाच्यःप्रसवकाले अत्रप्राच्यादिगृहंद्वादशधाविभाज्यमेषादिगणनयार्करा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तत्रदीपस्थानमिति केचिल्लग्नस्यादृशोवर्णेस्तादृग्वर्णोदीयवर्त्तिमिच्छन्ति तथाचमणित्थः लग्नस्ययोत्रवर्णोनिर्दिष्टस्तेनवर्त्तिरादेश्यद्वारंतद्वास्तुनीति तद्वास्तुनिसूतिका
गृहेलग्नकेंद्रस्थैर्ग्रहैर्द्वारादेशोकार्य्यः तस्यग्रहस्ययोदिक्प्रागाद्यारविशुक्रकरोहितनमइत्यादिनोक्तस्तदिगभिमुखंसूतिकागृहंवक्तव्यं बहुषुकेंद्रेषुबलवद्ग्रहव
शात्सूत्येषुकेंद्रेषुलग्नराशिवशाल्लग्नस्ययादिक्तदभिमुखंद्वारं यस्मादनेनैवस्वल्पजातकेउक्तं द्वारंवास्तुनिकेंद्रोपगाद्ग्रहाद्दसतिवाविलग्नर्क्षोदिति एतन्मत
तियथालग्नद्वादशभागराशिस्तद्दिगभिमुखंसूतिकागृहद्वारं तथाचमणित्थः लग्नेयोद्वादशांशस्तदभिमुखंसूतिकागृहद्वारमिति एतच्चसवादेनापिदृष्ट
मिति वीर्य्यसमन्वितादित्युत्तरत्रसंबध्यते केचिद्वदंति यथावीर्य्यसमन्विताद्ग्रहाद्गृहद्वारंवदेत् तथाचसारावल्यां वासगृहोद्यानगतंदिक्यालक्रमाद्दलोपेनादि
ति अधुनासूतिकागृहस्वरूपज्ञानंशार्दूलविक्रीडितेनाह १८ जीर्णसंस्कृतमिति वीर्य्यसमन्वितादित्यनुवर्त्तते सर्व्वग्रहेभ्योऽर्कजेसौरेवीर्य्येवतिसबलेजीर्ण
मतिचिरंतनंभूयः संस्कृतंसूतिकागृहंवाच्यं क्षितिसुतेभौमेबलवत्यग्निनादग्धं एवंशीतगोचंद्रेनवममिनवंशुक्लपक्षेउपलिप्तंवदेत् यस्माद्यवनेश्वरः संवर्द्ध

द्वारंचतद्वास्तुनिकेंद्रसंस्थैर्ज्ञेयंग्रहेवीर्य्यसमन्वितैर्वा १८ जीर्णसंस्कृतमर्कजेक्षितिसुतेदग्धंनवंशीतगोकाष्ठाढ्यंनदृढंरवेवोशशि
सुतेतन्नैकशिल्पोद्भवं॥ ॥

१९ तावच्चंद्रमसोपलिप्तमिति काष्ठाढ्यंनदृढंरवाविति रवौआदित्येकाष्ठाढ्यंदारुबहुलंनदृढमसारं शशिसुतेबुधेतद्गृहम
नेकशिल्पोद्भवबहुविधशिल्पिरचितंरम्यंचित्रयुतंइति भृगुजेशुक्रेरमणीयंमनोरमंचित्रयुक्तंचित्रकर्म्मसंयुतं जीवेगुरौदृढंचिरकालस्थायि चक्रस्थैरिति॥
चक्रस्थैर्भगणचक्राधिरूढैर्ग्रहदातुर्ग्रहसमीपस्थैरितियेग्रहैः सामंतपूर्व्वासमंतात्सर्व्वासुदिक्षुयथोपदिष्टांवदेद्ब्रूयात् सामंतपूर्व्वाप्रतिवेश्मिकवेश्मनांसमंता
त्क्रमेणेत्यर्थः यथाग्रहस्यग्रहाः पुरतः पश्चाद्वा पार्श्वयोर्वान्यग्रहाव्यवस्थितास्तेनैवक्रमेणसूतिकागृहस्यान्यानिप्रतिवेश्मगृहाणिवाच्यानि अन्येसामं
तपूर्व्वामितिपठन्ति सामंताद्गृहपर्य्यंतात्पूर्व्विकारचनामिति तथाचसारावल्यां भवनग्रहसंयोगैः प्रतिवेश्माश्रितनीयाः स्युः देवालयांबुपावककेशविहार
घवस्करास्थानं निद्रागृहंचभास्करशशिकुजगुरुभार्गवार्किबुधयोगात् अत्राचार्य्येणगृहभूमिकाप्रमाणं त्रिशालद्विशालज्ञानंचनोक्तं तदुच्यते द्दहस्स
तौकर्कटस्येपरमोच्चभागाद्नष्टेलग्नाद्दशमगेद्विभूमिकमुच्चभागेषद्वोदृस्थितेषुत्रिभूमिकमुच्चभागस्थेचतुर्भूमिकं धनुषिसबलेदशमस्थानस्थेगुरौत्रिशालं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दै. गृहं मिथुनकन्योमीनस्थेद्विशालं उक्तंच स्वल्पजातके गुरुरुच्चोदशमस्थोद्वित्रिचतुर्भूमिकं करोतिगृहं धनुषिसबलेत्रिशालं द्विशालमन्येषुपमलेषुइति अथ
टी. भ समस्तवास्तुनिकसूतिकागृहमितितद्दिक्ज्ञानंदोधकेनाह १९ मेषकुलीरतुलालिघटैः मेषः क्रियः कुलीरः कर्कटः तुलाप्रसिद्धः अलिर्वृश्चिकः घटः कुंभः
३३ एतैर्लग्नैरेषामंशकेर्वालग्नगतेवास्तुनिप्राग्भागेसूतिकागृहं वक्तव्यं गुरुसौम्यगृहेषु गुरुगृहेषुधन्विमीनौसौम्यगृहेषुमिथुनकन्येएतेषुलग्नेषुतदंशकेषुवा
उत्तरतोवास्तुनिउत्तरदिग्भागेसूतिकागृहंकुरुतः वृषलग्नेतदंशकेवापिपश्चिमतोनिवासोप्रसूतिकागृहंवाच्यं मृगसिंहौ मकरकेसरिणौदक्षिणभागकराववि
ति दक्षिणभागेसूतिकागृहंकुरुतः अथसूतिकागृहेकशयनमितितत्ज्ञानंवैतालीयेनाह २० प्राच्यादिति प्राच्यादिगृहेसूतिकावेश्मनिप्राच्यादिषुपूर्वाद्या
स्वष्टासुदिक्षुषुक्रियादयोमेषाद्याराशयः द्वौद्वौचतसृषुदिक्षुकोणगताविदिक्षुगताद्विमूर्तयः द्विस्वभावः तद्यथामेषवृषयोर्लग्नयोर्गृहस्यस्यप्राग्भागेसूतिकाश
यनं मिथुनेआग्नेय्यां कर्कटसिंहयोर्दक्षिणे कन्यायांनैरृतेतुलावृश्चिकयोः पश्चिमे धनुषिवायव्ये मकरकुंभयोरुत्तरे एवंविधेःशय्यास्वपिवक्तव्यं यात

रम्यंचित्रयुतंनवंचभृगुजेजीवेदृढंमंदिरंचक्रस्थेश्चयथोपदेशरचनांसामंतपूर्वांवदेत् १९ मेषकुलीरतुलालिघटैः प्रागुत्तरतोगुरुसौम्य
गृहेषु पश्चिमतश्चवृषेणनिवासोदक्षिणभागकरौमृगसिंहौ २० प्राच्यादिगृहेक्रियादयोद्वौद्वौकोणगताद्विमूर्तयः शय्यास्वपिवास्तुव
दूदेत्यादेःषड्त्रिनवांत्यसंस्थितैः २१॥ ॥उक्तं शय्यास्वपिवास्तुवद्वदेदितिकिंचित्अयंविशेषः पादेषट्त्रिनवांत्यसंस्थितैरिति इहखट्वापादाःषट्त्रिनवां राम
त्यराशयः लग्नात्षष्टतृतीयनवद्वादशराशयःस्वस्वट्वायाःपादाःपरिकल्प्याः तत्रैतज्जातं येनलग्नेनप्रसवस्तदुक्तदिशिशय्यायाःशिरस्तस्मादेवषट्त्रिनवांत्याः ३३
पादास्तत्रद्वादशतृतीयौपूर्वपादौतृतीयोदक्षिणःद्वादशोवामः षष्टनवमौपश्चिमपादौतत्रापिषष्टोदक्षिणः नवमोवामः लग्नद्वितीयौशीर्षभागं चतुर्थपंचमौदक्षि
णमंगं सप्तमाष्टमौपादांतरभागः दशमैकादशौवाममंगं प्रयोजनं विनततंयमलक्षैः क्रूरैस्तत्तुल्यमुद्घातः इतियत्रद्विस्वभावराशयःस्थितास्तत्रविनतत्वं यत्रपा
पास्तत्रतत्सदृशश्चोपघातः एवंसदैवानुपपन्नंखट्वांगप्रसवाःयस्मादवश्यंक्वचिदपियमलैर्भाव्यंक्वचित्पापग्रहैश्चतस्माद्यत्रयमलैःसौम्यग्रहस्वस्ताःमिथुनदृष्टं
तत्रापिविनतत्वंपापाग्रहोपिस्वोच्चराशित्रिकोणमित्रक्षेत्रस्थः अशुभफलकरोनभवतीति अधुनोपसूतिकासंख्याज्ञानमनुष्टुभाह २१ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चंद्रलग्नामिति लग्नाद्यस्मिन्यत्रराशौचंद्रमाव्यवस्थितस्तदंतरे तयोर्म्मध्येयावंतोग्रहाव्यवस्थितास्तेचद्रलग्नांतरगताः ग्रहास्तैरुपसूतिकाः स्युस्तावत्संख्याउपसूति काः सूतिकासमीपवर्त्तिन्यः स्त्रियास्सुर्भवेयुः ताश्चग्रहतुल्यज्ञातिवयोवर्णरूपाः तथाचसारावल्यां शशिलग्नविवरयुक्ताग्रहतुल्याः सूतिकाश्चविज्ञेयाः अनुदि तचक्रार्द्धयुतैरंतर्बहिरन्यथात्वेके रूपविभूषणयोगस्तासांज्ञेयः शुभैर्य्योगात् क्रूरैर्विरूपदेहालक्षणहीनासुरौद्रवीर्य्याश्च मिश्रैर्म्मध्यमरूपो[illegible] तेदवधार्य्यंवहिरंतरश्चेति तयायावंतोदृश्यचक्रार्द्धेव्यवस्थिताः तावत्संख्याउपसूतिकाबहिर्गृहबाह्यावक्तव्याः यावंतपश्चाददृश्येचक्रार्द्धेव्यवस्थितास्तावत्संख्याः तर्गृहअभ्यंतरेवक्तव्याः अत्रलग्नस्ययावंतउदिताभागास्तथाद्वादशैकादशदशमनवमाष्टमराशयस्तत्सप्तमराशेर्लग्नानुदितभागतुल्यंदृश्यमानंशेषमदृश्या। मिति अंन्यथापरे अपरेअंन्येआचार्य्याअंन्यथा अंन्येनप्रकारेणदृश्यचक्रार्द्धेऽभ्यंतरगतावर्णयंति अदृश्येबाह्यस्था तथाचजीवशर्म्मा उदयशशिमध्यसं स्थैर्ग्रहैःस्युरुपसूतिकास्तत्र उदगर्द्धगतैर्वाह्यादक्षिणगैरंतरेज्ञेयाइति एतदाचार्य्यस्यानाभिप्रेतं यतोनेनैवस्वल्पजातकेउक्तं शशिलग्नांतरसंस्थाग्रहतुल्यारु

चंद्रलग्नांतरगैर्ग्रहैस्युरुपसूतिकाः बहिरन्तश्चचक्रार्द्धदृश्यादृश्येन्यथापरे २२ लग्ननवांशपतुल्यतनुः स्याद्वीर्य्ययुतंग्रहतुल्यतनुर्वा

पसूतिकाश्चवक्तव्याः उदगर्द्धेऽभ्यंतरगावाह्याचक्रस्यदृश्येऽर्द्धे इति अत्रचआयुर्द्दायविधिनाद्वित्रिगुणत्वंकृत्वाग्रहस्थानवशादुपसूतिकासंख्यानिश्चयः कार्य्यः यदिबहुजनप्रसूतियोगोनभवतितथाग्रहसंख्याधिकसूतिकासंभवोयत्रभवतितत्रबहुजनप्रसूतियोगेनभवतिनभवितव्यमिति अथजातकस्यस्वरूपज्ञानंदो धकेनाह २२ लग्ननवांशपेति जन्मकालेलग्नेयोनवांशकोभ्युदितस्तस्ययोस्वामीसलग्ननवांशपस्तत्तुल्यतनुस्तदाकारोजातोवक्तव्यः यथामधुपिङ्गः लदृगि त्यादि अथवाजातककालेसर्व्वग्रहेभ्योयोग्रहोवीर्य्ययुतोबलवान्तत्तुल्यतनुर्व्वावक्तव्यः यदिलग्ननवांशकस्याराशिर्बलवान्भवतितदातदंशपतुल्यतनुर्भवत्यं न्यथासर्व्वग्रहेभ्योवीर्य्यवान्ग्रहतुल्यतनुरिति चंद्रसमेतनवांशपवर्णइति योनवांशकश्चंद्रेणशशिनासमेतः संयुक्तश्चंद्रोयस्मिन्नवांशकेस्थितइत्यर्थः ॥ तस्यनवांशकराशेर्य्योधिपतिः सचंद्रसमेतनवांशकपः तस्ययोवर्णःतद्वर्णोजातोभवति अत्रचवर्णोरक्तश्यामोभास्कररीति अंन्येचंद्राक्रांतराशिवर्णमेववाहुः यथारक्तःश्वेतःशुकतनुनिभरित्यादितत्रशुकवर्णस्यासंभवाद्युक्तमेतत् एतच्चवर्णादिजातिकुलदेशान् बुध्वकाव्यं उक्तंच॥ ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ. वलिनः सदृशी मूर्तिर्बुध्वा वा जातिकुलदेशानिति कादिविलग्नविभक्तभगात्र इत्यनेन विधिना शिरः प्रभृतीनामवयवानां ह्रस्वदीर्घत्वं निरूपयति कादिनि विलग्नादि
टी.भ भिर्विभक्तानि भैः राशिभिर्गात्राणि यस्य स कादिविलग्नविभक्तभगात्रः तत्र लग्नादयो राशयो कादिषु शिरःप्रभृतिषु गात्रेषु परिकल्प्याः यथा कालाङ्गानीति तत्र
३४ लग्नं शिरः द्वितीयो मुखं तृतीय उरः चतुर्थो हस्तः पंचमो क्रोडः षष्ठः कटी सप्तमो वस्तिः अष्टमो शिश्नगुदे नवम ऊरू दशमो जानुनी एकादशो जंघे द्वादशः
पादाविति तत्र च राशीनां प्रमाणमुक्तं पूर्वार्द्धे विषयादय इति तत्र यत्रांगस्थे दीर्घे राशौ दीर्घराश्याधिपो वा व्यवस्थितो भवति तदंगं तस्य दीर्घत्वं वक्तव्यं तथा च सत्यः
दीर्घाधिपतिं दीर्घे गृहे स्थितोऽवयवदीर्घकृद्भवति अथोर्द्धे वा स्वप्रमाणराश्याधिपोऽल्पराशिव्यवस्थितो वा तदंगाल्पकृद्भवति अत्र राश्यधिपो पि च अल्पराशिव्यव
स्थितोंगमध्यकृद्भवति अल्पराश्यधिपो दीर्घराशिव्यवस्थितोंगमध्यमत्वं यत्रांगराशौ वहवो व्यवस्थितास्तत्र बलवद्ग्रहवशाद्वाच्यं यत्र न कश्चिद्व्यवस्थितस्तत्र
राशिप्रमाणात् एवं योग्यं वाच्यं इति सूतिकाप्रकरणं अत्रैव सूतिकाध्याये जातस्य व्रणमशकादिचिन्हनिरूपणार्थं मशप्रकरणमारभ्यते तत्र च लग्नप्रथमद्वितीय

चंद्रसमेतनवांशपवर्णः कादिविलग्नविभक्तभगात्रः २३ कं दृक्कूश्रोत्रनसाकपोलहनवो वक्त्रं च होरादयस्ते कंठांसकबाहुपार्श्वहृदयक्रो
ऽडानि नाभिस्ततः॥

तृतीयद्रेक्काणा नवांशेन प्रथमद्वितीयतृतीयशरीरभागपरिछेदः तत्र शिरः प्रथमोंगविभागः शिरोरधस्ताद्यावन्नाभिस्तावद्द्वितीयः।
नाभेरधः प्रभृति पादांतं यावत्तृतीयः तेषामंगविभागानां राशिविभागं शार्दूलविक्रीडितेनाह २२ कं दृक्कू इति त्रिप्रकारं त्रिधा त्रिभिर्द्रेक्काणभागैस्त्रिधा शरीरप्रवि राम
भागः तत्र लग्नस्य प्रथमद्रेक्काणे उदयति प्रथमो मूर्द्धाद्यंगविभागः द्वितीयद्रेक्काणे उदयति कंठपूर्वकोंगद्वितीयो विभागः तृतीयद्रेक्काणे उदयति वस्तिपूर्वकं तृ ३४
तीयोंगविभागः तत्रांगविभागे वामदक्षिणाऽवयवज्ञानमाह वामसुदितैरिति राशिभिरुदितैर्दृश्यभागावस्थितैर्वामांगविभागः लग्नस्योदितभागास्तथा द्वादशै
कादशदशमनवमाष्टमाः सप्तमराशेर्लग्नानुदितभागास्तथा द्वितीयतृतीचतुर्थपंचमषष्ठाः सप्तमराशेर्लग्नोदितं लग्नतुल्यभागाः एवं स्थिते लग्नप्रथमद्रेक्काणमि
दि लग्नराशिः कं शिरः परिकल्पनीयः लग्नाद्द्वितीयद्वादशौ दृक् चक्षुषी तत्र द्वितीयो दक्षिणमक्षि द्वादशो वाममक्षि तृतीयैकादशौ श्रोत्रे तत्र तृतीयो दक्षिणमे
कादशो वामं चतुर्थदशमौ नासापुटौ चतुर्थो दक्षिणं दशमो वामं पंचमनवमौ कपोलौ पंचमो दक्षिणं नवमो वामं षष्ठाष्टमौ हनुनी षष्ठो दक्षिणमष्टमो वामं॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सप्तमोवक्त्रं मुखं एवंराश्याद्युपलक्षितः प्रथमोंगविभागः तेकं गंशकइति अथद्वितीयोद्रेक्काणोदयस्तदातेहोरादयोंगविभागः परिकल्प्याः तद्यथा लग्नंकंठोगलं
द्वितीयद्वादशौस्कंधौ तत्रद्वितीयोदक्षिणस्कंधोद्वादशोवामं तृतीयैकादशौबाहूतृतीयोदक्षिणमेकादशोवामं चतुर्थदशमौपार्श्वेचतुर्थोदक्षिणंदशमोवामंपंचम
नवमौहृदंगौपंचमोदक्षिणंनवमोवामं षष्ठाष्टमौक्रोडमुदरभागौषष्ठोदक्षिणः अष्टमोवामः सप्तमोनाभिरिति नाभिग्रहणमपरोदरोपलक्षणार्थं एवंद्वि
योंगविभागः बस्तिःशिश्नगुदेति लग्नेद्रेक्काणेतृतीयेउदयतिसएवहोरादयस्तृतीयोंगविभागपरिकल्प्याः तद्यथा लग्नंबस्तिः नाभिलिंगयोर्मध्यमभागः द्विती
द्वादशौशिश्नगुदंतत्रद्वितीयोशिगुदयोर्दक्षिणभागः द्वादशोवामः ततोनंतरं तृतीयैकादशौवृषणौ तृतीयोदक्षिणः एकादशोवामः चतुर्थदशमौऊरू चतुर्थोदक्षि
णः दशमोवामः पंचमनवमौजानुनीपंचमोदक्षिणः नवमोवामं षष्ठाष्टमौजंघेषष्ठोदक्षिणजंघा अष्टमोवामजंघा सप्तमः पादयमिति अथअंगज्ञानंप्रयोज
नंशार्दूलविक्रीडितेनाह २४ तस्मिन्पापयुतइति तत्रप्रथमद्रेक्काणजातस्यशिरोंगविभागोद्वितीयद्रेक्काणजातस्यकंठाद्यंगविभागः तृतीयद्रेक्काणजातस्यवा

बस्तिःशिश्नगुदेततश्चवृषणावूरू ततोजानुनीजंघेंघ्रित्युभयत्रवामस्मुदितैः द्रेक्काणभागैस्त्रिधा २४ तस्मिन्पापयुतेव्रणंशुभयुतेदृष्टेचलक्ष्मा
दिशेत्स्वर्क्षांशेस्थिरसंयुतेषुसहजः स्यादन्यथागंतुकः मंदेश्मानिलजोग्निशस्त्रविषजोभौमेबुधेभूभवः सूर्येकाष्ठचतुष्पदेषुहिमगोशृंग्य
ब्जजोन्यैःशुभम् २५॥

स्याद्यंगविभागः तस्मिन्पापयुतेति यत्रांगराशौपापग्रहसंयुक्तेतत्रांगेव्रणंविस्फोटकादिच्छिद्रंमशकादिचिन्हमादिशेत् तस्मिन्पा
पयुतेंगराशौपापग्रहसंयुतेशुभसंयुतेदृष्टेसौम्यग्रहसंयुक्तेऽवलोकितेवातद्राश्युपलक्षितेंगेलक्ष्मादिशेत् मशकादिचिह्नंवाच्यं स्वर्क्षांशइति सएवग्रहोव्रणमश
कादिकर्ता स्वर्क्षेस्वराशौस्वनवांशकेवास्थितोभवति स्थिरराशौस्थिरांशकेवास्थितस्तदाव्रणमशकादिकंसहजोन्म लक्षणसमंजतोर्भवति अन्यथोक्तविपर्ययेस्थेआ
गंतुकोजातस्योत्तरकालेकेनचिन्निमित्तेनवक्ष्यमाणेनस्वदशाकालेवक्तव्यं आगंतुकस्यव्रणादेर्ग्रहवशेनतस्मिन्निमित्तमाह मंदेश्मानिलजइति मंदेशनैश्चरेव्रण
कर्तृत्वप्राप्तेतद्गुणादश्मनापाषाणहेतुकोऽनिलजोवातव्याधिहेतुकोवावक्तव्यः भौमेव्रणस्यकर्तृत्वंप्राप्तेअग्निशस्त्रविषजोऽग्निहेतुकः शस्त्रहेतुकोवि
षहेतुकोवावक्तव्यः बुधेभूभवोक्षितपातादूर्ध्वभिघातहेतुकोलोष्टप्रहारहेतुकोवासूर्येरवौकाष्ठप्रहारहेतुकश्चतुष्पदप्राणिहेतुकोवावक्तव्यः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ह्रिमगोचंद्रेशृंग्यब्जजः शृंग्यभिघातहेतुकः शृंगेविद्यतेयस्यप्राणिनः सशृंगीतज्जातोऽब्जहतोवाजलप्राणिहेतुकोवावक्तव्यः अन्यैःशुभं अन्येग्रहायत्रांग
देशस्थाभवंतितत्रशुभाद्व्रणकरानभवंतितत्रावशेषोगुरुसितोशुभयुक्तोबुधोपिव्रणकरोनभवतितस्माद्बहुवचनादुच्यते बुधःपापयुक्तोव्रणकरःक्षीणश्चं
द्रमास्तथा ततोन्यैःशुभमित्युक्तं अथव्रणज्ञानंहारिण्याह २५ समनुपतितादिति यस्मिन्भागेवामेदक्षिणेवात्रयःसबुधाग्रहाः त्रयोन्येग्रहाश्चतुर्थेनबुधेन
सहिताःसमनुपतिताःसमाश्रितास्तत्रांगेपूर्वोक्तेव्रणादेर्नियमान्निश्चयादवश्यंप्राप्तिर्भवतिशुभेषुवा तेग्रहाःसबुधाःशुभाःसौम्याः अशुभाःपापावाभवंति॥
तथापितत्रांगेनस्यव्रणावाप्तिर्वक्तव्या तेषांमध्याद्योबलीसस्वदशामवाप्यकरोतिव्रणकृदिति लग्नात्षष्टेस्थानेऽशुभःपापोव्यवस्थितोदेहेशरीरेव्रणकृद्भवति।
कस्मिन्स्थानेतनोर्भेसमाश्रिते तनोलग्नात्सषष्ठस्थोराशिःकालांगानीत्यनेनदर्शितांगविभागेयस्मिन्भवतितस्मिन्भसमाश्रितेराशियुक्तेदेहेशरीरेभवति तत्रापिस्वर्क्षो
शस्थिरर्क्षसंयुतेषुसहजःस्यादन्यथागंतुकइत्यनुवर्तनीयं सएवषष्ठस्थानस्थःपापःसौम्येनशुभग्रहेणयदादृष्टोभवतितदातत्रांगेतिलकमसकृद्भवतितिलकः

समनुपतितायस्मिन्भागेत्रयःसबुधाग्रहाभवतिनियमात्तस्यावाप्तिःशुभेष्वशुभेषुवा व्रणकृदशुभःषष्ठेदेहेतनोर्भेसमाश्रितेतिलकम
सकृद्दृष्टःसौम्यैर्युतश्चसलक्ष्मवान् २६ संध्यायांहिमदीधितिहोरापापैर्भांतगतैर्निधनाय॥

११ कृष्णःविंदुःमशकोऽर्जुनः अथशुभग्रहेणसए
वपापयुतस्तदासलक्ष्मवान्भवति राश्युपलक्षितमंगंसचिन्हंभवतिअत्रस्थानेघ्रोनोलोमनिचयोलक्ष्मइति॥ ॥इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकवि
वृत्तौजन्मविधिनामाध्यायोपंचमःसमाप्तः॥ ॥अथारिष्टाध्यायोव्याख्यायतेतत्रतावज्जातस्यारिष्टसंभवेसत्यायुर्दायाष्टकवर्गादेर्नाशःकर्त्तव्यःतस्मात्प्रथ
मारिष्टाध्यायंवक्ष्यति तत्रारिष्टत्रयंविद्युन्मालयाह १ संध्यायामिति संध्यायालक्षणंसंहितायामुक्तं अर्द्धास्तमयात्संध्याव्यक्तीभूतानतारकायावत्
तेजःपरिहानिमुखाद्भानोरर्द्धोदयोयावत् अस्मिन्संध्याकालइति तत्रजन्मनियस्यसंध्याकालेभवतितत्काललग्नगताहिमदीधितेश्चंद्रस्यहोराभवति॥
यथासंभवंपापैर्भांतगतैःयत्रतत्रराशिस्थानवमांशगताःपापाभवंति तद्वैषयोगेजातस्यनिधनायमरणायभवति प्रत्येकमिति एकमेकंप्रतिप्रत्येकं
शशिचंद्रःपापाःत्रयश्चतुर्षुकेंद्रेषुव्यवस्थिताभवत्येकैकंप्रतियथासंभवंचत्वार्य्यपिकेंद्राण्याक्रांताभवंति॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तथापियस्यजन्मभवतिसविनाशमुपैति म्रियतइत्यर्थः अथान्यानरिष्टयोगानिंद्रवज्रयाह १ चक्रस्येति यावंतोभागालग्नस्योदितास्तावंतएवभागाश्च तुर्थराशेःपरित्यज्यशेषभागेत्यारभ्यपंचमषष्ठसप्तमाष्टमनवमराशयोदशमराशिलग्नोदितभागतुल्यांशाश्चक्रेपरार्द्ध तत्रचक्रस्यपूर्वभागेक्रूराःपापाःअप रभागेपश्चिमेसौम्याःशुभग्रहाःकीटलग्नेवृश्चिकराशावुदयेकर्कटेवोदयस्थितेजातःशिशुःक्षिप्रमाश्वेवविनाशंउपैतिमरणंप्राप्नोतिइत्यर्थः नन्वत्रपूर्वं वृश्चिकःकीटसंज्ञाउक्तः पुनरपिद्विपदादयोःद्विनिशीचप्राप्तेचसंध्याद्वयेइत्यत्रकर्कटवृश्चिकमीनानांकीटत्वमभ्युपगतं तदत्रवृश्चिककर्कटौकथंव्या ख्यातावित्यत्रोच्यते मकरमीनयोर्जलचरत्वादपिसमत्वात्कीटसंज्ञानामभ्युपगम्यते यस्माद्बादरायणःपूर्वापरभागगतैरशुभैरलिनिकर्कटेलग्ने जातस्य शिशोर्मरणंसद्यःकथयंतियवनेन्द्रः पापैर्विलग्नास्तमयाभितश्चेति पापैःक्रूरग्रहैः विलग्नाभितः अस्तमयाभितश्चस्थितैश्चशब्दाज्जातःक्षिप्रंशीघ्रमेव विनाशंसमुपैति अत्रकेचिदेकेयोगद्वयंव्याचक्षते अभितश्चोभयतःलग्नात्पापैरभितःऐकोयोगः अस्तमयादभिहतोद्वितीयःतत्रद्वादशद्वितीयस्थयोलग्ना

प्रत्येकंशशिपापसमेतैःकेंद्रैर्वासविनाशमुपैति १ चक्रस्यपूर्वापरभागगेषुक्रूरेषुसौम्येषुचकीटलग्ने क्षिप्रंविनाशंसमुपैतिजातः पापैर्विलग्नास्तमयाभितश्च २॥

त्पापयोर्जातोम्रियतेषष्ठाष्टमयोश्चपापयोश्चजातोम्रियते तथालग्नसप्तमाच्चान्येपुनरभिशब्दोआभिमुख्यवर्त्ततेइत्यनुवर्ण यंति तत्रलग्नाद्योद्वितीयराशौग्रहःस्थितःसउदयमभिलषतेलग्नस्याभिमुखोभवति यश्चलग्नादष्टमराशौभवतिसोस्तमयमभिलषतीत्यतःसप्तमराशाव भिमुखोभवति तेनैतज्जातं लग्नाद्वितीयाष्टमगतैःसर्वैःपापैर्जातोम्रियते वयंपुनरभिशब्दआभिमुख्यवृत्तिंब्रूमः यस्माद्यवनेश्वरः ग्रहेषुलग्नाभिमुखेषुस र्वेषवाप्तवीर्येषुस्ववर्गगेषुइतिकिंतुयोलग्नाद्द्वादशस्थानेस्थितःसउदयमभिलषति लग्नाभिमुखोभवति यश्चषष्ठेस्थितःलग्नात्सोस्ताभिमुखोभवति यस्मा द्ग्रहाणांप्राङ्मुखीगतिः उक्तंच प्राग्गतस्तुल्यजवाग्रहाश्चसर्वेस्वमंडलगाइति तत्रपूर्वाभिमुखंव्रजतोलग्नाद्वितीयस्यस्यतदाभिमुख्यंनसंभवतिनचाष्टमस्य स्यास्ताभिमुख्यं तेनैवतज्जातंलग्नाद्द्वादशषष्ठाश्रितैःपापैः यःजन्मसम्रियतइति भगवतागार्गेणसर्वाण्येवव्याख्यायान्यभिमुखानीति तथाचतद्वाक्यं रिपुव्ययगतैःपापैर्य्यदिवाधनमृत्युगैः लग्नेवापापमध्यस्थेद्यूनेवामृत्युमाप्नुयादिति अथयोगांतरमनुष्टुभमाह २॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पापाविति एकः पापउदयेलग्नेस्थितोन्योऽस्तेसप्तमेगतः शशीचंद्रमाः यन्तत्रस्थः क्रूरेण पापेनयुतोभवतिसचसौम्यैः शुभग्रहैः यदिनदृष्टः तदाजातस्यमृ
त्युरचिराच्छीघ्रमेवभवेत् अथारिष्टांतरमनुष्टुभमाह ३ क्षीणेति हिमगौचंद्रे क्षीणेलग्नाद्व्ययगेद्वादशस्थेतथापापैः क्रूरग्रहैरुदयाष्टमगैः लग्नस्थैरष्टमगतैश्च
केंद्रेषुकंटकेषुचेद्यदिशुभा नभवन्तितदाजातस्यक्षिप्रमाश्वेवनिधनंमरणंवदेद्ब्रुयात् अत्रकेचित्पापैरुदयाष्टमगैरितिनेच्छंति तदयुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः
क्षीणचंद्रेव्ययगतैःपापैरष्टमलग्नगैः केंद्रबाह्यगतैःसौम्यैजातस्यनिधनंभवेत् १ अथारिष्टांतरसममालिन्याह ४ क्रूरइति शशीचंद्रः क्रूरेणग्रहेणसंयु
तस्तथाभूतःस्मरांत्यमृत्युलग्नगः सप्तमद्वादशाष्टमलग्नानामन्यमस्थस्तथा शुभैः शुभग्रहैः कंटकबाह्यस्थैः केंद्रवर्ज्जअन्यस्थानस्थैः अवीक्षितः नदृष्टो
भवति तदाजातस्यमृत्युदोमरणदोभवति अर्थादेवसौम्यैःकेंद्रस्थैः तदारिष्टाभावः तथाचसारावल्यां व्ययाष्टसप्तमोदयगेशशांकेपापैःसमेतेशुभदृष्टिही

पापावुदयास्तगतौक्रूरेणयुतश्चशशी दृष्टश्चशुभैर्नयदामृत्युश्चभवेदचिरात् ३ क्षीणेहिमगौव्ययगेपापैरुदयाष्टमगैः केंद्रेषुशुभा
श्चनचक्षिप्रंनिधनंप्रवदेत् ४ क्रूरसंयुतःशशीस्मरांत्यमृत्युलग्नगः कंटकाद्बहिःशुभैरवीक्षितश्चमृत्युदः ५ शशिन्यरिविना
शगेनिधनमाशुपापेक्षितेशुभैरथसमाष्टकंदलमतश्चमिश्रैःस्थितिः॥ ६ ने केंद्रेषुसौम्यग्रहवर्जितेषुजातस्यसद्यःकुरुतेप्रणाशं अथारिष्टांत

राणिपृथ्व्याह ५ शशिनिइतिशशिनिचंद्रे अरिविनाशगे लग्नात्षष्ठस्थानस्थेऽष्टमस्थेवातत्रचपापानांक्रूराणांमध्यादन्यतमेनक्षितेदृष्टेसौम्यग्रहेणादृ
ष्टेतस्यनिधनंमरणमाशुक्षिप्रमेवभवति शुभैरिति अथलग्नात्षष्ठाष्टमगेचंद्रेसौम्यैर्ग्रहैर्दृष्टेपापनादृश्यमानेजातस्यसमाष्टकंवर्षाष्टकंस्थितिः जीवितंव
क्तव्यं ततोमरणमिति समशब्दोवर्षपर्य्यायः दलमतइति लग्नात्षष्ठाष्टमगेचंद्रेमिश्रैःपापसौम्यैश्चदृष्टे अतोऽस्मात्समाष्टकाद्वर्षाष्टकाद्दलमर्द्धंवर्षचत
ष्टयंस्थितिर्वदेत्ततोमरणमिति अर्थादेवषष्ठाष्टमस्थेचंद्रमसिनकेनचिद्दृश्यमानेऽरिष्टयोगाभावः चंद्रमायदिषष्ठाष्टमस्थः सौम्यक्षेत्रगतोभवत्यथवापा राम
पक्षेत्रगतःसौम्ययुक्तोभवतितदानमरणप्रदः यस्माद्यवनेश्वरः लग्नाच्छशीनैधनगोशुभर्क्षेषष्ठेथवापापनिरीक्षितश्च सर्वापुराहन्तिशुभैर्विमिश्रस्तदी ३६
क्षितोद्व्याष्टकपापेक्षणं तथायस्यकृष्णपक्षेदिवाजन्मनिशुक्लपक्षेरात्रौजन्मनिलग्नात्षष्ठाष्टमगः शशीशुभाशुभदृष्टोपिभवतितस्यनमरणप्रदः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यस्मान्मांडव्यः पक्षेसितेभवतिजन्मयदिसपापांकृष्णेथवाहनिशुभाशुभदृश्यमानः तच्चंद्रमारिपुविनाशगतोपिलग्नाद्द्वायत्सुरक्षतिपितेवशिशुंनहंति अ
सद्भिरिति अत्रास्मिन्नेवषष्ठेष्टमेवास्थानेशुभेसौम्यग्रहेबुधगुरुसितानामन्यतमेस्थितेतस्मिंश्चासद्भिः पापैः बलिभिः वीर्ययुक्तैरवलोकितेदृष्टेजातस्यमा
सस्थितिः जीवितंवक्तव्यं ततोमरणमिति अत्रनिर्दिष्टयोगस्थेचंद्रमसिशुभदृष्टेऽरिष्टयोगाभावः यस्मादनेनैवस्वल्पजातकेउक्तं शशिवत्सौम्याः पापैर्बलिभि
रवलोकितानशुभदृष्टाः मासेनमरदाःस्युः पापजितोलग्नपश्चास्ते कलत्रसहितइति विलग्नाधिपेजन्मलग्नपतौकलत्रसहितेसप्तमस्थानस्थेवापापवि
जितेक्रूरयुद्धेसंग्रामेविजिते विजितलक्षणं दक्षिणदिक्स्थःपरुषोवेपथुप्राप्यसन्निवृत्तोणुः अधिरूढोविकृतोयःनिःप्रभोविवर्णश्चयःसजितःभौमादीनां
आकाशेयुद्धंभवतियः दक्षिणाशास्थः सग्रहजितः कुसुतानांयुद्धमित्युक्तत्वाच्चंद्रदीपिकायां परुषोरूक्षः वेपथुः कंपायमानः अन्यग्रहमप्राप्यसंनिवृ
त्तः विपरीतगतिमापन्नः अणुःसूक्ष्मः अधिरूढः अनेनाक्रांतः विकृतः विकारसहितः निःप्रभोदीप्तिरहितः विवर्णःवर्णरहितः सजितइति चशब्दान्मा

असद्भिरवलोकितेबलिभिरत्रमासंशुभेकलत्रसहितेचपापविजितेविलग्नाधिपे ६ लग्नेक्षीणेशशिनिनिधनरंध्रकेंद्रेषुपापैः
पापांतस्थेनिधनहिबुकद्यूनयुक्तेचचंद्रे एवंलग्नेभवतिमदनछिद्रसंस्थेश्चपापैर्मात्रासार्द्धंयदिचनशुभैर्वीक्षितःशक्तिभृद्भिः ७
राश्यंतगेसद्भिरवीक्ष्यमाणेचंद्रेत्रिकोणोपगतैश्चपापैः॥

संस्थितिस्ततोमरणमिति अथारिष्टांतराणिमंदाक्रांतयाह ६ लग्नेक्षीणइति क्षीणे
शशिनिचंद्रेक्षीणेलग्नेस्थितेतथारंध्रकेंद्रेष्वष्टमकेंद्रेषुपापैः क्रूरैः स्थितैर्यथासंभवमेवंविधेयोगेजातस्यनिधनंमरणंवक्तव्यं तथाचंद्रेशशिनिपापांतस्थेपा
पमध्यगतेनिधनहिबुकद्यूनयुक्तेऽष्टमचतुर्थसप्तमस्थानानामन्यतमस्थेजातस्यमरणंवक्तव्यं एवमिति एवमनेनैवप्रकारेणलग्नगेपापांतस्थेशशिनि
तथामदनछिद्रसंस्थेसप्तमाष्टमस्थानयोरन्यतमस्थेपापेक्रूरेयदिशुभैःसौम्यग्रहैःशक्तिभृद्भिःसबलैःचंद्रमानवीक्षितोनदृष्टोभवति तदाजातस्यमात्रासा
र्द्धंजनन्यासहमरणंवदेत् अथनिर्दिष्टयोगस्थश्चेच्चंद्रमाशुभैर्दृश्यतेबलिभिस्तदाजातस्यैवमरणंनतन्मातुरिति अथारिष्टांतराणिइंद्रवज्रयाह ७ रा
श्यमिति चंद्रेशशिनिराश्यंतगेयत्रतत्रराशौनवमनवांशकगतेतथासद्भिःशुभग्रहैःनवीक्ष्यमाणेनसंदृष्टेपापैःक्रूरैस्त्रिकोणोपगतैः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नवपंचमस्थानस्थैः जातशिशुः बालकः आशुक्षिप्रमेव प्राणैरसुभिः वियोगं प्रयाति गच्छति म्रियत इत्यर्थः अस्ते च पापैरिति तुहिनांशौ चंद्रे लग्नगे अ
स्तेसप्तमे सप्तमस्थानस्थितैः पापैश्च शब्दाच्छिशुराश्वेव प्राणैः वियोगं प्रयाति अत्र तुहिनांशुलग्न इति कर्कटलग्ने केचिद्व्याख्यातं तदयुक्तं यस्मादनेनैव
स्वल्पजातके उक्तं उदयगतो वा चंद्रः सप्तमराशिस्थितैः पापैरिति अथारिष्टांतराणि हरिण्याह ८ अशुभसहित इति चंद्रे शशिन्यशुभसहिते यद्यपि सा
मान्येनोक्तं तथाप्यशुभेन शनैश्चरेण क्षयुक्ते तथाभूते लग्नगते न केवलं यावद्धस्ते राहौ राशिगते लग्नाच्च कुजेंगारके निधनाश्रिते ऽष्टमस्थानस्थे जननिसुतयोः
मातापुत्रयोः मृत्युर्भवति रवौ तु स शस्त्रज इति एवंविधे योगे रवावादित्ये स्थिते जननिसुतयोः सहमृत्युः शस्त्रजः शस्त्रेण युद्धेन जातस्य मृत्युर्भवति
एतदुक्तं भवति शनैश्चरेण बुधेन वा युक्ते ऽर्कग्रस्ते लग्नगते कुजे चाष्टमगे जातस्य मात्रा सह शस्त्रहेतुकं मरणं वाच्यं नन्वशुभ इति सामान्येनोक्तं तत्केवले
न शनैश्चरेण युक्ते चंद्रे शशिनि इति किं व्याख्यातं शनैश्चरेण बुधेन वा युक्ते ऽर्केति नोक्तं अत्रोच्यते असंभवादेव पौर्णमास्यां चंद्रग्रहणं भवति तत्र तावदर्के

प्राणैः प्रयात्याशु शिशुर्वियोगमस्ते तु पापैस्तुहिमांशुलग्ने ८ असुभसहिते ग्रस्ते चंद्रे कुजे निधनाश्रिते जननिसुतयोर्मृत्युर्लग्ने र
वौ तु स शस्त्रजः उदयति रवौ शीतांशौ वा त्रिकोणविनाशगे निधनमशुभैः वीर्योपेतैः शुभैर्न युते क्षिते ९

ऽऽ सहितेन चंद्रमसा न भवितव्यं बुधे
न चार्कसमीपवर्त्तिना सदैव भवितव्यं अष्टमस्थानत्वात् भौमेनापि चंद्रसहितेन न भवितव्यं शनैश्चरविनाप्यवस्थितेन बुधेन सौम्येनैव भवितव्यं तस्माच्चंद्र
ग्रहणे शनैश्चरेणेति व्याख्यातं अर्कग्रहणे तु पुनः बुधेन यदि युक्तो ऽर्को भवति तदार्कसहितत्वात्तस्य पापता भवतीत्यतो ऽर्कस्य बुधसहितत्वमिति व्याख्यातं ॥
क्षीणेंदुयोगादर्कस्य पापयोग एवायं न गम्यते यस्मादवश्यममावास्याते ऽर्कग्रहणे न भवितव्यं तत्र चावश्यमर्केण क्षीणचंद्रसहितेन भवितव्यं यथार्कः क्षी
णेंदुना युक्त इति आचार्यस्याभिमतः स्यात्तदा ग्रस्ते ऽर्के निधनाश्रिते कुज इति केवलं वक्ष्यतः उदयति रवावित्यादि रवावादित्ये उदयति लग्नगते शीतांशौ चंद्रे
वा लग्नगते तथा शुभैः सौम्यग्रहैः वीर्योपेतैः बलवद्भिः न युक्ते क्षिते न संयुक्ते नापि दृष्टे जातस्य निधनं मरणं वदेत् अर्थादेवोक्तयोगस्य रवौ चंद्रे वा
बलिभिः शुभैः युते दृष्टे चारिष्टयोगाभावः अथारिष्टांतरमपरवक्त्रेणाह ९ ॥ ६॥ ॥ ६ ॥

रम॰ ३७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

असितरिति असितः सौरः रविरादित्यः शशांकः चंद्रः भूमिजोंगारकः एतैः शनिरविचंद्रभौमैर्य्यथाक्रमं व्ययनवमोदयनैधनाश्रितैः द्वादशनवमलग्नाष्टमस्थानस्थैः तत्रैतज्जातं शनैश्चरे द्वादशे अर्के नवमे चंद्रे लग्नगे भौमेऽष्टमस्थे एते सर्व्व एव योगकर्त्तारो ग्रहा यदि बलिना वीर्य्यवता गुरुणा न दृष्टास्तदा जातस्य जंतोराश्वेव मरणं प्रवदेत् अत्र यदा योगकर्त्तारो ग्रहान्सर्वान्बलवान्गुरुः पंचमस्थः कांश्चित्पश्यति कांश्चिन्न पश्यति अथवा बलहीनः सर्वानेव पश्यति तदा जातस्य मरणं प्रवदेत् किंतु आशु शीघ्रं न वदेत् अर्थादेव सर्वानेव गुरुः पंचमगः पश्यति तदारिष्टयोगाभावः अथारिष्टांतरं पुष्पिताग्रयाह १० सुतरिति शीतरश्मिः चंद्रः स च क्षीणः अशुभयुतः पापग्रहेण संयुक्तः सुतमदननवांत्यलग्नरंध्रेषु स्थितः पंचमसप्तमनवमद्वादशोदयाष्टमगतः एतेषां अन्यतमस्थः भृगुसुतः शुक्रेण शशिपुत्रबुधेन देवपूज्यबृहस्पतिना बलिभिः वीर्य्यसंयुक्तैर्न युतो नाप्यवलोकितः एषां त्रयाणां मध्ये एकतमेनापि संयुतो नापि दृष्टस्तदा जातस्य मरणाय भवति अर्थादेव भृगुसुतशशिपुत्रदेवपूज्यानामन्यतमेन बलवता दृष्टो युक्तो वा भवति तदारिष्टयोगाभावः अत्र क्षीणं चंद्रग्रहणं नास्ति तत्कथं व्याख्यातं उच्यते आगमं

असितरविशशांकभूमिजैर्व्ययनवमोदयनैधनाश्रितैः भवति मरणमाशु देहिनां यदि बलिना गुरुणा न वीक्षिता १० सुतमदननवांत्यलग्नरंध्रेष्वशुभयुतो मरणाय शीतरश्मिः भृगुसुतशशिपुत्रदेवपूज्यैर्य्यदि बलिभिर्न युतोवलोकितो वा ११ योगेस्थानं गतवति बलिनश्चं

तरदृष्टत्वात् तथा च सारावल्यां निधनास्तव्ययलग्नत्रिकोणगाः क्षीणचंद्रसंयुक्ताः पापा बलिनः शुभदैरदृश्यमाणा गतायुषं कुर्युः अथानुक्तमरणकालपरिज्ञानं भ्रमरविलासिहायमाह ११ योगेस्थानमिति यस्मिन्नरिष्टयोगे जातस्य मरणकालावधिर्नोक्तस्तस्मिन्नरिष्टयोगकर्त्तारो ग्रहास्तेषां मध्यात् यो बलवान्स यस्मिन्राशौ जन्मकालेव्यवस्थितः स राशिर्बलिनः तत्स्थानं तत्र चारक्रमाच्चंद्रमसि प्राप्ते जातस्य मरणं वक्तव्यं अथवा चंद्रे स्वमात्मीयस्थानं गते जन्मकाले यत्र राशौ चंद्रमाः स्थितस्तमेव राशिं पुनरपि चंद्रे गते तत्र तस्य मरणं वक्तव्यं तनुगृहमथवा तनुगृहं लग्नं वा चारक्रमात्तेन चंद्रमसि जातस्य मरणं वक्तव्यं केचिदेवं उच्यते वर्षस्यांतः संवत्सराभ्यंतरे एतदुक्तं भवति अनुक्तकालारिष्टजातो वर्षं नातिक्रमंतीति ननु अत्र प्रतिमासं चंद्रमसीस्त्रीण्येव स्थानानि गंतव्यानि तत्किमित्युक्तं वर्षस्यांतः उच्यते पापैर्दृष्टे बलवतीति एषु निर्दिष्टस्थानेषु मध्याद्यत्रागतश्चंद्रमा बलवान्भवति पापैश्च दृश्यते

॥ द्रेस्वंवा तनुगृहमथवा ॥

Nepal Sanskrit University ...

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ॰ तदाजातस्यमरणंवक्तव्यं नकेवलंगतमात्रएवचंद्रे किलमुनिगदितं किलेत्यागमसूचने निश्चयेनमुनिगदितं ऽरिष्टलक्षणमित्यागमपारंपर्य्येणश्रूयत
टी॰भ॰ रिति अत्रान्यैराचार्य्यैररिष्टभंगानुक्तास्तेचसत्यरूपाः यतोबहवोजाताअरिष्टेष्वपियोगेषुजीवंतोदृश्यंतेयेषुसत्स्वपियोगेषुजीवंत्यतोस्माभिः किंचिल्लि
३८ ख्यते सर्वातिमानतिबलःस्फुरदंशुजातोलग्नस्थितःप्रशमयेत्सुरराजमंत्री एकोबहूनिदुरितानिसुदुस्तराणि भक्त्याप्रयुक्तइवशूलधरप्रणामः १ लग्ना
धिपोतिबलवानशुभैरदृष्टः केंद्रस्थितैःशुभफलैरवलोक्यमानः मृत्युंविधूयविदधातिसुदीर्घमायुःसार्द्धंगुणैर्बहुभिरूर्जितयाचलक्ष्म्या २ लग्नादष्ट
मवर्त्यपिगुरुबुधशुक्रद्रेक्काणगश्चंद्रः मृत्युप्राप्तमपिसुतंपरिरक्षत्येवनिर्व्याजं ३ चंद्रः संपूर्णतनुःसौम्यर्क्षगतःस्थिताःशुभस्यांतः प्रकरोतिरिष्टभंगं
विशेषतःशुक्रसंदृष्टः ४ बुधभार्गवजीवानामेकतमःकेंद्रमागतोबलवान् यद्यपिक्रूरसहायःसद्योरिष्टस्यभंगाय ५ रिपुभवनगतोपिशशीगुरुसितचंद्रा
त्मजद्रेक्काणस्थः गरुडइवभोगिदष्टंपरिरक्षत्येवनिर्व्याजं ६ सौम्यद्वयांतरगतःसंपूर्णःस्निग्धमंडलःशशभृत् निःशेषरिष्टहंताभुजंगलोकस्यगरुडइव

पापैर्दृष्टेबलवतिमरणंवर्षस्यांतःकिलमुनिगदितं १२

७ शशभृतिपूर्णशरीरेशुक्लेकृष्णेनिशाभवेद्दिवसे रिपुनिधनस्थेरिष्टंप्रभवतिनैवात्रजातस्य ८ प्रस्फुरितकिरणजालेस्निग्धामलमंडलेववलोकय
ते सुरमंत्रिणिकेंद्रगतेसर्वारिष्टंशमयमुपैति ९ सौम्यभवनोपयाताःसौम्यांशकसंभवद्रेक्काणस्थः गुरुचंद्रकाव्यशशिजाःसर्वेरिष्टस्यहंतारः १० चं
द्राध्यासितराशेरधिपःकेंद्रेशुभग्रहैर्वापि प्रशमयतिरिष्टयोगंपापानियथाहरिस्मरणं ११ पापायदिशुभवर्गेसौम्यैर्दृष्टाःशुभांशवर्गस्थैः निघ्नंतितदारिष्टं एम
पतिंविरक्तायथायुवतिः १२ राहुस्त्रिषष्ठलाभेलग्नात्सौम्यैर्निरीक्षितःसद्यः नाशयतिसर्वदुरितंमारुतइवतूलसंघातं १३ शीर्षोदयेषुराशिषुसर्वेगगनाधिवा ३८
सिनःस्थितो प्रकृतिस्थश्चारिष्टंविलीयतेघृतमिवाग्निस्थं १५ तत्कालेयदिविजयीशुभग्रहःशुभनिरीक्षितोवश्यं नाशयतिसर्वारिष्टंमारुतइवपादपान्प्रबलः १५
सर्वैर्गगनभ्रमणैर्दृष्टश्चंद्रोविनाशयतिरिष्टं आपूर्य्यमाणमूर्त्तिर्यथानृपःस्वन्नयेद्वेषीति १६ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतौरिष्टाध्यायःषष्ठः
॥अथायुर्दायाध्यायोक्तारिष्टावर्जितस्यायुर्दायकर्त्तव्यः तत्रादावेवमययवनमणित्थशक्तिपराशरसत्येनप्रत्येकस्यग्रहस्यपरमायुप्रमाणंपुष्पितात्रयाह॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मयघवनेति मयनामादानवः सूर्य्यवरप्रसादः यवनोम्लेछजातयोहोराविदः मणित्यआचार्य्यः शक्तिपूर्वः पराशरः शक्तिः पूर्वोयस्यसशक्तिपूर्वः पूर्वशब्देनपि
ताउच्यते तैः मययवनमणित्यशक्तिपूर्वैः दिवसकरादिष्वादित्यादिषुग्रहेषुवत्सराः संवत्सराः परमायुप्रमाणाब्दाः प्रदिष्टाः उक्ताः नवतिथिविषयाश्विइत्यादि
अत्रनवादिभिर्दशसहितारितिसर्व्वत्रैवविशेषभूतंतेननवभिः दशसहिताएकोनविंशतिः परमायुप्रमाणवत्सरादिवसकरस्यादित्यस्य तिथिभिः पंचदशभिः सहि
तादशपंचविंशतिश्चंद्रस्य विषयैः पंचभिः सहितादशपंचदशभौमस्य अश्विभ्यांद्वाभ्यांसहितादशद्वादशबुधस्य भूतैः पंचभिः सहितादशपंचदशगुरोः रु
द्रैरेकादशभिः सहितादशएकविंशतिः शुक्रस्य दशभिस्सहितादशविंशतिः २० सौरस्य एतानिग्रहाणापरमायुप्रमाणंवर्षाणि स्वतुंगभेषु स्वपरमोच्चांशस्थि
तेषुभवंति तत्रेहदशाः परमोच्चस्थिताआदित्यादयोभवंतितेयथानिर्दिष्टवर्षाणिप्रयच्छंतिअंकेनापिएतान्यर्कादीनांपरमायुप्रमाणवर्षाणि अथपरमनीचावस्थि
तानामायुर्ह्रासज्ञानंचमंदाक्रांतयाह १ नीचेति नीचतरेवदिवसकरादयोनीचेपरमनीचेप्राप्ताअर्द्धंपरमायुप्रमाणवर्षेभ्योऽपहरंति अतएवोक्तंनीचेऽतोऽ।

मययवनमणित्यशक्तिपूर्वैर्द्दिवसकरादिषुवत्सराःप्रदिष्टाः नवतिथिविषयाश्विभूतरुद्रैर्द्दशसहितादशभिःस्वतुङ्गभेषु १ नीचेतो
र्द्धंह्रसतिहितत्तश्चांतरस्थेनुपातोहोरात्वंशप्रतिममपरेराशितुल्यंवदंति॥ र्द्धंस्मात्पूर्वोक्तात्परमायुषोऽर्द्धंदलंह्रसतिक्षीयते अथेहदशारव्यादयः पर

मनीचस्थाभवंति परमनीचस्थास्तएवपूर्वोक्तायुषोऽर्द्धंदलंप्रयच्छंति तद्यथा रविः नवसार्द्धानिवर्षाणिप्रयच्छंति चंद्रोद्वादशसार्द्धानिवर्षाणिप्रयच्छंति एवंभौमः सप्त
सार्द्धानि एवंबुधः षट् एवंबृहस्पतिः सप्तसार्द्धानि एवंशुक्रस्यदशसार्द्धानि एवंशनैश्चरस्यदशअंकेनापिवर्षे ६ मास ६ अयंसूर्य्यस्य चंद्रस्यवर्षे १२ मास ६ भौम
स्यवर्षे ७ मास ६ बुधस्यवर्षे ६ मास० गुरोः वर्षे ७ मास ६ शुक्रस्यवर्षे १० मास ६ शनेः वर्षे १० मास० तत्तश्चांतरस्थेनुपातरिति ततः तस्मादुच्चान्नीचांतरस्थे
मध्यवर्त्तिनिग्रहेनुपातः त्रैराशिकः कर्त्तव्यः तत्रतावत्सर्व्वस्यैवग्रहस्यपरमोच्चपरमनीचांतरालेराशिषट्कंभवतिलिप्तापिंडीकृतंदशसहस्राण्यष्टौचशतानिभ
वंति तत्रस्वोच्चादधिकंग्रहेणयदाभुक्तंभवतितदातत्रसोच्चंविशोध्यशेषस्यलिप्तापिंडीकार्य्या अथस्वनीचादधिकंग्रहेणाभुक्तंभवतितदातत्रस्वनीचमपास्याव
शेषंलिप्तापिंडीकार्य्या तासांलिप्तानांग्रहभुक्तलिप्तागणारित्याख्या तस्यैवग्रहस्यपरमनीचोक्तानिवर्षाणिमासाकार्य्याणिकथमुच्यते॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Valmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ॰ टी॰ भं॰ ३८१

वर्षाणिद्वादशभिःसंगुण्यतत्रमासान्योजयेत्तानिचक्रतान्यादित्यादीनांलिख्यन्ते तद्यथा चतुर्द्दशाधिकंशतंरवेः सार्द्धशतंचंद्रस्य नवतिभौमस्य द्विसप्तति
धस्य नवतिजीवस्य षड्विंशत्यधिकंशतंशुक्रस्य विंशत्यधिकंशतंसौरस्य अंकेनापि ११४ सू१५० चं ९० भौ॥७२ बु ९० जीव १२६ शुक्रस्य १२० शनेः तत्र
स्त्रैराशिकंयदिभगणाद्येलिप्ताभिः खखाष्टदिक्संख्याभिरेताभिः १०८०० इष्टग्रहपरमनीचमासालभ्यंते तद्ग्रहभुक्तलिप्ताभिः कियंतइति तत्रेदंसूत्रं त्रैराशि
केप्रमाणंफलमिच्छाद्यंतयोसदृशराशी इच्छाफलेनगुणिताप्रमाणभक्ताफलंभवतितदर्थेग्रहभुक्तलिप्ताएवंग्रहपरमनीचमासैः संगुण्यभगणाद्येलिप्ताभिः।
विभाज्यावाप्तंमासाः मासशेषंत्रिंशद्गुणितं ३० तेनैवच्छेदेनभागमपहृत्यावाप्तंदिवसाः दिनशेषंषष्ट्यासंगुण्यतेनैवच्छेदेनभागमपहृत्यावाप्तंघटिका घटिकाशेषं
षष्ट्यासंगुण्यप्राग्वद्विभाज्यावाप्तंचशेषकाः एवंमासादिश्चषकांतः कालआगतः मासानांद्वादशभिः भागमपहृत्यवर्षाणिलभ्यंतेशेषंमासाः एवमागतं
वर्षादिपरमोच्चायुः दर्शितवर्षेभ्यः संशोध्यावशेषंग्रहेणवर्षादिरायुषः कालोदत्तोभवति एवमुच्चाद्विच्युतस्यनीचमप्राप्तस्यकर्त्तव्यं नीचाद्विच्युतस्योच्च
प्राप्तस्यप्राग्वत्कालमानीयतस्यचग्रहस्यपरमनीचाद्यायुषिसंयोज्यग्रहस्यायुषःकालोवर्षादिर्भवंति अथवायदिराशिषट्कलिप्ताभिरद्यायुर्वर्षाण्यपची
यंते तदाभिः ग्रहभुक्तलिप्ताभिः किमित्यंतमध्यमराशिसवर्णीकृत्यतेनग्रहभुक्तलिप्तागुणयेत् ततःपरिवर्त्यभागहारच्छेदांशैः छेदसंगुणच्छेदंशेषायु
र्णोभाज्यास्यभागहारः सवर्णितयोरित्यत्रवर्षाणिमध्यमस्वच्छेदेनद्विकेनभगणाद्येनलिप्ताः संगुण्यखखषड्द्विलिप्ताभवंति २१६०० एत्याभिर्भागमप
हृत्यवर्षाणिलभ्यंतेशेषंद्वादशभिः सविकलंसंगुण्याधस्यस्यविकलस्यषष्ट्याभागमपहृत्योपरितनराशौसंयोज्यप्राग्वद्विभाज्यमासालभ्यंतेएवंशेषंसविक
लंत्रिंशताषष्ट्याषष्ट्यासंगुण्यदिनघटिकाविघटिकाआनयितव्याः शेषंप्राग्वत्कर्म्म अथलघुनोपायेनपिंडायुषआनयनंप्रदर्श्यते तद्यथेष्टग्रहादस्मान्म्रा
गुरुमुच्चध्रुवकंविशोध्यावशेषंकर्म्मभूमौस्थापयेत् अथोच्चध्रुवकंनशुध्यतितदाग्रहराशिद्वादशांकंदत्वातस्मादुच्चमपास्यावशेषंस्थापयेत् ततस्तदव
शेषंराशिषट्कादूनंभवति तदाराशिद्वादशकाद्यास्यशेषंस्थाप्यं अथराशिषट्कादधिकंभवतितदातदेवग्राह्यं तत्कर्म्मभूमौराश्यादिकंविलिप्तांतस्वप
रमायुर्वर्षैः संगुण्यस्वच्छेदैर्विभाज्यलब्धमुपर्युपरियोजयेत् अवशेषंस्थापयेत् विलिप्तास्थानेषष्ट्यालिप्तास्थानेपिषष्ट्याभागानांत्रिं[illegible]नांद्वाद राम ३८१

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शभिः राशिभ्योलब्धंवर्षाणितदवशेषंमासाः भागशेषंदिवसा लिप्ताशेषंघटिकाः विलिप्ताशेषंचषकाइति एतावतैवकर्म्मणास्फुटंभवति तयाचसारावल्यां
स्वोच्चशुद्धोग्रहः शोध्यः षड्भाधिकोभमंडलात् स्वपिंडगुणीतोभक्तोराशिमानेनवत्सराः होरात्वंशप्रतिममिति होरालग्नं साचांशप्रतिमानिवर्षाणिददाति॥
यावंतोनवांशकोलग्नेनभुक्तास्तावंत्येववर्षाणिददाति तत्करणं यथातत्कालिकलग्नस्यराशीनपास्यांशशेषंलिप्तापिंडीकार्य्यंतत्रशतद्वयेनभागमपहृत्य
वाप्तंभुक्तनवांशास्तावंत्येववर्षाणिलग्नमायुर्द्दायंप्रयच्छंति अवशेषेणसहत्रैराशिकंकृत्वावर्षाणामधस्तान्मासाद्यानपिज्ञातव्यंतद्यथा यदिलिप्ताशतद्वये
नद्वादशमासालभ्यंते तदवशेषलिप्ताभिः किंयंतइति तेनावशेषलिप्ताद्वादशभिः संगुण्यशतद्वयेनविभाज्यावाप्तंमासास्तेचवर्षाणामधः स्थाप्यमासशेषं
त्रिंशतासंगुण्यशतद्वयेनप्राग्वद्विभाज्यावाप्ताश्चदिवसाः तान्मासानामधःस्थापयेत् दिनशेषंषष्ट्यासंगुण्यप्राग्वद्विभाज्यावाप्तंघटिकोदिवसाना
मधःस्थाप्याः घटिकाशेषंषष्ट्यासंगुण्यप्राग्वद्विभाज्यावाप्तंचषकाघटिकानामधः स्थाप्यः एवंलग्नायुर्द्दायः अपरेराशितुल्यंवदंति अपरेऽन्येमणित्थादयः
आचार्य्यालग्नस्यराशितुल्यंआयुर्द्दायमिच्छंति लग्नेयावंत्योराशयोभुक्तास्तावंत्यएववर्षाणिलग्नायुः लग्नस्यभुक्तभागादिकंलिप्तापिंडीकृत्यमासाद्यान
यनेत्रैराशिकंकर्त्तव्यं यद्यष्टादशभिलिप्ताशतैर्द्वादशमासालभ्यंते तदेताभिः लग्नभुक्तलिप्ताभिः किंयंतइति प्राग्वद्वर्षाणामधस्तान्मासाद्यानुत्थापितव्यं
तथाचमणित्थः लग्नराशिसमाश्चाब्दामासाद्याननुपाततः कृत्वायत्तद्भवेत्कालंवर्षादिलग्नजीवितं तदेवमतंशोभनमित्यस्माकमभिमतं अंन्येप्येवमिच्छंति
यथालग्नांकपतौबलवति अंशप्रतिमंराश्यधिपेबलतिराशितुल्यंवदंतिकथयंतिइत्यर्थः तथाचसारावल्यां लग्नाद्यांशतुल्यंस्यादंतेरेचानुपाततः तत्प
दौबलसंयुक्तेराशितुल्यंचभाधिपे हित्वावक्रमिति येनग्रहेणयावत्संख्ययायुर्द्दायोदत्तस्तत्स्यसंभवति तस्मात्स्वादायुषः भौमादिकस्यवक्रंविपरीतांगतिं।
हित्वावर्ज्जयित्वायोग्रहोरिपुगृहगतःशत्रुक्षेत्रावस्थितोभवतितेनस्वादायुषस्त्रिभागोहीयते सग्रहस्त्रिभागमपहरतीत्यर्थः वक्रितः पुनः शत्रुक्षेत्रगतोना
पहरति तथाच वक्रचारंविनात्र्यंशंशत्रुराशौहरेद्ग्रहः एतद्गूनाम्मतं आचार्य्यस्यपुनएषएवपक्षोऽभिप्रेतः अंन्यथाहित्वाभौमंरिपुगृहगतैः हीयतेस्व
त्रिभागइत्येवावक्ष्यत् अतएवज्ञायते यथावक्रगोग्रहोंशायुर्द्दायंबलवत्वात्त्रिगुणंददाति तथात्रापिनापहरतीतिनिश्चयः अंन्येपुनरेवंव्याचक्षतेयथा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वक्रमंगारकं हित्वा योग्रहो रिपुराशिगस्तेन स्वादायुषस्त्रिभागो हीयते भौमः शत्रुक्षेत्रगतो नापहरति हित्वावक्रमित्यत्र केचिद्व्छंति यथावक्रितंग्रहं हित्वा ऽन्यः स्वशत्रुगृहगतः स्वभागमपहरति तदसत् अत्रचवादरायणः भूम्याः पुत्रंवर्ज्जयित्वारिभस्थाहन्युः स्वस्वादायुषस्तेत्रिभागमिति सूर्य्योच्छिन्नद्युतिषु सूर्य्येणरविणाच्छिन्नाकर्तृताद्युतिर्य्येषांते सूर्य्योच्छिन्नद्युतयः आदित्यमंडलेऽस्तमितेषु ग्रहेषुदलमर्द्धं हीयते किंतुशुक्रार्कपुत्रौ सितशनैश्चरौ प्रोह्यवर्ज्जयित्वा तावस्तंगतावपिनापहरतः तथाचवादरायणः अस्तंयाताः सर्व्वएवार्द्धहानिंकुर्य्युर्हित्वादैत्यपूज्यार्कपुत्रौ अथस्वादायुषोग्रहाणांचक्रपातेनापहानिंप्रदर्षिण्याह २ सर्व्वार्द्धमिति असत्सुपापग्रहेषुव्ययभवनादारभ्यद्वादशस्थानात्प्रभृतिसप्तमांतं यावद्व्यवस्थितेषु वाममुक्तक्रमेण यथाक्रमं सर्व्वादयोभागाः क्षीयंते तत्रलग्नाद्द्वादशस्थः पापग्रहः सर्व्वमायुरात्मीयमेवापहरति एकादशस्थोऽर्द्धं दशमस्थस्त्रिभागं नवमस्थश्चतुर्भागं अष्टमस्थः पंचमभागं सप्तमस्थः षड्भागमिति सत्त्वर्द्धमिति एतेष्वेवव्ययादिषु स्थानेषु सत्सुशुभग्रहेषुव्यवस्थितेष्वशुभग्रहोक्तस्यार्द्धं क्षीयंते तत्रलग्नाद्द्वादशस्थः शुभग्रहः स्वादायुषोऽर्द्धम

हित्वावक्रंरिपुगृहगतैर्हीयतेस्वत्रिभागः सूर्य्योच्छिन्नद्युतिषुचदलंप्रोह्यशुक्रार्कपुत्रौ २ सर्व्वार्द्धत्रिचरणपञ्चषष्ठभागाः क्षीयन्तेव्यय
भवनादसत्सुवामम् सत्त्वर्द्धंह्रसतितथैकराशिगानामेकोंशंहरतिवलीतथाहसत्यः ३ ॥ ॥ ६ ॥ ॥

पहरति एकादशस्थश्चतुर्भागंदशमस्थः षड्भागंनवमस्थोऽष्टमभागं अष्टमस्थोदशमभागंसप्तमस्थोद्वादशभागमिति तथैकराशिगानामिति उक्त।
स्थानेषुयदाग्रहद्वयंभवतिवहवोवासुस्तदातेषामेकसंस्थितानांमध्यादेकएवयोबलीवीर्य्यवान्सएवैकांशभागंयथापठितमपहरंतिनान्येतत्रस्यापहरंतिएतत्सत्याह सत्याचार्य्याकथयति अंशग्रहणंयथासंभवभागप्रदर्शनार्थं तथाचसत्यः एकादशोत्क्रमात्सप्तमादिग्रहहरणाकर्म्माणि एकक्षेगेषु
वीर्य्याधिकः स्वभागंहरेदेकं अर्द्धंतृतीयमथचतुः पंचषष्ठं चआयुः पिंडात्यापाहरंति सौम्यास्ततोर्द्धानि द्वादशसंस्थः पापः स्वादायंशोभनस्ततोऽर्द्धंतुअपहरति सर्व्वमायुः यथाचयोगस्तमपिवक्ष्येदिति वराहमिहिरस्याप्येवम्मतं तदिहसत्यमतोपन्यासआगमांतश्रुतिदर्शनार्थं लग्नस्थः पापः
चक्रपातवशादायुषोंशमपहरति तस्यांशप्रमाणज्ञानंवसंततिलकेनाह ३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

साद्धोदितइति उदितायेतेनवांशास्तउदितनवांशाः सहार्द्धोदितेननवांशेनवर्त्ततेइतिसार्द्धोदितोदितनवांशाः तात्कालिकस्यस्फुटलग्नस्ययेभुक्ताभा[illegible]गाः तान्लिप्तापिं
डीकृत्यशतद्वयेनभागमपहृत्यावाप्तंतस्मिन्कालेभचक्रस्यचयावंतोनवांशकाउदिताः पश्चादर्द्धोदितोनवांशकाःसतत्रउदितनवांशसमूहेयोज्यः एवंकृतेसार्द्धोदि
तोदितनवांशसमूहोभवति तेनगणितागतंसमस्तमेवायुः पिंडंगुणनीयं एवंकृतेसार्द्धोदितोदितनवांशहतंसमस्तमायुः पिंडंभवति तस्माद्‌द्व्यधिकशतेनभा
गेहृतेयदवाप्यतेवर्षादितन्नाशमुपैतिक्षयंगच्छति किंसर्व्वदानेत्याह क्रूरेविलग्नसहितेति यदाविलग्नस्थःक्रूरः आदित्यांगारकशनैश्चराणामन्यतमोभवति
तदैवभागतंवर्षादिसमस्तायुःपिंडात्संशोध्यंएवंकृतेतत्कालजातस्यजंतोरायुर्वर्षादिस्फुटंभवति किंतुप्रत्येकस्यग्रहस्यैतत्कर्म्मकर्त्तव्यंयतः येनायुःसंशुद्ध्य
निदशावर्षाणिसर्व्वेषांभवति विधिनात्वनेनसौम्येक्षितइति अनेनविधिनासएवलग्नस्थःक्रूरग्रहोयदासौम्येक्षितःशुभग्रहेणदृश्यतेतदाविधिनात्वनेनतय
त्फलमायुःपिंडात्सार्द्धोदितोदितनवांशहतादष्टोत्तरशतेनभागेलब्धंयत्ततोदलमर्द्धंप्रलयंप्रयाति तदर्द्धीकृत्यायुःपिंडात्पातयदेवंकृतेआयुःप्रमाणंस्फुटंभ

सार्द्धोदितोदितनवांशहतात्समस्ताद्भागोष्टयुक्तशतसंख्यमुपैतिनाशं॥ ॥

वति अन्येएवंव्याचख्यते तात्कालिकेनलग्नेनभुक्तानवांशकास्तेसार्द्धोदिताग्रहाः अयमर्थःतात्कालिकस्यलग्नस्यराशीनपास्यभागालिप्तापिंडीकृत्यतस्य
चशतद्वयेनभागमपहृत्यावाप्तमुदितांशकास्तेचार्द्धोदितेनसहकार्य्यास्तैःकर्म्मप्राग्वत्कार्य्यंएतदपिस्थूलं तेनलग्नभागाल्लिप्तापिंडीकृत्यताभिःप्रत्येकग्रहद
त्तंवर्षादिरायुर्द्दायंसंगुणाप्यधःस्वच्छेदैर्भागमपहृत्योपर्य्युपरियोजयेत् वर्षस्थानेभगणाकलाभिर्भागमपहरेल्लब्धंवर्षादि तस्यप्राग्वत्पातनंकार्य्यं तथाचसाराव
ल्यां लग्नांशलिप्तिकाहत्वाप्रत्येकविहितायुषात् भाज्यंमंडललिप्ताभिर्लब्धंवर्षादिशोधयेत् १ स्वायुषोलग्नगेक्रूरेसौम्यदृष्टेचतद्दलमिति एतदेवशोभनम
स्माकंप्रतिभाति नकेवलमत्रयावच्चक्रपातेप्येवंविधिःलग्नादिष्टग्रहंविशोध्यावशेषंयदिषड्भागादूनंतदातस्यग्रहस्यचक्रपातोस्तिनान्यथेति तेनावशेषेणायुः
पिंडस्यभागमपहृत्यलब्धंप्राग्वदायुषःपातयेत् अथरूपादूनोभागहारोभवतितदारूपाद्भागहारंसंशोध्यशेषेणायुर्द्दायंसंगुण्यरूपेणभागमपहृत्यलब्धमेवा
युःशुद्धंभवति उक्तंच लग्नंग्रहोनकंषड्भादूनकंपद्यसौहरः आयुःपिंडंभजेत्तेनलब्धंवर्षादिशोधयेत् रूपाद्यदोनोहरःस्याद्रूपाच्छुद्धेनताडयेत्॥

Nepal Sanskrit University [illegible] Campus, [illegible]

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ. टी. भ. ४१

रूपेण विभजेल्लब्धं तदेवायुः स्फुटं भवेत् अस्मिन्सार्द्धोदितेति कर्म्माणि लग्ने यदा पापसौम्यो भवतस्तदा यो लग्नोदितांशकसमीपवर्त्ती स एव ग्राह्यो नेतर इति तत्र क्रूराब्देन क्षीणश्चंद्रमा न ग्राह्यः तथा च वादरायणः सूर्य्यांगारकशनीनामेकस्मिन् लग्नगो भवति हानिः विधिनात्वनेन सौम्येक्षिते दलं पातयेल्लब्धं अथ पुरुषादीनां परमायुःप्रमाणज्ञानं शिखरिण्याह ४ समाषष्टिर्द्विघ्नी इति समशब्देन वर्षमुच्यते समानां वर्षाणां षष्टिर्द्विघ्ना द्विगुणीकृता विंशत्यधिकं वर्षशतं पंच निशा पंचरात्रयोऽहोरात्राणीत्यर्थः मनुजकरिणां मनुजानां मनुष्याणां करिणां हस्तिनां च परमायुः हयानां द्वात्रिंशत् अश्वानां द्वात्रिंशद्वर्षाणि परमायुः खरो गर्द्दभः करभ उष्ट्रः अनयोः पंचककृतिः पंचकस्य कृतिः पंचानां वर्गः पंचविंशतिः परमायुः विरूपा सैवायुरिति सा पंचककृतिः विरूपा विगतो रूपो एभ्यः एकोना चतुर्विंशतिर्वर्षाणि वृषमहिषयोः वृषाणां महिषीणां च परमायुः गोमहिष्योरित्यर्थः शुनां सारमेयानां द्वादश वर्षाणि परमायुः श्वग्रहणं सर्वेषां नखीनामुपलक्षणार्थं तेन सिंहमार्ज्जारादीनामप्येतदेव स्मृतं छागादीनामिति दशकसहिता षट् षोडश वर्षाणि परमायुः छागादीनां आदिग्रहणान्मृगयोरपि परमायुरिति

क्रूरे विलग्नसहिते विधिना त्वनेन सौम्येक्षिते दलमतः प्रलयं प्रयाति ४ समाः षष्टिर्द्विघ्नी मनुजकरिणां पंच च निशा हयानां द्वात्रिंशत्खरकरभयोः पंचककृतिः विरूपा सात्वायुर्वृषमहिषयोर्द्वादश शुनां स्मृतं छागादीनां दशकसहिताः षड् परमं ५ अनिमिषपरमांशके विलग्ने शशितनये गवि पञ्चवर्ग्गलिप्ते॥ इति सर्व्वेषां शेषभूतं परमायुर्द्वितीयप्रयोजनं अश्वादीनां जातानामायुःप्रमाणज्ञानायेमिति तद्यथा॥

अश्वादेर्जातस्य पुरुषवदायुःप्रमाणमानीयं तत्र त्रैराशिकं कर्त्तव्यं यदि विंशत्यधिकवर्षशतं पंच दिनाधिकं यस्य पुरुषस्यायुःप्रमाणं तस्येदमायुस्तद्द्वात्रिंशद्वर्षायुःप्रमाणस्याश्वस्य किं स्यादिति एवमागतमायुःप्रमाणमश्वस्य तत्कालजातस्य वाच्यं एवं सर्व्वेषामभिहितप्राणिनां स्वायुषामपरेण त्रैराशिकं कृत्वा तत्कालजातस्य स्वायुषः प्रमाणनिर्द्देशः कार्य्यः अन्ये एवं वदंति यथापठितं परमायुषः प्रमाणं न कश्चिज्जीवति तदयुक्तं यस्माद्विंशत्यधिकाद्वर्षशतादभ्यधिकमप्यायुर्गुणिकर्म्मणा भवति यस्मात्परमायुःप्रमाणपठनं त्रैराशिकार्थ्यमेव ज्ञातव्यमिति अथ यस्मिन् योगे जातस्य परमायुर्भवति तद्योगज्ञा[illegible]ष्पितान्ग्रयाह ५ अनिमिषपरांशकेति अनिमिषो मीनः तस्य परमांशको नवमनवांशकः स चीन्त्यः तस्मिन् निमिषपरांशके विलग्ने शशितनये बुधे गवि वृषे च [illegible]वर्गलिप्तेस्थिते॥ राम. ४१

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

लिप्ताः पंचविंशतिभुक्त्वा बुधोवृषेस्थितः सकला समस्ताग्रहाः अन्येसर्व्वेएवयदिस्वतुङ्गभेषुस्थिताः परमोच्चगताभवन्ति तथाजात स्यपरमायुर्प्रमाणंविंशत्यधिकंवर्षशतंपञ्चदिनाधिकमायुः भवति अत्रचकर्म्म तद्यथा आदित्यादयोग्रहाः सलग्नाईदृशाः अ त्रादित्यादीनांबुधवर्ज्जितानांयथापठितानिपरमायुः प्रमाणवर्षाणि भवंतिबुधस्यपुनः कियंतोतत्रतावद्बुधोनीचादात्मीयान्नीन द्विच्युतः तस्मात्तात्कालिकाद्बुधादस्मात बुधात ११।०।२५ परमनीचध्रुव मिदं ११।१५।०० संशोध्यजातमेतलिप्ता ।१।१५।२५ पिंडीकृतं २७।२५ एताभिस्त्रैराशिकंयदिभगणार्द्धलिप्तानां एताः संगुण्य १०८०० बुधपरमनीचवर्षाणिषट् भवन्ति तदाक्रान्तो चाक्रांतलिप्तानां २७।२५ किंस्यादिति अत्रप्राग्वत्फलंवर्षादि ।१।६।५ एतद्बुधपरमनीचगतेषेतेषुदत्वाजाते ७।६।५ एतद्बुधस्य परमायुः तत्रलग्नादेकादशस्थानत्वाञ्चौमस्यपरमायुः प्रमाणाद्वर्षपंचवर्षाद्र्द्धं सार्द्धानिसप्तवर्षाणिपातयित्वाजातंवर्षे ७ मास ६ सप्तसार्द्धानिवर्षाणिसौरस्या ष्टमस्थानस्थत्वात्परमायुः प्रमाणाद्वर्षेविंशतिः पंचभागेचत्वारिवर्षाणिपातयित्वाजातानिषोडशवर्षाणि १६। आदित्यचंद्रबृहस्पतिशुक्राणां परमायुः लग्नस्य नवमनवांशकस्थत्वान्नववर्षाणिभवन्ति सर्व्वेषांस्थापनी सूर्य्यवर्षे १९ चंद्रवर्षे २५ भौमवर्षे ७ मास ६ बुधवर्षे ७ मास ६ दिन ५ जीववर्षे १५ शुक्रवर्षे २१ श निवर्षे १६ लग्नवर्षे ९ सार्व्वेषांयोगः वर्ष १२० दिन ५ एवंदर्शितेयोगेपरमायुः प्रमाणमागतमिति अत्रचादित्येमेषस्थेकन्यास्थत्वंबुधस्यनसंभवतितेनव द्धिग्रहैरुच्चस्थैबुधेचवृषस्थेयोगोयंप्रदर्शितः अत्रपरमोच्चगतेसूर्य्येबुधस्यवृषाद्भागचतुष्टयंभुक्त्वास्थितिर्भवतिनास्मादधिकं यतोमध्यमार्कोदयेराशि स्थानेशून्योभवतिभागाः षड्चाशल्लिप्ताभवन्ति तदातस्यस्फुटस्यपरमोच्चताभवति एवएवसूर्य्योबुधमध्यमः अ त्रचयदापरममंदफलंपरममन्वशीघ्रफलंधनगतंभवतितदावृषेभागचतुष्टयंभुक्त्वास्थितिर्भवतितत्रयथादर्शितल ग्नेयथावस्थितग्रहस्यस्थायीवृषचतुर्थे भागेईदृशोबुधोभवति ।१।४ अस्मान्नीचध्रुवकमिदं ११।१५ संशोध्यजातं०। १९ एतल्लिप्तापिंडीकृतं ११४० एताभिस्त्रैराशिकं यदिभगणार्द्धलिप्तानामेतासां १०८०० षड्वर्षाणितदैताभिः सांका

सू	चं	मं	बु	बृ	शु	श	ल
०	१	९	१	३	११	६	११
१९	२	२७	२४	४	२६	१९	२७

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

२९५४० नीतिलब्धंवर्ष १ मास ७ दिन १९ एतद्बुधपरमनीचवर्षेषुहत्वाजातंवर्ष ७ मास ७ दिन १९ एतदाद्येषुयथादर्शितवर्षेषुसंयोज्यजातंवर्षाणांशतं १२० मास १ दिन २३ एतद्दर्शितपरमायुःप्रमाणादधिकमप्यायुःसंभवति तस्मात्परमायुःप्रमाणंयवनैस्त्रैराशिकार्थ्यमेवव्याख्यातं अन्येपुनः अनिमिषपरमांशकेविलग्ने योगः एवायंव्याचख्यते यथामीनेवर्गोत्तमगतेलग्नेवृषभस्थेनबुधेनपंचविंशतिलिप्ताभुक्ताभवंत्यन्येचग्रहाः स्वोच्चराशिषुपरमोच्चभागव्यतिरेकेणापियदि स्थितास्तदायोगशक्त्यैवपरमायुःप्रमाणंजातोजीवति अथबुधस्यपरमनीचगतस्यध्रुवकमिदं ११।२४ पूर्वंप्रदर्शितंसांप्रतंकर्मकालेकथमिदं ११।२५।० प्रदर्शितमित्यत्रोच्यते चतुर्दशभागान्भुक्त्वापंचदशेपठितेपरमनीचभागेव्यवस्थितोभवति अतश्चतुर्दशभागाः परमनीचस्थस्यप्रदर्शिताः अतस्तस्यपरमनीचप्रदर्शितमायुर्भवति तस्माद्यावत्पंचदशोभागोनभुक्तोबुधेनतावत्त्रैराशिकोत्पत्तिर्नकर्त्तव्येत्यतः कर्मकालेपंचदशभागाः प्रदर्शिताः इत्यतः सर्वेषामेव ग्रहाणांत्रैराशिककालेपठितैर्भागैर्भुक्तैः प्रदर्शयितव्यानि तत्रत्रैराशिकार्थमुच्चध्रुवकाः तथात्रैराशिकार्थेपरमनीचध्रुवकाः एतैः कर्मकर्त्तव्यमिति अथा

भवतिहिपरमायुषःप्रमाणंयदिसकलाः सहिताः स्वतुङ्गभेषु ९ आयुर्दायंविष्णुगुप्तोपिचैवंदेवस्वामीसिद्धसेनश्चचक्रे॥ ९॥ ९ ॥

स्यापरमतायुर्दायस्यदूषणार्थंशालिन्याह ९ आयुर्दायमिति एतदायुर्दायंनकेवलंमययवनमणित्थशक्तिपूर्वैरुक्तंयावद्विष्णुगुप्तेनापिचाणक्यापरनाम्नैवमुक्तं आचार्यदेवस्वामीतथासिद्धसेनश्चैवंचक्रेकृतवानित्यर्थः तथाचविष्णुगुप्तः परमोच्चगतैःसर्वैर्मीनेमीनांशसंस्थितेलग्नेसौम्येवृषगेजातः परमायुर्जीवतिचमनुष्यः तथाचदेवस्वामी सूर्याद्यैरुच्चगतैर्मीनेमीनांशसंस्थितेलग्नेसौम्येवृषभंयातेजातः परमायुराप्नोति तथाचसिद्धसेनः मीनेपरमांशगतेसौम्येकामि पंचवर्गलिप्तास्थैःसर्वैःपरमोच्चगतैर्जातः परमायुराप्नोति यद्येवंबहुभिराचार्यैरुक्तंतत्कोस्यदोषः अत्रोच्यते वक्ष्यमाणंसत्याचार्यमतमायुर्दायंबहुतराणामाचार्याणांमतमिति यस्मादाचार्यवराहमिहिरस्यप्रतिज्ञेयं ज्योतिषमागमशास्त्रंविप्रतिपत्तौनयोग्यमस्माकंस्वयमेवविकल्पयितुंकिंतुबहूनांमतंवक्ष्ये अस्यपरमतस्यबहुतरवाच्यत्वंतावदास्तां यावदसंभवोदोषोस्ति दोषश्चैषामित्यादिएषामाचार्याणांमतेदोषोजायते कीदृशः आह असावपिष्टमित्यादि वर्षाष्टकंयावज्जातानामरिष्टमुक्तंतंवर्षाष्टकंहित्वात्यक्त्वावर्षविंशतेरधस्ताद्दर्शितप्रकारेणायुस्तस्यनागच्छति॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंवर्षाष्टकादूर्ध्वमरिष्टंनास्तितस्माद्वर्षाष्टकादूर्ध्वंवर्षविंशतेरधस्तान्नकस्यचिन्मरणमापद्यते यावद्दृश्यन्तेम्रियंतरीत्ति अयंतेषांप्रत्यक्षोदोषः अधुनातेषा
मेवाचार्य्याणामायुर्दूषणंशालिन्याह ७ अस्मिन्योगेति अनिमिषपरमांशवोविलग्नइत्यस्मिन्योगेविंशत्यधिकंवर्षशतंपंचदिनंपरमायुः पूर्णंप्रदिष्टंतस्मिन्
योगेषड्ग्रहाःपरमोच्चगताभवन्ति षड्भिश्चपरमोच्चगतैश्चक्रवर्त्तीभवतीतिप्रोक्तमभिहितमन्यैराचार्य्यैः तथाचवादरायणः षड्भिः स्याच्चक्रवर्त्तीत्रिभुवनमखिलं
शास्तिसर्वैर्ग्रहैर्द्वैरिति यवनेश्वरश्च षड्राजराजर्द्धिवलोपकर्षप्रदानमानेश्चभिजातशक्तिं तत्रपरमोच्चगतायावत्षड्ग्रहानभवंतितावत्परमोच्चायुःनप्राप्नोति य
दापरमोच्चगताभवंतितदाजातेनचक्रवर्त्तिनाभवितव्यं एवंपूर्णमायुः विंशत्यधिकंवर्षशतमर्थैर्द्वैर्नैर्विनावर्जिताबहवःपुरुषाभवंति तस्मादयमपि[illegible]पुरोदे
षः एतच्चपरमतायुर्दूषणंशालिनीद्वयमसंबंधत्वाद्वराहमिहिराह तमेवनभवतीतिनप्रतिभाति तत्रतावद्यदत्रप्रथमशालिन्यादूषणमुक्तं तस्यदूषणस्यासंबंधे
न्नमुच्यते सार्द्धोदितोदिननवांशहतासमस्तादिति न्यायेनयत्क्रूरेविलग्नगते आयुषः यत्तनंक्रियतेतस्यप्रतिलग्नंप्रत्यंशकवशोद्वियत्तन्नसंभवतीति तच्चपात

दोषश्चैषांजायतेष्टावरिष्टंहित्वानायुर्विंशतेः स्यादधस्तात् ७ अस्मिन्योगेपूर्णमायुःप्रदिष्टंतस्मिन्प्रोक्तंचक्रवर्तित्वमन्यैः॥ ॥

यित्वायदायुर्विशिष्यतेतस्यापीयत्वान्नास्तीति तस्माद्यदुक्तं नायुर्विंशतेःस्यादधस्तादयुक्तं तत्रोदाहरणं यदाकुंभलग्नस्याद्यांशक उदयेआदित्यचंद्रशु
क्राः परमोच्चबुधजीवशनैश्चराः परमनीचेभौमश्चकुंभस्याष्टाविंशतिमंभागंभुक्त्वास्थितस्तदातात्कालिकाग्रहाः सलग्नाः अत्रलग्नेननकिंचिद्भुक्तमिति
लग्नायुर्द्दायोनास्तिपरमोच्चगतानांपरमनीचगतानांच भौमस्यक्रियते तात्कालिकाद्भौमादस्मा १०।२८ भौमस्यपरमोच्चध्रुवकमिदं ८।२८ संशोध्यजातं १।०ए

सू	चं	म	बु	बृ	शु	श	ल
०	१	१०	११	८	११	०	१०
२	२	२८	१४	४	२६	१८	६
०	०	०	०	०	०	७	०

तच्छिप्तापिंडीकृतं १८०० अथत्रैराशिकंयदिभगणार्द्धलिप्तानामेतासां १०८०० भौमनीचमासाः नवतिर्भवंति ८०
तदैतासांक्रियंतइति लब्धामासाः १५ एतेवर्षसंत्रिमासंजातंवर्ष १ मास ३ एतद्भौमपरमोच्चवर्षेष्वेतेषु १५ संशोध्यजा
तंवर्ष १३ मास ८ एतद्भौमायुर्द्दायः अथजीवस्यलग्नाद्द्वादशस्थत्वाच्चयातेनार्द्धंपातयित्वाजातंजीवायुर्द्दायः वर्ष ३
मास ८ परमोच्चगतानांपरमनीचगतानांचशत्रुक्षेत्रगतत्वात्त्र्यंशं अस्तंगतानां अर्द्धंचनिपात्यते। ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बृ- यस्मादनिमिषपरमांशके विलग्ने इत्यत्र योगे चंद्रमसो वृषभस्थत्वात्तस्यायुषः त्रिभागः पात्यते तदा पूर्णमायुर्न भवति यस्मात्तन्याचार्य्यमतमेवं तात्कालिकमित्रा
टी·भ- मित्रविधावुक्तं मूलत्रिकोणाधनधर्म्मबंधुपुत्रव्ययस्थानगता ग्रहेंद्राः तात्कालिकाः स्युः सुहृदो ग्रहस्य खेचे च यो यस्य विकृष्टवीर्य्यः १ यामित्रषष्ठाष्टमशत्रु
४३ मूर्त्तिर्मूलत्रिकोणैकगृहे निविष्टाः तात्कालमेते रिपवो भवंति सोलो निमित्राणि रिपूंश्च वक्ष्ये २ अनेनापि शुक्रश्चंद्रमसस्तात्कालिकं मित्रं न भवति तस्मात्मीन
स्थे शुक्रे वृषभस्थश्चंद्रमाः शत्रुगृहगो भवति तस्य च शत्रुक्षेत्रस्थत्वाद्यथायुषस्त्र्यंशः पात्यते तदा अनिमिषपरमांशक इत्यत्र योगे पूर्णमायुर्न प्राप्नोतीति तच्चा
चार्य्येण शृंगग्राहिकयैव प्रदर्शितं तेनैतत् ज्ञापयति परमोच्चगतानां परमनीचगतानां च शत्रुक्षेत्रे त्र्यंशमस्तंगतानां चार्द्धं च न निपात्यते तेन यथादर्शितयो
गे एथक् एथग्ग्रहायुर्द्दायवर्षाणि लिख्यंते सूर्य्यस्य वर्ष १९ चंद्रस्य वर्ष २५ भौमस्य वर्ष १३ मास ९ बुधस्य वर्ष ६ जीवस्य वर्ष ३ मास ९ शुक्रस्य वर्ष २१ शनैः वर्षे
१० लग्नेन न किंचिद्भुक्तमिति लग्नायुर्द्दायो नास्ति अथैतेषां योगः वर्ष ९८ मास ६ अयं गारकस्य लग्नगतत्वात्सार्द्धोदितेति कर्म्म क्रियते तत्र चलग्ने कुंभारं
भत्वान्नवति ९० नवांशका भुक्ता भवंति ते च नवांशकाल्लग्नस्योदिता उदयगत एकनवति ९१ तेनैकनवत्यात्सर्व्वायुः पिंडमिदं वर्ष ९ मास ६ संगुण्य जातं ८९६३।
अस्याष्टाधिकशतेन भागमपहृत्याप्तं वर्षाणि ८३ शेषमर्द्धाधिकं गृहीत्वा परित्यक्तं एतानि ९८ संशोध्य जातं वर्षः १५ मास ६ एवमष्टात ऊर्द्ध्वं विंशतेरधस्तात्
युहत्यन्नं तस्मादयुक्तमुक्तं नायुर्विंशतेः स्यादधस्तात् अत्रान्ये वदंति यथा क्रूरं हीनं मीनलग्नं हृदि कृत्वैतद्वराहमिहिरेणाभिहितं अनिमिषपर[illegible]कमिति
अनेनापि प्रकारेण न वक्तव्यं यथा नायुर्विंशतेः स्यादधस्तात् तत्र धन्विलग्ने क्षीणे चंद्रे विंशतितमे भागे बुधस्तु लेस्तमितः सर्व्वेष्वन्येषु परमनीचास्थेषु यस्य ज राम
न्म भवति तस्य चक्रपातेनायुर्द्दायो बहु पततीति तस्यैव तावत्प्रदर्श्यंते तत्र तात्कालिका ग्रहाः सलग्नाः तत्र बुधस्य प्राग्वत्कृत्वा जातं वर्ष १० मास १० अन्येषां ४३
परमनीचत्वात्त्वापत्त एव च पाते सर्व्वं तदायुर्द्दायो नास्ति चंद्रस्य क्षीणस्य पापत्वाल्लग्नाद्द्वादशस्थत्वाच्चक्रपातेन सर्व्वं पततीति तदा तस्यायुर्द्[illegible]यो नास्ति आदित्य
स्य लग्ने कादशत्वाच्चक्रपातेनार्द्धं पातयित्वा जातं वर्ष ४ मास ९ बुधस्यास्तमितत्वार्द्धं पातयित्वा जातं वर्ष ५ मास ५ दशमस्थत्वाच्छुक्र[illegible]त्वादायुषस्तृतीय
मंशमपहरति सौम्यत्वात्तदर्द्धमस्मात्षड्भागाद्वर्षमेकं नवमासान्पातयित्वा जातान्यष्टौ वर्षाणि नव मासाश्च शुक्रस्य वर्ष ८ मास ९ भौमस्य लग्न[illegible]मस्थत्वात्पंच

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सू	चं	मं	बु	बृ	शु	श	ल.
६	७	३	६	९	५	०	८
९	२	२७	२४	४	२६	१९	०

भागंसार्द्धवर्षेपातयित्वाजातानिवर्षाणिषट्२ इतिएवंसर्व्वेषांवर्षाणि वर्ष४मास९ सूर्य्यस्यवर्षे मास० चंद्रस्य वर्षे६मास०भौमस्यवर्ष५मास५ वुधस्यवर्षे७ मासजीवस्यवर्षे८ मास९ शुक्रस्यवर्षे१० मास० शनैश्चरस्यवर्षे० मास०लग्नस्यसर्व्वेषांयोगावर्ष४२मास५ अत्रासंभवेप्यभिगम्यापिक्रमः एवंविधायुर्द्दायुः[illegible]र्घेप्यस्तंगतायदिभ वंतितदासूर्य्योछिन्नद्युतिषुचदलंप्रोह्यशुक्रार्कपुत्राविति कृत्वातथापिपंचविंशतिवर्षाणिमासोनास्ति जातो वुधस्यपूर्व्वमेवार्द्धपातितंएवंद्वाचत्वारिंशतोऽधस्तादायुर्नागच्छतीति तत्रापिविंशतेरधस्तादित्यसंवद्धं अत्रान्येएवंवदंति तत्क्रूरहीनेविलग्नेजाता अ ष्टाभ्यऊर्द्धंविंशतेरधस्तान्म्रियमाणाद्दृश्यते तेनान्याचार्य्यमतसंवद्धं अत्रोच्यते अन्याचार्य्यमतंपूर्व्वाचार्य्येणाविचार्य्येतिवदंति यैरेवाचार्य्यैरनेनमार्गेणायुर्द्दा यःप्रदर्शितस्तैरेवाथमृत्युयोगोप्रदर्शितः सचेहलिख्यते तथाचवादरायणः षष्ठाष्टमस्थोरिपुदृष्टमूर्त्तिः पापग्रहःपापगृहेयदिस्यात् स्वान्तर्द्दशायांमरणायजं तोर्स्तेयःसयुद्धेविजितोयदान्यैः १ तथाचयवनेश्वरः षष्ठाष्टमस्थोरिपुदृष्टएद्रेपापाशुभस्थानगतेनदृष्टः ; स्वांतर्द्दशायांप्रकरोतिमृत्युंव्याध्यध्ववंधादिपरि क्षयाद्वा १ तथाचसारावल्यां क्रूरदशायांक्रूरःप्रविश्यचांतर्द्दशायदाकुरुते पुंसांस्यात्संदेहस्तदारियोगेसदैवमहान् १ रवितनयस्यदशायांक्षितिजस्यांतर्द्द शायदाभवति वहुकालजीविनामपिमरणंनिःसंशयंपुंसां १ क्रूरराशौस्थितःपापः षष्ठेवानिधनेपिवातत्स्थेनरविणादृष्टःस्वपाकेमृत्युदोग्रहः १ यो लग्नाधिपतेःशत्रुर्लग्नस्यांतर्द्दशागतः करोत्यकस्मा न्मरणंसत्याचार्य्यप्रभाषते १ एवंक्रूरहीनेलग्नेजातास्तेषांवर्षाष्टकादूर्द्धंदर्शितकालादधस्तान्म रणंसंभवत्येव तेचापमृत्युयोगेनानेनमृतास्तेयः यस्मात्तस्यदर्शितग्रहस्यांतर्द्दशायदिभवति अत्रायनियमः तस्मादन्याचार्य्यमतेनाष्टाभ्यऊर्द्धंदर्शितकाला धस्तान्मरणंसंभवत्येव तस्मादेतत्दूषणमसंवद्धं अथद्वितीयस्यदूषणस्यासंवद्धत्वमुच्यते अत्रचक्रवर्त्तित्वंयोगमपिविनादीर्घमायुःसंभवति अत्रोदाह रणं यत्रतात्कालिकाग्रहाःसलग्नाः वृषेर्कोदशभागान्भुक्त्वास्थितः एवंमिथुनेचंद्रमास्त्रीन्भागान् कुंभेभौमोष्टाविंशतिभागान् मेषेवुधःपंचदशभागा न् सिंहेजीवःपंचभागान् मेषेसप्तविंशतिःसत्रिभागाःशुक्रः कुंभेविंशतिभागाःसौरः धन्विलग्नमंत्येंशा तद्यथा ईदृशाग्रहाः अत्रपूर्व्वप्रदर्शितकर्म्मेणा॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ· गतानिग्रहायुर्दायवर्षाणि लिख्यंते वर्ष १७ मास ५ सूर्य्यस्यवर्षे २ मास ११ चंद्रस्यवर्ष १३ मास ९ भौमस्यवर्ष ७ मास ० बुधस्यवर्षे १४ मास ७ जीवस्यवर्ष १९ मास ३
दी·भ· शुक्रस्यवर्षे १५ मास ० शनेः वर्षे ९ मास ० लग्नस्य अथबृहस्पतेर्वर्षाणांचक्रपातादष्टभागमपास्यजातंवर्ष १३ मास ९ चंद्रस्य षड्भागमपास्यजातंवर्षे १९ मास
४४ ९ रवेः गुरुर्मित्रमतोन्यथान्यइति शुक्रः शत्रुः सचार्कमूलत्रिकोणात्सिंहान्नवमेस्थाने स्थितः तस्मात्तात्कालिकं मित्रीभूतः तेनवृषस्थः शुक्रक्षेत्रे मध्यक्षेत्रे
शत्रुक्षेत्रद्धिः स्थितः तेनतस्यायुर्दायंनकिंचित्पततिति चंद्रश्चमिथुने मित्रक्षेत्रे स्थितः तस्यापियथादर्शितान्येवायुर्दायवर्षाणि यस्मादुक्तं इंदोर्बुधं देवगुरुं धवि
घात् अंगारकः कुंभे शत्रुक्षेत्रे स्थितः यस्मादुक्तं भौमस्य शुक्रः शशिजश्चमित्रं शेषान्नृपून् शेषत्वाच्छनैश्चरश्चरस्तस्य शत्रुत्तात्कालिकश्चैकगृहे निविष्टत्वात् शने
श्चरोधिशत्रुः किंत्वत्रांगारकस्यशत्रुक्षेत्रस्यस्यापि न पतति यस्मादुक्तं हित्वावक्रं रिपुगृहगतैर्हीयते स्वत्रिभाग इति तस्मादंगारकस्य यथागतमेवायुः चंद्रेरनक्रो
इतिवचनाद्भौमोबुधस्यमित्रं तेनतस्यमेषस्थत्वात् यथागतमेवायुर्बुधस्य बृहस्पतेरप्यादित्योमित्रं यस्मादुक्तं गुरोश्च भौमंपरिहृत्यसर्वे मित्रंतस्मात्सिंहस्थ
स्यबृहस्पतेर्यथागतमेवायुः शुक्रस्य मेषस्तचमित्रक्षेत्रे यस्मादुक्तं भृगुनंदनस्यत्वर्केदुवर्ज्याः सुहृदः प्रदिष्टः तस्मात्तस्यापियथागतमेवायुः शनैश्चरस्या
पि कुंभे स्वक्षेत्रे स्थितत्वाद्यथागतमेवायुः एवमायुर्दायवर्षाणि पृथक् पृथक् लिख्यंते वर्ष १७ मास ५ सूर्य्यस्यवर्षे १९ मास ९ चंद्रस्यवर्ष १३ मास ९ भौमस्यवर्षे ७
मास ७ बुधस्यवर्षे १२ मास ९ गुरोः वर्षे १९ मास ३ शुक्रस्यवर्षे १५ मास ३ शनेः वर्षे ९ मास ० लग्नस्य सर्व्वेषांयोगः वर्ष ११५ मास ११ एवंविधे [illegible] किं
वर्षशतमप्यायुः संभवंति केमद्रुमाख्यश्चायंयोगः यस्माद्दृश्यति हित्वार्कं सुनफानफादुरुधुराख्यान्योभयस्थैर्ग्रहैः शीतांशोः कथितोन्यथातुबहुभिः केम
द्रुमोन्येत्वसौ तस्मादेवंविधेयोगेजातोदीर्घमायुः प्राप्नोति केमद्रुमत्वाच्च दरिद्रोभवति वक्ष्यति च केमद्रुमे मलिनदुःखितनीचनिःस्वाः प्रेष्याः खलाश्चनृपते रा·म·
रपिवंशजाताः केवलंदरिद्रादीर्घायुषो दृश्यंतेनकेनचित्कस्यचिद्दरिद्रस्यायुःप्रमाणंज्ञातंयथायंदरिद्रोविंशत्यधिके नववर्षशतेनसपंचे दिनेनमृतः तस्मात्सो ४५
द्रमेवदूषणंज्ञातव्यं एवमस्यदूषणस्यात्सबहुत्वंप्रदर्शितमिति असंभाव्यत्वाद्वराहमिहिरकृतच्छालिनीद्रूयंनसंभाव्यते यच्चदर्शिता[illegible]मतेनायुर्दायंत्य
क्त्वासत्यमतायुर्दायमंगीकरिष्यन्त्याचार्य्यस्तत्रचसत्यमतासत्यमतस्यबहुतराणामाचार्य्याणामंगीकरणमेवप्रदर्शितं यस्मात्पूर्व्वमेवाचार्य[illegible]तिज्ञात्वा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ख्याता ज्योतिषमागमशास्त्रंविप्रतिपत्तौनयोग्यमस्माकं स्वयमेवविकल्पयितुंकिंतुबहूनामतंवक्ष्ये अथकश्चिदाह ननुयोयंयोगस्त्वयाप्रदर्शितः सकेमद्रुम
एवनभवति यस्मादाचार्य्यएववक्ष्यति केंद्रेशीतकरेथवा ह्युतेकेमद्रुमोनेष्यतइति लग्नात्सप्तमस्थः केंद्रस्थश्चंद्रमास्तस्मादयंकेमद्रुमोनभवति अत्रच
क्रमः अत्रचंद्रमानगण्यते यस्माच्चंद्रमसः सकाशाद्ग्रहणांन्यानयोगः कर्त्तव्यइति यद्येवंतल्लग्नात्केंद्रस्थः कथंकरोतीत्यत्रोच्यते चंद्रलग्नयोस्तुल्यत्वात्
तथाचयवनेश्वरः मूर्त्तिश्चहोराशशिभंचविंद्यात् अत्रचगार्गिः व्ययार्थकेंद्रगश्चंद्राद्विनामातुंभवेद्ग्रहः कश्चित्स्याद्वाविनाचंद्रंलग्नाकेंद्रमतोथवा योगः केमद्रुमो
नामतदास्याद्यत्रगर्हितः भवंतिनिंदिताचाराद्दरिद्रामयसंयुताइति तस्माल्लग्नात्सप्तमस्थेचंद्रमस्ययोगस्यकेमद्रुमतासिद्धैवेति अथजीवशर्म्मामतेनसत्याचा
र्य्यमतेचायुर्द्दायमौपच्छंदसिकेनाह ८ स्वमतेनेति जीवशर्म्मानामाचार्य्यः स्वमतेनात्मीयमतेनपरमायुषोविंशत्यधिकस्यवर्षशतस्यसपंचदिनस्यस्व(?)शसप्त
मभागंप्रत्येकस्यग्रहस्यायुर्द्दायमाह कथयति किलशब्दस्तथागमप्रदर्शनार्थः १२०।०।५ तेनतद्यथापरमायुः अस्यसप्तभिर्भागमयहृत्वावाप्तंवर्षादि १७।१।

प्रत्यक्षोयंतेषुदोषोपरोपिजीवंत्यायुःपूर्णमर्थैर्विनापि ८ स्वमतेनकिलाहजीवशर्म्माग्रहदायंपरमा
ऽऽयुषःस्वरांशम् ॥

।२२।८।३४। यथान्याचार्य्यैर्नवतिथिविषयेत्येवमादीनिपरमोच्चगतानामादित्यादीनांवर्षाणिपठितानितथैतानिप
रमायुषःस्वरांशवर्षाण्येकैकस्यजीवशर्म्मेपठितानि नीचेऽर्द्धंहसतीत्यत्रापिस्थितमेवतद्यथाएतानिपरमनीचस्थस्यैकैकस्यग्रहस्य ८।६।२६।४।१७ एतैः मा
ग्वदत्रत्रैराशिकंकृत्वैकैकस्यग्रहस्यायुर्द्दायः कर्त्तव्यः अत्रापिचक्रंभौमंविनाशत्रुक्षेत्रस्थस्यग्रहस्यत्र्यंशोपहानिः शुक्रशनैश्चरौविनाभौमंविनाचवलवक्र
हस्यास्तंगतस्यार्द्धोपहानिः सर्व्वार्द्धत्रिचरणेत्यादिकाचक्रपातोपहानिः क्रूरेविलग्नसहितेसार्द्धोदितेतिहानिः एतत्सर्व्वंजीवशर्म्मणोप्यन्याचार्य्यैः समानं तथाच
जीवशर्म्मासप्तदशै १७ को१ द्वियमौ २२ वसवो ८ वेदाग्नयो ३४ ग्रहेंद्राणांवर्षाण्युच्चस्थानानीचस्थानांअतोर्द्धंस्यात् मध्येनुपाततःस्यादानयनंशेषमत्रयत्किंचित्
पिंडायुषईवकार्य्यंतत्सर्व्वंगणिततत्त्वज्ञैरिति अत्रानयनंसुखोपायेनप्रदर्श्यते स्वोच्चशुद्धोग्रहः शोध्योषड्भास्सूनोभमंडलात् तद्भागाः कव्धिषड्भागाः ८६४१
हृतावेदाभ्रसायकैः ५०४ भक्तादिनादियल्लब्धंतदायुर्ज्जीवशर्म्मजं दिनेत्यस्त्रिंशतामासामासैभ्योरविभिःसमाः नकेवलंग्रहदायंपरमायुषःस्वरांशंएतत्तेनोक्तं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बृ यावत्सुमतेनेति अनेनैतत्प्रतिपादयति यथैतत्तथाऽत्र ऋषिकृतेष्वाचार्य्यकृतेषु वा न केचिच्छास्त्रेषु दृष्टमिति तस्मादस्यायुर्दायस्य जीवशर्म्मण स्वमतकरणमेव
टी. ज. दोषः एवं सर्व्वाचार्य्यमतेनायुर्द्दायो व्याख्यातः अत्राचार्य्येण यवनमतेनोपन्यस्तं मययवनमणित्थशक्तिपूर्व्वैरिति न च यवनेश्वरकृते शास्त्रे तथाविधश्च
४५ युर्द्दायो दृष्टः यस्माद्यवनेश्वरेणोक्तं आयुर्विंशत्यंशशकचारयोगादति अभिधीयते यवनेश्वरेण श्रुतिध्वजेनान्यच्छास्त्रं कृतं शककालस्यार्व्वाक् तथा च श्रुतिध्व
जः गतेन साध्यर्द्धशतेन युक्तमेकेन केषां न गताब्दसंख्या कालः शको १०४४ नाशविशोध्य तस्मादतीतवर्षाद्युगतवर्षं जातं एवं वेकिल श्रुतिध्वजकृतं शकका
लस्यार्व्वाक् ज्ञायते अन्यच्च यवनाचार्य्यैः पूर्व्वैः कृतमिति तदर्थं श्रुतिध्वजोऽप्याह यवना ऊचुः येऽस्मिन्नहे दिग्जनितानि भेदाः प्रोक्ताः पुराणैः क्रमशो ग्रहस्य तदेत
ज्ज्ञायते यथा वराहमिहिरेण पूर्व्वयवनाचार्य्यमतमेवोपन्यस्तं आसामिप्रानदृष्टं श्रुतिध्वजमेव दृष्टं पराशरस्यापीयमेव वार्त्ता पाराशरीया संहिता केवलम
स्माभिर्दृष्टा न जातकं श्रूयते स्कंधत्रयमिति पाराशरस्येति तदर्थं वराहमिहिरः शक्तिपूर्व्वैरित्याह येनं प्राह यथा पाराशरः कथयते दौर्भाग्यदं योषितामित्येवमादि
मयमणित्थयोर्होराशास्त्रे विद्यते तथा च मयः एकोनविंशतिः सूर्य्यो चन्द्रमाः पंचविंशतिः तिथिसंख्याकुजः सौम्यो द्वादशोच्चगतो गुरुः कुजवद्दैत्यपूज्यस्तु व
र्षाणामेकविंशतिः एकोनः सूर्य्यपुत्रस्य परमोच्चगतस्य च आयुर्दाय मिदं प्रोक्तं यदिनीचगतस्य तु अंतरे त्वनुपाताच्च कारयेदायुःसंग्रहः तथा च मणित्थः न
वरूपाः शरयमला तिथयोर्काः पंचरूपकाः क्रमशः रूपयगा कृतिरांख्याः सूर्य्यादीनां स्वतुंगेषु अब्दानीचेषु तस्मादलमन्यत्रानुपाततः कार्य्यं आयु राम
र्द्दायविधानं होराराशितुल्यमपि अथ वराहमिहिरस्य स्वमतायुर्द्दायो यवनेश्वरस्य मतानुसारी व्याख्यायते ग्रहभुक्तनवांशराशितुल्यमिति यत्र तत्र ल ४५
ग्नेयस्मिन्नवांशके ग्रहो व्यवस्थितः स च नवांशको मेषादेरारभ्य यावन्तो भवन्ति तावन्त्येव वर्षाणि ग्रहः स्वायुर्द्दायं प्रयच्छति एवं भुक्त
नवांशराशितुल्यं भवति यस्मिन्नवांशके वर्त्तते तस्माद्यद्भुक्तं ग्रहेण तेन सह त्रैराशिकं कृत्वा मासाद्यानपि कर्त्तव्यं त्रैराशिककरणं च वक्ष्यति एवमायुर्द्दा
यानयनं च सत्याचार्य्येणोक्तं तथा च तद्वाक्यं राश्यंशकसंयोगादायुरिह समासतो ग्रहाद्द्युः एतच्च सत्यवाक्यं बहुसाम्यं समुपैति बहुसंमतं बहूनामा
चार्य्याणां संमतं तथा च यवनेश्वरः आयुर्विंशत्यंशशकचारयोगादिति अत्रतावत्सत्ययवनेश्वरवाक्यव्याख्याने किंचिद्विप्रतिपन्नं ... शकचार

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

योगादितिव्याचक्ष्यते यथायस्मिन्राशौग्रहोवर्त्तते तत्रतेनयावंतोनवांशकाभुक्तास्तावंत्येववर्षाण्यायुः सग्रहोददाति अत्रचव्याख्यानेपरमं[?]हादयशोध्यक्षे
पादोविनानववर्षाणिभवंति एतच्चव्याख्यानंवादरायणादिभिरंगीकृतं तथाचवादरायणः राश्यंशकालागुणिताद्वादशनवभिर्ग्रहस्यभागेभ्यः द्वादशाहतं
स्वशेषोब्दमासदिननाडिकाः क्रमशः इयमाचार्य्यवाराहमिहिरेणाविनष्टेवस्वस्वजातकेभिहिताएतदानुसारेणसत्ययवनेश्वरेणव्याख्यानंक्रियते आयुर्विश
श्यंशकचारयोगादिति राशीनामंशकाः राश्यंशकाः तेषुचारयोगादिति यत्रतत्रराशौमेषांशकस्थोग्रहोवर्षएकंप्रयच्छति वृषनवांशकस्थोग्रहोवर्षद्वौप्रयच्छ
तिएवमुत्तरोत्तरांशकवृद्ध्यावर्षवृद्धिर्ज्ञेयावन्मानांतेद्वादशइतिपूर्वव्याख्यानेनयवनेश्वरसत्यवाक्ययोराशिग्रहणमनर्थकंभवति अवश्यमेवराश्यंशकेभ
वितव्यमिति अथानेनैवव्याख्यातानुसारेणाचार्य्यसएवायुर्द्दायानयनमार्य्ययाह ९ सत्योक्तेति सत्योक्ते सत्यमतायुर्द्दायकरणेतात्कालिकमिष्टमोभग्र
तंग्रहंलिप्तीकृत्यलिप्तापिंडंकृत्वातस्यशतद्वयेनभागमपहृत्ययदावाप्तंतदवाप्तसंख्यंस्थाप्यं अवशेषमधःस्थाप्यं अवाप्तेमंडलभागविशुद्धेऽब्दाःस्युः॥

ग्रहभुक्तनवांशराशितुल्यंबहुसाम्यंसमुपैतिसत्यवाक्यम् ९ सत्योक्तेग्रहमिष्टंलिप्तीकृत्वाशतद्वयेनाप्तम्॥ ॐ॥ ९ ॥

मंडलशब्देनद्वादशराशयउच्यंते तेनावाप्तस्यद्वादशभिर्भागमपहृत्यावाप्तंत्याज्यं यदवशिष्यतेतेऽब्दाः स्युस्तावद्वर्षाणितेनग्रहेणायुषोदत्तानिभवंति शेषा
न्मासाद्याः यदवशेषंस्थापितं तस्माद्द्वादशगुणितात्तेनैवच्छेदेनविभक्तान्मासालभ्यंते तच्छेषात्त्रिंशद्गुणितात्दिनानि तच्छेषात्षष्टिघ्नाद्घटिकाः पुनरपिषष्टि
घ्नात्ताभ्यवक्रमाच्चषकापलाः लभ्यंतेइति एवमागतंग्रहस्यायुर्द्दायंभवति तत्रउदाहरणंतात्कालिकोग्रहः १।८।४५ लिप्तापिंडीकृतः २३२५ अस्यशतद्वये
न २०० भागमपहृत्यावाप्तं ११ जातं अवशेषं १२५ अवाप्तस्याप्यद्वादशभिर्भागंनयच्छतीति एतदेवावशेषंतस्माद्ग्रहेणैकादशवर्षाणिदत्तानिभवंति अथ
चशेषं १२५ द्वादशभिर्गुणितंजातं १५०० अस्यशतद्वयेनभागमपहृत्यावाप्तं ७ जातंएवंसप्तमासाः अथमासशेषं १०० जातंएतत्त्रिंशता ३० गुणितंजातं
३००० अस्यशतद्वयेनभागमपहृत्यावाप्तं १५ दिवसाः पंचदशइति शेषस्याभावात्घटिकाभावः एवमागतमेवंविधाद्ग्रहाद्वर्षादि वर्ष ११ मास ७ दिन १५
घटिका० अथैतदेवराश्यंशकलागुणितेतिन्यायेनप्रदर्श्यते तद्यथा राश्यादिग्रहः १।८।४५ अस्यराशिभागलिप्ताः पृथक्पृथक्द्वादशहताः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथभूयोनवाहताः १२।८६।५४०॥१०८।८६४।४८६०॥ अत्रलिप्तानामेतासां ४८६० षष्ट्याभागेहृतेलब्धं ८१ अवशेषं० एताघटिकालब्धमिदं ८१ भागेषेते
षु ८६४ संयोज्यंजातं ९४५ अस्यत्रिंशताभागेहृतेलब्धं ३१ अवशेषं १५ एतेदिवसाः अथलब्धमिदं ३१ राशिष्वेतषु १०८ संयोज्यंजातं १३९ अस्यद्वादशभि
र्भागेहृतेलब्धं ११ एतावशेषं ७ एतेमासाः लब्धस्योस्य ११ द्वादशभिर्भागंनप्रयच्छतीत्यतएतदेवात्रशेषं ११ एतानिग्रहायुर्दायवर्षाणि एवंवर्ष ११ मास ७ दिन १५
घटी० एतत्पूर्वकृतायुर्दायेसंविदितमिति एवंयवनेश्वरसत्याचार्य्यवादरायणवराहमिहिरेणायुर्दायः प्रदर्शितइति एवमागतस्यायुर्दायस्यसत्याचार्य्य
मतेनैवकर्मविशेषार्थंवंशस्थेनाह १० स्वतुंगस्थैः स्वोच्चगतैर्ग्रहैः वक्रोपगतैः विपरीतगत्याश्रितैश्चयत्स्वदत्तमायुस्तत्त्रिशत्संगुणंकार्य्यं उत्तमांशोपग
तैः वर्गोत्तमांशस्थितैः स्वांशकस्थितैः स्वनवमभागगतैः स्वभस्थैः स्वराश्युपगतैः स्वत्रिभागगैः स्वद्रेष्काणस्थैः एतैः यद्दत्तमायुस्तद्द्विसंगुणंकार्य्यं इत्यन्वि
शेषइति भदत्तशब्देनसत्याचार्य्योभिधीयते यस्मात्तन्मतमिहप्रमाणीक्रियते पूर्वोक्तविधिनामयययवनमणित्थादिमतेनायुर्दायः कृतः तस्मात्सत्यभाषितेस

मंडलभागविशुद्धेब्दाःस्युःशेषात्तुमासाद्याः १० स्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणं द्विरुत्तमस्वांशकभत्रिभागगैः इयान्विशेषस्तुभदत्तभा
षितेसमानमन्यत्प्रथमेप्युदीरितम् ११ किंत्वत्रभांशप्रतिमंददातिवीर्य्यान्विताराशिसमंचहोरा॥

सत्याचार्य्यकृते इयानेतावान्विशेषः यदेत
त्स्वतुंगवक्रोपगतैःत्रिसंगुणंतत्सत्योक्तमेव समानमन्यदिति अन्यद्यच्छेषंतत्प्रथमेप्युदीरितं प्रथमेमययवनादिमतेयदुदीरितमुक्तम् तत्[illegible]मिह
त्रापितत्तुल्यम् एतदुक्तंभवति सत्याचार्य्यमतेनायुर्दायंकृत्वावक्रवर्ज्यंशत्रुक्षेत्रगतस्यत्र्यंशंपातनीयम् शुक्रसौरौवर्ज्जं अस्तगतस्यार्द्धंपातनीयम् स
र्वार्द्धत्रिचरणेत्यादिचक्रपातोपहानिः कार्य्या एवंसत्याचार्य्यमतेनग्रहायुर्दायमुक्त्वाधुनालग्नायुर्दायकरणंक्रूरोदयेपापोदयेहानिःप्राप्तातदपवादार्थमि
द्रवज्रयाह ११ किमिति अत्रास्मिन्सत्यमतायुर्दायेहोरालग्नंभांशप्रतिमंददाति मेषादेरारभ्ययावत्संख्यस्यराशेःसंबंधीनवांशकोलग्नेनभुक्तस्ताव
तिसंख्यानिवर्षाणिलग्नायुर्दायोददाति शेषाद्भागादिकात्त्रैराशिकेनमासाद्यानपिकर्त्तव्यं एतदुक्तंभवति सत्योक्तेग्रहमिष्टंलिप्ती[illegible]तिन्यायेनलग्ना
युर्दायःकर्त्तव्यः एवंकृत्वायदिवीर्य्यान्विताहोराभवतितदाराशिसमानानिराशितुल्यानिवर्षाणिप्रयच्छतीति होरास्वामिगुरुज्ञवीक्षि[illegible]नात्येरिति

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्यायेनयदि वीर्य्यान्विताबलवती होरालग्नं भवति तदा राशिसमं ददाति तत्तुल्यानि वर्षाणि प्रयच्छंति भागादिकात्त्रैराशिकेनमासाद्यानयितव्यं कथमुच्यते भागा
श्चलिप्ता पिंडीकृत्य द्वादशभिः संगुण्याष्टादशभिः शतैः भागमपहृत्यावाप्तमासाः अतः शेषं त्रिंशता ३० संगुण्यतेनैवच्छेदेनभागमपहृत्यावाप्तं दिवसाः तदव
शेषं षष्ट्या संगुण्यतथैव घटिकाः पुनरपि शेषं षष्ट्या संगुण्यतथैव चषकाः लब्धंमासादि तत्रैव योजयेदेवं लग्नायुर्द्दायो भवति वीर्य्यान्वितस्य लग्नस्य यत्कर्म्म
तद्वीर्य्यवर्ज्जितस्य च न कर्त्तव्यं अत्र च बादरायणः होरादयोप्येवंबलयुक्तान्यानि राशितुल्यानि वर्षाणि संप्रयच्छत्यनुपाताच्चांशकादि फलं एतच्चाचार्य्ये
वराहमिहिरेण स्वल्पजातके ऽविनष्टेवानयार्थ पाभिहितं क्रूरोदयइति मयपवनादिमतायुर्द्दाये क्रूरोदये क्रूरे लग्नगते साद्वोदितोदितनवांशहृतं समस्ता
दितिन्यायेनयदायुषोपचयः क्रियते तदत्रास्मिन्सत्यमतायुर्द्दायेन कर्त्तव्यं अस्मा सर्व्वेकर्त्तव्य कार्य्यंचनाब्देरिति प्रथमोपदिष्टैः पूर्व्वकथितैरब्दैः नवतिथि
विषयेतियेब्दा यवनबादरायणाचार्य्यमतेनपठितास्तेजीवशर्म्मेमतेनचग्रहदायं परमायुषः स्वरांशमितितैरब्दैः यवनैः यत्त्रैराशिकमुक्तं तदिह न संभवति

क्रूरोदयेचोपचयः सनात्रकार्य्यंचनाब्दैः प्रथमोपदिष्टैः १२ सत्योपदेशोवरमत्र किंतुकुर्व्वन्त्ययोग्यंबहुवर्गणाभिः॥ ६ ॥

यदादित्यस्यद्वादशानामंशानामेकेनविंशत्यब्दाभवंति तदेकस्मिन्नंशके किमिति सत्यायुर्द्दायेन किंचित्कर्त्तव्यं अथमयादिमतमुपन्यस्य जीवशर्म्ममतं
चोपन्यस्य सत्यमतस्यैवांगीकरणमिंद्रवज्रयाह १२ सत्योपदेशइति अत्रास्मिन्मतत्रये सत्योपदेशोवरंश्रेष्ठमित्यर्थः किंतुतदप्यन्येबहुवर्गणाभिः बह्वा
भिः गुणनाभिरयोग्यंकुर्व्वंति विनाशयंति कास्ताःगुणकाः स्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणमित्यादिकाः तत्रयदिस्वगृहेग्रहोभवति तदा द्विगुणमायुः कुर्व्वं
ति सएवस्वगृहांशकोयदिभवति तदा भूयोपिद्विगुणं कुर्व्वंति सएवस्वद्रेष्काणे यदाभवति तदा भूयोपि द्विगुणं वर्गोत्तमांशे पुनरपि द्विगुणं सएव वक्रीयदि
भवति तदा भूयस्त्रिसंगुणं कुर्व्वंति सएवस्वोच्चस्थोभवति तदा भूयोपित्रिसंगुणं कुर्व्वंति एवमनवस्था अनेनानवस्थाप्रसंगेनसत्योक्तमप्यायुर्द्दायमयुक्त
मयोग्यंबहुवर्गणाभिः कुर्व्वंति तथा च यमः वर्गोत्तमेस्वराशौ द्रेष्काणे स्वेनवांशके द्विगुणं वक्रोच्चगते त्रिगुणं त्रिगुणं कार्य्यं तथा संख्यं तथा च सारावल्यां
बहुताडनसंप्राप्तैर्यांकरैन्यैकवर्गाणां वराहमिहिराचार्य्यः सानदृष्टाचिरंतनैरिति एतदयुक्तं तदत्र किं कार्य्यमित्याह॥ ६ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वृ॰ टी॰ भ॰ ४७ आचार्य्यकत्वंतु बहुघ्नतायामिति एतदाचार्य्यकत्वमत्रागमः बहुघ्नतायांप्राप्तायामेकंतु यद्भूरि बहुतरं गुणनंतदेव कार्य्यमिति बहुषुगुणनाप्राप्तास्वेकैव क्रिय
तइति बहुवारंयत्र द्विगुणयितत्वंप्राप्तंतत्रसकृदेव द्विगुणमायुः कर्त्तव्यं यत्र द्विगुणत्वंत्रिगुणत्वंच प्राप्तंतत्रसकृदेवत्रिगुणंकर्त्तव्यं यत्रवारद्वयंत्रिगुणत्वंप्रा
प्तंतत्रसकृदेवत्रिगुणंकर्त्तव्यं एकंतु यद्भूरितदेवकार्य्यमितिवचनात् स्वल्पजातकेप्युक्तमाचार्य्येण वर्गोत्तमस्वराशिद्रेष्काणनवांशके स्वके सकृत् द्विगुणं॥
वक्रोच्चयोस्त्रिगुणितं द्वित्रिगुणत्वेसकृत्त्रिगुणमिति चक्रपातंवर्ज्जयित्वा बहुवर्गणान्यायेनैवापहानावेतदेव कर्म्म शत्रुक्षेत्रस्यो नीचस्थश्चयदाग्रहोभवति अस्तं
गतोवातदासकृदेवार्द्धापहानिः कार्य्या नीचेतोर्द्धं ह्रसतीत्यत्रापिअनुवर्त्तनीयं उक्तंचस्वल्पजातके शत्रुक्षेत्रेत्र्यंशंनीचेऽर्द्धं सूर्य्यलुप्तकिरणाश्च क्षपयंतिस्वाद्दायात्त्र्
यंशंयातो रविजशुक्रा विति एवंकृतस्यसत्याचार्य्यमतस्यस्पष्टताभवतीत्याचार्य्यस्यमतं यत्रापहानिःप्राप्तागुणनाच प्राप्तातत्रसकृदेवापहानिंकृत्वासकृदपिगुणना
कार्य्या किंत्वपहानौकर्त्तव्यांचक्रपातापहानिंकृत्वाततः शत्रुक्षेत्रस्यस्यापहानिंसकृदेवकर्त्तव्या ततःसकृदेवगुणनाकार्य्या अत्रचभगवानार्गिः राशितुल्यांससंख्या
निग्रहावर्षाणिपच्छति लग्नश्चसबलोन्यानि भुक्तराशिसमानितु मासाद्यानयनंकार्य्यमनुपातादतःपरं सर्व्वार्द्धत्रिचतुर्थांशान्वामंपंचचतुसम्मितं हरंतिपापाः
स्वादायात्तदर्द्धमितरेग्रहाः व्ययाच्चक्रापहानिस्तुकथितेयंतथाध्रुवं एकस्त्वेकर्क्षगेष्वेवकरोतिबलवान्ग्रहः शत्रुक्षेत्रगतःत्र्यंशंनीचेर्द्धं सूर्य्यगस्तथा हंतिस्वा
द्दायाद्रविगावसितादित्यनंदनौ नचावनिसुतत्र्यंशंशत्रुक्षेत्रगतस्तथा ध्रुवापहानिः कर्त्तव्याततोन्यासु बहुष्वपि प्राप्तास्वेकैवकर्त्तव्यायास्यात्तासुमहत्तरा ततोपि
गुणनाकार्य्याप्येकैवमहतीसकृत् द्वाभ्यांवर्गोत्तमेस्वांशेस्वद्रेष्काणेस्वकेगृहे त्रिभिर्वक्रगतस्यायस्वोच्चराशिगतस्यच ग्रहदायोभवत्येवंशोध्यस्तेप्रकृतक्रियः राम॰ ४०
अत्रयद्यप्याचार्य्येणांशायुः प्रमाणीकृतंतथापिलग्नोयदिसम्यग्बलीभवतितदांशायुःकर्त्तव्यं अथार्कोबलवांस्तदापिंडायुः तथाचमणित्थः विलग्न
मेवलोपेनेशुभदृष्टेंशसंभवः रवौपिंडोद्भवंकुर्य्यादितिब्रूमश्चिरंतनाः तथाचसारावल्यांअंशोद्भवंविक्षावीत्पिंडंभानोर्निसर्गजंचंद्रादिति अन्येप्येवमा
युःयथांशायुः पिंडायुषोर्द्वे अपिकार्य्ये द्वाभ्यामपिदशांतर्दशाविभागपरिकल्पनाकार्य्या तत्रयदल्पंतस्यांतिमांतर्दशासेवयद्यपिमित्रादिकस्यतत्का
लंवर्त्ततेतदाधिकमायुर्जीवति शत्रुदशाचेत्तदातत्रैवमरणं मित्रदशाचेत्तथापिजीवति मध्यदशाचेत्तदापीडाभवतिनत्तोपिजीवति॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अस्माकं सत्याचार्य्यमभिमतमपि अथयस्मिन्योगेजातस्यायुः प्रमाणंनज्ञायतेतद्योगज्ञानंपुष्पितानाम्नयाह १३ कुलीरलग्ने कर्कटोदये गुरुशशिसहिते जीव
चंद्रयुक्ते तथाशशितनयेबुधेभृगुजेचशुक्रे केंद्रयाते कंटकगतेशेषैः परिशिष्टैः रविभौमसौरैः भवरिपुसहजोपगतैः भवस्थानमेकादशं रिपुस्थानंषष्ठं सहज
स्थानंतृतीयं एतेषुभवरिपुसहजेषुउपगतैः स्थितैः इहास्मिन्योगेजातस्यानुक्रमाद्विनागणितकर्म्मांतरेणापिविनामितंअपरिमितायुः स्याद्भवेत् एवंत
दुक्तंभवति यदाकर्कलग्नंभवतितत्रैवचंद्रजीवौव्यवस्थितौभवतः बुधशुक्रौसहितौपृथक्स्थौवालग्नचतुर्थसप्तमदशमस्थानानामन्यतमेयथासंभवंभवतः
परिशेषाः आदित्यांगारकशनैश्चराः पृथक्सहितावायथासंभवमेकादशषष्ठतृतीयगाः भवंतितदाईदृग्योगेयोजातः तस्यामितप्रमाणमायुर्भवति अनुक्रमा
द्गणितानीतंविनैवअयमर्थः एवंविधेयोगेदृष्टेआयुर्द्दायोगणनानकर्त्तव्या यस्मात्तस्यनसंबद्धमिति अतोन्यथाजातस्ययथागतेनायुषऽवसानेभवितव्यं
नायुः पिंडस्यावीकृतस्यमृत्युःभवति नचायुःपिंडमतिक्रम्यतेनजीवितव्यमिति यस्मिन्योगेजातस्याविचारमेवनायुषोह्रसोभवतीतिस्मृतिउक्तं नहीदृशम

आचार्य्यकत्वंबहुघ्नतायामेकंतुयद्भूरितदेवकार्य्यं १३ गुरुशशिसहितेकुलीरलग्नेशशितनयेभृगुजेचकेंद्रयाते भवरिपुसहजोप
गैश्चशेषैरमितमिहायुरनुक्रमाद्विनास्यात् १४ उदयरविशशांकप्राणिकेंद्रादिसंस्थाःप्रथमवयसिमध्येंत्येचदद्युःफलानि॥ ॥

नायुष्यंयथान्यस्त्रीनिषेवणं इत्येवमादिकैर्द्दोषैर्नजीवितक्षतिरिति एतद्योगेजातस्यायुर्वेदोक्तैः विधिसेवितैरसायनैः प्रयोगैः यथाभिहितैः दीर्घमायुरवाप्नोती
ति १४॥ ॥इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तावायुर्द्दायाध्यायःसप्तमः ७ अथातोदशांतर्दशायाव्याख्यायते परिज्ञातःसमस्तायुषःपुरुष
स्यजीविताभ्यांतरेस्थितयोः दुःखादुःखयोःपरिच्छेदः क्रियते तत्रचशोध्यक्षेपविशुद्धमायुर्यावत्प्रमाणंयेनग्रहेणदत्तंतावत्प्रमाणैवतस्यसंबंधिनीदशाभव
ति तत्रदशाक्रमोनज्ञायतेतज्ज्ञानमालिन्याह उदयोलग्नंतनुः रविरादित्यआत्मा शशांकश्चंद्रोमनः एषामुदयरविशशांकानांमध्याद्यःप्राणीबलवान्तद्बल
वशात्तस्यसंबंधिनीप्रथमादशाभवति प्राणिनांदेहवतां तथाचयवनेश्वरः निशाकरादित्यविलग्नभानांतत्कालयोगादधिकंबलंयः विभर्त्तितस्यादिदशोप
तेसाशेषास्ततःशेषबलक्रमेणेति उदयश्चरविश्चशशांकश्चोदयरविशशांकाः उदयरविशशांकानांप्राणीउदयरविशशांकप्राणीउदयरविशशांकप्राणी

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चकेंद्रादिसंस्थाश्चोदयरविशशांकप्राणीकेंद्रादिसंस्थाः एवमेषांमध्याद्येनप्रथमाद्शाद्त्तातस्यैवकेंद्रादिसंस्थाः केंद्रपणफरापोक्लिमेषुस्थितामहावीर्य्योप
वयक्रमेणदशाद्घ्रः एवंलग्नार्कशशांकानांमध्यादेकस्यबलवतोदशामादौपरिकल्प्याततस्तस्ययेकेंद्रस्थास्तेषांदशापरिकल्प्याः तैः केंद्रस्थैः प्रथमेवय
सिफलंदत्तंभवति ततः प्रथमदशापतेरेवयेपणफरस्थास्तेषांदशाः परिकल्प्याः तैः मध्येवयसिफलंदत्तंभवति ततः प्रथमदशापतेरेवापोक्लिमस्थानांदशाः परि
कल्प्याः तैरंत्येवयसिफलंदत्तंभवति युदुक्तं प्रथमवयसिमध्येंत्येचदद्घ्रः फलानि तथाचयवनेश्वरः पूर्वंतुकेंद्रोपगताः फलंतिमध्येवयः पणफरं निविष्टाः
आपोक्लिमस्थाः फलदावयोंत्येयथाबलंस्वंसमुपैतिपूर्वं अथयदिकेंद्रस्थाग्रहाः नभवंतितदाकः प्रथमेवयसिफलंप्रयच्छतिइत्याह नहिनफलविपाकइ
त्यादि केंद्रस्थाद्यभावे केंद्रस्थानांग्रहाणामभावेअसंभवतिप्रथमेवयसियः फलविपाकः सनहिनयत्तोद्धोनभोप्रकृत्यर्थंगमयतः पणफरस्थानामप्यभावेम
ध्येवयसिफलविपाकोनहिन एतदुक्तंभवति यदाकेंद्रस्थाग्रहानभवंतितदापणफरस्थाः पूर्वंफलंप्रयच्छंति तत्रआपोक्लिमस्थाः अथकेंद्रस्थानभवंति पणफरस्था

नहिनफलविपाकः केंद्रसंस्थाद्यभावेभवतिहिफलपंक्तिः पूर्वमापोक्लिमेपि १ ॥ ॥

श्चनभवंति तदासर्वस्मिन्नेववयसिआपोक्लिमस्थाः फलंप्रयच्छंति यतउक्तंभवतिहिफलपंक्तिः पूर्वमायोक्लिमेपिइति एवमापोक्लिमस्थानामभावेप्रथमंकेंद्रस्थाः फ
लंप्रयच्छंति ततः पणफरस्थाः आपोक्लिमस्थानभवंतिनचपणफरस्थास्तदासर्वस्मिन्नेववयसिकेंद्रस्थाः फलंप्रयच्छंति एतदुक्तंभवति लग्नार्कशशांकानांयोबलवांस्तस्य
प्रथमादशाकल्पयित्वाततस्तत्केंद्रगानांसर्वेषांकल्पनीयः तेषांपरिकल्प्यपणफरस्थानांततः परिकल्प्यनीयास्ततः परमायोक्लिमस्थानां केंद्रस्थानामभावेप्रथमंदशा
पतेरनंतरंपणफरस्थानांकल्प्यनीयास्ततआपोक्लिमस्थानांकेंद्रस्थानामभावेपणफरस्थानामप्यभावेआपोक्लिमस्थानामेवकल्पनीयाः अथकेंद्रस्थाः पणफरस्था
श्चभवंति आयोक्लिमस्थानभवंतितदाकेंद्रस्थानांपरिकल्प्यपणफरस्थानामेवपरिकल्प्यनीयाः अथकेंद्रस्थाभवंतिपणफरस्थानभवंतिआपोक्लिमस्थाश्चभवंति
तदाकेंद्रस्थानांकल्पयित्वाआपोक्लिमस्थानामेवकल्पनीयाः अथकेंद्रस्थाएवकेवलंभवंतितदातेषामेवकल्पनीयाः अथपणफरस्थाभवंतितदापणफरस्थाएव
कल्पनीयाः अथायोक्लिमस्थाभवंतितदातेषामेवकल्पनीयाः तथाचस्वल्पजातकेउक्तं लग्नार्कशशांकानांयोबलवांस्तद्दशाभवेत्प्रथमातत्केंद्रपणफरायोक्लिमे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आयुर्दत्तमिति शोध्यक्षेपविशुद्धमायुर्ष्योवर्द्धषप्रमाणंयेनग्रहेणदत्तंतस्यग्रहस्यसंबंधिनीदशाकल्प्यापरिकल्पनीया तत्रलग्नार्कशशांकानांयोबलवान्तद्दशा
भवेत्प्रथमेतिन्यायेनतद्दशांप्रथमंकल्पयित्वाततस्तत्केंद्रगानांपरिकल्पनीयायत्तेषांचकेंद्रगानांमध्यात्साचदशाप्रबलस्यातिबलस्यपूर्वंप्रथमंकल्प्या अनंत
रंतस्मादूनबलस्य एवंक्रमेणयथायथाऊनबलाभवंतितथातथापश्चात्तदीयदशाकल्पनीयाः एवंकेंद्रस्थानांदशापरिकल्प्यततः पणफरस्थानामनेनैवक्र
मेणपरिकल्प्या ततः आपोक्लिमस्थानामनेनैवक्रमेणेति साम्येबहूनामिति केंद्रस्थानांबहूनांग्रहणां बलसाम्येसतिबहुवर्षदस्यबहूनिवर्षाणियेनदत्तानि
तस्यप्रथमंदशापरिकल्प्यानन्वत्रकथंग्रहाणांबलसाम्यंभवतियदिद्वावपिस्वसुहृत्त्रिकोणेस्वगतौभवतस्तदानैसर्गिकेनबलेनयोधिकः सएवबली आस्येत् किं
तुस्थानदिक्चेष्टाकालबलग्रहदर्शनादिबलानियावद्गणितविधिनैकीक्रियंते तावद्बलसाम्यंभवतिग्रहाणांयथासामान्येनोदाहरणं यदिशनैश्चरोबलत्रये
णसंयुक्तोभवतिभौमोबलद्वयेनतदातत्रभौमस्यनिसर्गबलवत्वाद्बलसाम्यंभवत्येवं सर्वेषामपिज्ञेयं तेषांचसाम्येप्रथमोदितस्येति तेषांवर्षाणांसाम्येपिवर्षतु

आयुःकृतंयेनहियत्तदेवकल्प्यादशासाप्रबलस्यपूर्वम् साम्येबहूनांबहुवर्षदस्यतेषांचसाम्येप्रथमोदितस्य २ एकर्क्षगोर्द्धमपहृत्य
ददातितुस्वंत्र्यंशंत्रिकोणगृहगःस्मरगःस्वरांशम् ॥

१ल्येपिप्रथमोदितस्यदशापरिकल्प्या प्रथममादावर्कमंडलाद्यउदितउक्तस्तस्ययदाबलसाम्यं
नभवतितदाबहुवर्षदेपिग्रहेस्थितेप्रथमोदितोपिस्थितेबलाधिकस्यैवपूर्वंपरिकल्प्येति तेषांचबलसाम्येप्रथमोदितस्येत्यत्रद्विविधउदयः प्रत्यहंचक्रभ्रमव
शादेकः आदित्यविप्रकर्षेणापरः तत्रेहादित्यविप्रकर्षेणउदयोगणितस्कंधोक्तकालांशकवशाज्ज्ञेयः अत्रचभगवान्गार्गिः बलीलग्नेंदुसूर्याणांदशामाद्यांप्र
यच्छति तस्मात्ततःप्रयच्छंतिकेंद्रादिस्थाःक्रमेणतु तत्रापिबलिनःपूर्वंतत्साम्येबहुदायकात्साम्येपिप्रयच्छंतियेपूर्वंरविविच्युताः एवंदशाव्यवस्थायांजात
यामंतर्द्दशायांयाचग्रहज्ञानंवसंततिलकेनाह २ एकर्क्षगोर्द्धमिति दशापतिनासहैकर्क्षगोग्रहः एकस्मिन्राशौव्यवस्थितःदशापतिःदत्तांतद्दशाकालस्यद
र्द्धंतदर्द्धमपहृत्यस्वैरात्मीयैर्दशागुणैःपरिपाचयति त्र्यंशंत्रिकोणगृहगः दशापतेस्त्रिकोणगृहगोनवपंचमस्थानेस्थितोदशापतिर्दत्तांतद्दशाकालात्त्र्यंशंतृती
यभागमपहृत्यस्वैरात्मीयैः दशागुणैः परिपाचयति स्मरगःस्वरांशमिति दशापतेःस्मरगःसप्तमस्थानस्थःदशापतिःदत्तांतद्दशाकालात्स्वरांशंसप्तमभागमपह

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बृ· टी·भू ४८

न्यस्तैः दशांगुणैः परिपाचयति पादंफलस्यचतुरस्रगतः दशापतेः चतुरस्रगो ष्टमचतुर्थस्थानस्थोदशापतिः दत्तांतर्दशाकालात्पादंचतुर्थभागमपहृत्यस्वैर्दशागु
णैः परिपाचयतिसहोराः होरालग्नंतयासहितापरस्परमन्योन्यमनेनप्रकारेणव्यवस्थिताः स्वैः स्वैर्गुणैः परिपाचयंति एतदुक्तंभवतियथादशापतेः सकाशादेक
र्क्षादिस्थोग्रहोयथास्वंपठितमंशंपरिपाचयंतितथालग्नमपिपाचयति अथदशापतेः प्रथममंशपरिकल्पनांकृत्वापश्चादेकर्क्षादिस्थितानांकर्त्तव्याः य
स्माद्दशापतेर्य्योभागआगच्छतितदनुसारेणार्द्धादयोभागाः परिशेषाणांभवंति अथैकस्मिन्स्थानेयदाबहवोग्रहाभवंतितदातेषांमध्याद्योबलवान्सएवैकः
परिपाचयतिनान्ये कथमेतद्गम्यते उच्यते एकवचननिर्देशात् एकर्क्षगोर्द्धमपहृत्यददातितुल्यमित्यादिकवचनात् नकेवलमिहराचार्य्येणैकवचननिर्देशः
कृतोयावत्सत्यजातकेपि तथाचोक्तं एकर्क्षेअर्द्धंत्र्यंशंत्रिकोणयोः सप्तमेतुसप्तांशं चतुरस्रयोस्तुपादंपाचयतिगतोग्रहः स्वगुणैरिति नकेवलंयावद्भगवान्गा
र्गादीनामप्येकवचननिर्देशोस्ति तथाचभगवान्गार्गिः एकर्क्षसंस्थितश्चार्द्धंत्रिभागंतुत्रिकोणगः सप्तमस्थः स्वरांशंतुपादंतुचतुरस्रगः लग्नेनसहिताः सर्वेह्य

पादंफलस्यचतुरस्रगतः सहोरास्त्वेवंपरस्परगताः परिपाचयंति ३ ॥ ६ ॥ ॥

न्योन्यफलदायकः यवनेश्वरश्चाप्येवं कालोर्द्धभागैकगृहाश्रितस्यतदर्द्धभागंलभतेचतुर्थे त्रिभागभागीचत्रिकोणसंस्थस्तदर्द्धभागस्याचपृथक्त्रिको
णे स्यात्सप्तमेसप्तमभागभागीस्थितोग्रहश्चारवशाद्ग्रहस्य एवंसर्वत्रैकवचननिर्देशः तस्मादेवंज्ञायते यथैकएवांशहारोभवतिनसर्वेइति तथाचसत्यः अर्द्धंतृ
तीयमर्द्धंतथार्द्धस्ताश्चसप्तमंभागं एकर्क्षेनवमपंचमचतुर्थनिधनास्तसंस्थानं दद्युर्ग्रहाग्रहाणांस्वदशास्वांतर्दशाख्यानां फलकालान्मित्रविधिक्रमेणमेदा
श्चतेप्येवं एकर्क्षगेषुबलवान्भागहारोमित्रतोरिपोर्वापि मित्रंचपुष्कलफलंतस्मिन्कालेरिपुर्नैवं तथाचयमः एकर्क्षोपगतानांयोभवतिबलाधिकोविशे
षेण एकः सएवहर्त्तानान्येतत्रस्थिताविहगाइति लग्नेपियत्रांशापहारित्वंप्राप्तस्तत्रचलग्नेयदाग्रहः स्थितोभवति तदालग्नग्रहयोर्य्योबलवान्सएवैकः पठि
तमंशमपहरतिनेतरइति अन्येसर्वेषामेकादिराशिगानामंतर्दशाभामिच्छंति अन्येपुनः एकमेवभागंगृहीत्वातंभागमेकर्क्षगानांभागीकृत्यतद्भागांशमि
च्छंति अथदशांशपरिकल्पनाज्ञानमिंद्रबज्रयाह ३ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्थानानीति अर्द्धादिकाभागाः स्थानशब्देनोच्यते तेषांचार्द्धादिकानांभागानांसवर्णनाकार्य्या सवर्णनासदृशछेदनातनः सवर्णयित्वाछेदसादृश्यमुत्याद्यततस्त
[illegible] स्थानानि अथ [illegible] छेदैः विवर्जितानिकार्य्याणिछेदाअपास्याइत्यर्थः उपरिस्थितारायोयथांशंप्रत्यंशंगुणनाकार्य्याभवंति छेदः तदैकेयनतेषां
[illegible] छेदोभागहारोभवति कस्मिन्गुणकाराभागहाराइत्याह दशाब्दपिंडेदशावर्षसमूहे तेनैतदुक्तंभवति दशाब्दान्[illegible]गुकारेः
[illegible] भवति तद्यथोदाहरणं दशापतिर्नैवकेवलंकश्चिद्ग्रहः स्थितः अन्यस्थानेषुनकश्चित्स्थितस्तदासएवार्द्धापहारीतत्रदशा
[illegible] एवमर्द्धहारस्य रूपस्याधोरूपद्वयंन्यासः अत्रपरस्परछेदगुणवेतौराशीकर्तव्यौकृतौजातौ $\frac{2}{2}$ $\frac{1}{2}$ एतौसमछेदीभूतौ $\frac{2}{2}$ $\frac{1}{2}$
[illegible] गुणकारौ अनयोर्योगः ३ एषभागापहारः एतद्दशापतिः दत्तायुर्दायः ३।०।०।० एतद्द्वाभ्यांसंगुण्यजातः ६ त्रिभिः विभाज्यावाप्तंफलं $\frac{2}{3}$ इदंमूलद
[illegible] स्थानस्यान्तर्दशाएवंमूलदशापतिदत्तान्तर्दशाकालादेकराशिगेनग्रहणार्द्धपाचितोभवतिअस्यान्तर्दशाकालः परमयोगः ३।०।०।० जातास्ते

स्थानान्यंशानानिसवर्णयित्वासर्वाण्यधश्छेदविवर्जितानि दशाब्दपिंडेगुणकाययांशंछेदस्तदैकेयनदशाप्रभेदः ४ ॥ ६ ॥

[illegible] अथदशापतेः नवमपंचमस्थानयोरेकस्मिन्स्थानेकश्चिद्ग्रहः स्थितोभवति द्वितीयेनचदशापतिनासहनचतुरस्तयोः नचसप्तमेनदान्यासः $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{2}$
[illegible] परस्परछेदहतौछेदनीनौएतौ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{2}$ गुणकारौएकीकृतौ $\frac{3}{4}$ ७ एषभागहारः मूलदशापतेः दायः अस्यत्रिगुणस्यचतुर्भिर्भागग्रहत्यावाप्तंएवंमूलदशापतेरंत
र्दशाकालः अथमूलदशापतिदायस्यास्य ४।०।०।० एकगुणस्यचतुर्भिः भागमपहृत्यावाप्तं १।०।०।० एषानिकोणस्यस्यान्तर्दशेति एवंमूलदशापिदत्तान्तर्दशाकाल
[illegible] भागमपहृत्यावाप्तं अस्यान्तर्दशाकालद्वयस्ययोगः जाता ४।०।०।० सैवमूलदशेति अथदशापतेश्चतुर्थाष्टमयोरेकस्मिन्स्थानेकश्चिद्ग्रहोभवति
[illegible] नाससन्निकोणयोः नसप्तमेनदान्यासः $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ परस्परछेदहतौ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ छेदहीनौ ५ एतौगुणकारौएकीकृतौ ५ एषभागहारः मूलदशापतेः दा
[illegible] भागमपहृत्यावाप्तं ४।०।०।० मूलदशापतेः अंतर्दशाकालः अथमूलदशापतेः दायस्यास्य ५।०।०।० एकगुणस्यपंचभिः भाग
[illegible] स्यान्तर्दशेति एवंमूलदशापतिः दत्तान्तर्दशाकालाच्चतुरस्रस्थेनपादमपहृतंभवतिअस्यान्तर्दशाकालद्वयस्ययोगः ५।०।०।० जाता

[illegible]

Nepal Sanskrit University, Valmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ. अथदशापतेः सप्तमे स्थाने कश्चिद्ग्रहो भवति तद्दशापतिना सह न त्रिकोणे न चतुरस्रयोस्तदान्यासः १।१।१।७ परस्परछेदहतावेतौ ७।७।१।७ छेदहीनौ एतौ गुणकारौ ए
टी. भ. कीकृतौ ८ एष भागहारः मूलदशापतेः दायः ८।०।०।० अस्य सप्तगुणस्याष्टभिः भागमपहृत्यावाप्तं इयं मूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपि मूलदशापतेः दायः ८।०।०
५० ।० अस्यैकगुणस्याष्टभिः भागः ७।०।०।० मपहृत्यावाप्तमियं १।०।०।० मूलदशापतेः सप्तमस्थानस्यांतर्दशा एवं मूलदशापत्यंतर्दशाकालात्सप्तमो भागः सप्तम
स्थेन ग्रहेण पाचितो भवति अस्यांतर्दशाकालद्वयस्य योगः ८।०।०।० जाता सैव मूलदशेति एवमेकस्मिंश्चांतर्दशा पाचके विकल्प्या अत्रादौ मूलदशापतेरंतर्दशा भव
ति तदनंतरं संग्रहस्य अथ दशापतिना सहैकस्मिन्राशौ कश्चिद्ग्रहो भवत्य परश्च नवमपंचमयोर्मध्यादेकस्मिन्भवति न द्वितीयेनान्येषु स्थानेषु न चतुरस्रयोः न
सप्तमे तदान्यासः १।१।१।२।१।३ एते राशयः परस्परछेदहता जाता ६।६।३।६।२।६ छेदहीनाः ६।३।२ एते गुणकाराः एकीकृत्य ११ एष भागहारः अथ दशापतिदायः
११।०।०।० अस्य षड्गुणस्यैकादशभिः भागमपहृत्यावाप्तं ६।०।०।० एवं मूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपि मूलदशापतिदायस्यास्य ११।०।०।० त्रिगुणस्यैकादशभिः
भागमपहृत्यावाप्तं ३।०।०।० इयमर्द्धयाचकस्यांतर्दशा पुनरपि मूलदशापतिदायस्यास्य ११।०।०।० द्विगुणस्यैकादशभिः भागमपहृत्यावाप्तं २।०।०।० इयं त्रिको
णावस्थितस्यांतर्दशा अत्र दशापतेः यदंतर्दे कगृहावस्थितस्य पाचयति त्रिभागं च त्रिकोणगः अंतर्दशात्रयस्यास्य योगः ११।०।०।० जाता सैव मूलदशेति अ
थदशापतिना सहैकस्मिन्राशौ कश्चिद्भवत्यपरश्चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन्न द्वितीयेन चान्येषु स्थानेषु न त्रिकोणयोः सप्तमे न तदान्यासः १।१।१।२।१।४ एते परस्पर
छेदहता जाताः ८।८।४।८।२।८ छेदहीनाः ८।४।२ एते गुणकाराः एकीकृताः १४ एष भागहारः अथ दशापतिदायस्यास्य १४।०।०।० अष्टगुणस्य चतुर्दशभिः भागम तम ५०
पहृत्यावाप्तं ८।०।०।० इयं मूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपि मूलदशापतिदायस्य चतुर्गुणस्य १४।०।०।० चतुर्दशभिः भागमपहृत्यावाप्तं ४।०।०।० इयमर्द्धपाकस्यांतर्दशा पु
नरपि मूलदशापतिदायस्यास्य १४।०।०।० द्विगुणस्य चतुर्दशभिः भागमपहृत्यावाप्तं २।०।०।० इयं चतुर्थभागपाकस्यांतर्दशा अत्र दशापतेः यदंतर्दे कगृहावस्थि
तः पाचयति चतुर्भागं चतुरस्रगता अंतर्दशात्रयस्यास्य योगः १४।०।०।० जाता सैव मूलदशेति अथ यत्र दशापतिना सहैकस्मिन्राशौ कश्चिद्भवत्यपरश्च सप्तमे नान्ये
षु स्थानेषु न तदान्यासः १।१।१ः १।७ एते परस्परछेदहता जाताः १४।१४।७।१४।२।१४ छेदहीनाः १४।७।२ एते गुणकाराः एकीकृताः २३ एष भागहारः अथ दशापतिदाय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

स्यास्य २३।०।०।० चतुर्द्दशगुणस्य त्रयोविंशत्या भागमपहृत्यावाप्तं १४।०।०।० इयं मूलदशापतेरंतर्द्दशा पुनरपि दशापतिदायस्यास्य २३।०।०।० द्विगुणस्य त्रयोविंशत्या भागम
पहृत्यावाप्तं २।०।०।० इयं सप्तमभागपाकस्यांतर्द्दशा अस्यांतर्द्दशात्रयस्य योगः जाताः २३।०।०।० सैव मूलदशेति अथ दशापतेस्त्रिकोणयोरपि ग्रहोऽव्यवस्थितः ना
न्येषु स्थानेषु तदा न्यासः १।१। १।३।१।३ एते राशयः परस्परच्छेदहता जाताः ९।९।३।९।३।९ छेदहीनाः ९।३।३ एते गुणकाराः एकीकृताः १५ एष भागहारः दशापतिय
स्यास्य ५।०।०।० नवगुणस्य पंचदशभिः भागमपहृत्यावाप्तं इयं मूलदशापतेरंतर्द्दशा पुनरपि दशापतिदायस्यास्य त्रिगुणस्य पंचदशभिः ३।०।०।० भागमपहृत्यावाप्तं
इयं त्रिकोणस्यांतर्द्दशा द्वितीयस्यैवैव ५।०।०।०।१।०।०।० अस्यांतर्द्दशात्रयस्य योगः १।०।०।०।५।०।०।० जाता सैव मूलदशेति अथ दशापतेस्त्रिकोणयोः मध्यादेकस्मि
न्कश्चिद्ग्रहोऽव्यवस्थितश्चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन्नपि नान्येषु स्थानेषु तदा न्यासः १।१।१।३।१।४ एते परस्परच्छेदहताः जाताः १२।१२।४।१२।३।१२ छेदहीनाः १२।४।३ एते
गुणकाराः एकीकृताः १९ एष भागहारः अथ दशापतिदायस्यास्य १९।०।०।० द्वादशगुणस्यैकोनविंशत्या भागमपहृत्यावाप्तं १२।०।०।० इयं मूलदशापतेरंतर्द्दशा पुनरपि
दशापतिदायस्यास्य १९।०।०।० चतुर्गुणस्यैकोनविंशत्या भागमपहृत्यावाप्तं ४।०।०।० इयं त्रिकोणभागपाचकस्यांतर्द्दशा पुनरपि दशापतिदायस्यास्य १९।०।०।० त्रिगुणस्यैको
नविंशत्या भागमपहृत्यावाप्तं ३।०।०।० इयं चतुर्भागपाचकस्यांतर्द्दशा अस्यांतर्द्दशात्रयस्य योगः १९।०।०।० जाता सैव मूलदशेति अथ यत्र दशापतेस्त्रिकोणयोः
मध्यादेकस्मिन्स्थाने कश्चिद्ग्रहोऽन्यः सप्तमे तदा न्यासः १।१।१।३।१।७ एते राशयः परस्परच्छेदहता जाता छेदहीनाः २१।७।३ एते गुणकाराः एकीकृताः ३१ एष भा
गहारः २१।२१।७।२१।३।२१ दशापतिदायस्यास्य ३१।०।०।० एकविंशत्या संगुण्यास्यैकत्रिंशत्या भागमपहृत्यावाप्तं २१।०।०।० इयं मूलदशापतेरंतर्द्दशा पुनरपि
दशावर्षाणि ३१।०।०।० सप्तभिः संगुण्यैकत्रिंशता भागमपहृत्यावाप्तं ७।०।०।० इयं त्रिभागपाचकस्यांतर्द्दशा पुनरपि दशावर्षाणि ३१।०।०।० त्रिभिः संगुण्यैक
त्रिंशता भागमपहृत्यावाप्तं ३।०।०।० इयं सप्तमभागपाचकस्यांतर्द्दशा अस्यांतर्द्दशात्रयस्य योगः ३१।०।०।० जाता मूलदशेति यत्र दशापतिचतुरस्रयोः द्वयोरपि
ग्रहौ स्थितौ नान्यत्र तदा न्यासः १।१।१।४।१।४ एते राशयः परस्परच्छेदहता जाताः छेद १६।१६।४।१६।४।१६ हीनाः १६।४।४ एते गुणकाराः एकीकृताः २४ एष भागा
पहारः मूलदशावर्षाण्येतानि षोडशभिः संगुण्य चतुर्विंशत्या २४ भागमपहृत्यावाप्तं ४।०।०।० इयं मूलदशापतेरंतर्द्दशा पुनरपि ६।०।०।० दशापतेः दायस्या

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ह स्य ६।०।०।० चतुर्गुणस्य चतुर्विंशत्या भागमपहृत्यावाप्तं १।०।०।० इयं चतुर्थभागपाचकस्यांतर्दशा द्वितीयस्याप्येवमेव अस्यांतर्दशात्रयस्य योगः जाता ६।०।०।० से
टी·भ· वमूलदशेति अथ यत्र दशापतेश्चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन्कश्चिद्ग्रहो भवति सप्तमे न्यस्त तदा न्यासः १।१।१।४।१।२ एते राशयः परस्परछेदहता जाता २८।२८।७।२८
५१ ४।२८ छेदहीनाः २८।७।४ एते गुणकाराः एकीकृता ३९ एष भागापहारः अथ मूलदशावर्षाणि ३६।०।०।० एतान्यष्टाविंशत्या संगुण्यैकोनचत्वारिंशता भागम
पहृत्यावाप्तं २५।१०।४।३६ इयं मूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपि दशावर्षाणि ३६ सप्तभिः संगुण्यैकोनचत्वारिंशता भागमपहृत्यावाप्तं ६।५।१५।५८ इयं चतुर्भागपा
चकस्यांतर्दशा पुनरपि दशावर्षाणि ३६ चतुर्भिः संगुण्यैकोनचत्वारिंशता भागमपहृत्यावाप्तं ३।८।९।२५ इयं सप्तभागपाचकस्यांतर्दशा अस्यांतर्दशात्रयस्यायो
गः ३६।०।०।० जाता सैव मूलदशेति एवं त्रिविकल्पाः अत्र पंचमान्यमूर्तिरस्यैवाथ यत्र दशापतिना सहैकराशौ कश्चिद्व्यवस्थितो द्वयोरपि त्रिकोणयोस्तदा न्यासः
१।१।१।२।१।३।१।३ एते राशयः परस्परछेदहता जाता छेदहीनाः १८।१८।९।१८।६।१८।६।१८ एते गुणकाराः १८।९।६।६। एकीकृता ३९ एष भागापहारः अथ मू
लदशापतिवर्षाणि १३।०।०।० अतः प्राग्वच्चतस्रोंतर्दशा न्यासः ६।३।२।२ अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्य योगः १३।०।०।० जाता सैव मूलदशेति अथ यत्र दशापतिना
सहैकराशौ कश्चिद्व्यवस्थितस्त्रिकोणयोः मध्यादेकस्मिन्व्यवस्थितश्चतुरस्रयोरप्येकस्मिन्नान्यत्र तदा न्यासः १।१।१।२।१।३।१।४ एते राशयः परस्परहता जा
ताः छेदहीनाः २४।१२।८।६ एते गुणकाराः एकीकृता ५० एष भागापहारः २४।२४।१२।२४।८।२४।६।२४ मूलदशा ३६।०।०।० अतः प्राग्वच्चतस्रोंतर्दशा १७
।३।१०।४८।।८।७।२०।२४।।५।८।३।३६।।४।३।२४।१७ अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्य योगः ३६।०।०।० जाता सैव मूलदशा अथ दशापतिना सहैकस्मिन्नाशौ व्यवस्थि
तस्त्रिकोणयोः मध्यादेकस्मिन्नान्यः सप्तमे च व्यवस्थितस्तदा न्यासः १।१।१।२।१।३।१।७ एते राशयः परस्परछेदहता जाता छेदहीनाः ४२।४२।२१।४२।१४।४२ राम
[illegible]।४२।२१।१४।६ एते गुणकाराः एकीकृता ८३ एष भागापहारः मूलदशावर्षाणि १६ अतः प्राग्वच्चतस्रोंतर्दशाः आनेतव्याः आनीताः ८।४।२।२ अस्यांत ५१
र्दशाचतुष्टयस्य योगः १६ जाता सैव मूलदशेति अथ दशापतिना सहैकस्मिन्नाशौ कश्चिद्व्यवस्थितो अन्यौ द्वयोश्चतुरस्रयोस्तन्न्यासः १।१।१।२।१।४।१।४ एते परस्पर
छेदहता ३२।३२।१६।३२।८।३२।८।३२ छेदहीनाः ३२।१६।८।८ एते गुणकाराः एकीकृता ६४ एषो भागहारः मूलदशा ३६।०।०।० अतः प्राग्वच्चतस्रोंतर्दशा १६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

।८।४।४ अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः ३६।०।०।० जाता सैवमूलदशेति अथयत्र द शापतिनासहैकस्मिन्नशो कश्चिद्यवस्थितोन्यश्चतुरस्रयोः ५६।२८।१४।८ ५६। ५६। ५६। ५६
मध्यादेकस्मिन्नान्यः सप्तमेतदान्यासः १।१।१।२।१।४।१।७ एतेपरस्परछेदहताः जाता छेदहीनाः ५६।२८।१४।८ एतेगुणकाराः एकीकृताः १०६ ए
षभागापहारः मूलदशा ३६।०।०।० अतः प्राग्वच्चतस्रोंतर्दशाः १९।०।६।४८।।९।६।३।२४।४८।।१४।२।२।८।१८।६ अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः जाताः सैवमूलदशे
ति ३६।०।०।०।। अथयत्र त्रिकोणयोः द्वयोः कश्चिद्ग्रहः स्थितश्चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन्तत्रन्यासः १।१।१।१ एतेपरस्परछेदहताजाताः ३६।१२।१२।९। छेदहीनाः
३६।१२।१२।९ एतेगुणकाराः एकीकृताः ६९ एषभागापहारः मूलदशा २३।०।०।० अतः प्राग्वच्चतस्रो ३।३।४। तर्दशाः १२।०।०।०।४।०।० ३६। ३६। ३६। ३६ ४।४।०।०।०।३।०।०।
।०।० अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः जाताः २३।०।०।० सैवमूलदशेति अथयत्र दशापतेस्त्रिकोणयोऽमध्यादेकस्मिन्स्थितः कश्चिदन्यश्चतुरस्रयोश्चतदान्यासः १
।१।१।३।१।४।१।४ एतेपरस्परछेदहताजाताः ४८।४८।।१६।४८।।१२।४८।।१२।४८ छेदहीनाः ४८।१६।१२।१२ एतेगुणकाराः एकीकृताः ८८ एषभागोपहारः
मूलदशा २२।०।०।० अतः प्राग्वच्चतस्रोंतर्दशाः १२।०।०।०।।४।०।०।०।।३।०।०।०।।३।०।०।० अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः जातासै २२।०।०।० वमूलदशेति
अथयत्र दशापतेस्त्रिकोणयोः मध्यादेकस्मिन्कश्चित्स्थितश्चतुरस्रयोरप्येकस्मिन्सप्तमे चैकश्चित्स्थितः तत्रन्यासः १।१।१।१।३।१।४।१।७।। एतेराशयः परस्परछेदहताः
जाताः ८४।८४।।२८।८४।।२१।८४।।१२।८४ छेदहीनाः ८४।२८।२१।१२ एतेगुणकाराः एकीकृताः १४५ एषभागापहारः मूलदशा अतः प्राग्वच्चतस्रोंतर्दशाः २०।६ ७।०।११ ७।१।१९ ५।७।३८
५।१२।। २। २२।। १६। २२।। १८। ३८। अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः ३६।०।०।० जातासैव ३६।०।०।० मूलदशेति अथयत्र दशापतेश्चतुरस्रयोः द्वयोरपिग्रहास्थितौ सप्तमे चान्यस्तत्रन्या
सः १।१।१।१ १।४।४।७ एतेपरस्परछेदहताजाताः ११२।२८।२८।१६। ११२।११२।११२।११२ छेदहीनाः ११२।२८।२८।१६ एतेगुणकाराः एकीकृताः १८४ एषभागापहारः मूलदशा ३६।०।०।०
अतः प्राग्वच्चतस्रोंतर्दशाः २१।१२।४२।५।५।५।२२।३१।५।५।२४।१।३।१।२६।५७ अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः ३६ जातासैवमूलद
शेति एवंचतुर्विकल्पाः अथपंचविकल्पेषुन्यासादेवग्रहवत्स्थानंबोद्धव्यंन्यासः १।१।१।१।१ १।२।३।३।४ छेदेनानेन २४ हताजाताः गुणकाराः २४।१२।८।८।६ भागापहारः ५८ न्यासः
छेदेनानेन ४२ गुणकाराः २।१।।१।२।१।३।१।३।।१।७।।४२।२१।१४।१४।६ भागहारः १।२।३।३।४ ८७ न्यासः १।१।१।१।१ १।२।३।४।५ छेदेनानेन २५ गुणकाराः २५।१२।८।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

।६।६। भागापहारः ।५६।। न्यासः १।१।१।१।१।१ / १।२।४।४।७ छेदेनानेन ५६ गुणकारः ५६।२८।१४।१४।८ भागापहारः १२१ न्यासः १।१।१।१।१ / १।२।३।४।७ छेदेनानेन ८४ गुणकारः ८४।४२
।२८।२१।१२ भागापहारः १८७। न्यासः १।१।१।१।१।१ / १।३।३।४।४ छेदेनानेन १४४ गुणकारः १४४।४८।४८।३६। ।३६। भागापहारः ३१२ न्यासः ।।
१।१।१।१।१।१ / १।३।३।४।७ छेदेनानेन ८४ गुणकारः ८४।२८। ।२१।१२ भागापहारः १६६ एवं पंचविकल्पाः अथ षड्विकल्पाः न्यासः १।१।१।१।१।१ / १।२।३।३।४।७ छेदे
नानेन २५२ गुणकारः २५२।१२६।८४।८४।६३।३६ भागापहारः ६४५ न्यासः १।१।१।१।१।१ / १।२।३।३।४।७ छेदेनानेन १६८ गुणका रः
१६८।८४।५६।४२।४२।२४ भागापहारः ४३० न्यासः १।१।१।१।१।१ / १।२।३।४।४।७ छेदेनानेन १६८ गुण कारः १६८।८४।५६।४२।४२।२४ भागापहारः
४२६ न्यासः १।१।१।१।१।१ / १।३।३।४।४।७ छेदेनानेन ८४ गुणका रः ८४।२८।२८।२१।२१।१२ भागापहारः १९४ इति जाताः षड्विकल्पाः अथ सप्तवि
कल्पाः न्या सः १।१।१।१।१।१।१ / १।२।३।३।४।४।७ छेदेनानेन १६८ गुणकारः १६८।८४।५६।५६।४२।४२।२४ भागापहारः ४७२ एवं यावंतोदायहाराभवंति।

संम्याबलिनः स्वतुंगभागे संपूर्णाबलवर्जितस्य रिक्ता ॥

तावदेव तत्कर्म्मोपपद्यते यावंतो न भवंति तावत्कर्म्मनोपपद्यत इति एकविकल्पो नास्ति द्विविकल्पाश्चत्वारः ४ त्रिविकल्पाः सप्त चतुर्विकल्पा नव ९ पंचविक
ल्पाः सप्त ७ षड्विकल्पाश्चत्वारः ४ सप्तविकल्पा एकः १ एवं द्वात्रिंशद्विकल्पाः ३२ यत्र बहवः पाचका भवंति तत्र प्रथमं मूलदशापतिरेवान्तर्दशापाचको भवति त
तः परं यदेव दशाविभागः क्रमः स एवांतर्दशाविभागक्रमः यस्यादौ दशापाचकत्वं तस्यैवांतर्दशापाचकत्वं यस्य पश्चात्तस्य पश्चादिति दशाक्रमपाचिनो यस्यांतर्दशा
पाचकत्वं न प्राप्तं तस्य न वक्तव्यं तदनंतरं यस्य प्राप्तं तस्यैव वक्तव्यं अत्रान्ये मूलदशापतेरंतर्दशादत्वात्ततः परं एकर्क्षगस्य ददति ततस्त्रिकोणगतस्य ततश्चतुरस्रगत
स्य ततः सप्तमगस्य त्रिकोणचतुरस्रयोर्यदा ग्रहौ तदा तयोः बलाधिकस्तस्यादौ तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः आदावंतर्दशापाको भवत्येव दशापतेः ततः परं तु व
क्तव्यं दशापाकक्रमेण तु एवं दशांतर्दशाविभागे ज्ञाते कस्य संबंधिनी दशांतर्दशा वा शुभफला भवति कस्या शुभफलेत्येतज्ज्ञायते तदर्थं दशासु फलानुरूपाः संज्ञा
वैतालीयेनाह ४ संम्यग्बलिन इति प्रसूतौ पुरुषस्य जन्मकाले यो ग्रहः सम्यग्बलवान्भवति पूर्वोक्तैः बलैः सर्वैः युक्तो भवति तत्संबंधिनी संपूर्णा नाम्नी दशा भवति॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नकेवलंयावत्स्वतुंगभागेऽवस्थितस्यपरमोच्चः भागगतस्यैवसंपूर्णानाम्नीदशाभवति सम्यग्बलिनइत्युक्तापुनः स्वतुंगभागइत्यनेनैतज्ज्ञापयति यथापरमोच्चग
तोग्रहोन्यैः बलकारणैः युक्तोनभवतितथापितस्यसंबंधिनीसंपूर्णैवसंपूर्णायांदशायामंतर्दशायांचकालेशरीरारोग्यधनवृद्धिभिः पुरुषोऽभिवर्द्धते अथसमस्त
बलैः युक्तोनभवतिकिंचिदूनबलस्यभागेयोग्रहोगतः स्थितोभवतियश्चशत्रुभागेशत्रुनवांशेवास्थितस्तस्यदशानिष्टफलाज्ञेयाज्ञातव्या अनिष्टफलादशांतर्दे
शाकालेधनहानिमनारोग्यंचप्राप्नोति अत्रचभावानागिः सर्वैः बलैरुपेतस्यपरमोच्चगतस्यचसंपूर्णाख्यादशाज्ञेयाधनारोग्यविवर्द्धिनी सर्वैर्बलैर्विहीनस्या
नीचराशिगतस्यच रिक्तानामदशाज्ञेयाधनारोग्यविनाशिनी स्वोच्चराशिगतस्याथकिंचिद्बलगतस्यच पूर्णानामदशाज्ञेयाधनवृद्धिकरीशुभा यः स्यात्परमनीच
स्यस्तथाचारिनवांशके तस्यानिष्टफलानामव्याध्यमर्थविवर्द्धिनी अथदशांतर्दशासंज्ञापुनरपीद्ववज्रयाह ५ भ्रष्टस्येति तुंगात्परमोच्चाद्भ्रष्टस्यच्युतस्यावरोहि
संज्ञादशापरमोच्चभागांताद्दारभ्ययावत्परमनीचभागादित्रांतरेयद्राशिषट्कंतत्रावस्थितेनग्रहेणयादत्तादशांतर्दशावासावरोहिणीसंज्ञाभवति यस्मात्परमोच्चाद्भ्रष्टः

नीचांशगतस्यशत्रुभागेज्ञेयानिष्टफलादशाप्रसूतौ ५ भ्रष्टस्यतुंगादवरोहिसंज्ञामध्याभवेत्सासुहृदुच्चभागे॥ ॥ ६ ॥ ॥

प्रत्यहमधोवत्मतीतिविकल्प्यतेयावत्परमनीचमिति अवरोहिसंज्ञादशाऽधमफलाभवति यस्माद्धस्यति संज्ञानुरूपाणिफलान्यथैषामिति मध्याभवेत्सासुहृ
च्चभागइतिसैवारोहिणीयत्रतत्रराशौव्यवस्थितेनसुहृद्भागेनमित्रांशकस्थेनदत्तादशामध्यानान्येवभवति एवंयत्रतत्रराशौअर्थादेवस्वांशकस्थेनदशामध्यैव॥
एवयत्रतत्रराशौस्वोच्चनवांशकस्थेनदशामध्यैव आरोहिणीति निम्नान्नीचात्परिच्युतस्यचलितस्यग्रहस्यारोहिणीनाम्नीदशाभवति परमनीचांतभागादारभ्य
यावत्परमोच्चभागादितित्रांतरेयद्राशिषट्कंतत्रावस्थितेनग्रहेणयादत्तादशांतर्दशावासारोहिणीनाम्नीदशाभवति यस्मात्परमनीचाद्भ्रष्टः प्रत्यहंतावदारोहिणीति
ग्रहः परिपरिकल्प्यते यावत्परमोच्चमिति आरोहिणीचश्रेष्ठफलाभवतिनीचारिभांशइतिसैवारोहिणीयत्रतत्रराशौस्वनीचराश्यंशोपगतेनदत्ताधमानाम्नीदशा
भवति एवंयत्रतत्रराशावरिभांशक स्थेनशत्रुनवांशकस्थेनदत्ताऽधमैवदशाभवति पूर्वंशत्रुनवांशकस्थेनदत्तानिष्टफलेत्युक्तमधुनासैवाधमेति तत्किमेत
दित्यत्रोच्यते अवरोहिणीशत्रुनवांशकस्थेनदत्तापिअनिष्टफलाज्ञेया आरोहिण्यधमा अनयोः कः फलभेदः अत्रोच्यते॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृ अनिष्टफलाफलमशुभंप्रयच्छति अधमाशुभममेवाल्पमिति एवमवरोहिणीसंज्ञायदाधमसंज्ञाभवतितदासैवानिष्टफलसंज्ञांलभतेआरोहिणीयदामध्यसंज्ञाभव
टी. तितदासैवपूर्णेतिसंज्ञाज्ञेया अत्रचभगवान्गार्गिः उच्चनीचांतरस्थस्यदशास्यादवरोहिणी तस्यामल्पमवाप्नोतिफलंक्लेशाद्युमंतरः मित्रोच्चांत्यांशाकस्थस्यम
५२ ध्यामध्यफलानुसा नीचोच्चमध्यगस्योक्ताश्रेष्टाचारोहिणीदशा सैवाधमाख्याभवतिनीचराश्यंशगस्यतु अवरोहिणीचेदधमाभवेदनिष्टफलातदा आरोहि
णीमध्यफलासंपूर्णापरिकीर्त्तितेति अथदशांतर्दशासंज्ञापुनरप्युपजातिकयाह ६ नीचाइति शस्तानिगृहाणिस्वोच्चमूलत्रिकोणात्मक्षेत्रमित्रक्षेत्राणितेे
ष्ववस्थितेननीचराश्यंशकेरिभांशेशत्रुनवांशकेसमवस्थितेनवाग्रहेणयादत्तादशांतर्दशावासामिश्रफलानाम्न्येवमिश्रफलाशुभमशुभंचफलंप्रयच्छति व्या
धिसमेतमर्थागममेवमादिशेत् अर्थादेवाशस्तराशिगेन अशस्ताशत्रुनीचराशयः तत्स्थेनस्वोच्चमित्रमूलत्रिकोणात्मवर्गोत्तमनवांशकस्थेनापिदत्तामिश्रफलै
वभवति संज्ञानुरूपाणिनामसदृशानामानिफलानिदशास्वांतर्दशासुचतत्यानि तद्यथा संपूर्णात्यंतश्रेष्टफलप्रदापूर्णाश्रेष्टफलदाअधमाऽशुभः अल्पफल

आरोहिणीनिम्नपरिच्युतस्यनीचारिभागेषधमाभवेत्सा ६ नीचारिभांशेसमवस्थितस्यशस्तेगृहेमिश्रफलाप्रदिष्टा संज्ञानुरूपाणिफला
न्यथैषांदशासुवक्ष्यामियथोपयोगं ७ उभयेधममध्यपूजितादृक्काणैश्चरभेषुचोत्क्रमात् अशुभेष्टसमाः स्थिरेक्रमाद्धोराया: परिकल्पिता

दारिक्तार्थापहारिणी अनिष्टफलदात्यंतमशुभफलकारी मिश्रफलाशुभमशुभंचफलंप्रयच्छति अथैषांदशास्विति अथशब्दः आनंतर्य्ये एषा ऽऽदशा ८
मादित्यपूर्व्वाणांग्रहाणांदशासुयथोपयोगंउत्तरत्रवक्ष्यामि यथायेनप्रकारेणैवयुज्यतेतथातत्कथयिष्यामि कस्यामंतर्दशायांकिंफलमुपयुज्यतइति अथल
ग्नदशायांशुभाशुभज्ञानंवैतालीयेनाह ७ उभयेति उभयेद्विस्वभावेराशौलग्नगतेद्रेक्काणक्रमेणाधममध्यपूजितादशाज्ञेया: प्रथमद्रेक्काणेजातस्याधमाऽ
[illegible]मनाऽनिष्टफला द्वितीयेद्रेक्काणेमध्यमामिश्रफला तृतीयेद्रेक्काणेपूजिताश्रेष्टफला चरेभचरराशावुत्क्रमेण वैपरीत्येनतेनप्रथमद्रेक्काणेजातस्यपूजिता ५२
द्वितीयमध्यमा तृतीयेऽधमाऽनिष्टफला अशुभेष्टसमाः स्थिरेक्रमादिति स्थिरेस्थिरराशौप्रथमद्रेक्काणेऽशुभाद्वितीयेद्रेक्काणेइष्टाश्रेष्टा तृतीयेद्रेक्काणेसमा
मध्यफला एवंहोरायाःलग्नस्यदशाःपरिकल्पिताउक्ताइति अथनैसर्गिकदशाकालंग्रहाणांशार्द्दूलविक्रीडितेनाह ८ ॥ ।;

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एकमिति एकाद्याः समाः एकादीनि वर्षाणि चंद्रादीनां यथाभिहितानि नैसर्गिकाणि तद्यथा जन्मसमयादारभ्यैकं समाः संवत्सराः एकश्चंद्रस्य ततः परं द्वावारस्यांगा
रकस्य एवं त्रयः ततः परं नव इंदुजस्य बुधस्य एवं द्वादश ततः परं विंशतिः शुक्रस्य एवं द्वात्रिंशत् ततः परं धृतयोऽष्टादश जीवस्य गुरोः एवं पंचाशत् ततः परं कृतिसं
ख्या विंशतिर्दिनकृत्सूर्यस्य एवं सप्ततिः ततः परं पंचाशत् दिवाकरस्य सौरस्य एवं विंशत्यधिकं वर्षशतं १२० एतेषु निसर्गदशाधिपेषु ग्रहेषु बलवत्सूपचयस्थितेषु
च तद्दशासु शोभनानि दशाफलानि भवंति हीनबलेष्वनुपचयस्थेष्वशोभनानि एतच्च सर्वं यथा चिंत्यं यतो निसर्गदशास्विति संवाद इति तथा च यवनेश्वरः स्तनोपभोगः
शशिनो वयः स्यं भौमस्य विद्याद्दशनानुजन्म बोधं तु शिक्षापदकालमाहुः स्मैथुनेच्छाललितप्रवृत्तिं शौक्रं युवत्वं विधुपूर्वदृष्टमाम ध्यमादेव गुरोर्वदंति रवेर्वयो ह्यन्यपर
मन्यमस्मात्सौरे ज्जराडु भंगकालमाहुरिति नैसर्गिकस्य दशाकालस्य प्रयोजनमाह स्वैः स्वैरिति तत्र यस्य ग्रहस्य संबंधिनी पूर्वविधिना कृता दशांतर्दशा वा सा यदि नैस
र्गिकसमाभिः निसर्गकथितवर्षैः स्वैः स्वैः आत्मीयैः युज्यते स्वदशाकालेन समकालं भवति तदा यावत्कालं तस्य दशाद्वयस्यैक्यं भवति तावत्कालं तस्य दशांतर्दशा
वा यदा भवति तस्याः पुष्टा परिपूर्णा फलपंक्तिः पाको भवति क्रमात्परिपाद्या यावद्वृत्तेन तावच्छुभफलेत्यर्थः अत्र केचिद्वदंति यथा पूर्वविधिना ज्ञाता शुभा तदा
शुभफलमत्यर्थं प्रयच्छत्यथाशुभा तदाशुभमत्यर्थमिति एतच्चायुक्तं यस्माद्यवनेश्वरः अष्टादशास्त्वेवयसि ग्रहस्येति तथा च सत्यः एकाब्दिकः शशी त्र्यब्दिकः
कुजो द्वादशाब्दिकः सौम्यः द्वात्रिंशद्भृगुपुत्रो गुरुस्तु कथितः शतस्यार्द्धं ५० सप्तत्यब्दः सूर्यो विंशत्यधिकः शनैश्चरो द्शतः वयसोंतराणि चैषां स्वदशा नैसर्गि
कः कालः स्वस्ववयसः सदृशं ग्रहाः समासाद्य देहिनां कालं भक्षणपोषणचेष्टास्वभाव दास्युः यथासंख्यं अथ लग्नदशा नैसर्गिककालं पुराणयवनमतेनाह
अन्ते लग्नदशा इति विंशत्यधिकाद्वर्षशताद्दूर्द्धं यदि कस्यचिदायुषः कालो भवति तदा स कालः सर्व एव लग्नस्य नैसर्गिको दशाकालो भवति तस्मिन्काले पुरा
णयवनानां मतेन लग्नदशा शोभना भवति विंशत्यधिकाद्वर्षशताद्दूर्द्धमित्येतत्कुतोपगम्यते उच्यते तदूर्द्ध्वकालस्यान्यग्रहपरिग्रहीतत्वात् लग्नस्यानवका
शादेव अथान्यः कश्चिदाह यथानु विंशत्यधिकाद्वर्षशतादधिकं यस्यायुः नास्ति किं तस्य लग्न नैसर्गिको दशाकालो नास्ति उच्यते नास्त्येव न केवलं या
वद्वर्षसप्ततेरभ्यधिकं नास्ति यस्यायुर्नास्ति तस्य शनैश्चरसंबंधिनी नैसर्गिको दशाकालो नास्ति यस्य पंचाशतो धिकं नास्ति तस्यादित्यस्य क्रमपि नास्ति ॥ ५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ· एवमन्येषामपियोज्यं ननुविंशत्यधिकंवर्षशतंपरमायुरतऊर्द्ध्वंजीवितनाभावात्कोलग्नस्यनैसर्गिकोदशाकालः उच्यते पूर्वमेवव्याख्यातं यथाविंशत्यधिकं
टी·भ· वर्षशतंपरमायुस्त्रैराशिकार्थमश्वादीनामायुःज्ञानार्थंप्रदर्शितं यतस्तावत्प्रमाणादायुषः परंसंभवतीति तथाच यदामीनलग्नेबलवतिमीनांशकान्तेच
५८ कश्चिज्जातोभवतिसर्वेचग्रहाः यत्रतत्रराशौमीनांशकावस्थिताभवंति केचिदुच्चगताः केचिच्चवक्रितास्तदामीनलग्नोद्वादशवर्षाणिददाति सएवबलयुत
स्तदान्यानिद्वादशवर्षाणिग्रहश्चैकोमीनांशकान्तस्थत्वाद्द्वादशवर्षाणिददाति तानिचवक्रोच्चस्थत्वात्त्रिगुणानिषट्त्रिंशद्भवंति आदित्यवर्ज्जं आदित्यस्यमे
षेधन्वंशकेस्थितस्यसप्तविंशतिवर्षाणिभवंति एवंचंद्रादीनांषण्णांशतद्वयंषोडशाधिकंभवति आदित्यस्यसप्तविंशतिः लग्नस्यचतुर्विंशतिः एवमेकीकृतंश
तद्वयंसप्तषष्ट्याधिकंभवतिनन्वेतावत्प्रमाणंकालंकश्चिज्जीवमानोनदृश्यते योगस्यातिदुर्लभत्वात् उच्यते कश्चिद्दृश्यतएवजन्वादिकः नेच्छंतिकेचित्त
या तांलग्नदशामंतेकेचिदाचार्याःश्रुतिकीर्त्तिप्रभृतयः तथानैवप्रकारेणशुभामितिनेच्छंतिनोवांछंतीत्यर्थः यस्मादबलत्वेलग्नस्यवयोंतेतद्दशाभवति

एकंद्वौनवविंशतिर्धृतिकृती पंचाशदेषां क्रमाच्चंद्रारेंदुजशुक्रजीवदिनकृद्दैवाकरीणांसमाः स्वैःस्वैःपुष्टफलानिसर्गजनितैःपंक्तिर्दशायाः
क्रमादंतेलग्नदशाशुभेतियवनानेच्छंतिकेचित्तथा ८ पाकःस्वामिनिलग्नगेसुहृदिवावर्गेस्यसौम्येपिवाप्रारब्धाशुभदादशात्रिदशषड्ला

साशुभा आचार्येणलग्नदशायांशुभाशुभत्वंबलवशान्नोक्तंद्रेष्काणवशादुक्तं उभयेऽधममध्यपूजिताइति यस्माद्बलहीन ऽऽभेषुवापाकपे॥ ९ ॥
स्यापिलग्नस्यवयोंतेदशाद्रेष्काणवशाच्छुभाभवति तस्माद्येआचार्याअंतेलग्नदशांनेच्छंतितेनिष्कारणमेवनेच्छंति ननुकिमागमग्रंथानांकारणेन उच्यते यएवा
चार्याअंतेलग्नदशांनेच्छंति तएवागमान्यन्यथायथादर्शितकारणमुपन्यस्यनेच्छंति तेनकारणेनदोषउक्तः तथाचश्रुतिकीर्त्तिः अंतेलग्नदशाशुभेतियवनानेत
[illegible]मतंतस्मिन्हीनबलेयतोन्यसमयेसाम्यादतोनेष्यते एतच्छ्रुतकीर्त्तिनाकारणमुपन्यस्तंतच्चदुष्टमतंनैसर्गिकेलग्नदशाकालेंतर्दशाशुभेत्यवगंतव्यं अ राम·
थदशांतर्दशाशुभाशुभज्ञानंशार्दूलविक्रीडितेनाह ९ पाकस्वामीति सौरसावनचान्द्रनाक्षत्राणिचत्वारिमानानि तत्रसौरमानं रविभगणभोगःयावत्तात्का ५८
लेनार्कोभामेकंभुंक्तेतत्सौरंदिनं यावत्तात्कालेनराशिंद्वादशकंभुंक्तेतत्सौरंवर्षं तच्चपंचषष्ट्याधिकैस्त्रिभिःशतैःदिनानांघटिकापंचदशकेनसार्द्धेनचभवति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सावनमुदयादुदयः अर्कोदयात्पुनरेवार्कोदयः सावनमहोरात्रं तच्च षष्टिघटिकामहोरात्रं अहोरात्रैस्त्रिंशन्मासः मासाद्वादशवर्षं एवं षष्ट्यधिकैस्त्रिभिः शतैः दिनानां सावनं वर्षं चान्द्रं तिथिभोगः तच्च स्वमानेन षष्ट्यधिकं शतत्रयं भवति सावनेनायं मानं शतत्रयं चतुःपञ्चाशदधिकं दिनानां तच्च वर्षं भवति एवं सौरसावनचान्द्राणि त्रीणि मानानि प्रत्येकं स्वमानेन षष्ट्यधिकं शतत्रयं भवति नाक्षत्रं चन्द्रनक्षत्रभोगः तच्च दिनानां सप्तविंशत्या मासो भवति तत्र शतत्रयेणाच्चतुर्विंशत्यधिकेन दिनानां वर्षं उक्तं च रव्यंशभोगोऽहोरात्रः सौरश्चान्द्रमसस्तिथिः चन्द्रनक्षत्रभोगस्तु नाक्षत्रः परिकीर्त्तितः स्वसावनो ग्रहर्क्षाणामुदयादुदयावधि नक्षत्रमाने मासः स्यात्सप्तविंशतिवासरैः शेषमानेषु निर्दिष्टो मासस्त्रिंशद्दिनात्मक इति तस्मात्सावनमानेनायुर्दायगणनाकार्या यस्माच्छोध्यक्षेपविशुद्धमायुः कर्त्तव्यं तच्च सावनमानं सौरमानेन संक्रान्त्यवधिर्मासः सावनस्त्रिंशद्रात्रः चान्द्रो मावास्यान्तिकः नाक्षत्रो रेवत्यन्तिकः सौरमधिमासकयुतं चान्द्रं भवति चान्द्रमवमरात्रोनं सावनं भवति चान्द्रं सावनाक्षत्रं उक्तं च युगवर्षमासपिण्डं रविमानं साधिमासकं चान्द्रं अवमविहीनं सावनमैन्दवमब्दान्वितं वर्षमिति एवं शोध्यक्षेपविशुद्धं सावनमानेनायुर्दाय

मित्रोच्चोपचयस्त्रिकोणमदनेपाकेश्वरस्यस्थितश्चन्द्रः सत्फलबोधनानि कुरुते पापानि चातोन्यथा १०॥ ६ ॥

विधि तथा च मयूरचित्रके भगवान्गार्गिः आयुर्दायविभागश्च प्रायश्चित्तक्रियास्तथा सावनेनैव कर्त्तव्याः सत्राणामप्युपासनं तत्त्वार्कोदयादारभ्यार्कोदयावधिर्यावदहोरात्रं तत्पुलिशतन्त्रे सौरमहोरात्रं पठ्यते अष्टाक्षिवसुसप्तमरूपनवमुनिनगतिथयः शतगुणाश्च सौरेणेति एतच्च पुलिश एव जानाति यस्मात्पुलिशतन्त्रं ज्योतिषां सर्वसिद्धान्तेषु तन्त्रेषु सौरमानेन रविभगणभोगः सौरमानमधिमासयुक्तं चान्द्रं भवति चान्द्रमवमरात्रोनं सावनं भवति एवं शोध्यक्षेपविशुद्धं सावनमानं सर्वसंहितासु चार्कोदयादारभ्यार्कोदयं यावद्यदहोरात्रं तत्सावनमहोरात्रमिति संज्ञा तथा च भगवान्पराशरः सावनमहोरात्रं गार्गिश्च सावनेन स्मृतो मासस्त्रिंशदुत्सकरोदयः तथा च श्रीभट्टब्रह्मगुप्तः सावनमुदयादुदयं इति एवं पुरुषस्य जन्मसमये सावनमहर्गणं कृत्वा तस्मात्तिथिनक्षत्रपरिच्छेदस्तात्कालिकाश्च ग्रहाः सलग्नाश्च कृतास्तथा दशान्तर्दशावसाने कर्त्तव्याः ततश्चागामिदशाफलं वक्तव्यं कथमुच्यते प्रथमं जन्मनि अहोरात्रात्तात्कालिकं कृत्वा तत्रस्तत्रान्तर्दशाकालं वर्षादिकं दिनाकृत्य योजयेत् वर्षाणि द्वादशभिः संगुण्य तेषु मासान्संयोज्य त्रिंशतापुनः संगुण्य तेषु दिनानि क्षिपेत् एवं कृते दशाकालो दिनरूपो भवति॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

२
दी·भ·
५५

तत्तत्तात्कालिके जन्माहर्गणे सविकले सविकलं संयोज्याहर्गणो भवति तत्राद्योयद्घटिकादिः कालो भवति तस्यातीतार्द्धरात्रात्परतो गणना कार्य्या तस्माद्दिष्टदिन
मानमानयेदनेनाचार्य्यसूर्य्येण द्युगणो धो भवगुणितो द्विनवरसोन्नावधिकश्चाद्रः चांद्रोधरुद्रनुवेदागाप्ताधिमासदिनैः हीनाद्इति अथवसुगुणस्त्रिखमुनियु
णितादिनवखवरसाप्तं पृथग्प्रसखदिग्भिः लब्धखरामगुणितं शुद्धाप्तांत्तिककोरविद्युगणः एतत्खंडखाद्यकरणेनैव भवति कोसौरविद्युगणइत्याह शाकोऽग
वसुशराणोर्कगुणः चैत्रादिमासयुक्तस्त्रिंशद्गुणस्तिथियुतइति अस्य षष्ट्यधिकेन शतत्रयेण भागमपहृत्य लब्धांकरणाब्दाः शेषास्त्रिंशद्भक्ताश्चैत्रसिताद्यामासाः
शेषावर्त्तमानमासे सिताद्यास्तिथयः करणाब्देष्वगवसुशरास्संयोज्यातीतशककालो भवति तस्मिन्शाके तस्मिन्मासे तस्मिन्दिने सोऽहर्गणइति तत्रैव दशाप्रवेशः पु
नरप्यन्यमंतर्दशाकालं दिनीकृत्य तस्मिन्योजयेत् एवंयावंत्योंतर्दशाभवंति तावंत्योऽनेनैव प्रकारेण योजनीयाः एवं ततो ग्रहान्लग्नं च गणयेत् अथवानेन प्रका
रेण कालानयनं आदित्ये क्रियमाणे यावंतो गतभगणा भवंति तावंतः करणप्रारंभादारभ्य गताब्दाः तेषु करणप्रणीतं शककालं संयोज्येष्टशककालो भवति व
र्त्तमाने वर्षे यावंतो राशयः स्फुटार्के भवंति तावंतो मासाः सूर्यभगणानीतात् शुक्लपक्षं कृष्णपक्षं वा तिथिनक्षत्रं चाद्रार्काभ्यां ज्ञायत एव पाकस्वामिनीत्यादि यस्य
ग्रहस्यांतर्दशाप्रवेशः सपाकस्वामी नावच्चासौ पाकस्वामी यावत्तस्यांतर्दशामेव सच पाकस्वाम्यंतर्दशाप्रवेशे लग्नगो यदि भवति तदा तत्स्वसंबंधिन्यंतर्दशाप्रारब्धा
शुभदा शोभनफलदा भवति अथवा तात्कालं पाकस्वामिनोपत्सुहृन्मित्रं तस्मिन्नपि दशाप्रवेशकाले लग्नगे शोभना दशा वक्तव्या अथवास्य दशापतेः पूर्वव्याख्या
तो यो वर्गः तस्मिन्नपि लग्नगे शोभना अथवान्यस्मिन्सौम्ये शुभग्रहे तत्काललग्नगे दशाप्रारब्धा शोभनैव अथवा पाकपदशाधिपतेर्ग्रहे तात्कालिकलग्नात्त्रिद
शएकादशेषु तृतीयषट्दशमैकादशस्थानानामन्यतमस्थे शोभनैव दशा वक्तव्या यद्यप्यत्र सामान्येनोक्तं प्रारब्धाशुभदा दशा तथापि शत्रुरधिशत्रोः दशां प्राप्तो दु ए·न·
ष्टानिष्टफलप्रदः अधिमित्रोपि मित्रस्य दशां प्राप्तोऽति शोभनः समः समदशामेत्य यथोक्तफलदो हि सः एतदपि चिंतनीयं अनेन प्रकारेण यदि शुभफला तर्हि दशा भव ५५
ति तदा शुभैव अन्यथाऽशुभैव अथ शुभफलायामंतर्दशायां किमप्यनवरतमेव सर्वकालं शुभफलावाप्तिर्भवति किं वा कस्मिंश्चित्कस्मिंश्चिद्दिवसे एवमशुभाया
मंतर्दशायामशुभफलावाप्तिरिति संशयत्र संदेहव्युदासार्थमाह मित्रोच्चोपचयेत्यादि पाकेश्वरस्य दशापतेः प्रति राशौ संचरतस्तत्काले यो ग्रहो मित्रं तत्स्थेन्नस्थितश्चंद्रमा

यदाभवतितदासत्फलबोधनानिकुरुते नकेवलंयावत्पाकपतेरुपचयस्थानगतोपित्रिषडेकादशमस्थानानामन्यतमस्थानस्थस्त्रिकोणगोपिनवपंचमस्थानगतोपि
तयाम्मदनस्थानेसप्तमेचस्थितः एतेषुनिर्दिष्टस्थानेष्वन्यतमस्थानस्थश्चंद्रमाः शुभफलायांदशायांसत्फलबोधनानिकुरुते नत्वायतेतेषांफलानामित्यत्रोच्यते मित्रोच्चो
पचयत्रिकोणमदनेयस्मिन्स्थानेपाकेश्वरस्यचंद्रमाः स्थितः सराशिः जन्मनियोभावआसीत्तदुद्भूतंसत्फलंबोधयति विशेषेणतथादशापठितमपि अतोस्मादुक्तप्रका
रादन्यप्राप्तः पाकपतेस्तत्कालशत्रुगृहेनीचराशौवादशापतिनास्तहैकराशौद्वितीयचतुर्थाष्टमद्वादशस्थानानामन्यतमस्थानस्थोभवतितदाशुभफलायांदशायांपापा
निफलानिप्रकटीकरोति सचराशिर्योभावआसीत्तदुद्भूतंफलंबोधयति विशेषेणदशापठितमपि अनिष्टमप्यष्टकवर्गोद्भूतंचमिश्रदशायांमित्रोच्चोपचयादिषुसत्फ
लबोधनानिकुरुते शत्रुनीचादिषुअशुभफलानामिति तथाचभगवान्गार्गिः यद्राशिसंस्थः शीतांशुः शुभकृत्परिकीर्तितः सराशिर्जन्मकालेतुयोभावस्तत्कृतंचतत्
शरीरादिकृतंसौख्यंवक्तव्यंबलयोगतः अनिष्टराशिसंस्थस्तुतद्भावानामशोभनइति अथांतर्दशाकालेचंद्राक्रांतराशिवशेनशुभज्ञानंशार्दूलविक्रीडितेनाह १० प्रा

प्रारब्धाहिमगौदशास्वगृहगेमानार्थसौख्यावहाकौजेदूषयतिस्त्रियंबुधगृहेविद्यासुहृद्वित्तदा दुर्गारण्यपथालयेकृषिकरीसिंहेसितर्क्षेन्नदाकुस्त्री
दामृगकुंभयोर्गुरुगृहेमानार्थसौख्यावहा ११॥

प्रारब्धाहिमगाविति यस्यतस्यग्रहस्यांतर्दशाप्रवेशसमये हिमगौचंद्रेस्वगृहगेआत्मीयक्षेत्रस्थेकर्कटगेप्रारब्धाप्रवि
ष्टातदासौख्यार्थमानावहाभवतीति सौख्यं सुखभावः अर्थोधनंमानं पूजामावहतिकरोति कौजे भौमक्षेत्रेमेषवृश्चिकयोरन्यतमेव्यवस्थितेचंद्रेप्रवृत्तांतर्दशास्त्रियंदूष
यति परपुरुषकृतंस्त्रीदोषमुत्पादयति बुधगृहे मिथुनकन्ययोरन्यतमस्थेचंद्रेप्रवृत्तांतर्दशा विद्यासुहृद्वित्तदा विद्याशास्त्रानुरतिः सुहृदोमित्राणि वित्तंधनंददाति
सिंहस्थेचंद्रेदुर्गेवरण्येपथिचमार्गेआलयेचगृहसमीपेएतेषुस्थलेषुकृषिंकरोति सितर्क्षेशुक्रराशौ वृषतुलयोरन्यतमस्थेचंद्रेऽन्नदा मिष्टभोज्यप्रदाभवति मृगकुं
भयोः मकरघटयोरन्यतमस्थेचंद्रेप्रवृत्तांतर्दशाकुस्त्रीदा कुत्सितांस्त्रियंददाति गुरुगृहे जीवक्षेत्रे धन्विमीनयोरन्यतमस्थेचंद्रेप्रवृत्तांतर्दशामानार्थसौख्यावहा मा
नंपूजा अर्थोधनं सौख्यंसुखभावः एतान्यावहतिददाति एवंशुभदशाशुभकालप्रवृत्ताशुभतराभवति एवंशुभाशुभकालप्रवृत्तामध्या अशुभाशुभकालप्रवृत्तामध्या
अशुभाशुभकालप्रवृत्ताअशुभतराः मध्याशुभकालप्रवृत्ताशोभनामध्या अशुभकालप्रवृत्ताअशोभना एवंशुभाशुभत्वकारणान्यायान्युक्तानितान्विख्यातांतर्दशानांशुभा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सौर्य्यामिति सूर्य्यस्येयं दशा सौरी तस्यां दशायामतर्द्दशायां वा नखदंतचर्म्मकनकक्रौर्य्याध्वभूपाहवैः कारणभूतैः स्वं धनं प्राप्नोति नखसुगंधद्रव्यं प्राणिकरजं वा दंतो हस्तिदंतादिः चर्म्म व्याघ्रादीनां कनकं सुवर्णं क्रौर्य्यं क्रूरता अध्वा मार्गः भूपो राजा आहवः संग्रामः एतैः धनं प्राप्नोति तैक्ष्ण्यं उग्रस्वभावता धैर्य्यं शुभाशुभफलप्राप्तौ हर्षविषादैरनभिभवः अजस्रमनवरतं उद्यमरतिः उत्थानपरत्वं ख्यातिः कीर्त्तिः प्रतापोन्नतिः प्रतापेन शौर्य्येणोन्नतिः शत्रूणामन्यशत्रुनिग्रहजनिता भीतिः एतान्यादित्यस्य शुभदशायां पुरुषस्य भवंति अथ शुभ अशुभदशायां भार्य्यापुत्रेति भार्या जाया पुत्राः सुताः धनं वित्तं अरिः शत्रुः शस्त्रमायुधादि हुतभुगग्निः भूपो राजा एभ्य उद्भूता उत्पन्ना व्यापदो विशेषेणापदो दरिद्रता भवंति त्यागी त्यागशीलता भवति शुभदशायां शुभस्थाने त्यागी अशुभदशा चाशुभत्वादशुभस्थाने त्यागी भवति पापरतिः पापाशक्तश्च भवति स्वभृत्यकलहः आत्मीयैः भृत्यैः सह कलहो भवति हृत्क्रोडपीडनं भवतः हृत् हृदयं क्रोड उदरं हृदयोदरपीडा आमयाः रोगाश्चास्य भवंति मिश्रायामुभयमपि इति सूर्य्यदशांतर्द्दशा भवंति मिश्रायामुभयमपि सूर्यदशांतर्द्दशाफलं अथ चंद्रदशायां शुभाशुभ

सौर्य्यां स्वं नखदन्तचर्म्मकनकक्रौर्य्याध्वभूयाहवैस्तैक्ष्ण्यं धैर्य्यमजस्रमुद्यमरतिः ख्यातिः प्रतापोन्नतिः भार्य्यापुत्रधनारिशस्त्रहुतभुग्भूपोद्भवा व्यापदस्त्यागी पापरतिः स्वभृत्यकलहो हृत्क्रोडपीडामयाः १२ इंदोः प्राप्य दशां फलानि लभते मंत्रद्विजात्युद्भवानीक्षुक्षीरविकारवस्त्रकुसुमक्रीडातिलान्नश्रमैः॥ ११ फलं शार्द्दूलविक्रीडितेनाह १२ इंदोरिति इंदोः चंद्रमसो दशां वयोवस्थां दशा प्राप्य लब्ध्वा मंत्रद्विजात्युद्भवानि फलानि लभते मंत्राश्चैव वैश्रवादि चाणाक्यविहितो वा वैदिको वा द्विजातयो ब्राह्मणाः एभ्य उद्भूतानि उत्पन्नानि न केवलं यावदिक्षुविकारगुडादिकाः क्षीरविकारदध्यादिकाद्वस्त्रेभ्योंबरेभ्यः कुसुमेभ्यः पुष्पेभ्यः क्रीडायाः क्रीडाभ्यः तिलेभ्यः अन्नात् श्रमाच्च व्यायामात् एतैः शुभदशायां शुभानि फलानि प्राप्नोति अथाशुभायामशुभदशायां निद्रालस्यमृदुद्विजामररतिरिति निद्रायां आलस्ये चातिराशक्तिर्भवति मृदुः द्विजामररतिः भवति मृदुः क्षमावान् द्विजानां ब्राह्मणानाममराणां देवानां चारा धनेरतिराशक्तिर्भवति स्त्रीजन्मकंन्याप्रसूतिः मेधावित्तावुद्धिवृद्धिः कीर्त्तिः यशसः अर्थानां धनानामुपचयक्षयो शुभदशायामुपचयो प्राप्तिरशुभायां क्षयः नाशः अशुभायां बलवद्भिः वीर्य्यवद्भिः स्वपक्षेणात्मीयबंधुवर्गेण च सह वैरं भवति॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मिश्रायामुभयमपि इतिचंद्रदशांतर्द्दशाफलं अथभौमदशायांशुभाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह १३ भौमेति भौमस्य क्षितिजस्यदशायां कैः धनंभवति अरिविमर्द्देनेन शत्रुप्रमथनेन भूपोराजासहजाःभ्रातरः क्षितिःभूः आविकजैः उर्णविकारसंभूतैः अजैः छागसंभूतैः एतैः अरिविमर्द्दादिभिः धनंप्राप्नो तिएतच्छुभदशायां अथाशुभायांदशायांसुताःपुत्राः मित्राणिसुहृदः दाराकलत्रं सहजाःभ्रातरः एतैःसहप्रद्वेषःवैरं विद्वद्भिःपंडितैःगुरुभिः गौरवसहितैश्च सहद्वेषितात्रप्रीतिः तृष्णातृट्पिपासा अस्रग्रुधिरजं ज्वरः प्रसिद्धोरोगः भंगश्चयवादैःस्फोटनं पित्तंधातुप्रसिद्धंएतैः जनितासुत्पादितारोगाभवंति परस्त्री णामिष्टतावाल्लभ्यं अन्येरोगाःपरस्त्रीकृताइतिपठंति परस्त्रीकृतारोगाः अन्यस्त्रीप्रसंगेनप्रहारादिकाः अतिप्रसंगाद्वाधातुक्षयकृतावा अथवानकृतमूलक र्म्मोद्भवाभवंति तथापापरतैः अघरक्तैःसहप्रीतिर्भवति अधर्म्मेनिरतिः आशक्तिःभवतियारुष्यं वचनपरुषताकर्कशता तैक्ष्ण्यंउग्रस्वभावता मिश्राया

निद्रालस्यमृदुद्विजामररतिःस्त्रीजन्ममेधावित्ताकीर्त्यैर्योपचयस्तयोचबलिभिर्वैरंस्वपक्षेणच १३ भौमस्यारिविमर्द्दभूपसहजक्षित्यावि काजैर्द्दनंप्रद्वेषःसुतमित्रदारसहजैर्विद्वद्गुरुद्वेष्टिता तृष्णासृग्ज्वरपित्तभंगजनितारोगाःपरस्त्रीकृताःप्रीतिः पापरतैरधर्म्मेनिरतिः पारुष्यंतैक्ष्ण्यानिच १५ बौध्यांदौत्यसुहृद्गुरुद्विजधनंविद्वत्प्रशंसायशोयुक्तिद्रव्यसुवर्णवेसरमहीसौभाग्यसौख्याप्तयः हास्योपास नकौशलंमतिचयोधर्म्मक्रियासिद्धयःपारुष्यंश्रमबंधमानसशुचःपीडात्वधातुत्रयात् १५॥ शुभयमपिइतिभौमदशांतर्द्दशाफलं अथबुधदशायांशु

भाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह १४ बौध्यामिति बुधस्येयंदशाबौधीतस्यांदौत्येन दूतत्वेन सुहृद्भ्योमित्रेभ्यःगुरुभ्यःपूजार्हेभ्यः द्विजेभ्योब्राह्मणेभ्यःधनंप्राप्नोति वि द्वद्भ्यःपंडितेभ्यः प्रशंसास्तुतिःयशश्चकीर्त्तिःभवति युक्तिद्रव्यं टीरिकांश्यादिति सुवर्णं कनकं वेसरः अश्वविशेषः मही भूः सौभाग्यं सर्व्वजनवाल्लभ्यं सौख्यं सुखाभा वः योगानुसेवनं एषामाप्तयः लाभाभवंति हास्यं परोपहासःउपासना सेवा अनयोःकौशलंतज्ज्ञाता मतिचयः बुद्धिवृद्धिः धर्म्मक्रियासिद्धयः धर्म्मयुक्तानांक्रिया णांसिद्धयोभवंति एतच्छुभदशायां अथाशुभदशायांपारुष्यइत्यादि पारुष्यं परुषवचनता श्रमःखेदः बंधः बधनंमानसशुचःशोकश्चित्तदौस्थ्यंएतेभवंति धा तुत्रयात्पीडा वातपित्तश्लेष्माणांत्रयाणांदोषाणांप्रकोपात्पीडाव्याधिश्चजायते मिश्रायामुभयमपिइतिबुधदशांतर्द्दशाफलं अथजीवदशायांशुभाशुभफलंशार्दूलवि क्री॰

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जेव्यामिति जीवस्येयंदशाजेवीतस्यांजेव्यां मानगुणोदयः मानंपूजागुणोविद्याशौर्यादयः एषामुदयः प्रादुर्भावः मतिचयः बुद्धिविवृद्धिः कांतिः कामनीयता॥ प्रतापोन्नतिः प्रतापेनपुरुषार्थेनउन्नतिः प्रभावःशत्रूणांभूतिः माहात्म्यं परोपकारशीलता केचिन्नर्वमाहुः उद्यम उत्थानशीलता मंत्रः मंत्रैः वैदिकैरन्यैर्वा नीतिनृपतिस्वाध्यायमंत्रैःधनं नीत्याचाणाक्योक्तयान्येननीतिशास्त्रेणवा नृपतीराजातदाश्रयधनेनस्वाध्यायेनपाठेन मंत्रेणमंत्रजाप्येनएतैः धनंवित्तंप्राप्नोति हेमं सुवर्णं अश्वःतुरगः आत्मजाःपुत्राः कुंजरःहस्ती अंबराणि वस्त्राणिएषांचयः बाहुल्यं सद्भूमिपैःप्रीतिः गुणवद्भिः नृपैःसहप्रीतिःस्नेहंप्राप्नोतिएतच्छुभदशायां अथाशुभायां सूक्ष्म्याहेत्यादि सूक्ष्मंवस्तुगहनात्मकंचोहयतस्तर्कयतः श्रमःखेदोभवति यत्सूक्ष्ममतिःखेदसहंगहनंगूढंतदूहयतः इत्यर्थः श्रवणरुक् कर्णरोगः विधर्माश्रितैःवैरं धर्मबाह्यैःपुरुषैःसहवैरंमिश्रायामुभयमपिइतिगुरोः दशांतर्दशाफलं अथशुक्रदशायांशुभाशुभफलंशार्दूल

जैव्यांमानगुणोदयोमतिचयःकांतिःप्रतापोन्नतिर्माहात्म्योद्यममंत्रनीतिनृपतिस्वाध्यायमंत्रैर्धनं हेमाश्वात्मजकुंजरांबरचयःप्रीतिश्चसद्भूमिपैःसूक्ष्म्योहागहनाश्रमःश्रवणरुग्वैरंविधर्माश्रितैः १६ शौक्र्यांगीतरतिःप्रमोदसुरभिद्रव्यान्नपानांबरस्त्रीरत्नद्युतिमन्मथोपकरणज्ञानेष्टमित्रागमाः कौशल्यंक्रयविक्रयेकृषिनिधिप्राप्तिर्द्धनस्यागमोवृंदावीशनिषादधर्मरहितैर्वैरंशुचःस्नेहतः १७ ॥ ॥

विक्रीडितेनाह १६ शौक्र्यामिति शुक्रस्येयंदशाशौक्रीतस्यांशौक्र्यां गीतरतेःगीताशक्तेः प्रमोदस्यहर्षस्य सुरभिणां सुगंधद्रव्याणांअन्नस्यभोजनस्यपानस्यासवस्यांबराणांवस्त्राणांयोषितांरत्नानांमणीनांद्युतेःकांतेःमन्मथोपकरणानांकामोपभोग्यानांशय्यादीनांविज्ञानस्ययोगशास्त्रस्येष्टानांप्रियाणांमित्राणांसुहृदामागमआलब्धयोभवंति कुशलःशिक्षितःकुशलस्यभावःकौशल्यं कुशलःश्रेयोवाकौशल्यमभीष्टक्रियासुश्रेष्ठत्वं क्रयविक्रये क्रयोयदिच्छतिक्रेतुंतत्क्रयः विक्रयोयदिच्छतिविक्रेतुंतद्विक्रयः कृषिःकर्षणं निधिःनिधानं परैःयद्वित्तंभूमावधःउद्भवाःभवंति एतच्छुभदशायां अथाशुभदशायां वृंदावीशेति वृंदेनबहुभिःसहउद्वीशेनराज्ञानिषादेनांत्यजीविनांप्राणीनांघातानांधर्मरहितैःपापाशक्तैः एतैः सहवैरंप्राप्नोतिशुचः स्नेहतःस्नेहाच्छुचःशोकाभवंतियत्रस्नेहस्तदुद्भवान्शोकान्प्राप्नोति मिश्रायामुभयमपि इतिशुक्रदशांतर्दशाफलमिति अथशनैश्चरदशायांशुभाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह १७ ॥ रा॰भ॰ ५७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सौरीमिति सौरीं शनैश्चरदशांप्राप्यखराः गार्द्दभाः उष्ट्राः करभाः पक्षिणः श्येनादयः महिषीप्रसिद्धा वृद्धांगना वृद्धास्त्री एषामाप्तयः लाभाभवंति बहुसमानजातीयानां समानजातीयानांसंघातः श्रेणीतस्यामधिकारेनियुज्यते ग्रामेपुरेवाश्रेणीग्रामपुराधिकारजनितां तदुत्पन्नांपूजांमानतांप्राप्नोति कुधान्यानांकोद्रवादीनामागमः लाभः एतच्छुभदशायां अथाशुभदशायां श्लेष्मेर्ष्येति श्लेष्मणाकफेन ईर्ष्ययामत्सरत्वेन अनिलेन वायुनाकोपेनक्रोधेन मोहेन चित्तभ्रमेणमलिनतया अमीमत्वेन व्यापत्तिः विपत् तंद्रा निद्रालस्ययोरंतरेवर्त्ततेयस्यालक्षणं हृदयेव्याकुलीभावोवाचश्चेंद्रियगौरवंमनोबुद्ध्यप्रसादश्चतंद्रायालक्षणंविदुः श्रमः खेदः एतान्प्राप्नोति भृत्येभ्यः कर्म्मकरेभ्यः अपत्येभ्यः पुत्रदुहितृभ्यः कलत्रेभ्योनाय्योभ्यः भर्त्सनं तर्ज्जनंप्राप्नोति व्यंगतामंगच्छेदं व्याधिनात्तद्दर्णवा।मिश्रायामुभयमपिइतिशनिदशांतर्दशाफलमिति अथैकैकस्मिन्नंतर्द्दशासुशुभान्यशुभानिचफलानिउक्तानितेषांविषयविभागंलग्नदशाफलंचोपजातिकयाह १८ दशाइति शुभाशुभंव्यामिश्रत्वंदशासुपूर्व्वमेवोक्तं तथाजन्मकालेउपचयराशिस्थानिर्म्मलमूर्त्तयः स्वस्पष्टगतयश्चयेग्रहास्तेषामपिदशाशुभाः येचोपच

सौरींप्राप्यखरोष्ट्रपक्षिमहिषीवृद्धांगनावाप्तयः श्रेणीग्रामपुराधिकारजनितापूजाकुधान्यागमः श्लेष्मेर्ष्यानिलकोपमोहमलिनव्यापत्ति तंद्राश्रमाद्भृत्यापत्यकलत्रभर्त्सनमपिप्राप्नोतिचव्यंगताम् १८ दशासुशस्तासुशुभानिकुर्व्वंत्यनिष्टसंज्ञास्त्वशुभानिचैवम्॥ ९ ॥

यस्याहतारूक्षाः स्वल्पमूर्त्तयस्तेषामपिदशाअशुभाः तथाचयवनेश्वरः निशाकरादित्यविलग्नभानांतत्कालयोगादधिकंबलंयः विभर्त्तितस्मादिदशोप्यतेसाशेषास्त्वतः शेषबलक्रमेण वयोधिकोयः प्रथमोद्गतोवाग्रहः सपूर्व्वंपठितोदशेशः बलाधिकोत्वेद्यदिकेंद्रसंस्थः पूर्व्वंसशेषासुयथाप्रदिष्टाः श्रेष्ठादशास्वेवयस्मिग्रहस्यस्वोच्चेस्थिताकालबलाश्रिताच्च मूलत्रिकोणात्स्वगृहाच्चमध्यामित्राश्रिताज्जन्मगृहाश्रिताद्वा नीचारिभांशोपगताजिताद्वागृहात्परिध्वस्तविवर्णरूक्षा जन्मेशशत्रोर्निधनारिभेशाद्यावाप्यतेसावहुदोषदास्यात् एवंशस्तासुशोभनासुदशासुग्रहाः शुभान्येवफलानिकुर्वंति दशाफलवृत्तेयानिशुभान्यशुभान्यभिहितानितान्येवभवंति नेतराणिअनिष्टसंज्ञास्वशुभदशासुअशुभान्यनिष्टान्येवभवंति मिश्रासुदशासुमिश्राण्येवदशाफलानिभवंति एतच्चप्रतिसूत्रमस्माभिश्चव्याख्यातं तथाचसत्यः जन्मन्युपचयभवनेषुसंस्थिताः सवगाः सुमूर्त्तिधराः श्रेष्ठफलंविदध्युर्ग्रहाः क्रमात्स्वांदशांप्राप्य अन्यैः निहितारूक्षाल्पमूर्त्ते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बृ॰ योहुपचयर्क्षसंस्थाश्च स्वदशामिहितनेष्टं ग्रहाः प्रयच्छंति लोकेषु होराफलं लग्नपतेः समानमिति होरायाः लग्नस्यानर्दशाफलं लग्नपतेः लग्नाधिपस्यसमानंतुल्यं
टी॰ भ॰ वक्तव्यं यथा मेषलग्नजातस्य भौमदशाफलं वृषलग्नजातस्य शुक्रदशाफलं एवमन्येष्वपि वक्तव्यं किंतु द्रेष्काणवशाच्छुभायां लग्नदशायां शुभफलमशुभायाम
५८ शुभं मिश्रायां शुभमशुभमपि अथपूर्वेयेदशारिष्टाउक्तास्तेषामिमेभंगाः प्रोक्ताः तथाच सारावल्यां प्रवेशे बलवान्खेटः शुभैर्वासंनिरीक्षितः सौम्याधिमित्रवर्गस्थो
मृत्युकृन्नभवेत्तदा अंतर्दशाधिनाथस्य विबलस्य दशायदा बलिनः स्यात्तदाभंगोनवाध्यातस्यच ध्रुवं युद्धेचविजयी तस्मिन्ग्रहयोगे शुभोयदि दशायां नभ
वेत्कष्टं स्वोच्चादिषु च संस्थित इति अथान्येषामपि फलानां दशास्वतिदेशमालिन्याह १९ संज्ञाध्येति यस्य ग्रहस्य संज्ञाध्याये यद्द्रव्यं ताम्रंस्यान्मणिहेमेत्यादिना
ग्रंथेनोक्तं कथितं तस्य तद्द्रव्यस्य शुभदशायां प्राप्तिः योज्या शुभदशायां हानिः यच्च कर्माजीवाय यस्य ग्रहोपदिष्टो जातके भिहितः अर्थोप्तिः पितृपितृपत्नीरित्यादि
तस्य ग्रहदत्तस्य कर्माजीवस्य तद्दंतर्दशायां मेवाप्तिः भविष्यति भावफलं वक्ष्यति शूरस्तब्ध इत्यादि स्थानफलं राशिफलं प्रथितश्चतुरोटन इत्यादि तथामेषेसत्स्वस्ति

मिश्रासुमिश्राणि दशाफलानि होराफलं लग्नपतेः समानम् १९ संज्ञाध्याये यस्य यद्द्रव्यमुक्तं कर्माजीवोयश्च यस्योपदिष्टः भावस्थानालोक
योगोद्भवंच तत्तत्सर्वं तस्य योज्यं दशायां २० छायां महाभूतकृतां च सर्वेभिव्यंजयंति स्वदशामवाप्य॥ ॥ ॥ ॥

मिरनयन इत्यादि आलोकनफलं दृष्टिफलं चंद्रेभूपबुधावित्यादि योगोद्भवं नाभसयोगान्मुक्त्वा सर्वयोगेषु योगकर्तृभ्यो ग्रहेभ्यो मध्याद्यो बलीयान्सस्वदशायामेव
फलं ददाति नाभसयोगाः सकलदशास्वपि फलप्रदाः वक्ष्यतिच इति निगदिता योगाः सार्द्धं फलैरिह नाभसाः नियतफलदाश्चिंत्या ह्येते समस्तदशास्वपीति ए
वमादि यद्यदुक्तं तत्सर्वं निरवशेषं तस्य ग्रहस्य दशायां योज्यमिति अथ यस्य जातकमथ गणितं तस्य शरीरछायां दृष्ट्वा ग्रहदशाज्ञानमिदं वक्ष्यन्नाह २० छायांम ए॰भा॰
हाभूतकृतामिति पूर्वमुक्तं शिखिभूखपयोमरुद्गणानां वशिनो भौमसुताद्यः क्रमेणेति तत्रादित्यचंद्रौव हांबुप्रसिद्धावेव यः कश्चिद्ग्रहः स्वदशामात्मीयदशा ५८
मवाप्य महाभूतकृतां छायां अभिव्यंजयति प्रकटीकरोति छायाशब्देन शरीरशोभाभिधीयते शरीरकांतिरित्यर्थः तथाच सच्छायो यं विच्छायोयं वर्तत इत्य
भिधीयते एवमात्मीयदशायां पृथिव्यादिमहाभूतकृतां शरीरछायां व्यजयति प्रकटीकरोति साचकंचग्निवाय्वंबरजान्गुणान्कुः पृथिवी अंबुवरुणः॥ ॥

अग्निः हुताशनः वायुः अनिलः अंबरं आकाशं एभ्यो जातोत्पन्नास्ताश्छायास्तद्गुणान्करोतितांश्चयथासंख्यंनासास्यदृक्त्वक्श्रवणानुमेयं पार्थिवंगुणंगंधममिव्यंजयति नासानुमेयं घ्राणेनोपलभ्यते आप्यावाप्यंगुणंरसमभिव्यंजयति तच्चास्यानुमेयं आस्यशब्देनेहजिह्वाज्ञेयातयारसस्योपलब्धेः आस्यग्रहणंचात्रवृत्तानुरोधीकृतं आग्नेयी आग्नेयंगुणंरूपमभिव्यंजयति दृक्स्यानुमेयं वायवी वायव्यंस्पर्शगुणमभिव्यंजयतित्वगनुमेयंस्पर्शेनोपलभ्यते नाभसी नाभसंगुणं शब्दमभिव्यंजयति श्रवणानुमेयं कर्णोपलभ्यंते एतदुक्तंभवति यदाशुभगंधः पुरुषोभवति तदास्यबुधकृतापार्थवीछायाज्ञेया यदामिष्टरसभोजीभवतितदास्यचंद्रशुक्रकृताछायाज्ञेया यदातीवरूपवान्सुकांतः पुरुषोभवतितदासूर्य्यभौमकृताआग्नेयीछायाज्ञेया यदास्पर्शेनमृदुर्भवतितदाशनैश्चरकृतावायवीछायाज्ञेया यदास्यवचनंकर्णयोःसुखकरंभवतितदाजीवकृतानाभसीछायाज्ञेया छायाविशेषलक्षणमाचार्य्येणसंहितायामभिहितं तथाचछायाशुभाशुभफलानिनिवेदयंतीलक्ष्यामनुष्यपशुपक्षिषुलक्षणज्ञैः तेजोगुणान्बहिरपिप्रविकाशयंतीदीपप्रभास्फटिकरत्नघटस्थितेव स्निग्धद्विजत्वग्नखरोमकेशांछायासुगंधाचमहीसमु।

कंत्वग्निवाय्वंबरजान्गुणाश्चनासास्य दृक्त्वक्श्रवणानुमेयान् २९ शुभफलददशायांतादृशोवांनराणांबहुजनयतिपुंसांसौख्यमर्थागमंच॥ ३१ ॥

त्था तुष्ट्यर्थलाभाभ्युदयान्करोतिधर्मस्यचाहन्यहनिप्रवृत्तिं स्निग्धासिताचहरितानयनाभिरामासौभाग्यमार्दवसुखाभ्युदयान्करोति सर्वार्थसिद्धिंजननीजननीवचाप्याछायाफलंतनुभृतांशुभमाददाति चंडाधृष्याप्रपद्महेमाग्निवर्णायुक्तंतेजोविक्रमैःसप्रतापैः आग्नेयीतिप्राणिनांस्याज्जायायक्षिप्रंसिद्धिंवांछितार्थस्यधत्ते मलिनपरुषकृष्णापापगंधाऽनिलोत्थाजनयतिवधवंधव्याध्यनर्थार्थनाशं स्फटिकसदृशरूपाभाग्ययुक्तात्युदारानिधिरिवगगनोत्थाश्रेयसांस्वच्छवर्णा अत्रचवायव्यछायायांवर्जयित्वासर्वास्वेवछायासुअशुभंशुभंफलंतत्कथंशुभफलेयमशुभफलेयमिति तद्दृशाज्ञायतेतत्सज्ञानमंतराणांनःस्वरूपंमालिन्याह २१ शुभफलमितिशुभफलंददातियश्चशुभफलदःशुभफलदस्यग्रहस्ययादशातस्यांमंतरात्मास्वदेहस्थःपरमात्माचित्स्वरूपस्तादृगेवशुभोभवतिपुरुषस्यतस्यचछायादर्शितग्रहदशाकालेबहुविधमनेकप्रकारंसौख्यंसुखभावमर्थागमंधनलाभंचजनयत्युत्पादयति अर्थादेवाशुभदशायांपुरुषस्यांतरात्माप्यशुभोभवतितत्रछायादर्शितग्रहज्ञातातास्येवफलदा साचासौख्यमनर्थागमंचबहुप्रकारंजनयति मिश्रायांमिश्राच यात्रायांचवक्ष्यति॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निमित्तानुचरं सूक्ष्मं देहेंद्रियमहत्तरं तज्जोह्येनच्छरीरस्थं त्रिकालफलविन्नृणां प्रीतये न मनो नार्थेना सिद्धावभिनंदति तस्मात्सर्वात्मनायातुरनुमेयं यथा मनः शुभाशु
स्व. भानि सर्वाणि निमित्तानि स्फुरेकतः एकतश्च मनः शुद्धिस्तद्विशुद्धिर्ज्ञेया वहमिति कथितफलविपाक इति ग्रहाणां दशासु यानि फलानि शुभान्यशुभानि वा कथिता
टी.भ. न्युक्तानि तानि यः पुरुषो भुंक्ते तस्य पुरुषस्य तद्ग्रहदशावर्त्तते इति ज्ञेयं एतदुक्तं भवति याहृशं फलं शुभमशुभं वा पुरुषस्योपलभ्यते तच्च यस्य ग्रहस्य दशायां पठितं
५९ सा तस्य दशा नरस्य वर्त्तत इति ज्ञेयं एवं वर्त्तमाणां दशां तर्कयेल्लक्षयेदित्यर्थः॥ एवं छायावशेनांतरात्मावशेन फलपंक्तिवशेन वागणितस्य जातकस्य वर्त्तमानां दशां
वदेत् अथ सौरदशायामशुभायां व्यंगत्वमुक्तं न च शुभायामथ नैके पां व्यंगत्वं दृष्टं शुक्रदशायां शुभायां निधिप्राप्तिरुक्ता न च सापि दृष्टा तदर्थमाह परिणमति फलोक्ति
रिति अवीर्यैः बलहीनैः ग्रहैः फलानि यानि शुभान्यशुभानि वा दत्तानि तत्फलोक्तिः फलप्राप्तिः स्वप्ने स्वप्नावस्थायां परिणमत्यनुभूयते चिंतायां मनोराज्येन वेत्ति॥
केचिच्छुभफलददशायां ताहृगेवांतरं स्यादिति पठंति पठित्वैवं व्याचक्षते यथा शुभायां दशायामंतराख्यान्तर्दशा शुभापि यदि भवति तदा बहु जनयति पुंसां सौख्यमर्थो

कथितफलविपाकैस्तर्कयेद्वर्त्तमानां परिणमति फलोक्तिः स्वप्नचिंतास्ववीर्यैः २२ एकग्रहस्य सदृशे फलयोर्विरोधे नाशं वदेद्यदधिकं परिप
ऽच्यते न तत् ॥ ॥

गममिति अर्थादेवाशुभायां दशायामशुभांतर्दशा असौख्यमनर्थागमं च बहु जनयति अनेन व्याख्यानेन शुभायामशुभायां च शुभायां
भवति मिश्रफलं प्रयच्छंति न चैतद्दृश्यते यस्मादुक्तं एकर्क्षगोर्द्धमपहृत्य ददाति तुल्यमिति अत्र दशापतेः फलमपहृत्यांतर्दशापतिरेव स्वं फलं ददाति इति ज्ञेयं अन्य
थाप हृत्वेति निरर्थकं स्यादिति तस्मात्पूर्वपाठः श्रेयान् द्वितीयः प्रमादपाठः प्रमादपाठे न विनाच्छायानदृशादशायाः शुभाशुभत्वमनुमानैः न शक्यत इति अथैक राम.
ग्रहदत्तयोः फलयोः सदृशयोः नाशो भवति भिन्नदत्तानां बहूनामपि पंक्तिरेव भवतीत्येतद्वसंततिलकेनाह २२ एकग्रहस्येति सर्वाण्येव फलानि नाम सवर्ज्यस्य ५९
दशायां ग्रहः प्रयच्छतीत्युक्तं तत्रैकेन ग्रहेण यदा सदृशं विरुद्धं फलद्वयं दत्तं भवति तस्मिन् सदृशे तुल्ये द्वयोः फलविरोधे सति नाशमभवं तिनस्य फलद्वयस्य वदेद्बूया
त् कीदृशं तद्विरुद्धमित्यत्रोच्यते यथा कश्चिद्ग्रहः कयापि युक्त्या दशाफलादिना सुवर्णदो भवति स एवान्यया युक्त्याष्टवर्गफलयोगफलदृष्टिफलभावफलानाम
न्यतमेन सुवर्णापहारी भवति तदा फलद्वयापि सुवर्णसंबंधोस्तीति साहृश्यं स्वर्णदानापहारिणाविति विधः एवमेकस्य ग्रहस्य सदृशे फलयोः विरोधे नाशं वदेत्॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नसुवर्णलाभोनचापहानिरितियदधिकंपरिपच्यतेततएकेनापिग्रहेणफलद्वयंदत्तमन्यरूपंतयोः मध्याद्यदधिकंतत्परिपच्यतेभवति यथाकश्चिद्ग्रहोनिर्दिष्टप्रकारद्वयेनसुवर्णदः सएवप्रकारेणैकेनसुवर्णापहारीतदाद्वयोरधिकत्वात्तद्दानस्यसुवर्णंददात्येवनापहरति अथवाप्रकारद्वयेनसुवर्णापहारीप्रकारेणैकेनसुवर्णदस्तदापहरणस्याधिकत्वादपहरत्येव अथवासुवर्णापहारीरूप्यदश्चतथापिद्वे असदृशेऽसदृशत्वादधिकंपरिपच्यते सुवर्णापहारीरूप्यदश्चभवतिइतिकेचित् नान्योग्रहइति अन्येनग्रहेणदत्तंसदृशं विरोध्यपिफलंनान्योग्रहोपिहिनस्त्यपहरति यथाकश्चिद्ग्रहः सुवर्णदोभवत्यन्यश्चसुवर्णापहारीतदानत्रसुवर्णदः स्वदशायांसुवर्णंददाति स्वदशायांसुवर्णापहारीचापहरति अनेनैवतदुक्तंभवतियथैकग्रहस्यसदृशफलयोः विरोधेसमग्रजन्मान्तरेपिफलनाशंवदेत् अन्यत्रविरुद्धयोरपि फलयोःनाशंनवदेत् यतः सुवर्णदोग्रहः स्वामात्मीयांदशामुपगतः प्राप्तः सुवर्णलाभंकरोति सुवर्णापहारीस्वदशामुपगतः प्राप्तः सुवर्णमपहरति एतदष्टकवर्गफलंविनाशंयतस्तत्रैकस्यग्रहस्यफलसदृशयोरपितुल्यसंख्ययोःफलयोःनाशोभविष्यति यथाचभविष्यति तथातत्रैवप्रतिपादयिष्यामः

नान्योग्रहः सदृशमन्यफलंहिनस्ति स्वांस्वांदशामुपगताः स्वफलप्रदाःस्युः २३ स्वादर्कः प्रथमायबंधुनिधनद्याज्ञातपोद्यूनगोवक्रात्त्वा
दिवतद्वदेवरविजाच्छुक्रात्स्मरान्त्यारिगः॥ ॥१,ति॥२३॥ ॥इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौदशांतर्दशाध्यायोऽष्टमः॥८॥ अथाष्टकवर्गाध्यायोव्याख्यायते॥तत्रदशाफलंस्थिरमितिपूर्वमेवोक्तंतत्प्रदर्श्याधुनास्थिरस्याष्टकवर्गफलस्यावसरः लग्नाष्टमाः लग्नसहिताष्टसर्वेएवग्रहास्तेभ्यःसकाशादेकैकस्यग्रहस्यचारवशाद्राशौविचरतःशुभाशुभंफलमष्टकवर्गेनिरूप्यते तत्रादावेवार्काष्टकवर्गंशार्दूलविक्रीडितेनाह स्वादर्करिति यत्रराशौजन्मसमयेपुरुषस्यादित्यःस्थितःसएवतस्यस्वस्थानमुच्यतेएवमन्येषामपिग्रहाणांज्ञेयं योयत्रव्यवस्थितःसएवतस्यस्वस्थानंतस्मात्स्वात्प्रथमायबंधुनिधनद्याज्ञातपोद्यूनगः प्रथमेकादशचतुर्थोष्टमद्वितीयदशमनवमसप्तमेषुएतेषांस्थानानांसंज्ञाप्रागेवव्याख्याताः अतःपुनःनोच्यते एषामंकन्यासएवव्याख्यानमितिसर्वत्रज्ञेयं १।११।४।८।२।१०।९।७एतेषुस्थानेषुगतःस्वात्स्थानादात्मीयादर्कःसूर्यःशुभःइष्टफलदः अर्थादेवान्यस्थानेष्वशुभरनिष्टफलदः यतोवक्ष्यति इतिनिगदितमिष्टंनेष्टमन्यदित्येवंसर्वत्रज्ञेयं वक्रात्स्वादिव वक्रादंगारकात्स्वादात्मीयस्थानादिवशुभःयेष्वेवस्वस्थानात्तेष्वेवांगारकात् १।११।४।८।२।१०।९।७एतेष्वर्को

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भौमाच्छुभः तद्वदेवरविजात् रविजात्सूर्य्यपुत्रात्तद्वदेवयेष्वेवस्थानेषुस्वाच्छुभस्तेष्वेवसौरात् १।११।४।८।२।१०।९।७ एतेषुसौरादर्कः शुभ इति सर्वत्रानुवर्त्तते शुक्रा
त्स्मरांत्यारिषु सएवार्कः शुक्रस्थानात् स्मरांत्यारिषु सप्तमद्वादशषष्ठेषुशुभः ७।१२।६। जीवाद्धर्म्मसुतायशत्रुषु जीवाद्बृहस्पतिस्थानाद्धर्म्मसुतायशत्रुषु नवमपं
चमैकादशषष्ठेषुशुभः ९।५।११।६। दशान्त्यायारिगः शीतगोः शीतगोश्चंद्रात् दशान्त्यायारिगः दशातृतीयैकादशषष्ठगः शुभः १०।३।११।६। एतेष्वेवांत्यतपः सु
तेषुचबुधात्शुभः एष्वेवप्रागुक्तेषुचंद्रस्थानेषु दशान्त्यायारिषुचशब्दात्तथांत्यतपः सुतेषुद्वादशनवपंचमेषुबुधाच्छुभः १०।३।११।६।१२।९।५। लग्नात्सबंधवंत्य
गः सहशब्देनप्रागुक्तानिचंद्रस्थानान्यनुकृष्यंते नांत्यतपः सुतस्थानानीतिसर्वत्रपरिभाषातः नैतेषुचंद्रस्थानेषुदशान्त्यायारिषुसबंधवंत्येषु चतुर्थद्वादशसहिते
षुगतोलग्नादुदयाच्छुभः १०।३।११।६।४।१२ तथाचसत्यः स्वात्स्थानादिवसकरस्तृतीयषष्ठांत्यभत्रिकोणानिहित्वेष्टः ३।६।१२।५ एतानिवर्ज्जयित्वातान्येववराह
मिहिरदर्शितानिस्थानानिजातानि १।११।४।८।२।१०।९।७ सौरस्यानुसहजारिसुतांत्यसंज्ञानिहित्वेष्टइत्यनुवर्त्तते ३।६।५।१२ एतानिवर्ज्जयित्वातान्येववराहमिहि

जीवाद्धर्म्मसुतायशत्रुषुदशान्त्यायारिगः शीतगोरेष्वेवांत्यतपः सुतेषुचबुधाल्लग्नात्सबंधवंत्यगः १ लग्नात्षड्त्रिदशायगः सधनधीधर्म्मेषुचारा
च्छशीस्वात्स्मरास्तादिषुसाष्टसप्तसुरवेः षडन्त्यायधीस्थोयमात्॥ ५५ रदर्शितानिस्थानानिजातानि १।११।४।८।२।१०।९।७ चंद्राद्दशमैकादशतृतीयषष्ठोपगः शु
भः सूर्यः १०।११।३।६ जीवात्त्रिकोणयोः षष्ठस्तथैकादशश्चेष्टः ९।५।६।११ प्रथमद्वितीयसप्तमचतुर्थनैधनमातान्विनाशशीन्सौम्यादिष्टः सूर्यः १।२।७।४।८ एतानि
वर्ज्जयित्वातान्येववराहमिहिरप्रदर्शितानिस्थानानिजातानि १०।३।११।६।१२।९।५ कुजस्तुसदृशोर्कपुत्रेण १।११।४।८।२।१०।९।७ दशमैकादशषष्ठतृतीयगोंत्यश्च
तुर्थगोलग्नात् १०।११।६।३।१२।४ शुक्रस्थानात्रविः षट्सप्तमपश्चिमेतुभवतीष्टः ६।७।१२ तथाचसूक्ष्मजातके केंद्रायाष्टद्विनवस्वर्कः स्वोदार्किभौमयोश्चशुभः ष
ट्सप्तांत्येषुसितात्षडायधीधर्म्मगोजीवात् उपचयगोर्केश्चंद्रादुपचयनवमांत्यधीसुतः सौम्याल्लग्नादुपचयबंधुव्ययस्थितः शोभनः प्रोक्तः इतिश्रादित्याष्टकवर्गः
अथचंद्राष्टकवर्गंशार्दूलविक्रीडितेनाह १ लग्नात्षडिति लग्नात्षट्त्रिदशायगः शशीचंद्रः लग्नादुदयात्षट्त्र्यदिगः षष्ठतृतीयदशमैकादशेषुस्थानेषुशुभः
६।३।१०।११ सधनधीधर्म्मेषुचारात्शशी सहशब्देनप्रागुक्तान्येवस्थानान्यनुक्षिप्यंते शशीचंद्रः आराद्भौमादेष्वेवषट्त्रिदशायेषुधनधीधर्म्मेसहितेषुद्वितीय॥ एम ६०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पंचमनवमयुक्तेषुशुभः ६।३।१०।११।२।५।९ स्वात्स्वात्तादिषु आग्नीयस्थानादेष्वेव षट्त्रिदशायेषु साप्तादिषु सप्तमप्रथमसहितेषुशुभः शशी ६।३।१०।११।७।१
साष्टसप्तसु रवेः रवेरादित्यादेष्वेव स्थानेषु साष्टसप्तसु अष्टमसप्तमसंयुक्तेषु ६।३।१०।११।८।७ शुभः षट्त्र्यायधीस्थोयमात् यमात्सौरात् षट्त्र्यायधीस्थः षष्ठतृ
तीयैकादशपंचमस्थानस्थः शुभः ६।३।११।५ धीत्र्यायाष्टमकंटकेषु शशिजात् शशी बुधाद्बुधस्थानाद्धीत्र्यायाष्टमकंटकेषु पंचमतृतीयैकादशाष्टमकेंद्रेषु शु
भः शशी ५।३।११।८।१।४।७।१० जीवाद्व्ययायाष्टगः केंद्रेषु च जीवाद्गुरुस्थानाद्व्ययायाष्टगः केंद्रस्थ द्वादशैकादशाष्टमकेंद्रस्थश्च शुभः चंद्रः १२।११।८।१।४।७
।१० सितात्तु धर्म्मसुखधीत्र्यायास्तदानंगगः सिताच्छुक्राद्धर्म्मसुखधीत्र्यायास्तदानंगगेषु नवमचतुर्थपंचमतृतीयैकादशदशमसप्तमेषु शुभः ९।४।५।३।
११।१०।७ तथा च सत्यः षष्ठैकादशसप्तमतृतीयदशमादिसंस्थितश्चंद्रस्त्वादिष्टः ६।११।७।३।१०।सौरस्य तु सहजारिसुतायसंस्थितश्च शुभः ३।६।५।११ रिपुनिधन
सहजसप्तमदशमैकादशमसंस्थितः चंद्रः सूर्यात् ६।८।३।७।१०।११। लग्नात्तृतीयदशमारिलाभसंस्थितः शुभश्चंद्रः ३।१०।६।११ भ्रातृसुतकर्म्मधनलाभधर्म्मरिपु

धीत्र्यायाष्टमकंटकेषु शशिजाज्जीवाद्व्ययायाष्टगः केंद्रस्थश्च सितात्तु धर्म्मसुखधीत्र्यायास्तदानंगगः २ वक्रस्तूपचयेष्विनात्तनयेष्वा
द्याधिकेषूदयाच्चंद्राद्दिग्विफलेषु केंद्रनिधनप्राप्त्यर्थगः स्वाच्छुभः॥ ११ रविगः कुजाच्चंद्रः शुभः ३।५।१०।२।११।९।६।जीवात्तृतीयषष्ठद्विनवमसुतवर्जि

तेष्विष्टः ३।६।२।९।५। एतानि वर्ज्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १२।११।८।१।४।७।१० प्रथमद्वितीयषष्ठाष्टमांत्यवर्ज्येषु भार्गवादिष्टः १।२।६
।८।१२ एतानि वर्ज्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि ३।४।५।७।९।१०।११ षष्ठधननवमपश्चिमवर्ज्येषु बुधात् प्रशस्तश्चंद्रः ६।२।९।१२ एतानि वर्ज्ज
यित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १।३।४।५।७।८।१०।११ तथा च सूक्ष्मजातके शश्युपचयेषु लग्नात्स्वाद्यमुनिः स्वाद्कुजात्सनवधीस्वः सूर्यान्ना
ष्टस्मरगः त्रिषडायसुतेषु सूर्य्यसुतात् ज्ञात्केंद्रत्रिसुतायाष्टमगः गुरोर्व्ययभवाष्टकेंद्रेषु सितचतुः सुतनवदशसप्तमायगश्चंद्रमाः शुभैः शुक्रादिति चंद्राष्टकवर्गः
अथ भौमाष्टकवर्गं शार्दूलविक्रीडितेनाह २ वक्रस्तूपचयेष्विनादिति वक्रोंगारकः इनादादित्यादुपचयेषु त्रिषडेकादशदशमेषु सतनयेषु पंचमस्थानसहिते
षुशुभः ३।६।१०।११।५ आद्याधिकेषूदयाद्वक्रः शुभः उदयाल्लग्नादेष्वेवोपचयेष्वाद्याधिकेषु प्रथमस्थानयुक्तेषु शुभः ३।६।१०।११।१ चंद्राद्दिग्विफलेषु॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बृ· टी·भ ६१ चंद्रस्थानादेष्वेवोपचयेषु द्विविफलेषुदशमस्थानफलवर्ज्जितेषु तेनदशमस्थानेनशुभंनाप्यशुभंफलंकरोतीत्यर्थः ३।६।११एतेषुशुभः केंद्रनिधनप्राप्त्यर्थगः स्वा।
त्शुभः स्वादात्मीयस्थानात्केंद्रनिधनप्राप्त्यर्थगः केंद्राष्टमैकादशद्वितीयगः शुभः १।४।७।१०।८।११।२धर्म्मायाष्टमकेंद्रगोर्कतनयात् सोराहुर्म्मोयाष्टमकेंद्रगः न
वमैकादशाष्टमकेंद्रगतः शुभः ९।११।८।१।४।७।१० ज्ञात्षड्व्रिधीलाभगः ज्ञाद्बुधात्षड्व्रिधीलाभगः षष्ठस्तृतीयपंचमैकादशगतः शुभः ६।३।५।११ शुक्रात्षड्व्यय
लाभमृत्युषुशुक्रस्थानात्षष्ठद्वादशैकादशाष्टमेषुशुभः ६।१२।११।८ गुरोः कर्म्मान्त्यलाभारिषु गुरोः जीवाद्दशमद्वादशैकादशषष्ठेषुशुभः १०।१२।११।६ तथाच
सत्यः द्वादशपंचमनवमतृतीयषष्ठान्विनाकुजस्त्विष्टः स्वस्थानात् १२।५।९।३।६ एतानिवर्ज्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि १।४।७।१०।८।
११।२सौरस्यतुनवमाभ्यधिकेष्वनर्थेषुएष्वेवद्वितीयस्थानंविनानवमाभ्यधिकेषु ११।९।८।१।४।७।१० भौमस्तृतीयपंचमदशमैकादशारिषुस्थितः सूर्य्यादिष्टः ३।५।१०
११।६ चंद्रान्मध्योदशमस्त्विष्टः सहेलिरिति हेलिः सूर्य्यः स्वयेषुस्थानेषुशुभस्तेष्वेवचंद्राद्भौमः किंतुदशमस्थानेतन्यठितेपिमध्यमः ३।६।११ दशमैकादशषष्ठान्त्यगः कु

धर्म्मायाष्टमकेंद्रगोर्कतनयाज्ज्ञात्षड्व्रिधीलाभगः शुक्रात्षड्व्ययलाभमृत्युषुगुरोः कर्म्मान्त्यलाभारिषु ३ द्यायाद्यायाष्टतपः सुखेषुभृगुजात्सत्या
त्मजेष्विंदुजः साज्ञास्तेषुयमारयोर्व्ययरिपुप्राप्त्यष्टगोवाक्पतेः॥ जः भूमिजोपूजितोः गुरुस्थानात् १०।११।६।१२ षष्ठेकादशपंचमतृतीयगश्चैवसौम्या

त् ६।११।५।३ अंत्यायाष्टमषष्ठगः कुजः पूजितोभृगुस्थानात् १२।११।८।६ प्रथमैकादशादशरिपुसहजोपगतश्चहोरायाः १।११।१०।६।३ तथाचसत्यस्यजातके भौ
मः सारायः स्वाष्टकेंद्रगः त्र्यायषट्सुतेषुबुधाज्जीवाद्दशायशत्रुव्ययेषुइनादुपचयसुतेषूदयादुपचयतनुषुत्रिषडायेष्विंदुतः समोदशमः दशमेचंद्रस्थानात्स
ोमध्यमः भृगुतोंत्यषडष्टायेषु १२।६।८।११ असितात्केंद्रायनववसुषु १।४।७।१०।११।९।८ इतिभौमाष्टकवर्गः अथबुधस्याष्टकवर्गेशार्दूलविक्रीडितेनाह।३। एम· ६१
द्यायाद्यायाष्टतपरिति इंदुजोबुधः भृगुजाच्छुक्रात् द्यायाद्यायाष्टतपः सुखेषुद्वितीयप्रथमैकादशाष्टमनवमचतुर्थेषुसत्यात्मजेषुतृतीयपंचमयुक्तेषुशुभः २।१।११।
८।९।४।३।५ साज्ञास्तेषुयमारयोः एष्वेवद्यायाद्यायाष्टतपः सुखेषुसाज्ञास्तेषु दशमसप्तमसहितेषुयमारयोः शनैश्चरांगारकयोः यमात् २।१।११।८।९।४।१०।७ अ
र्कशुभः २।१।११।८।९।४।१०।७ व्ययरिपुप्राप्त्यष्टगोवाक्पतेः वाक्पतेः जीवाद्द्वादशषष्ठैकादशाष्टमगतः शुभः १२।६।११।८ धर्म्मायारिसुतव्ययेषुसवितुः॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सूर्यान्नवमैकादशषष्टपंचमद्वादशेषु शुभः ९।११।६।५।१२। स्वात्साद्यकर्मत्रिगः स्वादात्मीयस्थानादेष्वेव धर्मादिषु स्थानेषु साद्यकर्मत्रिकेषु प्रथमदशमतृतीय
सहितेषु गतः शुभः ९।११।६।५।१२।१।१०।३ षट्स्वायाष्टसुखास्पदेषु हिमगोः हिमगोश्चंद्रात्षष्ठद्वितीयैकादशाष्टमचतुर्थदशमेषु शुभः ६।२।११।८।४।१० साद्येषु
लग्नाच्छुभः एष्वेव षष्ठादिषु स्थानेषु साद्येषु प्रथमस्थानसहितेषु लग्नाच्छुभः ६।२।११।८।४।१०।१ तथा च सत्यः स्वात्स्थानाच्छशितनयो द्वितीयसप्तमचतुर्थनिधनानिहि
त्वेष्टः [illegible]।४।८ एतानि वर्ज्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १।३।५।६।९।१०।११।१२ सूर्यस्य तु लाभारिसुतांत्यनवमस्थः ११।६।५।१२।९ सुतस
हजषष्टपोऽश्विमवर्जितेषु मंडलेषु बुधस्त्विष्टः सौराराभ्यांस्थानादविकल्याणस्त्वनियमेन ५।३।६।१२ एतानि वर्ज्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जाता
नि १।११।४।२।८।९।१०।७ लग्नाच्छुक्रोऽयेषु प्रशस्यते षु चंद्रजः तस्य येषु स्थानेषु लग्नाच्छुभस्तेष्वेव स्थानेषु शुक्रस्थानाद्बुधः शुभो भवति शुक्राष्टकवर्गे पठ्यते लग्ना
दिष्टः शुक्रोरिपुसप्तमदशमपश्चिमान्हित्वा ६।७।१०।१२ एतानि स्थानानि वर्ज्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १।२।३।४।५।८।९।११ एतेषु स्थाने

धर्म्मायारिसुतव्ययेषु सवितुः स्वात्साद्यकर्म्मत्रिगः षट्स्वायाष्टसुखास्पदेषु हिमगोः साद्येषु लग्नाच्छुभः ४ दिक्स्वाद्याष्टमदायबंधुषु कुजात्स्वा
त्त्रिके ष्वंगिराः सूर्यात्स्वत्रिनवेषु धीस्वनवदिग्लाभारिगो भार्गवात्॥

११ शुक्रस्थानाच्छुभो बुधः अंत्यायामसुतेषु भेषु जीवाद्बुधः श्रेष्ठः १२।११।८।६ दशमस्व
लाभषष्ठाष्टमेषु चंद्राद्बुधश्चतुर्थे च १०।२।११।६।८।४ लग्नाच्चेष्टो द्यूनांत्यनवमसुतसहजवर्ज्येषु ७।१२।९।५।३ एताः वर्ज्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थाना
निजातानि २।६।१०।११।८।४।१ एतेषु लग्नाच्छुभः तथा च स्वल्पजातके सौम्यांसषट्नवायात्मजेष्विनात्स्वात्रितनु दशमस्युतेषु चंद्राद्विरिपुदशायाष्टसुखगतःसा
दिषु विलग्नात् प्रथमसुखायद्विनिधनधर्मेषु सितात्त्रिधीसमेतेषु साशास्मरेषु सौरारयोः व्ययायरिपुवसुषु गुरोः इति बुधस्याष्टकवर्गः अथ जीवस्याष्टकवर्ग
शार्दूलविक्रीडितेनाह ५ दिक्स्वाद्याष्टमदायबंधुषु कुजादंगिरा इति अंगिरा जीवः कुजादंगारकाद्दशमद्वितीयप्रथमाष्टमसप्तमैकादशचतुर्थेषु शुभः १०।२
।१।८।७।११।४ स्वात्स्वत्रिके ष्वंगिराः स्वादात्मीयस्थानादंगिराः गुरुः पूर्वोक्तेषु दिग्स्वाद्यादिषु सत्रिकेषु तृतीयस्थानसहितेषु शुभः १०।२।१।८।७।११।४।३ सूर्यात्स्वत्रिन
वेषु गुरुः शुभः सूर्यादादित्यादेष्वेव स्थानेषु प्राग्युक्तेषु सत्तपः तृतीयेषु तृतीयनवमस्थानाधिकेषु शुभः १०।२।१।८।७।११।४।३।९। धीस्वनवदिग्लाभारिगो भार्गवात्

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ. टी. भ. ६२

भार्गवाच्छुक्रात्पंचमद्वितीयनवमदशमैकादशषष्ठेषुशुभः ५।२।९।१०।११।६ जायायार्थेनवात्मजेषुहि मगोः हिमगोश्चंद्रात्सप्तमैकादशद्वितीयनवमपंचमेषुशुभः
७।११।२।९।५ मंदात्त्रिषट्धीव्यये मंदात्सौरात्तृतीयषष्ठपंचमद्वादशेषुशुभः ३।६।५।१२ दिग्धीषट्स्वसुखायपूर्वनवगोज्ञात्गुरुः ज्ञाद्बुधाद्दशमपंचमषष्ठद्वितीय
चतुर्थैकादशप्रथमनवमेषुशुभः १०।५।६।२।४।११।१।९ सस्मरस्वोदयात् उदयाल्लग्नादेष्वेवस्थानेषुसस्मरेषुसप्तमस्थानसहितेषुशुभः १०।५।६।२।४।११।१।९।७।
तथाचसत्यः येषुबुधस्यशुभांकस्तेषुगुरुःपुष्कलस्वकात्स्थानात् चंद्राष्टकवयेपक्ष्यते षष्ठधननवमपंचमपश्चिमवर्ज्येषुबुधात्मशस्तश्च६।२।९।१२ एतानिस्था
नानिवर्ज्जयित्वाजातानि१।३।४।५।७।८।१०।११। अत्रपंचमद्वितीययोःस्थानयोःवराहमिहिरेणसहभेदः अत्रचवराहमिहिरेणयवनेश्वरमतमंगीकृत्यद्वितीयस्था
नस्यशुभत्वमंगीकृतं तथाचयवनेश्वरः स्वस्थानगः स्थानसुवर्णमानप्राप्तिंद्वितीयेचगुरुःकरोति एवंद्वितीयेचशुभः विवादद्रोत्याध्वगतिस्त्रिकोणेतस्मात्पंचमेनशु
भः तेष्वेवार्कादिष्टानवमाभ्यधिकेशुभभवनेषु१।२।४।५।७।८।९।१०।११। अत्रापिपंचमद्वितीययोःवराहमिहिरेणयवनेश्वरमतमंगीकृतं तथाचयवनेश्वरः स्थानेर

जायायार्थेनवात्मजेषुहिमगोर्म्मंदात्त्रिषट्धीव्ययेदिग्धीषट्स्वसुखायपूर्वनवगोज्ञात्सस्मरस्वोदयात् ५॥ ॥

वेर्बुद्धिसुहृद्धनाप्तिंकरोतिजीवोधनदोद्वितीये एवंद्वितीयेशुभत्वाद्वराहमिहिरेणांगीकृतं रुजापीडाध्वदारिद्र्यसूरिः स्यात्पंचमेतस्मात्पंचमेनशुभः आत्मसद्दशेषुस
हजभवनंविनावाकुजस्यगुरुरिष्टः१।४।५।७।१०।११ अत्रापिसप्तमद्वितीययोःवराहमिहिरेणसहभेदः अत्रापियवनेश्वरः गुरुःकुजस्थानगतोरिहंताद्वितीयगस्तम
त्तिहर्षदाताततस्माद्वराहमिहिरेणद्वितीयस्थानमंगीकृतंजामित्रगोव्याध्यरिशोककारी एवंसप्तमेस्थानमंगीकृतं द्वादशारिपुभवननवमतृतीयसंज्ञेषुसौराद्गुरुःशुभः१२
।६।११।९।३ दशमैकादशनवमद्वितीयषट्पंचमेषुभृगोःजीवरिष्टः१०।११।९।२।६।५ चंद्राज्जामित्रनवमसुतलाभकोशर्क्षेषुगुरुःशुभः७।९।५।११।२ प्रथमद्वितीयपंचमचतुर्थधर्म्मो
रिलाभदशमस्थःसौम्याद्गुरुरिष्टः१।२।५।४।९।६।११।१०जीवोलग्नादेवमिष्टः सजामित्रः१।२।५।४।९।६।११।१०।७ तथाचस्वल्पजातके जीवोभौमाद्यायाष्टकेंद्रगः२।११।८।१।४।७।
१०। अर्कात्तधर्म्मसहजेषु२।११।८।१।४।७।१०।९।३ स्वात्सत्रिकेषु२।११।८।१।४।७।१०।३ शुक्रान्नवदशलाभस्वधीरिपुषु९।१०।११।२।५।६ शशिनःसत्रिकोणायेलाभगः७।९।५।
२।११ त्रिरिपुधीव्ययेषुयमाद्गुरुरिष्टः३।६।५।१२ नवदिक्सुखाद्यधीलायषट्सुबुधाद्गुरुरिष्टः९।१०।४।१।५।२।११।६ सकामगोलग्नाद्गुरुरिष्टः९।१०।४।१।५।२।११।६।७ इतिजीवा

स्म. ६२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लग्नादिति सितः शुक्रः लग्नादासुतलाभरंध्रनवगः शुभः लग्नात्प्रभृति सुतस्थानं पंचमं यावत्तथा लाभरंध्रनवगः सितः शुभः तेषु प्रथमद्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमैकादशाष्टनवमेषु लग्नाच्छुक्रः शुभः १।२।३।४।५।११।८।९ सांत्यः शशांकात्सितः शशांकात्स्वं द्वादशे षष्ठे व स्थानेषु सांत्येषु सव्ययेषु द्वादशस्थानाधिकेषु शुभः १।२।३।४।५।११।८।९।१२ स्वात्स्वाज्ञेषु स्वादात्मीयस्थानाद्दे षष्ठे व स्थानेषु स्वाज्ञेषु दशमस्थानाधिकेषु शुभः १।२।३।४।५।११।८।९।१० सुखत्रिधीनवदशाछिद्राप्तिगः सूर्य्यजात् सौराच्चतुर्थतृतीयपंचमनवमदशमाष्टमैकादशेषु शुभः ४।३।५।९।१०।८।११ रंध्रायव्ययगो रवेः रवेरादित्यादष्टमैकादशे द्वादशेषु शुभः ८।११।१२ नवदशाप्तास्तधीस्थो गुरोः जीवान्नवमदशमैकादशाष्टमपंचमेषु शुभः ९।१०।११।८।५ ज्ञाद्धीत्र्यायनवारिगः शुभः ज्ञाद्बुधात्पंचमतृतीयैकादशनवमषष्ठेषु शुभः ५।३।११।९।६ त्रिनवषट्पुत्रायसांत्यः कुजात्शुभः कुजाद्भौमात्तृतीयनवमषष्ठपंचमैकादशेषु सांत्येषु अंत्येन द्वादशेन सहितेषु स्थानेषु शुक्रः शुभः ३।९।६।५।११।१२ तथा च सत्यः स्वस्थानाद्गुरुतनयः षट्सप्तमपश्चिमेतरेष्विष्टः ६।७।१२ एतानि वर्ज्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १।२।३।४।५।८।९।१०।११ रिपुपत्निकर्म्मवर्ज्जितेषु सितस्त्वं

लग्नादासुतलाभरंध्रनवगः सांत्यः शशांकात्सितः स्वात्स्वाज्ञेषु सुखत्रिधीनवदशाछिद्राप्तिगः सूर्य्यजात् रंध्रायव्ययगो रवेर्नवदशाप्ता
स्तष्टधीस्थो गुरोर्ज्ञाद्धीत्र्यायनवारिगस्त्रिनवषट्पुत्रायसांत्यः कुजात् ॥ ६ ॥ ॥

ज्ञस्तुपुष्कलो नृणां ६।७।१० एतानि वर्ज्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि जातानि १।२।३।४।५।९।८।११।१२। अंत्योपांत्याष्टमगः सूर्य्याद्दिष्टस्तु भार्गवः १२।११।८ भौमादंत्योपांत्यात्तृतीयनवमसुतरिपुराशिगश्चैव १२।११।३।९।५।६ दशमैकादशनिधनत्रिकोणसंस्थो भृगुः श्रेष्ठः जीवात् १०।११।८।५।९ सौम्यात्सुतधर्म्मलाभसहजारिसाज्ञेषु शुभः ५।९।११।३।६।१० लग्नादिष्टः शुक्रो रिपुसप्तमदशमपश्चिमान् हित्वा ६।७।१०।१२ एतानि वर्ज्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १।२।३।४।५।८।९।११ आद्यद्वितीयरिपुसप्तमांत्यवर्ज्येषु सौराच्च शुभः १।२।६।७।१२ एतानि वर्ज्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि ३।४।५।८।९।१०।११ तथा च स्वस्वजातके शुक्रो लग्नादासुतनवमाष्टलाभेषु १।२।३।४।५।९।८।११ सव्ययगश्चंद्रात्स्वात्साज्ञेषु रविसुतात्त्रिधीसुखाप्तिनवकर्म्मरंध्रेषु ॥ वसंन्यायेषु कोन्नवदिग्लाभाष्टधीस्थितो जीवाद्ज्ञात्त्रिसुतनवायारिषायसुतायोक्त्रिमेषु कुजादिति शुक्राष्टकवर्गः अथ सौरस्याष्टकवर्गं शार्दूलविक्रीडितेनाह ६ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मंदः स्वात्त्रिसुतायशत्रुषुशुभरिति मंदः सौरः स्वादात्मीयस्थानात्तृतीयपंचमैकादशषष्टस्थानेषुशुभः सात्वांत्यगो।भूमिजात् भूमिजाद्भौमाद्देवैवप्रागुक्तेषुसाष्टां
त्येषुगतः दशमद्वादशसहितेषुशुभः ३।५।११।६।१०।१२ केंद्रायाष्टधनेष्विनात् इनात्सूर्य्यात्केंद्रैकादशाष्टमद्वितीयेषुशुभः १।४।७।१०।११।८।२।३ उपचयेष्वाद्येसुखे
चोदयात् उदयाल्लग्नात्तृतीयषष्टदशमैकादशप्रथमचतुर्थेषुशुभः ३।६।१०।११।१।४। धर्म्मायारिदशांत्यमृत्युषुबुधात् बुधाद्बुधस्थानान्नवमैकादशषष्टद
शमद्वादशाष्टमेषुशुभः ९।११।६।१०।१२।८ चंद्रात्त्रिषट्लाभगः चंद्रस्थानात्तृतीयषष्टैकादशेषुशुभः ३।६।११ षष्टांत्यायगतः सितात् शुक्रस्थानात्षष्टद्वादशै
कादशेषुशुभः ६।१२।११ सुरगुरोः प्राप्त्यंत्यधीशत्रुषु सुरगुरोः जीवादेकादशद्वादशपंचमषष्टेषुशुभः ११।१२।५।६। तथाचसत्यः एकादशपंचमषष्टगोऽर्क
जः स्वाच्छुभस्तृतीयेच ११।५।६।३ स्थानान्निशाकरस्यतुपंचमवर्ज्जेष्वेव ११।३।६ येष्वात्मनोरविस्तेषुभास्करिसाहशौरविस्थानात् आदित्याष्टकवर्गेपठ्यते स्वा
त्स्थानाद्दिवसकरस्तृतीयषष्टांत्यभेत्रिकोणानिहित्वेष्टः ३।६।१२।५ एतानिहित्वाजातानि १।२।४।७।९।१०।११।८ अत्रवराहमिहिरादभ्यधिकंनवमंस्थानंत

मंदः स्वात्त्रिसुतायशत्रुषुशुभः साष्टांत्यगो भूमिजाद्केंद्रायाष्टधनेष्विनादुपचयेष्वाद्येसुखेचोदयात् धर्म्मायारिदशांत्यमृत्युषुबुधाच्चं
द्रात्त्रिषड्लाभगः षष्टायांत्यगतः सितात्सुरगुरोः प्राप्त्यंत्यधीशत्रुषु ७॥

॥ ५५ च यवनेश्वरविरोधित्वाद्वराहमिहिरेणेतिउक्तं तथाचयवनेश्व
रः पापप्रवृत्तिंनवमेविधत्तइति जीवादिष्टः षट्पंचमपश्चिमैकादशास्यश्च ६।५।१२।११ आद्यसुतविजयलाभांत्यकर्म्मगः पुष्कलोन्नृणांभौमस्थानात्सा
रः ३।५।६।११।१२।१० विजयस्थानमत्रशत्रुस्थानंज्ञेयं षष्टांत्योपांत्यगः शुक्रात् ६।१२।११ दशमैकादशषष्टाष्टमांत्यनवमोऽर्कजः सौम्यात् १०।११।६।८।१२।
९ स्था[illegible]दिष्टोलग्नाच्छुभः तुलग्नाद्यथासूर्य्यः आदित्याष्टकवर्गेपठ्यतेदशमैकादशषष्टतृतीयगोलग्नगश्चतुर्थश्चलग्नात् १०।११।६।३।१।४ तथाचस
त्यजातके स्वात्सौरस्त्रिसुतायारिगः ३।५।११।६ कुजादंत्यकर्म्मसहितेषु ३।५।११।६।१२।१० स्वायाष्टकेंद्रगोर्कात् २।११।८।१।४।७।१० शुक्रात्षष्टांत्यलाभेषु६
।१२।११ त्रिषडायगः शशांकात् ३।६।११ उदयात्समुखाद्यकर्म्मगः ३।६।११।४।१।१० अथगुरोः सुतषट्व्याप्यायगः ५।६।१२।११ ज्ञाद्व्यायारिपुदिग्नवाष्टस्थः
१२।११।६।१०।९।८ इतिसौरस्याष्टकवर्गः अथाष्टकवर्गफलनिरूपणार्थमालिन्याह ७॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इतिनिगदितमिष्टमिति इत्यनेनोक्तेनप्रकारेणयन्निगदितमुक्तंतदिष्टंशोभनमित्यर्थः नेष्टमन्यत् यदन्यन्निगदितंततत्सर्वमनिष्टमशोभनं एतदुक्तंभवति स्वाद
र्कः प्रथमायबंधुनिधनइत्यनेनपाठेनयान्युक्तानिस्थानानितेश्रेष्ठंफलं विशेषादधिकफलविपाकं इष्टानिष्टयोःफलयोः विशेषात्तंशोधनाद्यदधिकमति
रुच्यते तत्फलविपाकंभवति एतज्जन्मभात् जन्मकालेयत्रस्थानेग्रहाः स्थिताः तस्मात्स्थानाच्छुभाशुभानिफलानिप्रयच्छंति तद्यथातत्कालाक्रांतराशि
तः एतदुक्तंभवति यानिशुभस्थानान्याचार्य्यैःपठितानितानिबिंदूपलक्षितानिकार्य्याणि यान्यशुभानितानिरेखोपलक्षितानि ततइष्टानिष्टयोः विशेषमं
तरंकृत्वावशिष्टस्यफलस्यपंक्तिरिति यत्रबिंद्वष्टकंजातंतत्रशुभफलंसंपूर्णं यत्रचषड्बिंदवस्तत्रपादोनंफलं यत्रचबिंदुचतुष्टयंतत्रार्द्धंफलंयत्रबिंदूद्वौतत्र
पादफलं अशुभफलस्यैवंरेखाभिःकल्पनाकार्या तत्रचानिमित्तपरमांशकेविलग्ने इत्यत्रयोगेजातस्यागारकस्याष्टकवर्गउदाह्रियतेतत्राचार्य्यैःपठितानि
स्थानानिबिंदूपलक्षितानिकार्य्याणि अपठितानिअशुभानिस्थानानिरेखोपलक्षितानि तद्यथाग्रहसंस्था मीनलग्नगतःशुक्रः मेषेद्वितीयस्थानस्थोऽर्कः

इतिनिगदितमिष्टंनेष्टमन्यद्विशेषादधिकफविपाकंजन्मभात्तत्रदद्युः उपचयगृहमित्रस्वोच्चगैःपुष्टमिष्टंत्वपचयगृहनी
॥तृतीयेवृषेचंद्रबुधौ पंचमस्थानेकर्कटस्थोजीवः अष्टमेतुलायांशनैश्चरः एकादशेमकरस्थोभौमः अनयाग्र ऽऽचारातिगैर्नेष्टसंपत्॥ ८ ॥
हसंस्थयाप्रदर्श्यतेन्यासः वक्रस्थूपचयेधिनात्ततनयेषाद्याधिकेषूदयाचंद्राद्विविफलेषुकेंद्रनिधनप्राप्यर्थगःस्वाच्छुभः धर्म्मायाष्टमकेंद्रगोर्कतनयाद्व्यात्य
द्विधीलाभगःशुक्रात्षड्व्यय१२लाभमृत्युषुगुरोःकर्म्मान्त्यलाभारिषु १ अष्टकुंडलिकान्यासः अथशुभाशुभफलविशेषःक्रियते तत्रमेषेरेखापंचकंबिंदु
त्रयंचजातं रेखात्रयंबिंदुत्रयंचापास्यद्वेरेखेजाते तस्मादेवंविधेयोगेजातस्यसदैवचारवशात्मेषस्थोगारकोष्टभागद्वयेनाशुभः वृषेरेखापंचकंबिंदुत्रयंजा
तं रेखात्रयंबिंदुत्रयंचापा स्यरेखेद्वेजाते तस्माद्वृषस्थोभौमोष्टभागद्वयेनाशुभोभवति मिथुनेरेखापंचकंबिंदुत्रयंचजातं रेखात्रयंबिंदुत्रयंचापास्यद्वेरेखे
जाते तस्मिन्मिथुनस्थोभौमोष्टभागद्वयेनाशुभः कर्कटेबिंदुचतुष्टयंरेखाचतुष्टयंचजातं समत्वान्मध्यमः सिंहेबिंदुपंचकंरेखात्रयंचजातं रेखात्रयंबिंदुत्रयंच
पास्यबिंदुद्वयंजातंच तस्मात्तस्यसदैवसिंहस्थोभौमोष्टभागद्वयेनशुभोभवति कंन्यायांरेखाषट्कंबिंदुद्वयंचजातं बिंदुद्वयंरेखाद्वयंचापास्यरेखाचतुष्टयंजातं॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वृ॰ भौ॰ ६४

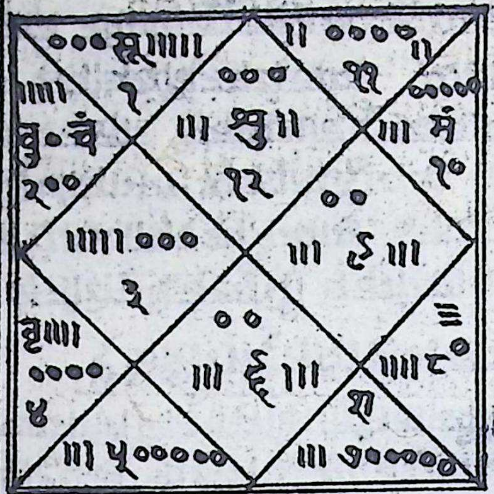

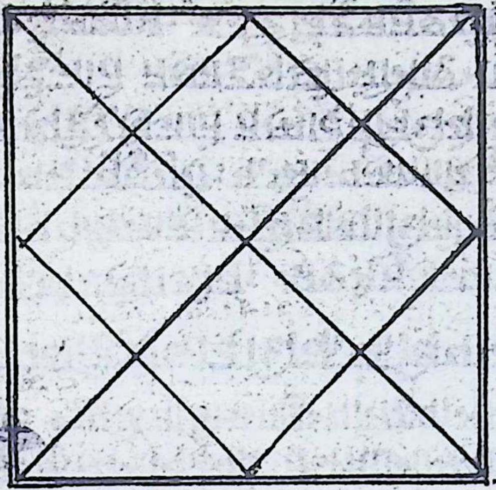

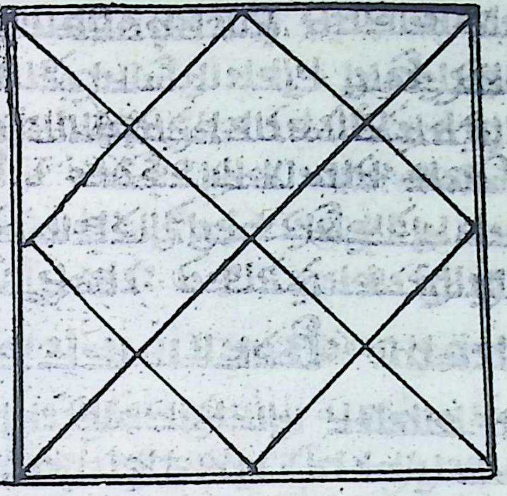

तस्मात्तस्य कन्यास्थो भौमोऽष्टभागचतुष्टयेनाशुभः ॥ तु
ले रेखात्रयं बिंदुपंचकं च जातं तत्र रेखात्रयं बिंदुत्रयं
चापास्य बिंदुद्वयं जातं तेन तुलस्थो भौमोऽष्टभागद्वयेन
सदैवशुभः वृश्चिके रेखासप्तकमेको बिंदुः जातः तत्र
बिंदुरेखा चापास्य रेखाषट्कं जातं तस्माद्वृश्चिकस्थो भौ
मोऽष्टभागषट्केनाशुभः धनुषि रेखाषट्कं बिंदुद्वयं च जातं
तत्र रेखाद्वयं बिंदुद्वयं चापास्य रेखाचतुष्टयं च जातं ए
वमष्टभागचतुष्टये धन्विस्थो भौमो सदैवाशुभः मक
रे रेखात्रयं बिंदुपंचकं च जातं तत्र रेखात्रयं बिंदुत्रयं
चापास्य बिंदुद्वयं जातं तेन मकरस्थो भौमोऽष्टभागद्वये
नशुभः कुंभे रेखाचतुष्टयं बिंदुचतुष्टयं च जातं स
मत्वात्कुंभस्थो भौमो मध्यमः मीने रेखापंचकं बिंदुत्रयं च जातं रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य रेखाद्वयं च जातं तस्मान्मीनस्थो भौमोऽष्टभागद्वयेनाशुभः एवं जा राम॰ ६४
तं एवं शुभाशुभान्येकीकृत्याष्टौ फलानि भवंति तेषां संशोधनं कृत्वा यदवशिष्यते तदादेश्यं यत्र रेखाचतुष्टयं बिंदुचतुष्टयं च भवति तत्र समं मध्यस्थो ग्रहो
भवति यत्र रेखाष्टकं तत्रातीवाऽशुभः यत्र बिंद्वष्टकं तत्रातीवशुभः अत्र जातं एवं जन्मकालाक्रांतराशिवशेन सर्वग्रहाणां अष्टकवर्गः कार्य्यः तथा च वाद
रायणः एतेन यः शुभः स्यात्स द्विःस्थानैः स पापदो भवति यस्तु चतुर्भिर्नेष्टः सर्वत्र फलकस्तनाप्येवं ननु पूर्वमुक्तं एकग्रहस्य सदृशे फलयोर्विरोधेनाशंव

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दियदधिकंपरिपच्यनेनत् इतिनिगदितमिष्टनेष्टमन्यद्विशेषादितिपुनरुक्तं उच्यते नैतत्पुनरुक्तं अष्टकवर्गविनायदुक्तमेकग्रहस्यसदृशेफलयोर्विरोधद्
तितत्रसदृशयोः फलयोर्विरोधेनाशोविज्ञेयः यथासएवग्रहः कयापियुक्त्यास्वर्णदोभवति सएवायुक्त्यांतरेणसुवर्णापहारीतदानसुवर्णदोभवति नसुव
र्णापहारीचेति यदधिकंपरिपच्यतेतत्रतत्रापियदिकारणद्वयेनसुवर्णापहारीभवति कारणेनैकेनसुवर्णदस्तथापिसुवर्णापहारीभवति नसुवर्णदः अथका
रणद्वयेन सुवर्णदः कारणेनैकेनसुवर्णापहारीतथापिकारणद्वयस्याधिक्यात्सुवर्णद एव एवंतत्रसदृशेफलयोर्विरोधेनाशंवदेन्नाशसदृशयोः इहतुपुनः सदृशे
पिफलयोर्विरोधेनाशएवेति तद्यथा वादरायणयवनेश्वरादिभिरष्टकवर्गेऽभिहितं अस्यग्रहस्यस्थानादयंग्रहः स्वस्मिन्स्थानेतिष्ठमानइमानिशुभान्यशुभानि
फलानिप्रयच्छतीति तत्रासदृशान्यपियदितानिफलानिभवंतितथापितेषांशुभाशुभविरोधादेवनाशंवदेत् विशेषादधिकफलविपाकंजन्मभात्तनदद्युरितियथाक
श्चिद्ग्रहः केनचित्कारणेनसुवर्णदोभवत्यपरेणरूप्यापहारीच तथाप्यसदृशयोरपिफलयोर्विरोधेदानहरणात्मकेनशुभोनाप्यशुभइतिकल्पनीयः एवंस्थाना
ष्टकाद्यत्रस्थानेबहुभिः तथाप्येकैः शुभोभवत्यल्पेनाशुभस्तत्रशुभाशुभफलविशेषंकृत्वाशुभएवकल्पनीयः अनेनैवप्रकारेणस्थानसंज्ञामात्रेणस्थानशुभा
शुभत्वसेवोक्तं नपृथक्फलनिर्देशोयवनेश्वरादियावत् यद्येवचाष्टकवर्गप्रधानंतत्संहितायांगोचरफलेचंद्रस्थानात्किमितिपृथक्फलनिर्देशोवराहमिहिरे
णकृतः जन्मन्यायासदोर्कइत्येवमादि अत्रोच्यतेतस्मादष्टकवर्गफलविशेषाद्यदतिरुच्यतेतदेववक्तव्यमिति तदेवपूर्वप्रत्ययनार्थमतिप्रसिद्धत्वाद्गोचरस्या
न्यमतमेवांगीकृत्वोक्तं तथाचयात्रायांतेनैवोक्तं यस्यगोचरफलप्रमाणतातस्यवेधफलमिष्यतेनवा प्रायसोबहुशुसंमतंत्विदंस्थूलमार्गफलदाहिगोचरइ
ति॥ यवनेश्वरेणापिपृथक्फलनिर्देशंकृत्वैतदेवाष्टकवर्गमंगीकृतं तथाचतद्वाक्यं फलाष्टकवर्गेषुशुभपापलब्ध्योसमानकल्यावफलौप्रदिष्टो ज्यायांस्तुप
लस्यफलंविधार्य्ययात्राविधानेनसमुद्भवेच पृथक्फलनिर्देशंकृत्वावादरायणोप्यष्टकवर्गएवाह कष्टश्रेष्ठेतुल्यसंख्येफलेचेत्स्यातांनाशः फलयोस्तत्रवाच्य
वाच्यापंक्तिन्यतिरिक्तस्तयोः स्यात्स्थानेस्थानेकल्पनेयंप्रदिष्टाउपचयगृहमित्रस्वोच्चगैः पुष्टमिष्टमिति लग्नाच्चंद्राद्वायान्युपचयस्थानानितथामित्रक्षेत्राणि।
स्वोच्चंच एतानिशुभस्थानानि शुभस्थानोपलक्षणार्थानि उपलक्षणत्वात्स्वक्षेत्रंमूलत्रिकोणंचगृह्यतेतत्रलग्नाच्चंद्राद्वोपचयतोग्रहः स्वक्षेत्रस्थाः स्वोच्चस्थो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृ· मित्रक्षेत्रस्थो मूलत्रिकोणस्थश्च यथाशुभं फलं प्रयच्छति तदतीवपुष्टं फलं प्रयच्छति अत्रच श्रीदेवकीर्त्तिः लग्नादुपचयसंस्थश्चंद्राद्वा स्वगृहमूलतुंगस्थः मित्र
टी·भ· क्षेत्रगतो वा फलमतिशयितः शुभं दद्यात् अपचयगृहनीचारातिगैरित्यादि लग्नाच्चंद्राद्वा यान्यपचयस्थानानि तथा शत्रुक्षेत्रनीचानि च तानि च तान्यशुभानि
६५ ।।तेषु स्थितो ग्रहो यदाशुभफलं प्रयच्छति तदप्यपुष्टं भवति अर्थादेवशुभं फलं प्रयच्छति एवं काले स्यात् शुभग्रहस्याल्पमशुभं प्रयच्छति अशुभग्रहस्य च
शुभमल्पं यत्तदुक्तं नेष्टसंपदिति किमेवं विधेषु ग्रहस्य जन्मकाले स्थितिरन्वेष्या किंवा चारवशात्फलकल्पनेति उच्यते जन्मकाले कथमेतत् उच्यते
तत्रांतर्दशायां तथाच देवकीर्त्तिः अपचयराशौ नीचे शत्रुक्षेत्रे च जन्मकाले स्यात् यस्तु सदद्यात्पापफलमतिशयितो यथाकलं यवनेश्वरश्च यस्तु स्वनीचारिग
होपगोन्यैर्जितोरिदृष्टोल्पतनुर्विवर्णः सूतावभूज्जन्मपतौ बलस्थे स जन्मगो वंध्यफलो विभक्तः ईषत्सुहृत्स्वोच्चभृदिष्टदृष्टो मित्रर्क्षे जन्मोपचये बलीयान् योजा
तकेभूत्तनुजन्मसंस्थो दद्याच्छुभं नत्वशुभोप्यनिष्टं तथाच सत्यः जन्मन्युपचयभवनोपगा ग्रहा ह्युपचयिषु पुष्टफलाः अपचयभवनोपेताः पीत्वास्थाने ह्यपच
यायफलकाले तु पुनश्चंद्रवर्जमन्यो ग्रहो बलवानेव शुभमशुभं वा पुष्टं फलं प्रयच्छतीति चंद्रः शुभोपि बलरहितः पापफलो भवति अत्रच श्रीदेवकीर्त्तिः।।पुष्ट
मपुष्टं स्वफलं दद्यात्सबलो बलेन हीनस्तु ग्रहइव सर्वेश्चंद्रः कष्टफलो बलविहीनश्च तथाच सत्यः ग्रहवपुरंसु बलैर्विवर्जितः शत्रुभैरभिसंदृष्टः ग्रहइव फलमत्रु एम·
दद्याच्चंद्रस्तु यदीदृशः कष्टः वराहमिहिरोप्यबलानां ग्रहाणां फलदानेऽसमर्थतां यात्रायामीह नीचस्था ग्रहविजिता रव्यभिभूता विरश्म्यो ह्रस्वाः भुजगा इव मंत्र ६५
हता भवन्ति कार्य्याक्षमा लग्ने यात्रायां यवनेश्वरोपि स्ववर्गसंस्था बलिनो दिनेशायनुर्य्यथोद्दिष्टफलप्रदाः स्युः नीचे जिताश्चारिगृहेल्पवीर्य्या लघुं त्वनिष्टेष्ट
फलं प्रदत्ति तत्र शास्त्रेषु यानि चान्यान्युच्चादिसंस्थानां शुभाशुभफलप्रवृत्तिप्रदर्शकानि नीचारिस्थानामशुभफलप्रदर्शकानि तानि जन्मसमये ज्ञेयानि यानि
च शुभानामशुभानां वा फलानि ग्रहवशेनेव पुष्टिप्रदर्शकानि तानि चारवशात्फलदानकाले ग्रहस्य ज्ञेयानीति ८।। ॐ।। ।।इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृह
ज्जातकविवृतावष्टकवर्गोध्यायो नवमः।।९।। ।।अथातः कर्म्माजीवाध्यायो व्याख्यायते।। ।।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अनेनपुरुषेणकथंधनमर्ज्जयितव्यमित्यध्यायेस्मिन्निरूप्यते अत्रचप्रकारद्वयेनधनदाताग्रहोभवति लग्नाच्चंद्रमाद्वायोदशमस्थोग्रहः सधनदाताभवति अथल
ग्नचंद्रयोर्दशमस्थानेशून्येभवतस्तदालग्नचंद्रादित्यानांयेयेदशमराशयस्तेषांयेऽधिपतयस्तेषुनवांशकेषुपुरुषस्यजन्मकालेस्थितास्तेषांनवांशकानांयेग्रहाअधि
पतयस्तेग्रहाः धनदातारोभवंति किंतुचंद्राद्वालग्नाद्वायेदशमाग्रहास्तेअनेनप्रकारेणंधनदातारोग्रहाभवंति किंतु भेंद्वर्कास्पदपतिगांशनाथाअनेनप्रकारेणेति तत्रा
दावेवलग्नाच्चंद्राद्वादशमस्थोग्रहोयेनप्रकारेणधनंददातितथाभेंद्वर्कास्पदपतिगांशनाथायेनप्रकारेणधनप्रदास्तत्प्रकारद्वयप्रदर्शनंप्रहर्षिण्याह अर्थाप्तिरि
तिहोरेंद्वोः लग्नचंद्रयोः दिवाकराद्यैः सूर्याद्यैः ग्रहैः दशमगतैः दशमस्थानाश्रितैः पित्रादिभ्योऽर्थाप्तिः धनप्राप्तिः विकल्पनीयाविचिंत्या तत्रपुरुषस्यजन्मस
मयेलग्नाच्चंद्राद्वायद्यादित्योदशमस्थोभवतितदापितृतोऽर्थाप्तिःभवति एवंचंद्रेलग्नाद्दशमगतेपितृपत्नितः मातुः सकाशात् भौमेलग्नचंद्रयोर्दशमेसतिश
त्रुतः रिपुतः बुधेमित्रात् सुहृत्तः गुरौभ्रातृतः सहजात् शुक्रेस्त्रीतः पोषितः सौरेभृतकजनात्कर्मकरात्सेवकादित्यर्थः अथकश्चिल्लग्नाद्दशमेभवत्यपरश्च

अर्थाप्तिः पितृपितृपत्निशत्रुमित्रभ्रातृस्त्रीभृतकजनाद्दिवाकराद्यैः होरेंद्वोर्दशमगतैर्विकल्पनीयाभेंद्वर्कास्पदपतिगांशनाथवृत्त्या १

द्रात्तदास्वस्यांस्वस्यांमंतर्दशायांद्वावपिस्वाभिहितंफलप्रदौभवतः नकेवलंयावच्चंद्राल्लग्नाच्चबहवोपियदिदशमस्थाभवंतितदासर्वएवस्वस्यांस्वस्यांमंतर्दशायांस्वस्वप्रका
रेणधनप्रदाभवंति अथलग्नाच्चंद्राद्वानकश्चिद्दशमोभवति तदार्कोर्थप्रदोभवति अतउक्तं भेंद्वर्कास्पदपतिगांशनाथवृत्त्या भंलग्नंइंदुश्चंद्रः अर्कःआदित्यः
भंचेंदुश्चार्कश्चभेंद्वर्काः तेभ्यः प्रत्येकस्यास्पदास्थ्यायोराशिःदशमइत्यर्थः तस्ययोऽधिपतिःग्रहःसः यस्मिन्नवांशकेगतःस्थितस्तस्ययोनाथःस्वामीतस्ययाव
स्यमोणावृत्तिः तयावृत्त्यातस्यधनप्रदोभवति एवंलग्नाच्चंद्रादर्कादपिवक्तव्यं केचिदेवंव्याचख्यते यथालग्नाच्चंद्राद्वायदादशमस्थाग्रहाभवंति तदालग्नचंद्रयोः
योबलवांस्तस्ययोदशमःसएवाऽर्थप्रदोभवति भेंद्वर्काणांयोबलीतस्यास्पदपतिगांशनाथवृत्त्याएकएवाऽर्थप्रदोभवतीति तदयुक्तं यस्मादत्रबलग्रहणंनास्तितस्मा
देवंज्ञायते सर्वेष्वप्येवंभवतिपुरुषस्यबहुप्रकारधनागमदर्शनादिति तथाचभगवान्गार्गिः उदयाद्धिमनोवापियेग्रहाःदशमस्थिताः तेसर्वेऽर्थप्रदाज्ञेयाः स्वदशासुयत्नो
दिताः १ लग्नार्कशशिनाथेभ्योदशमाधिपतिर्ग्रहः यस्मिन्नवांशेतत्कालंवर्त्ततेतस्यस्वःपतिः २ तद्वृत्त्याप्रवदेद्वित्तंजातस्यबहवोयदा भवंतिवित्तदास्तेपिस्वदशासुविनिश्चिता

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अर्कांश इति मेढ्रूकास्यदपतिगांशनाथोऽर्कः यदा भवति तदा स्तृणैः सुगंधैः कनकेन सुवर्णेन च ऊर्णया आविकलोमेन भेषजेन औषधेन आदिशब्दात् भिषक्क्रियया रोगिणां परिचर्य्यया च धनमाप्नोति अथ चंद्रांशो भवति तदा कृष्याकर्षणेन जलजैः शंखमुक्ताप्रवालादिभिः अंगनाभिः स्त्रीभिः जलजानां क्रयविक्रयैः अंगनानां समाश्रयणैः एतैः धनमाप्नोति अथ कुजांशो भौमनवांशो यदा भवति तदा धातुभिः मृत्तिकादिभिर्याभिः पक्वाभिः सुवर्णरूप्यताम्रादीनि प्राप्नोति ताभिः भवंति ताभिः अथवा धातुभिः मनःशिलाहरितालहिंगुलुकांजनप्रभृतिभिः अग्निनाऽग्निक्रियया प्रहरणैः खड्गचक्रकुंतचापतोमराद्यैः साहसैः असमीक्षितकार्य्यकरणैः अथवा स्वबलक्रियारंभैः धनमाप्नोति अथ सौम्यांशो बुधनवांशको यदा भवति तदा लिपिगणितादिकाव्यशिल्पैः धनमाप्नोति लिप्यक्षरविन्यासेन गणितेन आदिग्रहणाद्व्याख्यानेन यात्रादिप्रयोगैः कार्य्यक्रियया शिल्पैः चित्रपुस्तकपत्रच्छेदबाणमाल्यरचनागंधयुक्तिप्रभृतिभिः धनमाप्नोति अथ जीवांशे द्वितीयप्रहर्षिण्याह २ जीवांशेति जीवांशे द्विजविबुधाकरादिधर्म्मैरिति अथ जीवांशको यदा भवति तदा द्विजेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः विबुधेभ्यो देवेभ्यः पंडितेभ्यो वा आकरेभ्यः

अर्कांशे स्तृणकनकोर्णभेषजाद्यैश्चंद्रांशे कृषिजलजांगनाश्रयाच्च धात्वग्निप्रहरणसाहसैः कुजांशे सौम्यांशे लिपिगणितादिकाव्यशिल्पैः २ जीवांशे द्विजविबुधाकरादिधर्म्मैः काव्यांशे मणिरजतादिगोमहिष्यैः॥

१९ सुवर्णादीनां लवणादीनां अंजनादीनां गजादीनां च समुत्पत्तिस्थानेभ्यः आदिग्रहणात् क्रियावादेन धर्म्मैः यज्ञदानो द्विपवासतीर्थगुरुसेवनादिभिः धनमाप्नोति अथ शुक्रनवांशको यदा भवति तदा मणिभिः वज्रमरकतपद्मरागेंद्रनीलप्रभृतिभिः अथवा गजतुरगवाराहादिसंभवैः रजतेन रूप्येण आदिग्रहणात् सर्वैर्लोहैः गोभिः तथा महिषकर्म्मणि महिषेभ्यो वा साधुः महिष्यः श्रेष्ठमहिष्यैः धनमाप्नोति अथ सौरांशको यदा भवति तदा श्रमेण अध्वगमनादिकेन वधेन च वध्यघातितया अथवा स्वशरीरताडनाद्येन भारवाहेन भारवाहनेन नीचशिल्पैः स्वकुलादनुचितैः कर्म्मभिः धनमाप्नोति एवं जातककालवशात्पुरुषस्य धनागमं ज्ञात्वा कालानुकालं कर्म्मप्रचारवशात् कर्म्मसिद्धिमाह कर्म्मेशाध्युषितनवांशकर्म्मसिद्धिः कर्म्मणि ईशः कर्म्मेशः लग्नाद्दशमराशिः तदधिपः कर्म्मेशः सचारवशाद्यस्मिन्नवांशके अध्युषितो भवति व्यवस्थितो भवति तत्तस्य यः स्वामी तस्य यानि कर्म्माणि अर्कांशे तृणकनकोर्णभेषजाद्यैरित्यादीनि तत्समानानां सिद्धिः भवति तानि प्रारब्धानि सिद्ध्यंतीति अत्र केचित् कर्म्मेशाध्युषितसमानकर्म्मसिद्धिरिति पठंति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अत्रचनवांशग्रहणंनास्तिप्रकृतत्वात्प्रागनुवृत्तेः नवांशकोव्याख्यायते तथाचभगवान्गार्गिः लग्नकर्म्माधिपोयस्मिन्नवांशेवर्त्ततेग्रहः चारक्रमेणतत्तुल्यांकर्म्मणां
सिद्धिमादिशेत् ज्ञातजातकस्येदंक्रियाश्रयंकर्म्मकर्म्मेशाध्युषितनवांशकपतिकर्म्मणांयथादर्शितानांप्रारब्धानांकालानुकालंसिद्धिःवक्तव्यानान्येषामिति अ
थधनागमज्ञानंप्रहर्षिण्याह ३ मित्रारीति चंद्रलग्नयोःयेदशमगाग्रहास्तद्भावेचयेमेंद्रकोस्यदपतिगांशनाथाः तेचयद्विजन्मकालेमित्रगृहस्थिताभवंति
दास्वांतर्दशाकालेततः तस्मादेवमित्रात्मित्रतःधनप्रदाभवंति अथारिगृहस्थाःशत्रुगृहगाभवंति तदाऽरितएव अथस्वगृहस्थास्तदास्वगृहादेवधनप्रदाभवं
ति तुंगस्थेबलिनीति यस्यपूर्वविधिवाभास्करःसूर्य्योधनप्रदोज्ञातःतस्मिंस्तुंगस्थेउच्चगेमेषप्राप्तेतथातद्वलिन्यन्यैःबलैःत्रिप्रभृतिश्चयाति, स्वविक्रमार्जितधनो
भवतीत्यर्थः आयस्थैरिति सौम्यैःशुभग्रहैःजन्मन्यायसंस्थैरेकादशस्थानगतैर्हृदयधनाश्रितैश्चलग्नगैःद्वितीयस्थानगतैःवातैःचबलसहितैःवीर्य्यवद्भिःजातः
अनेकधाबहुभिःप्रकारैःस्वंधनंप्राप्नोतीति संचिंत्यनिश्चयीकार्य्योयेनयेनप्रकारेणधनार्ज्जनमाकांक्षतेतेनतेनप्रकारेणयत्नादवाप्नोतीत्यर्थः तथाचभगवा

सौरांशेश्रमवधभारनीचशिल्पैःकर्म्मेशाध्युषितनवांशकर्म्मसिद्धिः ३ मित्रारिस्वगृहगतैस्ततोऽर्थोस्तुंगस्थेबलिनिचभास्करेस्ववीर्य्यात्
आयस्थैर्हृदयधनाश्रितैश्चसौम्यैःसंचिंत्यंबलसहितैरनेकधास्वं ४ प्राहुर्य्यवनास्स्वतुंगगैःक्रूरैःक्रूरमतिर्म्महीपतिः॥ ६ ॥

नार्गिः धनदाजन्मसमयेमित्रारिस्वगृहोपगाः यस्यतस्यधनंदद्युर्म्मित्रारिस्वगृहोद्भवंधनदोभास्करोयस्यतुंगेबलसमन्वितः भवेज्जन्मनियस्यस्यादित्तमात्मो
द्यमार्ज्जितं लाभार्थलग्नगैःसौम्यैर्य्येनयेनैवकर्म्मणाधनार्ज्जनंप्रार्थयतेतेनयत्नात्समश्नुतइति ४ ॥इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौकर्म्माजीवा
ध्यायोदशमः १० अथातोराजयोगाध्यायोव्याख्यायते तत्रादावेवयवनानांजीवशर्म्मणश्चमतंवैतालीयेनाह त्रिप्रभृतिभिरुच्चस्थैः नृपवंशभवाभवंतिराजान्
इतिसर्वजातकेषुप्रसिद्धं तत्रैतावद्यवनानांमतभेदःयस्यजन्मसमयेक्रूरैःपापग्रहैःस्वतुंगगैःस्वोच्चस्थैःजातोमहीपतीराजाभवति किंतुक्रूरमतिःपापबुद्धिरिति॥प्रा
हुःकथयंति अर्थादेवसौम्यैरुच्चगतैःधर्म्ममतिःधर्म्मात्माचभवति मिश्रैःमिश्रस्वभावाराजाइति एषएवार्थोमणित्थेनाभिहितः तथाचतद्वाक्यं पापैःपापम
तिःस्वोच्चगतैर्द्धर्म्मवांस्तथासौम्यैः व्यामिश्रैर्म्मिश्रमतिःपृथ्वीशोजायतेमनुजः क्रूरैस्त्विति जीवशर्म्मणःपक्षेतन्मतेक्रूरैरुच्चगतैःक्षित्याधिपोनराजाप्रजायते॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

किंतुराज्ञातुल्योधनवांश्चभवति तथाचतद्वाक्यं पापैरुच्चगतैर्ज्ञातानभवंत्निनृपानराः किंतुवित्तान्वितास्तेस्युःक्रोधिनःकलहप्रियाइति वराहमिहिरस्ययवनेश्च रमतमभिप्रेतं यतस्तेनसामान्येनैवस्वल्पजातकेभिहितं त्रिप्रभृतिभिरुच्चस्थैर्नृपवंशभवाभवंतिराजानः पंचादिभिरन्यकुलोद्भवाश्चतद्दत्त्रिकोणगतैरिति अथद्वात्रिंशद्राजयोगान्वसंततिलकेनाह १ वक्रार्कजाइति वक्रोंगारकः अर्कजःसौरः अर्कःसूर्यःगुरुर्जीवःएतैःवक्रार्कजार्कगुरुभिः भौमशनिसूर्यजीवैः सकलैःसर्वैश्चतुर्भिरपिस्वोच्चेषुस्थितैः कथितैकलग्नेएषांकथितग्रहाणांचतुर्णांमध्यादेकैकस्मिंल्लग्नगतेचत्वारोराजयोगाभवंति तथात्रिभिश्च एषामेवमध्या त्त्रिभिःस्वोच्चगतैःकथितैकलग्नेद्वादशराजयोगाभवंति एवंषोडशद्व्येकाश्रितेष्विति शशिनिचंद्रेस्वक्षेत्रगेकर्कटस्थेतेषामेवचक्रार्कजार्कगुरूणांमध्याद्द्वह द्वयेस्वोच्चाश्रितेतदेकतमेविलग्नगेद्वादशराजयोगाभवंति एकाश्रितेषुच तेषामेवमध्यादेकस्मिन्नुच्चाश्रितेतस्मिन्नेवविलग्नगेचत्वारोराजयोगाभवंति ए वंषोडशश्लोकैः पूर्वोक्तैःसहद्वात्रिंशत् तद्यथा मेषेर्कः कर्कटेजीवः तुलेशौरः मकरेकुजः शेषायथेष्टं ईदृश्यामन्यग्रहसंस्थायांमेषलग्नगतेएकोयोगः१

क्रूरैस्सुनजीवशर्म्मणःपक्षेक्षित्याधिपःप्रजायते १ वक्रार्कजार्कगुरुभिःसकलैस्त्रिभिश्चस्वोच्चेषुषोडशनृपाःकथितैकलग्ने॥

कर्कटेद्वितीयः २ तुलेतृतीयः ३ मकरेचतुर्थः ४ एवंवक्रार्कजार्कगुरुभिःसकलैःस्वोच्चेषुतदेकतमेलग्नेचत्वारोराजयोगाः अथत्रिभिः तद्यथा मेषेर्कः कर्कटे जीवः तुलेसौरः शेषायथेष्टं ईदृश्यामपिग्रहसंस्थायांमेषलग्नेएकोयोगः कर्कटेद्वितीयः तुलेतृतीयः पूर्वैःसहसप्त ७ अथमेषेऽर्कः कर्कटेजीवः मक रेभौमः शेषायथेष्टं ईदृश्यांचग्रहसंस्थायांमेषलग्नेएकोयोगः कर्कटेद्वितीयः मकरेतृतीयः पूर्वैःसहदश१० अथमेषेऽर्कः तुलेसौरः मकरेभौमः शेषा यथेष्टं ईदृश्यांचग्रहसंस्थायांमेषलग्नेएकः तुलेद्वितीयः मकरेतृतीयः ३ एवंत्रयोदश१३ अथकर्कटेजीवः तुलेसौरः मकरेभौमः शेषायथेष्टं ईदृश्यां चग्रहसंस्थायांकर्कटेएकः तुलेद्वितीयः मकरेतृतीयः ३ एवंषोडशराजयोगाः १६ त्रिभिःस्वोच्चगतैस्तदेकतमेविलग्नेइतिगतं द्व्येकाश्रितेष्वित्यादियोगे षुयावत्कर्कटेचंद्रमानभवति तावद्योगाएवनभवंति तद्यथा द्व्याश्रितेषुग्रहेषुस्वक्षेत्रगतेचचंद्रेद्वादशराजयोगाव्याख्यायते तद्यथा मेषेऽर्कः कर्कटेचंद्र जीवोशेषायथेष्टं ईदृश्यांचग्रहसंस्थायांमेषलग्नेएकोयोगः कर्कटेद्वितीयः २ अथमेषेऽर्कः कर्कटेचंद्रः तुलेसौरः शेषायथेष्टं तदामेषेतृतीयः ३॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तुलेचतुर्थः ४ अथमेषेऽर्कः कर्कटेचंद्रः मकरेभौमः शेषायथेष्टं तथामेषेपंचमः ५ मकरेषष्ठः ६ अथकर्कटेचंद्रजीवौ तुलेसौरः शेषाययेष्टं तथाकर्कटेस
प्तमः ७ तुलेऽष्टमः ८ अथकर्कटस्थौचंद्रजीवौ मकरेभौमः शेषाययेष्टं तदाकर्कटेनवमः ९ मकरेदशमः १० अथतुलेसौरः मकरेभौमः कर्कटेचंद्रः शेषा
ययेष्टं तदातुलेएकादश ११ मकरेद्वादश १२ द्व्याश्रितेषिनिगतं अथैकाश्रितेषुकर्कटस्थेचंद्रेमेषस्थेऽर्केमेषलग्नेएकः १ कर्कलग्नेतद्गतयोश्चंद्रजीवयोः द्वि
तीयः २ कर्कटस्थेचंद्रेतुलेस्थेसौरेतस्मिन्नेवलग्नेतृतीयः ३ कर्कटस्थेचंद्रेमकरस्थेभौमेतस्मिन्नेवलग्नेचतुर्थः ४ एवंपूर्वैः द्वादशभिःसहषोडशश्लोकपूर्वोक्तैः
षोडशभिः सहद्वात्रिंशद्राजयोगाव्याख्याताः ३२ अथचतुश्चत्वारिंशद्राजयोगानुष्टुभाह २ वर्गोत्तमगतेलग्नेइति लग्नेजन्मकालिकेवर्गोत्तमगतेस्वनवां
शकस्थेइत्यर्थः तस्मिंश्चंद्रवर्जितेऽन्यग्रहैश्चतुरादिभिः दृष्टेचतुर्भिः पंचभिः षड्भिःवावलोकितेद्वाविंशतयोराजयोगाः स्मृताः उक्ताः अत्रलग्नेचंद्रदृष्टेनयोगभं
गः किंतुपश्यतांमध्येनगण्यते सतुपश्यतुमावापश्यतु अन्यैश्चतुरादिभिः ग्रहैः दृष्टेराजयोगोभवति एवंचंद्रेवर्गोत्तमांशकस्थेचतुरादेः ग्रहैः दृष्टेद्वाविंशतयो

द्व्येकाश्रितेषुचतथैकतमेविलग्नेस्वक्षेत्रगेशशिनिषोडशभूमिपाःस्युः २ वर्गोत्तमगतेलग्नेचंद्रेवाचंद्रवर्जिते॥ ९ ॥

योगाभवंति एवंचतुश्चत्वारिंशत् ४४ अत्रलग्नेचंद्रेवाचतुर्भिः दृश्यमानेपंचदशविकल्पाभवंति पंचभिः दृश्यमानेषट्विकल्पाभवंति षड्भिरेकः एवंद्वाविं
शतिः तद्यथा लग्नेचंद्रेवारविभौमबुधगुरुभिः दृश्यमानेएकोयोगः रविभौमबुधसितैः द्वितीयः २ रविभौमबुधसौरैः तृतीयः रविभौमजीवसितैश्चतुर्थः ४
रविभौमजीवसौरैः पंचमः ५ रविभौमशुक्रसौरैः षष्ठः ६ रविबुधजीवशुक्रैः सप्तमः ७ रविबुधजीवसौरैरष्टमः ८ रविबुधशुक्रसौरैः नवमः ९ रविजीव
शुक्रसौरैः दशमः १० भौमबुधजीवशुक्रैरेकादशः ११ भौमबुधजीवसौरैः द्वादशः १२ भौमबुधशुक्रसौरैस्त्रयोदशः १३ भौमजीवशुक्रसौरैश्चतुर्दशः १४ बु
धजीवशुक्रसौरैः पंचदशः १५ एवंचतुर्भिरपिविकल्पैः पंचदश अथपंचविकल्पाः रविभौमबुधजीवशुक्रैरेकः १ रविभौमबुधजीवसौरैः द्वितीयः २ रविभौमबु
धशुक्रसौरैस्तृतीयः ३ रविभौमजीवशुक्रसौरैश्चतुर्थः ४ रविबुधजीवशुक्रसौरैः पंचमः ५ भौमबुधजीवशुक्रसौरैः षष्ठः ६ एवंपंचविकल्पैः षट् पूर्वोक्तैः प
चदशभिःसहैकविंशतिः २१ रविभौमबुधजीवशुक्रसौरैः षड्भिरेकः १ एवंद्वाविंशतिः २२ लग्नाच्चंद्राच्चेवमेवंचतुश्चत्वारिंशत् ४४ परमार्थेनैतद्योगद्वयमेवतद्यथा॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हृ
दो·भे
६६८

वर्गोत्तमगते चंद्रे चतुराद्यैः दृष्टे एकः लग्ने द्वितीयः संख्याप्रदर्शनेन गणितप्रदर्शनार्थं अत्रैव चंद्रमसो यदि राशौ वर्गोत्तमावस्थितिं निरूप्य गणितं क्रियते तदैते वामे
वयोगानां चतुःषष्ठ्याधिकं शतद्वयं संभवंति एवं चंद्रलग्नयोः योगानां एकीकृतानां पंचशतान्यष्टाविंशत्यधिकानि भवंति तथा च मांडव्यः विलग्नभवनं गते बल
युते च वर्गोत्तमे चतुःप्रभृतिभिर्ग्रहैः शशिनि वासमालोकिते स संभवति पार्थिवः पटुकृपाणपाणी रणे कदाचिदपि वीक्ष्यते रिपुजनो न यस्याननं १ अथ शिख
रिण्या पंचराजयोगानाह ३ यमेइति यमे सौरे कुंभस्थे अर्केसूर्ये ऽजे मेषस्थे सति शशिनि चंद्रे गवि वृषस्थिते तैरेव तत्तुगैः तेषां ग्रहाणामेकतमे तुंगे लग्नस्थेन के
वलं यावच्छशिजगुरुवक्रैः बुधजीवभौमैः नृयुक्सिंहालिस्थैः मिथुनहरिवृश्चिकस्थैः जाता नृपतयो राजानो भवंति चकारोत्र लुप्तो द्रष्टव्यः तत्रैतज्जातम् सौरः
कुंभे रविः मेषे चंद्रो वृषे बुधो मिथुने जीवः सिंहे भौमो वृश्चिके ईदृश्यां ग्रहसंस्थायां कुंभलग्ने एको योगः १ मेषे द्वितीयः २ वृषे तृतीयः ३ यमेंदू इति सौरचंद्रौ
तुंगे उच्चे न केवलं यावदंगं गतो लग्ने इत्यर्थः सवितृशशिजो सूर्यबुधौ षष्ठभवने कन्यायां तुलाजेंदुक्षेत्रैः तुला प्रसिद्धः अजो मेषः इंदुक्षेत्रं कर्कटः एतैः यथा

चतुराद्यैर्ग्रहैर्दृष्टे नृपा द्वाविंशतिः स्मृताः ३ यमे कुंभेर्केऽजे गवि शशिनि तैरेव तनुगैर्नृयुक्सिंहालिस्थैः शशिजगुरुवक्रैर्नृपतयः यमेंदू
तुंगे गे सवितृशशिजौ षष्ठभवने तुलाजेंदुक्षेत्रैः ससितकुजजीवैश्च नरपौ ४ कुजे तुंगेर्केंद्वोर्द्धनुषि यमलग्ने च कुपतिः पतिर्भूमेश्चान्यः क्षि
तिसुतविलग्ने सशशिनि॥ ५ ससितकुजजीवैः शुक्रभौमगुरुयुक्तैः नरपौ द्वौ राजयोगाविति तत्रैतज्जातं तुले सौरः वृषे चंद्रः कन्यायामर्कबुधौ तुले शु
क्रः मेषे भौमः कर्कटे जीवः ईदृश्यां ग्रहसंस्थायां तुलालग्ने एको योगः १ वृषे द्वितीयः २ एवं पूर्वैः त्रिभिः सह पंच ५ अत्र षष्ठभवने षष्ठराशौ लाना केचिदि
च्छंति एतदुक्तं यस्मात्तुलस्थे शुक्रे मीनस्थस्यार्कस्याऽसंभवः तथा च वादरायणः तुलालग्ने सितसौरौ मेषे भौमो गुरुः कुलीरगतः कन्यायां रविशशिजौ जातो नृपः
तिर्वृषेस चंद्रे वा १ अथान्यद्राजयोगत्रयं शिखरिण्याह ४ कुजे तुंगेर्केंद्वो रिति कुजे भौमे तुंगस्थे उच्चस्थे मकरगते इत्यर्थः अर्केंद्वोः सूर्यशशिनोः धनुषि चापे
स्थितयोः यमलग्ने यत्र तत्र राशौ लग्ने शनैश्चरे लग्नगते मकरस्थ इत्यर्थः एवंविधे योगे जातो कुपतिः भूमीशः नृपती राजा भवति यमलग्ने इति केचित् यत्र तत्र
राशावस्थिते सौरे लग्ने मकरकुंभयोरन्यतमे लग्ने इति व्याख्यातं॥ यमस्य लग्ने यमलग्ने इति तच्चायुक्तं यस्माद्बादरायणः लग्ने सौरस्तुंगे भौमश्चंद्रादित्यो चापप्राप्तावि

राम·
६६८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अस्माकं प्रथमाव्याख्यासाध्वीप्रतिभाति यस्मान्मांडव्यः आदित्यश्चनिशाकरश्चभवतोवागीशशशोयदासार्द्धं भास्करिणा स्वराशिसहितः प्राप्तोमृगेमंगलः प्राप्नोति प्रभवंतदासमुन्नतीक्ष्मापालचूडामणिस्तस्यंतिप्रतिपंथिनोरणमुखेयस्मात्कृतांतादिव १ पतिर्भूमेश्चान्यदृति अस्मिन्नेवयोगेक्षितिसुतविलग्नेभौमेसशशिनिचंद्रयुक्तेलग्नगे अर्थादेवार्केधनुर्द्धरस्थेराजयोगः तत्रैतज्जातं मकरलग्नेचंद्रांगारकयुतेधनुर्द्धरगतेर्केऽन्योद्वितीयोभूमेः पतिः भवतिराजाइत्यर्थः अत्रचवादरायणः भानुश्चापेसेंदुर्भौमस्तुंगप्राप्तोलग्नेवास्यात् सचंद्रेसौरेस्तइति सौरेशनैश्चरेसचंद्रेशशिनियुक्तेतथाभूतेऽस्तेसप्तमस्थानगते तथासुरपतिगुरौजीवेचापधरगेधनुर्द्धरस्थे भानौ आदित्येस्वतुंगस्थेस्तोचेमेषप्राप्तेउदयेलग्नमुपयातेप्राप्तेजातः क्षितिपतीराजाभवति तत्रैतज्जातं मेषोलग्नस्तत्रैवार्कः धन्विनिजीवः तुलागतोशशिसौरोएवंविधेयोगेजातोराजाभवत्येवंराजयोगात्रयः अथशिखरिण्याराजयोगद्वयमाह ५ वृषेसेंदौलग्नइति वृषेगविसेंदौचंद्रयुक्तेलग्नेस्थितेसवितृगुरुतीक्ष्णांशुतनयैः सूर्यजीवसौरैः यथासंख्यंसुहृज्जायाखेस्थैः चतुर्थसप्तमदशमस्थितैः नियमान्निश्चयान्मानवपतीराजाभवति तत्रैतज्जातं वृषोलग्नस्तत्रैव

सचंद्रेसौरेस्तेसुरपतिगुरौचापधरगेस्वतुंगस्थेभानावुदयमुपयातेक्षितिपतिः ५ वृषेसेंदौलग्नेसवितृगुरुतीक्ष्णांशुतनयैः सुहृज्जायाखस्थैर्भवतिनियमान्मानवपतिः मृगेमंदेलग्नेसहजरिपुधर्मव्ययगतैः शशांकाद्यैः ख्यातः पृथुगुणयशाः पुंगलपतिः ६ ॥

चंद्रः सिंहेऽर्कोवृश्चिकेजीवः कुंभेसौरः एवंविधेयोगेजातोऽवश्यंराजाभवति मृगेमंदइति मृगेमकरेलग्नेतत्रस्थेमंदेसौरेसहजरिपुधर्मव्ययगतैः तृतीयषष्ठनवमद्वादशस्थैः शशांकाद्यैः चंद्रांगारकबुधजीवैः एवंविधेयोगेजातः ख्यातः सर्वत्रविदितः पृथुगुणयशाः गुणाः शौर्यादयः विस्तीर्णगुणकीर्त्तिः पुंगलपतिः मनुष्यनाथोराजाभवति ननुशशांकाद्यैरित्युक्तेशुक्रः क्वागच्छतु उच्यते यथासंख्यात्पंचमस्थानस्यविद्यमानत्वात् शुक्रस्यादित्यपंचमत्वादनवकाशः तत्रैतज्जातं मकरोलग्नस्तत्रैवसौरः मीनेचंद्रः मिथुनेभौमः कन्यायांबुधः धन्विनिजीवः शुक्रोऽर्कौयत्रतत्रस्थोएवंविधेयोगेजातोराजाभवति पृथुगुणयशाः एवमत्रराजयोगौद्वौ तथाचमांडव्यः मृगेलग्नेसौरस्तिमियुगगतः शीतकिरणः कुजोयुग्मेनार्य्यांशशभृत्तासुतश्चापधरगः गुरुर्द्वैत्येज्यार्कावभिमतगतौचारवशतः प्रसूतोयस्यासौभवतिनरपः शक्रसदृशः १ अथशिखरिण्याराजयोगत्रयमाह ६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दी० भ

६६८

हयेसेंदाविति हयेधनुषिजीवेगुरौसेंदौसचंद्रेस्थिते भूमितनयेंगारकेमृगमुखगतेमकरस्थेमृगाईइपूर्वोमकरोमृगाईइतिवचनात् भृगुजशशिजो शुक्रबुधौस्वतुंग
स्थौस्वोच्चप्राप्तौयदिलग्नेभवतस्तदाऽन्योऽस्मिन्योगद्वयेएतत् तत्रैतज्जातं वृहस्पतौसचंद्रेधन्विगतेमकरगतेभौमे एवंविधायांग्रहसंस्थायांमीनलग्नेसशुक्रे एकोयो
गः कन्यालग्नेद्वितीयोयोगः सुतस्थाविति वक्रार्कीभौमसौरौसुतस्थौपंचमस्थानगतौतथागुरुशशिसिता जीवचंद्रशुक्राहिवुकेचतुर्थेस्थाने बुधेकंन्यागतेलग्ने
जातोऽन्योऽपरोपिनृपोराजागुणवान्भवति तत्रैतज्जातं कंन्यालग्नस्तत्रैवबुधः मकरस्थौशनिभौमौधनुर्द्धरस्थाजीवचंद्रशुक्राः यदाभवंतितदाजातोराजागुणवां
श्चभवति एवंराजयोगास्त्रयः अथशिखरिण्याराजयोगत्रयमाह ७ झषेसेंदाविति झषेमीनेसेंदौसचंद्रेलग्ने मीनलग्नेसचंद्रे घटमृगमृगेंद्रेषुसहितैर्य्यमारार्कैः
घटोकुंभः मृगोमकरः मृगेंद्रोसिंहः तेषुयथासंख्ययमारार्कैः स्थितैः तत्रैतज्जातं मीनोलग्नस्तत्रैवचंद्रः स्थितः कुंभेसौरः मकरेभौमः सिंहेऽर्कः एवंविधेयोगे
जातः यः उत्पन्नः समनुजोमनुष्यःसशास्तिवसुधांभूमिंपरिपालयति राजाभवतीत्यर्थः अजेसारइति अजेमेषेसारेसभौमे मूर्त्तौलग्नेस्थितेतथाचाऽमरगुरौजी

हयेसेंदौजीवेमृगमुखगतेभूमितनयेस्वतुंगस्थौलग्नेभृगुजशशिजावत्रनृपती सुतस्थौवक्रार्कीगुरुशशिसिताश्चापिहिवुकेबुधेकंन्याल
ग्नेभवतिहिनृपोन्योपिगुणवान् ७ झषेसेंदौलग्नेघटमृगमृगेंद्रेषुसहितैर्य्यमारार्कैर्योभूत्सखलुमनुजः शास्तिवसुधां अजेसारेमूर्त्तौश
शिगृहगतेचामरगुरौसुरेज्येवालग्नेधरणिपतिरन्योपिगुणवान् ८ कर्किणिलग्नेतत्स्थेजीवेचंद्रसितज्ञैरायप्राप्तैः मेषगतेऽर्केजातंविंद्यादि
क्रमयुक्तंपृथ्वीनाथं ९ मृगमुखेऽर्कतनयस्तनुसंस्थः क्रियकुलीरहरयोऽधिपयुक्ताः॥ ऽवेशशिगृहगतेकर्कटस्थेजातोनृपोराजाबलवान्भवति अ

यवासुरेज्येवृहस्पतौकर्कटस्थेलग्नगतेभौमेमेषस्थेजातोऽन्योऽपरोराजागुणवांश्चभवति एवमत्रराजयोगास्त्रयः अथराजयोगंविद्युन्मालयाह ८ कर्किं रात:
णीति कर्किणिलग्नेकर्कटकेलग्नेतत्स्थेतत्रैवव्यवस्थितेजीवेगुरौ चंद्रसितज्ञैः शशिशुक्रबुधैरायप्राप्तैरेकादशस्थानस्थैः मेषगतेऽर्के आदित्येमेषस्थेजा ६६८
तंसंभूतंपृथ्वीनाथं भूमिपतिंविक्रमयुक्तंप्रताप सहितंविंद्या ज्जानीयात् अथद्रुतपदेनराजयोगमाह ९ मृगमुखेति अर्कतनयःसौरः मृगमुखेमकरगतः सच
तनुसंस्थोलग्नप्राप्तः तथाक्रियकुलीरहरयः मेषकर्किसिंहाः अधिपैःस्वनाथैः युक्ताःसहिताः तथामेषेभौमःकर्कटेचंद्रः सिंहेसूर्य्यइत्यर्थः तथाबुधशुक्रौ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्तसितौयथासंख्यंमिथुननौलिसहितौतथामिथुनेबुधः तुलेशुक्रः एवंविधोयदियोगोभवति तदाजातः पृथुयशावीस्तीर्णकीर्तिः पृथिवीशोराजाभवति तत्रैतज्जातं
।मकरेलग्नस्तत्रैवसौरः मेषेभौमः कर्कटेचंद्रः सिंहेऽर्कः मिथुनेबुधः तुलेशुक्रः एवंविधायांग्रहसंस्थायांयत्रतत्रस्थेजीवेयदिजातोभवति तदापृथिवीशः पृथुय
शाभवति अथराजयोगमनुष्टुभाह १० स्वोच्चेति बुधेस्वोच्चसंस्थेकन्यागतेलग्नगे भृगौशुक्रेमेषूरणाश्रिते दशमस्थानस्थिते निशानाथेचंद्रेसजीवेबृहस्पतिसं
युक्तेऽस्तेसप्तमस्थानगते मंदारयोःशनिभौमयोः सुतेपंचमेस्थितयोः जातोराजाभवति तत्रैतज्जातं कन्यालग्नेसबुधेमिथुनगतेशुक्रेगुरौसचंद्रेमीनस्थेमकरस्थ
योःशनिभौमयोः जातोराजाभवति एतेराजयोगाःप्रोक्ताः एतेष्वराजवंशतोपिजातोराजाभवतिवक्ष्यमाणेषुतुराजवंशजएवराजाभवतितच्चमालिन्याह ११ अपी
ति अपिशब्दःसंभावनायां प्रोक्तभूपालयोगैः कथितराजयोगैः खलकुलजातानीचवंशोद्भवाऽपिमानवाःपुरुषाः राज्यभाजः नृपाः भवंति किमुत किंपुनः नृ
पकुलोत्थाः राजवंशसंभूताः तेऽवश्यंराजानोभवंति वक्ष्यमाणैःपुनःयोगैःनृपतिकुलसमुत्थाःराजवंशजाःपार्थिवाराजानोभवंति तेषुवक्ष्यमाणेषुअभूपालवंश

मिथुनतौलिसहितौबुधशुक्रौयदितदापृथुयशाःपृथिवीशः १० स्वोच्चसंस्थबुधेलग्नेभृगौमेषूरणाश्रिते सजीवेऽस्तेनिशानाथेराजामंदार
योःसुते ११ अपिखलकुलजातामानवाःराज्यभाजः किमुतनृपकुलोत्थाःप्रोक्तभूपालयोगैः नृपतिकुलसमुत्थाःपार्थिवावक्ष्यमाणैर्भ
वतिनृपतितुल्यस्तेष्वभूपालपुत्रः १२ उच्चस्वत्रिकोणगैर्बलस्थैस्त्र्याद्यैर्भूपतिवंशजानरेंद्राः॥ जाः नराजपुत्रः नृपतितुल्योभवति राजसमोइत्यर्थः

नराजा किंमूलसंभावनायां अथराजयोगमौपच्छंदसिकेनाह १२ उच्चस्वत्रिकोणगैरिति त्र्याद्यैः त्रिभिः ग्रहैः स्वोच्चगतैः स्वत्रिकोणगतैः बलस्थैः कालादिबलो
पेतैः जाताभूपतिवंशजाः नृपकुलजातानरेंद्राराजानोभवंति आदिग्रहणाच्चतुर्भिरपि पंचादिभिरन्यवंशजाताइति पंचादिभिः ग्रहैः स्वोच्चस्थैः मूलत्रिकोण
गैः वाऽन्यवंशजाताहीनकुलजाअपिराजानोभवंति आदिग्रहणात्षड्भिःसप्तभिरपि हीनैर्वित्तयुताइति त्रिभिरुच्चस्थैः मूलत्रिकोणस्थैः वाहीनबलैः कालादि
बलरहितैः राजकुलजाअपिराजानोनभवंति किंतुराजतुल्याभवंति एतैः यथोक्तैः हीनैः वित्तयुताः सधनाभवंतिनभूमिपालः राजान एतदुक्तंभवति एकेनग्र
हेणद्वाभ्यांवास्वोच्चगाभ्यांमूलत्रिकोणस्थाभ्यांवाराजकुलजोपिराजानभवति किंतुधनवान् एवंत्रिभिश्चतुर्भिः वाऽन्यवंशजातावित्तयुताभवंति॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वृ टी भ ७०

नराजानः अत्रयदिग्रहाः यथाभिहितसंख्याउच्चस्थाः नभवंति स्वोच्चगामूलत्रिकोणस्थैः सहसंख्यासंपादयंति तथापियथोक्तफलदाभवंति अथोच्चगताः॥
केंद्रबलाः स्वत्रिकोणगतावा तथापि अथान्यद्राजयोगंविद्युन्मालिन्याह १३ लेखास्थेइति लेखायांतिष्ठतीतिलेखास्थः तस्मिन् लेखाशब्देनोदयमुच्यते अर्के
सूर्य्येतत्स्थेलेखास्थेभूहन्तादिवोदितेनकेवलंयावदजेमेषस्थेतत्रैवमेषलग्नेइंदौचंद्रेस्थिते भौमेकुजेस्वोच्चेमकरस्थे मंदेसौरेकुंभस्थे जीवेगुरौचापप्राप्तेधनुर्द्धरग
ते एवंविधेयोगेजातोराज्ञः पुत्रोनृपसुतोयदिभवति तदातंभूमेः नाथंभवतिविद्याज्जानीयात् अन्यकुलजोधनवान् अत्रकेचिल्लेयस्थेऽर्केऽजेंदौलग्नइतिपठंति
आदित्येलेयस्थेसतिसिंहगतेसूर्य्येचंद्रेमेषस्थेलग्नेतदपिनकश्चिद्विरोधोराजयोगएवभवति अन्यद्राजयोगंविद्युन्मालिन्याह १४ स्वर्क्षेइति स्वर्क्षेसितेआ
त्मीयराशौस्थितेवृषतुलयोरन्यतमस्थेनकेवलंयावत्यातालस्थेलग्नाच्चतुर्थे चंद्रेधर्म्मस्थानप्राप्तेनवमगते शेषैरन्यग्रहैः रविभौमबुधगुरुसौरैः दुश्चिक्यागमप्रा
प्तिप्राप्तैः तृतीयलग्नएकादशस्थानस्थैः जातोभूमेः पृथिव्याः स्वाम्यधिपतिःभवति तत्रैतज्जातंकुंभोलग्नः वृषेशुक्रः तुलेचंद्रः शेषाग्रहायथासंभवंमेषकुंभ

पंचादिभिरंन्यवंशजाताहीनैर्वित्तयुतानभूमिपालाः १३ लेखास्थेऽर्केऽजेंदौलग्नेभौमेस्वोच्चेकुंभेमंदे चापप्राप्तेजीवेराज्ञः पुत्रंविंद्यात्पृथ्वी।
नाथं १४ स्वर्क्षेशुक्रेपातालस्थेधर्म्मस्थानंप्राप्तेचंद्रे दुश्चिक्यागमप्राप्तिप्राप्तैःशेषैर्जातः स्वामीभूमेः १५ सौम्येवीर्य्ययुतेतनुयुक्तेवीर्य्याढ्ये
चशुभेशुभयाते धर्म्मार्थोपचयेषुवशेषैर्द्धर्म्मात्मानृपजः पृथिवीशः १६ वृषोदयेमूर्त्तिधनारिलाभगैःशशांकजीवार्कसुतापरैर्नृपः॥ ॥

धन्विस्थाः एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवति अन्यकुलजोधनवान् अथवाकर्कटोलग्नः तुलेशुक्रः मीनेचंद्रः शेषाः ग्रहाः यथासंभवंकंन्याकर्कटवृषस्थाः ए
वंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवत्यऽन्यकुलजोपिधनवान् १५ अथान्यद्राजयोगंनवमालिकयाह सौम्येबुधेवीर्य्ययुक्तेकालादिबलैः युक्तेतथाभूतेतनुयुक्तेलग्न राम ७०
स्थे शुभेशुभयाते शुभेशुभग्रहेगुरुसितयोरंन्यतमेयथासंभवं वीर्य्याढ्येच सबलेशुभेशुभयाते धर्म्मस्थानगतेनवमगतइत्यर्थः शुभेसुखयातइतिपठंति॥ चतुर्थस्था
नस्थइत्यर्थः अवशेषैः परिशिष्टग्रहैः यथासंभवंधर्म्मार्थोपचयेषु नवमद्वितीयत्रिषडेकादशदशमानामन्यतमस्थानस्थितैः एवंविधेयोगेजातोनृपजोराजपुत्रो
राजाभवति धर्म्मात्माच अन्यकुलोधनवान् अथान्यद्राजयोगद्दयंवंशस्थेनाह १६ वृषोदयेति वृषोदयेवृषलग्नेतथाशशांकजीवार्कसुतापरैः चंद्रगुरुसौरैर

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

परैश्च रविकुजबुधसितैः यथासंख्यंमूर्त्तिधनारिलाभगैः लग्नद्वितीयषष्ठैकादशस्थैः जातोनृपेः राजाभवति तत्रैतज्जातं वृषलग्नेसचंद्रे मिथुनस्थेजीवे तुलास्थेसौरे मीनस्थैः रविकुजबुधसितैः जातोराजपुत्रोराजाभवति अन्यकुलजोपिधनवान् सुखेगुराविति गुरौजीवेसुखेचतुर्थस्थानस्थे खेदशमेशशितीक्ष्णदीधिती चंद्रार्कौयमोदये शनैश्चरेलग्नगते अपरैरन्यैभौमबुधशुक्रैः लाभगतैरेकादशस्थैः जातोनृपोराजाभवति तत्रैतज्जातं शनैश्चरोलग्ने चतुर्थेजीवः दशमेसूर्य्येचंद्रो भौमबुधशुक्राएकादशे एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवति अन्यकुलजोपिधनवान्भवति अथान्यद्राजयोगद्वयंवसंततिलकेनाह १७ मेषूरणायतनुगाइति शशिमंदजीवाः चंद्रसौरगुरवः यथासंख्यं मेषूरणायतनुगाः दशमैकादशलग्नस्थाः ज्ञारौबुधभौमौधनेद्वितीयस्थाने सितरवीशुक्रार्कौहिबुकेचतुर्थे ४ एवंविधेयोगेजातोनरेंद्रोनृपोभवति तत्रैतज्जातं दशमेचंद्रः एकादशेसौरः लग्नेजीवः द्वितीयेबुधभौमौ चतुर्थेशुक्रार्कौ एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवत्यन्यकुलजोधनवान् वक्रासिताविति वक्रासितौभौमसौरौ शशिसुरेज्यसितार्कसौम्याः चंद्रगुरुशुक्रसूर्य्यबुधाः यथासंख्यं होरासुखास्तशुभखाप्तिगताः

सुखेगुरौखेशशितीक्ष्णदीधितीयमोदयेलाभगतैर्नृपोऽपरैः १७ मेषूरणायतनुगाः शशिमंदजीवाः ज्ञारौधनेसितरवीहिबुकेनरेंद्रम् वक्रासितौशशिसुरेज्यसितार्कसौम्याहोरासुखाऽस्तशुभखाप्तिगताःप्रजेशं १८ कर्म्मलग्नयुतपाकदशायांराज्यलब्धिरथवाप्रबलस्य ॥ ॥

लग्नचतुर्थसप्तमनवमदशमैकादशस्थाः भवंति तदाजातःप्रजेशोराजाभवति तत्रैतज्जातं भौमसौरौलग्नगतौ चतुर्थेचंद्रः सप्तमेजीवः नवमेशुक्रः दशमेसूर्य्यः एकादशेबुधः एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवत्यंन्यकुलजोधनवान् अथराजयोगजातस्यकस्मिन्कालेराज्यावाप्तिर्भविष्यतीतितज्ज्ञानंस्वागतयाह १९ कर्म्मलग्नयुतपाकदशायामिति राजयोगकर्तॄणांग्रहाणांमध्याद्योग्रहः कर्मणिलग्नाद्दशमेस्थितःयश्चराजयोगकर्त्तॄणांग्रहाणांमध्याद्योग्रहः लग्नेयुतोजन्मलग्नस्थः तत्पाकदशायांतस्यसंबंधिनीयापाकदशांतर्दशाभवति तत्रतस्याराज्यलब्धिर्भवति अथलग्नदशमयोः द्वयोरपिग्रहोभवतः तदातयोःयोबलवांस्तस्यदशायामंतर्दशाकालेराज्यलब्धिः अथतत्रवहवोयदाभवंतितदाप्रबलस्यसर्वोत्तमबलस्यांतर्दशाकाले अथवाप्रबलस्येति अथलग्नदशमौशून्यौभवतस्तदाजन्मनियःप्रबलःसर्वोत्तमबलस्तस्यांतर्दशाकाले ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंराज्यदासुबहुषुंतर्दशासुयस्मिन्नंतर्दशाकालेचारवशादतिबलवत्त्वंसंभवति तस्यामेवांतर्दशायांराज्यप्रदोभवति शत्रुनीचग्रहेति लब्धराज्यस्यापिजन्मकाले
शत्रुक्षेत्रस्थेन नीचक्षेत्रस्थेनचग्रहेणचयांतर्दशादत्तातस्यांतस्मिन् बलवतिराज्यहरणंवाच्यं यतः साछिद्रदशाविबलेपितस्मिन्नापद्भवति साचसंश्रयदशापरि
कल्प्या तस्यामंतर्दशायांसंश्रयंकार्य्यदैवयुक्तनृपसंश्रयगुणात्तन्मोक्षोपि वक्ष्यतिचयात्रायां अरिकोपहतदशायांजन्मोदयनाथशत्रुपाकेच स्वदशेशकारकद
शाः संश्रयणीयोनरेंद्रयतिरिति अत्रचभगवान्गार्गिः लग्नगतः कर्म्मगोवास्यादथवाप्रबलोपियः यः स्यात्तांतर्दशाकालेराज्यदः प्रबलोप्यदः १ नीचारिग्र
हसंस्थस्यदशायांप्रबलस्यच च्युतिबलविहीनस्यतन्मोक्षः परसंश्रयादिति अथभोगिनांसवरदस्युस्वामिनांचजन्मज्ञानंमालिन्याह १९ गुरुसितबुधलग्नेति
गुरुसितबुधाः जीवशुक्रसौम्याः एवमन्यत्रमेषलग्नगते अर्कपुत्रेसौरे सप्तमस्थे दिवसनाथेसूर्ये वियतिदशमस्थानगते एवंविधेयोगेभोगिनांभोगवतां
जन्मविंद्याज्जानीयात् एवंविधेयोगेजातोसदैवभोगवान्भवति तस्यार्थविहीनस्यापियतः कुतश्चिद्भोगावाप्तिर्भवति रविबुधसितलग्नेइत्यत्रकेचिद्रविंबुधसि

शत्रुनीचगृहयातदशायांछिद्रसंश्रयदशापरिकल्प्याः १९ गुरुसितबुधलग्नेसप्तमस्थेऽर्कपुत्रेवियतिदिवसनाथेभोगिनांजन्मविंद्यात्
शुभबलयुतकेंद्रैः क्रूरभस्थैश्चपापैर्व्रजतिशबरदस्युः स्वामितामर्थभाक्च २० ॥

ऽऽ नानांसबंधिलग्नेइतिव्याख्यातं सिंहवृषतुलामिथुनकंन्या
लग्नेष्विति यतोदशमस्थेऽर्केलग्नेबुधसितयोः रवौस्थानंनसंभवति आचार्य्येणाव राहमिहिरेणपूर्वशास्त्रानुसारेणाऽयंयोगोकृतः अत्रचभगवान्गार्गिः जीव
त्रभार्गवैर्लग्नेसप्तमस्थेऽर्केनंदने दशमस्थेरवौजातोभोगवान्पुरुषोभवेत् शुभबलयुतेकेंद्रैरिति शुभग्रहसंबंधिनोराशयः तेचसबलायस्यकेंद्रगताभवंतितैः
तथाभूतैः तथापापैः क्रूरग्रहैः क्रूरभस्थैः पापराश्याश्रितैः यस्यजन्मभवतिसशबराणांपुलिंदानांदस्यूनांचौराणांस्वामित्वंव्रजतिगच्छति अर्थभाग्भाग्यवान्ध
नवांश्चभवति शुभबलयुतेकेंद्रैरिति अत्रशुभग्रहैः बलयुतैः केंद्रगतैरितिकेचिद्व्याख्यातं तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः पापक्षेत्रगतैः केंद्रस्थैः सौम्यराशि
भिः सबलैर्यस्यजन्मस्यात्स्यादसौदस्युनायकइति २० ॥ ॥इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौराजयोगाध्यायोएकादशः ११ अथातोनाभसयोगा
ध्यायोव्याख्यायते नाभसयोगानांचत्वारोविकल्पाः तत्राकृतियोगाएकोविकल्पः आकृतियोगाः संख्यायोगाश्चविकल्पद्वयं आकृतियोगाः संख्यायोगाआश्रय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आकृतियोगाः संख्यायोगा आश्रययोगा दलयोगो चेति विकल्पचतुष्टयं तत्र विंशतिराकृतियोगाः सप्तसंख्यायोगाः त्रय आश्रययोगाः द्वौ दलयोगौ तत्र द्वित्रिच तुर्विकल्पजानां योगानां संख्याज्ञानमौपछंदसिकेनाह १ ॥ नवदिगिति नव प्रसिद्धा दिक्शब्देन दश उच्यंते वसवोऽष्टौ एते यथासंख्यं त्रिकाग्निवेदैः गुणिता त्रिकशब्देन त्रय एव उच्यते अग्निशब्देन त्रयः वेदाश्चत्वारः ४ एतैः गुणिताः तद्यथा नवदिग्वसवः ९।१०।८ एते यथासंख्यं त्रिकाग्निवेदैः ३।३।४ एतैर्गुणि ताजाताः २७।३०।३२ एते यथासंख्यं द्वित्रिचतुर्विकल्पजा भवंति एतदुक्तं भवति आकृतियोगा विंशतिः संख्यायोगाः सप्त एवमाकृतिसंख्याविकल्पद्वयेन सप्तविंशतियोगाः भवंति आश्रययोगास्त्रयः आकृतिसंख्या आश्रयकृते नविकल्पत्रयेण त्रिंशत् ३० ॥ दलयोगौ द्वौ आकृतिसंख्या आश्रयदलयोगकृतेन विकल्पचतुष्केन द्वात्रिंशत् ३२ ॥ एवं द्वित्रिचतुर्विकल्पजा योगाः स्युः भवेयुरिति यवनैस्त्रिगुणा हीति पुराणयवनैः त्रिगुणा हि षट्शती कथिता षण्णां शतानां समाहारः षट्शती सा च त्रिगुणा अष्टादशयोगशतान्यभिहितानीत्यर्थः १८०० ॥ ननु श्रुतिध्वजेन किमुक्तं उच्यते नाभसयोगानामानंत्यं तथा च तद्वाक्यं संख्या

नवदिग्वसवस्त्रिकाग्निवेदैर्गुणिता द्वित्रिचतुर्विकल्पजाः स्युः यवनैस्त्रिगुणा हि षट्शती सा कथिता विस्तरतोत्र तत्समासः १ रज्जुर्मुशलं न लश्चराद्यैः सत्यश्चाश्रयजा जगादयोगान् केंद्रैः सदसद्युतैर्द्दलाख्यौ स्रक्सर्पौ कथितौ पराशरेण २ ॥ न सा दृश्यमनंतकं स्याद्द्रव्याणि नानाप्रकृतीनि दृ

ष्टेति कथं पुराणयवनैरष्टादशशतान्यभिहितानि उच्यंते आकृतियोगास्त्रयोविंशतिस्तैरभिहिताः संख्यायोगानां सप्तविंशत्यधिकशतं भवति एवं सार्द्धशतं भवं ति तच्चैकैकं राशिं लग्नगतमधिकृत्योक्तं तस्माल्लग्नद्वादशके नाष्टादशयोगशतानि भवंति यस्मात्सार्द्धशतं द्वादशहतं अष्टादशशतानि भवंति एतेषामुत्पत्तिर ध्यायांते प्रदर्शयिष्यामः विदिताध्यायार्थस्य सुखावबोधत्वात् एवं यवनैस्त्रिगुणा षट्शती विस्तरतः कथितो त्का अत्रास्मिन् शास्त्रे तत्समासस्तत्संक्षेपः क्रि यते विस्तरस्य समासोभिधीयत इति पूर्वप्रदर्शिता द्वात्रिंशदेवाभिधीयंते तत्फलेषु अन्यफलानां समानत्वात् द्वात्रिंशत्स्वेव योगेष्वष्टादशयोगशतान्यंतर्भवंति इति अथाश्रययोगत्रयं दलयोगद्वयं चौपछंदसिकेनाह १ रज्जुर्मुशलमिति चराद्यैः चरस्थिरद्विस्वभावराशिः ग्रहसंयुक्तैः यथासंख्यं रज्जुर्मुशलं नलश्चेति योगत्रयं भवति तद्यथैकस्मिन् चरांशे चरराशि द्वये चरराशित्रयं चरराशिचतुष्के वा यदा सर्वेग्रहाः भवंति स्थिरराशयो द्विस्वभावराशयश्च शून्याः भवंति ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ.
टी. भ
६१

एवंराज्यदासुबहुषंतर्दशासुयस्मिन्नंतर्दशाकालेचारवशादतिबलवत्त्वंसंभवति तस्यामेवांतर्दशायांराज्यप्रदोभवति शत्रुनीचग्रहेति लब्धराज्यस्यापिजन्मकाले शत्रुक्षेत्रस्थेन नीचक्षेत्रस्थेनचग्रहेणचयांतर्दशादत्तातस्यांतस्मिन् बलवतिराज्यहरणंवाच्यं यतः साछिद्रदशाविबलेपितस्मिन्नापद्भवति साचसंश्रयदशापरिकल्प्या तस्यामंतर्दशायांसंश्रयंकार्य्यदैवयुक्तनृपसंश्रयगुणान्नम्भोसोपि वक्ष्यतिचयात्रायां अरिकोपहृतदशायांजन्मोदयनाथशत्रुपाकेच स्वदशेशकारकदशाः संश्रयणीयोनरेंद्रयतिरिति अत्रचभगवान्गार्गिः लग्नगतः कर्म्मगोवास्याद्यथवाप्रबलोपियः यःस्यात्स्वांतर्दशाकालेराज्यदः प्रबलोप्यदः १ नीचारिगृहसंस्थस्यदशायांप्रबलस्यच च्युतिबलविहीनस्यतन्मोक्षः परसंश्रयादिति अथभोगिनांसवरदस्युस्वामिनांचजन्मज्ञानंमालिन्याह १९ गुरुसितबुधलग्नेति गुरुसितबुधाः जीवशुक्रसौम्याः एवमन्यत्रमेषलग्नगते अर्कपुत्रेसौरे सप्तमस्थे दिवसनाथेसूर्य्ये वियतिदशमस्थानगते एवंविधेयोगेभोगिनांभोगवतां जन्मविद्याज्जानीयात् एवंविधेयोगेजातोसदैवभोगवान्भवति तस्यार्थविहीनस्यापियतः कुतश्चिद्भोगावाप्तिर्भवति रविबुधसितलग्नेद्रुत्यत्रकेचिद्रविबुधसि

शत्रुनीचगृहयातदशायांछिद्रसंश्रयदशापरिकल्प्याः १९ गुरुसितबुधलग्नेसप्तमस्थेऽर्कपुत्रेवियतिदिवसनाथेभोगिनांजन्मविंद्यात्
शुभबलयुतकेंद्रैः क्रूरभस्थैश्चपापैर्व्रजतिशबरदस्युःस्वामितामर्थभाक्च २० ॥

तानांसंबंधिलग्नेइतिव्याख्यातं सिंहवृषतुलामिथुनकन्यालग्नेष्विति यतोदशमस्थेऽर्केलग्नेबुधसितयोः रवौस्थानंनसंभवंति आचार्य्येणव राहमिहिरेणपूर्वशास्त्रानुसारेणाऽयंयोगोक्तः अत्रचभगवान्गार्गिः जीवज्ञभार्गवैर्लग्नेसप्तमस्थेऽर्कनंदने दशमस्थेरवौजातोभोगवान्पुरुषोभवेत् शुभबलयुतकेंद्रैरिति शुभग्रहसंबंधिनोराशयः तेचसबलायस्यकेंद्रगताभवंतितैः तथाभूतैः तथापापैः क्रूरग्रहैः क्रूरभस्थैः पापराश्याश्रितैः यस्यजन्मभवतिसशबराणांपुलिंदानांदस्यूनांचोराणांस्वामित्वंव्रजतिगच्छति अर्थभाग्भाग्यवान्धनवांश्चभवति शुभबलयुतकेंद्रैरिति अत्रशुभग्रहैः बलयुतैः केंद्रगतैरितिकेचिद्व्याख्यातं तत्वायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः पापक्षेत्रगतैःकेंद्रस्थैः सौम्यराशिभिः सबलैर्यस्यजन्मस्यात्स्यादसौदस्युनायकइति २० ॥ ॥इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौराजयोगाध्यायोएकादशः ११ अथातोनाभसयोगाध्यायोव्याख्यायते नाभसयोगानांचत्वारोविकल्पाः तत्राकृतियोगाएकोविकल्पः आकृतियोगाःसंख्यायोगाश्चविकल्पद्वयं आकृतियोगाःसंख्यायोगाआश्रय

राम
६१

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आकृतियोगाः संख्यायोगा आश्रययोगा दलयोगौ चेति विकल्पचतुष्टयं तत्र विंशतिराकृतियोगाः सप्त संख्यायोगाः त्रय आश्रययोगाः द्वौ दलयोगौ तत्र द्वित्रिचतुर्विकल्पजानां योगानां संख्याज्ञानमौपच्छंदसिकेनाह १ ॥ नवदिगिति नव प्रसिद्धा दिक्शब्देन दश उच्यंते वसवोऽष्टौ एते यथासंख्यं त्रिकाग्निवेदैः गुणिता त्रिकशब्देन त्रय एव उच्यते अग्निशब्देन त्रयः वेदाश्चत्वारः ४ एतैः गुणिताः तद्यथा नवदिग्वसवः ९।१०।८ एते यथासंख्यं त्रिकाग्निवेदैः ३।३।४ एतैर्गुणिता जाताः २७।३०।३२ एते यथासंख्यं द्वित्रिचतुर्विकल्पजा भवंति एतदुक्तं भवति आकृतियोगा विंशतिः संख्यायोगाः सप्त एवमाकृतिसंख्याविकल्पद्वयेन सप्तविंशतियोगाः भवंति आश्रययोगास्त्रयः आकृतिसंख्याआश्रयकृतेन विकल्पत्रयेण त्रिंशत् ३० ॥ दलयोगौ द्वौ आकृतिसंख्याआश्रयदलयोगकृतेन विकल्पचतुष्केन द्वात्रिंशत् ३२ ॥ एवं द्वित्रिचतुर्विकल्पजा योगाः स्युः भवेयुरिति यवनैस्त्रिगुणा हीति पुराणयवनैः त्रिगुणा हि षट्शती कथिता षण्णां शतानां समाहारः षट्शती सा च त्रिगुणा अष्टादशयोगशतान्यभिहितानीत्यर्थः १८०० ॥ ननु श्रुतिध्वजेन किमुक्तं उच्यते नाभसयोगानामानंत्यं तथा च तद्वाक्यं संख्या

नवदिग्वसवस्त्रिकाग्निवेदैर्गुणिता द्वित्रिचतुर्विकल्पजाः स्युः यवनैस्त्रिगुणा हि षट्शती सा कथिता विस्तरतोऽत्र समासः १ रज्जुर्मुशलं न
लश्चराद्यैः सत्यश्चाश्रयजाञ्जगाद योगान् केंद्रैः सदसद्युतैर्दलाख्यौ स्रक्सर्पौ कथितौ पराशरेण २ ॥

न सादृश्यमनंतकं स्याद्द्रव्याणि नानाप्रकृतीनि दृष्टेति कथं पुराणयवनैरष्टादशशतान्यभिहितानि उच्यंते आकृतियोगास्त्रयोविंशतिस्तैरभिहिताः संख्यायोगानां सप्तविंशत्यधिकं शतं भवति एवं सार्द्धशतं भवंति तच्चैकैकं राशिं लग्नगतमधिकृत्योक्तं तस्माल्लग्नद्वादशकेनाष्टादशयोगशतानि भवंति यस्मात्सार्द्धशतं द्वादशहतं अष्टादशशतानि भवंति एतेषामुत्पत्तिरध्यायांते प्रदर्शयिष्यामः विदिताध्यायार्थस्य सुखावबोधत्वात् एवं यवनैस्त्रिगुणा षट्शती विस्तरतः कथिता अत्रास्मिन् शास्त्रे तत्समासस्तत्संक्षेपः क्रियते विस्तरस्य समासोऽभिधीयत इति पूर्वप्रदर्शिता द्वात्रिंशदेवाभिधीयंते तत्फलेष्वन्यफलानां समानत्वात् द्वात्रिंशत्स्वेव योगेष्वष्टादशयोगशतान्यंतर्भवंति इति अथाश्रययोगत्रयं दलयोगद्वयं चौपच्छंदसिकेनाह १ रज्जुर्मुशलमिति चराद्यैः चरस्थिरद्विस्वभावराशिः ग्रहसंयुक्तैः यथासंख्यं रज्जुर्मुशलं नलश्चेति योगत्रयं भवति तद्यथैकस्मिन् चरराशौ चरराशिद्वये चरराशित्रयं चरराशिचतुष्के वा यदा सर्वे ग्रहाः भवंति स्थिरराशयो द्विस्वभावराशयश्च शून्याः भवंति॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ
टी.भ
७२

तदारज्जुर्नामयोगोभवति एवमेकस्मिन्स्थिरराशौराशिद्वये राशित्रयेराशिचतुष्केवायदासर्वेग्रहाः भवंति चरराशयोद्विस्वभावराशयश्चशून्याभवंति तदामुश
लंनामयोगोभवति एवमेकस्मिन्द्विस्वभावराशौराशिद्वयेराशित्रयेराशिचतुष्केवासर्वेग्रहाः भवंति चरराशयः स्थिरराशयश्चशून्याः भवंति तदानलाख्योयोगोभवति
एतानाश्रयजांस्त्रिन्योयोगान्सत्याचार्योजगादउक्तवान्॥केचित्सत्यस्त्वाश्रयजानिहाहइतियोगानितिपठंतिइहास्मिन्प्रकरणेऽप्रहोक्तवानिति तथाचसत्यः सर्वेचरे
षुराशिषुयदास्थितायोगमाहतंरज्जुअनयप्रियस्यसततंविदेशावासार्थयुक्तस्य सर्वेस्थिरेषुराशिषुयदास्थितामुशलमाहतंयोगं जन्मनिकर्म्मकराणांयुक्तानामर्थ
मानाभ्यां द्विशरीरिषुनलइतियोगोहीनाहीनातिरिक्तदेहानां निपुणानांपुरुषाणांतनुसंचयभागिनांभवति अत्रकैश्चिद्व्याख्यातं चरराशिचतुष्केयदासर्वे
ग्रहाभवंति तदारज्जुःस्थिरराशिचतुष्केमुशलं द्विस्वभावराशिचतुष्केनलइति तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः एकोद्वौवात्रयः सर्वेसर्वैःयुक्तायदाग्रहैः चरयो
गस्तदारज्जुःशीर्ष्योणांजन्मदोभवेत् स्थिरश्चेन्मुशलंनाममानिनांजन्मकृन्नृणां द्विस्वभावोनलाख्यस्तुबलिनांपरिकीर्त्तितः एवमाश्रययोगत्रयंव्याख्यातंसत्यम
तेन तथाचसत्यः चरराशिगेर्ग्रहैर्द्रैर्रज्जुःस्थिरगराशिगस्तथामुशलं द्विशरीरगतैर्य्योगोनलसंज्ञोमुनिभिरुद्दिष्टः अथदलयोगद्वयमुच्यते केंद्रैःसदसद्युतैरिति कें
द्रैः यथासंख्यंसदसद्युतैः सद्ग्रहैःसौम्यैर्युतैः दलाख्योदलोयोगः स्रग्मालानामभवति तथाकेंद्रैरसद्ग्रहैः पापैर्युक्तैः दलयोगः सर्प्पोनामयोगोभवति एतदुक्तं
भवति येषुतेषुत्रिषुकेंद्रेषुसौम्यग्रहाःबुधगुरुशुक्रायदाभवंतिनकस्मिंकश्चित्केंद्रेपापोभवतितदास्रग्नामयोगोभवति अथयेषुतेषुत्रिषुकेंद्रेषुपापाःसूर्य्य
भौमसौराःभवंति नकस्मिंश्चि केंद्रेभवतिसौम्यग्रहाः तदासर्प्पोनामयोगोभवति नन्वत्रयोगद्वयेकेंद्रैःसदसद्युतैर्दलाख्यावित्युक्तास्त्रिषुकिमितिव्याख्यातं॥ एम
७२
यस्माच्छुक्लपक्षकृष्णपक्षयोश्चंद्रस्यसौम्यत्वंपापत्वंचसंभवति एवंस्थितिः यदासौम्याक्रांतेषुत्रिषुकेंद्रेषुक्षीणश्चंद्रमायदाचतुर्थोभवति अथवापापाक्रांतेषुत्रि
षुकेंद्रेषुक्षीणश्चंद्रमायदाचतुर्थोभवति तदापिस्रक्सर्प्पौयोगौभवतः तच्चतुर्षुकेंद्रेषुकिमितिनव्याख्यातं उच्यतेनैवं यस्मादनेनैवस्वल्पजातकेउक्तं केंद्रत्रय
गैः पापेतरैर्दलाख्यावहिमालाच अत्रसौम्यालयः पापालयइतिकथंज्ञायते यथानयोर्द्वयोर्म्मध्येचंद्रमास्तृतीययोः नभवति उच्यते भगवान्गार्गिणोक्तं॥
त्रिकेंद्रगैर्य्यमारार्कैः सर्प्पोदुःखितजन्मदः भोगिजन्मप्रदामालातद्वज्जीवसितेंदुजैः स्रग्योगः पापवर्ज्जितेकेंद्रेषुसर्प्पः सौम्यवर्ज्जितेष्विनिकथंज्ञायते॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

उच्यते बादरायणोक्तं केंद्रस्थपापेषु सितज्ञजीवैः केंद्रत्रिसंस्थैः कथयंति मालां सर्प्पस्त्वसौम्येश्वयमारसूर्य्यैर्योगाविमौ द्वौ कथितौ दलाख्यौ एतौ दलयोगौ द्वौ सु
कस्य्यौ कथितौ पराशरेणोक्तौ नत्वन्यैरप्युक्तौ उच्यते अन्यैरुक्तौ अन्यैर्नोक्तौ पराशरेणोक्ताविति स्वशास्त्रे वराहमिहिरेणोक्तौ तथाच भणित्यः केंद्रत्रयगैः पापैः
सौम्यैश्चौ दलसंज्ञितौ द्वौ योगौ सर्प्पमालाख्यौ विनष्टेष्टफलप्रदौ एवमाश्रययोगत्रयमपि योगद्वयमाह अन्यैरुक्तमन्यैर्नोक्तं अन्यैरुक्तत्वाद्वराहमिहिरेणोक्तं गृहीतं
एवं दलयोगद्वयं व्याख्यातं अथाश्रययोगत्रयमन्याचार्य्यैर्नोक्तं येन कारणेन च नोक्तं तत्कारणमुपजातिकयाह २ योगाव्रजंतीति आश्रयजा योगा रज्जुर्मुशल
नलाख्याः आकृतियोगैः यवाब्जवज्राण्डजगोलकाद्यैः यवपद्मवज्रविहंगगोलकैरादिग्रहणाद्गदाशकटभ्यां च तथा संख्यायोगैः गोलकाद्यैः गोलकयुगशूलकेदारैः
संख्यायोगाः आश्रयजा योगाः तुल्यतां समत्वं व्रजंतीत्यतोन्यैः नोक्ताः तद्व्यतिरेकेणाप्याश्रययोगानामवकाशो नास्तीति वराहमिहिरेणोक्ताः येष्वयोगैः स
मतां यास्यंति यत्र चैतेषामनवकाशस्तदध्यायांते व्याख्यामः केंद्रोपगः प्रोक्तफलाविति दलाख्यौ दलयोगौ द्वौ केंद्रोपगः प्रोक्तफलौ कथितफलौ केंद्रोपगतैः

योगा व्रजंत्याश्रयजाः समत्वं यवाब्जवज्राण्डजगोलकाद्यैः केंद्रोपगः प्रोक्तफलौ दलाख्यावित्याहुरन्येन पृथक्फलौ तौ २ आसन्नकें
द्रभवनद्वयगैर्गदाख्यस्तन्वस्तगेषु शकटं विहगः खबंध्वोः ॥ ५ ग्रहैः प्रोक्तफलेययोः केंद्रत्रयगैः केंद्रस्थानां शुभग्रहाणां शुभं फलमुक्तमशुभानाम
शुभमिति अत एवेमौ प्रोक्तफलौ कथितफलौ उक्तं च वराहमिहिरेण केंद्रत्रिकोणेषु शुभाः प्रशस्तास्तेष्वेव पापा न शुभप्रदाः स्युः केंद्रत्रिकोणगैः शुभैः शुभं
फलं भवतीति मालानोक्ता एवं केंद्रत्रयगैः पापैः पापफलं भवतीति सर्प्पोनक्तः एवमन्येऽपरे आहुः अयमयंति तथा तौ न पृथक्फलावुक्तार्थत्वात् यद्येवं तर्हि किं
मर्थं वराहमिहिरेणोक्ताविति अत्रोच्यते नाभसयोगांतर्भूतत्वात्समस्तदशास्वपि फलदौ भवतः यद्वा केंद्रोपगानां योगं विना फलमंगीक्रियते तदा स्वदशास्वेव फ
लं प्रयच्छति एतच्च पराशरादीनां मतं तेषां मतं यथा नाभसयोगावेतौ समस्तदशास्वपि फलप्रदौ तेन वराहमिहिरेणोक्तौ अथाकृतियोगान्पंच गदाशकटविहंग
शृंगाटकहलाख्यान्वसंततिलकेनाह ३ आसन्नेति आसन्ने निकटवर्त्तिनि केंद्रभवनद्वये कंटकराशियुग्मे यदा सर्व्वे ग्रहाः भवंति तदा गदाख्यो योगो भवति
सच चतुः प्रकारः लग्नचतुर्थस्थैः सर्व्वग्रहैरेकः चतुर्थसप्तमस्थैर्द्वितीयः सप्तमदशमस्थैस्तृतीयः दशमलग्नस्थैश्चतुर्थः तन्वस्तगेष्विति तन्वस्तगेषु ॥ ॥

ह
टी.ज.
७२

लग्नसप्तमगेषुसर्वग्रहेषुशाकटंभवति एवंबंधोः दशमचतुर्थयोः स्थितेषुसर्वग्रहेषुविहगाख्योयोगः नवमपंचमलग्नस्थैः सर्वग्रहैः शृंगाटकाख्योयोगोभवति
लग्नान्यगेहेलमितिलग्नवर्ज्जयित्वायथासंभवमन्यस्थैर्ग्रहाः परस्परंत्रिकोणगताभवंति तदाहलमितियोगः तज्ज्ञाः होराशास्त्रपंडिताः प्रवदंतिकथयंति सच
त्रिःप्रकारः द्वितीयषष्ठदशमस्थैः सर्वग्रहैरेकः तृतीयसप्तमैकादशस्थैः द्वितीयः प्रकारः चतुर्थाष्टमद्वादशस्थैस्तृतीयःप्रकारइति अथवज्रयवकमलमपि
संज्ञंयोगचतुष्टयंवैतालीयेनाह ४ शाकटांडमिति शकटवद्गुभैः व्यवस्थितैरंडजवद्शुभैश्चवज्रंभवति एतदुक्तंभवति लग्नसप्तमयोः सौम्याश्चतुर्थदश
मयोश्चपापाभवंतिनान्यत्रकेचित्तदावज्राख्योयोगोभवति तद्विपरीतगैःयवः तएवग्रहायदिविपरीतगताभवंति तदायवाख्योयोगोभवति शकटवद्शुभा
अंडजवद्गुभा एतदुक्तंभवति लग्नसप्तमयोःपापाःस्थिताः चतुर्थदशमयोश्चशुभाःस्थितास्तदायवाख्योयोगोभवति कमलंत्विति एतैरेवसौम्यपापैः वि

।शृंगाटकंनवमपंचमलग्नसंस्थैर्लग्नान्यगेहेलमितिप्रवदंतितज्ज्ञाः ४ शाकटांडजवद्गुभाशुभैर्वज्रंतद्विपरीतगैर्य्यवः कम
लंतुविमिश्रसंस्थितैर्वापीतद्यदिकेंद्रबाह्यतः ५ पूर्वशास्त्रानुसारेणमयावज्रादयःकृताः चतुर्थेभवनेसूर्य्याज्ज्ञसितौभवतःक
थम् ६ कंटकादिप्रवृत्तेषुचतुर्गृहगतैर्ग्रहैः ॥ ५५ मिश्रसंस्थितैश्चतुर्ष्वपिकेंद्रेषुसमवस्थितैः कमलाख्योयोगोभवति तदेवकमलंयदिकेंद्रबाह्यतो
भवति तदावापीसंज्ञोयोगः एतदुक्तंभवति सर्वैरेवकेंद्रबाह्यतःस्थितैः केंद्राणिवर्ज्जयित्वाऽन्यत्रपणफरापोक्लिमेषुस्थितैस्तदेवकमलंवापीसंज्ञोभवति।
योगः पणफरेषुचतुर्ष्वापोक्लिमेषुचतुर्ष्वएवेति अथवज्रयवयोःसंभवोनभवतितोचमयापूर्वशास्त्रानुसारेणकृताविथ्येतदनुष्टुभाह ५ पूर्वशास्त्रानुसारे
णेति पूर्वशास्त्रानुसारेण पूर्वाचार्य्यैः मययवनादिभिः वज्राख्योयोगोक्तःयवाख्यश्च तस्मान्मयापिकृतः वज्रादयइतिबहुवचननिर्देशोऽन्येषामेवंप्रकाराणां एम
प्रदर्शनार्थः वज्रादयोयोगाद्यद्यपिनसंभवंतितथापिपूर्वशास्त्रानुसारेणमयाकृताः नान्यनुस्मृत्यदृष्टेत्यर्थः यतःसूर्य्यादादित्याच्चतुर्थेभवने चतुर्थराशौपूर्वेण ७३
पश्चिमेनवाज्ञसितौ बुधशुक्रौकथंभवतः नकदाचिदर्कोदयेऽस्तसमयेवामध्याह्नार्द्धरात्रयोः बुधशुक्रौभवतः आदित्येमध्याह्नस्थेऽर्द्धरात्रस्थेवातयोर्हृदयेऽस्त
मयेवानभवति अथयूपेषुशक्तिदंडाख्ययोगचतुष्टयमनुष्टुभाह ६ कंटकादिति होरालग्नंतदाद्यैःकेंद्रैः क्रमात्परिपाद्याः लग्नकेंद्रमादितःकृत्वाचतुर्षुग्रहेषु॥

यथासंभवंसर्व्वग्रहाणामवस्थानंभवतितदायूपेषुशक्तिदंडाख्याश्चत्वारोयोगाःभवंति तद्यथा लग्नद्वितीयतृतीयचतुर्थेषुचतुर्ष्वपियदासर्व्वेग्रहाःभवंतितदा
यूपाख्योयोगोभवति अथचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमेषुसर्व्वएवग्रहाःभवंति तदेषुशराख्योयोगः अथसप्तमाष्टमनवमदशमेषुतदाशक्तियोगः अथदशमै
कादशद्वादशलग्नेषुतदादंडयोगइति अथनौकूटछत्रचापार्द्धचंद्राख्यंयोगपंचकमनुष्टुभाह ७ नौकूटछत्रेति तद्वत्तेनैवप्रागुक्तेनप्रकारेणलग्नकेंद्रादारभ्यैः
केकस्मात्केंद्रात्सप्तभिर्ग्रहैः सप्तर्क्षसंस्थितैःनौकूटछत्रचापसंज्ञंचतुष्टयंभवति तद्यथा लग्नद्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमेषुयदासर्व्वेग्रहाःभवंतित
दानौःनामयोगोभवति एवंचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमाष्टमनवमदशमेषुयदाभवंतितदाकूटाख्योयोगोभवति अथसप्तमाष्टमनवमदशमैकादशद्वादशल
ग्नेषुसर्व्वेग्रहाभवंतितदाछत्राख्ययोगं अथदशमैकादशद्वादशलग्नद्वितीयतृतीयचतुर्थेषुयदासर्व्वेग्रहाभवंतितदाचापंचापाख्ययोगं अर्द्धचंद्रइति ना
वाद्यैरेक्योगैरन्यर्क्षसंस्थितैरपरराशिव्यवस्थितैरर्द्धचंद्राख्योयोगोभवति नावाद्याःकंटकेषूक्ताःनैश्चान्यर्क्षसंस्थितैः अपरराशिगतैः तेनपणफरेभ्यः आर

यूपेषुशक्तिदंडाख्याहोराद्यैः कंटकैः क्रमात् ७ नौकूटछत्रचापानितद्वत्सप्तर्क्षसंस्थितैः अर्द्धचंद्रस्तुनावाद्यैः प्रोक्तस्त्वन्यर्क्षसंस्थितैः
८ एकांतरगतैरर्थात्समुद्रःषड्गृहाश्रितैः विलग्नादिस्थितैश्चक्रमित्याकृतिजसंग्रहः ९ ॥ भ्यनिरंतरं सप्तसुगृहेषुयदासर्व्वेग्रहाभ

वत्यापोक्लिमेभ्योवातदार्द्धचंद्राख्यःसचाष्टप्रकारः तद्यथा द्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमाष्टमेषुसप्तसुसर्व्वेग्रहायदाभवंतितदेकः एवंतृतीयादिनव
मांत्येषुद्वितीयः पंचमादिष्वेकादशान्त्येषुतृतीयः षष्ठादिषुद्वादशान्त्येषुचतुर्थः अष्टमादिषुद्वितीयांतेषुपंचमः नवमादिषुतृतीयांतेषुषष्ठः एकादशादिषुपं
चमांतेषुसप्तमः द्वादशादिषुषष्ठांतेषुयदासर्व्वेग्रहाभवंतितदाऽष्टमइति अथसमुद्रचक्राख्यौद्वौयोगावनुष्टुभाह ८ अर्थात्द्वितीयस्थानादारभ्यैकांत
रगतैः ग्रहैःषड्गृहाश्रितैःषड्राशिषुव्यवस्थितैःसप्तभिःग्रहैःसमुद्राख्योयोगोभवति विलग्नादिस्थितैरिति अनेनैवप्रकारेणविलग्नाल्लग्नात्प्रभृत्येकां
नरस्थैः षड्गृहेषुसप्तभिर्ग्रहैश्चक्राख्योयोगोभवति तद्यथा लग्नतृतीयपंचमसप्तमनवमैकादशेषुषड्गृहेषुयदासर्व्वेग्रहाःभवंतितदाचक्राख्योयोगोभवति
इत्येवप्रकारेणआकृतिजानामाकारवशादुत्पन्नानांसंग्रहोव्याख्यातः अथसंख्यायोगसप्तकंमालिन्याह ९ ॥ ॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सप्तसु राशिषु गतैरेकापायादेकापगमात्क्रमात्सप्तसंख्यायोगाः स्युः भवेयुः तेचवल्लक्याद्योगोलांताः तद्यथा ये
बृ संख्यायोगइति सप्तभिर्ग्रहैः सप्तर्क्षसंस्थैः सप्तसु राशिषु गतैरेकापायादेकापगमात्क्रमात्सप्तसंख्यायोगाः स्युः भवेयुः एवंपंचसुसर्व्वैग्रहाः पाशः
टी.अ. षुतेषुसप्तसुगृहेषुयदासर्व्वेग्रहाभवंतितदावल्लकीनामयोगोभवति यदाषट्सुगृहेषुसर्व्वेग्रहाभवंति तदादामिनीनामयोगोभवति एवंपंचसुसर्व्वेग्रहाः पाशः
७४ पाशोयोगः चतुर्षुकेदारः केदारोयोगः त्रिषुशूलः शूलोयोगः द्वयोःयुगः युगनामयोगः एकस्मिन् राशिषुसर्व्वेग्रहायदाभवंतितदागोलः गोलनामयोगः अ
न्यान्पूर्व्वमुक्तान् विहाय पूर्व्वोक्तानन्यान्योगान्विहायवर्ज्जयित्वाएतेयोगाः भवंति एतदुक्तंभवति यथोक्तानांयोगानांमध्याद्यदिसंख्यायोगस्यसादृश्यंभव
ति तदासंख्यायोगोनांगीकार्य्यः सएवयोगोग्राह्यः इति अथाश्रययोगत्रयजातानांदलयोगोद्वयजातानांचफलंवसंततिलकेनाह १० ईर्ष्युः समत्सरः पर
द्धिमत्सरी विदेशनिरतः परदेशाध्यासनशीलः अध्वरुचिः सततमटनः नतुविदेशानिरतएवाध्वरुचिः तत्किमत्रद्वयोःग्रहणं उच्यते विदेशोप्यनेकप्रदे
शाध्यासनशीलोभवतिसततमटनेनभवति एवंविधोरज्ज्वारज्ज्वाख्येयोगेजातोभवति मानीगर्व्वितः धनीवित्तवान् बहुपुष्टत्यषुकार्य्येष्वासक्तः बहुकर्म्मारं

संख्यायोगः सप्तसप्तर्क्षसंस्थैरेकापायाद्वल्लकीदामिनीच पाशः केदारः शूलयोगोयुगंचगोलश्चान्यान्पूर्व्वमुक्तान्विहाय १० ईर्ष्युर्विदेश
निरतोऽध्वरुचिश्चरज्ज्वामानीधनीचमुशलेबहुकृत्यशक्तः व्यंगस्थिराढ्यनिपुणोनलजः स्त्रगुत्थोभोगान्वितोभुजगजोबहुदुःखभाक्स्या
त् ११ आश्रयोक्तास्तुविफलाभवंत्यन्यैर्विमिश्रिताः॥ ॥ भशीलः एवंविधोमुशलाख्येयोगेजातोभवति व्यंगोंगहीनः विगतमंगंयस्य स्थिरोदृढनिश्चयः

आढ्योधनवान् निपुणः कार्य्येषुसूक्ष्मदृष्टिः एवंविधोनलजोनलाख्येयोगेजातोभवति एवमाश्रययोगत्रयजातानांफलंव्याख्यातं स्रगुत्थोभोगान्वितइति स्र रा.म.
गुत्थः स्रग्योगेजातोभोगान्वितोभवति भुजगजोभुजगाख्येसर्प्पयोगेजातोबहुःखभाक्स्यात् नानाप्रकाराणांदुःखानांभागीभवति केचिदत्रबहुवचनंपठंति॥ ७४
व्यंगाः स्थिराढ्यानिपुणानलजाः स्रगुत्थाः भोगान्विताभुजगजाबहुदुःखभाजइति नकश्चिद्दोषः एवंदलयोगद्वयजातानांफलंव्याख्यातं अथान्योयोगाश्रययो
गश्चयदासमःकालंयत्रदृश्यतेतत्राश्रययोगस्यनिराकरणार्थमनुष्टुभाह ११ आश्रयोक्ताःत्विति यत्रान्योयोगआश्रययोगश्चभवतितत्राश्रययोगोऽन्येनयव
द्विनामिश्रोभवति मिश्रितत्वाच्चाफलोभवति स्वंफलंनप्रयच्छति एवमन्यैरपरैःविमिश्रितानिःफलाभवंति येश्चमिश्राः सादृश्यंगतास्तेतत्रफलंदद्युः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

केचिन्मिश्रायैः तैः फलंतेषामितिपठंति अमिश्राश्चान्यैः यदाभवंति तदास्वफलप्रदा आत्मीयंफलंददति तत्रचरराशौलग्नगतेस्थिरद्विस्वभावस्थैरमिश्राः॥
स्थिरलग्नेचरद्विस्वभावगतैरमिश्राः द्विस्वभावेलग्नेचरस्थिरगतैरमिश्राइति॥ अथगदाशकटविहगशृंगाटकहलाख्येषुयोगेषुजातानांस्वरूपंवसंततिलकेना
ह॥१२॥ यस्मार्थभागिति यक्षोयजनशीलः अर्थभाग्धनानांभाजनः सततंसर्वकालमर्थेरुचिः अर्थोर्ज्जनोद्यमशीलः एवंविधोगदाख्येयोगेजातोभवति
तद्वृत्तिभुगिति तदितिशाकटपरामर्शः तद्वृत्तिभुक्शाकटवृत्तिंभुंक्ते शाकटाजीवीभवतीत्यर्थः सरुजोव्याध्यर्द्दितः कुदारःकुत्सितभार्य्यः एवंविधोशकटजः
शकटयोगेजातोभवति दूतोटनइति दूतःपरसंदेशप्रापणार्थे परस्थकाशगामी अटनःपरिभ्रमणशीलः ननुदूतेनाप्यवश्यमटनेनभवितव्यं उच्यते परे
छायागत नशीलोदूतः अयंपुनःस्वेच्छयाऽटनः तदुभयभाग्भवति कलहकृत्कलहशीलः एवंविधोविहगाख्येयोगेजातोभवति प्रदिष्टःउक्तः चिरेणसुखीचिर
सुखीवयोंत्येसुखीत्यर्थः एवंविधोशृंगाटकाख्येयोगेजातोभवति अन्यैश्चिरंसुखीचिरसुखीशृंगाटकेव्याख्यातः तच्चाऽयुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः लग्नपंचमधर्म्मस्थैर्य्यो

मिश्रायेस्तेफलंदद्युरमिश्राः स्वफलप्रदाः १२ यस्मार्थभाक्सततमर्थरुचिर्गदायांतद्वृत्तिभुक्शकटजः सरुजः कुदारः। दूतोटनः कलह
कृद्विहगेप्रदिष्टः शृंगाटकेचिरसुखीकृषिकृद्धलाख्ये १३ वज्रेंत्यपूर्वसुखिनः सुभगोतिशूरोवीर्य्यान्वितोप्यथयवेसुखिनोवयोंतः॥ ॥

ग:शृंगाटकोमतः वयोंतेसुखिनांजन्मतत्रस्यात्कटुभाषिणां कृषिकृद्धलाख्ये हलाख्येयोगेजातः कृषिकृद्भवति कृषिंकरोतीत्यर्थः॥ ॥अथवज्रयवपद्मवा
पीजातानांस्वरूपंवसंततिलकेनाह १३ वज्रेंत्यपूर्वसुखिनइति अंतेवयोंतेसुखिनः पूर्वेसुखिनश्च बाल्येसुखीयौवनेदुःखितोवृद्धत्वेपुनरेवसुखीभवतीत्यर्थः
सुभगःसर्वजनवल्लभः अतिशूरोऽतीवसंग्रामधीरः एवंविधोवज्राख्येयोगेजातोभवति शौर्य्यान्वितः पराक्रमयुक्तः अथशब्दःपादपूर्णे वयोंतःवयोम
ध्येसुखी अंतःशब्दोऽत्रमध्यपर्य्यायः एवंविधोयवाख्येयोगेजातोभवति विख्यातकीर्त्ति सर्वजनप्रसिद्धयशाः ननुकिमत्रविख्यातकीर्त्तिरस्ति उच्यते
अस्तिकश्चिच्च सायया कीर्त्तिप्रापककर्म्मभिः शनैरपिपरंप्रख्यातकीर्त्तिंप्राप्नोति अमितसौख्यगुणः अपरिमितसौख्योऽपरिमितगुणश्चगुणाः विद्या
शौर्य्योदयः एवंविधःपद्माख्येयोगेजातोभवति तनुस्थिरसुखं तनुस्वल्पंस्थिरंचिरकालस्थायिसुखं यस्यस्वल्पसुखोबहुकालंभवतीत्यर्थः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृ. निधिकृत् मूसावर्यस्थापनशीलः नदाताकदर्य्यः एवंविधोवापीसंज्ञेयोगेजातोभवति अथयूपशरशक्तिदंडाख्ययोगचतुष्टयेजातानांस्वरूपंवसंततिलकेना
टी.भ ह १४ त्यागात्मवानिति त्यागीदाता आत्मवान्प्रमादी क्रतुवरैर्य्यज्ञश्रेष्ठैश्वयज्ञैः यजते एवंविधोयूपाख्ययोगेजातोभवति हिंस्रेति अतिहिंस्रोअत्यर्थंवधरु
७५ चिः गुप्त्यधिकृतः वंधनपालः शरकृत्शरकारः एवंविधश्चशराख्ययोगेजातोभवति नीचः अधमानामकुलोच्यतानांकर्म्मणांकर्त्ता अलसः क्रियास्वपटुः
सुखधनैर्व्वियुतोभोगवित्तविवर्जितः निःसुखोनिर्द्धनश्च एवंविधः शक्तौयोगेजातोभवति प्रियैः पुत्रादिभिः विरहितः वर्जितः अंत्यवृत्तिः दासवृत्तिः शूद्र
वृत्तिकृदित्यर्थः एवंविधोदंडाख्ययोगेजातोपुरुषोभवति अथनौकूटछत्रकार्म्मुकजातानांस्वरूपंवसंततिलकेनाह १५ कीर्त्यायुतश्चलसुखइति कीर्त्या
युतः कीर्त्यायाः युतः ख्यातयशाः चलसुखः कदाचित्सुखीकदाचिद्दुःखी कृपणः अदाता दातारोनेत्यर्थः चशब्दोत्रसमुच्चयार्थे एवंविधोनौजो नावाख्ये
योगेजातोप्राणिः भवति इतिअनृतेप्लवनामतिर्य्यस्यासावनृतप्लवनैः असत्याभिधायीअसत्याभिभाषीच वंधनपः वंधनंपालयतीतितेवंधनपालः केचिन्कू

विख्यातकीर्त्यमितसौख्यगुणाश्चपद्मेवाप्यांतनुस्थिरसुखीनिधिकृन्नदाता १४ त्यागात्मवान्क्रतुवरैर्य्यजतेचयूपेहिंस्रोयगुप्त्यधिकृतः
शरकृच्छराख्ये नीचोलसः सुखधनैर्व्वियुतश्चशक्तौदंडेप्रियैर्व्विरहितः पुरुषोंत्यवृत्तिः १५ कीर्त्यापुतश्चलसुखः कृपणश्चनौजः कूटेऽनृत
प्लवनबंधनपश्चजातः छत्रोद्भवः स्वजनसौख्यकरोंत्यसौख्यशूरश्चकार्म्मुकभवः प्रथमांत्यसौख्यः १६ अर्द्धेंदुजः सुभगकांतवपुःप्रधान
स्तोयालयेनरपतिप्रतिमस्तुभोगी॥ ५ कूटेऽनृतकृपणबंधनपश्चजातइतिपठंति एवंविधः कूटाख्ययोगेजातोभवति इतिकूटः छत्रोद्भवइति स्वजनसौ राम. ७५
ख्यकरः स्वजनेषुसुखंकरोतितेस्वजनसौख्यकरः अंत्यसौख्यो वृद्धत्वेसुखितः एवंविधः छत्राख्ययोगेजातोभवति इतिछत्रः अथचापः शूरश्च संग्रामप्रि
यः प्रथमांत्यसौख्यः प्रथमेबाल्येसुखी अंत्येवृद्धत्वेसुखीच एवंविधः कार्मुकंभवश्चापाख्ययोगेजातोभवति इतिचापयोगः अथार्द्धचंद्रसमुद्रचक्रवल्लकीजा
तानांस्वरूपंवसंततिलकेनाह १६ अर्द्धेंदुजइति सुभगः सर्व्वजनप्रियः कांतवपुः कांतावपुःप्रदर्शनीय प्रधानः सर्व्वजनपूज्यः एवंविधोऽर्द्धेंदुजोऽर्द्धचं
द्राख्ययोगेजातोभवति नरपतिप्रतिमः राजातुल्यः भोगी भोगवान् एवंविधस्तोयालये समुद्राख्ययोगेजातोभवति चक्रेति नरेंद्राराजनः तेषांमुकुटाः किरी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चूडामणिरत्नानितेषांद्युतिः कांतिः तयारंजितौच्छुरितौवंघ्री पादौयस्य राजानः तस्यपादयोः पतंति महाराजाधिराजोभवतीत्यर्थः तपोज्ञानादियोगाद्वात्तांपूजनीयो
वा एवंविधश्चक्राख्ययोगेजातोभवति आकृतियोगविंशतिजातानांफलंव्याख्यातं अत्रैवभूपालसंख्यायोगाश्चफलंव्याख्यायते वीणोद्भवश्चेति निपुणः सूक्ष्म
दृष्टिः प्रियगीतनृत्यः गीतप्रियोनृत्यप्रियश्च एवंविधोवीणोद्भवोवीणाख्ययोगेजातोभवति अथदामिनीपाशकेदारशूलजातानांस्वरूपंवसंततिलकेनाह
१७ दाताउदारः अन्यकार्य्येनिरतः परोपकारासक्तः पशुपः पशुरक्षिता बहुमशुभाजोभवति अथवापशुपपाठेपशुनांपालयितारक्षयिता ग्रामाधि
पतिरित्यर्थः एवंविधोदाम्नियोगेजातोभवति पाशइति धनार्ज्जनेविशीलाधनार्ज्जनशीलः धनार्ज्जनविशीलश्चासौसभृत्यबंधुश्च धनार्ज्जनविशीलसभृत्य
बंधुः स्वयमेवधनार्ज्जनेविशीलासन्मार्गेणधनार्ज्जनंकरोति तथाभूताःस्वभृत्याः कर्म्मकराबांधवाश्चभवंति एवंविधःपाशाख्ययोगेजातोभवति केदारजइति
कृषिकरः कृषिंकरोति सुबहूपयोज्यः सुष्ठुशोभनंकृत्वाबहूनामुपयुज्यते उपकरोति एवंविधः केदारजः केदाराख्ययोगेजातोभवति शूरः समरधीरः स्व

चक्रेनरेंद्रमुकुटद्युतिरंजितांघ्रीवीणोद्भवश्चनिपुणःप्रियगीतनृत्यः १७ दातान्यकार्य्यनिरतःपशुपश्चदाम्निपाशेधनार्ज्जनविशीलसभृ
त्यबंधुः केदारजःकृषिकरःसुबहूपयोज्यःशूरःक्षतोधनरुचिर्व्विधनश्चशूले १८ धनविरहितःपाखंडीवायुगेत्वथगोलकेविधनमलि
नोज्ञानोपेतःकुशिल्पोलसोऽटनः॥

क्षतः प्रहारितः धनरुचिः अर्थप्रियः केचिद्धधरुचिरितिपठंति विधनश्चदरिद्रिः एवंविधःशूलाख्ययोगेजातोभवति
अथयुगगोलयोः जातस्यस्वरूपंसर्व्वेषांचनाभसयोगानांसमस्तदशास्वपिफलप्रदर्शनंहरिण्याह १८ धनविरहितइति धनविरहितः अर्थहीनः पाखंडी त्रयी
मार्गव्युपेतः एवंविधोयोगेयुगाख्ययोगेजातोभवति केचिद्धनविरहितः पाखंडीचेतिपठंति वाशब्दोत्रचार्थेअर्थहीनःपाखंडीच अथशब्दआनंतर्येविधनोऽर्थही
नः मलिनोमलोपेतशरीरः मलिनवासावा अज्ञानोपेतः मूर्खः कुशिल्पीलोकेनिंद्यशिल्पकर्त्ता अलसः क्रियास्वसमर्थः अटनोभ्रमणशीलः नन्वत्रालसोऽट
नश्चेतिविरुद्धं उच्यते यद्यपिस्वरूपेणाऽलसस्तथाप्यतिदारिद्र्याद्भोजनक्रियामटनंविनानसंपादयति एवंविधोगोलाख्ययोगेजातोभवति एवंसप्तसुसंख्यायोगे
शुभफलंव्याख्यातं इतिनिगदितायोगाइति इत्येवंप्रकारान्नाभसयोगाः फलैःसार्द्धंसहनिगदिताउक्ताइहास्मिन्नध्याये॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एतेसमस्तदशास्वपिनियतफलदाः सर्व्वकालफलप्रदाः चिंत्याविज्ञातव्याः ननुनन्दादिष्वाद्यंनसुखिताप्रदर्शितास्तत्कथंसमस्तदशास्वित्युक्तं उच्यते तेषांवचनाद्या
यादृशितकालः सुखदुःखयोः भविष्यंति येषांकालविभागोनोक्तस्तेषांसमस्तदशास्वपियथादर्शितसुखदुःखप्रदाभविष्यंति ननुकस्यचित्समग्रंजन्मसुखेनदु
खेनचैकरूपेणनगच्छति येचभोगिनस्तेपिमानसैःदुःखैरभितप्ताभवंति येपिभिक्षाशिनस्तेपिकदाचित् घर्म्माभितप्ताभवंति शीतलासुद्रुमच्छायासुसुखितामि
त्यात्मानंमन्यंते तस्मादेवमादिसुखंदुःखंसर्व्वेणसंसारजातेनविपर्य्ययेणानुभूयते तत्कथंसमस्तदशास्वपियोगाः फलप्रदाभवंति उच्यते नैतेयोगादशाष्टकव
र्गोफलहंतारः शुभमशुभंवाफलंददत्यष्टकवर्गोश्रितमपिफलंच अतोयथाकालंयोगाअपिसमग्रजन्मनिफलंददत्येवंमिश्रफलानुभवोभोगिनांदरिद्राणां
चसंभवत्येव एवंतावन्नाभसयोगाध्यायोव्याख्यातः अस्मिन्नध्यायेयदुक्तव्यंपूर्वंप्रतिज्ञातंतदुच्यते दलयोगाकृतियोगयोः समकालमुपस्थानंनास्ति तथाद
लयोगैः सहाश्रययोगानांतुल्यकालमुपस्थानंनास्त्येव अथदलयोगैः सहसंख्यायोगायुज्यंते तदादलयोगफलमेवभवति अथाकृतियोगाआश्रययोगैः यु

इतिनिगदितायोगाः सार्द्धंफलैरिहनाभसानियतफलदाश्चिंत्याह्येतेसमस्तदशास्वपि १९

ज्यंतेतदाआकृतियोगफलंभवति अथाकृतियोगाः संख्यायोगैः युज्यंतेतथाप्याकृतियोगफलंभवति यस्मात्संख्यायोगानामपवादः अन्यान्पूर्वमुक्तान्वि
हाय आश्रययोगानामप्यपवादः आश्रयोक्तास्तुविफलाः भवंत्यन्यैर्व्विमिश्रिताइति तस्मात्संख्यायोगाआश्रययोगाश्चआकृतियोगैरभिभूयंते अथाश्रय
योगेनसहसंख्यायोगस्योपस्थानंभवति तदासंख्यायोगस्यावकाशएवनभवति आश्रययोगेनसंख्यायोगस्यापसमनेकृतेनान्योवकाशः संख्यायोगस्यकिं
त्वेकस्मिन्नाशौयदासर्व्वेग्रहाः भवंति तदाआश्रययोगएवभवति नत्वाश्रययुगसंख्यायोगानांतुल्येअपवादेआश्रययोगेनसंख्यायोगः कथमभिभूयते॥
उच्यते यदिसंख्यायोगेनाश्रययोगापसमनंभवतितदाआश्रययोगोनभवति संख्यायोगोभवति यत्रयथाआश्रययोगेनसंख्यायोगोभिभूयते तदागोलस्या
वकाशएवनस्यात् परिभाषाचेयंनिरवकाशाहिविविधयः सावकाशान्विधीन्बाधंते इति अथैकैकंराशिलग्नगतमधिकृत्यपुराणयवनमतेनयत्सार्द्धंयोगश
तमुक्तंतदधुनाप्रदर्श्यंते तेषांतावत्त्रयोविंशतिराकृतियोगाः विंशतयएववराहमिहिरेणाभिहिताः किंतुतेषांमध्याद्गदायोगेनचत्वारोयोगाअभिहिताः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लग्नचतुर्थयोः यदासर्वेग्रहाः भवंतितदागदायोगः चतुर्थसप्तमयोः शंखः सप्तमदशमयोः वभुकः दशमलग्नयोः ध्वजः तत्रपूर्वोक्ताविंशतिः शंखवभुक
ध्वजैः सहत्रयोविंशतिःभवति संख्यायोगानांसप्तविंशत्यधिकंशतं एवंसार्द्धशतं १५०॥राशिद्वादशकेनाष्टादशशतानिभवंति १८००॥तत्रसप्तविंशतिअधिक
स्यसंख्यायोगशतस्योत्पत्तिःप्रदर्श्यते तद्यथैकविकल्याःसप्त द्विविकल्याः एकविंशतिः त्रिविकल्याःपंचत्रिंशत् ३५॥चतुर्थविकल्याः पंचाग्निः ३५॥पंच
विकल्याः एकविंशति २१॥षष्ठविकल्याः सप्त॥सप्तविकल्याः एकः एतदेकीकृतंसप्तविंशत्यधिकंशतंभवंति १२७ एतदेववराहमिहिरेणविवाहपट
लेप्युक्तं द्व्यादियोगान्परिगृह्यकस्मान्नोक्तंशतं सन्निधनंविलग्नइति अथविकल्पगणितंप्रदर्श्यते तत्राचार्येणविल्पगणितंसंहितायामुक्तं पूर्वेणपूर्वेणग
तेनयुक्तंस्थानंविनान्त्यंप्रवदंतिसंख्या इच्छाविकल्पैःक्रमशोभिनीयनीतेनिवृत्तिः पुनरन्यनीतिरिति अत्रयावत्संख्यानांविकल्याःकियंतेतदंकान्तानेकाद्या
नुपर्य्युपरिस्थापयेत् तद्यथात्रसप्तग्रहैरेकाद्यानंसप्तान्तानांन्यासः १।२।३।४।५।६।७। अत्रपूर्वेणगतेनयुक्तंस्थानंविनान्त्यमिति पूर्वश्चासौगतश्चा
सौपूर्वगतः तेनपूर्वेणगतेनयुक्तमंत्यमुपरिसंस्थानंविना तद्वर्जयित्वेत्यर्थः प्रथममंकमधः तयोः द्वयोरुपरिस्थयोः क्षिपेत् एवंतत्रत्रीणिजातानि तानि
चस्वोपरित्रिषुक्षिपेत् एवंतत्रषड्जातानि तानिस्वोपरिचतुर्षुक्षिपेत् एवंतत्रदशरूपाणिजातानि तानिस्वोपरिपंचसुक्षिपेत् तत्रपंचदशजातानि तानिस्वोपरि
षट्सुक्षिपेत् तत्रैकविंशतिर्जातानि अतःपंचकर्म्मणोऽभावात्तदुपरिसप्तैवस्थिताः यदुक्तं स्थानंविनान्त्यंपुनरप्यधःप्रभृत्येवंकृत्वापंचमेस्थानेपंचत्रिं
शज्जाताः पुनरपिचतुर्थेपंचत्रिंशत् पुनस्तृतीयेएकविंशत् पुनःद्वितीयेसप्त प्रथमेएकैव॥१।२१।३५।३५।२१।१।१। अथवान्येनप्रकारेणसंख्यानय
नंप्रतिलोमंविनिक्षिप्यचानुलोममधःक्षिपेत् अनुलोमंसमाहन्यादधस्थेनविभाजयेत् न्यासः अत्रसप्ता नामधोरूपंचद्वः॥
अनेनभागमपहृत्यलब्धंसप्त ७ एतैःद्वितीयस्थानेषट्संगुण्याधःस्थिताभ्यांद्वाभ्यांभागमपहरेत् लब्धमे कविंशतिः २१॥ एतै

७	६	५	४	३	२	१	०
१	२	३	४	५	६	७	०

स्तृतीयस्थाःपंचसंगुण्यत्रिभिः भजेल्लब्धंपंचत्रिंशत् ३५ एतैश्चतुर्थस्थानस्थाश्चत्वारिसंगुण्यचतुर्भिः भजेल्लब्धंपंचत्रिंशत् ३५॥ एभिःत्रीणिसंगुण्यपंचभिः
विभाज्यावाप्तमेकविंशतिः २१ एभिः द्वेसंगुण्यषड्भिः विभज्यावाप्तंसप्त ७ एभिरेकंसंगुण्यसप्तभिःविभज्यावाप्तमेकएव एवमेकद्वित्रिचतुःपंचषट्सप्तविकल्याः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बृ. टी. भ ७७

एवंविकल्पगणितंकृत्वायथेष्टसंख्यानांप्रस्तारेणोद्धारःकर्तव्यः इच्छाविकल्पैःक्रमशोभिनीयनीतेनिवृत्तिः पुनरन्त्यनीतिरि
ति यथेष्टसंख्यानांविकल्पानामाद्याद्याणि लिखेत् तत्रैकविकल्पेचैकैकंलोष्टचिह्नंकृत्वाविकल्पानुत्पादयेत् द्विविकल्पेषाद्यंस्थिरंलोष्टचिह्नंकृत्वाद्वितीयेनलोष्टचि
ह्नितेनसहविकल्पा नुत्पादयेत् एवंत्र्यादिषुविकल्पेष्वाद्यं स्थिरलोष्टचिह्नितं कृत्वान्यैश्चरलोष्टचिह्नितैः सहान्यस्त्वाविकल्पादयेत् एवंकृत्वाप्रथमस्यापस
मनंकार्यं नीतेनिवृत्तिरितिवचनात् ततोन्यस्थिरचिह्नंतंकृत्वान्यसेत् पुनरन्त्यनीतिरितिवचनात् उक्तंच भट्टश्रीशंकरेणवर्णसंख्याककोष्ठाख्यासेपोक्षोज्ञेयसं
ख्यकः ज्ञेयोज्ञेयान्यत्रतत्पूर्वहान्यूर्वोऽप्यनुक्रमात् नयेद्द्यामाद्यमंत्याक्षाद्येपूर्वेतानिरंतरं ज्ञेयोन्त्यःपुनराद्यश्चकोष्टनिष्ठावंधिर्विधिरिति तद्यथैकविकल्पाः रविः
।चंद्रः।भौमः।वुधः।गुरुः।शुक्रः।शनिः एवमेकविकल्पाः सप्त॥७॥ अथद्विविकल्पना रविचंद्रौ रविभौमौ रविवुधौ रविजीवौ रविशुक्रौ रविसौरौ एवमादित्ये
नसहषट् अथतृतीयःविकल्पः शशिभौमौ शशिवुधौ शशिजीवौ शशिशुक्रौ शशिसौरौ एवंचंद्रेणसहपंच भौमवुधौ भौमजीवौ भौमशुक्रौ भौमसौरौ॥
एवंभौमेनसहचत्वारः वुधजीवौ वुधशुक्रौ वुधसौरौ एवंवुधेनसहत्रयःजीवशुक्रौ जीवसौरौ एवंजीवेनसहद्वौ शुक्रसौरौ एवंशुक्रेणसहएकः एवंद्विविकल्पः
एकविंशतिः अथत्रिविकल्पाः रविचंद्रभौमाः रविचंद्रवुधाः रविचंद्रजवाः रविचंद्रशुक्राः रविचंद्रसौराः एवमादित्यचंद्रयोः पंच रविभौमवुधाः रविभौमजीवाः
रविभौमशुक्राः रविभौमसौराः एवमादित्यांगारकयोश्चत्वारः रविवुधजीवाः रविवुधशुक्राः रविवुधसौराः एवमादित्यवुधयोस्त्रयः रविजीवशुक्राः रविजीवसौराः
एवंद्वौ रविशुक्रसौराः एवमेकः एवमादित्येनसहत्रिविकल्पाः पंचदश चंद्रभौमवुधा चंद्रभौमजीवाःचंद्रभौमशुक्राः चंद्रभौमसौराः एवंचंद्रभौमयोश्चत्वारः चंद्रवु
धजीवाः चंद्रवुधशुक्राः चंद्रवुधसौराः एवंत्रयः चंद्रजीवशुक्राः चंद्रजीवसौराः एवंद्वौ चंद्रशुक्रसौराः एकः एवंचंद्रेणसहदश १० भौमवुधजीवाः॥भौमवुध एभ
शुक्राः भौमवुधसौराः एवंत्रयः भौमजीवशुक्राः भौमजीवसौराः एवंद्वौ भौमशुक्रसौराः एवंभौमेनसहषट् वुधजीवशुक्राःवुधजीवसौराः एवंद्वौ जीवशु ७०
क्रसौरैः एकः एवंत्रिविकल्पाः पंचत्रिंशत् ३५ अथचतुर्विकल्पाः रविचंद्रभौमवुधाः रविचंद्रभौमजीवाः रविचंद्रभौमशुक्राः रविचंद्रभौमसौराः एवंचत्वा
रः रविचंद्रवुधजीवाः रविचंद्रवुधशुक्राः रविचंद्रवुधसौराः एवंत्रयः रविचंद्रजीवशुक्राः रविचंद्रजीवसौराः एवंद्वौ रविचंद्रशुक्रसौराः एवमेकः रविभौ

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मवुधजीवाः रविभौमवुधशुक्राः रविभौमवुधसौराः एवंत्रयः रविभौमजीवशुक्राः रविभौमजीवसौराः एवंद्वौ रविभौमशुक्रसौराः एवमेकः रविवुधजीवशुक्राः र
विवुधजीवसौराः द्वौ रविवुधशुक्रसौराः रविजीवशुक्रसौराः एवमादित्येनसहविंशतिः चंद्रभौमवुधजीवाः चंद्रभौमवुधशुक्राः चंद्रभौमवुधसौराः एवंत्रयः चंद्र
भौमजीवशुक्राः चंद्रभौमजीवसौराः एवंद्वौचंद्रभौमशुक्रसौराः चंद्रवुधजीवशुक्राः चंद्रवुधजीवसौराः चंद्रवुधशुक्रसौराः चंद्रजीवशुक्रसौराः एवंचंद्रेणसहदश भौ
मवुधजीवशुक्राः भौमवुधजीवसौराः भौमवुधशुक्रसौराः भौमजीवशुक्रसौराः एवंभौमेनसहचत्वारः वुधजीवशुक्रसौराः वुधेनसहएकः एवंचतुर्विकल्पाः
पंचत्रिंशत् ३५ अथपंचविकल्पाः रविचंद्रभौमवुधजीवाः रविचंद्रभौमवुधशुक्राः रविचंद्रभौमवुधसौराः रविचंद्रभौमजीवशुक्राः रविचंद्रभौमजीवसौराः र
विचंद्रभौमशुक्रसौराः रविचंद्रवुधजीवशुक्राः रविचंद्रवुधजीवसौराः रविचंद्रवुधशुक्रसौराः रविचंद्रजीवशुक्रसौराः रविभौमवुधजीवशुक्राः रविभौमवुधजी
वसौराः रविभौमवुधशुक्रसौराः रविभौमजीवशुक्रसौराः रविवुधजीवशुक्रसौराः एवमादित्येनसहपंचदश १५॥ चंद्रभौमवुधजीवशुक्राः चंद्रभौमवुधजीवसौ

अधमसमवरिष्टान्यर्ककेंद्रादिसंस्थेशशिनिविनयवित्तज्ञानधीनैपुणानि अहनिनिशिचचंद्रेस्वधिमित्रांशकेवासुरगुरुसितदृष्टेवित्तवान्स्यात्सु
ऽस्वीच १

राः चंद्रभौमवुधशुक्रसौराः चंद्रभौमजीवशुक्रसौराः चंद्रवुधजीवशुक्रसौराः एवंचंद्रमसासहषट् ६ भौमवुधजीवशुक्रसौराः एवंपंचविकल्पाः
एकविंशतिः २१ अथषड्विकल्पाः आदित्यचंद्रभौमवुधजीवशुक्राः रविचंद्रभौमवुधजीवसौराः रविभौमवुधजीवशुक्रसौराः चंद्रवुधभौमजीवशुक्रसौराः
एवंषड्विकल्पाः अथसप्तविकल्पाः रविचंद्रभौमवुधजीवशुक्रसौराः सप्तविकल्पेएकैव एवंसप्तविंशत्यधिकं विकल्पशतं १२७ व्याख्यातं॥ ॥इतिश्रीभट्टोत्प
लविरचितायां बृहज्जातकविवृत्तौनाभसयोगाध्यायोद्वादशमोध्यायः १२ अथातश्चंद्रयोगाध्यायोव्याख्यायते तत्रादावेवार्कात्केंद्रपणफरापोक्लिमस्थेचंद्रेजात
स्यस्वरूपज्ञानंमालिन्याह॥ अधमसमवरिष्टानीति विनयोनीतिःसुशीलता वित्तंधनं ज्ञानं विज्ञानंशास्त्रावयवबोधः धीःबुद्धिः नैपुण्यंकार्येषुसूक्ष्मदर्शित्वं
अर्कादादित्यात्केंद्रादिसंस्थे केंद्रपणफरापोक्लिमसंस्थेशशिनिचंद्रेजातस्यविनयवित्तज्ञानधीनैपुणान्यधमसमवरिष्टानि निकृष्टमध्यमप्रधानानिभवंति एत
दुक्तंभवति यस्यादित्याज्जन्मनिकेंद्रस्थचंद्रमाभवति तस्यैतानिविनयादीन्यधमानिभवंति अधमत्वमेतेषामभावः यस्माद्यवनेश्वरः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ. टी. भ ७८

मूर्द्धोन्दरिद्रांश्च पलान्विशीलांश्चंद्रः प्रसूतेऽर्कचतुष्टयस्थः यस्यजन्मसमयेपणफरस्थचंद्रः स्यात्स्योद्भवति तस्यैतानिमध्यमानिभवंति ॥ नभवनंचाभिभवंतीन्य
र्थः उत्तमाधमानिमिश्रितानीत्यर्थः यस्यापोक्लिमस्थोचंद्रोभवति तस्यविनयादीनिवरिष्ठानिभवंति तथाच कुर्य्याद्द्वितीयेधनिनांप्रसूतिमापोक्लिमस्थास्वकुलान्म
जानामिति अहनीत्यादी चंद्रेराशिनिस्वेधिमित्रांशकस्थे अहनिनिशिचयथासंख्यंसुरगुरुसितदृष्टेजीवशुक्राभ्यामवलोकितेजातोवित्तवान्धनीसुखीचभोगवां
श्चस्याद्भवेत् एतदुक्तंभवति यस्याहनिदिवाजन्मभवतिचंद्रस्ययस्मिन्तस्मिन्वाराशौस्वनवांशकस्थोभवति स्वस्याधिमित्रांशकेस्थितोवा सुरगुरुणाजीवेनदृश्यतेतदा
पुरुषोवित्तवान्सुखीचभवति अथयस्यनिशिरात्रौजन्मभवतिचंद्रमास्वनवांशकस्थोऽधिमित्रनवांशकस्थोवाभवति शुक्रेणदृश्यतेतदाजातोवित्तवान्सुखीचभव
ति अत्राऽहनिनिशिचचंद्रेस्वाधिमित्रांशकेवास्थितेयथासंख्यंसुरगुरुसितदृष्टेकेचिद्व्याचक्षते अयुक्तमेतत् यस्माद्भगवान्गार्गिः स्वांशेधिमित्रस्यांशेवासंस्थि
तोदिवसेसुखी गुरुणादृश्यतेतत्रजातोवित्तसुखान्वितः निश्येवंभृगुणादृष्टः शशीजन्मनिशस्यते विपर्य्ययस्थेशीतांशोजायतेऽल्पधनानराः इति तथाचय

सौम्यैः स्मरारिनिधनेष्वधियोग इंद्रोस्तस्मिंश्चमूपसचिवक्षितिपालजन्म ॥

वनेश्वरः स्वांशेराशीभार्गवदृष्टमूर्तिर्निशीश्वरोत्यंतकरः प्रदिष्टः तदुत्तमोद्भूतिकरः सतुस्याद्दृष्टेदिवादेवपुरोहितेन अथाधियोगाख्यंयोगसफलंवसंततिलकेनाह ॥
॥ सौम्यैरिति इंदोश्चंद्रात्सौम्यैः बुधगुरुसितैः स्मरारिनिधनेषु सप्तमषष्ठाष्टमेषु त्रिषुस्थानेषुद्वयोः वास्थानयोः एकस्मिन्वास्थानेसर्व्वएवभवंति तदाऽधियोगा
ख्योयोगोव्याख्यायतोभवति अत्रकैश्चित्षष्ठसप्तमाष्टमानांस्थानानांसौम्यग्रहत्रयस्यावस्थानादन्यूनतायामभियोगोव्याख्यातः तच्चायुक्तं यस्माच्छ्रुतकीर्त्तिः
निधनंद्यूनंषष्ठंचंद्रस्थानाद्यथाशुभैर्युक्तं अधियोगः सप्रोक्तोव्यासकृतौसप्तधापूर्वैः व्यासकृतौविस्तरकृतौपूर्वैराचार्य्यैश्चिरंतनैः तस्यसप्तप्रकाराः प्रोक्ताः को
थिताः तद्यथा षष्ठेराशौयदासर्वेसौम्यग्रहाः भवंतितदैकः सप्तमेद्वितीयः अष्टमेतृतीयः षष्ठसप्तमयोश्चतुर्थः षष्ठाष्टमयोः पंचमः सप्तमाष्टमयोः षष्ठः
षष्ठसप्तमाष्टमेषुसप्तमइति एवमेवंस्थितेषुसौम्येष्वधियोगः अर्थादेवमेवंस्थितेषुपापैः पापः मिश्रैः मिश्रः तथाचश्रुतकीर्त्तिः षट्सप्ताष्टमसंस्थैश्चंद्रात्सौम्यैः
शुभोऽधियोगः स्यात् पापः पापैरेवंमिश्रैर्मिश्रस्तथैवोक्तः अधियोगजातानांफलमाह तस्मिंश्चमूपतिसचिवक्षितिपालजन्मेति तस्मिन्नधियोगेजातोचमूपः सेनाप

राम ७८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सचिवो मंत्री भवति क्षितिपालो राजा वा भवति तेषां युगपदसंभवात्कथं व्याख्यातं तथा च वादरायणः शशिनः सौम्याः षष्ठे द्यूने वा निधनसंस्थिता वा स्युः जातो नृपति र्न्नयो मंत्री वा सौम्यनायको वापि तेनैतदुक्तं भवति बुधगुरुसितैरुत्कृष्टैः वीर्यैः नृपो मध्यमवीर्यैः सचिवः हीनवीर्यैः सेनापतिः एषामन्यतमा अपि संपन्नसौख्यवि भवाः अतिसौख्यैश्वर्यसंपन्नाः हतशत्रवः नष्टरिपवः दीर्घायुषश्चिरंजीविनः विगतरोगभयाः स्वस्थदेहा निर्भयाश्च भवंति केषांचिन्मते राजयोग एव तथा च सारावल्यां द्यूनं षष्ठमथाष्टमं शिशिरगोः प्राप्ताः समस्ताः शुभाः क्रूराणां यदि गोचरेणापतिताः सूर्य्याद्व्ययादूरतः भूपालः प्रभवेत्तयस्य जलधेर्वेलावनांतोद्भवैः सेनामत्तकरींद्रदानसलिलं भृंगैर्मुहुः पीयते १ तथा च मांडव्यः अमित्रयामित्रनिधनमयवाशीतरुचितो गताः सर्वे सौम्यास्तमिह जनयेयुर्नरपतिं धृते नैवासेकं गतवति विषादास्तु पायसाप्रतापाग्निर्यस्य ज्वलति हृदये शत्रुसुहृदयं २ अथ सुनफानफादुरुधराकेमद्रुमाख्यं योगचतुष्टयं शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ २॥ हित्वा र्कमिति अथार्कमादित्यं हित्वा त्यक्त्वा यदाऽन्यः कश्चिद्ग्रहो भौमादिकः शीतांशोः चंद्रात्स्वांत्योभयस्थो भवति द्वितीयस्थो द्वादशस्थो वा द्वितीयद्वादशस्थो वा ग्रहो भव

संपन्नसौख्यविभवा हतशत्रवश्च दीर्घायुषो विगतरोगभयाश्च जाताः २ हित्वार्कं सुनफानफादुरुधुराः स्वांत्योभयस्थैर्ग्रहैः शीतांशोः क थितोन्यथा तु बहुभिः केमद्रुमोन्यैस्त्वसौ ॥ ३॥ तत्तदा सुनफा अनफा दुरुधुरा एवं योगत्रयं भवति एतदुक्तं भवति अर्कं हित्वा यदाऽन्यो ग्रहः कश्चिच्चंद्रा त् द्वितीयस्थाने भवति तदा सुनफानामयोगो भवति अथार्कं वर्जयित्वा चंद्रात् द्वादशे भवति कश्चित्तदा अनफानामयोगो भवति एवं चंद्रात् द्वितीयद्वादश गौ ग्रहौ भवतस्तदा दुरुधुरानामयोगो भवति अत्र योगत्रये यद्यादित्यो द्वितीये द्वादशे वा स्थाने भवति तदा न योगभंगकृद्भवति किंतु योगकर्त्तॄणां मध्ये न गण्यते ए ते योगाः बहुभिराचार्य्यैः कथिताः अन्यथा तु बहुभिः केमद्रुमः उक्तश्च अन्यथाऽस्य योगत्रयस्याऽभावे बहुभिराचार्य्यैः केमद्रुमाख्यो योगो विहितः एतदुक्तं भव ति चंद्रान्न द्वितीये न द्वादशे कश्चिद्ग्रहो भवति तदा केमद्रुमाख्यो योगो भवति अन्ये त्वसाविति अन्ये यवनगर्गादीनामेवं मतं केंद्रे जन्मलग्नकेंद्रे शीतकरे चंद्रे वा भौमादिग्रहयुते भौमादिग्रहविरहितयोरपि चंद्राद्द्वितीयद्वादशस्थानयोः केमद्रुमो न भवति केंद्रे ग्रहयुत इत्यत्र कैश्चिच्चंद्रकेंद्रमेव केवलं व्याख्यातं तच्चा युक्तं चंद्रकेंद्रे ग्रहयुते चंद्रमसोपि योगांतर्भवति शीतकरे ग्रहयुत इत्येतदपार्थकं स्यात् अत्र च भगवान्गार्गिः यद्यार्थे केंद्रगश्चंद्रद्विनाभानुं नचेद्ग्रहः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बृ॰ टी॰ भू॰ ७८

कश्चित्स्याद्वा विनाचंद्रं लग्नात्केंद्रगतोथवा योगः केमद्रुमो नाम तदास्याद्यत्र गर्हिताः भवंति निंदिताचाराद्दारिद्र्याप्तचसंयुताः तथाच सारावल्यां सुनफान
फदुरुधुराः क्रमेणयोगाः भवंति रविरहितैः विर्गस्त्योभयसंस्थैः कैरवबनबांधवाद्विहगैः॥ एतेनयदा योगाः केंद्रे ग्रहवर्ज्जितं शशांकश्च केमद्रुमोतिकष्ट
शशिनि च सर्वग्रहादृष्टे अन्ये आचार्या नेच्छंति वराहमिहिरस्तु पुनरिच्छत्येव यस्मिन्नर्थे तस्यैव तद्वाक्यं अन्यथा केमद्रुम इति एवमुक्त्वा परमतमुक्तं अन्यैर
सौरेवं केंद्रे शीतकरेथवा ग्रहयुते केमद्रुमो नेष्यते स्वल्पजातकेपि तेन सुनफानफादुरुधुराऽभावे केमद्रुमो क्रमम् तथाच रविवर्ज्यं द्वादशगैरनफा चंद्रा
द्वितीयगैः सुनफा उभयस्थितैर्दुरुधुरा केमद्रुमसंज्ञिको तोन्यः स्वल्पस्यापि सुनफानफादुरुधुराऽभावे केमद्रुमः तथाच सुनफात्वनफायोगौ दुरुधुरश्च
द्वसेस्थितः सेत्रात् प्राहुरष्टतो ग्रहैर्द्वैरुभयगतेस्तेषु रविवर्ज्यं केमद्रुमो त्रयो योगा न्यथा भवेद्यत्र गर्हितं जन्म केचित्केंद्रनवांशके क्षिति केचिदाचार्याः कें
द्रेषु केचिच्च नवांशकेष्वेतद्योगत्रयं वदंति यथा चंद्राद्द्वितीयद्वादशोभयस्थैः ग्रहैः सुनफाद्या योगा व्याख्याताः तथा केचिच्छ्रुतकीर्त्तिजीवशर्म्मप्रभृतिभिः

केंद्रे शीतकरेथवा ग्रहयुते केमद्रुमो नेष्यते केचित्केंद्रनवांशकेषु च वदंत्युक्तिः प्रसिद्धा न तत् ३॥

केंद्रवशान्नवांशकवशाच्च व्याख्याताः एतदुक्तं भवति ताराग्रहैश्चंद्राच्चतुर्थस्थानस्थैः सुनफा दशमस्थानस्थैरनफा चतुर्थदशमस्थितैः दुरुधुरा अ
तोऽन्यथा केमद्रुमः तथाच श्रुतकीर्त्तिः चंद्राच्चतुर्थैः सुनफा दशमस्थितैः कीर्त्तितोऽनफा विहगैः उभयस्थितैर्दुरुधुरा केमद्रुमसंज्ञितो न्यः केचिन्नवां राम॰ ७८
शकेषु तु वदंति यत्र तत्र राशौ यद्राशिसंबंधिनवांशके चंद्रमा भवति तस्माद्राशेः यो द्वितीयो राशिस्तत्र यदि ताराग्रहो भवति तदा सुनफा अथ चंद्रनवां
शकराशेः द्वादशे ताराग्रहो भवति तदाऽनफा अथ चंद्रनवांशकराशेः द्वितीये द्वादशे च यदा ग्रहौ भवतः तदा दुरुधुरा अतोन्यथा केमद्रुमः तथाच
चंद्रनवांशकराशितः द्विद्वादशराशी यदि ग्रहरहितौ भवतः तदा केमद्रुमः तथा च जीवशर्म्मा यद्राशिसंज्ञे शीतांशुर्नवांशे जन्मनि स्थितः तद्द्वितीयस्थि
तैर्योगः सुनफाख्यः प्रकीर्त्तितः द्वादशैरनफा ज्ञेयो ग्रहैर्द्विद्वादशस्थितैः प्रोक्तो दुरुधुरायोगोन्यथा केमद्रुमः स्मृतः उक्तिः प्रसिद्धा न तेषामेवंविधं म
तं तेषां उक्तिः लोकेन प्रसिद्धा तन्मतं वृद्धज्योतिषिकैः नांगीकृतमित्यर्थः अथ सुनफानफादुरुधुराख्यं प्रकारज्ञानमिंद्रवज्रयाह ३॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रिंशत्सरूपाइति सरूपाः त्रिंशदेकत्रिंशत् एकत्रिंशत्सुनफाख्यायोगाः तावंतएवानफाख्याः षष्टित्रयमशीतिरधिकं शतं दुरुधुराप्रभेदानां एषांपूर्ववद्विकल्पगणितं
इच्छाविकल्पैरित्यादि एतत्श्लोकेषुक प्रस्तारं पूर्वमेवनाभसयोगाध्याये व्याख्यातं इच्छाविकल्पैः क्रमशः परिपाद्यान्यत्रलोष्टुकमभिनीयनीतेनिवृत्तिः कार्य्या पुनः सू
योन्यनीतिरित्यत्रस्थानांतरेचालनं अथसुनफादयोभौमबुधगुरुसिताऽसितैः पंचभिनिः पाद्यंते तस्मादिच्छाविकल्पाः पंच तेषांन्यासः अत्रप्राग्वत्पूर्वेणपूर्वेणगणि
तेनयुक्तस्थानंविनांत्यंप्रवदंतिसंख्यामितिकृत्वाजातं ५।४।३।२।१ अथवाप्राग्वत्सैवसंख्याजाता एकमेकविकल्पाःपंच द्विविकल्पादश त्रिविकल्पा
दश चतुर्विकल्पापंच पंचविकल्पाएकः एवमेकत्रिंशत् ५।१०।१०।५।१॥ तद्यथाद्वितीयेचंद्रा द्भौमः बुधः बृहस्पतिशुक्रः सौरः एवमेकविकल्पाःपं
च अथद्विविकल्पाः भौमबुधौ भौमजीवौ भौमशुक्रौ भौमसौरौ बुधजीवौ बुधशुक्रौ बुधसौरौ जीवशुक्रौ जीवसौरौ शुक्रसौरौ एवंद्विविकल्पाःदश १०॥ अथत्रिवि
कल्पाः भौमबुधजीवाः भौमबुधशुक्राः भौमबुधसौराः भौमजीवशुक्राः भौमजीवसौराः भौमशुक्रसौराः बुधजीवशुक्राः बुधजीवसौराः बुधशुक्रसौराः जीवशुक्र

५	४	३	२	१
१	२	३	४	५

त्रिंशत्सरूपाःसुनफानफाख्याःषष्टित्रयंदौरुधुरेप्रभेदः इच्छाविकल्पैःक्रमशोभिनीयनीतेनिवृत्तिःपुनरन्यनीतिः ४ ॥ ६ ॥

सौराः एवंत्रिविकल्पादश १० अथचतुर्विकल्पाः भौमबुधजीवशुक्राः भौमबुधजीवसौराः भौमजीवशुक्रसौराः भौमबुधशुक्रसौराः बुधजीवशुक्रसौराः एवंचतु
र्विकल्पाःपंच ५ अथपंचविकल्पाः भौमबुधजीवशुक्रसौराःएवंपंचविकल्पमेकः १ एवमेकत्रिंशत् ३१ सुनफायोगाःउत्पादिताः अनेनैवप्रकारेणद्वादशस्थैःअ
नफाभेदाएकत्रिंशत् अथदुरुधुराविकल्पाः एषांलोष्टुकप्रस्ताराभावात्स्वबुध्येच्छाविकल्पैःक्रमशोभिनीयेतिन्यायेनव्युत्पत्तिः एकोद्वितीये द्वितीयोद्वादशे एको
द्वादशेद्वितीया द्वितीये तद्यथा भौमबुधौ १॥ बुधभौमौ॥२॥ भौमजीवौ ३ जीवभौमौ ४ भौमशुक्रौ ५ शुक्रभौमौ ६॥ भौमसौरौ ७ सौरभौमौ ८॥ बुधजीवौ ९ जीवबुधौ
१०॥ बुधशुक्रौ ११ शुक्रबुधौ १२॥ बुधसौरौ १३ सौरबुधौ १४ जीवशुक्रौ १५ शुक्रजीवौ १६ जीवसौरौ १७ सौरजीवौ १८॥ शुक्रसौरौ १९ सौरशुक्रौ २०॥ अथैकोद्वितीयेद्वा
दशेद्वौ द्वितीयेद्वौद्वादशेचैकः तद्यथा भौमः बुधजीवौ १ बुधजीवभौमौ २ जीवः शुक्रबुधौ ३ बुधशुक्रौभौमः ४॥ भौमः बुधसौरौ ५ बुधसौरौभौमः ६॥ भौमः जी
वशुक्रौ ७ जीवशुक्रौभौमः ८॥ भौमः जीवसौरौ ९ जीवसौरौभौमः १०॥ भौमः शुक्रसौरौ ११ शुक्रसौरौभौमः १२॥ बुधः भौमजीवौ १३ भौमजीवौबुधः १४॥ बुधःभौम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वृ· शुक्रौः १५ भौमशुक्रौवुधः १६ वुधः भौमशुक्रौ १७ वुधः भौमसौरौ १८ भौमसौरौवुधः १९ वुधः जीवशुक्रौ २० जीवशुक्रौवुधः २१॥ वुधः जीवसौरौ २२ जीवसौरौवुधः २३
टी·भ वुधः शुक्रसौरौ २४ शुक्रसौरौवुधः २५ जीवः भौमवुधौ २६ भौमवुधौजीवः २७ जीवः भौमशुक्रौ २८ भौमशुक्रौजीवः २९ जीवः भौमसौरौ ३० भौमसौरौजीवः ३१ जीवः वु
८० धशुक्रौ ३२ वुधशुक्रौजीवः ३३ जीवः वुधसौरौ ३४ वुधसौरौजीवः ३५ जीवः शुक्रसौरौ ३६ शुक्रसौरौजीवः ३७ शुक्रः भौमवुधौ ३८ भौमवुधौशुक्रः ३९ शुक्रः भौमजी
वौ ४० भौमजीवौशुक्रः ४१ शुक्रः भौमसौरौ ४२ भौमसौरौशुक्रः ४३ शुक्रः वुधजीवौ ४४ वुधजीवौशुक्रः ४५ शुक्रः वुधसौरौ ४६ वुधसौरौशुक्रः ४७ शुक्रः जीवसौरौ
४८ जीवसौरौशुक्रः ४९ सौरः भौमवुधौ ५० भौमवुधौसौरः ५१ सौरः भौमजीवौ ५२ भौमजीवौसौरः ५३ सौरः भौमशुक्रौ ५४ भौमशुक्रौसौरः ५५ सौरः वुधजीवौ ५६ वु
धजीवौसौरः ५७ सौरः वुधशुक्रौ ५८ वुधशुक्रौसौरः ५९ सौरः जीवशुक्रौ ६० जीवशुक्रौसौरः ६१ एवमेकत्रजाताः ८० अथैको द्वितीये द्वादशे त्रयः त्रयो द्वितीये द्वाद
शेचैकः तद्यथा भौमः वुधजीवशुक्राः १ वुधजीवशुक्राः भौमः २ भौमः वुधजीवसौराः ३ वुधजीवसौराः भौमाः ४ भौमः वुधशुक्रसौराः ५ वुधशुक्रसौराः भौमः ६
भौमः जीवशुक्रसौराः ७ जीवशुक्रसौराः भौमः ८ वुधः भौमजीवशुक्राः ९ भौमजीवशुक्राः वुधः १० वुधः भौमजीवसौराः ११ भौमजीवसौराः वुधः १२ वुधः भौम
शुक्रसौराः १३ भौमशुक्रसौराः वुधः १४ वुधः जीवशुक्रसौराः १५ जीवशुक्रसौरांवुधः १६ जीवः भौमवुधशुक्राः १७ भौमवुधशुक्राः जीवः १८ जीवः भौमवुधसौराः
१९ भौमवुधसौराः जीवः २० एकत्र १०० जीवः भौमशुक्रसौराः १ भौमशुक्रसौराः जीवः २ जीवः वुधशुक्रसौराः ३ वुधशुक्रसौराः जीवः ४ शुक्रः भौमवुधजीवाः ५
भौमवुधजीवाः शुक्रः ६ शुक्रः भौमवुधसौराः ७ भौमवुधसौराः शुक्रः ८ शुक्रः भौमजीवसौराः ९ भौमजीवसौराः शुक्रः १० शुक्रः वुधजीवसौराः ११ वुधजीवसौ
राः शुक्रः १२ सौरः भौमवुधजीवाः १३ भौमवुधजीवाः सौरः १४ सौरः भौमवुधशुक्राः १५ भौमवुधशुक्राः सौरः १६ सौरः भौमजीवशुक्राः १७ भौमजीवशुक्राः एम·
सौरः १८ सौरः वुधजीवशुक्राः १९ वुधजीवशुक्राः सौरः २० एवमेकत्र १२० अथ द्वितीये एको द्वादशे चत्वारः चत्वारो द्वितीये द्वादशे चैकः तद्यथा भौमः वुधजीवशु ८०
क्रसौराः १ वुधजीवशुक्रसौराः भौमः २ वुधः भौमजीवशुक्रसौराः ३ भौमजीवशुक्रसौराः वुधः ४ जीवः भौमवुधशुक्रसौराः ५ भौमवुधशुक्रसौराः जीवः ६ शुक्रः
भौमवुधजीवसौराः ७ भौमवुधजीवसौराः शुक्रः ८ सौरः भौमवुधजीवशुक्राः ९ भौमवुधजीवशुक्राः सौरः १० एवमेकत्र १२० अथ द्वौ द्वादशे द्वावेव द्वितीये तद्यथा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भौमवुधौजीवशुक्रौ १ जीवशुक्रौभौमवुधौ २ भौमवुधौजीवसौरौ ३ जीवसौरौभौमवुधौ ४ भौमवुधौशुक्रसौरौ ५ शुक्रसौरौभौमवुधौ ६ भौमजीवौशुक्रवुधौ ७ शु
क्रवुधौभौमजीवौ ८ भौमजीवौवुधसौरौ ९ वुधसौरौभौमजीवौ १० भौमजीवौशुक्रसौरौ ११ शुक्रसौरौभौमजीवौ १२ भौमशुक्रौवुधजीवौ १३ वुधजीवौभौमशुक्रौ १४
भौमशुक्रौवुधसौरौ १५ वुधसौरौभौमशुक्रौ १६ भौमशुक्रौजीवसौरौ १७ जीवसौरौभौमशुक्रौ १८ वुधजीवौभौमसौरौ १९ भौमसौरौवुधजीवौ २० एवमेकत्र १५०॥
भौमसौरौ।वुधशुक्रौ १ वुधशुक्रौ।भौमसौरौ २ भौमसौरौ।जीवशुक्रौ ३ जीवशुक्रौ।भौमसौरौ ४ वुधजीवौ।शुक्रसौरौ ५ शुक्रसौरौ।वुधजीवौ ६ वुधशुक्रौजीवसौरौ
७ जीवसौरौ वुधशुक्रौ ८ जीवशुक्रौ।वुधसौरौ ९ वुधसौरौ।जीवशुक्रौ १० एवमेकत्र १६० द्वौद्वितीयेत्रयोद्वादशे द्वादशेद्वौत्रयोद्वितीयेच तद्यथा भौमवुधौ जीवशु
क्रसौराः १ जीवशुक्रसौराः भौमवुधौ २ भौमजीवौ वुधशुक्रसौराः ३ वुधशुक्रसौराः।भौमजीवौ ४ भौमशुक्रौ।वुधजीवसौराः ५ वुधजीवसौराः भौमशुक्रौ ६ भौ
मसौरौ।वुधजीवशुक्राः ७ वुधजीवशुक्राः भौमसौरौ ८ वुधजीवौ।भौमशुक्रसौराः ९ भौमशुक्रसौराः वुधजीवौ १० एवमेकत्र १७० वुधशुक्रौ।भौमजीवसौराः

स्वयमधिगतवित्तः पार्थिवस्तत्समो वा भवति हि सुनफायां धीधनख्यातिमांश्च प्रभुरगदशरीरः शीलवान्ख्यातकीर्त्तिर्विषयसुखसुवेषो निर्वृ

१ भौमजीवसौराः।वुधशुक्रौ २ वुधसौरौ।भौमजीवशुक्राः ३ भौमजीवशुक्राः।वुधसौरौ ४ जीवशुक्रौ।भौमवुधसौराः ५ भौमवुधसौ ऽऽ तश्चानफायां ५
राः।जीवशुक्रौ ६ जीवसौरौ।भौमवुधशुक्राः ७ भौमवुधशुक्राः।जीवसौरौ ८ शुक्रसौरौ।भौमवुधजीवाः ९ भौमवुधजीवाः।शुक्रसौरौ १० एवमेकत्र १८०॥एवंदु
रुधुरायोगभेदाः सप्तमशीत्यधिकं प्रदर्शितं अथ सुनफानफयोः योगजातस्य स्वरूपविज्ञानं मालिन्याह॥४॥ स्वयमिति स्वयमात्मनाऽधिगतमर्जितं वित्तं येन स स्वय
हूर्जितधनः पार्थिवो राजा भवति तत्समो वा यदि राजा न भवति तदा राजतुल्यः धीधनाख्यातिमान् बुद्धिवित्तकीर्त्तिभिः युक्तः एवंविधः सुनफायां योगे जातो भव
ति प्रभुरिति प्रभुरप्रतिहताज्ञः अगदशरीरो निरुजदेहः अविद्यमानागदा रोगा यस्य शीलवान् दमविनयादिभिः गुणैः युक्तः ख्यातकीर्त्तिः प्रथितयशाः जनविदि
तसद्गुणः शब्दस्पर्शरसरूपगंधा विषयाः तत्सुखैः युक्तः ननु किं विषयव्यतिरिक्तं सुखमप्यस्ति उच्यते अस्ति यद्योगिनां मनःसुखं सुवेषः अनुलेपनालंकार
णमाल्यसद्वस्त्रधारणशीलः निर्वृतः मनोदुःखविनिर्मुक्तः एवंविधोऽनफायां योगे जातो भवति अथ दुरुधुराकेमद्रुमयोगे जातयोः स्वरूपं वसंततिलकेनाह॥५॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ· उत्पन्नभोगसुखभुगिति यत्रतत्रयथाकथोत्पन्नैः भोगैः सुखानिभुंक्तोधनेनवित्तेनवाहनैरश्वादिभिराढ्योबाहुल्यः त्यागान्वितोदाता सुभृत्यः शोभनभृत्यः ए
टी·ज· वंविधोदुरुधुराप्रभवो दुरुधुरायोगेजातोभवति केमद्रुमइति मलिनः मलवासाः स्नानालस्यश्च दुःखितः शारीरादैःमानसाद्यैः दुःखैरन्वितः नीचः स्वकुलानु
८१ चिताः धमकर्म्मकरः निःस्वः दरिद्रः प्रेष्यः दासकर्म्मकरः खलः दुर्जनस्वभावः एषामुक्ताथोनामन्यतमेनयुक्तोयदिनृपतेः राज्ञोपिवंशेकुलेजातः तथा
प्येवंविधः केमद्रुमजातोभवति केचिदत्रबहुवचनंपठंति केमद्रुमेमलिनदुःखितनीचनिःस्वाःप्रेष्याःखलाश्चनृपतेरपिवंशजाताः तथापिनकश्चिद्दोषः ६
एवंतावत्सुनफानफादिषुसामान्येनफलमाभिधेयेदानींग्रहवशाद्विशेषफलंवसंततिलकेनाह ६ उत्साहवान्बलीनित्योद्यमशीलः शौर्य्यवान्रणप्रियः धन
वान् वित्तान्वितः साहसवान् समीक्षितकार्य्यकरः यद्यत्कार्य्ययदाकालेतत्विचार्य्यकरोतियःससाहसिकः एवंविधोमहीजोंगारकोयदियोगकर्त्ताभवतितदाजा

उत्पन्नभोगसुखभुग्धनवाहनाढ्यस्त्यागान्वितोदुरुधुराप्रभवःसुभृत्यः केमद्रुमेमलिनदुःखितनीचनिःस्वाःप्रेष्याःखलाश्चनृपतेरपि
वंशजाताः ६ उत्साहशौर्य्यधनसाहसवान्महीजःसौम्यःपटुःसुवचनोनिपुणःकलासुजीवोर्थधर्म्मसुखभुग्नृपपूजितश्चकामीभृगुर्ब
हुधनोविषयोपभोक्ता ७ परविभवपरिच्छदोपभोक्तारवितनयोबहुकार्य्यकृद्गणेशः॥ ,, तोभवति पटुःदक्षः सुवचनः शोभनवाक् कलासुनिपु
णः गीतवाद्यनृत्तचित्रपुस्तककर्म्मादिषुसूक्ष्मदृष्टिः यदिसौम्योबुधोयोगकरस्तदैवंविधोजातोभवति अर्थभाक् धनानांभाजनः धर्म्मभाक् धर्म्मक्रियास्वनु
रतः सुखभाक् नित्यसुखितः नृपपूजितः राज्ञामान्यः यदिजीवोबृहस्पतिःयोगकरः तदैवंविधोजातोभवति कामी कामुकः स्त्रीलोलः बहुधनःप्रभू
तार्थः विषयोपभोक्ता विषयानामिंद्रियार्थानामुपभोक्ताउपभोगशीलः तत्सुखान्वितः यदिभृगुःशुक्रोयोगकरस्तदैवंविधोजातोभवति ७ अथशनैश्चरे।
योगकर्त्तरिपुरुषस्यस्वरूपंचंद्रमसिचद्रव्यादरयेजातस्यस्वरूपत्तानंप्रचिंताक्षयाह॥७॥परार्जितानांविभवानांमैश्वर्य्याणांपरिच्छदानांगृहवस्त्रवाहनपरि स्म·
वारणांउपभोक्ताभवति बहुकार्य्यकृत्नानाविधानांकार्य्याणांकर्त्ता गणेशः बहुगणस्वामी गणाःसंघाःतेषांप्रभुः एवंविधोरवितनयःशनैश्चरोयोगक ८१
रोयदिभवति तदाजातोभवति अत्रयोगत्रयेसुनफानफादुरुधुराख्येएकैकस्यग्रहस्यफलमुक्तंद्व्यादिसंभविफलंद्व्यादिकंवाच्यं अस्मभक्तइति॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उडुपश्चंद्रोऽह्नि दिने दृश्यमूर्त्तिः दृश्यमानशरीरः अशुभकृदनिष्टफलकर्त्ता एतदुक्तंभवति दिवाजन्मनिचंद्रमादृश्येचक्रार्द्धेस्थितः अशुभंफलंकरोति सपुरु
षोदारिद्र्यादियुक्तोभवतीत्यर्थः गलिततनुरदृश्यमूर्त्तिःशुभः एतदुक्तंभव त्यदृश्येचक्रार्द्धेस्थितः अशुभकृज्जातऐश्वार्य्यादियुक्तोभवति अन्यथान्यदूह्यं॥
उक्तप्रकारादन्यथास्थितेचंद्रमसिफलमन्यदूह्यं स्वबुद्ध्याविकल्पनीयं एतदुक्तंभवति रात्रौजन्मन्यदृश्येचक्रार्द्धेयस्यचंद्रोभवतितस्याऽशुभंजन्म यस्यदृश्येचक्रा
र्द्धेचंद्रोभवतितस्यशुभंजन्म यस्यदृश्येभवतितस्यशुभंजन्मभवतीत्यर्थः अथलग्नाच्चंद्राद्वायस्योपचयेसौम्यग्रहाः भवंतितस्यफलंवसंततिलकेनाह ८
लग्नादिति यस्यजन्मनिलग्नात्सौम्यग्रहाः बुधजीवसिताः उपचयगताः भवंतिसर्वएवसपुरुषोऽतीववसुमानत्यर्थंधनवान्भवति यस्यशशांकाच्चंद्रादप्युप
चयेसर्वएवसौम्यग्रहाः भवंतिसोऽपिधनवान्भवति एवंसमस्तैः त्रिभिरेतत्फलं द्वाभ्यांसमः यस्यलग्नाच्चंद्राद्वाद्वौग्रहौसौम्यावुपचयगतौभवतः समोमध्यधनो
भवतिनातिबहुधनोभवतीत्यर्थः तदूनतायामिति तदूनतायांलग्नाच्चंद्राद्वायस्यैकः सौम्यग्रहः उपचयगतोभवतिसोऽल्पवसुमान्किंचिद्धनान्वितोभवति अर्थो

अशुभकृदुडुपोऽह्नि दृश्यमूर्त्तिर्गलिततनुस्त्वशुभोऽन्यथान्यदूह्यं ८ लग्नादतीववसुमान्वसुमांश्च शशांकात्सौम्यग्रहैरुपचयोपगतैःसमस्तैः
द्वाभ्यांसमोऽल्पवसुमांश्च तदूनतायामन्येष्वसत्स्वपिफलेष्विदमुत्कटेन ९॥ तिग्मांशुर्जनयत्युषेशसहितोयंत्राश्मकारंनरंभौमेनाघरतंबु
धेननिपुणंधीकीर्त्तिसौख्यान्वितम्॥ १॥ देवलग्नाच्चंद्राद्वायस्योपचयेनकश्चित्सौम्यग्रहोभवति सदरिद्रोभवति यस्यलग्नचंद्रयोः द्वयोरपिसौम्यग्र

हाः उपचयस्थाः कयापियुक्त्याभवंतिसोऽप्यतीववसुमान्भवति अन्येष्वसत्स्वपिफलेष्विति अन्येषुपरेष्वसत्स्वशोभनेष्वपिफलेषुसत्स्विदंफलमुत्कटेनबा
हुल्येनभवति एतदुक्तंभवति यस्यलग्नाच्चंद्राद्वाउपचयस्थाः सौम्यग्रहाः भवंतितस्याऽन्ययोगमशुभमपिकेमद्रुमादिफलमभिभूयेदंशुभमेवफलमुत्कटत्वेनप्र
बल्येनभवतीति॥ ९॥ ॥इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतौचंद्रयोगाध्यायस्त्रयोदशः १३॥ ॥अथद्विग्रहयोगाध्यायोव्याख्यायते तत्रादित्ये
चंद्रादियुक्तेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह॥ १॥ तिग्मांशुरिति तिग्मांशुरादित्यः उषेशेनचंद्रमसासहितोयुक्तः उषारात्रिः उषायाः ईशः उषेशः रात्रिनाथः
नरंमनुष्यंयंत्राश्मकारंजनयति यंत्राणिसहस्रघातिप्रभृतीन्यश्मनः पाषाणाः तत्क्रियासुतत्कर्म्मसुनिरतंसक्तंकरोति एवंभौमेनसहैकराशिगतोऽर्कोऽघर

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दृ॰ तंपापासक्तंजनयति बुधेनक्रियासुनिपुणंसूक्ष्मदृष्टिंधीकीर्त्तिसौख्यान्वितम् धीबुद्धिः कीर्त्तिःयशः सौख्यंसुखंसुखभावः एतैरन्वितंसयुक्तं वाक्पतिनागुरु
टी॰भ णाक्रूरं विषमस्वभावमन्यकार्य्येनिरतं परकर्मतत्परंजनयति शुक्रेणरंगायुधैः रंगाऽवतरणक्रिययामल्लादिकयायुधैः खड्गादिभिश्चलब्धसंप्राप्तार्थंजनय
८२ ति रविजेनशनैश्चरेण धातुषुताम्राद्युत्पत्तिमृत्तिकासुगैरिकाद्यासुवाधातुसुकुशलंनिपुणं भांडप्रकारेषुसमुद्गकादिकुशलोवा अथभौमादियुक्तेचंद्रेजात
स्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह १ कूटइति कूटपाण्यंद्रव्याणांप्रतिरूपविक्रियासक्तं स्त्रीपण्यं।।नारीविक्रयकं आसवपण्यपानविक्रयकं कुंभपण्यघट
विक्रयकं अशिवंअश्रेयस्करंमातुःजनन्याः एवंविधंशशीचंद्रमासवक्रोवक्रेणागारकेनयुक्तोनरंजनयति प्रसृतवाक्यंप्रियंवदं अर्थेनिपुणमर्थेषुसूक्ष्मदृष्टिं
सौभाग्येनसर्व्वजनवल्लभेनकीर्त्यायशसान्वितंसंयुक्तं स्वज्ञाबंधुसहितःशशीनरंजनयति विक्रांतशत्रुजेतारं कुलमुख्यंबंधुप्रधानं अस्थिरमतिंचपलं वित्ते

क्रूरंवाक्पतिनान्यकार्य्येनिरतंशुक्रेणरंगायुधैर्लब्धस्वंरविजेनधातुकुशलंभांडप्रकारेषुवा १ कूटस्त्र्यासवकुंभपण्यमशिवंमातुः
सवक्रःशशीसज्ञःप्रसृतवाक्यमर्थनिपुणंसौभाग्यकीर्त्यान्वितं विक्रांतंकुलमुख्यमस्थिरमतिंवित्तेश्वरंसाद्भिःएवस्त्राणांससितः
क्रियादिकुशलंसार्किःपुनर्भूसुतं २ मूलादिस्नेहकूटैर्व्यवहरतिवणिग्बाहुयोद्धाससौम्येपुर्य्यध्यक्षःसजीवेभवतिनरपतिःप्राप्तवि
ऽऽत्तोद्विजोवा।।

श्वरंधनस्वामिनं सांगिराः अंगिरसागुरुणासंयुक्तःशशीनरंजनयति वस्त्राणांक्रियादिकुशलंतंतुवायः आदिग्रहणात्सीवनरंजनक
यविक्रयेऽपिकुशलं ससितःशुक्रेणसंयुक्तःशशीनरंजनयति द्विःसंस्कृतापुनर्भूः तस्याःसुतंपुत्रंसार्किःआर्किणाशनैश्चरेणयुक्तःशशीनरंजनयति पुनर्भू
लक्षणं परिणीतापतिंहित्वासवर्णंकामतःश्रयेत् अक्षताचक्षताचैवपुनर्भूःसंस्कृतापुनः २ अथांगारकेबुधादियुक्तेजातस्यस्वरूपंस्रग्धरयाह २ मूलादी स॰म
ति सौम्येभूमिजेबुधयुक्तेंगारकेजातोवणिग्भवति सचवणिग्मूलादिभिःव्यवहरति मूलादीनिमूलपुष्पवल्कलसारफलानि स्नेहास्तैलादयःएतैःव्यवहरंति ८२
कूटैश्चद्रव्यप्रतिरूपैःकृत्रिमैःव्यवहरति बाहुयोद्धानियुद्धकुशलश्चभवति एवंविधःससौम्यःसौम्येनबुधेनयुक्तेभूमिजेजातोभवति पुर्य्यध्यक्षःनगराधि
कृतःपुरिअध्यक्षःपुर्य्यध्यक्षःस्वामी अथवानरपतिःराजाभवति अथवाद्विजोब्राह्मणःप्राप्तवित्तोलब्धधनःकेचित्प्राप्तविग्रहइतिपठंति सजीवेगुरुसंयुक्ते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भौमेजातोभवति गोपः गोपालकः मल्लः बाहुयोद्धा अथशब्दः पादपूर्णे दक्षः चतुरः परयुवतिरतः परस्त्रीसक्तः द्यूतकृत्कितवः सासुरेज्ये असुरेज्येनशुक्रेण
युक्तेभूमिजेजातोभवति असुरेरीज्यः पूज्यः असुरेज्यः दुःखार्त्तः दुःखपीडितः असत्यसंधः असत्येनसंधाप्रतिज्ञायस्य अनृतभाषीनिंदितः कुत्सितोऽसूसमायुक्तः॥
ससवितृतनये सवितृतनयेनसौरेणयुक्तेभूमिजेजातोभवति ३ अथबुधेजीवादियुक्तेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह ३ सौम्येरंगचरइति रंगचरोमल्लादिकः॥
गीतप्रियः गीतवल्लभः नृत्तविन्नृत्तज्ञः एवंविधः सौम्येबुधेबृहस्पतिनायुक्तेजातोभवति प्रशस्तावाग्यस्यसवाग्मी वचनक्रिययापरिप्रत्यायनसमर्थः भूगणपः भुव
श्चगणानांसंघानामधिपतिः एवंविधोबुधेसितेनशुक्रेणसहितेजातोभवति मायापटुः परवंचनदक्षः लंघकः गुरुवचनातिक्रामी एवंविधोमृदुनाशनैश्चरेणसहि
तेबुधेजातोभवति सद्विद्यइति सद्विद्यः शोभनविद्यः धनदारवान् वित्तकलत्रसंयुक्तः बहुगुणः प्रभूतगुणैः शौर्यादिभिः युक्तः एवंविधोगुरौजीवेशुक्रेणयुक्तेजातो

गोपोमल्लोथदक्षः परयुवतिरतोद्यूतकृत्सासुरेज्येदुःखार्त्तोऽसत्यसंधः ससवितृनयेभूमिजेनिंदितश्च ३ सौम्येरंगचरोबृहस्पतियुतेगीतप्रि
योनृत्यविद्वाग्मीभूगणपः सितेनमृदुनामायापटुर्लंघकः सद्विद्योधनदारवान्बहुगुणः शुक्रेणयुक्तेगुरौज्ञेयः श्मश्रुकरोऽसितेनघटकृ
ज्जातोऽन्नकारोपिवा ४ असितसितसमागमेऽल्पचक्षुर्युवतिसमाश्रयसंप्रवृद्धवित्तः॥ ५५ भवतिश्मश्रुकरोनापितः अथवाघटकृत्कुंभकारः अथवा

ऽन्नकारोभक्तकरः एवंविधोऽसितेनसौरेणयुक्तेगुरौजातोज्ञेयोविज्ञातव्यः अथशुक्रशनैश्चरयुक्तेजातस्यस्वरूपंत्रिग्रहयोगफलंचपुष्पिताग्रयाह ४
॥ असितइति अल्पचक्षुरल्पदृष्टिः युवतिसमाश्रयेणस्त्रीसंश्रयणेनसंम्यक्प्रवृद्धंवित्तंधनंयस्यसयुवतिसमाश्रयसंप्रवृद्धवित्तः लिपिरक्षरविन्यासः
॥ पुस्तकंलेखककर्मचित्रमालेख्यं एषांवेत्तातज्ज्ञः एवंविधः असितसितसमागमेशनैश्चरे शुक्रेणसंयोगेजातः पुरुषोभवति यदिराशिद्वयेद्वौग्र
हयोगौभवतः तच्चद्विग्रहयोगद्वयस्यापिफलंवक्तव्यं अथराशित्रयेद्विग्रहयोगत्रयंभवति तदाद्विग्रहयोगत्रयस्यापिफलंवाच्यं कथितफलैरिति॥ द्वा
भ्यांपरतोऽपरेऽन्येत्रयोग्रहाः येदेकगताः भवंति तदाकथितफलैरुक्तफलैरेवंविकल्पनीयाः तदाद्विग्रहयोगत्रयस्यफलंवाच्यं यथाऽर्कचंद्रभौमाएक
राशिस्थाभवंतितदाऽर्कचंद्रयोगेयत्फलमुक्तंयच्चादित्यांगारकयोगेयच्चचंद्रांगारकयोगेफलंतत्फलत्रयमपिवाच्यं॥ एवंयथासंभवमन्यत्रापिग्रहत्रयस्यैकरा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ
टी॰भ
८३

शिगतस्यफलंवक्तव्यं यद्येकराशौद्विग्रहयोगोऽन्यत्रत्रिग्रहयोगोवाभवतस्तदासर्व्वाण्यपिफलानिवाच्यानीति ५ ॥इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृ
तौद्विग्रहयोगाध्यायश्चतुर्द्दशः १४ अथातोप्रव्रज्यायोगाध्यायोव्याख्यायते तत्रादावेवचतुरादिभिरेकस्थैःग्रहैःजातस्यप्रव्रज्यायोगंशार्दूलविक्रीडितेनाह॥०॥
एकस्थैरिति एकस्मिन्यत्रतत्रराशौचतुरादयोग्रहाभवंति चत्वारःपंचषट्सप्तवाभवंति तैरेकस्थैश्चतुरादिभिः बलयुतैः वीर्य्यवद्भिःमाहेयादिभिः जाताःसंभू
ताःशाक्यादिकाःप्रव्राजकाःभवंतिकिंतुचतुरादिभिःबलयुतैरेकाप्रव्रज्याभवति तदर्थमाह पृथग्वीर्य्यगैःतैश्चबलिभिःवीर्य्यगैःसबलैःपृथक्पृथक्प्रव्रज्या
भवंति एतदुक्तंभवति चतुरादीनामेकस्यानामध्याद्यद्येकोबलवान्भवतितदाजातस्यैकैवप्रव्रज्याभवति अथचतुरादीनामेकस्यानांमध्यान्नकश्चिद्बलीभवति त
दाजातस्यप्रव्रज्यानभवति अथद्वौबलिनौभवतस्तदाजातस्यप्रव्रज्याद्वयमेवभवति यदाबहवोबलिनस्तदाबहुःप्रव्रज्याभवंति एवमेकस्थैश्चतुरादिभिर्बलयुतैः
जाताःप्रव्रज्याभाजोभवंति यस्मादुक्तं प्रव्रज्याःबलिभिःसमाःताश्चपृथग्वीर्य्यगैःमाहेयादिभिःभौमाद्यैःशाक्याद्याःभवंति तद्यथा चतुरादीनामेकस्थानांमध्याद्य

भवतिचलिपिपुस्तकचित्रवेत्ताकथितफलैःपरतोविकल्पनीयाः ५ एकस्थैश्चतुरादिभिर्बलयुतैर्जाताःपृथग्वीर्य्यगैःशाक्याजीविक
भिक्षुवृद्धचरकानिर्ग्रंथवन्याशनाः माहेयज्ञगुरुक्षपाकरसितप्राभाकरीनैःक्रमात्प्रव्रज्याबलिभिःसमाःपरजितैस्तत्स्वामिभिःप्रच्युतिः१

दाम्माहेयोभौमोबलवान्भवतितदाजातःशाक्योरक्तपटोभवति एवंज्ञेबुधेबलवतिभिक्षुःपतिर्भवति क्षपाकरेचंद्रेयदावृद्धःवृद्धश्रावकः कापालिकः वृत्तभं
गभयाच्छ्रावकशब्दोत्रलुप्तोद्रष्टव्यःसितेशुक्रेबलवतिचरकःचक्रधरः प्राभाकरिःसौरःतस्मिन्बलवतिनिर्ग्रंथः नग्नःप्रावर्णरहितइत्यर्थः इनेआदित्येबलव
तिवन्याशनः मूलफलाशनस्तपस्वीभवति एवंक्रमात्क्रमशःपरिपाट्याएताप्रव्रज्याः एतेएवंकलिमताद्व्याख्याताः तथाचवंकलाचार्य्यः तावसिउंदिनणाहे
चंद्रेकावालिऊंतहाभणिऊंरत्तवदोविअभुम्मोमोम्मसुतोएकदंडीआ १ देवगुरुशुक्रकोणाक्रमेणजेइनरअखवणाइ अनवृद्धश्रावकग्रहणंमाहेश्वराश्रि
तानांप्रव्रज्यानामुपलक्षणार्थं आजीविकग्रहणंचनारायणाश्रितानांच तथाचवंकलकेसंहितांतरेपठ्यते जलनजलहरअकेसवसइवइखवणमध्येसुदिरव राम ८३
णाणांअवकणवारतेगहानाह एवंचतुरादीनामेकस्थानांमध्याद्यावंतोबलिनस्तावंत्यएवप्रव्रज्याभवंति तत्रापिवीर्य्याधिकस्यप्रथमासंवंधिनीप्रव्रज्याभवति।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यस्मात्स्वल्पजातके उक्तं चतुरादिभिरेकस्थैः प्रव्रज्यां स्वां ग्रहः करोति बली बहुवीर्य्यैस्तावद्यः प्रथमा वीर्य्याधिकस्यैव तापसस्तद्वृद्धश्रावकरक्तपटाजीविभिक्षु
चरकाणां निर्ग्रन्थानां चेति वीर्य्योपचयक्रमेणान्यासां क्रमः एवं बलिभिः समाः प्रव्रज्याः बलिनो ग्रहस्य या दृश्यैव तद्वलानुसारेण प्राप्नोति परिपालयति ऊनबला
स्यमनाऽनात्तोपालयति पराजितैस्तत्स्वामिभिः प्रच्युतिरिति शाक्यादिप्रव्रज्यास्वामिभिर्ग्रहैः पराजितैरन्यैर्ग्रहैः ग्रहयुद्धे विजितैः प्रच्युतिः॥ प्रव्रज्यात्यागः त
त्प्रव्रज्यां गृहीत्वा पुनस्त्यजति एतदुक्तं भवति चतुरादीनां मध्याद्यद्येको बलवान्भवति सच ग्रहयुद्धे जातककाले न पराजितस्तदा प्रव्रज्यां गृहीत्वा पुनस्त्यजति त्यक्त्वा
च प्रव्रज्यामनाश्रित्यैव तिष्ठति अथ चतुरादीनां मध्यात् द्वौ वहवो वा बलिनो भवंति ते च पराजितास्तदाऽन्यस्य सर्वेभ्यः प्रव्रज्याभ्यः च्युतिः भवति यस्माद्बलवान् ग्र
ह संख्यास्तेन प्रव्रज्याः कर्तव्याः अन्त्य प्रव्रज्याधिपतिर्यद्यन्येन ग्रहेण जितो न भवति तदा तामेव प्रव्रज्यामाश्रितो म्रियते अथ प्रव्रज्यादायको ग्रह एक एव जितो
न भवति तद्दायावज्जीवं तामेव प्रव्रज्यामाश्रयति अथ द्वौ ग्रहौ प्रव्रज्यादायकौ नौ चापराजितौ तदा प्रथमप्रव्रज्यादायकां तद्दशायां प्रथमां प्रव्रज्यां गृहीत्वा ता

रविलुप्तकरैरदीक्षिता बलिभिस्तद्गतभक्तयो नराः अभियाचितमात्रदीक्षिता निहतैरन्यनिरीक्षितैरपि २ ॥ ६ ॥

मेवाश्रित्य तावत्तिष्ठति यावद्द्वितीयप्रव्रज्यादायकग्रहां तद्दशाप्रवेशः तत्र प्रथमां त्यक्त्वा द्वितीयामाश्रयति एवं बहुषु प्रव्रज्यासु संभवे योऽयं अत्र च सत्याचार्य्यैः
नेष्वधिकबली जीवः त्रिदंडिनं भार्गवः चरकमुख्यं नग्नश्रवणं सौरो बुधस्तदाजीविकाचार्य्ये वृद्धश्रावकमिंदुर्हिवाकरस्तापसं तपोयुक्तं वक्रः शाक्यः श्रवणं
क्षेत्राश्रयजं गुणाश्चैतान् वीर्योपेतेत्यतनावदीक्षिताभक्तिवादिनस्तेषां अन्यैः पराजितश्चेत्प्रव्रज्याप्रच्युतिं कुर्य्यात् यावंतो वीर्य्ययुताः प्रव्रज्याः भवंति तावंत्यः
एकर्क्षगेषु नियमात्तेषामाद्या बलोपेतात् अथास्तमितान्यजितान्य दशानां ग्रहाणामपवादं वैतालियेनाह १ रविलुप्तकरैरिति चतुरादीनामेकस्थानां मध्या
द्यावंतो ग्रहा बलिनस्तावंतः प्रव्रज्यादायकास्तत्रापि बलिनां मध्ये यावंतो रविलुप्तकराः सूर्य्यमंडलगा अस्तमिता भवंति तैरदीक्षिता जाता भवंति तावंतः स्वप्रव्र
ज्यां न प्रयच्छंतीत्यर्थः किंतु जाता नराः तद्गतभक्तयः तद्गतानां तत्प्रव्रज्याप्रष्टेजितानां मध्ये भक्ता भवंति अत्र रविलुप्तकरत्वमुदयास्तमयं गराशियिताऽन्ये ष्यं श्रुक्र गु
रु त्तार्किकुजाः कलांशैः द्युतरेत्तैः नवभिः दश्याद श्याद्यकर्म्मेणारवेः द्वादशभिरिंदुरित्येवमादिकर्म्मणिक्त तेकद्यचिदादित्येन सहैकराशिगतैरपिनास्तमितो भवति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कदाचितद्द्वितीयराशिस्थोप्यस्तमितो भवति एवमुदयास्तमयमन्वेष्यास्तमितफलंवाच्यं अभियाचितमात्रदीक्षिताः इति बलिभिरित्यनुवर्त्तते बलिभिः निहतैः
ग्रहयुद्धेन्यग्रहविजितैरन्यैश्चग्रहैः निरीक्षितैः दृष्टैः अभियाचितमात्रदीक्षिताः दीक्षाप्रार्थनपराभवंति नचतांप्राप्नुवंति पूर्वमुक्तंपराजितैस्तत्स्वामिभिःप्रच्यु
तिरित्यस्यायमपवादः तेनैतदुक्तंभवति बलीग्रहोग्रहयुद्धेन्येनविजितोभवतिनकेनचिद्दृश्यतेतदातत्प्रव्रज्यांगृहीत्वापुनस्त्यजति अथबलीग्रहःसमाग
मनेनग्रहेणविजितोभवत्यन्येनचदृश्यतेतदाप्रव्रज्यांप्रार्थ्यमानोपिनप्राप्नोति यस्यचप्रव्रज्याप्रच्युतिःजातातस्यतदवसानेबहुधंतर्दशासुचारवशाद्यस्मि
न्नंतर्दशाकालेबलवान्भविष्यतितस्मिन्कालेप्रव्रज्यांदास्यति तथाचोक्तं दीक्षादानसमर्थोयोभवतितदाबलेनसंयुक्तः तस्यैवदशाकालेदीक्षांलभतेन
रोऽवश्यं यस्यचदीक्षाच्यवनंतस्यैवदशावसानेस्यात् एवमेवंजातककालेसंचिंत्यबलाबलंवाच्यं अथचतुरादिभिरेकस्थैर्विनाप्रव्रज्यायोगमालिन्याह
॥२॥जन्मेशाविति जन्मनियस्मिन्राशौचंद्रःस्थितस्तस्ययोधिपतिर्ग्रहःसजन्मेशः सचयद्यन्यैःग्रहैरदृष्टोनावलोकितः नकेनचिद्ग्रहेणदृश्यतेतथाभूतो

जन्मेशोन्यैर्यद्यदृष्टोर्कपुत्रंपश्यत्यार्किर्जन्मपंवाबलोनं दीक्षांप्राप्नोत्यार्किद्रेष्काणसंस्थेभौमार्किर्यांशेसौरदृष्टेचचंद्रे॥३॥ ६ ॥

सावर्कपुत्रंशनैश्चरंपश्यतितदाजातस्यप्रव्रज्याभवति साचशनैश्चरकृताशनैश्चरजन्मेशयोःयोबलवांस्तदीयांतर्दशाकाले उक्तंच यस्येक्षतेऽर्कपुत्रंजन्मभनाथो
ग्रहैर्नसंदृष्टः तस्यहिदीक्षालाभोतद्बलयोगाद्दशाकाले पश्यत्यार्किदिति अथवार्किःसौरःसबलोजन्मराश्यधिपंबलोनवीर्यरहितंपश्यति तथापिशनैश्चरोक्त
प्रव्रज्यावदति उक्तंच शनिदृष्टेबलहीनेजन्मनिनाथेवदेच्चनिर्ग्रंथं दीक्षांप्राप्नोतीति यत्रतत्रराशौचंद्रेशशिन्यार्किद्रेष्काणसंस्थेसौरद्रेष्काणव्यवस्थितेनकेवलं।
यावद्भौमार्कियोंशेकुजसौरयोरन्यतमनवांशकस्थेतस्मिंश्चसर्वग्रहादृष्टेशनैश्चरेणक्षमाणेदीक्षांप्राप्नोति शनैश्चरोक्तेप्रव्रज्यांव्रजति तथाच सौरद्रेष्काणसंस्थोयदिभ
वतिशशीतदंशसंस्थश्च वक्रांशेवादृष्टःसौरेणतुसर्वदर्शनविमुक्तः निर्ग्रंथसंज्ञोयोर्कपुत्रवीर्यानुसारेणजन्माधिपतिःपापैरपिनिरीक्ष्यतःत्वेकृद्दक्षतेसौरः यस्यपुरु
षस्यमूर्त्तौनियतादीक्षिताभवति तस्यजन्माधिपतिंविबलंनिरीक्षतेयस्यसूर्य्यजोबलःसोपिखलुभाग्यहीनःप्रव्रज्यांप्राप्नुयाज्जातःमांदेकौजेवांशेशशीस्थितःकृष्णजे
द्रेष्काणेवाश्रंशाधिपानुरूपेकालेदीक्षाप्रदोभवति अत्रयोगत्रयेपिपूर्वपदानुवर्त्तनीयाः अथयेनयोगेनजातःशास्त्रकरोभवतियेनचराजापिदीक्षितोभवतितद्योग

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सुरगुरुइति सुरगुरुः जीवः शशी चंद्रः होरा लग्नं एतासु सुरगुरुशशीहोरासु आर्किणा शनैश्चरेण दृष्टासु अवलोकितासु धर्म्मे नवमे स्थाने गुरुः जीवो यदि भवति अथश
व्दः पादपूर्णे नृपतीनां योगजः कश्चिद्राजयोगो जातस्य भवति तदा स पुरुषः तीर्थकृद्दास्त्रकृत्स्याद्भवेत् कणादबुद्धपांचशिखवराहमिहिरब्रह्मगुप्तप्रतिमइति सु
रगुरुशशिहोरास्विति धन्विमीनकर्कटलग्ने कश्चिद्व्याख्यातं तच्चायुक्तं यस्मान्मांडव्यः गतेमंदालोकं गुरुशशिविलग्नेन नवमगे गुरौ निष्पद्यते न इह नृपयोगे नृपतयः
विजन्नंते ये बालटभरचनारंभसुभगा जगत्यायो विद्वद्गुणकथनपाषाणसदृशाः तथा चोक्तं गुरुशशिलग्नादृष्टाकोणेन ननु नवमगो यदि गुरुः नरनाथजन्मजातः शा
स्त्रकरो भवति न च नृपः अथ द्वितीयो राजयोगस्तत्रोपस्थानं करोति तदा राजा भवति तीर्थकरश्चाजनककाशिराजश्शुचिध्वजप्रतिमइति उक्तंच अस्मिन्योगे चान्योन्नृ
पयोगो भवति तत्र यो जातः स भवति जिनेंद्रतुल्यो नरनाथः शास्त्रकर्त्ताच नवमभवनसंस्थे मंदं गच्छतीति मंदगः सौरः तस्मिन्मंदगे लग्नान्नवमभवनसंस्थे धर्म्मस्था
नाश्रिते ऽन्यैः सर्वैर्ग्रहैरदृष्टेनावलोकिते तथा नरपयोगे राजयोगानां मध्यादन्यतमे राजयोगे सति जातो दीक्षितः प्रव्रजितः पार्थिवेंद्रश्च राजाधिराजो भवति यश्चात्तत्का

सुरगुरुशशिहोरास्वार्किदृष्टासु धर्म्मे गुरुरत्र नृपतीनां योगजस्तीर्थकृत्स्यात् नवमभवनसंस्थे मंदगेऽन्यैरदृष्टे भवति नरपयोगे दीक्षितः पार्थिवें
द्रः ४ प्रियभूषणः सुरूपः सुभगो दक्षोऽश्विनीषु मतिमांश्च कृतनिश्चयः सत्याग्दक्षः सुखितश्च भरणीषु ॥१॥ लं सर्वबली तद्दीक्षायां दीक्षितश्च भवति रा
जयोगं विना यमपि प्रव्रज्यां योगः योगे ऽस्मिन् राजयोगजश्चोज्जातो राजा दीक्षितश्च भवति अन्यथा दीक्षित एव उक्तंच नवमस्थाने सौरो यदि स्थितः सर्वैर्दर्शनविमुक्तः
नरनाथयोगजातो नृपोपि दीक्षान्वितो भवति नृपयोगस्याभावे योगेऽस्मिन्दीक्षितो नरो जातः निःसंदिग्धं प्रवदे द्योगस्यास्य प्रभावेनेति ५ ॥ इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृ
हज्जातकविवृतौ प्रव्रज्यायोगाध्यायः पंचदशः १५ ॥ अथ ऋक्षशीलाध्यायो व्याख्यायते ऋक्षं नक्षत्रं राशिश्च तत्रादावेव चंद्रभुज्यमाननक्षत्रशीलं भवति तत्रा
श्विनीभरण्योः जातयोः शीलविज्ञानमार्य्यमाह ॥ ०॥ प्रियभूषणइति प्रियभूषणः अलंकरणवल्लभः सुरूपः शोभनरूपः वपुष्मान् सुभगः सर्वजनप्रियः द
क्षः सर्वकार्य्यकरपटुः मतिमान् बुद्धियुक्तः एवंविधोऽश्विनीषु जातो भवति तारकापेक्षयात्र सर्वत्र बहुवचननिर्देशः कृतः कृतनिश्चयइति कृतनिश्चयः प्रार
ब्धानां कर्म्मणामंतगः सत्यः सत्यवाक् अरुक् निरुजः दक्षः चतुरः सुखितः दुःखनिर्म्मुक्तः एवंविधो भरणीषु जातो भवति अथ कृत्तिकारोहिण्योः जातस्य स्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बहुभुक्प्रभूताहारः परदाररतः परस्त्रीष्वासक्तः तेजस्वी असहिष्णुः विख्यातः सर्वत्रप्रसिद्धकीर्तिः एवंविधः कृत्तिकासुजातो भवति सत्यः अवितथ्यभाषी शुचिः परस्वाद्यलुब्धः शास्त्रोक्तशौचानुष्ठाता प्रियंवदः मधुरवाक् स्थिरमतिः एकमतिः सुरूपश्च वपुष्मान् एवंविधः रोहिण्यांजातो भवतीति २ अथमृगशीर्षोद्भवयोः जातस्यस्वरूपमार्य्ययाह २ चपल इति चपलः क्रियास्वनवस्थितः चतुरः दक्षः भीरुः भयानकः पटुः प्रवक्ता उत्साही सोद्यमः धनी वित्तवान् भोगी चस्वभोगशीलः एवंविधो मृगे मृगशिरसि जातो भवति शठः परकार्य्यविमुखः उक्तं च ग्रंथांतरे शठलक्षणं मनसा वचसा यश्च दृश्यते कार्यतत्परः कर्म्मणा विपरीतश्च स शठः सद्भिरिष्यते गर्वितः मानी कृतघ्नः खलः कृतमुपकृतं हंतीयः स कृतघ्नः हिंस्रः वधकः पापः पापकर्म्मकर्त्ता एवंविधो रौद्रे आर्द्रायां जातो भवतीति अथ पुनर्वसौ जातस्यस्वरूपमार्य्ययाह ३ दांतः शमपदः लयः क्लेशसहः सुखी सुखितः सुशीलः शोभनशीलः विनयवान् दुर्मेधा जडप्रायः रोगभाक् पीडितदे

बहुभुक्परदाररतस्तेजस्वी कृत्तिकासु विख्यातः रोहिण्यां सत्यः शुचिः प्रियंवदः स्थिरमतिः सुरूपश्च २ चपलश्चतुरो भीरुः पटुरुत्साही ध
नी मृगे भोगी शठगर्वितः कृतघ्नो हिंस्रः पापश्च रौद्रर्क्षे ३ दांतः सुखी सुशीलो दुर्मेधा रोगभाक् पिपासुश्च अल्पेन च संतुष्टः पुनर्वसौ जा
यते मनुजः ४ शांतात्मा सुभगः पंडितो धनी धर्म्मसंसृतः पुष्ये शठः सर्वभक्षः पापः कृतघ्नधूर्त्तश्च भौजंगे ५ बहुभृत्यधनो भोगी सुर
पितृभक्तो महोद्यमः पित्र्ये प्रियवाग्दाता द्युतिमान टनो नृपसेवको भाग्ये ६॥ ॥ ॥हः पिपासः तृषार्त्तः ॥ अल्पेन स्तोकेनैवाथैन संतुष्टः ॥

एवंविधो मनुजो मनुष्यः पुनर्वसौ जायते उत्पद्यते अथ पुष्याऽश्लेषयोः जातस्यस्वरूपमार्य्ययाह ४ शांतात्मा इति शांतात्मा शमदमपराजितेंद्रियः सुभगः सर्वजनप्रियः पंडितः शास्त्रार्थवित् धनी वित्तवान् धर्म्मसंसृतः धर्मरतः एवंविधः पुष्यजो भवति शठः परकार्य्यविमुखः सर्वभक्षः संचयनशीलः पापः पापकर्मरतः कृतघ्नः कृतमुपकृतं हंति स कृतघ्नः धूर्त्तः परवंचनदक्षः एवंविधो भौजंगेऽश्लेषायां जातो भवति अथ मघापूर्वाफाल्गुण्योः जातस्यस्वरूपमार्य्ययाह ५ बहुभृत्य इति बहुभृत्यधनः प्रभूतपरिवारवित्तान्वितः भोगी भोगान्वितः सुरपितृभक्तः देवानां पितॄणां च भक्तः महोद्यमः महोत्साही एवंविधः पित्र्ये मघायां जातो भवति प्रियवाक् अभिमतवक्ता दाता दानशीलः द्युतिमान् सुकांतिः अटनः परिभ्रमणशीलः नृपसेवकः राजसेवानुरतः एवंविधो भाग्ये पूर्वाफाल्गुण्यां जातो भवति इति षट् ६

राम॰ ८५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सुभगइति सुभगः सर्वजनप्रियः विद्यात्तधनः विद्यायात्तंधनंयेन भोगीभोगान्वितः सुखभागाधिरहितः सुखान्भोगयतिते एवंविधोद्वितीयफाल्गुन्यामुत्तराफा ल्गुन्याजातोभवति उत्साहीसोद्यमः धृष्टः पानयः धृष्टः प्रतिभायुक्तः निर्लज्जः पानयः पानप्रियः आसवानुरक्तः अघृणीनिर्दयः तस्करः चौरः एवंविधोहस्ते जातोभवति अथचित्रास्वात्योः जातस्यस्वरूपमार्य्ययाह ७ चित्रांबरमाल्यधरः चित्राणिनानाप्रकाराणिअंबराणिवस्त्राणिमाल्यानिचधारयति सुलोचनांगः शोभनेनेत्रावयवायस्य एवंविधश्चित्रायांजातोभवति दांतोविनयान्वितः जितेंद्रियः वणिक्क्रयविक्रयज्ञः कृपालुः दयालुः केचित्तृषालुरितिपठंति तृषालुः तृषांनसहते प्रियवाक्अभिमतवक्ता धर्म्माश्रितः धर्म्मरतः एवंविधः स्वातोजातोभवति अथविशाखाऽनुराधयोः जातस्यस्वरूपमार्य्ययाह ८ ईर्ष्युरिति ईर्ष्युः परद्विमत्सरी लुब्धः लोलाभिभूतः द्युतिमान्सुकांतिः वचनपटुः संभाषणदक्षः केचिदर्थपटुरितिपठंति अर्थोर्ज्जनेपटुः प्रवीणः कलहकृद्विरोधशीलः एवंवि

सुभगोविद्यात्तधनोभोगीसुखभाक्द्वितीयफाल्गुन्यां उत्साहीधृष्टः पानपोघृणीतस्करोहस्ते ७ चित्रांबरमाल्यधरः सुलोचनांगश्चभवतिचि त्रायां दांतोवणिक्कृपालुः प्रियवाग्धर्म्माश्रितः स्वातौ ८ ईर्ष्युर्लुब्धोद्युतिमान्वचनपटुः कलहकृद्विशाखासु आढ्योविदेशवासीक्षुधालुरटनो ऽनुराधासु ९ ज्येष्टासुनबहुमित्रः संतुष्टोधर्म्मकृत्प्रचुरकोपः मूलेमानीधनवान्सुखीनहिंस्रः स्थिरोभोगी १० इष्टानंदकलत्रोमानीदृढसौहृ दश्चजलदैवे वैश्वेविनीतधार्म्मिकबहुमित्रः कृतज्ञः शुभगश्च ११॥ धोविशाखासुजातोभवति आढ्यः ईश्वरः विदेशवासीपरदेशनिवसनशीलः सुधालुः क्षुधांनसहते अटनः परिभ्रमणशीलः एवंविधोऽनुराधासुजातोभवति अथज्येष्ठामूलयोः जातस्यस्वरूपमार्य्ययाह ९ नबहुमित्रः स्वल्पसुहृत् संतुष्टः संतोषशीलः धर्म्मकृद्धर्म्मानुरतः प्रचुरकोपः अतिक्रोधी एवंविधोज्येष्ठासुजातोभवति मानीगर्व्वितः धनवान्प्रभूतवित्तः सुखीसुखितः नहिंस्रः सौम्य प्रकृतिः परविघातंनकरोति स्थिरः एकमतिः भोगीभोगान्वितः एवंविधोमूलेजातोभवति १० अथपूर्व्वोत्तराषाढयोः जातस्यस्वरूपमार्य्ययाह ११ इष्टानंद कलत्रः इष्टोभिमतः सुलभः सानंद तुष्टिकरः कलत्रोभार्यायस्य मानीगर्व्वितः दृढसौहृदः स्थिरसुहृत् एवंविधोजलदैवेपूर्व्वाषाढायांजातोभवति विनीतः विन यसंयुक्तः धार्म्मिकः धर्म्मरतः बहुमित्रः प्रभूतसुहृत् कृतज्ञः उपकारशीलः शुभगश्चसर्वजनप्रियः एवंविधोवैश्वेवैश्वदैवेउत्तराषाढायांजातोभवति अथश्रवणधनि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रीमान् श्रियायुक्तः श्रुतवान् पंडितः उदारदारः उदारादारायस्य अथवादारेषुउदारः उदारोदाताशोभनस्त्रीकः धनान्वितः वित्तवान् ख्यातः जनविदितकीर्त्तिः
एवंविधः श्रवणेजातोभवति दातादानशीलः आढ्यः ईश्वरः शूरः रणप्रियः गीतप्रियः गीतवल्लभः धनलुब्धः अर्थेरुचिः एवंविधोधनिष्ठासुजातोभवति अ
थशतभिषक्पूर्वाभाद्रपदयोःजातस्यस्वरूपमार्य्ययाह १२ स्फुटवाक् निष्ठुरभाषी सत्यवादी व्यसनीस्त्र्यादिव्यसनोपहतः रिपुहाशत्रुघातकः साहसिकः असमीक्षितकार्य्येकृत् दुर्ग्राह्यः दुराराध्यः एवंविधः शतभिषजिजातोभवति उद्विग्नः दुःखितमनाः स्त्रीजितः स्त्रीभिरभिभूतः धनीधनवान् अथवास्त्रियाजितंधनं
यस्य पटुः प्रवक्ता अथवाधनपटुः धनार्ज्जनेचतुरः अदाताकदर्य्यः एवंविधःपूर्वाभाद्रपदासुजातोभवति अथोत्तरभाद्रपदारेवत्योःजातस्यस्वरूपमार्य्ययाह॥
१२॥ वक्तावचनपटुः संभाषणेदक्षः सुखीविद्यमानसुखः प्रजावान् बहुपुत्रपौत्रः जितशत्रुः जितारिः धार्म्मिकः धर्म्मशीलः एवंविधोद्वितीयासुउत्तराभाद्रपदा

श्रीमान्श्रवणेश्रुतवानुदारदारोधनान्वितःख्यातः दाताढ्यःशूरोगीतप्रियोधनिष्ठासुधनलुब्धः १२ स्फुटवाग्व्यसनीरिपुहासाहसिकः
शतभिषजिदुर्ग्राह्यः भाद्रपदास्वुद्विग्नःस्त्रीजितधनीपटुरदाताच १३ वक्तासुखीप्रजावाञ्जितशत्रुर्द्धार्म्मिकोद्वितीयासु संपूर्णांगः शुभगः
शूरःशुचिरर्थवान्पौष्णे १४ वृत्तातांम्रदृग्गुल्मशाकलघुभुक्क्षिप्रप्रसादोटनःकामीदुर्ब्बलजानुरस्थिरधनःशूरोंगनावल्लभः सेवाज्ञःकुनखी
व्रणांकितशिरोमानीसहोत्थाग्रजःशक्यापाणितलेंकितोत्तिचपलस्तोयेचभीरुःक्रिये॥१॥ ॥सुजातोभवति संपूर्णांगःपरिपूर्णोऽवयवःशुभगःस
र्व्वजनप्रियः शूरःसंग्रामधीरः शुचिःपरधनादिष्वलुब्धः अर्थवान् धनान्वितः एवंविधःपौष्णेरेवत्यांजातोभवति एतेयथोक्तानक्षत्रस्वभावाश्चंद्रस्यसबल
त्वात्परिपूर्णाभवंति १४ इतिबृहज्जातकविवृत्तेनक्षत्रजातकं॥ अथमेषस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्द्दूलविक्रीडितेनाह १५ वृत्तेति वृत्तापरिवर्त्तुलाआतांम्रा
लोहितवर्णादृष्टिः चक्षुषीयस्यसवृत्तातांम्रदृक् परिवर्त्तुललोहितनेत्रः उष्णंशाकंलघुचस्वल्पंभुक्तेसउष्णशाकलघुभुक् उष्णभोजीशाकभोजीलघुभोजीक्षि
प्रप्रसादः आश्वेवप्रसीदति अटनः परिभ्रमणशीलः कामीसुरतिप्रियः दुर्व्बलजानुः निर्म्मांसलजंघसंधिः अस्थिरधनः अचिरवित्तः शूरः रणप्रियः अंगना
वल्लभः स्त्रीप्रियः अंगनानांवल्लभोऽंगनावल्लभायस्य सेवाज्ञः पराराधनकुशलः कुनखीकुत्सितनखः व्रणांकितशिरः सच्छिद्रमूर्द्धामानीगर्व्वितः सहोत्थाग्रजः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सहोत्थानांसहजानामग्रग्रणीगुणप्रधानः पाणितलेहस्ततलेशक्याचिन्हविशेषेणांकितः चिन्हितः अतिचपलः क्रियास्वनवस्थितः तोयेचजलेभीरुः सभयः एवं
विधः क्रियेमेषस्थितेचंद्रमसिजातोभवति १ अथवृषस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह १ कांतरिति कांतः दर्शनीयः खेलगतिः सविलासगा
मी पृथूरुवदनी पृथुः विस्तीर्णावूरूवदनंमुखंयस्य पृष्ठंपश्चिमभागः आस्यंवक्त्रंपार्श्वेप्रसिद्धेएषामन्यतमस्थानेंकितश्चिह्नितः त्यागीदाता क्लेशसहः कर
येनासमर्थः प्रभुरप्रतिहताज्ञः ककुद्वान् कुदसंयुक्तः कप्रजा कन्याप्रजायस्यस्त्रीजनकः श्लेष्मलः कफाधिकः पूर्वैः प्रथमैः बंधुभिः कुटुंबैः धनैः वित्तैः आ
त्मजैः पुत्रैश्चविरहितः वियुक्तः सौभाग्ययुक्तः सर्व्वजनवल्लभः क्षमीक्षमावान् सहिष्णुरित्यर्थः दीप्ताग्निः बह्वाशी प्रमदाप्रियः स्त्रीवल्लभः स्थिरसुहृत् दृढमि
त्रः मध्यांतसौख्यो मध्येयौवनेंत्येवृद्धत्वेचसुखितो आद्योदेवबाल्येदुःखितः एवंविधोगविवृषस्थेचंद्रेजातोभवति २ अथमिथुनस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशा

कांतः खेलगतिः पृथूरुवदनः पृष्ठास्यपार्श्वेंकितस्त्यागीक्लेशसहः प्रभुः ककुद्वान् कन्याप्रजः श्लेष्मलः पूर्वैर्बन्धुधनात्मजैर्विरहि
तः सौभाग्ययुक्तः क्षमीदीप्ताग्निः प्रमदाप्रियः स्थिरसुहृन्मध्यांत्यसौख्योगवि २ स्त्रीलोलः सुरतोपचारकुशलस्ताम्रेक्षणः शास्त्रविद्दूतः
कुंचितमूर्द्धजः पटुमतिर्हास्येंगितद्यूतवित् चार्व्वंगः प्रियवाक्प्रभक्षणरुचिर्गीतप्रियोनृत्यवित् क्लीबैर्यातिरतिंसमुन्नतनसश्चंद्रेतृतीयर्क्षगे ३
आवक्रद्रुतगः समुन्नतकटिः स्त्रीनिर्जितः सत्सुहृद्दैवज्ञः प्रचुरालयः क्षयधनैः संयुज्यतेचंद्रवत् ॥ ३३ दूर्लविक्रीडितेनाह २ स्त्रीलोलः स्त्रीष्वभिला

षकरः सुरतोपचारकुशलः सुरतोपचारेसुरतकर्म्मणिकामशास्त्रेषुकुशलः शिक्षितः ताम्रेक्षणः लोहितनेत्रः शास्त्रेविद्याल्लज्ञः पंडितः दूतः परः सकाशात्
संदेशप्रापी कुंचितमूर्द्धजः कुटिलशिरोरुहः पटुमतिश्चतुरधीः अतीवप्राज्ञः हास्यमुपहासंइंगितंपरचित्तज्ञानंद्यूतंपूपः एतान्वेत्तिजानाति चार्व्वंगः शोभनावय
वः प्रियवाकभिमतवक्ता प्रभक्षणरुचिः बहुभुक् गीतप्रियः गीतरतिः नृत्यवित्नृत्तज्ञः क्लीबैः षंडैः सहरतिंयातिगच्छति समुन्नतनसरुचनसः एवंविधः चंद्रेतृ
तीयर्क्षगे तृतीयराशौस्थितेमिथुनगेजातोभवतीत्यर्थः ३ अथकर्कटस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह ३ आवक्रंकुटिलंद्रुतंसत्वरंगच्छतिते
आवक्रद्रुतगः कुटिलसत्वरगामी समुन्नतकटिः उच्चजघनः स्त्रीनिर्जितः प्रमदाजितः सत्सुहृत्शोभनमित्रः दैवज्ञः ज्योतिःशास्त्रार्थवेत्ता प्रचुरालयः प्रभूतग

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हकत्तो क्षयधनैरपचयोपचयैश्चंद्रवच्छशिवत्संयुज्यते कदाचिद्विधनइत्यर्थः चंद्रस्यवृद्धिवत् ह्रस्वः अदीर्घः पीनगलः समांसलकंठः साम्ना ग्रीन्या वशं वश्यतां
यातिसमेत्यानयति सुहृद्वत्सलः मित्रवल्लभः तोयोद्यानरतः जलोपवनशक्तः तोयेनजलेनउपवनेनचरतः एवंविधः स्ववेश्मनिसहितेकर्कटस्थेशशांकेचंद्रे नरः
पुरुषोजातोभवति अथसिंहस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह ४ तीक्ष्णः अमर्षशीलः स्थूलहनुः बृहद्धनुः बृहत्कपोलः विशालवदनोविस्तीर्णव
क्त्रः पिंगेक्षणः कपिलनेत्रः अल्पात्मजः स्वल्पापत्यः स्त्रीद्वेषीः प्रमदाद्विष्टः स्त्रीद्वेष्टइतिकेचित्पठंति प्रियमांसकाननगः मांसमामिषंकाननमरण्योनगपर्वतः ए
तेप्रियायस्य आमिषवनपर्वतानुरतः अकार्येअकार्णीयेयेकुप्यतिक्रुध्यति चिरं बहुकालंकेचिदकांडेइतिपठंति अकांडेअकाले क्षुत्प्रसिद्धा तृष्णापिपासाः उद
रंजठरंदंतादसनाः मनश्चित्तंएभ्योजारुजःपीडाव्यथाभिः संपीडितउपतप्तः त्यागवान्दाता विक्रांतः पराक्रमशीलः स्थिरधीरेकमतिः सुगर्वितमनाअभिमानसंयु

ह्रस्वःपीनगलः समेतिचवशंसाम्नासुहृद्वत्सलस्तोयोद्यानरतः स्ववेश्मसहितेजातःशशांकेनरः ४ तीक्ष्णःस्थूल हनुर्विशालवदनःपिं
गेक्षणोल्पात्मजः स्त्रीद्वेषीप्रियमांसकाननगःकुप्यत्यकार्येचिरं क्षुत्तृष्णोदरदंतमानसरुजासंपीडितस्त्यागवान्विक्रांतः स्थिरधीःसुग
र्वितमनामातुर्विधेयोऽर्कभे ५ व्रीडामंथरचारुवीक्षणगतिः स्रस्तांसबाहुः सुखीश्लक्ष्णः सत्यरतःकलासुनिपुणः शास्त्रार्थविद्धार्म्मिकः
मेधावीसुरतप्रियः परगृहैःवित्तैश्चसंयुज्यतेकंन्यायांपरदेशगः प्रियवचाःकंन्याप्रजोल्पात्मजः ६ ॥ क्रः मातुर्विधेयोजननीवश्यः भक्तइत्यर्थः विधेयो

वचनग्राहीइत्यर्थः एवंविधोऽर्कभेसूर्यराशौसिंहस्थेचंद्रेजातोभवति अथकन्यागतेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह ५ व्रीडामंथरचारुवीक्षणगतिरिति
व्रीडालज्जातयायन्मंथरत्वमलसत्वंतेनचारुशोभनंवीक्षणंदृष्टिपातोगतिःगमनंयस्य स्रस्तावधः पतितौशिथिलावंसौस्कंधौबाहुभुजौयस्य सुखीसुखितः श्लक्ष्णः
मृदुत्वंतनूकायश्च सत्परतःसत्यभाषी धार्मिकश्च परमार्थवादी कलासुनिपुणः कलासुनृत्यगीतवाद्यपुस्तकचित्रकर्मसुनिपुणःसुतः शास्त्रार्थवित्पंडितः धा
र्म्मिकःधर्मानुरतः मेधावीबुद्धिमान् सुरतप्रियःकामलोलुपः परगृहैःपरवेश्मनिभिः वित्तैःधनैःचसंयुज्यते ससम्यग्युक्तोभवति परदेशगःअन्यदेशनिवासशीलः
प्रियवचाःप्रियभाषी कंन्याप्रजःकन्याप्रजायस्यस्त्रीजनकः अल्पात्मजःस्वल्पपुत्रः एवंविधःकंन्यायांस्थितेचंद्रेजातोभवति ६ अथतुलस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरू

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

देवब्राह्मणसाधुपूजनरतः देवानांसुराणांब्राह्मणानांद्विजानांसाधूनांसज्जनानांचपूजनेनिरतःसक्तः प्राज्ञःमेधावी अत्रमेधाबुद्धिः प्राज्ञनाःलक्षणं अतीतानुसं
तिःमेधाबुद्धिस्तत्कालग्राहिणी शुभाशुभविचारज्ञाप्रज्ञाधीरैरुदाहृता शुचिःपरधनाद्यलुब्धःश्रोत्रियोवा स्त्रीजितःयोषितांवशगः प्रांशुरत्युच्चः उन्नतना
सिकःअत्युन्नतनासः कृशश्चपलगात्रःदुर्बलशिथिलावयवः कृशंदुर्बलंचपलंबलहीनंगात्रंशरीरंयस्य अटनःपरिभ्रमणशीलः अर्थान्वितःसधनः हीनांगः
अपरिपूर्णाऽवयवः क्रयेषुविक्रयेषुचकुशलःशक्तः देवद्विनामासम्यपर्य्यायद्वितीयाभिधानःद्वितीयनामदेवाख्यंचास्यभवति सरुक्पीडितदेहः बंधूनांस्व
कुटुंबानामुपकारकृद्धितकारी तैश्चबंधुभिः विरुषितःभर्त्सितः पराभूतःत्यक्तःत्यजितश्च एवंविधःसप्तमेतुलस्थेचंद्रमसिजातोभवति ७ अथवृश्चिक
स्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंमालिन्याह पृथुलनयनवक्षाःपृथुलेविस्तीर्णेनयनेनेत्रेवक्षउरोयस्य वृत्तेपरिवर्त्तुलेजंघेऊरूजानुनीचयस्य जनकैःमातापितृभिः

देवब्राह्मणसाधुपूजनरतःप्राज्ञःशुचिःस्त्रीजितःप्रांशुश्चोन्नतनासिकः कृशश्चलगात्रोटनोर्थान्वितः हीनांगःक्रयविक्रयेषुकुशलो
देवद्विनामासरुग्बंधूनामुपकारकृद्विरुषितस्त्यक्तस्तुतैःसप्तमे ७ पृथुलनयनवक्षावृत्तजंघोरुजानुर्जनकगुरुवियुक्तःशैशवेव्याधि
तश्च नरपतिकुलपूज्यःपिंगलःक्रूरचेष्टोझषकुलिशखगांकश्छन्नपापोऽलिजातः ८ व्यादीर्घास्यशिरोधरःपितृधनस्त्यागीकविर्वी
र्य्यवान्वक्तास्थूलरदश्रवाधरनसःकर्मोद्यतःशिल्पवित्॥ ९९ गुरुभिश्चोपदेशकारिभिःगौरवयुक्तैश्चवियुक्तोरहितः शैशवेबाल्येव्याधिनःपीडितःन
रपतिकुलेराजावंशेपूज्यः आराध्यः पिंगलः क्रूरचेष्टः विषमस्वभावः झषकुलिशखगांकःझषोमीनःकुलिशंवज्रंखगःपक्षीएतैःमत्स्यवज्रपक्षि[illegible]मानैरंकैश्चि
न्हैरंकितश्चिन्हितः छन्नपापःगुप्ताऽशुभकृत् एवंविधोऽलिनिवृश्चिकस्थेचंद्रेजातोभवति ८ अथधनुर्द्धरस्थेचंद्रेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह व्यादीर्घं
स्यशिरोधरःव्यादीर्घमतिदीर्घमास्यंमुखंशिरोधराग्रीवायस्य पितृधनःजनकवित्तान्वितः त्यागीदाता कविःकाव्यज्ञः वीर्य्यवान्बली वक्तासंभाषणेदक्षः स्थूलर
दश्रवाधरनसः स्थूलामहत्त्वमापन्नारदादंताःश्रवणौकर्णौअधरओष्ठःनसःनासिकाघ्राणःएतेसर्वेएवस्थूलायस्य कर्मोद्यतःसर्वकार्य्याणामुद्यमशीलः शि
ल्पवित्शिल्पज्ञः लेपिपुस्तकचित्रज्ञः कुंजांसः अस्पष्टस्कंधः कुनखीकुत्सितनखः समांसलभुजःपीनबाहुः प्रागल्भवान् अतिप्रतिभायुक्तः धर्मवित्धर्मज्ञः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

टी·भ
प्र·का
८८

बंधुहिद्रवधूनामप्रीतिभाक् द्रेष्टाबलात् हरात् आक्रमणाद्रसंविधेयतावशंचवश्यतांनसमेतिनायाति सामप्रीत्याएकेनैवगुणेनसाध्यः स्त्रीजितो भवते एवंविधोऽ
श्वजो धनुषिस्थितेचंद्रेजातोभवति ९ अथमकरस्थेचंद्रेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह नित्यंलालयतिस्वदारतनयान् स्वकलत्रंतनयांश्चपुत्रान् लालयत्या
राधयति प्रीत्याभजते धर्म्मध्वजः दांभिकः मिथ्याधार्म्मिक अधः कृशः अधोभागादतिदुर्बलः स्वक्षः शोभननेत्रः क्षामकटिः कृशजघनः गृहीतवचनः उ
क्तग्राहकः यदुच्यतेतत्सकृदेवग्र न्हाति सौभाग्ययुक्तः सर्वजनप्रियः अलसः क्रियास्वपटुः शीतालुः शीतंनसहते अटनः परिभ्रमणशीलः सत्वाधिकः उदा
रचेष्टः बलाधिकोवा काव्यकृत् विद्वान् लुब्धः लोलाभिभूतः अगम्यास्वगमनीयासुनिकृष्टजातिषुजरांगनासुवृद्धस्त्रीषुनिरतः संसक्तः संत्यक्तलज्जः विमु
क्तव्रीडः अघृणः निर्दयः एवंविधोमनुजोमनुष्योमकरस्थेचंद्रमसिजातोभवति १० अथकुंभस्थेचंद्रेजातस्यस्वरूपंश्लोकेनाह करभगलइति करभगलः

कुब्जांसः कुनखीसमांसलभुजः प्रागल्भवान्धर्म्मविद्बंधुद्विट्नबलात्समेतिचवशंसाम्नैकसाध्योश्वजः ९ नित्यंलालयतिस्वदारतनया
न्धर्म्मध्वजोऽधः कृशः स्वक्षः क्षामकटिर्गृहीतवचनः सौभाग्ययुक्तोलसः शीतालुर्म्मनुजोटनश्चमकरेसत्वाधिकः काव्यकृल्लुब्धोगम्यजरां
गनासुनिरतः संत्यक्तलज्जोघृणः १० करभगलः शिरालुः खरलोमशः दीर्घतनुः पृथुचरणोरुपृष्ठजघनास्यकटिर्ज्जरठः परवनितार्थपाप
निरतः क्षयवृद्धियुतः प्रियकुसुमानुलेपनसुहृत्घटजोध्वसहः ११ जलपरधनभोक्तादारवासोनुरक्तः समरुचिरशरीरस्तुंगनासोबृहत्कः॥

उष्ट्रसमग्रीवः॥ शिरालुः शिरालवती खराकर्कशालोमायस्यलोमबहुला सलोमशः दीर्घतनुः दीर्घोऽत्युच्चोतनुः शरीरंयस्य पृथूविस्तीर्णौचरणौपादौतथाऊरू
जानुउपरिभागौपृष्ठंदेहपश्चिमभागोजघनंनितंबस्थानमास्यंमुखंकटिश्चवस्तिः यस्यसः पृथुचरणोरुपृष्ठजघनास्यकटिः तथाजठरः मूर्खः परवनितासुपरस्त्री
षुपरार्थेषुपापेचनिरतः सक्तः क्षयवृद्धियुतः उपचयोऽपचयैः युक्तः प्रियकुसुमानुलेपनसुहृत् कुसुमानिपुष्पाणिअनुलेपनंसमालंभनसुहृदोमित्राणिप्रियाणि
यस्य अध्वसहः पथिक्षमः एवंविधोघटजः कुंभस्थेचंद्रमसिजातोभवति अथमीनस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंमालिन्याह ११ जलपरधनभोक्ता जलधनानासु
द्रकोत्पन्नवितानांमुक्ताफलानांक्रयविक्रयजातानांपरधनानांचभोक्तास्वामी दारवासोनुरक्तः दारेषुकलत्रेषुविषयेषुवाससांवस्त्राणांचानुरक्तः समरुचिरशरीरः

राम·
८८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

समंतुल्यंसर्व्वावयवपरिपूर्णंरुचिरं दीप्तिमच्छरीरंयस्य तुंगनासः अत्युच्चनासिकः दृहत्कः विस्तीर्णमूर्द्धा अभिभवतिसपत्नान् सपत्नान्शत्रून् अभिभवतिप
राभवति स्त्रीजितः प्रमदावश्यगः चारुदृष्टिः शोभनाक्षः द्युतिनिधिधनभोगी द्युतिः कांतिः निधिः भूमावधःस्थापितमर्थंनिधिशब्देनोच्यतेधनंवित्तं एषांभोगी
भोक्ता पंडितश्चशास्त्रार्थवित् एवंविधोंत्यराशौमीनस्थेचंद्रमसिजातोभवति १२ अथोक्तराशिस्वरूपमपवादंचभ्रमरविलसितयाह॥ बलवतिराशाविति पुरु
षस्यजन्मसमयेयस्मिन्राशौचंद्रमाव्यवस्थितस्तस्मिन्बलवतिसबलेतथातस्यराशेः योधिपतिस्तस्मिन्तदधिपतौचबलवति तथातुहिनांशुश्चंद्रमासचयदि
स्वबलेनात्मीयेनवीर्य्येणपूर्वोक्तेनसंयुतोऽन्वितःस्यात् भवेत् एवमेतेषुत्रिषुयदिसबलत्वंविद्यतेतदा यथोक्तराशिस्वरूपंवानजातःपुरुषोभवतियतउक्तं कथि
तफलानामविकलदातेति अनयासामग्र्यासचंद्रः कथितफलानामुक्तस्वरूपाणामविकलानांपरिपूर्णानांदाताभवति एषांमध्याद्द्वयोः बलतोः मध्येयुक्तंस्वरूपं

अभिभवतिसपत्नान्स्त्रीजितश्चारुदृष्टिर्द्युतिनिधिधनभोगी पंडितश्चांत्यराशौ १२ बलवतिराशौतदधिपतौचस्वबलयुतःस्याद्य
दितुहिनांशुः कथितफलानामविकलदाताशशिवदतोन्येप्यनुपरिचिंत्याः १३ प्रथितश्चतुरोऽटनोऽल्पवित्तः क्रियगेत्वायुध

प्राप्नोति एकस्मिन्बलवतिहीनंकिंचित् नकस्मिन्कांश्चिद्बलवतितदुक्तंस्वरूपंनकिंचिद्भवति शशिवदतःइति अतोऽस्माच्चंद्रादं ऽऽभृद्दितुंगभागे॥
न्येपरिशिष्टायेग्रहाः रविभौमज्ञगुरुसितसौराः शशिवच्चंद्रवत्परिकल्प्याः यत्रराशौस्थिताभवंतितदाश्रयेणवक्ष्यमाणंस्वरूपंदास्यतितदपिचंद्रवत् एतदुक्तं
भवति बलवतिराशौतदधिपतौच बलवतियस्यग्रहस्यराशिस्वरूपंपठ्यतेतस्मिनपिबलवति तदधिपतौचसंपूर्णंतत्पठितंराशिस्वरूपंभवति यद्येकयोश्च
बलवतोमध्यमोनामितिनकस्मिंश्चिद्बलवति नैतत्किंचिदिति चंद्रराशिस्वभावरीति १३ इतिबृहज्जातकेराशीशीलः चंद्रस्यषोडशः १६ ॥ अथमेषादृषगते
र्केजातस्यस्वरूपमौपच्छंदसिकेनाह प्रथितः प्रख्यातः चतुरः दक्षः अटनः परिभ्रमणशीलः अल्पवित्तः स्तोकार्थः आयुधभृत्शस्त्राधारणजीवी एवं
विधःक्रियगेमेषस्थेभानावादित्येजातोभवति एतच्चफलंवितुंगभागेपरमोच्चांशकवर्जिते परमोच्चेतुपुनः पठितदोषभाग्जातोनभवति तद्यथा अल्पवि
त्तोबहुवित्तोभवति अटनोनभवति॥ आयुधभृन्नभवति तस्मान्येआयुधभृतोनुयायिनोभवंति अन्येतुपुनः पूर्वोक्तागुणाः प्रथितश्चतुरोभवति गवीत्यादि॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ह
टी.भू.
८८

वस्त्रैरंबरैः सुगंधद्रव्यैः पण्यैश्चजीवति वनिताहृद्वल्लीपुष्टिः गेयेगीतेवाद्येचवादनविधौकुशलः शिक्षितः एवंविधोगविद्वषस्थेसूर्य्येजातोभवति अथमिथुन
कर्कसिंहकन्यास्थेसूर्य्येजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह १ विद्याज्योतिषवित्तवान् विद्यावान्व्याकरणज्ञः ज्योतिषवान्ज्योतिषशास्त्रज्ञः वित्तवान्धनी
एवंविधोमिथुनस्थेभानौजातोभवति तीक्ष्णःनिरपेक्षः उग्रः अस्वःदरिद्रः परकार्य्यकृदन्येषांकर्म्मकर्त्ता श्रमेणखेदेनपंथाऽध्वेनक्लेशैःदुःखैश्चसर्वकालंसं ३
युज्यते एवंविधःकुलीरस्थेभानौजातोभवति॥सिंहस्थइति वनमरण्यं शैलःपर्व्वतः गोकुलःगोवाटःएतेषुस्थानेषुरतिःनिवासशीलःयस्य तदाशक्तइत्यर्थः
॥वीर्य्यान्वितःबली अज्ञःमूर्खः एवंविधःपुमान्पुरुषःसिंहस्थेऽर्केजातोभवति लिपिरक्षरविन्यासः लेख्यंचित्रकर्म्म काव्यंकवेःकर्म्म गणितंग्रहगणितादि ज्ञा
नंविज्ञानं एतैरन्वितोनियुक्तः स्त्रीवपुःस्त्रीतुल्यशरीरः एवंविधःकन्यास्थेऽर्केजातोभवति अथतुलावृश्चिकधन्विमकरस्थेऽर्केजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेना

गविवस्त्रसुगंधपण्यजीवीवनिताहृद्कुशलश्चगेयवाद्ये १ विद्याज्योतिषवित्तवान्मिथुनगेभानौकुलीरेस्थितेतीक्ष्णोऽस्वःपरकार्य्यकृ
त्क्रमपथःक्लेशैश्चसंयुज्यते॥सिंहस्थेवनशैलगोकुलरतिर्वीर्य्यान्वितोऽज्ञःपुमान्कन्यास्थेलिपिलेख्यकाव्यगणितःज्ञानान्वितःस्त्रीव
पुः २ जातस्तौलिनिशौंडिकोध्वनिरतोहैरण्यकोनीचकृत्क्रूरःसाहसिकोविषार्जितधनःशस्त्रांतगोलिस्थिते सत्पूज्योधनवान्धनु
र्द्धरगतेतीक्ष्णोभिषक्कारुकोनीचोऽज्ञःकुवणिङ्मृगेल्पधनवान्लुब्धोन्यभाग्येःरतः ३॥ मृह २ शौंडिकोमद्यपानशक्तः मद्यकरोपानकेचित् अ
ध्वनिरतःपथिप्रशक्तः हैरण्यकःस्वर्णकारः नीचकृदनुचितकर्म्मकर्त्ता एवंविधःतौलिनितुलस्थेऽर्केजातोभवति क्रूरःउग्रस्वभावः साहसिकःअसमीक्षि
तकार्य्यकृत् तथाच असमीक्षितकार्य्याणांकर्त्तासाहसिकःस्मृतः विषार्जितधनः विषप्रयोगैरर्जितंधनंसंचितंवित्तंयेन प्रत्यंतरेतृयार्जितधनःयद्धन
मर्ज्जतितदस्यतृष्णानिःफलंभवति चौरादयोऽपहरंति शस्त्रांतगःशस्त्रनैपुण्यकः शस्त्रस्यायुधस्यांगतः एवंविधोऽलिस्थितेवृश्चिकगतेऽर्केजातोभवति सत्पू
जःसतामर्च्चनीयः धनवान्वित्तयुक्तः तीक्ष्णःनिरपेक्षः भिषक्वैद्यः प्रयोगज्ञः कारुकःशिल्पिकर्म्मज्ञः एवंविधोधनुर्द्धरस्थेऽर्केजातोभवति नीचःकुलानुचिता
धमकर्म्मकृत् अज्ञःमूर्खः कुवणिक्कुत्सितवणिक् अल्पधनवान्स्तोकार्थः लुब्धःलोलाभिभूतः अन्यभाग्येःरतःपरकार्य्यैर्भाग्यैःवित्तादिभिःरतः परार्थोप

भोगी एवंविधोमृगोऽन्मकरस्थेऽर्केजातोभवति ३

राम
८८

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथकुंभमीनगतेऽर्के जातस्यस्वरूपंचंद्रार्कयोरेकराशिगतयोस्तुलक्ष्मज्ञानंवसंततिलकेनाह नीचइति नीचः कुलानुचिताधमकर्म्मकृत् तनयैःपुत्रैःभाग्यैश्च परिच्युतः त्यक्तः पुत्रैःजनवाह्लभ्येनचविरहितः अस्वः निर्द्धनः एवंविधोघटेकुंभस्थेऽर्केजातोभवति तोयोत्थंजलोत्पन्नंमुक्ताफलादिनातत्पण्येनतद्विक्रयेण विभवमैश्वर्यंयस्य वनिताहृतःस्त्रीपूज्यः एवंविधोऽत्येमीनस्थेऽर्केजातोभवति नक्षत्रमानवतनुरित्यादि नक्षत्रमानवकोराशिपुरुषः कालांगानीत्यादिनाप्रदर्शितः तुहिनरश्मिश्चंद्रःदिनेशआदित्यः एतौसमेतौयस्मिन्राशौस्थितौसराशिनक्षत्रपुरुषस्ययस्मिनंगस्थितस्तत्रपुरुषस्यजातस्यलक्ष्मचिह्नंमशकादिस्मादिशेत् वदेत् यथामेषस्थयोःशिरसिवृषस्थयोःमुखइत्येवमुह्यं आदित्यराशिस्वभावः अथमेषवृश्चिकवृषतुलस्थेकुजेजातस्यस्वरूपंत्रुटकेनाह ४ नरपतिसत्कृतःराज्यपूजितः अटनःपरिभ्रमणशीलः चमूपःसेनापतिःवणिक्क्रयविक्रयज्ञः सधनःवित्तान्वितः क्षततनुःविक्षतदेहः व्रणितशरीरः चोरस्तस्करः भूरि

नीचोघटेतनयभाग्यपरिच्युतोऽस्वस्तोयोत्थपण्यविभवोवनिताहृतोंत्ये नक्षत्रमानवतनुःप्रतिमेविभागेलक्ष्मादिशेत्तुहिनरश्मिदिनेशयुक्ते ४ नरपतिसत्कृतोटनश्चमूपवणिक्सधनाःक्षततनुश्चोरभूरिविषयांश्चकुजःस्वगृहे युवतिजितोन्सुहृत्सुविषमान्परदाररतान्कुहकसुवेषभीरुपरुषान्सितभेजनयेत् ५ बौधेऽसहस्तनयवान्विसुहृत्कृतज्ञोगांधर्वयुद्धकुशलःकृपणोऽभयोर्थी चांद्रेऽर्थवान्सलिलयानसमर्जितस्वःप्राज्ञश्चभूमितनयेविकलःखलश्च ६

विषयःविप्रकीर्णेंद्रियः एवंविधान्स्वगृहेमेषवृश्चिकस्थःकुजःभौमःजनयेत् युवतिजितःस्त्रीविधेयःसुहृत्सुमित्रेषुविषमःदुर्विधेयः सक्रूरःस्वभावः परदाररतःपरयोषितप्रसक्तः कुहकज्ञःऐंद्रजालिकः सुवेषःशोभनालंकारः भीरुःसभयःपरुषःकर्कशः निस्नेहः एवंविधान्पुरुषान्सितभेशुक्रक्षेत्रेवृषतुलेचस्थितोभौमोजनयेदुत्पादयेत् अथमिथुनकंन्याकर्कस्थेभौमेजातस्यस्वरूपंवसंततिलकेनाह ५ अथमिथुनकंन्यागतेभौमेजातस्यस्वरूपमाह बौधेति असहःतेजस्वी सतनयवान्पुत्रयुक्तः विसुहृतमित्ररहितः कृतज्ञःपरोपकारशीलः गांधर्वयुद्धकुशलः गांधर्वेगीतेयुद्धेचसंग्रामेप्रवेशनिर्गमनव्यूहरचनादिषुचकुशलःतज्ज्ञः कृपणःअदाता अभयःनिर्भयः अर्थीयाचापरः एवंविधोबौधेमिथुनकंन्यास्थेकुजेभौमेजातोभवति अथकर्कटस्थेभौमेजातस्यस्वरूपमाह अर्थवान्सधनः सलिलयानसमर्जितस्वः सलिलयानेननयवादिनासम्यगर्जितंस्वंधनंयेन अथवासलिलेनजलेनयानेनगमनेना

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ध्वनासमर्ज्जितः स्वः धनोयेनप्राप्तः मेधावी विकलांगहीनः खलः दुर्ज्जनः एवंविधश्चांद्रेकर्के टगते भौमेजातो भवति ६ ॥ अथसिंहधन्विमीनकुंभमकरस्थेभौमे
बृ° ध्वनासमर्ज्जितः स्वः धनोयेनप्राप्तः मेधावी विकलांगहीनः खलः दुर्ज्जनः एवंविधश्चांद्रेकर्के टगते भौमेजातो भवति ६ ॥ अथसिंहधन्विमीनकुंभमकरस्थेभौमे
टी° भ° जातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह निस्वः निर्द्धनः क्लेशसहः आपद्धीरः कदर्थनाक्षमः वनांतरचरः वनांतरोरण्यमध्यचारी केचिदभयोवनचरइतिपठंति
८० अभयोभयरहितः वनानांतरस्चरोऽरण्यचारी अल्पदारात्मजः अल्पकलत्रजः स्वल्पापत्यजः एवंविधः सिंहस्थेभौमेजातोभवति अनेकरिपुः बह्वरिः नरेंद्र
सचिवः मंत्री ख्यातः विदितकीर्त्तिः अभयः निर्भयः अल्पात्मजः स्वल्पापत्यः एवंविधोधन्विमीनस्थेभौमेजातोभवति दुःखार्त्तः नित्यंदुःखसंतप्तः विधनः दरि
द्रः अटनः परिभ्रमणशीलः अनृतरतः असत्यभाषी तीक्ष्णः निरपेक्षः क्रूरः एवंविधः कुंभस्थेभौमेजातोभवति भूरिधनात्मजः भूरिप्रभूतधनः आत्मजश्चप्र
भूतपुत्रः भूपः राजा अथवातत्समः राजतुल्यः एवंविधोमृगगेतेमकरस्थेभौमेजातोभवति ७ अथमेषवृश्चिकवृषतुलगतेबुधेजातस्यस्वरूपंवसंततिलके

निस्वः क्लेशसहोवनांतरचरः सिंहेल्पदारात्मजोजेवेनैकरिपुर्नरेंद्रसचिवः ख्यातोभयोल्पात्मजः दुःखार्त्तोविधनोऽटनोनृतरतस्तीक्ष्णश्च
कुंभस्थितेभौमेभूरिधनात्मजोमृगगतेभूपोथवातत्समः ७ द्यूतर्णपानरतनास्तिकचौरनिःस्वाः कुस्त्रीककूटकृदसत्यरताः कुजर्क्षे
आचार्य्यभूरिसुतदारधनार्ज्जनेष्टाः शौक्रेवदान्यगुरुभक्तिरताश्चसौम्ये ८ विकत्थनः शास्त्रकलाविदग्धः प्रियंवदः सौख्यरतस्तृतीये॥
जलार्ज्जितः स्वः स्वजनस्यशत्रुः शशांकजेशीतकरर्क्षयुक्ते ९ ॥ नाह द्यूतेति द्यूतेऽक्षरज्ञानेऋणेपरस्वहरणेपानेचनिरतः सक्तः नास्तिकः शास्त्रार्थादपेतः ता

र्किकः नास्तिपरलोकेमतिरस्य चौरस्तस्करः निःस्वोदरिद्रः कुस्त्रीकः कुत्सितभार्य्यः कूटकृत्कूटकर्त्ता दांभिकः असत्यनिरतः धर्म्मादपेतः अनृतभाषी एवंविधो
जाताः सौम्येबुधेभौमर्क्षेमेषवृश्चिकस्थेभवंति आचार्य्यः उपदेशकर्त्ता भूरिसुतः प्रभूतापत्यः भूरिदारोबहुकलत्रः धनार्ज्जनेष्टः धनार्ज्जनमिष्टंयस्य अर्थार्ज्जनेनित्यमुद्यतः व राम° ८०
दान्यः दाता गुरुभक्तिरताः मातृपितृगुरूणांभक्तः एवंविधापुरुषाः शौक्रेवृषतुलस्थेबुधेजाताभवंति अथमिथुनककर्टस्थेबुधेजातस्यस्वरूपंउपेंद्रवज्रयाह ८ विकत्थनइ
ति विकत्थनः वाचालः असत्यवादी शास्त्रकलाविदग्धः शास्त्रेषुविद्यासुकलासुचगीतवाद्यनृत्तगीतलेखचित्रकर्म्मसुविदग्धः शिक्षितः प्रियंवदोऽभिमतवक्तासौख्यरतः
सुखासक्तः एवंविधः शशांकजेबुधेतृतीयेमिथुनस्थेजातोभवति जलार्ज्जितः स्वः जलेनोदकेनार्ज्जितंस्वंधनंयेनसः केचिद्बलार्ज्जितस्वइतिबलेनवीर्य्येणार्ज्जितंस्वं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धनंयेन स्वजनस्यात्मीयजनस्य चबंधुजनस्य शत्रुः रिपुः एवंविधः शशांकजेबुधेशीतकररर्क्षे चंद्रराशौ कर्कटयुक्ते जातो भवति अथ सिंहकन्यागतेबुधेजातस्यस्व
रूपं प्रहर्षिण्याह ८ स्त्रीद्वेष्य इति योषितामनभिमतः विधनसुखात्मजः विधनो धनरहितः विसुखो विगतसुखः विगतात्मजः पुत्ररहितः अटनः परिभ्रमण
शीलः अज्ञः मूर्खः स्त्रीलोलः वनिताभिलाषी सुपरिभवः अत्यर्थं पराभिभूतः एवंविधो ऽर्कराशिगे सिंहस्थे जातो भवति त्यागीदाता ज्ञः पंडितः प्रचुरगु
णः प्रभूतगुणैर्युतः गुणाः विद्याशौर्यादयः सुखीसुखितः क्षमावान् सहिष्णुः युक्तिज्ञः प्रयोगवेत्ता विगतभयः निर्भयः एवंविधः षष्ठराशौ कन्यास्थेबुधेजातो
भवति अथ मकरधन्विमीनगतेबुधेजातस्यस्वरूपमौपछंदसिकेनाह १० परकर्मकृत् परप्रेष्यः अस्वः दरिद्रः शिल्पबुद्धिः शिल्पकर्मस्वनुरतमतिः ऋणवा
न् परस्वग्रहणशीलः विष्टिकरः भारकरः आज्ञाकरः एवंविधोऽर्कजक्षेमकरकुंभस्थेबुधेजातो भवति नृपसत्कृतः राजपूजितः नृपसंमतो वा राजवल्लभः पं

स्त्रीद्वेष्यो विधनसुखात्मजोऽटनोज्ञः स्त्रीलोलः सुपरिभवोऽर्कराशिगेज्ञे त्यागीज्ञः प्रचुरगुणः सुखी क्षमावान् युक्तिज्ञो विगतभयश्च षष्ठराशौ ९
परकर्मकृदस्वः शिल्पबुद्धिरृणवान्विष्टिकरो बुधेऽर्कजर्क्षे नृपसत्कृतः पंडिताप्तवाक्यो नवमेऽन्त्ये जितसेवकोऽन्त्यशिल्पः ११ सेनानीर्बहुवित्तदा
रतनयो दाता सुभृत्यः क्षमी तेजोदारगुणान्वितः सुरगुरौ ख्यातः पुमान् कौजभे कल्याणः ससुखार्थमित्रतनयस्त्यागी प्रियः शौक्रभे बौधे भूरिपरिच्छदात्म
जसुहृत्साचिव्ययुक्तः सुखी १२

डितः विद्वान् आप्तवाक्यः व्यवहारार्थवक्ता आप्तमनुकूलं वाक्यं यस्य एवंविधो नवमे धन्विस्थिते बुधे जातो भवति जितसेवकः जिता
सेवकायेन पराराधनदक्षः पराजिप्रायज्ञः अन्त्यशिल्पः एवंविधोऽन्त्ये मीनस्थे बुधे जातो भवति इति बुधराशिस्वभावः १० अथ मेषवृश्चिकवृषतुलमिथुनकन्यागते जीवे जात
स्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह ११ सेनानी सेनानायकः बहुवित्तः प्रभूतधनः बहुदारः प्रभूतकलत्रः बहुतनयः प्रभूतापत्यः दाता दानशीलः सुभृत्यः शोभनभृत्यः क्षमीक्ष
मावान् तेजस्वी कांत्यादारगुणैः कलत्रशौर्यैरन्वितो युक्तः ख्यातः प्रख्यातकीर्तिः एवंविधः सुरगुरौ जीवे कौजे कुजभे भौमक्षेत्रे मेषवृश्चिकस्थे जातो भवति कल्याणः स्वस्थदे
हः ससुखः सुखयुक्तः सार्थः सधनः समित्रः ससुहृत् सतनयः पुत्रान्वितः सुखधनमित्रपुत्रयुक्तः त्यागी दाता प्रियः सर्वजनवल्लभः एवंविधः शौक्रभे शुक्रक्षेत्रस्थे
वृषतुलस्थे जीवे जातो भवति भूरिपरिच्छदः बहुवस्त्रगृहपरिवारः भूर्यात्मजः बहुपुत्रः भूरिसुहृत् प्रभूतमित्रः साचिव्येमंत्रित्वे नियुक्तः सचिवस्य भावः साचिव्यं सुखीसु

हितः एवंविधो [illegible] जीवे जातो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बृ॰
दी॰भ॰
८१

अथकर्कटसिंहधन्विमीनकुंभमकरस्थेजीवेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह चांद्रइति रत्नानिमणयः सुताःपुत्राः स्वंधनंदाराः कलत्रंविभवमैश्वर्य्यं प्रज्ञा
मेधा सुखंसुखभावः एतैरन्वितःसंयुक्तः एवंविधः चांद्रेचंद्रक्षेत्रेकर्कटस्थेसुरगुरौजीवेजातोभवति बलनायकः सेनाप्रधानतमः अन्यच्चयचंद्रभेकर्कटस्थे
उक्तं रत्नसुतस्वदारविभवः प्रज्ञासुखैरन्वितः एवंविधःसिंहस्थेजीवेस्याद्भवेत् मांडलिकः मंडलाधिपतिः सेनानाथोवा अथवाधनीवित्तवान् एवंविधःस्वर्क्षे
स्वराशौधन्विमीनस्थेजीवेजातोभवति कुंभेककर्कटवदिति यानिकर्कटस्थेजीवेफलान्यभिहितानिरत्नसुतस्वदारविभवःप्रज्ञासुखैरन्वितइत्येतानिकुंभस्थेगुरौभ
वंति अत्रान्येनसहमतभेदः तेनात्रनिर्दिष्टंफलमभिहितं तथाच नीचःकुंभेजनयतिकर्म्माणितोयाश्रयेसक्तं नीचःकुलानुचिताधमकर्मकृत् अल्पवित्तःतोका
र्थः असुखीदुःखितः एवंविधोमकरस्थेजीवेजातोभवति इतिबृहस्पतिराशिस्वभावः १३ अथशुक्रराशिः॥ अथमेषवृश्चिकवृषतुलगतेशुक्रेजातस्यस्वरूपंपुष्पि

चांद्रेरत्नसुतस्वदारविभवःप्रज्ञासुखैरन्वितःसिंहेस्याद्बलनायकःसुरगुरौप्रोक्तंचयचंद्रभे स्वर्क्षेमांडलिकोनरेंद्रसचिवःसेनापतिर्वाधनी
कुंभेकर्कटवत्फलानिमकरेनीचाल्पवित्तोऽसुखी १३ परयुवतिरतस्तदर्थवादैर्हृतविभवःकुलपांसनःकुजर्क्षे स्वबलमतिधनोनरेंद्रपू
ज्यःस्वजनविभुःप्रथितोभयःसितेस्वे १४ नृपकृत्यकरोर्थवान्कलाविन्मिथुनेषष्ठगतेतिनीचकर्म्मा।रविजर्क्षगतेमरारिपूज्येसुभगः
स्त्रीविजितोरतःकुनार्य्यां १५॥ ॥ताग्रयाह परयुवतिरतः परस्त्रीषुसक्तः तदर्थवादैस्तासांपरस्त्रीणामर्थवादैरपराधानुवनैः हृतविभवोऽपहृतार्थः कुल
पांसनःकुलकलंकभूतः एवंविधःसितेशुक्रेकुजर्क्षेभौमक्षेत्रेमेषवृश्चिकस्थेजातोभवति स्वबलेनात्मीयवीर्येणस्वमत्यात्मीयबुध्याचधनंयस्यासौस्वबलमति
धनः नरेंद्रपूज्यः राजवल्लभः स्वजनविभुःबंधुप्रधानःप्रथितःविख्यातः अभयःनिर्भयः एवंविधःस्वेस्वक्षेत्रेवृषतुलस्थेसितेशुक्रेजातोभवति अथमिथुनकं राम॰ ८१
न्यामकरकुंभस्थेशुक्रेजातस्यस्वरूपंपुष्पिताग्रयाह १४ नृपकृत्यकरःराज्यकर्मकर्ता अर्थवान्धनी कलावित्कलाज्ञःगीतवाद्यादिकंवेत्ता एवंविधोऽमरारि
पूज्येदैत्यगुरौशुक्रेमिथुनस्थेजातोभवति षष्ठगतेकन्यास्थेशुक्रेऽतिनीचकर्म्माणिकष्टकार्य्यकरोजातोभवति सुभगःसर्वजनप्रियः स्त्रीविजितः प्रमदावश
गः कुनार्य्याकुत्सितस्त्रियांरतःयुक्तः एवंविधःशुक्रेरविजर्क्षगतेमकरकुंभस्थेजातोभवति अथकर्कटसिंहधन्विमीनस्थेशुक्रेजातस्यस्वरूपंशिखरिण्याह १५॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्विभार्य्यः द्विस्त्रीकः अर्थी द्रव्यार्थी ज्वापरः भीरुः सभयः प्रबलमदोऽतिदृप्तः प्रबलशोकोऽतिदुःखितः एवंविधो दानवगुरौ दैत्यपूज्ये शुक्रे शशिभे कर्कटस्थे जातो भवति योषा
प्तार्थः स्त्रीप्राप्तधनः प्रवरयुवतिः प्रधानस्त्रीकः मंदतनयः अल्पापत्यः एवंविधो हरौ सिंहस्थे शुक्रे जातो भवति गुणैः वृंदैः पूज्यः मान्यः सस्वः सधनः एवंविधस्सुर
गसहिते धन्विस्थे शुक्रे जातो भवति विद्वान् पंडितः आढ्यः ईश्वरः नृपजनितपूज्यः नृपेण राज्ञा जनितोत्पादिता पूजा ऽर्हणं यस्य अतिसुभगः सर्वजनानामतिव
ल्लभः एवंविधो झषे मीनस्थे शुक्रे जातो भवति इति शुक्रराशिस्वभावः १६ अथ शनिः॥ अथ मेषवृश्चिकमिथुनकन्यागते सौरे जातस्य स्वरूपं वसंततिलकेनाह॥ मूर्खो
ऽज्ञानोपेतः अटनः परिभ्रमणशीलः कपटवान् दांभिकः विसुहृत् मित्ररहितः एवंविधो यमे सौरे अजे मेषस्थे जातो भवति बंधवधभाक् बधस्ताडनं बंधो बंधनं ब
धबंधौ भजते चपलः क्रियास्वनवस्थितः अघृणः निर्दयः एवंविधः कीटे वृश्चिकस्थे जातो भवति निर्ह्रीसुखार्थतनयः निर्गता ह्रीलज्जा यस्य स निर्लज्जः निःसुखो

द्विभार्य्योऽर्थी भीरुः प्रबलमदशोकश्च शशिभे हरौ योषाप्तार्थः प्रवरयुवतिर्मंदतनयः॥ गुणैः पूज्यः सस्वस्सुरगसहिते दानवगुरौ झषे विद्वाना
ढ्यो नृपजनितपूज्योऽतिसुभगः १६ मूर्खोऽटनः कपटवान्विसुहृद्यमेऽजे कीटे तु बंधवधभाक्चपलोऽघृणश्च निर्ह्रीसुखार्थतनयः स्खलित
श्च लेख्ये रक्षापतिर्भवति मुख्यपतिश्च बौधे १७ वर्ज्यस्त्रीष्टो न बहुविभवो भूरिभार्य्यो वृषस्थे ख्यातः स्वोच्चे गणपुरबलग्रामपूज्योऽर्थवांश्च

दुःखितः निरर्थो दरिद्रः निस्तनयः पुत्ररहितः लेख्ये आलेख्यकर्म्मणि स्खलितः अज्ञः रक्षापतिर्भवत्यारक्षिकः मुख्यपतिः प्रधाननाथः एवंविधो बौ
धे बुधक्षेत्रे मिथुनकन्यास्थे सौरे जातो भवति अथ वृषतुलाकर्कटसिंहस्थे सौरे जातस्य स्वरूपं मंदाक्रांतयाह १७ वर्ज्यस्त्रीष्टः अगम्या सुस्त्री सुयोषित्सु इष्टः व
ल्लभः न बहुविभवः न प्रभूतैश्वर्य्ययुक्तः अल्पैश्वर्य्ययुक्तः भूरिभार्य्यः प्रभूतदारः एवंविधो वृषस्थे सूर्य्यपुत्रे शनैश्चरे जातो भवति ख्यातः विदितकीर्त्तिः ग
णानां समूहानां पुराणां नगराणां बलानां सैन्यानां ग्रामाणां च पूज्यो मान्यः अर्थवान् सधनः एवंविधो स्वोच्चे आत्मीयस्वोच्चराशौ तुलस्थे सौरे जातो भवति अ
स्वः दरिद्रः विकलदशनः अल्पदंतः मातृहीनः जननीवियुक्तः असुतः पुत्ररहितः अज्ञः मूर्खः एवंविधः कर्कटस्थे सौरे जातो भवति अनार्य्यः मूर्खः॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ॰ विसुखोदः खिन्नः वित्तनयः पुत्ररहितः विष्टिकृत् द्वारवाहकः एवंविधः सिंहस्थे सूर्य्यपुत्रे शनैश्चरे जातो भवति अथ धन्विमीनमकरकुंभगते सौरे जातस्य स्वरूपं शा
टी॰भ॰ र्दूलविक्रीडितेनाह १८ स्वंतः शोभनोंऽतः पर्य्यंतो यस्य स स्वंतः शुभेन कर्म्मणागतस्य मृत्युर्भवति अथावांते शोभनं सुखादिकं यस्य नरेंद्रभवने राजगृहे प्रत्ययितः सं
८२ जातप्रत्ययः सत्पुत्रः शोभनापत्यः सज्जायः शोभनभार्य्यः सद्धनः सद्धितः पुरबलग्रामाग्रनेता पुराणां नगराणां बलस्य सेनायाः ग्रामाणां च अग्रनेता प्रधानो
नायकः एवंविधोऽर्कजे सौरे जीवक्षेत्रे धन्विमीनस्थे जातो भवति॥ अन्यस्त्रीधनसंहृतः परयोषिद्भिः परधनैश्च संहृतः संयुक्तः पुरबलग्रामाग्रणी पुराणां बलानां
ग्रामाणां च अग्रणी प्रधाननायकः मंदहृदयश्च सुः मलिनः मलोपेतः स्नानालसः स्थिरार्थः स्थिरवित्तः स्थिरविभवः स्थिरैश्वर्यः भोक्ता असंचयशीलः एवंवि
धः पुमान् पुरुषः स्वक्षेत्रे मकरकुंभस्थे सौरे जातो भवति इति शनैश्चरराशिस्वभावः एतेषु सर्वेषु ग्रहराशिस्वभावेषु बलवति राशौ तदधिपतौ च तस्मिंश्च ग्रहे बल

कर्किण्यस्वो विकलदशनो मातृहीनोऽसुतोऽज्ञः सिंहे नार्य्यो विसुखतनयो विष्टिकृत्सूर्य्यपुत्रे १८ स्वंतः प्रत्ययितो नरेंद्रभवने सत्पुत्रजाया
धनो जीवक्षेत्रगतेऽर्कजे पुरबलग्रामाग्रनेताथवा अन्यस्त्रीधनसंवृतः पुरबलग्रामाग्रणीर्म्मंददृक् स्वक्षेत्रे मलिनः स्थिरार्थविभवो भो
क्ता च जातः पुमान् १९ शिशिरकरसमागमेक्षणानां सदृशफलं प्रवदंति लग्नजातम्। फलमधिकमिदं यदत्र भावाद्भवनभनाथगुणैर्वि
ऽऽचिंतनीयाः २०

वति जातस्य यथोक्तं राशिस्वरूपं भवति द्वयोस्त्रयो वा बलवतोर्म्मध्ये मानमिति न कस्मिंश्चिद्बलवति न किंचिदिति अथ मेषादिषु लग्नेषु चंद्रा
क्रांतराश्युक्तस्वरूपातिदेशं पुष्पिताग्रयाह १९ शिशिरकरश्चंद्रमास्तस्य राशिभिः सह समागमे यत्स्वरूपमुक्तं वृत्तताम्रदृगित्यादिकं तन्मेषलग्नजातस्यापिव राम
क्तव्यं एवमन्येष्वपि राशिषु वृषादिषु स्थिते चंद्रमसि यदुक्तं तल्लग्नजातस्यापि वक्तव्यं यतो मुनयः सदृशं फलं वदंति कथयंति स्वरूपभेदाभावात् तथा च सत्यः ८२
मेषविलग्ने कुनखी सुरोषणो भेदकृत्स्खलितवाक्यः पित्तानिलभूयिष्ठः कृपणोऽतिबहुव्ययश्चैव रहितो बाल्ये गुरुभिर्म्मंदसुतः स्वजनसहजहितकर्त्ता धर्म्मे स्थितो
विदेशीपगश्च कर्म्मारंभेऽल्पफलं नीचां वापि शुनां वा विकलां लभतेऽन्यपूर्व्विकां भार्य्यां सहजसमान्यपि मित्राणि चास्य बंधुत्वमुपयांति शस्त्रेण वा विषैर्वा मरणं पि
त्तोद्भवैर्व्विकारैर्व्वा स्यात् पयसा ज्वलनाद्वा वर्षात् दुर्गात् प्रपतनाद्वा वृषभविलग्ने स्थूलोष्ठगंडनासो महाललाटश्च श्लेष्मानिलभूयिष्ठस्त्यागी बहुशोऽव्ययरतश्च॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कंन्याप्रजोल्पपुत्रः पितुर्ज्जनन्याश्च दोषकृद्बहुशः कर्म्मणि सततं सक्तो विधर्म्मयुक्तोर्थभाक्चैव नित्यं कलत्रकांक्षी शास्त्रविद्यानीसदा स्वजनहन्ता मृत्युः शस्त्रैः पापैर्म्मै
गैश्च लभतेन्यदेशेषु देहश्रमैर्ज्जलैर्वाशूलैर्वाप्यटननिरसनैश्चैव पुरुषश्चतुष्पदैर्व्वा बलान्वितान्मृत्युमुपयाति पूर्व्वविलग्नेमिथुनेहीनांगः सूयतेधिकांगो वा प्रियवा
क्विशिष्टकर्म्मामिश्रप्रकृतिर्द्विजननीकः अल्पमतिरल्पकायः सतां च महितो गुरूणां च अल्पसहजोल्पचेष्टः परावमर्द्दीगुणयुतश्च कर्म्मसु बहुषभिरतो धर्म्मसा
धयति न चायधर्म्मेण। प्राप्नं लाभान्वित विधान्दोषैस्तैस्तोश्च नाप्नायति बह्वीः पत्नीर्लभते रोगांश्च दारुणान्जयति व्यालाद्विपान्मृगाद्वाप्युदकाद्वा मृत्युमुपयाति
कर्किणि पूर्व्वविलग्ने नैकाग्रो गुह्यरोगवान्भीरुः उरसिकृतामित्रानः कफानिलात्मा दृढग्राही पापानृतानूभजते परस्वमपिनिक्षिपेत् व्ययेन सक्त स्वजनाद्दग्धः
स्वजनैर्व्विभन्सितो ह्यस्थिरप्रसवः नीक्ष्णं कर्म्म विदेशे नित्यं धर्म्मोदितः परस्वामी असदृशदारोरिपुर्निर्ज्जितश्च पूज्यः समूहानां कंठपीडाद्रज्वा कफोदयाद्स्थिभंज
नाद्बंदात् देहच्छेदादथवाजलोदरान्मृत्युमाप्नोति सिंहविलग्ने कठिनः प्रियामिषः पैत्तिको वितत...शः बह्वारंभकुटुंबः कृपणस्त्वयसंमतः स्यातः सहजविषा
दी स्वजनस्य घातको विक्रमैः स्वकैर्य्युक्तः अविषादी कर्म्मकरोविविधोपायैस्त्वधर्म्मिष्टः भार्य्यावह्वीर्लभते विद्याद्विविधाः कुलैरुपेताश्च कन्याहजश्च बहुरोजा
न्वोर्द्दर्शनेषु चाप्नोति मृत्युः शस्त्रैः पापैर्व्विषैश्च काष्टैरथामयैश्चापि अंबुचरैर्व्वासस्तैर्व्वुभुक्षयाहू समुपयाति षष्ठविलग्ने प्रियवाक्तनुच्छविर्द्दीर्घकरचरणः मिश्रप्रकृ
तिश्चार्य्याकृतिर्घृणी चार्थवान्कृपणः स्वजनस्येष्टः कंन्याबहुप्रजोभ्रातृभिर्व्विरुद्धश्च धर्म्मप्रियोल्पलाभः कर्म्मणि निपुणः समाचरति विविधाच्चतुष्पदगणाच्छुला
त्पितोद्भवाद्रोगात् शोकात्संपाताद्वा मृत्युं चाप्नोति पाशाद्वा सप्तमराशौलग्ने विषमांगः सूयते विषमशीलः कफवातिकः सुचपलोहृस्वग्रीवः कृतघ्नश्च अर्थान्विपु
लान्लभते व्ययश्च संपूज्यते यशः प्रायः गुरुसेवायां निरतः पितान्यजनसहजपूज्यः अध्वरुचिर्द्धर्म्मिष्ठो विनाशमायातिपीडनैः स्वैः स्वैः मृतभार्य्यः कलहरुचिर्व्व
हुशः शोकादिभिः क्लिष्टः मृत्युः स्यातात्पुरुषात्स्वजनात्सौम्याच्चतुष्पदाद्वापि खेदाच्च विप्रयोगादुपवासान्मार्गयोगाद्वा अष्टमराशौलग्ने विशालदृग्जानुनोदरः
क्रूरः पित्तप्रकृतिः पिंगेक्षणो मृदुद्रुतगतिः परस्वामीस्फीतकुटुंबस्स्वजनांतकश्च बहुव्ययो बहुप्रसवः सुखरहितोभ्रातृव्योद्वेषसेवी धर्म्महीनश्च भार्य्यानिमित्तविमु
खो शत्रोरर्थानददाति बहुशश्च स्वकुलोद्भूतां शत्रून्लभते रोगांश्चनैकविधान् गात्रच्छेदैः शत्रोर्व्वृशगतोबंधनैः प्रहारैश्च रोगैर्व्वापापकृतैर्ज्वलनाद्वा मृत्युमुपयाति

Nepal Sanskrit University ... Campus

वृ स्थूलोष्ठदशननासानवमेलग्नेकफानिलप्रकृतिः मांसलगुह्योरुभुजः कुनखीकर्म्मोद्यतः शूरः क्षुद्राली चाभजते चौर्य्यादनलान्नृपाच्चनष्टधनः विज्ञानानांप्रसवो
टी भ बहुपूज्यो भ्रातृघातरुचिः कर्म्मविदेशेष्विष्टः कुरुते चिन्तानिचार्हे तिनृपेभ्यः धर्म्मेतुमध्यममतिर्द्दारैश्चविरोधमुपयाति रोगान्वदनेलभते चतुष्पदाद्वाऽत्मनः समाश्रो
८३ ति मृत्युविलेशयाद्वा नृपाच्चबंधाज्जनाद्वापि दशमविलग्नेतनुनासिकापुटोदीर्घवक्त्रकस्वरणः वाय्वात्मको मृगास्यो भीरुश्चपलोऽथवंधनभाक् क्षुद्रकुटुंबोल्प
धनः कृपणः कन्याप्रजोऽमनस्वजनः सहजसमृद्धः शौर्य्योन्नृपाद्दरण्याच्चलब्धधनः॥ उपवासव्रतशीलो नीचामिष्टामवाप्नुयाद्भार्य्यां बहुविग्रहोल्पकेशोदुर्वल
जानुश्चरोगार्त्तः बालादनिलाद्धस्त्यान्नृपाद्विषात्प्रपतनाद्भजाहुतात् पित्तोदर्यांदजीर्णोम्रियते वामार्गविभ्रष्टः एकादशेविलग्नेलब्धः क्रूरः कुलाग्रजः पुरुषः
पित्तानिलभूपिष्टस्तिलपुष्पसमाननासश्च प्राप्तान्नाशयतेर्थान्बहुभृत्यः साध्यतेव्ययैश्चापि क्षीणः स्वगोत्रगुरुजनपरपक्षसुहृत्स्वजनशत्रुः कर्म्मणिपापेश
कः तनुश्चकांतानवाप्नुयाद्वाभात् धर्म्मध्वजप्रवृत्तोदैवतपूजश्चकारयतिभार्य्या विग्रहशीलांलभतेविविधान्रोगानकफोद्भवानुरसि म्रियतेचजठररोगाद्भम
नात्क्षीणाप्रयोगाद्वा द्वादशगेप्राग्लग्नेस्थूलोष्टोमीनदृग्महानासः कफवानिकोमहात्मात्वंगदेष्षीनैकमतिचेष्टः शिष्टायव्ययभृत्यैः स्वजनस्त्रीपूजितः सहजना
थः कर्म्मणिधर्मेयुक्तः पित्रापचयः सुदारश्च नीचाचारांभार्य्यांलभतेचरिपून् सुदारुणान्क्रूरान् रोगात्तशोणितादाप्नुयाद्भयंव्यालसिंहेभ्यः मृत्युंपुरुषैर्गण
वृंदपूजितैर्गुह्यजैर्व्विकारैर्वा विद्यौषधप्रयोगादुपवासान्मार्गदोषाद्वा एवं शिशिरकस्समागमसदृशं लग्नयातंफलं तथाचशिशिरकराश्रितराशेरीक्षणं दृष्टि
फलं वक्ष्यमाणंतथातद्देवतद्घग्नजातस्यापिवक्तव्यं चंद्रेभूपबुधावित्यादि किंतुलग्नेफलमपिकिमिदं यदत्रभावइति चंद्रराशितइदमत्रलग्नादिषुभावेष्वधि
कंफलंयद्भावास्तन्नादयः भवनगुणैः राशिगुणैर्भवननाथगुणैस्तत्स्वामिगुणैः विचिंतनीयाः विचार्य्याः भवनभनाथयोः गुणः सबलत्वं एतदुक्तंभवति लग्नेबल एम
वतिलग्नपतौचबलवान्जातस्यशरीरपुष्टिर्वक्तव्या लग्नाद्वितीयराशौबलवतितदधिपतौचबलवतिजातस्यधनसमृद्धिर्वक्तव्या एवंशेषराशिबलेतदधिपबलेच ८३
जातस्यभ्रात्रादीनांवृद्धिर्वक्तव्या तथापिकिंचिद्विशेषः कथयति विपरीतंरिष्फषष्ठाष्टमेषुइत्यादि एवंतन्वादिस्थेषुराशिषुबलवत्सुतदधिपेषुबलवत्सुचभाव
हानिर्वक्तव्या भवनभनाथयोः यद्येकोबलवान्भवतितदामध्यस्याभावद्धिःवाच्येति तथाचयवनेश्वरः भावेशभावववशिभस्वभावप्रधानमध्याधमदर्शनाद्यैः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नद्भावसंपत्तिविपत्त्युपायैर्नैर्याणिकं पाकमुपैति पुंसां २० ॥ इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविवृत्तौ राशिशीलाध्यायः षोडशः १६॥ अथातो दृष्टिफला
ध्यायो व्याख्यायते॥ तत्र मेषवृषमिथुनकर्कटस्थे चंद्रे भौमाद्यैः ग्रहैः दृश्यमाने जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह चंद्रे भूपबुधाविति कुजाद्या भौमादयः भौम
बुधबृहस्पतिशुक्रशनैश्चराख्याः तत्राजगे मेषस्थे चंद्रमसि भौमदृष्टे जातो भूपो राजा भवति बुधदृष्टे बुधः पंडितः जीवदृष्टे नृपोपमः राजतुल्यः शुक्रदृष्टे गुणी गु
णवान् भवति केचिद्गुणिक इति पठंति शनैश्चरदृष्टे स्तेनश्चौरः सूर्यदृष्टेऽधनः दरिद्र इति एवमपि मेषलग्ने भौमादिदृष्टे फलं वाच्यं गवि स्थेति गवि वृषस्थे चंद्र
मसि भौमदृष्टे जातो निःस्वः दरिद्रः भवति बुधदृष्टे स्तेनः चौरः जीवदृष्टे नृमान्यः नृणां मान्यः पूज्यः कचिन्नृपाढ्यः पठंति नृपाढ्यः नृपो राजा स चाढ्यः ईश्वरः
शुक्रदृष्टे भूपः राजा सौरदृष्टे धनिनः धनवान् सूर्यदृष्टे प्रेष्यः दासः एवं वृषलग्नेपि नृस्थे मिथुनस्थे चंद्रमसि भौमदृष्टेऽयोव्यवहारी शस्त्रविक्रयकः बुधदृष्टे पार्थि
वः राजा जीवदृष्टे बुधः पंडितः शुक्रदृष्टेऽभीः निर्भयः धीरः भयरहितः सौरदृष्टे तंतुवायः रविदृष्टेऽधनः दरिद्रः एवं मिथुनलग्नेपि स्वर्क्षे कर्कटस्थे चंद्रमसि भौमदृ

चंद्रे भूपबुधौ नृपोपमगुणी स्तेनोऽधनश्चाजगे निःस्वस्तेन नृमान्यभूपधनिनः प्रेष्यः कुजाद्यैर्गवि नृस्थेऽयोव्यवहारिपार्थिवबुधाभीःतं
तुवायो धनी स्वर्क्षे योद्धृकविज्ञभूमिपतयोऽयोजीविदृग्रोगिणौ १ ज्योतिर्ज्ञाढ्यनरेंद्रनापितनृपक्ष्मेशा बुधाद्यैर्हरौ तद्वद्भूपचमूपनैपुणयु

ष्टे योद्धा भवति युद्धकुशलः बुधदृष्टे कविः काव्यकर्त्ता जीवदृष्टे ज्ञः पंडितः शुक्रदृष्टे भूमिपतीराजा सौरदृष्टेऽयोजीवी आयुधजी(२)ताः षष्ठेऽशुभैः स्त्र्याश्रयः
वी शास्त्रोपजीवी सूर्यदृष्टे दृग्रोगी चक्षुर्व्याध्यर्दितः एवं कर्कटलग्नेपि अथ सिंहकन्यातुलावृश्चिकस्थे चंद्रे बुधादिदृष्टे जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह
१ ज्योतिरिति बुधादयः बुधगुरुशुक्रशनिसूर्यभौमाः हरिः सिंहस्तस्मिन् हरौ सिंहस्थे चंद्रे बुधदृष्टे ज्योतिर्ज्ञः ज्योतिःशास्त्रार्थवेत्ता जीवदृष्टे आढ्यः ईश्वरः शु
क्रदृष्टे नरेंद्रः राजा सौरदृष्टे नापितः रविदृष्टे नृपः राजा भौमदृष्टे क्ष्मेशः भूपतिः एवं सिंहलग्नेपि तद्वदित्यादि तद्वद्बुधादिभिः दृष्टैरित्यनुवर्त्तते सर्वत्र षष्ठे कन्या
गते चंद्रे बुधदृष्टे भूपः राजा जीवदृष्टे चमूपतिः सेनापतिः शुक्रदृष्टे नैपुणयुतः सर्वकार्येषु सूक्ष्मदृष्टिः अशुभैः सौररविभौमैः दृष्टे स्त्र्याश्रयो भवति स्त्रियमा
श्रित्य जीवतीत्यर्थः एवं कन्यालग्नेपि जूके तुलास्थे चंद्रमसि बुधदृष्टे भूपो राजा भवति जीवदृष्टे सुवर्णकारः शुक्रदृष्टे वणिजः क्रयविक्रयज्ञः॥ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शेषाः सौरसूर्य्यभौमाः एतैः दृष्टैः नैकृतीनिकृतः प्राणिघातकः एवंतुललग्नेपि कीटेवृश्चिकस्थेचंद्रमसिबुधदृष्टेयुग्मपितायुग्मस्यजनकः द्वयोपिताजातोभवति
जातएवयुग्मपिता द्विपितृकइतिकेचित्पठंति जीवदृष्टेनतः प्रह्वः शुक्रदृष्टेरजकः वस्त्ररागकृत् सौरदृष्टेव्यंगोंगहीनः सूर्य्यदृष्टेऽधनः दरिद्रः भौमदृष्टेभूपतिःरा
जा एवमेतैरेवदृष्टैर्वृश्चिकेपि अथधन्विमकरकुंभमीनस्थेचंद्रमसिबुधादिदृष्टेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह २ ज्ञात्युर्वीशेति तुरंगोधन्वीतत्रस्थेचंद्रेबु
धदृष्टेज्ञातीशः स्वजनभर्त्ता जीवदृष्टेउर्वीशोराजा शुक्रदृष्टेजनाश्रयः जनानांमाश्रयस्थानः पापैः शनिरविभौमैः दृष्टैः सदंभा दांभिकाः मिथ्याधर्मध्वजी
शठः परकार्य्यविमुखाश्चभवंति एवंधन्विलग्नेपि मृगोमकरः तत्रस्थेचंद्रेबुधदृष्टेऽत्युर्वीशोराजाधिराजोभवति जीवदृष्टेनरेंद्रोराजा शुक्रदृष्टेपंडितः शनिदृ
ष्टेधनीवित्तवान् सूर्य्यदृष्टेद्रव्यानः दरिद्रः भौमदृष्टेभूपोराजा एवंमकरलग्नेपि कुंभस्थचंद्रमसिबुधदृष्टेभूपः राजाभवति जीवदृष्टेभूपसमः राजातुल्यः शुक्र
दृष्टेऽन्यदारनिरतः परस्त्रीसक्तः चशब्दाच्छेषैः शनिसूर्य्यभौमैस्त्रिभिरप्यन्यदारनिरतएव एवंकुंभलग्नेपि झषगोमीनस्थेचंद्रमसिबुधदृष्टेहास्यज्ञः उपहासं

जूके भूपसुवर्णकारवणिजः शेषेक्षितेनैकृती कीटे युग्मपितानतश्च रजको व्यंगोऽधनो भूपतिः २ ज्ञात्युर्वीशजनाश्रयश्च तुरगे पापैः स
दंभः शठश्चात्युर्वीशनरेंद्रपंडितधनीद्रव्यानभूपो मृगे भूपोभूपसमोऽन्यदारनिरतः शेषैश्च कुंभस्थिते हास्यज्ञो नृपतिर्बुधश्च झषगे पाप
श्च पापेक्षिते ३ होरेशार्क्षदलाश्रितैः शुभकरो दृष्टः शशी तद्गतः त्र्यंशे तत्पतिभिः सुहृद्भवनगैर्वा वीक्षितः शस्यते॥ ॥ ॥

कर्त्तुंजानाति जीवदृष्टेनृपतिःराजा शुक्रदृष्टेबुधः पंडितः पापाः शनिसूर्य्यभौमाः एतैः दृष्टेचपापएवभवति एवंमीनलग्नेपि लग्नदृष्टिफलंचंद्रदृष्टिफलातिदेशे
नोक्तं शिशिरकरसमागमेक्षणानां सदृशफलं प्रवदंति लग्नजातमिति तत्रचंद्रमसादृष्टेलग्नेफलंनोक्तंतस्मात्तन्नोच्यते उक्तमेवयस्मादुक्तं होरास्वामिगुरुज्ञवीक्षि
तयुतानान्यैश्चवीर्य्योत्कटा तत्रकर्कटवर्ज्जमन्योलग्नः चंद्रदृष्टोहीनबलोभवति हीनबलत्वादशोभनफलः उक्तंच मुक्त्वातुचंद्रभवनंलग्नगतशिशिरकिरणसंदृष्टं
अशुभफलंनिर्दिष्टंप्रश्नेछायांजन्मसमयेवा अथहोराद्रेष्काणव्यवस्थितस्यचंद्रस्यग्रहदृष्टिफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह ३ होरेशेति होराशब्देनराश्यर्द्धमुच्यते होरेति
लग्नंभवनस्यचार्द्धमितिवचनात् होरायाः ईशोहोरेशः तस्यर्क्षदलंहोरेर्क्षदलंहोरेर्क्षदलंतत्राश्रितोहोरेशार्क्षदलाश्रिताः तैर्ग्रहैः होरेशार्क्षदलाश्रितैः शशीचंद्रस

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्तस्तद्धोरास्थो दृष्टः शुभकरो भवति एतदुक्तं भवति यत्र तत्र राशौ यस्यां होरायां चंद्रमाः स्थितस्तद्धोरास्थैः सर्वैर्ग्रहैः यदि दृश्यते तदा जन्मनि शुभकरो भवति तेनार्कहोरास्थश्चंद्रो यत्र तत्र राश्याश्रितैरर्कहोराश्रितैर्ग्रहैः दृष्टश्च शुभकरो भवति अर्थादेव चंद्रहोरास्थैर्दृष्टोऽशुभकरः एवं यत्र तत्र राशौ स्वहोरास्थश्चंद्रहोरास्थैर्ग्रहैः यत्र तत्रावस्थैर्दृष्टः शुभकरो भवति अर्थादेवार्कहोरास्थैर्दृष्टोऽशुभकरः एवं लग्नेपि होरेशेन फलं योज्यं त्र्यंशे तत्पतिभिरिति यत्र तत्र राशौ यस्मिन्द्रेष्काणे स्थितश्चंद्रस्तस्य यः पतिस्तेन द्रेष्काणपतिना हि दृष्टश्चंद्रः शस्यते स्तूयते शुभकर इत्यर्थः पतिभिरिति बहुवचननिर्देशान्नवांशद्वादशांशत्रिंशांशकाधिपतयो गृह्यंते तैरपि दृष्टः चंद्रः शुभकरो भवति एवं लग्नेपि यद्यपि सामान्येनोक्तं तथापि शुभग्रहैः द्रेष्काणपतिभिर्दृष्टः शस्यते पापग्रहैः मध्यमः यस्मादनेनैव स्वल्पजातके उक्तं क्षेत्राधिपसंदृष्टे शशिनि नृपस्तत्सुहृद्भिरपि धनवान् द्रेष्काणांशकपैर्वा प्रायः सौम्यैः शुभं नान्यैरिति सुहृद्भवनगैरित्यादि सुहृद्भवनगैः मित्रक्षेत्रस्थैः ग्रहैः वीक्षितः दृष्टः चंद्रः शस्यते स्तूयते शुभकर एव अर्थादेव स्वभवनगतैः दृष्टः शस्यते अर्थादेवारिभवनगतैः दृष्टः न शस्यते अशुभफलो भवति एवं लग्नेपि योज्यं यत्प्रो

यत्प्रोक्तं प्रतिराशिवीक्षणफलं तद्द्वादशांशे स्मृतं सूर्याद्यैरवलोकितेपि शशिनि ज्ञेयं नवांशेष्वतः ४ आरक्षिको वधरुचिः कुशलो नियुद्धे भूपोर्थवान्कलहकृत्क्षितिजांशसंस्थे॥ ॥ ॥ क्तं प्रतिराशिवीक्षणफलं तत् द्वादशांशे स्मृतमिति प्रतिराशिं राशौ राशौ मेषादिस्थे चंद्रमसि यद्वीक्षणफलं प्रोक्तं कथितं तदेव मेषादिद्वादशांशकस्थे चंद्रमसि स्मृतमुक्तं तदेवं वाच्यमिति चंद्रे भूपबुधावित्यादि यदुक्तं एवं लग्नेपि तत्रापि कर्कटद्वादशांशं विना चंद्रदृष्टिरशोभना सूर्याद्यैरित्यादि अतोऽस्मात्परं शशिनि चंद्रे सूर्याद्यैरर्कादिभिरवलोकिते दृष्टे नवांशेषु फलं ज्ञेयं ज्ञातव्यमिति॥ अथ मेषवृश्चिकवृषतुलांशकस्थे चंद्रमसि सूर्यादिदृष्टे फलं वसंततिलकेनाह ४ आरक्षिक विति॥ क्षितिजो भौमः तन्नवांशकस्थे मेषनवांशकस्थे वृश्चिकनवांशकस्थे चंद्रमसि सूर्ये दृष्टे आरक्षिको भवति आरक्षिकः नगररक्षाधिकृतः भौमदृष्टे वधरुचिः प्राणिघातकः बुधदृष्टे नियुद्धे कुशलः नियुद्धे बाहुयुद्धे कुशलः शिक्षितः प्रवीणः ॥जीवदृष्टे भूपः राजा शुक्रदृष्टेऽर्थवानीश्वरः सौरदृष्टे कलहकृदिति मूर्ख इत्यादि सितांशे शुक्रनवांशके वृषनवांशके तुलनवांशके वा स्थिते चंद्रमसि रविदृष्टे मूर्खो भवति भौमदृष्टेऽन्यदारनिरतः परदारासक्तः बुधदृष्टे काव्यकृत्काव्यज्ञः केचिद्विद्याद्यविदिति पठंति जीवदृष्टे सत्काव्यकृत् शोभनकाव्यकर्त्ता॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kath...

शुक्रदृष्टे सुखपरः सुखासक्तः सौरदृष्टे परदारगः परकलत्राभिगामी अथमिथुनकन्याकर्कटनवांशकस्थे चंद्रेऽर्कादिदृष्टे फलं वसंततिलकेनाह ५॥ बौधेपि
ति शशिनि चंद्रे बौधे बुधनवांशकस्थे मिथुननवांशकस्थे कन्यानवांशकस्थे वाऽर्केण निरीक्ष्यमाणे दृष्टे रंगचरः मल्लादिको भवति भौमदृष्टे चौरः तस्करः
बुधदृष्टे कवींद्रः कविराजः जीवदृष्टे मंत्री सचिवः शुक्रदृष्टे गेयज्ञः सौरदृष्टे शिल्पनिपुणः स्वांशेति स्वांशे आत्मीयनवांशकस्थे कर्कटनवांशस्थे शशिनि
चंद्रे सूर्येदृष्टेऽल्पगात्रः कृशदेहो भवति भौमदृष्टे धनलुब्धः कृपणः अल्पधनो वा बुधदृष्टे तपस्वी जीवदृष्टे मुख्यः प्रधानः सितदृष्टे स्त्रीपोष्यः स्त्रीभिरभि
वर्द्धनीयः सौरदृष्टे कृत्यनिरतः कार्यासक्तः अथसिंहधन्विमीननवांशस्थे चंद्रे सूर्यादिदृष्टे फलं प्रहर्षिण्याह ६ सक्रोधविति सिंहांशकस्थे चंद्रमस्यर्कदृष्टे स
क्रोधः क्रोधयुक्तो भवति भौमदृष्टे नरपतिसंमतः राजवल्लभः बुधदृष्टे निधीशः निधीनामाप्तार्थः गुरुदृष्टे प्रभुरप्रतिहताज्ञः शुक्रदृष्टेऽसुतः पुत्ररहितः सौरदृष्टे

मूर्खोन्यदारनिरतः सुकविः सितांशे सत्काव्यकृत्सुखपरोन्यकलत्रगश्च ५ बौधेहि रंगचरचौरकवींद्रमंत्री गेयज्ञशिल्पनिपुणः शशिनि स्थि
तेंशे स्वांशेल्पगात्रधनलुब्धतपस्विमुख्यः स्त्रीपोष्यकृत्यनिरतश्च निरीक्ष्यमाणे ६ सक्रोधो नरपतिसंमतो निधीशः सिंहांशे प्रभुरसु
तोतिहिंस्रकर्म्मा जैवांशे प्रथितबलो रणोपदेष्टा हास्यज्ञः सचिवविकामवृद्धशीलः ७ अल्पापत्यो दुःखितः सत्यपि स्वे मानासक्तः क
ऽतिहिंस्रकर्म्मा क्रूरकर्मणि रतः जैवांशइत्यादि जैवांशे बार्हस्पत्ये नवांशके धन्व्यंशके मीनांशके गते वा स्थिते चंद्रमसि सूर्यदृष्टे प्रथि ऽऽर्म्मणि स्वेनुरक्तः॥
तबलः प्रख्यातवीर्यो भवति भौमदृष्टे रणोपदेष्टा संग्रामदेशकालव्यूहरचनाभिज्ञः बुधदृष्टे हास्यज्ञः उपहासवक्ता जीवदृष्टे सचिवः मंत्री शुक्रदृष्टे विका
मः कामहीनः पुंस्त्वहीनः सौरदृष्टे वृद्धशीलः धर्म्ममतिरिति अथमकरनवांशकस्थे कुंभनवांशकस्थे वा चंद्रे सूर्यादिदृष्टे जातस्य फलं शालिन्याह ७ अ
ल्यापत्यइति आर्किः अर्कस्यापत्यमार्किः तस्य भागे शनैश्चरनवांशके मकरनवांशकस्थे कुंभनवांशकस्थे वा चंद्रे सूर्यदृष्टेऽल्यापत्योऽल्पप्रसवो भवति॥
भौमदृष्टे सत्यपि स्वे दुःखितः सत्यपि विद्यमानेपि स्वे धने दुःखितो भवति बुधदृष्टे मानासक्तः गर्वितः जीवदृष्टे स्वे आत्मीये कर्म्मण्यनुरक्तः कुलानुरूपकर्म्म
कृत् शुक्रदृष्टे दुष्टस्त्रीप्रियः वल्लभः॥ सौरदृष्टे कृपणः अदाता एवं तत्कालनवांशकवशात् ग्रहदृष्ट्या लग्नेपि वक्तव्यं किंतु तत्रापि कर्कटनवांशकं विना चंद्रदृष्टि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भानौतद्द्दिं द्वादिदृष्टे भानावादित्ये द्वादि दृष्टे चंद्राद्यैः ग्रहैरवलोकितेतद्दृत्तेनैव प्रकारेण दृष्टिफलं यत्रतत्र राशौ यत्रतत्र नवांशकस्थे चंद्रमस्य कोदि दृष्टे यत्फल
मुक्तं तद्दूत् यत्र तत्र राशौ यत्र तत्र नवांशके व्यवस्थिते ऽर्केचंद्र दृष्टे तदेव फलंवाच्यं एतदुक्तं भवति नवांशकव्यवस्थितस्यादित्यस्य चंद्रस्य चतारान्ग्रहदृष्टिफलं तु
ल्यं किंतु यदादित्य दृष्ट्याचंद्रस्योक्तं तच्चंद्र दृष्ट्यासूर्यस्य वक्तव्यं तद्यथा मेषवृश्चिक नवांशकस्थेऽर्के चंद्रदृष्टे आरक्षिको भवति वृषतुल नवांशकस्थे मूर्खः मिथु
नकन्यानवांशकस्थे रंगचरः सिंहनवांशकस्थे सक्रोधः धन्विमीननवांशकस्थे प्रथितबलः मकरकुंभनवांशकस्थे अल्पापत्यः कर्कटनवांशकस्थेऽस्यगात्रः
एवमादित्यस्य नवांशकस्यावस्थितस्य ग्रहदृष्ट्याचंद्रेण फलसमानमिति अथास्यैव नवांशक दृष्टिफलस्य विशेषं वसंततिलकेनाह ८ वर्गोत्तमेति नवांशकव्यवस्थि
ते चंद्रे नवांशक दृष्टिफलं द्विप्रकारमुक्तं शुभमशुभंच यथा आरक्षकइतिशुभं वधरुचिरित्यशुभंच तत्रवर्गोत्तमांशकगते चंद्रे यत् ग्रहदृष्टिजं फलं शुभमुक्तं तत्पु
ष्टमतीवशुभं भवति स्वांशकस्थे तु यच्छुभमुक्तं तन्मध्यमं परनवांशकव्यवस्थिते यच्छुभं तल्लघुः स्तोकं विरेयं एवं शुभफलस्य पुष्टता मध्यता लघुता च अशुभमुक्त

दुष्टस्त्रीष्टः कृपणश्चार्कि भागे चंद्रे भानौतद्द्दिं द्वादि दृष्टे वर्गोत्तमस्वपरगेषु शुभं यदुक्तं तत्पुष्टमध्यलघुता शुभमुक्तमेण वीर्यान्वितोंऽश
कपतिर्न्निरुणद्धि पूर्वं राशीक्षणस्य फलमंशफलं ददाति ८ ॥ मेण अशुभमनिष्टं यत्फलं तदुक्तमेण विपरीतं ते यत्परनवांशकस्थस्य चंद्रस्य यदशुभं द
र्शनफलमुक्तं तदतीवाशुभं भवति स्वनवांशकस्थस्य मध्यमं वर्गोत्तमांशकस्थस्य लघुता एवं लग्नादित्ययोरपि दृष्टिफलं योज्यं जातके सर्वाण्येव फलानि भवंती
ति प्राप्ते यस्माद्यवनेश्वरः अन्योन्यराश्यंशकसंप्रयोगैरन्योन्यसंदर्शनसंगमैश्च अन्योन्यसंयोगविकल्पनाभिरिदं समुद्रांबुवदप्रमेयमिति अतः सदैव राशिदृष्टि
नवांशक दृष्टिफलयोरपि सदैवपंक्तिं प्राप्नोति तत्र नवांशकपतौ बलवति राशिदर्शनफलबाधनार्थमाह वीर्यान्वित इति यस्मिन्नवांशके व्यवस्थितश्चंद्रो लग्नं वा
भवति तस्य नवांशकस्य योधिपतिः सचेद्वीर्यान्वितो बलवान्भवति तदा निरुणद्धि पूर्वं प्रथमं निवारयति किं सर्वमेव नहि राशीक्षणस्य फलं नहोराद्रेष्काणद्वाद
शभागेक्षणस्य तं च हित्वांशेक्षणफलमेव ददाति अथांशकेपतिर्बलवान्न भवति तदा राशीक्षणांशकेक्षणफले उभे अपि वाच्ये एवं चंद्रलग्नयोरुभयोरपि ॥
आदित्यस्य तु नवांशकेक्षणफलमेव वक्तव्यं यस्मात्तस्य राशीक्षणफलमिह नोक्तमिति ८ ॥ इति श्री भट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविवृत्तौ दृष्टिफलाध्यायः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बृ
टी·भ
८६

अथातो भावाध्यायो व्याख्यायते तत्रादित्यस्य लग्नगतस्य द्वितीयस्थस्य च फलं मंदाक्रांतयाह ॥ ० ॥ शूर इति शूरः संग्रामप्रियः स्तब्धः चिरकार्य्यकृत् विकलनय
नः हीनदृष्टिः निर्घृणः निर्दयः एवंविधोऽर्कखौ तनुस्थे लग्नस्थे जातो भवति एतत्तावत्सर्वलग्नेषु सामान्यफलं भवति अथ मेषसिंहतुलाकर्कटनामन्यतमेल
ग्नगतेऽर्के च पूर्वोक्तं फलं न भवति वक्ष्यमाणं चोक्तराशीनां प्रतिराशिफलं भवति मेषे सस्व इति मेषलग्ने तत्रस्थे चार्के सस्वः सार्थः तिमिरनयनः चक्षुरोगी भवति
तिमिरश्चक्षुरोगीति प्रसिद्धः सिंहलग्ने तत्रस्थे चार्के निशांधः रात्र्यंधो भवति आदित्यस्य नीचः तुला तस्मिन् लग्नगते तत्रस्थे चाऽर्के सूर्य्येऽधः नेत्रहीनोऽस्वः दरिद्र
श्च भवति शशिगृहे कर्कटे लग्ने तत्रस्थे पतंगे चार्के बुद्बुदेक्षणः पुष्पिताक्षो भवति भूरिद्रव्य इति लग्नात् द्वितीयेऽर्के भूरिद्रव्यः प्रभूतार्थो नृपहृतधनो राज्ञा हृतस्व
वक्त्ररोगी मुखपीडार्त्तश्च भवति अथ लग्नात् तृतीयचतुर्थपंचषष्ठस्थानस्थाऽर्कफलमौपछंदसिकेनाह १ मतिरिति मतिः बुद्धिः विक्रमः पराक्रमः एतौ विद्येते या
स्य तथाविधस्तृतीयगेऽर्कखौ भवति विसुखो दुःखितः पीडितमानसः नित्योद्विग्नः एवंविधश्चतुर्थगेऽर्के जातो भवति असुतः विपुत्रः धनवर्ज्जितो दरिद्रः एवं

शूरस्तब्धो विकलनयनो निर्घृणोऽर्के तनुस्थे मेषे सस्वस्तिमिरनयनः सिंहसंस्थे निशांधः नीचेंऽधोऽस्वः शशिगृहगते बुद्बुदाक्षः पतंगे भूरि
द्रव्यो नृपहृतधनो वक्त्ररोगी द्वितीये १ मतिविक्रमवान्तृतीयगेऽर्के विसुखः पीडितमानसश्चतुर्थे असुतो धनवर्ज्जितस्त्रिकोणे बलवांश्छ
त्रुजितश्च शत्रुयाते २ स्त्रीभिर्गतः परिभवं मदगे पतंगे स्त्वत्यात्मजो निधनगे विकलेक्षणश्च ॥ विधस्त्रिकोणे पंचमस्थेऽर्कखौ जातो भवति बलवान् प्राणी

शत्रुजितश्च शत्रुभिररिभिः जितः एवंविधः शत्रुयाते षष्ठस्थानस्थेऽर्के जातो भवति केचिद्बलवान्नष्टरिपुश्च शत्रुयात इति पठंति तथा च सत्यः षष्ठेरिपुरोगशो
कघ्नः आचार्य्येणात्र यवनेश्वरमतमंगीकृतं यतः षष्ठस्थानस्थितानां पापानां यवनेश्वरेणानिष्टं फलमभिहितं तथा च शुचिध्वजः षष्ठाश्रितोऽर्को विषशस्त्रदा
हक्षुद्रोगशत्रुव्यसनोपपन्नं काष्ठाश्मपातोच्चविशीर्णदन्तान्नूनेट विदंष्ट्रिनखिक्षतांश्च कुजोगमस्तक्षत्रपरिक्षतांगं दृग्व्याधितं द्विणयंकरोतिं च सौरः शिरोऽस्मा
सनिपातवातद्विसृष्टिघातोपहतं च कुर्य्यात् अनेनैवातिदेशं पापानामाचार्य्यः करिष्यत्यर्कवत् अथ लग्नात्सप्तमाष्टमनवमदशमैकादशद्वादशस्थेऽर्के जा
तस्य स्वरूपं वसंततिलकेनाह २ स्त्रीभिर्गत इति पतंगे आदित्ये मदनगे सप्तमस्थानस्थे जातः स्त्रीभिः योषिद्भिः परिभवं गतः प्राप्तः केचिन्महते पतंग इति पठंति ॥

एम
८६

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निधनगेअष्टमस्थेपतंगेसूर्येस्वल्पात्मजः अल्पापत्यः विकलेक्षणश्च विकलेअक्षणेअदृढचक्षुर्भवति हीनदृष्टिःभवति धर्म्मेनवमस्थेसुतार्थसुखभाक् सुताःपुत्राः
अर्थोधनंसुखंसुखभावः एषांभागीभवति केचिद्धर्म्मेसुतार्थरहितइतिपठंति तथाचसत्यः साध्वाचारविरोधंरुजःप्रदोदैन्यकृन्नवमसंस्थः खेदशमेसुखशौर्य्यभा
क् सुखितोबलीचभवति लाभेएकादशेप्रभूतधनवान्बहुवित्तोभवति रिष्फेद्वादशेपतितःस्वकर्मपरिभ्रष्टोभवति आदित्यचारः अथचंद्रेलग्नाद्द्वितीयतृतीयच
तुर्थपंचमषष्ठस्थेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह ३ मूकइति मूकोवाग्घीनः उन्मत्तःधातुवैषम्याद्यथेष्टकारी जडःअप्रतिपन्नः अंधःनेत्रहीनः हीनः
अनुचितकर्मकृत् बधिरःश्रोत्रेंद्रियहीनः प्रेष्योदासः एषामन्यतमोजातः शशांकोदयेशशांकेचंद्रेउदयगेलग्नस्थेजातोभवति एतन्मेषवृषकर्कटवर्ज्यं
तेषांविशेषमाह स्वर्क्षाजोच्चगतइति स्वर्क्षःकर्कटकःतस्मिंल्लग्नेतत्स्थेचंद्रमसिधनीवित्तवान्भवति अजेमेषलग्नेतत्स्थेचंद्रमसिबहुसुतःप्रभूतपुत्रोभवति चं
द्रस्योच्चोवृषःतस्मिंल्लग्नेतत्स्थेचंद्रेसस्वःअर्थवान्भवति धनेलग्नात्द्वितीयेचंद्रेकुटुंबीबहुकुटुंबोभवति भ्रातृगतेतृतीयस्थानस्थेहिंस्रःक्रूरोभवति प्राणि

धर्म्मेसुतार्थसुखभाक्सुखशौर्य्यभाक्खेलाभेप्रभूतधनवान्पतितस्तुरिष्फे ३ मूकोन्मत्तजडांधहीनबधिरप्रेष्याःशशांकोदयेस्वर्क्षाजोच्च
गतेधनीबहुसुतःसस्वःकुटुंबीधने हिंस्रोभ्रातृगतेसुखेसततनयेतन्प्रोक्तभावान्वितोनैकारिर्मृदुकायवन्हिमदनस्तीक्ष्णोलसश्चारिगे ४
ईर्ष्युस्तीव्रमदोमदेबहुमतिर्व्याध्यर्दितश्चाष्टमेसौभाग्यात्मजमित्रबंधुधनभाक्धर्म्मस्थितेशीतगौ॥ वधकोवा सुखेचतुर्थेसततनये तनयेनपंचमे
नस्थानेनयुक्तेतन्प्रोक्तभावान्वितस्तेनप्रोक्तेनकथितेनभावेनान्वितोयुक्तोभवति तेनसुखेसुखितस्तनयेपुत्रान्वितइति नैकारिरित्यादि नैकारिःबहुशत्रुः मृदु
कायःसुकुमारशरीरः मृदुवन्हिःनातिप्रदीप्ताग्निः मृदुमदनःमैथुनशीघ्रगः तीक्ष्णःउग्रस्वभावः अलसःक्रियास्वपटुः एवंविधोऽरिगेलग्नात्षष्ठस्थेचंद्रेजातो
भवति अथलग्नात्सप्तमाष्टमनवमदशमैकादशद्वादशस्थेचंद्रेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह ४ ईर्ष्युइति ईर्ष्युःपरर्द्धिमत्सरः तीव्रमदःअतिमदनः
एवंविधोमदेसप्तमस्थेचंद्रेजातोभवति बहुमतिःबहुप्रज्ञःचपलबुद्धिरित्यर्थः व्याध्यर्दितःरोगपीडितः एवंविधोऽष्टमेऽष्टमस्थेचंद्रेजातोभवति सौभाग्यंसर्वजन
वाल्लभ्यं आत्मजाःपुत्राः मित्राणिसुहृदः।बांधवाःस्वजनाःवित्तंधनं एषांभागीभवति शीतगौचंद्रेधर्म्मस्थेनवमस्थानाश्रितेजातोभवति निष्पत्तिःनिष्पा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दनंसर्वत्रसमुपैतिगच्छति धर्म्मधनधीशौर्य्यैर्युतः धर्म्मेण धनेनवित्तेनधियाबुध्याशौर्य्येणवलेनयुतः एवंविधः कर्म्मगेदशमस्थानस्थेचंद्रेजातोभवति ख्या
तइति ख्यातः सर्वत्रप्रसिद्धः भावगुणान्वितः भावोएकादशोलाभस्थानंतेनान्वितः सलाभइत्यर्थः एवंविधोभवगतेएकादशस्थेचंद्रेजातोभवति क्षुद्रोहिंसक
भावः अंगहीनः अवयवरहितः एवंविधोव्ययेद्वादशस्थेचंद्रेजातोभवति चंद्रचारइति अथलग्नादिस्थयोर्भौमबुधयोः जातस्यस्वरूपंवसंततिलकेनाह ५
लग्नस्थेकुजेप्रहारादिनाक्षततनुः विक्षतशरीरः धनगेद्वितीयस्थेकदन्नः कुत्सितान्नाशीभवति धर्म्मेनवमेऽघवान् पापरतोभवति अन्यसंस्थोदिनकरप्रतिमः
अन्येषुपरिशिष्टस्थानेषुस्थितोदिनकरप्रतिमोऽर्कतुल्यफलः तृतीयचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमाष्टमदशमैकादशद्वादशेषु यान्यादित्यस्यफलाभिहितानि तान्ये
वभौमस्यवाच्यानि तद्यथा तृतीयेमतिविक्रमवान् चतुर्थेविसुखः पीडितमानसः पंचमेऽसुतो धनवर्जितः षष्ठेबलवान् शत्रुजितः सप्तमेस्त्रीभिः परिभवंगतः ॥

निष्पत्तिंसमुपैति धर्म्मधनधीशौर्य्यैर्युतः कर्म्मगेख्यातोभावगुणान्वितोभवगतेक्षुद्रोंगहीनोव्यये ५ लग्नेकुजेक्षततनुर्द्धनगेकद
न्नोधर्म्मेऽघवान् दिनकरप्रतिमोन्यसंस्थः ॥ विद्वान्धनीप्रबलपंडितमंत्रिशत्रुर्द्धर्म्मज्ञविश्रुतगुणाःपरतोऽर्कवद्ज्ञे ६ विद्वान्सुवाक्यः कृ
पणः सुखीचधीमानशत्रुः पितृतोधिकश्च ॥ नीचस्तपस्वी सधनः सलाभः खलश्चजीवेक्रमशो विलग्नात् ७ ॥ ॥

५, अष्टमेस्वल्पात्मजोनवमेविकले
क्षणः दशमेसुखशौर्य्यवान् एकादशेप्रभूतधनवान् द्वादशेपतितः इतिभौमचारः अथबुधचारः विद्वानित्यादि ६ बुधेलग्नगतेविद्वान्पंडितोभवति द्वितीयेधन
वान् तृतीयेप्रबलः प्रकर्षेणखलोदुर्जनः चतुर्थेपंडितः पंचमेमंत्री षष्ठेऽशत्रुः विगतरिपुः सप्तमेधर्म्मज्ञः अष्टमेविश्रुतगुणाःप्रख्यातगुणाः परतोऽनंतरा
ण्यस्थानेऽर्कवत्सूर्य्यवत् नवमदशमैकादशद्वादशेषुयान्यर्कस्यफलान्यभिहितानितान्येवबुधस्यवाच्यानि तद्यथा नवमेसुतार्थसुखभाक् दशमेसुखशौर्य्यभाक्
एकादशेप्रभूतधनवान् द्वादशेपतितइति इतिबुधचारः अथलग्नादिस्थस्यजीवस्यफलमिंद्रवज्रयाह ६ विद्वानिति जीवेगुरौविलग्नात्प्रभृतिस्थितेषुद्वादश राम
सुस्थानेषुक्रमशःपरिपाट्यैतानिफलानि तद्यथा लग्नस्थेगुरौविद्वान्पंडितोभवति द्वितीयेसुवाक्यः शोभनवचनः तृतीयेकृपणः अदाता चतुर्थेसुखी पंचमेधी ९७
मान्बुद्धिमान् षष्ठेऽशत्रुः विगतरिपुः सप्तमेपितृतोधिकः पितुस्सकाशाद्गुणाधिकः अष्टमेनीचः स्वकुलानुचितकर्म्मकृत् नवमेतपस्वी विद्यमानतपाः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दशमेसधनः सवित्तः एकादशेसलाभः लाभयुक्तः द्वादशेखलः क्रूरचेष्टः इतिबृहस्पतिचारः अथलग्नादिस्थस्यशुक्रस्यफलंचित्रतयाह ७ स्मरनिपुणः इति॥स्मरनिपुणःकामकुशलः सुखितःसंजातसुखः एवंविधोविलग्नस्थेभृगुपुत्रेशुक्रेजातोभवति प्रियकलहःकलहवल्लभः सुरतेषुःसुरताभिलाषी एवंविधोऽस्तगतेसप्तमस्थेशुक्रेजातोभवति तनयगतेपंचमस्थेशुक्रेसुखितोभवति गुरुवद्तोन्यदन्यगृहे अतोस्मात्स्थानत्रयादन्यस्मिन्गृहेस्थानेगुरुवत् जीववत्फलानिवक्तव्यानि द्वितीयतृतीयचतुर्थषष्ठाष्टमनवमदशमैकादशद्वादशेषुयान्येवगुरोःबृहस्पतेःफलान्यभिहितानितान्येवशुक्रस्यवक्तव्यानि तद्यथा द्वितीयेसुवाक्योभवति तृतीयेकृपणः चतुर्थेसुखी षष्ठेऽशत्रुः अष्टमेनीचः नवमेतपस्वी दशमेसधनः एकादशेसलाभः द्वादशेखलः सधनोंत्ये अंत्येमीनेयत्रतत्रभावस्थेसधनःवित्तवान्भवति स्थानोक्तंतत्फलंनभवति केचिद्गुरुवदन्यतसुरुषेद्रविणीस्याद्दितिपठंति अतोनंतरंपरिशेषस्थानेषुगुरुवत् झषेमीनेद्रविणीस्यात्भवेदिति इतिशुक्रचारः ८ अथलग्नादिस्थस्यसौरस्यफलंशिखरिण्याह अदृष्टार्थोरोगीति अदृष्टार्थःनित्यदरिद्रः रोगीव्याधितः मदनवश

स्मरनिपुणःसुखितश्चविलग्नेप्रियकलहोऽस्तगतेसुरतेषुः तनयगतेसुखितोभृगुपुत्रेगुरुवदतोन्यदृज्झषेद्रविणीस्यात् ८ अदृष्टार्थोरोगीमदनवशगोत्यंतमलिनःशिशुत्वेपीडार्त्तःसवितृसुतलग्नेन्यलसभाक्॥

गःकामाधीनः अत्यंतमलिनःअतीवमलोपेतः शिशुत्वेबाल्ये पीडार्त्तोव्याध्यर्दितः अलसवाक्अव्यक्तभाषी एवंविधःसवितृसुतेसौरेलग्नस्थितेजातोभवति यदितुलधन्विमकरकुंभमीनानामन्यतमोराशिःलग्नगतोनभवतितदा तदेतदुक्तंफलंभवति एषामन्यतमेलग्नगतस्यसौरस्यफलमाह गुरुस्वर्क्षोच्चस्थइति गुरुक्षेत्रेधन्विमीनौशनैश्चरस्यस्वर्क्षंस्वक्षेत्रेमकरकुंभौ तस्यैवोच्चस्तुला एषामन्यतमोराशिः यदिलग्नगतोभवति तत्रस्थितेचसौरेनृपतिसदृशःराजतुल्योभवति ग्रामपुरपः ग्रामाणांपुराणांचाधिपतिः सुविद्वान्पंडितः चार्वंगःशोभनावयवश्चभवति केचित्सुहृत्स्वर्क्षोच्चस्थइतिपठंति तदप्युक्तं यस्मात्सारावल्यामुक्तं स्वोच्चेसजीवभवनेक्षितिपालतुल्योलग्नेऽर्कजे भवतिदेशनराधिनाथः शेषेषुदुःखगदपीडितएवबाल्येदारिद्र्यकामवशगोमलिनोलसश्च १ दिनकरसमोन्यत्रकथितइति अन्यत्रद्वितीयादिषुस्थानेषुदिनकरसमोऽर्कतुल्यःकथितःउक्तः यान्यादित्यस्यफलान्यभिहितानितान्येवसौरस्यवाच्यानि तद्यथा द्वितीयेभूरिद्रव्योनृपहृतधनोवक्त्ररोगीचभवति॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तृतीयेमतिविक्रमवान् चतुर्थेविसुखपीडितमानसः पंचमेअसुतोधनवर्ज्जितः षष्ठेबलवांछत्रुनिर्ज्जितः सप्तमेस्त्रीभिःपरिभवंगतः अष्टमेस्वल्पात्मजोविक
बृ. लेक्षणश्च नवमेसुतार्थसुखभाक् दशमेसुखशौर्य्यभाक् एकादशेप्रभूतधनवान् द्वादशेपतितइति इतिशनैश्चरचारः अथलग्नादारभ्ययेतन्वादयोभावा।
टी. भ. स्तेषुभावेषुव्ययेस्थितानांसर्व्वेषामेवग्रहाणांफलविशेषणमालिन्याह ९ सुहृदिति यदेतत्प्रतिगृहंलग्नात्प्रभृतिद्वादशसुस्थानेषुफलमनुपरिचिंत्यं भावाः
९८ तनुकुटुंबसहोत्थादयःलग्नदेहादिभावैरिति लग्नंदेहःशरीरंपरिकल्प्य लग्नादारभ्यतनुकुटुंबसहोत्थादयोभावाःपरिकल्प्याः अत्रकाभ्रांतिः तत्रउच्यतेत्र
स्यैवयस्माद्यवनेश्वरः मूर्त्तिंचहोरांशशिभंचविंद्यादिति अत्रशशिभान्नपरिकल्प्यालग्नात्परिकल्प्याः तेषुशरीरादिभावेषुयोग्रहोव्यवस्थितः सतत्स्यभाव
स्यपुष्टिंक्षतिंवाकरोति कथमित्याह सुहृदरिपरकीयःस्वर्क्षतुंगस्थितानांफलमनुपरिचिंत्यमिति सुहृत्क्षेत्रंमित्रर्क्षं अरिक्षेत्रंशत्रुभं परकीयमुदासीनभं
स्वर्क्षमात्मीयक्षेत्रं तुंगमुच्चभं एतेषुस्थानेषुस्थितानांफलमनुपरिचिंत्यं परिकल्प्य भावस्थोग्रहोयादृशेक्षेत्रेभवतितादृशंफलंप्रयच्छति नन्वत्रसुहृदरिक्षे

गुरुस्वर्क्षोच्चस्थेनृपतिसदृशोग्रामपुरपः सुविद्वांश्चार्व्वंगोदिनकरसमोन्यत्रकोपितः ९ सुहृदरिपरकीयस्वर्क्षतुंगस्थितानांफलम
नुपरिचिंत्यंलग्नदेहादिभावैः॥ १० त्राणांपरिगणनाकृता तत्रनशुभाशुभफलविभागोक्तः उच्यते अर्थादेवैतद्गम्यते यथामित्रक्षेत्रस्थोभाववृद्धिंक

रोति शत्रुक्षेत्रादिस्थश्चतद्धानिं तत्रचयेशुभाशुभक्षेत्रेनोक्ते त्रिकोणनीचभेतेऽपिग्राह्यो मित्रादिक्षेत्राण्यत्रोपलक्षणानिज्ञेयानि कःपुनरपिअरिपरकीयो
विशेषः उच्यते उदासीनोत्रपरोभिप्रेतः अरिःशत्रुःपरउदासीनः तत्रैतदुक्तंभवति पापःसौम्योवा नीचस्थःशत्रुक्षेत्रस्थोवायस्मिन्भावेव्यवस्थितस्तस्यभा
वस्यहानिंकरोति उदासीनक्षेत्रस्थोनहानिंनचवृद्धिं मित्रक्षेत्रेस्वक्षेत्रेमूलत्रिकोणेस्वोच्चेव्यवस्थितोभावस्यवृद्धिमिति एतत्केषांचिन्मते तथाचभगवान्ग
र्गः नीचर्क्षेरिपुगेहस्थोग्रहोभावविनाशकृत् उदासीनगृहेमध्योमित्रर्क्षस्वत्रिकोणगः स्वोच्चगश्चग्रहोवश्यंभाववृद्धिकरःस्मृतइति सत्याचार्य्यस्तुपुनः स राम
मुपचयविपत्तीसौम्यपापेषुकथयति यस्मिन्भावेसौम्याःस्थितास्तस्यभावस्यसमुपचयंवृद्धिंकुर्वंति यस्मिन्भावेपापाःस्थितास्तस्यभावस्यविपत्तिंहानिंकुर्वं ९८
ति किंतुरिष्फषष्ठाष्टमेष्वेतद्विपरीतंकथयति रिष्फेद्वादशस्थानेसौम्याःभावहानिंकुर्वंति पापाःवृद्धिं तेनरिष्फेसौम्याव्ययहानिंकुर्वंति पापाःव्ययवृद्धिं॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

षष्ठेसौम्याः शत्रुहानिंकुर्वंति पापाः शत्रुवृद्धिं अष्टमेसौम्याः मृत्युहानिंकुर्वंति पापाः मृत्युवृद्धिमिति तथाचसत्यः सौम्याः पुष्टिंपापास्तुहानिंसंश्रितायहाः कुर्य्युः मृ
त्त्यादिषुनिधनेत्येषष्ठेचविपर्य्ययात्फलदाः ननुपूर्वंसौम्यानांपापानांचोपचयस्थानावस्थितानांशुभंफलंव्याख्यातंतत्कथं षष्ठस्थाः पापाः शत्रुवृद्धिंकुर्वंति॥
अत्रोच्यते पूर्वंसामान्येनोक्तं यत्रचवाचनिकीबाधाभवति तत्रसामान्यंभावफलंत्यक्त्वायथोक्तफलेववक्तव्यं यद्येवंकथंस्वल्पजातके उक्तं पुष्णंतिशुभाभावा
न्मूर्त्त्यादीन्घ्नंतिसंस्थिताः पापाः सौम्याः षष्ठेरिपुघ्नाः सर्वेनेष्टाव्ययाष्टमगाइति. अत्रोच्यते वृहज्जातकेआचार्य्येनोक्तंस्वल्पजातकेऽन्याचार्य्यमतेन प्रतिसे
यमाचार्य्येण ज्योतिषमागमशास्त्रंविप्रतिपत्तौनयोग्यमस्माकं स्वयमेवविकल्पयितुंकिंतुबहूनांमतंवक्ष्ये यत्राचार्य्याणांसमसंख्यानांमतभेदः समत्वंभवति
तत्रवराहमिहिरोमतद्वयमपिदर्शयति तथाचवृहद्यात्रायामन्यरूपांग्रहकुंडलिकांस्वल्पयात्रायांसामान्यरूपांपठंति एवंवृहद्लघ्व्योः विवाहपटलयोरपि अ
थग्रहकुंडलिकाफलविशेषमनुष्टुभाह १० उच्चेतिग्रहकुंडलिकायांफलंद्विविधमुक्तंशुभमशुभंच तत्रयच्छुभंफलंतदुच्चत्रिकोणस्वसुहृच्छत्रुनीचगृहार्क

समुपचयविपत्तीसौम्यपापेषुसत्यः कथयतिविपरीतंरिष्फषष्ठाष्टमेषु १० उच्चत्रिकोणस्वसुहृच्छत्रुनीचगृहार्कगैः शुभंसंपूर्णपा
दोनदलपादाल्पनिःफलं ११ इतिभावः॥ ऽर्कगैः ग्रहैः दत्तंयथाक्रमंपादोनदलपापाल्पनिःफलंभवति॥ तेनोच्चस्थोग्रहः संपूर्णंप्रयच्छति मूलत्रिको
णस्थः पादोनं स्वक्षेत्रस्थोऽर्द्धं मित्रक्षेत्रस्थः पादफलं शत्रुक्षेत्रस्थः पादादप्यल्पं नीचस्थोऽस्तमितश्चनकिंचिदपि एवंशुभफलं शुभग्रहणादेवाशुभस्यग्र
हस्यव्युत्क्रमोव्याख्येयः तत्रास्तमितोनीचस्थश्चाशुभंफलंसंपूर्णंप्रयच्छति शत्रुक्षेत्रस्थः पादोनंमित्रक्षेत्रस्थोऽर्द्धं स्वक्षेत्रस्थः पादं त्रिकोणस्थः पादादप्यल्पं
उच्चस्थोनकिंचिदपि एवंजातककालेग्रहस्थावस्थानात्फलंवाच्यं दशाष्टकवर्गादिफलपंक्तिकालेशुभमशुभंवापुष्टफलंबलवानेवप्रयच्छति एतच्चपूर्वमे
वव्याख्यातं उक्तंच तत्कालंबलंयुक्तोभवति यदिदशाधिपस्तस्यशुभमशुभंवापिफलंवक्तव्यंनित्यमेवपरिपूर्णं ११ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांवृहज्जा
तकविवृत्तौभावाध्यायोष्टादशः १८ ॥ अथातः आश्रययोगाध्यायोव्याख्यायते॥ ॥तत्रादावेवैकादिसंख्योत्तरवृद्ध्यास्वगृहगतानांग्रहाणांमित्रक्षेत्रगतानांचफलं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ह॰ कुलसमकुलेति स्वभेषुस्वराशिष्वेकद्व्याद्यास्थितैः ग्रहैः जाताः कुलसमकुलमुख्य बंधुपूज्याधनिसुखिभोगिनृपाः पुरुषाभवंतियस्मिन्नस्मिन्ग्रहेस्वक्षेत्रगतेजा
टी॰भ॰ तः कुलसमः स्वकुलतुल्योभवति एवंद्वयोः स्वक्षेत्रस्थयोः कुलमुख्यः स्वकुलमुख्यः स्वकुलप्रधानः स्वकुलाधिकः त्रिषुबंधूनांपूज्यः चतुर्षुधनीवित्तवान्
९९ पंचसुसुखी षट्सुभोगीनृपतुल्यः केचिद्भूपइतिपठंति सचोपमामात्राद्भूपतिरिवभूपस्तत्समत्वमेवमुक्तं स्वल्पजातकेप्युक्तं कुलतुल्यकुलाधिकबंधुमान्यध
निभोगिनृपसमनरेंद्राः एवंषट्सुनृपसमः सप्तसुनृपोराजा एवंगुणः एकोत्तरवृद्ध्यास्वक्षेत्रगेषुजातोभवति परविभवेत्यादि एकवृद्ध्याइत्यनुवर्त्तते मित्र
भेष्वेकवृद्ध्यास्थितेषुपरविभवसुहृत्स्वबंधुपोष्यागणपबलेशानृपाश्चजाताःभवंति तेनैकस्मिन्मित्रक्षेत्रस्थेग्रहेजातः परविभवपोष्योभवति पराजीवीत्यर्थः द्वयोः
सुहृत्पोष्यः त्रिषुस्वपोष्योज्ञातिपोष्योभवति चतुर्षुबंधुपोष्यः भ्रातृपोष्यइत्यर्थः पंचसुगणपः गणस्वामी षट्सुबलेशोसेनापती सप्तसुनृपोराजा अथोच्चगत
स्यैकस्यापिमित्रदृष्टस्यफलमेकोत्तरवृद्ध्यानीचशत्रुस्थानांचमालिन्याह १ जनयतिइति एकोप्युच्चगतोग्रहोमित्रदृष्टः सुहृदवलोकितः नृपंराजानंजनयतिउत्पा

कुलसमकुलमुख्यबंधुपूज्याधनिसुखिभोगिनृपास्वभैकवृद्ध्या परविभवसुहृत्स्वबंधुपोष्यागणपबलेशनृपाश्चमित्रभेषु १ जनयतिनृप
मेकोप्युच्चगोमित्रदृष्टः प्रचरधनसमेतंमित्रयोगोच्चसिद्धं विधनविसुखमूढव्याधितोबंधतप्तोवधदुरितसमेतः शत्रुनीचर्क्षगेषु २ नकुंभल
लग्नंशुभमाहसत्योनभागभेदाद्यवनावदंति॥ ३ दयति एवमेकोप्युच्चगतोमित्रयोगान्मित्रयुक्तत्वात्प्रचुरधनसमेतंसिद्धंचजनयति प्रचुरधनसमेतंपर्या

प्तवित्तयुक्तंसिद्धंचसर्वत्रावाप्तपूजांजनयति विधनविसुखमूढेत्यादि एकवृद्ध्येत्यनुवर्त्तते एकवृद्ध्याशत्रुनीचर्क्षगेषुशत्रुक्षेत्रस्थेषुनीचगेषुवाग्रहेषुविधनविसुख
मूढव्याधितावंधतप्तावधदुरितसमेताजाताःभवंति तेनयस्यजन्मन्येकोग्रहः शत्रुक्षेत्रगोनीचगोवाभवतिसविधनः विगतधनोभवति दरिद्रः यस्यद्वौसविसुखो
दुःखितः यस्यत्रयःसमूढः विचित्तः यस्यचत्वारः सव्याधितःपीडितः यस्यपंचसवंधुनेतप्तोभवति यस्यषट्सतप्तोभवति बहुदुःखसंतप्तः यस्यसप्तसवधदुरितसमेतो
भवति वधवध्योदुरितंदुष्कृतं वधएवदुरितंतेनसमेतंयुक्तंवा नीचेयद्यपिसप्तनसंभवंतितथापिवज्राद्विवत्पूर्वशास्त्रानुसारेणतत्फलोपदेशः अथकुंभलग्नजातस्
स्याशुभंफलमुपजातिकयाह २ नकुंभलग्नमिति सत्याचार्य्यैः कुंभलग्नंजन्मनिनशुभमाह नशोभनमुक्तवान् तथाचसत्यः जन्मनिचंद्रः स्वेष्टः प्रवदेद्धोरा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रिनिधनवर्ज्जर्यः स्यात् होराच्चभवेदिष्टाद्विपदेष्विहकुंभवर्ज्ज्यैर्हि कुंभविलग्नेजातोभवतिनरोदुःखशोकसंतप्तरिति नभागभेदादिति पुराणयवनाभागभेदाद्द्वाद
शभागभेदाज्जन्मनिकुंभलग्नमशुभमिति यस्यतस्यलग्नस्यकुंभद्वादशभागेजन्मनिनशुभमितितेषांमतंनकुंभलग्ने तथाचतन्मतानुसारिणाश्रुतकीर्तिनाप्यु
क्तं सर्वस्मिंल्लग्नगतेकुंभद्विरसांशकोयदाभवति राशौनतदासुखितः परान्नभोजीभवेत्पुरुषइति अत्रविष्णुगुप्तश्चाणाक्याह कस्यांशभेदइति यदुक्तंभागभे
दात्कुंभलग्नंजन्मनिनशुभम् तत्कस्यराशेर्लग्नगतस्यकुंभद्वादशभागोनास्यपितुसर्वस्यैवास्तिविद्यते यस्माद्यदिकुंभस्यद्वादशभागोनशुभस्तदासर्वाण्येव
लग्नोक्तानिफलानिनिरर्थकानिभवंति तस्मादतिप्रसंगः तेनकुंभलग्नमेवाशुभंनतद्भागभेदइति तथाचतद्वाक्यं कुंभद्वादशभागोलग्नगतोनप्रशस्यतेयव
नैः यद्येवंसर्वेषांलग्नगतानामनिष्टफलनस्यात् घटयोगाद्राशीनांनचतत्सर्वशास्त्रकाराणां तस्मात्कुंभविलग्नोजन्मन्यशुभोनतद्भागइति अधुनाहोरा
स्थानांग्रहाणांफलंवसंततिलकेनाह ३ यातेष्विति असद्ग्रहाः पापाः तेषसत्सुअसमभेषुविषमराश्यवस्थितेषुनकेवलं यावद्दिनेशहोरामादित्यहोरांयातेषुअ

कस्यांशभेदोनतथास्तिराशेरतिप्रसंगस्त्विति विष्णुगुप्तः ३ यातेषसत्स्वसमभेषुदिनेशहोरांख्यातोमहोद्यमबलार्थयुतोऽतितेजाः चां
द्रींशुभेषुयुजिमार्द्दवकांतिसौख्यसौभाग्यधीमधुरवाक्ययुतःप्रजातः ४ तास्वेवहोरास्वपरर्क्षगेषुत्तेयानराःपूर्वगुणेषुमध्याः॥ ॥

षुविषमराशिषुपापाःप्रथमार्द्धस्यायदाभवंति तदाजातःख्यातःसर्वत्रप्रसिद्धःमहोद्यमबलार्थयुतः महत्सुकार्य्येषूद्यमरतोबलवान्वीर्य्यवान् अर्थयुतो
धनवान् अतितेजः अतितेजस्वीभवति॥ चांद्रीशुभेष्विति युजियुग्राशौशुभेषुसौम्यग्रहेषुचांद्रीहोरांयातेषुसमराशिषुप्रथमार्द्धस्थाःसौम्याःभवंति तदाजातो
मार्द्दवयुतोमृदुस्वभावः कांतियुतोद्युतिमान् सौख्ययुतःसुखान्वितः सौभाग्ययुतःसर्वजनप्रियः धीयुतःमतिमान् मधुरवाक्ययुतःप्रियंवदः एतैःगुणैःयुक्तो
जातोभवति अथपुनरपिहोरागतंफलमिंद्रवज्रयाह ५ तास्वेवइति तास्वेवपूर्वोक्तासुहोरास्वपरर्क्षगेषुअन्यराश्याश्रितेषुजातानराःसर्वेषुपूर्वोक्तगुणेषुमध्याः
भवंति एतदुक्तंभवति समराशिषुरविहोरायांपापग्रहाणामवस्थानंभवति तदाजातानांपूर्वोक्तंगुणामध्याभवंति एवंविषमराशिषुचंद्रहोरायांसौम्यग्रहाणाम
वस्थानंभवतितदाजातानांपूर्वोक्तगुणामध्याभवंति व्यत्यस्तहोराभवनस्थितेष्विति व्यत्यस्तासुविपरीतस्थासुहोरासुव्यत्यस्तेषुचभवनेषुराशिषुस्थितेषुग्रहेषुजाता

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मर्त्या मनुष्या उक्तगुणैः अग्रुद्दिष्टैःगुणैः विहीना वर्ज्जिता भवंति एतदुक्तं भवति समराशिषु चंद्रहोरायां पापानमवस्थानं भवंति तदा जाता महोद्यमबलार्थहीना भवंति वितेजश्च एवं विषमराशिषु आदित्यहोरायामवस्थानं सौम्यानामवस्थानं भवंति तदा जातो मार्दवकांतिसौख्यसौभाग्यधीमधुरवाक्यविहीनजाता भवंति अत्र चदर्शिते ग्रहावस्थाने यथा यथा यहबाहुल्यं भवति तथा तथा गुणबहुत्वं वक्तव्यं अथ द्रेष्काणावस्थानाच्चंद्रस्य फलं वसंततिलकेनाह ५ कल्याणरूपगुणमिति आत्मीयद्रेष्काणे यदा चंद्रो स्थितो भवति अथवा सुहृद्द्रेष्काणे तत्कालमित्रद्रेष्काणे स्थितस्तदा जातः कल्याणरूपगुणः प्रशस्तरूपः प्रशस्तगुणश्च भवति आत्मीयद्रेष्काणमित्रद्रेष्काणावस्थानं विनान्यद्रेष्काणावस्थिते चंद्रमसि विचारः यस्मादुक्तमन्यगस्तदधिनाथगुणं करोति यस्मिन्द्रेष्काणे चंद्रमा व्यवस्थितस्तस्य योऽधिपतिः सह यदि चंद्रस्य तत्कालमध्यस्थस्तदा जातस्य मध्यमो रूपगुणो भवतः अथ द्रेष्काणाधिपतिश्चंद्रस्य तत्कालमरिस्तदा जातो रूपगुणहीनो भवति व्यालोद्यतायुधेति व्यालद्रेष्काणः सर्पद्रेष्काणस्तत्रस्थे चंद्रे जातः तीक्ष्ण उग्रो भवति उद्यतायुध द्रेष्काणः सायुधस्तत्रस्थे चंद्रे जातोऽतिहिंस्रो मारणात्मको भव-

व्यत्यस्तहोराभवनस्थितेषु मर्त्या भवंत्युक्तगुणैर्विहीनाः ५ कल्याणरूपगुणमात्मसुहृद्दृकाणे चंद्रोन्यगस्तदधिनाथगुणं करोति व्यालोद्यतायुधचतुश्चरणाण्डजेषु तीक्ष्णोतिहिंस्रगुरुतल्परतोटनश्च ६ स्तेनो भोक्ता पंडिताढ्यो नरेंद्रः क्लीबः शूरो विष्टिकृद्दासवृत्तिः ॥ ॥ ॥

ति प्राणिघातरत इत्यर्थः चतुश्चरणः चतुष्पदद्रेष्काणः तत्रस्थे चंद्रे गुरुतल्परतो गुरुदाराभिगामी भवति अंडजद्रेष्काणः पक्षिद्रेष्काणस्तत्रस्थे चंद्रेऽटनः परिभ्रमणशीलो भवति आत्मीयादिद्रेष्काणस्थे चंद्रमसि व्यालद्रेष्काणस्थे चंद्रे संभवतः फलद्वयमपि वक्तव्यं अत्र व्यालद्रेष्काणाः कर्कटद्वितीयः वृश्चिकाद्यः मीनस्तृतीयः उद्यतायुधद्रेष्काणाः मेषाद्यः मेषतृतीयः मिथुनद्वितीयः सिंहाद्यः तुलद्वितीयः कुंभाद्यश्च अत्रापि गुणद्वयांतर्भूतद्रेष्काणस्थे चंद्रे फलद्वयं वक्तव्यमिति ६ ॥ अधुना मेषादिनवांशकजातस्य स्वरूपं शालिन्याह स्तेन इति मेषवर्ज्जे मन्यस्मिन्राशौ लग्नगते मेषनवांशके जातस्तेनश्चौरो भवति वृषवर्ज्जे वृषनवांशके जातो भोक्ता असंचयशीलः एवं मिथुननवांशके जातः पंडितो विद्वान् भवति कर्कटनवांशके जातश्चाढ्यः ईश्वरः सिंहांशके नरेंद्रो राजा कन्यांशके क्लीबः पुरुषाकाररहितः तुलांशके शूरः संग्रामप्रियः वृश्चिकांशकस्थे विष्टिकृद्भारजीवी धन्वंशके दासवृत्तिः मकरांशके पापः कुंभांशके हिंस्रः क्रूरः मीनांशकेऽभीः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निर्भयः केचिद्धीरिति पठंति अधीर्बुद्धिरहितः आचार्य्यस्यचाधीरभिमतं तथाचस्वल्पजातके तस्करभोक्तृविचक्षणधनिनृपतिनपुंसकाभयदरिद्राः खलपापे
ग्रोत्कृष्टामेषाद्यानांनवांशभावाइति वर्गोत्तमांशेष्वेषामीशाः एष्वेवराशिषुवर्गोत्तमांशेषुजाताएषामेवपूर्वोक्तानामीशाः स्वामिनोभवंति एतदुक्तंभवति मेषलग्ने
मेषनवांशकेजातश्चौरस्वामीभवति वृषलग्नेवृषनवांशकेजातोऽसंचयशीलानांस्वामीभवति एवंमिथुनेपंडितस्वामी कर्कटलग्नेईश्वराणांस्वामीमहाधनिकः
सिंहेनृपस्वामीमहाराजाधिराजः कन्यायांक्लीबस्वामी तुलेशूराणांस्वामी वृश्चिकेभारवाहानांस्वामी धन्विनिदासानांस्वामी मकरेपापानांस्वामी कुंभेक्रूराणां
स्वामी मीनांशकेऽभयानांस्वामी राशिवद्द्वाद शांशेरिति द्वादशांशेःराशिवत्फलानिवाच्यानि यानिमेषादिस्थेचंद्रमसिफलान्यभिहितानिदृष्टानातान्यत्रहगि
त्येवमादीनितान्येवमेषादिद्वादशांशकेजातस्यवक्तव्यानीति अथभौमसौरयोः स्वत्रिंशांशकस्थयोः फलंवसंततितिलकेनाह ७ जायान्वित
इति जायान्वितोभार्य्यायुक्तः बलंवीर्य्यंविभूषणान्यलंकारणानि सत्वमौदार्य्यंएतैःयुक्तः तथातितेजः अतिसाहसेनासमीक्षितकार्य्यकरणेनचयुक्तः ए

पापोहिंस्रोऽभीश्चवर्गोत्तमांशेष्वेषामीशाराशिवद्द्वादशांशैः ७ जायान्वितोबलविभूषणसत्वयुक्तस्तेजोतिसाहसयुतश्चकुजेस्वभागे॥
रोगीमृतस्वयुवतिर्विषमोन्यदारोदुःखीपरिच्छदयुतोमलिनोर्कपुत्रे ८ स्वांशेगुरौधनयशःसुखबुद्धियुक्तास्तेजस्विपूज्यनिरुगुद्यमभोगवं
॥तः॥

वंविधःकुजेभौमेस्वभागेस्वत्रिंशांशकस्थेजातोभवति॥रोगीव्याधितःमृतस्वयुवतिः मृतास्वाआत्मीयायुवतिर्भार्य्यायस्य विषमःक्रूरः अन्यदारोऽ
न्यसंबंधिनोदारायस्य परदारसक्तः दुःखीनिःसुखः परिच्छदयुक्तः गृहवस्त्रपरिवारोपेतः मलिनःमलोपेतः एवंविधोऽर्कपुत्रेसौरेस्वत्रिंशांशकस्थेजातोभ
वति नन्वत्रत्रिंशांशग्रहणंनास्ति तत्कथं ज्ञायतेत्रिंशांशकफलमेतत् उच्यते शुक्रफलाभिधानेत्रिंशांशकग्रहणंभविष्यति अथजीवबुधयोः स्वत्रिंशांश
कस्थयोःजातस्यस्वरूपंवसंततिलकेनाह ८ स्वांशइति धनेनवित्तेनयशसाकीर्त्यासुखेननिर्दुःखत्वेनबुद्ध्याप्रज्ञयायुक्तः तेजस्वीसोत्साहः पूज्यःलोकव
द्यः निरुक्स्वस्थदेहः उद्यमवान् उत्थानशीलः भोगवान्भोगसंयुक्तः एवंविधागुरौजीवेस्वत्रिंशांशकस्थेजाताभवंति मेधाबुद्धिः कलागीतवाद्यनृत्य
पुस्तकचित्रकर्म्मादि कपटःदांभिकत्वंकाव्यंकवेःकर्म्मविवादःवाक्पटुत्वं शिल्पंतक्षकर्म्मादि शास्त्रार्थःसतामाचारानुष्ठानं साहसमसमीक्षितकार्य्यकरण

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बृ
टी·म
१०१

शीलता अतिमान्योऽतिपूजितः एवंविधाः शशिजेबुधेस्वत्रिंशांशकस्थेजाताः भवंति केचिदत्रसर्वत्रैकवचनमेवेछंति तथापिनकश्चिद्दोषः अथशुक्रस्य
स्वत्रिंशांशकस्यस्यभौमादित्रिंशांशकस्थयोश्चंद्रार्के अजातस्यस्वरूपंमंदाक्रांतयाह ९ स्वेत्रिंशांशेति बहुसुतः प्रभूतपुत्रः बहुसुखोऽपरिमितसुखः आरोग्ये
ननिरोगतया भाग्यैःजनप्रियत्वेन अर्थेनधनेन रूपेणसुचारुतयासंयुक्तः केचिद्भार्य्योर्थरूपइतिपठंति भार्य्ययाकलत्रेण तथातीक्ष्णः क्रूरः सुललितवपुः
शोभनशरीरः सुप्रकीर्णेंद्रियः विक्षिप्तेंद्रियार्थः सुप्रकीर्णानिविक्षिप्तानींद्रियानियस्य बहुस्त्रीगमनशीलः एवंविधःशुक्रेस्वत्रिंशांशकस्थेजातोभवति॥ शूरस्त
व्याविन्यादि आरपूर्वांशकेषु भौमप्रथमेषुभागेरविशशियुतेष्वऽर्केचंद्रसंयुक्तेषु यथासंख्यंफलानि तद्यथा भौमत्रिंशांशकस्थेऽर्केशूरःसंग्रामप्रियः चंद्रेस्त
ब्धस्थिरकारी सौरत्रिंशांशकस्थेऽर्केविषमः क्रूरोभवति चंद्रमसिवधकः जीवत्रिंशांशकस्थेऽर्केसद्गुणोभवति चंद्रमस्याढ्यः ईश्वरः बुधत्रिंशांशकस्थे
ऽर्केसुखीभवति चंद्रेदक्षःपंडितः शुक्रत्रिंशांशकस्थेऽर्केचार्वंगः शोभनशरीरः चंद्रमसीष्टःसर्व्वजनप्रियः एवमारपूर्वेष्वंशेषु आरोंगारकः पूर्वः प्रथमोयेषांमध्य

मेधाकलाकपटकाव्यविवादशिल्पशास्त्रार्थसाहसयुताःशशिजेतिमान्यः ९ स्वेत्रिंशांशेबहुसुतसुखारोग्यभाग्यार्थरूपः शुक्रेतीक्ष्णःसुल
लितवपुःसुप्रकीर्णेंद्रियश्च शूरस्तब्धोविषमवधकोसद्गुणाढ्योसुखिज्ञोचार्व्वंगोष्टोरविशशियुतेष्वारपूर्वांशकेषु १० स्वर्क्षेतुंगमूलत्रिको
णगाः कंटकेषुयावंतआश्रिताः सर्व्वएवतेन्योन्यकारकाःकर्म्मगस्तुतेषांविशेषतः १ कर्कटोदयगतेयथोडुपेस्वोच्चगाःकुजयमार्कसूरयः

कानांत्रिंशद्भागानांतेष्विति १०॥इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौआश्रययोगाध्यायएकोनविंशतिमः १९ अथातोप्रकीर्णकाध्यायोव्याख्यायते॥ मि
श्रः प्रकीर्णकइत्युच्यते तत्रग्रहाणांपरस्परंकारकसंज्ञांवैतालीयेनाह स्वर्क्षेति स्वर्क्षेस्वक्षेत्रेयोग्रहः स्थितः यश्चतुंगेस्वोच्चे यश्चमूलत्रिकोणेस्थितः सचयदिलग्न
कंटकेषुकेंद्रेष्वाश्रितःस्थितोभवति एवंविधस्यग्रहस्यान्योप्येवंविधःकेंद्रगोयदिभवति तदातौग्रहावन्योन्यंपरस्परंकारकाख्यौभवतः अनेनप्रकारेणयःक
र्म्मगः योयस्माद्ग्रहाद्दशमस्थानस्थःसविशेषतःविशेषेणतेषांग्रहाणांमध्यात्कारकसंज्ञांलभते अतउक्तं कर्म्मगस्तुतेषांविशेषतइति अथास्यैवोदाहरणप्र
दर्शनार्थंरथोद्धतयाह १ कर्कटेति यथाकर्कटोदयेकुलीरलग्नेतत्स्थेचोडुपेचंद्रे कुजोंगारकःयमःसौरःअर्कःआदित्यः सूरिःबृहस्पतिः एतेकुजयमार्कसूरयः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्वोच्चगाः आत्मीयतुंगस्थायदिभवंति कुजोमकरे यमस्तुले अर्कोमेषे सूरिः कर्कटे तदातेपरस्परमन्योन्यंकारकानिगदिताउक्ताः॥
अनेनप्रकारेणयावंतोभवंतितावंतःपरस्परंकारकाख्याः अनेनोदाहरणेनेतत्प्रतिपादितंभवति यथापुरुषस्यजन्मलग्नकेंद्रंविना
स्वक्षेत्रउच्चत्रिकोणगाः अपिसंततनपरस्परंकंटकगास्तदाकारकसंज्ञामपिलभंते लग्नगस्येति लग्नगस्यग्रहस्यप्राग्लग्नेऽस्मिन्नवस्थि
तस्यसकलःसर्वोग्रहोंबरगोदशमस्थानस्थश्चांबुगश्चतुर्थस्थानस्थश्चकारकसंज्ञोभवति अनेनैतदुक्तंभवति लग्नगोग्रहःस्वक्षेत्र
गोच्चत्रिकोणेषुयद्यपिभवति तस्माद्योदशमस्थश्चतुर्थोवासोवाप्युच्चत्रिकोणस्वक्षेत्राणामन्यतमेनभवति तथापिलग्नगतस्यसका
रकाख्योभवति नतस्यलग्नगतइति अतउक्तं लग्नगस्यसकलोंबरांबुगइति अथपुनरपिअन्यत्कारकलक्षणमनुष्टुभाह २
स्वत्रिकोणोच्चगइति स्वत्रिकोणोच्चगोग्रहःकारकत्वेहेतुःकारणं नकेंद्रस्थःयातोन्योस्यग्रहस्यलग्नेकेंद्रंविनाप्यवस्थितस्ययदिक

कारकानिगदितापरस्परंलग्नगस्यसकलोंबरांबुगः २ स्वत्रिकोणोच्चगोहेतुरन्योन्यंयदिकर्मगः सुहृत्तद्गुणसंपन्नःकारकश्चापिसस्मृ
तः ३ शुभंवर्गोत्तमेजन्मवेशिस्थानेचसद्ग्रहे॥ ४ श्रिग्रहःकर्मगोदशमस्थानस्थोभवतिसचस्वक्षेत्रोच्चमूलत्रिकोणानामन्यतमेनभवति तस्माच्चदश
मस्थस्ययदिसुहृन्मित्रंनिसर्गतोनकेवलंयावत्तद्गुणसंपन्नस्तेनमित्रगुणेनसंयुक्तस्तात्कालिकमित्रामित्रविधिनाधिमित्रतांप्राप्तस्तथाविधःसर्वग्रहःकारकाख्यो
भवति यस्यचदशमःसतस्यकारकाख्योनभवति कारकसंज्ञाचयात्रायामुपयुज्यते यतस्तत्रोक्तं रिक्तोपहतदशायांजन्मोदयनाथशत्रुपाकेच स्वदशेशकारक
दशासंश्रयणीयोनरेंद्रपतिरिति तथासमस्तवेशिग्रहयुक्तःकारकश्चेपिचंद्रःजयसुखधनदातातत्ग्रहर्नान्यथाइति अथकारकसंज्ञाप्रयोजनमनुष्टुभाह २
शुभमिति यस्यलग्ननवांशेवर्गोत्तमाख्येजन्मभवति चंद्रोपिवावर्गोत्तमांशगतोभवति॥ तस्यशुभंजन्म यस्मिन्राशौपुरुषस्यजन्मसमयेऽर्कोस्थितस्तस्मा
द्राशेःयोद्वितीयोराशिःसवेशिसंज्ञः यस्यचप्रागुक्तेवेशिस्थानेसद्ग्रहःसौम्यग्रहोगुरुसितानामन्यतमोभवतितस्यापिशुभंजन्म यस्यजन्मलग्नकेंद्रचतुष्टयादे
कमप्यशून्यंकेंद्रंभवति तस्यापिशुभंजन्म अत्रसौम्यग्रहाधिष्ठितेकेंद्रेविशेषेणशुभंजन्म यस्मादुक्तमनेनैव एकस्मिन्नपिकेंद्रेयदिसौम्योनग्रहोस्तियात्रायां॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जन्मन्यथवा कर्म्मणि न तच्छुभं प्राहुराचार्य्याः यस्य जन्मनि कारकाख्याः कारकसंज्ञा ग्रहा भवंति तस्यापि शुभं जन्म अत्र यथा गुणाधिक्यं तथा शुभतरमेव जन्म ॥३॥
अथ येन योगेन जातो यौवने सुखी भवति तथा दशापतिफलयाकं चवैतालीयेनाह ४ मध्ये वयसरिति गुरुः जीवः जन्मनि यत्र राशौ चंद्रमा स्थितः तदधिपतिः ज
न्मपः यस्मिन् लग्ने जातः तदधिपो लग्नपः एषामन्यतमो यस्य लग्नकेंद्रे भवति तस्य वयोमध्ये सुखप्रदो भवति यौवने सुखी भवतीत्यर्थः अत्र च यवनेश्वरः लग्ना
धिपो लग्नपतिश्च येषां चतुष्टये स्याद्बलवान् गुरुर्वा चतुर्षु होरादिषु संगतः स्याच्चतुर्वयः कालफलप्रदः स्यात् पृष्ठोभयेत्यादि दशापतिर्दशाप्रवेशकाले पृष्ठोदय
राशिगो मेषवृषधन्विमकराणामन्यतमस्थितो यदा भवति तदा स्वदशांते फलप्रदो भवति अथोभयोदये मीने भवति तदांतः दशामध्ये फलप्रदो भवति अथ को
दये शीर्षोदये मिथुनसिंहकन्यातुलावृश्चिककुंभानामन्यतमो यदा भवति तदा प्रथमे प्रवेशसमये फलप्रदो भवति एवं शुभस्याप्यशुभस्य वा पंक्तिः वाच्या दशा
कालं त्रिधा परिकल्प्य यस्मिन् काले तस्य फलपंक्तिः ज्ञापते आद्ये मध्ये त्येवा तत्र चंद्रः सत्फलबोधनान् कुरुते पापानि चातोन्यथेति एतत्त्रिधा विभक्ते दशाकालेज्ञे

अशून्येषु च केंद्रेषु कारकाख्यग्रहेषु च ४ मध्ये वयसः सुखप्रदाः केंद्रस्या गुरुजन्मलग्नपाः पृष्ठोभयकोदयर्क्षगास्त्वंतेंतः प्रथमेषु
पाकदाः ५ दिनकररुधिरौ प्रवेशकाले गुरुभृगुजौ भवनस्य मध्ययातौ रविसुतशशिनौ विनिर्गमस्थौ शशितनयः फलदस्तु सर्वकाले ६

यं पूर्वोक्तं सर्वं दशाफलं योज्यं दशापतिप्रवेशकाले तिष्टन्नेव तत्फलं ददातीत्येतत्कथं गम्यते यवनेश्वरादिभिः सामान्येन चोक्तं उच्यते भगवतो गर्गवचनात् त
था च भगवान् गार्गिः आद्यंतमध्यफलदः शिरः पृष्ठोभयोदये दशाप्रवेशसमये तिष्टन् वाच्यो दशापतिरिति ५ अथाष्टकवर्गफलस्य कालं पुष्पिताग्रयाह दिन
करेति चारवशात् पंक्तिकाले यस्मिन् राशौ शुभमशुभं वाऽष्टकवर्गफलं दिनकर आदित्यः प्रयच्छति तस्मिन् राशौ प्रवेशकाले आद्ये त्रिभागे तिष्टन्नेव फलं प्रयच्छ
ति एवमेव रुधिरो भौमः गुरुः जीवः भृगुः शुक्रः एतौ गुरुभृगुजौ भवनस्य राशेः मध्ययातौ मध्यत्रिभागगतौ फलप्रदौ भवतः रविसुतः सौरः शशी चंद्रः एतौ रविसु
तशशिनौ विनिर्गमस्थौ राश्यंतत्रिभागस्थौ फलप्रदौ भवतः शशितनयो बुधः सर्वकालं फलदः सर्वभागस्थो फलप्रदो भवति सर्वस्मिन्नेव राशौ यावत् तिष्टति तावत्फ
लं शुभमशुभं वा यथाप्राप्तं ददातीति ६ ॥ इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविवृत्तौ प्रकीर्णकाध्यायो विंशतिमः २०॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥अथातोऽनिष्टाध्यायो व्याख्यायते॥ तत्रादावेव दारसुतहीनजन्मज्ञानं शार्दूलविक्रीडितेनाह॥०॥लग्नादिति यस्य जन्मनि लग्नात् पुत्रभं पंचमस्थानं शुभग्रहेण
स्वपतिना च प्राप्तं संयुक्तं भवत्यथवा आलोकितं दृष्टं भवति तस्यापि पुत्रसंपत् अस्तीति वक्तव्यं चंद्राद्वा पंचमस्थानं यस्य शुभग्रहेण स्वपतिना वा युतदृष्टं भवति॥
तस्यापि पुत्रसंपदस्ति यस्य लग्नचंद्रयोरुभयोरपि पंचमस्थानं शुभग्रहेण स्वपतिना वा युतदृष्टं न भवति तस्य पुत्रासंभवः अपुत्रत्वं वक्तव्यं अत्र केचिद्द्वादश
प्रकारं पुत्रं वर्णयंति औरसः क्षेत्रजः दत्तः कृत्रिमः अधमप्रभवः गूढोत्पन्नः अपविद्धः पौनर्भवः कानीनः सहोढः दासीप्रभव इति तथा च सारावल्यां शुभभ
वनमथ शुभयुतं शुभदृष्टं वा सुतर्क्षमिह येषां तेषां प्रभवः पुंसां भवत्यवश्यं न विपरीतं १ एकतमे गुरुवर्गे शुभराशावौरसो भवेत् पुत्रः लग्नाच्चंद्रादथवा बलयु
क्ताद्वीक्षितो पि वा सौम्यैः २ संख्यानवांशतुल्या सौम्यांशोतावती सदा दृष्टा शुभदृष्टे तद्द्विगुणा क्लिष्टा पापांशके तथा दृष्टा ३ सौरर्क्षे सौरगणो बुधदृष्टो गुरुकुजा
र्कदृग्घीनः क्षेत्रजपुत्रं जनयति वौधे पि गणो रविजदृष्टः ४ मांदं सुतर्क्षमिंदुनिरीक्षिते यदि शनैश्चरेण युतं दत्तकपुत्रोत्पत्तिः क्रीतश्च बुधस्य चैवं स्यात् ५ सप्त

लग्नात् पुत्रकलत्रभे शुभपतिप्राप्तेथवालोकिते चंद्राद्वा यदि संपदस्ति हि तयोर्ज्ञेयो न्यथासंभवः पाथेनोदयगे रवौ रविसुतो

मीनस्थितो दारहा पुत्रस्थानगतश्च पुत्रमरणं पुत्रोवनेर्यच्छति १॥ ॥मभागे कौजे सौरयुते पंचमे सदा भवने कृत्रिमपुत्रं विंद्याच्छेषग्रहदर्शना
न्मुक्ते ६ वर्गे पंचमराशौ सौरे सूर्य्ये च तत्र संयुक्ते लोहितदृष्टे वा जातस्य सुतोऽधमप्रभवः ७ चंद्रे भौमांशगते धीस्थे मंदावलोकिते भवति गूढोत्पत्तिर्भवे
त्पुत्रः शेषग्रहदर्शनीयाते ८ तस्मिन्नेव च भौमे शनिवर्गस्थे निरीक्षिते रविणा पुरुषस्य भवति पुत्रोऽपविद्ध इति चरकमुनिवचनात् ९ शनिदर्गस्थे चंद्रे शनियुक्ते
पंचमे सदा सौरे शुक्ररविभ्यां दृष्टे पुत्रः पौनर्भवो भवति १० चूडायदार्कसत्काकलादत्तस्यैव पंचमे भवने रविदृष्टेप्यथ सहिते कानीनः संभवति पुत्रः ११ वर्गे रवि
चंद्रमसोः सुतगेहे चंद्रसूर्य्ये संयुक्ते शुक्रेण दृष्टमात्रे पुत्रः कथितः सहोढश्च १२ पापैर्बलिभिर्युक्ते पापर्क्षे पंचमे सदा राशौ जातोऽपुत्रः पुरुषः सौम्यग्रहदर्शनाती
ते १३ शुक्रनवांशे तस्मिन् शुक्रेण निरीक्षिते त्वपत्यानि दासीप्रभवानि वदेच्चंद्रोपि केचिदाचार्य्याः १४ सितशशिवर्गे धीस्थे ताभ्यां दृष्टे थवापि संयुक्ते प्रायेण
दारिकाः स्युस्तद्राशिगणोपि वान्यथा पुत्रा इति १५ एवं लग्नाच्चंद्राद्वा कलत्रभं सप्तमं स्थानं यस्य शुभेन स्वपतिना वा युतदृष्टं भवति तस्य कलत्रसंपदस्तीति वक्तव्यं॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृ एवंलग्नाच्चंद्राद्वायस्यसप्तमस्थानंशुभग्रहेण स्वपतिनावायुतदृष्टंनभवतितस्यकलत्रसंपन्नभवतीतिवक्तव्यं भार्य्यातस्यनभवतीत्यर्थः यतउक्तं ह्येयोन्यथासं
टी·म भवः अन्यथातयोः पुत्रकलत्रयोरसंभवः अभावोज्ञेयोज्ञातव्यः अत्रपुत्रकलत्रग्रहणमुपलक्षणार्थंसर्व्वेषामपितन्वादीनांभावानांलग्नाच्चंद्राद्वास्थितिर
१०३ न्वेष्य यतोद्वावेतौमूर्त्तिसंज्ञौ तथाचयवनेश्वरः मूर्त्तिंचहोराराशिभंचविंद्यादिति अत्रकलत्रस्थानेपिकेचिद्विशेषंवर्णयंति शुक्रेंदुजीवशशिजैःसकलैर्त्रि
भिश्चद्वाभ्यांकलत्रभवनेचतथैकेकेन एषांगृहेपिचगणेथविलोकितेवासतिस्त्रियोभवनवर्गस्वगस्वभावाः १ एवंक्रूरैर्नाशोलग्नाच्चंद्राद्वदेच्चबलयोगात् शशि
रविजयोःकलत्रेभार्य्यापुंसांपुनर्भूःस्यात् २ भवनाधिपांशतुल्याभवंति नार्य्यानिरीक्षणाद्वापि एकैवरविकुजांशेगुरुबुधयोश्चापियामित्रे ३ प्रायेणचंद्र
सितयोर्बलसंयुक्तेथवापियामित्रे दृष्टेवाबहुपत्न्योभवंतिश्शुक्रे विशेषेण ४ गुरुशुक्रयोःस्ववर्णारविकुजशशिभानुजैर्भैवन्यूनाः शुक्रेवेश्याप्राप्याश्चंद्रेपि
वदंतिकेतुमालाख्या ५ पाथेनेत्यादि पाथेनःकन्यातस्मिन्तुदयगतेलग्नस्थे तत्रचरवावर्के स्थितेरविसुतः सौरःमीनस्थोयदिभवतितदादारहाभवति दा

उग्रग्रहैःसितचतुरस्रसंस्थितैर्मध्यस्थितेभृगुतनयेथवोग्रयोः सौम्यग्रहैरसहितसंनिरीक्षितेजायावधोदहननिपातपाशजः ॥२॥

रान्कलत्रान्हंति घातयति तस्यपुरुषस्यजीवतएवभार्य्यामरणंवक्तव्यं अस्मिन्नेवयोगेपाथोनोदयगेरवौ अवनेःभूमेःपुत्रोभौमःपुत्रस्थानेगतःपं
चमेस्थानेगतोमकरेस्थितोभवति तदापुत्रमरणंसुतविपत्तिंयच्छति ददाति तस्यजीवतएवपुत्रमरणंवक्तव्यं अथजीवतएवभार्य्यामरणयोगत्रयरुचिरयाह
॥१॥उग्रग्रहैरिति उग्रग्रहाः आदित्यभौमसौराः तैःसिताच्छुक्राद्यथासंभवंचतुरस्रसंस्थितैःचतुर्थाष्टमगतैः यस्यजन्मभवति तस्यजायावधोभार्य्याविप दम
त्तिः दहनेनाग्निनाभवति तस्यजीवतएवभार्य्याग्निनात्मानंव्यापादयति अथवोग्रयोःपापयोःद्वयोः मध्येशुक्रादेकोद्वादशेऽन्योद्वितीयेभृगुतनयेशुक्रेस्थि १०३
तेजातस्यनिपातेनोच्छ्रितपतनाज्जायावधोभवति तस्यजातस्यजीवतएवपतनान्निपतिताभार्य्याम्रियतइति अथवैकस्मिन्राशावेकेनभुक्तंस्थानमतिक्र
म्यान्येनभुज्यमानमप्राप्ययदिशुक्रस्यावस्थानंतदापिपापद्वयमध्यस्थोभवति अथयस्यजन्मनिसौम्यग्रहयोरन्यतमेनसहितःसंयुक्तःशुक्रोनभवतिनचा
पितन्निरीक्षितोदृष्टस्तस्यपाशजोजायावधोभवति जीवतएवभार्योद्बंधनेनात्मानंव्यापादयति केचिद्योगद्वयमेतद्व्याख्यातं उग्रग्रहैःसितचतुरस्रसंस्थितैः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मध्यस्थितेभृगुतनयेपापयोर्ग्रहयोः द्वितीयः सौम्यग्रहैरसहितसन्निरीक्षितइति योगद्वयविशेषभूतंजायावधोदहननिपातपाशजइतियोगद्वयेपिविकल्पः तच्चा
युक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः चतुर्थाष्टमगैः शुक्रात्सौरारार्कैर्हुताशनात् तेषांद्वयोस्तुमध्यस्थेनतथाशुक्रेनिपातजः शुक्रेसद्योगदग्धीनेपाशाद्भार्य्यावधोभवेत्॥
अधुनाविकलनयनदारजन्मयोगज्ञानंवसंततिलकेनाह २ लग्नादिति शशीचंद्रः तिग्मरश्मिः सूर्यः एतयोः लग्नाद्व्यायारिगतयोः एकोव्ययेद्वादशेस्था
नेद्वितीयोऽरिस्थानेषष्ठेपत्न्यासहैकनयनस्यएकाक्षस्यजन्मवदंति कथयंति जातःकाणोभवति नकेवलंयावत् तद्भार्य्यापिकाणीभवतीत्यर्थः द्यूनस्थयोरिति॥
शुक्रसूर्य्यौद्यूनस्थयोः लग्नाद्द्वयोरपिसप्तमस्थयोः नवमयोः पंचमयोर्वाजातंविकलदारमुशंतिकथयंति भार्य्याहीनांगाभवतीत्यर्थः अत्रद्यूनस्थयोर्न्नवम
पंचमसंस्थयोर्वाशुक्रार्कयोः कैश्चिद्यथासंभवमेवयोगोव्याख्यातः तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः पंचमेनवमेद्यूनेसमेतौसितभास्करौ यस्यस्यात्तांभवेद्भार्य्या
नस्येकांगविवर्ज्जिता अथासुतकलत्रवंध्यापतिजन्मज्ञानंमालिन्याह ३ कोणोदयइति कोणोशनैश्चरस्तस्मिन्नुदयेलग्नगते भृगुतनयेशुक्रे अस्तचक्रसं

लग्नाद्व्यायारिगतयोः शशितिग्मरश्म्योः पत्न्यासहैकनयनस्यवदंतिजन्म॥ द्यूनस्थयोर्न्नवमपंचमसंस्थयोर्वाशुक्रार्कयोर्विकलदार
मुशंतिजातं २ कोणोदयेभृगुतनयेऽस्तचक्रसंधौवंध्यापतिर्यदिनसुतर्क्षमिष्टयुक्तं पापग्रहैर्व्ययमदलग्नराशिसंस्थैःक्षीणेशशिन्य
सुतकलत्रजन्मधीस्थे ४ असितकुजयोर्वर्गेऽस्तस्थेसितेतदवेक्षितेपरयुवतिगस्तौचेत्सेंदूस्त्रियासहपुंश्चलः॥ ॥

धौवृश्चिककर्कटमीनानामन्यतमांत्यनवांशकस्थेनकेवलंयावदस्तेलग्नात्सप्तमस्थानस्थे एवमस्तस्यचक्रसंधौयदिभवतितदाजातोवंध्यापतिर्भवति वंध्यानिःफलस्त्रीवा
एतन्मकरवृषकन्यालग्नेषुसंभवति अपुत्रइतिवक्ष्येवंध्यापतिग्रहणेनेतद्ज्ञापयति यथाकौमारेभ्योदारेभ्यःपुत्रोत्पत्तिर्भवत्यविरुद्धकाम्योभवति पापग्रहैरिति॥
पापग्रहैः व्ययस्थानंद्वादशं मदस्थानंसप्तमं लग्नराशिरुदयः एतेषुद्वयोरेकस्मिन्वापापग्रहैः यथासंभवंस्थितैः शशिनिचंद्रेक्षीणेधीस्थेलग्नपंचमगे असुतस्या
पुत्रस्याकलत्रस्यचस्त्रीवर्ज्जितस्यपुत्रभार्य्यावर्ज्जितस्यजन्मभवति जातस्यनभार्य्यानपुत्रोभवतीत्यर्थः अथपरयुवतिगजन्मज्ञानंहरिण्याह ५ असितेति अ
सितकुजयोः सौरभौमयोरन्यतमस्यवर्गेसितेशुक्रेस्थितेतस्मिंश्चास्तस्थेलग्नात्सप्तमगेतदवेक्षितेतयोरेवसौरारयोरन्यतमेनावेक्षितेदृष्टेजातःपरयुवतिगःपरदार

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गामीभवति तौचेदित्यादि तौसौरारावस्तेसप्तमेस्थानेएकराशिस्थितौसंदृचंद्रसहितौभवतोऽसितकुजयोः वर्गः तस्थः सितः तद्वेक्षितः तदाजातः स्त्रियासहपुंश्चलोभवति सपुरुषः परदारेषुगच्छति तद्भार्य्यापरपुरुषेषुगच्छति भृगुजशशिनोरित्यादि भृगुजः शुक्रः शशीचंद्रः तयोः भृगुजशशिनोः एकराशिगतयोः यत्रतत्रावस्थितयोः तावेवसितकुजावस्तेसप्तमेस्थानेभवतः तदाजातोनरः अभार्य्योभवति विसुतोवा वाशब्दोऽत्रचार्थेनविकल्पने अभार्योभवत्यपुत्रश्च परिणततनूरिति स्त्रीचन्द्राचस्त्री स्त्रीनरग्रहयोरेकराशिगयोरस्तेसप्तमेतावेवासितकुजौभवतः तौचनोशुभदृष्टौसौम्यग्रहेणकेनचिन्नोदृश्येतेतदा परिणततनूप्रमदापतीभवतः परिणततनूर्वयोः एतदुक्तंभवति तस्यवृद्धत्वेवृद्धाभार्य्योपतिष्ठतेइति ५ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्मंदाक्रांतयाह वंशच्छेत्तेति चंद्रः शशीदैत्येज्यः शुक्रः पापाः क्रूरग्रहाः आदित्यभौमसौराः एतैः खमदसुखगैः खसंज्ञंदशमं मदस्थानंसप्तमं सुखसंज्ञंचतुर्थं एतेषुस्थानेषुचंद्रदैत्येज्यपापैः गतैः समवस्थितैः जातोवंशच्छेत्ताभवति एतदुक्तंभवति यस्यजन्मनिचंद्रमादशमः शुक्रः सप्तमः पापाश्चतुर्थेस्थाः सवंशच्छेत्तातत्कृतेवंशोच्छिद्यते कुलविच्छित्तिर्भवति दुर्योधनप्रायः शिल्पीत्र्यंशइति शशिसुतेनबु

भृगुजशशिनोरस्तेऽभार्य्योनरोविसुतोपिवापरिणततनूनृस्त्र्योर्दृष्टौशुभैः प्रमदापती ५ वंशच्छेत्ताखमदसुखगैश्चंद्रदैत्येज्यपापैः शिल्पीत्र्यंशेशशिसुतयुतेकेंद्रसंस्थार्किदृष्टे दास्यांजातोदितिसुतगुरौरिष्फगेसौरभागेनीचोऽर्केंद्वोर्मदनगतयोर्दृष्टयोः सूर्यजेन ६ ॥ ॥

धेनयुक्तोयः त्र्यंशोद्रेष्काणः सयस्यराशेः संबंधीतस्मिन्सराशिः लग्नकेंद्रस्थेनार्किणासौरेणदृष्टेजातः शिल्पीभवति चित्रकर्म्मादिनाकर्म्मणाजीवतीत्यर्थः अत्रकेचिद्बुधयुक्तराशेः शनैश्चरदृष्टिंवर्णयंति यथाराशौदृष्टेद्रेष्काणोपिदृष्टः स्यात् यद्येषःपक्षः आचार्य्याभिप्रेतः स्यात् तदाबुधेकेंद्रस्थेनसौरेणदृष्टेशिल्पीभवत्येतदेवाचार्य्योवक्ष्यत् त्र्यंशग्रहणंनकरिष्यतिकृतवांश्चातोवसीयतेनैतदाचार्य्यस्याभिप्रेतमिति तेनत्र्यंशग्रहणंकृतं तस्माद्द्रेष्काणराशेर्दृष्टिविचारः नकेवलंयावद्विलग्नांशः स्वनाथेनेत्यत्रैवोदाहार्य्यं दास्यांजातइत्यादि दितिसुतगुरौशुक्रेरिष्फगेलग्नाद्द्वादशस्थेनकेवलंयावत्सौरभागेशनैश्चरनवांशकव्यवस्थितेदास्यांजातः दासीपुत्रोजातइतिवक्तव्यं नीचेऽर्केंद्वोरिति अर्केंद्वोः रविशशिनोः द्वयोरपिलग्नान्मदनगतयोः सप्तमस्थानस्थयोः सूर्य्यजेनसौरेणदृष्टयोरवलोकितयोः जातोनीचोभवति स्वकुलानुचिताधमकर्म्मकृदित्यर्थः अथान्यानप्यनिष्टयोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह ६ पापालोकितयोरिति॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पापालोकितयोरिति सितः शुक्रः अवनिजोंगारकः एतयोरस्तयोः लग्नात्सप्तमगतयोरपि पापालोकितयोः पापग्रहदृष्टयोः जातस्ववाध्यरुक्भवति सच प्रसिद्धः
यत्रतत्रराशौ चंद्रे शशिनि कर्कटवृश्चिकांशकयोरन्यतमस्थे तत्र चान्येन पापेन युते जातो गुह्यरुग्भवति गुह्यरुक् पुरुषव्याधिः श्वित्रीत्यादि अशुभयोः सौरारयोः रिष्फ
धनस्थयोः द्वादशद्वितीयगतयोः चंद्रे लग्ने उदयस्थे रवावादित्ये अस्तसप्तमस्थे जातः श्वित्री श्वेतकुष्ठयुक्तो भवति चंद्रे खे दशमस्थे ऽवनिजे भौमे अस्तगे सप्तमस्थे अस्मिन्
योगे यद्यर्कजः सौरो वेशिस्थानस्थो भवति तदा जातो विकलो गहीनो भवति ७ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वसंततिलकेनाह अंतरिति यत्रतत्रस्थे शशिनि चंद्रे अ
शुभयोः सौरभौमयोरंतर्मध्ये स्थिते पतंगे सूर्ये च मृगगते मकरस्थे जाताः श्वासक्षयप्लिहकविद्रधिगुल्मभाजो भवंति श्वासः प्रसिद्धः क्षयः शरीरक्षयः प्लीहः प्रसि
द्धः वामकुक्षिसंस्थो मांसखंडः विद्रधिगुल्मौ रोगौ प्रसिद्धौ एषामन्यतमेन रोगेणार्दिता भवंति इत्यर्थः केचिदत्रैकवचनं पठंति श्वासक्षयप्लीहकविद्रधिगुल्मभा
क्स्यादिति शोषीति रवींद्वोश्चंद्रार्कयोः परस्परमन्योन्यगृहांशगयोः आदित्यः कर्कटसिंहे चंद्रोऽथवा यत्रतत्रराशौ सिंहांशके चंद्रः कर्कटांशे सूर्यस्तदा जातः शोषीभ

पापालोकितयोः सितावनिजयोरस्तस्थयोर्वाध्यरुक् चंद्रे कर्कटवृश्चिकांशकगते पापैर्युते गुह्यरुक् श्वित्री रिष्फधनस्थयोरशुभयोश्चंद्रोदये
स्तेरवौ चंद्रे खेवनिजेस्तगे च विकलो यद्यर्कजो वेशिगः ७ अंतः शशिन्यशुभयोर्मृगगे पतंगे श्वासक्षयप्लिहकविद्रधिगुल्मभाजः शोषी पर
स्परगृहांशगयोरवींद्वोः क्षेत्रेथवा युगपदेकगयोः कृशो वा ८ चंद्रेश्विमध्यझषकर्किमृगाजभागे कुष्ठी समंदरुधिरे तदवेक्षिते वा ॥ ॥

वति अत्र केचित् परस्परगृहांशगयोरवींद्वोरिति सिंहे सिंहांशके स्थिते चंद्रे कर्कटे कर्कटांशस्थे सूर्ये च जातः शोषी क्षयी भवतीति वर्णयंति तच्चायुक्तं यस्माद्गवा
न्गार्गिः परस्परगृहे यातौ यदि वापि तदंशगौ भवेतामर्कशीतांशू तदा शोषी प्रजायते १ क्षेत्रेथवेति युगपत्तुल्यकालं तयोरेव परस्परक्षेत्रे यदा द्वावपि भवतः सिं
हे यदा द्वावपि अर्कचंद्रौ स्थितौ कर्कटे वा भवतस्तदा जातः शोषी भवति कृशो वा कृशो दुर्बलः अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वसंततिलकेनाह ८ चंद्रे इति अश्वि
मध्ये धन्विपंचमनवांशके चंद्रे स्थिते तत्र च समंदरुधिरे मंदेन सौरेण रुधिरेणांगारकेन युक्ते यथासंभवमन्यतमेन तदवेक्षिते वा ताभ्यामन्यतमेन दृष्टे जातः कुष्ठी भ
वति अथवा यत्रतत्रराशौ झषकर्किमृगाजभागे झषो मीनः कर्की कुलीरः मृगो मकरः अजो मेषः एषामन्यतमेन वांशकस्थे चंद्रे तत्र मंदरुधिरयोरन्यतमेन यु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्तो दृष्टे वा जातः कुष्टी भवति अत्र चंद्रो यदा शुभग्रहदृष्टो भवति तदा कंडूविकारी भवति न कुष्टी यस्माद्यवनेश्वरः मीनांशके मेषमृगांशके वा चंद्रः स्थितोत्रैव हि पाप
दृष्टः किलासकुष्टादिविनष्टदेहमिष्टेक्षितः कंडूविकारिणंच १ यातैस्त्रिकोणमिति अलिकर्किवृषैः वृश्चिककुलिरवृषभैः मृगेच मकरे एतैश्च त्रिकोणयातैः प्राप्तैः
तथाविधो लग्नो भवति यस्यैषामन्यतमेन नवमे पंचमे वा स्थाने भवति स च पापानामन्यतमेन युक्तो दृष्टो वा भवति तदा जातः कुष्टी भवति अथान्यानप्यनिष्टयोगानुवंस
ततिलकेनाह ९ निधनेति रविरादित्यः चंद्रः प्रसिद्धः अंगारोंगारकः यमः सौरः एते रविचंद्रारयमाः यथातथा येन तेन प्रकारेण निधनारिधनव्ययस्थिताः अष्टम
षष्ठद्वितीयद्वादशगाः जातानां मनुजानां मनुष्याणाम नेत्रतामांध्यं जनयंत्युत्पादयंति यथातथेतिक्रमनिवारणार्थः तां चानेत्रतां बलवद्ग्रहदोषकारणैः तेषां चतुर्णां
ग्रहाणां मध्याद्यो बलवांस्तस्य यो वातपित्तश्लेष्माणां मध्याद्दोष उक्तः तेन दोषकारणेन तत्प्रकोपेण तस्याक्षिविनाशो भवति अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वैतालीयेनाह
१० नवमेति अशुभाः पापाः नवमायतृतीयधीयुताः नवमे एकादशे तृतीये धीस्थाने पंचमे एतेषु यथासंभवं युताः समवस्थिताः ते च सौम्यैः शुभग्रहैरनिरी

यातैस्त्रिकोणमलिकर्किवृषैर्मृगे च कुष्टं च पापसहितैरवलोकितैर्वा ९ निधनारिधनव्ययस्थिता रविचंद्रारयमा यथातथा बलवद्ग्रहदो
षकारणैर्मनुजानां जनयंत्यनेत्रतां १० नवमायतृतीयधीयुता न च सौम्यैरशुभा निरीक्षिताः नियमाच्छ्रवणोपघातदा रदवैकृत्यकराश्च
सप्तमे ११ उदयत्युडुपेऽसुरास्यगे सपिशाचोऽशुभयोस्त्रिकोणयोः सोपप्लवमंडले रवावुदयस्थे नयनापवर्जितः १२ १२ ॥

क्षिता न दृष्टाः तदा बलवद्ग्रहादोषकारणेनैव पुरुषस्य नियमान्निश्चयाच्छ्रवणोपघातदाः श्रोत्रयोः कर्णयोरुपघातदा बाधिर्यकराः अत्राशुभग्रहणेनार्कचं
द्रारसौराः प्रागुक्ता एव ज्ञेयाः रदवैकृत्यकराश्च सप्तमे इति त एवार्कचंद्रारसौराः लग्नात्सप्तमे स्थाने स्थिताः सौम्यैरदृष्टा रदानां दंतानां वैकृत्यकरास्तु अथान्य
नप्यनिष्टयोगान्वैतालीयेनाह ११ उदयतीति उडुपे चंद्रे उदयति लग्नगते तस्मिंश्चासुरास्यगे राहुग्रस्ते तस्माच्च लग्नादशुभयोः सौरभौमयोः त्रिकोणयोः न
वमपंचमस्थयोः जातः सपिशाचो भवति तस्य पिशाचाधिष्ठितो भवतीत्यर्थः एवं रवावादित्ये मंडले सोपप्लवे असुरास्यगे अर्के राहुग्रस्ते तस्मिंश्चोदयस्थे ल
ग्नगे लग्नादशुभयोः सौरभौमयोः त्रिकोणगतयोः जातो नयनापवर्जितो भवति अंध इत्यर्थः अथान्यानप्यनिष्टयोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह १२ ॥ ॥

८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संस्पृष्ट इति यस्य जन्मनि मंदगः सौरो द्यूने सप्तमे युतः स्थितो भवति विलग्ने च गुरुः बृहस्पतिः स पवनेन वायुना संस्पृष्टो भवति वातरोगी भवतीत्यर्थः अवनिः भूः तनोजातो ऽवनिजः तस्मिन्नस्तभवने सप्तमस्थाने स्थिते विलग्नाश्रिते प्राग्लग्नगे च जीवे गुरौ जातः सोन्मादो भवति विक्षिप्त इति तद्वदिति सूर्यसुतः सौरस्तस्मिन्नुदये लग्ने स्थिते अवनिसुते भौमे धर्मात्मजद्यूनगे नवमपंचमसप्तमस्थानानामन्यतमस्थानस्थे जातस्तद्वत्सोन्माद एव भवति केचित्तद्वच्चाह यमोदय इति पठंति अथ वा क्षीणे शीतगौ चंद्रे सहस्ररश्मितनये न शनैश्चरेण संयुक्ते व्ययं द्वादशस्थानं याते प्राप्ते वा ग्रहणात्सोन्माद एव भवति अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वसंततिलकेनाह १३ राश्यंशपेति यस्मिन्नवांशके चंद्रो वर्त्तते स राश्यंशकः तस्य पः पतिः स राश्यंशपतिः उष्णकरः सूर्यः शीतकरश्चंद्रः अमरेज्यो जीवः एतैः राश्यंशपोष्णकरशीतकरामरेज्यैः आत्मीयादुच्चात्सप्तमराश्यधिपो नीचाधिपस्तदीयनीचाधिपतिनवांशके व्यवस्थितैः अरिभागगैः शत्रुनवांशगतैर्वा जाता दासा भवंति एभ्यो ऽल्पमध्यबहुभिरिति एभ्यो ग्रहेभ्यः एको ऽल्पः द्वौ मध्यमौ त्रयश्चत्वारो वा बहवः एभ्यः प्रसूताः क्रमशो दासा भवंति यस्यैको नीचाधिपांशके शत्रुनवांशके वा

संस्पृष्टः पवनेन मंदगयुते द्यूने विलग्ने गुरौ सोन्मादो ऽवनिजो स्थिते ऽस्तभवने जीवे विलग्नाश्रिते तद्वत्सूर्यसुतोदये ऽवनिसुते धर्मात्मजद्यूनगे जाते वा ऽससहस्ररश्मितनये क्षीणे व्यये शीतगौ १३ राश्यंशपोष्णकरशीतकरामरेज्यैर्नीचाधिपांशकगतैररिभागगैर्वा एभ्यो ऽल्पमध्यबहुभिः क्रमशः प्रसूताः ज्ञेयाः स्युरभ्युपगमक्रयगर्भदासाः १४ विकृतदशनः पापैर्दृष्टे वृषाजहयोदये खलतिरशुभक्षेत्रे लग्ने हयेऽष्टवृषभे पि वा ॥

गतो भवति सोऽभ्युपगमेनात्मना जीवितार्थी दासत्वमुपपद्यते यस्य द्वौ सोऽन्येन क्रीतो विक्रीतः येन क्रीतस्तस्य दासो भवति यस्य त्रयश्चत्वारो वा स गर्भदासो दासस्य पुत्रो दास्यां वा पुत्रो लोके गृहदास इति प्रसिद्धः अथान्येषामनिष्टयोगानां ज्ञानं हरिण्याह १४ ॥ विकृतदशन इति वृषः प्रसिद्धः अजो मेषः हयो धन्वी एषामुदये अन्यतमे लग्ने पापैर्दृष्टे ऽवलोकिते विकृतदशनो विरूपदंतो भवति अशुभक्षेत्राणि पापग्रहराशयः मेषसिंहवृश्चिकमकरकुंभाः एषामन्यतमे लग्ने हये धन्विनि वा वृषभे पि वा लग्ने पापदृष्टे जातः खलइलइति खल्वाटो भवति रवावादित्ये नवमसुतगे लग्नान्नवमपंचमयोरन्यतमस्थानस्थे पापग्रहदृष्टे जातः अदृढेक्षणो भवत्यसारनयनः एवं दिनकरसुते सौरे लग्नान्नवमपंचमस्थे पापैः दृष्टे नैकव्याधिः बहुरोगो भवति ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ॰ टी॰ भ॰ १०६

एवमेवकुजेभौमेलग्नान्नवमपंचमस्थेपापदृष्टेपुमान् पुरुषोजातोविकलोंगहीनोभवति अथान्यानप्यनिष्टयोगान् पुष्पिताग्रयाह १५ व्ययसुतेति असौम्यैः पापैःव्य
यसुतधनधर्म्मगैः द्वादशपंचद्वितीयनवमस्थानानांयथासंभवमन्यतमस्थावस्थैः जातस्यनिबंधनंभवति सवध्यतइत्यर्थः तच्चनिबंधनंभवनसमानैराशिसदृशंत
प्राणीयेनप्रकारेणसराशिः वध्यतेतेनप्रकारेणेत्यर्थः तद्यथा मेषवृषधनुर्द्दराणामन्यतमेलग्नेतस्यरज्वादिनावंधनंभवतिमिथुनकन्यातुलाकुंभानामन्यत
मेलग्नेनिगडैःवध्यते कर्कटमकरमीनानामन्यतमेलग्नेवंधनंविनादुर्गेस्थितोरक्ष्यते वृश्चिकलग्नेभूगृहेवध्यते भुजगनिगडपाशभृदिति यस्मिन्द्रेक्काणेपुरुषोजा
तःसचेद्भुजगपाशभृद्भवति सर्प्पद्रेक्काणोनिगडपाशभृद्वाद्रेक्काणःसचप्रथमपंचमनवमानामित्यनयागणनयायस्यराशेःसंबंधीभवति सचेद्राशिःबलवताव्यव
स्थिताअसौम्येनपापग्रहेणान्यतमेनदृश्यतेतथाजातस्यतद्वचनसमानंनिबंधनंतद्वत्तेनैवप्रकारेणविकल्पं भुजगद्रेक्काणःकर्कटाद्यःवृश्चिकाद्यःवृश्चिकद्विती
यःमीनांत्यश्च निगडस्यद्रेक्काणेमकराद्यः भुजगनिगडपाशभृदितिकेचिद्व्याख्यांत तन्नपाशभृदनेनद्रेक्काणानपठितः तस्माद्भुजगनिगडपाशभृन्निगडपाश

नवमसुतगेपापैर्दृष्टेरवावदृढक्षणेदिनकरसुतेऽनेकव्याधिःकुजेविकलःपुमान् १५ व्ययसुतधनधर्म्मगैरसौम्यैर्भवनसमाननिबंधनं
विकल्प्यभुजगनिगडपाशभृद्दृक्काणेर्बलवदसौम्यनिरीक्षितैश्चतद्वत् १६ परुषवचनोपस्मारार्त्तःक्षयीचनिशापतौसरवितनयेवक्रालोकं
गतेपरिवेषगे॥१॥५ भृदितिव्याख्येयं भुजगपाशभृन्निगडपाशभृद्भुजंगादिभागैर्बलवदसौम्यनिरीक्षितैश्चतद्वत् इतिस्पष्टोभवेदित्यर्थः अस्मिन्श्लो
केपठितइति १६ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्हरिण्याह परुषवचनइति निशापतौचंद्रेसरवितनयेसौरसहितेवक्रालोकगतेभौमेनदृष्टेपरिवेषगेतत्कालंपरिवेष
युक्तेजातःपरुषःपरुषवचनः सदाप्रियाभिधायीअपस्मारार्त्तःक्षयीचभवति अत्रचंद्रमसल्लयःप्रकाराव्याख्याताः त्रयश्चदोषाः यस्यैकप्रकारस्त्वंद्रमाभवति
तस्यैकोदोषोभवति यस्यप्रकारद्वयं तेनचंद्रेसौ रेणयुक्तेपरुषवचनःसदेवाप्रियाभिधायीभवति सरवितनयेभौमदृष्टेअपस्मारार्त्तोऽपस्मारमृत्युः सरवि
तनयेभौमदृष्टेतत्कालंपरिवेषगेक्षयीभवति रवियमकुजेरिति रविरादित्यःयमः सौरःकुजोंगारकःएतैःनभस्थलमाश्रितैःदशमस्थानस्थैःसौम्यादृष्टैःशु
भग्रहाणामध्यान्नकेनचिद्दृष्टैरवलोकितैःजातोमनुजोमनुष्योभृतकोभवति तैःपूर्वोद्दिष्टैःग्रहैःरवियमकुजैःवराधममध्यमोभृतकोभवति ॥ ।

ता॰ म॰ १०६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अजुगुप्सितां भृतिं करोति द्वाभ्यां मध्यमो भवति मध्यमां भृतिं करोति त्रिभिरधमो जुगुप्सितां भृतिं करोतीति १९
तेषां ग्रहाणामेवंविधेनैकेन भृते कोपि वरः श्रेष्ठो भवति अजुगुप्सितां भृतिं करोति द्वाभ्यां मध्यमो भवति मध्यमां भृतिं करोति त्रिभिरधमो जुगुप्सितां भृतिं करोतीति १९ तत्राद्यावेव पुरुषजन्मोक्तफलानि दे
॥ इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविवृतौ अनिष्टाध्याय एकविंशतिमः २१ अथातः स्त्रीजातकाध्यायो व्याख्यायते तत्राद्यावेव पुरुषजन्मोक्तफलानि दे
शांतदधिकं च वसंततिलकेनाह ॥ ० ॥ यद्यत्फलमिति नरभवे पुंजन्मनि यद्यत्फलमंगनानां स्त्रीणामक्षममसंभाव्यं तत्पतिषु तद्वर्द्धेषु वदेद्ब्रूयात् पुंजन्मोक्तं फलं यद्व्रता
तान्नपृगित्यादि तत्र पतिस्त्रीणां क्षमयोग्यं तत्तासामेव वक्तव्यं यच्चाक्षमं न संभवति राज्यादि तत् पतिषु तज्जातककाले भर्तृषु संभवति सुनफादियोगानां फलं त
दखिलं सकलमुभयोरेव वक्तव्यं तानि च त्रिविधानि फलानि कानिचित्स्त्रीणां वक्तव्यानि कानिचित् पतिषु कानिचिद्द्वयोरपि वृत्तातान्नपृगित्याकारप्रदर्शना
निस्त्रीणामेव वक्तव्यानि राजयोगादिफलानि तत्पतिषु तत्पतीनां सुनफादियोगफलानि सुखदुःखप्रदर्शकान्युभयोरपि अथवा सकलं समग्रं स्त्रीजातक
फलं तत् पतिषु विधेयं वक्तव्यं तासामित्यादि तासां स्त्रीणां निधनेऽष्टमे स्थाने भर्तृमरणं यथा वक्तव्यं तथोपरिष्टाद्वक्ष्यति वपुःशुशरीरं लग्नेंदुगं लग्नचंद्रयोर्ग

रवियमकुजैः सौम्याद्दृष्टैर्नभस्थलमाश्रितैर्मृतकमनुजः पूर्वोद्दिष्टैर्वराधममध्यमाः १९ यद्यत्फलं नरभवेक्षममंगनानां तत्तद्वदेत् पतिषु वा
सकलं विधेयं तासां तु भर्तृमरणं निधने वपुःशुलग्नेंदुगं शुभगतां स्मये पतिश्च १ युग्मेषु लग्नशशिनोः प्रकृतिस्थिता स्त्री सच्छीलभूषणयु
तं तच्चापितासां यथा वक्तव्यं तथा वक्ष्यति तासां शुभगतां सौभाग्यं यादृग्भाविपतिर्वा तादृग् स्मये सप्तमस्थानाद्वक्तव्यं तदपि व ऽऽता शुभदृष्टयोश्च ॥
ष्यति यदुक्तं वपुःशुलग्नेंदुगं तत् पतिदर्शनं वसंततिलकेनाह १ युग्मेत्यादि लग्नशशिनोरुदयचंद्रयोरपि युग्मेषु समराशिषु स्थितयोः स्त्री योषित्प्रकृतिस्थिता
स्त्रीस्वभावा भवति प्रकृतौ स्वभावे तिष्ठति तयोरेव लग्नेंद्वोः शुभदृष्टयोः सौम्यग्रहावलोकितयोः सच्छीलभूषणयुता भवति सच्छीलं शोभनचारित्रं तदेव भूषण
मलंकरणं तेन युता अथवा शोभनेन शीलेन भूषणैश्च युता ओजस्थयोरिति तयोरेव लग्नेंद्वोरोजस्थयोर्विषमराशिगतयोः मनुजाकृतिशीलयुक्ता पुरुषा
कारा पुरुषशीला च भवति तयोः लग्नेंद्वोः पापयुतवीक्षितयोः पापसंयुतयोः अवलोकितयोर्वा पापा पापशीला गुणेनासर्वगुणरहिता च भवति अथादेवैकस्मि
न्समराशिगे अन्यस्मिन्विषमराशिगे पुंस्त्रियोर्मध्यस्वरूपाकारा भवति एवमेकस्मिन् शुभग्रहयुते अन्यस्मिन् पापयुते सच्छीला भवति असच्छीला च मिश्रेऽर्थे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

दृ॰ एवमेकस्मिन्शुभग्रहदृष्टेऽन्यस्मिन्पापदृष्टेपि एवमुभयोरपिसौम्यासौम्ययुतदृष्टयोश्च अनयादशाशेषकल्पनाकार्य्या अथभौमर्क्षेलग्नगेचंद्रगेवाभौमादि
दी॰ भा॰ त्रिंशां कजातायाःस्वरूपमिंद्रवज्रयाह २ कंन्यैवेति भूम्यात्मजर्क्षेभौमक्षेत्रेमेषवृश्चिकयोरन्यतमेलग्नगतेचंद्रगतेवातत्रचवक्रार्किजीवेंदुजभार्गवानांकु
१०३ जयमजीवशसितानामंशकेषुत्रिंशद्भागेषुक्रमेणफलनिर्देशोवक्तव्यः तद्यथा भौमलग्नेभौमत्रिंशांशकेलग्नगतेचंद्रगतेवाजाताकंन्यैवदुष्टाभवत्यनूढापि
तापुरुषंतंप्रयोगेचव्रजतिगच्छतीत्यर्थः सौरत्रिंशांशकजाताकंन्यैवदास्यंदासभावंव्रजतिजनयति इहास्मिन्भौमक्षेत्रेजीवत्रिंशांशकेसाध्वीसच्छीलाभवति
बुधत्रिंशांशकेजातासामायायुक्ताभवति शुक्रत्रिंशांशकेजाताकुचरित्रयुक्ताभवति दुर्वृत्ताइति एवंत्रिंशांशकफलंसर्व्वदागुणतयापरीक्षितव्यं अथबुधक्षे
क्षेत्रयोरन्यतमेलग्नगेचंद्रगेवाभौमादित्रिंशांशकजातायाःस्वरूपमिंद्रवज्रयाह ३ दुष्टेति अंशकेषुवक्रार्किजीवेंदुजभार्गवानांइतिसर्वत्रानुवर्त्तते॥

ओजस्थयोश्चपुरुषाकृतिशीलयुक्तापापाचपापयुतवीक्षितयोर्गुणोना। २ कंन्यैवदुष्टाव्रजतीहदास्यंसाध्वीसमायाकुचरित्रयुक्ता
भूम्यात्मजर्क्षेक्रमशोंशकेषुवक्रार्किजीवेंदुजभार्गवानां। ३ दुष्टापुनर्भूःसगुणाकलाज्ञाख्यातागुणैश्चासुरपूजितर्क्षे स्यात्कापटीक्ली
बसमासतीचबौधेगुणाढ्याप्रविकीर्णकामा ४ स्वच्छंदापतिघातिनीबहुगुणाशिल्पिन्यसाध्वीदुर्भेत्वाचाराकुलटार्कभेनृपवधूपुंचेष्टि
तागम्यगा॥

असुरपूजितःशुक्रःतस्यर्क्षेवृषतुलयोरन्यतमेलग्नगेचंद्रगेवा भौमत्रिंशांशकेजातादुष्टादुष्टशीलाभवति शनित्रिंशांशकेजातापुनः
र्भूः पाणिग्रहणादनंतरंअन्यस्यभार्य्याभवति जीवत्रिंशांशकेजातासगुणागुणवतीभवति बुधत्रिंशांशकेजाताकलाज्ञाभवति गीतवाद्यनृत्यचित्रादिषुकुश
ला शुक्रत्रिंशांशकेजातागुणैःशीलादिभिःख्याताभवति स्यात्कापटीत्यादिबौधे मिथुनकंन्ययोरन्यतमेलग्नगेचंद्रगेवाभौमत्रिंशांशकेजाताकापटीकपटा रम॰
सक्ताभवति सौरत्रिंशांशकेजाताक्लीबसमानपुंसकतुल्याभवति गुरुः बृहस्पतित्रिंशांशकजातासाध्वीभवतिबुधत्रिंशांशकजातागुणाढ्यागुणबहुलाभव ९००
ति शुक्रत्रिंशांशकजाताप्रविकीर्णकामाविक्षिप्तमन्मथासर्व्वपुरुषगामिनीभवतीति ४ अथचंद्रार्कजीवसौरक्षेत्राणामन्यतमेलग्नगेचंद्रगेवाभौमत्रिंशांश
कजातायाःस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह ४ स्वच्छंदेति इंदुभेकर्कटेलग्नेतद्गतेवाचंद्रेभौमत्रिंशांशकजातास्वच्छंदासैरिणीयथेष्टव्यवहारिणीभवति॥

सौरत्रिंशांशकजातापतिघातिनीभवति जीवत्रिंशांशकजाताबहुगुणाभवति बुधत्रिंशांशकजाताशिल्पिनीशिल्पकर्म्मनिरताभवति शुक्रत्रिंशांशकजाताअसा
ध्वीदुःशीलाभवति न्नाचारेति अर्कभेसिंहेलग्नेतद्गतेवाचंद्रेभौमत्रिंशांकेजाताऽनाचारापुरुषाचाराभवति नृरिवाचारोयस्याः केचिद्वाचाटाइतिपठंति बहुभाषिणी॥
सौरत्रिंशांशकेजाताकुलटाअसाध्वीभवति जीवत्रिंशांशकेजातानृपवधूराजभार्य्याभवति बुधत्रिंशांशकेजातापुंचेष्टितापुरुषस्वभावाभवति शुक्रत्रिंशांशकेजा
ताअगम्यागम्यपुरुषगामिनीभवति जीवक्षेत्रेधन्विमीनयोरन्यतमेलग्नगतेतद्गतेवाचंद्रेभौमत्रिंशांशकजातानैकगुणाबहुगुणाभवति सौरत्रिंशांकजाताअस्पर
तीशीघ्रवेगाभवति बृहस्पतित्रिंशांशकजाताऽतिगुणाबहुगुणवतीभवति बुधत्रिंशांशकेजाताविज्ञानयुक्ताऽऽश्चर्य्ययुक्ताभवति शुक्रत्रिंशांशकेजाताअसती
असाध्वीभवति दासीति आर्किभेसौरक्षेत्रेमकरकुंभयोरन्यतमेलग्नगेचंद्रगेवाभौमत्रिंशांशकजातादासीभवति सौरत्रिंशांशकजातानीचरतानीचपुरुषसक्ता
भवति जीवत्रिंशांशकजातापतिरताभर्त्तृभक्ताभवति बुधत्रिंशांशकेजातादुष्टाभवति शुक्रत्रिंशांशकेजाताऽप्रजाभवति वंध्या एतदंशकेरितितदर्थमनुष्टुभा

जैवेनैकगुणाल्परन्यतिगुणाविज्ञानयुक्तासतीदासीनीचरताकिंभेपतिरतादुष्टाप्रजास्वांशकेः ५ शशिलग्नसमायुक्तैःफलंत्रिंशांशकैरिदं ब
लाबलविकल्पेनतयोरुक्तंविचिंतयेत् ६ दृक्संस्थावसितसितौपरस्परांशेशौक्रेवायदिघटराशिसंभवोंशः॥ ६ ॥ ॥ ॥

ह ५ शशीति राशिंराशिमधिकृत्ययदेतत्त्रिंशांशकेयुक्तंफलं ततपद्धशिलग्नसमायुक्तैः चंद्रलग्नयुक्तैस्त्रिंशांशकैः यस्मिन्राशौयद्ग्रहः त्रिंशांशकचंद्रमाभवति
तद्वत्फलंवाच्यं योवालग्नेभवतितस्ययःत्रिंशांशःतद्वशाद्वाकथमुच्यते बलाबलविकल्पेनेत्यादि चंद्रलग्नयोःयोबलवान्सयत्रराशौयत्रत्रिंशांशकेभवतिव्यव
स्थितःतस्ययदुक्तंफलंतदेवंविचिंतयेत् एतदुक्तंभवति अन्यस्मिन्राशावन्यस्मिन्त्रिंशांशकेचंद्रमाभवति अन्यस्मिन्राशौअन्यस्मिन्त्रिंशांशकेलग्नात्तदाततयोःयो
बलवान्सयस्मिन्त्रिंशांशकेभवतितस्यैवफलंवदेत् योबलरहितस्तस्यफलंनभवतीति अथयस्मिन्योगेजातास्त्रीभिःपुरुषाकारसंस्थाभिःसहमदनंशमयतित
द्योगद्वयज्ञानंप्रहर्षिण्याह ६ दृक्संस्थाविति असितःसौरःसितःशुक्रःएतावसितसितौपरस्परांशे अन्योन्यांशगतौ सौरःशुक्रांशगतेशुक्रःसौरांशगतेतौचप
रस्परंदृक्संस्थौअन्योन्यपश्यतःएकोयोगः अथवाशौक्रेराशौवृषतुलयोरन्यतमेलग्नगतेतत्कालंयदिघटराशिसंभवोंशः कुंभनवांशकोदयोभवतितदाद्वितीयोयोगः

स्त्रीभिः योषिद्भिः नराकृतिस्थिताभिः पुरुषसंस्थानाभिः पुरुषाकारयुताभिः मदनविषानलंप्रदीप्तकामविषाग्निं प्रज्वालि
बृ. अस्मिन्योगद्वये जाता स्त्री अन्याभिरपराभिः स्त्रीभिः योषिद्भिः नराकृतिस्थिताभिः पुरुषसंस्थानाभिः पुरुषाकारयुताभिः मदनविषानलंप्रदीप्तकामविषाग्निं प्रज्वालि
टी.भ तं शांतिं नयति शमयति एतदुक्तं भवति अन्या स्त्री स्वजघनेन पुरुषरूपेण चर्ममयं लिंगं बध्वा पुंवत् तस्या रतिमभिजनयति यतो ऽतिकामार्त्तत्वात् पुरुषो योगं तु नरा
१०८ क्रोति अथास्मिन्नयेपतिश्चेति यदुक्तं तद्दित्तानं शार्दूलविक्रीडितेनाह ७ शून्येति लग्नाच्चंद्राद्वायः सप्तमो राशिः स यदि शून्यः सर्वग्रहवियुक्तो भवति अबले बलहीने
नश्च तस्मिन्सप्तमभवने शून्ये अबले च बलरहिते तथा सौम्यः शुभग्रहैरनिरीक्षिते न केनचिद्ग्रहेन दृश्यमानेन केनचित्सौम्यग्रहेण युते जाताया भर्त्ता कापुरुषः कु
त्सितपुरुषो भवति अथवा लग्नाच्चंद्राद्वा यः सप्तमो राशिस्तत्र बुधमंदयोः ज्ञसौरयोरन्यतमे स्थिते जातायाः भर्त्ता क्लीबः पुरुषाकारहीनो भवति यस्याश्चरगृहं चररा
शिः सप्तमे भवति॥ तस्याः नित्यं सर्वकालं भर्त्ता प्रवासान्वितः प्रवासशीलो भवति अर्थादेवं स्थिरे सप्तमे नित्यं गृहे स्थितो भवति द्विस्वभावे किंचित्प्रवासात्किंचिद्गृहे
स्थितो भवति उत्सृष्टा रविणा कुजेन विधवेति तरणौ रवावस्तस्थिते सप्तमगे जाता पतिना त्यक्ता भर्त्ता त्यक्ता भवति एवं कुजे नसप्तमगते तस्मिंश्चाशुभैः पापैः वीक्षि
स्त्रीभिः स्त्रीमदनविषानलप्रदीप्तं संशांतिं नयति नराकृतिस्थिताभिः ७ शून्ये कापुरुषो बलेस्तभवने सौम्यग्रहावीक्षिते क्लीबोस्ते बुधमंदयोश्चर
गृहे नित्यं प्रवासान्वितः उत्सृष्टा रविणा कुजेन विधवा बाल्ये ऽस्तराशिस्थिते कन्यैवाशुभवीक्षिते ऽर्कतनये द्यूने जरां गच्छति ८ आग्नेयैर्विधवास्त
राशिसहितैर्मिश्रैः पुनर्भूः भवेत्क्रूरे हीनबलेस्तगे स्वपतिना सौम्येक्षिते प्रोज्झिता॥ ९ तेबाल्ये विधवा रंडा विगतभर्तृका भवति अर्कतनये सौरे द्यूने सप्तमगे तस्मिं
श्चाशुभैः पापैः वीक्षिते दृष्टे कन्यैव जरामुपगच्छति कुमार्येव वृद्धा भवति वृद्धत्वं प्राप्नोतीति विवाहं न करोति इत्यर्थः अत्र चंद्रलग्नयोः बलवशादेवैतद्वक्तव्यं न राम:
तु चंद्रात्सप्तमस्थानाद्दृष्ट्वे तत्फलं कथमवगम्यते उच्यते सप्तमे स्थाने चंद्रमसः फलदर्शनाभावात् पुनरपि जाता कीदृशी भविष्यतीति तद्दित्तानं शार्दूलविक्रीडितेना १०८
ह ८ आग्नेयैरिति एकैकस्मिन् पापग्रहे सप्तमे फलमुक्तं यत्र यदि बहवः आग्नेयाः क्रूराः सप्तमस्था भवंति तदा प्रतिग्रहोक्तं फलं त्यक्त्वा ते राग्नेयैरस्तराशिसहितैः
विधवैव भवति मिश्रैः क्रूरैः सौम्यैश्च सप्तमस्थैः पुनर्भूः भवेत् स्वपाणिग्रहिणं त्यक्त्वा अन्यस्य भार्या भवतीत्यर्थः द्विसंस्कृताः तथा च ग्रंथांतरे पुनर्भूलक्षण
मुक्तं स्वैरिणी पापहित्वा सवर्णं कामतः श्रयेत् अक्षतं च प्रजाद्वारं पुनर्भूः संस्कृता पुनः क्रूर इति क्रूरे आदित्यांगारकशनैश्चराणामन्यतमे स्तगे लग्नात्सप्तमस्थिते तस्मिं

ऽबहीनबलेसर्वबलरहितेतथाभूतेसौम्यैक्षितेशुभग्रहाणांबुधगुरुसितानामन्यतमेनदृष्टेजातास्वपतिनाआत्मीयेनैवभर्त्तृणाप्रोक्षितात्यक्ताभवति॥ अन्योन्यांश
गयोरिति सितःशुक्रः अवनिजोंगारकः एतयोः सितावनिजयोरन्योन्यांशगयोःपरस्परनवांशकस्थितयोःयत्रतत्रराशौसितनवांशकेभौमोभौमनवांशकेशुक्रः
तदासांगनास्त्रीअन्यप्रसक्तापरपुरुषरताभवति अथवाद्यूनेलग्नात्सप्तमेस्थानेतावेवयद्यंगारकशुक्रौशीतरश्मिसहितौचंद्रसहितौभवतस्तयाप्यन्यपुरुषस
क्ताभवति किंतुभर्त्तुरनुज्ञयापत्युराज्ञयेति नतुस्वातंत्र्येणेति अथयेनयोगेनजातामात्रासहबंधकीभवतियेनचदुर्गर्हितयोनिर्व्यंगचशुभतातद्योगत्रयंमालि
न्याह ९ सौरारर्क्षेइति सौरःशनैश्चरः तदृक्षेमकरकुंभौ आरोभौमस्तदृक्षेमेषवृश्चिकौएषामन्यतमेलग्नगते तस्मिंश्चसेंदुशुक्रेइंदुनाचंद्रेणशुक्रेणचसंयुक्तेतथा
भूतेपापदृष्टेपापग्रहावलोकितेजाताबंधकीपरपुरुषगामिनीभवति नकेवलंयावन्मात्रासार्द्धंजनन्यासह बंधकीजातातन्मातापिबंधकीपरपुरुषगामिनीभवति
अस्ताशेलग्नात्सप्तमेस्थानेयाराशिस्तत्कालंकौजोभौमनवांशकोभवति तस्मिंश्चकौजेऽस्तांशेसौरिणारविजेनदृष्टेजाताव्याधियोनिःसरोगभगाभवति यदुक्तं

अन्योन्यांशगयोःसितावनिजयोरन्यप्रसक्तांगनाद्यूनेवायदिशीतरश्मिसहितौभर्त्तुस्तदानुज्ञया ९ सौरारर्क्षेलग्नगेसेंदुशुक्रेमात्रासार्द्धंबंधकी
पापदृष्टे कौजेस्तांशेसौरिणाव्याधियोनिश्चारुश्रोणीवल्लभासद्ग्रहांशे १० वृद्धोमूर्खःसूर्यजर्क्षेशके वास्त्रीलोलःस्यात्क्रोधनश्चावनेये शौक्रे
कांतोतीवसौभाग्ययुक्तोविद्वान्भर्त्तानैपुणज्ञश्चबौधे ११॥ सुभगतास्तसमयेतदर्थमाह चारुश्रोणीवल्लभासद्ग्रहांशइति लग्नात्सप्तमेस्थानेसद्ग्रहस्यशुभ
ग्रहस्यनवांशकोदयोभवतितदाचारुश्रोणीशोभनभगावल्लभापत्युःप्रियाचभवति अथयस्याःसप्तमंस्थानंशून्यंभवतितस्याःशनैश्चरांगारकशुक्रक्षेत्रेतदंशो
वासप्तमेयादृशीभवतितद्विज्ञानंमालिन्याह १० वृद्धइति यस्यजन्मनिलग्नात्सप्तमेस्थानेसूर्य्यजस्यसौरस्यर्क्षेमकरकुंभयोरन्यतमरन्यतमस्तंबंधीनवांशको
वासप्तमेभवति तस्याःवृद्धःमूर्खश्चभर्त्ताभवति यस्याःआवनेयस्यांगारकस्यर्क्षेमेषवृश्चिकयोरन्यतमस्तदंशकोवासप्तमेभवति तस्याःस्त्रीलोलःस्त्रीषुस्पृहयालुः
क्रोधनःक्रोधशीलश्चभर्त्ताभवति एवंशौक्रेराशौवृषतुलयोरन्यतमेतदंशकेवासप्तमस्थेकांतोतीवदर्शनीयोऽतीवसौभाग्ययुक्तोवल्लभश्चभर्त्ताभवति बौधेमिथु
नकन्ययोरन्यतमेतदंशकेवासप्तमस्थेजातायाःभर्त्ताविद्वान्पंडितोनैपुणज्ञश्चसर्वत्रसूक्ष्मदृष्टिर्भवति अथचंद्रराशौसप्तमेतन्नवांशकेजीवराशौवादित्यराशौचतत्र
शौके वा तद्विज्ञानं पुष्पिताग्रयाह ११॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मदनेति यस्याः जातायाः सप्तमेस्थाने चांद्रो राशिः कर्कटस्तदंशको वा भवति तस्याः भर्त्ता मदनवशगतः कामातुरो मृदुश्चाकठिनश्च भवति त्रिदशगुरोः जीवस्य राशौ
धन्विमीनयोरन्यतमे सप्तमस्थे तदंशके वा जातायाः भर्त्ता गुणवांछौर्य्यादिभिः गुणैः युक्तो जितेंद्रियो दांतश्च भवति सौर्य्यराशौ सिंहे तदंशके वा सप्तमस्थे जातायाः भर्त्ता
ऽतिमृदुरतीवाकठिनः अतिकर्म्मकृदतीवव्यापारकृद्भवति व्यापारकरणशीलः केचिद्रतिकर्म्मकृदतिकामातुरो कामसक्तो भवति एवमस्तमयस्थितेसप्तमस्थानस्थे
गृहे राशौ वंशके वा फलमभिहितं यत्रान्यसंबंधी राशिः सप्तमे भवति अन्यसंबंधीनवांशश्चतत्र राश्यंशपयोः यो बलवांस्तदीयं फलं वाच्यं इति १२ अथ चंद्रशुक्रबुधानां
द्वौ त्रयो वा लग्नगता यस्याः भवंति तस्याः स्वरूपं वसंततिलकेनाह ईर्ष्येति यस्याः जन्मलग्ने शशिशुक्रौ चंद्रसितौ समेतौ भवतः सा ईर्ष्यान्विता मात्सर्य्ययुक्ता सुखपरा
सुखासक्ता च भवति इंद्वोः बुधचंद्रयोः लग्नगतयोः कलासु निपुणा तज्ज्ञा सुखिता संजातसुखा भवति गुणाढ्या गुणबहुला च शुक्रज्ञयोः सितबुधयोः लग्नगतयोः

मदनवशगतो मृदुश्च चांद्रे त्रिदशगुरौ गुणवान् जितेंद्रियश्च अतिमृदुरतिकर्म्मकृच्च सौर्य्ये भवति गृहेस्तमयस्थिते शके वा १२ ईर्ष्यान्विता
सुखपरा शशिशुक्रलग्ने ज्ञेंद्वोः कलासु निपुणा सुखिता गुणाढ्या शुक्रज्ञयोस्तु रुचिरा सुभगा कलाज्ञा त्रिष्वप्यनेकवसुसौख्यगुणा शुभेषु
॥१३॥ क्रूरेष्टमे विधवता निधनेश्वरांशे यस्य स्थितो वयसि तस्य समे प्रदिष्टा॥ १५ रुचिरा दर्शनीया सुकांता सुभगा भर्तृवल्लभा कलाज्ञा च भवति त्रिष्वपीति
यस्यास्त्रयोपि चंद्रबुधशुक्रा लग्नगता भवंति सा ऽनेकवसुसौख्यगुणा अनेकैः वसुभिः धनैः सौख्यैरनेकैः बहुभिश्च गुणैः युक्ता भवति अपिशब्दात्त्रिषु शुभेषु बुध
गुरुसितेषु लग्नगतेषु जाता अनेकवसुसौख्यगुणा भवति अत्र पूर्व्वं तासां भर्त्तृमरणमिति यदुक्तं तद्विज्ञानं वसंततिलकेनाह १३ क्रूरेष्टइति यस्याः क्रूरग्रहोष्टमे स्था राम:
ने भवति तस्या विधवता भवति कस्मिन्काल इत्याह निधनेश्वरांशे यस्येति निधनेश्वरोष्टमस्थानाधिपतिर्य्यस्य ग्रहस्य नवांशके भवति तस्य यद्वयस्तस्मिन्वयसि वि १०९
वाहात्परतस्तस्याः वैधव्यं वक्तव्यं एकं द्वौ नवविंशतिरित्यादि ग्रहवयः एवं केचिद्वदंति वयं पुनर्दशान्तर्दशाकालं वयः शब्देन ब्रूमः यत्र निधनेश्वरश्चंद्रभौमयो
रन्यतमे ऽंशे भवति तत्र चंद्रभौमयोः वयः प्रमाणं वर्षत्रितयं तत्र प्रायः कुमारीणां विवाहासंभवः तस्माद्दष्टमस्थानाधिपतिः यस्यांशके व्यवस्थितः तस्य यांतर्दशा
धिपतिः तस्यां विवाहात्परं विधवता प्रदिष्टोक्ता सत्स्विति यस्यां जन्मनि क्रूरग्रहो ऽष्टमगो भवति सद्ग्रहः शुभग्रहः कश्चिदर्थगो द्वितीयस्थानगतो भवति ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्याः भर्तुः परस्तात् वयमेव मरणं भवति यस्यां जन्मनि कन्यायामलिनि वृश्चिके गवि वृषे हरौ सिंहे वा इन्दुः स्थितो भवति तस्या अल्पसुतत्वं स्वल्पपुत्रत्वं वक्तव्यं कन्यालिगो
हरिणामन्यतमश्चन्द्रराशिः यस्यास्तस्याः अल्पपुत्रा भवन्तीति १४ अथ यस्मिन् योगे जाता पुरुषिणी भवति यस्मिंश्च ब्रह्मवादिनी भवति तद्योगद्वयं शार्दूलविक्रीडितेना
ह १४ सौरेइति सौरे शनैश्चरे मध्यबलेनातिबलवति न चातिबलहीने तथा शीतांशुशुक्रेन्दुजैः शशिसितबुधैः बलेन वीर्येण रहितैः विवर्जितैः शेषैरादित्यभौमजी
वैः वीर्यसमन्वितैः सबलैः यत्रतत्रावस्थितैः यद्योजराशिः विषमराशिरुद्गमः उद्गमे उदये लग्ने भवति विषमराशिः लग्ने जाता भवतीत्यर्थः तदा जाता मेषमिथु
नसिंहतुलाधन्विकुंभानामन्यतमे सा पुरुषिणी भवति बहुपुरुषेत्यर्थः जीवास्फुजिदैन्दवेष्विति जीवो बृहस्पतिः आरो भौमः आस्फुजित् शुक्रः ऐन्दवो बुधः एतेषु
यत्रतत्रावस्थितेषु बलिषु वीर्यवत्सु तथा प्राग्लग्ने यदि समराशिः भवति तदा जाता स्त्री भुवि भूमौ विख्याता सर्वत्र प्रथिताऽनेकशास्त्रकुशला अनेकेषु बहुषु शास्त्रे

सत्वर्थगेषु मरणं स्वयमेव तस्याः कन्यालिगोहरिषु चाल्पसुतत्वमिन्दौ १४ सौरे मध्यबले बलेन रहितैः शीतांशुशुक्रेन्दुजैः शेषैर्वीर्यसमन्वि
तैः पुरुषिणी यद्योजराश्युद्गमः जीवारास्फुजिदैन्दवेषु बलिषु प्राग्लग्नराशौ समे विख्याता भुवि नैकशास्त्रनिपुणा स्त्री ब्रह्मवादिन्यपि १५ पा
पेऽस्ते नवमगतग्रहस्य तुल्यां प्रव्रज्यां युवतिरुपैत्यसंशयेन उद्वाहे वरणविधौ प्रदानकाले चिंतायामपि सकलं विधेयमेतत् १६ ॥ ॥

षु कुशला तत्त्वज्ञा ब्रह्मवादिन्यपि मोक्षशास्त्रे कुशला भवति १५ अथ यद्योगजाता प्रव्रज्यामाश्रयति तद्विज्ञानं प्रहर्षिण्याह १५ पापेति पूर्वं सप्तमस्थस्य ग्रहस्य पृथ
क् पृथक् फलमुक्तं तत्र लग्नात् पापे क्रूरग्रहेऽस्ते सप्तमस्थे यद्यन्यः कश्चिद्ग्रहो लग्नान्नवमगतो भवति तदासा स्त्री प्रागुक्तं फलं न प्राप्नोति नवमगतस्य ग्रहस्य तु
ल्यां तत्कथितां प्रव्रज्यां युवतिः स्त्री असंशयेन निःसंशयेनोपैति प्राप्नोति एवं स्त्रीजातकं व्याख्यातं उद्वाहे इति अत्र ये योगा व्याख्यातास्ते चेदुद्वाहे विवाहका
ले भवंति तदा योगोक्तफलं वाच्यं तथा तस्या वरणविधौ कन्यामार्गणकाले प्रदानकाले कन्यादानकाले च चिंतायां प्रश्नकालेऽप्येवं सकलं सर्वं विधेयं वक्तव्यं॥
स्त्रीजातकेषु ये शुभाशुभयोगा उक्तास्तेऽत्रापि शुभाशुभ वक्तव्याः न सकलजातकोक्ताः ते च यथा प्रदर्शितकाले नैव ज्ञेयाः येषां च वक्ष्यमाणविवाहपटलोक्तयो
गैर्व्याघो भविष्यति तेऽत्र न वक्तव्याः युक्त्येति तद्विवाहपटलमुक्तमिति १६ ॥ इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविवृत्तौ स्त्रीजातकाध्यायो द्वाविंशः २२ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इ०
भ० टी०
११०

अथो नो नैर्य्याणिकाध्यायो व्याख्यायते तत्रादावेवाष्टमेस्थाने ग्रहदृष्टे वियुक्ते युते वा यथा म्रियते तद्विज्ञानं शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ ० ॥ मृत्युरिति बलिभिर्ग्रहैः मृ
त्युगृहेक्षणेन मृत्युर्भवति यस्य जन्मलग्नान्मृत्युगृहमष्टमं स्थानं भूत्वं यो ग्रहो बलवान् पश्यति तस्य ग्रहस्य यो धातुरुक्तस्तद्धातुकोपोद्भवस्तेन धातुना प्रकुपितेन स
म्रियते तद्यथाऽर्कस्य पित्तं चंद्रस्य वातकफौ भौमस्य पित्तं बुधस्य त्रयोपि वातपित्तश्लेष्माणः बृहस्पतेः कफः शुक्रस्य वातकफौ सौरस्य वात इति तत्संयुक्तभगा
त्रज इति तदित्यनेन लग्नादष्टमस्थानस्य परामर्शः तेनाष्टमेन युक्तं यत्तद्भगात्रं तत्संयुक्तभगात्रं तज्जातस्तत्संभूतः लग्नादष्टमो राशिः यस्मिन्नंगे कालाख्यपुरुषस्य
वर्त्तते तस्मिन्नंगे दृष्टग्रहोक्तदोषजा म्रियते भूरिभिर्बहुभिः वीर्य्यान्वितैः सबलैः बहुभवो मृत्युः यदा बहवोपि वीर्य्यान्वितास्तच्छून्यमष्टमस्थानं पश्यंति तदा या
वंतः पश्यंति तावतां ग्रहाणामुक्तदोषप्रकोपेन ते च बहवो दोषा यस्मिन्कालपुरुषांगे लग्नादष्टमराशिर्वर्त्तते तस्मिन्नंगे प्रकुप्य निधनं कुर्व्वंतीति अग्न्यंबायुधज
इति सूर्य्यादिभिरष्टमेस्थाने स्थितैरग्न्यादिभिः मृत्युर्भवति तद्यथा यस्य लग्नादष्टमेस्थानेऽर्को भवति तस्याग्निहेतुको मृत्युर्भवति एवं चंद्रेष्टमेंबुहेतुकः भौमेऽस्त्रा

मृत्युर्मृत्युगृहेक्षणेन बलिभिस्तद्धातुकोपोद्भवस्तत्संयुक्तभगात्रजो बहुभवो वीर्य्यान्वितैर्भूरिभिः अग्न्यंबायुधजो ज्वरामयकृतस्तृट्क्षुत्कृत
श्चाष्टमे सूर्य्यादिभिर्निधने चरादिषु परस्वाध्वप्रदेशेष्वपि १ शैलाग्राभिहतस्य सूर्य्यकुजयोर्मृत्युः खबंधुस्थयोः कूपे मंदशशांकभूमितनयैर्बंधस्त

युधहेतुकः बुधे ज्वरहेतुकः जीवे आमयकृतः अविज्ञातव्याधिहेतुकः शुक्रे तृड्हेतुकः सौरे क्षुद्धेतुकः इति एतैः ग्रहैः बलिभिः य ऽऽ कर्म्मस्थितैः ॥
थोक्त एव मृत्युः शुभेन कर्म्मणा भवति बलहीनैरशुभेन मध्यबलैः मध्यमेनेति विज्ञातमरणप्रकारस्य मरणदेशज्ञानार्थमाह निधने चरादिष्विति यस्य निध
नेऽष्टमेस्थाने चरराशिः भवति स परदेशे म्रियते यस्य स्थिरः स स्वदेशे यस्य द्विस्वभावः सोऽध्वप्रदेशे पथि म्रियत इति अथ शैलाग्राभिघातस्वयस्वजनतो ये पु
ये र्योगैः म्रियते तान् शार्दूलविक्रीडितेनाह १ शैलाग्राभिहतस्येति सूर्य्यकुजयोः रविभौमयोः युगपत्तुल्यकालं खबंधुस्थयोः दशमयोश्चतुर्थयोर्वा जातस्य शैला
ग्राभिहतस्य शिलाप्रहारेण हतस्य मृत्युर्भवति कूप इति मंदशशांकभूमितनयैः सौरेंदुभौमैः यथासंख्यं बंधस्तकर्म्मस्थितैश्चतुर्थसप्तमदशमैः तद्यथा सौरे
चतुर्थगे चंद्रे सप्तमगे भौमे दशमगे जातः कूपे पतितो म्रियते कंन्यायामिति हिमोष्णकरयोश्चंद्रार्कयोः कंन्यायां स्थितयोश्च पापग्रहदृष्टयोः जातः स्वजनेन म्रियते ॥

रम:
११०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्वजनेनत्यापाद्यते उभयोदयेद्विस्वभावराश्यावुदयेलग्नगतेतत्रचार्कशशिनोरविचंद्रोयदिस्यातांभवेतांतदातोयेजलेमज्जतोमग्नोमृयते अथान्यानपिमृत्युयोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह २ मंदेइति मंदेशनैश्चरेकर्कटगेकुलीरस्थेमृगांकेचंद्रेमृगेमकरेस्थितेजातस्यजलोदरकृतोजलोदरेणमृत्युर्भवति शस्त्राग्निप्रभवइति शशिनि चंद्रेकुजर्क्षेमेषवृश्चिकयोरन्यतमस्थेतत्रचाशुभयोर्द्वयोःपापयोः मध्यस्थेजातस्यशस्त्राग्निप्रभवःशस्त्रेणाग्निनावाप्रभवतितत्कृतोमृत्युः कंन्यायामिति शीतगौचंद्रेकंन्यायांतद्वत्स्थितेपापद्वयमध्यगतेजातस्यरुधिरोत्थशोषजनितोमृत्युःमरणंभवति दुष्टेनरक्तेनशोषेणवाउत्थितःजनितःउत्पन्नः सौरर्क्षेइति हिमगौचंद्रेसौरर्क्षेमकरकुंभयोरन्यतमस्थेतद्वत्तस्मिंश्चपापद्वयमध्यगतेयदिचेज्जातस्तदारज्ज्वग्निपातैःरज्ज्वाग्निनापाताद्वामृत्युरिति अथान्यानपिमृत्युयोगाञ्छार्दूलविक्रीडितेनाह ३ वंधाद्धीनवमस्थयोरिति अशुभयोर्द्वयोःपापयोर्द्धीनवमस्थयोःपंचमनवमस्थानस्थयोः तयोश्चसौम्यग्रहैरदृष्टयोरनवलोकितयोःजातःबं

कंन्यायांस्वजनाद्धिमोष्णकरयोः पापग्रहैर्दृष्टयोःस्यातांयद्युभयोदये ऽर्कशशिनौतोयेतदामज्जतः २ मंदेकर्कटगेजलोदरकृतोमृत्युर्मृ
गांकेमृगेशस्त्राग्निप्रभवःशशिन्यशुभयोर्मध्येकुजर्क्षेस्थिते कंन्यायांरुधिरोत्थशोषजनितस्तद्वत्स्थितेशीतगौसौरर्क्षेयदितद्वदेवहिम
गौरज्ज्वग्निपातैःकृतः ३ वंधाद्धीनवमस्थयोरशुभयोःसौम्यग्रहादृष्टयोर्द्रेक्काणैश्चससर्प्पपाशनिगडैःछिद्रस्थितैर्वंधनः कंन्यायामशुभा
न्वितेस्तमयगेचंद्रेसितेमेषगेसूर्य्येलग्नगतेचविद्धिमरणंस्त्रीहेतुकंमंदिरे ४ शूलोद्भिन्नतनुःसुखेवनिसुतेसूर्य्येपिवाखेयमेसप्रक्षीणहिमांशु
भिश्चयुगपत्पापैस्त्रिकोणाद्यगैः

धाद्वंधनेनम्रियते द्रेक्काणैरिति येनलग्नेनपुमान्जातस्तस्मादष्टमेस्थानेयोराशिः तत्कालंवर्त्ततेतत्रयदिसर्पपाशसर्प्पोद्रेक्काणोभवतिनिगडोवातदाजातःवंधनेनम्रियते तत्रभुजगपाशभृद्द्रेक्काणःकर्कटाद्यःवृषद्वितीयःकंन्यांतिमश्च कंन्यायामिति मीनलग्नजातःकंन्यायामस्तगेसप्तमस्थेचंद्रेतस्मिंश्चाशुभान्विते केनचित्पापेनसहिते सितेशुक्रेमेषगे सूर्य्येरवौलग्नगतेजातस्यमरणंमंदिरेगृहे स्त्रीहेतुकंस्त्रीनिमित्तंमरणंविद्धिजानीहि अथान्यानपिमृत्युयोगाञ्छार्दूलविक्रीडितेनाह ४ शूलोद्भिन्नतनुरिति सुखेचतुर्थेस्थाने ऽवनिसुतेभौमेस्थितेसूर्य्येपिवाइतिरवौचतुर्थस्थे खेदशमेस्थानेयदियमः सौरोभवतितदाजातःशूलोद्भिन्नतनुःम्रियते शूलेनोद्भिन्नातनुःयस्यशूलप्रोतस्यतस्यमरणंभवति सप्रक्षीणेति पापैःरविभौमसौरैः सप्रक्षीणहिमांशुभिरत्ति।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्षीणचंद्रसंयुक्ते च युगपत्तुल्यकालं त्रिकोणाद्यगैः पंचमनवमलग्नस्थैः एतदुक्तं भवति सक्षीणचंद्राणांपापानामेतत्स्थानत्रयंमुक्त्वाऽन्यत्रावस्थितिर्न भवति तदा
श्चकाराच्छूलोद्भिन्नतनुर्म्रियते बंधुस्थेचेति रवौसूर्य्येबंधुस्थेलग्नाच्चतुर्थगे वियतिदशमेऽवनिसुतेभौमेस्थितेतस्मिंश्च क्षीणेंदुनाक्षीणचंद्रेणसंवीक्षितेतदाजात
श्चकाराच्छूलोद्भिन्नतनुर्म्रियते अस्मिन्नेवयोगेचतुर्थगेरवौदशमस्थेभौमेतस्मिंश्चसूर्य्यात्मजेनशनैश्चरेणेक्षिते दृष्टेजातःकाष्ठेनाभिहतःकाष्ठघातेनताडितो
मरणंप्रयाति प्राप्नोतीत्यर्थः अथान्यानपिमृत्युयोगान्वसंततिलकेनाह ५ रंध्रास्पदेति रंध्रमष्टमंस्थानं आस्पदंदशमं अंगंलग्नं हिबुकस्थानंचतुर्थं एतैरं
ध्रास्पदांगहिबुकैः यथासंख्यंप्रक्षीणचंद्ररुधिरार्किदिनेशयुक्तैः एतदुक्तंभवति अतिक्षीणचंद्रोष्टमेरुधिरोभौमःदशमे आर्किःसौरोंगेलग्ने दिनेशोरविश्चतुर्थे
एवंविधेयोगेजातोलगुडाहतांगोलगुडताडितावयवोम्रियते केचित्पठंतिलगुडाहतांतइति लगुडाहतोभवति नैरेवेति नैरेवग्रहैः प्रक्षीणचंद्ररुधिरार्किदिनेशै

बंधुस्थेचरवौवियत्यवनिजे क्षीणेंदुसंवीक्षितेकाष्ठेनाभिहतःप्रयातिमरणंसूर्य्यात्मजेनेक्षिते ५ रंध्रास्पदांगहिबुकैर्लगुडाहतांगःप्रक्षीणचं
द्ररुधिरार्किदिनेशयुक्तैः नैरेवकर्म्मनवमोदयपुत्रसंस्थैर्धूमाग्निबंधनशरीरनिकुट्टनांतः ६ बंध्वस्तकर्म्मसहितैःकुजसूर्य्यमंदैर्निर्य्या
णमायुधशिखिक्षितिपालकोपात् सौरेंदुभूमितनयैःस्वसुखास्पदस्थैर्ज्ञेयः क्षतक्रमिकृतश्चशरीरपातः ७ ॥ ९ ॥ ॥

र्य्यथासंख्यंकर्म्मनवमोदयपुत्रसंस्थैः दशमनवमलग्नपंचमस्थैःक्षीणचंद्रमादशमे भौमोनवमे सौरोलग्ने अर्कःपंचमेयदिभवतितदाजातस्यधूमेनाग्निना
बंधनेनशरीरनिकुट्टनेनकाष्टादिनाप्रहरणेनवातस्यमृत्युर्भवति अथान्यानपिमृत्युयोगान्वसंततिलकेनाह ६ बंध्वस्तकर्म्मसहितैरिति कुजोंगारकःसूर्य्यो
रविःमंदःसौरः एतैःयथासंख्यंबंध्वस्तकर्म्मसहितैश्चतुर्थसप्तमदशमस्थैः चतुर्थेभौमःसप्तमेसूर्य्यःदशमेसौरः यस्यजन्मनिभवंतितस्यायुधेनखड्गादिनाशि
खिनाऽग्निनाक्षितिपालकोपेननृपक्रोधेनवाएषामन्यतमेननिर्य्याणंमृत्युःभवति सौरेंदुभूमितनयैःशनिशशिभौमैः यथासंख्यंस्वसुखास्पदस्थैः द्वितीयच
तुर्थदशमेः द्वितीयेसौरःचतुर्थेचंद्रःदशमेभौमः यस्यजन्मनिभवति तस्यक्षतक्रमिकृतःक्षतेव्रिद्धेक्रमयःकीटाउत्पद्यंतेतत्कृतश्चशरीरपातोभवति क्षतक्र
मिभिःपतितैःमृत्युर्भवति अथान्यानपिमृत्युयोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह ७॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

खस्थ इति अर्के रवौ खस्थे दशमस्थानगते कुजे रसातलगते चतुर्थस्थे जातस्य यानप्रपाताद्वा हननात्पतितस्य वधो मृत्युर्भवति यंत्रोत्पीडनज इति कुजेंगारके ऽस्त
मयगे सप्तमस्थे सौरे द्विनाभ्युद्गमे सौरश्चंदुश्चेनश्चतत्सौरे द्विनाः शनिचंद्ररविभिरभ्युदमेलग्नेस्थितैः जातस्य यंत्रोत्पीडनजो वधः यंत्रपीडितो म्रियते केचित्क्षीणांद्वि
नाभ्युद्गमे इति पठंति क्षीणेंदुः क्षीणचंद्रमा इन आदित्यः आर्किः सौरः एतैः लग्नेस्थितैः जातस्य यंत्रोत्पीडनयोः वधः विप्रमध्य इति रुधिरोंगारकः आर्किः सौरः
शीतकिरणः चंद्रः एतैः यथासंख्यं जूकाजसौरर्क्षगैः जूकस्तुलः अजो मेषः सौरर्क्षे मकरकुंभौ तेन तुले कुजो भौमः मेषे सौरः मकरकुंभयोरन्यतमे चंद्रः एवं यस्य जन्म
नि भवति स विप्रमध्ये ऽमेध्यमध्ये म्रियते यातैर्वेति गलितेंदुः क्षीणचंद्रः सूर्ये रादित्यः रुधिरोंगारकः एतैः यथासंख्यं व्योमास्तबंध्वाह्वयान् यातैः प्राप्तैः व्योम्नि दश
मे क्षीणचंद्रः अस्तमये सप्तमे सूर्यः बंध्वाह्वये बधुसंज्ञिके चतुर्थे भौमः बध्विन्याह्वयं संज्ञाय यस्य एवं यस्य जन्मनि भवति स वा ग्रहणात् विप्रमध्ये म्रियते अथान्या

खस्थेऽर्के वनिजे रसातलगते यानप्रपाताद्वधो यंत्रोत्पीडनजः कुजेऽस्तमयगे सौरे द्विनाभ्युद्गमे विप्रमध्ये रुधिरार्किशीतकिरणैर्जूकाजसौरर्क्षगे
र्यातैर्वा गलितेंदुसूर्यरुधिरैर्व्योमास्तबंध्वाह्वयान् ८ वीर्यान्वितवक्रवीक्षिते क्षीणेंदौ निधनस्थितेऽर्कजे गुह्योद्भवरोगपीडया मृत्युः स्या
त्क्रमिशस्त्रदाहजः ९ अस्तेरवौ सरुधिरे निधनेऽर्कपुत्रे क्षीणे रसातलगते हिमगौ खगांतः लग्नात्मजाष्टमतपस्विनभौममंदचंद्रैस्तु शैलशि

न्यपनिष्टयोगान्वेतालीयेनाह ८ वीर्यान्वितेति क्षीणेंदौ क्षीणचंद्रे वीर्यान्वितेन सबलेन वक्रेण भौमेन दृष्टो वीक्षितोऽर्कजे सौरे ऽऽखराशनिकुड्यपातैः १०
निधनस्थिते ऽष्टमे जातस्य गुह्योद्भवरोगपीडया गुह्ये यदुद्भूतरुत्पन्नरोगो गदस्तत्पीडया ऽर्शोभगंदरान्याः क्रमिशस्त्रदाहजः क्रमिजः शस्त्रजः दाहजः अर्शोभगंद
रोवदंशादौ क्रमिपातेन शस्त्रकर्मणा वा दाहेन वा क्रियमाणेन तस्य मृत्युः भवति अथान्यानपि मृत्युयोगान्वसंततिलकेनाह ९ अस्त इति अस्ते सप्तमे रवावादित्ये स
रुधिरेण भौमेन संयुक्ते स्थिते ऽर्कपुत्रे सौरे निधने ऽष्टमे क्षीणे हिमगौ चंद्रे रसातलगते चतुर्थस्थानस्थे जातः खगांतो भवति खगः पक्षी तत्कृतो मृत्युर्भवति तस्य मृतस्याग्निसं
स्कारो न भवतीत्यर्थः लग्नात्मजाष्टमेति इनः सूर्यः भौमः कुजः मंदः सौरः चंद्रः शशांकः एतैः यथासंख्यं लग्नात्मजाष्टमतपस्सु स्थितैः लग्नपंचाष्टमनवमस्थैः तेन लग्ने
ऽर्कः पंचमे भौमः अष्टमे सौरः नवमे चंद्रो यस्य जन्मनि भवति तस्य शैलशिखरान्पर्वतमस्तकात्पतितस्य अशनिपातेन चोल्कया वज्रपातेन कुड्यपातेन भित्तिपातेन वा मृत्यु

अथयस्यजन्मन्येतेषांयोगानांमध्यादन्यतमोयोगोनभवतिनचाष्टमेस्थानेकश्चित्ग्रहोभवतिनचाष्टमंस्थानंमृत्युंपश्यतितन्मृत्युकारणंवैतालीयेनाह १०॥
वृ० अथयस्यजन्मन्येतेषांयोगानांमध्यादन्यतमोयोगोनभवतिनचाष्टमेस्थानेकश्चित्ग्रहोभवतिनचाष्टमंस्थानंमृत्युंपश्यतितन्मृत्युकारणंकथमित्याह तस्याधिपतिरि
जा० द्वाविंशइति येनद्रेष्काणेनपुमान्जातस्तस्माद्योद्वाविंशोद्रेष्काणोभवति सत्सूरिभिःपंडितैःनिधनस्यमृत्योःकारणंनिमित्तंकथितः कथमित्याह तस्याधिपतिरि
११२ त्यादि तस्यद्वाविंशस्यद्रेष्काणस्ययोधिपतिःग्रहस्तस्याग्न्यंबाम्बायुधजइत्यादि स्वगुणैःयोहेतुःपठितस्तेननिर्य्याणंमरणंप्रयच्छतिददाति अथवायस्मिन्राशौसद्वा
विंशोद्रेष्काणोभवतितस्यराशेःयःस्वामीसम्भवोभवति सवास्वगुणैरात्मीयहेतुभिःनिर्य्याणंमरणंप्रयाति सचद्वाविंशोद्रेष्काणोलग्नादष्टमराशौभवतिसकथंज्ञा
यतेउत्पद्यते यदिलग्नस्यप्रथमोद्रेष्काणस्तदाऽष्टमस्यापिप्रथमोऽथलग्नस्यद्वितीयस्तदाऽष्टमस्यापिद्वितीयोऽथलग्नस्यतृतीयस्तदाऽष्टमस्यापितृतीयः नकेवलं
यावत्सर्वेराशीनामेषैवव्यवस्थाअनेनक्रमेणप्रकारेणयोऽष्टमराशिःद्रेष्काणःसएवद्वाविंशोद्रेष्काणइति तत्रैतज्जातं यस्योक्तयोगानामन्यतमोयोगोनभव
तिनचाष्टमंस्थानंग्रहयुतवीक्षितंतस्यद्वाविंशद्रेष्काणाधिपाऽष्टमराश्यधिपयोःयोबलवान्सतदुक्तदोषेणमृत्युरिति ११ अथयादृग्भूमौम्रियतेतद्विज्ञानंवसंततिल

द्वाविंशःकथितस्तुकारणंद्रेष्काणोनिधनस्यसूरिभिः तस्याधिपतिर्भवोपिवानिर्य्याणंस्वगुणैःप्रयच्छति ११ होरानवांशकप्रयुक्तसमानभू
मौयोगेक्षणादिभिरतःपरिकल्प्यमेतत् मोहस्तुमृत्युसमयेऽनुदितांशतुल्यःस्वेशेक्षितेद्विगुणितस्त्रिगुणःशुभैश्च १२ ॥ ॥

केनाह ११ होरानवांशेति पुरुषस्यजन्मसमयेहोरायांलग्नेयोनवांशकोभवतितस्ययोधिपतिःग्रहस्तेनयोयुक्तोराशिःसराशिःयत्रस्थितइत्यर्थः तस्यराशेः
यायोग्याभूमिस्तस्यांभूमौसम्म्रियते तद्यथा सचेद्राशिद्वयेभवतितदाऽधिकसंचारभूमौ सचेद्राशिःमेषोभवतितदाऽजाविकल्पसंतेभूमौ वृषभश्चेत्तदावृषभ एम
प्रचारभूमौ मिथुनश्चेत्तदागृहे कर्कटश्चेत्तदाकूपे सिंहश्चेत्तदारण्ये कन्याचेत्तदाकूपे तुलाचेत्तदापणगृहे वृश्चिकश्चेत्तदाऽश्वभ्रे धन्वीचेत्तदाऽश्वप्रचारभूमौ ११२
मकरश्चेत्तदाऽनूपे कुंभश्चेत्तदागृहे मीनश्चेत्तदाऽनूपइति येषांतुपुनर्मृत्युयोगेजलादौमरणमुक्तंतेषांतत्रैव नकेवलंदर्शितराशिवशेनभूप्रदेशोवक्तव्यः॥
अपितुयोगेक्षणादिभिरिति सलग्ननवांशकाधिपतिर्य्यस्मिन्राशौव्यवस्थितःतत्रयद्यन्येनग्रहेण तस्ययोगोभवति तदातस्यचयाभूमिः ईक्षणादियोवात
स्यपश्यति आदिग्रहणाद्यस्यनवांशकेस्थितस्तस्यापियाभूमिस्तस्यांसम्म्रियतइति अत्रचबहुभूमिसंभवेग्रहबलाद्गत्याः नतुचग्रहस्यकाभूमिः उच्यते॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्रहस्यात्मीयराशेः याभूमिः सैवेति ननुयस्यराशिद्वयंतस्य काभूमिरित्युच्यते तत्रत्रिकोणराशेः संबंधिनीभूमिः तद्यथा आदित्यस्य सिंहभूमिः अरण्यं चन्द्रमसः कर्क टभूमिस्तूपं भौमस्यमेषभूमिरजाविकसंचारप्रदेशः बुधस्यकन्याभूमिरनूपः जीवस्यधनुर्भूमिरध्वप्रचारः शुक्रस्यतुलाभूमिः विपणिः शनैश्चरस्यकुंभभूमिः गृ हमिति केचित्तत्रदेवालयेअग्निविहारकोशशयनक्षितिमुत्कराः स्युरित्यादिकंस्थानमिच्छंति एतच्चशोभनं यतः एतेषुस्थानेषुम्रियमाणाद्ध्रुवंतइति एवमतोस्माद न्यत्परिकल्प्यचिंत्यं मोहत्त्विति यावंतोलग्नस्यनवांशकाअनुदिताः शेषास्तेषामंशानांसं पीडितानांयावत्कालोभवति एतदुक्तंभवति यावत्कालोलग्नादवशि ष्टः पुरुषस्यजन्मविषयेभवति तावंतंतावत्कालमिति सचेल्लग्नराशिः यदिस्वेस्वेंशेनस्वपतिनेक्षितोदृष्टस्तदासएवकालोद्विगुणोवक्तव्यः अर्थोदेवस्वामिनासौम्य ग्रहेणचदृष्टस्तदाषड्गुणकालोवक्तव्यः अथमृतस्यशरीरपरिणामाज्ज्ञानंमालिन्याह १२ दहनेति निधनभवनेऽष्टमेस्थानेयोद्रेष्काणोव्यवस्थितस्तद्वशाच्छवप रिणामश्चिंतनीयः सचगणनयाद्वाविंशोद्रेष्काणोभवति सचयदिदहनद्रेष्काणोऽग्निद्रेष्काणोभवतितदाभस्मत्वेनपरिणमत्यग्निनादह्यते पापद्रेष्काणोऽग्नि

दहनजलविमिश्रैर्भस्मसंक्लेदशोषैर्निधनभवनसंस्थैर्व्यालवर्गैश्चिडंतः इतिशवपरिणामश्चिंतनीयोयथोक्तः पृथुविरचितशास्त्राज्जन्मनूका द्रेष्काणः अथजलद्रेष्काणोभवतितदासक्लिद्यते जलमध्येक्षिप्यते सौम्यग्रहद्रेष्काणोजलद्रेष्काणः अथमिश्रद्रेष्काणोभवतितदाशुष्यति नद्यादिचिंत्यं १३ ह्यतेनचापिजलमध्येक्षिप्यते सौम्यग्रहद्रेष्काणः पापयुक्तोभवति पापग्रहद्रेष्काणोवासौम्ययुक्तस्तदामिश्रद्रेष्काणः तथानिधनभवनसंस्थैरष्टमराश्याश्रितैर्व्या लवर्गैः सर्पद्रेष्काणेः विडंतोभवति तदाश्वशृगालकाकादिभिः भुज्यतेभक्षितेइत्यर्थः अत्रव्यालद्रेष्काणाः कर्कटाद्यः कर्कटद्वितीयः वृश्चिकाद्यः वृश्चिकद्वितीयः मी नांत्यश्च उक्तंच शशिगृहपूर्वापरगोकीटस्यचमीनपश्चिमोपगतः निधनेयस्यभवंतिद्रेष्काणास्तस्यचमृतस्य भुंजंतिवायसाद्याः प्राणिसमूहानचास्तिसंदेहः पापग्रहद्रेष्का णोयस्याष्टमराशिसंस्थितोभवति दहनंप्राप्नोतिनरोमृतमात्रोनिश्चयात्सवदेत् एवंसौम्यद्रेष्काणोजलमध्येक्षिप्यतेनरोत्रमृतः सौम्यद्रेष्काणः पापैः पापद्रेष्काणोपिसौ म्ययुक्तः यस्याष्टमभवनगतः शोषंप्राप्नोतिसोपिमृतः इति एवंप्रकारः शवानांमृतानांपरिणामोविपत्तिश्चिंतनीयोविचार्यः पृथुविरचितशास्त्राद्वितीर्णोशास्त्राज्जन्म र्थेकादिमरणादिचिंत्यं मृतस्यकागतिर्भविष्यतिकस्माच्चलोकादयमागतः आदिग्रहणात्तत्रकीदृगासीदिति अत्रकशब्देनेहातीतजन्मोच्यते अथयोयंजातोजंतुःस कस्माल्लोकादागतइतियदुक्तंतद्विज्ञानमालिन्याह १३

बृ॰ जा॰ भा॰ ११२३

गुरुरिति गुरुः जीवः उडुपतिशुक्रौ चंद्रसितौ सूर्य्यभौमौ रविकुजौ यमज्ञौ सौरबुधौ एते विबुधपितृतिरश्चोनारकीयांश्च जातान्कुर्युः विबुधलोको देवलोकः पि
तृलोकः प्रसिद्धः तिरश्चतिर्य्यग्लोकः नरकः नरकलोकः प्रसिद्धः एभ्यः आगतान्वदेत् कथमितितदर्थमाह दिनकरशशीवीर्य्याधिष्टितान्त्र्यंशनाथादिति दि
नकरः सूर्य्यः शशी चंद्रः अनयोः दिनकरशशिनोः मध्याद्यो बली वीर्य्यवान्तेनाधिष्टितो युक्तो यस्त्र्यंशो द्रेष्काणः तस्य यो नाथः स्वामी तस्य वो लोकस्तस्मादागतइति
वक्तव्यं तत्र सयदि द्रेष्काणो गुरोः जीवस्य संबंधी भवति तदा विबुधलोकादागतइति वक्तव्यं अथ चंद्रशुक्रयोरन्यतमसंबंधी भवति तदा पितृलोकादागतइति वक्त
व्यं अथ सूर्य्यभौमयोरन्यतमसंबंधी भवति तदा तिर्य्यग्लोकादागतइति वक्तव्यं अथ शनैश्चरबुधयोरन्यतमसंबंधी भवति तदा नरलोकादागतइति वक्तव्यं यस्माल्लो
कादागतस्तत्रापि श्रेष्ठमध्यमहीनत्वज्ञानमाह प्रवरेत्यादि यस्य ग्रहस्य प्रदर्शितलोकात्तस्य जन्मज्ञानमाह ग्रहस्तुंगस्थः स्वोच्चराशिगतो भवति तदा तत्र प्रवरः प्र
धानमासीदिति विज्ञेयं अथोच्चराशिच्युतो नीचमप्राप्य तदा तत्रासीम ध्यमरासीदिति विज्ञेयं नीचस्थः निकृष्टः हीनः एतदनूके प्राग्जन्मनि ज्ञेयं अथ मृतस्य का गति

गुरुरुडुपतिशुक्रौ सूर्य्यभौमौ यमज्ञौ विबुधपितृतिरश्चोनारकीयांश्च कुर्युः दिनकरशशिवीर्य्याधिष्ठितात्र्यंशनाथात्प्रवरसमनिकृष्टा
स्तुंगह्रासादनूके १४ गतिरपि रिपुरंध्रत्र्यंशपोऽस्तस्थितो वा गुरुरथ रिपुकेंद्रच्छिद्रगः स्वोच्चसंस्थः॥ १५ भविष्यतितद्विज्ञानं मालिन्याह १५ गतिरि
ति यस्य जन्मनि लग्नात्षष्ठसप्तमाष्टमस्थानानि शून्यानि भवंति तस्य तत्कालं रिपुस्थाने त्र्यंशो द्रेष्काणो वर्त्तते तयोर्य्यो वाधिपती तयोर्मध्ये यो बलवांस्तस्यार्थे के यो लो एम॰ ११२३
को मिहतः स एव गतिः एवं रिपुरंध्रत्र्यंशपइति तत्र तेन मृतेन गंतव्यमिति अस्तस्थितो वा अथ लग्नात् षष्ठसप्तमाष्टमस्थानानामन्यतमे स्थाने कश्चिद्ग्रहो भवति
तदा तस्य दर्शितलोको तेन गंतव्यं अथ लग्नात्षष्ठसप्तमाष्टमस्थानानां द्वे स्थाने त्रीणि वा सग्रहाणि भवंति सोप्येकस्मिन्नपि द्वाद्यो ग्रहा भवंति तदा तेषां ग्रहाणां यो
बलवांस्तस्य यः प्रदर्शितो लोकस्तेन गंतव्यमिति नन्वस्तस्थितो वेति केचिद्दलमुक्तं तत्र सप्तमस्य ग्रहणं कृतं तत्षष्ठाष्टमस्थोपि स्वांगतिं नयतीति किंव्याख्यातं उच्यते
अस्तस्थितो वेति वाशब्दश्चशब्दस्यार्थे ज्ञेयः न केवलमस्तस्थितश्चकाराद्रिपुरंध्रगश्चेति केचिदस्तस्थितश्चेति पठंति तथा च स्वल्पजातके उक्तं सुरपितृतिर्य्यङ्नरका
न्गुरुरुडुपसितावसृग्रवीज्ञयमौ रिपुरंध्रत्र्यंशकपानयंति चास्तारिनिधनस्थाः गुरुरथेति अथशब्दः पादपूर्णार्थे यस्य जन्मनि गुरुः बृहस्पतिः लग्नाद्रिपुस्थाने॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

षष्ठेभवति केंद्रेषुवा छिद्रे ऽष्टमेवास्मचस्वोच्चस्थः कर्कटेभवति तदैकोयोगः अथवांत्येभवनेमीनराशावुदयतिविलग्नगतेतत्रचगुरुर्वर्ज्यशेषाग्रहाअन्येग्रहा
बलेनवीर्येणप्रोज्झितावर्जिताभवंति तदाद्वितीयोयोगः अस्मिन्योगद्वयेजातस्यमोक्षोभविष्यतिवक्तव्यं उदयतिभवनेंत्येसौम्यभागेचमोक्षइत्यत्रचकारोवाशब्द
स्यार्थे यथापुरुषस्यजन्मकालग्रहवशाद्गतिरुक्तातथामरणकाललग्नवशादपिगतिर्वक्तव्या यस्मात्स्वल्पजातकेउक्तं षष्ठाष्टमकंटकगोगुरुश्चेद्भवतिमीन
लग्नेवा शेषैर्वर्गैर्जन्मनिमरणेवामोक्षगतिमाहुरिति १५॥इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतौनैर्याणाध्यायस्त्रयोविंशः २३ ॥अथातोनष्ट
जातकाध्यायोव्याख्यायते तत्रादावेवप्रसूतिकालज्ञानमिंद्रवज्रयाह॥०॥आधानेति यस्याधानकालोज्ञायतेतस्याधानकालात् पूर्वमेवजन्मव्याख्यातं तत्का
लमिंदुसहितइत्यादिना जन्मकालंचव्याख्यातमेव एवमाधानजन्मकालयोरपरिबोधेअज्ञानेसतिसंपृच्छतःपृष्टुःविलग्नात्प्रश्नलग्नाज्जन्मवदेद्ब्रूयात् येन
लग्नेनपृष्टापृच्छतितस्ययदिपूर्वार्द्धंप्रथमहोराभवति तदापृष्टुःभानावादित्येउदग्गतेउत्तरायणस्थेजन्मवक्तव्यं मकरादिराशिषडकस्थेजातइत्यर्थः अथ

उदयतिभवनेंत्येसौम्यभागेचमोक्षोभवतियदिबलेनप्रोज्झितास्तत्रशेषाः १५ आधानजन्मापरिबोधकालेसंपृच्छतोजन्मवदेद्विलग्नात्
पूर्वापरार्द्धेभवनस्यविंद्याद्भानावुदग्दक्षिणगेप्रसूतिम् १ लग्नत्रिकोणेषुगुरुस्त्रिभागैर्विकल्प्यवर्षाणिवयोनुमानात्॥ ॥ ॥

लग्नस्यापरार्द्धेद्वितीयाहोराभवति तदाभानौदक्षिणगतेदक्षिणायनस्थेजन्मवक्तव्यं कर्कटादिराशिषट्कस्थेजातइत्यर्थः तथाच आधानजन्मनीयस्यन
विज्ञायेतदेहिनः जन्मसंपृच्छतस्तस्यप्रश्नलग्नाद्विनिर्दिशेत् अथवर्षर्त्तुज्ञानमुपजातिकयाह १ लग्नत्रिकोणेष्विति त्रिभागैःद्रेष्काणैः लग्नत्रिकोणेषुप्रथ
मपंचमनवमस्थानेषुगुरुःजीवोज्ञेयः तद्यथा प्रश्नलग्नस्ययदिप्रथमद्रेष्काणोभवति तदायएवलग्नराशिस्तत्रस्थेगुरौजन्मवक्तव्यं अथलग्नस्यद्वितीयोद्रेष्का
णस्तदालग्नाद्यःपंचमोराशिस्तत्रस्थेगुरौजन्मवक्तव्यं अथलग्नस्यतृतीयोद्रेष्काणस्तदालग्नाद्योनवमोराशिस्तत्रस्थेगुरौजन्मवक्तव्यं एवंकेषांचिन्मतं अ
था ऽन्येषांमतं यथाप्रश्नलग्नस्ययदाप्रथमोद्रेष्काणोदयोभवतितदालग्नराशितोयावत्संख्येराशौबृहस्पतिस्तिष्ठतितावत्संख्यानिपृष्टुःवर्षाणिवक्तव्यानि अ
थलग्नेद्वितीयोद्रेष्काणस्तदालग्नात्पंचमराशितोयावत्संख्येराशौबृहस्पतिर्भवति तावत्संख्यानिपृष्टुःवर्षाणिवक्तव्यानि अथलग्नस्यतृतीयोद्रेष्काणोभवति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बृ.
जा. भ.
११४

तदालग्नान्नवमराशितोयावत्तंस्थेराशौबृहस्पतिर्भवतितावत्संख्यानिपृष्टुःवर्षाणिवक्तव्यानि एतद्व्याख्यानंनशोभनं पूर्वमेवव्याख्यानंश्रेयान् यस्माद्यके
श्वरः द्रेष्काणलग्नेक्रमतस्तुराशौगुरुर्विलग्नादित्रिकोणगोभूत् समुद्भवेतद्भवनक्रमेणसाचारमादृग्गतिप्रमण्यात् यद्यप्यत्रसामान्येनोक्तंबृहस्पतेरवस्थानं त
यावद्द्वादशभागक्रमेणप्रतिराशौराशौसंचार्य्यः तद्यथा यदिप्रश्नलग्नस्यप्रथमद्वादशभागोदयोभवति तदालग्नस्थेजीवेजातःद्वितीयद्वादशभागश्चेत्तदालग्ना
द्द्वितीयेगुरौजातः एवंतृतीयादिद्वादशभागोदयेतृतीयादिषुस्थानेषुऊह्य विकल्प्यवर्षाणिवयोनुमानादेवंबृहस्पतेरवस्थानंज्ञात्वातस्यएववयोनुमानात्तस्याकृति
शरीरमवेक्ष्यवर्षाणिविकल्प्यवयः प्रमाणंबुध्वाद्वादशसुद्वादशसुवर्षेषुविकल्पनाकार्य्या किमस्मिन्नेवभगणपरिवर्त्तेतत्तराशेःबृहस्पतेरवस्थानमभूदुतद्वि
तीयउततृतीयादिषु एवंतस्याकृतिमवेक्ष्यवयोनुमानंवक्तव्य यत्रद्वादशसुवर्षेषुभ्रांतिर्भवति तत्रपुरुषलक्षणोक्तेनदशाविभागेनद्वादशवार्षिकीदशांक्षेत्रेषु
परिकल्प्ययत्तत्क्षेत्रागसंस्पर्शोद्भूतज्ञानं तथाचपुरुषलक्षणेपठ्यते पादौसगुल्फौप्रथमंप्रदिष्टंजंघेद्वितीयंतुसजानुचक्रे मेढ्रोरुमुष्काश्चततस्तृतीयंनाभिकटि

ग्रीष्मोर्कलग्नेकथितास्तुशेषैरन्यायनर्त्तावृतुरर्कचारात् २ ॥

चेतिचतुर्थमाहुः उदरंकथयंतिपंचमंहृदयंषष्ठमथस्तनान्वितं अथसप्तममंसजत्रुणीकथयंत्यष्टममोष्ठकंधरे नवमंनयनेचसभ्रुणीसललाटंदशमंशिरस्त
था अशुभेष्वशुभंदशाफलंचरणाद्येषुशुभेषुशोभनमिति किंत्वत्रविंशत्यधिकंवर्षशतंयस्यजन्मनोतीतंतस्यनष्टजातकवर्षज्ञानोपायएवनास्ति एवंवर्षेषु
ज्ञातेसृतुज्ञानमाह ग्रीष्मोर्कलग्नइति येनलग्नेनप्रष्टापृच्छति तत्रचेदर्कःसूर्य्यःस्थितस्तद्द्रेष्काणोवालग्नेतदाग्रीष्मेजातइतिवक्तव्यं कथितास्तुशेषैरिति शेषै
रन्यैश्चंद्रादयेर्ग्रहैर्लग्नस्थैः ऋतुः पूर्वमेवकथितउक्तः द्रेष्काणैःशिशिरादयइत्यादिनाग्रंथेनोक्तः तत्रयदाशनैश्चरोलग्नेभवतितद्द्रेष्काणोवातदाशिशिरेजात
इतिवक्तव्यं एवंशुक्रेलग्नगतेतस्यतद्द्रेष्काणेतदावसंतेजातः एवंभौमेग्रीष्मे एवमेवरवावपि चंद्रेलग्नगतेतद्द्रेष्काणेवावर्षासु बुधेशरदि जीवेहेमंतइति य प.
दाबहवोलग्नगताःभवंति तदातेषांमध्येयोवलवान्तदुक्तर्त्तौजातइतिवक्तव्यं अथनकश्चिद्ग्रहोलग्नगतोभवति तदातस्यसंबंधीद्रेष्काणोदयोभवति तदात ११४
दुक्तर्त्तौजातइत्येवंवक्तव्यं अन्यायनर्त्तावृतुरर्कचारात्विति अन्यस्मिनयनेऽन्यस्मिन्नृतावर्कचारादृतुः अन्यस्मिन्नयनेतदयनासंभवश्चेदृतुरन्याभवति तदर्त्तुरर्कचा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रवशेनवक्तव्यं एतदुक्तं भवति सौरेणमानेनऋतुर्वक्तव्यः नतुचांद्रेण यथाशिशिरे ज्ञातेमकरकुंभयोरन्यतमेराशौसूर्यस्यावस्थानंज्ञेयं एवंशेषराशिष्वपू
ह्य अनेनलौकिकश्चांद्रामासोनिराकृतोभवतीति अथायनेविलोमेग्रहपरिज्ञानादृतुपरिज्ञानंमासपरिज्ञानंचेंद्रवज्रयाह २ चंद्रज्ञेति अयनेविलोमेसति
चंद्रज्ञजीवाः शुक्रारमंदैः परिवर्त्तनीयाः शशिबुधगुरवः सितभौमशनैश्चरैः अयनंव्यत्ययेप्राप्तेसतिपरिवर्त्तनीयाः व्यत्ययेनव्यवस्थाप्याः एतदुक्तं भवति यद्युत्त
रायणेज्ञातेप्रावृट्कालेज्ञातस्तदावसंतेजातइतिवक्तव्यं चंद्राच्छुक्रेणात्रपरिवर्तितः अथोत्तरायणेशरदिप्राप्तायांग्रीष्मेजातः दक्षिणायनेग्रीष्मेज्ञातेशरदिजातः
अथबुधोरविभौमयोरपवर्तितो रविभौमौबुधेनच उत्तरायणेहेमंतेज्ञातेशिशिरेजातः दक्षिणायनेशिशिरेप्राप्तेहेमंतेजातः इतिवक्तव्यं अत्रजीवमंदौपरस्पर
मपवर्तितौ एवमृतौज्ञातेमासज्ञानमाह द्रेष्काणभागइति प्रश्नलग्नेयोद्रेष्काणोवर्त्ततेतस्यचद्रेष्काणस्ययदिप्रथमभागोवर्त्ततेतदाज्ञातर्तौप्रथमेमासिजातः
इतिवक्तव्यं अथलग्नेद्रेष्काणस्यद्वितीयोभागोवर्त्ततेतदाज्ञातर्तौद्वितीयेमासिजातः तृतीयद्रेष्काणेद्वौविभागः पूर्वपरावऽत्राप्यर्कावस्थानतएवमासज्ञानं॥

चंद्रज्ञजीवाः परिवर्त्तनीयाः शुक्रारमंदैरयनेविलोमे द्रेष्काणभागेप्रथमेतुपूर्वोमासोनुपाताच्चतिथिर्विकल्प्या ३ अत्रापिहोरापटवोद्विजें
द्राः सूर्यांशतुल्यांतिथिमुद्दिशंति॥ ५ अथएवंमासंज्ञात्वातिथिज्ञानार्थमाह अनुपाताच्चतिथिर्विकल्प्यः अनुपातात्त्रैराशिकात्तिथिर्विकल्प्याविकल्प

नीयः लग्नस्यषट्लिप्ताशतानिद्रेष्काणः द्रेष्काणेनचज्ञातर्तुऋतुज्ञानं तदर्द्धलिप्ताशतत्रयं लिप्ताशतत्रयेणमासज्ञानं अत्रानुपाततिथिर्लिप्तादशकेनैके
कोज्ञेयः एवंचतिथिरादित्यभागाः एवमादित्यस्यराशयोभागाज्ञेयाः मासाराशयस्तिथयोभागाः यस्मिंश्चतिथौज्ञातवर्षेयथाप्रदर्शितादित्योभवति तस्मिंति
थौतस्यजन्मइतिवक्तव्यं अथचंद्रमानतिथिज्ञानोपायमिंद्रवज्रयाह ३ अत्रापीति अत्रास्मिन्तिथिज्ञानेद्विजेंद्रामुनयोहोराशास्त्रज्ञाः सूर्यांशतुल्यांश
स्यानेस्फुटाऽर्कभागसमांतिथिमुद्दिशंतिकथयंति प्रश्नकालेतात्कालिकेनादित्येनयावंतोभागाभुक्तास्तावंतः शुक्लप्रतिपत्प्रभृतिज्ञातमासस्यतिथयोव्यती
ताः अत्रचांद्रमानेमकरमासेजातेमाघमासोज्ञेयः एवमन्येष्वपिमासकल्पनाकार्य्या तथाचमणित्थः एष्याकालेरविणायावंतोंशाः स्फुटेनसंभुक्ताः राशेस्ता
स्तिथयः स्युः शुक्लादावर्कमासस्य एवंदिनेज्ञातेकिमयंरात्रौजातोदिवावेतितदर्थमाह रात्रिद्युसंज्ञेष्विति रात्रिद्युसंज्ञापूर्वंव्याख्याताः गोजाश्विकर्किमिथुनाःस्मा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

दिना तत्रप्रश्नकालेयदिरात्रिसंज्ञोलग्नोभवति तदातस्यविलोमतादिवाजन्मवक्तव्यं अथद्युसंज्ञोलग्नोभवतितदारात्रौजन्मवक्तव्यं एवंदिनरात्रिविभानेज्ञातेवे
लाज्ञानमाह भागैश्चवेलाःक्रमशोविकल्प्याः यस्मिन्दिनेपुरुषस्यजन्मज्ञानंतस्मिन् दिनेअंशादित्योपिज्ञातः ततलस्यपुरुषस्ययदिदिवाजन्मतदातस्माद
दित्यादिनप्रमाणंकार्य्यं अथरात्रौजन्मतदारात्रिप्रमाणं तत्रप्रश्नलग्नस्यतस्मिन्कालेयावंतश्चषकाभुक्तास्तैरनुपातः कार्य्यः यदिपुरुषस्यदिवाजन्मता

मेषादिराशीनां चषकाः॥		
मे	२००	मी
वृ	२४०	कुं
मि	२८०	म
क	३२०	ध
सिं	३६०	वृ
कं	४००	तु

दादिनप्रमाणेन यदारात्रौतदारात्रिप्रमाणेन तात्काललग्नभुक्तचषकानांगुणनांकृत्वातस्यैवलग्नस्यस्वदेशराश्युदयप्रमाणेनभागमपहृत्यावा
प्तवेला तावताकालेनगतेनदिनस्यरात्रेर्वाजन्मवक्तव्यं एवंलग्नभागैःक्रमशःपरिपाद्यावेलासमयः विकल्प्याविकल्पनीया अतांतरेमास
ज्ञानमिंद्रवज्रयाह ४ केचिदिति केचिदाचार्य्याः शशांकाध्युषितान्चंद्रयुक्तान्नवांशाच्छुक्लांतसंज्ञंमासंकथयंति प्रश्नकालेयस्मिन्नवांशकेन
वमेंशेचंद्रमाभवतितमपिनवांशकंत्रिधापरिकल्प्यतस्मिन्नवांशकेनवमेंशेचंद्रमाव्यवस्थितइति चंद्रनवांशकगतंनक्षत्रमन्वेष्यं तन्नक्षत्र

रात्रिद्युसंज्ञेषुविलोमजन्मभागैश्चवेलाक्रमशोविकल्प्याः ४ केचिच्छशांकाध्युषितान्नवांशाच्छुक्लांत्यसंज्ञंकथयंतिमासं
लग्नत्रिकोणोत्तमवीर्य्ययुक्तंसंप्रोच्यतेंगालभनादिभिर्वा ५॥ शुक्लांत्यसंज्ञकेमासितस्यजन्मवक्तव्यं अत्रयस्यनक्षत्रस्यशुक्लां

तसंज्ञोमासोनास्तितस्यबृहस्पतिचारोक्तविधिनाशुक्लांतसंज्ञोमासः परिकल्प्यः तत्रोक्तं नक्षत्रेणसहोदयमस्तंवायेनयातिसुरमंत्री तत्संज्ञंवक्त
व्यंवर्षंमासंक्रमेणैव वर्षाणिकार्त्तिकादीन्याग्नेयाद्भद्वयानियोग्यानि क्रमशस्त्रिभंतुपंचममुपांत्यमंत्यंचयद्वर्षमिति तत्रचंद्रमायदिवृषनवांश
केतन्नवांशकसप्तकस्याद्योभवतितदाकार्त्तिकेमासिजातइतिवक्तव्यं अथवृषनवांशकस्योर्द्ध्वंभवति मिथुननवांशकेतन्नवांशकषट्कस्याद्यो
दाचंद्रमाभवति तदामार्गशीर्षेमासिजातइतिवक्तव्यं अथमिथुननवांशकेतन्नवांशकषट्कस्योर्द्ध्वंकर्कटनवांशकेतन्नवांशकपंचकस्याद्योयदाचंद्रमाभ
वति तदापौषेमासिजातइतिवक्तव्यं अथकर्कटेतन्नवांशकपंचकस्योर्द्ध्वंसिंहनवांशकेतन्नवांशचतुष्टयस्याद्योयदाचंद्रमाभवति तदामाघेमासिजन्मइतिव
क्तव्यं अथसिंहनवांशकेतन्नवांशकचतुष्टयस्योर्द्ध्वंकन्यानवांशकेतन्नवांशकसप्तकस्याद्योयदाचंद्रमाभवतितदाफाल्गुनेमासिजातइतिवक्तव्यं॥ ६ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथकंन्यानवांशकसप्तस्योर्द्धंतुलनवांशकेतन्नवांशकषट्कस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाचैत्रेमासिजातइतिवक्तव्यं अथतुलनवांशकेतन्नवांशकषट्कस्यो
र्द्धंवृश्चिकनवांशकेतन्नवांशकपंचकस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदावैशाखेमासिजातइतिवक्तव्यं अथवृश्चिकेतन्नवांशकपंचकस्योर्द्धंधन्विनवांशकेतन्नवां
शकचतुष्टयस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाज्येष्ठेमासिजातइत्यवगंतव्यं अथधन्विनवांशकेचतुष्टयस्योर्द्धंमकरनवांशकत्रयस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति त
दाआषाढेमासिजातइतिवक्तव्यं अथमकरनवांशकेतन्नवांशकत्रयस्योर्द्धंकुंभनवांशकेतन्नवांशकद्वयस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवतितदाश्रावणेमासिजा
तइतिवक्तव्यं अथकुंभनवांशकद्वयस्योर्द्धंमीननवांशेतन्नवांशेपंचकस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाभाद्रपदेमासिजातइतिवक्तव्यं अथमीननवांशके
तन्नवांशकपंचकस्योर्द्धंमेषनवांशेतन्नवांशषट्कत्रयस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाऽश्वयुजिमासिजातइतिवक्तव्यं अथमेषनवांशकेतन्नवांशाष्टकस्यो
र्द्धंयदिचंद्रमाभवति तदाकार्त्तिकेमासिजातइत्यवगंतव्यं यस्मिन्कृत्तिकारोहिणीसकार्त्तिकः मृगशिराद्राचमार्गशीर्षः पुनर्वसुपुष्यश्चपौषः अश्लेषाम
घाचमाघः पूर्वाफाल्गुन्युत्तराफाल्गुनीहस्तश्चफाल्गुणः चित्रास्वातीचचैत्रः विशाखाऽनुराधाचवैशाखः ज्येष्ठामूलेज्येष्ठः पूर्वाषाढोत्तराषाढश्चाषाढः
श्रवणधनिष्ठाचश्रावणः शतभिषक्पूर्वाभाद्रपदोत्तराभाद्रपदाश्चभाद्रपदः रेवत्यश्विनिभरण्यश्चाश्वयुजः यस्मादुक्तं त्रिभंतुपंचमसुपांत्यमंत्यंचयद्व
र्षमिति एवंशुक्लांतस्यमासस्यनिश्चयः शुक्लांतग्रहणेनैतत्प्रतिपादयतियत्तथा शुक्लपक्षांतेयेननक्षत्रेणयुक्तस्तद्पलक्षितोमासोवक्तव्यः यथा कार्त्ति
कशुक्लपक्षांतेकृत्तिकारोहिणीभ्यामंन्यतमेनयुक्श्चंद्रमाभवति तेनकार्त्तिकामासउच्यते एवमंन्येषामपियोज्यते तदेतद्भवते एतदुक्तं भवति नशुक्लांतोमा
सइत्यतोमासःकृष्णांतएव तथाचयवनेश्वरः मासेतुशुक्लप्रतिपत्प्रवृत्ते पूर्वेशशीमध्यवलोदशाहे तथाच यद्राशिसंज्ञेशीतांशुःप्रश्नकालेनवांशके स्थि
तस्तद्राशिगःपूर्णोयस्मिन्भवतिचंद्रमाः जन्ममासःसनिर्दिष्टःपुरुषस्यतुधृष्टतः कृष्णपक्षांतिकोमासोज्ञेयोत्रविपश्चिता लग्नत्रिकोणेत्यादि लग्नस्यप्र
थमलग्नस्यत्रिकोणयोश्चनवमपंचमयोर्मध्याद्यस्तत्कालमुत्तमेणप्रधानवीर्य्येणबलेनयुक्तस्तद्रराशिःप्रोच्यतेकथ्यते यस्मिन्राशौगतेचंद्रमसिजातइति
वक्तव्यं तथाचयवनेश्वरः होराद्विवीर्य्याधिकलग्नभाजिस्थानंत्रिकोणेशशिनोविधार्य्यः अंगालभनादिभिर्वा कालांगानीत्यनेनप्रदर्शितोयःकालपुरु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

षस्यांगविभागास्तदालभनाद्वाऽननेविधिनाप्रष्टुःस्पृशतःयदेवकालपुरुषस्यांगस्पृशतितत्स्थेचंद्रमसिजातइतिवक्तव्यं आदिग्रहणान्माण्युक्तसत्वदर्शनभव
णेगृह्यते अथप्रकारांतरेणजन्मराशिज्ञानमिंद्रवज्रयाह ५ यावानिति विलग्नात्पृच्छालग्नाच्छानकरश्चंद्रोयावान्गतोजन्मराशौव्यवस्थितस्तस्मात्तावति
थिःराशिस्तत्रस्थेचंद्रमसिजातइतिवक्तव्यं मीनोदयेयदिमीनलग्नगतोभवति तदामीनयुगमेवप्रदिष्टमुक्तं मीनस्थचंद्रमा[illegible] ननुदर्शितविधिनाराशिर
नेकप्रकारोयत्रप्रश्नोभिन्नरूपस्तत्रकोवक्तव्यइत्याशंक्याह भस्याहृताकाररुतैरिति यस्यराशेःसंबंधिभस्यद्रव्यंतस्मिन्कालेहृत्रिममानीयतेतदाकारस्वक
श्चिहृश्यते यथामार्ज्जारादिदर्शनेसिंहोमहिषादिदर्शनेवृषइत्यादि अथवाएवमुक्तरूपंपुरुषस्यदृष्ट्वाथवारुतेमयस्यराशिसदृशप्राणिनोरुतेशब्दःश्रूयते त
त्रस्थेचंद्रमसिजातइतिवक्तव्यं एवंजन्मराशौज्ञातेलग्नज्ञानमिंद्रवज्रयाह ६ होरेति होरायांप्रश्नलग्नेयस्यराशेर्नवांशकस्तत्कालंवर्ततेतस्मात्तावतितम
त्प्रतिमंतमेवांशकराशिंतस्यजन्मलग्नंवक्तव्यं अथवालग्नाल्लग्नद्रेष्काणादारभ्यरविःसूर्य्योयावतियावत्संख्येद्रेष्काणेव्यवस्थितस्तस्माल्लग्नादारभ्यताव

यावान्गतःशीतकरोविलग्नाच्चंद्राद्वदेत्तावतिजन्मराशिः मीनोदयेमीनयुगंप्रदिष्टंभस्याहृताकाररुतैश्चचिंत्यं ६ होरानवांशप्रतिमंविल
ग्नंलग्नाद्रविर्यावतिचद्रकाणे तस्माद्वदेत्तावतिवाविलग्नंप्रष्टुःप्रसूताविति शास्त्रमाह ७ जन्मादिशेल्लग्नगेवीर्य्ययोगेवाच्छायांगुलघ्नेऽर्के

तिथेराशौलग्नगतेतस्यजन्मवक्तव्यं अत्रचद्वादशोभ्योधिकेद्रेष्काणेद्वादशकमपास्यसंख्यानिर्द्देशः चतुर्विंशतेरधिकेचतुर्विंशतिरपहृतेवशिष्टम् ॥
पास्यशेषंवदेत् एवंशास्त्रमाह शास्त्रंकथयति नत्वमनीषिकयोक्तमित्यनेनप्रतिपादयति शास्त्रग्रहणेनैतत्प्रतिपाद्यते उक्तंच पृच्छालग्ननवांशस्ययोराशिः
संज्ञयासमस्तस्मिन्लग्नगतेराशौजन्मवक्तव्यं पृच्छतःयावत्संख्यापगतेलग्नाद्द्रेकाणेदिनकृत् ततःप्रश्नलग्नात्तावत्संख्येकृतेलग्नराशौप्रष्टुर्ज्जन्मविनिर्द्दिशे
त् अन्यप्रकारान्तरेणलग्ननयनमिंद्रवज्रयाह ७ जन्मादिशेदिति लग्नगेग्रहेजन्मादिशेत् प्रश्नलग्नेयोग्रहोव्यवस्थितस्तंतात्कालिकंकृत्वालिप्तापिंडीकार्य्यं
अथवहवोलग्नगताभवंति तदातेषांयोवलवांस्तंतात्कालिकंकृत्वालिप्तापिंडीकार्य्यं ततःसलिलसमयामवनौद्वादशांगुलेनशंकुनातात्कालिकानिछायांगुला
निगृहीत्वातैरंगुलैरेकैकंग्रहंयदर्शितकालेलिप्तापिंडीकृतंगुणयेत् अथवासर्वग्रहेभ्योयो बलवान्ग्रहस्तंतात्कालिकंकृत्वालिप्तापिंडंकृत्वाछायांगुलाहतं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चार्कंशुद्धंकारयेत् द्वादशभिर्विभजेत्तत्रयावत्संख्यमवशिष्टंतावत्संख्योमेषादेर्दारभ्ययोराशिर्भवतितस्मिन्नाशौलग्नगतेतस्यजन्मवक्तव्यं अथप्रकारांतरेणाह आसीनेत्यादि आसीनोपविष्टोयदापृच्छतितदालग्नाद्यज्जायास्थानंसप्तमराशिस्तस्मिन्लग्नगतेतस्यजन्मवक्तव्यं अथसुप्तः सुप्तोत्रशयनपतितोविहितःलग्ननिद्रस्यप्रश्नाभावात् तत्रपतितोयदापृच्छति तदालग्नात्सुखस्थानंचतुर्थराशिस्तस्मिन्लग्नगतेतस्यजन्मवक्तव्यं अथोत्थितोपृच्छति तदातस्माल्लग्नाद्द्वादशमोराशिस्तस्मिन्लग्नगतेतस्यजन्मवक्तव्यं अथशयनादासनाद्वोत्थितस्तिष्ठतः पृच्छतितदोदयलग्नराशौतस्मिन्नेवजन्मवक्तव्यं उक्तंच उत्तिष्ठतोविलग्नात्स्पृष्टः सुप्तस्यबंधुलग्नाच्च उपविष्टस्यास्तमयेव्रजतोमेव्यूरणस्थानादिति अथप्रकारांतरेणसर्वमेवनष्टजातकंवक्ति ततःप्रश्नकालेतात्कालिकंलग्नंकृत्वालिप्तापिंडीकार्य्यं ततस्तस्यलिप्तापिंडीकृतस्यगुणकारविज्ञानार्थंशार्दूलविक्रीडितेनाह ८ गोसिंहविति गोसिंहादयोराशयोयथाक्रमंदशादिभिर्गुणकारैः संवर्ग्यागुणनीयाः तद्यथा गोसिंहौ वृषसिंहौदशभि १० र्गुणयेत् वृषलग्नंलिप्तापिंडीकृतंदशभिर्गुणयेत् एवंसिंहंदशभिरेव जितुमाष्टमोमिथुनवृश्चिकौलग्नग

आसीनसुप्तोत्थिततिष्ठताभंजायासुखाज्ञोदयगंप्रदिष्टं ८ गोसिंहौजितुमाष्टमोक्रियतुलेकन्यामृगौचक्रमात्संवर्ग्यादशकाष्टसप्तविषयैः शेषास्वसंख्यागुणाः जीवारास्फुजिदैंदवाः प्रथमवच्छेषाग्रहाः सौम्यवद्राशीनांनियतोविधिर्ग्रहयुतैःकार्य्याचतद्वर्गणाः ९ ॥ तावष्टभि ८ र्गुणयेत् क्रियतुलेमेष

म	वृ	मि	क	सिं	क	तु	वृ	ध	म	कुं	मी
७	१०	८	४	१०	५	७	८	९	५	११	१२

तुलेएतौसप्तभि ७ र्गुणयेत् कन्यामृगौ कन्यामकरौएतौलग्नगतौविषयैः पंचभि ५ र्गुणयेत् एवमेतेयथाक्रमंसंवर्ग्यागुणनीयाः शेषाअनुक्ताराशयः स्वसंख्यागुणाआत्मीयसंख्ययागुणनीयाः तत्रगणनयाकर्कटंचतुर्भि ४ र्गुणयेत् एवंधन्वीनवभिः ९ कुंभमेकादशभिः ११ एवंमीनोद्वादशभिः १२ एवंतावल्लग्नंस्वगुणकारेणावश्यमेवगुणयेत् दशकाष्टसप्तविषयैः ततस्तत्रयदिग्रहोभवतितदाग्रहगुणकारेणावश्यमेवगुणयेत् तत्रग्रहगुणकारविधिः जीवारास्फुजिदैंदवाः प्रथमवद्दशकाष्टसप्तविषयैरिति जीवेगुरौलग्नगतेतमेवलग्नंस्वगुणकारैराहतंदशभिर्गुणयेत् आरे

सू	च	मं	बु	बृ	शु	श	रा	के
५	५	८	५	१०	७	५	०	०

भौमेलग्नगतेऽष्टभिः आस्फुजिच्छुक्रःतस्मिन्लग्नगतेसप्तभिः ऐंदवेबुधेपंचभिः शेषारविशशिसौरास्तेचसौम्यवद्बुधवत्पंचभिर्गुणनीयाइत्यर्थः एवंतात्कालिकंलग्नंअवश्यंराशिगुणकारेणगुणयेत् ततः सग्रहोक्तगुणकारैरपितत्रचयदाग्रहोभवतितदाग्रहगुण

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ. कारेणगुणयेत् यदावहवोग्रहाः भवंति तदासर्वेषांगुणकारैर्गुणयेत् एवंचतद्गुणितमेकांतेस्थापयेत् अथनक्षत्रानयनंवसंततिलकेनाह ९ सप्ताहतमिति स
टी.भ. प्ताहतंसप्तभिर्गुणयेत् दत्वाथवेति ततस्तत्रनवदेयाः शोध्यावा नकिंचिद्वाउदेत्युच्यते यदिसचरराशिर्लग्नगतोभवति तदानवदेयाः स्थिरेनदेयानापिशोध्याः द्वि
११७ स्वभावेविलग्नेनवशोध्याः एवंकेचिद्व्याचक्षते वयंपुनर्ब्रूमः यदिप्रश्नलग्नेप्रथमोद्रेक्काणोभवति तदानदेयाः द्वितीयेनदेयानापिशोध्याः तृतीयेनवशोध्याः एवं
कृत्वातस्यराशेस्त्रिघनेनसप्तविंशत्याभागमपहृत्यावाप्तंत्याज्यंतत्रयावत्संख्यांकोऽवशेषोभवतितावत्संख्यमश्विन्यादितोयन्नक्षत्रंतन्नक्षत्रंतस्यपृष्टुर्वक्तव्यं के
चिद्वदंति यथास्थितस्यराशेः सप्तविंशत्याभागमपहृत्यावशेषांकनवकदानेनविशोधनेनवायथास्थितेनांकेनसंवादउत्पद्यतेतथानक्षत्रंवक्तव्यं एवमित्या
दि कलत्रसहजात्मजशत्रुभेभ्यइति भार्य्याभर्तृपुत्ररिपुषुनष्टजातकंयदापृच्छतितदातद्भेभ्यस्तद्भावेभ्यः एवंप्रष्टुः पृच्छकस्यवदेद्ब्रूयात् तमेवोदयराशिंपरिक
ल्पयेदित्यर्थः एतदुक्तंभवति यदिपुरुषः स्वपत्न्यानक्षत्रंपृच्छतितदातात्कालिकेलग्नेराशिषट्कंदेयमथभ्रातुः पृच्छतितदाराशिद्वयंदेयमथपुत्रस्यपृच्छतितदा

सप्ताहतंत्रिघनभाजितशेषमृक्षंदत्वाथवानवविशोध्यनवाथवास्मात् एवंकलत्रसहजात्मजशत्रुभेभ्यः प्रष्टुर्वदेदुदयराशिवशेनतेषाम् ९ व
र्षर्तुमासतिथयोद्युनिशंह्युडूनिवेलोदयर्क्षनवभागविकल्पनास्युः भूयोदशादिगुणितास्वविकल्पभक्तावर्षादयोनवकदानविशोधनाभ्यां ११

राशिचतुष्कंदेयमथशत्रोः पृच्छतितदाराशिपंचकंदेयं एवंकृत्वायद्भवतितदेवोदयराशिंप्रकल्प्यतद्गुणकारेणगुणयेत् तस्यग्रहगुणकारेणच ततस्तत्रप्राग्वन्नवकदान
विशोधनेकृत्वासप्तविंशत्याभागमपहृत्यावशेषांकसमंयस्यप्रष्टापृच्छतितस्यनक्षत्रंवक्तव्यं एतदप्युपलक्षणार्थमेवत्रिराशिसहितात्तात्कालिकाल्लग्नान्मित्रस्यवक्त
व्यमेतन्नक्षत्रानयनमप्युपलक्षणमेवंसकलमपिनष्टजातकंवक्तव्यं अथवर्षाद्यानयनंवसंततिलकेनाह १० वर्षर्तुमासेति वर्षादीनिसर्वाणिस्वविकल्पेनभागेहृ
तेयथापाठक्रमेणानयितव्यानि तद्यथा तात्कालिकंलग्नंलिप्तापिंडीकृतंराशिगुणकाराहतंग्रहसंयुक्तंचेद्ग्रहगुणकाराहतमपियदेकांतेस्थापितंतत्पुनरपिदशादिगु राम
णंकार्य्यं एतदुक्तंभवति सराशिः स्थानचतुष्टयेधार्य्यः एकत्रदशगुणोऽन्यत्रद्वितीयेऽष्टगुणोऽन्यत्रतृतीयेसप्तगुणः चतुर्थेपंचगुणः कार्य्यः यत्तउक्तं भूयोद ११८
शादिगुणितान्भूयः पुनरपिदशाष्टसप्तविषयैर्गुणनीयाः ततस्तस्मिन्राशिचतुष्टयेप्राग्वन्नवकदानविशोधनेकृत्वास्वविकल्पैर्भागमपहृत्यावाप्तंवर्षादयोज्ञेयाः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विज्ञेयादशकेष्वब्दाइति अत्रबहुवचनबहुधोपयोगित्वात्कृतं यदुक्तं स्वविकल्पभक्ताद्वर्षादयस्तद्व्याख्यायते एतेचत्वारोराशयःस्थापितास्तेषांनवकदानविशोधनंकृत्वाकर्म्मयोग्याःसर्वेभवंति ततोदशगुणस्यपृथक्स्थस्यपरमायुषाविंशत्यधिकेवर्षशतेनभागमपहृत्ययोंकोवशिष्यतेतदंकसमंतस्यवर्षसंख्यांकंवर्त्तते तस्यैवषड्भिर्भागमपहृत्यऋतुसंख्ययातत्रचयोंकोवशिष्यतेतदंकसमेशिशिरादारभ्यर्तौजातइतिवक्तव्यं तस्यैवतुमाससंख्ययाद्वाभ्यांभागमपहृत्ययद्येकोवशिष्यतेतदाज्ञातर्तौप्रथमेमासिजातइतिवक्तव्यं अथशून्यमवशिष्यतेतदाद्वितीयेमासिजातः एवंकृत्वादशगुणःकर्म्मयोग्योराशिरपास्यः यस्यविंशत्यधिकाद्वर्षशताप्यधिकंजन्मनोऽतीतंतस्यनष्टजातकज्ञानोपायएवनास्ति अष्टकेष्वित्यादि योसावष्टहतोराशिस्तस्यपृथक्स्थस्यकर्म्मयोग्यस्यपक्षसंख्ययाद्वाभ्यांभागमपहृत्ययद्येकोवशिष्यतेतदाशुक्लपक्षेजातइतिवक्तव्यं नकिंचिदवशिष्यतेतदाकृष्णपक्षे तस्यैवतिथिसंख्ययापंचदशभिर्भागमपहृत्ययोंकोवशिष्यतेतदंकसमानेतिथौजातइतिवक्तव्यं एवंकृत्वाऽष्टगुणःकर्म्मयोग्योराशिरपास्यः दिवेत्यादि योसौसप्तहतोराशिस्तत्राप्यवदेवनवकदानविशोधने

विज्ञेयादशकेष्वब्दाऋतुमासास्तथैवच अष्टकेष्वपिमासार्द्धास्तिथयश्चतथास्मृताः १२ दिवारात्रिप्रसूतिंचनक्षत्रानयनंतथा सप्तकेष्व
पिवर्गेषुनित्यमेवोपलक्षयेत् १३ वेलामथविलग्नंचहोरांमंशकमेवच पंचकेषुविजानीयान्नष्टजातकसिद्धये १४ ॥ ६ ॥

कृत्वातत्कर्म्मयोग्यंराशिंस्थापयेत् तस्यदिवारात्रिसंख्ययाद्वाभ्यांभागमपहृत्ययद्येकोवशिष्यतेतदादिवसेजातोऽथनकिंचिदवशिष्यतेतदारात्रौजातइतिवाच्यं योसौसप्तहतोराशिस्तस्यनक्षत्रसंख्ययासप्तविंशत्याभागमपहृत्ययोंकोवशिष्यतेतदंकसंख्येनक्षत्रेऽश्विन्यादितआरभ्यजातनक्षत्रंइतिवक्तव्यं अस्यकर्म्मणःपुनरभिधानंनक्षत्रानयनस्यबाहुल्योपयोगित्वात् वेलेत्यादि यस्मिन्दिनेपुरुषस्यजन्मज्ञानंतद्दिनप्रमाणंघटिकादिकंकर्त्तव्यंरात्रौचेत्तदारात्रिप्रमाणं ततःपंचगुणस्यराशेस्तेनदिनप्रमाणेनरात्रिप्रमाणेनभागमपहृत्ययोंकोवशिष्यतेतस्मिन्कालेदिनगतेरात्रिगतेवातस्यजन्मवक्तव्यं अथविलग्नमित्यादि अथशब्दःपादपूर्णार्थे कालेज्ञातेराश्यादिलग्नंकर्त्तव्यं ततस्तस्यहोराद्रेष्काणनवांशद्वादशांशत्रिंशांशभागाःकर्त्तव्याः तात्कालिकाग्रहाश्चकर्त्तव्याः ततोयथाभिहितेनविधिनादशांतर्दशाष्टकवर्गादेरभिहितस्यफलस्यनिर्देशःकार्य्यः एवंनष्टजातकंसाधयेत् अथप्रकारांतरेणनक्षत्रानयनमार्य्ययाह १४

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संस्कारनामेति संस्कारेणनामसंस्कारनामतस्यमात्राः संस्कारेणागतस्यनाम्नोमात्राः संस्कारनाममात्राः संस्काग्रहणेनैतत्प्रतिपादितंभवति संस्कारेणयत्पुरुष स्यनामकृतंतस्यमात्राग्राह्याः नान्यस्यकस्यचित्कुनामादेः मात्राश्चेहगृह्यंते हल् अर्द्धमात्रिकः अचमात्रिकः इत्यनयास्थित्या ताः संस्कारनाममात्राः संगृह्यद्वि गुणीकार्य्याः ततस्तात्कालिकानिशंकुच्छायांगुलानिगृहीत्वाताद्विगुणमात्रास्तैरंगुलैः संयुक्ताः कार्य्याः एवंकृतेयद्भवतितस्यत्रिनवकेनसप्तविंशत्याभागमपह त्यय:शेषोभवतितदंकसमंतस्यधनिष्ठादितआरभ्यनक्षत्रंवक्तव्यं अथनक्षत्रानयनेनप्रकारांतरेणार्य्ययाह १५ द्वित्रिचतुर्दशेति पूर्वाभिमुखेयदाष्टष्ठाएव ति तदाद्वयोरंकाःस्थाप्याः अथाग्नेयाभिमुखस्तदात्रयाणां अथदक्षिणाभिमुखस्तुदाचतुर्दशानां अथनैरृत्याभिमुखस्तदादशानां अथपश्चिमाभिमुखस्तदा तिथिसंख्यानांपंचदशानां अथवायव्याभिमुखस्तदासप्तत्रिगुणाएकविंशतिः उत्तराभिमुखस्तदानवानां ऐशान्याभिमुखस्तदाऽष्टानां तद्यथा एवंदिगभिमु खएष्टवशेनांकंगृहीत्वाततःपंचदशगुणःकार्य्यः ततस्तस्मिन्प्रदेशेयावंतःपुरुषास्तदभिमुखाःस्थितास्तत्संख्ययान्वितोयुक्तःकार्य्यः एवंकृतेयद्भवतितस्यस

संस्कारमात्राद्विगुणाच्छायांगुलैःसमायुक्ता शेषंत्रिनवकभक्तान्नक्षत्रंतद्धनिष्ठादि १५ द्वित्रिचतुर्दशदशतिथिसप्तत्रिगुणनवाष्टचैं द्राद्याः पंचदशघ्नास्तद्दिग्मुखान्वितामंधनिष्ठादि १६ इतिनष्टजातकमिदंबहुप्रकारंमायाविनिर्दिष्टं ग्राह्यमतःसच्छिष्यैःपरीक्ष्य यत्नाद्ययाभवति १७ इतिनष्टःजातकाध्यायः॥ ॥११ प्तविंशत्याभागमपहृत्ययोंकोवशिष्यतेतदंकसमंतस्यधनिष्ठाद्यारभ्यनक्षत्रंवक्तव्यं अथनष्ट जातकोपसंहारमार्य्ययाह १६ इतिनष्टजातकमिति इतिशब्दःउपसंहारे मयावराहमिहिराचार्य्येणनष्टजातकबहुप्रकारंबहुभेदंविनिर्दिष्टंउक्तमिदं अता ऽस्माद्धेतोःसच्छिष्यैःशोभनसच्छास्त्रैः ग्राह्यं यत्नात्परीक्ष्यविचार्य्ययथायेनप्रकारेणसंभवतिसत्यरूपंतथाग्राह्यमिति येनप्रकारेणसंभवतितेनगृहीतव्य मित्यर्थः बहुभिरागमैर्म्मयाविचार्य्यपराशरवशिष्टयवनसत्यमणित्थादीनांमतानिआलोक्यकृतं तदेवभूयोनिर्म्मलगुणनिपुणबुध्याविचार्य्य संविद याकार्य्ययेनस्फुटसिद्धोसौसंपद्यते १७॥ ॥इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौनष्टजातकाध्यायश्चतुर्विंशतितमः २४॥ ॥ ॥ राम: ११८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥अथद्रेष्काणाध्यायोव्याख्यायते तत्रादौमेषाद्यद्रेष्काणस्यस्वरूपज्ञानंवैतालीयेनाह॥०॥कट्यामिति कट्यांजघनेसितेश्वेतंवस्त्रमंबरंवेष्टितंयेन कृष्णःश्या
सितवर्णः शक्तइवअभिरक्षितुमाभिमुख्येनरक्षांकर्तुंशक्तःसमर्थइव रौद्रोभीषणः यःपरशुंकुठारंसमुद्यतंधत्तेधारयति रक्तविलोचनेलोहिताक्षः सचपुमान्
पुरुषःएषपुरुषद्रेष्काणःसायुधोभौमासक्तश्च अथमेषद्वितीयद्रेष्काणस्यस्वरूपमिंद्रवज्रयाह १ रक्तांबरेति रक्तांबरालोहितवस्त्रा भूषणमलंकरणं भक्ष्यं
भोज्यंतत्रचिंतायस्याः कुंभाकृतिःघटोदरी वाजिमुखीअश्ववक्त्रा तृषार्त्तापिपासार्त्ता एकेनपादेनचरणेनोपलक्षिताइदंद्रेष्काणरूपंमेषमध्येमेषद्वितीयं य
वनोपदिष्टंयवनाचार्य्यैः कथितं एषचतुष्पदद्रेष्काणःस्त्रीद्रेष्काणोऽर्कशक्तश्च॥ यस्मादाचार्य्यैश्चतुष्पान्मुखाच्चतुष्पदद्रेष्काणइतिव्याख्यातस्तथाखगमुखो
द्रेष्काणश्च अथमेषतृतीयद्रेष्काणस्यस्वरूपमिंद्रवज्रयाह २ क्रूरइति क्रूरोविषमस्वभावः कलाज्ञःकलावित् कपिलःपिंगः क्रियार्थीकर्म्मस्वभिलाषुकः

कट्यांसितवस्त्रवेष्टितःकृष्णःशक्तइ वाभिरक्षितुं रौद्रःपरशुंसमुद्यतंधत्तेरक्तविलोचनःपुमान् १ रक्तांबराभूषणभक्ष्यचिन्ताकुंभाकृति
र्वाजिमुखीतृषार्त्ता एकेनपादेनचमेषमध्येद्रेष्काणरूपंयवनोपदिष्टं २ क्रूरःकलाज्ञःकपिलःक्रियार्थीभग्नव्रतोभ्युद्यतदंडहस्तः रक्तानि
वस्त्राणिबिभर्त्तिचंडोमेषेतृतीयकथितस्त्रिभागः ३ कुंचितलूनकचाघटदेहादग्धपटातृषिताशनचिंता आभरणान्यभिवांछतिनारीरूप
मिदंवृषभेप्रथमस्य ४ क्षेत्रधान्यगृहधेनुकलाज्ञोलांगलेचशकटेकुशलश्च॥ ५ भग्नव्रतःस्खलितनियमः आमुमुख्येनोद्यतोदंडःहस्तेपाणौय

स्य रक्तानिलोहितानिवस्त्राण्यंबराणिबिभर्त्तिधारयति चंडःक्रोधशीलः अयंमेषःतृतीयस्त्रिभागोद्रेष्काणःकथितःउक्तः एषनरद्रेष्काणःसायुधोजीवसा
क्तश्च अथवृषप्रथमद्रेष्काणजातस्यस्वरूपंदोधकेनाह ३ कुंचितेति कुंचिताःकुटिलाःलूनाःकल्पिताःकचाःकेशायस्याः कुटिलछिन्नकेशाः घटदेहाकुं
भसदृशोदरी दग्धपटादग्धवस्त्रा तृषितापिपासार्त्ता अशनेभोजनेचिंतायस्याः आभरणानिभूषणान्यभिवांछति साचनारीस्त्री इदंवृषभप्रथमद्रेष्काणस्य
स्वरूपं एषःस्त्रीद्रेष्काणःसाग्निकःशुक्रसक्तश्च अथवृषद्वितीयद्रेष्काणस्यस्वरूपंस्वागतयाह ४ क्षेत्रधान्येति क्षेत्रंकेदारः धान्यानिशालयः गृहंवेश्म
धेनुःगौः कलाःगीतवाद्यनृत्यलेखचित्रकर्म्मादि एतासांज्ञःपंडितः लांगलेहलेसशकटेशकटेरोहितेकुशलःशिक्षितः गोपतितुल्यंवृषभसदृशंस्कंधंक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुंदमुद्वहतिधारयति क्षुत्परः पिपासार्त्तः अजवदनः छागवक्त्रः मलवासामलिनांबरः एषोनरद्रेष्काणश्चतुष्पाद्द्रेष्काणोबुधसक्तश्च अथवृषतृतीयस्यस्वरू
पंप्राकटेनाह ५ द्विपसमकायइति द्विपसमकायोमहाशरीरोहस्तितुल्यदेहः नपुनः हस्तिशरीरः पांडुरदंष्ट्रः श्वेतदंतः सरभसमांघ्रिः वृहत्पादोनपुनःशरभ
सदृशपादः पिंगलमूर्त्तिः कपिलदेहः अविः प्रसिद्धः मृगआरण्यपशुः अविमृगलोभार्थव्याकुलंचित्तंयस्याः अयंवृषभवनस्यवृषराशेः प्रांतगतस्तृतीयद्रेष्का
णः एषः नरद्रेष्काणः चतुष्पादः सौरसक्तश्च अथमिथुनस्यप्रथमद्रेष्काणस्यस्वरूपज्ञानंवसंततिलकेनाह ६ सूच्याश्रयमिति नारीस्त्रीसूच्याश्रयंकर्मसी
वनक्रियांसम्यगभिवांछतिइति रूपान्वितासरूपा आभरणकार्येभूषणकर्म्मणिकृतआदरासाभिलाषाश्चद्वायया हीनप्रजाअपत्यरहिता उच्छ्रितभुजोवा
द्वाहुकी ऋतुमतीसार्त्तवाकामार्त्तावा तृतीयभवनस्यमिथुनस्याद्यंप्रथमंत्रिभागंद्रेष्काणं तज्ज्ञाः पंडिताः प्रवदंति कथयंति एषस्त्रीद्रेष्काणोबुधसक्तश्च अथ

स्कंधमुद्वहतिगोपतितुल्यंक्षुत्परोजवदनोमलवासाः ५ द्विपसमकायः पांडुरदंष्ट्रः शरभसमांघ्रिः पिंगलमूर्त्तिः अविमृगलोभव्याकुल
चित्तोवृषभवनस्यप्रांतगतोऽयं ६ सूच्याश्रयंसमभिवांछतिकर्म्मनारीरूपान्विताभरणकार्यकृतादराच हीनप्रजोच्छ्रितभुजार्तुमतीत्रि
भागमाद्यंतृतीयभवनस्यवदंतितज्ज्ञाः ७ उद्यानसंस्थः कवचीधनुष्मान्शूरोऽस्त्रधारीगरुडाननश्च क्रीडात्मजालंकरणार्थचिन्ताकरोति
मध्येमिथुनस्यराशेः ८ भूषितोवरुणवद्बहुरत्नोबद्धतूणकवचः सधनुष्कः नृत्तवादितकलासुचविद्वान्काव्यकृन्मिथुनराश्यवसाने ९ ॥ ॥

मिथुनद्वितीयस्यस्वरूपमुपजातिकयाह ७ उद्यानसंस्थइति उद्यानसंस्थउपवनेतिष्ठति कवचीसन्नाहप्रावृत्तशरीरः धनुष्मान्चापहस्तः शूरोरणप्रियः शरास्त्रधारी
वापाठः शराः कांडानितान्येवास्त्राणितद्धारणेशीलंयस्येति गरुडाननोयसदृशवक्त्रः क्रीडनंक्रीडा आत्मजापुत्राः अलंकरणमाभरणं अर्थोवित्तं एवांसंबंधिनीचिं
तांकरोति अथमिथुनस्यराशेर्मध्येद्वितीयद्रेष्काणइत्यर्थः एषनरद्रेष्काणः सायुधः खगद्रेष्काणः शुक्रसक्तश्च ८ अथमिथुनस्यतृतीयद्रेष्काणस्वरूपंस्वागतया
ह भूषितइति भूषितोऽलंकृताः वरुणवत्समुद्रवद्बहुरत्नः प्रभूतमणिः तूणंशराधानं कवचः सन्नाहः एतौबद्धौयंथितौयेन सधनुष्कश्चापयुक्तः नृत्तेवादितेवाद्य
विषयेकलासुचनिः शेषासुविद्वांस्तज्ज्ञः काव्यकृत्पंडितः काव्यकर्म्मकार्येतत्करोति एषः मिथुनस्यराशेरवसानेतृतीयद्रेष्काणइत्यर्थः एषः नरद्रेष्काणः सायुधं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पत्रेति पत्राणिमूलानिफलानिचविभर्त्तिधारयति द्विपकायोहस्तिसदृशशरीरः काननेमलयगः मलयश्चंदनवृक्षः तत्रोपगतःस्थितः शरभांघ्रिःशरभसदृशपादः क्रोडःशूकरःतत्तुल्यवदनःतत्सदृशवक्त्रः हयकंठोऽश्वग्रीवः कर्कटेकर्कटराशौप्रथमेद्रेष्काणस्यस्वरूपमुशंतिकथयंति एषद्रेष्काणश्चतुष्पाच्चंद्रसक्तश्च अथकर्कटद्वितीयद्रेष्काणस्यस्वरूपमिंद्रवज्रयाह १० पद्मार्चितेति स्त्रीयोषिन्मूर्द्धनिशिरसिपद्मैःकमलैरर्चितापूजिता भोगियुक्ताःसमर्प्पा कर्कशाकठिनयौवनोपेता अरण्यगताएकांतस्थिताविरौतिआक्रोशयति पलाशवृक्षस्यशाखांलतांसमाश्रितातत्रासक्तास्थिता कर्कटस्यराशेर्मध्येस्थिताद्वितीयद्रेष्काणेसमवस्थिता एषस्त्रीद्रेष्काणोभौमसक्तश्च अथकर्कटस्यतृतीयद्रेष्काणस्यस्वरूपंवैतालीयेनाह ११ भार्येति भार्य्याजायातस्याआभरणार्थमलंकरणानिनिमित्तमर्णवंसमुद्रंनौस्थोवेडकारूढःसर्प्पवेष्टितांगोगच्छतियाति हैमैःसुवर्णनिर्मितैर्विभूषणैरलंकरणैर्युतः चिपिटास्यःचर्प्पटमुखः कर्कै

पत्रमूलफलभृद्द्विपकायःकाननेमलयगःसरभांघ्रिः क्रोडतुल्यवदनोहयकंठःकर्कटेप्रथमरूपमुशंति १० पद्मार्चितामूर्द्धनिभोगियुक्ता
स्त्रीकर्कशाऽरण्यगताविरौति शाखांपलाशस्यसमाश्रिताचमध्येस्थिताकर्कटकस्यराशेः ११ भार्य्याभरणार्थमर्णवंनौस्थोगच्छतिसर्प्पवेष्टितः हैमैश्चयुतोविभूषणैश्चिपिटास्योंत्यगतश्चकर्कटे १२ शाल्मलेरुपरिगृध्रजंबुकौश्वानरश्चमलिनांबरान्वितः रौतिमातृपितृविप्रयोजितःसिंहरूपमिदमाद्यमुच्यते १३ हयाकृतिःपांडुरमाल्यशेखरोविभर्त्तिकृष्णाजिनकंबलंनरः॥ ६ ॥ ॥

टेंत्यगतःतृतीयद्रेष्काणइत्यर्थः एषनरद्रेष्काणोव्यालद्रेष्काणोजीवशक्तश्च अथसिंहपूर्व्वस्यस्वरूपस्वागतयाह १२ शाल्मलेरिति शाल्मलिवृक्षस्योपर्य्यग्रेगृध्रःपक्षी जंबुकःशृगालःएतौस्थितौतथाश्वासारमेयः नरोमनुष्यःसचमलिनैःमलोपेतैरंबरैर्वस्त्रैरन्वितोयुक्तः मातृपितृविप्रयोजितोजननीजनकविरहितो रौत्याक्रोशयति इदमाद्यप्रथमंरूपंसिंहस्योच्यते कथ्यते सिंहप्रथमद्रेष्काणइत्यर्थः एषनरद्रेष्काणश्चतुष्पदद्रेष्काणःखगद्रेष्काणोऽर्कसक्तश्च अथसिंहद्वितीयस्यस्वरूपंवंशस्थेनाह १३ हयाकृतिरिति हयाकृतिःअश्वाकारः पांडुरमीषच्छुक्लायुक्तं माल्यंपुष्पनिचयंशेखरोशिरसियस्य कृष्णाजिनंकृष्णंमृगचर्म्म कंबलमौर्णिकंविभर्त्तिधारयति केचित्कृष्णाजिनचीवरमितिपठंतिचीवरंजिनवासस्तः नरोमनुष्योदुरासदोदुर्ज्ञेयः दुःसाध्यः॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सिंहइवआत्तकार्म्मुकः गृहीतचापः नताग्रनासः नताग्रानासायस्य मृगराजस्यसिंहस्यमध्यमोद्वितीयोद्रेष्काणः हयाकृतिःपुरुषएवायंनचतुष्पदद्रेष्काणः
एषनरद्रेष्काणःसायुधोजीवसक्तश्च १४ अथसिंहतृतीयस्यस्वरूपमुपजातिकयाह ऋक्षाननइति ऋक्षःप्राणीऋक्षाननःऋक्षसदृशवक्त्रः वानरतुल्य
चेष्टः वानरेणकपिनातुल्यासदृशाचेष्टास्वभावोयस्य आयुधंदंडंफलंआमादिआमिषंमांसंचबिभर्त्तिधारयति कूर्चीदीर्घश्मश्रुः मनुष्यःपुरुषःकुटिलैः
केशैर्मूर्द्धजैर्युक्तः मृगेश्वरस्यसिंहस्यांत्यगस्त्रिभागः एषनरद्रेष्काणःचतुष्पदद्रेष्काणःसायुधोभौमसक्तश्च अथकंन्यापूर्वस्यस्वरूपमुपजातिकयाह १५
कंन्याकुमारीपुष्यप्रपूर्णेनकुसुमपरिपूरितेनकुंभेनउपलक्षितामलप्रदिग्धैरतिमलोपेतैरंबरैर्वस्त्रैःसंवृत्तांगीसंवृत्तावयवावस्त्राण्यंबराणि अर्थोधनं एषां
संयोगमभीप्समानावांछमानागुरोःकुलंगच्छतिव्रजति कंन्यकाद्यःप्रथमद्रेष्काणःएषस्त्रीद्रेष्काणोबुधसक्तश्च अथकंन्याद्वितीयस्यस्वरूपंवैतालीयेनाह १६

दुरासदःसिंहइवात्तकार्मुकोनताग्रनासोमृगराजमध्यमः १४ ऋक्षाननोवानरतुल्यचेष्टोबिभर्त्तिदंडंफलमामिषंच कूर्चीमनुष्यःकुटि
लैश्चकेशैर्मृगेश्वरस्यांत्यगतस्त्रिभागः १५ पुष्पप्रपूर्णेनघटेनकंन्यामलप्रदिग्धांबरसंवृत्तांगी वस्त्रार्थसंयोगमभीप्समानागुरोःकुलं
वांछतिकंन्यकाद्याः १६ पुरुषःप्रगृहीतलेखनिःश्यामोवस्त्रशिराव्ययायकृत विपुलंचबिभर्त्तिकार्म्मुकंरोमव्याप्ततनुश्चमध्यमः १७॥
गौरीसुधौताग्रदुकूलगुप्तासमुच्छ्रिताकुंभकटच्छुहस्ता देवालयंस्त्रीप्रयताप्रवृत्तावदंतिकंन्यांत्यगतस्त्रिभागः १८ ॥ ॥ ॥

पुरुषोनरः प्रगृहीतलेखनिः येनाक्षराणिलिख्यंतेसालेखनिः श्यामोश्यामवर्णः वस्त्रशिराःकर्प्पटसंयमितमूर्द्धा केचिद्दृढशिराइतिपठंति संयमितशिराः
व्ययंव्ययीकृत आयंप्रवेशंचकरोति गणपतिविपुलंविस्तीर्णकार्म्मुकंधनुर्बिभर्त्तिधारयति रोमव्याप्ततनुःरोमशरीरःएषमध्यमोद्वितीयद्रेष्काणः एषनरद्रेष्का
णःसायुधःसौरसक्तश्च अथकंन्यातृतीयस्यज्ञानमुपजातिकयाह १७ गौरीगौरवर्णा सुधौतान्याणियस्मिन्दुकूलेपट्टविशेषेतेनगुप्ताछादिता केचिद्दुकूल
हस्ताइतिपठंति समुच्छ्रिताउत्सुका कुंभोघटकटच्छुर्दर्वीप्रसिद्धंगृहोपयोगिकंलोहभांडंतेकरेहस्तेयस्याः देवालयंसुरगृहंस्त्रीयुवतिःप्रयतासमाहिता प्रवृत्ता
गंतुमुद्यतावदंतिकथयंतिमुनयः कंन्यांत्यगतस्त्रिभागःतृतीयद्रेष्काणःएषस्त्रीद्रेष्काणःशुक्रसक्तश्च अथतुलाद्यस्वरूपंवसंततिलकेनाह १८ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वीथ्यंतरेति वीथ्यंतरे मार्गमध्येयत्तदापणंप्रसारकः समवस्थितस्तत्रगतः हट्टं पुरुषोनरस्तुलावान्तुलाहस्तः विद्यमानतुलः उन्मानेउद्मानेतुलादिकेमाने मान
शब्देनकुडवादोचतस्मिन्कुशलस्तद्नः प्रतिमानंयेनद्रव्याणिसुवर्णरत्नानिपरिछिद्यंतेतेतुहस्तेयस्याः भांडंक्रयद्रव्यंतद्विद्यतेयस्याचिंतयतिध्यायति तस्यभांड
स्यैतन्मूल्यमति तस्यचभांडस्यचमूल्यंविचिंतयति एतद्यवनास्तुलायाःप्रथमद्रेष्काणस्वरूपंवदंतिकथयंति एषःनरद्रेष्काणः शुक्रसक्तश्च अथतुलाद्वितीय
स्यत्रोटकेनाह १९ कलशमिति गृध्रःपक्षी गृध्रमुखोगृध्राननःपुरुषः कलशंकुंभंगृहीत्वाविनिःपतितुंनिर्विशेषपतितुमभीप्सतिवांछतियतःक्षुधितोबुभु
क्षितः तृषितःपिपासितोतःकलत्रंभार्य्यासुतान्पुत्रान्मनसाचित्तेनैतिगच्छति अभीप्सतिअभिलषतिस्मरतीत्यर्थः इत्येवंप्रकारःतुलाधरमध्यगतःतुला
द्वितीयद्रेष्काणः एषनरद्रेष्काणःखगद्रेष्काणःशनैश्चरसक्तश्च अथतुलतृतीयस्वरूपंवंशस्थेनाह २० विभीषयमिति रत्नचित्रितोमणिभिर्विभूषितः व

वीथ्यंतरापणगतः पुरुषस्तुलावानुन्मानुमानकुशलःप्रतिमानहस्तः भांडंविचिंतयतितस्यचमूल्यमेतद्रूपंवदंतियवनाःप्रथमंतुलायाः
१९ कलशंपरिगृह्यविनिःपतितुंसमभीप्सतिगृध्रमुखःपुरुषः क्षुधितस्तृषितश्चकलत्रसुतान्मनसैतितुलाधरमध्यगतः २० वि
भीषयंतिष्ठतिरत्नचित्रितोवनेमृगान्कांचनतूणवर्म्मभृत् फलामिषंवानररूपभृन्नरस्तुलाऽवसानेयवनेरुदाहृतः २१ वस्त्रैर्विही
नाभरणैश्चनारीमहासमुद्रात्समुपैतिकूलं स्थानच्युतासर्प्पनिबद्धपादामनोरमावृश्चिकराशिपूर्वे २२

११ नेऽरण्येमृगान्हरिणान्विभीषयंभीषां
कुर्वन्तिष्ठति कीदृशः कांचनंसौवर्णंतूणंशरधानंवर्म्मसन्नाहंतेचविभर्त्तिधारयति फलान्यामिषंचमांसंविभर्त्तिनरोमनुष्योवानररूपभृत् वानरस्यकपेरिव
रूपंविभर्त्तिधारयति फलान्यामादीनि केचिद्धनुर्द्धरःकिन्नररूपभृन्नरइतिपठंति धनुर्द्धरःचापहस्तःकिंनरोदेवयोनिरश्वमुखपुरुषः तुलावसानेतुलस्यतृ
तीयद्रेष्काणेयवनैःपुराणयवनैरुदाहृतःकथितः नरोमनुष्योवानराकारोऽयंचतुष्पदद्रेष्काणोबुधसक्तश्च २१ अथवृश्चिकप्रथमस्यस्वरूपमुपजातिकयाह
॥नारीस्त्रीवस्त्रैरंबरैस्तथाभरणैरलंकरणैश्चविहीनावर्जिता महासमुद्रान्महासागरात्कूलंसमुपेत्यागच्छतिस्थानच्युतास्वस्थानभ्रष्टा सर्प्पनिबद्धपादोभुज
गनियेमितचरणा मनोरमाचित्तानंदविधायिनीचित्ताह्लादकरी वृश्चिकराशेःपूर्वःप्रथमद्रेष्काणः एषस्त्रीद्रेष्काणोव्यालद्रेष्काणोभौमसक्तश्च अथवृश्चिकद्वि

[illegible]टीका ॥ ५४ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भर्तृकृतेपतिनिमित्तं भुजगावृतदेहासर्प्पव्याप्तशरीरा कच्छपः कूर्म्मः कुंभोघटः तत्समानशरीरात्तत्तुल्यदेहा वृश्चिकेमध्यम
नारीस्त्रीस्थानसुखानि अभिवांछति भर्तृकृतेपतिनिमित्तं भुजगावृतदेहासर्प्पव्याप्तशरीरा ... एथुलचिपिटमिति
बृ. नारीस्त्रीस्थानसुखानिअभिवांछति एषस्त्रीद्रेष्काणोव्यालद्रेष्काणः जीवसक्तश्च अथवृश्चिकतृतीयस्यस्वरूपज्ञानंपुष्पिताग्रयाह २३ पृथुलचिपिटमिति
टी.भ. रूपंद्वितीयद्रेष्काणमुशंतिकथयंति एषस्त्रीद्रेष्काणोव्यालद्रेष्काणः जीवसक्तश्च अथवृश्चिकतृतीयस्यस्वरूपज्ञानंपुष्पिताग्रयाह श्वासारमेयः मृगोहरिणः शृगालः क्रोष्टा वराहःशूकरः एषांभीषकारीभयकारी॥
१२९ पृथुलंविस्तीर्णंचिपिटंचर्प्पटंकूर्म्मतुल्यंकच्छपसदृशंवक्त्रंमुखंयस्य श्वासारमेयः मृगोहरिणः शृगालः क्रोष्टा वराहःशूकरः एषांभीषकारीभयकारी॥ एषः कूर्म्माननः सिंहोद्रेष्काणः
मलयस्यचंदनस्याकरस्यप्रदेशमुत्पत्तिस्थानमवतिरक्षति सचमृगपतिःसिंहः अन्त्यगतोवृश्चिकस्यतृतीयद्रेष्काणः एषः कूर्म्माननः सिंहोद्रेष्काणः
मलयस्यचंदनस्याकरस्यप्रदेशमुत्पत्तिस्थानमवतिरक्षति सचमृगपतिःसिंहः ... अश्वसमानकायस्तुरगसदृशदेहः
चतुष्पदद्रेष्काणः चंद्रसक्तश्च अथधन्विपूर्वस्यस्वरूपज्ञानमिंद्रवज्रयाह २४ मनुष्यवदिति मनुष्यवक्त्रोनरवदनः अश्वसमानकायस्तुरगसदृशदेहः
अयतंदीर्घं धनुश्चापंगृहीत्वाआश्रमस्थः तत्राश्रमेतिष्ठति॥ क्रतूप ज्यानियज्ञोपकरणादीनियज्ञभांडानिश्रुक्स्रुवादीनितपस्विनस्तापसान्रक्षति अव

अयतंदीर्घं धनुश्चापंगृहीत्वाआश्रमस्थः तत्राश्रमेतिष्ठति॥ क्रतूप ज्यानियज्ञोपकरणादीनियज्ञभांडानिश्रुक्स्रुवादीनितपस्विनस्तापसान्रक्षति अव

स्थानसुखान्यभिवांछतिनारीभर्तृकृतेभुजगावृतदेहा कच्छपकुंभसमानशरीरावृश्चिकमध्यमरूपमुशंति २३ पृथुलचिपिटकूर्म्मतुल्यवक्त्रः श्वमृगवराहशृगालभीषकारी अवतिचमलयाकरप्रदेशंमृगपतिरन्त्यगतस्यवृश्चिकस्य २४ मनुष्यवक्त्रोऽश्वसमानकायोधनुर्वि
गृह्यायतमाश्रमस्थः क्रतूपयोज्यानितपस्विनश्चरक्षपूर्वोधनुषस्त्रिभागः २५ मनोरमाचंपकहेमवर्णाभद्रासनेतिष्ठतिमध्यरूपा समुद्ररत्नानिविघट्टयंतीमध्यत्रिभागोधनुषःप्रदिष्टः २६ कूर्चीनरोहाटकचंपकाभोवरासनेदंडधरोनिषण्णः॥ ॥ ॥

तिरक्षितवान् अथशब्दःपादपूर्णे आद्यःप्रथमोधनुषस्त्रिभागोधन्विद्रेष्काणः केचिच्चरक्षपूर्वेतिपठंति धनुषःपूर्वस्त्रिभागःप्रथमद्रेष्काणः एषोऽश्वसमा
नकायःनरद्रेष्काणः चतुष्पात्सायुधद्रेष्काणःजीवसक्तश्च अथधन्विद्वितीयस्यस्वरूपज्ञानमुपजातिकयाह २५ मनोरमाचित्ताह्लादकारी चंपकंपुष्पविशेषः राम
हेमंसुवर्णंतत्सदृशवर्णातत्समकांतिः भद्रासनेआसनविशेषेतिष्ठति तत्रउपविष्टा मध्यमरूपानचातिशोभनानाप्यशोभना समुद्ररत्नानिसागरमणीन्वि १२९
घट्टयंतीस्त्रीतिष्ठति धनुषोमध्यत्रिभागोद्वितीयद्रेष्काणोमुनिभिःप्रदिष्टःउक्तः एषस्त्रीद्रेष्काणोभौमसक्तश्च अथधन्वितृतीयस्यस्वरूपमुपजातिकयाह
२६ कूर्चीनरइति नरोमनुष्यः कूर्चीदीर्घश्मश्रुः हाटकंसुवर्णंचंपकःपुष्पविशेषः तदाभोतत्सदृशकांतिः तत्समानद्युतिः वरासनेप्रधानासनेनिषण्णः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उपविष्टः दंडधरोदंडहस्तः कौशेयकानि पट्टविशेषाणिउद्वहते धारयति अजिनंमृगचर्म्म नवमस्यराशेरंतुषस्त्रितीयद्रेष्काणस्यस्वरूपं एषनरद्रेष्काणःसायु
धः अर्कसक्तश्च अथमकरप्रथमस्यस्वरूपंदोधकेनाह २७ रोमचितोरोमसः मकरोपमदंष्ट्रः मकरतुल्यदंष्ट्रः मकरोजलप्राणी शूकरस्यवराहस्यकायोदेहः तत्स
मानशरीरः तत्तुल्यतनुः योक्त्रकंयेनबलीवर्दायोज्यंते जालकः प्रसिद्धः येनपक्षिणोबध्यंते बंधनंनिगडादि एतानितानिधारयति तच्छीलः रौद्रमुखोविकृतानना
ननः मकरप्रथमः प्रथमद्रेष्काणः एषःपुरुषद्रेष्काणोबंधनधारित्वात्सनिगडः शूकरसमानशरीरः नशूकरः तस्मान्नचतुष्पात् शनैश्वरशक्तश्च अथमक
रद्वितीयस्यस्वरूपमुपजातिकयाह २८ कलास्वभिज्ञाब्जदलायताक्षीति कलास्वभिज्ञाअभिमुखेनजानाति अब्जदलायताक्षी अब्जदलंपद्मपत्रंतद्वदायतेदीर्घे
अक्षिणीयस्याःसादीर्घनेत्राचश्यामाश्यामवर्णा विचित्राणिनानाप्रकाराणिवस्तुनिचमार्गमाणा अभीप्समाना विभूषणैरलंकरणैरलंकृता लोहकर्णालो

कौशेयकान्युद्वहतेऽजिनंचतृतीयरूपंनवमस्यराशेः २७ रोमचितोमकरोपमदंष्ट्रःशूकरकायसमानशरीरः योक्त्रकजालकबंधनधा
रीरौद्रमुखोमकरप्रथमस्तु २८ कलास्वभिज्ञाब्जदलायताक्षीश्यामाविचित्राणिचमार्गमाणा विभूषणालंकृतलोहकर्णायोषाप्रदिष्टामक
रस्यमध्ये २९ किन्नरोपमतनुःसकंबलस्तूणचापकवचैःसमन्वितः कुंभमुद्वहतिरत्नचित्रितंस्कंधगंमकरराशिपश्चिमः ३० स्नेहमद्यज
लभोजनागमव्याकुलीकृतमनाःसकंबलः केशकारवसनोजिनान्वितोगृध्रतुल्यवदनोघटादिगः ३१ ५ह्युक्तश्रोत्रा लोहाभरणंकर्णयोःयस्याः

सायोषास्त्री मकरस्यमध्येद्वितीयद्रेष्काणेप्रदिष्टाउक्ता एषःस्त्रीद्रेष्काणःशुक्रशक्तश्च अथमकरतृतीयस्यस्वरूपंरथोद्धतयाह २९ किन्नरोपमतनुःकिन्नरादेव
योनयः अश्वमुखाःपुरुषास्तत्सदृशीतनुः सकंबलःकंबलेनसहितः तूणंशराधारंचापंधनुःकवचःसन्नाहः एतैःतूणचापकवचैःशराधारधनुसन्नाहैःसमन्वि
तोयुक्तः कुंभंघटंरत्नविचित्रितंमणिविचितंस्कंधगंअंसासक्तंउद्वहतिधारयति मकरराशेःपश्चिमः तृतीयद्रेष्काणः एषःपुरुषद्रेष्काणःसायुधःबुधशक्तश्च अथ
कुंभप्रथमद्रेष्काणस्यस्वरूपंदोधकेनाह ३० स्नेहमद्यजलभोजनाइति स्नेहस्तैलादि मद्यंपानविशेषःजलमुदकं भोजनमशनं एतेषांयाआगमः तेनव्याकुलितंमनः
चित्तंयस्य सकंबलःकंबलसहितः केशकारवसनःपट्टवासाः अजिनान्वितः कृष्णमृगचर्म्मयुक्तः गृध्रःपक्षीतत्तुल्यवदनःतत्समवक्त्रः घटादिगःकुंभप्रथमद्रेष्काणः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यत्रा प्राह

वृ॰ शकटेंगऽर्यादग्धे अग्निना भस्मीकृते स शाल्मले शाल्मलवृक्षैः सहिते अंगना स्त्री लोहान्याहरते गृह्णाति वने आरण्ये मलिनेन पट्टेन समलेन वा समासंवृत्ता प्रावृ

टी॰ अ॰ ता भांडैः भांडप्रकारैः मूर्द्धिगतैः मस्तकारोपितैरुपलक्षिता केचिद्भांडैरारोपितैर्परिपूर्णैरिति पठंति मध्यमो द्वितीयद्रेष्काणः एषस्त्रीद्रेष्काणः साग्निको बुधसक्त

१२२ ता भांडैः भांडप्रकारैः मूर्द्धिगतैः मस्तकारोपितैरुपलक्षिता केचिद्भांडैरारोपितैः परिपूर्णैरिति पठंति मध्यमो द्वितीयद्रेष्काणः एषस्त्रीद्रेष्काणः साग्निको बुधसक्त

श्च अथ कुंभतृतीयस्य स्वरूपज्ञानमिंद्रवज्रयाह ३२ श्यामइति॥ श्यामः श्यामवर्णः सरोमश्रवणः लोमसकर्णः किरीटी मौलियुक्तः त्वक्कर्मपत्रपर्णैर्नियो

सो वृक्षनिर्यासः यथा गुग्गुलुः स्नेहः फलं च सुप्रसिद्धमेवाम्रादि एतैः सह भांडानि लोहव्यतिमिश्रितानि लोहसंयुक्तानि बिभर्त्ति धारयति तानि च संचारयति स्था

नात्स्थानांतरं नयति घटस्य कुंभस्यांतगतः तृतीयद्रेष्काणः एष नरद्रेष्काणः शुक्रसक्तश्च अथ मीनाद्यस्य स्वरूपमिंद्रवज्रयाह ३३ स्रुग्भांडानि यज्ञोपकरण

भांडानि मुक्ता मौक्तिकं मणयः प्रसिद्धाः शंखः प्रसिद्ध एव एतैर्मिश्रैरेकीकृतैर्व्याक्षिप्तो हस्तो यस्य व्याकुलकरः सविभूषणः साभरणः भार्या जायातद्विभूषा

दग्धे शकटे सशाल्मले लोहान्याहरतेंगना वने मलिनेन पटेन संवृत्ता भांडैर्मूर्द्धिगतैश्च मध्यमः ३२ श्यामः सरोमश्रवणः किरीटी त्वक्पत्र

निर्यासफलैर्बिभर्त्ति भांडानि लोहव्यतिमिश्रितानि संचारयंत्यगतो घटस्य ३३ स्रुग्भांडमुक्तामणिशंखमिश्रैर्व्याक्षिप्तहस्तः सविभू

षणश्च भार्याविभूषार्थमपांनिधानं नावा प्लवत्याद्यगतो झषस्य ३४ अत्युच्छ्रितध्वजपताकमुपैति पोतं कूलं प्रयाति जलधेः परिवारयु

क्ता वर्णेन चंपकमुखा प्रमदा त्रिभागो मीनस्य चैष कथितो मुनिभिर्द्वितीयः ३५ श्वभ्रांतिके सर्पनिवेष्टितांगो वस्त्रैर्विहीनः पुरुषस्त्वटव्यां॥

र्थमलंकरणार्थमपांनिधानं समुद्रं नावा प्लवति नौस्थो गच्छति केचिन्महार्णवं नावा प्लवतीति पठंति झषस्य मीनस्याद्यगतः प्रथमद्रेष्काणः एष नरद्रेष्काणो जी

वसक्तश्च ३४ अथ मीनद्वितीयस्य स्वरूपज्ञानं वसंततिलकेनाह अत्युच्छ्रिता अतीवोच्चा ध्वजापताका यस्मिन् पोते तमुपैति आरोहति जलधेः समुद्रस्य कूलं त

टं प्रयाति प्रमदा स्त्री कीदृशी परिवारयुक्ता सखिजनेनान्विता चंपकं पुष्पविशेषः चंपककांतिः मुखावर्णेन कांतिं मुखश्रातिरपहरति एषः मीनस्य द्वितीयस्त्रिभा राम ९२

गो मुनिभिर्गदित उक्तः एषः स्त्रीद्रेष्काणः चंद्रसक्तश्च अथ मीनस्य तृतीयद्रेष्काणस्वरूपज्ञानमिंद्रवज्रयाह ३५ श्वभ्रांतिके गर्त्तसमीपे सर्पवेष्टितांगो भुजगा

वृत्तावयवः वस्त्रैरंबरैर्विहीनो रहितः पुरुषो नरः अटव्यां आरण्ये चौरैस्तस्करैः अनलेनाग्निनाव्याकुलितः क्षुभितोंतरात्मा यस्य विकोशनेरोदिति झषस्य मीन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यांत्योपगतः तृतीयद्रेष्काणः एषः व्यालद्रेष्काणः भौमसक्तश्च द्रेष्काणस्वरूपस्य प्रयोजनं प्रदेशेषु व्याख्यातं तथा च यात्रायां वक्ष्यति द्रेष्काणाकारचेष्टागुणसदृ
शं फलं योजयेद्बुद्धिहेतोर्द्रेष्काणे सौम्यरूपे कुसुमफलयुते रत्नभांडान्विते च सौम्यैर्दृष्टे जयः स्यात्प्रहरणसदृशे पापदृष्टे च भंगः संमोहो वाथ बंधः सभुजगनिगडे पा
शमुक्तिर्पिपासुरिति अन्यच्च अस्य प्रयोजनं चौररूपस्थानादिज्ञानं उक्तं च षट्पंचाशिकायां पृथ्वीयशेन अंशाकाज्ज्ञायते द्रव्यं द्रेष्काणैस्तस्कराः स्मृताः राशिभ्यः
कालदिग्देशो वयो ज्ञातिश्च लग्नपात् एवं वृत्तानि ३६ ॥ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविवृत्तौ द्रेष्काणस्वरूपाध्यायः पंचविंशतितमः २५॥ ॥अथा
न उपसंहाराध्यायो व्याख्यायते अथाध्यायसंग्रहमुपजातिकयाह॥०॥ राशिप्रभेदः प्रथमोध्यायः ग्रहयोनिभेदो द्वितीयः वियोनिजन्मस्तृतीयः अथ यस्ये
आनंतर्ये निषेककालश्चतुर्थः जन्मविधिः पंचमः ५ अथ सद्योमरणमरिष्टाध्यायो षष्ठः ६ आयुर्विभागः सप्तमः ७ दशाविभागोऽष्टम ८ अष्टकवर्गसं

चौरानलव्याकुलितान्तरात्मा विक्रोशतें त्योपगतो झषस्य ३६ राशिप्रभेदो ग्रहयोनिभेदो वियोनिजन्माथ निषेककालः जन्माथ सद्योमर
णं तथायुर्दशाविपाकोऽष्टकवर्गसंज्ञः १ कर्म्माजीवो राजयोगाः खयोगाश्चांद्रयोगा द्विग्रहाद्याश्च योगाः प्रव्रज्यायो राशिशीलानि दृष्टि
र्भावस्तस्मादाश्रयोथ प्रकीर्णः २ नेष्टा योगा जातकं कामिनीनां निर्य्याणं स्यान्नष्टजन्मद्रकाणाः अध्यायानां विंशतिः पंचयुक्ता जन्म
न्येतद्यात्रिकं चाभिधास्ये ३॥ ॥ ज्ञो नवमः ९ अथ शेषाध्यायसंग्रहं शालिन्याह १ कर्म्माजीवो दशमः १० राजयोगाध्याय एकादशः ११ खयोगाः
नाभसयोगाध्यायो द्वादशः १२ चांद्रयोगाः सुनफाद्याश्चंद्रयोगाध्यायस्त्रयोदशः १३ द्विग्रहत्रिग्रहयोगाध्यायश्चतुर्दशः १४ प्रव्रज्यायोगाध्यायः पंचदशमः
१५॥ अथोनंतरं राशिशीलाध्यायः षोडशः १६ दृष्टिफलाध्यायः सप्तदशः १७ तस्मात् परो भावाध्यायोष्टादशः १८ अथातः परमाश्रयाध्याय एकोनविंशतितमः
१९ प्रकीर्णाध्यायो विंशः २० अथ शेषाध्यायसंग्रहं शालिन्याह २ अनिष्टयोगाइति अनिष्टयोगाध्याय एकविंशतिः २१ कामिनीनां स्त्रीणां जातकाध्यायो द्वा
विंशतिः २२॥ निर्य्याणं मरणं ज्ञानाध्यायस्त्रयोविंशतिः २३ नष्टजातकाध्यायश्चतुर्विंशः २४ द्रेष्काणस्वरूपाध्यायः पंचविंशतिः २५ एवं पंचयुक्ताध्यायानां
विंशतिः जन्मनि जातके उक्ता कथिता एतज्जातके एवमिदानीं यात्रिके यात्रायां निबद्धमध्यायसंग्रहमभिधास्ये कथयिष्ये तच्चोपजातिकयाह ३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृ· प्रश्नाः प्रश्नप्रभेदाध्यायः तिथिस्तिथिबलाध्यायः भंनसत्राभिधानं दिवसो दिवसाभिधानः वारफलं क्षणोमुहूर्त्तनिर्देशः चंद्रश्चंद्रबलाध्यायः लग्नंचलग्न
टी·भ विनिश्चयः अथानंतरं लग्नभेदोहोरसद्रेक्काणनवांशकद्वादशभागत्रिंशद्भागानांलक्षणं सफलं ग्रहाणांशुद्धिः सफलं समस्तग्रहाणांकुंडलिकाफलं
१२३ अथअनंतरं अपवादाध्यायः विमिश्रकार्य्यमिश्रकाध्यायः तनुवेपनंदेहास्पंदनं शेषाध्यायस्यसंग्रहकथनंतरमुपजातिकयाह ४ अतोऽस्मात्परंगु
ह्यकपूजनंस्याद्भवेत् स्वप्नंस्वप्नाध्यायः ततोऽनंतरंस्नानविधिः प्रदिष्टः उक्तः ग्रहाणांयज्ञोग्रहयज्ञः अथानंतरंनिर्गमः प्रस्थानिकंक्रमात्परिपाट्याद्दिष्टउक्तः
शकुनोपदेशः शकुनरुतज्ञानं एषोयात्रायांसंग्रहः अथशेषवस्तुसंग्रहमुपजातिकयाह ५ विवाहकालोविवाहपटलं ग्रहाणांकरणंपंचसिद्धांतिकायांप्रोक्तं
कथितं एथग्विभज्यतद्विपुलात्तस्यकरणस्यशुभाशुभज्ञानायविपुलाविस्तीर्णाशाखाकथिता त्रिभिःस्कंधैरेतैर्गणितहोरासंहिताख्यैरस्यंज्योतिःशास्त्रसंग्र

प्रश्नास्तिथिर्भंदिवसः क्षणाश्चचन्द्रोविलग्नंत्वथलग्नभेदः शुद्धिर्ग्रहाणामथचापवादोविमिश्रकाख्यंतनुवेपनंच ४ अतःपरंगुह्यक
पूजनंस्यात्स्वप्नंततः स्नानविधिः प्रदिष्टः यज्ञोग्रहाणामथनिर्गमश्चक्रमाच्चदिष्टः शाकुनोपदेशः ५ विवाहकालः करणंग्रहाणांप्रोक्तं
एथक्तद्विपुलावशाखा स्कंधैस्त्रिभिर्ज्योतिषसंग्रहोयंमयाकृतोदैवविदांहिताय ६ एथुविरचितमन्यैः शास्त्रमेतत्समस्तंतदनुलघुमयै
दंतत्प्रदेशार्थमेव कृतमिहहिसमर्थंधीविषाणामलत्वेममयदिहयदुक्तंसज्जनैःक्षम्यतांतत् ७ ग्रंथस्ययत्प्रचरतोस्यविनाशमेतिलेख्या
द्बहुश्रुतमुखाधिगमक्रमेण॥ ॥होमयावराह मिहिराचार्य्येणदैवविदांसांवत्सरिकानांहितायहितार्थंकृतोविरचितः विस्तीर्णशास्त्राण्यालोच्यसंक्षेपतः रम·
मयाकृतमेतत्मालिन्याह ६ एथुविरचितमन्यैरिति एतत्समस्तंसकलशास्त्रमन्यैराचार्य्यैर्य्यवनेश्वरादिभिः एथुविस्तीर्णंविरचितंकथितं तदनुतदेवशोभनतरं १२३
मयातत्प्रदेशार्थंतदुपदिष्टार्थंलघुस्वल्पंकृतं तत्प्रदेशोपियोर्थःसोस्मिन्तात्पर्य्यार्थः हियस्मादर्थे इहास्मिन्शास्त्रेकृतंधीविषाणामलत्वेबुद्धिशृंगनिर्म्मलीकर
णविषयेसमर्थमुक्तमेतत्कृतंमयोचेहसंग्रहेयदुक्तमशोभनमुक्तकथितं तत्सज्जनैःपंडितैर्ममक्षम्यतांसंतव्यमित्यर्थः अथकालविशेषेणकुकृतास्यकृतयोश्च
पुनकरणेसतांप्रार्थनायवसंततिलकेनाह ७ ग्रंथस्येति अस्यग्रंथस्ययत्प्रचरतोविचरणमानस्ययद्विनाशमेतियाति लेख्याह्लेखकदोषात् ॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्बहुश्रुतमुखाधिगमक्रमेण बहुश्रुतानांपंडितानांमुखादधिगम्यज्ञात्वाक्रमेणपरिपाद्या विदुषा विदुषापंडितेनरागंमात्सर्य्यमपहृत्यविहायकर्त्तव्यं॥
तेचशास्त्रार्थोपेक्षयासंस्कारेणसमर्था: यद्वामयाकुकृतंकुत्सितंकृतंतथाऽल्पमपरिपूर्णंतद्विचार्य्यविचारंकर्त्तव्यमित्यर्थः तत्रादित्यदासाख्यस्यपितुर्नाम
कापित्थाख्येग्रामेवरदनामादित्यदासाच्चविज्ञानागमंस्वनिवासमुज्जयिनींचबामहोराशास्त्रनामचवसंततिलकेनाह ८ आदित्यदासाख्योब्राह्मणस्तस्यत
नयःपुत्रस्तस्मादेवपितुरादित्यदासादवाप्तबोधंज्ञानंयेन कापित्थाख्येग्रामेयोसौभगवान्सवितासूर्य्यस्तस्माल्लब्धःप्राप्तोवरःप्रसादोयेन आवंतकः आवंतकेदे
शेउज्जयिन्यांवास्तव्यः कोसौवराहमिहरः अयंमुनिमतानिऋषिप्रणीतानिशास्त्राण्यवलोक्यविचार्य्यसम्यग्यथावस्तुकृत्वाहोरांजातकशास्त्रंरुचिरांशोभ
नांसुगमां चकारकृतवानिति ९ अथसतांप्रणामपूर्वकानिशास्त्राणिप्रणामांतानिकृत्वाततःशास्त्रावसानेपूर्वप्रणेतृणांनमस्कारमार्य्ययाह ९ दिनक
रोऽर्कस्तदादिकाःसर्वेएवग्रहाःमुनयोवशिष्ठाद्याः गुरुरादित्यदासःतेषांचरणप्रणिपातकरष्टोनपादनमस्कारकरणेनकृतोयःप्रसादोऽनुकंपस्तेनानुनयेनम

यद्वामयाकुकृतमल्पमिहाकृतंवाकार्य्यंतदत्रविदुषापरिहृत्यरागं ८ आदित्यदासतनयस्तदवाप्तबोधःकापित्थकेसवितृलब्धवरप्रसादः आ
वंतकोमुनिमतान्यवलोक्यसम्यग्होरांवराहमिहिरोरुचिरांचकार ९ दिनकरमुनिगुरुचरणप्रणिपातकृतप्रसादमतिनेदम् शास्त्रमुपसंगृहीतं

तिर्बुद्धिर्य्यस्यतेन दिनकरमुनिगुरुचरणप्रणिपातकृतप्रसादमतिना मयेदंशास्त्रमुपसंगृहीतमस्तिस्वीकृतं तस्मात्पूर्वप्रणेतृभ्यः पूर्वशा
नमोऽस्तुपूर्वप्रणेतृभ्यः १०
स्त्रकारेभ्योनमोऽस्तुनमस्करणेनयः कृतप्रसादःनमइतिभद्रम् १०॥इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतावुपसंहाराध्यायः षट्विंशः २६ वराहमिहिराचा
र्य्यकृतेहोरामहोदधौ अर्थिनामुत्पलश्चक्रेऽर्थोप्तयेविवृतिंध्रुवं १ चिंतामणिरितिख्यातांटीकांशास्त्रज्ञवल्लभां सप्तसार्द्धसहस्राणि ७५०० मानमस्यामनुष्टुभां २
प्रीतिदोषंपरित्यज्यटीकांसम्यग्विचार्य्यच उपयोग्यात्रशास्त्रेचेत्संग्राह्यानोपराधतः ३ व्याख्येयंयान्मयात्युक्तंयच्चयुक्तिविवर्जितं भ्रांत्याविलिखितंयच्चतत्सर्वं
स्फुटतांनयेत् ४ चैत्रमासस्यपंचम्यांसितायांगुरुवासरे वस्वष्टाष्टमितेशाके ८८८कृतेयंविवृतिर्म्मया ५ विधायटीकांशास्त्रेस्मिंयत्किंचित्पुण्यमर्जितंतेनसौख्यीभ
वत्सूर्य्यःसौजन्यालंकृतोजनः ६ दीर्घस्वरोष्मादिविधेयतांताहाष्टादशेद्यंजनसप्तकेन स्वार्थेचवेद्यांसमवस्थितेनभाष्योत्पलेचैवलिखापितस्तु ७॥ ॥इति
भट्टोत्पलकृताबृहज्जातकविवृतिः समाप्तः शुभंभूयात्॥ संवत् १९११ मीतीश्रावणशुक्लत्रयोदश्यां १३ चंद्रवासरेतद्दिनेसमाप्तम् शुभम्॥ ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ह.
दी.भ.
२४

राम.
२४

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu